13
4 M
38

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

27
f
29

1 [redacted] 15

27.2.29.

NICOLAI VIGELII IV-RISCONSVLTI

DIGESTO-RVM PARS QVINTA:

De obligationibus & actionibus ex contractu deſcendentibus.

Acceſsit & Legum quæ in hac Quinta Digeſtorum parte continentur, & Rerum ac uerborum in eadem præcipuè memorabilium, geminus INDEX.

BIBL. SEC. COLL. ROM. SOC. IESV
IHS

Cum Cæſ. Maieſt. & Chriſtianiſs. Gall. Regis gratia & priuilegio, ad annos VI.

CAPITVM HVIVS QVINTAE PARTIS ELENCHVS.

LIBRI TRICESIMISEXTI, De obligationibus & actionibus in genere.

De obligationis definitione, item de naturali obligatione Cap.1
De diuiſionibus & cauſsis obligationis 2
De exceptionibus aduerſus cauſſas obligationum generalioribus 3
De actionibus, & primùm quid & quotuplex ſit actio? 4
Quibus competat actio? 5
Aduerſus quos competit actio? 6
Per quos competit actio? Item, ubi & apud quem? 7
Quid ueniat in actionem? 8
De uſuris 9
De fructibus, acceſsionibus, & omni cauſſa 10
De in litem iurando 11
De eo quod reus facere poteſt 12
De compenſationibus 13
Quando competit actio? 14
Quamdiu competat actio? & de temporalibus præſcript. 15
De reliquo actionum iure 16

LIBRI TRICESIMISEPTIMI, De contractibus & pactis conuentis in genere, cum duabus condictionibus generalibus Certi & Triticaria.

De definitione pacti conuenti, & contractus Cap.1
De diuiſionibus & ſpeciebus pacti conuenti 2
De exceptionibus aduerſus pacta & contractus 3
De replicationibus præcedentium exceptionum generalibus 4
De exceptione pacti conuenti de non petendo 5
Quib. ex pacto & contractu cõpetat actio, exceptio uel replicatio? 6
Aduerſus quos ex pacto & cõtractu actio, exceptio uel replicatio competat? 7
Quid ueniat in actionem uel exceptionẽ pacti uel contractus? ſeu in quibus proſit & obſit pactum? 8
Quę ex pacto actio uel exceptio naſcatur? quæq; eius adfinia ſint remedia? 9
De certi condictione 10
De condictione Triticaria 11

LIBRI TRICESIMIOCTAVI, De uerborum obligationibus.

De definitione ac differẽtia ſtipulationis & uerborum obligationis Cap.1
De diuiſionibus & ſpeciebus ſtipulationis Cap.2
De numero ſtipulationũ & obligationũ 3
De exceptionibus aduerſus ſtipulationẽ, ſeu de inutilibus ſtipulationibus 4
De exceptionibus aduerſus ſtipulationẽ ex conſequentib. eam 5
De actione ex ſtipulatu 6
Quibus competit actio ex ſtipulatu? item aduerſus quos? 7
Quid & quantum in actione ex ſtipulatu ueniat? 8
De adiũctis actionis ex ſtipulatu: deq; ꝓbationib. & præſumptionibus in ſtipulationibus dubijs & obſcuris 9
Adfinia actionis ex ſtipulatu remedia 10
De quibuſdam ſtipulationis ſpeciebus 11
De duobus reis ſtipulãdi & ꝓmittẽdi 12
De eo quod certo loco dari oportet 13
De prætorijs ſtipulationibus 14

LIBRI TRICESIMINONI, De obligationibus quæ re contrahuntur, earumq́ actionibus.

De mutuo Cap.1
De certi condictione ex mutuo 2
De exceptione Senatuſconſulti Macedoniani 3
De commodato 4
De commodati actione directa 5
De commodati actione contraria 6
De depoſito 7
De actione depoſiti directa 8
De actione in factum aduerſus nautas, caupones, ſtabularios de receptis reſtituendis 9
De contraria depoſiti actione 10

LIBRI QVADRAGESIMI, De pignoribus & hypothecis, cum ſuis actionibus.

De pignoribus & hypothecis Cap.1
De exceptionibus aduerſus pignoris cõtractum 2
De exceptionibus ex re pignori obligata deſumptis 3
De cauſsis, quibus pignus uel hypotheca ſoluitur 4
De cauſsis quib. pignus uel hypotheca ſoluitur, circa ipſam pignoris obligationẽ acceſſoriam contingentibus 5
De iure tam debitoris, quàm creditoris in pignore 6
De diſtractione pignorum 7
De actione hypothecaria 8
Qui potiores ſint in pignore uel hypotheca

thecą habeantur? Cap. 9
De cootraria pigooraticia actione 10
De Saluiano interdicto 11
De pignoraticia actione directa 12
De migrando interdictum 13

LIBRI QVADRAGESIMI primi, De emptione & uenditione.

De emptione & uenditiooe Cap. 1.
De periculo & commodo rei ueoditæ 2
De exceptionibus aduerſus contractum emptionis & ueoditionis 3
De exceptionibus deſumptis ex conſequentibus emptionem & uend. 4
De in diem addictione 5
De lege commiſſoria 6
De hæreditate oendita 7
Da actiooe uendita 8
Si maocipiom ita uenierit, ut exportetur, &c. 9
De rerum permotatione 10

LIBRI QVADRAGESIMI ſecundi, De actionibus empti et uenditi, cum adfinib. remedijs.

De actione empti Cap. 1
Qnid ueniat in empti actione? 2
Quantum & quale ueniat io empti actione? 3
De redhibitoria actione 4
Euentus redhibitionis, & redhibitoriæ actionis 5
De actione æſtimatoria quanto minoris 6
De actiooe ex empto re alieoa ueodita & euicta: item de actione duplæ ex ſtipolatu ob euictionem, oec noo, &c. 7
De actione in factum aduerſus liberum hominem, qui ſe pro ſeruo uenire paſſoe eſt 8
De actione uenditi 9

LIBRI QVADRAGESIMI tertij, De reliquis contractibus nominatis, qui ſolo fiunt conſenſu, cum ſuis actionibus.

De locatione & conductiooe Cap. 1
De actione locati 2
De actione conducti 3
De cōducti actione ad remittendam penſionem ſiue mercedem 4
De locatione operis faciendi, uel operæ præſtandæ 5
De actione locati, opere faciendo locato 6
De actiooe conducti, opere faciendo conducto 7
De actione locati & conducti ex l. Rhodia de iactu 8

De iure emphyteutico Cap 9
De ſocietate 10
De actiooe pro ſocio 11
De maodato 12
De actiooe mandati directa, quæ datur maodatori 13
De contraria mandati actione, quæ datur maodatario 14

LIBRI QVADRAGESIMI quarti, De innominatis & quaſi contractibus.

De præſcriptis uerbis, & in factum actiooe Cap. 1
De æſtimatoria præſcriptis uerbis actiooe 2
De coodictione ex lege 3
De quaſi contractibus 4
De oegociorum geſtorum actione in genere 5
De negociorum geſtorum actiooe directa, quæ datur domino 6
De cōtraria negociorum geſtorū actione, quæ datur negociorum geſtori 7
De funeraria actione 8
Familiæ erciſcundæ 9
De rerum hæreditariarum diuiſione 10
Communi diuidundo 11
De rerum communium diuiſione 12
Finium reguodorum 13
De termioo moto 14
De in factum actione, ſi menſor falſum modum dixerit 15

LIBRI QVADRAGESIMI quinti, De obligationibus & actionibus ex contractu, quo non noſtro, ſed alieno nomine obligamur.

De fideiuſſoribus & mandatoribus. Cap. 1
De beneficio diuiſionis ex epiſtola diui Hadriani 2
De reliquo actionis aduerſus fideiuſſores & maodatores iure 3
De actione mādati, quę cōpetit iotercesſori aduerſus eum, pro quo interceſsit 4
De conſtituta pecoonia 5
De exceptiooe Senatuſcōſulti Velleiani 6
Quod cum eo qui io aliena poteſtate eſt, oegocium geſtum eſſe dicitur 7
De exercitoria actiooe 8
De ioſtitoria actione 9
De tributoria actione 10
De actione de peculio 11
Quæ in peculium conoumeranda, quæq; de peculio deducenda ſint 12
De in rem uerſo 13
Quod iuſſu 14

FINIS.

DIGESTORVM LIBER TRICESIMVS SEXTVS:

DE OBLIGATIONIBVS ET ACTIONIBUS in genere.

Abſolutis cauſis iuris lucratiuis, dicendum nunc de cauſis iuris oneroſis, ut ſunt obligationes & actiones ex contractu & quaſi contractu, item ex delicto & quaſi delicto deſcendentes. Prius tamen obligationum & actionum tractatus generalis præmittendus.

DE OBLIGATIONIS definitione, item de naturali obligatione. Cap. I.

OBLIGATIO *definitur Inſt. de obligationibus, in prin. his uerbis:* Obligatio eſt iuris uinculũ, quo neceſſitate adſtringimur alicuius rei ſoluendę ſecundum noſtræ ciuitatis iura. *Vinculum in hac definitione metaphoricῶs ponitur. Eſt enim propriè uinculũ reſtis ſiue funiculus, quo res aliqua alteri eſt alligata. Vt igitur homo rem aliquam alij funiculo alligat, ita ius quoq; cõtractu uel delicto interueniente homines inuicem ligat ad præſtanda ea de quibus inter eos cõuenit, uel quod lex ſtatuit. Iſta iuris ligatio dicitur obligatio: unde & à ligando nomen traxit. Sequitur in definitione:* Quo neceſſitate adſtringimur alicuius rei ſoluendæ. *Hoc eſt quod Paulus iuriſconſultus l. 1. in prin. ff. de action. & obligat. ait:* Obligationum ſubſtantia non in eo conſiſtit, ut aliquod corpus noſtrum aut ſeruitutem noſtram faciat, ſed ut alium nobis obſtringat ad dandum aliquid, uel faciendum uel præſtandũ. *Cum igitur res aliqua uenditur, ſimulatq; de precio conuenerit, obligatio quidem naſcitur, non tamen ob hoc emptor ſtatim traditione nondũ facta, dominus rei uenditæ efficitur: ſed habet tantùm uenditorem obſtrictum ad rem uẽditam tradendã. Vnde fit ut rem uenditã ex cauſa empti condicere quidem poßit, uindicare uerò non poßit.* [a] *Hinc etiam Imp. Diocletianus:* Traditionibus (*inquit*) & uſucapionibus dominia rerum, nõ nudis pactis transferuntur. [b] *Sequitur in definitione propoſita:* Secundum noſtræ ciuitatis iura. *Hoc eſt, ſecũdũ actionẽ à iure ciuili eo nomine propoſitã. Siquidẽ ſingulæ obligationes, ſuas certas habẽt actiones à iure ciuili præſcriptas, certosq; limites cõſtitutos, ultra quos reus actori non eſt obligatus. Vnde Põponius:* Deinde (*inquit*) ex his legibus eodẽ ferè tempore actiones compoſitæ ſunt, quibus inter ſe homines diſceptarẽt: quas actiones, ne populus prout uellet inſtitueret, certas ſolennesq; eſſe uoluerunt. [c]

a l. 50. ff. de rei uindicat. l. 27. C. eod. tit.
b l. 20. C. de pactis.
c l. 2. §. deinde. ff. de orig. iuris.

De naturali obligatione.

Ex his collige, licet aliquid natura æquum ſit, niſi tamen iure ciuili eo nomine actio prodita ſit, actionẽ ex eo non competere. Vnde cum duplex ius ſit, naturale nimirum & ciuile: naturale ius obligationẽ quidem parit, & exceptionem, ſed non actionẽ. Omnis autem actio iure ciuili prodita eſt. Hinc etiam alia obligatio naturalis dicitur, alia ciuilis. Naturalis obligatio illa dicitur, quæ ſola naturali æquitate nititur, nullo iure ciuili ſuffulta: imò ſæpe iure ciuili reprobata, ut ex ſpeciebus ſequentibus apparet. Ciuilis aũt obligatio dicitur, ex qua iure ciuili prodita eſt actio, licet ex naturali iure originẽ trahat. Sic emptio, uenditio, locatio, cõductio, quamuis ex iure naturali ſeu gentium deſcendat: [d] *ciuilẽ tamen obligationem parit: quoniã iure ciuili actio eo nomine prodita eſt. Naturalis obligatio definitur l. cum amplius. 84. in fine. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Is natura debet, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus. *Huius ſpecies ſunt, prima quidẽ quæ ex pacto nudo naſcitur. Nã iure naturali ac gentiũ æquum eſt pacta quælibet nuda ſeruari. Siquidẽ Vlpianus:* Huius edicti æquitas (*inquit*) naturalis eſt. Quid enim tam congruũ fidei humanæ, quàm ea quæ inter eos placuerint ſeruare? [e] *Sed ius ciuile ex pacto nudo actionem non dat, ſed exceptionem tantùm.* [f] *Igitur naturalis obligatio dicenda.*

Secunda naturalis obligationis ſpecies eſt, ſi pupillus cum aliquo contrahat ſine tutoris authoritate. Hic enim naturaliter obligatur: [g] *ciuiliter nõ obligatur.* [h] *Huius exceptionẽ uide J. cap. 1. except. 1. repl. 2.*

Tertia ſpecies eſt in ſeruo contrahente. Nam & hic ciuiliter non obligatur, cum ſerui iure ciuili pro nullis habeantur: ſed naturaliter obligatur. [i]

Quarta ſpecies eſt in filiofamiliâs mutuam pecuniã accipiente. Nam & hic iure quidem ciuili ad mutuũ reddendũ non eſt obligatus, cum exceptione ſenatuſcõſulti Macedoniani defendatur. [k] *Naturali uerò iure eſt obligatus. Ideoq; ſolutũ ex hac cauſa repetere nõ poteſt. Nã ita Vlpianus:* Soluẽdo (*inq̃t*) nõ repetũt: quia naturalis obligatio manet. [l]

Hæ naturalis obligationis ſpecies ſunt: quarũ tamẽ plures colligi poſſunt. Propria uerò naturalium obligationum ſex ſunt potißimùm: quorũ primum eſt (ut

d l. 1. ff. de iuſtitia et iure.
e l. 1. in prin. ff. de pactis.
f l. 7. §. ſed cũ nulla. ff. eo.
g l. 1. §. fin. ff. de nouationibus.
h l. 42. ff. de actionib. & obligationib.
i l. 13. ff. de cõ.
k l. 1. in prin. ff. ad S. C. Macedonianum.
l l. ſed etſi pater. §. 4. fin. cum lege ſequente. ff. ad S. C. Macedonianum.

(ut diximus) quòd ſolo æquitatis uinculo ſuſtineantur, nullo iure ciuili ſuffultæ. Quod probatur etiam l. 95. §. naturalis. ff. de ſolutionib. his uerbis: Naturalis obligatio ut pecuniæ numeratione tollitur, ita iuſto pacto uel iureiurando ipſo iure tollitur: quia uinculum æquitatis, quo ſolo ſuſtinebatur, conuentionis æquitate diſſoluitur. Ideoq; fideiuſſor, quē pupillos dedit, ex iſtis cauſis liberari dicitur. *Vt igitur ciuilis obligatio iuris uinculum dicitur, de quo ſ. ita naturalis obligatio dicitur uinculum æquitatis.*

Alterum proprium eſt, quòd naturaliter obligati impropriè debitores dicantur. quod approbatur l. fideiuſſor. 16. §. fideiuſſor. ibi: nam licet minus. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis: Minus propriè debere dicuntur naturales debitores, per abuſionem tamen intelligi poſſunt debitores: & qui ab his pecuniam recipiunt, debitū ſibi recepiſſe. *Huius ratio eſt, quia propriè debitor intelligitur is, à quo inuito exigi pecunia poteſt.*[a] *Ab eo autem qui naturaliter tantùm eſt obligatus, inuito exigi pecunia non poteſt: cum aduerſus eum non detur actio, ut ſequitur.*

a l. 108. ff. de verb. ſignif.

Tertium naturalis obligationis propriū eſt, quòd ex ea nulla detur actio, ſed exceptio tantùm. Hoc approbatur primùm exemplo pacti nudi, l. 7. §. ſed cùm nulla. ff. de pactis, hiſce uerbis: Nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionē. *Approbatur item exemplo pupilli mutuum accipientis, & poſt pubertatem ſoluentis, l. 13. §. fin. cum lege ſequente. ff. de cōdictione indebiti, his uerbis:* Quod pupillus ſine tutoris authoritate mutuum accepit, & locupletior factus eſt: ſi pubes factus ſoluat, non repetit. Nam hoc natura æquum eſt, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem. *Tertiò approbatur exemplo ſerui contrahētis, cuius nomine ſolutio facta eſt, d. l. 13. in prin. his uerbis:* Naturaliter etiam ſeruus obligatur. Et ideo ſi quis nomine eius ſoluat, uel ipſe manumiſſus, uel (ut Pomponius ſcribit) ex peculio eo cuius liberā adminiſtrationē habebat: repeti non poterit. *Concordat l. heres. 21. §. quod ſi hic. ibi: & tamen nihilominus. ff. de fideiuſſorib. de quo alibi. Quartò approbatur regula propoſita exemplo filiiſfamiliâs mutuam pecuniam accipientis, & poſt emancipationem ſoluentis, l. ſed etſi. 11. §. fin. cum lege ſequente. ff. ad S. C. Macedonianum. cuius uerba uide paulo ſuperius ſpecie 4. Planè Vlpianus l. 9. ff. de action. & obligat.* Naturales (inquit) obligationes non eo ſolo æſtimantur, ſi actio aliqua earum nomine competat: uerumetiam eo quòd ſoluta pecunia repeti non poſsit. *Concordat iiſdem uerbis l. fideiuſſor. 16. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſorib. Quaſi dicat Iuriſconſultus: Proprium naturalium obligationum hoc eſt, ut quamuis ex iis non competat actio, exceptio tamen detur ad retinendum id quod ex iis eſt ſolutum. Alioquin ex naturali obligatione regulariter non datur actio, ut ex præcedentibus patet. cuius tamen exceptio hæc eſt: Niſi naturalis obligatio ciuili aliqua lege adiuuetur. quæ exceptio approbatur l. 6. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Interdum ex pacto actio naſcitur. quoties lege uel ſenatuſcō ſulto adiuuatur. *Huius exemplum proponitur l. 5. quis argentum. §. ſi autem hoc minimè. C. de donationibus. de quo alibi. Hæc de tertio proprio naturalium obligationum.*

Quartum proprium eſt, quòd quamuis aliàs acceſſorium ſequatur naturam ſui principalis: tamen obligatio fideiuſſoria & pignoraticia naturali obligationi accedens pariat actionem, quamuis ipſa principalis obligatio actionem non pariat. Quod approbatur l. fideiuſſor. 16. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ʒ. lib. 45. cap. 1. quæſt. 2. except. 19. Concordat l. 13. in prin. ibi: & ob id. ff. de condictione indebiti. item l. 5. ibi: uel tantùm natural. & l. 14. §. fin. ff. de pignorib. de quo ʒ. ſuis locis dicetur.

Quintum proprium eſt, quòd ſi fideiuſſor naturalis debitoris, pro quo interceſſerat, hæres extiterit: fideiuſſoria obligatio non extinguatur, quamuis ſecus in alio fideiuſſore eueniret. Quod proprium proponitur l. 95. §. quod uulgò. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide ʒ. lib. 48. cap. 18. reg. 5. except. 3.

Sextum proprium eſt, quòd naturalis obligatio pacto conuento de non petendo ipſo iure tollatur: cùm aliæ obligationes per pactum non ipſo iure, ſed per exceptionem tollantur. quod approbatur l. Stichum. 95. §. naturalis. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide paulo ſuperius primo proprio. itē plura de hac rē uide ʒ lib. prox. cap. 5. repl. 14. dupl. 2. Ex his quid tam ciuilis quàm naturalis obligatio ſit, & in quibus inuicem differant, conſtat.

DE DIVISIONIBVS ET cauſis obligationis. Cap. II.

EXplicata obligationis definitione, uideamus nunc eius diuiſiones & ſpecies, nec non & cauſas. Conſtat autem ex prædictis prima obligationis diuiſio hæc, quòd alia naturalis ſit, alia ciuilis. de qua re ſatis eſt dictum ſ. cap. prox. Sed & approbatur hæc diuiſio l. 7. ff. de pactis. cuius uerba uide ʒ. diuiſ. 5.

Altera diuiſio eſt, quòd alia obligatio ciuilis ſit, alia prætoria. quæ diuiſio proponitur Inſt. de obligationib. §. 1. his uerbis: Omnium obligationum ſumma diuiſio in duo genera deducitur: nanq; aut ciuiles ſunt, aut prætoriæ. *Declaratur diuiſio propoſita Inſt. d. tit. §. ciuiles, his uerbis:* Ciuiles ſunt, quæ aut legibus conſtitutæ, aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt. Prætoriæ ſunt, quas Prætor ex ſua iuriſdictione conſtituit. Quæ etiam honorariæ uocantur. *Hoc loco ſciendum eſt, ius ciuile duplici modo ſumi. primùm quidem generaliter: quo caſu comprehendit etiam ſub ſe ius prætorium. Inſt. de iure naturali gentium & ciuili. §. ius autē ciuile.*

&

& §. ſcriptum autem ius. Deinde ſpecialiter, pro eo quod non eſt prætorium: ut ſunt leges XII. *tabularum, plebiſcita, ſenatuſconſulta, principum conſtitutiones. Tertia diuiſio, ſumpta ex cauſa efficiente, proponitur Inſt. de obligationibus. §. ſequens, his uerbis:* Sequens diuiſio in quatuor ſpecies diniditur. Aut enim ex contractu ſunt, aut ex quaſi contractu: aut ex maleficio, aut ex quaſi maleficio. *Concordat l. 1. in prin. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Obligationes aut ex contractu naſcuntur, aut ex maleficio, aut proprio quodam iure ex uarijs cauſarum figuris. *Hæc diuiſio (ut dixi) ſumpta eſt à cauſa obligationum efficiente: quanquam præcedentes quoque duæ ex eodem loco ſunt deſumptæ. Nam duo ſunt quæ ad omnem obligationem ſimul & actionem producendam requiruntur, ius nimirum & factum: quorum neutrum ſine altero ad procreandam obligationem & actionem efficax eſt. Vnde ſi quis priuatus olim feras beſtias cepiſſet, nulla ex hoc facto orta fuiſſet obligatio: quoniam ius, quo feræ beſtiæ capi à priuatis prohibentur, nondum erat.* [a] *Nunc autem cum hoc ius ſit, oritur ex hoc facto obligatio, ſimul & actio. Ita contrà, licet ius ſit quòd furtum quadruplo ſit puniendum: ſi tamen nemo ſit qui furtum facit, non poteſt oriri furti nec obligatio nec actio. Vtroque autem tam iure quàm facto cõcurrente, naſcitur obligatio. Ius autem aut naturale eſt, aut ciuile. Vnde prima diuiſio ſumpta eſt, qua obligationum alia naturalis, alia ciuilis dicitur. Sed & ius ciuile aut prætorium eſt, aut non prætorium. Vnde altera diuiſio eſt deſumpta, qua obligatio diuiditur in ciuilem & prætoriam. Iſtæ igitur duæ diuiſiones deſumptæ ſunt ex iure ex quo obligatio deſcendit. Ex facto autem deſumpta eſt propoſita tertia diuiſio. Nam omne factum ex quo obligatio naſcitur, aut contractus eſt, aut quaſi contractus: aut maleficium, aut quaſi maleficium. Contractus autem definitur l. 19. ff. de uerbor. ſignif. his uerbis:* Labeo definit contractum ultrò citroque obligationem eſſe, quam Græci συνάλλαγμα uocant; ueluti emptionem, uenditionem, locationem, conductionem, ſocietatem. *Sed & ſic definiri poteſt contractus. quòd ſit placitum atque conuentio duorum pluriumue in idem ad dandum, faciendum uel præſtandum quid alteri ab altero. de quo J. lib. proxim. cap. 1.*

[a] *Inſt. de rer. diuiſ. §. feræ igitur.*

Subdiniſiones propoſitæ tertiæ diuiſionis.

Quarta diuiſio, ſeu potius ſubdiuiſio obligationum ex contractu deſcendentium, ſumpta ex cauſa & modo contractus, proponitur Inſt. d. tit. de obligationibus. §. fin. his uerbis: Obligationum ex contractu deſcendentium æquè quatuor ſunt ſpecies: aut enim re contrahuntur, aut nerbis, aut literis, aut conſenſu. *Concordat iiſdem uerbis l. 1. §. 1. ff. de actionib. & obligat. ubi tamen omittitur tertia ſpecies, quæ literis contrahitur. Quid ſit re contrahere, definitur l. 51. §. 1. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Re obligamur, cùm res ipſa intercedit. *Huius quatuor ſpecies enumerantur l. 1. ff. de action. & obligat. hæ ſcilicet: mutuum, commodatum, depoſitum, pignus. Concordat Inſt. quib. mod. re contrah. obligat. ubi quinta ſpecies additur, nimirum indebiti ſolutio. Quid ſit uerbis contrahere obligationem, definitur d. l. 1. §. uerbis, hoc modo:* Verbis obligatio contrahitur ex interrogatione & reſponſione, cum quid dari fieriúe nobis ſtipulamur. *Concordat l. 51. §. uerbis, hoc modo:* Verbis, cum præcedit interrogatio, & ſequitur congrua reſponſio. *Quid ſit literis contrahere obligationem, definitur Inſt. de literarum obligat. his uerbis:* Olim ſcriptura fiebat obligatio, quæ nominibus fieri dicebatur, quæ nomina hodie non ſunt in uſu. Planè ſi quis debere ſe ſcripſerit, quod ſibi numeratum non eſt: de pecunia minimè numerata poſt multum temporis exceptionem opponere non poteſt: hoc enim ſæpiſsimè conſtitutum eſt. Sic fit ut & hodie, dum queri non poteſt, ſcriptura obligetur, & ex ea naſcatur condictio, ceſſante ſcilicet uerborum obligatione. Multum autem tempus in hac exceptione antea quidem ex principalibus conſtitutionibus uſque ad quinquennium procedebat: ſed ne creditores diutius poſſint ſuis pecunijs forſitan defraudari, per conſtitutionem noſtram tempus coarctatum eſt, ut ultra biennij metas huiuſmodi exceptio minimè extendatur. *Huius contractus, qui ſit literis, aliud proponitur exemplum l. ult. in prin. ff. mandati, his uerbis:* Cùm controuerſia eſſet de hæreditate defunctæ inter ſcriptum hæredem & patruum Mæuium & amitas, Mæuius literis ad ſorores ſuas factis declarauit, commune futurum quidquid ad eum ex euentu litis hæreditariæ perueniſſet: neque ſtipulatio literas ſecuta eſt. quæſitum eſt, cum tranſegerit idem Mæuius cum ſcripto hærede, ita ut prædia & aliæ quædam res ex ea tranſactione ad eum peruenirent, an ex literis ſuis poſsit à ſororibus conueniri? Scæuola reſpondit poſſe. *Planè Vlpianus:* Non figura literarum (*inquit*) ſed oratione quam exprimunt literæ, obligamur: quatenus placuit non minus ualere quod ſcriptura, quàm quod uocibus lingua figuratis ſignificaretur. [a] *Sed etſi quis donandi animo in rationibus ſuis ſcripſerit, ſe alicui debere, per hanc ſcripturam non obligatur.*

[a] *l. 37. ff. de act. & obligat.*

tur.quæ exceptio approbatur l.26.ff.de donationib. his uerbis: Nuda ratio non facit aliquem debitorem: otputa quod donare libero homini uolumus, licet referamus in rationes noſtras debere nos, tamen nulla donatio intelligitur. *Hæc de literarum obligatione.* *Quod ad poſtremum genus propoſitæ diuiſionis attinet, eius definitio & ſpecies proponuntur Inſt.de obligationib.ex conſenſu, his uerbis:* Con ſenſu fiunt obligationes in emptiooibus, u enditionibus, locationibus, conductiooibus, ſocietatibus, mádatis. Ideo autem iſtis modis obligatio dicitur conſenſu conti. ahi, quia neq; ſcriptura, oeq; præſentia omnimodo opus eſt: at nec dari quidquam neceſſe eſt, ut ſubſtantiam capiat obligatio: ſed ſufficit eos qui oegocia gerunt, conſentire. Vode inter abſentes quoq; talia negocia contrahuntur: ueloti per epiſtolam uel per nócium. Item in his cootractibus alter alteri obligatur in id quod alterum alteri ex bono & æquo præſtare oportet: cum alioqoi in uerborum obligationibos alius ſtipuletur, alius promittat. *Concordat iiſdem propè uerbis l.2.ff.de act.& obligat. Concordat item l.51.§.conſentientes. ff.eod.tit. his uerbis:* Conſentientes in aliquam rem, ex cóſeoſu obligari neceſſariò ex uoluntate noſtra uidemur. *Concordat item l.55.§.fin.ff.de uerb.obligat.cuius uerba uide J. lib.38.cap.4.except.22.*

Quinta diuiſio, ſeu alia ſubdiuiſio contractuũ eſt, quòd alij ſint nominati, alij innominati. quæ diuiſio proponitur l.7.in prin.ff.de pactis, his uerbis: Iurisgentiũ conuentiones quædam actiones pariunt, quædam exceptiones. Quæ pariunt actiones, io ſuo nomine non ſtant, ſed tráſeunt in propriũ nomen contractus: ut emptio, ueoditio, locatio, cóductio, ſocietas, commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus. Sed etſi in alium cootractum rea non tranſeat, ſubſit tamen cauſa, eleganter Ariſto Celſo reſpondit eſſe obligationem: utputa dedi tibi rem, ut mihi aliam des: dedi ut aliquid facias: *καὶ συνάλλαγμα εἶναι*, & hinc naſci ciuilem actionem. Et ideo puto rectè Iulianum à Martiaoo reprehenſum in hoc: Dedi tibi Stichum, ut Pamphilum manumittas: manumiſiſti, euictus eſt Stichus. Iulianus in factum actionem à Prætore daodam: ille ait ciuilem incerti actionem, id eſt præſcriptis uerbis ſufficere. Eſſe enim contractum (quod Ariſto dicit) *συνάλλαγμα*, onde hæc naſcatur actio. Sed cùm nulla ſubeſt cauſa præter conuentionem, hic conſtat non poſſe conſtitui obligationem. Igitur nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptiooem. *Ex his uerbis notandum, contractuum alios eſſe nominatos, alios innominatos: & ex contractibus innominatis alios parere actiones, alios exceptiones tantùm. Obligationes ex contractibus qui exceptiones tantùm pariunt deſcendentes, naturales ſuprà nominauimus: ex alijs contractibus qui actiones pariunt deſcendentes, appellamus ciuiles obligationes. Nec refert quòd in uerbis propoſitis dicatur, Iurisgentium conuentiones quaſdam actiones parere. Quoniam omnis actio iure ciuili prodita eſt, quamuis pleriqae contractuum & conuentionum ex iure gentium ſeu naturali oriantur. Porrò quod ad contractus innominatos, qui actiones pariunt, attinet, eorum ſpecies & exempla proponuntur l.5.ff.de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. lib.44.cap.1.quæſtion.1.cauſa 4. Hactenus igitur definitiones & ſpecies obligationum ex contractu deſcendentium ſunt propoſitæ. De obligationibus ex quaſi contractu, item ex maleficio & quaſi maleficio deſcendentibus, infrà ſuis locis dicetur.*

Sexta obligationũ diuiſio, itidẽ ex cauſa ſeu facto ſumpta, proponitur l.51.ff.de actionibus et obligationib. his uerbis: Obligamur aut re, aut uerbis, aut ſimul utroq;, aut cóſeoſu, aut lege, aut iure honorario, aut ex neceſsitate, aut ex facto. Re obligamur, cum res ipſa intercedit: uerbis, cum præcedit ioterrogatio, & ſequitur congrua reſponſio. Re & uerbis pariter obligamur, cum & res & interrogatio iotercedit. Cooſentientes in aliquã rem, ex conſenſu obligari neceſſariò ex uoluotate noſtra uidemur. Lege obligamur, cum obtemperantes legibus aliquid ſecundum præceptum legis, aut contrà facimus. Iure honorario obligamur ex his quæ edicto perpetuo uel magiſtratu fieri præcipiõtur, uel fieri prohibentur. Neceſſitate obligantur, quibus non licet aliud facere quàm quod præceptum eſt: qood euenit in oeceſſario hærede. Ex facto obligamur, cum in facto ſumma quæſtionis conſiſtit. Etiam nudus conſenſus ſufficit obligatiooi, quamuis uerbis hoc exprimi poſsit. Sed & nutu ſolo pleraq; cóſiſtunt.

Septima obligationũ diuiſio eſt, quòd aut noſtro aut alieno nomine obligemur. quæ diuiſio proponitur l.1.§.aut proprio.ff.de act.& obligat.his uerbis: Aut proprio nomine quiſq; obligatur, aut alieno. Qui autem alieno nomine obligatur, fideiuſſor uocatur. Et plerunq; ab eo quem proprio nomine obligamus, alios accipimus, qui eadem obligatiooe teneantur: dum curamus, ut quod io obligatiooem deduximus, tutius nobis debeatur.

Octauæ diuiſionis loco notãdæ ſunt quatuor cauſæ obligationũ formales: quæ proponũtur l.41.ff.de actiou.et oblig.his uerbis: Obligationũ ferè quatuor

tuor

tuor cauſæ ſunt. Aut enim dies in his eſt, aut cōditio, aut modus, aut acceſsio Circa diē duplex inſpectio eſt: nam uel ex dia incipit obligario, aut confertur in diem. Ex die, ueluti calendis Martijs dare ſpondes. Cuius natura eſt hæc, ut ante diē non exigatur. Ad diem autem, uſq; ad calēdas dare ſpondes. Placet autem ad tempus obligarionem conſtirui non poſſe, nō magis quàm legatum. Nam quod alicui deberi cœperit, certis modis debori deſinit. Planè poſt rempus ſtipulator uel pacti cōuenti, uel doli mali exceptiono ſubmoueri poterit. Sic & in tradēdo, ſi quis dixerit ſe ſolum ſine ſuperficie tradere, nihil proficit, quo minus & ſuperficies trāſeat, quæ natura ſolo cohæret. Cōdirio uerò efficax eſt, quæ in conſtituenda obligatione inſeritur. non quæ poſt perfectam eam ponitur: ueluri centum dare ſpō des, niſi nauis ex Aſia uenerit. Sed hoc caſu exiſtente conditione, locus erit exceprioni pacti conuāti uel doli mali. Modus autem obligarionis eſt, cum ſtipulamur decem aut hominem. Nam alterius ſolurio totam obligationem perimit, nec alterum peri poteſt utiq; quamdiu urrunq; eſt. Acceſsio uerò in obligarione aut perſonæ aut rei fit. Perſonę, cum mihi aut Tirio ſtipulor: rei, cum mihi decem aut Titio hominem ſtipulor. Vbi quæritur an ipſo iure fiat liberatio, homina ſoluto Titio.

DE EXCEPTIONIBVS aduerſus cauſas obligationum generalioribus. Cap. III.

EX iſs quæ ē. cap. prox. propoſita ſunt, non ſolum genera obligationum, ſed & earundem cauſæ patent. Quamuis autem regulariter ex contractu, quaſi contractu, ex maleficio & quaſi maleficio naſcantur obligationes: tamen cauſæ iſtæ plures recipiunt exceptiones, partim generales & communes, partim ſpeciales & proprias: quibus aut ipſo iure obligationem non pariunt, aut exceptionis ope infirmantur. Ex hiſce generaliores quidem exceptiones in hoc capite proponemus, ſpecialioribus ad ſuas ſpecies reſeruatis.

I. EXCEPTIO: *Niſi pupillus fecerit, puta cōtraxerit, uel deliquerit. Hæc exceptio approbatur l. 42. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Obligari poteſt paterfamiliâs, ſuę poteſtatis pubes, compos mentis. Pupillus ſine tutoris authoritate non obligatur iure ciuili. *Huius ratio proponitur l. 149. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Pupillus nec uelle nec nolle in ea ætate (niſi adpoſita tutoris authoritate) creditur. Nam quod animi iudicio fit, in eo tutoris authoritas neceſſaria eſt. *Concordat l. 1. §. furioſum. ibi: huic proximus. ff. de act. & obligat. cuius uerba uide ⅃. repl. prox. Declaratur exceptio propoſita definitione pupilli l. 239. in prin. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Pupillus eſt, qui cū impubes eſt, deſijt in patris poteſtate eſſe aut morte, aut emancipatione. *Planè in patris etiam poteſtate conſtitutus impubes, pupillus rectè dicitur, l. ult. §. pupillus. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ⅃. lib. 18. cap. 4. except. 11. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi tutoris authoritas interceſſerit. quæ replicatio elicitur ex uerbis ē. propoſitis hiſce:* Sine tutoris authoritate. *Cui concordat l. 5. ff. de reg. iuris, his uerbis:* In negotijs contrahendis alia cauſa habita eſt furioſorum, alia eorum qui fari poſſunt, quamuis actum rei non intelligerēt. Nam furioſus nullum negocium contrahere poteſt: pupillus omnia tutore authore agere poteſt. *Concordat item l. 1. §. furioſum. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Furioſum, ſiue ſtipuletur ſiue promittat, nihil agere natura manifeſtum eſt. Huic proximus eſt qui eius ætatis eſt, ut nondum intelligat quid agatur. Sed quoad hunc, benignius acceptum eſt. Nam qui loqui poteſt, creditur & ſtipulari & promittere rectè poſſe. *Huius replicationis duplicationes uide ē lib. 18. cap. 7. quæſt. 2. reg. 1. Sed & eius duplicatio hæc eſt: Niſi filiusfamiliâs impubes authore patre contrahat. quæ duplicatio approbatur l. 141. §. pupillus. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ⅃. lib. 18. cap. 4. except. 11. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi naturaliter. Nam naturaliter pupillus obligatur. quæ replicatio elicitur ex uerbis ē. ead. except. in prin. propoſitis hiſce:* Non obligatur iure ciuili. *Concordat l. 1. §. fin. ff. de nouat. cuius uerba proponentur alibi. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pupillus infans. quæ duplicatio approbatur, teſte Accurſio, l. 58. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Pupillus mutuam pecuniā accipiendo nec quidem iure naturali obligatur. *Concordat l. 41. ff. de condictione indebiti, his uerbis:* Quod pupillus ſine tutoris authoritate ſtipulanti promiſerit & ſoluerit, eius repetitio eſt: qa nec nâtura debet. *Tertia replicatio eſt: Niſi pupillus locupletior ſit factus. quæ replicatio approbatur l. 4. §. ſi quis pupillo. ff. de doli mali & metus except. his uerbis:* Si quis pupillo ſoluerit ſine tutoris authoritate id quod debuit, exq; ea ſolutione locupletior factus ſit pupillus: rectiſsimè dicetur exceptionem petentibus nocere. Nam etſi mutuam acceperit pecuniā, uel ex quo alio contractu locupletior factus ſit: danda erit exceptio. Idemq; & in cæteris erit dicendum, quibus non rectè ſoluitur. Nam ſi facti ſint locupletiores, exceptio locum habebit. *Concordat l. 12. §. fin. cum lege ſequente. ff. de condictione indebiti. cuius uerba uide ē. cap. 1. de naturali oblig. proprio 2.*

Quarta

Quarta replicatio eſt: Niſi ex quaſi contractu agatur. ex hoc enim obligatur pupillus. quæ replicatio approbatur l. 45. ff. de action. & obligat. his uerbis: Furioſus & pupillus, ubi ex re actio uenit, obligantur etiam ſine curatore uel tutoris authoritate. Veluti ſi communem fundum habeo cum his, & aliquid in eum impendero, uel damnum in eo pupillus dederit: nam iudicio communi diuidundo obligabantur. Quintæ replicationis loco notandum, quòd exceptio propoſita pupillo tantùm competat, non etiam ei qui cum pupillo contraxit. quæ replicatio approbatur Inſt. de author. tutor. §. unde in his cauſis. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 7. quæſt. 1. reg. 1. except. 3. Concordat item l. contra. 28. in prin. ibi: ex diuerſo ff. de pactis. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 5. repl. 1. dupl. 1. Sexta replicatio eſt: Niſi maior ſit quatuordecim annis: hic enim obligatur. quæ replicatio approbatur l. 42. in uocabulo Pubes. ff. de act. & oblig. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Concordat l. 101. ff. de uerb. obligat. his uerbis: Puberes ſine curatoribus ſuis poſſunt ex ſtipulatu obligari. Planè duplicationis loco notandum, quòd pubes minor uiginti quinq; annis in integrum reſtitui poſſit. de qua re uide ff. de minoribus uiginti quinque annis.

II. EXCEPTIO: Niſi furioſus contraxerit uel deliquerit. Hæc exceptio approbatur l. 5. ff. de reg. iuris, biſce uerbis: Furioſus nullum negocium contrahere poteſt. Concordat l. 1. §. furioſum. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 1. Huius exceptionis ratio proponitur l. 40. ff. de reg. iuris, his uerbis: Furioſi nulla eſt uoluntas. Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipul. §. furioſus, his uerbis: Furioſus nullum negocium gerere poteſt: quia non intelligit quod agit. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima uidetur eſſe: Niſi curator furioſo author fiat. Sed hæc replicatio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. exception. prox. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi ex quaſi contractu agatur. quæ replicatio approbatur l. 45. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 4. Huius exemplum proponitur l. 21. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis: Qui negocia furioſi geſſerit, negociorum geſtorum ei obligatur, & eum obligat, ſi ei aliquid abeſt. Tertiæ replicationis loco notandum, quòd ei qui cum furioſo contrahit, exceptio propoſita non detur. quæ replicatio approbatur d. l. 23. his uerbis: Si à furioſo, cum eum compotem mentis eſſe putarem, pecuniam quaſi mutuam acceperim, eaque in rem meam uerſa fuerit: condictio furioſo adquiritur. Nam ex quibus cauſis ignorantibus nobis actiones adquiruntur, ex iiſdem etiam furioſi nomine incipit agi poſſe: ueluti cum ſeruus eius ſtipulatur, & cum furtum ei fit, aut damnum ei dãdo in legem Aquiliam committitur: aut ſi fortè, cum creditor fuerat, fraudandi eius cauſa debitor alicui rem tradiderit. Idemque erit, ſi legetur ei, uel ſi per fideicommiſſum ei relinquatur. Item ſi is qui alieno ſeruo crediderat, furere cœperit, deinde ſeruus in rem domini id quod mutuum acceperat, uerterit: furioſo cõdictio adquiritur. Item ſi alienam pecuniam credendi cauſa quis dederit, deinde compos mentis eſſe deſierit: poſtea cõſumpta ea, condictio furioſo adquiritur: & qui negocia, &c. Reliqua uide ſ. repl. prox.

III. EXCEPTIO: Niſi ſeruus geſſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. ff. de act. & obligat. his uerbis: Serui ex delictis quidem obligantur, & ſi manumittantur, obligati remanent: ex cõtractibus autem ciuiliter quidẽ non obligãtur, ſed naturaliter & obligãtur & obligant. Cõcordat l. 42. in fine. ff. eod. tit. his uerbis: Seruus ex cõtractibus nõ obligatur. Concordat itẽ l. 22. in prin. ff. de reg. iuris, biſce uerbis: In perſonam ſeruilem nulla cadit obligatio. Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipul. §. item inutilis, in fine, his uerbis: Seruus quidem non ſolùm domino ſuo obligari nõ poteſt, ſed ne quidem ũlli alij: filij uerò familiarum alijs obligari poſſunt. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex delictis: ex his enim ſerui quoq; obligantur, ut ex uerbis iam propoſitis conſtat. Cui concordãt ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 19. cap. 10. quæſt. 13. reg. 9. except. 3. Secunda replicatio eſt: Niſi naturaliter. quæ replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce: Sed naturaliter & obligantur & obligant. Huius ratio proponitur l. 32. ff. de reg. iuris, biſce uerbis: Quod attinet ad ius ciuile, ſerui pro nullis habentur: non tamen & iure naturali. Quia quod ad ius naturale attinet, omnes homines æquales ſunt. Concordat l. 13. ff. de condictione indebiti. cuius uerba uide J. lib. 49. cap. 8. except. 10. Tertiæ replicationis loco notandum, quòd ſeruus dominum ſuum obliget alteri, contrahendo quidem actione de peculio, uel de in rem uerſo, uel quod iuſſu, uel actione tributoria, uel inſtitoria, uel exercitoria: delinquẽdo autem actione noxali. de qua re alibi tractabitur.

IIII. EXCEPTIO: Niſi filiusfamilias contraxerit uel deliquerit. Hæc exceptio reprobatur l. 38. ff. de act. & obligat. his uerbis: Filiusfamilias ex omnibus cauſis tanquam paterfamilias obligatur, & ob id agi cum eo tanquam cum patrefamilias poteſt. Concordat Inſt. de noxalib. action. §. fin. his uerbis: Apud ueteres legũ commentatores inuenimus ſæpius dictum, ipſos filiosfamiliarum pro ſuis delictis poſſe conueniri. Concordat itẽ l. 57. ff. de iudicijs. cuius uerba uide J. cap. 6. reg. 2.

b Concordat

Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. item inutilis, in fine. cuius uerba uide ĩ. except. prox.

V. EXCEPTIO: *Niſi inter patrem & filium, qui in eius eſt poteſtate, geſtum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 6. ff. de act. & obligat. his uerbis:* Actiones aduerſus patrem filio præſtari non poſſunt, dum in poteſtate eius eſt filius. *Approbatur item l. 16. ff. de furtis, his uerbis:* Ne cum filiofamiliâs pater furti agere poſſit, non iuris conſtitutio, ſed natura rei impedimento eſt: quòd non magis cum ijs quos in poteſtate habemus, quàm nobiſcum ipſi agere poſſumus. *Concordat l. 4. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Lis nulla nobis eſſe poteſt cum eo quẽ in poteſtate habemus, niſi ex caſtrenſi peculio. *Concordat item l. 11. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. lib. 5. cap. 2. quæſt. 4. cauſa 2. Concordat item Inſt. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur. §. hi qui in parentum. ibi: quia nec ulla. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 3. quæſt. 2. except. gener. 1. Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipul. §. item inutilis, hiſce uerbis:* Inutilis eſt ſtipulatio, ſi uel ab eo ſtipuleris, qui tuo iuri ſubiectus eſt, uel ſi is à te ſtipuletur. *Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi in caſtrenſi uel quaſi caſtrenſi peculio: in hoc enim inter patrem & filium tam obligatio quàm actio ſubſiſtit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 4. iam propoſitis hiſce:* Niſi ex caſtrenſi peculio. *Concordat l. 15. §. 2. ff. de caſtrenſi peculio. cuius uerba uide ĩ. lib. 16. cap. 2. quæſt. 2. reg. 11. Item concordat, quoad quaſi caſtrenſe peculium, gloſſa in d. l. 4. Quid autem ſit caſtrenſe & quaſi caſtrenſe peculium, uide ĩ. lib. 16. cap. 2. quæſt. 1. except. 3. cum ſequentib. item cap. 3.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi inter dominum & ſeruum geſtum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 6. C. an ſeruus ex ſuo facto, his uerbis:* Inter dominos & ſeruos nullum iudicium conſtare poteſt. *Concordat Inſt. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur. §. hi qui in parentum. ibi: quia nec ex alia ulla. cuius uerba (ut dixi) proponentur alibi. Concordat item l. 17. in prin. ff. de furtis. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 3. quæſt. 2. except. 1. Cõcordat itẽ l. 7. in prin. ff. ad l. Cornel. de falſis. cuius uerba uide ĩ. lib. 3. cap. 1. quæſt. 5. except. 12. repl. 5. Concordat item l. 4. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ĩ. except. proxim. Concordat item l. 13. §. fin. C. de tranſactionib. his uerbis:* Nec dubij iuris eſt, dominos cum ſeruis ſuis paciſcentes ex placitis teneri atq; obligari non poſſe. *Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipul. §. item inutilis; cuius uerba uide ĩ. except. prox. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dominus tabulas teſtamenti, in quo ſeruo libertas relicta eſt, ſupprimat: ex hoc enim ſeruo aduerſus dominum accuſatio competit. quæ replicatio approbatur d. l. 7. ff. ad l. Cornel. de falſis. Concordat l. in certis. 53. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* In certis cauſis aduerſus dominos ſeruis conſiſtere permiſſum eſt. Id eſt, ſi qui ſuppreſſas tabulas teſtamenti dicant, in quibus libertatẽ ſibi relictam adſeuerant. Item arctioris annonæ populi Romani & cenſus ac falſæ monetæ criminis reos dominos detegere ſeruis permiſſum eſt: præterea ſi fideicommiſſariam libertatem ab his petãt. Sed & ſi qui ſuis numis redemptos ſe, & non manumiſſos contra placiti fidem adſeuerent. Liber etiam iuſſus, ſi rationes reddiderit, arbitrum contra dominum de rationibus excutiendis rectè petet. Sed etſi quis fidẽ alicuius elegerit, ut numis eius redimatur, atque his ſolutis manumittatur, nec ille oblatam pecuniam ſuſcipere uelle dicat: contractus fidem detegendi ſeruo poteſtas tributa eſt. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus dominum de annona, cenſu aut falſa moneta accuſet. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Item arctioris annonæ populi Romani, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi dominus ſeruo fideicommiſſariam libertatem debeat. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Præterea ſi fideicõmiſſariam, &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus ſuis numis ſe redemptum dicat. Et hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi qui ſuis numis, &c. *Quinta replicatio eſt: Niſi ſub hac conditione, Si rationes reddiderit: liber eſſe iuſſus, contra dominum agat de rationib. recipiendis. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Liber etiam iuſſus, &c. *Sexta replicatio eſt: Niſi ex pacto manumiſsionis ſeruus agat. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi quis fidem alicuius, &c. *Septima replicatio eſt: Niſi poſt manumiſsionem inter dominum & ſeruum geſtum ſit. Hæc replicatio approbatur l. 17. in prin. ibi: planè ſi manumiſſus. ff. de furtis. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 3. quæſt. 2. except. gener. 1. Concordat l. 6. in fine. C. an ſeruus ex ſuo facto. cuius uerba uide ĩ. lib. 19. cap. 10. quæſt. 13. reg. 9. except. 3. repl. 1. Octaua replicatio uidetur: Niſi poſt geſtum ſeruus alienatus uel manumiſſus ſit. Hæc replicatio reprobatur d. l. 17. in prin. & d. l. 6. Nona replicatio eſt: Niſi reuera ſeruus nõ ſit, ſed pro ſeruo bona fide poſſeſſus. Hæc replicatio approbatur l. 54. §. item promittẽdo. ff. de adquir. rer. dom. his uerbis:* Promittendo nobis homo liber, qui bona fide nobis ſeruit, uel emendo, uel uendendo, uel locando, uel conducendo obligari ipſo iure poterit. Sed & damnum dando damni iniuriæ tenebitur: ut tamen culpã in damno dando exigere debeamus grauiorẽ, nec tam leuẽ quàm in extraneo. At ſi iuſſu noſtro quid in re noſtra gerant, uel abſentibus nobis quaſi procuratores aliquid agant: danda erit in eos actio. Nõ ſolùm ſi eos emerimus, ſed etiã ſi donati fuerint nobis, aut ex dotis nomine, aut ex legati cauſa pertinere ad nos cœperint, aut ex

ex hæreditate:idē præſtabont. Nec ſolùm ſi ooſtros putauerimus,ſed eriam ſi commones aut fructuarios:ut tameo quod adquiſituri non eſſent, ſi eeuera communea aut uſoarij eſſent,id hodie quoq; non adquitant. *Concordat l.118.in prin ff.de uerb.oblig. his aerbis:* Libet homo qui bona fide ſeruit mihi,quod ſtipulanti mibi promittit, pro pè eſt ut omnimodo ſit utile, quamuis ex re mea promittat.Nam qoid aliud dici poteſt,quo minus liber homo teneatur? *Huius replicationis daplicatio prima hæc eſt:Niſi liber homo bona fide poſſeſſus, non adquiſiturus erat etiam uero domino:tunc enim nec bonæ fidei poſſeſſori obligatur.quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vt tamen quod adquiſitori nō eſſent,ſi eeueta,&c. *Altera duplicatio eſt:Niſi non de poſſeſſo poſſeſſori, ſed contrà de hoc illi obligando agatur.quæ duplicatio approbatur d.l.118. in prin. his uerbis:* Nec tamē ideo,ſi ſtipolanti eidem ex eadem cauſa ſpondeā,tenebor: quemadmodum enim habebit eius actionem aduerſus me,quod ab alio ſtipulatua quçeeret mihi? Hic itaq; latè fructuario ſeruo oel alieno,qui bona fide ſeruit,comparabitue.Seruus aotē fructoarius ſi promittat ex re ipſius, uel alieous qui bona fide ſeruit: emptori nulla de pecullo dabitur in dominum actio.nam io his caſibus domini eſſe intelligunrue. *Decima replicatio eſt:Niſi ſeruus communis ſit:inter hunc enim & alterum ex ſocijs obligatio conſiſtit. quæ replicatio approbatur l.7.§.ſi ſeruus.ff.de ſtipulat. ſeruor. cuius uerba uide ī.lib.21.cap.2.reg.4.except.1. Concordat l.17.ff.de adq.rer. dom.cuius uerba uide ī.d.reg.4. except.5.Item concordat l.8.§.accepto.in fine.ff. de acceptilat.cuius uerba aide J.lib.48.cap.13. queſt.5. except.5.repl.3.* *Vndecima replicatio eſt:Niſi pecunia domino à ſeruo promiſſa ut manumitteretur, ſit manumiſſus. Hæc replicatio approbatur l.3. C.an ſeruus ex ſuo facto, &c. cuius aerba aide ī. lib.19. cap.10.qaæſt.13.reg.9.except.4.Concordat authore Accurſio l.77.ff.de ſolut.his uerbis:* In liberto antiqulot contractus opeearum eſſe non poteſt,ſine qoibus libertas ei data non eſſet. *Duodecima replicatio eſt : Niſi naturalis ſit obligatio.qaæ replicatio approbatur l. 39. §. dominum,in fine.ff.de condit.& demonſtr.cuius aerba aide alibi.* *Decimatertia eeplicatio eſt:Niſi cum ſeruus ab alio negocijs gerendis præpoſitus eſſet,dominus eius rei gratia eum eo cōtraxerit.Hæc replicatio approbatur l.11.§.fin.cū lege ſequente.ff.de inſtitor. actio.cuius uerba uide J.lib.45.cap.9.queſt.3.exc.9. Concordat l.5.in prin.ff.de exercit.actio.cuius aerba uide J.lib.45.cap.8.qaæſt.3. except. 10. Plures huiuſmodi replicationes uide J.lib. 46. cap.3. queſt.2. except.gener.2.*

VII. EXCEPTIO:*Niſi alio animo geſtum ſit,quàm ut obligatio contraheretur.Hæc exceptio approbatar l.3.§.non ſatis.ff.de act.et obligat. his uerbis:* Nou ſatis eſt dantis eſſe numos, & fieri accipientis, ot obligatio naſcatur: ſed etiam hoc animo dari & accipi,ut obligatio conſtituatur. Itaq; ſi quis pecuoiā ſuá donandi cauſa dederit mihi, quaoquā & donantis fuerit & mea fiat, tamen non obligoe ei:quia non hoc inteenos eſt actū. Veeboeum quoq; obligatio cōſtat,ſi ioter contraheotes id agarur. Nec eoim ſi per iocum puta,oel demonſtrandi & intellectus cauſa ego dixero tibi,Spoodes? & tu reſpondeas,Spoodeo:naſcetur obligatio. *Concordat l.41. §. fin. ff.ad l. Aquiliam, his uerbis:* Cum facto eriam animum furis furtō exigit. *Huius loci ſunt contractus imaginarij, qui nō obligant: quia alio animo fiant. quod approbatur l. 55.ff.de act. & obligat. his aerbis:* Contractus imagiuarij etiâ io emptionibus iuris uinculum non obtioent, cum fides facti ſimulatur non intercedente ueritate. *Concordat l.21.C.de tranſactionib.his uerbis:* Cùm ea quæ trauſactioois cauſa dari aut tetineri cōuenit,ueluti emptoeem eum quem accipere placoerat,obtineee præſcribitur:ijs quæ ſimulatè geruntut peo infectia habitis, fruſtra ficti precij poſtulatur numeratio. *Concordat item l.55.ff.de contrah.empt.his uerbis:*Nuda & imaginaria oenditio pro nou facta eſt. Et ideo nec alienatio eius eei intelligitue. *Planè Paulus:* Imaginaria uenditio oō eſt (*inquit*) precio accedente. *l.16 ff.de reg.iuris.quaſi dicat Iuriſconſultus: Ad rem uenditam teadendam conuentus,fruſtra exceptione propoſita utetur, ſi precium accepit.*

VIII. EXCEPTIO:*Niſi ſine dolo malo geſtum ſit.Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis,et approbatur l.55.in prin. ff.de furtis.his uerbis:* Maloficia uoluntas & propoſitum delinquentis diſtinguont. *Concordat l. 51.§.rectè ff.eod. tt.his uerbis:* Rectè Pedios ait, Sicut nemo furtum faciat ſine dolo malo,Ita nec conſilium uel opē feere ſine dolo malo poſſe. *Concordat item l.2.§.hac actione is demum.ff. ai bonor.raptor.his uerbis:* Hac actione is demum tenetur,qui dolū malom adhibuit. *Concordat item l.5.in prin.C.de iniurijs, hiſce uerbis:* Si nou cōuicij cōſilio te aliquid iniurioſum dixiſſe probare potes, fides ueri à calūnia te defendit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex contractu obligatus aliqaid cōtra fidem contractus perperam geſſit uel neglexit.hoc enim caſu,quamuis dolo careat,nihilominus tamen tenetur.quæ replicatio approbatur,ſimul & diſtinguitar l.23.ff.de reg.iuris,hiſce uerbis:* Contractus qoidā dolum malum duntaxat eecipiunt, quidam & dolū & culpā. Dolum tātùm, depoſitum & precarium. Dolū & culpam, mandatū,commodatū,uēditum, pignori

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

acceptum,lucatum.item dotis datio.tutelæ,negocia geſta.In his quidem & diligentia. Sed & ſocietas & rerum cõmunio & dolum & culpam recipit. Sed hæc ita,niſi quid nominatim cõuenit uel plus uel minus in ſingulis contractibus.Nam hoc ſeruabitur, quod initio conuenit (legem enim contractui dedir) exceptu eo quod Celſus putat non ualere,ſi conuenerit ne dolus præſtetur:hoc enim bonæ fidei iudicio contrarium eſſe.& ira ũtimur. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi contractus depoſiti ſit,uel precarij,uel alius in quo nulla utilitas uerſatur eius qui culpam commiſit. tunc enim de ſolo dolo,non etiam de culpa tenetur.quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Dulum raurùm , depoſitum & precarium. *Concordat l.5.§.nunc uidendum.ff. commodati , his uerbis:* In contractibus interdum ſulum dolum , interdum & culpam præſtamus. Dulum in depoſito: nam quia nulla utilitas eius uerſatur apud quem deponitur, meritò dolus ſolus præſtatur: niſi fortè & merces acceſsit:tunc enim (ut eſt conſtitutum)& culpa exhibetur: aut ſi hoc ab initio conuenit,ut & culpam & periculum præſtet is,penes quem deponitur.Sed ubi utriuſq; utilitas uertitur:ut in empto,in locato,in dote,in pignore,in ſocietate:& dolus & culpa præſtatur. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi merces acceßit . quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè & merces acceſsit, &c. *Altera triplicatio eſt: Niſi de culpa quoq; præſtanda conuenit.quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aut ſi hoc ab initio conuenit,ut & culpam & periculum præſtet,&c. *Concordat d.l.23.uerbis ſ.propoſitis hiſce:* Sed hæc ita, niſi quid nominatim cõuenit uel plus uel minus in ſingulis contractibus. Nam hoc ſeruabitur quod initio conuenit: legem enim contractui dedit. *Tertia triplicatio eſt: Niſi lata culpa interuenit . Nam & hæc in depoſito & ſimilibus contractibus dolo æquiparatur. quæ triplicatio approbatur l.226.ff. de uerb.ſignif . his uerbis :* Magna negligentia culpa eſt:magna culpa dolus eſt. *Concordat l.antepenult.ff.depoſiti,his uerbis:* Quod Nerua diceret,latiorem culpam dolum eſſe,Proculo diſplicebat.Mihi(Celſus ait)uериſsimũ uidetur. Nam etſi quis non ad eum modum , quem hominum natura deſiderat, diligens eſt: niſi tamen ad ſuum modum curam in depoſito præſtat,fraude non caret.Nec enim ſalua fide minoré his,quàm ſuis rebus,diligentiam præſtabit. *Declaratur triplicatio propoſita definitione latæ culpæ,l.223.§.fin.ff.de uerb.ſignif.his uerbis:* Lata culpa eſt nimia negligentia,id eſt,non intelligere quod omnes intelligunt. *Concordat l.223.in prin.ff.eod.tt.his uerbis:* Latæ culpę finis non intelligere id quod omnes intelligunt. *Quarta triplicatio eſt: Niſi cum res commodata reddita eſſet, commodator eam apud commodatarium reliquerit, poſtero die rurſus ei rogaturi commodaturus. quæ triplicatio approbatur l.5 §.ſi de me.ff.commodati, his uerbis:* Si de me petijſſes,ut triclinium tibi ſternerem, &c. *Hæc de prima duplicatione eiuſq; triplicationibus ſunt dicta. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi conuenerit ne culpa præſtetur. tunc enim non niſi de dolo tenetur.quæ duplicatio approbatur l.23.ibi:ſed hæc ita.ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ſ.cad.repl. in prin. Tertia duplicatio eſt: Niſi caſu & ui maiore quid acciderit . tunc enim etiam in iis contractibus,in quibus reus non ſolum dolum,ſed & culpam præſtat,excuſatur. quæ duplicatio approbatur d.l.23.§.fin.his uerbis:* Animalium caſus morteſq;,quæ ſine culpa accidunt , fugæ ſeruorum qui cuſtodiri non ſulent,rapinæ,tumultus,incendia,aquarum magnitudines,impetus prædonum à nullo præſtantur. *Huius ratio proponitur l.2.§.ſi eo tempore.ff.de adminiſtr.rer.ad ciuit.pertinent.his uerbis:* Fortuitos caſus nullum humanum conſilium prouidere poteſt. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi culpa caſui interuenerit uel eum præceſſerit . quæ triplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Quæ ſine culpa accidunt. *Concordat l.5.§.quod uerò ſenectute.ff. commodati. cuius uerba uide J.lib.39.cap.5.quæſtion.1.exception.3.Sed & huius triplicationis ſpecies & exempla ſunt triplicationes proximè ſequentes. Altera triplicatio eſt: Niſi imperitia rei conuenti acciderit . quæ triplicatio approbatur l.174. ff. de reg.iuris, hiſce uerbis:* Imperitia culpæ adnumeratur. *Concordat l.9.§.Celſus.ff.locati,his uerbis:* Celſus imperitiam culpæ adnumerandam libro octauo Digeſtorum ſcripſit:puta ſi quis uitulos paſcendos , uel ſarciendum quid, poliendumúe conducit:culpam eum præſtare debere. Et quod imperitia peccauit, culpã eſſe: quippe ut artifex (inquit) conduxit. *Concordat item Inſt.de l.Aquilia.§. imperitia quoq; , his uerbis:* Imperitia quoque culpæ adnumeratur: ueluti ſi medicus ideo ſeruum tuum occiderit,quia malè eũ ſecuerit, aut perperam ei medicamentum dederit.*Cõcordat itẽ l.1.§ . ſicuti.ff.de officio Præſidis.cuius uerba uide ſ.lib.4 cap. 4.quæſt.1.except.1.Cõcordant itẽ ea quæ proponũtur J.lib.45.cap.6. quæſt.1.cauſa 9.exc.1.repl.2. Tertia triplicatio eſt: Niſi præceptoris nimia ſæuitia acciderit caſus . Hæc triplicatio approbatur l.6.ff.ad l.Aquiliã,his uerbis:* Præceptoris nimia ſæuicia culpę adſignatur. *Huius exẽplũ proponitur l.5.§.fin.ff.eod.tt.cuius uerba uide J. lib. 46. cap.21. except.11. repl.4.*

Quarta

Quarta triplicatio eſt: *Niſi dum immiſcet ſe rei ad ſe non pertinenti, caſus acciderit.* Hæc triplicatio approbatur l.36.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Culpa eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti. Plures triplicationes uide ỹ.lib.39.cap.5.quæſt.1.except.3. Hæc de prima propoſita exceptionis replicatione eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Altera replicatio eſt: *Niſi de damno dato agatur ex lege Aquilia:* hoc enim caſu propoſitæ exceptioni locus non eſt. quæ replicatio approbatur Inſt. de lege Aquilia. §.iniuria. ibi: nam alioqui, his uerbis: Nõ minus ex dolo quàm ex culpa quiſq; hac lege tenetur. Sed plura de hac re dicentur ỹ.ubi de lege Aquilia eiuſq; actione tractabitur. Sed & de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus plura dicentur in ſingulis obligationum ſpeciebus, præſertim infrà lib.39.cap.5.quæſt.1.except.3.repl.2.

IX. EXCEPTIO: *Niſi per iracundiam ſit geſtum.* Hæc exceptio approbatur l.48.ff.de reg. iuris. cuius uerba cum concordantibus uide ſ̄. lib. 14.cap.8.quæſt.2.reg.3.except.10. Huius exemplũ de uxore diuertente, & breui reuerſa proponitur d. l.48.in fine. Aliud exemplum proponitur l.29.§. mulier grauida.ff. de probationib. cuius uerba uide ſ̄.lib.7.cap.2.quæſt.3.de eo quòd ſit filius probãdo, reg.3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: *Niſi perſeuerauerit in eo quod per iracundiam geſſit.* quæ replicatio approbatur d.l.48. Altera replicatio eſt: *Niſi per iracundiam delictum uel crimen ſit commiſſum:* in delictis enim et criminib. iracundia nõ excuſat. quæ replicatio approbatur l.16.§.cauſa. ibi: puniuntur.ff.de pœnis, his uerbis: Puniuntur facta, cum quis per iram ab extraneo pulſatus eſt. Concordat l.5.ibi: ſi autem.C.de iniurijs. cuius uerba uide ỹ.lib.46.cap.14.except.35. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: *Niſi ex iuſta ira crimen ſit commiſſum.* quæ duplicatio approbatur exẽplo l.4.in fine. C. ad l.Iul.de adulterijs. cuius uerba uide ſ̄.lib.4.cap.4.quæſt.1.except.9.in fine.

X. EXCEPTIO: *Niſi per errorem & ignorantiam quid geſtum ſit.* Hæc exceptio approbatur l.76.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: In totũ omnia quæ animi deſtinatione agenda ſunt, non niſi uera & certa ſcientia perfici poſſunt. Plura de hac exceptione uide ỹ.lib.prox. cap.3.except.15.

XI. EXCEPTIO: *Niſi iuſſu patris uel domini geſſerit.* Hæc exceptio approbatur l.is damnũ dat.150 ff.de reg.iuris. cuius uerba cum concordantibus, ſed & huius exceptionis replicationibus, uide ſ̄.lib.3.cap.2.except.4.

XII. EXCEPTIO: *Niſi iuſſu magiſtratus geſſerit.* Hæc exceptio approbatur l.127.§.fin.ff. de reg.iuris. cuius uerba uide ſ̄.d.except.4.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi iure ſuo uſus geſſerit.* Ex hoc enim geſto alteri non obligatur. quæ exceptio approbatur l.56.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Nullus uidetur dolo facere, qui ſuo iure utitur. Huius exceptionis elegans exemplum proponitur l.2.§.penult.ff.de aqua pluuia arcenda. cuius uerba uide ſ̄.lib.27.ca.7.quæſt.2.cauſa 4.exc. 1. Aliud exemplũ proponitur l.6. §. apud Labeonẽ. ff.quæ in fraudẽ creditorum. cuius uerba uide ỹ. lib. 49.cap.14.quæſt.5.except.3. Huic concordat l.171. ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Nihil dolo creditor facit, qui ſuum recipit. Concordat item l.26.ff.de damno infecto. cuius uerba uide ſ̄. lib.27. cap.4.quæſt.1.except.9. Item concordat l.3.§. is tamen.ff.de libero homine exhib. cuius uerba uide ỹ. lib.47.cap.10.quæſt.3. except.2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: *Niſi iure ſuo utatur non tã ut ſibi proſit, quàm ut alteri noceat.* quæ replicatio approbatur d.§.penult. uerbis hiſce: Si modò nõ hoc animo fecerit, ut tibi noceat, ſed ne ſibi noceat. Huic concordat l. 1.§. deniq; Marcellus.ff.eod.tt.de aqua pluuia arcenda. cuius uerba uide d.quæſt.2.cauſa 9. Huius etiam exemplum proponitur l.8.§.ſi adierit.ff.de legatis præſtandis cõtra tab. cuius uerba uide ſ̄.lib.31.cap.8. quæſt.4 reg.4. Altera replicatio eſt: *Niſi iure ſuo utens officiat alteri, in quo ius nocendi nõ habet.* Hæc replicatio approbatur exemplo l.61.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Domum ſuam reficere unicuiq; licet, dũ non officiat inuito alteri, in quo ius nõ habet. Aliud exemplum eſt, ſi is qui ſoluendo non eſt, res ſuas alienauerit, uel debitores ſuos liberauerit. de quo in tt. quæ in fraudem creditorum.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſciente et cõſentiẽte aduerſario geſtum ſit.* Hæc exceptio approbatur l.187.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Nemo uidetur fraudare eos qui ſciũt & cõſentiũt. Huius exemplum proponitur l.1.§.uſq; adeò.ff.de iniurijs, hiſce uerbis: Nulla iniuria eſt, quæ in uolentem fit. Aliud exemplum proponitur l.49§. qui ex uoluntate.ff.de furtis. cuius uerba uide ỹ. lib. 46.cap.3.quæſt.2. except.21. Tertium exemplum proponitur l.6.§.præterea illud. ff. quæ in fraudem creditorum. cuius uerba uide ỹ.lib.49.cap.14.quæſt. 5.except.9. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: *Niſi aduerſarius deceptus uel errans conſenſerit.* quæ replicatio approbatur l.116.§ fin.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Non uidentur qui errant cõſentire. Concordat l.15.ff.de iuriſdictione. cuius uerba uide ſ̄. lib.5.cap.2.quæſt.1.in fine, repl.16.dupl.3. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: *Niſi in iure, non in facto errauerit.* quæ duplicatio approbatur l.9. in prin.ff.de ignor. iuris & facti. de quo alibi. Huius autem exemplum proponitur l.33. C. de tranſactionib. cuius uerba uide ſ̄.lib.9.cap.5.except.4.repl.1. Hactenus de exceptionibus generalioribus, quæ cauſis obligationum & actionum poſſunt obijci, ex perſonis gerentium, item ex cauſa et modo gerendi deſumptis. Sumuntur autem plures etiam ex conſequentib. eius quod geſtum eſt: de quibus alibi, ubi de liberationibus tractabitur. Sed & ſpeciales exceptiones uide paßim ſub ſuis ſpeciebus. Nunc ad effectus obligationum, hoc eſt, ad actiones tranſeundum.

DE ACTIONIBVS, ET primùm quid & quotuplex ſit actio? Cap. IIII.

I. DE DEFINITIONE actionis.

D*Efinitur actio Inſt. de actionib. in prin. his uerbis:* Actio nihil aliud eſt, quàm ius perſequandi in iudicio, quod ſibi debetur. *Concordat iiſdem uerbis l. 50. ff. de action. & obligat. Ius perſequendi hoc loco pro genere actionis ponitur, nihilq; aliud uocabulum Iuris hic ſignificat, quàm poteſtatem ſeu facultatem à iure ſeu lege conceſſam. Quemadmodum iter dicitur ius, hoc eſt, poteſtas & facultas eundi, ambulandi per alterius fundum. item aquæductus dicitur ius, hoc eſt, poteſtas & facultas aquæ ducendæ. Sanè non iuris ſolùm, ſed & facti uocabulum eſt actio, quemadmodum iter quoque & aquæductus. Nam ingredi iter factum ſignificat, non ius: item aquæductus ſumitur etiam pro ipſo facto, quo aquam ducimus. Ita quoq; actio ſumitur interdum pro facto: utputa cum dicimus aliquem mouere actionem, itē non rectè agere, ante tempus agere, &c. quibus caſibus factum denotatur. In qua ſignificatione hic non ſumitur. Sed & actionis uerbum nunc generalem, nunc ſpecialem habet ſignificationem. quod approbatur l. 178. §. actionis. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Actionis nerbum & generale & ſpeciale eſt. Nā actio dicitue omnis, ſiue in perſonam ſiue in rem ſit, petitio: ſed plerūq; actiones perſonalas ſolemus dicare: petitionis autem uerbo in rem actiones ſignificari uidantur. Perſecutionis autem uerbo extraordinarias perſecutiones puto contineri: utputa fideicommiſſorū, & ſi quæ aliæ ſunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem. *In ſpeciali ſignificatione actio ſumitur l. 27. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Actio in perſonam infertue, petitio in rem, perſecutio in rem uel in perſonam rei perſequendæ gratia. *In generali ſignificatione actio ſumitur l. 34. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Actionis uerbo etiam perſecutio continetur. *Sanè in libro hoc propoſito actio generali, non ſpeciali ſignificatione accipitur. Sanè interdum agere is dicitur, qui exceptione utitur. l. 1. ff. de exceptionib. In qua ſignificatione hic actionis uocabulo non utimur. Sed de hoc uide ſ. lib. 48. cap. 1. quæſt. 2. Quid igitur actio ſit, ex his patet.*

II. DE DIVISIONIBVS actionis.

1. *Diuiſio. ſumpta ex perſona eius aduerſus quem actio competit, proponitur l. 24. in princip. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Actionum genera ſunt duo. In rem, quæ dicitur uindicatio: & in perſonam, quæ condictio appellatur. In rem actio eſt, per quam rem noſtram, quæ ab alio poſsidetur, petimus: & ſemper aduerſus eum eſt qui poſsidet. In perſonam actio eſt, qua cum eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid uel dandum: & ſemper aduerſus eundem locum habet. *Concordat Inſt. de actionib. §. omnium, his uerbis:* Omnium actionum quibus inter aliquos apud iudices arbitroſue de quacunque re quæritur, ſumma diuiſio in duo genera diducitur: aut enim in rem ſunt, aut in perſonam. Nanque agit unuſquiſque aut cum eo qui ei obligatus eſt uel ex contractu, uel ex maleficio. Quo caſu proditæ ſunt actiones in perſonam, per quas intendit aduerſarium ei dare aut facere oportere, & alijs quibuſdam modis. Aut cum eo agit qui nullo iure ei obligatus eſt, mouet tamen alicui de aliqua re controuerſiam. Quo caſu proditæ actiones in rem ſunt. Veluti ſi rem corporalem poſsideat quis, quam Titius ſuam eſſe affirmet, poſſeſſor autem dominum ſe eſſe dicat. nam ſi Titius ſuam eſſe intendat, in rem actio eſt. *Hiſce uerbis non ſolùm diuiſio actionum continetur, ſed etiam differentia actionis in rem & in perſonam. Differentiæ autem harum actionum quatuor ſunt potiſsimùm: quarum prima ex cauſa ſumitur. Nam actio in perſonam ex obligatione aliqua intenditur, uel ex contractu, uel ex quaſi contractu, uel ex maleficio, uel ex quaſi maleficio. In rem autem actio non ex obligatione aliqua principaliter mouetur, ſed ex dominio actoris, aut alio aliquo iure actori in re competenti: utputa quia pignori ei ſit obligata. Altera differentia ſumitur ex perſona eius aduerſus quem agitur. Nam actio in rem ſemper aduerſus eum competit, qui rem, de qua controuerſia eſt, poſsidet: actio autem in perſonam datur aduerſus eum qui actori obligatus eſt: nec intereſt utrum rem, cuius gratia agitur, poſsideat, nec'ne. Tertia differentia eſt in nomine. In rem enim actio, Vindicatio dicitur: in perſonam autem, Condictio. Cui concordat Inſt. de actionib. §. appellamus autem, his uerbis:* Appellamus in rem quidem actiones, Vindicationes: in perſonam uerò actiones, quibus dare aut facere oportere intenditur, Condictionas. Cōdicera enim eſt denunciare priſca lingua. Nūc uerò abuſiuè dicimus condictionem actionem in perſonam eſſe, qua actor intendit dari ſibi oportere: nulla enim hoc tampore eo nomine denūciatio fit. *Quarta differentia, ſumpta ab effectu, proponitur l. 14. §. actiones. ff. de exceptione rei iudicatæ, his uerbis:* Actiones in perſonam ab actionibus in rem in hoc differunt, quòd cum eadem res ab eodem mihi debeatur, ſingulas obligationes ſingulæ cauſæ ſequuntur, nec ulla earum alterius petitione uitiatur. At cum in

rem

rem ago, non expreſſa cauſa ex qua rem meá eſſe dico: omnes cauſæ una peritione apptehenduntur. Neq; enim amplius quàm ſemel res mea eſſe poteſt, ſæpius autem deberi poteſt. *Plura de hac re uide* j.*lib.48. cap.16.except.4.* *Hæc de prima actionum diuiſione ſunt dicta.*

I I. *Diuiſio, ſumpta ex facto ex quo agitur, proponitur l. 24. §. actionum. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Actionũ quædam ex contractu, quędam ex facto, quædam in factum ſunt. Ex contractu actio eſt, qnoties quis ſui lucri cauſa cnm aliqno contrahit: ueluti emendo, uendẽdo, locando, cõducendo & cæteris ſimilibus. Ex facto autem actio eſt, quoties ex eo teneri quis incipir, quod ipſe admiſit: ueluti ſi furtũ uel iniuriá cõmiſerit, uel damnũ dederit. In factũ actio dicitur, qualia eſt (exẽpli graria) actio quę datur patrono aduerſus libertũ, à quo cõtra edictum Prętoris in ius uocatns eſt. *Similis obligationum diuiſio, ſed melior, propoſita eſt* ſ̄. *cap. 2. diuiſ.3.*

I I I. *Diuiſio, ſumpta ex iure ex quo agitur, proponitur d.l.24. §. fin. his uerbis:* Omnes actiones aut ciuiles dicuntur, aut honorariæ. *Similis obligationum diuiſio propoſita eſt* ſ̄. *cap.2. diuiſ. 2. Concordat item Inſt. de actionib. §. ſed iſtæ quidẽ. Vbi utriuſq; generis ſpecies & exempla enumerantur. Planè honorariæ actiones, quæ & prætoriæ appellantur, regulariter quidem annales ſunt. Quæ regula approbatur Inſt. de perpet. & temp. actio. in prin. cuius uerba uide* j.*cap.15. in prin. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi rei perſecutionem cõtineant. Quæ exceptio approbatur, ſimul et declaratur l.34. ff. de action. & obligat. his uerbis:* In honorarijs actionib. ſic eſſe definiendum, &c. *Concordat Inſt. d. tt. in prin.*

I I I I. *Diuiſio, itidem ex iure quo agitur ſumpta, hæc eſt: quòd alia directa ſit actio, alia utilis. Directa eſt, quæ ex ipſis uerbis legis datur: utilis uerò, quæ ceſſantibus uerbis ex mente legis iuſta interpretatione competit. Vtputa dicit lex Aquilia: Si quis alteri damnum fecerit, quod uſſerit, fregerit, ruperit iniuria: quanti ea res erit in diebus triginta proximis, tantum æs domino dare damnas eſto.* a *Si quis igitur ſeruum uel pecudem alicuius uſſerit, fregerit, ruperit: ex iam dictis uerbis legis actio competit, quæ dicitur directa.* b *Si quis autem alienum uinum uel frumentum conſumpſerit, ex dictis quidem uerbis actio non competit: quia lex de uſto, fracto & rupto, non de conſumpto uel effuſo loquitur. Quia tamen mens legislatoris & hæc fuit, ut quis de conſumpto quoq; teneatur: ex mente legis competit actio, quæ dicitur utilis.* c *Quoties autem deficit actio uel exceptio directa, utilis actio uel exceptio danda eſt.* d *Nihil uerò intereſt utrum directa quis an utili actione agat uel conueniatur. Nam utraq; actio eiuſdem poteſtatis eſt, eundemq; habet effectum.* e *Plura de hac re uide* ſ̄. *lib. primo, capite 5. quæſtione 3. reg.2.*

a *l. 26. §. tertiò autem. ff. ad l. Aquil.*
b *d. l. 26. §. ſi quæ gitur.*
c *l. 30. §. ſi quis alienũ. ff. eod. tt.*
d *l. 21. & l. 22. ff. de præſcrip. uerbis.*
e *l. actio neg. geſtor. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide infrà lib. 44. cap. 5. quæſt. 5. reg. 1.*

V. *Diuiſio, ſumpta ex re quæ in actionem uenit, ſeu fine, proponitur Inſt. de actionib. §. ſequens illa, his uerbis:* Sequens illa diuiſio eſt, quòd quædam actiones rei perſeqnendæ gratia comparatæ ſunt, quædam pœnæ perſequendæ, quædam miſtæ ſunt. Rei perſequendæ cauſa comparatæ ſunr omnes in rem actiones. Earũ uerò actionũ, quę in perſonam ſnnt, eæ quidem quæ ex contractu naſcuntur, ferè omnes rei perſequẽdæ cauſa comparatę uidentur: ueluri quibus mutuam pecuniam, uel in ſtipulatum deductam petit actor. Item commodari, depoſiti, mandati, pro ſocio, exempto, uendito, locato, conducto. Planè ſi depoſiti agatur eo nomine quod tumultus, incendij, ruinæ, naufragij cauſa depoſitum ſit: in dnplum actionem Prætor reddit, ſi modo cum ipſo, apud quem depoſitum ſit, aut cum hærede eius de dolo ipſius agitur. Quo caſu miſta eſt actio. Ex maleficijs uerò proditæ actiones, aliæ tantùm pœnæ perſequendæ cauſa comparatæ ſnnt: aliæ tam pœnæ quàm rei perſequendæ, & ob id miſtæ ſunt. Pœnam tantùm perſequitnr quis actione furti. Siue enim manifeſti agatur quadrupli, ſiue non manifeſti dupli: de ſola pœna agitur. nam ipſam rem propria actione perſequitur quis, id eſt, ſuam eſſe petens: ſiue fur ipſe eam rem poſsideat, ſiue alius quilibet. Eo amplius aduerſus furem etiam condictio eſt rei. Vi autem bonorum raptorum actio miſta eſt: quia in quadruplo rei perſecutio continetur: pœna autem tripli eſt. Sed & legis Aquiliæ actio de damno iniuria dato miſta eſt, non ſolùm ſi aduerſus inficiantem in duplum agatur, ſed interdum etſi in ſimplum quiſque agat: ueluti ſi quis hominem claudum aut luſcum occiderit, qui in eo anno integer & magni precij fuerit. Tanti enim damnatur, quanti is homo eo in anno plurimi fuerit, ſecundum iam traditam diuiſionem. Item miſta eſt actio contra eos, qui relicta ſacroſanctis eccleſijs, uel alijs uenerabilibus locis, legati uel fideicommiſsi nomine dare diſtulerint, uſque adeò ut etiam in iudicium uocarentur. tunc enim & ipſam rem uel pecuniam quæ relicta eſt, dare compelluntur, & aliud tantum pro pœna. Et ideo in duplum eius fit condemnatio.

V I. *Diuiſio, itidem ex re quæ in actionem uenit*

ſumpta proponitur Inſt.d.tt.§. omnes autē, his uerbis: Omnes actiones uel in ſimplū conceptæ ſunt, uel in duplū, uel in triplū, uel in quadruplū. Vlterius aūt nulla actio extēditur. In ſimplū agitur: ueluti ex ſtipulatione, & mutui datione, ex empto, uēdito, locato, conducto, mādato, & deniq; ex alijs quāplurimis cauſis. In duplū agimus: ueluti furti nec manifeſti, dāni iniuriæ ex lege Aquilia, depoſiti ex quibuſdā cauſis. Itē ſerui corrupti, quæ cōpetit in eum cuius hortatu conſilioue ſeruus alienus fugerit, aut cōtumax aduerſus dominū factus eſt, aut luxurioſè uiuere cœperit, aut deniq; quolibet modo deterior factus ſit. In qua actione earū etiam rerū quas fugiēdo ſeruus abſtulerit, æſtimatio deducitur. Itē ex legato quod uenerabilibus locis relictum eſt, ſecundū ea quę ſuprà diximus. Tripli uerò agimus, cum quidā maiorē uera ęſtimatione quantitatē in libello cōuentionis inſerūt, ut ex hac cauſa uiatores, id eſt executores litiū ampliorē ſummā ſportularū nomine exigerēt. tunc enim id quod propter eorū cauſam damnū paſſus fuerit reus, in triplū ab actore cōſequetur: ut in hoc triplo etiā ſimplū, in quo damnū paſſus eſt, connumeretur. Quod noſtra cōſtitutio introduxit, quæ in noſtro Codice fulget, quā proculdubio certū eſt ex lege cōdictitia emanare. Quadrupli aūt agitur, ueluti furti manifeſti, itē de eo quod metus cauſa factū ſit: deq; ea pecunia quę in hoc data ſit, ut is cui datur, calūnię cauſa negociū alicui faceret, uel nō faceret. Itē ex lege cōdicticia noſtra cōſtitutio oritur, in quadruplū condemnationē imponens ijs executoribus litiū, qui cōtra noſtrę cōſtitutionis normam à reis quidquā exegerint. Sed furti quidē nec manifeſti actio & ſerui corrupti à cęteris, de quib. ſimul locuti ſumus, eo differūt, quòd hæ actiones omnimodo dupli ſunt: at illæ, id eſt, dāni iniurię ex lege Aquilia, & interdū depoſiti, inficiatione duplicantur, in confitentē aūt in ſimplum dantur. Sed illa quæ de ijs cōperit, quæ relicta uenerabilibus locis ſunt, non ſolū inficiatione duplicatur, ſed etiāſi diſtulerit relicti ſolutionē uſq; quo iuſſu magiſtratuū noſtrorū cōueniatur. In cōfitentē uerò, antequā iuſſu magiſtratuū cōueniatur ſoluentē, dupli redditur. Item actio de eo quod metus cauſa factum ſit, à cæteris de quib. ſimul locuti ſumus eo differt, quòd eius natura tacitè cōtinetur, ut qui iudicis iuſſu ipſam rem actori reſtituat, abſoluatur: quod in cęteris caſib. nō eſt ita, ſed omnimodo qſq; in quadruplū cōdēnatur: q̄d eſt & in furti manifeſti actiōe.

VII. *Diuiſio proponitur Inſt.de actionibus.§.actionū autē, his uerbis:* Actionū quædā bonæ fidei ſunt, quædā ſtricti iuris. Bonæ fidei ſunt hæ: ex empto, uēdito, locato, conducto, negociorū geſtorū, mandati, depoſiti, pro ſocio, tutelæ, cōmodati, pignoraticia, familiæ erciſcundæ, cōmuni diuidundo, pręſcriptis uerbis, quę de æſtimato proponitur, & ea quę ex permutatione cōpetit, & hæreditatis petitio. Quāuis enim uſq; adhuc incertū erat, inter bonæ fidei iudicia connumerāda hæreditatis petitio eſſet, an nō: noſtra tamē cōſtitutio apertè eā eſſe bonæ fidei diſpoſuit. Fuerat antea & rei uxoriæ actio, &c. *Reliqua uerba uide 5.lib. 15.cap.5.quæſt.1.reg.2 & 3. Stricti iuris actio eſt ex ſtipulatu: quod approbatur l.unica.§. ſed etſi nō ignoramus. C.de rei uxoriæ actione. cuius uerba uide d.reg.2. Sed & aliæ actiones præter iam enumeratas ſtricti iuris à Doctoribus eſſe cēſentur. Planè bonæ fidei actionū propria hæc ſunt: Primum quidē quòd nō ex uerborū ſolennitate, ſed ex ſolo cōſenſu cōtrahentiū ſuſtinētur. Quod propriū approbatur l.116. ibi: qui et bonæ fidei. ff.de reg.iuris, hiſce uerbis:* Cōſenſus bonę fidei iudicia ſuſtinet. *Secundū propriū eſt: Quòd bona fides, nō ius ſtrictū in hiſce actionibus cōſideratur. quod propriū approbatur l. 4.C.de action. & obligat. his uerbis:* Bonā fidē in cōtractibus cōſiderari æquū eſt. *Bona aūt fides æquitatē ſummā deſiderat: quæ utrū æſtimāda ſit ad merum ius gentiū, an uerò cū præceptis ciuilibus & prætorijs, tractatur l. bona fides. ff. depoſiti. cuius uerba uide 3.li.39.cap.8.quæſt.5.reg.8. Tertium propriū proponitur l.5.ff.de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Tantundē in bonæ fidei iudicijs officiū iudicis ualet, quantū in ſtipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. *Quartum propriū proponitur Inſt.de actionib.§.in bonæ fidei, his uerbis:* In bonę fidei iudicijs libera poteſtas permitti uidetur iudici ex bono & æquo æſtimādi, quantū actori reſtitui debeat. In quo & illud cōtinetur, ut ſi quid inuicē præſtare actorē oporteat, eo cōpenſato in reliquū is, cum quo actū eſt, debeat cōdēnari. Sed & in ſtricti iuris iudicijs ex reſcripto diui Marci oppoſita doli mali exceptione cōpenſatio inducebatur. Sed noſtra, &c. *Reliqua uide 3.cap.15.quæſt. 3.in prin. Quintū propriū proponitur l.31.§.quia aſſidua. ff.de ædilitio edicto, his uerbis:* Ea quæ ſunt moris & cōſuetudinis, in bonæ fidei iudicijs debēt uenire. *Sextū propriū proponitur l.54.ibi: placuit enim. ff.mādati, his uerbis,* Placuit prudēriorib. affectus rationē in bonæ fidei iudicijs habendā. *Septimū: Bonæ fidei nō cōgruit de apicibus iuris diſputare. l.29.§. quedam. ff.mādati. Octauum proprium: Quòd ea quæ contra bonos mores deſiderantur, in his iudicijs nō recipiuntur l.5.ff.de uſuris.*

VIII.Di-

VIII. *Diuiſio, itidē ex adiūcto iudicis officio ſumpta, quòd alia actio arbitraria ſit, alia nō: proponitur Inſt. de actionib. §. preterea quaſdam, bis uerbis:* Quaſdā actiones arbitrarias, id eſt ex arbitrio iudicis pendētes appellamus: in quibus niſi arbitrio iudicis is cū quo agitur actori ſatisfaciat: ueluti rem reſtituat, uel exhibeat, uel ſoluat, uel ex noxali cauſa ſeruū dedat: cōdēnari debeat. Sed iſtæ actiones tam in rem quàm in perſonā inueniuntur. In rem, ueluti Publiciana, Seruiana de rebus coloni, quaſi Seruiana, quę etiam hypothecaria uocatur. In perſonā, ueluti quib. de eo agitur quod ui aut metus cauſa, aut dolo malo factū eſt. Item cum id quod certo loco ꝓmiſſum eſt, petitur. Ad exhibēdū quoq; actio ex arbitrio iudicis pendet. In his enim, &c.

IX. *Diuiſionis loco notanda ſunt actionū genera quæ enumerantur l. 36. ff. de act. & oblig. bis uerbis:* Actionis uerbo continetur in rem, in perſonā, directa, utilis, præiudicium, ſicut ait Pōponius. Stipulationes etiā quæ Prętoriæ ſunt: quia actionū inſtar obtinent, ut dāni infecti, legatorū, & ſi quæ ſunt ſimiles. Interdicta quoq; actionis uerbo cōtinētur. Mixtæ ſunt actiones in quib. uterq; actor eſt: utpota finiū regundorū, familiæ erciſcūdæ, cōmuni diuidundo, interdictū Vti poſsidetis, & Vtrubi. *Ait Iuriſconſultus:* Mixtæ ſunt actiones, &c. *His cōcordat Inſt. de actionib. §. quadā actiones, bis uerbis:* Quædam actiōes mixtā cauſam obtinere uidētur tā in rē quā in pſonā: qualis eſt familiæ erciſcūdæ actio, quę cōpetit cohęredib. de diuidenda hæreditate. Itē cōmuni diuidundo, quæ inter eos redditur, inter quos aliquid cōmune eſt, ut id diuidatur. Itē finiū regundorū actio, qua inter eos agitur, qui confines agros habēt. In quib. tribus iudicijs permittitur iudici rē alicui ex litigatoribus ex bono & æquo adiudicare, & ſi unius pars prægrauari uidebitur, eū inuicē certa pecunia alteri cōdēnare. *Ait inſuper Iuriſcōſultus:* Vti poſsidetis & Vtrubi. *Hæc duo interdicta, quæ hic mixta dicūtur, q. in his uterq; actor & reus ſit promiſcuè, alibi propter eandē cauſam dicūtur duplicia.*[a] *Planè interdū in hiſce mixtis iudicijs perinde ac in alijs diſcerni neceſſe eſt perſonam actoris à perſona rei cōuenti. Quoniā inter litigātes nō aliter lis expediri poteſt, quā ſi alter petitor, alter poſſeſſor ſit. Eſſe enim debet qui onera petitoris ſuſtineat, et q cōmodo poſſeſſoris fungatur.*[b] *Quo caſu in his mixtis iudicijs is actor uidetur, qui ad iudiciū prouocauit: aut ſi ambo ſimul ad iudiciū prouocauerint, ſorte res diſcerni ſolet.*[c] *Hactenus actionū diuiſiones cū ſingulorū generū definitionib. ſpeciebus & proprijs propoſuimus. Quanquā poſſent plures adhuc eiuſmodi diuiſiones colligi. Nam quedā actiones ad heredes trāſeunt, quedā nō trāſeunt. Item aliæ annales ſunt, ſeu tēporales, aliæ perpetuæ, &c. Sed de hiſce alibi ſuis locis tractabitur: ut, de priore quidē J. cap. prox reg. ult. de poſteriore in temporalibus præſcriptionibus. Ad reliquos igitur actionum locos tranſeundum.*

a Inſt. de interdictis. §. tertia diuiſio. ubi: duplicia ſunt.
b l. inter litigantes. 62. ff. de iudicijs.
c l. in tribus. 13. cum l. ſequente. ff. de iudicijs. item l. 2. 4. fin. ff. communi diuidundo.

QVIBVS COMPETAT actio? Cap. V.

Quod ad cauſas actionum earumq; exceptiones generales attinet, non eſt hic nobis immorandū, cū de ijs ſ. cap. 2 & 3. ſatis ſit dictū. Nunc igitur quibus actio competat, dicendum eſt.

I. *Regula: De filiofamiliâs & patre eius. Filiofamiliâs cōtrahente uel delictū patiente, nō ipſi, ſed patri eius cōpetit actio. Quæ regula approbatur. ſimul & diſtinguitur l. 8. ff. de act. & obligat. bis uerbis:* Filiusfamiliâs ſuo nomine nullā actionē habet, niſi iniuriarū, & Quod ui aut clā, Depoſiti & Cōmodati. *Cōcordat Inſt. p quas perſ. nob. obligat. adquir. in prin. cuius uerba uide ſ. lib. 21. ca. 2. reg. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi iniuriarū ſit actio, Quod ui aut clā, Depoſiti uel Cōmodati. Hæc multiplex exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi iniuriarū, &c. *De iniuriarū actione uide J. li. 46. cap. 15. quæſt. 1. reg. 6. exc. 1. Altera exceptio eſt: Niſi in factū ſit actio. Hæc exceptio approbatur l. 13. ff. de act. & oblig. bis uerbis:* In factū actiones etiā filijfamiliarū poſſunt exercere. *Huius exceptionis interpretationē & replicationes uide in gloſſa d. l. 13. Tertia exceptio eſt: Niſi pater abſens ſit, & nemo ſit qui patris nomine agat. Hæc exceptio approbatur l. 18. §. ſi filiusfamiliâs. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Si filiusfamiliâs ex aliqua cauſa, ex qua patri actio cōpetit, uelit experiri, ita demū ꝑmittitur agere, ſi nō ſit qui patris nomine agat. Nā & Iuliano placet, ſi filiusfamiliâs legatiōe uel ſtudiorū gratia abierit, & uel furtū, uel damnū, uel iniuriā paſſus ſit: poſſe eū utili iudicio agere: ne dū pater expectatur, impunita ſint maleficia: qa pater uēturus nō eſt, uel dū ueniat, ſe ſubtrahit is qui noxā cōmiſit. Vnde ego ſemper ꝓbaui, ut ſi res moueat, nec ex maleficio ueniat, ſed ex cōtractu debeatur: filius poſsit agere utili iudicio, fortè depoſitū repetēs uel mādati agēs, uel pecuniā quā credidit petēs. ſi fortè pater in ꝓuincia ſit, ipſe autē fortè Romę uel ſtudiorū cauſa, uel alia iuſta ex cauſa degat: ne ſi ei nō dederimus actionē, futurū ſit ut impunè fraudē patiatur, & egeſtate Romę laboret, uiaticulo ſuo non recepto, qđ ad ſumptū pater ei deſtinauit. Et finge Senatorē eſſe filiūfamiliâs, qui patrē habet in ꝓuincia: nō utiq; augetur utilitas ꝓ dignitate? *Cōcordat l. 12. ff. de in ius uocādo. cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 1. membr. 5. quæſt. 2. reg. 1. Quarta exceptio: Niſi pendente conditione cauſæ, ex qua actio cōpetit, filius ſui iuris ſit factus. Hæc exceptio approbatur l. 14. §. fin. ff. quando dies legatorum ced.*

tor. cedat. cuius uerba uide ſ. lib.33. capit. quæſt.3. reg.2. except. 3. Concordat l.5. C. de condit. inſertis. cuius uerba uide ſ.d.reg.2. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſtipulatus ſub cōditione ſit filius, non legatū ei ſub cōditione relictū. Quæ replicatio approbatur l.78. ff. de uerb. obligat. his uerbis: Si filiusfamiliâs ſub cōditione ſtipulatus, emancipatus fuerit, deinde extiterit conditio: patri actio cōpetit: quia in ſtipulationibus id tēpus ſpectatur, quo cōtrahimus. Cōcordat iiſdē uerbis l.18.§ fin. ff. de reg. iuris. Quinta exceptio eſt: Niſi cum filiusfamiliâs ſtipulatus eſſet hoc modo, Quantā pecuniā Titio credidero, fide tua eſſe iubes? emancipatus crediderit. Quæ exceptio approbatur l.132. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis: Filiusfamiliâs ita ſtipulatus eſt, Quantā pecuniā Titio credidero, fide tua eſſe iubes? & emancipatus credidit: patri nō debebit quidquā fideiuſſor: quia nec reus ei tenetur. Cōcordat l. ſi debitori.47.§. ſi filiusfamiliâs. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Si filiusfamiliâs in cauſa peculiari ita fideiuſſorē acceperit, Quātā pecuniā credidero, fide tua eſſe iubes? & emācipatus credat: patri quidē, ſi non eſt reus obligatus, nō tenebitur: filio uerò humanitatis intuitu obnoxius eſſe debet. Sexta exceptio eſt: Niſi in tēpus emācipationis filius ſit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur l. ult. ff. de ſtipulat. ſeruor. cuius uerba uide ſ. reg. prox. exc.2. Septima exceptio eſt: Niſi de caſtrenſi peculio agatur. Hæc exceptio approbatur l.4. §.1. ff. de caſtrenſi peculio. cuius uerba uide ſ. lib.16. cap.3. quæſt.2. reg.5. Octaua exceptio uidetur: Niſi de iis rebus agatur, quarū uſusfructus tā tum patri, proprietas filio adquiritur. Hæc exceptio reprobatur Inſt. per quas perſonas nob. oblig. adq. in prin. ibi: ſcilicet patre. cuius uerba uide ſ. lib.16. cap.2. quæſt.2. in prin. Cōcordat l.1.§.1. C. de bonis maternis. cuius uerba uide ſ.d.cap.2. quæſt.4. reg.2. Cōcordat itē l.8.§. ubi autē. C. de bonis quæ liberis. cuius uerba uide ſ.d.quæſt.4.reg.3. Nona exceptio eſt: Niſi patre recuſante, filius hæreditatē adierit. Hæc exceptio approbatur d.l.8.§. ſancimus. ibi: & filius ſimili modo. cuius uerba uide ſ. li.28. cap.22. reg.2. exc.9. repl.1. Decima exceptio eſt: Niſi cum filiusfamilias patre apud hoſtes cōſtituto, cōtraxiſſet, pater apud hoſtes moriatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.22.§. quòd ſi filius. ff. de captiuis. cuius uerba uide ſ. lib.38. cap.7. reg.2. exc.1. Plura de hac re uide ſ. lib.50. cap.2. quæſt.2. reg.2 & 3. Hæc de prima regula eiuſq; exceptionibus ſunt dicta.

II. Regula: De ſeruo & domino. Seruo contrahente, uel delictū patiente, domino nō ſeruo cōpetit actio. Hæc regula approbatur l.41. ibi: itaq; quod ſeruo. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. lib.45. cap.11. quæſt.3. in prin. Cōcordat Inſt. per quas perſonas nobis oblig. adquir. in prin. cuius uerba uide ſ. lib.21. cap.2. reg.1. Item cōcordat Inſt. de ſtipulat. ſeruor. in prin. his uerbis: Seruus ex perſona domini ius ſtipulādi habet. Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi poſt contractā obligationē ſeruus fuerit manumiſſus. Hæc exceptio reprobatur l.35. ff. de action. & obligat. his uerbis: Quæcūq; actiones ſerui mei nomine mihi cœperint cōpetere, uel ex lege XII. Tabul. uel ex lege Aquilia, uel iniuriarū, uel furti: eædem durant, etiāſi ſeruus poſtea uel manumiſſus, uel alienatus, uel mortuus fuerit. Planè admittitur in caſu, de quo ſ. exc.11. item in alio caſu, de quo ſ. lib.42. cap.3. exc.7. repl.2. Altera exceptio uidetur: Niſi ſeruus in tempus manumiſſionis fuerit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur l. ult. ff. de ſtipul. ſeruor. his uerbis: Quicquid contraxit ſeruus, dum nobis ſeruit, etiāſi ſtipulationem contulerit in alienationē uel manumiſſionē ſuam, tamen nobis id adquiſitū erit: quia poteſtas eius tunc, cū id cōtraheret, noſtra fuit. Idque eſt, etſi filiusfamiliâs cōtrahat. Nanq; etiā quod in emancipationis ſuæ tēpus contulerit, nobis debebitur: ſi tamen dolo malo id fecerit. Tertia exceptio uidetur: Niſi ſeruus hæreditarius obligationem adquiſierit. Sed hæc exceptio reprobatur Inſt. de ſtipul. ſeruor. §.1. his uerbis: Hæreditas in pleriſq; perſonæ defuncti uicē ſuſtinet. Ideoque quod ſeruus hæreditarius ante aditā hæreditatē ſtipulatur, adquirit hæreditati, ac per hoc etiā hæredi poſtea facto adquiritur. Cōcordat l.15. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide ſ. lib.22. cap.5. exc. 45. Quarta exceptio uidetur: Niſi ſeruus nō nominatim domino ſuo ſit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur l.15. ff. de ſtipul. ſeruor. his uerbis: Siue mihi, ſiue ſibi, ſiue cōſeruo ſuo, ſiue imperſonaliter dari ſeruus meus ſtipuletur: mihi adquiret. Cōcordat l.1. in prin. ff. eod. tt. his uerbis: Cum ſeruus ſtipulatur, nihil intereſt ſibi, an domino, an uerò ſine alterutra eorū adiectione dari ſtipuletur. Cōcordat itē Inſt. eod. tt. §. ſiue autē. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.3. exc.26. repl. 9. Quinta exceptio uidetur: Niſi ſeruus eius qui apud hoſtes eſt, ſtipuletur. Hæc exceptio reprobatur l.1. ff. de captiuis, hiſce uerbis: Quod ſeruus eius qui ab hoſtib. captus eſt, poſtea ſtipulatus eſt: aut ſi legatū ſit ſeruo eius poſtea, quā ille ad hoſtes peruenit: hoc habebūt hæredes eius. Quia etſi captiuitatis tēpore deceſſiſſet, adquiſitū foret hæredi eius. Plura de hac exceptione uide ſ. lib. prox. cap.3. exc.26. repl.13. dupl.3. tripl.1. item lib.50. cap.2. quæſt.2. reg.4. Sexta exceptio uidetur: Niſi ſeruus uniuerſitatis ſit ſtipulatus. Sed & hæc exceptio reprobatur l.3. ff. de ſtipulat. ſeruor. his uerbis: Si ſeruus reipublicæ, uel municipii, uel coloniæ ſtipuletur: puto ualere ſtipulationē. Septima exceptio eſt: Niſi ſeruus alij nominatim ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur l.30. ff. de ſtip.

ſeruor.

ſeruor.his uerbis:Seruus aliens alij nominatim ſtipulãdo nõ adquirit domino. *Concordat l.14.ff.eod.tt.cuius uerba uide ĩ.lib.21.cap.2.reg.3.exc.2.* *Octaua exceptio eſt: Niſi factũ contineat ſtipulatio. Hæc exceptio approbatur Inſt.de ſtipul.ſeruor.his uerbis*: Cum factũ in ſtipulatione cõtinebitur, ipſe tãtùm ꝓhiberi nõ debet,non etiã dominus eius. *Cõcordat l.38.§.hi qui ſunt.ff. de uerb.oblig.cuius uerba uide J.lib.18.cap.11.ſpecie 3.reg.1.exc.3. Cõcordat d.l.18.§.hæc quoq;. cuius uerba uide d.reg.1.* *Nona exceptio eſt:Niſi operas ſibi ſeruus ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur l.18.ff. de ſtip. ſeruor. his uerbis*: Si ſeruus meus à liberto meo operas ſibi dari ſtipuletur, inutilem ſtipulationẽ eſſe Celſus ſcribit:aliter atq; ſi nõ adiecto hoc uerbo Sibi ſtipulatus fuerit. *Decima exceptio uidetur: Niſi uetante domino ſeruus ſit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur l.62.ff.de uerb.oblig. his uerbis*:Seruus uetãte domino ſi pecuniã ab alio quo ſtipulatus ſit,nihilominus obligat domino promiſſorem. *Vndecima exceptio eſt: Niſi cum ſub conditione ſeruus adquiſierit actionem,exiſtente cõditione liber ſit factus. Hæc exceptio approbatur in legatis, diſtinguitur in ſtipulationib.l.18 ff.de reg.iuris, hiſce uerbis*: Quæ legata mortuis nobis ad hæredẽ noſtrum tranſeunt, eorum cõmodum per nos his quorũ in poteſtate ſumus, eodẽ caſu adquirimus: aliter atque quod ſtipulati ſumus.Nam & ſub conditione ſtipulantes, omnimodo eis adquirimus, etiãſi liberatis nobis poteſtate domini cõditio exiſtat. *Plura de regula propoſita,alijsq; ſimilib.uide ĩ.lib.21.cap.2.*

III.*Regula:De pluribus dominis ſeruo cõmuni contrahente. Regulariter quidem ſingulis dominis pro parte quam in ſeruo quiſq; habet,actio adquiritur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ĩ.lib.21.cap.2.reg.4.*

IIII.*Regula:De uno ex pluribus quib.actio cõpetit.Si plures ſint conſortes eiuſdem litis, etiam uni ex pluribus,abſentibus cæteris,competit actio.Quæ regula approbatur l.1.C.de conſortibus eiuſdẽ litis, hiſce uerbis*: Exploſis atq; reiectis præſcriptionibus, quas litigatores ſub obtentu conſortum ſtudio protrahendæ diſceptationis excogitare conſueuerũt, ſiue unius fori ſint omnes,ſiue in diuerſis prouincijs uerſentur: nec adiũcta præſentia cõſortis uel conſortũ agendi uel reſpondendi iurgantibus licẽtia pro parte pandatur. *Cõcordat l.4.§.fin.ff.de uerb.obligat.his uerbis*: Si is qui duplã ſtipulatus eſt deceſſerit,plurib. hęredibus relictis:unuſquiſq; ob euictionem ſuæ partis pro portione ſua habebit actionẽ. Idẽq; eſt in ſtipulatione fructuaria,& damni infecti,& ex operis noui nũciatione:reſtitui tamẽ opus ex operis noui nunciatione pro parte nõ poteſt. Hæc utilitatis cauſa ex parte recepta ſunt ſtipulatorũ. Ipſi aũt promiſſori pro parte neq; reſtitutio,neq; defenſio cõtingere poteſt. *Cõcordat itẽ l.85.§.pro parte.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.de uerb.oblig.cap.7.reg.4. Huius regulæ exceptio hæc eſt:Niſi unus cõſortũ cæteris abſentib.in ſolidum uelit experiri. hoc enim caſu exceptio illi obſtabit.quæ exceptio cõſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce*:Pro parte pandatur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi præſens abſentiũ nomine agẽdi habeat mandatũ.Quæ replicatio abſq; cõtrouerſia eſt iuſta. Huic ſimilis eſt & altera replicatio hæc:Niſi præſens de rato caueat. Quæ replicatio approbatur l.2.C.d.tt.his uerbis*: Cõmune negociũ poſt litẽ legitimè ordinatã,& quibuſdã abſentibus in ſolidũ agi ſine mãdato poteſt, ſi pręſentes rem ratã dominũ habiturũ cauere parati ſint, uel (ſi quid ab his petitur) iudicatũ ſolui ſatisdatione firmauerint. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi lis cæteris præſentibus nõ ſit inchoata. Hæc duplicatio elicitur authore Accurſio ex uerbis iã propoſitis hiſce*:Poſt litẽ legitimè ordinatã. *Sed uidetur reprobãda potius duplicatio hæc per eã quæ propoſita ſunt ĩ li.5.ca.6.quæſt.4. exc.1.repl.6.* *Altera duplicatio eſt: Niſi certum ſit præſentẽ contra uoluntatẽ abſentium experiri. hoc enim caſu etiã de rato cautione oblata in ſolidũ agens non eſt audiẽdus. quæ duplicatio approbatur l.40.§.fin.ff.de procuratorib.cuius uerba uide ĩ.d.except.1.in fine,dupl.gener.1. Hæc de ſecũda replicatione,eiuſq; duplicationibus.* *Tertia replicatio eſt:Niſi plures ſint rei ſtipulandi. hoc enim caſu unus eorũ cæteris etiã abſentibus in ſolidũ poteſt experiri. Quæ replicatio approbatur l.2.ff. de duob. reis conſtit. his uerbis*: Cum duo eandẽ pecuniã aut ꝓmiſerũt aut ſtipulati ſunt: ipſo iure & ſingulis in ſolidũ debetur,& ſinguli in ſolidum debẽt.Ideoq; petitione & acceptilatione unius tota ſoluitur obligatio. *Cõcordat l.31.§.ſi duo.ff.de nouationib.cuius uerba uide J.lib.48.cap.14.quæſt.4.exc.5. Sed & plura de hac re uide J.lib.38.cap.12.* *Quarta propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi res quæ petitur,diuiſionẽ non recipiat. Quæ replicatio approbatur l.2.§.ex quo quidẽ.ff.de uerb.oblig.his uerbis*:Accidere poſſe Põponius ait, ut & ſtipulatoris uię uel itineris hæredes ſinguli in ſolidũ habeãt actionẽ.Sed quidã hoc caſu extingui ſtipulationẽ putant: quia per ſingulos adquiri ſeruitus nõ poteſt.Sed nõ facit inutilẽ ſtipulationẽ difficultas pręſtationis. *Cõcordat l.2.§.reſtitutionẽ. ibi: ideoq;. ff.de prętorijs ſtipul.cuius uerb.uide J.lib.18.cap.14.quæſt.2 diuiſ.3. Concordat l. 21. ff. de ſeruitutib.cuius uerba uide ĩ.lib.25.cap.1.in fine.*

V.*Regula:De poſſeſſore.Huic nõ datur actio.quæ regula approbatur l.1.§.interdictũ.ff.uti poßidetis,*

hiſce

hiſce uerbis: Actio nõquã ultrò poſſeſſori datur: quippe cum ſufficiat ei quod poſsideat. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi poſſeſſor in ſua poſſeſsione turbetur, uel ſuo qualiter uelit uti prohibeatur: hoc enim caſu illi ad retinendam poſſeſsionem interdictum competit Vti poſſidetis, uel Vtrubi, item actio iniuriarũ. Quæ exceptio approbatur d. §. interdictum autem. cuius uerba uide ĩ. lib. 23. cap. 8. quæſt. 2. item approbatur l. 13. §. ſi quis me. ff. de iniurijs. cuius uerba uide in actione iniuriarum alibi. Altera exceptio eſt: Niſi confeſſoria uel negatoria actione agatur. Hæc enim etiam poſſeſſori datur. Quæ exceptio approbatur Inſt. de actionib. §. æquè ſi agat. ibi: quod genus actionis. cuius uerba uide ĩ. lib. 25. cap. 4. in prin.*

VI. *Regula: De alio quàm cui debetur. Actionem alij competentem alius exercere non poteſt. Quæ regula approbatur l. 165. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Nemo alieno nomine lege agere poteſt. *Concordat l. ſoluendo. 58. ff. negociorũ geſtorum, his uerbis:* Soluendo quiſq; pro alio, licet inuito & ignorãte, liberat eum: quod autem alicui debetur, alius ſine uoluntate eius non poteſt iure exigere. Naturalis enim ſimul & ciuilis ratio ſuadet, alienã conditionem meliorem etiam ignorantis & inuiti nos facere poſſe: deteriorem non poſſe. *Concordat item l. item ſi cum. 5. §. fin. ibi: quoniam conueniendi. ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. lib. 44. cap. 6. quæſt. 1. caſu 4. Item concordat l. 5. §. ſed ſi facio. ibi: ſine quo exigi. ff. de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ĩ. lib. 44. cap. 1. quæſt. 1. caſu 4. Huius elegans exemplum proponitur l. 4. §. competit autem. ff. ſi ſeruitus uindicetur. cuius uerba uide ĩ. lib. 25. cap. 4. in fine, de actione negatoria, in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ei qui agit, à creditore mãdatã ſit ut ageret. Hoc enim caſu alieno nomine actio cõpetit: quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ĩ. lib. 5. cap. 6. Altera exceptio eſt: Niſi creditor actionem actori alienauerit. Hæc exceptio approbatur l. 9. C. de hæred. uel act. uendita, his uerbis:* Certi & indubitati iuris eſt, ad ſimilitudinem eius qui perſonalem redemerit actionẽ, & utiliter eam mouere ſuo nomine conceditur, & eum qui in rem actionem cõparauerit, eadem uti poſſe facultate. Cum enim nomen actionis generale eſt omniũ ſiue in rem ſiue in perſonam actionum, & apud omnes ueteris Iuris cõditores hoc nomen in omnibus pateat: nihil eſt tale quod differentiam in huiuſmodi utilibus actionibus poſsit introducere. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio, ſumpta ex genere actionis alienatæ, reprobatur. Altera replicatio eſt: Niſi actio ceſſa & mandata nõ ſit à creditore ei cui eſt alienata, ſeu actori. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. fin. C. quando fiſcus uel priuatus, his uerbis:* In ſolutum nomine dato non aliter niſi mandatis actionibus ex perſona ſui debitoris aduerſus eius debitores creditor experiri poteſt, ſuo autem nomine utili actione rectè utitur. *Huius replicationis ratio hæc eſt: Quia quemadmodum ſe habet traditio in rebus corporalibus, ita quoq; ſe habet ceſsio in actionibus ſeu rebus incorporalibus. Vt igitur is cui res uendita uel alio modo alienata eſt, eam rem uendicare non poteſt, niſi fuerit et tradita:* [a] *ita quoq; actio alienata exerceri non poteſt, niſi fuerit & ceſſa uel mandata. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: quòd quamuis actio ceſſa non ſit, & ob id directa non detur, utilis tamen ei cui alienata eſt, competat actio. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Suo autem nomine utili actione rectè utitur. *Cui concordat l. 1. C. de oblígat. & action. his uerbis:* Data certæ pecuniæ quantitate ei cuius meminiſti inuicẽ debiti, actiones tibi aduerſus debitorẽ, pro quo ſoluiſti, dicis eſſe mandatas. & antequam eo nomine litem conteſtareris, ſine hærede creditorẽ fati munus impleſſe proponis. Quæ ſi ita ſunt, utilis actio tibi competit. *Concordat l. 2. C. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. lib. 15. cap. 2. except. 11. item concordat l. 7. C. de hæred. uendita, his uerbis:* Poſtquam eò decurſum eſt, ut cautiones quoque debitorũ pignori dentur: ordinarium uiſum eſt poſt nominis etiam, &c. *Concordat l. 8. C. eod. tit. his uerbis:* Ex nominis emptione dominium, &c. *Concordat item l. 9. C. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. ead. except. in prin. Tertia replicatio eſt: Niſi is qui alienauit & ceſsit actionem ſeu mandauit, antequam actor eam in iudicium deduceret, mortuus ſit. hoc enim caſu perinde eſt ac ſi actio mandata non ſit: tùm mandatum morte mandantis ſoluatur. Ideoq; non directa, ſed utilis actio competit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 1. iam propoſitis. Quarta replicatio eſt: Niſi actio litigioſa ſit alienata uel ceſſa. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 22. C. mandati, his uerbis:* Per diuerſas interpellationes ad nos factas comperimus, quoſdam alienis rebus fortunisque inhiantes, ceſsiones alijs competentium actionum in ſemetipſos exponi properare, hocq; modo diuerſis perſonas litigatorum uexationib. afficere: cum certum ſit pro indubitatis obligationibus eos magis, quibus antea ſuppetebant, iura ſua uindicare, quàm ad alios ea transferre uelle. Per hanc itaque legem iubemus in poſterum huiuſmodi conamen inhiberi. Nec enim dubium eſt, redemptores litium alienarum uideri eos eſſe, qui tales ceſsiones in ſe confici cupiunt. Ita tamen, ut ſi quis datis pecunijs huiuſmodi ſubierit ceſsionem, uſque ad ipſam tantummodo ſolutarum pecunia-

[a] l. Si agro. ff. de rei uendicat.

rum

rum quantitatem, & uſurarum eius actiones exercere permittarur, licet inſtrumēto ,ceſsionis uenditionis nomen inſertum ſit. Exceptis ſcilicet ceſsionibus, quas inter cohæredes pro actionibus hęreditarijs fieri contingit: & ijs qnaſcunq; uel creditor, uel is qui res alienas poſsidet pro debito,ſeu rerum apud ſe conſtitutarum mnnimine ac tuitione accipit: necnō ijs qnas inter legetarios ſeu fideicommiſſetios, quibus debita uel actionea ſeu res aliæ relictæ ſunt, pro hia fieri neceſſe ſir. Nulla etenim tali ratione intercedente, redemptor (ſicut ſuperius declaratum eſt) megis exiſtir, qui alienas pecunijs præſtitis ſubijt actiones. Sin autē per donationē ceſsio facta eſt, ſciant omnes huiuſmodi legi locū non eſſe: ſed antiqna iura eſſe ſeruende, ut ceſsionea tam pro exceptis, & ſpecialiter enumeratis, quàm alijs cauſis factæ ſeu faciendæ ſecundum actionum, quæcunqne ceſſæ ſunt uel fuerint, tenore ſine quadam diminutione obtineant. *Hiſce uerbis replicatio propoſita approbatur, quòd ſcilicet ſi actio litigioſa ſit, non ualeat eius ceßio: cum ſi certa eſſet, & minimè litigioſa, creditor eam non fuiſſet ceſſurus. Hoc eſt quod ait Imperator:* Cum certum ſit, pro indubitatis obligationibus eos magis, quib. antea ſuppetebant, iure ſua nindicare, quàm ad alios transferre uelle. *Quaſi dicat Imperator: Quam actionem ſi non eſſet litigioſa, creditor cedere, et ad alium transferre nollet, ea litigioſa cedi non poteſt. Cuius replicationis aliquot ſubijciuntur duplicationes, quarum prima hæc eſt: Niſi quantum pro ea eſt precij nomine ſolutum, eiuſq; precij ſunt uſuræ: in tantum enim ceßio ualebit, ultrà non. Hæc duplicatio approbatur uerbis* ſ̄. *propoſitis hiſce:* Ita tamen, ut ſi quis datis pecunijs, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi cohæredes inuicem ſibi actiones hæreditarias ceſſerint. Quæ duplicatio approbatur uerbis* ſ̄. *propoſitis hiſce:* Exceptis ſcilicet ceſſionibus, quas inter cohæredes pro actionibus hæreditarijs fieri contingit. *Tertia duplicatio eſt: Niſi creditori actio à debitore in ſolutum cedatur. Quarta duplicatio eſt: Niſi ei qui res alienas poßidet, ius aliquod, pignoris puta uel retentionis, in ijs rebus ab alio cedatur, quo aduerſus uindicantem exceptione tueri ſe poßit. Hæ duæ duplicationes approbantur uerbis* ſ̄. *propoſitis hiſce:* Et ijs quaſcūq; uel creditor, uel is qui res alienas poſsidet, &c. *Quinta duplicatio eſt: Niſi cùm pluribus actio uel res alia legata eſſet, illi inuicem ceßionem actionis eius quod relictum eſt faciant, uel ab hærede impetrent. Quæ duplicatio approbatur uerbis* ſ̄. *propoſitis hiſce:* Necnon ijs qnas inter legatarios, &c. *Sexta duplicatio eſt: Niſi actio litigioſa non uendita, ſed donata ſit. Quæ duplicatio approbatur uerbis* ſ̄. *propoſitis hiſce:* Sin autem per donationem, &c. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi donatio ſit ſimulata, uel actio pro parte uendita, pro parte donata ſit. hoc enim caſu non ultra id quod precij nomine ſolutum eſt, actionis ceßio ualet. Quæ triplicatio approbatur l. 23. C. eod. tit. mandati, his uerbis:* Ab Anaſtaſio diuę memoriæ principe iuſtiſsime conſtitutio conſcripta eſt tam humanitatis, quàm beneuolentiæ plene, ut ne quis alienum ſubeat debitū ceſsione in eum facta, & ne amplius à debitore cōſequatur quis, quàm qnæ præſtitit ceſsionis authori: exceptis quibuſdam caſibus, qui ſpecialiter illa ſanctione cōtinentur. Sed cum ij qui circa lites morantur, eandē piam diſpoſitionē in ſua narura remanere minimè cōceſſerunt, inuenientes machinationem ut pertem quidem debiti uenditionis titulo transferant in alium credirorem, reliquam autem partem per coloratam cedant donationē: generaliter Anaſtaſiæ conſtitutioni ſubuenientea ſancimus, nulli licere partem quidē debiti cedere pecunijs acceptis & uēditione actionum habita, partē autem donationis titulo uideri transferre: ſed ſi uoluerit debitū totum purè donere, & per donationem actiones transferte: hoc non occultè, nec per artea clandeſtinas pecunias ſuſcipere, publicè autem ſimulatam donationē celebrare, ſed undiq; puram & nō diſsimulatam facere donationē: huiuſmodi enim ceſsionibus nō aduerſamur. Si quis autē occultè aliud quidē agere conatur, & pecunias pro parte accepit, & uēdiderit particulatim actiones, partem autem donare ſimulat uel ipſi qui emptionem actionia ſubijt, uel forſitan alij per ſuppoſitā perſonam (quia & hoc ſępiua perpetratū eſſe didicimus) huiuſmodi machinationē penitùs amputamus, ut nihil amplius accipiat, qnàm ipſe uero contractu reipſa perſoluit: ſed omne quod ſuperfluum eſt, & per figuratam donationē translatum, inutile eſſe ex utraq; parte cenſemus: & neq; ei qui ceſsit actiones, neq; ei qui eas ſuſcipere curauit, aliquid lucri uel fieri uel remanere, uel aliquā contra debitorem, uel res ad eum pertinentea, eſſe utriq; eorum actionem. Sed etſi quis donationem quidem omnis debiti facere adſimulauerit, ut uideatur eſſe tota donatio, aliquid autē occultè ſuſceperit: & in hoc caſu tantummodo exactionem ſortiri eius quod datū eſſe cōprobatur. Et ſi hoc à debitore perſoluetur, nulla contra eum uel ſubſtantiā eius ex diſsimulata donatione oriatur moleſtia. Et iuſtum quidē fuerat hoc remedium debitoribus ab Anaſtaſianis tē-

poribus impertiri, ex quibus etiā lex data eſt, quam homines aſtutè lacerādam eſſe exiſtimauerunt: ſed ne uideamur in tanta temporū noſtrorum beneuolētia aliquid acerbius admittere, in futuris poſt præſentem legem caſibus hæc obſeruari cenſemus, ut omne quod contra legem Anaſtaſianam excogitatum eſt, hoc in poſterum noſtro perfruatur remedio. *Hæc de quarta replicatione eiusq; duplicationibus ſunt dicta. Sed & plura de ea uide ℥. lib. prox. cap. 3. exc. 19.* *Quinta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi iudicij mutandi cauſa facta ſit actionis ceſſio, ut reo conuento durior actor ſubſtituatur. Hæc replicatio approbatur l. 12. ff. de alienatione iudicij mutandi cauſa, his uerbis:* Cum miles poſtulabat ſuo nomine litigare de poſſeſsionib. quas ſibi donatas eſſe dicebat: reſponſum eſt, ſi iudicij mutandi cauſa donatio facta fuerit, priorem dominum experiri oportere, ut rem magis quàm litem in militē tranſtuliſſe credatur. *Sexta replicatio eſt: Niſi creditor ſoluto debito non in continenti, ſed ex interuallo ſoluenti actionem ceſſerit. Hæc replicatio approbatur l. 76. ff. de ſolutionib. his uerbis,* Modeſtinus reſpondit, Si poſt ſolutionē ſine ullo pacto in omne quod ex cauſa tutelæ debebatur, actiōes poſt aliquod interuallū ceſſæ ſint: nihil ea ceſsione actū eſt, cū nulla actio ſuperfuerit. Quòd ſi ante ſolutionē hoc factū eſt, uel cum cōuenisset ut mādarentur actiones, tunc ſolutio facta eſſet, & mandatum ſubſecutū eſt: ſaluas eſſe mandatas actiones: cū nouiſsimo quoq; caſu pretiū magis mandatarū actionum ſolutum, quàm actio quę fuerit, perēpta uideatur. *Cōcordat l. 2. C. de cōtrario iudicio tutelæ. cuius uerba uide ℥. lib. 18. cap. 10. quæſt. 8. reg. 1. exc. 4. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi in ſolutione uel antè cōuenit ut mandarētur actiones. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vel cum cōueniſſet ut mandarētur actiones, &c. *Septima replicatio eſt: Niſi debitor cum creditore, qui actionem ceſſit, tranſegit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi debitor ei cui ceſſa actio eſt, nomen ſuū emi mādauit, eiq; ſtipulāti promiſit. Quæ duplicatio approbatur l. 4. §. quòd ſi quis. ff. de doli mali except. his uerbis:* Quod ſi is cui pecunia debebatur, cum debitore decidit, & nomen eius uendidit Seio, cui debitor mandauerat, ut nomē emeret: deq; ea te emptor ſtipulatus eſt: deinde creditor eam pecuniā retinet, &c. *Hæc de ſecūda propoſitæ regulæ exceptione, eiusq; replicationibus ſunt dicta. Tertia exceptio eſt: Niſi mandatu actoris creditor ſit ſtipulatus uel contraxit. Hæc exceptio approbatur ℥. lib. 38. cap. 7. reg. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi actoris interſit. tunc enim, quamuis alij debeatur, actori tamen pro ſuo intereſſe actio deneganda non eſt. Quæ exceptio approbatur exemplo l. 1. cum duab. legib. ſequentib. ff. de liberali cauſa. cuius uerba uide ℥. lib. 19. cap. 10. quæſt. 5. reg. 2. except. 1. Alia eius exempla uide ℥. lib. 33. cap. 1. quæſt. 5. reg. 5. Quinta exceptio eſt: Niſi quis alio capitali pœna damnato appellet. huic enim, quamuis eius nihil interſit, nec damnatus conſentiat, appellatio permittenda. Quæ exceptio approbatur l. 6. ff. de appellationib. cuius uerba uide ℥. lib. 8. cap. 1. quæſt. 1. except. 8. Sexta exceptio eſt: Niſi actor, tutor uel curator ſit eius cui competit actio. Hæc exceptio tractata eſt ℥. lib. 18. cap. 3. officio 2. reg. 1. Septima exceptio eſt: Niſi mater impuberis filij actionem intendat. Hæc exceptio reprobatur l. liberto. 30. §. quanquam. ff. negocior. geſtor. cuius uerba uide ℥. lib. 5. cap. 6. quæſt. 4. except. 6. repl. 1. dupl. 1. Octaua exceptio uidetur eſſe: Niſi actor ſit creditor eius cui competit actio. Hæc exceptio reprobatur l. 3. C. de hered. action. his uerbis:* Hæredem mariti quondam tui de dote reddenda tibi conueni. Perſonalem enim actionem contra debitores hæreditarios decerni tibi fruſtra poſtulas. *Cōcordat l. 7. C. de nouationibus, his uerbis:* Si ſoluere tibi pecuniam delegatus Eucarpus dare ſpopondit, uel debitū conſtituit: ſuo nomine cōueniri poteſt. Alioqnin aduerſus eum experiri pro chirographario debitore tuo fruſtra conaris. *Planè admittitur exceptio propoſita in caſibus ſequentium exceptionum. Nona exceptio eſt: Niſi reus ſe ſoluturum actori cōſtituit, uel ei ſit delegatus. tunc enim, quamuis alij teneatur, tamen propoſita exceptione nō defenditur. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si ſoluere tibi pecuniā delegatus dare ſpopondit, uel debitū conſtituit, &c. *Decima exceptio eſt: Niſi nomen rei cōuenti actori à creditore pignori ſit obligatū. Hæc exceptio approbatur l. 18. in prin. ff. de pignoraticia actione, his uerbis:* Si cōuenerit ut nomen debitoris mei pignori tibi ſit: tuenda eſt à Prætore hæc conuentio, ut & te in exigenda pecunia, & debitorem aduerſus me (ſi cum eo experiat) tueatur. Ergo ſi id nomen pecuniarium fuerit, exactam pecuniam tecum pēſabit: ſi uerò corporis alicuius, id quod acceperis, erit tibi pignoris loco. *Concordat l. 13. §. cum pignori. ff. de pignorib. cuius uerba uide ℥. lib. 40. cap. 1. except. 40. repl. 12. Vndecima exceptio eſt: Niſi creditor cui cōpetit actio, alijs cōdemnatus ſit, & nō ſoluendo exiſtat. tunc enim ijs quibus eſt cōdemnatus, aduerſus eius debitores actio deneganda nō eſt. Quæ exceptio approbatur l. 2. C. quādo fiſcus uel priuatus, his uerbis:* Si in cauſa iudicati Valentis, quē tibi condemnatum eſſe proponis, nihil eſt quod ſine quęſtione pignoris loco capi & diſtrahi poſsit: debitores eius cōuenti ad ſolutionē authoritate Præſidis prouinciæ compelluntur.

Con-

Cõcordat l.1.C.de cõdict.ex lege.cuius uerba uide Ɉ. *cap.14.reg.2.exc.7. Item cõcordat l.19.§.in uenditione.ibi:quod ſi nec.ff.de re iudicata.cuius uerba uide* ſ.*lib.8.cap.5. de execut. queſt.6.reg.2.except.5. Concordat item l.ciuitates. 8.ff. quod cuiuſq; uniuerſitatis.cuius uerba uide* ſ.*lib.12.cap.6.membr.3.reg.4.Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi aliunde ex bonis condemnati actori ſatisfieri poßit. Quæ replicatio ex legibus iam propoſitis conſtat. Cui cõcordat l. 4. C. quando fiſcus uel priuatus,his uerbis:* Nõ prius ad eos qui debitoribus fiſci noſtri ſunt obligati, actionẽ fiſcalẽ extendi oportere,niſi potuerit probari principales reos idoneos non eſſe,certiſsimi iuris eſt. *Altera replicatio eſt:Niſi reus debitorem cõdemnati ſe eſſe neget. Quæ replicatio approbatur l.3.C.eod.tt.cuius uerba uide* ſ.*lib.11.cap.3.queſt.1.reg.4. Duodecima propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi actor hæres ſit eius cui competit actio. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea que proponũtur* Ɉ.*reg.prox. Decimatertia exceptio eſt: Niſi creditor nomine actoris contraxerit, tanquam eius tutor uel curator. Hæc exceptio approbatur per ea quæ habentur* ſ.*lib.17.cap.1.queſt.6.reg.4.*

VII.*Regula:De hæredibus creditoris.Actio quæ datur defuncto, regulariter quidem etiã eius hæredibus competit. Quæ regula approbatur l.37.ff.de adq.hæred.his uerbis:* Hęres in omne ius mortui,non tantùm ſingularũ rerum dominiũ ſuccedit:cũ & ea quæ in nominibus ſunt, ad hæredẽ tranſeant. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt:Niſi ex certa re,nõ parte hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur l.13.C.de hæred. inſtit.cuius uerba uide* ſ.*lib.32.cap.2.reg.13. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi unus tãtùm hæres ſcriptus ſit,uel omnes ex certa re. hoc enim caſu ex parte uidẽtur inſtituti.Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur* ſ.*lib.28. cap.12. exc.105. Secũda exceptio eſt: Niſi hæres ſeſe hæreditate abſtinuerit.Hæc exceptio approbatur l.ult.ff.de adq.hæred.his uerbis:* Ariſto in decretis Frontonianis ita refert: Cum duæ filię patri neceſſariæ hæredes extitiſſent, alteraq; paterna hæreditate abſtineret, altera bona paterna uindicaret,totũq; onus ſuſcipere parata eſſet: ſecundũ Caſsium Prætorẽ cauſa cognita actiones hæreditarias utiles daturũ rectè pollicitũ ei, quæ ad hæreditatẽ patris acceſſerat, denegaturũq; ei quæ ſe abſtinuerat. *Huius exceptionis replicationes uide* ſ.*lib.29. cap.13. except.12. & except.14. Tertia exceptio eſt:Niſi actio ſit pœnalis. Hæc exceptio reprobatur Inſt.de perpetuis & temp.act.§.nõ autem omnes.ibi:ſed hæredibus. Vbi cum dictum eſſet,pœnales actiones, hoc eſt,ex maleficijs deſcendentes, in hæredẽ rei nõ cõpetere: ſubijciũtur hæc uerba,* Sed hęredib.huiuſmodi actiones cõpetũt, nec denegantur:excepta iniuriarum actione, & ſiqua alia ſimilis inueniatur. *Concordat l.1.§.hæredes.ff.de priuatis delictis.cuius uerba uide* Ɉ.*lib.46.cap.4. reg.24. Planè admittitur exceptio propoſita in actionum ſpeciebus,quæ ſequuntur. Quarta exceptio eſt: Niſi actio ſit iniuriarum. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Excepta iniuriarum actione. *Huius leges cõcordantes uide* Ɉ. *lib.46. cap.15. reg.13. Quinta exceptio eſt: Niſi actio ſit de eo quòd quis parentem uel patronum ſine permiſſu Prætoris in ius uocauerit. Hæc exceptio approbatur l. penul. ff. de in ius uocando. cuius uerba uide* ſ.*lib.6. cap. 1. membr.5. queſt.2.reg.2. Sexta exceptio eſt: Niſi de deiecto et effuſo,unde liber homo periſſe,uel damnum in corpore paſſus eſſe dicitur,actio ſit. Hæc exceptio approbatur l.5.§.hæc autem.ibi:quæ autem de eo.ff.de his qui deiecerint.cuius uerba uide alibi. Septima exceptio eſt: Niſi actio in factum ſit de calumniatoribus. Quæ exceptio approbatur l.4.ff.de calũniat. cuius uerba uide* Ɉ.*lib.49.cap.12.queſt.2.exc.4.*

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè trium exceptionũ proximè præcedentium, & ſi quæ ſunt ſimiles,replicatio communis hæc eſt: Niſi lis à defuncto fuerit cœpta. tunc enim eius quoq; hæredi actio qualiſcũq; cõpetit. Quæ replicatio approbatur l.87.ff.de reg.iuris,his uerbis: Nemo proſequẽdo deteriorẽ cauſam,ſed meliorẽ facit. Deniq; poſt litis cõteſtationẽ hæredi quoq; proſpicitur, & hæres tenetur ex omnib.cauſis. *Cõcordat Inſt.de perpet.& tem.action.§.pœnales autẽ,his uerbis:* Pœnales actiones quas ſuprà diximus,ſi ab ipſis principalibus perſonis fuerint cõteſtatæ, & hæredibus dantur,& cõtra hęredes trãſeunt. *Octaua exceptio eſt: Niſi unus ex pluribus hæredibus in ſolidũ experiri uelit, cũ ſit pro parte hæres. huic enim obſtabit exceptio. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt* ſ.*reg.4.exc.1. item approbatur l.2.§.incertã. ibi: at in cõtrariũ.ff.de prætorijs ſtipulat.cuius uerba uide* Ɉ.*lib.10.cap.14.queſt.2.diuiſ.3.Sed & præter replicationes d.exc.1.propoſitas,numerantur & plures,quarũ prima hæc eſt:Niſi unus hæredũ actione hypothecaria agat.tunc enim in ſolidũ ei cõpetit actio. Quæ replicatio approbatur l.1. C.ſi unus ex plurib.hæredibus,his uerbis:* Manifeſti & indubitati iuris eſt,defuncto creditore multis relictis hęredibus,actionẽ quidẽ perſonalem inter eos ex lege XII. Tabularũ diuidi: pignus uerò unicuiq; in ſolidũ teneri. *Altera replicatio eſt:Niſi teſtator uni hæredũ nomẽ prælegauerit. Quæ replicatio approbatur l.1.C.de exceptionib.his uerbis:* Debitores quidẽ hęreditarij unicuiq; hæredũ pro portione hæreditaria antiqua lege obligati ſunt. Sed ſi ijs hæredib.omnẽ pecuniã exoluiſti, quibus nomẽ patris tui teſtator in diuiſione adſcripſerat: doli mali exceptione aduer-

ſus alios agentes tueri te potes. Tertia replicatio uidetur eſſe: Niſi coheredes adhuc in utero habeat. Hæc replicatio reprobatur l.23.§.fin.ff. de iudicijs. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib.30. cap.2. reg.4. Quarta replicatio uidetur: Niſi coheredes nondum adierint. Hæc replicatio reprobatur l.2.ff. ſi pars hered. petatur. cuius uerba uide ſ. lib.31.cap.3.reg.22. Quinta replicatio eſt: Niſi res diuiſionem non recipiat. De qua re uide J. cap.prox.reg.5.except.7. repl.2. Nona exceptio eſt: Niſi ius aliquod perſonale petatur. Hæc exceptio approbatur J.lib.38. cap.6. except.2. repl.1. dupl.1. item cap.7.reg.6. Hactenus de herede creditoris.

VIII.Regula, De herede heredis, proponitur l.2. C. communia de ſucceßionib. cuius uerba uide ſ. lib.18.cap.10.queſt.2.reg.2. Sed & plura de hac re uide ſ.lib.28.cap.22.reg.1. Hactenus quibus competat actio.

ADVERSUS QVOS COMPETIT ACTIO? Cap. VI.

I.Regula: De ſeruis. Aduerſus ſeruos non datur actio. Quæ regula approbatur l.107.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Cum ſeruis nulla actio eſt. Concordat l.6.C.de iudicijs, hiſce uerbis: Seruus in iudicio intereſſe non poteſt, nec ſi condemnatio aliqua in perſonam eius facta ſit, quod ſtatutum eſt ſubſiſtit. Concordat item l.7.C.eod.tit.his uerbis: Cum debitoris tui ſeruum, tibi pignoris iure obligatum, bona domini ſui quondam rebus humanis exempti tenere profitearis: aduerſus eum dari tibi actiones contra ius poſtulas, ſiquidem inter ſeruum & liberum conſiſtere nullum poſsit iudicium. Ad poſſeſſionem itaque pignorum magis officio iudicis uenire te conuenit, quàm illicita poſtulare. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.3.except.5. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ſeruus manumiſſus fuerit. tunc enim ex eo quod in ſeruitute geßit, conueniri poteſt. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib.29. cap.10.queſt.13.reg.9. Cuius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi contraxerit, non deliquerit in ſeruitute. Ex contractu enim in ſeruitute facto, manumiſſus non tenetur. de qua replicatione uide item d. reg.9. Eius autem replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi utriuſq; temporis, tam ante quàm poſt manumißionem, adminiſtratio ſit coniuncta. tunc enim etiã ex ea adminiſtratione quam in ſeruitute geßit, manumiſſus tenetur. Quæ duplicatio approbatur l.21. in fin.C. de negociorum geſtor.act. cuius uerba uide d.reg.9.in prin. Concordat l.16. ff.de negocijs geſtis, hiſce uerbis: Eum actum quem quis in ſeruitute egit, manumiſſus non cogitur reddere. Planè ſi quid connexum fuerit, ut ſeparari ratio eius quod in ſeruitute geſtum eſt, ab eo quod in libertate geſſit, non poſsit: conſtat uenire in iudicium uel mandati uel negociorum geſtorum, & quod in ſeruitute geſtum eſt. Denique ſi tempore, &c. Huius exemplum proponitur l.12. ff. de liberatione legata. cuius uerba uide ſ. lib.34.cap.13. queſt.4. reg.8. Plura de hac re uide ſ. d.reg 9. Item J.lib.44. capite 6. quæſtione 1. exceptione 2.

II.Regula: De filiofamiliâs. Aduerſus filiumfamiliâs æquè ac aduerſus patremfamiliâs competit actio. Quæ regula approbatur l.57. ff.de iudicijs, hiſce uerbis: Tam ex contractibus quàm ex delictis in filiumfamiliâs competit actio. Sed mortuo filio poſt litis conteſtationem, transfertur iudicium in patrem duntaxat de peculio, & quod in rem eius uerſum eſt. Certè ſi quaſi procurator alicuius filiusfamiliâs iudicium acceperit: mortuo eo in eum qui defendit, iudicij translatio datur. Plura de regula propoſita uide ſ. cap.3.exceptione 4. Item J.lib.45.capite 7.quæſtione 3.

III.Regula: De minoribus ætate. Etiam aduerſus hos datur actio. Quæ regula approbatur l. 4. C.de hered.actionibus, his uerbis: Sub prætextu ætatis pupilli debitoris hæreditarij, creditoribus exactionem differri non poſſe, nimis euidens eſt. Vnde cum te tutorem proponas: quemadmodum à pupillis creditoribus ſatisfiat, eniti debes. Planè huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi minor tutorem uel curatorẽ non habeat, à quo defendatur. hoc enim caſu in eum actio danda non eſt, quemadmodum nec ſententia in eum ferenda. de quo ſ.lib.8.cap.3 queſt. 3. except.7. Si itaq; minor tutorem uel curatorem non habeat, actor rogabit eos qui pupillo tutorem petere tenẽtur, ut petant: & ſi hi petere neglexerint, accedet magiſtratum de tutore pupillo conſtituendo, ut ſuam aduerſus eum actionem inſtituere poßit. De qua re dictum ſ lib.17.cap.5.quæſt.2.reg.2.except.1.repl.2. Altera exceptio eſt: Niſi pupillus filius defuncti eſſe negetur. Hæc enim actio præiudicialis in pupillum non datur, ſed in tempus pubertatis differtur. Quæ exceptio approbatur edicto Carboniano. de quo ſ. lib.31. cap.10. Tertia exceptio eſt: Niſi minor infans ſit. Hæc exceptio approbatur l.4. in prin.ff.de in ius uocando. cuius uerba uide ſ.lib.6.cap.1.queſt.4.reg.1. Planè hoc caſu tutor eius conueniendus, non infans. Quæ replicatio approbatur l.1.§.ſufficit. ibi: ita tamen. ff. de adminiſtr.tutor. cuius uerba uide ſ.lib.18.cap.3. off.3.reg.1. except.2.

IIII.Regula: De alio quàm qui cõtraxit uel deliquit. Ex cõtractu uel delicto unius regulariter aduerſus alium actio non competit. Quæ regula approbatur l.1.C.ut nullus ex uicarijs, hiſce uerbis: Graue non eſt ſolùm legibus, uerùm etiam æquitati naturali contrarium, pro alienis debitis alios moleſtari. Concordat l.3. §. fin. C. ne uxor pro marito, his uerbis: Certiſſimum

ſimum eſt ex alterius contractu nemioem obligari. *Concordat item l.4.C.de executoribus, bis uerbis*: Nullam poſſeſsionē alterius pro alienis debitis publicis uel priuatis præcipimus conueniri. *Huius exemplum proponitur l.1.C.de obligat.& action.bis aerbis*: Ob cauſam proprij debiti locatoris cōueniri coloοos peoſionibus ex placito ſatisfacieotibus, perquàm iniurioſum eſt. *Aliud exemplum propoaitur l.11.C.eod.tt.bis aerbis*: Nimia credulitate circumuēta es, cum quod colonis in rem ſuam mutuò dediſti, à domino prædij poſtulare poſſe credidiſti: oec ad eum obligandū actorū ipſius adiuuat te præſentia. *Tertium exemplum proponitur l. ult.C.ne filius pro patre, bis uerbis*: Ex pattoni uel domini contractu, liberti uel ſerui cōueniri noo poſſunt. *Quartum exemplum proponitur l.1.C.ne uxor pro marito, bis uerbis*: Fruſtra dubitas de cootractibus cum marito tuo habitis, utrum'ne iure ſteterint, an minimè: cum tibi ſufficiat, ſi proprio oomine nullum contractum habuiſti, quo minus pro marito tuo cooueniri poſsis: quòd nec ſi ſpoote pro eo interceſsiſſes, quidquam à te propter Senatuſcōſultum exigi iure potuiſſet. *Concordat l.2.C.eod.tt.bis uerbis*: Ob maritorum culpam uxores ioquietari legea uetant. Proinde ratiooalis, ſi rea quę à fiſco oecupatæ ſuot, dominij tui eſſe probaueris, ius publicū ſequetur. *Concordat item l.t.C.eod.tt.bis aerbis*: Cum te poſſeſsiones non in dotem pro filia tua dediſſe, ſed ad ſuſteotaodam eam extra dotis cauſam filiæ tuæ prædia adſignaſſe propones: ciuilium munerum uel onerū municipalium obtētu ex perſooa mariti eius, quomodo matres ex perſona filiorum ioterpellari oon poſſunt: cum neque maritum pro uxoris obligationa cooueniri poſſe cōſtet, niſi ipſe pro ea obnoxiū fecit: certiſsimum enim eſt, ex alterius cōtractu neminem obligari. *Concordat item Nouell.c.53.§.penult.bis uerbis*: Si quas res proprias mulier in domum uiri aut alibi repoſitas habuit: harum actionē & retentionem habeat omnib. modis immioutā, ſubiacere huiuſmodi reb. uiri creditorib. nullo modo ualentibus: niſi fortè ſecundum qood in illios iure ex hac lege hæres extiterit. *Concordat item Nouell. c.117.§.ſi quas uerò, iiſdem propè uerbis. Quintum exemplum proponitar uerbis d.l.3. iam dictis hiſce*: Cum neque maritum pro uxoris obligarione cooueniri poſſe conſtet. *Sextum exemplum proponitur uerbis d.l.t. iam dictis hiſce*: Quomodo matres ex perſooa filiorum ioterpellari non poſſunt. *Cui concordat l. ult. C.eod.tt. cuius uerba uide paulo inferius exc*ept.4. *Septimum exemplum proponitur l.3.C. ne filius pro patre, bis uerbis*: Patris nomine ſuperſtitis filium nec muoerum ciuilium, nec debiti cauſa perſonali poſſe conueniri actiooe, cooſtat. *Concordat l.2.C.eod. tt.bis aerbis*: Ne cootra iuris authoritatem ab eo qui patrem ueſtrum, à quo emancipatos uos dicitis, ad munus ciuile deuocauerat, inquietemini, Præſes prouinciæ prouidebit. *Concordat item l.3.C. qui bonis cedere poſſunt, bis aerbis*: Si pater tuus bonis ceſsit, propter onera ciuilia ipſius facultates oportet ioquiri, non patrimonium quod tibi manciparo quæſitum dicis inquietari: quod ut fiat, implorare æquitatem Præſidis debes. *Octauum exemplum proponitur l.1.C.ne filius pro patre, bis uerbis*: Neque ex eius filij perſona, qui cum ſui iuris aſſet, mutuam pecuniam accepit, parer eius, ſi non fidem ſuam obſtrinxit, conueniri poteſt: neque ex eius quem in poreſtate habet, ſi ſine eius ioſſu contractum eſt (neque ſi contra Senatuſconſultum Macedonianum mutua pecunia data eſt) amplius quàm de peculio actionem ſuſtinere cogitur. Quapropter pater tuus, ſi ei pecunia à creditore fratris tui extorta eſt, ob quam reddendam oon renebatur, Præſidis prouinciæ authoritate eam recuperabit. *Conrordat l.4. C. eod. tt. cuius uerba uide 3. lib.13. cap.7. quæſt.2. reg.1. exception.1. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pater de contractu filij quem habet in poteſtate. hic enim pro filio actione de peculio, ael de in rem uerſo, ael alia ſimili tenetur. Quæ exceptio conſtat ex aerbis iam propoſitis hiſce*: De peculio actionem ſuſtioere cogitur. *Conrordat Inſt. quod cum eo qui in alterius poteſtate eſt, geſtum eſſe dicetur. de qua re aide 3. lib. 45. rap.7. rum ſequentibus. Altera exceptio eſt: Niſi dominus ſerui ſui nomine. nam & hic ſerai nomine de peculio, de in rem uerſo, noxali & alijs ſimilibus actionibus tenetur. De qaibus uide d.cap.7. cum ſeqaentibus. Tertia exceptio eſt: Niſi reus pro alio fideiuſſerit, uel ſe ſoluturum conſtituerit, uel ut alij crederetar mandauerit. tunc enim alterius nomine ael actione ex ſtipulata fideiuſſoria, uel de conſtituta pecunia, uel mandati actione tenetur. De quibus actionibus uide 3.lib.45. cap.1.rum ſequentibus. Quarta exceptio eſt: Niſi reus debiti partem pro alio ſoluerit. Hæc exceptio reprobatar l. ult. C.ne uxor pro marito, bis uerbis*: Cum te ideo ex perſona filij tui commemores cooueniri, qoòd pro debitis eius aliquid intuliſſe uidearis: defenſionibus tuis uti apud eum, cuius ſuper ea re notio eſt, minimè prohiberis, & is ad ſolutionem alieni debiti urgeri te non patietur. *Quinta exceptio eſt: Niſi pupillus uel adul-*

uel adultus ex contractu tutoris uel curatoris ſui conueniatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.17.cap. 1. quæſtione 8. reg. 5. Sexta exceptio eſt: Niſi debitor pro creditore ſuo conueniatur. Hæc exceptio regulariter quidem reprobatur: admittitur tamen in certis caſibus. De qua re uide ſ.cap.prox. reg.6. except.8. cum tribus ſequentibus. Septima exceptio eſt: Niſi poſſeſſor rei pro alio pignori obligatæ, actione hypothecaria conueniatur. Hæc exceptio approbatur: J. in actione hypothecaria. Octaua exceptio eſt: Niſi reus aliquid à debitore ciuitatis, poſtea ſoluendo non exiſtente, comparauerit. Hæc exceptio approbatur l.1.C.de debitoribus ciuitatum. cuius uerba uide ſ.lib.8. cap.9.reg.1. Planè exceptio hæc tantùm ciuitatibus competit, non alijs priuatis. l. 22. §. ſin uerò creditores. ibi: ſed nec aduerſus.C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ſ.lib.30.cap.1. quæſt.6. niſi in fraudem creditorum quid ſit alienatum à debitore: id enim per actionem Paulianam reuocatur. De qua uide ff. quæ in fraudem creditorum. Nona exceptio eſt: Niſi reus lucrum ceperit ex perſona debitoris. Hæc exceptio approbatur l.191.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Ex qua perſona quis lucrum capit, eius factum præſtare debet. Huius exemplum proponitur l.1.in prin. ff. de Inſtitoria actione, his uerbis: Aequum Prætori uiſum eſt, ſicut commoda ſentimus ex contractu inſtitorum, ita etiam obligari nos ex contractibus ipſorum & conueniri. Aliud exemplum proponitur l.10.in prin.ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. cuius uerba uide ſ.lib.13.cap.14.quæſt.3.reg.3. Aliud exemplũ in hærede debitoris proponitur l.6. §. fin. ff.de aqua pluuia arcenda.cuius uerba uide ſ.lib.27. cap.7.quæſt.5. reg. 1. except. 2. De hoc exemplo uide J.reg.prox. Eſt item exemplum propoſitæ exceptionis actio de in rem uerſo. De qua alibi. Huius exceptionis replicatio prima eſt in perſona mulieris, pro qua debitor dotem dedit. Quæ replicatio approbatur l. 2. C. de reuocandis iis quæ per fraudem, his uerbis: Si ſucceſsione patris abſtenta fuiſti, ob ea quæ in dotem data ſunt conuenire te creditores nequeunt, quibus pignorata in dotem data non docentur: niſi bonis defuncti non ſufficientibus, in fraudem creditorum dotem conſtitutam probabitur. Altera replicatio eſt in eo, cui quid à debitore legatum eſt. hic enim ob id factum defuncti præſtare non tenetur. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.32.cap.2.reg.14. Tertia replicatio eſt in eo cui debitor quid donauit. hic enim ob id debitoris factum non præſtat. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib. proxim. cap.1. quæſt. 5. in fine. Quarta replicatio eſt in eo cuius abſentis negocia geſta ſunt. hic enim lucrum quidem percepit ex eo quod geſtum eſt, damnum autem non præſtat. Quæ replicatio approbatur l.ſi negocia.10.ff.de negocijs geſtis. cuius uerba uide J. lib. 44. cap. 6. quæſt.1. except. 5. repl.2. Quinta replicatio in ſocio adſumpto proponitur l.21.ff.pro ſocio. cuius uerba uide J.lib.43. cap.11.quæſt.2.cauſa 7. except.2.repl.2. In ſumma, exceptio propoſita plures recipit replicationes quã habet ſpecies. Hæc de nona exceptione. Decima exceptio uidetur: Niſi reus recepturus ſit à debitore quod pro eo præſtat. Hæc exceptio reprobatur l. 130.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Nemo ideo obligatur, quia recepturus eſt ab alio quod præſtiterit. Huius exceptionis reprobatæ exemplum elegans proponitur l. 11. §. apud Ferocem.ff. de aqua pluuia arcenda. cuius uerba uide ſ.lib. 27. cap.7.quæſt.4.reg.3.exc.2. Planè admittitur exceptio hæc in quibuſdam caſibus, ut l.27.§. ſi quis cum ſeruo.ff.de peculio.cuius uerba uide J.lib. 45.cap.1. quæſt.6. reg.5. Item l. 2. §. item etſi in facto. ff. de uerb. oblig. cuius uerba cum alijs cõcordantib. uide J.reg.prox.exc.7.repl.5. Planè huius exceptionis in caſibus iam dictis replicatio hæc eſt: Niſi reus actionem, quam habet, actori cedere ſit paratus. Quæ replicatio approbatur l. ſi in fine. ff. de peculio. cuius uerba uide J.lib.45.cap.12.quæſt.1.reg.4. Vndecima exceptio eſt: Niſi auctor pro poſſeſſore cõueniatur. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.21.cap.5.exc.13. Duodecima exceptio eſt: Niſi mandatu rei alius contraxit uel deliquit. Hæc exceptio approbatur regula uulgari hac: Quod quis per alium facit, hoc ipſe feciſſe uidetur. Cui concordat l.1.in prin.ff.quod iuſſu, hiſce uerbis: Meritò ex iuſſu domini uel patris in ſolidum aduerſus eum iudiciũ datur: nam quodammodo cum eo contrahitur, qui iubet. Cõcordat itẽ l.131.ff.de reg.iuris. hiſce uerbis: Is dãnũ dat qui iubet dare. Eius uerò nulla culpa eſt, cui parẽre neceſſe ſit. Concordat item l.194.ff.eod.tt.his uerbis: Deiecit & qui mandauit. Plura de hac re uide J.lib.45. cap. 8. cum ſequentibus. Decimatertia exceptio eſt: Niſi reus ratum habuit, quod alius nomine eius geßit. Hæc exceptio approbatur d.l.194.his uerbis, Ratihabitio mandato comparatur. Cõcordat l.1.§. ſed & cum quis. ff.de ui & ui armata, his uerbis: Si cùm quis alium deiecit, ratum habuero: ſunt qui putãt ſecundũ Sabinũ & Caſsiũ (qui ratihabitionẽ mandato cõparant) uideri me deieciſſe, interdictoque iſto teneri. Et hoc uerius eſt. Rectius enim dicitur, ratihabitionem in maleficio mandato comparari. Concordat l. 7. §. fin. C. quod cum eo qui in aliena. cuius uerba uide J. lib. 45. capite undecimo, quæſtione tertia, in princip. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi reus tabernæ uel naui præfecit eum qui geßit. Hæc exceptio approbatur actione inſtitoria & exercitoria. De quibus J. ſuo loco dicetur. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi dolo rei conuenti ab alio factũ ſit. Hæc exceptio approbatur exẽplo l.11.in prin. ff.de iniurijs, hiſce

vijs,biſce

riſi, hiſce uerbis: Non ſolùm ie iniuriarum tenetur qui fecit iniuriam, hoc eſt, qui percuſsit: uerùm ille quoq; cõtinetur, qui dolo fecit uel qui curauit, ut cui mala pugno percuteretur. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi unus hæredum contrà ac promiſit defunctus, fecerit. hoc enim caſu etiam cæteri eius cohæredes tenentur. quæ exceptio approbatur per ea quæ proponuntur J.reg.prox.except.7.replicat.5 & 6. Eius autem replicatio prima uidetur eſſe: Niſi ita defunctus promiſerit, Per ſe hæredemq; ſuum Ticium non fieri: hic enim cæteri uidentur excuſati. uerùm replicatio hæc reprobatur l.131.in prin.ff.de uerb.obligat.his uerbis: Iulianus ſcripſit, ſi nec per te neq; per hæredem tuum Titium fiar, quo minus mihi ira licear, ſtipuler: non ſolùm Tiriũ teneri, ſi prohibeat, ſed etiam cohæredes eius. Altera replicatio eſt: Niſi pro parte ſolui poßit quod eſt promiſſum. quæ replicatio approbatur per ea que proponuntur infrà reg.prox.except. 7.in prin.item repl.6.dupl.1. Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones ſunt enumeratæ, quarum tamen plures ex diuerſis actionib.colligi poſſunt: ut ex iudicio publico de adulterijs, de eo qui adulterio perpetrando domum præbuit. ex actione furti, de eo qui ſciens rem furtiuam ſuſcepit, &c.

V. Regula: De hæredibus debitoris. Actio quæ cõpetijt aduerſus defunctum, competit etiam aduerſus eius hæredes. quæ regula approbatur ratione nonæ exceptionis ſ.reg.prox.propoſitæ. Huius autem regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pœnalis ſit actio, & ex dolo defuncti agatur. quæ exceptio approbatur l.111.§.in hæredes.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: In hæredes non ſolent actiones tranſire quę pœnales ſunt ex maleficio: ueluti furti, dãni iniuriæ, iniuriarũ, ui bonorum raptorũ. Concordat l.1. in prin. ff. de priuatis delictis, hiſce uerbis: Ciuilis conſtitutio eſt, pœnalibus actionibus hæredes non teneri, nec cæteros quidem ſucceſſores. Idcirco nec furti conueniri poſſunt. Concordat item Inſt.de perpetuis & temp.action.§.non autem omnes, his uerbis: Non omnes actiones quæ in aliquẽ aut ipſo iure competunt, aut à prætore dãtur, & in hæredem æquè competunt, aut dari ſolent. Eſt enim certiſsima iuris regula, ex maleficijs pœnales actiones in hæredem rei non competere: ueluti furti, ui bonorum raptorum, iniuriarum, damni iniuriæ. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex dolo & maleficio defuncti quid ad hæredẽ peruenerit: de eo enim tenebitur. quæ replicatio approbatur l.38.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Sicuti pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet: ita nec lucrum facere, ſi quid ex ea re ad eum perueniſſet. Concordat l.14.§.honorariæ.ibi: ut tamẽ lucrum.ff. de action. & obligat. cuius uerba uide ſ.cap.4.quæſt.2.diuiſ.3. Item concordat l.44.ff.de reg.iuris, his uerbis: Toties in hæredem damus actionem de eo quod ad hęredẽ peruenit, quoties ex dolo defuncti conuenitur, non quoties ex ſuo. Concordat item l.unica.C.ex delictis defunctorum. cuius uerba uide J.repl.prox. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi hæres de eo quod ad ſe peruenit, non ſit locupletior factus. Hæc duplicatio reprobatur l.69.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Cum prætor in hæredẽ dat actionẽ quatenus ad eũ peruenit, ſufficit ſi uel momento ad eũ peruenit ex dolo defuncti. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi lis cum defuncto ſit inchoata. quæ replicatio approbatur l.25.ff.de act.& obligat.his uerbis: Omnes pœnales actiones poſt litem inchoatam etiam ad hæredes tranſeunt. Concordat l.33.ff.eod.tt.his uerbis: Conſtitutionibus quibus oſtenditur hæredes pœna nõ teneri, placuit ſi uiuus conuentus fuerat, etiam pœnæ perſecutionem remiſſam nõ uideri, quaſi lite conteſtata cum mortuo. Concordat item l.57.ff.eod.tt.his uerbis: Sciendũ eſt, ex omnibus cauſis lites conteſtatas & in hæredem ſimilesq; perſonas tranſire. Concordat item l.87.in fine.ff.de reg iuris.cuius uerba uide ſ.cap.prox.reg.7.except.6.repl.gener.1. Cõcordat item l.124.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Pœnalia iudicia ſemel accepta, in hæredes tranſmitti poſſunt. Item cõcordat l.181.ff.eod.tt.his uerbis: Omnes actiones quæ morte aut tempore pereunt, ſemel incluſæ iudicio ſaluæ permanent. Concordat item Inſt.de perpet.& temp.action.§.pœnales. cuius uerba uide ſ.d.repl.gener.1. Concordat item l.1.C.ex delictis defunctorum, his uerbis: Poſt litis conteſtationẽ eo qui uim fecit, uel cõcuſsionem intulit, uel aliquid deliquit defuncto: ſucceſſorẽ eius in ſolidum, alioquin in quãtum ad eũ peruenit cõueniri, iuris abſolutiſsimi eſt, ne alieno ſcelere ditetur. Huius replicationis duplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi lis non in iudicium deducta ſit, ſed eo nomine tantùm preces principi oblatæ. Hæc duplicatio reprobatur l.1.C.quando libellus principi, &c.cuius uerba uide J.lib. eod. cap.15. except.5.repl.6. Tertia replicatio eſt: Niſi pœnalis actio ex cõtractu deſcendat. Hæc replicatio approbatur l.48.ff.de act.& oblig.his uerbis: Ex contractibus uenientes actiones in hęredes dãtur, licet delictum quoq; uerſetur: ueluti cum tutor in tutela gerenda dolo fecerit, aut is apud quem depoſitum eſt. Concordat l.12.ff.eod.tt.his uerbis: Ex depoſiti & cõmodati, & mãdati, & tutelæ, & negociorũ geſtorum ob dolum malum defuncti hæredes in ſolidum tenentur. Concordat itẽ l.194.§.fin.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: In cõtractibus in quibus doli præſtatio uel bona fides ineſt, hæres in ſolidum tenetur. Concordat item l.121.§.fin.ff.de uerb.obligat.his uerbis: Ex facto rei promittendi doli ſti-

pulatio hæredem eios tenet, ſicut ex cæteria alijs contractibns: oeluti mandati, depoſiti. *Huius replicationis duplicatio hæc rſt: Niſi nihil ex dolo defuncti ad hæredem peruenerit. quæ duplicatio approbatur Inſt. de perpet. & temp. actionib. §. aliquando, his uerbis:* Aliqnando etiam ex contractu actio contra hæredem non competit: ueluti cum teſtator doloſè oerſatus ſit, & ad hęredem eius nihil ex eo dolo peruenit. *Huic contradicit l. 199. §. fin. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* In contractibus ſucceſſores ex dolo eorum quibus ſucceſſerunt, non tantùm in id quod peruenit, uerùm etiam in ſolidum tenentur: hoc eſt, nnuſqniſq; pro ea parte, qua hæres ſit. *De hac antinomia uide gloſſam in d. §. aliquando. Quarta replicatio eſt: Niſi ex ſtipulatu pœna prtatur. Hæc replicatio approbatur l. 47. ff. de action. empti. cuius uerba uidr J. lib. 42. cap. 2. reg. 14. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi hæreditas non ſit ſoluendo. Hæc exceptio reprobatur l. 8. §. 2. ff. de adq. uel omitt. hæred. his uerbis:* Hæreditaa qnin obliget nos æri alieno, etiamſi non ſit ſoluendo, pluſqoam manifeſtum eſt. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi hæres conſcripto inuentario hæreditatem adierit. tūc enim, ſi emerſerit poſtea grande æs alienū hæreditarium, non ultra id quod in hæreditate eſt tenebitur. quæ diſtinctio approbatur l. 22. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ī. lib. 30. cap. 1. quæſt. 6. Tertia exceptio eſt: Niſi hæreditate ab hæredr uendita, creditores cum emptore hæreditatis egerint. Hæc exceptio approbatur l. 2. C. de pactis, hiſce uerbis:* Poſt uenditionem hæreditatis à te factam, ſi creditores contra emptores actiones ſuas mouiſſe probare poteris, eoſque eas ſpontanea uoluntate ſnſcepiſſe: exceptione taciti pacti non inutiliter defenderis. *Quarta exceptio eſt: Niſi hæres hæreditate ſe abſtinuerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ī. lib. 30. cap. 3. reg. 2. Quinta exceptio rſt: Niſi hæres hæreditatem ex ſenatuſconſulto Trebelliano reſtituerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ā. lib. 34. cap. 4. Sexta exceptio eſt: Niſi hæres ſcriptus cum hæredibus ab inteſtato uenientibus tranſegerit. Hæc exceptio reprobatur l. 14. ff. de tranſactionib. his uerbis:* Controuerſia inter legitimum & ſctiptum hæredem orta eſt, eaq; tranſactione facta certa lege finita eſt. Qnæro, creditores quem conuenire poſsint? Reſpondit Scæuola, Si ijdem creditorea eſſent qui tranſactionem feciſſent, id obſeroandum eſſe de ære alieno, quod inter eos conueniſſet: ſi alij creditores eſſent, propter incertom ſucceſsionis prō parte hæteditatis, quâ uterq; in tranſactione expreſſerit, utilibos actionibus conueniendoa eſſe. *Septima exceptio eſt: Niſi pro parte hæres in ſolidum conueniatur. Hæc exceptio approbatur l. 2. C. de hæred. actionib. his uerbis:* Pro hæreditarijs partibus hæredes onera hæreditatis agnoſcere etiam in fiſci rationibus placoit, niſi intercedat pignns uel hypotheca: tunc enim poſſeſſor obligatæ rei conueniendus eſt. *Concordat l. 1. C. ſi certum petatur, his uerbis:* Neq; æquam neqoe uſitatam rem dsſideras, ut æs alienum patris tui non pro portionibus hæreditarijs exoloatis tu & frater cohæres tuus, ſed pro æſtimatione rerum prælegatarum: cum ſit explorati iuris, hæreditaria onera ad ſctiptos hæredes pro portionibus hæreditatijs, nō pro modo emolumenti pertinere: quod nec tu ipſe ignorare uidetis, cum creditotiboa ſecondum formam iuris pro portione tua caueris. *Concordat item l. 2. C. ſi unus ex plurib. hæred. cuius uerba uide J. repl. prox. Concordat item l. 85. §. prima ſpecies. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib. 38. cap. 8. reg. 19. Concordat item l. 2. §. incertam. ibi: in quib. ff. de prætorijs ſtipulat. cuius uerba uidr J. lib. 38. cap. 14. quæſt. 2. diuiſ. 3. Huius exceptionis replicatio prima hæc rſt: Niſi actione reali uel hypothecaria agatur de ea re quam unus hæredum in ſolidum poßidet: hic enim in ſolidum tenebitur. quæ replicatio approbatur d. l. 2. C. ſi unus ex pluribus, his uerbis:* Actio quidem perſonalis inter hæredes pro portionibus quæſita ſcinditur: pignoris autem iure multis obligatis rebus, quas diuerſi poſsident, cùm eios uindicatio non perſonam obliget, ſed rem ſequatur, qui poſsident tenentes non pro modo ſingularum terum ſubſtantiæ conueniontur, ſed in ſolidum, ut uel totum debitum reddant, uel eo qood detinent cedant. *Concordat l. 2. C. de actionib. hæred. cuius uerba uide paulo ſuperius. Concordat item l. 55. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Si poſſeſſor fundi ante iudicinm acceptum duobus hæredibns relictis deceſſerit, & ab altero ex his qui totū fundum poſsidebat, totus petitns fuerat: quin in ſolidum condemnati debeat, dobitari non oportet. *Concordat item l. 2. §. ſed ſi unus. ff. de prætorijs ſtipulat. cuius uerba uide J. lib. 38. cap. 14. quæſt. 2. diuiſ. 3. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi lite conteſtata poſſeſſor deceſſerit. tunc enim, quamuis unus hæredum rem in ſolidum poßideat, nihilominus pro parte eſt damnandus. quæ duplicatio approbatur d. §. ſed ſi unus, in fine. Altera replicatio eſt: Niſi res quæ petitur, talis ſit, quæ diuiſionem non recipiat. Hæc replicatio approbatur l. 192. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Ea quæ in partes dioidi non poſſunt, ſolida à ſingulis hæredibos debentur. *Huius exempla proponuntur l. 72. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Stipulationes non diuiduntur earum rerum quæ diuiſionem

non

non recipiunt:ueluti uiæ, itineris, actus, aquæductus, cæterarumq́; ſeruitutum. Idem puto, etſi quis faciendum aliquid ſtipulatus ſit: utputa fundum tradi, uel foſſam fodi, uel inſulam fabricari, uel operas, uel quid his ſimile. Horum enim diuiſio corrumpit ſtipulationem. *Concordat l.2. in prin. ff. eod tt. his uerbis:* Stipulationum quædam in dando, quędam in faciendo conſiſtunt. Et harum omnium quædam partiũ præſtationem recipiunt: ueluti cum decẽ dari ſtipulamur. Quædam non recipiunt, ut in his quæ natura diuiſionem non admittunt: ueluti cum uiam, iter, actum ſtipulamur. Quædam partis quidem dationẽ natura ſui recipiunt, ſed niſi tota dentur, ſtipulationi ſatis non fit: ueluti cum hominem generaliter ſtipulor, aut lancem, aut quodlibet uas. Nam etſi Stichi pars ſoluta ſit, nondum in ulla parte ſtipulationis liberatio nata eſt: ſed aut ſtatim repeti poteſt, aut in pendẽti eſt, donec alius detur. Eiuſdem conditionis eſt hæc ſtipulatio, Stichum aut Pamphilum dari? Ex his igitur ſtipulationibus ne hæredes quidem pro parte ſoluẽdo liberari poſſunt, quamdiu non eandem rem omnes dederint. Non enim ex perſona hæredum conditio obligationis immutatur. Et ideo ſi diuiſionem res promiſſa non recipit, ueluti uia: hæredes promiſſoris ſinguli in ſolidũ tenẽtur. Sed quo caſu unus ex hæredibus ſolidum pręſtiterit, repetitionem habebit à cohæredibus familiæ erciſcũdę iudicio. *Concordat item l.17. ff. de ſeruitut. cuius uerba uide ā. lib.25. cap.1. in fine. uide item J. lib.48. cap.9. except.15. repl.1. dupl.1.2 et 3. Saepe propoſita replicatio nis ſpecies ſunt eæ quæ ſequuntur.* *Tertia replicatio eſt: Niſi genus, non certa ſpecies debeatur. hoc enim caſu ſinguli hæredes in ſolidum tenentur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quædam partis quidem dationem natura ſui recipiunt, ſed niſi tota dentur, ſtipulationi ſatis non fit: ueluti cum hominem generaliter ſtipulor, aut lancem, aut quodlibet uas, &c. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cum uno hæredum actum ſit, uel uni acceptolatum. tũc enim cæteri non niſi pro parte quæ ſupereſt tenentur. quæ duplicatio approbatur d.l.2. §. ſi tamen, his uerbis:* Si tamen hominem ſtipulatus cum uno ex hæredibus promiſſoris egero, pars duntaxat cæterorum obligationi ſupererit, ut exolui poſsit. Idemq́; eſt, ſi uni ex hęredib. acceptolatũ ſit. Idẽq́; eſt in ipſo promiſſore, & in fideiuſſoribus eius, quod diximus in hæredibus. *Quarta replicatio eſt: Niſi una res ex duabus alternatiuè debeatur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Eiuſdem conditionis eſt hæc ſtipulatio, Stichum aut Pamphilum dari? Ex his igitur, &c. *Concordat l.85. §. pro parte. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. lib.38. cap. 8. reg.19. Quinta replicatio eſt: Niſi in faciẽdo, nõ in dando cõſiſtat obligatio. Hæc replicatio approbatur uerbis d. l.72. ā. propoſitis hiſce:* Idẽ puto, etſi quis faciẽdũ aliquid ſtipulatus ſit, &c. *Concordat item l.4. in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ā. ca. prox. reg.4. in prin. Concordat itẽ l.85. §. ſecunda. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. lib.38. cap.8. reg.19. Concordat item d.l.85. §. in ſolidum. cuius uerba uide J. d. reg.19. Concordat item l.139. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. lib.42. cap.7. quæſt.3. reg.2. Concordat item l.11. §. penult. ff. de leg.3. cuius uerba uide ā. lib.33. cap.2. reg.1. exception.1. replicat.4. Item concordat l.2. §. reſtitutione. ibi: ideoq́; ff. de prætoriis ſtipulation. cuius uerba uide J. lib.38. ca.14. quæſt.2. diuiſ.3. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ad id quod intereſt, factum eſſe agatur. hoc enim caſu unus hæredum conuentus intereſſe, pro ſua parte præſtando liberatur. quæ duplicatio approbatur l.72. §. Celſus tamen. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Celſus libro 38. Digeſt. refert, Tuberonem exiſtimaſſe, ubi quid fieri ſtipulemur, ſi nõ fuerit factum, pecuniam dari oportere. Ideoq́; etiam in hoc genere diuidi ſtipulationem. Secundum quæ Celſus ait, poſſe dici iuxta æſtimationem facti dandam eſſe petitionem. *Concordat l.119. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ā. eod. repl. Item concordat l.85. § in ſolidum, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. d. reg.19. Altera duplicatio eſt: Niſi factum diuiduum ſit, quod ab uno hæredum in ſolidum præſtari nõ poſſit. Hæc duplicatio approbatur per ea quæ proponuntur J. repl. prox. dupl.1.* *Sexta replicatio eſt: Niſi pœna ſtipulationi ſit ſubiecta. tunc enim, quamuis unus hæredum pro ſua parte ſtipulationi ſatiſfaciat: tamen ſi cæteri ceſſent, nihilominus pœna in ſolidũ committitur etiam aduerſus eum qui ſuam partẽ ſoluit. itaq́; niſi in ſolidum præſtiterit unus hæredũ, à pœnali ſtipulatione non liberatur. quæ replicatio approbatur l.5. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si ſortem promiſeris, et ſi ea ſoluta nõ eſſet, pœnam: etiamſi unus ex hæredibus tuis portionẽ ſuam ex ſorte ſoluerit, nihilominus pœna committetur, donec portio cohæredis ſoluatur. Idẽq́; eſt de pœna ex cõpromiſſo, ſi unus paruerit, alter nõ paruerit ſentẽtię iudicis. Sed à cohærede ei ſatisfieri debet: nec enim aliud in his ſtipulationib. ſine iniuria ſtipulatoris cõſtitui poteſt. *Cõcordat l.85. §. penult. ff. de uerb. oblig. his uerbis:* Si ita ſtipulatio facta ſit, Si fundus Titianus datus nõ erit, dari cẽtũ? niſi tot9 detur, pœna cõmittitur cẽtũ: nec ꝓdeſt partes fundi dare ceſſante una, quemadmodũ nõ prodeſt ad pignus liberãdũ partẽ creditori ſoluere. *Concordat itẽ l.25. §. in illa. ibi: idẽ iuris. ff. familiæ erciſcũdæ. cuius uerba uide J. lib.44. cap.9. quæſt.3. cauſa 8.*

Huius

Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi factum diuiduum ſub pœna promiſſum ſit, quod ab uno hæredum in ſolidum præſtari non poteſt: tunc enim pro ſua parte præſtando à pœna liberatur. quæ duplicatio approbatur l. 4. §. Cato. ff. de uerb. obligat. his uerbis: Cato libro decimoquinto ſcribit, pœna certæ pecuniæ promiſſa, ſi quid aliter factum ſit: mortuo promiſſore, ſi ex pluribus hæredibus unus contrà quàm cautum ſit fecerit: aut ab omnibus hæredibus pœnam committi pro portione hæreditaria, aut ab uno pro portione ſua. Ab omnibus, ſi id factum, de quo cautum eſt, indiuiduū ſit: ueluti iter fieri? quia quod in partes diuidi non poteſt, ab omnibus quodammodo factum uideatur. At ſi de eo cautum ſit, quod diuiſionem recipiat: ueluti amplius non agi? tum eum hæredem qui aduerſus ea fecerit, pro portione ſua ſolum pœnam committere. Et differentiæ hanc eſſe rationem, quòd in priore caſu omnes commiſiſſe uideâtur, quod niſi in ſolidum peccari non potuerit. Vt in illa ſtipulatione, Per te non fieri quo minus mihi ire agere liceat? Sed uideamus ne nō idem hic ſit? Sed magis idem quod in illa ſtipulatione: Titium hæredemque eius ratum habiturum? Et Paulus reſpondit, non idem eſſe. Nam hac ſtipulatione & ſolus tenebitur, qui non habuerit ratum: & ſolus aget, à quo fuerit petitum. Idq; & Marcello uidetur, quamuis ipſe dominus pro parte ratum habere non poſſit. Concordat l. 44. §. ſi quis ſtipul. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide s̄. lib. 6. cap. 8. in fine. quæſt. 5. Altera propoſita replicationis duplicatio eſt: Niſi unus hæredum conuentus pro ſua parte pœnam præſtiterit. tunc enim in ſolidum ad pœnam præſtandam non tenetur. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Ab omnibus hæredibus pœnam committi pro portione hæreditaria. Concordat s̄. repl. proxim. dupl. 1. Septima replicatio uidetur: Niſi hæredes ex certis rebus ſint inſtituti. tunc enim, ſi unius res pluris æſtimantur, etiam in maiorem partem uidetur conueniendus, quamuis pro æquali parte ſit hæres. Sed hæc replicatio reprobatur l. 35. §. unde ſcio. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide s̄. lib. 28. cap. 12. except. 105. Octaua replicatio uidetur: Niſi uni hæredum amplius quid ſit prælegatum. Sed & hæc replicatio reprobatur d. §. unde ſcio. Cui concordat l. 1. C. ſi certum petatur. cuius uerba uide s̄. ead. except. in prin. Nona replicatio eſt: Niſi unus hæredum exceptione defendatur. hoc enim caſu alter in ſolidum uidetur conueniendus. Sed hæc replicatio reprobatur exemplo l. 24. ff. de fideiuſſ. cuius uerba uide J. lib. 45. cap. 1. quæſt. 4. reg. 1. except. 4. Hæc de ſeptima exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta. Octaua exceptio eſt: Niſi unus hæres contra contractum egerit, indeq; agatur: hoc enim caſu uidetur ille ſolus teneri, & cæteros per exceptionem defendi. Sed hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. except. proxim. repl. 5 & 6. de qua plura uide s̄. reg. prox. except. 16. Nona exceptio uidetur: Niſi defunctus promiſſor ſe & ſuum hæredem Titium obligauerit. hoc enim caſu uidentur cæteri exceptione defendi. Sed hæc exceptio reprobatur l. 56. §. 1. ff. de uerb. obligat. his uerbis: Te & Titium hæredem tuum decem daturum ſpondes? Titij perſona ſuperuacuè comprehenſa eſt. Siue enim ſolus hæres extiterit, in ſolidum tenebitur: ſiue pro parte, eodem modo quo cæteri cohæredes eius obligabitur. Et quamuis conueniſſe uideatur, ne ab alio hærede quàm à Titio peteretur: tamen inutile pactum conuentum cohæredibus eius erit. Decima exceptio eſt: Niſi teſtator unum hæredem ſolidum æs alienum ſoluere iuſſerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: uerùm hoc caſu cæteris cohæredibus datur ex fideicommiſſo actio aduerſus cohæredem, ut ſolidum æs alienum ſoluat. l. 33. §. fin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide s̄. lib. 33. quæſt. 3. reg. 3. Vndecima exceptio eſt: Niſi inter hæredes conuenerit, ut unus ſolidum æs alienum ſoluat. Hæc exceptio reprobatur l. 25. C. de pactis, hiſce uerbis: Debitorum pactionibus, creditorum petitio nec tolli nec mutari poteſt. Concordat l. 26. C. eod. tt. his uerbis: Pactum ſucceſſorum debitoris ex lege XII. Tabularum ad æs alienum hæreditarium pro portionibus quæſitum ſingulis ipſoque iure diuiſum, in ſolidum unum obligare non poteſt creditori. Quod & in honorario ſuccedentibus iure locum habet. De chirographis itaque communibus exhibendis cum cohærede, uel non perfectis in diuiſione placitis conuenirè quanti tua intereſt potes. Planè exceptio propoſita uidetur admitti, ſi creditores ſecundum pactum hæredum ab uno in ſolidum uſuras acceperint. Sed hæc diſtinctio reprobatur l. 40. §. poſt diuiſionem. ff. de pactis, hiſce uerbis: Poſt diuiſionem bonorum & æris alieni ſinguli creditores à ſingulis hæredibus non interpoſitis delegationibus in ſolidum (ut conuenerat) uſuras acceptauerunt. actiones quas aduerſus omnes pro partibus habent, impediendæ non erunt, ſi non ſinguli pro fidei rei geſtæ totum debitum ſingulis offerant. Duodecima exceptio eſt: Niſi in faciendo, non in dando obligatio conſiſtat. Hæc exceptio reprobatur l. 13. C. de contrah. ſtipul. his uerbis: Veteris iuris altercationes decidentes generaliter ſancimus omnem ſtipulationē, ſiue in dando, ſiue in faciendo, ſiue miſta in dando & faciendo inueniatur: & ad

hæredes

hæredes & contra hæredes tranſmitti,ſiue ſpecialis hæredum fiat mentio , ſiue non. Cur enim quod in principalibus perſonis iuſtum eſt,non ad heredes,& aduerſus eos tranſmittatur ? Et ſic exiſtimentur huiuſmodi ſtipulationes quaſi tantummodo in dando fuerint conceptæ , cum nihilominus & hæredes factum poſsint adimplere:illa ſubtili & ſuperuacua ſcrupuloſitate exploſa,per quam putabant,nō eſſe poſsibile factū ab alio compleri,quod alij impoſitum eſt. Et quare,cum penè ſimilis omnium hominum eſt natura , non & facta omnes uel plus uel paulo minus adimplere poſsint,ne ex huiuſmodi ſubtilitate cadant hominum uoluntates? *Planè admitti uidetur exceptio propoſita ſaltem, ſi in tempus mortis ſuæ promiſſor factum contulit. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l.ult. C. eod . tt. cuius uerba uide ℨ.lib.prox.cap.3.except.35.in fine.* *Decimatertia exceptio eſt: Niſi hæreditas hæredi tanquam indigno ſit ablata. Hæc exceptio approbatur l. 18.§.bonis.ff.de his quæ ut indignis.hiſce uerbis:* Bonis uniuerſis ex cauſa taciti fideicommiſſi fiſco reſtitutis,hæredem onus æris alieni non ſpectare conuenit. Nec aliud ſeruatur,morte non defenſa. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi cum diuerſorum bonorum hæredes diuerſi inſtituti eſſent,actio propoſita non ſit eorum bonorum,quorum hæres eſt reus conuentus. Hæc exceptio approbatur l.17.§.Iulianus.ff.de militari teſt. his uerbis:* Iulianus ait,ſi quis alium caſtrenſium rerum,&c. *Plures huiuſmodi exceptiones uide ſ̄.lib.30.cap.2.reg.1.*

PER QVOS COMPETIT actio? Item ubi & apud quem? Cap. VII.

HActenus aduerſus quos actio detur uel non detur,expoſitum eſt. Nūc uideamus per quos actio competat.

I. *Regula: De procuratoribus. Etiam per procuratorem actio competit. quæ regula approbatur Inſt. de ijs per quos agere poſſumus, his uerbis:* Nunc admonendi ſumus,agere poſſe quēlibet hominē aut ſuo nomine,aut alieno. Alieno,ueluti procuratorio,tutorio,curatorio:cū olim in uſu fuiſſet alterius nomine agere nō poſſe,niſi ꝑ populo,pro libertate,pro tutela. Præterea lege Hoſtilia permiſſum erat furti agere eorum nomine, qui apud hoſtes eſſent, aut reipub. cauſa abeſſent, quiue in eorum cuius tutela eſſent. Sed quia hoc non minimam incommoditatem habebat,quòd alieno nomine neq; agere neq; excipere actionē licebat: cœperunt homines per procuratores litigare. Nam & morbus,& ętas,& neceſſaria peregrinatio,itemq; aliæ multæ cauſæ ſæpe hominibus impedimēto ſunt,quo minus rem ſuam ipſi exequi poſsint. *Hæc regula plures recipit exceptiones,quas ordine uide ſ̄.lib.5.cap.6.quæſt.4.*

II. *Regula: Per tutorem quoq; & curatorem ſuum actor agere poteſt. quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Tutorio , curatorio. *Leges concordantes,ſed & exceptiones huius regulæ uide ſ̄.lib.18.cap.3.officio 2.*

III. *Regula: Vbi & apud quem iudicem actio competat,uide ſ̄.lib.5.cap.2.*

IIII. *Regula: Euentus,ſi alibi quàm debetur agatur,uide ℨ.cap.prox.reg.9.§.loco plus.*

QVID VENIAT IN Actionem? Cap. VIII.

NVnc quid ueniat in actionem petendum,per regulas exponemus. quanquam quædam ad hanc rem pertinentia propoſita ſunt ſ̄. cap. 4.quæſt.2.diuiſ.5 & 6.

I. *Regula: De eo quod intereſt. Si non præſtatur id quod debetur,ad id quod actoris intereſt competit actio. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ℨ.lib.38.cap.8.reg.1. Planè cum quæritur quatenus actoris interſit, de facto,non de iure quæritur. Nam ita l.24.ff.de reg.iuris,Paulus:* Quatenus cuiuſq; interſit (*inquit*) in facto,non in iure conſiſtit. Ideoq; legibus definiri non poteſt,ſed permittitur arbitrio iudicantis definiendum. *Tam autē damnū quod actor paſſus, quàm lucrum quod amiſit,iudex æſtimabit. Ita enim l.13.ff.ratam rē haberi,Paulus interpretatur:* Quātum mea interfuit (*inquiens*) id eſt,quantum mihi abeſt,quantumq; lucrari potui. *Concordat l 2.§.fin.ff.de eo quod certo loco dari,his uerbis:* In hanc arbitrariam quod interfuit ueniet,& quidem ultra legitimum modū uſurarum. Quid ſi merces ſolebat comparare,an & lucri ratio habeatur,non ſolùm damni? puto & lucri habendam rationem. *Concordat item l.33.ibi: in quo etiam.ff.locati. cuius uerba uide ℨ.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.20.repl.1. Concordat item l.unica.§.et hoc non ſolùm.C.de ſententijs quæ pro eo. cuius uerba uide paulò inferius. Planè regula hæc,ut & lucrum ueniat in id quod intereſt,quaſdā recipit exceptiones:ut l.21.§. cum per uenditorē.ff.de action.empti.l.72.in fine.ff.de furtis. de quib.uide paßim in ſingulis actionibus. Cum autē æſtimatio eius quod intereſt,iudicis arbitrio ſit relinquenda,ne modū in eo definiendo excedat iudex,cōſtituitur l.unica.C.de ſententijs quæ pro eo quod intereſt, ne duplum ſortis æſtimatio eius excedat, his uerbis:* Cùm pro eo quod intereſt,dubitationes antiquæ in infinitum productæ ſint: melius nobis uiſum eſt, huiuſmodi prolixitatem,prout poſsibile eſt,in anguſtum coartare. Sancimus itaq;,in omnibus caſibus qui certam habent quantitatem uel naturam, ueluti in uēditionibus.

&c

& locationibus, & omnibus cõtractibus: hoc quod intereſt, dupli quantitatem minimè excedere. In alijs surem caſibus qui incerti eſſe uidentur, iudices qui cauſas dirimendas ſuſcipiunt, per ſuam ſubtilitatem requirere, ut hoc quod reuera inducitur damnom, hoc reddatur. & noo ex quibuſdam machinationibus & immodicis peruerſionibus in circuitus inextricabiles redigatur: ne dum in ioſiuitum cõputatio reducitur, pro ſua impoſsibilitate cadat: cum ſciamus eſſe naturæ coogruum, eas tantummodo pœnas exigi, quæ uel cum competenti moderamiue proferuutur, uel à legibus certo ſioe concluſæ ſtatouutur. Er hoc nou ſolùm in damno, ſed etiam in lucro noſtra amplectitur cooſtitutio: quia & ex eo ueteres id quod intereſt ſtatuerunr. Et ſit omuibus ſecundum quod dictum eſt, finis antiquæ prolixitatis, huius conſtitutionis reciratio. *Plura de regula propoſita uide J. lib. 38. cap. 8. reg. 1. item lib. 42. cap. 2. reg. 11. 12. & reg. 13.*

II. *Regula: De eo quanti ea res. In quibuſdam actionibus reus non in id quanti actoris intereſt, ſed quanti ea res eſt condemnatur. Quod approbatur exemplo l. 27. §. tertio autem. ff. ad l. Aquiliam, his uerbis:* Tertio capite air eadèm lex: Cæterarum rerum præter hominem & pecudem occiſos, ſi quis alteri damnum faſsit, quidue uſſerit, fregerit, ruperit iniuria: quanti ea res fuir in diebus trigiora proximis, tautum æs domino dare, damnas eſto. *Proponitur & aliud exemplum l. 4. §. hæc autem actio. ff. ui bonorum raptorum, his uerbis:* Hæc actio datur in duplum, quanti ea res eſt: quod ad precium uerum rei refertur. *Declaratur regula propoſita l. 193. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Hæc uerba, Quanti eam rem paret eſſe: non ad intereſt quod intereſt, ſed ad rei æſtimatiouem referuntur. *Concordat l. 179. ff. eod. tt. his uerbis:* Inter hæc uerba, Quãti ea res erit: uel, Quanti eam rem eſſe paret: nihil intereſt. In utraq; enim clauſula plac● ueram rei æſtimatiouem fieri. *Concordat item d. §. hæc autem actio, uerbis iam propoſitis hiſce:* Quod ad precium uerum rei refertur.

III. *Regula: De litis æſtimatione. Quando res ipſa quæ petitur, præſtari non poteſt, precium eius uenit à reo præſtandum, quanti iudex eam æſtimauerit: quàm litis æſtimationem uocant. De qua quæri ſolet, cuius temporis uel cuius loci æſtimatio ſit præſtanda: cum eadem res alio tempore & alio loco pluris æſtimetur, quàm alio. de hac re traditur regula l. 4. ff. de condict. triticaria, his uerbis:* Si merx aliqua, quæ certo die dari debeat, petita ſit: ueluti uinum, oleum, frumentum: tanti litem æſtimandam Caſsius eit, quãti fuiſſet eo die, quo dari debuit. Si de die nihil conuenit, quaoti tunc cum iudicium acciperetur. Idemq; iuris in loco eſſe: ut primùm ſumatur æſtimatio eius loci, qoo debuit dari. Si de loco nihil cenuenit, is locus ſpectatur qoo peteretur. Quod & de cæteris rebus iuris eſt. *Regulariter ergo in rei æſtimatione ſpectandum eſt tempus, item locus quo petitur: ut tanti æſtimetur, quanti tunc uel eo loco ualet. Cui regulæ concordat l. 22. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Vinum quod mutuum datum erat, per iodicem petitum eſt: qoæſitum eſt, cuius remporis æſtimatio fieret: utrum cum datum eſſet, an cum lis conteſtata fuiſſet, an cum res iodicaretur? Sabinus reſpoodit, ſi dictum eſſet quo rempore redderetur, quanti tuuc fuiſſet: ſi non, quanti tunc cum petitum eſſet. Ioterrogatus cuius loci precium ſequi oporteat? reſpondit, ſi couueniſſet ut certo loco redderetur, quanti eo loco eſſet. Si dictum non eſſet, quanti ubi eſſet petitum. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi locus uel tempus, quo dari debuit, in contractu ſit adiectum, uel ipſo iure definitum: tunc enim eius loci uel temporis æſtimatio præſtanda eſt, quo res fuit ſoluenda. quæ exceptio iam dictis legibus approbatur. Cui concordat l. 59. cum lege ſequente. ff. de uerb obligat. his uerbis:* Quoties in diem uel ſub conditiooe oleũ quis ſtipulatur, eius æſtimariooem eo tẽpore ſpectari oportet, quo dies obligationis uenit: runc enim ab eo peti poteſt, alioquio rei captio eſt. Idem erit, etſi Capuæ certum olei poudus dari quis ſtipulatus ſit. Nam eius remporis fit æſtimatio, cum peti poteſt. Peti autẽ poteſt, cum primùm in locum perueoiri potuerit. *Concordat item l. 21. ff. de act. et obligat. his uerbis:* Cum quis in diem mercem ſtipulatus fideiuſſorem accepit, eius temporis æſtimatio ſpectanda eſt, qno ſatis acceperit. *Scilicet ut ſolueretur, Accurſio interprete. Concordat item l. 11. ff. de re iudicata, his uerbis:* Si caleudis fieri aliquid ſtipulstus ſum: uempe quandocunq; poſt calendas accepto iudicio taoti æſtimanda lis eſt, quanti interfuit mea calẽdis id fieri. Ex eo enim tempore quidq; æſtimatur, quo nouiſsimè ſolui potuir. *Cõcordat item l. 3. §. fin. ff. de action. empti. cuius uerba uide J. lib. 42. cap. 2. reg. 13. Altera exceptio eſt: Niſi locus quo ſolui debuit, ſit adiectus: tunc enim tanti æſtimanda lis eſt, quanti ualet eo tempore, quo ad eum locum perueniri potuiſſet. quæ exceptio approbatur uerbis l. 60. ff. de uerbor. obligat. paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Idem erit, etſi Capuæ certum olei pondus dari quis ſtipulatus ſit. Nam eius temporis fit æſtimatio, cum peti poteſt: peti autẽ poteſt, cum primùm in locum perueniri potuerit. *Tertia exce-*

ptio

ptio eſt: *Niſi non res,ſed eius æſtimatio in obligationem ſit deducta. tunc enim tanti æſtimanda lis eſt, quanti eo tempore quo ſtipulatio eſt contracta, res ualet. quæ exceptio approbatur l.28. in fine. ff. de nouationib. his uerbis:* Fundum Cornelianũ ſtipulatus, quãti fundus eſt poſtea ſtipulor. Si non nouandi animo ſecunda ſtipulatio facta eſt, ceſſat nouatio: ſecũda uerò ſtipulatio tenet, ex qua nõ fundus, ſed pecunia debetur. Itaq; ſi reus promittendi fundũ ſoluat, ſecunda ſtipulatio etiam iure non tollitur, nec ſi litẽ actor ex prima conteſtetur. Deniq; meliore uel deteriore facto ſine culpa debitoris poſtea fundo, præſens æſtimatio fundo petito rectè cõſideratur: in altera uerò ea æſtimatio uenit, quæ ſecundæ ſtipulationis tempore fuit. *Quarta exceptio eſt: Niſi cum fideiuſſor rem debitã pro reo ſoluiſſet, poſtea mandati actione æſtimationem rei à reo repetat. hoc enim caſu tempus ſolutionis, nõ quo mandati agitur, conſideratur. quæ exceptio approbatur l.37. ff. mandati, his uerbis:* Hominem certũ pro te dari fideiuſſi & ſolui. Cum mandati agitur, æſtimatio eius ad id potius tempus, quo ſolutus eſt, non quo agitur, referri debet. Et ideo, etiamſi mortuus fuerit, nihilominus utilis ea actio eſt. Aliter in ſtipulatione ſeruatur: nã tunc id tempus ſpectatur, quo agitur: niſi fortè aut per promiſſorem ſteterit, quo minus ſua die ſolueret, aut per creditorem quo minus acciperet. Etenim neutri eorũ fruſtratio ſua prodeſſe debet. *Concordat l.50. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. lib. 45. cap. 4. quæſt. 4. reg. 1. except. 2.*

Quinta exceptio eſt: Niſi condictione triticiaria agatur. hoc enim caſu tempus ſententiæ ferẽdæ ſpectatur. quæ exceptio approbatur l.3. ff. de condict. triticiar. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 11. quæſt. 3. reg. 2. Sexta exceptio eſt: Niſi bonæ fidei actione agatur. hoc enim caſu tempus ferendæ ſententiæ ſpectatur. quæ exceptio approbatur l.3. §. in hac actione. ff. commodati. cuius uerba uide J. lib. 39. cap. 5. quæſt. 3. reg. 2.

IIII. Regula: *De ualore & moneta. Præterea ſolet interdũ quæri, cuius monetæ uel ualoris pecunia ueniat à reo ſoluenda: utputa ſi, cum quis decem aureos eſſet ſtipulatus, uel rem ſuam decem aureis uendidiſſet: alter dicat Veronenſes aureos deberi, alter Imperiales. de qua re proponitur regula l.34. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Semper in ſtipulationibus & in cęteris contractibus id ſequimur quod actum eſt. Vnde ſi non appareat quid actum eſt, erit cõſequens ut id ſequamur, quod in regione in qua actum eſt, frequentatur. Quid ergo ſi neq; regionis mos appareat, quia uarius fuit? ad id quod minimum eſt, redigenda ſumma eſt.

V. Regula: *Quale quidq; eſt cum petitur, tale dari debet. quæ regula approbatur l.2. ff. de uſuris et fructib. cuius uerba uide J. cap. 10. quæſt. 1. exc. 1. repl. 1.*

VI. Regula *proponitur l.78. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Generaliter cũ de fraude diſputatur, nõ quid habeat actor, ſed quid per aduerſariũ habere non potuit, conſiderandũ eſt.

VII. Regula *proponitur l.64. in prin. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Non à iudice doli æſtimatio ex eo quod intereſt fit, ſed ex eo quod in litem iuratur. Deniq; & prædoni depoſiti & commodati ob eam cauſam competere actionem non dubitatur. *Plura de hac regula uide J. cap. 11.*

VIII. Regula, *de pœna promiſſa, proponitur Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. alteri. ibi: pœnã enim, his uerbis:* Pœnam cum ſtipulatur quis, non illud inſpicitur quod intereſt eius, ſed quæ ſit quantitas in conditione ſtipulationis. *Plura de hac regula uide J. lib. 38. cap. 11.*

IX. Regula: *Si quis plus petierit, olim quidẽ cauſa cadebat, hodie uerò in triplum tenetur. quæ regula approbatur Inſt. de actionib. §. ſi quis agens, cum ſequentib. his uerbis:* Si quis agens in intentione ſua plus complexus fuerit, quàm ad eũ pertineat, à cauſa cadebat, id eſt, rem amittebat, nec facilè in integrum reſtituebatur à Prætore, niſi minor erat uiginti quinq; annis. Huic enim ſicut in alijs cauſis cauſa cognita ſuccurrebatur, ſi lapſus iuuentute fuerat: ita & in hac cauſa ſuccurri ſolitum erat. Sanè ſi tam magna cauſa iuſti erroris interueniebat, ut etiã cõſtãtiſsimus quiſq; labi poſſet, etiam maiori uiginti quinque annis ſuccurrebatur: ueluti ſi quis totum legatum petierit, pòſt deinde prolati fuerint codicilli, quibus aut pars legati adempta ſit, aut quibuſdã alijs legata data ſint, quæ efficiebant, ut plus petijſſe uideretur petitor quàm dodrantẽ: atq; ideo lege Falcidia legata minuebantur. Sed hæc quidẽ antea in uſu fuerãt: poſtea uerò lex Zenoniana & noſtra rem coartauit. Et ſiquidẽ tẽpore plus fuerit petitũ, quid ſtatui oporteat, Zenonis diuæ memoriæ loquitur cõſtitutio. Sin autẽ quãtitate uel alio modo plus fuerit petitum, in omne, ſi quod fortè damnũ ex hac cauſa acciderit ei, cõtra quẽ plus petitũ fuerit, cõmiſſa tripli condẽnatione (ſicut ſuprà diximus) puniatur. *Ait Imp.* Lex Zenoniana & noſtra. *Hæ duæ conſtitutiones deſiderantur. Ait inſuper Imp.* Quid ſtatui oporteat, Zenonis diuæ memoriæ loquitur cõſtitutio. *Huius conſtitutionis ſententia hæc fuit, ut reo tempus duplicaretur, & actori ante reſtitutas impenſas actio denegaretur. quod approbatur Inſt. de exceptionib. §. hodie autẽ. cuius uerba uide J. cap. 14. except. 21. Ait deniq; Imp.* Sicut ſuprà diximus. *Scilicet eod. tt. §. tripli uerò. cuius uerba uide J. cap. 4. quæſt. 2. diuiſ. 6. Declaratur regula propoſita Inſt. d. tt. de actionib. §. plus autẽ, his*

uerbis: Plus quattuor modis petitur: re, tempote, loco & cauſa. Re, ueluti ſi quis pro decem aureis, qui ei debebantur, uiginti petierit: aut ſi is cuius ex parte res eſt, totã eam uel maiorem partem ſuam eſſe intenderit. Tempore, ueluti ſi quis antę diem, uel ante conditionem petierit. Qua enim ratione qui tardius ſoluit, quàm ſoluere deberet, minus ſoluere intelligitur: eadẽ ratione qui præmaturè petit, plus petere uidetur. Loco plus petitur, ueluti cũ quis id quod certo loco ſibi dari ſtipulatus eſt, alio loco petit ſine cõmemoratione illius loci, in quo ſibi dari ſtipulatus eſt: uerbi gratia, ſi is qui ita ſtipulatus fuerit, Epheſi dare ſpondes? Romę purè intendat ſibi dari oportere. Ideo autem plus petere intelligitur: quia utilitatem quam haberet promiſſor, ſi Epheſi ſolueret, adimit ei pura intentione. Propter quam cauſam alio loco petenti arbitraria actio proponitur, in qua ſcilicet ratio habetur utilitatis, quæ promiſſori competitura fuiſſet, ſi illo loco ſolueret, quo ſe ſoluturum ſpopondit. Quæ utilitas plerunq; in mercibus maxima inuenitur: ueluti uino, oleo, frumento: quæ per ſingulas regiones diuerſa habent precia. Sed & pecuniæ numeratæ non in omnibus regionibus ſub iiſdem uſuris fœnerantur. Si quis tamẽ Epheſi petat, id eſt eo loco petat, quo ut ſibi detur ſtipulatus eſt: pura actione rectè agit. Idq; etiam Prætor monſtrat, ſcilicet quia utilitas ſoluẽdi ſalua eſt promiſſori. Huic autem qui loco plus petere intelligitur, proximus eſt is qui cauſa plus petit: ut ecce ſi quis ita à te ſtipuletur, Hominem Stichum aut decem aureos dare ſpondes? deinde alterum petat, ueluti hominem tantùm, aut decẽ aureos tantùm. Ideo autem plus petere intelligitur, quia in eo genere ſtipulationis promiſſoris eſt electio, utrum pecuniã, an hominem ſoluere malit. Qui igitur pecuniã tantùm, uel hominem tantùm ſibi dari oportere intendit, eripit electionem aduerſario: & eo modo ſuam quidem conditionem meliorẽ facit, aduerſarij uerò ſui deteriorem. Qua de cauſa talis in ea re prodita eſt actio, ut quis intendat hominem Stichum aut aureos decem ſibi dari oportere: id eſt, ut eodem modo peteret, quo ſtipulatus eſt. Præterea ſi quis generaliter hominẽ ſtipulatus ſit, & ſpecialiter Stichũ petat: aut generaliter uinum ſtipulatus ſit, & ſpecialiter Cãpanũ petat: aut generaliter purpurã ſtipulatus ſit, deinde ſpecialiter Tyriã petat: plus petere intelligitur, quia electionẽ aduerſario tollit, cui ſtipulationis iure liberum fuit aliud ſoluere, quàm quod peteretur. Quin etiam licet uiliſſimũ ſit quod quis petat, nihilominus plus petere intelligitur: quia ſæpe accidit, ut promiſſori facilius ſit illud ſoluere, quod maioris precij eſt. *Hæc pro declaratione regulæ ſunt dicta. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi minor uiginti quinq; annis plus petierit. Altera exceptio eſt: Niſi iuſtus error interuenerit. quæ duæ exceptiones proponuntur §. ead. reg. in prin. his uerbis*: Niſi minor erat uiginti quinque annis, &c. *Porrò iure quoq; nouo ex plus petitione cauſa cadit actor in caſu qui proponitur l. unica. C. de plus petitionib. his uerbis:* Odioſas cõtrahentium calliditates amputare properantes, cenſuimus ut ſi quis certa quantitate ſibi debita ſuper ampliore pecunia per dolum & machinationẽ cautionẽ exegerit, & ad iudicium debitorẽ uocauerit: ſi quidem ante inchoatam litem calliditatis eum pœniteat, & debiti ueram quantitatem cõfeſſus fuerit: nullo eum diſpendio prægrauari. Sin autem liti præbuit exordium, & in certaminibus negocij permanens arguatur de adiecta falſa quantitate: non ſolùm ea, ſed etiam toto eum debito defraudari: tranſactionibus ſcilicet & ſecũdis confeſſionibus, ſiue inſinuatę ſint ſiue non, etiam in hoc caſu ſuam obtinentibus firmitatẽ: talibus etenim cautionibus hoc obijcere non oportet. *His uerbis præter ſupradictas duas, & aliæ duæ aduerſus regulam propoſitam exceptiones introducuntur. Eſt igitur tertia exceptio hæc: Niſi ante litem inchoatam teſtatorem calliditatis pœniteat, & uerum debitum confiteatur. Quarta exceptio eſt: Niſi de cauſa ſit tranſactum.*

X. *Regula: Si minus quàm debetur petitum ſit, uel aliud pro alio: quid iuris ſit, uide §. lib. 6. cap. 4. queſt. 7. reg. 1.*

XI. *Regula: Si in re petita diſſenſerint actor & reus: ea res in iudicium deducta cenſetur, quam dixerit actor, non reus. quæ regula approbatur l. 81. §. ſi Stichum ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si Stichum ſtipulatus de alio ſentiam, tu de alio: nihil actum erit. Quod & in iudicijs Ariſto exiſtimauit. Sed hic magis eſt ut is petitus uideatur, de quo actor ſenſerit. Nam ſtipulatio ex utriuſq; conſenſu ualet: iudicium autem etiam in inuitum redditur. Et ideo potius actori credendũ eſt. Alioquin ſemper negabit reus ſe conſenſiſſe. *Porrò præter hactenus expoſita ueniunt etiam in actiones uſuræ, fructus, acceſſiones & omnis cauſa, item id in quantum actor in litem iurauerit. Sed & interdum non uenit in actionem ultra id quod reus facere poteſt. item compenſationes oppoſitæ efficiunt ut minus debeatur. de quibus ſingulis eo quo propoſui ordine in capitibus ſequentibus tractabitur.*

DE VSVRIS.

Cap. IX.

I. CAVSAE EX QVIBVS uſuræ debeantur.

R*Egulariter quidem ſeu ipſo iure uſuræ peti non poſſunt, niſi certis ex cauſis. quæ regula approbatur l.22.C.de uſuris, biſce uerbis:* Pignoribus quidem interuenientibus, uſuræ quæ ſine ſtipulatione peti non poterant, pacto retineri poſſunt. Verùm hoc iure cõſtituto, cùm huiuſmodi nullo interpoſito pacto tantummodo certæ ſummæ prçſtari pœnam conueniſſe proponas: nec peti nec retineri quidquam amplius poſſe, & ad pignoris ſolutionem urgeri te diſciplina iuris perſpicis. *Concordat l.17.§. ex locato. ff.de uſuris, biſce uerbis:* Ex locato qui conuenitur, niſi conuenerit ut tardius illatæ pecuniæ uſuras deberet: non niſi ex mora uſuras præſtare debet. *Concordat item l.25.ibi: reſpondi.ff.de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. cauſa prox. in prin. Quæ ergo ſint cauſæ, ex quibus uſuræ peti poſſint, ordine ſunt exponendæ.*

I. *Cauſa: Si uſuræ promiſſæ ſunt, debentur. quæ cauſa ſeu regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi nudo pacto promiſſæ ſint, nulla ſtipulatione interueniente. Hæc exceptio approbatur l.25. §. reſpondi. ff. de præſcriptis uerbis, biſce uerbis:* Africanus reſpondit, pecuniæ creditæ uſuras non in ſtipulationẽ deductas non deberi. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ciuitas uſuras pacta ſit. Hæc replicatio approbatur l.30.ff.de uſuris, biſce uerbis:* Etiam ex nudo pacto debetur ciuitatibus uſuræ creditarum ab eis pecuniarum. *Altera replicatio eſt: Niſi in contractu traiectitiæ pecuniæ uel ſimili de uſuris præſtandis conuenit. Hæc replicatio approbatur l.7.ff. de nautico fœnore, his uerbis:* In quibuſdam contractibus etiam uſuræ debentur, quemadmodum per ſtipulationem. Nam ſi dedero decem traiectitia, ut ſalus naue ſortem cum certis uſuris recipiam: dicendum eſt, poſſe me ſortẽ cum uſuris recipere. *Concordat l.5.in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide J. quæſt.prox.reg.1. except. 4. Tertia replicatio eſt: Niſi uſuræ ex pacto ſint ſolutæ. Hæc replicatio approbatur l.3. C. de uſuris, biſce uerbis:* Quamuis uſuræ fœnebris pecuniæ citra uinculum ſtipulationis peti non poſſunt, tamen ex pacti conuentione ſolutæ neq; ut indebitæ repetuntur, neq; in ſortem acceptoferendæ ſunt. *Planè replicatio hæc locum habet in uſuris ſolutis retinendis, non autem in iis quæ poſtea currunt petendis. de qua re uide J. cauſa 7. Quarta replicatio eſt: Niſi per retentionem pignoris. quæ replicatio approbatur ſimul & diſtinguitur l.4.C.d.tt. his uerbis:* Per retentionem pignoris uſuras ſeruari poſſe, de quibus præſtandis conuenit, licet ſtipulatio interpoſita non ſit, meritò conſtitutum eſt, & rationẽ habet: cum pignora conuentione pacti etiam uſuris obſtricta ſint. Sed enim in cauſa, de qua agis, hæc ratio ceſſat: ſiquidẽ tempore contractus de minoribus uſuris petendis conuenit: poſtea autem cum ſe debitor maiores prçſtaturum repromiſit, non poteſt uideri rata pignoris retentio: quando eo tẽpore, quo inſtrumenta emittebantur, non conuenit ut pignus etiam ob hanc adiectionem teneatur. *Concordat l.22.in prin. C. eod.tt. cuius uerba uide s̄.eod.cap.in prin. Concordat item l.8.ff. ex quib.cauſis pignus tacitè, his uerbis:* Cum debitor gratuita pecunia utatur, poteſt creditor de fructibus rei ſibi pignoratæ ad modum legitimum uſuras retinere. *Concordat item l.2.C.de fiſcalib.uſuris. cuius uerba uide s̄.lib.31. cap.10.quæſt.1.in fine. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pactum de uſuris poſt pignoris traditionem interpoſitum eſt, nec de pignore pro iis retinendo quidquam conuenit. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Sed enim in cauſa de qua agis, &c. *Quinta replicatio eſt: Niſi frumento mutuò dato conuenit, ut acceſſio eiuſdem materiæ reddatur. Hæc replicatio approbatur l.12. C. eod.tt. biſce uerbis:* Frumenti uel hordei mutuò dati acceſſio etiam ex nudo pacto præſtanda eſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi inſtrumento uſurarũ ſtipulatio conſcripta non ſit. Hæc exceptio reprobatur l.1.C.de uſuris, biſce uerbis:* Si interrogatione præcedente promiſſio uſurarum rectè facta probetur, licet inſtrumento conſcripta non ſit, tamen optimo iure debentur. *Tertia exceptio uidetur: Niſi ſortis ſtipulatio alteri facta ſit, & ob id inutilis: hoc enim caſu uidetur uſurarum quoq; ſtipulatio inutilis eſſe. Verùm exceptio hæc reprobatur l.126.§.Chryſogonus.ibi: ſequens ſtipulatio.ff.de uerb.obligat. cuius uerba uide J.lib.38.cap.9.reg.5.except.1. Quarta exceptio eſt: Niſi pro ſpeciebus creditis uſuræ ſint promiſſæ. Hæc exceptio reprobatur l.23.C.de uſuris, biſce uerbis:* Pro auro, & argento, & ueſte facto chirographo licitas ſolui uel promitti uſuras iuſſimus. *Concordat l.8. C.ſi certum petatur. cuius uerba uide J.quæſt.prox.reg.1.except. 15. Quinta exceptio uidetur: Niſi oleo uel frumento mutuò dato conuenit, ut eiuſdem materiæ acceſſio uſurarum loco reddatur. Hæc exceptio reprobatur l.23. C. de uſuris, biſce uerbis:* Oleo quidẽ uel quibuſcunq; fructibus mutuò datis, incerti precij ratio additamenta uſurarum eiuſdem materiæ ſuaſit admitti. *Concordat l.12.C.eod.tt. cuius uerba uide s̄.except.1.repl.5. Sexta exceptio eſt: Niſi incertas uſuras ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur l.31.ff.de uſuris, biſce uerbis:* Quod in ſtipulatione ſic adiectum eſt, Et uſuras, ſi quæ competierint: nullius eſſe momenti, ſi modus certus non adijciatur,

Vlpianus ait. *Concordat l. 41. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Ab Aulo Agerio Caius Seius mutuam quandam quantitatem accepit hoc chirographo. Ille ſcripſit ſe accepiſſe: Et accepi ab illo mutuos & numeratos decem, quos ei reddam calendis Iulijs proximis cum ſuis uſuris placitis inter nos. Quæro an ex eo inſtrumento uſuræ peti poſsint, & quæ? Modeſtinus reſpondit, ſi non appareat de quibus uſuris conuentio facta ſit, peti eas non poſſe. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi argentarius incertas uſuras ſit ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur Nouell. c. 136. §. uſuræ ſanè, his uerbis:* Vſuræ, ſiquidem certas pepigerint argentarij, pactæ præſtentur: ſi uerò duntaxat ſcriptum fuit, quod fœneraticium creditum extiterit, nequeant contrahentes dicere, quòd ex quo uſuræ finitæ non ſunt, propterea & debitum ſterile haberi debeat: ſed ex præſumptione ita celebretur exactio, quaſi beſſes uſuræ expreſsis uerbis nominatæ ſint. Atque hoc quidem decæterò obſeruetur. *Septima exceptio eſt: Niſi illicitas uſuras ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur l. 9. in prin. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Pecuniæ fœnebris intra diem certum debito non ſoluto, dupli ſtipulatum in altero tantùm ſupra modum legitimarum uſurarum reſpondi nō tenere. Quare pro modo cuiuſcunq; temporis ſuperfluo detracto ſtipulatio uires habebit. *Sanè quis ſit licitus uſurarum modus l. quæſtion. proxim. dicetur. Huius autem exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi quoad id quod eſt intra legitimum uſurarum modum: in hoc enim ſtipulatio ualet. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis. Cui concordat l. 29. ff. eod. tit. his uerbis:* Placuit, ſiue ſupra ſtatutum modum quis uſuras ſtipulatus fuerit, ſiue uſurarum uſuras: quod quidem illicitè adiectum eſt, pro non adiecto haberi, & licitas peti poſſe. *Concordat l. 8. C. ſi certum petatur. cuius uerba uide J. quæſtion. proxim. reg. 1. exception. 16. Octaua exceptio eſt: Niſi uſurarum uſuras ſit ſtipulatus. Hæc exceptio uerbis d. l. 29. iam propoſitis approbatur, ſimul & diſtinguitur. Concordat J. quæſt. prox. reg. 4. Nona exceptio: Niſi debitor non fuerit interpellatus, ut ſolueret. Hæc exceptio reprobatur l. 9. §. uſurarum. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Vſurarum ſtipulatio, quamuis debitor non conueniatur, committitur. *Concordat l. 22. in prin. ff. de action. et obligat. cuius uerba uide J lib. 38. cap. 6. except. 6. Decima exceptio uidetur: Niſi iudicium de ſorte cœptum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 90. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Cùm ſtipulati ſumus pro uſuris legitimis pœnam in ſingulos menſes, ſi ſors ſoluta non ſit: etiamſi ſortis obligatio in iudicium ſit deducta, adhuc tamen pœna creſcit: quia uerum eſt, pecuniam ſolutam non eſſe. *Concordat l. 1. C. de iudicijs, biſce uerbis:* Iudicio cœpto uſurarum ſtipulatio non eſt perempta. Supereſt igitur ut debitorem eius temporis, quod non eſt in iudicium deductum, conuenire poſsis. *Concordat item l. 35. ff. de uſuris. cuius uerba uide J. cauſa 6. Vndecima exceptio eſt: Niſi per creditorem ſtet, quo minus ſors ei ſoluatur. Hæc exceptio approbatur l. 121. §. Seia. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Seia hæres unius tutoris cum hęrede pupillæ trāſactione ſolo pacto facta, maiorem partem ſoluit, in reſiduū cauit: ſed illico negauit hæres ſe tranſactionem ſeruare, & apud iudicem tutelę egit, & uictus prouocauit ad competentē iudicē: ſed & ab eo ad principē idem prouocauit, & iniuſta quoq; hæc prouocatio eius pronunciata eſt. quæſitum eſt, cùm per hæredem pupillæ mora interceſſerit, quo minus pecunia in ſtipulationē deducta ab hærede tutoris ſolueretur, nec unquā petierit: an ei hodie debeantur uſurę ab hærede tutoris? Scæuola reſpondit, ſi Seia nō ceſſaſſet ex ſtipulatione pecuniam offerre, iure uſuras non deberi. *Alciatus ex antiquo codice ita legendum cenſet: Etſi Seia antè ceſſaſſet. lib. 1. diſpūctionum, cap. 13. Duodecima exceptio eſt: Niſi falſa uſurarum cauſa ſit adiecta ſtipulationi. quaſi ex mutuo, cum ex uendito ſors deberetur. Hæc exceptio reprobatur l. 6. C. ſi certum petatur. cuius uerba uide J. lib. 39. cap. 2. quæſt. 1. except. 17. repl. 1. Hæc de prima cauſa uſurarum, eiusq; exceptionibus ſunt dicta. Sed & plures huiuſmodi exceptiones uide J. inter exceptiones generales.*

II. *Cauſa: Si mora in ſoluenda ſorte facta eſt, uſuræ ex mora debentur. quæ cauſa ſeu regula approbatur l. 17. §. quid enim. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Vſuræ non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur. *Concordat d. l. 17. §. ex locato. cuius uerba uide ā. eod. cap. in prin. Concordat l. 31. §. in bonæ. ff. eod. tit. his uerbis:* In bonæ fidei contractibus ex mora uſuræ debentur. *Concordat item l. quæro. 54. in prin. ibi: uſuræ enim. ff. locati. cuius uerba uide J. lib. 43. cap. 2. quæſt. 1. reg. 2. except. 5. Concordat item l. ſi pupilli. 5. §. fin. cum lege ſequente. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide J. lib. 44. cap. 6. cauſa 4. Concordat item l. 24. ibi: & eſt quidem. ff. depoſiti, his uerbis:* Eſt conſtitutum in bonæ fidei iudicijs (quod ad uſuras attinet) ut tantundem poſsit officium arbitri, quantum ſtipulatio. *Concordat item l. 13. in prin. C. de uſuris. cuius uerba uide J. exception. gener. 1. Concordat item l. 2. C. depoſiti, his uerbis:* Vſuræ in depoſiti actione, ſicut in cæteris bonæ fidei iudicijs, ex mora uenire ſolent. *Sanè quando mora facta intelligatur, relinquitur arbitrio iudicis decernendum,*

decernendum l. 32. in prin. ff. de uſuris, biſce uerbis: Mora fieri intelligitur non ex re, ſed ex perſona: id eſt, ſi interpellatus opportuno loco non ſoluerit. Quod apud iudicem examinabitur. Nam (ut & Pōponius lib. XII. Epiſtolarum ſcripſit) difficilis eſt huius rei definitio. Diuus quoq; Pius Tullio Balbo reſcripſit, an mora facta intelligatur neq; conſtitutione ulla, neq; iuris authorum quæſtione decidi poſſe: cum ſit magis facti quàm iuris. *Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi debitor non ſit interpellatus ut ſolueret. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Mora fieri intelligitur non ex re, ſed ex perſona: id eſt, ſi interpellatus opportuno loco nō ſoluerit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non fuerit qui interpellari potuerit. quæ replicatio approbatur l. 23. in fine. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Aliquando & in re mora diſcerni ſolet, ſi fortè non extat qui conueniatur. *Concordat l. 2. ff. de nautico fœnore, bis uerbis:* Labeo ait, ſi nemo ſit qui ex parte promiſſoris interpellari traiectitiæ pecuniæ poſsit: id ipſum conteſtatione complecti debere, ut pro petitione id cederet. *Altera replicatio eſt: Niſi creditor fuerit minor annis. Hæc replicatio approbatur l. 3. C. in quibus cauſis in integr. reſt. neceß. non eſt, bis uerbis:* In minorum perſona re ipſa & ex ſolo tempore tardè precij ſolutionis recepto iure moram fieri creditum eſt: in ijs uidelicet quæ moram deſiderant, id eſt, in bonæ fidei contractibus, & fideicommiſsis, & legatis. *Tertia replicatio eſt: Niſi non ex mora, ſed ex ſtipulatu petantur uſuræ. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa prox. except. 9. Quarta replicatio eſt: Niſi certum tempus ſolutionis fuerit conſtitutum. Hæc replicatio approbatur l. 12. C. de contrah. ſtipul. cuius uerba uide J. lib. 38. cap. 6. exception. 6. repl. 1. Quinta replicatio eſt: Niſi fiſco uel alijs ſimilibus debeatur. Hæc replicatio approbatur per ea quæ proponentur J. cauſa prox. cum ſequentibus. Secunda exceptio eſt: Niſi non opportuno loco ſit interpellatus debitor. Hæc exceptio approbatur l. 32. in prin ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. except. proxim. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi non reus conuentus, ſed alius interpellatus moram fecerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 32. §. 1. bis uerbis:* Non ſufficit ad probationem moræ, ſi ſeruo debitoris abſentis denunciatum ſit à creditore, procuratoreúe eius: cum etiam ſi ipſi (inquam) domino denunciatum eſt, cæterùm cum poſtea is ſui poteſtatem faceret, omiſſa eſt repetendi debiti inſtantia: non protinus per debitorem mora facta intelligatur. *Aliud huius exemplum proponitur in patre & filio moram faciente, d. l. 32. §. quid ergo, bis uerbis:* Si & filiuſfamiliàs & pater ex perſona eius teneatur (ſiue iuſſu eius contractum eſt, ſiue in rem uerſum eſt patris, uel in peculium) cuius perſona circa moram ſpectabitur? Et ſiquidem pater duntaxat conuenitur ex mora ſua, non tenetur. In filiū tamen dabitur actio in hoc, ut quo minus à patre actor conſecutus eſt, filius præſtet. Quòd ſi filius moram fecerit, tunc actor uel cum ipſo in ſolidum, uel cum patre duntaxat de peculio actionem habebit. *Aliud exemplum proponitur in duobus reis promittendi, d. l. 32. §. ſed ſi duo, bis uerbis:* Si duo rei promittendi ſint, alterius mora alteri non nocet. *Concordat l. 133. §. penult. ff. de reg. iuris, biſce uerbis:* Vnicuique ſua mora nocet. Quod & in duobus reis promittendi obſeruatur. *Aliud exemplum eſt, ſi fideiuſſor interpellatus moram fecerit. quod proponitur d. l. 32. §. fin. bis uerbis:* Si fideiuſſor ſolus moram fecerit, non tenetur: ſicuti ſi Stichum promiſſum occiderit. Sed utilis actio in hunc dabitur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi reus interpellatus moram fecerit. huius enim mora nocet quoque fideiuſſori. quæ replicatio approbatur l. 24. §. 1. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Cùm reus moram facit, & fideiuſſor tenetur. *Quarta exceptio eſt: Niſi interpellatus qui moram fecit, non ſuo, ſed alieno nomine teneatur. Hæc exceptio approbatur exemplo patris, l. 32. §. quid ergo. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. except. prox. item approbatur exemplo fideiuſſoris, d. l. 32. §. fin. cuius uerba uide item ſ. except. proxim. quanquam fideiuſſor ibi utili actione teneri dicatur. Quinta exceptio eſt: Niſi non creditor, ſed alius debitorem interpellauit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio eſt: Niſi alius nomine creditoris interpellauerit. quæ replicatio approbatur l. 24. §. mora. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Mora uidetur creditori fieri, ſiue ipſi, ſiue ei cui mādauerat, ſiue ei qui negocia eius gerebat, mora facta ſit: nec hoc caſu per liberam perſonam adquiri uidetur, ſed officium impleri. Sicuti cùm quis furtum mihi facientem deprehendit, negocium meum agens: manifeſti furti actionem mihi parat. Item, cùm procurator interpellauerit promiſſorem hominis, perpetuam facit ſtipulationem, etſi mortuus ſit homo promiſſus. *Huius etiam exemplum proponitur l. 27. ff. eod. tit. bis uerbis:* Cùm patrifamiliàs mora facta ſit, iam in herede eius non quæritur mora: nam tunc hæredi proximo iure hæreditario ea competit. Ideoque ad cæteros quoque deinceps tranſmittitur. *Sexta exceptio eſt: Niſi pœnalis ſit actio, in qua mora eſt facta. Hæc exceptio approbatur l. 1. C. de fiſcalib. uſuris, biſce uerbis:* Eius ſummæ quam tibi pœnæ nomine inflictā

probaturue ee,uſuræ non exigentur. Nec enim mulctá tibi procurator meue irrogauit ultrà quàm placitũ eſt, ſed pœnam te iuſsit inferre. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi actio pœnalis ex contractu uel quaſi contractu deſcendat. Hæc replicatio approbatur exemplo l.ult.ff.de magiſtratib.conuen. his uerbis:* An in magiſtratum actione data cum uſuris ſore exigi debeat: an uerò uſuræ peti non poſſint, quoniam conſtitutum eſt pœnarum uſuras peti non poſſe? quæſitum eſt. Et reſcriptum eſt à diuo Seuero & Antonino, uſuras peti poſſe: quoniam eadem in magiſtratibus actio datur, quæ competit in tutores. *Septima exceptio eſt: Niſi ex adminiſtratione reliquatus ſit. eius enim uſuræ non præſtantur. quæ exceptio approbatur l.24.ff.ad municipalem. cuius uerba uide ſ̄.lib.13.cap.7.queſtion.3.reg.1.* *Octaua exceptio eſt: Niſi ſtricti iuris actio ſit, qua debetur. Hæc exceptio uidetur approbari l.3. C.in quib.cauſis in integr.reſt.neceſ. cuius uerba uide ſ̄.except.1.repl.2. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄.ead.cauſa in prin. ea enim de bonæ fidei iudicijs loquuntur. Planè hoc caſu in id quod actoris intereſt agitur: de quo J. in actione ex ſtipulatu lib.18.cap.8.reg.1.* *Nona exceptio eſt: Niſi debitor poſtquam interpellatus eſt, poteſtatem ſui fecit, & omiſſa eſt repetendi debiti inſtantia. Hæc exceptio approbatur l.32.ſ.& non ſufficit. in fine. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ̄.except.3.* *Decima exceptio eſt: Niſi debitor interpellatus, dilationem ex iuſta cauſa petat. Hæc exceptio approbatur l.21. cum lege ſequente.ff.de uſuris, hiſce uerbis:* Sciendum eſt, non omne quod differendi cauſa optima ratione fit, moræ adnumerandum. Quid enim ſi amicos adhibendoe debitor requieat, uel expediendo debito, uel fideiuſſoribus rogandis, uel exceptio aliqua allegetur? mora certè facta non uidetur. Si modò idipſum non fraudandi cauſa ſimuletur. *Vndecima exceptio eſt: Niſi debitor interpellatus ad iudicium prouocet. Hæc exceptio approbatur l.24.in prin.ff.de uſuris, hiſce uerbis:* Si quis ſolutioni quidem moram fecit, iudicium autem accipere paratus fuit: non feciſſe uidetur moram, utiq; ſi iuſtè ad iudiciũ prouocauit. *Concordat l.penult.ff.eod. tt. his uerbis:* Scæuola reſpondit, Paratum iudiciũ accipere, ſi ab aduerſario ceſſatum eſt, moram facere non uideri. *Concordat item l.83. ff.de reg.iuris, hiſce uerbis:* Qui ſine dolo malo ad iudiciũm prouocat, non uidetur moram facere. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo malo ed iudicium prouocet. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Qui ſine dolo malo, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi iniuſtè ad iudicium prouocet. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 24. ſ̄. propoſitis hiſce:* Vtique ſi iuſtè ad iudicium prouocauit.

Duodecima exceptio eſt: Niſi interpellatus reipub. cauſa abeſſe cœperit, uel in uinculis hoſtiumúe poteſtate eſſe. Hæc exceptio approbatur l.23.ff.de uſuris, hiſce uerbis: Si reipub. cauſa abeſſe ſubitò coactus ſit, ut defenſionem ſui mandare nou poſsit, moram facare non uidebitur: ſiue etiam in uinculis, hoſtiumúe poteſtate eſſe cœperit. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi nemo ſit cui ſoluatur. Hæc exceptio approbatur l.9.in fine.ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Non inutilis legitimæ uſuræ ſtipulatio uidetur ſub ea conditione cõcepta: Si minores ad diem ſolutæ non fuerint? non enim pœna; ſed fœnue uberius ratione ſortis promittitur. Si tamẽ poſt mortem creditoris nemo fuit, cui pecuni s ſolueretur: eius temporis inculpatam eſſe moram conſtitit. Ideo ſi maiores uſuræ pro prioribus petantur, exceptio doli nõ inutiliter oppouetur. *Concordat l.17.ſ.ſi pupillo.ff.eod.tt.his uerbis:* Si pupillo tutoré non habenti fideicommiſſum ſolui nõ potuit: nõ uideri morá per hęredẽ factá, diuue Piue reſcripſit. Ergo nec ei debetur, qui quòd reipublicę cauſa abfuerit, uel ex alia iuſta cauſa impeditus, ex qua reſtitutio indulgetur, petere nõ potuit. Quid enim poteſt imputari ei qui ſoluere eriam ſi uellet non potuit? Nec ſimile nideri poteſt, quòd placuit minoribus etiam in his ſuccutti, quæ nõ adquiſierũt. Vſuræ euim non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi ſors propter exceptionem peti non poſsit. Hæc exceptio approbatur l.40.ſ fin.ff.ſi certum petatur, his uerbis:* In mora nõ eſt is, à quo pecunia propter exceptionem peti non poteſt. *Concordat l.127.ſ.nulla enim.ff.de uérb.obligat.his uerbis:* Nulla intelligitur moreibi fieri, ubi nulla petitio eſt. *Concordat iiſdem uerbis l.88.ff.de reg.iuris. Item concordat l.21.ſ.fin.ff.de uſuris. cuius uerba uide paulo ſuperius except.10. Concordat item l.51. in fine.ff.de pactis, hiſce uerbis:* Scæuola apud Iulianum libro XXXII. notat, ſi pactus ſim ne Stichum, qui mihi debebatur, petam, nou intelligi moram fieri: mortuoq; Sticho uon teneri reum, qui ante pactum moram non fecerat. *Concordat item l.8.ſ. illud uidendũ.ff.de liberat.legata. cuius uerba uide ſ̄. lib.34.cap.13.queſt.4.reg.6. Concordat deniq; l.26. in prin.C.de uſuris, hiſce uerbis:* Eoe qui principali actione per exceptioné triginta nel quadragiuta annorũ ſiue perſonali ſiue hypothecaria ceciderũt, iubemue nõ poſſe ſuper uſuris uel fructib. pręteriti tẽporis aliquam mouere quæſtioné, dicẽdo ex iiſdẽ tẽporib. eae uelle ſibi perſolui, quę non ad triginte uel quadraginta pręteritoe annos referuntur, adſerendo ſingulie annis earũ

actiones

actiones naſci. Principali enim actione non ſubſiſtente, ſatis ſuperuacuum eſt ſuper uſuris uel ſtuctibus adhuc iudicem cognoſcere. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul & reprobatur prima eius replicatio talis: Niſi dies uſurarum uenerit, antequam exceptio contra ſortem competere cœperit. Altera replicatio eſt: Niſi in parte tantum obſtet exceptio. hoc enim caſu nihilominus in altera parte mora contingit. Quæ replicatio approbatur exemplo l.80. in prin. ff. de leg.2. cuius uerba uide ȧ. lib. 33. cap.3. reg.11. except.1. repl.1. dupl.2. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi fiſcus moram fecerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.17. §. fiſcus. ff. de uſuris. cuius uerba uide j. cauſa prox. Sed & plures exceptiones moræ ſumptas ex actionis ſpecie, uide in ſingulis actionum ſpeciebus. Hactenus igitur de altera cauſa uſurarum, hoc eſt, de mora, quæ tamen arbitrio potius iudicis, quàm certis legibus relinquitur definienda, per ea quæ propoſita ſunt ȧ. ead. cauſa in prin. Sed & plura de mora, eiuſq; exceptionibus uide in Comment. liberationum cap.21. except.5.*

III. *Cauſa: Fiſco uſuræ debentur ſine ſtipulatione & interpellatione. Quæ cauſa approbatur d. §. fiſcus, his uerbis:* Fiſcus ex ſuis contractibus uſuras non dat, ſed ipſe accipit, ut ſolet à ſornicarijs, qui tardius pecuniam inferunt: item ex uectigalibus. Cum autẽ in locum priuati ſucceſsit, etiam dare ſolet. *Concordat l.43. ff. eod. tit. cuius uerba uide j. cauſa proxima.*

IIII. *Cauſa: Ei qui à fiſco actionem comparauit, etiam ipſo iure debentur uſuræ. Quæ cauſa approbatur d. l.43. his uerbis:* Herennius Modeſtinus reſpondit, eius temporis quod ceſsit, poſtquam fiſcus debitũ percepit, eum qui mandatis à fiſco actionibus experitur, uſuras quæ in ſtipulatũ deductæ non ſunt, petere poſſe.

V. *Cauſa: Argẽtario eius quod credidit, ipſo iure debentur uſuræ. Quæ cauſa approbatur Nouell. c. 136. §. quia uerò legem, his uerbis:* Quia legẽ tulimus, ne argentariæ menſæ prępoſiti ultra beſſes uſuras fœnerarentur: docuerũt aũt nos, quòd cũ ſine ſcripto fœnerari ſoleãt, hi deinde illiberales ſe circa uſuras præbeãt, ꝓpterea quòd & mutuũ ſine ſcripto cõtractũ, neq; ſtipulatio interpoſita ſit, ſcilicet iuxta illud quod uulgò dicitur, non cõuenire ut uſuræ citra interpoſitã currãt ſtipulationẽ: quanquã multi caſus ſint, in quib. uel ſine ſtipulatione & ex pacto naſcatur uſurarũ obligatio, nonnunquã etiã hæ, tametſi nõ ex pactis, ſed ſuapte ſpõte introducãtur, tamẽ exigantur: propterea ſancimus, ut uſuræ ipſis nõ ſolùm ex ſtipulatione, ſed etiã abſq; ſcripto præbeãtur, nimirũ tales, quales ipſos lex ſtipulari permittit, hoc eſt, uſq; ad beſſem centeſimæ. Nam qui omnibus propemodũ indigentibus opẽ ferre parati ſunt, hos utiq; per eiuſmodi minutias iniuriã perpeti iuſtum nõ fuerit. *Cõcordat d. c.136. §. in ratiocinijs, hiſce uerbis:* In ratiocinijs quæ iam cõfecta ſunt, etſi nulla uſurarũ habita ſit mentio, tamen quia manifeſtariũ eſt, quod apud argẽtariæ menſæ prępoſitum ſolummodo contractus ſub uſuris ineatur, cum non poſsit qui ipſe uſuras dependit, ſine uſuris dare impendia: liceat ipſis beſſes uſuras expetere, ut tamen de cętero obſeruẽt ea quæ præſens ipſis ſacra lex largitur.

VI. *Cauſa: Lite cõteſtata uſuræ currunt. Hæc cauſa ſpecies ſuperioris ſecũdæ cauſæ ſpecialiter approbatur l.35. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Lite conteſtata uſuræ currunt. *Huius cauſæ eædem ſunt exceptiones quæ ſupradictæ ſecundæ cauſæ.*

VII. *Cauſa: Si uſuræ longo tẽpore præſtitæ ſunt. Hæc cauſa approbatur l.6. ff. de uſuris. cuius uerba cũ eius exceptionib. uide ȧ. li.7. cap.2. quæſt.3. reg.6.*

VIII. *Cauſa: Si pignus datũ ſit, per retentionem pignoris uſuræ ſeruari poſſunt ex fructibus. Quæ cauſa approbatur l.8. ff. ex quib. cauſis pignus. cuius uerba cũ cõcordantib. uide ȧ. cauſa 1. exc.1. repl.4.*

IX. *Cauſa: Ex ſentẽtia iudicis etiã uſuræ debẽtur. Quæ cauſa approbatur l.2. C. de ſentẽt. quæ ſine certa quãtitate. cuius uerba uide ȧ. lib.8. cap.3. exc. 21. Concordat l.13. in fin. C. de uſuris. cuius uerba uide j. except. gener.1. Contradicit l.2. §. nec tamen. ff. de uſuris. cuius uerba uide d. except.21.*

X. *Cauſa: Tutor ipſo iure uſuras debet, donec tutela reſtituatur. Quæ cauſa approbatur l.1. §. circa tutelæ. ff. de uſuris. De qua re uide ȧ. lib.10. cap.10. quæſt.5. reg.8. in prin.*

XI. *Cauſa: Sentẽtia lata, ſi intra quatuor menſes iudicatũ non fiat, ipſo iure incipiũt currere uſuræ. Quæ cauſa approbatur l.2. cum duab. legib. ſequentib. C. de uſuris rei iudicatæ. Quarũ uerba uide ȧ. lib. 8. cap.4. quæſt.4. reg.5 & 6.*

XII. *Cauſa: Si ſocius uel alius ideo cõdemnãdus eſt, quòd pecunias cõmunes, uel eius cuius negocium gerit, inuaſerit, uel in ſuos uſus cõuerterit: ipſo iure uſuras debet. Quæ cauſa approbatur l.1. §.1. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Socius ſi ideo cõdẽnandus erit, quòd pecuniã cõmunẽ inuaſerit, uel in ſuos uſus cõuerterit: omnimodo etiam mora nõ interueniẽte præſtabũtur uſurę. *Ait Iuriſcõſultus:* Etiã mora nõ interueniẽte. *Huic quodãmodo uidetur cõtradicere l.60. in prin. ibi: ſed ſi aut uſus. ff. pro ſocio. cuius uerba uide j. lib. 43. cap.11. quæſt.5. reg.4. exc.4. Concord. ſ propoſitæ regulæ l.37. §. ſed quas uſuras. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide j. li.44. cap.6. quæſt.4. reg.5.*

XIII. *Cauſa: Emptor poſt rem traditam ad uſuras precij ipſo iure tenetur. Quæ cauſa appro-*

batur l.2. C. de uſuris, hiſce uerbis: Vſuras emptor cui poſſeſsio rei tradita eſt, ſi precium uendiroti non obtulerir, quamuis pecuniam obſignatam in depoſiti cauſam habuerir, æquitatis ratione præſtare cogitur. *Concordat l. 13. §. ex uendito. ff. de action. empti. cuius uerba uide J. lib. 42. cap. 9. cauſa 2. Plura de hac cauſa uide d. cap. 9. quæſt. 3. reg. 2.*

XIIII. *Cauſa: Si debitor creditoris negocia geſſerit, nec debitum à ſemetipſo exegerit. Hæc cauſa approbatur per ea quæ proponuntur J. lib. 44. capite 6. quæſt. 4. reg. 4. exceptione 3. Plures huiuſmodi cauſas uide in ſingulis actionum ſpeciebus.*

Exceptiones præcedentlum cauſarum generalea.

Planè præter exceptiones hactenus in ſingulis cauſis uſurarum enumeratas, ſunt & aliæ omnibus iſtis cauſis communes hic proponendæ.

I. EXCEPTIO: *Niſi ſententia lata ſit, nõ habita ratione uſurarum. Quæ exceptio approbatur l. 13. C. de uſuris, hiſce uerbis*: In bonę fidei iudicija, quale eſt etiam negociorum geſtorum, uſurarum rationem baberi, certum eſt. Sed ſi finitum eſt iudicium ſententia, quamuis minoris condemnatio facta eſt, non adiectia uſutis, nec pronocatio ſecuta eſt, finita retractanda non ſunt: nec eius temporis quod poſt rem iudicatam fluxerit, uſuræ ullo iure poſtulantur, . niſi ex cauſa iudicati. *Concordat l. 4. C. depoſiti, his uerbis*: Si depoſita pecuuia is qui eam ſuſcepit, uſus eſt: non dubium eſt, etiam uſuras debere præſtari. Sed ſi, cùm depoſiti actione expertua es, tantummodo ſortia ſacta condemnatio eſt: ultrà non potes propror uſuras experiri. Non enim duæ actiones, alia ſortia, alia uſurarum: ſed una, ex qua condemnatione facta iterara actio rei iudicatæ exceptione repellitur. *Concordat item l. 3. ibi: ſi enim nouatur. C. de uſuris rei iudicatæ. cuius uerba uide ā. libro 8. capite 4. quæſtione 4. regula 6.*

II. EXCEPTIO: *Niſi nouatio facta ſit. Hæc exceptio approbatur. d. uerſ. ſi enim nouatur. Concordat l. 18. ff. de nouationibus. cuius uerba uide J. lib. 40. cap. 4. cauſſa 6. Item concordat l. 27. ff. eod. tt. his uerbis*: Emptor cùm delegante uenditore pecuniam ita promittit, Quidquid ex uandito dare facere oportet: nouatione ſecura, uſuras neutri poſt inſecuti temporis debet.

III. EXCEPTIO: *Niſi compenſationis exceptio ſortis petitioni obſtet. Hæc exceptio approbatur l. 11. cum lege ſequente ff. de compenſationibus, his uerbis*: Cum alter alteri pecuniam ſine uſutis, alter uſurariam debet: conſtitutum eſt à diuo Seuero, concurrentis apud utrunq; quantitatis uſuras non eſſe præſtandas. Idem iuria eſt non ſolùm in priuatis, uerùm eriam in cauſa fiſci conſtitutum. Sed etſi inuicem ſit uſuratia pecunia, diuerſæ tamen uſuræ: compenſatio nihilominus locum habet eius, quod inuicem debetur. *Concordat l. 4. C. de compenſationibus, his uerbis*: Si conſtat pecuniam inuicem deberi, ipſo iure pro ſoluto compenſationem haberi oporter ex eo tempore, ex quo ab utraque parte debetur, utique quoad concurrentea quantitates: eiusque ſoliua quod amplius apud alterum eſt, uſuræ debentur, ſi modò petitio earum ſubſiſtit. *Concordat item l. 5. C. eod. tt. his uerbis*: Etiamſi fideicommiſſum tibi ex eius bonis deberi conſtar, cui debuiſſe te minorem quantitarem dicia: æquiras compenſationia uſurarum excludit computationem. Petitio autem eius quod amplius tibi deberi probaueris, ſola relinquitur. *Concordat item l. 7. C. de ſolutionibus, his uerbis*: Eius quantitatia cuius petitionem ratio compenſationia excludit, uſuram non poſſe repoſci maniſeſtum eſt.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi debitor ſortē obtulit, & per creditorē ſtet quo minus ſors ei ſoluatur. Hæc exceptio approbatur l. 6. C. de uſuris, hiſce uerbis*: Si creditrici, quæ ex cauſa pignoria obligatam ſibi rem tenuir, pecuniam debitam cum uſutia teſtibua præſentibua obtuliſti, eaque non accipiente obſignatam eam depoſuiſti: uſuras ex eo tempore, quo obtuliſti, præſtare non cogeris. Abſenre uerò creditrice præſidem ſuper hoc interpellare debueras. *Concordat l. 7. ff. de uſuris, hiſce uerbis*: Debitor uſuratiua creditori pecuniam obtulit, & cùm eam accipere noluiſſet, obſignauit ac depoſuit. Ex eo die ratio non habebitur uſurarum. Quòd ſi poſtea conuentus ut ſolueret moram ſecerit, numi ſteriles ex eo tempore non erunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi debitor poſtea conuentus, ſoluere noluit. hoc enim caſu propoſita exceptione non defenditur. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Quòd ſi poſtea conuenrus, &c. *Concordat l. 29. ff. de receptis arbitr. cuius uerba uide J. in Comment. liberationum cap. 21. except. 1. repl. 2. dupl. 6. Altera replicatio eſt: Niſi non totum debitum obtulit debitor. Hæc replicatio approbatur l. 41. §. 1. ff. de uſuris, hiſce uerbis*: Luciua Titius, cum centum

tum & uſuras aliquanti temporis deberet, minorem pecuniam quàm debebat obſignauit: quæro an Lucius Titius pecuniæ quam obſignauit, uſuras præſtare non debeat? Modeſtinus reſpondit, ſi non hac lege pecunia mutuò data eſſet, ut liceret & particulatim exoluere, non retardari totius eius debiti uſurarū præſtationem: ſi cum creditor paratus eſſet totum ſuſcipere, debitor qui in exolutione totius ceſſabat, ſolam partem depoſuit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi inter contrahentes id actum ſit, ut per partes ſoluatur. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si non hac lege pecunia mutua data eſſet, ut liceret & particulatim exoluere. *Huius exemplum proponitur l. 40. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg. 8. Altera duplicatio eſt: Niſi debitum non ſit liquidum. tunc enim partis oblatio exonerat ab eius partis uſuris. Quæ duplicatio approbatur l. 21. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide J. lib. 48. capite 9. except. 15. repl. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi debitor ſortem oblatam non obſignauit, neque depoſuit. Hæc replicatio uidetur approbari l. 19. C. de uſuris, hiſce uerbis:* Acceptam mutuò ſortem cum uſuris licitis creditoribus, poſt conteſtationem offeras. At ſi non ſuſcipiant, conſignatam in publico depone, ut curſus legitimarum uſurarum inhibeatur. In hoc autem caſu publicum intelligi oportet uel ſacratiſsimas ædes, uel ubi competens iudex ſuper ea re aditus deponi eas diſpoſuerit. Quo ſubſecuto, etiam periculo debitor liberabitur, & ius pignorum tollitur: cum Seruiana etiam actio manifeſtè declaret, pignoris inhiberi perſecutionem, uel ſolutis pecunijs, uel ſi per creditorem ſteterit quo minus ſoluantur. Quod etiam in traiectitijs ſeruari oportet: creditori ſcilicet actione utili ad exactionem earum nō aduerſus debitorem (niſi fortè eas receperit) ſed contra depoſitarium uel ipſas cōpetente pecunias. *Concordat l. 9. C. de ſolut. his uerbis:* Obſignatione totius pecuniæ debitæ ſolenniter facta, liberationē contingere manifeſtum eſt. Sed ita demum obſignatio debiti liberationem parit, ſi eo loco ſolutio fuerit celebrata, quo debetur. *Planè Doctores in l. qui Romæ. 122. in prin. ff. de uerb. obligat. communiter ſentiunt, ſufficere uerbalem oblationem, ne currant uſuræ. Quæ tamen ſententia uidetur iam dictis legibus repugnare. Eſt ſanè propoſitæ replicationis duplicatio hæc: Niſi uſuræ nondum cœperint currere. tunc enim ne currant, uerbalis oblatio ſufficit. Quæ duplicatio approbatur l. 9. C. de uſuris. hiſce uerbis:* Si per te non ſtat quo minus intra tempora præfinita pecuniam minorum ſolueres uſurarum, ſed per tutores filiorum creditoris, qui eam accipere noluerunt, idque apud iudicem datum probaueris: eius tēporis quo per te non ſteriſſe apparuerit, uſuræ maiores non exigentur. Quòd ſi etiam ſortem depoſuiſti, exinde ex quo id factum apparuerit, in uſuras non conuenieris. *Quarta replicatio eſt: Niſi non debito loco uel tempore ſortem obtulerit debitor. Hæc replicatio approbatur uerbis d. l. 9. C. de ſolut. ſ̄. propoſitis hiſce:* Sed ita demum obſignatio debiti liberationem parit, ſi eo loco ſolutio fuerit celebrata, quo debetur. *Plura de exceptione propoſita, eiuſq; replicationibus uide in Comment. liberationum cap. 21. exception. 1. replic. 2.*

V. EXCEPTIO: *Niſi creditor uſuras diu non petijt. Hæc exceptio approbatur l. 17. §. diuus. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Diuus Pius ita reſcripſit: Parum iuſtè uſuras prætertias petis, quas omiſiſſe te longi temporis interuallum indicat: qui eas à debitore tuo, ut gratioſior apud eum uidelicet eſſes, petendas non putaſti. *Ait imperator, Longi temporis: hoc eſt (Accurſio interprete) triennij uel quinq; annorum.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi ſortis obligatio in iudicium ſit deducta. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cauſa 1. except. 10. Plures huiuſmodi exceptiones uide ſ̄. in ſingulis cauſis uſurarum.*

II. QVANTVM VSVRARVM nomine debeatur? & à quo tempore uſuræ currant?

I. *Regula: Dimidiam centeſimæ uſurarum nomine regulariter ſtipulari, uel ex alia cauſa exigere licet, ultrà non. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 26. §. ſuper uſurarum, uſque ad finem legis. C. de uſuris, hiſce uerbis:* Super uſurarum quantitate generalem ſanctionem facere neceſſarium eſſe duximus, ueterem duram & grauiſsimam earum molem ad mediocritatem deducentes. Ideoque iubemus illuſtribus quidem perſonis, ſiue eas præcedentibus, minimè licere ultra tertiam partem centeſimæ uſurarum nomine in quocunque contractu uili uel maximo ſtipulari: illos uerò qui ergaſterijs præſunt, uel aliquam licitam negociationem gerunt, uſque ad beſſem centeſimæ ſuam ſtipulationem moderari. In traiectitijs autem contractibus, uel ſpecierum fœnori dationibus, uſque ad centeſimam

tantum-

tantummodo licere ſtipulari, nec eam excedere, licet ueteribus legibus hoc erat conceſſum. Cæteros autem omnes homines dimidiam tantummodo centeſimæ uſurarum nomine poſſe ſtipulari: & eam quantitatem uſurarum etiam in alijs omnibus caſibus nullo modo ampliari, in quibus citra ſtipulationem uſuræ exigi ſolent. nec liceat iudici memoratam augere taxationem occaſione conſuetudinis in regione obtinentis. Si quis autem aliquid contra modum huius fecerit conſtitutionis, nullam penitùs de ſuperfluo habeat actionem. Sed etſi acceperit, in ſortem hoc imputare compellerut: interdicta licentia creditoribus ex pecunijs fœnori dandis aliquid detrahere uel retinere ſiliquarum nomine, uel ſportulatum, uel alterius cuiuſcunque cauſæ gratia. Nam ſi quid huiuſmodi factum fuerit, principale debitum ab initio ea quantitate minuetur, ut tam ipſa minuenda pars quàm uſuræ eius exigi prohibeantur. Machinationes etiam creditorum, qui ex hac lege prohibiti maiores uſuras ſtipulari, alios medios ſubijciunt, quibus hoc non ita interdictum eſt, reſecantes: iubemus ſi quid tale fuerit attentatum, ita uſuras computari, ut neceſſe eſſet tanquam ſi ipſe, qui alium interpoſuit, fuiſſet ſtipulatus. In quo caſu ſacramenti etiam illationem locum habere ſancimus. *Ait Imperator:* Cæteros autem omnes homines dimidiam tantummodo centeſimæ uſurarum nomine poſſe ſtipulari. *Hiſce uerbis regula propoſita approbatur. Erat autem centeſima, utputa unus aureus pro centum aureis ſingulis menſibus ſoluendus: hoc eſt, centeſima pars ſortis ſingulis menſibus ſoluendæ: quæ maior uſura ducebatur. Erat annua uſura pro centum aureis aurei duodecim. tot enim menſes annus continet. Regulariter igitur dimidiam centeſimæ, hoc eſt, ſingulis menſibus dimidium aureum, & ſingulis annis ſex aureos pro centum aureis uſurarum nomine ſtipulari & exigere licet. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi creditor illuſtris ſit perſona, uel maioris dignitatis. tunc enim non niſi tertiam centeſimæ exigere poteſt. Quæ exceptio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Ideoque iubemus illuſtribus quidem, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi creditor ergaſterijs præſit, uel negociator ſit. hic enim beſſem centeſimæ exigere poteſt. Quæ exceptio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Illos uerò qui ergaſterija præſunt, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi traiectitiæ pecuniæ uſura exigatur. tunc enim centeſimam uſuram exigere licet. Quæ exceptio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* In traiectitijs autem contractibus, &c. *Declaratur hæc exceptio l. 1. ff. de nautico fœnore, his uerbis:* Traiectitia pecunia eſt, quæ trans mare uehitur. Cæterùm ſi eodem loco conſumatur, non erit traiectitia. Sed uidendum an merces ex ea pecunia comparatæ in ea cauſa habentur? Et intereſt, utrum etiam ipſæ periculo creditoris nauigent? tunc enim traiectitia pecunia fit. *Traiectitia itaque pecunia eſt, quæ trans mare uehenda creditur, ita ut creditor eius periculum ſuſtineat, non debitor: ideoque huius pecuniæ maiores uſuras, hoc eſt centeſimas, creditori licet ſtipulari propter periculum ſortis quod ſuſtinet. Cuius tamen exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi eo loco quo creditur pecunia conſumatur, nec trans mare uehatur. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Cæterùm ſi eodem loco conſumatur, non erit traiectitia. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi merces ex ea pecunia comparatæ, trans mare periculo creditoris uehantur. tunc enim, quamuis ipſa pecunia non tranſuehatur, tamen traiectitia erit. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed uidendum, an merces, &c. *Secunda replicatio eſt: Niſi pecunia periculo creditoris non ſit, uel eſſe deſierit. Hæc replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Et intereſt, utrum etiam ipſæ periculo creditoris nauigent? tunc enim traiectitia pecunia fit. *Concordat l. 4. in prin. ff. d. tt. de nautico fœnore, his uerbis:* Nihil intereſt, traiectitia pecunia ſine periculo creditoris accepta ſit, an poſt diem conſtitutum & conditione impleta periculum eſſe creditoris deſierit. Vtrobique igitur maius legitima uſura fœnus non debebitur: ſed in priore quidem ſpecie ſemper, in altera uerò diſcuſſo periculo. Nec pignora uel hypothecæ titulo maioris uſuræ tenebuntur pro operis ſerui traiectitiæ pecuniæ gratia ſecuti. *Concordat item l. 2. C. de nautico fœnore, his uerbis:* Cum dicas te pecuniam ea lege dediſſe, ut in ſacra urbe tibi reſtitueretur, nec incertum periculum quod ex nauigatione maris metui ſolet, ad te pertinuiſſe profitearis: non eſt dubium, pecuniæ creditæ ultra licitum modum te uſuras exigere non poſſe. *Tertia replicatio eſt: Niſi nauis ad portum adpulerit. Quæ replicatio approbatur l. 1. C. de nautico fœnore, his uerbis:* Traiectitiam pecuniam, quæ periculo creditoris datur, tamdiu liberam eſſe ab obſeruatione communium uſurarum, quamdiu nauis ad portum adpulerit, manifeſtū eſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi duplū excedat id quod uſurarū nomine exactū eſt. Hæc replicatio approbatur l. 4. §. quod in ſingu*

lis. ff.

los. ff. de nautico fœnore, his uerbis: Quod in ſingulos dies in ſtipulatum deductum eſt, ad finem non ultra duplum centeſimæ debetur. *Quinta replicatio eſt: Niſi nudo pacto de uſuris conuenerit. Hæc replicatio reprobatur l. 7. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. cod. cap. cauſa 1. except. 2. repl. 2. Hæc de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt. Niſi creditor periculum ſortis ſuſtineat. Hæc exceptio ad ſimilitudinem exceptionis præcedentis approbatur l. 5. ff. de nautico fœnore, his uerbis:* Periculi precium eſt, etſi conditione quauis pœnali non exiſtente, recepturus ſis quod dederis, & inſuper aliquid præter pecuniam: ſi modò in aliam ſpeciem nõ cadat: ueluti ea ex quibus conditiones naſcuntur, ut ſi manumittas, ſi illud non facias, ſi non conualuero, & cætera: nec dubitabis, ſi piſcatori erogaturo in apparatum plurimum pecuniæ dederim, ut ſi cepiſſet, redderet: & athletæ unde ſe exhiberet exerceretque, ut ſi uiciſſet, redderet. In his enim omnibus & pactum ſine ſtipulatione ad augendam obligationem prodeſt. *Ait Iuriſconſultus:* Si modò in aliam ſpeciem non cadat. *Hiſce uerbis prima propoſitæ exceptionis replicatio continetur, hæc ſcilicet: Niſi cauſa ſit ſecuta, ut repetitio ceſſet. ita enim interpretatur Accurſius. Sed & poteſt intelligi, ut etiamſi non ſecuta ſit cauſa, repetere liceat nõ actione ex ſtipulatu, ſed alia actione: quia non conuenit de reſtituenda. Reliquas replicationes uide ſ. exc. prox. Quinta exceptio eſt: Niſi non pecunia, ſed ſpecies, utputa uinũ, frumentũ uel oleũ pro uſuris dentur. hoc enim caſu licet centeſimã in ſpecieb. exigere. Quæ exceptio approbatur l. 26. §. in traiecticijs. ibi: uel ſpecierum. C. de uſuris. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin. Concordat l. 23. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 1. except. 5. Planè ab agricolis non niſi octauam partem modij pro ſingulis modijs, uel pro ſingulis ſolidis ſingulas annuas ſiliquas licet exigere, per ea quæ habentur Nouell. c. 32. cum duab. conſtitutionibus ſequentib. cuius uerba uide ſ. except. 9. Sexta exceptio eſt: Niſi conſuetudo loci maiores uſuras admittat. Hæc exceptio reprobatur d. l. 26. §. cæteros. ibi: nec liceat. Septima exceptio eſt: Niſi argentarij ſint creditores. hi enim beſſes uſuras exigere poſſunt. Quæ exceptio approbatur Nouell. c. 136. §. quia uerò legem. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. cauſa 5. Concordat d. c. 136. § in ratiocinijs: cuius uerba uide ſ. d. cauſa 5. Octaua exceptio eſt: Niſi fiſcus creditor ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. C. de fiſcalibus uſuris, hiſce uerbis:* Fiſcum etiam noſtrum parêre ſanctioni noſtri numinis iubemus, per quam uſq; ad dimidiam centeſimæ uſuras ſtipulari creditoribus, exceptis certis perſonis, permiſimus, ut ipſe etiam fiſcus ultra dimidiam centeſimæ partem à debitoribus ſuis minimè exigat, ſiue principaliter ei promiſerunt, ſiue à prioribus ſuis creditoribus actiones ad eum quocunque modo deuolutæ ſunt. *Planè ſi fiſcus ſucceſſerit ei creditori qui minores uſuras erat ſtipulatus, nihilominus fiſcus maiores exigere poteſt. Quod approbatur l. 17. §. ſi debitores. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Si debitores qui minores ſemiſsibus uſuras præſtabant, fiſci eſſe cœperunt: poſtquam ad fiſcum tranſierunt, ſemiſſes cogendi ſunt præſtare. *Concordat l. 6. ibi: & quidem. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide ſ. lib. 11. cap. 10. quæſt. 1. except. unica. Nona exceptio uidetur: Niſi ſtipulatio uſurarum conſtitutionem, quæ regula propoſita approbatur, præceſſerit. Sed exceptio hæc reprobatur l. 27. in prin. C. de uſuris, hiſce uerbis:* De uſuris quarum modum iam ſtatuimus, prauam quorundam interpretationem penitùs remouentes, iubemus etiam eos qui ante eandem ſanctionem ampliores quàm ſtatutæ ſunt, uſuras ſtipulati ſunt, ad modum eadem ſanctione taxatum ex tempore lationis eius ſuas moderari actiones: ſcilicet illius temporis, quod ante eandem fluxit legem, pro tenore ſtipulationis uſuras exacturos. *Decima exceptio eſt: Niſi agricolis ſub uſuris mutuum detur. Ab iis enim pro ſingulis modijs octauam modij partem, uel pro ſingulis ſolidis ſingulas ſiliquas annuas licet exigere. Quæ exceptio approbatur Nouell. c. 32. his uerbis:* Rem duram, & quæ omnem longè impietatem & auariciam ſuperat, communi lege quaſi medicina quadam curare nobis uiſum eſt, quæ non in præſenti tantùm neceſsitate, ſed per omne deinceps æuum ſuo in Repub. munere defungi queat. Comperimus enim, nõnullos in prouincia cui præſides, non dubitaſſe captato ad hoc de induſtria ſterilitatis frumentariæ tempore, ſub modica admodum menſura frugum mutui cum aliquibus contractum celebrare, & ex eo uniuerſum illorum terram ad ſe recipere, ut plerique ea occaſione ruſticorum diffugerint, plerique etiam fame perierint, & terra quædam lues ac contagio exorta ſit, in nullo penè barbarica incurſione inferior. Sancimus igitur, ut quicunque agricolis quantamcunque mẽſuram quorumcunque aridarum fructuum crediderint, ſi ab his receperint, citra ullam exceptionem hæc illis reſtituant: nemine prorſus audente per cauſam prædictorum mutuorum, ſiue ſcriptura interueniente, ſiue ſine ſcripto celebrata ſint, terrã penes ſe detinere: octauam duntaxat modij partem, in ſingulos modios per integrũ annum uſurarũ nomine ferentes, ſi fruges mutuò datæ erunt: ſi

uerò

uerò pecunia numerata, iu ſingulos ſolidoa ſiogulaa annuaa ſiliquaa. Cæterùm det liquo cõtenti creditores octaua modij parta iu ſingulos modios per anuum, aut qoantumcunque manet pro portione crediti, aut ſiliqua, omnino teſtituant, ſiue tertá, ſiue aliud quiddam, boues ſortè aut oues, aut mancipia pignori cœperint. Atque hæc lex omnibos humanitatia & pietatia de ſe ſpecimen præbeat, & tam egeuorũ neceſsitati medeatur, quàm creditorib. nonnihil adſerat ſolarij. *Cõcordat Nouell. c. 33. item c. 34. cuius uerba uide ȷ. except. prox.* *Vndecima exceptio uidetur: Niſi miles creditor ſit. Sed hæc exceptio reprobatur. d. c. 33. bis uerbis:* Propter auariciam creditorum, qui anguſtia temporum abutentes, terrulas infœlicium agreſtium ſibi adquirunt, pro pauco frumẽto omnem illorum ſubſtantiam terioentes, legẽ poſuimos, quam primò qoidem in Thraciam, & io omnea eius prouiucias, in præſenri autem & Illyriciaoas prooincias direximus. Cuiua exemplũ ſubdi etiam præſenti legi præcepimus, ut nou ſolummodo priuati homioea puteut legem cootra ſa eſſe propoſitam: ſed etiam milites alriore uitentes faſtigio, legem contra ſe eſſe prolatã exiſtiment. Vt ergo & tua magnitudo ſciat, qoòd cõmuois hæc lex poſita eſt & prouincialibus & militibus, & omni cingulo, nulla excuſatione cuiquam competente: ideo ad tuam ſublimitatem præſentem legem deſtinauimua, ſciturìa militibua, qui præſenti legi oon eſſe obedieudum exiſtimant, quòd cingulo denudari inter priuatos habebuntur, pœnis quas in anteriore lege poſuimus, prius uibilominua ſubiugandi. *Ait Imp.* Cuius exemplum ſubdi etiam præſenti legi præcepimus. *Scilicet Nouell. c. 34. bis uerbis:* Rem duram atque inhumanam, & quæ ultra omnem impietatem & aoariciam ſit, &c. *Duodecima exceptio uidetur: Niſi mandator uel fideiuſſor ex ſtipulatione maiorum uſurarum conueniatur. Hæc exceptio reprobatur l. 20. C. de uſuris, biſce uerbis:* Cooſtitutionibua ſacris, quæ ultra certum modom uſuraa ſœnebria pecuniæ exigi prohibent, mandatorib. etiam uel fideiuſſoribua ſuboentum eſt: quibos qoaſi mandator uel fideiuſſor conuentua, uri potes. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi creditor fructus pro uſuris ex prædio ſibi pignori obligato percipiat. hi enim quamuis legitimum uſurarum modum excedant, nihilominus tamen debentur. Quæ exceptio approbatur l. 17. C. de uſuris, biſce uerbis:* Si ea lege poſſeſsionem mater tua apud creditorem ſuum obligauit, ut fructus in uicem uſurarum cooſequeretur: obtentu maioris percepti emolumenti propter incertum froctuum prouentũ reſcindi placita nõ poſſuot. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi creditor pro uſuris habitatione utatur, quæ ultra legitimum uſurarum modum locari potuit. Hæc exceptio approbatur l. 14. C. d. tit. bis uerbis:* Si ea pactione uxor tua mutuam pecuniam dedit, ut uice uſurarum domum inhabitaret, pactoque ita ot couuenit uſa eſt, non etiam locando domum penſionẽ tedegit: teſerri quæſtionẽ quaſi plus domus redigeret, ſi locaretur, quàm uſurarum legitimarum ratio colligit, minimè oportet. Licet enim maiore ſorte potuerit contrahi locario: non ideo tamẽ illicitum fœnua eſſe cõtractum, ſed uilius conducta habitario uidetur. *Decimaquinta exceptio uidetur: Niſi pœnam, non uſuras ſit ſtipulatus ultra legitimum uſurarum modum. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ habentur ȷ. lib. 38. cap. 11. ſpecie 2. reg. 3. except. 4.* *Decimæſexta exceptionis loco notandum, quòd ſtipulatio uſurarum, ultra legitimum modum facta, non in totum eſt inutilis, ſed pro ea tantùm parte, quæ legitimum modum excedit. Quæ exceptio approbatur l. 2. C. ſi certum petatur, bis uerbis:* Si pro mutua pecunia, quam à creditore poſcebas, argẽtum, uel iumeota, uel alias ſpeciea utriuſque conſenſu æſtimataa accepiſti, dato auro pignori: licet oltra centeſimum uſuras ſtipulanri ſpopondiſti, tamen ſors quæ æſtimatione placito partium defioita eſt, & uſurarum titulo legirima tãtùm rectè petitur: nec quidquam tibi prodeſſe poteſt, quòd minoris eſſe precij pignus quod dediſti propouis, quo minus huius quantitaris ſolurioni pateas. *Concordat l. 9. in prin. & l. 29. ff. de uſuris. cuius utriuſq; legis uerba uide ȷ̄. quæſt. 1. cauſa 1. except. 7.* *Concordat item l. 20. ff. eod. tit. bis uerbis:* Vſuras illicitas ſorti miſtas ipſas tantùm non deberi conſtat, cæterùm ſortem non uiciare. *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi ex more regionis minores uſuræ pendantur. Quæ exceptio approbatur l. 1. in prin. ff. de uſuris. cuius uerba uide ȷ. reg. prox.* *Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi inter partes de minorib. uſuris ſoluendis conuenerit, & iis ſua die non ſolutis, maiores ſint promiſſæ. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ȷ. reg. 6.* *Decimanona exceptio eſt: Niſi pignus pro ſorte & uſuris datum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 19. C. mandati, bis uerbis:* Precij rerum diſtractarum, quas uenales præcedente mandato acceperas, ultra licitum uſuras ex ſtipolarione uel mora præſtare (licet pignora data probẽtur) compelli non potea. *Viceſima exceptio eſt: Niſi quis pecuniam eius cuius tutelam uel curam gerit, in ſuos uſus conuerterit. hic enim maximas debet uſuras. Quæ exceptio approbatur l. 17.*

§. ſed

§.ſed quas uſuras. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide J.lib.44.cap.6.queſt.4.reg.1. Hæc de prima regula.

II.Regula: Iudex ex more regionis, ubi contractum eſt, uſurarum modum conſtituet. Quæ regula approbatur l.1. in prin. ff. de uſuris, biſce uerbis: Cùm iudicio bonæ fidei diſceptatur, arbitrio iudicis uſurarum modus ex more regionis ubi contractum eſt, cõſtituitur: ita tamen ut legem non offendat. Concordat l.17.ibi: eos autem. ff.eod.tit. cuius uerba uide J.lib.44.cap.7. queſt.4.reg.2. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi illegitimæ uſuræ more ſint receptæ. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce: Ita tamen ut legem non offendat. Concordat l.26.§. cæteros autem. ibi: nec liceat. C.de uſuris. cuius uerba uide ī.reg.prox.in prin.

III. Regula: Ne uſuræ ſortis ſummam excedant, uel ultra duplum procedant. Hæc regula approbatur l.27. §.curſum.C.eod.tit.bis uerbis: Curſum uſurarum ultra duplum minimè ꝓcedere concedimus: nec ſi pignora quædam pro debito creditori data ſint, quorũ occaſione quædam ueteres leges & ultra duplũ uſuras exigi permittebãt. Quod & in bonæ fidei iudicijs cæteriſq; omnibus caſibus, in quibus uſuræ exiguntur, ſeruari cenſemus. Concordat l.26.§.ſupra duplum.ff. de condictione indebiti, bis uerbis: Supra duplũ uſuræ & uſurarum uſuræ nec in ſtipulatũ deduci, nec exigi poſſunt. Sed & ſolutæ repetuntur, quemadmodum futurarum uſurarum uſuræ. Concordat item l.4.§. penult.ff.de nautico fœnore. cuius uerba uide ī.reg.1. except.3.repl.4. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi per retentionem pignoris creditor ultra duplum conſequatur. Hæc exceptio reprobatur uerbis d.l.27.ī.propoſitis biſce: Nec ſi pignora quædam pro debito creditori data ſint, &c. Altera exceptio uidetur: Niſi uſuræ ultra duplum ſint ſolutæ. Et hæc exceptio reprobatur uerbis d.l.26.ī.propoſitis biſce: Sed & ſolutæ repetuntur. Tertia exceptio eſt: Niſi particulatim uſuræ ſint ſolutæ. Hæc exceptio approbatur l.10.C.de uſuris, biſce uerbis: Vſuræ per tempora ſolutæ non proficiunt eo ad dupli cõputationẽ. tunc enim ultra ſortis ſummam uſurę nõ exiguntur, quoties tempore ſolutionis ſumma uſurarum excedit eam computationem. Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur ac reprobatur Nouell. c.121. bis uerbis: Cùm decuriones uideamus nobis inſtare precibus, & libenter ijs indulgeamus: meritò ſanè legibus cõtrarias artes & per fraudem excogitatas confeſsiones ualere nõ cõcedimus. Docuerunt enim potentiam noſtram Euſebius & Aphthonius, qui Demetrio nepotes extiterunt nati ex Palladio Demetrij filio, quòd is Demetrius Artemidoro per cauſam mutui quingentos aureos debuerit, in quam ſummã etiam uſuras ſtipulatus ſit. Nuper uerò ſacrã ꝓdidiſſe formã, quæ uoluerit, ſi duplũ debiti ſoluatur, ut nulla contra ipſos ſecundum leges noſtras ſuperſit exactio. Artemidori autem creditoris ſucceſſores Epimachũ & Artemonem dixiſſe, mentitos ipſos in precibus, neq; noſtro dignandos auxilio, cùm debito plenè ſatisfactum non fuerit, ſed ſoli nongenti quadraginta nouẽ aurei perſoluti ſint. Aiunt enim ſupplices, patrẽ ſuum Palladiũ unà cum Demetrio patre eius & Paulo octingẽtos ſexaginta ſeptẽ ſoluiſſe aureos. Sed Artemonẽ & Priſcianam Artemidori filios, qui Epimachi & Artemonis illius alterius auus fuit, dixiſſe particularem ſe ſolutionem ſorti non adiungere, ſed omnia uelle reputare in uſuras. Hæc item innuere ſententiã ꝓuinciæ præſidis, & propterea exegiſſe Palladium pro priore quingẽtorum aureorum fœneraticia ſyngrapha alteram aureorum ſexingentorum. Soluiſſe autem ipſi (inquiunt) diuerſis temporibus & Palladiũ aureos ſeptuaginta duos, & Euſebiũ atq; Aphthoniũ decẽ, ut inde colligatur nongentorum quadraginta nouem aureorũ ſumma. Eum uerò qui controuerſiæ audientiam præbuerat, eum in animo non reuolueret, quòd totius accuſationis eadem cauſa eſſet, non admiſiſſe ipſos, ſed uoluiſſe in ſexingentos eos aureos ſortis condemnare: perieruntq; ut hac neceſsitate eximerentur, & collecto uniuerſo debito quingẽtorum aureorum, ſi quinquaginta unum adhuc ſoluerent, qui reliqui eſſent ad mille ſolidorum quantitatem, tam uniuerſo debito liberarentur, quàm fœneraticiam ſexingentorum aureorum ſyngrapham reciperent. Cum igitur leges noſtræ nihil ultra duplum ſolui uelint, & nos in hoc tãtùm differẽtiã habeamus cũ prioribus, quòd illæ quidem debita conſtituant uſque ad duplum, ſi nulla particularis facta fuiſſet ſolutio: nos uerò recipiamus, ut particulares etiam ſolutiones debita diſſoluant, ſi uſq; ad duplum pertingant: ſancimus, ut ſecundum hoc fiat computatio, et ſi tantum hi perſoluerint, quantum adhuc ad mille aureos deeſt, recuperent etiam fœneraticiam ſexingentorum aureorum ſyngrapham: ne debitum ex hac cauſa multipliciter exigi deprehendatur. Concordat huic nouo iuri Nouell. c.138. cuius titulus ſiue inſcriptio talis eſt: De interpretatione à principe facta, & ut uſuræ particulatim ſolutæ, duplum ſortis non excedant. Argumentum item eius conſtitutionis hoc eſt: Præſens

conſtitutio declarat quoq; neq; uſuræ quæ per partes ſoluuntur, duplum debitæ ſortis excedant. Cæterum uerba conſtitutionis deſunt. *Quarta propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi annui potius reditus ſoluantur, quàm uſuræ. Quæ exceptio approbatur* Nouell. *c.* 160. *his uerbis:* Ariſtocrates prudentiſsimus Aphrodiſienſis reipub. pater, quiq; immobilia in ea poſſident, ſupplices nobis facti ſunt, aientes prædictam ciuitatem, &c. Ac principio quidem illud cognoſcimus, quòd plerique leges noſtras ita accipiant atque intelligant, ut unde minimè conueniat, inde iniuſtarum ipſis actionum anſas præbeant. Siquidem à patre Reipub. edocti fuimus, quòd cum bene magna auri ſumma Aphrodiſienſium reipub. ex legatis à nonnullis ciuitati relictis, collecta eſſet, ne quando ea deperiret: quidam illorum qui in Repub. cum poteſtate erant, eam auri ſummam collocauerint, ut quamdiu id auri apud ipſum reſideret, tamdiu qui ſuſcepiſſet, quoquo anno pro eo ciuitati dependeret (ſiue quis id pactum, ſiue reditum, ſiue etiam uſuram appellare uelit) quantum ferre ciuitatem æquum eſſet. Eos uerò qui aurum ſuſceperunt, poſtquã conſtitutionem protulimus, ne creditoribus permittatur, ut debitum ultra duplũ exigere, ſed hoc ipſo duplo contenti ſint, ſanè legatum ciuitati deperire, & tam calefactiones balnearum publicarũ, quæ exinde fieri ſoleãt, iniuria affici, quàm opera publica per legẽ noſtrã labefactari, & illorũ interpretationẽ uicium adferre reipublicæ. Vt igitur omnia hæc è noſtra expellantur Republica, ſancimus, ut qui id auri perceperunt in hoc ut penſionem aliquam pro eo perſoluant reipublicæ ſingulis annis, quoad illud penes ſe aurum habuerint, inferre compellantur id, quod pro eo ſe illaturos conſtituerint, haudquaquam ſacra noſtra ad hoc conſtitutione uſurpata. Illam etenim de creditoribus conſcripſimus, & qui in ea comprehenduntur caſibus. Præſens uerò ſpecies illam non attingit, ſiquidem hoc magis annuo reditui, quàm uſurarum præſtationi ſimile uidetur. Nos autem ex æquo ciuitatum curam gerere oportet, ut rerum fiſcalium. Quòd ſi quis poſt hanc præſentem noſtram formam aliter ea quę à nobis lege promulgata ſunt, acceperit, & defraudare ciuitatem dato auro uoluerit: & pro uniuerſo tempore, quantum debet ciuitati perſoluet, & præterea reddet duplum, ut malitioſæ interpretationis iuſtam retributionem percipiat: propterea quòd cum in manu illi eſſet, ut bonum ſe perhiberet ciuem, ita improbus eſt, ut quæ illum in lucem protulerit, eam non dubitet afficere iniuria.

IIII. Regula: *De uſurarum uſuris. Hæ non debentur. Quæ regula approbatur l. ult. C. de uſuris, hiſce uerbis:* Vt nullo modo uſuræ uſurarum à debitoribus exigantur, & ueteribus legibus quidem conſtitutum fuerat, ſed non perfectiſsimè cautum. Si enim uſuras in ſortem redigere fuerat conceſſum, & totius ſummæ uſuras ſtipulari: quæ differentia erat debitoribus, qui reuera ad uſurarum uſuras exigebantur? Hoc certè erat non rebus, ſed uerbis tantummodo leges ponere. Quapropter hac apertiſsima lege definimus, nullo modo licere cuiquã uſuras præteriti tẽporis, uel futuri in ſortem redigere, & earum iterum uſuras ſtipulari. Sed etſi hoc fuerit ſubſecutum. uſuras quidem ſuper uſuras manere, & nullum uſurarum aliarum incrementũ ſentire: ſorti autẽ antiquæ tantummodo incremẽtum uſurarũ accedere. *Concordat l.* 26. *§. ſupra duplum. ff. de condict. indebiti. cuius uerba uide ſ. reg. prox. in prin. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ſors cum uſuris ab uno debita, poſtea ad alium debitorem peruenerit, qui eam debere cœperit. hoc enim caſu totum ſortis uice fungitur. Quæ exceptio approbatur l.* 57. *§. ex duobus. ff. de adminiſtr. tutor. cuius uerba uide ſ. libro* 18. *capite* 3. *officio* 6. *reg.* 1. *except.* 3.

V. Regula: *De uſuris fructuum. Hæ non debentur. Quæ regula approbatur l.* 15. *ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Neque eorum fructuum, qui poſt litem conteſtatam officio iudicis reſtituendi ſunt, uſuras præſtari oportere: neque eorum qui prius percepti, quaſi à malæ fidei poſſeſſore condicuntur. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi petitione hereditatis ij fructus, qui ante actionem illatam percepti hereditatem auxerunt, petantur. horum enim uſuræ debentur. Quæ exceptio approbatur l.* 51. *§. fin. ff. de petit. hered. cuius uerba uide ſ. lib.* 31. *cap.* 3. *reg.* 10.

VI. Regula: *De uſuris promiſsis. Hæ regulariter debentur per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt.* 1. *cauſa* 1. *Eius exceptio prima hæc eſt: Niſi cum minores uſuræ promiſſæ eſſent, poſtea cõuenit ut ijs nõ ſolutis, maiores uſuræ præſtẽtur. hoc enim caſu exiſtente conditione maiores peti poſſunt. Quæ exceptio approbatur l.* 9. *§.* 1. *ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. cauſa* 2. *except.* 11. *Concordat l.* 1. *§. pacto. ff. de pignorib. & hypoth. his uerbis:* Pacto placuit, ut ad diem uſuris non ſolutis, fructus hypothecarum uſuris compenſaret fini legitimæ uſuræ: quãuis exordio minores in ſtipulatum uenerint, non eſſe tamen irritam conuentionem

tionem placuit: cum ad diem minore fœnore non ſoluto, legitimæ maiores uſuræ ſtipulanti rectè promitti potuerunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cũ cõueniſſet, ut minoribus ſua die nõ ſolutis, maiores præſtentur deinceps per ſingulas penſiones, ſi conditione data uſuræ non ſoluerentur: ſemel commiſſa ſtipulatione maiorum uſurarum, poſtea rurſus minores ſua die ſoluantur. hoc enim caſu maiores peti non poſſunt.* *Quæ replicatio approbatur l. 12. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Seia mutuam pecuniam accepit à Septicio, de uſuris ita conuenit, niſi ſua quæque die uſuræ ſupraſcriptæ exoluerentur, uel poſt tertiũ menſem: tunc in maiores uſuras Seia teneretur, & deinceps per ſingulas penſiones (ſi conditione data uſuræ non ſoluerentur) ea conditio obſeruaretur, donec omnis ſumma debita hoc nomine exolueretur. Quæro, an hæc uerba, Et deinceps per ſingulas penſiones (ſi conditione data uſuræ non ſoluantur) ea conditio obſeruaretur: eò pertineant, ut quamuis commiſſa ſit fortè prima ſtipulatio, non tamen in ampliorem quantitatem uſurarum conueniri poſſit, quàm eius penſionis nomine, quæ egreſſa ſit diem præſtitutum? Paulus reſpondit, plures conditiones continere eam ſtipulationem, quæ de grauioribus uſuris præſtandis ſubiecta eſſet, ut per ſingulas penſiones conditio ſpectaretur non illatarum ſuis temporibus leuiorum uſurarum. Et ideo poſſe euitari pœnam ſequentium penſionum. *Altera replicatio eſt: Niſi cum conueniſſet, ut minoribus ſua die non ſolutis, maiores uſuræ ex die ſtipulationis interpoſitæ ſoluerentur. Hæc replicatio approbatur l. 17. in prin. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Cùm quidam cauiſſet ſe quotannis quincunces uſuras præſtaturum, & ſi quo anno non ſoluiſſet, tunc totius pecuniæ ex die qua mutuatus eſſet, ſemiſſes ſoluturum: & redditis per aliquot annos uſuris, mox ſtipulatio commiſſa eſſet: Diuus Marcus Fortunato ita reſcripſit: Præſidem prouinciæ adi, qui ſtipulationem, de cuius iniquitate queſtus es, ad modum iuſtæ exactionis rediget. Hæc conſtitutio ad infinitum modum excedit. Quid ergo? ſic temperanda res eſt, ut in futurum duntaxat ex die ceſſationis creſcant uſuræ. *Tertia replicatio eſt: Niſi maiores illegitimæ ſint promiſſæ. Hæc replicatio approbatur l. 9. §. 1. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. cauſa 2. except. 13. Concordat l. 8. C. eod. tit. cuius uerba uide j. repl. proxim. Quarta replicatio eſt: Niſi creditor poſt commiſſam ſtipulationem maiorum uſurarum nihilominus minores exegerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 8. bis uerbis:* Quamuis Baſſa, cùm pecuniam mutuam acciperet, minores uſuras Menophani ſpopondit, & niſi intra certum tempus eas ſoluiſſet, ampliores (licitas tamẽ) promiſit: tamen ſi poſt tempus cautioni præfinitum creditor eaſdem accepit, nec maiores ſibi dari poſtulauit, ac per hoc non receſſiſſe eum à minorum præſtatione probari poteſt: eas uſuras computari oportet, quarum in actione creditor perſeuerauit. *Quinta replicatio eſt: Niſi non per debitorem ſteterit, quo minus minores uſuras ſua die ſolueret. Hæc replicatio approbatur l. 9. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. gener. 4. repl. 3. dupl. 1. Concordat l. 9. §. 1. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. cauſa 2. except. 13. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione ſunt dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi per multos annos minores uſuræ præſtitæ ſint, quàm ſunt promiſſæ. Hæc exceptio approbatur l. 13. in prin. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Qui ſemiſſes uſuras promiſerat, per multos annos minores præſtitit: hæres creditoris ſemiſſes petit. cum per debitorem non ſteterit, quo minus minores ſolueat: quæro an pacti uel doli exceptio obſtet? Scæuola reſpõdit, ſi in exoluendis ex more uſuris per tanta tempora mora per debitorem non fuit: poſſe ſecundum ea quæ proponerentur, obſtare exceptionem. *Concordat l. 5. C. de uſuris, hiſce uerbis:* Aduerſus creditorem uſuras maiores ex ſtipulatu petentem, ſi probetur per certos annos minores poſtea conſecutus, utilis eſt pacti exceptio. Secundum quod cauſam tueri poteſtis etiam aduerſus defenſores ciuitatis, maiores petentes ex cautione, ſi probaueritis ſemper quincunces amitam pupillorum ueſtrorum, quæ maiores cauerat, dependiſſe. *Concordat l. 8. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. proxim. repl. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi fiſcus ſucceſſerit in locum eius, qui minores uſuras eſt ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 1. except. 8.*

VII. *Regula: Si quis ita promiſerit, Decem tibi dabo, qua die petieris, & eorum uſuras in dies triginta: ex die ſtipulationis, non petitionis uſuræ currunt. Quæ regula approbatur l. 135. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Ita quis promiſerat, Decem tibi dabo qua die petieris, & eorum uſuras in dies triginta. Quæro, utrum uſuræ ex die ſtipulationis, an ex die qua petita ſors fuerit, debeantur? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, ex die ſtipulationis deberi: niſi aliud actum manifeſtè probaretur. Item quæſitum eſt, quando pecuniam reddere debebo, cum primùm petierit?

Reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, ex die qoo ſtipulatio facta eſſet, initium capere.

V I I I. *Regula: Si quis ex certo die uſuras menſtruas ſit ſtipulatus, & in continenti pactus ſit ex ſorte menſtruos denarios trecentos reddi: non ex die, in quem ſtipulatio uſurarum facta eſt, uſuræ currunt, ſed ex ſingulis menſibus, quibus trecenta ſortis ex pacto non ſoluuntur.* Quæ regula approbatur *l. 40. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Lecta eſt in auditorio Aemilij Papiniani præfecti prætorio Iuriſconſulti cautio huiuſmodi: Locius Titius ſcripſi me accepiſſe à Publio Mæuio quindecim mutua numerata mihi de domo ſua. Et hæc quindecim ptoba rectè dari calendis futuris. Sripulatus eſt Publius Mæuius, ſpopondi ego Lucius Titius. Si ea die ſupraſcripta ſumma Publio Mæuio, eiúe ad quem ea res pertinebit, data, ſoluta, ſatisúe eo nomine factum nõ erit: tunc eo amplius quo pòſt ſoluá, pœnæ nomine io dies triginta inq; denarios centenos, denarios ſingulos dari ſtipulatus eſt Publius Mæuius, ſpopoodi ego Lucius Titius. Conuenitq; intet nos, uti Publiuo Mæuio ex ſumma ſupradicta menſtruos refundere debeam denarios trecentos ex omni ſumma ei, hærediúe eius. Quæſitom eſt de obligatione uſutarum: quoniam numerus menſium, qui ſolutioni competebat, tráſierat? Dicebam, quia pacta in contioeoti facta ſtipulatiooi ineſſe credũtur: petinde eſſe, ac ſi per ſingulos menſes certá pecuniam ſtipularus, quo tardius ſoluta eſſet, uſutas adiecisſet. Igitut ſioito primo menſo, primæ penſionis uſuras currere: & ſimiliter poſt ſecundum & tertium tractū uſutas non ſolutæ penſionis creſcere: nec antè ſortis oon ſolutæ uſutas peti poſſe, quá ipſa ſors peti potuerat. Pactom autem quod ſubiectum eſſet, quidam dicebant ad ſortis ſolutionem tantùm pertinere, non etiam ad uſurarum, quæ priote parte ſimplicitet in ſtipulationem uoniſſent: pactumq; id tantùm ad exceptionem ꝓdeſſe. Et ideo non ſoluta pecunia ſtatutis penſionibus, ex die ſtipulatioois uſuras deberi, atque ſi id nomioarim expreſſum eſſet. Sed cùm ſortis petitio dilata ſit, cooſequens eſt ut etjam uſutæ ex eo tempore, qoo motam fecit, accedanr: etſi (ut ille purabat) ad excepriooem tantum ꝓdeſſet pactum (quamuis ſententia dioerſa obtinuerit) tamen uſutarum obligatio ipſo iure non cõmitteretut. Non enim in mora eſt is, à quo pecunia propter exceptiooem peti non poteſt. Sed ſi quanritatem, quæ medio tempore colligatur, ſtipulemur. cum conditio extiterit: ſicut eſt in fructibus, idem & in uſuris poteſt exprimi: ut ad diẽ non ſoluta pecunia, quod competit oſurarum oomine, præſtetur ex die iorerpoſitę ſtipulatioois. *Caſus & ſtatus huius legis talis eſt: Continet cautio propoſita tres conuentiones. Vnam de tota ſorte proximis calẽdis futuris ſoluenda. Alteram de uſuris menſtruis ſoluendis, ſi ſors ſua die ſoluta non fuiſſet. Tertiam de ſorte per uices ſoluenda, ſeu de particulari ſortis ſolutioue. Sorte nec calendis proximis, nec per tres uices, de quib. tertio loco cõuenerat, ſoluta: quæritur à quo tẽpore uſuræ currãt? Creditor dicit, ex die ſecũdæ cõuentionis uſurarũ, hoc eſt, ex calendis proximis ſtipulationis interpoſitæ eas currere. Debitor excipit: Si nõ poſtea cõueniſſet de ſorte alio die ſeu per uices ſoluẽda. Creditor replicãdo negat cõſequẽtiam, ſeu propoſitionẽ maiorẽ exceptionis propoſitæ. Status oritur talis: Vtrũ ſtipulationi uſurarũ per pactũ poſterius de ſorte ꝑ certas uices ſoluẽda, quoad diẽ uſurarũ, ſit derogatũ? Paulus affirmat hoc argumẽto: Quãdiu ſortẽ petẽti obſtat exceptio, uſuræ nõ currunt. Sed ante uices tẽporũ, de quib. poſtremò cõuenit, ſortem petenti obſtat pacti exceptio. Ergo ante uices illas nõ currunt uſuræ. Maiorẽ probat hac ratione: Mora nõ cõmiſſa, uſuræ nõ currũt. Sed quãdiu ſortẽ petenti obſtat exceptio, mora nõ cõmittitur. Ergo, etc. Minor indubitati eſt iuris. Diſtinguẽdo tamẽ reſpõderi poteſt hoc modo: Si nõ ſtipulatio uſurarũ interueniſſet. Nã ea interueniente, etiã ante cõmiſſam morã, & ante actionis diẽ uenientẽ uſuræ currũt. l. 9. §. uſurarum. ff. de uſuris. l. 1. C. eod. tt. Sed hic ſtipulatio uſurarũ interuenit. Ergo, etc. Huic diſtinctioni ſeu obiectioni Paulus alia diſtinctione occurrit, hac ſcilicet: Si nõ pactũ poſterius de ſorte per uices ſoluẽda ſtipulationi uſurarũ ineſſet. Huic argumento duo alia ab aduerſario opponebantur. Primum, pactũ poſterius ad ſortis tãtùm, nõ uſurarũ ſolutionẽ pertinere. Alterũ, pactũ illud ad exceptionẽ tãtùm, nõ etiã ad actionẽ ſeu petitionẽ uſurarũ prodeſſe. Sed priori argumẽto Paulus reſpõdet, ut iam eſt oſtenſum. Alteri reſpõdet negãdo tam maiorẽ, quã minorẽ eius propoſitionẽ. Tandẽ ſuæ ſententiæ ſubijcit exceptionem hanc: Niſi conuenerit, ut non ſoluta per ſuas uices ſorte, ex die interpoſitæ ſtipulationis uſuræ currant. Cui concordat l. 64. & l. 126. in prin ff. de uerb. obligat. Hæc ſunt argumenta diſputationis propoſitæ legis.*

Murario ioris.

Sed & alio argumento ad ſententiã Pauli poteſt reſponderi hoc modo: Si nouandæ prioris ſtipulationis uſurarum animo pactum poſterius factum eſſet. Sed nouandi animo illud factum eſſe hodie non præſumitur, niſi probetur: imò niſi in eo expreſſum ſit nominatim, illud prioris ſtipulationis nouandæ animo factum eſſe. Inſt. Quibus modis toll. obligation. §. ſed cum hoc. & l. ult. C. de nouationibus. Huic accedit conſuetudo, optima legum interpres. l. 17. cum lege ſequente. ff. de legibus.

gibus. Videmus enim non rarò ſtipulationibus uſurarum etiam in continenti pactum de ſorte per uices ſoluenda ſubijci, quo debitor ſenſim ſe ab uſurarum onere releuet. Nec tamen quis dixerit, ideo minus uſuras ex die ſtipulationis currere. Eiuſmodi autem eſt etiam pactum tertium, de quo quæritur. Nec ineptè uocabulum Debeam, *in eo poſitum, pro poßim, interpretari poſſumus: quemadmodum etiam accipitur l. 4. §. aduerſus parentes. ibi: puto excipere debere. ff. de doli mali except. l. 2. in fine. C. ſi in cauſa iudicati pignus captum ſit. l. 42. in prin. ff. de condit. & demonſtrat. l. 1. in fine. ff. de diſtract pig. l. 1. in fin. C. de pactis pignor. & in alijs iuris locis pluribus. Cenſeo itaq; ſententiam Pauli, adeoq; legem propoſitam hodie mutatam ac ſublatam eſſe.*

III. GENVS ET SIMILE uſurarum.

I. Regula: *Vſura in fructu non eſt. Quæ regula approbatur l. 121. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Vſura pecuniæ, quam percipimus, in fructu oon eſt: quia oon ex ipſo corpore, ſed ex alia cauſa eſt, id eſt, ex noua obligatione.

II. Regula: *Vſuræ fructuum uicem obtinent, nec à fructibus ſeparari debent. Quæ regula approbatur l. 34. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Vſuræ uicem fructuum obtineot, & meritò non debent à fructibus ſeparari: & ita in legatis, & fideicommiſsis, & in totelæ actione, & in cæteris iudicijs bonæ fidei ſeruatur. Hoc idem io cæteris obuentionibua dicemus. *Hactenus de uſuris.*

DE FRVCTIBVS, ACCESſionibus & omni cauſa. Cap. X.

I. AN FRVCTVS, ACCESſiooes & omois cauſa in actionem ueniat?

R*Egulariter quidem uenit. Quæ regula approbatur Inſt. de officio iudicis. §. etſi in rem. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 7. reg. 1. Concordat Inſt. eod. tit. §. etſi hereditas. cuius uerba uide ſ. lib. 31. cap. 3. reg. 11. in prin. Concordat item l. 5. in prin. C. de rei uendicat. his uerbis:* Domum quam ex matris ſucceſsione ad te pertinere, & ab aduerſa parte iniuria occupatam eſſe oſtendis: præſes prouinciæ cum penſionibus, quas percepit aut percipere poterat, & omni cauſa damni dati reſtitui iubebit. *Concordat item l. 17. C. eod. tit. his uerbis:* Si fundum ueſtrum uobis per denunciationem admonẽtibus uolentem ad emptionem accedere, qood diſtrahentis nõ fuerit, non rectè is contra quem preces fundit is comparauit, uel alio modo mala fide contraxit: tam fundum oeſtrum conſtitutum probantib. quàm fructus quos eum mala fide percepiſſe fuerit probatũ, aditus præſes prouinciæ reſtitui iubebit. *Huius regulæ exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi actione perſonali agatur. in hac enim fructus non ueniunt. Quæ exceptio approbatur l. 38. §. ſi actionem. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Si actionem habeam ad id conſequendum quod meum non fuit, ueluti ex ſtipulatu: fructus non conſequor, etiãſi mora facta ſit. Quòd ſi acceptum eſt iudicium, tunc Sabinus & Caſsius ex æquitate fructus quoque reſtituendos putant. Sed & ut cauſa poſt acceptum iudiciũ reſtituatur, puto rectè dici. *Cõcordat l. 78. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Cùm fondum ſtipulatus ſum, non ueniunt fructus qui ſtipulationis tempore fuerunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fructus poſt rem in iudicium deductam percipiantur. Quæ replicatio approbatur uerbis d. §. ſi actionem, ſ. propoſitis biſce:* Quòd ſi acceptum eſt iudiciũ, tuoc Sabinus & Caſsius ex æquitate fructus quoq; reſtituendos putaot. Sed & ut cauſa poſt acceptũ iudicium reſtituatur, puto rectè dici. *Concordat l. 31. in prin. ff. ſi certũ petatur, his uerbis:* Cùm fundus uel homo per condictionẽ petitus eſt, puto hoc nos iure uti, ut poſt iudicium acceptum cauſa omnis reſtituenda ſit: id eſt, quod habiturus eſſet actor, ſi litis conteſtandæ tempore ſolutus fuiſſet. *Concordat item l. 2. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Vulgò receptũ eſt, ut quamuis in perſooã actum ſit, poſt litem tamen conteſtatam cauſa præſtetur. cuius opinionis ratio redditur: quoniã quale quidque eſt cum petitur, tale: dari debet ac propterea poſtea captos fructus, partumq; editum reſtitui oportet. *Concordat item l. 10. ff. eod. tit. his uerbis:* Partum poſt litem cõteſtatam editum reſtituere poſſeſſor debet, quem non deberet reſtituere, ſi cùm mater peteretur iam natus fuiſſet: niſi ſpecialiter & pro hoc egiſſet. *Concordat item l. 1. §. in his quidem. ff. eod. tit. his uerbis:* Io his iudicijs quæ nõ ſunt arbitraria, nec bonæ fidei poſt litem cõteſtatam actori cauſa præſtanda eſt in eum diẽ, quo ſentẽtia dicitur. Certè poſt rem iudicatã tẽpus à fructibus dependendis immune eſt. *Altera replicatio eſt: Niſi per actionẽ perſonalem actor naturalẽ poſſeßionẽ reuocet, cùm ciuiliter poßideat. Hæc replicatio approbatur l. 38. §. ſi poſſeßionẽ. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Si poſſeſsionẽ naturalẽ reuocẽ, proprietas mea manet. Videamus de fructibus. Et quidem in depoſito & cõmodato fructus quoq; præſtãdi ſunt, ſicut diximus. *Tertia replicatio eſt: Niſi actione, qua quis rem dari, uel uacuã poſſeßionẽ tradi ſtipulatus eſt, agatur. Hæc replicatio approbatur l. 4. ff. de uſuris, biſce uerbis:*

Si ſtipulatus ſis rem dari, uacuamq́; poſſeſsionem tradi: fructus poſtea captos actione incerti ex ſtipulatu propter inferiora uerba conſecuturum te ratio ſuadet: an idem de partu ancilliæ reſponderi poſſit, conſiderandum eſt. Nam quod ad uerba ſuperiora pertinet, ſiue factum rei promittendi, ſiue effectum per traditionem dominij transferendi continet: partus nō continetur. Verùm ſi emptor à uenditore nouandi animo ita ſtipulatus eſt, factum rradendi ſtipulatus intelligitur: quia non eſt uteriſimile plus uenditorem promiſiſſe, quàm iudicio empti præſtare compelleretur. Sed tamen propter illa uerba, Vacuamque poſſeſsionem tradi: poteſt dici, partus quoque ratione committi ſtipulationem. Etenim ancilla tradita partum poſtea editum in bonia ſuis reua ſtipulandi habere potuiſſet. Si poſt contractam emptionem ante interpoſitam ſtipulationem partus editus, aut aliquid per ſeruum uenditioni adquiſitum eſt: quod ex ſtipulatu conſequi non poterit, iudicio empti conſequetur. Id enim quod non transfertur in cauſam nouationis, iure priſtino peti poteſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi uacuam poſſeſsionem tradi tantùm ſit ſtipulatus, non etiam rem dari. Hec duplicatio approbatur l. 3. §. 1 ff. de act. empti, his uerbis:* Si emptor uacuam poſſeſsionem tradi ſtipulatus ſit, & ex ſtipulatu agat: fructus non uenient in eam actionem. Quia & qui fundum tradi ſtipulatur, uacuam quoque poſſeſsionem tradi oportere ſtipulari intelligitur, nec tamen fructuum præſtatio ea ſtipulatione continetur: neque rurſus plus debet eſſe in ſtipulatione, ſed ex empto ſupereſſe ad fructuum præſtationem. *Quarta replicatio uidetur: Niſi poſt moram factam fructus ſint percepti. Hæc replicatio reprobatur l. 38. §. ſi actionem. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin.* *Quinta replicatio eſt: Niſi fundus ob rem datus, condicatur uel repetatur: item niſi dos repetatur nuptijs non ſecutis. Hæc replicatio approbatur d. l. 38. in princip. his uerbis:* Videamus generatim quando in actione, quæ eſt in perſonam, etiam fructus ueniant. Et quidem ſi fundus ob rem datus ſit, ueluti dotis cauſa renunciata adfinitate, fructus quoque reſtituendi ſunt: utique ſi qui percepti ſunt eo tempore, quo ſpectabatur adfinitas. Sed & poſteriores, ſi in re mora fiat ab illo, qui reddere debet, omnimodo reſtituendi ſunt. Sed & ſi per mulierem ſtet, quo minus nuptiæ contrahantur: magis eſt ut debeat fructus recipere. Ratio autem hæc eſt, quòd ſi ſponſus non conueniabatur ad reſtituendos fructus, licuerat ei negligere fundum. *Plura de hac actione, quoad fructus, uide ſ. lib. 14. cap. 1. quæſt. 4. reg. 6.* *Sexta replicatio eſt: Niſi indebitum condicatur.* *Septima replicatio eſt: Niſi res mortis cauſa donata repetatur. Hæ duæ replicationes approbantur d. l. 38. §. item ſi indebitum. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 7. quæſt. 3. reg. 3.* *Octaua replicatio eſt: Niſi Fauiana uel Pauliana actione agatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 38. §. in Fauiana. cuius uerba uide ſ. lib. 20. cap. 9. quæſt. 5. reg. 7.* *Nona replicatio eſt: Niſi quod ui metuue cauſa agatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 38. §. item ſi ui, hiſce uerbis:* Si ui metuſue cauſa rem tradam, non aliter mihi reſtituiſſe uidetur, quàm ſi fructus reſtituat: nec mora mea mihi aliquid aufert. *Decima replicatio eſt: Niſi ex empto agatur.* *Vndecima replicatio eſt: Niſi pro ſocio agatur. Hæ duæ replicationes approbantur d. l. 38. §. ex cauſa, his uerbis:* Ex cauſa etiam emptionis fructus reſtituendi ſunt. Sed etiam in ſocietate fructus communicandi ſunt. *Duodecima replicatio eſt: Niſi interdicto Vnde ui agatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 38. §. in Fauiana. cuius uerba (ut dixi) uide ſ. lib. 20. cap. 9. quæſtion. 5. reg. 7.* *Decimatertia replicatio eſt: Niſi interdicto Quod ui aut clam agatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 38. §. in interdicto. cuius uerba uide ſ. lib. 23. cap. 12. quæſt. 6. reg. 1. in prin.* *Decimaquarta replicatio eſt: Niſi bonæ fidei actione agatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 38. §. penult. his uerbis:* Si diuidere tecum fundum uelim, tu nolis, & colam: an fructus diuidi debeant poſt deductionem impenſarum? & puto diuidendos. In cæteris quoq; bonæ fidei iudicijs fructus omnimodo præſtantur. *Decimaquinta replicatio eſt: Niſi ex iure quo uerbum Reſtituas continetur, agatur. Hæc replicatio approbatur l. 173. §. cum uerbum. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Cum uerbum Reſtituas lege inuenietur, etſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt: tamen & fructus ſunt reſtituendi. *Concordat l. 38. §. in Fauiana. ibi: nam & uerbum. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 20. cap. 9. quæſt. 5. reg. 7.* *Decimaſexta replicatio uidetur: Niſi cùm fundum dari ſtipulatus eſſet, eos fructus qui tempore ſtipulationis pendebant, tanquam partem fundi petat. Hæc replicatio reprobatur l. 78. §. fin. ff. de uerb. obligation. his uerbis:* Cùm fundum ſtipulatus ſum, non ueniunt fructus qui ſtipulationis tempore fuerunt. *Hæc de prima exceptione eiusq́; replicationibus ſint dicta. Sed & plures huiuſmodi replicationes uide in ſingulis actionis perſonalis ſpeciebus. Sequuntur nunc exceptiones ex re quæ petitur deſumptæ.*

II. EXCEPTIO: *Niſi res quæ uſui, non fructui*

fructui eſt, petatur. Hæc exceptio reprobatur l.64.ff. de rei uendicat. his uerbis: Cùm in rem agitur, eorum quoq; nomine quæ uſui, non fructui ſunt, reſtitui fructus certum eſt. *Huius exceptionis reprobatæ ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.*

III. EXCEPTIO: *Niſi nauis petatur, taberna uel area. Hæc exceptio reprobatur l. 62. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Si nauis à malæ fidei poſſeſſore petatur, etiam fructus æſtimandi ſunt, ut in taberna & area, quæ locari ſolent. Quod non eſt ei contrarium, quòd de pecunia depoſita, quam hæres non attingit, uſuras præſtare non cogitur. Nã etſi maximè uectura ſicut uſura non natura prouenit, ſed iure percipitur: tamen ideo uectura deſiderari poteſt, quoniá periculum nauis poſſeſſor petitori præſtare non debet: cùm pecunia periculo dantis fœneretur.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi argentum, ueſtimentum, uel alia ſimilis res petatur. Hæc exceptio reprobatur l.19.ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Videamus an in omnibus rebus petitis in fructus quoq; cõdẽnãdus ſit poſſeſſor. Quid enim ſi argentum aut ueſtimentum, aliáue ſimilem rem petat? quid præterea ſi uſumfructum, aut nudam proprietatẽ, cum alienus uſusfructus ſit, perierit? neq; enim nudæ proprietaris (quod ad proprietaris nomen attinet) fructus ullus intelligi poteſt: neq; uſusfructus rurſum fructus eleganter computabitur. Quid igitur ſi nuda proprieras petita ſit, ex quo perdidit fructuarius uſumfructum? æſtimabuntur in petitione fructus. Item ſi uſusfructus petitus ſit, Proculus ait, in fructus perceptos condemnari. Præterea Gàllus Ælius putat, ſi ueſtimenta aut ſcyphus perita ſint: in fructu hoc numerandum eſſe, quod locata ea re mercedis nomine capi potuerit.

V. EXCEPTIO: *Niſi nuda proprietas petatur. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quid præterea ſi uſumfructum aut nudam proprieratem, cum alienus uſusfructus ſit, perierit? neque enim nudæ proprietaris (quod ad proprietatis nomen attinet) fructus ullus intelligi poteſt. *Concordat l.35. in prin. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Si petitor lite conteſtata uſumfructum legauerit, ex eo tempore, ex quo diſceſſit à proprietate, fructuum rationem non habendam, quidam rectè putant. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uſusfructus medio tempore ad proprietatem fuerit reuerſus. quæ replicatio approbatur uerbis d.l.19. §. except. prox. propoſitis hiſce:* Quid igitur, ſi nuda propietas petita ſit, ex quo perdidit fructuarius uſumfructum? æſtimabuntur in petitione fructus. *Concordat l.34. in fine. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Si nudæ proprietatis dominus petierit, & inter moras uſusfructus amiſſus ſit: ex eo tempore, quo ad proprietatem uſusfructus reuerſus eſt, ratio fructuum habetur. Idem eſt, etſi per alluuionem pars fundo acceſſerit. *Altera replicatio eſt: Niſi quid proprietati per alluuionem uel alio modo acceſſerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idem eſt, etſi per alluuionem, &c.

VI. EXCEPTIO: *Niſi uſumfructus petatur. Hæc exceptio reprobatur l.19. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. except.4.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruitus petatur. Hæc exceptio reprobatur d.l.19. §. fin. his uerbis:* Iter quoq; & actus ſi petitus ſit, uix eſt ut fructus ulli poſſint æſtimari: niſi quis commodum in fructibus numeraret, quod habiturus eſſet petitor, ſi ſtatim eo tempore, quo petijſſet, ire agere non prohiberetur. Quod admittendum eſt.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi res quæ petitur perierit, ut ex ea fructus amplius percipi non poſſit. tunc enim, quia ex ea fructus percipi nõ poſſunt, nec æſtimatio fructuum præſtanda. Hæc exceptio approbatur l. penult ff. de rei uendicat. his uerbis:* Si hominem à me petieris, & is poſt litem cõteſtatam mortuus ſit: fructus, quoad is uixerit, æſtimari oportet. Paulus ait: Ita id uerũ eſſe puto, ſi non prius is homo in eam ualetudinẽ inciderit, propter quam operę eius inutiles factæ ſunt: nam nec ſi uixiſſet quidem in ea ualetudine, fructus eius temporis nomine æſtimari conueniret. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quoad illud tempus quo res perijt: temporis enim antecedentis fructus reſtituendi. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis iam propoſitis. Concordat l.16. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba proponentur alibi. Concordat l.17. §. quod ſi dolo. ff. eod. tt. cuius uerba uide in Comment. liberat. cap. 1. except. 10. Altera replicatio eſt: Niſi dolo uel culpa rei conuenti res perierit. quæ replicatio approbatur l.34. in prin. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Fructus non modò percepti, ſed & qui percipi honeſtè potuerunt, æſtimãdi ſunt. Et ideo ſi dolo aut culpa poſſeſſoris res petita perierit: ueriorem putat Pomponius Trebatij opinionẽ, putãtis eo uſq; fructuũ rationẽ habẽdã, quouſque haberetur, ſi nõ perijſſet, id eſt, ad rei iudicãdę tẽpus. Quod & Iuliano placet. Hac ratione, ſi nudę proprietaris, &c. *Reliqua uerba uide ſ. exc. 5. Tertia replicatio eſt: Niſi mora à reo facta, res perierit. Hæc replicatio approbatur l.17. §. 1 ff. eod. tt. his uerbis:* Iulianus ſcripſit, ſi moram fecerit in homine reddẽdo poſſeſſor,

& homo mortuus ſit: & fructuum rationẽ uſq; ad rei iudicatæ tempus ſpectandam eſſe. Idem Iulianus ait, non ſolùm fructus, ſed etiam omnem cauſam præſtandam. Et ideo & partus uenire in reſtitutionem, & partuum fructus. Vſq; adeò autem hæ cauſę ueniunt, ut Iulianus lib. VII. ſcribit, ſi per eum ſeruũ poſſeſſor adquiſierit actionem legis Aquiliæ, reſtituere cogendum.

IX. EXCEPTIO: *Niſi res ſterilis ſit, ex qua fructus percipi non poßint. Hæc exceptio approbatur exemplo hominis ualetudinarij l. penult. ff. de rei uendicat. cuius uerba uide ſ. except. prox. in prin. Concordat l. 6. §. 1. ff. de operis ſeruorum, his uerbis:* Si minor annis quinq; uel debilis ſeruus ſit, uel quis alius cuius nulla opera eſſe apud dominũ potuit: nulla æſtimatio fiet.

X. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus petitus impubes ſit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Si minor annis quinq;, &c. *Planè ſi exceßit infantiam ſeruus, huic exceptioni locus non eſt. quæ replicatio approbatur l. 32. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Cùm de fructibus ſerui petiti quæritur, non tantùm pubertas eius ſpectãda eſt: quia etiam impuberis aliquæ operæ eſſe poſſunt.

XI. EXCEPTIO: *Niſi res aliena, non actoris, ei per errorem ſit adiudicata. Hæc exceptio reprobatur l. 15. §. 1. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Vbi alienum fundum petij, & iudex ſententia declarauit meum eſſe: debere etiam de fructibus poſſeſſorem condemnari. Eodem enim errore & de fructibus condemnaturum. Non debere enim lucro poſſeſſoris cedere fructus, cum uictus ſit. Alioquin, ut Martianus ait, nec rem arbitrabitur iudex mihi reſtitui. Et quare habeat, quod non habiturus eſſet poſſeſſor, ſi ſtatim mihi poſſeſsionem reſtituiſſet? *Hactenus exceptiones deſumptæ ex re, cuius fructus petuntur.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi poſtquam rem petitam uſuceperit reus, fructus ex ea percepit. Hæc exceptio reprobatur l. 18. cum duabus legibus ſequentib. ff. de rei uendicat. quarum uerba uide ſ. lib. 21. cap. 7. reg. 0. Concordat l. 22. ibi: ut tamen interim. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 5. except. 15.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi reus bonæ fidei poſſeſſor fuit: hic enim de fructibus reſtituendis non tenetur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 21. cap. 1. cauſa 10. except. 11. item cauſa 16. in prin. Sed & inter eius replicationes numerantur & hæ quæ ſequuntur. Prima replicatio eſt: Niſi fructus apud bonæ fidei poſſeſſorem adhuc extent. nam ad fructus extantes, non conſumptos, bonæ fidei poſſeſſor tenetur. quæ replicatio approbatur l. 22. C. de rei uendicat. his uerbis:* Certum eſt, mala fide poſſeſſores omnes fructus ſolere cum ipſa re præſtare: bona uerò fide, extantes: poſt litis autem conteſtationem, uniuerſos. *Concordat l. 44. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Fructus pendentes pars fundi eſſe uidentur. *Altera replicatio eſt: Niſi poſt litem conteſtatam fructus perceperit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Poſt litis autem conteſtationem, uniuerſos. *Concordat Inſt. de off. iud. §. etſi hæreditas, in fine, cuius uerba uide ſ. lib. 31. cap. 3. reg. 11. except. 1. repl. 2. Concordat l. 2. C. de fructib. & litium exp. his uerbis:* Litigator uictus qui poſt conuentionem rei incumbit alienæ, non in ſola rei redhibitione teneatur, nec tantùm fructuum præſtationem eorum quos ipſe percepit, agnoſcat: ſed eos quos percipere potuiſſet, non quos eum redegiſſe conſtitit, exoluat ex eo tempore, ex quo re in iudicium deducta, ſcientiam malæ fidei poſſeſſoris accepit. Hæredis quoq; ſuccedentis in uicium par habenda fortuna eſt. *Concordat item l. 20. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. except. 1. repl. 1. Huius replicationis duplicatio uidetur eſſe: Niſi cum bis eiuſdem rei nomine ab eodem poſſeſſor conueniretur, poſt primam, non poſt ſecundam litem motam fructus percepit. Hæc duplicatio reprobatur l. 38. in prin. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Fiſcus in quęſtione falſi teſtamẽti non obtinuit. Priuſquam autẽ illa quæſtio decideretur, alio nunciante bona poſtea uacare conſtitit. fructus poſt primã litẽ abſumi nõ oportuiſſe, Papinianus reſpondit. Neque enim ad Senatuſconſulti beneficium ſcriptum hæredem pertinere controuerſia mota. *Tertia replicatio eſt: Niſi poſſeſſor bonæ fidei hæres exiſtat ei qui mala fide poßidebat. Hæc replicatio approbatur uerbis d. l. 2. ſ. repl. prox. propoſitis hiſce:* Hæredis quoque ſuccedentis in uicium par habenda fortuna eſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi poſtquam cognouit rem alienam eſſe poſſeſſor, fructus percepit. de hac replicatione uide ſ. lib. 21. cap. 1. cauſa 16. except. 1. replicat. 1. Quinta replicatio eſt: Niſi locupletior ex fructibus conſumptis poſſeſſor ſit factus. Hæc replicatio ſimilis ſupradictæ primæ replicationi approbatur l. 1. ibi: nec non etiam fructus. C. de petit. hæred. his uerbis:* Fructus bonæ fidei poſſeſſores reddere cogendi non ſunt, niſi ex his locupletiores extiterint. *Sexta replicatio eſt: Niſi fructus ſint naturales, non induſtriales: hoc eſt, quos bonæ fidei poſſeſſor ſuis operis non percepit, nec ſua impenſa. Hæc replicatio approbatur l. 45. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 9. quæſt. 4. regul. 4.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi in cauſa principali actori obſtet exceptio. tunc enim nec ad fructus illi condemnabitur reus. quæ exceptio approba*

tur

tur l.26.in prin.C.de uſuris.cuius uerba uide s̄. cap. prox. queſt.1.cauſa 2.except.14.

XV. EXCEPTIO: *Niſi ex artificio ſerui, quod ſumptibus poſſeſſoris ſeruus didicit, fructus ſint percepti. Hæc exceptio approbatur l.32. cum lege ſequente. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Improbè deſiderat petitor fructus æſtimari, qui ex artificio ſerui percipi potuerunt, quod artificium ſumptibus poſſeſſoris didicit. Quòd ſi artificem fecerit poſt uiceſimumquintum annum eius qui artificium conſecutus eſt, impenſæ factæ poterunt compenſari.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi poſſeſſor reus fructus non perceperit. Hæc exceptio approbatur l.77.in prin.ff. de rei uendicat. his uerbis:* Si eius fundi, quem alienum poſsideres, fructus non collegiſti: nihil eius fundi fructuum nomine te dare oportet. *Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.except.8. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi à ſolo ſeparati fructus fuerint. Hæc replicatio approbatur d. l.77. his uerbis:* Paulus. Imò quæritur, ſi eius fructus idcirco factus eſt, quòd is eum ſuo nomine perceperit: perceptionem fructuum accipere debemus, non ſi perfectè collecti, ſed etiam cœpti, id eſt, ita percepti, ut terra ſe continere fructus deſierint: ueluti ſi oliuæ uel uuæ collectæ ſint, nondum autem uinum uel oleum ab aliquo factum ſit: ſtatim enim ipſe accepiſſe fructus exiſtimandus eſt. *Altera replicatio eſt: Niſi actor percipere fructus potuiſſet. quæ replicatio approbatur l.62.§.fin.ff.de rei uendicat.his uerbis:* Generaliter cùm de fructibus æſtimandis quæritur, conſtat animaduerti non debere, an malæ fidei poſſeſſor fruitus ſit, ſed an petitor frui potuerit, ſi ei poſſidere licuiſſet. Quam ſententiam Iulianus quoq; probat. *Concordat l.14. in prin. ff. eod.tt.cuius uerba uide s̄.except.8.repl.2. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſit reus: hic enim nec de ijs quos actor percipere potuiſſet, tenetur. quæ duplicatio approbatur Inſt.de off.iudicis.§.illorum autem.cuius uerba uide s̄.lib.11.cap.3.reg.11. except.1. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi poſt litem conteſtatam: ex hoc enim tempore bonæ fidei poſſeſſor, quia malæ fidei eſſe incipit, etiam de percipiendis tenetur. quæ duplicatio approbatur l.2.C.de fructib.& expenſ.lit. cuius uerba uide s̄. except.13. repl.2. Concordat l.1.in fine.C.de petit.hæred.cuius uerba uide s̄.lib.31.cap.3.reg.8.except.1. Altera duplicatio eſt: Niſi eius temporis quo res apud actorem fuit. nam huius temporis nec malæ fidei poſſeſſor de fructibus percipiendis tenetur. quæ duplicatio approbatur l.17.§.quod ſi dolo.ibi: ſed fructus.ff. de rei uendicat. his uerbis:* Fructus eius temporis, quo poſſeſſus eſt ab eo qui euicerit, reſtituere non debet.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi poſt litem demum conteſtatam reus rem poßidere cœperit. Hæc exceptio reprobatur l.17.§. item ſi litis. ff. de rei uendicat. cuius uerba uide s̄.lib.21.cap.5. except. 13.repl.3.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi poſt rem iudicatam fructus percepti ſint, uel percipi potuerint: hi enim in actionem, de qua iudicatum eſt, non ueniunt. quæ exceptio approbatur l.3. §. in his quidem.ibi: certè poſt rem.ff.de uſuris.cuius uerba uide s̄.except.1.repl.1. Planè ad executoris cognitionem pertinent fructus poſtea percepti. l.68. in prin.ff. de rei uendicat. cuius uerba uide s̄.lib.9.cap.5. quæſt.6. reg.4.*

II. QVID ET QVANTVM fructuum nomine debeatur: & quæ ſint fructuum ſpecies?

I. Regula: *Fructus intelliguntur deductis impenſis, quæ fructuum gratia fiunt. quæ regula approbatur l.46.ff.de uſuris, hiſce uerbis:* Quod in fructus redigendos impenſum eſt, non ambigitur ipſos fructus deminuere debere. *Concordat l.36.§.fin.ff.de petit.hæred. cuius uerba uide s̄.lib.31.cap.2.quæſt.8.reg.5.except.1. Concordat item l.4.in fine.ff.de operis ſeruorum. cuius uerba uide s̄.lib.24.cap.8.in fine. Concordat item l.1.C. de fructib.& litium exp.hiſce uerbis:* Hoc fructuum nomine continetur, quod iuſtis ſomptibus deductis ſupereſt. *Plura de hac re uide s̄.lib.31.cap.1.quæſt.8.reg.5.*

II. Regula, *De immaturis fructibus, proponitur l. penult.ff.de uſufruct.legato, his uerbis:* In fructu id eſſe intelligitur, quod ad uſum hominis inductū eſt: neq; enim maturitas naturalis hic ſpectāda eſt, ſed id tēpus quo magis colono dominoùe eō fructū tollere expedit. Itaq; cùm olea immatura plus habeat reditus, quā ſi matura legatur: nō poteſt uideri ſi immatura lecta eſt, in fructu non eſſe.

III. Regula: *De uſuris uide s̄.cap.prox.in fine.*

IIII. Regula, *De uſuris fructuum, proponitur l. 15.ff.de uſuris.cuius uerba uide s̄.cap.prox.quæſt.2. reg.5.*

V. Regula, *De penſionibus, & quod mercedis nomine ex re locata percipitur, proponitur l.36. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Prædiorum urbanorum penſiones pro fructibus accipiuntur. *Concordat l.19.§.præterea.ff.eod.tt.cuius uerba uide s̄. quæſt prox.except.4. Concordat l.38.§.ante matrimonium.ibi: eadem ratio.ff.de uſuris, hiſce uerbis:* Eadem ratio eſt in fructibus prædiorum urbanorum. *Concordat item l.5.in prin.C.de rei uendicat.cuius uerba uide s̄.quæſt.prox.in prin.*

VI. Regula, *De operis ſeruorum, proponitur l.3. ff. de operis ſeruorum. cuius uerba uide s̄. lib.24. cap.5.reg.de uſufructu mancip. Concordantes leges uide ibidem. item d.lib.24.cap.8.membr.6.de operis ſeruorum.*

VII. Re-

VII. *Regula: In fructu pecudum fœtus eſt, ſicut lac, pili, lana. quæ regula approbatur l. 28. in prin. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 5. reg. 44. Concordat l. 8. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 33. cap. 3. reg. 11. except. 1. Concordat item l. 48. §. fin. ff. de adq. rer. dom. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 1. cauſa 16.*

VIII. *Regula: Partus ancillæ in fructu non eſt. quæ regula approbatur l. 28. §. partus. ff. de uſuris. cuius uerba cum concordantib. uide ſ. lib. 24. cap. 5. reg. 39. Planè quod iuris eſt in reſtituendis fructibus, idem etiam in partu reſtituendo obſeruatur. quod approbatur l. 17. §. idem Iulianus. ff. de rei uendicat. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 8. repl. 3. Concordat l. 20. §. itaq;. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 7. reg. 9. Cõcordat item l. 1. in fine. C. de rei uẽdicat. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 2. reg. 6. except. 2.*

IX. *Regula: Ea quæ per ſeruum poſſeſſum adquiſita ſunt, in fructu numerantur. quæ regula approbatur per ea quæ proponuntur ſ. d. reg. 6. item lib. 21. cap. 9. reg. 9.*

X. *Regula, De arundine & ſylua, proponitur l. 40. §. cum fundum. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Cùm fundum quis uendiderat, & omnẽ fructum tecepetat: & arundinem cęduam & ſyluam in fructu eſſe, Paulus reſpondit. *Concordat l. 9. §. fin. ff. de uſufructu et quemad. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 5. reg. 7. except. 2. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi quis manu ſata excipiat, uel paciſcatur. hoc enim caſu arbores & ſylua non continetur. l. 80. in prin. ff. de cõtrab. empt. cuius uerba uide ⁊. lib. 42. cap. 2. reg. 7. except. 6.*

XI. *Regula: Fructus rei eſt, uel pignori dare licere. quæ regula approbatur l. ult. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Fructus rei eſt, uel pignori dare licere. *Concordat iiſdem uerbis l. 71. ff. de reg. iuris.*

XII. *Regula, De uenatione, proponitur l. 26. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Venationem in fructu fundi Iulianua negauit eſſe, niſi fructua fundi ex uenatione conſtatet.

III. QVA ACTIONE FRVctus repetantur?

Definitur l. 3. C. de condictione ex lege, his uerbis: Mala fide poſsidẽs de proprietate uictus, de extantibus fructibua rei uẽdicatione, de conſumptis uerò condictione conuentus, eorum reſtitutioni patẽte cõpellitur. *Concordat l. 22. §. ſi prædo. ibi: à prædone. ff. de pignor. actione. cuius uerba uide ⁊. lib. 40. cap. 12. quæſt. 4. reg. 3.*

DE IN LITEM IVRANdo. Cap XI.

I. CAVSA EX QVA IN LItem iutatur.

SI reus rem quæ petitur, non reſtituit: quanti ſua intereſſe actor iurauerit, in tantum reus eſt cõdemnandus. quæ regula approbatur l. 1. ff. de in litem iurando, his uerbis: Rem in indicium deductam non idcirco pluris eſſe opinamut, quia creſcete poterit ex contumacia non reſtituentis per iuſiutandum in litem. Nõ enim tes pluris fit pet hoc, ſed cõtumacia æſtimatut ultra rei precium, ſiue noſtrum quid petamus, ſiue ad exhibendũ agatnr. *Concordat item l. 2. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ⁊. quæſt. ult. Concordat l. 21. C. de rei uendicat. his uerbis:* A' poſsidentibus uindicata mãcipia, quornm dominiũ ad uos pertinere intenditis, ſi poſteaquam impleueritis intẽtionem, hęc non reſtituantur: iuriſiurandi ſolennitate ſecuta, condemnatio procedere debet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine dolo malo non reſtituat rem. Hæc exceptio approbatur l. 4. §. fin. ff. de in litem iurando, his uerbis:* Ex culpa non eſſe iuſiurandum deferendum conſtat: ſed æſtimationem à iudice faciendam. *Contordat l. 5. §. ſed in his omnib. ff. eod. tt. his uerbis:* In hia omnibns ob dolum ſolum in litem inratur, non etiam ob culpam: hoc enim iudex æſtimat. *Ait Iuriſconſultus:* In his omnibns. *Scilicet prædictis: quæ uide ⁊. quæſt. 4. Concordat l. 41. §. penult. ff. de re iudicata. his uerbis:* Si dolo deſijt poſsidete, in litem iutabitut, & tanti ſeqnetur condẽnatio. *Concordat item l. 68. §. 1. ff. de rei uendicat. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap. 5. quæſt. 6. reg. 4. Concordat item l. 2. C. de in litem iurando. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 10. quæſt. 5. reg. 2. except. 2. uide inſuper ⁊. quæſtion. ult. Planè propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi actione tutelæ agatur. hoc enim caſu etiam ob leuem culpam in litem iuratur. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. C. de in litem iurando. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 10. quæſt. 5. reg. 2. exc. 2. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non aduerſus ipſum tutorem, ſed aduerſus heredem eius agatur. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 4. Concordat l. 5. C. eod. tt. cuius uerba uide d. except. 2. repl. 3. Secunda exceptio eſt: Niſi ex cauſa depoſiti ad certam pecuniam agatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. ff. de in litem iurando, his uerbis:* Numis depoſitis iudicem non oportet in litem iuſiurandum defetre, ut iuret quia quòd ſna intęrfuit, cùm certa ſit numorum æſtimatio: niſi fortè de eo quis iuret, qnòd ſua interfuiſſet numos ſibi ſua die redditos eſſe. Quid enim ſi ſub pœna pecuniam debnit, aut ſub pignore, quod (quia depoſita ei pecunia denegata eſt) diſtractum ſit? *Tertia exceptio eſt: Niſi ſtricti iuris iudicio, ueluti ex ſtipulatu uel ex teſtamento agatur. Hæc exceptio approbatur l. 6. ff. de in litem iurando, his uerbis:* Si ex ſtipulatu uel ex teſtamento agatur, non ſolet in litẽ iurari. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt:*

Niſi

Niſi res poſt moram debitoris perierit, ut eam iudex æſtimare amplius non poßit. Hæc replicatio approbatur l.5. in fine. ff. eod. tt. his uerbis: Interdum & in actione ſtricti iudicij in litem iurandum eſt. Veluti ſi promiſſor Stichi moram fecerit, & Stichus deceſſerit: quis iudex æſtimare ſine delatione iuriſiurandi non poteſt rem quæ non extat. *Quarta exceptio uidetur: Niſi inſtrumenta exhiberi petantur. Hæc exceptio reprobatur l.10. ff. de in litem iurando, his uerbis:* In inſtrumentis quæ quis non exhibet actori, permittitur in litem iurare, quanti ſua intereſt ea proferri, ut tanti condemnaretur reus. Idemq; etiam diuus Commodus reſcripſit. *Quinta exceptio uidetur: Niſi tutelæ actione agatur. Hæc exceptio reprobatur l. 8. ff. d. tt. his uerbis:* Tutorem adulti quam poſsidet, reſtituere ei non ualet. Quæro, utrum quanti res eſt, an quanti in litem iuratum fuerit, condemnari debeat? Marcellus reſpondit, nõ æquum eſſe precio, id eſt, quanti res eſt, litem æſtimari: cum & contumacis puniendus ſit, & arbitrio potius domini rei preciũ ſtatuendum ſit, poteſtate petitori in litem iurandi conceſſa. *Sexta exceptio eſt: Niſi actor nolit in litem iurare, ſed potius illum condemnari quanti ea res eſt. Hæc exceptio approbatur l. 71. ff. de rei uendicat. his uerbis:* Si poſſeſſor quidem dolo fecit, actor uerò iurare non uult, ſed quanti res ſit aduerſarium condemnari malit: mos ei gerendus eſt. *Concordat l.2. in prin. C. de in litem iurando. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 10. quæſt. 1. reg 2. except. 1. Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi tutorio uel curatorio nomine agat. Sed hæc replicatio reprobatur l. 4. in prin. ff. de in litem iurando. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 1. except. 1. Septima exceptio eſt: Niſi actor reo non caueat per ſe non fieri poſſeßionem eius rei non traditum iri. Hæc exceptio approbatur l. 47 ff. de rei uendicat. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 1. cauſa 19.*

II. QVI IN LITEM IVRARE poſsint?

I. Regula: *De alio quàm domino litis. Alius quàm dominus litis in litem iurare non debet. quæ regula approbatur l. 7. ff. de in litem iurando, his uerbis:* Vulgò præſumitur, alium in litem non debere iurare, quàm dominum litis. Deniq; Papinianus ait, alium non poſſe iurare, quàm eum qui litem ſuo nomine conteſtatus eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi dominus tutorem uel curatorem habeat. tunc enim tutori uel curatori iurare permittitur. quæ exceptio approbatur l. 4. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Videamus in tutelari cauſa quis iurare, & aduerſus quem poſsit? Et quidem ipſe pupillus, ſi impubes eſt, non poteſt. hoc enim ſæpiſsime reſcriptum eſt. Sed nec tutorem pupilli cogendum, nec matrem popilli admittendam, etſi parata eſſet iurare, diui fratres reſcripſerunt. Graue enim uidebatur, & ignorantes & inuitos tutores ſub alieni compendij emolumento etiam periurium anceps ſubire. Curatores quoque pupilli uel adoleſcentis non eſſe cogendos in litem iurare, reſcriptis Imperatoris noſtri & diui patris eius continetur. Si tamen affectionem tantam pupillo ſuo uel adoleſcenti tutores uel curatores præſtare uolent: authoritas iuris non refragabitur, quin iudicio quod inter ipſos acceptum eſt, finis eiuſmodi poſsit adhiberi. Non enim ad ſuam utilitatem iuriſiurandi referenda æſtimatio eſt, ſed ad domini, cuius tutelæ ratio poſtulatur. *Altera exceptio uidetur: Niſi mater pupilli domini iurare uelit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec matrem pupilli admittendam, etſi parata eſſet iurare, diui fratres reſcripſerunt. *Tertia exceptio uidetur: Niſi dominus poſt litem conteſtatam actionem alienauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 7. ff. de in litem iurando. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in princip.*

II. Regula, *De pupillo. proponitur l. 4. in prin. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. reg prox. in prin.*

III. Regula, *De adoleſcente, proponitur d. l. 4. §. adoleſcens, his uerbis:* Adoleſcens ſi uelit iurare, poteſt.

III. QVID IVRANdum?

Definitur l. 9. ff. de in litem iurando, his uerbis: Cùm furti agitur, iurare ita oportet: tanti rem fuiſſe, cùm furtum factum ſit: non adijci, eo pluriſue: quia quæ res pluris eſt, utiq; tanti eſt.

IIII. IN QVANTVM IVrandum?

Iurare in infinitum licet: iudex tamen qui iuſiurandum defert, modum ſtatuere poteſt. quæ regula approbatur l. 4 §. iurare. ff. de in litem iurando, his uerbis: Iurare in infinitum licet. Sed an iudex modum iuriiurando ſtatuere poſsit, ut intra certam quantitatem iuretur, ne arrepta occaſione in immenſum iuretur, quæro? Et quidé in arbitrio eſſe iudicis, deferre iuſiurandum nec ne uelit, cõſtat. An igitur is qui poſsit iuſiurandũ non deferre, idem poſſet & taxationem iuriiurando dicere, quæritur? Arbitrio ſanè iudicis bonæ fidei & hoc congruit. *Concordat l. 5. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* In actionibus in rem & in ad exhibendum, & in bonæ fidei iudicijs in litem iuratur: ſed iudex poteſt præfinire certam ſummam, ad quam uſq; iuretur. licuit enim ei à principio nec deferre.

V. AN-

V. ANTECEDENTIA.

De iureiurando prius deferendo proponitur l.4. §.deferre.ff.de in litem iurando, his uerbis: Deferre iuſiurandum iudicem oportet. Cæterùm ſi alius detulerit iuſiurandum, uel eo non delato iuratum ſit: nulla erit religio, nec ullum iuſiurandum. Et ita conſtitutionibus expreſſum eſt Imperatoris noſtri & diui patris eius.

VI. EVENTVS IVRISIVrandi in litem.

I. Regula: *Quanti actor iurauit, tanti condemnandus eſt reus. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ā. quæſt.1. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi peieratum eſſe dicatur. Hæc exceptio reprobatur l.ult.ff.de in litem iurando. cuius uerba uide* ȷ.reg.4. *Secunda exceptio eſt: Niſi iudici ex magna cauſa aliter uideatur. quæ exceptio approbatur l.4.§.penult.ff.de in litem iurando, his uerbis:* Videndum an poſsit iudex qui detulit iuſiurandum, non ſequi id, ſed uel prorſus abſoluere, uel etiam minoris condemnare, quàm iuratum eſt? Et magis eſt, ut ex magna cauſa, & poſtea repertis probationibus poſsit. *Concordat l.3.§.1.ff.eod. tt. his uerbis:* Et ſi iuratum fuerit, licet iudici uel abſoluere, uel minoris cōdemnare. *Reliquas exceptiones uide ā.quæſt.1.*

II. Regula: *Summa, in quam iuratum & ſententia lata eſt, pacto minui non poteſt. quæ regula approbatur l.3.C.de in litem iurando. cuius uerba uide ā.lib.18.cap.10.quæſt.5.reg.2.except.3.*

III. Regula: *Res ob præſtitum iuſiurandum non fit pluris. quæ regula approbatur l.1.ff.de in litem iurando. cuius uerba uide ā.eod.cap.in prin.*

IIII. Regula: *De periurio iurantis non facilè quæritur. quæ regula approbatur l.ult.ff.d.tt. his uerbis:* De periurio eius qui ex neceſsitate iuris in litem iurauit, quæri facilè non ſolet.

VII. AD FINE REMEdium.

Si culpa, non dolo reus non reſtituit, lis à iudice æſtimatur quæ regula approbatur l.2.ff.de in litem iurando, his uerbis: Interdum quod intereſt agentis, ſolùm æſtimatur: uel uticùm culpa punitur non reſtituentis, uel non exhibentis. Cum uerò dolus punitur, aut cōtumacia non reſtituentis, uel non exhibentis: quanti in litem iurauerit actor. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ā. quæſtion. 1. except.1.*

DE EO QVOD REVS FAcere poteſt. Cap. XII.

I. CAVSAE EX QVIBVS DAtur hæc exceptio.

I. Cauſa: *Si parentes à liberis conueniantur, non niſi in id quod facere poſſunt tenentur. quæ cauſa approbatur l.16.ff. de re iudicata, his uerbis:* Sunt qui in id quod facere poſſunt conueniuntur, id eſt, non deducto ære alieno. Et quidem ſunt hi ferè, qui pro ſocio conueniuntur. Socius autem omnium bonorum accipiendus eſt. Item parens. *Concordat Inſt. de actionib. §. penult. his uerbis:* Si quis cum parente ſuo patronoúe agat, item ſi ſocius cum ſocio iudicio ſocietatis agat: nō plus actor conſequitur quàm aduerſarius eius facere poteſt. Idem eſt, ſi quis ex donatione ſua conueniatur. *Concordat item l.7. in prin. ff. de obſequijs à liberis. cuius uerba uide* ȷ.*lib. 16.cap.1.quæſt.3.reg.4.*

II. Cauſa: *Si patronus, patrona, horumúe liberi uel parentes à libertis conueniantur. Hæc cauſa legibus* ȷ.*cauſa prox. allegatis approbatur. Concordat l.17.ff.de re iudicata, his uerbis:* Patronus, patrona, liberiq́; eorum & parentes, item maritus de dote in id quod facere poteſt, conuenitur.

III. Cauſa: *Si maritus ab uxore, uel contrà uxor à marito conueniatur. quæ cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Item maritus de dote. *Concordat l.20.ff.eod.tt. his uerbis:* Non tantùm dotis nomine in quantū facere poſſit condemnatur, ſed ex alijs quoq; contractibus ab uxore iudicio conuentus, in quantum facere poteſt cōdemnandus eſt ex diui Pij conſtitutione. Quod & in perſona mulieris æqua lance ſeruari, æquitatis ratio ſuggerit. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi rerum amotarum agatur. Hæc exceptio approbatur l.52.ff.eod. tt. his uerbis:* Si rerum amotarum cum uiro agatur, quanquam uideatur ea quoq; actio præcedentis ſocietatis uitæ cauſam habuiſſe, in ſolidum cōdemnari debet: quoniam ex malo contractu & delicto oritur. *Concordat l.21.§.fin.ff. rerum amotarum. cuius uerba uide* ȷ.*lib. 47. cap.5. quæſt.6.reg.5.*

IIII. Cauſa: *Si miles conueniatur. Hæc cauſa approbatur l. 6. in prin. ff. de re iudicata, his uerbis:* Miles qui ſub armata militia ſtipendia meruit condemnatus, eatenus qua facere poteſt, cogitur ſoluere. *Concordat iiſdem uerbis l.18.ff.eod.tt.*

V. Cauſa: *Si ex cauſa donationis agatur. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur ā.lib.prox.cap. 2.quæſt.3.reg.10.*

VI. Cauſa: *Si ex cauſa dotis agatur. Hæc cauſa approbatur Inſt.de actionib.§.item ſi de dote, his uerbis:* Si de dote in iudicio mulier agat, placet eatenus maritum condemnari debere, quatenus facere poſsit, id eſt, quatenus facultates eius patiūtur. Itaq; ſi dotis quātitati concurrunt facultates eius, in ſolidū damnatur: ſi minus, in tantum quantum facere poteſt. *Concordat l.17.ff.de re iudicata. cuius*

cuius uerba uide ſ.cauſa 2.Concordat item l.21.cum lege ſequente.ff.eod.tt.bis uerbis: Sicut cum marito agitur,ita & cum ſocero, ut non ultra facultatea damnetur.Sed an,ſi cum ſocero ex promiſsione dotis agatur, in id quod facere poteſt damnādua ſit: quod & id æquum eſſe uideatur? Sed alio iure utimur, ut Neratius ſcribit. Sed hoc ita accipiendum eſt, ſi à ſocero dos ex promiſaione petatur ſoluto matrimonio.Verùm ſi matrimonio manente,dos ab eo qui promiſit petatur: ſuccurrendum uriq; eſt, ut ne maioris ſummæ condemnetur, quàm quantum facere poſsit. *Huius cauſe exceptio hæc eſt: Niſi pater uxoris ex dotis promiſsione ſoluto matrimonio conueniatur. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce*: Sed an, ſi cum ſocero ex promiſsione dotis agatur,&c.

VII. *Cauſa: Si actione pro ſocio agatur. Hæc cauſa approbatur Inſt. de actionib. §. penult. cuius uerba uide ſ.cauſa 1.Concordat l.16.ff.de re iudicata.cuius uerba uide ſ.d.cauſa 1. Huius cauſe exceptio prima hæc eſt: Niſi non uniuerſorum bonorum ſocij ſint. Hæc exceptio uidetur approbari d.l.16. ſed reprobatur l.63. in prin. ff. pro ſocio, bis uerbis*: Verum eſt quod Sabino uidetur, etiamſi non uniuerſorum bonorum ſocij ſint,ſed unius rei: attamen in id quod facere poſſunt, quodùe dolo malo fecerūt, quo minus poſsint, condemnari oportere. Hoc enim ſummam rationem habet, cum ſocietas ius quodammodo fraternitatis in ſeſe habeat. *Altera exceptio eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter uideatur. Hæc exceptio approbatur l.22.§.fin. ff. de re iudicata, bis uerbis*: Quod de ſocija dictum eſt,ut & hi in quātùm facere poſsint,condemnentur: cauſa cognita ſe facturum Prætor edicit. Cauſæ autem cognitio in hoc erit, ut neganti ſe ſocium eſſe, aut ex doli clauſula obligato non ſuccurratur. *Tertia exceptio eſt: Niſi reus ſocium ſe negauerit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce*: Vt neganti ſe ſocium eſſe,&c. *Concordat l.67.§.fin.ff. pro ſocio, bis uerbis*: Non aliās ſocius in id quod facere poteſt condemnatur, quàm ſi confitetur ſe ſocium eſſe. *Quarta exceptio eſt: Niſi ex dolo ſocij agatur. Hæc exceptio approbatur uerbis l.22.§.fin.ff.de re iudicata,ſ.except.2.propoſitis biſce*: Aut ex doli clauſula obligato.

VIII. *Cauſa: Si filiusfamiliâs ſui iuris effectus, ex eo contractu, quem cum in patris poteſtate eſſet, fecit, conueniatur: non niſi in id quod facere poteſt, tenetur. quæ cauſa approbatur l.2. in prin. ff. quod cum eo qui in alterius, bis uerbis*: Ait Prætor: In eum qui emancipatus aut exhæredatus erit,quiùe abſtinuerit hæreditate eius cuius in poteſtate cum moreretur fuerit: eius rei nomine quæ cum eo contracta erit,cum in poteſtate eſſet,ſiue ſua uoluntate, ſiue iuſſu eius in cuius poteſtate erit, cōtraxerit,ſiue in peculium ipſius, ſiue in patrimonium eius cuius in poteſtate fuerit,ea res redacta fuerit: actionem cauſa cognita dabo in id quod facere poteſt. *Concordat l.2.C.quod cum eo qui in aliena poteſtate,bis uerbis*: Eius rei nomine,quæ cum filiofamiliâs contracta eſt,ſiue ſua uoluntate,ſiue eius in cuius poteſtate fuit. ſiue in peculium ipſius, ſiue in rem patris ea pecunia redacta eſt, & ſi paterna hæreditate abſtinuit: actionem niſi in id quod facere poſsit, non dari,perpetui edicti interpretatione declaratum eſt. *Concordat item l.8. C.eod.tt.cuius uerba uide j.except.3.Cōcordat item l. 49. in prin. ff. de re iudicata. cuius uerba uide j. quæſt.4. reg.1. Huius cauſe exceptio prima hæc eſt: Niſi dum adhuc in poteſtate eſt, conueniatur. Hæc exceptio approbatur l.44. cum lege ſequente.ff. de peculio,bis uerbis*: Si quis cum filiofamiliâs contraxerit, duos habet debitores: filium in ſolidum, & patrem duntaxat de peculio. Ideoq; ſi pater filio peculium ademerit, nihilominus creditores cum filio agere poſſunt. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in patris poteſtate conſtitutus filius conuentus & condemnatus ſit, poſtea ſui iuris factus, iudicati actione conueniatur. quæ replicatio approbatur l.5. in prin.ff.quod cum eo qui in aliena,bis uerbis*: Si filiusfamiliâs a uiuo patre conuentus & cōdemnatus ſit: in emancipatum, uel exhæredatum poſtea, iudicati actio in id quod facere poteſt, danda eſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi filius citra emancipationem ſui iuris ſit effectus, uel alij in adoptionem datus. Hæc exceptio reprobatur l.2.§.fin.ff.quod cum eo,&c.bis uerbis*: Etſi citra emancipationem ſui iuris factus ſit, uel in adoptionem datus, deinde pater naturalis deceſſerit: item ſi quis ex minima parte ſit inſtitutus: æquiſsimum eſt, cauſa cognita etiam in hunc dari actionem in id quod facere poteſt. *Tertia exceptio: Niſi patris hæres filius exiſtat. Hæc exceptio approbatur l. 8. C. quod cum eo qui in aliena, bis uerbis*: Si ex alio contractu, non ex illicita mutui datione debitor extitiſti, uel quòd patrem tuum in fide ſuſcepiſti: tam in patris poſitus poteſtate iure teneris, quàm etiam morte genitoris tui iuris effectus. Et ſiquidem patri hæres extitiſti, in ſolidum: alioquin in quantum facere potes ſecundum edicti formam. Sed & ſi per emancipationem tui iuris effectus es: ſimiliter conueniri te poſſe, debes intelligere. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex modica parte filius patri hæres exiſtat.*

quæ replicatio approbatur l. 2. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 2. Concordat l. 7. ff. eod. tit. his uerbis: Pater filio permiſit mutuam pecuniam accipere, & per epiſtolam creditori mandauit ut ei crederet, filius ex minima parte patri hæres extitit: Scæuola reſpondit, eſſe in poteſtate creditoris, utrum filium, cui crediſſet, in ſolidum, an hæredes pro qua parte quiſque ſucceſſiſſet, mallet conuenire. Sed filius condemnatur in quantum facere poteſt. *Concordat item l. 4. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ex parte non modica ſit hæres ſcriptus filius: in arbitrio eſt creditoris, utrum pro portione hæreditaria, an in ſolidum eum conueniat. Sed & hic iudex æſtimare debet, ne fortè in id quod facere poteſt, debeat conueniri. *Altera replicatio eſt: Niſi filius coactus patris hæreditatem adijt, ut tam alij reſtitueret. Hæc replicatio approbatur l. 5. §. fin. ff. d. tit. his uerbis:* Si coactus immiſcuerit ſe, ut reſtituat hæreditatem: perinde obſeruandum ac ſi ſe abſtinuiſſet. *Quarta exceptio eſt: Niſi filio ex S. C. Trebelliano hæreditas patris ſit reſtituta. Hæc exceptio approbatur d. l. 5. § ſi filio, his uerbis:* Si filio exhæredato ex S. C. Trebelliano hæreditas patris reſtituta ſit: non debebit in quantum facere poteſt, ſed in ſolidum condemnari. Effectu enim quodammodo hæres eſt. *Quinta exceptio eſt: Niſi patremfamiliâs contractus tempore ſe eſt mentitus filius. Hæc exceptio approbatur l. 4. §. 1. ff. quod cum eo qui in aliena, his uerbis:* Interdum, etſi exhæredatus filius, uel emancipatus ſit, in ſolidum actio aduerſus eum dabitur: utputa ſi patremfamiliâs ſe mentitus eſt, cum contraheretur cum eo. Nam libro ſecundo Digeſtorum Marcellus ſcripſit, etiamſi facere non poſsit, conueniendum propter mendacium. *Concordat l. 6. ff. eod. tit. his uerbis:* Eum qui ſe patremfamiliâs ſimulauit, & mandante aliquo ſtipulatus eſt: mandati teneri Marcellus ſcribit, quamuis rem præſtare non poſsit. Et ſanè uerum eſt, eum teneri debere, quia dolo fecit. Hoc & in omnibus bonæ fidei iudicijs dicendum erit. *Concordat item l. 10. ff. de re iudicata, his uerbis:* Qui cùm ſe pro patrefamiliâs gereret, mutuam pecuniam accepit, & exhæres à patre ſcriptus uel emancipatus eſt: quamuis facere non poſsit, debet condemnari. *Sexta exceptio eſt: Niſi cùm à filiofamiliâs quis ſtipulatus eſſet, patriſfamiliâs facto crediderit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. fin. cum duab. ll. ſequentibus. ff. de S. C. Macedoniano. cuius uerba uide ſ. Septima exceptio eſt: Niſi non ex contractu, ſed ex delicto filius conueniatur, quod commiſit in patria poteſtate conſtitutus. Hæc exceptio approbatur l. 4. §. quanquam. ff. quod cum eo qui in aliena, his uerbis:* Quanquam ex contractu in id quod facere poteſt, actio in filium detur: tamen ex delictis in ſolidum conuenietur. *Octaua exceptio eſt: Niſi poſt multos annos agatur ex eo quod contractum eſt. Hæc exceptio approbatur d. l. 4. §. ſed an etiam, his uerbis:* An etiam temporis ratio haberi debeat: ut ſiquidem ex continenti cum filio agatur, detur actio in id quod facere poteſt: ſi uerò poſt multos annos, non debeat indulgeri? Et mihi uidetur rationem habendam eſſe. In hoc enim cauſæ cognitio uertitur. *Nona exceptio eſt: Niſi cùm filiusfamiliâs uiuo patre conuentus & condemnatus eſſet, patre mortuo iudicati actione agatur. Hæc exceptio reprobatur l. 7. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Si filiusfamiliâs uiuo patre cõuentus & condemnatus ſit: in emancipatum uel exhæredatum poſtea iudicati actio in id quod facere poteſt, danda eſt. *Hactenus cauſæ propoſitæ exceptiones.*

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

I. EXCEPTIO *generalis hæc eſt: Niſi dolo rei conuenti factum ſit, quo minus facere poſsit. Hæc exceptio approbatur l. 51. in prin. ff. de re iudicata, his uerbis:* Si quis dolo fecerit ut bona eius ueniret, in ſolidum tenetur. *Concordat l. 63. §. hoc quoq. ff. pro ſocio, his uerbis:* Hoc quoq; facere poſſe quiſq; uidetur, quod dolo fecit quo minus poſsit. Nec enim æquum eſt, dolum ſuum quenquam releuare. Quod & in cæteris, qui in id quod facere poſſunt conueniuntur, accipiendũ eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dolo fecit, quo minus adquirat quod adquirere poterat. Hæc replicatio approbatur l. 68. §. illud. ff. pro ſocio, his uerbis:* Illud quæritur, utrum is demum facere uideatur quo minus facere poſsit, qui erogat bona ſua in fraudem futuræ actionis: an & qui occaſione adquirendi non utitur? Sed uerius eſt de eo ſentire proconſulem, qui erogat bona ſua: idq; ex interdictis colligere poſſumus, in quibus ita eſt: Quod dolo feciſti ut deſineres poſſidere.

II. EXCEPTIO: *Niſi culpa rei conuenti factum ſit, quo minus facere poſsit. Hæc exceptio reprobatur d. §. hoc quoq;, in fine, his uerbis:* Si non dolo, ſed culpa ſua facere poſſe deſijt: dicendum eſt, condemnari eum non debere.

III. EXCEPTIO: *Niſi eo tempore quo pronunciatur, facere poſsit. Hæc exceptio approbatur d. l. 63. §. tempus, his uerbis:* Tempus ſpectamus, quantum ſocius facere poſsit, rei iudicandæ.

II. QVI-

II. QVIBVS DATVR EXceptio propoſita?

I. *Regula: De procuratore & defenſore rei conuenti. Huic quoq; eadem competit exceptio. quæ regula approbatur d. l. 63. §. 1. his uerbis:* Videndum eſt, an & fideiuſſori ſocij præſtari id debeat, an uerò perſonale beneficium ſit? quod magis uerum eſt. Sed ſi hic fideiuſſor quaſi defenſor ſocij iudicium ſuſceperit, proderit ſibi. Nanq; Iulianus libro VII. Digeſtor. ſcribit, defenſorem ſocij in id quod ſocius facere poteſt, cōdemnari oportere. Idēq; & in patroni defenſore accipi debere ait. Et utiq; idem erit in uniuerſis, qui in id quod facere poſſunt conueniuntur. *Concordat l. 25. ff. de re iudicata, his uerbis:* Si cum procuratore mariti de dote actum fuerit: ſiquidem uiuo marito damnatio fiet, in quantum facere poteſt condemnatur. Nam & defenſor mariti in id quod ille facere poteſt damnatur, mortuo uerò marito in ſolidum. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi mortuo reo procurator uel defenſor damnetur. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Mortuo uerò marito in ſolidum. *Cuius ratio hæc eſt: quia exceptio propoſita hæredi rei non datur, ut paulo inferius dicetur reg. 3.*

II. *Regula: De patre & domino rei conuenti. His exceptio propoſita non datur. quæ regula approbatur l. 63. §. patri autem. ff. pro ſocio, his uerbis:* Patri uel domino ſocij, ſi iuſſu eorum ſocietas contracta ſit, non eſſe hanc exceptionem dandam: quia nec hæredi ſocij, cæteriſq; ſucceſſoribus hoc præſtabitur: quia nec cæterorum hæredibus ſucceſſoribuſue, quos in id quod facere poſſunt conuenimus, idem præſtatur.

III. *Regula: De hæredibus rei conuenti. His propoſita exceptio non competit. quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quia nec hæredi ſocij, &c. *Concordat l. 25. ff. de re iudicata, his uerbis:* Sciendum eſt, hæredes earū perſonarum non in id quod facere poſſunt, ſed in integrum teneri. *Concordat item l. 24. in fine. ff. eod. tt. his uerbis:* Si maritus non fuerit ſoluendo, licet ipſi marito proſit quod facere non poſsit (id enim mariti perſonæ præſtatur) hæredi eius hoc non prodeſt. *Concordat item l. 41. ibi: & ſicut hæres. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 3. reg. 10. Concordat deniq; l. 4. §. ſoli autem. ff. quod cum eo qui in aliena, his uerbis:* Soli filio ſuccurritur, non etiam hæredi eius. Et Papinianus libro IX. Quæſt. ſcribit, in hæredem filij in ſolidum dandam actionem.

IIII. *Regula: De fideiuſſoribus rei conuenti. His quoq; exceptio propoſita non datur. quæ regula approbatur l. 24. in prin. ff. de re iudicata, his uerbis:* Si fideiuſſor acceptus ſit rei uel actionis: non proderit ei, ſi perſona pro qua fideiuſſit, in quantum facere poteſt, condemnanda eſt. *Concordat l. 41. ibi: & ſicut hæres. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. prox cap. 2. quæſt. 3. reg. 10. Concordat item l. 63. §. 1. ff. quod cum eo qui in aliena. cuius uerba uide ſ. reg. 1. Concordat item l. 7. in prin. ff. de exceptionib. cuius uerba uide j. lib. 48. cap. 1. quæſt. 7. reg. 4.*

III. ADVERSVS QVOS competit exceptio propoſita?

Si is cui exceptio propoſita competit, ſit delegatus: aduerſus eum cui delegatus eſt, exceptio illi non competit. quæ regula approbatur l. 41. in prin. ff. de re iudicata. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 3. reg. 10. except. 2. Sed & plura de regula propoſita uide j. de liberationib. cap. 13. effectu 6.

IIII. QVID VENIAT IN EXceptione propoſita?

I. *Regula, De ære alieno non deducendo, proponitur l. 16. ff. de re iudicata. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 4. in prin. Concordat l. 19. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap. 9. reg. 15. Concordat item l. 49. cum lege ſequente. ff. eod tt. his uerbis:* Et exhæredatum, uel eum qui ſe paterna hæreditate abſtinuit, nec ex ipſius contractu, niſi in id quod facere poſt condemnandū. Quēadmodum autem facere poſſe credatur, uidēdum eſt, utrum deducto omni ære alieno, ut is qui ex donatione conuenitur: an ut maritus & patronus, nullo deducto ære alieno? Et indubitati iuris eſt, ad ſimilitudinem uiri & patroni ei detrahendū. Pinguius enim donatori ſuccurrere debemus, quàm ei qui uerum debitum ſoluere compellitur, ne ex liberalitate ſua inops fieri periclitetur. *Concordat item l. 53. §. fin. cum lege ſequente. ff. ſoluto matrimonio. cuius uerba uide ſ. lib. 25. cap. 5. reg. 18. except. 10. repl. 3. Concordat item l. 63. §. id quod facere. ff. pro ſocio, his uerbis:* Id quod facere poteſt ſocius, quemadmodū æſtimandum ſit? & placuit, non debere deduci æs alienum, quod debetur à ſocio. Ita & Marcellus lib. VII. Digeſt. ſcribit: niſi fortè (inquit) ex ipſa ſocietate debeatur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ex cauſa donationis agatur. tunc enim id quod donator alijs debet, eſt deducendum. quæ exceptio approbatur d. l. 19. ff. de re iudicata. Concordat d. l. 49. cum lege ſequente, uerbis iam propoſitis. Item concordat l. 54. in fine. ff. ſoluto matrimonio. cuius uerba uide ſ. lib. 25. cap. 8. reg 18. except. 10. repl. 3. Huius exceptionis replicationes uide ſ. lib. 8. cap. 9. reg. 15. Altera exceptio eſt: Niſi cùm pro ſocio agatur, ex ipſa ſocietate debeatur. hoc enim debitum deducendum eſt. quæ exceptio approbatur l. 63. §. id quod facere. ff. pro ſocio. cuius uerba uide paulo ſuperius. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm filius ſui iuris factus, de eo conuenitur quod in patris poteſtate conſtitutus contraxit, ſuperſint*

aliʃ creditores, cum quib. poſtquam ſui iuris fuit, contraxit. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſuperſint aliʃ creditores priuilegiati. Hæ duæ exceptiones approbantur l.3.ff. quod cum eo qui in aliena, his uerbis:* An hic dettahi debeat quod alijs debetur, tractari poteſt? Et ſiquidē ſint creditores, qni cum eſſet alieoę poteſteris, cum eo cō trexerunt: rectè dicetur, occupantis meliorem eſſe cō ditiooem: niſi quis ptiuilegiorius ueniat. huius eoim noo ſioe tetione prius ratio habebitur. Quòd ſi q ſunt, qui poſteaquā ſui iuris factus eſt, cū eo contraxerūt: puto horum rationem habendam.

II. *Regula: De relinquendo reo aliquid, ne egeat. Hæc regula approbatur l.173. in prin. ff. de reg. iuris:* In condemnetione perſonerum quę io id quod fecere poſſunt damneotur, non totum quod habeot extorquendum eſt, ſed & ipſetum tatio hebenda eſt, ne egeent. *Concordat l.19. in fine. ff. de re iudicata. cuius uerba uide ā. lib. prox. cap. 2. quæſt. 3. reg. 10. in prin. Concordat item l.30. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. reg. 10. Concordat item l.49. cum lege ſequente. ff. eod. tt. cuius uerba uide ā. reg. prox. in prin.*

III. *Regula, De cautione à reo præſtanda, ut ſi ad meliorem fortunam peruenerit, de reliquo ſit ſatisfacturus, proponitur l.63. §. id quod. in fine. ff. pro ſocio, his uerbis:* Videndom eſt, an caurio ueniat in hoc iudiciom eius quod fecere ſocius non poſsit, ſcilicet ouda repromiſſio? quod magis dicendum arbitror.

V. EVENTVS PROPOSITÆ exceptionis.

Actor propoſita exceptione ſubmotus, quo minus ſolidum ſit conſecutus, id quod ſibi deeſt poteſt ab aliʃs ſociʃs petere. quæ regula approbatur d.l.61. §. ſi cùm tres, his uerbis: Si cùm tres ſocij eſſent, egerit cum uno ex ſocijs ſocius, & partem ſuem integrem ſit conſecutus: deinde alios ſocius cum eodem agat, & partem cō ſequi iotegram non poterit, quia fecere ſolidum oon poteſt: ao hic qui minus cooſecotus eſt, cum eo egere poſsit qui ſolidū accepit, ed commuoicandas partes, & inter eos exequendas, queſi iniquum ſit ex cadem ſocictete elium plus, alium minue conſequi? Sed magis eſt, ut pro ſocio actione conſeqni poſsit, ot utrinſq; portio exæquetur. Quæ ſenrentia habet æquitatē. *Concordat l.67. in prin. ibi: ſed ſi precium. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. lib. 43. cap. 11. quæſt. 4. reg. 5. exception. 2.*

DE COMPENSATIONIBUS. Cap. XIII.

I. *Ratio & uſus compenſationis, proponitur Inſt. de actionib. §. penult. his uerbis:* Compenſationes quoq; oppoſitæ plerunq; efficiunt, ot minus quiſq; conſequarur quàm ei debeatur. Nam ex bono & æqno habita ratiooe eius quod inoicem actorem ex eadē caoſa pręſtare oporter: in reliquum eū cnm qoo actum eſt cōdemnet, ſicut iam dictum eſt. *Ait Imp.* Sicut iam dictū eſt. *Scilicet ā. eod. tt. §. in bonæ fidei. cuius uerba uide J. quæſt. 3. in prin. Concordat l.3. ff. de compenſationib. his uerbis:* Ideo compenſatio neceſſaria eſt: quia inter eſt noſtra potius noo ſoluere, quàm ſolutum repetere. *Concordat item l.6. C. de compenſationib. cuius uerba uide J. quæſt. 3. in prin. uide inſuper J. quæſt. ult. reg. 1.*

II. *Definitio compenſationis proponitur l.1. ff. de compenſationib. his uerbis:* Compenſatio eſt debiti & crediti ioter ſe contributio.

III. CAVSA PROPOSITAE exceptionis.

Si quid actor reo cōuento debet, compenſatio ſit. quæ cauſa ſeu regula approbatur l.6. C. de compenſationib. his uerbis: Penſationis æquitarem iure poſtolas. Nō enim prius exolui quod debere te conſtiterit æquum eſt, quàm petitioni mutuę reſp onſum fuerit: eo magis quòd ee te perſequi dicis, quæ à muliere dioortij cauſa amota quereris. *Concordat l.8. C. eod. tt. his uerbis:* Si propter fructus ex poſſeſsione tua perceptos uitricus tuus debitor tibi conſtitutus eſt: cum id quod à matre tua legatū eſt, à te perere cœperit: motuò debitæ quantitetis epud eum qui ſupet ea re iudicaturus eſt, compēſationē non immeritò obijcies. *Simile exemplum proponitur l.48. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide ā. lib. 15. cap. 8. reg. 25. Aliud exemplum proponitur l.10. in prin. ff. de compenſation. his uerbis:* Si ambo ſocij parem negligeotiā ſocietati adhibuimus: dicendum eſt, &c. *Cōcordat Inſt. de actionib. §. in bonæ fidei. his uerbis:* In bonę fidei iudicijs libere poteſtas permitti uidetur iudici ex bono & ęquo ęſtimendi, quātum actori reſtitui debeet. In quo & illud continetur, ut ſi quid innicem præſtare actorem oporteet, eo cōpenſato io reliquū is cum quo actū eſt, debeat coodēnari. Sed & in ſtricti iurie iudicijs ex reſcripto diui Merci, oppoſita doli mali exceptione, cōpenſatio ioducebatur. Sed ooſtra conſtitutio eeſdem compenſationes, quæ iure aperto nituntur, letius introduxit ut actiones ipſo iure minuent, ſiue io rem, ſiue in perſonem, ſiue elias qoaſcunqne: excepta ſola depoſiti actiooe, cui aliquid compēnſationis nomine opponi ſanè iniquum eſſe credimus, ne ſub prætextu compenſationis depoſitatum rerum quis exactione defraudetur. *Ait Imperator:* Sed noſtra conſtitutio. *Scilicet l.ult. C. de compenſat. cuius uerba uide J. exception. 26. Concordant item ea quæ habentur paulò ſuperius quæſt. 1. Planè cauſa ſeu regula propoſita ſuas habet exceptiones.*

exceptiones, quæ replicationum loco compenſationis exceptioni obijci poſſunt. Earum aliæ ſumuntur ex genere & cauſa actionis qua agitur, & cui compenſationis exceptio obijcitur: aliæ ex debito ex quo obijcitur exceptio rompẽſationis: aliæ deniq; ex alijs circumſtantijs. Primi generis exceptiones hæ ſunt.

I. EXCEPTIO, *ſumpta ex genere actionis cui compenſatio obijcitur, regulariter quidem reprobatur uerbis Inſt. §. propoſitis hiſce:* Vt actiones ipſo iore minuant, ſiue in tem, ſiua in parſooam, ſiue alias quaſcunq;. *Cui concordat d l. ult. in prin. Sed admittitur in quibuſdam actionib. quæ ſequuntur.*

II. EXCEPTIO: *Niſi depoſiti agatur. Hæc exceptio approbatur uerbis Inſt. §. propoſitis hiſce:* Excapta ſola depoſiti actione, cui aliquid compenſationis nomioe opponi ſanè iniquum aſſa cradimus: na ſub prætextu compẽſatioois depoſitarũ tarum quis exactione defraudetur. *Concordat l. ult. in fine. C. de compenſationib. cuius uerba uide J. except. 36. Concordat item l. 11. C. depoſiti, his uerbis:* Si quis uel pecunias ual res quaſdam dapoſitioois acceperit titulo: aas u olenti ei qui depoſuarit, raddera illicò omnibus modis compallatur, nullamq; compenſationam, uel deductionem, nal doli exceptionem opponat, quaſi & ipſe quaſdam contra eum qui dapoſuit, actionas perſonalee uel in tam, oel hypothecariá præteodeos: cum noo ſub hoc modo depoſitum accepit, ut non concaſſa ei tateotio generetur, & cootractus qui ex bona fida oritur, ad perfidiá retrahatur. Sad atſi ex uttaq; parte aliquid fuerit depoſitum, nec in hoc caſu compenſarionis pręp editio oriatur: ſed depoſitæ quidem ras uel pecuniæ ab utraque parte quàm calerrimè ſine aliquo obſtaculo reſtituantur, ai uidalicet primùm qui primus hoc uoluerit, & poſtaa legitimæ actiooas iotegræ quoq; ei reſeruetur. Quod obrioere (ſicut iam dictũ eſt) oportet, etſi ex una parte depoſitio celebrata aſt, ex altera aotem cõpenſatio fuerit oppoſita: ut iotegra omni legirima ratione ſeruata, depoſitæ tes nel pecuniæ prima froote reſtituantur. Quòd ſi in ſcriptis atteſtatio nõ per dolũ uel fraudã fuatit ei qui depoſitũ ſuſcepit, ab alio traoſmiſſa, ut minimè depoſitũ reſtituat, hocq; par iuſiurã dum adfirmauerit: licaat ei qui depoſuit ſub defenſioois cautela idooea præſtita res depoſitas quàm ocyſſimè racuperare.

III. EXCEPTIO: *Niſi actione commodati agatur. Hæc exceptio approbatur l. ult. C. de commodato, his uerbis:* Prætextu debiti reſtitutio commodati oon probabiliter recuſatur. *Contradicit l. 18. §. fin. ff. commodati. cuius uerba uide J. lib. 39. cap. 6. in prin.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi iudicati agatur. Hæc exceptio reprobatur l. 2. C. de rompenſationib. his uerbis:* Ex cauſa quidam iudicati, ſi debitum ſolutũ repeti noo poteſt. aapropter nac compẽſatio aius admitti poteſt: aum uerò qui iudicari conoenitur, compeoſationem pacuniæ ſibi debitæ imploꝛate poſſe, namini dubinm aſt.

V. EXCEPTIO: *Niſi uẽditi actione precium petatur. Hæc exceptio reprobatur, niſi in caſu l. 7. C. de compenſationib. his uerbis:* Si ex uenditiona preciũ uenditori debetor, cõpenſatioois ratio opponitur. Aduerſus fiſcũ anim ſolũmodo emptores petitioni precij compenſarionem obijcere prohibentur.

VI. EXCEPTIO: *Niſi ſtricti iuris actione agatur. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de actionib. §. in bonæ. ibi: ſed & in ſtricti. cuius uerba uide §. ead. queſt. in prin.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi ex ſtipulatu agatur. Et hæc exceptio reprobatur l. 10. §. fin. ff. de compenſationib. his uerbis:* In ſtipulationibua quoq; quæ ioſtat actionum habant, compenſatio locum habet: & ſecuodum Iulianum tam in ipſa ſtipulatione, quàm io ex ſtipulatu actione poterit obijci cõpẽſatio.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi ex maleficio agatur. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 10. §. quoties, his uerbis:* Quories ax maleficio oritur actio (ut pura ex cauſa furtioa, cęterorumque maleficiorum) ſi de ea re pecuniariè agatur, compẽſatio locum habet. Idem eſt, etſi coodicatur ax cauſa ſurtiua. Sed & qui noxali iudicio conueoitur, compenſationem opponere potaſt.

IX. EXCEPTIO: *Niſi interdicto Vnde ui uel ſimili actione agatur. Hæc exceptio approbatur l. ult. §. fin. C. de compenſationib. his uerbis:* Poſſaſsionem alienam perperam occupaotibus compenſario noo datur.

X. EXCEPTIO: *Niſi ob negocium copiarum expeditionis tempore mandatum agatur. Hæc exceptio approbatur l. 20. ff. de compenſationib. his uerbis:* Ob negociom coplatum expeditionis tempora mandatum curatorẽ condamnatum pacuniam iute compenſatioois retinere, non placuit: quoniam ea noo compenſatur.

XI. EXCEPTIO: *Niſi ciuitas ex calendario, uel ex uectigalib. uel ex frumẽti oleiue publici cauſa, uel ex tributorum alimentorumue cauſa, uel ex ſtatutis ſumptibus aut fideicommiſſo ciuitati relicto agat. Hæc multiplex exceptio approbatur l. 3. C. de compenſationib. his uerbis:* Io ea quæ reipublicæ te debere fateris, compenſari ea quæ inuicem ab eadem tibi debentur, is cuius de ea re notio eſt, jubebit: ſi neq; ex calendario, neq; ex uectigalibus, neq; ex frumenti uel olei publici pecunia, neq; tributorum

butorum,neq; alimẽtorum,neq; eius qui ſtatutis ſumptibus ſeruit, neq; fideicommiſsi ciuitatis debitor ſis. *Cõcordat l.46.§.ut debitorib.ff.de iure fiſci. cuius uerba uide ſ. exc. 29.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi frumentariæ pecuniæ nomine agatur. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Neq; ex frumenti uel olei publici pecunia,&c. *Cuius replicatio hæc eſt. Niſi ob id quòd arctiorẽ annonam ædilitatis tempore præbuerit,agatur. Hæc replicatio approbatur l.17.ff.de cõpenſationib.his uerbis:* Ideo condemnatus quòd arctiorem annonam ædilitatis tempore præbuit, frumentariæ pecuniæ debitor non uidebitur. Et ideo compenſationem habebit.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi alij actioni quàm cui deſtinata eſt, compenſatio obijciatur. Hæc exceptio approbatur l.13.ff. de compenſationib. his uerbis:* Quod Labeo ait,nõ eſt ſine ratione: Si cui petitioni ſpecialiter deſtinata eſt cõpenſatio, in cæteris non obijciatur.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſubſidiaria actione aduerſus magiſtratũ agatur. Hæc exceptio reprobatur l.11.C.de cõpenſationib.his uerbis:* Si tutores pupillis officio magiſtratus urgẽte nominaſtis, ac pro his propter onus primipili pecuniam ſoluiſtis: ſuperſtitioſam geritis ſolicitudinem, ne ab ipſis cõuenti hanc eis imputare minimè poſsitis, uel à uobis quidquam amplius exigatur, ſi tantum quantum eis tutores debuerunt, uel uos nomine ipſorum maiorem quantitatem dediſſe probetur. *Hactenus exceptiones ex genere cauſæ & actionis, cui compenſatio obijcitur deſumptæ, propoſitæ ſunt. Quãquam huius etiã generis uideri poſsint ſ.except.28.cum ſequentib. Sequuntur nunc eæ quæ ſumuntur ex genere & qualitate debiti,ex quo compenſatio obijcitur.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi natura tãtùm debeatur id quod cõpẽſatur. Hæc exceptio reprobatur l.7.ff.de cõpenſationib.his uerbis:* Etiã quod natura debetur,uenit in compenſationem.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi indebitũ ſolutum cõpẽſetur. Hæc exceptio reprobatur quidẽ ipſo iure: uerùm admittitur,ſi indebitũ tale fuit quod retineri quidẽ per exceptionẽ potuit, per actionẽ uerò ſolutũ nõ poteſt repeti. quæ diſtinctio approbatur exẽplo l.2.C.de cõpẽſationib.cuius uerba uide ſ. exc.4.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi actione de peculio debeatur. Hæc exceptio reprobatur l.19.ff.eod. tit.his uerbis:* Debitor ſi pecuniã publicã ſeruo publico citra uolũtatẽ eorũ ſoluit, quibus debitũ rectè ſolui potuit, obligatio priſtina manebit. Sed dabitur ei cõpẽſatio peculij ſerui in eoq; ſeruus publicus habebit.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi ex eo debeatur emptori à uẽditore actore, quòd emptor prædiũ emptũ à tertio cui obligatũ fuit,liberauit. Hæc exceptio reprobatur l.10.C.d.tit.his uerbis:* Quoniã liberũ fundũ diſtractum tibi proponis, pòſt uerò ueluti præcedente emptionẽ obligatione certũ quid ſoluiſſe: ſi debitũ à te apud præſidẽ prouinciæ petatur, compenſationem eius quod indebitè ſoluiſti, potes opponere. *Ait Imp.* Quod indebitè ſoluiſti. *Scilicet quantum ad te, debitè autem quãtum ad uenditorem. Ita interpretatur Accurſius.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi aliud nomẽ actor debeat. Hæc exceptio approbatur exẽplo l.penult.ff.de cõpenſat.his uerbis:* Id quod pupillorũ nomine debetur, ſi tutor petat: non poſſe cõpenſationẽ obijci eius pecuniæ quã ipſe tutor ſuo nomine aduerſario debet. *Aliud exẽplũ proponitur l.16.in prin.ff.eod.tit.his uerbis:* Si cũ militi caſtrenſiũ bonorũ alius, cæterorum alius hæres extitit, debitor alteri hæredũ obligatus uelit compenſare quod ab alio debetur, non audietur.

XX. EXCEPTIO: *Niſi alterius ſtationis debitũ cõpenſetur, quã eius cuius debitũ petitur. Hæc exceptio approbatur l.1.C.de compenſat.his uerbis:* Et ſenatus cenſuit,& ſæpe reſcriptũ eſt, cõpenſationi in cauſa fiſcali ita demũ locum eſſe, ſi eadẽ ſtatio quid debeat quæ petit. Atq; hoc ius propter confuſionẽ diuerſorũ officiorũ tenaciter ſeruãdũ eſt. Si quid autem tibi ex ea ſtatione, cuius mentionẽ feciſti, deberi cõſtiterit, quãprimùm recipies. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cùm tutores creditoris pupilli adminiſtrationẽ tutelæ diuiſiſſent, unus ſui loci debitũ petat: huic enim nihilominus compenſatiò obijci poteſt eius quod alterius loci tutor reo debet. quæ replicatio approbatur l.35.ff.de adminiſtr.tutor.cuius uerba uide ſ.lib.18.cap.34 officio 2.reg.1.except.6.repl.1.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi alij,non reo debeatur quod cõpenſatur. Hæc exceptio approbatur l.18.§.creditor.ff.de cõpẽſationib.his uerbis:* Creditor cõpenſare nõ cogitur quod alij quàm debitori ſuo debet: quãuis creditor eius pro eo qui cõuenitur, ob debitũ propriũ uelit cõpẽſare. *Concordat l.9.C.eod.tit.his uerbis:* Eius quod non ei debetur qui conuenitur, ſed alij compenſatio fieri non poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima uidetur: Niſi creditor actoris creditum ſuum actori pro reo uelit remittere. Sed hæc replicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quamuis creditor eius pro eo qui conuenitur, ob debitum proprium uelit compenſare. *Altera replicatio eſt: Niſi fideiuſſore conuento, ipſi principali reo debeatur. quæ replicatio approbatur l.4.ff. de compenſat.his uerbis:* Verum eſt, quod & Neratio placebat,& Pomponius ait, ipſo iure eo minus fideiuſſorem ex omni contractu debere, quod ex compenſatione reus retinere poteſt. Sicut enim cùm totũ peto à reo, malè peto: ita & fideiuſſor nõ tenetur ipſo iure in

re in maiorẽ quantitatẽ, quàm reus cõdẽnari poteſt. *Concordat l.5.ff.eod.tit.his uerbis:* Si quid à fideiuſſore petatur, æquiſsimum eſt eligere fideiuſſorẽ, quod ipſi, an quod reò debetur, compenſare malit. Sed etſi utrunq; compenſare uelit, audiendus eſt. *Tertia replicatio eſt: Niſi unus ex duob. reis promittẽdi cõuentus cõpenſet id quod alteri reo promittẽdi debetur. Hæc replicatio ipſo quidem iure approbatur, iterùm tùm duplicatio hæc eſt: Niſi duo rei ſocij non ſint. Quæ duplicatio approbatur l. 10 ff. de duob. reis conſtit. his uerbis:* Si duo rei ꝓmittẽdi ſocij non ſint: nõ proderit alteri, quòd ſtipulator alteri reorum pecuniã debeat. *Similis duplicatio proponitur ſ. lib. prox. cap. 6. ext. 9. repl. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs conuentus cõpenſet id quod patri eius debetur. Hæc replicatio approbatur l. 9. ibi: ſed ſi cũ. ff. de cõpenſat. his uerbis:* Si cũ filiofamiliâs agatur, quę patri debentur, an filius compenſare poſſit quæritur? quod magis eſt admittendũ, quia unus contractus eſt: ſed cum conditione, ut caueat patrem ſuum ratum habiturum, id eſt, non exacturum, quod is cõpẽnſarit. *Quinta replicatio eſt: Niſi procurator conuentus id quod domino debetur compenſet. Hæc replicatio approbatur l. 18. in prin. ff. de compenſat. his uerbis:* In rem ſuam procurator datus poſt litis conteſtationem, ſi uice mutua conueniatur: æquitate compenſationis utetur. *Concordat l. 21. ff. eod. tit: cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 8. quæſt. 1. cauſa 1. except. 13. repl. 5. Huius replicationis duplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi procurator qui compenſat, de rato non caueat. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 21.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi cum unam rem ex duab. quam uellet reus, actor deberet, nondũ cõſtituerit reus quam habere uellet. Hæc exceptio approbatur l. 22. ff. de compenſat. his uerbis:* Si debeas decem aut hominem, utrum aduerſarius nolet: ita compenſatio huius debiti admittitur, ſi aduerſarius palàm dixiſſet, utrum uoluiſſet.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi nõ purè, ſed in diem debeatur. Hæc exceptio reprobatur l. 6. in prin. ff. de compenſat. his uerbis:* Quod in diem debetur, non cõpenſabitur antequã dies ueniat, quanquã dari oporteat. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dies non obligationis, ſed ſolutionis uel executionis gratia ſit additus. Hæc replicatio approbatur l. 16. §. cum intra. ff. d. tit. his uerbis:* Cum intra diem ad iudicati executionem datum, iudicatus Titio agit cum eodẽ Titio: quòd & ipſe pridem illi iudicatus eſſet, compenſatio admittetur. Aliud eſt enim, diẽ obligationis nõ ueniſſe, aliud humanitatis gratia tempus indulgeri ſolutionis.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi certo loco debitũ alio loco cõpenſetur. Hæc exceptio reprobatur l. 15. ff. de cõpenſat. his uerbis:* Pecuniã certo loco à Titio dari ſtipulatus ſum. Is petit à me quam ei debeo pecuniã: quęro an hoc quoq; penſandum ſit, quanti mea interfuit certo loco dari? Iabolenus reſpõdit, ſi Titius petit, eam quoq; pecuniam, quam certo loco promiſit, in cõpenſationẽ deduci oportere, ſed cum ſua cauſa, id eſt, ut ratio habeatur quãti tua interfuerit eo loco quo cõuenerit, pecuniã non dari.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi debitum quod cõpenſatur, per exceptionem elidi poßit. Hæc exceptio approbatur l. 14. ff. de cõpenſat. his uerbis:* Quæcunq; per exceptionem perimi poſſunt, in compenſationem non ueniunt.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi debitum quod cõpenſatur dubiũ ſit, & nõ liquidum. Hæc exceptio approbatur l. ult. C. de compenſat his uerbis:* Compenſationes ex omnibus actionibus ipſo iure fieri ſancimus, nulla differentia in rem uel perſonalibus actionibus inter ſe obſeruanda. Ita tamen cõpenſationes obijci iubemus, ſi cauſa ex qua cõpenſatur, liquida ſit, & nõ multis ambagibus innodata, ſed poſsit iudici facilẽ exitum ſui præſtare. Satis enim miſerabile eſt, poſt multa fortè uariaq; certamina, cũ res iam fuerit adꝓbata: tunc ex altera parte, quæ iam penè cõuicta eſt, opponi cõpenſationẽ iam certo & indubitato debito, & moratorijs ambagib. ſpem cõdẽnationis excludi. Hæc itaq; iudices obſeruẽt, & non procliuiores ad admittẽdas cõpenſationes exiſtãt, nec molli animo eas ſuſcipiãt: ſed iure ſtricto utentes, ſi inuenerint eas maiorẽ & ampliorẽ expoſcere indaginẽ: eas quidem alij iudicio reſeruent, litẽ autem priſtinam iam penè expeditam, ſententia terminali componant: excepta actione depoſiti ſecundum noſtram ſanctionem, in qua nec compenſationi locum eſſe diſpoſuimus.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi lis eius debiti nomine quod cõpenſatur, ſit conteſtata. Hæc exceptio reprobatur l. 8. ff. de compenſat. his uerbis:* In cõpenſatione etiam id deducitur, quo nomine cum actore lis conteſtata eſt: ne diligentior quiſq; deterioris conditionis habeatur, ſi compenſatio ei denegetur. *Hactenus exceptiones ex debito quod compenſatur, deſumptæ: ſequuntur nunc exceptiones ex perſona actoris, item ex re petita.*

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi reſpublica agat. Hæc exceptio reprobatur, niſi certis caſib. l. 3. C. de compenſat. cuius uerba uide ſ. exceptione 11.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi fiſcus agat. Et hæc exceptio reprobatur, niſi in certis caſib. l. 46. §.*

ut debitoribus.ff.de iure fiſci.his uerbis: Vt debitoribus fiſci quod fiſcus debet compenſetur, ſæpe conſtitutum eſt: excepta cauſa tributaria, & ſtipendiorum, & item precio rei à fiſco emptæ, & quod ex cauſa annonaria debetur. *Concordat l.ult.ff.de compenſationibus, his uerbis:* Iuſsit Imperator audiri adprobantem ſibi à fiſco deberi: quòd & ipſe conueniatur. *Ait iuriſconſultus:* Excepta cauſa tributaria, & ſtipendiorum, & item precio rei à fiſco emptæ, & quod ex cauſa annonaria debetur. *Caſus ſunt in quibus exceptio propoſita admittitur, primæ diſtinctionis loco notandi. Concordat l.3. C. de compenſat. cuius uerba uide s̄. except.11. Quod autem ait,* Et item precio rei à fiſco emptæ: *huic concordat l.7. in fine. C. de compenſationibus. cuius uerba uide s̄.except.5. Altera diſtinctio eſt: Si debitum quod compenſatur & quod petitur, diuerſæ ſint ſtationis. Quæ diſtinctio approbatur l.1.C.d.tt.cuius uerba uide s̄.exceptione 20. Tertia diſtinctio eſt: Niſi à fiſco conuentus debitũ quod compenſat, intra duos menſes non probauerit. Quæ diſtinctio approbatur l.46. §. qui compenſat.ff.de iure fiſci, hiſce uerbis:* Qui compenſationem opponit fiſco, intra duos menſes debitũ ſibi docere debet.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi non pecunia, ſed ſpecies debeatur. Hanc exceptionem Accurſius probare conatur argumento quarundam legum, præſertim l.5.in princip. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis. Sed mihi ſatis non facit. quid enim prohibet, ut quemadmodum in d. l. 5. Iuriſconſultus de dote dicit: ita quoq; nos in ſpecie petita dicamus? ſcilicet ob compenſationem manebit reus in ſpeciei petitæ detentione, donec ei ſatis fiat. Niſi quis hoc non cõpenſationem eſſe dixerit, ſed detentionẽ: non enim ipſo iure ſpeciei petitæ, ſed debiti fit deminutio. Ita etiam uidetur interpretanda l. ult. in princip. C. de compenſat. ubi Imp. Iuſtinianus ait:* Compenſationes ex omnibus actionibus ipſo iure fieri ſancimus, nulla differentia in rem, uel in perſonalibus actionibus inter ſe obſeruanda. *Quanquam Accurſius in rem actiones hic interpretatur, cùm non ipſa res, ſed rei æſtimatio debetur. Quæ interpretatio quàm ſit friuola, nemo non uidet.*

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi compenſationis exceptio ante ſententiam non ſit oppoſita. Hæc exceptio reprobatur l.2.C.de compenſationib.cuius uerba uide s̄.except.4.*

IIII. QVIBVS COMPENſatio competat?

Vide s̄.except.21.repl.1.cum ſequentibus.

V. QVID ET QVANTVM ueniat in compenſatione?

I. Regula: *Fideiuſſor conuentus tam id quod ſibi quàm quod reo debetur, cõpenſare poteſt. Quæ regula approbatur l.4.cum lege ſequente. ff.de cõpenſationib.cuius uerba uide s̄.queſtion.3. except.21.repl.2.*

II. Regula: *Si reus conuentus contra actorem actionem de peculio habeat, ſolidum debitum poteſt compenſare, licet minus ſit in peculio. Quæ regula approbatur l.9.in prin ff.de compenſat. his uerbis:* Si cum filiofamilias aut cum ſeruo contracta ſit ſocietas, & agat dominus uel pater: ſolidum per compenſationem ſeruamus, quamuis ſi ageremus, duntaxat de peculio præſtaretur. *Contradicere uidetur l.19.in fine.ff.eod.tt.cuius uerba uide s̄.queſt.3. except.17.*

III. Regula: *Si id quod certo loco dari debet, compenſetur: id quoq; uenit in compenſationem, quod intereſt rei certo loco dari. Quæ regula approbatur l.15. ff. de compenſat. cuius uerba uide s̄. queſt.3.except.24.*

VI. EVENTVS COMPENſationis oppoſitæ.

I. Regula: *Compenſatio ſubmouet creditorem petentem, & pro ſolutione habetur. Quæ regula approbatur l.2.ff.de compenſat.his uerbis:* Vnuſquiſque creditorem ſuum, eundemque debitorem petentem ſubmouet, ſi paratus eſt compenſare. *Concordat l.115.in prin. ff.de reg.iuris, hiſce uerbis:* Si quis obligatione liberatus ſit, poteſt uideri accepiſſe. *Concordat item l.4. C. de compenſat. cuius uerba uide s̄.cap.9. queſt.1. except. gener.3. Concordat item l.12.C.eod.tt.his uerbis:* In uicem debiti compenſatione habita, ſi quid amplius debeas ſoluens, uel accipere creditore nolente offerens, & conſignatum deponens, de pignoribus agere potes. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̄.queſt.1. item queſt.3.in prin.*

II. Regula: *Sola petitio eius quod amplius debetur, relinquitur. Quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si quid amplius debeas ſoluens, &c. *Concordat l.5.C.eod.tt.cuius uerba uide s̄.cap.9.queſt.1.except.gener.3.*

III. Regula: *Eius quod compenſatio excludit, uſuræ non debentur. Quæ regula approbatur s̄. d.except.3.*

IIII. Regula: *Si reddantur ea quæ in cõpenſationem uenerant: non indebiti ſoluti repetitio, ſed antè debiti exactio competit. Quæ regula approbatur l.13.C.de cõpenſat.his uerbis:* Si uelut in id debitum quod ſolennium publicarum penſitationum nomine debueras, compenſaturo tibi nihil petiturum poſtea Mutiano ſcripſiſti: redditis his quæ uenerant in cõpenſationem, non indebiti ſoluti repetitio, ſed antè debiti cõpetit exactio. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi tenuit cõpenſatio. tunc enim ſoluta cõdicũtur. Quæ exceptio approbatur l.10. §. 1.ff.eod.tt.his uerbis:* Si quis cõpenſare potens ſoluerit:

ſoluerit: condicere poterit, quaſi iu debito ſoluto.

V. Regula: *Si compenſationis rationem iudex nõ habuit, ſalua manet petitio, nec rei iudicatæ exceptio reo poſtea agenti obſtat. Quæ regula approbatur l.6.§. ſi rationem. ff. de compenſat. bis uerbis:* Si rationem compenſatiouis iudex non habuit, ſalue manet petitio. Nec enim rei iudicatæ exceptio obijci poteſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi iudex expreſſe compenſationem reprobarit. Quæ exceptio approbatur ibidem, bis uerbis:* Aliud dicam, ſi reproberit panſetionem, queſi nou exiſteute debito. tunc enim rei iudicatæ mihi uocebit exceptio. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non quaſi non debitum reprobarit compenſationem, ſed propter aliquã exceptionum ſ. propoſitarum. Quæ replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis biſce:* Queſi non exiſtente debito. *Hactenus de ijs quæ in actiones uenire ſolent.*

QVANDO COMPETIT actio? Cap. XIIII.

PRima regula: *Si pure ſit obligatio, ſtatim agi poteſt. Quæ regula approbatur l. 14. ff. de reg. iuris, biſce uerbis:* In omnibus obligatiouibus, in quibue dies nou ponitur, præſeuti die debetur. *Concordat Inſt. de uerb. obligat. §. omnis, biſce uerbis:* Omuia ſtipuletio aut purè, aut in diem, aut ſub conditione fit. Purè, ueluti, Quinq; eureoe dare ſpondes? Idq; cõfeſtim peti poteſt. In diẽ, cùm adiecto die, quo peçunia ſoluetur, ſtipulatio fit: uelnti, Decem aureoe primis calendie Mertija dare ſpondes? Id eũt quod in diem ſtipulamut, ſtatim quidẽ debetur, ſed peti diee priuſquẽ uenerit non poteſt, &c. *Reliqua uide ſ. reg. prox. Concordat item l. 41. §. quoties. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. except. 2. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nõ tantum temporis ſpaciũ præterierit, quo res dari uel opus promiſſum fieri poßit. Quæ exceptio approbatur l. 146. ff. de reg. iuris, bis uerbis:* Nihil peti poteſt ente id tẽpue, quo per terum natutem perſolui poſsit. *Concordat Inſt. de inutilib. ſtipul. §. fin. bis uerbis:* Si fuudum deri ſtipuleris, uel hominẽ: non poteris continuò agere, niſi tantum ſpecium prçterierit, quo traditio fieri poſsit. *Item concordat l. 14. cum lege ſequente. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Si ita ſtipuletus ſim abs te, Domũ ædificari? uel ſi hæredem meum damnauero inſulam ædificare: Celſo placet, non entè egi poſſe ex ee cauſe, quàm tẽpus præterijſſet, quo inſula çdificeri poſſet. nec fideiuſſoree deri ente diẽ tenebitur. Et ideo hæſitetut, ſi aliqua pare inſulæ facte ſit, deiude incẽdio cõſumpta ſit: an integrũ tẽpus cõputandũ ſit ruſus ad ædificandã inſulẽ, an uerò reliquũ duntaxat expectãdum quod deerit? Et uerius eſt ut integrũ ei detur. *Concordat item l. 98. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Ex hac ſtipularione, Inſulam fulciri ſpondes? quãdo naſcatur actio quæritut? Et utiq; nõ eſt expectandũ ut ruat: nec enim nihil ſtipulatorie intereſt fultam potius eſſe, quàm nõ eſſe. Nec temẽ rectè agetut, ſi non dũ præterierit tẽtum tẽporie, quo fulcire potuerit redẽptor. *Cõcordat itẽ l. 73. in prin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Interdum pura ſtipuletio ex re ipſe dilationẽ capit: ueluti ſi id quod in utero eſt, eut fructus futuros, aut domũ çdificeri ſtipuletus ſit. tũc enim incipit actio, cùm ea per rerũ naturá præſtari poteſt. Sic qui Carthagini dari ſtipuletut, cùm Romæ ſit: tacitè tẽpus cõplecti uidetur, quo perueniri Carthaginẽ poteſt. *Huius exceptionis ſpecies eſt ſ. exc. prox. Planè quomodo tẽpus illud quo dari uel fieri poßit æſtimandum ſit, definitur l. 137. §. cum ita, uſq; ad §. illud inſpiciendum. ff. de uerb. oblig. bis uerbis:* Cum ita ſtipulatue ſim, Epheſi deri? ineſt tempus. quod eũt accipi debeat quæritut? & magis eſt ut totá eam rem ad iudicẽ eut uirũ bonũ remittamue, qui æſtimet quento tẽpore diligẽs paterfamiliâs conficere poſſit, quod facturũ ſe ꝓmiſit: ut qui Epheſi daturum ſe ſpoponderit, neq; diplomete diebue ac noctibus, & omni tẽpeſtate cõtampta, iter cõtinuere cogatur: neq; tam delicetè ꝓgredi debeat, ut reprehenſione dignus appateat: ſed habite ratione tẽporis, ætetia, ſexua, ualerudinis: cum id agatut ut maturè perueniet, id eſt, eodẽ tẽpore, quo pleriq; eiuſdẽ conditionis homines ſolent peruenire: eo tranſacto (quamuis Romæ remenſerit, nec poſsit Epheſi pecuniem dere) nihilominue ei rectè cõdicetur: uel quia per ipſum ſteterit, quo minue Epheſi detet, uel quoniã per alium Epheſi date poſsit, uel quia ubiq; poteſt ſoluere. Nam & quod in diem debetur, entè ſolui poteſt, licet peti non poteſt. Quòd ſi diplomate uſus aut fœlici nauigatione maturius quàm quiſquã peruenerit Epheſum, confeſtim obligatue eſt. Quia in eo quod tẽpore atq; facto finitũ eſt, nullue eſt cõiecturæ locue. Itẽ qui inſulam fieri ſpopondit, non utiq; cõquiſitis undiq; fabris, & plurimis operarijs adhibitis feſtinere debet, nec rurſus uno atq; altero cõtentus eſſe: ſed modue adhibendus eſt ſecundum rationem diligentiæ ædificatoris, & temporũ locorumq;. Item ſi non inchoetur opus: id tantùm æſtimetut quod in illo interuallo effici potuit, tranſactoq; tempore quo inſulam cõſummare oportuerit, ſi poſtea ædificetur, liberetur

rerur reus, ſicut liberatur qui ſe daturum ſpopondit, ſi quandoque tradidit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi difficultas dandi uel faciendi perſonæ ſit, non rei uel naturæ. Hæc replicatio approbatur d.l.137.§. illud inſpiciendum, his uerbis:* Illud inſpiciendum eſt, an qui centum dari promiſit, confeſtim teneatur: an uerò ceſſet obligario, donec conferre pecuniam poſsit? Quid ergo, ſi neque domi habeat, neque inueniat creditorem? Sed hæc recedunt ab impedimento naturali, & reſpiciunt ad facultatem dandi. Eſt autem facultas perſonæ commodum incommodumq;, non rerum quæ promittuntur. Alioquin etſi quis Stichum dare ſpoponderit, quæremus ubi ſit Stichus: ut ſic non multum referre uideatur, Epheſi daturũ ſe, an quod Epheſi ſit, cum ipſe Romæ ſit, dare ſpondeat. Nam hoc qnoque ad facultatem dandi pertinet: quia & in pecunia & Sticho illud commune eſt, quod promiſſor in præſenria dare non poteſt. Et generaliter cauſa difficultatis ad incommodum promiſſoris, non ad impedimentum ſtipulatoris pertinet: ne incipiat dici, eum quoque dare non poſſe, qni alienum ſeruum, quem dominus non uendat, dare promiſerat. *Secunda replicatio eſt: Niſi promiſſor in mora fuerit. Hæc replicatio approbatur l.72.§. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si inſulam fulciri quis ſtipulatus ſit: non eſt expectandum ut inſula ruat, ut ſic deinde agi poſsit. nec ſi inſulam fieri? ut tantum temporis prætereat, quanto inſula fabricari poſsit. Sed ubi iam cœperit mora faciendæ inſulæ fieri: tunc agetur, diesque obligationi cedet. *Concordat l.115.§.fin.ibi: Sabinus. ff. eod. tt. cuius uerba uide J.reg.7. Secunda exceptio eſt: Niſi certo loco dari promiſſum ſit. hoc enim caſu tantum tempus expectandum eſt, quanto poßit ad eum locum perueniri. Quæ exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur Inſt. de uerb.obligat.§. loca etiam, his uerbis:* Loca etiam inſeri ſtipulationi ſolent. Veluti, Carthagini dare ſpondes? Quæ ſtipulatio, licet purè fieri uidetur: tamen reipſa habet tempus adiectum, quo promiſſor utatur ad pecuniam Carthagini dandam. *Concordat l.41.§.quoties. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Quoties in obligationibus dies non ponitur, præſenti die pecunia debetur, niſi locus adiectus ſpacium temporis inducat, quo illò poſsit perueniri. *Concordat item l.73.§. ſicqui Carthagini. ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.except.proxim.in princip. Concordat item l.137.§. cum ita.ff.eod.tt. cuius uerba uide ē. except. proxim. in prin. Concordat item l.2. §. qui ita. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Qui ita ſtipulatur, Epheſi decem dari? ſi ante diem quàm Epheſum perueniri poſsit agat, perperam ante diẽ agit. Quia & Iulianus putat, diem tacitè huic ſtipularioni ineſſe. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi duobus reis promittendi acceptis, unus eo loco ſit, quo dari promiſſum eſt. Hæc replicatio reprobatur l. 9. §. fin. ff. de duob. reis conſtit. his uerbis:* Cùm duos reos promittendi facerem, ſi ex diuerſis locis Capuæ pecuniam dari ſtipulatus ſim: ex perſona cuiuſque ratio proprij temporis habebitur. Nam etſi maximè parem cauſam ſuſcipiunt, nihilominus in cuiuſq; perſona propria ſingulorum conſtitit obligario. *Altera replicatio eſt: Niſi fideiuſſore promittente, reus eo loco ſit, in quo dandum eſt. Et hæc replicatio reprobatur l. 49. §. quæſitum. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Quæſitum eſt, an fideiuſſor, qui Capuæ pecuniam ſe daturum Romæ promiſit, ſi reus promittendi Capuæ eſſet, ſtatim conueniri poſsit? Papinianus dixit, non magis fideiuſſorem confeſtim teneri, quàm ſi ipſe Capuæ ſpopondiſſet, cùm reus adhuc Capuam peruenire non potuiſſet. Nec ad rem pertinere, qnod hoc latere nemo dubitet, nondum fideiuſſorem teneri: quia nec ipſe reus promittendi teneretur. Nam econtrariò quoque, ſi quis reſponderit, quoniam debitor Capuæ ſit, fideiuſſorem confeſtim teneri, non habita ratione taciti proprij temporis: euenturũ ut eo caſu fideiuſſor cõueniatur, quo debitor ipſe, ſi Romæ fuiſſet, non conueniretur. Itaque nobis placet, fideiuſſoriam obligationem conditionem taciti temporis ex utriuſque perſona recipere, tam rei promittendi quàm ipſius fideiuſſoris: quoniam aliud reſpondentibus contra iuris formam in duriorem conditionem acceptus intelligetur. *Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes uide ē. except. proxim. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm quis inſulam fulciri ſtipulatus eſſet, inſula nondum ruit. Hæc exceptio reprobatur l.72. §. fin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ē.except.1. repl.2. Concordat l.98.§.fin. ff.eod.tt.cuius uerba uide ē.d. except.1.in princip. Quarta exceptio eſt: Niſi poſtea conuenerit, ne intra certum tempus agatur. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. item quæritur. ff. de doli mali except. his uerbis:* Quæritur, ſi quis purè ſtipulatus ſit certam quantitatem, quia hoc actum ſit: ſed poſt ſtipularionem interpoſitam pactum ſit, ne interim pecunia uſque ad certum diem petatur: an noceat exceptio doli? Et quidem de pacto cõuento excipi poſſe, neqnaqnã ambigẽdũ eſt: ſed etſi hac quis exceptiõe

uti uo-

uti uelit, nihilominus poterit. *Plura de hac exceptione uide J. lib. proxim.* *Quinta exceptio eſt: Niſi ita ſtipulatio facta ſit: Quod te mihi illis calendis dare oportet, id dare ſpondes? Quæ exceptio approbatur l. 47. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Qui ſic ſtipulatur, Quod te mihi illis calendis dare oportet, id dare ſpondes? uidetur non hodie ſtipulari, ſed ſua die. *Concordat l. 5. §. fin. ff. de nouationib. his uerbis:* Conſtat ex ſtipulatione in diem facta nonationem contingere: ſed non ſtatim ex ea ſtipulatione agi poſſe, antequam dies uenerit. *Sexta exceptio uidetur: Niſi alter reus promittendi in diem uel ſub conditione promiſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 7. ff. de duob. reis conſtit. his uerbis:* Ex duobus reis promittendi alius purè, alius in diem uel ſub conditione obligari poteſt. nec enim impedimento erit dies aut conditio, quo minus ab eo qui purè obligatus eſt, petatur. *Concordat iiſdem uerbis Inſt. de duob. reis ſtipul. §. fin.* *Septima exceptio eſt: Niſi creditor eandem rem poſtea ab alio ſub conditione fuerit ſtipulatus. Hæc exceptio ipſe quidem iure nouationis ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi res pendente conditione perierit, ut certum ſi poſteriorem promiſſorem amplius teneri non poſſe. Hæc replicatio approbatur l. 56. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si hominem quem à Titio purè ſtipulatus fueram, Seius mihi ſub conditione promiſerit, & is pendente conditione poſt moram Titij deceſſerit: confeſtim cum Titio agere potero, nec Seius pendente conditione mihi obligatur. At ſi Titio acceptum feciſſem, Seius exiſtente conditione obligari poteſt. Idcirco hæc tam uariè, quòd homine mortuo deſinit eſſe res, in quam Seius obligetur: acceptilatione interpoſita ſupereſt homo quem Seius promiſerat. *Octaua exceptio eſt: Niſi creditor debitorem id quod ſibi purè debetur, alij ſub conditione ſoluere iuſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 56. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide J. lib. 48. cap. 15. ſpecie 2. exceptione 7.* *Nona exceptio eſt: Niſi cùm ſtipulatio de reddenda pecunia purè facta eſſet, antea cõueniſſet, ut quamdiu uſuræ ſoluerentur, ſors non repetatur. Quæ exceptio approbatur l. 4. in fin. ff. de pactis. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 2. diuiſ. 6. ſpecie 4. Concordat l. 2. §. item quæritur ſi quis purè. ff. de doli mali except. & l. 5. §. fin. ff. de nouat.* *Decima exceptio eſt: Niſi in futurum uſuras à debitore creditor acceperit. Hæc exceptio approbatur l. 56. in prin. ff. de pactis. cuius uerba uide d. diuiſ. 4. ſpecie 5.* *Concordat l. 2. §. nõ malè. ff. de doli mali except. his uerbis:* Non malè quæſitum eſt, ſi creditor uſuras in futurum acceperit, deinde pecuniam nihilominus petat, antequam id tempus prætereat, &c. *Hæc de prima regula eiuſq; exceptionibus. Sed exceptionũ loco hic repeti etiã poſſunt ea quæ habentur J. reg. 8. cum ſequentibus.*

I I. *Regula: Si in diem contracta ſit obligatio, ante diem uenientem agi non poteſt: ſed nec die ueniente, niſi eo præterito. Quæ regula approbatur Inſt. de uerb. obligat. §. omnis ſtipulatio, his uerbis:* Quod in diem ſtipulamur, ſtatim quidem debetur: ſed peti priuſquam dies uenerit, non poteſt. At ne eo quidem ipſo die, in quem ſtipulatio facta eſt, peti poteſt. Quia totus is dies arbitrio ſoluentis tribui debet. Neque enim certum eſt, eo die in quem promiſſum eſt, datum non eſſe, priuſquam is prætererit. *Concordat l. 42. in prin. ibi: cuius natura. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide J. cap. 2. diuiſ. 8. Concordat item l. 146. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Cùm ſoluendi tempus obligationi additur, niſi eo præterito peti non poteſt. *Concordat item l. 41. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Dies adiectus efficit ne præſenti die pecunia debeatur. Ex quo apparet, diei adiectionem pro reo eſſe, non pro ſtipulatore. Idem in idibus & nonis probandum eſt, & generaliter in omnibus diebus. *Concordat item l. 42. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui hoc anno aut hoc menſe dari ſtipulatus ſit: niſi omnibus partibus anni uel menſis præteritis, non rectè petet. *Concordat item l. 46. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Centeſimis calendis dari utiliter ſtipulamur: quia præſens obligatio eſt, in diem autem dilata ſolutio. *Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipul. §. penult. his uerbis:* Qui hoc anno aut hoc menſe dari ſtipulatus eſt: niſi omnibus partibus anni uel menſis præteritis, non rectè petet. *Concordat item l. 9. in prin. ibi: cæterùm. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide J. reg. 4. Huius regulæ ſpecies quoque ſeu exemplum eſt, ſi conditio adiecta obligationi diem in ſe habeat. Quæ ſpecies proponitur & approbatur l. 27. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si ſtipulatus hoc modo fuero, Si intra biennium Capitolium non aſcenderis, dari? non niſi præterito biennio rectè petam. *Concordat l. 72. §. ſi quis ita. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis ita ſtipulatus ſit, Si ante calendas Martias primas opus perfectum non erit, tum quanti id opus erit, tantam pecuniam dari? diem promiſſionis cedere non ex quo locatum eſt opus, ſed poſt calendas Martias: quia nec conueniri ante calendas Martias reus promittendi poterat. *Concordat item l. 99. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ſtipulatus hoc modo fuero, Si intra bienniũ Capitoliũ nõ aſcẽderis, dari? nõ niſi præterito biennio rectè petã. Nam etſi ambigua uerba ſunt, ſic tamen

exau-

exaudiũtur, ſi immutabiliter uerum fuit, te non Capitoliũ aſcendiſſe. *Concordat item l. 101. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis*: Vbi lex duorum menſium fecit meutionem, qui ſexageſimo primo die uenerit, audiendus eſt. Ita enim Imp. Antoninus cum diuo patre ſuo reſcripſit. *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ita facta ſtipulatio ſit, Decem hodie dare ſpondes? Quæ exceptio approbatur l. 118. §. decem hodie. ff. de uerb. obligat. his uerbis*: Decem hodie dare ſpondes? Papinianus dixit, poſſe uel eodem die pecuniam peti: nec uideri præmaturius agi non finito ſtipularionis die, quod in alijs temporibus iuris eſt. Nam peti non debet quod intra tempus comprehenſum ſolui poteſt. In propoſito enim diem non differendæ actionis gratia inſertum uideri, ſed quo præſens oſtendatur, reſponſum eſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi ita concepta ſit ſtipulatio: Decem quoad uiuam dare ſpondes? Hæc exceptio approbatur l. 56. §. qui ita. ff. d. tt. his uerbis*: Qui ita ſtipulatur, Decem quoad uiuam dare ſpondes? confeſtim decem rectè dari perit. *Concordat Inſt. eod. tt. §. at ſi ita, his uerbis*: Si ita ſtipuleris, Decem aureos annuos quoad uiuam dare ſpondes? & purè facta obligatio intelligitur, & perpetuatur: quia ad tempus non poteſt deberi. Sed hæres petendo pacti exceptione ſubmouebitur. *Tertia exceptio eſt: Niſi quis pecuniam ſibi dari ſtipulatus ſit, qua die petierit. Hæc exceptio approbatur l. 133. in prin. ibi: item quæſitum. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ĩ. cap. 9. quæſt. 2. reg. 7.* *Quarta exceptio eſt: Niſi ante diem certum eſſe cœperit, rem dari, uel opus promiſſum die ueniente fieri nõ poſſe. Hæc exceptio reprobatur l. 124. ff. de uerb. obligat. his uerbis*: Iuſulam intra biennium illo loco ædificare ſpondes? ante finem bienuij ſtipulatio nõ committitur, quamuis reus promittendi non ædificauerit, & tantum reſidui temporis ſit, quo ædificium extrui nõ poſsit. neq; enim ſtipulationis ſtatus, cuius dies certus in exordio fuit, ex pòſt facto mutatur. Idq́ue & in ſtipulatione iudicio ſiſtendi cauſa facta placuit: ſcilicet ut aute diem ſtipulatio non committatur, ſi certum eſſe cœperit, pareri ſtipularioni reſiduo tempore non poſſe. *Concordat l. 8. ff. eod. tt. his uerbis*: Iu illa ſtipularione, Si calendis Srichum non dederis, decem dare ſpondes? mortuo homine quæritur, an ſtatim ante calẽdas agi poſſit? Sabinus & Proculus expectandum diem actionis putant: quod eſt uerius. Tota enim obligario ſub condirione & in diem collata eſt: & licet ad condirionem committi uideatur, dies tamen ſupereſt. *Planè admittitur exceptio propoſita in caſu, qui proponitur d. l. 8. in fine, his uerbis*: Sed cum eo qui ita promiſit, Si intra calendas digito cœlum non tetigerim: agi protinus poteſt. Hæc & Marcellus probat. *Concordant ea quæ habentur]. reg. 7. except. 3.* *Quinta exceptio uidetur: Niſi cùm quis ita promiſiſſet, Cùm morier: in inſulam ſit deportatus. Hæc exceptio reprobatur l. 121. §. in inſulam. ff. de uerb. obligat. his uerbis*: In inſulam deportato reo promittendi, ſtipulatio ita concepta, Cum morierie dari? non niſi moriente eo committitur. *Sexta exceptio: Niſi ante diem ad interponendam cautionem agatur. Hæc exceptio approbatur l. 42. ff. de iudicijs, hiſce uerbis*: In omnibus bonæ fidei iudicijs, cùm nondum dies præſtandæ pecuniæ uenit, ſi aliquis agat ad interponendam caurionem, ex iuſta cauſa cõdemnatio fit. *Septima exceptio eſt: Niſi fiſcus aduerſus debitoris ſui debitorem agat. Hæc exceptio approbatur l. 1. C. de condict. ex lege, his uerbis*: Licet ante tempus debita exigi non poſſunt; tamen ſi te ex primipilo debitorem fiſci couſtitutum, ac patrimonium tuum exhauſtum præſes prouinciæ comperit, ut ad ſolutionis ſecuritaté ſolum fœnebris pecuniæ ſubſidium supereſſe uideatur: commonebit debitorem tuum, ſi ſaltem ipſe ſit ſoluendo, ut aute definitũ tempus debita repræſentet, ut fiſco cuius ob neceſsitates publicas cauſam potiorem eſſe oportet, debita pecunia exoluatur. *Octaua exceptio uidetur: Niſi nundinis die ſtipulatio ſit facta. hoc enim caſu primo nundinarũ die actio competere uidetur. Sed hæc exceptio reprobatur l. 138. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis*: Eum qui certarum nundinarum diebus dari ſtipuletur, primo die poſſe petere, ait Sabinus. Proculus autem & cæteri diuerſæ ſcholæ authores, quamdiu uel exiguum tempus ex nundinarum ſpacio ſupereſſet, peti non poſſe exiſtimant. Sed ego cum Proculo ſentio. *Nona exceptio uidetur: Niſi ante calendas dari ſit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur]. reg. 4.*

III. *Regula: Si quis calendis Ianuarijs dari ſtipulatus ſit, intelligitur proximis calendis Ianuarijs dari ſtipulatus. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 41. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis*: Eum qui calendis Ianuarijs ſtipulatur, ſi adijciat Primis uel Proximis: nullã habere dubitationem palàm eſt. Sed etſi dicat Secũdis uel Tertijs, uel quibuslibet alijs: æquè dirimit quæſtionem. Si autem non addat, quibus: facti quæſtionem inducere quid, fortè ſenſerit, hoc eſt, quid inter eos acti ſit. Vtique enim hoc ſequimur, quod actum eſt, eaſq; aſſumimus. Si autem non appareat: dicendum eſt, quod

Sabinus,

Sabinus, primas calendas Ianuatias ſpectandas. Planè ſi ipſa die calēdarum quis ſtipulationem interponat, quid ſequemur? & puto actum uideti de ſequentibus calendis.

I I I I. *Regula: Ante calendas dari ſtipulari, nihil aliud eſt quàm calendis dari. Quæ regula approbatur l. 13. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Qui ante calendas ptoximas ſtipulatut, ſimilis eſt ei qui calendis ſtipulatur. *Concordat l. 56. §. qui ita. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui ita ſtipulatut, Ante calendas proximas dare ſpondes? nihil differt ab eo qui calendis dari ſibi ſtipulatut.

V. *Regula: Si quis calendis Ianuarijs uel Februarijs, poſt annum uel poſt biennium dari ſtipulatus eſt: calendis Februarijs uel poſt biennium debetur. Quæ regula approbatur l. 12. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si ita ſtipolatus fuero, Calendis Ianuarijs uel Februsrijs date ſpondes? perinde eſt qnaſi calendis Februarijs dari ſtipulatus ſim. *Concordat l. 109. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ita ſtipulatus fueto, Decem aut quindecim dabis? decem debentut. Item ſi ita, Poſt annum aut bienniom dabis? poſt biennium debetur: qoia in ſtipularionib. id ſeruatut, ut quod minus quodq; lōgius eſt, uideatur in obligarionem deductum.

V I. *Regula: Si ſub conditione obligatio contracta eſt, non niſi exiſtente conditione actio competit. Quæ regula approbatur l. 9. in princip. ibi: cæterùm. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si in dlem ſit, uel ſub conditione obligatio: ante diem uel cōditionem non poteto agere. *Cōcordat Inſt. de uerb. oblig. §. ex conditionali, his uerbis:* Ex conditionali ſtipulatione tantùm ſpes eſt debitum iri, eamque ipſam ſpem in hæredem tranſmittimus, ſi priuſquam conditio extet, mors nobis contigerit. *Item concordat l. 35. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Non quemadmodum fideiuſſoris obligatio in pendenti poteſt eſſe, uel in fututum concipi: ita iudicium in pendenti poteſt eſſe, uel de his rebus quæ poſtea in obligstionem aduenturæ ſunt. Nam neminem puto dubitaturum, quin fideiuſſor ante obligationem rei accipi poſsit: iudicium uerò antequam aliquid debeatur, non poſsit. *Concordat item l. 131. in fine. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Quod pendet, non eſt pro eo, quaſi ſit. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi in præteritum uel præſens tempus conditio ſit concepta. Hæc exceptio approbatur l. 100. ff. de uerb. obligat. hiſce uerbis:* Conditio in præteritum, non tantùm in præſens tempus relata, ſtarim aut perimit obligationem, aut omnino non differt. *Concordat Inſt. eod. tt. §. conditiones, his uerbis:* Conditiones quæ ad præſens uel præteritum tempus referuntur, aut ſtatim infitmant obligationem, aut omnind nō differunt: ueluti, Si Titius conſul fuit: uel, Si Mæuius uiuit, dare ſpondes? Nam ſi ea ita non ſunt, nihil ualet ſtipulatio: ſin autem ita ſe habent, ſtatim ualet. Quæ enim per rerum naturam ſunt certa: non morantur obligationem, licet apud nos incetta ſint. *Concordat item l. 37. cum duab. legibus ſequentibus. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Cùm ad præſens tempus conditio confertur, ſtipulatio non ſuſpenditut: Et ſi conditio uera ſit, ſtipulario tenet, quamuis tenete contrahentes conditionem ignoteut: ueluti, Si tex Parthorum uiuit, centum date ſpondes? Eadem ſunt & cum in præteritum conditio confertur. Reſpiciendum enim eſt, an quantum in natuta hominum ſit, poſsit ſciri eam debitum iri. Itaque tunc poteſtatem conditionis obtinet, cum in futurum confertur. *Concordat item l. 120. in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide j. lib. 38. cap. 4. except. 25. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi contrahentes conditionem extitiſſe ignorent. hoc enim caſu actio non datur, priuſquam reſcierint eam extitiſſe. Quæ replicatio approbatur l. 10. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Hoc iute utimur, ut ex hac ſtipulatione, Si Lucius Titius anto calendas Maias in Italiam non uenerit, decem dare ſpondes? non antè peti quidquam poſsit, quàm exploratum ſit aoto eam diem in Italiam Titiom uenire oon potuiſſe, neque ueniſſe: ſiue eo uiuo, ſiue eo mortuo id acciderit. *Planè quoad agendum, propoſitæ replicationi locus eſt, quoad obligandum uerò, ei locus non eſt, ut ex ijs quæ paulo ſuperius propoſita ſunt conſtat.*

V I I. *Regula: Si ſub conditione non faciendi quid ſit promiſſum, non antè competit actio, quàm certum eſſe cœperit; id amplius fieri non poſſe. Si enim adhuc fieri poßit, tanquam pendente conditione actio denegatur. Quæ regula approbatur l. 115. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Ita ſtipulatus ſum te ſiſti in certo loco, Si nō ſtiteris, quinquaginta aureos dare ſpondes? Si dies in ſtipulatione per errorem omiſſus fuerit, còm id ageretur, ut certo dio ſiſteres: imperfecta erit ſtipulatio, non ſecus ac ſi quod pondere, numero, menſuta continetur, ſine adiectione ponderis, numeri, menſuræ ſtipulatus eſſem: uel inſulam ædificari, non demonſtrsto loco: uol fundum dari, non adiecto nomine. Quid ſi ab inirio id agebatut, ut quocunque die ſiſtetes, et ſi non ſtetiſſes, pecuniam dates: quaſi quælibet ſtipula-

rio ſub condirione concepta uires habebit: nec antè committetur, quàm fuerit declaratnm, reum promittendi ſiſti non poſſe. Sed eiſi ita ſtipulatus fuero, Si in Capitolium non aſcenderis, uel Alexandriam non ieris, centum dare ſpondes? non ſtatim committitur ſtipulatio, quamuis Capitolium aſcendere, uel Alexandriam peruenire potueris: ſed cùm certum eſſe cœperit, te Capitolium aſcendere, uel Alexandriam ire non poſſe. Item ſi quis ita ſtipuletur, Si Pamphilum non dederis, centum dare ſpondes? reſpondit Pegaſus non antè committi ſtipulationem, quàm deſijſſet poſſe Pamphilus dari. Sabinus autem exiſtimabat ex ſententia contrahentinm, poſtquam homo potuiſſet dari, confeſtim agendum: & tamdiu ex ſtipularione non poſſe agi, quamdiu per promiſſorem non ſtetiſſet, quo minus eum daret: idq́ue defendebat exemplo penus legatæ. Hæredem etenim, ſi dare potuiſſet penum, nec dediſſet: confeſtim in pecuniam legatam teneri ſcripſit. Idq́ue utilitatis cauſa receptum eſt ob defuncti uoluntatem, & ipſius rei naturam. Itaque poteſt Sabini ſententia recipi, ſi ſtipulatio non à condirione cœperit: ueluti, Si Pamphilum nõ dederis, dari tantum ſpondes? ſed ita concepta ſit: Pamphilnm dare ſpondes? Si non dederis, tantum dare ſpondes? Quod ſine dubio nerum erit, cum id actum probatur, ut ſi homo datus non fuerit, & homo & pecunia debeatur. Sed etſi ita cautum ſit, ut ſola pecunia non ſoluto homine debeatur, idem defendendum erit: quoniam uoluntas fuiſſe probatur, ut homo ſoluatur, aut pecunia petatur. *Concordat propoſitæ regulæ Inſtit. de uerb. obligat. §. ſi quis ita, his uerbis:* Si quis ita ſtipuletur, Si in Capitolium non aſcendero, dare ſpondes? perinde erit ac ſi ſtipulatus eſſet, cum moreretur, ſibi dari. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſtipulatio non à conditione cœperit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & declaratur uerbis ſupra propoſitis hiſce:* Sabinus autem exiſtimabat ex ſententia contrahentium, &c. *Secunda exceptio eſt: Niſi dies conditioni inſit. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſupra reg. 2. exceptione 4. Tertia exceptio eſt: Niſi ita ſtipulatio ſit facta, Si digito cœlum non attigero. Quæ exceptio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipul. §. ſi impoſſibilis, in fine, his uerbis:* Si ita ſtipuletur, Si digito cœlum non attigero, dare ſpondes? purè facta obligatio intelligitur. Ideoque ſtatim peti poteſt. *Concordat l. 7. ff. de uerb. obligation. cuius uerba uide 3. lib. proxim. cap. 3. exceptione 37. Concordat item l. 8. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſupra reg. 2. except. 4. Concordat item l. 9. §. 1. ff. de nouationib. his uerbis:* Qui ſub conditione ſtipnlatur, quæ, &c.

VIII. Regula: *Si actor uel reus in magiſtratu ſit temporali, differtur actio, donec magiſtratus ſit finitus. Quæ regula approbatur l. 48. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Pars literarum diui Hadriani. *Τοὺς ἄρχοντας ἐν ᾧ ἄρχουσιν ἐνιαυτῷ, μὴ εἰσιοῦσι δίκην ἰδίαν, μήτε διώκοντας, μήτε φεύγοντας, μήτε περὶ ὧν ἐπίτροποι ἢ κηδεμόνες εἰσιν. ἐπειδὰν δὲ ἐξέλθῃ ἡ ἀρχὴ, καὶ αὐτοῖς πρὸς τοὺς φεύγοντας, καὶ φεύγουσι πρὸς αὐτοὺς εἰσαγωγίμους εἶναι τὰς δίκας*: id eſt, Prætores quo anno cum imperio ſunt, neque propriam, neque eorum quorum tutelam uel curam gerunt, cauſam in iudicio uel agendo uel defendendo ſuſtinento. Simulacuerò magiſtratus dies exierit, non ipſis tantùm aduerſus reos ſuos, ſed etiam alijs aduerſus ipſos litem intentare ius faſq́ue eſto. *Concordat l. 2. in princip. ff. de in ius uocando, his uerbis:* In ius uocare non oportet neque conſulem, neq; præfectum, neque prætorem, neque proconſulem, neque cæteros magiſtratus qui imperium habent, & qni coercere aliquem poſſunt, & iubere in carcerem duci: neque pontificem, dum ſacra facit: neque eos qui propter loci religionem inde ſe mouere non poſſunt: nec eum qui equo publico in cauſa publica tranſuehitur. *Concordat item l. 26. ff. de officio præſidis. cuius uerba uide ſupra lib. 5. cap. 9. membr. 2. de ſequeſtr. quæſt. 1. except. 1. Concordat item l. 18. §. fin. ff. ad l. Iul. de adulter. cuius uerbarum concordantibus uide ſupra lib. 3. cap. 2. exceptione 8. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi fideiuſſor eius conueniatur, non ipſe principalis. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 12. ff. iudicatum ſolui. cuius uerba uide ſupra lib. 6. cap. 10. quæſt. 4. except. 14. Altera exceptio eſt: Niſi minor ſit magiſtratus, qui ſine imperio & ſine poteſtate eſt. Hæc exceptio approbatur l. 32. ff. de iniurijs, hiſce uerbis:* Nec magiſtratibus licet aliquid iniurioſè facere. Si quid igitur per iniuriam fecerit magiſtratus uel quaſi priuatus, uel fiducia magiſtratus: iniuriarum poteſt conueniri. Sed utrum depoſito magiſtratu, an uerò & quamdiu eſt in magiſtratu? Sed uerius eſt, ſi is magiſtratus eſt, qui ſine fraude in ius uocari non poteſt: expectandum eſſe quoad magiſtratu abeat. Quòd ſi ex minoribus magiſtratibus erit, id eſt, qui ſine imperio aut ſine poteſtate ſunt magiſtratus: & in ipſo magiſtratu poſſe eos conueniri. *Concordat l. 29. §. municipales. ff. ad l. Aquiliam,*

his

his uerbis: Municipales magiſtratus, ſi damnum iniuria dederint, poſſunt Aquilia teneri. *Tertia exceptio eſt: Niſi repetundarum agatur. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 2. cap. 3. action. 1. quæſtione 4. regula 1. Quartæ exceptionis loco notandum, quòd regula propoſita hodie in Præſide prouinciæ ſit ſublata, Nouell. c. 86. §. porrò ſi contingat. cuius uerba uide ſ. lib. 2. cap. 2. reg. 3.*

IX. Regula: *Si reus reipub. cauſa abſit, actio aduerſus eum differenda. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 16. §. ante. ff. de legationibus, his uerbis:* Ante legationem ſuſceptam ſi cui negocium moueatur, etiam abſens defendi debet: ſuſcepta legatione, non niſi iniuncto munere fungatur. *Concordat l. 2. in princip. ibi: nec eum qui equo. ff. de in ius uocando. cuius uerba uide ſ. reg. proxim. in princip. Concordat item l. 1. cum lege ſequente. ff. eum qui appellauerit, his uerbis:* Eum qui appellauerit oportera In prouincia defendi in alijs ſuis cauſis, etiamſi appellationia cauſa peregrinetur: diui fratres Decimio Philoni reſcripſerunt. Hoc enim illis præſtatur, ne neceſſa habeant ſe defendere, qui reipub. cauſa abſunt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi antequam reipub. cauſa abeſſe cœperit, actio ſit ſuſcepta. Quæ exceptio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Ante legationem ſuſceptam ſi cui negocinm moueatur, etiam abſens defendi debet. *Plura de regula propoſita uide ſ. lib. 5. capite 2. quæſtione 1. exceptione 15. replicat. 5.*

X. Regula: *Si reus ſacra faciat, uel alioquin propter loci religionem diſcedere non poteſt, actio differenda eſt. Quæ regula approbatur l. 2. in prin. ff. de in ius uocando. cuius uerba uide ſ. reg. 8. in princip.*

XI. Regula: *Si reus cogatur alibi in iure uel certo loco ſiſti, differenda eſt aduerſus eum actio. Quæ regula approbatur l. 2. §. fin. & l. 4. in prin. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. reg. proxim. Huius exceptio eſt: Niſi appellans appellationis cauſa abſit. Quæ exceptio approbatur l. 1. ff. eum qui appell. cuius uerba uide ſ. reg. 9.*

XII. Regula: *Si reus uxorem ducat, uel reo nubat, differtur eius actio. Quæ regula approbatur cum alijs quibuſdam, l. 2. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de in ius uocando, his uerbis:* In ius uocari non debet qui uxorem ducit, aut quæ nubit: nec iudicem oportet, dum de re cognoſcit: nec dum quis apud prætorem cauſam agit: neque funus familiare ducentem, iuſta'ue mortuo facientem: uel qui cadauer perſequuntur: quod etiam uidetur reſcripro diuorum fratrum comprobatum eſſe. Quique litigandi cauſa neceſſe habet in iure uel certo loco ſiſti.

XIII. Regula: *Si reus iudex de alis cauſa cognoſcat, differenda aduerſus eum actio eſt. Quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec iudicem oportet, dum de re cognoſcit.

XIIII. Regula: *Si reus funus ducat, uel iuſta mortuo faciat, mortuumq́; lugeat. ex hac enim cauſa actio differenda. Et hæc regula approbatur uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Neque funus familiare ducentem, iuſta'ue mortuo facientem, uel qui cadauer proſequuntur. *Concordat l. ult. C. de ſepulchro uiolato. cuius uerba uide ſ. lib. 26. cap. 5. quæſtione 2. cauſa 8. Concordat item Nouell. c. 60. in princip. uſque ad §. porrò & illud, his uerbis:* Qui contemplanda rernm ueritate intentum habent animum, hi ſi uerè & recto iudicio ſingula explorent, facilè ad querelas progredi non ſolent. Ac probabile eſt ob legum quotidie à nobis propoſitarum multitudinem nonnullos ſuccenſere, parum reputantes in animo, quòd ſubinde poſtulante neceſſitate, conſonas rebus leges ferre compellamur, ſemper aliquibus præter opinionem enaſcentibus, quę per deſcriptas iam leges ad ſanitatem perduci nequeant. Cuius generis quiddam nuper quoque innotuit. Nam cùm deberi ſibi quiſpiam ab altero diceret, ſimul ac hominem in mortis intellexit exiſtere articulo, coactis militibus & ſeruis, alijsq́ue complnribus, ui ipſum uitam iam finientem adoritur: isq́ue non prius indignè id ferre & clamare deſtitit, quàm undique uiolentia circumfuſus, animam emitteret. At ille propria authoritate ſigna rebus impoſuit, nemine eorum qui in magiſtratum collocati ſunt, præſente, aut ullo omnino legitimo & ciuili ordine obſeruato. Sed neque ſic quidquam remiſit, quin non dubitauit etiam mortuo facera contumeliam, primùm inſiſtens ne ſepultura fieret: deinde poſtquam ægrè domo cadauer efferri conceſſit, apprehenſo feretro publicæ funeris elationi obſtitit, neque ſe prius remiſſurum ait, quàm abſtuliſſet debitum. Interim cum accepiſſet qui eam pecuniam conſtitueret, uix tandem demortuum terræ mandare permiſit. Quanquam autem cauſæ per quam hoc delicti admiſſum eſt, comperens iam forma data eſt: è re tamen fore arbitramur, ſi etiam generali iſta lege corrigamus, nō concedentes, ut eadem denuò nullo unquam tempore comprehenſa legibus peccentur. Sancimus igitur, ſi quis ſuperſtite adhuc illo quem ſibi debere pu-

tat, per uim domum eius occupet, & negocium ea re faceſſat uel ſuperſtiti adhuc homini, uel familiaribus eius (nempe uxori, liberis, toti denique familiæ) aut etiam ſigna rebus propria authoritate auſit imponere, non prius decreta, & legitimo ordine poſt eius mortem, qui debere dicebatur, cuſtodito: omnino & actione excidito, ſiue iuſtam eam habeat, ſiue iniuſtam: & quantum debere eum dixerit, tantundem alterum inſuper exigitor, & dato iniuria affectis hæredibus: tum uerò & publicationem in tertiam bonorum partem ſuſtineto, prout præſtantiſsimus philoſophus Marcus Imperator in ſuis deſcripſit legibus, & infamia percellitor. Quem enim hominis natura pudore non ſuffudit, is profectò dignus eſt, ut & in bonis & exiſtimatione, & omnibus alijs moleſtetur. Si uerò defuncto aliquo etiam circa defuncti ſepulturam aliquid delinquat, & funeris elationem prohibeat: tametſi iam à patre noſtro de hoc conſcripta lex ſit; delicta tamen maior quædam pœna. Per nos quoque conſequitor, & iiſdem ſubiaceto pœnis, quas præſens lex illis infert, qui quale diximus, in uiuentem adhuc deliquerint: excellenter quidem in hanc rem prouidentiam conferente glorioſiſs. præfecto huius almæ urbis, cui etiam horum delictorum coercitio curæ eſt. Non minus autem & glorioſiſs. ſacrorum noſtrorum prætoriorum præfectis, & glorioſiſs. ſacrorum noſtrorum officiorum magiſtro, & quæ unquam cohortes his obtemperant. Nam cùm contumeliæ ipſi naturæ illatæ communes ſint, & ad omnes pertineant: conuenit etiam, ut omnibus in commune iudicibus in his prohibitio permittatur, & uindicta. His non tantùm in alma hac urbe ualentibus, ſed etiam per omnes gentes, in quas imperium nobis Deus uel initiò dedit, uel inſuper addidit, atque etiam dabit, inquit ante nos quidam, prouidentiam & curam in hanc rem collocantibus magiſtratibus prouincialibus, ſiue militaribus ſiue ciuilibus. Inſequitor enim hic quidem magiſtratus, & eorum cohortes pœna quinquagenarum librarum auri, ſi quis eorum negligentius ſe in hac re geſſerit. Prouinciales uerò quinarum, niſi & ipſæ animum ad hoc proſequendum appulerint, cum denunciatio aliqua uel hic uel per prouinciam facta fuerit. *Concordat item Nouell. c. 115. §. memoria, his uerbis:* Memoria tenemus legem à nobis promulgatam, per quam iuſsimus ne cui prorſus defunctorum cadauera debiti nomine detinere, aut horum ſepulturæ impedimentum inferre liceat. Sed in præſentia cognouimus nonnullos defuncti cuiuſdam patrem, cum ex funere filij ſui regrederetur, debiti nomine prehendiſſe. Et propterea pium iuxtà, & humanitati nobis conſentaneum eſſe uiſum eſt, huiuſmodi crudelitatem pientiſsima lege coercere. Sancimus igitur, ut nemini prorſus defuncti hæredes, uel parentes, uel liberos, uel uxorem, uel adgnatos, uel alios cognatos, uel alioquin adfines eius, uel fideiuſſores ante nouem dierum ſpacium, in quibus lugere uidentur, actionem intentare liceat, aut quocunque modo negocium faceſſere, aut citationem aliquam ijs offerre, ſeu in ius uocare, ſiue debiti nomine, quod à defuncto deſcendit, ſiue quacunque alia de cauſa, quæ ſpecialiter memoratas perſonas reſpiciat. Sin uerò intra nouem dies quamlibet prædictarum perſonarum prehendere, aut adoriri, aut cautionem aliquam, ſeu promiſsionem, ſeu fideiuſsionem ab ulla earum accipere auſus fuerit: ut hæc omnia irrita ſint, ſancimus. Poſt decurſum uerò nouem dierum, ſi quis contra huiuſmodi perſonas aliquam ſe habere actionem putauerit: has ſecundum leges exerceto, nullo uidelicet præiudicio actoribus ex hoc interuallo circa longi temporis præſcriptionem, aut quamcunque aliam legitimam allegationem penitùs generando.

X V. Regula: *Si per actionem propoſitam maiori cauſæ præiudicium futurum eſt: ea differri debet, donec maior cauſa finiatur. Quæ regula cum alijs quibuſdam approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 7. cap. 8. quæſt. 1. reg. 3. cum ſequentibus.*

X V I. Regula: *Si reus non ſuo, ſed alieno nomine ſit obligatus: prius actio aduerſus principalem eſt inſtituenda. Quæ regula approbatur Nouell. c. 4. De qua uide ſ. lib. 45. cap. 3. quæſt. 6. reg. 2.*

X V I I. Regula: *Si hæres adhuc de adeunda hereditate deliberet, uel inuentarium conficiat: differtur aduerſus eum actio. Quæ regula approbatur l. ultim. §. donec tamen. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ſ. lib. 30. capite 1. quæſtione 6.*

X V I I I. Regula: *Si ius teſtamenti pendet, hæres ſcriptus ex eo dilatoriam habet exceptionem. Quæ regula approbatur l. 14. ff. de action. & obli.*

& obligat. cuius uerba cum concordantib. uide ȷ. lib. 48. cap. 16. except. 7.

X I X. Regula, *De exceptione pacti intra certum tempus non petendi, proponitur l. 2. §. item queritur. ff. de doli mali except. cuius uerba uide ȷ̄. reg. 1. except. 4.*

X X. Regula: *Si princeps reo dilatoriam exceptionem conceſſerit, interim conueniendus non eſt. Quæ regula approbatur l. 2. C. de precibus Imp. offer. cuius uerba uide ȷ̄. libro primo, capite 10. exceptione 14. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi reus actori non caueat idoneè finito tempore debitum iri ſolutum. Hæc exceptio approbatur l. 5. C. eod. tt. cuius uerba uide d. exceptione 14.*

X X I. Regula: *Propter ferias etiam differtur actio. De qua re uide ȷ̄. lib. 5. cap. 1. quæſt. 2.*

X X I I. Regula, *De pœna, ſi ante tempus agatur, proponitur Inſt. de except. §. ergo ij quib. his uerbis:*. Quibus intra certum tempus agere uolentibus obijcitur exceprio, aut pacti conuenti, aut alia ſimilis: ij differre debent actioné, & poſt tempus agere. Ideo enim & dilatoriæ iſtæ exceptiones appellantur. Alioqui ſi intra tempus egerint, obiectaque ſit exceptio: neque eo iudicio quidqnam conſequebantur, propter exceptionem: neque poſt tempus olim agere poterant, cum temerè rem in iudicium deducebant, & conſumebant, qua ratione rem amittebant. Hodie autem non ita ſtrictè hoc procedere uolumus: ſed eum qui ante tempus pactionis uel obligationis litem inferre auſus ſit, Zenonianæ conſtitntioni ſubiacere cenſemus, quam ſacratiſsimus legislator de ijs qui tempore plns petierint, protulit: ut & indncias, quas ipſe actor ſponte indulſerit, uel quas natura actionis continet, ſi contempſerit, in duplum habeant ij qui talem iniuriam paſsi ſunt: & poſt eas finitas non aliter litem ſuſcipiant, niſi omnea expenſas litis antea acceperint: ut actores tali pœna perterriti, tempora litium doceantur obſeruare. *Hactenus, quando competant actiones expoſitum eſt: nunc quamdiu competant, eſt exponendum.*

QVAMDIV COMPETAT actio? & de temporalibus præſcriptionibus. Cap. X V.

O*Mnis actio aut temporalis eſt, aut perpetua, id eſt, uſq; ad triginta annos competens. Quæ regula approbatur Inſt. de perpetuis & tempor. actionib. in prin. his uerbis:* Hoc loco admonendi ſumus, eas quidé actiones, quæ ex lege, ſenatusúe conſulto, ſiue ex ſacris cõſtitutionibus proficiſcuntur: perpetuò ſolere antiquitùs competere, donec ſacræ conſtitutiones tam in rem, quàm in perſonam actionibus certos fines dederunt: Eas uerò, quæ ex propria prætoris iuriſdictione pendent: plerunque intra annum uiusre. Nam & ipſius prætoris intra annum erat imperium. Aliquando tamen & in perpetuum extenduntur, id eſt, uſqne ad finem ex conſtitutionibus introductum: quales ſunt eæ quas bonorum poſſeſſori, cæterisque qui hæredis loco ſunt, accommodat. Furti quoqne manifeſti actio, quamnis ex ipſins prætoris iuriſdictione proficiſcatnr, tamen perpetuò datur. Abſurdum enim eſſe exiſtimauit, anno eam terminari. *Sanè actianum temporalium aliæ anno finiuntur, ut de prætorijs actionibus iam dictum eſt: aliæ breuiori, aliæ longiori tempore: breuiori quidem, ut actio redbibitoria, quæ poſt ſex menſes expirat. longiori tempore competentes actiones aliæ biennio finiuntur, ut actio de dolo: aliæ triennio, ut uendicatio rei mobilis, bona fide ab alio poſſeſſæ: aliæ quadriennio, ut nunciatio bonorum uacantium: aliæ quinquennio, ut querela de inofficioſo teſtamento. Ita ſingulæ actiones temporales certum à legibus tempus habent definitum, intra quod competant, & poſt quod temporali præſcriptione excludantur. De quo ſingulæ actionum ſpecies ſunt diſpiciendæ. Quibus autem actionibus nullum certum à lege tempus eſt præfinitum, eæ olim quidem perpetuæ erant: hodie uerò uſque ad triginta annos durant, ut ex ijs quæ iam propoſita ſunt, conſtat. Cui concordat l. 3. C. de præſcript. 30 uel 40 annor. his uerbis:* Sicut in rem ſpeciales, ita de uniuerſitate ac perſonales actiones ultra triginta annorum ſpacium minimè protendantur: ſed ſi qua res uel ius aliquod poſtuletur, uel perſona qualicunque actione uel perſecutione pulſetur, nihilominus erit agenti triginta annorum præſcriptio metuenda. Eodem etiam iure in eius perſona ualente, qui pignus uel hypothecam non à ſuo debitore, ſed ab alio per longum tempus poſsidente nititur uindicare. Quæ ergo antea non ſunt motæ actiones, triginta annorum iugi ſilentio, ex quo competere iure cœperunt, uiuendi ulterius non habeant facnltatem. Nec ſufficiat precibus oblatis ſpeciale quoddam (licet per adnotationem) promeruiſſe reſponſum, uel etiam in iudicijs allegaſſe: niſi allegato ſacro reſcripto, aut in iudicio poſtulatione depoſita, fuerit ſubſecuta per executorem conuentio: non ſexus fragilitate, non abſentia, non militia contra hanc legem defendenda, ſed pupillari ætate duntaxat (quamuis ſub tutoria defenſione conſiſtat) hnic eximenda

menda ſanctioni. Nam cùm ad eos annos peruenerint, qui ad ſolicitudinem pertinent curatoris: neceſſariò eis ſimiliter ut alijs annorum triginta interualla ſeruanda ſunt. Hæ autem actiones annis triginta continuis extinguantur quæ perpetuæ uidebantur, non illæ quæ antiquis temporibus limitabantur. Poſt hanc verò temporis definitionem, nulli mouendi ulterius facultatem patêre cenſemus, etiamſi ſe legis ignorantia excuſare tentauerit. *Planè regulæ propoſitæ tam quoad temporales, quàm quoad perpetuas actiones, quæ iure nouo triginta annis (ut iam dictum eſt) finiuntur, exceptiones generales & communes hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi de iure publico, & publica utilitate agatur. Hæc exceptio approbatur l.5. C. de operib. publicis. cuius uerba uide ſ. lib.12.cap.11.reg.8.*

II. EXCEPTIO: *Niſi fiſcus agat. Hæc exceptio reprobatur l.6.C.de iure fiſci. cuius uerba uide ſ.lib.11.cap.1.quæſt.5.reg.1.*

III. EXCEPTIO: *Niſi perſonalis ſit actio. Hæc exceptio uidetur approbari l.5.C. quibus non obijcitur longi temp. præſcript. his uerbis:* Neque mutui, neque commodati, aut depoſiti ſeu legati, uel fideicommiſsi, uel tutelæ, ſeu alij cuilibet perſonali actioni longi temporis præſcriptionem obijci poſſe, certi iuris eſt. *Hanc legem Accurſius interpretatur de decem & uiginti annorum præſcriptione. Et rectè quidem. Verùm non ineptè accipi poteſt etiam de iure antiquo, quo omnes huiuſmodi actiones erant perpetuæ, poſtea autem iure nouo triginta annorum ſpacio concluſæ, ut ſ. eod. cap. in princip. eſt oſtenſum. Proinde minoris quidem temporis præſcriptionibus exceptio propoſita obſtat, triginta uerò annorum præſcriptioni hodie non obſtat. Cui concordat l. 3. §.hæ autem. C. de præſcriptionib. triginta annor. cuius uerba uide paulo ſuperius. Concordat item l. 1. §.ad hæc cum nihil. C.de annali except. his uerbis:* Cùm nihil prohibet, etiam ea quæ aliquam dubitationem acceperunt, clarioribus & compendioſis ſanctionibus renouari: iubemus omnes perſonales actiones, quas uerboſa quorundam interpretatio iactare extra metas triginta annorum conabatur, triginta annorum ſpacijs concludi: niſi legitimus modus, qui & ueteribus & noſtris legibus enumeratus eſt, interruptionem temporis introduxerit, ſola hypothecaria actione quadraginta annorum utente curriculis. Nemo itaque audeat, neque actionis familiæ erciſcundæ, neque communi diuidundo, neque finium regundorum, neque pro ſocio, neque furti, neque ui bonorum raptorum, neque alterius cuiuſcunque perſonalis actionis uitam longiorem eſſe triginta annis interpretari: ſed ex quo ab initio competit, & ſemel nata eſt, & non iteratis fabulis ſæpe recreata, quemadmodum in furti actione dicebatur, poſt memoratum tempus finiri. Exceptis omnibus actionibus, licet perſonales ſint, quæ in iudicium deductæ ſunt, & cognitionalia acceperũt certamina, & poſtea ſilentio traditę ſunt: in quibus nõ triginta, ſed quadraginta annos eſſe expectandos, ex quo nouiſsimum litigatores tacuerũt, lex noſtra antea promulgauit.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi pignoraticia actione ad reddendum pignus agatur. Hæc exceptio approbatur l.9.in prin.C.de act.pignorat. his uerbis:* Neque creditores, nec qui his ſucceſſerunt, aduerſus debitores pignori quondam res nexas petentes, reddita iure debiti quantitate: uel his non accipientibus, oblata & conſignata & depoſita, longi tẽporis præſcriptione muniri poſſunt. Vnde intelligis, quòd ſi originẽ rei probare potes: aduerſario tenente, dominium uindicare debes. *Concordat l.11.C.eod.tit.his uerbis:* Quo minus fructuũ quos creditor ex reb. obligatis accepit, habita ratione, ac reſiduo debito ſoluto, uel (ſi per creditorẽ factũ fuerit quo minus ſolueretur) oblato, & cõſignato, & depoſito, pignora quæ in eadẽ cauſa durãt, reſtituat debitori: nullo ſpacio longi tẽporis defenditur. *Has leges Accurſius de minoris tẽporis, quam triginta annorũ præſcriptione interpretatur. Et rectè quidem. Sed uſu receptum eſt, ut nec centum annorum præſcriptione actio propoſita ſubmoueatur.*

V. EXCEPTIO: *Niſi actio ſemel in iudiciũ fuerit deducta, & reus interpellatus. Hæc exceptio approbatur l. ult. C.de præſcript. 30 annor. his uerbis:* Sępe quidã ſuos obnoxios in iudiciũ uocãtes, & iudicia rijs certaminibus uentilaris, nõ ad certũ finem lites perducebant, ſed taciturnitate in medio tempore adhibita ꝑpter potentiã fortè fugientiũ, uel ſuã imbecillitatẽ, uel alios quoſcunq; caſus (cũ ſortes humanæ multæ ſunt) qui nec dici nec numerari poſſunt, deinde iure ſuo lapſi eſſe uidebantur, eo quòd poſt cognitionẽ nouiſsimam ſpacium triginta annorũ effluxit: & huiuſmodi exceptione oppoſita, ſuas fortunas ad alios tranſlatas uidẽtes, meritò quidẽ ſine remedio antè lugebant. Quod nos corrigentes, eandem exceptionem, quæ ex triginta annis oritur, in huiuſmodi caſu minimè opponi patimur: ſed licet perſonalis actio ab initio fuerit inſtituta, eam tamen in quadraginta annos extendimus:

cum

cum non ſimilis ſit qni penitùs ab initio tacuit, ei qui & poſtulationem depoſuit, & in iudicinm uenit, & ſubijt certamina, litem autem implere per quoſdam caſus præpeditns eſt. Sed licet ipſe actor deſecerit, tamen ſuæ poſteritati huius cauſæ curſum eum relinquere poſſe definimus, & eius hæredibus uel ſucceſſoribus liceat eam adimplere, nullo modo triginta annorum exceptione ſublata. Quod tẽpus, id eſt, quadragints annorum ſpacium, ex eo decernimus numerari, ex quo nouiſſima proceſsit cognitio, poſtquam utraq; pars ceſſauit. *Concordat l. 181. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ſ. cap. 6. reg. 5. except. 1. repl. 1. Item concordat l. 1. in fine. C. de præſcript. longi temp. cuius uerba uide j. repl. 1. Concordat item l. 2. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 22. cap. 2. except. 11. in prin. Concordat l. 10. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 22. cap. 5. exception. 51. Concordat item l. 2. §. exceptis. C. de annali exception. cuius uerba uide ſ. exception. 3. Concordat item l. 4. C. quib. non obijcitur longi temp. præſcript. cuius uerba uide j. exception. 9. Concordat item l. 6. ibi: ſine quadam legitima. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide j. replicat. gener. duplicat. 2. Concordat item l. 7. in prin. ibi: ſi non interrupt. C. eod. tt. cuius uerba uide j. lib. 40. cap. 8. queſtien. 8. in prin. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non reus, ſed alius eiuſdem rei nomine antea fuit conuentus. Hæc replicatio approbatur l. 1. C. de præſcript. longi temp. his uerbis:* Cùm poſt motam & omiſſam quæſtionem res ad noua dominia bona fide tranſierint, & exin de noui uiginti anni interceſſerint ſine interpellatione: non eſt inquietanda quæ nnnc poſsidet perſona: quæ ſicut acceſsione prioris domini nõ utitur, qni eſt inqnietatus: ita nec impedienda eſt, quòd ei mota controuerſia ſit. Quòd ſi prior poſſeſſor inquietatus eſt: etſi poſtea per longum tempus ſine aliqua interpellatione in poſſeſsione remanſit, tamen non poteſt uti longi temporis præſcriptione. Quod etiam in republica ſeruari oportet. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi reus malæ fidei poſſeſſor ſit. quæ duplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Bona fide tranſierint. *Altera duplicatio eſt: Niſi reus hæres ſit eius qui antea eiuſdem rei nomine fuit interpellatus. quæ duplicatio approbatur argumento eorum quæ dicta ſunt ſ. lib. 22. cap. 2 exception. 12. replicat. 1. Tertia duplicatio eſt: Niſi unus ex duobus uel pluribus reis promittendi, quiq; eadem actione tenentur, fuerit conuentus. hoc enim caſu etiam aduerſus alterum poſtea conuentum interrupta præſcriptio eſt. quæ duplicatio approbatur l. ult. C. de duob. reis ſtipul. his uerbis:* Cùm quidam rei ſtipulandi certos habebant reos promittendi, uel unus fortè creditor duos uel plures debitores habebat, uel contrà multi creditores unum debitorem, & alij ex reis promittendi ad certos creditores debitum agnouerant, uel per ſolutionem, uel per alios modos, quos in anterioribus ſanctionibus interruptionis & inuenimus poſitos, & nos ampliauimus: uel fortè ad unnm creditorem quidam ex debitoribus deuotionem ſuam oſtenderunt: uel cnm plures eſſent creditores, debitor qui ſolns exiſteret, ad unum ex ijs uel quoſdam ex ijs debitum agnouit: & quærebatnr, ſi eis uel ei daretur licentia aduerſus alios indeuotionem ſuam exercere, & quaſi tempore emenſo exactionem recuſare, uel quibuſdam ex debitoribus debitum agnoſcentibus, uel in iudicio pulſatis, deberent & alij ab omni contradictione repelli? Nobis pietate ſuggerente uidetur humanum, ſemel in uno eodemq; contractu qualicunq; interruptione uel agnitione adhibita, omnes ſimul compelli ad debitum perſoluendum, ſiue plures ſint rei, ſiue unus: ſiue plures ſint creditores, uel non amplius quàm unus: ſancimusq; in omnibus caſibus quos noſter ſermo complexus eſt, aliorum deuotionem, uel agnitionẽ, uel ex libello admonitionem alijs debitoribus præiudicare, & alijs prodeſſe creditoribus. Sit itaque generalis deuotio, & nemini liceat alienam indeuotionem ſequi: cnm ex una ſtirpe unoq; fonte unus effluxit contractus, uel debiti cauſa ex eadem actione apparuerit. *Quarta duplicatio eſt: Niſi domino abſente procurator eius ſit interpellatus. Hæc duplicatio approbatur l. 2. §. ſi uerò poſt. C. ubi in rem actio. cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 5. quæſt. 2. cauſa 1. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi non actor, ſed alius eiuſdem rei nomine antea egerit. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 2. ff. pro donato, his uerbis:* Si is qui alienam rem donauit, reuocare conſtituerit donationẽ: etiamſi iudicium ediderit, remq; cœperit uindicare, curret uſucapio. *Aliud exemplũ proponitur l. 10. ff. de diuerſ. temp. præſcript. his uerbis:* Intra quatuor annos uacantiũ bonorum delator facta denunciatione deſtitit: poſt qnatuor annos ſecundo delatori uenienti prior denunciatio, quo minus præſcriptione temporis ſubmoneatur, non proderit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi bonis uacantibus delatis prior præuaricatus ſit. quæ duplicatio approbatur d. l. 10. his uerbis:* Niſi prioris præuaricatio detegatur. Quo declarato præſcriptio, ſed & negocij quæſtio perimetur. *Altera duplicatio eſt: Niſi alius antea nomine actoris egerit. Hæc duplicatio approbatur l. 24. §. fin. ff. de*

uſuris, hiſce uerbis: Cùm ptocurator interpellauerit ptomiſſotem hominis, perpetuam facit ſtipulatiooem. *Tertia duplicatio eſt: Niſi actor heres extiterit ei qui antea egit. Hac duplicatio approbater l. ult. §. ſed licet. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin.* *Quarta duplicatio eſt: Niſi actor ſit correus ſtipulandi, aut qui antea egit, uel coheres. quæ duplicatio approbatur l. ult. C. de duob. reis ſtipul. cuius uerba uide ſ. repl. prox. dupl. 3. Hæc de ſecunda replicatione.* *Tertia replicatio eſt: Niſi ex alia cauſa uel alia actione nunc agatur, quàm actum eſt antea. Hæc replicatio reprobatur l. 3. C. de annali exceptione, his uerbis:* Si ex multis cauſis quidam obnoxium habens, & maximè ex ſimilibus quátiratibus, in uniue cauſæ ſumma libellum conueotionis compoſuerit, cauſam ramen non expreſſerit: apud ueteres agitabatut, an uideatur omnes cauſas in iudicium dedoxiſſe, an uetuſtiſſimam earũ, aut omnino nihil feciſſe, cùm eiue ſeuſos incertus eſſe apparebat. Sed & in iudicijs in moltie caſibue tales altercatiooes uentilatae inuenimue, & maximè propter lõgi temporis Interruptiooẽ. Si enim perſooalie fortè fuetat mota actio, hypothecariæ autem actionia nulla mentio procedebat: quidam putabát perſonalem quidem eſſe temporis interruptione perpetuatam, hypothecatiam autẽ euaneſcete tacitornitate ſopitam. Et ſi quie generaliter dixetat, obnoxiũ ſibi aliquem conſtitutom, aliæ dubitatiooes emergebant, ſi omnes ei competẽtes actiones huioſmodi narratione contineti credantur: an oerò quaſi ſilentio circa eae habito tempore expitare, nullo ex incerta libelli cõfectione adminiculo ei adquiſiro. Sancimus itaq;, nullam in iudicijs in poſterum locum habere talem cõfuſionem, ſed qui obnoxium ſuum in iudicium clamauerit, & libellũ conuentionis ei tranſmiſerit, licet generalitet oullius cauſæ mẽtionem habeotem, uel onius quidem ſpecialirer tantũmodo, aut perſonales actiones uel bypothecariea cootineotem: nihilominus uideri iue ſuum omoe eum in iudicium deduxiſſe, & eſſe interrupta temporum curricula: cum contra deſides hominee, & ſui iuris contemptores odioſe exceptiones oppoſitæ ſunt. *Quarta replicatio eſt: Niſi poſt nouiſſiman conuentionem quadraginta anni exceſſerint. Hæc replicatio approbatur l. ult. §. quod nos corrigentes. item §. fin. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Concordat l. 1. §. exceptis. C. de annali except. cuius uerba uide ſ. except. 3.* *Quinta replicatio uidetur: Niſi apud compromiſſarium, non ordinarium iudicem prior lis ſit mota. Hæc replicatio reprobatur l. 5. §. plenius. C. de receptis arbitr. his uerbis:* Plenius & generaliter definimus, conuenrum in ſcriptis apud compromiſſariom iudicem factum, ira temporis interruptionem inducere, qoaſi in otdinario iudicio lis fuiſſet inchoata. *Sexta replicario eſt: Niſi lis nondum fuerit conteſtata, ſed principi uel præſidi tantùm preces in cauſa ſint oblatæ. Hæc replicatio approbatur l. 2. C. quando libellus principi datus. cuius uerba uide paulò inferius. Concordat l. 3. §. nec ſufficiat. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Sed & concordat l. 1. C. de officio præfecti prætor. his uerbis:* Libellus præfecto prætorio datus, pro conteſtatione haberi noo poteſt. *Eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi annalis ſit actio. quæ duplicatio approbatur l. 1. C. quando libellus principi datus, his uerbis:* Dubitatio non eſt, conteſtationem intelligi, etſi noſtræ fuerior tranqoillitati precea oblatæ: easque aduerſus hæredem quoque eiue in quem porrectæ ſuot, uel ab hærede eiue qui meruit, exerceri. *Concordat l. 2. C. eod. tit. his uerbis:* Temporales actiones quæ per oblationem precum, & ad eae reſcripiionem perpetuanrur, defioire oeceſſarium eſſe duximus: ne quis puret ad alias etiam, quæ certis taxantur temporibus, hoc pertinere. Sciant igitur omnes, eas tantummodo per oblarionem ptecum, & ad eas reſcripta perpetuati, quæ à Prætore conſtitutæ, annali tempore coarctatæ ſont. *Altera duplicatio eſt: Niſi cùm reus propter abſentiam, uel infantiam, uel aliam ſimilem cauſam conueniri non poſſet, querela de ea re præſidi uel epiſcopo ſit oblata. Hæc duplicatio approbatur l. 2. C. de annal. except. his uerbis:* Vt perfectius omnibos conſulamus, ut oemini abſentia uel potentia, uel infantia penitùs adoerſatij ſui noceat, ſed ſit aliqua inter deſides & uigilantes differentia: ſancimus, ur ſi quando abſuetit ia qui res slienas, uel creditori obooxias detinet, & deſideтat dominue rei uel creditor ſuam intentionem proponere, & non liceotia ſit abſenre ſuo aduerſario, qoi rem detioet, uel infantia, uel futore laborante, & neminem tutorem uel curatotem habente, uel in magna poreſtate cooſtituto, ſua authoritate ree oſorpare: licentia ei detur adire præſidẽ, oel libellum ei porrigere, & hoc in qoerimoniam dedocere intra ſtatuta tempora, & interruptionẽ temporis facere, & ſufficere hoc ad pleniſſimam interruptionẽ. Sin autem nullo poterit modo præſidem adire, ſaltem ad locorum epiſcopum eat, uel defeoſorẽ ciuitatie, & ſuá manifeſtare uoluntatem in ſcriptis depropetet. Sin autẽ abſuerit uel præſee uel epiſcopos,

ſcopus,uel defenſor ciuitatis: liceat ei pro pooere publicè ubi domiciliũ habet poſſeſſor, ſeu cum tabulariorum ſubſcriptione: uel ſi ciuitas tabulatios nõ habet, cum trium teſtium ſubſcriptione: & hoc ſufficere ad omnem temporalem interruptionem, ſiue triennij, ſiue lõgi temporis, ſiue triginta uel quadraginta annorũ ſit. Omnibus alijs quæ de longi temporis pręſcriptione uel triginta uel quadraginta annorum curriculis cõſtituta ſunt, ſeu ab antiquis legum conditoribus, ſiue à noſtra maieſtate, in ſuo robore duraturis. *Concordat l.ult. C.de epiſcopali audient. his uerbis:* Sancimus, ut ſi quando abfuerit is qui res alienas uel creditori obnoxias detinet, & deſiderat dominus rei uel creditor ſuam intentiooem proponere, & non ei licentia ſit abſente aduerſario ſuo, qui rem detinet, uel infantia uel furore laborante, & neminem tutorem oel curatorem habẽte, uel in ſumma poteſtate conſtituto, eodẽ rem authoritate ſua uſurpare: licẽtia ei detur adire præſidem, uel libellũ porrigere, & hæc in querimooiã deducere, & intra conſtituta tempora ioterruptionem facere. Sin autem nullo poterit modo præſidẽ adire: ſaltem ad epiſcopum locorum eat, & ſuam manifeſtare uoluntatẽ in ſcriptis deproperet. *Septima replicatio eſt: Niſi noui tantùm operis nunciatio ſit facta. Hæc replicatio approbatur l.11.ff.pro emptore.cuius uerba uide ĩ.lib. 22.cap.5.except.18. Octaua replicatio eſt: Niſi de dolo actio in iudicium deducta ſit. hæc enim non continuatur per litis conteſtationem: l.ult.C. de dolo malo.cuius uerba uide ȷ.lib.49.cap.3.queſt. 1. in prin. Hæc de quinta exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi actor rem medio tempore tenuerit. Hæc exceptio approbatur l.7. §.imò & illud.C.de præſcript.30 annor. his uerbis:* Si quis eorum quibus aliquid debetur, res ſibi ſuppoſitas ſine uioleotia tenuerit, per hanc detentionem interruptio ſit præteriti temporis, ſi minus effluxit 30 uel 40 annis: & multo magis quàm ſi eſſet interruptio per conuentionem introducta, cum litis conteſtationem imitatur ea detentio.

VII. EXCEPTIO: *Niſi debitor medio tẽpore debitum agnouerit, uel cautionem renouauerit, aut aliam dederit, uel pecuniam conſtituerit. Hæc exceptio approbatur l.7.§.ſed etſi. C.de præſcript.30 annor his uerbis:* Si quis debitorum ad agnoſceodum ſuum debitum ſecundam caotionem in creditorem expoſuerit: tempora memoratarũ præſcriptionum interrupta eſſe uidebuntur, quantum ad priorẽ cautionẽ pertinet, quæ ſcilicet innouata permãſit tam in perſonalibus quàm in hypothecarijs actionibus. Nanq; improbum eſt, debitorẽ hunc contradicere, qui oe ſub accuſatione creditoris more debitoris fiat, ſecuodam in eum ſuper priore debito caotionem expoſuit. *Concordat l.12.§. quod adijcitur.ibi: proinde &c.ff.de conſtit pec.cuius uerba uide ȷ.lib.45.cap.5.queſt.2.except.19. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius, non reus, debitum medio tempore agnouerit: uel nõ actori, ſed alij. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio proponitur l.ult.C.de duob.reis ſtipul.cuius uerba uide ĩ.except.5.repl.1.dupl.3.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi actor experiundi poteſtatem non habuerit. Hæc exceptio approbatur l.1.ff.de diuerſis temp.præſcript. his uerbis:* Quia tractatus de utilibus diebus frequens eſt, oideamus quid ſit experiundi poteſtatem habere? Et quidem in primis exigeodum eſt, ut ſit facultas agẽdi. Neq; ſufficit reo experiundi ſecum poteſtatem facere uel habere eum qui ſe idoneè defendat, niſi actor quoq; nulla idonea cauſa impediatur experiri. Proinde ſiue apud hoſtes ſit, ſiue reipublicæ cauſa abſit, ſiue in uinculis ſit, aut tempeſtate aliquo in loco uel regione detineatur, ut neq; experiri neq; mandare poſſit: in ea cauſa eſt, ut experiundi poteſtatem non habeat. Planè is qui ea ualetudine impeditur, ut mandare poſſit: in ea cauſa eſt ut experiundi poteſtatem habeat. Illud utique neminem fugit, experiundi poteſtatem non habere eum qui Prætoris copiam non habuit. Proinde hi dies cedunt, quibus ius Prætor reddit. *Huius exceptionis aliud proponitur exemplum l. 2. §. penult. ff.de iudicijs, hiſce uerbis:* In omnibus cauſis, in qoibus protelatur admonitio: hoc procedere ſine temporali damno creditorum oportet. *Concordat l.8 § fin.in fine. C. qui bonis cedere poſſunt. cuius uerba uide ȷ. lib. 48. cap.20. queſtion. 1. exception. 6. Planè propoſitæ exceptionis replicatio hæc uidetur eſſe: Niſi reus ſecum agendi poteſtatem faciat. tunc enim, quamuis actor experiundi poteſtatem non habeat, nihilominus tempus præſcriptionis uidetur currere. Sed hæc replicatio reprobatur uerbis d. l. 1. paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Neque ſufficit reo, experiondi ſecum poteſtatem facere uel habere eum qui ſe idoneè defendat, niſi actor quoq; nulla idonea cauſa impediatur experiri, &c. *Concordat l. 7 ibi: quod ſi ex. C. quib.non obijcitur longi temp.præſcript. cuius uerba uide ĩ. Cõcordat l. 25. ff. de ſtipulat ſeruor. his uerbis:* Si ſeruus hæreditarius ſtipulatus ſit, & fideiuſſores acceperit, poſteaque adita fuerit hæreditas: dubitatur, utrum ex die interpoſitæ ſtipulationis tempus cedat,

an ex

an ex adita hæreditate? Item, ſi ſeruus eius qui apud hoſtes ſit, fideiuſſores acceperit? Et Caſſius exiſtimabat, tempus ex eo cõputandum, ex quo agi cum eis potuerit, id eſt, ex quo adeatur hæreditas, aut poſtliminio dominus reuertatur. *Contradicit l. 4. ff. de diuerſis temp. præſcript. his uerbis:* Si ſeruus hæreditarius aut eius qui in hoſtium poteſtate ſit, ſatis acceperit: cõtinuò dies ſatiſdationis cedere incipiet. Intueri enim debemus an experiendi poteſtas fuerit aduerſus eum qui obligatus eſt, nõ an is agere poſsit, qui rem in obligationem deduxerit. Alioquin erit iniquiſsimum ex conditione actorum obligationes reorum extendi, per quos nihil factum erit, quo minus cum his agi poſsit.

IX. EXCEPTIO: *Niſi actor abfuerit uel morbo laborauerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. proinde ſiue. ff. de diuerſis temp. præſcript. cuius uerba uide ſ. except. prox. in prin. Cõcordat l. 4. C. quib. non obijcitur longi temporis præſcript. his uerbis:* Si poſſeſsio inconcuſſa ſine controuerſia perſeuerauit, firmitatẽ ſuã teneat obiecta præſcriptio, quam contra abſentes uel rei publicæ cauſa, uel maximè fortuito caſu nequaquam ualere decernimus. *Concordat itẽ l. 6. C. eod. tt. his uerbis:* Ab hoſtibus captus, ac poſtliminio reuerſos, actione in rem directa, uel qualibet alia dominiũ uindicando, temporis aduerſarij poſſeſsionem fruſtra times: cum aduerſus eos qui reſtitutionis auxilio quacunq; ratione iuuãtur, huiuſmodi factum non opitulatur. *Concordat item l. 1. C. eod. tt. his uerbis:* Tempus expeditionis aduerſus petitiones, ſi quæ cõpetijſſe iuſtè probari poſſunt, præſcriptionem nõ parit. *Concordat itẽ l. 2. C. eod. tt. his uerbis:* Cum per abſentiam tuam eos de quibus quereria, in res iuris tui irruiſſe adſeueres, neq; ob medendi curam à comitatu noſtro diſcedere nõ poſſe palàm ſit: præfectus prætorio noſter accerſitis ijs quos cauſa contingit, inter uos cognoſcet. Nõ neceſſariò autem petis, ex longi temporis diuturnitate præſcriptionem tibi non opponi: quãdo iuſtæ abſentiæ ratio & neceſsitatis publicæ obſequium ab huiuſmodi præiudicio te defendat. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi abſens uel ualetudinarius cauſam potuit mandare. quæ replicatio approbatur l. 1. §. planè is qui. ff. de diuerſis temp. præſcript. cuius uerba uide ſ. except. prox. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi longiſsimi tẽporis, hoc eſt, triginta annorũ præſcriptio obijciatur. hoc enim caſu exceptio propoſita ceſſat. quæ replicatio approbatur l. 3. §. nec ſufficit. ibi: non ſexus. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Tertia replicatio eſt: Niſi non neceſſariò nec iuſtè actor abfuerit. Hæc replicatio elicitur ex uerbis l. 2. C. quib. non obijcitur longi tẽp. præſcriptio. ſ. ead. except. in prin. propoſitis. Cuius exemplum proponitur l. ult. C. eod. tt. his uerbis:* Sãcimus, his ſolis militibus, qui expeditionibus occupati ſunt, ea tantùm tempora quæ in ea expeditione percurrunt, in exceptionibus declinandis opitulari: illis temporibus, per quæ citra expeditionum neceſsitatem in alijs locis uel in ſuis ædibus degunt, minimè eos ad uindicandũ hoc priuilegium adiuuantibus. *Quarta replicatio eſt: Niſi res abſentis per uiginti annos bona fide ſit poſſeſſa. hoc enim caſu poſſeſſori uſucapio, & per eam præſcriptio prodeſt, propoſita exceptione non obſtante. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 22. cap. 3. except. 17.*

X. EXCEPTIO: *Niſi actor iure agere non potuit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 1. §. fin. C. de annali except. his uerbis:* Cùm in maternis quidem rebus filijsfamiliarum tempora exceptionum currere diſpoſitũ erat, ex quo ſacris paternis abſoluti ſunt: in alijs autẽ quæ minimè adquiri poſſunt, hoc non fuerat ſpecialiter conſtitutũ: apertiſsima definitione ſancimus, filijsfamiliarum in omnibus his caſibus, in quibus habent res minimè patribus adquiſitas, nullam temporalem exceptionem opponi, niſi ex quo mouere actionem potuerunt: id eſt, poſtquam manu paterna, uel eius in cuius poteſtate erant conſtituti, fuerint liberati. Quis enim incuſare eos poterit, ſi hoc non fecerunt, quod etſi maluerint, minimè adimplere lege obuiante ualebant? *Concordat l. 3. §. quæ ergo. ibi: ex quo competere iure cœperunt. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 7. § illud autem. C. eod. tt. his uerbis:* Illud pluſquam manifeſtũ eſt, quòd in omnibus contractibus, in quibus ſub aliqua conditione uel ſub die certa uel incerta ſtipulationes & promiſsiones uel pacta ponuntur, poſt conditionis exitum uel poſt inſtitutæ diei certæ uel incertæ lapſum, præſcriptiones triginta uel quadraginta annorum, quæ perſonalibus uel hypothecarijs actionibus opponuntur, initium accipiunt. Vnde euenit, &c. *Reliqua uerba uide ſ. lib. 15. cap. 5. quæſt. 1. reg. 4. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi auctor actoris, uel is à quo actio in actorem translata eſt, experiri potuit. hoc enim caſu, quanquam actor ipſe ante ceſſam ſibi actionem experiri non potuit, nihilominus computatur ei tempus quo potuit auctor. quæ replicatio approbatur exemplo l. 70. §. fin. ff. ad S.C. Trebellian. his uerbis:* Si temporalis actio in hæreditate relicta fuerit: tempus quo hæres experiri ante reſtitutam hæreditatem potuit,

potuit, imputabitur ei cui reſtituta fuit.

XI. EXCEPTIO: *Niſi actor fuerit minor uiginti quinq; annis. Hæc exceptio approbatur l.3.C.quib. non obijcitur longi temp. præſcript. his uerbis:* Non eſt incognitũ,id tẽporis quod in minori ætate tranſmiſſum eſt, longi tẽporis præſcriptioni non computari. Ea enim tunc currere incipit, quãdo ad maiorem ætatem dominus rei peruenerit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi minor in integrum reſtitutionem non petierit. Hæc replicatio reprobatur l.ult.C. in quib. cauſis in integr.reſtit.non eſt neceſſ.his uerbis:* Sancimus, fauore imperfectæ ætatis exceptionẽ non numeratæ pecuniæ ab initio minoribus non currere:ne dum in integrum reſtitutionem expectamus,uel aliquod emergat obſtaculum, per quod huiuſmodi beneficio minor uti non poſsit,uel ſubſtãtia eius ſubuertatur.Sed humanius eſt,latius eandem legis interpretationem extendere in omnibus caſibus, in quibus uetera iura currere quidem temporales præſcriptiones aduerſus minores conceſſerunt, per in integrum autem reſtitutionem eis ſubueniebant:eas ipſo iure non currere. Melius etenim eſt intacta eorum iura ſeruari, quàm poſt cauſam uulneratam remediũ quærere,uidelicet exceptionibus triginta uel quadraginta annorũ in ſuo ſtatu remanentibus. *Altera replicatio eſt: Niſi triginta uel quadraginta annorum præſcriptio obijciatur:aduerſus hanc enim propoſita exceptio non prodeſt. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Videlicet exceptionibus triginta uel quadraginta annorum in ſuo ſtatu remanentibus.*Concordat l.3.§.nãrum ad eos.C.de præſcript. 30 annor.cuius uerba uide ſ.eod.cap.in prin. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi actor minor ſit quatuordecim annis:hoc enim caſu nec triginta annorum præſcriptio illi currit.quæ duplicatio approbatur d.l.3.ibi:ſed pupillari ætate duntaxat. Concordat l.7.in prin.ibi:aut ſi ætas impubes.C.eod.tt.cuius uerba uide j.lib.40.cap.8.quæſt.8.in prin. Tertia replicatio eſt:Niſi actio pœnalis ſit,uel accuſatio criminalis.quæ replicatio approbatur l.37. in prin. ff.de minorib. 25. annis. cuius uerba uide j. lib. 49. cap.4.queſt.4.cauſſa 11.except.1.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi propter ignorantiam actor non egerit. Hæc exceptio approbatur exemplo Nouell.c.119.§.ceterùm,his uerbis:* Si uerus rerum dominus ignoret, ſimul quòd res ad ipſum pertineant,ſimul quòd alienatio interceſſerit: iubemus ut non aliter quàm tricennij præſcriptione excludatur, eo qui res hoc modo poſsidet, dicere nequeunte quòd ipſe bona fide poſsideat, quando à malæ fidei poſſeſſore haſce percepetit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi triginta annorum præſcriptio obijciatur. Hæc replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Non aliter quàm tricennij præſcriptione excludatur. *Cõcordat l.3.in fine.C.de præſcript.30 annor.cuius uerba uide ſ.hoc cap in prin.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi uſuræ aliquot annis ſint ſolutæ,uel annuũ quod petitur. Hæc exceptio approbatur l.8. §. fin. C.de præſcript.30 annor.his uerbis:* Exceptionẽ etiam triginta uel quadraginta annorum in illis contractibus,in quibus uſuræ promiſſæ ſunt,ex illo tẽpore initiũ capere ſancimus. ex quo debitor uſuras minimè perſoluit.*Cõcordat l.7.§.in his etiam.C.eod.tt.his uerbis:* In his promiſsionib. uel legatis,uel alijs obligationib. quæ dationẽ per ſingulos annos,uel menſes, uel aliquod ſingulare tẽpus cõtinent, tẽpora memoratarũ præſcriptionũ non ab exordio talis obligationis,ſed ab initio cuiuſcunq; anni,uel menſis,uel alterius ſingularis temporis computari,manifeſtũ eſt.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi præſcriptioni ſit renunciatum. Hanc exceptionem tractant Doctores in retractu conuentionali.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi nouiſſimus dies nondum ſit completus. Hæc exceptio approbatur l.5. ff.de action. & oblig. his uerbis:* In omnibus tẽporalibus actionibus,niſi nouiſsimus dies totus impleatur,non finit obligationẽ. *Concordat l.101.ff de reg. iuris. cuius uerba uide ſ. cap.prox.reg.2.in prin. Huius exceptionis replicatio eſt in uſucapione.quæ replicatio approbatur l.15. in prin.ff.de diuerſ.temp.præſcript.his uerbis:* In uſucapione ita ſeruatur, ut etiãſi minimo momẽto nouiſsimæ diei poſſeſſa ſit res,nihilominus repleatur uſucapio, nec totus dies exigitur ad explendum conſtitutum tempus. *Concordat l.6.ff.de uſucap. cuius uerba uide ſ.lib.22.cap.5.except.43.repl.1.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi die intercalari cõputato tẽpus nõdum ſit finitũ. Hæc exceptio reprobatur l.2.ff.de diuerſis temp.præſcript.his uerbis:* In tẽpore cõſtituto iudicatis, an intercalaris dies proficere iudicato nec ne debeat, quæritur: Itẽ de tẽpore quo lis perit. Sic ſine dubio exiſtimãdũ eſt,ut auctũ tẽpus litis intercalari die exiſtimetur:ueluti ſi de uſucapione ſit quæſtio,quæ tẽpore cõſtituto expleri ſolet, aut de actionibus quæ certo tempore finiuntur(ut ædilitiæ pleræq; actiones: & ſi quis fundum ea lege uendiderit,ut niſi in diebus triginta preciũ eſſet ſolutũ,inẽptus eſſet fundus)dies intercalaris proficiet emptori. Mihi cõtrà uidetur.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi reus intra tẽpus actoris negocia geſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 31. ff. mandati. cuius uerba cum concordantibus uide j. lib. 43. cap. 13. quæſtion. 1. cauſa 8. Concordat l. 7. in prin. ff. de negotijs geſtis. cuius uerba*

uerba uide ȷ*.lib.44.cap.6.quæſt.1.cauſa 4.in prin. Item cõcordat l.18.in prim.ibi:ſicut is.ff.eod.tt. cuius uerba uide d.cauſa 4.except.3.Cõcordat item l.69. in prin.ff.de fideiuſſorib.cuius uerba uide* ȷ*. lib.45. cap.4.quæſt.1.except 10. repl.1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi geſtor ignoraui ſe debere rẽ præſcripſerit.uel uſuceperit.Hæc replicatio approbatur l.30.§.ſi crimine.ff.de negocijs geſtis.cuius uerba uide* ȷ*. lib.44. cap.6.quæſt.1.cauſa 4.except.9. Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones ſunt enumeratæ,quarum tamen plures licet colligere ex duplicationibus ſequentibus .Nam duplicationes iſtæ hic exceptionum quoq; loco poni poſſunt.*

Replicatio præcedentinm exceptionum generalis.

Planè iam dictarum exceptionum replicatio generalis hæc eſt : Niſi quadraginta anni exceſſerint. tunc enim excluditur actio,dictis exceptionibus non obſtãtibus.quæ replicatio approbatur l.4.C.de praeſcript. 30 uel 40 annor. his uerbis: Omnes nocendi quibuslibet modis artes omoibus amputantes,cunctas quidem temporales exceptiones quæ ex uetera iure,uel principalibos decretis deſcendunt, tanqnam ſi per hanc legem ſpecialiter ac nominatim fuiſſeot enumeratæ, cum ſuo robore durare,& ſuum cunctis qnibos competõt, uel in poſterum competere ualuerint,pro ſoi uidelicet tenore præſidium in perpetuum deferre decernimus.Quidquid autem præteritarum pręſcriptionum uel uerbis uel ſenſibus minus cõtinetur,implentes per hanc in perpetoum ualituram legam,ſancimos, ue ſi qnis contractus, oel ſi qoa actio,quæ cum non eſſet expreſſim ſupradictis temporalibus præſcriptionibus concepta,quorũdam tamen uel à fortuita uel excogitata interpretatione ſæpe dictarum exceptionum laqueos euadere poſſe uidestur : huic ſaluberrimæ noſtræ ſanctioni ſuccũbat,& qnadraginta annorũ curriculis proculdubio ſopiatur,nullũque ius priuatũ uel publicũ in quacũq; cauſa uel in quacnoq; perſona,quod prędictorũ quadraginta annorũ extinctũ eſt iugi ſilẽtio,moueatur. Sed quicũq; ſuper quolibet iure, quod per memoratũ tempus inconcuſſum eſt. & ſine ulla reipſa illata iudiciaria cõ oentione poſſedit, ſuperq; ſoa conditione,qoa per idem tempos abſque ulla indiciali ſententia ſimili munitione potitus eſt,ſit liber, & ex præſentis ſaluberrimæ legis pleniſsima munitiooe ſecurus.*Huius replicationis generalis exemplũ primum proponitur* ȷ̃*.except.5. repl.4. Aliud exemplũ proponitur l.ult.in fine.C.in quib.cauſis in integr.reſtitutio neceſſ. non eſt. cuius uerba uide* ȷ̃ *. except.31. repl.1.& repl.2.Duplicatio autem propoſitæ replicationis prima hæc eſt:Niſi eccleſia agat.Huic enim iure antiquo non niſi centum annorum præſcriptio obſtabat.quod tamen ius alio iure nouo poſtea mutatum eſt,& propoſita replicatio reprobata.de qua re uide* ȷ̃*. lib. 10. cap.10. reg.4. Altera duplicatio eſt:Niſi tributum uel functio publica petatur. Hæc duplicatio approbatur l.6.C.de præſcript.30 . annor.his uerbis:* Competit ooſtra ſerenitas, quoſdam ſacratiſsimam noſtræ piatatia conſtitutiooem,quæ de annorum quadraginta loquitur præſcriptione, ad præiudicium etiam publicarum functionom ſolutionis trahere cooari : & ſiquidem per tanti uel amplioris temporis lapſum minimè uel minus quàm oportuerat tributorum nomine ſolutum eſt, non poſſe requiri ſeu profligari contendere:cum huiuſmodi conamen manifeſtimè ſenſui propoſitoq; ooſtrę legis obuiare noſcatur.Ideoq; iubemus eos qui rem aliquam per continuum quadraginta annorum curriculum ſine qnadã legitima ioterpellatione poſſederunt , de poſſeſsione quidem rei ſeu dominio oequaquam remoueri:functiones aotem, ſeu ciuilem canonem, uel aliã qnampiam publicam collationem impoſitam , eis dependere compelli, nec huic parti cuiuſcunq; temporis præſcriptionẽ oppoſitam admitti. *Tertia duplicatio eſt:Niſi curialis ſuæ curiæ uindicetur. Hæc duplicatio approbatur l.5.C.d.tt.his uerbis:* Præſcriptionẽ quadraginta annorum ab ijs qui ad curialem conditionem uocantur, opponi non patimur, ſed genialẽ ſtatum ſemper eos agnoſcere compelli ſancimus.Sacra enim noſtræ pietatis lex de alijs loquitur conditionibus,nec anterioribus conſtitutionibus per eandem nouellam legem derogatur,quæ manifeſtiſsimè curiales & liberos eorum,exploſis temporalibus pręſcriptionibus , patrijs ſuis reddi præcipiunt. *Quarta duplicatio eſt:Niſi ciuitati donatum quid uel teſtamento relictum petatur.Hæc duplicatio approbatur l.19.ibi:nec non iuri ciuitatum.C.de ſacroſanctis Eccleſijs. cuius uerba cum ſua mutatione uide* ȷ̃*. lib.10.cap.10.reg.4. Quinta duplicatio eſt : Niſi reus qui præſcriptione utitur, rem ex cauſa conductionis uel procuratorio nomine poßideat. Hæc duplicatio approbatur l.2.C. de præſcript.10. annor. cuius uerba cum concordantibus uide* ȷ̃*. lib. 22. cap. 4.except.26.exemplo 2.Huius duplicationis triplicatio hæc eſt:Niſi dubitetur, utrum in perpetuum,an ad tempus res fuerit conducta.tunc enim per quadraginta annorum poſſeßionem præſumitur emphyteuſis,ſeu in perpetuum locatio facta.quæ triplicatio approbatur argumento l.6.§.ideoq; iubemus.C.de præſcript.30 annor.cuius uerba uide* ȷ̃*.dupl.2. Concordat l.ult. C.de fundis patrimonial. lib.11. his uerbis:* Iubemus omoes qui in qoacunq; diœceſi, aut qnacunq; prouincia, uel qnolibet

saltu

ſaltu uel ciuitate fundos patrimoniales, uel templorum, aut agonothetici, ſeu releuatorum iugorũ, uel cuiuſcunq; iuris per quadraginta iugiter annos poſſeſsione non ſolùm eorum qui nunc detinent, ne rum etiam eorum qui antea poſſederant, computanda: ex quocunq; titulo uel etiã ſine titulo hactenus poſſedere, uel poſtea per memoratum quadraginta annorum ſpacium poſſederint: nullam penitùs ſuper dominio memoratorũ omnium fundorum uel locorum uel domorum à publico actionem, uel moleſtiam, aut quamlibet inquietudinem formidare: ſed impoſitum canonem pro qualitate iuris, cuius prædia ſunt, uel loca, per ſingulos annos ſoluentes, pro certo habeant ſuũ eſſe quod poſsident, uel poſtea poſſederint: ita ut omnibus ad excludendam omnem quolibet modo ex publico mouendam quæſtionem nudæ ex quocunq; titulo, uel etiam ſine titulo, corporalis quadraginta annorũ iugis poſſeſsionis exceptio poſsit ſufficere. Hoc etiam adijciendo, ut illi quoq; qui adempto canone huiuſmodi fundos ab initio principali iuſsione datos ſibi fuiſſe confirmant, ſi per quadraginta annos adempti canonis beneficium iugiter poſſederunt: neq; canonẽ, cuius ademptionem quadraginta (ſicut dictũ eſt) annorum poſſeſsio reſtatur, poſsint penitùs profligari: eo quòd noſtrę pietati placuit, in utroq; caſu, id eſt, tam ſaluo quàm adempto canone, poſſeſſorum noſtrorum iura in eo ſtatu, in quo per quadraginta annos (ſicut dictum eſt) iugiter manſerunt, abſq; ulla innouatione durare. *Concordat item l. 11. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 11. cap. 9. queſt. 5. reg. 7. except. 2. in fine.* *Sexta duplicatio eſt: Niſi cùm actor aduerſario abſente, infante uel furioſo conſtituto, experiundi poteſtatem non haberet, de eo coram præſide, uel epiſcopo, uel teſtibus ſolenniter ſit proteſtatus. quæ duplicatio approbatur l. 2. §. ſin autem abſuerit, in fine. C. de annali except. cuius uerba uide ſ. except. 5. repl. 6. dupl. 2.* *Septima duplicatio eſt: Niſi nondum agere potuit actor. ex eo enim tempore quadraginta annorum præſcriptio nõ computatur. quæ duplicatio approbatur l. 7. §. illud autem. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide ſ. except. 10.* *Octaua duplicatio eſt: Niſi uſuræ aliquanto tempore ſolutæ ſunt. illud enim tempus in quadraginta annorum præſcriptione non computatur. quæ duplicatio approbatur l. 8. §. fin. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide ſ. except. 13.* *Nona duplicatio eſt: Niſi actione pignoraticia ad reddendum pignus agatur. Hæc duplicatio approbatur iure conſuetudinario magis quàm iure ſcripto: de quo dictum ſ. except 4.* *Hactenus quamdiu competat actio, & de temporalibus præſcriptionibus earumq; exceptionibus dictum eſt. de quibus uide plura ſ. lib. 22.*

DE RELIQVO ACTIONVM iure. Cap. XVI.

I. Regula: *De actionibus et illud notandum, quòd cumulatio actionum regulariter ſit prohibita. quæ regula approbatur l. 6. ff. de except. rei iudicatæ, his uerbis:* Singulis controuerſijs ſingulas actiones & unum iudicati finem ſufficere, probabili ratione placuit: ne aliter modus litium multiplicatus, ſummam atq; inexplicabilem faciat difficultatem, maximè ſi diuerſa pronunciarentur. Parere ergo exceptionem rei iudicatæ frequens eſt. *Concordat l. 43. §. fin. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Quoties cõcurrunt plures actiones eiuſdem rei nomine, una tantùm quis experiri debet. *Concordat item l. 32. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Plura delicta in una re plures admittunt actiones, ſed non poſſe omnibus uti, probatum eſt. Nam ſi ex una obligatione plures actiones naſcantur, una tantummodo, non omnibus utendum eſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt. Niſi ob factum rei conuenti incertum ſit quæ potius cõpetat actio. tunc enim plures cumulari poſſunt. quæ exceptio approbatur, ſimul et exemplo declaratur l. 1. §. quia autem nonnunquam. ff. quorum legatorum. cuius uerba uide ſ. lib. 23. cap. 6. quæſt. 9. reg. 2.*

II. Regula: *Nemo inuitus agere cogitur. quæ regula approbatur l. unica. C. ut nemo inuitus, his uerbis:* Inuitus agere uel accuſare nemo cogatur. *Concordat l. 20. C. de pignorib. his uerbis:* Creditor ad petitionem urgeri iure minimè poteſt. Quapropter eo quod uos hæredibus Euodiani debere confiditis, oblato, & (ſi nolint accipere) conſignato atq; depoſito: de reddendo pignore eos præſidali notione conuenite. *Concordat item l. 4. C. de uſuris pupillarib. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 10. quæſt. 5. reg. 8. except. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quis ab aliquo diffametur quaſi debitor illius ſit, uel res eius abſtulerit. hoc enim caſu diffamatus diffamãtem iure cogere poteſt, ut aut actionem, quam ſe habere dicit, in iudicio proponat, aut à diffamando ceſſet. quæ exceptio approbatur exemplo l. diffamari. C. de ingenuis manumiſſis. cuius uerba uide ſ. lib. 20. cap. 2. cauſa 11. except. 2. repl. 1. Altera exceptio eſt: Niſi quis propoſita in iudicio actione, & reo aliquandiu ſumptibus litis uexato, deſiſtat. tunc enim petente reo actionem proſequi tenetur. quæ exceptio approbatur Nouell. c. 112. §. porrò cùm omnes, his uerbis:* Cùm omnes cõtrouerſias præciſis ambagibus uelimus ad finem decurrere, illorũ etiam uerſutijs aduerſamur, qui actiones tantũmodo proponunt, nolunt autem eas ad terminum uſq; litis perſequi, dicentes, legẽ eſſe quæ uetet, ne quis proprias actiones exercere

compellatur innitus. Haec igitur uerſutiá ſtudentes extinguere, iubemus ne memoratæ legis auxilio utantur hi, qui contra aliquos proprias iá actiones propoſuerunt, ſiue aditione magiſtratuú, ſiue per preces Imperatori oblatas, & iudici inſinuatas, per{q́;} ipſum ad noticiam aduerſarij delatas, & à legitimo iudice examinari cœptas. Neq; enim iuſtè actionem intentare recuſat, qui ueluti paratus aduerſarium ſuum in ius uocauit, cùm iſtiuſmodi recuſatio reo potius quàm actori cõpetat. Propterea ſancimus, ut actor cœptam cauſam uſq; ad finé litis perſequatur & exerceat. Si uerò cauſam peragere diſtulerit, &c. *Reliqua uerba uide ſ. lib. 6. cap. 2. quæſt. 3. Concordat d. Nouell. c. 112. §. priuilegio. cuius uerba uide ſ. d. cap. 2. quæſt. 6. reg. 5. Hactenus de obligationibus et actionibus in genere actum eſt. Planè antecedentia & adiuncta actionis uide ſ. lib. 5. cap. 1. quæſt. 5.*

DIGESTORVM LIBER TRIGESIMVS SEPTIMVS:

DE CONTRACTIBVS ET PACTIS CONuentis in genere, cum duabus condictionibus generalibus Certi & Triticaria.

DE DEFINITIONE PACTI conuenti contractus. Cap. I.

P*Acti conuenti definitio proponitur l. 1. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Pactú à pactione dicitur, unde etiá pacis nomen appellatú eſt. Eſt autem pactio, duorú pluriumúe in idem placitum & conſenſus. Conuentionis uerbú generale eſt, ad omnia pertinens, de quibus negocij contrahendi tranſigendi{q́;} cauſa cõſentiunt qui inter ſe agunt. Nam ſicuti conuenire dicũtur, qui ex diuerſis locis in unum colligun tur & ueniunt: ita qui ex diuerſis animi motibus in unum cõſentiunt, id eſt, in unam ſententiam decurrunt. Adeò autè conuentionis nomen generale eſt, ut eleganter dicat Pedius, nullum eſſe contractum, nullam obligationem, quæ non habeat in ſe conuentionem, ſiue re ſiue uerbis fiat. Nam & ſtipulatio quæ uerbis fit, niſi habeat conſenſum, nulla eſt. Sed conuentionum pleræq; in aliud nomen tranſeunt: ueluti in emptionem, in locationé, in pignus, in ſtipulationem. *Ex hiſce quid pactum conuentum ſit, conſtat. Etſi autem pactio & pactum inter ſe differunt, quemadmodum actio & actum, lectio & lectum: tamen alterum pro altero accipi ſolet, & ex alterius definitione quid alterum ſit, poteſt intelligi. Vnde quæ hic pactionis definitio ponitur, alibi eſt definitio pacti: nempe l. 3. in prin. ff. de pollicitationib. cuius hæc ſunt uerba:* Pactum eſt duorum conſenſus atq; cõuentio. *Planè non omnis conſenſus duorum pluriumúe in idem, pactum rectè dici poteſt. Quid enim, ſi inter aliquos conueniat eſſe Antipodes, ſpirare ſub aqua piſces, regem Parthorum uiuere: duorum pluriumúe conſenſus in idẽ rectè dici poteſt, pactum nequaquam. Non enim pactum eſt, ſi duo pluresúe conſentiant quid eſſe, uel fuiſſe, uel etiam futurum eſſe: ſed ut alter alteri quid det, faciat uel præſtet: aut non det, non faciat, uel non præſtet. l. 3. in prin. ff. de action. & obligat. Pactum itaque eſt duorum pluriumúe placitum & conſenſus in idem ad dandum aliquid uel faciendum uel præſtandum alteri ab altero: uel contrà ad non faciendum. Ait in propoſita definitione Vlpianus:* Cõuentionis uerbum generale eſt, ad omnia pertinens, de quibus negocij contrahendi tranſigendi{q́;} cauſa cõſentiunt, qui inter ſe agunt. *Hæc definitio conuenti ſeu conuentionis duplici ratione ſubiecta confirmatur. prima ſumpta à ſimili talis eſt: Quemadmodũ duo pluresúe ex diuerſis locis in unum locum ueniunt: ita quoq; in pactis & contractib. duo pluresúe ex diuerſis ſententijs in eandem ſententiam uenire ſolẽt. Proinde quemadmodum illi, ita hi quoq; conuenire dici ſolent: & per conſequens pacta & contractus conuentiones dicuntur, eſt{q́;} conuentio genus omnium cõtractuum & tranſactionum. Altera propoſitæ definitionis ratio, ſumpta ab enumeratione præcipuarũ partium, talis eſt: Omnis cõtractus, omnis obligatio, ſiue re ſiue uerbis fiat, habet in ſe conuentionem. Ergo conuentionis uerbum generale eſt, ſeu conuentio genus eſt omnium contractuum. Ex his conſtat, contractum ſpeciem eſſe conuentionis. cum enim conuentio ſit tam contrahendæ quàm diſtrahendæ obligationis, ut ex uerbis iam propoſitis patet: contractus eſt conuentio ad conſtituendam obligationẽ, ſeu (ut Labeo definit) ultrò citro{q́;} obligatio. de quo ſ. lib. prox. cap. 2. diuiſ. 3. in fine dictum eſt. Sed pactum & conuentio parum inter ſe differre uidentur: cum utrunq; ſit conſenſus duorum pluriumúe in idem ad dandum uel faciendum uel præſtãdum quid alteri ab altero, aut ad non dandum, uel non faciendum, uel non præſtandum. quod quidem de pacto generaliter ſumpto intelligendum eſt. Nam ſpeciali ſignificatione pactum dicitur tantùm nudum illud pactum: utputa cùm dicimus, ex pacto actionẽ nõ dari.*

de quo

de quo ȷ.ſub loco tractabitur. Quidquid igitur de pactis in poſterum dicetur, de conuentionibus quoq; et contractibus erit intelligendum: nec enim ſeparatam tractationem requirunt.

DE DIVISIONIBVS ET ſpeciebus pacti conuenti. Cap. II.

I. *Diuiſio cōuentionis eſt: quòd alia nominata ſit, alia innominata. quæ diuiſio proponitur l. 1. §. fin. ff. de pactis, uerbis ſ̄. cap. prox. in prin. propoſitis hiſce:* Sed conuentionum pleræq; in aliud nomen tranſeunt: ueluti in emptionē, in locationem, in pignus, in ſtipulationem. *Concordat l. 7. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba cum alijs huc pertinentibus uide ſ̄. lib prox. cap. 2. diuiſ. 5.*

II. *Diuiſio pactorum eſt: quòd alia ſint publica, alia priuata. quæ diuiſio proponitur, ſimul & declaratur l. 5. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Conuentionum tres ſunt ſpecies. aut enim ex publica cauſa ſunt, aut priuata. Priuata aut legitima, aut iuris gentium. Publica conuentio eſt, quæ fit per principem, aut quoties inter ſe duces belli quædam paciſcuntur. *Quòd hic Vlpianus faciat trimembrem diuiſionem, contra legem diuiſionis ab eo factum eſſe conſtat: cum legitima & iuris gentium conuentio ſub priuata conuentione (ut ipſe Vlpianus ait) comprehendatur. Similis iuris diuiſio propoſita eſt ſ̄. lib. 2. cap. 8. diuiſ. 1.*

III. *Diuiſio eſt: quòd alia pacta legitima ſint, alia iuris gentium. quæ diuiſio proponitur uerbis iam dictis hiſce:* Priuata aut legitima, aut iuris gentium. *Definitio legitimæ conuentionis proponitur l. 6. ff. eod. tt. his uerbis:* Legitima conuentio eſt, quæ aliqua lege cōfirmatur. Et ideo interdum ex pacto actio naſcitur uel tollitur, quoties lege uel ſenatuſconſulto adiuuatur. *Huius generis ſunt uerborum obligatio, contractus emphyteuticus, & ſimiles quæ mero iure ciuili ſubſiſtant. Sed etſi qua conuentio ex iure gentium originem trahat, iure autem ciuili comprobetur, eoq; nomine introducta ſit actio, legitima conuentio dici poteſt: quemadmodum patet ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Et ideo interdum ex pacto actio naſcitur uel tollitur, quoties lege uel Senatuſconſulto adiuuatur. *Cui concordat Inſt. de oblig. §. ciuiles, his uerbis:* Ciuiles obligationes ſunt, quæ aut legibus conſtitutę, aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt. *Cùm itaq; duplex ius ſit, gentium & ciuile: conuentio quæ iure tantùm gentium ſubſiſtit, nullo iure ciuili adiuta, naturalis obligatio dicitur. de qua ſ̄. lib. prox. cap. 1. Aliæ autem ciuiles ſeu legitimæ omnes.*

IIII. *Diuiſio eſt: quòd alia conuentio actionem periat, alia exceptionem tantùm. quæ diuiſio approbatur l. 7. in prin. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ̄. lib. prox. cap. 2. diuiſ. 5. De conuentione quæ tantum exceptionē parit, dicetur ȷ. cap. prox. except. 11. ſed & de ea dictum ſ̄. d. cap. 1. de naturali obligatione.*

V. *Diuiſio eſt: quòd pactum aliud ſit reale, aliud perſonale. quæ diuiſio approbatur l. 7. §. pactorum autem ff. de pactis, hiſce uerbis:* Pactorum quędam in rem ſunt, quædam in perſonam. *Declaratur hæc diuiſio ibidem his uerbis:* In rem ſunt, quoties generaliter paciſcor ne petā: in perſonā, quoties ne à perſona, id eſt, ne à L. Titio petam. Vtrum autem in rem, an in perſonam pactum factum ſit: nō minus ex uerbis quàm ex mente cōuenientium æſtimandū eſt. Plerunq; enim (ut & Pædius ait) perſona pacto inſeritur, nō ut perſonale pactum fiat, ſed ut demonſtretur cum quo pactum factum eſt. *Huic cōcordat l. 40. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Tale pactum, Profiteor te non teneri: non in perſonā dirigitur, ſed cum generale ſit, inter hęredes quoq; litigantes locum habebit.

VI. *Diuiſio eſt: quòd alia pacta expreſſa ſint, alia tacitè inſint. quæ diuiſio conſtat ex l. 2. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Etiam tacito conſenſu conuenire intelliguntur. *Igitur conuentionum aliæ expreſſæ ſunt, aliæ tacitæ, quæ ſcilicet ſine uerbis tacito fiunt conſenſu, cum ſcilicet quid præſumitur inter aliquos conueniſſe, quod tamen nominatim non eſt expreſſum. Cuius generis ſpecies hæ ſunt. Prima tacitæ cōuentionis ſpecies proponitur d. l. 2. his uerbis:* Si debitori meo reddiderim cautionem, uidetur inter nos conueniſſe ne peterem, profuturamq; ei cōuentionis exceptionē placuit. *Huius ſpeciei exceptio hæc eſt: Niſi pignus debitori redditum ſit. hoc enim caſu, quamuis pignus etiam cautio ſit, non tamen debitum remiſſum uidetur. quæ exceptio approbatur l. 3. ff. eod. tt. his uerbis:* Poſt pignus uerò debitori redditum, ſi pecunia ſoluta non fuerit: debitum poſſe peti, dubium non eſt: niſi ſpecialiter contrarium actum eſſe probetur. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. 34. cap. 13. quæſt. 4. reg. 2. Secunda tacitæ conuentionis ſpecies proponitur l. 4. in prin. ff. de pactis, his uerbis:* Quia conuentiones etiam tacitæ ualent, placet in urbanis habitationibus locandis inuecta illata pignori eſſe locatori, etiāſi nihil nominatim conuenerit. *Plura de hac ſpecie uide ȷ. lib. 40. cap. 1. quæſt. 4. Tertia ſpecies proponitur d. l. 4. §. huius rei. cuius uerba uide ſ̄ lib. 15. cap. 2. except. 26. Quarta ſpecies proponitur d. l. 4. §. fin. his uerbis:* Iuliano placet ex facto etiam conſulto: cum conueniſſet, ut donec uſurę ſoluerentur, ſors non peteretur, & ſtipulatio purè concepta fuiſſet: conditionem inesse ſtipulationi, atq; ſi hoc expreſſum fuiſſet. *Ad intelligenda hæc uerba uide ȷ. lib. prox. cap. 9. reg. 5. Quinta ſpecies proponitur l. qui*

in futurũ.56.in prin.ff.de pactis,biſce uerbis: Qui in futurum uſuras à debitore acceperit, tacitè pactus uidetur,ne intra id tempus ſortem petat. *Sexta ſpecies proponitur l.ſi unus.27.§.ſi acceptilatio. ff. de pactis. cuius uerba cum alijs huc pertinentib.uide* ℑ*.lib.48.cap.13.quæſt.5.in fine. Septima ſpecies proponitur l.2.C.de pactis.cuius uerba uide* ſ̄*.lib.prox.cap.6.reg.5.except.3.Octaua ſpecies eſt: Si quis id quod ſibi debetur,ab alio ſibi dari ſit ſtipulatus.hoc enim caſu prior debitor exceptione pacti cõuenti defenditur.quæ ſpecies approbatur, ſimul & diſtinguitur l.30.§.qui pecuniam.ff.de pactis.cuius uerba uide* ℑ*.lib.48.cap.14.exc.7.repl.1. Hæc de ſexta pactorum diuiſione.*

VII. *Diuiſio eſt:quòd conuentiones aut re fiunt, aut uerbis,aut literis,aut conſenſu.de qua diuiſ.uide* ſ̄*.lib.prox.cap.2.diuiſ.4.*

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus pacta & contractus.

Cap. III.

R*Egulariter quidem pacta ſeruãda ſunt,& ex contractu tam obligatio quàm actio naſcitur. quæ regula cùm conſtat per ea quæ propoſita ſunt* ſ̄*.d.cap.2. diuiſ 1 & 4. tum approbatur etiam edicto prætoris,l.7.§.prætor ait ff. de pactis, biſce uerbis:* Prætor ait:Pacta cõuenta,quę neq; dolo malo,neq; aduerſus leges,plebiſcita,Senatuſconſulta,edicta,decreta principum,neq; quo fraus cuiquam eorum fiat, facta erunt: ſeruabo. *Huius edicti ratio proponitur l.1.in prin.ff.eod.tit.his uerbis:* Huius edicti æquitas naturalis eſt.quid enim tam congruũ fidei humanæ, quàm ea ſeruare quæ inter eos placuerunt? *Concordat l.5. C.de action.& obligat.his uerbis:* Sicut initiò libera poteſtas unicuiq; eſt habendi, uel non habendi contractus:ita renunciare ſemel cõſtitutæ obligationi,aduerſario non cõſentiente,nemo poteſt. Quapropter intelligere debetis,uoluntariæ obligationi ſemel uos nexos, ab hac,non cõſentiente altera parte.cuius precibus feciſtis mentionem, minimè poſſe diſcedere. *Concordat item l.10. ibi:nam ſi pro.C.ſi certum petatur.cuius uerba uide* ſ̄*.lib.7.cap.3.quæſt.5.except.18.Huius regulæ exemplum proponitur l.9.C.de pactis, biſce uerbis:* Si paſcenda pecora partiaria, id eſt, ut fœtus eorum portionibus quibus placuit, inter dominũ & paſtorem diuidantur, Apollinaré ſuſcepiſſe probabitur:fidẽ pacto præſtare per iudicẽ compelletur. *Huius regulæ exceptiones plures ſunt partim ex perſonis paciſcentiũ,partim ex re in pactum deducta deſumptæ,partim ex cauſa & modo pactionis,partim ex alijs circumſtantijs,nunc ordine proponendæ.*

I. EXCEPTIO: *Niſi cum pupillo pactũ factum ſit.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur* ſ̄*.lib.prox.cap.3.except.1. item* ℑ*. lib. prox. cap.4.except.6.*

II. EXCEPTIO: *Niſi cum furioſo pactum factum ſit.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur* ſ̄*.d.cap.3.except.2.*

III. EXCEPTIO: *Niſi cum muto uel ſurdo pactũ factũ ſit.Hæc exceptio reprobatur l.4.§.1.ff.de pactis, biſce uerbis:* Et mutus paciſci poteſt. *Concordat l.166.in prin.ff.de reg.iuris,biſce uerbis:* Vbi nõ uoce,ſed præſentia opus eſt:mutus,ſi intellectũ habet,poteſt uideri reſpondere.Idem & in ſurdo hic quidem reſponderi poteſt. *Concordat item l.47.ff. de action.& oblig.his uerbis:* In quibuſcũq; negocijs ſermone opus nõ eſt,ſufficiente cõſenſu,in his etiam ſurdus interuenire poteſt: quia poteſt intelligere & cõſentire:ueluti in locationib.conductionibus,& emptionib.& cæteris. *Planè exceptio hæc in uerborũ obligatione admittitur.de qua re infrà ſuo loco dicetur.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi cum filiofamiliâs pactum factum ſit.Hæc exceptio reprobatur* ſ̄*.lib.prox.cap.3.except.4.*

V. EXCEPTIO: *Niſi cum ſeruo pactum factum ſit.Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.cap.3.except.3.Concordat ſanè propoſitæ exceptioni l.3.C.de pactis,biſce uerbis:* Seruus creditoris meliorem cauſam domini facere poteſt: in deterius autem reformare nono pacto non poteſt obligationem rectè conſtitutam. *Concordat itẽ l.122.§.Callimachus. ff.de uerb.obligat. cuius uerba uide* ℑ*. lib.39. cap.2. quæſt.1.except.25.repl.3.Concordat item l.175 ff. de reg. iuris. cuius uerba uide* ſ̄*. lib.19. cap.1. quæſt.3. reg.4.Huius exceptionis replicatio etiã hæc eſt: Niſi per pactum ſerui melior domini conditio efficiatur. Nam hoc caſu ei qui cum ſeruo pactum fecit, propoſita exceptio non datur. quæ replicatio legibus iam allegatis approbatur. Item alia replicatio hæc eſt: Niſi domini pecuniam credendo ſeruus pactus ſit. Hæc replicatio approbatur l.30. ff. de pactis, biſce uerbis:* Si dominicam pecuniam ſeruus crediderit: quod credẽdi tempore pactus eſt,ualere Celſus ait.

VI. EXCEPTIO: *Niſi inter dominũ & ſeruum pactũ ſit factũ.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur* ſ̄*.lib.prox.cap.3.except.6.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi inter patrẽ & filiumfamiliâs pactũ ſit factum.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur* ſ̄*.d.cap.3.except.5.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi non contrahendi animo ſit factum.Hæc exceptio approbatur* ſ̄*.d.cap.3.except.7.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi nõ utriuſq; cõſenſu factũ ſit.Hæc exceptio approbatur l.54.ff.de action.& oblig.his uerbis:* In omnibus rebus quę dominiũ transferunt,concurrere oportet affectus ex utraq; parte contrahentiũ.Nã ſiue ea uenditio,ſiue donatio,ſiue alia quælibet cauſa cõtrahendi fuit,niſi animus utriuſq; conſentiat,pduci ad effectũ id q, inchoatur,

choatur, non poteſt. Concordat l.1.§.adeò autem.ff.de pactis.cuius uerba uide ſ.cap.1.in prin.

X. EXCEPTIO: Niſi ſiue uerbis conuenerit. Hæc exceptio reprobatur l.51.§.fin.ff.de act. & obligat.his uerbis: Etiam nudus conſenſus ſufficit obligationi, quũuis uerbis hoc exprimi poſsit. Sed & nutu ſolo pleruq; conſiſtunt. Concordat l.55.§.fin.ff.de uerb.obligat.cuius uerba uide j. lib. prox. cap.4. except.22. repl.1. Concordat item l.2.in prin.ff.de pactis, hiſce uerbis: Labeo ait, cõuenire poſſe uel re, uel per epiſtolam, uel per nũcium inter abſentes quoq;. Planè admittitur exceptio propoſita in uerborum obligatione, de qua re infrà d. repl. 1. dicetur.

XI. EXCEPTIO: Niſi ſcriptura non interuenerit. Et hæc exceptio reprobatur l. penult. ff.de fide inſtrum.his uerbis: Si res geſta ſiue literarum quoq; conſignatione ueritate factum ſuum præbeat: non ideo minus ualebit, quòd inſtrumentum nullum de ea interceſsit. Concordat l.4.in fine.ff.de pignorib.cuius uerba uide j.lib. 40. cap.1. queſt. 4. cauſa 6. in prin. item l.4.ff.de fide inſtrument.cuius uerba uide j.lib.40.cap.2.except.18. Item concordat l.17.C. de pactis, hiſce uerbis: Pactum quod bona fide interpoſitum docebitur, etſi ſcriptura nõ exiſtente: tamen ſi alijs probationibus rei geſtæ ueritas comprobari poteſt, Præſes prouinciæ ſecũdum ius cuſtodiri efficiet. Concordat item l.21.in prin.C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.lib.9. cap.5. quaeſt.1. Concordat item l. 5. C. de tranſactionib.cuius uerba uide ſ.lib.9.cap.5. exc.11. Concordat item l.9.C.de fide inſtrum.his uerbis: Inſtrumentis etiam non interuenientibus, ſemel diuiſio rectè facta nõ habetur irrita. Concordat item l.10.C.eod tt.his uerbis: Cùm inſtrumentis etiam non interuenientibus uenditio facta rata maneat: conſequenter amiſsis etiam quę interceſſerant, nõ tolli ſubſtantiam ueritatis, placuit. Concordat itẽ l.11.C.eod.tt.his uerbis: Non idcirco minus in uacuum inductus prędij poſſeſsionem donationis cauſa, quòd eius facti prętermiſſum inſtrumentum adſeueratur, hanc obtinere potes. Concordat item l.3.C.de fide inſtr. & iure haſtæ.cuius uerba uide ſ.lib.7.cap.2. quaeſt. 3.reg.8. Concordat item Nouell.c.73. §. uerùm enim uerò cuius uerba uide ſ.lib.7.cap.1. quaeſt.4. reg. 5. except.5. Concordat deniq; d.c.73.§. atq; hæc quidẽ, his uerbis: Si quis ſine ſcripto qualẽcunq; cõtractum celebrare uoluerit: dubiũ non eſt, quin uel per teſtes, uel per delatum & præſtitum iuramentum fidem accipiat, actore quidem producente teſtes, reo uerò iuramentum uel ſubeunte uel referente, prout iudex cauſam ordinauerit, ne uel ex his aliquid emendatione careat. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ab initio conuenit ut cõtractus in ſcriptis celebraretur. hoc enim caſu, niſi ſcriptura ritè interuenerit, nihil ualet quod actũ eſt. quæ diſtinctio approbatur l.16.C.de fide inſtrum. cuius uerba uide ſ.lib.7.cap.3.quaeſt.5.except.2. Concordat Inſt.de empt.& uendit.§. in ijs autem. cuius uerba uide j.lib.41.cap.4.except.1.

XII. EXCEPTIO: Niſi pactum nudum ſit. Hæc exceptio approbatur l.7.§.ſed cùm nulla.ff. de pactis, hiſce uerbis: Cùm nulla ſubeſt cauſa præter conuentionem: hic conſtat non poſſe conſtitui obligationem. Igitur nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem. Concordat l.10.C.de pactis.cuius uerba uide j.repl.2. Cõcordat item l.1. C.de pactis conuentis ſuper dote.cuius uerba uide ſ.lib.15.cap.1. in prin. Concordat item l.5.in prin.C.de contrab.ſtipul.cuius uerba uide j. repl.1. Concordat item l. 27. C.de locato & conducto, his uerbis: Si tibi quæ pro colonis cõducti prædij rogaſti, dominus fundi ſtipulãti dare ſpopõdit, &c. Ait Iuriſconſultus: Igitur nuda pactio obligationem non parit. Nudam pactionem uocat Iuriſconſultus contractum innominatum, ſolo conſenſu ſine rei traditione & ſine ſtipulatione factum. cuius exemplum in permutatione proponitur l.1. §. item emptio.ff de rerum permutat.his uerbis: Emptio & uenditio nuda cõſentientium uoluntate cõtrahitur: permutatio autem ex re tradita initiũ obligationi præbet. Alioquin ſi res nondum tradita ſit, nudo conſenſu conſtitui obligationem dicemus? quod in his duntaxat receptũ eſt, quæ nomen ſuum habent: ut in emptione, uenditione, conductione, mandato. Aliud exemplũ proponitur l.diuiſionis.45.ff.de pactis, hiſce uerbis: Diuiſionis placitũ, niſi traditione uel ſtipulatione ſumat effectum, ad actionem tanquam nudum pactum nulli prodeſſe poterit. Concordat l.21.ibi: quòd ſi aduerſarius. C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.lib.9.cap.5.queſt.3.reg. 1. Eſt igitur propoſitæ exceptionis prima replicatio hæc: Niſi contractus ſit nominatus, ſeu pactum nominatum. hoc enim nudum non dicitur, actionemq; parit. quæ replicatio approbatur etiam l.7. in prin. ff.de pactis.cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.2. diuiſ.5. Altera replicatio eſt: Niſi in ipſa rei traditione pactum interueniat. quæ replicatio approbatur l. 7. §. ſed etſi in alium.ff. de pactis.cuius uerba uide d. diuiſ. 5. Concordat l. in traditionib. 48. ff. eod. tt. his uerbis: In traditionibus rerum quodcunq; pactum ſit, id ualere manifeſtiſsimum eſt. Concordat item l.10. C. de pactis, hiſce uerbis: Legem quam dixiſti, cùm dotem pro alumna dares, ſeruari oportet, nec obeſſe tibi poterit quòd dici ſolet, ex pacto actionem non naſci. tunc enim hoc iure utimur, cùm pactum nudum eſt: alioquin cùm pecunia datur, & aliquid de reddenda ea conuenit, utilis eſt condi-

ctio. *Concordat iiſdem uerbis l.1.C.de pactis conuentis iam ſuper dote. Aliud exemplum proponitur l.ult.C.de rerum permutat. cuius uerba uide ℨ. lib.44.cap.1. quaeſt.1. cauſa 3. Concordat item l.8. in fine.ff.praeſcriptis uerbis. cuius uerba uide ℨ. lib. 44.cap.1. quaeſt.1.cauſa 6.exemplo 6. Tertia replicatio eſt: Niſi ſtipulatio interuenerit, uel ſubſecuta ſit pactum. Haec replicatio approbatur l.27. C. de pactis, biſce uerbis:* Petena ex ſtipulatione, quæ placiti ſeruandi cauſa ſecuta eſt, ſeu anteceſſit pactum, ſeu pòſt ſtarim interpoſitum ſit: rectè ſecundum ſe ferri ſenrentiam poſtnlat. *Concordat l.28. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ℨ.repl.6. Concordat item l.3.C.de rerum permut. cuius uerba uide ℨ. lib. 41. cap. 10. quaeſt.3.except. 1. Concordat item l.5. C. de contrah. & committ. ſtipulat. his uerbis:* Nuda pollicitatione ſecundum ea quæ ſæpe conſtituta ſunt, ed præſtanda quæ promiſerat urgeri qnenquá non ſemper inre permittunt. Verùm quoniem prærerea, ſi contre pectum fecerit, qoanti ea res eſt, ribi dari ſtipulanti eduerſarium tuum promiſiſſe proponaa: huiua etiam obligationia poſt motam litem extitiſſe conditionem, & eina ſummæ quæ in hac qnoq; ſtipuletione continetur, petitioni locum factum eſſe conuenit. *Concordat item l. 6. C. eod.tt. bis uerbis:* Scire debuiſti, quæ ſub tranſactione dari plecite ſunt, certi uel incerti ſtipulatione ſobſecuta, peti poſſe. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non ſtipulandi animo ſtipulatio ſit ſubiecta. quæ duplicatio approbatur l. 7. §. quod ferè. ff. de pactis, biſce uerbis:* Qnod ferè nouiſaima parte pactorum ita ſolet inſeri, Rogeuit Tirius, ſpopondit Mæuiua: hæc uerbe non tantùm pectionia loco accipiuntur, ſed eriem ſtipulationis. Ideoque ex ſtipnlatu naſcitur actio: niſi ſpecialiter contrarium edprobetur, quòd non enimo ſtipulantium hoc factum eſt, ſed tantùm paciſcenrium. *Quarta replicatio eſt: Niſi pactum bonæ fidei iudicio inſit. Hæc replicatio approbatur l. 7. §. quinimò. ff. de pactis, biſce uerbis:* Interdum nnde pectio informat ipſam actionem, ut in bonæ fidei iudicija. Solemus enim dicere, pacta conuenta ineſſe bonæ fidei iudicija. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt:* Niſi non in continenti, ſed ex interuallo pectum ſecutum ſit. *Hæc duplicatio approbatur ibidem bis uerbis:* Sed hoc ſic accipiendum eſt, ut ſiqnidem ex continenti pacta ſubſecuta ſunt, etiam ex parte actoris inſint. Si ex interuallo, non inerunt, nec ualebunt ſi agatur, ne ex pacto actio naſcatur. *Concordat l. 13. C. de pactis, biſce uerbis:* In bonæ fidei contrectibua ita demum ex pacto actio competit, ſi in continenti ſiat. Nam quod poſiea placuir, id non petitionem, ſed exceptionem parit. *Exemplum huius duplicationis proponitur d. §. quinimò, bis uerbis:* Vtputa poſt diuortium conuenit, ne tempore ſtatuto diletionis doa reddatur, ſed ſtarim. hoc non ualebit, ne ex pacto actio naſcatur. *Aliud exemplum propanitur ibidem, bis uerbis:* Idem Marcellus ſcribit, Etiamſi in turelæ actione conueniat, ur maiores qoàm ſtatutæ ſunt uſuræ præſtentur: locum non habebir, ne ex pacto actio naſcatur. Ea enim pacta inſunt, quæ legem contractui dant, id eſt, quæ in ingreſſu contractua facta ſunt. *Tertium exemplum proponitur ibidem, bis uerbis:* Item reſponſum ſcio à Papiniano, ſi poſt emptionem eliquid extra naturam contractue conoeniat, ob hanc canſem egi ex empto non poſſe propter eandem regulam, ne ex pacto ectio naſcatur. Quod & in omnibus bonæ fidei iudicija erit dicendum. *Hiſce exemplis propoſitis Iuriſconſultus inductione duplicationem propoſitam confirmat. Planè huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi poſtea aliquid conuenerit, quod etiam ex natura contractus uel actionis debetur. tunc enim pactum ad agendum prodeſt etiam ex interuallo adpoſitum. quæ triplicatio elici poteſt ex uerbis iam propoſitis biſce:* Extra naturem contrectus. *Sed & approbatur exemplo l. ſi unus. 27. §. quod & in ſpecie. ff. de pactis. cuius uerba uide ℨ. lib. 15. cap. 5. queſtion. 3. regul. 2. exception. 2. replicat. 1. duplicat. 3. Altera triplicatio eſt: quòd quamuis pactum ex interuallo adpoſitum ad agendum non proſit, ad excipiendum tamen prodeſt. quæ triplicatio approbatur d. l. 7. §. ſed ex parte, bis uerbis:* Sed ex parte rei locum habebit pactum: quia ſolent & ea pacta quæ poſtea interponuntur, párere exceptiones. *Concordat huic triplicationi ℨ. replicat. 7. item l. 72. in princip. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ℨ. triplicat. 4. Tertia propoſitæ duplicationis triplicatio eſt: Niſi re adhuc integra pactum ex interuallo factum ſit. Hæc triplicatio approbatur d. l. 7. §. adeò autem, bis uerbis:* Adeò in bonæ fidei indicija pactionea poſtee factæ, quæ ex eodem ſunr contractu, inſunt, ut conſter in emptione cæteriaqoe bonæ fidei iudicija, re nondum ſecute, poſſe abiri ab emprione. Si igitur in totum poteſt, cur non & para eius pactione mutari poteſt? Et hæc ira Pomponiua libro 6. ad edictum ſcribit. Quod cum eſt, èx parte agentie pactio locum hebet, ut & ed actionem

proficiat

proficiat nondum re ſecuta, eadem ratione. Nam ſi poteſt tota res tolli, cur non & reformari, ut quodãmodo quaſi cõtractus renouatus uideatur? quod nõ inſubtiliter dici poteſt. *Concordat l. 72. in princip. ibi: an idem dici. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide J. tripl. proxim.* *Quarta triplicatio eſt: Niſi pactum ex interuallo adpoſitum detrahat, non adijciat aliquid priori contractui. Quæ triplicatio approbatur d. l. 72. in princip. his uerbis:* Pacta cõuẽta, quæ poſtea facta detrahũt aliquid cõuentioni, contineri contractu uidetur. Quæ uerò adijciunt, credimus non ineſſe. Quod locum habet in his, quæ adminicula ſunt emptionis: ueluti ne cautio duplæ præſtetur, aut ut cum fideiuſſore cautio duplæ præſtetur. Sed quo caſu agente emptore non ualet pactum, eodem uires habebit iure exceptionis agẽte uenditore. An idem dici poſsit, aucto poſtea uel deminuto precio, non immeritò quæſitum eſt: quoniam emptionis ſubſtantia conſiſtit ex precio? Paulus notat, Si omnibus integris manentibus, de augendo uel deminuendo precio rurſum conuenit, receſſum à priore contractu, & nouam emptionem interceſsiſſe uideri. *Hæc de prima duplicatione. Altera duplicatio eſt: Niſi de pœna præſtanda ſine ſtipulatione conuenerit. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 7. ff. de ſeruis exportandis. cuius uerba uide J. lib. 41. cap. 9. queſt. 1. exceptione 4. Tertia duplicatio uidetur: Niſi non bonæ fidei, ſed ſtricti iuris iudicio pactum inſit. Hæc duplicatio reprobatur exemplo l. 40. ibi: quamuis ſententiis diuerſa. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. queſt. 2. reg. 8. Quinta replicatio eſt: Niſi pactum aliqua lege adiuuetur. Hæc replicatio approbatur uerbis l. 6. ff. de pactis, ſ. cap. proxim. diuiſ. 3. propoſitis hiſce:* Interdum ex pacto actio naſcitur uel tollitur, quoties lege uel ſenatuſconſulto adiuuatur. *Huius legis exemplum eſt pactum donationis, ex quo tanquam ex pacto nudo & contractu innominato olim quidem non dabatur actio, donec Imp. Iuſtinianus l. ſi quis argentum. 35. §. ſed ſiquidem hoc minimè. C. de donationibus, eo nomine actionem introduxerit. cuius legis uerba uide ſ. lib. 15. cap. 2. in princip. Sed & plura de hac ſpecie uide d. cap. 2. except. 13. Sexta replicatio eſt: Niſi aliquot annis quod nudo pacto conuenerat, ſit ſolutum. Hæc replicatio reprobatur l. 28. C. de pactis, hiſce uerbis:* Si certis annis quod nudo pacto conuenerat, datum fuerit: ad præſtandum in poſterum indebitum ſolutum obligare non potuit eum qui pactum fecit: niſi placitis ſtipulatio interceſſerit. *Septima replicatio eſt: quòd quãuis ex nudo pacto non naſcatur actio, exceptio tamen ex eo detur. Ideoq; ſolutum repeti non poſsit. Quæ replicatio approbatur uerbis l. 7. §. ſed cùm nulla. ff. de pactis, ſ. ead. except. in princip. propoſitis hiſce:* Nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem. *Huius replicationis rationem uide ſ. lib. proxim. cap. 1. de naturali obligatione. Eius exemplum proponitur l. 41. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si intra illum diem debiti partem mihi ſolueris, acceptum tibi reſiduum feram, & te liberabo: licet actionem non habeat, pacti tamen exceptionem competere debitori conſtat. *Igitur quod quis actione conſequi non poteſt, retinet exceptione, ſed & conſequitur per replicationem, ut l. 28. C. de tranſactionib. cuius uerba uide ſ. lib. 9. cap. 5. except. 25. in prin. Hæc de duodecima exceptione.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi ſine cauſa conuentio facta ſit. item: Niſi cauſa conuentionis non ſubſiſtat, uel ſecuta non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. circa. ff. de doli mali except. his uerbis:* Si quis ſine cauſa ab aliquo fuerit ſtipulatus, deinde ex ea ſtipulatione experiatur: exceptio utique doli mali ei nocebit. Licet enim eo tempore quo ſtipulabatur, nihil dolo malo admiſerit: tamen dicendum eſt, eum cùm litem conteſtatur, dolo facere, qui perſeueret ex ea ſtipulatione petere. Etſi cum interponeretur, iuſtam cauſam habuit, tamen nunc nullam idoneam cauſam habere uidetur. Proinde et ſi crediturus pecuniam ſtipulatus eſt, neque crediderit: etſi certa fuit cauſa ſtipulationis, quæ tamen aut non eſt ſecuta, aut finita eſt: dicendum erit, nocere exceptionem.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi dolo malo pactum ſiue conuentio facta ſit. Hæc exceptio elicitur ex uerbis edicti ſ. eod. cap. in princip. propoſitis hiſce:* Quæ neque dolo malo, &c. *Concordat Inſt. de except. §. 1. cuius uerba uide J. except. 16. Concordat item l. 36. ff. de uerb. obligationib. his uerbis:* Si quis, cùm aliter conuenisset eum obligari, aliter per machinationem obligatus eſt: erit quidem ſubtilitate iuris obſtrictus, ſed doli exceptione uti poteſt. qui enim per dolum obligatus eſt, competit ei exceptio. Idem eſt, etſi nullus dolus interceſſerit ſtipulantis, ſed ipſa res in ſe dolum habet. Cum enim quis petat ex ea ſtipulatione: hoc ipſo dolo facit, quòd petit. *Concordat item l. 5. C. de inutilib. ſtipulationibus, his uerbis:* Dolo uel metu adhibito, actio quidem naſcitur, ſi ſubdita ſtipulatio ſit: per doli tamen uel metus exceptionem ſubmoueri petitio debet.

Declaratur hæc exceptio definitione doli mali, l.7. §.dolo malo.ff.de pactis, hiſce uerbis: Dolo malo, ait prætor, pactum ſe non ſeruaturũ. Dolus malus fit calliditate & fallacia: & (ut ait Pędius) dolo malo pactum fit, quoties circũmſcribendi alterius cauſa aliud agitur, & aliud agi ſimulatur. Sed ſi fraudãdi cauſa pactum factum eſſe dicatur, nihil prętor edicit. Sed elegãter Labeo ait, hoc aut iniquum eſſe, aut ſuperuacuũ. Iniquũ, ſi quod ſemel remiſit creditor debitori ſuo bona fide, iterũ hoc conetur deſtruere: ſuperuacuum, ſi ipſe deceptus hoc fecerit. Ineſt enim dolo & fraus. *Huius exceptionis exemplum proponitur l.8.C. de pactis, hiſce uerbis:* Cùm, poſteaquam aduerſarius matris tuæ uictus eſſet, matrem tuam circũuenerit, ut ei caueret nullam ſe cõtrouerſiam de ſeruis moturam: id pactum mala fide factum, irritum eſt: & cùm ex ea conuentione cũ matre tua agi cœperit, iudex eam liberabit. *Aliud exemplũ proponitur l.3.C. de exceptionib. hiſce uerbis:* Aduerſus fratrẽ tuũ quondã tutorem tuum legitimum tutelæ iudicio ſi expertus nõ es, ꝓpoſita actione cõſiſte: nec timueris exceptionẽ pacti, ſi in ea fraudẽ dolũq; admiſſum ꝓbare potes. Nam replicatio doli oppoſita bonæ fidei iudiciũ facit, & cõmentum fraudis repellit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi non in ipſo pacto, ſed poſtea dolus interuenerit. Sed hæc replicatio reprobatur l.7.§.dolo malo, in fine.ff.de pactis, hiſce uerbis:* Siue ab initio dolo malo pactũ factũ eſt, ſiue poſt pactum dolo malo aliquid factũ eſt: nocebit exceptio propter hæc uerba edicti, Neq; fiat. *Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide alibi in exceptione generali doli mali.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi errore interueniente pactũ factum ſit. Hæc exceptio approbatur l.56.ff.de act. & obligat. his uerbis:* In omnibus negocijs cõtrahendis, ſiue bonę fidei ſint, ſiue non ſint, ſi error aliquis interuenerit ut aliud ſentiat, puta qui emit, aut qui cõducit, aliud qui cum his cõtrahit: nihil ualet quod actũ eſt. *Cõcordat Inſt.de exceptionib. §.1. cuius uerba uide J.exc.prox. Cõcordat itẽ l.116. §.fin.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis:* Non uidentur qui errãt cõſentire. *Cõcordat itẽ l.15.ff.de iuriſdict. cuius uerba uide ſ.lib.5. cap.2.queſt.1.in fine, repl.16.dupl.3. Cõcordat itẽ l.76. ff. de reg.iuris. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.3.exc.10. Cõcordat deniq; l.2.ff.de in integr.reſtit. cuius uerba uide J.lib. 49.cap.1. in prin. Huius exemplũ proponitur l.in perſona.30.§. qui pecuniã, in fine.ff.de pactis. cuius uerba uide J. Aliud exemplũ proponitur l.ſi cum.51. ff.eod.tt.his uerbis:* Si cùm te ex cauſa legati debere debitori tuo exiſtimares, pactus ſis ne ab eo peteres: neq; iure ipſo liberabitur debitor, neq; te petẽtẽ ſubmouebit exceptione cõuentionis, ut Celſus libro XX. ſcribit. Idẽ eodẽ loco ſcribit, ſi debitorẽ tuũ iuſsiſti ſoluere Titio, cui legatũ falſò debere exiſtimabas, & debitor pactus ſit cum Titio ſuo debitore cõſtituto: neq; tibi aduerſus tuũ debitorẽ, neq; ipſi aduerſus ſuũ actionẽ peremptã. *Aliud exẽplũ proponitur l.epiſtola.52.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.lib.7.cap.2.quæſt.3.reg.5.exc.2. Alia exẽpla proponũtur l.18.ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide J.lib.39.cap.2.quæſt.1.exc.19. Huius replicationẽ uide J.lib.40.cap.2.exc.21. Plura de hac exception.tractabitur J.lib.42.cap.2. itẽ J.lib.prox. cap.4. except.26.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi ui metuùe cauſa pactũ factũ ſit. Hæc exceptio approbatur uerbis edicti prætoris l.1.in prin. ff. quod metus cauſa, hiſce:* Ait prætor, Quod metus cauſa geſtũ erit, ratum nõ habebo. *Huius ratio proponitur l.116.in prin.ff de reg.iuris, hiſce uerbis:* Nihil cõſenſui tam cõtrariũ eſt, qui & bonæ fidei iudicia ſuſtinet, quàm uis atq; metus, quẽ cõprobare cõtra bonos mores eſt. *Cõcordat Inſt.de exc.§.1.his uerbis:* Si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore lapſus ſtipulanti Titio ꝓmiſiſti, quod non debueras ꝓmittere: palàm eſt, iure ciuili te obligatum eſſe, & actio qua intẽditur dare te oportere, efficax eſt: ſed iniquũ eſt te cõdẽnari. Ideoq; datur tibi exceptio, Quod metus cauſa, aut doli mali, aut in factũ cõpoſita ad impugnandã actionẽ. *Concordat item l.5. C. de inutilib. ſtipulat. cuius uerba uide ſ. except.14. Concordat item l 9.C.de contrah.ſtipul. his uerbis:* Siquidẽ Zenoni ſtipulanti mortis uel cruciatus corporis territus timore ſpopondiſti: aduerſus experientem exceptione propoſita defendi potes. Sin autem nihil tale probetur: accuſationis inſtitutæ uel futuræ prætextu, non ob turpem, ſed probabilem cauſam habita ſtipulatione, promiſsio non infirmatur. Sin autem ob non inſtituendam accuſationem criminis pecunia prõmiſſa ſit: cùm de huiuſmodi cauſis paciſci non liceat, petitio negatur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi filius propter metum ſibi à parente incuſſum pactus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 4. §. fin. ff. de doli mali & metus except. his uerbis:* Illud ſciendum eſt, hanc exceptionem de metu eum obijcere debere, qui metum non à parente paſſus eſt, in cuius poteſtate fuerit. Cæterùm parenti licere deteriorem conditionem liberorum in rebus peculiaribus facere. *Concordat l.7.in princip. ff. de obſequijs à liberis. cuius uerba uide ſ. lib.16.cap.1.queſtion.5.reg.4. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi filius ſe*

parentis

parentis hæreditate abſtinuerit. *Quæ duplicatio approbatur ibidem his uerbis:* Sed ſi ſe abſtinuerit hęreditate paterna, ſuccurrendum ei erit,ut alioquin ſuccurritur. *Altera duplicatio eſt: Niſi plus ſit ſui iuris.* *Quæ duplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* In cuius poteſtate fuerit. *Secunda replicatio eſt: Niſi uanus timor fuerit. Hæc replicatio approbatur l. 144. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Vani timoris iuſta excuſatio non eſt. *Tertia replicatio eſt: Niſi reus actione Quod ui metuúe cauſa, egerit, & quadruplum ſit conſecutus. Hæc replicatio approbatur l. 14. §. ſed etſi quis per uim. ff. quod ui metuúe cauſa, hiſce uerbis:* Si quis per uim ſtipulatus, cùm acceptum non faceret, fuerit in quadruplum condemnatus: ex ſtipulatu eum agentem aduerſus exceptionem replicatione adiuuari, Iulianus putat: cùm in quadruplo & ſimplum ſit reus cõſecutus. Labeo autem etiam poſt quadrupli actionem, nihilominus exceptione ſubmouendum eum qui uim intulit, dicebat. Quod cum durum uideatur, ita temperandum eſt, ut tam tripli condemnatione plectatur, quàm acceptilationem omnimodo facere compellatur. *Quarta replicatio, ſumpta ex perſona eius qui metum intulit, reprobatur l. 4. §. metus cauſa. ff. de doli mali excep. his uerbis:* Metus cauſa exceptionem Caſsius non propoſuerat, contentus doli exceptione, quæ eſt generalis: ſed utilius uiſum eſt, etiam de metu opponere exceptionem. Etenim diſtat aliquid à doli exceptione, quòd exceptio doli perſonam complectitur eius qui dolo fecit. Enimuerò metus cauſa exceptio in rem ſcripta eſt. Etſi in ea re nihil metus cauſa factum eſt, ut non inſpiciamus an is qui agit, metus cauſa fecerit aliquid: ſed an omnino metus cauſa factum ſit in hac re à quocunque, non tantùm ab eo qui agit. Et quáuis de dolo auctoris exceptio doli non obijciatur: ueruntamen hoc iure utimur, ut de metu non tantùm ab auctore, uerùm à quocunq; adhibito exceptio obijci poſsit. *Quinta replicatio eſt: Niſi metu accuſationis inſtitutæ uel futuræ pactum ſit. Quæ replicatio approbatur l. 9. C. de contrah. ſtipul. cuius uerba uide ī. ead. except. in prin. Concordat l. 10. C. de his quæ ui metuúe cauſa, his uerbis:* Accuſationis inſtitutæ uel futuræ metu alienationem ſeu promiſsionem factam reſcindi ſtipulantis, improbatum eſt deſideriũ. *Plures huius exceptionis replicationes uide ỹ. lib. 49. cap. 2. quæſt. 3.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi aduerſus leges, uel in fraudem legum pactio ſit facta. Hæc exceptio approbatur uerbis edicti s. hoc cap. in prin. propoſitis hiſce;* Pacta conuenta, quæ neque dolo malo, neq; aduerſus leges, plebiſcita, ſenatuſconſulta, edicta, decreta principum, neque quo fraus cuiquam eorum fiat, facta erunt, ſeruabo. *Concordat d. l. 7. §. & generaliter. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Generaliter, quoties pactum à iure communi remotum eſt, ſeruari hoc non oportet. Nec legatum nec iuſiurandum de hoc adactum, ne quis agat, ſeruandum. *Concordat item l. 27. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Nec ex prætorio, nec ex ſolenni iure priuatorum conuentione quidquam immutandum eſt: quamuis obligationum cauſæ pactione poſſunt immutari & ipſo iure, & per pacti conuenti exceptionem: quia actionum modus uel lege uel per prætorem introductus, priuatorũ pactionibus non infirmatur: niſi tunc, cùm inchoatur actio, inter eos conuenit. *Item concordat l. 6. C. de pactis, hiſce uerbis:* Pacta quæ contra leges conſtitutionesq;, uel contra bonos mores fiunt, nullam uim habere, indubitati iuris eſt. *Concordat item l. 5. ibi: nullum enim pactum. C. de legibus. cuius uerba uide ſ. lib. 1. cap. 6. reg. 6. Quid autem ſit aduerſus leges, & in fraudem legum paciſci, uide d. reg. 6. Sanè pactum contra leges duplici modo ſumitur. primo quidem pro eo pacto quod ſpecialiter ac nominatim legibus prohibitũ eſt: ut pacta mercatorum, l. 1. C. de monopolijs. pactũ de patrocinio hominib. ruſticanis præſtando, l. 1. C. ut nemo ad ſuũ patrociniũ. pactũ pupilli ſine tutoris authoritate paciſcentis, l. contra iuris. 28. in prin. ff. de pactis, ubi Caius:* Contra iuris ciuilis regulas pacta cõuenta rata nõ habẽtur: ueluti ſi pupillus ſine tutoris authoritate pactus ſit, ne à debitore ſuo peteret, aut ne intra certũ tẽpus (ueluti quinquenniũ) peteret. nam nec ſolui ei ſine tutoris authoritate poteſt. *Hac priore ſignificatione, pacto contra leges ſumpto, exceptio propoſita generalis eſt, tam præcedentes, quàm ſequẽtes exceptiones cõtra pacta ſub ſe cõtinens. Altero aũt modo pactũ contra leges factum dicitur, cùm nõ tam ipſum pactũ quàm res quæ in pactũ deducta eſt, ſpecialiter ac nominatim legibus eſt prohibita: ueluti furtũ, rapina, homicidiũ. Nam hæ res per ſe ſpecialiter ac nominatim legibus prohibentur. Si contra iſtas leges, ut ſcilicet furtum, rapina uel homicidiũ fiat, paciſcamur: illud pactum propoſita exceptione generaliter infirmatur, etiãſi ſpecialiter aliqua lege pactũ prohibitũ nõ eſſet. Proinde huius exceptionis ſpecies ſeu exemplum proponitur l. 7. §. ſi ut maleficium. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si, ut maleficiũ fiat, pmiſſum ſit: nulla eſt obligatio ex hac cõuẽtione. *Huius etiã generis pactũ eſt, ſi cũ lex aliquid fieri iubeat, cõtrà paciſcamur ne fiat: utputa lex iubet in depoſito dolũ præſtari.*[a] *Si itaq; is qui rem ſuã deponit & depoſitarius paciſcantur, ne dolus in eo depoſito præſtetur: contra leges pactum eſt. Ideoq; non obligatorium.*[b] *Sanè in*

a *l. contractus. ff. de reg. iuris.*
b *d. l. contractus. ibi. excepto eo.*

nè in hac poſteriore ſignificatione pacto contra leges accepto, propoſitæ exceptioni concordat etiam L. ius publicum.38.ff.de pactis, hiſce uerbis: Ius publicum priuatorum pactis mutari nõ poteſt. *Concordat etiam l. inter. 42. ff. eod. tt. his uerbis:* Inter debitorem & creditorem cõuenerat, ut creditor onus tributi prædij pignorati non agnoſceret, ſed eius ſoluẽdi neceſsitas debitorem ſpectaret. Talem conuentionem quantum ad fiſci rationẽ, non eſſe ſeruandam, Papinianus reſpondit. Pactis etenim priuatorum formam iuris fiſcalis conuelli non placuit. *Ait Iuriſconſultus:* Quantum ad fiſci rationem. *Hoc ideo, quia quantum ad debitoris perſonam, ualet pactum. l. 52. §. pactum. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Pactum, ut ſi quas ſummas propter tributiones prædij pignori nexi factas creditor ſoluiſſet, à debitore reciperet, & ut tributa eiuſdem prædij debitor penderet: iuſtum eſt, & ideo ſeruandum. *Porrò propoſitæ exceptioni concordat l. 45. in fine. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Priuatorum conuentio iuri publico non derogat. *Aliud huius exceptionis exemplum proponitur l. 7. ff. de poſtulando, his uerbis:* Quos prohibet prætor apud ſe poſtulare, omnimodo prohibet, etiamſi aduerſarius eos patiatur poſtulare. *Alia exempla proponuntur l. ſi unus. 27. §. pacta. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Pacta quæ turpem cauſam continẽt, non ſunt obſeruanda: ueluti, ſi paciſcar ne furti agam, uel iniuriarum, ſi feceris. Expedit enim timeri furti uel iniuriarum pœnam. Sed poſt admiſſa hęc paciſci poſſumus. Item ne experiar interdicto Vnde ui, quatenus publicam cauſam contingit, paciſci non poſſumus. Et in ſumma, ſi pactum conuentum à re priuata remotum ſit, non eſt ſeruandum. *Huius exceptionis, pacto contra leges facto poſteriore ſignificatione ſumpto, replicatio hæc eſt: Niſi pactum aduerſus leges factum, ad rem priuatam tantùm & familiarem, non ad publicam læſionem ſpectet.* Quę replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce: Si pactum conuentum à re priuata remotum ſit, non eſt ſeruandum. *Sed & approbatur l. 7. §. ſi paciſcar. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si paciſcar, ne iudicati uel incenſarum ædium agatur: hoc pactum ualet. Si paciſcar, ne operis noui nunciationem exequar: quidam putant non ualere pactionem, quaſi in ea re prætoris imperium uerſetur. Labeo autem diſtinguit, ut ſi ex re familiari operis noui nunciatio ſit facta, liceat paciſci: ſi de re publica, non liceat. Quę diſtinctio uera eſt. Et in cæteris igitur omnibus ad edictum prætoris pertinentibus, quæ non ad publicam læſionem, ſed ad rem familiarem reſpiciunt, paciſci licet. Nam & de furto paciſci lex permittit. Sed etſi quis paciſcatur, ne depoſiti agat: ſecundũ Pomponium ualet pactum. Item ſi quis pactus ſit, ut ex cauſa depoſiti omne periculum pręſtet: Pomponius ait pactionem ualere, nec quaſi contra iuris formam factam non eſſe ſeruandam. *Huius replicationis ratio proponitur l. 29. ibi: cum alia. C. de pactis, hiſce uerbis:* Regula iuris antiqui eſt, omnes licentiam habere ijs quę pro ſe introducta ſunt, renunciare. *Concordat l. 46. in fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 33. cap. 12 exc. 18. Huius exemplum etiam proponitur l. 31. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Paciſci contra edictum ædilium Curulium omnimodo licet, ſiue in ipſo negocio uenditionis gerendo cõueniſſet, ſiue poſtea. *Sed & aliud propoſitæ replicationis exemplum proponitur d. l. 46. itẽ aliud proponitur l. 49. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis crediderit pecuniam, & pactus ſit, ut quatenus facere poſſit debitor, eatenus agatur: an pactum ualeat? Et magis eſt hoc pactũ ualere. Nec enim improbum, etſi quis hactenus deſideret conueniri, quatenus facultates patiuntur. *Aliud item exemplum proponitur de eo, ſi exceptioni ſit renunciatum, l. 4. §. quæſitũ. ff. ſi quis cautionib. cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 9. quæſt. 5. in fin. repl. gener. 2. Proinde ſi quis fori præſcriptioni renunciauerit, pactum ualet. De quo ſ. lib. 5. cap. 2. quæſt. 1. in fin. repl. gener. 14. Huc etiam pertinet quod l. 27. ff. de reg. iuris, Paulus ait:* Obligationum cauſas pactione poſſe immutari & ipſo iure, & per pacti conuẽti exceptionem. *Item l. 41. ff. de pactis, idem Paulus:* In emptionibus (*inquit*) ſcimus quid præſtare uenditor debeat, quidq́ue ex contrario emptor. Quòd ſi in contrahendo aliquid exceptum fuerit, id ſeruari debebit. *Huic concordat etiã l. 23. ibi: ſed hæc ita. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. exc. 8. repl. 2. Concordant denique ea quæ proponuntur J. lib. 50. cap. 5. in uerbo Renunciare. Planè huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi conuenerit ne dolus præſtetur. quamuis enim hæc conuentio ad rem priuatam, non ad publicam læſionem reſpicere uideatur: tamen non ualet.* Quę duplicatio approbatur *l. ſi unus. 27. §. illud. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Illud nulla pactiõe effici poteſt, ne dolus malus præſtetur: quãuis ſi quis paciſcatur ne depoſiti agat, ui ipſa id pactus uideatur ne de dolo agat: quod pactũ proderit. *Cõcordat l. 23. ibi: excepto eo. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide d. exc. 8. repl. 2. Cõcordat item l. 1. §. illud non. ff. depoſiti. cuius uerba uide J. lib. 39. cap. 1. quæſt. 2. exc. gener. 3. Item concordat l. 17. in prin. ff. commodati. cuius uerba uide J. lib. 39. cap. 5. quæſt. 1. except. 6. Altera duplicatio eſt: Niſi conuenerit ne furti uel iniuriarum agatur, ſi furtum uel*

iniuria fiat. Hæc duplicatio approbatur l. ſi unus. 27. §. pacta. ff. de pactis. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. excepl. Huius tamen duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi poſt, non ante furtum uel iniuriam factam ita conuenerit. Quæ triplicatio approbatur d. §. pacta. Tertia duplicatio eſt: Niſi ad incõmodum tertij pactum pertineat. tunc enim, quamuis non ad publicam leſionem pertineat, in præiudicium tamen tertij pactum non ualet. De qua re uide J. cap. 7. Hæc de decimaſeptima exceptione.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi aduerſus bonos mores pactum factum ſit. item, niſi de futura ſucceſsione conuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 4. C. de inutilib. ſtipulat. his uerbis:* Omnia quæ contra bonos mores uel in pacto uel in ſtipulatione deducuntur, nullius momenti ſunt. *Concordat l. 6. C. de pactis. cuius uerba uide ſ. except. proxim. in princip. Exemplum huius exceptionis eſt, ſi de futura ſucceſsione pactum fiat. Quod exemplum proponitur d. l. 4. cuius uerba cum legibus concordantibus, ſed & huius ſpeciei replicationibus uide ſ. lib. 28. cap. 1. quæſt. 3. cauſa 6. Sed & concordat huic exemplo l. 3. C. de collationibus. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 7. except. 5. Planè huius ſpeciei replicatio hæc eſt: Niſi cùm alter alteri hæreditatem per fideicommiſſum reſtituere eſſet rogatus, fideicommiſſum illud per pactum ſit remiſſum. Quæ replicatio approbatur l. 16. C. de pactis, hiſce uerbis:* Cùm proponas, filios teſtamento ſcriptos hæredes rogatos eſſe, ut qui primus rebus humanis eximeretur, alteri portionem hæreditatis reſtitueret: quoniam precariam ſubſtitutionem fratrum conſenſu remiſſam adſeris, fideicommiſsi perſecutio ceſſat. *Concordat l. 11. C. de tranſactionib. cuius uerba uide ſ. lib. 9. cap. 5. except. 4. replic. 4. Sed & plures propoſitæ ſpeciei replicationes uide ſ. d. cauſa 6. Aliud propoſitæ exceptionis exemplum ſeu ſpecies eſt J. except. prox. Sed & plura de ea uide J. except. 39.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi de quota litis (ut uocant) pactum factum ſit. Hæc exceptio approbatur l. ſumptus. 53. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Sumptus quidem prorogare litiganti, honeſtum eſt: paciſci autem, ut non quantitas eo nomine expenſa cum uſuris licitis reſtituatur, ſed pars dimidia eius quod ex ea lite datum erit: non licet. *Concordat l. 15. C. de procuratorib. his uerbis:* Litem te redemiſſe contra bonos mores precibus, manifeſtè profeſſus es: cum procurationem quidem ſuſcipere (quod officium gratuitum eſſe debet) non ſit res illicita. Huiuſmodi autem officia non ſine reprehenſione ſuſcipiuntur. *Concordat item l. 20. C. mandati, his uerbis:* Si contra licitum litis incertum redemiſti, interdictæ conuentionis tibi fidem impleri fruſtra petis. Quòd ſi gratuitum mandatum ſuſcepiſti, ſecundum bonam fidem ſumptus rectè poſtulas. *Concordat item l. 7. ff. mandati, his uerbis:* Salarium procuratori cõſtitutum, ſi extra ordinem peti cœperit, conſiderandum erit, an laborem dominus remunerare uoluerit, atq; ideo fidem adhiberi placitis oporteat: an in euentum litium maioris pecuniæ præmio contra bonos mores procurator redemerit? *Plura de exceptione propoſita uide ſ. lib. 5. cap. 5. quæſt. 5. reg. 5. item ſ. lib. prox. cap. 5. reg. 6. except. 2. repl. 4.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi conuenerit, ne dolus malus præſtetur. De hac exceptione cũ alijs ſimilib. uide ſ. except. 17. repl. 1. dupl. 1. cum ſequẽtib.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi conuenerit, ne quis re ſua ut uelit, uti poſsit. Hæc exceptio approbatur l. penult. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Nemo paciſcendo efficere poteſt, ne ſibi locum ſuum dedicare liceat, aut ne ſibi in ſuo ſepelire mortuũ liceat, aut ne uicino inuito prædium alienet. *Concordat l. 15. in prin. ff. de ſeruitut. cuius uerba uide ſ. lib. 25. cap. 2. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in ipſa rei traditione inter tradentem & eum cui traditur, conuenerit. Quæ replicatio approbatur l. ult. C. de pactis inter emptor. & uenditor. his uerbis:* Si quis ita paciſcatur in uenditionis uel alienationis cõtractu, ut nouo domino nullo modo liceat in loco uendito, uel alio modo ſibi conceſſo, monumẽtum extruere, uel alio modo humano iuri eũ eximere: ſancimus, licet hoc apud ueteres dubitabatur, tale pactum ex noſtra lege eſſe fouendum, & immutilatũ permanere. Forſitan enim multũ eius intererat, ne ei uicinus non ſolùm quem nollet aggregaretur, ſed etiam pro quo ſpecialiter interdictum eſt. Cum etenim uenditor uel alius alienator, non alia lege ſuũ ius transferri paſſus eſt, niſi tali fretus conuentione: quomodo ferendum eſt, aliquam captionem ex uaria pati eum interpretatione? *Concordat l. in traditionib. 48 ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. except. 12. repl. 2. Exemplum proponitur l. 135. §. ea lege. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 6. in prin. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pœnalis ſtipulatio pacto non ſit ſubiecta. hoc enim caſu, cùm nihil interſit actoris, actio ei nõ datur. Quæ duplicatio approbatur l. 11. ff. de religioſis, hiſce uerbis:* Quòd ſi locus monumẽti hac lege uenierit, ne in eũ inferantur quos ius eſt inferri: pactũ quidem ad hoc non ſufficit, ſed ſtipulatione id caueri oportet. *Concordat l. 7. ff. de ſeruis exportandis. cuius uerba uide J. lib. 41. cap. 9. quæſt. 1. except. 4. Altera replicatio eſt: Niſi interſit paciſcentis, ne alter re ſua ut uelit utatur. Hæc replicatio*

catio approbatur exemplo l. 1. §. ſi quis hoc. ff. de aqua quotid. hiſce uerbis: Si quis hoc ceſſerit, ne liceat ſibi aquſam quærere: ea ceſsio ualet. *Concordat l. 25. in prin. ibi: aliter atq; ff. de ſeruit. cuius uerba uide ſ. lib. 25. cap. 2. except. 4. Approbatur item alio exemplo l. 7. §. fin. ff. de diſtract. pignor. his uerbis:* Quæritur, ſi pactum ſit à creditore, ne liceat debitori hypothecam uendere uel pignus, quid iuris ſit? & an actio nulla ſit talis, quaſi contra ius ſit poſita, ideoque uenire poſsit? Et certum eſt, nullam eſſe uenditionem, ut pactioni ſtetur.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi decem mutuò datis, conuenit ut uiginti debeantur. Hæc exceptio approbatur l. ſi tibi. 17. in prin. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si tibi decem mutua dem, & paciſcar ut mihi uiginti debeãtur: non naſcitur obligatio ultra decem. Re enim non poteſt obligatio contrahi, niſi quatenus datum eſt. *Concordat l. 11. §. ſi tibi decem. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si tibi decem dedero, ut nouem debeas: Proculus ait rectè, non amplius te ipſo iure debere quã nouem. Sed ſi decem dedero, ut undecim debeas: putat Proculus, amplius quàm decem condici non poſſe.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi impoſſibile quid in pactum ſit deductum. Hæc exceptio approbatur l. 145. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Impoſsibilium nulla obligatio eſt. *Concordat l. 31. ff. eod. tt. his uerbis:* Verum eſt, neque pacta neque ſtipulationes factum poſſe tollere. Quod enim impoſsibile eſt, neque pacto neque ſtipulatione poteſt comprehendi, ut utilem actionem aut factum efficere poſsit. *Concordat item l. 177. ff. eod. tt. his uerbis:* Ea quæ dari impoſsibilia ſunt, uel quæ in rerum natura non ſunt, pro nõ adiectis habentur. *Concordat item l. 35. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si ſtipuler, ut id fiat quod natura fieri non cõcedit: non magis obligatio conſiſtit, quàm cum ſtipulor, ut id detur quod dari non poteſt: niſi per quem ſteterit, quo minus facere id poſsit. *Concordat item l. 1. §. ſi id quod. ff. de act. & obligat. his uerbis:* Si id quod dari ſtipuletur, tale ſit ut dari non poſsit, palàm eſt naturali ratione inutilem eſſe ſtipulationem: ueluti, ſi de homine libero aut iam mortuo, uel ædibus deuſtis facta ſit ſtipulatio inter eos qui ignorauerint eũ hominem liberum eſſe, uel mortuum eſſe, uel ædes deuſtas eſſe. Idem iuris eſt, ſi quis locum ſacrum aut religioſum dari ſibi ſtipulatus fuerit. *Huius exceptionis exemplum quoq; proponitur l. 8. C. de contrah. ſtipulat. his uerbis:* Non moriturum præſtari ſeruum impoſsibilis promiſsio eſt. Poſt mortem autem eius ſtipulatus, rectè ſolutionem poſtulat. *Aliud exemplum proponitur l. 34. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Ius adgnationis nõ poſſe pacto repudiari, nõ magis quàm ut dicat quis nolle ſuum eſſe, Iuliani ſententia eſt. *Aliud exemplum proponitur Inſt. de uerb. obligat. §. loca etiam, in fine, his uerbis:* Si quis Romæ ita ſtipuletur, Hodie Carthagini dare ſpondes? inutilis erit ſtipulatio: cum impoſsibilis ſit repromiſsio. *Concordat l. 2. §. qui ita, in fine. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Verũ puto quod Iulianus ait, eum qui Romæ ſtipuletur, Hodie Carthagini dari? non utiliter ſtipulari. *Planè propoſitæ exceptionis in caſu iam dicto replicatio hæc eſt: Niſi tam ſtipulator quàm promiſſor ſuo, quem Carthagini habet, diſpenſatori antea mandauit, hic quidem ut daret, ille uerò ut acciperet. Hæc replicatio approbatur l. ult. §. ſi inter eos. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si inter eos qui Romæ ſunt talis fiat ſtipulatio, Hodie Carthagini dare ſpõdes? quidam putant, non ſemper uideri impoſsibilem cauſam ſtipulationis contineri: quia poſsit contingere, ut tam ſtipulator quàm promiſſor ante aliquod tempus ſuo quiſque diſpenſatori notum fecerit, in eum diem futuram ſtipulationem: ac demandaſſet promiſſor quidem ſuo diſpenſatori ut daret, ſtipulator autem ſuo ut acciperet. Quod ſi ita factum fuerit, poterit ualere ſtipulatio. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi per promiſſorem ſteterit, quo minus facere poßit. Quæ replicatio approbatur uerbis l. 35. in prin. ff. de uerb. obligat. paulò ſ. propoſitis hiſce:* Niſi per quem ſteterit, quo minus facere id poſsit. *Tertia replicatio eſt: Niſi alij ſit poßibile. Hæc replicatio approbatur l. 137. §. ſi ab eo. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si ab eo ſtipulatus ſim, qui efficere non poſsit, cùm alij poſsibile ſit, iure factam obligationem, Sabinus ſcribit. *Quarta replicatio eſt: Niſi pœnalis ſtipulatio impoßibile quid contineat. per hoc enim principalis ſtipulatio non uiciatur. Quæ replicatio approbatur l. 126. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si ita ſtipulatus fuero, Te ſiſti: & niſi ſteteris, aliquid dari, quod promittenti impoſsibile eſt: detracta ſecũda ſtipulatione prior manet utilis: & perinde erit, ac ſi te ſiſti ſtipulatus eſſem. *Concordat l. 97. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ita ſtipulatus fuero, Te ſiſti: & niſi ſteteris, hypocentaurum dari: perinde erit, atque ſi te ſiſti ſolummodo ſtipulatus eſſem. *Quinta replicatio eſt: Niſi tale ſit pactum: Ne facias furem, uel fugitiuum ſeruum meum. Hæc replicatio approbatur l. 50. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Non impoſsibile puto in contractibus depoſiti, commodati, locati & cæteris ſimilibus hoc pactum: Ne facias furem,

furem uel fugitiuum ſeruum meum: hoc eſt, ne ſolicites ut fur fiat, uel fugitiuus fiat: ue ita negligas ſeruũ, ut fur efficiatur. Sicut enim ſerui corrupti actio locum habet: ita poteſt etiam hęc pactio locum habere, quæ ad non corrumpendos ſeruos pertinet. *Sexta replicatio eſt: Niſi tale ſit pactum: Seruum ſanum eſſe, furem non eſſe. Hæc replicatio approbatur l.31. ff. de euictione, his uerbis:* Si ita quia ſtipulanti ſpondeat, Sanum eſſe, furem non eſſe, ueſpillonem non eſſe, & cætera: inutilis ſtipulatio quibuſdam uidetur: quia ſi quid eſt in hac cauſa, impoſsibile eſt quod promittitur: ſi non eſt, ftuſtra eſt. Sed ego puto uerius, hanc ſtipulationem, Sanum eſſe, furem non eſſe, ueſpillonem non eſſe? utilem eſſe. Hoc enim continet quod intereſt horũ quid eſſe, uel horum quid non eſſe. Sed ſi cui horum fuerit adiectum, Præſtari: multo magis ualere ſtipulationem. Alioquin ſtipulatio, quę ab ædilibus proponitur, inutilis erit. quod utiq; nemo ſanus ꝓbabit.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi factum alienum in pactum ſit deductum. Hæc exceptio approbatur l.38. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Nemo alienum factum promittendo obligatur. *Concordat l.83. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Inter ſtipulantem & promittentem negocium contrahitur. Itaque alius pro alio promittens daturũ facturumúe eum, non obligatur. Nam de ſe quenque promittere oportet. *Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. ſi quis alium, his uerbis:* Si quis alium daturum facturumúe quid promiſerit, non obligabitur: ueluti ſi ſpondeat, Titium quinque aureos daturum. Quod ſi effecturum ſe, ut Titius daret, ſpoponderit, obligatur. *Concordat item Inſt. eod. tt. §. uerſa uice, his uerbis:* Qui alium facturum promiſit, uidetur in ea eſſe cauſa, ut non teneatur, niſi pœnam ipſe promiſerit. *Concordat item l. 68. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Sicut reus principalis non aliàs, quàm ſi de ſua perſona promittat, obligatur: ita fideiuſſores non aliàs tenentur, quàm ſi ſe quid daturos uel facturos promittant. Nã reum principalem daturum aliquid, uel facturum, fruſtra promittunt: quia factũ alienum inutiliter promittitur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi inſuper pœna promittatur, ſi alius non dederit uel fecerit. hæc enim pœnalis ſtipulatio ualet. Quæ replicatio approbatur uerbis Inſt. §. uerſa uice, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Niſi pœnam ipſe promiſerit. *Cui concordat l.38. §. at ſi quis uelit. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si quis uelit factum alienum promittere: pœnã, uel quanti ea res ſit, poteſt promittere. *Concordat ſiĩd l.38. §. ſi quis dolum, his uerbis:* Si quis dolum malũ promiſſoris hæredisq́; eius abeſſe uelit: ſufficere Abeſſe abfuturumq́; eſſe ſtipulari. Si uerò de pluriũ dolo cauere uelit, neceſſarium eſt adijci: Cui rei dolus malus nõ abſit, uel nõ abfuerit: quãta ea res erit, tantam pecuniam dare ſpondes? *Secunda replicatio eſt: Niſi quis promittat ſe effecturum uel curaturum, ut alius det uel faciat. Hæc replicatio approbatur uerbis Inſt. §. ſi quis alium, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Quod ſi effecturũ ſe, ut Titius daret, ſpopõderit, obligatur. *Cõcordat l.83. §.2. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 6. except. 1. repl. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi alium ſiſti promittat. Hæc replicatio approbatur l.81. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Quoties quis aliũ ſiſti promittit, nec adijcit pœnam, puta uel ſeruũ ſuum, uel hominem liberum: quæritur, an committatur ſtipulatio? Et Celſus ait, etſi non eſt huic ſtipulationi additũ, Niſi ſteterit, pœnam dari? id quanti intereſt, ſiſti cõtineri. Et uerum eſt quod Celſus ait: nam qui alium ſiſti promittit, hoc promittit, id ſe acturum ut ſtet. *Concordat l. 38. §. penult. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis ita ſtipulatus fuerit, Illũ ſiſti? nulla cauſa eſt cur nõ obligatio cõſtet. *Quarta replicatio eſt: Niſi dolũ malũ abeſſe abfuturumq́; eſſe promiſerit, uel quid ſimile. Hæc replicatio approbatur l.83. §.1. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 6. except. 1. repl. 2. Concordat l.67. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Illa ſtipulatio, Rem ſaluam fore promittis? ualet. *Plura de replicatione propoſita uide J. lib. prox. cap. 6. except. 1. repl. 2.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi dolũ malum ab eſſe uel abfuturum eſſe ſpoponderit: item, rem habere uel poſsidere licere: item, per te hæredemq́; tuum non fieri, &c. Hæ atq; huiuſmodi aliæ exceptiones uidentur ſubſiſtere ratione exceptionis præcedentis. Sed reprobantur per ea quæ ſ. repl. prox. 4. ſunt dicta. De quibus (ut dixi) plura uide J. d. except. 1. Sed & de ſtipulatione rem habere licere, uide J. lib. prox. cap. 11. ſpecie 3. Concordat l.18. §. hæc quoq;. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Hæc quoque ſtipulatio, Poſsidere mihi licere ſpondes? utilis eſt.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi alij pactum factum ſit. Hæc exceptio approbatur l.73. §. fin. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando quiſquam alteri cauere poteſt. *Concordat l.38. §. alteri. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Alteri ſtipulari nemo poteſt, præterquam ſi ſeruus domino, aut filius patri ſtipuletur. Inuentæ enim ſunt huiuſmodi obligationes ad hoc, ut unuſquiſq; ſibi adquirat quod ſua intereſt. Cæterùm ut alij detur, nihil intereſt mea. Planè ſi uelim hoc facere, pœnã

i ſtipu-

ſtipulari conueniet: ut ſi ita factum nō ſit, ut comprebenſum eſt, committatur ſtipulatio etiam ei cuius nihil intereſt. Pœnam enim cum ſtipulatur quis, non illud inſpicitur quid interſit: ſed quæ ſit quantitas, quæq; conditio ſtipulationis. *Concordat item l.126.§. Chryſogonus.ibi: per liberam. ff.eod. tt. bis uerbis:* Per liberam perſonam quæ neque iuri noſtro ſubiecta eſt, neq; bona fide nobis ſeruit, obligationem nullam adquirere nobis poſſumus. *Concordat itē Inſt.de inutilib. ſtipul.§.ſi quis alij, bis uerbis:* Si quis alij, quàm ei cuius iuri ſubiectus ſit, ſtipuletur: nihil agit. *Concordat itē Inſt. eod.tt.§.alteri.cuius uerba uide J.repl.8. Item concordat l.10 ff.de act.& obligat.bis uerbis:* Quæcunq; gerimus, cùm ex noſtro contractu originem trahunt, niſi ex noſtra perſona initium obligationis ſumant, inanem noſtrum actum efficiunt. Et ideo neq; ſtipulari, neque emere, uendere, contrahere, ut alter ſuo nomine rectè agat, poſſumus. *Concordat item l.3.C.de contrah.& committ.ſtipul. cuius uerba uide J.repl.14. Cōcordat item l.6.C.de inutilib.ſtipul.cuius uerba uide J.repl.10. Exemplū huius exceptionis etiā proponitur l.3.C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.lib.15.cap.6.exc.7.repl.2. Planè propoſitæ exceptionis plures ſunt replicationes, quarū prima hæc eſt: Niſi eius qui paciſcitur, interſit alteri dari. Quæ replicatio approbatur l.38.§.ſi ſtipuler. ff.de uerb.obligat.bis uerbis:* Si ſtipuler alicui, cùm mea interſit, uideamus an ſtipulatio committatur? Et ait Marcellus, ſtipulationem ualere in ſpecie huiuſmodi: Is qui pupilli tutelā adminiſtrare cœperat, ceſſit adminiſtrationem contutori ſui, & ſtipulatus eſt rem pupilli ſaluā fore: ait Marcellus poſſe defendi ſtipulationem ualere. Intereſſe enim ſtipulatoris, fieri quod ſtipulatus eſt: cū obligatus futurus ſit pupillo, ſi aliter res ceſſerit. Si quis inſulam faciendam promiſerit, aut cōduxerit, deinde ab aliquo inſulam ſtipulatori fieri ſtipulatus ſit: aut ſi quis, cum ꝓmiſiſſet Titio fundum Mæuium daturum, et ſi is nō dediſſet, pœnam ſe daturū: ſtipulatus à Mæuio fuerit, Fundum Titio datum iri? Item ſi quis locauerit id faciendum quod ipſe conduxerat: cōſtat habere eum utilem ex locato actionem. Si quis ergo ſtipulatus fuerit, cùm ſua intereſſet ei dari: in ea erit cauſa, ut ualeat ſtipulatio. Vnde et ſi procuratori meo dari ſtipulatus ſim: ſtipulatio uires habebit. Et ſi creditori meo: quia intereſt mea, ne uel pœna cōmittatur, uel prædia diſtrahātur, quę pignori data erāt. *Cōcordat Inſt.de inutilib. ſtipulat. §. ſed etſi quis ſtipul.bis uerbis:* Si quis ſtipuletur alij, cùm eius intereſſet, placuit ſtipulationē ualere. Nam ſi is qui pupilli tutelā adminiſtrare cœperat, ceſſerit adminiſtratione cōtutori ſuo, & ſtipuletur rem pupilli ſaluā fore: quoniā intereſt ſtipulatoris fieri quod ſtipulatus eſt (cum obligatus futurus ſit pupillo, ſi malè res ceſſerit) tenet obligatio. Ergo et ſi quis ꝓcuratori ſuo dari ſtipulatus ſit: habebit uires ſtipulatio. Et ſi creditori ſuo quis ſtipulatus ſit, quod ſua intereſt, ne fortè uel pœna committatur, uel prædia diſtrahantur, quæ pignori data erant: ualet ſtipulatio. *Concordat item l. 3. in prin.ibi: niſi ſua interſit. C.de inutilib.ſtipulat.cuius uerba uide ſ.lib.15.cap.6.except.7.repl.2. Propoſitæ replicationis ſex proponūtur exēpla in uerbis ſupradictis. primum quidē biſce uerbis:* Is qui pupilli tutelam adminiſtrare cœperat, &c. *Alterum biſce:* Si quis inſulā faciendā ꝓmiſerit, &c. *Tertium biſce:* Aut ſi quis, cū promiſiſſet, &c. *Quartū biſce:* Itē ſi quis locauerit, &c. *Quintū biſce:* Vnde et ſi procuratori meo, &c. *Sextum biſce:* Et ſi creditori meo, &c. *Quib. exēplis quaſi per inductionē iuriſ cōſultus propoſitā replicationē cōfirmat. Septimū exēplū proponitur l. ſi unus.27.§.ſi cū reo.ibi: quod ſi ſine. ff.de pactis, bis uerbis:* Si ſine ſua perſona reus pepigerit, ne à fideiuſſore petatur: nihil id prodeſſe fideiuſſori, quidā putant, quanquam id rei interſit: quòd ea demū ei debeat cōpetere exceptio, quæ & reo. Ego didici prodeſſe fideiuſſori exceptionem: non ſic enim illi per liberam perſonam adquiri, quàm ipſi qui pactus ſit cōſuli uidetur: quo iure utimur. *Plura propoſitæ replicationis exempla ex ſequentibus replicationibus colligi poſſunt. Secunda replicatio eſt: Niſi pater filio, uel dominus ſeruo dari ſit ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur Inſt. de inutil. ſtipulat. §.ei uerò qui, bis uerbis:* Ei qui tuo iuri ſubiectus eſt, ſi ſtipulatus ſis, tibi adquiris: quia uox tua tanquam filij ſit, ſicuti & filij uox tanquam tua intelligitur in ijs rebus quę tibi adquiri poſſunt. *Concordat l.39. ff. de uerb.obligat.bis uerbis:* Dominus ſeruo ſtipulando ſibi adquirit: ſed & pater filio, ſecūdum quod leges permittunt. *Concordat item l.2.C.de cōtrah.ſtipul.bis uerbis:* Si filię tuæ quam in poteſtate habebas, pecuniā dari ſtipulatus es: paratam obligationē exercere non prohiberis. *Cōcordat item l.28.§. ſi ipſi, in fine. ff.de ſtipul.ſeruor.cuius uerba uide J.lib. prox.cap.12.reg.2.exc.8. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi pater filio emancipato, quē in poteſtate nō habet, ſtipulatus ſit. Quæ duplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis biſce:* Ei qui tuo iuri ſubiectus eſt, &c. *Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi dotem quam pro filia uel nepte pater uel auus dedit, ſolato matrimonio ei eiuſue heredib. ſuis nepotibus reddi ſit ſtipulatus. Quæ triplicatio*

catio approbatur l.45. in fine. ff. ſoluto matrimon. cuius uerba uide ſ.lib.15.cap.7.reg.5.except.3. Cõcordat l. 7. C. de pactis conuentis tam ſuper dote, cuius uerba uide ſ.lib.13.cap.6.exc.7.repl.5. Altera duplicatio eſt: Niſi in id tempus pater filio ſit ſtipulatus, quo in eius poteſtate amplius futurus non eſt. Hæc duplicatio reprobatur l. 45.§. ſi ita quis.ff. de uerb.obligat.his uerbis: Si ita quis ſtipulatos ſit, Poſt mortem meam filiæ meæ dari? uel ita, Poſt mortem filiæ meæ mihi dari? utilitar erit ſtipulatus. Sed primo caſu filiæ meæ utilis actio cõperit, licet hæres ei non exiſtat. Tertia duplicatio eſt: Niſi pater filio id dare ſtipulatus ſit, quod ipſi patri per filium non adquiritur. Hæc duplicatio approbatur uerbis ſ.ead.repl.in prin.propoſitis hiſce: In ijs rebus quæ tibi adquiri poſſunt. Concordat l.130.ff.de uerb.obligationib.cuius uerba uide J. dupl.proxim. Quarta duplicatio eſt: Niſi factum filio pater ſtipuletur. Hæc duplicatio approbatur d.l.130.his uerbis: Quod dicitur patrem filio utiliter ſtipulari, quaſi ſibi ille ſtipuletur, hoc in his uerum eſt quæ iuris ſunt, quæque adquiri patri poſſunt. Alioquin ſi factum conferatur in perſonam filij, inutilis erit ſtipulatio: ueluti ut tenere ei, uel ire agere liceat? Contrà autem filius etiam, ut ire agere patri liceat, ſtipulando adquiret ei. Imò & quod in ſuam perſonam conferre non poteſt, hoc patri adquiret. Tertia replicatio eſt: Niſi filius patri, uel ſeruus domino ſtipuletur uel paciſcatur. Hæc replicatio approbatur l.38.§. alteri. ibi: præterquam.ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ.ead. except. in prin. Concordat l.38. §. hi qui ſunt. ff. eod.tt. his uerbis: Hi qui ſunt in aliena poteſtate, his in quorum ſunt poteſtate, habere licere ſtipulari poſſunt ea ratione qua cætera quoque his poſſunt ſtipulari. Concordat item l.58.ff.de pactis. cuius uerba uide J cap.6.except. 8. Huius replicationis duplicatio prima hæc uidetur eſſe: Niſi factum patri uel domino ſit ſtipulatus. Altera duplicatio eſſe uidetur: Niſi patri uel domino ſit ſtipulatus filius uel ſeruus id quod ſibi ſtipulari non poteſt. Hæ duæ duplicationes reprobantur l.130.in fine. ff.de uerb.obligat. cuius uerba uide ſ. repl. proxim. dupl. 4. Tertia duplicatio eſt: Niſi ſeruus uel filius patri uel alij, in cuius poteſtate non eſt, ſit ſtipulatus. Hæc duplicatio approbatur uerbis d. l. 38. paulo ſuperius propoſitis hiſce: Hi qui ſunt in aliena poteſtate, &c. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi patri uel domino qui eſt apud hoſtes, ſtipuletur. quamuis enim in eius poteſtate non ſit filius uel ſeruus, eo apud hoſtes exiſtente, tamen ualet ſtipulatio. Quæ triplicatio approbatur l. 11. §. fin. ff. de acceptilat. his uerbis: Si dominus apud hoſtes ſit: dicendum eſt, iure poſtliminij confirmari acceptilationem. Nam & ſtipulari ei qui apud hoſtes eſt, ſeruus poteſt. Huius triplicationis quadruplicatio hæc eſt: Niſi pater uel dominus apud hoſtes deceſſerit. Quæ quadruplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Iure poſtliminij confirmari. Cui concordat l.18. §.ſeruus.ff.de ſtipul.ſeruorum, his uerbis: Seruus capto domino ab hoſtibus, domino dari ſtipulatus eſt: quamuis quæ ſimpliciter ſtipuletur uel ab alio acceperit, etiam ad hæredem captiui pertineant: aliudq; ſit iuris in perſona filij: quia nec tunc fuit in poteſtate cum ſtipularetur, nec poſtea deprehenditur ut ſeruus in hæreditate: tamen in propoſito poteſt quæri, num ex hac ſtipulatione nihil adquiſitum hæredi uideatur, quomodo ſi ſeruus hæreditarius defuncto, uel etiam hæredi futuro ſtipulatus fuiſſet? Sed in hac ſpecie ſeruus filio exæquabitur. Nam & ſi filius captiui patri ſuo ſtipulatus fuerit dari, res in pendenti erit: & ſi pater apud hoſtes deceſſerit, nullius momenti fuiſſe uidebitur ſtipulatio: quoniam alij, non ſibi ſtipulatus eſt. Quarta duplicatio eſt: Niſi ſeruus hæreditarius hæredi futuro ſtipuletur, uel domino defuncto. tunc enim, quamuis hic quidem dominus ſtipulantis ſerui fuerit, ille autem poſtea fiat: non tamen ualet ſtipulatio. Quæ duplicatio approbatur l.18.§.ſeruus.ibi: quomodo ſi ſeruus ff.de ſtipul. ſeruor. cuius uerba uide ſ. dupl. proxim. triplic.1. Concordat l.ſi unus.27.§.fin. ff.de pactis, hiſce uerbis: Seruus hæredi poſt adituro nominatim paciſci non poteſt, quòd nondum dominus is ſit. Sed ſi in rem pactum conuentum ſit, hæredi adquiri poteſt. Concordat l. 41. §. quod ſi ſtipulatus. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide J.lib. 39. cap.2. quæſt.1. except.13. repl.5. Quinta duplicatio uidetur: Niſi adoptiuo patri filius paciſcatur. Hæc duplicatio reprobatur l.38. §. ſuæ perſonæ. ff.de uerb. obligat. cuius uerba uide J.repl.7. Sexta duplicatio eſt: Niſi ita ſtipuletur filius, Sibi aut patri dari. Quæ duplicatio approbatur l. 95. §. quæſitum. ff. de ſolutionib. De qua re uide J. repl. 11. dupl.1. Hæc de tertia replicatione. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus ei qui in eo uſumfructum habet, pactus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 34. ff. de pactis, hiſce uerbis: Si debitor ſit fructuarius, & paciſcatur ſeruus, in quo uſumfructum habet, ne ab eo petatur: paciſcendo meliorem conditionem eius facit. Ita & ſi creditor eſſet fructuarius, & pactus eſſet ne peteret: ſeruus autem fructuarius paciſceretur ut peteret: beneficio pacti quod ſeruus interpoſuiſſet, utiliter ad petitionem admitteretur. Plura de hac replicatione uide ſ. lib. 11. cap. 2. reg.5. Quinta replicatio eſt: Niſi ſeruus conſeruo, uel filius patris ſeruo aut fratri, qui in eiuſdem eſt poteſtate, pactus ſit. Hæc repli-

catio approbatur l. 40. ff. de uerb. obligat. bis uerbis: Si filius meus ſeruo meo ſtipuletur, adquiritur mihi. *Concordat Inſt. de ſtipulat. ſeruor. §. ſiue autem, bis uerbis:* Siue domino, ſiue ſibi, ſiue conſeruo ſuo, ſiue imperſonaliter ſeruus ſtipuletur: domino adquirit. Idem iuris eſt & in liberis, qui in poteſtate patris ſunt, ex quibus cauſis adquirere poſſunt. *Concordat item l. 1. §. quod meus. ff. de ſtipul. ſeruor. bis uerbis:* Quod meus ſeruus meo ſeruo dari ſtipulatur, id perinde habari debet ac ſi mihi ſtipuletur. Item quod tuo ſeruo ſtipulatur, perinde eſt ac ſi tibi ſtipulatus eſſet: ut altera ſtipulatio obligationem pariat, altera nullius momenti ſit. *Concordāt ea quæ propoſita ſunt ī. lib. proxim. cap. 5. reg. 2. except. 4.* *Sexta replicatio eſt: Niſi libertus patrono ſit pactus. Hæc replicatio reprobatur l. 126. §. Chryſogonus. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 9. reg. 5. except. 1.* *Septima replicatio eſt: Niſi quis hæredi ſuo ſit pactus uel ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur l. 38. §. ſuæ perſonæ. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Suæ perſonæ adiungere quis hæredis perſonam poteſt. Sed & adoptiui patris perſona coniungi poterit. *Concordat d. l. 38. §. ſi quis ita ibi: ſed ſi quis. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 6. except. 2. repl. 1. dupl. 1. Item concordat l. 91. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si ita ſtipuler, Per te non fieri, quo minus mihi hæredique meo uindemiam tollere liceat? etiam hæredi datur actio. *Huius replicatiōis duplicatio prima hæc eſt: Niſi uni tantùm ex pluribus hæredibus ſtipuletur. Hæc duplicatio approbatur l. 117. §. fin. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Sciendum eſt, quod dari ſtipulamur, non poſſe per nos uni ex hæredibus adquiri, ſed neceſſe eſt omnibus adquiri. At cum quid fieri ſtipulemur, etiam unius perſonam rectè comprehendi. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi ſtipulatio in faciendo, non in dando conſiſtat. Quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* At cum quid fieri, &c. *Concordat l. 11. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Auus neptis nomine, quam ex filio habebat, dotem promiſit, & pactus eſt, ne à ſe neue à filio ſuo dos peteretur. Si à cohærede filij dos peteretur, ipſe quidem exceptione conuentionis tuendus non erit: filius uerò exceptione conuentionis rectè utetur: quippa hæredi conſuli conceſſum eſt. Nec quidquam obſtat, uni tantùm ex hæredibus prouidere, ſi hęres factus ſit: cæteris autem non conſuli. *Altera duplicatio eſt: Niſi nominatim uni pactus ſit teſtator. hic enim, quamuis poſtea paciſcenti uel ſtipulanti hæres extiterit: propoſita tamen replicatione non adiuuatur. Quæ duplicatio approbatur l. 17. §. ſi pactus ſim. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si pactus ſim ne à me, neue à Titio petatur: non proderit Titio etiamſi mihi hæres extiterit: quia ex pōſt facto id confirmari non poteſt. Et hoc Iulianus ſcribit in patre qui pactus erat, ne à ſe neue à filia ſua peteretur: cùm filia patris hæres extitiſſet. *Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi ut hæredi ſuo, uni nominatim ſit ſtipulatus. Quæ triplicatio approbatur uerbis d. l. 33. paulo ſuperius propoſitis. Concordat l. 26. in princip. ff. depoſiti. cuius uerba uide J lib. 19. cap. 8. quæſtion. 1. reg. 3.* *Octaua replicatio eſt: Niſi pœnæ ſtipulatio ſit ſubiecta. Hæc replicatio approbatur inſt. de inutilib. ſtipulation. §. alteri, bis uerbis:* Alteri ſtipulari (ut ſuprà dictum eſt) nemo poteſt. Inuentæ enim ſunt huiuſmodi ſtipulationes uel obligationes ad hoc, ut unuſquiſque adquirat ſibi quod ſua intereſt. Cæterùm ſi alij detur, nihil intereſt ſtipulatoris. Planè ſi quis uelit hoc facere, pœnam ſtipulari conueniet: ut niſi ita factum ſit, ut eſt comprehenſum, committatur pœnæ ſtipulatio etiam ei cuius nihil intereſt. Pœnam enim cum ſtipulatur quis, non illud inſpicitur, quòd interſit eius, ſed quæ ſit quantitas in conditione ſtipulationis. Ergo ſi quis ita ſtipuletur, Titio dari: nihil agit. Sed ſi adiecerit pœnam: Niſi dederis, tot aureos dare ſpondes? tunc committitur ſtipulatio. *Concordat l. 38. §. alteri. ff. de uerbor. obligation. cuius uerba uide ſ. ead. exceptione in principio.* *Nona replicatio eſt: Niſi quis alterius nomine pecuniam credidit. hoc enim caſu ei cuius nomine pecunia tradita eſt, condictio eius pecuniæ competit. Quæ replicatio approbatur l. 126. §. Chryſogonus. ibi: planè ſi liber. ff de uerb. obligat. bis uerbis:* Si liber homo noſtro nomine pecuniā det uel ſuam uel noſtrā, ut nobis ſolueretur: obligatio nobis pecuniæ creditæ adquiritur. *Concordat l. 9. §. ſi numos. ff. ſi certum petatur, bis uerbis:* Si numos meos tuo nomine dedero uelut tuos, abſente te & ignorante: Ariſto ſcribit, adquiri tibi cōdictionem. Iulianus quoq; de hoc interrogatus, libro decimo ſcribit, ueram eſſe Ariſtonis ſententiā: nec dubitari, quin ſi meā pecuniā tuo nomine uoluntate tua dedero, tibi adquiratur obligatio: cum quotidie credituri pecuniam mutuam ab alio poſcamus, ut noſtro nomine creditor numeret futuro debitori noſtro. *Decima replicatio eſt: Niſi alius quoq; cui pactio facta eſt, ſibi dari uel fieri ſit ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur l. 6. C. de inutilib. ſtipul. bis uerbis:* Si auia ueſtra ſibi & Euſtolio, quā mutuā dederat pecuniā, dari fuerit ſti-

rit ſtipulata: nihil ei cuius ſubiecta iuri nõ fuerat, quærete potuit. Sanè ſi ipſe quod ei ſolui placuerat, in ſtipulationẽ ſuo nomine deduxit: obligationẽ in eius etiam perſonam conſtitiſſe, non ambigitur.

Vndecima replicatio eſt: Niſi quis alternatiuè, puta ſibi aut Titio, uel Mæuio domino ſuo aut Sempronio ſit ſtipulatus. hoc enim caſu ualet ſtipulatio, & obligatio quidem in ſtipulatoris perſona ſubſiſtit: adiecto autem ſolui ſolummodo poteſt. Quæ replicatio approbatur Inſt. de inutil. ſtipul. §. planè ſolutio, his uerbis: Planè ſolutio etiam in extraneam perſonam conferri poteſt: ueluti ſi quis ita ſtipuletur, Mihi aut Seio dare ſpondes? ut obligatio quidem ſtipulatori adquiratur, ſolui autem Seio, etiam inuito eo, rectè poſsit, ut liberatio ipſo iure contingat: ſed ille aduerſus Seium habeat mandati actionem. *Concordantes leges uide alibi in loco ſolutionis. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi in adiecti quoq; perſona obligatio ſubſiſtat. tũc enim quia incertũ eſt, utri actio danda ſit, neutri competit actio. Quæ duplicatio approbatur exẽplo l. 9 §. fin. cum lege ſequẽte. ff. de ſtipulat. ſeruor. his uerbis:* Si cùm duos dominos ſeruus haberet, ſtipulatus fuerit illi aut illi dominis ſuis: quæſitum eſt, an ſic cõſiſtat ſtipulatio? Caſsius inutilem eſſe ſtipulationẽ ſcripſit, & Iulianus Caſsij ſententiã probat: eoq; iure utimur. Sed etſi ita ſtipuletur, Titio decem, aut Mæuio fundum dare ſpondes? quia incertum eſt, utri eorum adquiſierit actionem: idcirco inutilis ſtipulatio exiſtimãda eſt. *Concordat l. 11. cum duabus ll. ſequentib. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſibi aut Primo aut Secũdo dominis ſuis ſtipulatus ſit: & hic tantundem erit probandum, quod Iulianus dixit, inutilem eſſe ſtipulationẽ. Sed utrum adiectio inutilis eſt, an tota ſtipulatio utilis non eſt? Et puto adiectionem ſolam eſſe inutilẽ. Eo enim quod ait Mihi, omnibus adquiſiuit ex ſtipulatu actionem. An ergo in cæterorum perſona ſolutio locum habeat, exemplo extraneæ perſonæ? Et puto uel ſolui eis poſſe: quẽadmodum cum ego mihi aut Titio ſtipuler. Cur ergo cum Primo aut Secundo ſtipulatio non conſiſtit, nec ſolutio eſt? Illa eſt ratio, quia nõ inuenimus in cuius perſona ſtipulatio conſtitit, & in cuius ſolutio. Nam cum uterq; obligationis capax ſit, non inuenimus quis adiectus ſit: quia non eſt qui petere poſsit. Cum enim ſtipulatur domino aut extraneo ſeruus: utrunq; conſiſtit, & in domini perſona ſtipulatio, & in extranei ſolutio. At hic corrumpit τὸ ἰνδέφορ ſtipulationem & ſolutionem. *Concordat item l. 98. §. ſi ſeruus. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Si ſeruus fructuarius ex re fructuarij domino proprietatis, aut uſufructuario ſtipulatur: inutilis eſt ſtipulatio. At ex re proprietarij, ſi ipſi domino aut fructuario ſtipuletur, rectè ſtipulatur. Tãtùm enim ſolutionis capax eſt fructuarius hoc caſu, non etiam obligationis. *Concordat item l. 126. §. Chryſogonus. ibi: ſed quod patrono. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 9. reg. 5. item concordat l. 1. § ſi fructuarius. ff. de ſtipul ſeruor. his uerbis:* Si fructuarius ſeruus ſtipulatus eſſet fructuario aut proprietario: ſiquidem ex re fructuarij ſtipulatus eſſet, inutilem eſſe ſtipulationẽ: quia utriq; ex re fructuarij actionem adquirere non potuiſſet. ſed ſi aliunde ſtipulatus fuiſſet, proprietariũ petere poſſe: & ſi promiſſor fructuario ſoluiſſet, liberari. *Concordat item l. 21. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſeruus communis ita ſtipuletur, &c. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi cum ſeruus duos dominos haberet, Primum ſcilicet & Secundũ non ita ſtipulatus ſit, Primo aut Secundo: ſed ita, Mihi aut Primo aut Secundo dominis meis. hoc enim caſu ſola adiectio inutilis eſt, non tota ſtipulatio. Quæ triplicatio approbatur uerbis d. l. 11. ĩ. propoſitus hiſce:* Si ſibi aut Primo aut Secundo, &c. *Altera triplicatio eſt: Niſi pater ſibi aut filio ſuo dari ſtipulatus ſit. hoc enim caſu, quamuis pater filio quoq; ſtipulari poſſit, ualet tamen ſtipulatio. Quæ triplicatio approbatur l. 56. §. qui ſibi aut. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Qui ſibi aut filio ſuo dari ſtipulatur, manifeſtè perſonam filij in hoc complectitur, ut ei rectè ſoluatur. neque enim intereſt, ſibi aut extraneo cuilibet, an ſibi aut filio ſuo quis ſtipuletur. Quare uel manente eo in poteſtate, uel emancipato filio, rectè ſoluitur: nec ad rem pertinet, quòd qui filio ſuo dari ſtipulatur, ſibi adquirit: quia coniuncta ſua perſona ſtipulator efficit, ut non adquirendæ obligationis gratia, ſed ſolutionis cauſa perſonam filij adprehendiſſe intelligatur. Quòd ſi ſoli filio ſuo qui in poteſtate ſua ſit, dari quis ſtipulatus ſit: non rectè filio ſuo ſoluetur: quia filij perſona obligationi magis, quàm ſolutioni adplicatur. *Concordat l. 95. §. quæſitum. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Quæſitum eſt, an ita ſtipulari quis poſsit: Mihi aut filio meo decem dari: uel ita, Mihi aut patri? Sed non incommodè poteſt adhiberi diſtinctio, ut filio quidem ſtipulante, patris tunc adijciatur perſona, cum ſtipulatio ei adquiri non poſsit. Econtrariò autem nihil prohibet, patre ſtipulante filij perſonem adijci: cùm toties quod filio pater ſtipulatur, ſibi ſtipulatus intelligitur, cum ipſe ſibi ſtipulatus non eſt. Et in propo-

tro manifeſtum eſt, non obligationis, ſed ſolutionis gratia filij perſonam adiectam. *Tertia triplicatio eſt: Niſi cùm ſeruus communis Titij & Sempronij, ſoli Titio domino ſuo ſtipulatus eſſet, poſtea à fideiuſſore ſtipulatus ſit Titio aut Sempronio. Quæ triplicatio approbatur l. 16. in princip. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ. lib. 45. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1. Hæc de prima propoſitæ replicationis duplicatione ſint dicta. Secunda duplicatio eſt: Niſi aliter adiectio quàm ſibi quis ſit ſtipulatus. Hæc duplicatio reprobatur l. 141. §. cùm mihi. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Cùm mihi aut Titio ſtipulor: dicitur aliam quidem rem in perſonam meam, aliam in Titij deſignari non poſſe: ueluti mihi decem aut Titio hominem. Si uerò Titio ea res ſoluta ſit, quæ in eius perſona deſignata fuit: licet ipſo iure nõ liberetur promiſſor, per exceptionẽ tamen defendi poterit. Tempora uerò diuerſa deſignari poſſe: ueluti mihi calendis Ianuarijs, aut Titio calendis Februarijs? Imò etiam citeriorem diem in Titij perſonam conferri poſſe: ueluti mihi calendis Februarijs, Titio calendis Ianuarijs? Quo caſu intelligimus talem eſſe ſtipulationem, Si Titio calendis Ianuarijs non dederis, mihi calendis Februarijs dare ſpondes? Sed rurſus mihi quidem purè, aut Titio ſub conditione ſtipulari poſſum. Contrà uerò, ſi mihi ſub conditione, aut Titio purè: inutilis erit tota ſtipulatio, niſi in meã perſonam cõditio extiterit: ſcilicet quòd niſi à me uim accipiat obligatio, adiectio nihil poteſt ualere. Hoc tamen ita demũ tractari poteſt, ſi euidenter appareat purè Titij perſonam adiectam. Alioquin cùm ita ſtipulor, Si nauis ex Africa uenerit, mihi aut Titio ſpondes? Titij quoque perſona ſub eadem conditione adijci uidetur. Ex hoc apparet, ſi diuerſa conditio in meam perſonam, diuerſa in Titij poſita ſit, nec in meam perſonam extiterit conditio: totam ſtipulationem nullius momenti futuram. Extante uerò mea conditione, ſiquidẽ Titij quoq; conditio extiterit: poterit uel Titio ſolui. Si uerò in illius perſona defecerit, quaſi non adiectus habebitur. Ex his omnibus apparet, licet alterius perſona non rectè adijciatur: non ideo minus in noſtra perſona utiliter procedere ſtipulationem. *Concordat duplicationi propoſitæ reprobatæ l. 98. §. mihi decem. ff. de ſolut. his uerbis:* Mihi decem dari purè, aut Titio calendis Iulijs ſub conditione: aut calendis Ianuarijs mihi, Titio Februarijs, utiliter ſtipulor. Quòd ſi mihi ſolui calendis Februarijs, Titio calendis Ianuarijs: poteſt dubitari. Sed rectius dicitur, utiliter ſtipulatum. Nam cùm in diẽ ſit ea quoque obligatio: etiam mihi ſolui poteſt ante calendas Februarij. Igitur & illi ſolui poterit. *Concordat item l. 43. §. acceßio. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 2. diuiſ. 8. Concordat item l. 34. §. ſi ſtipulatus ſum. & l. 98. §. mihi Romæ. ff. de ſolutionib. Quorum uerba uide ſ. lib. 48. cap. 8. except. 10. repl. 4. dupl. 7. Tertia duplicatio eſt: Niſi cum quis ſibi ſub conditione, adiecto purè uel ſub diuerſa conditione dari ſtipulatus eſſet, conditio in perſona ſtipulatoris defecerit. hoc enim caſu tota ſtipulatio inutilis eſt. Quæ duplicatio approbatur uerbis d. §. cum mihi, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Contra uerò, ſi mihi ſub conditione, aut Titio purè: inutilis erit tota ſtipulatio, niſi in meam perſonam conditio extiterit, &c. *Plura de propoſita replicatione uide d. replicatione 4.* Duodecima replicatio eſt: *Niſi quis ſibi & alij ſtipulatus ſit. hoc enim caſu ſtipulatio ualet. Quæ replicatio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. quòd ſi quis, hiſce uerbis:* Quòd ſi quis ſibi & alij, cuius iuri ſubiectus non ſit, dari decem aureos ſtipulatus eſt: ualet quidem ſtipulatio, ſed utrum totum debeatur ſtipulatori, quod in ſtipulationem deductum eſt, an uerò pars dimidia, dubitatum eſt? Sed placuit non plus quàm dimidiam partem ei adquiri. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pro parte dimidia. Quæ duplicatio uerbis iam propoſitis approbatur. Cui concordat l. 110. in princip. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Si mihi & Titio, in cuius poteſtate non ſim, ſtipuler decem: non tota decem, ſed ſola quinque mihi debentur. Pars enim aliena in obligatione deducitur, ut quod extraneo inutiliter ſtipulatus ſum, non augeat meam partem. *Hæc duplicatio diſtinguitur in emptione ſibi & alij facta. hoc enim caſu ementi in ſolidum adquiritur. l. 64. in fine. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. lib. 41. cap. 3. except. 10. repl. 1. Decimatertia replicatio uidetur: Niſi is qui alij ſtipulatus eſt, ipſe ex ſtipulatu agat. Hæc replicatio reprobatur l. 6. in fine. C. ſi quis alteri uel ſibi, &c. cuius uerba uide ſ. Decimequartæ replicationis loco notandum, quòd ſtipulatori nihilominus priſtina ſuperſit actio, cui ſtipulatio alij facta acceßit. Quæ replicatio approbatur l. 126. §. Chryſogonus. ibi: ſupereſt. ff. de uerborum obligation. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. capite nono, regula quinta. Concordat l. 45. ibi: quod cum ita eſt. ff. ſoluto matrimonio. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 7. reg. 5. except. 3. Concordat item l. 5. C. de contrah. ſtipulat. his uerbis:* Si cùm tuam pecuniam crederes accommodato nomine Iuliani, ſtipulatio in perſonam eius abſentis directa eſt: cum nihil ſit actum ea uerborum cõceptione, intelligis

ſuper-

ſuperfuiſſe tibi rei contractæ obligationē. Ac propterea ſi pecuniam à debitore tuo Iulianus exegit, eamq́; ſolutionem ratam habuiſti: habes aduerſus eum negociorū geſtorum actionem. *Decimæquintæ replicationis loco notandum, quòd quamuis ex ſtipulatione alij facta non detur actio, proſit tamen ad exceptionem. quæ replicatio approbari uidetur l. 26. §. filia. ff. de pactis dotalib. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 6. except. 7. repl. 6. Decimaſexta replicatio eſt: Niſi cum quis alij tanquam hæredi ſuo pactus eſſet, is hæres non extiterit. hoc enim caſu nihilominus alijs hæredib. pactum prodeſt. quæ replicatio approbatur l. 40. §. fin. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. 6. except. 3. repl. 4. dupl. 1. Hæc de uiceſima ſexta exceptione, de qua uide plura ſ. lib. 22. cap. 2. reg. 6. de libero homine.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi cùm quis ſibi aut alij dari ſtipulatus paciſceretur eſſet, alterius perſonæ inutiliter ſit adiecta. Hæc exceptio reprobatur l. ult. §. fin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 11. dupl. 2.*

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi res aliena in contractum ſit deducta. Hæc exceptio approbatur l. 30. §. fin. C. de pactis, hiſce uerbis:* In alienis rebus contra domini uoluntatem aliquid fieri uel paciſci, ſecta horum temporum non patitur. *Huius exemplum proponitur l. 2. ff. de pignoraticia act. his uerbis:* Si rem pignori datam uendidit & tradidit, tuq́; ei numos credidiſti, quos ille ſoluit ei creditori, cui pignus dederat, tibique cum eo conuenit, ut ea res quam iam uendiderat, pignori tibi eſſet: nihil te egiſſe cōſtat, qui rem alienam pignori acceperis. Ea enim ratione emptorem pignus liberatum habere cœpiſſe, neq́; ad rē pertinuiſſe, quòd tua pecunia pignus ſit liberatum. *Aliud exemplum proponitur l. 24. C. de euict. cuius uerba uide ſ. lib. 42. cap. 9. quæſt. 1. except. gener. 7. Aliud exemplum proponitur l. 38. §. quæſitum. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Quæſitum eſt, utrum propriam demum rem, an & alienam promittere poſsit habere licere? Et magis eſt, ut & aliena promitti poſsit. Quæ res ita effectum habebit, ſi propria promiſſoris eſſe cœperit. Quare ſi perſeuerauerit aliena: dicendum erit ſtipulationem non committi, niſi pœna adiecta ſit: cum neq́; per eum neq́; per ſucceſſorem eius quidquam factum ſit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res poſtea promiſſoris cœperit eſſe propria. quæ replicatio uerbis iam propoſitis approbatur. Concordat l. 8. §. item ſi legatum. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si legatam pecuniam hæres crediderit, deinde legatarius noluerit eam ad ſe pertinere: quia hæredis ex die aditæ hæreditatis uidentur numi fuiſſe, ut credita pecunia peti poſsit. Nam & Iulianus ait, traditiones ab hærede factas ad id tempus redigi, quo hæreditas adita fuerit, cum repudiatum ſit legatum aut adpoſitum. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt, ſ. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. exception. 1. replic. 11. Altera replicatio eſt: Niſi pœna pacto ſit ſubiecta. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. quæſitum, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Niſi pœna adiecta ſit, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi re aliena uendita, emptor ad rem ſibi tradendam agat. hoc enim caſu uenditor propoſita exceptione non defenditur. quæ replicatio approbatur l. 28. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Rem alienam diſtrahere quem poſſe, nulla dubitatio eſt: nam emptio eſt & uenditio, ſed res emptori auferri poteſt. *Concordat l. 11. §. 1. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. lib. 42. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 3. Quarta replicatio eſt: Niſi re aliena promiſſa, ex ſtipulatu ad eam tradendam agatur. Hæc replicatio approbatur l. 15. §. fin. ff. de uſucapionib. his uerbis:* Conceſſum eſt ſtipulari rem etiam quæ promiſſoris non ſit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi area aliena promiſſa, dominus in ea ædificium poſuerit. quæ tamen duplicatio reprobatur l. 98. §. aream. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Aream promiſi alienam: in ea dominus inſulam ædificauit: an ſtipulatio extincta ſit, quæſitum eſt? Paulus reſpondit, Si alienum hominē promiſi, & is à domino manumiſſus eſt, liberor: nec admiſſum eſt (quod Celſus ait) ſi idem rurſus lege aliqua ſeruus effectus ſit, peti eū poſſe. In perpetuū enim ſublata obligatio reſtitui non poteſt, & ſi ſeruus effectus ſit, alius uidetur eſſe. Nec ſimili argumento uſos eſt, ſi nauem quam tu promiſiſti, dominus diſſoluerit, deinde eiſdē tabulis cōpegerit, teneri te. Hic enim eadē nauis eſt, quā te daturū ſpopōdiſti: ut uideatur magis obligatio ceſſare, q̄ extincta eſſe. Homini aūt manumiſſo ſimile fiet, ſi ea mēte diſſolutā eſſe nauē apparuerit, ut in alios uſus cōuerterētur tabulæ, deinde mutato conſilio eadē cōpoſita ſit. Alia enim uidebitur eſſe poſterior nauis: ſicut ille alius homo eſt. Nō eſt his ſimilis area, in qua ædificiū impoſitū eſt. Nō enim deſijt area in rerū natura eſſe: immò & peti poteſt area, & æſtimatio eius ſolui debebit. Pars enim inſulæ area eſt, & quidē maxima, cui etiā ſuperficies cedit. Diuerſum dicemus, ſi ſeruus promiſſus ab hoſtibus captus eſt. Hic enim interim peti non poteſt quaſi ante diem: ſed ſi redierit poſtliminio, rectè tūc petetur. ceſſauit enim hic obligatio: area autem extat, ſicut cætera ex quibus ædificium conſiſtit. Deniq; lex XII. Tabularum tignum ædibus iniunctum uendicari poſſe, ſiſtit: ſed interim id

ſolui

ſolui prohibuit, preciumq́; eius dari uoluit. *Altera duplicatio eſt: Niſi homo alienus promiſſus, à domino ſit manumiſſus. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Paulus reſpondit, Si alienum hominem promiſi, &c. *Plura de hac re uide J. lib. prox. cap. 5. except. 54. Tertia duplicatio eſt: Niſi nauis aliena promiſſa, à domino ſit diſſoluta. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec ſimili argumento uſus eſt, ſi nauem quam tu promiſiſti, &c.

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi res à paciſcente abire poſſit. Hæc exceptio reprobatur l. 205. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Plerunq; fit ut etiã ea quæ à nobis abire poſſint, perinde in eo ſtatu ſint, atq; ſi non eſſent eius conditionis, ut abire poſſint. Et ideo quod fiſco obligamus, & uindicare interdum, & alienare, & ſeruitutẽ prædio imponere poſſumus. *Planè res litigioſa, quia per ſententiam à nobis abire poſſit, alienari non poteſt. de qua re uide s̄. lib. 5. cap. 9. de re litigioſa non alienanda.*

XXX. EXCEPTIO: *Niſi de ſua re quis pactum fecerit. Hæc exceptio approbatur l. 45. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Neque pignus, neque depoſitum, neque precarium, neq; emptio, neque locatio rei ſuæ conſiſtere poteſt. *Concordat l. 15. ff. depoſiti, his uerbis:* Qui rem ſuam deponi apud ſe patitur, uel ntendam rogat: nec depoſiti, nec commodati actione tenetur. Sicut qui rem ſuam conduxit, aut precario rogat: nec precario tenetur, nec ex locato. *Huius etiam exemplum eſt, ſi quis rem ſuam ſtipuletur. quod proponitur l. 82. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Nemo rem ſuam utiliter ſtipulatur, ſed precium rei ſuæ non inutiliter. Sanè rem meam mihi reſtitui rectè ſtipulati uideor. *Concordat Inſt. de inutilib. ſtipul. §. idem iuris. ibi: uel rem ſuam. cuius uerba uide J. exception. 32. Item concordat l. 1. §. idem iuris. ibi: nec minus. ff. de act. & obligat. his uerbis:* Inutilis eſt ſtipulatio, ſi quis rem ſuam ignorans ſuam eſſe, ſtipulatus fuerit. *Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe talis: Niſi res poſtea ſtipulatoris eſſe deſierit. hoc enim caſu ſtipulatio conualeſcere uidetur. Sed hæc replicatio reprobatur d. §. idem iuris. Planè admittitur replicatio propoſita primùm in caſu J. replicat. proxim. propoſita: deinde in caſu l. 72. §. Stichum. ibi: fingamus. ff. de ſolut. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 8. reg. 4. exception. 7. Altera replicatio eſt: Niſi cum quis rem ſuam ſub conditione ſtipulatus eſſet, uel emiſſet: tempore exiſtentis conditionis amplius ſua non ſit. Hæc replicatio approbatur l. 31. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si rem meam ſub conditione ſtipuler: utilis ſtipulatio eſt, ſi conditionis exiſtentis tempore mea non ſit. *Concordat l. 98. in princip. ff. eod. tit. cuius uerba uide s̄. lib. 25. cap. 2. exception. 21. replicat. 2. Item concordat l. 42. §. tractari. ibi: ſecundum eos. ff. de leg. 1. cuius uerba uide s̄. lib. 32. cap. 5. exception. 65. replicat. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi eo tempore cùm ſtipularetur, res ſtipulatoris nondum erat. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi quis rem alienam in eum caſum ſtipulatus ſit, quo ſua futura eſt. quæ duplicatio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipul. §. item nemo, his uerbis:* Nemo rem ſuam futuram in eum caſum, quo ſua ſit, utiliter ſtipulatur. *Concordat iiſdem uerbis l. 87. ff. de uerb. obligat. Quarta replicatio eſt: Niſi quis precium rei ſuæ ſtipuletur. quæ replicatio approbatur l. 82. in princip. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. except. in prin. Quinta replicatio eſt: Niſi quis à fure ſtipuletur, quod ei condictione furtiua debetur. Hæc replicatio approbatur l. 29. §. ſi à fure. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si à fure hominem ſim ſtipulatus: quæſitum eſt, an ſtipulatio ualeat? mouet quæſtionem, quòd ſtipulatus hominem meum uideor. Non ualet autem huiuſmodi ſtipulatio, ubi quis rem ſuam ſtipulatus eſt. Et conſtat, ſiquidẽ ita ſtipulatus ſim: Quod ex cauſa condictionis dare facere oportet? ſtipulationem ualere. Si uerò hominem dari ſtipulatus fuero, nullius momenti eſſe ſtipulationem. Quòd ſi poſtea ſine mora deceſſiſſe proponatur ſeruus: non teneri furem condictione, Marcellus ait. Quamdiu enim uiuit, condici poterit. At ſi deceſſiſſe proponatur, in ea conditione eſt, ut euaneſcat condictio propter ſtipulationem. *Sexta replicatio eſt: Niſi de poſſeſſione rei ſuæ ſibi reſtituenda quis pactus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 28. §. fin. ff. de adq. poſſeſſ. cuius uerba uide s̄. lib. 25. cap. 4. cauſa 4. Concordat l. 82. in princip. ibi: ſanè rem meam. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide s̄. ead. exception. in princip. Septima replicatio eſt: Niſi ſua re data conuenerit, ut ſub certa conditione ſibi reſtituatur. Hæc replicatio approbatur d. uerſ. ſanè ſi rem. Concordat l. 57. ff. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide s̄. lib. 35. cap. 8. exception. 21. Octaua replicatio eſt: Niſi proprietarius uſumfructum rei ſuæ ſibi reſtitui ſit ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur l. 56. §. qui proprietatem. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Qui proprietatem ſine uſufructu habet, rectè uſumfructum dari ſibi ſtipulatur. Id enim in obligationem deducit, quod non habet, ſed habere poteſt. *Decima replicatio eſt: Niſi debitor rem pignori obligatam conduxerit, uel precario rogauerit. Hæc replicatio approbatur l. 35. §. fin. ff. de pignor. action. cuius uerba uide J. lib. 40. cap. 6. reg. 2. Hæc de triceſima exceptione.*

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi id quod ſibi debetur, quis dari ſibi ſit ſtipulatus: uel id quod ipſo iure debetur, in pactum ſit deductum. Hæc exceptio*

ceptio approbatur exemplo l.1.C. de pactis pignor. cuius uerba uide J.lib.40.cap.7. quæſt.1. cauſa 2. in prin.Concordat l.18. ff. de uerb. obligat.his uerbis: Qui bis idem promittit, ipſo iure amplius quàm ſemel non tenetur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi prior obligatio ſit inutilis.quæ replicatio approbatur l.25.ff.eod.tit.his uerbis:* Si dari ſtipuler id quod mihi iam ex ſtipulatu debeatur, cuius ſtipulationis nomine exceptione tutus ſit promiſſor, obligabitur ex poſteriore ſtipulatione: quia ſuperior quaſi nulla ſit, exceptione obſtante. *Altera replicatio eſt: Niſi nouandi animo ſtipuletur id quod ſibi debetur. Hæc replicatio approbatur l.58.in fine.ff.eod.tit.cuius uerba uide J. repl.4.dupl.1.* *Tertia replicatio eſt: Niſi cùm id quod purè anteà ſtipulatus eſſet, poſtea ab alio ſub conditione ſtipuletur, & pendente conditione priori accepto feratur. Hæc replicatio approbatur l.56. §.fin.ff. de uerb.obligat.cuius uerba uide ſ.li. prox. cap.14.reg.1.except.7. repl.1.* *Quarta replicatio eſt: Niſi aliud poſtea ſtipuletur, quàm quod ſtipulatus eſt antea. Hæc replicatio approbatur l.29.in prin.ff. de uerb.obligat. his uerbis:* Scire debemus, in ſtipulationib. tot eſſe ſtipulationes, quot ſummę ſunt: totq; eſſe ſtipulationes, quot ſpecies. Secundum quod euenit, ut inſita una ſumma uel ſpecie, quæ non fuit in præcedente ſtipulatione, nõ fiat nouatio, ſed efficiat duas eſſe ſtipulationes. *Concordat l.28.ff.de nouat.cuius uerba uide ſ. lib.prox. cap.8.reg.3.except.3.Concordat item l.126.§.1.ff.de uerb.obligat.cuius uerba uide J.lib.48. cap.10. except.36.Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi minus ſit in poſteriore ſtipulatione, quàm in priore. tunc enim poſterior ſtipulatio nihil ualet. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.58.ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Qui uſumfructum fundi ſtipulatur, deinde fundum: ſimilis eſt ei qui partem fundi ſtipulatur, deinde totum: quia fundus dari non intelligitur, ſi uſusfructus detrahitur. Ex contrario, qui fundum ſtipulatus eſt, deinde uſumfructum: ſimilis eſt ei qui totum ſtipulatur, deinde partem. Sed qui actum ſtipulatur, deinde iter, poſteriore ſtipulationę nihil agit: ſicut & qui decem, deinde quinque ſtipulatur, nihil agit. Item ſi quis fructum, deinde uſum ſtipulatus fuerit, nihil agit: niſi in omnibus nouandi animo hoc facere ſpecialiter expreſſerit. tunc enim priore obligatione expirante, ex ſecunda introducitur petitio, & tam iter quàm uſus, necnon quinque exigi poſſunt. *Concordat propoſitæ duplicationi l.9.§.fin.ff.de nouat. his uerbis:* Qui actum ſtipulatur, deinde iter: nihil agit. Item qui uſumfructum ſtipulatur ſi uſum ſtipuletur, nihil agit. Sed ſi quis iter ſtipulatus, actum poſtea ſtipuletur: aliud magis ſtipulatur. Aliud enim eſt iter, aliud actus. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi in poſteriore ſtipulatione ſpecialiter ſit expreſſum, eam prioris nouandæ animo factam eſſe. quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi in omnibus nouandi animo hoc facere ſpecialiter expreſſerit. &c. *Altera triplicatio eſt: Niſi ab alio poſtea minus ſit ſtipulatus. tunc enim utraq; ſtipulatio ualet. quæ triplicatio approbatur l.56.§.ſi à te.ff. de uerb. obligat.his uerbis:* Si à te ſtipulatus fuero fundum Semptonianum, deinde eundẽ fundum detracto uſufructu ab alio ſtipulor: prior ſtipulatio non nouabitur: quia nec ſoluendo fundum detracto uſufructu liberaberis, ſed adhuc à te rectè fundi uſumfructum petam. Quid ergo eſt? cùm mihi fundum dederis, is quoq; liberabitur, à quo detracto uſufructu fundum ſtipulatus fuetam. *Ait iuriſconſultus:* Is quoq; liberabitur. *Ex his uerbis colligitur triplicatio propoſita. Siquidem liberari nemo poteſt, niſi qui antea utiliter fuit obligatus.* *Quinta replicatio eſt: Niſi quis à fure ſtipuletur id quod eum ex cauſa condictionis dare facere oportet. Hæc replicatio approbatur l. 29. §.ſi à fure.ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. except. prox.repl.5.* *Sexta replicatio eſt: Niſi quis ita ſtipuletur, Quod mihi Titius debet, cum debitor eſſe deſierit, dare ſpondes. quæ replicatio approbatur l.20. ff.de uerb.obligat.cuius uerba uide J. lib. prox.cap. 4.except.12.* *Septima replicatio eſt: Niſi de conſtituta pecunia inde competat actio. de qua re uide J. lib.45.cap.1.*

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi res cuius commercium non eſt, in pactum ſit deducta. Hæc exceptio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipul.§. idem iuris, hiſce uerbis:* Inutilis erit ſtipulatio, ſi rem ſacram aut religioſam, quam humani iuris eſſe credebat: uel rem publicam, quæ uſibus populi perpetuò expoſita ſit, ut forum, uel theatrum: uel liberum hominem, quem ſeruum eſſe credebat, uel cuius cõmercium non habuerit: uel rem ſuam dari quis ſtipuletur. Nec in pendenti erit ſtipulatio ob id quòd publica res in priuatum deduci, & ex libero ſeruus fieri poteſt, & commercium adipiſci ſtipulator poteſt, & res ſua ſtipulatoris eſſe deſinere poteſt: ſed protinus inutilis eſt. *Huius exceptionis exẽpla ſunt, ſi res ſacra, religioſa, publica, liber homo in pactũ deducatur. de qb J.exc.prox.itẽ, ſi Iudæus mãcipiũ Chriſtianũ ſtipuletur uel emat. quod proponitur l.unica.C.ne Chriſtianũ mancipiũ, &c. cuius uerba uide ſ lib.10.cap.12.quæſt.3.reg.5.Sed & alia exẽpla proponũtur Inſt. de legatis.§.non ſolum.ibi: ſed ſi talis.cuius uerba uide ſ.lib.32.cap.5.exc.47.in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi promiſſor rei commercium habere non poſſit, ſtipulator poſſit. quæ replicatio approbatur l.34. ff. de uerb. obligat.*

ligat. his uerbis: Multum intereſt utrum ego ſtipuler rem, cuius commercium habete non poſſum, an quis promittat. Si ſtipuler rem cuius commercium non habeo, inutilem eſſe ſtipolarionem placet. Si quis promittat rem, cuius commercium nou habet, ipſi oocere, oon mihi. *Concordat l. 50. §. Labeo. ibi: ſed Proculus. ff. de leg. 2. cuius uerba uide s̄. lib. 12. cap. 3. exception. 19. replicat. 2.*

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi res ſacra, religioſa, publica, uel liber homo in pactum deducatur. Hæc exceptio approbatur l. 83. §. ſacram rē. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Sactam rem, uel religioſam, uel uſibus publicis in perpetuum relictam (ut forum aut baſilicā) aut hominem liberum inutiliter ſtipulor: quā uis res ſacra profana fieri, aut uſibus publicis relicta in priuatos uſus reuerti, & ex libero ſeruus fieri poſsit. *Concordat Inſt. de inutilib. ſtipul. §. idem iuris. cuius uerba uide s̄. except. prox. in prin. Concordat item l. 142. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Quod nullius eſſe poteſt, id ut alicuius fieret, nulla obligatio ualet efficere. *Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. at nec ſtatim. ibi: quæ enim. cuius uerba uide J. replicat. 2. Concordat item l. 1. §. ſi id quod. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide s̄. exception. 21. Item concordat l. 103. ff. de uerb. obligat. hiſce uerbis:* Liber homo in ſtipulatum deduci non poteſt: quia nec dari oportere intendi, nec æſtimatio eius præſtari poteſt: non magis quàm ſi quis dari ſtipulatus fuerat mortuum homioem, aut fundum hoſtium. *Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe: Niſi res ſacra profana ſit facta, uel liber homo ſeruus. Hæc replicatio reprobatur uerbis d. §. ſacram rem, s̄. propoſitis hiſce:* Quamuis res ſacra profaua fieri, &c. *Altera replicatio uidetur: Niſi ſub hac conditione, Si res ſacra profana fiat, uel liber homo ſeruus: ſtipulatio ſit facta. Hæc replicatio reprobatur Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. at nec ſtatim, his uerbis:* Statim ab inirio talis ſtipulatio non ualebit: Lucium Titium, cùm ſeruus erit, dare ſpondes? & ſimilia. Quæ enim natura ſui dominio noſtro exempta ſunt, in obligationem deduci nullo modo poſſunt. *Concordat l. 83. §. ſed hæc diſsimilia. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 5. exception. 33. in princip. Concordat item l. 34. §. liberum. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide J. lib. 41. cap. 3. exception. 14. replicat. 3. Tertia replicatio eſt: Niſi ædem ſacram aut locum religioſum ædificari pactus ſit uel ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur l. 38. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Ædem ſacram uel locum religioſum ædificari ſtipulari poſſumus: alioquin nec ex locato agere poſſumus.

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi res in pactum deducta in rerum natura non ſit, uel aliàs præſtari non poſsit. Hæc exceptio ſpecies eſt ſuperioris exceptionis uiceſimætertiæ, & ſpecialiter approbatur Inſt. de inutilib. ſtipul. in prin. his uerbis:* Omnis res quæ dominio noſtro ſubijcitur, in ſtipulationem deduci poteſt, ſiue mobilis ſit ſiue ſoli. At ſi quis rem quæ in rerum natura non eſt, aut eſſe non poteſt, dari ſtipulatus fuerit: ueluti Stichum qui mortuus ſit, quem uiuere credebat, aut hypocentaurum, qui eſſe non poſsit: inutilis erit ſtipolatio. *Concordat l. 1. §. ſi id quod. ff. de action. & obligat cuius uerba uide s̄. d. except. 83. Concordat item l. 83 §. Stichum qui. ibi: ſi uerò ex alijs. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide paulo inferius repl. 2. Concordat item l. 103. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide s̄. exception. proxim. in prin Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res condici poſsit. tunc enim, quamuis præſtari non poſsit, nihilominus utiliter in ſtipulatum deducitur. quæ replicatio approbatur d. §. Stichum, his uerbis:* Stichum, qui deceſſerit, ſi ſtipulee: ſiquidem condici etiam poteſt mortuus, ut furi: utiliter me ſtipulatum, Sabinus ait: ſi uerò ex alijs cauſis, inutiliter Quia etſi deberetur, morte promiſſoe liberatetur. Idem ergo dicetur, etſi mora facta defunctum ſtipularer. *Altera replicatio eſt: Niſi res aliquando rurſus præſtari poſsit: ut res quæ eſt apud hoſtes. Hæc replicatio approbatur l. ult. ff. de act. empti & uenditi, his uerbis:* Si ſeruus qui emeretur uel promitreretur, in hoſtium poteſtate eſſet, Octauenus magis putabat ualere emptionem & ſtipulationem: quia inter ementem & uendentem eſſet commercium. Potius enim difficultatem in præſtando eo ineſſe, quàm natora: etiamſi officio iudicis ſuſtinenda eſſet eius præſtatio, donec præſtari poſsit.

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi poſt mortem ſuam quis ſibi dari pactus uel ſtipulatus ſit, aut poſt mortem ſuam promiſerit. Hæc exceptio approbatur iure antiquo Inſt. de inutilib. ſtipul. §. poſt mortem, hiſce uerbis:* Poſt mortem ſuam dari ſibi nemo ſtipulari poterat, non magis quàm poſt eius mortem, à quo ſtipulabatur. Ac ne is qui in alicuius poteſtate eſt, poſt mortem eius ſtipulari poterat: quia patris uel domini uoce loqui uideretur. Sed etſi quis ita ſtipuletur, Pridie quàm moriar: uel, Pridie quàm morieris, dare ſpondes? inutilis erat ſtipulatio. Sed cum (ut iam dictum eſt) ex conſenſu contrahentium ſtipulationes ualeant: placoit nobis etiam in hunc iuris articulum neceſſariam inducere emendationem, ut ſiue poſt mortem, ſiue pridie quàm moriatur

ſtipulato r

ſtipulator ſiue promiſſor ſtipulatio conceпta ſit: ſtipulatio ualeat. *Huius exceptionis iure antiquo approbatæ prima replicatio hæc erat: Niſi ita, Cum moriar: uel, Cùm morieris, dare ſpõdes? quis ſit ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur Inſt. d. tt. §. ita autem, his uerbis:* Ita autẽ ſtipulatio concepta: ueluti ſi Titius dicat, Cùm moriar, dare ſpõdes? uel, Cum morieris: & apud ueteres utilis erat, & nũc ualet. *Cõcordat l. 45. §. 1. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Sicuti cùm morietur, quia ſtipulari poteſt: ita etiam hi qui ſubiecti ſunt alienæ poteſtati, cùm morientur, ſtipulari poſſunt. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ſtipulatio in facto conſiſtat. quæ duplicatio approbatur l. 46. §. 1. ff. eod tt. his uerbis:* Id quod in facto eſt, in mortis tempus conferri non poteſt: ueluti, Cum morieris, Alexãdriam uenire ſpondes? *Altera duplicatio eſt: Niſi uſumfructum ita, Cum moriar: ſtipuler. Hæc duplicatio approbatur l. 5. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Vſumfructum cùm moriar inutiliter ſtipulor. Idem eſt in legato, quia & conſtitutus uſusfructus morte intercidere ſolet. *Plures duplicationes uide ỹ. de iure nouo. Altera replicatio eſt: Niſi ita ſtipulatus ſit, Si moriar: uel, Si morieris. Hæc replicatio approbatur d. l. 45. §. non ſolùm, his uerbis:* Non ſolùm ita ſtipulari poſſumus, Cum morieris: ſed etiam, Si morieris. nam ſicuti inter hæc nihil intereſt, Si ueneris: aut, Cũ ueneris: Ita & ibi nihil intereſt, Si morieris: aut, Cum morieris. *Tertia replicatio eſt: Niſi poſt mortem alterius neq; ſtipulantis neq; promittentis ſtipulatio ſit facta. Hæc replicatio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipul. §. ita autem, in fine, his uerbis:* Poſt mortem alterius rectè ſtipulamur. *Concordat l. 45. §. ſi ita quis. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. except. 26. repl. 2. dupl. 2. Concordat item l. 8. C. de contrah. ſtipul. cuius uerba uide ſ. except. 23. Quarta replicatio eſt: Niſi poſt mortem ſuam alteri cui ſtipulari poteſt, dari ſit ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur d. §. ſi ita quis.*

Mutatio iuris.

Hactenus de iure antiquo, per quod exceptio propoſita approbatur, ſimul & diſtinguitur. Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur: ut patet ex uerbis Inſt. de inutilib. ſtipul. § poſt mortem, ſ propoſitis hiſce: Sed cùm (ut iam dictum eſt) ex conſenſu contrahentium ſtipulationes ualeant: placuit nobis etiam in hunc iuris articulum neceſſariam inducere emendationem, ut ſiue poſt mortem, ſiue pridie quàm moriatur ſtipulator ſiue promiſſor, ſtipulatio concepta ſit: ſtipulatio ualeat. *Concordat l. 11. C. de contrah. ſtipul. his uerbis:* Scrupuloſam inquiſitionem, utrum poſt mortem, an pridie quàm moreretur ſtipulatus ſit aliquis, uel in teſtamento legati uel fideicommiſſi nomine aliquid dereliquerit, penitùs amputantes: omnia quæ uel quocunq; contractu ſtipulati uel pacti ſunt contrahentes, uel teſtator in ſuo teſtamento diſpoſuit, etiamſi poſt mortem uel pridie quàm moreretur, ſcripta eſſe noſcũtur, nihilominus pro tenore contractus uel teſtamenti ualere præcipimus. *Concordat item l. unica. C. ut actiones & ab hæredib. his uerbis:* Cùm ſtipulationes, & legata, & alios cõtractus poſt mortẽ compoſitos antiquitas quidem reſpuebat, nos autem pro communi hominũ utilitate recepimus: conſentaneum erit etiam illam regulam, qua uetuſtas utebatur, more humano emendare. Ab hæredibus enim incipere actionem, uel contra hæredes, ueteres non concedebant contemplatione ſtipulationum, cæterarumq; cauſarum poſt mortem conceptarum. Sed nobis neceſſe eſt, ne prioris uicij materiã relinquamus, & ipſam regulam de medio tollere, ut liceat & ab hæredibus, & contra hæredes incipere obligationes & actiones: ne propter ſubtilitatem nimiam uerborum uolũtates contrahentium impediantur. *Planè iure nouo exceptio propoſita admittitur. primum quidem, ſi quis uſumfructum poſt mortem ſuam ſit ſtipulatus. quæ diſtinctio approbatur l. 5. ff. de uſufructu legato. cuius uerba uide ſ. replic. 1. duplic. 2. Deinde admittitur, ſi quis poſt mortem uxoris dotem dari ſibi ſtipuletur. quæ diſtinctio approbatur l. 20. ff. de iure dotium cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 2. except. 14. Tertiò admitti uidetur, ſi ſtipulatio poſt mortem concepta, non in dando, ſed in faciendo conſiſtat. quæ tamen diſtinctio reprobatur l. ult. C. de contrah. ſtipul. his uerbis:* Si quis ſponderet inſulam, cum moriebatur, ędificare: impoſsibilis ueteribus uidebatur huiuſmodi ſtipulatio. Sed nobis ſenſum contrahentium diſcutientibus ueriſimile eſſe uidetur, hoc inter eos actum, ut incipiat quidẽ contra morientem obligatio, immineat autem hæredibus eius, donec ad effectũ perducatur. Nemo enim ita ſtultus inuenitur, ut tali animo faceret ſtipulationem, ut putaret poſſe tantum ædificium uno momento horæ extollere: uel eum qui moritur, talem habere ſenſum, quòd ipſe ſufficiat ad huiuſmodi operis ſupplemẽtum. Sancimus itaq;, ſi quid tale euenerit, hæredes teneri, ut factum quod mortis tempore facere promiſit, hoc hęredes eius adimpleant, quaſi ſpeciali hæredis mentione habita, licet hoc minimè fuerit expreſſum. Quemadmodum enim, ſi in dando fuerit ſtipulatio, & contra hæredes tranſmittebatur: ita etſi in faciendo eſt, licet in mortis tempore colligatur,

attamen

attamen ad ſimilitudinem in dando conceptæ ſtipnlationis & hæredes obligari: ur non diſcrepet ſactum à darione, ſed ſit lex noſtra per omnia ſibi conſeuranea. Quod & in legatis ſimili modo relictis obſeruati cenſemus.

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione hac, Si uolam: quis ſe obligauerit. Hæc exceptio approbatur l. 7. ff. de act. & obligat. his uerbis:* Sub hac condıione, Si uolam: nulla fit obligatio. Pro non dicto enim eſt, quod dare, niſi uelis, cogi non poſsis. Nam nec hæres promiſſoris eius qui nnnquam dare uoluit, tenetur: quia hæc conditio in ipſum promiſſorem nunquam extitit. *Concordat l. 17. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Stipulatio nõ ualet, in rei promittendi arbitriũ collata conditione. *Concordat item l. 108. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Nulla promiſsio poteſt conſiſtere, quæ ex uoluntate promittentis ſtatum capit. *Concordat item l. 7. in prin. ibi: quemadmodum ſi quis. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide J. lib. 4. cap. 4. except. 5. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ita, Cum uoluero: non, Si uoluero, dabo: & conſtituerit ſe uelle. quæ replicatio approbatur l. 46. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si ita ſtipulatns fuero, Cùm uolueris: qnidam eſſe inutilem ſtipulationẽ aiunt. Alij ita inutilem eſſe, ſi antequam conſtituas, moriaris. Quod uerum eſt. Illam autem ſtipulationem, Si uolueris, dari? inutilem eſſe conſtat.

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi ſub impoßibili conditione contractum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 30. ff. de act. & obligat. his uerbis:* Nõ ſolùm ſtipulationes impoſsibili conditioni adplicatæ nullius momenti ſunt: ſed etiam cæteri quoq; contractus (uelnti emptiones, locationes) impoſsibili conditione interpoſita, ęquè nullius momẽti ſunt: quia in ea re quæ ex duorum pluriumúe conſenſu agitur, omnium noluntas ſpectatur: quorum proculdubio in huiuſmodi actu talis cogitatio eſt, ut nihil agi exiſtiment poſita ea conditione, quam ſciunt eſſe impoſsibilem. *Concordat inſt. de inutilib. ſtipul. §. ſi impoßibilis, hiſce uerbis:* Si impoſsibilis conditio obligationibus adijciatur, nihil ualet ſtipulatio. Impoſsibilis autem conditio habetur, cui natura impedimento eſt quo minus exiſtat: ueluti ſi quis ita dixerit, Si digito cœlum attigero, dare ſpondes? *Concordat item l. 7. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Impoſsibilis conditio, cum in faciendum concipitur, ſtipulationibus obſtat: aliter atq; ſi talis conditio inſeratur ſtipulationi, Si in cœlum non aſcẽderis. nam hæc utilis & præſens eſt, & pecuniam creditam continet. *Concordat item l. 1. §. idem iuris, in fine. ff. de act. & obligat. his uerbis:* Impoſsibili conditione factam ſtipulationem conſtat inutilem eſſe. *Huius exceptionis exemplum proponitur l. 69. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si homo mortuus ſiſti nõ poteſt, nec pœna rei impoſsibilis committetur: quemadmodum ſi quis Stichũ mortuum dare ſtipulatus, & ſi datus non eſſet, pœnam ſtipularetur.

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſub tali conditione, quæ iure impleri non poteſt, contractum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 137. §. cùm quis ſub. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Cùm quis ſub hac cõditione ſtipulatus ſit, Si rem ſacram aut religioſam Titius uendiderit, uel forum, aut baſilicã, & huiuſmodi res, quæ uſibus publicis in perpetuum relictę ſint, ubi omnino conditio iure impleri nõ poteſt, & ſi uelit facere, ei non liceat: nullius momenti fore ſtipulationem, perinde ac ſi ea conditio, quæ natura impoſsibilis eſt, inſerta eſſet. Nec ad rem pertinet quòd ius mutari poſsit, & id quod nunc impoſsibile eſt, poſtea poſsibile fieri. Non enim ſecnndum futuri temporis ius, ſed ſecundum præſentis æſtimari debet ſtipulatio.

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione, quæ eſt contra bonos mores, ſit contractum. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 134. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Titia, quæ ex alio filium habebat, in matrimoninm coiit Caio Seio habenti filiam: & tempore matrimonij conſenſerunt, ut filia Caij Seij filio Titiæ deſponderetur, & interpoſitum eſt inſtrumentum, & adiecta pœna, ſi quis eorum nuptijs impedimento fuiſſet. Poſtea Caius Seius conſtante matrimonio diem ſuum obijt, & filia eius noluit nubere. Quæro an Caij Seij hæredes teneantur ex ſtipulatione? Paulus reſpondit, ex ſtipulatione, quæ proponeretur, cùm non ſecundum bonos mores interpoſita ſit, agẽti doli mali exceptionem obſtaturã: quia inhoneſtum uiſum eſt uinculo pœnæ matrimonia obſtringi, ſiue futura ſiue iam contracta. *Aliud exemplum proponitur l. 61. ff. eod. tt. his uerbis:* Stipulatio hoc modo concepta, Si hęredem me non feceris, tantum dare ſpondes? inutilis eſt: quia contra bonos mores eſt. *Aliud exemplum proponitur l. 19. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ita ſtipulatio facta fuerit, Si culpa tua diuortium factum fuerit, dari? nulla ſtipulatio eſt: quia contenti eſſe debemus pœnis legum: niſi & ſtipulatio tantundem habeat pœnæ, quanta lege ſit comprehenſa. *Plura de exceptione propoſita uide ſ. except. 18. item J. except. prox.*

XL. EXCEPTIO: *Niſi contra liberta-*

tem

tem matrimonij pactum factum ſit, & pœna ſub hac conditione, Si diuertiſſet, ſit promiſſa. Hæc exceptio approbatur uerbis d. l. 19. & l. 134. in prin. ſ. except. prox. propoſitis. Concordat l. 2. C. de inutilib. ſtipul. his uerbis: Libera matrimonia eſſe, antiquitùs placuit. Ideoq; pacta ne liceret diuertere, non ualere: & ſtipulationes quibus pœnæ irrogarentur ei qui diuortium feciſſet, ratas non haberi conſtat. *Concordat item l. 69. §. 2. ibi: huic ſententiæ. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. lib. 11. cap. 8. caut. 2. exc. 3. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi mulier à marito ſtipulata ſit pœnam, ſi tempore matrimonij conſuetudinem concubinæ habuiſſet. quæ replicatio approbatur l. 121. §. mulier. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Mulier ab eo, in cuius matrimonio conueniebat, ſtipulata fuerat ducenta, ſi concubinæ tempore matrimonij conſuetudinem repeteriſſet: nihil cauſę eſſe, cur ex ſtipulatione, quæ ex bonis moribus concepta fuerat, mulier impleta conditione pecuniam adſequi non poſsit.

XLI. EXCEPTIO: *Niſi conditio contractus incertam perſonam contineat. Hæc exceptio reprobatur l. 108. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* A Titio ita ſtipulatus ſum, Si qua mihi nupſerit, decem dotis eius nomine dare ſpōdes? quærebatur, an conſiſtat talis ſtipulatio? Venuleius reſpondit: Si ſtipulanti mihi dos ita promiſſa eſt, Quamcunq; uxorem duxero, dotis eius nomine decem dare ſpōdes? nihil in cauſa eſt quare ea pecunia conditione completa non debeatur. Nam cum conditio etiam ex incertæ perſonæ facto pótere obligationem poſsit: ueluti, Si quis in Capitolium aſcēderit, decē dare ſpondes: uel, Si quis à me decem petierit, tot dare ſpondes? cur non idem & in dote promiſſa reſpondeatur, ratio reddi non poteſt.

XLII. EXCEPTIO: *Niſi conditio pacti uel contractus defecerit. Hæc exceptio pluſquam manifeſta eſt, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi per eum cuius intereſt conditionem non impleri, ſteterit quo minus ea impleatur. Hæc replicatio approbatur l. 85. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Quicunq; ſub conditione obligatus curauit, ne conditio exiſteret, nihilominus obligatur. *Concordat l. 50. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* In ſtipulatione emptæ hęreditatis, Quāta pecunia ad te peruenerit, doloue malo tuo factum eſt eritq; quo minus perueniat: nemo dubitabit, quin teneatur qui id egit, ne quid ad ſe perueniret. *Concordat itē l. 121. ff de reg. iuris. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib. 14 cap. 6. except. 20. Altera replicatio eſt: Niſi conditio non in cōtinenti, ſed ex interuallo pacto uel contractui ſit adiecta. Hæc replicatio approbatur l. 41. §. conditio. ff. de act. & oblig. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. diuiſ. 8. Tertia replicatio eſt: Niſi ita ſtipulatio ſit facta, Decem cum petiero dari? hoc enim caſu, quamuis antequam petierit moriatur, nihilominus ab hærede peti poteſt. quæ exceptio approbatur l. 48. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si decē cum petiero, dari fuero ſtipulatus: admonitionē magis quādam, quo celerius reddantur, & quaſi ſine mora, quàm conditionē habet ſtipulatio. Et ideo licet deceſſero, priuſquā petiero: non uidetur defeciſſe conditio. *Quarta replicatio eſt: Niſi cùm ita quis eſſet ſtipulatus, Si intra calendas datum fuerit: non intra, ſed paulo pòſt ſit datū cōditionis implēdæ cauſa. Hæc replicatio approbatur l. 135. §. Seia. ff. de uerb. oblig. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 6. except. 8. repl. 3. dupl. 1. Plura de exceptione propoſita uide ſ. lib. 34. cap. 6 & 7.*

XLIII. EXCEPTIO: *Niſi cauſa contractus non ſit ſecuta. Hæc exceptio approbatur exēplo l. 2. §. circa. ff. de doli mali except. cuius uerba uide ſ. except. 11. Concordat l. 10. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Qui pecuniā creditā accepturus ſpopōdit creditori futuro: in poteſtate habet, ne accipiendo ſe ei obſtringat. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi per ſtipulatorē non ſteterit, quo minus cauſa ſit ſecuta. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 3. §. idem eſt. ibi: quinimò etſi nihil. ff. de condict. cauſa dati cauſa non ſecuta. cuius uerba uide J. lib. 49. cap. 10. quæſt. 1. except. 6.*

XLIIII. EXCEPTIO: *Niſi cauſa contractus ſit finita. Hæc exceptio approbatur d. §. circa.*

XLV. EXCEPTIO: *Niſi cùm mortis cauſa quid conueniſſet, promiſſor conualuerit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 4. §. 1. ff. de doli mali except. his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi quis cum æger eſſet, centum aureos uxoris ſuæ conſobrino ſpopondiſſet, uolens ſcilicet eam pecuniam ad mulierem peruenire, deinde cōualuerit: an exceptione uti poſſit, ſi conueniatur? Et refert, Labeoni placuiſſe doli exceptione uti eum poſſe. *Plura de hac exceptione uide ſ. lib. 35. cap. 6. except. 14.*

XLVI. EXCEPTIO: *Niſi cùm arbitratu alicuius quid promiſſum eſſet, ille arbitrari noluit, uel non poſsit. Hæc exceptio approbatur l. 41. cum lege ſequente. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si quis arbitratu (puta) Lucij Titij ſibi reſtitui ſtipulatus eſt, deinde ipſe ſtipulator moram fecerit, quo minus arbitretur Titius: promiſſor quaſi moram fecerit, non tenetur. Quid ergo ſi ipſe qui arbitrari debuit, moram fecerit? magis probandū eſt, à perſona non eſſe recedendum eius cuius arbitrium inſertum eſt. Et ideo ſi omnino non arbitretur, nihil ualet ſtipulatio, adeo ut etſi pœna adiecta ſit, ne ipſa quidē committatur. *Concordat l. 141. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſeruus aut filiusfamiliàs ita ſtipulatus ſit, Rem illam aut illam, utram

ego uelim: non pater dominuſue, ſed filius ſeruuſue deſtinare de alterutra debet. Extranei quoq; perſona ſi comprehenſa fuerit: ueluti hoc modo, Vtrum earum Titius elegerit: non aliter ſtipulator alterutrius petendæ facultatem habet, quàm ſi Titius elegerit. *Concordat item l.6. in prin. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. lib.34. cap.6. except. 21. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm opus ante calendas Iunias arbitratu ſtipulatoris faciendum eſſet, ſtipulator antequam arbitraretur, mortuus fuerit eo tempore quo iam certum erat opus ante calendas Iunias effici non poſſe. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.113. in prin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 6. except. 8. repl.1. dupl.2. Altera replicatio eſt: Niſi cùm quis ſtipulatus eſſet hoc modo, Illud aut illud quod uoluero: ante electionẽ deceſſerit. hoc enim caſu nihilominus obligatio ad hæredes eius trãſit. quæ replicatio approbatur l.76. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Si ſtipulatus fuerim, Illud aut illud quod ego uoluero? hæc electio perſonalis eſt. Et ideo ſeruo uel filio talis electio non cohæret. In hæredes tamen tranſit obligatio, etiam ante electionem mortuo ſtipulatore.

XLVII. EXCEPTIO: *Niſi poſtea in contrarium conuenerit. Hæc exceptio approbatur l.12. C. de pactis, hiſce uerbis:* Pacta nouiſſima ſeruari oportere, tàm iuris quàm ipſius rei æquitas poſtulat. Quapropter ſi conuentione, quæ præceſsit, diuerſa pars uſu tam ſe non eſſe conſenſit, & maximè ſi (ut proponis) id etiam apud acta præſidis adſeuerauit: actionem quæ ſuper prima conuentione fuerat, exercere non prohiberis. *Concordat Inſt. quib. modis toll. oblig. §. fin. his uerbis:* Eæ obligationes quæ conſenſu contrahuntur, contraria uoluntate diſſoluuntur. Nam ſi Titius & Seius inter ſe conſenſerint, ut fundum Tuſculanum emptum Seius haberet centum aureis: deinde re nondum ſecuta, id eſt, precio nondum ſoluto, neq; fundo tradito, placuerit inter eos, ut diſcederetur ab ea emptione & uenditione: inuicem liberantur. Idẽ eſt in cõductione & locatione, & in omnibus cõtractib. q ex cõſenſu deſcẽdũt, ſicut iã dictũ eſt. *Concordat item Inſt. de except. §. præterea. cuius uerba uide J. cap.5. in prin. Concordat item l.7. §. adeò autem. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. except.12. repl.4. dupl.1. tripl.3. Item concordat l.57. ff. eod. tit. his uerbis:* Ab emptione, uenditione, locatione, conductione, cæteriſque ſimilibus obligationibus, quin integris omnibus, conſenſu eorum qui inter ſe obligati ſunt, recedi poſsit, dubium nõ eſt. Ariſtoni hoc amplius uidebatur, ſi ea quæ me ex empto præſtare tibi oporteret, præſtitiſſem: & cum tu mihi precium deberes, conueniſſet mihi tecum ut rurſum præſtitis à te in rem uenditam omnibus quæ ego tibi præſtitiſſem, precium mihi non dares, tuq; mihi præſtitiſſes: precium te debere deſinere: quis bonæ fidei, ad quam omnia hæc rediguntur, interpretatio hanc quoq; conuentionem admitteret. Nec quicquam intereſſe, utrum integris omnibus, in quibus obligati eſſemus, conueniret, ut ab eo negocio diſcederetur: an in integrum reſtitutis ijs quæ ego tibi præſtitiſſem, conſentiremus, ne quid tu mihi eo nomine præſtares. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi re ſecuta, poſtea in contrarium conuenerit. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 57. iam propoſitis hiſce:* Integris omnibus. &c. *Item uerbis Inſt. ſ. propoſitis hiſce:* Deinde re nondum ſecuta, &c. *Concordat l.7. §. adeò autem. ff. de pactis. cuius uerba (ut dixi) uide ſ. except.12. repl.4. dupl.1. tripl.3. Concordat item d. l.57. §. fin. his uerbis:* Illud planè conuentione, quę pertinet ad reſoluendum id quod actum eſt, perfici nõ poteſt, ut tu quod iã ego tibi præſtiti, contrà præſtare mihi cogaris: quia eo modo non tam hoc agitur, ut à priſtino negocio diſcedamus, quàm ut nouæ quædã obligationes inter nos conſtituantur. *Item concordat l.2. C. quando liceat ab empt. diſced. cuius uerba uide J. lib.41. cap.1. quæſt.4. reg.8. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi re ſecuta in integrum reſtituta, in contrariũ conuenerit. quæ duplicatio approbatur uerbis d. l.57. ſ. propoſitis hiſce:* Ariſtoni hoc amplius uidebatur, ſi ea quæ me ex empto pręſtare tibi oporteret pręſtitiſſem, & cùm tu mihi precium deberes, conueniſſet mihi tecum ut rurſum præſtitis à te in rem uenditam omnibus quæ ego tibi præſtitiſſem, precium mihi non dares, tuq; mihi præſtitiſſes: precium te debere deſinere, &c. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm ipſo iure actio per pactum ſublata eſſet, poſtea in contrarium conuenerit ut agere liceat. quæ replicatio approbatur, ſimul & declaratur per ea quæ proponentur J. cap.5. repl.14. dupl.1. Tertia replicatio uidetur: Niſi pro parte, non in totum à priore contractu recedatur. Sed hæc replicatio reprobatur l.7. §. adeò autem. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. except.12. repl.1. dupl.1. tripl.1. Concordat d. l.7. §. unde illud. cuius uerba uide J. lib.41. cap.4. except.14. repl.9. Sed & plures huius exceptionis replicationes uide J. d. cap.5.*

XLVIII. EXCEPTIO: *Niſi inſtrumentum contractus ſit amiſſum. Hæc exceptio reprobatur l.10. C. de fide inſtrumentorum, his uerbis:* Cùm inſtrumentis etiam non interuenientibus uenditio facta rata maneat: conſequenter amiſsis etiam quæ interceſſerãt,

non tolli ſubſtantiam ueritaris placuit. *Concordat l.6.C.eod.tt.bis uerbis:* Statum tuũ natali profeſsione perdita mutilatum nõ eſſe,certi iuris eſt. *Concordat item l.7.C.de præſcript longi temp. bis uerbis:* Longi temporis poſſeſsione muniris inſtrumentorum amiſsio nihil iuris aufert:nec diuturnitate poſſeſsionis paratam ſecuritatem maleficium alterius turbare poteſt. *Concordat item l.1.C.in quib.cauſis ceſſat longi temp.præſcript. cuius uerba uide ̃s. lib. 22.cap.4.except.26. exemplo 2.Concordat item l.8.C.de fide inſtrum.bis uerbis:* Si conſtiterit proprietatem poſſeſsionis,de qoa agitur,apud uos eſſe:prouidebit iudex ex perſona fructuariç nullum prçiudicium dominio comparari propter amiſsionem inſtrumentorum. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt ̃s. lib.7.cap.2.quæſt.3. regul.8.*

DE REPLICATIONIBVS præcedentium exceptionum generalibus. Cap. IIII.

HActenus exceptiones contra pacta & contractus generaliores propoſitæ ſunt & deſcriptæ: quanquam harum plures enumerari poſſunt. Nam ſi ſolutum ſit id quod in contractum deductum eſt,uel acceptolatum, uel nouatum, uel in iudicium deductum,uel res interierit,ex contractu agenti obſtabit exceptio. Verùm hæ atq; huiuſmodi aliæ exceptiones generaliores ſunt, quàm ut hic ſint tractandæ. Sed & plures huius generis exceptiones uide ̃J. lib.prox.cap.4.Sanè pacti conuenti de non petendo exceptiones ſpeciales uide ̃J. cap.prox. Sed & alias exceptiones contractuum ſpeciales uide in ſingulis contractus ſpeciebus. Nunc aliquot replicationes generales, quæ prædictis exceptionibus,præſertim ijs quæ pactioni uel contractui inſunt,obſtant, uel ſaltem obſtare uidentur, reſtant proponendæ. Harum prima hæc eſt: Niſi iuſiurandum de pacto uel contractu ſeruando ſit præſtitum. Hæc replicatio reprobatur l.7.§.& generaliter.ff.de pactis, hiſce uerbis: Quoties pactum à iure communi remotum eſt, ſeruari hoc non oportet: nec legatum,nec iuſiurandum de hoc exactũ, ne quis agat, ſeruandum. *Concordat l.5.§. fin.C.de legibus cuius uerba uide ̃s.lib.1.cap.6.reg. 6 Concordat itẽ l.41.C.de tranſactionib.cuius uerba uide ̃s.lib.9.cap.5.except.22.Cõcordat item Nouell. c.51.bis uerbis:* Scimus pridem nos legem tuliſſe,quæ prohibeat ne cui à mulieribus quæ in tabernis ſe proſtituunt. fideiuſſores exigendi facultas ſit,quòd ibi deſidebunt,& impiam hanc functionem impleturæ ſint, nullum inſuper tempus pœnitentię habentes:huiuſmodi fideiuſsiones exigentes extremum interminantes ſupplicium,ultra hoc quòd fideiuſſores omni erga ipſos obligatione diſcedant ſoluti, neq; compelli poſsint, ut haſce perſonas ex promiſsione ſiſtant. Sed in præſentia comperimus atrocem quandam nec ferendam contra caſtitatem, cui tantopere ſtudemus,contumeliã attentari: & ex quo fideiuſſores ipſos accipere prohibuimus, aliam illos uiam inueniſſe,quæ ad maiorem ducat impietatem. Nam iuſiurãdum eos exigere,quòd nunquam ab impia illa & turpi functione deſiſtent. At uerò miſeras illas mulierculas,& improbè in fraudẽ illectas putare pietatem offendi,ſi tam impium ſacramentum uiolent: & in hoc ut iuſiurandum ſeruent,ſuam profundere ac proſtituere caſtitatẽ. Atqui cognitũ oportuit,quòd etiã eiuſmodi præuaricationes Deo magis placeant,quàm accuratæ iuramẽtorũ obſeruationes. Neq; enim,ſi quis iuſiurãdum ab aliquo ad hoc accipiat, ut homicidium fortè aut adulterium,aut aliquid eius generis committat, iuſiurandũ ſeruari oportet:cùm & turpe ſit,& illicitũ, & producat in perniciem. Vnde facultas eſto mulieri, etſi tale iuſiurandũ dederit, ut à tam acerbo iuramento recedat,& ſine metu periculi,imò amore Dei caſtè uitam inſtituat,periurij pœna (ſi modò ulla omnino pœna eſt)in eum qui iuſiurandũ exegit retorquẽda. Adeoq; & nos illi qui omnino huiuſmodi exigere iuſiurandũ præſumpſit,decem librarum auri pœnam exigendam inferimus: quam ſanè ſummam miſeræ huic mulierculæ ad reliquam uitã honeſtè traducendam dari ſancimus,per magiſtratum eius loci exigendam, dandamq; ipſi:ſciente prçſide,ſi negligentius in hoc ſe geſſerit, quòd depoſito magiſtratu tam ipſe illi obnoxius erit,quàm hæredes eius ac ſucceſſores, & patrimonium eius,propterea quòd tam pium opus facere ſuperſederit. Quòd ſi uel ipſe prouinciç præſes id iuramenti exegerit, exigitor & ab ipſo dicta decem librarũ auri pœna :ſiquidẽ magiſtratus aliquis militaris in ea ſit prouincia,per illum dãda (ut dictũ eſt) mulieri. Si uerò militarem magiſtratũ nõ habeat,tam ipſe metropoleos in illa prouincia epiſcopus eam rem ad animum reuocabit,ad nos quoq; (ſi ita uiſum fuerit) id referens, quàm etiã maior in proximo magiſtratus. Vt undique prædicta pœna coerceatur,qui id patrauerit ſiue magiſtratus, ſiue priuatus ſit, deturq; huic, quæ (quantum ad illũ)ne quando peieraſſe uideatur,amplius ad caſtitatem & pudicitiã redire nequit Quę igitur nobis placuerũt, &c. *Planè admittitur replicatio propoſita primùm, ſi contractus ipſo quidem iure ualeat, ſed per in integrum reſtitutionem reſcindi poſſit. tunc enim in inte*

grum reſtitutionem petitori replicatio propoſita obſtabit. quæ diſtinctio approbatur l. 1. C. ſi aduerſus uendit. cuius uerba uide ſ. lib. 49. cap. 4. quæſt. 4. except. 24. Deinde admittitur replicatio propoſita, ſi in pacto de non agendo & tranſactione iurauerit: quæ diſtinctio approbatur l. 41. C. de tranſactionib. cuius uerba uide ſ. lib. 9. cap. 5. except. 27. repl. 2.

I I. *Replicatio: Niſi ſtipulatio pacto interuenerit. Et hæc replicatio reprobatur l. 7. §. & generaliter. in fine. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Marcellus libro ſecundo Digeſtorum ſcribit, etſi ſtipulatio ſit interpoſita de his, pro quibus paciſci non licet: ſeruanda non eſt, ſed omnimodo reſcindenda. *Concordat l. 5. §. fin. C. de legib. cuius uerba uide ſ. lib. 1. cap. 6. reg. 6.*

I I I. *Replicatio: Niſi conuenerit, ne exceptio obijciatur. Hæc replicatio approbatur l. 12. C. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 47. Concordat l. 4. §. quæſitum. ff. ſi quis cautionib. cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 9. quæſt. 5. in fine. repl. gener. 1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi generaliter, non ſpecialiter alicui certæ exceptioni ſit renunciatum. quæ duplicatio approbatur d. §. quæſitum. Secunda duplicatio eſt: Niſi exceptioni doli ſit renunciatum. Hæc duplicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. except. 17. repl. 1. dupl. 2. Sanè quæ exceptiones pactis conuentis obſtant, non ineptè hic etiam duplicationum loco repeti poſſunt.*

I I I I. *Replicatio: Niſi id quod ex contractu inutili debetur, creditori à debitore legatum ſit, & exceptio per legatum remiſſa. Hæc replicatio approbatur l. 28. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib. 32. cap. 5. except. 54. repl. 7. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi eadem exceptio legato obſtet quæ pacto uel contractui. quæ duplicatio approbatur exemplo l. 7. §. & generaliter. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. exc. 17. in prin.*

V. *Replicatio: Niſi pactum uel contractus inutilis officio iudicis uel magiſtratus imperio ſit confirmatum. Hæc replicatio reprobatur l. 26. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Obligationea, quæ nõ proprija uiribus cõſiſtunt, neq; iudicis officio, neq; prætoris imperio, neq; legis poteſtate confirmantur. *Concordat l. 5. §. fin. C. de legib. cuius uerba uide ſ. lib. 1. cap. 6. reg. 6.*

V I. *Replicatio: Niſi exceptione non oppoſita pro contractu ſeu pacto ſit pronuntiatum. quæ replicatio approbatur l. 2. C. ſententiam reſcindi non poſſe. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap. 5. exception. 27.*

V I I. *Replicatio: Niſi res in eum caſum peruenerit, quo ab initio utiliter in contractum potuit deduci. Hæc replicatio reprobatur l. 29. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Quod initio uicioſum eſt, non poteſt tractu temporis conualeſcere. *Huius replicationis reprobatæ ſpecies & exempla uide ſ. cap. prox. except. 10. repl. 1. item except. 33. repl. 1. Sed & aliud exemplum proponitur l. 17. §. ſi pactus ſim. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 26. repl. 7. dupl. 2.*

DE EXCEPTIONE PACTI conuenti de non petendo.

Cap. V.

HAec exceptio ſpecies eſt eius exceptionis, quæ proponitur ſ. cap. 1. exc. 47. & ſpecialiter approbatur Inſt. de except. §. præterea, his uerbis: Debitor, ſi pactus fuerit cum creditore, ne à ſe pecunia peteretur, nihilominus obligatus manet: quia pacto conuento obligationes non omnino diſſoluuntur. Qua de cauſa efficax eſt aduerſus eum actio, quam actor intendit, ſi apparet eum dare oportere. Sed quia iniquum eſt contra pactionẽ eum condemnari: defenditur per exceptionem pacti conuenti. *Concordat l. 4. C. de pactis, hiſce uerbis:* Poſtquam liti de prædio motæ renunciaſti: cauſam finitam inſtaurari poſſe nulla ratio permittit. *Concordat item l. 5. C. eod. tit. his uerbis:* Creditori tuo ſi partem pecuniæ exoluiſti: de parte uerò non petenda inter te & eum conuenit ob cauſas negociaq; eius tuo patrocinio fideq; defenſa: ea obligatione partim ciuili iure, partim honorario liberatus es. Nã exceptio perpetua pacti conuenti uel doli reſidui petitionem repellit: cum & exolutũ per ignorantiam repeti potuiſſet. *Huius exemplum proponitur l. 17. §. de pignore. ff. de pactis, hiſce uerbis:* De pignore iure honorario naſcitur ex pacto actio: tollitur autem per exceptionem, quoties paciſcar ne petam. *Aliud exemplum proponitur l. 18. C. de donationib. his uerbis:* Si donationis cauſa furti actionem tibi remiſſam probetur, ſuperuacuã geris ſolicitudinem. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pupillus pactum de non petẽdo fecerit. Hæc replicatio approbatur l. contra. 28. in prin. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. 5. except. 17. in prin. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi pupillus pactus ſit, ne à ſe petatur, & ipſe propoſita exceptione utatur. tunc enim replicatio iam dicta illi non obeſt. quæ duplicatio approbatur d. l. 28. §. 1. his uerbis:* Si pupillus paciſcatur, ne quod debet, à ſe petatur: ratum habetur pactum conuentum: quia meliorem conditionem ſuam facere ei, etiam ſine tutoris authoritate, conceſſum eſt. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 3. except. 1. repl. 5.*

I I. *Replicatio: Niſi alius, non creditor, pactus ſit ne petatur. Hæc replicatio approbatur l. 74. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Nõ debet alteri per alterũ iniqua cõditio inſerri. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi tutor uel curator creditoris pactus ſit ne petatur. Hæc duplicatio reprobatur l. cõtra. 28. §. ſi curator. ff. de pactis,*

hiſce

hiſce uerbis: Si corator furioſi aut prodigi pactus ſit, ne à furioſo aut prodigo peteretur: lōgè utlla eſt curatoris pactioné recipi, ſed oō cōttà. *Concordat l.22.C.eod.tt.bis uerbis:* Pactū curstoris recipere minorem quantitatem paciſceotis, adultæ ætatis ſuffragium, ne noceat, efficiet. Tutores anim & curatorea exigentes pupillis & adultis debitum, non etiam remittenies, præſtant liberationem obligationis. *Concordat item l. 37.ff.eod.tt.bis uerbis:* Imperaiores Antoninus & Verus reſcripſeruni, debitori Reipub. à curatore remitti pecunias non poſſe: & cùm Philippenſibus remiſſæ eſſeot, reuocaodas. *Altera duplicatio uidetur: Niſi procurator creditoris pactum fecerit. Hæc duplicatio reprobatur l.4. C.de nouat.cuius uerba uide J. lib.48. cap.14.quaſt.4.except.2.repl.6 dupl.1. Tertia duplicatio uidetur: Niſi filius creditoris pactum fecerit de non petendo. Hæc duplicatio reprobatur l.23.C. de pactis, hiſce uerbis:* Filius paciſcendo, aut debitum accipiendo, nihil detrahit patris obligationi. *Concordat l.30. in prin. ibi: ſed cum.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.repl. prox. dupl.2. Item concordat l.22.ff.de ſolution. bis uerbis:* Filiosfamiliâs pstre inuito debitorem eius liberare oon poteſt, &c. *Planè admittitur duplicatio hæc, ſi debitum ſit peculiare. de quo infrà repl.prox.dicetur.*

III. *Replicatio: Niſi filiusfamiliâs uel ſeruus pactus ſit ne petat. Hæc replicatio approbatur l.contra. 28.§.ſi filius.ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si filius aut ſeruus pactus ſit, ne ipſe pataret, inutile eſt pactum. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi in rem paciſcatur de peculiari debito, habeatq; liberam peculij administrationem, nec eo pacto domini uel patris cōditio fiat deterior. quæ duplicatio approbatur ibidem bis uerbis:* Si uerò in rē pacti ſunt, id eſt, na ea pecūnia peteretur: ita pactio eorū rata habēds erit aduerſus patrem dominumúe, ſi liberam peculij admioiſtrationem habeāt, & ſi ea res de qua pacti ſunt, peculiaris ſit. Quod & ipſum non eſt expeditū. Nam cum uerum eſt, quod & Iuliano placet, etiāſi maximè quis adminiſtrationem peculij habaat conceſſsm, donsodiius eum non habere: ſequitur, ut ſi donandi csuſa de non petenda paconia pactus ſit, non dabeat ratum hsberi pactum conuentum. Quòd ſi pro eo ut its paciſceretur, sliquid in qoo non minus uel etism amplius eſſet, cooſecutus fuerit: rata habēds eſt pactio. *Altera duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs paciſcatur, ne agat ea actione qua ipſe poteſt experiri. Hæc duplicatio approbatur l.10. in prin.ff de pactis, hiſce uerbis:* In perſons tamen filijfamiliâs uidendum eſt, ne aliquando, etſi pactus ſit ne sgeret, ualeat pactio: quia aliquādo filiusfamiliâs habet actionem, uelut iniuriarū. Sad cum per iniurism filio factam hsbeat & pster actionem: quin pactio filij nocitura nō ſit patri agere uolenri, dubitsre nō oportet. *Ait Iuriſconſultus:* Veluti iniuriarum. *Hiſce uerbis primum propoſitæ duplicationis exemplum continetur. Alia duo exempla proponuntur l.21.§. filiusfamiliâs.ff.eod.tt.bis uerbis:* Filiafsmiliâs paciſci poteſt ne de dote agat, cùm ſui iuris eſſe cœperit. Item filiusfamiliâs de eo quod ſub cooditione ſibi legstum eſt, rectè paciſcitur.

IIII. *Replicatio: Niſi quis non ſibi, ſed alij pactus ſit, ne ab eo petatur. Hæc replicatio ipſo quidem iure approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.3. except.26.in prin. uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi tutor uel curator pactus ſit ne à pupillo uel adulto ſuo petatur, uel furioſo. Hæc duplicatio approbatur l.contra.28.§.ſi curator.ff.de pactis. cuius uerba uide s̄. repl.2. dupl.1. Altera duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs ne à patre, uel ſeruus ne à domino petatur, pactus ſit. Hæc duplicatio approbatur l.17. §.fin.cum duab. legib. ſequentib. ff de pactis, hiſce uerbis:* Si filius ſeruusúe paciſcantur, ne à patre dominoúe petatur, ſiue de ao paciſcantur quod cum ipſis, ſiue de eo quod cum patra domioońe contrsctum eſt: adquirent exceptionem. Idem eſt & in hia qui bona fide ſeruiunt. *Tertia duplicatio eſt: Niſi is qui bona fide ſeruit, pactus ſit ne ab eo cui ſeruit, petatur. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idem eſt & in his qui bona fide ſeruiunt. *Quarta duplicatio eſt: Niſi pater ne à filio petatur, pactus ſit. Hæc duplicatio approbatur l.21.§.nos autem.ff.de pactis, hiſce uerbis:* Nos ijs qui io noſtra poteſtsie ſunt, paciſceodo prodeſſe non poſſumus: ſed nobis id profuturum, ſi nomine eorum conueniamur, Proculus ait. Quod ita rectè dicitur, ſi io paciſcendo id actum ſit. Cærerùm ſi paciſcar, ne à Titio patas: deinde actionem aduerſum me nomine eius ioſtituas: non eſt danda pacti conuanti exceptio. Nam quod ipſi ioutila eſt, nac defeoſori competit. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi ipſe filius, non pater conueniatur. tunc enim exceptio pacti illi inutilis eſt. quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nos ijs qui in noſtra poteſtate ſunt, pariſcendo prodeſſe non poſſumus, ſed nobis, &c. *Huius triplicationis quadruplicatio eſt, quòd quamuis paciſcente patre, filio pacti exceptio danda non ſit, doli tamen exceptio illi non denegetur. quæ quadruplicatio approbatur d.l. 21. §. Iulianus, bis uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi pater pactus ſit, ne à ſe neúa à filio ſuo petstur: msgis eſſe ut pacti exceptio filiofamiliâs danda non ſit, ſed doli proſit. *Altera propoſitæ duplicationis triplicatio eſt: Niſi non nominatim actum ſit,*

ne etiam à patre paciſcente petatur. que triplicatio approbatur uerbis d. §. nos autem, ſ̄. propoſitis hiſce: Quod ita rectè dicitur, ſi in paciſcendo id actum ſit. Cæterùm ſi paciſcar, &c. *Quinta duplicatio eſt: Niſi ſeruum pactus ſit, ne ab eo qui in ſeruo uſumfructum habet, petatur. quæ duplicatio approbatur l. 14. in pr. n. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ̄. cap. 1. except. 24. repl. 4. Concordat l. 63. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide ȷ lib. 48. cap. 13. quæſt. 5. except. 5. repl. 3.*

V. *Replicatio: Niſi ſeruum pactus ſit, ne à ſe petatur. Hæc replicato approbatur l. 21. §. 1. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Quòd ſi ſeruus, ne à ſe petatur, pactus fuerit: nihil ualebit pactum. De doli exceptione uideamus. Et quidem ſi in rem paciſcatur, proderit domino & hæredi eius pacti conuenti exceptio. Quod ſi in perſonam conceptum eſt: tunc domino doli ſupereſt exceptio. *Huius replicationis duplicatio eſt, quòd quamuis pacti exceptio in caſu propoſito non detur, doli tamen exceptio domino proſit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quod ſi in perſonam conceptum eſt: tunc domino doli ſupereſt exceptio. *Ait Iuriſconſultus:* In perſonam, *Scilicet ſerui, non domini: alioquin etiam pacti exceptio domino cõpeteret, ut oſtẽſum ſ̄. repl. prox. dupl. 2.*

V I. *Replicatio: Niſi hæres ante aditam hæreditatem cum creditoribus hæreditarijs paciſcatur ne petant, uel ut debiti partem remittant. Hæc replicatio reprobatur cum conditione l. 7. §. ſi ante. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si ante aditam hæreditatem paciſcatur quis cum creditoribus, ut minus ſoluatur: pactum ualiturum eſt. Sed ſi ſeruus ſit qui paciſcatur, priuſquam libertatem & hæreditatem adipiſcatur (quia ſub conditione ſcriptus fuerat hæres) non profuturum pactum, Vindius ſcribit. Marcellus autem lib. X V I I. Digeſtorum & ſuum hæredem, & ſeruum neceſſarium purè ſcriptos, paciſcentes priuſquã ſe immiſceant, putat rectè paciſci: quod & uerum eſt. Idem & in extraneo hærede, qui ſi mandatu creditorum adierit, etiam mandati putat eum habere actiooem. Sed etſi quis (ut ſuprà retulimus) in ſeruitute pactus eſt: negat Marcellus. Quoniam nõ ſolet ei proficere, ſi quid in ſeruitute egit, poſt libertatẽ. Quod in pacti exceptione admittendum eſt. Sed an doli ei proſit exceptio, quæritur? Marcellus in ſimilibus ſpeciebus, licet antea dubitauit, tamen admittit. Vtputa filiusfamiliàs hæres inſtitutus pactus eſt cum creditoribus, & emãcipatus adijt hæreditatem: & dicit, doli eum exceptione uti poſſe. Idẽ probat, etſi filius uiuo patre cum creditoribus paternis pactus ſit. Nam & huic doli exceptionẽ profuturam. Imò & in ſeruo doli exceptio nõ eſt reſpuenda. *Planè admittitur replicatio propoſita in ſeruo & filiofamiliàs hæredibus inſtitutis. quæ diſtinctio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ſi ſeruus ſit qui paciſcatur, &c. *Item hiſce:* Sed etſi quis (ut ſuprà retulimus) in ſeruitute pactus eſt, &c. *Huius diſtinctionis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruum purè, non ſub conditione inſtitutum, pactus ſit. quæ duplicatio approbatur uerbis ſ̄. propoſitis hiſce:* Quia ſub conditione ſcriptus fuerat hæres, &c. *Item hiſce:* Purè ſcriptos paciſcentes, &c. *Altera duplicatio eſt: quòd quamuis ſeruo & filiofamiliàs hæredibus inſtitutis, ante aditam hæreditatem paciſcentib. pacti exceptio non proſit: doli tamen exceptio illis non ſit deneganda. quæ duplicatio approbatur uerbis ſ̄ propoſitis hiſce:* Quod in pacti exceptione admittendum eſt. Sed an doli ei proſit exceptio, quæritur? Marcellus in ſimilibus ſpeciebus, &c. *Plura de replicat. propoſita uide ȷ. cap. 7. except. 3.*

V I I. *Replicatio: Niſi antequam dolus commiſſus ſit, conuenerit ne ex dolo agatur. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 3. except. 17. repl. 1. dupl. 1.*

V I I I. *Replicatio: Niſi ante furtum uel iniuriam factam uel uim illatam conuenerit, ne furto facto uel iniuria aut ui illata, eo nomine agatur. Hæc replicatio approbatur l ſi unus. 27. §. pacta ff. de pactis. cuius uerba uide ſ̄. ca. 3. exc. 17 in altera ſignificatione.*

I X. *Replicatio: Niſi ne publico iudicio agatur, conuenerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtingvitur ſ̄. lib. 9. cap. 5. except. 12.*

X. *Replicatio: Niſi ne deferatur ad fiſcum, pactus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 4. ff. de iure fiſci. cuius uerba cum concordantibus uide ſ̄. lib. 1. cap. 2. in fine. repl. gener. 2.*

X I. *Replicatio: Niſi ne operis noui nunciationẽ exequatur, conuenerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtingvitur l. 7. § ſi paciſcar. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ̄. cap. 3. except. 17. repl. 1.*

X I I. *Replicatio: Niſi dolus uel error pacto interuenerit. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 35. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Tres fratres, Titius, Mæuius & Seia, communem hæreditatẽ inter ſe diuiſerunt, nihilq; ſibi commune remanſiſſe cauerũt. Sed poſtea duo de fratribus, id eſt Mæuius & Seia, qui abſentes erant tempore mortis matris ſuæ, cognouerunt pecuniam auream à fratre ſuo eſſe ſubtractam, cuius nulla mentio in inſtrumento diuiſionis cõtinebatur. Quæro, an poſt pactum diuiſionis de ſubtracta pecunia fratribus aduerſus fratrem cõpetat actio? Modeſtinus reſpõdit, ſi agentibus ob portionem eius quod ſubreptũ à Titio dicitur, generalis pacti cõuenti exceptio ijs qui fraudẽ à Titio commiſſam ignorantes tranſegerũt, obijciatur: de dolo utiliter replicari poſſe. *Aliud exemplum proponitur l. 9. ff. eod.*

51.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.cap 3.exc.15. Aliud exemplum proponitur l.8.C. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap.3.except.14.in prin. Aliud exemplum proponitur l. 3.C. de exceptionib. cuius uerba uide d.except.14.exemplo 2.

XIII I.Replicatio: *Niſi pacto de non petendo ad certum tempus facto, tempus illud ſit finitum. Hæc replicatio approbatur l. ſi unus. 27. §. ſi cum. ff. de pactis, biſce uerbis:* Si cum reo ad certũ tempus pactio facta ſit: ultrà neq; reo neq; fideiuſſori proderit. *Concordat inſt. de except. §. temporales. ibi: nam finito. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 1. queſt. 3. diuiſ. 2.*

XIIII I.Replicatio: *Niſi poſtea in contrarium pactum factum ſit ut petatur. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.27. §. pactus ne peteret, his uerbis:* Pactus ne peteret, poſtea conuenit ut peteret: priua pactũ per poſterius elidetur, non quidem ipſo iure, ſicut tollitur ſtipulatio per ſtipulationẽ, ſi hoc actũ eſt: quia in ſtipulationibua ius continetur, in pactis factũ uerſatur. Et ideo replicatione elidetur exceptio. Eadem ratione cõtingit, ne & fideiuſſoribus prius pactũ proſit. Sed ſi pactũ cõuentũ tale fuit, quod actionẽ quoq; tolleret (ueluti iniuriarũ) non poterit poſtea paciſcendo efficere ut agi poſsit: quia & prima actio ſublata eſt, & poſterius pactũ ad actionẽ reparandam inefficax eſt. Non enim ex pacto iniuriarũ actio naſcitur, ſed ex cõtumelia. Idem dicimus & in bonæ fidei cõtractibus, ſi pactum conuentũ totam obligationẽ ſuſtulerit: ueluti empti. Non enim ex nouo pacto prior obligatio reſuſcitatur, ſed proficit pactũ ad nouum contractũ. *Concordat l.12. C. de pactis. cuius uerba uide ſ.cap.3. exc.47. Propoſitæ replicationis exemplũ proponitur l.47. in prin. ff.eod.tt. his uerbis:* Emptor prædij uiginti cauerat ſe ſoluturum, & ſtipulanti ſpoponderat: poſtea uenditor cauerat ſibi conueniſſe, ut cõtentus eſſet tredecim, & ut ea intra præfinita tẽpora acciperet: debitor ad eorum ſolutionẽ conuentus pactus eſt, ſi ea ſoluta intra præfinitũ tempus non eſſent, ut ex prima cautione ab eo petitio eſſet. Quæſitũ eſt, an cùm poſteriori pacto ſatisfactum non ſit: omne debitum ex prima cautione peti poſsit? Scæuola reſpondit, ſecundũ ea quæ proponerẽtur, poſſe. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi actio ipſo iure ſit ſublata. hoc enim caſu per poſterius pactũ ut petatur, non reſuſcitatur, nec replicatio propoſita cõpetit. Quæ duplicatio approbatur uerbis d.§ pactus, ſ. propoſitis biſce:* Sed ſi pactum conuentũ tale fuit, quod actionẽ quoq; tolleret, ueluti iniuriarum: non poterit poſtea paciſcẽdo efficere, ut agi poſſit: quia & prima actio ſublata eſt, & poſterius pactum ad actionẽ reparandam inefficax eſt. non enim ex pacto iniuriarum actio naſcitur, ſed ex contumelia. *Hoc loco ſciendum eſt, quid ſit actionem ipſo iure tolli, quid per exceptionem elidi. Ipſo igitur iure tollitur actio: ueluti ſolutione, nouatione, acceptilatione, &c. quibus modis debitor liberatur etiam antequam ſolutionis, nouationis uel acceptilationis exceptio fuerit oppoſita. Per exceptionem autem liberatur reus, cum non ſufficit aliquid factum eſſe ex quo reus liberari poſsit, ſed requiritur etiam ut ex iſto facto exceptio in iudicio ſit oppoſita. Huius poſterioris generis exemplum proponitur l.56. §. qui ita ſtipulatur. ibi: quemadmodum is. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Is qui calendas uſque dari ſtipulatur, poteſt quidẽ etiam poſt calendas petere, ſed exceptione pacti ſubmouebitur. *Concordat l.43. §. placet. ff. de act. & oblig. his uerbis:* Placet ad tẽpus obligationẽ conſtitui non poſſe, nõ magis quàm legatũ. Nam quod alicui deberi cœpit, certis modis deberi deſinit. Planè poſt tẽpus ſtipulator uel pacti cõuẽti, uel doli mali exceptione ſubmoueri poterit. *Quẽadmodũ igitur minor uiginti quinq; annis, cũ quo aliquid geſtũ eſt, niſi in integrũ reſtitutionem petierit & impetrauerit, perinde ac maior obligatus manet.*[a] *item quẽadmodũ is, cõtra quẽ in iure pronũciatur, niſi appellauerit, & per appellationis iudicẽ ſentẽtia fuerit reſciſſa: ſentẽtiæ cogitur parẽre.*[b] *ita quoq; ſe habet in iis liberationibus, quæ fiunt per exceptionẽ: ut quãdiu nõ fuerit oppoſita exceptio, debitor nihilominus maneat obligatus. Cõtrà aũt, ut lõgi tẽporis præſcriptio cõtra minorẽ uiginti quinq; annis non currit ipſo iure, etiã abſq; in integrũ reſtitutione:*[c] *itẽ ut ſentẽtia cõtra leges lata ipſo iure nõ eſt obligatoria, etiã ſine appellationis auxilio:*[d] *ita quoq; per acceptilationẽ, ſolutionẽ & ſimiles cauſas ipſo iure debitor liberatur, etiã exceptione nondũ oppoſita. Quãuis aũt Paulus iuriſconſultus nihil intereſſe dicat, ipſo iure quis actionẽ nõ habeat, an per exceptionẽ infirmetur:*[e] *tamẽ hoc intelligẽdũ eſt ſolũ, quoad agẽdi effectũ. Nã utroq; caſu reus abſoluẽdus eſt, ſi exceptionẽ ſuã oppoſuerit. Alioquin in quibuſdã plurimũ intereſt. Primũ enim, ſi p tranſactionẽ ipſo iure actio ſublata eſt, acceptilatione nimirũ interueniẽte: nõ poteſt prior actio reſuſcitari, licet trãſactio dolo malo facta ſit, uel alio uitio laboret. ſecus aũt, ſi nudo pacto trãſactio ſit facta, ita ut nõ ipſo iure, ſed per exceptionem actio prior elidi poſsit. tũc enim actio de qua trãſactũ eſt, nihilominus in iudiciũ utiliter deducitur: & ſi trãſactionis exceptio obijciatur, de uitio eius poteſt replicari. De qua re uide ſ. li. 9. cap. 5. quæſt. 2. in fine. de repl. generali. Sic etiã ſi liberatio ipſo iure cõtigit, & actio ſublata eſt: nõ poteſt ea per pactũ poſterius ut petatur, reſuſcitari: ut in propoſita duplicatione dictum eſt. Cui cõcordat l. 98. §. areã. ibi: in ppetuũ. ff. de ſolutionib. his uerbis:* In ppetuũ ſublata obligatio reſtitui nõ poteſt. *Secus aũt, ſi nõ niſi ope exceptionis*

a l. non omnia. ff. de minor. uiginti quinq; an.
b l.1. C. de his qui per metũ iud. non appell.
c l.1. §. fin. C. in quib. cauſis in integr. reſt. neceſſ. non eſt.
d l.19. ff. de appellat.
e l. 112. ff. de reg. iuris.

actio infirmari poteſt. tunc enim paciſci licet ut petatur: quo pacto prior actio reſuſcuatur, & exceptio oppoſita replicatione pacti conuenti eliditur: ut s̄.ead.replicat.in prin.eſt dictum. Sciendum autem, quamuis pactũ de non petendo regulariter quidem nõ niſi exceptionis ope actionẽ tollat, ut s̄.eod. cap.in prin. eſt dictum: tamen interdum etiam ipſo iure actionem tollere, & párere liberationem. Hoc eſt quod l.27.ff.de reg.iuris, dicitur, his uerbis: Obligationũ cauſæ pactione poſſunt immutari & ipſo iure, & per pacti conuenti exceptionem. Ipſo autem iure pactum de non petendo actionem tollit: ueluti iniuriarũ. Quod exemplum proponitur uerbis d.§.pactus, s̄.propoſitis hiſce: Sed ſi pactum conuentũ tale fuit, quod actionẽ quoq; tolleret, ueluti iniuriarum, &c. Concordat l.17.§.1. ff.de pactis, hiſce uerbis: Quædã actiones per pactũ ipſo iure tollũtur: ut iniuriarũ, item furti. Alia exempla ſunt eæ obligationes & actiones quæ nudo conſenſu cõtrahuntur. hæ enim pacto de non petendo ipſo iure tolluntur. Quæ exempla proponuntur uerbis d.§. pactus, s̄.propoſitis hiſce: Idem dicimus & in bonæ fidei cõtractibus, ſi pactũ conuentũ totã obligationẽ ſuſtulerit: ueluti empti. Non enim ex nouo pacto prior obligatio reſuſcitatur, ſed ꝓficit pactũ ad nouũ contractum. Cõcordat Inſt.quib.mod.toll. obligat. §.fin.cuius uerba uide s̄.cap.3.except.47. Cõcordat item l.35.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis: Nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quodq; diſſoluere, quo colligatũ eſt. Ideo uerborum obligatio uerbis tollitur: nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſoluitur. Aliud exemplũ eſt in naturali obligatione, quæ per pactũ conuentũ ipſo iure tollitur. Quod exemplum proponitur l.95.§.naturalis.ff.de ſolut. cuius uerba uide s̄.lib.prox.cap.1.in primo proprio. In hiſce igitur ſpeciebus & exẽplis, in quib. obligatio & actio per pactũ de non petendo ipſo iure tollitur, pactum poſterius ut petatur nõ prodeſt paciſcenti ad replicationem contra exceptionẽ pacti cõuenti: ut ex uerbis s̄.ead.dupl.in prin.propoſitis patet. Hæc de prima propoſitæ replicationis duplicatione. Secũdæ duplicationis loco notandum, quòd pactum ut petatur, prius pactũ ne petatur, nõ ipſo iure perimat, ſed replicationis ope. Quæ duplicatio approbatur uerbis s̄.ead.repl.in prin.propoſitis hiſce: Pactus ne peteret, poſtea cõuenit ut peteret: prius pactũ per poſterius elidetur, non quidẽ ipſo iure, ſicut tollitur ſtipulatio per ſtipulationem, ſi hoc actũ eſt: quia in ſtipulationib. ius continetur, in pactis factũ uerſatur. Et ideo replicatione elidetur exceptio. Igitur quamdiu nõ eſt oppoſita replicatio ex pacto poſteriore, pactum prius ne petatur, adhuc ualet, nec eſt ſublatũ per pactũ poſterius ut petatur: quẽadmodũ etiam paulo ſuperius de duplici liberationũ genere diximus. Ratio huius duplicationis proponitur à diſſimili uerbis iam dictis hiſce: Sicut tollitur ſtipulatio per ſtipulationẽ, ſi hoc actũ eſt: quia in ſtipulationibus ius continetur, in pactis factũ uerſatur. Quibus ſanè uerbis nihil aliud ſignificatur, quàm ſtipulationẽ párere obligationem & actionem, pactũ uerò exceptionẽ tãtùm. De qua re dictũ s̄.cap.3.except.12. Igitur ſtipulatio, quia obligationem & actionẽ parit, tollit etiam præcedentem obligationẽ ipſo iure: utputa acceptilatio. pactũ autem, quia obligationẽ non parit, ſed tantùm exceptionem: prius pactum non ipſo iure tollit, ſed replicationis ope. Concordat inſt.de replicationib.in princip. cuius uerba uide J.lib.48. cap.1. quæſt.5.reg.2.

XV. Replicatio: Niſi cùm conueniſſet de parte debiti nõ petenda, pars non ſit expreſſa. Hæc replicatio approbatur l.8.§. fin.ff. de pactis. cuius uerba uide J.cap.7.exc.3. in prin. Hactenus de replicationibus aduerſus exceptionẽ pacti conuenti de non petendo. Quanquã earum plures licet colligere ex ſuprà enumeratis cõtra pacta exceptionibus. Quib. aũt, item aduerſus quos dicta exceptio cõpetat: item quid in ea ueniat, quæq; ſint eius adfinia remedia, dicetur in capitibus ſequentibus.

QVIBVS EX PACTO ET contractu competat actio, exceptio uel replicatio. Cap. VI.

PRima huius loci regula eſt: quòd cõuentio cum uno facta, alij non proſit. Quæ regula approbatur ipſo iure, eiusq; exemplum proponitur l.17. §.penult.ff.de pactis, hiſce uerbis: Cùm poſſeſſor alienæ hæreditatis pactus eſt: hæredi, ſi euicerit, neq; nocere neq; ꝓdeſſe pleriq; putãt. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi paciſcentis interſit. tunc enim alij quoq; pactũ prodeſt. Quæ exceptio approbatur l.23. in fine. ff. de pactis, hiſce uerbis: Cum alio cõuentio facta prodeſt: ſed tunc demũ, cum per eum cui exceptio datur, principaliter ei qui pactus eſt, proficiat: ſicut in reo ꝓmittendi & ijs qui pro eo obligati ſunt. Concordat l.21.§. fin.cum lege ſequente.ff.de pactis, hiſce uerbis: In his qui eiuſdẽ pecuniæ exactionẽ habent in ſolidũ, uel qui eiuſdẽ pecuniæ debitores ſunt: quatenus alij quoq; proſit uel noceat pacti exceptio, quæritur? Et in rem pacta omnib. proſunt, quorũ obligationẽ diſſolutã eſſe, eius qui paciſcebatur interfuit. Itaq; debitoris cõuentio fideiuſſorib. ꝓficiet: niſi hoc actũ eſt, ut duntaxat à reo nõ petatur: tũc enim fideiuſſor exceptione nõ utetur. Cõcordant ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.5. exc.26. repl.1. Huius exceptionis ſpecies, item & exempla ſunt exceptiones ſequentes. Eius autẽ replicatio hæc eſt: Niſi pactũ ſit perſonale, non in rem. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Et in rem pacta, &c. Item hiſce: Niſi hoc actũ eſt, &c. Concordat item l.25. §.

1.ff. de

1.ff.de pactis, biſce uerbis: Perſonale pactum ad alium non pertinare, quemadmodum nec ad hæredem Labeo ait. *Quid autem in rem, quid in perſonam pactum ſit, dictum s̄. cap. 2. diuiſ. 5. Huius replicationis prima duplicatio hæc eſt: Niſi ſucceſſor ſingularis pacto authoris ſui utatur: et enim prodeſt pactū, quamuis perſonale. Quæ duplicatio approbatur l.17.§. pactum. ff. de pactis. cuius uerba uide j. except. proxim. Altera duplicatio eſt: Niſi pater filij nomine qui pactus eſt, conueniatur. Quæ duplicatio approbatur j.exc.8. repl.2. dupl.2. Altera exceptio eſt: Niſi auctoris pacto ſucceſſor uti uelit: huic enim prodeſt. Quæ exceptio approbatur d.§.pactū, his uerbis:* Pactū conuentū cum uenditore factū, ſi in rem cōſtituatur, ſecundū plurium ſententiam & emptori prodeſt. Et hoc iure uti nos, Pomponius ſcribit. Secundū autē Sabini ſententiā, etiāſi in perſonā conceptū eſt, in emptore ualet. Idem exiſtimat, etſi per donationē ſucceſsio facta ſit. *Tertia exceptio eſt: Niſi hæres utatur pacto defuncti. Hæc exceptio ſpecies præcedentis approbatur l.157. in prin. ff. de reg. iuris, biſce uerbis:* Qui in ius dominiumue alterius ſuccedit, iure eius uti debet. *Concordat l.17. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide s̄. lib.29. cap.14. reg.1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pactū ſit perſonale. Quæ replicatio approbatur l.25.§.1.ff.de pactis. cuius uerba uide s̄.exc.1.repl.1. Cōcordat l.56.§.fin.ff.eod.tit. his uerbis:* Si ex altera parte in rem, ex altera in perſonā pactū conceptū fuerit: uelut ne ego petā, uel ne à te petatur: & hęres meus ab omnib. uobis petitionē habebit, & ab hærede tuo omnes petere poterimus hoc eſt, nec hęredi meo obeſt, nec hęredi tuo prodeſt pactū. *Cōcordat uē l.17.§. ſi quis. ff. de pactis, biſce uerbis:* Si quis paciſcatur, ne à ſe petatur: hæredi exceptio non proderit. *Sanè quid in perſonā, quid in rem pactū ſit, uide s̄.cap.2.diuiſ.5. Altera replicatio eſt: Niſi quis aliquid pactus ſit quoad uiuat. Quæ replicatio approbatur l.52.§.fin.ff.de pactis, biſce uerbis:* De inofficioſo patris teſtamēto acturus, ut ei certa quātitas quoad uiueret hæres, præſtaretur pactus eſt: produci ad perpetuam præſtationem id pactū poſtulabatur. Reſcriptum eſt, neq; iure ullo neq; æquitate tale deſiderium admitti. *Cōcordat l.56.§. qui ita ſtipulatur. ff. de uerb. oblig. his uerbis:* Qui ita ſtipulatur, Decem quoad uiuam dare ſpondes? confeſtim decem rectè dari petit: ſed hæres eius exceptione pacti conuenti ſubmouēdus eſt. Nam ſtipulatorē id egiſſe, ne hæres eius peteret, palàm eſt: quemadmodum is qui calendas uſq; dari ſtipulatur, poteſt quidē etiam poſt calendas petere ſed exceptione pacto ſubmouebitur. Nam & hæres eius cui ſeruitus prędij ita cōceſſa eſt, ut quoad uiueret, ius eundi haberet, pacti cōuenti exceptione ſubmouebitur. *Cōcordat uē. Inſt. de uerb. oblig. §. at ſi ita. in fin. cuius uerba uide s̄. lib. prox. cap.14. reg.2.exc.2. Tertia replicatio eſt: Niſi maritus cum uxore pactus ſit, ut ea fundū ſibi in dotē datū, & alij pignori obligatū luat, uel ſibi uſuras præſtet. ex hoc enim cōtractu hæredi mariti actio denegatur. Quæ replicatio approbatur l.11.C. de pactis, biſce uerbis:* Ex cōuentione quidē, qua pactā nouercā tuā cum patre tuo dicis, cùm fundū in dotem daret, ut creditoribus, qb. fuerāt prędia obligata, uſuras ſolueret: actio tibi aduerſus eum cōpetere nō poteſt, etſi pactū in ſtipulationē deductū ꝓbetur. Sed ſi fundus æſtimatus, ita ut pars inſtrumēti ſignificat, in dotē datus eſt: ex uēdito actio, ut placitis ſtetur, competit. *Quarta replicatio eſt: Niſi quis alij pactus ſit, nō hæredi. Hæc replicatio ipſo quidē iure ſubſiſtit per ea quæ dicta ſunt s̄. ca.3. exc.26. uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi cùm alij tanquam hæredi ſuo pactus eſſet, is hæres nō extiterit. hoc enim caſu nihilominus pactum hæredibus alijs prodeſt. Quæ duplicatio approbatur l.40. §. fin. ff. de pactis, biſce uerbis:* Pater qui dotem promiſit, pactus eſt, ut poſt mortem ſuam in matrimonio ſine liberis defuncta filia, portio dotis apud hæredem ſuum fratrem maneret. Ea conuentio liberis à ſocero poſtea ſuſceptis, & hæredibus teſtamento relictis, per exceptionem doli proderit: cùm inter cōtrahentes id actum ſit, ut hæredibus conſulatur: & illo tempore, quo pater alios non habuit, in fratrem ſuum iudicium ſupremum contuliſſe uideatur. *Quinta replicatio eſt: Niſi defunctus uni hæredum nominatim pactus ſit. hoc enim caſu cæteris hæredibus actio uel exceptio denegatur. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap.1. except.26. repl.7. dupl.1. Hæc de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi is cui ex ſenatuſconſulto Trebelliano reſtituta hæreditas eſt, utatur pacto, quod fecit hæres qui reſtituit. Hæc exceptio approbatur l.8.§.1.ff. quib. mod. pig. uel hypothec. ſoluitur, his uerbis:* Creditor, ne res pignori hypothecæue ſit, paciſci poteſt. Et ideo ſi hæredi pactus fuerit, ei quoque proderit pactum, cui is reſtituit hæreditatem ex ſenatuſconſulto Trebelliano. *Quinta exceptio eſt: Niſi pupillus utatur pacto tutoris ſui. Hæc exceptio approbatur l.14. ff. de pactis, biſce uerbis:* Tutoris quoque, ut ſcribit Iulianus, pactum pupillo prodeſt. *Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. proxim. repl.4. dupl.2. Sexta exceptio eſt: Niſi dominus procuratoris ſui pacto utatur. Hæc exceptio approbatur l.10.§.fin. cū trib. legib. ſequentib. ff. de pactis, biſce uerbis:* Si procurator meus paciſcatur: ex-

tur: exceptio doli mihi proderit, ut Trebatio uidetur: qui putat, ſicut pactum procuratoria mihi nocet, ita etiam prodeſſe: quia & ſolui ei poteſt. Nam & nocere cõſtat, ſiue ei mandaui ut paciſceretur, ſiue omnium rerum mearum procurator fuit, ut Puteolanus libro primo Adſeſſorum ſcribit: cum placuerit, eum etiam rem in iudicium deducere. Sed ſi tantùm ad actionem procurator factus ſit, conuentio facta domino non nocet: quia nec ſolui ei poteſt Sed ſi in rem ſuam datus ſit procurator, loco domini habetur: & ideo ſeruandum erit pactum conuentum. Plura de hac exceptione uide J.lib.prox. cap.7. reg.1. Septima exceptio eſt: Niſi ſocietas utatur pacto magiſtri ſui. Hæc exceptio approbatur l.15.ff.de pactis, hiſce uerbis: Magiſtri ſocietatum pactum & prodeſſe conſtat, & obeſſe. Octaua exceptio eſt: Niſi pater eiuſue heres utatur pacto filij, uel dominus pacto ſerui. Hæc exceptio approbatur l.58.ff.de pactis, hiſce uerbis: Per quos adquiri nobis ſtipulationibus poteſt, per eoſdem pactis conuentis meliorem conditionem noſtram fieri poſſe placet. Cõcordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 3. except. 26. repl.1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pactum ſit perſonale. Quæ replicatio approbatur l.25.§.1.ff.de pactis. cuius uerba uide ſ. except. 1. replic. 1. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pater eiuſue hæres filij nomine, qui in perſonam pactus eſt, conueniatur. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 19. cum duab.legib.ſequentib.ff.de pactis, hiſce uerbis: Si filius familiâs pactus fuerit, ne à ſe petatur: proderit ei & patri quoque, ſi de peculio, uel de in rem uerſo, uel quaſi defenſor filij (ſi hoc maluerit) conueniatur. Et hæredi patris uiuo filio: poſt mortem uerò filij, nec patri nec hæredi eius: quia perſonale pactum eſt. Nona exceptio eſt: Niſi cùm duo uel plures eadem actione uel eiuſdem rei nomine tenerentur, unus alterius pacto utatur. Hæc exceptio approbatur l. 9. ibi: quare ſi ſocij. ff. de duob. reis conſtit. hiſce uerbis: Si ſocij ſint, & communia culpa interceſſerit: etiam alteri pactũ cum altero factum proderit. Concordat l. 21.§.in ijs.ff.de pactis. cuius uerba uide ſ.except.1. Item concordat l.23.in fine.ff.eod.tit. cuius uerba uide d.except.1. Item concordat l.25. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide J.except.11.diſtinct.1. ibi: idem in duobus. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pactum ſit perſonale. Hæc replicatio approbatur l. 25. §.1. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. except.1.repl.1. Altera replicatio eſt: Niſi ſocij eiuſdem debiti non ſint. Quæ replicatio elicitur ex uerbis ſ.propoſitis hiſce: Si ſocij ſint, &c. Cuius ſpecies ſunt replicationes ſequentes. Similis replicatio proponitur ſ.lib.proxim.cap.13.quæſt.3. except.21.repl.3. Tertia replicatio eſt: Niſi unus ex cohæredibus pactus ſit. Eius enim pactum alijs cohæredibus non prodeſt. Quæ replicatio approbatur l.24. C. de pactis, hiſce uerbis: Si actionem legati uel fideicommiſsi, quam aduerſus hæredes quondam mariti tui habuiſti, te affectione hæredum alijs remiſiſſe probatur: exceptionem pacti contra debitores inſtituenti actiones nocere tibi minimè poſſe intelligis. Quarta replicatio eſt: Niſi unus curatorum pactus ſit. eius enim pactum ceteris non prodeſt. Quæ replicatio approbatur l. 1. C. de tranſactionib. cuius uerba cum alijs ſimilibus uide ſ. lib. 9. cap.5. quæſtion. 2. exceptione 1. Decima exceptio eſt Niſi fideiuſſor pacto debitoris utatur. Hæc exceptio approbatur l.21.§.fin. ff. de pactis, hiſce uerbis: Debitoris conuentio fideiuſſoribus proficiet. Huius ratio propoſita eſt ſ. except.1. Exemplum eius proponitur l. 95. §. fin. ff. de ſolutionibus, his uerbis: Si inter emptorem & uenditorem conuenerit, priuſquam aliquid ex alterutra parte ſolueretur, ut ab emptione diſcedatur: fideiuſſor eo nomine acceptus, ſoluto contractu liberabitur. Ait Iuriſconſultus: Priuſquam aliquid ex alterutra parte ſolueretur. De hoc dictum ſ. cap.3. except. 47. repl. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pactum ſit perſonale. Quæ replicatio approbatur l. 22. ff. de pactis, hiſce uerbis: Niſi hoc actum eſt, ut duntaxat à reo non petatur. tunc enim fideiuſſor exceptione non utetur. Altera replicatio eſt: Niſi fideiuſſor ſoluens regreſſum aduerſus debitorem non habeat. Hæc replicatio approbatur l. 32. ff. de pactis, hiſce uerbis: Quod dictum eſt, ſi cum reo pactum ſit, ut non petatur, fideiuſſori quoque competere exceptionem: propter rei perſonam placuit, ne mandati iudicio conueniatur. Igitur ſi mandati actio nulla ſit (fortè ſi donandi animo fideiuſſerit) dicẽdum eſt non prodeſſe exceptionem fideiuſſori. Tertia replicatio eſt: Niſi ſine ſua perſona reus pepigerit, ne à fideiuſſore petatur. Hæc replicatio reprobatur l. ſi unus. 27. §. ſi cum reo. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ.cap.3.except.26.repl.1.exemplo 7. Quarta replicatio eſt: Niſi debitor ne intra certum tempus petatur pactus ſit, tempusq; illud ſit finitum. Quæ replicatio approbatur d. §. ſi cum reo. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. repl. 13. Quinta replicatio eſt: Niſi debitor poſtea in contrarium pactus ſit, ut petatur. Quæ replicatio approbatur d.l.27.§.pactus ne peteret.ibi: eadem ratione cuius uerba uide ſ.cap prox.tripl.14. Contradicit l.ult. ff.eod.tit.his uerbis: Si reus poſtquam pactus eſt à ſe nõ peti pecuniam, ideoq; cœpit id pactum fideiuſſori quoque prodeſſe, pactus ſit ut à ſe peti liceat: an utilitas prioris pa-

ris pa-

ris pacti ſublata ſit fideiuſſori, quæſitum eſt? Sed uerius eſt, ſemel adquiſitam fideiuſſori exceptionem pacti ulterius inuito extorqueri non poſſe. *Sexta replicatio eſt: Niſi cùm hæres cum quibuſdam creditoribus hæreditarijs de parte debiti remittenda pactus eſſet, pactum illud etiam aduerſus creditores abſentes, & non conſentientes, illi proſit. nam hoc pactum fideiuſſori uel mandatori aduerſus non conſentientes non prodeſt. Quæ replicatio approbatur l.58. §.Lucius. ff. mandati, his uerbis:* Lucius Titius creditori ſuo mandatorem dedit, deinde defuncto debitore, maiore parte creditorum conſentiente, à prætore decretum eſt, ut portionem creditores ab hæredibus ferant, abſente eo creditore apud quem mandator extiterat: quæro, ſi mandator conueniatur, an eandem habeat exceptionem, quam hæres debitoris? Paulus reſpondit, ſi præſens apud prætorem ipſe quoque conſenſiſſet, pactus uidetetur iuſta ex cauſa, eademque exceptio & fideiuſſori danda eſſet, & mandatori. Sed cum proponas eum abfuiſſe, iniquum eſt auferre ei electionem, ſicut pignus aut priuilegiũ: qui potuit præſens idipſum proclamare, nec deſiderare decretum prætoris. Nec enim, ſi quis dixerit ſubmouendum creditorem, hæredi conſulitur: ſed mandatori, uel fideiuſſori, quibus mãdati iudicio eandem partem præſtaturus eſt. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi abſens creditor pacto conſenſerit. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si præſens apud prætorem ipſe quoque conſenſiſſet, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi abſens creditor partem debiti ab hærede acceperit, & ita pactum ratum habuerit. Hæc duplicatio approbatur ibidem his uerbis:* Planè ſi ab hærede partem accepiſſet: an in reliquum permittendum eſſet creditori fideiuſſorem conuenire, dubitatum eſt? Sed uidebitur conſentire decreto conueniendo hæredem. *Hæc de decima exceptione. Vndecima exceptio: Niſi reus fideiuſſoris pacto utatur. Hæc exceptio reprobatur l.23. in prin. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Fideiuſſoris conuentio non proderit reo: quia nihil intereſt eius à debitore pecuniam non peti. Imò nec confideiuſſoribus proderit. neque enim quoquo modo cuiuſque intereſt. *Planè admittitur exceptio propoſita, primùm quidem, ſi fideiuſſor qui pactus eſt, in rem ſuam fideiuſſit. Quæ diſtinctio approbatur l.24. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si fideiuſſor in rem ſuam ſpoponderit, conuentio ab eo facta reo prodeſt. hoc enim caſu fideiuſſor pro reo accipiendus eſt, & pactum cum eo factum, cum reo factum eſſe uidetur. Idem in duobus reis promittendi & duobus argẽtarijs ſocijs: *Deinde admittitur exceptio propoſita, ſi ſpecialiter hoc actum eſt, ne & à reo petatur. hoc enim caſu reo doli exceptio prodeſt. Quæ diſtinctio approbatur l.25. §. fin. cum lege ſequente. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Quamuis fideiuſſoris pactum reo non proſit: plerunque tamen doli exceptionem reo profuturam, Iulianus ſcripſit: uidelicet ſi hoc actũ eſt, ne à reo quoque petatur. Idem & in confideiuſſoribus eſt. *Duodecima exceptio uidetur: Niſi fideiuſſor confideiuſſoris ſui pacto utatur. Et hæc exceptio reprobatur uerbis d.l.23. ſ. propoſitis hiſce:* Imò nec cõfideiuſſoribus proderit. neq; enim quoquo modo cuiuſq; intereſt. *Concordat l.15. §. ſi ex duob. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Si ex duobus, qui apud te fideiuſſerant in uiginti, alter ne ab eo peteres, quinq; tibi dederit, uel promiſerit: nec alter liberabitur. & ſi ab altero quindecim petere inſtitueris, nulla exceptione ſubmoueris. Reliqua autem quinq; ſi à priore fideiuſſore petere inſtitueris, doli mali exceptione ſubmoueris. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi hoc ſpecialiter actum eſt, ne & à confideiuſſore petatur. Quæ diſtinctio approbatur uerbis ſ. except. prox. in fine propoſitis hiſce:* Idem & in confideiuſſoribus eſt. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi cum inter aliquos de ſeruo manumittendo conueniſſet, ſeruus eo contractu utatur ad ſe manumittendum. Hæc exceptio approbatur l.122. §. Flauius, in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 10. reg. 6.*

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones ſunt enumeratæ, quarum replicatio generalis hæc eſt: Niſi pactum in perſonam, non in rem ſit. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 1. repl. 1.

SECVNDA REGVLA: *Si inter dominum & colonum conuenit, ne dominus à colono quid petat: domino, ſi à colono conueniatur, ex hoc pacto exceptio non datur. Quæ regula approbatur l.35. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si conuenerit ne dominus à colono quid petat, & iuſta cauſa conuentionis fuerit: nihilominus colonus à domino petere poteſt. *Contradicit l.5. in prin. ff. de reſcind. uendit. cuius uerba uide ſ. lib. 42. cap. 4. except. 14. repl. 4. Item contradicit l. ult. ff. de acceptilat. cuius uerba uide ſ. lib. 48. cap. 13. queſt. 1. except. 1.*

ADVERSVS QVOS EX PACTO & contractu actio, exceptio, uel replicatio competat? Cap. VII.

H*Vius loci regula eſt, quòd pactum alterius alteri non obſit. Quæ regula approbatur l. 3. in princip. ff. de tranſactionibus, his*

uerbis:

uerbis: Impp. Antoninus & Verus ita reſcripſerunt, P. luatis pactionibus non dubium eſt, non lædi ius cæterorum. Quare transactione, quæ inter hæredem & matrem defuncti facta eſt, neque teſtamentum reſciſſum uideri poteſt, neque manumiſsis uel legatarijs actiones ſuæ ademptæ ſunt. *Concordat l. 27. §. ante omnia. ff. de pactis. cuius uerba uide ȷ. cap. proxim. in prin. Concordat item l. 1. C. res inter alios acta. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 2. queſt. 3 reg. 6. except. 2. Cōcordat item l. 2. C. eod. tt. bis uerbis:* Inter alios factam tranſactionem abſenti non poſſe facere præiudicium, notiſsimi iuris eſt. Quapropter adito præſide prouinciæ, auiam tuam mancipium tibi donaſſe proba: ac ſi hoc iurè ad te pertinere perſpexerit, reſtitui tibi prouidebit. Neque enim, ſi te abſente diuiſionem eius fecerint, aliquid iuri tuo derogari poterit. *Concordat item l. 3. C. eod. tt. bis uerbis:* Si cum fratre tuo matri ſucceſsiſti: frater pro portione tua cum debitorib. hæreditarijs paciſcendo uel agendo non ex tua uoluntate, pro hæreditaria parte tibi quæſitam obligationem extinguere non potuit. *Aliud propoſitæ regulæ exemplum proponitur l. 25. C. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib. proxim cap. 6. reg. 5. except. 11. Concordat l. 26. C. eod. tt. cuius uerba uide d. except. 11. Concordat item l. 40. §. poſt diuiſionem. ff. de pactis. cuius uerba uide d. except. 11. Aliud exemplum proponitur l. 42. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. 3. except. 17. in prin. Aliud exemplum proponitur l. 26. C. de trāſactionib. cuius uerba cum alijs huiuſmodi exemplis uide ſ. lib. 9. cap. 5. queſt. 2. except. 1. Sed & aliud exemplum proponitur l. 27. §. penult. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. in prin. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pactum defuncti obijciatur eius hæredi. Quæ exceptio approbatur l. 185. ff. de reg. iuris, biſce uerbis:* Quod ipſis qui contraxerunt obſtat, & ſucceſſoribus eorum obſtabit. *Huius exemplum proponitur l. 52. §. 1. ff. de pactis, biſce uerbis:* Si inter debitorem & eum qoi fundum pignoratum à creditore, quaſi debitoris negociū gerens, emit, placuerit, ut habita compenſatione fructuum, ſolutoque eo quod reliquum deberetur, fundus debitori reſtitueretur: etiam hæres pacto quod defunctus fecit, fidem præſtare debet. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pactum ſit perſonale.. Quæ replicatio approbatur per ea quæ proponuntur ſ. cap. prox. reg. 1. except. 3. repl. 2. Altera exceptio uidetur: Niſi pactum unius creditoris uel rei ſtipulandi, alij eiuſdem crediti creditori uel reo ſtipulandi obijciatur. Hæc exceptio reprobatur l. 27. in prin. ff. de pactis, biſce uerbis:* Si unus ex argentarijs ſocijs cum debitore pactus ſit, an etiam alteri noceat exceptio? Neratius, Atilicinus, Proculus aiunt, nec ſi in rem pactus ſit, alteri nocere. Tantùm enim conſtitutum, ut in ſolidum alter petere poſsit. Idem Labeo. Nam nec nouare alium poſſe, quamuis ei rectè ſoluatur. Sic enim & his qui in noſtra poteſtate ſunt, rectè ſolui quod crediderint, licet nouare non poſsint: quod eſt uerum. Idemque in duobus reis ſtipulandi dicendum eſt. *Concordat l. 3. C. res inter alios acta. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin. Planè admittitur exceptio propoſita in caſu, de quo ȷ. exception. proxim. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres ante aditam hæreditatem cum maiore parte creditorum hæreditariorum pactus ſit de parte debiti remittenda. hoc enim pactum etiam alijs creditoribus abſentibus & non conſentientibus obſtat. Quæ exceptio approbatur l. 8. §. ſi ante. ff. de pactis, biſce uerbis:* Si ante aditam hæreditatem paciſcatur quis cum creditoribus, ut minus ſoluatur: pactum ualiturum eſt. *Concordat d. l. 8. §. fin. bis uerbis:* Hodie tamen ita demum pactio huiuſmodi creditoribus obeſt, ſi conuenerint in unum, & communi conſenſu declarauerint, quota parte debiti contenti ſint: ſi uerò diſſentiant, tunc prætoris partes neceſſariæ ſunt, qui decrsto ſuo ſequetur maioris partis uoluntatem. *Concordat item l. 10. in prin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Reſcriptum diui Marci ſic loquitur, qoaſi omnes creditores debeát conuenire. Quid ergo ſi quidam abſentes ſint? num exemplum præſentium abſentes ſequi debeant? Sed & an priuilegiarijs abſentibus hæc pactio noceat, eleganter tractatur: ſi modò nalet pactio & contra abſentes? Et repeto ante formam à diuo Marco datam diuum Pium reſcripſiſſe: fiſcum quoque in ijs caſibus, in quibus hypothecas non habeat, & cæteros priuilegiarios exemplum creditorum ſequi oportere. Hæc enim omnia in his creditoribus, qui hypothecas non habent, conſeruanda ſunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi inter creditores non conuenerit, quotam partem remittere uelint. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 8. §. fin. paulo ſuperius propoſitis biſce:* Hodie tamen ita demum pactio huiuſmodi creditoribus obeſt, ſi conuenerint in unum, & communi conſenſu declarauerint, quota parte debiti contenti ſint. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ijs diſſentientibus prætor ſuo decreto partem definierit. Quæ duplicatio approbatur ibidem uerbis ſ. propoſitis biſce:* Si uerò diſſentiant, tunc prætoris partes neceſſariæ ſunt, qui decreto ſuo ſequetur maioris partis uoluntatem. *Secunda replicatio eſt: Niſi non maior*

pars

pars creditorum de parte debiti remittenda conſenſerit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Sequetur maiotia pattia uoluntatem. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ijs qui conſenſerunt, plus debeatur, quàm alijs abſentibus uel diſſentientibus. Hæc duplicatio approbatur l. 9. ff. de pactis, biſce uerbis:* Maiotem eſſe partem pro modo debiti, non pto numero perſonatum, placuit. Quòd ſi æquales ſint in cumulo debiti: tunc plutium creditorum numerus præferendus eſt. *Huius duplicationis triplicatio prima uidetur eſſe: Niſi pluribus ſummis coadunatis, uni plus debeatur, alij diſſentienti una ſumma magna debeatur. Hæc triplicatio reprobatur d. l. 9. §. cumulum, his uerbis:* Cumulum debiti & ad plures ſummas referemus, ſi uni fortè multæ ſummæ centum aureorum debeantur, alij uerò una ſumma aureorum quinquaginta. Nam in hunc caſum ſpectabimus ſummas plures: quia illæ excedunt in unam ſummam coadunatæ. *Altera triplicatio uidetur eſſe: Niſi uſuris demptis minor ſumma debeatur. Hæc triplicatio reprobatur d. l. 9. §. fin. his uerbis:* Summæ autem adplicate debemus etiam uſuras. *Hæc de prima duplicatione. Altera duplicatio eſt: Niſi conſentientes maiore dignitate præditi ſint. Hæc duplicatio approbatur d. l. 9. §. in numero, his uerbis:* In numeto pari creditorum authoritatem eius ſequetur prætor, qui dignitate inter eos præcellit. *Tertia duplicatio eſt: Niſi omnia ex utraq; parte in unam æqualitatem concurrant. tunc enim conſentientium ut pars debiti remittatur, ſententia præferenda. Quæ duplicatio approbatur d. l. 9. §. ſin autem, his uerbis:* Si omnia undiq; in unam æqualitatem concurrant: humanior eſt ſententia à prætore eligenda. hoc enim ex diui Marci reſcripto colligi poteſt. *Quarta duplicatio eſt: Niſi diſſentientium plures eandem habeant actionem. hi enim pro uno computantur. Quæ duplicatio approbatur d. l. 9. §. ſi plures, biſce uerbis:* Si plures ſint qui eandem habent actionem, unius loco habentur: utputa ſi plures ſint rei ſtipulandi, uel plures argentarij, quorum nomina ſimul facta ſunt: unius loco numerabuntur. Et cum tutores pupilli creditoris plures conueniunt, unius loco numerantur: quia unius pupilli nomine conueniunt. Necnon & unus tutor plurium pupillorum nomine unum debitũ prætendentium, ſi conuenerit, placuit unius loco eſſe. Nam difficile eſt, ut unus homo duorum uicem ſuſtineat. Nam nec is qui plures actiones habet aduerſus eũ qui unam habet, plurium perſonarum loco accipitur. *Hæc de ſecunda replicatione, eiuſq; duplicationibus. Tertia replicatio eſt: Niſi plures conſentientes unius perſonæ uicem ſuſtineant. tunc enim, quamuis maior pars ſit, tamen cedit ſententiæ partis minoris. Quæ replicatio approbatur, ſimul & declaratur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si plures ſint qui eandem habent actionem, &c. *Quarta replicatio uidetur: Niſi creditores diſſentientes ſint priuilegiati. Hæc replicatio reprobatur l. 10. in prin. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. ead. except. in princip. Quinta replicatio eſt: Niſi creditores non conſentientes hypothecam prætendant. Hæc replicatio approbatur d. l. 10. in prin. Concordat l. 58. §. Lucius. ibi: ſicut pignus. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 10. repl. 6. Sexta replicatio eſt: Niſi creditor diſſentiens contra fideiuſſorem uel mandatorem, non contra reum principalem agat. Hæc replicatio approbatur d. §. Lucius. Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ſ. cap. 5. repl. 6.*

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Planè harum replicationum omnium duplicatio generalis hæc eſt: Niſi creditor diſſentiens de parte debiti remittenda conſenſurus fuiſſet, niſi conſenſiſſent alij. Hæc duplicatio approbatur l. 4. in prin. ff. de doli mali except. cuius uerba uide j. except. proxim. Hæc de tertia exceptione.

Quarta exceptio eſt: Niſi cũ hæres quorundã creditorum hæreditariorũ mãdatu adijſſet hæreditatẽ, aliàs non aditurus, aliquis creditorum dolo nõ mandauerit. huic enim nihilominus ex mandatu aliorum obſtabit exceptio. Quæ exceptio uerbis d. l. 4. in prin. approbatur hiſce: Apud Celſum quæritur, Si cùm Titio mandaſſent creditores hæreditarij, ut adiret hæreditatem, unus non mandaſſet decipiendi eius cauſa, mandaturus alioquin, ſi non foret hic aditurus, deinde agat: an exceptione repellatur? & ait Celſus, doli eum exceptione repellendum. *Quinta exceptio eſt: Niſi cum quis debitoris nomine cum eius creditoribus pactus eſſet de parte debiti remittenda, is quoq; creditor eiuſdem ſit debitoris. tunc enim eadem exceptio illi obſtabit, quam debitori aduerſus alios creditores nactus eſt. Quæ exceptio in tutore pupilli nomine paciſcente approbatur l. 44. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 5. reg. 3. except. 1. Cõcordat l. 52. ff. de adminiſtrat. tutor. cuius uerba uide d. except. 1. Sexta exceptio eſt: Niſi pactum cum emptore hæreditatis factum, uenditori obijciatur. Hæc exceptio approbatur l. 16. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si cum emptore hæreditatis pactum ſit factum, & uenditor hæreditatis petat: doli exceptio nocet. Nam ex quo reſcriptum eſt à diuo Pio, utiles actiones emptori hæreditatis dandas: meritò aduerſus uenditorem hęreditatis exceptione doli mali debitor hæreditarius uti poteſt. *Septima exceptio eſt: Niſi re aliena uendita, dominus rei pactus ſit cum emptore, ut res uen-*

ditori reſtituatur. hoc enim pactum uenditori precium petenti obſtat. Quæ exceptio approbatur d. l. 16. in fine, his uerbis: Si inter dominum rei uenditæ & emptorem conuenisſet, ut homo qui emptus erat, redderetur ei qui pro domino rem uendidit: petenti ei precium, doli exceptio nocebit. *Octaua exceptio eſt: Niſi tutoris contractus uel conuentio obijciatur pupillo. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 17. cap. 1. quæſt. 8. reg. 5. Huius exceptionis præter replicationes d. reg. 5. enumeratas & hæc eſt: Niſi tutor debitori pupillari pactum de non petendo fecerit. hoc enim pupillo non obeſt. Quæ replicatio approbatur l. 22. C. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. 5. repl. 2. dupl. 1. Nona exceptio eſt: Niſi pactum procuratoris obijciatur domino. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 10. cum tribus legibus ſequentibus ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 6. Decima exceptio eſt: Niſi pactum magiſtri ſocietatis ſocietati obijciatur. Hæc exceptio approbatur l. 25. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. except. 7.*

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè exceptionum iam enumeratarum replicatio generalis hæc eſt: Niſi pactum in perſonam, non in rem ſit conceptum. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. except. 1. repl. 1.

QVID VENIAT IN Actionem uel exceptionem pacti uel contractus, ſeu in quibus proſit & obſit pactum? Cap. VIII.

H*Vius loci regula eſt: quòd conuentio in alia re facta, in alia non noceat, nec proſit. Quæ regula approbatur l. ſi unus. 27. §. ante omnia. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Ante omnia animaduertendum eſt, ne conuentio in alia re facta, aut cum alia perſona, in alia re aliaue perſona noceat. *Huius regulæ exemplum proponitur l. 47. §. Lucius Titius. ff. de pactis, hiſce uerbis:* L. Titius C. Seium numularium, cum quo rationem implicitam habebat, ꝓpter accepta & data debitorem ſibi conſtituit, & ab eo epiſtolam accepit in hæc uerba: Ex ratione menſæ, quam mecum habuiſti uſque in hunc diem ex contractibus plurimis, remanſerunt apud me ad menſam meam trecenta & octoginta ſex, & uſuræ quæ competierunt. Summam aureorũ, quam apud me tacitam habea, refundam tibi. Si quod inſtrumentum à te emiſſum cuiuſcunque ſummæ ex quacunque cauſa apud me remanſit, uanum & pro cancellato habebitur. Quæſitum eſt, cum L. Titius ante hoc chirographum C. Seio numulario mandauerat, ut patrono eius trecenta redderet: an propter illa uerba epiſtolæ, quibus omnes cautiones ex quocunque contractu uanæ & pro cancellatis ut haberentur cautum eſt, neque ipſe neq; filius eius eo nomine conueniri poſſit? Scæuola reſpondit, ſi tantùm ratio accepti atq; expenſi eſſet computata, cæteras obligationes manere in ſua cauſa. *Aliud exemplum proponitur l. 89. in prin. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Si ex pluribus cauſis & chirographis creditor ita cauit, Titius Mæuius dico me accepiſſe, & habere, & accepto tuliſſe à Caio Titio reliquũ omne poſt rationem propoſitam eius pecuniæ, quam mihi Stichus Caij Titij ſeruus cauerat: quæſitum eſt, an ex cæteris chirographis, in quæ non Stichus cauit, ſed ipſe debitor, integra maneat actio: id eſt, ex reliquis chirographis per ipſum debitorem cautis? Scæuola reſpondit, eam ſolam obligationem diſſolutam, ex qua ſolutum proponeretur. *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cum decem deberentur, pactum factum ſit de uiginti non petendis. hoc enim caſu decem petitis, nihilominus pactum nocet. Quæ exceptio approbatur l. ſi unus. 27. §. ſi cum mihi. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Si cùm mihi decem deberes, pepigero ne à te uiginti petam: in decem tibi prodeſſe pacti conuenti uel doli exceptionem placet. *Concordat l. 1. §. ſi ſtipulanti. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 4. except. 23. repl. 6. Altera exceptio eſt: Niſi cùm uiginti deberentur, pactum factum ſit de decem non petendis. hoc enim caſu uiginti petitis, obſtabit pactum in decem: quamuis aliud uideantur decem in pactum deducta, & uiginti petita. Quæ exceptio approbatur d. §. ſi cùm mihi, his uerbis:* Si cùm uiginti deberes, pepigerim, ne decem petam: placet efficere exceptionem mihi opponendam, ut tantùm reliqua decẽ exigere debeam. *Tertia exceptio eſt: Niſi cum decem aut Stichus deberentur, conuenerit ne decem petantur: & decem aut Stichus petantur. hoc enim caſu non obſtabit regula propoſita, quaſi aliud petatur quàm in pactum ſit deductum. Quæ exceptio approbatur d. l. 27. §. ſed ſi ſtipulatus, his uerbis:* Si ſtipulatus decem aut Stichum, decem pactus ſim, & petam Stichum aut decem: exceptionem pacti conuenti in totum obſtaturam placet. Nam ut ſolutione, petitione & acceptilatione unius rei tota obligatio ſolueretur: ita quoq; pacto conuento de una re non petenda interpoſito, totam obligationem ſubmoueri. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi nominatim conuenerit ut ſola decem non petantur, Stichus petatur. Quæ replicatio ap-*

tio approbatur ibidem, his uerbis: Sed ſi id actum inter nos ſit, ne decem mihi, ſed Stichus præſtetur: poſſe efficaciter de Sticho agi, nulla exceptione opponenda. Idem eſt, etſi de Sticho non petendo conuenerit. *Plura de hac exceptione uide J. lib. 48. cap. 13. quæſt. 8. except. 4.* *Quarta exceptio eſt: Niſi cùm homo deberetur, conuenerit ne Stichus petatur. hoc enim caſu etiam alio homine petito, uidetur obſtare exceptio pacti ratione illa quæ propoſita eſt paulo ſuperius except. prox. §. nam ut ſolutione, &c. Sed hæc exceptio reprobatur d. l. 27. §. ſed ſi generaliter, his uerbis:* Si generaliter mihi hominē debeas, & paciſcar ne Stichum petam: Stichum quidem petenti pacti exceptio opponetur: alium autem hominē ſi petam, rectè agam. *Plura de hac exceptione uide d. quæſt. 8. exc. 5.* *Quinta exceptio eſt: Niſi cùm conueniſſet de toto non petendo, ſingulæ partes petātur. tunc enim, quamuis aliud totum ſit, aliud partes: nihilominus obſtat pacti exceptio. Quæ exceptio approbatur exemplo d. l. 27. §. item ſi pactus, his uerbis:* Si pactus ne hæreditatem peterem, ſingulas res ut hęres petam: ex eo quod pactū erit, pacti cōuenti exceptio aptanda erit. Quēadmodum ſi conuenerit ne fundum peterem, & uſumfructum petam: aut ne nauim ædificiumúe peterem, & diſſolutis his ſingulas res petam: niſi ſpecialiter aliud actum eſt. *Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus uide ī. lib. 9. cap. 5. quæſt. 2. exceptione 17.*

QVAE EX PACTO ACTIO uel exceptio naſcatur, queq; eius adſinia ſint remedia.
Cap. IX.

PRima regula: *Si conuentio nominata ſit, naſcitur hinc actio empti, uenditi, locati, conducti, pro ſocio, mandati, &c. Quæ regula approbatur l. 7. in prin. ff. de pactis. cuius uerba uide ī. lib. prox. cap. 2. diuiſ. 5.*

II. Regula: *Si conuentio ſit innominata, naſcitur hinc actio præſcriptis uerbis. Quæ regula approbatur d. l. 7. §. 2. cuius uerba uide d. diuiſ. 5.*

III. Regula: *Si ſtipulatio contractui interuenit, ſi quidem certa eſt ſtipulatio: certi condictio hinc oritur. Sin autem incerta eſt ſtipulatio: datur hinc actio ex ſtipulatu. Quæ regula approbatur inſt. de uerb. obligat. in prin. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 10. reg. 1. Concordat l. 24. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide J. d. reg. 1. Concordat item l. 7. in fine. C. de pactis. cuius uerba uide J. lib. 48. cap. 18. reg. 2. except. 7. Concordat item l. 14. C. eod. tit. his uerbis:* Si pacto, quo pœnam aduerſarium tuum promiſiſſe proponis, ſi placitis non ſteriſſet, ſtipulatio ſubiecta eſt: ex ſtipulatu agens, uel id quod in conuentionem deuenerat ut fiat, conſequeris: uel pœnam ſtipulatione comprehenſam more iudiciorum exiges. Nam bona aduerſarij tui in re transferri citra ſolennem ordinē fruſtra deprecaris. *Concordat item l. 27. C. eod. tit. cuius uerba cum alijs cōcordantibus uide ī. cap. 3. except. 12. repl. 3.*

IIII. Regula: *Si pactum bonæ fidei iudicio inſit: puta emptioni, uenditioni, locationi, conductioni, &c. datur ex eo empti, uenditi, locati, conducti, &c. actio. Quæ regula approbatur l. 7. §. quin imò. ff. de pactis. cuius uerba uide ī. d. except. 12. repl. 4. Concordat l. 13. in fine. C. de pactis. cuius uerba uide ī. cap. 6. except. 3. repl. 3.*

V. Regula: *Ex pacto nudo non datur actio, ſed exceptio tantùm. De qua re dictum ī. cap. 3. exceptione 12.*

VI. Regula: *Exceptionis pacti conuenti de non petendo, adfine remediū eſt exceptio doli. Quæ regula approbatur l. 10. §. fin. ff. de pactis, hiſce uerbis:* Plerunque ſolemus dicere, doli exceptionem ſubſidium eſſe pacti exceptionis. Quoſdam denique qui pacti exceptione uti non poſsint, doli exceptione uſuros, & Iulianus ſcribit, & alij plerique cōſentiunt: utputa ſi procurator, &c. *Reliqua uerba uide ī. cap. 6. except. 6. Ait Iuriſconſultus:* Quoſdam denique qui pacti exceptione uti non poſſunt, doli exceptione uſuros: *Huius exempla uide ī. cap. 5. repl. 4. dupl. 4. tripl. 1. quadrupl. 1. item repl. 5. dupl. 2. itē repl. 6. diſtinct. 1. dupl. 2. item cap. 6. except. 3. repl. 4. dupl. 2. item except. 11. diſtinct. 2.*

VII. Regula: *Exceptionis pacti conuenti de non petendo, adfine quoq; remedium eſt actio ex ſtipulata, ſi ſtipulatio pœnalis eſt ſubiecta. Quæ regula approbatur l. 10. §. ſi pacto. ff. de pactis. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 11. ſpecie 2. reg. 3. exc. 2. Concordat l. 15. ff. de tranſactionib. his uerbis:* Pacto conuento Aquiliana quidem ſtipulatio ſubijci ſolet: ſed conſultius eſt huic pœnalem quoque ſtipulationem ſubiungere, quia reſciſſo fortè pacto pœna ex ſtipulatu peti poteſt. *Plura de hac re uide J. lib. prox. cap. ult. de pœnali ſtipulatione.*

VIII. Regula: *Si quis exceptione pacti tutus ſoluerit, condictione indebiti quod ſoluit repetere poteſt. Quæ regula approbatur l. 5. in fine. C. de pactis. cuius uerba uide ī. cap. 5. in prin.*

IX. Regula: *Exceptionis pacti conuenti adfine quoq; remedium eſt in caſu actio mandati. Quæ regula approbatur l. 7. §. ſi ante. ibi: qui ſi mandato. ff. de pactis. cuius uerba uide ī. cap. 5. repl. 6. Hactenus de pactis conuentis & contractibus in genere eſt actum. Antequam autem ſpecies ſingulorum contractuum cum ſuis actionibus proſequamur, duæ actiones generales, Certi uidelicet condictio, & Triticaria, ſunt deſcribendæ.*

DE CERTI CONDICTIONE. Cap. X.

I. CAVSAE EX QVIBVS certi condictio competit.

PRima cauſſa, eaq́; generalis: Certi condictio generalis ex omni cauſa competit, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur. Quæ cauſſa approbatur l. 9. in prin. ff. ſi certum petatur, his uerbis: Certi condictio competit ex omni cauſa, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur: ſiue ex certo contractu petatur, ſiue ex incerto. Licet enim nobis ex omni contractu certum condicere, dummodo præſens ſit obligatio. Cæterùm ſi in diem ſit, uel ſub conditione obligatio: ante diem uel conditionem non potero agere. Competit hæc actio etiam ex legati cauſa, & ex lege Aquilia: ſed & ex cauſa furtiua per hanc actionem condicitur. Sed etſi ex Senatuſconſulto agetur, competit hæc actio: ueluti ſi is cui fideicommiſſaria hæreditas reſtituta eſt, agere uolet. Siue autem ſuo nomine quis obligatus ſit, ſiue alieno: per hanc actionem rectè conuenietur. Quoniá igitur ex omnibus contractibus hæc certi condictio competit: ſiue re fuerit contractus factus, ſiue uerbis, ſiue cõiunctim: referendę ſunt nobis quædam ſpecies, quæ dignum habent tractatum, an hæc actio ad petitionem earum ſufficiat. *Ait Iuriſconſultus:* Ex quo certum petitur. *Quid certum ſit, definitur l. 6. ff. eod. tit. cuius uerba cum concordantibus uide J. lib. prox. cap. 2. diuiſ. 3. Ait inſuper Iuriſconſultus:* Referendæ ſunt nobis quædam ſpecies, &c. *Hæ ſpecies ſuis locis proponentur, qui in Indice demonſtrantur. Exceptiones autem propoſitæ regulæ uide J. lib. 39. cap. 2. quæſt. 2. Sanè cõcordat propoſitæ cauſſæ l. 2. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide J. lib. 50. cap. 4. in uerbo Credere.*

II. Cauſa: Si quid ui fluminis in agrum alienum importatum eſt, hac actione condici poteſt. quæ cauſa approbatur l. 4. §. fin. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide S̄. lib. 21. cap. 9. reg. 13.

III. Cauſa: Res pignori data, pecunia ſoluta condici poteſt. quæ cauſſa approbatur iiſdem uerbis d. l. 4. §. res pignori.

IIII. Cauſſa: Fructus ex aliena re ſine cauſa percepti, à domino condici poſſunt. quæ cauſſa approbatur d. §. res. ibi: fructus, his uerbis: Fructus ex iniuſta cauſa percepti, condicendi ſunt. Nam etſi colonus poſt luſtrum completum fructus perceperit: condici eos cõſtat ita demum, ſi non ex uoluntate domini percepti ſunt. Nam ſi ex uoluntate domini, proculdubio ceſſat condictio. *Huius cauſſæ exceptio hæc eſt: Niſi domini fructus non fuerint. Quæ exceptio approbatur l. 55. in fine. ff. de cond. ob. indebiti. cuius uerba uide J. lib. 49. cap. 6. quæſt. 3. reg. 1. exc. 4. Similis cauſa proponitur l. 31. §. ſeruum. ff. eod. tit. cuius uerba uide S̄. lib. 21. cap. 9. reg. 9. item alia l. 23. ff. eod. tit. cuius uerba uide d. cap. 9. reg. 11.*

V. Cauſſa: Ex cauſa legati, Aquiliæ & furti competit. Quæ triplex cauſa approbatur l. 9. §. competit. ff. ſi certum petatur, his uerbis: Competit hæc actio etiam ex legati cauſa, & ex lege Aquilia: ſed & ex cauſa furtiua per hanc actionem condicetur.

VI. Cauſſa: Si res noſtra ſine cauſſa apud aliquem ſit, condici poteſt. Quæ cauſa approbatur l. 25. in fine. ff. rerum amotarum. cuius uerba uide J. lib. 47. cap. 5. quæſt. 12. except. 5. Reliquæ cauſæ ſuis ſubiectæ ſunt locis. Exceptiones autem harum cauſarum uide J. lib. 39. cap. 1.

II. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

De eo cui ex ſenatuſconſulto hæreditas eſt reſtituta, proponitur l. 9. §. ſed etſi ex. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide S̄. quæſt. prox. reg. 1.

III. ADVERSVS QVOS competit?

De eo qui alieno nomine obligatus eſt, proponitur d. l. 9. §. ſiue autem. cuius uerba uide d. regula 1.

IIII. QVID VENIAT IN hac actione?

Omnis cauſa actori reſtituenda. Quæ regula approbatur, ſimul & declaratur l. 31. in prin. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide S̄. lib. prox. cap. 10. quæſt. 1 except. 1. repl. 1.

V. QVANDO COMPETIT actio?

I. Regula: Non niſi conditione, ſub qua creditum eſt, exiſtente. Quæ regula approbatur l. 19. in prin. ff. ſi certum petatur, his uerbis: Non omnis numeratio eum qui accipit obligat: ſed quoties idipſum agitur, ut confeſtim obligetur. Nam & is qui pecuniam mortis cauſa donat, numerat quidem pecuniam: ſed non aliter obligat accipientem, quàm ſi extiſtat caſus, in quem obligatio collata fuit: ueluti ſi donator conualuit, aut is qui accipiebat, prior deceſsit. Et cùm pecunia datur ut aliquid fieret: quamdiu in pendenti eſt, an id futurum ſit: ceſſabit obligatio. Cum uerò certum eſſe cœperit, futurum id non eſſe: obligabitur qui accepit. Veluti ſi Titio decem dedero, ut Stichum intra calendas manumittat: ante calendas nullam actionem habebo: poſt calendas ita demum agere potero, ſi manumiſſus non fuerit. *Concordat l. 8. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. lib. 39. cap. 2. quæſt. 2. except. 20. Item concordat l. 9. in prin. ibi: co-*

ibi: Cæterùm ſi in diem. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. queſt. 1. in prin. Reliquas *huius loci regulas uide ſ. lib. prox. cap. 14.*

VI. ADFINIA REMEdia.

I. Regula: *De uindicatione & ad exhibendum actione, ſi inutiliter creditum ſit, uide j. lib. 19. cap. 2. queſt. 6. reg 3.*

II. Regula, *De actione ex empto, proponitur l. 51. §. ſeruum. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 9. reg. 9.*

III. Regula, *De negociorum geſtorum actione, proponitur l. 1. in fine. C. de contrah. ſtipulat. cuius uerba uide ſ. cap. 1. except. 26. repl. 14. Hæc de certi condictione generali: quanquam plura ad eam pertinentia licet colligere ex condictione certi ex mutuo. De qua j. lib. 59. cap. 1 dicetur.*

DE CONDICTIONE TRIticaria. Cap. XI.

P*Rimò, differentia huius actionis à certi condictione, ſumpta ex re petita, proponitur l. 1. in prin. ff. de condictione Triticaria, his uerbis:* Qui certam pecuniam numeratam petit, ille actione utitur, Si certum petatur: qui autem alias res, per Triticariam condictionem petet. Et generaliter dicendum eſt, omnes res per hanc condictionem peti, quæ ſunt præter pecuniam numeratam: ſiue pondere, ſiue menſura conſtent: ſiue mobiles ſint, ſiue ſoli. Quare fundum quoque per hanc actionem petimus, etſi uectigalis ſit: ſiue etiam ius ſtipulatus quis ſit: ueluti uſumfructum, uel ſeruitutem utrorumq; prædiorum.

II. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit.

Ex iiſdem cauſis hæc actio competit, ex quibus etiam ſuperior proxima, ſcilicet ex omni contractu & ex omni delicto ex quo certum petitur. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pecunia numerata petatur. Quæ exceptio approbatur uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce: Præter pecuniam numeratam. *Altera exceptio uidetur: Niſi res immobilis petatur. Hæc exceptio reprobatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Siue mobiles ſint, ſiue ſoli, &c. *Tertia exceptio uidetur: Niſi res incorporalis petatur. Sed & hæc exceptio reprobatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Siue etiam ius ſtipulatus quis ſit: ueluti uſumfructũ, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſuam rem quis petat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. fin. his uerbis:* Rem ſuam per hanc actionem nemo petet, niſi ex cauſis quibus poteſt: ueluti ex cauſa furtiua, uel mobili re ui abrepta. *Concordat Inſt. de actionib. §. ſic itaq; diſcretis. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 9. reg. 13. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quis rem furto ſibi ablatam condicat. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Veluti ex cauſa furtiua. *Cui concordat d. §. ſic itaq; diſcretis. ibi: planè odio furum. Altera replicatio eſt: Niſi rem ui ſibi ablatam quis condicat. Quæ replicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Vel mobili re ui abrepta. *Concordat l. 2. ff. de condict. Tritic. his uerbis:* Sed & ei qui ui aliquem de fundo iecit, poſſe fundum condici, Sabinus ſcribit: & ita etiam Celſus. Sed ita, ſi dominus ſit, qui deiectus condicat. Cæterùm ſi non ſit: poſſeſsionem eum condicere Celſus ait.

III. QVID VENIT IN actione propoſita?

I. Regula: *Si quis fundum, à quo ui deiectus eſt, condicat: quid ueniat condicendum, proponitur uerbis d. l. 2. iam propoſitis.*

II. Regula: *De æſtimatione. Cuius temporis æſtimatio debeatur, definitur l. 3. ff. de condict. Tritic. his uerbis:* In hac actione, ſi quæratur, res quæ petita eſt, cuius temporis æſtimationem recipiat? uerius eſt quod Seruius ait, condemnationis tempus ſpectandum. Si uerò deſierit eſſe in rebus humanis: mortis tempus, ſed *cὐ πλάτα* ſecundum Celſum, erit ſpectandum. Non enim debet nouiſsimum uitæ tempus æſtimari, ne ad exiguum precium æſtimatio redigatur, in ſeruo fortè mortiferè uulnerato. In utroque autem, ſi poſt moram deterior res facta ſit, Marcellus ſcribit libro XX. habendam æſtimationem quanti deterior res facta ſit. Et ideo ſi quis poſt moram ſeruum eluſcatum dederit, nec liberari eum. Quare ad tempus moræ in his erit reducenda æſtimatio. *Hæc lex uidetur contradicere iis quæ propoſita ſunt ſ. lib. proxim. cap. 8. reg. 3. Sed & contradicit ſibiipſi: cum in principio tempus condemnationis, in fine tempus moræ ſpectandum aſſerat.*

Quod alijs æſtimandum relinquo.

DIGESTORVM LIBER TRICESIMVSOCTAVVS:

DE VERBORVM OBLIGAtionibus.

QVoniam ſtipulatio & uerborum obligatio omnibus cõtractibus interuenire poteſt, eosq; in ſe transformare:[a] in ſpeciali contractuum tractatione ab illa ordiemur, primum de ipſa ſtipulatione & uerborũ obligatione in genere dicturi, poſtea de actione ex ſtipulatu, poſtremò de quibuſdam ſtipulationis ſpeciebus.

[a] l. 1. §. 4. conuentionales. ibi: quarum totidem. ff. de uerb. oblig.

DE DEFINITIONE AC differentia ſtipulationis & uerborum obligationis. Cap. I.

PRima regula: Stipulatio & uerborum obligatio differũt quemadmodum cauſa & effectus. Stipulatio enim eſt ipſa uerborum conceptio, ex qua efficitur & naſcitur illa obligatio uerborum. Alterum tamen pro altero ſumi ſolet.

II. Regula: Definitur ſtipulatio l. 5. §. ſtipulatio. ff. de uerb. oblig. his uerbis: Stipulatio aſt narborum conceptio, quibus is qui interrogatur, daturum factuſumúe ſe, quod intetrogarus aſt, reſpondet.

III. Regula: Verborũ obligatio definitur Inſt. de uerb. oblig. in prin. his uerbis: Verbis obligatio cõtrahitur ax interrogatione & raſpõſione, cũ quid dari fieriúe nobis ſtipulamur. Concordat iiſdem uerbis l. 1. §. uerbis. ff. de action. & oblig. Item cõcordat l. 52. §. uerbis. ff. eod. tit. his uerbis: Vaibis obligamur, cùm præcedit intatrogatio, & ſequitur cõgrua raſponſio. Iſta igitur interrogatio & ſecuta reſpõſio ſtipulatio dicitur: obligatio autẽ quæ ex ea naſcitur, dicitur uerborum obligatio, ut ſ. eſt dictum.

IIII. Regula, De ratione nominis, proponitur Inſt. de uerb. obli. §. 1. his uerbis: Si ſtipulatio hoc nomina inde ntitur, quòd ſtipnlum apud ueteres firmum appallabatur, fortè à ſtipita deſcendans.

V. Regula: Proprium ſtipulationũ eſt, quòd natura ſua cautionales ſint. Quæ regula approbatur l. 1. §. & ſciendum. ff. de prætorijs ſtipulat. his uerbis: Sciandum aſt, omnas ſtipulationas natura ſua cautionalas eſſa. hoc anim agitur in ſtipulationibus, ut quis cautior ſit & ſacurior intarpoſita ſtipulationa.

VI. Regula: Ex ſtipulatione duplex naſcitur actio, certi uidelicet condictio, & ex ſtipulatu actio. De qua re uide J. cap. 10. reg. 1.

DE DIVISIONIBVS ET SPEciebus ſtipulationis. Cap. II.

PRima diuiſio ſtipulationũ, ſumpta ex cauſa efficiente, proponitur l. 5. in prin. ff. de uerbor. obligat. his uerbis: Stipulationum aliæ iudicialas ſunt, aliæ prætoriæ, aliæ conuentionalas, aliæ cõmunas, prætoriæ & iudicialas. Iudicialas ſunt, quæ duntaxat à mero iudicis officio proficiſcuntur: ualuti de dolo cautio. Prætoriæ, quæ à mero prætoris officio proficiſcuntur: ueluti damni infecti. Prætorias autẽ ſtipulationes ſic exaudiri oportet, ut in his continaantur atiam ædilitię: nam & hę à iuriſdictione ueniũt. Conuentionales ſunt, quæ ex cõuentione raorum fiunt: quarum totidem genera ſunt, quot penè dixerim rerum contrahẽdarum. Nam & ob ipſam uerborum obligationam fiunt, & pendant ax nagocio contracto. Cõmunas ſunt ſtipulationas: ueluti rem ſaluã fore pupillo. Nam & prętor iubet ram ſaluam fore pupillo cauati, & interdum iudax, ſi aliter expadiri hæc ras non poteſt. Itam duplæ ſtipulatio uanit à iudica, aut ædilis adicto. Hæc diuiſio (ut dixi) ſumpta eſt à cauſa ſtipulationis efficiente. Nam aut ultrò ac uolens quis ſtipulanti promittit, & dicitur ſtipulatio conuentionalis: aut coactus uel iudicis officio, & dicitur iudicialis: uel prætoris edicto, & dicitur pretoria: uel deniq; ſimul officio iudicis & edicto prætoris, & dicitur communis. Concordat Inſt. de diuiſione ſtipulationum, his uerbis: Stipulationum aliæ ſunt iudiciales, aliæ prætoriæ, aliæ conuentionales, aliæ communes, tam prætoriæ quàm iudiciales. Iudicialas ſunt duntaxat, quæ à mero iudicis officio proficiſcuntur: ualuti da dolo cautio, ual da perſaquendo ſeruo, qui in fuga eſt, reſtituendoúa precio. Prætoriæ ſunt, quæ à mero prætoris officio proficiſcuntur: ueluti damni infecti, ual lagatorum. Prætorias autam ſtipulationas ſic axaudiri oportet, ut in his etiam continaantur ædilitiæ. Nam & hæ à iuriſdictiona prætoria uaniunt. Conuentionalas ſunt, quæ ax conuantione utriuſque partis concipiuntur: hoc aſt, neque iuſſu iudicis, neque iuſſu prætoris, ſed ex conuantione contrahantium: quarum totidem genara ſunt, &c.

II. Diuiſio ſtipulationum, ſumpta ex re in ſtipulatum deducta, proponitur l. 2. in princip. ff. de uerborum obligationib. his uerbis: Stipulationum quædam in dando, quædam in fa-

in faciendo conſiſtunt. *Concordat Inſt. eod. tt. §. non ſolùm, his uerbis:* Non ſolùm res in ſtipulatum deduci poſſunt, ſed etiam facta: ut ſi ſtipulemur aliquid fieri, uel non fieri. Et in huiuſmodi ſtipulationibus optimum erit pœnam ſubijcere, ne quantitas ſtipulationis in incerto ſit, ac neceſſe ſit actori probare quòd eius interſit. Itaque ſi quis ut fiat aliquid, &c. *Reliqua uerba ui de ſ. cap. in ſpecie 2. reg. 2.*

III. *Diuiſio ſtipulationum, itidem ex re in ſtipulatum deducta ſumpta, proponitur l. 74. tum lege ſequente. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Stipulationum quædam certæ ſunt, quædam incertæ. Certum eſt quod ex ipſa pronunciatione apparet, quid, quale, quantum ſit: ut ecce aurei decem, fundus Tuſculanus, homo Stichus, tritici Africi optimi modij centum, uini Campani optimi amphoræ centum. Vbi autem non apparet, quid, quale, quantumque in ſtipulatione eſt: incertam eſſe ſtipulationem, dicendum eſt. Ergo ſi quis fundum ſine propria appellatione, uel hominem generaliter ſine proprio nomine, aut uinum frumentumúe ſine qualitate dari ſibi ſtipulatur: incertum deducit in obligationem, uſqueadeò ut ſi quis ita ſtipulatus ſit: Tritici Africi boni modios cẽtum: uini Campani boni amphoras centum? incertum uideatur ſtipulari: quia bono melius inueniri poteſt. Quo fit ut boni appellatio non ſit certę rei ſignificatiua: cum id quod bono melius ſit, ipſum quoque bonum ſit. At cum optimum quis ſtipulatur: id ſtipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet. Quæ res efficit ut ea appellatio certi ſignificatiua ſit. Fundi certi ſi quis uſumfructum ſtipulatus fuerit, incertum intelligitur in obligationem deduxiſſe: hoc enim magis iure utimur. Illud dubitationem recipit: ſi quis id quod ex ea ancilla natum erit, aut fructus qui in fundo Tuſculano nati erunt, dari ſibi ſtipulatus ſit: an incertum ſtipulatus uideatur. Sed ipſa natura manifeſtiſsimum eſt, incerti eſſe hanc ſtipulationem. Sed qui uinum aut oleum, uel triticum, quod in horreo eſt, ſtipulatur: certum ſtipulari intelligitur. Qui uerò à Titio ita ſtipulatur, Quod Seius debet, dare ſpondes? & qui ita ſtipulatur, Quod ex teſtamento mihi debes, dare ſpondes? incertum in obligationem deducit, licet Seius debeat certum, uel ex teſtamento certum debeatur. Quáuis iſtæ ſpecies uix ſeparari poſsint ab ea, quam propoſuimus de uino, uel oleo, uel tritico, quod in horreo repoſitum eſt. Et adhuc occurrit, quòd fideiuſſores certum uideantur promittere: ſi modò & is pro quo obligentur, certum debeat: cum alioquin & ita interrogentur, Id fide tua eſſe iubes? Qui id quod in faciendo uel non faciendo conſiſtit, ſtipulatur, incertum ſtipulari uidetur: in faciendo, ueluti foſſam fodiri, domum ædificari, uacuá poſſeſsionem tradi. In non faciendo, ueluti per ſe non fieri, quo minus mihi per fundum tuum ire agere liceat: per te non fieri, quo minus hominem Erotem mihi habere liceat. Qui illud aut illud ſtipulatur: ueluti decem uel hominem Stichũ, utrum certum an incertum deducat in obligationem, non immeritò quęritur. Nam & res certæ deſignantur, & utra earum potius præſtanda ſit, in incerto eſt. Sed utcunque is ſibi electionem conſtituit adiectis his uerbis, Vtrum ego uelim: poteſt uideri certum ſtipulatus: cum ei liceat uel hominem tantùm, uel decem tantùm intendere ſibi dari oportere. Qui uerò electionem ſibi non conſtituit, incertum ſtipulatur. Qui ſortem ſtipulatur & uſuras quaſcunque, certum & incertum ſtipulatus uidetur: & tot ſtipulationes ſunt, quot res. Hæc ſtipulatio, Fundum Tuſculanum dari? oſtendit certum eſſe, continetque ut dominium omnimodo efficiatur ſtipulatoris quoquo modo. *Hactenus uerba quibus propoſita diuiſio approbatur, ſimul & definitione utriuſque generis & ſpecierum enumeratione declaratur. Vſus autem huius diuiſionis eſt, ut ſciamus quæ ex ſtipulatione naſcatur actio. Nam ex certa ſtipulatione, certi oritur condictio: ex incerta uerò datur actio ex ſtipulatu. de qua re uide ſ. cap. 10. regul. 1. Ait in propoſita lege Iuriſconſultus:* Certum eſt quod ex ipſa pronunciatione apparet quid, quale, quantum ſit: ut ecce aurei decem, fundus Tuſculanus, homo Stichos, tritici Africi optimi modij centum, uini Campani optimi amphoræ centum. *Hiſce uerbis certa ſtipulatio definitur. Cui concordat l. 6. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Certum eſt, cuius ſpecies uel quantitas, quæ in obligatione uerſatur, aut nomine ſuo, aut ea demonſtratione, quæ nominis uice fungitur, qualis quantáue ſit oſtenditur. Nam & Pedius libro primo de Stipulationibus, nihil referre ait, proprio nomine res appellentur, an digito oſtendantur, an uocabulis quibuſdam demonſtrentur, quatenus mutua uice fungantur, quæ tantundem præſtent.

Certæ ſtipulationis ſpecies hæ ſunt: prima quidem, ſi quis certam pecuniæ ſummam ſtipuletur: ueluti aureos decem. Altera, ſi quis certum fundum ſtipuletur: ueluti fundum Tuſculanum. Tertia, ſi quis certum hominem ſtipuletur: ueluti Stichum. Quarta, ſi quis certi generis frumentum uel uinum optimum ſtipuletur. quæ quatuor exempla ſeu ſpecies uerbis iam dictis proponuntur hiſce: Vt ecce aurei decem, fundus Tuſculanus, &c. *Quartæ ſpeciei concordant uerba paulo ſuperius propoſita hæc:* At cum optimum quis ſtipuletur, id ſtipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet. Quæ res efficit, ut ea appellatio certi ſignificatiua ſit. *Quinta certæ ſtipulationis ſpecies eſt: Si quis uinum, oleum uel triticum, quod in horreo eſt, ſtipuletur, quæ ſpecies proponitur uerbis ā. dictis hiſce:* Sed qui uinum, aut oleum, uel triticum, quod in horreo eſt, ſtipulatur: certum ſtipulari intelligitur. *Sexta ſpecies eſt: Si quis ita ſtipuletur, Decē aut Stichum, utrum ego uelim. quæ ſpecies proponitur uerbis ā. dictis hiſce:* Qui illud aut illud. &c. *De quo etiam paulò inferius. Septima ſpecies eſt: Si quis ita ſit ſtipulatus, Decem mihi aut Titio, utrum ego uelim, dare ſpondes? quæ tamen ſpecies partim certa eſt, partim incerta. de qua uide item J. de incerta ſtipulat. ſpecie 8. Octaua ſpecies eſt: Si quis certum quid dari ſit ſtipulatus. quæ ſpecies proponitur uerbis ā. dictis hiſce:* Hæc ſtipulatio, Fundum Tuſculanum dari? oſtendit certum eſſe, continetq; ut dominium omnimodo efficiatur ſtipulatoris quoquo modo. *Hæc de certa ſtipulatione. Incerta uerò ſtipulatio definitur uerbis ā. propoſitis hiſce:* Vbi autem non apparet, quid, quale quantumq; in ſtipulatione eſt: incertam eſſe ſtipulationem dicendum eſt. *Huius quoq; ſpecies ā. ſunt enumeratæ: prima quidem, ſi quis fundum ſine propria appellatione, uel hominem generaliter ſit ſtipulatus: altera, ſi quis uinum frumentumúe ſine qualitate dari ſibi ſtipulatur. quæ duæ ſpecies proponuntur uerbis ā. dictis hiſce:* Ergo ſi quis fundum ſine propria appellatione, uel hominem generaliter ſine proprio nomine, aut uinum frumentumúe ſine qualitate dari ſibi ſtipulatur: incertum deducit in obligationem. *Primæ ſpeciei concordat l. 106. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Qui ex pluribus fundis, quibus idem nomen impoſitum fuerat, unum fundum ſine ulla nota demonſtrationis ſtipulatur: incertum ſtipulatur, id eſt, eum fundum ſtipulatur, quem promiſſor dare uoluerit: tamdiu autem uoluntas promiſſoris in pendenti eſt, quamdiu id quod promiſſum eſt ſoluatur. *Tertia ſpecies eſt: Si quis bonum aliquod ſit ſtipulatus. quæ ſpecies approbatur uerbis ibidem propoſitis hiſce:* Si quis ita ſtipulatus ſit, Tritici Africi boni modios centum: uini campani boni amphoras centum? incertum uidetur ſtipulari: quia bono melius inueniri poteſt. Quo fit ut boni appellatio non ſit certæ rei ſignificatiua: cùm id quod bono melius ſit, ipſum quoque bonum ſit. *Quarta ſpecies eſt: Si quis uſumfructum ſtipuletur. quæ ſpecies proponitur uerbis ā. dictis hiſce:* Fundi certi ſi quis uſumfructum ſtipulatus fuerit, incertum intelligitur in obligationem deduxiſſe: hoc enim magis iure utimur. *Quinta incertæ ſtipulationis ſpecies eſt: Si quis partum futurum, uel fructus naſcituros ſit ſtipulatus. quæ ſpecies proponitur uerbis ſupradictis hiſce:* Illud dubitationem recipit, ſi quis id quod ex ea ancilla natum erit, aut fructus qui in fundo, &c. *Sexta ſpecies eſt: Si quis id quod in faciendo uel non faciendo conſiſtit, ſtipulatus ſit. quæ ſpecies approbatur uerbis ā. propoſitis hiſce:* Qui id quod in faciendo, aut non faciendo conſiſtit, &c. *Septima ſpecies eſt: Si quis unam rem ex duabus ſit ſtipulatus. quæ ſpecies approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis ā. propoſitis hiſce:* Qui illud aut illud ſtipulatur, &c. *Octaua ſpecies eſt: Si quis ſibi aut Titio dari ſit ſtipulatus. quæ ſpecies approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 118. §. fin. ff. de uerb. obligation. his uerbis:* Decem mihi aut Titio, utrum ego uelim, dare ſpondes? ex eo quod mihi dandum eſt, certi ſtipulatio eſt: ex eo quod illi ſoluendum, incerti. Finge mea intereſſe Titio potius quàm mihi ſolui: quoniam pœnam promiſeram, ſi Titio ſolutum non fuiſſet. *Nona ſpecies incertæ ſtipulationis eſt: Si quis uſuras quaſcunque ſit ſtipulatus. quæ ſpecies approbatur uerbis ā. propoſitis hiſce:* Qui ſortem ſtipulatur, & uſuras quaſcunque, certum & incertum ſtipulatus uidetur: & tot ſtipulationes ſunt, quot res. *Decima ſpecies eſt: Si quis pecuniam credi ſibi ſit ſtipulatus. quæ ſpecies approbatur l. 68. ff. de uerb. obligation. his uerbis:* Si pœnam ſtipulatus fuero, ſi pecuniam mihi non credidiſſes: certa eſt & utilis ſtipulatio. Quòd ſi ita ſtipulatus fuero: Pecuniam te mihi crediturum ſpondes? incerta eſt ſtipulatio: quia id uenit in ſtipulationem, quod mea intereſt.

IIII. *Diuiſio ſtipulationum eſt, quòd alia ſit diuidua, alia indiuidua. quæ diuiſio approbatur, ſimul & declaratur l. 85. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. cap. 6. regul. 19.*

DE NVMERO STIPVLAtionum & obligationum.
Cap. III.

PRima regula: *Tot ſunt ſtipulationes, quot res in ſtipulationē ſunt deductæ. quæ regula approbatur l. 29. in prin. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Scire debemus, in ſtipulationib. tot eſſe ſtipulationes, quot ſummæ ſunt: totq; eſſe ſtipulationes, quot ſpecies, ſecundum quod euenit, &c. *Reliqua uerba uide ſ. lib. prox. cap. 1. exception. 31. replicat. 4. Concordat d. l. 29. §. at ſi quis illud, bis uerbis:* Si quis illud & illud ſtipulatus ſit: tot ſtipulationes ſunt, quot corpora. *Concordat item l. 32. in prin. ff. de euictione. cuius uerba uide ȷ. lib. 42. cap. 6. quæſt. 2. reg. 4. Concordat item l. 140. in prin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide paulo inferius except. prox. Concordat item l. 1. §. ſed ſi mihi. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. except. 23. repl. 6. Huius exemplum etiam eſt, ſi quis ſortem ſtipulatus ſit & uſuras. hoc enim caſu duæ ſunt ſtipulationes. cuius uerba uide ſ. cap. prox. diuiſ. 3. ſpecie incertæ ſtipulationis 9. Idem eſt, ſi quis aliquid dari uel fieri ſit ſtipulatus, & niſi fiat, pœnam dari. quod exemplum proponitur l. 1. §. fin. ff. de ſtipul. ſeruorum, bis uerbis:* Cùm ſeruus communis Titij & Mæuij ſtipulatur in hunc modum, Decem calendis Titio date ſpondes? Et ſi decem calendis Titio non dederis: tunc Mæuio uiginti dare ſpōdes? duæ ſtipulationes eſſe uidentur. Sed ſi calendis decem data non fuerint, uterq; dominus ex ſtipulatu agere poterit: & ſecunda obligatione Mæuio commiſſa, Titius exceptione doli mali ſubmouebitur. *Concordat l. 41. §. fin. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide ȷ. ca. 10. reg. 6. Cōcordat itē l. 9. ibi: ſed in pœna. ff. de ſeruis exportandis. cuius uerba uide ȷ. lib. 41. cap. 9. quæſt. 1. except. 3. repl. 1. Aliud exemplum proponitur l. 126. §. 1. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ȷ. lib. 48. cap. 10. except. 36. Planè propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ſingulæ res non fuerint ſpecialiter expreſſæ in ſtipulatione, nec ſeparatim propoſitæ. quæ exceptio approbatur l. 86. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Quod dicitur tot ſtipulationes eſſe, quot res: ibi locum habet, ubi res exprimuntur ſtipulatione. Cæterùm ſi non fuerint expreſſæ, una eſt ſtipulatio. *Huius exceptionis exempla proponuntur l. 29. §. 1. ff. eod. tt. bis uerbis:* Quamuis placuerit tot eſſe ſtipulationes, quot ſummæ: totque eſſe ſtipulationes, quot res: tamen ſi pecuniam quis quæ in conſpectu eius eſt, ſtipulatus ſit, uel aceruum pecuniæ: non tot ſunt ſtipulationes, quot nummorum corpora, ſed una ſtipulatio. nam per ſingulos denarios ſingulas eſſe ſtipulationes, abſurdum eſt. Stipulationem quoq; legatorum conſtat unam eſſe, quamuis plura corpora ſint, uel plura legata. Sed & familiæ uel omnium ſeruorum ſtipulatio una eſt. Itemq; quadrigæ, aut lecticariorum ſtipulatio una eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pluribus ſpecialiter pactis una ſtipulatio ſubijciatur. tunc enim, quamuis non ſingula ſeparatim in ſtipulatione repetantur: tamen tot ſtipulationes ſunt, quot res antea ſpecialiter in pactum deducta. quæ replicatio approbatur l. 134. §. fin. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Paulus reſpondit, quoties pluribus ſpecialiter pactis ſtipulatio una omnibus ſubijcitur: quamuis una interrogatio & reſponſum unum ſubijciatur: tamen perinde haberi, ac ſi ſingulæ ſpecies in ſtipulationem deductæ fuiſſent. *Concordat l. 140. in prin ff. eod. tt. bis uerbis:* Pluribus rebus præpoſitis, ita ſtipulatio facta eſt: Ea omnia quæ ſuprà ſcripta ſunt dari? propius eſt ut tot ſtipulationes, quot res, ſint. *Hæc de prima regula eiusq; exceptione.*

I I. Regula: *Si quis annua, bima, trima die dari ſtipulatus ſit: tres ſunt ſtipulationes, non una. quæ regula approbatur d. l. 140. §. 1. bis uerbis:* De hac ſtipulatione, Annua, bima, trima die id argentum quoquo die dari? apud ueteres uariatum fuit. Sed uerius eſt, & hic tres eſſe trium ſummarum ſtipulationes.

I I I. Regula: *Stipulatio in annos ſingulos una eſt, non plures. quæ regula approbatur l. 16. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Stipulatio huiuſmodi, In annos ſingulos: una eſt, & incerta, & perpetua: non autem quemadmodum ſimile legatum, morte legatarij finitur.

I I I I. Regula: *Si quis eandem rem pluribus diuerſo tempore promiſerit: plures ſunt ſtipulationes. quæ regula approbatur Inſt. de duob. reis ſtipul. in princip. ibi: nam ſi prius. cuius uerba uide ȷ. cap. 12. regul. 1.*

V. Regula: *Si reorum promittendi uel ſtipulandi alter alteri hæres extiterit: duas obligationes, non unam ſuſtinet. quæ regula approbatur l. 13. ff. de duobus reis conſtit. bis uerbis:* Si reus promittendi alteri reo hæres extiterit: duas obligationes ſuſtinere eum, dicendum eſt. Nam ubi quidem altera differentia obligationum eſſe poſſit (ut in fideiuſſore & reo principali) conſtat alteram ab altera perimi: cum uerò duæ eiuſdem poteſtatis ſint, non poteſt reperiri, quare altera potius quàm altera conſumatur. Ideoque, etſi reus ſtipulandi hæres extiterit: duas ſpecies obligationis eum ſuſtinere. *Concordat l. 5. §. eſt autem ſpecies. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ȷ. lib. 48. cap. 18. reg. 5.*

VI. Regula: *Si creditorū uel debitorum eiuſdē rei*

alter

alter alteri hæres extiterit: duæ obligationes in unius perſona concurrunt. quæ regula approbatur l.10.ff. de action. empti, his uerbis: Non eſt nouum, ut duæ obligationes in eiuſdem perſona de eadem re concurrant. Cùm enim is qui uenditorem obligatum habeat, ei hæres extiterit qui eundem uenditorem habebat obligatum: conſtat duas eſſe actiones in eiuſdem perſona concurrentes, propriá & hæreditariam, & debere hæredem inſtitutum (ſi uelit) ſeparatim duarum actionũ commodo uti: ante aditam hæreditatem proprium uenditorem conuenire, deinde adita hæreditate hæreditarium. Quòd ſi prius adierit hæreditatem: unam quidem actionem mouere poteſt, ſed ita ut per eá utriuſq; cõtractus ſentiat cõmodũ. Ex contrario quoq;, ſi uẽditor uenditori hęres extiterit: palàm eſt, duas euictiones eum pręſtare debere. *Concordat l.21.§.non eſt nouum, in fine. ff. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide J.reg. prox. Sed plura de hac re dicentur in Commentar. liberationum, de confuſione obligat.*

VII. *Regula: Si idem primùm in diem, deinde purè fideiuſſerit: duas obligationes ſuſtinet. quæ regula approbatur d.§.non eſt nouum, his uerbis:* Non eſt nouum, ut fideiuſſor duabus obligationibus eiuſdem pecuniæ nomine teneatur. Nam ſi in diem acceptus, mox purè accipiatur: ex utroq; obligabitur. Et ſi fideiuſſor confideiuſſori hæres extiterit: idem erit.

VIII. *Regula: Si ſtipulatio alicui contractui interueniat: non duæ naſcuntur obligationes, ſed una uerborum. quæ regula approbatur l.126.§. Chryſogonus. ibi: supereſt. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Quoties mutuam pecuniam dantes eandem ſtipulamur: non duæ obligationes naſcuntur, ſed una uerborum. *Concordat l.6. in fine, cum lege ſequente. ff. de nouationib. cuius uerba uide J. lib.48. cap.14. quæſt.4. except.12. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ſtipulatio ſit inutilis. Hæc exceptio approbatur ibidem his uerbis:* Planè ſi præcedat numeratio, ſequatur ſtipulatio (inutilis:) non eſt dicẽdum, receſſum eſſe à naturali obligatione. *Concordat l.9.§.numeraui. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Numeraui tibi decem, & hæc alij ſtipulatus ſum: nulla eſt ſtipulatio. An condicere decem per hanc actionem poſsim, quaſi duobus contractibus interuenientibus: uno qui re factus eſt, id eſt numeratione, alio qui uerbis, idq́; inutiliter: quoniam alij ſtipulari non potui? & puto poſſe. Idẽ erit, ſi à pupillo fuero ſine tutoris authoritate ſtipulatus, cui tutore authore credidi: nam & tunc manebit mihi condictio ex numeratione. Idem quęri poteſt, etſi quod tibi numeraui, ſub impoſsibili cõditione ſtipuler. Cùm enim nulla ſit ſtipulatio: manebit condictio. Sed etſi ei numerauero, cui poſtea bonis interdictum eſt, mox ab eo ſtipuler: puto pupillo eum comparandum: quoniam & ipſe ſtipulando ſibi adquirit. *Concordat item l.3. C. de contrah. ſtipul. cuius uerba uide ā. lib. prox. cap.3. exception.26. repl.14.*

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus ſtipulationem: ſeu de inutilibus ſtipulationibus.

Cap. IIII.

Regulariter quidem ſtipulatio utilis præſumitur, pariiq́; actionem ex ſtipulatu, ſi quidem incerta eſt: ſin uerò certa, parit certi condictionem, ut infrà demonſtrabitur. recipit tamen hæc regula plures exceptiones pro qualitate & uarietate perſonarum tam ſtipulantis quàm promittentis, rei in ſtipulationem deductæ, cauſæ, modi & aliarum circumſtantiarum. de quibus ordine dicendum: & primùm de ijs quæ ſumuntur ex perſona ſtipulantis.

I. EXCEPTIO: *Niſi infans uel infanti proximus ſtipulatus ſit. Hæc exceptio approbatur l.1. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Stipulatio non poteſt confici, niſi utroq; loquente. Et ideo neq; mutus, neq; ſurdus, neq; infans ſtipulationem contrahere poſſunt, nec abſens quidem: quoniam exaudire inuicem debent. *Concordat Inſt. de inutil. ſtipul. §. pupillus, his uerbis:* Pupillus omne negocium rectè gerit: ita tamen, ut ubi tutoris authoritas neceſſaria ſit, adhibeatur tutor: ueluti ſi ipſe obligetur. Nam alium ſibi obligare etiam ſine tutoris authoritate poteſt. Sed quod diximus de pupillis, utiq; de ijs uerum eſt, qui iam habent aliquem intellectum. Nam infans, & qui infantiæ proximus eſt, non multũ à furioſo diſtant: quia huiuſmodi ætatis pupilli nullum habent intellectũ. Sed in proximis infantiæ, propter utilitatem eorum, benignior iuris interpretatio facta eſt, ut idem iuris habeát, quod pubertati proximi. *Concordat item l.1.§.furioſum. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide ē. lib.36. cap.3. except.1. repl.1. Infans autem definitur minor ſeptem annis, l.18. in princip. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ē. lib.30. cap.2. regul.1. exception.5. replicat.6. Huius exceptionis exemplum proponitur l.70. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Mulier quæ dotem dederat populari meo Glabrioni Iſidoro, fecerat eum promittere dotem, ſi in matrimonio deceſsiſſet, infanti: & deceſſerat conſtante matrimonio. placebat ex ſtipulatu actionem non eſſe: quoniam qui fari non poterat, nec ſtipulari poterat. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeptimum*

mum annum exceſſerit & loqui poſſit. tunc enim, quamuis infantiæ ſit proximus, ſtipulatio tamen ualet. quæ replicatio approbatur uerbis inſt. paulo ſuperius propoſitis hiſce: Sed in proximis infantiæ, propter utilitatem eorum, benigniori iuris interpretatio facta eſt, ut idem iuris habeant, quod pubertati proximi. *Concordat d. §. furioſum ff. de action. & obligat. Huius duplicatio uidetur: Niſi ſine tutoris authoritate ſit ſtipulatus. Sed hæc duplicatio reprobatur uerbis inſt. ſ. propoſitis hiſce:* Nam alium ſibi obligare etiam ſine tutoris authoritate poteſt. *Concordat l. 7. C. de contrah. ſtipul. his uerbis:* Neque tutoris neq; curatoris abſentia quidquam ſtipulationi nocet: cum & fœminam minorem uiginti quinq; annis abſente curatore ſtipulari poſſe non ambigatur.

II. EXCEPTIO: *Niſi furioſus ſtipulatus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. furioſum. ff. de act. & obligat. cuius uerba (ut dixi) uide ſ. lib. 16. cap. 3. except. 1. repl. 1. Concordat inſt. de inutilib. ſtipulat. §. furioſus. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 3. exception. 2.*

III. EXCEPTIO: *Niſi mutus uel ſurdus ſtipulatus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. in prin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. except. 1. Concordat inſt. de inutilib. ſtipulat. §. mutum, his uerbis:* Mutum neq; ſtipulari, neq; promittere poſſe, palàm eſt. Quod & in ſurdo receptum eſt: quia & is qui ſtipulatur, uerba promittentis, & is qui promittit, uerba ſtipulãtis audire debet. Vnde apparet, non de eo nos loqui, qui tardius exaudit, ſed de eo qui omnino non audit. *Concordat item l. 1. §. fin. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Mutum nihil pertinere ad uerborum obligationem, natura manifeſtum eſt: ſed & de ſurdo idẽ dicitur, qui etiamſi loqui poſſit, ſiue promittat, uerba ſtipulantis exaudire debet: ſiue ſtipuletur, debet exaudire uerba promittentis. Vnde apparet, non de eo nos loqui, qui tardius exaudit, ſed qui omnino non exaudit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi tardius exaudiat uel loquatur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vnde apparet, non de eo nos loqui, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi per ſeruos ſuos ſtipuletur. quæ replicatio approbatur l. 1. §. 1. ff. de uerb. obligation. his uerbis:* Si quis ex his uult ſtipulari: per ſeruum præſentem ſtipuletur. & adquiret ei ex ſtipulatu actionem. Item ſi quis obligari uelit: iubeat, & erit quodiuſſu obligatus. *Ait Iuriſconſultus,* Ex his: *ſcilicet muto, ſurdo, infante, & abſente, de quibus antea erat locutum.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi is cui bonis interdictum eſt, ſit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur l. 6. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ȷ. exception. 8.*

V. EXCEPTIO: *Niſi inter abſentes ſtipulatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur inſt. de inutilib. ſtipulat. §. item uerbor. his uerbis:* Verborum obligatio inter abſentes concepta, inutilis eſt. *Concordat l. 1. in prin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. exception. 1. Item concordat l. 3. in prin. C. de inutilib. ſtipulat. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 6. except. 7. repl. 2. Item concordat l. 137. in prin. ibi: & comminus reſpondere. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ȷ. except. 10. Planè qui dicit inter abſentes ſtipulationem conceptam, id probare tenetur. de qua re uide ȷ. cap. 9. reg. 2. Hactenus exceptiones deſumptæ ex perſona ſtipulantis: ſequuntur nunc ea quæ ſumuntur ex perſona promittentis.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi pupillus promiſerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. C. de inutilib. ſtipulat. his uerbis:* Ex ſtipulatione, in qua impubes ſine tutore authore ſpopondiſti: non es obligatus. *Planè exceptio hæc fideiuſſori pupilli non datur: quod replicationis loco notandum. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 127. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si pupillus ſine tutoris authoritate Stichum promittat, & fideiuſſorem dederit, ſeruus autem poſt moram à pupillo factam decedat: nec fideiuſſor erit propter moram pupilli obligatus. Nulla enim intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio eſt. Eſſe autem fideiuſſorem obligatum ad hoc, ut uiuo homine conueniatur, uel ex ſua mora poſtea. *Ait Iuriſconſultus:* Eſſe autem fideiuſſorem obligatũ, &c. *Hiſce uerbis replicatio propoſita approbatur. Cuius rationem uide ſ. lib. 36. cap. 1. de naturali obligat. quarto proprio. Eius autẽ duplicatio hæc eſt: Niſi res promiſſa interierit. quæ duplicatio etiam uerbis iam propoſitis approbatur: de qua re uide alibi cauſas liberationum. Plura de replicatione propoſita uide ȷ. lib. 45. cap. 1. quæſt. 2. except. 12. repl. 1. ſed & plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ſ. lib. 36. cap. 3. except. 1.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi minor uiginti quinq; annis promiſerit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d. except. 1. repl. 6.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi is cui bonis interdictum eſt, promiſerit. Hæc exceptio approbatur l. 6. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Is cui bonis interdictum eſt, ſtipulando ſibi adquirit: tradere uerò, uel promittendo obligari non poteſt. Et ideo nec fideiuſſor pro eo interuenire poterit, ſicuti nec pro furioſo. *Declaratur exceptio propoſita l. 1. in prin. ff. de curatorib. furioſo. cuius uerba uide ſ. lib. 17. cap. 4. quæſt. 2 except. 34. repl. 4.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi furioſus promiſerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 36. cap. 3. except. 2.*

X. EXCEPTIO: *Niſi mutus uel ſurdus promiſerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.excpt.3.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs promiſerit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.36.cap.3.except.4. Planè admittitur exceptio propoſita in filiofamiliâs impubere, l.141.§.pupillus.ff.de uerb.obligat.his uerbis:* Pupillus licet ex quo fari cœpit, rectè ſtipulari poteſt: tamen ſi in parentis poteſtate eſt, ne authore quidẽ patre obligatur. Pubes uerò qui in poteſtate eſt, perinde ac pater familiâs obligari ſolet. Quod autem in pupillo dicimus, idem & in filiafamiliâs impubere dicendum eſt.

XII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus promiſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.36.cap.3.exception.3.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi inter patrem & filium, uel dominum & ſeruum ſtipulatio ſit contracta. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.cap.3.excrpt.5 & 6. Hactenus exceptiones ex perſona tam ſtipulantis quàm promittentis deſumptæ. Sequuntur nunc exceptiones rei in ſtipulatum deductæ.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi legibus prohibitum ſit id quod in ſtipulatum deductum eſt. Hæc exceptio approbatur l.35.§.item quod.ff.de uerb.obligat.his uerbis:* Quod lege fieri prohibent, ſi perpetuam cauſam ſeruaturum eſt, ceſſat obligatio: ueluti ſi ſororem nupturam ſibi aliquis ſtipuletur: quanquam, etiamſi non ſit perpetua cauſa (ut accidit in ſorore adoptiua) idem dicendum ſit: quia ſtatim contra bonos mores ſit. *Concordat l.7.§.& generaliter.ibi: Marcellus.ff.de pactis cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.4.repl.2. Item concordat Inſt.de inutilib.ſtipul.§.quod turpi, his uerbis:* Quod turpi ex cauſa promiſſum eſt, ueluti ſi quis homicidium uel ſacrilegium ſe facturum promittat: non ualet. *Concordat item l.26.cum lege ſequente.ff.de uerb.obligat.his uerbis:* Generaliter nouimus, turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti: ueluti ſi quis homicidium uel ſacrilegiũ promittat ſe facturum. Sed & officio quoque prætoria continetur, ex huiuſmodi obligationibus actiones denegari. *Reliqua ad propoſitam exceptionem pertinentia uide ſ.lib.prox cap.3.except.17.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi id quod pondere, numero uel menſura continetur, ſine adiectione ponderis, numeri uel menſuræ in ſtipulatum ſit deductum. Hæc exceptio approbatur l.115.in prin.ibi: non ſecus.ff.de uerb.obligat.cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.14.reg.7. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex antecedentibus et alijs coniecturis de pondere, numero uel menſura conſtet. quæ replicatio approbatur l.94.ff.eod.tit.his uerbis:* Triticum dari oportere ſtipulatus eſt aliquis. Facti quæſtio eſt, non iuris. Igitur ſi de aliquo tritico cogitauerit, id eſt, certi generis, & certæ quantitatis: id habebitur pro expreſſo. Alioquin, ſi cõ deſtinare genus & modũ uellet, non fecerit: nihil ſtipulatus uidetur: nec igitur unum quidem modium.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi fundus in genere ſine nomine in ſtipulationem ſit deductus. Hæc exceptio approbatur d.uerſ.non ſecus.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi quis domũ ædificari ſtipulatus ſit, non adiecto loco. Hæc exceptio approbatur d.uerſ.non ſecus. Cui concordat l.95.ff.eod.tit.his uerbis:* Qui inſulam fieri ſtipulatur, ita demum adquirit obligationem, ſi appareat quo in loco fieri inſulam uoluerit, & ibi inſulam fieri eius interſit. *Concordat item l.2.§.ſi quis inſulam.ff.de eo quod certo loco, his uerbis:* Si quis inſulam fieri ſtipuletur, & locum non adijciat: non ualet ſtipulatio. *Huius exceptionis eadem replicatio eſt, quæ ſuperioris 15.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi cùm conueniſſet ut certo die quid fieret, dies in ſtipulatione per errorem ſit omiſſus. Hæc exceptio approbatur l.115.in prin.ff.de uerb.obligat. cuius uerba uide ſ.lib.36.cap.14.reg.7.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi incertum tempus in ſtipulationem ſit deductum. Hæc exceptio reprobatur per exempla ſ.d.cap.14.reg.5. Nunc ſequuntur exceptiones contra ſtipulationem ex alijs circumſtantijs, quàm ex perſonis uel rebus ſtipulationis deſumptæ.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi non continuo actu ſtipulatio facta ſit. Hæc exceptio approbatur l.137.in prin.ff.de uerb.obligat.his uerbis:* Continuus actus ſtipulantis & promittentis eſſe debet: ut tamen aliquod momentum naturæ interuenire poſſit: & comminus reſponderi ſtipulanti oportet. Cæterùm ſi poſt interrogationem aliud agere cœperit: nihil proderit, quamuis eadem die ſpopondiſſet. *Concordat l.1.§.qui præſens.ff.eod.tit.his uerbis:* Qui præſens interrogauit, ſi antequam reſponderetur, diſceſſit: inutilem efficit ſtipulationem. *Concordat item l.12.in prin ff.de duob.reis conſtit.cuius uerba uide ſ.cap.22.reg.2.except.3. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi modicum tempus, item modicus actus interuenerit. quæ replicatio approbatur l.6.§.fin.ff.de duob.reis conſtit.his uerbis:* Duo rei ſine dubio ita conſtitui poſſunt, ut & temporis ratio habeatur, intra quod uterq; reſpondeat: modicum tamen interuallum temporis, item modicus actus, qui modò contrarius obligationi non ſit, nihil impedit quo minus duo rei ſint. Fideiuſſor quoq; interrogatus inter duorum reorum reſpõ

ſa, ſi

ſa, ſi reſponderit, poteſt uideri non impedire obligationem reorum: quia nec longum ſpaciũ interponitur, nec is actus eſt, qui contrarius ſit obligationi. *Concordat l.1.§.qui præſens.ibi: ſi uerò.ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si præſens interrogauit, & antequam reſponderetur diſceſsit, & reuerſo reſponſum eſt: obligat. Interuallum enim medij temporis modicum non uiciauit obligationem.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi non ſolennibus uerbis ſtipulatio ſit facta. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur Inſt. de uerb. obligat. his uerbis:* In hac re olim talia uerba tradita fuerunt, Spondes? ſpõdeo: promittis? promitto. fidepromittis? fide promitto: fideiubes? fideiubeo: dabis? dabo: facies? faciam. Vtrum autem Latina, an Græca, uel qualibet alia lingua ſtipulatio concipiatur, nihil intereſt, ſcilicet ſi uterq; ſtipulantium intellectum eius linguæ habeat, nec neceſſe eſt eadẽ lingua utrunq; uti, ſed ſufficit congruenter ad interrogata reſpondere. Quinetiam duo Græci Latina lingua obligationem contrahere poſſunt. *Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur ibidem, his uerbis:* Sed hæc ſolennia uerba olim quidem in uſu fuerunt. poſtea uerò Leonina conſtitutio lata eſt, quæ ſolennitate uerborum ſublata, ſenſum & conſonantem intellectum ab utraq; parte ſolùm deſiderat, quibuſcunq; tandem uerbis expreſſum eſt. *Au. Imp. Leonina conſtitutio. Hæc conſtitutio habetur l.10. C. de contrah. ſtipul. his uerbis:* Omnes ſtipulationes, etiamſi non ſolennibus uel directis, ſed quibuſcunq; uerbis conſenſu contrahentium compoſitæ ſint, uel legibus cognitę: ſuam habeãt firmitatem. *Huius exceptionis reprobatæ exemplum proponitur l.12. C. de fideiuſſorib. his uerbis:* Blanditus tibi eſt, qui non teneri te perſuaſit, quòd cum pro alio interuenires, ὅτι ἂν θέλῃς ποιήσω (id eſt, quod uis faciam) dixiſti: cum & his uerbis obligationem uerborũ contrahi, pridem receptum ſit. *Aliud exemplũ proponitur l.1.§.ſi quis ita.ff. de uerb. oblig. his uerbis:* Si quis ita interroget, Dabis? & reſpõderit, Quidni? is utiq; in ea cauſa eſt, ut obligetur. Contrà ſi ſine uerbis adnuiſſet: non tantùm enim nõ ciuiliter, ſed nec naturaliter obligatur, qui ita adnuit. Et ideo rectè dictum eſt, non obligari pro eo ne fideiuſſorem quidem.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi interrogatus uerbis non reſponderit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Contra ſi ſine uerbis adnuiſſet: non tantùm enim non ciuiliter, ſed nec naturaliter obligatur, qui ita adnuit, &c. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non uerborum obligatio, ſed alia quæ ſolo conſenſu conſiſtit, contrahatur. quæ replicatio approbatur l.35 §.fin.ff.de uerb.oblig.his uerbis:* Si in locando, conducendo, uendendo, emẽdo ad interrogationem non reſponderit: ſi tamen conſenſiant in id quod reſponſum eſt, ualet quod actum eſt: quia hi contractus non tam uerbis quàm conſenſu confirmantur.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi aliter ac interrogatus eſt, reſponderit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de inutil. ſtipul. §. præterea inutilis, hiſce uerbis:* Inutilis eſt ſtipulatio, ſi quis ad ea quæ interrogatus fuerit, non reſpondeat: ueluti ſi quis decem aureos à te dari ſtipuletur, tu quinq; promittas, uel contrà. Aut ſi ille purè ſtipuletur, tu ſub cõditione promittas, uel cõtrà. ſi modò ſcilicet id exprimas, id eſt, ſi cui ſub conditione uel in diẽ ſtipulanti tu reſpondeas: Præſenti die ſpõdeo. Nam ſi hoc ſolum reſpõdeas, Promitto: breuiter uideris in eandem diem uel conditionem ſpopondiſſe. Neq; enim neceſſe eſt in reſpondendo eadem omnia repeti, quæ ſtipulator expreſſerit. *Concordat l.1.§.ſi quis ſimpliciter.ff.de uerb.obligat.his uerbis:* Si quis ſimpliciter interrogatus, ſub conditione reſponderit, Si illud factũ erit, dabo: non obligari eum conſtat. Et ſi ita interrogatus, Intra calendas quintas? reſpõderit, Dabo idibus? æquè non obligatur. Non enim ſic reſpondit, uti interrogatus eſt. Et uerſa uice, ſi interrogatus ſub conditione, reſponderit purè: dicendum erit, eũ non obligari. *Concordat item d.l.1.§.cum adijcetur. cuius uerba uide ꝗ.repl.prox. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi diuerſitas reſponſionis ſtipulatori illico placuerit. quæ replicatio approbatur d.§.cũ adijcitur, his uerbis:* Cùm adijcitur aliquid, uel detrahitur obligationi: ſemp probandum eſt, uitiatam eſſe obligationẽ: niſi ſtipulatori diuerſitas reſponſionis illico placuerit. tunc enim alia ſtipulatio cõtracta eſſe uidetur. *Altera replicatio eſt: Niſi quædam extrinſecus, & nihil ad præſentem actum pertinentia, adiecta fuerint ſtipulationi. quæ replicatio approbatur l.65. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Quæ extrinſecus, & nihil ad præſentem actum pertinentia adieceris ſtipulationi: pro ſuperuacuis habebuntur, nec uiciabunt obligationem: ueluti ſi dicas, Arma uirũq; cano, ſpondeo: nihilominus ualet. *Tertia replicatio eſt: Niſi alia lingua reſpondeatur. quæ replicatio approbatur per ea quæ proponuntur ꝗ.except.prox. Quarta replicatio eſt: Niſi pluribus rebus à ſtipulatore propoſitis, uno uerbo ſit reſponſum. hoc enim caſu, quamuis non ſingula in reſponſione repetita ſunt, ualet tamen ſtipulatio. quæ replicatio approbatur Inſt. de inutilib. ſti-*

pulat.§.prætere a inutilis.ibi: nam ſi hoc ſolum. cuius uerba uide ſ.ead.except.in prin.Concordat Inſt. eod.tt.§. quoties. cuius uerba uide ſ. repl. proxim. Quinta replicatio eſt: Niſi pluribus rebus à ſtipulatore expreßis, promiſſor unam ex his uel quaſdam ſe daturum ſpoponderit: in his enim nihilominus obligatio ualet, quamuis quaſdam res ſtipulationi in reſpondendo detraxerit. quæ replicatio approbatur d.§. quoties, his uerbis: Quoties plures res una ſtipulatione comprehenduntur: ſi quidem promiſſor ſimpliciter reſpõdeat, Dare ſpondeo: propter omnes tenetur. Si uerò unam ex his, uel quaſdam daturum ſe ſpoponderit: obligatio in iis, pro quib. ſpoponderit, contrahitur. Ex pluribus enim ſtipulationibus una uel quædam uidentur eſſe perfectæ: ſingulas enim res ſtipulari, & ad ſingulas reſpõdere debemus. *Concordat l.83.§.ſi ſtipulante. ibi: item ſi ego. ff. de uerb.obligat.his uerbis:* Si ſtipulante me Stichum aut Pamphilum, tu unum daturum te ſpoponderis: conſtat non teneri te, nec ad interrogatum eſſe reſponſum. Diuerſa cauſa eſt ſummarum: ueluti, Decẽ aut uiginti dare ſpondes? hic enim, etſi decẽ ſpopõderis, rectè reſponſum eſt: quia ſemper in ſummis id quod minus eſt, ſponderi uidetur. Itẽ ſi ego plures res ſtipuler, Stichũ puta & Pamphilum: licet unum ſpopõderis, teneris: uideris enim ad unam ex duabus ſtipulationibus reſpondiſſe. *Ait Iuriſconſultus:* Tu unum daturum te ſpoponderis. *Sub intellige aliquem hominem, ſiue Stichum, ſiue Pamphilum, ſiue alium quemcunq;. Aliud exemplum eſt, ſi me uiginti interrogante, tu decem reſpondeas. quod proponitur l.1.§.ſi ſtipulanti.ibi: ex contrario.ff.de uerb.obligat.his uerbis:* Si me uiginti interrogante, tu decem reſpondeas: obligatio niſi in decem non erit contracta. licet enim oporteat cõgruere ſummam, attamẽ manifeſtiſsimum eſt uiginti & decem ineſſe. *Sexta replicatio eſt: Niſi in reſpondendo ſumma uel ſpecies ſit adiecta. hoc enim caſu nihilominus ſumma uel ſpecies in interrogatione contenta debetur, quamuis adiecta in reſponſione non debeatur, quæ replicatio approbatur d.§. ſi ſtipulanti, his uerbis:* Si ſtipulanti mihi decem, tu uiginti reſpondeas: non eſſe contractam obligationem, niſi in decem, conſtat. *Idem approbatur in ſtipulatione ſpecierum d.l.1.§.ſed etſi mihi, his uerbis:* Sed etſi mihi Pamphilum ſtipulanti, tu Pamphilũ & Stichum reſponderis: Stichi adiectionẽ pro ſuperuacuo habendam puto. Nam ſi tot ſunt ſtipulationes, quot ſunt corpora: duæ ſunt quodammodo ſtipulationes, una utilis, alia inutilis: neq; uitiatur utilis per hanc inutilem. *Septima replicatio eſt: Niſi ita interroganti, Mihi aut Titio dare ſpõdes? tu reſpondeas, te mihi daturum. ualet enim ſtipulatio, quamuis minus ſit in reſponſione, quàm eſt in interrogatione. quæ replicatio approbatur l.141.§. ſi ita ſtipulatus. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si ita ſtipulatus fuero, Mihi aut Titio? & tu mihi daturum te reſpondeas: ſecundum omnium opinionem ad interrogatum te reſpondere: quia conſtat, mihi ſoli adquiri obligationem, Titio autem duntaxat rectè ſoluitur. *Octaua replicatio eſt: Niſi in rei quæ promittitur, uel perſonæ appellatione uarietur. Hæc replicatio approbatur l.136.in prin.ff.de uerb. oblig. his uerbis:* Si ſub una ſignificatione diuerſis nominibus ea res quæ in ſtipulationem deducitur, appellatur: non infirmat obligationem, ſi alter altero uerbo utatur. *Concordat l.65.§.fin.ff. eod tt.his uerbis:* Etſi in rei quæ promittitur, aut perſonæ appellatione uarietur: non obeſſe placet. Nam ſtipulanti denarios, eiuſdem quantitatis aureos ſpondẽdo obligaberis: & ſeruo ſtipulanti Lucio domino ſuo, ſi Titio, qui idem ſit, daturum te ſpondeas: obligaberis. *Nona replicatio eſt: Niſi in iis contractibus, qui ſolo cõſenſu fiunt, ad interrogationem non ſit reſponſum. hoc enim caſu nihilominus contractus ualet. quæ replicatio approbatur l.35.§.fin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ.except. prox. repl.1. Hæc de uiceſima tertia exceptione.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi alia lingua reſpondeatur, quàm interrogatio facta eſt. Hæc exceptio reprobatur l.1.§. eadem. ff. de uerb.oblig. his uerbis:* Eadem an alia lingua reſpondeatur, nihil intereſt. Proinde ſi quis Latinè interrogauerit, & reſpondeatur ei Græcè, dũmodo cõgruenter reſpõdeatur, obligatio cõſtituta eſt. Idẽ per cõtrariũ. Sed utrũ hoc uſq; ad Græcũ ſermonẽ tãtùm protrahimus, an uerò & ad aliũ, Pœnũ fortè uel Aſſyriũ, uel cuius alterius linguæ, dubitari poteſt? Et extat ſcriptura Sabini, ſed & uerũ patitur, ut omnis ſermo cõtineat uerborũ obligationẽ: ita tamẽ ut uterq; alterius linguã intelligat, ſiue per ſe ſiue per uerum interpretẽ. *Concordat Inſt.eod.tt.§.utrum autem Latina. cuius uerba uide ſ.except.21 in prin.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi falſa demonſtratio, uel falſa cauſa ſtipulationi interuenerit. quæ tamẽ exceptio reprobatur exẽplo l.21.ff.de uerb.obligat.his uerbis:* Si diuortio facto ea quæ nihil in dote habeat, dotis nomine centũ dari ſtipuletur: uel quæ centũ habeat, ducẽta dotis nomine dari ſtipuletur: Proculus ait, ſi ducẽta ſtipuletur, quæ centũ habeat: ſine dubio centũ quidem in obligatione uenire, alia autẽ centũ actione de dote deberi. Dicendũ itaq; eſt, etiãſi nihil ſit in dote, centũ uenire tamen in ſtipulationẽ: ſicuti cum filiæ, uel matri, uel ſorori, uel alij cuilibet

dotis

dotis nomine legaretur, utile legatum eſſet. *Ait Iuriſconſultus*: Cenrum quidem in obligarione uenire. *Quare centum tantùm, non ducenta in obligationem ſeu ſtipulationem poſteriorem ueniant: ratio eſt, quia alia centum antea dotis actione debebantur, & ob id ſtipulatio eorum inutilis eſt. de qua re dictum ſ. lib. prox. cap. 1. except. 31. Aliud exemplum proponitur l. 120. ff. eod. tit. his uerbis*: Si ita ſtipulatus fuero, Hanc ſummam centum aureorum dare ſpondes? etſi maximè ita exaudiatur ille ſermo, Si modò centum aureorum eſt: non facit conditionem hæc adiectio: quoniã ſi centum non ſint, ſtipulatio nulla eſſet: nec placuit inſtar habere conditionis ſermonem, qui non ad futurum, ſed ad præſens tempus refertur, etſi contrahentes rei ueritatem ignorant. *Alia exempla proponuntur l. ſi ſeruus. 105. §. ſed etſi ei. & §. qui quinq;. ff. de leg. 1. quorum uerba uide ſ. lib. 32. cap. 6. except. 70. item cap. 9. cauſa 51. except. 8. Sed & plura de hac exceptione reprobata uide ſ. except. prox. repl. 1.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi error ſtipulationi interuenerit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. ſi de alia re, his uerbis*: Si de alia re ſtipulator ſenſerit, de alia promiſſor, perinde nulla contrahitur obligatio, ac ſi ad interrogatum reſponſum non eſſet: ueluti ſi hominem Stichum à te quis ſtipulatus fuerit, tu de Pamphilo ſenſeris, quem Stichum uocari credideris. *Concordat l. 83. §. ſi Stichum. ff. de uerb. obligat. his uerbis*: Si Stichum ſtipulatus de alio ſentiam, tu de alio: nihil actum erit. *Reliqua uerba uide ſ. lib. 36. cap. 8. reg. 11. Concordat item l. 137. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis*: Si hominem ſtipulatus ſim, & ego de alio ſenſero, tu de alio: nihil acti erit. Nam ſtipulatio ex utriuſq; conſenſu perficitur. *Aliud exemplum proponitur l. 7. ff. de doli mali except. his uerbis*: Iulianus ait: Si pecuniam quam me tibi debere exiſtimabam, iuſſu tuo ſpoponderim ei cui donare uolebas: exceptione doli mali potero me tueri: & præterea condictio mihi aduerſus ſtipulatorem competit, ut me liberet. Idem Iulianus ait, ſi ei quem creditorem tuum eſſe putabas, iuſſu tuo pecuniã quam me tibi debere exiſtimabam, promiſero: petentem doli mali exceptione ſubmoueri debere: & amplius agendo cũ ſtipulatore conſequar, ut mihi acceptam faciat ſtipulationẽ. Et habet hæc ſententia Iuliani humanitatẽ, ut etiã aduerſus hunc utar exceptione & condictione, cui ſum obligatus. *Aliud exemplum proponitur l. 17. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 15 cap. 2. quæſt. 4. reg. 1. except. 2. repl. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in nomine, non in corpore ſit erratum. quæ replicatio approbatur l. 32. ff. de uerb. obligat. his uerbis*: Si in nomine ſerui, quem ſtipularemur dari, erratum fuiſſet, cum de corpore conſtitiſſet: placet ſtipulationem ualere. *Concordat l. 22. ff. eod. tit. his uerbis*: Si id quod aurum putabam, cùm æs eſſet, ſtipulatus de te fuero, teneberis mihi huius æris nomine: quoniam in corpore conſenſerimus. Sed ex doli mali clauſula tecum agam, ſi ſciens me feſelleris. *Secunda replicatio eſt: Niſi librarius in deſcribenda ſtipulatione errauerit. Hæc replicatio approbatur l. 92. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis*: Si librarius in tranſcribendis ſtipulationis uerbis erraſſet: nihil nocere quo minus & reus & fideiuſſor teneatur. *Concordat l. 2. C. de errore aduocator. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 3. quæſt. 5. except. 12. Tertia replicatio eſt: Niſi quis delegatus ab eo quem creditorem ſuum eſſe putabat, creditori eius promiſerit. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur lib. 48. cap. 14. quæſt. 1. reg. 7. Plura de exceptione propoſita uide ſ. lib. prox. cap 3. except. 8.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi non cõtrahẽdæ obligationis animo ſtipulatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 36. cap. 3. except. 7. Concordat l. 7 § quod ferè. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 12. repl. 1. dupl. 1.*

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi ex turpi cauſa ſtipulatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipul. §. quod turpi. cuius uerba uide ſ. except. 14. Concordat l. 123. ff. de uerb. oblig. his uerbis*: Si flagitij faciendi uel facti cauſa, concepta ſit ſtipulatio: ab initio non ualet. *Huius exemplum proponitur l. 5. C. de condictione ob turpem cauſam, his uerbis*: Mercalem te habuiſſe uxorem, proponis: unde intelligis & confeſſionẽ lenocinij preces tuas continere, & eiuſq; quantitatis ob turpem cauſam exactioni locum non eſſe. Quamuis enim utriuſq; turpitudo uerſatur, ac ſoluta quantitate ceſſat repetitio: tamen ex huiuſmodi ſtipulatione contra bonos mores interpoſita denegandas eſſe actiones, iuris authoritate demonſtratur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex turpi cauſa promiſſum ſolutum ſit. tunc enim ratione propoſitæ exceptionis repeti non poteſt. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Soluta quantitate ceſſat repetitio. *De qua re uide plura ſ. lib. 49. cap. 11. quæſt. 1. except. 1.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi libertatis onerandæ cauſa ſit promiſſum. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 20. cap. 4. reg. 16.*

XXX. EXCEPTIO: *Niſi ſtipulatio præpoſterè ſit concepta. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur, ſimul & declaratur Inſt. de inutilib. ſtipul. §. item ſi quis ita. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ita ſtipulatio ſit facta, Si Titius conſul factus fuerit, tunc ex hac die in annos ſingu-*

los dena dare ſpondes? quæ replicatio approbatur l. 64. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. cap. 8. reg. 15. Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur inſt. d. §. item ſi quis ita, bis uerbis: Si quis ita ſtipulatus erat, Si nauis ex Aſia uenerit, hodie dare ſpondes? inutilis erat ſtipulatio: quia prępoſterè concepta eſt. Sed cum Leo inclytæ recordationis in dotibus eandem ſtipulationem, quæ præpoſtera nuncupatur, non eſſe reijciendam exiſtimauerit: nobis placuit & huic perfectum robur accommodare, ut non ſolùm in dotibus, ſed etiam in omnibus ualeat huiuſmodi conceptio ſtipulationis. *Concordat l. 25. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ī. lib. 18. cap. 10. except. 61. in fine.*

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi ita facta ſit ſtipulatio, Quod tibi Titius debet, cum debitor eſſe deſierit, dare ſpondes? Hæc exceptio reprobatur l. 20. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Huiuſmodi ſtipulationes non ſunt inutiles: Quod tibi Titius debet, cum debitor eſſe deſierit, dare ſpondes? nam ualet ſtipulatio quaſi ſub quauis alia conditione concepta. *Ait Iuriſconſultus:* Quod tibi Titius debet. *Alij legunt:* Quod mihi Titius debet. *Quo caſu replicatio hic notanda eſt eius exceptionis, de qua ī. lib. prox. cap. 3. except. 32. quemadmodum etiam ibidem repl. 6. dictum. Hactenus exceptiones aduerſus ſtipulationem, deſumptæ ex ijs quæ ſtipulationi inſunt: quarum tamen plures uide ī. lib. prox. cap. 1. item lib. 56. cap. 3. Sequuntur nunc exceptiones ex ijs quæ ſtipulationem ſequuntur.*

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus ſtipulationem ex conſequentibus eam. Cap. V.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi in eum caſum inciderit obligatio, quo ab initio incipere non potuit. Hæc exceptio approbatur l. 140. §. etſi placet. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Placet extingui obligationem, ſi in eum caſum inciderit, à quo incipere non poteſt. *Concordat l. 98. in princip. ibi: & maximè. ff. eod. tit. cuius uerba uide ī. lib. 25. cap. 2. exception. 21. replic. 2. Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. item contrà licet, bis uerbis:* Licet initiò utiliter res in ſtipulatum deducta ſit: ſi tamen poſtea in aliquam eorum cauſam, de quibus ſuprà dictum eſt, ſine facto promiſſoris deuenerit: extinguitur ſtipulatio. *Ait Imperator;* De quibus ſuprà dictum eſt. *ſcilicet eod. tit. in prin. & §. idem iuris. quorum uerba uide ī. lib. proxim. cap. 3. exception. 12. & exception. 14. Concordat item l. 3. in fine. ff. de his quæ pro non ſcriptis hab. cuius uerba uide ī. lib. 32. cap. 6. exception. ult. Huius exceptionis exempla ſeu ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes. Sed & eius exemplum proponitur l. 136. §. fin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ī. lib. 25. cap. 3. cauſa 4. diſtinct. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi is qui uiam uel actum ad fundum ſtipulatus eſt, duobus uel pluribus hæredibus relictis deceſſerit. hoc enim caſu nihilominus durat obligatio, quamuis ab initio ſeruitus per partes adquiri non potuerit. quæ replicatio approbatur l. 140. §. etſi placet. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide d. diſtinct. 3. exception. 3. Altera replicatio eſt: Niſi culpa promiſſoris obligatio in eum caſum inciderit, quo ab initio incipere non potuit. Hæc replicatio approbatur uerbis Inſt. de inutilib. ſtipul. §. item contra, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Sine facto promiſſoris, &c. *Sed & eius ſpecies cum alijs replicationibus uide J. in exceptionibus ſequentibus.*

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi res promiſſa ſacra ſit facta. Hæc exceptio ſpecies exceptionis præcedentis ſpecialiter approbatur l. 83. §. ſacram rem. ibi: nam & eum qui. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Cùm quis rem profanam aut Stichum dare promiſit: liberatur, ſi ſine facto eius res ſacra eſſe cœperit, aut Stichus ad libertatem peruenerit: nec reuocatur in obligationem, ſi rurſus lege aliqua & res ſacra profana eſſe cœperit, & Stichus ex libero ſeruus effectus ſit: quoniam una atq; eadem cauſa & liberandi & obligandi eſſet, quod aut dari nòn poſsit, aut dari poſsit. Nam etſi nauem quam ſpopondit, dominus diſſoluiſſet, & ijſdem tabulis compegiſſet: quia eadem nauis eſſet, inciperet obligari. Pro quo & illud dici poſſe Pedius ſcribit, Si ſtipulatus fuero ex fundo centum amphoras uini, expectare debeam donec naſcatur: etſi natum ſine culpa promiſſoris conſumptum ſit, rurſum expectare debeam donec iterum naſcatur, & dari poſſit: & per has uices aut ceſſaturam, aut ualituram ſtipulationem. Sed hæc diſsimilia ſunt. Adeò enim, cùm liber homo promiſſus eſt, ſeruitutis tempus expectandum non eſt, ut ne hæc quidem ſtipulatio de homine libero probanda ſit: Illum cum ſeruus eſſe cœperit, dare ſpondes? Item: Eum locum, cum ex ſacro religioſo-ús prophanus eſſe cœperit, dare ſpondes? quia nec præſentis obligationem temporis recipere poteſt: & ea duntaxat, quæ naturâ ſui poſsibilia ſunt, deducuntur in obligationem. Vini autem non ſpeciem, ſed genus ſtipulari uidemur, & tacitè in eâ tempus continetur. homo liber certa ſpecie continetur, & caſum aduerſamq; fortunam expectari hominis liberi neq; ciuile, neq; naturale eſt. Nam de his rebus negocium rectè gerimus, quæ ſubijci uſui dominioq;

dominioq́; noſtro ſtatim poſſunt. Et nauis, ſi hac mente reſoluta eſt, ut in alium uſum tabulæ deſtinarentur: licet mutato conſilio perficiatur, tamen & perempta prior nauis, & hæc alia dicenda eſt. Sed etſi reficiendæ nauis cauſa omnes tabulæ refixæ ſint: nondum intercidiſſe nauem uidetur, & compoſitis rurſus tabulis eadem nauis eſſe incipit: ſicuti de ædibus depoſita tigna ea mente ut reponantur, ędiũ ſunt. Sed ſi uſq; ad aream depoſita ſint: licet eadem materia reſtituatur, alia erit. Hic tractatus etiam ad prætoria ſtipulationes pertinet, quibus de reſtituenda re cauetur, & an eadem res ſit, quæritur. *Hactenus uerba legis, qua exceptio hæc approbatur. Huius autem exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi facto uel culpa promiſſoris res ſacra ſit facta. quæ replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si ſine facto eius res ſacra eſſe cœperit. *Quomodo autem culpa promiſſoris hic ſit dijudicanda, uide* J. *exception. prox. Altera replicatio eſt: Niſi res poſtea rurſus profana ſit facta. quæ replicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec reuocatur in obligationem, ſi rurſus lege aliqua & res ſacra profana eſſe cœperit, & Stichus ex libero ſeruus effectus ſit. *Quam ſuam ſententiam iuriſconſultus latius confirmat: primùm quidem hoc argumento, quia eadem cauſa & liberandi & obligandi eſſe non poßit. Cui concordat l. 41. §. placet. ibi: nam quod alicui deberi cœperit, certis modis deberi deſinit. ff. de action. & obligat. cuius reliqua uerba uide* ſ. *lib. 36. cap. 2. diuiſ. 8. Deinde confirmat iuriſconſultus ſententiam ſuam, obiectiones duas diluendo. prima obiectio proponitur his uerbis:* Nam etſi nauem, quam ſpopondit, dominus diſſoluiſſet, &c. *Altera obiectio proponitur hiſce uerbis:* Pro quo & illud dici poſſe Pedius ſcribit, ſi ſtipulatus fuero ex fundo centum amphoras uini, &c. *Hiſce duabus obiectionibus reſpondet: & primùm quidem ſecundæ obiectioni reſpondet, quatuor differentijs propoſitis, hiſce uerbis:* Sed hęc diſsimilia ſunt. Adeò enim cùm liber homo promiſſus eſt, &c. *Hæc eſt prima differentia. Secunda differentia proponitur hiſce uerbis:* Et ea duntaxat, quæ natura ſui poſsibilia ſunt, deducuntur in obligationem. *Tertia differentia proponitur his uerbis:* Vini autem non ſpeciem, ſed genus ſtipulati uidemur, &c. *Quarta differentia proponitur his uerbis:* Et caſum aduerſamq́; fortunam expectari hominis liberi, &c. *Poſt hæc primæ obiectioni reſpondet his uerbis:* Et nauis, ſi hac mente reſoluta eſt, &c. *Cui concordant ea quæ propoſita ſunt* ſ. *lib. prox. cap. 3. except. 28. repl. 4. dupl. 1.*

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi homo promiſſus liber ſit factus. Hæc exceptio approbatur l. 51. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Is qui alienum ſeruũ promiſit, perducto eo ad libertatẽ, ex ſtipulatu actione nõ tenetur: ſufficit enim, ſi dolo culpaue careat. *Concordat l. 83. §. ſacram rem. ibi: nam & cum quis. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ſ. *except. prox. in prin. Concordat item l. 9. §. illud tractatum. ibi: at ſi ante. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide* J. *lib. 48. cap. 9. except. 21. repl. 3. Concordat item l. 92. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Si mihi alienum ſeruũ dare promiſeris, aut teſtamento dare iuſſus fueris, isq́; ſeruus antequã per te ſtaret quo minus dares, à domino manumiſſus ſit: hęc manumiſsio ſimilis morti eſt. Si autem deceſsiſſet, non teneris. *Concordat item l. 98. §. aream. ibi: ſi alienum. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ſ. *lib. prox. cap. 3. except. 28. repl. 4. dupl. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo culpaue promiſſoris homo promiſſus ad libertatem peruenerit. quæ replicatio elicitur ex uerbis d. l. 51. paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Sufficit enim, ſi dolo culpaue careat. *Sanè quomodo culpa promiſſoris hoc caſu dijudicanda ſit, definitur l. 91. §. ſed ſi ſit quidem. ff. de uerb. oblig. his uerbis:* Si ſit quidẽ res in rebus humanis, ſed dari non poſsit: ut fundus religioſus (puta) uel ſacer factus, uel ſeruus manumiſſus, uel etiã ab hoſtibus ſi capiatur: culpa in hunc modũ dijudicatur, ut ſi quidẽ ipſius promiſſoris res uel tempore ſtipulationis uel poſtea fuerit, & quid eorum acciderit: nihilominus teneatur. Ideḿq; fiet, etſi per alium, poſteaquã ab hoc alienatus ſit, id contigerit. Si autem alienus fuerit, & ab alio tale quid acciderit, nõ tenetur: quia nihil fecit, niſi poſteaquã moratus eſt ſolutionem, aliquid huiuſmodi acciderit. Quam diſtinctionẽ & Iulianus ſequitur. *Hiſce uerbis replicatio propoſita declaratur, ſimul & aliquot ſpeciales replicationes continentur. Altera igitur propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus ab ipſo promiſſore ſit manumiſſus. cuius tamẽ duplicatio hæc eſt: Niſi ſeruus manumiſſus ante moram deceſſerit. quæ duplicatio approbatur l. 44. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Is qui ex ſtipulatu Stichum debeat, ſi eum ante moram manumiſerit, & is priuſquam promiſſor ſuper eo conueniretur, deceſſerit: non tenetur. Non enim per eum ſtetiſſe uidetur, quo minus eum præſtaret. *Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus promiſſus, tempore ſtipulationis uel poſtea promiſſoris fuerit. Hæc replicatio approbatur uerbis d. l. 91. §. ſed ſi ſit quidem, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Vt ſi quidem ipſius promiſſoris res uel tempore ſtipulationis uel poſtea fuerit, &c. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ex præcedente aliqua cauſa ſeruus promiſſori fuerit ablatus. quæ duplicatio approbatur d. l. 91. §. item ſi homo, his uerbis:* Si homo, qui fuit promiſſoris, ex præcedente cauſa ablatus ei fuerit,

fuerit, qoòd ſtatulibet toerit: perinde habendus eſt, acſi alienum promiſiſſet: quia ſine facto ipſius deſijt eiua eſſe. *Quarta replicatio eſt. Niſi poſt moram à promiſſore factam, ſeruus fuerit manumiſſus. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. ſed ſi ſit quidem, ſ. propoſitis biſce:* Niſi poſteaquam moratua eſt ſolutioná, aliquid huiuſmodi acciderit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſt moram factam promiſſor ſeruum offerendo moram purgauit. quæ duplicatio approbatur ꝫ. cap prox. except. 8. Quinta replicatio eſt: Niſi ſeruus liber factus, poſtea rurſus in ſeruitutem redigatur. Hæc replicatio reprobatur l. 83. §. ſacram rem. ibi: nec reuocatur. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. except. prox. Concordat l. 98. §. aream ibi: nec admiſſum eſt. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 28. repl. 4. dupl. 1.*

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus promiſſus ab hoſtibus captus ſit. Hæc exceptio approbatur d. §. aream. ibi: diuerſum dicemus. Cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus poſtliminio redierit. quæ replicatio approbatur d. uerſ. diuerſum. Altera replicatio eſt: Niſi culpa promiſſoris ſeruus ad hoſtes peruenerit. quæ replicatio approbatur, ſimal & declaratur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. repl. 1.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi res promiſſa ex alia cauſa ad ſtipulatorem peruenerit. Hæc exceptio approbatur l. 83. §. ſi rem quam. ff. de uerb. oblig. his uerbis:* Si rem quam ex cauſa lucratiua ſtipulatos ſum, nactus fueto ex cauſa lucratiua: eoaneſcit ſtipulatio. *Concordat l. 56. §. ſi à te ſtipulatus. ibi: cum mihi fundum. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 31. repl. 4. dupl. 1. tripl. 2. item concordat l. 16. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Omnes debitores qoi ſpeciem ex cauſa lucratiua debent, liberantur, cùm ea ſpecies ex cauſa lucratiua ad creditorem perueniſſet. *Huius exemplum proponitur d. §. ſi rem quam, his uerbis:* Si hæres extitero domino, extinguitut ſtipulatio. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res ſtipulatori rurſus ex cauſa aliqua auferri poſſit. Hæc replicatio approbatur exemplo d. §. ſi rem, his uerbis:* Si uerò à me hærede defunctos eam legauerit, poteſt agi ex ſtipulatu. Idemq; eſt, etſi ſub conditione legara ſit: quia etſi ipſe debitor rem ſub condirione legará dediſſet, non liberaretur. Sed ſi coo ditione deficiente remanſerit: patitio infirmabitur. *Concordat l. 51. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Non uidetut quiſquá id capere, qood ei neceſſe eſt alij reſtiroere. *Concordat item l. 61. ff. de ſolutionib. his uerbis:* In perpetoom, quotiea id quod ribi debeam, ad re perue nit, & tibi nihil abſit, nec quod ſolutum eſt repeti poſsir: competit liberatio. *Altera replicatio eſt: Niſi cùm unam rem ex duabus ſtipulatus eſſet, altera tantùm ad ſtipulatorem peruenerit. hoc enim caſu nihilominus altera peti poteſt. quæ replicatio approbatur l. 16. in prin. ff. de uerb. oblig. his uerbis:* Si Stichum aut Pamphilú mihi debeas, & altet ex his meus factua ſit ex aliqua cauſa, reliquú debetur mihi à te. *Concordat l. 128. §. fin. ff. eod. tit. & l 72. §. Stichū. ff. de ſolutionib. de quib. uide ꝫ. cap. 2. reg. 4. except. 7. Tertia replicatio eſt. Niſi non ex cauſa lucratiua ſtipulatio ſit facta. Hæc replicatio approbatur l. 18. ff. de action. & oblig. his uerbis:* Ex promiſsione dotis oon uidetut lucrariua cauſa eſſe, ſed quodammodo crediror aut emptor iotelligirur, qui dorem petit. Porrò cùm creditor uel emptor ex lucratiua cauſa rem habere cœperit, nihilominos integraa actiones retioet: ſicot ex conttario, qui non ex luctatiua cauſa rem habet, eandé non prohibetur ex lucratiua cauſa petere. *Huius exemplum proponitur l. 17. ff. eod. tit. his uerbis:* Si is qui Stichum, &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi non ex cauſa lucratiua res ad ſtipulatorem peruenerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Sicut ex contratio, qoi non ex lucratiua cauſa ré habet, eaodé non ptohiberur ex locratiua cauſa petere. *Concordat l. 83. §. ſi rem quam. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Item concordat l. 17. ibi: & contrà. ff. de act. & oblig. cuius uerba uide ſ. repl. prox. Quinta replicatio eſt: Niſi cùm quis rem ſub cōditione ſtipulatus eſſet, pendente conditione rem nactus ſit, & rurſus amiſerit. quæ replicatio approbatur l. 98. in prin. ibi: aut ſi hoc uerum non eſt. ff. de uerb. oblig. cuius uerba uide ſ. lib. 25. cap. 2. except. 21. repl. 2. Plura de exceptione propoſita, eiusq; replicationibus uide ſ. lib. 32. cap. 11. cauſa 57.*

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi ſtipulator uel promiſſor conditione ſtipulationis pendente mortuus fuerit. Hæc exceptio approbari uidebatur iure antiquo, quo actio ab hæredibus & in hæredes non incipiebat. de quo dictum ſ. lib. prox. cap. 3. except. 35. uerùm reprobatur Inſt. de inutil. ſtipul. §. cum quis ſub, his uerbis:* Cùm quis ſub aliqua cōditiooe ſtipulatus fuerit, licet ante conditionem deceſſerit: poſtea exiſtente conditione hæres eius agere poteſt. Idem eſt & ex promiſſoris parte. *Concordat Inſt. de uerb. obligat. §. ex conditionali. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 14. reg. 6. in prin. Concordat item l. 57. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si quis, Si Titiua conſol factus erit, decem dati ſpopoodetit: quamuis pendente conditione promiſſor moriatur, relinquet hæredem obligatum.

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi alia ſtipulatio poſt primam ſit facta. quæ exceptio approbatur l 9. ff. de prætorijs ſtipul his uerbis:* Vlpianus Valeriano reſpōdit, Si præſes, qui antè in triéniú caueri iuſſerat, poſtea in lōgú tēpus

pus caueri præceperit: quia à prima ſtipulatione prorſus diſcedi uoluerit, exceptionē primæ ſtipulationis obligatis periſſe uideri. *Hactenus exceptiones contra ſtipulationem enumeratæ ſunt, tam eæ quæ ſtipulationi inſunt, quàm quæ ſtipulationem ſequuntur. Sed plures utriuſq; generis exceptiones uide ſ. lib. proxim. cap. 3. Item lib. 36. cap. 3. Poſterioris etiam generis exceptiones plures uide in cōment. liberationum. Sed & replicationes generales uide ſ. lib. proxim. capite quarto. Hactenus ergo de ipſa ſtipulatione ſit dictum. Nunc de effectu ſtipulationis eſt dicendum, hoc eſt, de actione ex ſtipulatu.*

DE ACTIONE EX STIpulatu. Cap. VI.

D*E actione ex ſtipulatu dicturi, à cauſa huius actionis, eiuſq; exceptionibus ordiemur. Cauſam actionis ex ſtipulatu hic appello non ipſam ſtipulationem, quanquam ea principalis eſt huius actionis cauſa: ſed cum non præſtatur fides promiſſis. tunc enim ſtipulatio committi dicitur, & ex ſtipulatu actio naſci. Cuius exemplum proponitur l. 135. §. ea lege. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Ea lege donatum ſibi eſſe à Seia ſeruum & traditum, ut ne ad fratrem eius aut filium, aut uxorem, aut ſocrum perueniret, ſcripſit: & hæc ita ſtipulante Seia, ſpopondit Titius, qui poſt biennium hæredes reliquit Seiam & fratrem, cui ne ſeruiret, expreſſum erat: quæritur an Seia cum fratre & cohærede ex ſtipulatu poſſit agere? reſpondit Scæuola, poſſe in id quod eius intereſſet. *Planè propoſitæ cauſæ plures ſunt exceptiones, partim deſumptæ ex ijs quæ ſtipulationi inſunt, partim ex ijs quæ ſtipulationem ſequuntur: cuius utriuſq; generis exceptiones in præcedentibus duobus capitibus ſunt propoſitæ. Tertium genus exceptionum earum eſt, quæ ſumuntur ex circumſtantijs eius quod contra ſtipulationem eſt factū. cuius generis exceptiones nunc exponēdæ ſunt. Eſt igitur prima huius generis exceptio hæc: Niſi alius, non reus, contra promiſſum fecerit. Quæ exceptio approbatur hac regula uulgari: quòd nemo alterius facto debeat prægrauari. Cuius exemplum proponitur l. 38. in prin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ĩ. cap. 10. ſpecie 3. reg. 1. Aliud exemplum proponitur l. 49. §. ſi ſtipulatus ſim. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ſtipulatus ſim, Per te nō fieri, quo minus mihi ire agere liceat: & fideiuſſorē accepero: ſi per fideiuſſorē ſteterit, neuter tenetur: ſi per promiſſorem, uterque. *Concordat l. 31. §. fin. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide ĩ. lib. 48. cap. 6. except. 1. diſtinct. 4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi hæres promiſſoris contrà ac promiſſum eſt, fecerit. Quæ replicatio approbatur d. l. 38. in prin. ibi: obligatur etiam. & §. ſed quatenus. cuius uerba uide ĩ. Huius replicationis duplicatio prima uidetur eſſe: Niſi hæres ignorans ſtipulationem factam, contra eam fecerit. Hæc duplicatio reprobatur l. 49. §. in hac. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* In hac ſtipulatione, Neque per te neque per hæredem tuum fieri? per hæredem uidetur fieri, quamuis abſit & ignoret. Et ideo non facit quod fieri ex ſtipulatu oportet. *Altera duplicatio eſt: Niſi pupillus hæres contrà fecerit. Hæc duplicatio approbatur d. §. in hac, his uerbis:* Non uidetur autem per pupillum ſteriſſe ex huiuſmodi ſtipulatione, ſi pupillus hæres erit. *Tertia duplicatio eſſe uidetur: Quod ſi unus hæredum contra ſtipulationē fecerit, non teneri inde alios cohæredes. Sed hæc duplicatio reprobatur ĩ. lib. 36. cap. 6. reg. 4. except. 16. Item reg. 5. except. 8. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi is contrà fecerit, quem promiſſor prohibere poteſt, & cuius factum promiſſor præſtare tenetur. Hæc replicatio approbatur l. 50. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* In illa ſtipulatione, Per te non fieri: hoc non ſignificatur, nihil te facturum, quo minus facere poſſim: ſed curaturum ut facere poſſim. *Concordat l. 83. §. 1. ff. de uerbor. obligat. his uerbis:* Qui ſpondet dolum malum abeſſe abfuturumue eſſe, non ſimplex abnutiuum ſpondet, ſed curaturum ſe ut dolus malus abſit. Idemque in illis ſtipulationibus, Habere licere: item, Neq; per te, neque per hæredem tuum fieri, quo minus hat. *Tertia replicatio eſt: Niſi is fecerit qui factum promiſſoris præſtare tenetur. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 5. in prin. ff. uſufr. quemad. caueat. his uerbis:* Huic ſtipulationi dolum malum abeſſe, abfuturumque eſſe continetur: & cùm in eam ſit doli mali mentio concepta, omnium dolum comprehendere uidetur ſucceſſorum; & adoptiui patris. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſpecialiter alienum factum ſit promiſſum, idq; utiliter. Hæc replicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. proxim. cap. 3. exception. 24. replication. 1. cum ſequentibus. Quinta replicatio eſt: Niſi cum ſtipulatio in faciendo uel non faciendo conſiſtat, unus hæredum contrà fecerit. hoc enim caſu ex unius facto etiam ceteri hæredes tenentur. Quæ replicatio approbatur l. 2. §. item & ſi in facto. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Si in facto ſit ſtipulatio, ueluti ſi ita ſtipulatus fuero, Per te non fieri, neque per hæredem tuum, quo minus mihi ire, agere liceat? & unus ex pluribus hæredibus prohibuerit: tenentur quidem cohæredes eius, ſed familiæ erciſcundæ iudicio ab eo reperent quod præſtiterunt. Hoc & Iulianus & Pomponius probant. *Cōcordat l. 3. in fine ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. cap. prox. reg. 6. exc. 5. Itē cōcordat l. 4. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba*

uide d.except.5. Sed plura de hac replicatione uide ſ. lib. 16. cap.6. regul. 5. exception.7. replicat. 5 & 6. Sed & concordat l.85.§.quod ſi ſtipulatus ff.de uerb.obligat. cuius uerba uide j.cap.1. reg.19. Sexta replicatio eſt: Niſi ex duob.reis promittendi alter contrà fecerit: ex eo enim nihilominus alter tenetur. Quæ replicatio approbatur l.18 ff.de duob. reis conſtit. cuius uerba uide j. cap. 12. reg. 2. exceptione .8.

II. EXCEPTIO: Niſi alij quàm ſtipulatori cõtra ſtipulationẽ factũ ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur exẽplo l.38.§. ſicut autẽ. ff. de uerb. obligat. his uerbis: Sicut ex parte rei ſucceſſores eius cum ipſo tenentur: ita etiam ex parte actoris committitur ſtipulatio, Rem habere licere ipſi ſtipulatori, cæteriſque quicunque ei ſuccedunt, ſcilicet ſi rem ipſis habere non licuerit. Cæterùm ſi alij habere non licuerit: certu certius eſt non committi ſtipulationem. Et nihil intererit, utrum ita ſtipuler. Habere licere? an, Mihi habere licere? Ait iuriſcõſultus: Cæterùm ſi alij habere nõ licuerit, certu certius eſt nõ cõmitti ſtipulationẽ. Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur. Cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi hæredi uel ſucceſſori ſtipulatoris contrà ac promiſſum eſt fiat. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Sicut ex parte rei, &c. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ius aliquod perſonale quis ſit ſtipulatus. hoc enim ad hæredem non tranſit. Quæ duplicatio approbatur exemplo d. l. 38. §. ſi quis ita, his uerbis: Si quis ita ſtipulatus fuerit. Vti frui ſibi licere? ad hæredem ſtipulatio iſta non pertinet. Sed etſi non addiderit Sibi: non puto ſtipulationem de uſufructu ad hæredem tranſire. eoq; iure utimur. Alia exempla uide j.cap.prox.reg.6. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi ſpecialiter etiam hæredi ſit ſtipulatus. Quæ triplicatio approbatur d.§. ſi quis, hiſce uerbis: Sed ſi quis uti frui licere ſibi hærediq; ſuo ſtipulatus ſit: uideamus an hæres ex ſtipulatu agere poſsit? & putem poſſe, licet diuerſi ſint fructus. Nam etſi ire agere ſtipuletur ſibi hærediq; ſuo licere, idem probauerimus. Altera replicatio eſt: Niſi cum quis, ut ſibi domo uti liceret, ſtipulatus eſſet, uxor uel maritus ſtipulantis impediatur domo uti. Hæc replicatio approbatur l.111.ff.de uerb.obligat his uerbis: Si ſtipulatus fuero, Per te nõ fieri, quo minus mihi illa domo uti liceat? an, etiamſi me non prohibeas, uxorem autem meam prohibeas, uel contrà uxore mea ſtipulata me prohibeas: committatur ſtipulatio? & ſatius eſt hæc uerba ſic accipi. Nam etſi ſtipulatus fuero, Per te non fieri, quo minus mihi uia, itinere, actu uti liceat? & non me, ſed aliũ nomine meo ingredientem prohibeas: ſciendum erit committi ſtipulationem. Cõcordat l.2.ff.de uſu et habitat. cuius uerba uide ſ. lib.24. cap.8.membr.1 reg.de uſu domus. Tertia replicatio eſt: Niſi alius nomine ſtipulatoris faciens, facere ſit prohibitus. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Nam etſi ſtipulatus fuero, Per te non fieri, &c. Quarta replicatio eſt: Niſi ei cui utiliter ſtipulatio facta eſt, contrà ac promiſſum eſt, ſit factum. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. libro proxim.cap.3. except. 24. repl. 1. cum ſequentibus.

III. EXCEPTIO: Niſi per ſtipulatorem, aut ſaltem non per promiſſorem ſteterit, quo minus factũ ſit id quod eſt promiſſum. Hæc exceptio approbatur l.22. in prin.ff.de action. & obligat. his uerbis: Non aliter non committitur ſtipulatio, quàm ſi per debitorem non ſtetiſſet, quo minus ſolueret. Concordat l.105. in fine.ff de uerb.obligat. cuius uerba uide j. cap.8. reg.4. except.4. repl.1. Huius exceptionis exemplum proponitur l.122.§.cohæredes.ff.de uerb.obligat.his uerbis: Cohæredes, cùm prædia hæreditaria diuiſiſſent, unum prædium commune reliquerunt ſub hoc pacto: ut ſi quis eorum partem ſuam alienare uoluiſſet, eam uel cohæredi ſuo, uel eius ſucceſſori uenderet centum uiginti quinque. quòd ſi quis aliter feciſſet, pœnam centum inuicem ſtipulati ſunt. quæro, cùm cohæres mulier cohæredis liberorum tutores ſæpius teſtatò conuenerit, & deſiderauerit, ut ſecundum conuentionem aut emerent aut uenderent, hique nihil tale fecerint: an ſi mulier extero uendiderit, pœna ab ea centum exigi poſsit? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, obſtaturam doli mali exceptionem. Aliud exemplum proponitur l. 41. ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.lib. proxim. cap.3.exception.46. Aliud exemplum proponitur l. 135. §. Seia.ff.eod.tt. cuius uerba uide j.except.8. replic.3. dupl.1. Aliud exemplum proponitur l.8.ff.de nautico fœnore, his uerbis: Seruius ait, Pecuniæ traiecticiæ pœnam peti non poſſe, ſi per creditorem ſtetiſſet, quo minus eam intra tempus præſtitutum accipiat. Aliud exemplum proponitur l.22. ibi: nam etſi arbiter. ff.de action. & obligat. cuius uerba uide j.except.6. repl. 1. Huius exceptionis replicatio uidetur talis: Niſi ſtipulatore antea interpellante, promiſſor ſoluere uel præſtare promiſſum noluit. Sed hæc replicatio reprobatur l.73 ff.de procuratorib. cuius uerba uide j.lib.48.cap.10.except.17.

IIII. EXCEPTIO: Niſi ob aduerſam ualetudinem non fecerit promiſſor. Hæc exceptio approbatur l.4.§.ſi in arbitrum ff.de doli mali except. cuius uerba uide ſ.lib.9.cap.4.quæſt.1.cauſa 2. except. 5.

V. EX-

V. EXCEPTIO: *Niſi ob ignorantiam contrà ac promiſſum eſt, ſit factum. Hæc exceptio reprobatur l. 49. §. in hac. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. except. 2. repl. 1. dupl. 2.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi promiſſor ad præſtandum promiſſum non ſit interpellatus. Hæc exceptio ipſo quidē iure approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 36. cap. 9. quæſt. 1 cauſa 2. except. 2. uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi tempus ſtipulationi ſit adiectum. Quæ replicatio approbatur l. 12. C. de contrah. ſtipul. his uerbis:* Magnam legum ueterum obſcuritatem, quæ protrahendarum litium maximam occaſionem uſq; adhuc præbebat, amputantes: ſancimus, ut ſi quis certo tempore facturum ſe aliquid, uel daturū ſtipulatori, uel quæ ſtipulator uoluit promiſerit, & adiecerit, quòd ſi ſtatuto tēpore minimè hæc perfecta fuerint, pœnam dabit: ſciat minimè poſſe ad euitandam pœnam obijcere, quòd nullus eum admonuit: ſed etiā citra ullam admonitionem eidem pœnæ pro tenore ſtipulationis fiet obnoxius: cùm ea quę ꝓmiſit, ipſe in memoria ſua ſeruare, nō ab alijs ſibi manifeſtari poſcere debeat. *Cōcordat l. 23. ff. de act. & oblig. his uerbis:* Traiecticię pecuniæ nomine, ſi ad diē pecunia ſoluta non eſſet, pœna (uti adſolet) ob operas eius qui eā pecuniam peteret, in ſtipulationem erat deducta. Is qui eam pecuniam petebat, parte exacta petere deſierat, deinde interpoſito tempore interpellare inſtituerat. Africanus conſultus reſpondit, eius quoque temporis quo interpellatus nō eſſet, peti poſſe pœnam: amplius etiāſi omnino interpellatus non eſſet. Nec aliter non committi ſtipulationem, quàm ſi per debitorem non ſtetiſſet, quo minus ſolueret. Alioquin dicendum, & ſi qui interpellare cœpiſſet, ualetudine impeditus interpellare deſijſſet, pœnam non committi. De illo ſanè poteſt dubitari, ſi interpellatus moram ipſe fecerit, an quamuis pecuniam poſtea offerat, pœna nihilominus committatur? & hoc rectius dicitur. Nam et ſi arbiter ex compromiſſo pecuniam certo die dari iuſſerit, neque per eum qui dare iuſſus eſt, ſteterit: non committi pœnam, reſpondit. Adeo ut & illud Seruius rectiſsimè exiſtimauerit: ſi quando dies, quo pecunia daretur, ſententia arbitri cōprehenſa non eſſet: modicum ſpacium datum uideri. Hoc idem dicendum, & cum quid ea lege uenierit, ut niſi ad diem precium ſolutum fuerit, inempta res fiat. *Altera replicatio eſt: Niſi uſurarum ſtipulatio facta ſit. hæc enim etiam ſine interpellatione committitur. Quæ replicatio approbatur l. 9. §. uſurarum. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 9. quæſt. 1. cauſa 1. except. 9. Plures huiuſmodi replicationes uide d. quæſt. 1. cauſa 2. except. 1.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi ante diem ſtipulationis uenientem promiſſor mortuus fuerit, & die ueniente eius hæreditas nondum fuerit adita. Hæc exceptio reprobatur l. 77. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Ad diem ſub pœna pecunia promiſſa, & ante diem mortuo promiſſore, committetur pœna, licet non ſit hæreditas eius adita. *Concordat l. 9. ff. de nautico fœnore, his uerbis:* Si traiecticiæ pecuniæ pœna (uti ſolet) promiſſa eſt: quamuis eo die, qui primus ſoluendæ pecuniæ fuerit, nemo uixerit qui pecuniam eam deberet: tamen perinde committi pœna poteſt, ac ſi fuiſſet hæres debitoris. *Concordat item l. 5. in fine. & l. 7. §. fin. ff. de iure deliberandi. De quibus uide ſ. lib. 30. cap. 1. quæſtion. 5. reg. 2. Exceptione 3.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi poſt moram factam promiſſor dare uel facere quod promiſerat, ſit paratus. Hæc exceptio approbatur l. 91. §. ſequitur. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Sequitur uidere de eo quod ueteres conſtituerunt, quoties culpa interuenit debitoris, perpetuari obligationem, quemadmodum intelligendum ſit? Et quidem ſi fecerit promiſſor, quo minus ſoluere poſsit, expeditum intellectum habet conſtitutio. Si uerò moratus ſit tantùm, hæſitatur, an ſi poſtea in mora non fuerit, extinguatur ſuperior mora. Et Celſus adoleſcens ſcribit, eum qui moram fecerit in ſoluendo Sticho, quem promiſerat, poſſe emēdare eam moram poſtea offerēdo. Hanc enim quęſtionem eſſe de bono & æquo: in quo genere plerūq; ſub authoritate iuris ſciētiæ, pernicioſè (inquit) erratur. Et ſanè ꝓbabilis eſt hęc ſententia, quam quidē & Iulianus ſeqtur. Nā cū quæritur de dāno, & par utriuſq; cauſa eſt: quare nō potētior ſit qui tenet, quàm q perſequitur? *Cōcordat l. 71. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis.* Si Stichi ꝓmiſſor poſt morā offerēdo purgat morā, certè doli mali exceptio nocebit ei q pecuniā oblatam accipere noluit. *Cōcordat item l. 137. §. item qui inſulā. ibi: trāiectoq; ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 14. reg. 1. exc. 2. Cōcordat itē l. 122. §. flumen. ibi: itē quæro an ſi ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 10. reg. 6. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi lis eo nomine ſit cōteſtata. tunc enim poſtea offerendo nō amplius mora purgatur. Quæ replicatio approbatur l. 84. ff. de uerb. oblig. his uerbis:* Si inſulā fieri ſtipulatus ſim, & trāſierit tēpus quo potueris facere: quādiu litem conteſtatus non ſim, poſſe te facientē liberari placet. Quòd ſi litem iam conteſtatus ſim, nihil prodeſſe tibi ſi ædiſ-

ædifices. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſt litem conteſtatam id offeratur quod petitur, pœna fortè, non quod in ſtipulationem deductum eſt. tunc enim nihilominus reus debet abſolui. Quæ duplicatio approbatur Inſt. de perpetuis & tempor. action. §. fin. his uerbis:* Supereſt ut adiooneemus, quòd ſi ante rem iudicatam is cum quo actum eſt, ſatiſfaciet actori, officio iudicis conuenit eom ebſoluere, licet in ea cauſa fuiſſet iudicij accipiendi tempore, ut demneri deberet: & hoc eſt quod antea uulgò dicebetur, omnie iudicia abſolutoria eſſe. *Altera replicatio eſt: Niſi cum autra dommo petenti reus ſoluere noluiſſet, poſtea procuratore petente offerat. Hæc replicatio reprobatur l. 73. ff. de procuratoribus. cuius uerba uide J. lib. 48. cap. 10. except. 37. Tertia replicatio eſt: Niſi tempus in ſtipulatione ſit adiectum. tunc enim poſt tempus offerendo mora non purgatur. Quæ replicatio approbatur l. 22. §. de illo. ff. de action. & obligation. cuius uerba uide ſ. except. 6. repl. 1. Concordat l. 16. §. fin. ff. de conſtituta pecunia. cuius uerba uide J. lib. 45. cap. 5. quæſt. 2. except. 40. Planè huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi non multo poſt tempus offerat, nec quidquam actoris interſit. Quæ duplicatio approbatur l. 135. §. Seia. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Seia cauit Lucio Titio, quòd mandante eo hortoe emiſſet, cùm precium omne cum uſurie ab eo recepiſſet, ſe in eum proprietatem hortotum translaturem. Deinde in continenti inter utrumque conueoit, ut iotra celendes Aprilеs primas unioerſam ſummam mandator numereret, & hortoe eciperet: quæritur, cùm ante calendae Aprilee non omne precium cum uſurie à Lucio Titio Seiæ ſolutum ſit: interpoſito tamen modlco tempore, reliquum precium cum uſuris Seiæ Titius ſoluere paratue fuetit, neque Seia eccipere uoluerit, & uſque io hodiernum per Titium non ſtet, quo minus reliqoum ſoluat: an, ſi nihilominus Lucius Titius Seiæ pecuniam uniuerſam ſoluete peretus ſit, ex ſtipolatu egere poſsit? Scæuole reſpondit, poſſe, ſi non multo pòſt obtuliſſet, nec mulierie quidquem propter eam morem intereſſet. Quod omne ad iodicie cognitionem remittendum eſt. *Concordat item l. 105. ff. de ſolution. cuius uerba uide J. lib. 48. cap. 10. except. 33. repl. 2. Concordat item l. 21. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 5. de confeſſis, quæſt. 6. Concordat item l. 17. ff. de conſtituta pecunia. cuius uerba uide J. lib. 45. cap. 5. quæſt. 2. except. 40. Concordat item l. 7. ff. de in integr. reſtit. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap. 1. quæſt. 2. except. 27. repl. 3. Concordat item l. 25. C. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 9. quæſt. 5. except. 21. Concordat item l. 8. ff. ſi quis cautionib. in iudicio. cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 9. quæſt. 5. except. 1. repl 9. Altera duplicatio eſt: Niſi ſtipulator poſtea diem ſoluendæ pecuniæ, uel operis faciendi protulerit. Quæ duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius triplicatio prima hæc eſt: Niſi eo tempore diem protulerit ſtipulator, quo iam certum eſſe cœperat, opus promiſſum intra diem ſtatum fieri uel perfici amplius nõ poſſe. Quæ triplicatio approbatur l. 113. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Cùm ſtipulatus ſim mihi Procule, ſi opus arbitratu meo ente celendas Iunies effectũ oon ſit, pœnam, & protulerim diem: putas ne oeiè poſſe me dicere arbitratu meo opus effectum nõ eſſe ante celendee Iunies, cùm ipſe arbitrio meo aliam diem operi laxiorẽ dederim? Proculus reſpondit, Non ſine cauſa diſtinguendum eſt: intereſſe utrum per promiſſorem mora non fuiſſet, quo minus opua ante calendes Iunias (ita ut ſtipulatiooe comprehẽſum eret) perficeretur, an tuoc cùm iem opus effici non poſſet ante calendes Iunies, ſtipulator diem in celendes Auguſti protuliſſet. Nem ſi tunc ſtipulator diem protulit, cùm iem opus ante calendas Iunias effici noo poterat: puto pœnem eſſe commiſſem: nec ad rem pertinere, quòd aliquod tempus ante calendas Iunies fuit, quo ſtipulator non deſiderauit id ante calendaa Iuniae effici: id eſt, quòd nõ eſt arbitratue ut fieret, quod fieri non poteret. At ſi hoc ſelſum eſt: etiamſi ſtipulator pridie calendas Iuniea mortuus eſſet, pœna commiſſa non eſſet: quoniam mortuus arbitreri non potuiſſet, & aliquod tempue poſt mortem eius operi perficiendo ſuperfuiſſet: & propemodum etiamſi ante caleodas Iuniaa futorum eſſe cœpit, opue ante eem diem effici non poſſe, pœoa commiſſa eſt. *Altera triplicatio eſt: Niſi non ſtipulator ipſe, ſed ſeruus eius diem protulerit. Quæ triplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 122. §. Callimachus. ff. de uerbor. obligat. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 2. quæſt. 1. except. 25. repl. 3. Tertia duplicatio uidetur: Niſi die ueniente promiſſor mortuus ſit, cuiúſq; hæreditas nondum adita. Hæc duplicatio reprobatur ſ. except. prox.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi cùm quis pro alio ſe ſoluturum promiſiſſet, alius ſatis ſit locuples. Hæc exceptio approbatur l. 97. §. poſſum. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Poſſum utiliter à te ita ſtipulari, Nomine Titij te ſoluturum? neque enim hoc ſimile eſt illi, Titium daturum? Sed ex ee ſtipuletione, dum intereſt mea, agere poſſum. Et ideo, ſi locuples ſit Titiue: nihil ex ea ſtipulatiooe conſequi poſſum. Quid enim mea intereſt id à te hori, quod

ri, quod

ri, quod ſi non feceris, ęquè ſaluem pecuniem hebiturue ſum. *Concordat l. 111. §. ſi quis ita. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si quia ita ſtipuletua fuerit, Pro centum eureis ſatisdabis? & reum dedaris in iſtam ſummem: Proculua ait, ſempet in ſatiſdetionis ſtipuletionem uenito, quòd intereſſet ſtipulâtie, ut eliâa tota ſora ineſſet, ueluti ſi idoneue ꝑmiſſot nō eſſet: eliâs minua, ſi in eliquo idoneus eſſet debitor: eliâa nihil, ſi tā loeu plea eſſot, ut noſtra non interſit ſatis ab eo accipere: niſi quòd plerunq; idonei non tam petrimonio, quèm fide quoq; æſtimarentur. *Concordat item l. 13. in prin. ff. de re iudicata, bis uerbis:* Si quis ab alio decem, eb alio ſatiſdari ſtipuletus eſt: ęſtimandū erit, quanti ſtipulatorie interſit ſatiſdari: idq; aut tentundem erit, eut minue, ent interdum etiam nihil. Neq; enim ueni timoris ulla æſtimatio oſt. Verum ſorte ſoluta, aut nullum iam precium æſtimationia eſt: ent quentum ex ſorte fuerit ſolutum, tantundem ex æſtimetione decedat. *Huius exceptionis replicatio eadem eſt, quæ exceptionis proximè ſequentis.*

X. EXCEPTIO: *Niſi actoris nihil interſit datum uel factum eſſe id quod eſt promiſſum. Hæc exceptio approbatur exemplo eorum quæ propoſita ſunt ſ. except. proxim. Aliud exemplum proponitur ſ. lib. proxim. cap. 3. except. 26. in princip. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pœnæ ſtipulatio ſit ſebiecta. tunc enim quamuis nihil interſit acteris, tamen nihilominus ad pœnam preſtandam competit ex ſtipulatu actio. Quæ replicatio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. altert. ibi: pœnam enim. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 8. reg. 8. Eiusq; exemplum proponiter d. except. 26. repl. 8. Concordat item l. 3. ibi: nam pœna ſubiecta. ff. de uerbor. obligat. cuius uerba uide J. cap. prox. reg 6. except. 5.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi præſtitum ſit id quod eſt promiſſum. Hæc exceptio approbatur Inſt. quibus mod. toll. obligatio, in princip. his uerbis:* Tollitur omnis obligatio ſolutione eiue quod debetur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſine effectu præſtiterit promiſſum. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 11. C. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Si Abetſacotam latronem Lyſanias decurio inuenturum ſe ſpopondiſſet: aut exhibere compellendue eſt, eur tranſmittendus ad præfectum prætorio, uel ed præſidem prouinciæ. *Aliæ replicationes ſunt omnes exceptiones, quæ aduerſus ſolutionem competunt. Hactenus exceptiones aduerſus cauſam actionis ex ſtipulatu. Quarem tamen plures (ut dixi) uide ſ. in duob. capitibus præcedentibus, item ſ. lib. proxim. cap 3. Nunc reliquas quæſtiones actionis ex ſtipelatu perſequamur.*

QVIBVS COMPETIT actio ex ſtipulatu? item aduerſus quos? Cap. VII.

PRima regela: *Procuratore ſtipelante, domino ex ſtipulatu actio datur. Quæ regula approbatur l. 79. ff. de uerbor. obligation. bis uerbis:* Si procuretori præſentia fuerit cautum: ex ſtipulatu actionem utilem domino competere, nemo embigit. *Concordat l. 68 ff. de procuratorib bis eerbis:* Quod procurator ex re domini mandato non refragante ſtipuletur, inulto procuratore dominua petere poteſt. *Concordat item l. 28. in princip. ff. eod. tt. bis eerbis:* Si procurator meua iudicatum ſolui ſatis accepit: mihi ex ſtipuletu ectio utilis eſt, ſicuti iudiceti actio mihi indulgetur. *Concordat item d. l. 28. §. 1. cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 10. in fine, quæſt. 2. reg. 1. Concordat denuq; l. 5. ff. de prætorijs ſtipelat. bis uerbis:* In omnibua prætorijs ſtipulationibus hoc ſeruandum eſt, ut ſi procurator meus ſtipuletur, mihi eauſe cognita ex ee ſtipulatione ectio eompetet. Idem eſt & cùm inſtitor in ee eeuſa eſſe cœperit, ut interpoſita perſone eius dominua mercie rem emiſſurua ſit, ueluti bonie eius uenditia: ſuccurrere enim domino prætor debet. *Concordat l. 1. cum lege ſequente. ff. de inſtitor. action. cuius uerba uide J. lib. 45. cap. 9. quæſtion. ultim. Huius regulæ exceptio hæc eſt: quòd utilis, non directa, domino competat ex ſtipulatu actio. Quæ exceptio elicitur ex uerbis iam propoſitis biſce:* Actio utilia, eſt. *Item:* Actionem utilem. *Cui concordat l. 27. §. fin. ff. de procuratoribus. ceius uerba eide d. regula prima, exceptione ſecunda. Concordat item l. 49. §. fin. ff. de adquir. paſſeſ. bis eerbis:* Etſi poſſeſsio per ptoeuretorem ignoranti quæritur, uſucepio uerò ſcienti competit: temen euictionis ectio domino contra uenditorem inuito procuretore non datur, ſed per actionem mandati eem cedere cogitur.

II. *Regula: Filiofamiliâs ſtipelante, patri competit actio. Quæ regula approbatur l. 45. in prin. ff. de uerbor. obligation. bis uerbis:* Quodcunque ſtipulatur is qui in alteriua poteſtate eſt, pro eo habetur ee ſi ipſe eſſet ſtipulatua. *Concordat d. l. 45. §. fin. bis uerbis:* Filius dari petri ſtipuleri uidetur, etſi hoc non adijeiet. *Concordat item Inſt. de ſtipulat. ſeruorum. §. ſi autem, in fine. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 3. exception. 26. replicat. 5. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi patre apud hoſtes conſtituto, filius ſit ſtipulatus. Quæ exceptio ap-*

tio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 22. §. quòd ſi filius. ff. de captiuis, hiſce uerbis: Quòd ſi filius eius qui in hoſtium poteſtare eſt, accepit, aut ſtipulatur: id (parre priuſquam poſtliminio rediret mortuo) ipſi adquiſitum inrelligitur. Etſi uiuo patre deceſſerit, ad hæredem parris pertinebit. Nam ſtatua hominum, quorum patres in hoſtium poteſtate ſunr, in pendenti eſt: & reuerſo quidem patre, exiſtimarur nunquam ſuæ poteſtatis fuiſſe: mortuo, tunc paterfamiliâs fuiſſe, cùm parer eius in hoſtium poreſtatem perueniret. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pater ab hoſtibus reuerſus ſit. tunc enim patri, non filio competit actio. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Erreuerſo quidem patre, exiſtimatur nunquam ſuæ poreſtatis fuiſſe. *Concordat l. 11. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Filius, dum in ciuitate eſt, ſi ſtipuletur, patri reuerſo ab hoſtibus uiderur adquiſijſſe. *Altera replicatio eſt: Niſi filius antequam pater apud hoſtes deceſſerit, mortuus fuerit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. §. quòd ſi filius, ſ. propoſitis hiſce:* Et ſi uiuo patre deceſſerit, ad hæredem patris pertinebit. *Tertia replicatio eſt: Niſi filius nominatim patri ſit ſtipulatus. tunc enim nec filio ſtipulatio prodeſt. Quæ replicatio approbatur l. 18. §. ſeruus. ff. de ſtipulat. ſeruorum. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 1. exception 26. replic. 3. duplic. 3. tripl. 1. quadruplic. 1. Hæc de primæ propoſitæ regulæ exceptione. Reliquas eius exceptiones uide ſ. lib. 36. cap. 5. reg. 1.*

III. *Regula: Seruo ſtipulante, domino competit actio. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtingui tur d. cap. 5. reg. 2.*

IIII. *Regula: Si pater filio dari ſit ſtipulatus, non filio, ſed patri datur actio. Idemq; de domino dicendum, qui ſeruo ſuo ſtipulatur. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib prox. cap. 1. except. 26. repl. 2. Concordat l. 7. §. ſi uerò filia. ibi: per patrem filio. ff. de pactis dotalibus. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 1. quæſt. 1. except. 1. repl. 4. Concordat item l. 17. §. ſi pactus ſim. ibi: & hoc Iulianus. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. except. 26. repl. 7. dupl. 2. Concordat item l. 21. §. nos autem. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 1. repl. 4. dupl. 4. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cum pater pactus eſſet ne à filio petatur, non etiam adiecerit, ne & à ſe petatur. Quæ exceptio approbatur d. §. nos autem. Altera exceptio eſt: Niſi pater filio tanquam futuro heredi ſit pactus uel ſtipulatus. Quæ exceptio approbatur l. 33. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. d. repl. 7. dupl. 1. tripl. 1. Tertia exceptio eſt: Quòd ſi pater pactus ſit ne à filio petatur, filio doli exceptio proſit. Quæ exceptio approbatur d. duplic. 4. tripl. 1. quadrupl. 1.*

V. *Regula: Si duo ſeparatim eandem rem ſtipulati ſint ita, ſi alteri data non eſſet: occupantis eſt actio. Quæ regula approbatur l. 9. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Si Titius & Seius ſeparatim ita ſtipulati eſſenr, Fundum illum ſi illi non dederis, mihi dare ſpondes? finem dandi alteri fore, quoad iudicium acciperetur. Et ideo occupantis fore actionem.

VII. *Regula: De heredibus ſtipulatoris. His eadem actio competit. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 6. reg. 2. except. 3. item lib. 16. cap. 5. reg. 7. in prin. Eius exceptio prima uidetur eſſe: Niſi in faciendo, non in dando ſtipulatio conſiſtat. Quæ exceptio reprobatur l. 13. C. de contrah. ſtipulat. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 6. reg. 5. except. 12. Altera exceptio eſt: Niſi uſumfructum defunctus ſit ſtipulatus. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. proxim. except. 2. repl. 1. dupl. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi in annos ſingulos ſtipulatio ſit facta. Hæc exceptio reprobatur l. 16. §. fin. ff. de uerbor. obligat. cuius uerba uide ſ. cap. 3. reg. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi ita ſit ſtipulatus defunctus, Quoad uiuam. Quæ exceptio approbatur l. 56. §. qui ita ſtipulatus. ff. de uerbor. obligat. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib. proxim. cap. 6. except. 1. repl. 2. Quinta exceptio: Niſi cum quis ita ſtipulatus eſſet, Sibi hærediq; ſuo ire agere uel habere licere, uel quid ſimile: unus ex heredibus ire agere uel habere ſit prohibitus. hoc enim caſu ſoli prohibito, non etiam cæteris coheredibus datur actio. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. §. fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. de uerbor. oblig. his uerbis:* Si ſtipulator deceſſerit, qui ſtipulatus erat, Sibi hæredique ſuo ire agere licere: & unus ex hæredibus eius prohibeatur: intereſſe dicemus, utrum in ſolidum ſtipulatio committatur, an pro parte eius qui prohibitus eſt. Nam ſi pœna ſtipulationi adiecta ſit, in ſolidum committerur: ſed qui non ſunt prohibiti, doli exceptione ſubmouebuntur. Si uerò pœna nulla adpoſita ſit: tunc pro parte eius tantùm qui prohibitus eſt, committetur ſtipulatio. Idem iuris eſt & in illa ſtipulatione: Mihi hæredique meo habere licere? Sed hæc differentia illam haber rationem, quòd ubi unus ex hæredibus prohibetur, non poteſt cohæres ex ſtipulatu agere, cuius nihil intereſt, niſi pœna ſubiecta ſit. Nam pœna ſubiecta efficit, ut omnibus committatur: quia hic non quærimus cuius interſit. Enimuerò ubi unus ex hæredibus prohibet, omnes hæredes tenentur. intereſt enim prohibiti à nemine prohiberi. Eadem dicemus, etſi dolum abeſſe à te hæredeque tuo ſtipulatus ſim, & aut pro-

promiſſor aut ſtipulator pluribus hæredibus relictis deceſſerit. *Concordat l. 4. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. lib. 36. cap. 5. reg. 4. in prin. Item concordat l. 4. §. Cato. ibi & ſolus aget. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. lib. 36. cap. 6. reg. 5. except. 7. replic. 6. dupl. 1. Concordat item l. 44. §. ſi quis ſtipulatus. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ̄. lib. 6. cap. 8. in fine, quæſt. 2. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pœnæ ſtipulatio ſit ſubiecta. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi pœna ſubiecta ſit. nam pœna ſubiecta efficit, ut omnibus committatur: quia hic non quærimus cuius interſit. *Planè ſtricto quidem iure omnibus heredibus committitur ſtipulatio pœnalis, uno prohibito: ſed non prohibitis agentibus obſtat doli exceptio. quod duplicationis loco notandum. Quæ duplicatio approbatur uerbis ſ̄. propoſitis hiſce:* Nam ſi pœna ſtipulationi adiecta ſit, in ſolidum committetur: ſed qui non ſunt prohibiti, doli exceptione ſummouebuntur. *Hæc de ſexta regula, cuius plures exceptiones uide ſ̄. lib. proxim. cap. 6. exc. 3. item lib. 36. cap. 5 reg. 7.*

V I I. *Regula: Si quis ſibi aut Titio ſtipulatus ſit, ſoli ſtipulatori, non etiam Titio datur actio. Quæ regula approbatur ſ̄. lib. proxim. cap. 5. except. 16. repl. 11. Sed & plures propoſitæ quæſtionis regulas uide d. cap. 6. & d. cap. 5. Aduerſus quos autem ex ſtipulatu actio competat, dictum ſ̄. lib. prox. cap. 7. item lib. 16. cap. 6.*

QVID ET QVANTVM in actione ex ſtipulatu ueniat? Cap. VIII.

P*Rima regula, De eo quod actoris intereſt: hoc regulariter uenit in hac actione. Quæ regula approbatur exemplo l. 111 §. fin. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Cum uenderet aliquis, promiſit emptori fideiuſſores præſtare, & rem uenditam liberare: quæ ut liberetur nunc deſiderat emptor, & in mora eſt is qui ea ſtipulatione id futurum promiſit. quæro quid iuris ſit? Proculus reſpondit: Tanti litem æſtimari oportet, quanti actoris intereſt. *Aliud exemplum proponitur l. 114. ff. eod. tt. his uerbis:* Si fundum certo die præſtari ſtipuler, & per promiſſorem ſteterit, quo minus ea die præſtetur: Vlpianus ait, conſecuturum me, quanti mea interſit moram factam non eſſe. *Aliud exemplum proponitur l. 112. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. cap. 6. except. 9. Concordat propoſitæ regulæ l. 11. §. fin. ff. de re iudicata, his uerbis:* Si quis promiſerit prohibere ſe, ne quid dāni ſtipulator patiatur, & faciat ne quod ex ea re damnum ſtipulator habeat: facit quod promiſit. Si minus: quia non facit quod promiſit, in pecuniam numeratam condemnatur: ſicut euenit in omnibus faciendi obligationibus. *Concordat item l. 72. in prin. ibi: Celſus tamen ff. de uerbor. obligat. cuius uerba uide ſ̄. lib. 36. cap. 6. reg. 5. except. 7. replic. 2. Concordat item l. 68. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. cap. 2. diuiſ. 5. de incerta ſtipul. ſpecie 10. Cōcordat itē l. 81. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. lib. prox. cap. 3. exc. 24. repl. 3. Item cōcordat l. 135. §. ea lege. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄ cap. 6. in prin. Cōcordat itē l. ult. ff. ſi quis in ius uocatus nō ierit. cuius uerba uide ſ̄. lib. 6. cap. 9. in fine, quæſt. 4. reg. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſtipulatio in dando, non faciendo conſiſtat. tunc enim ad id quod promiſſum eſt tenetur, non ad id quod intereſt. Quæ exceptio elicitur ex uerbis d. l. 13. §. fin. ff. de re iudicata, ſ̄. propoſitis hiſce:* Sicut euenit in omnibus faciendi obligationibus. *Item ex d. uerſ. Celſus tamen. Sed & approbatur exemplo l. 75. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Hæc ſtipulatio, Fundum Tuſculanum dari? oſtendit certum eſſe, continetque ut dominium omnimodo efficiatur ſtipulatoris quoquo modo. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi res promiſſa dari non poſſit. tunc enim reus ad intereſſe & ad precium eius tenetur. Quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. 16. cap. 8. reg. 3. Altera exceptio eſt: Niſi pœna ſtipulationi ſit ſubiecta. tunc enim non ad id quod intereſt, ſed ad pœnam præſtandam agendum. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 6. except. 10. repl. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi actor ipſum promiſſum præſtari malit, idq; præſtari poſſit. Quæ exceptio uidetur approbari exemplo l. 21. §. ſiue autem. ff. de operis noui nunciat. his uerbis:* Siue res iudicetur, ſiue res non defendatur, ſtipulatio in id committitur, ut uiri boni arbitratu res reſtituatur. Quod ſi ita reſtitutum non erit: quanti ea res erit, tantam pecuniam dabit, ſi hoc petitori placuerit. *Sed de hac re diuerſæ extant leges. De quibus uide gloß. in l. 13. §. fin. ff. de re iudicata. item ȷ. cap. 10. reg. 6. Quartæ exceptionis loco notandum, quòd ſi procurator ſit ſtipulatus, non eius, ſed domini intereſſe in hanc ueniat actionem. Quæ exceptio approbatur l. 81. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si procurator ſiſti aliquem ſine pœna ſtipulatus ſit: poteſt defendi non ſuum, ſed eius cuius negocium geſſit, utilitatem in eam rem deduxiſſe. Idque fortius dicendum eſt, etſi quanti ea res eſt, ſtipulatio proponatur procuratoris. *Plura de regula propoſita uide ſ̄. libro 36. capite 8. regula 1.*

I I. *Regula: De fructibus, an & quatenus in hac actione ueniant, uide ſ̄. lib. 36. capite 10. exceptione 1.*

I I I. *Regula: Si plures res in ſtipulatione com-*

prehenſæ ſunt, ſiquidem promiſſor ſimpliciter reſponderit, Spondeo: ad omnes tenetur. Sin autem quaſdam ex his daturum ſe reſpanderit: ad eas tantùm tenetur. Quæ *regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt* $\bar{s}$*.cap.4 except.23. repl.5.*

IIII. Regula: *Si quis unam rem ex duabus ſit ſtipulatus, puta illam aut illam, uel genus: regulariter promiſſoris electio eſt, quam rem dare uelit, nec poteſt actor alterutram tantùm petere.* Quæ *regula approbatur Inſt. de actionibus. §. huic autem qui loco. cuius uerba uide* $\bar{s}$*. lib.16. cap 8. regul.9.* Concordat *l.43. §. modus. ff. de action. & obligationib. cuius uerba uide* $\bar{s}$*. lib. 36. cap. 2. diuiſ.8.* Huius *exemplum proponitur l.10. §. fin. ff. de iure dotium. cuius uerba uide* $\bar{s}$*. lib.11. cap.8. regul.10. exceptione 1. replicat.2. duplicat.3.* Aliud *exemplum proponitur l.34. §. ſi emptio. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide* J*. lib. 41. cap. 2. exception. 3.* Aliud *exemplum proponitur l. 6. §. decem. ibi: is autem. ff. de re iudicata. cuius uerba uide* $\bar{s}$*. lib. 8. cap.4. quæſtion 4. regul.4.* Huius *regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſtipulatori ſpecialiter in ſtipulatione electio ſit reſeruata.* Quæ *exceptio approbatur l. 112. in princip. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Si quis ſtipulatus ſit, Stichum aut Pamphilum, utrum ipſe uellet: quem elegerit petet, & hic erit ſolus in obligatione. Concordat *d. l. 10. §. fin. ibi: ſiquidem fuerit adiectum. ff. de iure dotium.* Huius *exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alius quàm ſtipulator eligat. hoc enim quod alius elegerit, non debebitur.* Quæ *replicatio approbatur l. 76. in princip. ff. de uerbor. obligation. cuius uerba uide* $\bar{s}$*. lib. proxim. cap. 3. exception. 46. replicat. 2.* Concordat *l. 141. in princip. ff. eod. tit. cuius uerba uide* $\hat{s}$*. d. exceptione 46. in princip.* Huius *replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi heres ſtipulatoris elegerit.* Quæ *duplicatio approbatur d. l. 74. in princip.* Altera *replicatio eſt: Niſi ſtipulator ſemel elegerit. tunc enim alia res, quam poſtea elegerit, non debebitur.* Quæ *replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.112. in princip. ff de uerbor. obligation. his uerbis:* An mutare uoluntatem poſsit, & ad alterius petitionem tranſire quærentibus: reſpiciendus erit ſermo ſtipulationis, utrum'ne talis ſit, Quem uoluero: an, Quem uolam. nam ſi talis ſit, Quem uoluero: cùm ſemel elegerit, mutare uoluntatem non poterit. Si uerò tractum habeat ſermo illius, & ſit talis, Quem uolam: donec iudicium dictet, mutandi poteſtatem habebit. Huius *replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ita ſtipulatus ſit, Quem uolam: non, Quem uoluero.* Cuius *triplicatio hæc eſt: Niſi res in iudicium ſit deducta.* Quæ *duplicatio cum ſua triplicatione uerbis iam propoſitis approbatur.* Altera *duplicatio eſt: Niſi alius, non ſtipulator ſemel elegerit.* Hæc *duplicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt* $\bar{s}$*. replication. proxim.* Cuius *triplicatio hæc eſt: Niſi ſtipulator electionem ab alio factam ratam habuerit.* Quæ *triplicatio approbatur l.66. ff. de procuratoribus. cuius uerba uide* $\bar{s}$*. lib.5. cap.8. effectu 2. in princip.*

Tertia *propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi alterum interierit. tunc enim alterum quod ſupereſt, ſolum petetur: nec precium eius quod interijt, ſtipulator eligere poteſt.* Quæ *replicatio approbatur l. 95. in princip. ff. de ſolutionibus, his uerbis:* Stichum aut Pamphilum, utrum ego uolam, dare ſpondes? altero mortuo, qui uiuit ſolus petetur. Concordat *l.34. § ſi emptio. ibi: idem dicendum. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide* J*. lib. 41. cap.2. except. 3.* Huius *replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm ſtipulator alterum, antequam interiret, elegiſſet, promiſſor in eo ſoluendo moram fecerit.* Quæ *duplicatio approbatur d.l.95. in prin. his uerbis:* Niſi fortè mora facta ſit in eo mortuo, quem petitor elegit. tunc enim perinde ſolus ille qui deceſsit debetur, ac ſi ſolus in obligationem deductus fuiſſet. Hæc *de prima propoſitæ regulæ exceptione.* Secunda *eſt: Niſi tertio cuidam electio ſpecialiter in ſtipulatione ſit reſeruata.* Hæc *exceptio approbatur l. 141. in princip. ff. de uerbor. obligation. cuius uerba uide* $\bar{s}$*. lib. proxim. cap. 3. except. 46.* Tertia *exceptio eſt: Niſi ita facta ſit ſtipulatio, Per te non fieri, quo minus hominem ex his quos habes, ſumam?* Quæ *exceptio approbatur l. 93. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Si ſic ſtipulatus fuero, Per te non fieri, quo minus hominem ex his quos habes, ſumam? electio mea erit. Quarta *exceptio eſt: Niſi alterum interierit. tunc enim id quod ſupereſt, ſolum debetur.* Quæ *exceptio approbatur l. 2. §. qui Stichum. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Qui Stichum aut Pamphilum promittit: eligere poſſe Scæuola ait, quem ſoluat, quamdiu ambo uiunt. Cæterùm ubi alter deceſsit, extingui eius electionem: ne ſit in arbitrio eius an debeat, dum non uult uiuum præſtare, quem ſolum debet. Concordat *l. 10. §. fin. ff. de iure dotium. cuius uerba (ut dixi) uide* $\bar{s}$*. libro 15. capite 6. regul. 10. exception. 1. replication. 1. duplication. 3.* Concordat *item l. 34. §. ſi emptio. ibi: ſed uno mortuo. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide* J *lib. 41. cap. 2. exception 3.* Item *concordat l. 95. in princip. ibi: quòd ſi promiſſoris. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Quòd ſi promiſſoris fuit electio: defuncto altero, qui ſupereſt æquè peti poterit. Enimuerò ſi facto debitoris alter ſit mortuus, cum debitoris eſſet electio: quāuis interim nō alius peti poſsit, quàm qui ſolui etiam poteſt: neq; defuncti offerri æſtimatio poteſt, ſi fortè lōgè fuit uilior: quoniā id ꝓ petitore in pœnam promiſſoris conſtitutum eſt:

tamen

tamen ſi alter ſeruus poſtea ſine culpa debitoris moriatur, nullo modo ex ſtipulatu agi poterit, cùm illo in tempore, quo moriebatur, non commiſerit ſtipulationem. Sanè quoniam impunita non debent eſſe admiſſa, doli actio non immeritò deſiderabitur, aliter quàm in perſona fideiuſſoris, qui promiſſum hominē, &c. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alterum interierit, poſtquam id promiſſor ſtipulatori obtulit. tunc enim in totū promiſſor liberatus eſt. Quæ replicatio approbatur l.101. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Stipulatus ſum, Damam aut Erotem ſeruum dari? Cùm Damam dares, ego quo minus acciperem, in mora fui: mortuus eſt Dama: an putes me actionem ex ſtipulatu habere? Venuleius reſpondit: Secundum Maſurij Sabini opinionem puto te ex ſtipulatu agere non poſſe. nam is rectè exiſtimabat, ſi per debitorem mora non eſſet, quo minus id quod debebat ſolueret: continuò eum debito liberari. *Plura de hac re uide J. lib.48. cap.19. except.12.* *Quinta exceptio eſt: Niſi ſemel elegerit promiſſor. tunc enim poſtea aliud dando nihil agit. Quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi purè ſtipulatio ſit facta, hoc eſt, nulla mentione electionis promiſſoris facta. Quæ replicatio approbatur l. 138. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Cùm purè ſtipulatus ſum, Illud aut illud dari? licebit tibi quoties uoles mutare uoluntatem in eo quod præſtiturus ſis: quia diuerſa cauſa eſt uoluntatis expreſſæ, & eius quæ ineſt. *Altera replicatio eſt: Niſi cum quis uendita domo habitationem aut decem ſibi ſingulis annis exceperit. hoc enim caſu emptor ſingulis annis mutare uoluntatem, & uel habitationem uel decem præſtare poteſt. Quæ replicatio approbatur l.21. § fin. ff. de action. empti. cuius uerba uide J lib.42. cap.9. quæſt.1. cauſa 3. except.11. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes uide S. except. 2. repl.2. dupl.1 & 2. Sexta exceptio eſt: Niſi cùm una res deberetur, poſtea inter creditorem & debitorem conuenerit, ut alia res pro ea ſolueretur: & creditor primam rem petierit. tunc enim alteram offerendo promiſſor nihil agit. Quæ exceptio approbatur, authore Accurſio, l.57. in prin. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide J. lib.48. cap.9. except.13. repl.1. dupl.3. Septima exceptio eſt: Niſi in altera re ſtipulatio non conſiſtat: puta quia ſit ſtipulatoris. Quæ exceptio approbatur l. 72. §. Stichum. ff. de ſolutionibus, his uerbis:* Stichum aut Pamphilum ſtipulatus ſum, cùm eſſet meus Pamphilus. Nec ſi meus eſſe deſierit, liberabitur promiſſor Pamphilū dando. Neutrum enim uidetur in Pamphilo homine conſtitiſſe, nec obligatio nec ſolutio. Sed ei qui hominem dari ſtipulatus eſt, unum etiam ex ijs qui tunc ſtipulatoris ſerui erant, dando promiſſor liberabitur, ui quidem ipſa, ac ſi is dari ſtipulatus eſſet, qui eius non erat. Fingamus ita ſtipulatum, Hominem ex ijs quos Sempronius reliquit, dare ſpondes? cum tres Sempronius reliquiſſet, eorumque aliquem ſtipulatoris fuiſſe: an nunc mortuis duobus qui alterius fuerant, ſupererit illa obligatio, an non, uideamus? Et magis eſt deficere ſtipulationem, niſi ante mortem duorum deſierit eſſe reliquus ſeruus ſtipulatoris. *Concordat l.128 §. eadem. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Qui Stichum aut Pamphilum ſtipulatur, ſi in unum conſtiterit obligatio, quia alter ſtipulatoris erat: etiamſi deſierit eius eſſe, non rectè ſoluitur: quia utraq; res ad obligationem ponitur, non ad ſolutionem. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul & reprobatur eius replicatio talis: Niſi res in eum caſum inciderit, quo utiliter in ſtipulatum deduci potuit: utpute ſi res ſtipulatoris eſſe deſierit. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi quis genus in ſtipulationem deduxerit, nulla ſpecie nominata. tūc enim, quamuis res ſtipulationis tempore ſtipulatoris fuit, ſi tamen eius poſtea eſſe deſijt, & ſtipulatori à promiſſore offeratur, liberatio illi contingit: quia hoc caſu illi electio libera eſt. Quæ diſtinctio approbatur uerbis d. §. Stichum, iam propoſitis hiſce:* Sed ei qui hominem dari ſtipulatus eſt, unum etiam ex ijs qui tunc ſtipulatoris ſerui erant, dando promiſſor liberabitur, ui quidem ipſa, ac ſi is dari ſtipulatus eſſet, qui eius non erat. *Octaua exceptio eſt: Niſi quis Epheſi decem, aut Capuæ hominem ſit ſtipulatus, nec promiſſor ante petitionem alterum ſoluerit. tunc enim actoris erit electio. Quæ exceptio approbatur l. 2. §. Scæuola. ibi. proinde mixta ff. de eo quod certo loco. cuius uerba uide J. cap.13. quæſt.3. cauſa 2. except.2. Nona exceptio eſt: Niſi debitor poſtea alterum ſe daturum conſtituit. Hæc exceptio approbatur l.25. in princip. ff. de conſtit. pecunia. cuius uerba uide J. lib.41. cap.5. quæſt.2. except.45. repl.2.*

V. *Regula: Si quis decem aut quinq; ſtipulatus ſit, quinq; debentur. Quæ regula approbatur l. 12. ff. de uerbor. obligat. his uerbis:* Si ita ſtipulatus fuero, Decem aut quinque dare ſpondes? quinque debentur. *Concordat l. 109. ff. eod. tt. cuius uerba uide S. lib.36. cap.14. reg.5.*

VI. *Regula: Si quis ſibi decem, & Titio decem dari ſtipulatur: decem, non dena ſtipulatus uidetur. Quæ regula approbatur l. 38. §. cum qui. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Eum qui ita dicat, Mihi decem, & Titio decem: eadem decem, non alia decem dicere credendum eſt. *Concordat l. 56. in princip. ff.*

eod. tt. bis uerbis: Eum qui ita ſtipulatur, Mibi & Titio decem dare ſpondes? uero-ſimilius eſt, ſemper una decem communiter ſibi & Titio ſtipulari: ſicuti qui legat Titio & Sempronio, non aliud intelligitur, quàm una decem communiter duobus legure. *Huius regulæ ratio proponitur l. 109. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide (ut dixi) ſ. lib. 36. cap. 14. reg. 5. Eius autem exceptio prima hæc eſt: Niſi ita ſtipulatus ſit, Mibi & Titio dena dare ſpondes? Quæ exceptio approbatur l. 24 in prin. ff. de ſolutionib. bis uerbis*: Vbi fideiuſſor pro duobus io dena fideiuſsit, obligatus eſt in uiginti: & ſiue uiginti ſiue dena ſoluerit, utruoque eeum liberabit. *Altera exceptio eſt: Niſi adiectæ perſonæ inutiliter ſit ſtipulatus. tunc enim ſola quinq; debentur. Quæ exceptio approbatur l. 110. in prin. ff. de uerbor. obligat. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 3. except. 26. repl. 12. dupl. 1. Concordat Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. quod ſi quis ſibi. cuius uerba uide d. replicatione 12.*

V I I. Regula: *Si quis ſtipulatus ſit id quod ſibi debetur, illud ſolum debitum uenit in ſtipulationem, quod præſenti die debetur, non id cuius dies aut conditio pendet. Quæ regula approbatur l. 125. ff. de uerbor. obligat. bis uerbis*: Cùm ſtipulamur, Quidquid te dare facere oportet? nihil aliud in ſtipulatiooem deducitur, quàm quod præſenti die debetur. hoc enim ſolum hæc ſtipulatio demonſtrat. *Concordat l. 76. §. cum ſtipulamur. ff. eod. tt. bis uerbis*: Cùm ſtipulamur, Quidquid te dare facere oportet? id duntaxat qood præſenti die debetur, in ſtipulationem deducitur, non ut in iudicijs etiam futurum. Et ideo in ſtipulatione adijcitur uerbum Oportebit: uel ita, Præſens, in diemue. hoc ideo fit, quia qui ſic ſtipulatur, Quidquid te dare facere oportet? demonſtrat eam pecuniam, quæ iam debetur. Quòd ſi totam demonſtrare uult: dicit, Oportet, oportebitue: uel Ita, Præſens, in diemue. *Huius exemplum proponitur l. 89. ff. eod. tt. bis uerbis*: Si à colono, cui fundum in quinquennium locaueram, poſt tres annos ita ſtipulatus fuero, Quidquid te dare facere oportet? non amplius in ſtipulationem deducitur, quàm quod dari iam oportet. Si autem adijciatur, Oportebitue: etiam futura obligatio deducitur.

V I I I. Regula: *Si quis ita à Seio ſtipulatus fuerit, Quantam pecuniam Titio credidero, dare ſpondes? ſine diſtinctione in omnes ſummas Titio creditas Seius erit obligatus. Quæ regula approbatur l. 55. ff. de fideiuſſorib. bis uerbis*: Si ita ſtipulatus à Seio fuero, Quantam pecuniam Titio quandoque credidero, dare ſpondes? & fideiuſſores accepero, deinde Titio ſæpius credidero: nempe is Seius in omnes ſummas obligatus eſt, & per hoc fideiuſſores quoque: & in id quod ex bonis eius ſeruari poteſt, omnibus æquo iure proficere debet.

I X. Regula: *Ita ſtipulatus, Quanto minus à Titio conſecutus fuero? ſi Titius nihil facere poßit, promiſſorem in ſolidum obligatum habet. Quæ regula approbatur l. 150. ff. de uerb. ſignif. bis uerbis*: Si ita à te ſtipulatus fuero, Quanto minus à Titio conſecutus fuero, tantùm dare ſpondes? non ſolet dubitari, quin ſi nihil à Titio fuero conſecutus, totum debeas quod Titius debuerit. *Concordat l. 116. in princip. ff. de uerbor. obligat. cuius uerba uide ȷ. lib. 45. cap. 3. quæſt. 10. reg. 1. except. 3. Concordat item l. 76. §. fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 23. reg. 4. except. 1.*

X. Regula: *Si cum nihil deberet Seius, ita ab eo ſtipulatus ſim: Amplius quàm mihi debes, decem dare ſpondes? decem nihilominus debentur. Item, Si is qui quinq; tantùm in arca habet, ita promittat, Decem quæ in arca habeo: ſola quinq; debentur. Quæ regula cum alijs ſimilibus approbantur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. except. 25.*

X I. Regula: *Qui aliquid dari ſtipulatur, dominium, non nudam poſſeßionem ſtipulatur. Quæ regula approbatur l. 75. §. fin. ff. de uerbòr. obligat. cuius uerba uide ſ. regul. 1. except. 1. Concordat l. 25. §. fin. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ȷ. lib. 41. cap. 1. quæſt. 4. reg. 1. Concordat item l. ſi à ſubſtituto. 45. §. fin. cum lege ſequente. ff de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib. 31. cap. 7. reg. 1. except. 2. replic. 1. Concordat item l. 127. in prin. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ȷ. lib. 50. cap. 5. in uerbo Dare.*

X I I. Regula: *Qui aliquid tradi ſtipulatus eſt, nudam tantùm poſſeßionem ſtipulatus uidetur. Quæ regula approbatur l. 28 ff. de uerbor. obligat: bis uerbis*: Si rem tradi ſtipulamur, non intelligimus & proprietatem eius dari ſtipulatori, ſed tantùm tradi rem. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uacuam poſſeßionem tradi ſit ſtipulatus. tunc enim intelligitur non ſolùm poſſeßionem, ſed etiam dominium rei ſtipulatus. Quæ exceptio approbatur l. 52. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis*: Si quis uacuum poſſeſſionem tradi promiſerit, non nudum factum ſtipulatio hæc continebit, ſed cauſam bonorum. *Altera exceptio eſt: Niſi ſtipulatio alicui contractui interuenerit, ex quo ita res tradi ſolet, ut transferatur dominium: ut eſt emptio, permutatio, &c. Quæ exceptio approbatur l. 3. §. 2. ibi: quia & qui. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 10. quæſt. 1. except. 1. repl. 3. dupl. 1.*

X I I I. Regula: *Qui decem ſibi dari curari ſtipulatus eſt, decem petere non poteſt. Quæ regula approbatur l. 67. ff. de uerbor. obligation. bis uerbis*:

uerbis: Eum qui decem dari ſibi curati ſtipulatus ſir,non poſſe decem perere: quoniam poſsit promiſſor reum locupletem dando liberari, Labeo ait. Idq́ue & Celſus libro VI. Digeſt.ſcribit. *Concordat l.ult. §.ult.ff.ſi certum petatur,his uerbis:* Labeo ait, cùm decē dari curati ſtipulatus ſis: ideo non poſſe te præciſe decem dati oportere inrendere, quia etiam reum locupletem dando promiſſor liberari poſsit. Qno ſcilicet ſignificar, non eſſe cogendum eum accipere iudicium, ſi reum locupletem offerat. *Idem eſt, & ſi quis aliquem ſatisfacturum ſit ſtipulatus,l. 21. in fine. ff. de conſtit.pecunia.*

XIIII.*Regula: Qai promittit ſumptus factos in lite de re,non tenetur ad ſumptus factos in lite de precio. Quæ regula approbatur l.102.ff. de uerb. obligat.his uerbis:* Venditores emptoris pro euictione cauetant, quanti eius intereſſet, ſpecialiter ſe agnituros,ſi in lite mota ſumptus feciſſet:& emptori ſtipulanri ꝓmiſerant.Poſt mortem emptoris unus ex nēditoribus ad indicium uocauit, preciū ſibi deberi dicēs,hæredes eius. Qui ſumptus in defenſione cauſæ factos (cum ꝓbarent precium ſolutum fuiſſe) ex ſtipulatione petebant.Modeſtinus reſpondit, ſi eas impenſas uenditores promiſiſſent, quæ ob litem de proprietare inſtiturā factæ eſſent:minimè ex ſtipulatu peti poſſe quod erogatum eſſet, dum alter ex uenditoribus precinm,quod iam fuerat exolutum,petit.

XV. *Regula: Annuum ſtipulatus ex die ſtipulationis ſub certa conditione, quandocunq; conditio extiterit, ex die ſtipulationis annuum debebitur. Quæ regula approbatur l.126.in prin.ff.de uerbor. obligat. his uerbis:* Si ita ſtipulatns fuero, Si Titius conſul factns fuerit, tunc ex hac die in snnos ſingulos dena dare ſpondes?poſt triennium cōditione exiſtente, triginta poterunt peti. *Concordat l. 64. ff. eod.tt.his uerbis:* Huiuſmodi ſtipulatio interpoſita eſt, Si Titiua conſnl factos fuerit, tunc ex hac die in annos ſinguloa dena dare ſpondes? poſt triennium conditio extitit: an huius temporia nomine agi poſsit, non immeritò dubitabitur? Africanus reſpondit, eam ſtipulationem utilem eſſe:ita nt in ea eorum qnoqne annorum,qui ante impletam conditionem intetceſſerint, præſtatio in id tempus collata intelligatur: ut ſentenria eius talis ſit, Tunc cùm Titina conſul factus fuerit, in annos ſingulos etiam præteriti temporis habita ratione dena præſtentur. *Concordat item l.40.in fine.ff.ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ̄.lib.36.cap.9.queſt.2.reg.8.*

XVI. *Regula: Vnuſquiſq; ex duobus uel pluribus reis ſtipulandi in ſolidum habet actionem, & aduerſus unumquenq; ex duobus reis promittendi in ſolidum actio competit. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. eodem libro, capite 12.*

XVII. *Regula: Vnus ex hæredibus ſtipulatoris nō niſi pro parte hæreditaria agere poteſt. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.36. cap.5.reg.4. except.2. item reg.7.except.7.*

XVIII. *Regula: Vnus ex pluribus hæredibus promiſſoris non niſi pro parte hæreditaria tenetur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. 34. cap.6. regul.5. exceptione 7.*

XIX. *Regula: Hic notanda eſt etiam alia ſtipulationum diuiſio, quòd alia ſit diuidua, alia indiuidua. Quæ diuiſio approbatur & declaratur l.85. ff.de uerb. obligat. his uerbis:* In executione obligationis ſciendum eſt quàtuot cauſas eſſe. Nam interdum eſt aliquid quod à ſingulis hætedibus diuiſim conſequi poſſumus: aliud quod totum peti neceſſe eſt,nec diuiſim prȩſtari poreſt:aliud quod pro parte petitur, ſed ſolui niſi totum non poteſt: aliud quod ſolidum petendum eſt, licet in ſolutione admittat partis executionem. Prima ſpecies pertinet ad promiſſorem certæ pecuniæ. nam & peritio & ſolutio ad portiones hæredirarias ſpectant. Secunda ad opus quod teſtaror fieri iuſſerit. nam ſinguli hæredes in ſolidum tenentut: quia operis effectus in partes ſcindi non poteſt. Quòd ſi ſtipulatus fueto, Per te hæredemq́ue tuum non fieti,quo minus eam, agam: ſi aduerſus ea factum ſit, tantum dari? & unus ex pluribus hæredibus promiſſoris me prohibeat:nerior eſt ſententia exiſtimantium nnius facto omnes teneri: quoniam licet ab uno prohibeor, non tamen in partem ptohibeor. Sed cætetis familiæ erciſcundæ iudicio ſarciet damnum. Pro parte peti, ſolui autem niſi totum non poteſt, neluti cnm ſtipulatus ſum hominem incertum. nam petitio eius ſcinditur:ſolui uerò niſi in ſolidnm non poreſt. Alioquin in diuerſis hominibua tectè partȩs ſolnerentur: quod non potuit defunctus facere, ne quod ſtipulatus ſum, non conſeqnar. Idem iuris eſt, & ſi qnis decem aut hominem promiſerit.In ſolidum nerò agi opottet, & partis ſolutio adfert liberarionem,cùm ex cauſa euictionis intendimus.nam auctotis hæredes in ſolidum denunciandi ſnnt, omnesq́ue debent ſubſiſtere, & quolibet defugiente omnes tenebuntur: ſed unicuiqne pro

parte hæteditario præſtatio iniungitur. Irem ſi ira ſtipulatio facta ſir, Si fundus Titianus datus non erit, dari cenrum? niſi totus detur, pœna commiritur centum: nec ꝓdeſt partes fundi dari ceſſante una: quemadmodum non prodeſt ad pignus liberandum parrem credirori ſoluere. *Ex his patet, ſtipulationem aliam diuiduam eſſe, aliam indiuiduam, uel obligatione & ſolutione ſimul: uel alterutra tantùm, aut obligatione aut ſolutione. Diuidua ſtipnlatio eſt tam obligatione quàm ſolutione, prima ſpecies. De qua* 5. *lib. 36. cap. 6. reg. 5. except. 7. in prin. Diuidua ſtipnlatio eſt obligatione, non etiam ſolutione, tertia ſpecies. quæ proponitnr his uerbis:* Pro parte peri, ſolui autem niſi rotum non poreſt, &c. *De qua ſpecie uide* 5. *d. except. 7. repl. 3 & 4. Item* 5. *lib. 48. cap. 9. except. 15. repl. 2. dupl. 1. Diuidua ſtipulatio eſt ſolutione, non autem obligatione, quarta ſpecies. quæ declaratur uerbis* 5. *propoſitis hiſce:* In ſolidum uerò agi oporter, &c. *De qua uide d. except. 7. repl. 6. Indiuidua ſtipulatio eſt tam obligatione quàm ſolutione, ſecunda ſpecies. quæ proponitur his uerbis:* Secunda ad opus quod teſtator, &c. *De qua uide d. except. 7. repl. 5. Indiuidua obligatione tantùm, non etiam ſolutione, quarta ſpecies. Indiuidna denique ſolutione, non autem obligatione, tertia ſpecies: ut iam eſt dictum.*

XX. Regula: *Si pluribus plures res ex eadem obligatione debeantur, regulariter quidem ſinguli in ſingulis rebus partes habent. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 54. in princip. ff. de uerbor. obligat. his nerbis:* In ſtipulationibus aliàs ſpecies, aliàs genern deducuntur. Cùm ſpecies ſtipulamur, neceſſe eſt inter dominos & inrer hæredes ita diuidi ſtipulationem, ut partes corporum cuique debeantur. Quoties aurem genera ſtipulamur, numero fir inter eos diuiſio. Veluti cum Stichum & Pamphilum quis ſtipulatus, dnos hæredes æquis partibus reliquit: neceſſe eſt utrique partem dimidiam Stichi & Pamphili deberi. Si idem duos homines ſtipulatus fuiſſet, ſinguli homines ſingulis hætedibus eius debenrur. *Concordat l. 29. ff. de ſolutionibus, his uerbis:* Cùm Stichns & Pamphilus communi ſeruo promiſsi ſunt: alteri Stichus, alteri Pamphilus ſolui non poreſt, ſed dimidiæ ſingulorum partes debentur. Idemque eſt, ſi quis aut dnos Srichos, aur duos Pamphilos dare promiſit: aut commnni duorum ſeruo homines decem dare promiſit. Nam ambigua uox eſt Decem homines, quemadmodú Decem denarij: atque utriuſque rei dimidium duobus modis intelligi poreſt. Sed in numis, & oleo, & frumento, & ſimilibus quæ communi ſpecie continenrur, appatet hoc actum, ur numero diuidarur obligatio: quatenus commodius promiſſoribus ſtipulatoribusque eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non ſpecies, ſed genera in ſtipulationem ſint deducta. Quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 54.* 5. *propoſitis hiſce:* Quoties autem genera ſtipulamur, numero fir inter eos diuiſio, &c. *Cui concordat d. l. 29. uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed in numis, & oleo, &c. *Concordat item l. 117. ff. de uerbor. obligation. his uerbis:* Si centum homines, quos ego hæres ué meus elegiſſet, ſtipulatus, anrequam elegerim, duos hæredes reliquero: numero diuidirur ſtipulatio. Diuerſum erit, ſi iam electis hominibus ſucceſſerint. *Altera exceptio eſt: Niſi ea quæ pondere, numero uel menſura conſtant, in obligationem ſint deducta. tunc enim numero inter eos fit diuiſio. Quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 29.* 5. *propoſitis hiſce:* Sed in numis, & oleo, & frumento, & ſimilibus, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi operæ in ſtipnlationem ſint dednctæ. Quæ exceptio approbatur d. l. 54. §. operarum. ff. de uerborum obligation. his uerbis:* Operarum ſtipulatio ſimilis eſt his ſtipulationibus, in quibus genera comprehenduntur. Et ideo diuiſio eius ſtipularionis non in partes operarum, ſed in numerum cedit. Quòd ſi unam operam ſeruns communis ſtipulatus fuerit: neceſſe eſt utrique dominorum partem operæ rantam, quanram in ſeruo habuerit, petere. Solutio aurem eius obligationis expeditiſsima eſt, ſi æſtimationem operæ malit libertus offerre: aut ſi conſentiant patroni, ut his communiter operæ edantur. *Concordat l. 15. §. ideo. ff. de operis libertorum. cuius uerba uide* 5. *libro 20. capite ſexto, quæſtione quinta, regula tertia, exceptione prima, replicatione prima. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi una tantùm opera ſit promiſſa. Quæ replicatio approbatur d. §. operarum. ibi: quòd ſi unam operam, &c. Hactenus quid quantumq; ueniat in actionem ex ſtipulatu. Sed & plures huiuſmodi regulas uide* 5. *lib. 36. capite 8. cum aliquot capitibus ſequentibus.*

DE AD-

DE ADIVNCTIS ACTIONIS ex ſtipulatu, deq́; probationibus & præſumptionibus in ſtipulationibus dubijs & obſcuris.

Cap. IX.

PRima regula: *Si ſcriptum ſit promiſiſſe aliquē, præſumitur ſtipulatio facta, & quidem utiliter facta: niſi contrarium probetur. quæ regula approbatur l.30 ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Sciendum eſt generaliter, quòd ſi quis ſcripſerit ſe fideiuſsiſſe: uideri omnia ſolenniter acta. *Concordat inſt. de fideiuſſ. §. fin. his uerbis:* In ſtipulationib. fideiuſſorum ſciendum eſt hoc generaliter accipi, ut quodcunq; ſcriptum ſit quaſi actum, uideatur etiam actum. Ideoq; conſtat, ſi quis ſcripſerit ſe fideiuſsiſſe: uideri omnia ſolenniter acta. *Concordat item Inſt. de inutilib. ſtipul. §. ſi ſcriptum, his uerbis:* Si ſcriptum in inſtrumento fuerit, promiſiſſe aliquē: perinde habetur atq; ſi interrogatione præcedēte reſpōſum ſit. *Concordat item l.134. §. penult. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Paulus reſpondit, cùm Septitius literis ſuis pręſtaturum ſe caverit pecuniā & uſuras eius ſemiſſes, quæ apud Sempronium depoſitę ſunt: ſi inter pręſentes actū eſt, intelligendum etiam à parte Lucij Titij præceſsiſſe uerba ſtipulationis. *Concordat item l.1. C. de contrab. ſtipul. his uerbis:* Licet epiſtolæ, quam libello inſeruiſti, additum nō ſit, eſſe ſtipulatum eum cui cauebatur: tamen ſi res inter præſentes geſta eſt, credendum eſt præcedentem ſtipulationem uocem ſpondentis ſecutam.

II. Regula: *Si ſcriptum ſit, ſtipulationem eſſe factam: præſumitur pro inſtrumēto, quòd ſit facta, & inter præſentes: niſi contrarium probetur. quæ regula approbatur Inſt. de fideiuſſorib. §. fin. cuius uerba uide ſ̄. reg. prox. Concordat Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. item uerbor. obligat. his uerbis:* Verborum obligatio inter abſentes cōcepta, inutilis eſt. Sed cum hoc materiam litium contentioſis hominibus pręſtabat, fortè poſt tempus tales allegationes opponentibus, & nō præſentes fuiſſe uel ſe uel aduerſarios ſuos contendentibus: ideo noſtra conſtitutio propter celeritatem dirimendarum litium introducta eſt, quam ad Cæſarienſes aduocatos ſcripſimus: per quam diſpoſuimus, tales ſcripturas, quæ præſtò eſſe partes indicant, omnino eſſe credendas: niſi is qui talibus utitur improbis allegationibus, manifeſtiſsimis probationibus uel per ſcripturam, uel per teſtes idoneos adprobauerit, toto eo die, quo conficiebatur inſtrumentum, ſeſe uel aduerſarium ſuum in alijs locis fuiſſe. *Att imper.* Noſtra conſtitutio. *Quæ habetur l. 14. C. de contrab. ſtipulat. his uerbis:* Optimam quæſtionem, & frequenter in iudicijs uerſatam, ſatis humanum eſt ſaltem in præſenti dirimere: ne diutius noſtram rem publicam moleſtare concedatur. In multis etenim contractibus, & maximè in fœneraticijs cautionibus, ſolitum eſt adſcribi, ſtipulationem per certos ſeruos celebrari. Sed quidam in deuotione tenti, ex hoc materiam altercationis acceperunt: & alij quidem non eſſe ſeruum adhibitum contendebant, alij uerò non eius ſeruum eſſe, ad quem pertinere ſcripturs proteſtabatur: etſi non per ſeruum, ſed inter præſentes celebratam eſſe rem fuerat ſcriptum, & hoc iterum dubitabatur, debere oſtendi partes eſſe præſentes. Cùm itaque ſatis utile eſt, in contractibus & ſeruos adhiberi, & præſentes eſſe perſonas adſcribi, fortè propter perſonas dignitate excelſas, uel mulieres, quas naturalis pudor non in omnibus perperam ſeſe manifeſtare concedit: ſancimus, tales ſcripturas omnifariam eſſe credendas, & ſiue adſcriptus fuerit ſeruus, & ad quandam perſonam dicitur pertinere, credi omnimodo & ſeruum adfuiſſe, & feciſſe ſtipulationem, & eam eſſe ſcripto domino adquiſitam: & non dubitari, ſi ſeruus ipſe præſtò fuerit, uel eius dominus, pro quo ſcriptus eſt feciſſe ſtipulationem, et ſi inter præſentes partes res acta eſſe dicitur: & hoc eſſe credendum, ſi tamen in eadem ciuitate utraq; perſona eodem die commanet, in qua huiuſmodi inſtrumentum ſcriptum eſt: niſi is qui dicit ſeſe uel aduerſarium abeſſe, liquidis ac manifeſtiſsimis probationibus, & melius quidem, ſi per ſcripturam, uel ſaltem per teſtes undique idoneos & omni exceptione maiores, oſtenderit, ſeſe uel aduerſarium ſuum eo die ciuitate abſuiſſe. Sed huiuſmodi ſcripturas propter utilitatem contrahentium eſſe credendas.

III. Regula: *Cùm quæritur quid actum ſit, uerba contra ſtipulatorem ſunt interpretanda. quæ regula approbatur l.38. §. in ſtipulationib. ff. de uerb. oblig. his uerbis:* In ſtipulationibus, cùm quæritur quid actū ſit: uerba contra ſtipulatorē interpretanda ſunt. *Concordat l.27. ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis:* Cùm quæritur in ſtipulatione quid acti ſit: ambiguitas contra ſtipulatorem eſt. *Concordat item l.46 ff. de act. & oblig. cuius uerba uide ſ̄. lib.7. cap.9. reg.16. Concordat item l. 99. in prin. ff. de uerb. obligat. ubi etiā ratio huius regulæ proponitur, his uerbis:* Quidquid adſtringendę obligationis cauſa eſt, id niſi palàm uerbis exprimatur, omiſſum

eſſe intelligendum eſt: ac ferè ſecundum promiſſorem interpretamur, quia ſtipulatori liberum fuit uerba latè concipere. Nec rutſum promiſſot ferendus eſt, ſi eius intererit de certis potius uaſis fortè aut hominibus actum eſſe. *Eadem ratio proponitur l. 19. ff. de pactis, biſce uerbis:* Veteribus placet, pactionem obſcuram uel ambiguã uenditori & qui locauit nocere, in quorum fuit poreſtate legem apertius conſcribere. *Huius regulæ exemplum primum eſt, ſi is qui ſibi & Titio decem ſtipulatus erat, uiginti petat, dicens ſe ſingulis dena ſtipulatum. quod exemplum proponitur ſ. cap. prox. reg. 6. Secundum exemplũ eſt, ſi is qui ita ſtipulatus erat: Quod te mihi calendis Ianuarijs dare oportet, id dare ſpondes? dicat ſe purè ſine die ſtipulatum. quod exemplum proponitur ſ. lib. 36. cap. 14. reg. 1. except. 5. Tertium exemplum eſt, ſi cùm quis promiſiſſet ita, Quid quid conſtitiſſet patrem meum tibi debere, ſoluam: poſt ſtipulationem, non antè, debitum patris conſtare cœperit. hoc enim caſu, ſi dicat ſtipulator, actum inter eos eſſe, quandocunq; conſtiterit debitum, promiſſorem obligatum: promiſſor contrà, cum de præterito tantùm tempore ſtipulatio ſit concepta, niſi tempore ſtipulationis conſtitiſſet, ſe abſoluendum: ſecundum promiſſorem contra ſtipulatorem interpretatio eſt facienda. quod exemplum proponitur l. 122. §. Agerius. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Agerius filiusfamiliâs ſeruo Publij Mæuij ſtipulanti ſpopondit, ſe datnrum quidquid patrem ſuum Publio Mæuio debere conſtitiſſet: quæſitum eſt, patre defuncto autequam conſtitiſſet quid quantumque deberet: an ſi aduerſus hæredem eius actum fuiſſet, aliumúe ſucceſſorem, & de debito conſtitiſſet, Agerius teneatur? Scæuola reſpondit, ſi conditio non extitiſſet, ſtipulationem non eſſe commiſſam. *Planè huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi uerba pro ſtipulatore ſint clara & aperta. tunc enim, ſi promiſſor dicat aliud actum, niſi probauerit, pro ſtipulatore contra promiſſorem eſt pronunciandum. quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 99. ſ. propoſitis biſce:* Nec rurſum promiſſor ferendus eſt, ſi eius intererit de certis potius uaſis fortè aut hominibus actum eſſe. *Concordat l. 25. in fine. ff. de leg. 3. bis uerbis:* Cùm in uerbis nulla eſt ambiguitas, non debet admitti uoluntatis quæſtio. *Concordat item ∫. reg. prox. Huius exceptionis exemplum proponitur l. 110. §. ſi ſtipulatus. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Si ſtipulatus fuero de te, Veſtem tuam quæcunque muliebris eſt, dare ſpondes? magis ad mentem ſtipulantis, quàm ad mentem promittentis id referri debet, ut quid in ea re ſit, æſtimari debeat, non quid ſenſerit promiſſor. Itaque ſi ſolitus fuerat promiſſor muliebri quadam ueſte uti: nihilominus debebitur. *Aliud exemplum proponitur l. 6. ff. de acceptilationibus. cuius uerba uide ∫. lib. 48. cap. 13. quæſtion. 8. exception. 1. Plura de regula propoſita uide ∫. lib. 42. cap. 1. quæſtion. 5. regula 1.*

IIII. *Regula: In re dubia, uerba potius ſunt ſpectanda ſtipulationis. quæ regula approbatur l. 126. §. Chryſogonus. ibi: plerunq; enim. ff. de uerb. obligation. cuius uerba uide ∫. regul. proxim. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox. exception. 1.*

V. *Regula: De quibus ante ſtipulationem conuenit, ea in ſtipulatione repetita creduntur. quæ regula approbatur l. 134. §. idem reſpondit. ff. de uerb. obligationib. bis uerbis:* Plerunque ea quæ præfationibus conueniſſe concipiuntur, etiam in ſtipulationibus repetita creduntur: ſic tamen ut non ex ea repetitione inutilis efficiatur ſtipulatio. *Huius regulæ exemplum proponitur l. 4. §. fin. ff. de pactis, biſce uerbis:* Iuliano placet ex facto etiam conſulto: cum conueniſſet, ut donec uſuræ ſoluerentur, ſors non peteretur, & ſtipulatio purè concepta fuiſſet: cõditionem ineſſe ſtipulationi, atq; ſi hoc expreſſum fuiſſet. *Ait Iuriſconſultus:* Conditionem ineſſe ſtipulationi. *Scilicet hanc: Si non ſoluantur uſuræ. Aliud exemplum proponitur d. l. 134. §. fin. cuius uerba uide ſ. cap. 3. reg. 1. except. 1. repl. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ex repetitione illa inutilis efficeretur ſtipulatio. quæ exceptio approbatur uerbis d. §. idem reſpondit, ſ. propoſitis biſce:* Sic tamen ut non ex ea repetitione inutilis efficiatur ſtipulatio. *Huius exceptionis exemplum proponitur l. 126. §. Chryſogonus. ibi: ſequens. ff. de uerb. obligat. bis uerbis:* Chryſogonus Flauij Candidi ſeruus actor ſcripſi coram ſubſcribente & adſignante domino, accepiſſe eum à Iulio Zoſa, agente rem Iulij Quintiliani abſentis, mutua donaria mille, quæ dari Quintiliano hæredíue eius, ad quem ea res pertinebit, calendis Nouembris, quæ proximæ ſunt futuræ, ſtipulatus eſt Zoſas libertus & rem agens Quintiliani: ſpopondit Flauius Candidus dominus meus. Et die ſupraſcripta ſi ſatis eo nomine factum non erit: tunc quo pòſt ſoluetur, uſurarum nomine denarios octo præſtari ſtipulatus eſt Iulius Zoſas: ſpopondit Flauius Candidus dominus meus, ſubſcripſitque. Paulus reſpondit: Per liberam perſonam quæ neque iuri noſtro ſubiecta eſt, neq; bona fide nobis ſeruit, obligationem nullam adquirere nobis poſſumus. Planè ſi liber homo noſtro nomine pecuniã daret uel ſuam uel noſtram, ut nobis

bis

bis ſolueretur: obligatio nobis pecuniæ creditæ adquireretur. Sed quod patrono libertus dari ſtipulatus eſt, inutile eſt: ut nec ad ſolutionem proficiat adiectio abſentis, cui principaliter obligatio quærebatur. Supereſt ut quæramus, an ex numeratione ipſe qui contraxit, pecuniam creditam petere poſsit? nam quoties mutuã pecuniam dantes, eandem ſtipulamur: non duæ obligationes naſcuntur, ſed una uerborum. Planè ſi præcedat numeratio, ſequatur ſtipulatio: non eſt dicendum, receſſum à naturali obligatione. Sequens ſtipulatio, in qua ſine adiectione nominis uſuras ſtipulatus eſt, non eodem uicio laborat: neq; enim malignè accipiendum eſt, eidem ſtipulatum uſuras, cui & ſortem, uideri. Ideoq; in liberti perſona ualet ſtipulatio uſurarum, & cogitur eam patrono cedere. Plerunq; enim in ſtipulationibus uerba, ex quibus obligatio oritur, inſpicienda ſunt. Rarò ineſſe tempus uel conditionem, ex eo quod agi apparebit, intelligendum eſt: perſonam nunquam, niſi expreſſa ſit. *Altera exceptio eſt: Niſi cum quis ſortem ſtipulatus eſſet qua die petierit, & uſuras in dies triginta: hoc enim caſu dies qua petierit, in uſurarum ſtipulatione repetitus non uidetur. quæ exceptio approbatur l. 135. in prin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. lib. 36: cap. 9. queſtion. 2. regul. 7.*

VI. *Regula: Quoties tempus in ſtipulatione adijcitur, regulariter à die ſtipulationis tempus incipit currere. quæ regula approbatur exemplo d. l. 135. in princip. Cuius exceptio prima hæc eſt: Niſi quis pro muliere dotem intra annum dare promiſit. hoc enim caſu annus non ex die ſtipulationis, ſed ex die nuptiarum currere incipit. quæ exceptio approbatur l. 48. in princip. ff. de iure dotium. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 2. queſtion. 5. regul. 3. Altera exceptio eſt: Niſi quis dotem reddi ſtipulatus ſit, ſi mulier intra annum conſtante matrimonio ſine liberis deceſſerit. nam & hoc caſu annus à die nuptiarum, non à die ſtipulationis eſt numerandus. quæ exceptio approbatur argumento d. l. 48. in princip. Ita reſpondi conſultus de caſu, quo pater pro filia dotem dans, eam reddi ſtipulatus erat, ſi filia intra biennium ſine liberis deceſſerit, eaq; deceſſerat intra biennium à tempore nuptiarum numerandum: ſed ſi à die ſtipulationis biennium numeratum eſſet, poſt non intra biennium deceſſerat.*

VII. *Regula: Quod minus eſt, quodq; longius eſt, uidetur in obligationem deductum. quæ regula approbatur l. 109. in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 14. regul. 5. eiuſq; exemplum uide d. regul. 5. item aliud ſ. cap. prox. regul. 5.*

VIII. *Regula: Clauſula generalis non refertur ad ſpecificata. quæ regula approbatur l. 119. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Doli clauſula, quæ in ſtipulationibus ſubijcitur, non pertinet ad eas partes ſtipulationis, de quibus nominatim cauetur. *Concordat l. 53. ff. eod. tit. his uerbis:* Stipulationes commodiſsimum eſt ita componere, ut quæcunq; ſpecialiter comprehendi poſſunt, contineantur: doli autem clauſula ad ea pertinet, quæ in præſentia occurrere non poſſunt, & ad incertos caſus.

IX. *Regula: In ſtipulationibus id tempus ſpectandum, quo fit ſtipulatio. quæ regula approbatur l. 186. ff. de reg. iuris, his uerbis:* In ſtipulationibus id tempus ſpectatur, quo contrahimus. *Huius exemplum proponitur l. 18. §. ſi filius. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 2. queſtion. 1. exception. 15. Concordat l. 78. in prin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 5. reg. 1. except. 4. repl. 1. Aliud exemplum proponitur l. 83. §. ſacram rem. ibi: quamuis res ſacra. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 3. exception. 11. in prin. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi quis rem ſuam ſub conditione ſit ſtipulatus. tunc enim ſpectatur tempus, quo conditio exiſtit, ut ſi eo tempore ſtipulatoris res amplius non ſit, ualeat ſtipulatio. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 3 exception. 30. replicat. 2.*

X. *Regula: In prætorijs ſtipulationibus prætoris eſt interpretatio. quæ regula approbatur l. 8. ff. de prætorijs ſtipulat. his uerbis:* In prætorijs ſtipulationibus, ſi ambiguus ſermo acciderit, Prætoris erit interpretatio. Eius etenim mens exiſtimanda eſt. *Hactenus regulæ præſumptionum, & obſcurarum ſtipulationum. Sed & plures huiuſmodi regulas uide ſ. lib. 7. cap. 9.*

ADFINIA ACTIONIS EX STIPULATU REMEDIA.

Cap. X.

PRima regula: *De certi condictione. Si certa eſt ſtipulatio, non ex ſtipulatu actio, ſed certi condictio hinc competit. quæ regula approbatur l. 24. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si quis certum ſtipulatus fuerit, ex ſtipulatu actionem non habet: ſed illa condictitia actione id perſequi debet, per quam certum petitur. *Concordat Iuſt. de uerb. obligat. in princip. his uerbis:* Verbis obligatio contrahitur ex interrogatione & reſponſione, cùm quid dari fieriue nobis ſtipulamur: ex qua duæ proficiſcuntur actiones, tam condictio certi, ſi certa ſit ſtipulatio: quàm ex ſtipulatu, ſi incerta ſit. *Hæc regula definitione ac ſpeciebus certæ & incertæ ſtipulationis declaratur ſ. cap. 2. diuiſ. 3. quæ hic repete.*

II. Regula:

I I. Regula: Si ſtipulatio inutilis alicui contractui interueniat: ex ipſo contractu, cui interuenit ſtipulatio, ſupereſt actio. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ḡ. cap. 3. reg. 8. item ḡ. lib. prox. cap. 3. except. 26. repl. 14.

I I I. Regula, *De doli actione, ſi res promiſſa dolo alterius perierit, proponitur l. 18. §. fin. ff. de dolo malo, his uerbis:* Si ſeruum, quem tu mihi promiſeres, alius occiderit: de dolo malo plerique in eum dandam actionem rectè putant: quia tu à me liberatus ſis, ideoq; legis Aquiliæ actio tibi denegatur. *Concordat l. 19. ff. eod. tit. his uerbis:* Si fideiuſſor promiſſum animal ante moram occiderit: de dolo actionem reddi aduerſus eum oportere. Neratius Priſcus & Iulianus reſponderunt: quoniam debitore liberato, per cõſequentiam ipſe quoq; dimittitur. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi poſt moram fideiuſſor animal promiſſum occiderit. tunc enim nihilominus ex ſtipulatu actio aduerſus fideiuſſorem ſupereſt. quæ exceptio elicitur ex uerbis iam propoſitis his:* Ante moram occiderit. *Sed & approbatur l. 88. in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ꝗ. lib. 48. cap. 19. except. 6. repl. 5.*

I I I I. Regula: *Si ſtipulatio inutilis uel imperfecta ſit, ex doli clauſula incerti competit actio ad ſtipulationem utiliter interponendam uel perficiendam. quæ regula approbatur l. 121. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Ex ea parte cautionis, Dolumq; malum huic rei promiſsioniq; abeſſe abfuturumq; eſſe is ſtipulatus eſt, ſpopondit ille: incerti agetur ſtipulationis utiliter interponendæ gratia.

V. Regula, *De actione Quod iuſſu, proponitur l. 1. §. ſi quis igitur. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ē. cap. 4. except. 3. repl. 2.*

VI. Regula: *Si quis aliquid dari uel fieri ſtipulatus ſit: & niſi fiat, pœnam quoq; : tam ad rem, quàm ad pœnã agi poteſt, prout actori placuerit. quæ regula approbatur exemplo l. 122. §. Flauius. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Flauius Hermes hominẽ Stichum manumiſsionis cauſe donauit, & ita de eo ſtipulatus eſt, Si homo Stichus, de quo agitur, quem hac die tibi donationis cauſa manumiſsionisq; dedi, à te hæredeq; tuo manumiſſus uindictaq; liberatus non erit: quod dolo malo meo nõ fiat: pœnę nomine quinquaginta dari ſtipulatus eſt Flauius Hermes, ſpopondit Claudius: quæro an Flauius Hermes Claudiũ de libertate Stichi conuenire poſsit? Scæuola reſpondit, nihil proponi cur non poſſit. Itẽ quæro, an ſi Flauij Hermetis hæres à Claudij hærede pœnam ſupraſcriptam petere uoluerit: an Claudij hæres libertatem Sticho pręſtare poſsit, ut pœna liberetur? reſpondit poſſe. Item quæro, an ſi Flauij Hermetis hæres cum Claudij hærede ex cauſa ſupreſcripta agere nolit: an nihilominus Sticho libertas ex conuentione, quæ fuit inter Hermetẽ & Claudiũ (ut ſtipulatione ſupraſcripta oſtẽditur) ab hærede Claudij præſtari debeat? reſpõdit debere. *Aliud exemplum proponitur l. prædia. 28. ff. de act. empti, his uerbis:* Prędia mihi uendidiſti, & conuenit ut aliquid facerem: quod ſi non feciſſem, pœnam promiſi. Iulianus reſpondit: Venditor antequam pœnã ex ſtipulatu petat, ex uẽdito agere poteſt. Si cõſecutus fuerit, quantum pœnę nomine ſtipulatus eſt: agentem ex ſtipulatu, doli mali exceptio ſubmouebit. Si ex ſtipulatu pœnam conſecutus fuerit, ipſo iure ex uendito agere nõ poterit: niſi in id quòd pluris eius interfuerit id fieri. *Sed & approbatur regula propoſita alio exemplo l. 71. in prin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ꝗ. lib. 43. cap. 11. quæſt. 7. reg. 1. except. 3. item approbatur alio exemplo l. 10. §. ſi pacto. ff. de pactis. cuius uerba uide ꝗ. cap. prox. ſpecie 2. reg. 1. except. 2. item approbatur alio exemplo ſeu argumento l. 21. §. ſiue autem. ff. de noui operis nunciat. cuius uerba uide ē. cap. 6. reg. 1. except. 3. Concordat item l. 115. § fin. ff. de uerb. oblig. cuius uerba uide ē. lib. 36. cap. 14. reg. 7. Planè contradicit regulæ propoſitæ primùm quidem l. 43. §. fin ff. de action. & obligat. his uerbis:* Si nauem fieri ſtipulatus ſim: & ſi non feceris, centum: uidendum utrũ duæ ſtipulationes ſint, pura & cõditionalis, & exiſtens ſequentis conditio nõ tollat priorem: an uerò trãsferat in ſe, & quaſi nouatio prioris fiat? Quod magis uerũ eſt. *Ex his uerbis conſtat, priorem obligationẽ per ſequentem pœnalem ſtipulationẽ nouari ac perimi. Igitur ex ea amplius agi non poteſt, ut detur uel fiat id quod ſub pœna eſt promiſſum: ſed ad ſolam pœnã ſupereſt actio. In qua ſententia etiam pleriq; ſunt Doctores. Zaſius tamen & alij quidã propoſita lege nõ obſtante cenſent priorem ſtipulationem per ſequentem pœnalem non tolli: ſed in arbitrio eſſe actoris, qua potius experiri uelit. Cui ſententiæ & ego accedo, non ſolùm propter exempla ſuperius propoſita, ſed quia iure nouo poſterior contractus non nouat priorem, niſi ſpecialiter in eo exprimatur, quòd prioris nouandi animo fiat.* [a] *Stante igitur propoſita regula firma, uideamus eius exceptiones. Harum prima hæc eſt. Niſi nominatim conuenit, ut re non præſtita, ſola pœna petatur. quæ exceptio approbatur d. l. 115. §. fin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba (ut dixi) uide ē. lib. 36. cap. 14. reg. 7. Altera exceptio eſt: Niſi alteram petitum ſit, hoc eſt, uel res uel pœna: tunc enim actor à petitione alterius ſubmouetur. quæ exceptio approbatur per ea quæ proponentur ꝗ. cap. prox. ſpecie 2. reg. 1. except. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi ita facta ſit ſtipulatio, Si fundum non dederis, centum dare ſpondes? non ita: Fundum dare ſpondes: et ſi fundum non dederis, &c. Hæc exceptio approbatur l. 43. §. penult. ff. de action. & oblig. his uerbis:*

[a] *l. fin. C. de nouationib. Inſtit. quib. mod. toll. obligat. 4. ſed cõ hoc quidam.*

Si

Si à te ſtipulatus ſim, Si fondum non dederis, centum dare ſpondes? ſola ceotum in ſtipulatione ſunt, in exolutione fundus. *Concordat l.11. in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ĩ. lib. 36. cap.14. reg.7.* *Quarta exceptio eſt: Niſi ita ſeruus communis Titij & Meuij ſit ſtipulatus, Decem calendis Titio dare ſpondes? et ſi decem calendis Titio non dederis, uiginti Meuio dare ſpondes? hoc enim caſu, ſi Titio decem calendis data non ſunt: poſtea Titius ad decem danda agens, exceptione repellitur. quæ exceptio approbatur l.1. §. fin. ff. de ſtipulat. ſeruor. cuius uerba uide ĩ. cap. 3. reg.1. in prin.* *Quinta exceptio eſt: Niſi res ipſa præſtari amplius non poßit. tunc enim ad ſolam pœnam agitur, non ad intereſſe. quæ exceptio approbatur Inſt. de inutilib. ſtipul. §. alteri. ibi: pœnam enim. cuius uerba uide ĩ. lib.16. cap.8. reg.8. Hactenus de cauſa actionis ex ſtipulatu, eiuſq; exceptionibus dictum eſt: item quibus ex ſtipulatu actio competat? quid in ea ueniat? quæ ſint eius adiuncta & officia iudicis? quæ adfinia remedia. Aduerſus quos competat? tractatum (ut dixi) ĩ. lib. prox. cap.7. item lib. 36. cap.6. Quando competat? uide ĩ. lib.16. cap.14. Cum itaq; de ipſa ſtipulatione, eiuſq; actione ſit dictum: ſupereſt, ut nunc de quibuſdam ſtipulationis ſpeciebus in ſpecie agamus.*

DE QVIBVSDAM ſtipulationis ſpeciebus. Cap. XI.

DE CONDITIONALI STIPulatione, prima ſpecie.

PRima regula. *De definitione eius, proponitur Inſt. de uerb. oblig. §. ſub conditione, his uerbis:* Sub conditione ſtipulatio fit, cùm in aliquem caſum differtur obligatio: ut ſi aliqoid factum fuerit, uel non fuerit: committatur ſtipolatio. Veluti, Si Titius conſul fuerit factus, quinque aureos dare ſpondes?

II. Regula: *Pendente conditione ſtipulationis, nihil ex ea debetur, tantumq; ſpes eſt debitum iri: quæ regula approbatur Inſtit. eod. tit. §. ex conditionali. cuius uerba uide ĩ. lib.36. cap.14. reg.6.*

III. Regula: *Exiſtente conditione ſtipulationis, ex ea competit actio Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cum ſub pluribus conditionibus ſtipulatio contracta eſſet, quædam tantùm, non omnes extiterint. quæ exceptio approbatur exemplis l.129. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si quis ita ſtipulatus fuerit, Decem aureos dabis, ſi nauis uenerit, & Titius conſul factus ſit? noo aliàs dabitur, quàm ſi utrunque factum ſit. Idem in contrariom: Dare ſpondes, ſi nec nauis uenerit, nec Titius factus conſul ſit? exigendum erit, ut neutrum factum ſit. Huic ſimilis ſcriptura eſt: Si neque nauis uenit, oeque Titius conſul factus eſt? *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non coniunctim, ſed diſiunctim plures conditiones in ſtipulatum ſint deductæ. quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis:* At ſi ſic, Dabis, ſi nauis uenerit, aut Titius conſul factus ſit? ſufficit uoum factum. Et contrà: Dabis, ſi nauis non oenerit, aut Titius conſul factus non ſit? ſufficit onum non factum eſſe. *Concordat l.61. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ita quis ſtipuletur, Siue nauis ex Aſia uenerit, ſiue Titius conſul factus foerit: utra prius coodirio extiterit, ſtipulatio committitur, & amplius committi non poteſt. Sed enim cùm ex duabus diſiunctiuis coodiiionibus altera defecerit: neceſſe eſt ot ea quæ extiterit, huiuſmodi ſtipulationem committat. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi plures conditiones negatiuæ diſiunctim ſint propoſitæ: tunc enim, quamuis una extiterit, cæteris tamen deficientibus deficit ſtipulatio. quæ duplicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. lib. 34. cap.5. quæſtion.3. exception.11. replicat.1. duplic.3. Altera exceptio eſt: Niſi cùm pœna promiſſa eſſet ſub hac conditione, Si promiſſor quid non fecerit: per promiſſorem non ſtet, quo minus faciat. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. cap.6. exception.3. Alias propoſitæ regulæ exceptiones uide ĩ. lib.34. cap.5. quæſtion.3.*

IIII. Regula: *Dificiente conditione ſtipulationis, ipſa deficit ſtipulatio. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. lib. proxim. cap.3. exception. 42. item lib.34. cap.6.*

DE POENALI STIPVlatione, ſpecie ſecunda.

I. Regula, *De uſu huius ſtipulationis, proponitur Inſt. de uerb. obligat. §. non ſolùm. cuius uerba uide ĩ. cap.2. diuiſ.2. Concordat l. ult. ff. de prætorijs ſtipul. cuius uerba uide ĩ. cap.14. quæſtion.6. regul.2.*

II. Regula, *De forma concipiendæ ſtipulationis pœnalis, proponitur d. §. non ſolùm. ibi: itaq; ſi quis, hiſce uerbis:* Si quis ot fiat aliqoid ſtipuletur, ita adijci pœna debet: Si ita factum oon erit, tunc pœnę nomine decem aureos dare ſpondes? Sed ſi quædam fieri, quædam non fieri, una eademq; conceptione ſtipuletot quis, clauſula huiuſmodi erit adijcienda: Si adoerſus ea factum erit, ſiuo quid ita factum non fuerit, tunc pœnæ nomine decem aureos dare ſpondes? *Concordat l. 71. ff. eod. tit. his*

bis uerbis: Cùm quid ut fiat ſtipulamor, pœnam ſic rectè concipiemus, Si ita factū non erit: com quid ue fiat, ſic, Si aduerſus id factum ſit. *Concordat item l.137.§.ſi ut aliquid.ff eod.tt.bis uerbis:* Si ut aliquid fiat ſtipulemur, & uſitatius & elegantiua eſſe Labeo ait, ſic ſubijci pœnam: Si ita factū oon erit. At cum quid ne fiat ſtipulemur, tunc hoe modo: Si aduerſus ea factum erit. Et cum alia fiari, & alia non fieri coniunctè ſtipolemur: ſic comprehendendum, Si ita non feceria, ſiue quid aduerſua ea feceria.

III. *Regula:* Ex *ſtipulatione propoſita, ſi factum non ſit quod eſt promiſſum, regulariter quidem ad pœnam præſtandam competit actio. Cuius exemplū proponitur l.122.§.fin.ff.de uerb.obligat.bis uerbis:* Duo fratrea hæreditatem inter ſe diuiſerunt, & ſibi cauerunt nihil ſe cootra eam diuiſionem facturoa: et ſi contrà qoia feciſſet, pœnam alter alteri promiſit. Poſt mortem alteriua qui ſuperuixit petijt ab hætedibus eiua hæreditatē, quaſi ex caoſſa fideicommiſai ſibi à patre relicti debitam: & aduerſua eum pronunciatum eſt, quaſi de hoc quoq; traoſactū fuiſſet. quæſirum eſt, an pœna commiſſa eſſet? Scæuola reſpondit, pœnam ſecundum ea quæ proponetentur, commiſſam. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi prætoriæ ſtipulationi pœna ſit adiecta. Sed hæc exceptio reprobatur l.6.ff.de prætorijs ſtipul.bis uerbis:* In omnibos prętorija ſtipulatiooibus, in quibua fieri primò aliquid; deinde ſi factum non ſit, pœuam inſerimus: pœnæ nomine ſtipulatio committitur. *Altera exceptio eſt: Niſi rem ipſam, de qua in principali obligatione conuenit, actor petierit, eaq́; ei ſit ſoluta. Hæc exceptio approbatur l.4.§.Labeo ait, ſi de homine.ff.de doli mali except.bis uerbis:* Labeo ait, ſi de homine petito ſecundum actorem fuerit iudicatum, & iuſſu iudicia ſatiſdatum ſit, hominem intra certum diem tradi: et ſi traditus nō fuiſſet, pœoam quoq; ſtipulatus ſit: petitorem qui & homioē uindicat, & pœnam petit, exceptione eſſe repellendum: ioiquum enim eſſe, hominem poſſidere & pœnam exigere. *Concordat l.ult.in fine.ff.de eo quod certo loco, bis uerbis:* Creditor accipiendo pecuniam, remiſiſſe pœnā uidetur. *Concordat l.28.ff.de action.empti.cuius uerba uide ſ̄.cap.prox.reg.6. Huius exceptionis exemplum etiam proponitur l.10.§.ſi pacto.ff.de pactis, biſce uerbis:* Si pacto ſubiacta ſit pœnę ſtipulatio: quæritur utrum pacti exceptio locum habeat, an ex ſtipulatu actio? Sabinus putat (quod eſt uerius) utraq; uia uti poſſe, prout elegerit qui ſtipolatus eſt. Si tamen ex cauſa pacti exceptione otatur, æquum eſſe accepto eum ſtipulationem ferre. *Huius exceptionis replicationes duæ ſunt. una quidem hæc: Niſi ita ſpecialiter conuenerit, ut commiſſa pœnali ſtipulatione & rem & pœnam petere liceat. Altera hæc eſt: Niſi iuramēto etiam prior contractus ſit firmatus. quæ duæ replicationes approbantur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.9. cap.5. except.27. Tertia replicatio eſt: Niſi uſurarum loco pœnalis ſtipulatio facta ſit. Hæc replicatio conſtat per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.16.cap.9.quæſt.1.cauſa 1. except.10. Quarta replicatio eſt: Niſi pro parte tantùm ſolutio facta eſt. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.36. cap.6.reg.5.except.7.repl.6. Planè quæcunq; replicationes ſolutionis exceptioni obſtant, propoſitæ quoq; exceptioni non inutiliter obijci poſſunt: ueluti, Si non ſolidum quod ſub pœna promiſſum eſt, præſtitum uel ſolutū ſit: Si aliud: Si ſolutum repeti poſſit, &c. Tertia exceptio eſt: Niſi nouatio obligationis ſit facta. Hæc exceptio approbatur l.15.ff.de nouationib. bis uerbis:* Si creditor pecuniam ſtipulatua fuerit, ſi ad diem pecunia ſoluta non fuerit: nouatione facta non committitur ſtipulatio. *Quarta exceptio eſt: Niſi ultra legitimum uſurarum modum pœnam quis ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur l.44.ff.de uſuris, biſce uerbis:* Pœnam pro uſuris ſtipulari nemo ſupra licitum uſurarum modū poteſt. *Concordat l.15.C.eod.tt.bis uerbis:* Cùm allegaa, oxotem tuam ea condiſione mille aureorum quantitatem ſumpſiſſe, ut ſi intta diem cettum debito ſatia non feciſſet, cum pœna quadrupli redderet quod accepit: iuris forma non patitur legem cōtractus iſtius ultra pœnam legitimarum uſurarum poſſe procedere. *Concordat item l.16.C.eod.tt.bis uerbis:* Cùm non frumentū, ſed pecuniam fœnori te accepiſſe alleges, ut certa modiatio tritici præſtaretur: ac niſi ia modiua ſua die fuiſſet oblatus, menſurarum additamentis in fraudem legitimarum uſurarum grauatum te eſſe contēdaa: potes aduerſua improbam petitionē competenti uti defenſione. *Huius exceptionis replicationes uide ſ̄.lib.36.cap.9.quæſt.2.reg.1. Quinta exceptio eſt: Niſi reus ad rem ipſam præſtandam non fuerit interpellatus. Hæc exceptio reprobatur l.22.ff.de action.& obligat. cuius uerba uide ſ̄.cap.6.except.6. Sexta exceptio eſt: Niſi per creditorem ſteterit, aut ſaltem non per promiſſorem, quo minus id quod ſub pœna promiſſum eſt, præſtiterit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.6.except.3. Septima exceptio eſt: Niſi eo tempore quo præſtandum eſt ſub pœna promiſſum, promiſſor mortuus ſit, eiusq́; hæreditas nondum ſit adita. Hæc exceptio reprobatur ſ̄.d.cap.6.except.7. Octaua exceptio eſt: Niſi principalis contractus, cui pœnalis ſtipulatio acceſſit, non ſubſiſtat. Hæc exceptio approbatur regula uulgari hac: Cum cauſa principalis nō ſubſiſtit, nec ea quæ ſequuntur,*

tur, locum habent, eiusq; exemplum proponitur l. 69. ff. de uerb. oblig. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 37. *Nona exceptio eſt: Niſi præſtitum ſit id quod ſub pœna eſt promiſſum. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi pro parte, non in ſolidum ſit præſtitum. de qua re uide ſ. lib. 36. cap. 6. reg. 3. except. 7. repl. 6.*

IIII. Regula: *Adſine actionis ex pœnali ſtipulatione remedium eſt, ut agatur ex contractu principali ad rem ipſam. de qua re uide ſ. cap. proxim. regula 6.*

DE STIPVLATIONE, REM habere licere: tertia ſpecie.

I. Regula: *Regulariter quidem ſtipulatio hæc, Rem habere licere: utilis eſt. quæ regula approbatur l. 38. in prin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Stipulatio iſta, Habere licere ſpondes? hoc continet, ut liceat habere, nec per quenquam omnino fiat, quo minus liceat nobis habere. Quæ res facit ut uideatur reus promiſiſſe, per omnes futurum ut tibi habere liceat. Videtur igitur alienum factum promiſiſſe. Nemo autem alienum factum promittendo obligatur: & ita utimur. Sed ſe obligat ne ipſe faciat, quo minus habere liceat: obligatur etiam ne hæres ſuus, uel quis cæterorum ſucceſſorum efficiat, ne habere liceat. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quis per alium habere licere promiſerit. quæ exceptio approbatur ibidem, his uerbis:* Sed ſi quis promittat per alium non fieri, præter hæredem ſuum: dicendum eſt, inutiliter eum promittere factum alienum. *Plura de hac exceptione, eiusq; replicationibus uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 24.* *Altera exceptio eſt: Niſi non ſuam rem, ſed alienam habere licere promiſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 38. §. quæſitum. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 3. exception. 28.* *Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus ſibi habere licere ſit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur d. l. 38. §. hi qui ſunt. ibi: ſed ſi ſeruus, his uerbis:* Si ſeruus fuerit ſtipulatus ſibi habere licere: quæſitum eſt, an rectè ſtipulatus uideatur? Et ait Iulianus libro LII. Digeſtorum: Si ſeruus ſtipuletur ſibi habere licere: aut per ſe non fieri quo minus habere ſtipulatori liceat, promittat: ſtipulatio (inquit) non committitur: quamuis auferri res ei, & ipſe auferre eandem poſsit. Non enim factum, ſed ius in hac ſtipulatione uertitur. Cùm uerò ſtipulatur, per promiſſorem non fieri, quo minus ſibi ire agere liceat? non ius ſtipulationis (inquit) ſed factum uerſatur. Sed mihi uidetur, licet iuris uerba contineat hæc ſtipulatio, Habere licere: tamen ſic eſſe accipiendum, ut in ſeruo & filiofamilias uideatur actum eſſe de poſſeſsione retinenda, aut non auferenda: & uires habet hæc ſtipulatio. Hæc quoque ſtipulatio, Poſsidere mihi licere ſpondes? utilis eſt: quam ſtipulationem an ſeruus poſsit utiliter in ſuam perſonam concipere, uideamus? Sed quamuis iure ciuili ſeruus non poſsideat: tamen ad poſſeſsionem naturalem hoc referendum eſt. Et ideo dubitari non oportet, quin & ſeruus rectè ita ſtipuletur. Planè ſi tenere ſibi licere ſtipulatus ſit ſeruus: utilem eſſe ſtipulationem conuenit. Licet enim poſsidere ciuiliter non poſsit: tenere tamen eos nemo dubitat. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruus promiſerit per ſe non fieri, quo minus alteri habere liceat. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed mihi uidetur, licet iuris uerba, &c.

II. Regula: *Declaratur ſtipulatio propoſita l. 38. §. ſed quatenus. ff. de uerbor. obligat. his uerbis:* Sed quatenus habere licere uidebitur? Si nemo controuerſiam faciat: hoc eſt, neque ipſe reus, neque hæredes eius hæredumúe ſucceſſores. *Declaratur item d. l. 38. §. habere, his uerbis:* Habere dupliciter accipitur. nam & eum habere dicimus, qui rei dominus eſt: & eum qui dominus quidem non eſt, ſed tenet. Denique habere rem apud nos depoſitam ſolemus dicere. *Concordat l. 188. ff. de uerb. ſignificat. cuius uerba uide ſ. lib. 50. cap. 4. in uerbo Habere.*

III. Regula: *Committitur ſtipulatio propoſita, ſi ſtipulatori de re controuerſia moueatur. quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed quatenus habere licere uidebitur? Si nemo controuerſiam faciat, &c. *Concordat l. 5. ibi: huius etiam. C. de contrah. ſtipulat. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 3. exception. 12. replicat. 3.* *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alius, non promiſſor controuerſiam faciat. Hæc exceptio approbatur l. 38. in prin. ff. de uerbor. obligationib. cuius uerba uide ſ. reg. 1 in prin.* *Altera exceptio eſt: Niſi alij quàm ſtipulatori controuerſia fiat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. cap. 6. except. 2.* *Tertia exceptio eſſe uidetur: Niſi non de proprietate, ſed de poſſeſsione uel alio iure actori fiat controuerſia. Hæc exceptio reprobatur d. l. 38. §. ſi quis fortè, his uerbis:* Si quis fortè non de proprietate, ſed de poſſeſsione nuda controuerſiam fecerit, uel de uſu fructu, uel de uſu, uel de quo alio iure eius quod diſtractū eſt: palàm eſt committi ſtipulationem. Habere enim non licet ei, cui aliquid minuitur ex iure quod habuit.

DE STIPVLATIONE POEnali, ſi eum aliter quàm ut filium obſeruaſſet: quarta ſpecie.

I. Regula: *Committitur hæc ſtipulatio, ſi promiſſor filium exhæredauerit, uel emancipauerit. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.132. ff de uerb. obligat. his uerbis*: Quidam cùm filium alienum ſuſciperet, tradenti promiſerat certam pecuniæ quantitatem, ſi eum aliter quàm ut filium obſeruaſſet. Quæro ſi poſtmodum eum de domo pepulerit, uel moriens nihil ei teſtamento reliquerit: an ſtipulatio committatur? & an quid interſit, utrum filius, an alumnus, uel cognatus agenti fuerit? Præterea quæro, ſi filium ſuum quis legitimè in adoptionem dederit, & ita (ut ſuprà ſcriptum eſt) ſtipulatio interceſſerit, eumque pater adoptiuus exhæredauerit uel emancipauerit: an ſtipulatio committatur? Paulus reſpondit: Stipulatio utilis eſt in utroque caſu. Igitur ſi contra conuentionem factum ſit, committetur ſtipulatio. Sed uideamus primùm in eo qui legitimè adoptauit, an poſsit committi, ſi eum exhæredauerit uel emancipauerit. Hæc enim pater circa filium ſolet facere. Igitur non aliter eum quàm ut filium obſeruauit. Ergo exhæredatus de inofficioſo aget. Quid ergo dicemus, ſi & meruit exhæredari & emancipari? Plenè & hoc remedio carebit. Quare ſic debet interponi ſtipulatio, ut ſi eum emancipaſſet uel exhæredaſſet, certum quid promitteret. Quo tamen caſu commiſſa ſtipulatione poteſt quæri, an exhæredato permittendum ſit de inofficioſo dicere, maximè ſi patri naturali hæres extitiſſet: & an uicto deneganda ſit ex ſtipulatu actio? Sed etſi ei qui ſtipulatus eſt, non debuit denegari uicto filio: nec ipſi deneganda erit debitæ pecuniæ executio. In eo autem qui non adoptauit, quem intellectum habeat hæc conceptio, Si eum aliter quàm ut filium obſeruaſſet: non perſpicio. An & hic exigimus exhæredationem uel emancipationem, res in extraneo ineptas? Sed etſi is qui legitimè adoptauit, nihil fecit contra uerba ſtipulationis, cùm utitur patrio iure: in eo qui hæc non fecit, licet ſuperuacuo, dici tamen poterit commiſſam eſſe ſtipulationem. *Ait Iuriſconſultus*: Sed etſi is qui legitimè adoptauit, nihil fecit contra uerba ſtipulationis, &c. *Hiſce uerbis cum ſequentibus propoſita regula approbatur. Cuius exceptio hæc eſt: Niſi promiſſor eum de quo promiſsio facta eſt, in locum filij adoptauerit. quæ exceptio approbatur uerbis ē. propoſitis hiſce*: Sed uideamus primùm in eo, qui legitimè adoptauit, an poſsit committi, &c.

II. Regula: *Is de quo ſtipulatio facta eſt, exhæredatus, de inofficioſo aget. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis ī. propoſitis hiſce*: Ergo exhæredatus de inofficioſo aget. &c.

DE DVOBVS REIS STIpulandi & promittendi. Cap. XII.

QVinta ſtipulationis ſpecies eſt, ſi duo pluresúe eandem rem promiſerunt, uel ſtipulati ſunt. de qua hic agendum.

I. Regula: *Qui dicantur rei ſtipulandi & promittendi, definitur Inſtitut. de duobus reis ſtipulan. in princip. his uerbis*: Et ſtipulandi & promittendi duo pluresúe rei fieri poſſunt. Stipulandi ita, ſi poſt omnium interrogationem promiſſor reſpondeat, Spondeo: utputa cùm duobus ſeparatim ſtipulantibus ita promiſſor reſpondeat, Vtrique ueſtrum dare ſpondeo. Nam ſi prius Titio ſpoponderit, deinde alij interroganti ſpondeat: alia atque alia erit obligatio, nec creduntur duo rei ſtipulandi eſſe. Duo pluresúe rei promittendi ita fiunt, Mæui decem aureos dare ſpondes? Et, Sei eoſdem decem aureos dare ſpondes? Si reſpondeant ſinguli ſeparatim, Spondeo. *Concordat l.1. ff. de duob. reis conſtit. his uerbis*: Qui ſtipulatur, reus ſtipulandi dicitur: qui promittit, reus promittendi habetur. *Exceptiones huius regulæ uide 3. regul. proxim.*

II. Regula: *Si duo ſint rei ſtipulandi, ſingulis in ſolidum competit actio. Item, ſi duo ſint rei promittendi, aduerſus ſingulos in ſolidum actio datur. quæ regula approbatur Inſtitut. d. tit. de duob. reis. §. ex huiuſmodi, his uerbis*: Ex huiuſmodi obligationibus & ſtipulationibus ſolidum ſingulis debetur, & promittentes ſinguli in ſolidum tenentur. In utraque tamen obligatione una res uertitur, & uel alter debitum accipiendo, uel alter ſoluendo omnium perimit obligationem, & omnes liberat. *Concordat l. 2. ff. de duobus reis, hiſce uerbis*: Cùm duo eandem pecuniam aut promi-

promiſerunt, aut ſtipulati ſunt: ipſo iure & ſingulis in ſolidum debetur, & ſinguli debent. Ideoque petitione acceptilationeq; unius, tota ſoluitur obligatio *Concordat item l.3.§.ubi duo.ff eod.tt.bis uerbis:* Vbi duo rei facti ſunt, poteſt uel ab uno eorum ſolidum peti. hoc enim eſt duorum reorum, ut unuſquiſq; eorum in ſolidum ſit obligatus, poſsitq; ab alterutro ſolidum peti. Partes autem & à ſingulis peti poſſe, nequaquam dubium eſt: quemadmodum & à reo & fideiuſſore petere poſſumus. Vtique enim cùm una ſit obligatio, una etiam ſumma eſt, ut ſiue unus ſoluat, omnes liberentur: ſiue ſoluatur ab altero, liberatio contingat. *Concordat item l.2. C. de duob. reis, hiſce uerbis:* Si duo pluresúe rei cuiuſdam traditione conuentionem in ſolidum inierint: cuicunq; eorum, quamdiu res in eadem cauſa permanſerit, ſi caſus obtulerit, actio in ſolidum competit. *Concordat item l.2.C.eod.tt.bis uerbis:* Creditor prohiberi non poteſt exigere debitũ, cum ſint duo rei promittendi eiuſdem pecuniæ, à quo uelit. Et ideo ſi probaueris te conuentũ in ſolidum exoluiſſe: Rector prouinciæ iuuare te aduerſus eum, cum quo communiter mutuam pecuniam accepiſti, non cunctabitur. *Concordat item l. 3.C.eod.tt.cuius uerba uide J.except.2. Planè regula propoſita uidetur mutata ac ſublata* Nouell. c. 99. *cuius uerba uide J. except 19. Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi duo pluresúe non ſtipulati ſint ſimul uel promiſerint, ſed alio modo ſe obligauerint uel contraxerint. Hæc exceptio reprobatur l. 9. in prin. ff. de duob. reis conſtit. bis uerbis:* Eandem rem apud duos pariter depoſui, utriuſq; fidem in ſolidum ſecutus, uel eandem rem duobus ſimul commodaui: fiunt duo rei promittendi. Quia non tantùm uerbis ſtipulationis, ſed & cæteris contractibus, ueluti emptione, uenditione, locatione, conductione, depoſito, commodato, teſtamento: utputa ſi pluribus hæredibus inſtitutis, teſtator dixit, Titius & Mæuius Sempronio decem dato. *Ait Iuriſconſultus:* Teſtamento utputa ſi pluribus hæredibus inſtitutis, &c. *Huic quodammodo contradicere uidetur l. 17. ff. eod tt. bis uerbis:* Siue à certis perſonis hæredum nominatim legatum eſt, ſiue ab omnibus excepto aliquo: Atilicinus, Sabinus & Caſsius pro hæreditarijs partibus in totum eos legatum debituros aiunt: quia hæreditas eos obliget. Idem eſt, cum omnes hæredes nominantur.

II. EXCEPTIO: *Niſi non ſit adiectum, ſingulos in ſolidum ſtipulatos uel ſpopondiſſe, uel reos ſtipulandi aut promittendi eſſe. Hæc exceptio approbatur l.11.§.cùm tabulis.ff.de duob.reis conſt. bis uerbis:* Cùm tabulis eſſet comprehenſum, illum & illum centum aureos ſtipulatos, neque adiectum, ita ut duo rei ſtipulandi eſſent: uirilem partem ſinguli ſtipulati uidebantur. Et econtrariò cum ita cautum inueniretur, Tot aureos rectè dari ſtipulatus eſt Iulius Carpius, ſpopondimus ego Antonius Achilleius & Cornelius: diuidi in partes uiriles debere dixi: quia non fuerat adiectum ſingulos in ſolidum ſpopondiſſe, ita ut duo rei promittendi fierent. *Concordat l.3.C. eod.tt. bis uerbis:* Exprimere debueras tuis precibus, utrum'ne in partem, an in ſolidum ſinguli uos obligaueritis, ac duo rei promittendi extiteritis: cum ſiquidem ab initio unuſquiſque pro parte ſit obligatus, egeri de contractu fidem non poſsit: ſi uerò in ſolidum, electio reſcripto adimi non debeat. *Concordat Nouell. c. 99. §. 1. bis uerbis:* Si quis mutua uice fideiuſſores accipiat aliquos, niſi adiecerit, ut unuſquiſque horum in ſolidum teneatur: omnes ex æquo actionem ſuſtinento.

III. EXCEPTIO: *Niſi non eodem, ſed diuerſo tempore ſtipulati ſint, uel promiſerint. Hæc exceptio approbatur l.12. in prin. ff. de duobus reis conſtit. hiſce uerbis:* Si ex duobus qui promiſſuri ſunt, hodie alter, alter poſtera die reſponderit: probatur non eſſe duos reos, ac ne obligatum quidem intelligi eum qui poſtera die reſpondit, cum actor ad alia negocia diſceſſerit uel promiſſor, licet peractis illis rebus reſponderit. *Concordat l.6.§.duo rei.ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ.cap.4.exception.20.replicat.1. Item concordat Inſt. eod. tt. in princip. ibi: nam ſi prius. cuius uerba uide ſ.reg.prox. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi modicum tempus interuenerit. Hæc replicatio approbatur d.§.duo rei.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ſtipulatio prætoria ſit. Hæc exceptio reprobatur l.24. ff. de duobus reis conſtit. hiſce uerbis:* Et ſtipulationum prætoriarum duo rei fieri poſſunt.

V. EXCEPTIO: *Niſi ex duobus promiſſoribus alter obligari non poſsit. Hæc exceptio approbatur exemplis l.12.§.fin. ff. d.tt bis uerbis:* Si à Titio & pupillo ſine tutoris authoritate ſtipulatus fuero eadem decem, uel ſeruo, & quaſi duos reos promittendi conſtitui: obligatum Titium ſolum Iulianus ſcribit: quanquam ſi ſeruus ſpopondiſſet, in actione de peculio eadem obſeruari deberent, ac ſi liber fuiſſet.

VI. EXCEPTIO: *Niſi mulier cum aliquo promiſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.17.§.fin.cum lege ſequente. ff. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Mulier & Titius, cũ in rem communem mutuarentur, eiuſdẽ pecuniẹ rei facti ſunt: non omnimodo mulierem pro parte ſocij uideri interceſsiſſe, Africanus dicebat. Nam ſi ob eam cauſam mutuati fuerint, ex qua, ſi creditor pecuniam non dediſſet, maius damnum mulier paſſura fuerat: ueluti quòd communis inſula fulta non eſſet, uel quòd fundus communis in publicum committeretur: potius eſſe ut ſenatuſconſulto locus non ſit. At ſi in aliquam emptionem mutua pecunia ſit accepta: tunc pro parte interceſsionem factam uideri. Et ideo creditorem partem duntaxat pecuniæ à muliere petere poſſe. Quòd ſi totum petierit, exceptione pro parte ſubmouebitur. Idem eſt, ſi pro debitore meo Titius & mulier duo rei interceſſerint.

VII. EXCEPTIO: *Niſi non ipſi rei, ſed ſeruus eorum communis ſit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur l.29.ff.de ſtipulat.ſeruor. his uerbis:* Si ſeruus communis ſic ſtipulatus ſit, Decem illi domino, eadem decem alteri dare ſpondes? dicemus, duos reos eſſe ſtipulandi.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi rei non ſibi, ſed ſeruo communi dari ſint ſtipulati. Et hæc exceptio reprobatur l.28. §. ſi ipſi. ff. de ſtipulat.ſeruor. his uerbis:* Si ipſi domini ſinguli eadem decem ſeruo communi dari fuerint ſtipulati, & ſemel reſponſum ſecutum fuerit: duo rei ſtipulandi erunt. Cùm placeat dominum ſeruo dari ſtipulari poſſe.

IX. EXCEPTIO: *Niſi operarum ſtipulatio facta ſit. Et hæc exceptio reprobatur l.5. ff. de duob. reis conſtituen. hiſce uerbis:* Nemo eſt qui neſciat, alienas operas promitti poſſe, & fideiuſſorem adhiberi in ea obligatione. Et ideo nihil prohibet, duos reos ſtipulandi conſtitui uel promittendi, ſicuti ſi ab eodem fabro duo rei ſtipulandi eaſdem operas ſtipulentur: & ex contrario, duo fabri eiuſdem peritiæ eaſdem operas promittere intelliguntur, & duo rei promittendi fieri.

X. EXCEPTIO: *Niſi id quod in ſtipulationem deducitur, in ſingulis perſonis proprium intelligatur: ut dos, uſusfructus, &c. Hæc exceptio approbatur l.15.in prin.ff.de duob. reis conſtituen. hiſce uerbis:* Si id quod ego & Titius ſtipulamur, in ſingulis perſonis proprium intelligatur: non poterimus duo rei ſtipulandi conſtitui: ueluti cùm uſumfructum, aut dotis nomine dari ſtipulamur. Idque & Iulianus ſcribit.

XI. EXCEPTIO: *Niſi res quæ alterius ſtipulatoris eſt, in ſtipulationem deducatur. Hæc exceptio approbatur d. l.15. §.1. his uerbis:* Iulianus ait, Si Titius & Seius decem, aut Stichum qui Titij ſit, ſtipulati fuerint: non uideri eos duos reos ſtipulandi, cùm Titio decem tantùm, Seio Stichus aut decem debeantur. Quæ ſententia eò pertinet, ut quamuis uel huic uel illi decem ſoluerit, uel Seio Stichum: nihilominus alteri obligatus maneat. Sed dicendum eſt, ut ſi decem alteri ſoluerit, ab altero liberetur.

XII. EXCEPTIO: *Niſi unus promittat quanto minus ab altero ſtipulator conſequi poteſt. hi enim duo non ſunt rei promittendi. quæ exceptio approbatur l. 116. ibi: Paulus notat. ff. de uerbor. obligationib. cuius uerba uide 3. lib. 48. cap. 3. queſtion. 10. regula 1. exception. 3.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi alius purè promittat, alius in diem uel ſub conditione. Hæc exceptio reprobatur l.7. ff. de duob. reis conſtit. cuius uerba cum concordantibus uide 3. lib. 36. cap. 14. reg. 1. except. 6.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi cùm apud duos deponeretur, unus culpam quoq; promiſerit, alter non. Hæc exceptio approbatur l.9. §. ſed ſi quis. ff. de duob. reis conſtituen. his uerbis:* Si quis in deponendo penes duos paciſcatur, ut ab altero culpa quoque præſtaretur: uerius eſt non eſſe duos reos, à quibus impar ſuſcepta eſt obligatio. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum ambo culpam promiſiſſent, alteri poſtea pacto culpa ſit remiſſa. quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Non idem probandum eſt, cùm duo quoque culpam promiſiſſent, ſi alteri poſtea pacto culpa remiſſa ſit: quia poſterior conuentio, quæ in alterius perſona interceſſit, ſtatum & naturam obligationis, quæ duos initio reos fecit, mutare non poteſt. Quare ſi ſocij ſint, & communis culpa interceſſerit: etiam alteri pactum cum altero factum proderit.

XV. EXCEPTIO: *Niſi duobus interrogatis, unus tantùm reſponderit. Hæc exceptio approbatur l.6.in princip.ff.de duob. reis conſtituen. his uerbis:* Duos reos promittendi facturus, ſi utrunque interrogauero, & alter duntaxat reſponderit: uerius puto, eum qui reſponderit, obligari. neque enim ſub conditione interrogatio in utriuſque perſona fit, ut ita demum obligetur, ſi alter quoque reſponderit.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi cùm ita interrogati eſſent, Spondetis? reſpondeant, Spondeo: aut interrogati, Spondes? reſpondeant, Spondemus. Hæc exceptio reprobatur l. 4. ff. de duob. reis, his uerbis:* Duo rei promittendi, ſiue ita interrogati, Spondetis? reſpondeant, Spondeo, aut ſpondemus: ſiue ita interrogati, Spondes? reſpondeant, Spondemus: rectè obligantur.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi uni reo promittendi pecunia numerata ſit, alteri non. Hæc exceptio reprobatur l. 4. C. de duob. reis, hiſce uerbis:* Propter mutuam uni datam pecuniam alijs reis promittendi factis, ob non numeratam ſibi pecuniam obligationem remitti deſiderio poſtulantium iura refragantur.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi ex alterius rei facto agatur. Hæc exceptio reprobatur l. 18. ff. de duob. reis, hiſce uerbis:* Ex duobus reis eiuſdem Stichi promittẽdi factis, alterius factum alteri quoq; nocet.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi alter reus promittendi præſens quoq; ſit, & ſoluendo exiſtat. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 99. his uerbis:* Scimus pridem nos legem de electione mandatorum, fideiuſſorum, ac reorum conſtitutæ pecuniæ tuliſſe: quæ tametſi multas, & in commune omnibus collatoribus noſtris utiles legislationes complectitur, in præſentia tamen & alia quapiã expoſitione, & neque ignobili contemnendaq;, nec communibus reipub. uſibus inutili conſtituta appendice indigere nobis uiſa eſt. Si quis enim mutua uice fideiuſſores accipiat aliquos, niſi adiecerit, ut unuſquiſque horum in ſolidum teneatur: omnes ex æquo actionem ſuſtinento. Quod ſi & tale aliquid adiectum fuerit, conſeruator quidem pactum conuentum, non tamen protinus ab initio ſinguli in ſolidum exiguntor: ſed interim pro parte, pro qua quiſque tenetur. procedito autem is etiam contra reliquos, ſi modò ſoluendo & in loco præſtò ſint. Et quidem ſi ita ſe res habere uideatur, ut & omnes illi ſoluendo ſint, & in rem præſentem conuenire queant: periculum cuique illorum immineto, ut quod ſub alternante fideiuſſione creditum eſt, id pro ſua quiſque parte, ex qua omnino tenetur, obnoxius præſtet, neque æs alienum commune priuatum alicui onus efficitor. Si reliqui uerò ſiue quidam ex ijs, ſiue in partem ſiue in ſolidum ſoluendo non uideantur, aut etiam abſentes ſint: in illud etiam tenetor obnoxius, quod ab alijs recipi non potuit. Ita enim & illius pacti conuenti ratio conſeruabitur, neque actor aliquod ſuſtinebit damnum, & ut maximè ignorante eo qui hos habet obnoxios, aliquid illi inter ſe pacti ſint, nihilominus unuſquiſque tenebitur, quemadmodum initio ſcripto comprehenſum fuit, non habiturus licentiam ut artibus, uel dolis, uel tranſactionibus tranſcendat ea quæ conuenerant. Si in ijſdem utrique præſentes abſentesue ſint locis: ſancimus ut qui cauſæ audientiam accommodat, & protinus illos in ius produci iubeat, & tam communiter cauſam examinet, quàm communem etiam proferat ſententiam. Ita enim rei omnes in diſquiſitionem uocabuntur, & debiti exactio ſimul iuſto, ſimul legitimo procedet ordine. Si magiſtratus non ſit qui ſui audientiam præbet, ſed alius quiſpiam: damus licentiam uel hic competenti iudici ea de re adito, uel in prouincia his denunciatis clariſſimo præſidi, aut etiam competenti iudici, ut per cohortem ſuam compellant & illos adeſſe iudicio, & partem eius fieri, ne quid omnino ſacræ huic noſtræ legi impedimento incidat. His omnibus obtinentibus in contractibus poſteriore tempore & à poſitione legis celebrandis. Nam quod modò præterijt, id ante ipſum propoſitis de hoc legibus relinquimus. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram declarantur legem, ea ſtudeto excellentia tua effectui & fini tradere. *Ait Imperator:* Scimus pridem nos legem tuliſſe. *Scilicet Nouell. c. 4. de qua ʒ. lib. 45. capite 5.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi cùm res duobus commodata eſſet, re furto ablata, unus ex ijs agens duplum ſit conſecutus. Hæc exceptio approbatur l. 7. ff. commodati. cuius uerba uide ʒ. libro proximo, capite 5. quæſtione 3. regula 5.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi creditor à ſingulis partem uirilem acceperit. Hæc exceptio approbatur l. 18. C. de pactis, hiſce uerbis:* Si creditores ueſtros ex parte debiti admiſiſſe quenquam ueſtrûm pro ſua perſona ſoluentem probaueritis: aditus Rector prouinciæ pro ſua grauitate, ne alter pro altero exigatur, prouidebit.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi creditor unum elegerit. hoc enim caſu actio aduerſus alterum illi uidetur deneganda. Sed hæc exceptio reprobatur l. ult. ibi: Idem'que in duobus reis. C. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ʒ. libro 48. capite 17. regula 1. exception. 6. replicat. 3.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi creditor ſingulos pro parte conuenire uelit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ubi duo. ibi: partes autem. ff. de duob. reis conſtit. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin. Concordat l. 11. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Reos promittendi uice mutua fideiuſſores non inutiliter accipi conuenit. Itaq; reos ſtipulandi actionem ſuam diuidere ſi uelit (neque enim diuidere cogendus eſt) poterit eũdem ut principalẽ reum, item eum qui fideiuſſor pro altero extitit, in partes conuenire: non ſecus ac ſi duos promittendi reos diuerſis actionibus conueniret. *Hæc de ſecunda regula eiusq; exceptionibus ſint dicta.*

III. *Regula: Vno reorum promittendi liberato, liberatur & alter. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 48. cap. 4. quæſt. 4. reg. 2.*

DE EO QVOD CERTO LOco dari oportet. Cap. XIII.

SExta ſtipulationis ſpecies eſt de ſoluendo in certo loco: ex qua oritur actio arbitraria, de qua hic agendum.

I. *Ratio & uſus huius actionis proponitur l. 1. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Alio loco, quàm in quem ſibi dari quiſq; ſtipulatus eſſet, non uidebatur agendi facultas competere. Sed quia iniquum erat, ſi promiſſor ad eum locum, in quem daturum ſe promiſiſſet, nunquam accederet (quod uel data opera faceret, uel quia alijs locis neceſſariò diſtringeretur) non poſſe ſtipulatorem ad ſuum peruenire: ideo uiſum eſt utilem actionem in eam rem comparare. *Concordat l. 1. ff. eod. tt. his uerbis:* Ideo in arbitrium iudicis refertur hæc actio, quia ſcimus quàm uaria ſint precia rerum per ſingulas ciuitates regionesq;, maximè uini, olei, frumenti. pecuniarum quoque licet uideatur una atque eadem poteſtas ubique eſſe: tamen alijs locis facilius & leuibus uſuris inueniuntur, alijs difficilius & grauibus uſuris. *Concordat item Inſt. de actionib. §. loco plus. ibi: propter quam cauſam. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 8. reg. 9.*

II. GENVS.

Arbitraria eſt actio. quæ regula approbatur Inſt. de actionibus. §. præterea quaſdam. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 4. quæſt. 2. diuiſ. 8. Concordat l. 3. ff. de eo quod certo loco. cuius uerba uide ſ. quæſtion. prox.

III. CAVSAE EX QVIbus datur hæc actio.

I. *Cauſa: Si quis certo loco rem dari ſit ſtipulatus. Hæc cauſa approbatur l. 2. §. 1. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Hæc actio ex illa ſtipulatione uenit, ubi ſtipulatus ſum à te Epheſi decem dari.

II. *Cauſa: Si quis alio loco, quàm in quem ſtipulatio facta eſt, agat, non facta mentione eius loci de quo conuenit: reo per hanc actionem ſuccurritur in id quanti ſua intereſt ſuo loco actum eſſe. quæ cauſa approbatur l. 2. in prin. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Arbitraria actio utriuſq; utilitatem continet, tam actoris quàm rei. Quòd ſi rei intereſt: minoris fit pecuniæ condemnatio, quàm intentatum eſt. At ſi actoris, maioris. *Concordat d. l. 2. §. nunc de officio, his uerbis:* Nunc de officio iudicis huius actionis loquendum eſt: utrum quantitati contractus debeat ſeruire, an uel excedere uel minuere quantitatem debeat: ut ſi intereſſet rei Epheſi potius ſoluere, quàm eo loco quo conueniebatur, ratio eius habeatur. *Item concordat inſt. de actionib. §. loco plus. ibi: propter quam. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 8. regula 9. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi actor ſuo loco, in quem ſtipulatio facta eſt, agat. tunc enim quamuis non faciat mentionem eius loci, rectè tamen agit. quæ exceptio approbatur Inſtit. d. uerſ. propter quam, in fine. Secunda exceptio eſt: Niſi Epheſi aut Capuæ dari ſit ſtipulatus. tunc enim ſi in alterutro horum loco petat, non habet neceſſe alterius loci mentionem facere. quæ exceptio approbatur l. 2. §. ſi quis Epheſi, cum ſequentibus. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Si quis Epheſi decem aut Capuæ hominem dari ſtipulatus experiatur: non debet detracto altero loco experiri, ne auferat loci utilitatem reo. Scæuola libro XV. Quæſtionũ ait, non utiq; ea quæ tacitè inſunt ſtipulationibus, ſemper in rei eſſe poteſtate: ſed quid debeat, eſſe in eius arbitrio, an debeat non eſſe: & ideo nec locum eſſe. Qui Stichum aut Pamphilum promittit, eligere poſſe quam ſoluat, quamdiu ambo uiuunt. Cæterùm ubi alter deceſſit, extingui eius electionem, ne ſit in arbitrio eius an debeat: dum non uult uiuum præſtare, quem ſolum debet. Quare & in propoſito eum qui promiſit Epheſi aut Capuæ, ſi fuerit in eius arbitrio ubi ab eo petatur, conueniri non potuiſſe. Semper enim alium locum electurum. Sic euenire ut ſit in ipſius arbitrio an debeat. Quare putat poſſe ab eo peti altero loco & ſine loci adiectione. Damus igitur actori electionem petitionis. Et generaliter definit Scæuola, petitorem electionem habere ubi petat: reum, ubi ſoluat, ſed ante petitionem. Proinde mixta (inquit) rerum alternatio, locorum alternationi, ex neceſsitate facit actoris electionem, & in re propter locum.

Alioquin

Alioquin tollis ei actionem, dum uis teſeruare reo optionem. *Tertia exceptio eſt: Niſi Epheſi & Capuæ dari ſit ſtipulatus. Hæc exceptio reprobatur d.l.2.§.ſi quis ita.his uerbis:* Si quis ita ſtipuletur, Epheſi & Capuæ: hoc agit, ut Epheſi partem, & Capuæ partem petat. *Reliquas exceptiones uide J. cauſa proxima.*

III. *Cauſa: Si alio loco, quàm quo dare promiſit, ſoluat debitor. Hæc cauſa approbatur l.unica. C.ubi conueniatur qui certo loco, his uerbis:* Qui certo loco ſeſe ſoluturum pecuniam obligat, ſi ſolutioni ſatis non fecerit: arbitraria actione & in alio loco poteſt conueniri, in qua uenit æſtimatio quòd alterutrius interfuit ſuo loco potius quàm in eo, in quo petitur, ſolui. *Concordat l.2. in prin. ff. de eo quod certo loco. cuius uerba uide ſ.cauſa proxim.in princip. Item concordat d.l.2. §.iulianus, his uerbis:* Iulianus Labeonis opinionem ſecutus, etiam actoris habuit rationem, cuius interdum potuit intereſſe Epheſi recipere. Itaque utilitas quoque actoria ueniet. Quid enim ſi traiecticiam pecuniam dederat, Epheſi recepturus, ubi ſub pœna debebat pecuniam, uel ſub pignoribus: & diſtracta pignora ſunt, uel pœna commiſſa mora tua? uel aliquid fiſco debebatur, & res ſtipulatoria uiliſſimo diſtracta eſt? *Item concordat l.1.ff.eod.tit. cuius uerba uide ſ.quæſt.1. Concordat item l.7.in fine.ff.eod.tit. cuius uerba uide J.quæſtion.7.reg.1. Concordat item l.9.ff.eod.tit.his uerbis:* Is qui certo loco dare promittit, nullo alio loco, quàm in quo promiſit, ſoluere inuito ſtipulatore poteſt. *Huius regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima exceptio eſt: Niſi eo loco agatur, ubi ut ſolueretur conuenit. Hæc exceptio approbatur l.4. in princip. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Quòd ſi Epheſi petetur, ipſa ſola ſumma petetur, nec amplius quid: niſi quid ſtipulatus eſt, uel ſi temporis utilitas interuenit. *Secunda exceptio eſt: Niſi ibi ubi ſoluendum eſt, pecunia actori ſit oblata, uel depoſita, uel de ſoluendo eo loci caueatur. Hæc exceptio approbatur d.l.4.§.interdum, his uerbis:* Interdum iudex, qui ex hac actione cognoſcet (cum ſit arbitraria) abſoluere reum debet, cautione ab eo exacta de pecunia ibi ſoluenda, ubi promiſſa eſt. Quid enim ſi ibi uel oblata pecunia actori dicatur, uel depoſita, uel ex facili ſoluenda: non'ne debebit interdum abſoluere? in ſumma, æquitatem ante oculos habere debet iudex, qui huic actioni addictus eſt. *Tertia exceptio eſt: Niſi non ſtipulatio facta ſit, ut certo loco ſoluatur: ſed uel hæres à teſtatore iuſſus ſit, uel mutua pecunia data, ut certo loco reddatur. Hæc exceptio reprobatur l.5. cum lege ſequente. ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Si hæres à teſtatore iuſſus ſit certo loco quid dare, arbitraria actio competit. Et ſi mutua pecunia data fuerit, ut certo loco redderetur. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi in bonæ fidei contractu conuenit ut certo loco ſoluatur. hoc enim caſu arbitraria actio non competit, ſed bonæ fidei actio. Quæ diſtinctio approbatur l.7.ff.eod.tit. cuius uerba uide J.quæſtione ultim. Quarta exceptio: Niſi debitum ſolutum ſit. Hæc exceptio reprobatur l.2.§.idem Iulianus.ff. de eo quod certo loco, his uerbis:* Iulianus tractat, an is qui Epheſi ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſt: ſi alibi Titio ſoluatur, nihilominus poſsit intendere ſibi dari oportere? Et ſcribit liberationem non contigiſſe, atq; ideo peti poſſe quod intereſt. Marcellus autem & aliàs tractat, & apud Iulianum notat, poſſe dici, etſi mihi alibi ſoluatur, liberationem contigiſſe, quamuis inuitus accipere non cogar. Planè ſi non contingat liberatio, dicendum eſt ſupereſſe petitionem integræ ſummæ: quemadmodum ſi quis inſulam alibi feciſſet, quàm ubi promiſerat, in nihilum liberaretur. Sed mihi uidetur ſummæ ſolutio diſtare à fabrica inſulæ. Et ideo quod intereſt ſolum petendum. *Contradicere uidetur l.ultim. in fine. ff. eod.tit. cuius uerba uide J. exceptione proxim. Quinta exceptio eſt: Niſi poſt commiſſam ſtipulationem propoſitam fideiuſſor ſit acceptus. Hæc exceptio uidetur approbari d.l.ultim. his uerbis:* Si poſt moram factam, quo minus Capuæ ſolueretur, cùm arbitraria uellet agere, fideiuſſor acceptus ſit eius actionis nomine: uideamus nè ea pecunia, quæ ex ſententia iudicis accedere poteſt, non debeatur, nec ſit in obligatione adeò ut nunc quoque ſorte ſoluta, ueluti ſi Capuæ petatur, arbitrium iudicis ceſſet? niſi quis dicat, ſi iudex centum & uiginti condemnare debuerit: centum ſolutis ex uniuerſitate, tam ex ſorte quàm ex pœna ſolutum uideri: ut ſuperſit petitio eius quod excedit ſortem, & accedat pœna pro eadem quantitate. Quod non puto admittendum: tanto magis quòd creditor accipiendo pecuniam, etiam remiſiſſe pœnam uideatur.

IIII. ADVERSVS QVOS datur actio propoſita?

I. *Regula, De mandatore, proponitur l.41. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Si (ut proponitur) cùm pecunia mutua daretur, ita conuenit ut in Italia ſolueretur: intelligendū mandatorem quoque ſimili modo contraxiſſe.

I I. *Regula, De fideiuſſore, proponitur l.8.ff.de eo quod certo loco, his uerbis*: Centum Capuæ dare ſtipulatus fideiuſſorem accepiſti. Ea pecunia ab eo ſimiliter ut ab ipſo promiſſore peti debebit: id eſt, ut ſi alibi quàm Capuæ petantur, arbitraria agi debeat, iſq; tanti æſtimetur, quanti eius uel actoris interfuit eam ſummã Capuæ potius quàm alibi ſolui. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi per reum, non per fideiuſſorem ſteterit, quo minus pecunia debito loco ſoluatur. Hæc exceptio approbatur ibidem, his uerbis*: Nec oportebit (quòd fortè per reum ſteterit, quo minus tota centum Capuæ ſolueren tur) obligationẽ fideiuſſoris augeri. Neq; enim hæc cauſa rectè comparabitur obligationi uſurarum. Ibi enim duæ ſtipulationes ſunt, hic tantùm una pecuniæ creditæ, circa cuius executionem æſtimationis ratio arbitrio iudicis committitur. Eiuſq; differentiæ manifeſtiſsimum argumentum eſſe puto, quòd ſi poſt moram factam pars pecuniæ ſoluta ſit, & reliquũ petatur: officium iudicis tale eſſe debeat, ut æſtimet quãti actoris interſit eam duntaxat ſummam quæ peteretur, Capuę ſolutam eſſe.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. *Regula, De eo quod actoris intereſt, proponitur l.2.in prin.ff.de eo quod certo loco. cuius uerba uide ſ̃. queſt.3. cauſa 2. in prin. Concordat d.l.2. §.fin.cuius uerba uide ſ̃.lib.36. cap.8.reg.2. Item concordat l. unica, in fine. C. ubi conueniatur qui certo loco. cuius uerba uide ſ̃. queſt. 3. cauſa 3. in prin. Item concordat Inſt.de actionib. §.loco plus. ibi:in qua ſcilicet. cuius uerba uide ſ̃.lib. 36. cap.8. reg.9.*

I I. *Regula: Sorte alibi ſoluta, non tota ſumma, ſed intereſſe tantùm manet in obligatione. Quæ regula approbatur l.2.§. idẽ Iulianus. ff.de eo quod certo loco. cuius uerba uide ſ̃.queſtion. 3. cauſa 3. except.4.*

VI. ADIVNCTVM OFFIcium iudicis in hac actione.

Aequitatem ante oculos habere debet. Quæ regula approbatur l.4.in fine. ff. de eo quod certo loco.cuius uerba uide ſ̃.d.cauſa 3.exc.2.

VII. ADFINIA REMEdia.

I. *Regula: Bonæ fidei actio, ſi in aliquo contractu bonæ fidei de loco ſolutionis conuenit, competit, non actio propoſita. Quæ regula approbatur l.7.ff.de eo quod certo loco, his uerbis*: In bonæ fidei iudicijs, etiamſi in contrahendo cõuenit, ut certo loco quid præſtetur, ex empto uel uendito, uel depoſiti actio competit, non arbitraria. Si tamen certo loco condicturũ ſe quis ſtipulatus ſit: hac actione utendum erit.

I I. *Regula: Actio principalis ibi, ubi ſolutio facienda fuit, etiam inſtitui poteſt. Quæ regula approbatur l.122.in prin. ff. de uerb.obligat. his uerbis*: Qui Romæ pecuniam mutuam acceperat ſoluendam in longinqua prouincia poſt menſes tres, eamq́ue ibi dari ſtipulanti ſpoponderat, poſt paucos dies Romæ teſtatò creditori dixit, paratum ſe eſſe Romæ eam numerare, detracta ea ſumma, quam creditori ſuo uſurarum nomine dederat: quæſitum eſt, cùm integram ſummam, in quam ſtipulatione obligatus eſt, obtulerit: an eo loco, in quo ſoluenda promiſſa eſt, ſua die integra peti poſsit? Scæuola reſpondit, poſſe ſtipulatorem ſua die ibi, ubi ſoluendam ſtipulatus eſſet, petere.

DE PRAETORIIS STIPVlationibus. Cap. XIIII.

SEptima *ſtipulationis ſpecies eſt ſtipulatio prætoria, de qua in genere hic agendum, ſingulis eius ſpeciebus ſuis locis ſubiectis.*

I. *Definitio prætoriarum ſtipulationum proponitur l. 5. §. prætoriæ. ff. de uerbor. obligation. cuius uerba cum concordantibus uide ſ̃. capite 2. diuiſ.1.*

II. DIVISIONES PRAETOriarum ſtipulationum, & ſpecies.

I. *Diuiſio proponitur l.1.in prin. ff. de prætorijs ſtipulationibus, his uerbis*: Prætoriarũ ſtipulationum tres uidentur eſſe ſpecies, iudiciales, cautionales & communes. Iudiciales eas dicimus, quæ propter iudicium interponuntur, ut ratum fiat, ut iudicatum ſolui, & ex operis noui nunciatione. Cautionales autem ſunt, quæ inſtar actionis habent, & ut ſit nouatio intercedunt: ut de legato ſtipulationes, & de tutela, & ratam rem habere, & damni infecti. Communes ſunt ſtipulationes, quæ fiunt iudicio ſiſtendi cauſa. Et ſciendum eſt, omnes ſtipulationes natura ſui cautionales eſſe. hoc enim agitur in ſtipulationibus, ut quia cautior ſit & ſecurior interpoſita ſtipulatione.

I I. *Diuiſio proponitur d. l.1. §. ſtipulationum, uſq; ad §. fin. his uerbis*: Stipulationũ iſtarum prætoriarum quædam ſunt, quæ ſatiſdationem exigunt, quædam quæ nudam repromiſsionem. Sed perpaucæ ſunt, quæ nudam repromiſsionem habent: quibus

quibus enumeraris apparebit, cæteras nô eſſe repromiſsiones, ſed ſatiſdationes. Stipulatio iſta ex operis noui nonciatione aliâs ſatiſdationem, aliâs repromiſsionê habet. Videamus ergo ex qua operis noui nunciatione ſatiſdari oporteat, & quemadmodum ſatiſdetur. Nanque de eo opere, quod in priuato factum erit, ſatiſdari: de eo quod in publico, repromitti oportet. Sed & hi quidem qui ſuo nomine cauent, repromittunt: qui alieno, ſatiſdant. Item ex cauſa damni infecti interdum repromittitur, interdum ſatiſdatur. Nam ſi quid in flumine publico fiat, ſatiſdatur: de ædibus autem repromittitur. Stipulatio duplæ repromiſsio eſt, niſi conuenerit, ut ſatiſdetur.

III. *Diuiſio proponitur & declaratur l.2. ff. de pretorijs ſtipulationibus, his uerbis:* Prætoriæ ſtipulationes aut rei reſtitutionem continent, aut incertam quantitatem. Reſtitutionem rei: ſicuti ſtipulatio ex operis noui nunciatione, qua cauetur ut opus reſtituatur. Ideoque ſiue actor ſiue reus deceſſerit, pluribus hæredibus relictis, uno uincente uel uicto, totum opus reſtitui debebit. quamdiu enim aliquid ſupereſt, tamdiu non poteſt uideri opus reſtitutum. Incertam quantitatem continet ſtipulatio Iudicatum ſolui, & rem ratam dominum habiturum, & damni infecti, & his ſimiles: in quibus reſpondetur, ſcindi eas in perſonas hæredû: quamuis poſſit dici, ex perſona hæredum promiſſoris non poſſe deſcendentem à defuncto ſtipulationem diuerſam conditionem cuiuſque facere. At in contrarium ſumma ratione fit, ut uno ex hæredibus ſtipulatoris uincente, in partem eius committatur ſtipulatio. hoc enim facere uerba ſtipulationis, Quanti ea res eſt. Sed ſi unus ex hæredibus promiſſoris totá rem poſſideat, in ſolidum eum damnandum, Iulianus ſcribit. In quantum autem ipſe ea ſtipulatione, uel fideiuſſores, & an omnino teneantur, dubitari poteſt? Et uidendum ait, ne non committatur. Sed ſi lite conteſtata poſſeſſor deceſſerit: unum ex hæredibus non maiore ex parte damnandum, licet totum fundû poſsideat, quàm ex qua parte hæres eſt. *Hactenus diuiſiones & ſpecies pretoriarum ſtipulationum propoſitæ ſunt. De ſingulis autem ſpeciebus (ut dixi) ſuis locis copioſius tractatur.*

III. PROPRIA PRAETOriarum ſtipulationum.

I. Regula: *Legem accipiunt de mente pretoris, nihilq; in illis eſt immutandum. Quæ regula approbatur l.52. in prin. ff. de uerbor. obligat. his uerbis:* In conuentionalibus ſtipulationibus contractui formâ contrahentes dant. Enimuerò prætoriæ ſtipulationes legem accipiunt de mente prætoris, qui eas propoſuit. Denique in prætorijs ſtipulationibus nihil immutare licet, neq; addere neq; detrahere.

II. Regula: *Pretoris eſt addere, detrahere uel immutare in his ſtipulationibus: item cognoſcere an ſtipulatio hæc ſit interponenda, nec ne? Quæ regula approbatur l.1. §. fin. ff. de pretorijs ſtipulationibus, his uerbis:* Quòd ſi ſit aliqua controuerſia: utputa ſi dicatur, per calumniá deſiderari ut ſtipulatio interponatur: ipſe prætor debet ſuper ea ſummàtim cognoſcere, & cautum iubere, aut denegare. Sed & ſi quid uel addi, uel detrahi, uel immutari in ſtipulatione oporteat: prætoriç erit iuriſdictionis.

III. Regula: *Pretoris eſt interpretatio in his ſtipulationib. eiusq; mens æſtimanda eſt. Quæ regula approbatur l.8. ff. de prætorijs ſtipulat. cuius uerba uide ſ. cap. 9. reg. 10.*

IIII. CAVSAE, EX QVIbus cauendum.

Cauſæ ex quibus cauendum, uide in ſingulis ſtipulationis ſpeciebus: ut in ſtipulatione, Ratam rem haberi, Iudicatum ſolui, Rem pupilli ſaluam fore; &c. Quarum cauſarum exceptio generalis hæc eſt: Niſi ſemel ſit cautum. Quæ exceptio ut ipſo iure ſubſiſtit, ita recipit replicationem hanc: Niſi cautum eſſe deſierit. Quæ replicatio approbatur l. 4. ff. de prætorijs ſtipulationibus, his uerbis: Prætoriæ ſtipulationes ſæpius interponuntur, cum ſine culpa ſtipulatoris cautum eſſe deſijt.

V. QVOMODO SEV QVO cautionis genere cauendum?

Regulariter quidem non niſi per fideiuſſores cauendum. Quæ regula approbatur l. 7. in prin. ff. d. tit. his uerbis: Prætoriæ ſtipulationes perſonas deſiderant pro ſe interuenientium: neque pignoribus quis, neque pecuniæ, uel auri, uel argenti depoſitione in uicem ſatiſdationis fungitur. *Concordat l.1. §. ſtipulationum ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. diuiſ. 2. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nomine noui operis, quod in publico fit, caueatur. tunc enim ſufficit nuda repromiſſio. Quæ exceptio approbatur d. §. ſtipulationum. ibi: nanq; de eo. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi quis non ſuo, ſed alieno nomine de opere publico caueat. hic enim ſatiſdare debet. Quæ replicatio approbatur d. §. ſtipulationû. ibi: ſed & hi quidem. Altera exceptio eſt: Niſi de damno infecto ædium nomine caueatur. tunc enim ſufficit nuda* repro-

repromiſſio. Quæ exceptio approbatur d. §. ſtipulationum. ibi: item ex cauſa. Tertia exceptio eſt: *Niſi ſtipulatio duplæ interponatur. Quæ exceptio approbatur d. §. ſtipulationum. ibi: ſtipulatio duplæ.* Quarta exceptio eſt: *Niſi fideiuſſores habere nō poßit. tunc enim iuratoria cautio ſufficit. Quæ exceptio approbatur in caſu Nouell. c. 112. §. cæterùm. ibi: quòd ſi dicat. cuius uerba uide ſ. lib. 6. cap. 7. quæſt. 2. in prin.*

VI. QVID SEV DE QVA re cauendum?

I. Regula: *Aut ut res reſtituatur, aut ut incerta ſumma præſtetur, cauendum. Quæ regula approbatur, ſimul & declaratur l. 2. ff. de prætorijs ſtipulationibus. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 2. diuiſione 3.*

II. Regula: *In iis ſtipulationibus, in quibus de incerta ſumma, ſeu quanti ea res eſt, cauendum: commodius eſt certam pœnam ſtipulari. Quæ regula approbatur l. ult. ff. de prætorijs ſtipulationibus, his uerbis:* In huiuſmodi ſtipulationibus, quæ quanti ea res eſt, promiſsionem habent: commodius eſt certam ſummam comprehendere: quoniam difficilis probatio eſt, quanti cuiuſque interſit, & ad exiguam ſummā deducitur. *Concordat Inſt. de uerb. obligat. §. non ſolùm. ibi: & in huiuſmodi. cuius uerba uide ſ. cap. 2. diuiſ. 2.*

VII. QVIBVS CAVENdum?

Et procuratoribus caueri poteſt. Quæ regula approbatur l. 3. ff. de prætorijs ſtipulat. his uerbis: Generaliter in omnibus prætorijs ſtipulationibus & procuratoribus ſatiſdatur. *Hactenus de prætorijs ſtipulationibus. Sed & plura ad eas pertinentia uide ſ. in tractatu ſtipulationum generali. De obligationibus igitur, quæ uerbis contrahuntur, tam in genere, quàm in ſpecie ſatis ſit dictum: nunc de obligationibus quæ re conſiſtunt, eſt diſpiciendum.*

DIGESTORVM LIBER TRICESIMVSNONVS:

DE OBLIGATIONIBVS QVAE re contrahuntur, earumq́ actionibus.

DE MVTVO. Cap. I.

PRimò, *etymologia mutui ſeu ratio nominis proponitur l. 2. §. appellata. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Appellata eſt mutui datio ab eo, quòd de meo tuum fiat. Et ideo ſi de meo tuum non fiat, non naſcitur obligatio. *Concordat Inſt. quib. mod. re contrah. obligat. §. 1. his uerbis:* Quoniam nobis non eædem res; ſed aliæ eiuſdem naturæ & qualitatis reddūtur, inde etiam mutuum appellatum eſt: quia ita à me tibi datur, ut ex meo tuum fiat: & ex eo contractu naſcitur actio, quæ uocatur condictio.

II. PROPRIVM MVtui.

I. Regula, *De ſubiecto mutui, proponitur Inſt. quib. mod. re contrah. oblig. §. 1. his uerbis:* Mutui datio in ijs rebus conſiſtit, quæ pondere, numero, menſura conſtant: ueluti uino, oleo, frumento, pecunia numerata, ære, argento, auro: quas res aut numerando, aut metiendo, aut adpendendo in hoc damus, ut accipientium fiant. *Concordat l. 1. §. re contrahitur. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Re contrahitur obligatio mutui datione. Mutui autem datio conſiſtit in his rebus, quæ pondere, numero, menſura conſtant: ueluti uino, oleo, frumēto, pecunia numerata: quas res in hoc damus, ut accipientis fiant, poſtea alias recepturi eiuſdem generis & qualitatis. *Item concordat l. 2. §. mutui. ff. ſi certū petatur, his uerbis:* Mutui datio conſiſtit in his rebus, quæ pondere, numero, menſura conſtant: quoniā earum rerum datione poſſumus in creditum ire: quia in genere ſuo functionē recipiunt per ſolutionem potius quàm per ſpeciem. Nam in cæteris rebus ideo in creditum ire nō poſſumus, quia aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt.

II. Regula: *In mutuo aliud pro alio, eiuſdem tamen generis, ſoluitur. Quæ regula proponitur uerbis iam dictis hiſce:* Quia in genere, &c. *Concordat d. l. 2. in prin. his uerbis:* Mutuum damus recepturi non eandem ſpeciem quam dedimus (alioquin commodatum erit, aut depoſitum) ſed idem genus. Nam ſi aliud genus, ueluti ſi pro tritico uinum recipiamus: non erit mutuum. *Concordat Inſt. quib. mod. re contrah §. 1. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. Cōcordat itē Inſt. eod. tt. §. uē is cui. ibi: ſed is ab eo. cuius uerba cum concordantib. uide ȷ. quæſt. 4.*

III. Regula: *Mutui datione transfertur rei dominium. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox.*

IIII. *Differētia mutui & crediti proponitur l. 2. §. creditum. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Creditum à mutuo eo differt, quo genus à ſpecie.

cie. Nam creditū conſiſtit etiam extra eas res, quæ pondere, numero, menſura continentur: ſicoti etſi eandem rem recepturi ſumus, creditū eſt. Item mutuum non poteſt eſſe, niſi proficiſcatur pecunia: creditum autem fit interdū, etiamſi nihil proficiſcatur: ueluti ſi poſt noptias dos promittatur. In mutui datione oportet dominū eſſe dantem. Nec obeſt quòd filiusfamiliâs & ſeruus dâtes peculiares numos obligant. Id enim tale eſt, quale ſi uolontate mea tu des pecuniam. Nam mihi actio adquiritur, licet numi mei non fuerint. Verbis qooq; credimus, quodam actu ad obligatiooem comparandam ioterpoſito: oeluti ſtipulatione.

IIII. *Differentia mutui & cōmodati proponitur Inſt. quib. mod. re contrab. oblig. §. item is cui, his uerbis:* Is cui res aliqua utenda datur, id eſt cōmodatur, re obligatur, & tenetur commodati actione. Sed is ab eo qui mutuum accepit, loogè diſtat. Naoq; non ita res datur, ut eius fiat: & ob id de ea re ipſa reſtitueoda tenetur. Et is quidē qui mutuum accepit, ſi quolibet fortuito caſu amiſerit quod accepit: ueluti incendio, ruina, naufragio, aut latronū hoſtiumúe incurſu: nihilominus obligatus remanet. At is qui uteodom accepit, ſanè quidem exactā diligentiā cuſtodiendæ rei præſtare iubetur, nec ſufficit ei tātam diligentiā adhibuiſſe, quantam ſuis rebus adhibere ſolitus eſt: ſi modò alius diligērior poterat eam rem cuſtodire. Sed propter maiorem uim, maioresúe caſos non tenetur: ſi modò non ipſius culpa is caſus interuenit. Alioqui ſi id quod tibi cōmodatū eſt domi, peregrè tecum ferre malueris, & uel incurſu hoſtium prædonumúe, uel naufragio amiſeris: dobium non eſt, quio de reſtituēda ea re teneatis. *Concordat l. 1. §. is quoq; cui. ff. de act. & obligat. his uerbis:* Is quoq; cui rem aliquam cōmodamus, re nobis obligatur: ſed is de ea ipſa re quam acceperit, reſtituenda tenetur. Et ille quidē qui mutuū accepit, ſi quolibet caſu quod accepit amiſerit: nihilominus obligatus permanet. Is uerò qui utendū accepit, ſi maiore caſu, cui infirmitas humana reſiſtere non poteſt (ueluti incendio, ruina, naufragio) rem quam accepit amiſerit: ſecurus eſt. Aliâs tamen exactiſsimam diligentiā cuſtodiæ rei præſtare cōpellitur. Nec ſufficit ei eandem diligentiam adhibere, quam in ſuis rebus adhibeat, ſi alius diligentius cuſtodire potuerit. Sed & in maioribus caſibus, ſi culpa eius interueniat, tenetur: ueluti ſi quaſi amicos ad cœnam inuitaturus, argentum quod in eam rem uteodum acceperit, peregrè proficiſcēs ſecum portare uoluerit, & id aut naufragio, aut prædonum hoſtiumúe incurſu amiſerit. *Concordat item l. 2. in prin. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. reg. 2. Hactenus de ipſo mutuo, nunc de eius actione dicendum.*

DE CERTI CONDICTIONE EX MUTUO. Cap. II.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS, cum eius exceptionibus.

SI mutuum datum ſit, datur condictio certi ex mutuo. Quæ regula approbatur Inſt. quibus mod. re contrab. obligat. §. 1. in fine. cuius uerba uide cap. proxim. in prin. Huius autem regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. EXCEPTIO: *Niſi non dominus mutuum dederit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ȝ. except. 13.*

II. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus mutuum dederit. Hæc exceptio reprobatur, certis tamē conditionib. ȝ. d. except. 13. repl. 4.*

III. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs mutuum dederit. Et hæc exceptio reprobatur l. 2. §. in mutui. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillus crediderit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi pecunia à pupillo credita conſumpta ſit. Quæ replicatio approbatur l. 19. §. ſi pupillus. ff. ſi certum petatur: cuius uerbà uide ȝ. ead. quæſt. in fin. repl. gener.*

V. EXCEPTIO: *Niſi furioſus crediderit. Hæc exceptio ipſo quidē iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi pecunia ſit conſumpta, uel in rem debitoris uerſa. Hæc replicatio approbàtur l. 12. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si à furioſo, cùm eum compotem mentis eſſe putares, pecuniam quaſi mutuam acceperis, eaq; in rem tuam uerſa fuerit: condictionem furioſo adquiri, Iulianus ait. Nam ex quibus cauſis ignorantibus nobis actiones adquiruntur, ex iiſdem etiam furioſo adquiri. *Concordat l. 21. in princip. ff. de action. & obligation. cuius uerba uide ſ. libro 36. capite tertio, exceptione ſecunda, replicatione 3.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi rector prouinciæ, uel aliquis ex iis qui circa eum ſunt, crediderit. Hæc exceptio approbatur l. 31. ff ſi certum petatur, his uerbis:* Principalibus conſtitutionibus cauetur, ne hi qui prouinciam regunt, quiúe circa eos ſunt, negocientur, mutuam pecuniam dent, fœnusúe exerceaot. *Concordat l. 3. C. eod. tit. his uerbis:* Eos qui officia adminiſtrant, neque per ſe neque per ſuppoſitas perſonas tempore offi-

cij ſui

cij ſui in prouincia fœnus agitare poſſe, ſæpe reſcriptum eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi officiales ſint perpetui. Quæ replicatio approbatur l.34.ff.d.tt.his uerbis:* Præſidis prouinciæ officiales, qui perpetui ſuut, mutuam pecuuiam dare, & fœuebrem exercere poſſunt.

VII. EXCEPTIO: *Niſi rectori prouinciæ mutua pecunia ſit data. Hæc exceptio reprobatur d.l.34.in fine,his uerbis:* Præſes prouinciæ mutuam pecuniam fœuebrem ſnmete non ptohibetur.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi quis iudici mutuam pecuniam dederit. Hæc exceptio approbatur l. penultim. C. ſi certum petatur, his uerbis:* Quiſquis iudici fœnebrem pecuniam mutuauerit, ſi iu ptouincia fuerit uerſatus, quaſi emptor legum atque ptouinciæ: uel ſi quis collectarius honotia precium dederit ambienti, exilij pœna unà cum ipſo iudice plectetnt.

IX. EXCEPTIO: *Niſi filiofamiliâs mutua pecunia data ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur* J.*cap.prox.*

X. EXCEPTIO: *Niſi pupillo creditum ſit. Hæc exceptio approbatur l.58. ff. de act. & obligat.his uerbis:* Pupillus mutuam pecuniam accipiendo, ne quidem iure natutali obligatut. *Ait Iuriſconſultus:* Ne qnidem iute naturali. *De hoc uide* ſ.*lib.36.cap.3. except.1. repl.2. Planè huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pupillus ea pecunia locupletior ſit factus. Quæ replicatio approbatur l. 4. §. ſi quis pupillo. ff. de doli mali except. cuius uerba uide* ſ.*d.except.1.repl.3. Altera replicatio eſt: Niſi creditor pupillo hæres extiterit. Quæ replicatio approbatur l. 95. §. aditio. ibi: aliquando. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide* J.*lib. 48. cap.18.reg.1. Plures huiuſmodi replicationes uide* ſ. *d. exceptione 1.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi debitori, qui conſilium fraudandorum creditorum inijt, creditum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 9. ff. de priuilegijs credit.his uerbis:* Ait ptætor, Quod poſtea contractum erit, quàm is cuius bona uenierint, conſilium fraudandi teceperit, ſciente eo qui contraxerit: ne actio eo nomine detur.

XII. EXCEPTIO: *Niſi perdituro pecuniam quis crediderit. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. ſi adoleſcens. ff. mandati. cuius uerba uide* J.*lib.43.cap.12.quæſt.3.except.5.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi aliena pecunia credita ſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. in mutui. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide* ſ. *cap. proxim. quæſt.3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pecunia ſit conſumpta. Quæ replicatio approbatur l.12.§.fin.cum lege ſequente. ff. ſi certum petatur,his uerbis:* Si alienam pecuniam credendi cauſa quis dederit, deinde furere cœperit, & conſumpta ſit ea pecunia: condictionem furioſo adquiri, Iulianus ait. Nam & ſi fur uumos tibi credendi animo dedit, accipieuris non facit: ſed conſumptis eis condictio naſcitur. Vude Papinianus lib. VIII. Quæſt. ait: Si alieuos uumos mutuos tibi dedi, non ante mihi teneris, quàm ſi eos conſumpſeris. Quòd ſi per partes eos conſumpſeris: an per partes tibi condicam, quæritur? & ait, me condicturum, ſi admouitus fueris alieuos numos fuiſſe. Ideo per partes cõdicam: quia nondum totos conſumptos compererim. *Concordat l.19.§. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Omnino qui alienam pecuniam ceedendi cauſa dat, conſumpta ea habet obligatum eum qui accepit: item qui in ſolutum dedit, liberatur ab eo qui accepit. *Concordat item l.23.§.fin. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide* ſ. *lib. 36. cap.2. except. 2.repl.3. Altera replicatio eſt: Niſi is qui alienam pecuniã credidit, eam ſibi reddi ſit ſtipulatus. Quæ replicatio approbatur l.2.C.d.tt.his uerbis:* Quãuis pecuniam tuam Aſclepiades ſuo uomine crediderit: ſtipulaudo tamẽ ſibi ius obligarionis quæſiuit: quam pecuniam ut poſsis petete, mãdatis tibi ab eo actionibus conſequeris. *Concordat l.42. §. quod ſi ſtipulatus. ibi: quod ſi ſibi. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide* J.*repl.5. Tertia replicatio eſt: Niſi quis alienam pecuniam crediderit eius nomine, cuius pecunia eſt. Hæc replicatio approbatur l.4. C. d.tt.his uerbis:* Si abſentis pecuniam nomiue eius fœuori dediſti, ac reprobato nomine mandatis actionibus expeciris: præſes ptouinciæ iuriſdictionem ſuam præbebit. Idem ſi ceſſare mandatum animaduertit, urilem tibi aduerſus debitorem actiouem eo nomiue competere non negabit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi mortuo domino crediderit. De qua re uide* J.*repl.5. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus uel filiusfamiliâs peculiarem pecuniam crediderit. Hæc replicatio approbatur l. 2. §. in mutui. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide* ſ.*cap.prox.quæſt.3. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus fugitiuus crediderit. Altera duplicatio eſt: Niſi contra uoluntatem domini ſeruus crediderit. Quæ duæ duplicationes approbãtur l.11.§.fin. ff.d.tt. his uerbis:* Si fugitiuus ſeruus numos tibi crediderit: an condicere tibi numos dominus poſsit, quæritur? Et quidem ſi ſeruus meus, cui conceſſa eſt peculij adminiſtratio, crediderit tibi: erit mutua. Fugitiuus autem uel alius ſeruus contra uoluntatem domini credendo, non facit accipieutis. Quid ergo? uindicari uumi poſſunt, ſi extant: aut ſi dolo malo deſinant

uant poſsideri, ad exhibẽdum agi. Quòd ſi ſioe doio malo conſumpti ſunr: condicere ribi porero. *Harum duplicationum triplicatio hæc eſt: Niſi pecunia credita ſine dolo malo ſit conſumpta. Quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi ſine dolo maio.&c: *Quinta replicatio eſt: Niſi mandatu uel uoluntate domini pecuniam eius quis crediderit. Quia replicatio approbatur d.§. in mutui. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi mortuo demum domino mandante, crediderit. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 41. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Eius qui in prouincia Stichum ſeruum calendario præpoſuerat, Romæ teſtamentum recitatum eſt, quo idem Stichus liber & ex parte hæres erat ſcriptus: qui ſtatus ſui ignarus pecuniaa defuncti aut exegit sur credidit, ut iorerdum & ſtipularetur, & pignota acciperet: couſulebatut quid de his iuris eſſet? Placebat, debitores quidem, qui ei ſoiuiſſent, liberatos eſſe, ſi modò ipſi quoque dominum deceſsiſſe ignoraſſent. Earum autem ſummatum oomine, quę ad Stichum perueniſſent, familiæ ercıſcundæ quidem actionem noo competere cohæredibus, ſed negociorum geſtorum dati debere: Quas uerò pecunias ipſe crediditſſer: eas nõ ex maiore parte, quàm ex qua ipſe hæres eſſer, alienatos eſſe. Nam etſi tibi in hoc dederim numos, ut eos Sticho credas, deinde mortuo me ignorans dederis: accipientis non facies. Neque enim ſicut illud teceptũ eſt, ut debitotes ſoluẽtes ei liberentur: ita hoc quoq; receptum, ut credendo numos alienet. Quare ſi nulla ſtipulatio interueniſſer, neque cteditam pecuniam pro parte cohæredis peti poſſe, neque pignora teneri. Quòd ſi ſtipulatus quoq; eſſet: teferre quemadmodum ſtipulatus eſſet. Nam ſi nominatim fortè Titio domino ſuo mortuo iam dati ſtipulatus eſſer: ꝓcul dubio inutiliter eſſe ſtipulatum. Quòd ſi ſibi dari ſtipulatus eſſet, dicẽdum hæreditati eum adquiſijſſe. Sicut enim nobiſmetipſis ex re noſtra per eos qui liberi uel alieni ſerui bona fide ſeruiunt, adquiritur: ita hæreditati quoq; ex re hæreditaria adquiri. Poſt aditá uerò à cohæredibus hæreditatem, non æquè idem dici, utique ſi ſcietint eum ſibi cohæredem datum: quoniam tunc non poſſent uideri poſſeſſores bonæ fidei eſſe, qui nec poſsidendi animum haberent. Quòd ſi proponatur cohæredes eius id ignoraſſe (quòd fortè ipſi quoque ex neceſſarijs fuerint) poteſt adhuc idem reſponderi. Quo quidem caſu & illud euenturum, ut ſi ſuæ conditionia cohæredes iſte ſeruus habeat: inuicem bona fide ſeruire uideantur. *Sexta replicatio eſt: Niſi is qui alienam pecuniam credidit, poſtea domino pecuniæ hæres extiterit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quàm ex qua ipſe hæres eſſet. &c. *De qua re uide plura ſ. lib. 22. cap. 4. cauſa 1. except. 1. Septima replicatio eſt: Niſi cùm hæres legatam pecuniam credidiſſet, legatarius legatum poſtea repudiauerit. Quæ replicatio approbatur l. 8. §. item ſi legatã. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. libro 37. cap. 3. exception. 28. repl. 1.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi communem pecuniam ſocius crediderit. Hæc exceptio approbatur l. 16. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si ſocius propriam pecuniam mutuam dedit: omnimodo crediram facit, licet cæteri diſſenſerint. Quòd ſi communem numerauerit: non alıàs creditam efficit, niſi cæteri quoq; conſentiant: quia ſuæ partis tantùm alienationem habuit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cæteri ſocij cõſerint. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi cæteri quoq; coosentiãt: *Altera replicatio eſt: Niſi pro parte, quam credens ſocius in pecunia credita habet: pro ea enim mutuũ conſiſtit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quia ſuæ partis tantùm alienationem habet. *Concordat l. 13. §. fin. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide j. queſtion. prox. reg. 4. Item concordat l. 94. in prin. ibi: ſin autem cõmunes. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide j. lib. 48. cap. 9. except. 18. repl. 6.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi pecuniam à pupillo ſibi creditam uel ſolutam, alij crediderit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, tanquam aliena pecunia credita: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi pecunia ab eo cui data eſt, conſumpta ſit. quæ replicatio approbatur l. 19. §. fin. ibi: quapropter. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide j. ead. quæſt. in fin. 3 repl. gener.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi hæres pecuniam alij legatam crediderit. Hæc exceptio eadem ratione ſubſiſtit, qua ſuperior proxima: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi legatarius poſtea legatum repudiauerit. Quæ replicatio approbatur l. 8. §. item ſi legatam. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. lib. 37. cap. 3. except. 28. repl. 1.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi nudo pacto, non numerata pecunia de mutuo conuenerit. Hæc exceptio approbatur l 2. §. creditum. ibi: item mutuum. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex alia cauſa debitori cũ creditore cõuenerit, ut pecunia quam debet, mutua ſibi cõcedatur. Quæ replicatio approbatur l. 15. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Singularia quædam præcepta ſunt circa pecuniam creditam. Nam ſi tibi debitorem meum iuſſero dare

pecuniam: obligatis mihi, quamuis numos meos non acceperis. Quod igitur in duabus perſonis recipitur, hoc & in eadẽ perſona recipiendum eſt: ut cùm ex cauſa mandati pecuniam mihi debeas, & conuenerit ut crediti nomine eam retineas: uideatur mihi data pecunia, & à me ad te profecta. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſtipulatio non interuenerit. Quæ duplicatio approbatur l.4.C.ſi certum petatur, his uerbis:* Si ex precio debitæ quantitatis facta nouatione per ſtipulationem, uſuras licitas ab eo contra quem ſupplicas, ſtipulatus es: falſa mutuæ datæ quantitatis demonſtratio præmiſſa, cùm obligationis ſubſtantia non defecerit, quo minus uſque ad modum placitum uſuræ poſsint exigi, nihil nocet. Si uerò citra uinculum ſtipulationis tãtùm mutuam pecuniam datam conſcriptum eſt, & eius præſtari fœnus conuenit: ſimulatis pro infectis habitis, huiuſmodi placitum nihil de præcedenti mutauit obligatione. *Concordat l.34. in prin. ff. mandati, his uerbis:* Qui negocia Lucij Titij procurabat, cum à debitoribus eius pecuniam exegiſſet, epiſtolam ad eum miſit, qua ſignificaret certam ſummam ex adminiſtratione apud ſe eſſe, eamq; creditam ſibi ſe debiturum cum uſuris ſemiſsibus: quæſitum eſt, an ex ea cauſa pecunia credita peti poſsit: & an uſuræ peti poſsint? Africanus reſpondit, non eſſe creditam. Alioquin dicendum, ex omni contractu nuda pactione pecuniam creditam fieri poſſe. Nec huic ſimile eſſe, quòd ſi pecuniam apud te depoſitam conuenerit ut creditam habeas, credita fiat: quia tunc numi qui mei erant, tui fiant. Item quòd ſi à debitore meo iuſſero te accipere pecuniam, credita fiat: id enim benignè receptum eſt. His argumento eſſe eum qui cum mutuam pecuniã dare uellet, argẽtũ uendendum dediſſet, nihilo magis pecuniam creditam rectè petiturum: & tamen pecuniam ex argento redactam, periculo eius fore qui accepiſſet argentum. In propoſito igitur dicendum, actione mandati obligatũ fore procuratorem: ut quãuis ipſius periculo numi fuerint, tamen uſuras de quibus conuenerit, præſtare debeat. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi ſine ſtipulatione conuenerit, ut pecunia depoſita depoſitario credita ſit. Quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec huic ſimile eſſe, &c. *Concordat l.9.§.fin.ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Depoſui apud te decem, poſtea permiſi tibi uti. Nerua & Proculus etiam antequam moueantur, condicere quaſi mutua tibi hæc poſſe aiunt. Et eſt uerum, ut & Marcello uidetur. Animo enim cœpiſſe poſsidere. Ergo trãſit ad eum periculum, qui mutuam rogauit, & poterit ei condici. *Huius triplicationis quadruplicatio hæc eſt: Niſi cùm ab initio depoſiti, deponens depoſitario conceſſerit, ſi uellet pecunia uteretur, pecunia nondum ſit mota. Hæc quadruplicatio approbatur l.10.ff.d.tt. his uerbis:* Quòd ſi ab initio, cùm deponerem, uti tibi (ſi uoles) permiſero, creditam non eſſe antequam mota ſit: quoniam in debitum iri non eſt certũ. *Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi aliud pro pecunia datum ſit uendendum, ut precium in cauſam mutui uerteretur. Hæc replicatio approbatur l.11.in prin. ff. ſi certũ petatur, his uerbis:* Rogaſti me ut tibi pecuniam crederem, ego cum non haberem, lancem tibi dedi, uel maſſam auri, ut eam uenderes, & numis utereris. Si uẽdideris, puto mutuã pecuniam factam. Quòd ſi lancem uel maſſam ſine tua culpa perdideris antequã uẽderes: utrum mihi, an tibi perierit, quæſtionis eſt? Mihi uidetur Neruæ diſtinctio uerisſima, exiſtimãtis multũ intereſſe, uenalem habui hanc lancẽ uel maſſam, nec ne? ut ſi uenalẽ habui, mihi perierit, quẽadmodum ſi alij dediſſem uendendam. Quòd ſi non fui hoc propoſito ut uenderem, ſed hæc cauſa fuit uendendi, ut tu utereris: tibi eam perijſſe, & maximè ſi ſine uſuris credidi. *Concordat l.8.C. ſi certum petatur. cuius uerba uide ĩ.lib.36.cap.9.quæſt.2.reg.1.except.16. Contradicit l.34.in princip. ibi: his argumento.ff.mandati. cuius uerba uide ſ.repl.proxim. dupl.1. Planè huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi res uendita non ſit, aut uendita quidem ſit, ſed precium nondum receptum. tunc enim non condictio mutui, ſed præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ duplicatio approbatur l.20.in prin.ff. de præſcriptis uerbis. his uerbis:* Rogaſti me, ut numos tibi mutuos darem: ego cum non haberem, dedi tibi rem uendendam, ut precio utereris. Si non uendidiſti, aut uendidiſti quidem, pecuniam autem non accepiſti mutuam: utilius eſt ita agere (ut Labeo ait) præſcriptis uerbis, quaſi negocio quodam inter nos geſto proprij contractus. *Tertia replicatio eſt: Niſi mutuum petenti dictum ſit, ut à debitore pecuniam acciperet, uel debitor petenti dare iuſſus ſit. Hæc replicatio approbatur l.34. in princip. ibi: item quod ſi à.ff.mandati. cuius uerba uide ſ.repl.1.dupl.1. Concordat l.15.in princip.ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ĩ. replicat. 1. in prin. Concordat item l.32.ff.eod.tt. cuius uerba uide J. exceptio. 19. replic.1.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi pecunia creditori à debitore ita ſit donata, ut ei ſtatim mutua daretur. Hæc exceptio ſtricto quidẽ iure approbatur,*

batur, reprobatur uerò æquitatis ratione l. 20. ff. ſi certum petatur, his uerbis: Si tibi pecuniam donaſſem, ut mihi eandem crederes: an credita fieret? Iulianus dixit, in huiuſmodi ꝑpoſitionibus nō proprijs uerbis nos uti. Nam talem contractum neque donationem eſſe, neque pecuniam creditam. Donationem non eſſe, quia non ea mente pecunia daretur, ut omnimodo penes accipientem maneret. Creditam non eſſe, quia exoluēdi cauſa daretur magis, quàm alterius obligandi. Igitur ſi is qui pecuniam hac conditione accepit, ut mihi in creditum daret, acceptam dederit: non fore creditam. Magis enim meum accepiſſe intelligi debeo. Sed hæc intelligenda ſunt propter ſubtilitatem uerborum. Benignius tamen eſt utrunq; ualere. *Cōcordat l. 14. §. ea lege. ff. de donationib. his uerbis:* Ea lege donationis cauſa Titio pecunia numerata, ut ſtatim donatori mutuo detur, non impeditur dominij translatio: ac propterea numis iiſdem donatori creditis, nouum dominium in his quæritur.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi error interuenerit. Hæc exceptio approbatur exemplis l. 18. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si ego pecuniam tibi quaſi donaturus dedero, tu quaſi mutuam accipias: Iulianus ſcribit, donationem non eſſe. Sed an mutua ſit, uidendum eſt? Et Vlpianus puto nec mutuam eſſe, magiſq; numos accipientis non fieri, cùm alia opinione acceperit. Quare ſi eos conſumpſerit, licet condictione teneatur, tamen doli exceptione uti poterit: quia ſecundum uoluntatem dantis numi ſunt conſumpti. Et ſi ego quaſi deponens tibi dedero, tu quaſi mutuum accipias: nec depoſitum nec mutuum eſt. Idem eſt, etſi tu quaſi mutuam pecuniam dederis, ego quaſi commodatam oſtentandi gratia accepi. Sed in utroque caſu conſumptis numis, condictioni ſine doli exceptione locus erit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cùm creditor debitorem ſuum ei qui mutuum rogauerat, promittere iuſſiſſet, is tanquam ab alterius debitore ſit ſtipulatus. Quæ replicatio approbatur l. 12. ff. eod. tit. his uerbis:* Si & me & Titium mutuam pecuniam rogaueris, & ego meū debitorem tibi promittere iuſſerim: tu ſtipulatus ſis, cùm putares eūm Titij debitorem eſſe: an mihi obligaris? ſubſiſto. Siquidem nullum negocium mecum cōtraxiſti. Sed propius eſt, ut obligari te exiſtimem, nō quia pecuniam tibi credidi (hoc enim, niſi inter cōſentiētes, fieri nō poteſt) ſed quia pecunia mea ad te peruenit: eam à te mihi reddi, bonum & æquum eſt.

XX. EXCEPTIO: *Niſi ex die, in diē, uel ſub conditione mutuum ſit contractum. Hæc exceptio reprobatur l. 7. cum lege ſequente. ff. ſi certū petatur, his uerbis:* Omnia quæ inſeri ſtipulationibus poſſunt, eadem poſſunt etiam numerationi pecuniæ. Ideo & conditiones. Proinde mutui datio interdum pendet, ut ex pōſt facto confirmetur. Veluti ſi dem tibi mutuos numos, ut ſi conditio aliqua extiterit, tui fiant, ſiſq; mihi obligatus.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi illicitas uſuras creditor ſorti miſcuit. Hæc exceptio reprobatur l. 20. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 9. quæſt. 2. reg. 1. except. 16.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi creditor pro pecunia aliam rem diuerſi generis reddi pactus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. in prin. ff. ſi certū petatur. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 2. Plura de hac re uide ſ. d. reg. 2.*

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi ſtipulatio de reddendo mutuo interceſſit. tunc enim uerborum obligatio eſt, non realis. Quæ exceptio approbatur l. 126. §. Chryſogonus. ibi: ſupereſt. ff. de uerb. oblig. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. reg. 5. exc. 2. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſtipulatio ſit inutilis. Quæ replicatio approbatur d. uerſ ſupereſt. Cui concordat l. 9. §. numerauit, cum ſequentib. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 1. reg. 8. Concordat item l. 3. C. de contrah. ſtipul. cuius uerba uide ſ. lib. 17. cap. 3. except. 26. repl. 14.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi in mutuo ex meo tuum nō fiat. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 1. cuius ſpecies eſt ſ. except. 11.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi debitor uſuras ſoluat. Hæc exceptio approbatur l. 13. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 12. cap. 13. reg. 5.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi pecunia mutua data, ſine dolo uel culpa debitoris perierit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. quib. mod. re cōtrah. obligat. §. item is cui. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 4. Concordat l. 1. §. is quoq; ff. de act. & obligat. cuius uerba uide d. quæſt. 4. Concordat item l. 11. C. ſi certum petatur, his uerbis:* Incendium ære alieno non exuit debitorem. *Planè admittitur exceptio propoſita in traiectitia pecunia, ſi conuenerit ut creditoris periculum ſit. Quæ diſtinctio approbatur l. 6. ibi: ſed cùm traiectitia. ff. de nautico fœnore, his uerbis:* Cùm traiectitia pecunia ita datur, ut non aliâs petitio eius creditori competat, quàm ſalua nauis intra ſtatuta tempora peruenerit: ipſius crediti obligatio, nō exiſtēte cōditione, defeciſſe uidetur. *Huius diſtinctionis replicatio prima hæc eſt: Niſi nō ſpecialiter cōuenerit de periculo à creditore ſuſtinēdo. Hæc replicatio approbatur l. ult. C. de nautico fœnore, his uerbis:* Traiectitiæ quidē

pecuniæ, quæ periculo creditoris mutuò datur,ceſus,antequam ad deſtinatum locum nauis perueniat, ad debitorem non pertinet. Sine huiuſmodi uerò conuentione infortunio naufragij debitor nō liberabitur. *Altera replicatio eſt:Niſi antequam nauem nauigare conuenit,pecunia perierit. Hæc replicatio approbatur l. 3. ff. de nautico fœnore, his uerbis:* In nautica pecunia ex eo die periculum ſpectat ad creditorem, ex quo nauem nauigare conuenit. *Tertia replicatio eſt: Niſi poſt diem quàm de quo conuenit, pecunia perierit. Hæc replicatio approbatur l.4. in prin. ff.d.tt. cuius uerba uide ſ.lib 36.cap.9.quæſt.2.reg. 1. except.3. repl.2. Concordat item l.6. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J.lib.40. cap.4. cauſa 11. Huius replicationis duplicatio hæc uidetur eſſe:Niſi ſeruus creditoris,exigendis pecunijs præpoſitus,cōſenſerit ultra diem præſtitutum nauigari. Quæ tamen duplicatio reprobatur,ſub conditione tamen, l.122. §. Callimachus. ff. de uerb.obligat. his uerbis:* Callimechus mutnam pecuniam neuticam accepit à Sticho ſeruo Seij in prouincia Syria,in ciuitete Beryto, uſq; Brentefinm:idque creditum eſſe in omnea nauigij dies dncentos, ſub pignoribus & hypothecie mercibus à Beryto competetie, & Brenteſium perferendis,& quas Brenteſio empturus eſſet, &per nauem Beryto inuecturus: conuenitque inter eos,uti cum Callimachus Brenteſium perueniſſet,inde idus Septembres,quæ tunc proximæ futuræ eſſent, alijs mercibus emptie, & in neuem miſais, ipſe in Syriam per neuigium proficiſcatur: aut ſi intra diem ſupreſcriptum non repataſſet merces, nec eneuigaſſet de ee ciuitete: redderet uniuerſam continuò pecuniam quaſi perfecto nauigio, & præſtaret ſumptus omnes perſequentibus eam pecuniam, uti in urbem Romam eam deportarent: eamque ſic rectè dati fieri,fide roganti Sticho ſeruo Lucij Titij promiſit Callimachus.Sed cum ante idus ſuprascriptae ſecundū conuentionē mercibus in nauem impoſitis, cum Erote conſerno Stichi, quaſi in ꝓuinciam Syriam peruenturus, enauigauerit:quæſitum eſt, neue ſubmerſe, cùm ſecundum cantionem Callimechus mercee Beryto perferendas in nauem miſiſſet eo tempore, quo iam pecuniam Brenteſio reddere Romam perferendam deberet: an nihil proſit Erotis conſenſus,qui cum eo miſſus erat, cuique nihil amplius de pecunia ſupraſcripta poſt diem conuentionie permiſſum uel mandatum erat, quàm ut eam receptam Romam perferret: & nihilominus actione ex ſtipulatu Callimachus de pecunie domino Stichi teneatur? Scæuola reſpōdit, ſecundum ee quæ proponerentur,teneri. Item quæro, ſi Callimacho poſt diem ſupraſcriptam nauiganti Eros ſupraſcriptus ſeruus conſenſerit: an actionem domino ſuo ſemel adquiſitam adimere potuerit? Reſpondit, non potuiſſe: ſed fore exceptioni locum, ſi ſeruo arbitrium datum eſſet, eam pecuniam quocunque tempore in quemuis locum reddi. *Quarta replicatio eſt: Niſi non tempeſtate maris pecunia perierit, ſed quia nauis incidit in commiſſum fiſco. Hæc replicatio approbatur l.3. C.de nautico fœnore,his uerbis:* Cùm proponas te nauticum fœnus ea conditione dediſſe, ut poſt neuigium quod in Africam dirigi debitor adſeuerabat, in Salonitenorum portum naue delata,fœnebris pecunia tibi redderetur: ita ut nauigij duntaxat,quod in Africam deſtinabatur, periculum ſuſceperis: perque id uicium debitoris, non loco quidem nauigij ſeruato,illicitis comparatis mercibus, ee quæ neuis continebat,fiſcum occupaſſe: amiſſarum mercium detrimentum,quod non ex marinæ tempeſtatis diſcrimine, ſed ex præcipiti auaricia & inciuili debitoris audacia accidiſſe adſeueratur, adſcribi tibi iuris publici ratio non permittit.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hactenus exceptiones aduerſus cauſam condictionis propoſitæ ſpeciales enumeratæ ſunt, quarum replicatio generalis hæc eſt: Niſi pecunia ſit conſumpta. tunc enim certi condictio incipit competere, pleriſque iſtis exceptionibus non obſtantibus. Quæ replicatio approbatur exemplis l.19. §. ſi pupillus. ff. ſi certum petatur, his uerbis: Si pupillus ſine tutoris authoritate crediderit, aut ſoluendi cauſa dederit: conſumpta pecunia condictionem habet, uel liberatur: non alia ratione, quàm quòd facto eius intelligitur ad eum qui accepit perueniſſe. Quapropter ſi eandem pecuniam is qui in creditum uel in ſolutum acceperat, alij porrò in creditum uel in ſolutum dederit: conſumpta ea, & ipſe obligatur pupillo, uel eum à ſe liberat: & eum cui crediderit, obligatum habebit, uel ſe ab eo liberabit. Nam omnino qui alienam pecuniam credendi cauſa dat, conſumpta ea habet obligatum eum qui accepit: item qui in ſolutum dedit, liberatur ab eo qui accepit. *Concordat l. 11. §.fin. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ.exception.13.replicat. 1. duplicat. 1 & 2. Concordat l.12. §. fin. cum lege ſequēte. ff. eod. tt. cuius uerba uide d.repl.1.*

Con-

Concordat item l. 18. in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide s̄. except.19. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm quis pecuniam ſuam tanquam donaturus dederit, alter tanquam mutuam acceperit. hoc enim caſu etiam conſumpta pecunia, certi condictio doli exceptione eliditur. *Quæ duplicatio approbatur d.l.18. ibi: quare ſi eos. cuius uerba uide d. except. 19. Hactenus de cauſa propoſitæ condictionis, eiuſq; exceptionibus.*

II. QVIBVS CERTI CONdictio competit?

I. *Regula:* Si quis alterius nomine pecuniam crediderit, non ei qui credit, ſed ei cuius nomine creditur, actio competit. *Quæ regula approbatur l.9.§. ſi numos. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide s̄. lib.37.cap.3. except.26. repl.9. Concordat l.2. §. in mutui. ibi: id enim tale eſt. ff. eod.tt. cuius uerba uide s̄.cap.prox.quæſt.3. Item concordat l.126.§.Chryſogonus. ibi: planè ſi liber. ff. de uerb.obligat. cuius uerba uide s̄.lib.prox.cap.9.reg.5.except.1. Concordat item l.2.C. per quas perſonas nobis, his uerbis:* Cùm per liberam perſonam, ſi pecunia alterius nomine fuetir numerata, adquiratur quidem ei cuius nomine pecunia credita eſt: per huinſmodi numerationem cõdictio, non aurem hypotheca nel pignua eorum quæ procurarori data nel ſuppoſita funr, dominis contractns adquiritur: talem differentiam expellentes, ſancimus & condictionem, & hypothecariam actionem nel pignus ipſo iure, & ſine aliqna ceſsione ad dominum contractus peruenire. Si enim procurarori neceſsitas legibus impoſita eſt, domino cõtractus cedere actionem: quare quemadmodũ ab initio in perſonali actione ceſsio ſuperuacua uidebatur, nõ etiam in pignoribus & hypothecis ſimili modo dominus contractus hsbeat hypothecariam actionem, ſeu pignotis uincnlnm uel retentionem ſibi adquiſitam? *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi actio ei cuius nomine creditum eſt, competere non poſſit. tunc enim ei qui credidit, non eſt denegãda. Quæ exceptio approbatur l. 3. C. de contrah. ſtipul. cuius uerba uide s̄. lib.37.cap.3.except.26.repl.14. Altera exceptio eſt: Niſi is cuius nomine pecunia credita eſt, creditũ ratum non habeat. tunc enim credenti utilis datur actio. Quæ exceptio approbatur l.4.C. ſi certum petatur. cuius uerba uide s̄.quæſt. proxim. except. 13. repl.1.*

II. *Regula: Si quis alienam pecuniam credidit, credenti, non domino pecuniæ ea conſumpta condictio competit. Quæ regula approbatur l. 7. C. ſi certum petatur, his uerbis:* Non unde originem pecunia, quæ mutuo datur, habeat: ſed qui contraxit, ſi ur propriam numerauit, in huiuſmodi obligationibus requiritur. *Plura de hac re uide s̄. quæſt. proxim. except. 13. replicat.1. cum ſequentibus.*

III. *Regula:* Si procurator credidit, domino cõpetit actio. *Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. reg.1. Huius regulæ exceptio eſt: quòd ſola principalis actio domino competat, non etiam acceſſoria, hypothecaria puta uel ex ſtipulatu actio aduerſus fideiuſſorem. Quæ exceptio approbatur l.2. ibi: non autem hypotheca. C. per quas perſonas nob. adq. cuius uerba uide s̄.reg.1. Eius replicatio hæc eſt: Niſi militis procurator crediderit, fideiuſſoremq́; acceperit. Quæ replicatio approbatur l.26.ff. ſi certũ petatur, his uerbis:* Si pecuniã militis procurator eiua mutuã dedit, fideiuſſoremq́; accepit: exemplo eo quo ſi tutor pupilli, aur curator iuuenis pecuniã alterutrins eorũ creditã ſtipulatus fuerit, actiõnem dari militi, cuius pecunia fuerit, placuit. *Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur d.l.2. Sed & utilis actio nõ militi ſolùm, ſed cuius etiã domino ex ſtipulatione procuratoris datur. De quo dictum s̄.lib.prox.cap.7.reg.1.*

IIII. *Regula: Seruo communi credente, cuilibet dominorum pro parte quam in ſeruo habet, competit actio. Quæ regula approbatur l.13.§.fin. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si ſernus communis decem crediderit, puto ſiue adminiſtratio ſetuo commuui conceſſa eſt, ſiuo non, & conſumantur numi: in quiuque competere actionem. Nam etſi communes tibi numos credidero centum: poſſo me quinquaginta condicere, Papinianus libro octauo Quæſtionum ſcribit, etiamſi ſingula corpora commnnia fuetint. *Leges concordantes, item exceptiones propoſitæ regulæ uide s̄.lib.21.cap.2.reg.4.*

III. ADVERSVS QVOS condictio propoſita competit?

Aduerſus alium, quàm cui creditum eſt, actio nõ datur. Quæ regula approbatur l.5.C. ſi certum petatur, his uerbis: Si non ſinguli in ſolidum accepra mutua quantitate, nel ſtipulanti creditori ſpontè uos obligaſtis, licet uni numerata ſit pecunis, uel non interceſsionia nomine hanc pro reo ſuſcepiſtis obligationem: fruſtra ueremini ne eius pecuniæ nomine nos conuenire poſsit, quam alij mutuo dedit, ſi intra præſtitutũ tẽpus rei geſtæ quæſtionem detuliſtis. Ac multo magis inané timoré geritis, ſi pecunia numerata oleũ ſuſceptũ inſtrumẽto ſit collatum: cum (ſi de reddendo oleo ſtipulatiõ nulla ſubiecta eſt, & huius rei habita eſt ſolennia cõteſtatio) in ſuo ſtatu remanento eo quod uerè factũ inrerceſsir, ex olei accepti ſctiptura nihil debeti, manifeſtũ eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi reus promittendi conueniat. tunc enim quamuis alteri reo pecunia ſit numerata, tamen rectè agitur. Quæ exceptio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si nõ

ſinguli in ſolidum, &c. *De qua re plura uide s̄.lib.proxim.cap.12.* *Altera exceptio eſt: Niſi fideiuſſor eius qui mutuū accepit, conueniatur. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vel non interceſsionis nomine hanc pro reo ſuſcepiſtis obligationem. *Tertia exceptio eſt: Niſi is cōueniatur, in cuius res pecunia ab alio mutuò ſumpta eſt. Hæc exceptio approbatur exemplo l.27.ff.ſi certum petatur, his uerbis:* Ciuitas mutui datione obligari poteſt, ſi ad utilitatem eius, pecuniæ uerſæ ſunt Alioquin ipſi ſoli qui contraxerunt, non ciuitas, tenebuntur. *Huius exceptionis replicatiò prima hæc eſt: Niſi cùm adminiſtratori ciuitatis in res ciuitatis mutua pecunia daretur, pecunia in res eius non ſit uerſa. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Alioquin ipſi ſoli, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi non contemplatione domini rerum, creditor mutuum dedit. Hæc replicatio approbatur l.13. C.ſi certum petatur, his uerbis:* Eum qui mutuam ſumpſit pecuniam, licet in res alienas, creditore non contemplatione domini rerum eam fœnori dante: principaliter obligatum, obnoxium remanere oportet. *Quarta exceptio eſt: Niſi is conueniatur, ad quem pecunia peruenit. Hæc exceptio reprobatur l.15.C.eod.tt.his uerbis:* Non aduerſus te creditores, qui mutuam ſumpſiſti pecuniam, ſed eius cui hanc credideras, hæredes experiri: contra iuris formam euidenter poſtulas. *Concordat l.13. C.de obligat.& act.his uerbis:* Eum cui mutuam dediſti pecuniam, ad ſolutionē urgere competenti debes actione. Nam aduerſus negociatores, quos ex mercibus pecuniam abſtuliſſe tuo debitori proponis, nullam habes actionem. *Quinta exceptio eſt: Niſi is conueniatur, qui inſtrumento mutui ſubſcripſit. Hæc exceptio reprobatur l.14.C.ſi certum petatur, his uerbis:* Mutuæ pecuniæ quam alijs dedit creditor, citra ſolennitatem uerborum ſubſcribentem inſtrumento non habet obligatum. *Sexta exceptio eſt: Niſi quis alterius nomine tanquam nudus miniſter pecuniam acceperit. Quæ exceptio approbatur l.4. C.quod cum eo qui in alieno. cuius uerba uide ſ.lib. 45.cap.7.quæſt.3.reg.1.except.2.*

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita petendum?

I. Regula: *Non eadem, ſed alia res uenit reſtituēda eiuſdem generis & qualitatis. De qua re uide s̄. cap.prox.quæſt.2.reg.1.*

II. Regula: *Si conuenit ut diuerſi generis res reſtituatur, non poteſt ea peti, niſi ſtipulatio interceſſerit. Quæ regula approbatur l.5.§.fin.C. ſi certum petatur. cuius uerba uide s̄.quæſt. prox.in prin.*

III. Regula: *Si conuenit ut minus reſtituatur, quàm datum eſt: ualet pactum. Sin autem conuenit, ut plus reſtituatur: non ualet. Quæ regula approbatur l.11.§.ſi tibi decem.ff.ſi certum petatur. cuius uerba cum concordantibus uide s̄. lib. 37. cap.3. except.22.*

IIII. Regula: *De uſuris. Vſuræ regulariter quidem ex mutuo non debentur. Quæ regula approbatur l.35.ibi: reſpondi. ff. de præſcriptis uerbis, his uerbis:* Pecuniæ creditæ uſuras nō in ſtipulatione deductas non deberi, Africanus reſpondit. *Sed de hac re uide s̄.lib.36.cap 9.*

V. Regula: *Cuius temporis, item cuius loci æſtimatio ſit ſequenda, uide s̄.lib.36.cap.8.reg.3.*

VI. Regula: *Si quis communem pecuniam crediderit, uel plures ſimul, uel ſeruus communis: non niſi pro parte competit ſingulis actio. Quæ regula approbatur l.13. §. fin. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide s̄.quæſt. 2. reg. 4. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.quæſt.2.except.14. Huius exceptio hæc eſt: Niſi conuenerit ut ſint rei ſtipulandi in ſolidum. Quæ exceptio approbatur l.9.C.ſi certum petatur, his uerbis:* Cùm te in Gallia cum Syntropho certum auri pondus, itemque numeratam pecuniam mutuò dediſſe, ut Romæ ſolueretur, precibus adſeueras: aditus competens iudex, ſi duos reos ſtipulandi, uel re pro ſolido tibi quæſitam actionem, ſiue ab hæredibus Syntrophi procuratorem te factum animaduerterit: totum debitum, alioquin quod dediſti ſolum, reſtitui tibi iubebit. *Plura de hac exceptione uide s̄.lib.prox.cap.12.*

V. QVANDO COMpetat?

I. Regula: *Si pecunia depoſita uti depoſitarium creditor permiſerit, etiam nondum mota pecunia condictio competit. Quæ regula approbatur l.9. §.fin.ff.ſi certum petatur. cuius uerba uide s̄.quæſt. 1.except.17.repl.2.dupl.1.tripl.1. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ab initio cùm deponeretur, ita conuenit, ut depoſitarius ſi nollet, pecunia uteretur. Hæc exceptio approbatur l.10. ff.d.tt. cuius uerba uide d.tripl.1.quadrupl.1. Concordat l.1.§.ſi pecunia apud.ff. depoſiti, his uerbis:* Si pecunia apud te ab initio hac lege depoſita ſit, ut ſi uoluiſſes utereris: priuſquam utaris, depoſiti teneberis.

II. Regula: *Si in futurū uſuras accepit: tacitè pactus eſt, ne intra id tēpus ſortem petat. Quæ regula approbatur l.56.in prin.ff. de pactis. cuius uerba uide s̄.lib.37.cap.2.diuiſ.6.ſpecie 5.*

VI. ADFINIA REMEdia.

I. Regula: *Si ſtipulatio interuenit mutuo, ex ſtipulatione obligatio oritur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur s̄. quæſtione 1: exceptione 23.*

II. Regula: *Si pecunia credita ſit, ita ut debitor pro creditore tributum ex uſuris penderet, & ſi quid ſupereſſet, ſibi reſtitueret: præſcriptis uer-*

ptis uerbis actio eſt. quæ regula approbatur l. 25. ff. de præſcriptis uerbis, hiſce uerbis: Titius Sempronio triginta dedit, pactiq; ſunt ut ex reditu eius pecuniæ tributum, quod Titius pendere deberet, Sempronius præſtaret, cõputatis uſuris ſemiſsibus: quantoq; minus tributorum nomine præſtitum foret, quàm earum uſurarum quantitas eſſet, ut id Titio reſtitueret: quod amplius præſtitum eſſet, id ex ſorte decaderet: aut ſi & ſortem & uſuras ſumma tributorum exceſsiſſet, id quod amplius eſſet, Titius Sempronio præſtaret, neq; de ea re ulla ſtipulatio interpoſita eſt. Titius conſulebat, id quod amplius ex uſuris Sempronius redegiſſet, quàm tributorum nomine præſtitiſſet: qua actione ab eo conſequi poſſet? Africanus reſpondit, pecuniæ quidem creditæ uſuras non in ſtipulatione deductas non deberi: uerùm in propoſito uidendũ, ne non tam fœnerata pecunia intelligi debeat, quàm quaſi mandatum inter eos cõtractum, niſi quid ultra ſemiſſem conſecututus eſſet. Sed ne ipſius quidem ſortis petitionem pecuniæ creditæ fuiſſe: quando ſi Sempronius eam pecuniá ſine dolo malo uel amiſiſſet, uel uacuam habuiſſet, dicendum nihil eum hoc nomine præſtare debuiſſe: tutiusq; eſſe præſcriptis uerbis in factum actionem dari: præſertim cùm illud quoq; conueniſſet, ut quod amplius præſtitum eſſet, quàm ex uſuris redigeretur, ſorti decederet. Quod ipſum ius & cauſam pecuniæ creditæ excedit.

III. Regula: *Si inutiliter mutuum datum ſit: uindicatio & ad exhibendũ actio competit, non certi condictio. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 11. §. fin. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ĩ. quæſt. 1. except. 13. repl. 4. dupl. 2. Concordat l. 18. ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. queſtion. 1. exception. 19. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi pecunia ſit conſumpta. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. quæſtion. 1. in fine, repl. gener. 1.*

IIII. Regula: *Si filiusfamiliâs uiaticum ſuum mutuò dederit, extra ordinem ei ſuccurritur. quæ regula approbatur l. 17. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Cùm filiusfamiliâs uiaticum ſuum mutuum dederit, cùm ſtudiorum cauſa Romæ ageret: reſponſum eſt à Scæuola, extraordinario iudicio eſſe illi ſubueniendum.

V. Regula: *Si, cùm quis ſuam pecuniam dediſſet mutuam, eamq; alteri inutiliter ſtipulatus eſſet, is cui ſtipulatus erat, eam exegerit: etiam negociorum geſtorum actione creditor pecuniam repetere poteſt. quæ regula approbatur l. 3. in fine. C. de contrah. ſtipul. cuius uerba uide ĩ. lib. 17. cap. 3. except. 30. repl. 14.*

VI. Regula: *Si quis procuratori abſentis mutuam dederit pecuniam: negociorum geſtorum actió eſt, non ex mutuo condictio. quæ regula approbatur l. 5. §. item ſi procuratori. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide j. lib. 44. cap. 7. queſtion. 1. cauſa 4.*

DE EXCEPTIONE SENATUSCONSULTI Macedoniani.

Cap. III.

P*Endet hoc caput ex cap. proximo præcedente, quæſt. 1. except. 9.*

I. CAVSA HVIVS EXceptionis, cum eius replicationibus.

Si filiofamiliâs mutua pecunia data ſit, creditori mutuum condicenti obſtat exceptio: quæ approbatur ſenatuſconſulto Macedoniano, cuius uerba proponuntur l. 1. in prin. ff. ad S.C. Macedonianum, hæc ſcilicet: Cùm inter cæteras ſceleris cauſas Macedo, quas illi natura adminiſtrabat, etiam æs alienum adhibuiſſet, & ſæpe materiam peccandi malis moribus præſtaret, qui pecuniam (ne quid amplius dicatur) incertis nominibus crederet: placere, ne cui qui filiofamiliâs mutuam pecuniam dediſſet, etiam poſt mortem parentis eius cuius in poteſtate fuiſſet, actio petitioque daretur, ut ſcirent qui peſsimo exemplo fœnerarent, nullius poſſe filijfamiliâs bonum nomen expectata patris morte fieri. *Concordat l. 6. C. eod. tit. his uerbis:* Si filius tuus in tuá poteſtate agens, contra ſenatuſconſultum Macedonianum mutuam ſumpſit pecuniam, actio de peculio aduerſus te eo nomine efficaciter dirigi nequaquam poteſt. *Concordat item Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. illud propriè, his uerbis:* Illud propriè ſeruatur in liberorum perſona, quòd ſenatuſconſultum Macedonianum prohibuit mutuas pecunias dare eis qui in poteſtate parentis ſunt: & ei qui crediderit, denegatur actio tam aduerſus ipſum filium filiamúe, nepotem neptemúe (ſiue adhuc in poteſtate ſint, ſiue morte parentis, uel emancipatione ſuæ poteſtatis eſſe cœperint) quàm aduerſus patrem auumúe: ſiue eos habeat adhuc in poteſtate, ſiue emancipauerit. Quæ ideo ſenatus proſpexit, quia ſæpe onerati ære alieno creditarum pecuniarum, quas in luxuriam conſumebant, uitæ parentum inſidiabantur. *Huius exceptionis replicationes hæ ſunt.*

I. Replicatio: *Niſi is qui mutuum dedit, ignorauerit filiumfamiliâs fuiſſe. quæ replicatio approbatur l. 3. in princip. ff. ad S.C. Macedonianum,*

bis uerbis: Si quis patremfamiliâs eſſe crediderit, non uana ſimplicitate deceptus, nac inris ignotantia, ſed quia publicè patarfamiliâs pleriſque uidebatur, ſic agabat, ſic contrahebat, ſic muneribus fungebatur: ceſſat ſenatuſconſultum. Vnde Iullanus in eo qui uectigalia conducta babebat, ſcribit, & eſt ſæpe conſtitutum, ceſſare ſenatuſconſulrum. *Concordat l.1.C. eod. tt. bis uerbis:* Si filiusfamiliâs, cùm in poteſtate patris eſſet, mutuam à re pecnniam accepit, cum ſe patremfamiliâs dicerat, eiuſque adfirmationi crediddiſſe ta iuſta tatione edocere potes: exceptio ei denegabitur. *Concordat item l.19.ff. eod.tt. bis uerbis:* Iulianus ſcribit, exceptionem ſenatuſconſulti Macedoniani nulli obſtare, niſi ei qui ſciret aut ſcire potuiſſet, filiumfamiliâs eum eſſe cni credebat. *Huius replicationis duplicatio prima hec eſt: Niſi ſupina ſit ignorantia creditoris. quæ duplicatio elicitur ex uerbis d.l.3.ſ̃.propoſitis biſce:* Non uana ſimplicitate deceptus. *Concordat d.l.19. uerbis iam propoſitis hiſce:* Aut ſcire potuiſſet. *Altera duplicatio eſt: Niſi creditor non in facto, ſed in iure errauerit. quæ duplicatie elicitur ex uerbis d.l.3.ſ̃. propoſitis biſce:* Nec iuris ignorantia. *Tertia duplicatio eſt: Niſi cùm duo eſſent creditores eiuſdem pecuniæ, alter ſciuerit filiumfaliâs eſſe. hec enim caſu alteri ſua ignorantia non prodeſt. quæ duplicatio approbatur l.7.§. non ſolùm.ff. ad S.C. Macedonianum, bis uerbis:* Si alius pecuniam mutuam dedit, alius ſtipulatus eſt: dabitur aduerſus eum exceptio, licet hic non dederit. Sed etſi alteruter eorum ignotauit in patris eſſe poteſtate: uerius dicendum eſt, ntrique alterius ſcientiam nocere. Idem eſt in duobns reis ſtipulandi. *Qqarta duplicatio eſt: Niſi cùm duob. filijsfamiliarum ſimul mutuum dediſſet, alterum eorum filiumfamiliâs eſſe ſciuerit. tunc enim quamuis alterum patremfamiliâs putauerit, replicatio tamen propoſita ei non prodeſt. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 7. §. item ſi duos, bis uerbis:* Si duos filiosfamiliâs acceparo reos, ſed alterum pntaui patremfamiliâs, inteterit ad quem peruenerit pecunia: ut ſi aum ſciui filiumfamiliâs, ad qnem peruenit pecunia, exceptione ſubmouear: ſi ad eum qnem ignotem, non ſubmouear.

II. *Replicatio: Niſi minor ætate filiofamiliâs mutuam pecuniam dederit. Hæc replicatio approbatur l.3.§.proinde & in eo.ff.ad S.C. Macedon. bis uerbis:* Et in eo qni ſcire non potuit an filiusfamiliâs ſit, Iuliann s ceſſare ſenatuſconſultum ait: utpnta in pupillo uel minore niginti quinque annis. Sed in minora, cauſa cognita, & à prætore ſuccurrendum: in pupillo etiam alia tationa debuit dicere ceſſara ſenaruſconſultum, quòd mutua pecunia non ſit, quam ſine tutoris authoritate pupillus dat. *Concordat l.9.§.1.ff. de iuris & facti ignor. bis uerbis:* Si minor nigintiquinque annis filiofamiliâs crediditlet: ſubuenitur ei ut non uideatur filiofamiliâs credidiſſe. *Concordat item l. 11.§.fin.ff. de minor. 25 annis, bis uerbis:* Si minor annis cum filiofamiliâs maiore conttaxerit: & Iulianus libro quarto Digeſtorum, & Marcellus libro ſecundo Digeſtor. ſcribit, poſſe in integtum reſtitui: ut magis ætatis ratio, quàm ſenatuſconſulti habeatur. *Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi minor minori filiofamiliâs pecuniam crediderit. Hæc duplicatio approbatur per ea quæ proponuntur J. lib. 49. cap. 4. quæſt. 4. except. gener. 11.*

III. *Replicatio: Niſi filiusfamiliâs crediderit filiofamiliâs pecuniam. Hæc replicatio approbatur l.3.§.proinde & in eo, in fine. ff. ad S. C. Macedon. bis uerbis:* Inlianus dicit, ſi filiusfamiliâs crediderit, ceſſare ſenatuſconſultum, quòd mutua pecunia non ſit, quamuis liberam peculij adminiſtrationem habuit: non enim perdere ei peculium patrem cõcedere, cum peculij adminiſtrationem permittit. Et ideo nendicationem nnmorum patri ſupereſſe ait.

IIII. *Replicatio: Niſi libertus in fraudẽ patroni filiofamiliâs crediderit. Hæc replicatio approbatur l.6.cũ duab. legib. ſequentib. ff. ſi quid in fraud. patroni. quarũ uerba uide ſ̃.lib.20.cap.9.quæſt.2. cauſa 8.*

V. *Replicatio: Niſi ciuitas filiofamiliâs crediderit. Hæc replicatio reprobatur l.15.ff. ad S.C. Macedon. bis uerbis:* Nihil intereſt quis filiofamiliâs crediderit, uttum priuatus, an ciuitas. Nã in ciuitata quoq; Senatuſconſultũ locum habere, diui Seuerus & Antoninus teſcripſerunt. *Hactenus replicationes deſumptæ ex perſona creditoris, propoſitæ ſunt. Nunc ſequuntur eæ quæ ſumuntur ex perſona eius cui creditum eſt.*

VI. *Replicatio: Niſi in pendenti ſit, an filiusfamiliâs ſit cui mutua pecunia data eſt. Hæc replicatio reprobatur l.1.§. ſi pendeat. ff. ad S.C. Maced. bis uerbis:* Si pendeat an ſit in poteſtate filins (ut puta quoniam patrem apud hoſtes habet) in pendenti eſt, an in ſenatuſconſultũ ſit commiſſum. nam ſi reciderit in poteſtatẽ, ſenatuſconſulto locus eſt: ſi minus, ceſſat. Interim igitur deneganda eſt actio.

VII. *Replicatio: Niſi publicè paterfamiliâs credebatur is cui mutua pecunia data eſt. Hæc replicatio approbatur l.3. in prin. ff. ad S.C. Macedon. cuius uerba uide ſ̃. repl. 1. in prin. Concordat l.2. in prin. C. eod. tt. cuius uerba uide J. repl. 30.*

VIII. *Replicatio: Niſi patremfamiliâs ſe ſimulauit. Hæc replicatio approbatur l.10.ff. de re iudicata. cuius uerba uide ſ̃. lib. 36. cap. 12. quæſt. 1. cauſa 8. except.*

except.5. Concordat l. 4. §. contra ſenatuſconſulti. ff. de doli mali except. his uerbis: Contra ſenatuſconſulti quoq; Macedoniani exceptionem, de dolo dandam replicationem ambigẽdum non eiſe. eamq; noccre debare etiam, conſtitutionibus & ſententija authoſum cauetur.

IX. *Replicatio: Niſi filius inſtitor pecuniam mutuam ſampſit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 7. §. interdum. ff. ad S. C. Macedonianum. cuius uerba uide J. quæſt. proxim. regula 6.*

X. *Replicatio: Niſi in dignitate filius ſit poſitus. Hæc replicatio reprobatur l. 1. §. fin. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* In filiofamiliâs nihil dignitas facit, qoo minus ſenatuſconſultum Macedonianum locum habeat. nam etſi conſul ſit, uel cuiuſuis dignitatis: ſenatuſconſulto locus eſt.

XI. *Replicatio: Niſi filius miles ſit. Hæc replicatio approbatur l. 7. §. fin autem miles. C. eod. tt. his uerbis:* Si miles filiusfamiliâs pecuniam creditam accepit, etſi ſine mandato uel conſenſu uel uoluntate uel ratihabitione patris: ſtare oportet contractum, nulla differentia introducenda ob quam cauſam pecuniæ creditæ, uel ubi conſomptæ ſint. In pluribus enim iuris articulis filijfamiliarum milites non abſimiles uidentur hominibus qoi ſui iuris ſunt: & ex præſumptione omnia miles non creditur in aliud quicquam pecuniam accipere & expendere, niſi in cauſas caſtrenſes.

XII. *Replicatio: Niſi filius caſtrenſe peculium habeat. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. fin. cum lege ſequente. ff. ad S. C. Macedon his uerbis:* Niſi forte caſtrenſe peculium habeat. tunc enim ſenatuſconſultum ceſſabit uſque ad quantitatem caſtrenſis peculij: cum filijfamiliarum in caſtrenſi peculio oice patrũfamiliarum fongantur.

XIII. *Replicatio: Niſi filiæfamiliâs pecunia ſit credita. Hæc replicatio reprobatur l. 9. §. hoc ſenatuſconſultum. ff. ad S. C. Macedonianum, his uerbis:* Hoc ſenatuſconſultum ad filias quoque familiarum pertinet: nec ad rem pertinet, ſi affirmetur ornamenta ex ea pecunia comparaſſe. nam ſi ei quoque qui filiofamiliâs credidit, decreto ampliſsimi ordinis actio denegatur: nec intereſt conſumpti ſint numi, an extent in peculio: molto igitur magis ſeueritate ſenatuſconſulti eius contractus improbabitur, qui filiæfamiliâs mutuum dedit.

XIIII. *Replicatio: Niſi nepoti, non filio creditum ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 6. in fine. C. ad S. C. Macedonianum, his uerbis:* Hoc ſenatuſconſulti auxilium, licet filijſfamiliâs memi nit, & ad nepotes & pronepotes porrigitur. *Concordat l. 14. ibi: dixi ff. eod. tt. cuius uerba uide J. repl. 10. duplic. 2. Sequuntur nunc replicationes ſumptæ ex cauſa ob quam pecunia mutua eſt accepta.*

XV. *Replicatio: Niſi in neceſſarias cauſas mutuam ſumpſit pecuniam filiusfamiliâs. Hæc replicatio approbatur l. 47. §. fin. ff. de ſolutionib. his uerbis:* In filiofamiliâs Scæuola putabat Macedonianum ceſſare, ſi in neceſſarias cauſas filius mutuam pecuniam acceperit, quamuis eam perdiderit. *Concordat l. 2. ibi: aut in eam rem. C. ad S. C. Macedonianum, cuius uerba uide J. repl. 30. Concordat item l. 5. in prin. C. eod. tt. his uerbis:* Macedoniani ſenatuſconſulti authoritas petitionem eius pecuniæ nõ impedit, quæ filiofamiliâs ſtudiorum uel legationis cauſa alibi degenti ad neceſſarios ſumptus, quos patris pietas non recuſaret, credita eſt. *Huius replicationis duplicatio prima uidetur: Niſi pecunia perierit. Sed hæc duplicatio reprobatur uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Quamuis eam perdiderit. *Altera duplicatio eſt: Niſi creditor modum in mutuando exceſſerit. quæ duplicatio approbatur l. 7. §. quod dicitur. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Quod dicitur, in eo qui ſtudiorum cauſa abſens mutuum acceperat, ceſſare ſenatuſconſultum: ita locum habet, ſi probabilem modum in mutuando non exceſſerit, nempe eam quantitatem, quam pater ſolebat ſubminiſtrare.

XVI. *Replicatio: Niſi in id acceperit mutuum filius, ut pro ſorore ſua in dotem daret. Hæc replicatio approbatur l. 17. ff. ad S. C. Macedonianum his uerbis:* Si filiusfamiliâs in id acceperit mutuam pecuniam, ut eam pro ſorore ſua in dotem daret: pater eius de in rem uerſo tenebitur. ipſi enim, mortua in matrimonio puella, repetitio dotis datur. *Concordat l. 7. §. ſed ſi filiusfamiliâs. ff. eod. tt. his uerbis:* Si filiusfamiliâs, patre ſuo relegato uel longo tempore abſente, dotem pro filia promiſerit, & rem patris pignori dederit: ſenatuſconſultum quidem ceſſabit, patris tamen res non tenebitur. Planè ſi patri hæres extiterit filius, & pignus perſequatur: exceptione doli ſubmouebitur.

XVII. *Replicatio: Niſi in id acceperit mutuum filius, ut pro filia ſua in dotem daret. Hæc replicatio approbatur l. 5. §. ſi filiusfamiliâs. ff. de iure dotium. cuius uerba uide S. lib. 15. cap. 7. regul. 8. exception. 1. Hactenus replicationes ex cauſa mutui deſumptæ. Sed & plures huius generis replicationes uide J. replicat. 32. cum ſequentibus. Sequuntur nunc replicationes ex antecedentibus & alijs circumſtantijs deſumptæ.*

XVIII. Re-

XVIII. *Replicatio: Niſi patris iuſſu uel conſenſu creditum ſit. Hæc replicatio approbatur l. 5. §. fin. C. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Si iuſſu patris datum mutuum probetur: nec in quem uſum uerſa ſit pecunia, diſquiri neceſſe eſt, ſed perpetua in patrem etiam mortuo filio eſt actio. *Concordat l. 2. ibi: aut patris uoluntate. C. eod. tt. cuius uerba uide J. repl. 30. Item concordat l. 4. C. eod. tt. his uerbis:* Si permittente patre filiofamiliâs pecuniam mutuam dediſti, Senatuſconſulti poteſtas non interuenit. Et ideo perſecutio pignoris, quod in bonis patris fuit, non denegabitur: præſertim cum & eidem filius hæres extiterit: modò ſi nullus alius nomine conuentionis, ratione temporis & ordinis potior apparuerit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi pater poſteaquam iuſſit, antequam crederetur mutauit uoluntatem. quæ duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm recipit triplicationem hanc: Niſi creditor ignorauit uoluntatem patris mutatam eſſe. quæ triplicatio approbatur l. 12. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Si iuſſerit pater filio credi, deinde ignorante creditore mutauerit uoluntatem, locus ſenatuſconſulto non erit: quoniam initium contractus ſpectandum eſt. *Altera duplicatio eſt: Niſi nepoti in aui poteſtate conſtituto, iuſſu patris creditum ſit. Hæc duplicatio approbatur l. 14. ff. eod. tt. his uerbis:* Filium habeo, & ex eo nepotem, nepoti meo creditum eſt iuſſo patris eius: quæſitum eſt, an contra ſenatuſconſultum fieret? dixi, etſi uerbis ſenatuſconſulti filij continerentur, tamen & in perſona nepotis idem ſeruari debere. Iuſſum autem huius patris non efficere, quo minus contra ſenatuſconſultum creditum exiſtimaretur, cùm ipſe in ea cauſa eſſet, ut pecuniam mutuam inuito patre ſuo accipere non poſſet.

XIX. *Replicatio: Niſi pater filium negociationi præpoſuit, uel mercem peculiarem exercere paſſus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 7. §. interdum. ibi: quanquam. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Si ipſe pater filium præpoſuiſſet merci ſuæ, uel mercem peculiarem exercere paſſus eſſet: ceſſaret ſenatuſconſultum: quoniam patris uoluntate contractum uideretur. Nam ſi ſcit eum negociari, etiam hoc permiſiſſe uidetur, ſi non nominatim prohibuit mutuum accipere.

XX. *Replicatio: Niſi fideiuſſor uoluntate patris pro filio interceßit. Hæc replicatio approbatur l. 9. §. non ſolùm. ibi: ſed ſi non. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Si non donandi animo, patris tamen uoluntate interceſſerunt: totos contractus à patre uidebitur comprobatus.

XXI. *Replicatio: Niſi ſciente patre, filio creditum ſit. Hæc replicatio approbatur l. 12. in prin. ff. ad S. C. Maced. his uerbis:* Si ſciente patre creditum ſit filio: dicendum eſt ceſſare ſenatuſconſultum.

XXII. *Replicatio: Niſi ſine uſuris filiofamiliâs creditum ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 7. §. ſiue autem. ff. d. tt. his uerbis:* Siue ſub uſuris mutua ſit data, ſiue ſine uſuris: ad Senatuſconſultum ſpectat.

XXIII. *Replicatio: Niſi alia res quàm pecunia numerata, credita ſit. Hæc replicatio approbatur l. 7. §. mutui. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Mutui dationem non ſolùm numeratæ pecuniæ, uerùm omnium quæ mutuò dari poſſunt, an accipere debeamus, uidendum? Sed uerba uidentur mihi ad numeratam pecuniam referri: ait enim Senatus, Mutuam pecuniam dediſſe. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi fraus ſenatuſconſulto ſit facta. Hæc duplicatio approbatur ibidem his uerbis:* Sed ſi fraus ſit ſenatuſconſulto adhibita: puta frumento, uel uino, uel oleo mutuo dato, ut his diſtractis fructibus, uteretur pecunia: ſubueniendum eſt filiofamiliâs.

XXIIII. *Replicatio: Niſi non mutuum datum ſit, ſed alio modo cum filiofamiliâs contractum. Hæc replicatio approbatur l. 3. §. is autem. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Is ſolus ſenatuſconſultum offendit, qui mutuam pecuniam filiofamiliâs dedit, non qui aliâs contraxit: puta uendidit, locauit, uel alio modo contraxit. nam pecuniæ datio pernicioſa parentibus eorum uiſa eſt. Ideo etſi in creditum abij filiofamiliâs, uel ex cauſa emptionis, uel alio contractu, in quo pecuniam non numeraui, & ſtipulatus ſim: licet cœperit eſſe mutua pecunia, tamen quia pecuniæ numeratio non concurrit, ceſſat ſenatuſconſultum. *Concordat l. 5. C. eod. tt. his uerbis:* Si filiusfamiliâs aliquid mercatus, precium ſtipulanti uenditori cum uſurarum acceſsione ſpondeat: non eſſe locum ſenatuſconſulto, quo fœnerare filijsfamiliarum eſt prohibitum, nemini dubium eſt. origo enim potius obligationis, quàm titulus actionis conſiderandus eſt. *Huius aliud proponitur exemplum l. 7. in princip. ff. d. tt. his uerbis:* Si filiusfamiliâs pro alio fideiuſſerit, Neratius ceſſare ſenatuſconſultum ait. *Aliud exemplum proponitur l. 13. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quod alij mutuum dedimus, à filiofamiliâs nouandi

uaodi

uandi cauſa ſtipulemur: non eſſe impedimento ſenatuſconſultum, Iulianus ſcripſit. *Huius replicationis duplicatio eadem eſt quæ precedentis, hæc nimirum: Niſi fraus ſenatuſconſulto ſit facta. quæ duplicatio approbatur d. §. is autem, in fine, his uerbis:* Hoc ita demum erit dicendum, ſi non fraus ſenatuſconſulto ſit cogitata, ut qui credere non potuit, magis ei uenderet, ut ille rei precium haberet in mutui uicem. *Concordat l. 7. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Si eolor quæſitus ſit, ut filiusfamiliâs qui mutuum accepturus erat, fideiuberet, alio reo dato: fraudem ſenatuſconſulto factam nocera, & dandam exceptionem tam filiofamiliâs, quàm reo: quoniam & fideiuſſori filij ſubueniatur.

XXV. *Replicatio: Niſi cùm quis à filiofamiliâs ſtipulatus eſſet, patrifamiliâs facto crediderit. Hæc replicatio approbatur l. 3. §. fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Si à filiofamiliâs ſtipulatus ſum, & patrifamiliâs facto crediderim, ſiue capite minuta ſit, ſiue morte patris uel aliâs ſui iuris ſine capitis deminutione fuerit effectus: debet dici ceſſare ſenatuſconſultum, quia mutua pecunia iam patrifamiliâs data eſt. Quia quod uulgò dicitur, filiofamiliâs credi non licere, non ad uerba, ſed ad numerationem referendum eſt. Ergo hic in ſolidum damnabitur, non in id quod facere poteſt.

XXVI. *Replicatio: Niſi antea à patrefamiliâs fuerit ſtipulatus, quod poſtea filiofamiliâs facto credidit. Hæc replicatio reprobatur l. 4. ff. d. tit. his uerbis:* Rectè dicetur, ſi à patrefamiliâs ſtipulatus credam poſtea filiofamiliâs facto, ſenatuſconſulti poteſtatem exercendam: quia explata eſt numeratione ſubſtantia obligationis. *Sequuntur nunc exceptiones ex conſequentibus mutuum ſumptæ.*

XXVII. *Replicatio: Niſi filiusfamiliâs pecunia locupletior ſit factus. Hæc replicatio reprobatur l. 9. §. hoc ſenatuſconſultum. ibi: nec intereſt. ff. d. tit. cuius uerba uide §. replicat. 13.*

XXVIII. *Replicatio: Niſi pater contractum ratum habuit, uel partem ſoluit. Hæc replicatio approbatur l. 7. in princip. C. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Si filiusfamiliâs citra patris iuſſionem, uel mandatum, uel uoluntatem pecunias creditas acceperit, poſtea autem pater ratum contractum habuerit: ueterum ambiguitatem decidentes ſancimus, quemadmodum ſi ab initio uoluntate patris uel mandatu filiusfamiliâs pecuniam creditam accepiſſet, obnoxius firmiter conſtitueretur: ita etſi poſtea ratum pater habuerit contractum, ualidum eſſe huiuſmodi contractum, cùm teſtimonium paternum reſpuere ſatis iniquum ſit. Neceſſe eſt enim patris ratihabitionem uel principali mandato patris, uel conſenſui non eſſe abſimilem: cùm noſtra nouella lege generaliter omnis ratihabitio prorſus retrotrahatur, & confirmet ea quæ ab initio ſubſecuta ſunt. *Concordat l. 7. §. penult. ff. eod. tit. his uerbis:* Ceſſabit ſenatuſconſultum, ſi pater ſoluere cœpit, quod filiusfamiliâs mutuum ſumpſerat, quaſi ratum habuerit.

XXIX. *Replicatio: Niſi pater, cùm de mutuo certior eſſet factus, teſtationem contrariæ uoluntatis non interpoſuit. Hæc replicatio approbatur l. 16. ff. ad S. C. Macedon. his uerbis:* Si filiusfamiliâs abſente patre, cùm quaſi mandatu eius pecuniam acciperet, cauit, & ad patrem literas emiſit, ut eam pecuniam in prouincia ſolueret: debet pater, ſi actum improbat, continuò teſtationem interponere contrariæ uoluntatis.

XXX. *Replicatio: Niſi filiusfamiliâs ſui iuris factus debitum agnouit. Hæc replicatio approbatur l. 2. C. ad S. C. Macedonianum. his uerbis:* Zenodorus, ſi cum ſui iuris eſſe publicè uideretur, aut patris uoluntate contraxit, aut in eam rem pecuniam accepit, quæ patris oneribus incumberet, uel ſuæ poteſtatis conſtitutus nouatione facta fidem ſuam obligauit, uel aliâs agnouit debitum: non eſſe locum decreto ampliſsimi ordinis, rationis eſt. *Huius exemplum proponitur l. 7. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si paterfamiliâs factus partem ſoluerit debiti, ceſſabit ſenatuſconſultum, nec ſolutum repetere poteſt. *Aliud exemplum proponitur l. 9. in princip. ff. eod. tit. his uerbis:* Si paterfamiliâs factus rem pignori dederit: dicendum erit, ſenatuſconſulti exceptionem ei denegandam uſque ad pignoris quantitatem. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi per ignorantiam facti debitum agnouit. Hæc duplicatio approbatur l. ult. ff. ad S. C. Macedonianum, his uerbis:* Si is cui dum in poteſtate patris eſſet, mutua pecunia data fuerat, paterfamiliâs factus, per ignorantiam facti nouatione facta eam pecuniam expromiſerit: ſi petatur ex ea ſtipulatione, in factum excipiendum erit.

XXXI. *Replicatio: Niſi ex cauſa mutui filio-*

filiofamiliâs dati ſolutum ſit.tunc enim ceſſat repetitio.de qua re in condictione indebiti dicetur.

XXXII. *Replicatio: Niſi pecunia mutuò accepta in rem patris ſit uerſa. Hæc replicatio approbatur l.7.§.proinde ſi.ff.ad S.C.Macedon.his uerbis:* Si accepit pecuniam,& in rem patris uertit: ceſſat ſenatuſconſultum. Patri enim, non ſibi accepit. Sed etſi ab initio non ſic accepit,uerùm poſtea in rem patris uertit: ceſſare ſenatuſconſultum,libro XII. Digeſtor.Iulianus ait: intelligendumq; eſſe ab initio ſic accepiſſe, ut in rem patris uerteret. *Huius exemplum proponitur l.17. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.repl.16.*

XXXIII. *Replicatio:Niſi filius pecuniam mutuò acceptam in ſolutum dederit.Hæc replicatio approbatur l.7.§.penult.ff.ad S.C.Macedon.his uerbis:* Si filiusfamiliâs acceperit mutuam pecuniam,ut eum liberaret, qui ſi peteret, exceptione non ſubmoueretur: ſenatuſconſulti ceſſabit exceptio. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt:Niſi filius patri ſuo ſoluerit. Hæc duplicatio approbatur d.l.7.§.proinde,in fine, his uerbis:* Non tamen in rem patris uertiſſe uidebitur,ſi mutuam pecuniam acceptam patri in debitum proprium ſoluit: & ideo ſi pater ignorauit, adhuc ſenatuſconſulto locus erit.

XXXIIII. *Replicatio: Niſi filiaſfamiliâs,cui mutua pecunia data eſt,ornamenta ea pecunia emit. Hæc replicatio reprobatur l.9. §. hoc ſenatuſconſultum. ff. ad S. C. Macedon. cuius uerba uide ſ̄. repl.23.*

XXXV. *Replicatio:Niſi filius arrogatus poſtea reſtitutus ſit ut emanciparetur. Hæc replicatio reprobatur l.2.§.certè etſi.ff.d.tt. his uerbis:* Etſi adrogatus mutuam pecuniam acceperit, deinde ſit reſtitutus ut emanciparetur:ſenatuſconſultum locum habebit.fuit enim filiusfamiliâs.

XXXVI. *Replicatio: Niſi filius ſui iuris ſit effectus. Hæc replicatio reprobatur l. 1. in prin. ibi: etiam poſt mortem parentis.ff.ad S.C.Macedon. cuius uerba uide ſ̄. eod. cap.in prin. Concordat l.7. §. ſed etſi.ff.eod.tt.his uerbis:* Etſi patria eius non mors,ſed alia cauſa inciderit, quo minus ſit in ciuitate: dicendum ſenatuſconſulto locum eſſe.

XXXVII. *Replicatio:Niſi filius poſtea in alterius poteſtatem perueniat. Et hæc replicatio reprobatur d.l.7.§.ſi filiusfamil.his uerbis:* Si filiusfamiliâs in alterius erat poteſtate, cùm mutua daretur,nunc item in alterius: méns ſenatuſconſulti non ceſſat.Dabitur ei itaque exceptio.

XXXVIII. *Replicatio: Niſi non oppoſita exceptione hac; filius uel pater eius ſit condemnatus. Hæc replicatio reprobatur l.11.ff.ad S. C. Macedon. his uerbis:* Et ſi non oppoſita exceptione condemnati ſunt: utentur ſenatuſconſulti exceptione. Et ita Iulianus ſcribit in ipſo filiofamiliâs, exemplo mulieris intercedentis. *Hactenus replicationes aduerſus exceptionem Senatuſconſulti Macedoniani ſunt enumeratæ. Nunc quibus exceptio hæc competat, diſpiciendum.*

II. QVIBVS HAEC EXCEPTIO COMPETIT?

I. *Regula: De filio. Huic competit,quamuis ſui iuris ſit effectus.quæ regula approbatur l. 9.§. non ſolùm.ff.ad S.C.Macedon.cuius uerba uide J. reg 4. Concordant ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius repl.36.*

II *Regula: De patre.Patri quoq; conuento exceptio propoſita competit. quæ regula approbatur d.§.non ſolùm.Cui concordat l. 7. §. quanquam. ff. eod.tt.his uerbis:* Quanquam non declaret Senatus cui exceptionem det,tamen ſciẽdum eſt & hæredem filij, ſi paterfamiliâs deceſſerit: & patrem eius, ſi filiusfamiliâs deceſſerit,exceptione uti poſſe. *Concordat l.6.C.eod.tt.cuius uerba uide ſ̄. quæſt. proxim. in prin.*

III. *Regula:De heredibus. His quoq; exceptio hæc datur.quæ regula approbatur uerbis d.§.quanquam,ſ̄.reg.prox.propoſitis.*

IIII.*Regula:De fideiuſſore & mandatore. Etiã his datur exceptio. quæ regula approbatur l.9.§. non ſolùm.ff.ad S.C. Macedon. his uerbis:* Non ſolùm filiofamiliâs & patri eius ſuccurritur:uerùm fideiuſſori quoq; & mandatori eius:quia & ipſi mandati habent regreſſum. *Concordat l.7.§.idem ait. ff. eod. tt. cuius uerba uide J.reg.prox.Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi fideiuſſor uel mandator regreſſum non habeat ad filium uel patrem.quæ exceptio approbatur d. §. non ſolùm, his uerbis:* Niſi forte donandi animo interceſſerint. tunc enim, cùm nullũ regreſſum habeant,ſenatuſconſultum locum non habebit. *Altera exceptio eſt:Niſi pater fideiuſſorẽ dederit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt. prox.except.28.Huius replicatio hæc eſt: Niſi mortuo filio,pater fideiuſſorem dederit. quæ replicatio approbatur,ſimul & diſtinguitur l.21.cũ lege ſequẽte.ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Qui contra,&c. *Concordat l.creditorem.18 ff.ad S.C. Macedon. his uerbis:* Creditorem, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi non contra ſenatuſconſultum filius mutuam pecuniam acceperit. Quarta exceptio eſt: Niſi mandator uel fideiuſſor dixerit, filium non accipere contra ſenatuſconſultum mutuam pecuniam.Hæ duæ exceptiones approbantur l.12.§.ſi quis mandauerit. ff. mandati, his uerbis:* Si quis mandauerit filiofamiliâs credendam pecuniam,&c.

V. *Regula: De reo promittendi. Huic exceptio propoſita denegatur. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit:uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi fraus ſenatuſcon-*

natuſconſulto ſit facta. quæ exceptio approbatur l. 7. §. idem ait. ff. ad S.C. Macedon. his uerbis: Iulianus ait. Si duos reos accepero, filiumfamiliâs & Titium, cùm ad filiumfamiliâs eſſet peruentura pecunia, ideo autem reum Titium acceperim, ne quaſi fideiuſſor auxilio ſenatuſconſulti uteretur: utilẽ eſſe exceptionem aduerſus fraudem dandam.

V I. *Regula: De eo qui filiumfamiliâs inſtitorem fecit. Huic quoq; exceptio propoſita denegatur. quæ regula approbatur l. 7. §. interdum. ff. ad S.C. Macedon. his uerbis:* Interdum, etſi ſenatuſconſulto locus ſit, tamen in alium datur actio: utputa ſi filiusfamiliâs inſtitor mutuam pecuniam acceperit. Scribit enim Iulianus, ipſum quidem inſtitorem exceptione ſenatuſconſulti uſurum, ſi conueniatur: ſed inſtitoriam actionem aduerſus eũ qui præpoſuit, competere.

III. ADVERSVS QVOS competit?

De ſucceſſoribus regula proponitur l. 7. §. non ſolùm. ff. ad S.C. Macedonian. his uerbis: Non ſolùm ei qui mutuam dediſſet, ſed & ſucceſſoribus eius denegaoda eſt actio. *Plures huiuſmodi regulas uide d. §. non ſolùm. cuius reliqua uerba proponuntur ſ. quæſt. 1. repl. 1. dupl. 3. Hæc de exceptione ſenatuſconſulti Macedoniani. De mutuo igitur, prima ſcilicet ſpecie ſeu cauſa realis obligationis ſatis ſit dictum.*

DE COMMODATO.
Cap. IIII.

I. PROPRIA COMMODATI & differentiæ ab alijs contractibus.

PRima regula de differentijs mutui & commodati, proponitur ſ. cap. 1. quæſt. 4.

II. *Regula de differentia commodati & utendũ dati, proponitur l. 1. §. 1. ff. commodati, his uerbis:* Inter commodatum & utendum datum, Labeo quidem ait tantum intereſſe, quantũ inter genus & ſpeciem. Cõmodari enim rem mobilem, non etiam ſoli: utendam dari etiam ſoli. Sed (ut apparet) propriè cõmodata res dicitur, & quæ ſoli eſt: idque Caſsius exiſtimat. Viuianus etiam habitationem commodari poſſe ait.

III. *Regula: Commodatum ſolam utilitatem continet eius cui commodatur. quæ regula approbatur l. 5. §. commodatum. ff. d. tt. cuius uerba uide j. cap. prox. quæſt. 1. except. 3. repl. 2.*

IIII. *Regula: Commodantis eſt modum finemq; commodati præſcribere. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 17. §. ſicut. ff. d. tt. cuius uerba uide j. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 1.*

V. *Regula: Rei commodatæ & proprietatem & poſſeſsionem retinemus. quæ regula approbatur l. 8. cum lege ſequente. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. lib. 22. cap. 4. except. 26. exemplo 5. Concordat Inſt. quib. mod. re contrah. oblig. §. item is cui. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 4.*

V I. *Regula: Ex commodato duplex actio naſcitur, directa ſcilicet & contraria. quæ regula approbatur l. 17. §. ſicut. ff. commodati. cuius uerba uide j. cap. 6. quæſt. 2. cauſa 1. Concordat Inſt. d. §. item is cui. Item concordat l. 1. in prin. ff. commodati, his uerbis:* Ait Prætor, Quod quis commodaſſe dicetur, de eo iudicium dabo. Huius edicti interpretatio non eſt difficilis. Vnum ſolummodo notandum: quòd qui edictum concepit, commodati fecit mentionem, cum Pacuuius utendi fecerit mẽtionem. Inter commodatum autem & utendum, &c. *Reliqua uerba uide ſ. reg. 2. De utraq; actione ſeparatim in capitibus ſequentibus dicetur. Sed exceptiones utriq; communes hic proponedæ ſunt.*

II. EXCEPTIONES ADuerſus commodatum.

Regulariter quidem commodatum utile præſumitur, ita ut ex eo tam obligatio quàm actio directa & contraria oriatur, ut iam eſt oſtenſum: uerùm eius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. EXCEPTIO: *Niſi filiofamiliâs uel ſeruo commodatum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. §. ſi filiofamiliâs. ff. commodati. cuius uerba uide j. quæſt. 3. reg. 6.*

II. EXCEPTIO: *Niſi pupillo commodatum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. fin. cum lege ſequente. ff. commodati. his uerbis:* Impuberes commodati actione non tenentur: quoniam nec conſtitit commodatum in pupilli perſona ſine tutoris authoritate, uſqueadeò ut etiamſi pubes factus dolum aut culpam admiſerit, hac actione non tenetur: quia ab initio non conſtitit. Nec in furioſum commodati actio dãda eſt. Sed ad exhibendum aduerſus eos dabitur, ut res exhibita uindicetur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi tutoris authoritas interuenerit. quæ replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Sine tutoris authoritate, &c. *Altera replicatio uidetur: Niſi ex eo agatur, quod pubes factus in re commodata admiſit. Sed reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vſqueadeò ut etiamſi pubes, &c. *Tertiæ replicationis loco notandum, quòd quamuis pupillus ex commodato non obligetur, ad exhibendum tamen & rei uendicatione teneatur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ad exhibendum aduerſus eos dabitur, &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi pupillus re commodata locupletior ſit factus. quæ replicatio approbatur l. 3 in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Mihi uidetur, ſi locupletior pupillus factus ſit, dandam utilem com-

modati actionem ſecundum diui Pij reſcriptum.

III. EXCEPTIO: *Niſi furioſo commodatum ſit. Hec exceptio approbatur l. 2. ff. commodati, uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Nec in furioſum commodati actio danda eſt.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi quis ei quem bona fide poßidet, commodauerit. Hec exceptio reprobatur l. 15. §. ſi libero. ff. commodati, his uerbis:* Si libero homini, qui mihi bona fide ſeruiebat, quaſi ſeroo rem commodauero: uideamua an habeam commodati actionem? Nam & Celſus filiua aiebat, ſi iuſsiſſem ut aliquid faceret: uel mandati cum eo, uel prçſcriptis uerbis experiri me poſſe. Idem & in commodato erit dicendum. Nec obſtat quòd non hac mente cum eo qui liber booa fide nobis ſaruirat, contraheremus, quaſi eum obligatum habituri. Plerunq; enim accidit, ut extra id quod agitur, tacita obligatio naſcatur: ueluti cùm per errorem indebitum ſoluendi cauſa datur. *Plura de hac re uide ſ. lib. 36. cap. 3. except. 6. repl. 9.*

V. EXCEPTIO: *Niſi res ſoli ſit commodata, uel habitatio. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. 1. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 2. regul. 2. Concordat l. 17. in princip. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. lib. 35. cap. 2. exception. 19.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi res que uſu conſumitur, commodata ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. fin. cum lege ſequente. ff. commodati, his uerbis:* Non poteſt commodari id quod uſu conſumitur: niſi fortè ad pompam oel oſtentationem quis accipiat. Sæpe enim ad hoc commodantur pecuniæ, ut ditis gratia numerationis loco intercedant. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi oſtentandi gratia pecunia commodetur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè ad pompam, &c. *Concordat l. 18. in fine. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt. 1. except. 19.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi res aliena ſit commodata. Hæc exceptio reprobatur l. 15. cum lege ſequente. ff. commodati, his uerbis:* Commodare poſſumus etiam alienam rem, quam poſaidemus: tametſi ſcientes alienam poſaideamus, ita ut uel fur uel prædo, ſi commodauerit, habeat commodati actionem. *Concordat l. 64. in prin. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 8. reg. 7.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi mercede interueniente, non gratuitò res ſit commodata. Hæc exceptio approbatur Inſt. quib. mod. re contrah. obligat. §. commodata, his uerbis:* Commodata res tunc propriè intalligitur, ſi oolla mercede accepta uel conſtituta, rea tibi utenda data eſt. Alioqui mercede interueniente, locatoa tibi uſuarei uidetur. Gratuitum enim debet eſſe commodatum. *Concordat l. 5. §. nunc uidendum. ibi: niſi merces. ff. commodati. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 4. Huius exemplum proponitur inſt. de locatione & conductione. §. præterea, his uerbis:* Sicut uulgò quærebatur, an permutatis rebua emptio & uenditio cõtraheretur: ita quçri ſolebat de locatione & conductiooe, ſi fortè rem aliquam utendam ſiue fruendã tibi aliquia dederit, & inuicem à te utendam ſiue frueodam aliam rem acceperit. Et placuit oon eſſe locationem & condoctionem, ſed proprium genus contractus. Veluti ſi cùm unum bouem quis haberet, & uicinus eius unum, placuerit ioter eoa ut per denos dies inuicem boues commodarent, ut opus facerent, & apud alterum alterius bos perierit: oeq; locati, neq; conducti, neq; commodati competit actio, quia non fuit commodatum gratuitum. Verùm præſcriptis uerbia agendum eſt. *Concordat l. 18 §. ſi cùm unum. ff. de præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Si cùm unum bouem haberem, & uicioua unum, placuerit ioter noa, ut per denos diea ego ei, & ille mihi booem commodaremus, ut opus faceret, & apud alterum bos periarit: commodati actio non competit, quia noo fuit gratuitum commodatum: uerùm præſcriptia uerbis agendum eſt. *Concordat item l. 26. ff. eod. tit. his uerbis:* Si operas fabriles quia ſerui ſui uice mutua dediſſet, ut totidem reciperet: poſſe eum præſcriptia uerbis agere, Martiaoua ait, ſicuti ſi pœnulaa dediſſat, ut tunicas acciperet: nec eſſe hoc contrarium, quòd ſi per errorem operç indebitæ datæ ſunt, ipſæ repeti non poſſunt, nam aliud dando ut aliud reddatur, obligari iure gentiom poſſumus. Quod autem indebitum datur: aut ipſum repeti debet, aut tantuodem ex eodem genere: quorũ neutro modo operæ repeti poſſuot.

DE COMMODATI ACTIONE directa. Cap. V.

I. CAVSAE EX QVIBVS HAEC actio competit.

PRima cauſa: *Si commodatarius re commodata aliter quàm accepit, utatur. Hec cauſa approbatur l. 5. §. quinimò. ff. commodati. cuius uerba uide J. quæſt. 5. except. 6. Concordat l. 31. §. ſi is cui rem. ff. de act. & oblig. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 14. except. 17. repl. 4. Item concordat l. 78. in prin. ff. de furtis. cuius uerba uide J. d. except. 6. repl. 1.*

II. Cauſa: *Si in codice, quem tibi commodaueram, debitorem tuum tibi cauere feceris. Hec cauſa approbatur d. §. quinimò.*

III. Cauſa:

III. *Cauſa: Si commodatarius rem commodatam deteriorem fecerit. Hæc cauſa approbatur l.3.§.1.ff.commodati, his uerbis:* Si reddita quidem ſit res commodata, ſed deterior reddita: non uidetur reddita, niſi quod intereſt præſtetur. Propriè enim dicitur res non reddita, quæ deterior redditur. *Concordat l.10.in prin.ff.eod.tit.his uerbis:* Eum qui rem commodatam accepit, ſi in eam rem uſus eſt, in quam accepit: nihil præſtare, ſi eam in nulla parte culpa ſua deteriorem fecit, uerum eſt. Nam ſi culpa fecit deteriorem, tenebitur. *Concordat item l.18. §. ſiue autem. ff.eod.tit.cuius uerba uide ↓.except.gener.8. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine culpa commodatarij deterior ſit facta. quæ exceptio approbatur l.ult.ff.eod.tit.his uerbis:* Si commodauero tibi equum, quo uterẽris uſque ad certum locum: ſi nulla tua culpa interueniente in ipſo itinere deterior equus factus ſit, non teneris commodati. Nam ego in culpa ero, qui in tam longum iter equum commodarim, qui eum laborem ſuſtinere non potuit. *Concordat l.ult. ff. ad l.Aquil.his uerbis:* Equum tibi commodaui: in eo cum tu equitares, & unà complures equitarent, unus ex his irruit in equũ, teque deiecit, & hoc caſu crura equi fracta ſunt. Labeo negat tecum ullam actionem eſſe. Sed ſi equitis culpa factum eſſet: cum equite ſanè, non equi domino agi poſſe, uerum puto. *Plura de hac exceptione uide ↓.except.generali 3. Altera exceptio eſt: Niſi alius, non commodatarius rem deteriorem fecerit. Hæc exceptio approbatur l.19.ff.commodati. cuius uerba uide ↓. except. generali 2. Sed & plures huiuſmodi exceptiones uide ↓.except.gener.3.*

IIII. *Cauſa: Si rem quam tibi commodaui, ut pro debito tuo pignori obligares, non repignoras. Hæc cauſa approbatur l.5.§.nunc uidendum in quibus.ff.commodati, his uerbis:* Rem tibi dedi, ut creditori tuo pignori dares: dediſti, non repignoras ut mihi reddas. Labeo ait, commodati actionem locum habere. Quod ego puto uerum eſſe, niſi merces interuenit. tunc enim uel in factum, uel ex locato & conducto agendum erit. Planè ſi ego pro te rem pignori dedero tua uoluntate: mandati erit actio. Idem Labeo rectè dicit, ſi à me culpa abſit repignorandi, creditor autem nolit reddere pignus: competere tibi ad hoc duntaxat commodati, ut tibi actionem aduerſus eum præſtem. Abeſſe autem culpa à me uidetur, ſiue iam ſolui pecuniam, ſiue ſoluere ſum paratus. Sumptum planè litis cæteraq; æquum eſt eum agnoſcere, qui commodatum accepit.

V. *Cauſa: Si commodatarius rem commodatam non reſtituat. Hæc cauſa approbatur l.2. C.de commodato. cuius uerba uide ↑.lib.7.cap.2.quæſt.24 reg.2. Concordat l.3. C. eod. tit. cuius uerba uide ↓. quæſtion. proxim. Huius cauſæ exceptiones uide paulo inferius inter exceptiones generales.*

VI. *Cauſa: Si commodatarius rem commodatam non ſuo loco uel tempore, de quo conuenit, reſtituat. Hæc cauſa approbatur l.5.in prin.ff.commodati, his uerbis:* Si ut certo loco uel tempore reddatur commodatum, conuenit: officio iudicis ineſt, ut rationem loci uel temporis habeat.

VII. *Cauſſa: Si res commodata furto ſit ablata. Hæc cauſſa approbatur, ſimul & diſtinguitur ↓.except.5.*

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. EXCEPTIO: *Niſi commodatum inutile ſit, & non obligatorium. Hæc exceptio ſine cuiuſquam contradictione iuſta eſt, cuius ſpecies uide ↑.cap.prox.quæſt.2.*

II. EXCEPTIO: *Niſi alius, non commodatarius in re commodata dolo quid aut culpa fecerit. Hæc exceptio approbatur l.19. ff. commodati, his uerbis:* Ad eos qui ſeruandum aliquid conducunt, aut utendum accipiunt, damnum iniuria ab alio datum non pertinere proculdubio eſt. Qua enim cura aut diligentia conſequi poſſumus, ne quis damnum nobis iniuria det? *Huius exceptionis exemplum proponitur etiam l. 5. §. idem Labeo rectè. ff.commodati. cuius uerba uide ↑. cauſa 4. Eius replicatio prima eſt: Niſi alius furto rem abſtulit. de qua re uide ↓.except.5. Secunda replicatio eſt: Niſi culpa ſerui commodati alia res ſimul commodata perierit. quæ replicatio approbatur l.5.§.ſi me rogaueris. ff. commodati. cuius uerba uide ↓.except.4.in prin. Tertia replicatio eſt: Niſi pater uel dominus commodatarij dolo in re cõmodata uerſatus ſit. quæ replicatio approbatur l. 3.§. penult. ff. commodati. cuius uerba uide quæſt.3.reg.6.*

III. EXCEPTIO: *Niſi res commodata perierit. Hæc exceptio approbatur l.5.§.quod uerò. ff.commodati, his uerbis:* Quod ſenectute cõtigit, uel morbo, uel ui latronum ereptũ eſt, aut ſi quid ſimile accidit: dicendũ eſt, nihil eorum eſſe imputandum ei qui cõmodatum accepit: niſi aliqua culpa interueniat. Proinde etſi incendio uel ruina aliquid contigit, uel aliquod damnum fatale: non tenebitur, niſi fortè, cùm poſſet res commodatas ſaluas facere, ſuas prætulit. *Concordat l.1.§.is quoq; cui.ff.de act.& oblig. cuius uerba uide ↑. cap. 1. quæſt. 4. Concordat item Inſt. quib.mod.re contrah.oblig.§.item is cui. cuius uerba uide d.quæſt.4. Concordat item l.16.in fine.ff. de condict. furtiua. cuius uerba uide ↓. lib. 48. cap.8.*

quæſt.1.cauſſa 4.Concordat item l.18.in prin.ff.commodati.cuius uerba uide J.repl.2.dupl.2.tripl.1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo commodatarij res perierit.quæ replicatio approbatur l.5.§.nunc uidendum eſt.ff.commodati.cuius uerba uide J repl. prox. Huius replicationis duplicatio hæc uidetur eſſe: Niſi conuenerit ne dolus præſtetur. Sed hæc duplicatio reprobatur l.17. in prin. ff. eod. tt.cuius uerba uide J. except. 6. Altera replicatio eſt: Niſi culpa commodatarij interueniente res perierit. Hæc replicatio approbatur d. §. nunc uidendum, his uerbis: Videndum eſt quid ueniat io commodati actione, utrum dolus, an & culpa, an uerò & omne periculum? & quidem io contractibus interdū ſolùm dolum, interdum & culpam præſtamus. Dolum in depoſito. Nam quia nulla utilitas oerſetur eius epud quem deponitur, meritò dolus ſolus præſtatur: oiſi fortè & merces acceſsit. tuoc enim (ut eſt conſtitutū) & culpe exhibetur: eut ſi hoc eb initio coouenit, ut & culpem & periculum præſteteis, penes quem deponitur. Sed ubi utriuſq; utilitas uertitur, ot in empto, io locato, io dote, in pignore, in ſocietere: & dolus & culpa præſtetur. Commodetom autem plerunq; ſolam utilitetem cōtinet eius cui commoderur. Et ideo uerior eſt Quinti ſententia, exiſtimantis & culpem præſtendam & diligentiam, & ſi fortè res æſtimeta data ſit: omne periculum præſtādum eb eo qoi æſtimatiooem ſe præſtaturum recepit. Quod uerò ſenectute, &c. *Reliqua uerba uide ī.ead.except.in prin. Concordat d l.5.§. ſed interdum, his uerbis:* Interdom & mortis damnum ad eum qoi commodetū rogauit, pertinet. Nem ſi tibi equum commodauero, ot ad uillem adduceres, tu ed bellum duxeris: cōmodeti teneberis. Idē erit & in homine. Plenè ſi ſic commodaui, ut ad bellum duceres: meum erit periculum. Nem etſi ſeruum tibi tectorem commodauero, & de mechina ceciderit: periculum meum eſſe, Viuianus eit. Sed ego ite hoc uerum puto, ſi tibi cōmodeui ut in machina opereretur. Cæterùm ſi ut de pleno opus faceret, tu eum impoſuiſti machinæ: aut ſi machinę culpe factom eſt mious diligenter ooo ab ipſo ligatæ, uel funiom perticarumq; uetuſtete: dico periculum, qood culpa contigit rogantis commodatum, ipſum præſtare debere. Nem & Mela ſcripſit, ſi ſeruos lapiderio commodetus ſub machioe perierit: teoeri fabrum commodari, qui negligentius mechioem colligeot. *Concordat item l.5.§ is quoq; cui.ibi: ſed & in maioribus.ff.de action.& obligat. cuius uerba uide ī.cap.1.quæſt.4.Concordat item Inſt.quib.mod. re contrah. obligat. §. item is cui. cuius uerba uide d. quæſt.4.Item concordat l.18.in prin. ibi: alioquin ſi cui.ff.commodati.cuius uerba uide J. dupl.2. tripl.1. Concordant deniq; ea quæ proponuntur J.repl.proxim. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi conuenerit ut ſolus dolus, non etiam culpa præſtetur. quæ duplicatio approbatur l. 5. §. interdum.ff.commodati, his uerbis:* Interdum plenè dolum ſolum in re commodate, qui rogauit, præſtabit: otputa ſi ita conuenit, uel ſi ſua duntaxat ceuſa cōmodauit (ſponſæ fortè ſuæ uel uxori, quo honeſtius culta ad ſe deduceretur) uel ſi quis ludos edeos prætor ſcenicis commodeuit, uel prætori quis ultrò commodauit. *Altera duplicatio eſt: Niſi commodatoris cauſa ſit commodatum. tunc enim commodatarius ſolùm dolum, non etiam culpam præſtat. quæ duplicatio approbatur uerbis d.§. interdum, iam propoſitis hiſce:* Vel ſi ſua duntaxet cauſa commodeuit, &c. *Concordat l.10.cum duabus legibus ſequentibus.ff.commodati, his uerbis:* Si rem inſpectori dedi: an ſimilis ſit ei cui commodeta res eſt, quæritur? Et ſiquidem mee ceuſe dedi, dum uolo precium exquirere, dolum mihi præſtablt tentùm: ſi ſua, eriam cuſtodiem. Et ideo furti hebebit actiooem. Sed etſi dum refertur, perijt: ſi quidem ego meo deuerem per qoem temitteret, periculom meum erit. Si uerò ipſe cui uoluit commiſit: æquè mibi culpam præſtabit, ſi ſua cauſa accepit, qui non tam idoneum hominem elegit, ut rectè id perferri poſſet: ſi mea ceuſe, dolum tentùm. *Concordat l.18.in princip.ibi: ſi uerò mei.ff. de præſcriptis uerbis.cuius uerba uide J. triplicat. proxim. Eſt enim propoſitæ duplicationis triplicatio hæc: Niſi non ſolùm commodatoris, ſed etiam commodatarij cauſa ſit commodatum. quæ triplicatio approbatur l. 18. in princip. ibi: hæc ita. ff. commodati, his uerbis:* Io rebus commodatis talis diligentia præſtenda eſt, qoalem quiſque diligentiſsimus peterfamiliâs ſuis rebus adhibet: ita ut temen eos caſos ooo præſtet, quibus reſiſti oon poſsit: ueluti mortes ſeruorum, qoæ ſine dolo & colpa eius accidunt, latronom hoſtiumúe incurſus, piratarum ioſidias, neufregium, inceodium, fugas ſeruorum qui cuſtodiri non ſolent. Qood eutem de latronibus & pireris & oeufregio diximus, ita ſcilicet accipiemus, ſi in hoc commodeta ſit alicui res, ut eam rem peregrè ſecum ferat. Alioquio ſi cui ideo argentum commodeuerim, quòd is emicos ad cœoam inuiteturum ſe diceret, & id peregrè ſecum portauerit: ſioe ulla dubitatione eriam pireterū & latronum & neufragij caſum præſtare debet. Hęc ite, ſi duntaxat accipientis gratia commodata ſit res.

At

At ſi utriuſq; : ueloti ſi communem amicũ ad cœnam inuitauerimna, tuq; eius rei curam ſuſcepiſſea, & ego tibi argentum cõmodauerim: ſcriptum quidem apud quoſdam inuenio, quaſi dolum tantùm præſtare debeaa. Sed uidendum eſt, ne & culpa præſtanda ſit: ut ita culpæ fiat æſtimatio, ſicut in rebna pignori datis & dotalibus æſtimari ſolet. *Concordat l.18. in prin. ff. de præſcriptis uerbis. in hæc uerba:* Si rem tibi inſpiciendam dedi, & dicaa te perdidiſſe: ita demum mihi pręſcriptis uerbia actio competit, ſi ignorem ubi ſit. Nam ſi mihi liqueat apud te eſſe: furti agere poſſum, uel condicere, uel ad exhibendum agere. Secũdum hoc, ſi cui inſpiciendum dedi, ſiue ipſius cauſa ſiue utriuſq;: & dolum & culpam mihi præſtandam eſſe dico propter utilitatem, periculum non. Si uerò mei duntaxat cauſa datum eſt: dolum ſolum. Quia propè depoſitum hoc accedit. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ultrò, non rogatus quis commodauerit. nam & hoc caſu culpa à commodatario non præſtatur quæ duplicatio approbatur l.5. §. interdum, in fine. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. dupl.1. Quarta duplicatio eſt: Niſi commodato finito res perierit. quæ duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius triplicatio hæc eſt: Niſi cùm finito commodato commodatarius & ſequenti die rurſus commodatum rogaret, commodator rem interim penes eum reliquerit. quæ triplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.5 § ſi de me, his uerbis:* Si de me petijſſes, ut triclinium tibi ſternerem, & argentum ad miniſterium præberem, & fecero: deinde petijſſea ut idem ſequenti die facerem, & cùm commodè domum argentum referre non poſſem, ibi hoc reliquero, & perierit: qua actione agi poteſt, & cuius eſt periculũ, &c. *Hæc de ſecũda replicatione.* *Tertia replicatio eſt: Niſi commodatarius non exactam diligentiam & cuſtodiam, quam bonus paterfamiliâs in ſuis rebus præſtare ſolet, præſtiterit. Hæc replicatio ſpecies replicationis proximè præcedentis eſt, & approbatur ſpecialiter l.18. in prin. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. repl. prox. dupl.2. tripl.1. Concordat l.5. §. cuſtodiam. ff. eod. tt. his uerbis:* Cuſtodiam planè commodatæ rei etiam diligentem debet præſtare. *Concordat item Inſt. quib. mod. re contrah obligat. §. item is cui. cuius uerba uide ſ. cap.1. quæſt.4. Concordat item l.1. §. is quoq; cui. ff. de action & obligat. cuius uerba uide d. quæſt.4. Duplicationes huius replicationis uide ſ. replic. proxim.* *Quarta replicatio eſt: Niſi res æſtimata commodata ſit. Hæc replicatio approbatur l.5. §. commodatum. ibi: etſi fortè res. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. repl.2. in prin. Concordat l.1. §. fin. ff. de æſtimatoria præſcr. uerb. cuius uerba uide j. lib. 43. cap. 5.* *Quinta replicatio eſt: Niſi ita conuenerit, ut commodatarius omne periculum præſtet. Hæc replicatio approbatur l.1. C. de commodato, his uerbis:* Ea quidem quæ maiore ui auferuntur, detrimento eorum quiboa res commodantur, imputari non ſolent. Sed cum is qui à te commodati ſibi bouem poſtulabat, hoſtilis incurſionis cõtemplatione periculum amiſsionia. & fortunam futuri damni in ſe ſuſcepiſſe proponatur: præſes prouinciæ, ſi probaueris eum indemnitatem tibi promiſiſſe, placitum cõuentionia implere eum cõpellet. *Sexta replicatio eſt: Niſi commodatarius, cùm poſſet res commodatas ſaluas habere, ſuas prætulit. Hæc replicatio approbatur l.5. §. quod uerò, in fine. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin.* *Septima replicatio eſt: Niſi in itinere, dum res refertur, perijt. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.10. §. fin. cum lege ſequente ff. commodati. cuius uerba uide ſ. repl. 2. dupl.2. Eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi per eum referatur, quem iuſsit commodator. quæ duplicatio approbatur d.l.10. §. fin. Concordat l.12. ff. eod. tt. his uerbis:* Commodatam rem miſſua qui repeteret, cùm recepiſſet, aufugit: ſi dominua ei dari iuſſerat, domino perijt. Si commonendi cauſa miſerat, ut referretur res commodata: ei cui commodata eſt. *Altera duplicatio eſt: Niſi nulla culpa commodatario imputari poſſit. quæ duplicatio approbatur l.20. ff. eod. tt. his uerbis:* Argentum commodatum ſi tam idoneo ſeruo meo tradidiſſem ad te perferendũ, ut non debuerit quia exiſtimare futurum, ut à quibuſdam malis hominibua deciperetur: tuum, non meum detrimentum erit, ſi id mali hominea intercepiſſent. *Hæc de tertia exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. de qua uide plura ſ. lib.36. cap.3. except.8.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus commodatus aufugerit. Hæc exceptio approbatur l.5. §. ſi me rogaueris. ff. commodati, his uerbis:* Si me rogaueris, ut ſeruum tibi cum lance commodarem, & ſeruus lancem perdiderit: periculum ad te reſpicere, Labeo ait. Nam & lancem uideri commodatam. Quare eam quoque præſtandam. Planè ſi ſeruus cum ea fugerit: eum qui commodatum accepit, non teneri, niſi fugæ præſtitit culpam. *Concordat l.18. in prin. ibi: fugas ſeruorum. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. prox. replicat.2. duplicat.2. triplicat.1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi culpa commodatarij ſeruus fugerit. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. ſi me rogaueris, iam propoſitis hiſce:* Niſi fugæ præſtitit culpam. *Altera replicatio eſt: Niſi commodatarius ſeruum non cuſtodierit. Hæc replicatio ipſo quidem iure reprobatur, admittitur tamen in quibuſdam caſibus, qui proponuntur l.5. §. cuſtodiam. ff. commodati, his uerbis:* An etiam hominis commodati cuſtodia præſtetur,

apud ueteres dubitetum eſt/ nam interdum & hominis cuſtodia præſtanda eſt, ſi uinctus commodatus eſt, uel etiam eiue ætatis, ut cuſtodia indigeret. Certè ſi hoc actum eſt, ut & cuſtodiam is qui rogauit præſtet, dicendum ecit præſtare.

V. EXCEPTIO: *Niſi res commodata commodatario furto ſit ablata. Hæc exceptio reprobatur ratione eius quod dictum ſ. except. 3. repl. 3. Concordat l. 53. §. quòd ſi ſeruus tuus. ff. de furtis. cuius uerba uide J. proximè. Planè admittenda uidetur exceptio propoſita, ſi ſeruus commodatoris rem ſubripuerit. Sed & hæc diſtinctio reprobatur d. l. 55 §. 1. his uerbis:* Si ſeruus commodatoris rem ſubripoerit, & ſolueodo ſit is cui ſubceptum eſt: Sabinus eit, poſſe & commodati agi cum eo, & contra dominum furti ſerui nomine. Sed ſi pecuniam quem dominus exegit reddat, euaneſcore furti actionem. Idem erſi remittat commodati actionem. Quòd ſi ſeruus tuus rem tibi commodetam ſubripuerit, furti tecum actio non eſt, quiſe tuo periculo res ſit: ſed tantùm commodati. *Concordat l. 21. §. in exercitu. ff. commodati, his uerbis:* In exercitu contubernalibus uaſa utenda communi periculo dedi, ec deinde meus ſeruus ſubreptis his ed hoſtes fugit, & poſtee ſine oaſis receptus eſt: hebiturum me commodati actionem cum contubernalibus conſtat pro cuiuſque parte. Sed & illi mecum furti nomine ſerui agere poſſunt, quando & noxe caput ſequitur. Et ſi tibi rem periculo tuo utendam commodeuero, eaque à ſeruo meo ſubripiatur: egere mecum furti poſſes ſerui nomine. *Concordat item l. 22. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. exception. proxim. replicat. 7. Planè ſi ſeruus commodatus fugerit, auferens ſecum rem ſimul commodatam: commodatarius propoſita exceptione defenditur. quæ diſtinctio approbatur l. 5. §. ſi me rogaueris, in fine. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. exception. proxim. in princip. Reliquas diſtinctiones, quibus exceptio propoſita admittitur, uide ſ. exception. 3. replicat. 2. duplicat. 1. cum ſequentibus.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi conuenerit ne dolus præſtetur. Hæc exceptio reprobatur l. 17. in prin. ff. commodati, his uerbis:* In commodato pactio, ne dolus præſtètur, rate non eſt. *Plura de hac exceptione uide ſ. lib. 37. cap. 3. except. 17. repl. 1. dupl. 1.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi non in re principali commodata, ſed in acceſſoria quid dolo culpaue ſit factum. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. uſqueadeò. ff. commodati, his uerbis:* Vſqueadeò in re commodeta diligentia præſtenda eſt, ut etiam in ea quæ ſequitur rem commodetam præſtari debeat. puta equam tibi commodaui, quem pullus comitabatur: etiam pulli cuſtodiem præſtari debere, ueteres reſpondecunt. *Concordat d. l. 5. §. ſi me rogaueris. cuius uerba uide ſ. except. 4. in prin.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi ſemel actum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 18. §. ſi ac autem. ff. commodati, his uerbis:* Siue pignus, ſiue commodeta res, ſiue depoſita deterior ab eo qui acceperit facta ſit: non ſolùm iſtæ ſuor actiones, de quibus loquimur, uerùm etiam legis Aquiliæ: ſed ſi quæ earom actum fuerit, aliæ tollunrur. *Concordat l. 33. §. ſi is cui. ff. de action. & obligat. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 14. exception. 37. replic. 4. Item concordat l. 73. in prin. ff. de furtis. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 3. quæſtion. 2. exception. 43. replicat. 5. Concordat item inſt. de obligation. quæ ex delicto. §. quæ de fullone. ibi: & alterutra. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 4. reg. 12. in princip. Item concordat l. 22. in prin. C. de furtis. cuius uerba uide d. regul. 12. exception. 5. Huius etiam exemplum eſt: Si ex duobus qui commodati actione tenebantur, unus conuentus ſit & ſoluit. nam & hoc caſu alter poſtea conuentus propoſita exceptione defenditur. quod exemplum proponitur l. 5. §. fin. ff. commodati. cuius uerba uide J. quæſtion. 2. regula 5.*

II. ADVERSVS QVOS actio propoſita competat?

De heredibus commodatarij proponitur l. 3. C. de commodato, his uerbis: De reſtituendis rebus quas obligendas pro ſe dederas, poſtquam debitum fuerit extenuatum, commodati actionem etiam aduerſus hæredes eius exercere potes. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi hæres pro maiore parte quàm hæres eſt, conueniatur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. §. hæres. ff. commodati, his uerbis:* Hæres eius qui commodatū accepit, pro ea parte qua hęres eſt conuenitur: niſi fortè habeat facultatem totius rei reſtituendæ, nec faciat. tunc enim condemnetur in ſolidum, quaſi hoc boni iudicis arbitrio conueniat. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi hæres totius rei reſtituendæ facultatem habeat. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè habeat. *Altera replicatio eſt: Niſi ex facto ipſius hæredis agatur. quæ replicatio approbatur l. 17. §. ſi ex facto. ff. commodati, his uerbis:* Si ex facto hæredis agetur commodati: in ſolidum condemnatur, licet ex parte hæres eſt.

III. QVID

III. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. *Regula: Id quod actoris intereſt, uenit in hac actione. Quæ regula approbatur l.1.§. ſi reddita ff. cõmodati. cuius uerba uide ſ̃ quæſt.2.cauſa 3. Cuius exceptio hæc eſt: Niſi ex dolo rei conuenti agatur. tunc enim in quantum actor in litem iurauerit, cõdemnatio fit. Quæ exceptio approbatur l. 64. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ſ̃. lib.16. cap.8.reg.7. Concordat l.3.§.in hac actione.ff.commodati. cuius uerba uide ĩ reg.prox.*

II. *Regula: De æſtimatione rei cõmodatæ. Cuius temporis æſtimatio ſit facienda, definitur d.§.in hac, his uerbis:* In hac actione, ſicut in cæteris bonæ fidei iudicijs, ſimiliter in litem iurabitur, & rei iudicãdæ tempus, quanti res ſit, obſeruatur: quamuis in ſtricti iuris iudicijs litis conteſtatæ tempus ſpectetur.

III. *Regula, De lucro quod cõmodatarius occaſione rei commodatæ accepit, proponitur l.13.§.1. ff. cõmodati, his uerbis:* Si quem quæſtũ fecerit is qui experiundũ quid accepit: ueluti ſi iumẽta fuerint, eaq; locata ſint: idipſum præſtabit ei qui experiundũ dedit. Neq; enim antè eã rem quæſtui cuiq; eſſe oportet, quàm periculo eius ſit. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi periculũ rei commodatæ ad cõmodatarium ſpectet: utputa ſi furto ei ſit ablata. tũc enim, ſi lucrum ceperit, retinet: puta furti actione duplum uel quadruplum conſecutus. Quæ exceptio elici poteſt ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Neque enim antè eam rem, &c. *Cui cõcordat l.22.§. ſed cum in. C. de furtis, hiſce uerbis:* Si quis rem cõmodatam habuerit, quam aliquis furto ſubtraxerat, & lite pulſatus cõdemnationem paſſus fuerit, non tãtùm in rem furtiuam, ſed etiam in pœnam furti, & poſtea dominus rei uenerit omnem condemnationem accipere deſiderans, utpote ex rei occaſione ortam: dubitatio incidit ueteribus, utrum'ne rem tantùm ſuam, uel eius æſtimationẽ conſequatur, an etiam ſummam pœnalem? Et licet ab antiquis uariatum eſt, & ab ipſo Papiniano in contrarias declinante ſententias: tamen nobis hoc decidentibus, Papinianus, licet uariauerit, eligẽdus eſt non in prima, ſed in ſecunda eius definitione, in qua lucrum ſtatuit minimè ad dominũ rei peruenire. Vbi enim periculum, ibi & lucrum collocetur: nec ſit dãno tantùm deditus qui rem cõmodatam accepit, ſed etiam liceat ei lucrum ſperare.

IIII. *Regula, De fructibus rei cõmodatæ, proponitur l.38. §. ſi poſſeßionem. ff. de uſuris & fructibus. cuius uerba uide ſ̃.lib.36.cap.10.quæſt.1.except.1.repl.2.*

V. *Regula: Si duobus res cõmodata ſit, ſinguli in ſolidum tenentur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.5.§ fin.cum duab.legib. ſequentib. ff.commodati, his uerbis:* Si duobus uehiculum commodatum ſit, uel locatum ſimul, Celſus filius ſcribit libro VI. Digeſtorum, quæri poſſe utrum unuſquiſq; eorũ in ſolidum, an pro parte teneatur? & ait, duorũ quidem in ſolidum dominium uel poſſeſsionẽ eſſe non poſſe, nec quenquã partis corporis dominum eſſe, ſed totius corporis pro indiuiſo pro parte dominiũ habere: uſum autem balinei quidem, uel porticus, uel campi uniuſcuiuſq; in ſolidum eſſe (neq; enim minus me uti, quod & alius uteretur) uerùm in uehiculo cõmodato uel locato ꝑ parte quidẽ effectũ me uſum habere, quia nõ omnia loca uehiculi teneam: ſed eſſe uerius ait, & dolũ & culpam & diligentiam & cuſtodiam in totũ me præſtare debere. Quare duo quodammodo rei habebuntur, et ſi alter conuentus præſtiterit, liberabit alterũ: & ambobus competet furti actio: & alterutro agente, alterius actio contra furem tolletur. Vnde quæritur, ſi alter furti egerit, an ipſe ſolus debeat commodati conueniri? Et ait Celſus, ſi alter conueniatur qui furti non egit, & paratus ſit periculo ſuo cõueniri alterum qui furti agendo lucrũ ſenſit ex re commodata: debere eum audiri & abſolui. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alter furti agendo duplum iſt conſecutus. tunc enim alter non tenetur. Quæ exceptio approbatur ſub conditione uerbis iam propoſitis hiſce:* Vnde quæritur, ſi alter furti, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi actor reo non cedat actionem, quam aduerſus rei ſocium habet. Hæc exceptio approbatur ibidem, his uerbis:* Sed etſi legis Aquiliæ aduerſus ſocium eius habuit commodator actionem: uidendum erit ne cedere debeat, ſi fortè damnum dederit alter, quod hic qui conuenitur, commodati actione ſarcire compellitur. Nam etſi aduerſus ipſum habuit legis Aquiliæ actionem cõmodator: æquiſsimum eſt, ut commodati, agẽdo remittat actionẽ: niſi fortè quis dixerit agendo eum ex lege Aquilia hoc minus conſecuturum, quàm ex cauſa commodati conſecutus eſt. Quod uidetur habere rationẽ. *Plura de propoſita regula eiuſq; exceptionib. uide ſ̃.lib.prox.cap 12.*

VI. *Regula: Pater & dominus commodati nõ nisi de peculio tenentur. Quæ regula approbatur l.3. §. ſi filiofamiliâs, cum ſequentibus. ff. commodati, his uerbis:* Si filiofamiliâs ſeruoúe commodatum ſit, duntaxat de peculio agendum erit: cum ipſo autem filiofamiliâs etiam directò quis agere poterit. Sed etſi ancillæ uel filiæfamiliâs cõmodauerit: duntaxat de peculio agendum. Sed

non tãtùm ex cauſa doli earum perſonarum pater uel dominus cõdemnatur, ſed & ipſius quoque domini uel patris fraus duntaxat uenit, ut Iulianus libro XI. circa pignoraticiam actionem diſtinguit.

VII. Regula: *Pluribus rebus commodatis, altera ſine altera peti poteſt. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.17.§.duabus. ff. commodati, his uerbis:* Duabus rebus commodatis, rectè de altera commodati agi poſſe, Viuianus ſcripſit. Quod ita uideri uerum, ſi ſeparatæ ſint, Pomponius ſcripſit. Nam eum qui carucham puta, uel lecticam cõmodauit: non rectè acturum de ſingulis partibus.

VIII. Regula, *De re quæ rei commodatæ accedit, proponitur ſ̄.quæſt.1.except.7.*

IIII. EVENTVS ACTIOnis propoſitæ.

I. Regula: *Si actor litis æſtimationem conſecutus eſt, & rem facit rei conuenti. Quæ regula approbatur l.5.§.1 ff. commodati, his uerbis:* Si quis hac actione egerit, & oblatam litis æſtimationem ſuſceperit: rem offerentis facit.

II. Regula: *Litis æſtimatione præſtita ob rem commodatam non repertam, actor reo cauere debet de reperta reo præſtanda. Quæ regula approbatur l. 13. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si is qui commodatum accepit, non apparentis rei nomine commodati cõdemnetur: cauendum eſt ei, ut repertam rem dominus ei præſtet.

III. Regula: *Litis æſtimatione præſtita, ſi actor rem repertam non preſtet: contraria commodati actione tenetur. Quæ regula approbatur l.17. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J.cap.prox. quæſt.2. cauſa 6.*

IIII. Regula: *Actor reo actiones ſuas, quas rei commodatæ nomine habet, cedere tenetur. Quæ regula approbatur l. 12. ff. de re iudicata, his uerbis:* In depoſiti uel commodati iudicio, quanquam dolo aduerſarij res abſit, condemnato ſuccurri ſolet, ut ei actionibus ſuis dominus cedat. *Concordat l. 7. §. ſed etſi. ff. commodati. cuius uerba uide ſ̄.quæſt. 3. reg.5.except.2.*

V. Regula: *Reo furti actio competit, re commodata ſubrepta. Quæ regula approbatur l. 5. §. fin. cum lege ſequente. ff. commodati. cuius uerba uide ſ̄.d.reg.5.in prin. Concordat l.10.§.1. ibi: & ideo. ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.quæſt.1. except.3.repl. 2.dupl.2. Item concordat l.21.§.in exercitu. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄.quæſt.1. except.5. Concordat item l.55.§.1.ff.de furtis. cuius uerba uide ſ̄.d.exc.5. Sed & plura de regula propoſita dicentur J.lib.46. cap.4.reg.11.*

V. ADFINIA REMEdia.

Regulariter quidem re commodata, commodati actio competit, ut ex præcedentibus patet. uerùm eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi inutile ſit commodatum, & non obligatorium. tunc enim ad exhibendum actio, & rei uindicatio cõpetit. Quæ exceptio approbatur exemplo l.2.ff.commodati. cuius uerba uide ſ̄. quæſt.1. except.2. Altera exceptio eſt: Niſi merces interuenit. tunc enim ex locato & conducto actio competit. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt.1. except. 8. Tertia exceptio eſt: Niſi ita rem ſuam quis alteri utendam dederit, ut uiciſſim eius rem utendam accipiat. tũc enim præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. except. 8. exemplo ibi propoſito. Quarta exceptio eſt: Niſi habitationem quis commodauerit. tunc enim præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ exceptio approbatur l.17.in prin.ff.de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ̄.lib.35.cap.2. except.19. Quinta exceptio eſt: Niſi quis rem ſuam pro alio pignori dederit. tunc enim non cõmodati, ſed mandati actio eſt. Quæ exceptio approbatur l.5.§. nunc uidendum in quib. ibi: planè ſi ego. ff.cõmodati. cuius uerba uide ſ̄.quæſt.1.cauſa 4. Sexta exceptio eſt: Niſi cõmodatarius re aliter quàm accepit, uſus ſit. tunc enim etiam furti actione tenetur, & condictione furtiua. Quæ exceptio approbatur d.l.5.§. quinimò, his uerbis: Qui aliter re cõmodata utitur, non ſolùm commodati, uerùm furti quoq; tenetur, ut Iulianus libro XI. Digeſtor. ſcribit. Idemq; ait, ſi tibi codicem commodauero, & in eo chirographariũ debitorem tuum cauere feceris, egoq; interleuero: ſiquidem ad hoc tibi cõmodauero, ut caueretur tibi in eo: teneri me tibi contrario iudicio. Si minus, neq; me certioraſti, chirographũ ibi eſſe ſcriptũ: etiã teneris mihi (inquit) cõmodati, imò (ait) etiam furti: quoniã aliter re cõmodata uſus es: quemadmodũ qui equo (inquit) uel ueſtimẽto aliter quàm cõmodatũ eſt utitur, furti tenetur. *Concordat l.16.ff.de condict.furtiua. cuius uerba uide J.lib.46.cap.8. quæſt.1.cauſſa 4. Item concordat l.73.in prin.ff.de furtis. cuius uerba uide J.lib.46.cap.3.quæſt.2.exc.43.repl.5. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi putauit non inuito domino ſe aliter uti. Quæ replicatio approbatur l. 78.in prin.ff.de furtis, hiſce uerbis:* Qui re ſibi cõmodata, uel apud ſe depoſita uſus eſt aliter atq; accepit: ſi exiſtimauit ſe nõ inuito domino id facere, furti nõ tenebitur, ſed nec depoſiti ullo modo tenebitur. Cõmodati an teneatur, in culpa æſtimatio erit, id eſt, an nõ debuerit exiſtimare id dominum permiſſurũ. *Sed plura de replicatione propoſita dicentur J.lib.46.cap.3.quæſt.2.cauſſa 7. itẽ except.gener.25. Septima exceptio eſt: Niſi cõmodatarius rem cõmodatã ſubripuerit. tũc enim & cõmodati & furti actione, itẽ cõdictione furtiua tenetur. Quæ exceptio approbatur l.33.§.ſi is cui.ff. de act.*

de act. & obligat. cuius uerba uide ȷ. lib. 46. cap. 14. exc. 37. repl. 4. *Octaua exceptio uidetur: Niſi ſeruus cõmodatarij ſubripuerit rem cõmodatam. tunc enim etiam furti actio uidetur competere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 55. §. quòd ſi ſeruus. ff. de furtis. cuius uerba uide ſ. queſt. 1. exc. 5.* *Nona exceptio eſt: Niſi ſeruus maito domino rem eius ſcienti cõmodauerit. tunc enim etiam furti actio naſcitur, & condictio furtiua. Quæ exceptio approbatur l. 14. ff. cõmodati, his uerbis:* Si ſeruus meus rem meá tibi, ſcienti nolle me tibi cõmodari, cõmodauerit: & cõmodati & furti naſcitur actio, & præterea condictio ex cauſa furtiua. *Decima exceptio eſt: Niſi de damno in re cõmodata dato agatur. tunc enim etiã legis Aquiliæ actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 18. §. ſiue autem. ff. cõmodati. cuius uerba uide ſ. queſt. 1. exc. 8. Concordat l. 13. in fine. ff de act. & obligat. cuius uerba uide ȷ. lib. 46. cap. 14. exc. 37. repl. 4. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cõmodati actione ſit actum. Quæ replicatio approbatur d. §. ſiue autem. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi in legis Aquiliæ actione aliquid amplius quàm cõmodati actione actor eſt cõſecutus. ad hoc enim nihilominus legis Aquiliæ actio ſupereſt. Quæ duplicatio approbatar d. l. 13. in fine. Cui concordat l. 7. in fine. ff. cõmodati. cuius uerba uide ſ. queſt. 3. reg. 3. except. 2. Vndecima exceptio eſt: Niſi filiofamiliàs uel ſeruo commodatum ſit. tunc enim etiam actio de peculio competit. Quæ exceptio approbatur l. 3. §. ſi filiofamiliâs. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. queſt. 3. reg. 6. Duodecima exceptio eſt: Niſi id quod uſu conſumitur, commodatum ſit. hoc enim caſu non commodati actio, ſed ex mutuo condictio competit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. queſt. 2. except. 6. Decimatertia exceptio eſt: Niſi precario ſit conceſſum. tunc enim interdictũ de precario competit. De quo uide ſ. lib. 23.*

DE COMMODATI ACTIONE contraria. Cap. VI.

PRimò: *Ratio huius actionis proponitur l. 18. §. fin. ff. commodati, his uerbis:* Etſi quod cõtrario iudicio conſequi quiſq; poteſt, id etiam recto iudicio, quod cum eo agitur, poteſt ſaluum habere iure cõpenſationis: ſed quia fieri poteſt, ut amplius ſit quod inuicem aliquẽ conſequi oporteat, aut iudex cõpenſationis rationem nõ habeat, aut ideo de reſtituenda re cum eo nõ agatur, quia ea res caſu intercidit, aut ſine iudice reſtituta eſt: dicemus neceſſariá eſſe contrariam actionem.

II. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit.

I. *Cauſa: Si commodator uſum rei commodatæ intempeſtiuè auferat commodatario. Hæc cauſa approbatur l. 17. §. ſicut. ff. commodati, his uerbis:* Sicut uolũtatis & officij magis quàm neceſſitatis eſt cõmodare, ita modum commodari, finemq; præſcribere eius eſt qui beneficium tribuit. Cùm autem id fecit, id eſt, poſtquam cõmodauit: tunc finem præſcribere, & retrò agere, atque intempeſtiuè uſum commodatę rei auferre, non officium tantùm impedit, ſed & ſuſcepta inter dantem accipientemque obligatio. Geritur enim negocium inuicem. Et ideo inuicem propoſitæ ſunt actiones, ut appareat quod in principio beneficij ac nudæ uoluntatis fuerat, conuerti in mutuas præſtationes actionesque ciuiles: ut accidit in eo qui abſentis negocia gerere inchoauit, neque impunè peritura deſerit: ſuſcepiſſet enim fortaſsis alius, ſi is non cœpiſſet. Voluntatis eſt enim ſuſcipere mandatum, neceſsitatis eſt conſummare. Igitur ſi pugillares mihi commodaſti, ut debitor mihi caueret: non rectè facis importunè repetendo. Nam ſi negaſſes, uel emiſſem, uel teſtes adhibuiſſem. Idemque & ſi ad fulciendá inſulam tigna cõmodaſti, deinde ſubtraxiſti, aut etiam ſciens uitioſa cõmodaſti. Adiuuari quippe nos, nõ decipi beneficio oportet. Ex quibus cauſis etiam contrarium iudicium utile eſſe, dicendum eſt.

II. *Cauſa: Si commodator ſciens rem uitioſam commodauerit. Hæc cauſa approbatur uerbis d. §. ſicut, iam propoſitis hiſce:* Aut etiam ſciens uicioſa commodaſti, &c. *Concordat l. 18. §. item qui ſciens. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui ſciens uaſa uicioſa cõmodauit, ſi infuſum ibi uinum uel oleum corruptũ effuſumue eſt: condemnandus eo nomine eſt.

III. *Cauſa: Si ſeruus commodatus commodatario furtum fecit. Hæc cauſa approbatur ſub conditione l. penult. ff. commodati, his uerbis:* Si ſeruus, quem tibi commodauerim, furtum fecit: utrum ſufficiat contraria cõmodati actio, quemadmodũ competit, ſi quid in curationem ſerui impendiſti: an furti agendũ ſit, quæritur? Et furti quidẽ noxalem habere eum qui cõmodatũ rogauit, procul dubio eſt: cõtraria autẽ cõmodati actione tunc eum teneri, cum ſciens talem eſſe ſeruum ignoranti commodauit. *Concordat l. 31. in fine. ff. de pignoraticia actione. cuius uerba uide ȷ. lib. prox. cap. 10. quæſt. 1. cauſa 11.*

IIII. *Cauſa: Si commodatarius in rem cõmodatam ſumptus fecit. Hæc cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quemadmodũ competit, ſi quid in curationẽ ſerui impendiſti. *Concordat l. 18. §. poſſunt. ff. commodati, his uerbis:* Poſſunt iuſtæ cauſæ interuenire, ex quibus cum eo qui commodaſſet, agi deberetur: tẽ-

ret:ueluti de impenſis in ualetudiné ſerui factis, quæúe poſt fugam requirendi reducendiq́; eius cauſa factæ eſſent. Nam cibariorum impenſę naturali etiam ratione ad eum pertinent, qui utendũ accepiſſet. *Huius cauſe exceptio prima hæc eſt: Niſi in alimẽta ſerui commodati impendit. Que exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nam cibariorum impenſæ, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi modicæ, non magnæ ſint impẽſæ. Que exceptio approbatur ibidem, his uerbis:* Quòd de impẽſis ualetudinis aut fugæ diximus, ad maiores impenſas pertinere debet: modica enim impendia uerius eſt, ut ſicuti cibariorum ad eundem pertineãt. *Sanè modica impendia uidentur commodè definiri poſſe, que uſu ex re percepto ſint minora uel paria, non maiora, argumento l. 1. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ↄ. lib. 45. cap. 6. quæſt. 3. except. 21.*

V. Cauſa: Si commodator rem commodatam ſubripuit. Hæc cauſa approbatur ſub conditione l. 21. in prin. ff. commodati, his uerbis: Rem mihi cõmodaſti, eandem ſubripuiſti, deinde cùm cõmodati ageres, nec à te ſcirem eſſe ſubreptam, iudex me condemnauit, & ſolui, poſtea comperi à te eſſe ſubreptam: quæſitum eſt, quæ mihi tecum actio ſit? Africanus reſpondi, furti quidem non eſſe, ſed commodati contrarium iudicium utile mihi fore.

V I. Cauſa: Si cùm commodatarius pro re commodata perdita precium commodatori ſoluiſſet, ea deinde ad commodatorem peruenerit. Hæc cauſa approbatur l. 17. §. fin ff. cõmodati, his uerbis: Rem commodatam perdidi, & pro ea precium dedi, deinde res in poteſtatem tuam uenit. Labeo ait, contrario iudicio aut rem mihi præſtare te debere, aut quod à me accepiſti, reddere. *Concordat l. 21. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ↄ. cauſa prox.*

V I I. Cauſa: Si cùm mihi codicem commodaſſes, in quo chirographarius debitor mihi cauit, tu id deleueris. Hæc cauſa approbatur l. 5. §. quinimò. ff. commodati. cuius uerba uide ↄ. cap. prox. quæſt. 5. except. 6.

Exceptio præcedentium cauſarum generalis.

Planè cauſarum iam enumeratarum exceptio generalis uidetur eſſe hæc: Niſi directa commodati actio non moueatur. Sed reprobatur l. 17. §. 1. ff. commodati, his uerbis: Contraria commodati actio etiam ſine principali moueri poteſt: ſicut & cæteræ quæ dicuntur contrariæ.

III. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Si cùm re perdita commodatarius precium eius ſoluiſſet, poſtea commodator rem receperit: aut rem aut precium commodatario reſtituere debet. Que regula approbatur l. 17. §. fin. ff. commodati cuius uerba uide ↄ. quæſt. 2. cauſa 6.

I I. Regula: Si ſeruus commodatus commodatario furtum fecerit, non ultra noxæ deditionem commodator tenetur. Que regula approbatur l. 61. §. circa cõmodatum. ff. de furtis. cuius uerba uide ʝ. lib. 43. cap. 14. quæſt. 2. cauſa 2.

IIII. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De exceptione compenſationis, proponitur l. 18. §. fin. ff. commodati. cuius uerba uide ↄ. eod. cap. in prin. Concordat l. 15. in fine. ff. de furtis. cuius uerba uide ʝ. lib. 46. cap. 3. quæſt. 2. except 18. repl. 5.

I I. Regula, De actione furti, proponitur l. penultim. ff. eod. tit. cuius uerba uide ↄ. quæſt. 2. cauſa 5. Planè ſi commodator rem commodatam ſubripuit, furti actio non competit, l. 21. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ↄ. d. quæſt. 2. cauſa 5. Hæc de ſecunda ſpecie ſeu cauſa realis obligationis: ſequitur tertia, depoſitum.

DE DEPOSITO.
Cap. VII.

PRimò: *Definitio depoſiti & ratio nominis proponitur l. 1. in prin. ff. depoſiti, his uerbis:* Depoſitum eſt, quod cuſtodiendum alicui datum eſt: dictum ex eo quòd ponitur. præpoſitio enim DE auget poſitum, ut oſtendat totum fidei eius eſſe commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet.

II. PROPRIVM.

Proprietas & poſſeſſio rei depoſite apud deponentem manet. Que regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 17. §. fin. ff. d. tit. cuius uerba uide ↄ. lib. 22. cap. 5. except. 42. repl. 4.

III. DE EXCEPTIONIBUS aduerſus depoſitum.

Ex depoſito naſcitur obligatio, ſimul & actio tam directa quàm contraria. Que regula approbatur inſt. quib. mod. re contrah. obligat. §. preterea & is, hiſce uerbis: Et is apud quem res aliqua deponitur, re obligatur, teneturq́; actione depoſiti: quia & ipſe de ea re quã accepit, reſtituenda tenetur. *Concordat l. 1. §. is quoq; ff. de action. & obligat. his uerbis:* Is quoque apud quem rem aliquam deponimus, re nobis tenetur: qui & ipſe de ea re quam accepit, reſtituẽda tenetur. *Huius regule exceptiones ſequuntur.*

I. EXCEPTIO: Niſi ſeruus depoſuerit. Que exceptio reprobatur per ea que habentur ʝ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 5.

II. EXCEPTIO: Niſi apud pupillum depoſitum ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi apud pupillum doli capacem depoſitum ſit, & dolum

& dolum is commiſit. *Altera replicatio eſt: Niſi pupillus locupletior ex depoſito ſit factus. Hæ duæ replicationes approbantur l. 1. §. an in pupillum. ff. depoſiti, his uerbis:* An in pupillum, apud quem ſine tutoris authoritate depoſitum eſt, depoſiti actio detur, quæritur? Sed ꝓbari oportet, ſi apud doli mali iam capacem depoſueria: agi poſſe, ſi dolum commiſit. Nam in quantum locupletior factus eſt, datur actio in eum, etſi dolus non interuenit.

III. EXCEPTIO: *Niſi res aliena depoſita ſit. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.ſi prædo. ff. depoſiti, his uerbis:* Si prædo uel fur depoſuerit, & hos Marcellus libro VI. Digeſtor. putat depoſiti rectè acturos. nam intereſt eorum eo quòd teneantur. *Concordat l.31.§.incurrit hic. ff. eod. tt. his uerbis:* Incurrit illa inſpectio bonam fidem inter eos tantùm, inter quos contractum eſt, nullo extrinſecus adſumpto æſtimare debeamus: an reſpectu etiam aliarum perſonarum, ad quas id quod geritur pertinet? Exempli loco, latro ſpolia mihi abſtulit, depoſuitq́; apud Seium inſcium de malicia deponētis, utrum latroni, an mihi reſtituere Seius debeat? Si per ſe dantem accipientemq́ue intueamur: hæc eſt bona fides, ut commiſſam rem recipiat is qui dedit. Si totius rei æquitatem, quæ ex omnibus perſonis, quæ negocio iſto continguntur, impletur: mihi reddenda ſunt, quæ facto ſceleſtiſsimo adépta ſunt. Et probo hanc eſſe iuſticiam, quæ ſuum cuique ita tribuit, ut non diſtrahatur ab ullius perſonæ iuſtiore petitione. Quòd ſi ego ad petenda ea non ueniam: nihilominus ei reſtituenda ſunt, qui depoſuit: quamuis malè quæſita depoſuit. Quòd & Marcellus in prædone & fure ſcribit. *Concordat deniq; l.64. in prin. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ī. lib.36. cap.8. reg.7.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi res ipſius depoſitarij eiuſue filij uel ſerui apud eum deponatur. Hæc exceptio approbatur d.l.31. §. penult. & ult. his uerbis:* Si ignorans latro cuius filio uel ſeruo rem abſtuliſſet, apud patrem dominúmue eius depoſuit ignorantem: nec ex iure gentium conſiſtet depoſitū: cuius hæc eſt poteſtas, ut alij, non domino ſua ipſius res, quaſi aliena, ſeruanda detur. Et ſi rem meá fur, qui me ignoráte ſubripuit, apud me etiam nunc delictum eius ignorátem depoſuerit: rectè dicetur non contrahi depoſitum. Quis non eſt ex bona fide, rem ſuam dominū prædoni reſtituere cōpelli. Sed etſi etiamnum ab ignorante domino tradita ſit quaſi ex cauſa depoſiti: tamen indebiti dati condictio cōpetit. *Concordat itē l.15. ff. eod. tt., cuius uerba uide ī. lib.37. cap.3. except.30. Item concordat l.45. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide d. except.30.*

V. EXCEPTIO: *Niſi merces interuenit. Hæc exceptio approbatur l.1. §. ſi ueſtimenta. ff. depoſiti. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. q. ult. exc.1. Cōcordat d.l.1. §. ſi qs ſeruū. cuiꝰ uerba uide d. exc.1.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi cùm ego quaſi deponēs tibi dedero, tu quaſi mutuū acceperis. Hæc exceptio approbatur l.18. ibi: & ſi ego. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ī. cap.2. quæſt.1. except.19.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi commendatum ſit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ proponuntur ȷ. lib.50. cap.4. in uerbo* Commendare.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi conuenit ut alia, non eadē res reſtituatur. Hæc exceptio approbatur l.24. ibi: quod ita uerum. ff. depoſiti. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt.3. reg.3.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi deponens ſit deportatus. Hæc exceptio approbatur l.31. in prin. ff. depoſiti. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. q.3. reg.8.*

X. EXCEPTIO: *Niſi res depoſita ſit reſtituta. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi alij quàm deponenti reſtituit. quæ etiā replicatio regulariter quidem uera eſt: uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi ſine dolo malo per errorem alij reſtituit. Hæc duplicatio approbatur exemplo l.1. §. ſi rem. ff. depoſiti, his uerbis:* Si rem à ſeruo depoſitam Titio, quem dominum eius putaſti, cùm non eſſet, reſtituiſſes: depoſiti actione te non teneri, Celſus ait. Quia nullus dolus interceſsit. Cum Titio auté, cui res reſtituta eſt, dominus ſerui ad exhibendum aget: & ſi exhibuerit, uindicabit. Si uerò, cum ſciret rem alienam eſſe, conſumpſit: condemnabitur. Quia dolo fecit, quo minus poſsideret. *Alias propoſitæ replicationis duplicationes uide ȷ. cap. proxim. quæſt.3. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruo reſtituerit. Et hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: de quo in ſolutionis exceptione dicetur. uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi ſine dolo malo ſeruo deponenti reſtituit. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & declaratur l. 11. ff. depoſiti, his uerbis:* Quod ſeruus depoſuit, is apud quem depoſitū eſt, ſeruo rectiſsimè reddet ex bona fide. nec enim conuenit bonæ fidei abnegare id quod qs accepit, ſed debebit reddere ei à quo accepit: ſic tamen ſi ſine dolo malo omnia reddat, hoc eſt, ut ne culpæ quidé ſuſpicio ſit. Deniq; Sabinus hoc explicauit addēdo: Nec ulla cauſa interuenit, quare putari poſsit dominum reddi nolle. Hoc ita eſt, ſi potuit ſuſpicari, iuſta ſcilicet ratione motus. Ceterùm ſufficit bonam fidem adeſſe. Sed etſi ante eius rei furtum fecerat ſeruus, ſi tamen ignorauit is apud quem depoſuit uel credidit, dominum non inuitum

foro

fore huius ſolutionis: liberari poterit. Bona enim fides exigitur. Non tantùm autem ſi remanenti in ſeruitute fuerit ſolutum, ſed etiam ſi manumiſſo uel alienato, ex iuſtis cauſis liberatio contingit, ſcilicet ſi quis ignorans manumiſſum uel alienatum ſoluit. Idemque & in omnibus debitoribus ſeruandum, Pomponius ſcribit. *Tertia replicatio eſt: Niſi uni ex pluribus quibus depoſitum debebatur, reſtituit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi authore prætore reſtituerit. Altera duplicatio eſt: Niſi ſine dolo malo uni reſtituit. Quæ duæ duplicationes approbātur l. 81. §. ſi lancē. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Si lancem depoſuerit apud me Titius, & pluribus hæredibus relictis deceſſerit, ſi pars hæredum me interpellet, optimum quidem eſſe, ſi prætor aditus iuſsiſſet me parti hęredum eam lancem tradere. Quo caſu depoſiti me reliquis cohęredibus non teneri. Sed etſi ſine prætore ſine dolo malo hoc fecero, liberabor: aut (quod uerius eſt) non incidam in obligationem. Optimum autem eſt id per magiſtratum facere. *Concordat primæ duplicationi l. 5. §. fin. ff. depoſiti. cuius uerba uide J. except. prox. Tertia duplicatio eſt: Niſi cùm res diuidua depoſita eſſet, uni ex pluribus non niſi ſuam partem reſtituit. Quæ duplicatio approbatur ſub conditione l. 1. §. ſi pecunia in ſacculo. ff. depoſiti, his uerbis:* Si pecunia in ſacculo ſignato depoſita ſit, & unus ex hæredibus eius qui depoſuit, ueniat repetens: quemadmodum ei ſatisfiat uidendum eſt? Promenda eſt pecunia uel coram prætore uel interuenientibus honeſtis perſonis, & exoluenda pro parte hæreditaria. Sed etſi reſignetur, non contra legem depoſiti fiet: cùm uel authore prætore uel honeſtis perſonis interuenientibus hoc euenerit, reſiduo uel apud eum remanente, ſi hoc uoluerit (ſigillis uidelicet prius ei impreſsis uel à prætore uel ab his coram quibus ſignacula remota ſunt) uel ſi hoc recuſauerit, in ędem deponendo. Sed ſi res ſunt quæ diuidi non poſſunt: omnes debebit tradere, ſatiſdatione idonea à petitore ei præſtanda in hoc quod ſupra eius partem eſt. Satiſdatione autem non interueniente rem in ædem deponi, & omni actione depoſitarium liberari. *Quarta replicatio eſt: Niſi rem deteriorem reſtituit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſi res. ff. depoſiti. his uerbis:* Si res depoſita deterior redditur: quaſi nō redderetur, agi depoſiti poteſt. Cùm enim deterior redditur: poteſt dici dolo malo redditam non eſſe. *Concordat l. 18. §. ſiue autem. ff. commodati. cuius uerba uide ē. cap. 5. quæſt. 1. except. 8. Concordat item l. 42. ff. ad l. Aquiliam, his uerbis:* Qui tabulas teſtamenti depoſitas, aut alicuius rei inſtrumentum ita deleuit, ut legi non poſsit: depoſiti actione, & ad exhibendū tenetur. Quòd ſi corruptam rem reſtituerit aut exhibuerit, legis quoque Aquiliæ actio ex eadem cauſa competit. Corrupiſſe enim rectè dicetur tabulas & qui eas interleuerit. *Quinta replicatio eſt: Niſi alia res quàm depoſita eſt, reddita ſit. Hæc replicatio approbatur inſt. quib. mod. re contrah. obligat. §. præterea. ibi: quia & ipſe. cuius uerba cum concordantib. uide ē. ead. quæſt. in prin. Eius autem duplicatio hæc eſt: Niſi quis pecuniam numeratam, non clauſam neq; obſignatam depoſuit adnumerando: tunc enim tantundem pecuniæ ſoluendo depoſitarius liberatur. Quæ duplicatio approbatur l. 31. §. idem iuris. ff. locati & conducti. cuius uerba uide J. lib. 43. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 9. except. 1. repl. 8. Sexta replicatio eſt: Niſi non aliter reſtituit, quàm nummis acceptis. Hæc replicatio approbatur l ultim. ff. depoſiti, his uerbis:* Potes agere depoſiti cum eo qui tibi non aliter quàm nummis à te acceptis depoſitam reddere uoluit: quāuis ſine mora & incorruptum reddiderit. *Septima replicatio eſt: Niſi quaſi ſuam rem, non depoſitam reddidit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. elegāter. ff. depoſiti, his uerbis:* Eleganter apud Iulianum quæritur, ſi pecuniam ſeruus apud me depoſuit, ita ut domino pro libertate eius dem, egoq; dedero: an tenear depoſiti? Et ſcribit libro XIII. Digeſtorum, ſiquidem ſic dedero, quaſi ad hoc penes me depoſitū, teq; certiorauero: non competere tibi depoſiti actionem, quia ſciens recepiſti. Careo igitur dolo. Si uerò quaſi meā pro libertate eius numerauero: tenebor. quę ſententia mihi uidetur uera. Hic enim non tātùm ſine dolo malo non reddidit, ſed nec reddidit. Aliud enim eſt reddere, aliud quaſi de ſuo dare. *Octaua replicatio eſt: Niſi non ſuo loco quo debetur, reddat. Hæc replicatio approbatur l. 5. §. in ſequeſtrum. ff. depoſiti, his uerbis:* Si cum ſequeſtro conuenit, ut certo loco rem depoſitam exhiberet: niſi ibi exhibeat, teneri eum palàm eſt. Quòd ſi de pluribus locis conuenit, in arbitrio eius eſt, quo loco exhibeat. Sed ſi nihil conuenit: denunciandum eſt ei, ut apud prætorem exhibeat. *Plura de replicatione propoſita uide in Comment. liberationum cap. 6. except. 24. Nona replicatio eſt: Niſi poſt morā reſtituit. De hac replicatione uide J. cap. proxim. quæſt. 6. reg. 1.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi depoſitarius rem depoſitam in ædem depoſuit. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. fin. ff. depoſiti, his uerbis:* Si uelit ſequeſter officium deponere, quid ei faciendum eſt? Et ait Pomponius, adire

eum

eum prætorem oportere, & ex eius authoritate denũciatione facta his qui eum elegerant, ei rem reſtituendam, qui præſens fuerit. Sed hoc non ſemper uerum puto. Nam plerunque non eſt permittendus officium, quod ſemel ſuſcepit, contra legem depoſitionis deponere, niſi iuſtiſsima cauſa interueniente: & cum permittitur, rarò ei res reſtituenda eſt, qui uenit: ſed oportet eam arbitratu iudicis apud ædem aliquam deponi. *Concordat l.1. §. ſi pecunia in ſacculo. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 3. dupl. 3. Hæc de ipſo depoſito. nunc de eius actionibus dicendum.*

DE ACTIONE DEPOSITI directa. Cap. VIII.

I. GENVS HVIVS Actionis.

PRima regula: *Bonæ fidei actio eſt. quæ regula approbatur l.1. §. hanc autem. ff. depoſiti. cuius uerba uide J. quæſt. 5. reg. 1.*

I I. Regula: *Rei perſequendæ cauſa comparata eſt: interdum mixta eſt. quæ regula approbatur Inſt. de actionib. §. ſequens. cuius uerba uide ſ. lib. 34. cap. 4. quæſt. 2. diuiſ. 5.*

II. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio.

I. *Cauſa: Si non ſeruat legem contractus depoſitarius. Hæc cauſa approbatur l. 4. C. depoſiti, his uerbis:* Is penes quem utraſq; partes tranſactionis uel alia inſtrumenta commendaſſe dicis, legem qua hæc ſuſcepit, ſeruare neceſſe habet.

I I. *Cauſa: Si depoſitarius re depoſita utatur, uel eam inuito domino contrectat. Hæc cauſa approbatur l. 29. in prin. ff. depoſiti, his uerbis:* Si ſacculum uel argentum ſignatum depoſuero, & is penes quem depoſitum fuit, me inuito contrectauerit: & depoſiti & furti actio mihi in eum competit. *Concordat l. 3. C. eod. tit. cuius uerba uide J. quæſt. 1. reg. 3. except. 1. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi non inuito domino putauit ſe ea re uti. Hæc exceptio approbatur l. 78. in prin. ff. de furtis. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſt. 5. except. 6. repl. 2.*

I I I. *Cauſa: Si depoſitarius rem depoſitam mutuò dedit. Hæc cauſa approbatur l. 8. C depoſiti, hiſce uerbis:* Si is qui depoſitam à te pecuniam accepit, eam ſuo nomine uel cuiuſlibet alterius mutuò dedit: tam ipſum de implenda ſuſcepta fide, quàm eius ſucceſſores teneri tibi, certiſsimum eſt. Aduerſus eum autem qui accepit, nulla actio tibi competit, niſi nummi extent. tunc enim contra poſsidentem uti rei uendicatione potes. *Plura de hac re uide J. cauſa 9. except. 2. repl. 2.*

I I I I. *Cauſa: Si tabulas apud ſe depoſitas aliis dederit, legerit, uel aduerſario prodiderit. Hæc cauſa approbatur l. 1. §. ſi quis tabulas. ff. depoſiti, his uerbis:* Si quis tabulas teſtamenti apud ſe depoſitas pluribus præſentibus legit: ait Labeo depoſiti actione rectè de tabulis agi poſſe. Vlpianus: Ego arbitror & iniuriarum agi poſſe, ſi hoc animo recitatũ eſt teſtamentum quibuſdã præſentibus, ut iudicia ſecreta eius qui teſtatus eſt, diuulgarentur.

V. *Cauſa: Si depoſitarius rem deteriorem fecerit. Hæc cauſa approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. proxim. quæſtione 3. exceptione 10. replicat. 4.*

V I. *Cauſa: Si dolo in re depoſita ſit uerſatus depoſitarius. Hæc cauſa generalis approbatur Inſt. quib. mod. re contrah. obligat. §. præterea. ibi: ſed is ex eo ſolo. cuius uerba uide J. cauſa proxim. Concordat l. 13. in fine. ff. depoſiti. cuius uerba uide J. quæſt. 9. except. 9. Exceptiones eius uide J. inter exceptiones generales.*

V I I. *Cauſa: Si rem depoſitam depoſitarius non reſtituit. Hæc cauſa approbatur d. §. præterea. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. cap. proxim. quæſt. 3. in prin. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res perierit, uel amiſſa ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. uerſ. Sed is ex eo ſolo, his uerbis:* Is apud quem res aliqua deponitur, ex eo ſolo tenetur, ſi quid dolo commiſerit: culpæ autem nomine, id eſt, deſidiæ ac negligentiæ non tenetur. Itaque ſecurus eſt, qui parum diligenter cuſtoditam rem furto amiſerit: quia qui negligenti amico rem cuſtodiendam tradit, non ei, ſed ſuæ facilitati id imputare debet. *Concordat l. 20. ff. depoſiti, his uerbis:* Si ſine dolo malo rem depoſitam amiſeris: nec depoſiti teneris, nec cauere debes, ſi deprehenderis, eam reddi. Si tamen ad te iterum peruenerit, depoſiti teneris. *Concordat itẽ l. 1. C. depoſiti, his uerbis:* Si incurſu latronũ, uel alio fortuito caſu ornamẽta depoſita apud interfectum perierint: detrimentũ ad heredem eius qui depoſitum accepit, qui dolum ſolum & latam culpam (ſi non aliud ſpecialiter conuenit) præſtare debuit, nõ pertinet. Quòd ſi prætextu latrocinij commiſsi uel alterius fortuiti caſus res quæ in poteſtate heredis ſunt, uel quas dolo deſijt poſsidere, non reſtituũtur: tam depoſiti quàm ad exhibendum actio, ſed & in rem uindicatio competit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo depoſitarij res perierit, uel amiſſa ſit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. uerſ. Sed is ex eo ſolo, paulo ſuperius propoſitis, item uerbis d. l. 1. ſ. propoſitis hiſce:* Qui dolum ſolum & latam culpam, &c. *Altera*

replicatio uidetur: Niſi culpa depoſitarij res perierit, uel amiſſa ſit. Sed hæc replicatio reprobatur uerbis d. uerſ. Sed is ex eo ſolo: item d. l. 1. ſ. propoſitis. Planè admittitur replicatio propoſita, primum quidem, ſi lata culpa depoſitarij res perierit. Quæ diſtinctio approbatur uerbis d. l. 1. ſ. propoſitis hiſce: Qui dolum ſolum & latam culpam, &c. *Concordat l. 32. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 3. except. 8. repl. 1. dupl. 1. tripl. 3. Secundò admittitur replicatio propoſita, ſi de culpa quoq; præſtanda conuenit. Quæ diſtinctio approbatur l. 1. §. ſi conuenit. ff. depoſiti, his uerbis:* Si conuenit ut in depoſito & culpa præſtetur, rata eſt conuentio: contractus enim legem ex conuentione accipiunt. *Concordat l. 1. C. depoſiti, uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Si non aliud ſpecialiter conuenit. *Tertiò admittitur, ſi merces depoſito interuenit. Quæ diſtinctio approbatur l. 1. §. ſi quis ſeruum. ibi: in conducto. ff. depoſiti. cuius uerba uide ʒ. quæſtione 9. except. 1. Concordat item l. 5. §. nunc uidendum eſt quid ueniat. ibi: dolum in depoſito. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſtion. 1. exception. 3. replication. 2. Quartò admittitur, ſi depoſitarius depoſito ſe obtulit. Quæ diſtinctio approbatur l. 1. §. ſæpe euenit ff. depoſiti. cuius uerba uide ʒ. replication. proxim. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi conuenit de omni periculo præſtando. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſæpe euenit. ff. depoſiti, his uerbis:* Sæpe euenit ut res depoſita uel numi periculo ſint eius apud quem deponuntur: utputa ſi hoc nominatim conuenit. Sed etſi quis ſe depoſito obtulit, idem Iulianus ſcribit, periculo ſe depoſiti alligaſſe: ita tamen ut non ſolùm dolum, ſed etiam culpam & cuſtodiam præſtet, non tamen fortuitos caſus. *Concordat l. 39. ff. mandati, his uerbis:* Et Ariſtoni, & Celſo patri placuit, poſſe rem hac conditione deponi, mandatumque ſuſcipi, ut res periculo eius ſit, qui depoſitum uel mandatum ſuſcepit. Neratius: Quod & mihi uerum eſſe uidetur. *Concordat item l. 5. §. nunc uidendum eſt. ibi: aut ſi hoc ab initio. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſtion. 2. exception 3. replication. 2. Concordat item l. 1. ibi: ſi non aliud. C. depoſiti. cuius uerba uide ſ. ead. exception. in princip. Quarta replicatio eſt: Niſi is qui depoſuit, depoſitario pecunia depoſita uti permiſerit. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 9. §. fin. cum lege ſequente. ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ. capite 2. quæſtion. 1. exception. 17. replication. 1. duplication. 1. triplicatione. 1. Quinta replicatio eſt: Niſi cùm empturus prædia mutuam pecuniam rogaſſet, ita ut non niſi emiſſet, pecunia credita eſſet, creditor interim pecuniam apud eum depoſuerit. Hæc replicatio approbatur l. 4. in princip. ff. ſi certum petatur, his uerbis:* Si quis nec cauſam nec propoſitum fœnerandi habuerit, & tu empturus prædia deſideraueris mutuam pecuniam, nec uolueris crediti nomine, antequam emiſſes, ſuſcipere: atque ita creditor, qui neceſsitatem proficiſcendi fortè habebat, depoſuerit apud te hanc eandẽ pecuniam, ut ſi emiſſes, crediti nomine obligatus eſſes: hoc depoſitum periculo eius eſt, qui ſuſcepit. Nã & is qui rem uendendam acceperit, ut precio uteretur, periculo ſuo rem habebit. *Sexta replicatio eſt: Niſi merces interuenit. Hæc replicatio approbatur l. 5. §. nunc uidendum eſt. ibi: niſi fortè. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſtione 2. exception. 3. replication. 2. Concordat l. 1. §. ſi ueſtimenta. ff. depoſiti. cuius uerba uide ʒ. quæſtion. ultim. exception. 1. Septima replicatio eſt: Niſi ſe depoſito obtulit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſæpe. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ. replication. 3. Octaua replicatio eſt: Niſi res accepto iudicio perierit. Hæc replicatio approbatur l. 12. §. fin. ff. depoſiti, his uerbis:* Quemadmodum quod ex ſtipulatu uel ex teſtamento dari oportet, poſt iudicium acceptum cum detrimento rei perit: ſic depoſitum quoque eo die quo depoſiti actum ſit, periculo eius apud quem depoſitum fuerit eſt, ſi iudicij accipiendi tempore potuit id reddere reus, nec reddidit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi depoſitarius reſtituendi facultatem non habuerit. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si iudicij accipiendi tempore potuit, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi res etiam reſtituta eodem modo apud actorem erat interitura. Hæc duplicatio approbatur l. 14. §. ſiue autem. ff. eod. tt. his uerbis:* Siue cum ipſo apud quem depoſita res eſt, actum fuerit, ſiue cum hærede eius, & ſua natura res ante rem iudicatam interciderit (ueluti ſi homo mortuus fuerit) Sabinus & Caſsius abſolui debere eum cum quo actum eſt, dixerunt: quia æquum ſit naturalem interitum ad actorem pertinere: utique cùm interitura ſit ea res, etſi reſtituta eſſet actori. *Tertia duplicatio eſt: Niſi iuſtam litigandi cauſſam habuit reus. Hæc duplicatio approbatur exemplo l. 12. in princip. ff. depoſiti. cuius uerba uide ʒ. exceptione 3. Nona replicatio eſt: Niſi poſt rem à depoſitario uenditam ea interierit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſi rem depoſ. ff. depoſiti, his uerbis:* Si rem depoſitam uendidiſti, eamque poſtea redemiſti in cauſam depoſiti: etiamſi ſine dolo malo poſtea perierit, teneris depoſiti: quia ſemel dolo malo feciſti, cum uenderes. *Decima replicatio eſt: Niſi depoſitarius rem amiſſam poſtea receperit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. inde ſcribit Neratius. ff. d. tt.*

his uer-

bis uerbis: Scribit Neretius, ſi tes depoſita ſine dolo melo amiſſa eſſet, & poſt iudicium acceptum recupetatetur nihilominus rectè ed reſtitutioné reum compelli: nec debete abſolui, niſi reſtituat. *Concordat l.3.ff. eod.tt. cuius uerba uide j. except. proxim. repl 2. duplic. 1. Item concordat l.20. in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ. ead. exception. in princip. Vndecima replicatio uidetur: Niſi re amiſſa non caueat depoſitarius eam receptam reddi. Hæc replicatio reprobatur d.l.20. Hæc de prima propoſita cauſa exceptione, eiuſq; replicationibus ſunt dicta. Altera exceptio eſt: Niſi facultatem reſtituendi rem non habeat. Hæc exceptio approbatur l.1. §. Marcellus. ff. depoſiti, his uerbis*: Mercellus ait, non ſemper uideri poſſe dolo fecere eum qui repoſcenti non reddet. Quid enim ſi in prouincia res ſit, uel in horreis, quorum eperiendorum condemnationis tempore non ſit fecultas, uel conditio depoſitionis non extiterit? *Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſtea reſtituendi facultatem nactus depoſitarius non reſtituat. Hæc duplicatio approbatur d.l.1. §. idem Neratius, his uerbis*: Neratius ait, quamuis tunc tecum depoſiti actum ſit, cum reſtituendi facultatem non hebees (horreis fortè clauſis) tamen ſi ante condemnationem reſtituendi fecultatem habeas: condemnendum te, niſi reſtitues, quia tes apud te eſt. tunc enim quærendum, an dolo melo feceris, cùm rem non habees. *Altera replicatio eſt: Niſi per depoſitarium factum ſit, quo minus reſtituendi facultatem habeat: utputa ſi alienauit. Hæc replicatio approbatur exemplo l.7. C. depoſiti, his uerbis*: Deſiderium tuum cum rationibus iuris non congruit. Nam ſi cuſtodiam pecuniæ ſuſcepiſti, quam alijs à te mutuò datam conſcriptum inſtrumentum, quo hanc tibi reddi profiteris, arguit: ſolutionem eius competentem improbè recuſes. *Concordat l.8.C.eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 3. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ſine dolo malo, putans rem ſuam eſſe, alienauit. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.1. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. depoſiti, his uerbis*: Quoniam dolus duntexat in henc actionem uenit: quæſitum eſt, ſi hæres rem epud teſtatorem depoſitam uel commodatam diſtraxit, ignorans depoſitam uel commodatam, an teneatur? Et quia dolo non fecit, non tenebitur de re. An tamen uel de precio teneatur, quod ad eum peruenit? Et uerius eſt, teneri eum. Hoc enim ipſo dolo fecit, quòd id quod ad ſe peruenit, non reddit. Quid ergo ſi precium nondum exegit, aut minoris quàm debuit uendidit? actiones ſuas tantummodo præſtebit. Plenè ſi poſsit rem redimere & præſtare, nec uelit, non caret culpa: quemadmodum nec ſi redemptem, uel alia retione ſuam factam noluit præſtare, cauſatus quòd ſemel ignarus uendiderit. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm rem ſine dolo uendidiſſet, precium non reſtituit. Quæ triplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis iam propoſitis hiſce*: An tamen uel de precio, &c. *Altera triplicatio eſt: Niſi cum poßit rem alienatam redimere, non redimat. Quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Plenè ſi poſſit rem redimere, &c. *Tertia triplicatio eſt: Niſi rem receperit. Quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Quemadmodum nec ſi redemptam, uel alia ratione ſuam factam, &c. *Quarta triplicatio eſt: Niſi actiones quas rei uenditæ nomine habet, reus actori non cedat. Quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Quid ergo ſi precium nondum, &c. *Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi miſericordia ductus, hominem apud ſe depoſitum & unctum ſoluerit. Hæc duplicatio reprobatur l.7. in princip. ff. depoſiti, his uerbis*: Si hominem epud ſe depoſitum, ut quæſtio de eo haberetur, & propterea uinctum, uel ad malam manſionem extenſum, ſequeſter ſoluerit miſericordia ductus: dolo proximum eſſe quod factum eſt, arbitror: quia cùm ſciret cui rei pararetur, intempeſtiuè miſericordiam exercuit: cum poſſet non ſuſcipere talem cauſam, quàm decipere. *Hæc de ſecunda exceptione, eiuſq; replicationibus. Tertia exceptio eſt: Niſi propterea non reſtituit, quòd petet actori actionem non competere. Quæ exceptio approbatur l.13. in princip. ff. depoſiti, his uerbis*: Si quis inficiatus ſit non aduerſus dominum, ſed quòd eum qui rem depoſitam petebat, uerum procuratorem non putaret, aut eius qui depoſuiſſet hæredem: nihil dolo melo fecit. Poſtea autem ſi cognouerit, cum eo agi poterit: quoniam tunc incipit dolo malo facere, ſi reddere eam non uult. *Quarta exceptio eſt: Niſi conditio depoſitionis nondum ſit impleta. Hæc exceptio approbatur l.5. C. depoſiti, his uerbis*: Propter inſtrumenta quidé, quæ te depoſuiſſe cum aduerſario tuo dicis, ut reſidua pecuniæ quæ ex conductione debebatur ſoluta, ea reciperes: ſi id quod placuerat impleſti, ſequeſtrum potes conuenire. Quamuis autem hæc reddita non fuerint: tamen aduerſus eum, à quo fundum conduxeras: ſi omne quod ex hoc contractu debebatur, reddidiſti: ipſis ſolutionibus tutus es.

Concordat l. 1. §. *Marcellus autem. ff. depoſiti.* cuius uerba aide ĩ. exception. 2. Plura de hac re uide J. cap. proxim. quæſtion. 6. regul. 1. Quinta exceptio eſt: *Niſi alius depoſitario denunciauerit, ne ei qui depoſuiſſet reſtitueret.* Hæc exceptio reprobatur l. 11. §. fin. C. depoſiti. cuius uerba aide ĩ. lib. 36. cap. 21. queſtion. 3. except. 2. Concordat Nouell. c. 88. cuius uerba uide infrà lib. proxim. cap. 12. quæſt. 1. except. 1. replicat. 3. Planè admitti uidetur exceptio propoſita, ſi actor depoſitario non caueat, cum contra denunciantem defenſum iri. Quæ diſtinctio approbatur quidem d. §. fin. ſed mutatur ac tollitur d. conſt. 88. §. penult. Hæc de ſeptima cauſa eiuſq́; exceptionibus.

VIII. Cauſa: *Si depoſitarius rem non ut debet reſtituit: hoc eſt, non ei cui debet, non rem talem qualem debet, non ſuo loco uel tempore quo debet.* De hac cauſa, eiuſq́; ſpeciebus uide ĩ. cap. prox. quæſt. 3. except. 9. repl. 1. cum ſequentibus. Hactenus cauſæ propoſitæ actionis enumeratæ ſunt cum ſuis exceptionibus ſpecialibus. Sunt autem & aliæ iſtarum cauſarum exceptiones generales. De quibus nunc dicendum.

De excaptiooibos præcedentium cauſarum genstalibus.

I. EXCEPTIO: *Niſi non depoſitarius, ſed alius dolo in re depoſita quid fecerit.* Hæc exceptio approbatur l. 19. ff. commodati. cuius uerba uide ĩ. cap. 5. quæſtion. 1. exceptione 2. Cuius exceptionis replicatio prima hæc eſt: *Niſi pater uel dominus eius apud quem depoſitum eſt, qaid dolo in re depoſita egerit.* Hæc replicatio approbatar l. 1. §. filiumfamiliâs. ibi: planè ut Iulianus. ff. depoſiti. cuius uerba uide J. quæſtione 4. regul. 3. exception. 2. replicat. 1. Altera replicatio eſt: *Niſi is apud quem depoſitarius depoſuit, dolo fecerit.* Hæc replicatio approbatur certo modo l. 16. ff. depoſiti, his aerbis: Si is apud qoem ram depoſuetis, apud aiium aam depouat, & illa dolu quid admiſarit: ob dulum eius apud quem puſtea aſt depoſitum, eatenus eum tanari apud quam tu depuſueris, ut actiunes ſuas tibi præſtet.

II. EXCEPTIO: *Niſi poſt litem conteſtatam quid dolo ſit factum.* Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. nou tantùm. ff. depoſiti, his uerbis: Nun tantùm præteritus dolus in depuſiti actionem uanit, ſad etiam futuros; id eſt, poſt litem cuntaſtatam.

III. EXCEPTIO: *Niſi conuenerit ne dolus præſtetur.* Et hæc exceptio reprobatur l. 1. §. ſi conueniat. ibi: illud. ff. depoſiti, his uerbis: Illud non aſt prubandum, dulum non aſſe præſtandum, ſi conoanerit. Nam hæc cuouantio cuntra bunam fidam, contraque bonos muras aſt: & idau nac ſaquanda eſt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ĩ. lib. 17. cap. 5. except. 17. repl. 1. dupl. 1.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi conuenerit ne depoſiti agatur.* Hæc exceptio approbatur l. 7. §. ſi paciſcar. ibi: ſed etſi quis. ff. de pactis. cuius uerba aide d. repl. 1. Concordat l. ſi unus. 27. §. illud ff. eod. tt. cuius uerba uide d. repl. 1. dupl. 1.

V. EXCEPTIO: *Niſi actum ſit.* Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: aerùm eius replicatio hæc eſt: *Niſi cum altero ex duobus depoſitarijs actum ſit, qui nondum ſoluerit.* Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſi apad. ff. depoſiti. cuius uerba aide J. quæſt. 5. reg. 11.

VI. EXCEPTIO: *Niſi inutile depoſitum ſit, & non obligatorium.* Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, eiuſq́; ſpecies proponũtur ĩ. cap. proxim. quæſt. 1.

III. QVIBVS DATVR actiu dapuſiti?

I. Regula, *De hæredibus cæteriſq́; ſucceſſoribus, proponitur l. 1. §. hæc actio. ff. depoſiti, his uerbis:* Hæc actio buourum puſſeſſuribus cætariſque ſuccaſſuribus, & ai cui ax Treballianu ſenatuſcuoſolto reſtituta aſt hæreditas, compatit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alij per fideicommiſſum hæreditas ſit relicta.* Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Et ei cui ax Ttabelliano ſanatuſcouſulto reſtituta eſt hætaditas, &c. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dies reſtituendæ ex ſenatuſconſulto hæreditatis nondum uenerit.* Quæ replicatio approbatur l. 28. §. idem quæſijt. ff ut legator. ſeruand. cauſa caueatur, his uerbis: Qoæſitum aſt, cùm taſtatrix apud maritum ſuom, ax quo filium raliqoerat, tes depoſuiſſat, nun axacta cautiune depuſitiunis: ao ea tes patri hæredi raſtitui dabatet: ao uerò, quuuiam emulumeotum tutius hæreditatis ad filium defunctæ reuerti debatet, apod maritum remaneret, apud qoē dus temanſiſſat? Scæoqla teſpundit, quud muliaris manſiſſat, oec in dute fuiſſat: reſtitueudum aſſe hæredi. *Altera exceptio eſt: Niſi hæredi controuerſia hæreditatis moueatur.* Hæc exceptio approbatur l. 1. §. apud Iulianum. ff. depoſiti, his uerbis: Apud Iulianum libru XIII. Digeſturum talis ſpecies talata eſt. Ait anim, ſi depuſitur deceſſerit, & duo axiſtaut qui iotet ſe contandant, uouſquiſq; ſulum ſa hæradem dicens: ei tradaodá tam, qui patatus aſt aduatſus alterũ reũ dafendate. Quòd ſi neutet huc uous ſuſcipiat: commudiſsimè diſi ait, noo cogsudum aſſe à prætote iudicium ſuſcipare. Oportere igitur ram dapuni in ædem aliquam, dunec de hæteditata iodicatur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi actor reo caueat, cum aduerſus alterum defenſum iri.* Quæ replicatio approba-

approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Ei tradendam rem qui paratus eſt, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi pluribus hæredibus exiſtentibus; unus uel non omnes depoſitum repetant. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi maior pars hæredum depoſitum repetat. Quæ replicatio approbatur l. 14. in princip. ff. depoſiti, his uerbis:* Si plures hæredes extiterint ei qui depoſuerit, dicitur, ſi maior pars adierit, reſtituendam rem præſentibus. Maiorem autem partem non ex numero utique perſonarum, ſed ex magnitudine portionum hæreditariarum intelligendam, cautela idonea reddenda. *Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. except. 10. repl. 3. item ſ. quæſt. 5. reg. 9.*

II. *Regula, De eo cui ex Trebelliano ſenatuſconſulto hæreditas reſtituta eſt, proponitur l. 1. §. hæc actio. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ. reg. prox. in princip.*

III. *Regula, De eo cui deponens rem reſtitui iuſſit uel pactus eſt, proponitur l. penultim. C. ad exhibendum, his uerbis:* Si res tuas commodauit aut depoſuit is cuius in precibus meminiſti: aduerſus tenentem ad exhibendum, uel uindicatione uti potes. Quòd ſi pactus ſit ut tibi reſtituantur, ſiquidem ei qui depoſuit, ſucceſſiſti iure hæreditario depoſiti actione uti non prohiberis. Si uerò nec ciuili nec honorario iure ad te hæreditas eius pertinet: intelligis nullam te ex eius pacto, contra quem ſupplicas, actionem ſtricto iure habere: utilis autem tibi propter æquitatis rationem dabitur actio depoſiti. *Concordat l. 26. in princip. ff. depoſiti, his uerbis:* Publia Mæuia cùm proficiſceretur ad maritum ſuum, arcam clauſam cum ueſte & inſtrumentis commendauit Caiæ Seiæ, & dixit ei: Cum ſalua ſanaùe uenero, reſtitues mihi: cæterùm ſi aliquid mihi humanum contigerit, filio meo quem ex altero marito ſuſcepi. Defuncta ea inteſtata, deſidero res commendatæ cui reſtitui debeant, filio an marito? Paulus reſpondit, filio.

IIII. *Regula, De eo qui deponi mandauit. Huic quoque datur actio. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſi te rogauero. ff. depoſiti, his uerbis:* Si te rogauero, ut rem meam perferas ad Titium, ut is eam ſeruet: qua actione experiri tecum poſsim, apud Pomponium quæritur? & putat tecum mandati, cum eo uerò qui eam recepit, depoſiti. Si uerò tuo nomine receperit Titius: tu quidem mandati mihi teneris, ille tibi depoſiti: quam actionem mihi præſtabis mandati iudicio conuentus.

V. *Regula, De domino ſerui deponentis, proponitur d. l. 1. §. ſi ſeruus meus, his uerbis:* Si ſeruus meus depoſuerit, nihilominus depoſiti habebo actionem. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi ſeruus mortuus fuerit. Altera exceptio uidetur: Niſi ſeruus fuerit manumiſſus. Tertia exceptio uidetur: Niſi ſeruus fuerit alienatus. Sed hæ tres exceptiones reprobantur d. l. 1. §. ſi ſeruus depoſuit, his uerbis:* Si ſeruus depoſuit, ſiue uiuat ſiue deceſſerit, utiliter dominus hac actione experietur: ipſe autem ſeruus manumiſſus non poterit agere. Sed etſi fuerit alienatus: adhuc ei competit actio, cuius fuit ſeruus cum deponeret. Initium enim contractus ſpectandum eſt. *Quarta exceptio uidetur: Niſi ſeruus hæreditarius depoſuerit. Sed & hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. item ſi ſeruus, his uerbis:* Si ſeruus hæreditarius depoſuerit, hæredi poſtea adeunti competit actio. *Concordat l. 15. in fine. ff. de action. & obligation. cuius uerba uide ſ. lib. 22. cap. 5. exception. 45. Concordat item l. 9. C. depoſiti, his uerbis:* Cùm hæreditas perſonam domini ſuſtineat, ab hæreditario ſeruo, priuſquam patri ueſtro ſucceſſeritis, res commendatas ſecundum bonam fidem ab eius qui ſuſcepit ſucceſſoribus apud rectorem prouinciæ petere poteſtis.

VI. *Regula, De eo qui deponentem bona fide poſſidet, uel in eo uſumfructum habet, proponitur l. 1. §. non ſolùm. ff. depoſiti, his uerbis:* Non ſolùm ſi ſeruus meus, ſed & ſi is qui mihi bona fide ſeruit, rem depoſuerit: æquiſſimum erit dari mihi actionem, ſi rem ad me pertinentem depoſuit. Simili modo etſi uſumfructum in ſeruo habeam, ſi id quod depoſuit, ex eo peculio fuerit, quod ad me pertinebat, uel res mea fuerit: eadem actione agere potero.

VII. *Regula, De filiofamiliâs, proponitur l. 19. ff. depoſiti, his uerbis:* Iulianus & Marcellus putant, filiumfamiliâs depoſiti rectè agere poſſe.

VIII. *Regula, De fiſco ad quem bona deponentis peruenerunt, proponitur l. 31. in princip. ff. depoſiti, his uerbis:* Bona fides, quæ in contractibus exigitur, æquitatem ſummam deſiderat. Sed eam utrum æſtimamus ad merum ius gentium, an uerò cum præceptis ciuilibus & prætorijs? Veluti reus capitalis iudicij depoſuit apud te centum. Is deportatus eſt, bona eius publicata ſunt. Vtrum'ne ipſi hæc reddenda, aut in publicum deferenda ſunt? Si tan-

tàm naturale & gentium ius intueamur, ei qni depoſnit, reſtituenda ſunt. Si ciuile ius, & legum ordinem: magis in publicum deferends ſunt. Nam malè meritua publicè, ut alijs exemplo ad deterrenda maleficia ſit, eriam egeſtate laborare debet, &c. Reliqua uerba uide ſ.cap.prox.queſt.1. except.3 & except.4.

I X. Regula, De uno ex pluribus deponentibus. Etiam uni ex pluribus actio propoſita competit, abſentia cauſarum non abſtante. Cuius regule exceptio hæc eſt: Sed pro parte tantùm. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur j.queſtion.5.reg.9.

IIII. ADVERSVS QVOS datur actio depoſiti?

I. Regula, De heredibus depoſitarij, proponitur l.25. in princip. ff. depoſiti, his uerbis: Die ſponſaliorum aut poſtes res oblatas puellæ, quæ ſui iuris fuit, pater ſuſcepit. Hæres eius ut exhibeat, rectè conuenietur etiam actione depoſiti. Concordat l.12. ſ. cum ſequeſtro. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib.5. cap.9. de re ſequeſtr. queſt.4. Concordat item l. 8. C.eod.tt. cuius uerba uide ſ.queſt.2. cauſa 3. Huius regule exceptio prima uidetur eſſe: Niſi ex dolo & delicto defuncti agatur. Sed hec exceptio reprobatur l.7. ſ. 1. ff. depoſiti, his uerbis: Datur actio depoſiti in hæredem ex dolo defuncti in ſolidum. Quanquam enim aliàs ex dolo defuncti non ſolemus teneti, niſi pro ea parte quæ ad nos peruenit: tamen hic dolus ex contractu reique perſecutione deſcendit, ideoque in ſolidum unus hæres tenetur: plures uerò pro ea parte qua quiſque hæres eſt. Concordat l. 48. ff. de action. & obligation. cuius uerba uide ſ.lib.36. cap.6. reg.5. exception. 1. replicat. 3. Sed & concordant ea que proponuntur ſ.d.replicat.3. Altera exceptio eſt: Niſi pro parte hæres. in ſolidum conueniatur. Que exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Plures uerò pro ea parte qua qniſque hæres eſt. Concordat l. 18. ibi: & pro hered. ff. depoſiti. cuius uerba uide j. queſtion. proxim. reg. 6. exception. 2. replicatione 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex facto unius hæredis agatur. tunc enim is qui fecit, in ſolidum tenetur, cohæredes non tenentur. Que replicatio approbatur l. 9. cum lege ſeqnente. ff. depoſiti, his uerbis: In depoſiti actione, ſi ex facto defnncti agam, aduerſus unum ex pluribus hæredibus pro parte hæreditaria agere debeo: ſi uerò ex ſuo delicto, pro parte non ago. Meritò: quia æſtimatio refertur ad dolum, quem in ſolidum ipſe hæres admiſit. Nec aduerſus cohæredes eius, qui dolo carent, depoſiti actio competit. Concordat l. 18. ibi: in ipſum uerò. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. d. replicat.1. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ex utriuſq; uel omnium hæredum facto communi agatur. tunc enim quilibet pro parte tenetur. Que duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 22. ff. eod. tt. his uerbis: Si duo hæredes rem apud defunctum depoſitam dolo interuerterint, quodam utique caſu in partes tenebuntur. Nam ſi diuiſerint decem, quæ apud defunctum depoſita fuerant, & quina abſtulerint, & uterque ſoluendo ſit: in partes obſtricti erunt. Nec enim amplius actoris intereſt. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi res circa quam hæredes dolum commiſerunt, diuiſionem non recipiat. tunc enim in ſolidum quiſq; tenetur, quamuis non ſolus dolo fecerit. Que triplicatio approbatur ibidem, his uerbis: Quòd ſi lancem conflauerint, aut conflari ab alio paſſi fuerint, aliaue quæ ſpecies dolo eorum interuerſa fuerit: in ſolidum conueniri poterunt, ac ſi ipſi ſeruandam ſuſcepiſſent. Nam certè uerum eſt, in ſolidum quenque dolo feciſſe, & niſi pro ſolido res non poteſt reſtitui. Nec tamen abſurdè ſentiet, qui hæc putauerit. Planè niſi integræ rei reſtitutione eum, cum quo actum fuerit, liberari non poſſe: condemnandum tamen, ſi res non reſtituatur, pro qua parte hæres extitit. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi res depoſita diuiſionem non recipiat. tunc enim quiſq; hæredum in ſolidum tenetur. Que replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Niſi integræ rei reſtitutione eum, cum qno actum fuerit, liberari non poſſe. Cuius duplicatio hæc eſt: Niſi re nõ reſtituta, ad æſtimationem eius agatur. Que duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Condemnandum tamen, ſi res non reſtituatur, pro qua parte hæres extitit.

I I. Regula: Seruo depoſitum recipiente, aduerſus dominum competit actio, non aduerſus ſeruum. Que regula approbatur l. 1. ſ. filium familiàs. ff. depoſiti. cuius uerba uide j. reg. proxim. Huius regule exceptio hæc eſt: Niſi ſeruus manumiſſus ſit. Que tamen exceptio reprobatur l. 1. ſ. ſi apud. ff. depoſiti, his uerbis: Si apud ſeruum depoſuero, & cum manumiſſo agam: Marcellus ait, nec tenere actionem: quamuis ſolemus dicere, doli etiam in ſeruitute commiſſi teneri quem debere: quia & delicta & noxæ caput ſequuntur. Erit igitur ad alias actiones competentes decurrendum. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ad rem depoſitam, quam manumiſſus poſſidet, reſtituendam agatur. Que diſtinctio approbatur l. 21. ff. eod. tt. his uerbis: Trebabatius exiſtimat, ſi apud ſeruum depoſitum ſit, & manumiſſus rem teneat: in ipſum dandam actionem, non in domi

nium:

num: licet ex cæteris cauſis in manumiſſum actio non datur.

III. Regula: *Filiofamiliâs depoſitum recipiente, tam aduerſus ipſum filium, quàm aduerſus patrem competit actio. quæ regula approbatur l. 1. §. filiumfamiliâs. ff. depoſiti, his uerbis:* Filiumfamiliâs teneri depoſiti conſtat: quia & cæteris actionibus tenetur. Sed & cum patre eius agi poteſt, duntaxat de peculio. Idem & in ſeruo. Nam cum domino agetur. *Quod dictum de patre, eius exceptio prima hæc eſt: Niſi ultra id quod in peculio eſt, pater conueniatur. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Duntaxat de peculio. *Cuius replicatio hæc eſt: Niſi ex dolo patris agatur. quæ replicatio approbatur d. §. filiumfamiliâs, his uerbis:* Planè (ut Iulianus ſcripſit, & nobis uidetur) ſi eorum nomine, qui ſunt in poteſtate, agatur: uenit in iudicium, etſi quid per eum in cuius iure ſunt, captum fraudatumúe eſt: ut & dolus eorum ueniat, non tantùm ipſorum cum quibus contractum eſt. *Concordat l. 3. in princip. ff. de peculio. cuius uerba uide* ℑ. *lib. 45. cap. 11. quæſtion. 6. regul. 1. exception. 2. Altera exceptio eſt: Niſi filius ſui iuris factus, rem depoſitam teneat. quæ exceptio approbatur l. 21. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si apud filiumfamiliâs res depoſita ſit, & emancipatus rem teneat: pater nec intra annum de peculio debet conueniri, ſed ipſe filius.

IIII. Regula, *De eo apud quem, & eo cuius iuſſu depoſitum eſt, proponitur l. 1. §. idem Pomponius. ff. depoſiti, his uerbis:* Pomponius quærit, ſi apud te uolente me deponere, iuſſeris apud libertum tuum deponere: an poſsim tecum depoſiti experiri? & ait, ſi tuo nomine, hoc eſt, quaſi te cuſtodituro, depoſuiſſem: mihi tecum depoſiti eſſe actionem. Sin uerò ſuaſeris mihi, ut magis apud eum deponam: tecum nullam eſſe actionem, cum illo uerò depoſiti: nec mandati te teneri, quia rem meam ipſe geſsi. Sed ſi mandaſti mihi, ut periculo tuo apud eum deponam: cur non ſit mandati actio, non uideo. Planè ſi fideiuſsiſti pro eo: Labeo omnimodo fideiuſſorem teneri ait, non tantùm ſi dolo fecit is qui depoſitum ſuſcepit: ſed etſi non fecit, eſt tamen res apud eum. Quid enim, ſi fureret is apud quem depoſitum eſt, uel pupillus eſſet, uel neque hæres, neque bonorum poſſeſſor, neque ſucceſſor ei extaret? tenebitur ergo uti præſtet, quod depoſiti actione præſtari ſolet.

V. Regula, *De fideiuſſore depoſitarij, proponitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Planè ſi fideiuſsiſti, &c.

VI. Regula, *De eo cui res oblata eſt deponendi cauſa, & eo qui ſuſcepit, proponitur l. 25. in princip. ff. depoſiti. cuius uerba uide* ℑ. *regul. 1. in princip.*

VII. Regula, *De eo cui depoſitarius rem depoſitam alienauit, proponitur l. 8. in fine. C. depoſiti. cuius uerba uide* ℑ. *quæſt. 2. cauſa 3.*

VIII. Regula, *De eo qui cùm hæres depoſitarij non eſſet, tanquam hæres rem depoſitam uendidit, & pro ea precium accepit, proponitur l. 4. ff. depoſiti, his uerbis:* Etſi non ſit hæres, ſed putauit ſe hæredem, & uendidit: ſimili modo lucrum ei extorquebitur. *Ait iuriſconſultus:* Simili modo. *Scilicet ut hæredi: de quo* ℑ. *quæſt. 2. cauſa 7. except. 2. repl. 2. dupl. 1.*

V. QVID, QVANTVMQVE ueniat in actione propoſita?

I. Regula: *De rebus quæ depoſito accedunt. Hæ quidem depoſitæ non ſunt. quæ regula approbatur l. 1. §. quæ depoſitis. ff. depoſiti, his uerbis:* Quæ depoſitis rebus accedunt, non ſunt depoſita: utputa ſi homo ueſtitus deponatur. Veſtis enim non eſt depoſita: nec ſi equus cum capiſtro. Nam ſolus equus depoſitus eſt. Veniunt tamen actione depoſiti reſtituendæ. *Quæ regula approbatur exemplo d. l. 1. §. ſi ciſta ſignata, his uerbis:* Si ciſta ſignata depoſita ſit, utrum ciſta tantùm petatur, an & ſpecies comprehendendæ ſint? Et ait Trebatius, ciſtam repetendam, non ſingularum rerum depoſiti agendum. Quòd ſi & res oſtenſæ ſunt (ſpecies fortè uel ueſtes) & ſic depoſitæ: adijciendas & ſpecies & ueſtes. Labeo autem ait, eum qui ciſtam deponit, ſingulas quoque res uideri deponere. Ergo & de rebus agere eum oportet. Quid ergo, ſi ignorauit is qui depoſitum ſuſcipiebat, res ibi eſſe? non multum facere, cum ſuſcepit depoſitum. Ego & rerum depoſiti agi poſſe exiſtimo: quamuis ſignata ciſta depoſita ſit.

II. Regula, *De fructibus, partu & omni cauſa, proponitur l. 1. §. hanc autem. ff. depoſiti, his uerbis:* Hanc actionem bonæ fidei eſſe, dubitari non oportet. Et ideo fructus in hanc actionem uenire, & omnem cauſam & partum, dicendum eſt: ne nuda res ueniat. *Concordat l. 38. §. ſi poſſeßionem. ff. de uſuris & fructib. cuius uerba uide* ℑ. *lib. 36. cap. 10. quæſt. 1. except. 1. replicat. 2.*

III. Regula: *De uſuris. Vſuræ in hac actione non ueniunt. quæ regula approbatur l. 24. ff. depoſiti, his uerbis:* Lucius Titius Sempronio ſalutem. Centum numos, quos hac die commendaſti mihi, adnumerante ſeruo Sticho actore, eſſe apud me, ut

notũ haberes, hac epiſtola manu mea ſcripta notum tibi facio. Quos quãdo uoles, & ubi uoles, cõfeſtim tibi numerabo. Quęritur propter uſurariũ incrementum? Papinianus reſpondit, depoſiti actionem locum habere. Quid eſt enim aliud commẽdare, quàm deponere? Quod ita uerum eſt, ſi id actum eſſet, ut corpora numorum eadem redderentur. Nam ſi ut tantundem ſolueretur, conuenit: egreditur ea res depoſiti notiſsimos terminos. In qua quæſtione, ſi depoſiti actio non teneat, cum conuenit tantundem, non idem reddi: rationem uſurarum haberi non facilè dicendum eſt. Et eſt quidem conſtitutum in bonæ fidei iudicijs (quod ad uſuras attinet) ut tãtundem poſsit officium arbitri, quãtum ſtipulatio. Sed contra bonam fidem & depoſiti naturam eſt, uſuras ab eo deſiderari temporis ante moram, qui beneficium in ſuſcipienda pecunia dedit. Si tamen ab initio de uſuris præſtandis conuenit: lex contractus ſeruabitur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi de præſtandis uſuris conuenit. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si tamen ab initio de uſuris præſtandis conuenit, lex contractus ſeruabitur. *Concordat l. 26. §. Lucius Titius. ff. eod. tt. his uerbis:* Lucius Titius ita cauit: *Ἔλαβον, καὶ ἔχω εἰς λόγον παρακαταθήκης τὰ προγεγραμμένα τοῦ ἀργυρίου δηνάρια μύρια· καὶ πάντα ποιήσω συμφωνοῦντα, καὶ ὡμολόγησα, ὡς προγέγραπται. ἐφ᾽ ᾧ συνεθέμην χορηγῆσαί σοι τόκον ἑκάστης μνᾶς ἑκάστου μηνὸς ὀβολοὺς τέσσαρας, μέχρι δὲ ἀποδόσεως παντὸς τοῦ ἀργυρίου*, id eſt: Suſcepi habeoque apud me titulo depoſiti ſupraſcripta denariũm argenti decem milia, meque ad præſcriptum omnia præſtiturum, & promitto, & profiteor: conuentione ſcilicet inita, ut quoad omne argentum reddatur, in ſingulos menſes ſingulasque libras uſurarum nomine quaternos tibi obolos ſubminiſtrem. Quæro, an uſuræ peti poſſunt? Paulus reſpondit, eum contractum, de quo quæritur, depoſitæ pecuniæ modum excedere. Ideo ſecundum conuentionem uſuras quoque actione depoſiti peti poſſunt. *Altera exceptio eſt: Niſi mora in depoſito reſtituendo ſit facta. Hæc exceptio approbatur l. 25. in fine. ff. depoſiti, his uerbis:* Qui pecuniam apud ſe non obſignatam, ut tantundem redderet, depoſitam ad uſus proprios conuertit: poſt moram in uſuras quoque iudicio depoſiti condemnandus eſt. *Concordat l. 2. C. depoſiti. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 9. quæſtion. 1. cauſa 2. in princip. Tertia exceptio eſt: Niſi depoſitarius re depoſita uſus ſit, eamq; in ſuos uſus conuertit. Hæc exceptio approbatur uerbis d. l. 25. in fine, iam propoſitis hiſce:* Ad uſus proprios conuertit. *Concordat l. 29. in fine. ff. depoſiti, his uerbis:* Si permiſſu meo depoſita pecunia is penes quem depoſita eſt, utatur: ut in cæteris bonæ fidei iudicijs, uſuras eius nomine præſtare mihi cogitur. *Concordat l. 28. ff. eod. tt. his uerbis:* Quintus Cæcilius Candidus ad Paccium Rogatianum epiſtolam ſcripſit in uerba infraſcripta. Cæcilius Candidus Paccio Rogatiano ſuo ſalutem. Viginti quinque numos, quos apud me eſſe uoluiſti, notum tibi hac epiſtola facio ad ratiunculam meam eos perueniſſe: quibus ut primùm proſpiciam, ne uacui tibi ſint, curæ habebo. Quæſitum eſt, an ex ea epiſtola etiam uſuræ peti poſſunt? Scæuola reſpondit, debere ex bonæ fidei iudicio, ſiue percepit, ſiue pecunia in rem ſuam uſus eſt. *Concordat item l. 3. C. depoſiti, his uerbis:* Si depoſiti experiris, non immeritò etiam uſuras tibi reſtitui flagitabis: cùm tibi debeat gratulari, quòd furti eum actione non facias obnoxium. Siquidem qui rem depoſitam inuito domino ſciens prudensq; in uſus ſuos conuerterit, etiam furti delicto ſuccedit. *Concordat item l. 4. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 9. quæſtion. 1. exception. general. 1.*

IIII. Regula, *De re ex pecunia depoſita empta, proponitur l. 6. C. de rei uendicat. his uerbis:* Si ea pecunia quam depoſueras, is apud quem collocata fuerat, ſibi poſſeſsiones comparauit, ipſique traditæ ſunt: tibi uel omnes tradi, uel quaſdam compenſationis cauſa ab inuito in te transferri, iniurioſum eſt.

V. Regula, *De precio rei depoſitæ uenditæ, proponitur l. 1. §. fin. cum tribus legibus ſequentibus. ff. depoſiti. quarum legum uerba uide ſ. quæſtion. 2. cauſa 7. exception. 2. replication. 2. duplicat. 1.*

VI. Regula: *In ſimplum regulariter depoſiti actio competit. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur edicto prætoris, l. 1. §. 1. ff. depoſiti, his uerbis:* Prætor ait, Quod neque tumultus, neque incendij, neque ruinæ, neque naufragij cauſa depoſitum ſit, in ſimplum: earum autem rerum quæ ſuprà comprehenſæ ſunt, in ipſum in duplum: in heredem eius, quod dolo malo eius factum eſſe dicetur, qui mortuus ſit, in ſimplum: quod ipſius, in duplum iudicium dabo. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi tumultus, incendij, ruinæ, naufragij cauſa depoſitum ſit. tunc enim in duplum eſt actio. quæ exceptio approbatur uerbis edicti iam propoſitis hiſce:* Earum autem

aurem rerum, quæ ſuprà comprehenſæ ſunt, in ipſum io duplum, &c. *Concordat Inſt. de actionibus. §. ſequens ibi: planè ſi depoſiti. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 4. queſtion. 2. diuiſ. 5. Ratio huius exceptionis proponitur d. l. 1. §. meritò, his uerbis:* Maritò has cauſas deponendi ſeparauit prætor, quæ continent fortuitam cauſam depoſitionis ex neceſſitate deſcendentem, non ex uoluotate proficiſcentem. Hæc autem ſeparatio cauſarum iuſtam tationem habet. Quippe cùm quis fidem elegit, nec depoſitum redditur: cooteotus eſſe debet ſimplo. Cum uerò extante neceſſitate deponat: creſcit perfidiæ crimeo, & publica utilitas coercendo uindicanda eſt, Eſt enim inciuile, in cauſa huiuſmodi fidem frangere. *Declaratur exceptio propoſita d. l. 1. §. cum tamen, his uerbis:* Eum daponere tumultus, uel incendij, uel cæterarum caoſarum gratia intelligendum eſt, qui nullam aliam dapooendi caoſam haber, quàm imminoeos ex cauſa ſupraſcriptis periculom. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non aduerſus ipſum depoſitarium, ſed aduerſus hæredem eius agatur. quæ replicatio apprabatur, ſimul & diſtinguitur uerbis edicti ſ. propoſitis hiſce:* In hæredem eius quod dolo malo eius factum eſſe dicetur, qui mortuus ſit, in ſimplum: qood ipſius, in duplum iudicium dabo. *Concordat l. 18. ff. eod. tt. his uerbis:* Quod tumultus, incendij, ruinæ, naufragij cauſa depoſitum eſt: in hæredem de dolo mortui actio eſt, & pro hæreditaria portione, & in ſimplum, & intra aonum quoq; in ipſum oarò & in ſolidũ, & in duplum, & io perperuom datur. *Concordat item Inſt. d. uerſ. Planè ſi depoſiti. Altera replicatio eſt: Niſi iuſta ratione uel ignorantia motus, depoſitum reſtituere recuſauit. quæ replicatio approbatur exemplo l. 13. in prin. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ. queſt. 2. cauſa 7. except. 3.*

VII. Regula, *De in litem iurando, proponitur l. 1. §. in depoſiti. ff. depoſiti, his uerbis:* In depoſiti quoq; actione in litem iuratur.

VIII. Regula: *Pater & dominus depoſitarij nõ niſi de peculio tenetur. quæ regula approbatur l. 1. §. filiumfamiliâs. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. queſt. prox. reg. 3.*

IX. Regula: *Duobus deponentibus, & uno ex ijs agente: non niſi pro parte competit actio. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſed ſi duo. ff. depoſiti, his uerbis:* Si doo depoſuerint, & ambo agant: ſiquidem ſic depoſuerunt, ot uel unus tollat totom: poterit in ſolidom agi. Si oerò pro parte, pro qua eorum interaſt: tuoc diceodum eſt, io partem condemnationem faciendam. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ita conuenerit, ut uel uni in ſolidum res reſtituatur. quæ exceptio ex uerbis iam propoſitis conſtat. Altera exceptio eſt: Niſi apud ſequeſtrum ſit depoſitum. quæ exceptio approbatur l. 17. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 5. cap. 9. de re ſequeſtranda. queſtion. 1. in princip. Tertia exceptio eſt: Niſi res ſit indiuidua. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. ſi pecunia, in fine. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. queſtion. 3. exception. 10. replicat. 3. duplicat. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi maior pars actorum repetat. quæ exceptio approbatur certo modo l. 14. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ā. queſtion. 3. regul. 1. exception. 3. Quinta exceptio uidetur: Niſi pecunia obſignata ſit depoſita. Sed hæc exceptio reprobatur l. 1. § ſi pecunia. ff. eod. tt. cuius uerba uide ā. prox. cap. queſt. 3. except. 10. replic. 3. duplicat. 3.*

X. Regula: *Serua communi deponente, unicuiq; dominorum pro parte competit actio. quæ regula approbatur l. 1. §. ſi duorum. ff. depoſiti, his uerbis:* Si duorum ſeruus ſit qui depoſoit, uoicuiq; dominorum in partem competit actio depoſiti.

XI. Regula: *Si res apud duos uel plures depoſita ſit, unuſquiſque tenetur in ſolidum. quæ regula approbatur l. 1. §. ſi apud duos. ff. depoſiti, his uerbis:* Si apud duos ſit depoſita res, aduerſus onumquenque eorum agi poterit: nec liberabitur alter, ſi cum altero agatur. Noo enim electione, ſed ſolutione liberantur. Proiode ſi ambo dolo fecerint, & alter qood intereſt præſtiterit: alter non conuenietur, exemplo duorum tutorum. Quòd ſi oihil alter oel minus facere poſsit: ad alium peruenietur. Idémque & ſi alter dolo non fecerit, & idcirco ſit abſolutus. nam ad alium peruenietur.

XII. Regula: *Hæres pro ea parte qua hæres eſt, tenetur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. queſtion. proxim. regul. 2. exception. 2.*

VI. QVANDO ET QVAMdiu competit actio propoſita?

I. Regula: *Vel ſtatim depoſitum repeti poteſt. quæ regula approbatur l. 1. §. eſt autem. ff. depoſiti, his uerbis:* Apud Iulianum libro XIII. Digeſtorum ſcriprum eſt, eum qui rem depoſuit, ſtatim poſſe dapoſiti actione agere. hoc eoim ipſo dolo facere eum qui ſuſcepit, quòd repoſcenti rem non reddat. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi conditio depoſitionis nondum exiſtat. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ā. queſtion. 2. cauſa 7. exceptioo. 4. Altera exceptio uidetur: Niſi tempus,*

de

ad quod depoſitum eſt, nondum uenerit. *Hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. penult. his uerbis:* Si ſic depoſueto apud te, ut poſt mortem tuam reddsa: & tecum & cum hærede tuo poſſum depoſiti agere. Poſſum enim mutare uoluntatem, & ante mortem tuam depoſitum repetere. Proinde etſi ſic depoſuero, ut poſt mortem meam reddatur: potero & ego & hæres meus agere depoſiti, mutata uoluntate. *Tertia exceptio uidetur: Niſi ita ſit depoſitum, ut ſi uellet depoſitarius, depoſito uteretur. tunc enim antequam uſus ſit, non uidetur competere actio. Sed hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. ſi pecunia apud. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſtion. 5. regul. 3. exception. 1.*

I I. *Regula: Actio depoſiti regulariter quidem perpetua eſt. cuius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi cum tumultus, incendij, ruinæ uel naufragij cauſa depoſitum eſſet: hæres ex dolo defuncti conueniatur. tunc enim annalis eſt actio. quæ exceptio approbatur l. 18. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ. quæſtion. proxim. regul. 6. exception. 1. replicat. 1.*

VII. ADIVNCTA PROPOſitæ actionis.

I. *Regula, De re depoſita ab actore deſignanda, proponitur l. 1. §. ſi quis argentum. ff. depoſiti. his uerbis:* Si quis argentum uel aurum depoſitum petat: utrum ſpeciem, an & pondus complecti debeat? Et magis eſt, ut utrunque complectatur: ſcyphum fortè, lancem uel pateram dicendo, & materiam & pondus addendo. Sed etſi purpura infecta ſit, uel lana: pondus ſimiliter adijciendum: ſaluo eo, ut ſi de quantitate ponderis incertum eſt, iuranti ſuccurratur. *Concordat l. 6. ff. de rei uendicat. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 5. quæſtion. 8. regula 5.*

I I. *Regula: Si ciſta ſignata depoſita ſit, etiam res quæ in ea continentur, peti ac deſignari poſſunt. quæ regula approbatur d. l. 1. §. ſi ciſta ſignata. cuius uerba uide ſ. quæſt. 5. reg. 1.*

I I I. *Regula, De probatione depoſiti, proponitur Nouell. c. 73. §. ſi quis igitur. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 3. quæſt. 4. reg. 5.*

VIII. EVENTVS HVIVS actionis.

I. *Regula: Condemnatus ſit infamis. quæ regula approbatur l. 10. C. depoſiti, his uerbis:* Qui depoſitum non reſtituit, ſuo nomine conuentus & condemnatus, ad eius reſtitutionem cum infamiæ periculo urgetur.

I I. *Regula: Litis æſtimatione præſtita, res ſit depoſitarij. quæ regula approbatur l. 30. ff. depoſiti, his uerbis:* Si fideiuſſor pro te, apud quē depoſitum eſt, litis æſtimatione damnatus ſit: rem tuam fieri, Neratius lib. I. Reſponſorum ſcribit.

I I I. *Regula, De actionibus reo ab actore cedendis, proponitur l. 12. ff. de re iudicata. de qua re dicetur in Comment. liberationum.*

IX. ADFINIA REMEdia.

Regulariter quidem ex depoſito actio tantùm depoſiti competit, non alia: ut ex ſupradictis patet. Cuius tamen regulæ exceptio prima hæc eſt. Niſi merces interuenit. tunc enim ex locato & conducto actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 1. § ſi ueſtimenta. ff. depoſiti, his uerbis: Si ueſtimenta ſeruanda balneatori data perierint: ſiquidem nullam mercedem ſeruandorum ueſtimentorum accepit: depoſiti eum teneri, & dolum duntaxat præſtare debere puto. Quòd ſi accepit, ex conducto. *Concordat l. 1. §. ſi quis ſeruum, his uerbis:* Si quis ſeruum cuſtodiendum coniecerit fortè in piſtrinum: ſiquidem merces interuenit cuſtodiæ, puto eſſe actionem aduerſus piſtrinarium ex conducto. Si uerò mercedem accipiebam ego pro hoc ſeruo, quem in piſtrinum recipiebat: ex locato me agere poſſe. Quòd ſi operæ eius ſerui cum cuſtodia penſabantur: quaſi genus locati & conducti interuenit. Sed quia pecunia non dabatur, præſcriptis uerbis datur actio. Si uerò nihil aliud quàm cibaria præſtabat, nec de operis quidquam conuenit: depoſiti actio eſt. In conducto & locato, & in negocio, ex quo diximus præſcriptis uerbis dandam actionem: & dolum & culpam præſtabit, qui ſeruum recepit. At ſi cibaria tantùm dabat, dolum duntaxat ſaquemur. Tamen (ut Pomponius ait) & quod habuerunt præſcriptum, aut quod conuenit: dummodo ſciamus, etſi quid fuit præſcriptum, dolum tamen eos præſtaturos qui receperunt, qui ſolus in depoſitum uenit. *Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi te rogauero ut rem meam apud Titium deponas. tunc enim etiam mandati actio eſt. quæ exceptio approbatur d. l. 1. §. ſi te rogauero. cuius uerba uide ſ. quæſtione 3. regula 4. Tertia exceptio eſt: Niſi cum quis rem ſuam alicui dediſſet, Titio dandam ut cuſtodiret, & ſi Titius non recepiſſet, is cui data erat eam cuſtodiret: Titius rem non receperit. tunc enim rogatus mandati actione tenetur. Quæ exceptio approbatur d. l. 1. §. quòd ſi rem, his uerbis:* Quòd ſi rem tibi dedi, ut ſi Titius non recepiſſet, tu cuſtodires, nec eam recepit: uidendum eſt, utrum depoſiti tantùm, an & mandati actio ſit? Et Pomponius dubitat. Puto

tamen mandati eſſe actionem: quia plenius fuit mandatum, habens & cuſtodiæ legem. Quarta exceptio eſt: Niſi quis rogauerit ut rem ſuam ab alio recipiat & cuſtodiat. nam & hoc caſu mandati, non depoſiti actio eſt. quæ exceptio approbatur d. l. 1. §. idem Pomponius, his uerbis: Pomponius quærit, ſi tibi mandauero, ut rem ab alio meo nomine receptam cuſtodias, idque feceris: mandati, an depoſiti teneaaris? Et magis probat mandati eſſe actionem: quia hic eſt primus contractus. Quinta exceptio eſt: Niſi cum quis apud aliquem depoſiturus, iuſſus ab eo ſit ut apud alium (Titium puta) deponat, apud eum depoſuerit. tunc enim aduerſus eum qui iuſsit, etiam mandati actionem habet. quæ exceptio approbatur d. §. idem Pomponius. ibi idem quærit. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 4. reg. 4. Sexta exceptio eſt: Niſi alius, non dominus rem ſine eius uoluntate depoſuerit. tunc enim dominus rei ad exhibendum actionem, & rei uendicationem habet, non depoſiti actionem. quæ exceptio approbatur l. 8. C. ad exhibendum. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 3. regul. 5. Concordat l. 33. ff. depoſiti, his uerbis: Si ſeruus tuus pecuniam cum Titio in ſequeſtro depoſuit apud Mæuium ea conditione, ut ea tibi redderetur, ſi tuam eſſe probaſſes: ſi minus, ut Titio: Labeo poſſe dixit cum eo apud quem depoſita eſſet, incerti agi: item & ad exhibendum, & exhibitam uindicari: quia ſeruus in deponendo tuum ius deterius facere non potuiſſet. Septima exceptio eſt: Niſi depoſitarius eiuſúe heres rem poßidere deſierit. tunc enim etiam ad exhibendum actio, & rei uindicatio competit. quæ exceptio approbatur l. 1. §. ſi rem à ſeruo. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 3. exception. 10. replicat. 1. duplicat. 1. Concordat l. 1. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 2. cauſa 7. exception. 1. in princip. Concordat item l. 8. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. d. quæſtion. 2. cauſa 3. Octaua exceptio eſt: Niſi depoſitarius re depoſita inuito domino uſus ſit, & ex eo agatur. tunc enim etiam furti actio competit. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſtion. 2. cauſa 2. Nona exceptio eſt: Niſi ex dolo depoſitarij agatur. tunc enim etiam condictio competit. quæ exceptio approbatur l. 13. in fine. ff. depoſiti, his uerbis: Competit etiam condictio depoſitæ rei nomine, ſed non antequam quid dolo admiſſum ſit. Non enim quenquam hoc ipſo quòd depoſitum accipiat, uerùm quod dolum malum admiſerit, condictione obligari conſtat. Concordat l. 16. ff. de condictione furtiua. cuius uerba uide ʒ. lib. 46. cap. 8. quæſtion. 1. cauſa 4. Decima exceptio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd depoſitarius inſtrumenta depoſita alijs legerit, uel aduerſario prodiderit. tunc enim etiam iniuriarum actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 1. §. ſi quis tabulas. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ. quæſtione 2. cauſa 4. Concordat l. 41. §. ſed etſi quis. ff. ad l. Aquiliam. his uerbis: Si quis tabulas teſtamenti apud ſe depoſitas deleuerit, uel pluribus præſentibus legerit: utilius eſt in factum & iniuriarum agi, ſi iniuriæ faciendæ cauſa ſecreta iudiciorum publicauerit. Item falſi accuſatio competit. quod approbatur l. 1. §. is qui depoſita. ff. ad l. Corneliam de falſis, hiſce uerbis: Is qui depoſita inſtrumenta apud alium, ab eo prodita eſſe aduerſarijs ſuis dicit: accuſare eum falſi poteſt. Item eius delicti pœna capitalis proponitur l. 16. §. inſtrumenta. ff. de pœnis, hiſce uerbis: Inſtrumenta penes ſe depoſita quicunque alteri altero abſente reddiderit, uel aduerſario prodiderit: prout perſonæ conditio eſt, aut in metallum damnatur, aut in inſulam deportatur. Vndecima exceptio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd depoſitarius rem deteriorem fecerit, uel tabulas apud ſe depoſitas deleuerit. tunc enim etiam legis Aquiliæ actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 42. ff. ad l. Aquiliam. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 3. exception. 10. replicat. 4. Concordat l. 18. §. fine autem. ff. commodati. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſtion. 5. exception. 10. Duodecima exceptio eſt: Niſi ſeruus ita depoſitus & cuſtodiendus datus ſit, ut operæ eius ſerui cum cuſtodia penſentur. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 1. §. ſi quis ſeruum. ibi: quòd ſi operæ. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ. exception. 11. Decimatertia exceptio eſt: Niſi ita pecunia ſit depoſita, ut Titio ſub certa conditione daretur. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 19. ff. præſcriptis uerbis, in hæc uerba: Si apud te pecuniam depoſuerim, ut dares Titio, ſi fugitiuum meum reduxiſſet, nec dederis, quia non reduxit: ſi pecuniam mihi non reddas, melius eſt præſcriptis uerbis agere. Non enim ambo pecuniam ego & fugitiuarius depoſuimus, ut quaſi apud ſequeſtrem ſit depoſitum. Concordat l. 9. §. Labeo. ff. de dolo malo. cuius uerba uide ʒ. lib. 49. cap. 3. quæſtion. 4. cauſa 17. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi ſponſionis cauſa res depoſita ſit. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 18. §. fin. ff. d. tit. his uerbis: Si quis ſponſionis cauſa annulum accepit, nec reddidit uictori præſcriptis uerbis, actio in eum competit. Nec enim recipienda eſt Sabini opinio, qui condici & furti agi ex hac cauſa putat. Quemadmodum enim rei nomine, cuius neque poſſeſsionem neque dominium uictor habuit, aget furti? Planè ſi inho-

in honeſta cauſa ſponſionis fuit:ſui annuli duntaxat repetitio erit. *Decimaquinta exceptio uidetur: Niſi cùm unus actorum ſuam partem ex re depoſita recepiſſet, depoſitarius poſtea defierit eſſe ſoluendo, uel depoſitum perdiderit. hoc enim caſu uidetur alteri ad communicandam partem receptam aduerſus alterum communi diuidundo actio dari. Sed hæc exceptio reprobatur l. ult. C. depoſiti, his uerbis:* Superuacuam ueterum differentiam de medio tollentes, ſi quis certũ pondus auri uel confecti, uel in maſſa conſtituti depoſuerit. & plures ſcripſerit hæredes, & unus ex his contingentem ſibi portionem à depoſitario acceperit, alter ſuperſederit, uel aliâs fortuito caſu impeditus hoc facere non potuerit, & poſtea depoſitarius in aduerſam inciderit fortunam, uel ſine dolo depoſitum perdiderit: ſancimus non eſſe cohæredi eius licentiam uenire contra cohæredem ſuum, & eius ex parte auellere, quód ipſe ex ſua parte conſequi minimè potuit, quaſi eo quod cohæres accepit, communi conſtituto: cùm ſi certæ pecuniæ depoſitę fuerint, & ſuam partem unus ex cohæredibus acceperit, nemini ueniat in dubium, bene eum accepiſſe partem ſuam, & non debere aliam partem attingere. Nobis etenim non uidetur eſſe homo obnoxius neq; in maſſa, neq; in ſpecie, neq; in pecunia numerata, qui ſuam partem ſuſcepit: ne induſtria pœnas deſidię ſoluat. Si enim & alius hæres tempora opportuna, quemadmodum cohæres eius, obſeruaſſet: & ſuum uterq; reciperet, & ſequentibus altercationibus minimè locus relinqueretur. *Decimaſexta exceptio eſt: Niſi quis apud nautam, cauponem uel ſtabularium res ſuas depoſuerit. hoc enim caſu datur actio in factum de receptis. de qua ſequitur* ȷ. *cap. prox.* *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi apud eum qui rem emere uolebat, res relicta ſit. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 22. §. fin. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide* ȷ. *lib. 44. cap. 1. quaſt. 1. except. gener. 5.*

DE ACTIONE IN FACTUM aduerſus nautas, caupones, ſtabularios, de receptis reſtituendis. Cap. IX.

Quia hæc actio adfinis eſt actioni depoſiti (ut iam eſt dictum) nec alio loco commodiore tractari poteſt: de ea nobis hic agendum eſt.

I. *Verba edicti, quibus actio propoſita introducitur, proponuntur l. 1 in prin. ff nautæ. caupones, ſtabularij, hæc nimirum:* Aic prætor, Nautæ, caupones. ſtabularij, quod cuiuſq; ſaluum fore receperint, niſi reſtituant, in eos iudicium dabo.

II. *Ratio huius actionis proponitur d. l. 1. §. 1. his uerbis:* Maxima utilitas eſt huius edicti: quia neceſſe eſt plerunq; eorum fidem ſequi, & res cuſtodiæ eorum committere. Nec quiſquam putet grauiter hoc aduerſus eos conſtitutum. Nam eſt in ipſorum arbitrio, ne quem recipiant. Et niſi hoc eſſet ſtatutum, materia daretur cum furibus aduerſus eos quos recipiũt coeundi: cum ne nunc quidem abſtineant huiuſmodi fraudibus. *Alia ratio proponitur l. 3. §. ex hoc edicto. ff. eod. tt. his uerbis:* Ex hoc edicto in factum actio proficiſcitur. Sed an ſit neceſſaria, uidendum: quia agi ciuili actione ex hac cauſa poterit. Siquidem enim merces interuenerit, ex locato & conducto. Et ſi tota nauis locata ſit, qui conduxit, ex conducto etiam de rebus quæ deſunt, agere poteſt. Si uerò res perferendas nauta conduxit, ex locato conuenietur. Sed ſi gratis res ſuſceptæ ſunt: ait Pomponius, depoſiti agi potuiſſe. Miratur igitur cur honoraria actio ſit inducta, cùm ſint ciuiles. Niſi fortè (inquit) ideo ut innoteſceret, prætorem curam agere reprimendæ improbitatis hoc genus hominũ: & quia in locato & conducto culpa, in depoſito dolus duntaxat præſtatur: at hoc edicto omnimodo qui recepit tenetur, etiamſi ſine culpa eius res perierunt, uel damnum datum eſt: niſi ſi quid damno fatali contigerit.

III. GENVS HVIVS Actionis.

In factum actio eſt. quæ regula approbatur uerbis d. §. ex hoc, iam propoſitis hiſce: Ex hoc edicto in factum actio proficiſcitur. *Item actio hæc partim ex contractu eſt, ſi nautæ, cauponi, ſtabulario res ſpecialiter ſit adſignata: partim ex quaſi maleficio, ſi illud factum non ſit. quæ regula approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex delicto naſc. §. item exercitor, his uerbis:* Exercitor nauis aut cauponæ aut ſtabuli de dolo aut furto, quod in naui aut caupona aut ſtabulo factum erit, quaſi ex maleficio teneri uidetur: ſi modò ipſius nullum eſt maleficium, ſed alicuius eorum quorum opera, &c. *Concordat iiſdem uerbis l. 4. §. fin. ff. de action. & obligation.*

IIII. CAVSA HVIVS Actionis, cum ſuis exceptionibus.

Si res in naue, caupona, ſtabulo recepta non reſtituatur, uel furto ſit ablata, aut damnum in ea datum: aduerſus exercitorem nauis, cauponæ, ſtabuli actio datur. Hæc cauſa approbatur l. 5. ff. nautæ, caupones, ſtabularij, his uerbis: Nauta, caupo & ſtabularius mercedem accipiunt, non pro cuſtodia: ſed nauta ut traijciat uectores,

caupo

caupo ut uiatores manete in caupona patiatur, ſtabularins ut permittat iumenta apud eum ſtabulari: & tamen cuſtodiæ nomine tenentur. Nam & fullo & ſarcinator non pro cuſtodia, ſed pro arte mercedem accipiunr: & ramen cuſtodiæ nomine ex locato tenentur. Quæcunq; de furto diximus, eadem & de damno debent intelligi. Nõ enim dubitari oporter, quin is qui ſaluam fore recepit, non ſolùm à furto, ſed etiam à damno tecipere uideatur. *Concordat l.1.in prin.ff.eod.tt.cuius uerba uide s.eod.cap. in prin. Huius cauſe exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi nan ipſe exercitor nauis, ſed aliꝰ in naui recepit. Hæc exceptio approbatur, declaratur ſimul & diſtinguitar d.l.1. §. qui ſint igitur, his uerbis:* Qui ſinr qui teneanrur, uidendnm eſt. Et ait prætnr, Nantæ. Nautam accipere debemus eum qui nauem exercet: quamuis nautæ appellentur omnes qui nauis nauigandæ cauſa in naui ſunt. Sed de exercitore ſolûmodo prætor ſentit. Nec enim debet (inquit Põponlus) per remigem aut melonautam obligari: ſed per ſe uel nauis magiſtrum. Quanquã ſi ipſe alicui è nautis committi iuſsit, ſine dubio debeat obligari. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi iuſſu rei alij res data ſit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quanquam ſi ipſe alicui è nautis committi iuſsir, ſine dubio debeat obligari. *Altera replicatio eſt: Niſi magiſter nauis receperit. Et hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed per ſe uel nauis magiſtrum. *Tertia replicatio eſt: Niſi quis ex ijs qui cuſtodiæ gratia naui præpoſitus eſt, rem receperit. quæ replicatio approbatur d.l.1.§. & ſunt quidam, his uerbis:* Sunt quidam in nauibns, qui cuſtodiæ gratia nauibus præponũtur, ut ναυφύλακας. Si quis igitur ex his receperit, puto in exercitoré dandam actionem: quia is qui eus huiuſmodi officio præponit, committi eis permittit: quãquã ipſe nauicularius uel magiſter id faciat, quod Græci χειρέμβολον (id eſt, immiſsioné manus) appellãt. Sed etſi hoc nõ extet: tamé de recepto nauicularius tenebitur. *Quarta replicatio aidetur: Niſi aliquis ex miniſtris caaponis ael ſtabalarij rem receperit. quæ tamen replicatio reprobatur d.l. 1. §. caupones, his uerbis:* Canpones & ſtabularios æquè eos accipimus, qui cauponam uel ſtabulum exercent, inſtitoresúe eorum. Cæterùm ſi quis opera mediaſtini fungitnr, non continetur: utputa atriarii & focarij & his ſimiles. *Planè admittitur replicatio propoſita, ſi inſtitori caapona uel ſtabali ſit datum. quæ diſtinctio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Inſtitoresúe eorum.

II. EXCEPTIO: *Niſi exercitor ratis uel lyntrarius receperit. Hæc exceptio reprobatar l.1.§.de exercitarib.ff.naatæ, caupones, ſtabularij, his aerbis:* De exerciroribus rarium, item lyntrarijs, nihil caueıur. Sed idem conſtitui oportere Labeo ſcribit. Et hoc iure utimur.

III. EXCEPTIO: *Niſi res non ſint aſsignatæ exercitori nauis cuſtodiendæ, ſed tantùm in nauem miſſæ. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. fin.ff.nautæ, caupones, his uerbis:* Recipit ſaluum fore, utrum ſi in nauem res miſſæ et aſsignatæ ſunt: an etſi non ſunt adſignatæ, hoc tamen ipſo quod in nauem miſſæ ſunt, receptæ uidentur: Vlpianus. Et puto omnium eum recipere cuſtodiam, quæ in nauem illatæ ſunt.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi nemo cuſtodiæ gratia naui fuerit præpoſitus. Hæc exceptio reprobatur d. l.1. §. & ſunt quidam. ibi: ſed etſi hoc non extet. cuius uerba uide s. except. 1. repl. 3.*

V. EXCEPTIO: *Niſi naata prædixerit, ut unuſqaiſq; uectorum res ſaas ſeruet, neq; damnum ſe præſtuarum, & uectores conſenſerint. Hæc exceptio approbatar l. 7. §. 1. ff. eod. tt. his uerbis:* Si nauta prædixerit, ut unuſquiſq; uectorum res ſuas ſeruet, neq; damnum ſe præſtaturum, & conſenſerunr uectores prædictioni: non conuenierur.

VI. EXCEPTIO, *ſumpta ex re recepta, reprobatur l.1.§.ait pretor.ff. nautæ, caupones, his aerbis:* Ait prætor, Quod cuiuſq; ſaluum fore receperint: hoc eſt, quamcunq; rem ſiue mercem receperint. Inde apud Iulianum relatũ eſt, ad eas quoq; res hoc edictum pertinere, quæ mercibus accederent: ueluti ueſtimenta, quibus in nauibus uterentur, & cætera quę ad quotidianum uſum habemus. *Concordat l.4.in fine. ff. eod. tt. his uerbis:* Viuianus dixit, etiam ad eas res hoc edictum pertinere, quæ poſt impoſitas merces in nauem, collocataſq; inferentur, etſi earum uectura non debetur: ut ueſtimentorum, pennris quotidianis quia hæc ipſa cæterarum rerum locationi accedunt.

VII. EXCEPTIO: *Niſi res non dantis, ſed aliena ſit recepta. Hæc exceptio reprobatar certa conditione d.l. 1. §. item Pomponius, his aerbis:* Pomponius libro XXXV. ſcribit, parui referre res noſtras, an alienas intulerimus, ſi tamen noſtra interſit ſaluas eſſe. Etenim nobis magis quàm quorum ſunt, debent ſolui. Et ideo ſi pignori merces accepero: mihi magis quàm debitori nauta tenebitur, ſi à me eas ſuſceperit.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi extra ſuum negocium caupo ael ſtabularius rem receperit. Hæc exceptio approbatur l.3.§. eodem modo. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Eodem modo tenen-

tur & canpones & ſtabularij, quòd exercentes negocium ſuum recipiont. Cæterùm ſi extra negocium receperiot, non tenebuntur.

IX. EXCEPTIO: *Niſi actor gratis nauigauerit, uel in cauponam gratis diuerterit. Hæc exceptio reprobatur l. 6. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Licet gratis nauigaueris, uel in cauponam gratis diuerteris: oon tamen actiones tibi in factum denegabuntur, ſi damnum iniuria paſſus es.

X. EXCEPTIO: *Niſi nauta nautæ, uel caupo cauponis, uel ſtabularius ſtabularij res receperit. Hæc exceptio reprobatur l. 4. §. 1. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Si nauta nautæ, ſtabularius ſtabularij, caupo cauponis res receperit: æquè tenebitur.

XI. EXCEPTIO: *Niſi nautæ inter ſe damnum dederint, uel furtum fecerint. Hæc exceptio approbatur l. 7. §. ſed ſiquidem. ff. d. tt. his uerbis:* Siquidem nautæ inter ſe damnum dederint, hoc ad exercitorem non pertinet. *Concordat l. 6. §. ſi ſeruo meo ibi: ſed ſi damnum ff. eod. tt. cuius uerba uide* ꝫ. *except. 12. repl. 5. dupl. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi idem nauta ſit & mercator, cui damnum datum eſt. quæ replicatio approbatur d. §. ſed ſiquidem, his uerbis:* Sed ſi quis ſit nauta, & mercator: debebit illi dari. *Altera replicatio eſt: Niſi meſonauta damnum à nauta paſſus ſit. Hæc replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Et quid ſi quis ſit ex ijs quos uulgò μεσοναύτας, Græci ναυτεπιβάτας dicunt? & huic tenetur, & huius factum præſtat: cum ſit & nauta.

XII. EXCEPTIO: *Niſi aliquis non è familia nautæ, cauponis, ſtabularij, ſed è uectoribus, uel uiatoribus, uel alius quiſpiam rem abſtulit, uel damnum dedit. Hæc exceptio approbatur l. unica. §. penult. & ult. ff. furti aduerſus nautas, his uerbis:* Caupo præſtat factum eorum qui in ea caupona eius cauponæ exercendæ cauſa ibi ſunt, item eorum qui habitandi cauſa ibi ſunt. Viatorum autem factum non præſtat. Nanque uiatorem ſibi eligere caupo uel ſtabularius non uidetur, nec repellere poteſt iter agentes: inhabitatores uerò perpetuos ipſe quodammodo elegit, qui non reiecit: quorum factum oportet eum præſtare. In naui quoq; uectorum factum non præſtatur. *Concordat l. 6. §. in factum. in fine. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide paulo inferius replicat. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi nautæ, cauponi, ſtabulario res ſpecialiter ſit adſignata & data cuſtodienda. hoc enim caſu & aliorum factum præſtare tenetur. quæ replicatio approbari uidetur l. 1. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. nautæ, caupones, ſtabularij. his uerbis:* Vlpianus. Puto factum non ſolùm nautarum eum præſtare debere, ſed & uectorum: ſicut & caupo uiatorum. Et ita de facto uectorum etiam Pomponius libro XXXV. ſcribit. *Altera replicatio eſt: Niſi aliquis ex ijs qui in caupona habitant, furtum fecerit, uel damnum dederit. Hæc replicatio approbatur l. 6. §. in factum. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* In factum actione caupo tenetur pro his qui habitandi cauſa in caupona ſunt. Hoc autem non pertinet ad eum qui hoſpitio repentino recipitur: ueluti uiator. *Concordat l. unica. §. caupo. ff. furti aduerſus nautas. cuius uerba uide* ſ. *ead. exception. in prin. Tertia replicatio eſt: Niſi aliquis ex ijs quos nauta nauis uel caupo cauponæ exercendæ cauſa ibi habet, furtum fecit uel damnum dedit. Hæc replicatio approbatur d. §. caupo. Cui concordat d. l. unica, in prin. his uerbis:* In eos qui naues, cauponas, ſtabula exercent, ſi quid à quoquo eorum quos quæſue ibi habebunt, furtum factum eſſe dicetur, iudicium datur: ſiue furtum ope & conſilio exercitoris factum ſit, ſiue eorum cuius qui in ea naue nauigandi cauſa eſſet. Nauigandi autem cauſa accipere debemus eos qui adhibentur ut nauis nauiget, hoc eſt, nautas. *Concordat Inſt. de obligat. quæ quaſi ex del. naſc. §. item exercitor. cuius uerba uide* ſ. *queſtion. 3. reg. 2. Item concordat l. 7. in princip. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Debet exercitor omnium nautarum ſuorum, ſiue liberi ſint ſiue ſerui, factum præſtare. Nec immeritò factum eorum præſtat: cum ipſe eos ſuo periculo adhibuerit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi nautæ delinquentes liberi, non ſerui ſint. Sed hæc duplicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue liberi ſint, ſiue ſerui. *Altera duplicatio uidetur: Niſi ſeruus actoris, exercitori nauis uel cauponi locatus aut commodatus, actori furtum fecerit, aut damnum dederit. Hæc duplicatio reprobatur l. 6. § ſi ſeruus ff nautæ, caupones, his uerbis:* Si ſeruo meo in naui uel in caupona utaris, & damnum mihi det, uel furtum faciat: quanquam furti actio, & damni iniuriæ mecum ſit noxalis: hæc tamen actio quæ in factum eſt, etiam ſerui mei nomine aduerſus te competit. Idem dicetur, etſi communis ſeruus ſit. Tu tamen, quod mihi præſtiteris, eius nomine uel communi diuidundo, uel pro ſocio actione: aut ſi partem eius, uel totum conduxiſti, etiam ex conducto habebis me obligatum. Sed ſi damnum in eo datum ſit ab alio qui in eadem naui uel caupona eſt: cum id factum prætor æſtimare ſoleat, non putat Pomponius eius dem nomine hanc actionem utilem futuràm. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus alicuius ex nautis fecerit. Hæc replicatio approbatur l. 7. §. ſi ſeruus. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Si ſeruus

uus nautæ damnum dederit: licet ſeruua nauta non ſit, æquiſsimum erit in exercitorem actionem utilem dare. *Quinta replicatio eſt: Niſi meſonauta fecerit. quæ replicatio approbatur d.l.7.§.ſed ſiquidem, in fine. cuius uerba uide ā.except.prox.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi ſine dolo & ſine culpa ipſius exercitoris, cauponis uel ſtabularij furtum factum ſit, uel damnum datum. Hæc exceptio reprobatur l. 3. §. ex hoc edicto. ibi: at hoc edicto. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. queſtion.2.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi fato damnum datum ſit, & ui maiore. Hæc exceptio approbatur d.uerſ. At hoc edicto. Concordat d.l. 3. §. inde Labeo, his uerbis:* Labeo ſcribit, ſi quid naufragio, aut per uim piratarum perijt, aut damnum datum eſt: non eſſe iniquum exceptionem ei dari. Idem erit dicendum, etſi in ſtabulo aut in caupona uis maior contigerit.

XV. EXCEPTIO: *Niſi non in naui, ſed extrà damnum datum ſit, uel furtum factum. Hæc exceptio approbatur l.7. in prin. ibi: ſed non aliâs. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Non aliâs præſtat, quàm ſi in ipſa naue damnum datum ſit. Cæterùm ſi extra nauem, licet à nautis: non præſtabit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi res extra nauem receptæ ſint. Hæc replicatio approbatur l.3.§.1.ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Pomponius ait, etiam ſi nondum ſint res in nauem receptæ, ſed in littore perierint, quas ſemel recepit: periculum ad eum pertinere. Ait enim prætor: Niſi reſtituant, in eos iudicium dabo.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi alia eo nomine ſit actio. Hæc exceptio reprobatur d. l. 3. §. ex hoc edicto. cuius uerba uide ſ. queſtion. 2. Concordat l. unica. §. & in duplum. in fine. ff. furti aduerſus nautas. cuius uerba uide ƒ. queſtion. 7. regula 1.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi eo nomine actum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. fin. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Videndum an eiuſdem rei nomine & de recepto honoraria actione, & furti agendum ſit? Et Pomponius dubitat. Sed magis eſt, ut uel officio iudicis, uel doli exceptione alterutra contentus eſſe debeat. *Concordat l.6.§. poſſumus. ff. eod. tt. his uerbis:* Poſſumus furti uel damni iniuriæ actione uti etiam cum nautis, ut certi hominis factum arguamus: ſed una contenti eſſe debemus. Etſi cum exercitore egerimus, præſtare ei debemus actiones noſtras: quamuis ex conducto actio aduerſus eos competat exercitori. Sed ſi abſolutus ſit exercitor hac actione, deinde agatur cum nauta: exceptio dabitur, ne ſæpius de eiuſdem hominis admiſſo queratur. Et contrà, ſi de admiſſo unius hominis actum ſit, deinde in factum actione agatur: exceptio dabitur. *Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi cum alio actum ſit, uel alia actione. Sed hæc replicatio uerbis iam propoſitis reprobatur.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui damnum dedit, uel furtum fecit, mortuus ſit, annuſq; exceſſerit ab eius morte. Hæc exceptio reprobatur l.7.§. hac autem. ff. d. tt. his uerbis:* Hac actione ſuo nomine exercitor tenetur, culpæ ſcilicet ſuæ imputaturus, qui tales adhibuerit: & ideo etſi deceſſerint, non releuabitur.

V. QVIBVS DATVR Actio propoſita?

De domino rei & eo qui rem receptori dedit. proponitur regula l.1.§. item Pomponius. ibi: etenim nobis magis. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. queſt. prox. except. 7.

VI. ADVERSVS QVOS datur actio propoſita?

I. Regula, *De hæredibus, proponitur l.3. §. hæc autem. ff. d. tt. his uerbis:* Hæc actio rei perſecutionem continet, ut Pomponius ait. Et ideo in hæredem, & perpetuò datur. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi res nautæ, cauponi uel ſtabulario ſpecialiter non ſit adſignata uel tradita cuſtodienda. tunc enim tanquam ex maleficio, non ex contractu actio aduerſus hæredem non datur. quæ exceptio approbari uidetur l.7.§. hæc iudicia. ff. eod tt. his uerbis:* Hæc iudicia quamuis honoraria ſint, tamen perpetua ſunt: in hæredem autem non dabuntur. *Concordat Inſt. de obligat. quæ quaſi ex delicto. §. fin. cuius uerba uide alibi.*

II. Regula: *Solus exercitor nauis, cauponæ uel ſtabuli tenetur hac actione, non etiam alij. quæ regula approbatur l 1.§ qui ſint igitur. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. queſt. 4. except. 1. Concordat d.l.1.§. caupones. cuius uerba uide d. except. 1. repl. 4.*

III. Regula, *De patre & domino exercitoris. Hi quoq; hac actione tenentur. quæ regula approbatur l.5.§. ſi filiusfamiliâs. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Si filiusfamiliâs aut ſeruus receperit, & uoluntas patris dominiúe interuenerit: in ſolidum erit conueniendus. Si uerò ſine uoluntate exerceant: de peculio dabitur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ultra id quod in peculio filij uel ſerui eſt, pater dominuſúe conueniatur. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si uerò ſine uoluntate exerceant, de peculio dabitur.

birur. *Cuius replicatio heo eſt: Niſi uoluntate domini uel patris ſeruus aut filius nauem exercuerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et uoluntas patris dominiùe interuenerit, in ſolidum erit conueniendus. *Concordat l. 7. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Cùm uoluntate domini uel parris ſeruus uel filius exercet nauem, uel cauponam, uel ſtabulum: puto etiam hanc actionem in ſolidum eos pati debere: quaſi omnia quæ ab illis contingunt, in ſolidum receperint. *Ait iuriſconſultus:* Etiam hanc actionem. *Scilicet quæ ex quaſi maleficio oritur, quando res ſpecialiter adſignatæ non ſunt: non ſolùm eam quæ ex contractu eſt, quando ſcilicet res ſunt ſpecialiter adſignatæ exercitori. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi cum res non ſpecialiter ſeruo exercitori eſſet adſignata, ſeruus mortuus ſit. tunc enim nec de peculio actio contra dominum datur. quæ exceptio approbatur d. l. 7. §. proinde cùm ſeruus, his uerbis:* Cùm ſeruus nauem exercuit, & mortuus eſt: de peculio non dabitur actio in dominum, nec intra annum. *Huius exceptionis replicatio eadem eſt, quæ exceptionis præcedentis.*

VII. QVID VENIAT IN hac actione?

I. *Regula: In duplum eſt hæc actio quæ regula approbatur d. l. 7. §. hæc actio, his uerbis:* Hæc actio In factum, in duplum eſt. *Concordat l. unica. §. & in duplum. ff. furti aduerſus nautas, his uerbis:* In duplum actio eſt. Cùm enim in caupona uel naui res perierit: ex edicto prætoris obligatur exercitor nauis, uel caupo: ita ut in poteſtate ſit eius cuius res ſubrepta ſit, utrum malit cum exercitore honorario iure, an cum fure iure ciuili experiri.

II. *Regula: Rei perſecutionem continet, ideoq; pœna ſimpli eſt. quæ regula approbatur l. 3. §. hæc autem. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 1.*

III. *Regula: Pater dominusúe exercitoris de peculio tenentur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. quæſt. prox. reg. 3.*

IIII. *Regula: Si plures ſint exercitores, ſinguli pro parte tenentur. quæ regula approbatur l. 7. §. ſi plures. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Si plures nauem exerceant, unuſquiſque pro parte qua nauem exercet, conuenitur.

V. *Regula: Si ſeruus exercitoris furtum fecerit, uel damnum dederit: non noxalis eſt actio, ſed in ſolidum. quæ regula approbatur l. 3. §. item ſi ſeruus. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Si ſeruus exercitoris ſubripuit, uel damnum dedit: noxalis actio ceſſabit, quia ob receptum dominus ſuo nomine conuenitur. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi res exercitori ſpecialiter non ſit adſignata uel tradita cuſtodienda. tunc enim, quia ex quaſi maleficio agitur, noxæ dedendo ſeruum liberatur. quæ exceptio approbatur l. 7. §. ſeruorum autem ff. eod. tt. his uerbis:* Seruorum ſuorum nomine noxali duntaxat tenetur: nam cum alienos adhibet, explorare eum oportet, cuius fidei, cuius innocentiæ ſint: in ſuis uenia digna eſt, ſi quales quales ad inſtruendam nauem adhibuerit. *Concordat l. unica. §. ſerui uerò ſui. ff. furti aduerſus nautas, his uerbis:* Serui ſui nomine exercitor noxæ dedendo ſe liberat. Cur ergo exercitor non condemnatur, qui ſeruum tam malum in naue admiſit? & cur liberi quidem hominis nomine tenetur in ſolidum, ſerui uerò non tenetur? niſi fortè idcirco, quòd liberum quoque hominem adhibens ſtatuere debebat de eo, qualis eſſet: in ſeruo uerò ſuo ignoſcendum ſit ei, quaſi in domeſtico malo, ſi noxæ dedere paratus ſit. Si autem alienum adhibuit ſeruum, quaſi in libero tenebitur.

VIII. QVAMDIV COMpetit actio propoſita?

Perpetua eſt actio. quæ regula approbatur l. 3. §. hæc autem. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 6. regul. 1. Concordat l. 7. §. hæc iudicia. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. reg. 1.

IX. EVENTVS HVIVS actionis.

I. *Regula: Actor reo tenetur ſuas cedere actiones. quæ regula approbatur l. 6. §. poſſumus. ibi: & ſi cum. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. except. 17.*

II. *Regula: Si exercitori ſpecialiter res ſit adſignata cuſtodienda: ea ablata exercitori, non domino rei furti actio competit. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. in princip. ff. nautæ, caupones, his uerbis:* Ipſi nautæ furti actio competit, cuius ſit periculo: niſi ipſe ſubripuit, & poſtea ab eo ſubripiatur, aut alio ſubripiente ipſe nauta ſoluendo non ſit. *Concordat l. unica. §. quod ſi recipit. ff. furti aduerſus nautas, his uerbis:* Quod ſi recipit ſaluum fore caupo uel nauta: furti actionem non dominus rei ſubreptæ, ſed ipſe habet: quia recipiendo periculum cuſtodiæ ſubijt. *Plura de hac re uide ſ. lib. 46. cap. 4. reg. 5.*

III. *Regula: Exercitor qui ſerui communis factum præſtitit, eius quod præſtitit repetitionem*

tionem habet uel communi diuidundo, uel pro ſocio actione, uel ex conducto . quæ regula approbatur l. 6. §. ſi ſeruo. ibi : idem dicetur. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4 . except. 12. replicat. 3. duplicat. 2.

X. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De furti & damni iniuriæ actione aduerſus eum qui ſubripuit uel damnum dedit. Hac etiam actor uti poteſt. quæ regula approbatur l. 6. §. poſſumus. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. except. 17. Concordat l. unica. §. & in duplum. ff. furti aduerſus nautas. cuius uerba uide ſ. queſtion. 7. regula 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi in factum actione ſit actum. quæ exceptio approbatur d. §. poſſumus. Concordat l. 5. §. fin. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide d. except. 17. Altera exceptio eſt: Niſi exercitori res ſpecialiter ſit data cuſtodienda. tunc enim non domino rei ſubreptæ, ſed exercitori furti actio competit. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. reg. 2.

II. Regula, De locati, conducti & depoſiti actione, proponitur l. 3. §. ex hoc edicto. ff. nautæ, caupones. cuius uerba uide ſ. queſtion. 2. Hæc de actione in factum aduerſus nautas, caupones, ſtabularios: in qua graues aliquot antinomiæ occurrunt, quas reconciliare ſum conatus hoc modo: quòd alia quidem lex loquatur, quando res ſpecialiter exercitori adſignata uel tradita eſt cuſtodienda: alia uerò quando id factum non eſt, ſed ſimpliciter res in nauem, cauponam uel ſtabulum allata: quemadmodum ex prædictis patet. quæ ſolutio probabilis eſt, nec uideo qua alia ratione commodius iſtæ antinomiæ reconciliari poſſunt. Priore quidem caſu actio propoſita ex contractu eſſe dicenda eſt, poſteriore uerò inter actiones ex quaſi maleficio deſcendentes numeratur. de quo ſ. queſtion. 3. dictum eſt. Quamuis autem ex duplici cauſa deſcendat: tamen non duas, ſed unam actionem ponere malui: quia eadem utriuſq; natura eſt, paucis exceptis quas per dictam diſtinctionem notaui. Nunc igitur ad propoſitum redeamus.

DE CONTRARIA DEPOSITI actione. Cap. X.

I. An ex depoſito detur contraria actio, definitur l. 5. in prin. ff. depoſiti, his uerbis: Ei apud quem depoſitum eſſe dicetur, contrarium iudicium depoſiti datur.

II. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio?

I. Cauſa: Si depoſitarius in rem depoſitam ſumptus fecit. Hæc cauſa approbatur exemplo l. 23. ff. d. tt. his uerbis: Actione depoſiti conuentus ſeruo conſtituto, cibariorū nomine apud eundem iudicem utiliter experietur. Concordat l. 12 in prin ff. eod tt. cuius uerba in Commēt. liberationum proponentur.

II. Cauſa: Si ſeruus depoſitus depoſitario furtum fecit. Hæc cauſa approbatur l. 31. in fine. ff. de pigneraticia actione. cuius uerba uide ſ. lib prox. cap. 10. quæſt. 1. cauſa 11. Concordat l. 63. §. quod uerò ad. ibi : idq; euidentius. ff. de furtis. cuius uerba uide ſ. lib. 43. cap. 14. quæſt. 1. cauſa 2. Eius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi culpa depoſitarij interuenientc, ſeruus ei furtum fecerit: puta quia nimium ei crediderit. Hæc exceptio approbatur d. §. quod uerò ad. ibi: hæc ita putat uera eſſe.

III. QVID VENIAT IN hac actione?

In litem non iuratur. quæ regula approbatur l. 5. in prin. ff. depoſiti, his uerbis: In hoc iudicio meritò in litem non iuratur. non enim de fide rupta agitur, ſed de indemnitate eius qui depoſitum ſuſcepit. Hæc de depoſito, eiuſq; actione tam directa quàm contraria ſunt dicta. De ſequeſtratione, quæ & ipſa depoſiti ſpecies eſt, dictum ſ. lib. 5. cap. ult. Nunc de quarta ſpecie ſeu cauſa, qua re contrahitur obligatio, eiuſq; actionibus dicendum. De pignore ſcilicet, cui hypotheca eſt adfinis: ideoq; ab eo non ſeparanda.

LIBRI TRICESIMINONI FINIS.

DIGESTORVM LIBER QVADRAGESIMVS:

DE PIGNORIBVS ET HYPOTHECIS, cum ſuis actionibus.

DE PIGNORIBVS ET HYPOTHECIS. Cap. I.

PRIMO', *etymologia pignoris proponitur l.238.§.pignus ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Pignus appellatum eſt à pugno: quia rea qnæ pignori dantur, manu tradnntur. Vnda etiam uideri poteſt nerum eſſa, quod qnidam putant, pignns propriè rei mobilis conſtitui.

II. DIFFERENTIA PIGNORIS & hypothecæ.

Pignus conſtituitur traditione, hypotheca uerò nuda conuentione. quæ regula approbatur Inſt. de actionibus.§.inter pignus, his uerbis: Inter pignus & hypothecam (quantum ad actionem hypothecariam attinet) nihil intereſt. Nam de qua re inter creditorem & debitorem conuenetit, ut ſit pro debito obligata: ntraque hac appellatione continetur. Sed in alijs differentia eſt. Nam pignoris appellatione aam propriè rem contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditut creditori, maximè ſi mobilis ſit. At eam quæ ſine traditione, nnda connentione tenetur: propriè hypothecæ appellatione contineri dicimus. *Ait Imperator:* Nihil interaſt. *Huic concordat l.5.§. fin.ff. de pignoribus & hypoth. his uerbis:* Inter pignua & hypothecam tantùm nominis ſonna differt. *Ait inſuper Imperator:* Qnæ ſimnl etiam traditur creditori. *Huic concordat l. 9.§.propriè. ff. de pignorat. actione, his uerbis:* Propriè pignus dicimus, quod ad creditorem tranſit: hypothecam, cum non tranſit nec poſſeſsio ad creditorem. *Ait deniq; Imperator:* Maximè ſi mobilis ſit. *Huic concordat l.238.§.pignus.ibi: unde etiam. ff. de uerborum ſignificat. cuius uerba uide ſ. quæſtion. proxim.*

III. Diuiſio pignoris in conuentionale & prætorium, proponitur l.2.in prin.C.de prætorio pignore. cuius uerba uide J. cap.8. quæſtion.3. exception.7.

IIII. CAVSAE SEV MODI qnibus pignua nel hypotheca conſtituitur.

Pignus uarijs modis conſtituitur. Primùm quidem ipſo iure, quam tacitam pignoris obligationem uocant: cuius ſpecies hæ ſunt. Prima ſpecies eſt in inuectis & illatis. quæ ſpecies proponitur & approbatur l.4. in princip. ff. de pactis, hiſce uerbis: Qnia connantiones tacitæ ualent: placet in nrbanis habitationibua locandis inuecta, illata pignori eſſe locatori, etiamſi nihil nominatim conuenerit. *Concordat l.ult. C. in quibus cauſis pignus tacitè contrah. his uerbis:* Sancimus de inuectis à condnctore rebus & illatis, quæ domino pro penſionibns tacitè obligantur, non ſolùm in utraque Roma & territorio earum hoc ius locum habete, ſed etiam in noſtris prouincijs. Tali enim iuſta præſumptione etiam omnes noſtros prouinciales perpotiri deſidetamus. *Huius ſpeciei ſeu cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non in urbana, ſed ruſtica prædia conducta inuecta ſint & illata. Hæc exceptio approbatur l.4.ff.ex quib.cauſis pig tacitè contrah. his uerbis:* Eo iure ntimur, ut quæ in prædia urbana inducta, illata ſunt, pignori eſſe credantur, quaſi id tacitè conuenerit. In ruſticis prædijs contrà obſeruatur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in ſtabulum conductum inuecta ſint & illata. quæ replicatio approbatur d. l. 4. §. ſtabula, his uerbis:* Stabula quæ non ſunt in continentibus ædificijs, quorum aa prædiorum nnmero habenda ſint, dubitati poteſt? Et quidem urbanorum ſine dubio non ſunt, cum à cæteris ædificijs ſeparata ſint. Quod ad cauſam tamen taciti pignoris pertinet, non multum ab nrbanis prædijs differunt. *Altera replicatio eſt: Niſi ſciente & uolente domino in ruſtica prædia ſint inuecta & illata. quæ replicatio approbatur l. 5. C. de locato & conducto, his uerbis:* Certi iuris eſt, ea quæ noluntate dominorum coloni in fundnm conductum induxerint: pignoris iure dominis prædiorum teneri. Quando autem domus locatur, non eſt neceſſaria in rebus inductis nel illatis ſcientia domini. Nam ea qnoque pignoris iute tenentur. *Altera exceptio eſt: Niſi*

penſio

penſio ſi ſoluta. Hec exceptio approbatur per ea quæ proponentur ȷ.rap.4.cauſa 1. Eius autem replicatio prima hæc eſt: Niſi ex alijs cauſis locati actio ſuperſit, puta quia deteriorem habitationem fecerit. Hec replicatio approbatur l.2 ff.ex quibus cauſ. pig. tacitè contrab. bis uerbis: Pomponius libro XIII. Variarum lectionum ſcribit, Non ſolùm pro penſionibus, ſed et ſi deteriorem habitationem fecerit culpa ſua inquilinus, quo nomine ex locato cũ eo erit actio: inuecta & illata pignori erunt obligata. Tertia exceptio: Niſi horreum, diuerſorium uel area ſit conducta. Hec exceptio reprobatur l.3 ff. d. tt. bis uerbis: Si horreum fuerit conductum, uel diuerſorium, uel area: tacitam conuentionem de inuectis & illatis etiam in bis locum habere putat Neratius. Quod uerius eſt. Quarta exceptio eſt: Niſi is cui conductor dominus habitationem conceßit, induxerit uel intulerit. Hæc exceptio approbatur l.5. in princip. ff.d.tt. bis uerbis: Pomponius libro XIII. Variarum lectionum ſcribit, ſi gratuitam habitationem conductor mihi præſtiterit: inuecta à me domino inſulæ pignori non eſſe. Item illud (inquit) uidendum eſt, an uoluntate domini induci pignus ita poſsit, ut in partem debiti ſit obligatum. Concordat l.24. §.ſi colonus.ff.locati & conducti. cuius uerba uide ȷ. ſpecie proxim. Huius exceptionis replicatio bæc eſt: Niſi in eam ſummam, in quam babitationem conduxit is qui intulit. Hæc replicatio approbatur l.11. §. ſolutam. ibi: planè in eam. ff. de pignorat. actione. cuius uerba uide ȷ. rap. 4. cauſa 1.exception.2.replicat.5. Quinta exceptio eſt: Niſi ad tempus, non ut ibi ſemper ſint, illata fuerint. Hæc exceptio approbatur l. 7. §. fin. ff. ex quibus cauſis pig. tacitè contrah. bis uerbis: Videndum eſt, ne non omnia illata uel inducta, ſed ea ſola quæ ut ibi ſint, illata fuerunt, pignori ſint? quod magis eſt.

I I. Species ſeu cauſa taciti pignoris: Fructus prædij tacitè domino ſunt obligati. Quæ ſpecies approbatur l.7.in princip. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè contrah. bis uerbis: In prædijs ruſticis fructus qui ibi naſcuntur, tacitè intelliguntur pignori eſſe domino fundi locati, etiamſi nominatim id non conuenerit. Concordat l.24. §.ſi colonus.ff.locati & conducti, bis uerbis: Si colonus locauerit fundum, res poſterioris conductoris domino non obligantur, ſed fructus in cauſa pignoris manent, quemadmodum etſi primus colonus eos percepiſſet. Concordat item l. 53. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. libro 41. cap.2. quæſtion.3. regul.1. exceptione quarta.

I I I. Species: Venditori res uendita pro precio tacitè pignori eſt obligata. Quæ ſpecies approbatur l.22. ff. de hered. uel act. uendita, bis uerbis: Hæreditatis uenditæ precium pro parte accepi, reliquum emptore non ſoluente, quæſitum eſt, an corpora hæreditaria pignoris nomine teneantur? Scæuola reſpondit, nihil proponi cur non teneantur. Concordat l.31. §. idem Marcellus. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis: Venditor pignoris loco quod uẽdidit retinet, quoad emptor ſatisfaciat.

I I I I. Species: Res commodata commodatario ob impenſas pignoris iure eſt obligata: Quæ ſpecies proponitur l.15. in fine. ff. de furtis. cuius uerba uide ȷ.lib.46.cap.3.quæſt.2.except.18.repl.5.

V. Species: Qui ad refectionem ædificiorum credidit, tacitè ipſa ædificia pignori babet obligata. Quæ ſpecies approbatur l.1.ff.ex quib.cauſis pignus tacitè contrab. cuius uerba cum concordantib. uide ſ.lib.8.cap.9.reg.10.

V I. Species: Facto pacto quod liceat uendere, intelligitur res pignori obligata. Quæ ſpecies approbatur l.3.§. fin. ff.qui potiores in pignorr. cuius uerba uide ȷ.rap.9.reg.1.except.10.

V I I. Species: Si mater tutrix nuptias iterauerit, bona ſecundi mariti pupillo pignori ſunt obligata. Quæ ſpecies approbatur l. 6.C. in quibus cauſis pignus tacitè contrab. bis uerbis: Si mater legitimè liberorum tutela ſuſcepta, ad ſecũdas contra ſacramentũ præſtitum adſpirauerit nuptias, antequam eis tutorem alium fecerit ordinari, eiſq́; quod debetur ex ratione tutelę geſtę perſoluerit: mariti quoque eius præteritæ tutelæ ratiocinijs bona iure pignoris tenebuntur obnoxia.

V I I I. Species: Bona debitoris fiſci tacitè fiſco ſunt obligata pignori. Quæ ſpecies approbatur l.2. C.d.tt.bis uerbis: Certum eſt, qui cum fiſco contrahit, bona ueluti pignoris titulo obligari: quamuis ſpecialiter id non exprimatur.

I X. Species: Pro cenſibus & tributis publicis bona tacitè pignori ſunt obligata. Quæ ſpecies approbatur l.1.C.d. tt. bis uerbis: Vniuerſa bona eorum qui cenſentur, uice pignorũ tributis obligata ſunt. Concordat l. 1. in fine. C. ſi propter publicas penſitationes. cuius uerba uide ſ. lib.11.rap.5.quæſt.6.reg.1.except.3.

X. Species: Si cum argentarijs contractum ſit, contrabentis bona tacitè illis pignori ſunt obligata. Quæ ſpecies reprobatur Nouell. c.136. §. inſuper. ibi: & ut exinde. item ibi: neq; enim temerè. cuius uerba uide ȷ. lib.48. cap.3. quæſtione 1. exceptione 3.

X I. Species eſt in bonis mariti, quæ uxori pro dote ipſo iure pignori ſunt obligata. Quæ ſpecies approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ.libro 25. capite 5. quæſtione 5. regula 2. item libro 8.capite 9. regula 4.

X I I. Species eſt in bonis tutoris, quæ pupillo

ſudibus in corpore exquiſitos etiam cruciatus excipiat: ſcientibus ijs, quòd ſi hoc non egerint, ſed per prouinciam cui præſident, ulli homini pro alio ingeſtæ oppignorationes præſumptæ fuerint: nihil tam amplum futurum ſit, quod è noſtris ipſos manibus eripiet. *Plura de propoſita exceptione uide*]*.cap.8.quæſt.6.reg.1.exc.14. Hæc de tertia cauſa.*

IIII. *Cauſa: Teſtamẽto quoq; pignus cõſtitui poteſt. Quæ cauſa approbatur l.26.ff.de pignoraticia actione.cuius uerb.uide* ſ̄*.cauſa prox.in pcm.*

V. *Cauſa: Traditio rei pignoris nomine facta. Hæc cauſa approbatur l.1.in princip.ff.de pignorat. act.cuius uerba uide*]*.cauſa prox.*

VI. *Cauſa: Solo etiam conſenſu pignus uel hypotheca conſtitui poteſt. Quæ cauſa approbatur d.l.1.in pcm.his uerbis:* Pignus contrahitur non ſolùm traditione, ſed etiam nuda cõuentione, etſi traditum non eſt. *Concordat l.4.ff.de pignorib.his uerbis:* Contrahitur hypotheca per pactum conuentum, cum quis paciſcatur, ut res eius propter aliquã obligationem ſint hypothecæ nomine obligatæ: nec ad rem pertinet, quibus fiat uerbis: ſicuti eſt in his obligationibus quæ conſenſu contrahuntur. Et ideo & ſine ſcriptura ſi cõuenit, ut hypothecæ ſit, & probari poterit: res obligata erit de qua conuenit. Fiunt enim de his ſcripturę, ut quod actũ eſt, poſtea facilius probari poſſit. Et ſine his autẽ ualet quod actum eſt, ſi habeat probationem: ſicuti & nuptiæ ſunt, licet teſtationes in ſcriptis habitę nõ ſint. *Cõcordat item l.17.§.de pignore.ff.de pactis. cuius uerba uide* ſ̄*.lib.37.cap.5 in prin.*

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus pignoris contractum. Cap. II.

H*Actenus cauſæ quib.pignus cõſtituitur, enumeratæ ſunt: quarũ exceptiones generales, præſertim quintæ & ſextæ, ſunt hæ quæ ſequũtur.*

I. EXCEPTIO: *Niſi is qui pignori dat, ius dandi uel obligandi non habeat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & exemplis declaratur l. ult. C. ſi aliena res pignori data ſit, his uerbis:* Nexum non facit prædiorũ, niſi perſona quæ iure potuit obligare. Per ſeruum uerò, aut procuratorem colonumue, actorem ſeu conductorẽ, ullum præiudicium poſſeſsioni, inuito uel inſcio domino, imponi nõ poſſe, & iure & legum authoritatibus declaratur. *Huius exceptionis ſpecies ſunt aliquot exceptiones proximè ſequentes.*

II. EXCEPTIO: *Niſi non dominus rem pignori obligauerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur*]*.except.40.*

III. EXCEPTIO: *Niſi mulier res ſuas pro alio pignori obligauerit. Hæc exceptio approbatur ſenatuſconſulto Velleiano. De quo uide*]*.lib.45.cap.6.quæſt.3.cauſa 10.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi minor uiginti quinq; annis, uel pupillus res ſuas pignori obligauerit. Hæc exceptio approbatur l.1. in pcm.ff. quæ res pignori oblig.non poſſunt, his uerbis:* Pupillus ſine tutoris authoritate hypothecam dare non poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi tutoris authoritas interuenerit. Quæ elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Sine tutoris authoritate. *Altera replicatio uidetur: Niſi in ipſa emptione quam minor fecit, conuenerit ut res empta pignoris iure ſit, donec precium ſoluatur. Hæc replicatio reprobatur l.1. §. fin. cum lege ſequente. ff. de rebus eorum qui ſub tutela. cuius uerba uide* ſ̄*. lib.18.cap.4.quæſt.2. except 29. Plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus uide d.cap.6.*

V. EXCEPTIO: *Niſi filiumfamiliâs uel ſeruum pignori obligauerit. De hac duplici exceptione uide*]*.except.40.repl.15.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi inter abſentes pignus contractũ ſit. Hæc exceptio reprobatur l.23. in fine.ff.de pignorib. & hypoth.his uerbis:* Pignoris obligatio etiam inter abſentes rectè ex contractu obligatur.

VII. EXCEPTIO: *Niſi cum alio quàm cũ creditore de pignore cõuenerit. Hæc exceptio approbatur l.11 §.per liberã. ff.de pignorat.act.his uerbis:* Per liberã perſonã pignoris obligatio nobis nõ adquiritur, adeò ut nec per procuratorẽ plerunq;, nec tutorẽ adquiratur. Et ideo ipſi actione pignoraticia cõuenientur. Sed nec mutat quod conſtitutum eſt ab Imperatore noſtro, poſſe per liberã perſonam poſſeſsionẽ adquiri. Nam hoc eò pertinebit, ut poſsimus quidem pignoris nobis obligati poſſeſsionem per procuratorem uel tutorem apprehendere: ipſam autem obligationẽ libera perſona nobis non ſemper adquiret. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi mandante uel ratũ habente creditore, alius pignus pactus ſit. Hæc replicatio approbatur l.21.in prin.ff.de pignor & hypoth. his uerbis:* Si inter colonũ & procuratorem meum conuenerit de pignore, uel ratum habente me conuentionẽ, uel mandante: quaſi inter me & colonũ meum cõueniſſe uidetur. *Altera replicatio eſt: Niſi actio perſonalis per alium creditori ſit adquiſita. tunc enim hypothecaria quoq; per eundẽ eidẽ potuit adquiri. Quæ replicatio approbatur l.2.C. per quas perſ. nob.adquir. cuius uerba uide* ſ̄*. lib.proxim.cap.2. quæſt.2. reg.1. Tertia replicatio uidetur: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, Titio pignus ſit datum. Hæc replicatio reprobatur l.33 ff de pignor.& hypoth.his uerbis:* Is qui promiſit tibi aut Titio: ſolutum quidẽ Titio repetere nõ poteſt,

ſed

tioni locus non eſt, nec ſi bona creditoris ad fiſcum pertineant. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi procuratore rem domini inutiliter pignori dante, pecunia in rem domini ſit uerſa. Hæc replicatio approbatur l. 2. C. ſi aliena res pignori. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, cauſa 2.*

XVIII. EXCEPTIO, *ſumpta ex uerbis quibus pignus conſtituitur, reprobatur l. 4. ibi: nec ad rem. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 4. cauſa 6. in prin. Concordat l. 4. ff. de fide inſtrum. his uerbis:* In re hypothecæ nomine obligata, ad rem non pertinet, quibus fit uerbis: ſicuti eſt in his obligationibus, quæ conſenſu contrahũtur. Et ideo ſine ſcriptura ſi conuenit, ut hypothecæ ſit, & probari poterit: res obligata erit, de qua conuenerunt. Fiunt enim de his ſcripturæ, ut quod actum eſt, per eas facilius probari poſsit. Et ſine his autem ualet quod actum eſt, ſi habeat probationem: ſicuti & nuptiæ ſunt, licet teſtatio ſine ſcriptis habita eſt. *Concordat item propoſitæ exceptioni reprobatæ l. ultim. C. quæ res pignori obligari, his uerbis:* Si quis in cuiuſcunque contractus inſtrumento ea uerba poſuerit, Fide & periculo rerum ad me pertinentium: uel, Per earum exactionem ſatisfieri tibi promitto: ſufficere ea uerba ad rerũ tam earum quas in præſenti debitor habet, quàm futurarum hypothecam: nec ex prioribus ſanctionibus minus habere ſpecialis hypothecæ memoriam uideri, cum ſit iuſtum uoluntates contrahentium magis, quàm uerborum conceptiones inſpicere. Super qua generali hypotheca illud quoque ad conſeruandam contrahentium uoluntatem ſancimus, ut ſi res ſuas ſupponere debitor dixerit, non adiecto, Tam præſentes quàm futuras: ius tamen generalis hypothecæ etiam ad futuras res producatur. *Concordat item Nouell. c. 136 §. inſuper de hoc. ibi: neq; enim temerè. cuius uerba uide ſ. lib. 48. cap. 2. quæſt. 1. except. 3.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi ſcriptura non interuenerit. Et hæc exceptio reprobatur uerbis d. l. 4. ff. de fide inſtr. ſ. except. prox in princip. propoſitis. Cui concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 37. cap 3. except. 11.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi in epiſtola non ſignata, & ſine die conſuleq; ſcripta, de pignore conuenerit. Hæc exceptio reprobatur l. 35. in prin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Δανεισάμενος παρά σου Λουκίῳ πεντακόσια, παρεκάλεσά σε, μὴ βιβαστηκῦ, ἀλλὰ ὑποθήκην παρ᾽ ἐμοῦ λαβεῖν. οἶδας γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι ἡ ταβέρνα ἐμοῦ καὶ δοῦλοί μου οὐδενὶ κατέχονται, ἀλλ᾽ ἢ σοὶ ἐνέχυρα μου, ὡς ἀνδρὶ ἀξιοπίστῳ ἐπίστευσα, id eſt: Mutuatus à te quingentos denarios, rogaui ne ſponſorem, ſed pignus à me acciperes: exactè enim & pro certo noſti, nemini alij tabernam ſeruoſque meos, quàm tibi eſſe obligatos: & quòd honeſto & graui homini fidem habueris. Quæritur, an pignus contractum ſit: an uerò epiſtola nullius momenti ſit, cùm ſine die & conſule ſit? Scæuola reſpondit, cum conueniſſe de pignoribus uideatur: non idcirco obligationem pignorum ceſſare, quòd dies & conſules additi, uel tabulæ ſignatæ non ſint.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi error interuenerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 37. cap. 3. except. 15. Cuius replicatio hæc eſt: Niſi in corpore ſit conſenſum. Hæc replicatio approbatur l. 1. ff. de pignor. action. his uerbis:* Si contractum ſit pignus nudá conuentione, uideamus ſi quis aurum oſtenderit quaſi pignori daturus, & æs dederit: an obligauit aurum pignori? Et conſequens eſt, ut aurum obligetur, non autem æs: quia in hoc non conſenſerunt. Si quis tamen, cùm æs pignori daret, affirmauit hoc aurum eſſe, & ita pignori dedit: uidendum erit, an æs pignori obligauit: & nunquid, quia in corpore conſenſum eſt, pignori eſſe uideatur? quod magis eſt. Tenebitur tamen & pignoraticia contraria actione qui dedit, præter ſtellionatum quem fecit.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi non in ipſo contractu, pro quo pignus datur, ſed poſt uel ante contractum, de pignore conuenerit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. ibi: & ſiue in præſenti ff. de pignorib. & hypothec. cuius uerba uide ſ. exceptione 11. Hactenus exceptiones aduerſus pignoris contractum, deſumptæ cùm ex perſona eius qui pignori obligauit, tum ex perſona eius cui pignori obligatum eſt, tum deniq; ex alijs huiuſmodi circumſtantijs, propoſitæ ſunt. Superſunt adhuc duo exceptionum genera: unum ſcilicet earum quæ ſumuntur ex re pignori obligata, alterum earum quæ ducuntur ex conſequentibus pignoris contractum. De quibus in ſequentibus capitibus dicetur.*

DE EXCEPTIONIBVS ex re pignori obligata deſumptis. Cap. III.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi rem quam quis emere non poteſt, pignori acceperit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pignori oblig. non poſſ. his uerbis:* Eam rem quam quis emere non poteſt, quia commerci-

commercium eius non eſt: iure pignoris accipere non poteſt, ur dinus Pius Claudio Saturnino reſcripſit. Quid ergo ſi prędium litigioſum pignori acceperit, an exceptione ſit ſubmouendus? Er Octauenus putat, eriam in his pignoribus locum habere exceptionē. Quod ita air Scæuola lib. III. Variarum quæſtionum procedere, ut & in rebus mobilibus exceptio locum habeat. *Concordat l. 9. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Quod emptionem uenditionemque recipit, eriam pignorationem poteſt racipere. *Huius exceptionis replicatio hec eſt: Niſi res quidem emi & alienari poßit, perſona autem eam emere prohibeatur. tunc enim ea perſona rem illam pignori accipere non prohibetur, quamuis eam emere non poßit. Quæ replicatio approbatur exemplo l. 24. ff. d. tit. de pignor. his uerbis:* In quorum finibus emere quis prohibetur, pignus accipere non prohibetur.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi generaliter bona pignori ſint obligata. Hec exceptio reprobatur l. 1. in prin. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ∫. except. 40. repl. 8. Concordat l. 29. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ∫. cap. 8. quæſt. 6. reg. 1. except. 5.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi nomen debitoris pignori ſit obligatum. Hec exceptio reprobatur l. 18. in prin. ff. de pignorat. action. cuius uerba uide ∫. lib. 36. cap. 5. reg. 6. except. 10. Concordat l. 4. C. quæ res pignori oblig. poß. his uerbis:* Nomen quoque debiroris pignorari & generaliter & ſpecialirer poſſe, iam pridem placuit. Quare ſi debitor is ſatis non facit, cui tu crediditi: ille cuius nomen tibi pignori datum eſt, niſi ei cui debuit, ſoluit, nondum certior à re de obligatione tua factus, utilibus actionibus ſatis tibi facere uſque ad id quod tibi deberi à creditore eius probaueris, compelletur: quatenus tamen ipſe debet.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi taberna pignori ſit obligata. Hec exceptio reprobatur l. 34. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Tabernam debiror creditori pignori dederat: quæſitum eſt, utrum eo facto nihil egerit, an tabernæ appellarione merces quæ in ea erant, obligaſſe uideatur? et ſi eas merces per tempora diſtraxerit, & alias comparauerit, easque in eam tabernam intulerit, & deceſſerit: an omnia quæ ibi deprehenduntur, creditor hypothecaria actione petere poſsit: cum & mercium ſpecies mutatæ ſint, & res aliæ illatæ? Scæuola reſpondit, ea quæ mortis debitoris tempore in taberna inuenta ſunt, pignori obligata eſſe uidentur.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi uſuſfructus pignori ſit datus. Et hec exceptio reprobatur l. 11. §. uſuſfructus. ff. d. tit. his uerbis:* Vſusfructus an poſsit pignori hypothecæue dari, quęſitum eſt? Er ſcribit Papinianus lib. XI. Reſponſorum: ſiue dominus proprietatis conuenir, ſiue ille qui ſolum uſumfructum habet: tuendum creditorem. Et ſi uelir cum creditore proprietarius agere, Non eſſe ei ius uti frui inuito ſe: tali exceprione eum prætor ruebitur, Si non inter creditorem & eum ad quem uſusfructus pertinet, conuenerit, ut uſusfructus pignori ſit. Nam & cum emptorem uſusfructus tuetur prætor, cur non & creditorem tuebitur? eadem ratione & debitori obijciatur exceptio.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruitutes prædiorum pignori dentur. Hæc exceptio approbatur d. l. 11. §. fin. his uerbis:* Iura prædiorum urbanorum pignori dari nō poſſunt. Igitur nec conueniri poteſt, ut hypothecæ ſint. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ruſticorum, non urbanorum prædiorum ſeruitutes ſint. Hæc replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Vrbanorum, &c. *Concordat l. 12. ff. eod. tit. his uerbis:* Sed an uiæ, itineris, actus, aquæductus pignoris conuentio locum habeat, uidendum eſſe Pomponius air: ut ſi talis pactio fiat, Quamdiu pecunia ſoluta non ſit, his ſeruitutibus creditor utatur, ſcilicet ſi uicinum fundum habet: et ſi intra diem certum pecunia ſoluta nō ſit, uendere eas uicino liceat. Quę ſententia propter utilitatem contrahentium admittenda eſt.

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi ruſtici agros ſuos pignori dederint. Hec exceptio approbatur Nouell. c. 33. ibi: nemine prorſus audente. Item Nouell. c. 34. & c. 35. Quarum uerba uide ∫. lib. 36. cap. 9. reg. 1. except. 10. & except. 11.*

XXX. EXCEPTIO: *Niſi militia pignori ſit obligata. Hec exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerum eius replicatio prima hæc eſt: Niſi talis militia ſit, quæ tranſit ad heredes. Altera replicatio eſt: Niſi pro pecunia, quæ in militiam comparandam mutua data eſt, militia pignori ſit obligata. Hæ duæ replicationes approbantur Nouell. c. 51. §. perpulchrum, his uerbis:* Perpulchrum fuerit propter quæſtionem eorum quæ quotidie in controuerſiam adducuntur, & hoc communi lege determinare. Siquidem multæ initio controuerſiæ exortæ fuerunt, utrum militiæ poſsint nexu hypothecæ obſtringi, an uerò his liberas eſſe oporteat? Quæ res lege iam deciſa eſt, & manifeſtæ ſunt militiæ, quæ uendi aut pignori opponi poſsint. Nos uerò eā cauſam paulo altius & diffuſius contemplantes, cognouimus quòd priſcis temporibus

poribus

potibus in militijs non hypothecæ ferebantur, ſed obſoleta quædam, & prorſus ex uſu in talibus ſublata nomina. Paulatim poſtea Imperatores interpellantes creditores miſerati hæc præbebant, quanquam omnis militia publica eſſet, neque aliunde ullum omnino reditum haberet, quàm ex principali liberalitate. Ea igitur de cauſa ſancimus, ut militiæ quæ ex caſu uocantur, non cuiuis temerè hypothecæ nomine opponantur, niſi creditor ſit qui in hoc mutuam pecuniam dedit, ut ille militia potiretur. Alioquin cæteris creditoribus temerè idipſum non concedimus. Sed ut ſi filij defuncto ſint, aut uxor: omnibus hi modis præferãtur, modò nos adeant, & ex iuſsione noſtra hæc auferãt, non quaſi paternam hæreditatem (ſi alioqui inops ſit) ſed quaſi principalem liberalitatem, ut tam his qui aliquid in bonis relinquunt, quàm qui nihil relinquunt, conuenienter opem feramus. Certè ſi nemo illis filius, neque item uxor ſit, neque creditor qui ad eam militiam comparandam dederit mutuum: tunc & cæteros creditores in partem horum uocamus, ne quid inhumanum facere, & legem de militijs, non pietatis & Deo placendi ſtudio tuliſſe uideamur. Priuilegijs quæ ſpecialiter ſilentiarijs conceſſa & elargita ſunt, in ſua firmitate & robore manentibus. *Ait Imperator:* Quæ res lege iam deciſa eſt. *Hac lege, quæcunq; tandem ea fuerit, definitum uidetur, ut militiæ quæ ad hæredes tranſeunt, uendi pignoriue obligari poßint: ut conijcere licet ex l. ultim. ibi: eam tamen quæ uendi. C. de pignorib. cuius uerba uide J. cap. 8. quæſt. 9 reg. 3. except. 1. Iſta igitur lege prima propoſitæ exceptionis replicatio approbata eſt. Altera eius replicatio ē. poſita approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Niſi creditor ſit qui in hoc mutuam pecuniam dedit, ut ille militia potiretur. *Tertia replicatio eſt: Niſi debitor qui militiam pignori dedit, ſine uxore & liberis defunctus ſit. tunc enim militiæ pignus conualeſcit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Certè ſi nemo illis filius, neq; item uxor ſit, neq; creditor, &c.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi quis rem quæ nondum eſt in rerum natura, pignori obligauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 15. in prin. ff. de pignorib. his uerbis:* Et quæ nondum ſunt, futura tamen ſunt, hypothecæ dari poſſunt: puta ut fructus pendentes, partus ancillæ, fœtus pecorum, & ea quæ naſcuntur, ſint hypothecæ obligata. Idque ſeruandum eſt, ſiue dominus conuenerit aut de uſufructu, aut de his quæ naſcuntur: ſiue is qui uſumfructum habet, ſicut Iulianus ſcribit. *Concordat l. 1. in prin. ff. eod. ti. cuius uerba uide J. except. 40. repl. 8. Planè admittitur exceptio propoſita in fructu & partu eius fundi uel ancillæ, qui quæue contractus tempore debitoris non eſt. Quæ diſtinctio approbatur l. 11. §. ſi de futura re. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Si de futura re conuenerit, ut hypothecæ ſit (ſicuti eſt de partu) hoc quæritur, an ancilla conuentionis tempore in bonis debitoris fuit. Et in fructibus, ſi conuenit ut pignori ſint: æquè quæritur an fundus, uel ius utendi fruendi cõuentionis tempore debitoris fuit.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi quis ſpem præmij ex uirtute ſua athletica conſequendi pignori obligauerit. Hæc exceptio approbatur l. 5. C. quæ res pignori, his uerbis:* Spem eorum præmiorum quę pro coronis athletis penſitanda ſunt, priuata pactione pignorare, minimè admittendum eſt. Et ideo nec ſi generale pactum de omnibus bonis pignori obligandis interuenerit, tenet.

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi locus religioſus pignori ſit obligatus. Hæc exceptio approbatur l. 3. C. d. tt. his uerbis:* Si monumento corpus filiæ tuæ intuliſti, religioſum idem feciſti. Quo facto obligari à quoquã prohibente iuris religione non poſſe, in dubium non uenit.

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi liber homo pignori ſit obligatus. Hæc exceptio approbatur l. 6. C. d. tt. his uerbis:* Qui filios ueſtros uel liberos homines pro pecunia quam uobis credebat, pignoris titulo accepit, diſsimulatione iuris ſe circumuenit: cùm ſit manifeſtum, obligationem pignoris non conſiſtere, niſi in ijs quæ quis de bonis ſuis facit obnoxia. *Concordat l. 5. ff. quæ res pignori obl. non poß. his uerbis:* Creditor qui ſciens filiumfamiliãs à parente pignori accepit, relegatur.

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi ſtatuliber pignori ſit datus. Hæc exceptio reprobatur l. 13. §. 1. ff. de pignorib. his uerbis:* Statuliber dari hypothecæ poterit, licet conditione exiſtente euaneſcat pignus.

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi prædium uectigale, uel ſuperficiarium pignori ſit datum. Hæc exceptio reprobatur l. 16. §. fin. cum lege ſequente. ff. de pignor. actione, his uerbis:* Etiam uectigale prædium pignori dari poteſt. Sed & ſuperficiarium, quia hodie utiles actiones ſuperficiarijs dantur. Sanè diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, ut ſine deminutione mercedis ſoli obligaretur. *Concordat l. 31. ff. de pignor. & hypothec. his uerbis:* Lex uectigali fundo dicta erat, ut ſi poſt certum tem-

poris uectigal ſolutum non eſſet: is fondus ad dominum rediret. Poſtea is fundus à poſſeſſore pignori datos eſt: quæſitum eſt, an rectè pignori datus eſſet? Scæuola reſpondit, ſi pecunia interceſſiſſet, pignus eſſe. Item quæſitum eſt, ſi com in exolotione oectigalia tam debitor, quàm creditor ceſſaſſent, & propterea pronunciatum eſſet, fundum ſecundum legem domini eſſe: cuius potior cauſa eſſet? Idem reſpondit, ſi (ot proponeretur) uectigali noo ſoluto, iure ſuo dominus uſus eſſet: etiam pignoria ius eoanoiſſe. *Concordat item quoad prædium ſuperficiarium, l. 13. §. & in ſuperficiarijs. ff. d. tt. his uerbis*: Et in ſuperficiarijs legitimè conſiſtere creditor poteſt aduerſus quemlibet poſſeſſorem: ſiue tantùm pactum conueotum de hypotheca interuenerit, ſiue etiam poſſeſsio tradita, deinde amiſſa fuerit. *Concordat item l. 15. ff. qui potiores in pignore, his uerbis*: Etiam ſuperficies in alieno ſolo poſita, pignori dari poteſt: ita tamẽ ut potior cauſa domini ſit ſoli, ſi non ſoluatur ei ſalarium.

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi res litigioſa pignori data ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. cum rem. ff. quæ res pignori. cuius uerba uide ī. except. 23.*

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi quis rem, quam per ſententiam amiſit, poſtea pignori dederit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ proponuntur ſ. lib. 48. cap. 17. reg. 2. except. 4. repl. 2. dupl. 1. uerùm eius replicatio hæc eſſe uidetur: Niſi iniuſtè amiſerit. Sed hæc replicatio reprobatur l. 3. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis*: Por iniuriam uictus apud iudicem, rem quam petierat, poſtea pignori obligauit. Non plus habere creditor poteſt, quàm habebat qui pignus dedit. Ergo ſubmouebitur rei iudicatæ exceptione: tametſi maximè oullam propriã qui uicit, actionem exercere poſsit. Non enim quod ille non habuit, ſed quod in ea re quæ pignori data eſt, debitor habuit, conſideraodum eſt.

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi res creditoris ei pignori ſit data. Hæc exceptio approbatur l. 45. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ī. lib. 37. cap. 2. except. 30.*

XL. EXCEPTIO: *Niſi res aliena, non debitoris, pignori ſit obligata. Hæc exceptio approbatur l. 6. C. ſi aliena res pignori data ſit, his uerbis*: Quæ prædium io filios à ſe titulo donatiooia tranalatum, creditori ſoo dat pignori: ſe magis pignoraticio contrario obligat iudicio, quàm qoidquam dominis nocet: cùm & Seruiana actio declaret euidenter, iure pignoris teneri non poſſe, niſi quæ obligantis in bonis fuerint: & per alium rem alienam inuito domino pignori capi non poſſe, certiſsimum ſit. *Concordat l. 7. C. eod. tt. his uerbis*: Si in rem ſuam accepta pecunia mutua, tutor mancipium tuum pignori dedit, nec huic poſt perfectam ætatem conſenſum accommodaſti: pignori res obligari non potuit. *Concordat item l. 8. C. eod. tt. cuius uerba uide ī. capite proxim. exceptione 1. Concordat item l. 2. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. replic. 5. Item concordat l. 6. C. quæ res pignori obligari. cuius uerba uide ī. except. 34. Concordat item l. 13. in fine. C. de donat. inter uirum & uxorem. cuius uerba uide ī. lib. 35. cap. 8. except. 59. repl. 5. dupl. 2. Concordat item l. 2. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ī. lib. 17. cap. 3. exception. 28. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſub hac conditione, Si debitoris facta fuerit: res aliena pignori ſit obligata. Hæc replicatio approbatur l. 16. §. aliena. ff. de pignor. & hypothec. his uerbis*: Aliena res otiliter poteſt obligari ſub coodirione, Si debitoris facta fuerit. *Altera replicatio eſt: Niſi debitor quaſi dominium in re pignori obligata habeat. Hæc replicatio approbatur l. 18. ff. d. tt. his uerbis*: Si ab eo qui Publiciaoa uti potuit (quia dominium non haboit) pignori accepi: ſic tuetor me per Seruianam prætor, quemadmodum debitorem per Publiciaoam. *Concordat l. 21. §. 1. ff. d. tt. his uerbis*: Si debitor ſeruum quem à non domino bona fide emerat & pigoorauerat, teneat: Seruianæ locus eſt. Et ſi aduerſus eom agat creditor, doli replicatione exceptionem elidet. Ita Iulianus ait, & habet ratiooem. *Tertia replicatio eſt: Niſi uoluntate domini debitor rem eius pignori obligauerit. Hæc replicatio approbatur l. 20. in prin. ff. de pignor. act. his uerbis*: Aliena res pignori dari uoluntate domioi poteſt. Sed etſi ignorante eo data ſit, & ratum habuerit, pignus ualebit. *Concordat l. 27. ibi: quod ſi etiam nunc. ff. eod. tt. cuius uerba uide ī. except. 10. Duplicationem uide ſ. replicat. proxim. Quarta replicatio eſt: Niſi dominus pignoris conuentionem ratam habuerit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam dictis. Concordat l. 16. §. 1. ff. de pignor. & hypothec. his uerbis*: Si neſcieote domino res eius hypothecæ data ſit, deinde poſtea domious ratum haboerit: dicendum eſt, hoc ipſum quod ratum habet, uoloiſſe eum retrò recurrere ad illud tempos quo conuenit. Voluntas autem ferè eorum demum ſeruabitur, qui & pignora dare poſſunt. *Huius & proximè præcedentis replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dominus conſentiens ipſe pignori dare non potuiſſet. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Vo-

ſce: Voluntas autem ferè, &c. *Quinta replicatio eſt: Niſi dominus ſciens in fraudem creditoris diſsimulauit. Hæc replicatio approbatur l. 2. C. ſi aliena res pignori data ſit, his uerbis:* Si probaueris prædia uel hortos, de quibus agebatur, tuos eſſe: intelligis eos obligari creditore ab alio non potuiſſe, ſi non ſciens hoc agi, in fraudē creditoris ignorantis diſsimulaſti. *Concordat l. 11. in fine. C. de diſtract. pignor. cuius uerba uide J. cap. 7. quæſt. 1. cauſa 2. except. 2. Sexta replicatio eſt: Niſi dominus inſtrumētum pignoris ſua manu ſcripſerit. Hæc replicatio approbatur l. 26. §. pater. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Pater Seij emancipato filio facilè perſuaſit, ut quia mutuam quantitatem acciperet à Septicio creditore, chirographum perſcriberet ſua manu filius (quòd ipſe impeditus eſſet ſcribere) ſub commemoratione domus ad filium pertinentis pignori dandæ. Quærebatur, an Seius inter cætera bona & hāc domū iure optimo poſsidere poſsit, cùm patris ſe hæreditate abſtinuerit: nec metuere debeat ex hoc ſolo, quòd mandante patre manu ſua perſcripſit inſtrumentum chirographi: cum neque conſenſum ſuum accommodauerit patri aut ſigno ſuo, aut alia ſcriptura? Modeſtinus reſpondit, cùm ſua manu pignori domum ſuam futuram Seios ſcripſerit: conſenſum ei obligationi dediſſe, manifeſtum eſt.

Septima replicatio eſt: Niſi dominus poſtea debitori hæres extiterit. Hæc replicatio approbatur l. 22. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis: Si Titio qui rē meā ignorāte me, creditori ſuo pignori obligauerat, hæres extitero: ex poſt facto pignus directò quidem non conualeſcit, ſed utilis pignoraticia dabitur creditori. *Concordat l. 41. ff. de pignorat. actione, his uerbis:* Rem alienam pignori dediſti, deinde dominus rei eius eſſe cœpiſti: datur utilis actio pignoraticia creditori. Nō eſt idem dicendum, ſi ego Titio qui rem meam obligauerat ſine mea uoluntate, hæres extitero. hoc enim modo pignoris perſecutio concedenda non eſt creditori. Neque utique ſufficiet ad competendam utilem pignoraticiam actionē, eundem eſſe dominum qui etiam pecuniam debet. Sed ſi conueniſſet de pignore, ut ex ſuo mendacio arguatur, improbè reſiſtit, quo minus utilis actio moueatur.

Octaua replicatio eſt: Niſi debitor poſtea rei pignoratæ dominus ſit factus. Hæc exceptio approbatur uerbis d. l. 41. iam propoſitis hiſce: Rem alienam pignori dediſti, deinde dominus rei eius eſſe cœpiſti: datur utilis actio pignoraticia creditori. *Concordat l. 16. §. aliena. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ¯s. repl. 2. Item concordat l. 5. C. ſi aliena res pignori data ſit, his uerbis:* Cùm res quæ nec dum in bonis debitoris eſt, pignori data ab eo, poſtea in bonis eius eſſe incipiat: ordinariam quidem actionem ſuper pignore non competere, manifeſtum eſt: ſed tamen æquitatem facere, ut facilè utilis perſecutio exemplo pignoraticiæ detur. *Concordat item l. 7. §. ſed ſi filiusf. in fine. ff. ad S.C. Maced. cuius uerba uide ¯s. lib. prox. cap. 3. except. 16. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm ſub conditione uel tacita uel expreſſa, res pignori data eſſet: pendente conditione debitor dominium rei nactus, eam rurſus alienauerit: ita ut nec tempore contractus, nec tempore conditionis exiſtentis in bonis debitoris inueniatur. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 9. §. Titia. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide J. cap. 9. reg. 1. except. 39. repl. 1. Altera duplicatio hæc eſt: Niſi creditor ſciuerit rem alienam eſſe. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. in prin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Conuentio generalis in pignore dando bonorum uel poſtea quæſitorum recepta eſt. In ſpeciem autem alienæ rei collata conuentione, ſi nō fuerit ei qui pignus dabat, debita: poſtea debitori dominio quæſito, difficilius creditori, qui non ignorauit alienum, utilis actio dabitur, ſed facilior erit creditori poſſidenti retentio. *Nona replicatio eſt: Niſi res debitori fuit debita. Quæ replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si non fuerit ei qui pignus dabat, debita. *Decima replicatio eſt: Niſi debitor ius in re habuit, quod obligauit. Hæc replicatio approbatur exemplo uſusfructus, ſuperficiei & prædij uectigalis, ¯s. except. 27. & except. 36. item J. repl. 12. Vndecima replicatio eſt: Niſi cùm debitor rem ſuam alij pignori obligatam uendidiſſet, ac tradidiſſet, alius debitori ad pignus luendum pecuniam crediderit, & eandem rem ab eo pignori acceperit. Hæc replicatio reprobatur l. 2. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ¯s. lib. 17. cap. 3. except. 28. Duodecima replicatio eſt: Niſi debitor rem ſibi pignori obligatam, alij pignori dederit. Hæc replicatio ſpecies eſt ſupradictæ decimæ replicationis, & approbatur l. 13. §. cum pignori. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Cùm pignori rem pignoratam accipi poſſe placuerit: quatenus utraque pecunia debetur, pignus ſecundo creditori tenetur, & tam exceptio quàm actio utilis ei danda eſt. Quòd ſi dominus ſoluerit pecuniam, pignus quoque perimitur. Sed poteſt dubitari, nunquid creditori numorum ſolutorum nomine utilis actio danda ſit, an non? Quid enim ſi res ſoluta fuerit? Et uerum eſt quod Pomponius libro VII. ad edictum ſcribit: ſiquidem pecuniam debet is cuius nomen pignori datum eſt,

exactam à creditore ſe compenſaturum. Si uerò corpus is debuerit, & ſoluerit: pignoris loco futurum apud ſecundum creditorem. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi prior debitor ſeu rei dominus pignus liberauerit. tunc enim ſecundi creditoris pignus reſoluitur. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi dominus ſoluerit pecuniam, pignus quoque perimitur. *Concordat l.40.§. fin.ff.de pignor.action.his uerbis:* Soluta pecunia creditor poſſeſsionem pignoris quæ corporalis apud eum fuit, reſtituere debet, nec quidquam amplius præſtare cogitur. Itaque ſi medio tempore pignus creditor pignori dederit: domino ſoluente pecuniam quam debuit, ſecundi pignoris neque perſecutio dabitur, neq; retentio relinquetur. *Concordat l.2. C. ſi pignus pignori datum ſit, his uerbis:* Si creditor poſſeſsionem quæ à parentibus tuis pignoris iure fuerat obligata, nõ uendidit, ſed alij creditori pignori dedit: examinata fide ueri poteris eam ſoluto eo quod ex ea cauſa creditori debetur, intercesſu præſidis prouinciæ recuperare. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi ſecundus creditor rem pignoris nomine datam uendidit. Quæ triplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.1.C.d.tt.his uerbis:* Etiam id quod pignori obligatum eſt, à creditore pignori obſtringi poſſe, iam dudum placuit: ſcilicet ut ſequẽti creditori detur utilis actio, tamdiuq; eum is qui ius repræſentat, tueatur, quamdiu in cauſa pignoris manet eius qui dedit. Sed ſi uos uſumfructũ poſſeſsionis tantummodo pignori dediſtis, isq; qui accepit alij eam poſſeſsionem, cuius uſumfructum nexum habebat, ſine ueſtra noluntate pignorauit: creditor eius id quo pignoris uinculum non conſtitit, diſtrahens dominio nos priuare nequiuit. Quòd ſi non fuit ueſtro creditori uſusfructus, ſed ipſa poſſeſsio pignorata, & ante exolutam à domino pecuniam creditor ſecundus pignus acceptum uendidit: non poſſe uenditionem poſt ſolutam pecuniam reſcindi, diuorum principum placitia continetur. *Secundæ triplicationis loco notandum, quòd res à priore debitore in ſolutũ data, in locum pignoris reſoluti ſuccedat. Quæ triplicatio approbatur l.13.§.cùm pignori, in fine.ff.de pignor. & hypoth.cuius uerba uide ſ.ead.replic.in prin.* *Altera duplicatio eſt: Niſi cum uſusfructus pignori datus eſſet, creditor plenum dominium uel proprietatem alij pignori dederit, & ita aliud quàm quod pignoris iure habet. Quæ duplicatio approbatur l.1.§. ſed ſi uos. C. ſi pignus pignori datum ſit. cuius uerba uide ſ.dupl.prox.tripl.1.* *Decimatertia replicatio eſt: Niſi res pignori data, debitori cum alio ſit communis. hoc enim caſu pro eius parte pignus ualet. Quæ replicatio approbatur l.unica.C. ſi communis res pignori data ſit, his uerbis:* Frater tuus, ſicut uobis inuitis portionem uobis competentem obligare non potuit: ita ſuam dando obligationem creditori quæſiuit. Vnde intelligis, nullum præiudicium dominio neſtro contractum eius facere potuiſſe. *Concordat l.1.in fine.ff. de Saluiano interdicto. cuius uerba uide j. cap. 11. quæſt.2. except.2. Item concordat l.7. ibi: in quib. obligatio.C.communia utriuſq; iudicij. cuius uerba uide j.lib.42.cap.7.quæſt.1.except.generali 4.exẽplo 3. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi quoad partẽ alterius ſocij. in ea enim obligatio non ſubſiſtit. Quæ duplicatio legibus iam propoſitis approbatur. Cui concordat l.2.in prin.C.communi diuidundo, his uerbis:* Si probatum fuerit præſidi prouinciæ, fratrem tuum uineas cõmunes pignori dediſſe: cum partem tuam quam in uineis habes, creditori obligare non potuerit: præſes prouinciæ reſtitui tibi eam iubebit cum fructibus, quos creditor de parte tua perceperit. *Concordat item l.3.§.fin.in fine.ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide j.cap.9.reg.1.except.10. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm pars pro indiuiſo pignori obligata eſſet, poſtea diuiſio ſit facta. tunc enim utriuſq; ſocij pars pro dimidia parte eſt obligata, non debitoris pars tantùm. Quæ triplicatio approbatur l.7.§. fin.ff.quib. mod. pign. ſoluitur, his uerbis:* Illud tenendum eſt, ſi quis communis rei partem pro indiuiſo dederit hypothecæ: diuiſione facta cum ſocio, non utique eam partem creditori obligatam eſſe, quæ ei obtingit qui pignori dedit, ſed utriuſque partem pro indiuiſo pro parte dimidia manere obligatam. *Altera triplicatio uidetur: Niſi ſocio debitori communi diuidundo iudicio res tota ſit adiudicata. Sed hæc triplicatio reprobatur l.6.§.idem ſcribit.ff. communi diuidundo. cuius uerba uide infrà libro quadrageſimoquarto, capite undecimo, quæſtione prima, exception.11. Altera propoſitæ replicationis duplicatio uidetur eſſe: Niſi poſtea res communis alteri ſocio tota ſit adiudicata. Sed & hæc duplicatio reprobatur d.l.6.§. ſi fundus, his uerbis:* Si fundus cõmunis nobis ſit, ſed pignori datus à me: uenit quidem in communi diuidundo iudicio, ſed ius pignoris creditori manebit, etiamſi adiudicatus fuerit. Nam & ſi pars ſocio tradita fuiſſet, integrum maneret. Arbitrum autem cõmuni diuidundo hoc minoris partem æſtimare debere, quòd ex pacto uendere eam rem creditor poteſt, Iulianus ait. *Hæc de decimatertia replicatione.* *Decimaquarta replicatio eſt: Niſi filius rem patris pignori obligauerit. Hæc replicatio reprobatur l.4.*

tur l. 4. C. ſi aliena res pignori data ſit, his uerbis: Nec ſi maior annis uiginti quinque fuiſſet filius tuus, qui in poteſtate tua erat, te inuito rem tuam obligare potuit. *Concordat l.7.§. ſed ſi filiusfam. ibi: patris tamen. ff. ad S.C.Macedon. cuius uerba uide ſ.lib.proxim.cap.3. repl. 16. Planè admittitur replicatio propoſita in caſu, de quo ſequitur J.replic.proxima. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs uel ſeruus liberam peculij adminiſtrationem habens, rem peculiarem pignori obligauerit. tunc enim quamuis domini rei pignoratæ non ſint, ualet tamen pignoris obligatio. Quæ replicatio approbatur l.18. §. fin. cum lege ſequente. ff. de pignorat. actione, his uerbis:* Seruus rem peculiarem ſi pignori dederit. tuendum eſt, ſi liberam peculij adminiſtrationem habuit. nam alienare eas res potuit. Eadem & de filiofamiliâs dicta intelligimus. *Concordat l.13. ibi: & ſi ſeruus. ff. de condictione indebiti. cuius uerba uide J. lib.49.cap.8.exc.10. Huius duplicatio hæc eſt: Niſi filius uel ſeruus non pro ſe, ſed pro alio pignori obligauerit. Quæ duplicatio approbatur l.1.§.1. ff. quæ res pignori, his uerbis:* Si filiusfamiliâs pro alio rem peculiarem obligauerit, uel ſeruus: dicendū eſt, eam nō teneri, licet liberam peculij ſui adminiſtrationē habeant: ſicut nec donare eis conceditur. Nō enim uſquequaq; liberā habent adminiſtrationem. Facti tamen eſt quæſtio, ſi quæratur quouſque eis permiſſum uideatur peculium adminiſtrare. *Decimaſexta replicatio eſt: Niſi tutor uel curator rem pupilli uel adulti pignori obligauerit. Hæc replicatio approbatur l.16. in prin. ff. de pignorat. act. his uerbis:* Tutor lege non refragante ſi dederit rem pupilli pignori, tuendum erit, ſcilicet ſi in rem pupilli pecuniam accipiat. Idem in curatore adoleſcentis uel furioſi. *Concordat l. 11. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si procurator meus uel tutor rem pignori dederit, ipſe agere pignoraticia poterit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non in rem pupilli uel adulti, ſed in rem ipſius tutoris uel curatoris pecunia ſit accepta. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Scilicet ſi in rem pupilli pecuniam accipiat. *Concordat l. 3. C. ſi aliena res pignori, his uerbis:* Curator adulti uel tutor pupilli propriā rem mobilē eius cuius negocia tuetur, pignoris iure obligare nō poteſt, niſi in rem eius pecuniam mutuā accipiat. *Cōcordat item l.7. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Decimaſeptima replicatio eſt: Niſi procurator rem domini pignori obligauerit. Quæ replicatio approbatur l.11.§.fin. cū lege ſequente. ff. de pignorat. action. his uerbis:* Si procurator meus uel tutor rem pignori dederit: ipſe agere pignoraticia poterit. Quod in procuratore ita procedit, ſi mandatum fuit, ut pignori daret: uel uniuerſorum bonorū adminiſtratio ei permiſſa eſt ab eo qui ſub pignoribus ſolebat mutuas pecunias accipere. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi procurator ſpeciale mandatum non habuerit, ut pignori daret. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quod in procuratore ita procedit, ſi mandatū fuit, ut pignori daret. *Concordat l.1. C. ſi aliena res pignori. cuius uerba uide ſ. cap.1. quæſt. 4. cauſa 2. item concordat l.8. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 1. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi uniuerſorum bonorum procurator ſit. Quæ triplicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Vel uniuerſorum bonorum adminiſtratio ei permiſſa eſt, &c. *Altera triplicatio eſt: Niſi dominus ratum habuerit. Quæ triplicatio approbatur l.22. in princip. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 7. repl. 1. Tertia triplicatio eſt: Niſi cùm pecunia in rem domini uerſa eſſet, creditor pignoraticia exceptione utatur. Quæ triplicatio approbatur d.l.1. C. ſi aliena res. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi actor reipub. rem eius pro ea pignori obligauit. Hæc replicatio approbatur l.11. in prin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Si is qui bona reipub. iure adminiſtrat, mutuā pecuniam pro ea accipiat, poteſt rem eius obligare. *Decimanona replicatio eſt: Niſi dominus rei pro debitore fideiuſſerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.5.§.fin. ff. ex quib. cauſis pignor. tacitè contrah. his uerbis:* Si quia fideiubeat, cùm res illius à debitore, pro quo fideiuſsit, pignori data ſit: belliſsimè intelligitur hoc ipſo quòd fideiubet, quodammodo mandare res ſuas obligatas eſſe. Sanè ſi poſtea ſint eius res hypothecæ datæ: non erunt obligatæ. *Viceſima replicatio eſt: Niſi debitor ſoluto debito pignus repetat. hoc enim caſu ei propoſita exceptio non obſtat. Quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt J. cap.12. quæſt.1. exc.4. Hactenus exceptiones aduerſus pignoris cōtractum, quæ quidem ipſi contractui inſunt, enumeratæ ſunt atq; deſcriptæ. Eſt & aliud genus exceptionum, ex conſequentibus cōtractum pignoris deſumptum, quando ſcilicet ab initio quidem contractus pignoris ualet, ſed ex pòſt facto reſoluitur. cuius generis exceptiones in cauſis ſequentibus continentur.*

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè prædictarum exceptionum replicatio generalis uidetur eſſe talis: Niſi is cui pignus inutiliter obligatum eſt, id poſsideat. hoc enim caſu ad exceptionem ſaltem uidetur pactum prodeſſe. Sed hæc replicatio reprobatur l.25. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. exceptione 17.

DE CAVSIS, QVIBVS pignus uel hypotheca ſoluitur. Cap. IIII.

CAnſarum, quibus pignoris obligatio tollitur, & pignoraticia competit actio, aliæ circa principalem obligationem, pro qua pignus datum eſt, contingunt: aliæ circa pignoris obligationem acceſſoriam, quando ſcilicet ſalua principali obligatione, pignoris obligatio ſoluitur. De illis quidem in hoc, de his uerò in ſequenti capite tractabitur.

I. Cauſa, De ſolutione debiti. *Tollitur igitur pignoris obligatio ſolutione eius quod debetur, & pro quo pignus fuit obligatum. Quæ cauſa approbatur l.6. in prin ff. quib. mod pignus ſoluitur, his uerbis:* Liberatur pignus, ſiue ſolutum ſit debitum, ſiue eo nomine ſatisfactum. Sed et ſi tempore finitum eſt pignus, idem dicere debemus, uel ſi qua ratione obligatio eius finita eſt. *Concordat l.11. §.1. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. except.5. replic.4. Item concordat l.11. §. ſi in ſortem. ff. de pignor. action. his uerbis:* Si in ſortem duntaxat, uel in uſuras obſtrictum eſt pignus: eo ſoluto propter quod obligatum eſt, locum habet pignoraticia. *Concordat item l.40. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ī. cap. prox. except.40. repl.12. dupl.1. Concordat uē l.20. C. de pignorib. cuius uerba uide ī. lib.36. cap.16. reg.2. Item concordat l.3. C. de luitione pignoris, hiſce uerbis:* Si reddita debita quantitate, uel rebus in ſolutum datis, ſiue diſtractis & cōpenſato precio, ſatis ei contra quem ſupplicas, factum eſſe adito præſide probaueris, uel ſi quod reſiduum debetur obtuleris, ac ſi non accepit, depoſueris conſignatum: reſtitui tibi res pacto pignoris obligatas prouidebit: cum etiam edicto perpetuo actione propoſita, pecunia ſoluta creditori: uel ſi per eum factū ſit, quo minus ſolueretur, ad reddēda quę pignori acceperat, iure eū ſatis euidenter urgeri manifeſtum ſit. *Item cōcordat l.9. C. de actione pignor. cuius uerba uide ī. lib.36. cap.15. except.4. Concordat item l.10. C. eod. tt. his uerbis:* Pignoris cauſa res obligatas ſoluto debito reſtitui debere, pignoraticiæ actionis natura declarat. Quo iure ſi titulo pignoris obligaſti mancipia, per eandem actionem uti potes: nec creditor extra conuentionem uel præſidialem iuſsionem debiti cauſa res debitoris arbitrio ſuo auferre poteſt. *Planè propoſitæ cauſæ plures ſunt exceptiones, de quibus ſequitur.*

I. EXCEPTIO: *Niſi alius, non debitor ſoluerit. Hæc exceptio reprobatur l.40. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Si pro me quis ſoluerit creditori meo, licet ignorante me, adquiritur mihi actio pignoraticia. Item ſi quis ſoluerit legata, debent diſcedere legatarij de poſſeſsione: alioquin naſcetur hæredi interdictum, ut eos deijcere poſsit. *Concordat l.1. in prin. ff. quib. mod. pig. ſoluitur. cuius uerba uide ſ. cap.8. quæſt.4. reg.1. except.5. repl.1. Concordat item l.12. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui pignoris iure rem perſequūtur, à uindicatione rei eos remoueri ſolere. Paulus reſpondit, ſi qualiſcunque poſſeſſor offerre debitum uelit: neque debere quæri de iure poſſeſſoris, cùm ius petitoris remoueatur ſoluto pignore. *Concordat item l.16. §. in uindicatione. ibi: ſi uerò poſsideat. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap.8. quæſt.3. exc.1.*

II. EXCEPTIO: *Niſi alij quàm creditori ſolutum ſit. Hæc exceptio approbatur quidē ipſo iure, de quo in Comment. de ſolutionib. dicetur: uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi uoluntate creditoris alij ſit ſolutum. Altera replicatio eſt: Niſi ei cui creditor hæres extitit, ſit ſolutum. Tertia replicatio eſt: Niſi procuratori creditoris ſit ſolutum. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruo creditoris pecunijs exigendis præpoſito ſit ſolutū. Quinta replicatio eſt: Niſi creditori creditoris ſit ſolutum. Hæ replicationes omnes approbantur l.11. §. ſolutam. ff. de pignor. act. his uerbis:* Solutam pecuniam accipiendum, non ſolùm ſi ipſi cui obligata res eſt, ſed et ſi alij ſit ſoluta uoluntate eius, uel ei cui hæres extitit, uel procuratori eius, uel ſeruo pecunijs exigēdis præpoſito. Vnde ſi domū cōduxeris, & eius partē mihi locaueris, egoq; locatori tuo penſionē ſoluero: pignoraticia aduerſus te potero experiri. Nam Iulianus ſcribit, ſolui ei poſſe. Et ſi partem tibi, partē ei ſoluero: tantundē erit dicendum. Planè in eam dūtaxat ſummā inuecta mea & illata tenebūtur, in quam cœnaculū cōduxi. Non enim credibile eſt hoc conueniſſe, ut ad uniuerſam penſionē inſulæ friuola mea teneantur. Videtur autē tacitè & cum domino ædium hoc conueniſſe, ut non pactio cœnacularij proficiat domino, ſed ſua propria.

III. EXCEPTIO: *Niſi cùm fideiuſſor pignus poſsideret, non creditor principalis: creditori, non fideiuſſori ſit ſolutum. Hæc exceptio reprobatur l.26. in prin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Fideiuſſor impetrauit à poteſtate, ut antequam ſolueret, pignora ipſe poſſideat quaſi ſatisfacturus creditoribus, nec ſatis fecit, modò hæres debitoris paratus eſt ſoluere creditoribus: quæro, an pignora fideiuſſor reſtituere cogendus ſit? Modeſtinus reſpondit, cogendum eſſe.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi pars tantùm, nō ſolidū ſit ſolutū. Hæc exceptio approbatur l.6. §.*

omnis

omnis.ff.de pignor.act. his uerbis: Omnis pecunia exoluta eſſe debet, aut eo nomine ſatisfactum, ut naſcatur pignoraticia actio. Concordat l.85.§.item ſi ita, in fine.ff.de uerb.oblig. cuius uerba uide s. lib.18.cap.8. reg.19. Concordat item l.2.ibi: nam ſi uel modicum. C.debitorem uenditionem. cuius uerba uide J.cap.7.quæſt.7.cauſa 2.except.4. Item concordat l.25. §. idem iuris. ibi: idem obſeruatur. ff. familiæ erciſ. cuius uerba uide J. lib. 44.cap.9.quæſt.3.cauſa 8. Item concordat l.2.in fine.C.de fideiuſſ. & mandat. cuius uerba uide J. lib. 45.cap.1.exception.18. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pluribus rebus pignori datis, debitor quaſdam ex ijs luere uelit parte debiti oblata. Hæc replicatio reprobatur l.19.ff.de pignor. & hypoth. his uerbis: Qui pignori plures res accepit, non cogitur unam liberare, niſi accepto uniuerſo quantum debetur. Altera replicatio eſt: Niſi debitor pignus à creditore emerit. hoc enim caſu, quamuis minoris emerit, non uidetur illi actio pignoraticia deneganda. uerùm replicatio hæc reprobatur l.40.in prin. ff. de pignor. action. his uerbis: Debitor à creditore pignus quod dedit, fruſtra emit, cùm rei ſuę nulla emptio ſit: nec ſi minoris emerit, & pignus petat, aut dominium uindicet, ei non totum debitum offerenti creditor poſſeſsionem pignoris reſtituere cogitur. Tertia replicatio uidetur: Niſi unus hæredum debitoris pro parte hæreditaria ſoluens, etiam pro parte hæreditaria pignus petat. Sed & hæc replicatio reprobatur l.8.§.ſi unus ff.de pignor. action. his uerbis: Si unus ex hæredibus debitoris portionem ſuam ſoluerit: tamen tota res pignori data uenire poterit, quemadmodum ſi ipſe debitor portionem ſoluiſſet. Concordat l. 1. C. de luitione pignoris, hiſce uerbis: Qui pro parte hæres extitit, niſi totum debitum exoluat, ſuam portionem ex pignoribus recipere non poteſt. Concordat item l.16. C. de diſtract. pignor. his uerbis: Vnus ex multis debitoris qui tradiderat pignora, hæredibus, quod ab eo perſonali actione peti potuit, ſoluendo, res obligatas diſtrahendi creditori facultatem non adimit. Quarta replicatio eſt: Niſi pars ſoluatur, pars compenſetur. Hæc replicatio approbatur l. 12. C. de compenſationibus. cuius uerba uide s. lib.16. cap.15. quæſtion. 6. regul. 1. Huius replicationis duplicationes uide d.cap.11.quæſt.3. Quinta replicatio eſt: Niſi id quod minus ſolutum eſt, ex poſt facto debito ob quod pignus datum eſt, acceſſerit, uel ex alia cauſa quàm pro qua pignus datum eſt, debeatur. Hæc replicatio approbatur exemplo l.16. §. ſi pluris.ff.de pignor. & hypoth. his uerbis: Si pluris condemnatus ſit debitor non reſtituendo pignus, quàm computatio ſortis & uſurarum faciebat: an ſi tantùm ſoluat, quantũ debebat, exoneretur hypotheca? quod ego quidem, quãtum ad ſubtilitatem legis & authoritatem ſententiæ, non probo. Semel enim cauſa tranſire uidetur ad condẽnationem, & mihi pecunia deberi. Sed humanius eſt, eum nõ amplius quàm quod reuera debebat dãdo, hypothecã liberare. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi uſuræ debitum auxerint. quæ duplicatio approbatur per ea quæ proponuntur J. except. prox. Altera duplicatio eſt: Niſi pœna commiſſa debito acceſſerit. quæ duplicatio approbatur J. except. 6. Tertia duplicatio eſt: Niſi ob impenſas in pignus factas debitum ſit auctum. Hæc duplicatio approbatur l. 8. §. fin. ff. de pignor. action. his uerbis: Cùm pignus ex pactione uenire poteſt, non ſolùm ob ſortem non ſolutam uenire poterit, ſed ob cætera quoq; : ueluti uſuras, & quæ in id impenſa ſunt. Quarta duplicatio eſt: Niſi creditor in poſſeſsione pignoris ſit conſtitutus. tunc enim per exceptionem pignus etiam eius pecuniæ nomine, quæ ſine pignore credita eſt, retinere poteſt. quæ duplicatio approbatur l.unica.§.at ſi in poſſeſsione. C. etiam ob chirographariam, his uerbis: Si in poſſeſsione fueris conſtitutus, niſi quoque ea pecunia tibi à debitore reddatur uel offeratur, quæ ſine pignore debetur: eam reſtituere propter exceptionem doli mali non cogeris. Iure enim contendis, debitores eam ſolam pecuniam, cuius nomine pignora obligauerunt, offerentes audiri non oportere: niſi pro illa etiam ſatisfecerint, quam mutuam ſimpliciter acceperint. Quod in ſecundo creditore locum non habet: nec enim neceſsitas ei imponitur chirographarium etiam debitum priori creditori offerre. Similia exempla uide s. cap.7. quæſt.4. cauſa 2. Quinta duplicatio eſt: Niſi ſecundus creditor pignus à priore liberauit. tunc enim tam in ſuum quàm in prioris creditoris debitum, quod ſoluit, pignus retinet. quæ duplicatio approbatur l.12. §. ſciendum. ff. qui potiores in pignore, his uerbis: Sciendum eſt, ſecundo creditori rem teneri etiam inuito debitore tam in ſuum debitum, quàm in primi creditoris, & in uſuras ſuas, & quas primo creditori ſoluit. Sed tamen uſurarum quas creditori priori ſoluit, uſuras non conſequetur. Non enim negocium alterius geſſit, ſed magis ſuum. Et ita Papinianus libro tertio Reſpõſorum ſcripſit, & uerum eſt. Concordat l.1.in prin.ff. de diſtract. pignor. his uerbis: Cùm ſecundus creditor, oblata priori pecunia, in locum eius ſucceſſerit: uenditionem ob pecuniam ſolutam & creditam rectè facit. Item concordat l. 22. C. de pignor. & hypoth. his uerbis: Secundus creditor offerendo priori debitum, confirmat ſibi pignus, & à

debitora ſortem, aiusq; tãtùm uſuras quæ fuiſſant præſtandæ, non etiam uſurarum uſuras petere poteſt. *Similis duplicatio proponitur l. 12. §. ſi pignori. ff. de captiuis. cuius uerba uide J. cap. prox. cauſa 13.* *Sexta duplicatio eſt: Niſi cùm pro cauſa tranſactionis pignus obligatum eſſet, tranſactione reſciſſa ex priſtina cauſa debeatur.* *Hæc duplicatio approbatur exemplo l. ult. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè contrah. his uerbis:* Tutoris bætaa cum hærede pupilli tranſactiona facta, cùm ax aa maioram par tam ſoluiſſat, in reſidnam quantitatem pignua obligauit: quæſitum eſt, an in netaram coutractum iure raa obligata aſſat? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponarentur, obligatam aſſa. *Hæc de quinta replicatione.* *Sexta replicatio uidetur: Niſi poſſeſſor pignoris hypothecaria actione conuentus, pro parte tantùm pignus poßideat. hoc enim caſu parte debiti oblata pro rata, uidetur abſoluendus. Sed hæc replicatio reprobatur l. 2. C. ſi unus ex pluribus hæredib. cuius uerba uide ā. lib. 36. cap. 6. reg. 5. exception. 7. replic. 1.* *Hæc de quarta exceptione eiusq; replicationibus & duplicationibus ſint dicta.*

V. EXCEPTIO: *Niſi uſuræ non ſint ſolutæ.* *Hæc exceptio approbatur l. 13. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Propter uſuraa quoquaſi obligata ſit hypotheca, uſuræ ſolui debent. Idem & in pœna dicamua. *Concordat l. 8. §. fin. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ā. exception. proxim. replicat. 5. duplicat. 3. Concordat item l. 11. §. ſi in ſortem. ff. eod. tt. his uerbis:* Siua uſuræ in ſtipulatum daductæ ſunt, ſiue non, ſi taman pignua & in eas obligatum fuarit: quamdiu quid ex hia dabatur, pignoraticia caſſabit. Alia cauſa eſt earum quas quis ſupra licitum modum promiſit. Nam hæ panitua illicitæ ſunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſpecialiter pro uſuris pignus noa ſit obligatum. quæ replicatio elicitur ex uerbis d. l. 13. ā. propoſitis hiſce:* Proprar uſuras quoqua ſi obligata ſit hypotheca. *Item uerbis d. l. 11. ā. propoſitis hiſce:* Si tamen piguua & in aaa obligatum fuarit. *Item approbatur d. §. ſi in ſortem. in prin. cuius uerba uide ā. ead. cauſa in prin. Altera replicatio eſt: Niſi uſuræ ſint illicitæ.* *Hæc replicatio approbatur uerbis d. §. ſi in ſortem, iam propoſitis hiſce:* Alia cauſa eſt earum quaa quia ſupra licitum modum promiſit: nam hæ penitùs illicitæ ſunt. *Tertia replicatio uidetur: Niſi de uſuris præſtandis audo pacto conuenerit.* *Hæc replicatio reprobatur l. 4. C. de uſuris. cuius uerba uide ā. lib. 36. cap. 9. quæſt. 1. cauſa 1. exception. 1. replicat. 4. Concordat d. §. ſi in ſortem, uerbis paulo ā. propoſitis hiſce:* Siue uſuræ in ſtipulatum daductæ ſunt, ſiua uon, &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi creditor pro uſuris fructus pignoris percepit.* *Hæc replicatio approbatur l. 11. §. 1. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Si ἀντίχρησις facta ſit, & in fundum aut in ædea aliqnia inducatur: eò uſque retinet poſſaſaionem pignoria loco, donac illi pecunia ſoluatur: cum iu uſuraa fructus parcipiat aut locaudo, aut ipſe parcipiendo habitandoque. Itaque ſi amiſarit poſſeſaionem, ſolet in factum actione uti.

VI. EXCEPTIO: *Niſi pœna ſub qua debetur, commiſſa non ſit ſoluta.* *Hæc exceptio approbatur l. 13. §. fin. ff. de pignor. et hypoth. cuius uerba uide ā. excepi. prox. in prin.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi reprobi nummi in ſolutum ſint dati.* *Hæc exceptio approbatur l. 24. §. qui reprobos. ff. de pignor. actioa. his uerbis:* Qui reprobos nnmoa ſoluir creditori, an habeat pignoraticiam actionam, quaſi ſoluta pecuuia, quæritur? & conſtat neque pignoraticia anm agere, neque liberari aum poſſe: quia reproba pecunia uon libatat ſoluentem, reprobia uidelicer numia reddendia. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi creditor aumoi quos accepit, noa reddat. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Raprobia uidalicet numia reddandia.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi cùm ſocius unus ſuam partem pignori dediſſet, altero ſocio ad iudiciū communi diuidundo prouocante, creditor licitando ſaperauerit, ideoq; tota res illi fuerit adiudicata, nec debitor illam partem creditori adiudicatā ab eo redimere uelit. tunc enim, quamuis ſuū debitū ſoluerit, nihilomagis illi pignoraticia actio datur. quæ exceptio approbatur l. 7. §. ſi debitor. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Si debitor communia prædij partem pignori dederit, & uel à domino alteriua partis prouocatus craditor eiua, aut ab alio credirora alteriua debitoria licando ſuparauarit: & dabitor eiua cui rea fuit adiudicata, nolit partam ſuam prædij recuperare ſoluto ao quod ipſa debuit: elegantar dicitur, non aſſa audiendum, niſi & eam partam paratua ſit recuperara, quam creditor par adiudicationam emit. Nam atſi partam rei uandidaria, & priuſquam tradarea amptori, communi diuidundo iudicio prouocatua fueria, alteraque para tibi adiudicata ſit: conſequanter dicitur, ex empto agi non poſſe, niſi toram rem paratua fuerit ſuſcipera: quia hæc para beneficio alteriua uenditori acceſsit. Quinimò & ex uandito poſſa conueniri emptorem, nt recipiat totum. Solum enim illud ſpectandum erit, num fortè fraua aliqua uanditoria intaruenit. Sed ſi diſtracta parta caſſerit uictua licitatione

uenditori

uenditor: æquè ut precium reſtituat, ex empto tenebitur. Hæc eadem & io mandato cæteriſq; huius generis iudicijs ſeruabuntur.

IX. EXCEPTIO: *Niſi ex alia cauſa quàm pro qua pignus datum ſit, ſolutum ſit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. ult. ff. quib. mod. pignus ſoluitur, his uerbis:* Primi crediroris qui pignori prædia acceperat, & poſterioris cui quidam ex iiſdem ſundis dati erant, ad eandem perſonam hæreditas deuoerat: debiror offerebat quantum à poſteriore creditore mutuatus fuerat. Scæuola reſpondit, cogendum accipere, ſaloo iure pignoris prioris contractus.

X. EXCEPTIO: *Niſi ita conuenerit, ut non ſoluta intra certum tempus pecunia, pignus creditori addicatur: nec intra tempus ſtatutum ſolutum ſit, ſed poſtea. Hæc exceptio reprobatur l. 3. C. de pactis pignorum, his uerbis:* Quoniam inter alias captiones præcipuè commiſſoriæ pignorum legis creſcit aſperitas: placet infirmari eam, & in poſterum omnem eius memoriam aboleri. Siquis igitur tali cootractu laborat, hac ſanctione reſpiret, quæ cum præteritis præſentia quoq; repellit, & prohibet futura. Creditores enim re amiſſa iubemus recipere quod dederunt. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi conuenerit non ut pro debito addicatur pignus creditori, ſed iuſto precio emptum ſit. de qua re uide ℑ. except. prox.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi cùm conueniſſet, ut intra certum tempus non ſoluto debito, res pignori obligata creditori iuſto precio empta eſſet: intra tempus ſtatutum non ſit ſolutum, ſed poſtea. Hæc exceptio approbatur l. 16. § . fin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Poteſt ita fieri pignoris datio, hypothecæue, ut ſi intra certum tempus non ſit ſoluta pecunia, iure emptionis poſſideat rem iuſto precio tunc æſtimandam. Hoc enim caſu uidetur quodammodo conditionalis eſſe uenditio. Et ita diuus Seuerus & Antoninus reſcripſerunt. *Concordat l. ult. in princip. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Titius cùm mutuos acciperet 10 aureos ſub uſuris, dedit pignori ſiue hypothecæ prædia, & fideiuſſorem Lucium, cui promiſit intra triennium proximum ſe eum liberaturum. Quòd ſi id non fecerit die ſupraſcripta, & ſoluerit debitum fideiuſſor creditori: iuſſit prædia empta eſſe, quæ creditori obligauerat. quæro, cùm non ſit liberatus Lucius fideiuſſor à Titio: an ſi ſoluerit creditori, empta haberet ſuprà ſcripta prædia? Scæuola reſpondit, ſi non ut in cauſam obligationis, ſed ut empta haberentur, ſub conditione emptio facta eſt: & cōtractam eſſe obligationem.

XII. EXCEPTIO: *Niſi res creditori addicta ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. § . ſin autem in tempore. ibi: & poſtquam hoc. C. de iure dominij impetrando. cuius uerba uide ℑ. cap. 4. regul. 12. Eius replicatio prima hæc eſt: Niſi poſt addictionem biennium nondum effluxerit. quæ replicatio approbatur d. uerſ. & poſtquam hoc. Altera replicatio eſt: Niſi creditor poſt pignus addictum uſuras à debitore acceperit. quæ replicatio approbatur l. 2. C. eod. tit. his uerbis:* Si creditor pignus iure dominij poſſidere petiit, & poſt formam reſcripti alio anno uſuras à uobis accepit: à beneficio impetrato receſſiſſe uidetur. *Plura uide ℑ. d. reg. 12.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi creditor pignus uendiderit. Hæc exceptio approbatur l. 7. C. de diſtractione pignor. his uerbis:* Si ceſſante ſolutione, creditor non reluctante lege contractus, ea quæ ſibi pignori nexa erant, diſtraxit: reuocari uenditionem iniquum eſt. Quòd ſi quid in ea re fraudulenter fecerit: non à te emptor, ſed creditor conueniendus eſt. *Concordat l. 8. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide ℑ. cap. 7. exception. 8. Concordat item l. 2. C. ſi antiquior creditor, his uerbis:* Obligata pignoris iure creditore recte diſtrahente, poſt debitor emptori precium offerens, uel creditori quod debuit, euincere non poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non iure uendidit creditor. Hæc replicatio approbatur l. 4. C. ſi uendito pignore agatur, his uerbis:* Cùm contra bonam fidem uenditionem obligatæ poſſeſsionis à creditore factam alleges, non obſeruatis quæ in diſtrahendis pignoribus celebrari conſueuerunt: adito præſide prouinciæ experire actione competente, non tantùm aduerſus creditorem, uerùm etiam aduerſus poſſeſſorem, ſi fraudem eum participaſſe cum creditore potueris docere, ut reuocatis quæ mala fide geſta conſtiterit, & fructuum ratio & damni, quod irrogatum apparuerit, haberi poſsit. *Concordat l. 2. C. eod. tit. his uerbis:* Seruos quos nullo iure à creditore ueniſſe dicis, pater tuus uel tu (ſi hæreditas eius ad te pertinet) à poſſeſſoribus petere potes. Quòd ſi uſucapti ſunt, petat pater tuus precium eorum à creditore, qui non iure eos ſeruos uendidit. *Concordat item l. 2. C. ſi propter publicas penſitationes. cuius uerba uide ſ. lib. 11. cap. 5. quæſt. 6. reg. 1. except. 1. Item concordat l. 1. C. ſi aduerſus fiſcum. cuius uerba uide ℑ. lib. 49. cap. 4. quæſtion. 4. exception. general. 12. Huius replicationis ſpecies uide ℑ. cap. 7. Altera replicatio eſt: Niſi fraudulenter creditor pignus uendidit. Hæc replicatio*

plicatio approbatur d.l.3. Concordat l.1. C. ſi uendito pignore agatur, his uerbis: Præſes prouinciæ aditus, ſi probatum fuerit, tuum creditorem cui Ius diſtrahendi pignoris fuit, dolo malo fundum uendidiſſe: quanti tua intereſt, reſtituere tibi iubebit. Quòd ſi de bonis creditoris condemnati ſolui pecunia non potuerit, & probatum fuerit emptorem mala fide emiſſe: offerente te pecuniam cum uſuris quanti fundus uenit, reſtituere tibi fundum cum fructibus malæ fidei emptorem iubebit. Concordat l.4. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. repl. prox. Concordat item l.4. ibi: ſi quid itaq; C. de diſtract. pignor. cuius uerba uide j. cap.7. quæſt.5. Item concordat l.7. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Tertia replicatio eſt: Niſi antea conuenerit, ne diſtraheretur pignus. Hæc replicatio approbatur l.4. in fine. ff. de pignor. action. cuius uerba uide j. cap.7. quæſt.1. cauſa 2. Quarta replicatio eſt: Niſi cùm conueniſſet de certo modo uel tempore diſtrahendi pignoris, creditor contra illud pactum uendiderit. Hæc replicatio approbatur l.1. §. ſancimus. C. de iure dominij impetr. cuius uerba uide j. cap.6. reg.12. Quinta replicatio eſt: Niſi minoris pignus uenditum ſit. Hæc replicatio approbatur l.3. C. ſi uendito pignore agatur, his uerbis: Si uxor tua præſidi probauerit, cùm aureos triginta deberet, ſeruos ſuos amplioris precij per gratiam aureis uiginti creditorem uenundediſſe, eumq; ſoluendo non fuiſſe: iubebit emptores recepto precio reſtituere ſeruos. Concordat l.9. ff. de reſcind. uendit. cuius uerba uide j. cap.12. quæſt.7. except.5. repl.1. Item concordat l.3. C. ſi aduerſus fiſcum. cuius uerba uide j. lib 49. cap.4. quæſt.4. except. gener.12. Sexta replicatio eſt: Niſi creditor ſibi pignus emerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.10. C. de diſtract. pignorum, his uerbis: Et qui ſub imagine alterius perſonæ, quam ſuppoſuerat, iugiter tenet, cùm ſibi negociũ gerat, alienaſſe non uidetur. Iure enim pignoris obligatum prædium, neq; ſi per ſubiectam perſonam creditor comparauerit, neq; ſi ſibi addixerit, debitori adfert præiudiciũ: ſed in eadem cauſa permanet, in qua fuit ante huiuſmodi colluſionem. Sanè ſi debitore diſtrahente comparauerit: conſenſu emptionẽ perfectam (ſi neq; dolus aduerſarij, neq; metus cauſa geſta arguentur) reuocari exẽplo graue eſt. Si igitur poteris euidentibus probationibus monſtrare, creditorẽ per ſuppoſitã imaginarij emptoris perſonam ſemper poſſeſsionem tenuiſſe, nec uendita bona fide prædia poſtea ſynceriter comparaſſe: potes oblata pecunia cum uſuris creditorem ad reſtitutionẽ cõpellere. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi debitore diſtrahente creditor emit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Sanè ſi debitore diſtrahente comparauerit, &c. Altera duplicatio eſt: Niſi iudice ex cauſa iudicati rem pignori captam diſtrahente, creditor emerit. Hæc duplicatio approbatur l.2. C. ſi in cauſa iudicati pignus captum ſit, his uerbis: Cùm in cauſa iudicati aliqua res pignori capitur: per officium eius qui ita decreuit, uenundari ſolet, non per eum qui iudicatum fieri poſtulauit: & ſi alio emptore non exiſtente, uel exiſtente quidem, ſed indignum precium offerente, is cui iudicatum ſatis non fecit, ad licitationẽ ſecũdũ cõſtituta fuerit admiſſus: cuiuslibet alterius uice ex officio emere debet. Septima replicatio eſt: Niſi ſecundus creditor uel fideiuſſor pignus emerit. Hæc replicatio approbatur l.5. §. fin. ff. de diſtract. pignor. his uerbis: Si ſecundus creditor uel fideiuſſor ſoluta pecunia pignora ſuſceperunt: rectè eis offertur, quamuis emptionis titulo ea tenuerunt. Concordat l.6. ff. eod. tit. his uerbis: Cùm poſterior creditor à priore pignus emit: nõ tam adquirendi dominij, quàm ſeruãdi pignoris ſui cauſa intelligitur pecuniam dediſſe. Et ideo offerri ei à debitore poteſt. Concordat item l.59. §.1. ff. mandati, his uerbis: Paulus reſpondit, fideiuſſorem qui rem pignoris iure obligatam, à creditore emit. mandati iudicio conuentum ab hærede debitoris, oblato omni debito, reſtituere cum fructibus cogendum: neque habendum ſimilem extraneo emptori, cùm in omni contractu bonam fidem præſtare debeat. Concordat item l.1. C. de dolo malo, his uerbis: Si fideiuſſor à creditore pignora emit: oblata quantitate ſortis & uſurarum, tibi dominium cum fructibus quos bona fide percepit, conſultius reſtituet: ne fidei ruptæ gratia de dolo poſſit actio exerceri. Concordat item l.59. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis: Paulus reſpondit, fideiuſſorem, in quem pignora à confideiuſſoribus data tranſlata ſunt: non emptoris loco ſubſtitutum uideri, ſed eius qui pignora accepit. Et ideo rationem fructuum & uſurarum haberi oportere. Octaua replicatio eſt: Niſi uſufructu pignori dato, proprietas uendita ſit, & ita aliud quàm pignori datum eſt. Hæc replicatio approbatur l.1. C. ſi pignus pignori datum ſit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 40. repl.12. dupl.1. tripl.1. Nona replicatio uidetur: Niſi non creditor domini, ſed is cui creditor poſtea rem pignori dedit, eam uendidit. Hæc replicatio reprobatur d. l.1. in fine. Decima replicatio eſt: Niſi pignoris obligatio non ualeat uel ſoluta ſit. Hæc replicatio approbatur exemplo l.39. §. fin. cum lege ſequente. ff. de rei uendicat. his uerbis: Iulianus rectè ſcribit libro VII. Digeſtorum,

ſtorum mulierem, quæ intercedans fuodum pignori dedit: quamuis à creditore diſtractum, poſſe iu rem actiona petere. Quia nullum pignue creditot uendidiſſe uidetur. *De hoc exemplo uide item ȷ. cap. 7. queſt. 1. cauſa 2. except. 2. Huius replicationis ſpecies ſunt cauſa propoſita cam ſequentib. item exceptiones ſ. cap. 3 & 4 propoſitæ. Vndecima replicatio eſt: Niſi creditor ita aendidit pignus, ut ſibi illud redimere liceat. Hæc replicatio approbatur l. 7. in prin. ff. de diſtract. pignor. bis uerbis:* Si creditot pignus uel hypothecam uendiderit hoc pacto, ot liceat ſibi reddere pecuniam. & pignus recoperare: an ſi parstue ſit debitor taddate pecuniam, conſequi id poſsit? Et Iulisnus lib. X I. Digeſtot. ſcribit, rectè qui dẽ diſtractum eſſe pigous: cæterùm agi poſſe cum creditore, ur ſi quas actiones habet, aas cedar debitori. Quod sutem Iulianus ſcribit io pigoore, idem & circa bypotbecam eſt. *Duodecima replicatio eſt: Niſi ita ucaditio pignoris facta ſit, ut ſoluto à debitore debito, à aenditione recedatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 7. §. illud inſpiciendum, bis aerbis:* Illud ioſpiciendum aſt, ao licaat debitori, ſi bypotheca uenierit, pecunia ſoluta eá recuperare? Et ſiquidem ita uenijt, ut ſi intra certum tempus à debirora pacunia ſoluta fuerit, emptio reſcio datur: intra illud tempus pecunia ſolota tecipiat hypothacam. Si uerò tempus præterierit, aut ſi nõ eo pacto res uenierit: non poterit reſcindi oeoditio, niſi mioor annis uigiuti quioq; dabitor ſit, aut pupillus, aut reipob. cauſa abſene, uel in sliqua earum cauſarum, ex quibus adicto ſuccorritur. *Coacordat l. 13. in prin. ff. de pignor. action. bis uerbis:* Si cùm ueodsrei creditor pigous, conuenit inter ipſum & emptorem, ut ſi ſolueret debitor pacuniã ptecij emprori, liceret ei racipate ram ſuã: ſcripſit Iuliaoue & eſt reſcriptum, ob haoc couuentionam pignoraticije actionibus teneri creditoré, ut debitori mandat ax uendito actionem aduarſus emptoré. Sed & ipſe debirot aut uindicare rem poterit, aut in factum ectione aduatſus emptoram agera. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi debitor tempore uenditionis fuerit minor uiginti quinq; annis, uel reipub. cauſa abſens, uel ex alijs caaſis in integrũ reſtitui poßit. Hæc replicatio approbatur uerbis d. l. 7. iam propoſitis biſce:* Niſi minot annis uiginti quinq; debitor ſit, aut pupillus, sut reipub. cauſs sbſene, uel io aliqua aarũ eauſarum, ex quib. edicto ſuccurritur. *Plura de hac replicatione uide ȷ. lib. 49. cap. 4. queſt. 4. cauſſa 30. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi cùm ex cauſa iudicati pignora capta eſſent, debitor aduerſus rem iudicatam in integrũ ſit reſtitutus. Hæc replicatio approbatur l. 9. in prin. ff. de minorib. uigiati quinq; annis, biſce aerbis:* Si ex cauſa iudicati pignota minorie capra ſiot, & diſtracta: mox rèſtituius ſit aduerſus ſeurentiã præſidis uel procuratorie Cæſarie: oidẽdũ an ea quæ ſuur diſtracta, reuocari debeant? Nã illud cartũ eſt, pecuniã ex cauſa iudicati ſolutã ei reſtituendã. Sed ſi inteteſt ipſius corpora poiius habere: poto inrerdũ permittendum: id eſt, ſi grande damnom ſit minoris. *Decimaquinta replicatio eſt: Niſi à aenditione pigaoris receſſum ſit, uel res redhibita. Hæc replicatio approbatur l. 10. §. fin. ff. quib. mod pig. ſoluitur, bis uerbis:* Creditor ſi pigous diſtraxerit, & à uenditione teceſſom fuerit, uel homo redhibitus: dominium ad debirotem reuertitur. Idemq; eſt in omnibus alije, quibue conceſſum eſt rẽ alieoam uẽdere. Non enim quia dominiũ transferunt, ideo ab emptote ius racipiũt, ſed in priſtinam cauſam tes tedit teſoluta uenditione. *Decimaſexta replicatio uidetur: Niſi debitor non debitum pro quo res pigaori fuit obligata: ſed precium qao res uendita eſt, emptori offerat. Hæc replicatio reprobatur l. 2. C. ſi antiquior creditor. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Concordat l. 1. C. ſi propter publicas penſitationes. cuius uerba uide ſ. lib. 11. cap. 5. queſt. 6. reg. 1. except. 3. Ha ctenus an acadito pignore debitori ad illud recuperandum detur actio, diſcuſſum eſt. Aduerſus qaos autem detur actio iſta, item quid in ea ueniat, uide ȷ. cap. 7 queſtion. 6. reg. 13. cum regulis daabus ſequentibus.*

X I I I I. EXCEPTIO: *Niſi creditor rẽ alij pignori dederit. Hæc exceptio reprobatur per ea qaæ propoſita ſunt ſ. cap prox. except. 40. repl. 12. dupl. 1. Hæc de prima cauſa liberandi pignoris eiusq; exceptioaibus ſuat dicta. Sed & plura de iſtis exceptioaibus, item plures eiuſmodi exceptioaes, uide in Comment. liberationum de ſolutioaibus.*

I I. *Cauſa, De conſignatione & depoſitione debiti, ſi per creditorem ſtat, qao minus ei ſoluatur, proponitur l. 20. §. ſi per. ff. de pignor. actioa. bis aerbis:* Si per creditorem ſtetit, quo miuus ei ſoluatur, rectè agitor pignoraticia. *Concordat l. 20. C. de pignor. & bypotb. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 16. reg. 2. Item concordat l. 3. ibi: ac ſi aon accepit. C. de luitione pignoris. cuius aerba uide ſ. cauſa prox. in prin. Item concordat l. 9. ibi: ael bis non accipientib. C. de pignor. action. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 15. except. 4. Concordat item l. 11. C. eod. tit. cuius uerba uide d. exception. 4. Item concordat l. 19. C. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 9. queſt. 1. except. 4. repl. 3. Concordat item l. 11. §. fin. ff. qui potiores in pignor. cuius uerba uide ȷ. cap. 9. reg. 1. except. 41. repl. 3.*

I I I. *Cauſa, De compenſatione debiti, proponitur l. 4. in fine. ff. qui potiores in pignore, bis uerbis:* Non inteteſt exoluerit, an compenſaoerit. *cuius reliqua uerba uide ȷ. cap. 9. reg. 1. exception. 38.*

quæ

quæ autem compenſanda ſint, & in debitum computanda? uide J.cap.12.queſt.1.& queſt.4.

IIII.*Cauſa: De ſatisfactione. Si creditori alia ratione quàm per ſolutionem ſatisfactum ſit, liberatur pignus. quæ cauſa approbatur l.52. ff. de ſolutionib. bis uerbis:* Satisfactio pro ſolutione eſt. *Concordat l.6.in prin.ff.quib.mod.pignus ſoluitur. cuius uerba uide ſ.cauſa 1.in prin.Item concordat l.13. §.etiamſi.ibi: aut ſatisfactum. ff. de pignor.& hypoth.cuius uerba uide J cauſa 6.except.2. Item concordat l.9.§.omnis.ff.de pignor.action. cuius uerba uide ſ.cauſa 1.except.4. Declaratur hæc cauſa definitione ſatisfactionis,d.§.omnis,biſce uerbis:* Satiſfectum eccipimus, quemadmodum uoluit craditor, licet non ſit ſolutum. Siue enim alijs pignoribus ſibi caueri ooluit, ut eb hoc racedat, ſiuo ſideiuſſoribus, ſiue reo dato, ſiue precio aliquo, uel nuda conoentioue: neſcitur pignoreticie ectio. Et generalitor dicondum erit, quotiea recedere ooluit creditor à pignore: uideri ei fetisfactum, ſi is, ut ipſe uoluit, ſibi cauit: licet in hoc deceptus ſit. *Planè huius cauſe exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi creditor ſit deceptus. Sed hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis biſce:* Licet in hoc daceptus ſit. *Altera exceptio eſt: Niſi creditor ſatisfactionem non admittat. Hæc exceptio conſtat ex iam propoſita definitione ſatisfactionis. Cui concordat l.6.§.qui paratus.ff.quib.modis pignus ſoluitur, bis uerbis:* Qui paratus eſt ſoloere, meritò pignus uidetur liberaſſe. Qui uerò oon ſoluere, ſod ſatisfacere peratus eſt: in diuerſa cauſa eſt. Ergo ſatisfeciſſe proderit: quie ſibi imputare debet creditor, qui ſatisfactionem admiſerit uice ſolutionis. At qui non admiſit ſatiſfactionem, ſod ſolutionem deſiderat: culpendus non eſt. *Concordat l.10.ff. de pignor.act.bis uerbis:* Si non ſoluere, ſed alia ratione ſatiſfecere paratus eſt, fortè ſi expromiſſorem dare uult: nihil ei prodeſt. *Tertia exceptio eſt: Niſi fideiuſſores uel aliam cautionem creditor admiſit quidem, ſed non eo animo, ut à pignore recedat. Hæc exceptio conſtat ex uerbis d.§.omnis, ſ. propoſitis biſce:* Vt eb hoc recedat. *Coacordat l.6.§.fin.ff.quib.mod.pig.ſoluat.bis uerbis:* In ſatiſdatione non utimor Atiliciai ſententie, qui putabat, ſi ſatiſdetur alicui certæ perſonæ, recedere eum à pigooribus debere. *Concordat l.13.§.etiamſi. ibi: licet is mibi ff.de pignor.& hypoth.cuius uerba uide J.cauſa 6.except.2.*

V. *Cauſa: Si acceptolatum ſit debitum uel remiſſum. Hæc cauſa approbatur l. 5. in prin. ff.quib. mod pig. ſoluitur, bis uerbis:* Soluitur hypothaca et ſi ab ea diſcedatur, aut paciſcatur craditor, ne pecuniam petet: niſi quis dicat pactum interpoſitum eſſe, ut à perſone non petetur. Et quid ſi hoc ectum ſit, cùm fortè eliue hypothecam poſſideat? Sed cùm pactum conuentum exceptionem perpetuam pariat: eadem in hoc caſu poſſunt dici, ut & ab hypotheca diſcedatur. *Concordat d.l.5.§.ſi paciſcatur. cuius uerba uide J. cap.8.queſt.7.reg 4. Concordat itē l.11.§.1.ibi:idēq; ff.de pignor.action. bis uerbis:* Si queſi daturua tibi pecuniam pignus eccepero, nec dedero: pigooraticia actione tenebor, & nulla ſolutione facta Idemq; etſi acceptolata ſit pecunia, uel conditio defecerit, ob quam pignua contractum eſt: uel ſi pactum cui ſtandum eſt, de pecunia non petenda factum eſt. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pactum ſit perſonale. Sed hæc exceptio reprobatur uerbis d.l.5.in prin.paulo ſuperius propoſitis biſce:* Niſi quis dicat pactum interpoſitum eſſe, ut à parſona nō petatur. Et quid ſi hoc ectum ſit, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi pactum uel acceptilatio inutilis ſit. Hæc exceptio approbatur l.5.C.de remiſſione pignoris, biſce uerbis:* Debitum cuius meminiſti, quod per pacti conueotionem inutiliter factem remiſiſti, eriam nunc petere non ueteria, & uſitato more pignora uindicare. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cùm debitum inutiliter remitteretur, pignus utiliter remitti poterat. hoc enim caſu propter inutilem debiti remiſſionem non uitiatur utilis pignoris remiſſio, quamuis tacita. Hæc replicatio (teſte Accurſio) approbatur l.1.§.1. ff. quib.mod. pignus ſoluatur, bis uerbis:* Cùm uenditor nomerete ſibi perte precij, prædiū quod nenieret, pignori accepiſſet, ac poſtea reſiduum precium emptori literis e d eom miſsis dooaſſet, eoque defuncto donationem quibuſdam modis ioutilem eſſe conſtatet: fruſtra ſiſcum qui in locum uenditoris ſucceſſerat, potere prædium iure pignoris apparuit, cuius ſolutum eſſe pactum prime uolootate donatoria conſtabet. Quoniam inutilem pecuniæ dooetionē lex facit, cui nō eſt locus in pignore liberando. *Tertiæ exceptionis loco notandū, quòd ſi debitum nudo pacto remittatur, pignus quoq; non niſi exceptionis ope tollatur. quæ exceptio approbatur l.17.§.de pignore.ff.de pactis, biſce uerbis:* De pignoto iure honoretio naſcitur ex pacto actio: tollitur autem per exceptioné, quoties paciſcar no petam.

VI. *Cauſa: Si nouatio debiti ſit facta. Hæc cauſa approbatur l.11.in prin.ff.de pignor. act. bis uerbis:* Nouata dobiti obligatio pignus perimit: niſi conuenit ut pignus repetatur. *Concordat l.18 ff.de nouationibus, bis uerbis:* Nouatione legitimè facte, & hypothecæ liborantur, & pignus, & uſuræ noo currunt. *Concordat item l.10.ff.eod.ti.bis uerbis:* Paulus reſpondit, Si creditor à Sempronio nouandi animo ſtipulatua eſſot, ita ot à prima obligatione

ligatione in uniuerſum diſcederetur: ruſus eaſdem res à poſteriore debitore ſine conſenſu prioris obligati non poſſe. *Concordat item l.unica. in prin. C. etiam ob chirographar.pen.pign.teneri,his uerbis:* Pignus intercidit,ſi nouatione facta in alium ius obligationis tranſtuliſti,nec ut ea res pignoris nomine teneretur,cautum eſt. Quòd ſi pactum inter te & eum qui poſtea dominus fundi conſtitutus, nouam obligationem ſuſceperat,interceſsit,ut idem tibi pignoris nomine teneretur: quamuis perſonali actione expertus feceris condemnationẽ, pignoris tamen habes perſecutionem. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nominatim cõuenerit, ut res pignoris iure maneret obligata. quæ exceptio uerbis d.l.uni. æ, & d.l.11.in prin.iam propoſitis approbatur. Altera exceptio eſt: Niſi per litis conteſtationem uel rem iudicatam nouatio facta ſit: per eam enim nouationem pignus non intercidit: quæ exceptio approbatur uerbis d.l unicæ,iam propoſitis hiſce:* Quamuis perſonali actione expertus feceris condemnationem, &c. *Concordat d.l. 11. in prin. his uerbis:* Solutum non uidetur,ſi lis conteſtata cum debitore ſit de ipſo debito,uel ſi fideiuſſor conuẽtus ſit. *Concordat item l.13.§.etiamſi. ff. de pignor. & hypoth.his uerbis:* Etiamſi creditor iudicatum debitorem fecerit, hypotheca manet obligata: quia ſuas conditiones habet hypothecaria actio,id eſt, ſi ſoluta eſt pecunia,aut ſatisfactum: quibus ceſſantibus,tenet. Nam ſi,cum in perſonam egero cum defenſore, licetis mihi ſatiſdederit, & damnatus ſit: æquè hypotheca manet obligata: multo magis ergo ſi in perſonã actum ſit ſiue cum reo,ſiue cum fideiuſſore,ſiue cum utriſq; pro parte, licet damnati ſunt,hypotheca manet obligata.nec enim per hoc uidetur ſatisfactum creditori,quòd habet iudicati actionem. *Concordat item l.8. C. de pignor. & hypoth.his uerbis:* Quamuis perſonali actione expertus aduerſus reum,uel fideiuſſores,ſeu eius mãdatores feceris condemnationem: pignoris taman adhuc habes perſecutionem. *Tertia exceptio eſt: Niſi nouatio inutilis ſit. Hæc exceptio elicitur ex l. 18. ff. de nouationib. cuius uerba uide s̄.ead.cauſa,in prin.*

V II. *Cauſa: Si principalis cauſa in iudicium deducta ſit, & eo nomine condemnatio facta. Hæc cauſa reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cauſa prox. except. 2.*

V I I I. *Cauſa: Si principalis actio pro qua pignus datũ eſt,ſit ſublata uel denegata creditori. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit iuxta regulam uulgarem, Principali non ſubſiſtente, nec acceſſorio locum eſſe. cuius exemplum etiam eſt s̄. cauſa 5 & 6. item j. cauſæ ſequentes. uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi creditore in detentione pignoris conſtituto, naturale debitum manſerit, ut creditori non quidem actio detur,ſed exceptio non denegetur. hoc enim caſu per exceptionem pignus retinet. quæ exceptio approbatur l. 2. C. de luitione pignoris,hiſce uerbis:* Intelligere debes uincula pignoris durare.perſonali actione ſubmota. *Huius exemplum eſt,ſi creditori principali actione agenti obſtat præſcriptio temporis.quod proponitur l.30.§.1.ff.ad l.Aquiliam.cuius uerba uide j. lib.46. cap 12.queſt.1.reg.2.except.6. Altera exceptio eſt: Niſi ex eo agatur,quòd debitor rem pignori obligatam deteriorem fecerit:ideoq; minoris creditor uendiderit. hoc enim caſu, quamuis principali actione creditor ceciderit, non tamen ex ea cauſa actio illi denegatur.quæ exceptio approbatur l.27. ff. de pignor. & hypoth.cuius uerba uide j. cap.10. quæſt.1. cauſa 9. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm fideiuſſor in ſuam obligationem pignus dediſſet, debitor fideiuſſori hæres extiterit.hoc enim caſu, quamuis fideiuſſoria obligatio, pro qua pignus datum eſt, tollitur,l.93.§.fin.ff. de ſolut.pignoris tamen obligatio durat.quæ exceptio approbatur l. 58. §. fin.ff. d. tit. his uerbis:* Qui pro te apud Titium fideiuſſerat,pignus in ſuam obligationem dedit: pòſt idem hæredem te,&c.

I X. *Cauſa: Si debitor delatò ſibi iureiurandò iurauerit,ſe non debere. Hæc cauſa approbatur l.15.ff.quibus mod. pignus ſoluitur,his uerbis:* Si deferente creditore iurauit debitor ſe dare non oportere, pignus liberatur: quia perinde habetur, atque ſi iudicio abſolutus eſſet. Nam et ſi à iudice (quamuis per iniuriam) abſolutus ſit debitor: tamen pignus liberatur. *Concordat l.40. ff. de iureiurando.cuius uerba uide s̄. lib.7. cap.7. in prin.*

X. *Cauſa: Si debitor à iudice ſit per ſententiam abſolutus. Hæc cauſa approbatur uerbis d.l.13.iam propoſitis.*

X I. *Cauſa: Si conditio principalis obligationis defecerit. Hæc cauſa approbatur l. 5. §. penult.ff.de pignor. & hypoth.his uerbis:* In conditionali obligatione non aliâs obligamur, niſi conditio extiterit. *Huius elegans exemplum proponitur l.6 ff. de nautico fœnore; his uerbis:* Fœnerator pecuniam uſuris maritimis mutuam dando, quaſdã merces in naui pignori accepit. Ex quib. ſi nõ potuiſſet totum debitum exolui: aliarum etiam merciũ, alijs nauib. impoſitarũ, proprijsq; fœneratoribus obligatarum, ſi quid ſuper fuiſſet, pignori accepit. Quæſitũ eſt, naue propria perempta,ex qua totum ſolui potuit, an id damnum ad creditorem pertineat,intra præſtitutos dies amiſſa naue: an ad cæterarum nauium ſuperfluum admitti poſsit? Paulus reſpondit: Aliâs quidem pignoris deminutio ad damnum debitoris, non etiam ad creditorem pertinet.

Sed cùm traiectitia pecunia ita datur, &c.

XII. *Cauſa: Si tempus conductionis, pro qua pignus datum eſt, finitum ſit. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi conductor finito tempore in eadem locatione permanſerit. quæ exceptio approbatur l.16. in fine. C. de locato & conducto, his uerbis:* Si tempus in quod fundus locatus fuerat, ſit exactum, & in eadem locatione conductor permanſerit: tacito conſenſu eandem locationẽ unà cum uinculo pignoris renouare uidetur. *Concordat l.13. §. qui impleto. ff. locati & conducti, his uerbis:* Qui impleto tempore conductionis remanſit in conductione: non ſolùm recõduxiſſe uidebitur, ſed etiam pignora uidẽtur durare obligata. Sed hoc ita uerum eſt, ſi non alius pro eo in priore conductione res obligauerat. Huius enim nouus cõſenſus erit neceſſarius. Eadem cauſa erit, etſi reipub. prædia locata fuerint. Quod autẽ diximus taciturnitate utriuſq; partis colonum reconduxiſſe uideri, ita accipiendum eſt, ut in ipſo anno quo tacuerunt, uideantur eandem locationem renouaſſe, non etiam in ſequentib. annis: etſi luſtrũ fortè ab initio fuerat conductioni præſtitutum. Sed ſi ſecundo quoq; anno poſt finitum luſtrum nihil fuerit contrarium actũ: eandem uideri locationem & in illo anno permãſiſſe. hoc enim ipſo quòd tacuerũt, conſenſiſſe uidentur. Et hoc deinceps in unoquoq; anno obſeruandum eſt. In urbanis autem prædijs alio iure utimur, ut prout quiſq; habitauerit, ita obligetur: niſi in ſcriptis certum tempus conductionis cõprehenſum eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alterius, non conductoris res pignori fuerit obligata. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed hoc ita uerum eſt, ſi non alius pro eo, &c.

XIII. *Cauſa: Si pecunia, propter quam pignus datum eſt, numerata non ſit. Hæc cauſa approbatur l.1. C. ſi pignoris conuent. numer. pecuniæ, his uerbis:* Si pecuniam tibi non eſſe numeratam, atq; ideo fruſtra cautionem emiſſam, & pignus datum probaturus es: in rem experiri potes. Nã intentio dati pignoris, neq; redditæ pecuniæ non aliter tenebit, quàm ſi de fide debiti conſtiterit. Eademq; ratio ne ueritas ſeruetur, ſi te poſſidẽte pignus aduerſarius tuus agere cœperit. *Concordat l.2. C. eod. tit. his uerbis:* Si (ut nunc adſeueras) nihil creditor numerauit uxori tuæ quæ pignus dedit. ſed tamen extorſit cautionem: mendaci ſcriptura contra fidem ueritatis obligari res eius non poteſt. *Concordat item l.11. §.1. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ſ. cauſa 5. in prin.*

XIIII. *Cauſa: Si cùm ob euictionem pignus datum eſſet, euictio ceſſet. Hæc cauſa approbatur l.2. C. de pactis pignor. his uerbis:* Si fundi nomine quem uendideras emptori, ab alio mota proprietatis quæſtione, alterum fundum pro eius euictione pignoris hypothecæue titulo emptionis inſtrumentis ea lege dediſti, ut quem ſecundo tradideras, ſi is quem uendideras, euictus nõ fuerit, obtineas: de hoc contra eum qui mouerat quæſtionem lata ſententia, emptori parata ſecuritate circa eum quem obligaueras, reſtituendum conuentionis fidem impleri (ſi negocium integrum eſt) præſes iubebit.

XV. *Cauſa: Si creditor debitori hæres extiterit. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi pro parte tantùm hæres extiterit. quæ exceptio approbatur l.1. C. de actionib. hæred. cuius uerba uide ſ. lib. 48. cap. 18. reg. 2. exception. 6.*

XVI. *Cauſa: Si creditor debitoris negocia geſſit, ſibiq; ſoluere potuit. Hæc cauſa reprobatur l.34. §. illum autem. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Illum non credimus teneri ad reddendum pignus, qui gerit negocia debitoris: cùm pecunia ei debeatur, nec fuerit quod ſibi poſſit exoluere.

DE CAVSIS QVIBVS PIgnus uel hypotheca ſoluitur, circa ipſam pignoris obligationem acceſſoriam contingentibus.

Cap. VI.

HActenus cauſæ pignoris corrumpentes, quæ quidem circa principalem obligationem, cui pignus acceſſit, contingunt, enumeratæ ſunt: quanquam earum plures enumerari poſſunt. nam tot ferè ſunt tollendi pignoris cauſæ, quot exceptiones ſunt aduerſus actionem principalem peremptoriæ. reſtant nunc enumerandæ cauſæ, quæ contingunt circa ipſam pignoris obligationem acceſſoriam.

I. *Cauſa: Si pignoris obligatio finita eſt. Hæc cauſa generalis approbatur l.6. in prin. ff. quib. mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. cauſa 1. in princip.*

II. *Cauſa: Si pignus remiſſum ſit, & conuenit ut ab eo recedatur. Hæc cauſa approbatur l.23. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Maior annis uiginti quinq; pignoris conuentionem remiſſam, cùm hoc ſolum pactum uel iuriſdictio ſecundum ipſius uoluntatem tueatur, perſequi non poteſt. *Concordat l.2. in fine. C. de remiſſione pignoris, hiſce uerbis:* Obligatio pignoris conſenſu & contrahitur & diſſoluitur. *Concordat item l.9. in fine. C. eod. tit. his uerbis:* Cùm ex cauſa mandati pro ſocero tuo te fœnebrem pecuniam exoluiſſe proponas: curabit præſes prouinciæ in

in reſtituenda pecunia, quam pro eo exoluiſti, nec non etiam uſuris eius, indemnitati tuæ proſpicere. Nam ſi recepta à creditore mancipia, quæ pignori fuerant data, hac mente ſocero tuo tradidiſti, ut pignoris uinculum tuum diſſoluatur: obligatio ſemel extincta inſtaurari non poteſt. *Concordat item l.9.§.& generaliter.ff.de pignor.actione.cuius uerba uide s̄. cap.prox.cauſa 4. Item concordat l.17.§.de pignore ff.de pactis.cuius uerba uide s̄.cap.prox.cauſa 5. except.3. Item concordat l.5. in prin.ff.quib.mod.pignus ſoluitur.cuius uerba uide s̄. d. cauſa 5. in prin. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alius, non debitor pactum de remittendo pignore fecerit. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerum eius replicatio prima hæc eſt: Niſi procurator debitoris pactus ſit pignus remitti. quæ replicatio approbatur l.7.§. ſed ſi cum.ff.quib. mod.pig.ſoluitur.his uerbis:* Si cum debitoris procuratore conuenerit, ne res ſit obligata: dicendum eſt, id debitori per doli exceptionem prodeſſe. Cùm autem cum ſeruo eius conuenit: per ipſam pacti conuenti exceptionem prodeſſe debet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi procurator in rē ſuam pactus ſit. Sed hæc duplicatio reprobatur l. 8. §. ſi procurator. ff. d. tt. cuius uerba uide ī. except. prox. repl. 1. Altera replicatio hæc eſt: Niſi ſeruus debitoris pactum fecerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Cùm autem cum ſeruo eius conuenit, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi cùm hæredi debitoris pactum factum eſſet, hæreditas ex ſenatuſconſulto ſit reſtituta. nam & huic cui reſtituta hæreditas eſt, pactum proderit. quæ replicatio approbatur l.8.§.1.ff. quib. mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide s̄.lib.17.cap.6.reg.1. exception.4. Altera exceptio eſt: Niſi alius quàm creditor debitori pactum de remittendo pignore fecerit. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi procurator creditoris pactum fecerit. quæ replicatio approbatur l.8.§.ſi procurator.ff.d.tt.his uerbis:* Si procurator debitoris in rem ſuam ſit: non puto dubitari debere, quin pactum noceat creditori. Itemque etſi à parte creditoris procurator in rem ſuam extiterit: paciſcendo inutilem ſibi faciet hypothecariam actionem: in tantum ut putem rectè dici, & dominis litis hoc caſu nocere hãc exceptionem. *Tertia exceptio uidetur: Niſi filiusfamiliâs uel ſeruus creditor pactus ſit, ne pignus petatur. Hæc exceptio reprobatur ſub conditione d.l.8.§.an paciſci poſſint, his uerbis:* An paciſci poſsint filiusfamiliâs & ſeruus, ne res pignori ſit, quam peculiariter hypothecæ acceperint, & habent liberam peculij adminiſtrationem: uideamus, an quemadmodum donare non poſſunt, ita nec paciſci, ne pignori ſit, poſsint? Sed dicendum eſt, ut concedere poſsint: ſcilicet ſi precium pro pactione accipiant, quaſi uendant. *Quarta exceptio eſt: Niſi ne pars pignori ſit conuenit, & cum altero poſſeſſorum agatur. Hæc exceptio reprobatur d.l.8. §. ſi conuenerit, his uerbis:* Si conuenerit ne pars dimidia pro indiuiſo pignori ſit, quæcunque eius fundi pars à quolibet poſſeſſore petatur, dimidia non rectè petitur. *Quinta exceptio eſt: Niſi cùm, ne pars pignori eſſet, conueniſſet, tota res à pignoris nexu eximatur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi cùm plures rem pignori dediſſent, ſinguli pro ſua parte, quam in re habebant: uni ex iis pignoris obligatio ſit remiſſa, qui rem in ſolidum poſsidet. huic enim uidetur pactum in ſolidum prodeſſe. Sed hæc replicatio reprobatur d.l.8.§.ſi plures, his uerbis:* Si plures dederint pro indiuiſo, & cum uno creditor paciſcatur ne hypothecæ ſit, deinde ab eo petat. etiamſi hic, cum quo pactus eſt, ſolidũ fundum poſsideat pro indiuiſo: quia de parte conueniſſet, non repellet eum à toto.

III. *Cauſa: Si creditor cautionem ſuper pignore debitori reddidit. Hæc cauſa approbatur l.7.C. de remiſſione pignoris, hiſce uerbis:* Creditricem patrui tui ſub obligatione fundi, qui per chirographum nexus pignori fuerat, iubentem eandem cautionem reddi: pignoris etiam ius remiſiſſe uideri, manifeſtum eſt.

IIII. *Cauſa: Si aliud pignus, uel fideiuſſor pro pignore datus ſit. Hæc cauſa approbatur l.5. §.ſi conuenerit. ff. quib. mod. pign. ſolut. his uerbis:* Si conuenerit ut pro hypotheca fideiuſſor daretur, & datus ſit: ſatisfactum eſſe uidebitur, ut hypotheca liberetur. Aliud eſt, ſi ius obligationis uendiderit creditor, & pecuniam acceperit. tunc enim manent omnes obligationes integræ: quia precij loco id accipitur, non ſolutionis nomine. *Concordat l.14.ff. eod. tt. his uerbis:* Cum colono tibi conuenit, ut inuecta, importata pignori eſſent, donec merces tibi ſoluta, aut ſatisfactum eſſet: deinde mercedis nomine fideiuſſorem à colono accepiſti: ſatisfactum tibi uideri exiſtimo. Et ideo illata pignori eſſe deſiiſſe. *Concordat item l.50.in fine.ff. de iure dotium. cuius uerba uide s̄. lib.15. cap. 5. quæſtion.5. regul.7. Concordat item l.9.§. omnis. ff. de pignor. actione. cuius uerba uide s̄. cap. proxim. cauſa 4. Sed & propoſitæ cauſæ exceptiones uide d. cauſa 4.*

V. *Cauſa: Si tempus pignoris finitum ſit. Hæc cauſa approbatur l.6.in princip.ff.quibus mod. pignus ſoluitur.cuius uerba uide s̄.cap. proxim. cauſa 1.in prin.*

V I. *Cauſa: Si conditio pignoris deſecerit. Hæc cauſa approbatur l.11. §. ſi queſi. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. cauſa 5. Huius exemplum proponitur l.2. C. de pactis pignor. cuius uerba uide ſ. cap. prox. cauſa 14.*

V I I. *Cauſa: Si delato iureiurando debitor iurauit, rem non eſſe pignori obligatam. quæ cauſa approbatur l.5. §. fin. ff. quib. mod. pig ſoluitur, his uerbis:* Satisfactum creditori intelligitur, etſi iuſiurandum delatum datum eſt, hypothecæ non eſſe rem obligatam.

V I I I. *Cauſa: Si cùm pater legati nomine quod filiofamilias ſub conditione relictum erat, pignus pactus eſſet, filius pendente conditione ſui iuris ſit factus. Hæc cauſa approbatur l.28. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 7. repl. 4. dupl. 1.*

I X. *Cauſa: Si rem pignori obligatam creditor alij pignori dederit: ſoluente primo debitore, utrunq; pignus euaneſcit. quæ cauſa approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 3. exception. 40. replicat. 12. duplicat. 1.*

X. *Cauſa: Si fundo uectigali à poſſeſſore pignori dato, fundus ob non ſolutam penſionem pleno iure ad dominum redierit. Hæc cauſa approbatur l.31. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 3. except. 16.*

X I. *Cauſa: Si ſtatulibero pignori dato, conditio libertatis extiterit. Hæc cauſa approbatur l. 13. §. 1. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 3. except. 15.*

X I I. *Cauſa: Si ſeruus pignori datus manumiſſus ſit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 19. cap. 6. except. 13.*

X I I I. *Cauſa: Si ſeruus pignori datus ab hoſtibus captus ſit. Hæc cauſa reprobatur l.12. §. ſi pignori. ff. de captiuis, his uerbis:* Si pignori ſeruus datus fuerat ante captiuitatem: poſt dimiſſum redemptorem in ueterem obligationem reuertitur: et ſi creditor obtulerit ei qui redemit, quanti redemptus eſt: habet obligationem & in priorem debiti cauſam, & in eam ſummam qua eum liberauit, quaſi ea obligatione quadam conſtitutione inducta, ut cùm poſterior creditor priori ſatisfacit confirmandi ſui pignoris cauſa: niſi quod in hoc conuerſa res eſt, & poſterior qui apud nos eſſet prior, quia eum ſeruum, ut apud nos eſſet, effecit: ab eo qui tempore prior fuit, ut infirmior dimittendus eſt.

X I I I I. *Cauſa: Si uſuſfructus pignori datus extinctus ſit. Hæc cauſa approbatur l.8. in prin. ff. quib. mod. pig. ſoluitur, his uerbis:* Sicut re corporali extincta, ita & uſufructu extincto pignus hypothecaúe perit.

X V. *Cauſa: Si res pignori data extincta ſit. Hæc cauſa approbatur uerbis iam propoſitis.* Cui *concordat l.1. §. cùm prædium. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 8. queſt. 6. reg. 3. except. 1. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res non in totum perierit, ſed in aliam ſpeciem ſit mutata. Hæc exceptio approbatur l.16. §. ſi res. ff. d. tt. his uerbis:* Si res hypothecæ data, poſtea mutata fuerit, æquè hypothecaria actio competit: ueluti de domo data hypothecæ, & horreo facto. Item ſi de loco conuenit, & domus facta ſit. Item de loco dato, deinde uineis in eo poſitis. *Altera exceptio eſt: Niſi res ſit reſtituta, uel noua in locum eius facta. Hæc exceptio approbatur exemplo l.29. §. domus. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Domus pignori data, exuſta eſt, eamque aream emit Lucius Titius, & extruxit. Quæſitum eſt de iure pignoris? Paulus reſpondit, pignoris perſecutionem perſeuerare. Et ideo ius ſoli ſuperficiem ſecutam uideri: id eſt, cum iure pignoris. Sed bonæ fidei poſſeſſores non aliter cogendos creditoribus ędificiũ reſtituere, quàm ſumptus in extructionem erogatos, quatenus precioſior res facta eſſet, reciperent. *Concordat l. ult. ff. eod. tt. his uerbis:* Si inſula quam tibi ex pacto conuento licuit uendere, combuſta eſt, deinde à debitore tuo reſtituta: idem in noua inſula iuris habes. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſumptus bonæ fidei poſſeſſori non reſtituantur. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. domus, ſ. propoſitis hiſce:* Sed bonæ fidei poſſeſſores, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi alia res in locum eius quæ periſt, ſit ſubſtituta. Hæc exceptio approbatur exemplo l.13. in prin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Grege pignori obligato, quæ poſtea naſcuntur, tenentur. Sed et ſi prioribus capitibus decedentibus totus grex fuerit renouatus: pignori tenebitur. *Concordat l.14. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 3. except. 26. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non in genere, ſed ſpecialiter res in pignore conſtituendo ſint deſignatæ. quæ replicatio (Accurſio teſte) approbatur l. 26. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Lucius Titius prædia & mancipia quæ in prædijs erant, obligauit: hæredes eius prædijs inter ſe diuiſis, illis mancipijs defunctis alia ſubſtituerunt. Creditor poſtea prædia cum mancipijs diſtraxit. quæritur, an ipſa mancipia quæ ſunt modò in prædijs conſtituta, hoc eſt, in hypothecis, emptor uindicare rectè poſſit? Modeſtinus reſpondit, ſi neq; pignorata ſunt ipſa mancipia, neque ex pignoratis ancillis nata: minimè creditoribus obligata eſſe. *Quarta exceptio eſt: Niſi aliquid ex re pignori obligata ſuperſit. hoc enim in priſtina pignoris cauſa manet. quæ exceptio approbatur*

batur exemplo areæ, cuius domus pignori obligata exuſta fuit, l.19.§.domus. ff. de pignor. & hypoth. uerbis ſ.except.2. propoſitis hiſce: Paulus reſpõdit, pignoris perſecutionem perſeuerare. Et ideo ius ſoli ſuperficiem ſecutam uideri, id eſt, cum iure pignoris. *Concordat l.21. ff. de pignor. action. cuius uerba uide j.cap.8. quæſt. 6. reg.10. Quintæ exceptionis loco notandũ, quòd ſi dolo uel culpa debitoris res perierit, ad exhibendũ teneatur. quæ exceptio approbatur l. 27. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide j.cap.10. quæſt.1. cauſa 9.*

XVI. *Cauſa: Si creditor ancillam pignori obligatam proſtituit, uel aliud improbatum facere coegit. Hæc cauſa approbatur l.24.§.fin. ff. de pignor. act. his uerbis:* Si creditor proſtituit ancillam, uel aliud improbatum facere coegit: illico pignus ancillæ ſoluitur.

XVII. *Cauſa: Si creditor pignus uendidit. Hæc cauſa approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi à uenditione poſtea recedatur. quæ exceptio approbatur l. 10. §. fin. ff. quib. mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide ſ. cap. prox. cauſa 1. except.13. repl.15. Altera exceptio eſt: Niſi ita uendidit creditor, ne diſcedat à pignore, antequam ſibi ſatisfiat. quæ exceptio approbatur l.4.§. ſed ſi ipſe. ff. eod. tit. cuius uerba uide j.cauſa 21. diſtinct.1. Tertia exceptio eſt: Niſi non pignus, ſed principalem obligationem, pro qua pignus datum eſt, uendiderit. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. ſi conuenerit. ibi: aliud eſt. ff. d.tit. cuius uerba uide ſ. cauſa 4. Quarta exceptio eſt: Niſi quoad alium creditorem, cui eadem res pignori fuit obligata. huic enim non obſtat uenditio pignoris ab alio creditore facta. quæ exceptio approbatur l.1. ff. de diſtractione pignor. his uerbis:* Creditor qui prædia pignori accepit, & poſt alium creditorem qui pignoris conuentionem ad bona debitoris contulit, ipſe quoq; ſimile pactum bonorum ob alium aut eundem contractum interpoſuit. Ante ſecundum creditorem dimiſſum, nullo iure cætera bona titulo pignoris uendidit. Sed ob eam rem in perſonam actio contra eum creditori qui pignora ſua requirit, non competit. Sed nec utilis danda eſt. Nec furti rerum mobilium gratia rectè conuenietur: quia propriam cauſam ordinis errore ductus perſecutus uidetur: præſertim cum alter creditor furto poſſeſſionem quæ non fuit apud eum, non amiſerit. Ad exhibendum quoque fruſtra litem excipiet: quia neq; poſſidet, neque dolo fecit, ut deſineret poſſidere. Sequitur ut ſecundus creditor poſſeſſores interpellare debeat. *Concordat l.2. C. de his qui in priorum creditor. locum ſucceſ. his uerbis:* Cùm pro patre, in cuius poteſtate non eras, pecuniam fiſco intuleris, & iure priuilegio eius ſucceſſiſti, & eius locum cui pecuniam numeraſti, conſecurus es: nec ij creditores patris tui qui perſonalem habuerunt actionem, uel cum eo poſtea ſub pignoribus contraxerunt, pignora tua te ignorante diſtrahendo iuri tuo aliquid derogauerunt. Vnde intelligis, ſi quid tuo nomine te abſente ab actoribus tuis ſolutum eſt, ut in debitum numeratum reſtitui, pignoraq; tibi nexa perſequi te poſſe. *Concordat item l.17. C. de diſtractione pignor. his uerbis:* Rei creditor obligatæ generali ſiue ſpeciali conuentione, per creditorem alium cui non fuerat nexa, uenundatæ non amittit perſecutionem. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi creditor qui uẽdidit, potior fuerit in pignore. quæ replicatio approbatur l.3. C. ſi antiquior creditor, his uerbis:* Quo minus creditor qui antea pignus accepit, diſtrahat: non offerendo ſecundus priori debitum interpellare non poteſt. *Concordat l.6. C. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. lib.8. cap.9. reg.17. Concordat item l.6. C. de obligationib. & actionib. his uerbis:* Si in ſolutum nomen debitoris ſui debitor tibi dedit, ac te in rem tuá procuratorem fecit: pignora quæ ſpecialiter uel generaliter habes obligata, perſequere. Quòd ſi ab his quibus fuerant obligata, cum priores erant, diſtracta probentur: emptoribus auocari non poſſe, perſpicis. *Concordat l. 7. C. eod. tit. his uerbis:* Si à creditore nomen comparaſti: ea pignora quæ uenditor nominis perſequi poſſet, apud præſidem prouinciæ uindica. Nam ſi debitum ex eius perſona res obligatas tenentes non transferant: iure communi pignora diſtrahere non prohiberis. Sanè ſi creditoribus in ordine pignorum antecedentibus uenundantibus, qui poſſident comparauerunt, uel longi temporis præſcriptione muniti perhibentur: pignorum diſtrahẽdorum facultatem te non habere perſpicis. *Concordat itẽ l.1. in prin. C. ſi antiquior creditor. cuius uerba uide j.cauſa 21. diſtinct.6. Altera propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi res uſucapta ſit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vel longi temporis præſcriptione muniti perhibentur. *Tertia replicatio eſt: Niſi alius creditor admonitus ius ſuum perſequi noluit. quæ replicatio approbatur l. 6. C. de remiſſione pignoris. cuius uerba uide j. cauſa 21. diſtinct.4 & 9. Quintæ exceptionis loco notandum, quòd quãuis uenditione à creditore facta pignus eſſe deſinat: tamen pignoraticia actio debitori denegetur. de qua re dictum ſ. cap. prox. cauſa 1. except.13.*

XVIII. *Cauſa: Si res in eum caſum deuenerit, quo ab initio pignori obligari non potuiſſet. Hæc cauſa approbatur exemplo l. penult. in fine. ff. de except. rei iudicatæ, his uerbis:* Illud me mouet,

nuńquid pignoris ius extinctum ſit domi nio adquiſito. Neq; enim poteſt pignus perſeuerare domino conſtituto creditore. *Huius cauſæ ſpecies, ſed & exceptiones uide in cauſis ſequentib.*

XIX. *Cauſa: Si cùm res pignori data, debitori ſub certa conditione addicta eſſet, exiſtente illa conditione res illi auferatur. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. ff. quib. mod. pignus ſoluitur, his uerbis:* Si res diſtracta fuerit ſic, Niſi intra certum diem meliorem conditionem inueniſſet: fueritq; tradita, & fortè emptor, antequam melior conditio offerretur, hãc rem pignori dederit: Marcellus lib. V. Digeſtor. ait, finiri pignus, ſi melior conditio fuerit allata. quãquam ubi ſic res diſtracta eſt, Niſi emptori diſplicuiſſet: pignus finiri non putet. *Concordat l. 4. §. ſed & Marcellus. ff. de in diem addict. cuius uerba uide j lib. prox. cap. 5. quæſt. 4. reg. 1.*

X X. *Cauſa: Si debitor rem pignori datam in iudicio amiſit. Hæc cauſa reprobatur l. 3 ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba cum legibus concordantib. uide j. lib. 48. cap. 17. regul. 2. exception. 4. replication. 2.*

X X I. *Cauſa: De alienatione rei pignoratæ à debitore facta. Hæc cauſa regulariter reprobatur l. 18. §. ſi fundus. ff. de pignoraticia actione, his uerbis:* Si fundus pignoratus uenierit, manere cauſam pignoris conſtitit: quia cum ſua cauſa fundus tranſeat, ſicut in partu ancillæ, qui poſt uenditionem natus ſit. *Concordat l. 14. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Diſtractis à debitore pignoribus, creditores in poteſtate habere, utrum'ne perſonali obligatos ſibi, an pignora poſsidentes in rem actione conuenire uelint, non eſt iuris incerti. *Concordat item l. 15. C. eod. tt. his uerbis:* Debitorem neq; uendentem, neque donantem, neq; legantem, uel fideicommiſſum relinquentem, poſſe deteriorem facere creditoris conditionem, certiſsimum eſt. Vnde ſi tibi obligatam rem probare poſſe confidis: pignora perſequi debes. *Concordat item l. 3. C. de remißione pignoris. cuius uerba uide ĩ. lib. 8. cap. 9. reg. 3. except. 1. Item concordat l. 10. C. eod. tt. his uerbis:* Res pignori hypothecæue iure creditoribus obnoxias, citra conſenſum eorum debitores alienantes præcedentem non diſſoluunt obligationem. *Item concordat l. 12. C. de diſtractione pignor. his uerbis:* Si debitor rem tibi iure pignoris obligatam, te non conſentiente, diſtraxit: dominium cum ſua cauſa tranſtulit ad emptorem. *Concordat item Nouell. c. 112. §. ab hac uerò. ibi: ſin debitor hoc. cuius uerba uide ĩ. lib. 5. cap. 9. de re litigioſa. quæſtion. 1. exception. 1. replicat. 3. Planè admittitur cauſa propoſita, primùm quidem, ſi conſenſu creditoris rem pignori obligatam debitor alienauit. quæ diſtinctio approbatur l. 4. §. 1. ff. quib. modis pignus ſoluitur, his uerbis:* Si in uenditione pignoris conſenſerit creditor, uel ut debitor hanc rem permutet, uel donet, uel in dotem det: dicendum erit pignus liberari, niſi ſalua cauſa pignoris ſui conſenſerit: nam multi ſolent ſalua cauſa pignoris ſui conſentire. Sed etſi ipſe uendiderit creditor, ſic tamen uenditionem fecerit, ne diſcederet à pignore, niſi ei ſatiſfiat: dicendum erit, exceptionem ei non nocere. Sed etſi non conceſſerit pignus uenundari, ſed ratam habuerit uenditionem: idem erit probandum eum uelle. *Concordat l. 9. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. diſtinct. 2. Item concordat l. 12. ff. eod. tt. his uerbis:* Lucius Titius, cùm eſſet uxoris ſuæ Caiæ Seiæ debitor ſub pignore ſiue hypotheca prædiorum, eadem prædia cum uxore ſua Septitiæ communis filiæ nomine Sempronio marito eius futuro in dotem dedit. Poſtea defuncto Lucio Titio, Septicia filia abſtinuit hæreditate paterna: quæro, an mater eius hypothecam perſequi poſsit? Paulus reſpondit, pignoris quidem obligationem prædiorũ Caiam Seiam, quæ uiro pro filia communi in dotem eadem danti conſenſit, cùm communis filiæ nomine darentur, remiſiſſe uideri: obligationẽ autem perſonalem perſeueraſſe. Sed aduerſus eam quę patris hęreditate abſtinuiſſet, actionem non eſſe dandam. *Concordat item l. 12. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. cap. 9. reg. 1. except. 23. Item concordat l. 158. ff. de reg iuris, hiſce uerbis:* Creditor qui permittit rem uenire, pignus dimittit. *Item concordat l. 2. C. de remißione pignoris, hiſce uerbis:* Si probaueris te fundum mercatũ, poſſeſsionemq; eius tibi traditam, ſciente & conſentiente ea quæ ſibi eum à uẽditore dicit obligatum: exceptione eam remouebis. Nam obligatio pignoris conſenſu & contrahitur & diſſoluitur. *Concordat item l. 4. C. eod. tt. his uerbis:* Cùm te à debitore mercatum proponas eam rem quæ alij pignorata erat, ſi ſciente eo, ac pignus ſuum remittente, eam mercatus es: cùm conſenſu nexus pignoris euanuerit (ſi non noua uoluntas interceſsit, quę denuò obligationem pignoris reſtitueret) ea res uelut obſtricta non poteſt uindicari. *Planè propoſitæ diſtinctionis exceptio prima hæc eſt: Niſi poſtea rurſus conuenerit, ut res pignori eidem obligata eſſet. tunc enim præcedens conſenſus ei non obeſt. quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 4. iam propoſitis hiſce:* Si non noua uoluntas interceſsit, quæ denuò obligationem pignoris reſtitueret. *Altera exceptio eſt: Niſi*

credi

creditor conſentiens ius pignoris ſibi reſeruauerit. Hæc exceptio approbatur l.4.§.1.ff.quib.mod.pig. ſoluitur, uerbis ſ.ead.diſtinct.in prin.propoſitis hiſce: Niſi ſalua cauſa pignoris ſui cõſenſerit. *Concordat l.12.§.ſi tecum, in fine.ff.qui potiores in pig. cuius uerba uide J. cap.9. reg.1. exception.24. Tertia exceptio eſt: Niſi uenditio non ualeat. Hæc exceptio approbatur d.l.4.§.fin his uerbis:* Quæritur, ſi fortè uenditio rei ſpecialiter obligatæ non ualeat: an nocere hæc res creditori debeat, quòd conſenſit: utputa ſi qua ratio iuris uenditionem impediat? dicendum eſt, pignus ualere. *Quarta exceptio eſt: Niſi uenditio conſenſum non ſequatur. Hæc exceptio approbatur l.8. §.ſi uoluntate. ff. quib.mod. pig.ſoluatur, his uerbis:* Si uoluntate creditoris fundus alienatus eſt, inuerecundè adplicare ſibi eum creditor deſiderat: ſi tamen effectus ſit ſecutus uenditionis. Nã ſi non uenierit: non eſt ſatis ad repellendum creditorem, quòd uoluerit uenire. *Concordat d.l. 8. §. ſuperuacuum. cuius uerba uide J.except.prox.repl.1. Quinta exceptio eſt: Niſi uenditio poſtea reſcindatur, debitorq́; rem receperit. Hæc exceptio approbatur l.10.in prin.ff.eod.tit. his uerbis:* Voluntate creditoris pignus debitor uendidit, & poſtea placuit inter eum & emptorem, ut à uenditione diſcederetur: ius pignorum ſaluum erit creditori. Nam ſicuti debitori, ita & creditori priſtinum ius reſtituitur. Neq; enim omnimodo creditor pignus remiſit, ſed ita demum, ſi emptor rem retineat, nec reddat uenditori. Et ideo ſi iudicio quoque accepto uenditor abſolutus, uel quia non tradebat, in id quod intereſt condemnatus ſit: ſaluum fore pignus creditori, dicẽdum eſt. Hæc enim accidere potuiſſent, etiamſi non uoluntate creditoris uendidiſſet. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uenditione ſalua debitor rem poſtea redemerit, uel alio modo nactus ſit. Hæc replicatio approbatur l.ult.C.de remißione pignoris, hiſce uerbis:* Solita prouidentia utimur etiã de pignoribus uel hypothecis rerum quæ quibuſdam creditoribus ſuppoſitæ, poſtea à debitoribus uenduntur, uel alio modo transferuntur, creditore ſuum cõſenſum contractui præbente, & quodam legitimo modo poſtea res ad priorem dominum reuertuntur. In hoc enim caſu diuerſæ ſententiæ legnm prudentibus habitæ ſunt: quibuſdam dicentibus, ius pignoris creditori renouari propter uerbum Futurarum rerum, quod in generalibus hypothecis poni ſolitum eſt: alijs, penitùs extingui. Nobis autem uiſum eſt, eum qui ſemel conſenſit alienationi hypothecæ, & hoc modo ſuum ius reſpuit; indignum eſſe eandem rem, utpote ab initio ei ſuppoſitam, uindicare, uel tenentem inquietare. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dubitetur, utrum ob reſciſſam uenditionem, an ex alia cauſa rem debitor receperit, utputa precio nondum ſoluto. tunc enim præſumitur ex reſciſſa uenditione rem à debitore teneri. Quæ duplicatio approbatur l.8.§.ſuperuacuum. ff.quib.mod. pig. ſoluitur, his uerbis:* Superuacuum eſt quærere agrum ſpecialiter hypothecæ datum permiſſu creditoris ueniſſe, ſi ipſe debitor rem poſsideat: niſi quod poteſt fieri, ut debitor permiſſu creditoris uendiderit, deinde poſteà bona fide redemerit ab eodem uel ab alio, ad quem per ſucceſsionem ea res pertinere cœpiſſet: aut ſi ipſe debitor emptori hæres extiterit. Veruntamẽ cùm pecunia ſoluta non ſit: doli mali ſuſpicio inerit, translata ad præſens tempus, ut poſsit creditor replicationem doli mali obijcere. *Sexta exceptio eſt: Niſi hæres debitoris rem uenditam poßideat. eius replicatio hæc eſt: Niſi non hæreditario, ſed alio iure hæres rem à debitore uel ab alio acceperit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l. 8. §. illud uideamus, his uerbis:* Illud uideamus, ſi Titius debitor uoluntate creditoris ſui uendiderit Mæuio, uel ei à quo Mæuius emerat: & poſtea Mæuius Titio hæres extiterit, & creditor ab eo petat: quid iuris ſit? Sed iniquum eſt, auferri ei rem à creditore qui non ſucceſsionis iure, ſed alio modo rem nactus eſt. Poteſt tamen dici, cùm Titij dolus in re uerſetur, ne creditor à poſſeſſore pecuniam recipiat: iniquiſsimum eſſe ludificari eum. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi in fraudem creditoris debitor hæredi rem uendiderit potius, quàm hæreditario iure ei reliquerit. Quæ duplicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Poteſt tamen dici, &c. *Cuius triplicatio hæc eſt: Niſi hæres rem alij obligauerit. tunc enim quamuis dolus debitoris interuenerit, nihilominus priori creditori obſtat exceptio. Quæ triplicatio approbatur d.l.8.§.quòd ſi is fundus, his uerbis:* Quòd ſi is fundus alicui à Mæuio obligatus poſſideatur, cui nondũ ſatisfactũ fuerit: tunc rurſus æquum erit excipi, Si non uoluntate creditoris uenijt. Licet enim dolus malus debitoris interueniat, qui non ſoluit: tamen ſecundus creditor qni pignori accepit, potior eſt. Tutius tamen eſt, ſi debitor à creditore petat, ut ei permittat pignus uendere, quo magis ſatisfaciat: antea cautionẽ accipere ab eo qui rem empturus erit, ut preciũ rei uenditæ uſq; ad ſummam debiti creditori ſoluat. *Septima exceptio eſt: Niſi cùm creditor cõſenſiſſet ita, ut ex precio rei uenditæ debitum reciperet, debitum*

non receperit. *Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Tutius tamen eſt, &c. Concordat *d. l. 8. §. ſed ſi permiſerit. cuius uerba uide ʒ. except. 11. Eius replicatio hæc eſt: Niſi dicta cautio non ſit ab emptore præſtita. tunc enim ob non ſeruatam fidem debitoris non datur hypothecaria aduerſus emptorem, ut ex uerbis iam dictis conſtat. Octaua exceptio eſt: Niſi conſenſu creditoris non uendita ſit res pignorata, ſed alio modo alienata. Hæc exceptio reprobatur d. l. 8. §. uenditionis, hiſce uerbis:* Venditionis appellarionem generaliter accipere debemus: ut etſi legare permiſit, ualeat quod conceſsit. Quod ita intelligemus, ut et ſi legatum repudiatum fuerit, conualeſcat pignus. *Concordant propoſitæ exceptioni reprobatæ ea quæ propoſita ſunt ʒ. ead. diſtinct. 1. in princip. Nona exceptio eſt: Niſi cùm debitor conſenſu creditoris pignus alij legaſſet, legatum ſit repudiatum. Quæ exceptio approbatur uerbis d. §. uenditionis, iam propoſitis hiſce:* Quod ita intelligemus, ut & ſi legatum repudiatum fuerit, conualeſcat pignus. *Decima exceptio eſt: Niſi debitor rem ex cauſa uenditionis nondum tradiderit, uel precium rei nondum ſit conſecutus. Hæc duplex exceptio reprobatur d. l. 8. §. ſi debitor, his uerbis:* Si debitor uendiderit rem, nec tradiderit: an non repellatur creditor, quaſi adhuc res in bonis ſit debitoris: an uerò, cùm teneatur ex empto, pignus extinguatur? quod magis eſt. Sed quid ſi precium uenditor conſecutus non ſit, nec paratus ſit emptor dare? tantundem poteſt dici. *Vndecima exceptio eſt: Niſi alia ſpecie alienationis conſenſit creditor rem alienari, quàm eſt alienata. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 8. §. ſed ſi permiſerit, his uerbis:* Si permiſerit creditor uendere, debitor uerò donauerit: an exceptione illum ſubmoueat? an facti ſit magis quæſtio? nunquid ideo uenire noluerit, ut precio accepto ipſi quoque res expediat? quo caſu non nocebit conſenſus. Quòd ſi in dotem dederit: uendidiſſe in hoc caſu rectè uidetur propter onera matrimonij. In contrarium, ſi conceſſerit donare, & uendiderit debitor, repelletur creditor: niſi quis dicat ideo conceſſiſſe donari, quòd amicus erat creditori is cui donabatur. *Duodecima exceptio eſt: Niſi non eo precio quo conſenſit creditor, res ſit uendita. Et hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 8. §. quòd ſi cõceſſerit, his uerbis:* Quòd ſi conceſſerit decem uendere, ille quinque uendiderit: dicendum eſt, non eſſe repellendum creditorem. In contrarium, non erit quærendum quin rectè uendat, ſi pluris uendiderit quàm conceſsit creditor. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi cùm debitori conceßiſſet pignus uendere creditor, alius nouus poſſeſſor uendiderit. Hæc exceptio approbatur d. l. 8. §. ſi debitor, his uerbis:* Si debitor fortè conceſſa uenditione rem deſierit poſsidere, & nouus poſſeſſor uendiderit: an duret pignus, quaſi perſonæ permiſerit creditor? quod magis eſt. Nam ſi nouo poſſeſſori, non debitori, à quo hypothecam accepit, conceſsit creditor uendere: dicendum eſt, nocere ei exceptionem. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cùm debitori conceßiſſet, hæres debitoris uendiderit. Quæ replicatio approbatur d. l. 8. §. ſi debitori, his uerbis:* Si debitori conceſſum ſit, & hæres eius uendiderit: poteſt facti quæſtio eſſe, quid intellexerit creditor: ſed rectè ueniſſe, dicendum eſt. Hæ enim ſubtilitates à iudicibus non admittuntur. *Decimaquarta exceptio: Niſi non debitor, ſed alius conſenſu creditoris uendiderit. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. ſi debitor. ʒ. propoſitis hiſce:* Nam ſi nouo poſſeſſori, non debitori, &c. *Decimaquinta exceptio eſt: Niſi non eo tempore quo creditor conceßit, ſed alio pignus uenditum ſit. Hæc exceptio approbatur d. §. ſi debitor, in fine, his uerbis:* Si intra annum aut biennium conceſſerit creditor uendere, poſt hoc tempus uendendo non aufert pignus creditori. *Decimaſexta exceptio eſt: Niſi debitor uenditi actione ad rem tradendam conuentus abſolutus ſit, uel ad id quod intereſt condemnatus re non tradita. Hæc exceptio approbatur l. 10. in princip. ff. quib. mod. pig. ſoluitur. cuius uerba uide ʒ. except. 5. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi creditor qui conſenſit, pupillus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 7. in princip. ff. quibus mod. pign. ſoluitur, his uerbis:* Si conſenſit uenditioni creditor, liberatur hypotheca. Sed in his pupilli conſenſus non debet aliter ratus haberi, quàm ſi præſente tutore conſenſerit, aut etiam ipſe tutor: ſcilicet ſi commodum aliquod, uel ſatis ei fieri ex eo iudex exiſtimauerit. *Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi non creditor, ſed alius eius nomine conſenſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 7. §. 1. his uerbis:* Videbimus, ſi procurator omnium bonorum conſenſerit, uel ſeruus actor cui & ſolui poteſt, & in id præpoſitus eſt: an teneat conſenſus eorum? Et dicendum eſt, non poſſe, niſi ſpecialiter hoc eis mandatum ſit. *Prima propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi alius cui ſolui poteſt, conſenſerit. Sed hæc replicatio uerbis iam propoſitis reprobatur. Altera replicatio eſt: Niſi alius qui conſenſit, ſpeciale eius mandatum habuerit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi ſpecialiter

cialiter hoc eis mandatum ſit. *Tertia replicatio eſt: Niſi tutor creditoris conſenſerit. Quæ replicatio approbatur l.7. in princip. ff. quib. mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide ī. except. proxim. Decimanona exceptio eſt: Niſi in partem tantùm rei alienandam creditor conſenſerit. hoc enim caſu reliquam partem perſequi non prohibetur. Quæ exceptio approbatur d. l.7. §. ſi conueniet, his uerbis:* Si conueniet de parte pro indiuiſo alienanda, ſi certa res eſt quæ uenit, poteſt dici de reliqua parte ab initio agi oportere, nec obſtare exceptionem. *Vigeſima exceptio eſt: Niſi creditor deceptus conſenſerit. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. non uidetur, in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. diſtinction. proxim. Hæc de prima propoſitæ cauſæ reprobatæ diſtinctione, eiusq́; exceptionibus ſunt dicta. Secundò admittitur cauſa propoſita, ſi creditor inſtrumento uenditionis ſubſcripſerit. Hæc diſtinctio approbatur l. 8. §. non uidetur. ibi: ſed ſi ſubſcripſerit. ff. quibus mod. pignus ſoluitur, his uerbis:* Si ſubſcripſerit fortè in tabulis emptionis creditor, conſenſiſſe uidebitur: niſi manifeſtè appareat eum deceptũ eſſe. Quod obſeruari oportet & ſi ſine ſcriptis conſenſerit. *Concordat l.9. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Titius Seio pecuniam ſub pignore fundi dederat. is fundus, cùm eſſet reipublicæ ante obligatus, ſecundus creditor pecuniam reipub. exoluit. Sed Mæuius extitit, qui dicebat, ante rempub. ſibi fundum obligatum fuiſſe. Inueniebatur autem Mæuius inſtrumento cautionis cum repub. antea facto à Seio, interfuiſſe & ſubſcripſiſſe: quo cauerat Seius fundũ nulli alij fuiſſe obligatum. quæro an actio aliqua in rem Mæuio competere poteſt? Modeſtinus reſpondit, pignus cui is de quo quæritur, conſenſit: minimè eum retinere poſſe. *Tertiò admittitur cauſa propoſita, ſi creditor alienationem pignoris à debitore factam, ratam habuit. Hæc diſtinctio approbatur l.4. ibi: ſed etſi non. ff. quib. mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide ī. diſtinct. 1. in prin. Quartò admitti uidetur cauſa propoſita, ſi ſciente & non contradicente creditore debitor pignus alienauerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l.8. §. non uidetur. ff. d. tit. his uerbis:* Non uidetur conſenſiſſe creditor, etſi ſciente eo debitor rem uendiderit: cùm ideo paſſus eſt uenire, quòd ſciebat ubique pignus ſibi durare. *Planè admittitur diſtinctio propoſita, ſi non debitore, ſed alio creditore uel iudice rem diſtrahente, creditor admonitus ius ſuum perſecutus non ſit. Quæ diſtinctio approbatur l.6. C. de remiſſione pignoris, hiſce uerbis:* Si eo tempore quo prædium diſtrahebatur, programmate admoniri creditores, cùm præſentes eſſent, ius ſuum executi non ſunt: poſſunt uideri pignoris obligationem amiſiſſe. *Cõcordat ĩ. diſtinct. 9. Quintò admittitur cauſa propoſita, ſi debitor antequam pecunia ſibi numeraretur, rem pignori obligatam alienauit. Quæ diſtinctio approbatur l.4. ff. quæ res pignori obligari non poſſ. his uerbis:* Titius cùm mutuam pecuniam accipere uellet à Mæuio, cauit ei, & quaſdam res hypothecæ nomine dare deſtinauit, deinde poſtquam ex his rebus quaſdã uendidiſſet, accepit pecuniam: quæſitum eſt, an & prius res uenditæ creditori tenerentur? Paulus reſpondit, cùm in poteſtate fuerit debitoris poſt cautionem interpoſitam pecuniam non accipere: eo tempore pignoris obligationem contractam uideri, quo pecunia numerata eſt. Et ideo inſpiciendum quas res in bonis debitor numeratæ pecuniæ tempore habuerit. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ī. cap. 3. except. 40. in prin. Sextò admitti uidetur cauſa propoſita, ſi debitor rem alij obligatam, creditori ſuo uel potiori alienauerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l.1. C. ſi antiquior creditor, his uerbis:* Si uendiderit qui antè pignus accepit, perſecutio tibi hypothecaria ſupereſſe non poteſt. Cùm autem debitor ipſe priori creditori eadem pignora in ſolutum dederit, uel uendiderit: non magis tibi perſecutio adempta eſt, quàm ſi alijs eaſdem res debitor uenundediſſet. Sed ita perſequens res obligatas audieris, ſi quod eidem poſſeſſori propter præcedentis contractus authoritatem debitum eſt, obtuleris. *Concordat l. 20. in fine. ff. de ſolut. cuius uerba uide ĩ. lib. 48. cap. 9. except. 20. Septimò admittitur cauſa propoſita, ſi debitor duabus creditoribus, quibus pignori obligauerat, eandem rem uendiderit. hoc enim caſu neutri aduerſus alterum pignoris perſecutio cõpetit. Quæ diſtinctio approbatur l.9. in prin. ff. quibus mod. pign. ſoluitur, his uerbis:* Titius Sempronio fundũ pignori dedit, & eundem poſtea Caio Seio: atque ita idem Titius & Sempronio & Caio Seio eundem fundum in aſſem uendidit, quibus pignori dederat antea in ſolidum ſingulis. quæro an uenditione interpoſita ius pignoris extinctum ſit, ac per hoc ius ſolum emptionis apud ambos permanſerit? Modeſtinus reſpondit, dominium ad eos de quibus quæritur, iure emptionis pertinere: & cùm conſenſum mutuò uenditioni dediſſe proponantur, inuicem pignoraticiam actionem eos non habere. *Octauò admitti uidetur cauſa propoſita, ſi debitor rem quam pignori obligauerat, uenditori redhibuerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l.4. in princip. ff. quib. mod. pignus ſoluitur, his uerbis:* Si debitor cuius res pignori obligatæ erant, ſeruum quem emerat, redhi-

redhibuerit: an deſinat Seruianæ locus eſſe? & megis eſt, ne deſinet: niſi ex noluntete creditoris hoc factum eſt. *Concordat l.43.§. pignus.ff.de ædilitio edicto, his uerbis:* Pignue certè menebit obligatum, etiamſi redhibitue fuerit ſeruue: quemedmodum & ſi eum alienaſſet, eut uſumfructum eiue: nec rectè redhibebit, niſi redemptum & pignori liberatum redhibeet. Nonò *admittitur cauſa propoſita, ſi non debitor, ſed fiſcus uel alius potior creditor uendiderit.* Quæ *diſtinctio approbatur l. 8. C. de remiſsione pignoris, hiſce uerbis:* Si hypothecas fiſco diſtrahente, creditores ſilentio tradiderunt negocium: pelàm eſt etiem actionem ſnam emiſiſſe eos, quem in rem hebebent. Nem fiſcalie haſtæ fidea facilè conuelli non debet. *Concordat l. 6. C. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. diſtinct. 4. Concordat item l. 1. C. ſi propter publicas penſitat. cuius uerba uide ĩ. lib. 11. cap. 5. quæſtion. 6. reg. 1. except. 3. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ẽ. cauſa 17. exception. 4. replicat. 1.* Decimò *admittitur cauſa propoſita, ſi cum debitor rem alienam ſub conditione tacita uel expreſſa pignori dediſſet, pendente conditione rem nactus eam alienauerit.* Quæ *diſtinctio approbatur l. 9. §. fin. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide J. cap. 9. reg. 1. exceptione 19. replication. 1.* Poſtremò *admittitur cauſa propoſita, ſi res à debitore alienata ſit uſucapta, uel præſcripta. De qua re uide J. capite 8. quæſtione octaua. item ĩ. libro 22. capite 1. quæſtione tertia.*

XXII. Cauſſa: *Si creditor dominium rei pignoratæ nactus ſit. Hæc cauſſa approbatur l. 29. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ĩ. lib. 22. cap. 5. except. 46. in fine.* Concordant *ea quæ proponuntur J. cap. 12. quæſt. 1. except. 8.*

DE IVRE TAM DEBITORIS quàm creditoris in pignore. Cap. VI.

H*Actenus quinque locos pignoris abſoluimus: etymologiam uidelicet pignoris, differentiam, diuiſionem & cauſas pignoris tam contrahendi quàm diſſoluendi, ſeu efficientes & corrumpentes, cum ſuis exceptionibus. Superſunt effectus pignoris, ſeu iura tam debitori quàm creditori in re pignori obligata competentia.* Qui locus *etiam actionem hypothecariam, pignoraticiam directam & contrariam, earumq; adfinia remedia cõplectitur. De quibus actionibus dicetur, ſi prius reliquos pignoris effectus propoſuerimus.*

I. Regula: *Res pignori data manet in dominio debitoris.* Quæ *regula approbatur l. 35. §. fin. ff. de pignor. action. his uerbis:* Pignus, menente proprietate debitorie, ſolam poſſeſsionem transfert ad creditorem. Poteſt tamen & precerið, & pro conducto debitor re ſue uti. *Concordat l. 2. C. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. 12. quæſt. 1. except. 1.*

II. Regula: *Poſſeſsio pignoris ad creditorem pertinet.* Quæ *regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Solam poſſeſsionem tranſfert ad creditorem. *Huius regulæ exceptio prima uidetur eſſe: Niſi creditor rem debitori locauerit. Sed hæc exceptio reprobatur l. 37. ff. d. tt. his uerbis:* Si pignue mihi traditum locaſſem domino, per locetionem retineo poſſeſeionem: quia entequam cõduceret debitor, non fuerit eins poſſeſsio: cùm & animus mihi retinendi ſit, & conducenti non ſit enimus poſſeſeionem edipiſcẽdi. *Altera exceptio eſt: Niſi quoad uſucapionem. hoc enim caſu debitori ſua poſſeſsio non eſt interrupta.* Quæ *exceptio cum aliis ſimilibus tractatur ĩ. lib. 22. cap. 5. except. 42. repl. 3.*

III. Regula: *Debitor rem nihilominus uendere poteſt.* Quæ *regula approbatur l. 6. ibi: melius. ff. de pignor. action. cuius uerba uide J. cap. proxim. quæſt. 5. reg. 3.* Concordat *Nouell. c. 112. §. ab hac uerò. ibi: integrum quidem. cuius uerba uide ẽ. lib. 5. cap. 9. membr. 2. quæſt. 1. except. 1. replic. 3. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi conuenerit, ne uendat.* Quæ *exceptio approbatur l. 7. §. fin. ff. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ĩ. lib. 17. cap. 2. except. 21. repl. 2.*

IIII. Regula: *Debitor ſeruum alij pignoratum manumittere non poteſt.* Quæ *regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ĩ. lib. 19. cap. 6. except. 13.*

V. Regula: *Commodum & incommodum pignoris ad debitorem pertinet, non ad creditorem.* Quæ *regula approbatur l. 21. §. quidquid. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Quidquid commodi ſiue incommodi fortuitò pignori eccceſeit, id ed debitorem pertinet.

VI. Regula: *Poteſt debitor rem à creditore precariò rogare, & conducere.* Quæ *regula approbatur l. 35. §. fin. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ĩ. reg. 1.*

VII. Regula: *Nec debitor, nec eius filius, rem à creditore emere poteſt.* Quæ *regula approbatur l. 40. in princip. ff. de pignorat. action. cuius uerba uide ĩ. cap. 4. cauſa 1. except. 4. replicatione 2.* Concordat *d. l. 40. §. 1. his uerbis:* Debitorie filius qni menet in patrie poteſtate, fruſtra pignus à creditore patris peculiaribue numie comparet. Et ideo ſi patronue debitorie contre tabules eiue poſſeſsionem acceperit: dominij pertem obtinebit. Nem pecnnie quem filiue ex re petrie in precium dedit, pignue liberatnr.

VIII. Regula: *Creditor pignus à debitore*

emere

emere poteſt. *Quæ regula approbatur l.12.in prin. ff.de diſtract. pignor. his uerbis:* Raſcriptum eſt ab Impatatore libellos agante Papiniano, craditorem à dabitore pignus ame re poſſe: quia in dominio maoat debitoris. *Concordat l.9. in prin. ff. quib. mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide ĩ.cap.prox.cauſ.21.diſt.9. Coacordat itẽ l.10.ibi: ſanè ſi debitore. C.de diſtract. pignor. cuius uerba uide ĩ.cap.4.cauſa 1.except.13. replic. 6.*

I X. *Regula: Creditor locare pignus poteſt. Quæ regula approbatur l.23. in prin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Creditor prædia ſibi obligata ex cauſa pignoris locara ractè potuit.

X. *Regula: Creditor pigaus uſucapere noa poteſt. Quæ regula approbatur in loco uſucapionis ĩ.lib.12.*

X I. *Regula: Nomine pignori obligato, creditori utilis compețit actio. Quæ regula approbatur l. 20. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Cùm coouenit ut is qui ad refectionem ædificij credidit, de penſionibus iure pignoris ipſe creditum recipiat: etiam actiones utilas aduerſus ioquilinos accipiet cautionis exemplo, quam debitor creditori pignori dedit. *Coacordat l.13.§.cum pignori. ff. ff.eod.tt. cuius uerba uide ĩ. cap. 3. exception. 40. replication.12.*

De addictiooe pignoris.

X I I. *Regula: Creditori pignus pro debito addicendum noa eſt. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. C. de iure dominij impetrando, his uerbis:* Vetuſtiſsimam obſeruationem, quæ nullatanus in ipſis rarum claruit documeotis, penitus eſſe duximus imputandam, imò magis clarioribus remedijs corrigendam. Igitur in pignoribos quæ iure dominij poſsidere aliquis cupiebat, proſcriptio publica & annus luitioois antiquitùs introducti ſunt. Pignus autem publicè proſcriptum oeq; uidimus, naq; (niſi tantummodo ex librorum racitatione) aodiuimus. Sancimus itaq;, ſi quis rem creditori ſuo pignorauerit, ſiquidem in pactione cautum eſt, quemadmodum dabeat pignus diſtrahi, ſiue in tempore ſiue in alijs coouentionibus: ea obſeruari de quibus ioter craditorem & debitorẽ coouentum eſt. Sin autam nulla pactio interceſſerit, licantia dabitur fœnetatori ex dənunciationa ual ex ſentẽtia iudiciali poſt biannium ax quo atteſtatio miſſa, ual ſententia prolata aſt, numarandum, eam uandare. Sin aotam oemo eſt qoi eam comparare maluarit, & neceſſarium fiat creditori ſaltem ſibi eam iure dominij poſsidere: in huiuſmodi caſibus cauſam ella obſeruandam conſemos, ut ſiue præſens ſit debitor, ei denunciatio, ſcilicet poſt bieonium mittator: ſiue abſuerit, prouinciale tribuoal creditor petat, & iudicem cartiorare feſtinet, quateuus ille eum raquiſiarit, certo tempore ſuper hoc ab eo ſtatuẽdo: ut fiat debitori manifaſtum per apparitiooam iudicis, quod à craditore petitum eſt: & certum rempus ſtatuatur, intra qood ſi fuarit inuentus debitor, debitum qui pacunias creditas accepit, debet offerra, & pignus recupetara. Sin autem nullatanus fuerit inueotus, iudex certum tempus dafiniat, iotra quod licentia ei dabitur ſeſe manifeſtare, & offerre pacunias, & pignus à pignorationa liberare. Sin autam io tempore ſtatuto uel minimè fuarit inuentus, uel creditam pecuniam totam offerre noluerit: tunc creditor adeat culman principala, & precibus porrectis iure dominij eandem rem axpetat, habaatq; ax diuino oraculo eam in ſuo dominio: & poſtquam hoc fuerit ſubſacutum, piatatis intuitu habeat debitor iotra bieonij tempus in rem ſuam humanum regraſſum, ax die ſacri oraculi onmarandum. Et liceat ei creditori qui iam dominus factus eſt, offerro debitum cum uſuris, & cum damnis uicio aius craditori illatis, quorum quantitatem creditor dabat ſuo iurameotò manifeſtare; & ſuum pigous racuparare. Sio autem bieonium fuarit alapſum, pleoiſsimè habeat rem creditor, idemq; dominus iam irreuocabilem factum. Sed ſiquidem minus in pignore, plus io debito inuaniatur: in hoc quod noſcitur abundare, ſit craditori omois ratio integra. Sio autam ex utraque parta quantitas æqua inueniatur: hoc omoi dubitationa totam rem antaa pignoratam ratinaat. Sin autem minus in debito, amplius autem in pignora fiat: tunc in hoc quod debitum excedit, debitori omnia iura integra, noſtra lega ſatuabuntur. Creditoribus quidem fœneratoris oon ſuppoſitum, alijs autem debitoris craditoribus uel ipſi debitori ſaruatum. Et ne ex communione fiat aliqua difficultas, licantia dabitor craditori ſeu domino, æſtimationem ſuperflui debitori, uel creditori debitoris cum compataoti cautela io eum exponanda offerre. Sin uerò creditor, poſtqoã iure dominij hoc poſsideat, oandare hoc maluerit, liceat quidem ei hoc facare: ſi quid aotam ſuperfluom ſit, debitori ſeruare. Sin autam dubitatio exorta fuarit

pro

pro uenditione: utputa uiliore precio facta: ſacramenti religionem creditor præſtare compellatur, quòd nullo machinatione uel circumſcriptione uſus eſt, ſed tanti uendidit rem, quanti potuit uenire: & hoc tantummodo reddi debitori, quod ex iuramento ſuperfluum fuerit uiſum. Sin autem ex iureiurando etiam minus habuiſſe creditor inueniatur: in reſiduum habeat integram actionem. Aeſtimationem autem pignoris, donec apud creditorem, eundemq́; dominum permaneat: ſiue amplioris, ſiue minoris quantitatis eſt, quantum ad debitum, iudicialis eſſe uolumus diſceptationis: ut quod iudex ſuper hoc ſtatuerit, in æſtimatione pignoris obtineat. *Hac conſtitutione regula propoſita approbatur, ſimul & diſtinguitur: ſcilicet quòd pignus creditori pro debito addicendum non ſit, niſi alius emptor inueniri non queat, aliiſq; obſeruatis, de quibus in ſequentib. dicetur.* Concordat *regulæ propoſitæ l.3. C. ſi in cauſa iudicati pignus captũ ſit, his uerbis:* In cauſa iudicati pignora ex authoritate præſidis capta, potius diſtrahi, quàm iure dominij poſsideri conſueuerunt. Si tamen per calliditatem condemnati emptor inueniri non poteſt, tunc authoritate principis dominium creditori addici ſolet. *Concordat item l. 10. ibi: neq; ſi ſibi addixerit. C. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ſ. cap.4. cauſa 1. except. 13. repl.6.* Planè *propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt:* Niſi *emptor inueniri non poſsit. tunc enim pignus creditori poteſt addici. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis d. l.3. C. de iure dom. impetr. ſ. propoſitis hiſce:* Sin autem nemo eſt, qui comparare eam maluerit, &c. *Concordat d. l.3. C. ſi in cauſ. iudicati, uerbis iam propoſitis hiſce:* Si tamen per calliditatem condemnati emptor inueniri non poteſt, tunc authoritate principis dominium creditori addici ſolet. *Concordat item l.2. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap.4. cauſa 1. except. 11. repl.6. dupl.2. Concordat item l. 15. §. ſi pignor. ff. de re iudicata. cuius uerba uide ſ. lib.8. cap.5. de execut. quæſt.6. reg.3. Concordat item l.3. C. de execut. rei iudicatæ. cuius uerba uide d. reg.3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſolennia creditor non impleuerit. Hæc replicatio approbatur l.1. C. de iure dominij impetr. his uerbis:* Dominij iure pignora poſsidere deſiderans, nomina debitorũ, quos in ſolutione ceſſare dicis, exprimere, & an ſolennia peregeris ſignificare debuiſti: dummodo ſcias omnia bona debitoris quæ pignori dedit, ut uniuerſa dominio tuo generaliter addicantur, impetrare te non poſſe. *Declaratur replicatio propoſita definitione ſolennium, quæ ante addictionem ſunt implenda, l.3. §. ſin autem nulla pactio, cum ſequentibus. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin. Solennia autem iſta ſunt, primùm quidem ut debitori, ſiquidem præſens eſt, denuncietur: ſin autem abſens, per ſententiam declaretur, pignus, niſi luatur, uenditum iri: deinde hac denunciatione factã uel ſententiã interpoſita, expectandũ bienniũ: quo finito, tertio loco ſi debitor pignus non liberauerit, pignus uendendũ, aut ſi emptor inueniri non poſsit, ut addicatur creditori petendũ: quo facto, quarto loco id debitori præſenti denunciandum, uel abſenti per ſententiam manifeſtandum, certumq́; tempus ad liberandum, pignus ſtatuendum. Sin autem abſens nõ fuerit inuentus: tunc quinto loco aliud tempus tam ad requirendum debitorem, quàm ad pignus liberandum, ſtatuendum erit: quo tempore finito, ſi non fuerit inuentus debitor, uel inuentus pignus non liberauerit, ſexta loco petenti creditori pignus à principe addicendum eſt. Hæ ſunt ſolennitates, quibus omiſsis prima replicatione exceptio propoſita eliditur. Altera replicatio eſt: Niſi poſt addictum pignus intra biennium debitor paratus ſit pignus liberare. tunc enim etiam addictum pignus creditori auferendum eſt. Quæ replicatio approbatur d. l.3. §. & poſtquam hoc. Tertia replicatio eſt: Niſi creditor id in quo debitum pignore amplius eſt, non remittat debitori. Hæc replicatio approbatur l.15. §. ſi pignora. ibi: addicantur autem. ff. de re iudicata. cuius uerba uide ſ. lib.8. cap.5. de execut. quæſt.6. reg.3. Sed iure nouo replicatio hæc mutatur ac reprobatur d. l.3. §. ſed ſiquidem minus in pignore. Quarta replicatio eſt: Niſi creditor id in quo pignus debito amplius eſt, debitori non reſtituat, uel æſtimationem eius præſtet. Hæc replicatio approbatur d. l.3. §. ſin autem minus quidem. Quinta replicatio eſt: Niſi poſt addictum pignus debitor uſuras à debitore acceperit. Hæc replicatio approbatur l.2. C. de iure dominij impetrando. cuius uerba uide ſ. cap.4. cauſa 1. except. 12. repl.2. Sexta replicatio eſt: Niſi omnia bona debitoris, pignori ſibi obligata, creditor addici ſibi petat. Hæc replicatio approbatur l.1. in fine. C. d. tit. cuius uerba uide ſ. repl.1. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, eiusq́; replicationib. ſint dicta. Secũda exceptio eſt: Niſi emptor qui exiſtit, indignũ precium præſtare pro re uelit, & minus quàm eſt debitum, pro quo eſt obligatum pignus. Hæc exceptio approbatur l.2. C. ſi in cauſa iudicati pignus. cuius uerba uide ſ. cap.4. cauſa 1. exc. 15. repl.6. dupl.1. Tertia exceptio eſt: Niſi debitor creditori pignus uendiderit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg.8. Quarta exceptio uidetur: Niſi inter debitorẽ & creditorem conuenerit, ut non ſoluto intra certum tempus debito, creditor pignus iure dominij retineat. Sed hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.4. cauſa 1. exceptione 10.*

DE

DE DISTRACTIONE PIgnorum. Cap. VII.

I. CAVSAE EX QVIBVS creditori pignus uendere licet.

P*Rima cauſa: Si inter debitorem & creditorem de pignore uendendo conuenerit, id ſeruabitur. Quæ cauſa approbatur l. 4. in prin. ff. de pignor. actione, his uerbis:* Si conuenerit de diſtrahendo pignore (ſiue ab initio ſiue poſtea) non tantùm uenditio ualet, uerùm incipit emptor dominiũ rei habere. *Concordat l. 1. §. ſancimus. C. de iure dominij impetr. cuius uerba uide ĩ. cap. prox. reg. 12. in prin. Sed & huius cauſæ exceptiones uide ỹ. cauſa prox.*

I I. *Cauſa: Si non ſoluatur debitum, etiam ipſo iure creditor pignus uendere poteſt. Quæ cauſa approbatur d. l. 4. his uerbis:* Etſi non conuenerit de diſtrahẽdo pignore, hoc iure utimur, ut liceat diſtrahere: ſi modò non cõuenit, ne liceat. Vbi uerò conuenit ne diſtraheretur, creditor, ſi diſtraxerit, furti obligatur: niſi ei ter fuerit denunciatum ut ſoluat, & ceſſauerit. *Concordat l. 1. C. de pactis pignorum, his uerbis:* Qui pacta eſt, niſi intra certum tẽpus pecuniam quam mutuam accepit, ſolueret, ceſſurum creditoribus hypothecæ uenditionem: non contraxit, ſed id cõprehendit, quod iure ſuo creditor in adipiſcendo pignore habiturus erat. Communi itaque iure creditor hypothecam uendere debet. *Concordat item l. 9. C. de diſtractione pignor. cuius uerba uide ỹ. quæſt. 5. reg. 1. Item concordat l. 14. C. eod. tit. his uerbis:* Si in hoc quod iure tibi debetur, ſatisfactum non fuerit: & debitoribus res obligatas tenentibus, aditus præſes prouinciæ tibi diſtrahendi facultatem fieri iubebit. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi inter debitorem & creditorem conuenerit, ne pignus diſtraheretur. Quæ exceptio approbatur l. 4. ff. de pignor. actione, uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Si modò non conuenit, ne liceat: ubi uerò conuenit, &c. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm debitor in ſolutione ceſſaret, ter illi denunciatum ſit, nec tamen ſoluerit. tunc enim creditori etiam contra pactum uendere licet. Quæ replicatio approbatur d. l. 4. uerbis ĩ. propoſitis hiſce:* Niſi ei ter fuerit denunciatum ut ſoluat, & ceſſauerit. *Altera replicatio eſt: Niſi cùm poſterior creditor pactum de non uendendo pignore feciſſet, is poſtea pignus à priore creditore liberauerit, & ius eius fuerit conſecutus. Quæ replicatio approbatur l. 3. §. fin. ff. quæ res pign. oblig. non poſſ. his uerbis:* Si antiquior creditor de pignore uendendo cum debitore pactum interpoſuit, poſterior autem creditor de diſtrahendo omiſit, non per obliuionem, ſed cum hoc ageretur ne poſſet uẽdere: uideamus an dici poſsit, huc uſque tranſire ad eum ius prioris, ut diſtrahere pignus ei liceat. Quod admittendum exiſtimo. Sępe enim quod quis ex ſua perſona non habet, hoc per extraneum habere poteſt. *Altera propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi mulier pro alio pignus dederit. Hæc exceptio approbatur l. 11. C. de diſtract. pignor. his uerbis:* Mulier licet res ſpecialiter pignori dederit pro alio, creditor eas diſtrahẽdi non habet facultatem: niſi diſsimulatione marito obligante uelut proprias, creditoris ignorantiam circumſcripſerit. *Concordat l. 39. §. fin. cum lege ſequente. ff. de rei uendicat. cuius uerba uide ã. cap. 4. cauſa 1. exception. 13. repl. 10. Tertia exceptio eſt: Niſi eadem res alij quoq; pignori ſit obligata. Quæ exceptio approbatur l. 8. C. qui potiores in pignore, his uerbis:* Diuerſis temporibus eadem re duobus iure pignoris obligata, eũ qui prior mutua data pecunia pignus accepit, potiorem haberi, certi & manifeſti iuris eſt. Nec aliâs ſecundum diſtrahendi poteſtatem huius pignoris conſequi, niſi ſuperiori creditori debita fuerit ſoluta quantitas. *Concordat l. 1. ff. de diſtract. pignor. cuius uerba cum alijs huc pertinentib. uide ĩ. cap. 5. cauſa 17. except. 4. Planè huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi is qui uendit, prior ſeu potior ſit creditor. Quæ replicatio approbatur l. 12. §. Papinianus. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ỹ. cap. 9. reg 1. except. 31. Quarta exceptio uidetur: Niſi debitor prohibuerit ne uenderetur. Hæc exceptio approbatur l. 1. C. debitor. uendit. pign. imped. non poſſe, his uerbis:* Si ſunt qui emere prædia tibi obligata uelint: non impediuntur ſcriptura teſtamenti, qua complexus eſt debitor, nulla à ſe prædia uenundari, & pœnam addidit ut fiſci fierẽt. Nec enim potuiſſe eum huiuſmodi lege ius creditoris facere deterius, manifeſtum eſt. *Concordat l. 2. C. eod. tit. his uerbis:* Debitoris denunciatio, qui creditori ſuo, ne ſibi rem pignori obligatam diſtrahat, uel ijs qui ab eo uolunt comparare, denunciat: ita demum efficax eſt, ſi uniuerſum tam ſortis quàm uſurarum offerat debitum creditori: eoque non accipiente, idonea fide probationis (ita ut oportet) depoſitum oſtendat. Nam ſi uel modicum de ſorte uel uſuris in debito perſeueret, diſtractio rei obligatæ non poteſt impediri: neque ea ratione emptor, tametſi ſciat interpoſitam à debitore creditori denunciationem, mala fide fit poſſeſſor. *Quinta exceptio uidetur: Niſi non creditor, ſed debitor pignus poſsideat. Sed hæc exceptio reprobatur l. 14. C. de diſtract. pignor. cuius*

uerba uide ſ. ead. cauſa, in princip. *Sexta exceptio uiactur: Niſi debitor rem precario à creditore rogauerit.* *Sed & hæc exceptio reprobatur l. 2. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 5. cap. 9. de re litigioſa, quæſt. 1. except. 1. replic. 2.* *Septima exceptio eſt: Niſi ex fructibus creditor debitum ſit conſecatus.* *Hæc exceptio approbatur l. 2. C. eod. tt. bis uerbis:* Fundum pignori obligatum, ſi creditor ex fructibus debitum conſecutus eſt: cùm ipſo iure pignus ab obligarione liberatum ſit, diſtrahere mioimè poteſt. *Octaua exceptio eſt: Niſi debitor ſoluit, uel ſoluere debitum ſit paratus.* *Hæc exceptio approbatur l. 5. C. de diſtract. pignor. bis uerbis:* Si reſiduum debiti paratus es ſoluere, præſes prouinciç dabit tibi arbitrum, apud quem, quantum ſupereſt ex debito, examioabitur: & ſiue aduerſa pars ad iudicem uenire ceſſauerit, ſiue oblato ſuperfluo ad uenditiooé proſiluerit: improba alienatio proprietatis tuæ ius non auferet. *Concordat l. 8. C. eod. tt. bis uerbis:* Si priuſquam diſtraheretur pignorata poſſeſsio, pecuniam creditori obtuliſti, eoque non accipiente, conteſtatione facta eam depoſuiſti, & in eadem cauſa hodie qooque permanet: pignoris diſtractio non ualet. Quòd ſi priuſquam offerres, legem uenditionis exercuit: quod iure ſubſtitit, reuocare non debes. *Concordat item l. 2. ibi: ſi uniuerſum. C. debitor rem uendit. pignor. cuius uerba uide ſ. except. 4.* *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi noa ſolidum quod debetur, offerat uel ſoluatur.* *Quæ replicatio approbatur l. 6. C. de diſtract. pignor. bis uerbis:* Quamdiu non eſt integra pecunia creditori numerata, etiamſi pro parte maiore eam conſecutus ſit: diſtraheodi rem obligatá non amittit facultatem. *Concordat l. 8. ſ. ſi annua. ibi: ſed omnib. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 4. reg. 2.* *Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. cauſa 1. except. 4.* *Sed & alias huius exceptionis replicationes uide d. exception. 4.* *Hæc de exceptionibus propoſitæ cauſæ diſtrahendi pignoris. Sed & plures uide ſ. cap. 2. cum tribus capitibus ſequentibus.* *Ex quibus enim cauſis pignus uel ab initio inutiliter contrahitur, uel utiliter contractum ex pòſt facto diſſoluitur: ex iiſdem etiam pignoris uenditio inhibetur.* *Item inter exceptiones propoſitæ cauſæ numerari poſſunt ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. cauſa 1. except. 13. repl. 2. cum ſequentibus.*

II. QVIBVS IVS VENdendi pignoris competat?

I. Regula: *De priore & ſecundo creditore, quibus ambobus res pignori fuit obligata, uide ſ. cap. 5. cauſa 17. except. 4.*

II. Regula, *De hærede creditoris, proponitur l. 8. ſ. de uendendo. ff. de pignor. action. bis uerbis:* De uendendo pignore in rem pactio coocipienda eſt, ut omnes cootineátur. Sed etſi creditoris duntaxat perſona fuerit comprehenſa, etiam hæres eius iure uendet, ſi nihil in contrarium actum ſit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aliud actum ſit.* *Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si nihil in contrarium actum ſit. *Altera exceptio eſt: Niſi pro parte hæres, in ſolidum uendiderit.* *Quæ exceptio ipſo quidem iure approbatur, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi nomen debitoris pro parte hæredi, in ſolidum ſit adiudicatum.* *Quæ replicatio approbatur l. 11. ff. de diſtraction. pignor. bis uerbis:* Arbiter diuidendæ hæreditatis, cùm corpora hæreditaria diuiſiſſet, nomina quoque communium debitorum ſeparatim ſingulis in ſolidum adſignauit: quæſitum eſt, an debitoribua ceſſantibus, pro ſolido pignus uendere quiſq; poſsit? Scæuola reſpondit, poſſe.

III. Regula, *De alio quàm cui pignus obligatum eſt, proponitur exemplo l. 19. C. de diſtraction. pignorum, bis uerbis:* Si maritus tuus mutuam pecuniam (licet tuam) dedit, eorum quæ pignoris titulo accepit, ſi ei noo ſucceſsiſti, diſtrahendi nomine tuo nullam habes facultatem.

IIII. Regula: *Ex cauſa iudicati pignus captum, nõ à creditore, ſed à iudice diſtrahitur.* *Quæ regula approbatur l. 2. C. ſi in cauſa iudicati pignus capt. ſit. cuius uerba uide ſ. cap. 4. cauſa 1. except. 13. repl. 6. dupl. 2.*

III. QVID ET QVANtum oendendum?

I. Regula: *Quæmuis pars debiti ſoluta ſit, nihilominus totum pignus diſtrahi poteſt.* *Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. capite 4. cauſa 1. except. 4. in princip.* *Concordat l. 11. ſ. ſi creditori. ff. de pignor. actione, bis uerbis:* Si creditori plures hæredes extiterint, & uni ex his pars eius ſoluatur: non debent cæteri hæredes creditoris iniuria affici: ſed poſſunt totum fundum uendere, oblato debitori eo quod cohæredi eorum ſoluit. Quæ ſeotentia non eſt ſine ratione.

II. Regula: *Ex pluribus pignoribus poteſt anum quod uult, creditor uendere.* *Quæ regula approbatar l. 8. ff. de diſtractione pignorum, bis uerbis:* Creditoris arbittio permittitur, ex pignoribus ſibi obligatis quibus uelit diſtractis, ad ſuum commodum peruenire.

III. Regula, *De peculio ſerui pignori obligati non diſtrahendo, proponitur l. 1. ſ. ſeruo. ff. de pignor.*

pigoor. & hypoth. his uerbis: Seruo pignori dato, peculium eius creditor citra coouentionem ſpecialiter ſuper eo conceptam fruſtra diſtrahit, nec intereſt quaodo ſeruus domino peculium adquiſierit. *Plures propoſitæ quæſtionis regulas uide* J.*cap.proxim.queſt.*6.

IIII. QVANDO IVS VENdendi pignoris comperat? item antecedentia.

I. Regula, *De biennio poſtquam debitori denunciatum eſt, uel ſententia debitore abſente interpoſita, proponitur l.*3.*§.ſancimus ibi: ſin autē nulla. C. de iure dominij impetr. cuius uerba uide* ſ. *cap. prox.reg.*12. *in prin.*

II. Regula: *Non ante diem quo pecunia ſoluenda eſt, pignus uendi poteſt.* Quæ *regula approbatur l.*4.*ff.de diſtract.pign.his uerbis:* Cùm ſoluendæ pecuniæ dies pacto confertur, conueniſſe uidetur ne prius uendendi pignoris poteſtas exerceatur.

III. Regula: *Si annua, bima, trima die ſtipulatus pignus acceperit, non niſi omnibus penſionibus præteritis pignus uendere poteſt.* Quæ *regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.*8.*§.ſi annua.ff.de pignor. actione, his uerbis:* Si annoa, bima, trima die ſtipulatus acceperim pignos, pactusque ſim, ut niſi ſua quaque die pecunia ſoluta eſſet, uendere eam mihi rem liceret: placet, antequam omnium penſionum dies ueniat, nō poſſe me pignus uendere: quia ijs uerbis omnes penſiones demonſtrentur: nec uerum eſt, ſua quaque die non ſolutam pecuniam, antequam omnes dies ueniant. Sed omnibus penſionibus præteritis, etiamſi una portio ſoluta non ſit, pignus poteſt uenire. Sed ſi ita ſcriptum ſit, Si qua pecunia ſua die ſoluta non erit: ſtatim competit ei pacti conuentio.

IIII. Regula, *De denunciando prius debitori, uel ſententia interponenda de pignorum diſtractione, proponitur l.*3.*§. ſancimus, cum ſequentib. C. de iure dominij impetrando. cuius uerba uide* ſ. *cap.prox.reg.*12. *Concordat l.*4. *in prin. C.de diſtract.pignor.cuius uerba uide* J.*reg prox.*

V. QVOMODO PIGNOra uendenda?

I. Regula, *Vt ſolenniter & bona fide uendantur, proponitur l.*9. *C.de diſtract. pignor.his uerbis:* Quæ ſpecialiter nobis obligata ſunt, debitoribus detrectantibus ſolutionem, bona fide debetis & ſolenniter uendere. Ita enim patebit, an ex precio pignoris debito ſatisfieri poſsit. Quòd ſi quid deerit, non prohibemini etiam cætera bona iure conuentionis conſequi. *Concordat l.*4.*C.eod.tit.his uerbis:* Creditor hypothecas ſiue pignus cùm proſcribit, notum debitori facere, & ſibi bona fide rem gerere, & quando licet teſtatò dicere debet. Si quid itaq; per fraudem in pignore uillæ uenditę commiſſum probare potes: ut inferatur actio, quæ eo nomine competit, adi eum cuius de ea re notio eſt. *Declaratur regula propoſita definitione ſolennitatis, in pignore uendendo adhibendæ, l.* 3. *C. de iure dominij impetr. cuius uerba uide* ſ. *cap.prox.reg.*12. *Quoad ſolennitatem iſtam attinet, eius exceptio hæc eſt: Niſi aliud de pignore uendendo inter debitorem & creditorem conuenerit.* Quæ *exceptio approbatur d.l.*3. *§. ſancimus.*

II. Regula, *Vt pactio in uendendo pignore ſeruetur, proponitur d.§. ſancimus. Cui concordat l.*4.*in fine, cum lege ſequente. ff. de pignor.actione, his uerbis:* Vbi conuenit, ne diſtraheretur creditor, ſi diſtraxerit, furti obligatur: niſi ei ter fuerit denunciatum ut ſoluat, & ceſſauerit. Idque iuris eſt, ſiue omnino fuerint pacti ne ueneat: ſiue in ſumma, aut cōditione, aut loco contra pactionem factum ſit.

III. Regula: *Ad pignus uendendum creditor inuitus cogi non poteſt.* Quæ *regula approbatur l.*6.*in prin.ff.de pignor.action.his uerbis:* Quamuis cōuenerit, ut fundum pignoraticium uendere tibi liceret: tamen nihilo magis cogendus es uendere, licet ſoluendo non ſit is qui pignus dedit: quia tua cauſa id caueatur. Sed Atilicinus ex cauſa cogendum creditorem eſſe ad uendendum, dicit. Quid enim ſi multo minus ſit quod debeatur, & hodie pluris uenire poſsit pignus, quàm poſtea? Melius autem eſt dici, eum qui dedit, pignus poſſe uendere, & accepta pecunia ſoluere id quod debeatur: ita tamen ut creditor neceſsitatem habeat oſtendere rem pignoratam. Si mobilis ſit, prius idonea cautela à debitore pro indemnitate ei præſtanda. Inuitum enim creditorem cogi uendere, ſatis inhumanum eſt. *Concordat l.*51. *§. creditor. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Creditor pignus diſtrahere nō cogitur, ſi fideiuſſorem ſimpliciter acceptum omiſſo pignore uelit conuenire.

VI. EVENTVS ET CONſequentia pignoris uenditionem.

I. Regula: *Vendito pignore, creditori actio perſonalis denegatur.* Quæ *regula approbatur, ſimul & diſtinguitur* J.*lib.*48.*cap.*22.*cauſſa* 1.

II. Regula: *Venditor pignoris emptori de euictione non tenetur.* Quæ *regula approbatur l.*11. *§.ſententiam.ff.de action.empt. & uenditi, his uerbis:* Sententiam Iuliani uerisſimam eſſe arbitror in pignoribus quoque. Nam ſi iure creditoris uendiderit, deinde hæc

fuerint euicta: non tenetur, nec ad preciũ reſtituendum, ex empto actione creditor. Hoc eoim multis conſtitutionibus expreſſum eſt. Dolum planè uenditor præſtabit. Deniqoe eriam repromittet de dolo. Sed etſi noo repromiſerit, ſciens tamẽ ſibi non obligetum, uel uoo eſſe eius qui ſibi obligauit, uendiderit, tenebitur ex empto: quia dolum eom præſtare debere oſtendimus. *Ait Iuriſconſultus:* Senteotiem Iuliani. *Hæc ſententia continetur d.l.12.§.deniq. cuius uerba eide ſ.lib.42.cap.7.queſt.1.except.14. repl.2.* *Concordat l.50.ff.de euictione, his uerbis:* Si pigoóra oeneanr per apparitores prætoris extra ordinem ſententiam exequẽtes, nemo unqoam dixit dandam in eoe actionem re euicta. Sed ſi dolo rem uiliore precio proieceriot, tunc de dolo actio datur aduerſus eos domino rei. *Concordat item l. 1. C. creditorem euictionem non debere, his uerbis:* Cùm lure creditoris propter fiſci debita prædium obligetum procurator meue uenundedit, euictio noo debetur: qoia & priuatus crediror eodem iore utitur, niſi nominatim hoc repromiſſum à prioato fuerit creditore. Si tamen fiſcus in ius alterius creditoris ſucceſsit, emptori noo iuſta nomine fiſci mouetur controuerſia: ſiue quia potior fuetat, quãdo uendebat: ſiue iofirmior. Quoniam hoc utiq; præſtare debet, qui pignoris iure uendit, potiorem ſe cæteris eſſe creditoribue.

Concordat item l.10. in prin. ff. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ſ. lib.21. cap.4. cauſa 1. except. 1. repl.11. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm ſecundus creditor pignus uendidiſſet, prior creditor id euincat. Quæ exceptio approbatur uerbis d.l.1. iam propoſitis hiſce: Quoniam hoc urique præſtare deber qui pignoris iure uendit, potiorem ſe cæteris eſſe creditoribus.

Altera exceptio eſt: Niſi creditor euictionem ſe præſtaturum cauit. Et hæc exceptio approbatur uerbis d.l.1. iam propoſitis hiſce: Niſi oomioatim hoc repromiſſum à priuato fuerit creditore. *Concordat l.2.C.eod.tt.his uerbis:* Si à creditrice iure pignorie fundos peter tuus comperauerat, euictis prædije ita demum petitionem aduerſus creditricem habere potes, ſi uel cùm uendidit, de euictione rei promiſit: uel eriam dolo, cùm ſciret prudensq; eſſe rem ſine uicio non eſſe, eam patri tuo cui ſucceſsiſti, uenundedit. Nem ſicuti geous eiuſmodi contractus inſcium crediroren uinculo euictionis oon adſtriogit: ita eum qui fraudem admiſit oel decepit, oon excuſat.

Tertia exceptio eſt: Niſi creditor ſciens rem ſibi obligatam non eſſe, uel debitoris non eſſe, uendiderit. Quæ exceptio approbatur uerbis d.l. 2. iam propoſitis hiſce: Vel etiem dolo, cùm ſciret prudensqoe; &c. *Concordat l.11. §. ſententiam. ibi: dolum planè. ff. de action.empti. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in princip. Quartæ exceptionis loco notandum, quòd creditor ad actionem pignoraticiam contrariam aduerſus debitorem emptori teneatur. Quæ exceptio approbatur l.38. ff. de euictione, his uerbis:* In creditore qui pignus uendidit, tractari poteſt, ao re euicta uel ad hoc teoearur ex empro, ut quã habet aduerſus debitorem actionem, eam præſtet (habet autem cootrariam pignoraticiam actionem) & magis eſt ut præſtet. Cui enim non æquum uidebitur uel hoc ſaltem conſeqoi, emptorem, quod ſine diſpendio creditoris futurum eſt?

Quinta exceptio eſt: Niſi per exceptionem creditori precium petenti euictio opponatur. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi conuenerit ne quid euictionis nomine præſtetur. Quæ replicatio approbatur l.48. ff.d.tt.his uerbis: Cùm ea cooditione pignus diſtrahitur, ne quid euictione ſecuta creditor præſtet: quamuis precium emptor non ſoluerit, ſed uenditori cauerit: euictiooe ſecuta, nullam emptor exceptionem habebit, quo minus precium ſoluat.

III.Regula: *Creditor pignus uendens, emptori ius ſuum quod habet, cedere teneter. Quæ regula approbatur l. ultim. ff. de diſtraction. pignor. his uerbis:* Creditor qui iure ſuo pigoue diſtrehit, iue ſuum cedere debet: & ſi pignus poſsidet, tradere utique poſſeſsionem. *Concordat l.38.ff.de euictione. cuius uerba uide ſ.reg.prox.except.4.*

IIII.Regula: *Creditor pignus quod uendidit, euincere non poteſt. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 21. cap.4. cauſa 1. except.1. repl.11.*

V. Regula: *Emptor pignoris rei dominium conſequitur, quamuis id non habuerit uenditor. Quæ regula approbatur l.18.C. de diſtraction. pignor. his uerbis:* Qui à creditore pignori obligatum prædium lure emit, de proprietate uinci oon poteſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi res emptori tradita non fuerit. Quæ exceptio approbatur l 13. C. eod. tt. his uerbis:* Qui prædium obligatum à creditore comparauit, ſi in uacuam poſſeſsionem ioductue non eſt: nullem in rem actionem habet.

De ſuperfluo debitori reſtituendo.

VI.Regula: *Si pluris quàm ſibi debetur, creditor pignus uendidit, id quòd plus eſt debitori reſtituendum. Quæ regula approbatur l. penultim. ff. de pignor. act. his uerbis:* Creditor iudicio quod de pignore dato propooitur, ut ſuperfluum precij cum uſurie reſtituat,

iure

Iure cogitur, nec audiendus erit, ſi nelit emptorem delegare: cùm in uendirione quæ ritè eſt facta, ſuum credirot negocium gerat. *Concordat l.3. §.ſin autem minus. C.de iure dominij impetr. cuius uerba uide ſ. cap. prox.reg.12. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi precium ab emptore creditor nondum acceperit. Hæc exceptio approbatur l.24. §. ſi uendiderit.ff.de pignor.action.his uerbis:* Si uendiderit quidem credirot pignus pluris quàm debitum erar, nōdum aurem precium ab emptore exegerit: an pignoraticio iudicio conueniri poſsit ad ſuperfluum reddēdum: an uerò expectare debeat quoad empror ſoluat, uel ſuſcipere actionem aduerſus emprorem? Vlpianus. Er arbitror non eſſe urgendum ad ſolutionem creditorem, ſed aut expectare debitorem debere: aut ſi non expectet, mandandas ei actiones aduerſus emptorem, periculo tamen uendiroris. Quòd ſi accepit iam pecuniam, nec ſuperfluum reddir, in pignoraticio iudicio uenit: quemadmodum & ſi res pignori datas malè tractauit creditor, uel ſeruos debilitauit. Quanquam ſi pro maleficijs ſuis coercuit, uel uinxit, uel obtulit præfecturæ uel præſidi: dicendum eſt, pignoraticia creditorem non teneri. *Altera exceptio uidetur: Niſi creditor emptorem debitori delegare malit. Hæc exceptio reprobatur l.penult.ff.eod.tt.cuius uerba uide paulo ſ. ead. reg. in princip. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi debitor, donec precium ſoluatur, expectare nolit. Quæ diſtinctio approbatur uerbis d.§. ſi uendiderit, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Sed aut expectare debitorem debere, aut ſi non expectet, mandādas ei actiones aduerſus emptorem, periculo tamen uenditoris.

VII. Regula: *Etiam uſuras ſuperflui creditor tenetur reſtituere. Quæ regula approbatur l.40. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* In eum diem quo creditor pignora diſtraxit, rectè uſuræ fier computatio. *Concordat l.penultim.ff.de pignor. action. cuius uerba uide ā. reg. proxim. in princip. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi creditor ſuperfluo uſus non ſit, ſed tantùm apud ſe depoſitum habuerit. Quæ exceptio approbatur l. 6. §.fin.ff.d.tt.de pignor.action. his uerbis:* Si creditor pluris fundum pignoratum uendiderit, & id fœnerer: uſuras eius pecuniæ præſtare debet ei qui dedit pignus. Sed etſi ipſe uſus ſit ea pecunia, uſuras præſtare oportet. Quòd ſi eam depoſiram habuerit, uſuras non debet. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi moram in reſtituendo ſuperfluo creditor fecerit. Quæ replicatio approbatur l. 7. ff. eod. tt. his uerbis:* Si autem tardius ſuperfluum reſtituat creditor quod apud eum depoſitum eſt, ex mora uſuras debirori hoc nomine præſtare cogendus eſt.

VIII. Regula, *De re ex ſuperfluo pretio comparata. Hæc non uenit reſtituenda, ſed ipſum precium. Quæ regula approbatur l. 20. C. de diſtract. pignor.his uerbis:* Secundum placiti fidem, ſi nihil ſpecialiter conuenit, pignoribus à creditore maiore quàm ei debebatur precio diſtractis, licet ex eo fundus comparatus ſit: non ſuper hoc in rem, ſed in perſonam, id eſt, pignoraticia ſuperflui competit actio.

IX. Regula: *Aduerſus quos actio ſuperflui cōpetat? Non emptor, ſed creditor eiuſúe hæres hac actione tenetur. Quæ regula approbatur l.5. C. ſi uendito pignore agatur, his uerbis:* Si creditore pignus, priuſquam ſatisfieret, diſtrahente, non per colluſionem emptor comparauit: ſucceſſor eius de ſuperfluo, non emptoris hæres qui rem poſsidet, conueniendus eſt.

X. Regula: *Quæ de ſuperfluo competat actio? Pignoraticia. Hæc regula approbatur l. 20. C. de diſtract.pignor. cuius uerba uide ſ. reg.8. Concordat l. 24. §. ſi uendiderit. ibi: quòd ſi accepit. ff. de pignor.act. cuius uerba uide ſ. reg.6.except.1.*

XI. Regula: *Si uiliori precio diſtraxit executor pignus prætorium, de dolo tenetur. Quæ regula approbatur l.50.in fine.ff.de euictione.cuius uerba uide ſ.reg.3.*

XII. Regula: *Si contra pactum creditor pignus diſtraxit, furti actione tenetur. Quæ regula approbatur l.4.§. fin. cum lege ſequente. ff.de pignor. actione.cuius uerba uide ſ.queſt.prox.reg.2.*

De actione qua debiror pignus à creditore uenditum repetit.

XIII. Regula: *Ex quibus cauſis hæc actio cōpetit? Regulariter quidem debitori actio ad reuocandum pignus uenditum non competit: ſed habet regula hæc ſuas exceptiones & caſus, quibus illi datur actio. De quibus uide ſ. cap.4. cauſa 1. exceptione 13.*

XIIII. Regula: *Aduerſus quos actio propoſita competat? Aduerſus creditorem, non emptorem ſeu poſſeſſorem datur pignore non rectè diſtracto actio. Quæ regula approbatur l. 7. in fine, C.de diſtract. pignor. uerbis ſ. d.except.13. in prin. propoſitis hiſce:* Quòd ſi quid in ea re fraudulenter fecerit, non à te emptor, ſed creditor conueniendus eſt. *Concordat l. 1. in prin.C.ſi uendito pignore agatur. cuius uerba uide ſ.d.except.13.repl.2. Concordat item l. 5. C. eod. tt. cuius uerba uide ā. reg. 9. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi emptor fraudem cum creditore participauerit. Quæ exceptio approbatur d. l. 1. in fine. Concordat l.4. C. eod.tt. cuius uerba uide d. except. 13. repl.1. Altera exceptio eſt: Niſi creditor non ſit ſoluendo. Quæ exceptio ap-*

probatur d.l.1.ibi:quòd ſi de bonis. *Cui concordat l.3.C.eod.tt. cuius uerba uide ſ.d.except.13.replic.5.* *Tertia exceptio eſt: Niſi creditor ius diſtrahendi pignoris non habuerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.2.C.ſi uendito pignore agatur. cuius uerba uide d.except.13.repl.1. Huius exemplum proponitur l.ult.§.1.in fine.ff.ad S.C.Velleianum, his uerbis:* Si mulier rem à ſe pignori datam per interceſsionem recipere uelit, fructus etiam liberos recipit. Et ſi res deterior facta fuerit eo nomine, magis eſt ut æſtimetur. Sed ſi creditor qui pignus per interceſsionem accepit, hoc alij uendidit, ueta eſt eorum opinio qui petitionem ei dandam putant etiam aduerſus bonæ fidei emptionem: ne melioris conditionis emptor. &c.

X V. *Regula: Quid ueniat in actione propoſita? Regulariter id quod intereſt, uel rei preciū à creditore, non res ipſa ab emptore eſt reſtituenda. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.prox.*

DE ACTIONE HYPOthecaria. Cap. VIII.

SVperſunt actiones, quæ tam creditori quàm debitori ex pignoris contractu competunt. De *quibus nunc dicetur, & primùm quidem de ijs actionibus quæ creditori: hinc de ijs quæ debitori competunt, agetur.* Creditori *autem competit primùm quidem ad perſequendum pignus actio in rem, quam hypothecariam appellant: deinde actio perſonalis pignoraticia, contraria dicta: tertiò interdictum Saluianum.*

I. *Genus propoſitæ actionis, & definitio proponitur Inſt. de actionib.§. item Seruiana, his uerbis:* Seruiana & quaſi Seruiana (quæ etiam hypothecaria uocatur) ex ipſius prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiunt. Seruiana autem experitur quis de rebus coloni, quæ pignoris iure prò mercedibus fundi ei tenentur. Quaſi Seruiana autem eſt, qua creditores pignora hypothecaſue perſequuntur. *Actio in rem eſt. Quæ regula approbatur l.17.ff.de pignor. & hypoth.his uerbis:* Pignoris perſecutio in rem parit actionem creditori. *Concordat l.18.C.eod.tt. his uerbis:* Pignoris uel hypothecæ perſecutio in rem eſt.

II. *Species cognata propoſitæ actionis eſt Seruiana actio. quæ proponitur uerbis Inſt. paulo ſ. propoſitis.*

III. CAVSA EX QVA Actio propoſita competit?

Si res creditori pignori ſit obligata, eam à quocunque poſſeſſore perſequi poteſt. Quæ cauſa ſeu regula approbatur l.16.§. in uindicatione.ff.de pignor. & hypoth.cuius uerba uide ȷ.except.proximi. Concordat l.2.C.ſi unus ex plurib.hæred.cuius uerba uide ſ.lib.36.cap.6.reg.5.except.7.repl.2. Huius cauſæ ſeu regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi reus rem non poßideat. Quæ exceptio approbatur d.§.in uindicatione, his uerbis: In uindicatione pignoris quæritur, an rem de qua actum eſt, poſsideat is cum quo actum eſt. Nam ſi non poſsidet, nec dolo fecit quo minus poſsideat: abſolui debet. Si uerò poſsideat, & aut pecuniam ſoluat, aut rem reſtituat: æquè abſoluendus eſt. Si uerò neutrum horum faciat, condemnatio ſequetur. Sed ſi uelit rem reſtituere, nec poſsit, fortè quia res abeſt, & longè eſt, ueluti in prouincijs: ſolet cautionibus res explicari. Nam ſi cauerit ſe reſtituturum, abſoluitur. Si uerò dolo quidem deſijt poſsidere, ſumma autem ope niſus non poſsit rem ipſam reſtituere: tanti cõdemnabitur, quanti actor in litem iurauerit, ſicut in cæteris in rem actionibus. Nam ſi tanti condemnatus eſſet, quantum deberetur: quid prodeſſet in rem actio, cum in perſonam agendo idem conſequeretur? *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dolo deſierit reus poßidere. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec dolo fecit, quo minus poſsideat. *Item hiſce:* Si uerò dolo quidem deſijt poſsidere, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi rei reſtituendæ facultatem reus non habeat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis d.§.in uindicatione, iam propoſitis hiſce:* Sed ſi uelit rem reſtituere, nec poſsit, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi & reo res pignori ſit obligata. Hæc exceptio approbatur l.10.ff.de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ȷ. quæſt.6.reg.20. Concordat item l.1.§.ſi colonus. & l.2.ff.de Saluiano interdicto. cuius utriuſque legis uerba uide ȷ. cap.11. quæſt.2. except.1. Huius replicatio prima hæc eſt: Niſi ſingulis pro parte res ſit obligata. Quæ replicatio approbatur d.l.10. Altera replicatio hæc eſt: Niſi actor prior uel potior ſit in pignore. Quæ replicatio approbatur l.12.in princip.ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Creditor qui prior hypothecam accepit, ſiue poſsideat eam, & alius uindicet hypothecaria actione: exceptio priori utilis eſt, Si non mihi antè pignori hypothecæue nomine ſit res obligata. Siue alio poſsidente prior creditor uindicet hypothecaria actione, & ille excipiat, Si non conuenit ut ſibi res ſit obligata: hic in modum ſuprà relatum replicabit: Sed ſi cum alio poſſeſſore creditor ſecundus agat: rectè agit, & adiudicari poterit ei hypotheca: ut tamen prior cum eo ágẽdo ei rem auferat. *Quarta exceptio uidetur: Niſi res alij ante actorem fuerit obligata.*

qua

quæ tamen exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis biſce: Sed ſi cum alio poſſeſſore creditor ſecundus agat, rectè agit, &c. *Quinta exceptio eſt: Niſi reus antea ab alio creditore conuentus, litis æſtimationem præſtitit. Hæc exceptio approbatur d. l. 12. §. ſi quoniam, his uerbis:* Si quoniam non reſtituebat rem pignoratam poſſeſſor condemoatus ex præfatis cauſis, litis æſtimatiooem exoluerit: an perindè ſecundo creditori teneatur, ac ſi ſoluta ſit pecunia priori creditori, qoæritur? & rectè puto hoc admittendum eſſe. *Sexta exceptio eſt: Niſi reus rem à potiore creditore emerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 5. cauſa 17. exception. 4. replicat. 1. Septima exceptio uidetur: Niſi actor in poſſeßione rei fuerit, eamq́; amiſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 2. C. de prætorio pignore, his uerbis:* Veteris ioris dubitationem decidentes, ad duplum genus hypothecarum reſpeximus: unum quidem quod ex conuentionibus & pactis hominom naſcitur: aliud quod à iudicibus datur, & prætorium ouncupatur. Et cùm inuenimus in conuentionalibus pignoribus uel hypothecis non ſolùm tenentem creditorem adiouari: ſed etiamſi ab ea poſſeſsiooe cadat, ſiue ſua culpa, ſiue non, ſiue fortuito caſu: humanius perſpeximus & in prætorio pigoore dare recuperationem creditori, quocunquè modo poſſeſsiooem amittat, ſiuo culpa ſoa, ſiue non, ſiue fortuito caſu. Licet enim debuerat incumbere ſuo pigoori, ne aliquam patiatur iacturam: tamen ne quid amarum in creditoribus conſequatur; benignius cauſam interpretamur, & ei recuperationem donamus. *Concordat l. 12. §. 1. ibi: itaq; ſi amiſerit. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 4. cauſa 1. exception. 5. replicat. 4. Item concordat l. 13. §. & in ſuperficiarijs. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 5. exception. 36. Octaua exceptio eſt: Niſi cùm poſſeſſor rem emiſſet, preciumq́; eius ad potiorem creditorem perueniſſet: actor poſterior creditor precium cum uſuris reo non reſtituat. Hæc exceptio approbatur l. 5. ff. de diſtract. pignor. cuius uerba uide j. cap. 9. regul. 1. exception. 42. replicat. 4. Concordant ea quæ propoſita ſunt j. d. regul. 1. exception. 22. Nona exceptio eſt: Niſi actor reo impenſas non reſtituat. Hæc exceptio approbatur l. 44. §. fin. ff. de damno infecto, his uerbis:* Damni infecti nomine in poſſeſsionem miſſus poſſidondo dominiom cepi, deindo creditor eas ſibi pignori obligatas perſequi uult: oon ſine ratione dicetur, niſi impenſas quas in refectione fecerim, mihi præſtare ſit paratus, inhibendam adoerſus me perſecutionem, Cur ergo non emptori quoquo id tribuendum eſt? Si fortè quis inſulam pignoratam emerit. Non rectè hæc inter ſe comparabuntur: quaodo is qui emit, ſua uoluntate oegocium gerat: ideoque diligentius à uenditore ſibi caueri & poſsit & debeat: quod non æquè & de eo cui damni infecti non promittatur, dici poteſt. *Ait iuriſconſultus:* Cur ergo non emptori, &c. *Hiſce uerbis uidetur exceptio propoſita regulariter reprobari. Sed ijs contradicit l. 29. §. domus, in fine. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 5. cauſa 15. exception. 2. Decima exceptio eſt: Niſi reus actori litis æſtimationem præſtet. quæ exceptio approbatur l. 19. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide j. quæſtion. proxim. regul. 1. exception. 6. Vndecima exceptio eſt: Niſi ſemel actum ſit. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi propter exceptionem aliquam dilatoriam, quæ nunc ceſſat, antea reus ſit abſolutus. quæ replicatio approbatur exemplo l. 13. §. ſi ſub. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide j. capite 8. quæſtion. 7. regul. 3. Altera replicatio eſt: Niſi antea reus fuit condemnatus. quæ replicatio approbatur l. 16. §. creditor. ff. eod. tt. his uerbis:* Creditor hypothecam ſibi per ſententiam adiudicatam, quemadmodum habiturus ſit, &c. *Hæc de exceptionibus propoſitæ regulæ. Sed & plures eiuſdem exceptiones uide ſ. capite 2. cum tribus capitibus ſequentibus.*

IIII. QVIBVS COMpetit actio propoſita?

I. Regula: *Alij quàm ei qui pignus paciſcitur, hypothecaria actio competere non poteſt. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit; uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi alterius nomine quiſ pecuniam crediderit, pignusq́; pactus ſit. hoc enim caſu ei cuius nomine pecunia credita eſt, actio competit etiam ad pignus perſequendum. quæ exceptio approbatur l. 2. C. per quas perſ. nobis adquir. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. capite 2. quæſtion. 2. regul. 1. Altera exceptio uidetur: Niſi aliena pecunia creditor quis pignus pactus ſit. hoc enim caſu domino pecuniæ pignoris perſecutio uidetur danda. Sed hæc exceptio reprobatur l. 16. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Etſi frater tuus non ſuam, ſed ad te pertinentem pecnniam ſuo nomine dedit, ac pignus accepit: tamen tibi pignoris obligationem quærere non potuit. *Concordat l. 19. C. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ſ. cap. proximo, quæſtione ſecunda, regula tertia. Tertia exceptio eſt: Niſi quis nomen debitoris à creditore, qui pignus pactus eſt, com-*

parauerit. *Hæc exceptio approbatur l. 6. C. de obligation. & action. cuius uerba uide ſ. cap. 5. cauſa 17. exception. 4. replicat. 1. Concordat l. 11. C. eod. tt. cuius uerba uide d. replicat. 1.* *Quarta exceptio eſt: Niſi creditor qui pignus pactus eſt, id alij pignori dederit: huic enim pignoris perſecutio non eſt deneganda. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 1. exception. 40. replicat. 12.* *Quinta exceptio eſt: Niſi alius pro debitore ſoluerit, & ius pignoris à creditore redemerit.* *Hæc exceptio approbatur l. 2. C. de his qui in priorum creditor. locum ſucced. cuius uerba uide ſ. cap. 5. cauſa 17. exception. 4. in princip. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi is qui pro debitore ſoluit, ſpecialiter ſibi pignus pactus non eſt. quæ replicatio approbatur l. 1. C. eod. tt. his uerbis:* Non omnimodo ſuccedunt in locum hypothecarij creditoris hi, quorum pecunia ad creditorem tranſit. Hoc enim tunc obſeruetur, cùm is qui pecuniam poſtea dat, ſub hoc pacto credat, ut idem pignus ei obligetur, & in locum eius ſuccedat. Quod cum in tua perſona factum non ſit (iudicatum eſt enim te pignora non accepiſſe) fruſtra putas tibi auxilio opus eſſe conſtitutionis noſtræ ad eam rem pertinentis. *Concordat l. 21. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Res obligatas extetus debito ſoluto liberando, detum petete, non earum dominium adipiſci poteſt. *Concordat item l. 1. in princip. ff. quib. mod. pignus ſoluitur, his uerbis:* Debitoris abſentie amicus negocia geſsit, & pignora citra emptionem pecunia ſua liberauit: ius priſtinum domino reſtitutum uidetur. Igitur qui negocium geſsit, utilem Seruianam dari ſibi non rectè deſiderabit. Si tamen poſsideat, exceptione doli defenditur. *Concordat item l. 5. in princip. ff. quæ res obligar. non poſſ. his uerbis:* Ariſto Neratio Priſco ſcripſit, Etiamſi ita contractum ſit, ut antecedens dimitteretur: non aliter in ius pignoris ſuccedit, niſi conuenerit, ut ſibi eadem res pignori obligata eſſet. Neque enim in ius pignoris ſuccedere debet, qui ipſe nihil conuenit de pignore. Quo caſu emptoris cauſa melior efficitur. *Planè propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi is qui pro debitore ſoluit, & pignus liberauit, ipſe pignus poßideat. tunc enim, quamuis nihil de pignore conuenerit, per exceptionem tamen defenditur. quæ duplicatio approbatur uerbis d. l. 1. in princip. paulo ſuperius propoſitis, hiſce:* Si tamen poſsideat, exceptione doli defenditur. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. cauſa 2.* *Sexta exceptio eſt: Niſi poſſeſſor pignoris à creditore conuentus, litis æſtimationem præſtiterit. hic enim in ius pignoris ſuccedit. quæ exceptio approbatur l. 2. ff. quibus mod. pignus ſoluitur, his uerbis:* Si creditor Seruiana actione pignus à poſſeſſore petierit, & poſſeſſor litis æſtimationem obtulerit, & ab eo debitor rem uindicet: non aliter hoc facere conceditur, niſi prius debitum ei offerat. *Concordat l. 19. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Mulier in dotem dedit marito prædium pignori obligatum, & teſtamento maritum, & liberos ex eo natos, item ex alio, hæredes inſtituit. Creditor, cum poſſet hæredes conuenire idoneos, ad fundum uenit: quæro, an ſi ei iuſta poſſeſſor offerat, compellendus ſit ius nominis cedere? Scæuola reſpondit, poſſe uideri non iniuſtum poſtulare. *Septima exceptio eſt: Niſi heres eius qui pignus pactus eſt, agat. quæ exceptio ſine cuiuſquam contradictione eſt iuſta.* *Hæc igitur de prima propoſitæ quæſtionis regula, eiusq; exceptionibus ſint dicta.*

II. *Regula: Si eadem res duobus uel pluribus pignori ſit obligata: prior tempore potior eſt iure. De hac regula eiusq; exceptionibus uide J. capite proxim.*

V. ADVERSVS QVOS competat?

Perſecutio pignoris in rem eſt. de quo ſ. quæſtion. 1. ergo aduerſus quemuis poſſeſſorem pignoris competit: item aduerſus eum qui dolo deſijt poſſidere. de quo ā. quæſtion. 3. exception. 1. replication. 1.

VI. QVID VENIAT in actione propoſita?

I. *Regula: Si uniuerſa bona pignori obligata ſunt: regulariter quidem quidquid debitor habet, pignoris iure creditori tenetur, & actione propoſita peti poteſt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 1. exception. 24.* *Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm eidem primum quidem res aliqua ſpecialiter eſſet obligata, poſtea uniuerſa bona obligentur, resq; ſpecialiter obligata ſufficiat debito. tunc enim omnium bonorum perſecutio inhibetur. quæ exceptio approbatur l. 2. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Quamuis conſtet, ſpecialiter quædam, & uniuerſa bona generaliter aduerſarium tuum pignori accepiſſe, & æquale ius in omnibus habere: iuriſdictio tamen temperanda eſt. Ideoque ſi certum eſt, poſſe eum ex ijs quæ nominatim ei pignori obligata ſunt, uniuerſum debitum redigere: ea quæ poſtea ex eiſdem bonis pignori accepiſti, interim non auferri præſes prouinciæ iubebit. *Altera exceptio eſt: Niſi ea bona quæ poſt pignoris contra-*

ctum

cùm debitor adquiſierit. *Hæc exceptio reprobatur l. 9. C. quæ res pignori obligari. cuius uerba uide ē. cap. 2. except. 18. Concordat l. 15. §. quod dicitur. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide J. quæſtion. 9. reg. 2.* *Tertia exceptio eſt: Niſi res quam ſibi pignori obligatam creditor debitorem alienare paſſus eſt. hæc enim, quamuis eam poſtea debitor ex aliqua cauſa receperit, in generali tamen hypotheca non continetur. quæ exceptio approbatur l. 11. C. de remiſſione pignoris. cuius uerba uide ē. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 1. except. 5. replicat. 2.* *Quarta exceptio eſt: Niſi eæ res quas neminem credibile eſt ſpecialiter pignori daturum fuiſſe.* *Hæc exceptio approbatur, ſimul & exemplis declaratur l. 6. cum tribus legibus ſequentibus. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Obligatione generali rerum quas quis habuit habiturusúe eſt, ea non continebuntur, quæ ueriſimile eſt quenquam ſpecialiter obligaturum non fuiſſe: utputa ſupellex, item ueſtis relinquenda eſt debitori: & ex mancipijs quæ in eo uſu habebat, ut certum ſit eum pignori daturum non fuiſſe. Proinde de miniſterijs eius perquàm ei neceſſarijs, uel quæ ad affectionem eius pertinent, uel quæ in uſum quotidianum habentur: Seruiana non competit. Denique concubinam, filios naturales, alumnos conſtitit generali obligatione non contineri: et ſi qua alia ſunt huiuſmodi miniſteria. Sed & quod ad eas res quas eo tempore quo paciſcebatur, in bonis habuit: idem obſeruari debet. *Concordat l. 1. C. quæ res pignori obligari poſſunt, his uerbis:* Alumnos tuos cæteraſque res quas neminem credibile eſt pignori ſpecialiter daturum fuiſſe, generali pacti conuentione quæ de bonis tuis facta eſt, in cauſa pignoris non fuiſſe, rationis eſt. *Quinta exceptio eſt: Niſi ea quæ non ab ipſo debitore, ſed ab hærede eius ſunt comparata. Hæc exceptio approbatur l. 29. in prin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Paulus reſpondit, generalem quidem conuentionem ſufficere ad obligationem pignorum: ſed ea quæ ex bonis defuncti non fuerunt, ſed poſtea ab hærede eius ex alia cauſa adquiſita ſunt, uindicari non poſſe à creditore teſtatoris. *Sexta exceptio uidetur eſſe: Niſi ſeruus debitoris, qui conſenſu domini omnia eius bona obligauit.* *Sed hæc exceptio reprobatur d. l. 29. §. fin. his uerbis:* Si ſciente & conſentiente domino, ſeruus, ut omnia bona domini pignori obligata eſſent, conuenit: ipſum quoque qui cauit, obligatum eſſe pignoris iure, Paulus reſpondit. *Septima exceptio eſt: Niſi cùm omnia quæ in prædium inducta, inuecta, importata eſſent, pignori eſſent obligata: quædam ad tempus, quædam ut ibi perpetuò eſſent, ſint inducta.* *Hæc exceptio approbatur l. 32. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Debitor pactus eſt, ut quæcunque in prædia pignori data inducta, inuecta, importata, ibi nata paratáue eſſent, pignori eſſent: eorum prædiorum pars ſine colonis fuit, eaque actori ſuo colenda debitor tradidit, adſignatis ei etiam ſeruis culturæ neceſſarijs. Quæritur, an & Stichus uillicus, & cæteri ſerui ad culturam miſſi, & Stichi uicarij obligati eſſent. Scæuola reſpondit, eos duntaxat, qui hoc animo à domino inducti eſſent, ut ibi perpetuò eſſent, non temporis cauſa accommodarentur, obligatos. *Octaua exceptio eſt: Niſi pecunia quam debitor ab alio mutuam accepit.* *Hæc exceptio reprobatur l. 35. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Creditor pignori accepit à debitore quidquid in bonis haberet, habiturusúe eſſet. Quæſitum eſt, an corpora pecuniæ, quam idem debitor ab alio mutuauit, cùm in bonis eius facta ſint, obligata creditori pignori eſſe cœperint? Scæuola reſpondit, cœpiſſe. *Nona exceptio eſt: Niſi res à debitore redhibita.* *Hæc exceptio reprobatur l. 4. in princip. ff. quibus mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide ē. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 8.* *Decima exceptio eſt: Niſi res quæ ſpecialiter obligari non potuit. hæc enim nec in generali hypotheca continebitur. quæ exceptio approbatur exemplo l. 5. C. quæ res pignor. obligari poſſunt. cuius uerba uide ē. cap. 3. exception. 32. Huius etiam ſpecies eſt J. exceptio proxima.* *Vndecima exceptio eſt: Niſi militia. hæc enim non continetur in generali hypotheca, ratione exceptionis præcedentis. cuius replicatio hæc eſt: Niſi militia creditoris nomine ſit comparata, uel comparata eſſe præſumatur. quæ replicatio approbatur l. 27. C. de pignor. & hypoth. de qua re uide J. quæſtion. 9. regul. 5.* *Duodecima exceptio eſt: Niſi inſtrumenta agriculturæ.* *Hæc exceptio approbatur l. 7. cum lege ſequente. C. quæ res pignori obligar. poſſunt. cuius uerba uide ē. lib. 9. cap. 5. quæſtion. 6. regul. 2. exception. 8.* *Decimatertia exceptio eſt: Niſi dos, mariti bonis obligatis.* *Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ē. libro 8. capite 9. regula 4.* *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi res quæ in dominio debitoris non ſunt.* *Hæc exceptio approbatur exemplo l. 1. C. de priuilegio fiſci. cuius uerba uide ē. d. cap. 9. regul. 1. exception. 2. item approbatur per ea quæ propoſita ſunt ē. capite 1. quæſtion. 4. cauſa 3. exception. 4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res mariti, cuius uxor liberis prioris matrimonij ratione tutelæ geſtæ eſt obligata cum bonis ſuis. quæ replicatio approbatur l. 6. C. in quib. cauſis pignus tacitè cõtrah. cuius uerba uide ē. cap. 1. quæſt. 4. ſpecie 7.*

Altera

Altera replicatio eſt: Niſi res fideiuſſorum & mandatorum debitoris. Hæc replicatio approbatur Nouell. c. 4. §. enimuerò. ibi: ſimulac uerò. cuius uerba uide ȷ. quæſt. prox. reg. 2. Hæc de prima propoſitæ quæſtionis regula.

II. Regula, De iis quæ ex animalib. pignori obligatis naſcuntur. Hæc quoq; in propoſita actione ueniunt petenda. que regula approbatur l. 29. §. 1. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis: Si mancipia in cauſam pignoris ceciderunt: ea quoq; quæ ex his nata ſunt, eodem iure habenda ſunt. Concordat l. 13. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 5. cauſa 15. except. 3. Item concordat l. 1. C. de partu pignoris, hiſce uerbis: Partus ancillæ pignoratæ in pari cauſa qua matrem eſſe, olim placuit. Concordat item l. 1. in prin. ff. de Saluiano interd. cuius uerba uide ȷ. cap. 11. quæſt. 4. reg. 1. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi apud bonæ fidei poſſeſſorem nata ſint, cuius efficiantur. Hæc exceptio approbatur d. l. 29. §. 1. his uerbis: Quod diximus, etiam nata teneri, ſiue ſpecialiter de his conuenerit, ſiue non: ita procedit, ſi dominium eorum ad eum peruenit qui obligauit, uel hæredem eius. Cæterùm apud alium dominum non erunt obligata.

III. Regula, De fructibus rei pignoratæ. Hi quoq; in actione propoſita ueniunt. quæ regula approbatur l. 3. C. in quib. cauſis pignus tacitè contrah. cuius uerba uide ȷ. reg. prox. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi fructus ſint conſumpti. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. cùm prædium. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis: Cùm prædium pignori daretur, nominatim ut fructus quoq; pignori eſſent, conuenit: eos conſumptos bona fide emptor utili Seruiana reſtituere non cogetur. Pignoris etenim cauſam nec uſucapione perimi placuit: quoniam quæſtio pignoris ab intentione dominij ſeparatur. Quod in fructibus diſſimile eſt, qui nunquam debitoris fuerunt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt litem conteſtatam fructus ſint percepti. Hæc replicatio approbatur l. 16. §. interdum. ff. eod. tt. his uerbis: Interdum etiam de fructibus arbitrari debet iudex, ut ex quo lis inchoata fuit, ex eo tempore etiam de fructibus condemnet. Quid enim ſi minoris ſit prædium, quàm quod debetur? Nam de antecedentibus fructibus nihil poteſt pronunciare, niſi res extent.

IIII. Regula, De iis quæ ex fructibus pignoris comparata ſunt. Hæc non ueniunt in actione propoſita. quæ regula approbatur l. 3. C. in quibus cauſis pignus tacitè contrah. his uerbis: Quamuis fructus pignori datorum prædiorum (etſi id apertè non ſit expreſſum) & ipſi pignori credantur tacita pactione eſſe: prædia tamen quæ emuntur ex fructuum precio, ad eandem cauſam uenire, nulli prudentum placuit.

V. Regula, De iis quæ ex pecunia pignorata empta ſunt. Hæc quoq; pignorata ſunt. quæ regula approbatur l. 7. §. fin. ff. qui potiores in pignore, his uerbis: Si tibi quæ habiturus ſum, obligauerim, & Titio ſpecialiter fundum, ſi in dominium meum peruenerit, mox dominium eius adquiſiero: putat Marcellus, concurrere utrunque creditorem in pignore. Nec enim multum facit, quòd de ſuo numos debitor dederit: quippe cùm res ex numis pignoratis empta, nunc ſit pignorata ob hoc ſolùm, quòd pecunia pignorata erat.

VI. Regula, De re, in quam res pignorata mutata eſt. Et hæc pignoris iure eſt obligata. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 5. cauſa 15. exception. 1. cum duabus ſequentibus.

VII. Regula, De naui ex ſylua obligata facta. Hæc obligata non eſt. quæ regula approbatur l. 18. §. ſi quis. ff. de pignor. action. his uerbis: Si quis cauerit ut ſylua ſibi pignori eſſet: nauem ex ea materia factam non eſſe pignori, Caſſius ait: quis aliud ſit materia, aliud nauis. Et ideo nominatim in dando pignore adijciendum eſſe ait: Quæque ex ſylua facta nata ſint.

VIII. Regula: Vſusfructus qui proprietati pignori obligatæ acceſſit, ipſe quoq; obligatus eſt. quæ regula approbatur d. l. 18. §. ſi nuda, his uerbis: Si nuda proprietas pignori data ſit: uſusfructus qui poſtea adcreuit, pignori cedit. Eadem cauſa eſt alluuionis.

IX. Regula: Quod prædio pignorato per alluuionem acceſſit, ipſum quoq; pignoratum erit. quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Eadem cauſa eſt alluuionis. Concordat l. 16. in princip. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis: Si fundus hypothecæ datus ſit, deinde alluuione maior factus: totus obligabitur.

X. Regula: Domo uel area pignori obligata, quid ueniat, definitur l. 21. ff. de pignor. action. his uerbis: Domo pignori data, & area eius tenebitur. Eſt enim pars eius. Et contrà, ius ſoli ſequitur ædificium. Concordat l. 29. §. domus. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 5. cauſa 15. except. 2.

XI. Regula: Taberna pignori obligata, quid ueniat, definitur l. 34. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. capite tertio, exceptione 26.

XII. Regula: Inductis & illatis pignori obligatis, ea quæ ad tempus illata ſunt, non tenentur. quæ re-

gula

gula approbatur l.32.ff.d.tt.cuius uerba uide ſ.reg. 2.except.7.

X III. *Regula:Inſtrumentis emptionum pignori obligatis,ipſæ res emptæ obligatæ creduntur.quæ re gula approbatur l.2. C. quæ res pignori obligar.non poſſ.bis uerbis:* Cùm conſtet,pignus conſen ſu contrahi,non dubitemus,eum qui emptiones agrorum ſuorum pignori poſuit, de ipſis agris obligandis cogitaſſe.

X IIII. *Regula: Si nomen debitoris pignori datum ſit,quid & quantum ueniat,definitur l.4.C.quæ res pignori obligar. poſſ. cuius uerba uide ſ. cap.3. except.25.*

X V. *Regula: Si pars rei pro indiuiſo pignori data ſit:quid ueniat re inter ſocios diuiſa,definitur l. 7.§.fin.ff.quib.mod pignus ſoluitur.cuius uerba uide ſ.cap.3.except.40.repl.13.dupl.1.tripl.1.*

X V I. *Regula:Si cùm de auro obligando conueniſſet,æs datum ſit: uel ære dato,affirmatum ſit id aurum eſſe:utrum æs an aurum pignori obligatum ſit,definitur l.1.ff.de pignor.action.cuius uerba uide ſ.cap. 2.except.21.repl.1.*

X VII. *Regula,De in litē iurando.In hac quoq; actione in litem iurandum. quæ regula approbatur l.16.§. in uindicatione. ibi: ſi uerò dolo. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. queſtion. 3. except.1.*

X V I I I. *Regula, De litis æſtimatione.Reus litis æſtimationem præſtando liberatur: de quo ſ. queſt.3.except.9. quanti autem lis ſit æſtimanda, definitur l.21.§.fin.ff.de pignor.& hypoth. bis uerbis:* Si res pignorata non reſtituatur, lis aduerſus poſſeſſorem erit æſtimanda. Sed utiq; aliter aduerſus debitorem, aliter aduerſus quemuis poſſeſſorem. Nam aduerſus debitorem non pluris quàm debet:quia non pluris intereſt.Aduerſus cæteros poſſeſſores etiam pluris: quia quod amplius debito conſecutus creditor fuerit, debitori reſtituere debet pignoraticia actione.

X I X. *Regula:Si res abſit,ad cautionem præſtandam reus tenetur.quæ regula approbatur d.§.in uindicatione.ibi:ſed ſi uelit.*

X X. *Regula:Si pluribus res ſit pignori obligata ſimul, unicuiq; in ſolidum competit actio. quæ regula approbatur,ſimul & diſtinguitur l. 10. ff. de pignor.& hypoth.biſce uerbis:* Si debitor res ſuas duobus ſimul pignori obligauit, ita ut utrique in ſolidum obligatæ eſſent, ſinguli in ſolidum aduerſus extraneos Seruiana utentur: inter ipſos autem ſi quæſtio moueatur, poſsidentis melior eſt conditio. Dabitur enim poſsidenti hæc exceptio: Si non conuenit,ut eadem res mihi quoque pignori eſſet. Si autem id actum fuerit, ut pro partibus res obligarentur:utilem actionem competere & inter ipſos & aduerſus extraneos, per quam dimidiam partem poſſeſsionis adprehendant ſinguli, in confeſſo eſt. *Concordat l.16.§. ſi duo. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si duo pariter de hypotheca paciſcantur: in quantum quiſque obligatam hypothecam habeat, utrum pro quantitate debiti, an pro partibus dimidijs, quæritur? Et magis eſt,ut pro quantitate debiti pignus habeant obligatum. Sed uterque ſi cum poſſeſſore agat, quemadmodum? utrum de parte quiſq;, an de toto,quaſi utriq; in ſolidum res obligata fuerit? quod erit dicendum, ſi eodem die pignus utrique datum eſt ſeparatim. Sed ſi ſimul illi & illi:ſi hoc actum eſt,uterque rectè in ſolidum aget: ſi minus, aget unuſquiſque pro parte. *Concordat item l.1.§.ſi colonus.ff.de Saluiano interdicto.cuius uerba uide ſ.cap.11.queſt. 2.except.1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi unus aduerſus alium,cui eadem res pignori obligata eſt,agat. tunc enim in nullam partem competit actio. de qua re dictum ſ. queſtion. 3. exception. 3. Altera exceptio eſt: Niſi ſingulis pro parte,non in ſolidum res ſit obligata. quæ exceptio approbatur uerbis d.l.10. ſ. propoſitis biſce:* Si autem id actum fuerit,ut pro partibus res obligarentur: utilem actionem competere & inter ipſos & aduerſus extraneos, per quam dimidiam partem poſſeſsionis adprehendant ſinguli, in confeſſo eſt. *Concordat d. §. ſi duo,uerbis paulo ſuperius propoſitis biſce:* Si minus, aget unuſquiſque pro parte. *Item concordat d. l. 1. §. ſi colonus. Item concordat l.15.§. fin. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. proximè. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cùm uni res pignori in ſolidum eſſet obligata, poſtea alteri obligetur in id quod res prioris creditoris debitum excedit: reſq; à primo creditore fuerit liberata. tunc enim alteri in ſolidum eſt obligata. quæ replicatio approbatur d. l. 15. §. fin. bis uerbis:* Qui res ſuas iam obligauerunt, & alij ſecundo obligant creditori: ut effugiant periculum, quod ſolent pati, qui ſæpius eandem rem obligant: prædicere ſolent alij nulli rem obligatam eſſe,quàm fortè Lucio Titio: ut in id quod excedit priorem obligationem, res ſit obligata: aut in ſolidum. cùm primo debito liberata res fuerit. De quo uidendum eſt,utrum hoc ita ſe habeat, ſi & conueniat: an etſi ſimpliciter conuenerit de eo quod excedit, ut ſit hypothecæ,& ſolida res ineſſe conuentioni uideatur, cùm à primo creditore fuerit liberata, an adhuc pars? Sed illud magis eſt, quod prius diximus. *Tertia exceptio uidetur: Niſi eiuſdem creditoris plures ſint heredes. hoc enim caſu ſingulis non niſi pro parte*

hæreditaria

hæreditaris uidetur actio competere . Sed hæc exceptio reprobatur l. 1. C. ſi unus ex plurib . hæredib. cuius uerba uide ē.lib.36.cap.5.reg.7. exception.7. replicat.1.

VII. QVANDO COMPETAT actio hypothecaria? & antecedentia eius quæ ſint?

I. Regula, *De denunciando prius debitoribus ut ſoluant, proponitur l.10.C.de pignor.& hypoth.his uerbis:* Debitores præſentes prius denunciationibus conueniendi ſunt. Igitur ſi cōuenti debito ſatis non fecerint: perſequenti tibi pignora ſeu hypothecas, quas inſtrumento ſpecialiter comprehenſas eſſe dicis, competentibus actionibus Rector prouinciæ authoritatis ſuæ auxilium impertire non dubitabit.

II. Regula: *Prius actio perſonalis tam aduerſus reum, quàm aduerſus interceſſores inſtituenda. quæ regula approbatur* Nouell.c.4.*§.enimuerò, his uerbis:* Neq; ad res debitorum, ſi ab alijs detineantur, prius perueniet, quàm perſonali actione contra mandatores, & fideiuſſores, & conſtitutæ pecuniæ reos experiatur. Simulac uerò ad res principalis debitoris, quamuis ab alijs detineantur, progreſſus, earumq; detentatoribus negocio facto ſatis illi ex ijs factum non fuerit: tunc etiam fideiuſſorum, aut mandatorum, aut reorum conſtitutæ pecuniæ res aggrediatur. Idem dicere licebit, etſi omnes hi aliquos ſibi obligatos habent, qui ue hypothecarijs actionibus teneri queūt. Certè contra principalem debitorem & res quas penes ſe habere dinoſcitur, omnem illi facultatem damus, ſiue perſonalibus extemplò, ſiue hypothecarijs, ſiue utriſq; actionibus uti noluerit prædictam à nobis rationem & ordinem in alijs quoq; tum perſonis tum caſibus obtinere ſancientes. Neq; hoc tantùm in creditoribus dicimus, ſed etiam ſi quis quid emat ab aliquo, deinde fideiuſſorem ob euictionē accipiat, quem auctorem ſecūdum appellant, & pro parte res empta euincatur, nata contra uenditorem actione: non protinus ad auctorem ſecundum emptor procedet, neq; ad detentatorem rerum uenditoris: ſed prius ad uēditorem ipſum, mox ad auctorem ſecundum, & deniq; ad detentatorem. Eadem uidelicet diſtinctione & in præſentibus & abſentibus exiſtente, quam antè tam in fideiuſſoribus & mādatoribus, & conſtitutæ pecuniæ reis, quàm etiam ijs qui mutuum contraxerūt, ſanciuimus. Conſimiliter hoc obtinente & in aliis contractibus, ubi fideiuſſores aliqui, aut mandatores, aut conſtitutæ pecuniæ rei aſſumuntur, & in ipſis utrinq; principalibus, necnon hæredibus & ſucceſſoribus eorum. Ac uetus quidem lex rurſus ea fini obtineat, ſubditosq; noſtros iuſticia & haccine diſtinctione refocillet. *Concordat propoſitæ regulæ l.47.ff.de iure fiſci. cuius uerba uide ē.lib.11.cap.5.quæſt.8.except.4. Contradicit l.14.& l.24.C.de pignor.& hypoth . quarum uerba uide J.quæſt.11.reg.1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aduerſus ipſum debitorem eiuſue hæredes, non aduerſus extraneos hypothecaria agatur. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Certè contra principalem debitorem, & res quas penes ſe habere dinoſcitur, omnem illi facultatem damus, ſiue perſonalibus extemplò, ſiue hypothecarijs, ſiue utriſque actionibus uti uoluerit. *Altera exceptio eſt: Niſi perſonali actione conueniendi ſint abſentes. Hæc exceptio approbatur uerbis iā propoſitis hiſce:* Eadem uidelicet diſtinctione & in præſentibus & abſentibus exiſtente, quam antè tam in fideiuſſoribus, & mādatoribus, & cōſtitutę pecuniæ reis, quàm etiam ijs qui mutuum contraxerunt, ſanciuimus. *Ait Imp.* Quam antè ſanciuimus. *Scilicet ead conſt.4.§.1.cum ſequentib. cuius uerba uide J.lib.45.cap.3.quæſt. 6. reg.2. Tertia exceptio eſt: Niſi res aliqua ſpecialiter ſit obligata, non uniuerſa debitoris bona. tūc enim ad rem iſtam perſequendam, etiam ante perſonalem actionem motā actio datur. quæ exceptio approbatur* Nouell. *c.112. §.ab hac uerò. cuius uerba uide ē.lib.5. de re litigioſa, quæſt.1.except.1.repl.3.*

III. Regula: *Si pro conditionali debito pignus obligatum ſit, non niſi exiſtente debiti conditione hypothecaria datur actio quæ regula approbatur l.13. §.ſi ſub.ff. de pignor. & hyp.his uerbis:* Si ſub conditione debiti nomine obligata ſit hypotheca, dicendum eſt ante conditionem non rectè agi: cum nihil interim debeatur. Sed ſi ſub conditione debiti conditio euenerit: rurſus agere poterit.

IIII. Regula: *Si pro debito in diem contracto pignus obligatum ſit, etiam ante diem pignoris perſecutio datur. quæ regula approbatur exemplo l.14. ff.de pignor. & hypoth. his uerbis:* Quæſitum eſt, ſi nondum dies penſionis uenit, an & medio tempore perſequi pignora permittendum ſit? Et puto dandam pignoris perſecutionem: quia intereſt mea. Et ita Celſus ſcribit. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi cùm debitum purè eſſet contractum, poſtea conuenerit ne intra diem certum petatur. nam interim nec pignus peti poteſt. quæ exceptio approbatur l. 5. §. ſi paciſcatur.ff. quib.mod. pignus ſoluitur, his uerbis:* Si paciſcatur creditor, ne intra annum pecuniam petat: intelligitur de hypotheca quoq; idem pactus eſſe.

V. Regula: *Si hypotheca ſub conditione contracta ſit, ante conditionem exiſtentem non datur actio.*

que

quæ regula approbatur l.13.§. ſi ſub. ibi: ſed ſi præſent. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis: Si præſens ſit debitum, hypotheca uerò ſub condirione, & agatur ante conditiooem hypothecaria: uerum quidem eſt, pecuniam ſolutam non eſſe, ſed auferri hypothecam iniquum eſt. Ideoq; arbitrio iudicis cautiones interponendæ ſunt, ſi conditio extiterit, nec pecunia ſoluatur: reſtitui hypothecam, ſi in terum natura ſit.

VIII. QVAMDIV ACTIO HYpothecaria competit?

I. *Regula: Hypothecariæ actioni non niſi quadraginta annorum præſcriptio obſtat. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 7. in prin. C. de præſcript. 30 uel 40 annor. his uerbis:* Cùm notiſsimi iuris ſit, actionem hypothecariam in extraneos quidem ſuppoſitæ rei detentatores annorum triginta finiri ſpacijs: ſi non interruptum erit ſileotium, ut lege cautum eſt, id eſt, etiam per ſolam conuenrionem, aut ſi ætas impubes excipienda monſtretur: io ipſos uerò debitores aut hæredes eorum primos uel ulteriores nullis expirare luſtrorum curſibus: noſtræ prouiſionis eſſe perſpeximus, hoc quoque emendare, ne poſſeſſores eiuſmodi propè immortali rimore teneantur. Quamobrem iubemus hypothecarum perſecutionem, quæ rerum mooetur gratia uel apud debitores conſiſtentium, uel apud debitorum hæredes, noo ultra quadragiota annos, ex quo competere cœpit, prorogari: niſi conuentio aot ætas, ſicut dictum eſt, intercesſerit: ot dioerſitas utriuſq; retum perſecutionis, quæ io debitorem aut hæredes eius, quæque mouetur & in extraneos, ſit in ſolo aonorum numero. Verùm in alijs omnibus ambæ ſimiles ſint. In actione ſcilicet perſonali ijs cuſtodiendis, quæ priſca cooſtitutionum ſanxit iuſticia. *Ait Imp.* Nullis expirare luſtrorum curſibus. *Huic concordat l.1. C. ſi aduerſus creditor. præſcript. oppon. cuius uerba uide ſ. except. prox. Eſt enim propoſitæ regulæ prima exceptio hæc: Niſi non aduerſus debitorem eiuſúe hæredes, ſed aduerſus extraneos hypothecaria agatur. tunc enim decem uel uiginti annorum præſcriptio agenti obſtat. quæ exceptio approbatur d.l.1. his uerbis:* Diuturnum ſilentium longi temporis præſcriptione corroboratum, creditoribus pignus perſequentibus inefficacem actionem conſtituit: præterquam ſi debitores uel qui in eorum iura ſucceſſerunt, obligatæ rei poſſeſsioni incumbant. *Concordat l.2. C. eod. tit. his uerbis:* Si debitori hæres non extitiſti, ſed iuſta uiginti annorum poſſeſsione collata in te donatio corroborata eſt: neque perſonali actione (quia debitori non ſucceſsiſti) conueniri to, iuris ratio non permittit: nec data prædis pignori poſt interuallum longi temporis tibi auferenda ſunt: quando etiam præſentibus creditoribus decem annorum præſcriptionem opponi poſſe, tam reſcriptis noſtris, quàm priorum principum ſtatutis prolatum ſit. *Plura de propoſita exceptione ſeu præſcriptione decem uel uiginti annorum, uide ſ. lib. 22. cap. 1. quæſt. 3. effectu 1. exception. 1. Planè huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi aduerſus malæ fidei poſſeſſorem agatur, & eum qui ſciuit rem alij obligatam eſſe. quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, quoad dictam decem uel uiginti annorum præſcriptionem. uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi triginta annorum præſcriptio obijciatur. Nam hæc etiam malæ fidei poſſeſſori extraneo prodeſt. quæ duplicatio approbatur l.3. in prin. ibi. eodem etiam. C. de præſcript. 30 annor. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 15. in princip. Concordat l.7. in princip. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip. Altera propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi extraneus pignoris iure rem à debitore poßideat. tunc enim ei non niſi quadraginta annorum præſcriptio prodeſt. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 7. §. ſed cùm illud. his uerbis:* Cùm illud etiam io forenſibus controuerſijs uentilabatur, an creditor anteriora iura prætendens, poteſt poſteriorem creditorem hypothecam tenentem etiam ultra triginta annos inquietare: utpote imaginem debitoris obtinentem, eique poſsidentem: neceſſarium duximus & hoc dirimere: & ſancimus, donec communis debitor uiuit, non poſſe creditori anteriori trigiota aonorum exceptiooem opponi, ſed locum eſſe quadraginta annorum præſcriptiooi: quia dum ille uiuit, meritò anterior creditor confidit: utpote apud debitorem eius poſſeſſione per poſteriorem creditorem conſtituta. Ex quo autem in fata ſua debitor deceſſerit: ex eo quaſi ſuo nomine poſsidentem poſteriorem creditorem meritò poſſe triginta annorum opponere præſcriptionem. Et ſecuodum hanc diſtinctionem computationem temporum adhibendam, ut ex perſona quidem ſua poſterior creditor trigiota annos, quo ipſe poſt mortem debitoris poſſedit, opponat. Sin uerò coniungere uoluerit ſuæ poſſeſsioni, quam poſt mortem debitoris habuit, etiam tempus quo uiuente debitore uel ipſe creditor uel communis debitor detinuit: tunc quadraginta annorum exceptionis iura tractari, & quantum deeſt ad quadraginta annorum poſſeſsionem, per quam & ipſe debitor creditorem

ditorem repellere poterat, hoc ſe poſſediſſe oſtendat. Eodem iure pro temporum computatione obſeruando, etſi poſterior creditor anteriori offerre debitum paratus eſt, & is creditor longæuam præſcriptionem poſſeſsionis ei opponere conatur. *Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione. Altera exceptio eſt: Niſi hæres debitoris rem pignoratam non iure hæreditario accepit, ſed uel ab extraneo comparauit, uel etiam ab ipſo debitore, antequam ei hæres exiſteret. tunc enim præſcriptione triginta annorum perinde ac extraneus poſſeſſor defenditur. quæ exceptio approbatur l. 1. §. fin. ff. de diuerſ. temp. præſcript. his uerbis:* Ex facto propoſitum eſt, quendam cùm rem pignori dediſſet, eandem diſtraxiſſe, hæredemque eius redemiſſe: quæritur, an hæres aduerſus pignoris perſecutionem exceptione longæ poſſeſsionis uti poſſit? Vlpianus. Dicebam, hunc hæredem qui pignus ab extraneo redemit, poſſe exceptione uti. Quia in extranei locum ſucceſsit, non in eius qui pignori dederat: quemadmodum ſi antè redemiſſet, & ſic deinde hæres extitiſſet. *Hæc de prima regula.*

I I. *Regula: Niſi ergo intra decem, uiginti, triginta uel quadraginta annos ſecundum caſus prædictos, hypothecaria actio mota ſit, poſtea agenti temporis præſcriptio nocebit. quæ regula ut ex præcedentibus conſtat: ita eius aliquot exceptiones obiter ſunt propoſitæ, nimirum ex l. 7. in prin. C. de præſcript. 30 annorum, hæ ſcilicet: Niſi actor minor ætate fuerit. Item: Niſi res in iudicium antea fuerit deducta, uel conuentio facta. De quibus, alijsq; exceptionibus ſimilibus uide ſ. libro 36. capite 15.*

IX. ADIVNCTA, SEV DE probationibus & præſumptionibus actionis hypothecariæ.

I. *Regula: Creditori incumbit probatio debiti. quæ regula approbatur l. 9. in fine. C. de actione pignor. his uerbis:* Vt creditor pignoria defenſione ſe tueri poſsit, extorquetur ei neceſsitas probandi debiti: uel ſi tu teneas, per uindicationem pignoris hoc idem inducitur. Et tibi non erit difficilis uel ſolutione uel oblatione atque ſolenni depoſitione pignoris liberatio.

I I. *Regula: Si dubitetur utrum res pignori obligata tempore obligationis in bonis debitoris fuerit, nec'ne? creditori probatio incumbit. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 15. §. quod dicitur. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Quod dicitur creditorem probare debere, cùm conueniebat, rem in bonis debitoris fuiſſe: ad eam conuentionem pertinet, quæ ſpecialiter facta eſt, non ad illam quæ quotidie ſolet cautionibus inſeri, ut ſpecialiter rebus hypothecæ nomine datis, cætera etiam bona debitoris teneantur, quæ nunc habet, & poſtea adquiſierit, perinde atque ſpecialiter hæ res fuiſſent obligatæ.

I I I. *Regula: Quoniam militia in generali hypotheca non continetur, niſi actoris pecunia ſit comparata, de quo ſ. quæſtion. 6. regul. 2. exception. 11. dictum eſt: actori militiam ex generali pignoratione uindicanti, incumbit probatio eam ſua pecunia comparatam eſſe. quæ regula ut ipſo iure ſubſiſtit, ita recipit duas exceptiones: quarum prima hæc eſt: Niſi debitor argentarius ſit, uel negociator, qui ſibi uel filijs ſuis alijsue militiam comparauit. hæc enim actoris pecunia præſumitur comparata: niſi contrarium probetur. quæ exceptio ſeu præſumptio approbatur l. ult. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:.* Super hypothecis quas argenti diſtractores, uel metaxarij, uel alij quarumcunque ſpecierum negociatores pecunias ſibi credentibus dare ſolent, hoc ſpecialiter ſuper amputanda omni machinatione ſancimus: ut ſi poſt huiuſmodi contractum liberis ſuis, uel alio modo cognatis, quamcunque militiam ijdem negociatores adquiſierint: (eam tamen quæ uendi, uel ad hæredes ſub certa definitione tranſmitti poteſt) liceat creditoribus eorum, etiam non probantibus ex pecunijs eorundem negociatorum liberos eorum uel cognatos militaſſe (dum tamen contrarium non probetur, alios è ſuo patrimonio dediſſe pecunias) creditum ab iis qui militarint exigere, uel tantùm eos efflagitare, quanti uendi eadem militia poſsit. Quod ita obtinere ſancimus, etſi extraneis quibuſdam ijdem negociatores de ſuis pecunijs militiam adquiſijſſe probentur: ut quod generaliter in ipſis debitoribus militantibus talem militiam quæ uendi, uel ad hæredes tranſmitti poteſt, permiſſum eſt, ut liceat creditoribus & adhuc uiuentium debitorum hypothecæ uindicare militias, niſi ſibi ſatisfiat: & poſt mortem eorum exigere, quod pro ijſdem militija pro tenore communis militantium placiti, uel diuinæ ſanctionis tale præſtantiâ beneficium dari ſolet: hoc in negociatorum perſonis, licet ipſi militantes obnoxij minimè debito ſint, integrum creditoribus ſeruetur. Quod ſcilicet in futuris militijs, non etiam in ijs quas liberi uel cognati eorundem negociatorum, uel extranei pecunijs eorum meruerunt, tenere ſancimus. *Altera exceptio eſt: Niſi argentarij*

tarij debitor eiuſue filius militiam comparauerit. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 136. §. ſecundum, his uerbis: Secundum argentarijs capitulum de altera illa exceptione erat, quam pridem fecimus, cùm quis argentariæ menſæ præpoſitus militet, aut filios ſuos militare faciat, ut nequeant eo militantes ipſorum filij uti, quaſi non ex paternis, nec aliunde quæſitis pecunijs militent, ſed creditorum: & petierunt ut aut neque in ipſis huiuſmodi locum haberet præſumptio, aut ipſis quoque eadem ſuppeterent, ut ſi quis mutuo ab ipſis ſumpto militet, aut etiam eius filij, neque debitum poſsit aliunde diſſolui, uel ex iſtiuſmodi militiæ eius aut filiorum exactione ſatis ipſis fiat. Nos igitur cùm neque ſimpliciter legem propoſuerimus, ſed cum certa cautela, neque facilè ſubuerti ipſam ſuſtineamus: ſancimus, ut ſacta conſtitutione ualente, neque hac præſumptione, quæ ſecundum ſacram conſtitutionem contra ipſos protenditur, ſublata, quandoquidem multi cùm contrahunt, non ſuis omnia pecunijs facere uideantur: habeant & ipſi hoc priuilegium, ut ſi quis militet, aut eius filij, ipſius quidem militia omnibus modis obnoxia teneatur, ſi de numero earum ſit quæ uendi ſolent: conſimiliter & filiorum: niſi manifeſtiſsimè ab ipſis comprobetur, quòd uel ex maternis filiorum bonis, uel ex principali largitate militia ipſis acceſſerit. Nam ſi debitum aliunde diſſoluere nequeant: tunc argentariæ menſæ præpoſitis etiam ex filiorum militia ſatisfiat. Siquidem ipſorum gratia hanc legem proponimus, opponentes eam præſumptioni, quæ ex conſtitutione nata eſt. Et quemadmodum illa prædictam contra ipſos præſumptionem effecit: ita & nos contrarium ipſi remedium addentes, his ſolummodo qui de prædicto conſortio ſunt, liberalitatem noſtram explicamus propter communem ipſorum utilitatem, quam in contractibus exhibent, dum multis ſe periculis immiſcent, ut ingruentibus aliorum neceſsitatibus medeantur.

X. EVENTVS HYPOTHECARIÆ actionis.

I. Regula: *Poſſeſſori, qui litis æſtimationem actori offert, actio cedenda. quæ regula approbatur l. 19. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4 reg. 1. except. 6.*

II. Regula: *Poſſeſſor, qui litis æſtimationem creditori præſtitit, aduerſus debitorem rem uindicantem exceptione defenditur: niſi ei debitum ſoluatur. quæ regula approbatur l. 2. ff. quibus mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide ſ. d. exception. 6.*

III. Regula: *Creditor, qui hypothecaria agens ſuccubuit, perſonalem nihilominus actionem ſaluam habet. quæ regula approbatur l. 1. in fine. C. ſi aduerſus cred. præſcript. his uerbis:* Vbi creditori à poſſeſſore longi temporis præſcriptio obijcitur: perſonalis actio aduerſus debitorem ſalua ei competit. *Concordat l. 25. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Seruo, qui fuerat pignori obligatus, defuncto, debiti permanet integra petitio.

XI. ADFINIA REmedia.

I. Regula: *In arbitrio creditoris eſt, utrum hypothecaria, an perſonali actione agere uelit. quæ regula approbatur l. 14. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Diſtractis à debitore pignoribus, creditores in poteſtate habere, utrum'ne perſonali obligatos ſibi, an pignora poſſidentes in rem actione conuenire uelint: non eſt iuris incerti. *Concordat l. 24. C. eod. tit. his uerbis:* Perſecutione pignoris omiſſa, debitores actione perſonali conuenire creditor urgeri non poteſt. *Concordat item l. ult. C. de obligat. & action. his uerbis:* Eſt in arbitrio ueſtro, perſonali debitoria hæredes actione, an eum qui ab his diſtracta, ſibique tradita pignora tenet, in rem Seruiana (ſi non longi temporis præſcriptione munitus ſit) an utroſque conueniatis. *Planè hæc quodammodo iure nouo ſunt mutata. de qua re uide ſ. quæſtion. 7. regula 2.*

II. Regula: *Propria authoritate creditor pignus occupare non poteſt, etiamſi ita conuenit. quæ regula approbatur l. 10. in fine. C. de pignor. action. cuius uerba uide ſ. cap. 4. cauſa 1. in princip. Concordat l. 3. C. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. lib. 4. cap. 2. quæſtion. 1. in fine, exception. gener. 5. item concordat l. 11. C. eod. tit. his uerbis:* Nominatori pignori capere ſine præſidis authoritate res nominati non licet.

III. Regula: *Si conuenit ut creditor de penſionibus ipſe creditum percipiat, utilem in perſonam actionem habet. quæ regula approbatur l. 20. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 6. regula 11.*

IIII. Regula: *Nomine pignori obligato, creditori utilis in perſonam competit actio. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. regula 11.*

V. Regula: *Ex prætorio pignore ad recuperandam poſſeſsionem actio in factum competit. quæ regula approbatur l. 11. §. 1. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. 4. cauſa 1. ex-*

 cept.

ception.5. replicat.4. Sed de hac re uide item ſ.lib. 23.cap.7.

VI. Regula: Si ſecundus creditor pignus uendiderit. quæ potiori creditori competat actio, definitur l.1.ff. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ſ. cap.5.cauſa 17.except.4.

VII. Regula: Si creditori pignus furto ſit ablatum, etiam furti actionem habet. de qua re in actione furti dicetur.

VIII. Regula: Etiam exceptio datur creditori ad pignus retinendum, interdum etiam hypothecaria actione deficiente. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.1. quæſtion.4. cauſa 2.

IX. Regula: Si debitor dolo in pignore uerſatus eſt, uel rem deteriorem fecerit: datur actio pigneraticia contraria. de qua j.cap.10.

X. Regula: Si colonus rem pignoris nomine in fundum inductam alienauit, Saluianum competit interdictum. de quo j.cap.11.

XI. Regula: Si miſſus in poſſeßionem uim patiatur: datur illi eo nomine interdictum, Ne uis fiat poßidenti: & actio in factum. de qua re uide ſ. lib.23.cap.9.

QVI POTIORES IN PIgnore uel hypotheca habeantur. Cap. IX.

PEndet hoc caput ex quæſt. 4. reg. 2. capitis proximè præcedentis. Eiusq; prima regula generalis hæc eſt: quòd ſi eadem res duobus uel pluribus pignoris iure ſit obligata, prior temporē potior ſit iure. quæ regula approbatur l.11. in princip. ff. qui potiores in pignore, his uerbis: Potior eſt in pignore, qui prius credidit pecuniam, & accepir hypothecam. Concordat l.2. C.eod.tt. his uerbis: Si decreto Prætoris, qui de fideicommiſſo ius dixit, in poſſeſsionem fundi hæreditatij fideicommiſsi conditionalis ſeruandi gratia prius inducti eſtis, quàm aduerſarius ueſter in cauſam iudicati. eiuſdem fundi pignus occupauit eius iuſſu, qui iure ſententiam exequebatur: tempore potiores eſtis. Nam cum de pignore utraq; pars cōtendit, præualet iure qui præuenit. Item concordat l.5. C.eod.tt. his uerbis: Si fundum pignori accepiſti, antequam reipub. obligaretur: ſicut prior es tempore, ita potior es iure. Concordat item l.4. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap.9.reg.14.except.1. Item concordat l.8.C.eod.tt. cuius uerba uide ſ.cap.7. quæſt.1. cauſa 2. except.3. Item concordat l.2. C.de priuilegio fiſci. cuius uerba uide ſ.lib.8.cap.9.reg.1.exception.3.replicat.1. Item concordat l.3. C.ut in poſſeßionem legatorum. cuius uerba uide ſ.lib.33.cap.13.quæſtion.4.regul.10. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi duobus uel plurib, ſimul & eodem tempore eadem res ſit obligata. Hæc exceptio approbatur l.20. §. 1. ff. de pignor. action. his uerbis: Si pluribus res ſimul pignori detur: æqualis omnium cauſa eſt. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi unius debiti dies prius uenerit, quàm alterius. quæ replicatio approbatur l.13. ff. qui potiores in pignore, his uerbis: Inſulam tibi uendidi, & dixi prioris anni penſionem mihi, ſequentium tibi acceſſuram, pignorumque ab inquilino datorum ius utrunque conſecuturum. Nerua, Proculus. Niſi ad utranque penſionem pignora ſufficerent, ius omnium pignorum primum ad me pertinere: quia nihil apertè dictum eſſet, an communiter ex omnibus pignoribus ſumma pro rata ſeruetur. Si quid ſupereſſet, ad te. Paulus. Facti quæſtio eſt. Sed uerisimile eſt id actum, ut primam quanque penſionem pignorum cauſa ſequetur. Altera replicatio eſt: Niſi alter ex ijs rem poßideat. hic enim per exceptionem alterum petentem remouet. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.10. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. capite proxim. quæſtion. 6. regula 20.

II. EXCEPTIO: Niſi eodem die duobus eadem res ſit obligata. Hæc exceptio approbatur l.16. §. ſi duo, in fine. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 6. regula 20.

III. EXCEPTIO: Niſi priuſquam debitor à creditore pecuniam accepiſſet, rem alij etiā obligauerit. Hæc exceptio approbatur l.12. in prin. ff. qui potiores in pig. his uerbis: Potior eſt in pignore, qui prius credidir pecuniam, & accepit hypothecā: quamuis cum alio antè conuenerat, ut ſi ab eo pecuniam accepiſſet, res eſſet obligata, & ab hoc poſtea acceperat. Poterat enim, licet antè conuenit, non accipere ab eo pecuniam. Videamus an idem dicendum ſit, ſi ſub conditione ſtipulatione facta, hypotheca data ſit: qua pendente alius credidir purè, & accepit eandem hypothecam: tunc deinde prioris ſtipulationis exiſtat conditio: ut potior ſit qui poſtea credidit? Sed uereor num hic aliud ſit dicendum. Cum enim ſemel conditio extitit: perinde habetur ac ſi illo tempore, quo ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione facta eſſet. Quod & melius eſt. Concordat propoſitæ exceptioni l.1. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. replication. proxim. eſt enim huius exceptionis replicatio hæc: Niſi prior creditor partem pecuniæ prius numerarit. tunc enim, quamuis poſterior creditor pecuniam dederit, & hypothecam acceperit, antequam prior reliquū numeraret: nihilominus prior potior eſt. quæ replicatio approbatur d. l.1. his uerbis: Qui dotem pro muliere promiſit,

promiſit, pignus ſiue hypothecam de reſtituenda ſibi dote accepit: ſubſecuta deinde pro parte numeratione, maritus eandem rem pignori alij dedit, mox reſiduæ quantitatis uumeratio impleta eſt. Quærebatur de piguore? cùm ex cauſa promiſsionis ad uniuerſæ quantitatis exolutionem, qui dotem promiſit, compellitur: non utique ſolutionum obſeruanda ſunt tempora, ſed dies contractæ obligationis: nec dici poteſt in poteſtate eius eſſe, ne pecuniam reſiduam redderet: ut minus dotata mulier eſſe uideatur. Alia cauſa eſt eius qui pignus accepit ad eam ſummam, quam intra diem certum numeraſſet: ac fortè priuſquam numeraret, alij res pignori data eſt.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ante diem prioris debiti cedentem, res alij etiam pignori ſit obligata. Hæc exceptio reprobatur l. 9. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Qui balineum ex calendis proximis cõduxerat, pactus erat ut homo Eros pignori locatori eſſet, donec mercedes ſoluerentur. Idem ante calendas Iulias eundem Erotem alij ob pecuniam creditam pignori dedit. Conſultus, an aduerſus creditorem petentem Erotem locatorem tueri Prætor deberet? reſpondi, debere. Licet enim eo tempore homo pignori datus eſſet, quo nondum quidquam pro conductione deberetur: quoniam tamen iam tunc in ea cauſa Eros eſſe cœpiſſet, ut inuito locatore ius pignoris in eo ſolui non poſſet: potiorem eius cauſam habendam. Amplius etiam ſub conditione creditorem tuendum putabam aduerſus eum, cui poſtea quidquam deberi cœpiſſet: ſi modò non ea conditio eſſet, quæ inuito debitore impleri non poſſet. Sed etſi hæres ob legata quæ ſub conditione data erant, de pignore rei ſuæ conueniſſet, & poſtea eadem ipſa pignora ob pecuniam creditam pignori dediſſet, ac pòſt conditio legatorum extitiſſet: hic quoq; tuendum eum cui prius pignus datum eſſet, exiſtimaui. *Concordat l. 11. in prin. ibi: an idem dicendum ſit ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. exception. proxim. in princip. Concordat item l. 2. C. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip.*

V. EXCEPTIO: *Niſi prior creditor qui ſine hypotheca credidit, poſt ſecundum demum creditorem pignus accepit. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. ſi primus. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Si primus qui ſine hypotheca credidit, poſt ſecundum qui utrunq; fecit, hypothecam accepit: ſine dubio poſterior in hypotheca eſt. Vnde ſi in diem de hypotheca conuenit: dubium non eſt quin potior ſit, licet ante diem cum alio creditore purè de eadem re conuenerit.

VI. EXCEPTIO: *Niſi is qui poſteriore loco pignus accepit, priore loco credidit. Hæc exceptio reprobatur per dicta ſ. exception. proxim.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi cùm in diem de hypotheca conueniſſet, ante diem uenientem alij hypotheca obligata ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 12. §. ſi primus. ibi: unde ſi in diem. ff. qui potiores in pignor. cuius uerba uide ſ. exception. 5.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi prior poſt ſecundum aliam pecuniam credidit. Hæc exceptio approbatur d. l. 12. §. ſi idem bis, his uerbis:* Si idem bis, id eſt, ante ſecundum, & poſt eum crediderit: in priore pecunia potior eſt ſecundo, in poſteriore tertius eſt. *Concordat d. l. 12. §. Papinianus. ibi: ut primam tantùm. cuius uerba uide ſ. except. 11. Item concordat l. 19. ff. eod. tit. his uerbis:* Quærebatur, ſi poſt primum contractum tuum, antequam aliam tu pecuniam crederes, eidem debitori Seius crediſſet quinquaginta, & hypothecam huius rei quæ tibi pignori data eſſet, debitor obligaſſet: dehinc tu eidem debitori crederes fortè quadraginta, quod plus eſt in precio rei, quàm primo crediditi: utrum Seio ob quinquaginta, an tibi in quadraginta cederet pignoris hypotheca? finge Seium paratum eſſe offerre tibi ſummam primo ordine creditam. Dixi, conſequens eſſe ut Seius, &c.

IX. EXCEPTIO: *Niſi prior creditor à non domino pignus acceperit, poſterior autem ab eodem iam domino facto idem acceperit pignus. Hæc exceptio reprobatur ſub conditione l. 3. §. 1. ff. qui potiores in pig. his uerbis:* Cùm ex cauſa mandati prædium Titio, cuius negocium fuerat geſtum, deberetur: priuſquam ei poſſeſsio traderetur, id pignori dedit. Poſt traditam poſſeſsionem idem prædium alij denuò pignori dedit. Prioris cauſam potiorem eſſe apparuit, ſi non creditor ſecundus precium ei qui negocium geſſerat, ſoluiſſet. Verùm in ea quantitate quam ſoluiſſet, eiuſq; uſuris potiorem fore conſtitit: niſi fortè prior ei pecuniam offerat. Quòd ſi debitor pecuniam aliunde ſoluiſſet: priorem præferendum.

X. EXCEPTIO: *Niſi creditor prior partem pro indiuiſo, alter partem eandem pro diuiſo pignori à ſocio acceperit. Hæc exceptio approbatur d. l. 3. §. fin. his uerbis:* Poſt diuiſionem regionibus factam inter fratres conuenit,

uenit, ut ſi frater agri portionem pro indiuiſo pignori datam, à creditore ſuo non liberaſſet, ex diuiſione quæſitæ partis partem dimidiam alter diſtraheret: pignus intelligi contrectum exiſtimaui. Sed priorem ſecundo non eſſe potiorem: quoniam ſecundum pignus ad eam partem directum uidebatur, quam ultra partem ſuam frater non conſentiente ſocio non potuit obligare.

XI. EXCEPTIO: *Niſi priori & poſteriori res ſub eadem conditione ſit obligata. tunc enim exiſtente conditione, in pignore concurrunt. quæ exceptio approbatur l. 7. §, fin. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 6. regula 5.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi cùm conueniſſet ut inducta pignori eſſent, rem aliquam poſtea alij pignori obligauerit, deinde induxerit. Hæc exceptio approbatur l. 11. §. ſi colonus. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Si colonus conuenit, ut inducta in fundum, illate, ibi nata pignori eſſent, & antequam indocat, alij rem hypothecæ nomine obligeoerit, tunc deinde eem in fundum induxerit: potior erit qui ſpecialiter purè accepit: quia non ex conuentione priori obligatur, ſed eo quòd inducta res eſt, quod poſterius factum eſt.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi priori tacitè, poſteriori expreſſè res pignori fuerit obligata. Hæc exceptio reprobatur exemplo l. 15. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. cap. 5. except. 36.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi fiſco poſteriori loco res cœperit eſſe obligata. Hæc exceptio reprobatur l. 8. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib. 8. cap. 9. reg. 1. exception. 3.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi reipub. res poſteriore loco cœperit eſſe obligata. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d. cap. 9. regula 1.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi mulieri ex cauſa dotis poſteriore loco res mariti cœperit eſſe obligata. Hæc exceptio approbatur per ea que propoſita ſunt ſ. d. cap. 9. reg. 4. except. 6.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi poſterior ex cauſa damni infecti rem habere cœperit obligatam, & in eius poſſeßionem ſit miſſus. Hæc exceptio approbatur l. 12. ff. de damno infecto. cuius uerba uide ſ. d. capite 9, regula 14. exception. 5.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi poſterior ex cauſa iudicati rem obligatam habere cœperit. Hæc exceptio reprobatur l. 10. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide d. capite 9. regula 18.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi priori generaliter, poſteriori ſpecialiter res ſit obligata. Hæc exceptio reprobatur l. 2. ff. d. tit. his uerbis:* Qui generaliter bona debitoris pignori accepit: eo potior eſt, cui poſtea prædium ex his bonis pignori datur: quamuis ex cæteris pecuniam ſuam redigere poßit. Quòd ſi ea conuentio prioris fuit, ut ita demum cætera bona pignori haberentur, ſi pecunia de his quę ſpecialiter (alij generaliter) accepit, ſeruari non potuiſſet: deficiente ſecunda conuentione, ſecundus creditor in pignore poſtea dato non tam potior, quàm ſolus inuenietur. *Concordat l. 6. C. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap. 9. reg. 17. Planè admittitur exceptio propoſita primum, ſi priori cui generaliter omnia bona ſunt obligata, etiam quædam ſpecialiter obligata ſint, ex quibus illi ſatisfieri poßit. tunc enim ad alia alijs ſpecialiter obligata non admittitur. quæ diſtinctio approbatur l. 2. C. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 6. regul. 1. exception. 1. Deinde admittitur exceptio propoſita, ſi ex generali hypotheca quibuſdam exceptis conuenit, ut excepta non aliter pignori eſſent obligata, quàm ſi ex cæteris creditori ſatisfieri non poßit. tunc enim in exceptis alij obligatis poſtea, prior creditor non admittitur conditione deficiente. quæ diſtinctio approbatur uerbis d. l. 2. ff. qui potiores in pignore, ſ. propoſitis hiſce:* Quòd ſi ea conuentio prioris fuit, ut ita demum, &c.

XX. EXCEPTIO: *Niſi poſterior de pignore uendendo conuenerit, prior non. Hæc exceptio reprobatur l. 12. §. fin. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Si priori hypothecæ obligata ſit, nihil uerò de uenditione conuenerit, poſterior etiam de hypotheca uendenda conuenerit: uerius eſt, priorem potiorem eſſe. Nam in pignore placet, ſi prior conuenerit de pignore, licet poſteriori res tradetur, adhuc potiorem eſſe priorem.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi poſteriori pignus traditum ſit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nam in pignore, &c.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi poſterioris pecunia pignus ab anteriore debito ſit liberatum. Hæc exceptio approbatur d. l. 12. §. à Titio, his uerbis:* A Titio mutuatus pactus eſt cum illo, ut ei prædium ſuum pignori hypothecæue eſſet: deinde mutuatus eſt pecuniam à Mæuio, & cum eo pactus, ut ſi prędium deſierit Titio teneri, ei teneretur. Tertius deinde aliquis dat mutuam pecuniã, ut Titio ſolueret, & paciſcitur, ut idem prædiũ ſibi pignori hypothecæue ſit, & locũ eius ſubeat. Nũ hic Mæuius tertio prior ſit, qui pactus eſt ut Titio ſoluta pecunia impleetus

tor conditio: & tertius de ſua negligētia queri debeat? Sed tamē & hic tertius creditor ſecundo præferendus eſt. *Concordat l.16. ibi: planè cum tertius. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. exception. 35.* Concordat item l. 6. ff. *eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap. 9. reg. 10.* Item concordat *l. ultim. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide d. cap. 9. regul. 15. exception. 4.* Item concordat *l. 17. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 34.* Item concordat *l. 3. ff. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ſ. except. 42. replicat. 4.* Item concordat *l. 3. C. de his qui in priorum cred. his uerbis:* Si potiores creditores pecunia tua dimiſsi ſuot, quibus obligata fuit poſſeſsio, qoam emiſſe te dicis, ut precium perueniret ad eoſdem priores creditotes: in ius eorum ſucceſsiſti, & contra eos qui inferiores illis fuerunt, ioſta defenſiooe te tueri potes.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi poſteriori conſenſu eius qui priore potior erat, res fuerit obligata. Hæc exceptio reprobatur l. 12. in principff. quibus mod. pignus ſoluitur, his uerbis:* Paulus reſpondit, Sempronium antiquiorem creditorem cōſenrientem, cùm debitor eandem rem Titio creditori obligaret, ius ſui pignoris remiſiſſe uideri, noo etiam tertium in locum eius ſucceſſiſſe. Et ideo medij creditoris meliorem cauſam effectam. Idem obſeruandum eſt, etſi reſpub. tertio loco crediderit.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi poſteriori conſenſu prioris res pignori ſit obligata. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. ſi tecum. ff. qui potior. in pignor. his uerbis:* Si tecum de hypotheca paciſcator debitor, deinde cum alio tua uoluntate: ſecundus potior erit. Pecunia autem ſoluta ſecundo, an rurſus teneatur tibi, rectè qoæritur? Erit autem facti quæſtio agitanda, quid inter eos actum ſit: utrum ut diſcedatur ab hypothecs in rotum, cùm prior conceſsit alij obligari hypothecam: an ut ordo ſeruetur, & prior creditor ſecundo loco conſtituatur. *Concordat l. 9. §. fin. ff. quibus modis pignus ſoluitur. cuius uerba uide ſ. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 2. Concordat et ea quæ propoſita ſunt d. cauſa 21. diſtinction. 1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uxor, cùm maritum ſub pignore haberet obligatum, patiatur idem pignus alij obligari. Hæc replicatio reprobatur l. 17. §. ſi mulier. ff. ad S. C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. except. 41. repl. 7. Concordat l. 8. in prin. ff. eod. tit. de quo alibi.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi in rem priori obligatam conſeruandam uel reficiendam poſterior crediderit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ habentur ſ. libro 8. capite 9. regula 10.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi poſterior pignus ab hoſtibus redemit. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. ſi pignori. ff. de captiuis & poſtlim. cuius uerba uide ſ. cap. 5. cauſa 13.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi res poſterioris creditoris pecunia ſit comparata. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 8. cap. 9. reg. 15.*

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi à non domino res utrique creditori ſit obligata. Hæc exceptio reprobatur l. 14. ff. qui potiores in pign. his uerbis:* Si oon dominus eandem rem duobus diuerſis tempoˀibue pignoraoerit: prior potior eſt, qoamuis ſi à diuerſis non dominis pignus accipimue, poſſeſſor melior ſit.

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi ab alio poſterior rem pignori acceperit, eiusq; poſſeſsionem nactus ſit. Hæc exceptio approbatur in caſu uerbis iam dictis hiſce:* Quamuis ſi à diuerſis non dominis, &c.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi poſterior creditor publicum ſui pignoris inſtrumentum habeat, prior priuatam tantum ſcripturam. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 11. C. qui potiores in pignore, his uerbis:* Scripturas, quæ ſæpe adſolent à quibuſdam ſecretò fieri interuenientibos amicis, nec non tranſigendi, uel paciſcendi, ſeu fœnerandi, uel ſocietatis coeundæ gratis, ſeu de alijs quibuſcuoque cauſis uel contractibos conficiuntur, quæ *ἰδιόχειρα* græcè appellantur: ſiue tota ſeries earum manu coottahentium, uel notarij aut alterius cuiuslibet ſcripta fuerit, ipſorum tamen habeant ſubſcriptiones: ſiue teſtibus adhibitis, ſiue oon: licet conditionales ſiot quos uulgò tabularios appellant, ſiue non: quaſi publicè ſcriptas, ſi perſonalis actio exerceatur, ſuum robur habere decernimus. Sin autem ius pignoris uel hypothecæ ex huiuſmodi inſtrumentis uindicare quis ſibi contenderit: eum qui inſtrumentis publicè confectis oititur, præpooi decernimus, eriamſi poſterior his cootineatur: niſi fortè probatæ atque integræ opioionis trium uel amplius uirorum ſubſcriptiones eiſdem contioeantur. tunc enim quaſi publicè confecta accipiuotur.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi prior poſt ſecundū, debitum ſuū & pignus nouauit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. in prin. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Creditor acceptis pignoribus, quę in ſecūda cōuentione ſecūdus creditor pignori acceperat, ea noua-

tione facta poſtea prioris addidit: ſuperioris temporis ordinem manere primo creditori, placuit, tanquam in ſuum locũ ſuccedenti. *Concordat l. 12. §. Papinianus. ff. eod. tit. his uerbis:* Papinianus libro XI. Reſponſorum ſcribit, ſi prior creditor poſtea nouatione facta, eadem pignora cum alijs accepit, in ſuum locum eum ſuccedere. Sed ſi ſecundus non offerat pecuniam, poſſe priorem uendere, ut primam tantùm pecuniam expanſam ferat, non etiam quam poſtea credidit: & quod ſuperfluũ ex anteriore credito accepit, hoc ſecundo reſtituat.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi poſterior creditor pignus poßideat. Hæc exceptio reprobatur l. 12. in princip. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 3. exception. 3. replicat. 1. Concordat ſ. except. 21. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi eadem res duobus ſimul, non diuerſis temporibus ſit obligata in ſolidum. tunc enim poſſeſſor potior eſt, l. 10. ff. de pignor. & hypothec. cuius uerba uide ſ. d. except. 3. in princip. Deinde ſi eadem res à diuerſis non dominis pignori ſit obligata, l. 14. in fine. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. except. 28.*

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi poſterior non à priore, ſed ab alio pignus petat. hoc enim caſu illi, quòd alius potior in pignore ſit, obſtare non debet. Quæ exceptio approbatur l. 12. §. ſi ſimpliciter. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Si ſimpliciter conuenìſſet ſecundus creditor de hypotheca, ab omni poſſeſſore eam auferre poterit, præter priorem creditorem, & qui ab eo emit. *Concordat d. l. 12. in princip. ibi: ſed ſi cum alia. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 3. exception. 3. replication. 1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alius poſſeſſor à priore creditore rem emit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et qui ab eo emit. *De qua re plura uide ſ. lib. 2. cap. 9. reg. 17.*

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi poſterior pignus à debitore emit. Hæc exceptio reprobatur l. 17. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Qui à debitore prædium obligatum comparaſſit, eatenus tuendum, quatenus ad priorem creditorem ex precio pecunia peruenit. *Concordat l. 1. ff. de diſtractione pignorum. cuius uerba uide J. exceptione 41. replicatione 4.*

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi poſterior creditor eum qui priore creditore potior erat, in iudicio uicerit. Hæc exceptio reprobatur l. 16. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Claudius Fœlix eundem fundum tribus obligauerat, Eutychianæ primùm, deinde Turboni, tertio loco alij creditori. Cùm Eutychiana de iure ſuo doceret, ſuperata apud iudicem à tertio creditore non prouocauerat. Turbo apud alium uictus appellauerat: quærebatur, utrum tertius creditor etiam Turbonem ſuperare deberet, qui primam creditricem expulerat: an ea remota Turbo tertium excluderet? Planè cùm tertius creditor primum de ſua pecunia dimiſit, in locum eius ſubſtituitur in ea quantitate, quam ſuperiori ſoluit. Fuerunt igitur qui dicerent, hic quoque tertium creditorem potiorem eſſe debere. Paulus. Mihi nequaquam hoc iuſtum eſſe uidebatur. Pone primam creditricem in iudicio conueniſſe tertium creditorem, & exceptione aliouè quo modo à tertio ſuperatam. Nunquid aduerſus Turbonem qui ſecundo loco crediderat, tertius creditor qui primam uicit, exceptione rei iudicatæ uti poterit? aut contrà, ſi poſt primum iudiciũ, in quo prima creditrix ſuperata eſt à tertio creditore, ſecundus creditor tertium obtinuerit: poterit uti exceptione rei iudicatæ aduerſus creditricem? nullo modo, ut opinor. Igitur nec tertius creditor ſucceſsit in eius locum, quem excluſit: nec inter alios res iudicata alij prodeſſe aut nocere ſolet: ſed ſine præiudicio prioris ſententiæ totum ius alij creditori integrum relinquitur.

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi poſterior creditor pignora ſua diſtrahi permittat, ut pecunia ei qui priore creditore potior erat, ſoluta, in eius locum ſuccedat. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. penultim. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Si tertius creditor pignora ſua diſtrahi permittat ad hoc, ut priori pecunia ſoluta, in aliud pignus priori ſuccedat: ſucceſſurum eum, Papinianus libro XI. Reſponſorum ſcripſit: & omnino ſecundus creditor nihil aliud iuris habet, niſi ut ſoluat priori, & loco eius ſuccedat.

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi uoluntate prioris creditoris res uendita ſit à debitore. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. illud uideamus. ibi: quòd ſi is fundus. ff. quibus mod. pignus ſoluitur. cuius uerba uide ſuprà capite quinto, cauſa 21. diſtinction. 1. exception. 6. replication. 1. duplicat. 1.*

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi prioris creditoris debitum ſit compenſatum. Hæc exceptio approbatur l. 4. ff. qui potiores in pignore, his uerbis:* Debitor antequam à priore cre-

re creditore pignus liberaret, Idem illud ob pecuniam creditam alij pignori dederat, & antequsm utrique creditori ſolueret debitom, rem aliam priori creditori uendiderat, creditumq; penſauerat cum precio rei uenditæ. Dicendum eſt, perinde haberi debere, ac ſi priori creditori pecunia ſoluta eſſet. Nec enim intereſt exoluerit, an compenſauerit. Et ideo poſterioris creditoris cauſa eſt potior.

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi priori creditori debitum ſit ſolutum. Hæc exceptio conſtat ex uerbis iam propoſitis. Cui concordat l.12.§. ſi tecum.ff.qui potiores in pignore. cuius uerba uide ṡ.except.24. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pignus in poſterioris creditoris perſona ex alia cauſa non ſubſiſtat. Quæ replicatio approbatur exemplo l.9.§.Titia.ff.eod.tt.his uerbis:* Titia prædium alienum Titio pignori dedit, pôſt Mæuio, deinde domina eius pignoris facta, marito ſuo in dotem æſtimarum dedit. Si Titio ſoluta ſit pecunia, non ideo magis Mæuij pignus conualeſcere placebat. tunc enim priore dimiſſo, ſeqoentis pignus confirmarur, cum res in bonis debitoris inueniatur. In propoſito autem maritus emptoris loco eſt, atque ideo qoia neque tunc, cùm Mæuio obligaretur, neque cum Titio ſolueretur, in bonis mulieris fuit: nullum tempus inueniri, quo pignus Mæuio conualeſcere poſſit. Hæc tamen ita, ſi bona fide in dotem æſtimatum prædium maritus accepit: id eſt, ſi ignorauit Mæuio obligatum eſſe.

XL. EXCEPTIO: *Niſi prior creditor pignus perſecutus, litis æſtimatione nõ perceperit. Hæc exceptio approbatur l.12.§. ſi qnoniam. ff.qui potiores in pignore. cuius uerba uide ṡ.cap. prox.queſt.1.except.5.*

XLI. EXCEPTIO: *Niſi poſterior creditor priori debitum offerat. Hæc exceptio approbatur l.1. C. qui potiores in pignore, his uerbis:* Qui pignus ſecundo loco accepit, ita ius ſuum confirmare poteſt, ſi priori creditori debitam pecuniam ſoluerit: aut cùm obtuliſſet, iſque accipere noluiſſet: obſignauit & depoſuit, nec in uſus ſuos cõuertit. *Concordat l.5. C. eodem titul. his uerbis:* Prior quidem creditor compelli non poteſt tibi, qui poſteriore loco pignus accepiſti, debitum offerre: ſed ſi tu illi omne quod debetur, ſolueris: pignoris tui cauſa firmabitur. *Concordat item l.22. C. de pignor. & hypothec. cuius uerba uide ṡ.cap 4. cauſa 1.except.4.repl.5. dupl.5. Concordat item l.8. C. qui potiores in pignor. cuius uerba uide ṡ.cap.7.queſt. 2. cauſa 2. except.3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi creditori qui offert debitum potiori, pignus non fuerit obligatum. Hæc replicatio approbatur l.10.in fine. C. qui potiores in pignore, his uerbis:* Cùm tibi pro dote, quam acceperat maritus, res obligauit: eo mortuo hi quibus eaſdem pignori dederat, non offerentes debitum, nulla poſſunt perequi ratione. Nam chirographarios creditores nec in rem, nec in perſonam eos qui debitori non probantur ſucceſsiſſe, ulla ratione conuenire poſſe, manifeſtum eſt. *Altera replicatio eſt: Niſi reſpub. priore loco rei fuerit obligata. Hæc replicatio reprobatur l.ult. C.de his qui in priorum creditor. his uerbis:* Si prior reſpub contraxit, fundusque ei obligatus eſt: tibi ſecundo creditori offerenti pecuniam poteſtas eſt, ut ſuccedas etiam in ius reipublicæ. *Tertia replicatio eſt: Niſi is cui offertur, oblatum accipere nolit. Hæc replicatio reprobatur l.11.§. fin. ff qui potiores in pignore, his uerbis:* Si paratus eſt poſterior creditor priori creditori ſoluere quod ei debetur: uidendum eſt, an competat ei hypothecaria actio, nolente priore creditore pecuniam accipere? Caius. Et dicimus priori creditori inutilem eſſe actionem, cum per eum fiat, ne ei pecunia ſoluatur. *Concordat l.1. C. eod. tt. cuius uerba uide ṡ.ead.except. in princip. Quarta replicatio eſt: Niſi prior creditor pignus uendiderit. Hæc replicatio approbatur l.1. ff. de diſtract. pignor. his uerbis:* Cùm prior creditor pignus iure conuentionis uendidit, ſecundo creditori non ſupereſſe ius offerendæ pecuniæ conuenit. Si tamen debitor, non interueniente creditore, pignus uendiderit, eiusque precium priori creditori ſoluerit: emptori poterit offerri, & quoad alium creditorem de numis eius peruenit, & uſuræ medij temporis. Nihil enim intereſt, debitor pignus datum uendiderit, an denuò pignori obliget. *Concordat l.1. in prin. C. ſi antiquior credit. cuius uerba uide ṡ.cap.5. cauſa 21. diſtinct 6. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ṡ.cap.5. cauſa 27. exception. 4. replicat. 1. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi fideiuſſori uendidit. Hæc duplicatio approbatur l.2. ff.de diſtract. pignor. his uerbis:* Fideiuſſor conuentus officio iudicis adſecutus eſt, ut emptionis titulo prædium creditori pignori datum ſuſciperet: nihilominus alteri creditori qui poſtea ſub eodem pignore contraxit, offerendæ pecuniæ, quam fideiuſſor dependit, cum uſuris medij temporis facultas erit. Nam huiuſmodi uenditio transferendi pignoris cauſa neceſsitate iuris fieri ſolet. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſuprà capite 4. cauſa 1.except.13.replication.7. Quinta replica-*

tio uis

tio uidetur: *Niſi debitor priori creditori pignus uendidit. Sed hæc replicatio reprobatur l. 1. C. ſi antiquior creditor. cuius uerba uide ſ. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 6. Sexta replicatio eſt*: Niſi *non totum quod debetur, priori creditori offeratur. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. cauſa 1. exc. 4. Septima replicatio eſt*: Niſi *id etiam quod ſine pignore priori creditori debetur, offeratur. Hæc replicatio reprobatur l. unica. in fine. C. etiam ob chirograph. pecuniam. cuius uerba uide ſ. cap. 4. cauſa 1. except. 4. replicat. 5. duplicat. 4.* Concordat l. 17. §. ſi mulier. ff. ad S. C. Velleianum, *his uerbis*: Si mulier dixiſſet, ſibi rem doris nomine obligatam, & creditor curaſſet ei pecuniem dotis ſolui, quòd idem pignus ecciperet: & cùm mulieri etiam pecunie credita deberetur, poſſeſſor creditor aduerſus eam Seruiana agentem exciperet, Si non uoluntete eiue pignus datum eſſet: replicarionem mulieri ſenatuſconſulti non profuturam: niſi creditor ſciſſet, etiam aliem pecuniam ei deberi. *Octaua replicatio eſt*: *Niſi non uſuræ etiam debiti ſeu precij, quo potior creditor rem liberauit uel redemit, offerantur. Hæc replicatio approbatur l. 2. ff. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ſ. replic. 4. duplic. 1.* Concordat *l. 1 ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. d. repl. 4. in prin.*

In quibus rebus ptior creditor alteri potior ſit?

Hactenus an prior creditor poſteriori potior ſit in pignore, diſcuſſum eſt: nunc in quãtum potior ſit diſpiciendum.

II. Regula: *Si prior creditor poſt ſecundum aliam pecuniam eidem debitori credidit, in ea potior non eſt. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà regula proxima, exceptione octaua.*

III. Regula: *Etiam in eo credito prior creditor potior eſt, cuius dies cedit, poſtquam res ſecundo pignori eſt obligata. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 4. cuiuſq; exemplum proponitur l. 18. ff. qui potiores in pignore, his uerbis*: Lucius Titius pecuniam mutuem dedit ſub uſuris, acceptis pignoribus, eidemque debitori Mæuius ſub ijſdem pignoribus pecuniem dedit. Quæro, an Titius non tantùm ſortis, & earum uſurarum nomine quæ acceſſerunt antequem Mæuius crederet: ſed etiam earum quæ poſtea acceſſerunt, porior eſſet? Scæuole reſpondit, Lucium Titium in omne quod ei deberetur, potiorem eſſe.

Quomodo ius quod potior ſit, proponendum?

IIII. Regula: *Per exceptionem ſi poßideat, & per replicationem ſi agat potior creditor ſuum ius proponere poteſt. Quæ regula approbatur l. 12. in princip. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 3. exception. 3. replic. 1. Hæc de eo, qui potiores in pignore habeantur. Sed & alias huius quæſtionis regulas uide ſuprà libro octauo, cap. nono, de priuilegijs creditorum.*

DE CONTRARIA PIGNORATICIA ACTIONE. Cap. X.

ALtera actio quæ creditori ratione pignoris datur, eſt actio pignoraticia contraria. De qua nunc agendum.

I. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit?

I. *Cauſa*: *Si debitor creditorem in contrahendo pignore deceperit. Hæc cauſa approbatur l. 54. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis*: Si in pignore contrahendo deceptus ſit creditor qui fideiuſſorem pro mutuo accepit, aget contrarie pignoraticia actione. In quam actionem uenit quod intereſt creditoris. Sed ea actio fideiuſſorem onerare non poterit. Non enim pro pignore, ſed pro pecunie mutua fidem ſuam obliget. *Concordat l. 9. in prin. ff. de pignor. act. cuius uerba uide ſ. cauſa 3.*

II. *Cauſa*: *Si debitor rem alij obligatam pignori dedit. Hæc cauſa approbatur l. 16. §. 1. ff. de pignor. actione, his uerbis*: Contrariam creditori pignoraticiam actionem competere certum eſt. Proinde ſi rem alienam, uel alij pignoratam, uel in publicum obligatam dedit, tenebitur: quamuis & ſtellionatus crimen cõmittat. Sed utrum ita demum, ſi ſcit, an & ſi ignorat? Et quantũ ad crimen pertinet, excuſat ignorantia: quantum ad contrarium iudicium, ignorantie non excuſat, ut Marcellus lib. VI. Digeſtor. ſcribit. Sed ſi ſciens creditor accipiat uel alienum, uel obligatum, uel morboſum: contrarium ei non competit. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt*: *Niſi debitor ignorans rem alij obligatam pignori dederit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Quantum ad contrarium iudicium, ignorantie non excuſet. *Altera exceptio eſt*: *Niſi creditor ſciuerit rem alij obligatam eſſe. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Sed ſi ſciens creditor accipiat uel alienum, uel obligatum, uel morboſum: contrarium ei non competit. *Tertia exceptio eſt*: *Niſi pignus utrique debito perſoluendo ſufficiat. Hæc exceptio approbatur l. 36. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide infrà cauſa 7.*

III. Cau-

III. *Cauſa: Si rem alienam pignori dederit debitor. Hæc cauſa approbatur uerbis d.l.16. §.1. s̄. cauſa proxim. propoſitis hiſce:* Proinde ſi rem alienam, &c. *Concordat d.l.16. ibi: ſed & ſi quis. Concordat item l.9. in princip. ff.de pignor.action.his uerbis:* Si rem alienam mihi debitor pignori dederit, aut maliciosè in pignoce uecſatus ſit: dicendum eſt, locum habere contrarium iudicium. *Concordat item l.22.ff.de pignor.& hypoth. cuius uerba uide s̄.cap.3.except.40.repl.7. Item concordat l.6.C.ſi aliena res pignori data ſit. cuius uerba uide s̄.d.except.40.in prin. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi debitor ignorauit rem eſſe alienam. Sed hæc exceptio reprobatur l.16.§.1. ff.de pignor.action. cuius uerba uide s̄.cauſa prox. in prin. Altera exceptio eſt: Niſi creditor ſciuerit rem eſſe alienam. Hæc exceptio approbatur d.l.16.§.1. ibi: ſed ſi ſciens. Concordat l.1.in prin. ff.de pignor. & hypoth. cuius uerba uide s̄.cap.3. except.40.repl.8.dupl.1: Tertia exceptio uidetur: Niſi debitor ſit ſoluendo. Hæc exceptio reprobatur l.32.ff.de pignor.action.his uerbis:* Cum debitors qui alienam rem pignori dedit, poteſt creditor cõtraria pignoraticia agere, etſi ſoluendo debitor ſit.

IIII.*Cauſa: Si creditor ob euictionem pignoris uenditi conuentus atq; condemnatus eſt. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.22.§.fin. cum lege ſequente.ff.de pignor.action.his uerbis:* Si creditor, cùm uenderet pignus, duplam promiſit (nam uſu hoc euenerit) conuentus ob euictionem & condemnatua, an habeat regreſſum pignoraticiæ cõtrariæ actionis: & poteſt dici eſſe regreſſum, ſi modò ſine dolo & culpa ſic uendidit, & ut paterfamiliàs diligens id geſsit. Si uerò nullum emolumentum talis uenditio attulit, ſed tanti uendidit, quanti uendere potuit: etiamſi hæc non promiſit, regreſſum non habera. Nec enim amplius à debitore, quàm debiti ſumma eſt, conſequi poterit. Sed ſi ſtipulatus uſuras fuerat, & poſt quinquennium fortè quàm precium ex re obligata conſecutus eſt, uictus eam emptori reſtituat: etiam medij temporis uſuras à debitore petere poteſt: quia nihil ei ſolutum eſſe pro euictione, ut auferri non poſsit, palàm factum eſt. Sed ſi ſimplum præſtitit, doli exceptione repellendus erit ab uſurarum petitione: quia habuit uſum pecuniæ precij, quod ab emptore acceperat.

V.*Cauſa: Si, cùm creditori pignus addictum eſſet, id ei ſit euictum. Hæc cauſa approbatur l.24. in prin.ff.de pignor.action.his uerbis:* Vlpianus. Eleganter apud me quæſitum eſt, ſi impetraſſet creditor à Cæſare, ut pignus poſsideret, idque euictum eſſet: an habeat pignoraticiam contrariam? Et uidetur finita eſſe pignoris obligatio, & à contractu receſſum. Imò utilis ex empto accommodanda eſt, quemadmodũ ſi pro ſoluto ei res data fuerit, ut in quantitatem debiti ei ſatiafiat, uel in quantum eius intereſt. Sed & cõpenſationem habere poteſt creditor, ſi fortè pignoraticia, uel ex alia cauſa cum eo agetur.

VI. *Cauſa: Si debitor pignus quod conduxit, uel precario rogauit, creditori non reſtituat. Hæc cauſa approbatur l.22.§.ſi poſt.ff.de pignor.action. his uerbis:* Si poſt diſtractum pignus debitor qui precario rogauit uel conduxit, pignoris poſſeſsionem non reſtituat: contrario iudicio tenetur.

VII. *Cauſa: Si debitor in dando pignore pro auro æs ſubiecit: uel cùm æs pignori daret, affirmauit id aurum eſſe. Hæc cauſa approbatur l.36.ff. de pignor.action.his uerbis:* Si quia in pignore dando pro auro æs ſubiecisset creditori, qualiter teneatur, quæſitum eſt? in qua ſpecie rectiſsimè Sabinus ſcribit: ſiquidem auro dato æs ſubiecisset, furti teneri. Quòd ſi in dando æs ſubiecisset, turpiter feciſſe, non furem eſſe. Sed hic puto pignoraticium iudicium locum habere, & ita Pomponius ſcribit. Sed & extra ordinem ſtellionatus crimine plectetur, ut eſt ſæpiſsime reſcriptum. Sed et ſi quia rem alienam mihi pignori dedit ſciens prudensque, aut alij obligatam mihi obligauit, nec me de hoc certiorauit: eodem crimine plectetur. Planè ſi ea res ampla eſt, & ad modicum æris fuerit pignorata: dici debebit ceſſare non ſolùm ſtellionatus crimen, ſed etiam pignoraticiam, & de dolo malo actionem: quaſi in nullo captus ſit, qui pignori ſecundo loco accepit. *Concordat cauſæ propoſitæ l.1. in fine.ff.eod.tit. cuius uerba uide s̄.cap.2.except.31. repl.1. Item concordat l.20.in princip.ff.de furtis. cuius uerba uide J.lib.46.cap.3.queſt.2.cauſa 28. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi id quod pignori datum eſt, ſufficiat debito ſoluendo. Quæ exceptio approbatur uerbis d.l.36. iam propoſitis hiſce:* Planè ſi ea res ampla eſt; & ad modicum æris fuerit pignorata, &c.

VIII. *Cauſa: Si quaſi ſoluturus pecuniam debitor pignus receperit, nec ſoluat. Hæc cauſa approbatur l.3.ff.de pignor.action.his uerbis:* Si quaſi recepturus à debitore tuo cominus pecuniam, reddidiſti ei pignus, isque per feneſtram demiſit, excepturo eo quem de induſtria ad id poſuerat: Labeo ait, furti te agere cũ debitore poſſe, & ad exhibendũ: & ſi agẽte te pignoraticia cõtraria excipiat debitor de pignore ſibi reddito, replicabitur de dolo & fraude, p quã nec redditũ,

ſed

ſed per fallaciam ablatum id intelligitur.

I X. *Cauſa: Si debitor ſeruum pignori obligatum debilitauerit, uinxerit, occiderit. Hæc cauſa approbatur, ſimul et diſtinguitur l. 27. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Seruum quem quis pignori dederat ex leuiſsima offenſa, mox ſoluit: & quia debito non ſatisfaciebat, creditor minoris ſeruum uendidit: an aliqua actio creditori in debitorem cōſtituenda ſit, quia crediti ipſius actio non ſufficit ad id quòd deeſt perſequendum: quid ſi eum interfeciſſet, aut eluſcaſſet? Vbi quidem interfeciſſet, ad exhibēdum tenetur: ubi autem eluſcaſſet, quaſi damni iniuriæ dabimus actionem ad id quanti intereſt, quod debilitando aut uinciendo perſecutionem pignoris exinanierit. Fingamus nullam nomine crediti actionem eſſe (quia fortè cauſa ceciderat) non exiſtimo indignam rem animaduerſione & auxilio prætoris. Vlpianus notat: Si ut creditori noceret uinxit, tenebitur: ſi merentem, non tenebitur.

X. *Cauſa: Si debitor ſeruum pignori obligatum ad fugam ſolicitauit. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi poſtquam creditor ſeruum uendidiſſet ac tradidiſſet, debitor eum ad fugam ſolicitauit. Quæ exceptio approbatur l. 15. C. de diſtract. pignor. his uerbis:* Obligatis pignori mancipijs à creditore diſtractis ac traditis, ſi pòſt debitor quondam hæc ſolicitauerit: non creditori, ſed emptori contra poſsidentem in rem competit actio.

X I. *Cauſa: Si ſeruus pignori obligatus creditori furtum fecerit. Hæc cauſa approbátur, ſimul & diſtinguitur l. 31. ff. de pignor. act. his uerbis:* Si ſeruus pignori datus creditori furtum faciat, liberum eſt debitori ſeruum pro noxæ dedito relinquere. Quòd ſi ſciens furem mihi pignori dederit, etſi paratus fuerit pro noxæ dedito apud me relinquere, nihilominus habiturum me pignoraticiam actionem, ut indemnem me præſtet, Africanus ait. Eadem ſeruanda eſſe Iulianus ait, etiam cum depoſitus uel commodatus ſeruus furtum facit. *Concordat l. 63. §. his etiam illud. ff. de furtis, his uerbis:* Si is ſeruus quem mihi pignori dederis, furtum mihi fecerit: agendo pignoraticia cōtraria conſequor, ut damnum decidas, aut pro noxæ dedito hominem relinquas. Idem dicendum de eo quem conueniſſet in cauſa redhibitionis eſſe, ut quemadmodum acceſsiones & fructus emptor reſtituere cogitur: ita & econtrariò uenditor quoque uel damnum decidere, uel pro noxæ dedito hominē relinquere cogetur: niſi quid in his amplius ſit. Quòd ſi ſciens quis ignoranti furem pignori dederit, omnimodo præſtare damnum cogendum eſſe: id enim bonæ fidei conuenire. Sed in actione empti præcipuè ſpectandum eſſe, qualem ſeruum uenditor promiſerit. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi debitor ſeruum pro noxæ dedito relinquat. Hæc exceptio uerbis iam propoſitis approbatur, ſimul & diſtinguitur. Diſtinguitur hoc modo: Niſi debitor ſciens furem pignori dederit. Quæ diſtinctio ſeu replicatio approbatur uerbis d. l. 31. iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi ſciens furem mihi pignori dederit, &c. *Concordat d. l. 63. uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi ſciens quis ignoranti furem pignori dederit, &c.

X I I. *Cauſa: Si creditor ſeruum pignori obligatum artificijs inſtruxit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 25. ff. de pignor act. his uerbis:* Si ſeruos pignoratos artificijs inſtruxit creditor, ſiquidē iam imbutos, uel uoluntate debitoris: erit contraria actio. Si uerò nihil horum interceſſerit, ſiquidem artificijs neceſſarijs, erit actio contraria: non tamen ſic, ut cogatur ſeruis carere pro quantitate ſumptuum debitor. Sicut enim negligere creditorem dolus & culpa quam præſtat, non patitur: ita nec talem efficere rem pignoratam, ut grauis ſit debitori ad recipiendum. puta ſaltum grandem pignori datum ab homine qui uix luere poteſt, nedum excolere: tu acceptū pignori excoluiſti ſic, ut magni precij faceres. Alioqui non eſt æquum aut quærere me alios creditores, aut cogi diſtrahere, quòd uelim receptum, aut penuria coactum derelinquere me tibi. Igitur hæc à iudice erunt diſpicienda, ut neque oneroſus creditor audiatur, neque delicatus debitor.

X I I I. *Cauſa: Si ſumptus in rem uel ob rem pignori datam fecerit creditor. Hæc cauſa approbatur l. 8. in prin. ff. de pignor. action. his uerbis:* Si neceſſarias impenſas fecerim in ſeruum aut in fundum quem pignoris cauſa acceperam: non tantùm retentionem, ſed etiā contrariā pignoraticiā actionem habebo. finge enim, medicis, cum ægrotaret ſeruus, dediſſe me pecuniam, & eum deceſſiſſe. Item inſulam fulciſſe uel refeciſſe, & poſtea deuſtam eſſe, nec habere quod poſſem retinere. *Concordat l. 6. in fine. C. de act. pignor. his uerbis:* Creditor neceſſarios ſumptus quos circa res pignoraticias fecit, exigere non prohibetur. *Concordat item l. 6. C. de pignor. & hypoth. his uerbis:* In ſumma debiti computabitur etiam id quod propter poſſeſsiones pignori datas ad collationem uiarum muniendarum, uel quodlibet

libet aliud neceſſarium obſequium præſtitiſſe creditorem conſtiterit. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſumptus debitori oneroſos creditor fecit, quos ſi debitor reſtituere cogeretur, re cariturus eſt. Hæc exceptio approbatur l. 25. ff. de pignor. act. cuius uerba uide ſ. cauſa prox. Altera exceptio eſt: Niſi non neceſſarios ſumptus creditor fecit. Hæc exceptio elicitur ex uerbis d. l. 8. ſ. propoſitis hiſce:* Si neceſſarias impenſas, &c. *De qua re uide plura ſ. lib. 21. cap. 8. reg. 7. item lib. 15. cap. 4. quæſt. 1. except. 1. Hæc de cauſis propoſ tæ a tionis.*

II. ADVERSVS QVOS datur?

Aduerſus fideiuſſorem crediti non datur. Quæ regula approbatur l. 54. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. cauſa 1.

III. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, *De eo quod actoris intereſt, proponitur d. l. 54.*

II. Regula, *De uſuris, proponitur l. 23. ff. de pignor. act. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa. 4.*

IIII. ADFINIA HVIVS actioni a remedia.

Pignoratitia contraria actio plura & uaria adfinia habet remedia, pro uarietate cauſarum, ex quibus cōpetit. De quibus uide ſ. ſingulas huius actionis cauſas quæſt. 1.

DE SALVIANO INTERdicto. Cap. XI.

Svpereſt tertia actio, quæ creditori ratione pignoris competit, ea ſcilicet quæ ex interdicto competit Saluiano.

I. *Genus huius interdicti proponitur Inſt. de interdictis. §. interdictum quoq; his uerbis:* Interdictum quod appellatur Saluianū, adipiſcendæ poſſeſsionis cauſa comparatum eſt: eoq; utitur dominus fundi de rebus coloni, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras pepigiſſet.

II. CAVSA HVIVS INterdicti.

Hoc interdicto dominus perſequitur res coloni in fundum inductas, & pignori ſibi obligatas. Quæ cauſa approbatur uerbis iā propoſitis hiſce: Eoq; utitur dominus fundi de reb. coloni, &c. *Concordat l. 1. §. ſi colonus. ff. de Saluiano interdicto. cuius uerba uide j. except. prox. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi & poſſeſſori eadem res ſit obligata. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. §. ſi colonus, his uerbis:* Si colonus res in fundum duorum pignoris nomine intulerit, ita ut utrique in ſolidum obligatæ eſſent: ſinguli aduerſus extraneos Saluiano interdicto rectè experiētur. Inter ipſos uerò ſi reddatur hoc interdictum, poſsidentis conditio melior erit. At ſi id actum fuerit, ut pro partibus res obligaretur: utilis actio & aduerſus extraneos, & inter ipſos dare debebit, per quam dimidias partes poſſeſsionis ſinguli adprehendāt. Idē ſeruari conuenit, etſi colonus rem quam cum alio communem habebat, pignoris nomine induxit: ſcilicet ut pro parte dimidia pignoris perſecutio detur. *Concordat l. 2. ff. eod. tit. his uerbis:* In Saluiano interdicto, ſi in fundum communem duorum pignora ſunt ab aliquo inuecta, poſſeſſor uincet, & erit eis deſcendendum ad Seruianum interdictū. *Concordat item l. 10. in prin. ff. de pignor. & hyp. cuius uerba uide ſ. cap. 8. quæſt. 6. reg. 20. Sed & plura de exceptione propoſita uide d. cap. 8. quæſt. 3. except. 3. Altera exceptio eſt: Niſi rem communem, non propriam colonus pignoris nomine in fundum intulerit. Hæc exceptio pro parte quam colonus in re habet, reprobatur uerbis d. §. ſi colonus, ſ. propoſitis hiſce:* Idē ſeruari conuenit, etſi colonus rem quam cum alio cōmunem habebat, pignoris nomine induxit: ſcilicet ut pro parte dimidia pignoris perſecutio detur. *Plura de hac exceptione uide ſ. cap. 3. except. 40. repl. 11.*

III. ADVERSVS QVOS competit?

Aduerſus debitorem duntaxat, non etiam aduerſus alium poſſeſſorē competit. Quæ regula approbatur l. 1. C. de precario, his uerbis: Si re non remittente pignus, debitor tuus ea quæ tibi obnoxia ſunt, uenundedit: integrum tibi ius eſt ea perſequi, nō interdicto Saluiano (id enim tantūmodo aduerſus cōductorem debitoremue cōpetit) ſed Seruiana actione, uel quæ ad exemplū eius inſtituitur utilis, aduerſus emptorem exercenda. *Cōcordat l. 2. in fine. ff. de Saluiano interd. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. exc. 1. Huius regulæ exceptio hæc eſt: quòd utile interdictum etiam aduerſus extraneum poſſeſſorem detur. Quæ exceptio approbatur l. 1. in prin. ff. de Saluiano interd. cuius uerba uide j. quæſt. proxim. Cōcordat d. l. 1. §. ſi colonus. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 1.*

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

De partu ancillæ pignoratæ proponitur l. 1. in prin. ff. de Saluiano interd. his uerbis: Si colonus ancillam in fundum pignoris nomine induxerit, & eā uendiderit: quod apud emptorē ex ea natum eſt, eius adprehendēdi gratia utile interdictū reddi oportet. *Plura de hac regula uide ſ. cap. 8. quæſt. 6. reg. 2.*

V. *Adfine remedium huius propoſitæ actionis eſt actio hypothecaria. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius quæſt. 1. Hæc de tribus actionibus quæ creditori nomine pignoris competunt: nunc eæ actiones ſunt proponendæ, quæ eiuſdē pignoris nomine cōpetunt debitori: qualis eſt*

actio pignoraticia directa, & ea quæ competit ex interdicte de migrande.

DE PIGNORATICIA Actione directa. Cap. XII.

I. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit?

PRima *cauſa: Si ſoluto debito pignus creditor nõ reſtituat. Hæc cauſa cum alijs ſimilibus approbatur, ſimul & diſtinguitur* ſ. *cap. 4. cauſa 1. cum ſequentibus. Concordat l.1.§.creditor quoq. ff. de act. & obligat. his uerbis:* Creditor qui pigous accepit, re tenetur: qui & ipſe de ea ipſa re quam accepit, reſtituenda tenetur.

I I. *Cauſa: Si rem pignori datam deteriorem fecerit creditor. Hæc cauſa approbatur l. 6. C. de act. pignor. his uerbis:* Creditor qui fundos & domos pignori uel bypothecæ accepit, damnum in decidendis arboribus, domibusq; deſtruendis ab eo datum in rationem deducere cogitur. Et ſi dolo uel culpa rem ſuppoſitam deteriorem fecerit, eo quoq; nomine pignoraticia actione tenebitur, ut talem reſtituat, qualis fuerit tempore obligationis. *Concordat l. 2. in fine. C. eod. tt. his uerbis:* Si agtum deteriorem conſtituit, eo quoq; nomine pignoraticia actione obligatur.

I I I. *Cauſa: Si res pignori acceptas malè tractauit crediter, ſeruos debilitauit uel uinxit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 24. §. fin. ff. de pignor. action. cuius uerba uide* ſ. *cap. 7. quæſt. 6. reg. 6. except. 1.*

I I I I. *Cauſa: Si creditor inſtrumentum pignori datum, debitori ad probandam ſuam cauſam non exhibuit. Hæc cauſa approbatur l. ult. in prin. ff. de pignor. action. his uerbis:* Pignori creditori locum purum obligauit, eiq; inſtrumentum emptionis tradidit: & cùm eum locũ inædificare uellet, mota ſibi controuerſia à uicino de latitudine (quod aliàs probare non poterat) perijt à creditore ut inſtrumentũ auctionis à ſe traditum exhiberet. Quo non exhibente, minorem locũ ædificauit, atq; damnũ paſſus eſt. Quæſitũ eſt, an ſi creditor pecuniam petat, uel pignus uendicet: doli exceptione oppoſita iudex huius damni rationem habere debeat? Scæuola reſpõdit, ſi operam nõ dediſſet, ut inſtrumenti facultate ſubducta debitor caperetur: poſſe debitorem, ſi pecuniam ſoluat, pignoraticia agere. Opera autem in eo data, tunc & ante pecuniam ſolutã in id quod intereſt, cum creditore agi.

V. *Cauſa: Si creditor, recepto ab alio quàm debitore debito, pignus ei ceſſerit, uel uendiderit. Hæc cauſa reprobatur l. 11. in prin. ibi: creditor. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide* ſ. *quæſt. 7. exc. 9.*

V I. *Cauſa: Si creditor rem pignoratã pluris uendidit quàm ei debetur, ad id quod amplius eſt, debitori reſtituendũ actione pignoraticia conueniri poteſt. Quæ cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur* ſ. *cap. 7. quæſt. 6. reg. 6. cum ſequentibus.*

V I I. *Cauſa: Si creditor ſeruitutes prædij non utendo amiſit. Hæc cauſa approbatur l. 15. ff. de pignor. act. cuius uerba uide* ſ. *quæſt. 4. reg. 8.*

V I I I. *Cauſa: Si creditor in re pignori obligata dolo uel culpa ſit uerſatus. Hæc cauſa approbatur* ſ. *except. prox.*

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

I. EXCEPTIO: *Niſi caſu, ſine dolo malo creditoris, res pignori obligata perierit, uel deterior ſit facta. Hæc exceptio approbatur Inſt. quib. mod. re contrah. oblig. §. fin. his uerbis:* Creditor qui pignus accepit, re obligatur: quia & ipſe de ea re quàm accepit, reſtituẽda tenetur actione pignoraticia. Sed quia pignus utriuſque gratia datur, & debitoris, quo magis pecunia ei credatur, & creditoris, quo magis ei in tuto ſit creditum: placuit ſufficere, ſi ad eam rem cuſtodiendã exactã diligentiã adhibeat, quam ſi præſtiterit, & aliquo fortuito caſu rem amiſerit, ſecurũ eſſe, nec impediri creditũ petere. *Cõcordat l. 5. C. de act. pignor. his uerbis:* Quæ fortuitis caſib. accidũt, cum præuideri nõ poterant (in quibus etiam aggreſſura latronũ eſt) nullo bonæ fidei iudicio præſtãtur. Et ideo creditor pignora quæ ex huiuſmodi cauſa interierint, præſtare nõ cõpellitur, nec à petitione debiti ſubmouetur: niſi inter cõtrahentes placuerit, ut amiſsio pignorũ liberet debitorẽ. *Cõcordat item l. 7. C. eod. tt. his uerbis:* Si nulla culpa ſeu ſegnitia creditori imputari poteſt, pignorum amiſſorũ diſpendiũ ad periculũ eius minimè pertinet. Sanè ſi ſimulata amiſſione etiamnum eadẽ pignora (ut adſeueras) à parte diuerſa poſsidẽtur: aduerſus eum experiri potes. *Concordat itẽ l. 8. C. eod. tt. his uerbis:* Pignus in bonis debitoris permanere, ideoq; ipſi perire, in dubium non uenit. Cùm igitur adſeueras in horreis pignora depoſita: cõſequens eſt ſecundũ ius perpetuũ, pignoribus debitori pereuntibus (ſi tamen in horreis, quibus & alij ſolebant publicè uti, res depoſitæ ſint) perſonalem actionem debiti repoſcẽdi cauſa integram te habere. *Huius exceptionis exemplum proponitur l. ult. §. fin. ff. de pignor. action. his uerbis:* Titius pecuniam mutuã accepit à Caio Seio ſub pignore culleorum. Iſtos culleos cum Seius in horreo haberet, miſſos ex officio annonæ cẽturio culleos ad annonã ſuſtulit, poſtea inſtantia Caij Seij creditoris recuperati ſunt: quæro, intertri-

tutam

turam quæ ex operis facta eſt, utrũ Titius debitor, an Seius creditor agnoſcete debeat? Scæuola reſpondit, ſecundò ea quæ proponerentur, ob id qood eo nomine intertrimenti accidiſſet, non teneri. *Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi culpa & negligentia creditoris res perierit, uel deterior facta ſit. Hæc exceptio approbatur l.13.§. fin. cum lege ſequente. ff. de pignor. action. bis uerbis:* Venit in hanc actionem & dolus & culpa, ut io cõmodato: uenit & cuſtodia. Via maior non uenit. Ea igitur quæ diligens patarfamiliâs in ſuis rebus præſtare ſolet, à creditore exiguntur. *Concordat Inſt. quib. mod. re cõtrab. obligat. §. fin. cuius uerba uide ĩ. ead. except. in prin. Item concordat l.5.§. nunc uidendum. ibi: ſed ubi utriuſq;. ff. commodati. cuius uerba uide ĩ. lib. prox. cap. 5. quæſt. 1. except. 1. repl. 2. Item concordat l.19. C. de pignor. & bypotb. bis uerbis:* Sicut nim maiorem pignorũ creditor præſtare neceſſe non habet: ita dolum, & culpam, & cuſtodiá exhibere cogitur. *Concordat item l.4. C. de actione pignor. bis uerbis:* Si creditor ſine uicio ſoo argentum pignori datum perdidit, reſtitnere id noo cogitur. Sed ſi culpæ reus deprehenditur, uel non probat manifeſtis ꝓbationibus ſe perdidiſſe: quaoti debiroris intereſt, condemnari debet. *Huius replicationis duplicatio prima hec eſt: Niſi prӕterium pignus eſt, & non ex conuentione, ſed iudicis authoritate creditor in poſſeſſionem ſit miſſus. hoc enim caſu dolum ſolum, non etiam culpam præſtat. Que duplicatio approbatur l.9.§. eſt preterea. ff. de reb. iudicis auth. poſſidendis. cuius uerba cum concordantib. uide ĩ. lib. 8. cap. 7. art. 2. quæſt. 1. except. 1. Altera duplicatio uidetur: Niſi fideiuſſor qui ſoluta pecunia pignus à creditore ſuſcepit, ad illud reſtituendum conueniatur. Sed hæc duplicatio reprobatur l.2. ff. de pignor, & hypoth. bis uerbis:* Fideiuſſor qui pignora uel hypothecas ſuſcepit, atq; ita pecunias ſoluit: ſi mandati agat, uel cum eo agatur, exemplo creditoris etiam culpam æſtimari oportet. Cæterùm iudicio quod de pignore dato propooitur, cõueniri nõ poteſt. *Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi de periculo quoq; à creditore præſtando conuenerit. Que replicatio approbatur l.5. in fine. C. de action. pignor. cuius uerba uide ĩ. ead. exc. in prin. Tertia replicatio eſt: Niſi non ex cõſenſu debitoris, ſed ſua authoritate creditor pignus acceperit, uel per denunciationem debitori ſui debiteris factam ſibi pignus conſtituerit. Hæc replicatio approbatur l.30. ff. de pignor. action. bis uerbis:* Qui ratiario credidarat, cùm ad diem pecunia non ſolneretur, ratem io flumine ſua anthoritate detinuit: poſtea flumen creuit, & inde ratem abſtulit: ſi inuito ratiario retinuiſſet, eius periculo ratem fuiſſe, Paulus reſpondit. Sed ſi debitor ſua uoluntate conceſaiſſet, ut retineretur: culpam duntaxat ei præſtandã, non uim maiorem. *Concordat Nouell. c. 88. bis uerbis:* Audientiam nuper nobis in cauſa præbentibus (id quod publicè præſidentes in palatio ſæpenumero facimus) certa quædam exorta eſt qoæſtio, quam protinus quidẽ diremimus. Sed quia compertum habemus ſæpius iſtiuſmodi incidere, iuſtum exiſtimauimus communi & generali ea lege definire. Si quis enim ab aliquo uel aurum, uel certas res depoſiti titulo ſub certis conditionibus accipiat, deinde hæ impleantur: habeto ſanè neceſſitatem ſemel impleris conditionibus aurum aut eas res reſtituere: nulla omnino licentia ſubſiſtente, ut extraneis utatur aliquis denunciationibus, & depoſiti reſtitutionẽ remoretur, cui pleraq; alia quoq; priuilegia data ſunt tam à præcedentibus nos legiſlatoribus, quàm à nobis ipſis. Nam ut maximè eum cuius fidei depoſitum concreditum eſt, is qui reſtitutionem impedit, non obturbet: licentiam tamẽ habebit ei qui id aurum uel res recepturus eſt, de rebus cum illo controuerſia & dictare iudicium, & iuris atque legis obtinere beneficium: non autem per hanc cauſam ei qui atteſtationem ſuſcepit, magna inducat diſpendia, compellatq; eum aut defenſiones expetere, aut res apud ſe detinere, ut neque ſi oelit, poſſit ſe erga eum qui depoſuit, præbere benigoum. Quod ſi tale aliquid egerit (omnino enim oportet nõ ſolùm oos delictorum prohibitione contentos eſſe, ſed etiam tranſgreſſoribus metum incutere) iuſtum eſt, ſiue intercidere eas res aut pecuniam contigerit, & hoc probetur, ſiue fortuitus aliquis caſus exiſtat: ut hoc ipſum eum reſpiciat qui atteſtationem emiſit. Agnoſcat inſuper ab eo etiam tempore, ex quo atteſtatio facta eſt, pro pecunia trientes uſuras legitimæ centeſimæ ſoluendas ei qui ſua recipere prohibitus fuit. Neque id tantùm ſi aurum ſcilicet ſit, quod depoſitum prohibetur reſtitui, ſed etiã ſi aliæ res: quo magis huius metu homines à uanis illis, & ſummam præ ſe inuidiam ac degenerem animum ferentibus, detentionibus deſiſtant.

Quin potius totum illum de interdictis & denunciationibus tractatum penitius cõtemplari, & in legem conijcere nobis uiſum eſt. Admodum enim crebrò cernimus hoc incidere, & maximè in regia hac urbe, ut aliqui his qui publicas erogant annonas, aut etiam teſſeras fru-

mētarias à præfecto annonæ percipiunt, per denunciationē interdictum mittunr, uolentas ſuſpēdere ciniliū panum erogationem: & hunc qui (ut probabila aſt) ex his ſolis alimentum habet, aorum ſubminiſtratione defraudare, ex qua totius illi uitæ ratio ſuſtentatur. Sed multo adhuc moleſtius & incommodius eſt, quòd plerique dominis ædinm in alma hac urbe inuidentes, cùm ab inquilinis locatarum ędium penſiones percepturi ſunt, damno illos inuoluunt, teſtatò inquilinos conuenientes, ne quid illis exoluant: qui deinde attreſtationibus iſtis lubenti animo ſuſceptis, partim ipſas penſionas propter inopiam fortè deuorāt, partim ab ampla hac profugiunt urbe, ut omnino penſionum præſtatio intercidat his qui (ut apparet) uel ſolùm exinde (ut & da ciuilibus annonis diximus) ſuſtentationem & alimēta habent. Nemini igitur huius licentiam præbemus, neque ſi quis contrà ſibi obnoxinm aliquam habet actionem aut cauſam, huic indormito, & illibarales, exque omni parta inuidia plenas atteſtationes excogitato, aut cognoſcito ſi quid tale egerit, & per hanc cauſam uel ſuppeditatio ciuilinm panum, uel penſionū præſtatio intercideri, qnod ipſe eius rei periculum ſuſtinabit, ſi inquilinos, aut ciuilis pania erogatores teſtatò conueniat, aut annonæ ſuppeditationem ſuſpendat. Nihil enim horum fieri uolumus, ſed ex quo tempora attaſtationem interpoſuit, ex eo ſancimus, ut & omne damnnm rerum domino reſarciat: & inſuper triantes uſuraa legitimæ centeſimæ agnoſcat pro pecunia, quam per attaſtationes ab eo factaa recipera is qui hoc modo iniuria affectus eſt, non ualuit. Neque aliquis defenſiones opponito, quòd ai qui repetendi iua habet, ſi uel depoſiti nal aliorum nomine defenſionem offerat, licaat ſua recipare. Siquidem non omnibus in promptu & facile eſt de dafendendo fideiuſſorem dare: cùm lages noſtræ nullam omnino defenſionem idonaam & alicuius interpretantur eſſe precij, quæ fideiuſſore ſubnixa non ſit. Ad manum uerò ſampar & in parato habere fideiuſſorem, nequa facile cuiuis, nequa poſsibile admodum aſt. Propterea ad ſacuritatem ſubditorū noſtrorum uolumus iſta obſeruari iam inde in omne pòſt futurum æuum, ut huius noſtræ legiſlationis in rapublica uſus immortalis ſit, axploratum & perſpactum nobis in animo habantibus, quòd præſens bæc lex in commune ſubditis noſtria utilitatam allatura ſit. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram exprimuntur legem, &c. *Hæc de prima exceptione generali ſunt dicta.*

II. EXCEPTIO: *Niſi debitum ſolutum non ſit. Hæc exceptio approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi poſt acceptum iudicium debitum offeratur. Quæ replicatio approbatur l. 9. §. fin. ff. de pignor. act. bis uerbis:* Qui ante ſolutionam egit pigneraticia, licet non rectè egerit: tamen ſi offerat in iudicio pecuniam, debet rem pignoratam, & quod ſua intereſt, conſequi. *Altera replicatio uidetur: Niſi debitor pro debito alia ratione ſatisfacere ſit paratus. Hæc replicatio reprobatur l. 10. ff. eod. tit. cuius uerba cum concordantibus uide ī. cap. 4. cauſa 4. except. 2.*

Tertia replicatio eſt: Niſi inter debitorem & creditorem conuenerit, ut alia res pro pignore detur. Hæc replicatio approbatur l. 50. in fine. ff. de iure dotium. cuius uerba uide ī. lib. 15. cap. 5. quæſtion. 5. reg. 7. Quarta replicatio eſt: Niſi cùm creditor data opera inſtrumentum pignori obligatum, debitori ad cauſam ſuam probandam non exhibuiſſet, debitor inde damnum ſit paſſus. hoc enim caſu & ante ſolutum debitum competit actio. Quæ replicatio approbatur l. ultim. in princip. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ī. cauſa 4. Planè poſſunt hic replicationum loco recenſeri omnes cauſæ ſeu modi, quibus præter ſolutionem pignus liberatur. De quibus uide ī. cap. 4. & cap. 5.

III. EXCEPTIO: *Niſi ſolutio non ſufficiat ad liberandum pignus. Huius exceptionis ſpecies uide ī. cap. 4. cauſa 1. except. 1. cum ſequentibus.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi aliena, non debitoris res pignori ſit data. Hæc exceptio reprobatur l. 9. §. penultim. ff. de pignor. action. bis uerbis:* Is quoque qui rem alianam pignori dedit, ſolnta pecnnia ſolet pigneraticia experiri. *Concardat l. 22. §. ſi prædo. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. quæſtion. 4. reg. 1. exception. 1. Concordat item l. 12. §. ſed & cum. ff. de diſtract. pignor. bis uerbis:* Cùm per iniuriam iudicis dominorem quæ debitoria non fuiſſet, abſtuliſſet creditor quaſi obligatam ſibi: & quæreretur, an ſoluto debito reſtitui eam oporteret debitori? Scæuola noſter raſtituendā putauit. *Planè admittitur exceptio propoſita in caſu, de quo J. except. proxim.*

V. EXCEPTIO: *Niſi res creditoris ei pignori ſit data. Hæc exceptio approbatur l. 45. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ī. libro 37. cap. 3. exceptione 10.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi creditor pignus uendidit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ī. capite 4. cauſa 1. except. 13.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi conuenerit,*

et non

ut non ſoluto intra certum tempus debito, creditori pignus uendere liceret. Hæc exceptio reprobatur l. 3. C. de action. pignor. his uerbis: Pactum uulgare quod propoſuiſtis, ut ſi intra certum tempus pecunis ſoluta non fuiſſet, prædia pignori uel hyporhecæ data oendere liceret: non adimit debitori aduerſus creditorem pignoraticiam actionem.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi debitor creditori pignus uendiderit. Hæc exceptio approbatur l. 20. §. fin. ff. de pignor. act. his uerbis:* Interdum etſi ſoluta ſit pecunia, tamen pignoraticis actio inhibenda eſt: ueluti ſi creditot pignus ſuum emerit à debitore. *Concordat l. 34. ff. eod. tit. his uerbis:* Titius cùm credidiſſet pecuoiam Sempronio, & ob eam pignus accepiſſet, futurúq; eſſet ur diſtraheret id creditor, quia pecunia noo ſoluererut, perijt à creditore ut fuodum certo precio emptum haberet: & cum impetraſſet, epiſtolam qua ſe uendidiſſe fuodum creditori ſignificaret, emiſit. qoæro, an hanc uenditiooem debitot teuocare poſsit offerendo ſortem & uſuras quæ debentur? Marcellus reſpoodit, ſecundum ea quæ propoſita eſſeot, reuocare oon poſſe. *Concordat item l. 10. ibi: ſanè ſi debitore. C. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ſ. cap. 4. cauſa 1. except. 13. repl. 6. Concordant denique ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 6. regul. 8.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi creditori pignus in ſolutum ſit datum. Hæc exceptio approbatur l. 13. C. de pignor. & hypothec. his uerbis:* Cùm dominam non minorem quioque & uiginti annis ea quæ obligaoerat tibi, iute dominij poſsidere permiſiſſe, & in ſolutom dediſſe, precibos ſigoifices: dominæ contractus & uoluntas ad firmitatem tibi ſufficit.

X. EXCEPTIO: *Niſi debitor rem pignoratam creditori legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 16. C. de legatis, his uerbis:* Creditot ſi à debitore ſuo rem quam pigooris nomine ſuſceperat, legatam ſibi contendit: etiam debito ab hæredibus eius oblato quo minus reſtituat, defendi poteſt.

XI. EXCEPTIO: *Niſi creditori res pignorata ſit addicta. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. cauſa 1. except. 12.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi cum creditor rem ſibi pignori obligatam, in teſtamento ſuo alij legaſſet, & adieciſſet eam rem ſe emiſſe, debitor teſtamentum illud ſignauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 19. ff. de pignor. action. his uerbis:* Caius Seius ob mutuam pecuniam fundum ſuum Lucio Titio pignori dedit, poſtea pactum inter eos factum eſt, ut creditor pignus ſuum in compenſationem pecuniæ ſuæ certo tempore poſsideret. Verùm ante expletū tempus creditor cùm ſuprema ſua ordinaret, teſtamento cauit ut alter ex filijs ſuis haberet eum fundum: & addidit. Quem à Lucio Attio emi: cum non emiſſet. hoc teſtamentum inter cæteros ſigoauit & Caius Seius qui fuit debitor. quæro, an ex hoc quòd ſignauit, præiudiciom aliquod ſibi fecerit: cùm nullum inſtrumeotum uenditioois proferatur, ſed ſolum pactum, ut creditor certi tēporis fructus caperet? Herennius Modeſtinus reſpondit, contractui pignoris non obeſſe, quòd debitot teſtamentū creditoris, in quo ſe emiſſe pignus expreſſit, ſignaſſe proponitur.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi creditores pignus inter ſe diuiſerunt, uel illud in diuiſione uni creditorum ſit aſsignatum. Hæc exceptio reprobatur l. 7. §. inter eos. ff. communi diuid. his uerbis:* Inter eos qui pignus acceperunt, talis diuiſio fieri debet, ut non uero precio æſtimetur pars, ſed in tantom duntaxat, quantum pro ea parte debetur. Etſi adſignetur qoidom pignus uni ex creditoribos, licentia tamen non denegetur debitori debitū offerre, & pignus ſuum luere. Idemq; dicitur, etſi poſſeſſor pignoris litis æſtimationem pignoraticis in rem agenti offerat.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi poſſeſſor pignoris creditori hypothecaria agenti litis æſtimationem præſtitit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idemque dicitur, &c.

XV. EXCEPTIO: *Niſi creditor rem pignori ſibi obligatam, alij pignori dederit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà capite 3. exceptione 40, replicatione 12. duplicatione 2.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi* ἀντίχρησις *ſit: hoc eſt, res pignori obligata, ut ea creditor pro pecunia utatur. Hæc exceptio reprobatur l. 33. ff. de pignor. action. his uerbis:* Si pecuniam debitor ſoluerit, poteſt pignoraticia actione uti ad recuperandam ἀντίχρησιν. Nam cùm pignus ſit, hoc uerbo poterit uti.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi cum creditor pignoris nomine ſe obligaſſet, ei non caueatur eo nomine eum indemnem fore. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. 1. ff. de pignor. action. his uerbis:* Si pignori plures mancipia data ſint, & qoædam certo precio ita uendiderit creditor, &c. *Hæc de exceptionibus propoſitarum cauſarum generalioribus. Sed & plu-*

res huiuſmodi exceptiones uide ſuprà capite quarto, cauſa 1.

II. QVIBVS ACTIO PIgnoraticia competit?

Alij quàm debitori actio propoſita non competit. Quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi procurator uel tutor debitoris rem pignori dederit. tunc enim ipſi procuratori uel tutori datur actio. Quæ exceptio approbatur l. 11. §. fin. cum lege ſequente. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ſ.capite 3 exception.40. replication. 17. Altera exceptio eſt: Niſi hæres debitoris agat. Hæc exceptio approbatur l.12.C.de pignor.& hypothec.his uerbis: Si uxor tua pro pecunia quam accepit mutuò, res proprias obligauit pignori, eique tu ſucceſsiſti: licet inſtrumento eius facti teſtimonium collatum non ſit, ſoluto tamen debito, creditorem de ijs tibi reddendis ſolenni iure conuenies. *Tertia exceptio uidetur: Niſi alius pro debitore ſoluit. huic enim uidetur actio propoſita competere. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà cap.8. quæſtion. 4. regul.1. exception 5. replication.1. Planè per exceptionem poſſeſſor hypothecariæ conuentus ſi ſoluat, impetrare poteſt ut ſibi pignoris ius cedatur. De qua re dictum ſ. d. reg. 1. except. 6. Quarta exceptio eſt: Niſi alius pignus à debitore comparauerit. Hæc exceptio quoad perſonalem pignoraticiam actionem reprobatur, approbatur autem quoad actionem in rem ſeu rei uendicationem,l.9. C. de pignor. & hypothec. his uerbis:* Si dominium eius poſſeſsionis quæ pignori data eſſet,à debitrice domina ad te translatum eſt, eamque poſtea creditor uel eius hæredes detinere cœperunt: uindicare eum potes, præſide prouinciæ curante, ut fructuum deducta ratione,reſiduoque à te oblato, ſi fuerit ſatiſfactum, ea poſſeſsio tibi reddatur.

III. ADVERSVS QVOS Actio propoſita competit?

Regulariter quidem non niſi aduerſus creditorem eiusq; hæredes actio propoſita competit. cuius tamen regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi procurator uel tutor creditoris pignus acceperit. Quæ exceptio approbatur l.11.§.per liberam.ibi: & ideo ipſi. ff. de pignorat. action. cuius uerba uide ſ.cap. 2.except.7. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus crediderit. tunc enim aduerſus dominum pignoraticia actio competit. Quæ exceptio approbatur l. 28. §. fin. ff.d.tit. his uerbis: Si ſeruus peculiari nomine pignus acceperit, actio pigneraticia aduerſus dominum debitori competit. *Tertia exceptio eſt: Niſi alius ſoluto debito pignus à creditore acceperit. Hæc exceptio quoad actionem pignoraticiam reprobatur, quoad rei uendicationem uel mandati aduerſus fideiuſſorem approbatur l.2. ff.de pignor.& hypothec. cuius uerba uide ſ.quæſt.1.except.1.replic.1. duplic.2. Concordant ea quæ habentur ſ. quæſt.7. reg.1. except.8 & 9.*

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, *De ipſa re pignori obligata reſtituenda. Regulariter quidem ipſa res pignorata uenit hac actione reſtituenda. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi creditor rem uendiderit. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.4. cauſa 1. except.13. Sed & eius replicationes uide d.except.13. item cap.7.quæſtion.6.reg.6.cum ſequentibus. Altera exceptio eſt: Niſi creditor rem perdiderit. tunc enim ad id quod debitoris intereſt,tenetur. Quæ exceptio approbatur l. 4. C. de action. pignor. cuius uerba uide ſ. quæſt.1. except.1.repl.1.*

II. Regula, *De uſuris. Regulariter quidē creditor ad uſuras rei pignoratæ præſtandas non tenetur. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quis ſine conſenſu debitoris propria authoritate per denunciationem uel atteſtationem nomen debitoris pignori ſibi conſtituerit. hic enim ad trientes uſuras centeſimæ tenetur. Quæ exceptio approbatur Nouell.c.88. §. agnoſcat inſuper. & §. nemini igitur. ibi & inſuper. cuius uerba uide ſ. quæſt.1. except. 1.repl.3. Altera exceptio eſt: Niſi fideiuſſor qui pignus à creditore liberauit, ad illud reſtituendum conueniatur. Quæ exceptio approbatur l.59.in fine.ff.de fideiuſſorib.cuius uerba uide ſ.cap. 4.cauſa 1.except.13.repl.7. Concordat l.59.§.1 ff.mandati.cuius uerba uide d.repl.7.*

III. Regula, *De fructibus rei pignoratæ. Ad hos reſtituendos uel in ſortem eiusq; uſuras compenſandas reus tenetur. Quæ regula approbatur l.2. C. de partu pignoris & omni cauſa,his uerbis:* Cùm pignoris titulo mancipia obligaſſe uos pro mutua quam accepiſtis pecunia proponatis: horum mancipiorū operis quas creditor accepit, uel quas percipere potuit, in uſuras computatis, & pòſt in ſortem, extenuato debito reſiduū offerentibus: uel ſi non accipiat, conſignatum deponentibus, mancipia uobis præſes prouinciæ reſtitui iubebit. *Concordat l.1.C. de diſtract. pignor. cuius uerba uide ſ. cap.7. quæſt.1. cauſa 2. except.7. Concordat item l.1. C. de action. pignor. his uerbis:* Quod ex operis ancillæ, uel ex penſionibus domus, quam pignori detineri dicis, perceptum eſt, debiti quantitatem releuabit. *Concordat l.2.C.eod.tit.his uerbis:* Creditor qui prędiū pignori nexū detinuit, fructus quos percepit, uel percipere debuit, in rationē exonerādi debiti cōputare neceſſe habet. *Cōcordat uē l.11.C.eod.tit. cuius uerba uide ſ.lib.3. cap 10.*

cap.15.exception.4. Concordat item l. 11. C.de uſuris, biſce uerbis: Ex prædijs pignori obligatis creditor poſt oblatam ſibi iure pecuoiam, quam non ſuſrepit, ſi fructus accepir: exonerari ſortis debitum, certum eſt. *Concordat item l.11.§.1.ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ī. cap.4. cauſa 2.exception.5. replicat.4. Concordat item l.12.§.ſi aliena. ibi: nam etſi maiores. ff. de diſtract. pignor. cuius uerba uide J.lib.48. cap. 21. cauſſa 1. except. 4. Concordat item l.59.in fine.ff de fideiuſſorib. cuius uerba uide ī.d.cauſa 1.exception.13.replicat.7. Concordat item l.59.§.1 ff.mandati.cuius uerba uide d.repl.7. Huius regulæ exceptio uidetur eſſe talis: Niſi debitor non ſuam, ſed alienam rem pignori dederit. Hæc exceptio reprobatur l.22.§.ſi prædo.ff. de pignor. action.bis uerbis:* Si prædo rem pignori dederit, competit ei & de fructibus pignoreticia actio, quamuis ipſe fructus ſuos non facit. A prædone enim & fructus uindicari extantes poſſunt, & conſumpti condici. Proderit igitur ei, quòd creditor bona fide poſſeſſor fuit.

IIII. *Regula, De omni commodo quod pignori acceßit reſtituendo, proponitur l.21.§. quidquid. ff.de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ī. cap.6. regula 5.*

V. *Regula, De theſauro à creditore in fundo pignorato inuento, proponitur l.63.§. quòd ſi creditor. ff.de adq.rer.domin.bis uerbis:* Quòd ſi creditor theſeurum inuenerit, in alieno uidebitur inueniſſe. Partem itaq; ſibi, partem debitori præſtabit: nec recepta pecunia reſtituet, quod iure inuentoris, non creditoris ex theſauro apud eum permanſit. Quę cùm ita ſint, & cùm ex principio authoritate creditor ut proprium agrum tenere cœperit iure dominij: intra conſtitutum tēpus luendi pignoris cauſa uertitur. Poſt tranſactum autem tempus theſaurum in eo inuentum ante ſolutam pecuniam, totum tenebit: oblato uerò intra conſtitutum tempus debito (quoniam uniuerſe præſtantur, atq; ut in ſimplici pignore reuocantur) reſtitui debebit, ſed pro parte ſola: quia dimidium inuentori ſemper placet relinqui. *Plura de hac re uide ī. lib. 11.cap 1.*

V I. *Regula, De eo quod occaſione hypothecariæ actionis uel alterius hypothecæ nomine inſtitutæ creditor percepit. hoc quoq; debitori reſtituendum, uel debito compenſandum. quæ regula approbatur l.21. §.fin.in fine.ff.de pignor. & hypoth.cuius uerba uide ī.cap.8. quæſt.6. reg.18. Concordat l.8.§. fin.ff. quib.mod. pig. ſoluitur. cuius uerba uide J. lib. 48. cap.22.cauſſa 6.Item concordat l.22.in prin.ff.de pignor.act.bis uerbis:* Si pignore ſubrepto furti egerit creditor: totum quidquid percepit, debito imputari, Papinianus conſtetur: & eſt uerum, etiamſi culpa creditoris furtum ſit factum. Multo magis hoc erit dicendū in eo quod ex condictione cōſecutus eſt. *Concordat item l.15 in prin.ff de furtis, biſce uerbis:* Creditoris cui pignus ſubreptum eſt, non creditorenus intereſt, ſed omnimodo in ſolidum furti agere poteſt. Sed & pignoraticie actione id quod debitum excedit, debitori præſtabit. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi creditor à debitore, non ab alio pœnæ nomine quid ſit conſecutus. quæ exceptio approbatur d.l. 22.§.1.bis uerbis:* Sed quod ipſe debitor furti actione præſtitit creditori, uel condictione: an debito ſit imputandum, uideamus? Et quidē non oportere reſtitui ei id quod ipſe ex furti actione præſtitit, peræquè relatum eſt & creditum. Et ita Papinianus libro VIII. Quęſtionum ait. Idem, etſi in rerue cauſa ſeruum pignoratum debitori tradiderit, quem bona fide pignori acceperat. Nam ſi egerit quod metus cauſa factū eſt, & quadruplum ſit conſecutus; neq; reſtituet ex eo quod cōſecutus eſt, nec debito imputabit. *Concordat l.74.ff.de ſolution. bis uerbis:* Modeſtinus reſpondit, Id quod pœnę nomine à debitore exactum eſt, lucro debere creditoris cedere. *Concordat item l. 42. ff.de condict.indebiti, bis uerbis:* Pœnæ non ſolent repeti, cum depenſæ ſunt. *Concordat item l.82.ff.de furtis, biſce uerbis:* Si debitor pignus ſubripuit, quod actione furti ſoluerit, nullo modo recipit. *Cōcordat deniq; l.46. ff.de reg iuris, biſce uerbis:* Quod è quoquam pœnæ nomine exactum eſt, id eidem reſtituere nemo cogitur.

V I I. *Regula, De cedēda debitori actione ad rē perſequendā, proponitur l.13.in prin.ff.de pignor.act.cuius uerba uide ē.cap.4.cauſa 1.except.13.repl.12.*

V I I I. *Regula, De cautionibus à creditore præſtādis, proponitur l.15. ff. de pignor.action.bis uerbis:* Creditor cùm pignus reddit, de dolo debet debitori repromittere: & ſi prædium pignoratum eſt, etiam de iure eius repromittendum: ne fortè ſeruitutes, ceſſante uti creditore, amiſſæ ſint.

V. QVANDO ET QVAMdiu competit actio pignoreticia?

I. *Regula: Non niſi ſoluto debito competit quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ī. quæſt. 1. except.gener.2.*

II. *Regula: Perpetua eſt actio. de qua re uide ī. lib.56.cap.15.except.4.*

VI. ADIVNCTA, SEV DE PRObationibus in hac actione.

I. *Regula: Creditor dicens ſe rem perdidiſſe, illud tenetur probare. quæ regula approbatur l.4. C.de action.pignor. cuius uerba uide ī. quæſt.1. except.1. replicat.1.*

11 Regula. De eo ſi creditor ſcripſit ſe rem emiſſe probando, proponitur l. 19. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. d. queſt. 1. except. 12.

VII. ADFINIA REmedia.

Regulariter debitori ex cauſis ſupradictis pignoraticia non alia competit actio, ut ex ijs quæ ſ̄. propoſita ſunt patet. uerùm eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi & certi condictio generalis. quæ exceptio approbatur l. 4. §. res pignori. ff. ſi certum petatur, his uerbis: Res pignori data, pecunia ſoluta, condici poteſt. *Altera exceptio eſt: Niſi celandi animo creditor rem retineat. tunc enim etiam furti actio competit. quæ exceptio approbatur l. 53. §. eum creditorem. ff. de furtis, hiſce uerbis:* Eum creditoram qui poſt ſolutam pecuniam pignus non reddat, furti teneri Mela ait, ſi celandi animo retioeat. Vlpianus. Quod uerum eſſe arbitror. *Tertia exceptio eſt: Niſi pignore dato pecunia debitori numerata non ſit. tunc enim rei uindicatio competit. quæ exceptio approbatur l. 1. C. ſi pignoris conuentionem numer. pecun. ſecuta non ſit. cuius uerba uide ſ̄. cap. 4. cauſa 13. Concordat l. 1. C. de non numerata pecunia. cuius uerba uide J. lib. 48. cap. 3. queſt. 7. reg. 1. except. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi cùm creditor opus haberet pecunia, debitor cùm non poſſet ſoluere, rem ſuam ei dedit alij obligandam. Hæc exceptio approbatur l. 27. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ſ̄. cap. 2. except. 10. Quinta exceptio eſt: Niſi creditor pignus alienauerit. tunc enim in rem actio competit. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 4. cauſa 1. exception. 13. replicat. 1. cum repl. ſequentibus: item ſ̄. cap. 7. queſtion. 6. regul. 14. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi debitor poſſeſſori precium rei quod creditori ſoluit, cum uſuris non reſtituat. Hæc replicatio approbatur l. 28. in princip. ff. de pig. action. his uerbis:* Si creditor qui rem pignori acceperat, amiſſa eius poſſeſsiooe, & Seruiana actione perierit, & litis æſtimarionem conſecutus ſit: poſtea debiror eandem rem petens exceptione ſubmouetur: niſi offorat ei debitor, quod pro eo ſolutum eſt. *Concordat l. 1. in fine. C. ſi uendito pignore agatur. cuius uerba uide d. except. 13. repl. 2. Item concordat l. 9. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Fundos qui Lucij Titij erat, ob uectigal rei pub. uenit. Sed cùm Lucius Titius debitor profeſſus eſſet, paratum ſe aſſe uectigal exoluere ſolidum: cum miootis ueniſſet fundus, quàm debira ſumma eſſet: præſes prouinciæ reſcidit uenditionem, eumque reſtitui iuſsit Lucio Titio. quæſitum eſt, an poſt ſenteotiam præſidis, antequam ei reſtitueretor, in booia Lucii Titij fundus emptus eſſet? Scæuola reſpondit, non priuſquam emptori precium eſſet illatum: uel ſi precium nondum eſſet ab emptore ſolutum, io uectigal ſatisfactum eſſet. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi creditor iure pignus uendidit. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 4. cauſa 1. exception. 13. in princip. item cap. 7. queſtion. 6. regul. 14. Huius duplicationes uide d. exception. 13. item d. exception. 14. Sexta exceptio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd apparitor prætoris pignus captum uiliore precio uendiderit. tunc enim de dolo actio locum habet. quæ exceptio approbatur l. 50. in fine. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ̄. cap. 7. queſt. 6. regul. 1. Septima exceptio eſt: Niſi is cui debitor rem alienauit, agat. huic enim in rem actio competit. quæ exceptio approbatur l. 9. C. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ̄. queſt. 2. except. 4. Octaua exceptio eſt: Niſi fideiuſſor ſoluto debito pignus ſuſcepit. hic enim non pignoraticia, ſed mandati actione tenetur. quæ exceptio approbatur l. 1. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ̄. queſtion. 1. exception. 1. repl. 1. dupl. 2. Nona exceptio eſt: Niſi alius quàm fideiuſſor ſoluto debito pignus in ſe ſuſcepit. hic enim negociorum geſtorum actione tenetur. quæ exceptio approbatur l. 31. in prin. ff. de negocijs geſtis, his uerbis:* Fideiuſſor imperitia lapſus alterius quoque contractus, qui perſonam eius non contingebat, pignora uel hypothecas ſuſcepit, & otranque pecuniam creditori ſoluit, axiſtimans indemnitati ſuæ confuſis prædijs conſuli poſſe. Ob eas res a iudicio maodati fruſtra conuenietur, & ipſe debitorem fruſtra conueniet: negociorum autam geſtorum actio utriqoe neceſſaria erit: in qua lita culpam æſtimari ſatis eſt, non etiam caſom: quia prædo fideiuſſor oon nidetur. Creditor ob id factum ad reſtituendum iudicio, qnod da pignore dato reddirur (cum uideatur ius ſuum uendidiſſe) non tenebitur. *Decima exceptio eſt: Niſi ex eo quòd creditor rem contra pactum diſtraxerit, agatur. hoc enim caſu furti actio competit. quæ exceptio approbatur l. 4. §. fin. cum lege ſequente. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ſ̄. cap. 7. queſtion. 5. reg. 2. Vndecima exceptio eſt: Niſi legatarius legatorum ſeruandorum cauſa in poſſeßionem miſſus ſit. hic enim cautione præſtita, uel legato ſoluto, per interdictum de poſſeßione deijcitur. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. 33. cap. 13. queſtion. 1. cauſa 1. exception. 4. Duodecima exceptio eſt: Niſi inquilinus ſola penſione prohibeatur inducta illata abducere. hoc enim caſu interdictum de migrando datur. de quo J. cap. prox. Hactenus igitur de actione pignoraticia.*

DE MIGRANDO INTERDICtum. Cap. XIII.

PRimò, *uerba huius interdicti proponuntur l.1. in prin.ff.de migrando, his uerbis:* Prætor ait, Si is homo quo de agitur, non eſt ex his rebus de quibus inter te & actorem conuenit, ut quæ in eam habitationem qua de agitur, introducta, importata, ibi nata factaúe eſſent, ea pignori tibi pro mercede eius habitationis eſſent: ſiue ex his rebus eſt, & ea merces tibi ſoluta, eoúe nomine ſatisfactum eſt, aut per te ſtat, quo minus ſoluatur: ita quo minus ei qui pignoris nomine eum induxit, inde abducere liceat, uim fieri ueto.

II. CAVSA HVIVS INTERdicti cum eius exceptionibus.

Si inquilinus inducta illata in habitationem abducere à domino ædium prohibeatur, competit interdictum de migrando: ut ex uerbis interdicti iam propoſitis conſtat. Cuius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi merces ſeu penſio habitationis non ſit ſoluta. Hæc exceptio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce: Et ea merces tibi ſoluta, &c. *Ergo non aliter interdictum hoc competit, niſi mercede uel penſione domus ſoluta. Cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi eo nomine ſit ſatisfactum. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Eoúe nomine ſatiſfactum eſt. *De qua re uide plura ſ.cap.4.cauſa 4. Altera replicatio eſt: Niſi per dominum domus ſtet, quo minus ei ſoluatur. Et hæc replicatio approbatur uerbis interdicti ſ. propoſitis hiſce:* Aut per te ſtat, quo minus ſoluatur. *De qua re uide ſ.ca.4.cauſa 2. Tertia replicatio eſt: Niſi res abducenda non ſit ex ijs rebus quæ pignori pro mercede ſunt obligatæ. quæ replicatio approbatur uerbis interdicti ſ. propoſitis hiſce:* Si is homo quo de agitur, non eſt ex his rebus, de quibus inter te & actorem conuenit, &c. *Concordat l.1.§. illud notandum.ff.de migrando, his uerbis:* Illud notandum eſt, prætorem hoc non exegiſſe, ut in bonis fuerit conductoris, nec ut ſit pignori res illata, ſed ut pignoris nomine inducta ſit. Proinde etſi aliena ſint, & ſint talia quæ pignori teneri non potuerint, pignoris tamen nomine introducta ſint: interdicto huic locus erit. Quòd ſi nec pignoris nomine inducta ſint: nec retineri poterunt à locatore. *Sanè quæ res ſint tales, ut pignori non ſint obligatæ, quamuis inductæ uel illatæ ſint, uide ſ.cap.2.quæſt.4.cauſa 1.ſpecie 1.except.1.cum ſequentibus. Quarta replicatio eſt: Niſi penſio nondum debeatur. Hæc replicatio reprobatur d.l.1.§.ſi penſio, his uerbis:* Si penſio nondum debeatur, ait Labeo interdictum hoc ceſſare: niſi paratus ſit eam penſionẽ ſoluere. Proinde ſi ſemeſtrem ſoluerit, & ſemeſtris debeatur, inutiliter interdicet, niſi ſoluerit & ſequentis ſemeſtris: ita tamen, ſi cõuentio ſpecialis facta eſt in conductione domus, ut non liceat ante finitum annum uel certum tempus migrare. Idem eſt, & ſi quis in plures annos conduxerit, & nondũ præterierit tempus. Nam cùm in uniuerſam cõductionem pignora ſunt obligata, conſequens erit dicere, interdicto locum non fore, niſi liberata fuerint. *Quinta replicatio eſt: Niſi gratis inquilinus habitet. Hæc replicatio approbatur d.l.1.§.ſi tamen gratuitam, his uerbis:* Si gratuitam quis habitationem habet, hoc interdictum utile ei competit. *Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt. Niſi res abducendæ inquilini nõ ſint. Hæc exceptio reprobatur l.1.ff.de migrando, his uerbis:* Hoc interdictum inquilino etiam de his rebus quæ non ipſius ſunt, ſed fortè commodatæ ei, uel locatæ, uel apud eum depoſitæ ſunt, utile eſſe non dubitatur. *Concordat l.1.§.illud notandum.ff.eo.t.t. cuius uerba uide ſ.except.prox.repl.3. Tertia exceptio eſt: Niſi non inquilinus, ſed colonus abducere ea quæ in fundum intulit, prohibeatur. Hæc exceptio approbatur d.l.1.§.1.his uerbis:* Hoc interdictum proponitur inquilino, qui ſoluta penſione uult migrare. Nam colono non competit. Cui rei etiam extraordinẽ ſubueniri poteſt. Ergo infrequens eſt hoc interdictum.

III. QVIBVS ET ADVERSVS quos competit?

Heredibus & in heredes datur. quæ regula approbatur l.1.§.fin.ff.de migrando, his uerbis: Hoc interdictum perpetuum eſt, & in ſucceſſores & ſucceſſoribus dabitur.

IIII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetuum eſt. quæ regula approbatur uerbis d.§.fin. iam propoſitis hiſce: Hoc interdictum perpetuum eſt.

V. *Ad ſine remedium eſt, extraordinarium auxilium: quod proponitur d.l.1.§. 1. cuius uerba uide ſ. quæſt.2.except.3. Hæc de actionibus quæ debitori ratione pignoris competunt. Sed & interdum pignore uendito ad id recuperandum debitori actio datur: de qua dictum ſ.cap.7.quæſt.6.reg.13. cum ſequentibus. Hactenus igitur de pignoribus & hypothecis ſit dictum.*

DIGESTORVM LIBER QVADRAGESIMVSPRIMVS:

DE EMPTIONE ET VENditione.

Cum hucuſq; de obligationibus & actionibus, quæ re, item de ijs quæ uerbis contrahuntur, ſit dictum: conſequens eſt ut de ijs nunc dicamus, quæ ſolo contrahuntur conſenſu, quorum definitio, ſpecies & proprietates propoſitæ ſunt ſ. lib. 36. cap. 2. diuiſ. 4. in fine. Inter has autem primum obtinet locum obligatio & actio empti & uenditi.

DE EMPTIONE ET VENditione. Cap. I.

I. CAVSA ET ORIGO HVIVS contractus quæ ſit?

PRIMA regula: *Origo emendi uendendiq; à permutationib. cœpit quæ regula approbatur l. 1. in prin. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Origo emendi uendendiq; à permutationibus cœpit. Olim enim non ita erat numus: neq; aliud merx, aliud preciũ uocabatur: ſed unuſquiſq; ſecundum neceſſitatem temporum ac rerum utilibus inutilia permutabant: quando plerunq; enenit, ut quod alteri ſupereſt, alteri deſit. Sed quia non ſemper nec facilè cõcurrebat, ut cùm tu haberes quod ego deſiderarẽ, inuicem ego haberem quod tu accipere uelles: electa materia eſt, cuius publica ac perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubueniret. Ea materia, forma publica percuſſa, uſum dominiumq; non tam ex ſubſtantia præbet, quàm ex quantitate: nec ultrà merx utrunque eſt, ſed alterum precium uocatur.

II. Regula: *Contractus emptionis & uenditionis iure gentium conſiſtit. quæ regula approbatur d. l. 1. §. fin. his uerbis:* Emptio eſt iuris gentium. Et ideo conſenſu peragitur: & inter abſentes contrahi poteſt. & per nuntium, & per literas. *Concordat l. 5. ff. de iuſticia & iure. cuius uerba uide ſ. lib. 1. cap. 8. de iure gentium, reg. 2.*

III. Regula: *Solo conſenſu emptio & uenditio peragitur. quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et ideo conſenſu peragitur. *Concordat Inſt. de obligat. ex conſenſu. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 2. diuiſ. 4. in fine.*

II. DEFINITIO NOminis.

I. Regula: *Veteres emptione & uenditione in appellationibus promiſcuè utebantur. quæ regula approbatur l. 19. ff. de action. empti & uenditi, his*

uerbis: Veteres emptione uenditioneq; in appellationibus promiſcuè utebantur. Idem eſt in locatione & conductione.

II. Regula: *Emptionis uocabulo lex XII. Tabul. omnem alienationem complexa eſt. quæ regula approbatur l. 29. §. fin. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 9. except. 42.*

III. SPECIES EMPTIONIS & uenditionis.

I. Regula: *Rerum permutatio, uenditio non eſt. quæ regula approbatur l. 1. §. ſed an ſine, uſq; ad §. fin. ff. de contrab. empt. his uerbis:* An ſine numis uenditio dici hodie quoq; poſsit, dubitatur: ueluti ſi ego togam dedi, ut tunicam acciperẽ. Sabinus & Caſsius eſſe emptionem & uenditionem putant. Nerua & Proculus permutationem, non emptionem hoc eſſe. Sabinus Homero teſte utitur. qui exercitum Græcorum ære, ferro, hominibusq; uinum emere refert illis uerſibus Græcis:

Ενθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες ἀχαιοὶ,
Ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
Ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσιν,
Ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσιν. id eſt:
Hinc ſibi certatim gentis de more comati
Vina parant Graij, ære dato, fulgenteq; ferro,
Tergoribusq;, bubus ſed & ipſis, mancipijsq;.

Sed hi uerſus permutationẽ ſignificare uidentur, non emptionem. ſicut & iſti:

Ἐνθ' αὖτε Γλαύκῳ κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεὺς,
ὃς πρὸς τυδεΐδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβε,
χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. id eſt:
Iuxtà animum Glauco Saturnius exuit, ut uel
Cum Diomede uecors auro radiantia mutet
Arma, idq; ære laboratis, capiatq; nouenis
Aeſtimata bubus pro ſorte ualentibus centum.

Magis autem pro hac ſententia illud diceretur, quod aliâs idem poeta dicit:

Τήν ποτε Λαέρτης πρίατο κτεάτεσσιν ἑοῖσι,
πρωθήβην ἔτ' ἐοῦσαν, ἐεικοσάβοια δ' ἔδωκεν. id eſt:
Olim Laertes hanc appetente redemit
Pubertate, boues pendens de parte peculi
Viginti.

Sed uetior eſt Neruæ & Proculi ſententis. Nem nt aliud eſt uẽdere, aliud emere: alius emptor, elius uenditor: ſic aliud eſt preciũ, eliud merx. Quod in permutetione diſcerni non poteſt: neq; uter emptor, nec uter uenditor ſit: *Concordat inſt. de empt. & uendit. §. item precium. his uerbis:* Precium in numerste pecunis conſiſtere debet. Nã in cęteris rebus en precium eſſe poſſet, uel de quæteberur: ueluti en homo, aut fundus, aut toga alteriue rei precium eſſe poſſet? Et Sebinus & Ceſsius etiem in alie rẽ putebant precium poſſe conſiſtere. Vndè illud eſt quod uulgò dicebetur: permutatione rerum emptionem & uenditionem contrahi, eamq; ſpeciem emptionis & uẽditionis uetuſtiſsimem eſſe: ergumentoq; utebentur Græco poeta Homero, qui eliquam partem exercitus Achiuorum uinum ſibi comparaſſe eit, permutetie quibuſdem rebus, his uerbis:

Ενθεν ἄρ' οἰνίζοντο, &c. ut ſ.

Diuerſæ ſcholæ euthores contrà ſentiẽbant: eliudq; eſſe exiſtimebant permutetionem rerum, eliud emptionem & uenditionem. alioqui non poſſe rem expediri, permutatis rebus, quæ uideetur res ueniſſe, & quæ precij nomine dete eſſe. Nam utrenq; uideri & ueniſſe, & precij nomine datem eſſe, rationem non peti. Sed Proculi ſententie, dicentis permutetionem propriem eſſe ſpeciem contrectus à uenditione ſeparatem, meritò præueluit: cum & ipſe elijs Homericis uerſibus ediuuabetur, & uelidioribus rationibus ergumentebetur: quod & anteriores diui principes edmiſerunt, & in noſtris Digeſtis latius ſignificatur. *Concordat item propoſita regule l. 5. §. & ſi quidem. ibi: quia non placet. ff. de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. lib. 44. cap. 1. queſt. 1. cauſa 4.*

II. Regula: *Litis æſtimatio uenditionis ſpecies eſt. que regula approbatur l. 1. ff. pro emptore, his uerbis:* Poſſeſſor qui litis æſtimetionem obtulit, pro emptore incipit poſsidere. *Concordat l. 3. ff. eod. tt. his uerbis:* Litis æſtimetio ſimilis eſt emptioni.

III. Regula: *Si res in dotem æſtimata datur, uenditio eſt. que regula approbatur l. 9. §. fin. ibi: in propoſito. ff. qui potiores in pignore. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. reg. 1. except. 39. repl. 1. Concordat l. 10. §. ſi ante. ibi: ſecutis igitur. ff. de iure dotium. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 6. except. 23. repl. 1. duplic. 1. Concordat item l. 69. §. penult. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 10. regul. 1. exception. 3. Huius regule exceptio hec eſt: Niſi quoad euictionem præſtandam. que exceptio approbatur d. l. 69. §. cum rex. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 3. queſtion. 1. except. 2.*

IIII. Regula: *Conſentire uenditioni non eſt uendere. que regula approbatur l. 120. in prin. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Aliud eſt uendere, aliud eſt uendenti conſentire.

V. Regula: *Si res ita uendita ſit, ne dominium eius ad emptorem tranſeat, uenditio non eſt. que regula approbatur l. 80. §. fin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Nemo poteſt uideri eam rem uendidiſſe, de cuius dominio id egirur, ne ad emptorẽ tranſeet: ſed hoc eut locatio eſt, aut eliud genus contrectus.

VI. Regula: *Si res æſtimata uendenda datur, non eſt uenditio. que regula approbatur l. 1. in prin. ff. de æſtimatoria. cuius uerba uide ſ. lib. 43. cap. 6. queſt. 5. except 5.*

VII. Regula: *Venditio ſimulata, uenditio non eſt; ſed donatio. que regula approbatur l. 36. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Cùm in uenditione quis precium rei ponit, donetionis cauſa non exacturus: non uidetur uendere. *Concordat l. 3. C. eod. tt. his uerbis:* Si donetionis cauſe, uenditionis ſimulatus contractus eſt, emptionis deficit ſubſtantie. Senè ſi in poſſeſsionem rei, &c. *Reliqua uerba uide ſ. lib. 15. cap. 1. queſt. 5. Concordat item l. 9. in fine. C. eod. tt. his uerbis:* Et ſi donationis gretie prædij fectam uenditionem treditio ſequetur: actione precij nulla competente, perficitur donetio. *Plura de hac re uide ſ. cap. 3. except. 28.*

VIII. Regula: *Si rem aliquam fieri nobis uelimus, & nihil aliud quàm pecuniam damus: emptio eſt, non conductio. que ſpecies approbatur per ea que proponuntur ſ. lib. 41. cap. 5. queſt. 1. except. 1. eiusq; exemplum proponitur l. 65. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Conuenit mihi tecum, ut certum numerum regulsrum mihi dares, quas tu faceres: utrum emptio eſt, an locetio? Iabolenus. Reſpondi: Si ex meo fundo tegules tibi fectas ut derem conuenit: emptionem puto eſſe, non conductionem. Toties enim conductio alicujus rei eſt, quoties meterie, in qua eliquid præſtetur, in eodem ſtetu eiuſdem manet: quoties uerò & immutatur & alienetur, emptio magis quàm locetio intelligi debet.

IX. Regula: *Si inſulam tibi uendidi certa pecunia, & ut aliam meam inſulam reficias: item ſi uendita area conuenit, ut ea ædificata, pars eius mihi reddatur: emptio & uenditio eſt, non locatio. que ſpecies approbatur l. 6. §. 1. ff. de action. empti, his uerbis:* Si uendidi tibi inſulem certa pecunie, & ut aliem inſulem meem reficeres, egam ex uendito ut reficies. Si autem hoc ſolùm ut reficiss eem conuenit: non intelligitur emptio & uẽditio fecta, ut Neratius ſcribit. Sed ſi areã tibi uẽdidi certo precio, & trá-

& tradidi, ita ut inſula ædificata partem dimidiam mihi tetta das: uerum eſt, ut ædificea, agere me poſſe ex uendito, & ut ædificatam mihi retradas. Quamdio enim aliquid ex te uendita apud te ſupereſt: ex uendito me habere actiooem conſtat. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi nulla pecunia interueniente, tantùm pro precio conuenit, ut aliam meam inſulam reficeres. tunc enim contractus eſt innominatus, ex quo præſcriptis uerbis agendum. quæ exceptio approbatur l. 6. ff. de præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Inſulam hoc modo, ut aliam inſolam reficeres, ueodidi. Neratius reſpondit, nullam eſſe ueoditionem, ſed ciuili intentione incerti agendum. *Plura de regula propoſita uide J. lib. prox. cap. 9. quæſt. 1. cauſſa 3. except. 2.*

IIII. EVENTVS VENDItiooia.

I. *Regula: Venditor non habet neceſſe rem emptoris facere. quæ regula approbatur l. 25. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Qui uendidit, non habet neceſſe fundum emptoris facere: ut cogitur qui fundum ſtipulanti ſpopondit. *Ait Iuriſconſultus:* Vt cogitur qui fundum ſtipulanti ſpopondit. *De hac re uide ā. lib. 18. cap. 8. reg. 11. Concordat propoſitæ regulæ l. 11. in prin. ibi: quæ res. ff. de action. empti. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 3. Item concordat l. 30. §. fin. ibi: quamuis enim. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 7. quæſt. 3. except. 3. repl. 1. Item concordat l. 1. in prin. ibi: uenditori. ff. de rerum permutat. cuius uerba uide J. cap. 10. quæſt. 2. reg. 1.*

II. *Regula: Emptor neceſſe habet numos uenditoris facere. quæ regula approbatur d. l. 1. in prin. ibi: emptor enim. Concordat d. l. 11. uerſ. quæ res, in fine, his uerbis:* Emptor numos ueoditoris facere cogitur.

III. *Regula: Alienatio cùm fit, cum ſua cauſa dominium ad alium tranſit. quæ regula approbatur l. 67. ff. de contrah. empt. cuius uerba cum concordantib. uide ā. lib. 21. cap. 8. quæſt. 4. reg. 1. Concordat item l. 13. in prin. C. de act. empti. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 2. reg. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aliquid nominatim ſit exceptum. quæ exceptio approbatur d. l. 67. in fine. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi in præiudicium tertij aliquid conuenit: utputa ut uenditor, non emptor onus ſeu tributum prædij ſuſtineat. hoc enim tertio non nocet. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ā. lib. 21. cap. 9. quæſt. 3. reg. 7. except. 2. item lib. 37. cap. 7. in prin. Altera exceptio eſt: Niſi obligatio ſit perſonalis. quæ exceptio approbatur exemplo l. ult. §. fin. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Lucios Titius promiſit de fundo ſuo centum millia modiorum frumenri annos præſtare pro prædijs Caij Seij. Poſtea Lucius Titios uendidit fundum, additis uerbis his: Quo iure quaq; cōditiooe ea prædia Lucij Titij hodie ſunt, ita ueneãt, itaque habebuntur. Quæro, an emptor Caio Seio ad præſtationem frumenti ſit obnoxius? Scæuola reſpondit, emptorem Caio Seio ſecundum ea quæ proponerentur, obligatum non eſſe. *Aliud exemplum proponitur l. 9. C. de locato & conducto. cuius uerba cum concordantibus uide J. reg. 6. Plura de regula propoſita uide d. quæſt. 4. reg. 1.*

IIII. *Regula: Emptori uenditoris iura proſunt, ideoq; eius defenſionibus uti poteſt. quæ regula approbatur l. 198. §. penult. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Pleruoq; emptoris eadem debet eſſe cauſa circa petendum ac defeodēdum, quæ fuit autoris. *Concordat l. 76. §. cum qui. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide ā. lib. 22. cap. 5. except. 34. repl. 2. exemplo 1. Concordat item l. 28. C. de euictionib. his uerbis:* Emptori etiam uenditoris iura prodeſſe, non ambigitur. Si igitur oobis propter rei proprietatem mota fuerit quæſtio: tam proprijs quàm ueoditoris defeoſionibus uti poteritis.

V. *Regula: Neq; nocere neq; prodeſſe emptori dolus uenditoris debet. quæ regula approbatur l. 37. ff. de action. empt. his uerbis:* Sicut æqoum eſt, bonæ fidei emptori alterius dolum non nocere: ita non eſt æquum, eidem perſonæ uenditoris ſui dolum prodeſſe. *Concordat l. 3. C. de periculo & com. rei uenditæ, his uerbis:* Dolom auctoris bonæ fidei emptori non nocere, certi iuris eſt. *Plura de hac re uide J. cap. prox. except. 18.*

VI. *Regula: Emptor non habet neceſſe ſtare colono cui uenditor locauit, niſi ea lege emit. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 9. C. de locato & conducto, his uerbis:* Emptorem quidem fundi neceſſe non eſt ſtare colono, cui prior dominus locauit: niſi ea lege emit. Verùm ſi probetur aliquo pacto conſenſiſſe, ut in eadem conductione maneat, quamuis ſine ſcripto: booæ fidei iodicio ei quod placuit, parêre cogitur. *Concordat l. 25. §. qui fundum. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui fundum fruendum uel habitarionem alicoi locaoit: ſi aliqua ex cauſa fundum uel ædes uendat, curare debet ut apud emptorem quoq; eadem pactione & colono frui, & inquilino habitare liceat. Alioqoin is prohibitus aget cum eo ex conducto. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ea lege emptor fundum emit, ne colonum expellat. quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 9. iam propoſitis hiſce:* Niſi ea lege emit. *Concordat d. §. qui fundum, uerbis iam propoſitis hiſce:* Curare debet, ut apud emptorem, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi emptor alia ratione, quàm pacto, locationi uenditoris conſenſerit. Et hæc exceptio approbatur uerbis d. l. 9. ā. propoſitis hiſce:* Verùm ſi probetur aliquo pacto conſenſiſſe, &c. *Tertia*

exceptio

exceptio eſt: Niſi emptor ſit fundi patrimonialis. hic enim tenetur ſtare colono. quæ exceptio approbatur l.1 C. de mancip & colonis patrimon. cuius uerba uide ſ. lib.11. cap.9. quæſt.3. reg.6.

Euentue reſciſſæ uenditionis.

VII. Regula: Si arra data, alter ſine alterius conſenſu à contractu emptionis & uenditionis nondum perfecto recedat: ſiquidem emptor ſit, perdit id quod arræ nomine datum eſt: ſin autem uenditor ſit, duplum alteri præſtare cogitur. quæ regula approbatur l.16. §. fin. C. de fide inſtrument. his uerbis: Sancimus ut in poſterum, ſi quæ arræ ſuper facienda emptione cuiuſcunque rei detæ ſunt, ſiue in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis: licet non ſit ſpecialiter edie&tum, quid ſuper his artis non procedente contrectu oporteat fieri: tamen & qui uendere pollicitus eſt, uenditionem recuſans, in duplum ees reddere cogetur: & qui emere pectus eſt, eb emptione recedens, datis à ſe erris cedat, repetitione earũ denegende. Concordat Inſt. de empt. & uendit. §. itatamen. cuius uerba uide J. cap. 4. exception.1.

VIII. Regula: Reſciſſa uel non reſciſſa uenditione, arra emptori reſtituenda. quæ regula approbatur l.11 §. is qui uinum, cum ſequent. ff. de action. empti, his uerbis: Is qui uinum emit, arræ nomino certam ſummam dedit. Poſtea conueneret, ut emptio irrita fieret. Iulienus ex empto agi poſſe eit, ut arra reſtituatur, utilemque eſſe actionem ex empto etiem ad diſtrehendem (inquit) emptionem. Vlpienus. Ego illud quæro, ſi annulus datus ſit erræ nomine, & ſecute emptione, precioque numerato, & tradita te, annulus non reddetur: que actione egendum ſit? utrum condicetur, queſi ob ceuſem datus, & cauſa finite ſit: an uerò ex empto egendum ſit? Et Iulienus dicit, ex empto agi poſſe. Certè etiem condici poterit: quia iem ſine cauſe apud uenditorem eſt annulus. Concordat l.2. C. quando liceat ab empt. diſced. his uerbis: Perfectam emptionem atq; uenditionem re integra tantùm pacto & conſenſu poſſe diſſolui, conſtet. Ergo ſiquidem arræ nomine aurum datum ſit: potes hoc ſolùm ſecundum fidem pacti recuperare. Sin uerò partem precij perſoluiſti, ed ea quæ uenditorem oportet ex uenditione præſtare, magis actionem, qoàm ad precij quentitetem, quem te dediſſe ſignificas, habes. Concordat item l.3. C. de action. empti & uenditi, his uerbis: Ex creli pacto perſonelis duntaxet actio paciſcentibus præpetatur. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi emptor nolit ſtare emptioni, uenditore ſtare parato. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox. Altera exceptio eſt: Niſi cùm inter emptorem & uenditorem conueniſſet, ut non ſoluto intra certum tempus precio, emptor arras perderet: intra ſtatutum tempus precium ſolutum non ſit. Hæc exceptio approbatur l.1. C. de pactis inter empt. & uenditor. his uerbis: Si ea lege prædium uendidiſti, ut niſi intra certum tempus precium fuiſſet exolutum, emptrix erras perderet, & dominium ad te pertineret: fides contrectus ſeruande eſt.

IX. Regula, De precio ſoluto repetendo, ſi uenditio uel inutilis eſt, uel alia ratione reſciſſa, proponitur l.22. cum lege ſequente. ff. de contrah. empt. his uerbis: Hanc legem uenditionis, Si quid ſecri uel religioſi eſt, eius nihil uenit: ſuperuacuem dicimus non eſſe, ſed ad loce modice pertinere. Cæterùm ſi omne religioſum uel ſecrum uel publicum uenierit, nullam eſſe emptionem: & quod ſoluerit eo nomine, emptor condicere poteſt. Concordat l.16 ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cap.1. except.17. Item concordat l.41. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis: Maſſam ergento coopertam mihi ignorenti pro ſolido uendidiſti imprudens: nulle eſt emptio, & pecunia quæ eo nomine dete eſt, condicetur. Concordat item l.52. ibi: planè ſi mihi precium. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib.11. cap.11. reg.5. Concordat item l.57. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cap.1. except. 18. Item concordat l.7. ff de hered. uel action. uend. cuius uerba uide J. cap.7. regul.1. exception.2. Item concordat l.8. §. quòd ſi pendente. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide J. cap. prox. exception.1. Item concordat l.11. §. ſi quis uirginem. ff. de action. empti. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap.1. cauſa 19. Item concordat l.24. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. d. cap.1. quæſtion. 2. regul. 4. exception.1. replicat.1. Planè propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ſoluto precio, nudo pacto conuenerit, ut ab emptione recedatur. tunc enim ad preciũ repetendum actio non datur. quæ exceptio approbatur l. 2. C. quando liceat ab empt. diſced. cuius uerba uide ſ. regul. proxim. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 37. cap. 5. exception. 47. replication.1.

X. Regula: Reſciſſa uenditione, fructus medio tempore percepti uenditoris ſunt, non emptoris. quæ regula approbatur l. 6. C. de pactis inter emptor. & uenditor. his uerbis: Cùm te fundum tuum, certæ rei contemplatione inter uos habita, exiguo precio in alium trenſtuliſſe commemores: poterit tibi ea res non eſſe fraudi: quando non impleta promiſſi fide, dominij tui iusin ſuem cauſam reuerti conueniat. Et ideo aditus competens iudex fundum, cuius mentionem facis, reſtitui tibi cum fructibus ſuis ſine ulla ludificatione, ſua authori-

tate perficiet: præcipuè cum & aduerſa pars, receptis numis ſuis, nullam paſſa poſsit uideri iniuriam. *Concordat l. 8. §. quòd ſi pendente. ff. de periculo & cummodo rei uenditæ. cuius uerba uide J. cap. proxim. exception. 1.*

XI. Regula: *Periculum & commodum rei uenditæ regulariter ad emptorem pertinet. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur J. cap. proxim.*

XII. Regula: *Ex emptione & uenditione actio empti & uenditi oritur. de quibus cùm adfinibus earum remedijs dicetur J. lib. prox.*

XIII. Regula: *Exceptio quoq; rei uenditæ hinc oritur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. fin. ff. de except. rei uenditæ. his uerbis:* Si quis rem emerit, non autem fuerit ei tradita, ſed poſſeſsionem ſine uicio fuerit nactus, habet exceptionem contra uenditorem: niſi fortà uenditor iuſtam cauſſam habeat, ut rem uindicet. nam etſi tradiderit poſſeſsionem, fuerit autem ei iuſta cauſſa uindicandi: replicatione aduerſus exceptionem utetur. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi iuſta ratione uenditio ſit inutilis. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè uenditor, &c. *Cuius ſpecies uide J. in exceptionibus cap. 3. cum ſequentibus propoſitis. Quibus autem & aduerſus quos exceptio propoſita competat, definitur l. ult. ff. de except. rei uenditæ, his uerbis:* Exceptio rei uenditæ & traditæ non tantùm ei cui res tradita eſt, ſed & ſucceſſoribus eius & emptori ſecundo (etſi res ei non fuerit tradita) proderit. Intereſt enim emptoris primi, ſecundo rem non euinci. Pari ratione uenditoris etiam ſucceſſoribus nocebit: ſiue in uniuerſum ius, ſiue in eam duntaxat rem ſucceſſerint.

DE PERICVLO ET commodo rei uenditæ.
Cap. II.

P*ericulum rei uenditæ regulariter ad emptorem, non ad uenditorem pertinet: ergo & commodum. quæ regula approbatur Inſt. de empt. & uendit. §. cùm autem, his uerbis:* Cùm emptio & uenditio contracta eſt (quod effici diximus, ſimulatque de precio conuenerit) cum ſine ſcriptura res agitur: periculum rei uenditæ ſtatim ad emptorem pertinet, tametſi adhuc ea res emptori tradita non ſit. Itaque ſi homo mortuus ſit, uel aliqua parte corporis læſus fuerit, aut ædes totæ uel aliqua ex parte incendio conſumptæ fuerint, aut fundus ui fluminis totus uel aliqua ex parte ablatus ſit, ſiue etiam inundatione aquæ, aut arboribus turbine deiectis longè minor aut deterior eſſe cœperit: emptoris damnum eſt, cui neceſſe eſt, licet rem non fuerit nactus, precium ſoluere. Quidquid enim ſine dolo & culpa uenditoris accidit, in eo uenditor ſecurus eſt. Sed etſi poſt emptionem fundo aliquid per alluuionem acceſſerit: ad emptoris commodum pertinet. Nam & commodum eius eſſe debet, cuius periculum eſt. *Concordat l. 7. in princip. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Id quod poſt emptionem fundo acceſsit per alluuionem, uel perijt: ad emptoris commodum incommodumque pertinet. Nam ut ſi totus ager poſt emptionem flumine occupatus ſit, periculum eſſet emptoris: ſic igitur & commodum eius eſſe debet. *Concordat item l. 8. in princip. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. exception. proxim. Item concordat l. 1. C. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Poſt perfectam uenditionem omne commodum & incommodum, quod rei uenditæ contingit, ad emptorem pertinet. Auctor enim ex his tantùm cauſis ſuo ordine tenetur, quæ ex præcedente tempore cauſam euictionis parant: & ita ſi ei denunciatum eſt, ut cauſæ agendæ adeſſet, & non abſente emptore contra eum pronunciatum eſt. *Item concordat l. 5. C. eod. tit. his uerbis:* Cùm ſpeciem uenditam per uiolentiam ignis abſumptam dicas: ſi uenditionem nulla conditio ſuſpendebat, amiſſæ rei periculum te non adſtringit. *Concordat item l. 12. C. de action. empti & uenditi, cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 2. reg. 11. Item concordat l. 39. in fine. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide J. lib. 48. cap. 19. except. 11. repl. 2. dupl. 1. Planè propoſita regula plures recipit exceptiones, de quib. ſequitur.*

I. EXCEPTIO: *Niſi emptio nondum fuerit perfecta. Hæc exceptio cùm ex præcedentibus conſtat, tum approbatur etiam, ſimul & declaratur l. 8. in princip. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Neceſſariò ſciendum, quando perfecta ſit emptio. tunc enim ſcimus cuius periculum ſit. Nam perfecta emptione periculum ad emptorem reſpiciet. Et quidem ſi id quod uenierit, apparet quid, quale, quantum ſit, & precium, & purè uenit: perfecta eſt emptio. Quòd ſi ſub conditione res uenierit, ſiquidem defecerit conditio: nulla eſt emptio, ſicuti nec ſtipulatio. Quòd ſi extiterit, Proculus & Octauenus emptoris eſſe periculum aiunt. Idem Pomponius libro nono probat. Quòd ſi pendente

te condiriooe emptor uel uenditor deceſſerit: conſtat, ſi extiterit conditio, hæredes quoq; obligatos eſſe, quaſi iam contracta emptione in præteritum. Quòd ſi pandeote conditione res tradita ſit, emptor non poterit eam uſucapere pro amptore. Et quod precij ſolutum eſt repatetur, & fructus madij temporis ueoditoris ſuot, ſi pendenta condiiiooe res fuerit extincta. Perimitur enim emptio, ſicuti & ſtipulationes, & legata coodirionalis periruntur. Sanè ſi extat res, licet deterior effecta: poteſt dici aſſe damnum empioris. *Concordat l.57. ff. de contrab. empt cuius uerba uide J. cap. prox. except 18. repl. 1. Sanè propoſitæ exceptionis ſpecies, nec non replicationes uide in exceptionibus ſequentibus.*

II. EXCEPTIO: *Niſi conditio emptionis nondum extiterit. Hæc exceptio approbatur uerbis d. l. 8. iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi extiterit, Proculus & Octaueoua emptoria eſſe periculum aiuot. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi conuenit, ut etiam pendente conditione ad emptorem periculum ſpectet. quæ replicatio approbatur l.10. in prin. ff. de periculo & com. rei uenditæ, his uerbis:* Si in uendirione coodirionali hoc ipſum conueniſſet, ot res perieulo emptoris ſeruaretur: puto pactum ualere. *Altera replicatio eſt: Niſi ante exiſtentem conditionem res emptori tradita ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 8. §. quòd ſi pendente. ibi: & fructus medij. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. prox. Tertia replicatio eſt: Niſi ſub contrarijs conditionibus emptio ſit contracta, puta ſiue nauis ex Aſia uenerit, ſiue non uenerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 8. §. ſi ita res, his uerbis:* Si ita res uenierit, Eſto ſeruus ille emptus ſiue naois ex Aſia uenerit, ſiue non uenerit: Iulianus putat ſtatim perfectam eſſe uenditionem, quooiam certum ſit eam contractam. *Quarta replicatio eſt: Niſi res non in totum extincta ſit, ſed tantùm deterior facta. quæ replicatio approbatur d. §. quòd ſi pendente, in fine. Plura de propoſita exceptione uide J. cap. 4. except. 5.*

III. EXCEPTIO: *Niſi cùm res illa aut illa empta eſſet, nondum electio facta ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 34. §. ſi emptio. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Si emptio ita facta fuerit, Eſto mihi emptus Stichus aut Pamphilus: in poteſtate aſt uenditoris, quam uelit date, ſicut in ſtipulationibus. Sed uno mortuo, qui ſupareſt dandus aſt. Et ideo prioris periculum ad uenditorem, poſterioris ad emptorem reſpicit. Sed etſi pariter deceſſarint: precium debebitor. unus enim utriq; perieulo amptoris uixit. Idem diceodum eſt, eriamſi amptoris fuit arbitrium, quem uellet habere: ſi modò hoc ſolum arbitrio eius commiſſum ſit, ut quem uoluiſſet emptor haberet: oon etiam illud, an emptum haberet.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi res emptori nondum fuerit tradita. Hæc exceptio reprobatur l. ult. C. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Mortis caſus aucillæ diſtractæ etiam anta traditiooem ſine mora uenditoris dilatam, non ad uenditorem, ſed ad emptorem pertioet: & hac non ex præterito uicio rebus humanis exempta, ſolutionem precij emptor non rectè recuſat. *Concordat l. 4. C. eod. tit. his uerbis:* Cùm inter amptorem & uenditorem contractu ſine ſcriptis inito de precio conuenit, moraq; uenditoris in traditiooa non interceſsit; periculo emptoris rem diſtractam eſſe, in dubium non uenit. *Item concordat l. 62. §. fin. in fine. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide J. exception. 8. Item concordat Inſtitut. de empt. §. cùm autem. cuius uerba uide ſ. eod. capite in princip. Item concordat l. 14. in princip. ibi: & ſanè. ff. de furtis. cuius uerba uide J. exception. 19.*

V. EXCEPTIO: *Niſi uenditor in mora tradendi fuerit. Hæc exceptio elicitur ex uerbis d. l. 4. C. de periculo & commodo rei uenditæ, ſ. exception. proxim. propoſitis hiſce:* Moraque uendiroris in tradirione noo interceſsit. *Item uerbis d. l. 6. C. eod. tit. ſ. d. except. propoſitis hiſce:* Sine mora uenditoris dilatam. *Concordat l. 12. cum duabus legibus ſequentibus. ff. eod. tit. his uerbis:* Lectos emptos ædilis, cùm in uia publica poſiti eſſent, concidit: ſi traditi eſſeot emptori, aut ſi per eum ſtetiſſet, quo minus traderentur: emptoris periculum eſſe placet. Eumque cum ædili, ſi id non iure feciſſet, habiturum actiooem legis Aquiliæ: aut certè cum ueoditore ex empto agendum, ut is actiones ſuas quas cum ædili habuiſſet, ei præſtaret. Quòd ſi neque traditi eſſent, neque emptor in mora fuiſſet, quo miuus traderentur: uenditoris periculum erit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi per emptorem quoq; mora accipiendi ſit facta. Hæc replicatio approbatur l. 51. in princip. ff. de action. empti & uenditi, his uerbis:* Si & per emptorem & uenditorem mora fuiſſet, quo minus uinum præberetur, & traderetur: Labeo perinde eſſe ait, quaſi ſi per emptorem ſolum ſtetiſſet. Non enim poſſe uideri moram per ueoditorem emptori factam eſſe, ipſo emptore poſteriorem moram faciente.

VI. EXCEPTIO: *Niſi uinum emptum nondum ſit deguſtatum.* *Hæc exceptio approbatur l. 4. §. difficile autem eſt. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Difficile eſt ut quiſquam ſic emat, ut neque deguſtet. Quare ſi dies deguſtationi adiectus non erit: quandocunque deguſtare emptor poterit, & quoad deguſtauerit, periculum acoris & mucoris ad uenditorem pertinebit. Dies autem deguſtationi præſtitutus meliorem conditionem emptoris facit. *Concordat l. 34. §. alia cauſſa. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Alia cauſſa deguſtandi eſt, alia metiendi. guſtus enim ad hoc proficit, ut improbare liceat: menſura uerò non eo proficit, ut aut plus aut minus ueneat, ſed ut appareat quantum ematur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non ita uinum uenit, ut deguſtaretur. Hæc replicatio approbatur d. l. 4. §. ex hoc apparet, his uerbis:* Apparet, ſi non ita uinum uenit, ut deguſtaretur: neque acorem neque mucorem uenditorem præſtare debere, ſed omne periculum ad emptorem pertinere. Difficile autem eſt, ut quiſquam ſic emat, ut neque deguſtet. *Concordat l. 1. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ℑ. *except. 13. Altera replicatio eſt: Niſi cùm dies deguſtationi eſſet præſtitutus, intra illum diem emptor non deguſtauerit. quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: nec obſtant uerba paulo ſuperius propoſita hæc:* Dies autem deguſtationi præſtitutus meliorem conditionem emptoris facit. *Quod enim ait iuriſconſultus,* Meliorem: *intellige, quàm eſſet, ſi nihil de deguſtando eſſet dictum. ita interpretatur Accurſius. Replicatio itaq; propoſita ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi per uenditorem ſteterit, quo minus intra ſtatutum diem uinum deguſtaretur. quæ duplicatio approbatur d. l. 4. in prin. his uerbis:* Si quis uina uendiderit, & intra diem certum deguſtanda dixerit, deinde per uenditorem ſteterit, quo minus deguſtarentur: utrum præteritum duntaxat periculum acoris & mucoris uenditor præſtare debeat, an uerò etiam die præterito: ut ſi fortè corrupta ſint poſtea quàm dies deguſtandi præterijt, periculum ad emptorem pertineat: an uerò magis emptio ſit ſoluta, quaſi ſub conditione uenierit, hoc eſt, ſi ante diem illum fuiſſent deguſtata? & intererit quid actum ſit. Ego autem arbitror, ſi hoc in occulto ſit: debere dici emptionem manere: periculum autem ad uenditorem reſpicere, etiam ultra diem deguſtando præfinitum: quia per ipſum factum eſt. *Tertiæ replicationis loco notandum, quòd exceptio propoſita in periculo acoris & mucoris tantùm obtineat locum. de iſto enim periculo d. l. 4. ſpecialiter loquitur, ut ex uerbis hactenus propoſitis conſtat. Aliud igitur præter acoris & mucoris periculum (utputa ſi uinum effuſum ſit, uel per uim ablatum) etiam ante deguſtationem poſt perfectam emptionem non ad uenditorem, ſed ad emptorem pertinebit: niſi uenditor periculum in ſe ſuſceperit. quæ replicatio cum ſua diſtinctione ſeu duplicatione approbatur l. 1. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ℑ. *except. 13. Concordat l. 35. §. in his quæ. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide* ℑ. *except. proxim.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi ea quæ pondere, numero uel menſura conſtant, uendita nondum ſint adpenſa, admenſa uel adnumerata. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 35. §. in his quæ. ff. de contrah. empt. his uerbis:* In his quæ pondere, numero, menſura conſtant (ueluti frumento, uino, oleo, argento) modò ea ſeruantur quæ in cæteris, ut ſimulatque de precio conuenerit, uideatur perfecta uenditio: modò ut etiamſi de precio conuenerit, non tamen aliter uideatur perfecta uenditio, quàm admenſa, adpenſa, adnumerata ſint. nam ſi omne uinum, uel oleum, uel frumentum, uel argentum (quantumcunque eſſet) uno precio uenierit: idem iuris eſt quod in cæteris rebus. Quòd ſi uenierit uinum ita, ut in ſingulas amphoras: item oleum, ut in ſingulas metretas: item frumentum, ut in ſingulos modios: item argentum, ut in ſingulas libras certum precium diceretur, quæritur quando uideatur emptio perfici? Quod ſimiliter ſcilicet quæritur & de his quæ numero conſtant, ſi pro numero corporum precium fuerit ſtatutum. Sabinus & Caſſius tunc perfici emptionem exiſtimant, cùm adnumerata, admenſa, adpenſa ſint: quia uenditio quaſi ſub hac conditione uidetur fieri, ut in ſingulas metretas, aut in ſingulos modios, quos quaſi ſue admenſus eris: aut in ſingulas libras, quas adpenderis: aut in ſingula corpora, quæ adnumeraueris. Ergo & ſi grex uenierit, ſiquidem uniuerſaliter uno precio: perfecta uidetur, poſtquam de precio conuenerit. Si uerò ſingula corpora certo precio: eadem erunt quæ proximè tractauimus. Sed etſi ex doliario pars uini uenierit (ueluti metretæ centum) ueriſsimum eſt (quod & conſtare uidetur) antequam admetiantur, omne periculum ad uenditorem pertinere: nec intereſt, utrum omnium centum metretarum ſemel dictum ſit, an in ſingulas metretas. *Concordat l. 2. §. ſed & cuſtodiam. ff. de periculo*

periculo & commodo, his uerbis: Cuſtodiam ad diem menſuræ uenditor præſtare debet: priuſquam enim admetiatur uinom, quaſi nondum uenit. Poſt menſuram factam uendiroria deſinir eſſe periculum. *Huius exceptionis replicatia prima hæc eſt: Niſi noa ad menſuram, numerum, uel pondus ſit uenditum: ſed omne uinum, uel omne frumentum quod ibi eſt. tunc enim etiam antequam admenſa, adpenſa uel adnumerata ſunt, pericalum ad emptorem pertinet. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. in his quæ, iam propoſitis hiſce:* Nam ſi omne oinum, ual oleum, uel frnmentum, uel argentum (quantumcuoque eſſet) uno precio uenierit: idem iuris eſt, quod in cæteris rebus. *Item uerbis ibidem propoſitis hiſce:* Ergo etſi grex uenierit, ſiquidem uniuerſaliter uno precio: perfecta uidetur, poſtquam de precio connenerit. *Concordat d. l. 1. §. ſed etſi ante, his uerbis:* Et ante menſuram periculo uenditor liberatnr, ſi non ad menſuram uendidit: fortè amphoraa, uel etiam ſingula dolia. *Item concordat l. 2. C. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Cùm conuenit ut ſingulæ amphoræ uini certo precio nenaant: antequam tradantur, imperfecta etiam tunc nenditione: periculum oini mntati emptoria qui moram menſuræ faciendæ non interpoſuit, nõ fuit. Cùm autem unioerſum quod in horreia etat poſitom, ueoiſſe ſine menſnra, & clauea emptoribua traditas allegas: poſt perfectam uenditionem, quod uino mutato damnum accidit, ad emptoré pertinet. Hæc omnia locom habent, non ſolùm ſi uinũ. &c. *Altera replicatio eſt: Niſi in nondum admenſis, adpenſis, uel adnumeratis ais maior coatigerit ſine culpa uenditoris. Hæc replicatio approbatar l. 2. §. fin. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Cuſtodiam ante admetiendi diem qualem uenditorem præſtare oporteat: utrum plenam, ut & diligentiá præſtet: an nerò dolnm duntaxat, uideamua? & pnto eam diligentiam uenditoré exhibere debere: ut tamen fatale damnũ, nel nia magna eum excuſet. *Tertia replicatio eſt: Niſi per emptorem ſteterit, quo minus ſibi admetiatur, adpendatur, uel adnumeretur. Hæc replicatio approbatur l. 1. ff. de pericalo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Si per emptorem ſteterit, quo minua ad diem uinum tolleret: poſtea niſi quod dolo malo uenditoria interceptum eſt, non debet ab eo ptæſtari. Si (uerbi gratia) amphoræ centum ex eo uino quod in cella eſſet, uenierint: ſi id admenſum eſt, donec admetiatur, omne periculum uenditoria eſt: niſi id per emptorem fiat. *Quarta replicatio eſt: Niſi res immobilis, utputa fundus, ad menſuram uendatur. Hæc replicatio approbatur l. 10. in fine. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Vt lib. VI. Digeſtorum Iuliani Scæuola notat, fundi nomine emptor agere non poteſt: cùm, priuſquam menſura fieret, inundatione aquarum, ant chaſmate, aliouè quo caſu para fundi interierit. *Hæc replicatio in caſu propoſito uidetur ſupradictæ 2. replicationis ſpecies eſſe.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi ea quæ auerſione ueneunt, nondum ſint auecta uel ſublata. Hæc exceptio reprobatur l. 62. §. fin. ff. de contrah. empt. his aerbis:* Rea auerſiono empta, ſi non dolo uenditoris factum ſit, ad periculum emptoria pertinebit: etiamſi adſignara non ſit. *Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi dolo uenditoris factum ſit. hoc enim pericalum ad uenditorem, non emptorem ſpectat. quæ diſtinctio approbatar uerbis iam propoſitis hiſce:* Si non dolo uenditoria factum ſit. *De qua uide plura ¶. exception. 18. Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi culpa uenditoris damaum datum ſit, uel negligentia, quæ diſtinctio approbatar l. 4. §. ſi auerſione. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his aerbis:* Si auerſione uinum uenit, cuſtodia tamen præſtanda eſt. *Huius diſtinctionis replicatio hæc eſt: Niſi poſt tempus auerſioni conſtitutum, damnum coatigerit. quæ replicatio approbatur, ſimul & declaratur definitione temporis, quo auehi uinum debet, d. l. 4. §. uino, his uerbis:* Vino per auerſionem nendito, ſinia cuſtodiæ eſt auehendi tempus. Quod ita erit accipiendum, ſi additum tempus eſt. Cæterùm ſi non ſit additum: uidendum ne in infinitum cuſtodiam non debeat uenditor? Et eſt uerius, ſecundum ea quæ ſuprà oſtendimua, aut intereſſe quid de tempore actum ſit: aut denunciare ei, ut tollat uinum. Certè antequam ad uindemiam fuetint dolia neceſſaria, debet auehi uinum. *Ait Iuriſconſultus:* Secundum ea quæ ſuprà oſtendimua. *Scilicet ead. l. 4. in prin. cuius uerba uide ¶. except. 6. repl. 2. duplic. 1. Concordat propoſitæ replicationi l. 5. in princip. ff. eod. ti. cuius uerba uide ¶. exception. proxim. repl. 3. Plura de diſtinctione propoſita uide ¶. exception. 19. Tertiò admittitur exceptio propoſita, ſi cùm ſua natura uinum uenditum corruptum eſſet, uenditor de bonitate eius adfirmauit: uel cum intelligeret bonitatem uini non duraturam, emptori id non indicauit. Hæc diſtinctio approbatar l. 15. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his aerbis:* Si uina quæ in dolijs erant, uenierint, eaque antequam ab emptore tollerentur, ſua natura corrupta fuerint: ſi quid de bonitate eorum adfirmauit uenditor, tenebitur emptori. Quòd ſi nihil adfirmauit, emptoris erit periculum: quia ſiue non deguſtauit,

ſiue deguſtando malè probauit, de ſe queri debet. Planè ſi cum intelligeret uenditor, bonitatem eorum non duraturam uſq; ad eum diem, quo tolli deberent, nec admonuit emptorem: tenebitur ei quanti eius intereſſet, admonitum fuiſſe.

IX. EXCEPTIO: *Niſi dies, in quem res uendita emptori addicta eſt, nondum uenerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de in diem addictione, his uerbis:* Quoties fundus in diem addicitur, utrum pura emptio eſt, ſed ſub conditione reſoluitur: an uerò conditionalis eſt magis emptio, quæſtionis eſt? Et mihi uidetur uerius, intereſſe quid actum ſit. Nam ſiquidem hoc actũ eſt, ut meliore allata conditione, diſcedatur ab emptione: erit pura emptio, quæ ſub conditione reſoluetur. Sin autem hoc actũ eſt, ut perficiatur emptio, niſi melior conditio adferatur: erit emptio conditionalis. Vbi igitur, ſecundum quod diſtinximus, pura uenditio eſt: Iulianus ſcribit, hunc cui res in diem addicta eſt, & uſucapere poſſe, & fructus & acceſsiones lucrari, & periculum ad eum pertinere, ſi res interierit: quoniam poſt interitum rei iam nec adferri poſſit melior conditio. Vbi autem cõditionalis uenditio eſt: negat Pomponius uſucapere eum poſſe, nec fructus ad eum pertinere. *Concordant propoſitæ exceptioni ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 2. Planè huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi emptio purè contracta ſit, ſub conditione autem reſoluenda. quæ replicatio uerbis iam propoſitis approbatur, ſimul & declaratur. Cui concordat l. 4. §. fundo. ff. d. tit. his uerbis:* Fundo in diem addicto: & commodum & incommodum omne ad emptorem pertinet, antequam uenditio transferatur. Et ideo ſi quid tunc ui aut clam factum eſt (quamuis melior conditio allata fuerit) ipſe utile interdictum habebit: ſed eam actionem, ſicut fructus quos perceperit, uenditi iudicio præſtaturus eſt.

X. EXCEPTIO: *Niſi precium nondum ſit ſolutum. Hæc exceptio reprobatur l. 2. in fine. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Sine precio uenditio nulla eſt. Non autem precij numeratio, ſed conuentio perficit ſine ſcriptis habitam emptionem. *Concordat Inſtitut. de empt. & uendit. in princip. cuius uerba uide ſ. cap. 4. in princip. Concordat item l. 9. C. de contrahen. empt. cuius uerba uide ſ. cap. 4. exception. 4.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi emptor ſeruum emptum conduxerit, donec precium ſoluatur. Hæc exceptio reprobatur l. 16. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Serui emptor, ſi eum conductum rogauit, donec precium ſolueret, nihil per eum ſeruum adquirere potuit: quoniam non uidetur traditus is cuius poſſeſsio per locationem retinetur à uenditore: & periculum eius ſerui ad emptorem pertinet: quod tamen ſine dolo uenditoris interuenerit.

XII. EXCEPTIO: *Niſi emptio inutilis ſit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 8. in princip. ibi: ſiquidem defecerit. ff. de periculo & commodo. cuius uerba uide ſ. exceptione 1.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi uenditor in ſe periculum recepit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. in prin. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Si uinum uenditum acuerit, uel quid aliud uicij ſuſtinuerit, emptoris erit damnum: quemadmodum ſi uinum eſſet effuſum, uel uaſis contuſis, uel qua alia ex cauſa. Sed ſi uenditor ſe periculo ſubiecit: in id tempus periculum ſuſtinebit, quoad ſe ſubiecit. Quòd ſi non deſignauit tempus: eatenus periculum ſuſtinere debet, quoad deguſtetur uinum: uidelicet quaſi tunc pleniſsimè ueneat, cum fuerit deguſtatum. Aut igitur conuenit quoad periculum uini ſuſtineat, & eatenus ſuſtinebit: aut non conuenit, & uſque ad deguſtationem ſuſtinebit. Sed etſi non ſint deguſtata, ſignata tamen ab emptore uaſa uel dolia: conſequenter dicemus, adhuc periculum eſſe uenditoris: niſi aliud conueniſſet. *Huius exceptionis exemplum proponitur l. 78. §. fin. ff. de contrahen. emption. his uerbis:* Frumenta quæ in herbis erant, cùm uendidiſſes, dixiſti te, ſi quid ui aut tempeſtate factum eſſet, præſtaturum: ea frumenta niues corruperunt. Si immoderatæ fuerunt, & contra conſuetudinem tempeſtatis: agi tecum ex empto poterit. *Prima propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi conſueto modo damnum datum ſit, non inopinato. hoc enim damnum ad uenditorem qui periculum ſuſcepit, non pertinet. quæ replicatio approbatur (teſte Accurſio) uerbis d. §. fin. iam propoſitis hiſce:* Contra conſuetudinem tempeſtatis. *Altera replicatio eſt: Niſi cùm uenditor periculum uini uenditi ſuſcepiſſet, uinum ſit deguſtatum. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 1. in princip. ſ. propoſitis hiſce:* Quòd ſi non deſignauit tempus, eatenus periculum ſuſtinere debet, quoad deguſtetur uinum, &c. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi tempus ſit deſignatum ulterius.*

Quæ

Quæ duplicatio approbatur ibidem uerbis ſ. propoſitis biſce: In id tempus periculum ſuſtinebit, quoad ſe ſubiecit, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi cùm uenditor uſq; ad certum tempus periculum ſuſcepiſſet, tempus illud ſit finitum. Hæc replicatio uerbis iam dictis approbatur.*

Quarta replicatio uidetur: Niſi cùm uenditor uini uenditi periculum ſuſcepiſſet, uaſa ab emptore ſint ſignata. Hæc replicatio reprobatur uerbis d.l.1.ſ. propoſitis biſce: Sed etſi non ſint deguſtata, ſignata tamen ab emprore uaſa uel dolia: conſequenter dicemus, adhuc periculum eſſe uenditoris, niſi aliud conueniſſet.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi uenditor cuſtodiam rei uenditæ promiſerit, uel ipſo iure debeat. Hæc exceptio approbatur Inſt. de empt. & uendit. §. quòd ſi fugerit, bis uerbis:* Quòd ſi fugerit homo qui uenit, aut ſubreptus fuerit, ita ut neque dolus neque culpa uenditoris interuenerir: animaduertendum erit, an cuſtodiam eius uſq; ad traditioné uenditor ſuſceperit. Sanè enim, ſi ſuſceperit, ad ipſius periculum is caſus pertinet: ſi non ſuſceperir, ſecurus eſt. Idem & in cæteria animalibus cæteriſq; rebus intelligimus. Veiq; tamé uindicarionem rei & condictioné exhibere debebir emptori: quia ſanè qui nondum rem emptori tradidit, adhuc ipſe dominus eſt. Idem etiam eſt de ſurti & de damni iniuriæ actione. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ui maiore & caſu fortuito damnum contigerit. hoc enim uenditor non præſtat, quamuis cuſtodiam debeat. Quæ replicatio approbatur l. 11. in prin. ff. de action. empti, bis uerbis:* Si ea res quam ex empto præſtare debebam, ui mihi adempta fuerit: quamuis eam cuſtodire debuerim, tamen propius eſt, ut nihil amplius quàm actiones perſequendæ eius præſtari à me emptori oporteat: quia cuſtodia aduerſus uim parum proficit. Actiones autem eas non ſolùm arbitrio, ſed etiam periculo ruo præſtare debebo, ut omne lucrum ac diſpendium te ſequatur. *Concordat l. 2. §. fin. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. except. 7. replic. 2. Concordat l. 11. ff. eod. tit. bis uerbis:* Si uendita inſula combuſta eſſet, cùm incendium ſine culpa fieri non poſſit: quid iuris ſit? Alſenus reſpondit: Quia ſine patrisfamiliâs culpa fieri poteſt: neque ſi ſeruorum negligentia factum eſſet, continuò dominus in culpa erit. Quamobrem ſi diligentiam uenditor eam adhibuiſſet in inſula cuſtodienda, quam debent homines frugi & diligentes præſtare: ſi quid accidiſſet, nihil ad eum pertinebit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi uel leuiſſima uenditoris culpa damnum contigerit, uel non maiorem quàm in ſuis rebus diligentiam in re cuſtodienda præſtiterit. Quæ duplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis biſce:* Si diligentiam uenditor eam adhibuiſſet in inſula cuſtodienda, quam debent homines frugi & diligentes præſtare. *Concordat l. 3. ff. eod. tit. bis uerbis:* Cuſtodiam uenditor talem præſtare debet, quam præſtant hi quibus res commodata eſt: & ut diligentiam præſtet exactiorem, quàm in ſuis rebus adhiberet. *Concordat item l. 35. §. ſi res uendita. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. except. 19. Plura de hac exceptione uide ſ. except. 19. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi res tradita ſit emptori. tunc enim à cuſtodia præſtanda uenditor liberatur. De qua replicatione aliiſq; ſimilibus uide ſ. d. except. 19.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi cùm ſeruus emptus fugiſſet, uenditor illum non uitioſum futurum antea promiſerit. Hæc exceptio approbatur l. 3. C. de ædilitijs actionibus, bis uerbis:* Si apud priorem dominum ſugiſſe mancipiũ non doceatur, fuga poſt uenditionem interueniens ad damnum emptoris pertinet. Sin autem uenditor non uitioſum etiam in poſterum fieri ſeruum remerè promiſerit, quamuis hoc impoſsibile eſſe uideatur: tamen ſecundum fidem antecedentis, uel in continenti ſecuti pacti experiri poſſe non ambigitur. Poſteriores enim caſus nõ uenditoris, ſed emptoris periculum expectant. Verùm cùm ſeruum quem comparaueras, ad eum qui diſtraxerat, rediiſſe contẽdis: competens iudex perſpectis omnibus pro repertæ rei qualitate proferre curabit ſententiam.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus emptus fugiens, ad uenditorem rediit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Verùm cùm ſeruum quem cõparaueras, ad eum qui diſtraxerat, &c.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi ex uitio præterito damnum in re uendita datum ſit. Hæc exceptio approbatur l. ult. C. de periculo & commodo rei uenditæ, uerbis ſ. exception. 4. propoſitis biſce:* Et hac non ex præterito uicio rebus humanis exempta. *Concordat l. 1. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Item concordat l. 3. in prin. C. de ædilitijs actionib. uerbis ſ. except. 15. propoſitis biſce:* Si apud priorem dominum ſugiſſe mancipium non doceatur, &c. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uinum emptum ſua natura corruptum fuerit. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 15. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. except. 8. diſtinct. 3.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi dolo uenditoris damnum uel lucrum contigerit. Hæc exceptio approbatur l. 3. C. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Dolum auctoris bonæ fidei emptori non nocere, certi iuris eſt. *Cõcordat Inſt. de empt. & uendit. §. cum autem emptio. ibi: quidquid enim ſine dolo. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Item concordat Inſt. eod. tt. §. quòd ſi fugerit. cuius uerba uide ſ. except. 14. Item concordat l. 5. ibi: niſi quod dolo malo uenditoris interceptum eſt. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. except. 7. repl. 3. Item concordat l. 16. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 11. Concordat quoad lucrum l. 57. ff. de actien. empt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 4. reg. 5.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi culpa uel negligentia uenditoris interuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 16. ff. de act. empti, his uerbis:* Venditor domus, antequam eam tradat, damni infecti ſtipulationem interponere debet: quia antequam uacuam poſſeſsionẽ tradat, cuſtodiam & diligentiam præſtare debet: & pars eſt diligẽtiæ, cuſtodiæq́; hanc interponere ſtipulationem. Et ideo ſi id neglexerit, tenebitur emptori. *Concordat Inſt. de empt. & uendit. §. cum autem. ibi: quidquid enim. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Item concordat l. 15. in fine. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. except. 8. diſtinct. 3. Item concordat l. 14. in prin. ibi: & ſanè. ff. de furtis, hiſce uerbis:* Periculum rei ad emptorem pertinet, dummodo uenditor cuſtodiam ante traditionem præſtet. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 14. repl. 1. dupl. 1. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res emptori fuerit tradita. hoc enim caſu nec culpam nec cuſtodiam amplius uenditor præſtat. Quæ replicatio approbatur l. 14. in fine. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Materia empta ſi furto perijſſet, poſtquam tradita eſſet, emptoris eſſe periculum, Paulus reſpõdit: ſin minus, uenditoris. *Concordat l. 12. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 5. Altera replicatio eſt: Niſi res ab emptore ſit ſignata. Hæc replicatio approbatur d. l. 14. in fine, his uerbis:* Paulus reſpondit, uideri trabes traditas, quas emptor ſignaſſet. *Contradicit l. 1. §. ſi dolium. ff. eod. tt. de periculo & commodo, his uerbis:* Si dolium ſignatum ſit ab emptore, Trebatius ait, traditũ id uideri. Labeo contrà. Quod & uerum eſt. Magis enim ne ſubmitteretur, ſignari ſolere, quàm ut traditũ uideatur. *Contradicit item d. l. 1. §. aut igitur. ibi: ſed etſi non ſint. cuius uerba uide ſ. except. 13. Tertia replicatio eſt: Niſi per emptorem ſtet quo minus res ei tradatur. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 5. in prin. Quarta replicatio eſt: Niſi uenditor eam præſtiterit diligentiam, quam bonus paterfamiliâs in rebus ſuis ſolet præſtare. Hæc replicatio approbatur l. 35. §. ſi res uendita. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide j. except. prox. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 14. repl. 1. dupl. 1.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi res furto uenditori ſit ablata. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, ratione exceptionis præcedentis. uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi uenditor eam diligentiam, quam bonus paterfamiliâs adhibere ſolet, in re cuſtodienda adhibuerit. Quæ replicatio approbatur d. §. ſi res uendita, his uerbis:* Si res uendita per furtũ perierit, prius animaduertendum erit, quid inter eos de cuſtodia rei conuenit. Si nihil apparet conueniſſe, talis cuſtodia deſideranda eſt à uenditore, qualem bonus paterfamiliâs ſuis rebus adhibet. Quam ſi præſtitit, & tamẽ rem perdidit: ſecurus eſſe debet, tantùm ut uindicationem rei & condictionem exhibeat emptori. Vnde uidebimus in perſona eius qui alienam rem uendiderit, cùm is nullam uindicationem aut cõdictionem habere poſsit. Certè ob id ipſum damnandus eſt, quia ſi ſuam rem uendidiſſet, potuiſſet eas actiones ad emptorem transferre. *Concordat l. 14. in prin. ff. de furtis. cuius uerba uide j. lib. 46. cap. 4. reg. 21. except. 1. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi uenditor emptori actiones ſuas, quas ad rem perſequendam habet, non præſtet. Quæ duplicatio approbatur uerbis d. §. ſi res uendita, iam propoſitis hiſce:* Tantùm ut uindicationem rei & condictionem exhibeat emptori, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi cuſtodia rei uenditori per pactum ſit remiſſa. Quæ replicatio approbatur uerbis d. §. ſi res, iam propoſitis hiſce:* Prius animaduertendum erit, quid inter eos de cuſtodia rei conuenit.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi culpa uel negligentia ſeruorum uenditoris damnum acciderit. Hæc exceptio reprobatur l. 11. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. except. 14. repl. 1.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi iuſſu uenditoris ſeruus emptus aliquid fecit, quo damnum patitur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 54. in princip. ff. de action. empti & uenditi, his uerbis:* Si ſeruus tuus quem uendideras, iuſſu tuo aliquid fecit, & ex eo crus fregit: ita demum ea res periculo tuo non eſt, ſi id imperaſti, quod ſolebat ante uenditionem facere: et ſi id imperaſti, quod etiam non uendito ſeruo imperaturus eras. Paulus: Minimè. Nam ſi periculoſam rem ante uendi-

uenditionem facere ſolitus eſt, culpa tua id factum eſſe uidebitur: puta enim eum fuiſſe ſeruum, qui per [illegible] deſcendere, aut in cloacam demitti ſolitus eſſet. Idem iuris erit, ſi eam rem imperare ſolitus fueris, quam prudens & diligens paterfamiliâs imperaturus ei ſeruo non fuerit. Quid ſi hoc exceptum fuerit? tamen potes ei ſeruo nouam rem imperare, quam imperaturus non fuiſſes, ſi nõ uenisſet: ueluti ſi ei imperaſti, ut ad emptorem iret, qui peregrè eſſet. Nam certè ea ratione tuo periculo eſſe non debet. Itaque tota ea res ad dolum malum duntaxat, & culpam uenditoris dirigenda eſt.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi uenditor actiones ſuas quas habet, quòd res uel perijt uel deterior facta eſt, emptori non præſtet.* Hæc exceptio approbatur *l.35.§. ſi res uendita. ibi: tantùm ut uindicationem. ff. de contrab.empt. cuius uerba uide ſ.except.20.repl.1.* Concordat *l.31.in prin. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. except.14. replicat.1.* Item concordat *Inſt. de empt. & uendit. §. quòd ſi fugerit. ibi: utiq; tamen. cuius uerba uide ſ. d. except.14. in princip.* Item concordat *l.14. in princip. ff. de furtis. cuius uerba uide J. lib.46. cap.4. reg.21.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi res aliena uendita ſit.* Hæc exceptio approbatur *d.§. ſi res uendita. ibi: unde uidebimus.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi ex re uẽditoris aliquid rei uenditæ acceſſerit.* Hæc exceptio approbatur *l.13.§. ſed etſi quid, in fine. ff. de actione empti. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap.2. reg.5.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi res uendita publicata ſit.* Hæc exceptio approbatur *l.33. in princip. ibi: nam etſi uendideris. ff. locati & conducti. cuius uerba uide J. lib.43. cap.1. except.20.* Sed & plures huiuſmodi exceptiones uide *J. lib.48. cap.19.* Hæc de exceptionibus aduerſus regulam propoſitam. Sed & plures huiuſmodi exceptiones uide *J. cap. prox. cum ſequentibus.*

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus contractum emptionis & uenditionis. Cap. III.

QVanquam regulariter ex contractu emptionis & uenditionis obligatio & actio hinc inde naſcatur, & alia de quibus hactenus dictum eſt, & de quibus infrà libro proximo dicetur, eueniant: tamen regulæ illæ plures recipiunt exceptiones, deſumptas partim ex ijs quæ emptioni & uenditioni inſunt, puta ex eius circumſtantijs: partim etiam ex ijs quæ emptionem & uenditionẽ utiliter contractam ſequuntur. quas exceptiones nunc ordine enumerabimus. Prius tamen leges quibus regula propoſita approbatur, proponemus. Approbatur igitur regula propoſita *l.3. C. de reſcind. uendit. his uerbis:* De contractu uenditionis & emptionis iure perfecto, alterutro inuito, nullo recedi tempore bona fides patitur, nec ex reſcripto noſtro. Quo iure fiſcum noſtrum uti, ſæpe conſtitutum eſt. Concordat *l.7. C. eod. tit. his uerbis:* Ratas manere ſemper factas iure uenditiones, ueſtra etiam intereſt. Nam ſi oblato precio reſcindere uẽditionem facilè permittatur: eueniet, ut ſi quid uos de laboribus ueſtris à fiſco noſtro, uel à priuato comparaueritis, eadem lege cõueniamini, quam uobis tribui poſtulatis. Concordat item *l.54. ff. de cõtrab. empt. his uerbis:* Res bona fide uendita, propter minimã cauſſam inempta fieri non debet. *Huius regulæ & aliarum ſ. propoſitarum exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi inter patrem & filium emptio ſit contracta.* Hæc exceptio approbatur, *ſimul & diſtinguitur l.2. in princip. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Inter patrem & filium contrahi emptio non poteſt: ſed de rebus caſtrenſibus poteſt.

II. EXCEPTIO: *Niſi furioſus emerit uel uendiderit.* Hæc exceptio approbatur, *ſimul & diſtinguitur l.2. C. de contrab. empt. his uerbis:* Emptionem & uenditionem conſenſum deſiderare, nec furioſi ullum eſſe conſenſum, manifeſtum eſt. Intermiſsionis autem tẽpore furioſos maiores uiginti quinque annis uenditionem, & alios quoſlibet contractus poſſe facere, non ambigitur.

III. EXCEPTIO: *Niſi is cui bonis interdictum eſt, uendiderit.* Hæc exceptio approbatur *l.26. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Si ſciens emam ab eo cui bonis interdictum ſit, uel cui tempus ad deliberandum de hæreditate ita datum ſit, ut ei deminuendi poteſtas non ſit: dominus non ero. Diſsimiliter atq; ſi à debitore ſciens creditorem fraudari emero.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillus emerit uel uendiderit.* Hæc exceptio approbatur, *ſimul & diſtinguitur l.13.§. ſi quis à pupillo. ff. de action. empti, hiſce uerbis:* Si quis à pupillo ſine tutoris authoritate emerit, ex uno latere conſtat contractus. Nam qui emit, obligatus eſt pupillo: pupillum ſibi non obligat. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quoad eum qui cum pupillo contraxit. hic enim pupillo obligatur, nec propoſita exceptione defenditur. Quæ replicatio ex uerbis iam propoſitis conſtat. De qua uide plura ſ. libro 36. cap.3. except.1. replicat.5. Altera replicatio eſt: Niſi pupillus tutore authore emerit uel uendiderit:*

rit. Quæ *replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Sine tutoris authoritate. *De qua uide plura d. except.1. repl.1.* Tertia *replicatio eſt: Niſi poſtea rurſus cum eodem pupillo eiuſdem rei nomine tutoris authoritate interueniente contractum ſit.* Quæ *replicatio approbatur l.7.§.1.ff.de reſcind. uendit. his uerbis:* Si pupilli perſona interueniat, qui antè ſine tutoris authoritate, deinde tutore authore emit: quamuis uenditor iam ei obligatus fuerit, tamen pupillus non tenebatur, renouata uenditio efficit, ut inuicem obligati ſint. Quòd ſi ante tutoris authoritas interuenit, deinde ſine tutore authore emit: nihil actum eſt poſteriore emptione.

V. EXCEPTIO: *Niſi minor uiginti quinq; annis emerit, uel uendiderit.* Hæc *exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi minor in integrum non ſit reſtitutus. De qua re dicetur alibi in reſtitutionibus in integrum.* Altera *replicatio eſt: Niſi quoad eum qui cum minore contraxit. hic enim minori eſt obligatus, quamuis minor aduerſus eum in integrum reſtitui poßit.* Quæ *replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. proxim. repl.1.* Huius *replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi minor in integrum reſtitui petat. tunc enim alter quoq; in integrum eſt reſtituendus.* Quæ *duplicatio approbatur l. 13. §. ſi quis colludente. ff. de action. empti, his uerbis:* Si quis colludente procuratore meo ab eo emerit, an poſsit agere ex empto? Et puto hactenus, ut aut ſtetur emptioni, aut diſcedatur. Sed etſi quis minorem uiginti quinque annis circumuenerit, & huic hactenus dabimus actionẽ ex empto, ut diximus in ſuperiore caſu. *Minor igitur uiginti quinq; annis emens aut uendens, ipſo quidem iure obligatur, perinde ac maior qui cum eo cõtraxit: ſed ut in integrũ reſtituatur aduerſus illum contractum, petere poteſt: quod maior qui cum minore contraxit, non poteſt. Si autem minor in integrum aduerſus contractum reſtitui uelit: tunc & is qui cum eo contraxit, idem petere poteſt: ut patet ex uerbis duplicationis propoſitæ. De qua re alibi in reſtitutionib. minorum dicetur copioſius.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs emerit, uel uendiderit. Hæc exceptio reprobatur l.6. §. ſi filiusfamiliâs. ff. de action. empt. his uerbis:* Si filiusfamiliâs rem uendiderit mihi, & tradiderit: ſicut paterfamiliâs tenebitur. Cõcordant *ea quæ propoſita ſunt ſ. libro 36. cap. 3. except.4.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus emerit uel uendiderit.* Hæc *exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d. cap.3. except.3. item l.10. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. cuius uerba uide ĩ. repl.3.* Eius *replicatio prima hæc eſt: Niſi quoad perſonam domini. nam ex contractu ſerui domino datur actio, ut patet ex iis quæ propoſita ſunt ſ. lib. 36. cap.5. reg.1. Sed & contra dominum datur actio de peculio, de in rem uerſo, quod iuſſu, inſtitoria, tributoria & exercitoria. de quibus alibi.* Altera *replicatio eſt: Niſi ſeruus liber factus rem emptam poßidere cœperit. hoc enim caſu ipſi ſeruo manumiſſo emptio exceptionem in factũ præſtat.* Quæ *replicatio approbatur l. 1. §. ſi ſeruus. ff. de except. rei uenditæ, his uerbis:* Si ſeruus meus peculiariter emerit, deinde dominus eum, priuſquam proprietatem rerum nanciſceretur, teſtamẽto liberum eſſe iuſſerit, eiq; peculium prælegauerit, & uenditor à ſeruo merces petere cœperit, exceptio in factum locum habebit: quia is tunc ſeruus fuiſſet, cùm contraxiſſet. Tertia *replicatio eſt: Niſi ſeruus habens liberam peculij adminiſtrationem, rem peculiarem uendiderit. tunc enim in ſolidum contractus ualet.* Quæ *replicatio approbatur l.10. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. his uerbis:* Si liberam peculij adminiſtrationem habentes, equas de peculio cum fœtu ſerui uendiderunt: reprobandi contractum dominus nullam habet facultatẽ. Quod ſi non habentes liberam peculij adminiſtrationem, rem dominicam eo ignorante diſtraxerunt: neque dominium quod nõ habent, in alium transferre poſſunt: neque conditionem eorum ſeruilem ſcientibus, poſſeſsionis iuſtum adferunt initium. Vnde non immeritò nec temporis præſcriptionem huiuſmodi poſſeſſoribus prodeſſe, manifeſtum eſt. Ideoq; res mobiles ementes etiam furti actione tenentur.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi tutor rem pupilli emat, uel curator eius cuius curam gerit, uel procurator domini res.* Hæc *exceptio approbatur l.34. §. fin. ff. de contrah. empt. cuius uerba cum alijs huc pertinentibus uide ĩ. lib.28. cap.7. quæſt.2. reg.1. except. 5. item lib.27. cap.1. quæſt.4.* Planè *quod de procuratore dictum eſt, eius replicatio eſt talis: Niſi procurator ex auctione domini rem eius emat.* Quæ *replicatio approbatur l.2. §. procuratorem. ff. pro emptore. cuius uerba uide ĩ. lib. 22. cap.6 pro emptore, except.10.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi is qui officium aliquod in prouincia adminiſtrat uel militat, quid in ea comparauerit.* Hæc *exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib.2. cap.2. reg.4. item lib.11. cap.13. reg.36.*

X. EXCEPTIO: *Niſi quis non ſibi, ſed alij emerit.* Hæc *exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.37. cap.3. except.26.* Cuius *replicatio prima hæc eſt: Niſi quis mandatu alterius illi emerit.* Quæ *replicatio approbatur l.7. C. ſi quis alteri uel ſibi, his uerbis:* Cùm per eos qui negocia tua, &c. Altera *replicatio hæc eſt: Niſi quis ſibi & alij emerit.* Quæ *replicatio approba-*

tur l.64.

tur l. 64. ff. de contrah. empt. his uerbis: Fundus ille eſt mihi & Titio emptus: quæro, utrum in partē, an in totum uenditio conſiſtat, an nihil actum ſit? Iabolenus reſpōdit, perſonam Titij ſuperuacuò accipiendam: ideoq; totius fundi emptionem ad me pertinere. *Plura de exceptione propoſita uide d. except. 36. Hactenus exceptiones deſumptæ ex perſona tam emptoris quàm uenditoris, nec non eius cui emptio facta eſt, propoſitæ ſunt: ſequuntur nunc exceptiones ex re empta deſumptæ.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi ſine re emptio facta ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 8. ff. de cōtrah. empt. his uerbis:* Nec emptio, nec uenditio ſine re quæ ueneat, poteſt intelligi: & tamen fructus & partus futuri rectè emūtur: ut cum editus eſt partus, iam tunc uenditio facta intelligatur. Sed ſi id egerit uenditor, ne naſcatur, aut ne fiant, ex empto agi poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fructus & partus futuri emantur. Quæ replicatio uerbis iam propoſitis approbatur. Altera replicatio eſt: Niſi captus piſcium, uel auium, uel miſſilium ematur. Quæ replicatio approbatur d. l. 8. §. aliquando, his uerbis:* Aliquando & ſine re uenditio intelligitur, ueluti cum quaſi alea emitur. Quod fit, cùm captus piſcium, uel auium, uel miſsilium emitur. Emptio enim contrahitur, etiamſi nihil inciderit: quia ſpei emptio eſt. Et quod miſsilium nomine eo caſu captum eſt, ſi euictum fuerit: nulla eo nomine ex empto obligatio contrahitur, quia id actum intelligitur. *Concordat l. 11. §. fin. ibi: ueluti cum futurum. ff. de action. empt. cuius uerba uide ī. lib prox. cap. 7. quæſt. 1. except. 15.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi non appareat quid, quale & quantum uenditum ſit. Hæc exceptio ſimilis præcedenti approbatur l. 8. in prin. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ī. cap. prox. except. 1. Concordat l. 9. in prin. C. de contrah. empt. his uerbis:* Empti fides ac uenditi ſine quantitate nulla eſt.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi res cuius commercium non eſt, empta ſit. Hæc exceptio approbatur l. 6. in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Celſus filius ait, hominem liberum, ſcientem te emere non poſſe, nec cuiuſquam rei, cuius ſcias alienationem prohibitā eſſe: ut ſacra aut religioſa loca, aut quorum commercium non ſit: ut publica, quæ non in pecunia populi, ſed in publico uſu habentur: ut eſt campus Martius. *Concordat l. 34. §. omnium. ff. eod. tt. his uerbis:* Omnium rerū quas quis habere, uel poſſidere, uel perſequi poteſt: uenditio rectè fit. Quas uerò natura uel gentium ius, uel mores ciuitatis commercio exemerunt: earum nulla uēditio eſt. *Propoſitæ exceptionis ſpecies ſunt exceptiones aliquot proximè ſequētes. Sed & replicationes uide in iiſdem.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi res ſacra, ſancta, religioſa uel publica empta ſit, uel homo liber. Hæc exceptio approbatur uerbis d. l. 6. iam propoſitis. Cui concordat l. 22 ff. eod. tt. cuius uerba uide ī. replic. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quis ignorans rem ſacram, religioſam, publicam, uel liberum hominem emerit. Hæc replicatio approbatur l. 4. cum lege ſequente. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Et liberi hominis, & loci ſacri & religioſi, qui haberi nō poteſt: emptio intelligitur, ſi ab ignorante emitur: quia difficile dignoſci poteſt liber homo à ſeruo. *Concordat l. 62. §. 1. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui neſciens loca ſacra, uel religioſa, uel publica pro priuatis comparauit: licet emptio non teneat, ex empto tamen aduerſus uenditorem experietur, ut cōſequatur quod interfuit eius ne deciperetur. *Concordat item l. 70. ff. eod. tt. his uerbis:* Liberi hominis emptionem contrahi poſſe, plerique exiſtimauerunt, ſi modò inter ignorantes id fiat. Quod idē placet, etiamſi uenditor ſciat, emptor autem ignoret. Quòd ſi emptor ſciens liberum eſſe emerit, nulla emptio contrahitur. *Concordat deniq; l. 4. ibi: reſpondit. ff. quib. ad libertatem proclamare non licet. cuius uerba uide ā. lib. 19. cap. 8. except. 25. Concordat item Inſt. de empt. & uendit. §. fin. his uerbis:* Loca ſacra uel religioſa, item publica (ueluti forum, baſilicam) fruſtra quis ſciens emit. Quæ tamen ſi pro profanis uel priuatis deceptus à uenditore quis emerit, habebit actionem ex empto, quod non habere ei liceat, ut conſequatur quod ſua intereſt, eum deceptum non eſſe. Idem iuris eſt, ſi hominem liberum pro ſeruo emerit. *Planè duplicationis loco hic notandum, quòd in caſu propoſito non ad ipſam rem tradendam agi poſsit: ſed tantùm ad id quod intereſt emptoris, deceptum ſe non eſſe. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis. Altera replicatio eſt: Niſi res ſacra, religioſa uel publica alij rei quæ uenire poteſt, & uendita eſt, accedat. Quæ replicatio approbatur l. 22. cum duab. legib. ſequentib. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Hanc legem uenditionis, Si quid ſacri uel religioſi eſt, eius nihil uenit: ſuperuacuam dicimus non eſſe, ſed ad loca modica pertinere. Cæterùm ſi omne religioſum, uel ſacrum, uel publicum uenierit: nullam eſſe emptionem. Et quod ſoluerit eo nomine, emptor condicere poteſt. In modicis autem ex empto eſſe actionem: quia non ſpecialiter locus ſacer uel religioſus uenijt, ſed emptioni maioris partis acceſſit. *Tertia replicatio eſt: Niſi liber homo*

ac res

uel res ſacra ſub hac conditione, Cùm ſeruus erit, uel res prophana erit: uendatur. *Hæc replicatio reprobatur l. 14. §. liberum. ff. de cõtrah. empt. his uerbis:* Liberum hominem ſcientes emere non poſſumus. Sed nec talis emptio aut ſtipulatio admittenda eſt, Cùm ſeruus erit: quamuis dixerimus futuras res emi poſſe. Nec enim fas eſt eiuſmodi caſus expectare. *Concordant ea quæ habentur ſ̄. lib. 37. cap. 3. except. 33. repl. 2.* *Quarta replicatio eſt: Niſi æde ſacra diruta, area eius uendita ſit. Hæc replicatio approbatur l. 73. in prin. ff. de cõtrah. empt. his uerbis:* Aede ſacra terræmotu diruta, locus ædificij non eſt profanus. Et ideo uenire non poteſt. *Quinta replicatio eſt: Niſi quædam loca profana religioſis uenditis accedãt. in his enim acceſſorijs nihilominus uenditio ualet, quamuis in principali non ualeat. Quæ replicatio approbatur d. l. 73. in fine, his uerbis:* Intra materiam ſepulchrorum hortis uel cæteris culturis loca pura ſeruata, ſi nihil uenditor nominatim exceperit, ad emptorem pertinent. *Sexta replicatio eſt: Niſi ius quod quis priuatum in publico habet, uendiderit. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 32. ff. d. tt. his uerbis:* Qui tabernas argentarias, uel cætera quæ in ſolo publico ſunt, uẽdidit: non ſolum, ſed ius uendidit: cùm iſtæ tabernæ publicæ ſunt, quarum uſus ad priuatos pertinet.

XV. EXCEPTIO: *Niſi res alienari prohibita, uendita ſit. Hæc exceptio approbatur l. 7. C. de rebus alienis non alienandis. cuius uerba uide ſ̄. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 8. Huius exceptionis eædem ſunt replicationes quæ præcedentis.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi res aliena uendita ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 28. ff. de cõtrah. empt. his uerbis:* Rem alienam diſtrahere quem poſſe, nulla dubitatio eſt. Nam emptio eſt & uenditio: ſed res emptori auferri poteſt. *Concordat l. 25. ff. eod. tt. cuius uerba cum concordantib. uide ſ̄. cap. 1. quæſt. 4. reg. 2. Planè hoc caſu ex empto quidem actio naſcitur, ut ĩ. ſuo loco dicetur: ſed dominium rei non transfertur. De qua re uide ſ̄. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 1. Idq; primæ diſtinctionis loco notandum. Altera diſtinctio, qua exceptio propoſita admittitur, hæc eſt: ſi emptor rem ſciat alienam eſſe. Quæ diſtinctio approbatur l. 34. §. item ſi & emptor. ff. de cõtrah. empt. his uerbis:* Si & emptor & uenditor ſcit furtiuum eſſe quod uenit: à neutra parte obligatio contrahitur. Si emptor ſolus ſcit, non obligabitur uenditor. Nec enim ex uendito quidquam conſequitur, niſi ultrò, quod conuenerit, pręſtet. Quòd ſi uenditor ſcit, emptor ignorauit: utrinq; obligatio contrahitur. Et ita Pomponius quoq; ſcribit.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi ſocius rem communem uendiderit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. & l. 4. C. de communi rerum alienatione. De qua re uide ſ̄ lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 1. repl. 14.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi rem ſuam quis emerit. Hæc exceptio approbatur l. 16. cum lege ſequente. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Suæ rei emptio non ualet, ſiue ſciens ſiue ignorans emit. Sed ſi ignorans emi, quod ſoluero, repetere potero: quia nulla obligatio fuit. Nec tamen emptioni obſtat, ſi in ea re uſusfructus duntaxat ementis ſit. Officio tamen iudicis precium minuetur. *Concordat l. 45. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ſ̄. lib. 37. cap. 3. except. 30. Item concordat l. 10. C. de contrah. empt. his uerbis:* Si mater tua uel tu ex patris tui bonis prædium ſuum comparauit, cùm rei propriæ non cõſiſtat emptio, & hanc ſimulatam proponas: huiuſmodi placitum mutare ſubſtantiam ueritatis, & ei nocere non potuit. *Concordat item l. huiuſmodi. 82. §. qui ſeruum. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ̄. lib. 32. cap. 10. cauſa 57. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uſusfructus duntaxat emẽtis ſit. hoc enim caſu emptio proprietatis ualet. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 16. ſ̄. propoſitis hiſce:* Nec tamẽ emptioni obſtat, ſi in ea re uſusfructus duntaxat ementis ſit, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi poſſeſsio rei aliena ſit. hoc enim caſu, quoad poſſeſſionem rei ſuæ, emptio ualet. Quæ replicatio approbatur l. 34. §. rei ſuæ. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Rei ſuæ emptio tunc ualet, cùm ab initio id agitur, ut poſſeſsionem emat, quam fortè uenditor habuit, ut in iudicio poſſeſsionis potior eſſet. *Tertia replicatio eſt: Niſi ſub conditione quis rem ſuam emerit, & tempore exiſtentis conditionis ſua eſſe defierit. Hæc replicatio approbatur l. 61. ff. d. tt. his uerbis:* Exiſtimo poſſe me id quod meum eſt, ſub cõditione emere: quia fortè ſperatur meum eſſe deſinere. *Quarta replicatio eſt: Niſi pars rei aliena ſit. pro ea enim parte emptio ualet. Quæ replicatio approbatur l. 18. in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Si communis res emptori cum alio ſit, dici debet, ſciſſo precio ꝑ portione, pro parte emptionem ualere, pro parte non ualere. *Quinta replicatio eſt: Niſi cauſa ex qua emptor rem nactus eſt, inutilis ſit, & res emptori poſſit auocari. hoc enim caſu emptio ualet. Quæ replicatio approbatur l. 4. C. de contrah. empt. his uerbis:* Cùm res tibi donatas ab hærede donatricis tibi diſtractas eſſe proponas, intelligere debueras duplicari tibi titulum poſſeſsionis non potuiſſe: ſed ex donatione & traditione dominum factũ fruſtra emiſſe, cùm rei propriæ emptio nõ poſsit cõſiſtere. Attunc demum tibi profuit, ſi ex donatione te non fuiſſe dominum demõſtretur. Sanè quoniam omnia

bona

bona tibi ab ea donata & tradita dicis:ad hoc & à filio ſacta uenditio rerum maternarum adferre, perſecta etiam donanione, poterit defenſiunem, ne uel exemplo inoſficioſi teſtamenti poſsit hoc auocare. *Sexta replicatio eſt: Niſi pendente cenditione, ſub qua res emptori legata eſt, emptio rei legatæ à legatario facta ſit. Hæc replicatio reprobatur l.29. ff. de action.empt.his uerbis:* Cui res ſub condirione legata erat, is eam imprudens ab hærede emit: actione ex empto poterit conſequi emptor precium, quia non ex cauſa legati rem haberet. *Septima replicatio eſt: Niſi debitor pignus à creditore emerit. Hæc replicatio reprobatur l. 19. in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Si debitor rem pignoratam à creditore redemerit, quaſi ſuæ rei emptor actione ex nendito non tenetur, & omnia integra ſunt creditori. *Concordat l.40. in prin. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 4. cauſa 1. except. 4. repl. 2.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi res empta in rerum natura non ſit, uel perierit. Hæc exceptio approbatur l.15. in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Etſi conſenſum fuerit in corpus, id tamen in rerum natura ante uenditionem eſſe deſierit: nulla emptio eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pars rei ſuperſit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 57. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Domum emi, cum eam & ego & uenditor combuſtam ignoraremos. Nerua, Sabinus, Caſsius nihil neniſſe, quamuis area maneat: pecuniamq; ſolutã condici poſſe aiont. Sed ſi pars domus maneat, Neratius ait, in hac quæſtione multum intereſſe, quanta pars domus incendio cõſumptæ permaneat. Vt ſiquidem amplior domus pars exuſta ſit: non compellatur emptor perficere emptionẽ: ſed etiam quod fortè ſolutum eſt, ab eo repetat. Sin uerò uel dimidia pars, uel minor quàm dimidia exuſta fuerit: tunc coartandus eſt emptor uenditionem adimplere, æſtimatione boni uiri arbitratu habita: ut quod ex precio propter incendium decreſcere fuerit inuentum, ab huius præſtatione liberetur. Sin autem uenditor quidem ſciebat domum eſſe exuſtam, emptor autem ignorabat: nullam uenditionem ſtare, ſi tota domus ante uenditionem exuſta ſit. Sin uerò quantacunq; pars ædificij remaneat: & ſtare nenditionem, & uenditorẽ emptori quod intereſt reſtituere. Simili quoq; modo ex diuerſo tractari oportet, ubi emptor quidem ſciebat, uenditor autem ignorabat. Et hic enim oportet & uẽditionem ſtare, & omne precium ab emptore uenditori, ſi non depenſum eſt, ſolui: uel ſi ſolutum ſit, non repeti. Quòd ſi uterq; ſciebat, & nenditor & emptor, domum eſſe totam exuſtam, uel ex parte: nihil actum fuiſſe, dolo inter utranque partem compenſando: & iudicio, quod ex bona fide deſcendit, dolo ex utraq; parte ueniente, uenditionem ſtare non concedente. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi minor pars rei uendita ſuperſit. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vt ſiquidem amplior domus pars exuſta ſit, &c. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi uenditor ſciuerit rem periiſſe, ignorante emptore: uel contrà emptor ſciuerit, ignorante uenditore. Quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sin autem uenditor quidem ſciebat domum eſſe exuſtam, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi contẽplatione eius partis quæ periit, res ſit empta. tunc enim, quamuis maior pars ſuperſit, tamen emptio non ualet. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.58. ff. eod. tit. his uerbis:* Arboribus uento deiectis, uel igne abſumptis, dictum eſt emptionem fundi non uideri eſſe contractam, ſi contemplatione illarum arborum (uelut oliueti) fundus comparabatur, ſiue ſciente ſiue ignorante uenditore. Sioe autem emptor ſciebat, uel ignorabat, uel uterque eorum: hæc obtinent quæ in ſuperioribus caſibus de ædibus dicta ſunt. *Tertia duplicatio eſt: Niſi duabus rebus emptis, altera ante uenditionem periit. Quæ duplicatio approbatur exemplo l.44. ff. eod. tit. his uerbis:* Si duos quis ſeruos emerit pariter uno precio, quorum alter ante uẽditionem mortuus eſt: neque in uiuo conſtat emptio. *Quarta duplicatio eſt: Niſi domo empta, area tantùm ſuperſit. Quæ duplicatio approbatur uerbis d. l. 57. in prin. ſ. propoſitis hiſce:* Domum emi, cùm eam & ego & uenditor combuſtam ignoraremus. Nerua, Sabinus, Caſsius nihil ueniſſe, quamuis area maneat, &c. *Hæc de prima replicatione. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi fructus uel partus futuri emantur. Quæ replicatio approbatur l.8. in prin. ff. de cõtrah. empt. cuius uerba uide ſ. except. 11.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi res quæ eſt apud hoſtes, uendatur. Hæc exceptio reprobatur l. ult. ff. de act. empti. cuius uerba uide ſ. lib. 17. cap. 3. except. 34. repl. 2.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi uenenũ uenditum ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.35. ſ. uenenũ. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Veneni mali quidam putant emptionem non contrahi, quia nec ſocietas aut mandatum flagitioſæ rei ullas uires habeat. Quæ ſententia poteſt ſanè uera uideri de his quæ nullo modo adiectione

alcerios materiæ uſui nobis eſſe poſſunt. De his uerò quæ miſta alijs materijs adeò nocendi naturam deponunt, ut ex his antidori & alis quædam ſalubria medicamenta conficiantur, aliud dici poteſt. *Cõcordat l.3.in prin. ff.ad legem Corneliam de ſicarijs. cuius uerba uide ĩ.lib.4.cap.4.quæſt.1.cauſa 3. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uenenum adiectione alterius materiæ medicamento eſſe poſſit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quæ ſenteotia poteſt ſanè uera uideri, &c.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi res incorporalis empta ſit, puta ſeruitus. Hæc exceptio reprobatur exemplo l.80.§.1. ff. de contrab.empt.his uerbis:* Huius rei emptionem poſſe fieri dixi, ſcilicet, Quæ ex meis ædibus in tuas ædes proiecta ſunt, ut ea mihi ita habere liceat. deq́; ea re ex empto agi.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi iter uenditum ſit ei qui fundum uicinum non habet. Hæc exceptio approbatur l.8.§. ſi tibi. ff.de action. empti, his uerbis:* Si tibi iter uendidero, ita demom auctorem me laudare poteris, ſi tuus fuerit fundus, cui adquirere ſeruitutem uolueris. Iniquum eſt enim teneri me, ſi propter hoc adquirere ſeruitutem non potueris, quia dominus uicini fundi non fueris. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi iter cum fundo uicino ſimul eidem ueneat. Quæ replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Sed ſi fundum tibi uendidero, & ei fundo iter acceſſurum dixero: omnimodo tenebor itineris nomine, quia utriuſq; rei quaſi onus uenditor obligatus ſum.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi res maior minori accedens uendatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.44.in prin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Iuſtiſsimè ædiles noluerunt hominem ei rei, quæ minoris eſſet, accedere: ne qoa fraus aut edicto, aut iuri ciuili fieret (ut ait Pedius) propter dignitatem hominum. Alioquin eandem rationem fuiſſe & in cæteris rebus. Ridiculum nanq; eſſet, fundum tunicæ accedere. Cęterùm hominis uenditioni quiduis licet adijcere. Nam & plerunq; plus in peculio eſt, quàm in ſeruo: & nonnunquam uicarius qui accedit, pluris eſt quã is ſeruus qui uenit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alia res maior præter hominem minori accedat. Quæ replicatio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Cæterùm hominis uenditioni quiduis licet adijcere, &c. *Cõcordat l.34. in prin. ibi: nec refert. ff. de contrab.empt. his uerbis:* Non refert quanti ſit acceſsio, ſiue plus in ea ſit quàm in ipſa re cui accedit, an minus. Pleraſque enim res aliquando propter acceſsiones emimus: ſicuti cum domus propter marmora, & ſtatuas, & tabulas pictas emitur. *Haſtenus exceptiones aduerſus emptionem & uenditionem, tam ex perſonis contrahentium, quàm ex rebus emptis deſumptæ, propoſitæ ſunt: nunc tertium genus ſequitur, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex re ſeu precio quo res empta eſt. Ratio autem precij elegans proponitur l.1.§.ſed quia non ſemper. ff.de contrab. empt. cuius uerba uide ĩ.cap.1.in prin.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi nullum precium interuenerit. Hæc exceptio approbatur l.2. in fine. ff. d. tt. his uerbis:* Sine precio uenditio nulla eſt. *Concordat Inſt. de empt. & uendit.§.precium autem, his uerbis:* Precium conſtitui oportet. Nam nulla emptio ſine precio eſſe poteſt. *Item concordat l.9.in prin. C.de contrab.empt.cuius uerba uide ĩ.exc.12.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi incertum ſit precium. Hæc exceptio approbatur Inſt.d.§.precium, his uerbis:* Et certum eſſe preciũ debet. Alioqui ſi inter aliquos ita conuenerit, ut quanti Titius rem æſtimauerit, tanti ſit empta: inter ueteres ſatis abundeq; hoc dubitabatur, conſtaret'ne uenditio, an'non? Sed noſtra deciſio ita hoc conſtituit, ut quoties ſic compoſita ſit uenditio. Quanti ille æſtimauerit: ſub hac conditione ſtaret contractus, ut ſiquidem ille qui nominatus eſt, precium definierit: tunc omnimodo ſecundum eius æſtimationẽ & precium perſoluatur, & res tradatur, & uenditio ad effectum perducatur: emptore quidem ex empto actione, uenditore ex uendito agente. Sin autem ille qui nominatus eſt, uel noluerit uel non potuerit precium definire: tunc pro nihilo eſſe uenditionẽ, quaſi nullo precio ſtatuto. Quod ius cum in uenditionibus nobis placuit, non eſt abſurdum & in locationibus & in cõductionibus trahere. *Ait Imperator:* Noſtra deciſio. *Hæc deciſio habetur l.ſin. C.de contrab. empt. his uerbis:* Super rebus uenundãdis, ſi quis ita rem comparauerit, ut res uendita eſſet, quanti precij Titius æſtimauerit: magna dubitatio exorta eſt multis antiquæ prudentię cultoribus: quam decidentes, cenſemus, cum huiuſmodi conuentio ſuper uenditione procedat, quanti ille æſtimauerit, ſub hac conditione ſtare uenditionem: ut ſiquidem ipſe qui nominatus eſt, precium definierit: omnimodo ſecundum æſtimationẽ & precia perſolui, & uenditionem ad effectum peruenire, ſiue in ſcriptis ſiue ſine ſcriptis contractus celebretur: ſcilicet ſi huiuſmodi pactum, cum in ſcriptis fuerit redactum, ſecundum noſtræ legis definitionem per omnia completum & abſolutum ſit. Sin autem uel ipſe noluerit, uel non potuerit precium

preciū definire: tunc pro nihilo eſſe uenditionē, quaſi nullo precio ſtatuto: nulla coniectura, imò magis diuinatione in poſterum ſeruanda, utrum in perſonam certam, an in uiri boni arbitrium reſpicientes contrahentes ad hæc pacta uenerunt: quia hoc penitùs impoſsibile eſſe credentes, per huiuſmodi ſanctionē expellimus. Quod etiam in huiuſmodi locatione locum habere cenſemus. *Cōcordat item propoſitæ exceptioni l.2. in prin. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 1. Huius exceptionis exemplum proponitur l.35. §.1. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Illud cōſtat, imperfectum eſſe negocium, cum emere uolenti ſic uenditor dicit, Quanti uelis, quanti æquum putaueris, habebis emptum. *Aliud exemplum proponitur l.37. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis fundum iure hæreditario ſibi delatum ita uendidiſſet, Erit tibi emptus, quanti à teſtatore emptus eſt: mox inueniatur non emptus, ſed donatus teſtatori: uidetur quaſi ſine precio facta uenditio. Ideoq́; ſimilis erit ſub conditione factæ uenditioni, quæ nulla eſt, ſi conditio defecerit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm precium in tertij arbitrium eſſet collatū, is fuerit arbitratus, preciumq́; ſuo arbitrio definierit. Quæ replicatio approbatur uerbis Inſt. de empt. & uendit. §. precium. & l. ult. C. de contrah. empt. ſ. ead. except. in prin. propoſitis. Altera replicatio eſt: Niſi in rei ueritate certum ſit. tunc enim quamuis cōtrahentib. ſit ignotum, ualet tamen uenditio. Hæc replicatio approbatur l.7. §. huiuſmodi. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Huiuſmodi emptio, Quanti tu eum emiſti: uel, Quātum precij in arca habeo: ualet. Nec enim incertum eſt precium in tam euidenti uenditione. Magis enim ignoratur quanti emptus ſit, quàm in rei ueritate incertum eſt. *Tertia replicatio eſt: Niſi pro parte certum ſit precium. tunc enim, quamuis pro parte incertum ſit, non obſtat. Hæc replicatio approbatur d.l.7. §. fin. his uerbis:* Si quis ita emerit, Eſto mihi fundus emptus centum, & quanto pluris eum uendidero: ualet uenditio, & ſtatim impletur. Habet enim certum precium centum: augebitur autem precium, ſi pluris emptor fundum uendiderit. *Quarta replicatio eſt: Niſi in cōtractu aliquo conuenerit, uel in teſtamento legatum ſit, ut res iuſto precio uendatur. hoc enim caſu nihilominus ut uendatur, agi poteſt. Quæ replicatio approbatur in contractu quidem, l.16. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 4. cauſſa 1. except. 11. In legato autem approbatur l. etſi æquo. 65. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. 34. cap. ultim. in prin.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi in alia re quàm in numerata pecunia preciū ſit conſtitutū. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi minoris uel pluris uera æſtimatione res uēdita ſit. Hæc exceptio reprobatur l.16. §. idem Pomponius ff. de minorib. uiginti quinq; annis, hiſce uerbis:* Pomponius ait, In precio emptionis & uenditionis naturaliter licere contrahentib. ſe circumuenire. *Concordat l.22. §. fin. ff. locati & conducti. cuius uerba uide i. lib. 41. cap. 1. quæſt. 5. except. 5. Item concordat l.4. C. de reſcind. uendit. his uerbis:* Ad reſcindendam uenditionē, & malæ fidei probationē, hoc ſolum non ſufficit, quòd magno precio fundū comparatum minoris diſtractum eſſe cōmemoras. *Item concordat l.8. C. eod. tit. his uerbis:* Si uoluntate tua fundum tuum filius tuus uenundedit, dolus ex calliditate atque inſidijs emptoris argui debet, uel metus mortis, uel cruciatus corporis imminens detegi, ne habeatur rata uenditio. Hoc enim ſolum, quòd paulo minore precio fundum uenundatum ſignificas, ad reſcindēdam uenditionē inualidum eſt. Quòd ſi uidelicet contractus emptionis atq; uēditionis cogitaſſes ſubſtantiam, & quòd emptor uiliore comparandi, uenditor cariore diſtrahēdi uotum gerentes, ad hunc contractum accedant, uixq́; poſt multas contentiones paulatim uenditore de eo quod petierat detrahente, emptore autē huic quod obtulerat addente, ad certum conſentiant precium: profectò perſpiceres neq; bonam fidē, quæ emptionis atq; uenditionis conuentionem tuetur, pati, neq; ullam rationem concedere reſcindi propter hoc conſenſu finitum contractū, uel ſtatim, uel poſt precij quātitatis diſceptationē: niſi minus dimidia iuſti precij, quod fuerat tempore uenditionis, datum eſſet, electione iam emptori præſtita ſeruanda. *Concordat item l.10. C. eod. tit. cuius uerba uide i. except. 33. Item concordat l.11. C. eod. tit. cuius uerba uide d. except. 31. repl. 2. Item concordat l.15. C. eod. tit. his uerbis:* Quiſquis maior ætate prædia etiam procul poſita diſtraxerit, paulo uilioris precij nomine repetitionis uel uenditæ copiam minimè conſequatur: neque enim inanibus immorari ſinatur obiectis, aut uires locorū ſibimet cauſetur incognitas, qui familiaris rei ſcire uires uel merita atq; emolumenta antè debuerat. *Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi minoris dimidio iuſti precij res ſit uendita. Quæ diſtinctio approbatur uerbis d. l.8. in fine, ſ. propoſitis hiſce:* Niſi minus dimidia iuſti precij, quod fuerat tempore uenditionis, datum eſſet, electione iam

emptori præſtita ſeruanda. Concordat l. 2. C. eod. titul. de reſcindenda uenditione, his uerbis: Rem maioris precij, ſi tu uel pater tuus minore precio diſtraxerit: humanum eſt ut uel preciũ te reſtituente emptoribus, fundum uenditum recipias authoritate iudicis intercedente: uel ſi emptor elegerit, quod deeſt iuſto precio recipies. Minus autem precium eſſe uidetur, ſi nec dimidia pars ueri precij ſoluta ſit. Huius diſtinctionis replicatio prima hæc eſt: Niſi emptor malit offerre quod uero precio deeſt. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Vel ſi emptor elegerit quod deeſt iuſto precio, recipies. Concordat d. l. 8. in fine, uerbis ſ. propoſitis hiſce: Electione iam emptori præſtita ſeruanda. Altera primæ diſtinctionis replicatio eſt: Niſi precium rei poſt uenditionem ſit auctum. hoc enim uenditori non proderit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 8. in fine, ſ. propoſitis hiſce: Niſi dimidia iuſti precij quod fuerat tempore uenditionis, &c. Tertia replicatio eſt: Niſi donationis cauſa minoris uenditum ſit. Quæ replicatio approbatur l. 38 ff. de cõtrah. empt. cuius uerba uide ſ. except. 28. repl. 1. Hæc de prima propoſitæ exceptionis reprobatæ diſtinctione eiuſq; replicationibus. Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi emptor dolo affirmans minimam eſſe hereditatem, eam ab herede minoris emerit. Quæ diſtinctio approbatur l. 4. C. de hered. uendita. cuius uerba uide ſ. cap. 7. reg. 1. except. 4. Concordat l. 9. in prin. ff. de dolo malo. cuius uerba uide ſ. lib. 49. cap. 3. quæſt. 4. cauſſa 1. Tertiò admittitur exceptio propoſita, ſi cum dominus alij mandaſſet rem ſuam certo precio uendendam, ille minoris uendiderit. Quæ diſtinctio approbatur l. 1. §. Celſus. ff. de except. rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. lib. 81. cap. 4. cauſa 1. exception. 1. replicat. 1. Quartò admittitur, ſi fiſcus uel creditor iure pignoris uel ſubhaſtationis res debitoris minoris uendiderit. Quæ diſtinctio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. proxim. cap. 4. cauſa 1. except. 13. replication. 5. item lib. 8. cap. 8. quæſtion. 7. reg. 7. exception. 2. Quintò admittitur exceptio propoſita, ſi minor annis, eiuſue curator rem eius decreto interpoſito minoris uendidit. Hæc diſtinctio approbatur l. 11. in fine. C. de prædijs & alijs rebus minor. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 6. quæſtion. 2. exception. 2. replication. 8. Haſtenus de precio quoq; emptionis & uenditionis, nunc de exceptionibus deſumptis ex cauſa & modo, alijſq; huiuſmodi circumſtantijs emptionis & uenditionis.

XXVIII. EXCEPTIO: Niſi imaginaria ſit uenditio, uel ſimulata. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 36. cap. 3. exception. 7. item ſ. hoc libro, cap. 1. quæſtion. 3. regul. 7. Huius exceptionis exemplum eſt, ſi donationis cauſa uenditio ſit ſimulata. Quod exemplum proponitur l. 36. ff. de contrah. empt. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. d. cap. 1. quæſtion. 3. reg. 7. Planè exceptionis propoſitæ in exemplo propoſito replicatio hæc eſt: Niſi donationis cauſa minoris uenditio ſit facta. hoc enim caſu uenditio ualet. Quæ replicatio approbatur l. 38. ff. de contrah. empt. his uerbis: Si quis donationis cauſa minoris uendat, uenditio ualet. Toties enim dicimus in totum uenditionem non ualere, quoties uniuerſa uenditio donationis cauſa facta eſt. Quoties uerò uiliore precio res donationis cauſa diſtrahitur, dubium nõ eſt uenditionem ualere. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi inter uirum & uxorem uiliore precio donationis cauſa facta ſit. Quæ duplicatio approbatur ibidem, his uerbis: Hoc inter cæteros. Inter uirum uerò & uxorem donationis cauſa uenditio facta precio uiliore nullius momenti eſt. Plura de hac duplicatione eiuſq; triplicationibus uide ſ. lib. 35. capite 8. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi precium uenditor acceperit. hoc enim caſu propoſita exceptione amplius non defenditur. Quæ replicatio approbari uidetur l. 16. ff. de reg. iuris, his uerbis: Imaginaria uenditio non eſt precio accedente.

XXIX. EXCEPTIO: Niſi debitor in fraudem creditorum res ſuas uendiderit. Hæc exceptio reprobatur l. 26. in fine. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſuprà except. 3. Planè hoc caſu creditoribus actio datur ad reuocanda ea quæ in fraudem eorum ſunt alienata. De qua alibi.

XXX. EXCEPTIO: Niſi quis in fraudem munerum bona ſua uendiderit. Et hæc exceptio reprobari poteſt argumento d. l. 26. in fine. Sed emptor hoc caſu precio mulctatur, l. 17. C. de reſcind. uendit. his uerbis: Hi qui impoſita munera ciuitatum fuga deſtituunt, uel ineundos furtim exiſtimant eſſe contractus: intelligant ſibi nihil hæc profutura eſſe commenta, & precio emptorem fugæ conſcium mulctandum eſſe, quod dederit.

XXXI. EXCEPTIO: Niſi ſumptibus neceſſarijs uel debito urgentibus, dominus rem ſuam uendidit. Hæc exceptio reprobatur l. 12. C. de reſcind. uend. his uerbis: Non idcirco minus uenditio fundi, quòd hunc ad minus ſumptibus neceſſarijs urgentibus non uilioris precij, uel urgente debito te diſtraxiſſe contendis, rata manere debet. b illicitis itaque petitionibus abſtinendo, ac precium, ſi non integrum ſolutum eſt, petendo facies conſultius.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi ui metuue cauſa emit uel uendidit. Hæc exceptio approbatur l.11.C.de contrah.empt.his uerbis:* Inuitum comparare uel diſtrahere poſtulantis deſideriũ iuſtam cauſam non continet. *Concordat l.1.C.de reſcind.uendit.his uerbis:* Si pater tuus per uim coactus domũ uendidit, ratum non habebitur, quod non bona fide geſtum eſt. Malæ fidei enim emptio irrita eſt. Aditus itaq; nomine tuo pręſes prouinciç, authoritaté ſuam interponet maximè cum paratum te proponas id quod precij nomine illatum eſt, emptori refundere. *Concordat item l.8.in princip.C.eod.tit.cuius uerba uide ſ.except.27.*

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi dolus aduerſarij interuenerit. Hæc exceptio approbatur d.l.8.in princip. Cui concordat l.5.C.eod.tit.his uerbis:* Si dolo aduerſarij deceptum uenditionem prædij te feciſſe pręſes prouinciæ aditus animaduerterit, ſciens contrarium eſſe dolum bonæ fidei, quæ in huiuſmodi maximè contractibus exigitur: reſcindi uenditionem iubebit. Quòd ſi iure perfecta uenditio eſt à maiore uiginti quinque annis, intelligere debes conſenſu mutuo perfectam uenditionem reſolui non poſſe. *Concordat item l.10.C.eod.tit.his uerbis:* Dolus emptoris qualitate facti, non quantitate precij æſtimatur. Quem ſi fuerit interceſsiſſe probatũ, non aduerſus eum in quẽ emptor dominium tranſtulit, rei uendicatio uenditori, ſed contra illum cum quo contraxerat, in integrum reſtitutio competit. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: quòd æditio dolo facta ipſo quidem iure ualeat, & nõ niſi per in integrum reſtitutionẽ reſcindatur. Quæ replicatio ex uerbis d.l.10.iam propoſitis cõſtat. Ideoq; niſi intra quadrienniũ in integrũ reſtitutio ſit petita, contractus ſaluus manet. De quo in reſtitutionib. in integrum dicetur. Altera replicatio eſt: Niſi uenditor qui ſe deceptum dicit, tempore contractus ſciuit factum illud, de cuius dolo poſtea cõqueritur. Hæc replicatio approbatur l.11.C.eod.tit.his uerbis:* Venditor factũ emptoris quod eum tempore contractus latuit, pòſt arguendo, nõ quod eo tẽpore ſciuerit, quo id ageretur, & cõſenſit: de dolo queri poteſt. Igitur cum patrem tuum, ut maius comprehenderetur inſtrumento preciũ, quàm rei quæ diſtrahebatur, conuenerit, conceſsiſſe profitearis: propter hoc ſolum de circumſcriptione fruſtra quæritur. Sanè ſi placitum precium non probetur ſolutum, uel in quantitatem debiti per errorem facti compenſari cautum fuit: hoc reddi rectè poſtulatur.

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi error interuenerit. Hæc exceptio approbatur l.9.in prin.ff.de contrah.empt.his uerbis:* In uenditionibus & emptionibus conſenſum debere intercedere, palàm eſt. Cæterùm ſiue in ipſa emptione diſſentiant, ſiue in precio, ſiue in aliquo alio: emptio imperfecta eſt. Si igitur ego me fundum emere putarem Cornelianum, tu mihi te uendere Sempronianum putaſti: quia in corpore diſſenſimus, emptio nulla eſt. Idem eſt, ſi ego me Stichum, tu Pamphilum abſentẽ uendere putaſti. Nam cum in corpore diſſentiamus, apparet nullam eſſe emptionẽ. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l.5.ibi: ſed ſi falſò.ff.de action.empti, his uerbis:* Si falſò exiſtimans hæres ſe eſſe damnatum uendere, uendiderit: dicendũ eſt, agi cum eo ex empto non poſſe: quoniá doli mali exceptione actor ſubmoueri poteſt. Quẽadmodum etſi falſò exiſtimans ſe damnatum dare promiſiſſet, agentem doli mali exceptione ſubmoueret. Pomponius etiã incerti condicere eum poſſe ait, ut liberetur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non in corpore, ſed in nomine ſit erratũ. Hæc replicatio approbatur d.l.9.§.planè, his uerbis:* Planè ſi in nomine diſſentiamus, uerùm de corpore conſtet: nulla dubitatio eſt, quin ualeat emptio & uenditio: nihil enim facit error nominis, cum de corpore cõſtat. *Altera replicatio eſt: Niſi non in corpore, ſed in materia uel in genere ſit erratum. Hæc replicatio ipſo quidem iure reprobatur, admittitur autem in caſu d.l.9.§.inde quæritur, cum lege ſequente 11.in prin.his uerbis:* Quæritur, ſi in ipſo corpore nõ erretur, ſed in ſubſtantia error ſit: utputa ſi acetum pro uino ueneat, aut æs pro auro, aut plumbum pro argento, uel quid aliud argento ſimile: an emptio & uenditio ſit? Marcellus ſcripſit lib. VII. Digeſtorũ, emptionem eſſe & uenditionẽ, quia in corpus conſenſum eſt, etſi in materia ſit erratum. Vlpianus. Ego in uino quidem conſentio, quia eadem prope *οὐσία* eſt, ſi modò uinum acuit. Cæterùm ſi uinum nõ acuit, ſed ab initio acetum fuit, ut embamma: aliud pro alio ueniſſe uidetur. In cæteris autem nullam eſſe uenditionẽ puto, quoties in materia erratur. Alioquin quid dicemus, ſi cæcus emptor fuit, uel ſi in materia erretur à minus perito diſcernenda rum materiarum? in corpus eos conſenſiſſe dicemus? & quemadmodum conſenſit qui non uidit? *Ait Vlpianus:* In cæteris autem nullam eſſe uenditionem puto. *Hiſce uerbis propoſita replicatio reprobatur. Cui concordat l.41.§.fin.ff.eod.tit. cuius uerba uide ſ.cap.1.quæſt.4.reg.9. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi acetum pro uino ueneat,*

neat. que diſtinctio uerbis iam propoſitis approba- tur. *Deinde admittitur replicatio propoſita, ſi in materia & qualitate ſimul ambo errarint.* *Que diſtinctio approbatur l. 14. ff. eod. tit. his uerbis:* Quid tamẽ dicemus, ſi in materia & qualitate ambo errarint? utputa ſi & ego me uendere aurum putarim, & tu emere, cùm æs eſſet? utputa cum cohæredes uiriolam, quę aurea dicebatur, precio exquiſito uni hæredum uendidiſſent, eaq; inuenta eſſet magna ex parte ænea? uenditionem eſſe conſtat ideo, quia auri aliquid habuit. Nã ſi inauratum aliquid ſit, licet ego aureum putem, ualet uenditio. Si autem æs pro auro ueneat, non ualet. *Contradicit d. l. 41. ſ. fin.* *Tertiò admittitur replicatio propoſita, quo- ad actionem ad id quod intereſt: hoc enim caſu ualet emptio & uenditio ad actionem iſtam perducen- dam. Que diſtinctio approbatur l. 21. ſ. quamuis. ff. de action. empt. his uerbis:* Quamuis ſuprà diximus, cùm in corpore conſentiamus, de qualitate autem diſſentiamus, emptionem non eſſe: tamen uenditor teneri debet, quanti intereſt emptoris ſe deceptũ non eſſe, etiamſi uenditor quoq; neſciet: ueluti ſi menſas quaſi citrias emat, quæ non ſunt. *Ait Iuriſconſultus:* De qualitate. *hoc eſt, de materia uel genere. nam de iis ſuprà erat di- ctum. Alioquin ſi qualitatem accipiamus hic pro ac- cidente, contradicet iis que ponuntur J. repl. prox. Concordat l. 45. ff. de contrab. empt. cuius uerba ui- de J. lib. prox. cap. 2. queſt. 2. cauſa 16.* *Tertia pro- poſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non in cor- pore, ſed in qualitate rei ſit erratum.* *Hæc repli- catio approbatur l. 10. ff. de contrab. empt. his uer- bis:* Nullam eſſe uenditionẽ puto, quoties in materia erratur: aliter atque ſi aurum quidem fuerit, deterius autem quàm emptor exiſtimaret: tunc enim emptio ualet. *Concordat l. 11. in fine. ff. eod. tit. his uerbis:* Quòd ſi ego me uirginem emere putarem, cùm eſſet iam mulier: emptio ualebit. In ſexu enim non eſt erratum. Cæterùm ſi cùm ego mulierem uenderem, tu puerum emere exiſtimaſti: quia in ſexu error eſt, nulla emptio, nulla uenditio eſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi in ſe- xus qualitate ſit erratum.* *Que duplicatio uerbis iam propoſitis approbatur.* *Quarta replicatio eſt: Niſi non in re principali, ſed in acceßione error interueniat.* *Hæc replicatio approbatur l. 34. in prin. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Si in emptione fundi dictum ſit accedere Stichum ſeruum, neque intelligatur quis ex pluribus acceſſerit, cùm de alio emptor, de alio uenditor ſenſerit: nihilominus fundi uenditionem ualere conſtat. Sed Labeo ait, eum Stichum deberi, quem uenditor intellexerit: nec refert quanti ſit acceſsio, ſiue plus in ea ſit, quàm in ipſa re, an minus, &c. *Reliqua uerba uide ſ. except. 21. repli- cat. 1.* *Quinta replicatio eſt: Niſi ſupina igno- rantia uel error ſit. Hæc replicatio approbatur l. 15. ſ. ignorantia. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Ignorantia emptori prodeſt, quæ non in ſupinum hominem cadit. *Sexta replicatio eſt: Niſi alius cui adquiritur. actio empti uel uenditi ſci- uerit, eo qui contraxit ignorante.* *Hæc replicatio reprobatur l. 12. ff. de contrab. empt. his uerbis:* In huiuſmodi quæſtionibus perſonæ ementium & uendentium ſpectari debent, non eorum quibus adquiritur ex eo contractu actio. Nam ſi ſeruus meus uel filius qui in mea poteſtate eſt, me præſente ſuo nomine emat: non eſt quærendum quid ego exiſtimem, ſed quid ille qui contrahit. *Plura de hac replicatione uide J. lib. proxim. cap. 4. queſt. 3. except. gener. 10.* *Septima replicatio eſt: Niſi is qui contraxit, ſciuerit, eo cui actio adquiri- tur ignorante. Hæc replicatio approbatur uerbis d. l. 12. iam propoſitis. De qua re itẽ uide plura d. ex- cept. 10.* *Hac de erroris exceptione, de qua uide plura ſ. lib. 57. cap. 3. except. 15.*

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi in- ter abſentes emptio & uenditio ſit contracta. Hæc exceptio reprobatur l. ult. C. ſi quis alteri. uel ſibi ſub alterius, his uerbis:* Illud manifeſtè conſtitutum, ut inter abſentes per mediã perſonam, ueluti per nuncium, uel per epiſtolam talis contractus perfici poſsit. *Cõ- cordat l. 1. ſ. fin. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide ſ. cap. 1. queſt. 1. reg. 2.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione, uel in diem emptum uel uenditum ſit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de empt. & uendit. ſ. penult. his uerbis:* Emptio tam ſub conditione, quàm purè cõtrahi poteſt. Sub cõditione, ueluti: Si Stichus intra certum diẽ tibi placuerit, erit tibi emptus aureis tot. *Aliud exemplum, quo in diem facta eſt uendi- tio, proponitur l. 80. ſ. ſylua. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 2. reg. 1. except. 2.*

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi ſub cõditione hac, Si uolam: uel, Si uoles: emptio ſit con- tracta. Hæc exceptio approbatur l. 13. C. de contrab. empt his uerbis:* In uendentis uel ementis uoluntatem collata conditione cõparandi, quæ non adſtringit neceſsitate cõtrahentes, obligatio nulla eſt. Idcirco dominus inuitus ex huiuſmodi conuentionẽ rem propriã, uel quilibet alius diſtrahere non compellitur. *Concordat l. 7. in prin. ibi: nam ſi in arbitriũ. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cap. prox. except. 5. in prin.* *Huius exceptionis repli- catio hæc eſt: Niſi ita uenditio ſit facta, ut ſi diſpli- cuiſſet, res eſſet inempta. Que replicatio approba- tur l. 3. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Si res ita diſtracta ſit, ut ſi diſplicuiſſet, inẽpta eſſet: conſtat

conſtat non eſſe ſub conditioue diſtractam, ſed reſolui emprionem ſub conditione. *Concordat l. 4. in prin. C. de ædilitijs actionib. cuius uerba cum alijs concordantib. uide ȷ. lib. prox. cap. 4. quæſt. 3. cauſa 10.*

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi ita ut cum beſtijs pugnet, dominus ſeruum uĕdidit. Hæc exceptio approbatur l. 42. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Domiui neq; per ſe, neq; per procuratores ſuos poſſunt ſaltem criminoſos ſeruos uendere, ut cum beſtijs pugnent. Et ita diui fratres reſcripſerunt.

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi alibi, quàm ubi res eſt, uenditio facta ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. C. de contrab. empt. his uerbis:* Venditiones, etſi in alio loco quàm in quo poſſeſsiones conſtitutæ ſunt, fiant: non ideo irritæ eſſe creduntur. *Concordat l. 15. C. de reſcind. uendit. cuius uerba uide ā. except. 27.*

XL. EXCEPTIO: *Niſi ſocer uenditaris emptori denunciauit, ne compararet. Hæc exceptio reprobatur l. 13. C. de reſcind. uendit. his uerbis:* Si maior annis uiginti quinq; fundum diſtraxiſti: propter hoc ſolùm, quòd ementi, ne compararet, ſocer tuus denunciauit: emptionem factam à re reſcindi bona fides non patitur.

XLI. EXCEPTIO: *Niſi ita ut dominium rei penes uenditorem maneat, uenditio facta ſit. Hæc exceptio approbatur l. 80. §. fin. ff. de contrahen. emption. cuius uerba uide ā. cap. 1. quæſt. 3. regula 5.*

XLII. EXCEPTIO: *Niſi arra data nulla ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 35. in prin. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Quod ſæpe arræ nomine pro emptione datur: non eò pertinet, quaſi ſine arra conuentio nihil proficiat: ſed ut euidentius probari poſſit conuenuiſſe de precio. *Concordat Inſt. de empt. & uendit. in princip. cuius uerba uide ȷ. cap. proxim. exception. 1.*

DE EXCEPTIONIBVS *deſumptis ex conſequentibus emptionem & uenditionem.*

Cap. IIII.

HActenus exceptiones aduerſus emptionis & uenditionis contractum, deſumptæ ex ijs quæ ipſi contractui inſunt, enumeratæ ſunt: ſuperſunt ea quæ contractum ſequuntur, de quibus in hoc capite dicetur.

I. EXCEPTIO: *Niſi cùm conueniſſet ut inſtrumentum emptionis & uenditionis conficeretur, inſtrumentum illud non ſit conſcriptum. Hæc exceptio approbatur Inſt. de empt. et uendit. in prin. his uerbis:* Emptio & uenditio contrahitur, ſimulatq; de precio cōuenerit, quamuis nondum precium numeratum ſit, ac ne arra quidem data fuerit. Nam quod arræ nomine datur, argumentum eſt emptionis & uenditionis contractæ. Sed hęc quidem de emptionibus & uenditionibus, quæ ſine ſcriptura conſiſtunt, obtinere oportet. Nam nihil à nobis in huiuſmodi emptionibus & uenditionibus innouatum eſt. In ijs autem quæ ſcriptura conficiuntur, non aliter perfectam eſſe uēditionem & emptionem conſtituimus, niſi & inſtrumenta emptionis fuerint conſcripta uel manu propria contrahentium, uel ab alio quidem ſcripta, à contrahentibus autem ſubſcripta: & ſi per tabellionem fiunt, niſi & cōpletiones acceperint, & fuerint partibus abſoluta. Donec enim aliquid deeſt ex his, & pœnitentiæ locus eſt. & poteſt emptor uel uenditor ſine pœna recedere ab emptione & uenditione. Ita tamen impunè eis recedere concedimus, niſi iam arrarū nomine aliquid fuerit datum. hoc enim ſubſecuto, ſiue in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis uenditio celebrata eſt: is qui recuſat adimplere contractum, ſi quidem eſt emptor, perdit quod dedit. Si uerò uenditor: duplum reſtituere compellitur, licet ſuper arris nihil expreſſum eſt. *Ait Imperator:* Conſtituimus. *ſcilicet l. 16. C. de fide inſtrument. cuius uerba uide ā. lib. 7. cap. 3. quæſt. 5. except. 2. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non nominatim in ipſo contractu de inſtrumento conficiendo conuenerit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed hæc quidem de emptionibus & uenditionibus, quæ ſine ſcriptura conſiſtunt, obtinere oportet. *Concordat l. 11. C. de contrab. empt. his uerbis:* Non idcirco minus emptiò perfecta eſt, quòd emptor fideiuſſorem non accepit, uel inſtrumentum teſtationis uacuæ poſſeſsionis omiſſum eſt. Nam ſecundum conſenſum auctoris in poſſeſsionem ingreſſus, rectè poſsidet. Precium ſanè, ſi eō nomine ſatiſfactum non probetur, peti poteſt. Nec enim licet in continenti facta pœnitentiæ conteſtatione conſenſu finita reſcindi.

II. EXCEPTIO: *Niſi cùm conueniſſet ut inſtrumentum emptionis & uenditionis cōficeretur: inſtrumentum illud à contrahentibus non ſit ſcriptū, uel ſaltem ſubſcriptum, & ab eodem tabellione completum, omnibusq; partibus abſolutum. Et hæc exceptio approbatur uerbis Inſt. ſ. except. proxim. in prin. propoſitis. Cui concordat d. l. 16. C. de fide inſtrumentorum.*

III. EXCEPTIO: *Niſi fideiuſſor euictionis nomine non ſit acceptus. Hæc exceptio reprobatur l. 12. in prin. C. de contrab. empt. cuius uerba uide ſ except. 1. repl. 1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi precium non*

non ſit numeratum. Hæc exceptio reprobatur l. 9. C. de contrab. empt. bis uerbis: Placito precio non numerato, ſed ſolùm tradite poſſeſſione, iſtiuſmodi contractus non hebetur irritus: nec idcirco is qui comparauit, minus rectè poſsidet, quòd ſoluta ſumme, quam dari conuenerat, negetur. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 2. exception. 10.*

V. EXCEPTIO: *Niſi conditio contractus defecerit, uel nondum ſit impleta. Hæc exceptio approbatur l. 7. in prin. ff. de contrab. empt. bis uerbis:* Hæc uenditio ſerui, Si rationes domini computaſſet arbitrio: conditionalis eſt, Conditionales autem uenditiones tunc perficiuntur, cùm impleta fuerit conditio. Sed utrum hæc eſt uenditionis conditio, ſi ipſe dominus computaſſet ſuo arbitrio: an uerò ſi arbitrio uiri boni? Nam ſi arbitrium domini accipiemus, nulla eſt uenditio: quemadmodum ſi quis ita uendiderit, Si uoluerit: uel ſtipulanti ſic reſpondeat, Si noluero, decem dabo. Neque enim debet in arbitrium rei conferri, an ſit obſtrictus. Placuit itaque ueteribus, magis in uiri boni arbitrium id collocatum uideri, quàm in domini. Si igitur rationes potuit accipere, nec accepit: uel accepit, fingit autem ſe non accepiſſe: impleta conditio emptionis eſt, & ex empto uenditor conueniri poteſt. *Concordat propoſitæ exceptioni l. 37. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. exceptio. 25. Item concordat l. 8. in princip. ibi: quod ſi ſub. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, cuius uerba uide ſ. cap. 2. exception. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi per eum cuius intereſt conditionem non impleri, ſteterit, quo minus impleatur. Hæc replicatio approbatur exemplo d. l. 7. in prin. uerbis iam propoſitis hiſce:* Si igitur rationes potuit accipere, nec accepit: impleta conditio emptionis eſt. *Concordat l. 50. ff. de contrab. empt. bis uerbis:* Labeo ſcribit, ſi mihi bibliothecam ita uendideris, Si decuriones Campani locum mihi uendidiſſent, in quo eam ponerem: & per me ſtet quo minus id à Campanis impetrem: non eſſe dubitandum, quin præſcriptis uerbis agi poſſit. Vlpianus. Ego etiam ex uendito agi poſſe puto, quaſi impleta conditione: cum per emptorem ſtet, quo minus impleatur. *Altera replicatio eſt: Niſi cùm conditio in alicuius arbitrium eſſet collata, is aliter ac uir bonus arbitratus ſit. quæ replicatio approbatur exemplo l. 7. in prin. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide ſ. ead. exception. in prin. Concordat l. 22. §. generaliter. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ȷ. lib. 50. cap. 4. in uerbo, Arbitratu alicuius. Tertia replicatio eſt: Niſi ita, Si ne nauis ex Aſia uenerit, ſiue non uenerit: uenditio ſit contracta. Hæc replicatio approbatur l. 8. §. ſi ita res. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 2. repl. 3. Quarta replicatio eſt: Niſi non ſub conditione uenditio ſit contracta, ſed in defectum conditionis ſit reſoluta: utputa, ſi melior conditio fuerit allata, ut ab emptione diſcedatur. hoc enim caſu etiam meliore conditione allata, nihilominus perfecta uenditio eſt, ſed reſoluitur. quæ replicatio in dicto exemplo approbatur l. 2. ff. de in diem addictione. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 9. Concordat l. 2. §. ſi in diem. ff. pro emptore. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt. 2. Aliud exemplum eſt, ſi ita ſit contracta uenditio, ut ſi diſplicuiſſet, res ſit inempta. de quo uide ſ. cap. proxim. exception. 57. repl. 2. Tertium exemplum eſt, ſi ita contracta ſit uenditio, ut niſi intra certum tempus precium ſolutum eſſet, res inempta eſſet. quod exemplum proponitur l. 1. ff. de lege commiſſoria, bis uerbis:* Si fundus commiſſoria lege uenierit: magis eſt ut ſub conditione reſolui emptio, quàm ſub conditione contrahi uideatur. *Quinta replicatio eſt: Niſi ſub hac conditione, Si uenditor fundum uenditum alij pignori obligatum ante calendas liberaſſet: uenditio ſit contracta. Hæc enim uerba non conditionem faciunt, ſed modum. quæ replicatio approbatur l. 41. ff. de contrab. empt. bis uerbis:* Cùm ab eo qui fundum alij obligatum habebat, quidam ſic emptum rogaſſet: ut eſſet ſibi emptus, ſi eum liberaret, dummodo ante calendas Iulias liberaret: quæſitum eſt, an utiliter agere poſſet ex empto in hoc, ut uenditor eum liberaret? Iulianus reſpondit: Videamus quid inter ementem & uendentem actum ſit. nam ſi id actum eſt, ut omnimodo intra calendas Iulias uenditor fundum liberaret: ex empto erit actio, ut liberet, nec ſub conditione emptio facta intelligetur: ueluti ſi emptor hoc modo interrogauerit, Erit mihi fundus emptus ita, ut eum intra calendas Iulias liberes: uel ita, Vt eũ intra calendas Iulias à Titio redimas. ſi uerò ſub conditione facta eſt emptio: nõ poterit agi, ut conditio impleatur. *Sexta replicatio eſt: Niſi conſenſu utriuſq; poſtea conditio ſit immutata. Hæc replicatio approbatur l. 6. §. fin. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide ȷ. exception. 14. in princip.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi cauſa uenditionis non ſit ſecuta, uel modus non impletus. Hæc exceptio reprobatur l. 14. C. de reſcind. uendit. bis uerbis:* Ea conditione diſtractis prædijs, ut quod reipublicæ debebatur, qui comparauit reſtitueret: uenditor à ſe celebrata ſolutione, quanti intereſt experiri poteſt: non ex eo quòd emptor non ſatis cõuentioni fecit, contractus irritus conſtituitur. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi mo-*

dus

dus adiectus cauſam dedit contractui, & minoris eb id uenditio facta eſt. quæ diſtinctio approbatur l.6. C. de pactis inter emptor. & uenditor. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 4. reg. 10.

VII. EXCEPTIO: *Niſi emptor uel uenditor pendente contractus conditione deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 8. §. quod ſi ſub condit. ibi: quod ſi pendente. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 1.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi inter uenditorem & emptricem poſtea nuptiæ ſint ſecutæ, hacq; diuortium. Hæc exceptio reprobatur l. 6. C. de contrah. empt. his uerbis:* Si Gaudentius in matrem tuam titulo uenditionis ſine quadam fraude dominium mancipij tranſtulit: non idcirco quòd poſtea inter eos matrimonium & diuortium ſecutum dicitur, iuri eius quidquam derogatum eſt. Quod uindicare te, matri tuæ ſucceſsiſſe probans, minimè prohiberis.

IX. EXCEPTIO: *Niſi res uendita interierit. De hac re uide ſ. cap. 2.*

X. EXCEPTIO: *Niſi cùm fiſcus uel creditor rem pignoris iure uendidiſſet, debitor poſtea debitum offerat. De hac re uide ſ. lib. prox. cap. 4. cauſa 1. except. 13.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi proximior uenditoris cognatus oblato precio rem retrahat. Hæc exceptio reprobatur l. 14. C. de contrah. empt. his uerbis:* Dudum proximis conſortibusq; conceſſum erat, ut extraneos ab emptione remouerent, neq; homines ſuo arbitratu uendenda diſtraherent. Sed quia grauis hæc uidetur iniuria, quæ inani honeſtatis colore uelatur, ut homines de rebus ſuis facere aliquid cogantur inuiti: ſuperiore lege ceſſante, unuſquiſq; ſuo arbitratu quærere uel probare poſsit emptorem, niſi lex ſpecialiter quaſdam perſonas hoc facere prohibuerit.

XII. EXCEPTIO: *Niſi uel emptor uel uenditor ſtatim perfecta uenditione de pœnitentia ſua ſit conteſtatus. Hæc exceptio reprobatur l. 12. in fine. C. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. exception. 1. repl. 1.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi uenditor pœnitentia ductus duplum precium emptori reſtituere ſit paratus. Hæc exceptio reprobatur l. 6. C. de reſcind. uendit. his uerbis:* Non eſt probabilis cauſa, propter quam reſcindi conſenſu factam uenditionem deſideras. Quamuis enim duplum offeras precium emptori: tamen inuitus ad reſcindendam uenditionem urgeri non debet.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi poſtea in contrarium conuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. in prin. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Emptio & uenditio ſicut conſenſu contrahitur, ita contrario conſenſu reſoluitur, antequam res fuerit ſecuta. *Concordat l. 6. §. fin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Conditio quæ initio contractus dicta eſt, poſtea alia pactione immutari poteſt: ſicut etiam abiri à tota emptione poteſt, ſi nondum impleta ſunt, quæ utrinque præſtari debuerunt. *Concordat item l. 7. §. adeò autem. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib. 37. cap. 3. except. 52. repl. 4. duplicat. 1. triplicat. 3. Item concordat Inſt. quibus mod. toll. obligat. §. fin. cuius uerba uide d. cap. 3. exception. 47. Item concordat l. 8. C. de pactis inter empt. & uenditor. his uerbis:* Tempore contractus inter emptorem & uenditorem habitam conuentionem integram ſeruari, ſi ab ea poſteriore pacto non recedatur, certum eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi re non integra in contrarium emptor & uenditor paciſcantur. quæ replicatio ex legibus iam allegatis conſtat. Concordat l. 2. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Si quàm rem à te emi, eandem rurſus pluris minoriſúe emero: diſceſsimus à priore emptione. Poteſt enim dum res integra eſt, conuentione noſtra infecta fieri emptio: atque ita conſiſtit poſterior emptio, quaſi nulla præceſſerit. Sed non poterimus eadem ratione uti poſt precium ſolutum emptione repetita: cum poſt precium ſolutum infectam emptionem facere non poſſumus. *Concordat item l. 1. C. quando liceat ab empt. diſced. his uerbis:* Re quidem integra ab emptione & uenditione utriuſq; partis conſenſu recedi poteſt. Etenim quod conſenſu contractum eſt, contrariæ uoluntatis adminiculo diſſoluitur. Sed enim poſt traditionem interpoſitam nuda uoluntas nõ reſoluit emptionem, ſi non actus quoq; priori ſimilis retrò agens uenditioni interceſſerit. *Concordat item l. 2. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 4. reg. 8. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi re ſecuta in integrum reſtituta in contrarium conuenerit. quæ duplicatio approbatur uerbis d. l. 1. iam propoſitis hiſce:* Si non actus quoque priori ſimilis retrò agens uenditioni interceſſerit. *Concordat l. 17. ibi: Ariſtoni. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib. 37. cap. 3. except. 47. repl. 1. dupl. 1. Altera propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi poſt interitum rei uenditæ in contrarium conuenerit. quæ replicatio approbatur l. 3. §. 1. emptio. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Emptio nuda conuentione diſſoluitur, ſi res ſecuta non fuerit. Mortuo autem homine perinde habenda eſt uenditio, ac ſi traditus fuiſſet: utputa cùm uenditor liberetur, & emptori homo pereat. Quare niſi iuſta conuentio interuenerit: actiones ex empto & uendito manebunt. *Tertia replicatio uidetur: Niſi poſtquã emptor fideiuſſorẽ accepit, uel*

res in ſtipulationem deducta ſit, in contrarium conuenerit. Hæc replicatio reprobatur l.5.ff.de reſcind. uendit. his uerbis: Emptio & uenditio ſicut conſenſu contrahitur, ita contrario cõſenſu reſoluitur, antequã res fuerit ſecuta. Ideoq; quæſitum eſt, ſi emptor fideiuſſorem acceperit, uel uenditor ſtipulatus fuerit, an nuda uoluntate reſoluatur obligatio? Iulianus ſcripſit, ex empto quidem agi non poſſe: quia bonæ fidei iudicio exceptiones pacti inſunt. An autem fideiuſſori utilis ſit exceptio, uidendum eſt? Et puto, liberato reo & fideiuſſorem liberari. Item uenditorem ex ſtipulatu agentem exceptione ſubmoueri oportet. Idemq́ue iuris eſt, ſi emptor quoq; rem in ſtipulationem deduxerit. *Quarta replicatio uidetur: Niſi alter tantùm alteri accepto tulerit. hoc enim caſu uidetur accepto ferentem nihilominus ei cui accepto tulit, obligatum manere. Sed hæc replicatio reprobatur l.5. in prin. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Cùm emptor uenditori, uel uenditor emptori acceptum facit: uoluntas utriuſq; oſtenditur id agentis, ut à negocio diſcedatur: & perinde habetur ac ſi conueniſſet inter eos, ut neuter ab altero quid quam peteret: ſed ut euidentius appareat, acceptilatio in hac cauſa non ſua natura, ſed poteſtate conuentionis ualet. *Concordat l.ult.ff.de acceptilat. cuius uerba uide ꝫ.lib. 41.cap.14.quæſt.8.except.3. Contradicit l.ſi conuenerit.57.ff.de pactis. cuius uerba uide ꝫ. lib.37. cap.6. reg.1. Quinta replicatio eſt: Niſi cùm illa aut illa res empta eſſet, poſtea conuenit, ne alterutrius emptio maneat. hoc enim caſu nihilominus unius emptio manet. quæ replicatio approbatur l.4. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Si emptio contracta ſit togæ (puta) aut lancis: & pactus ſit uenditor, ne alterutrius emptio maneat: puto reſolui obligationem huius rei nomine duntaxat. *Sexta replicatio eſt: Niſi conditio adijciatur uenditioni. Hæc replicatio approbatur l.7. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Si id quod purè emi, ſub conditione rurſus emam: nihil agitur poſteriore emptione. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm antea ſub conditione contractum eſſet, conditio iſta poſtea mutetur. quæ duplicatio approbatur l.6. §.fin. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ꝫ. ead. except. in prin. Septima replicatio eſt: Niſi alius quàm emptor uel uenditor poſtea in contrarium pactus ſit. Hæc replicatio ipſo quidem iure approbatur, uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi filio contrahente pater eius in contrarium pactus ſit. quæ duplicatio approbatur l.1. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Celſus filius putabat, ſi uendidiſſet mihi filius familiàs rem peculiarem, & conueniat ut abeatur ab ea uenditione: inter patrem, & filium, & me conuenire debere: ne ſi cum patre ſolo pactus ſim, filius non poſſit liberari. Sed quæritur, utrum'ne nihil agatur ex ea pactione: an uerò ego quidem liberer, filius maneat obligatus: ſicuti & ſi pupillus ſine tutoris authoritate paciſcatur, ipſe quidem liberatur, non etiam qui cum eo pactus eſt? Nam quod Ariſto dixit, poſſe ita paciſci, ut unus maneat obligatus: non eſt uerum. Quia pro una parte contrahentium abiri pacto ab emptione non poteſt. Et ideo ſi ab una parte renouatus ſit contractus, dicitur non ualere eiuſmodi pactionem. Sed dicendum eſt, patre paciſcente & liberato aduerſario, filium quoq; obiret liberari. *Altera duplicatio eſt: Niſi cùm alius rem uendidiſſet, dominus rei pactus ſit ut ab emptione diſcedatur. hoc enim caſu tam uenditori, quàm domino paciſcenti exceptio pacti obſtat. quæ duplicatio approbatur l.16. §. fin. ff. de pactis. cuius uerba uide ꝫ.lib. 37. cap.7. except.7. Octaua replicatio eſt: Niſi cùm emptori duo hæredes extitiſſent, uenditor cum uno tantùm pactus ſit, ut ab emptione recedatur. Hæc replicatio reprobatur l.7. §. unde illud. ff. de pactis. cuius uerba uide ℑ. repl. prox. Nona replicatio uidetur: Niſi pro parte tantùm à priore contractu recedatur. Sed hæc replicatio reprobatur d. §. unde illud. his uerbis:* Non reprobo quod Pomponius libris Lectionum probat, poſſe in partem recedi ab emptione, quaſi repetita partis emptione. Sed & cùm duo hæredes emptori extiterint, ſi uenditor cum altero pactus eſt ut ab emptione recedatur: ait Iulianus ualere pactionem, & diſſolui pro parte emptionem: quoniam & ex alio contractu paciſcendo alter ex hæredibus adquirere ſibi exceptionem potuiſſet. Vtrunq; itaq; placet, & quod Iulianus, & quod Pomponius ait. *Concordat d.l.7. §. adeò autem. cuius uerba uide ꝫ.lib.37. cap.10 exception. 12. replication. 1. duplication. 4. triplicat.1. Decima replicatio eſt: Niſi pupillus poſtea ſine tutoris authoritate in contrarium paciſcatur. Hæc replicatio approbatur l. 7. §. fin. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Poteſt quæri, ſi ſine tutoris authoritate pupillus pactus fuerit, ut diſcedatur ab emptione: an perinde ſit atque ſi ab initio ſine tutoris authoritate emiſſet: ut ſcilicet ipſe non teneatur, ſed agente eo retentiones competant? Sed nec illud ſine ratione dicetur, quum initiò emptio rectè ſit contracta: uix bonæ fidei conuenire, eo pacto ſtari, quod alteri captioſum ſit: & maximè ſi iuſto errore ſit deceptus. *Concordat l. 1. ibi: ſicuti, etſi pupillus. ff. eod. tit. cuius uerba uide ꝫ. replication. 7. duplication. 1. Vndecima replicatio eſt: Niſi alius quàm qui pactum fecit, pacti exceptione utatur. Hæc replicatio approbatur*

batur per ea quæ propoſita ſunt ͞s. *lib. 37. cap. 6. reg. 1. in prin.* *Huius autem replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi patre paciſcente, filius pacti exceptione utatur. quæ duplicatio approbatur d. l. 1. in fine.* *Altera duplicatio eſt: Niſi reo principali paciſcente, fideiuſſor pacti exceptione utatur. quæ duplicatio approbatur l. 3. ibi: an autem. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ͞s. *repl. 1. Sed & plura de replicatione propoſita eiusq; duplicationibus uide d. cap. 6. reg. 1. item plura de exceptione propoſita eiusq; replicationibus uide* ͞s. *lib. 37. cap. 3. except. 12. repl. 4. dupl. 1. item except. 47.* *Hactenus exceptiones aduerſus emptionem & uenditionem tam eæ quæ contractui inſunt, quàm quæ contractum ſequuntur, ordine ſunt enumeratæ atq; deſcriptæ.*

DE IN DIEM ADDIctione. Cap. V.

CVm hactenus de emptione & uenditione in genere ſit actum, nunc de quibuſdam emptionis & uenditionis ſpeciebus ſpecialiter agendum erit. Nam de actionibus empti & uenditi, quæ & ipſæ ad generalem tractatum pertinent, dicetur ͞j. *libro prox. Species autem emptionis & uenditionis nunc deſcribendæ ſunt hæ. In diem addictio: Lex commiſſoria, Hæreditatis & actionis uenditio, Venditio mancipij ita ut exportetur, uel ne manumittatur, uel ne proſtituatur: item Permutatio ſpecies emptionis & uenditionis uetuſtiſsima, quanquam hodie peculiare genus contractus eſt.*

I. *Definitio in diem addictionis proponitur l. 1. ff. de in diem addictione, his uerbis:* In diem addictio ita fit, Ille fundus centum eſto tibi emptus: niſi quis intra calendas Ieouaries proximes meliorem conditionem fecerit, quò res à domino abeat.

II. GENVS.

Pura eſt uenditio, quæ ſub conditione reſoluitur. quæ regula approbatur l. 2. §. ſi in diem. ff. pro emptore, his uerbis: Si in diem addictio factu ſit, id eſt, niſi quis meliorem conditionem attulerit: perfectum eſſe emptionem, & fructus emptoris effici, & uſucapionem procedere, Iulianus putabat. Alij & hanc ſub conditione contractum eſſe: ille non contrahi, ſed reſolui diceber. Quæ ſententie uera eſt. Sed & illa emptio pura eſt, ubi conuenit, ut ſi diſplicuerit, intra diem certum inempta ſit. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ita ſit contracta uenditio: ut perficiatur, niſi melior conditio adferatur. quæ exceptio approbatur l. 2. ff. de in diem addictione. cuius uerba uide* ͞s. *cap. 2. except 9.*

III. CAVSA, EX QVA PROpoſita uenditionis ſpecies reſoluitur.

Si melior conditio fuerit allata, reſoluitur hæc uenditio. quæ regula approbatur l. 4. §. cum igitur. ff. de in diem addict. cuius uerba uide ͞j. *except. u. Declaratur regula hæc definitione melioris conditionis d. l. 4. §. fin. cum lege ſequente, his uerbis:* Melior autem conditio adferri uidetur, ſi precio ſit additum. Sed etſi nihil precio addatur, ſolutio tamen offeratur facilior precij, uel maturior: melior conditio adferri uidetur. Propterea ſi locus opportunior ſoluendo precio dicatur, æquè melior conditio allata uidetur: & ita Pomponius libro V. ad Sabinum ſcribit. Idem eit, etſi perſona idoneor accedat ad emptionem, æquè uideri conditionem meliorem allatam eſſe. Proinde ſi quis accedat eiuſdem precij emptor, ſed qui leuioribus emet conditionibus, uel qui ſatiſdationem nullam exiget: melior conditio allata uidebitur. Ergo idem erit dicendum, etſi uiliore precio emere ſit paratus: ea tamen remittet, quæ uenditori grauia erant in priore emptione. Quidquid enim ad utilitatem uenditoris pertinet, pro meliore conditione haberi debet. *Planè habet propoſita regula etiam ſuas exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi cùm duobus res uendita eſſet, unus ex illis emptoribus meliorem conditionem offerat. Hæc exceptio reprobatur l. 18. ff. de in diem addictione, his uerbis:* Cum in diem duobus ſocijs fundus ſit addictus, uno ex his precium adijciente, etiam pro ipſius parte à priore uenditione diſcedi, rectius exiſtimetur. *Altera exceptio eſt: Niſi unus ex pluribus uenditoribus meliorem conditionem offerat. Hæc exceptio reprobatur l. 13. §. fin. ff. d. tit. his uerbis:* Verum eſt, uel unum ex uenditoribus poſſe meliorem adferre conditionem. Emere enim cum tota re etiam noſtram partem poſſumus. *Tertia exceptio eſt: Niſi pupillus ſine tutoris authoritate meliorem conditionem offerat. Hæc exceptio reprobatur l. 14. § ſed & ſi pupillus. ff. eod. tit. his uerbis:* Si pupillus poſtea ſine tutoris authoritate pluris emerit, cõſentiente uenditore abibitur à priore emptione. Idem & in ſeruo alieno. Aliter atq; ſi ſeruo ſuo uel filio, quem in poteſtate habeat, uel domino rei per errorẽ id addixerit: quia non eſt emptio his caſibus. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruus alienus meliorem conditionem offerat. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idem & in ſeruo alieno. *Quinta exceptio eſt: Niſi ſeruus uel filius uenditoris meliorem conditionem offerat. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aliter atque ſi ſeruo ſuo uel filio, quem in poteſtate habeat, uel domino rei, &c. *Sexta exceptio eſt: Niſi dominus rei meliorẽ cõditionem offerat. Hæc exceptio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Vel domino rei per errorem id addixerit, &c. *Septima exceptio eſt: Niſi ſeruus qui liber putatur, meliorem*

conditionem

conditionem offerat. *Hæc exceptio reprobatur d.§. ſed etſi papillus, in fine, bis uerbis:* Quòd ſi alieno ſeruo, quem putauerit liberum eſſe, addixerir: contra ſe habebit. Erir enim is egenti emptori ſimilis, qui meliorem conditionem attulerit. *Octaua exceptio eſt: Niſi is qui meliorem conditionem offert, ſolaēdo non ſit. Hæc exceptio reprobatur d.l.14.§.ſed ſi neuter, bis uerbis:* Si neuter ſubiecir emptorem, maiore autem ptecio addictum eſt prædium ei qui ſolueodo oon eſſet: abitū eſt à priore emptione, quia ea melior intelligitur, quam uenditor cōprobauir, cui licuit non addicere. *Concordat d.l.14.§.ſed ſi pupillus, in fine. cuius uerba uide ī.except.prox. Huius exceptionis reprobatæ diſtinctio uidetur eſſe: Niſi prior emptor eum qui ſoluendo non eſt, ſubiecerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur d.l.14.§. 1. bis uerbis:* Si emptor alium nō idoneum ſubiecit, eiq; fundus addictus eſt: oō uideo (Paulus inquit) quemadmodum priori ſit emptus, cùm alia uēditio & uera poſtea ſubſecuta ſit. Sed uerom eſt, uendirorem deceptum ex uendiro actionem habere cum priore emptore quanti ſua interſit id non eſſe factū: per quam actiooem & fructus, quos prior emptor perceperat, & quòd deterior res culpa uel dolo malo eius facta ſit, recipiet uēditor. Et ita Labeoni & Neruæ placet. *Nona exceptio uidetur: Niſi emptor alium ſubiecerit, qui meliorem conditionem offerat. Hæc exceptia reprobatur uerbis d.l.14.§.1. iam propoſitis. Decima exceptio eſt: Niſi poſterior emptor non adferat meliorem conditionem. Hæc exceptio approbatur l.4.§.cùm igitur, in fine.ff.de in diem addict. bis uerbis:* Si exiſtat aliquis emptor, meliorem tamen conditionem non adſerat: æquè dicendom erit, perinde haberi ac ſi non exiſterer. *Concordat l.14.in prin.ff.eod. tt. bis uerbis:* Si uenditor ſimolaoerit melioré conditiooem allatam, cùm minoris uel etiam tantidem alij oenderet: utriq; emptori in ſolidum erit obligatus. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi faciliorem precij ſolutionem, ael matariorem adferat, uel leuiorib. conditionib. emat. tunc enim, quamuis precio nihil adijciat, meliorem tamen conditionem adferre aidetur. qaæ replicatio approbatur l.4.§.melior.ff. eod.tt. cuius uerba uide ī.ead.queſt.in prin. Altera replicatio uidetur eſſe: Niſi fructus à priore emptore percepti, ad uenditorem redierint. Hæc replicatio reprobatur l.14.§.fin.ff eod.tt. bis uerbis:* Prætat corpoa nihil ſequitur quod uenierir. Noo tamen ideo, ſi tantundem preciom alius det: hoc ipſo quòd fructus eum non ſequúrur, qui ſecuturi eſſent, &c. *Vndecima exceptio eſt: Niſi falſus emptor ſit ſabiectus. Hæc exceptio approbatur l.4. §. cùm igitur. ff. de in diem addict. bis uerbis:* Cùm tunc recedatur ab emptione, ubi purè contrahitur: uel tunc non impleatur, ubi ſub conditione ſit, cùm melior cooditio ſit allata: ſi falſus emptor ſubiectus ſit, eleganter ſcribir Sabious, priori rem eſſe emptam: quia non uideatur melior cooditio allata eſſe, non exiſtente uero emptore. *Duodecima exceptio eſt: Niſi uenditor aliam rem in poſteriore uenditione adiecit. Hæc exceptio approbatur. ſimul & diſtinguitur l.15.§.ſi fundus. ff. de in diem addict. bis uerbis:* Si fundus in diem addictus fuerit pluris, ot quędam ei accedāt, quę non acceſſerint priori emptori: ſi non minoris ſint hæ res, quàm quo pluris poſtea fundus uenierit: uenditio prior ualet, quaſi melior conditio allata oon ſit. Si minoris, noo. Idemq; exiſtimandum, ſi dies longior precij ſoluendi data fuerit: ot quęratur, quantum ex uſura eius temporis capi potuerit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alia res priori rei uenditæ adiecta minoris ſit, qaàm id quod poſterior emptor precio adiecit. quæ replicatio aerbis iam propoſitis approbatur. Altera replicatio eſt: Niſi uenditor ſiae dolo malo aliam rem priori poſtea adiecit. quæ replicatio approbatur l.penult.ff.eod.tt. bis uerbis:* Fuodo in diem addicto, ſi poſtea precium adauctū ſit, & uenditor alio fundo applicaro, eum ipſom fundom poſteriori emprori addixerit, & id ſina dolo malo ſecerit: priori emptori obligatus nooerit. Nam quamuis non id tantùm quod in diem addictum etat, ſed aliod quoq; cum eo uenierit: tamen ſi uenditor dolo caret, prioris emptoris caoſa abſoluta eſt. Id enim ſolum iotuendum eſt, an priori uendirori booa fide ſacta ſit adiectio. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi poſteriori emptori res etiam in diem ſit addicta. Hæc exceptio reprobatar l.11. in prin.ff. de in diem addict. bis aerbis:* Quod Sabinus ſcribit, fundum in diem addici rurſus nō poſſe, qui ſemel fuerit in diē addictus, ratione eiuſmodi defendit: quia prioris (ioqoit) emptoris ſtatim ſit: ſcilicet quaſi non uideatur melior conditio allata, ſi ooti ſecurè ſecondo emptori fundus addicator, ſed alia licirario proſpicitur. Sed Iulianus lib. XII l. Digeſt. ſcripſit, intereſſe mulrum qoid inter cootrahentes actum ſit: oec impedire quidquā, uel hoc agi ur ſæpius collocetur, dum uel prima, uel ſecunda, uel tertia addictione tes à oēditore diſcedat. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi poſteriori dies longior ad ſoluendum precium ſit data. Hæc exceptio approbatur l.15.§ fin.ff.d.11. cuius uerba uide ī.except.12. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi mortuo uenditore melior conditio adferatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtingaitur d.l.15.in prin. bis uerbis:* Si prædio In diem addicto, uenditor ante diem mortuos ſit: ſiue poſt diem

hæres

hæres ei exiſtat, ſiue omnino non exiſtat: priori emptori prædium emptum eſt: quia melior conditio allata, quæ domino placeat, intelligi non poteſt: cùm is qui uendat, non exiſtat. Quòd ſi intra diem addictionis hæres exiſtat, melior conditio ei adferri poteſt. *Decimaſexta exceptio eſt: Niſi pars tantùm rei uenditæ poſteriori emptori adducatur, uel unus uenditorum poſteriori ſuam partem addicere nolit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 11. §. fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. de in diem addictione, his uerbis:* Quod Sabinus ait, Si tribus uendentibus duo poſteriori addixerint, unus non admiſerit addictionem, huius partem priori emptori, duorum poſteriori emptam: ita demum uerum eſt, ſi uarijs precijs parteis ſuas diſtraxerunt, etſi diſpares partes uendentium fuerint. Quòd ſi uno precio uendiderunt, dicendum eſt totam priori emptam manere: quemadmodum ſi quis mihi totũ fundum in diem addixiſſet, poſtea uerò adiecto precio dimidiũ alij addixerit. Celſus quoq; libro VIII. Digeſtor. refert, Mutiũ, Brutum, Labeonẽ, Sabinum ita exiſtimaſſe: ipſe quoq; Celſus idẽ probat, & adijcit, mirari ſe à nemine animaduerſum, ſi prior emptor ita contraxit, ut niſi totum fundũ emptum nollet habere: non habere eum ne eam quidem partem emptam, quam unus ex ſocijs poſteriori emptori addicere noluit. *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi res uendita ante allatam meliorem conditionem perierit. Hæc exceptio approbatur l. 1. ff. de in diem addiction. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 9. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi aliquid ſuperſit ex re uendita. tunc enim meliore conditione allata, nihilominus prior emptio reſolui poteſt. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. §. item Iulianus. ff. de in diem addict. his uerbis:* Iulianus libro XV. quærit, ſi res in diem addicta interciderit, uel ancilla deceſſerit: an partus uel fructus eius nomine addictio admitti poſsit? & negat admittendam addictionem: quia alterius rei, quàm eius quæ diſtracta eſt, non ſolet addictio admitti. Idem Iulianus eodem libro ſcribit, ſi ex duobus ſeruis uiginti uenditis, & in diem addictis, alter deceſſerit: deinde unius nomine qui ſupereſt, emptor extiterit, qui ſupra uiginti promitteret: an diſcedatur à priore contractu? & ait, diſsimilem eſſe hanc ſpeciem partus ſpeciei. Et ideo hic diſcedi à priore emptione, & ad ſecũdam perueniri. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi fructus tantùm ſuperſit ex re uendita uel partus. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis.* *Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi prior emptor paratus ſit adijcere precio, quod poſterior adiecit. Hæc exceptio approbatur l. 7. cum lege ſequente. ff. de in diem addict. his uerbis:* Licet uenditori meliore allata conditione addicere poſteriori: niſi prior paratus ſit plus adijcere. Neceſſe autem habebit uenditor, meliore conditione allata, priorem emptorem certiorem facere, ut quod alius addidit, ipſe quoque adijcere poſsit. *Decimanona exceptio eſt: Niſi cùm duæ res ſeparatim in diem addictæ eſſent, & utraq; ſimul à poſteriore emptore ſit empta aucto precio: non appareat utrius precio ſit additum. Hæc exceptio approbatur l. 17. ff. de in diem addictione, his uerbis:* Cùm duo ſerui duobus ſeparatim denis in diẽ addicti ſint, & extiterit qui pro utroque triginta det: refert unius precio decem, an ſingulorum quina adijciat. Secundum ſuperiorem adiectionem is ſeruus inemptus erit, cuius precio adiectio facta fuit: ſecundum poſteriorem uterq; ad poſteriorem emptorem pertinebit. Quòd ſi incertum ſit, an ad utriuſq; precium addiderit: à priore emptione non uidetur eſſe diſceſſum. *Viceſima exceptio eſt: Niſi uenditor nolit priorem emptionem reſolui. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 9. ff. d. tit. his uerbis:* Sabinus ſcripſit, licere uenditori meliorem conditionem oblatam abijcere, & ſequi primam quaſi meliorem: & ita utimur. Quid tamen ſi hoc erit nominatim actum, ut liceret emptori reſilire meliore conditione allata? dicendum erit, diſſolutam priorem emptionem, etiamſi uenditor ſequentem non admittat. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ita conuenit, ut allata meliore cõditione liceret emptori reſilire. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quid tamen ſi hoc erit, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi creditor pignus in diem addixerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 10. ff. eod. tit. his uerbis:* Sed etſi proponatur, à creditore pignus in diem addictum: non poteſt uideri bona fide negocium agi, niſi id dictio recipiatur. Quid ergo ſi inops eſt emptor, & impediendæ tantummodo uenditionis cauſa interuenit? poteſt creditor ſine periculo priori emptori addicere. *Tertia replicatio eſt: Niſi duob. uel pluribus uendentib. unus ex iis nolit emptionem pro ſua parte reſolui. Hæc replicatio reprobatur l. 11. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. exception. 16. Quarta replicatio eſt: Niſi uno uel pluribus uendentib. meliore conditione allata pro parte emptionem reſolui nolint, pro parte uelint. Hæc replicatio approbatur l. 11. ff. eod. tit. cuius uerba uide d. except. 16. Viceſimaprima exceptio eſt: Niſi pluribus rebus ſeparatim uenditis, unius precio adiectum ſit, alterius precio adiectum non ſit. tunc enim eius emptio cuius precio adiectum nõ eſt, manet. quæ exceptio approbatur l. 17. ff. d. tit.*

cuius uerba uide ſ.except.18. Hæc de exceptionibus propoſitæ regulæ.

IIII. EVENTVS IN DIEM addictionis.

I. Regula: *Re in diem addicta, emptor medio tempore dominus rei eſt, eamq; uendicare poteſt, & pignori dare. quæ regula approbatur l. 4. §. ſed & Marcellus. ff. de in diem addict. his uerbis:* Marcellus lib. V. Digeſtor. ſcribit, purè uendito, & in diem addicto fundo, ſi melior conditio allata ſit, rem pignori eſſe deſinere, ſi emptor eum fundum pignori dediſſet. Ex quo colligitur, quòd emptor medio tempore dominus eſt: alioquin nec pignus teneret. *Concordat l. 41. in prin. ff. de rei uendicat. cuius uerba uide ſ. lib. 21. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi melior conditio ſit allata. quæ exceptio approbatur d. l. 41. in prin. Cui concordat d. §. ſed Marcellus, uerbis iam propoſitis.*

II. Regula: *Emptor medio tempore rem uſucapere poterit, fructus lucratur, & periculum ad eum pertinet. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. cum duab. legib. ſequentib. ff. de in diem addictione. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 8. Concordat l. 4. §. fundo. ff. eod. tit. cuius uerba uide d. except. 9. repl. 1.*

III. Regula: *Emptor medio tempore interdicto Quod ui aut clam, uti poteſt. quæ regula approbatur d. l. 4. §. idem Iulianus, his uerbis:* Iulianus libro XLVIII. Digeſtor. ſcribit, eum qui emit fundum in diem addictum: interdicto Quod ui aut clam, uti poſſe. Nã hoc interdictum ei competit, cuius intereſt opus non eſſe factum.

IIII. Regula: *Meliore conditione allata, uenditor eius priorem emptorem certiorare debet. quæ regula approbatur l. 8. ff. de in diem addiction. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 18.*

V. Regula: *Meliore conditione allata, prior emptor fructus perceptos uenditori reſtituere tenetur, quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 6. ff. de in diem addict. his uerbis:* Quod dictum eſt, fructus interea captos emptorem priorẽ ſequi: toties uerum eſt, quoties nullus emptor exiſtit; qui meliorem conditionẽ adferat, uel falſus exiſtat. Si uerò extitit emptor poſterior, fructus refundere priorem debere conſtat uenditori. Et ita Iulianus lib. XLVIII. Digeſt. ſcripſit. *Concordat l. 14. §. 1. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 8. diſtinct. 1. Concordat item d. l. 14. §. fin. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 10 repl. 2. Item concordat l. 4. §. fundo aũt. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 9. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi melior conditio allata non ſit. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 6. iam propoſitis hiſce:* Quod dictum eſt, fructus interea captos emptorem priorem ſequi, &c. *Ait Iuriſconſultus,* Quod dictum eſt: *ſcilicet l. 2. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 9.* *Altera exceptio eſt: Niſi prior emptor precio adijciat tantum, quantũ adiecit emptor poſterior, & ita emptio prior non reſoluatur. Hæc exceptio reprobatur d. l. 6. §. ſi quis, hiſce uerbis:* Si quis extiterit, qui meliorẽ cõditionem adferat: deinde prior emptor aduerſus eum licitatus ſit, & penes eum emptorẽ manſerit: dubitari poterit, utrum fructus ipſe habeat, quaſi nulla meliore conditione allata: an uerò uẽditoris ſint, licet eadem ſit perſona quæ meliorem cõditionem attulerit? quod ratio facere uidetur. Intererit tamen quid actum ſit. Et ita Pomponius ſcribit. *Cõcordat l. ult. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide ſ. proximè. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi utraq; addictio intra tempus meſsis uel uindemiarum ſit facta. quæ diſtinctio approbatur d. l. ult. his uerbis:* Valerius Patronius procurator Imperatoris Flauio Statilio prædia certo precio addixerat: deinde facta licitatione idem Statilius recepta ea licitatione obtinuerat, & in uacuam poſſeſsionẽ inductus erat. De fructibus medio tempore perceptis quærebatur? Patronius fiſci eſſe uolebat. Planè ſi medio tempore inter primã licitationem & ſequentem addictionẽ percepti fuiſſent, ad uẽditorẽ pertinere: ſicut ſolet dici, cùm in diẽ addictio facta eſt, deinde melior cõditio allata. Nec moueri debemus, quòd idẽ fuiſſet, cui & primo addicta fuerant prædia. Sed cum utraq; addictio intra tẽpus uindemiarũ facta fuiſſet: receſſum eſt ab hoc tractatu. Itaq; placebat, fructus emptoris eſſe. Papinianus & Meſsius nouã ſententiã induxerũt. Quia ſub colono erant prædia, iniquũ eſſe fructus ei auferri uniuerſos. Sed colonũ quidẽ percipere eos debere: emptorẽ uerò penſionem eius anni accepturũ, ne fiſcus colono teneretur, quod ei frui non licuiſſet, atq; ſi hoc ipſum in emendo conueniſſet. Pronũciauit tamen ſecundò illorum opinionẽ: quòd ſi quidẽ à domino colerẽtur, uniuerſos fructus haberet: ſi uerò ſub colono, pẽſionem acciperet. Triphonino ſuggerente quid putarem de fructibus aridis, qui antè percepti in prædijs fuiſſent: reſpondi, ſi nondũ dies penſionis ueniſſet, cùm addicta ſunt: eos quoq; emptorẽ accepturum.

VI. Regula: *Meliore conditione allata, prior emptor actionem quam rei emptæ nomine habet, uenditori reſtituere tenetur. quæ regula approbatur exemplo l. 4. §. fundo ff. de in diem addiction. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 9. repl. 1. Cõcordat l. 41. in prin. ff. de rei uendicat.*

VII. Regula: *Meliore conditione allata, prior emptor uenditori de dolo & culpa tenetur, l. 14. §. 2. ff. de in diem addict. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 8. diſtinct. 1.*

VIII. Regula:

VIII. Regula: *Sed & meliore coaditione allata, uēditor priori emptori de ſumptibus factis tenetur. quæ regala approbatur l.16.ff.de in diem addict. his uerbis:* Impetatot Seuerus teſcripſit: Sicut ſtuctos in diē addictæ domus, cum melior conditio fuerit allata, uenditoti reſtitui neceſſe eſt: ita tutſus quę ptioc emptot medio tēpote neceſſariò probauerit atogata, de teditu tetineti: uel ſi non ſufficiāt, ſolui æquum eſt. Et credo ſenſiſſe Principem daempri & uendiri actione.

IX. Regala: *Meliore conditione allata, prior emptor de precio quod ſoluit, ſibi reſtituendo actionē habet aoa aduerſus poſteriorem emptorem, ſed aduerſus uenditorem. quæ regula approbatur l. ult. ff. de in diem addiction. his uerbis:* Priot emptor poſt conditionem meliorem allatam, ob pecuniam io exordio oenditori de precio ſolutam, contra ſecundum emptotam citra delegationē iure ſtipulationis intetpoſitam agere non poteſt.

X. Regula: *Meliors conditione allata, prior emptor furti aomine, quod ſeruus emptus fecit, actioaē aduerſus uenditorē non habet. que regula approbatur l.69 §. cū ſeruus. ff de furtis, hiſce uerbis:* Cùm ſeruua inemptua factua ſit, non poſſe emptotam futti agere cum ueoditote ob id quod is ſeruua poſt emptionem, aotequā reddecetue, ſubripuiſſet.

XI. Regula: *Præter rem uenditam nihil poſteriorem emptorem ſequitur. quæ regula approbatur l. 14 §. fin. ff. de in diem addictione. cuius uerba uide ī. quæſt. prox. except. 10. repl. 2.*

DE LEGE COMMISSOria. Cap. VI.

I. GENVS HVIVS EMptionis.

Non eſt conditionalis uenditio, ſed pura, quæ ſub conditione reſoluitur. quæ regula approbatur l.1. ff. de lege commiſſoria. cuius uerba uide ī. cap. 4. except. 2. repl. 4. Concordat l.2. §. Sabinus. ff. pro emptore. cuius aerba uide ī. lib. 22.

II. CAVSA, EX QVA HAEC ſpeciea uenditionis reſoluitur.

Si cùm res uendita eſſet hoc pacto, ut aon ſoluto intra certum diem precio, res eſſet inempta: pecunia intra diem ſtatutum ſoluta non ſit. Hæc regula ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi noa ſtet per emptorem, quo minus ad diem pecunia ſoluatur. Hæc exceptio approbatur l. 22. in fine. ff. de actioa. & obligat. cuius uerba uide ī. lib. 38. cap. 6. except. 6. repl. 1. Huius exemplum proponitur l. ult. ff. de lege commiſſoria, his uerbis: Mulier fundos Caio Seio uendidit, & acceptis arræ oomine certis pecunijs, ſtatuta ſunt tempota ſolutionis reliquæ pecuniæ: quibus ſi non paruiſſet emptot, pactus eſt ot arram perdetet, & inemptæ uillæ eſſeot. Di[illegible]atuto amptot teſtatus eſt, ſe pecuniam omnem reliqoam patatum fuiſſe exoluere, & ſacculum cum pecunijs ſignatorum ſignis obſignaſſe, defuiſſe autem uanditricem. Poſteriote autem die nomine fiſci teſtatò conuentua emptor eſt, ne antè pecuniam mulieri exolueret, quàm fiſco ſatiafaceret. Quæſitum eſt, an fundi non ſiot in ea cauſa, ut à uenditrice uindicari debeaot ex conuentiooe uenditionis? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ ptoponerentue, non cōmmiſiſſe in legem uenditionis emptorem. *Sunt etiam propoſitæ exceptionis ſpecies & exempla exceptioaes aliquot proximè ſequentes. Planè propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cùm antea per aenditorem factum eſſet, quo minus pecunia ſua die ſolueretar, poſtea uenditore accipere parato emptor in mora ſit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.51. §. qaòd ſi fundum. ff. de action. empti. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 9. quæſt. 1. except. gener. 1. repl. 1. Secunda exceptio eſt. Niſi nemo ſit cui ſoluatur. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Defuiſſe autem uenditricem. *Concordat l. 4. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi emptori à fiſco denunciatum ſit ne ſolueret. Et hæc exceptio approbatur uerbis d. l. ult. ff. de lege cōmiſſoria, ī. except. 1. propoſitis. Quarta exceptio eſt: Niſi emptor ut ſolueret, noa fuerit interpellatus. Hæc exceptio reprobatur d. l. 4. §. fin. his uerbis:* Marcellus libro XX. dubitat, cōmiſſoria utrū tūc locum habeat, ſi interpellatus nō ſoluat: an uerò ſi nō obtulerit? & magis atbittor offette eom debere, ſi oult ſe legis commiſſoriæ poteſtate ſoluere. Quòd ſi oō habet cui offerat, poſſe ſecurū eſſe. *Quinta exceptio eſt: Niſi intra diem mortao uenditore, emptor filijs eius impuberib. tutor ſit datus. Hæc exceptio reprobatur l.10. in prin. ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Seioa à Lucio Titio emit fundum lege dicta, ut ſi ad diem pecuniam non ſoluiſſet, res inempta fieret. Seiua parte precij præſente die ſoluta, defoncto uenditore filijs eius pupillaris ætatis & ipſe tutot cum alijs datus, neque contutoribus precium ſecondum legem numerauit, nec rationibus rutelæ tetulit. Quæſitum eſt, an irrita emptio facta eſſet? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentue, inemptam uideri. *Sexta exceptio eſt: Niſi cùm coaueniſſet etiam, at non antè precium ſoluatur, quàm uenditor de euictione ſatiſdediſſet, uenditor noa ſatiſdederit. Hæc exceptio ap probatur d. l.10. §. emptor, his uerbis:* Emptor prædiorum, cùm ſuſpicaretut Numeriam & Semproniam ei controuerſiam moturas, pactus eſt cum uenditore, ut ex pre-

cio alique ſumme epud ſe remaneret, donec emptori fideiuſſot dar[illegible]r à oenditore. Poſtea uenditor eam lagem iuſeruit, ut ſi ex die peconia omnis ſoluta non eſſet, & uenditor ea prædia oeńiſſe nollet, inoendita eſſent. Interea da aduerſarijs alteram mulierem uendiror ſuperauit, cum altera tranſegit: ita ut ſine ulla quæſtione emptor prędia poſaidaret. Qoæſitum eſt, cùm neq; fideiuſſor datus, neq; omnis peconia ſecundum legem ſuie diebus ſoluta ſit: ao prædia inuendita ſiort Scæuola reſpondit, ſi conueniſſet ut nõ prius pecunia ſoloeretur, quàm fideiuſſor uenditi cauſa daretur: nec id factum eſſet, cùm por emptorem non ſtaret, qoo minus ſieret, non poſſa poſteriorem legis partem oxerceri. *Septima exceptio eſt: Niſi non multo poſt morã em pter precium offerat. Hæc exceptio reprobatur l.21. in fine. ff. de act. & oblig. cuius uerba uide s. lib.18. cap.6. except.6. repl.1.* *Octaua exceptio eſt: Niſi poſt commiſſam legem uenditor precium uel precij uſuras petierit. Hæc exceptio approbatur l.7. ff. de lege commiſſoria, bis uerbis:* Poſt diam cõmiſſoriæ legi præſtitutũ, ſi uenditor preciõ petat: legi commiſſoriæ renuncietũ uldetur; nec ueriare, & ed hanc redite poteſt. *Concordat l.4. C. de pactis inter emptorem, bis uerbis:* Commiſſotiæ uenditionis legẽ exercere non poteſt, qui poſt pręſtitutum precij ſol uendi diem oon uindicationẽ rei eligere, ſed oſorarũ precij petitionẽ ſequi maluit. *Cõcordat itẽ l.38. §. dicebã. ff. de minor. 25 annis. cuius uerba uide j. lib.49. cap.4. queſt 4. cauſſa 7.* *Nona exceptio eſt: Niſi poſt commiſſam legem uẽditor partem precij acceperit. Hæc exceptio approbatur l.6. §. fin. ff. de lege commiſſoria, bis uerbis:* Poſt diẽ lege commiſſoria comprehenſum uenditor partẽ reliquæ pecuniæ accepit. Scæuole reſpondit, ſi poſt ſtatutum diem reliquę pecuniæ uenditor legẽ dictam noo exercuiſſet, ſed partẽ raliqui debiti accepiſſet: uideri receſſum à commiſſoria. *Decima exceptio eſt: Niſi uẽditor malit ualere uẽditionẽ, quàm reſolui. Hæc exceptio approbatur l.2. cum lege ſequẽte. ff. de lege commiſſoria, bis uerbis:* Cùm uenditot fuodi io lége ite caoerit, Si ad diem pecunia ſolota oon erit, fundoe inemptus ſit: ita accipitur inemptõ eſſe fundũ, ſi oeoditor eõ inemptũ eſſe uoluit: quia id uẽditoris cauſa caueretur. Nã ſi aliter acciperetur, exoſta uilla in poteſtate emptoris foturũ, ut noń dando pecuniã inemptũ faceret fundũ, qui eios pericolo fuiſſet. Nã legã commiſſoriã quę in uenditionib. adijcitur, ſi uolet uenditor exercebit, noo etiã inuitus. *Huius exceptionis replicatio bæc eſt: Niſi uenditor commiſſoriã legẽ ſemel elegit, uel nõ ſtatim cõſtituat, utrum eã legem exercere, uel preciũ petere uelit. Hæc replicatio approbatur l.4. §. eleganter. ff. eod. tt. bis uerbis:* Eleganter Papioiatus libro III. Reſponſorum ſcribit, ſtetim et q; commiſſa lex eſt, ſtatuare uenditorem debere, utrum commiſſoriam uelit exercere, an potius precium poiere. Nec poſſe, ſi cõmiſſoriam elegit, poſtea uariare.

III. EVENTVS RESOLVTAE uenditionis.

I. Regula: Res ſit inempta, et id quod ab emptore datũ eſt, apud uenditorẽ manet. quæ regula approbatur l.6. in prin. ff. de lege cõmiſſoria, bis uerbis: Scæuola de lege cõmiſſoria interrogatus, ita reſpõdit: Si per emptorẽ factõ ſit, quo minus legi pareretur, & ea lege uti uenditor uelit: fundos inemptoa fora, & id quod are oel alio nomine datũ aſſet, apud uendĩtorẽ remenſurũ. *Concordat l.4. §. ſed quod. ibi: cum preciũ. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. reg.6. exc.1.*

II. Regula: Furti nomine, quod ſeruus inemptus factus emptori fecit, actio aduerſus uenditorẽ non datur. quæ regula approbatur l.69. §. cum ſeruus. ff. de furtis. cuius uerba uide s. cap prox. quæſt.4. reg.10.

DE ACTIONE QVAE VENditori reſoluta uenditione competit.

Cauſæ ex quibus hæc actio competat?

III. Regula: Si intra diem cõſtitutum emptor precium non ſoluat, ex pacto uenditori ad rem uenditam recuperandam datur actio. quæ regula cum ſuis exceptionibus proponitur s. queſt.2.

IIII. Regula: Si res apud emptorem deterior ſit facta, eo quoq; nomine emptor uenditori tenetur. quæ regula approbatur l.4. in prin. ff. de lege commiſſoria. cuius uerba uide j. reg.8.

V. Regula: Si res poſtea minoris uendita eſt, hoc quoq; (ex pacto tamen ſpeciali) emptor uenditori præſtabit. quæ regula approbatur d.l.4. §. in commiſſoria, bis uerbis: Io commiſſoria etiam hoc ſolet conuenire, ut ſi uenditor eondem fundum oenderot, quanto minoris uendiderit, id à priore emptore exigat. Erit itaqoe eduerſus eum ex uandito actio. *Concordat l.6. §. ſi fundus. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide j. reg.8.*

QVID VENIAT IN ACTIOne propoſita?

VI. Regula, De fructibus reſtituendis, proponitur l.5. ff. de lege commiſſoria, bis uerbis: Lege fuodo oendito dicte, ut ſi intra certũ rempus precium ſolutũ non ſit, res inempta eſſet: de fructibus quos interim omptor percepiſſet, hoc agi intelligendom eſt, ut emptot interim eos ſibi ſuoq; iore percipiat. Sod ſi fundus reoeniſſet, Ariſto exiſtimabet, uanditori de his iodiciõ in emptorẽ dendum eſſe: quia nihil penes eom reſidere oporteret ex re, in qua fidem fefelliſſet.

hiilet. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi emptor aliquam precij partem ſoluit. quæ exceptio approbatur l. 4. §. ſed quod ait. ff. eod. tit. his uerbis:* Quod ait Neratius, habet rationem, ut interdum fructus lucretur, cum preciũ quod numerauit perdidit. Igitur ſententia Neratij tũc habet locũ (quæ eſt humana) quando emptor aliquam partem precij dederit.

VII. *Regula: Nec in eo quod acceſſurum rei uenditæ dictum eſt, emptio conſiſtit. quæ regula approbatur l. 6. §. idem reſp. ff. de lege commiſſ. his uerbis:* Scæuola reſpondit, ſi ex lege inempti ſint fundi: nec id quod acceſſurum dictum eſt, emptori deberi.

QVAE EX PROPOSITIS CAVSIS competat actio, quæq; eius adſiduæ ſint remedia?

VIII. *Regula: Ex uendito actio competit. quæ regula approbatur l. 6. §. ſi fundus. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Si fundus annua, bima, trima die ea lege ueniſſet, ut ſi in diem ſtatutum pecunia ſoluta non eſſet, fundus inemptus foret: & ut ſi interim emptor fundum coluerit, fructusq; ex eo perceperit, eos inempto fundo facto reſtitueret, & quanti minoris poſtea alij ueniſſet, ut id emptor uenditori præſtaret: ad diem pecunia non ſoluta, placet uenditori ex uendito eo nomine actionem eſſe. Nec conturbari debemus eo quòd inempto fundo facto dicatur, actionem ex uendito futuram eſſe. In emptis enim & uenditis potius id quod actum, quàm quod dictum fuit, ſequendum eſt. Et cum in lege id dictum ſit: apparet hoc duntaxat actum eſſe, ne uenditor emptori, pecunia ad diem non ſoluta, obligatus eſſet: non ut omnia obligatio empti & uenditi utrinque ſolueretur. *Concordat l. 4. in prin. ff. de lege commiſſ. his uerbis:* Si fundus lege commiſſoria uenierit, hoc eſt, ut niſi intra certum diem precium exolutũ ſit, inemptus fiat: uideamus quemadmodum uenditor agat tam de fundo, quàm de his quę ex fundo percepta ſunt. Itemq; ſi deterior fundus effectus ſit facto emptoris? Et quidem finita eſt emptio: ſed iam deciſa quæſtio eſt, ex uendito actionem competere, ut reſcripto Imperatoris Antonini & diui Veri declaratur. *Concordat item l. 3. C. de pactis inter emptorem, his uerbis:* Qui ea lege prædium uendidit, ut niſi precium reliquum intra certum tempus reſtitutum eſſet, ad ſe reuerteretur: ſi non precariam poſſeſſionem tradit, rei uendicationem non habet, ſed actionem ex uendito.

IX. Regula: *In uenditoris arbitrio eſt, utrum commiſſoria lege uti, an precium petere uelit. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ĩ. quæſt. 2. except. 10.*

DE HAEREDITATE VENdita. Cap. VII.

I. DE ACTIONE EMPTI, SI *hæreditas uendita ſit.*

Cauſæ ex quibus hęc actio competit.

PRima regula: *Si hæreditas uendita ſit, emptori ad eam tradendam empti actio competit. quæ regula approbatur l. 14. cum lege ſequente. ff. de hæred. uendita, his uerbis:* Si hæreditas ueneat, uenditor res hæreditarias tradere debet. Quota autem hæreditas eſt, nihil intereſt: niſi de ſubſtantia eius adfirmauerit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uiuentis hæreditas uenierit. Hæc exceptio approbatur l. 1. ff. de hæred. uendita, his uerbis:* Si hæreditas uenierit eius qui uiuat, aut nullius ſit: nihil eſt actum, quia in rerũ natura non ſit quod uenierit. *Secunda exceptio eſt: Niſi eius qui non eſt, nec fuit unquã, hæreditas uenierit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aut nullius ſit. *Concordat l. 7. ff. eod. tit. his uerbis:* Cùm hæreditatem aliquis uendit: eſſe debet hęreditas, ut ſit emptio. Nec enim alea emitur, ut in uenatione & ſimilibus, ſed res: quæ ſi non eſt, non contrahitur emptio. Et ideo precium condicatur. *Concordat item l. 2. ibi: ſi nulla eſt ff. eod. tit. cuius uerba uide ĵ. reg. 5. Tertia exceptio eſt: Niſi hæreditas uendita ad uenditorem nõ pertineat. Hæc exceptio reprobatur d. l. 8. Quarta exceptio eſt: Niſi nondum certus de quantitate hæreditatis, perſuaſus ab emptore eam tanquam exiguam uendidit, cùm eſſet magna. Hæc exceptio approbatur l. 4. C. de hæred. uel act. uendita, his uerbis:* Qui nondũ certus de quantitate hæreditatis, perſuadente emptore quaſi exiguam quantitatem eam uendidit: bonæ fidei iudicio conueniri, ut res tradat, uel actiones mandet, non compellitur. nam ſuo quoq; iure eorum perſecutionem habet. *Quinta exceptio eſt: Niſi precium nondum ſit ſolutum. Hæc exceptio approbatur l. 22. ff. de hæred. uendita. cuius uerba uide ĩ. lib. prox. cap. 1. quæſt. 4. ſpecie 3. Hæc de prima cauſa.*

II. Regula: *Si uenditor quaſi hæres hæreditatem uendidit, cùm ſibi ex Senatuſc. Trebell. eſſet reſtituta: ad id quod emptoris intereſt, tenetur. quæ regula approbatur l. 16. ff. de hæred. uendita, his uerbis:* Si quaſi hæres uendideris hæreditatem, cùm tibi ex Senatuſc. Trebelliano reſtituta eſſet hæreditas: quanti interſit emptoris, teneberis.

III. Regula: *Si uenditor alienam hæreditatem uendidit, ad ſe non pertinentem, eius æſtimationem debet, & in id quod emptoris intereſt, tenetur. quæ regula approbatur l. 8. cum lege ſequente. ff. de hæ-*

 red.

red.uend.his uerbis: Quòd ſi nulla hæreditas ad uenditorem pertinuit, quantũ emptori præſtare debeat, ita diſtingui oportebit: ut ſi quidem eſt aliqua hæreditas, ſed ad uenditorem non pertinet: ipſa æſtimetur. Si nulla eſt, de qua actum uideatur: hic uerò (quia uenditio non ualet) precium duntaxat, & ſi quid in eam rẽ impenſum eſt, emptor à uenditore conſequatur, & ſi quid emptoris intereſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ita uenditio facta ſit, ut quod iuris eſſet uenditori, id ueniret. quæ exceptio approbatur l.10. cum lege ſequente. ff. eod. tt. his uerbis:* Quòd ſi in uenditione hæreditatis id actũ eſt, ſi quid iuris eſſet uẽditori, uenire, nec poſtea quidquam præſtitum iri: quamuis ad uenditorem hæreditas non peruenerit, nihil tamen præſtabitur: quia id actum eſſe manifeſtum eſt, ut quemadmodum emolumentum negociationis, ita & periculum ad emptorem pertineret. Nam hoc modo admittitur eſſe uenditionem, ſi quaſi hæreditas tibi empta eſt, aut quaſi ſpes hæreditatis: ut ipſum incertum rei ueneat, ſicut in retibus. *Concordat l.11. ff. eod. tt. his uerbis:* Quòd ſi ſit hæreditas, etſi non ita conuenit, ut quod iuris haberet uenditor, emptor haberet: tamen hæredem ſe eſſe præſtare debebit. Illo uerò adiecto, liberatur uenditor, ſi ad eum hæreditas non pertineat. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uenditor ſciens nihil ad ſe pertinere, ita uendiderit. Hæc replicatio approbatur l.12. ff. eod. tt. his uerbis:* Hoc ſic intelligendum eſt, niſi ſciens ad ſe non pertinere, ita uendidit. Nam tunc ex dolo tenebitur.

QVID ET QVANTVM VENIAT IN actione propoſita?

IIII. Regula: *Quanta eſt hæreditas, tanta præſtanda. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.14. in fine. cum lege ſequente. ff. de hæred. uendita. cuius uerba uide ſ. reg. 1. in prin.*

V. Regula: *Id quod tempore uenditionis in hæreditate eſt, uidetur ueniſſe. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. §. 1. ff. de hæred. uend. his uerbis:* In hæreditate uendita utrum ea quantitas ſpectatur, quæ fuit mortis tempore: an ea quæ fuit, cùm adiretur hæreditas: an ea quæ fuit, cùm hæreditas uenundaretur, uidendum erit? Et uerius eſt, hoc eſſe ſeruandum quod actum eſt. Plerunq; autem hoc agi uidetur, ut quod ex hæreditate peruenit in id tempus quo uẽditio fit, id uideatur ueniſſe.

VI. Regula: *Id de quo actum eſt, uendita hæreditate debetur. quæ regula approbatur uerbis d. §. 1. iam propoſitis hiſce:* Et uerius eſt, hoc eſſe ſeruandum quod actum eſt. *Concordat l.15. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. reg. 1. in prin. Item cõcordat l. ult. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. reg. prox. except. 4.*

VII. Regula: *Id quod ad uenditorem occaſione hæreditatis uenditæ peruenit, debetur. quæ regula approbatur l. 2. §. 1. ff. de hæred. uendita. cuius uerba uide ſ. reg. 5. Declaratur regula propoſita d. l. 2. §. perueniſſe, his uerbis:* Perueniſſe ad uenditorem hæreditatis quomodo uideatur, quæritur? Vlpianus. Et ego puto, antè quidem quàm corpora rerum hæreditariarũ nactus uenditor fuerit: hactenus ad eũ perueniſſe uideri, quatenus mãdare poteſt earum rerum perſecutionẽ, actionesq; tribuere. Enimuerò ubi corpora nactus eſt, uel debita exegit: plenius ad eũ uideri perueniſſe. Sed etſi rerũ uenditarũ ante hæreditatẽ uenditam precia fuerit conſecutus: palàm eſt, precia rerum ad eũ perueniſſe. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm inſtitutus heres etiã impuberi teſtatoris filio ſubſtitutus eſſet, & hæreditatem teſtatoris uendidiſſet: ex impuberis hæreditate ad eũ peruenerit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. illud poteſt. ff. de hæred. uend. his uerbis:* Illud poteſt quæri, ſi etiã impuberi ſit ſubſtitutus is qui uendidit hæreditatẽ teſtatoris: an id etiã quod ex impuberis hæreditate ad eũ qui uendidit hæreditatem, peruenit, ex empto actioni locũ faciat? & magis eſt, ne ueniat: quia alia hæreditas eſt. Licet enim unũ teſtamentũ ſit, alia tamẽ atq; alia hæreditas eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi aliud cõuenerit. quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Planè ſi hoc actũ ſit, dicendũ erit etiã impuberis hæreditatẽ in uenditionẽ uenire: maximè ſi iã ei delata impuberis hæreditate uenierit hæreditas. *Altera exceptio eſt: Niſi uenditor hæreditatis indebitũ exegit. Hæc exceptio approbatur d. l. 2. §. ſolet quæri, his uerbis:* Solet quæri, an etiã ſi quid lucri occaſione hæreditatis uẽditor ſenſerit, emptori reſtituere id debeat? Et eſt apud Iulianũ quæſtio hæc tractata libro VI. Digeſtorũ. Et ait, quod nõ debitũ exegerit, retinere hæredẽ: & quod nõ debitũ ſoluerit, nõ reputare. Nã hoc ſeruari, ut hæres emptori nõ præſtet quod non debitũ exegerit: neq; ab eo cõſequatur, quod nõ debitũ præſtiterit. *Tertia exceptio eſt: Niſi ob uim ſibi, uel furtũ in re hæreditaria factum uenditor pœnam ſit cõſecutus. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. fin. ff. de hæred. uend. his uerbis:* Si aut ui deiectus, uel propter furti actionem duplum abſtulerit: nihil hoc ad emptorem pertinebit. Nam ſi ſine culpa deſijt poſsidere uẽditor, actiones ſuas præſtare debebit, non rem: & ſic nec æſtimationem quoq;. Nam & aream tradere debet exuſto ædificio. *Quarta exceptio eſt: Niſi fundi hæreditarij occaſione, quẽ in uẽditione hæreditatis excepit uẽditor, adquiſiuit,*

quiſiuit. Hæc exceptio reprobatur l.ult. ff. d.tt. his uerbis: Si excepto fundo hæreditario neneat hæreditas, deindo eius fundi nomine uenditoraliquid adquiſierit: debet id præſtare emptori hæreditatis. Paulus. Imò ſemper quæritur in eare quid actum fuerit. Si autem id non appatebit, præſtare eam tem debebit omptori uenditor. Nam idipſum ex ea hæteditate ad eum perueniſſe uidebitur, non ſecus ac ſi eum fundum in hæteditato uendenda non excepiſſet. *Quinta exceptio uidetur: Niſi poſt uenditam hæreditatem ad uenditorem peruenerit. Hæc exceptio reprobatur l. 2. §. non tantùm. ff. de hæred.uendita. cuius uerba uide ȷ.reg. proxim.except.1.* *Sexta exceptio eſt: Niſi uenditor id quod ad ſe peruenit, rurſus perdidit uel alienauit. Hæc exceptio approbatur d. l. 2. §. illud tenendum, his uerbis:* Illud tenendum eſt, cum effectu uideri perueniſſe, non prima fronte. Idçitco quod legatorum nomino quis præſtitit, non uidetur ad eum perueniſſe. Sed otſi quid æris alieni eſt, uel cuius alterius oneris hæteditarij: petueniſſe meritò negabitur. *Concordat d.l.2. §. non tantùm, in fine, his uerbis:* Deperdita & deminuta ſine dolo malo uenditoris non præſtabuntur. *Concordat item l. 3. ff. eod.tt. his uerbis:* Si uenditor hæreditatis exactam pecuniam ſine dolo malo uel culpa perdidiſſet, non placet eum emptori teneri. *Item concordat l. 21. in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄. except.3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo uel culpa uenditoris res perierit. Quæ replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Sine dolo malo uel culpa, &c. *Concordat d. §. non tãtùm. ibi: ſed etſi quid. cuius uerba uide ȷ.reg.prox. except.2. item ibi: ſed etſi non dolo malo, his uerbis:* Etſi non dolo malo, ſed lata culpa amiſeſit aliquid uẽditor: utiq; tenebitur. *Altera replicatio eſt: Niſi non debitum ſoluerit uenditor. Hæc replicatio approbatur d.l.2. §. ſolet quæri: cuius uerba uide ſ̄. exc.2. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi condemnatus indebitum ſoluerit. Quæ duplicatio approbatur d. §. ſolet quæri, in fine, his uerbis:* Si cõdẽnatus præſtiterit, hoc ſolum hæredi ſufficit, eſſe ſe cõdemnatũ ſine dolo malo ſuo: etiãſi maximè creditor nõ fuerit is cui cõdemnatus eſt hęres. Quæ ſentẽtia mihi placet. *Tertia replicatio eſt: Niſi uendidit aliquid ex hæreditate uẽditor. hoc enim caſu nihilominus tenetur. Quæ replicatio approbatur l.21. ff. de hæred.uẽdit. cuius uerba uide ȷ.reg.11.* *Concordat l.6. C. eod.tt. his uerbis:* Qui tibi hæreditatẽ uendidit, antequã res hæreditarias traderet, dominus earũ perſeuerauit. Et ideo uendẽdo eas alijs dominiũ trãsferre potuit. Sed quoniã cõtractus fidẽ fregit, ex empto actione cõuentus, quãti tua intereſt, pręſtare cogitur. *Huius replicationis duplicatio uidetur eſſe: Niſi ante uenditã hæreditatẽ res à uenditore uendita ſit. Hæc duplicatio rep̄batur l.2. §. perueniſſe, in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄. ead.reg. in prin.* *Quarta replicatio eſt: Niſi donauit uenditor. Hæc replicatio ap̄pbatur d. l.2. §. illud tenendũ, in fine, his uerbis:* Et rerũ ante uenditionẽ donatarũ precia pręſtari, ęquitatis ratio ſuggerit. *Quinta replicatio eſt: Niſi aliquid ex re quæ periit ſuperſit. hoc enim præſtandum. Quæ replicatio approbatur exẽplo l.21. §. fin. ff. de hæred.uendita. cuius uerba uide ſ̄. except.3.*

VIII. *Regula, De eo quod ad uenditorẽ nõ peruenit. Id nõ debetur. Quæ regula ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi ad hæredẽ uenditoris p̄uenerit. Hæc exceptio approbatur l.2. §. nõ tãtùm. ff. de hæred.uendita. his uerbis:* Nõ tãtùm quod ad uẽditorẽ hęreditatis, ſed & quod ad hęredẽ eius ex hęreditate peruenit, emptori reſtituẽdũ eſt: & nõ ſolùm quod iam p̄uenit, ſed & quod quandoq; p̄uenerit, reſtituẽdũ eſt. *Altera exceptio eſt: Niſi dolo malo uenditoris factũ ſit, quo minus ad eũ p̄ueniret. Quæ exceptio ap̄pbatur d. §. nõ tantùm, his uerbis:* Sed etſi q̄d dolo malo eorũ factũ eſt, quo minus p̄ueniret ad eos: & hoc emptori pręſtandũ eſt. Feciſſe aũt dolo malo quo minus p̄ueniat, uidetur: ſiue alienauit aliq̄d, uel etiã accepto quẽ liberauit: ſiue egit dolo malo, ne de hęreditate adq̄reretur, uel ne poſſeſsionẽ adipiſceretur, quã poſsit adipiſci. *Tertia exceptio eſt: Niſi culpa uenditoris factũ ſit, quo minus ad ſe perueniret. Hæc exceptio approbatur d. §. non tantùm, in fine. cuius uerba uide ſ̄. reg.prox.exc.6.repl.1.* *Cõcordat itẽ l.21 ibi: at cum hæreditas, in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ȷ.reg.11.* *Quarta exceptio eſt: Niſi actiones ſuas uenditor quas habet, nõ præſtat. Quæ exceptio approbatur d.l.2. §. perueniſſe. cuius uerba uide ſ̄. reg. prox. in prin. De qua re uide plura ȷ.reg. p̄x.*

IX. *Regula, De actionib. quas uenditor habet, emptori præſtãdis, proponitur d. §. perueniſſe. Cõcordat l.21. §. fin. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄. reg.7. exc.3. Huius regulæ exceptio uidetur eſſe: Niſi uenditor ipſe adquiſierit actiones. Sed hæc exceptio reprobatur d.l.2. §. non ſolùm, his uerbis:* Non ſolùm hęreditarias actiones, ſed etiã eas obligationes, quas ipſe hæres cõſtituit, dicẽdũ erit præſtare emptori eũ debere. Itaq; etſi fideiuſſorẽ accepit ab hęreditario debitore: ipſam hãc actionẽ, q̃ habet hæres, p̄ſtare debebit. Sed etſi nouauerit, uel in iudiciũ deduxerit actionẽ: præſtare debebit emptori hãc ipſam actionẽ q̃ nactus eſt.

X. *Regula, De eo quod uenditor defuncto uel hæreditati debuit, præſtando, proponitur l. 20. ff. de hæred. uendita, his uerbis:* Si hæreditatem mihi uendideris Lucij Titij, ac pòſt debitori eiuſdem hæres oxiſtas: actio-

ne ex empto teneberis. Qnod ſimplicius eriam in illa propoſitione procedit, cùm quis ipſe credirori ſuo hæres extiterit, & hæredirarē uendiderit. *Concordat l.2.§.illud quæſitum.ff.eod.tt.his uerbis*: Quæſirum ēſt, an uendiror hȩrediratis ob debitū à filio ſuo qui in poreſtare eius eſſet, ſeruoúe ei cnius hæredirarē uēdidiſſet: prȩſtare debeat emptori? & uiſum eſt, quidquid duntaxat de peculio filij ſeruiúe, aut in ſuā rem uerſum inueniatur, præſtare eum debere.

X, I. *Regula*, *De ipſa re hæreditaria, & precio eius: utrum debeatur? Regulariter quidem ipſa res, non rei precium debetur.* *Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.21. ff. de hered.uendita, his uerbis*: Venditor ex hæreditate, interpoſita ſtipulatione, rem hæreditariā perſecurus, alij uendidit: quæritnr, quid ex ſtipnlatione prȩſtare debeat? nam bis utiq; non cōmirtitur ſtipulario, nt & rem & preciū debear. Et quidē ſi poſteaquā hæres rem uēdidit, inrerceſsir ſtipulatio: credimus precium in ſtipulationē ueniſſe. Qnòd ſi anteceſsit ſtipulatio, deinde rem nactus eſt: tunc rem debebit. Si igitur hominem uendiderit, & is deceſſerit: an precinm eiuſdē debear? non enim deberet Stichi ꝓmiſſor (ſi eum uendidiſſet) mortuo eo, ſi nulla mora præceſsiſſet. Sed ubi hæreditatē, & poſtea rem ex ea nendidi: poteſt uideri ut tam ipſius negociū agam, quàm hȩreditatis. Sed hoc in re ſingulari nō poteſt dici. Nam ſi eundē hominē tibi nendidero, & nec dum tradito eo, alij quoq; uēdidero, preciūq; accepero: mortuo eo, uideamns, ne nihil tibi debeā ex empto, qui moram in rradēdo non feci. Preciū enim hominis uenditi nō ex re, ſed ꝓprer negociationē percipitur: & ſic ſit quaſi nō alij uendidiſſem. Tibi enim rem debebā, non actionē. At cum hærediras uenit, racitè hoc agi uiderur, nt ſi quid tanquā hæres feci, id prȩſtem emptori, quaſi illius negociū agam: quēadmodū fundi uenditor fructus præſtarer bonæ fidei ratione: quamuis ſi neglexiſſet ut alienū, nihil ei impurari poſſit, niſi culpa eius argueretur. *Planè huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi uenditor alij rem hæreditariam uendidit. tunc enim non rem, ſed precium debet.* *Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Et quidem ſi poſtea. *Concordat l.2.§.perueniſſe, in fine.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.reg.7.in prin.* *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non ante, ſed poſt hæreditatem uenditam rem hæreditariam uendidit. tunc enim non precium, ſed rem ipſam debet, uel id quod emptoris intereſt.* *Quæ replicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce*: Quòd ſi anteceſsit ſtipulario, deinde rem nactus eſt: tunc rem debebit. *Concordat d.l.21.§.quid ſi rem, his uerbis*: Quid ſi rem quam uendidi, alio poſsidente petij, & litis æſtimarionem accepi? utrū precium illi debeo, an rem? ntiq; rem. Non enim actionē ei, ſed rem præſtare debeo. *Concordat item l.6.C.eod.tt. cuius uerba uide ſ.regul.7.except.6.repl.3.*

II. RELIQVI EVENTVS hæreditatis nenditæ.

Hactenus de actione empti, quæ uendita hæreditate cōpetit, eſt dictum: ſequuntur nunc reliqui huius uenditionis effectus.

X I I. Regula: *Si uenditor hæreditatis nomine quid præſtitit, hoc imputare emptori poteſt, uel ab eo repetere.* *Quæ regula approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi indebitum quid uenditor ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l.2.§.ſolet.ff.de hered.uēdita. cuius uerba uide ſ.reg.7.exc.2. Huius exceptionis replicationē uide d.§.ſolet, in fine. cuius uerba poſui ſ.d.reg.7.except.6.repl.2.dupl.1.* *Altera exceptio eſt: Niſi uenditor ex ſuo facto condemnatus præſtitit, non tanquam hæres: puta ex uenditione quam fecit. Hæc exceptio approbatur d.l.2. §. deniq; ſi rem, his uerbis*: Si rem hæreditariam hȩres uendiderit, ac per hoc fuerit condemnatus: non habet contra emptorem actionem. Quia non ideo condemnatur, quòd hæres ſit, ſed qnòd uendiderit. *Concordat l.18. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J.except.10.* *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi precium rei uenditæ emptori hæreditatis ſit ſolutum. Hæc replicatio approbatur d.§.deniq;, his uerbis*: Sed ſi precium rei diſtractæ emptori hærediratis dedit, uideamus an locus ſit ex uēdito actioni? Et puto, locnm eſſe. *Tertia exceptio eſt Niſi alius, non uenditor præſtitit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi alius nomine uenditoris præſtitit.* *Quæ replicatio approbatur d.l.2.§.ſiue ipſe, his uerbis*: Siue ipſe uenditor dederit aliquid pro hæreditate, ſiue ꝓcurator eius, ſiue alius quis pro eo, dum negocium eius gerit: locns erit ex uendiro actioni, dummodo aliquid abſit uenditori hæreditatis. Cæterùm ſi nihil abſit uenditori, cōſequens erit dicere, nō competere ei hanc actionē. *Quarta exceptio eſt: Niſi uēditori nihil abſit. Quæ exceptio uerbis iam propoſitis approbatur.* *Quinta exceptio eſt: Niſi eius rei nomine quam uenditor in uenditione hæreditatis excepit, quid præſtitit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur exemplo d.l.2. §. apud Iulianū, his uerbis*: Apud Iulianum ſcriptum eſt, ſi uenditor hæreditatis exceperit ſeruum ſine peculio, & eius nomine cum eo fuerit actum de peculio, & de in rem uerſo: id dūraxat eum cōſequi, qnod præſtirerit eius peculij nomine, quod emptorem ſequi debet, aut qnod in rem de-

ſuncti

functi uerſum eſt. His enim caſib. æs alienom emptoris ſoluit, ex cęteris cauſis ſuo nomioe cōdemnatut. Quid ergo ſi ſeruū cum peculio exceperit uenditot hæreditatis, coouentusq́; de pecullo præſtiterit? Marcellus lib. VI. Digeſtorum non petere eum ſcripſit, ſi modò hoc actū eſt, nt quod ſuperfuiſſet ex peculio, hoc haberet. At ſi contrà actum eſt, rectè petete eum poſſe ait. Si uerò nihil exptefsim lnter eos cōuenit, ſed tantūmodo peculij mentio facta eſt: ceſſare ex uendito actionem conſtat. *Aliud exemplum proponitur d. l. 2. §. ſi uenditor, his uerbis:* Si uenditor hæreditatis ædes ſibi exceperit, qoarum nomine dāni iuuecti promiſſom fuetat: intereſt quid actum ſit. Nam ſi ita excepiſſet, ut damni quoq; iofecti ſtipularionis ónos ſuſtineret: nihil sb emptore conſequetur. Si uerò id actum erit, ut emptor hoc æs alienum exoluat: ad illom onus ſtipularionis pertinebit. Si nón apparebit quid actum ſit, uerisſimile erit id actum, nt eius quidem damni nomine, quod aote oenditionem datum fuerit, oous sd emptorem, alterius temporis ad hæredem pertineat. *Sexta exceptio uidetur eſſe: Niſi cùm uenditor hæreditatis emptori quoq; poſtea hæres extitiſſet, eiuſq́; etiā hæreditatem uendidiſſet: prioris hæreditatis nomine quid preſtitit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 2. §. ſi Titius, his uerbis:* Si Titius Mæuij hæreditatem Seio uendiderit, & à Seio hæres inſtitutus, eam hęreditatem Attio oendiderit: an ex priore uenditione hæreditatis cum Attio agi poſsit? Et ait Iulianus, quod ueoditor hæreditatis petere à quolibet extraneo hæredè potuiſſet, id ab hæreditatis emptore cònſecuturum. Et certè ſi Seio alios hęres éxtitiſſet: quidqoid uenditor Mæuianæ hæreditatis nomine præſtitiſſet, id ex uendito actioné conſeqoi ab eo potuiſſet. Nam etſi duplam hominis à Seio ſtipulstus fuiſſem, & hæres ei extitiſſem, eamq́ue hæreditatem Attio uendidiſſem: euicto homine tèm ab Attio ſeruarem. *Septima exceptio uidetur: Niſi publici uectigalis uel tributorum nomine preſtitit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 2. §. ſi qaid pablici, his uerbis:* Si quid publici uectigalis nomioe præſtiterit uenditor hęreditatis, conſequens erit dicere, agooſcere emptotem hoc debere. Nanque hæreditaria onera hæc ſunt. Ei ſi fotte tribotorum nomine aliquid dependet, idem erit diceodum. *Octaua exceptio uidetur: Niſi in funus teſtatoris uenditor impendit. Et hæc exceptio reprobatar d. l. 2. §. quid ſi funere, his uerbis:* Quid ſi funere facto hæres uendiderit hæreditatem, an impenſam funeris ab emptore conſequatur? Et ait Labeo, emptorem impenſam funeris debere præſtare: quia & ea (inquit) impenſa hæreditaria ſit. Cuius ſenteotiam & Iabolenus putst ueram, & ego arbitrot. *Nona exceptio uidetur: Niſi uenditor nondum præſtiterit, ſed ſe obligaverit tantùm. Hæc exceptio reprobatur d. l. 2. §. fin. his uerbis:* Sed etſi quidem uenditor nondum præſtiterit, ſed quoquo nomine obligatus ſit propter hæreditatem: nihilominus agere poteſt cum emptore. *Decima exceptio uidetur: Niſi cum pro parte hæres in ſolidum æs alienum hæreditarium ſoluiſſet, & hæreditatem uendidiſſet: non à cohæredibus, ſed ab emptore hæreditatis id quod ſoluit, repetat. Et hæc exceptio reprobatur l. 18. ff. de hæred. uendita, his uerbis:* Si ex pluribus hæredibus unus, antequam cæteri aditent hæreditatem, pecuniam quæ ſub pœna debebatur à teſtatore, omnem ſoluerit, & hæreditatem uendiderit, oec à cohæredibus ſuis propter egeſtatem eorum quidquam ſeruate poterit: cum emptore hæreditatis uel ex ſtipulatu, uel ex uendito rectè experietur. Omnem eoim pecuoiam hæreditario nomine datam eo manifeſtiue eſt, quòd io iodicio familiæ erciſcundæ deducitur: per quod nihil amplius à cohæredibus ſuis cōſequi poteſt, quā quod tsoquam hæres impenderit.

XIII. *Regula: Si defunctus uenditori quid debuit, hoc ab emptore poteſt repetere. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. §. cùm qais. ff. de hæred. uendit. his acrbis:* Cùm quis debitori ſuo hæres extiterit, confuſione creditor eſſe deſinit. Sed ſi uendiderit hæreditatem, æquiſsimum uidetur emptorem hæreditatis uicem hæredis obtinere. Et idcitco teneri uenditori hæreditatis (ſiue cum moritur teſtator debuit, quamois poſt mortem debere deſijt adita à uēditore hæreditate: ſiue quid in diem debebstur, ſiue ſob conditione, & poſtea conditio extitit) ita tamen, ſi eius debiti aduerſus hæredem actio eſſe poterat: ne fortè eriam ex his cauſis, ex quibus cum hærede actio non eſt, cum emptore agatur. Et ſi ſeruitutes amiſit hæres ioſtitutus adita hæreditate, ex uendito poterit experiri aduerſus emptorem, ut ſeroitutes ei teſtituātur. *Concordat d. l. 2. §. ſi Titius, in fine. caius uerba uide 5. reg. prox. except. 6. Item concordat l. 24. ff. eod. tit. his uerbis:* Hæreditatem Coinelij uendidiſti, deinde Titius cui à te hærede Coroelius legauerat, priuſquam legatū ab emptore

ptore perciperet, te fecit hæredem. Rectè puto ex uendito te acturum, ut tibi præſtetur: quando minus hæreditas uenierit, ut id legatum pręſtaret emptor: nec quicquam interſit, utrum Titio qui te hæredem fecerit, pecunia debita ſit, an legata. *Concordat item l.45.ff. de cōdict. indebiti. cuius uerba uide J.lib.49.cap.7.cauſſa 7.ſpecie 12.*

XIIII. Regula: *Seruitutes per aditionē uenditoris confuſæ, uenditori ab emptore ſunt reſtituendæ. Quæ regula approbatur l.2.§.cum quis. in fine. ff. de hered. uendita. cuius uerba uide ſ. regula proxima.*

XV. Regula: *Sicut lucrum, ita damnum & onus hæreditariū omne ad emptorem pertinet. Quæ regula approbatur l.2.§.ſicuti. ff. de hæred. uendita, his uerbis:* Sicuti lucrum omne ad emptorem hæreditatis reſpicit, ita damnum quoque debet ad eundem reſpicere. *Planè propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: quòd uenditor hæres actiones hæreditarias excipere debeat, quamuis uenditi actione conſequi poſſit, ut id quod eo nomine præſtitit, ſibi ab emptore reſtituatur. Quæ exceptio approbatur l.2. C. eod. tt. his uerbis:* Ratio iuris poſtulat, ut creditoribus hæreditarijs & legatarijs ſeu fideicommiſſarijs te conuenire uolentibus reſpondeas: & cum eo cui hęreditatem uenundediſti, tu experiaris ſuo ordine. Nam ut ſatis tibi detur, ſerò deſideras: quoniam eo tempore, quo uenundabatur hæreditas, hoc nō eſt comprehenſum. Quamuis enim ea lege emerit, ut creditoribus hæreditarijs ſatisfaciat: excipere tamen actiones hæreditarias inuitus cogi non poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in uenditione nominatim conuenerit, ut emptor creditorib. hæreditarijs ſatisfaceret. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quamuis enim ea lege emerit, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi fiſcus hæreditatem uendiderit. Quæ replicatio approbatur l.1. C. eod. tt. his uerbis:* Aes alienum hęreditate nomine fiſci uendita, ad onus emptoris bonorū pertinere, nec fiſcum creditoribus hæreditarijs reſpondere, certum & abſolutum eſt.

XVI. Regula: *Neq; plus neq; minus iuris emptor habet, quàm hæres uenditor. Quæ regula approbatur l.2. in prin. ff. de hered. uendita. cuius uerba uide J.lib. prox. cap.2. cauſa 51. except.4. Concordat l.5. C. eod. tt. his uerbis:* Emptor hæreditatis actionibus mādatis eo iure uti debet, quo is cuius perſona fungitur: quāuis utiles etiam aduerſus debitores hæreditarios actiones emptori tribui placuit.

XVII. Regula: *Emptor ſuo ſumptu & periculo res hæreditarias à poſſeſſorib. perſequitur. Quæ regula approbatur l.1. C. de euictionibus. cuius uerba uide J.lib. prox. cap.7. quæſt.1. exc.41.*

DE ACTIONE VENDITA. Cap. VIII.

I. CAVSAE, EX QVIBVS actione uendita empti datur actio?

PRima cauſa: *Si nomen uenditum ſit, ad actionem cedendā agi poteſt. Quæ cauſa ipſo quidē iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi in diem uel ſub cōditione debitor ſit is cuius nomen uenit. Hæc exceptio reprobatur l.17. ff. de hæred. uendita, his uerbis:* Nomina eorū qui ſub conditione uel in diē debent, & emere & uēdere ſolemus. Ea enim res eſt, quæ emi & uenire poteſt. *Concordat l.19. ff. eod. tt. his uerbis:* Multū intereſt, ſub conditione aliqua obligatio ueneat: an cum ipſa obligatio ſub cōditione cōtracta ſit, purè ueneat. Priore caſu deficiente cōditione, nullam eſſe uenditionē: poſteriore, ſtatim uēditionem cōſiſtere. Nam ſi Titius tibi decē aureos ſub conditione debeat, & ego abs te nomen eius emam: cōfeſtim ex empto & uendito agere potero, ut uel acceptū ei facias. *Altera exceptio eſt: Niſi cum ſub cōditione uenditio facta eſſet, cōditio defecerit. Hæc exceptio approbatur uerbis d.l.19. iā propoſitis hiſce:* Priore caſu deficiēte conditione, nullā eſſe uēditionē, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi is cuius nomē uenit, uenditioni non cōſentiat. Hæc exceptio reprobatur l.3. C. de hered uendita, his uerbis:* Nominis uēditio etiā ignorāte uel inuito eo, aduerſus quē actiones mādantur, cōtrahi ſolet. *Cōcordat iiſdē uerbis l.1. in fine. C. de nouat. & delegat. Quarta exceptio eſt: Niſi actio ſit litigioſa quæ uenit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib.16. cap.5. reg.6. except.2. repl.4.*

II. Cauſa: *Si is cuius nomē uenit, uenditoris debitor non ſit, uel exceptione defendi poſſit. Hæc cauſa approbatur l.4. cū lege ſequēte. ff. de hered. uel act. uēdita, his uerbis:* Si nomē ſit diſtractū, Celſus lib. IX. Digeſt. ſcribit, locupletē eſſe debitorē nō debere pręſtari: debitorē autē eſſe præſtari, niſi aliud cōuenit. Et qdē ſine exceptione quoq;, niſi in contrariū actū ſit. Sed ſi certę ſummę debitor dictus ſit, in eā ſummā tenetur uēditor: ſi incertæ, & nihil debeat, quāti interſit emptoris. *Concordat l.74.§.fin. ff. de euictione. cuius uerba uide J. cauſa prox. Concordat item l.4.§. quòd ſi is. ff. de doli mali except. cuius uerba uide ſ. lib.36. cap.5. reg.6. except.2. repl.7. dupl.1.*

III. Cauſa: *Si is cuius nomē uenit, ſoluēdo nō ſit. Hæc cauſa reprobatur uerbis d.l.4. in prin. ſ. cauſa prox. propoſitis. Cōcordat d.l.74.§.fin. his uerbis:* Qui nomē quale fuit uēdidit: dūtaxat ut ſit, nō ut exigi etiā aliqd poſſit, ſed & dolum pręſtare cogitur. *Cōcordat item l.30. ff. de pignor. & hypoth. his uerbis:* Periculum pignorū nominis uenditi ad emptorē pertinere: ſi tamē probetur, eas res obligatas fuiſſe.

fuiſſe, Paulus reſpondit. *Planè admittitur cauſa propoſita primùm quidem, ſi uenditor ſciens nomen non eſſe ſoluendo, id uendiderit eo diſſimulato. Quæ diſtinctio approbatur uerbis d. l. 74. §. fin. iam propoſitis hiſce:* Sed & dolum præſtare cogitur. *Deinde admittitur cauſa propoſita, ſi conuenit ut uenditor præſtet, ſi nomen ſoluendo non ſit. Quæ diſtinctio approbatur uerbis l. 4. ſ. cauſa prox. propoſitis hiſce:* Niſi aliud conuenit.

II. QVID VENIAT IN empti actionem nomine uendito?

I. Regula: *Omne ius quod uenditor habet tam aduerſus reum, quàm aduerſus interceſſores eius, emptori cedere tenetur. Quæ regula approbatur l. 23. in princip. ff. de hered. uendita, his uerbis:* Venditor actionis quam aduerſus ipſum principalem reum habet, omne ius quod ex ea cauſa ei competit, tam aduerſus ipſum reum, quàm aduerſus interceſſores huius debiti, cedere debet: niſi aliud actum eſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi aliter conuenit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi aliud actum eſt.

II. Regula: *Etiam pignus & eius perſecutio emptori præſtanda. Quæ regula approbatur l. 6. ff. d. tit. his uerbis:* Emptori nominis etiam pignoris perſecutio præſtari debet, eius quoque quod poſtea uenditor accepit. Nam beneficium uenditoris prodeſt emptori. *Concordat l. 6. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 5. regul. 6. exception. 2. replicat. 2 duplicatione 1.*

III. Regula: *Filijſfamilias nomine uendito, etiam aduerſus patrem actio cedenda eſt. Quæ regula approbatur l. 14. in prin. ff. de hered. uendita, his uerbis:* Qui filijſfamilias nomina uendidit, actiones quoq; quae cum patre habet, præſtare debet.

IIII. Regula: *Quidquid à debitore conſecutus eſt uenditor uel exactione uel compenſatione, id emptori reſtituere compellitur. Quæ regula approbatur l. 23. §. fin. ff. de hered. uendita, his uerbis:* Nominis uenditor quidquid uel compenſatione uel exactione fuerit conſecutus, integrum emptori reſtituere compellitur.

III. EVENTVS RELIQVI actionis uenditæ.

I. Regula: *Emptori aduerſus debitorem cuius nomen emit, competit actio. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 26. cap. 5. reg. 6. except. 2.*

II. Regula: *Periculum pignorum nominis uenditi ad emptorem pertinet. Quæ regula approbatur l. 30. ff. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. cauſa 3.*

SI MANCIPIVM ITA uenierit, ut exportetur, &c. Cap. IX.

I. CAVSA ACTIONIS VENditi, ſi ſeruus ita ut exportetur, uenierit.

Si cum ſeruus ut exportetur, uel in aliquo loco moretur, uenierit, cõtra legem uenditionis fiat: ex uendito competit actio, uel manus iniectio. Quæ cauſa ſeu regula approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi uenditor legem uenditionis remiſerit. Quæ exceptio approbatur l. 1. ff. de ſeruis exportandis, hiſce uerbis: Si fuerit diſtractus ſeruus, ne aliquo loci moretur: qui uendidit, in ea conditione eſt, ut poſſit legem remittere, & Romæ ipſum retinere: quod & Papinianus libro tertio reſpondit. Propter domini enim (inquit) ſecuritatem cuſtoditur lex, ne periculum ſubeat. *Concordat l. 2. in fine. C. ſi ſeruus exportandus ueneat. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 2. except. 2. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus qui exportandus uenit, manumiſſus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. & l. 5. C. eod. tit. cuius utriuſq; legis uerba uide ſ. lib. 29. cap. 6. except. 21. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus contra uoluntatem emptoris in locum interdictum fugerit. Hæc exceptio approbatur l. 9. in prin. ff. de ſeruis exportandis, hiſce uerbis:* Titius ſeruum uendidit ea lege, ut ſi Romæ moratus eſſet, liceret manus inijcere. Emptor eadem lege alij uendidit, & ſeruus fugit à ſecundo emptore, & Romæ moratur. Quæro, an ſit manus iniectio, & cui? Paulus reſpondit: In fugitiuo non eſt dubitandum, nihil contra legem factum uideri: quia nec domino auferre ſe poteſt, nec qui in fuga eſt, ibi moratur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uoluntate ſecundi emptoris ſeruus in locum interdictum fugerit. Hæc replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Quòd ſi uoluntate ſecundi emptoris contra legem moratus ſit, potior habendus eſt is qui author fuit legis, nec poſterior qui magis admonendi emptoris, & liberandi ſe gratia eandem legem repetierit: poterit aliquo modo auferre legem ſui uenditoris, cuius conditio extitit. Nam etſi pœnam promiſiſſet, teneretur: licet ipſe quoque ſtipulatus eſſet. Sed in pœna promiſſa datæ actiones ſunt. Manus autem iniectio in ſeruum competit. Quòd ſi prior ita uendidit, ut proſtituta libera eſſet: poſterior, ut manum liceret inijcere: potior eſt libertas, quàm manus iniectio. Planè ſi prior lex manus habet iniectionem, poſterior liber-

libertatem: fauorabilius dicetur liberam fore. Quoniam utraq; conditio pro mancipio additur. Et ſicut manus iniectio, ita libertas eximit eam ab iniuria. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſine ſtipulatione de pœna præſtanda conuenit, ſi aliter factum fuerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 7. ff. de ſeruis exportandis, hiſce uerbis:* Serua ea lege uenit, ne in Italia eſſet. Quòd ſi aliter factum eſſet, conuenit citra ſtipulationem, ut pœnam præſteret emptor. Vix eſt, ut eo nomine uindictæ ratione uẽditor agere poſſit: acturus utiliter, ſi non ſeruata lege in pœnã quam alij promiſit, inciderit. Huic conſequens erit, ut hactenus agere poſſit, quatenus alij preſtare cogetur. Quidquid enim excedit, pœna eſt, non rei perſecutio. Quòd ſi ut manumitteretur, uel ob pœnæ cauſe exportaretur, conuenit: etiã affectionis ratione rectè agetur. Nec uidentur hæc inter ſe contraria eſſe, cùm beneficio affici hominem, interſit hominis. Enimuerò pœnæ non irrogatæ indignatio ſolam duritiam continet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi paciſcentis interſit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Acturus utiliter, ſi non ſeruata lege, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi in gratiam ſerui uenditor pactus ſit. Et hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi ut manumitteretur, &c. *Quinta exceptio eſt: Niſi alibi quàm unde exportandus uenit, ſeruus moretur. Quæ exceptio approbatur exemplo l. 1. ff. de ſeruis exportandis, hiſce uerbis:* Exportandus ab Italia ſi uenierit, in prouincia morari poteſt: niſi ſpecialiter prohibitũ fuit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi à minoribus exportandus in maiorib. moretur. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 5. ff. eod. tt. his uerbis:* Cui pacto uenditionis pomerio cuiuslibet ciuitatis interdictum eſt, urbe etiam interdictum eſſe uidetur. Quod quidem cum aliàs principum mandatis præciperetur, etiam naturalem habet intellectum: ne ſcilicet, qui careret minoribus, frueretur maioribus. *Aliud exemplum proponitur l. ult. C. ſi ſeruus exportandus ueneat, his uerbis:* Qui exportandus à domino de ciuitate ſua uenit, nec in urbe Rome morari debet. Qui autem de prouincia certa, nec in Italia. Si itaque contra legem conſtitutam factum probare potes, utere iure quod propterea tibi competit. *Sexta exceptio eſt: Niſi prior uenditor manus iniectionem, ſi contrà fiat, pactus ſit, alter libertatem. hoc enim caſu libertas præualet manus iniectioni. Quæ exceptio approbatur l. 9. §. fin. ff. de ſeruis exportandis, cuius uerba uide ŝ. except. 4. repl. 1.*

II. QVIBVS COMPETIT actio uel manus iniectio?

I. Regula, *De priore & poſteriore uenditore, utri competat, definitur l. 9. §. quòd ſi uoluntate. ff. de ſeruis exportandis, cuius uerba uide ŝ. quæſt. prox. except. 3. repl. 1. Vide item ȷ. lib. prox. cap. 9. quæſt. 2. except. 2.*

II. Regula, *De uenditore & fiſco. Regulariter quidem uenditori, nõ fiſco, competit iniectio manus, ſi contra uenditionem factum ſit: ut ex ŝ. propoſitis cõſtat. Verùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm ſeruus exportandus ueniſſet, is manumiſſus ſit, poſteaquam eo loco, unde exportandus erat, moretur. hoc enim caſu non uenditori, ſed fiſco manus iniectio competit. Quæ exceptio approbatur l. 1. C. ſi ſeruus exportãdus ueneat. cuius uerba uide ŝ. lib. 19. cap. 6. exc. 21. repl. 1. Altera exceptio eſt: Niſi uenditor pœnam, non manus iniectionẽ pactus ſit. tunc enim uenditori quidem pœnæ perſecutio, fiſco autem manus iniectio competit. Quæ exceptio approbatur l. 2. C. eod. tt. his uerbis:* Si ut manus iniectionem haberes cauiſti tibi, iure tuo uti potes. Quòd ſi hoc omiſiſti, & pœnam ſtipulatus es: homo quidem fiſco commiſſus eſt, tu uerò nactus es ex ſtipulatu actionem. In omnibus autem quæritur, an domini uoluntate in locum prohibitum uenerit. *Hæc de uenditione ſub modo, ut exportetur, facta: de uenditione autem, ut manumittatur, uide ŝ. lib. 19. cap. 8. except. 29. Poſtremò de uenditione, ne ancilla uendita proſtituatur, & alijs ſimilibus uide ȷ. lib. prox. cap. 9. quæſt. 2. cauſa 3. item ŝ. lib. 19. cap. 4. cauſa 16.*

DE RERVM PERMVTAtione. Cap. X.

I. GENVS PERMVTAtionis, & ſimile.

PRima regula: *Species emptionis & uenditionis uetuſtiſſima eſt permutatio. Quæ regula approbatur Inſt. de empt. & uendit. §. item pretium. ibi: unde illud. cuius uerba uide ŝ. cap. 1. quæſt. 9. reg. 1. Planè permutatio hodie uenditionis ſpecies non eſt, ſed contractus peculiaris & innominatus, ut patet per ea quæ proponuntur ȷ. quæſt. prox. itẽ per ea quæ dicta ſunt ŝ. d. reg. 1.*

II. Regula: *Permutatio uicina eſt emptioni. Quæ regula approbatur l. 2. ff. de rerum permutat. cuius uerba uide ȷ. quæſt. 3. cauſa 2.*

III. Regula: *Permutatio uicem emptionis obtinet, eſtq; bonæ fidei. Quæ regula approbatur l. 2. C. de rerum permutat. his uerbis:* Permutationem, utpote reipſa bona fide conſtitutã, ſicut commemoras, uicem emptionis obtinere, non eſt iuris incogniti.

IIII. Regula: *Permutatio emptioni ſimilis eſt. Quæ regula approbatur l. ult. ff. quib. ex cauſis in poſſeſ. eatur, his uerbis:* In qui rem permutatam

tatam accepit, emptori ſimilis eſt. Item is qui rem in ſolutū accepit, uel qui lito æſtimata retinuit, uel ex caoſa ſtipulaitoois, non ob liberalitarem conſecutus eſt.

II. DIFFERENTIAE Emptionis & permutationis.

I. *Regula: In emptione & uenditione alius emptor eſt, alius uenditor: in permutatione non item. Quæ regula approbatur l. 1. in prin. ff. de rerū permutat. his uerbis:* Sicut aliud eſt uendere, aliud emere: alius emptor, alius uenditor: ita aliud precium, aliud merx. At in permutatione diſcerni non poteſt, uter emptor, uel uter uenditor ſit: multumq́; differont eorum præſtationes. Emptor enim, niſi fecerit numos accipientis, tenetur ex uendito: uenditori ſufficit ob euictionem ſe obligare, poſſeſsionemq́; tradere, & purgari de dolo malo. Itaq; ſi res euicta non ſit, nihil debet. In permutatione uerò ſi utrunq; precium eſt, utriuſque rem fieri oportet: ſi merx, neutrius. Sed cū debeat & res & precium eſſe, non poteſt diſcerni quid eorum ſit precium, & quid ueneat: nec ratio patitur ut una eademq́; res & ueneat, & precium ſit emptionis. Vnde ſi ea res quam acceperim uel dederim, poſtea euincatur: in factum dandam actionem reſpondetur. *Concordat regulæ propoſitæ l. 1. §. ſed uerior. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ī. cap. 1. quæſt. 1. reg. 1.*

II. *Regula: In emptione & uenditione aliud precium eſt, aliud merx: in permutatione utrunque aut precium aut merx eſt. Quæ regula approbatur uerbis d. l. 1. iam propoſitis hiſce:* Sed cùm debeat & res & precium eſſe, non poteſt diſcerni quid eorum ſit precium, & quid ueneat, &c. *Concordat d. §. ſed uerior. Item concordat Inſt. de empt. & uendit. §. item precium. cuius uerba uide d. reg. 1.*

III. *Regula: In emptione & uenditione emptor quidem neceſſe habet precium uenditoris facere, uenditor autem non habet neceſſe rem emptoris facere. In permutatione uerò aut utriuſq; rem fieri oportet, ſi utrunq; precium ſit: aut neutrius fieri poteſt, ſi utrunq; merx ſit. Quæ regula approbatur l. 1. §. multumq́; differunt. ff. de rerum permutat. cuius uerba uide ī. reg. 1.*

IIII. *Regula: Emptio & uenditio ſolo conſenſu perficitur, permutatio uerò non niſi re tradita. Quæ regula approbatur d. l. 1. §. item emptio ac uenditio. cuius uerba uide ī. lib. 17. cap. 3. except. 12. in prin.*

III. CAVSAE, EX QVIbus re permutata competit actio?

I. *Cauſa: Si aduerſarius rem non tradat, competit actio. Quæ cauſa approbatur d. l. 1. §. fin. his uerbis:* Ex altera parte traditione facta, ſi alter rem nolit tradere: non in hoc agemus utiq;, quod intereſt noſtra illam rem accepiſſe, de qua conuenit: ſed ut res noſtra contrà nobis reddatur, condictioni locus eſt quaſi re non ſecuta. *Concordāt ea quæ propoſita ſunt J. quæſt. 5.*

II. *Cauſa: Si ſeruus datus non ſit ſanus, uel furtis noxijsq; non ſolutus, uel fugitiuus ſit. Quæ cauſa approbatur l. 2. ff. de rerum permutat. his uerbis:* Ariſto ait, quoniam permutatio uicina eſt emptioni: ſore ſanum, furtis quoque noxijsque ſolutum, & non eſſe fugitiuum ſeruum præſtandum, qui ex ea cauſa daretur.

III. *Cauſa: Si res data euicta ſit. Hæc cauſa approbatur l. 1. §. unde ſi ea res. ff. eod. tit. cuius uerba uide ī. quæſt. proxim. reg. 1. Concordat l. 1. C. eod. tit. his uerbis:* Si cùm patruus tuus uenalem poſſeſsionem haberet, pater tuus precij nomine, licet non taxata quantitate, aliam poſſeſsionem dedit, idq́ue quod comparauit, non iniuria iudicis, nec patria tui culpa euictum eſt: ad exemplum ex empto actionis non immeritò id quod tua intereſt (ſi in patris iura ſucceſsiſti) conſequi deſideras. At enim, ſi cum uenalis poſſeſsio non eſſet, permutatio facta eſt, idq́ue quod ab aduerſario præſtitum eſt, euictum eſt: quod datum eſt (ſi hoc elegeris) cum ratione reſtitui poſtulabis. *Concordat item l. 29. C. de euictionibus. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 7. quæſt. 1. except. gener. 4. Item concordat l. 5. §. ſed ſi dedi. ff. de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. lib. 44. cap. 1. quæſtion. 1. cauſa 4.*

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. EXCEPTIO: *Niſi nudo pacto ſine traditione uel ſtipulatione de rebus permutandis cōuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 3. C. de rerum permutat. his uerbis:* Ex placito permutationis nulla re ſecuta, conſtat nemini actionem competere: niſi ſtipulatio ſubiecta ex uerborū obligatione quæſierit partibus actionem. *Concordat l. 1. §. item emptio. ff. eod. tit. cuius uerba uide ī. lib. 17. cap. 3. except. 12. in prin.*

II. EXCEPTIO: *Niſi res aliena ſit permutata. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. ideo Pedius, his uerbis:* Pædius ait, alienam rem dantem nullam contrahere permutationem.

III. EXCEPTIO: *Niſi res permutata perierit. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. & ſiquidem. ibi: ſed ſi ſcyphos. ff. de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. lib. 44. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 4.*

IIII. ADVERSVS QVOS re permutata competit actio?

De herede eius cui res permutationis cauſa tradita eſt, & ſingulari ſucceſſore, proponitur l. 4. C. de rer. permutat. his uerbis: Cùm precibus tuis expreſſeris, placitũ inter te & aliũ permutationis interceſsiſſe, eumq́; fundũ à te datum uendidiſſe: contra emptorem quidẽ te nullã habere actionẽ perſpicis, cum ab eo ſuſceperit dominiũ cui te tradidiſſe titulo permutationis non negas. Sed ſi ſecundum fidem placiti ſtipulatio ſubiecta eſt, ſucceſſores eiuſdem, cum quo contractum habuiſti, conuenire non prohiberis. Si uerò nulla ſtipulatio interceſsit, præſcriptis uerbis actio eſt, ut uel fides placiti tibi ſeruetur: uel quod alterius accipiendi fundi gratia dediſti, cauſa non ſecuta, reſtituatur.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Non quantum actoris intereſt, ſed ut uel placitis ſtetur, uel res tradita reddatur. Quæ regula approbatur uerbis d. l. 4. iam propoſitis hiſce: Si uerò nulla ſtipulatio interceſsit, prȩſcriptis uerbis actio eſt, ut uel fides placiti tibi ſeruetur, &c. *Cõcordat l. 5. C. eod. tt. his uerbis:* Quoniam adſeueras patrẽ tuum ei, contra quã preces fundis, hac cõditione dediſſe fundum, ut inuicẽ domũ certã acciperet: aditus præſes ꝓuinciæ placitis eum parêre: uel ſi cauſam ꝓpter quã fundus datus eſt, ſequi nõ perſpexerit: cõdictionis ratione datũ à te reſtituere, ſicut poſtulas, iubebit. *Cõcordat item l. 7. C. eod. tt. his uerbis:* Emptionẽ rebus fieri nõ poſſe, ꝓridem placuit. Igitur cum frumenti certã modiationẽ Callimacho & Achamato te dediſſe, ut tibi reprȩſentent olei deſignatum pondus, adſaueres: ſi placitis citra ſtipulationis ſolennitatem non exhibeant fidem: quantum non dediſti, cauſa non ſecuta, condicere pro deſiderio tuo potes. *Concordat item l. 1. §. fin. ff. de rerum permutat. cuius uerba uide ſ. quæſt. 9. cauſa 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res permutationis cauſa accepta, uendita fuerat, eaq́; ſit euicta. tunc enim ad intereſſe actio datur. Quæ exceptio approbatur l. 1. C. de rerum permutat. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 3. Altera exceptio eſt: Niſi actor ad intereſſe, quàm ad rem ipſam agere malit. Quæ exceptio approbatur l. 1. §. & ſiquidẽ. ibi: in qua actiõe. ff de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. lib. 44. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 4.*

VI. QVAE COMPETAT Actio, quæq́; eius adfinia ſint remedia?

I. *Regula: Ex permutatione regulariter præſcriptis uerbis uel in factum actio competit. Quæ regula approbatur d. §. & ſiquidem. Cui concordat l. 1. §. unde ſi ea res. ff. de rerum permutat. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. reg. 1. Item concordat l. 4. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſtione 4.*

II. *Regula: Si ſtipulatio interuenit, ex ſtipulatu actio eſt. Quæ regula approbatur d. l. 4.*

III. *Regula: In rem actio non competit. Quæ regula approbatur d. l. 4.*

IIII. *Regula: Etiam condictio datur ob cauſam dati, cauſa non ſecuta. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. Hæc de emptione & uenditione tam in genere quàm in ſpecie ſint dicta. Sequuntur nunc actiones exinde competentes.*

DIGESTORVM LIBER QVADRAGESIMVS SECVNDVS:

DE ACTIONIBVS EMPTI ET *uenditi, cum adfinibus remedijs.*

DE ACTIONE EMPTI. Cap. I.

I. CAVSAE, EX QVIBVS empti actio competit.

CAuſas actionis ex empto hic intellige non ipſam emptionem, de qua ſ. lib. proxim. ſatis eſt dictum: ſed ea quæ uenditor emptori ratione emptionis debet præſtare. Nam iis non præſtitis, ex empto actio competere incipit, l. 11. in prin. ff. de actionib. empti. cuius uerba uide J. cauſa prox.

I. *Cauſa: Si aliquid inter ementem uendentemq́; cõuenit, ad hoc præſtandũ uẽditor ex empto actione poteſt cõueniri. Quæ cauſa approbatur l. 11. in prin. ff. de action. empti, his uerbis:* Ex empto actione is qui emit, utitur. Et in primis ſciendum eſt, in hoc iudicio id demũ deduci, quod præſtari conuenit. Cùm enim bonæ fidei iudicium ſit, nihil magis bonæ fidei congruit, quàm id præſtari quod inter cõtrahentes actum eſt. Quòd ſi nihil conuenit, tunc ea præſtabuntur, quæ naturaliter inſunt huius iudicij poteſtate. *Concordat l. 2. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si in emptione mo-

ne modus dictus eſt, & non præſtatur: ex empto actio eſt. *Concordat item l.6.§.penult. ff.eod.tt.cuius uerba uide J.cauſa prox.*

II. *Cauſa: Si uenditor dolo egit, & contra bonã fidem. Hæc cauſa approbatur d.§.penult.his uerbis:* Si dolo malo aliquid fecit uenditor in re uendita, ex empto eo nomine actio emptori competit. nam & dolum malum eo iudicio æſtimari oportet, ut id quod præſtaturum ſe eſſe pollicitus ſit uenditor, emptori præſtare oporteat. *Concordat l.39.in fine.ff.eod.tt. cuius uerba uide J. cauſa 5. Item concordat l.68.§.ferè aliqui.ff.de contrab.empt. cuius uerba uide J.cauſa 41. Declaratur cauſa propoſita definitione doli mali, l.43.§ fin.ff.de contrab. empt. his uerbis:* Dolum mal[illegible]m à ſe abeſſe præſtare uẽditor debet, qu[illegible] nõ tantùm in eo eſt, qui aliquid f[illegible]adi cauſa obſcurè loquitur: ſed etiam qui inſidioſè obſcurè diſſimulat. *Huius exemplum proponitur l.1.§.1. ff. de action. empt. cuius uerba uide J. cauſa 6. item aliud exemplum proponitur l.11. §. deniq; ad.ibi:qui autem alienum.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.cap.7.q.eſt.1.cauſa 1. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi nihil interſit emptoris. Hæc exceptio approbatur exemplo l.7. ff.eod.tt. cuius uerba uide J.cap.prox.reg.7.except.1.*

III. *Cauſa: Si uenditor rem uenditam non tradat. Hæc cauſa approbatur l.1.in prin.ff.de action. empt.his uerbis:* Si res uendita non tradatur, in id quod intereſt agitur: hoc eſt, quãti rem habere emptoris intereſt. hoc autẽ interdum precium egreditur, ſi pluris interſit, quàm res ualet uel empta eſt. *Concordat l.11.§.1. ff. eod.tt. bis uerbis:* In primis ipſam rem præſtare uenditorem oportet (id eſt, tradere) quæ res, ſiquidẽ dominus fuit uenditor, facit emptorem dominum. Si non fuit, tãtùm euictionis nomine uenditorem obligat: ſi modò precium eſt numeratũ, aut eo nomine ſatisfactũ. Emptor autem numos uenditoris facere cogitur. *Concordat item d.l.11. §. & ex empto. cuius uerba uide J. cauſa 53.*

IIII. *Cauſa: Si uenditor rem uenditam ſuo tẽpore non tradat. Hæc cauſa approbatur l.10. C. de action.empt.his uerbis:* Cùm uenditorẽ carnis, fide cõuentionis rupta, tempore placito hanc nõ exhibuiſſe proponas: ex empto actione eum, quanti intereſt tua, ſi tũc tibi præſtita fuiſſet, apud præſidẽ prouinciæ conuenire potes.

V. *Cauſa: Si uenditor rei conditionem uel uitiũ diſſimulat, aut obſcurè loquitur. Hæc cauſa approbatur l.43.§.fin.ff.de cõtrab.empt.cuius uerba uide J.cauſa 2. Huius proponitur exemplum l.21.§.1.ff. act.empt his uerbis:* Si prædij uenditor non dicat de tributo, ſciens tenetur ex empto. Quod ſi ignorãs nõ prędixerit, quòd forte hereditarium prædium erat: non tenetur. *Aliud exemplum proponitur l.13.§.idem Iulianus.ff.eod.tt.his uerbis:* Iulianus dolum ſolere à uenditore præſtari etiam in huiuſmodi ſpecie oſtẽdit, Si cùm uenditor ſciret fundum pluribus municipijs legata debere, in tabula quidem ſcripſerit, uni municipio debere: uerùm poſtea legem conſignauerit, ſi qua tributorum aut uectigalis, indictionisúe quidem nomine, aut ad uiæ collationẽ præſtare oporteret: id emptorem dare, facere, præſtare oportere reſpõdit ex empto eum teneri, quaſi decepiſſet emptorem. Quæ ſententia uera eſt. Sed cùm in facto ꝓponeretur, tutores hoc idẽ feciſſe, qui rem pupillarem uendebant: quæſtionis fuiſſe ait, an tutorum dolum pupillus præſtare deberet? Et ſiquidẽ ipſi tutores uẽdiderunt, ex empto eos teneri, nequaquam dubium eſt. Sed ſi pupillus authoribus eis uendidit, in tantum tenetur, in quantum locupletior ex eo factus eſt: tutoribus in reſiduum perpetuò condemnandis: quia nec transfertur in pupillum poſt pubertatem, licet quid dolo tutorum factum eſt. *Aliud propoſitæ cauſæ exemplum proponitur l.39.ff.eod.tt.his uerbis:* Quæro, ſi quis fundũ ita uendiderit, ut id uenundatum eſſe uideatur, quod intra terminos ipſe poſſedit: ſciens tamen aliquam partẽ certam ſe non poſſidere, non certiorauerit emptorem: an ex empto iudicio teneatur, cùm hæc generalis adiectio ad ea quæ ſpecialiter nouit qui uendidit, nec excepit, pertinere non debeat? ne alioquin emptor capiatur, qui fortaſſe ſi hoc cognouiſſet, uel empturus non eſſet, uel minoris empturus eſſet, ſi certioratus de loco certo fuiſſet: cùm hoc & apud ueteres ſit relatum in eius perſona, qui ſic exceperat: Seruitutes, ſi quæ debentur, debebuntur? Etenim iuris authores reſponderunt, ſi certus uenditor quibuſdam perſonis certis certas ſeruitutes deberi non admonuiſſet emptorem, ex empto eum teneri debere: quando hæc generalis exceptio non ad ea pertinere debeat, quæ uenditor nouit, quæ ſpecialiter excipere & potuit & debuit: ſed ad ea quæ ignorauit, & de quibus emptorem certiorare nequiuit. Herennius Modeſtinus reſpondit, ſi quid circumueniendi emptoris cauſa uenditor in ſpecie, de qua quæritur, fecit: ex empto actione conueniri poſſe. *Aliud exemplum proponitur l.9. in fine. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide J.cap. proxim. reg. 38. Aliud exemplum proponitur l 38. §. idem refert Ofilium.ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide J.cap. 4. quæſt.3. cauſa 6.except.1. Huius*

cauſæ ſpecies ſunt cauſæ aliquot ſequentes. Sed & de ea uide plura ȷ*.cap.4.*

V I. *Cauſa: Si ſeruitutem quæ prædio uendita debetur, uenditor non indicauit, uel obſcurè indicauit, uel negauit. Hæc cauſa approbatur l.1.§.uenditor. ff. de action. empti, his uerbis:* Venditor ſi, cùm ſcitat dabari ſeruitutam, calauit non auadet ex empto actionam: ſi modò aam ram emptor ignorauit. Omnia enim quæ contra bonam ſidem ſiunt, uaninnt in ampti actionam. Sad ſcite uenditorem & calara ſic accipimus, non ſolùm ſi non admonuit, ſed & ſi negauit ſeruitutem iſtam dabari, cùm aſſet ab ao quæſitum. Sad & ſi proponas eum ita dixiſſe, Nulla quidem ſeruitus dabatur: uerùm ut emergat inopinata ſaruitus, non tenaor: puto eum ax empto taneri, ſi ſeruitus debebatur, & ſciuit. Sed ſi id agit na cognoſcetat emptor aliquam ſeruituram debari, opinor aum ex empto taneri. Er genaraliter dixetim, ſi improbato mora uerſatus eſt in calanda ſeruitute, dabari eum teneti: non ſi ſacuritati ſuæ proſpectum uoluit. Hæc ita uara ſunt, ſi amptor ignotauit ſeruitutem: quia non uidetur eſſa celatus, qui ſcit: nec certiorari dabuit, qui non ignorauit. *Concordat l. 46. §. ſi cùm ſeruitus. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Si cùm ſeruitus uenditis prædijs debaretur, nec commemorauerit uenditor, ſed ſciens eſſa reticuarit, & ob id per ignorantiam rai emptor non utendo per ſtatutum tempus eam ſaruitutam amiſetit: quidam rectè putant uenditoram tenari ax ampto ob dolum. *Concordat item l. 69. §. ſed & ſi quis. ibi: ſic & qui fundum. ff. de euictione. cuius uerba uide* ȷ*. cauſa 21. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uenditor ignorauit ſeruitatem prædio deberi. Quæ exceptio elicitur ex uerbis d. §. uenditor,* ſ*. propoſitis hiſce:* Cùm ſcitat debari ſatuitutem, calauit. *Concordat l.21.§. 1.ff. de action. empti. cuius uerba uide* ſ*. cauſa proxim. in princip. Altera exceptio eſt: Niſi emptor ſciuit prædio ſeruitutem deberi. Quæ exceptio approbatur uerbis d. §. uenditor,* ſ*. propoſitis hiſce:* Si modò eam ram amptor ignorauit. *Item hiſce:* Hæc ita uera ſunt, ſi amptor ignorauit ſetuitutem: quia non uidatur eſſa celatus, qui ſcit: nec certiorari debuit, qui non ignorauit.

V I I. *Cauſa: Si ſeruitutem uel præſtationem, quæ à prædio uendito debetur, uenditor non indicauit, uel obſcurè indicauit. Hæc cauſa approbatur l. 35. ff. de action. empti & uenditi, his uerbis:* Si quis ſundum emarit, quaſi per eum ſundum eundi agendi ius non aſſat, & interdicto da itinera actuq; a uictus ſit: ex ampto habebit actionem. Licet enim ſtipulatio da auictiona non committitur, quia non eſt da iore ſeruitutis in ram actione pronunciatum: taman dicendum eſt, ex ampto actionam competata. *Concordat l. 39. ibi: cùm hoc & apud ueteres. ff. eod. tt. cuius uerba uide* ſ*. cauſa 5. Concardat item l. 42. ff. eodem tt. his uerbis:* In uenditiona ſupar annua penſatione propter aquæductum infra domum Romæ conſtitutum, nihil commemoratum eſt: daceptus ob aam rem ex empto hababit actionam. Itaque ſi conuaniatur ob precium ax uandito, ratio imptouiſi oneris hababitur. *Concardat item l. 16. §. hæc lex. ff. de ſeruitut. urbanor. præd. cuius uerba uide* ȷ*. quæſt. 5. reg. 1.*

V I I I. *Cauſa: Si uenditor fines & iura fundi uenditi non oſtendit, uel inſtrumenta de iſs non exhibet. Hæc cauſa approbatur l. 48. ff. de action. empti, his uerbis:* Titius hæres Sempronij ſundum Septicio uendidit ita, Fundus Sempronianus, & quidquid Semproniani iuris fuit, erit tibi emptus tot numis: uacuamq; a poſſeſsionem tradidit, neq; fines eius demonſtrauit. Quæritur, an empti iudicio cogendus ſit ex inſtrumentis hæreditarijs, & quid iuris daſunctus habuit, & fines oſtendare? Scæuola reſpondit, id ex ſcriptura pręſtandum, quod ſanſiſſe intelligantur. Quod ſi non appareat, debere uenditoram & inſtrumenta fundi & fines oſtendera. hoc atenim contractui bonæ fidal conſonana eſſe. *Concordat l. 52. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Creditor fundum ſibi obligatum, cuius chirographa tributorum à dabitora retrò ſolutorum apud ſa depoſita habebat, uandidit ea lege Mæuio, ut ſi quid tributorum nomina debitum aſſet, emptor ſolueret. Idem ſundus ob cauſam aorum tributorum quæ iam ſoluta erant, à conductora ſaltus, in quo idam ſundus eſt, uenit: cumq; ue idem Mæuius emit, & precium ſoluit. Quæſitum eſt, an empti iudicio uel aliqua actione emptor à uanditore conſaqui poſsit, ut ſolutionum ſuprascriptarum chirographa dentur? Scæuola raſpondit, poſſa emptorem ampti, &c.

I X. *Cauſa: Si uenditor in uendendo fundo confinem celauit. Hæc cauſa approbatur l. 35. §. fin. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Si quis in uendando prædio confinem celauerit, quam amptor ſi audijſſet, ampturus non eſſat: teneri uanditorem dicimus. *Planè cauſa propoſita in ſpecie quidem propoſita admittitur, ſi ſcilicet emptor certioratus prædium empturus non fuiſſet: alioquin regulariter reprobatur l. 61. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Demonſtratione fundi facta, confines nominari ſuperuacuum

cuum eſt. Si autem nominentur, etiam ipſum uenditoré nominari oportet, ſi fortè alium agrum confiuem poſsidet.

X. *Cauſa: Si uenditor in uenditione ſerui nationem eius non indicauit. Hæc cauſa approbatur l.31. §. qui mancipia. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Qui mancipia uendunt, oationem cuiuſque io uenditione prononciare debent. Plerunque enim oatio ſerui aut prouocat, aut deterret emptorem. Idcirco intereſt noſtra ſcire nationem. Præſumptũ eteoim ſeruos bonos eſſe, quia natioois ſunt non iofamatæ: quoſdam malos uideri, quia ea natione ſuot, quæ magis infamis eſt. Quòd ſi de oatione ita pronunciatum non erit, iudicium emptori, omnibusque ad quos ea res pertinebit, dabitur, per quod emptor redhibet mancipium.

X I. *Cauſa: Si uenditor ſciens rem alienam uendidit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur* ȷ.*cap.7.*

X I I. *Cauſa: Si creditor quaſi rem ſibi pignoris iure obligatam uendiderit, quæ obligata non eſt. Hæc cauſa approbatur l.11. §. ſententiam. ibi: dolum planè. ff. de action. empti, & l.2. ibi: uel etiam dolo. C. creditorem euictionem, &c. De qua re uide* s̄. *lib.40. cap. 7. queſtion. 6. reg.2. exceptione 3.*

X I I I. *Cauſa: Si rem ſacram, ſanctam, religioſam, publicam, uel liberum hominem quis ſciens uendiderit. Hæc cauſa approbatur l. 62. §. qui neſciens. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide* s̄. *lib. proxim. cap.3. except. 14. replicat.2. Concordat inſt. de empt. & uendit. §. fin. cuius uerba uide d. replic.2. Concordat item l.8. §.1. ff. de religioſis, his uerbis:* Si locus religioſus pro puro uenisse diceruг, Prætor in factum actionem in eum dat ei, ad quem ea res pertinet. Quæ actio & in hæredem competit, cum quaſi ex empto actionem cootineat.

X I I I I. *Cauſa: Si rem emptoris, uel emptori debitam quis ſciens ei uendat. Hæc cauſa approbatur l.29. ff. de action. empti. cuius uerba uide* s̄. *lib. proxim. cap.5. except.17. repl.6. Concordat l. huiuſmodi.81. §. qui ſeruum. ff. de leg.1. cuius uerba uide* s̄. *lib 32. cap.10. cauſa 17. except.1.*

X V. *Cauſa: Si res non integra uendita ſit, uel tradita. Hæc cauſa approbatur l.6. §. ſi uas. ff. de action. empti, his uerbis:* Si uas aliquod mihi oendideris, & dixeris certam menſuram capere, uel certom pondus habere: ex empto tecum agam, ſi minus præſtes. Sed ſi uas mihi oendideris, ita ut adfirmares integrum: ſi id integrum non ſit, etiam id quod eo nomine perdiderim, præſtabis mihi. Si uerò non id actum ſit, ut integrum præſtes: dolum malum duntaxat præſtare te debere quidam putaot. Labeo contrà, & illud ſolum obſeruandum, ut (oiſi in contrarium quid actum ſit) omnimodo integrum pręſtari debeat. Et eſt uerũ: quod & in locatis dolijs præſtandum, Sabinum reſpondiſſe Minutius refert. *Concordat l. 27. ff. eod. tit. his uerbis:* Quidquid uenditor acceſſurum dixerit, id integrum ac ſanum tradi oportet. Veluti ſi fundo dolia acceſſura dixit: non quaſſata, ſed integra dare debet. *Item concordat l.54. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ȷ. *except.2. Concordat item l.33. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Pompooius ait, iuſtam cauſam eſſe, ut quod in uenditione acceſſurum eſſe dictum eſt: tam integtum præſtetur, quàm illud præſtari debuit, quod priocipaliter uenit. Nam iure ciuili, ut iotegra ſiot, quæ acceſſura eſſe dicta fuerunt, ex empto actio eſt. Veluti ſi dolia acceſſura fundo dictum fuerit. Sed hoc ita, ſi certum corpus acceſſurum fuerit dictum. Nam ſi ſeruus cum peculio ueoierit, ea mancipia quæ in peculio fuerint, ſaoa eſſe præſtare oenditor non debet: quia non dixit certum corpus acceſſurum, ſed peculium tale: & quemadmodum certam quantitatem peculij præſtare non debet, ita nec hoc. Eadem ratione fieri Pomponius ait, ot etiam ſi hæreditas aut peculium ſerui uenierit: locus edicto ædilium non ſit circa ea corpora, quæ ſunt in hætedirate aot in peculio. Idem probat, & ſi fuodos cum ioſtrumento oenierit, & in ioſtrumento mancipia ſint. Puto hanc ſententiam ueram, niſi aliud ſpecialiter actum eſſe proponatur. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non certum corpus, ſed hereditas, peculium uel quid ſimile uenierit. hoc enim caſu res hereditariæ uel peculiares tales præſtandæ, quales ſunt. Quæ exceptio uerbis d. l.33. iam propoſitis approbatur. Altera exceptio eſt: Niſi conuenit, ut qualiſcunque res ſit, præſtetur. Hæc exceptio approbatur l.54. §. fin. ff. de action. empti & uenditi, his uerbis:* Si dolia octogiota accedere fundo, quæ in foſſa eſſent, dictum erit: & plura eruot, quàm ad eum oumerum: dabit emptori ex omoibus quæ uult, dummodo integra det. Si ſola octoginta ſint, qualiacuoque ſunt, emptorem ſequentur: nec pro ooo integris quidquam ei uenditor præſtabit.

X V I. *Cauſa: Si uenditor interpolata pro nouis uendidit, uel orichalcum pro auro. Hæc cauſa approbatur l. 45. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Labeo libris poſteriorum ſcribit, ſi interpola quis pro nouis emerit, Trebatio placere ita emptori præſtandum

quod intereſt, ſi ignorans inrerpola emerit. Quam ſenteoriam & Pomponius probat: in qua & Iuliaous eſt, qui air, ſiquidem ignorabat oenditor, ipſius rei nomioe teneri. Si ſciebat, etiã damni quod ex eo cõtingit: quemadmodum & ſi quis aurichalcum pro auro ueodidit ignorans, tenetur ut aurum, quod uendidit, præſtat.

X V I I. *Cauſa: Si uenditor partum ex ancilla ſterili uel annoſa uendiderit. Hæc cauſa approbatur l.21. in princip. ff. de action. empti, bis uerbis:* Si ſterilis ancilla ſit, cuius partus uenit, uel maior annis quinquaginta, cùm id emptor ignorauerit: ex empto tenetur uenditor.

X V I I I. *Cauſa: Si quis ſeruum furem, fugitiuum uel noxium uendiderit. Hæc cauſa approbatur l. 4. in princip. ff. de action. empti, bis uerbis:* Si ſeruum mihi ignoranti ſciens furem uel noxium eſſe uẽdideris: quamuis duplam promiſeris, teneris mihi ex empto, quanti mea intererit ſciſſe: quia ex ſtipulatu eo nomine agere tecum non poſſum, antequam mihi quid abſit. *Concordat l. 11. §. etiamſi. ff. eodem titul. bis uerbis:* Etiamſi ignorans uendiderit, fugitiuum non eſſe præſtare emptori oportere, Neratius ait. Idem Neratius, etſi alienum ſeruum uendiderit, furtis noxijsque ſolutum præſtare debere, ab omnibus receptum ait. *Concordat item l. 13. §. item qui furem. ff. eodem titul. cuius uerba uide infrà cap. proxim. regul. 11. exception. 2. Huius cauſa exceptio prima hæc uidetur: Niſi emptor ſerui nomine noxali iudicio conuentus, eum non defenderit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 11. §. idem libro, bis uerbis:* Siue defendat noxali iudicio, ſiue non: quia manifeſtum fuit noxium ſeruum fuiſſe; nihilominus uel ex ſtipulatu, uel ex empto agere poteſt. *Altera exceptio eſt: Niſi alienus ſeruus ſit, qui uenditus eſt. Sed & hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. etiamſi, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Idem Neratius, etſi alienum ſeruum uendiderit, furtis noxijsque ſolutum præſtare debere, ab omnibus receptum ait. *Concordat l. 44. §. fin. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* In redhibitoria uel æſtimatoria poteſt dubitari, an quia alienum ſeruum uendidit, & ob euictionem, & propter morbum fortè uel fugam ſimul teneri poſsit? Nam poteſt dici, nihil intereſſe emptoris ſanum eſſe, fugitiuum non eſſe eum qui euictus eſt. Sed intereſt emptoris ſanum poſſediſſe propter operas, neque ex pòſt facto decreſcit obligatio. Statim enim ut ſeruus traditus eſt, committitur ſtipulatio, quanti intereſt emptoris. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt J. cap. 4. quæſt. 3. except. gener. 5. Plura de cauſa propoſita uide J. cap. 4. quæſt. 3. cauſa 2. cum ſequentibus.*

X I X. *Cauſa: Si mulier pro uirgine uenierit. Hæc cauſa approbatur l. 11. §. ſi quis uirginem. ff. de action. empti, bis uerbis:* Si quis uirginem ſe emere putarit, cum mulier ueniſſet, & ſciens eum in errore uenditor paſſus ſit: redhibitionem quidem ex hac cauſa non eſſe, Vlpianus ait: ueruntamen ex empto competere actionem ad reſoluendam emptionem, ut precio reſtituto mulier reddatur.

X X. *Cauſa: Si cùm ſeruo uendito fideicommiſſaria libertas deberetur, uenditor emptori id non indicauit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 43. cum duab. legib. ſequentib. ff. de action. empti. cuius uerba uide ĩ. lib. 19. cap. 10. quæſt. 6. reg. 2. except. 1.*

X X I. *Cauſa: Si uenditor in uendendo ſtatulibero conditionem, ſub qua libertas illi relicta eſt, non indicauit. Hæc cauſa approbatur l. 69. §. ſed etſi quis. ff. de euictione, bis uerbis:* Si quis in uenditione ſtatuliberum perfuſoriè dixerit, conditionem autem libertatis celauerit: empti iudicio tenebitur, ſi id non ſcierit emptor. Hic enim exprimitur, eum qui dixit ſtatuliberum, & nullam conditionem pronunciauerit: euictionis quidem nomine non teneri, ſi conditione implera ſeruus ad libertatem peruenerit: ſed empti iudicio teneri, ſi modò conditionem, quam ſciebat propoſitam eſſe, celauit. Sic & qui fundum tradiderit, & cum ſciat certam ſeruitutem deberi, perfuſoriè dixerit: itinera, actus, quibus ſunt, ut ita ſint, rectè recipit: & euictionis quidem nomine ſe liberat, ſed quia decepit emptorem, empti iudicio tenetur. *Concordat l. 9. §. 1. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide ĩ. libro 19. capite 10. quæſtion. 6. regul. 2. Plura de hac cauſa uide J. capite ſeptimo, cauſa 4.*

X X I I. *Cauſa: Si uenditor ſtatuliberum ſub conditione decem dandorum uenditum, dixerit uiginti dare iuſſum. Hæc cauſa approbatur l. 10. ff. de ſtatuliberis, biſce uerbis:* Si hæres decem dare iuſſum uendiderit, & tradiderit, dixeritque adſcriptum libertati, ſi uiginti dediſſet: ex empto erit actio cum uenditore: aut ſi dupla promiſſa eſt ob euictionem, duntaxat duplæ repetitio erit, & ex empto ob mendacium. *Concordat l. 42. in fine. ff. de action. empti. cuius uerba uide J. cauſa 24. except. 2.*

X X I I I. Cau.

XXIII. *Cauſa: Si uenditor mentitus eſt, quo plurus rem uenderet. Hæc cauſa approbatur l. 11. §. ſi uenditor. ff. de action. empti, his uerbis:* Si uenditor dolo fecit, ut pluris ueoderet: puta de artificio mentitus, aut de peculioi empti eum iudicio teneri, Iulianus ſcribit, ut præſtet emptori quanto pluris ſeruum emiſſet, ſi ita peculiatus eſſet, uel eo artificio inſtructus. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi id quod uẽditor dixit, palàm appareat falſum. Hæc exceptio approbatur l. 43. in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Ea quæ commeodandi cauſa in nenditionibus dicuntur, ſi palàm eſſe appareant, uenditorem non obligant: ueluti ſi dicat ſeruum ſpecioſum, domum bene ędificatam. At ſi dixerit hominem literatum, uel artificem: præſtare debet. Nã hoc ipſo pluris uendidit. *Plura de cauſa propoſita uide J. cap. 4. quæſt. 3. cauſa 9.*

XXIIII. *Cauſa: Si modus agri uenditi minor inueniatur, quàm dixit uenditor. Hæc cauſa approbatur l. 2. in prin. ff. de action. empti, his uerbis:* Si in emptione modus dictus eſt, & non pręſtatur: ex empto actio eſt. *Concordat l. 4. §. ſi modus. ff. eod. tt. his uerbis:* Si modus agri mioor inueniatur, pro numero iugerum author obligatus eſt: quis ubi modus minor inuenitur, non poteſt ęſtimari booitas loci qui non extát. Sed non ſolùm ſi modus totius agri minor eſt, agi cum uenditore poteſt: ſed etiam de partibus eios. utputa ſi dictũ eſt, uineæ iugera tot eſſe, uel oliueti, & minus inueniatur. Ideo his caſibus pro bonitate loci fiet æſtimatio. *Concordat item l. 45. ff. de euictione, his uerbis:* Qui fundum tradiderat iugerum centum, fines multo ampliores emptori demonſtrauerat. Si quid ex ijs finibus euincoretur, pro bonitate eius emptori præſtandum ait: quamuis id quod relinqueretur, centum iugera haberet. *Concordat item l. 69. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* In fundo uendito cùm modus pronunciatus deeſt: ſumitur portio ex precio, quod totum colligendũ eſt ex omnibus ingeribus dictis. *Concordat item l. 6. §. ſi uas. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. cauſa 15. Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uẽditor ignorauerit minorem agri modum eſſe. Hæc exceptio reprobatur l. 6. in prin. ff. de action. empti. his uerbis:* Tenetur ex empto uenditor, etiamſi ignorauerit minorem fundi modũ eſſe. *Planè admittitur exceptio propoſita in caſu l. 13. §. ſi Titius, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except. prox. Altera exceptio eſt: Niſi poſt uenditionem id quod modo dicto deeſt, per alluuionem adcreuerit. Hæc exceptio reprobatur quidem, ſub conditione tamen, d. §. ſi Titius, his uerbis:* Si Titius fundum, in quo nonaginta iugera erant, nendidit, & in lege emptionis dictum eſt, in fundo centum eſſe iugera: & antequã modus manifeſtetur, decem iugera alluuione adcreuerint: placet mihi Neratij ſententia exiſtimantis, ut ſi quidẽ ſcieos uendidit, ex empto actio competat aduerſus eum, quamuis decem iugera adcreuerint: quia dolo fecit, nec dolus purgatur. Si uerò ignorans uendidit, ex empto actio non cõperat. *Tertia exceptio eſt: Niſi cùm duos fundos uendidiſſet uenditor, dixerit alterius modum maiorem, alterius minorem: ut nihilominus modus duorum fundorum concurrat cum eo quem dixit. Hæc exceptio approbatur l. 42. ff. eod. tt. his uerbis:* Si duorum fundorum uẽditor ſeparatim de modo cuiuſq; pronunciauerit, & ita utrunq; uno precio tradiderit, & alteri aliquid deſit: quamuis in altero exuperet (fortè ſi dixerit unum centum iugera, alterum ducenta habere) non proderit ei quòd in altero ducenta decem reperiantur, ſi in altero decem deſint. Et de his ita apud Labeonem relatum eſt. Sed an exceptio doli mali nenditori profutura ſit? Et poteſt dubitari: utique ſi exiguus modus ſyluæ deſit, & plus in uineis habeat, quàm repromiſſum eſt: an non faciat dolo qui iure perpetuo utitur? nec enim hoc quod amplius in modo agri inuenitur, quàm alioquin dictum eſt, ad compendium uenditoris, ſed emptoris pertinet: & tunc teoetur uenditor, cùm minor modus inuenitur. Videamus tamen, ne ulla querela ſit emptoris in eodem ſundo, ſi plus inueniatur in uinea, quàm in prato: cùm uniuerſus modus cõſtet. Similis quęſtio eſſe poteſt ei quæ in duobus fundis agitata eſt, et ſi quis duos ſtatuliberos uno precio uendat, & dicat unũ decẽ dare iuſſum, qui quindecim dare debuerat: alterũ decẽ, qui quinq; debebat. Nam & hic tenebitur ex empto actione: quãuis emptor à duob. uiginti acceptutus ſit. Sed rectius eſt in omnib. ſupraſcriptis caſib. lucrũ cum dãno cõpẽſari, & ſi quid deeſt emptori ſiue ꝑ modo ſiue pro qualitate loci, hoc ei reſarciri. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi in deteriore fundo plus ſit quàm dictũ eſt, minus aũt in fundo meliore. Hæc replicatio approbatur l. 22. ff. eod. tt. his uerbis:* Si in qualitate fundi uẽditor mentitus ſit, nõ in modo eius: tenetur tamẽ emptori. Pone enim, dixiſſe eũ quinquaginta iugera uineæ eſſe, & quinquaginta prati: & in uinea minus, in prato plus inueniri: eſſe tamen omnia centum iugera. *Concordat d. l. 42. in fine, uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Et ſi quid deeſt emptori ſiue pro modo ſiue pro qualitate loci, hoc ei reſarciri. *Concordat item l. 34. ff. eod. tt. his uerbis:* Si fundo uendito in qualita-

te iugerum captio eſt: ex empto erit actio. *Quarta propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi cùm inter emptorem & uenditorem conueniſſet, ut emptor intra certum tempus fundum metiretur, & de modo eius renunciaret: poſt tempus de minore modo renunciet. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.40. in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Qui fundũ uendebat, in lege ita dixerat: ut emptor in diebus triginta proximis fundum metiretur, & de modo renũciaret: & ſi ante eam diem non renunciaſſet, ut uenditoris fides ſoluta eſſet. Emptor intra diẽ menſuræ, quo minorem fundum eſſe credidit, renunciauit, & pecuniã pro eo accepit. Poſtea eum fundũ uendidit, & cùm ipſe emptori ſuo admetiretur, multo minorẽ agri modum, quàm putauerat, inuenit. Quærebatur, an id quod minoris eſſet, cõſequi à ſuo uenditore poſſet? Paulus reſpondit, intereſſe quemadmodũ lex diceretur. Nã ſi ita dictũ eſſet, ut emptor in diebus triginta proximis fundũ metiatur, & domino renũciet intra id tẽpus, quãto modus agri minor ſit: quod poſt triceſimũ diẽ renunciaſſet, nihil eſſe ei profuturum. Sed ſi ita pactum eſſet, ut emptor in diebus proximis fundum metiatur, & de modo agri renunciet: & ſi in diebus triginta non renũciaſſet, minorem modum agri eſſe: quemuis multis poſtea annis poſſe eum, quo minoris modus agri fuiſſet, reperere. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi menſuræ quidem faciendæ certum tempus ſit præſtitutum, non autem renunciationi. quæ replicatio approbatur uerbis iam prepoſitis hiſce:* Sed ſi ita pactum eſſet, ut emptor, &c.

XXV. *Cauſa: Si minor fundi capitatio à uenditore eſt dicta. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.9. C. de action. empti, his uerbis:* Si minor à uẽditore (ſiue ſciente ſiue ignorãte) dicebatur capitatio prædij uenditi, & maior inuenta ſit: in tantum conuenitur, in quãtum, ſi ſciſſet emptor ab initio, minus daret precij. Sin uerò huiuſmodi onus & grauamen functionis cognouiſſet: nullam aduerſus uenditorem habet actionem.

XXVI. *Cauſa: Si in qualitate iugerum captio eſt. Hæc cauſa approbatur l.34. ff. de action. empti. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. cauſa 24. except.2. repl.1.*

XXVII. *Cauſa: Si uenditor decipiendi emptoris cauſa imaginarium colonum ſuppoſuit. Hæc cauſa approbatur l.49. in prin. ff. de actien. empti, his uerbis:* Qui per colluſionem imaginarium colonum circumueniendi emptoris cauſa ſuppoſuit, ex empto tenetur: nec defenditur, ſi quo facilius excogitata fraus occultetur, colonum & quinquennij penſiones in ſuam fidem recipiat.

XXVIII. *Cauſa: Si id quod uenditor rei uendite acceſſurum dixit, non accedat. Hæc cauſa approbatur l.11. §. ſi quis rem ff. de action. empti, his uerbis:* Si quis rem uẽdiderit, & ei acceſſurũ quid dixerit: omnia quidem quę diximus in re diſtracta, in hoc quoq; ſequenda ſunt: ut tamen euictionis nomine non in duplum teneatur, ſed in hoc tantùm obligetur, ut emptori rem habere liceat: & non ſolùm per ſe, ſed per omnes *Concordat l.26. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis, cùm fundũ uenderet, dolia centum, quæ in fundo eſſe affirmabat, acceſſura eſſe dixiſſet: quamuis ibi nullũ dolium fuiſſet, tamen dolia emptori debebit. *Itẽ concordat l.27. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cauſa 15. Itẽ concordat l.6. §. ſi tibi iter, in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.3. exc.22. repl.1.*

XXIX. *Cauſa: Si uenditor ſeruum prediũ tradidit, quod liberum tradere debebat. Hæc cauſa approbatur l.8. ff. de action. empti, his uerbis:* Si ſeruum prædium in traditione feceto, quod liberum tibi tradere debui: ex empto habebis actionẽ remittendæ eius ſeruitutis gratia, quam pati non debebas. *Concordat l.7. §. non ſolùm. ff. de dolo malo. cuius uerba uide ſ. lib.49. cap.3. queſt.4. except. general.10. repl.6. Huius cauſe exceptio hæc eſt: Niſi uenditor prediũ ſeruum fore dixerit. que exceptio approbatur l.6. §. ſi in uenditione. ff cõmunia prediorum, his uerbis:* Si in uenditione quis dixerit ſeruas fore ædes, quas uendidit: neceſſe non habet liberas tradere. Quare uel ſuis ædibus eas ſeruas facere poteſt, uel uicino concedere ſeruiturem, ſcilicet ante traditionem. Planè ſi Titio ſeruas fore dixit: ſiquidẽ Titio ſeruitutem conceſſerit, abſolutũ eſt: ſi uerò alij conceſſerit, ex empto tenebitur.

XXX. *Cauſa: Si uenditor emptorem minoribus ponderibus circũſcripſit. Hæc cauſa approbatur l.32. ff. de act. empti, his uerbis:* Si quis à me oleum, quod emiſſet, adhibitis iniquis põderib. accepiſſet, ut in modo me falleret: uel emptor circũſcriptus ſit à uenditore ponderibus minorib. Põponius ait, poſſe dici uenditorẽ ſibi dari oportere quod plus eſt petere. Quod habet rationẽ. Ergo & emptor ex empto habebit actionẽ, qua contentus eſſe poſſit. *Concordat l.32. §. ſi uenditor. ff. ad legem Cornel. de falſis. cuius uerba uide ſ. lib.4. cap.8. queſt.1. cauſa 25.*

XXXI. *Cauſa: Si iactu empto uenditor rete iactare, uel id quod extraxit, emptori dare nolit. Hæc cauſa approbatur l.12. ff. de action. empti, his uerbis:* Si iactum retis emero, & rete iactare piſcator noluit: incertum huius rei æſtimandum eſt. Si quod extraxit piſcium, reddere mihi noluit: id æſtimari debet, quod extraxit.

XXXII. *Cauſa: Si uenditor conditionẽ, ſub qua uenditio*

uenditio facta eſt, implere noluit. Hæc cauſa reprobatur l.41.ff.de contrab.empt. his uerbis: Si ſub cōditione facta eſt emptio, nō poterit agi ut cōditio impleatur. *Planè admittitur in caſu, de quo d.l. 41. cuius reliqua uerba uide s̄. lib.prox. cap.4.except.5.repl.5.*

XXXIII. *Cauſa: Si dolo uel culpa uenditoris res empta perierit, uel deterior ſit facta. Hæc cauſa approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib.prox. cap.2.except.18.cum exceptionib.ſequentibus.*

XXXIIII. *Cauſa: Si uenditor uinū uenditum effudit. Hæc cauſa approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi emptor uinū non auferat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.1.§.licet.ff.de periculo & cōmodo rei uenditæ, his uerbis:* Licet uenditori uel effundere uinum, ſi diem ad metiendū præſtituit, nec intra diem admenſum eſt: effundere autē non ſtatim poterit, priuſquā teſtatò denūciet emptori, ut aut tollat uinū, aut ſciat futurū, ut uinum effunderetur. Si tamē cum poſſet effundere, nō effudit: laudandus eſt potius. Ea propter mercedē quoq; doliorū poteſt exigere. Sed ita demū, ſi interfuit eius inania eſſe uaſa, in quibus uinū fuit: ueluti ſi locaturus ea fuit, uel ſi neceſſe habuit alia conducere dolia. Cōmodius eſt autē conduci uaſa, nec reddi uinū, niſi quāti cōduxerit, ab emptore reddatur: aut uēdere uinum bona fide: id eſt, quantū ſine ipſius incōmodo fieri poteſt, operā dare, ut quàm minimè detrimento ſit ea res emptori. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dolia ad uindemiā uenditori nondū ſint neceſſaria. Hæc replicatio approbatur d.l.1.§.ſi doliare, his uerbis:* Si doliare uinum emeris, nec de tradendo quicquā conuenerit: id uidetur actum, ut antè euacuarentur, quàm ad uindemiā opera eorū futura ſit neceſſaria. Quòd ſi nō ſint euacuata, faciendū quod ueteres putauerūt, per corbē uēditorē menſurā facere, & effundere. ueteres enim propter hoc mēſuram ſuaſerūt, ſi quāta menſura eſſet non appareat: uidelicet ut appareret quātū emptori uini perierit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi de certo tempore admetiendi & tradendi uini inter emptorē & uenditorem cōuenerit. quæ duplicatio elicitur ex uerbis iā propoſitis hiſce:* Nec de tradando quicquam conuenerit. *Cōcordat d.l.1.§.licet. cuius uerba uide paulò ſuperius. Secunda duplicatio eſt: Niſi interſit uenditoris uacuata eſſe uaſa. quæ duplicatio approbatur d.§.licet. ibi: ſed ita demum ſi interſuit. Concordat l.2.in prin.ff. eod.tit. his uerbis:* Hoc ita uerùm eſt, ſi ia eſt uenditor, cui ſine noua uindemia non ſint iſta uaſa neceſſaria. Si uerò mercator eſt, qui emere uina, & uēdere ſolet: ia dies ſpectandus eſt, quo ex commodo uenditoris tolli poſsint.

XXXV. *Cauſa: Si uenditor ſeruum uenditū manumiſit. Hæc cauſa approbatur l.11.C.de action.empti, his uerbis:* Si ancillam tibi ex cauſa uenditionis traditam uenditor manumiſit, libertatē alienæ factæ præſtare non potuit. Quòd ſi poſt uēditionem ante traditionē manumiſit, plano iure dominus conſtitutus ciuē Romanā facere nō prohibetur: tibi perſonali propter ruptā fidē cōtra uēditorē actione cōpetente. *Cōcordat l.23.ff.eod.tit. cuius uerba uide J. cap.prox. reg.26.except.1.*

XXXVI. *Cauſa: Si damnum in re uendita uenditor dedit. Hæc cauſa approbatur l. 7. §.non ſolùm. ff. de dolo malo. cuius uerba uide J. lib. 49. cap.3. quæſt.4.except.general.10.repl.6.*

XXXVII. *Cauſa: Si fructu uel partu futuro empto, uenditor faciat ne naſcatur. Hæc cauſa approbatur l.8. in prin. ibi: ſed ſi id egerit. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide s̄. lib.prox.cap.3.except.11.*

XXXVIII. *Cauſa: Si uenditor rem alij obligatā non liberat. Hæc cauſa approbatur l.52.§.prædiū. ff.de action. empti, his uerbis:* Prædiū æſtimatū in dotem à patre filiæ ſuę nomine datum, obligatum creditori deprehenditur. Quæſitum eſt, an filius qui hæreditatem patris retinet (cum ab ea ſe filia abſtinuiſſet dote contenta) actione ex empto teneatur, ut à creditore lueret, & marito liberū prædiū præſtaret? Scæuola reſpōdit, teneri. *Concordat l.5.C.de euictionib. his uerbis:* Ex prędijs quę mercata es, ſi aliqua à uēditore obligata, & nondum tibi tradita ſunt: ex empto actione conſequeris, ut ea à creditore liberentur. Id etiam fiet, ſi aduerſus uenditorē, ex uendito actione precium petentem, doli exceptionem oppoſueris. *Concordat item l.41.ff.de cōtrab.empt. cuius uerba uide s̄. lib.prox. cap.4.except.5.repl.5.*

XXXIX. *Cauſa: Si cùm prædio uendito uenditor mercedem à conductore præſtandam acceſſuram dixiſſet, & à ſe exigendam: dolo uel culpa in ea mercede exigenda ſit uerſatus. Hæc cauſa approbatur l.68.in prin.ff.de contrab.empt. his uerbis:* Si cùm fundum uenderes, in lege dixiſſes, quod mercedis nomine à conductore exegiſſes, id emptori acceſſurum eſſe: exiſtimo te in exigendo non ſolùm bonam fidem, ſed etiam diligentiam præſtare debere: id eſt, non ſolùm ut à te dolus malus abſit, ſed etiam ut culpa. *Concordat l.13.§.in his.ff.de action.empti, his uerbis:* In his quæ cum re empta præſtari ſolent, non ſolùm dolum, ſed & culpam præſtandam arbitror. Nam & Celſus libro IX. Digeſtor. ſcripſit, Cum conuenerit ut uēditor præteritam mercedem exigat, & emptori præſtet: non ſolùm dolum, ſed etiam culpam eum præſtare debere.

XL. *Cauſa: Si loco ſepulchri uendito, uēditor pro*

pter

pius eum locum ædificet. Hæc *cauſa approbatur l. 6. §. ſi locum. ff. de action. empti, his uerbis*: Si locũ ſepulchri emeris, & propius eum locum, antequam mortuus ibi inferatur, ędificatũ à uenditore fuerit: poteris ad eum reuerti.

X L I. *Cauſa: Si per uenditorem factum ſit, quo minus emptor rem poßideat. Hæc cauſa approbatur l. 68. §. ferè. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Ferè aliqui ſolent hæc uerba adijcere, Dolus malus à uenditore aberit: qui tamen, etſi adiectum non eſt, abeſſe debet. Nec uidetur abeſſe, ſi per eum factũ eſt aut fiet, quo minus emptor fundum poſsideat. Erit ergo ex empto actio, non ut uenditor uacuã poſſeſsionem tradat (cùm multis modis accidere poteſt, ne tradere poſsit) ſed ut, ſi quid dolo malo fecit aut facit, dolus malus eius æſtimetur.

X L II. *Cauſa: Si res empta emptori euincatur, uel poſſeßio auocetur. Hæc cauſa approbatur l. 3. in prin. ff. de action. empti, his uerbis:* Ratio poſſeſsionis quæ à uenditore fieri debet, talis eſt, ut ſi quis eam poſſeſsionem iure auocauerit, tradita poſſeſsio non intelligatur. *Plura de hac re uide ȷ. cap. 7 & 8.*

X L I I I. *Cauſa: Si res empta ante traditionem fuerit publicata. Hæc cauſa approbatur l. 33. §. nam etſi uendideris. ff. locati. cuius uerba uide ȷ. lib. prox. cap. 1. quæſt. 5. except. 20. repl. 1.*

X L I I I I. *Cauſa: Si alius in poſſeßionem rei emptæ miſſus ſit. Hæc cauſa approbatur l. 2. ff. de action. empti, his uerbis:* Vacua poſſeſsio emptori tradita non intelligitur, ſi alius in ea legatorum fideicommiſſorumúe ſeruandorũ cauſa in poſſeſsione eſt, aut creditores bona poſsident. Idem dicendum eſt, ſi uenter in poſſeſsione ſit. Nam & ad hoc pertinet uacui appellatio.

X L V. *Cauſa: Si uenditor emptorem in poſſeßione potiorem non præſtet. Hæc cauſa approbatur l. 11. §. idem Neratius. ff. de action. empti, his uerbis:* Neratius ait, uenditoré in re tradenda debere præſtare emptori, ut in lite de poſſeſsione prior ſit. Sed Iulianus libro X V. Digeſtor. ſcribit, nec uideri traditum, ſi ſuperior in poſſeſsione futurus non ſit. Erit igitur ex empto actio, niſi hoc præſtetur. *Concordat l. 2. §. fin. C. creditorem euictionem non debere. cuius uerba uide ſ̃ lib. 4. cap. 7. quæſt. 6. reg. 2.*

X L V I. *Cauſa: Si emptor ſerui empti nomine noxali iudicio conuentus & condemnatus ſit. Hæc cauſa approbatur l. 11. §. idem libro. ff. de action. empti, his uerbis:* Neratius libro ſecundo Reſponſorum ait, emptoré noxali iudicio cõdemnatum, ex empto actione id tantùm conſequi, quanti minimo defungi potuit. Idemq́; putat, etſi ex ſtipulatu ager.

X L V I I. *Cauſa: Si cùm uenditor inquilino habitationem, uel colono ad tempus uſumfructum prædij excepiſſet, is colonus uel inquilinus emptori damnum in re dederit. Hæc cauſa approbatur l. 13. §. penult. ff. de action. empti, his uerbis:* Si uenditor habitationem exceperit, ut inquilino liceat habitare, uel colono ut perfrui liceat ad certum tempus: magis eſſe Seruius putabat, ex uendito actionem. Deniq; Tubero ait, ſi iſte colonus damnum dederit, ex empto emptorem agentem cogere poſſe uenditorem, ut ex locato cum colono experiatur, ut is quidquid fuerit conſecutus, emptori reddat.

X L V I I I *Cauſa: Si ante domus traditionem uenditor damni infecti nomine ſtipulationem non interpoſuerit. Hæc cauſa approbatur l. 36. ff. de act. empt. cuius uerba uide ſ̃. lib. prox. cap. 2. except. 19.*

X L I X. *Cauſa: Si cùm boues quis uendidiſſet ea lege, ut experiundos daret: ſeruus emptoris in experiundo à boue percuſſus ſit. Hæc cauſa reprobatur ſub conditione l. 52. §. quidam boues. ff. ad legem Aquiliam, his uerbis:* Quidam boues uendidit ea lege, ut daret experiũdos: poſtea dedit experiũdos. Emptoris ſeruus in experiundo percuſſus ab altero boue cornu eſt: quærebatur, num uenditor emptori damnum præſtare deberet? Alphenus reſpondit, Si emptor boues emptos haberet, non debere præſtare. Sed ſi non haberet emptos: tũc ſi culpa hominis factum eſſet, ut à boue feriretur, non debere præſtari: ſi uicio bouis, debere.

L. *Cauſa: Si uenditor arram emptori non reddat. Hæc cauſa approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. lib. prox. cap. 1. quæſt. 4. reg. 8.*

L I. *Cauſa: Si cum res empta eſſet ita, ut ſi diſplicuiſſet emptori, eſſet inempta, & diſplicuerit: uenditor rem reſtituto precio recipere nolit. Hæc cauſa approbatur l. 6 ff. de reſcind. uendit. his uerbis:* Si conuenit ut res quæ uenit, ſi intra certum tẽpus diſplicuiſſet, redderetur: ex empto actio eſt (ut Sabinus putat) aut proxima empti actioni in factum datur.

L I I. *Cauſa: Si cùm res in ea cauſa ſit, ut redhiberi debeat, uenditor eã recipere nolit. Hæc cauſa approbatur l. 11. §. redhibitionẽ. ff. de act. empti, his uerbis:* Redhibitionem quoq; contineri empti iudicio, Labeo & Sabinus putant, & nos probamus.

DE CAVTIONIBVS A' VENDITORE PRÆSTANDIS.

L I I I. *Cauſa: Si uenditor emptori de euictione cauere nolit: ut caueat, empti actione cogi poteſt. quæ cauſa approbatur l. 37. in prin. ff. de euictione, his uerbis:* Emptori duplã ꝑmitti à uẽditore oportet, niſi aliud cõuenit: nõ tamen ut ſatiſdetur (niſi ſpecialiter id actũ proponatur) ſed ut repromittatur. *Concordat l. 11. §. & ex empto. ff. de action. empti, his uerbis:* Neratius ait, & ex empto actionẽ eſſe, ut habere licere emptori

emptori caueatur. Sed & ut tradatur ei poſſeſsio. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aliter inter emptorem & uenditorem conuenerit. quæ exceptio approbatur uerbis d l.17. ſ. propoſitis hiſce: Niſi aliud cõuenit. Altera exceptio eſt: Niſi res minus precioſa uenierit. Hæc exceptio approbatur d.l.37. §.1. his uerbis: Quòd diximus duplum promitti oportere, ſic erit accipiendum, ut nõ ex omni re id accipiamus, ſed de his rebus quæ precioſiores ſunt: ſi fortè margarita, aut ornamenta precioſa, uel ueſtis ſerica, uel quid aliud non contemptibile ueniet. Tertia exceptio uidetur: Niſi ſeruus uenierit. Hæc exceptio reprobatur d.l.17. §. per edictum, his uerbis: Per edictum Curulium etiam de ſeruo cauere uenditor iubetur. Concordat l.31. §. quia aſsidua. ff. de ædilitio edicto, his uerbis: Quia aſsidua eſt duplæ ſtipulatio, idcirco placuit etiam ex empto agi poſſe, ſi duplæ uenditor mancipij non caueat. Ea enim quæ ſunt moris & conſuetudinis, in bonæ fidei iudicijs debent uenire. Quarta exceptio eſt: Niſi hæreditas uenierit. Hæc exceptio approbatur l.2. in prin. ff. de hered. uendita, his uerbis: Venditor hæreditatis ſatiſdare de euictione non debet, cum id inter ementẽ & uendentẽ agatur, ut neq; amplius neq; minus iuris emptor habeat, quàm apud hæredẽ futurũ eſſet. Planè de facto ſuo uẽditor ſatiſdare cogendus eſt. Quinta exceptio eſt: Niſi uenditor non ſponte, ſed à magiſtratu iuſſus, uel ex officio uendiderit. Hæc exceptio approbatur l.49. §. 1. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide J. lib.44. cap 9. quæſt. 3. cauſa 10 except.1. repl. 3. Concordat l.14. §. cauere. ff. de condict. furtiua. cuius uerba uide J. lib.46. cap.8 quæſt.6. Sexta exceptio eſt: Niſi de euictione cautum ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerum eius replicatio prima hæc eſt: Niſi ſimplam pro dupla emptor ſit ſtipulatus. Hæc replicatio approbatur l.37. §. fin. ff. de euictione, his uerbis: Si ſimplam pro dupla per errorẽ emptor ſtipulatus ſit: re euicta conſecuturũ eũ ex empto, Neratius ait, quanto minus ſtipulatus ſit: ſi modò omnia fecit emptor, quæ in ſtipulatione cõtinentur. Quòd ſi nõ fecerit: ex empto id tamen conſecuturũ, ut ei promittatur, quod minus in ſuperiorẽ ſtipulationẽ deductũ eſt. Altera replicatio eſt: Niſi ita ut conuenit, cautũ nõ ſit. Hæc replicatio approbatur l.56. in prin. ff. de euictione, his uerbis: Si dictum fuerit in uẽdendo, ut ſimpla promittatur, uel triplũ, aut quadruplũ: ex empto perpetua actione agi poterit: non tamen (ut uulgus opinatur) etiam ſatiſdare debet, qui duplam promittit, ſed ſufficit nuda repromiſsio: niſi aliud cõuenerit. Concordat l.74. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cap.7. quæſt.4. reg.1. except.1. Tertia replicatio eſt: Niſi nõ ex more regionis, in qua emptio facta eſt, de euictione cautũ ſit. Hæc replicatio approbatur l.6. ff. de euictione, his uerbis: Si fundus uenierit, ex cõſuetudine eius regionis, in qua negociũ geſtũ eſt, pro euictione caueri oportet. Quarta replicatio eſt: Niſi repromiſit ſaltẽ uẽditor, nõ etiã ſatiſdedit. Hæc replicatio reprobatur uerbis d.l.56. ſ. repl. 2. propoſitis hiſce: Non tamẽ (ut uulgus opinatur) etiã ſatiſdare debet, qui duplã promittit, ſed ſufficit nuda repromiſsio: niſi aliud cõuenerit. Concordat l.4. in prin ff. eod. tt. his uerbis: Illud quæritur, an is qui mancipium uendidit, debeat fideiuſſorẽ ob euictionem dare, quem uulgò auctorem ſecũdum uocant? Et eſt relatum, nõ debere: niſi hoc nominatim eſt actum. Concordat item l.37. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa in prin. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi ita conuenit ut ſatiſdetur. quæ diſtinctio legibus iam allegatis approbatur. Hæc de 53. cauſa. Planè ſi non caueatur de euictione, quid ueniat præſtandum, uide J. cap. prox. reg.11. except.3.

LIIII. Cauſa: Debet inſuper uenditor emptori cauere, animalia uẽdita ſana præſtari, eſſe, bibere, ut oportet. quæ cauſa approbatur l.11. §. animalium. ff. de action empti, his uerbis: Animalium quoq; uenditor cauere debet ea ſana præſtari: & qui iumenta uendidit, ſolet ita promittere, eſſe, bibere, ut oportet.

LV: Cauſa: Debet inſuper uenditor cauere ſeruũ uenditũ ſanum eſſe: fugitiuum, erronẽ non eſſe: noxa ſolutũ eſſe. quæ cauſa approbatur l.14. C. de action. empti, his uerbis: Emptor ſeruorũ certè de his tradendis, & de eorũ fuga, itemq; ſanitate, erroneaq; non eſſe, aut noxa ſolutos, repromitti ſibi rectè poſtulat.

DE EXCEPTIONIBVS PRAECEDENtium cauſarum generalibus.

Hactenus cauſæ actionis ex empto enumeratæ ſunt: quarum exceptiones communes hæ ſunt.

I. EXCEPTIO: Niſi uẽditor ignorans ſine dolo malo fecit contra id quod facere eum iura uolunt. Hæc exceptio reprobatur l.6. in prin. ff. de act. empti. cuius uerba uide ſ. cauſa 24. exc.1. Concordat l.11. §. etiãſi. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 18. Cõcordat itẽ l.13. §. in his aũt ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 39. Itẽ cõcordat l.21 §. quãuis. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib prox. cap.3. exc 34. repl.2. diſtinct.3. Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi prædij uẽditor de tributo nõ dixit ignorãs. quæ diſtinctio approbatur d.l.21. §.1. cuius uerba uide ſ. cauſa 3. Deinde admittitur exceptio propoſita in quantitate cõdemnationis. l.13. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. prox. reg.12. exc.1. Tertiò admittitur exceptio propoſita, ſi uẽditor ignorãs ſeruũ furẽ eſſe, id nõ indicauit. quæ diſtinctio approbatur d.l.13. §.1. cuius uerba uide d. exc.1. Huius diſtinctionis replicatio hæc eſt: Niſi uẽditor ignorãs nõ ſolùm non indicauit furẽ eſſe, ſed eũ etiã cõmẽdauit. q replicatio ap pbatur d. l.13. §. qd tamẽ ſi ignorauit. cuius uerba uide d. exc.1.

II. EX-

II. EXCEPTIO: Niſi emptor ſciuerit. Hæc exceptio approbatur l.1.§.uenditor.ibi:ſi modò.item d.l.1.§.fin.ff.de action.empti.cuius uerba uide ſ̄.cauſa 6. Concordat l.9. in fine. C.eod.tt.cuius uerba uide ſ̄.cauſa 25. item concordat l.43. in prin. ff.de contrah.empt.cuius aerba uide ſ̄.cauſa 23.except.1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi de aliquo præſtando conuenit:puta ſeruum frugitiuum non eſſe.tanc enim,quamuis emptor ſciuerit ſeraum fugitiuum eſſe,nihilominus illi actio competit. quæ replicatio approbatur l.4.§. item Labeo. ff. de doli mali except.his uerbis: Labao ſcribit, ſi quis fugitiuum eſſe ſciaos amerit ſaruum,& ſti pulatus fuatit fugitiuum ooo aſſe:dainde agar ax ſtipulatu,non aſſa eum excaptione repallaodum.Quoniam hoc coouanit: quamuis ex ampro actionem nō habaret. Sad ſi non conueniſſet,excaptiooe rapellaretur. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi in genere,non in ſpecie de aliquo præſtando con uenit:puta ſeruum ſanum eſſe, quem emptor cæcum eſſe non ignorat. hoc enim caſu uenditor de cæcitate ſerui præſtanda non tenetur.quæ duplicatio approbatur l.43.§.1.ff.de contrah.empt.his uerbis:Quædam atiam pollicitationes uanditorá non obliganr,ſi ita in prompto res ſit.nt aá amptor non ignorauatit:ueluti ſi quis hominem lumioibus effoſsis amat, & da ſanitate ſtipulatur.Nam de cætera patre corporis potius ſtipularos uidetur, quàm de eo in quo ſe ipſe dacipiabat.

III. EXCEPTIO: Niſi in uenditione clauſula hæc, Dolum malum abeſſe: non ſit adiecta. Hæc exceptio reprobatur l.48.§.1. ff. de contrahen. empt.cuius uerba uide ſ̄.cauſa 41.

IIII. EXCEPTIO: Niſi pupillus authore tutore uendidit.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur l.13.§.ſed cum in facto. ff. de action.empti.cuius uerba uide ſ̄.cauſa 5.

V. EXCEPTIO: Niſi contractus emptionis inutilis ſit.Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit,eiuſq; ſpecies, ſed & replicationes uide ſ̄. lib. prox. cap.5. cum ſequentib.

VI. EXCEPTIO: Niſi emptor ex dupla ſtipulatione litis æſtimationem ſit conſecutus. Hæc exceptio approbatur l.11.§.Caſsius.ff.de action. empti,his uerbis: Caſsius ait,eum qui ex duplæ ſtipulationa litis æſtimationam conſacutus ſit:aliarum rerum nomine, de quibus io uenditionibus caueri ſolat, nihil conſaqui poſſe.

VII. EXCEPTIO: Niſi aliter inter emptorem & uenditorem conuenit. Hæc exceptio approbatur l.43 ff.de pactis.cuius uerba cum concordantibus uide ſ̄.lib.37.cap.3.except.17.repl.1.

VIII. EXCEPTIO: Niſi cùm ſocius ſuam partem uendidiſſet, poſteaq; iudicio communi diuidundo prouocatus totam rem ex adiudicatione acceperit:emptor totam rem emptam habere nolit, Hæc exceptio approbatur l.7.§. ſi debitor. ibi: nam etſi partem.ff.communi diuidundo. cuius uerba uide ſ̄.lib 40.cap.4.cauſa 1. except.8. Concordat l.13.§. idem Celſus. ff. de action. empti. cuius aerba aide ſ. cap.prox.reg.23.

IX. EXCEPTIO: Niſi cùm ſocius partem uendidiſſet, poſtea à ſocio licitatione uictus ſit, eiq; partem uenditam dederit. Hæc exceptio reprobatur d.l.7.in fine.cuius uerba uide d.except.8.

X. EXCEPTIO: Niſi precium nondum ſit ſolutum.Hæc exceptio approbatur l.13.§.offerri. ff.de action.empti,his uerbis: Offarri precium ab amprore deber.cùm ax ampto agitur. Erideo ſi partem pracij offarat, nondum aſt ex empro actio ad rem adqtiirendam: uenditor anim quaſi pignus rarinare potaſt eam rem quam neodidit. Concordat l. 8.in fine.C.eod.tt.his aerbis: Si te ex ampto ad inducendum aum in uacuam poſſeſsiooē prædij præſes prouinciæ parſpexarit con uaoirī, axiſtimabit an precium ſirſolutū. Er ſi taperatir non aſſe precio ſatisfactom, hoc reſtitui tibi prouidabit. Item concordat l.31.§.ſeruum. ibi: ſed adijcere.ff. ſi certum petatur. cuius uerba uide ſ̄.lib.21.cap.9.reg.9. Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe:Niſi emptor aliqua lege precium debere deſijt.Hæc replicatio reprobatur l.50.ff.de action.empti,his uerbis: Bona fides non patitur, ut cnm amptot alicuius lagis beneficio pecuoiam rei uenditæ dabare deſijſſet,antequam res ei tradatur:uēditor tradere compellatur, & re ſua carere.Poſſeſsione aotem tradita,fnturum eſt ut rem uaoditor aam amittat:utpote cùm petenti aam ram amptor excaptionem rei uenditæ & traditæ obijciat:ot perinda habearur,ac ſi petitor ei naq; uādidiſſet.naq; tradidiſſet. Altera replicatio uidetur: Niſi pars precij ſit ſoluta. Sed & hæc replicatio reprobatur uerbis d.§.offerri,ſ̄.propoſitis hiſce: Et ideo ſi partam precij offerat, nondū eſt ax empto actio ad rem adqoirendam. Concordat l.31. §. idem Marcellus. ff. de ædilitio edicto, his uerbis: Marcellos ait,noo poſſe altarum ex dominis conſequi actionem ex ampto, ot ſibi pto parte ueoditor tradat,etſi pro portiona pracium dabit. Er hoc in emptoribos ſeruati oportere air. Nam uanditor pignoris loco quod oādidit,retiner,quoad emptor ſatisfaciat. Concordat item l.57. in prin. ff.eod.tt.his uerbis: Si ſaruns maocipium emit,& domious radhibitoria agat:non alirar ai uanditor daturus eſt, quàm ſi omnia præſtiterit,quæ hac actione continantur: & quidem ſolida, non paculiotenus. Nam atſi ax empto dominus agat:niſi precium totum ſoluarit, nihil conſequitur. Concordat item l. 78. §. qui fundum. ff. de contrah. empt.his uerbis: Qni ſundum ea lage amerat,

rat,ut ſoluta pecunia traderetur ei poſſeſſio, duobus hæredibus relictis deceſsit. ſi unus omnem pecuniam ſoluerit, partem familiæ erciſcundæ iudicio ſeruabit: nec ſi partem ſoluat, ex empto cum uenditore aget: quoniam ita contractum æs alienum diuidi non potuit. Planè pertinet replicatio propoſita ad ea quæ proponentur J. lib. 41. cap. 9. exc. 15. repl. 1. ubi ſextæ duplicationis loco eſt poſita. Hactenus cauſas ex empto actionis cum ſuis exceptionibus enumerauimus. Sequuntur nunc reliqui huius actionis loci.

II. QVIBVS EX EMPTO Actio competit?

I. Regula: Si duobus diuerſis temporibus eadē res ab eodem uēdita eſt, utriq; competit empti actio. quæ regula approbatur l. 14. in prin. ff. de in diem addictione. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 10. Planè is cui primùm res tradita eſt, dominus rei efficitur, quamuis poſterior emerit: de qua re uide ſ. lib. 21. cap. 3. quæſt. 3. reg. 1. except. 1.

II. Regula: Si quis ſibi & alij rem emerit, ſoli emptori, non etiam alteri actio empti competit. quæ regula approbatur l. 64. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 1. except. 10.

III. Regula: Si quis aliena pecunia rem emerit: non ei cuius pecunia eſt, ſed ipſi emptori adquiritur actio. quæ regula approbatur l. 8. C. ſi quis alteri, uel ſibi ſub alterius. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib. 21. cap. 3. quæſt. 4. reg. 3.

IIII. Regula: Si ſeruus emerit, domino empti actio competit. quæ regula approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi uſusfructus alterius ſit. tunc enim uſufructuario ſerui, non domino cōpetit actio. quæ exceptio & ipſa iure ſubſiſtit per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 21. cap. 2. reg. 5. uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi nondum ſolutum ſit precium. quæ replicatio approbatur l. 43. §. fin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis: Interdum etiamſi pura ſit uenditio, propter iuris conditionem in ſuſpenſo eſt: ueluti ſi ſeruus, in quo alterius uſusfructus, alterius proprietas eſt, aliquid emerit. Nam dum incertum eſt, ex cuius re precium ſoluat: pendet cui ſit adquiſitum. Et ideo neutri eorum redhibitoria competit. Altera replicatio eſt: Niſi ex re proprietarij precium ſit ſolutum. quæ replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce: Nam dum incertum eſt, ex cuius re precium ſoluat, &c. De quo plura uide d. reg. 5 except. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi ante precium ſolutum is qui in ſeruo uſumfructum habet, capite ſit deminutus, & ita uſusfructus extinctus. Hæc replicatio approbatur l. 24. in prin. ff. de action. empti, his uerbis: Si ſeruus, in quo uſusfructus tuus erat, fundum emerit, & antequam pecunia numeraretur, capite minutus fueris: quamuis precium ſolueris, ex empto actionem non habebis, propter talem capitis deminutionem: ſed indebiti condictionem aduerſus uenditorem habebis. Ante capitis autem deminutionem nihil intereſt tu ſoluas, an ſeruus ex eo peculio quod ad te pertinet. Nam utroque caſu actionem ex empto habebis. Plura de exceptione propoſita uide d. reg. 5. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruum qui emit, ab alio bona fide poßideatur. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 21. cap. 2. reg. 6. uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi ex peculio quod ad dominum pertinet, non ex re poſſeſſoris precium ſit ſolutum. Hæc replicatio approbatur d. l. 24. §. ſeruum. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib. 21. cap. 9. regul. 9.

V. Regula: Procuratore emente, domino utilis ex empto actio competit. quæ regula approbatur l. 13. §. ſi procurator, in fine. ff. de action. empti. cuius uerba uide J. quæſt. prox. in prin.

III. ADVERSVS QVOS ex empto actio competit?

I. Regula: De alio quàm qui uendidit. Alius quàm qui uendidit, hac actione non tenetur. quæ regula approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius exceptiones hæ ſunt. Prima exceptio eſt; Niſi procurator uendiderit. hoc enim caſu aduerſus dominum eius utilis datur actio. quæ exceptio approbatur d. §. ſi procurator, his uerbis: Si procurator uendiderit, & cauerit emptori: quæritur, an domino uel aduerſus dominum actio dari debeat? Et Papinianus libro tertio Reſponſorum putat, cum domino ex empto agi poſſe utili actione ad exemplum inſtitoriæ actionis, ſi modò rem uendendam mandauit. Ergo & per contrarium dicendum eſt, utilem ex empto actionem domino competere. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi colludente procuratore quis ab eo emerit. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 13. §. ſi quis colludente. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. exception. 5. replicat. 2. duplicat. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs uendiderit. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. ſi filiusfamiliâs. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. d. cap. 3. exception. 6. Planè hoc caſu etiam cum patre de peculio actio eſt. de qua re alibi dicetur. Tertia exceptio eſt: Niſi tutores uendiderint. hoc enim caſu aduerſus pupillum empti actio datur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 17. cap. 1. quæſt. 8. reg. 5. Inter eius autem replicationes numeratur & hæc: Niſi ex dolo tutoris agatur. de qua uide d. reg. 5. exception. 2. Huic concordat l. 13. §. ſed cum in facto ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 5. Quarta exceptio eſt: Niſi uenditor mortuus ſit. tunc enim aduerſus eius heredes empti actio datur. quæ exce-

ptio approbatur l.52. §. prædium. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 38. Cōcordat l. 47. ff. eod. tit. cuius uerba uide j. cap. prox. reg. 14. Item concordat l. 7. ff. de euictionibus, his uerbis: Qui à pupillo ſubſtitutum ei ſeruum emerit, agere cum ſubſtituto ex empto, & ex ſtipulatu de euictione poteſt: cùm neutram earum actionum aduerſus pupillum habere potuerit.

II. Regula: Duobus uel pluribus uendentibus, aduerſus unum eorum in ſolidum non competit actio. quæ regula approbatur l. 47. ff. locati & conducti, his uerbis: Cùm apparebit, emptorem conductoremúe pluribus uendentibus uel locantibus ſingulorum in ſolidum intuitum perſonā ita demum ad præſtationē partium ſinguli ſunt cōpellendi, ſi cōſtabit omnes eſſe ſoluendo. Quanquam fortaſſe iuſtius ſit (etiamſi ſoluendo omnes erunt) electionem conueniendi quem uelit, non auferendā actori, ſi actiones ſuas aduerſus cæteros præſtare non recuſet. Concordat l. 44. §. proponitur, in fine. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide j. cap. 4. quæſt. 5. reg. 5. Ait Iuriſconſultus: Quanquam fortaſſe iuſtius ſit, &c. Hoc ſublatum eſt Nouell. c. 99. cuius uerba uide ſ. lib. 38. cap. 22. except. 19.

IIII. QVANDO ET QVAMdiu empti actio competit?

I. Regula: Ante conditionem contractus exiſtentē non competit actio empti. Hæc regula approbatur l. 43. §. ſi ſub conditione. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide j. cap. 4. quæſt. 7. reg. 1. Plura de hac regula uide ſ. lib. prox. cap. 4. except. 5.

II. Regula: Empti actio perinde ac alia quæuis triginta annorum præſcriptione ſubmouetur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 36. cap. 15. in prin. eius autem exceptio prima hæc eſt: Niſi re poſt multos annos euicta, ex cauſa euictionis agatur. quæ exceptio approbatur l. 21. C. de euictionib. his uerbis: Empti actio longi temporis præſcriptione nō ſubmouetur, licet poſt multa ſpacia rem euictam emptori fuerit comprobatū. Si itaq; is quem te comparaſſe commemoras, tūc in libertatem proclamet: interpellare uenditorem ſiue ſucceſſorem eius debea, ut tibi adſiſtat, cauſamq; inſtruat. Quam ſi liberum eſſe, uel ſeruum non eſſe pronūciatum, nec te conuentione remiſiſſe periculum euictionis fuerit comprobatum: præſes prouinciæ (ſi res integra eſt) quanti tua intereſt, reſtitui tibi prouidebit. Altera exceptio eſt: Niſi ex eo quòd non caueatur, agatur. tunc enim intra ſex menſes tantùm cōpetit. quæ exceptio approbatur l. 28. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide j. cap. 4. quæſt. 7. reg. 2. except. 5. Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide d. cap. 15.

V. ADIVNCTA ACTIONVM empti & uenditi.

I. Regula: In re dubia interpretatio contra uenditorem eſt facienda. quæ regula approbatur l. 21. ff. de contrah. empt. his uerbis: Labeo ſcribit, obſcuritatem pacti nocere potius debere uenditori, qui id dixerit, quàm emptori: quia potuit re integra apertius dicere. Concordat l. 172. in prin. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis: In contrahenda uenditione ambiguum pactum contra uenditorem interpretandum eſt. Concordat item l. ueterib. 39. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib. 38. cap. 9. reg. 3. Huius regulæ exemplum proponitur l. 33. ff. de contrah. empt. his uerbis: Cùm in lege uenditionis ita ſit ſcriptum, Flumina & ſtillicidia uti nunc ſunt, ut ita ſint: nec adijcitur quæ flumina, uel ſtillicidia: primùm ſpectari oportet, quid actū ſit. ſi id nō appareat, tūc id accipitur, quod uēditori nocet. Ambigua enim oratio eſt. Aliud exemplū proponitur l. 10. §. hæc lex. ff. de ſeruit. urbanorum prædior. his uerbis: Hæc lex traditionis, Stillicidia uti nūc ſunt, ut ita ſint: hoc ſignificat, impoſitam uicinis neceſſitatem ſtillicidiorum excipiendorum: non illud, ut etiam emptor ſtillicidia ſuſcipiat ædificiorum uicinorum. Hæc igitur pollicetur uenditor: ſibi quidem ſtillicidiorum ſeruitutem deberi, ſe autem nulli debere. Quę de ſtillicidio ſcripta ſunt, etiam in cæteris ſeruitutibus accipienda ſunt: ſi in cōtrarium nihil nominatim actum eſt. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm in uenditione dictum eſſet accedere Stichum ſeruum, non appareat de quo Sticho actum ſit. tunc enim is debebitur, quē uēditor intellexerit. quæ exceptio approbatur l. 34. in prin. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 5. except. 34. repl. 4. Altera exceptio eſt: Niſi cùm uerba contractus clara ſint & aperta, emptor aliud actum eſſe dicat. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 38. cap. 9. reg. 3. except. 1.

II. Regula: In emptis & uenditis potius mens contrahentium, quàm uerba ſunt ſpectanda. quæ regula approbatur l. 6. §. 1. ibi: in emptis enim. ff. de contrab. empt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 6. quæſt. 3. reg. 8.

VI. ADFINIA REMEDIA.

Regulariter ex cauſis ſuprà propoſitis non niſi ex empto actio competit. cuius tamen regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi redhibitoria actione actor agere malit. quæ exceptio approbatur l. 19. §. dictū. ibi: nam qui ex. ff. de ædilitio edicto, his uerbis: Qui ex empto poteſt conueniri, idem etiā redhibitorijs actionibus conueniri poteſt. Sanè de redhibitoria actione uide j. cap. 4. Altera exceptio eſt: Niſi emptori ſtipulanti promiſſum ſit. tūc enim etiā ex ſtipulatu actio eſt. quæ exceptio approbatur d. §. dictum, ibi: ſecundum quod. cuius uerba

uide

uide Ĵ. *cap.4. quæſtion.3. cauſa 9.* *Tertia exceptio eſt: Niſi hæres teſtamento uendere iuſſus uendiderit. hic enim etiam ex teſtamento conueniri poteſt. quæ exceptio approbatur l.5. in prin. ff. de action. empti, his uerbis:* Si hæres teſtamento quid uendere damnatus ſit, & uendiderit: de reliquis quæ per conſequentiam emptionis propria ſunt, uel ex empto uel ex teſtamento agi cum eo poterit. *Quarta exceptio eſt: Niſi emptor uenditi actione conueniatur. tunc enim ex ſupradictis cauſis exceptio illi cõpetit. quæ exceptio approbatur l.25. ff. de action. empti, his uerbis:* Qui pendentem uindemiam emit, ſi uuam legere prohibeatur à uenditore: aduerſus eum petentem precium, exceptione uti poterit, ſi ea pecunia, de qua agitur, non pro ea re petitur quæ uenit, neque tradita eſt. Cæterùm poſt traditionem: ſiue lectam uuam calcare, ſiue muſtum euehere prohibeatur: ad exhibendum uel iniuriarum agere poterit, quemadmodum ſi quilibet alius eum rem ſuam tollere prohibeat. *Ait Iuriſconſultus:* Si ea pecunia, &c. *Hæc ſunt uerba exceptionis, quam emptor uenditori precium petenti obijcit. Concordat exceptioni propoſitæ l.42. in fine, ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſtion.2. cauſa 7. Item concordat l.5. C. de euictionibus. cuius uerba uide ſ. quæſtion.2. cauſa 38.* *Quinta exceptio: Niſi emptor ex eo quòd empta uindemia & tradita, uuas legere uel calcare, aut muſtum euehere à uenditore prohibeatur. agat. tunc enim ad exhibendum, & iniuriarum actio eſt. quæ exceptio approbatur uerbis d.l.25. ſ. exception. proxim. propoſitis hiſce:* Cæterùm poſt traditionem, &c. *Sexta exceptio eſt: Niſi ita res empta eſſet, ut ſi diſplicuiſſet, redderetur. tunc enim etiam in factum actio eſt. quæ exceptio approbatur l.6. ff. de reſcind. uendit. cuius uerba uide ſ. quæſtion.2. cauſa 51. Concordat l.31. §. ſi quid ita. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide* Ĵ. *cap.4. quæſt.3. cauſa 10.* *Septima exceptio eſt: Niſi ex eo quòd locum religioſum pro puro uenierit, agatur. tunc enim etiam in factum actio eſt. quæ exceptio approbatur l.8. §.1. ff. de religioſis. cuius uerba uide ſ. d. quæſtion.2. cauſa 13.* *Octaua exceptio eſt: Niſi perfecta emptione arra repetatur. tunc enim condictio etiam competit cauſa dati cauſa finita. quæ exceptio approbatur l.11. §. ego illud. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap.2. quæſtion.4. reg.8.* *Nona exceptio eſt: Niſi reſciſſa emptione precium uel arra repetatur. tunc enim condictio cauſa dati cauſa non ſecuta locum habet. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d. quæſt.4. reg.8 & 9.* *Decima exceptio eſt: Niſi cùm ſeruus alicuius aliquid emiſſet apud alium conſtitutus, uenditor rogatu ſerui rem uenditam alij tradiderit. hoc enim caſu dominus ſerui mandati actionem habet aduerſus eum cui res eſt tradita. quæ exceptio approbatur l.22. §. fugitiuus. ff. mandati, his uerbis:* Fugitiuus meus, cùm apud furem eſſet, pecuniam adquiſijt, & ex ea ſeruos parauit, eoſq; Titius per traditionem à uenditore accepit. Mela ait, mandati actione me conſecuturum, ut reſtituat mihi Titius: quia ſeruus meus mandaſſe Titio uideatur, ut per traditionem acciperet: ſi modò rogatu ſerui hoc fecerit. Quòd ſi ſine uolũtate eius uenditor Titio tradiderit: tunc poſſe me ex empto agere, ut mihi eos uenditor traderet: uenditoremq; per cõdictionem à Titio repetiturũ, ſi ſeruos tradiderit Titio, quos non debuerit, cùm debere ſe exiſtimaret. *Vndecima exceptio eſt: Niſi liber homo pro ſeruo ſe uenire patiatur. hic enim etiam in factum actione tenetur: de qua uide* Ĵ. *cap.8. Sed & plures huiuſmodi exceptiones & actionis ex empto adfinia remedia uide* Ĵ. *cap.4. cum ſequentibus. Hæc de adfinib. remedijs. Supereſt adhuc unus actionis ex empto locus, de re ſcilicet, quæ per eam ſit petẽda: Quid ſcilicet, quantum & quale in eam ueniat. de quo ſequitur in duob. capitib. proximis.*

QVID VENIAT IN EMPTI ACTIONE? Cap. II.

PRima regula, *De fructibus rei uenditæ, proponitur l.38. §. ex cauſa. ff. de uſuris & fructibus, his uerbis:* Ex cauſa emptionis fructus reſtituendi ſunt. *Concordat l.13. §. ſi fructus ff. de action. empti, his uerbis:* Si fructibus iam maturis ager diſtractus ſit, etiam fructus emptori cedere, niſi aliud conuenit, exploratum eſt. Sin is ager locatus fuit, penſiones utique ei cedent, qui locauerat. Idem & in prædijs urbanis, niſi quid nominatim conueniſſe proponatur. *Concordat itẽ l.3. §. ſi emptor, in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib.16. cap.10. quæſt.2. except.1. replicat.3. dupl.1. Item concordat l.21. §. at cùm hæreditas. ibi: quemadmodum. ff. de hæreditate uendita. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap.7. regul.11. Item concordat l.13. in princip. C. de action. empti, his uerbis:* Fructus poſt perfectum iure contractum emptoris ſpectare perſonam conuenit, ad quem & functionum grauamen pertinet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ante contractam uel perfectam emptionem fructus ſint percepti. Hæc exceptio elicitur ex uerbis iã propoſitis hiſce:* Poſt perfectum iure contractum. *Concordat l.2. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide* Ĵ. *cap.9. quæſt.1. cauſa 16.* *Secunda exceptio eſt: Niſi ſylua cædua ad tempus uendita ſit. hoc enim caſu glans non debetur emptori. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.80. §. ſylua. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Sylua cædua in quinquennium uenierat: quærebatur, cùm glans decidiſſet, utrius eſſet? Scio Seruium reſpondiſſe: primùm ſequendum eſſe, quid appareret actum eſſe. Quod ſi in obſcuro eſſet: utque

cunq; glaoe ex his arboribus quæ cæſæ non eſſent, cecidiſſet, uendiroria eſſet: ea autem quæ in arboribus fuiſſet ao tempore, cùm hæ cædereotur, emptoris. *Tertia exceptio eſt: Niſi aliter inter emptorem & uenditorem conuenerit. quæ exceptio approbatur uerbis d. §. ſi fructib. ſ. ead. reg. in prin. propoſitis biſce:* Niſi aliud conuenit. *Hæc de prima regula. Planè quæ fructuum appellatione contineantur, uide ſ. lib. 16. cap. 10. queſt. 2.*

II. Regula, De penſionibus quæ ex prædio uendito debentur, proponitur l. 13. §. ſi fructibus. ibi: ſia is ager. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. reg. prox. in prin.

III. Regula, De partu ancillæ uenditæ, proponitur l. 4. §. fin. ff. de uſuris & fructibus. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 10. queſt. 1. except. 1. repl. 3.

IIII. Regula, De fœtu pecoris uenditi. proponitur l. 16. C. de action. empti. his uerbis: Poſt perfectam quidem uenditionem fœtue quidem pecorum amptori, oenditori uerò ſumptua, ſi quos bona fide fecerit, reſtitui debere, notiſsimum eſt.

V. Regula, De eo quod poſt perfectam emptionem rei uenditæ acceſſit, & omni commodo, proponitur l. 13. §. ſed & ſi quid. ff. de action. empti. his uerbis: Si quid rei uenditæ nocitum eſt: actio emptori præſtanda eſt, dâoi fortè infecti, uel aquæ pluuiæ arcēdæ, uel Aquiliæ, uel interdicti Quod ui eut clàm. Item ſi quid ex operis ſeruorum, uel uectuṙie iomentorum uel neuium quæſitū eſt, emptori præſtabitur. Sed & ſi quid de peculio eorū acceſsit, nòn tamen ſi quid ex re uanditoris. *Plura de regula propoſita uide ſ. lib. prox. cap. 2.*

VI. Regula, De eo quod rei uenditæ acceſſurum uenditor dixit, proponitur l. 6. §. ſi tibi iter, in fine. ff de actiou. empti, his uerbis: Si fundom tibi uendidaro, & ei fundo iter acceſſurum dixero: omnimodo tenebor irineris nomine, quia otriuſq; rei quaſi unus uenditor obligatus ſum. *Concordat l. 12. §. ſi quis rem. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. queſt. 1. cauſa 28. Item concordat l. 16. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. cauſa 28. Item concordat l. 27. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. d. queſt. 1. cauſa 15.*

VII. Regula, De iis quæ excepit uenditor. Hæc non debentur emptori. quæ regula approbatur l. 43. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib. 17. cap. 3. except. 17. repl. 1. Concordat l. 1. C. finium regundorum, his uerbis: Regionem certam fundi, proptije finibus eius mutatis, dominus eius diſtrahere, ac reſiduum terinere oō prohibetur: nec ampliue emptor, quàm quod ratiooe ſecundum uenditionis fidam ad ſe peruenit, uindicare poteſt prætextu terminorū temporis antecedentis uendirionē. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm uenditor uſumfructū exciperet, dicēs eum Titij eſſe, uſusfructus Titij non ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 7. ff. de act. empti, his uerbis:* Fundum mihi cùm uendere tes deducto uſufructu, dixiſti uſumfructū Titij eſſe, cùm is apud te remāſurus eſſet: ſi cœperis eū uſumfructū ueodicare, rauerri aduerſus te noo potero, donac Titius uiuat, nec in ea cauſa eſſet cœperit, ut etiā ſi aius uſusfructus aſſet, amiſſurus eū fuerit. Nā tūc, id eſt, ſi capite deminutus uel mortuus fuerit Titius, reuerti potero ed te uēditorem. Idemq; ioris eſt, ſi dicas, eū uſumfructū Titij eſſe, cùm ſit Seij. *Altera exceptio eſt: Niſi excepto uſufructu, is extinctus ſit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Nam tunc. id eſt, ſi capite deminutus, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi cùm frumenta ſata excepta eſſent, quædam frumenta naſcantur non manu, ſed caſu ſata. Hæc exceptio approbatur l. 40. §. fundi. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Fundi uenditor frumēta manu ſata exceperat: in eo fundo ex ſtipula ſeges erat nata: quæſitū eſt, an pacto contineretur? Paulus reſpondit, maximè referre quid actum eſſet. Cæterùm ſecundum uerba non eſſe actum, quod ex ſtipula naſceretur: nō magis quàm ſi qd ex eo quod de ſacco ſaccarij, aut quod auibus ex ore cecidiſſet, natum eſſet. *Quarta exceptio eſt: Niſi publica re excepta, fiſci rem emptor petat. Hæc exceptio approbatur l. 72. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Lega uēditionis ita facta, Si quid ſacri, aut religioſi, eut publici eſt, eius nihil uenit: ſi res non in uſu publico, ſed in patrimonio fiſci erit, uenditio eius ualebit: nec uenditori proderit exceptio, quæ non habuit locum. *Quinta exceptio eſt: Niſi lapidicinis exceptis, poſt uenditionem lapidicinæ repertæ ſunt: hæ enim exceptæ non cenſentur. quæ exceptio approbatur l. 77. ff. eod. tt. his uerbis:* In lege fundi uendendi lepidicinæ iu eo fundo, obicunq; eſſeot, exceptæ erant: poſt multum temporis in eo fundo repertæ erant lapidicinę. Eae quoq; uenditoris eſſe, Tubero reſpondit. Labeo, referre quid actū ſit. Si non appareet: non uideri eas lapidicioes eſſe axceptes. Neminem enim nec ueodere, nec excipera quod noo ſit: & lapidicines nullas eſſe, niſi quæ appareāt, & cędantur. Aliter iotorpretantibus, totom fundū lapidicinarum fore, ſi fortè io toto eo ſub terra eſſet lepie. Et hoc probo. *Sexta exceptio eſt: Niſi manu ſatis exceptis. quædam in perpetuum ſint ſata: puta uites, arbores, &c. Hæc exceptio approbatur l. 80. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Cùm menu ſeta in ueodirione fundi excipiuotur, non quæ in perpetuum ſata ſunt, excipi uidentur: ſed quæ ſingulis annis ſeri ſoleut, ita ut fructus eorum tollantur. Nam aliter ioterpretantibus, uites & arbores omoes exceptæ uidebuntur. *Septima*

prima exceptio eſt: Niſi uuis exceptis, uua quædam uini cauſſa habeantur. hæ enim exceptæ non uidentur. quæ exceptio approbatur l.205. ff. de uerb. ſignif. cuius uerba uide ȝ. lib. 50. cap. 4. in uerbo Vua. Octauas exceptio eſt: Niſi cùm emptoris, aut uenditoris cauſa exceptum eſſet, emptor poſtea exceptum petat. Hæc exceptio reprobatur l. 6. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis: Si uina emerim exceptis acidis & mucidis, & mihi expediat acida & mucida quoq; accipere: Proculus ait, quamuis id emptoris cauſa exceptum ſit, tamen acida & mucida non ueniſſe Nanq; ſicut inuitus emptor accipere non cogeretur: ita iniquum eſſe, non permitti uenditori uel alij ea uendere.

VIII. *Regula: Rutis cæſis exceptis, quid contineatur his uerbis, definitur l.27. §. ſi ruta. ff. de action. empti. cuius uerba uide ȝ. reg. 31.*

IX. *Regula, De eo quod uenditor rem uenditam perſequendo conſecutus eſt, emptori præſtando, proponitur l.14. in prin ff. de furtis. cuius uerba uide ȝ. lib. 46. cap. 4. reg. 21. except. 1.*

X. *Regula, De inſtrumentis rei uenditæ. Hæc non debentur; attamen cum opus erit, emptori ſunt exhibenda. quæ regula approbatur argumento l.24. C. de fideicommiſſis. cuius uerba uide ā. lib. 33. cap. 4. de fundo legato, reg. 1. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ cap. prox. quæſt. 1. cauſa 8.*

XI. *Regula, De eo quod emptoris intereſt. Si non præſtet uenditor quod præſtare debet, regulariter ad id quod emptoris intereſt id præſtitum eſſe, tenetur. quæ regula approbatur l.1. in prin. ff. de action. empti, his uerbis:* Si res uendita non traditur, in id quod intereſt agitur: hoc eſt, quanti rem habere emptoris intereſt. Hoc autem interdum precium egreditur, ſi pluris intereſt, quàm res ualet, uel empta eſt. *Concordat l.11. §. idem ait. ff. eod. tit. his uerbis:* Neratius ait, non tradentem quanti intereſt condemnari: ſatis autem non dantem, quanti plurimi auctorem periclitari oportet. Idem Neratius ait, propter hæc omnia ſatis eſſe, quod plurimum eſt, præſtari: id eſt, ut ſequentibus actionibus, deducto eo quod præſtitum eſt, lis æſtimetur. Idem rectè ait, Si quid horum non præſtetur, cùm cætera facta ſint: nullo deducto condemnationem faciendam. *Concordat item l.4 C. eod. tit. his uerbis:* Si traditio rei uenditæ iuxta emptionis contractum procacia uenditoris non fiat: quanti intereſſe completi emptionê fuerit arbitratus præſes prouinciæ, tantum in condemnationis taxationem deducere curabit. *Concordat item l. 10. C. eod. tit. cuius uerba uide ā. cap. proxim. quæſtion 1. cauſa 4. Item concordat l.12. in fine. C. eod. tit. his uerbis:* Sicut periculum uini mutari, quod certum fuerat comparatum, ád emptorem: ita commodum aucti precij pertinet. Vtque hoc uerùm eſt, ſic certæ qualitatis ac menſuræ diſtracto uino, fidem placitis ſeruandam eſſe conuenit. Quo non reſtituto, non precij quantitatis, ſed quanti intereſt emptoris, competit actio. *Concordat item l.68. §. fin. in fine. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ā. cap. prox. quæſtion. 1. cauſa 41. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uenditor ignorans, non ſciens quid fecit. hoc enim caſu non in id quod emptoris intereſt, ſed quanti minoris emptor, ſi ſciuiſſet, erat empturus, tenetur. quæ exceptio approbatur l. 13. in prin. cum ſequentibus. ff. de action. empti, his uerbis:* Iulianus libro XV. inter eum qui ſciens quid, aut ignorans uendidit, differentiam facit in condemnatione ex empto. Ait enim, qui pecus morboſum, aut tignum uitioſum uendidit: ſiquidem ignorans fecit, id tantum ex empto actione præſtaturum, quanti minoris eſſet empturus, ſi ita ſciſſet. Si uerò ſciens reticuit, & emptorem decepit: omnia detrimenta quæ ex ea emptione emptor traxerit, præſtaturum ei. Siue igitur ædes uitio tigni corruerunt, ædium æſtimationem: ſiue pecora contagione morboſi pecoris perierunt, quod intereſt idoneè ueniſſe, erit præſtandum. Item qui furem uendidit, aut fugitiuum: ſiquidem ſciens, præſtare debebit, quanti emptoris intereſt non decipi. Si uerò ignorans, circa fugitiuum quidem tenetur, quanto minoris empturus eſſet, ſi eum fugitiuum ſciſſet: circa furem non tenetur. Differentiæ ratio eſt, quia fugitiuum quidem habere non licet, & quaſi euictionis nomine tenetur uenditor: furem autem habere poſſumus. Quod autem diximus, Quanti emptoris intereſt non decipi: multa continet, ut ſi alios ſecum ſolicitauit ut fugerent, uel res quaſdam abſtulit. Quid tamen ſi ignorauit quidem furem eſſe, adſeuerauit autem bonæ frugi & fidum, ut caro uenderet? uideamus, an ex empto teneatur? & puto teneri. Atqui ignorauit. Sed non debuit facilè, quę ignorabat, adſeuerare. Inter hunc igitur, & eum qui ſcit, intereſt: quoniam qui ſcit, præmonere debuit furem eſſe: hic non debuit facilis eſſe ad temerariam indicationem. *Concordat exceptioni propoſitæ l.45. ibi: qui ait, ſiquidem ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ā. cap. proxim. quæſtion. 1. cauſa 16. Item concordat l.61. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Quoties de ſeruitute agitur, uictus tantum debet præſtare, quanto minoris emiſſet emptor, ſi ſciſſet hanc ſeruitutem impoſitam. *Sed plura de exceptione propoſita uide ȝ. cap. 6. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi antea aliquid præſtitum ſit. tunc enim eo deducto, eius quod*

intereſt ſit æſtimatio. quæ exceptio approbatur, ſimul et diſtinguitur l.11. §.idem ait.ff.de action.empt. cuius uerba uide ā.ead.reg. in prin. Tertia exceptio eſt:*Niſi ex eo quòd de dupla non cautatur, agatur. tunc enim dupli condemnandus eſt uenditor. quæ exceptio approbatar l.2.ff.de euictioae, his uerbis:* Si dupla non tapromittatur, & eo nomine agatur:dupli condemnandus erit reus. *Hæc de undecima regula. Sed & plures eius ſpecies, ex quibus ad id qaod emptoris intereſt agitur, uide ā. cap. proxim. quæſtion.1. in ſingulis cauſis.*

XII. *Regula:id quod intereſt, æſtimatur circa rem, non ex eo quod extra rem eſt. quæ regula approbatar l.21. §. cùm per uenditorem. ff. de action. empti,his uerbis:* Cùm per uenditorem ſteterit,quo minus rem tradat: omnia utilitas emptoris in æſtimarionam uauit,quæ modò circa ipſam rem couſiſtit.Neque anim ſi potuit ax uino (puta) uagociari, & lucrum facere, id æſtimandum aſt: non magis quàm ſi triticum amarit,& ob eam rem,quòd non ſit traditum,familia eius fame laboraueṙit. Nam precium tritici non ſeruorum fame nacatorum conſequitur. Nac enim maior ſit obligatio, quod tardius agitur:quamuis craſcat,ſi uinum hodie pluris ſit. Meritò: quia ſi datum eſſet, hoc haberet amptor. Quoniam uerò non dedit:ſaltem hodie dãdum eſt, quod iam olim dari oportuit. *Plura de regala propoſita uide ā.lib.16.cap.8.reg.1.*

XIII. *Regula:Si res non tradatur,eius temporis & loci æſtimatio facienda, quo pluris res uenit: quæ regula approbatur,ſimul & diſtinguitur l.3. §. ſi per uenditorem.ff.de action.empti,his uerbis:* Si par uenditorem uini mora fuerit,quo minus traderet: condemnari eum oportet, utro tempore pluris uinũ fuerit: uel quo uauit, uel quo lis in condemnationem deducitur.Item quo loco pluris fuit.uel quo uenit,uel ubi agitur.Quòd ſi per emptorẽ mora fuit: æſtimari oportet preciũ, quod ſit cùm agatur,& quo loco minoris ſit.Mora autem uidetur eſſe, ſi nulla difficultas uenditorem impediat,quo minus traderet:& præſertim ſi omni tempore paratus fuit tradera. Item nõ oportet aius loci precia ſpectari,in quo agitur, ſad eius ubi uina tradi oportet. Nam quod à Brunduſio uinum uenit, etſi uenditio alibi facta ſit, Brunduſij tradi oportat.

XIIII. *Regula, De uſuris & pœna promiſſa,propoaitur l.47.ff.de act. empti, his uerbis:* Lucius Titius accepta pecunia ad materias uendendas ſub pœna carta lta.ut ſi nõ integras præſtiterit intra ſtatuta tempora, in pœnam conueniatur:partim datis materijs deceſsit.Cùm igitur teſtator in pœnam commiſerit,neq; eius hæres reliquá materiam exhibuarit: an in pœnam & in uſuras conuauiri poſsit: præſertim cùm emptor mutuatus pacuniam uſuras grauiſsimas expeudit? Paulus reſpondit,ax contractu,de quo quæritur,etiam hæredẽ uenditoris in pœnam conueniri poſſa. In actione quoque ax empto officio iudicis poſt motam intercedentam uſurarũ precij rationem haberi oportere.

XV. *Regula:Eo quod ſibi debetur uendito, ad actionem ſolàm præſtandam uenditor tenetur. quæ regula approbatur exemplo l.52. §. inter. ff. de act. empti,his aerbis:* Inter uenditoram & emptorem militiæ ita conuenit, ut ſalarium quod debabatur ab illa perſona, emptori cederat.Quæſitũ eſt,emptor militię quam quantitatẽ à quo exigere,& quid ex eiuſmodi pacto uenditor emptori præſtare debeat?Scæuola reſpõdit,uenditorem actionas extraordinarias eo nomine,quas haberet,præſtare debate. *Plura de regula propoſita uide ā.lib.prox.cap.8.queſt.2.*

XVI. *Regula:Aqua uendita,etiam iter ad aquam debetur.quæ regula approbatur l.40. § .in legr.ff. de contrah.empt.his uerbis:* In lega fundi aquã acceſſuram dixit:quęrebatur,an etiam itar aquæ acceſsiſſet? Et Paulus reſpondit,ſibi uidari id actum aſſe. Et ideo iter quoque uenditorem tradere oportere.

XVII. *Regula:Si illa aut illa res uendita ſit:regulariter aenditoris electio eſt, quam tradert uelit, noa emptoris. quæ regula approbatur l.25. in prin. ff.de contrah.empt.his uerbis:* Si ita diſtrahatur,Illa aut illa raa: utram elegarit uenditor,hæc erit ampta. *Concordat l.34.§.ſi emptio.ff.eod.ti.cuius uerba uide ā. lib. proxim.cap.2. exception.3. Hains regulæ exceptio hac eſt: Niſi altera ex ijs perierit. quæ exceptio approbatur d.§. ſi emptio. Plura de regala propoſita uide ā. lib.30. cap.3.reg.4.*

XVIII. *Regula: Si cùm Stichus ſeruus uenditus eſſet, plures eiuſdem nominis ſerui ſint, ut non intelligatur qui Stichus uenditus ſit:is debebitar, de quo uẽditor ſenſit.quæ regula approbatur d.l.34.in prin.cuius uerba uide ā.lib.ꝓx.cap.3.exc.34.repl.4.*

XIX. *Regula:Genere uendito,in poteſtate uenditoris eſt,quid tradat.quæ regula approbatur exemplo l.60.ff.de coatrah. empt. his herbis:* Comprehenſum erat in lege uenditionis,dolia ſexaginta emptori acceſſura, cùm eſſent centum: in uenditoris fore poteſtate reſponſum eſt,quæ dare uellat.

XX. *Regula:Pluribus rebus emptis, de ſingulis ex empto actio eſt.quæ regula approbatur l.33.ff. de action.empti,his uerbis:* Etſi uno pracio plures res amptæ ſint, da ſingulis ex empto & uendito agi potaſt.

XXI. *Regula: Si ſeruitus uendita ſit, ad cautionem*

tionem preſtandam agendum eſt. Quæ regula approbatur l.3.§.ſi iter. ff. de action.empti, his uerbis: Si iter, actum, uiam, equæductũ per tuum fundum emero: uacuæ poſſeſsionis traditio nulla eſt. Itaq; cauere debes, per te nõ fieri, quo minus utar.

X X I I. Regula: *Dolijs quæ in fundo ſunt uenditis, quæ debeantur, definitur l.40. §. penult. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Dolia quæ in fundo domini eſſent, acceſſura dixit: etiam ea quę ſeruus, qui fondum coluerat, emiſſet, peculiaria emptori acceſſura, Paulus reſpondit.

X X I I I. Regula: *Si rùm ſocius ſuam partem uendidiſſet, traditione nondum facta, alter ſocius ad communi diuidundo iudicium prouocauit, & tota res uel uenditori uel eius ſocio adiudicata eſt: quid debeatur emptori, definitur l.13. § idem Celſus. ff. de action.empti, his uerbis:* Celſus lib. I X. Digeſtor. ſcribit, fundi, quem cum Titio cõmunem habebas, partem tuam uendidiſti, & antequam traderes, coactus es communi diuidundo iudicium eccipere. Si ſocio fundus ſit adiudicatus, quãtum ob eam rem à Titio conſecutus es, id tantùm emptori præſtabis. Quòd ſi tibi fundus totus adiudicatus eſt, totum (inquit) eum emptori trades. Sed ita ut ille ſoluet, quod ob eam rem Titio condemnatus es. Sed ob eam quidem partem quam uendidiſti, pro euictione cauere debes: ob alteram autem tantùm de dolo malo repromittere. Æquom eſt enim eandem eſſe conditionem emptoris, quæ futura eſſet, ſi cum ipſo actum eſſet cõmuni diuidundo. Sed ſi certis regionibus fundum inter te & Titium iudex diuiſit, ſine dubio partem quæ adiudicata eſt, emptori tradere debes. *Concordat l.7.§.ſi debitor. ibi: nam etſi partem. ff. cõmuni diuidundo. cuius uerba uide ſ. lib.40. cap.4. cauſa 1. except.8.*

X X I I I I. Regula: *Lacu empto & circa eum decem pedibus, decem pedes debentur circa lacum qui tempore uenditionis fuerunt, non alij, ſi fortè lacus poſtea creuit. Quæ regula approbatur l.69. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Rutilia Palla emit lacum Sabatianenſem anguillerium, & circa eum lacum pedes decem: quæro, nunquid decem pedes, qui nunc acceſſerunt, ſub aqua ſint, quia lacus creuit: an proximi decem pedes ab aqua Rutiliæ Pallæ ſint? Proculus reſpondi: Ego exiſtimo eatenus lacum, quem emit Rutilia Palla, ueniſſe, quatenus tunc fuit, & circa eum decem pedes, qui tunc fuerunt. Nec ob eam rem, quòd lacus poſtea creuit, latius eum poſsidere debere, quàm emit.

X X V. Regula: *Horreis uenditis, ueniunt & dolia ibi defoſſa. Quæ regula approbatur l.76. in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Paulus reſpondit, Dolia in horreis defoſſe, ſi non ſint nominatim in uenditione excepta; horreorum uenditioni ceſsiſſe uideri.

SERVO VENDITO QVID ueniat?

X X V I. Regula: *Seruo uendito, peculium eius emptori non debetur. Quæ regula approbatur l.29. cum duab. legib. ſequentib. ff. de contrab. empt. his uerbis:* Quoties ſeruus uenit, non cum peculio diſtrahitur. Et ideo ſiue non ſit exceptum, ſiue exceptum ſit: non cum peculio diſtractus uidetur. Vnde ſi qua res fuerit peculiaris à ſeruo ſubrepta, condici poteſt, uidelicet quaſi furtiua. Hoc ita, ſi res ad emptorem peruenerit. Sed ad exhibendum agi poſſe nihilominus, & ex uendito, puto. Sed et ſi quid poſtea acceſſit peculio, reddendum eſt uenditori: ueluti partus, & quod ex operis uicarij perceptum eſt. *Concordat l.3. ff de euictionib. cuius uerba uide J. cap.4. quæſt. 1. cauſa 3. except.2. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruus cum peculio uenierit. Hæc exceptio approbatur l. 23. ff. de action.empti, his uerbis:* Si quis ſeruum quem cum peculio uendiderat, manumiſerit: nõ ſolùm peculij nomine, quod ſeruus habuit tẽpore quo manumittebatur, ſed & eorũ quæ poſtea adquiſit, tenetur. Et præterea cauere debet, quidquid ex hereditate liberti ad eum peruenerit, reſtitutũ iri. Marcellus notat: Illa præſtare uẽditor ex empto debet, quæ haberet emptor, ſi homo manumiſſus non eſſet. Non continebuntur ergo, quæ ſi manumiſſus non fuerit, adquiſiturus non eſſet. *Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi poſt perfectã uenditionẽ, nõ ex re peculiari qd adqſierit ſeruus. hoc enim peculiũ emptori debetur. De qua re uide J. reg. px.*

X X V I I. Regula: *Seruo uẽdito, ſi quid ſeruus poſt pfectã uẽditionẽ adqſiuit, hoc emptori debetur. Quæ regula approbatur l.13. §. ſi quid ſeruo ff. de act.empti, his uerbis:* Si quid ſeruo diſtracto uenditor donauit ante traditionem, hoc quoq; reſtitui debet: hæreditates quoq; p ſeruũ adqſitæ, & legata omnia. nec diſtinguendũ, cuius reſpectu iſta relicta ſunt. Itẽ qđ ex operis ſeruus prẽſtitit uẽditori, emptori reſtituẽdũ: niſi ideo dies traditionis ex pacto prorogatus eſt, ut ad uẽditorẽ opæ ptinerẽt. *Cõcordat l.23. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. reg. px. ext.1. Cõcordat itẽ l.51. §. nõ mirũ. ibi: ut cum ſeruus. ff. de euictionib. cuius uerba uide J. cap. 7. quæſt. 1. reg. 1. exc. 6. repl. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc uidetur eſſe: Niſi contẽplatione uenditoris ſeruo uendito quid ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. ſi quid ſeruo, iam propoſitis hiſce:* Nec diſtinguendum cuius reſpectu iſta relicta ſunt. *Concordat l.23. §. fin. in*

ſine. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide J. cap. t. reg. 2. in prin. *Altera exceptio eſt: Niſi dies traditionis ex pacto ſit prorogatus, ut uẽditori interim ex operis ſerui adquireretur. Quæ exceptio approbatur uerbis d. §. ſi quid ſeruo. ſ. propoſitis hiſce:* Niſi ideo dies traditionis ex pacto prorogatus eſt, ut ad uenditorem operæ pertinerent. *Tertia exceptio eſt: Niſi ex re peculiari uel uenditoris ſeruus quid adquiſierit. Hæc exceptio approbatur l. 12. ff. de contrah. empt. uerbis ſ. reg. prox. in prin. propoſitis hiſce:* Si quid poſtea acceſſit peculio, reddendum eſt uenditori: ueluti partus, & quod ex operis uicarij perceptum eſt.

XXVIII. Regula: *Seruo uendito, non ſolùm quod uenditor per eum poſt uenditionem perfectam adquiſiuit, ſed etiam quod emptor per eum adquirere potuiſſet, præſtandum eſt. Quæ regula approbatur l. 12. §. at ſi per me. ff. de action. empti, his uerbis:* Si per me factum ſit, quo minus ſeruum uendirum ſuo tempore à me haberes: non ſolùm id quod ipſe per eum adquiſiui, præſtare debebo, ſed & id quod emptor iam tunc ſibi tradito ſeruo adquiſiturus fuiſſet.

XXIX. Regula, *De eo quod ſtatuliber uenditus uenditori conditionis implendæ cauſa dedit, emptori reſtituendo, proponitur l. 1. ff. de doli mali except. his uerbis:* Si ſtatuliberum mercatus fuerim iuſſum decem date, cùm hoc ignorarem, & duplam ſtipulatus fuerim, & ob id quòd antequam dominium ad me transferatur, uenditori dederit decẽ, agam ex empto ut decem recipiam: ita puto competere mihi actionẽ, ſi paratus ſim ex duplæ ſtipulatione eum liberare.

AEDIBVS VENDITIS QVID ueniat?

XXX. Regula: *Aedibus uenditis, ea debentur quæ quaſi pars ædium, uel propter ædes habentur. Quæ regula approbatur, ſimul & exemplis declaratur l. 13. §. fin. cum trib. legib. ſequentib. ff. de action. empti, his uerbis:* Aedibus diſtractis uel legatis, ea eſſe ædium ſolemus dicere, quæ quaſi pars ædium, uel propter ædes habẽtur: utputa putea, item quo puteum cooperitur, funes, labra, ſalientes: fiſtulæ quoq; quæ ſalientibus iunguntur (quamuis longè excurrant extra ædificium) ædium ſunt. Item canales. Piſces autem qui ſunt in piſcina, non ſunt ædium, nec fundi: non magis quàm pulli, aut cætera animalia quæ in fundo ſunt. *Ait Iuriſconſultus:* Vel propter ædes habentur. *Huius exceptio prima hæc eſt: Niſi ad tẽpus, non perpetui uſus cauſſa paratum ſit. Quæ exceptio approbatur l. 17. §. Labeo ff. de action. empti, his uerbis:* Labeo generaliter ſcribit, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi ædificij cauſſa paratum nondũ ædificio ſit adplicatum uel perfectũ. Quæ exceptio approbatur d. l. 17. §. item quod inſulæ, his uerbis:* Quod inſulæ cauſſa paratum eſt, &c. *Concordant ea quæ proponuntur J. reg. prox. except. 9. Tertia exceptio uidetur: Niſi cauſſa ob quam paratum eſt, ſit finita. Sed hæc exceptio reprobatur exemplo l. 49. ff. de cõtrah empt. cuius uerb. uide J. reg. prox. exc. 3.*

XXXI. Regula, *De rutis & cæſis, cæteriſq; quæ ædificio uendito inſerta, incluſa uel adfixa non ſunt. Hæc ædificijs uenditis non debentur emptori. Quæ regula approbatur l. 17. §. ſi ruta & cæſa. ff. de action. empti, his uerbis:* Si ruta & cæſa excipiuntur in uẽditione, ea placuit eſſe ruta, quæ eruta ſunt: ut arena, creta, & ſimilia. Cæſa eſſe, ut arbores cæſas, carbones, & his ſimilia. Gallus autem Aquilius (cuius Mela refert opinionem) rectè ait, fruſtra in lege uenditionis de rutis & cæſis cõtineri: quia ſi non ſpecialiter uenierint, ad exhibendum de his agi poſsit. Neque enim magis de materia cæſa, aut de cæmentis, aut de arena cauendum eſt uenditori, quàm de cæteris quæ ſunt precioſiora. *Concordat l. 66. §. fin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Quintus Mutius ſcripſit, Ruta cæſa ædium fundiue non ſunt, niſi id ſcriptum eſt. Nam ruta cæſa ea ſunt, quæ neq; ædium neque fundi ſunt. *Declaratur regula propoſita tum uerbis d. §. ſi ruta, iam propoſitis: tũ etiam l. 241. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* In rutis cæſis ea ſunt quæ terra nõ tenentur, quæque opere ſtructili tectorióue non continentur. *Propoſitæ regulæ exemplum etiam ſunt piſces & cætera animalia, quæ in piſcina aut ædibus ſunt. Quod exemplum proponitur l. 15. cum lege ſequente. ff. de action. empti. cuius uerba uide ĩ reg. prox.* *Aliud exemplum proponitur l. 18. in prin ff. eod. tt. his uerbis:* Granaria quæ ex tabulis fieri ſolent, ita ædiũ ſunt, ſi & ſtipites eorũ in terra defoſsi ſunt. Quòd ſi ſupra terram ſunt, rutis & cæſis cedunt. *Alia exẽpla proponuntur l. 17. in prin. ibi: ſed & uinũ. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. exc. 2. Item alia exempla proponuntur d. l. 17. §. quæ picta, his uerbis:* Quæ pictæ tabulæ pro tectorio includuntur, item cruſtæ marmoreæ, ædium ſunt. Reticuli circa columnas, plutei circa parietes, item cilicia uela, ædiũ non ſunt. *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nominatim ruta quoq; & cæſa uendita ſint. Hæc exceptio approbatur uerbis d. l. 66. §. fin. ff. de contrah. empt. paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Niſi id ſcriptum eſt. *Concordat l. 17. §. ſi ruta. ff. de action. empt. uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Si non ſpecialiter uenierint. *Altera exceptio eſt: Niſi feræ, claues, clauſtra. Hæc exceptio approbatur d. l. 17. in prin. his uerbis:* Fundi nihil eſt, niſi quod terra ſe tenet. Aediũ autẽ multa eſſe, quæ ædib. adfixa non ſint, ignorari non oportet: utputa

feræ,

ſeras, claues, clauſtra. Multa etiam defoſſa eſſe, neque tamen fundi aut uillæ haberi: utputa uaſa uinaria, torcularia: quoniam hæc inſtrumenti magis ſunt, etiamſi ædificio cohærent. Sed & uinum & fructus perceptos uillæ non eſſe, conſtat. *Tertia exceptio eſt: Niſi fiſtulæ, uel canales. Hæc exceptio approbatur l. 47. cum duab. legib. ſequentib. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Si aquæductus debeatur prædio, ius aquæductus tranſit in emptorem, etiamſi nihil dictum ſit: ſicut & ipſæ fiſtulæ, per quas aqua ducitur, licet extra ædes ſint. Et quanquã ius aquæ non ſequatur, quod amiſſum eſt: attamen fiſtulæ & canales dum ſequuntur, quaſi pars ædium ad emptorem perueniunt. Et ita Pomponius lib. X. putat. *Concordat l. 18. §. Firmius. ff. de action. empti, his uerbis:* Firmius à Proculo quæſijt, Si de plumbeo caſtello fiſtulæ ſub terra miſſæ, aquam ducerẽt in ahenum lateribus circumſtructũ: an hæ, ut inuocta fixaq; ædium eſſent: an ut ruta cæſaq; non eſſent ædium? Ille reſcripſit, referre quid actum eſſet. Quid ergo ſi nihil de ea re neq; emptor neq; uenditor cogitauerunt (ut plerunq; in eiuſmodi rebus euenire ſolet) non ne ꝓpius eſt, ut inſerta & incluſa ædificio, ſic partem eius exiſtimemus eſſe? *Quarta exceptio eſt: Niſi rota per quam aqua trahitur, itẽ ſitula ſeu urna, qua aqua hauritur. Hæc exceptio approbatur l. 40. §. fin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Rota quoq; per quam aqua traheretur, nihilominus ædificij eſt, quàm ſitula. *Quinta exceptio eſt: Niſi caſtella plumbea, puteorum opercula, epiſtomia fiſtulis adplumbata, aut quæ terra cõtinentur: item ſigilla, columnæ, & perſonæ, è quarum roſtris aqua ſalire ſolet. Hæc exceptio approbatur l. 17. §. caſtella. ff. de action. empt. his uerbis:* Caſtella plumbea putei, opercula puteorum, epiſtomia fiſtulis adplumbata, aut quæ terra continentur (quamuis non ſint adfixa) ædium eſſe conſtat. Item conſtat ſigilla, columnas quoq; & perſonas, è quarum roſtris aqua ſalire ſolet, uillæ eſſe. *Sexta exceptio eſt: Niſi tegulæ, & ea quæ tegularum uicem obtinent. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 18. §. tegulæ. ff. de action. empti, his uerbis:* Tegulæ quæ nondum adhuc ædificijs impoſitæ ſunt (quãuis tegẽdi gratia allatę ſunt) in rutis & cæſis habentur. Aliud iuris eſt in his quæ detractæ ſunt ut reponerẽtur: ædibus enim accedũt. *Cõcordat l. 242. §. plumbũ. ff. de uerb. ſignificat. his uerbis:* Plumbum quod pro tegulis poneretur, ædificij eſſe, ait Labeo: ſed id quod ἐπαυλέως tegendi cauſa ἐπαυλέως poneretur, contrà eſſe. *Septima exceptio eſt: Niſi ſtructura alicuius loci ex tabulis facta, quæ æſtate tollitur, & hyeme ponitur. Hæc exceptio approbatur d. l. 242. §. fin. his uerbis:* Structuram loci alicuius ex tabulis factã, quæ æſtate tolleretur, & hyeme reponeretur, ædium eſſe, ait Labeo: quoniam perpetui uſus cauſa parata eſſet, neq; ad rem pertinere, quòd interim tolleretur. *Octaua exceptio eſt: Niſi ex ædificio detracta ut reponantur. Hæc exceptio approbatur l. 17. §. penult. ff. de act. empti, his uerbis:* Ea quæ ex ædificio detracta ſunt ut reponãtur, ædificij ſunt: at quæ parata ſunt, ut imponantur, non ſunt ædificij. *Concordat l. 18. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 6. Concordat item l. 242. §. fin. ff. de uerb. ſignif. cuius uerba uide ſ. exc. prox. Nona exceptio uidetur: Niſi parata ut ædificio imponantur. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam dictis hiſce:* At quæ parata ſunt ut imponantur, non ſunt ædificij. *Concordat d. l. 18. Item cõcordat d. l. 17. §. item quod inſulæ. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 2.*

XXXII. Regula: *De inſtrumentis domus. Hæc quamuis ædificio uendito cohæreant, ædificij tamen non ſunt. Quæ regula approbatur, ſimul & exemplis declaratur l. 17. in prin. ibi: multa etiam. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. reg. prox. exc. 2. Plura de hac regula uide ſ. lib. 33. cap. 4. de domo legata, reg. 2.*

XXXIII. Regula: *Aedificio uendito, ius quoq; ſeu ſeruitus ædificio debita emptori præſtanda. Quæ regula approbatur exemplo aquæductus l. 47. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. reg. 31. except. 3.*

XXXIIII. Regula: *Aedificio uendito, pila quoq; ante domũ conſtituta emptori debetur. Quæ regula approbatur l. 52. §. fin. ff. de actionib. empti, his uerbis:* Ante domum mari iunctam molibus iactis pilam conſtituit, & uti ab eo poſſeſſa domus fuit, Caio Seio uendidit: quæro, an pila quæ ab auctore domui cõiuncta erat, ad emptorem quoq; iure emptionis pertineat? Scæuola reſpondit, eodem iure fore uenditam domum, quo fuiſſet priuſquam ueniret.

XXXV. Regula: *Aedibus uenditis, ſtatuæ baſibus affixæ, aut tabulæ religatæ emptori non debentur. Quæ regula approbatur l. 245. ff. de uerb, ſignificat. his uerbis:* Statuæ adfixæ baſibus ſtructilibus, aut tabulæ religatæ catenis, aut erga parietem adfixæ, aut ſimiliter quæ cohærent tignis: non ſunt ædium. Ornatus enim ædium cauſa parantur, non quo ædes perficiantur.

XXXVI. Regula: *Aedibus uenditis, prothyrum emptori debetur. Quæ regula approbatur d. l. 245. in fine, his uerbis:* Labeo ait, Prothyrum quod in ædibus interdum fieri ſolet, ædium eſt.

XXXVII. Re-

XXXVII. Regula: *De conclaui & porticu inter domum uenditam & aliam quam uenditor retinet, conſtituto. Ad eam domum pertinebit, ad cuius uſum eſt conſtitutum, & ex qua aditum habet. Quæ regula approbatur l penult. ff. de damno infecto, his uerbis:* Quod conclaue binarum ædium dominus ex alijs ædibus in aliarum uſum conuertit, non ſolùm ſi contignatio, qua id ſuſtinebitur, orietur ex parte earum ædium, in quarum uſum conuerſum erit, earum fiet: ſed etiã ſi tranſuerſa contignatio tota in aliarum ædium parietibus ſedebit. Sed & Labeo libris poſteriorum ſcribit, Binarum ædium dominum utriſq; porticum ſuperpoſuiſſe, ioq; eam aditu ex alteris ædibus delato, alteras ædes ſeruitute oneris porticus ſeruãdæ impoſita uendidiſſe: totam porticum earum ædium eſſe quas is retinuiſſet, cùm per longitudinem utriuſq; domus extenſa eſſet tranſuerſa contignatione, quæ ab utraq; parte parietibus domus quæ ueniſſet, ſuſtineretur. Nec tamen conſequẽs eſt, ut ſuperior pars ædificij, quæ nulli cõiuncta ſit, neq; aditum aliunde habeat, alterius ſit, quàm cuius eſt id cui ſuperpoſita eſt. *Hæc de ædibus uenditis, quid ueniat? Sed & plures huiuſmodi regulas uide ſ. lib. 33. cap. 4. Item ſ. reg. 31. in fine, repl. gener. 1. cum duabus ſequentibus.*

FVNDO VENDITO QVID
ueniat?

XXXVIII. Regula: *Fundo uendito, ruta cæſa & ea quæ ſolo non cohærent, emptori non debentur. Quæ regula approbatur l. 17. in prin. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. reg. 31. except. 2. Huius exemplum primum eſt in piſcibus in piſcina conſtitutis, & cæteris animalibus. Quod proponitur l. 15. cum lege ſequente. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. reg. 30. Aliud exemplum in arboribus uento deiectis proponitur l. 9. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Si poſt inſpectum prædium, antequam emptio contraheretur, arbores uento deiectæ ſunt: an hæ quoq; emptori tradi debeant, quæritur? Et reſponſum eſt, non deberi: quia eas nõ emerit, cùm antequam fundum emerit, deſierint fundi eſſe. Sed ſi ignorauit emptor deiectas eſſe arbores, uenditor autem ſciuit, nec admonuit: quanti emptoris interfuerit rem æſtimandã eſſe, ſi modò uenit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pali exempti hac mente, ut reponãtur. Hæc exceptio approbatur l. 17. §. fin. ff. de action. empti, his uerbis:* Pali qui uineæ cauſa parati ſunt, antequã collocentur, fundi non ſunt. Sed qui exempti ſunt hac mente, ut iterum collocentur, fundi ſunt. *Similis exceptio propoſita eſt ſ. reg. 31. exc. 8. Altera exceptio eſt: Niſi parata ut fundo inſerantur. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis. Similem exceptionem uide ſ. reg. 31. except. 9. Tertia exceptio eſt: Niſi ſterquilinium & ſtramen. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 17. §. fundo, his uerbis:* Fundo uendito uel legato, ſterquiliniũ & ſtramẽta emptoris & legatarij ſunt, ligna autem uenditoris uel hæredis: quia nõ ſunt fundi, tametſi ad eum parata ſunt. In ſterquilinio autem diſtinctio Trebatij probanda eſt, ut ſi quidem ſtercorandi agri cauſa comparatum ſit, emptorem ſequatur: ſi uendẽdi, uenditorem: niſi aliud eſt actum. nec intereſt in ſtabulo iaceat, an aceruus ſit.

XXXIX. Regula: *Fundo uendito, inſtrumenta eius, quamuis defoſſa ſint, emptori non debẽtur. Quæ regula approbatur d. l. 17. in prin. cuius uerba uide ſ. reg. 31. except. 2.*

XL. Regula: *Fundo uendito, ſepulchrum quoque in eo emptorem ſequitur. Quæ regula approbatur l. 53. §. ſi eum. ff. de action. empti, his uerbis:* Si eum fundum uendidiſti, in quo ſepulchrum habuiſti, nec nominatim ſepulchrum tibi excepiſti: parum tibi eo nomine cautum habes. Paulus, Minimè, ſi modò in ſepulchrum iter publicum tranſit. *Concordat l. 73. in fine. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 3. except. 14. repl. 5. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ad ſepulchrum ex publico ſit aditus. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Paulus. Minimè, ſi modò in ſepulchrum iter publicum tranſit. *Altera exceptio eſt: Niſi ſepulchrum nominatim ſit exceptum. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec nominatim ſepulchrum tibi excepiſti. *Plura de regula propoſita uide ȷ. reg. proxim. except. 2.*

XLI. Regula: *Fundo uendito, littora & alia loca publica, ſacra uel religioſa fundo coniuncta in modum eius non computantur. Quæ regula approbatur l. 51. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Littora quæ fundo uendito coniuncta ſunt, in modum agri non computantur: quia nullius ſunt, & iure gẽtium omnibus uacãt. ſed nec uiæ publicæ, aut loca religioſa, uel ſacra. Itaque ut proficiant uenditori, caueri ſolet, uti uiæ, item littora & loca publica in modum cedant. *Concordat l. 7. §. fin. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Quod uenditur in modum agri cedere debet: niſi id actum eſt, nec cederet. At quod non uenit, in modum cedendũ, ſi id ipſum actum eſt, ut cederet: ueluti uiæ publicæ, limites, luci qui fundũ tangunt. Cum uerò neutrũ dictum eſt, cedere non debent. Et ideo nominatim caueri ſolet, ut luci, uiæ publicæ, quæ in fundo ſunt,

tótæ in modum cedant. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi id actum ſit, ut in modum agri cedant. Quæ exceptio approbatur uerbis d.l. 51. iam propoſitis hiſce:* Itaque ut proficiant uenditori, &c. *Item uerbis d.l. 7. §. fin. iam propoſitis hiſce:* At quod non uenit, in modũ cedendum, ſi id ipſum actum eſt, ut cederet, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi in medio fundo ſint conſtituta, ut aditum ex publico non habeãt. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. proxim.*

XLII. Regula: *Fundo uendito, inſula nata prope illum fundum emptori debetur. Quæ regula approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi ea pars fundi uendita ſit, ad cuius frontem inſula nata non reſpicit, altera retenta. Quæ exceptio approbatur l. 29. cum lege ſequente. ff. de rerum dominio, his uerbis:* Inter eos qui ſecundum unam ripam prædia habent, inſula in flumine nata non pro indiuiſo cõmunis fit, ſed regionibus quoque diuiſis. Quantum enim cuiuſq; eorum iuxta ripam eſt, tantum ueluti linea in directum per inſulam transducta, quiſq; eorum in ea habebit certis regionibus. Ergo ſi inſula nata adcreuerit fundo meo, & inferiorem partẽ fundi uendidero, ad cuius frontem inſula non reſpicit: nihil ex ea inſula pertinebit ad emptorem ex eadem cauſa: quia ut ab initio quidem eius fieret, ſi iam tunc, cùm inſula naſcaretur, eiuſdem partis dominus fuiſſet.

XLIII. Regula: *Fundo uendito, uia, iter, actus uel alia ſeruitus non debetur. Quæ regula approbatur l. 66 in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* In uendendo fundo quædã, etiamſi non condicantur, præſtanda ſunt: ueluti ne fundus euincatur, aut uſusfructus eius quædam ita demum, ſi dicta ſunt: ueluti uiam, iter, actum, aquæductum præſtitum iri. Idem & in ſeruitutibus urbanorum prædiorum. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi in uenditione dictum ſit, ſeruitutem aliquam acceſſuram. Quæ exceptio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Quædam ita demum, ſi dicta ſunt. *Cui concordat l. 6. §. ſi tibi iter, in fine. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 22. repl. 1. Altera exceptio eſt: Niſi fundo uendito ſeruitus à uicino prædio debeatur. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 15. item ſ. cap. prox quæſt. 1. cauſa 6. Huius exemplum proponitur l. penult. §. plures. ff. ſi ſeruitus uindicetur, his uerbis:* Plures ex municipibus, qui diuerſa prædia poſsidebãt, ſaltum communem, ut ius compaſcendi haberent, mercati ſunt, idq; etiam à ſucceſſoribus eorum eſt obſeruatũ. Sed nonnulli ex his qui hoc ius habebant, prædia illa ſua propria uenundederunt. Quæro, an in uenditione etiam ius illud ſecutum ſit prædia: cum eius uoluntatis uenditores fuerint, ut hoc alienarent? Scæuola reſpondit, id obſeruandum quod actum inter contrahentes eſſet. Sed ſi uoluntas contrahentium manifeſta non ſit, & hoc ius ad emptores tranſire. Item quæro, an cùm pars illorum propriorum fundorum legato ad aliquem tranſmiſſa ſit, aliquid ſecum compaſcui iuris traxit? Idẽ reſpondit, cùm id quoque ius fundi, qui legatus eſſet, uideratur: id quoq; ceſſurum legatario. *Hæc de fundo uendito, quid ueniat? Sed & plures huiuſmodi regulas uide ſ. lib. 13. cap. 4. de fundo legato.*

XLIIII. Regula: *Fiſtulis rei uenditæ adiectis, caſtellum quoq; ex quo fiſtulis aqua ducitur, accedit. Quæ regula approbatur l. 78. in prin. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Fiſtulas emptori acceſſuras in lege dictum erat: quærebatur, an caſtellum, ex quo fiſtulis aqua duceretur, accederet? Labeo reſpondit, apparere id actum eſſe, ut id quoq; accederet, licet ſcriptura non contineretur. *Plura de quæſtione propoſita uide ſ. cap. proxim. in ſingulis cauſis.*

Exceptio præcedentium regularum generalis.

Harum regularum exceptio hæc eſt: Niſi aliter inter emptorem & uenditorem conuenerit. Quæ exceptio approbatur, ſimul et diſtinguitur ſ. reg. 7.

QVANTVM ET QVALE ueniat in empti actione?

Cap. III.

PRima regula: *Qua menſura utendum ſit, in poteſtate contrahentium eſt. Quæ regula approbatur l. 71. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Imperatores Antoninus & Verus Auguſti Sexto Vero in hæc uerba reſcripſerunt: Quibus menſuris aut precijs negotiatores uina compararent, in contrahentium poteſtate eſt. Neq; enim quiſquã cogitur uendere, ſi aut precium aut menſura ei diſpliceat: præſertim ſi nihil contra conſuetudinem regionis fiat.

II. Regula: *Si quis pro decem pondo olei quod natum eſſet, preciũ conſtituerit: quinq; tantùm pondo natis, non niſi quinq; petere poteſt. Quæ regula approbatur l. 39. §. ueriſimile. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Veriſimile eſt, eũ qui fructũ oliuæ pendentis uendidit, & ſtipulatus eſt pro decem pondo olei, quod natum eſſet, precium conſtituiſſe ex eo quod natum eſſet uſq; ad decem pondo olei. Idcirco ſolis quinq; collectis, non amplius emptor petere poteſt, quàm quinq; pondo olei, quę collecta eſſent. Et hoc à pleriſq; reſponſum eſt.

III. Re-

III. Regula: *Id tantùm uenit quod uenditor ſenſit, non etiam id quod ſeruus eius errore uel dolo plus demonſtrauit.* Quæ regula approbatur l. 18. §. ſi ſeruum. ff. de contrah. empt. his uerbis: Si ſeruus domini iuſſu in demonſtrandis finibus agri uenditi uel errore uel dolo plus demonſtrauerit, id tantùm demonſtratũ accipi oportet, quod dominus ſenſerit. Et idem Alfenus ſcripſit de uacua poſſeſsione per ſeruum tradita.

IIII. Regula: *Si in uenditione ſerui dominus dixerit, peculium eum habere decem, idq; acceſſurum eſſe, & in peculio plus uel minus ſit: quantum debeatur, definitur l. 38. in prin. ff. de action. empt. his uerbis:* Si uenditor hominis dixit, peculium eum habere decem, nec quidquã ademptum iri: etſi plus habet, totum præſtet, niſi hoc actum eſt, ut duntaxat decem præſtaret. Si minus eſt: præſtet eſſe decem, uel talem ſeruũ, ut tantum peculij habeat.

V. Regula: *Si cùm uẽditor mercedẽ fundi acceſſuram dixiſſet, conductor fundum alij pluris locauerit. hoc enim caſu non tantum quanti conductor alij, ſed quanti uenditor ſuo conductori locauit, debetur.* Quæ regula approbatur l. 58. in prin. ff. locati & conducti, his uerbis: Inſulam uno precio totam locaſti, & eam uendidiſti, ita ut emptori mercedes inquilinorum accederẽt: quamuis eam cõductor maiore precio locauerit, tamen id emptori accedet, quod tibi cõductor debet. *Concordat l. 53. in prin. ff. de action. empti, his uerbis:* Si mercedẽ inſulę acceſſurã emptori dictum eſt: quãti inſula locata eſt, tantũ emptori pręſtetur. Paulus. Imò ſi totam inſulam uno nomine locaueris, & amplius cõductor locet, & in uẽdenda inſula mercedem emptori ceſſurã eſſe dixeris: id accedet quod tibi totius inſulæ conductor debebit.

VI. Regula: *Vnus ex pluribus uenditoribus non niſi pro parte tenetur.* Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. cap. 1. quæſt. 3. reg. 2.

VII. Regula: *Fideiuſſor ſerui in ſolidum tenetur, quamuis dominus non niſi de peculio conueniri poßit.* Quæ regula approbatur l. 24. §. fin. ff. de action. empti, his uerbis: Seruo uendente hominem, fideiuſſor uenditionis omnia pręſtare debet, in quæ obligaretur, ſi pro libero fideiuſsiſſet. Nam & in dominum actio ſic datur, ut emptor eadem cõſequatur, quæ libero uendente conſequi debuiſſet. Sed ultra peculij taxationem dominus non condemnatur.

VIII. Regula: *Vltra id quod conuenit, nihil poteſt exigi.* Quæ regula approbatur l. 15. C. de action. empti. his uerbis: Vltra modum tritici diſtracti citra pactũ, in ſolutione mora nõ facta, nihil emptor exigere poteſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi mora facta ſit. tunc enim ad id quod intereſt, competit actio.* Quæ exceptio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce: In ſolutione mora non facta. *De qua re uide ſ. cap. prox. reg. 11. Sed & huius regulæ exceptiones ſunt regulæ aliquot ſ. cap. prox. propoſitæ. Hæc de eo, quantum ueniat in empti actione. Sed & huius quæſtionis regulæ ſunt ſ. cap. proxim. reg. 12. 14. 23 & 24.*

QVALE VENIAT IN Actione empti?

IX. Regula: *Res uendita talis præſtari debet, qualis eſt.* Quæ regula approbatur l. 59 ff. de contrah. empt. his uerbis: Cùm uenderes fundũ, non dixiſti, Ita ut optimus maximusque eſt: uerum eſt quod Quinto Mutio placebat, non liberum, ſed qualis eſſet, fundum præſtari oportere. Idem & in urbanis prędijs dicendum eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uenditor fundum optimum maximumq; dixerit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis. Altera exceptio eſt: Niſi non integrum uel ſanum præſtet. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 1. quæſtion. 1. cauſa 13. Tertia exceptio eſt: Niſi uenditor ſciens rei conditionem uel uitium, id non indicauerit, uel obſcurè indicauerit. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. quæſt. 1. cauſa 5.*

X. Regula: *Si uenditor ſeruum uenditum artificẽ dixerit, puta coquũ: nec optimũ nec peßimũ artificem illum præſtare debet.* Quæ regula approbatur l. 19. §. illud ſciendum. ff. de ædilitio edicto, his uerbis: Illud ſciendum eſt, ſi quis artificem promiſerit, uel dixerit: non utiq; perfectum eum præſtare debet, ſed ad aliquẽ modum peritum: ut neque eum ſummæ ſcientiæ accipias, neque rurſus indoctum in artificio. Sufficiet ergo talem eſſe, quales uulgò artifices dicuntur. *Concordat l. 18. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Venditor qui optimum coquum eſſe dixerit, optimum in eo artificio præſtare debet. Qui uerò ſimpliciter coquum eſſe dixerit, ſatisfacere uidetur, etiamſi mediocrem coquum præſtet. Idem & in cæteris generibus artificiorum. Aequè ſi quis ſimpliciter dixerit, peculiatum eſſe ſeruum: ſufficit ſi is uel minimum habeat peculium. *Plura de regula propoſita uide ſ. cap. prox. quæſt. 2. cauſa 9. ext. 1. Hactenus de actione empti in genere. Sequũtur nũc eius aliquot ſpecies & adfinia remedia.*

DE REDHIBITORIA actione. Cap. IIII.

PRimò: *Verba edicti, quibus actio propoſita introducta eſt, proponuntur l. 1. §. 1. ff. de ædilitio edicto, hæc ſcilicet:* Aiunt ædiles, Qui mancipia uendũt, certiores faciunto emptores, quid morbi uitijue cuiq; ſit, quis fugitiuus erroue ſit, noxaue ſolutus non

ſit: eadẽ

ſit:eaq; omnia, cùm ea mancipia ueneunt, palàm ac rectè pronuncianto. Quòd ſi mancipiũ aduerſua ea uenierit, ſiue aduerſus quam dictũ ꝓmiſſumúe fuit, cùm ueniret, fuerit: quod eius præſtari oportere diceretur, emptori omnibuaq; ad quos ea rea pertinet, iudicium dabimus, ut id mancipium redhibeatur. Si quid autem poſt uenditioné traditionemq; deterius opera emptoria, familiæ procuratorisúe eius factũ erit: ſiue quid ex eo poſt uenditioné natum, adquiſitum fuerit: & ſi quid ei in uẽditione acceſſerit, ſiue quia ex ea re fructus ad amptorẽ peruenerit: ut ea omnia uenditori reſtituat. Tum ſi quas acceſſiones ipſe præſtiterit, ut recipiat. Itẽ ſi quod mancipiũ capitalem fraudem admiſerit, mortiaúe conciendæ cauſa quid fecerit, ſiue in arená depugnandi cauſa ad beſtias intromiſſum fuerit: ea omnia in uenditione pronuncianto. Ex hia enim cauſis iudicium dabimus. Hoc amplius, ſi quis aduerſus ea ſciena dolo malo uendidiſſe dicetur, iudicium dabimus.

I I. *Ratio edicti huius proponendi, actioniſq; introducendæ, proponitur d.l.1.§. cauſa, his uerbis:* Cauſa huiua edicti ꝓponẽdi eſt, ut occurratur fallacijs uẽdentium, & emptoribus ſuccurratur, quicunq; decepti à uenditoribus fuerint: dummodo ſciamus uenditorem, etiãſi ignorauit ea quę ædilea pręſtari iubent, tamen teneri debere. Nec eſt hoc iniquum. Potuit enim ea nota habere uenditor. Neque enim intereſt emptoris cur fallatur, ignorantia uenditoris, an calliditate. *Concordat l 18.§. cauſa autem. ff. eod. tt, cuius uerba uide ☞ queſt. prox. cauſa 6.*

III. CAVSAE, EX QVIBVS redhibitoria actio competit.

I. *Cauſa: Si in uendendo mãcipio uenditor morbum uel uicium eius non indicauit. Hæc cauſa approbatur uerbis edicti ſ. propoſitis hiſce:* Qui mancipia uendũt, certiores faciunto emptores, quid morbi uicijúe cuiq; ſit, quis fugitiuus erroúe ſit, noxaúe ſolutus non ſit: eaq; omnia, cùm ea mãcipia ueneunt, palàm ac rectè ꝓnuncianto. Quòd ſi mancipium aduerſua ea uenierit, ſiue aduerſua quàm dictũ ꝓmiſſumúe fuit, cùm ueniret, fuerit: quod eiua præſtari oportere dicetur, emptori omnibusq; ad quos ea res pertinet, iudicium dabimus, ut id mãcipium redhibeatur. *Declaratur hæc cauſa definitione & diuiſione morbi, l.1.§. ſed ſciendum. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Sciendum eſt, Morbum apud Sabinum ſic definitũ eſſe, Habitum cuiuſq; corporis contra naturam, qui uſum eiua ad id faciat deteriorẽ, cuiua cauſa natura nobis eiua corporis ſanitatem dedit. Id autem aliâs in toto corpore, aliâa in parte accidere. Nanq; totius corporis morbum eſſe (puta) φθίσιν, febrẽ: partis, ueluti cæcitatem, licet homo ita quoq; natus ſit. Viciumq; à morbo multũ differre: utputa ſi quis balbus ſit. Nã hunc uicioſum eſſe magis, quàm morboſum. Vlpianus. Ego puto ædilea tollendæ dubitationis gratia bia κατ' τῦ αὐτῦ id dixiſſe, ne qua dubitatio ſupereſſet. Proinde ſi qd tale fuerit (ſiue uicij ſiue morbi) quod uſum miniſteriumq; hominis impediat: id dabit redhibitioni locum. Dummodo meminerimus nõ utiq; quodlibet quàm leuiſsimum efficere, ut morboſum uicioſumúe quid habeatur. Proinde leuia febricula, aut uetus quartana (quæ tamen iam ſperni poteſt, uel uulnuſculum modicum nullum habẽt in ſe delictum, quamuis pronunciatũ non ſit. Contemni enim potuerunt. Exempli itaq; gratia referam, qui morboſi uicioſiq; ſunt. Apud Viuianum quæritur, Si ſeruus inter fanaticos non ſemper caput iactaret, & aliqua profatus eſſet: an nihilominus ſanus uideretur? Et ait Viuianus, nihilominua hunc ſanum. Neq; enim nos minus animi uicijs, quàm corporis aliquoa ſanos eſſe intelligere debere. Alioquin (inquit) futurum, ut in infinitum hac ratione multos ſanos eſſe negaremua: utputa leuem, ſuperſtitioſum, iracundum, cõtumacem, & ſi qua ſimilia ſunt animi uicia. Magia enim de corporis ſanitate, quàm de animi uicijs promitti. Interdum tamẽ (inquit) uicium corporale uſq; ad animum peruenire, & eum uiciare: ueluti contingeret φρενιτικῷ, quia id ex febribua accideret. Quid ergo eſt? Siquidem tale ſit animi uicium, ut id uenditorem excipi oporteret: neq; id uenditor, cùm ſciret, pronunciaſſet: ex empto eum teneri. *Differentia morbi & uicij proponitur l.101. §. aerùm. ff. de uerb. ſignif. cuius uerba uide ☞ lib.50.cap.4. in uerb. Morbus. Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non corporis, ſed animi morbus aut uicium ſit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Apud Viuianum quæritur, &c. *Concordat d.l.1. § fin. cum trib. ll. ſequentib. his uerbis:* Viuianus ait, quamliis aliquando circa fana bacchatus reſponſa reddiderit: tamen ſi nunc hoc non faciat, nullum uicium eſſe. Neq; eo nomine quòd aliquando id fecit, actionem eſſe: ſicuti nec ſi aliquando febrem habuit. Cæterùm ſi nihilominus maneret in eo uicio, ut circa fana baccharetur, & quaſi demẽtia reſponſa daret: etſi per luxuriam id factum eſſet: uiciũ id quidem eſſe, ſed uicium animi, non corporis.

Ideoq; redhiberi oon poſſe. Quooiam ædiles de corporalibus uicijs loquuntur. Attamen ex empto actionsm admittit. Idem dicit & in his qui præter modum timidi, cupidi auariq; ſuot, aut iracundi, uel melancholici, uel proterui, uel gibboſi, uel curui, uel pruriginoſi, uel ſcabioſi. Item muti & ſurdi. Ob quæ uicia oegat redhibitionem eſſe, ex empto tamen dat actionem. *Declaratur exceptio propoſita tum exemplis iam propoſitis, tum l.4.§.1. ff. de edilitio edicto, his uerbis:* Aleatorem & uioarios nō contioeri edicto, quoſdam reſpondiſſe, Pomponius ait: quemadmodum oec guloſos, nec impoſtores, aut mendacea, aut litigioſos. *Alia exempla proponuntur l. 65. in princip. ff. eodem titul. his uerbis:* Animi potius quàm corporis uicium eſt, ſi ludos aſsiduè ſpectare uelit, aut tabulas pictaa ſtudioſè intueatur: ſiue etiam mendax ſit, aut ſimilibus uicijs teneatur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi animi uicium ex corporis morbo oriatur. Hæc replicatio approbatur l.4. in prin ff. eod. tt. his uerbis:* Si uicium corporis uſq; ad animum penetret, fortè ſi propter febrem loquatur aliena, uel per uicos more inſaootum derideoda. In quo ſic animi uicium ex corporis uicio accidit, eum redhiberi poſſe, Viuianus ait. *Concordat d. l. 4. §. in ſumma. in fine. cuius uerba uide ſ. repl. 4. Item concordat l. 1. §. apud Viuianum. ibi: interdum tamen. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, in prin. Altera replicatio uidetur: Niſi per luxuriam animi uicium ſit contractum. Hæc replicatio reprobatur d.l.1.§.fin. ibi: etſi per luxuriā. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Tertia replicatio eſt: Niſi tale animi uicium ſit, ut ſerui uſus nullus ſit. Hæc replicatio approbatur l.4. §. idem Pompon. ff. de edilitio edicto, his uerbis:* Pomponius ait, quamuis non ualde ſapientem ſeruum uenditor præſtare debeat: tameo ſi ita fatuum uel morionem uendiderit, ut in eo uſus nullus ſit: uideri uicioſum. *Quarta replicatio eſt: Niſi animi uicium uenditor expreßè negauit, uel id ſe præſtaturum promiſit. Hæc replicatio approbatur d.l.4. §. & uidemur, his uerbis:* Videmur hoc iure uti, ut uicij morbiq; appellatio oō uideatur pertinere, niſi ad corpora. Animi autē uicium ita demum præſtabit uenditor, ſi promiſit: ſi minus, non. Et ideo nominatim de errone & fugitiuo excipitur. hoc enim animi uicium eſt, non corporis. Vnde quidam iumenta pauida & calcitroſa morboſis non eſſe adnumerāda dixerūt: animi enim, noo corporis hoc uiciū eſſe. In ſumma, ſiquidē animi tantùm uicium eſt, redhiberi nō poſſe: niſi dictum ſit hoc abeſſe, & noo abeſt. Ex empto tamen dat actionem, ſi ſciens id uicium animi reticuit: ſi autem corporis ſolùm, aut & corporis & animi miſtum uicium eſt, redhibitio locum habebit. *Quinta replicatio eſt: Niſi quoad empti actionem in id quod intereſt, uel quanto minoris. hoc enim caſu exceptio propoſita non obſtat. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Ex empto tameo dat actiooem, ſi ſciens id uicium animi reticuit. *Concordat d.l.4. in prin. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Concordat item l. 1. §. apud Viuianum, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, in prin. Item cōcordat d.l.1.§ fin. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Hæc de prima exceptione eiusq; replicationibus.*

II. EXCEPTIO: *Niſi leue ſit uicium, uel morbus leuis. Hæc exceptio approbatur l.4.§. fin. cum lege ſequente. ff. de edilitio edicto, his uerbis:* Pomponius ait, non omoem morbum dare locum redhibitioni: utputa leuis lippitudo, aut leuis dentis auriculæue dolor, aut mediocre ulcus: oon denique febriculā quantulamlibet ad cauſam huius edicti pertioere. Et quantum intereſt inter hæc uicia, quæ Græci [illegible] dicunt, & [illegible], interque [illegible] & [illegible]: tantum inter talia uicia, & eum morbum, ex quo quis minus aptus uſui ſit, differt. *Concordat l.1.§. ſed ſciendum. ibi: dummodo meminerimus. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, in prin.*

III. EXCEPTIO: *Niſi non ſonticus uel perpetuus morbus ſit uel uicium, ſed temporarium. Hæc exceptio reprobatur l.4.§. illud erit. ff. de edilitio edicto, his uerbis:* Illud erit adnotandum, quod de morbo generaliter ſcriptum eſt, non de ſontico morbo. Nec mirum hoc uideri, Pomponius ait: nihil enim ibi agitur de ea re, cui hic ipſe morbus obſtet. *Declaratur exceptio propoſita definitione morbi ſontici, l.65. §. quoties. ff. eod. tt. his uerbis:* Quoties morbus ſonticus nominatur, eum ſignificari Caſsius ait, qui noceat. Nocere autem intelligi, qui perpetuus ſit, noo qui tempore finiatur. Sed & morbum ſooticum eum uideri, qui inciderit in hominem, poſtquam is natus ſit. Sontes etenim nocentes dicuntur. *Concordat exceptioni propoſitæ reprobatæ l.6. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Pomponius rectè ait, non tantùm ad perpetuos morbos. uerùm ad temporarios quoq; edictum hoc pertioere.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi morbus uel uicium ante uel poſt contractam uenditionem acciderit, non tempore uenditionis fuerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. fin. ff. de edilitio edicto. cuius uerba uide ſ. except. 1. in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi morbus tempore*

uenditio-

uenditionis intermiſit, non in totum fuerit ſanatus. Hæc replicatio approbatur exemplis l.53. ff. eod. tt. his uerbis: Qui tertiana febre aut quartana, aut podagra uexantur, quiúe comitialem morbum habent: ne ijs quidem diebus, quibus morbis uacant, rectè ſani dicuntur.

V. EXCEPTIO: *Niſi talis morbus ſit, quo uſus hominis non ſit deterior. Hæc exceptio approbatur exemplo l.6.§.1. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Trebatius ait, Impetiginoſum morboſum non eſſe, ſi eo membro, ubi impetigo eſt, æquè rectè utatur. Vlpianus. Et mihi uidetur Trebatij ſententia uera. *Concordat l.10.§. ſed ſi quis. ff. eod.tt. cuius uerba uide* J. *except. 10. Item concordat l.12. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide* J. *exceptione 16.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus tantùm ſpado ſit. Hæc exceptio approbatur d.l.6.§.fin. his uerbis:* Spadonē morboſum non eſſe, neque uicioſum, uerius mihi uidetur: ſed ſanum eſſe, ſicuti illum qui unum teſticulum habet, qui etiam generare non poſſit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi membrum uirile penitùs ſeruo abſit. Hæc replicatio approbatur l. 7. ff. eod. tt. his uerbis:* Si autem quis ita ſpado eſt, ut tam neceſſarie pars corporis ei penitùs abſit, morboſus eſt.

VII. EXCEPTIO: *Niſi lingua tantùm ſeruo uendito abſit. Hæc exceptio reprobatur l.8 ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si cui lingua abſciſſa ſit, an ſanus eſſe uideatur, quæritur? & extat hæc quęſtio apud Ofilium relate in equo. Ait enim, hunc uideri non eſſe ſanum.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi mutus tantùm ſit ſeruus. Hæc exceptio reprobatur certo modo l.9.ff.d.tt. his uerbis:* Mutum morboſum eſſe, Sabinus ait: morboſum enim eſſe, qui ſine uoce eſſe appareat. Sed qui grauiter loquitur, morboſus non eſt, ut neque qui *ἀσαφῶς* (id eſt, obſcura uoce & obtuſa) Planè qui *ἄφωνος* (id eſt, ſine ulla uocis ſignificatione) loquitur, hic utique morboſus eſt. *Contradicit l.3.ff.eod.tt. cuius uerba uide* J. *except. 2.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi membrum uel digitus tantùm ſeruo abſit. Et hæc exceptio reprobatur l.10. in prin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Ofilius ait, Si homini digitus abſciſſus ſit, membriue quid laceretur: quamuis conſolidauerit, ſi tamen ob eam rem eo minus uti poſsit, non uideri ſanum. Catonem quoque ſcribere lego, cui digitus de manu aut de pede præciſus ſit, eum morboſum eſſe: quod uerum eſt, ſecundum ſupraſcriptam diſtinctionem.

X. EXCEPTIO: *Niſi iuſto numero plures digitos ſeruus habeat. Hæc exceptio approbatur d. l. 10. §. ſed ſi quis, his uerbis:* Si quis plures digitos habeat, ſiue in manibus, ſiue in pedibus: ſi nihil impeditur numero eorum, non eſt in cauſa redhibitionis. Propter quod non illud ſpectandum eſt, quis numerus ſit digitorum: ſed an ſine impedimento uel pluribus uel paucioribus uti poſsit.

XI. EXCEPTIO: *Niſi hydropicus tantùm ſit ſeruus, uel myops. Hæc exceptio reprobatur d.l.10.§. item de hydr. his uerbis:* De hydropico quæſitum eſt, an ſanus eſſet? & puto redhiberi poſſe. Sed quid de myope? morboſum eſſe conſtat. Idem ubi homo neque matutino tempore uidet, neque ueſpertino. Quod genus Græci *νυκτάλωπας* uocant. Luſcitionem quidam putant, ubi homo lumine adhibito nihil uidet.

XII. EXCEPTIO: *Niſi ex oculis ſeruus laboret, & certo tempore nihil uideat. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idem ubi homo neque matutino tempore uidet, &c.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi balbus tantùm ſit ſeruus, uel blæſus, uel atypus, uel tardius loquatur, uel uarus aut uaticus ſit. Hæc multiplex exceptio approbatur d.l.10.§.fin. his uerbis:* Quæſitum eſt, an balbus, & blæſus, & atypus, isque qui tardius loquitur, & uarus & uaticus ſanus ſit? & opinor eos ſanos eſſe.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi dens tantùm ſeruo abſit. Hæc exceptio approbatur l. 11. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Cui dens abeſt, non eſt morboſus. Magna enim pars hominum aliquo dente caret, præſertim cùm ſine dentibus naſcimur. Nec ideo minus ſani ſumus, donec dētes habeamus. Alioquin nullus ſenex ſanus eſſet.

XV. EXCEPTIO: *Niſi clauum tantùm habeat, uel polypoſus ſit ſeruus. Hæc exceptio reprobatur l. 12. in princip. ff. d.tt. his uerbis:* Qui clauum habet, morboſus eſt, uti polypoſus.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi alterum tantùm membrum ex duobus altero maius habeat ſeruus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l. 12. in prin. his uerbis:* Eum qui alterum oculum, aut alteram maxillam maiorem habet: ſi rectè utatur, ſanum uideri, Pedius ſcribit. Ait enim, inæqualitatem maxillarum, oculorum, brachiorum (ſi nihil ex miniſterio præſtando ſubtrahat) extra redhibitionem eſſe. Sed latus uel crus breuius poteſt adferre impedimentum. Ergo hic erit redhibendum.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi gutturo-*

ſus tantùm ſit ſeruus,uel oculos habeat præeminentes. Hæc exceptio approbatur d.l.12.§. ſi quis natura,his uerbis: Si quis natura gutturoſus ſit, aut oculos præeminentes habeat, ſanus uidetur.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus ſcæua tantùm ſit. Hæc exceptio approbatur, declaratur, ſimul & diſtinguitur d.l.12. §. item ſciendum, his uerbis:* Sciendum eſt,ſcæuum nō eſſe morboſum uel uicioſum, præterquã ſi imbecillitate dextræ ualidius ſiniſtra utatur.Sed hunc nō ſcæuam,ſed mancum eſſe dicimus.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi os tantùm ſeruo oleat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 12. §. is cui os,his uerbis:* Is cui os oleat, an ſanus ſit,quæſitum eſt? Trebatius ait, non eſſe morboſum, os alicui olere: ueluti hircoſum, ſtrabonem. Hoc enim ex illuuie oris accidere ſolere. Si tamen ex corporis uicio id accidit: ueluti quòd iecur uel pulmo, aut aliud quid ſimiliter dolet:morboſus eſt.

XX. EXCEPTIO: *Niſi claudus tãtùm ſit ſeruus. Hæc exceptio reprobatur l. 13. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Item claudus morboſus eſt.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi gibboſus tantùm, curuus, prurigmoſus, ſcabioſus uel ſurdus ſit ſeruus. Hæc exceptio approbatur l. 3. cum lege ſequente. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. except. 1. in princip.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi mortuos tantùm pariat ancilla uendita. Hæc exceptio reprobatur l.14. in prin. ff.d.tt.his uerbis:* Quæritur de ea muliere, quæ ſemper mortuos parit, an morboſa ſit? Et ait Sabinus, Si uuluæ uicio hoc contingat, morboſam eſſe.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi mulier uendita prægnans tantùm ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 14. §. 1. his uerbis:* Si mulier prægnans uenierit, inter omnes conuenit ſanam eſſe eam. Maximum enim ac præcipuum munus fœminarum eſt concipere, ac tueri conceptum.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi ancilla uendita puerpera tantùm ſit. Hæc exceptio approbatur d.l.14.§.puerpera,his uerbis:* Puerperam quoq; ſanam eſſe conuenit, ſi modò nihil extrinſecus accidiſſet,quod corpus eius in aliquam ualetudinem immitteret.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi ſterilis tãtùm ſit ancilla uendita. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l.14.§. de ſterili, his uerbis:* De ſterili Cælius diſtinguere Trebatium dixit,ut ſi natura ſterilis ſit,ſana ſit,ſi uicio corporis,contrà.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi urinam tantùm ſeruus continere non poſſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.14.§. item de eo,his uerbis:* De eo qui urinam facit,quæritur? Et Pædius ait,non ob eam rem ſanum non eſſe, quòd in lecto ſomno uinoq; preſſus, aut etiam pigricia ſurgendi urinam faciat.Sin autem uicio ueſicæ collectum humorem continere non poteſt, non quia urinã in lecto facit: ſed quia uicioſam ueſicam habet, redhiberi poſſe.& uerius eſt quod Pædius ait.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi uua tantùm ſerui præciſa ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.14.§.idem ait,his uerbis:* Pædius ait,ſi uua alicuius præciſa ſit, tollere magis quàm præſtare redhibitionem: quòd morbus ei minuatur. Vlpianus. Ego puto,ſi morbus deſinit,non eſſe redhibitioni locum: ſi autem uicium perſeueret,redhibitionem locum habere.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi digitis coniunctis tantùm ſeruus ſit natus. Hæc exceptio reprobatur d.l.14. §. ſi quis digitis, his uerbis:* Si quis digitis coniunctis naſcatur, nō uidetur ſanus eſſe:ſed ita demum,ſi incommodatur ad uſum manus.

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi tantùm arcta ſit mulier. Hæc exceptio reprobatur d.l.14. §.mulier, his uerbis:* Mulierem ita arctam, ut mulier fieri non poſſit, ſanam non uideri conſtat.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi tonſillas tantùm uel faucium tumores ſeruus habeat. Hæc exceptio reprobatur d. l. 14. §. ſi quis, his uerbis:* Si quis ἀντιάδας habet,an redhiberi poſſit quaſi uicioſus, quæritur? Et ſi ἀντιάδες ſunt quas exiſtimo, id eſt, inueteratos, & qui iam diſcuti nō poſſunt, fauciũ tumores:qui ἀντιάδας habet,uicioſus eſt.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi plus uel minus in menſe purgetur ancilla uendita. Hæc exceptio reprobatur l. 15. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Quæ bis in menſe purgatur, ſana non eſt. Item quæ non purgatur, niſi per ætatem accidit.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus uaricoſus tantùm ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 30. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Varicoſus ſanus non eſt. *Hactenus exceptiones deſumptæ ex ſpecie & qualitate morbi uicijue. alias exceptiones cauſæ propoſitæ, ex alijs circumſtantijs deſumptas, uide ſ. inter except. generales. Hæc igitur de prima propoſitæ actionis cauſa.*

II. *Cauſa: Si ſeruus uenditus erro ſit uel fugitiuus, nec id emptori indicatum. Hæc cauſa approbatur uerbis edicti ſ. eod. cap. in prin. propoſitis hiſce:* Quis fugitiuus erroue ſit, noxaue ſolutus non ſit,&c. *Ratio huius cauſæ ſpecialiter*

liter edicto expreſſe proponitur l. 4. §. animi autem. ff. eod. tt. de ædilitio edicto. tuius uerba uide s̄. cauſa proxim. except. 2. repl. 4. Declaratur cauſa propoſita definitione erronis & fugitiui per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 19 cap. 12. reg. 1. & reg. 2. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruus poſt uenditionem primum fugerit, cùm antea non fugiſſet. Hæc exceptio approbatur l. 54. ff. de ædilitio edicto, his uerbis: Actioni redhibitoriæ non eſt locus, ſi mancipium bonis conditionibus emptum fugerit, quod antè non fugerat. *Concordat l. 3 in princip. C. de ædilitijs actionib. tuius uerba uide s̄. lib. proxim. cap. 2. except. 15. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uenditor ſeruum non fugiturum promiſerit. Quæ replicatio approbatur d. l. 3. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruum uinctum uendiderit. Quæ exceptio approbatur l. 48. §. ei qui ſeruum. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Ei qui ſeruum uinctum uendidit, ædilium edictum remitti æqnum aſt. Multo enim amplius eſt id facere, quàm pronunciara in uinculis fuiſſe.

III. *Cauſa: Si ſeruus uenditus noxa ſolutus nō ſit, neq; id emptori ſit indicatum. Hæc tauſa approbatur uerbis edicti s̄. eod. tap. in prin. propoſitis hiſce:* Noxaúe ſolutus non ſit, &c. *Declaratur hæc cauſa l. 17. §. quod aiunt, cum ſequentib. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Quod aiunt ædiles, Noxaúe ſolutus non ſit: ſic intelligēdum eſt, ut non hoc debear pronunciari, nullam eum noxam commiſiſſe: ſed illud, noxa ſolutum eſſa, hoc eſt, noxali iudicio ſubiectum non eſſa. Ergo ſi noxam commiſit, nec permanet: noxa ſolutus uidetur. Noxas accipere debemus priuatas, hoc eſt, ea quæcunq; committunrur ex delictis, non publicis criminibus, ex quibus agitur iudicijs noxalibus. Denique ſpecialiter cauetur infrà de capitalibus fraudibus. Ex priuatis autam noxijs oritur damnnm pecuniarium, ſi quis fortè noxæ dadere noluerit, ſed litis æſtimationem ſufferre. *Concordat declarationi propoſitæ l. 174. ff. de uerb. ſignificat. his uerbis:* Aliud eſt promittere furem non aſſa, aliud furto noxaq́ua ſolutum. Qui enim dicit, furem non eſſe, de hominis propoſito loquitur: qui furro noxaq́ue ſolurum, nemini eſſe furti obligatum ꝑmittit. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non priuatum, ſed publicum crimen ſeruus commiſit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Noxas accipere dabamus priuatas, &c. *Concordat l. 11. §. fin. ff. de euictione, his uerbis:* Ex his uerbis ſtipulationis duplæ uel ſimplæ, Eum hominam, quo de agitur, noxa eſſe ſolurum i nenditionem cōueniri non poſſe ꝓpter eas noxas quæ publicè coerceri ſolent. *Concordat item l. 200. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Hæc ſtipulatio, Noxis ſolutum præſtari: non exiſtimatur ad eas noxias pertinere, quæ publicam executionem & coercitionem capitalem habent. *Altera exceptio eſt: Niſi non extraneo, ſed uenditori ſeruus furtum fecerit. Hæc exceptio approbatur l. 12. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si furtum domino ſeruus fecerit, non eſt neceſſe hoc in uenditione ſerui prædicere, nec ex hac cauſa redhibitio eſt. Sad ſi dixerit, hunc furem non eſſa: ex illa parre tenebirur, quod dixit ꝓmiſitúe. *Tertia exceptio eſt: Niſi poſt uenditionem ſeruus noxam commiſerit. Hæc exceptio approbatur l. 3. ff de euictione, his uerbis:* Cùm in nenditione ſerui peculium ſemper exceptum eſſe intelligitur, is homo ex paculio ſummam quandam ſecum abſtulerat. Si propter hanc cauſam furti cum emptore actum ſit, non reuertitur emptor ad uenditorem ex ſtipulatione duplæ: quia furtis noxiſq́ue ſolutum eſſe præſtari debet uenditionis tempore, hic aurem actio poſtea eſſe cœpit.

IIII. *Cauſa: Si mancipium uenditum capitalem fraudem admiſerit, uel mortis conſtiſcendæ cauſa quid fecerit, sel in arenam depugnandi cauſa ad beſtias intromiſſus fuerit. Hæc tauſa approbatur uerbis edicti s̄. eod. cap. in prin. propoſitis hiſce:* Item ſi quod mancipium capitalem fraudem admiſerit, mortiſúe conſciendæ cauſa quid fecerir, ſiue in arenam depugnandi cauſa ad beſtias intromiſſum fuerit: ea omnia in uenditione pronuncianto. Ex his enim cauſis iudicium dabimus. Hoc amplius, ſi quis aduerſus ea ſciens dolo malo uendidiſſe dicerur, iudicium dabimus. *Declaratur hæc tauſa l. 23. §. excipitur, cum ſequentibus. ff. eod. tt. de ædilitio edicto, his uerbis:* Exclpitur & ille qui capiralem fraudem admiſit. Capitalem fraudem admittere, eſt tale aliquid delinquere, propter quod capire puniendus ſit. Veteres enim fraudem pro pœns ponere ſolebant. Excipitur & ille qui mortis conſciendæ cauſa quid fecerir. Malus enim ſeruus creditus eſt, qui aliquid faciat, quo magis ſe rebus humanis extrahat: utputa ſi laqueum torſir, ſi medicamentum pro ueneno bibir, præcipitemúe ſe ex alto miſit, aliudúe quid fecit, quo facto ſperauir morrem perue.ituram: tanquam nibil non in alium auſurus, qui hęc aduerſus ſe auſus eſſet. *Concordat l. 43. §. mortis. ff. eod. tt. his uerbis:* Mortis conſciendæ cauſa quid facir, qui propter nequitiam, maloſq́ue mores, flagitiumúe aliquod admiſſum mortem ſibi conſcire uoluit: niſi dolorem corporis non ſuſti-

nendo id fecerit. *Huius cauſæ poſterioris exceptio hæc eſt: Niſi ob dolorem corporis mortem ſibi conſcire uoluit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi dolorem corporis oon ſuſtinendo id ſecerit. *Sed & prioris cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi ſine dolo malo ſeruus capitalem fraudem admiſerit. Quæ exceptio approbatur d. §. excipitur, his uerbis:* Capitalem ſraudem admiſiſſe accipimus dolo malo, & per nequitiam. Cæterùm ſi quid errore, ſi quid caſu fecerit: ceſſabit edictum. Vnde Pomponius ait, neq; impuberem naq; furioſum capitalem fraudem uideri admiſiſſe.

V. Cauſa: *Si talis ſit ſeruus uenditus, qui manumitti non poßit: uel ſi ſub pœna uinculorum à domino diſtractus eſt, uel à poteſtate aliqua damnatus, uel ſit exportandus. Hæc multiplex cauſa approbatur l. 17. §. ſi quis talis. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si quia talis ſit ſeruus, qui omnino manumitti non poſsit ex conſtitutionibus: uel ſi ſub pœna uinculorum diſtractus ſit à domino, uel ab aliqua poteſtate dánatus, uel ſit exportandus: æquiſſimum erit, etiam hoc prædici.

VI. Cauſa: *Si in uendendo iumento uenditor morbum uel uicium eius non indicauit. Hæc cauſa approbatur l. 18. in princip. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Ædiles aiunt, Qui iumēta uendunt, palàm rectè dicunro, quid in unoquoque eorum morbi uicijúe ſit: utique optimè ornata uendendi cauſa fuerint, ità emptoribus traduntor. Si quid ita factum non erit, de ornamentis reſtituendis, iumentisúe ornamentorum nomine redhibendis in diebus ſexaginta: morbi autem, uicijúe cauſa inemptis faciendis in ſex menſibus: uel quanto minoris, cum uenierint, fuerint, in anno iudicium dabimus. Si iumenta ſimul paria uenierint, & alterum in ea cauſa fuerit, ut redhiberi debeat: iudicium dabimus, quo utrunque redhibeatur. *Ratio huius edicti, ſimul & ſimile proponitur d. l. 18. §. loquuntur, his uerbis:* Loquuntur ædiles in hoc edicto de iumentis redhibendis. Cauſa autem huius edicti eadem eſt, quæ & mancipiorum redhibendorum: & ferè eadem ſunt in his quæ in mancipijs, quod ad morbum uiciumúe attinet. Quidquid igitur illic diximus, huc etit transferendum. Et ſi mortuum fuerit iumentum, pari modo redhiberi poterit, quemadmodum mancipium. *Declaratur cauſa propoſita definitione iumentorum d. l. 18. §. iumentorum, his uerbis:* Iumentorum appellatione an omne pecus contineatur, uideamus? Et difficile eſt, ut contineatur. Nam aliud ſignificat iumentum, aliud ſignificatur pecoris appellatione. Idcirco elogium huic edicto ſubiectū eſt, cuius uerba hæc ſunt: Quæ de iumentorum ſanitate diximus, de cætero quoque pecore omni uenditores faciunto. Vnde dubitari deſijt, an hoc edicto boues quoq; cōtinerētur. Etenim iumentorum appellatione non contineri eos, uerius eſt: ſed pecoris appellatione continebuntur. *Concordat l. 89. in prin. ff. de uerb. ſign. §. cuius uerba uide ſ. lib. 50. cap. 4. in uerbo Armenta. Exempla huius cauſæ proponuntur l. 43. in prin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Bouem qui cornu petit, uicioſum eſſe pleriq; dicunt. Item mulas quæ ceſsim eunt. Ea quoque iumenta, quæ ſine cauſa turbantur, & ſemetipſa eripiunt, uicioſa eſſe dicuntur. *Planè huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non iumentum, ſed pecus morboſum aut uicioſum uenditum ſit. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. iumentorum, iam propoſitis. Altera exceptio eſt: Niſi caſtratum tantùm ſit iumentum. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 18. §. ſed enim, his uerbis:* Sunt quædam quæ in hominibus quidem morbum faciunt, in iumentis non adeò. Vtputa ſi mulus caſtratus eſt, neque morbi, neq; uicij quid habere uidetur: quia neque de fortitudine quid eius detrahitur, neque de utilitate, cum ad generandum nunquam ſit habilis. Cælius quoque ſcribit, non omnia animalia caſtrata ob idipſum uicioſa eſſe: niſi propter ipſam caſtrationem facta ſint imbecilliora. Et ideo mulum non eſſe uicioſum. Idem refert, Ofilium exiſtimaſſe, equum caſtratum ſanum eſſe, ſicuti ſpado quoque ſanus eſſet. Sed ſi emptor ignorauit, uenditor ſcit: ex empto eſſe actionem. Et uerum eſt quod Ofilius ait. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi animal per caſtrationem factum ſit imbecillius. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi propter ipſam caſtrationem facta ſint imbecilliora. *Altera replicatio eſt: Niſi quoad empti actionem ad id quod intereſt. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ſi emptor ignorauit, uenditor ſcit: ex empto eſſe actionem. *Tertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi tranſiungi tantùm non poßit iumentum. Hæc exceptio approbatur d. l. 18. §. quæſitum, his uerbis:* Quæſitum eſt, ſi mula talis ſit, ut tranſiungi non poſsit, an ſana ſit? Et ait Pomponius, ſanam eſſe. Pleraſque denique carucharias tales eſſe, ut non poſſint tranſiungi. *Quarta exceptio eſt: Niſi iumentū alterum iugū non patiatur. Hæc exceptio reprobatur d. §. quæſitum, his uerbis:* Idem Pomponius

ponius ait, ſi nata ſit eo ingenio aut corpore, ut alterum iugum non patiatur: ſanam non eſſe. *Quinta exceptio eſt: Niſi iumentum errare & aufugere tantùm ſoleat. Hæc exceptio approbatur l. 64. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Labeo ait, errare & fugere iumentũ poſſe: nec tamẽ erronem aut fugitiuum eſſe agi poſſe. *Sextæ exceptionis loco notandum, quòd pleraq; ea quæ de morbis et uicijs hominis uenditi ſ. dicta ſunt, huc quoq; ſint referenda. quæ exceptio approbatur l. 38. §. loquùntur. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, in princip.*

V I I. *Cauſa: Si iumenta optimè ornata uendendi ernamenta emptori non tradiderit. Hæc cauſa approbatur uerbis edicti ſ. cauſa proxim. in prin. propoſitis biſce:* Vtiq; optimè ornata uendendi cauſa fuerint, ita emptoribus traduntor. Si quid ita factum non erit, &c. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi non uendendi cauſa ernamenta iumento ſint adhibita. Hæc exceptio approbatur d. l. 38. §. uendendi, bis uerbis:* Vendendi cauſa ornatum iumentum uideri Cælius ait, non ſi ſub tempus uenditionis, hoc eſt, biduo ante uẽditionem: ſed ſi in ipſa uenditione ornatum ſit, aut id ad (inquit) ut uenale cùm eſſet; ſic ornatum inſpiceretur. Semperq; cùm de ornamentis agitur in actione ut in edicto, adijciendum eſt: uendendi cauſa ornata ducta eſſe. potarit enim ornatum iumentum itinetis cauſa duci, deinde uenire.

V I I I. *Cauſa: Si ueterator pro nouicio uenierit. Hæc cauſa approbatur l. 37. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Præcipiũt ædiles, Ne ueterator pro nouicio ueneat. Et hoc edictum fallacijs uenditorum occurrit. Vbiq; enim curant ædiles, ne emptores à uenditoribus citcumueniantur. Vt ecce pleriq; ſolent mancipia quæ nouicia non ſunt, quaſi nouicia diſtrahere, ad hoc ſcilicet ut pluris uendant. Præſumptum eſt enim, ea mancipia quę rudia ſunt, ſimpliciora eſſe, & ad miniſteria aptiora & dociliora. Trita uerò mancipia & ueterana difficile eſſe reformare. Quia igitur uenaliciarij ſciũt facilè decurri ad nouiciorum emptionem: idcirco interpolant ueteratores, & pro nouicijs uendunt. Quod ne fiat, hoc edicto ædiles denunciant. Et ideo ſi quid ignorãte emptore ita uenierit, redhibebitur. *Declaratur cauſa propoſita l. ult. §. ſeruus. ff. eod. tt. bis uerbis:* Seruus tam ueterator quàm nouicius dici poteſt. Sed ueteratorem non ſpacio ſeruiẽdi; ſed genere & cauſæ æſtimandum, Cælius ait. Nam quicunq; ex uenalicio nouiciorum emptus alicui miniſterio præpoſitus ſit, ſtatim eum ueteratorum numero eſſe. Nouicium autem non tyrocinio animi, ſed cõditione ſeruitutis intelligi. Nec ad rem pertinere, Latinè ſciat, nec ne, loqui: nec ob id ueteratorem eum eſſe, ſi liberalibus ſtudijs eruditus ſit.

I X *Cauſa: Si aduerſus quàm dictum promiſſumúe ſit, cum ueniret, fuerit. Hæc cauſa approbatur uerbis edicti ſ. eod. cap. in prin. prepoſitis biſce:* Siue aduerſus quàm dictum promiſſumúe fuit, cum ueniret, fuerit, &c. *Concordat l. 38. §. non tantùm. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Non tantùm ob morbum uiciumúe redhibitio locum habebit in iumentis: uerùm etiam ſi contrà dictum promiſſumúe ſit, erit locus redhibitioni exemplo mancipiorum. *Declaratur cauſa propoſita l. 17. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si quis adfirmauerit aliquid adeſſe ſeruo, neq; adſit: uel abeſſe, & adſit: utputa ſi dixerit furem non eſſe, & fur ſit: aut ſi dixerit artificem eſſe, & non ſit: hi quia quod adſeuerauerunt, non præſtant, aduerſus dictum promiſſumúe facere uidentur. *Declaratur item l. 19. §. dictum. ff. eod. tt. bis uerbis:* Dictum à promiſſo ſic diſcernitur. Dictum accipimus, quod uerbotenus pronunciatum eſt, nudoq; ſermone finitur: promiſſum autem poteſt referri & ad nudam promiſsionem ſiue pollicitationem, uel ad ſponſionem. Secundum quod incipiet is qui de huiuſmodi cauſa ſtipulanti ſpopondit, & ex ſtipulatu poſſe conueniri, & redhibitorijs actionibus. Nec nouũ. Nam qui ex empto poteſt conueniri, idem etiam redhibitorijs actionibus conueniri poteſt. *Concordat cauſæ propoſitæ l. 18. in prin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si quid uenditor de mancipio adfirmauerit, idq; non ita eſſe emptor queratur: aut redhibitorio aut æſtimatorio, id eſt, quanto minoris iudicio agere poteſt. uerbi gratia, ſi conſtantem, aut laborioſum, aur curacem, aut uigilacem eſſe, aut ex frugalitate ſua peculium adquirentem adfirmauerit: & is ex diuerſo leuis, proteruus, deſidioſus, ſomniculoſus, piger, tardus, comeſſor inueniatur. Hæc omnia uidentur eò pertinere, ne id quod adfirmauit uenditor, amarè ab eo exigatur, ſed cum quodam temperamento: ut ſi fortè conſtantem eſſe adfirmauerit, non exacta grauitas & conſtantia, quaſi à philoſopho, deſideretur. Si laborioſum & uigilacem eſſe adfirmauit, non continuus labor per dies noctesque ab eo exigatur: ſed hæc omnia ex bono & æquo modicè deſiderentur. Idem & in cæteris quæ uenditor adfirmauit, intelligemus. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi mediocriter uerum ſit, quod dictum à uenditore, promiſſumúe eſt. tunc enim, quamuis non optimum ad*

ſummum eſt, cauſa tamen propoſita ceſſat. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Hæc omnia uidentut eò pertinere, &c. *Concordant ea quæ propoſita ſunt* ȷ̄. *cap. proxim. regul. 10. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi optimum dixerit uenditor. quæ replicatio approbatur d. l. 18. §. uenditor. cuius uerba uide* ȷ̄. *d. reg. 10. Altera exceptio eſt: Niſi commendandi uel iactandi, non obligandi animo dictum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 19. in prin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Sciendum oſt, quædam, etſi dixit, præſtare eum non debere: ſcilicet ea quæ ad nudam laudem ſerui pertinent: ueluti ſi dixerit frugi, probum, dicto audientem. Vt enim Pedius ſcribit, multum intereſt commendandi ſerui cauſa quid dixit: an uerò præſtaturum ſe promiſit quod dixit. Planè ſi dixerit aleatorem non eſſe, furom non eſſe, ad ſtatuam nunquam confugiſſe: oportet eum id præſtare. *Concordat d. l. 19. §. ea autem, his uerbis:* Ea ſola dicta ſiue promiſſa admittenda ſunt, quæcunque ſic dicuntur ut præſtentur, non ut iactentur. *Concordat item l. 37. ff. de dolo malo, his uerbis:* Quod uenditor, ut commendet, dicit: ſic habendum, quaſi neque dictum neque promiſſum ſit. Si uerò decipiendi emptoris cauſa dictum eſt: æquè ſic habendum eſt, ut non naſcatur aduerſus dictum promiſſumúe actio: ſed de dolo actio detur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſpecialiter, non generaliter quid commendandi cauſa dictum ſit: puta ſeruum coquum eſſe uel artificem, item aleatorem, furem non eſſe. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 19.* ȷ̄. *propoſitis hiſce:* Planè ſi dixerit aleatorem non eſſe, furem non eſſe, ad ſtatuam nunquam confugiſſe: oportet eum id præſtare. *Concordat l. 43. in prin. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide* ȷ̄. *cap. 1. queſt. 1. cauſa 21. except. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi res ita in promptu fuerit, ut eam emptor non ignorauerit. quæ exceptio approbatur d. l. 43. in prin. item d. l. 41. §. quædam. cuius uerba uide* ȷ̄. *d. queſt. 1. except. gener. 2. repl. 1. dupl. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi impoßibile ſit dictum promiſſumúe. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 8. C. de contrah. & commit. ſtipulat. cuius uerba uide* ȷ̄. *lib. 37. cap. 3. except. 23. Quinta exceptio uidetur: Niſi cùm uenditor dixiſſet ſeruum furem non eſſe, domino, non alij ſeruus furtum fecerit. Hæc exceptio reprobatur l. 51. §. 1. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si uenditor pronunciauerit uel promiſerit furem non eſſe: tenetur ex ſua promiſsione, ſi furtum ſeruus facit. Eſſe enim hoc in caſu furem non tantùm eum qui extraneo, ſed & qui domino ſuo res ſubtraxit, intelligendum eſt. *Concordat l. 52. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ȷ̄. *cauſa 3. exception. 2. Sexta exceptio eſt: Niſi cùm ſeruum furtis noxijsq; ſolutum eſſe promiſſum eſſet, is cui ſeruus furtum fecit, antequam eo nomine agat, emptori hæres extiterit. Hæc exceptio reprobatur l. 10. ff. de euictione, his uerbis:* Si emptori qui ſtipulatus ſit furtis noxisque ſolutum eſſe, hæres extiterit is cui ſeruus furtum fecerat: incipit ex ſtipulatu is actionem habere, quemadmodum ſi ipſe alij præſtitiſſet. *Plures huiuſmodi exceptiones uide* ȷ. *inter exceptiones generales: item* ȷ̄. *lib. 37. & lib. 38. cap. 1.*

X. *Cauſa: Si quid ita uenierit, ut ſi diſplicuiſſet, redhibeatur. Hæc cauſa redhibitoriæ actionis approbatur l. 31. §. ſi quid ita. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si quid ita uenierit, ut niſi placuerit, intra præfinitum tempus redhibeatur: ea conuentio rata habetur. Si autem de tempore nihil conuenerit: in factum actio intra ſexaginta dies utiles adcommodatur emptori ad redhibendum, ultrà non. Si uerò conuenerit, ut in perpetuum redhibitio fiat: puto & hanc conuentionem ualere. *Concordat l. 6. ff. de reſcind. uendit. cuius uerba uide* ȷ̄. *cap. 1. queſt. 1. cauſa 51. Item concordat l. 4. C. de ædilitijs actionib. his uerbis:* Si prædium quis ſub ea lege comparauit, ut ſi diſplicuerit, inemptum ſit: id utpote ſub conditione uenditum reſolui, & redhibitoriam actionem aduerſus uenditorē cōpetere, palàm eſt. Idē obſeruatur, etſi peſtibilis fundus, id eſt, peſtibilem herbam uel lethiferam habens, ignorante emptore diſtractus ſit. Nam & in hoc etiam caſu per eandem actionem eum quoq; redhibendum eſſe conſtat. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi certū tempus, intra quod, ſi diſplicuiſſet, redhibendum ſit, definitum non ſit. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. ſi quid ita, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Si autem de tempore nihil conuenerit, in factū actio intra ſexaginta dies utiles accommodatur emptori ad redhibendum. *Altera exceptio eſt: Niſi ſexaginta dies utiles à tempore uenditionis præterierint. Hæc exceptio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Intra ſexaginta dies utiles. *Cuius tamen replicatio prima hæc eſt: Niſi ulterius tempus pacto ſit definitum. quæ replicatio approbatur ibidem hiſce uerbis:* Si uerò conuenerit ut in perpetuum redhibitio fiat, puto & hanc conuentionem ualere. *Altera replicatio eſt: Niſi cauſa cognita, ulterius tempus à iudice concedatur. quæ replicatio approbatur, ſimul & declaratur d. §. ſi quid ita, his uerbis:* Si tempus ſexaginta dierum præfinitum redhibitioni præterierit; cauſa cognita iudicium dabitur. In cauſæ autem cognitione hoc uerſabitur: ſi aut mora fuit per uenditorem, aut non fuit præſens cui redderetur: aut alia

iuſta

iuſta cauſa interceſsit, cur intra diem redhibitum mancipium non ſit, quod magis diſplicuerat. *Hactenus cauſæ redhibitoriæ actionis enumeratæ ſunt: quarum tamen plures uide ſ. cap. 1. inter cauſas actionis ex empto.*

DE EXCEPTIONIBVS IAM dictarum cauſarum generalibus.

Planè cauſarum iam propoſitarum præter exceptiones in ſingulis cauſis enumeratas, generales exceptiones aliquot ſuperſunt, quæ ſequuntur.

I. EXCEPTIO: *Niſi alia res uicioſa præter mancipium uel iumentum uendita ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 48. §. non ſolùm. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Non ſolùm de mancipijs, ſed de omni animali hæc competunt: ita ut etiamſi uſumfructum in homine emerim, competere debeant. *Concordat l. 1. in prin ff. eod. tit. his uerbis:* Labeo ſcribit, edictum ædilium curulium de uenditionibus rerum eſſe tam earum quæ ſoli ſunt, quàm quæ mobiles, aut ſe mouentes ſunt. *Concordat item l. 43. in prin ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 16. Huius exemplum proponitur l. 49. ff. eod. tit. his uerbis:* Etiam in fundo uẽdito redhibitionem procedere, nequaquam incertum eſt: ueluti ſi peſtilens fundus diſtractus ſit. nam redhibẽdus erit. Et benignius eſt dicere, uectigalis exactionem futuri temporis poſt redhibitionem aduerſus emptorem ceſſare. *Concordat l. 4. §. idem obſeruatur. C. de ædilitijs actionib. cuius uerba uide ſ. cauſa 10. in prin.*

II. EXCEPTIO: *Niſi ſimplariæ res uenditæ ſint. Hæc exceptio approbatur l. 48. §. fin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Simplariarum uenditionum cauſa ne ſit redhibitio, in uſu eſt.

III. EXCEPTIO: *Niſi uicium uel morbus non ſit in re principali uendita, ſed in acceſſorio. Hæc exceptio reprobatur l. 31. §. fin. cum lege ſequente. ff. eod. tit. his uerbis:* Quod emptioni accedit, partem eſſe uenditionis, prudentibus uiſum eſt. Itaque ſicut ſuperius uenditor de morbo, uicioue, & cæteris quæ ibi comprehenſa ſunt, prædicere iubetur: & præterea in his cauſis non eſſe mancipium, ut promittat, præcipitur: ita & cum accedat alij rei homo, eadem & prædicere, & promittere compellitur. Quod non ſolùm hoc caſu intelligendum eſt, quo nominatim adijcitur, acceſſurum fundo hominem Stichum: ſed etiamſi generaliter omnia mancipia quæ in fundo ſint, accedant uenditioni. *Concordat l. 33. in princip. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſtion. 1. cauſa 15. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi hereditate, peculio uel fundo cum inſtrumento uendito, res aliqua hereditaria, peculiaris uel inſtrumentalis uicioſa ſit. quæ diſtinctio approbatur d. l. 33. ibi: ſed hoc ita. cuius uerba uide d. cauſa 15.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi uſusfructus tantùm rei uenierit. Hæc exceptio reprobatur l. 48. §. non ſolùm ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide paulo ſuperius except. 1.*

V. EXCEPTIO: *Niſi aliena res uendita ſit, & euicta. Hæc exceptio reprobatur l. 11. §. etiamſi ignorans. ff. de action. empti, his uerbis:* Neratius, etſi alienum ſeruum uendideris, furtis noxijsque ſolutum præſtari debere, ab omnibus receptum ait. *Concordat l. 44. §. fin. ff. de ædilitio edicto, cuius uerba uide ſ. cap. 1. cauſa 18. except. 2. Item concordat l. 16. §. ſi ſeruus. ff. de euictione, his uerbis:* Si ſeruus cuius nomine duplam ſtipulati ſumus, euictus fuerit à nobis: an ob id quòd fugitiuus, uel non ſanus fuit, agere nihilominus poſsimus, quæritur. Proculus uidendum ait, ne id quoque interſit, utrum tunc euictus ſit, cùm meus factus non eſſet: an tum, cum meus factus eſſet. In eo enim caſu, quo meus factus eſſet, ſtatim mea intereſſe, quanto ob id deterior ſit: & quam actionem ſemel ex ſtipulatu habere cœperim, eam nec euictione, nec morte, nec manumiſsione, nec fuga ſerui, nec ulla ſimili cauſa amitti. At ſi in bonis meis factus non ſit: nihil ob hoc quòd fugitiuus ſit, pauperiorem eſſe: utputa cùm in bonis meis non ſit. Quòd ſi ſanum eſſe, erronem non eſſe ſtipulatus eſſem: tantum mea intereſſe, quantum ad præſentem uſum pertineret: tametſi id in obſcuro eſſet, utpote ignorãtibus nobis, quamdiu eum habiturus eſſem: & an futurum eſſet, ut eum quiſquam aut à me, aut ab eo cui uendidiſſem, cuiue ſimiliter promiſiſſem, euinceret. Summam autem opinionis ſuæ hanc eſſe, ut tantum ex ea ſtipulatione conſequat, quanti mea interſit, aut poſt ſtipulationem interfuerit, eum ſeruum fugitiuum non eſſe.

VI. EXCEPTIO: *Niſi morbus uel uicium ſit ſanatum. Hæc exceptio approbatur l. 16. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Quod ita ſanatum eſt, ut in priſtinum ſtatum reſtitueretur: perinde habendum eſt, quaſi nunquam morboſum fuiſſet. *Concordat l. 1. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cauſa 2. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi membro ſanato, eo minus uti ſeruus poſsit. quæ replicatio approbatur l. 10. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cauſa 1. except. 9. Altera replicatio eſt: Niſi morbus intermiſit, non in totum omiſit. quæ replicatio approbatur*

approbatur l.55.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ̄.cauſa 1. except.4.repl.1.

VII. EXCEPTIO: *Niſi uenditor uicium uel morbum indicauit.* *Hæc exceptio approbatur l.14.§.ſi uenditor.ff.de ædilitio edicto,his uerbis:* Si nenditor nominatim exceperit de aliqoo morbo, & de cærero ſanum eſſe dixerit,aut promiſerit:ſtandum eſt eo quod conuenit. Remittentibus enim actiones ſuas noo eſt regreſſus dandus: niſi ſciens uenditor morbum conſultò reticoit. tunc eoim dandum eſſe de dolo malo replicationem.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi conuenerit ne uicium uel morbus,ſi qui appareret, à uenditore præſtaretur.* *Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis d. §. ſi uenditor,iam propoſitis. Eius autem replicatio iam approbata hæc eſt: Niſi uenditor ſciens morbum non indicauit.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi uenditor ignorãs ſine dolo malo uicium reticuit, uel aliquid aliter dixit.* *Hæc exceptio approbatur uerbis edicti ſ̄. eod. cap.in prin.propoſitis hiſce:* Hoc amplius,ſi quis aduerſus ea ſciens dolo malo uendidiſſe dicetur,iodiciom dabimus. *Contradicit d.l.1.§.cauſa.ff. de ædilitio edicto, cuius uerba uide ſ̄. quæſtion. proxim. Item contradicunt ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 1. quæſtion.1. exception. generali 1.*

X. EXCEPTIO: *Niſi emptor uicium intellexit, uel intelligere potuit.* *Hæc exceptio approbatur l. 1. §. ſi intelligatur. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si intelligatut uiciom morbuſúe mancipij (nt plerunque ſignis quiboſdam demonſtrari ſolent uicia) poteſt dici edictum ceſſare. Hoc enim tantùm intuendum eſt,ne emptor decipiatnr. *Concordat l.14.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Si nominatim morbus exceptus non ſit, talis tamen morbus ſit, qoi omnibus potuerit apparere (otpota ſi cæcus homo ueniebar,aut qui cicatricem euidentem & periculoſam habebat nel in capite, uel in alia parte corporis) perinde eius nomine non teneri Cælius ait,ac ſi nominatim morbus exceptus fuiſſet. Ad eos enim morbos uiciaq́; pertinere edictum ædilium,probandum eſt, quæ quis ignorauit, uel ignorare potoit. *Concordat item l.48.§. in ædilitijs.ff.eod.tt. his uerbis:* In ædilitijs actiooibus exceptionem opponi, æquum eſt: ſi emptor ſcierit de fuga, aut uinculis,aot cæteris rebus ſimilibus, nt uenditor abſoluatur. *Concordat item l.42. §. quidam. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ̄. cap.1. quæſtion. 1. exceptione general.2.replicat.1. duplicat. 1. Concordat item l.4. §. item Labeo. ff. de doli mali exception.cuius uerba uide ſ̄.cap.1.quæſtion.1. exception.general.2. replicat.1.* *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſpecialiter de uicio præſtando conuenit. quæ replicatio approbatur d. §.item Labeo.* *Altera replicatio eſt: Niſi ſeruo emente dominus ſciuerit, ſeruus ignorauerit.* *Hæc replicatio approbatur l.51.ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Cùm mancipium morboſum nel uicioſum ſeruus emerit, & redhibitoria uel ex empto dominus experiatur: omnimodo ſcientiam ſerui,non domini ſpectandam eſſe Africanus ait, ut nihil interſit peculiari, an domini nomine emerit: & certum incertumúe mandante eo emerit: quia & illud ex bona fide ſit, ſeruum, cum qoo negocium fuerat geſtum, deceptum non eſſe: & rurſus delictum eiuſdem, quod in contrahendo admiſerit, domino nocere debeat. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi mandatu domini ſeruus emerit. quæ duplicatio approbatur ibidem his uerbis:* Sed ſi ſeruus mandatu domini hominem emerit, qnem dominus uicioſnm eſſe ſciret: non tenetur uenditor. *Concordat l. 12. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Si ſeruo meo nel ei coi mandaneto,oendas ſciens fogitiuum,illo ignorante,me ſciente:non teneri te ex empto, uerum eſt. *Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruo emente & ſciente, dominus ignorauerit.* *Hæc replicatio reprobatur uerbis d.l.51. iam propoſitis hiſce:* Omnimodo ſcientiam ſerui, non domini ſpectandam eſſe, &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi procuratore emente & ſciente, dominus ignorauerit.* *Hæc replicatio reprobatur d. l. 51. §. circa, his uerbis:* Circa procuratoris perſonam, cùm quidem ipſe ſcierit morboſum uel nicioſum eſſe: non dubitandum,quin,qoamuis ipſe domino mandati nel negociorum geſtorum actione ſit obſtrictos, nihilomagis eo nomine agere poſsit. *Plura de hac re uide ſ̄.cap.2. quæſt.1. except.4.repl.1.dupl.2.* *Quinta replicatio eſt: Niſi procuratore emente dominus ſciat, procurator ignoret.* *Hæc replicatio approbatur ibidem his uerbis:* At cùm ipſe ignorans eſſe uicioſum, mandatu domini qui id ſciret, emerit, & redhibitoria agat:ex perſona domini utilẽ exceptionem ei non putat opponendam.

XI. EXCEPTIO: *Niſi fiſcus uendiderit.* *Hæc exceptio approbatur l.1.§.illud ſciendum.ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Illud ſciendum eſt, edictum hoc non pertinere ad oenditiones fiſcales.

XII. EXCEPTIO: *Niſi reſpub. uendiderit.* *Hæc exceptio reprobatur ibidem his uerbis:* Si tamen reſpublica aliqoa faciat uenditorem, edictum hoc locum habebit.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillaris ſit uenditio.*

dtio. Hæc exceptio reprobatur d.l.1.§.in pupillarib. bis uerbis: In pupillaribus quoq; uenditionibus erit edicto locus.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus uel filiusfamilias uendiderit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt j.quæſt.5.reg.1.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi liber homo uel ſeruus alienus, qui bona fide ab alio poßidetur, uendiderit. Hæc exceptio reprobatur l.23.§.hæ actiones.ff. de ædilitio edicto, bis uerbis.* Si boni fide ſeruiét nobis liberi fortè homines, uel ſerui alieni, qui uendiderunt: poteſt dici etiam hos hoc edicto contineri.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi non uenditio, ſed locatio uel alius contractus factus ſit. Hæc exceptio approbatur l.63.ff.d.tt.bis uerbis:* Sciendum eſt, ad uenditiones ſolas hoc edictũ pertinere, non tantùm mancipiorum, uerùm cæterarum quoque rerum. Cur autem de locationibus nil edicatur, mirum uidebatur. Hæc tamen ratio redditur: uel quia nunquam iſtorum de hac re fuerat iuriſdictio: uel quia non ſimiliter locationes, ut uenditiones, fiunt. *Huius exemplum proponitur l.62. ff. eod. tt. bis uerbis:* Ad res donatas edictum ædilium curulium non pertinere, dicendum eſt. Quid enim ſe reſtiturorum donator repromittat, quã do nullum precium interuenit? Quid ergo, ſi res ab eo cui donata eſt, melior facta ſit? nunquid quanti eius qui meliorem fecit, intereſt donator conueniatur? quod minimè dicendum eſt: ne eo caſu liberalitatis ſuæ donator pœnam patiatur. Itaque ſi qua res donetur: neceſſe non erit in ea repromittere, quæ in rebus uenalibus ædiles repromitti iubent. Sanè de dolo donator obligare ſe & debet & ſolet: ne quod benignè contulerit, fraudis conſilio reuocet. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi permutatio facta ſit. Hæc replicatio approbatur l.19.§.emptorem.ff.eod.tt.bis uerbis:* Emptorem eum accipere debemus, qui precio emit. Sed ſi permutatum ſit, dicendum eſt utrunq; emptoris & uenditoris loco haberi, & utrunq; poſſe ex hoc edicto experiri.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi de dupla emptori à uenditore cautum ſit. Hæc exceptio reprobatur l.4.in prin.ff.de action.empti.cuius uerba uide ſ.cap.1.cauſa 38.*

DE EXCEPTIONIBVS SVMPTIS ex conſequentibus uenditionem.

Hactenus exceptiones propoſitarum cauſarum generales, ſumptæ ex iis quæ uenditioni inſunt, enumeratæ ſunt: reſtant eæ quæ ex iis quæ uenditionem ſequuntur, ſunt deſumptæ.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi res uicio ſa uel morboſa uendita interierit. Hæc exceptio reprobatur ſub conditione l.47.in fine, cum lege ſequente. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Poſt mortem hominis ædilitiæ actiones manent: ſi tamen ſine culpa actoris, familiæue eius, uel procuratoris mortuus ſit. *Concordat l.38.§.loquuntur.ibi: etſi mortuum.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.cauſa 6.in princip. Item concordat l.26.§.ſi ſeruus.ibi & quam actionem.ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. exception.5. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi culpa emptoris uel eius familiæ procuratoriſue res perierit. quæ diſtinctio elicitur ex uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Si tamen ſine culpa actoris, familiæue eius, uel procuratoris mortuus ſit. *De qua re uide plura j.cap.5 reg.5.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi emptor mancipium emptum manumiſit. quæ exceptio approbatur l. 47. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Si hominem emptum manumiſiſti, & redhibitoriam & quanto minoris denegendam tibi Labeo ait: ſicut & duplæ actio periret. Ergo & quod aduerſus dictum promiſſumue ſit, actio peribit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſine culpa uel facto emptoris mancipium ſit manumiſſum. quæ replicatio approbatur l.26. §. ſi ſeruus. ibi: & quam actionem.ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. except.5.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus emptus uenditori non reſtituatur. Hæc exceptio approbatur l. ult. C. de ædilitiis actionib. bis uerbis:* Habito ſemel bonæ fidei contractu, mancipioq; ſuſcepto & precio ſoluto, ita demum repetendi precij poteſtas eſt ei qui mancipium comparauit, largiẽda, ſi illud quod dixerit fugitiuum, poterit exhibere: hoc enim non ſolùm in barbaris, ſed etiam prouincialibus ſeruis iure preſcriptũ eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uenditor emptori non reſtituat ea quæ ſeruus emptus emptori furto abſtulit. quæ replicatio approbatur l. 58. in prin. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide j. quæſt. 6. reg.7. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus aufugerit. Hæc replicatio approbatur l.26.§. ſi ſeruus. ibi: & quam actionem. ff de euictione. cuius uerba uide ſ. except.5. Concordat l. 2. C. de ædilitiis actionib. cuius uerba uide j. quæſt. 6. reg. 7. in prin. Planè huic uidetur contradicere d.l.ult. paulo ſuperius propoſita, bis uerbis:* Ita demum repetendi precij poteſtas eſt ei qui mancipiũ comparauit, largienda, ſi illud quod dixerit fugitiuum, poterit exhibere. *Si autem Exhibere exponas cum Accurſio pro probare, nulla eſt antinomia. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus mortuus ſit. quæ replicatio approbatur ſ. except.18.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi emptor nõ præſliterit ea q̃ præſtare debet. Hæc exceptio approbatur*

l.29.in prin.ff.de ædilitio edicto,his uerbis: Illud ſciendum eſt,ſi emptor oeodirori hæc nõ præſtat,quæ deſiderantur io hac actione: non poſſe ei uenditorem condemoari. Si aotem emprori oenditoe iſta non præſtet, condemnatur ei. *Sanè que ab emptore præſtanda ſint,uide j.cap.prox Concordant ea que pro ponuntur j.queſt.6.reg.2.except.1.*

XXII. EXCEPTIO:*Niſi res emptori ſit euicta.Hæc exceptio reprobatur per ea que propoſita ſunt ſ.except.5.*

XXIII. EXCEPTIO:*Niſi uenditor ſeruum emptori relinquat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea que proponuntur j.queſt.6.reg.7.except.4.*

XXIIII. EXCEPTIO:*Niſi emptor pœnitentia ductus retinere mancipium uelit, & ab actione deſiſtere. Hæc exceptio approbatur l.48. ſ. 2.ff de ædilitio edicto,his uerbis:* Audieodus eſt is qui de uicio uel morbo ſerui queτens, rotinere eum oelit.

XXV. EXCEPTIO:*Niſi eiuſdem rei nomine ſemel ſit actum. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi ex alio uicio poſtea apparente rurſus agatur. que replicatio approbatur d.l.48.ſ.penult.his uerbis:* Cùm redhibitoria actione de ſanitate agitur: permittendum eſt de uno uicio agere, & prædicere,ut ſi quid aliud poſtea apparoiſſet, de eo iterum ageretur. *Altera replicatio eſt: Niſi pendente emptionis uenditione, antea ſit actum.Hæc replicatio approbatur l.43.ſ.ſi ſub cõdit.ff.eod.tt cuius uerba uide j queſt.7.reg.1. Tertia replicatio eſt:Niſi æſtimatoria,quanto minoris actum ſit.Hæc replicatio reprobatur l.25.ſ. 1. in fine.ff.de except.rei iudicatæ. cuius uerba uide j.lib. 48.cap.16.except.5.exemplo 3.*

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hactenus cauſe redhibitorie actionis cum ſuis exceptionibus propoſite ſunt:quarum exceptionum generalis replicatio hæc eſt: Niſi res uoluntate uenditoris ſit redhibita. que replicatio approbatur l.31. ſ.in factum. ff. de ædilitio edicto,cuius uerba uide j. queſt. 6. reg. 2. except. 2. Sequuntur nunc reliqui propoſite actionis loci.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio rodhibitoria?

I. Regula, *De heredibus & alijs ad quos ea res pertinet,proponitur uerbis edicti ſ.eod.cap.in prin. propoſitis hiſce:* Emptori omoibusq; ad quos ea res pertinet, iudicium dabimus, ut id mancipium redhibeatur. *Declarantur hæc uerba l.19. ſ. deinde aiunt. ff. eod.tt.de ædilitio edicto,his uerbis:* Deiude aiuot ædiles,Emprori omnibusq; ad quos ea res pertinet, iudicium dabimos: pollicentur emprori actionem,& ſucceſſoribos eius qui in uniuerſum ius ſuccedunt. *Concordat item l. 48.ſ.ædilitie ff.eod.tt.cuius uerba uide j. queſtion. prox.reg.1.*

II. Regula, *De domino proprietatis & uſufructuario ſerui ementis,proponitur l.43.ſ.fin.ff.de ædilitio edicto.cuius uerba uide ſ.cap.1. queſt.2. reg. 4.except.1.repl.1.*

III.Regula: *Vni ex plurib.quibus actio propoſita competit,non datur. que regula approbatur l.31. ſ.Marcellus.ff.de ædilitio edicto,his uerbis:* Marcellus ſcribit,ſi ſeruus communis ſeruum emerit,& ſit in cauſa redhibitionis:uoom ex dominis pro parte ſua redhibere ſeruũ non poſſe:non magis (inquit) quàm cùm emptori plures hæredes extirerunt, oec omnes ad redhibendom cooſeotiunt. *Concordat d. l. 31. ſ. ſi plures. his uerbis:* Si plores hæredes ſint emptoris, ao omnes ad redhibendum cõſentire debeant,oideamus? Et ait Pomponius, omoes conſentire debere ad redhibendum, dareq; uoum procuratorem: ne fortè uenditor inioriam patiatur, dum ab alio partem recipit hominis,alij in partẽ precij condemoator quanto minoris is homo ſit. *Huius regule exceptio prima hæc eſt:Niſi res redhibenda perierit, uel redhibita ſit.Hæc exceptio approbatur d.l. 31. ſ. idẽ ait,his uerbis:* Pompooius ait,homine mortuo uel etiam redhibito,ſingulos pro ſuis portionibos rectè agere: precium autẽ & acceſsiones pro parte recipient.Sed & fructus,acceſsiones, & ſi quo deterior homo factus eſt,pro parte ab ipſis præſtabitur:niſi fortè tale ſit quod diuiſionem non recipiat,utputa ancillæ partus.In hoc enim idem obſeruandum eſt, quod in ipſa matre uẽdita, quam pro parte redhiberi poſſe negauimus. *Altera exceptio eſt: Niſi ſinguli pro parte emerint. tunc enim ſingulis ad ſuã partem redhibendam competit actio.que exceptio approbatur d.l.31.ſ.ſi uenditori,in fine,his uerbis:* Si plures ſinguli partes ab ooo emant, tooc pro parte quiſq; eorum experietur. *Tertia exceptio eſt:Niſi unus in ſolidum reddat.que exceptio approbatur ibidem his uerbis:* Sed et ſi io ſolidum emant, quiſq; in ſolidom redhibebit.

V. ADVERSVS QVOS COMpetit actio redhibitoria?

I. Regula, *De heredibus uenditoris,proponitur l.23.ſ.hæ actiones. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Hæ actiones quæ ex hoc edicto oriootur, etiam aduerſus hæredes omnes competunt. *Concordat l.48.ſ.ædilitie.ff.eod.tt. his uerbis:* Ædilitiæ actiones & hæredi & in hæredom competunt:ut tamen & facta hæredum qui poſtea acceſſerunt,& quod expedire potuerunt,quæraorut.

II. Regula, *De fideiuſſore uenditoris,proponitur l.56.ff.de ædilitio edicto,his uerbis:* Latinue Largus.

Largus. Quæro, an fideiuſſori redbiberi mancipium poſsit? Paulus reſpnodit, ſi io uniuerſam cauſam fideiuſſor ſir acceptos: putat Marcellus poſſe & fideiuſſori redhiberi.

III Regula, *De patre & domino uenditoris, proponitur l. 23 §. ſi ſeruus. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si ſeruus ſit qui uendidit, uel filiusfamiliâs: in dominum uel patrē de peculio ædilitia actio competit. Quâuis enim pœnales actiones uideantur: tamē quoniam ex cnotractu ueniunt, dicendum eſt, eorū quoque nomine qui in aliena poteſtate ſunt, competere. Proinde etſi filiafamiliâs uel ancilla diſtraxit: æquè dicendum eſt, actiones ædilitias locum habere. *Concordat l. 57. §. quòd ſi ſeruus. ff. eod. tt. his uerbis:* Quòd ſi ſeruus uel filius mancipium uendiderit, redhibitoria in peculium competit. In peculio autem & cauſa redhibitionis continebitur. Nec nos moueat, quòd antequā reddatur ſeruus, non eſt in peculio. Non enim poteſt eſſe in peculio ſeruus, qui adhuc emptoris eſt: ſed cauſa ipſius redbibitionis in peculio computatur. Igitur ſi ſeruus emptus quinq; millibus ſit: hæc quidem in peculio eſſe dicemus: ſed ita, ſi nihil domino debeat, aut ademptum peculium non ſit. Quòd ſi plus domino debeat: eueniet ut hominem præſtet, & nihil conſequatur.

IIII. Regula, *De uno ex pluribus, qui hac actione tenentur. Etiam uni ex plurib. redhiberi pro parte poteſt. quæ regula approbatur l. 31. §. ſi uenditori. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si uenditori plures extiterint hęredes, ſingulis pro portione hęreditaria poterit ſeruus redhiberi. Et ſi ſeruus plurium uenierit, idem erit dicendum. Nam ſi unus à pluribus, uel plura mancipia ab uno emantur: uerius eſt dicere, ſi quaſi plures rei fuerint uenditores, ſingulis in ſolidum redhibendum. Si tamen partes emptæ ſint à ſingulis, rectè dicetur alteri quidem poſſe redbiberi, cum altero autem agi quanto minoris.

V. Regula: *Aduerſus unum ex pluribus uenditoribus, cuius maior pars in uenditione eſt, uel qui nulla parte minor eſt, actio redhibitoria competit. quæ regula approbatur l. 44. §. proponitur. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Proponitur actio ex hoc edicto in eum cuius maxima pars in uenditione fuit: quia plerunque uenaliciarij ita ſocietatem coeunt, ut quidquid agunt, in commune uideantur agere. Æquum enim ædilibus uiſum eſt, uel in unum ex his cuius maior pars, aut nulla parte minor eſſet, ædilitias actiones cōpetere: ne cogeretur emptor cum multis litigare. Quamuis actio ex empto cum ſingulis ſit pro portione, qua ſocij fuerunt. Nam id genus hominum ad lucrum, uel potius turpiter faciendum pronius eſt.

VI. QVID, QVANTVM'QVE ueniat in actione propoſita?

I. Regula: *Vt res redhibeatur. quæ regula approbatur uerbis edicti ſ. quæſt. 4. reg. 1. propoſitis hiſce:* Iudicium dabimus, ut id mancipium redhibeatur. *Declaratur hæc regula l. 21. in prin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Redhibere eſt facere, ut rurſus habeat uenditor quod habuerat: & quia id reddendo fiebat, idcirco redhibitio eſt appellata, quaſi redditio.

II. Regula, *De precio à uenditore reſtituendo, proponitur l. 27. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Debet emptor recipere pecuniam, quam dedit pro eo homine, uel ſi quid acceſsionis nomine. Dari autem non id ſolùm accipimus, quod numeratur uenditori (ut puta precium & uſuras eius) ſed et ſi quid emptionis cauſa erogatum eſt. Hoc autem ita demum deducitur, ſi ex uoluntate uenditoris datur. Cæterùm ſi quid ſua ſponte datum eſſe proponatur, non imputabitur. Neque enim debet quod quis ſuo arbitrio dedit, à uenditore exigere. Quid ergo ſi fortè uectigalia nomina datum eſt, quod emptorem fortè ſequeretur? dicemus hoc quoque reſtituendum. Indemnis enim emptor diſcedere debet. *Concordat propoſitæ regulæ l. 29. §. condemnatio. ff eod. tt. cuius uerba uide J. regul. 5. Item concordat l. 31. §. in factum. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. exception. 2. Concordat item l. 59. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Cùm in ea cauſa eſt uenditum mancipium, ut redhiberi debeat: iniquum eſt uenditorem precium redhibendæ rei conſequi. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi emptor non prius præſtiterit ea quæ præſtare iure debet. quæ exceptio approbatur l. 25. §. fin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* In edicto dicitur ſic, Et quanta pecunia pro eo homine ſoluta, acceſsioniſúe nomine data erit, non reddetur: cuiuſúe pecuniæ quis eo nomine obligatus erit, non liberabitur. Ordine fecerunt ædiles, ut antè uenditori emptor omnia quæ ſuprà ſcripta ſunt, præſtet: ſic deinde precium conſequatur. *Ait Iuriſconſultus:* Quæ ſuprà ſcripta ſunt. *Quæ ſint iſta, uide J. cap. proxim. reg. 1. cum ſequentibus. Concordat l. 31. §. illud planè. ff. eod. tt. his uerbis:* Illud planè hæc actio exigit, ut ſit redhibitus. Cæterùm niſi fuerit redbibitus, deficit iſta actio, etiamſi nudo conſenſu placuerit, ut redhibeatur. Conuentio ergo de redhibendo non facit

cit locum huic actioni, ſed ipſa redhibitio. *Concordat item l.29.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.quæſt.3. except.21. Item concordat l.57.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap.1. except.10.repl.2. Planè propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uenditor inops ſit. quæ replicatio approbatur l.26.ff.eod.tt.his uerbis:* Videamus tamen ne iniquum ſit emptorem compelli dimittere corpus, & ad actionem iudicati mitti, ſi interdum nihil præſtatur propter inopiam uenditoris: potiusque res ita ordinanda ſit, ut emptor caueat, ſi intra certum tempus ſibi pecunia ſoluta ſit, ſe mancipium reſtituturum. *Altera propoſitæ regulæ exceptio uidetur: Niſi res in cauſa redhibitionis non fuerit. Hæc exceptio certo modo reprobatur l.31. §. in factum. ff. eod. tt. his uerbis:* In factum actio competit ad precium recuperandum, ſi mancipium redhibitum fuerit. In qua non hoc quæritur, an mancipium in cauſa redhibitionis fuerit: ſed hoc tantùm, an ſit redhibitum. nec immeritò. Iniquum eſt enim, poſteaquam uenditor agnouit recipiendo mancipium, eſſe id in cauſa redhibitionis: quæri, utrum debuerit redhiberi, an non debuerit. Nec de tempore quæritur, an intra tempora redhibitus eſſe uideatur.

III. *Regula: Quantum precium ſit reſtituendum, ſi una res ex pluribus redhibeatur, definitur l.36. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si plura mancipia uno precio uenierint, & de uno eorum ædilitia actione utamur: ita demum pro bonitate eius æſtimatio fiet, ſi confuſè uniuerſis mancipijs conſtitutum precium fuerit. Quòd ſi ſingulorum mancipiorum conſtituto precio, uniuerſa tanti uenierint, quantum ex conſummatione ſingulorum fiebat: tunc cuiuſq; mancipij precium (ſeu pluris ſeu minoris id eſt) conſequi debebit.

IIII. *Regula, Itidem de quantitate precij petendi, ſi una res ex pluribus redhibeatur, proponitur l.59.§.ſi quis.ff eod.tt.his uerbis:* Si quis duos homines uno precio emerit, & alter in ea cauſa ſit ut redhibeatur, deinde petatur precium totum: exceptio erit obijcienda. Si tamen pars precij petatur, magis dicetur, non nocere exceptionem: niſi fortè ea ſit cauſa, in qua propter alterius uicium, utrunque mancipium redhibendum ſit.

V. *Regula, De uſuris precij, proponitur l.29. §.condemnatio. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Condemnatio ſit quanti ea res erit. Ergo excedat precium, an non uideamus? Et quidem continet condemnatio precium, acceſſionesque. An & uſuras precij conſequatur, quaſi quod ſua interſit debeat accipere: maximè cum fructus ipſe reſtituat? Et placet conſecuturum.

VI. *Regula, Vt liberetur emptor obligatus precij nomine, proponitur d.l.29. §.item emptori, his uerbis:* Item emptori præſtandum eſt, ut cuius pecuniæ nomine obligatus erit, liberetur: ſiue ipſi uenditori obligatus ſit, ſiue etiam alij. *Concordat l.59. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. regul. 2. in princip.*

VII. *Regula, De damno emptori præſtando, quod rei emptæ nomine ſenſit, item ſumptibus quos fecit reſtituendis, proponitur d.l.29. §. fin. his uerbis:* Si quid damni ſenſit, uel ſi quid pro ſeruo impendit, conſequetur arbitrio iudicis: ſic tamen, non ut ei totum nomine uenditor condemnetur (ut ait Iulianus) ſed ne aliâs compellatur hominem uenditori reſtituere, quàm ſi eum indemnem præſtet. *Concordat l.1. C. de ædilitijs actionib. his uerbis:* Si non ſimpliciter, ſed conſilio fraudis ſeruum tibi neſcienti fugitiuum, uel alio modo noxium quis uendidit, isq; idem fugitiuus abeſt: nō ſolùm in precium ſerui uenditorem conueniri, ſed etiā damnum quod per eum tibi accidit, competens iudex, ut iam pridem placuit, præſtari iubebit. *Concordat item l.23. §. iubent. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Iubent ædiles reſtitui & quod uenditioni acceſſit, et ſi quid ipſe præſtiterit: ut utrinque reſoluta emptione, nihilo plus conſequatur, quàm haberet, ſi uenditio facta non eſſet. *Item concordat d.l.23.§. Iulianus, his uerbis:* Iulianus ait, iudicium redhibitoriæ actionis utrunque & emptorem & uenditorem quodāmodo in integrum reſtituere debere. Quare ſiue emptori ſeruus furtum fecerit, ſiue alij cuilibet, ob quod furtum emptor aliquid præſtiterit: non aliter cogetur hominem uēditori reſtituere, quàm ſi eum indemnem præſtiterit. Quid ergo (inquit Iulianus) ſi noluerit uenditor hominem recipere? non eſſe cogendum ait quidquam præſtare, nec amplius quàm in precio condemnandum: & hoc detrimentum ſua culpa paſſurum emptorem, qui cùm poſſet hominem noxæ dedere, maluerit litis æſtimationem ſufferre. Et uidetur Iuliani ſententia humanior eſſe. *Concordat item l.58.in princip.ff. eod. tt. his uerbis:* Quæro, an ſi ſeruus apud emptorem fugit, & in cauſa redhibitionis eſſe pronunciatus fuit: non prius uenditori reſtitui debeat, quàm rerum ablatarum à ſeruo æſtimationem præſtiterit? Paulus reſpondit,

ſpondit, uenditorem cogendum non tantùm precium ſerui reſtituere, ſed etiam rerum ablatatum ęſtimationem: niſi pro his paratus ſit ſeruum noxæ nomine relinquere. Item quæro, ſi nolit æſtimarionem & precia rerum reſtituere, an ſeruus reſtituendus aut retinendus ſit, & danda actio de peculio, uel de precio redhibiti ſerui ex duplæ ſtipulatione? Paulus reſpondit, de precio ſerui reperendo competere actionem etiam ex duplæ ſtipulatione: de rebus per furtum ablatis iam reſponſum eſſe. *Concordat item l.17.§.cùm autem. ff. de furtis, hiſce uerbis:* Cùm ſeruus quem emi, traditusq; mihi eſt, à me redhibatum non eſt in ea cauſa, ut perinde habeatur, atque ſi nunquam meus fuiſſet. Sed & fuit, & deſijt. Idcirco dicit Sabinus, eum ſi furtum fecit, in ea eſſe cauſa, ut furti eius nomine is qui redhibuit, agere non poſsit. Sed etſi non poſsit: attamen ratio haberi debet eius quod fecit, cùm redhiberi cœperit: idque actione redhibitoria continetur. *Concordat item l.63.§. his etiam illud. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib.40. rep. 10 quæſt.1 cauſa 11. Concordat item l.1.§. ſi quid autem, in fine. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin.* *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſuo arbitrio ſine uoluntate uenditoris quid emptor erogauit. hoc enim à uenditore præſtandum non eſt. quæ exceptio approbatur l.27. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. regul.2. Huius replicatio hæc eſt: Niſi neceßitate iuris compulſus emptor erogauit. quæ replicatio approbatur d. l.27. in fine. Altera propoſita regulæ exceptio eſt: Niſi impenſas factas emptor in libello non nominatim poſuit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.30.§. quas impenſas. ff. d. tit. his uerbis:* Quas impenſas neceſſariò in curandum ſeruum poſt litem conteſtatam emptor fecerit, officio iudicis imputari: præcedentes autem impenſas nominatim comprehendendas, Pędius: ſed cibaria ſeruo data non eſſe imputanda, Ariſto ait. Nam nec ab ipſo exigi, quod in miniſterio eius fuerit. *Tertia exceptio eſt: Niſi in cibaria ſerui emptor erogauit. hoc enim à uenditore non præſtandum. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed cibaria ſeruo data non eſſe imputanda, Ariſto ait, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi uenditor ſeruum pro damno & ſumptibus emptori relinquat. Hæc exceptio approbatur l.31. in prin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Quòd ſi nolit uenditor hominem recipere: non in maiorem ſummam (Vlpianus inquit) quàm in precium emptori condemnandum. Ob hæc ergo, quæ propter ſeruum damna ſenſit, ſolùm dabimus ei corporis retentionem. Cæterùm poterit euitare præſtationem uenditor, ſi nolit hominem recipere. Quo facto precij præſtationem, eorumque quæ precium ſequuntur, ſolam non euitabit. *Concordat l.21.§. Iulianus ait. ibi: quid ergo. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip. Concordat item l.58. in princip. ibi: niſi pro his. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip. Concordat item l.29. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip.*

VIII. *Regula, Vt de damno & ſumptu futura præſtando caueatur, proponitur l.30. in prin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si ſerui redhibendi nomine emptor iudicium accepit, uel ipſe eius nomine dictauit: cauendum ex utraque parte erit, ut ſi quid ſine dolo malo condemnatus ſit: uel ſi quid ex eo quod agitur, ad eum peruenerit, doloue malo eius factum ſit, quo minus perueniret: id reddat. *Concordat l.21.§. idem Pompon. ff. eod. tit. his uerbis:* Pomponius ait, interdum etiam dupliciter cautiones interponi debere: aliàs in præteritum, aliàs in futurum: utputa ſi eius ſerui nomine qui redhibetur, emptor procuratorue eius accepit iudicium: uel quòd cum eo ageretur, uel quòd ipſe eius nomine ageret. Cauendum autem eſſe ait, ſi quid ſine dolo malo emptor condemnatus dederit, his rebus rectè præſtari: uel ſi quid ex eo quod egerit, ad eum peruenerit: doloue eius malo, uel culpa factum ſit, quo minus perueniret: ijſdem de rebus reddi. Idem ait, futuri temporis nomine cautionem ei qui ſciens uendidit, fieri ſolere.

IX. *Regula, De duplo, ſi non ſoluat uenditor, proponitur l.45. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Redhibitoria actio duplicem habet condemnationem. Modò enim in duplũ, modò in ſimplum condemnatur uenditor. Nam ſi neq; precium neque acceſsionem ſoluat: neq; eum qui eo nomine obligatus erit, liberet: dupli precij & acceſsionis condemnari iubetur. Si uerò reddat precium & acceſsiones, uel eum qui eo nomine obligatus eſt, liberet: ſimpli.

X. *Regula: Pater uel dominus filij uel ſerui uendentis nomine tenetur, quatenus in peculio eſt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. reg.3.*

XI. *Regula: Quantum uni uel ab uno ex plurib. redhibendum ſit uel præſtandum, uide ſ. quæſt. 4. reg.3. item quæſt.5 reg 4.*

XII. *Regula: Quæ uicißim uenditori ab emptore ſint præſtanda, uide ſ. cap. prox.*

VII. QVANDO ET QVAMdiu competit actio propoſita?

I. Regula: *Ante exiſtentem uenditionis conditionem redbibitoria actio non competit. quæ regula approbatur l.45. §. ſi ſub. ff de ædilitio edicto, his uerbis:* Si ſob coodirione homo emptus ſit, redhibitoria actione ante conditionom exiſtentem inutiliter agitur: quia nondum perfecta emptio arbitrio iudicis perfecta ſieri non poteſt. Et ideo etſi ex empto, oel ueodito, uel redhibitoria aotè actum fuerit: explata conditiooe itérum agi poterit.

II. Regula: *Intra ſex menſes à perfecta uenditione regulariter redbibitoria actio competit. quæ regula approbatur l.19. §. fin. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Tempus redbibirioois ſex menſes utiles habet. Si autem mancipium non redhibeatur, ſed qusnto minoris aga tur: anous utilis eſt. Sed tempus redbibitionis ex die uenditionis currir: at ſi dictum promiſſumúe quid eſt, ex eo ex quo dictum promiſſumúe eſt. *Concordat l.38. in princip. ibi: morbi autem ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſtion.3. cauſa 6. Huius regulæ exceptio prima bæc eſt: Niſi ex eo quod dictum promiſſumúe eſt, agatur. tunc enim ex die dicti promiſſiue tempus ſex menſium currit. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* At ſi dictum promiſſumúe quid eſt, ex eo ex quo dictum promiſſumúe eſt. *Huius exceptionis replicatio bæc eſt: Niſi dictum uenditionem præceßit. quæ replicatio approbatur l.20. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si anto uenditionis tempua dictum intercelſerit, deinde poſt aliquot dies interpoſita fuerit ſtipulatio: Cælius Sabinus ſcribit, ex priore cauſa qoæ ſtatim (ioquit) ot uenit id maocipium, cœpit: eo oomioe poſſe agere cœpir. *Altera exceptio eſt: Niſi ſub conditione uenditio facta ſit. tunc enim à die exiſtentis conditionis currit præſcriptio. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. regul. proxim. Tertia exceptio eſt: Niſi emptor experiundi poteſtatem non babuerit. quæ exceptio approbatur uerbis l.19. §. fin. ſ. ead. reg. in princip. propoſitis biſce:* Sex menſes utiles babet. *Concordat l.55. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. exception. proxim. Quarta exceptio eſt: Niſi emptor uicium rei emptæ ignorauit. Hæc exceptio reprobatur d. l.55. bis uerbis:* Cùm ſex meoſes utiles, quibus experiundi poteſtas fuit, redhibitoriæ actioni præſtantur: licet noo uidebitur poteſtatem experioodi habuiſſe, qui uicium fugitiui latens ignorauit: oon tameo idcirco diſſolutam ignoratiooem emptoris excuſari oportebit. *Concordat l.2. C. de ædilitijs actionibus, bis uerbis:* Cùm propónas, ſeruom, quem pridem comparaſti, poſt anni tempus fugiſſe: qua ratione eo nomine cum oenditore eiuſdem congredi queas, oon poſſum aoimaduertere. Etenim redhibitoriam actiooem ſex menſium temporibus, uel quanto minoris anno concludi, maoifeſti iorie eſt. *Quinta exceptio eſt: Niſi ex eo quòd uenditor non caueat, agatur. tunc enim actio intra duos tantùm menſes competit. quæ exceptio approbatur l.28. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Si uenditor de his quæ edicto ædilium cootineotur, noo caoeat: pollicentur aduerſus eum iudicium redhibitorium intra duos menſes, uel qoanti emptoris interſit intra ſex menſes. *Sexta exceptio eſt: Niſi ex pacto, ſi diſplicuerit rem redbiberi, agatur. tunc enim intra ſexaginta dies utiles redbibitoria competit actio. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.31. §. ſi quid ita. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 5. cauſa 10. Septima exceptio eſt: Niſi ob non tradita ornamenta iumentum redbibeatur. tunc enim intra ſexaginta dies utiles competit actio. quæ exceptio approbatur l.38. in princip. ibi: ſi quid ita. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 3. cauſa 6. Octaua exceptio eſt: Niſi non ad redbibendum, ſed quanto minoris agatur. tunc enim intra annum competit actio. quæ exceptio approbatur l.19. §. fin. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip. Sed & plura de bac exceptione uide J. capite 6. quæſtione 3. Nona exceptio eſt: Niſi uenditor emptoris negocia intra ſex menſes utiles geſſerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit. uerùm eius replicatio bæc eſt: Niſi uenditor in bonis emptoris non inueniat, unde ſibi ſatiſfiat de ijs quæ ab emptore illi fuiſſent præſtanda. quæ replicatio approbatur l.34. §. ſed nec redbibitoriæ. ff. negociorum geſtorum, bis uerbis:* Non credimos redhibitoriæ ſpeciem oenire in negociorum geſtorum actionem, & per hoc ſex menſibus exactis perire: ſi uel maocipium in rebus non inuenit, oel eo inuento aot deterior homo factus eſt, aot quod acceſſionum nomine additum erat, oel per eum adqoiſitum, oon ex re emptoris, nec inuenit, nec recepit: nec erat io ipſios emptoris negocijs qoæ gerobat, unde ſibi in præſeori redderet.

VIII. ADIVNCTA HVIVS iudicij.

De probando ſeruum eſſe fugitiuum. Per quæ probetur, definitur l.58. §. fin. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis: Seruum emi dupla, qoi rebos

ablatis

ablatis fugit, mox inuentus præſentibus honeſtis uiris interrogatus, an & in domo uenditoris fugiſſet? reſpondit, fugiſſe. Quæro, an ſtandum ſit reſponſo ſerui? Paulus reſpondit: Si alia indicia prioris fugæ non deficiunt, tunc etiam ſerui reſponſo credendum eſt. *Reliqua adiuncta uide ſ. cap. prox.*

IX. ADFINIA REMEDIA.

I. *Regula, De actione ex empto, proponitur l. 11. §. redhibitionem ff. de action. empti. cuius uerba uide s̄. cap. 1. queſtion. 1. cauſa 52. Sed & deficiente redhibitoria actione, interdum ex empto actio eſt ad id quod intereſt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. queſtion. 3. cauſa 1. exception. 1. replicat. 5. item s̄. cap. 1. queſt. 1. cauſa 5. cum ſequentibus.*

II. *Regula, De actione ex ſtipulatu, ſi aliter ac promiſſum eſt appareat. proponitur l. 19. §. dictum. ibi: ſecundum quod. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide s̄. queſtion. 3. cauſa 9. item ex duplæ ſtipulatione actio eſt ob fugam ſerui empti. quæ regula approbatur l. 58. §. item quæro. ff. eod. tit. cuius uerba uide s̄. queſtion. 6. regul. 7. in prin. Item ſi ſtatulibero uendito, dixerit uenditor uiginti dare iuſſum, cum tantùm decem dare iuſſus eſſet: ex duplæ ſtipulatione actio eſt. quæ regula approbatur l. 10. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide s̄. cap. 1. cauſa 22.*

III. *Regula, De dolo actione, ſi uenditor commendando rem decepit emptorem, proponitur l. 37. ff. de dolo malo. cuius uerba uide s̄. queſtion. 3. cauſa 9. except. 2.*

IIII. *Regula, De exceptione, proponitur l. 29. in fine. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide s̄. queſt. 6. reg. 7. in prin. Concordant ea quæ propoſita ſunt d. reg. 7. in prin.*

V. *Regula, De in factum actione ad precium re redhibita recuperandum, proponitur l. 31. §. in factum. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide s̄. queſt. 6. reg. 2. except. 2. item ad rem redhibendam ex pacto, ſi diſplicuerit, d. l. 31. §. ſi quid ita. cuius uerba uide s̄. queſt. 3. cauſa 10.*

VI. *Regula, De ſtellionatus crimine, ſi quis ſtatuliberum diſsimulata eius conditione uendiderit, proponitur l. 9. §. 1. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide s̄. libro 19. capite 10. queſtion. 6. reg. 2.*

VII. *Regula: Etiam æſtimatoria Quinto minoris agi poteſt. quæ regula approbatur l. 25. §. 1. ff. de except. rei iudicatæ. his uerbis:* Eſt in poteſtate emptoris, intra ſex menſes redhibitoria agere malit, an ea quæ datur Quanto minoris homo, cum ueniret, fuerit. Nam poſterior actio etiam redhibitionem continet, ſi tale uicium in homine eſt, ut eum ob id actor empturus non fuerit. Quare uerò dicetur, eum qui alterutra earum egerit, ſi altera poſtea agat, exceptione rei iudicatæ ſubmoueri? *Concordat l. 18. in prin. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide s̄. queſt. 3. cauſa 9.*

EVENTVS REDHIBITIONIS & redhibitoriæ actionis.

Cap. V.

P*Rima regula: Redhibitione locum habente, omnia in integrum reſtituuntur. quæ regula approbatur l. 60. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Facta redhibitione omnia in integrum reſtituuntur, perinde ac ſi neq; emptio neque uenditio interceſsiſſet. *Concordat l. 23. §. Iulianus ait. ff. eod. tit. cuius uerba uide s̄. cap. prox. queſt. 6. reg. 7. Sanè quæ ex parte uenditoris ueniant reſtituenda, dictum s̄. d. queſt. 6. quæ ex parte emptoris ſint reſtituenda, nunc dicetur.*

II. *Regula, De omni cauſa ab emptore uenditori reſtituenda, tam eo quod in uenditione rei acceſſit, quàm quod poſtea emptor occaſione rei percepit, uel dolo eius factum eſt, quo minus perciperet, proponitur uerbis edicti s̄. cap. proxim. in princip. propoſitis hiſce:* Si quid poſt uenditionem traditionemq́ue deterius opera emptoris, familiæ procuratorisúe eius factum erit: ſiue quid ex eo poſt uenditionem natum, adquiſitú fuerit: et ſi quid ei in uenditione acceſſerit, ſiue quis ex ea re fructus ad emptorem peruenerit: ut ea omnia uenditori reſtituat. tum ſi quas acceſsiones ipſe præſtiterit, ut recipiat. *Concordat l. 23. §. iubent. ff. eod. tit. de ædilitio edicto. cuius uerba uide s̄. cap. proxim. queſtion. 6. regul. 7. Concordat item d. l. 23. §. cùm redhibetur, his uerbis:* Cùm redhibetur mancipium, ſi quid ad emptorem peruenit, uel culpa eius non peruenit, reſtitui oportet. Ne ſoluta, ſi ipſe fructus percepit, mercedesúe à ſeruo, uel à conductore ſerui: ſed et ſi à uenditore fuerit idcirco conſecutus, quòd tardius ei hominem præſtitit. Sed et ſi à quouis alio poſſeſſore fructus accepit emptor, reſtituere eos debebit. Sed et ſi quid fructuum nomine conſecutus eſt, id præſtabit. Item ſi legatum uel hæreditas ſeruo obuenerit. Neque refert, potuerit hæc conſequi uenditor, an non potuerit, ſi ſeruum non uendidiſſet. Ponamus enim talem eſſe, qui capere aliquid ex teſtamento non potuerit: nihil nocebit hæc res. Pędius quidem etiam illud non putat eſſe ſpectandum, cuius contemplatione teſtator ſeruum hæredem ſcripſerit, uel ei legauerit: quia etſi uenditio remanſiſſet, nihil hæc res emptori prodeſſet. Et per contrarium (inquit) ſi contemplatione uenditoris inſtitutus proponeretur: ta-

meo diceremna reſtituere emptorem ooo debere uenditori, ſi nollet eum redhibere. *Concordat item l. 24. ff. eod. tt. bis uerbis:* Generaliter dicendum eſt, quidquid extra rem emptoria per eum ſeruum adquiſitum eſt, Id iuſtum uideri reddere oportere. *Coacordat item l.31. §. ſi ancilla. ff. eod. ti. bis uerbis:* Si ancilla redbibeatur: quod ex ea poſt uenditionem natum erit, reddet: ſiue unus partus ſit, ſiue plurea. Sed etſi fortè uſusfructus proprietati adcreuit, indubitatè hoc quoq; reſtituetur ei. *Concordat item d. l. 31. §. reſtitui, bis uerbis:* Reſtitüi debet per hanc actionem etiam, quod ei ſeruo in uẽditione acceſsit. *Item concordat d. l. 31. §. penult. bis uerbis:* In bia actionib. eadem erunt obſeruanda, quæ de parto, fructibua acceſsionibusq;, & quæ de mortuo redhibendo dicta ſunt. *Ait Iuriſconſultus:* In bis actionibus. *Scilicet in factum, de quib. in eadem lege dictum erat, ut oſtenſum ſ. cap. proxim. quæſt. 9. reg. 5. Cõcordat item l. 41. §. ſi quis ſeruum. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si quis ſeruum emerit, & rapto eo, ui bonorum raptorum actione quadruplum conſecutus ſit, deinde ſeruũ redhibeat: reddere debebit quod accepit. ſed ſi per eum ſeruum iniuriam paſſus, iniuriæ nomine egerit: non reddet ueodito ri: aliter forſitan atq; ſi loris ab aliquo cæſus, aut quæſtione de eo habita emptor egerit. *Concordat item l. 11. §. ſi ia eo homine. ff. ad l. Aquiliam, bis uerbis:* Si io eo homine, quem tibi redbibiturus eſſem, damnum iniuria datum eſſet: Iulianua aït, lègis Aquiliæ actionem mihi competere, neq; cum cœpero redhibere, tibi quidquid fuero cõſecutus, reſtiturturum. *Plaae propoſitæ regule exceptio prima bec eſt: Niſi emptor per ſeruum emptum miuriam paſſus, iniuriarum actione quid fuerit conſecutus. boc enim non reddet uenditori. que exceptio approbatur. ſimul & diſtinguitur uerbis l. 43. §. ſi quis ſeruum. ff. de ædilitio edicto, paulo ſuperius propoſitis biſce:* Sed ſi per eum ſeruum iniuriam paſſus, iniuriæ nomine egerit: non reddet ueuditori: aliter forſitan atq;, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi ſeruo empto aliquid in teſtamento fuerit relictum, cuius uenditor aoa eſt capax. Hec exceptio reprobatur l. 43. §. fin. ibi: neq; refert. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruo redbibito quid contemplatione emptoris ſit relictum. Sed & hec exceptio reprobatur d. §. fin. ibi: Pedius quidem. Quarta exceptio eſt: Niſi ex re emptoris per ſeruum redbibitum emptori quid ſit adquiſitum. Hec exceptio approbatur l. 31. §. ſi peculium. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Si peculium quæſijt apud emptorem, quid de hoc dicemus? & ſi quidem ex re emptoris acceſsit, diceodum eſt, apud ipſum relinquendum: ſi aliunde creuit, uenditori reſtituendum. *Concordat l. 24. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in princip. Quinta exceptio eſt: Niſi miniſterium, quod ſeruus emptori præſtitit. Hæc exceptio approbatur l. 30. §. fin. in fine. ff. de ædilitio edicto cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 6. reg. 7. except. 2. Sexta exceptio eſt: Niſi ſpecialiter ea, de quibus dictum eſt, uenditor in libello non petierit. Hæc exceptio approbatur. ſimul & diſtinguitur l. 25. §. item ſciendum. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Sciendum eſt, hæc omnia quæ exprimuntur edicto ędilium, præſtare eum debere, ſi ante iudicium acceptum facta ſint. Idcirco enim neceſſe fuiſſe ea enumerari, ut ſi quid eorum ante litem conteſtatam contigiſſet, præſtaretur. Cæterùm poſt iudicium acceptum tota cauſa ad hominem reſtituendum in iudicio uerſatur: & tam fructus, quàm id quod deterior factus eſt, cæteraq; ueniũt. Iudici enim ſtatim atque index factus eſt, omnium rerum officium incumbit, quæcunque in iudicio uerſantur. Ea autem quæ ante iudicium contingunt, non ualde ad eum pertineot, niſi fuerint ei nominatim iniuncta. *Coacordat l. 31. §. culpam, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ǰ. reg. 5. Huius exceptioeis replicatio bæc eſt: Niſi poſt iudicium ſuſceptum aliquid emptori ex re redbibenda ſit adquiſitum. boc enim etiam aoa petitum officio iudicis uenit reſtituendum: ut ex uerbis iam propoſitis conſtat. Septima exceptio eſt: Niſi ex pluribus rebus emptis uaam emptor uelit redbibere, alteram retinere. Hæc exceptio reprobatur quidem ipſo iure, admittitur tamen in caſibus: de qua re dicetur ǰ. reg. prox.*

III. *Regula: Pluribus rebus ſimul emptis, uaa'que redbibita, omnes etiam reliquæ ſuat redbibende. que regula approbatur uerbis edicti l. 38. in princip. ibi: ſi iumenta. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Si iumenta ſimul paria uenierint, & alterum in ea cauſa fuerit, ut redhiberi debeat: iudicium dabimus quo utrunque redhibeatur. *Concordat d. l. 38. §. cùm autem, cum ll. ſequentibus, bis uerbis:* Cùm iumenta paria ueneunt: edicto expreſſum eſt, ut cùm alterum in ea cauſa ſit, ut redhiberi debeat, utrunq; redhibeatur. In qua re tam emptori quàm uenditori conſulitur, dum iumenta non ſeparantur. Simili modo et ſi triga uenierit: redhibenda erit tota. Sed et ſi quadriga: redhibeatur. Sed ſi duo paria mularum ſiot, & una mula uicioſa ſit, uel par ſ ſolum par redhibebitur, alterum non. Si tamen oondum ſiot paria conſtituta, ſed ſimpliciter quatuor mulæ uno precio ueoierint: unius erit mulæ redhibitio, non omnium. Nam et ſi

polia

polia oenierit, dicemus unum equũ, qui uicioſus eſt, non omné polism redhiberi oportete. Hoc & in homioibus dicemus, pluribus uno precio diſtractis, niſi ſeparari non poſsiot: utputs uel trsgœdi, uel mimi, uel ſratres. hi enim nó erunt ſeparádi. *Concordat propoſitæ regulæ l. 34. ff. eod. tt. bis uerbis:* Cùm eiuſdẽ generis plures res ſimul ueneunt (ueluri comœdi uel chorus) Africanus referre air, in uniuerſos, an in ſingulos precium cõſtituatur: or ſcilicet inrerdum uns, inrerdũ plures uendiriones cõtrsctæ intelligsnrur. Quod quæri uel eò pertinere ait, ut ſi quis eòrum ſorrè morbotus uel uicioſus ſir, omnes ſimul redhibeanrur. Interdum etſi in ſinguls capira precium conſtitutũ ſir, tsmen una emptio eſt, ut propter unius uicium omnes redhiberi debeanr: ſcilicer cùm maniſeſtũ erit, nou niſi omnes quem empturum uel uenditurũ fuiſſe: ur pleruuq; circa comœdos, uel quadrigss, uel mulas pares accidere ſolecut neutri, uiſi omnes habere expediat. *Concordat item l. 35. ff. eod. tt. bis uerbis:* Plerunq; proprer morboſa mancipia etiã non morboſs redhibentur, ſi ſeparari non poſsinr ſine magno incommodo, uel pietstis rstione offenſa. Quid enim ſilio terẽto parenres redhibere maluerir, uel contrà? Quod & in ſratribus, & in perſonis cõtubernio ſibi cõiunctis obſeruari oporter. *Concordat item l. 33. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si uẽdita res redhibeatur, ſeruus quoque qui ei rei acceſsit, licer nullũ in eo uicium ſit, redhibetur. *Concordat item l. 64. §. idem ait. ff. eod. tt. bis uerbis:* Labeo ait, ſi uno precio plures ſeruos uendidiſti, ſanosq; eſſe promiſiſti, & pars duntaxat eorũ minus ſaua ſit: de omuibus sduerſus dictũ promiſſumúe rectè agi. *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine incommodo res ſeparari poßint, nec pietatis ratio obſtet. Quæ exceptio approbatur uerbis l. 35. paulo ſuperius ꝓpoſitis hiſce:* Si ſeparari non poſsint ſine magno incommodo, uel pietatis ratione offenſa. *Concordat l. 38. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide paulo ſuperius. Altera exceptio eſt: Niſi non una, ſed plures ſint emptiones. Hæc exceptio approbatur l. 34. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ̃. ead. reg. in princip. Tertia exceptio eſt: Niſi non propter morbum uel uicium, ſed propter ornamentum unius iumenti id redhibeatur. Quæ exceptio approbatur l. 38. §. ſi plura. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Si plura iumenra uenierint, non omuis erunr redhibenda propter unius ornamentum. Nam ſi uicioſum ſit unum iugum, non tamen proprer hoc cærera iuga redhibebuntur.

IIII. *Regula: Si res uendita poſt uenditionem & traditionem apud emptorem deterior ſit facta, hoc quoq; ab emptore præſtandum. Quæ regula approbatur uerbis edicti ſ̃. reg. 2. in prin. propoſitis hiſce:* Si quid poſt uendirionem traditionemque deterios opera emprotis, familiæ procurarorisúe eios ſactum erir, &c. *Concordat l. 23. in prin. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Cùm redhibitio ſit, ſi deterius mancipium (ſiue animo, ſiue corpore) ab emprore ſactum eſt, præſtabit emptor uẽdirori. Vrpura ſi ſtupratum ſit, aut ſæuitia smptoris ſogitiuum eſſe cœperit. Et ideo (ur inquir Pomponius) ex quacunque cauſa deterius factum ſit, id arbitrio iudicis æſtimetur, & ueuditori præſterur. Quòd ſi ſiue iudice homo redhibitus ſir: reliqua aurem quæ diximus, nolit emptor reddere: ſoſficiar uendirori ex uendito sctio. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non ab ipſo emptore, ſed ab alio res deterior ſit facta. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 46. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Cùm mihi redhibes, furtis noxisque ſolutum eſſe promittere non debes: prætetquam quod iuſſu tuo fecerat, aut eius cui tu eum alienaueras. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ab eo cui emptor rem alienauit, deterior ſit facta. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aut eius cui tu alienaueras. *Altera replicatio eſt: Niſi opera familiæ emptoris res deterior ſit facta. Quæ replicatio approbatur uerbis edicti ſ̃. propoſitis hiſce:* Opera emproris, familiæ. *Concordat l. 25. in princip. ibi: ſiue ergo. ff. eod. tt. bis uerbis:* Siue ipſe deteriorem eum ſecit, ſiue ſamilia eius, ſiue procuratori uocebir actio. *Declaratur replicatio propoſita d. l. 25. §. 1. bis uerbis:* Familiæ appellatione omnes qui in ſeruitio ſunr, continentur. etiam liberi homines qui bona ſide ei ſeroiunt, uel alieni ſerui. Accipe eos quoque, qui in poreſtare eius ſunt. *Concordat l. 31. §. idem Pedius. ff. eod. tt. bis uerbis:* Pedius ait, familiæ appellatione & filiosſamiliarum demonſtrari. ſacta enim domeſticorum redhibitoria agentem præſtare uoluit. *Tertia replicatio eſt: Niſi procurator emptoris rem fecerit deteriorem. Quæ replicatio approbatur uerbis edicti ſ̃. propoſitis hiſce:* Procurarorisúe eius. *Declaratur l. 25. §. procuratoris. ff. de ædilitio edicto, bis uerbis:* Procuratoris quoque ſir mentio in hac actione. Sed Neratius procuratorem hic accipiendum ſit non quemliber, ſed cui uniuerſa negocia, aut idipſum proprer quod deterius factum ſir, msudstum eſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi tutor uel curator emptoris rem fecerit dete*

 riorem.

riorem. *Hæc replicatio approbatur l.31.§. quod in procuratore.ff.d.tit. his uerbis:* Quod in procuratore dicimus, idem in tutore & curatore dicendum erit, cæteriſq; qui ex officio pro alijs interueniunt. Et ita Pedius ait. Et adijcit, quibus adminiſtratio rerum permiſſa eſt, eos culpa abeſſe præſtare non iniquè dominum cogi. *Quinta replicatio eſt: Niſi hæres emptoris, hæredisúe familia aut procurator rem fecerit deteriorem. Hæc replicatio approbatur d. l. 31. §. Pomponius, his uerbis:* Pomponius ait, ſi unus ex hæredibus emptoris, uel familia eius, uel procurator culpa uel dolo fecerit rem deteriorem: æquum eſſe, in ſolidum eum teneri arbitrio iudicis. Hoc autem expeditius eſſe, ſi omnes hæredes unum procuratorem ad agendum dederunt. tunc etenim ſi quo deterior ſeruus culpa unius hæredum factus eſt, & hoc ſolutum eſt, cæteri familiæ erciſcundæ iudicium aduerſus eum habebunt: quia propter ipſum damnum ſentiunt, impediunturq; redhibere. *Hæc de prima exceptione, eiusq; replicationibus.*

Altera exceptio eſt: Niſi ante uenditionem traditionemúe res deterior ſit facta. Hæc exceptio approbatur l.25. in prin. ff. de ædilitio edicto, his uerbis: Ædiles etiam hoc prçſtare emptorem uolunt, ſi in aliquo deterior factus ſit ſeruus: ſed ita demum, ſi poſt uenditionem traditionemq; factus ſit. Cæterùm non pertinet ad hoc iudicium, quod antè factum eſt. *Tertia exceptio eſt: Niſi res uendita idem damnum paſſura fuiſſet, etiamſi non ueniſſet. Hæc exceptio approbatur d.l.25.§. Pedius ait, his uerbis:* Pedius ait, æquum fuiſſe id duntaxat imputari emptori ex facto procuratoris & familiæ, quod non fuiſſet paſſurus ſeruus, niſi ei ueniſſet. Quod autem paſſurus erat, etiamſi non ueniſſet: in eo concedi emptori ſerui ſui noxæ deditionem: & ex eo (inquit) quod procurator commiſit, ſolùm actionum præſtandarum neceſſitatem ei iniungi. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi emptor ſeruum, cuius dolo uel culpa res deterior facta eſt, noxæ non dederit, uel actionem aduerſus procuratorem ceſſerit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* In eo concedi, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi emptor ſeruum, cuius dolo uel culpa res deterior eſt facta, noxæ dedat. Hæc exceptio approbatur quidem in caſu iam propoſito, regulariter autem reprobatur d.l.25.§. ſed notandum, his uerbis:* Notandum eſt, quòd non permittitur emptori ex huiuſmodi cauſa noxæ dedere ſeruum ſuum: nec enim factum ſeruorum ſuorum, itemque procuratoris præſtat. *Quinta exceptio eſt: Niſi culpa, non dolo emptoris res deterior ſit facta. Hæc exceptio reprobatur d.§. Pedius. ibi: quid ergo, his uerbis:* Quid ergo, ſi culpa, non etiam dolo emptoris deterior factus ſit? æquè condemnabitur. *Sexta exceptio uidetur: Niſi non corpore, ſed animo ſaltem ſeruus redhibitus deterior ſit factus. Et hæc exceptio reprobatur ibidem, his uerbis:* Hoc quòd deterior ſeruus factus ſit, non ſolùm ad corpus, ſed etiam ad animi uicia referendum eſt: utputa ſi imitatione conſeruorum apud emptorem talis factus eſt: aleator fortè, uel uinarius, uel erroneus. *Septima exceptio eſt: Niſi id quòd deterior res facta eſt, non ſpecialiter à uenditore in iudicium ſit deductum. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.25.§. item ſciendum. cuius uerba uide ſ. reg.2. except.6. Octaua exceptio eſt: Niſi res interierit. Hæc exceptio diſtinguitur ſ.reg.prox.*

V. *Regula: Si res empta redhibenda culpa emptoris, familiæ procuratorisúe eius perijt: omnia ab emptore præſtanda, quæ præſtarentur, ſi res non perijſſet. Quæ regula approbatur l. 31. §. ſi mancipium. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si mancipium quod redhiberi oporteret, mortuum erit: hoc quæretur, nunquid culpa emptoris, uel familiæ eius, uel procuratoris homo demortuus ſit. Nam ſi culpa eius deceſſit, pro uiuo habendus eſt: & præſtantur omnia, quæ præſtarentur, ſi uiueret. *Declaratur regula propoſita definitione culpæ d. l. 31. §. culpam, his uerbis:* Culpam omnem accipiemus, non utique latam. Propter quod dicendum eſt, quamcunque occaſionem mortis emptor præſtitit, debere eum teneri: etiam ſi non adhibuit medicum, ut ſanari poſſit: uel malum adhibuit, ſed culpa ſua. Sed hoc dicemus, ſi ante iudicium acceptum deceſſit. Cæterùm ſi poſt iudicium acceptum deceſſiſſe proponatur, tunc in arbitrium iudicis ueniet, qualiter mortuus ſit. Vt enim & Pedio uidetur, quæcunque poſt litem conteſtatam contingunt, ea arbitrium iudicis deſiderant. *Ait Iuriſconſultus:* Sed hoc dicemus, ſi ante iudicium. *De hoc uide ſ. reg.2. exception.6. Planè propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ. regul. proxima.*

V I. *Regula: Emptor rem redhibitam, à ſe alij pignori obligatam, tenetur liberare. Quæ regula approbatur l.43. §. pignus. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap.5. cauſa 21. diſtinction.8.*

V I I. *Regula, De cautionibus ab emptore præſtandis, & primum de dolo malo, proponitur l.21. §. 1. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Cùm redditur ab emptore mancipium uenditori, de dolo malo promitti oportere ei, Pomponius ait. Et ideo cautiones neceſſariæ eſſe, ue

eſſe, ne fortè aut pignori datus ſit ſeruus ab emptore, aut iuſſu eius damnum alicui datum furtumúe factum ſit. *Altera cautio, de eo quod ex actiõe rei emptæ nomine inſtituta emptor perceperit reſtituendo, proponitur d. l. 21. §. idem Pomponius. cuius uerba cum concordantib. uide ſ. cap. prox. quæſt. 6. reg. 8.* *Tertia cautio, de ſeruo qui in fuga eſt, ſi in poteſtatem emptoris redactus fuerit, reſtituendo, proponitur d. l. 21. §. fin. cum lege ſequente, his uerbis:* Si in fuga homo eſt ſine culpa emptoris, & nihilominus condemnatur uenditor: tum eum cauere oportet, ut emptor perſequatur, & in ſua poteſtate redactum uenditori reddat. Et neque per ſe neque per hæredem ſuum futurum, quo minus eum hominem uẽditor habeat. *Quarta cautio, de eo, ſeruum redhibitum furtis noxisq; ſolutum eſſe, proponitur l. 46. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. reg. 4. except. 1. Hactenus cauſæ ex quibus re redhibita uenditori aduerſus emptorem competat actio, expoſitæ ſunt. Pro qua autem parte uel uni ex pluribus, uel aduerſus unum ex pluribus competat, uide ſ. cap. proxim. quæſt. 4. reg. 3. item quæſt. 5. reg. 4. Quæ autem competat actio, definitur J. regula proxima.*

VIII. Regula: *Ex cauſis hactenus enumeratis, ſi res ſine iudice redhibita ſit, uenditori aduerſus emptorem ex uendito competit actio. Quæ regula approbatur l. 23. in prin. ibi: quòd ſi ſine. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Quòd ſi ſine iudice homo redhibitus ſit, reliqua autem quæ diximus, nolit emptor reddere: ſufficiat uenditori ex uendito actio.

IX. Regula: *Emptori contra uenditorem re redhibita, in factum competit actio. Quæ regula cum dictæ actionis natura approbatur atque deſcribitur l. 31. §. in factum, cum ſequentibus. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 6. reg. 2. except. 1 & 2.*

X. Regula: *Si emptor in fraudem creditorum rem redhibuit, uenditor creditoribus tenetur. Quæ regula approbatur l. 43. §. ſi quis cum. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si quis cùm conſilium iniiſſet fraudandorum creditorum, redhibuerit, non redhibiturus aliàs, niſi uellet eos fraudare: tenetur creditoribus propter mancipium uenditor.

XI. Regula: *Re redhibita, pignus nihilominus ab emptore datum, obligatum manet. Quæ regula approbatur d. l. 43. §. pignus. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 5. cauſa 22. diſtinct. 8.*

XII. Regula: *Fundo redhibito, exactio uectigalis aduerſus emptorem ceſſat. Quæ regula approbatur l. 29. in fine. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 3. except. generali. 1. Hactenus de actione redhibitoria.*

DE ACTIONE AESTIMATORIA Quanto minoris. Cap. VI.

I. CAVSAE HVIVS Actionis cum ſuis exceptionibus.

EX iiſdem cauſis actio propoſita competit, ex quib. præcedẽs redhibitoria. *Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. quæſt. 9. reg. 7. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſemel actum ſit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 32. §. ſi quis egerit. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si quis egerit Quanto minoris propter ſerui fugam, deinde agat propter morbum: quanti fieri condemnatio debeat? Et quidem ſæpius agi poſſe quanto minoris, dubium non eſt. Sed ait Iulianus, id agendum eſſe, ne lucrum emptor faciat, & bis eiuſdem rei æſtimationem conſequatur. *Concordat l. 32. ibi: egit (inquit) ff. de euictione. cuius uerba uide J. quæſt. proxim. reg. 4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex alia cauſſa agatur, quàm actum eſt prius. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et quidem ſæpius, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi actra redhibitoria agens, ſex menſium præſcriptione ſit excluſus. Quæ replicatio approbatur l. 48. §. non nocebit. ff. de ædilitio edicto. Altera exceptio eſt: Niſi cum aduerſus plures actio competeret, uni pars redhibita ſit, cum altero æſtimatoria agatur. Hæc exceptio reprobatur l. 31. §. ſi uenditori. ibi: ſi tamen partes. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 5. reg. 4. De reliquis exceptionibus, & cauſis huius actionis ſpecialibus, uide ſ. cap. 1. & cap. 4.*

II. QVID VENIAT IN actione æſtimatoria?

I. Regula: *Vt reſtituatur ex precio quanto minoris emptor emiſſet, ſi rei conditionem uel uicium ſciuiſſet. Hæc regula approbatur l. 61. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. 2. reg. 11. except. 1.*

II. Regula: *Venit etiam in hanc actionem, ut res redhibeatur. Quæ regula approbatur l. 25. §. 1. ibi: nam poſterior. ff. de except. rei iudicatæ. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 9. reg. 7. Concordat l. 43. §. aliquando. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 3. except. 25. repl. 2.*

III. Regula: *Si plures res ſimul emptæ ſunt, tam uicioſæ, quàm non uicioſæ rei æſtimatio eſt facienda. Quæ regula approbatur l. 38. §. ſi fortè. ff. de ædilitio edicto, his uerbis:* Si fortè iugum mularum ſit, quarum altera uicioſa ſit: non ex precio tantùm uicioſæ, ſed ex utriuſque erit componendum, quanto minoris ſit. Cùm enim uno precio utræq; uenierint, non eſt

non eſt ſeparandum precium: ſed quanto minoris, cum ueniret, utrunque fuit, non alterum quod erat uicioſum. *Concordat l.64. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Labeo ſcribit, ſi uno precio plures ſeruos emiſti, & de uno agere uelis: æſtimationem ſeruorum perinde fieri debere, atque fieret in æſtimatione bonitatis agri, cùm ob euictam partem fundi ageretur. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi res uicioſa ſeparatim fuerit uendita, preciumq́; eius ſeparatum. Hæc exceptio approbatur l.36. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 6. except. 3.*

IIII. Regula: *Si eiuſdem rei nomine ſæpius Quanto minoris agatur ex diuerſis cauſis, quanti æſtimatio facienda, definitur l.31. §. ſi quis egerit. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 1. Concordat l.32. ibi: egit (inquit) ff. de euictione, his uerbis:* Quia dicitur, quoties plures res in ſtipulationem deducuntur, plures eſſe ſtipulationes: an & in duplæ ſtipulatione hoc idem ſit, uideamus? puta cùm quis ſtipulatur, fugitiuum non eſſe, furem non eſſe, erronem non eſſe, & cætera quoque quæ ex edicto ædilium curulium promittuntur: utrum una ſtipulatio ſit, an plures? Et ratio facit, ut plures ſint. Ergo & illud procedit, quod Iulianus libro XX. Digeſtor. ſcribit: Egit (inquit) quanto minoris propter fugam ſerui, deinde agit propter morbum. Id agendum eſt (inquit) ne lucrum faciat emptor, & bis eiuſdem uicij æſtimationem conſequatur. Fingamus emptum decem, minoris autem empturum fuiſſe duobus, &c.

III. QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

Intra annum competit. Quæ regula approbatur uerbis edicti l.38. in prin. ibi: uel quanto minoris. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 3. cauſa 6. Concordat l.19. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 7. reg. 2. in prin. Item concordat l. 2. in fine. C. de ædilitijs actionib. cuius uerba uide d. reg. 2. except. 4.

IIII. *Ad fine remedium eſt actio redhibitoria. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. quæſt. 9. reg. 7.*

DE ACTIONE EX EMPTO, re aliena uendita & euicta: item de actione duplæ ex ſtipulatu ob euictionem, nec non & ex alijs cauſis.

Cap. VII.

I. CAVSAE HVIVS ACTIONIS, cum ſuis exceptionibus.

PRima cauſa: *Si aliena res uendita ſit. Hæc cauſa approbatur l.11. §. denique, in fine. ff. de action. empti, his uerbis:* Qui alienum ſciens uendidit, dolo non caret. Et ideo empti iudicio tenebitur. *Huius cauſæ exceptiones uide J. inter except. generales.*

II. Cauſa: *Si quis per fundum alienum uel communem uendiderit ſeruitutem. Hæc cauſa approbatur l.10. ff. de euictione, his uerbis:* Si quis per fundum quem cum alio communem haber, quaſi ſolus eius dominus eſſet, ius eundi agendi mihi uendiderit, & ceſſerit: tenebitur mihi euictionis nomine, cæteris non cedentibus. *Concordat l.46. §. ſi per alienum. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 25. cap. 2. except. 16. repl. 4.*

III. Cauſa: *Si quis liberum hominem pro ſeruo uendidit. Hæc cauſa approbatur l.39 §. pater. ff. de euictione, his uerbis:* Pater ſciens filiũ ſuum quem in poteſtate habebat, ignoranti emptori uendidit: quæſitum eſt, an euictionis nomine teneatur? Iulianus reſpondit, qui liberum hominem ſciens uel ignorans tanquam ſeruum uendit: euictionis nomine tenetur. Quare etiam pater, ſi filium ſuum tanquam ſeruum uendiderit, euictionis nomine obligatur. *Concordat l.4. ibi: uenditio quidem. ff. quib. ad libert. proclam. non lic. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 8. except. 25.*

IIII. Cauſa: *Si quis ſtatuliberum diſſimulata eius conditione uendiderit. Hæc cauſa approbatur d. l.39. §. qui ſtatuliberum, his uerbis:* Qui ſtatuliberum tradit, niſi dixerit eum ſtatuliberum eſſe, euictionis nomine perpetuò obligatur. *Concordat l.51. §.1 ff. eod. tt. his uerbis:* Si Titius Stichum poſt mortem ſuam liberũ eſſe iuſſum uendiderit, mortuo deinde eo, Stichus ad libertatem peruenerit: an ſtipulatio de euictione interpoſita teneat? Et ait Iulianus, committi ſtipulationem. Quamuis enim Titio hoc caſu denunciari pro euictione non potuiſſet, hæredi tamen eius denunciari potuiſſe. *Concordat item l.2. §. fin. ff. de doli mali exceptione. cuius uerba uide J. exception. proxima. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. eod. cap. 2. quæſtion. 2. cauſa 21. Planè huius cauſa exceptio hæc eſt: Niſi emptor id quod conditionis implendæ cauſa à ſtatulibero accepit, uenditori non reſtituat. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l.2. §. fin. his uerbis:* Quæritur, ſi ſtatuliberum mercatus quia fuerit iuſſum decem dare, cùm hoc ignoraret, & duplam ſtipulatus fuerit, deinde decem acceperit: euicto enim eo in libertatem, agere ex duplæ ſtipulatione poteſt. Sed niſi decem, quæ implendæ conditionis cauſa accepit, deduxerit: exceptione ſubmouendus erit. Et hæc

ita

ita Iulianus quoque ſcribit. Si tamen ex re emptoris, uel ex peculio quod ad emptorem pertinebat, pecuniã dederit ſtatuliber: poteſt dici, exceptionem non nocere, quia dolo non fecerit.

V. *Cauſa: Si nomen quod emptum eſt, non ſit ſoluendo. Hæc cauſa reprobatur l. 74. §. fin. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 2.*

VI. *Cauſa: Si res empta alij pignori fuit obligata. Hæc cauſa approbatur l. 22. C. de euictionib. his uerbis:* Cùm tibi liberum uenundatum ab auctore fundum proponas, ſi ex antecedente obligatione, quod debebatur, iure ſoluiſti: ſtipulationem quam ſubiectam emptioni de indemnitate proponis, ipſius conceptio commiſſam manifeſtè declarat.

VII. *Cauſa: Si res emptori ſit euicta. Hæc cauſa approbatur l. 16. §. 1. ff. de euictione, his uerbis:* Duplæ ſtipulatio committi dicitur tunc, cum res reſtituta eſt petitori, uel dãnatus eſt in litis æſtimationem, uel poſſeſſor ab emptore conuentus abſolutus eſt. *Exceptiones huius cauſæ uide* ∫. *inter except. generales.*

VIII. *Cauſſa: Si cùm emptor rem emptã, nondum autem traditam ſibi uendidiſſet, & ab emptore ſuo conuentus fuerit condemnatus, quia non tradidit. Hæc cauſſa approbatur l. 33. ff. d. tit. his uerbis:* Si ſeruum emero, & eundem uendidero, deinde emptori ob hoc fuero condemnatus, quia tradere non potui euictum: cõmittitur duplæ ſtipulatio.

IX. *Cauſa: Si emptor à poſſeſſore rem petens ſuccubuerit. Hæc cauſa approbatur uerbis d. l. 16. iam propoſitis hiſce:* Vel poſſeſſor ab emptore conuentus abſolutus eſt. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ob exceptionem ex perſonã ipſius emptoris obiectam ſuccubuerit. Hæc exceptio approbatur l. 27. cum lege ſequente. ff. de euictione, his uerbis:* Hoc iure utimur, ut ſi exceptiones ex perſona emptoris obiectæ obſtant: uenditor ei non teneatur. Si uerò ad perſonam uenditoris reſpiciant, contrà. Certè nec ex empto, nec ex ſtipulatione duplæ, nec ſimplæ actio competit emptori, ſi exceptio ex facto ipſius oppoſita obſtiterit. Sed ſi ex utriuſq; perſona, & auctoris & emptoris, exceptiones obijciantur, intererit propter quam exceptionem iudex contrà iudicauerit: & ſic aut committetur, aut non committetur ſtipulatio. *Altera exceptio eſt: Niſi emptor ſeruitutem prædio empto petens ſuccubuerit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 75. §. ſi uerò emptor. ff. de euictione, his uerbis:* Si emptor petat uiam uel actum: Q. Mutius & Sabinus exiſtimant, uenditorem teneri non poſſe: niſi nominatim dixerit, acceſſurum iter uel actũ. tunc enim teneri eum qui ita dixerit. Et uera eſt Quinti Mutij ſententia: ut qui optimum maximumq; fundũ tradidit, liberum præſtet: non etiã deberi aliàs ſeruitutem, niſi hoc ſpecialiter ab eo expreſſum ſit. *Concordat l. 66. in prin. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. lib. eod. cap. 2. reg. 41. Tertia exceptio eſt: Niſi in una actione uictus emptor habeat adhuc aliam. Quæ exceptio approbatur exẽplo l. 39. §. ſi ſeruus tuus. ff. de euictione, his uerbis:* Si ſeruus tuus emerit hominem, & eundem uendiderit Titio, eiuſq; nomine duplam promiſerit, & tu à uẽditore ſerui ſtipulatus fueris: ſi Titius ſeruum petierit, & ideo uictus ſit, quòd ſeruus tuus in tradẽdo ſine uoluntate tua proprietatem hominis transferre nõ potuit: ſupererit Publiciana actio, & propter hoc duplæ ſtipulatio ei non committetur. Quare uenditor quoq;, &c. *Quartam exceptionem uide* ∫. *except. general. 31.*

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Hactenus cauſæ actionis ex ſtipulatu de dupla. Sed & plures eius cauſas uide ſ. cap. 1. & cap. 4. Planè iſtarum cauſarum, præſertim euictionis, exceptiones generales hæ ſunt.

I. EXCEPTIO: *Niſi ſtipulatio interpoſita nõ ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 66. in prin. Diſtinguitur item l. 6. C. de euictionibus. cuius uerba uide* ∫. *quæſt. 7. reg. 1. in princip.*

II. EXCEPTIO: *Niſi in alia quàm emptionis cauſa interpoſita ſit ſtipulatio. Hæc exceptio reprobatur l. 32. ff. de euictione, his uerbis:* Sciendum eſt, nihil intereſſe, ex qua cauſa duplæ ſtipulatio fuerit interpoſita: utrum ex cauſa emptionis, an ex alia, ut committi poſsit.

III. EXCEPTIO: *Niſi res nondum ſit euicta. Hæc exceptio approbatur l. 3. C. de euictionibus, his uerbis:* Qui rem emit, & poſt poſsidet: quamdiu euicta non eſt, auctorem ſuum propterea, quòd res aliena uel obligata dicatur, conueniri non poteſt. *Concordat l. 24. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ∫. *exc. 35. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uenditor ſciens rem alienã uendidit. Quæ replicatio approbatur l. 30. §. fin. ff. de action. empti, his uerbis:* Si ſciens alienã rem mihi ignoranti uendideris, etiam priuſquã euincatur, utiliter me ex empto acturũ, Africanus putauit, in id quanti mea intereſt meam eſſe factam. Quamuis enim alioquin uerum ſit, uẽditorem hactenus teneri, ut rem emptori habere liceat, nõ etiam ut eius faciat: quia tamen dolum malum abeſſe præſtare debeat,

baat, teneri eum qui ſciens alienam, uon ſuem, ignorenti uandiderit. Idem maximè ſi matiumiſſuro, ual pignori daturo uendiderit. *Altera replicatio uidetur: Niſi lis de re mota ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 74. §. mota. ff. de euictione, bis uerbis:* Mota quæſtione interim uon ad pracium reſtituandum, ſad ad ram defendeudam uenditor conueoiri poteſt. *Concordat l. 18. C. de euictionibus, bis uerbis:* Si ſtatus ſuper homina tibi uenundaro mote quæſtio eſt, ſolenoibus quæ iuris admittir retio, interpoſitis: ſi ſecuodum libertarem leta fuetit ſantentia, poretis de auictione aiua, ſi cõditiouem oeſciens comparaſti, ſiue aliqua dubitationa auctorem, uel aius fidaiuſſores, hæredesúe eorũ cõuanire. Quòd ſi fuiſſa ſeruum ſautentia declarauerit, intelligis ed ueuditorem te rauerti nõ poſſe. *Tertia replicatia eſt: Niſi conuenerit ut quæſtione mota precium reſtitueretur. Hæc replicatio approbatur l. 12. C. eod. tt. bis uerbis:* Siue in libertatem euictus eſt ſeruus, quem mercatus es, ſiue cùm comparares cooueuit, ut ſi que quæſtio eios uomine ralata eſſet, etſi oac dum auictus eſſet, tu precium reciperas: Præſas prouinciæ qood tibi præſtandum enimeduerterit, raſtitui iubebit.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ex alia quàm emptionis cauſa res euicta tradita ſit. Hæc exceptio reprobatur ē. except. 2. Exemplum eius proponitur in permutatione l. 29. C. de euictionib. bis uerbis:* Si permotationis gratie prędia curaroribus quoudã fratris tui meter tue daditiis quę in eorum uicem accepit, poſteaquam ad defeuſionem fuerit danuncietum, uel cum eorum uou heberat facultatem, auictis: quauti intereſt eos conueniri poſſe, rationis aſt. *Concordat l. 1. §. unde ſi ca res. ff. de rerum permutatione. cuius uerba uide ē. lib. prox. cap. 10. quæſt. 2. reg. 1. Concordat item l. 1. C. de rerum permutatione. cuius uerba uide d. cap. 10. quæſt. 3. cauſa 3. Aliud exemplum proponitur l. 4. C. de euictionibus, bis uerbis:* Si prædium tibi pro ſoluto datum eſt, quod alijs creditoribus fuerat obligetum: cauſa pignotis murata noo eſt. Igitur ſi hoc iure fuerit euictum, utilis actio tibi coutre dabitorem competit. Nem huiuſmodi coutrectus uicem ueuditionis obtioet. *Concordat l. 24. in prin. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ē. lib. 40. cap. 10. quæſt. 1. cauſa 5. Aliud exemplum proponitur l. 7. C. communia utriuſq; iudicij tam familiæ erciſc. bis uerbis:* Si fratrae uaſtri pro iodioiſo commune prædium citra oeſtram uolonratem obligeuerunt, & hoc ed uos ſecundum pactum dioiſionis, uulla pignotis facta mantioue, paruenit: euictis partibus quæ ante diuiſionem ſociorum fuerunt, in quibus obligatio tãtùm conſtitit: ex ſtipularu ſi intarceſait, alioquin qoeori iutaraſt præſcriptis uerbis contra fretres agare poteſtis. Nam ſi fundi ſciantes obligationem dominium ſuſcapiſtis, tãtùm euictionis promiſsiouẽ ſolannitate oerborum uel pacto ꝓmiſſam ꝓbantas, aos cõueniandi facultatem hababitis. *Concordat l. 66. §. fin. ff. de euictione. cuius uerba uide J quæſt. 3. reg. 1. except. 1. Planè admittitur exceptio propoſita in duob. caſibus, de quibus J. in exceptionib. prox.*

V. EXCEPTIO: *Niſi res euicta ex cauſa donationis fuerit tradita. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 18. §. fin. ff. de donationib. cuius uerba uide ē. lib. 15. cap. 1. quæſt. 5. reg. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi donator ſciens rem alienam donauerit. Quæ replicatio approbatur d. §. fin. Altera replicatio eſt: Niſi donator donatario de euictione cauit. Hæc replicatio approbatur l. 2. C. de euictionib. bis uerbis:* Quouiem auus tuus, cùm prædia tibi donaret, de euictioue eorum caoit: potes aduarſus cohærades tuos ex cauſe ſtipulatiouis conſiſtare ob euictionem prædiorum, pro portioue ſcilicet hæreditaria. Nudo aorem pecto interuenieute, mioimè dotietorem teoeri hac actione certum eſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi nudo tantùm pacto de euictione donatario ſit cautum. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nudo autem pecto, &c.

VI. EXCEPTIO: *Niſi res euicta ex cauſa legati fuerit tradita. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ē. lib. 12. cap. 2. reg. 4. Cõcordat l. 40. in fine. ff. de euictione. cuius uerba uide J. except. 27.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi creditor pignus uendiderit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ē. lib. 40. cap. 7. quæſt. 6. reg. 2.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi emptio inutilis ſit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 2. §. ſi à furioſa. ff. pro emptore. cuius uerba uide ē. libro 22.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi in alea res uendita ſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. 1. ff. quarum rerum actio non datur, bis uerbis:* Si in alee rem oendam, ut lodam, & euicta re couueuier: axceptione ſubmooabitur amptor.

X. EXCEPTIO: *Niſi miſsilium nomine emptia facta eſt. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. fin. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ē. lib. prox. cap. 3. except. 11. repl. 2.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi duabus rebus quinis emptis, & altera euicta, altera quæ apud emptorem remanet, decem æſtimetur. Hæc exceptio reprobatur l. 47. ff. de euictione, bis uerbis:* Africanus ait, Si duos ſaruos quinis à re emã,

&eo-

& eorum alter euincatur: nihil dubij fore, quin rectè eo nomine ex empto actutus ſim: quáuis alter decē dignus ſit. nec referre ſeparatim ſingulos, an ſimul utrunque emerim. *Concordat l. 42. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. cap. 2. cauſa 24. exc. 2.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi emptor ſciuit rem alienam eſſe. Hæc exceptio approbatur l. 27. C. de euictionibus, his uerbis:* Si fundum ſciens alienum uel obligatum comparauit Athenocles, nec quidquam de euictione conuenit: quod eo nomine dedit, contra iuris poſcit rationem. Nam ſi ignorans, deſiderio tuo iuris forma negantis hoc reddi refragatur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi emptor de euictione ſit ſtipulatus. Quæ replicatio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Nec quidquam de euictione cōuenit. *Concordat l. 7. §. fin. C. communia utriuſque iudicij, tam familiæ. cuius uerba uide ſ. except. 4. Item concordat l. 4. §. item Labeo. ff. de doli mali except. cuius uerba uide ſ. cap. 1. except. gener. 2. repl. 1.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi uenditor indicauit in uenditione rem alienam eſſe, uel eum ci poſſe. Quæ exceptio approbatur ratione exceptionis proximè præcedentis. Concordat l. 69. in prin. ff de euictione, his uerbis:* Qui libertatis cauſam excepit in uenditione, ſiue iam tunc cùm traderetur, liber homo fuerit: ſiue conditione quæ in teſtamento propoſita fuit, impleta, ad libertatem peruenerit: non tenebitur euictionis nomine. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in indicando uenditor eſt mentitus. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 62. §. fin. ff. de euictione, his uerbis:* Si fundum, in quo uſusfructus Titio relictus erat quoad uiueret, detracto uſufructu ignoranti mihi uendideris, donec Titius capite deminutus fuerit: & aget Titius ius ſibi eſſe utendi fruendi: competit mihi aduerſus te ex ſtipulatione de euictione actio. Quippe ſi uerum fuiſſet, quod mihi dixeras in uenditione: rectè negarem Titio ius eſſe utendi fruendi. *Aliud exemplum proponitur l. 39 §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui ſeruum uenditum tradit, & dicit uſumfructum Seij in eo eſſe, cùm ad Semproniū pertineat: Sempronio uſumfructum petente, perinde tenetur, ac ſi in tradēdo dixiſſet, uſusfructus nomine aduerſus Seium non teneri. At ſi reuera Seij uſusfructus fuit, legatus autē ita, ut cùm ad Seium pertinere deſijſſet, Sempronij eſſet: Sempronio uſumfructum petente, tenebitur: Seio agente, rectè defugiet. *Alia exempla proponuntur l. 69 §. 1. ff de euictione, his uerbis:* Qui in tradendo ſtatuliberum dicit, intelligitur hanc ſpeciem duntaxat libertatis excipere, quæ ex teſtamēto impleta conditione ex præterito poſsit obtingere. Et ideo ſi præſens teſtamento libertas data fuerit, & uenditor ſtatuliberum pronunciauerit: euictionis nomine tenetur. Ruſus qui ſtatuliberum tradit, ſi certam conditionem pronunciauerit, ſub qua dicit ei libertatem datam: deteriorem conditionem ſuam feciſſe exiſtimabitur: quia non omnem cauſam ſtatuslibertatis, ſed eam duntaxat, quam pnunciauit, excepiſſe uidetur. ueluti ſi hominem dixerit decem dare iuſſum, isq; poſt annum ad libertatem peruenerit: quia hoc modo libertas data fuerat, Stichus poſt annum liber eſto: euictionis obligatione tenebitur. Quid ergo, ſi iuſſum decem dare pronunciat uiginti dare debere: non'ne mentitur in conditione? Verum eſt, hunc quoq; in conditione mentiri. Et ideo quidam exiſtimauerunt, hoc quoque caſu euictionis ſtipulationem contrahi. Sed authoritas Seruij præualuit, exiſtimantis hoc caſu ex empto actionem eſſe: uidelicet quia putabat, eum qui pronunciaſſet ſeruum uiginti dare iuſſum, cōditionem excepiſſe, quæ eſſet in dando. *Aliud exemplum proponitur & diſtinguitur d. l. 69. §. ſeruus, his uerbis:* Seruus rationib. redditis liber eſſe iuſſus eſt: hunc hæres tradidit, & dixit centum dare iuſſum. Si nulla reliqua ſunt, quæ ſeruus dare debeat, & per hoc adita hæreditate liber factus eſt: obligatio euictionis cōtrahitur eo quòd liber homo tanquam ſtatuliber traditur. Si centum in reliquis habet, poteſt hæres uideri non eſſe mentitus: quoniam rationes reddere iuſſus, intelligitur ſummam pecuniæ, quæ ex reliquis colligitur, iuſſus dare. Cui cōſequens eſt, ut ſi minus quàm centum in reliquis habuerit (ueluti ſola quinquaginta) & cū eam pecuniā dederit, ad libertatē peruenerit: de reliquis quinquaginta actio ex empto cōpetat. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi uēditor ſtatuliberū decē dare iuſſum, dixerit uiginti dare iuſsū eſſe. hoc enim caſu nō duplæ ſtipulatio committitur, ſed empti actio in id quod uiginti deeſt. Quæ duplicatio approbatur uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce* Quid ergo, ſi iuſſum decē dare pronunciat uiginti dare debere, &c. *Concordat d. §. ſeruus, uerbis iam propoſitis hiſce:* Cui conſequens eſt, &c. *Concordat item l. 54. §. ſi hæres. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. repl. prox. Item concordat l. 42. § ſimilis. ff de action. empti. cuius uerba uide ſ. cap 2. cauſa 24. except. 2. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi rationibus redditis liberum eſſe iuſſum, uenditor dixerit cētum dare iuſſum: & centum in reliquis ſint. Quæ duplicatio approbatur*

uerbis d. §. ſeruum, iam propoſitis hiſce: Si centum in reliquis habet, &c. *Tertia duplicatio eſt: Niſi cum ſub alia cōditione dixiſſet uenditor ſeruum liberum eſſe iuſſum, conditio iſta prior extiterit, quàm uera conditio. Hæc duplicatio approbatur l. 46. §. cùm tibi. ff. de euictione, his uerbis:* Cùm tibi Stichum uenderem, dixi eum ſtatuliberum eſſe, ſub hac cōditione manumiſſum, Si nauis ex Aſia uenerit: is autem, Si Titius conſul factus fuerit: manumiſſus erat. Quærebatur, ſi prius nauis ex Aſia uenerit, ac pòſt Titius conſul fiat, atque ita in libertatem euictus ſit: an euictionis nomine teneatur? Africanus reſpondit, non teneri eum. Etenim dolo malo emptorem facere, cùm prius extiterit ea conditio, quàm euictionis nomine exoluerit. *Quarta duplicatio eſt: Niſi poſt biennium liberum eſſe iuſſum, uenditor dixerit poſt annum liberum fore. Hæc duplicatio approbatur d. l. 46. §. fin. his uerbis:* Si poſt annum liberum fore dixi, qui poſt biennium libertatem acceperat, & poſt biennium in libertatem euincatur: uel decem dare iuſſum, dixerim quinque, & is decem datis ad libertatem peruenerit: magis eſt ut his quoque caſibus non teneatur. *Quinta duplicatio eſt: Niſi decem dare iuſſum, uenditor dixerit quinque dare iuſſum, & liber eſſe. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vel decem dare iuſſum, dixerim quinque, &c. *Hæc de primæ propoſitæ exceptionis replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta. Altera replicatio eſt: Niſi cùm dixiſſet ſtatuliberum ſub conditione dandorum decem, non adiecerit cui decem danda eſſent. Hæc replicatio approbatur l. 54. §. ſi hæres ff. de euictione, his uerbis:* Si hæres ſtatuliberum, qui ſub conditione pecuniæ dandæ liber eſſe iuſſus eſt, uendiderit, & maiorem pecuniam in conditione eſſe dixerit, quàm dare ei iuſſus eſt: ex empto tenetur, ſi modò talis eſt conditio, ut ad emptorem tranſiret: id eſt, ſi hæredi dare iuſſus eſt ſeruus. Nam ſi alij dare iuſſus eſt, quamuis ueram pecuniæ quantitatem dixerit: tamen ſi non admonuerit alij dare iuſſum, euictionis nomine tenebitur. *Tertia replicatio eſt: Niſi uenditor, cùm indicaſſet ſtatuliberum eſſe ſeruum, conditionem non adiecit. Hæc replicatio reprobatur l. 69. §. ſed etſi quis. ff. de euictione. cuius uerba uide ỹ. cap. 1. cauſa 11. Quarta replicatio eſt: Niſi cùm dixiſſet uenditor ſeruitutem fundum debere, ſpeciem ſeruitutis non expreßit. Et hæc replicatio reprobatur d. §. ſed etſi quis. ibi: ſic & qui fundum. Hæc de decimatertia exceptione.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi conuenerit ne quid euictionis nomine præſtetur. Hæc exceptio approbatur l. 68. in prin. ff. de euictione. cuius uerba uide ỹ. lib. 40. cap. 7. quæſt. 6. reg. 1. except. 5. repl. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uenditor ſciens alienum, uel alij obligatum, ignoranti uendiderit. Quæ replicatio approbatur l. 6. §. fin. ff. de action. empti. his uerbis:* Si cùm uenditor ſciens obligatum aut alienum uendidiſſet, adiectũ ſit, ne ſe eo nomine quid præſtaret: æſtimari oportet dolum malum eius quem ſemper abeſſe oportet in iudicio empti: eo quòd bonæ fidei ſit. *Concordat l. 11. §. deniq;. ff. eod. tt. his uerbis:* Iulianus ad Minutium libro V. ait, ſi quis ea conditione ſeruum uendiderit, ut intra triginta dies duplam promitteret, poſtea ne quid præſtaretur, & emptor hoc fieri intra diem non deſiderauerit: ita demum non teneri uenditorem, ſi ignorans alienum uendidit. tunc enim hoc fieri, ut per ipſum & per hæredem eius emptorē habere liceret. Qui autem alienum ſciens uendidit, dolo (inquit) non caret: & ideo empti iudicio tenebitur. *Cōcordat d. l. 11. §. fin. cuius uerba uide ỹ. except. prox. Altera replicatio eſt: Niſi quoad precium emptori reſtituendum. Quæ replicatio approbatur d. l. 11. §. qui autem. ibi: ibidem ait. cuius uerba uide ỹ. except. prox. Contradicit in caſu, ſi creditor pignus uendidit, d. l. 68. in princip.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi uenditor cauerit emptori, neq; per ſe neq; per ſuos hæredes fieri, quo minus ei habere liceat. hoc enim caſu alio euincente, ceſſat euictionis actio. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. §. qui autem, his uerbis:* Qui habere licere promittens uēdidit, uideamus quid debeat præſtare? Et multum intereſſe arbitror, utrum polliceatur per ſe uenientesque à ſe perſonas non fieri, quo minus habere liceat: an uerò per omnes. Nam ſi per ſe, non uidetur id præſtare, ne alius euincat. Proinde ſi euicta res erit, ſiue ſtipulatio interpoſita eſt, ex ſtipulatu non tenebitur: ſiue non eſt interpoſita, ex empto non tenebitur. Sed Iulianus libro XV. Digeſtorum ſcribit, etiamſi apertè uenditor pronunciat, per ſe hæredemque ſuum non fieri, quo minus habere liceat: poſſe defendi, ex empto eum in hoc quidem non teneri, quod emptoris intereſt: uerum tamē ut precium reddat, teneri. Ibidem ait, idem eſſe dicendum, etſi apertè in uenditione comprehendatur, nihil euictionis nomine præſtitum iri: precium quidem deberi re euicta, utilitatem nō deberi. neq; enim bonæ fidei contractum hanc pati conuentionem, ut emptor rem amitteret, & precium uenditor retineret: niſi fortè (inquit) ſi quis omnes iſtas ſupraſcriptas cōuentiones reciperet, quemadmodũ recipitur, ut

pitur, ut uenditor numos accipiat, quãuis merx ad emptorem non pertinear: ueluti cùm futurum iactum retis à piſcatote emimus, aut iodaginé plagis poſitis à uenatore, uel pantheram ab aucupe. Nam etiã ſi nihil capit, nihilominus emptor precium præſtare neceſſe habebit. Sed in ſupraſcriptis conuenrionibus contrà erit dicendum, niſi fortè ſciens alienum oendidit. tunc enim ſecundum ſuprà à nobis relaram Iuliani ſenteoriam dicendum eſt, ex empro eũ teneri: qoia dolo facit. *Plura de ſtipulatione propoſita, habere licere, uide ĩ. lib. 31. cap. 11. ſpecie tertia.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi res empta, poſtea euicta, emptori nondum fuerit tradita. Hec exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatia prima hæc eſt: Niſi alij uoluntate emptoris res tradita ſit. Que replicatio approbatur l. 61. ff. de euictione, his uerbis:* Si quod à te emi, & Titio uendidi, uoluntare mea tradideris: de euictione te mihi teneri, ſicuti ſi acceptam rem tradidiſſem, placet. *Altera replicatio eſt: Niſi res tempore uenditionis apud emptorem fuerit. Que replicatio approbatur l. 62. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si rem quæ apud te eſſet, uendidiſſem tibi: quia pro tradita habetur, euictionis nomine me obligari placet.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi cùm actione hypothecaria res uendita emptori eſſet euicta, uenditor debitum ſoluendo rem liberauerit. Hec exceptio approbatur l. 35. ff. de euictione, his uerbis:* Euictus à creditore tunc uidetur, còm ferè ſpes habendi abſciſſa eſt. Itaque ſi Seruiana actiooe euicta ſit, commirtitur quidem ſtipulatio: ſed qoonism ſolura à debitore pecnoia, poteſt ſeruum habere: ſi ſoluto pignore oenditor conueniatur, poterit uti doli exceptione.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi uenditor emptorem defendens, litis æſtimationem ſoluerit euincenti. Hec exceptio approbatnr l. 21. §. 1. ff. d. tt. his uerbis:* Iuliaous lib. XLIII. eleganter definit, duplæ ſtipulationem tunc cõmitti, quoties res ita amittitur, ot eam emptori habere non liceat propter ipſam euictiooem. Erideo ait, ſi emptor hominis, mora ſibi cootrouerſia, ueoditorem dederit procuratorem, iaq; uictus litis æſtimationem ſuſtulerit: ſtipularionem duplæ oon committi. Quia nec mandari actionem procurator hic, idemque uendiror habeat, nt ab emptore litis æſtimationem conſequatur. Cùm igitur neq; corpus neque pecunia emptori abſit: noo oportet committi ſtipulationem. Quamuis ſi ipſe accepto iudicio uictus eſſet, & litis æſtimationem ſuſtuliſſet: placeat cõmitti ſtipularionem, ot ipſe Iulianus eodem libro ſcripſit. Neque enim habere licere eom cuius preciom (ſi quia non dediſſet) ab aduerſario auſerretur. Propriè enim hunc ex ſecunda emptione, id eſt, ex litis æſtimatione habere licer, non ex priſtina.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi uenditor emptori rem euictam poſtea offerat. Hec exceptio reprobatur l. 76 ff. de euictione, his uerbis:* Emptori poſt euictionem ſerui quem dominus abduxit, uenditor eundem ſeruũ poſt tempus offerendo, quo minus præſtet quod emptoris intereſt, noo rectè deſenditur. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ultra rem etiam id quod emptoris intereſt, præſtet. Que diſtinctio cùm ex iam dictis apparet, tum approbatur etiam l. 15. ff. de doli mali except. cuius uerba uide ĩ. lib. 8. cap. 3. in fine.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi res aliena uendita, poſtea emptoris ex cauſa lucratiua ſit facta. Hec exceptio reprobatur l. 13. §. ſi fundum. ff. action. empti, his uerbis:* Si fundum mihi alienom uẽdideris, & hic ex caoſa lucratiua meus factus ſit: oihilominus ex empto mihi aduerſus te actio competit. *Planè admittitur exceptio propoſita, quoad actionem duplæ ex ſtipulatu. De quo ſ. exceptionib. duab. proximis.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi is qui rem euicit, eam emptori, antequam abducat, donauerit, uel legauerit. Hec exceptio approbatur l. 57. §. fin. ff. de euictione, his uerbis:* Habere licere rem uidetur emptori, etſi is qui emptorem in euictione rei uicerit, ante ablatam uel abductam rem ſine ſucceſſore deceſſerir, ita ur neque ad fiſcom bona peruenire poſſint, neque priuatim à creditoribus diſtrahi. tunc enim nulla competit emptori ex ſtipulatu actio: quia rem ei habere licet. Quod cùm ita eſt, uideamus oum etſi ab eo qui uicerit, donata legatáue res fuetir emptori, æquè dicendum ſit ex ſtipulatu actioné non naſci: ſcilicet ſi anteqoam abducrret uel auferret, donauerit aut legauerit: alioquin ſemel cõmiſſa ſtipulatio reſolui non poreſt.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi re aliena uendita, emptor domino rei hæres extiterit. Hec exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 9. ff. de euictione, his uerbis:* Si oendideris mihi ſeruom Titij, deinde Titius me hæredem reliquerit: Sabinus ait, amiſſam actionem pro euictione: quoniam ſeruus non poteſt euinci. Sed ad ex empto actionem decutrendum eſt. *Concordat l. 41. §. item ſi domino. ff. eodem titul. his uerbis:* Si domino ſerui hæres extirerit emptor: quoniam euinci ei non poteſt, nec ipſe ſibi uidetur euincere: non committitur du-

plę ſtipulatio. His igitur caſibus ex empto agendum erit.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui rem euicit, ſine hærede deceſſerit, ita ut res penes emptorem maneat. Hæc exceptio approbatur l. 57. in princip. ff. de euictione. cuius uerba uide ē exceptione 21.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi re aliena uendita, emptor eam à domino redemerit, uel litis æſtimationem ſoluerit. Hæc exceptio reprobatur l. 29. in princip. ff. de euictione, his uerbis:* Si rem quam mihi alienā uendideras, à domino redemerim: falſum eſſe quod Neruą reſpondiſſet, poſſe te à me precium cōſequi ex uendito agentem, quaſi habere mihi rem liceret, Celſus filius aiebat: quia nec bonæ fidei conuenirer, & ego ex alie cauſa rem haberem. *Concordat l. 21. §. 1. ibi: quamuis ſi ipſe. ff. eod. tt. cuius uerba uide ē. except. 18. Concordat item l. 16. §. 1. ff. eod. tt. cuius uerba uide ē. eod. cap. cauſa 7. Contradicit quoad duple actionem ex ſtipulatu l. 66. §. ſi ſecundus. ff. eodem tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. reg. 6. except. 3. Planè exceptio propoſita uidetur admitti, ſi non ipſe emptor, ſed emptoris tutor ex re ſua litis æſtimationem præſtiterit. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l. 22. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si pro re pupilli, quam emit, litis æſtimationem tutor non ex pecunia pupilli, ſed ex ſuo præſtiterit: ſtipulatio de euictione pupillo aduerſus uenditorem committitur.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi re aliena uendita, emptor eam uſucepit, uel longiſſimi temporis præſcriptione aduerſus petentem defendi poſſit. Hæc exceptio approbatur l. 54. in prin. ff. de euictione, his uerbis:* Qui alienam rem uendidit, poſt longi temporis præſcriptionem uel uſucapionem deſinit emptori de euictione teneri. *Concordat l. 19. C. eod. tt. his uerbis:* Si obligata prædia uenundediſti, & longi temporis præſcriptione ſolite emptorea ſe tueri poſſunt: euictionis periculum timere non poteſ. *Concordat item l. 2. in fine. C. de reb. alienis non alienandis. cuius uerba uide ē. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 1. in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dominus rei aduerſus uſucapionem uel præſcriptionem in integrum ſit reſtitutus. Quæ replicatio approbatur l. 66. §. ſi is qui. ff. de euictione, his uerbis:* Si is qui reipublicę cauſa abfuit, fundum perat: utilis poſſeſſori pro euictione competit actio. Item ſi priuatus à milite perat, eadē æquitas eſt emptori reſtituendæ pro euictione actionis.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi cùm emptor uſucapere poſſet, non uſucepit. Hæc exceptio approbatur l. 54. §. ſi cùm poſſet. ff. de euictione, his uerbis:* Si cùm poſſet uſucapere emptor, non ceperit: culpa ſua hoc feciſſe uidetur. Vnde ſi euictus eſt ſeruus, non tenetur uenditor.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi emptor uenditori, uel contrà uenditor emptori hæres extiterit. Hæc exceptio approbatur l. 41. in prin. ff. de euictione, his uerbis:* Si ei cui uendidi, & duplam promiſi (cùm ipſe eadem ſtipulatione mihi cauiſſet) hæres extiterim: euicto homine, nulla ex parte ſtipulatio committitur. Neque enim mihi euinci uidetur, cùm uendiderim eum: neque ei cui me promiſſorem præſtiti. Quoniam parum commodè dicar ipſe mihi duplam præſtare debere. *Concordat l. 40. ff. eod. tt. his uerbis:* Si is qui ſatis à me de euictione accepit, fundum à me hærede legauerit, confeſtim fideiuſſores liberabuntur: quia etiam ſi euictus fuerit ab eo cui legatus fuerat, nulla aduerſus fideiuſſores actio eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ei cui emptor rem alienauit, ea euincatur. Hæc replicatio reprobatur exemplo legatarij iam propoſita. Altera replicatio eſt: Niſi pro parte tantùm alter alteri hæres extiterit. Hæc replicatio approbatur l. 2. C. de euictionib. cuius uerba uide ſ. except. 5. repl. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi contra auctorem uenditoris eiuſq; fideiuſſores agatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 41. §. ſi is qui, his uerbis:* Si is qui fundum emerit, & ſatis de euictione acceperit, eundem fundum uendiderit, & emptori ſuo hæres extiterit: uel ex contrario emptor uenditori hæres extiterit: an euicto fundo cum fideiuſſoribus agere poſſit, quæritur? Paulus. Exiſtimo utroque caſu fideiuſſores teneri, quoniam & cùm debitor creditori ſuo hæres extitit, actio quædam inter hæredem & hæreditatem proponitur: & intelligitur maior hæreditas ad debitorem peruenire, quaſi ſoluta pecunia quam debebat hæreditati: & per hoc minus in bonis hęredis eſſe. Et ex cōtrario, cum creditor debitori ſuo hæres extitit, minus in hæreditate habere uidetur, tanquam ipſa hæreditas hæredi ſoluerit. Siue ergo is qui de euictione ſatis acceperat, emptori cui ipſe uendiderat, ſiue emptor uenditori ſuo hæres extiterit: fideiuſſores tenebūtur. Et ſi ad eundem uenditoris & emptoris hæreditas reciderit, agi cum fideiuſſoribus poterit.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi emptor ſeruum alienum uenditum manumiſerit. Hæc exceptio approbatur l. 25. ff. de euictione, his uerbis:* Si ſeruum cuius nomine duplam ſtipulatus ſis, manumiſeris: nihil ex ſtipulatione conſequi poteris: quia non euincitur, quo minus habere tibi liceat, quem ipſe antè uoluntate tua perdideris. *Concordat*

cordat l.47. ff de ædilitio edicto. cuius uerba uide ŝ. cap.4.quæſt.1.except.19. Concordat item l.21. in fine. ff. de liberali cauſa. cuius uerba uide j. cap.8. quæſt.2.except.8. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quoad id, quòd emptor ius patronatus in manumiſſo amittit. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.26. ff. de euictione, his uerbis: Sed hoc nomine, quòd libertum quis non habeat, ex uendito actionem habet, ſi ſcierit uenditor alienum ſe uendidiſſe. *Concordat l.43. & l.45. §. fin. ff de action. empti. cuius utriuſq; legis uerba uide ŝ. lib.19. cap. 10. quæſt.6. reg.2. except.1. Concordat item l.10. §. fin. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ except.3. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi ex cauſa fideicommiſsi emptor ſeruum manumiſit. Hæc replicatio approbatur d. l.26. in fine, his uerbis:* Sed etſi ex cauſa fideicommiſsi emptor coactus fuerit eum manumittere, ex empto actionem habebit. *Tertia replicatio eſt: Niſi emptor aduerſus manumiſſum in factum agat, quòd ſciens ſe liberum pro ſeruo uenire paſſus ſit. Hæc replicatio approbatur l.21. § fin. ff. de liberali cauſa. cuius uerba uide j. cap.8. quæſt.1. exc.8.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi cùm emptor mancipium alienum ita emiſſet, ut ſi proſtituiſſet, liberum eſſet: emptor id proſtituerit. Hæc exceptio approbatur l. 34. in prin. ff. de euictione, his uerbis:* Si mancipiũ ita emeris, ne proſtituatur, & cùm proſtitutum fuiſſet, ut liberum eſſet: ſi contra legem uenditionis faciente te ad libertatem peruenerit, tu uideris quaſi manumiſiſſe. Et ideo nullum aduerſus uenditorem habebis regreſſum.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi emptor rem emptam pro derelicto habuerit. Hæc exceptio approbatur l. ult. ff. d. tt. his uerbis:* Si alienam rem mihi tradideris, & eandem pro derelicto habuero: amitti auctoritatem (id eſt, actionem pro euictione) placet.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi mortuus in loco uendito uoluntate emptoris ſit ſepultus. Hæc exceptio approbatur l.52. §. ſi quis locum. ff. de euictione, his uerbis:* Si quis locum uendiderit, & idem uenditor ab hęrede ſuo uoluntate emptoris in eo ſepultus fuerit: actio de euictione intercidit. Hoc enim caſu emptor proprietatem amittit.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi cùm emptor in re uendita retentionem quidem haberet, petitionem autem non haberet: ſua culpa poſſeſsionem rei amiſerit. Hæc exceptio approbatur l.29. §. 1. ff. de euictione, his uerbis:* Si duplæ ſtipulator ex poſſeſſore petitor factus & uictus ſit, quam rem ſi poſsideret, retinere potuerit, petere autem utiliter nõ potuerit: uel ipſo iure promiſſor duplæ tutus erit, uel certè doli mali exceptione ſe tueri poterit: ſed ita, ſi culpa uel ſponte duplæ ſtipulatoris poſſeſsio amiſſa fuerit.

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi res aliena uendita ante euictionem interierit. Hæc exceptio approbatur l.21. in prin. ff. de euictione, his uerbis:* Si ſeruus uenditus deceſſerit antequam euincatur, ſtipulatio non committitur: quia nemo eum euincit, ſed fatum humanæ ſortis. De dolo tamen poterit agi, ſi dolus interceſſerit. *Concordat l.26. C. eod. tt. his uerbis:* Si quis tibi ſeruum uendidit, poſtquam is rebus humanis exemptus eſt (cùm euictionis periculum finitum ſit) à te conueniri non poteſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uenditor ſciens alienam rem uendiderit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis his:* De dolo tamen poterit agi, ſi dolus interceſſerit. *De qua re uide item ŝ. except.3. repl.1.*

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruo alieno uendito, is ab emptore fugerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.21. §. idẽ Iulianus. ff. de euictione, his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi lite conteſtata fugerit homo culpa poſſeſſoris: damnandum quidem poſſeſſorem, ſed non ſtatim ad uenditoré eum regreſſurum, & ex duplæ ſtipulatione acturum: quia interim non propter euictionem, ſed propter fugam ei hominem habere non licet. Planè (inquit) cùm adprehenderit poſſeſsionem fugitiui, tunc committi ſtipulationem. Nam etſi ſine culpa poſſeſſoris fugiſſet, deinde cautionibus interpoſitis abſolutus eſſet: non aliás cõmittetur ſtipulatio, quàm ſi apprehenſum hominem reſtituiſſet. Vbi igitur litis æſtimationem obtulit, ſufficit adprehendere: ubi cauit, non prius, niſi reſtituerit.

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi non emptori, ſed alij, cui emptor alienauit, res ſit euicta. Hæc exceptio reprobatur l. 61. ff. de euictione. cuius uerba uide ŝ. except.16. repl.1. Concordat l.33. in prin. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide j. de liberationib. cap.5. except.20. Huius exemplum proponitur l.22. §. ſi pro, cum duab. legib. ſequentib. ff. eod. tt. his uerbis:* Si pro euictione fundi quem emit mulier, ſatis accepiſſet, & eundem fundum in dotem dediſſet, deinde aliquis eum à marito per iudicium abſtuliſſet: poteſt mulier ſtatim agere aduerſus fideiuſſorem euictionis nomine, quaſi minorem dotem habere cœpiſſet, uel nullam: ſi tantum maritus obtuliſſet, quanti fundus eſſet. Sed etſi poſt mortem mulieris euincatur, regreſſus erit ad duplæ ſtipulationem: quia ex promiſsione maritus aduerſus hæredes mulieris agere poteſt, & ipſi ex ſtipulatu agere poſſunt. Non tamen ei conſequens eſſe, ut ſi

ipſi dominn nuptura in duté eum dederit, cõmitti ſtipulatinné dicamus: qoãnis æquè indotata furura ſit muliet. Quandoqoidẽ etſi uerum ſit, habere ei nõ licere ſeruũ: illud tamen uerum non ſit, iudicin eum euictũ eſſe. Ex empto tameo contra uenditoré mnlier habet actioné. *Coacordat l.75.ff.de iure dotium. cuius uerba uide ĩ.lib.15. cap.10.reg.9. Aliud exemplum proponitur l.39.§. ſi ſeruus tuus. ibi ſed ſi ſeruus.ff.de euictione. cuius uerba uide J quaeſt.4.reg.12. Planè exceptio propoſita admitti uidetur primum, ſi emptor rem emptam pro filia in dotem dederit. tuac enim, quamuis marito euincatur, noa tamen patri emptori ex ſtipulatu actio euictionis nomine cõpetere uidetur. Sed hac diſtinctio reprobatur l.72.ff. de euictione, bis uerbis:* Pater filiæ nomine fundõ in dotem dedit: euicto eo an ex empto actin, uel duplæ ſtipolatio cõmittatur, qoaſi pater damoũ patiatur, nõ immeritò dubitatur. nõ enim ſicut mulieris dos eſt, ita patris eſſe dici pnteſt: nec conferre fratribua cogitur doté à ſe ꝑfectam maoente matrimonin. Sed uideamus ne ꝓbabilius dicatur, cõmitti hoc quoq; caſu ſtipulatiooé. Intereſt enim patris filiam dotatam habere, & ſpem quandoq; recipiendæ dotis: utiq; ſi in poteſtate ſit. Qoòd ſi emancipata eſt, uix poterit defendi, ſtatim cõmitti ſtipulationem: cùm unn tantùm caſu dos ad eum regredi poſsit. Nunquid ergo tũc demum agere poſsit, cùm mortua in matrimonin filia potuit dotẽ repetere, ſi euictus foodus nõ eſſet: an & hoc caſu intereſt patris dntatam filiam habere, ut ſtatim cõuenire ꝓmiſſoré poſsit? quod magis paterna affectin inducit. *Secũdò admittitur exceptio ꝓpoſita, ſi emptor rem alteri legauerit uel donauerit, ut nihil eius interſit eam euinci. Quæ diſtinctio tum ex uerbis iam propoſitis elici poteſt, tum etiam ex iis quæ propoſita ſunt ĩ. except. 28. cum ſequentibus.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi pars tãtùm rei ſit euicta. Hæc exceptio reprobatur certo modo l.1.ff.de euictione, bis uerbis:* Siue tota res euincator, ſiue pars: habet regreſſum emptor ad uẽditoré. Sed cùm pars euincitur, ſiquidẽ pro indioiſo: regreſſum habet pro quãtitate euictæ partis. Quòd ſi certus lncus ſit euictus, nõ pro iodiuiſo portio fundi: pro bonitate lnci erit regreſſus. Quid enim ſi quod fuit in agro precioſiſsimũ, hoc euictũ eſt: aut quod fuit in agro uiliſſimũ? æſtimabitur loci qualitas, & ſic erit regreſſus. *Cõcordat l.39.§.ſi à me.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.quaeſt 3. reg.2. exc.5. Cõcordat itẽ l.45.ff.eod.tt. cuius uerba uide ĩ. cap.1. cauſa 24. Planè admittitur exceptio propoſita in homine uẽdito. Quæ diſtinctio approbatur l.56.§. in ſtipulatione.ff.eod.tt.bis uerbis:* In ſtipnlatinne duplæ, cùm homo neoditur, partis adiectio neceſſaria eſt: quia nõ poteſt uideri homo euictus, cùm pars eius euicta eſt. *Sed & admittitur exceptio ꝓpoſita in caſib. aliquot ſequẽtib.*

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi domo uel naue uendita, cæmenta uel tabulæ euincãtur. Quæ exceptio approbatur l.36.ff. de euictione, bis uerbis:* Naue aut domo empta, ſingula cæmenta uel tabulæ emptæ non intelliguntor. Ideoq; nec eoictionis oomine obligatur uenditor, quaſi euicta parte.

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi naue uẽdita ſcapha ſit euicta. Hæc exceptio approbatur l.44.ff.d.tt.bis uerbis:* Scapham nnn uideri nauis eſſe, Alfenus reſpõdit, nec quidquam coniunctum habere. Nam ſcapham ipſam per ſe paruam nauiculam eſſe: omnia autem qoæ coniuncta oaui eſſent (ueluti gubernacula, malus, aotennę, uelum) qoaſi membra nauis eſſe.

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi parte fundi euicta, reliquum adhuc tantum ſit, quantum in uenditioae dictũ eſt. Hæc exceptio reꝓbatur l.45. ff.de euictione. cuius uerba uide ĩ.cap.1.cauſa 24.*

XL. EXCEPTIO: *Niſi ex pluribus rebus emptis, & ano inſtrumento deſcriptis, una tantùm ſit euicta. Hæc exceptio reprobatur l.72. ff.d.tt. bis uerbis:* Cùm plures fondi ſpecialiter & nnminatim, uno ioſtrumento emptionis interpnſito, uenierint: oon utique alter alterius pars eſſe uidetur, ſed multi fuodi una emptiooe continentur: & qoemadmodũ ſi quis complura mancipia, uno inſtrumento emptionis interpoſito, uendiderit: euictionis actio io ſingula capita mancipiorum ſpectatur. Et ſi cnti ſi aliarum qooq; rerum cnmplurium una emptio facta ſit: inſtrumentum qoidem emptionis interpoſitum unum eſt, euictionum autem tot actiones, quot & ſpecies rerum emptione comprehenſæ ſont. ita & in propoſitn noo utiq; prohibebitur emptor, eoicto ex his unn fundo, uenditntem cnnuenire: quòd una cautione emptinnis complures fundns mercatus comprehenderit.

XLI. EXCEPTIO: *Niſi hæreditate uendita, ſingulæ res euincantar. Hæc exceptio approbatur l.1. C. de euictionibus, bis uerbis:* Emptor hæreditatis rem à poſſeſſoribus ſomptu ac pericolo ſuo perſequi debet. Euictio quoque oon præſtatur in ſingulis rebus, cùm hæreditaté iore ueniſſe cõſtet: niſi aliud oomioatim inter cõtrahentes conuenit.

XLII. EXCEPTIO: *Niſi de finibus agri uẽditi emptori controuerſia moueatur. Quæ exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur l.10.C.d.*

tt.bis

tt.his uerbis: Si fines agri uenditor demonſtrauit, & legem dixit, intra eos neminem ingreſſurum: ſi quid inde euincatur, periculo ſit auctoris. Quòd ſi ſuis finibus quos demonſtrauit, agrum uendidit: lis finalis ad uenditorem non pertinet.

XLIII. EXCEPTIO: *Niſi non principalis res uendita, ſed ea quæ rei uenditæ acceßit, euincatur. Hæc exceptio reprobatur l.16 in prin.ff. de euictione, his uerbis:* Euicta re uẽdita, ex empto ecit agendum de eo quod acceſsit: quemadmodum & quę empto fundo nominatim acceſſerunt, ſi euicta ſint, in ſimplum præſtantur. *Planè admittitur exceptio hæc quoad duplam. non enim in duplum, ſed in ſimplum rei acceſſoriæ nomine competit actio: ut ex uerbis iam propoſitis conſtat. Cui concordat l. 11. §. ſi quis rem.ff. de action.empti. cuius uerba uide ſ. cap.1. cauſa 28. Sed & admittitur in caſu, de quo J.except.45.*

XLIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus uicarius ex peculio quod acceßit ſeruo uendito, euincatur. Hæc exceptio approbatur l.5.ff.de euictione, his uerbis:* Serui uenditor peculium acceſſurum dixit. Si uicarius euictus ſit: nihil uenditorem præſtaturum, Labeo ait: quia ſiue non fuerat in peculio, non acceſſit: ſiue fuerat, iniuriam à iudice emptor paſſus eſt. Aliter atq; ſi nominatim ſeruum accedere dixiſſet: tunc enim præſtare debere in peculio eum eſſe.

XLV. EXCEPTIO: *Niſi id quod tacitè, non expreßè rei uenditæ acceßit uel ſecutum eſt, euincatur. Hæc exceptio approbatur exemplo l.75. ff. de euictione, his uerbis:* Quod ad ſeruitutes prędiorum attinet, ſi tacitè ſecutæ ſunt, & non dicentur ab alio: Q. Mutius & Sabinus exiſtimant, uenditorem ob euictionem teneri non poſſe. Nec enim euictionis nomine quenquã teneri in eo iure, quod tacitè ſoleat accedere: niſi uti optimus maximusq; eſſet, traditus fuerit fundus. tunc enim liberum ab omni ſeruitute præſtandum. Si uerò emptor petat uiam, &c. *Reliqua uide ſ. cauſa 8. except.2.*

XLVI. EXCEPTIO: *Niſi id quod per ſeruum emptum adquiſitum eſt, euincatur. Hæc exceptio reprobatur l.8.ff.de euictione. cuius uerba uide J.quæſt.4.reg.1.in prin.*

XLVII. EXCEPTIO: *Niſi ancilla prægnante uendita, partus eius euincatur. Hæc exceptio approbatur l.42.ff.de euictione, his uerbis:* Si prægnans ancilla uendita & tradita ſit: euicto partu uenditor de euictione conueniri nõ poteſt, quia partus nõ eſt uenditus. *Contradicit l.8.ibi: quare ſine partus.ff. eod.tt. cuius uerba uide J.d.reg.2. in prin.*

XLVIII. EXCEPTIO: *Niſi uacca uendita, uitulus euincatur. Hæc exceptio approbatur l.43.ff. d. tt. his uerbis:* Vaccæ emptor, ſi uitulus qui poſt emptionem natus eſt, euincatur, agere ex duplæ ſtipulatione non poteſt: quia nec ipſa nec uſusfructus euincitur. Nam quòd dicimus uitulum fructum eſſe uaccæ: non ius, ſed corpus demonſtramus. Sic & prædiorum frumenta, & uinorum fructum rectè dicimus: cùm conſtet eadem hæc non rectè uſumfructum appellari.

XLIX. EXCEPTIO: *Niſi uſusfructus tantùm rei euincatur. Hæc exceptio reprobatur l.66. in prin. ff. de contrah.empt. cuius uerba uide ſ.cap.2.regul.43. Concordat l.46. in prin. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. lib.24. cap.1. cauſa 4.except.1.*

L. EXCEPTIO: *Niſi nomine in ſolutum accepto uel empto, pignus quod prior creditor delegans accepit, euincatur. Hæc exceptio approbatur l. 68.in fine.ff.de euictione, his uerbis:* Creditor qui pro pecunia nomen debitoris per delegationem ſequi maluit, euictis pignoribus quæ prior creditor accepit, nullam actionem cum eo qui liberatus eſt, habebit.

LI. EXCEPTIO, *ſumpta ex genere actionis qua res empta euincitur, reprobatur l.14. §. 1.ff.de euictione, his uerbis:* Si communi diuidundo mecum actum, & aduerſario ſeruus adiudicatus ſit, quia probauit eum cõmunem eſſe: habebo ex duplæ ſtipulatione actionem. Quia non intereſt quo genere iudicij euincatur, ut mihi habere non liceat. *Concordat d.l.14.§.fin.his uerbis:* Duplæ ſtipulatio euictionem non unam continet, ſi quia dominium rei perierit: ſed etſi Seruiana actione experiatur. *Aliud propoſitæ exceptionis reprobatæ exemplum proponitur l.39.in prin.ff.eod.tt.his uerbis:* Minor uiginti quinque annis fundum uendidit Titio, & eum Titius Seio. Minor ſe in ea uenditione circumſcriptum dicit, & impetrat cognitionem non tantùm aduerſus Titium, ſed etiam aduerſus Seium. Seius poſtulabat apud prætorem, utilem ſibi de euictione ſtipulationem in Titium dari. Iulianus. Ego cùm dandam putarem, reſpondi: Iuſtam rem Seius poſtulat. Nam ſi ei fundus prætoria cognitione ablatus fuerit, æquum erit per eundem prętorem & euictionem reſtitui. *Concordat huic exemplo l.66.§.ſi is qui.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ. except.25.repl.2. Cõtradicere uidetur l.98.§.diuerſum. ff.de ſolutionibus. cuius uerba uide J. lib.48.cap.10. exception.35.repl.3. Sed & alia propoſitæ exceptionis reprobatæ diſtinctio proponitur in actione Fauiana d. §. diuerſum. cuius uerba uide d. except.35. replicat.2.*

LII. EXCEPTIO: *Niſi poſſeſſorio, non petitorio iudicio res euincatur. Hæc exceptio reprobatur exemplo l. 35. ff. de action. empti,*

bis uerbis: Si quis fundũ emerit,quaſi per eum fundum eundi,agendi ius non eſſet, & interdicto de itinere actuq; uictus ſit:ex empto habebit actionem. Licet enim ſtipulatio de euictione nõ cõmittitur, quia non eſt de iure ſeruitutis in rẽ actione pronunciatum:tamẽ dicendum eſt,ex empto actioné competere. *Planè admittitur exceptio propoſita,quoad actionem duplæ ex ſtipulatu, ut patet ex uerbis iam propoſitis hiſce*: Licet enim ſtipulatio de euictione non cõmittitur, &c.

LIII. EXCEPTIO: *Niſi ex eo quod poſt contractam emptionem contigit,res empta euicta ſit.Hæc exceptio approbatur l.11. in prin. ff. de euictione,his uerbis*: Lucius Titius in Germania trans Rhenum prædia emit,& partem precij intulit.Cùm in reſiduam quantitatem hæres emptoris cõueniretur:quæſtionem retulit dicens, has poſſeſſiones ex præcepto principali partim diſtractas,partim ueteranis in præmia adſignatas.quæro,an huius rei periculum ad uenditorem pertinere poſſit? Paulus reſpõdit,futuros caſus euictionis poſt contractam emptionem ad uenditorem nõ pertinere:& ideo ſecundum ea quæ proponerentur,preciũ prædiorum peti poſſe. *Concordat l.3.ff.eod. tt.cuius uerba uide ſ.cap.4.quæſt.1.cauſa 1.except. 2. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox.cap.2.in prin.*

LIIII. EXCEPTIO: *Niſi ui,non iure res emptori ſit euicta uel ablata. Hæc exceptio approbatur l.ult.C.de action.empti,his uerbis*: Expulſos uos de fundo per uiolentiam à Nerone,quem habere ius in eo negatis,profitentes:nullam uobis aduerſus eum, ex cuius uẽditione fundum poſſidetis, actioné competere probatis. Igitur ad inſtar interdicti ſeu actionis permiſſæ experiundum eſſe perſpicitis.

LV. EXCEPTIO: *Niſi dolo,errore uel imprudẽtia iudicis res ſit euicta.Hæc exceptio approbatur l.51.in prin.ff.de euictione,his uerbis*: Si per imprudentiam iudicis, aut errorẽ emptor rei uictus eſt: negamus auctoris damnũ eſſe debere.aut quid refert ſordib. iudicis, aut ſtultitia res pereat?iniuria enim quę emptori fit,auctoré non debet cõtingere. *Concordat l.8.in fine.C.eod.tt.cuius uerba uide j.except. 68.in prin.Item concordat l.15.C. eod.tt. his uerbis*: Si non iniuria iudicantis,ſed iuris ratione ſuperatus es:pignus ob euictionem acceptum ſolenniter perſequi potes.

LVI. EXCEPTIO: *Niſi emptor ſua culpa uictus ſit.Hæc exceptio approbatur l.63.§. fin.ff. de euictione,his uerbis*: Si emptor appellauit, & bonam cauſam uitio ſuo ex præſcriptione perdidit:ad auctoré reuerti non poteſt. *Concordat l.66.in prin.ff.eod.tt.his uerbis*:Si cùm uenditor admonuiſſet emptoré,ut Publiciana,uel potius ea actione,quę de fundo uectigali propoſita eſſet,experiretur,emptor id facere ſuperſedit: omnimodo nocebit ei dolus ſuus,nec cõmittetur ſtipulatio.Nõ idé in Seruiana quoq; actione probari poteſt.Hęc enim,etſi in rem actio eſt, nudam tamen poſſeſſionem auocat,& ſoluta pecunia uenditori diſſoluitur. Vnde fit,ut emptori ſuo nomine non competat.

LVII. EXCEPTIO: *Niſi emptor exceptionem quam habuit,nõ oppoſuit. Hæc exceptio proximè præcedentis exceptionis ſpecies ſpecialiter approbatur exemplo l.45.§.1.ff.de action.empti,his uerbis*: Si mihi alienam aream uendideris, & in eam ego ædificauero,atq; ita eam dominus euincat:quum poſſim petenté,niſi impenſam ædificiorum ſoluat, doli mali exceptione ſubmouere:magis eſt ut ea res ad periculum uenditoris non pertineat. Quod & in ſeruo dicendum eſt, ſi in ſeruitute,non in libertate euincatur: ut dominus mercedis impenſas præſtare debeat. Quòd ſi emptor nõ poſſideat ędificiũ uel ſeruũ,ex empto habebit actioné. In omnibus tamé his caſibus, ſi ſciens quis alienũ uendiderit,omnino teneri debet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uenditor ſciens alienum uendidit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: In omnibus tamé his caſibus,&c. *Altera replicatio eſt:Niſi uenditor uel eius hæres rem euincat. Hæc replicatio approbatur l.17.cum lege ſequente. ff. de euictione, his uerbis*: Vindicantem uenditorem quod ipſe uendidit,exceptione doli ſubmoueri poſſe,nemini dubium eſt: quamuis alio iure dominium quæſierit. Improbè enim rem à ſe diſtractam euincere conatur. Eligere autem emptor poteſt, utrũ rem uelit retinere, intentione per exceptionem eliſa:an potius re ablata, ex cauſa ſtipulationis duplum conſequi. Sed etſi exceptio omiſſa ſit,aut oppoſita ea nihilominus euictus ſit: ex duplæ quoq; ſtipulatione uel ex empto poteſt conueniri.Sed et ſi nulla ſtipulatio fuit interpoſita, de ex empto actione idem dicemus. *Tertia replicatio eſt: Niſi ob probabilem ignorantiam emptor exceptionem non oppoſuit. Hæc replicatio approbatur exemplo l. Papinianus.14. ff. de Publiciana in rem actione.cuius uerba uide j.lib. prox.cap.14. quæſt.1. except.15.*

LVIII. EXCEPTIO: *Niſi emptor à iudicio abfuerit. Et hæc exceptio ſuperioris 56. exceptionis ſpecies approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 55. in prim. ff. de euictione,his uerbis*: Si ideo cõtra emptoré iudicatũ eſt,quòd defuerit:nõ committitur ſtipulatio.Magis enim propter abſentiam euictus uidetur,

quàm

quàm quòd malá cauſam habuerit. Quid ergo ſi ille quidem, contra quem iudicatū eſt, ad iudicium non adfuit: alius autē adfuit, & cauſam egit? quid dicemus? utputa acceptum quidem cum pupillo tutore authore fuit iudicium: ſed abſente pupillo tutor cauſam egit, & iudicatum eſt contra tutorem. Quare non dicemus committi ſtipulationem? Etenim actam eſſe cauſam palàm eſt: & ſatis eſt ab eo cui ius agendi fuit, cauſam eſſe actam. *Concordat exceptioni propoſitæ l.2. ibi: ſed et ſi. C. de euictionib. cuius uerba uide* J. *except.68. in prin. Cōcordat item l.2. in fine. C. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide* ſ. *lib. prox. cap.2. in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi emptor abſens per alium cui ius agendi fuit, eſt defenſus. quæ replicatio approbatur uerbis d.l.55.* ſ. *propoſitis hiſce:* Quid ergo ſi ille quidem, contra quem, &c.

LIX. EXCEPTIO: *Niſi ideo, quòd pro emptore res pignori fuerit obligata, euicta ſit. Hæc exceptio approbatur l.20. ff. de euictione, his uerbis:* Fundum meum obligaui, deinde alienaui tibi, ut eo nomine non obligaretis. Si eum à te poſtea emam, & ſatis pro euictione mihi dee: excipiendum eſt à cautione, quòd pro me obligatus ſit: quia etiam non excepto eo, agendo eo nomine contra te, doli mali exceptione poſſim ſubmoueri.

LX. EXCEPTIO: *Niſi ſpes habendi uel recuperandi rem euictam emptori ſuperſit. Hæc exceptio approbatur l.21. §. Inde Iulianus. ff. de euictione. cuius uerba uide* ſ. *except.18. Concordat l.35. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ſ. *except.17. Huius exemplum proponitur l.39. §. ſi ſeruus tuus. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ſ. *eod. cap. cauſa 8. exception.3.*

LXI. EXCEPTIO: *Niſi emptor condemnatus non appellauit. Hæc exceptio reprobatur l.63. §. Caia. ff. de euictione, his uerbis:* Caia Seia fundum à Lucio Titio emerat, & quæſtione mota fiſci nomine auctorem laudauerat: & euictione ſecuta fundus ablatus, & fiſco adiudicatus eſt uenditore præſente. quæritur, cùm emptrix non prouocauerit, an uenditorem poſſit conuenire? Herennius Modeſtinus reſpondit: Siue quòd alienus fuerit cùm ueniret, ſiue quòd tunc obligatus euictus eſt, nihil proponi cur emptrici aduerſus uenditorem actio non competat. Herennius Modeſtinus reſpondit: Si emptor appellauit, &c. *Reliqua at* ſ. *exception.56.*

LXII. EXCEPTIO: *Niſi mulier emptrix rem quam emit alienam, domino in dotem dederit. Hæc exceptio reprobatur l.24. ff. de euictione. cuius uerba uide* ſ. *except.35.*

LXIII. EXCEPTIO: *Niſi non apud ordinarium, ſed compromiſſarium iudicem res emptori eſt euicta, uel ſine iudice reſtituta. Hæc exceptio approbatur l.56. §. ſi compromiſero. ff. d. tit. his uerbis:* Si compromiſero, & contra me data fuerit ſententia: nulla mihi de euictione actio danda eſt aduerſus uenditorem: nulla enim neceſſitate cogente id feci. *Concordat l.17. C. eod. tit. cuius uerba uide* J. *except.68. repl.5.*

LXIIII. EXCEPTIO: *Niſi cùm ſtatuliber pro ſeruo uenditus eſſet, emptor decem, quæ à ſtatulibero conditionis implendæ cauſa dedit, uenditori non reſtituat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.2. §. fin. ff. de doli mali exception. cuius uerba uide* ſ. *cauſa 4. exception.2.*

LXV. EXCEPTIO: *Niſi poſt mortem emptoris res fuerit euicta. Hæc exceptio reprobatur l.23. ff. de euictione. cuius uerba uide* ſ. *except.35.*

LXVI. EXCEPTIO: *Niſi poſt multum temporis res fuerit euicta. Et hæc exceptio reprobatur l.22. C. de euictionib. cuius uerba uide* ſ. *cap.1. quæſt.4. reg.2. except.1.*

LXVII. EXCEPTIO: *Niſi ſemel ſit actum. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi ex alia cauſa agatur. quæ replicatio approbatur l.32. in fine. ff. de euictione. cuius uerba uide* ſ. *cap. prox. quæſt.2. reg.4. Altera replicatio eſt: Niſi cum alio actum ſit. quæ replicatio approbatur exemplo l.22. in prin. ff. de liberali cauſa. cuius uerba uide* J. *cap.8. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cum uno ex plurib. uenditorib. ſit actum. hoc enim caſu cum alio agenti obſtat exceptio. quæ duplicatio approbatur l.51. §. fin. ff. de euictione. cuius uerba uide* J. *lib.48. cap.17. reg.2. except.6.*

DE DENVNCIANDO VENDITORI ab emptore, ut defenſioni rei adſit.

LXVIII. EXCEPTIO: *Niſi emptor conuentus non denunciauit uenditori eiuſue hæredibus, ut defenſioni rei adeſſent. Hæc exceptio approbatur l.53. §. fin. ff. de euictione, his uerbis:* Si cum poſſet emptor auctori denunciare, non denunciaſſet: ideoq; uictus fuiſſet; quoniam parum inſtructus eſſet: hoc ipſo uidetur dolo feciſſe, & ex ſtipulatu agere non poteſt. *Concordat l.8. C. eod. tit. his uerbis:* Emptor fundi, niſi auctori aut hæredi eius denunciauerit: euicto prædio neq; ex ſtipulatione, neque ex dupla, neque ex empto actionem contra uenditorem uel fideiuſſores eius habet. Sed et ſi iudicio emptor non adfuit, aut præſens per iniuriam iudicis uictus eſt abſente auctore uel fideiuſſore: regreſſum aduerſus eum non habet.

habet. *Concordat item l.20.in fine. C.eod.tt.bis uerbis:* Empti iudicio pro euictione ſi conueniri cœperitis, nec uobis ut defenderetis, denunciatum probetur: intelligitis qoatenus uoſmetipſos tueri debeatis. *Concordat item l.1.in fine. C. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ī. lib. prox. cap. 2. in prin. Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe: Niſi uſuſfructus tantùm ſit euictus. Hæc replicatio reprobatur l.49.ff.de euictione, bis uerbis:* Si ab emptore uſusfructus petatur, perinde is uenditori denunciare debet, atq; is à quo pars petitur. *Altera replicatio uidetur: Niſi mortuo uenditore emptori lis moueatur. Et hæc replicatio reprobatur l.51.§.ſi Titius.ff. eod.tt.cuius uerba uide ī.eod.cap.cauſa 4. Tertia replicatio eſt: Niſi uenditor abfuerit, uel alia ratione per eum ſteterit, quo minus ei denunciari potuerit. Hæc replicatio approbatur l.55.§.fin.ff.d.tt. bis uerbis:* Præſenti uenditori denunciandum eſt: ſiue autem abſit, ſiue præſens ſit, & per eum fiat, quo minus denuncietur: committetur ſtipulatio. *Concordat l.56.§.ſimili modo.ff. eod. tt. bis uerbis:* Tenetur & qui curauit, ne ſibi denunciari poſſet. Sed etſi nihil uenditore faciente, emptor cognoſcere, ubi eſſet, non potuit: nihilominus committitur ſtipulatio. *Concordat item l.29.ibi: uel cùm eorum. C. eod.tt. cuius uerba uide ī. exception. 4. Quarta replicatio eſt: Niſi emptori pacto remiſſa ſit denunciandi neceſſitas. Hæc replicatio approbatur l. 63. in prin. ff. de euictione, bis uerbis:* Herennius Modeſtinus reſpondit, non obeſſe ex empto agenti, quòd denunciatio pro euictione interpoſita non eſſet: ſi pacto ei remiſſa eſſet denunciandi neceſſitas. *Quinta replicatio eſt: Niſi denunciatio facta ſit. quæ replicatio approbatur l.17. C. de euictionib. bis uerbis:* Si cùm quæſtio tibi ſuper eo quem comparaueras, moueretur: auctorem tuum certum feciſti, nec citra iudicis diſceptationem eum quem emeras, tradidiſti: præſes prouinciæ in damnia quæ toleraſſe te meminiſti, me delam iuris adhibebit. *Concordat l. 29. C. eod. tt. cuius uerba uide ī. except. 4. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi alij quàm auctori ſit denunciatum. quæ duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius triplicatio hæc eſt: Niſi procuratori uenditoris ſit denunciatum. quæ triplicatio approbatur certo modo l.56.§.ſi præſente.ff. de euictione, bis uerbis:* Si præſente promiſſore qui de euictione promiſit, & non ignorante, procuratori denunciatum ſit: nihilominus promiſſor tenetur. *Altera triplicatio eſt: Niſi domino ſerui uendentis ſit denunciatum. Hæc triplicatio reprobatur l.19.§.denunciare.ff.d.tt. bis uerbis:* Denunciare de euictione emptor ſeruo, non domino debet. Ita enim de euicto homine utiliter de peculio agere poterit. Sin autem ſeruus deceſſerit, tunc domino denunciandum eſt. *Tertia triplicatio eſt. Niſi hæredi auctoris ſit denunciatum. Hæc triplicatio approbatur l.51.§.1.in fine.ff. de euictione. cuius uerba uide ī. cauſa 4. Concordat l.9.C. eod.tt. cuius uerba uide J.quæſt.4.reg.1. in prin. Itē concordat l.23. C.eod.tt. cuius uerba uide J.quæſt.4. reg.1. in prin. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi non omnibus auctoribus uel hæredibus ſit denunciatum. Hæc duplicatio approbatur l.62.§.1.ff.de euictione, bis uerbis:* Si ei qui uendidit, plures hæredes extiterunt: una de euictione obligatio eſt, omnibusq; denunciari, & omnes defendere debent. Si de induſtria non uenerint in iudicium, unus tamen ex his litem ſuſtineat: propter denunciationis uigorem & prædictam abſentiā omnibus uincit, aut uincitur: recteq; cum cæteris agam, quòd euictionis nomine uicti ſunt. *Concordant ea quæ proponuntur J. quæſt.3.reg.2.in prin. Tertia duplicatio eſt: Niſi pupillo denunciatum ſit, non tutori. Hæc duplicatio reprobatur l. 56. §. fin. ff. de euictione, bis uerbis:* Pupillo etiam ſine tutoris authoritate poſſe denunciari (ſi tutor non appareat) ex duplæ ſtipulatione benignius receptum eſſe, Trebatius ait. *Quarta duplicatio eſt: Niſi fideiuſſori conuento non ſit denunciatum. Hæc duplicatio reprobatur l.7.C.de euictionib. cuius uerba uide J.quæſt.3.reg.1. except.5. Quinta duplicatio eſt: Niſi alius quàm emptor denunciauerit. Hæc duplicatio approbatur exemplo l.59.ff. de euictione. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg.1. except.3. Sexta duplicatio, ſumpta ex tempore quo denunciatur, reprobatur l.29.§ fin.ff.de euictione, bis uerbis:* Quolibet tempore uenditori denunciari poteſt, ut de ea re agēda adſit: quia nō præfinitur certum tempus in ea ſtipulatione: dum tamen ne prope ipſam cōdemnationem id fiat. *Hactenus cauſæ propoſitæ actionis cum ſuis exceptionibus enumeratæ ſunt. Sequuntur nunc reliqui euictionis & actionis duplæ ex ſtipulatu loci.*

II. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

Regulariter quidem alij, quàm emptori, actio propoſita non competit. quæ regula ut ipſo iure ſubſiſtit, ita ſuas habet exceptiones. quarum prima hæc eſt: Niſi emptore defuncto hæres eius experiatur. quæ exceptio approbatur l.23.in fine. ff. de euictione. cuius uerba uide ī. quæſt. prox. except.35. Concordat l.19.ff.eod.tt. cuius uerba uide ī. cap.4. quæſt.3. cauſa 9.except.6. Altera exceptio eſt: Niſi procurator emptoris duplam ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.49.§.fin.ff. de adq.poſſeſ. cuius uerba uide ī.lib.30.cap.7.reg.1.except.1. Tertia exceptio uidetur: Niſi emptor rem alienauit. hoc enim caſu uidetur alij, cui res alienata

&

& euicta eſt, actio competere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 59. ff. de euictione, his uerbis: Si res quam à Titio emi, legata ſit à me: non poteſt legatarius conuentus à domino rei uenditori meo denunciare: niſi ceſſæ ei fuerint actiones, uel quodam caſu hypothecas habeat. *Concordat l. 62. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 50. Concordant item ea que propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. except. 31.* *Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruum emerit. hoc enim caſu domino euictionis actio competit. quæ exceptio approbatur l. 39. §. ſi ſeruus tuus. ibi: ſed ſi ſeruum ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. quæſt 4. reg. 12.*

III. ADVERSVS QVOS Actio propoſita competit?

I. Regula: Regulariter aduerſus uenditorem, non alium, re euicta competit actio. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine uendiderit. hoc enim caſu non is qui uendidit, ſed is cuius nomine uendidit, tenebitur. quæ exceptio approbatur l. 66. §. fin. ff. de euictione, his uerbis: Diuiſione inter cohæredes facta, ſi procurator abſentis interfuit, & dominus ratam habuit: euictis prædijs, in dominum actio dabitur, quæ daretur in eum qui negociũ abſentis geſsit, ut quanti ſua intereſt actor conſequatur: ſcilicet ut melioris aut deterioris agri facti cauſa finem precij, quo fuerat tempore diuiſionis æſtimatus, deminuat uel excedat. *Concordat l. 23. § ſi procurator. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt. 2. reg. 5.* *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi procurator ſe pro euictione obligauerit. quæ replicatio approbatur l. 67 ff de procuratorib. his uerbis:* Procurator qui pro euictione prædiorum quæ uẽdidit, fidem ſuam adſtrinxit: etſi negocia gerere deſierit, obligationis tamen onere prætoris auxilio non leuabitur. Nam procurator qui pro domino uinculum obligationis ſuſcepit, onus eius fruſtra recuſat. *Altera replicatio eſt: Niſi quis alterius nomine ſine mandato uel ratihabitione uendidit. Hæc replicatio elicitur ex ijs quæ propoſita ſunt ſ. ead. except. in prin.* *Altera exceptio eſt: Niſi quis tutorio nomine uendiderit. hoc enim caſu non is qui uendidit, ſed pupillus tenetur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. §. ſi impuberis. ff. de euictione, his uerbis:* Si impuberis nomine tutor uendiderit: euictione ſecuta, ait Papinianus libro tertio Reſponſorum, dari in eum cuius tutela geſta ſit, utilem actionem. Sed addit, in id demum, quod rationib. eius acceptolatum eſt. Sed an in totum, ſi tutor ſoluendo non ſit, uideamus? quod magis puto. Neq; enim malè contrahitur cum tutoribus. *Tertia exceptio eſt: Niſi iuſſu iudicis per apparitores pignus condemnati captum atq; diſtractum ſit. hoc enim caſu euicta re aduerſus eum qui per illam diſtractionem liberatus eſt, hoc eſt, debitorem condemnatum datur actio. quæ exceptio approbatur l. 74. §. 1. ff. de euictione, his uerbis:* Si iuſſu iudicis rei iudicatæ pignus captum per officium diſtrahatur; poſt euincatur: ex empto contra eum qui precio liberatus eſt, non quanti intereſt, ſed de precio duntaxat, eiuſq; uſuris, habita ratione fructuum, dabitur: ſcilicet ſi hos ei qui euicit, reſtituere non habebat neceſſe. *Concordat l. 50. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 7. quæſt. 6. reg. 2. Concordat item l. 13. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 22. cap. 4. cauſa 1. exception. 2. replicat. 8.* *Quarta exceptio eſt: Niſi creditor pignus uendiderit. hoc enim caſu euicta re non aduerſus uenditorem, ſed aduerſus debitorem actio à uenditore cedenda competit. quæ exceptio approbatur l. 38. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 7. quæſt. 6. reg 2. except. 4.* *Quinta exceptio eſt: Niſi alius pro uenditore euictionis nomine fideiuſſit. hic enim etiam conueniri poteſt. quæ exceptio approbatur l. 7. C. de euictionib. his uerbis:* Auctore laudato ſi euicta res eſt: fideiuſſorem, etiamſi agi cauſam ignorauerit, cõueniri euictionis nomine poſſe, non ambigitur. *Concordat l. 28. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 3. repl. 2. Concordat item l. 41. §. ſi is qui. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 27. repl. 3. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non prius uenditor ipſe ſit conuentus. quæ replicatio approbatur Nouell. c. 4. §. neq; hoc tãtum. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 8. quæſt. 7. reg. 2.* *Sexta exceptio eſt: Niſi uenditor defunctus ſit. tunc enim aduerſus eius heredes datur actio. quæ exceptio approbatur d. l. 28. Cui concordat l. 9. C. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg. 2. in prin. Item cõcordat l. 21. C. eod. tt. cuius uerba uide J. d. reg. 2. in prin.* *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi poſt mortem demum uenditoris res ſit euicta. hoc enim caſu uidetur, quia defunctus conueniri non potuit, nec contra hæredem eius iure antiquo incipere actionem. uerùm replicatio hæc reprobatur l. 7. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſtion. 1. regul. 1. exception. 4. Concordat l. 51. §. non mirum. ff. eod. tt his uerbis:* Non eſt mirum, ut euicto homine de euictione teneatur hæres, quamuis defunctus non ſimiliter fuerit obſtrictus: cùm & alijs quibuſdam caſibus plenior aduerſus hæredẽ, uel hæredi cõpetat obligatio, quàm cõpetierat defunctor ut cum ſeruus poſt mortem emptoris hæres inſtitutus eſt, iuſſuq; hęredis emptoris adijt hęreditatẽ. Nã actione ex empto pręſtare debet hęreditatẽ: quia defũcto in hoc tãtũ fuit utilis ex empto actio, ut ſeru⁹ traderetur. *Altera replicatio uidetur: Niſi ipſe homo euictus, cuius nomine actio cõpetit, uẽditori hæres extiterit. Sed hæc replicatio reprobatur l. 19. §. ſi homo. ff. de euictione, his uerbis:* Si homo liber q bona

fide

ſide ſeruierat,uenierit mihi à Titio, Titiusq́; eũ hæredem ſcripſerit quaſi liberũ,& ipſe mihi ſui faciat controuerſiam: ipſum de ſe obligatum habebo. *Concordat l.7.ff. eod.tt.cuius uerba uide ſ̄. cap.1. quæſt.3. reg.1. except.4.* *Septima exceptio eſt: Niſi uno ex ſocijs rē communem uendente, cæteri conſenſerunt, uel ratum habuerunt. tunc enim etiam cæteri non uendentes tenentur. quæ exceptio approbatur l.11. ff. de euictione, his uerbis:* Quidam ex parte dimidia hæres inſtitutus, uniuerſa prædia uendidit,& cohæredes precium acceperunt. euictis his, quæro, an cohæredes ex empto actione reoeantur? Scæuola reſpõdit, ſi cohæredes præſentes adfoerunt, nec diſſenſerunt: uideri unumqueoque partem ſuam uendidiſſe.

II. *Regula: Pluribus uendentibus, uel uni uenditori pluribus hæredibus exiſtentibus, omnes tenentur. quæ regula approbatur l.139.ff.de uerb.obligat. his uerbis:* Cùm ex cauſa duplæ ſtipulatioois aliquid intendimus, uendiroris hæredes in ſolidũ omoes coouenieudi ſunr, omnesq́; debent ſubſiſtere:& quolibet eorum defugiente, cæteris ſubſiſtere nibil prodeſt: quia in ſolidum defendenda eſt uẽditio, coius indiuiſa natura eſt. Sed cùm uno defugiente omnes defuiſſe oideãtur: ideoq́; & omnes reneotur,& unicuiq; pro parte hæreditaria præſtario incumbit. *Concordat l.85.§. in ſolidum. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.lib.18.cap.8.reg.19. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi unus cæteris abſentibus emptorem defenderit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quolibet eorum defugienre, cæteris ſubſiſtere nibil prodeſt. *Concordat d.§.in ſolidum. Item concordat l.62.§.1.ff. de euictione. cuius uerba uide ſ̄.quæſt.1.except.68.repl.5. dupl.2.* *Altera exceptio eſt: Niſi unus pro ſua parte euictionem præſtiterit. hic enim amplius teneri non debet. quæ exceptio approbatur uerbis d.l. 139. in fine, ſ̄. propoſitis hiſce:* Vnicuiq; pro parte hærediraria præſtatio iocumbit. *Concordat d.§.in ſolidum.* *Tertia exceptio uidetur: Niſi cùm actione hypothecaria res euicta eſſet, unus ſuã partem debiti euincenti creditori ſoluit. Hæc exceptio reprobatur l.65.ff.de euictione, his uerbis:* Rē hæreditariam pignori obligatam hęredes ueodiderũt,& euictionis nomine pro partibus hæreditarijs ſpoponderunt: & cùm alter pignus pro parte ſna liberaſſet, rem crediror euicit. quærebatur, an uterq; hæredum conueoiri poſsit? Idq́; placebar propter indiuiſam pignoris cauſam. Nec remedio locus eſſe uidebatur, ot per doli exceptionem actiooes ei qui pecuniam crediroti dediſſet, præſtarentur: qoia non rei facti proponereotur. Sed familiæ erciſcundæ iudicium eo nomine utile eſt. Nam quid inrereſt, unus ex hęredibus in totum liberauit pignus, an oerò pro ſua dũtaxat portione, cùm cohæredis negligentia dãnoſa non debet eſſe alteri? *Quarta exceptio eſt: Niſi unus tantùm uendiderit. Hæc exceptio reprobatur l.12.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.reg.prox. except.7.* *Quinta exceptio eſt: Niſi cùm unus beſſem, alter trientem uendidiſſet, ſemis euincatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.39.§.ſi à me beſſem.ff.eod.tt.his uerbis:* Si à me beſſem fundi emeris, à Titio trientem, deinde partem dimidiam fundi à te quis petierit: ſi quidem ex beſſe quem à me acceperas, ſemis petitus fuerit: Titius nõ renebitnr. Si uerò rriens, quem Titius tibi tradiderar, & ſexrans ex beſſe quem à me acceperas, petitus fuerit: Titius quidem pro rrieote, ego pro ſextaute euictionem tibi præſtabimus.

IIII. QVID VENIAT IN actionem euictionis?

I. *Regula: Euicta re, in id quod intereſt emptoris rem euictam non eſſe, competit actio. quæ regula approbatur l.8.ff.de euictione, his uerbis:* Venditor hominis emptori præſtare debet, qoaoti eius iotereſt bominem uenditoris fuiſſe. Quare ſiue partus aneillæ, ſiue hæreditas, quam ſeruus iuſſo emptoris adierat, euicta fuerit: agi ex empto poteſt. Et ſi cut obligatus eſt uenditor, ut præſtet habere licere hominem qnem ueodidit: ita ea quoq; quæ per eum adquiri potueruot, præſtare debet emptori, ut habeat. *Concordat l.66.§.fin.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ̄ quæſt. prox.reg.1.except.1.Concordat item l.67.ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.quæſt.1.except.19. Concordat itē l.70.ff.eod.tt.his uerbis:* Euicta re, ex empto actio non ad preciom duntaxat recipiendum, ſed etiam ad id quod intereſt, competit. Ergo et ſi mioori eſſe cœpit, damnõ emptoris erit. *Concordat item l.43.§. fin. ibi: nam empti iudicium.ff.de action. empti. cuius uerba uide ſ̄.lib.19.cap.10.quæſt.6.reg.2.except.1.Concordat item l.9.C.de euictionib. his uerbis:* Si controuerſia tibi poſſeſsionis, qoam bona ſide te emiſſe allegas, ab aliquo mouetur: auctori hærediue eius denuncia. Et ſi quidē obtinueris, habebis quod emiſti. Sin autē euictum erit: à uẽditore ſucceſſoreúe eius conſequeris, quanti tua iotereſt. In quo cõtinerur etiam eorum perſecutio, quæ in rem emptam à te, ut melior fieret, erogata ſunt. *Concordat item l.17.in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. quæſt.1. except.08. repl.5. Concordat item l.21.in fine. C. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.cap.1. quæſt.4.reg.2.except 1. Concordat item l.13.C.eod. tt. his uerbis:* Cùm ſucceſſores etiam uenditoris pro euictione reneri poſsint, ſi uelut obligata ſibi reſpub. Theſſalonicenſiũ pignoris

pignoris inſtituat iore perſequi, qoæ comparaſti: auctoris hæredibus qoocunq; gradu conſtitutis adſiſtere negocio denūcia. Quòd ſiue præſentibuaija fundua quem emiſti, fuerit euictua, ſiue abſeotib. poſtea: quanti tua intereſt rem euictam oon eſſe, tenari, noo quãtom precij nomine dediſti (ſi sliud non placuit) publicè ooium eſt. *Concordat item l.29. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 4. Concordat item l. ult. C. de cõmuni rerum alienat. his uerbis:* Si maior annis uigioti quinq; oeloti propria neſcienti cõmunia cū fratribus tuis prædia diſtraxiſti: licet nullū inſtrumentū interceſſerit, neq; quidquam ſpecialiter conuenerit: alienæ portionis euictione ſecuta, quãti iotereſt emptori ſolues. *Hactenus leges quibus regula propoſita approbatur, enumeratæ ſunt. Planè quatenus id quod emptoris intereſt rem euictam non eſſe, ſit accipiendum, declaratur J. regulis ſequentibus. Nunc huius regulæ exceptiones ſunt proponendæ, quarum prima hæc eſt: Niſi ſtipulatio de euictione præſtanda interuenit. tunc enim non id quod emptoris intereſt, ſed quod in ſtipulationem deductum eſt, debetur. quæ exceptio approbatur l.25. C. de euictionib. his uerbis:* Si tibi liberam Saturninus conditiooem eius ignorans diſtraxit, ac nuoc defendit eam io libertatem: hac libera proounciata, ueoditorem uel ex ſtipulatione duplæ, quantum io haoc deductum eſt, uel empti actione quaoti tua iotereſt, conuenire potes. *Concordat l. 74. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si plus uel minus quàm precij nomine datum eſt, euictione ſecuta dari cõuenerit: placitum cuſtodiendum eſt. *Concordat item l.23. in fine. ibi: ſi aliud non placuit. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. reg. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fiſco uendente, curator Cæſaris duplum uel triplum promiſerit. hoc enim caſu fiſcus non niſi in ſimplum tenetur. quæ replicatio approbatur l. 5. in prin. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide ſ lib. 11. cap. 10. quæſtion. 4. reg. 7. Altera replicatio eſt: Niſi per errorem ſimplum pro duplo in ſtipulationem ſit deductum. Hæc replicatio approbatur l.37. §. ſi ſimplam. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. cap. 1. cauſa 53. except. 6. replicat. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi quantitas in ſtipulatione non ſit definita. Hæc replicatio approbatur l. 60. ff. eod. tt. his uerbis:* Si in uenditione dictũ ooo ſit, quaotum oeoditorem pro euictione præſtare oporteat: oihil uenditor præſtabit prçter ſimplam euictionis oomioe, & ex oatura ex empto actionis hoc qood intereſt. *Concordat l.16. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 3. ext. 5. Quarta replicatio eſt: Niſi cùm antea ex alia cauſa ex ſtipulatu actum eſſet, & emptor quid conſecutus eſſet: poſtea rurſus agatur. tunc enim ex dupla promiſſa deducendum, quod antea emptor fuit conſecutus. quæ replicatio approbatur l.48. ff. de euictione, his uerbis:* Cùm fundus oti optimos maximusq; emptus eſt, & alicuius ſeroitutis euictæ oomioe aliquid emptor à oẽditore conſecutus eſt, deinde totus fundus euincitur: ob eã euictionem id præſtare debet, quod ex duplo reliquum eſt. Nam ſi aliud obſeruauerimus: ſeruitutib. aliquib. mox & proprietate euicta, duplo amplios emptor, quàm emit, conſequetur. *Concordat l. 32. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 6. quæſt. 2. reg. 4. Quinta replicatio eſt: Niſi res acceſſoria, non principalis, ſit euicta. tunc enim ſimplum tantùm uenditor præſtat, quamuis duplum promiſerit. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. except. 43. diſtinct. 1. Sexta replicatio eſt: Niſi cùm uenditor de dupla cauere non teneretur, per errorẽ nihilominus duplam promiſit. Hæc replicatio reprobatur exemplo l.49. §. ſi autem hæres. ff familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide J. lib. 44. cap. 9. quæſt. 3. cauſa 10. except. 3. repl. 4. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi petẽte emptore uẽditor de dupla cauere noluit. tunc enim, quamuis ſtipulatio nulla interuenerit, dupli condemnandus eſt uenditor. quæ exceptio approbatur l.2. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. cap. 2. reg. 11. except. 3. Tertia exceptio eſt: Niſi ex cauſa iudicati pignus captum atq; diſtractum ſit. tunc enim is cui ad liberationem iſta uenditio proficit, re euicta non ad id quod emptoris intereſt, ſed de precio duntaxat, eiuſq; uſuris tenetur. quæ exceptio approbatur l. 74. §. 1. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 1. except. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi cùm uenditor promiſiſſet, per ſe hæredemq; ſuum non fieri, quo minus rem emptori habere liceret, alius euicerit. hoc enim caſu uenditor non ad id quod intereſt, ſed ad precium duntaxat reſtituendũ tenetur. quæ exceptio approbatur l.11. §. qui autem habere. ibi: ſed Iulianus. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 15. Quinta exceptio eſt: Niſi conuenerit, nihil euictionis nomine præſtitum iri. tunc enim ad precium duntaxat reſtituendum uenditor tenetur. quæ exceptio approbatur d. §. qui autem. ibi: ibidem ait. Sexta exceptio eſt: Niſi id quod emptoris intereſt, duplum precij excedat. quæ exceptio approbatur l.43. cum duab. legib. ſequentib. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 10. quæſt. 6. reg. 2. except. 1. Septima exceptio eſt: Niſi dominus ex contractu ſerui conueniatur. quæ exceptio approbatur J. reg. 12.*

II. *Regula, De precio reſtituendo, proponitur l.16. in fine. C. de euictionib. his uerbis:* Super empti agri quæſtiooe diſceptabit præſes prouiociæ, & ſi portiooem diuerſæ partia eſſe cognouerit: impenſas quaa ad meliorandam rem uos erogaſſe conſtiterit, habita fructuũ ratione, reſtitui uobis iubebit. Nã ſuper precio euictæ portionis non eũ qoi domioium euicerit, ſed auctricem conueniri, conſequens eſt. *Concordat l.58. §. item*

quero.ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ī. cap. 4. queſt. 6. reg. 7. in prin. *Huius regulæ exceptio hæc eſt:Niſi nondum ſoluerit precium emptor. Hæc exceptio approbatur l.11.§.offerri.ibi:unde queritur.ff.de action. empti, his uerbis:* Quæritur,ſi parte precij ſolutu,res tradita,poſtea euictu ſit: utrum eius rei nomine conſequatur integrum preciom ex empto agens, an uerò quod oumerauit? Et puto magis id quod numerauit, propter doli exceptionem.

III. *Regula,De uſuris precij,proponitur l.18. ff.de uſuris & fructibus,his uerbis:* Euictis ugris, ſi initio conueoit ut ueoditor preciom reſtitueret:uſuræ quoq; poſt euictioné præſtabontur: quamuis emptor poſt dominij litem inchoatam fructus aduerſario reſtituerit. Nam incommodum medij temporis emptoris damoom eſt.

IIII *Regula,De eo quo res euicta poſt emptionem melior eſt facta præſtando,proponitur l.66.§. fin.ff.de euictione. cuius uerba uide ſ. queſt. prox. reg.1.except.1.Concordat l.8. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ reg. 1. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt:Niſi quid euictionis nomine præſtandum ſit, in ſtipulationem ſit deductum. Hæc exceptio approbatur l.64. §. ſi totus. ibi: nam & ex contrario.ff. eod.tt.cuius uerba uide ʒ.reg.prox.except.1. Altera exceptio eſt:Niſi id in quo melior res eſt effecta, duplum precij excedat. tunc enim ultra duplum non debetur.quæ exceptio approbatur l. 43. §. fin. cum duab.legib.ſequentib.ff.de action.empti.cuius uerba uide ſ.lib.19. cap.10.queſt.6.reg.1.except.1.*

V. *Regula:Si res poſt emptionem deterior eſt facta, hoc emptori,non uenditori perijt: & eo minus emptori à uenditore prædio euicto reſtituitur. quæ regula approbatur l.45. in prin. ff. de action.empti, his uerbis:* Minuitur præſtatio,ſi ſeruos deterior apod emptorem effectus ſit,cùm euincitur. *Concordat l.70.in fine ff.de euictione. cuius uerba uide ſ.reg.1.in prin.Concordat l.64. in prin.ibi:nam quod perijt. ff. d. tt. cuius uerba uide ʒ. reg.10. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi quid euictionis nomine præſtandum,in ſtipulationem ſit deductum.tunc enim id non deminuitur,quamuis res deterior eſt facta.quæ exceptio approbatur d.l. 64. §.ſi totus, his uerbis:* Si totus fundus quem flumen deminuerat, euictus ſit: iure non deminuetur euictionis obligatio: non magis quàm ſi incoriu fundou,aut ſeruus traditus deterior factus ſit.Nam & ex contrario non augetur quantitas euictionis, ſi res melior fuerit effecta.

V I. *Regula, De impenſis, quas emptor in rem euictam fecit,ei à uenditore reſtituendis,proponitur l.9.in fine.C.de euictionib. cuius uerba uide ſ. reg.1. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi emptor in poſſeſſione conſtitutus,domino uindicanti exceptionem impenſarum reſtituendarum non opposuit.quæ exceptio approbatur l. 45.§.illud expeditius.ff.de action.empti.cuius uerba uide ſ. queſt.1. except.17.Concordat l.16.C.de euictionib. cuius uerba uide ſ.reg.2.Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uenditor ſciens alienum uendiderit.quæ replicatio approbatur d.§. illud, in fine. Altera exceptio eſt:Niſi emptor culpa ſua rem amiſerit,cuius retentionem quidem habebat,non autem petitionem.Hæc exceptio approbatur l.19.§.1.ff. de euictione. cuius uerba uide ſ.queſt.1. except.32. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm emptor rem alij rurſus uendidiſſet, & ſecundo emptori rei nomine cõtrouerſia mota eſſet, emptor in ſecundo emptore defendẽdo quid impẽderit.hoc enim duplæ actione ex ſtipulatu non repetit. repetit tamẽ actione ex empto.quæ exceptio approbatur l.66.§.ſi ſecũdus.ff.de euictione,his uerbis:* Si ſecundos emptor uenditorem, eundemq; emptorem ad litem hominis dederit procuratorem, & noo reſtituto eo damnatio fuerit ſecuta: quodcuoq; ex cauſa iudicati præſtiterit procurator, ut in rem ſuam datus,ex ſtipulutu conſequi noo poterit. Sed quia dumoum euictionis ad perſonam pertinuit emptoris, qui mundati iudicio nihil percepturus eſt: noo inutiliter ad percipiendam litis æſtimationem agetur ex uendito.

V I I. *Regula:Parte rei euicta, de toto agi non poteſt.quæ regula approbatur per ea quæ habentur ʒ.reg.prox.*

V I I I. *Regula:Parte rei euicta, æſtimatio euictæ partis ſumitur pro quantitate,non pro qualitate partis euictæ, comparatione ad precium emptoris facta. quæ regula approbatur l. 69. §. fin. ff.de euictione, his uerbis:* Io fundo oendito cùm modus pronunciatus deeſt:ſumitur portio ex precio, quod totum colligendum eſt ex omnibus iugeribus dictis. *Concordat l.1.ibi:ſiquidem.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.queſt.1. except. 36.Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pars pro diuiſo ſit euicta.tunc enim ſit æſtimatio qualitatis,non quantitatis euictæ partis. quæ exceptio approbatur d.l.1.Concordat l.45.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.cap.2.cauſa 24. Item concordat l.14. ff. eod. tt.cuius uerba uide ʒ.reg.prox.Item concordat l.64. §.cæterùm.ff.eod.tt.his uerbis:* Cùm pro diuiſo pars aliqua fundi euincitur,tametſi certus numerus iogerum traditus ſit: tamen non pro modo,ſed pro bonitate regionis præſtatur euictio. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſingulæ partes precijs certis uenditæ ſint.tunc enim habetur ratio precij, quo pars euicta uendita eſt.quæ replicatio approbatur l.53. in prin. ff.eod.tt.his uerbis:* Si fundo tradito pars euincatur,ſi ſiogula iugera uenierint certo precio:tunc noo pro bonitate, ſed quanti ſingula uenierint,quæ euicta fuerunt,præſtandum: etiamſi ea quæ meliora fuerunt,euicta ſint. *Altera exceptio eſt:Niſi uſus-*

fructus

fructus rei ſit euictus. quæ exceptio approbatur l.15. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ.reg.11.

IX. *Regula: In æſtimatione bonitatis euictæ partis, tempus uenditionis, uel quo pars rei, uenditæ acceßit, non euictionis ſpectandum. quæ regula approbatur l.13. cum duab. legib. ſequentib. ff. de euictione, his uerbis:* Bonitatis æſtimationem faciendam, cùm pars euincitur, Proculus rectè putabat, quæ fuiſſet uenditionis tempore, non cùm euinceretur res: non in dimidiam quantitatem pretij: Sed etſi quid poſtea alluuione acceſſerit: tempus quo accedit, inſpiciendum. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi non ex ſtipulatu, ſed ex empto agatur. Quam exceptionem Accurſius approbat. Cui concordant etiam ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 4. & reg. 5.*

X. *Regula: Parte rei uenditæ euicta, cùm quæritur quanta ſit euicta, & cuius quantitatis duplum præſtandum: comparatio facienda eſt cum quantitate rei uenditæ, quæ fuit tempore uenditionis & traditionis, non quæ fuit tempore euictionis. quæ regula approbatur exemplo l.64. in prin. ff. de euictione, his uerbis:* Ex mille iugeribus traditis, ducenta flumen abſtulerat: ſi poſtea pro indiuiſo ducenta euincantur, duplæ ſtipulatio pro parte quinta, non quarta præſtabitur: Nam quod perijt, damnum emptori, non uenditori attulit. *Concordat d.l.64. §. quòd ſi modo, his uerbis:* Quòd ſi modo terræ integro, qui fuerat traditus, ducenta iugera per alluuionem acceſſerint, ac poſtea pro indiuiſo pars quinta totius euicta ſit: perinde pars quinta præſtabitur, ac ſi ſola ducenta de illis mille iugeribus quæ tradita ſunt, fuiſſent euicta: quia alluuionis periculum non præſtat uenditor. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm quantitas rei uenditæ, quæ fuit tempore uenditionis, poſtea deminuta ſit, & rurſus aucta, ut tempore euictionis eadem ſit quantitas, quæ fuit tempore uenditionis. hoc enim caſu pars euicta non ſolùm ex ea quæ fuit tempore uenditionis, ſed etiam ex ea quæ poſtea acceßit, pro rata euicta cenſetur: quam ratam uenditor nõ præſtat: quæ exceptio approbatur d.l.64. §. quæſitum eſt, his uerbis:* Quæſitum eſt, ſi mille iugeribus traditis, perijſſent ducenta: mox alluuio per aliam partem fundi ducenta attuliſſet, & poſtea pro indiuiſo quinta pars euicta eſſet: pro qua parte auctor teneretur? Papinianus. Dixi conſequens eſſe ſuperioribus: ut neq; pars quinta mille iugerum, neque quarta debeatur euictionis nomine: ſed perinde teneatur auctor, ac ſi de octingentis illis reſiduis ſola cētum ſexaginta fuiſſent euicta. Nã reliqua quadraginta quæ de uniuerſo fundo deceſſerũt, pro rata nouæ regionis eſſe intelligi. *Altera exceptio eſt: Niſi ſocius rem communem uendiderit, tradiderit, & duplum promiſerit, ſitq; aliqua pars euicta. hoc enim caſu quantitas euictæ partis non ex totius rei quantitate, ſed ex quantitate partis quam uenditor in re habuit, eſt conſtituenda. quæ exceptio approbatur d.l.64. §. fin. his uerbis:* Qui unum iugerum commune pro indiuiſo ſolùm habuit, & tradidit: ſecundum omnium ſententias, nõ totum dominium tradidit, ſed partem dimidiam iugeri: quemadmodũ ſi certum locum aut fundum ſimiliter tradidiſſet. *Tertia exceptio eſt: Niſi non ad duplam ex ſtipulatu, ſed ad id quod intereſt, ex empto agatur. hoc enim caſu non quantitas quæ fuit tempore traditionis, ſed ea potius quæ fuit tempore euictionis, æſtimatur. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.4. & 5.*

XI. *Regula: Vſufructu rei uenditæ uel ſeruo euicto, quanti æſtimatio facienda, definitur l.15. ff. de euictione, his uerbis:* Si uſuſfructus euincatur, pro bonitate fructuum æſtimatio facienda eſt. Sed et ſi ſeruus euincatur: quanto minoris ob id prædium eſt, lis æſtimanda eſt.

XII. *Regula: Dominus ſerui ementis quidem in ſolidum habet actionem: uendentis uerò non niſi de peculio tenetur. quæ regula approbatur l.39. §. ſi ſeruus. ibi: ſed ſi ſeruum. ff. de euictione, his uerbis:* Si ſeruus hominem emerit, & duplam ſtipulatus, deinde eũ uendiderit, & ab emptore euictus fuerit: domino quidem aduerſus uenditorem in ſolidum competit actio, emptori uerò aduerſus dominũ duntaxat de peculio.

XIII. *Regula: Ex ſtipulatu actio in duplum eſt, ut oſtenſum ſ.reg.1. except.1. quid autem duplicandũ ſit, definitur l. 21. in prin. ff. de liberali cauſa. cuius uerba uide ſ.cap.prox.quæſt.4. except.4.*

V. QVANDO ET QVAMdiu competat euictionis actio?

I. *Regula: Non niſi re euicta competit. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.1. except.3.*

II. *Regula: Euictionis actioni longi temporis præſcriptio non obſtat. quæ regula approbatur l. 21. C. de euictionib. cuius uerba uide ſ.cap.1.quæſt.4.reg.2.except.1.*

VI. EVENTVS ACTIONIS propoſitæ.

Procurator, qui rem mandatu domini uendidit, quod euictionis nomine emptori præſtitit, contraria mandati actione à domino recuperat. quæ regula approbatur l.14. ibi: ſed quod iudicio. ff. de publiciana in rem actione. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.14. quæſt.1.except.1.

VII. AD FINIA PROPOSITAE actionis remedia.

I. *Regula: Re aliena uendita & euicta, regulariter empti actio eſt aduerſus uenditorem. quæ regula approbatur l.6. C. de euictionib. his uerbis:* Non

dubitatus, etſi ſpecialiter uenditor euictionem non promiſerit, re euicta ex empto competere actionem. *Concordat l.25. C.eod. tt. cuius uerba uide ſ. queſt.4. reg 1. except.1. Item concordat l.11.§.Iulianus.ff.de action. empti, his uerbis:* Iulianus deficiente dupla, ex empto agendum putauit. *Concordat item l.11.§. quia aſsidua.ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ā.cap.2. cauſa 53.except.3. Concordat item l.19. in prin.ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. queſt.1.except.57.repl. 2. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſtipulatio de euictione præſtanda interuenit. hoc enim caſu ex ſtipulatu actio eſt. quæ exceptio ex legibus iam allegatis conſtat. cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi de euictione eius quod rei uenditæ acceſsit, agatur. hoc enim caſu nihilominus ex empto actio eſt. quæ replicatio approbatur l.16. in prin. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. queſt.1.except.43. Altera replicatio eſt: Niſi cum rem alienam uenditor ſciens uendidiſſet, ea antequam euincatur, interierit. tunc enim nihilominus ex empto actio de dolo competit. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. queſt.1.except.33.repl.1. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non ex cauſa uenditionis, ſed legati res euicta tradita ſit. tunc enim ex teſtamento actio eſt. quæ exceptio approbatur, l.58. ff. de euictione. cuius uerba uide ſ. lib.32. cap.2. reg.4. except.3. Tertia exceptio eſt: Niſi res euicta ex cauſa permutationis ſit tradita. tunc enim in factum actio eſt. quæ exceptio approbatur l.1.§. unde ſi ea res. ff. de rerum permutat. cuius uerba uide ā. lib. prox. cap.10. queſt.2. reg.1. Quarta exceptio eſt: Niſi ex alia quàm emptionis cauſa res euicta tradita ſit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ā. queſt.1. except.4. cum ſequente.*

II. *Regula, De actione hypothecaria, proponitur l.15. C. de euictionib. cuius uerba uide ā. queſt.1. except.55.*

III. *Regula, De ſtellionatus crimine, ſi quis ſtatuliberum ſciens diſsimulata eius conditione uendiderit, proponitur l.9 §.1. in fine. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide ſ. lib.19. cap.10. queſt.6. reg.2.*

IIII. *Regula, De actione in factum, ſi liber homo pro ſeruo ſe uenire patiatur, proponitur ȷ. cap. prox.*

V. *Regula, De exceptione uenditori precium petenti opponenda, proponitur ȷ. cap.9. queſt.1. except. gener.6 & 7.*

VI. *Regula: Si uenditor eiuſue heres rem uenditam uelit euincere, in poteſtate emptoris eſt, utrum eum per exceptionem remouere uelit, an per actionem duplam uel id quod intereſt petere. quæ regula approbatur l.17.ff. de euictione. cuius uerba uide ā. queſt.1. except.57. repl 2. Concordat l. 71. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib.21. cap.4. cauſa 1. except.1. repl.10. dupl.1. Item concordat l.5. C. de reb. alienis non alienandis. cuius uerba uide d. dupl.1.*

DE ACTIONE IN FACtum aduerſus liberum hominem, qui ſe pro ſeruo uenire paſſus eſt.

Cap. VIII.

CVm hæc actio adfine ſit remedium actionis ex empto, uel ex ſtipulatu de euictione: ideo de ea hic agendum.

I. CAVSA HVIVS Actionis.

Si liber homo pro ſeruo ſciens ſe uenire patiatur: in factū actione tenetur. quæ cauſa approbatur l.14. cum legib. ſequentib. ff. de liberali cauſa, his uerbis: Rectiſsimè prætor calliditati eorum qui cùm ſe liberos ſcirent, dolo malo ſe paſſi ſunt pro ſeruis uenundari, occurrit. Dedit enim in eos actioné. Quę actio toties locū habet, quoties non eſt in ea cauſa is qui ſe uenire paſſus eſt, ut ei ad libertaté proclamatio denegetur. Dolo autē feciſſe nō eū accipimus, qui nō ultrò inſtruxit emptoré, ſed qui decepit: ſiue uirilis ſexus, ſiue fœminei ſit: dummodo eius ætatis ſit, ut dolū capiat. Immò eū qui finxit ſe ſeruum, & ſic uenit decipiédi emptoris cauſa. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine dolo malo ſe uenire paſſus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & declaratur uerbis iam propoſitis hiſce:* Dolo autem feciſſe non eum accipimus, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi minor annis fuerit homo uenditus, non capax doli. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Dummodo eius ætatis ſit, ut dolum capiat. *Tertia exceptio eſt: Niſi ui metuue compulſus pro ſeruo ſe uenire paſſus eſt. quæ exceptio approbatur l.16. in prin. ff. d. tt. de liberali cauſa, his uerbis:* Si tamen ui metuue compulſus fuit hic qui diſtractus eſt: dicemus eum dolo carere. *Quarta exceptio eſt: Niſi emptor liberum eſſe ſciuit. Hæc exceptio approbatur d.l.16.§. tunc habet, his uerbis:* Tunc habet emptor hanc actionem, cùm liberum eſſe neſciret. Nam ſi ſcit liberum, & ſic emit: ipſe ſe circumuenit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alij qui ignorauit, empti actio adquiratur. quæ replicatio approbatur l.17. ff. eod. tt. his uerbis:* In ſeruo & in eo qui mandatu noſtro emit, tale eſt, ut ſi certum hominem mandauero emi, ſciens liberum eſſe: licèt is cui mandatum eſt, ignoret: idem eſt, & non competit ei actio. Contrà autem, ſi ego ignoraui, procurator ſcit: non eſt mihi deneganda. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi filiofamiliâs emente, patri adquiratur actio. hoc enim caſu ſcientia filij nocet patri. quæ duplicatio approbatur d.l.16.§. quare, his uerbis:* Si filiusfamiliâs emit: ſiquidem ipſe ſcit, pater autem ignorauit: non adquiſiuit patri actionem. Hoc ſi peculiari nomine egerit. Cæterùm

ſi patre mandante : hic quæritur, an filij ſcieotia noceat? Et puto adhuc nocere, quemadmodum procuratoris nocet. *Altera duplicatio eſt: Niſi dominus procuratori incertum hominem emi mandauit. hoc enim caſu ſcientia procuratoris domino nocet. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quemadmodũ procuratoris nocet. *Concordat d.l.17. uerbis ſ.ead.repl.in prin.propoſitis hiſce:* Vt ſi certum hominem mandauero emi, &c. *Concordat item l.22.§ & hæredi, in fine.ff.eod.tit.his uerbis:* Si per procuratorem ſcientẽ quis emerit, ei nocet: ſicuti tutoris quoq; ſcientiam nocere Labeo ait. *Concordat item l.51 §.circa.ff.de ædilitio edicto.cuius uerba uide ſ.cap.4.quæſt.3.exc ept.gener.10.repl.4. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt uenditionem demum emptor ſcire cœperit. Hæc replicatio approbatur l.22. §.ſi eum.ff.de liberali cauſa, his uerbis:* Si eum liberum eſſe emptor neſcit, poſtea autẽ ſcire cœpit: hoc ei non oocebit. Quia tunc ignorauit. *Tertia replicatio uidetur: Niſi poſtea emptor cœpit dubitare. Hæc replicatio reprobatur d.§.ſi eum, in fine, his uerbis:* Sed ſi tunc ſciuit, poſtea dubitare cœpit: nihilum proderit. *Quinta exceptio eſt: Niſi is cui empti actio adquiritur, ſciuit hominẽ liberum eſſe.hoc enim caſu, quãuis is qui emit ignorauerit; actio tamen denegatur. quæ exceptio approbatur exemplo d.l.24. §.fin. his uerbis:* Si filius ignorauit, pater ſcit: adhuc dico repellendum patrem, etiamſi peculiari nomine filius emit: ſi modò pater præſens fuit, potuitq; filium emere prohibere. *Concordat in alio exemplo l.17. ff. de liberali cauſa. cuius uerba uide ſ. except.prox.repl.1.in prin. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi domino ſciente, procurator ignorauit & agat. quæ replicatio approbatur d.l.51.§.circa, in fine. cuius uerba uide ſ.cap.4. quæſt. 3. except. gener.10. repl.5. Sexta exceptio eſt: Niſi ſtatuliber uel ſimilis diſſimulata conditione ſua ſe uenire paſſus ſit. quæ exceptio approbatur l.24.ibi: quæ actio.ff.de liberali cauſa. cuius uerba uide ſ.ead.cauſa, in prin. Concordat l.10.§.is cui.ff.de fideicommiſ.libertat. his uerbis:* Is cui ex fideicommiſſo libertas debebatur ab eo qui ſoluendo non erat, paſſus eſt ſe bona fide emptori tradi: exiſtimas in manumiſſum cõſtituendam actionem exemplo eius qui liberi hominis emptorem, ſimulata ſeruitute, decepit. Ego quoque adducor, ut putem rectè aduerſus uenditorem actionem competere. Et magis ſimilem uideri ſtatulibero, qui pridie quàm ex teſtamento ad libertatem perueniret, idẽ fieri paſſus eſt. *Propoſitæ exceptionis ratio proponitur l.4.ff.quib. ad libertatem proclamare. cuius uerba uide ſ.lib.10. cap. 8. exc. 25 Septima exceptio, ſumpta ex ſexu hominis uenditi, reprobatur l. 12. ff. de liberali cauſa. cuius uerba uide ſ. ead. quæſt. in prin. Octaua exceptio uidetur: Niſi emptor hominem quem emit, manumiſit. Hæc exceptio reprobatur l.22. §. fin. ff.de liberali cauſa, his uerbis:* Actionem quæ ex hoc edicto oritur, manumiſsione non extingui, rectiſsimè dicitur: quia uerum eſt, auctorem conueniri non poſſe, poſtquam ad eum qui ad libertatem proclamaut, peruenistur.

II. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

I. *Regula, De hæredibus emptoris, proponitur l.22 in prin.ff.de liberali cauſa, his uerbis:* Non ſolus emptor, ſed & ſucceſſores eius hac in factum actione agere poterunt. *Huius regulæ exceptio hæc uidetur: Niſi hæres ſciuerit hominem liberum eſſe. Sed hæc exceptio reprobatur d.l.22.§.& hæredi, his uerbis:* Hæredi & cæteris ſucceſſoribus ſcienta ſua nil nocet, ignorantia nihil prodeſt.

II. *Regula, De domino, procuratore uel tutore emente, proponitur d.l.22.§.1. his uerbis:* Emere ſic accipiemus, etiamſi per alium quis emerit: utputa procuratorem. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi procurator uel tutor ſciuerit hominem liberum eſſe. Hæc exceptio approbatur ſ.quæſt.1.except.1.repl.1.dupl.2.diſtinguitur d. replic. 1.in prin.*

III. *Regula, De pluribus ementibus, proponitur d.l.22.§.ſed etſi plures, his uerbis:* Si plures emerint, omnes habebũt actionem hanc: ſic tamen, ut ſi quidem pro partibus emerint, pro parte precij habeant actionem. Enimuerò ſi unuſquiſq; in ſolidum emit: quiſq; in ſolidum habebit actionem, nec alterius ſcientia alteri nocebit, uel ignorantia proderit.

III. ADVERSVS QVOS competit?

Aduerſus hæredes hominis empti non competit. quæ regula approbatur l.22.ibi: nec cum ſucceſſorib. ff.de liberali cauſa. cuius uerba uide ĩ.quæſt.5.

IIII. QVID, QVANTVM'VE IN hac actione ueniat?

In duplum eius quod emptor dedit, uel ei eo nomine abeſt, hæc actio datur. quæ regula approbatur l.18.cum duab.legib.ſequentib.ff.de liberali cauſa, his uerbis: In tantum tenetur, quantum dedit, uel in quantum obligatus eſt, ſcilicet in duplum. Sed utrum precium tantùm, an etiam id quod precio acceſſit, duplicetur, uideamus? Vlpianus. Et putem omne omnino, quod propter emptionẽ uel dedit, uel permutauit, uel cõpenſauit eo nomine (nam & is dediſſe intelligendus eſt) uel obligatus eſt: duplicari debere. Proinde ſi quid cuidã ob hanc actionẽ licito iure dedit: dicendum eſt, in hoc edictũ cadere dupliciq;. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi alij, non uenditori dedit uel obliga-*

tus eſt. Hæc exceptio ipſo quidē iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi iuſſu uēditoris alij dedit, uel ſe obligauit. quæ replicatio approbatur l. 20. §. 1. ff. de liberali cauſa, his uerbis: Obligatum uel ipſi uenditori accipere debemus, uel alij obligatum. Nam quod dedit ſiue ipſi uenditori, ſiue alij iuſſu eius, ſiue ipſe ſiue alius pro eo: æquè continebitur. *Altera exceptio eſt: Niſi non emptor, ſed alius dedit. Hæc exceptio diſtinguitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue ipſe, ſiue alius pro eo, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi obligatus emptor exceptione ſe tueri poſsit. Hæc exceptio approbatur d. l. 20. §. obligatum, his uerbis:* Obligatum accipere debemus, ſi exceptione tueri ſe non poteſt. Cæterùm ſi poteſt: dicendum eſt, non eſſe obligatū. *Quarta exceptio uidetur: Niſi emptor contra uenditorem agendo aliquid ſit conſecutus. hoc enim in duplum reo proficere uidetur. Sed hæc exceptio reprobatur d. l. 20. §. fin. cum lege ſequente, his uerbis:* Interdum euenit, ut is qui comparauit, habeat in quadruplum actionem. Nam in ipſum quidē, qui ſciens pro ſeruo uenit, hanc habet in duplum actionem: & præterea in uenditorem, uel eum qui duplam promiſit, in duplum actio eſt. Vtiq; eius duplum, quod propter emptionē uel dedit, uel obligatus eſt. Secundum quę id quod alter eorum ſoluit, nihil ad exonerandum alterū pertinebit: quia placuit hanc actionem pœnalem eſſe.

V. QVAMDIV COMPETIT hæc actio?

Annalis eſt actio. quæ regula approbatur l. 21. ibi quia placuit. ff. de liberali cauſa, his uerbis: Placuit hanc actionem pœnalem eſſe. Et ideo poſt annum non datur: nec cum ſucceſſoribus, cum ſit pœnalis, agetur. *Cōcordat l. 22. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Hæc actio poſt annum non datur, cum ſit honoraria, ſit autem & pœnalis.

VI. *Genus huius actionis proponitur uerbis iam dictis hiſce:* Cùm ſit honoraria, ſit autem & pœnalis.

DE ACTIONE VENditi. Cap. IX.

H*Actenus empti actio cum adfinibus eius remedijs propoſita eſt atq; deſcripta. Nunc de actione uenditi agendum, cuius adfinia aliquot remedia & ſpecies propoſuimus ſ. lib. proxim. cap. 5. 6. & 9.*

I. CAVSAE ACTIONIS EX uendito, cum ſuis exceptionibus.

I. *Cauſa generalis proponitur l. 13. §. ex uendito. ff. de action. empti, his uerbis:* Ex uendito actio uenditori competit ad ea conſequenda, quæ ei ab emptore præſtari oportet.

II. *Cauſa: Si emptor non ſoluit precium. Hæc cauſa approbatur d. §. ex uendito, his uerbis:* Veniunt autem in hoc iudicio infraſcripta. In primis precium, quanti res uenit: item uſuræ precij poſt diem traditionis. Nam cùm re emptor fruatur, æquiſsimum eſt eū uſuras precij pendere. *Cōcordat l. 5. in fine. C. de act. empti. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. reg. 4. Cōcordat itē l. 13. §. fin. C. eod. tit. his uerbis:* Venditor precium tantùm, ac ſi moram interceſsiſſe probatur, uſuras officio iudicis exigere poteſt. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi emptor precium compenſet. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 36. cap. 13. quæſtion. 3. in prin. uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi uenditor emptori per errorem aliquid promiſerit. quæ replicatio approbatur l. 2. C. de action. empti, his uerbis:* Venditi actionem ad recipiendum reſiduum precium intendere aduerſario tuo poteris. nec quod in compenſationem uenerit, quaſi & tu inuicem deberes, id obeſſe tibi poterit: ſi in bonæ fidei contractu, in quo maiores etiam uiginti quinque annis officio iudicis in ijs quæ dolo commiſſa ſunt, adiuuantur, iuſto errore te ductum, uel fraude aduerſarij captum, quaſi debitum id eſſet, quod reuera non debebatur, pepigiſſe monſtraueris. *Plura de exceptione propoſita uide d. cap. 13. Altera exceptio eſt: Niſi precium ſolutum ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi non ſuam, ſed alienam pecuniam emptor ſoluit. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 1. quæſt. 4. reg. 2. Altera replicatio eſt: Niſi pecuniam uenditoris ei ſoluit. Hæc replicatio approbatur l. 7. C. de action. empti, his uerbis:* Si ſeruus diſtraxiſti, ac precium de peculio eorum, quod ad te pertinebat, neſciens unde ſolueretur accepiſti: conſequens eſt, integram te habere actionem precij: cum proprij uenditoris nummi ſoluti non præſtent emptori liberationem. *Concordat l. unica. C. ſi ſeruus extero ſe emi mandauerit, his uerbis:* Si ſeruus extero ſe mandauerit emēdum: quamuis nec ex perſona ſerui (quia huc libet mandare nō poteſt) nec ex domini perſona (quoniam qui mandat, ut à ſe res comparetur, inutiliter mandat) conſiſtere credebatur actio: tamē optima ratione non id agitur, ut ex ipſo mādato, ſed propter mandatū ex alio cōtractu naſcatur actio: domino queri placuit actionē. Si itaq; domino ignorāte emi te mandaſti, ac te nummos ſubminiſtrāte peculiares, ſoluti ſunt: emptori minimè liberatio per huiuſmodi factū potuit peruenire. Nec tamen ſi tradita nec manumiſſa eſt: etiam tam mādati de ancilla, & empti de precio conſequendo contrarias actiones ei

nes ei exercere concedi placuit. Sanè in illius acbitrio relictum eſt, utrum'ne mancipinm, an pcecium conſequi uelit: cùm ex peculio;quod eius fuit,ſolutio celebcaca, obligatioois uioculo emptorem liberace noo potuit. Tertia replicatio eſt: Niſi aliud pro alio ſit ſolutum. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi uenditor conſenſerit aliud ſolui. Quæ duplicatio approbatur l.9. C. de reſcind.uendit.his uerbis: Precij cauſa noo pecunia numerete, ſed pco ea pecoribus in ſolucum cooſentienti datia: conttactus non conſtituitur ieritus. Quarta replicatio eſt: Niſi non ſolidum precium quod debetur,ſit ſolutũ. Hæc replicatio approbatur l.2.in prin.C.de action.empti. cuius uerba uide ſ.except.2.repl.1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi id precium,de quo conuenit, ſolutum ſit: Hæc duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit,uerùm eius triplicatio prima hæc eſt: Niſi plus in admetiendo agro uendito inuenıatur,quàm in uenditione eſt dictum. hoc enim caſu in ſingula iugera certo precio conſtituto, etiam pro eo quod excedit, precium ſoluendũ. Quæ triplicatio approbatur l.40.§.qui agrũ. ff.de coatrab.empt.his uerbis: Qui agcum uendebat, dixic fuodi iogera decẽ & octo eſſe: & quod eius admẽſum eſſet, ad ſiogule iogera certum precium ſtipulatos fuecat. Viginti iouenta ſunt. Pro uiginti deberi pecuniam, Paulus ceſpõdit. Altera triplicatio eſt: Niſi emptor adhibitis iniquis põderibus, uenditorem decepit. eius enim quod iuſtum pondus excedit, nihilominus preciũ debetur. Quæ triplicatio approbatur l.32.ff.de action.empti. cuius uerba uide ſ.cap.1.cauſa 30. Tertia triplicatio eſt: Niſi uẽditor ab emptore dolo perſuaſus, rem minoris uẽdiderit. Hæc triplicatio approbatur exẽplo l.13.§. per contrarium.ff.de action.empti. cuius uerba uide J.cauſa 12. Hæc de prima duplicatione. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi uſusfructus rei uẽditæ poſtea alienus appareat. cum enim æſtimatio ex precio deducitur. Quæ duplicatio approbatur l.16.cum l.ſequẽte.ff.de contrab.empt.cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.3.except.17.in prin. Tertia duplicatio eſt: Niſi pars rei uẽditæ poſtea appareat alienæ eſſe. Hæc duplicatio approbatur l.18.in prin. ff.d.tt.cuius uerba uide d.exc.17. repl.4. Quarta duplicatio eſt: Niſi cùm precium conſtitutũ eſſet certum in decem pondo olei quod natum eſſet, poſtea minus natum ſit. tunc enim pro rata ex precio decedit. Quæ duplicatio approbatur l.39.§.uerißimile. ff.de contrab.empt.cuius uerba uide ſ.cap.3.reg. 2. Quinta duplicatio eſt: Niſi res empta tempore uenditionis contrahentibus ignorantibus pro parte perierit. nam & hoc caſu pro parte quæ periit, minuitur precium. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.57.ff.de contrab. empt.cuius uerba uide ſ.lib. prox.cap.3.exc.18.repl.1. Sexta duplicatio eſt: Niſi minor agri modus, quàm in uenditione dictum eſt, inuenıatur. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.40.in prin.ff.d.tt.cuius uerba uide ſ.cap.1.cauſa 24.exc.3. Hæc de quarta replicatione. Quinta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi uſuræ precij noa ſint ſolutæ. De hac replicatione cum ſimilib.uide J.quæſt.3. Sed & plura de exceptione propoſita, eiusq; replicationib. uide J. lib.48. Item plures propoſitæ cauſæ exceptiones uide J.inter except.generales.

III. Cauſa: Si emptor noa præſtat id, quod inter eum & uenditorẽ conuenit. Hæc cauſa approbatur l.6.ibi: etenim aliàs remota. ff.de ſeruis exportandis. cuius uerba uide J.ead.cauſſ.exc.4. Cõcordat l.75. ff.de cõtrab.empt.his uerbis: Qui fundũ uẽdidit, ut eũ certe mercede conductũ ipſa habeat: uel ſi uẽdat, ut nõ elij, ſed ſibi diſtcahet: uel ſimile eliquid peciſcatur: ed complendũ qđ pepigerunt, ex uendito egere poterit. Cõcordat exẽplis iam ꝓpoſitis l.21.§.ſi tibi.ff.de act.empti, his uerbis: Si tibi fundũ uẽdideco, ut eũ conductũ cetta ſumma habecẽ: ex uẽdito eo nomine mibi ectio eſt, queſi in partẽ precij ea reſiſt. Sod et ſi tibi fundũ ita uẽdi deco, ut nulli elij eũ ꝗ mihi uẽderes: actio eo nomine ex ueodito eſt, ſi alij uẽdideris. Aliud ꝓpoſitæ cauſæ exẽplũ ꝓponitur l.21.§.penult.ff.de act.empt. cuiꝰ uerba uide ſ.cap.1. quæſt.1.cauſa 47. Aliud exẽplũ proponitur l.79.ff. de cõtrab.empt.his uerbis: Fundi pacẽ dimidiã ee lege uẽdidiſti, ut emptoc altecẽ partem, ꝗ retinebas, ennis decẽ certa peconia in enoos ſingulos cõductẽ habeat. Labeo & Trebatius negãc poſſe ex uẽdito agi, ut id qđ cõoeneric fiet. Iabolenus. Ego cõtcà puto, ſi modò ideo uilius fundũ uẽdidiſti, ut hęc tibi cõductio prẹſtecetur. Nem hoc ipſum preciũ fuodi uidetur, qđ eo pacto uẽditus fueric: eoq; iure otimuc. Aliud exẽplũ eſt, ſi cum cõueniſſet, ut precio intra diẽ certum nõ ſoluto, rei inempta eſſet, fructusq; et omnis cauſa reſtitueretur: emptor intra diẽ certũ preciũ noa ſoluerit. quod exẽplũ proponitur l.4.in prin.ff.de lege cõmiſſoria. cuius uerba cũ cõcordãtib. uide ſ.li. ꝓx. cap.6.quæſt.3.reg.8. Aliud exẽplũ eſt, ſi cõueait, ne ancilla uẽdita proſtitueretur. quod propoaitur l.6. ff.de ſeruis exportãdis. cuius uerba uide J.ead.cauſa, exc.4. Aliud exẽplũ eſt, ſi inſula uẽdita cõuenit, ut alia uẽditoris inſula ab emptore reficiatur, uel pars areæ uẽditæ ædificetur, et uẽditori reſtituatur. quod exẽplũ ꝓponitur l.6.§.1.ff.de act.empt. cuius uerba cũ cõcordãtib. uide ſ.lib.prox.cap.1.quæſt.3.reg.9. Aliud exẽplũ ꝓponitur l.13.§. itẽ ſi cõuenerit. ff.de act.empti, his uerbis: Si cõuenerit, cũ ces ueniret, uc locuples ab empeore ceus detur: Labeo eit, ex uẽdito egi poſſe, ut id fiet. Aliud exẽplũ eſt, ſi cõuenit, ut reſtituto precio à uenditore eius ue heredibus, res reſtituatur. quod proponitur l.2.C.de pactis inter emptorem, his uerbis: Si fundum pacentes tui ea lege uendiderunt,

runt, ut ſiue ipſi ſiue hęredes eorũ emptori precium quandocũq;, uel intra certa tēpora obtuliſſent, reſtitueretur, neq; parato ſatisfacere cõditioni dictæ, hæres emptoris non paret, ut cõtractus fides ſeruetur: actio præſcriptis uerbis, uel ex uēdito tibi dabitur, habita ratione eorũ quæ poſt oblatam ex pacto quātitatē, ex eo fundo ad aduerſarium peruenerunt. *Concordat l.7. C.eod. tt. his uerbis:* Si à re comparaueris ia cuius meminiſti, & cõuenit, ut ſi intra certum tempus ſoluta fuerit data quantitas, ſit res inempta: remitti hanc conuentionē reſcripto noſtro, non iure petis. Sed ſi ſe ſubtrahat, ut iure dominij eandē rem retineat, denunciationis & obſignationis, depoſitionisq; remedio cõtra fraudem potes iuri tuo conſolere. *Concordat item l.12. ff.de præſcriptis uerbis, in hæc uerba.* Si uir oxori ſuæ fundos uendiderit, & in uenditione comprehenſum eſt, conueniſſe inter eos, ut ſi ea nupta ei eſſe deſijſſet, ut eos fundos, ſi ipſe uellet, eodē precio mulier uiro tranſſcriberet: in factum exiſtimo iudiciũ reddēdum. Idq; & in alijs perſonis obſeruandum eſt. *Aliud exemplum proponitur l.13.§. ſi inter. ff.de action. empti, his uerbis:* Si inter emptorem prædiorum, & uenditorem conueniſſet, ſi ea prædia emptor hæres ue eius pluris uendidiſſet, eius partem dimidiam uēditori præſtaret: & hæres emptoris pluris ea prædia uendidiſſet: uenditorem ex uendito agendo partem eius, quo pluris uendidiſſet, conſecuturũ. *Aliud deniq; propoſitæ cauſæ exemplum eſt, ſi conuenit inter emptorem & uenditorem, ut ſi res ob legē commiſſoriam inempta eſſet facta, emptor præſtaret, quanto minoris uenditor poſtea eandem rem alij uēdidiſſet. quod exēplum proponitur ̃s. lib. prox. cap. 6. queſt.3. reg.5. Aliud exemplum proponitur l.14. C.de reſcind. uendit. cuius uerba uide ̃s. lib. proxim. cap. 4. except. 6. Sed & alia huiuſmodi exempla ſuis inſerta ſunt locis. Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi conuenit, ut inempta re facta, aliquid præſtaretur. hoc enim caſu ſoluta uenditione, uenditi actio competere non uidetur. Sed hæc exceptio reprobatur l.6.§. ſi fundus. ibi nec conturbari. ff.de contrah. empt. cuius uerba uide ̃s. lib. prox. cap.6. queſt.1. reg.2. Concordat l.6. C. de action. empti. cuius uerba uide J. queſt.1. reg.4. Altera exceptio uidetur: Niſi conuentio in aliā contractus ſpeciem cadat. Sed & hæc exceptio reprobatur l 79. ff.de cõtrah. empt. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. cauſa in prin. Concordāt ea quæ propoſita ſunt ̃s. lib. prox. cap 1. queſt.3. reg.9. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi precio non ſoluto inempta res ſit facta. tunc enim propria contractus actio competit. Quæ diſtinctio approbatur l.21. cum lege ſequente. ff. locati. cuius uerba uide J. lib. px. cap.1. queſt.5. except.1. repl.1. dupl.1. tripl. 1. Tertia exceptio uidetur: Niſi conuenerit, ne emptor re empta, prout uellet, uteretur. Sed & hæc exceptio reprobatur exemplis ̃s. lib.17. cap.3. exc. 21. repl.1 & 2. Quarta exceptio uidetur: Niſi cõuenerit, ne ſeruus uenditus manumittatur, et ſi manumiſſus eſſet, ut pœna præſtetur. Sed & hæc exceptio reprobatur l.6. ff.de ſeruis exportandis, hiſce uerbis:* Si uenditor ab emptore cauerit, ne ſerua manumitteretur neúe proſtitueretur, & aliquo facto contrà quàm fuerat exceptũ, euincatur aut libera iudicetur, & ex ſtipulatu pœna petatur: doli exceptionē quidam obſtaturam putant: Sabinus nõ obſtaturam. Sed ratio facit, ut iure nõ teneat ſtipulatio, ſi ne manomitteretur exceptũ eſt. Nam incredibile eſt, de actu manumittentis, ac non potius de effectu beneficij cogitatum. Cæterùm ſi ne proſtitueretur, exceptum eſt: nulla ratio occurrit, cur pœna peti & exigi non debeat: cùm & ancillam cõtumelia affecerit, & uenditoris affectionem fortè ſimul & uerecundiam læſerit. Etenim alrâs remota quoque ſtipulatione, placuit ex uendito eſſe actionem, ſi quid emptor contrà quàm lege uenditionis cautum eſt, feciſſet. Nobis aliquando placebat, non aliter ex uendito propter pœnam homini irrogatam agi poſſe, quàm ſi pecuniæ ratione uenditoris intereſſet: ueluti quis pœnam promiſiſſet. Cæterùm bono uiro non conuenire, credere uenditoris intereſſe, quòd animo ſæuientis ſatiſfactum non fuiſſet. Sed in contrarium me uocat Sabini ſentētia, qui utiliter agi ideo arbitratus eſt, quoniam ob hoc minoris homo uideatur ueniſſe. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi manumiſſio effectum non habeat. Quæ diſtinctio approbatur l.5. ibi: nec tamen. C. ſi mancipium ita fuerit, &c. his uerbis:* Ea quidem mancipia, quorum uenditio eam legem accepit, ne ad libertatem perducantur, etiamſi manumittātur, nanciſci libertatem non poſſunt. Nequa enim conditio quæ perſonæ eius cohæſit, mutari facto eius qui ea lege comparauit, poteſt. Nec tamen pœnæ exactio (ſi qua addita eſt) conditioni non ſeruatæ iuſtam exigendi tribuit cauſam. Qua igitur ratione te potuerit uocare ad officium procuratoris, qui eam legem uenditioni dedit, perſpici non poteſt: cùm nec in priuatorum contractibus fiſcus ſe interponere debeat, & literæ ad te miſſæ, perſonæ factum, ſi non ipſe manumiſeris, non contineant. *Quinta exceptio eſt: Niſi conuenerit ne ſeruus emptus in Italia eſſet, & ſi contrà factum eſſet, ut pœna præſtaretur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 7. ff. de*

ſeruis

ſeruis exportandis. cuius uerba uide ſ.lib. proxim. cap.9.quæſt.1.except.4. Sexta exceptio eſt: *Niſi nihil interſit uenditoris paciſcentis. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi ſtipulatio pœnalis ſit ſubiecta. Quæ replicatio approbatur exemplo l. 11. ff. de religioſis. cuius uerba uide ſ.lib.17.cap.3. except.11. repl.1.dupl.2.* Altera replicatio eſt: Niſi *ob pactũ adpoſitum minoris res uenierit. Hæc replicatio approbatur l.6.in fine. ff. de ſeruis exportandis. cuius uerba uide ſ.except.4.* Tertia replicatio eſt: Niſi *affectionis uenditoris gratia pactum ſine pœna ſit adpoſitum. Hæc replicatio approbatur d. l. 6. ibi: cæterùm ſi ne.* Concordat *l. 7. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba (ut dixi) uide ſ.lib.prox.cap.9.quæſt.1. except.4.* Septima exceptio eſt: *Niſi conuenerit, ut ſeruus uenditus cum beſtijs pugnet. Hæc exceptio approbatur l. 42. ff. de contrah. empt: cuius uerba uide ſ.lib. proxim.cap.8.except.18.* Octaua exceptio eſt: *Niſi conuenerit, ut non ſoluto intra certum tempus precio, duplum emptor præſtet. Hæc exceptio approbatur l. 13. §. ibidem Papinianus. ff. de action.empti, his uerbis:* Papinianus reſpondiſſe ſe refert, ſi conuenit ut ad diẽ precio non ſoluto, uenditori duplum precij præſtaretur: in fraudem conſtitutionum uideri adiectum, quod uſuram legitimam excedit, diuerſamq́; cauſam commiſſoriæ legis eſſe ait: cùm ea ſpecie (inquit) non fœnus illicitum contrahatur, ſed lex contractui non improbata dicatur. Nona exceptio eſt: *Niſi ab alio, non ab emptore uel herede eius contra pactum factũ ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi cùm ancilla uendita eſſet, ne proſtitueretur, et ſi proſtituta eſſet, uenditori abducendi poteſtas eſſet: alius cui emptor ancillam uendidit, eam proſtituit. Quæ replicatio approbatur l.56.ff.de contrab.empt.his uerbis:* Si quis ſub hoc pacto uendiderit ancillam, ne proſtitueretur, et ſi cõtrà factum eſſet, ut liceret ei abducere: etſi per plures emptores mãcipium decurrit, ei qui primo uendidit, abducendi poteſtas eſt. *Concordat l. 1. §. fin. C. ſi mancipium ita uenierit, ne proſtituatur. cuius uerba cum alijs huc pertinentib. uide ſ.lib.19.cap.4. cauſa 16.* Decima exceptio eſt: *Niſi conuentio tabulis uenditionis non ſit inſerta. Hæc exceptio reprobatur l.2.in fine.C.d.tit.his uerbis:* Mulierem quam ita uenisse allegas, ne proſtitueretur: aut ſi proſtituta fuerit, libera eſſet: per officium militare exhiberi apud tribunal oportet: ut ſi controuerſia referatur de pacto, quo tamen (ſi uerum eſt) libertas mulieri exiſtente conditione cõpetat, agatur cauſe apud eum cuius de ea re notio eſt. Hæc autem lex, etſi tabulis uẽditionis inſerta non eſt, quãuis epiſtola uel ſine ſcriptis facta oſtenditur, ualet. Vndecima exceptio eſt: *Niſi cùm alternatiuè conuentio facta eſt, puta hoc aut illud: emptor alterũ ex iis præſtet. Hæc exceptio approbatur exẽplo l.21.§.fin. ff. de action. empti, his uerbis:* Qui domum uendebat, excepit ſibi habitationẽ, donec uiueret, aut in ſingulos annos decem. Emptor primo anno maluit præſtare decem, ſecundo anno habitationem. Trebatius ait, mutãdæ uoluntatis poteſtatem eum habere, ſingulisq́; annis alterutrum præſtare poſſe: & quamdiu paratus ſit alterutrum præſtare, tamdiu petitionem non eſſe. *Plura de hac exceptione uide ſ. lib.38. cap.8.reg.4.* Duodecima exceptio eſt: *Niſi cùm habitoribus in uenditione habitatio excepta eſſet, uenditor ipſe habitationem ſibi petat. Hæc exceptio approbatur l.53.§. fin.ff. de action.empti.his uerbis:* Si habitoribus habitatio lege uenditionis recepta eſt: omnibus in ea habitantibus, præter dominum, rectè recepta habitatio eſt. Decimatertia exceptio eſt: *Niſi cùm habitatoribus in uenditione habitatio excepta eſſet, quidam ex habitantibus gratis habitent, eosq́; emptor habitare prohibeat. Hæc exceptio approbatur d. §. fin. his uerbis:* Si cui in ea inſula, quam uendideris, gratis habitationem dederis, & ſic receperis, Habitatoribus, aut in quam quiſque diem conductum habet: parum caueris. Nominatim enim de his recipi oportuit. Itaque eos habitatores emptor inſulæ habitatione impunè prohibebit. Decimaquarta exceptio eſt: *Niſi cùm libertis uenditoris habitatio eſſet excepta, liberti illi mortui fuerint. Hæc exceptio approbatur l.18. in prin. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Habitationum oneribus morte libertorum finitis, emptor domus ob eam cauſam uenditori nõ tenebitur: ſi nihil aliud conuenit, quàm ut habitationes, ſecundum defuncti uoluntatem, ſuper precium libertis præſtarentur. *Hæc de tertia cauſa. Sed & plura de ea, eiusq́; exceptionibus uide ſ.lib.17.*

IIII. Cauſa: *Si cùm ancilla uendita eſſet, ne proſtitueretur: in miniſterium caupone ſit data. Hæc cauſa approbatur l. ultim. C. ſi mancipium ita uenierit, ne proſtit. his uerbis:* Eam quæ ita uenit, ne corpore quæſtum faceret: nec in caupone ſub ſpecie miniſtrandi proſtitui (ne fraus legi dictæ fiat) oportet.

V. Cauſa: *Si uenditor in rem uenditam ſumptus fecit, eosq́; emptor non reſtituat. Hæc cauſa approbatur l. 13. §. præterea. ff. de actionib. empti, his uerbis:* Præterea ex uendito agendo conſecuturus eſt ſumptus, qui facti ſunt

ſunt in re diſtracte: utpute ſi quid in ædificia diſtracta erogatum eſt. Scripſit enim Labeo & Trebatius, eſſe ex uendito hoc nomine actionem. Idem eſt, ſi quid in ægri ſerui curatione impenſum eſt ante traditionem, aut in diſciplinas, in quas uerisimile erat etiam emptorem uelle impendi. Hoc amplius Labeo ait, & ſi quid in funus ſerui defuncti impéſum ſit, ex uendito conſequi oportere: ſi modò ſine culpa uenditoris morté obierit. *Huius cauſæ exemplum etiam proponitur l.38.§.1.ff.eod.tt.his uerbis:* Si per emptoré ſteterit, quo minus ei mácipium traderetur: pro cibarijs per arbitrum indemnitatem poſſe ſeruari, Sextus Ælius & Druſus dixerút: quorum & mihi uidetur ſententia iuſtiſsima eſſe. *Cõcordat propoſitæ cauſæ l.16. C. de action. empti. cuius uerba uide ſ.cap.2.reg.4.*

V I. *Cauſa: Si ſeruus uenditus uenditori poſt uenditionem ante traditioné furtum fecit. Hæc cauſa approbatur l.29. cum lege ſequente.ff. de cõtrah. empt.cuius uerba uide ſ.cap.2.reg.16. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi res furto ablata perierit. Cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi uenditor conuentus exceptionem rei ſubreptæ obijciat. tunc enim, quãuis res perierit, per retentionem tamen eius æſtimationé ſeruare poteſt. Quæ replicatio approbatur l.10.in prin.ff.de actionib.empti,his uerbis:* Seruus qué de me cum peculio emiſti, priuſquam tibi traderetur, furtú mihi fecit. Quamuis ea res quam ſubripuit, interierit: nihilominus retentionem eo me nomine ex peculio habiturú, Africanus ait. Id eſt, ipſo iure ob id factú minutum eſſe peculiú: eò ſcilicet, quòd debitor meus ex cauſa cõdictionis factus ſit. Nam licet, ſi iam traditus furtum mihi feciſſet, aut omnino cõdictioné eo nomine de peculio non haberem, aut eatenus haberem, quatenus ex re furtiue auctú peculiú fuiſſet: tamé in pposito & retentionem me habiturú: & ſi omne peculium penes te ſit, uel quaſi plus debito ſoluerim, poſſe me condicere. Secundum quæ dicendum eſt, ſi numos quos ſeruus iſte mihi ſubripuerat, tu ignorás furtiuos eſſe, quaſi peculiares ademeris, & cõſumpſeris: cõdictionem eo nomine mihi aduerſus te competere, quaſi res mea ad te ſine cauſa peruenerit. *Altera replicatio eſt: Niſi emptor rem, antequam periret, uendidit, & precium accepit. Quæ replicatio approbatur l. ult. ff. de negocijs geſtis, his uerbis:* Si rem quam ſeruus uenditus ſubripuiſſet à me uéditore, emptor uendiderit, eaq; in natura rerum eſſe deſierit: de precio negociorum geſtorum actio mihi danda eſt: ut dari deberet, ſi negocium quod tuum eſſe exiſtimares, cùm eſſet meum, geſsiſſes. Sicut ex cõtrario in me tibi daretur, ſi cùm hæreditaté, quæ ad me pertinebat, tuam putares, res tuas proprias legatarijs ſoluiſſes: quãdoquidem ea ſolutione liberaret.

V I I. *Cauſa: Si emptor lapides quos ex fundo emit, non tollat. Hæc cauſa approbatur l.9.ff.de action. empti, his uerbis:* Si is qui lapides ex fundo emerit, tollere eos nolit: ex uendito agi cum eo poteſt, ut eos tollat.

V I I I. *Cauſa: Si uenditor rei ſuæ in re uendita ſeruitutem exceperit, & emptor eam ſeruitutem poſtea imponi rei uenditæ non patiatur. Hæc cauſa approbatur l.8.in prin. ff. de action.empti, his uerbis:* Si tibi liberum prædium tradidero, cùm id ſeruiens tradere deberem: etiam condictio incerti competit mihi, ut patiaris eam ſeruitutem quæ debuit imponi. *Cõcordat l.34.ff.de ſeruitut.urbanor.præd.his uerbis:* Si binarum ædium dominus dixiſſet, eas quas uenderet ſeruas fore, ſed in traditione non feciſſet mentioné ſeruitutis: uel ex uendito agere poteſt, uel incerti cõdicere, ut ſeruitus imponatur. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi certa ſeruitutis ſpecies in excipiendo expreſſa non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 7. in prin. ff. communia prædiorum, his uerbis:* In tradendis unis ædibus ab eo qui binas habet, ſpecies ſeruitutis exprimenda eſt: ne ſi generaliter ſeruire dictum erit, aut nihil ualeat (quia incertú eſt, quæ ſeruitus excepta ſit) aut omnis ſeruitus imponi debeat. *Concordat l.10.ff.eod.tt.his uerbis:* Quidquid uenditor ſeruitutis nomine ſibi recipere uult, nominatim recipi oportet. Nam illa generalis receptio, Quibus eſt ſeruitus, utita ſit ad extraneos pertinet, nec ipſi uenditori proficit ad iura eius conſeruanda. Nullá enim habuit. Quia nemo ipſe ſibi ſeruitutẽ debet. Quinimò etſi debita fuiſſet ſeruitus, deinde dominium rei ſeruientis perueniſſet ad me: cõſequenter diceretur extingui ſeruitutem. *Plures propoſitæ cauſæ exceptiones uide ſ.lib.25.*

I X. *Cauſa: Si emptor ruta cæſa uenditori non reſtituit. Hæc cauſa approbatur l.5.§.idẽ Iulianus.ff. ad exhibendum. cuius uerba cum concordantib. uide ſ.lib.21.cap.10.quæſt.4.cauſa 5.*

X. *Cauſa: Si re uendita redhibita, emptor reliqua reddere nolit. Quæ cauſa approbatur l.23. in prin. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ.cap.5. reg.4. & reg.8.*

X I. *Cauſa: Si meliore cõditione allata, emptor fructus medio tẽpore perceptos uenditori non reſtituat. Hæc cauſa approbatur l.16.ff.de in diẽ addict. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.5.quæſt.4.reg.8.*

X I I. *Cauſa: Si emptor uenditoré decepit. Hæc cauſa approbatur l.10.in prin.C.de reſcind.uẽdit.cuius uerba uide ſ.lib. px.cap.3. exc.3.& repl.2. Huius cauſæ exẽplũ pponitur l.13.§.per cõtrariũ.ff.de act. empti,*

empti, his uerbis: Iulianus ſcribit, Cùm Terentius Victor deceſsiſſet relicto hærede fratre ſuo, & res quaſdam ex hæreditate, & inſtrumenta & mancipia uillicus diſtraxiſſet: quibus ſubtractis facilè quaſi minimo ualeret hæreditas, ut ſibi ea uenderetur perſuaſit: an uénditi iudicio teneri poſſit? Et ait, competere actionem ex uendito in tantum, quanto pluris hæreditas ualeret, ſi hæ ſubtractæ non fuiſſent. *Concordat l.9. in prin. ff. de dolo malo. cuius uerba uide ȷ. lib.49. cap 1 quæſt.4. cauſſa 1. Aliud huius cauſe exemplum eſt, ſi emptor iniquis ponderibus adhibitis uenditorem decepit. quod exemplum proponitur l.32. ff. de action. empti. cuius uerba uide ȿ. cap.1. cauſa 10. Concordat l.53. §. ſi maiora. ff. de furtis. cuius uerba uide ȷ. lib.46. cap.1. quæſt.2. cauſa 19. Item concordat l.32. §. ſi uenditor. ff. ad l. Cornel. de falſis. cuius uerba uide ȿ. lib.4. cap. 8. quæſt.1. cauſa 25. Alia huius cauſe exempla uide ȷ. in cauſis ſequent. Planè ex cauſa propoſita etiam in integrum reſtitutio competit. quod approbatur l.10. C. de reſcind. uendit. cuius uerba uide ȿ. lib. prox. cap.3. except.33. repl.1.*

XIII. *Cauſa: Si fundo in diem addicto emptor minus idoneum emptorem ſubiecit. Hæc cauſa approbatur l.14. in prin. ibi: ſed uerum eſt. ff. de in diē addiction. cuius uerba uide ȿ. lib. px. cap.5. quæſt.3. except.8. diſtinct.1.*

XIIII. *Cauſa: Si emptor uinum emptū non euchat, quo uenditor uaſis uti poßit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.1. §. licet. ibi: ea propter. ff. de periculo & commodo rei uendite. cuius uerba uide ȿ. cap.1. cauſa 34. except.1.*

X V. *Cauſa: Si per emptorem ſtat, quo minus conditio emptionis exiſtat. Hæc cauſa approbatur l.50. ff. de cōtrah. empt. cuius uerba uide ȿ. lib. prox. cap.4. except.5. repl.1.*

X V I. *Cauſa: Si emptor fructus ad uenditorem pertinentes inuaſit. Hæc cauſa approbatur l.2. in fine. C. de action. empti, his uerbis:* Fructus perceptos ante uenditionē contractam, quos cùm uenditioni non acceſsiſſent, emptorem inuaſiſſe proponis: uénditi iudició repoſces.

X V I I. *Cauſa: Si uendito ſeruo ut manumitteretur, poſteaq; uenditoris uoluntate mutata, emptor ſeruum nihilominus manumiſit. Hæc cauſa reprobatur l.8. ff. de ſeruis exportādis. cuius uerba uide ȿ. lib.29. cap.8. except.3. repl.2. Secus in mandato l.30. ff. mandati. cuius uerba ȷ. lib. prox. cap.13. quæſtion.1. cauſa 4.*

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

Hactenus cauſe actionis ex uendito enumeratæ ſunt, ſinguliſq; ſpeciales exceptiones ſunt ſubiectæ: nunc generales ſiue communes exceptiones etiam ordine ſunt proponēdæ. Prima igitur exceptio generalis hæc eſt: Niſi per uenditorem factum ſit, quo minus emptor id quod debet, præſtiterit. Quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi cùm poſtea per uenditorem ſtare deſiſſet, emptor nihilominus non præſtet quod debet. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.51. §. quòd ſi fundum. ff. de action. empti, his uerbis: Quòd ſi fundum emiſti ea lege, ut des pecuniam calendis Iulijs, etſi ipſis calendis per uenditorem eſſet factū, quo minus pecunia ei ſolueretur: deinde per te ſtaret, quo minus ſolueres: uti poſſe aduerſus te lege ſua uenditorem, Labeo dixit: quia in uendēdo hoc ageretur, ut quādocunq; per emptorē factum ſit, quo minus ei pecunia ſoluatur, legis pœnam patiatur. Hoc ita uerum puto, niſi quid uenditor in ea re dolo fecit.

II. EXCEPTIO: *Niſi nihil interſit uenditoris, præſtitum ab emptore, quod debebatur, non eſſe. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ȿ. cauſa 1. except.6.*

III. EXCEPTIO: *Niſi debitor rem ſuam pignori obligatam à creditore emerit. Hæc exceptio approbatur l.19. in prin. ff. de action. empti. cuius uerba uide ȿ. lib. proxim. cap.5. except. 17. in princip.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi uenditor uiciſsim non præſtet ea quæ debet emptori. Hæc exceptio approbatur exemplo rei non traditæ, l.25. ff. de actionib. empti. cuius uerba uide ȿ. cap.1. quæſt. 6. except.4. Concordat l.5. §. ſeruus. ibi: etiā mercis. ff. de doli mali except. cuius uerba uide ȷ. except. prox. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ȿ. cap.1. quæſt.6. except.4.*

V. EXCEPTIO: *Niſi res empta, redhibita ſit uel redhibenda. Hæc exceptio approbatur l.14. ff. de exceptionib. his uerbis:* Filiusfamiliâs peculiarem ſeruū uendidit, & precium ſtipulatus eſt. Is homo redhibitus poſtea mortuus eſt, & pater eius pecuniā ab emptore petebat, quam filius ſtipulatus erat. Placuit æquum eſſe, in factum exceptionem eum obijcere, quòd pecunia ob hominem illum expromiſſa eſſet, qui redhibitus eſt. *Concordat l.5. §. ſi ſeruus. ff. de doli mali exceptione, his uerbis:* Si ſeruus uenierit ab eo cui hoc dominus permiſit, & redhibitus ſit domino: agēti uenditori de precio, exceptio opponitur redhibitiōis, licet iam is qui uendidit, domino preciū ſoluerit. Etiā mercis nō traditæ exceptione ſubmouebitur, qui pecuniā iam domino ſoluit. Et ideo is q uēdidit, aget aduerſus dominū. Eādē cauſam eſſe Pedius ait, eius q negociū noſtrū gerēs uēdidit. *Concordat item l.59. in prin. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ȿ. cap.4 quæſt.6. reg 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt. Niſi cùm alius rem alienam uoluntate domini uendidiſſet, domino precium*

ſolue-

ſoluerit. Sed hæc replicatio reprobatur uerbis d. §. ſi ſeruum, iam propoſitis hiſce: Licet iam is qui uendidit, domino precium ſoluerit. Altera replicatio eſt: Niſi cùm duæ res uno precio emptæ eſſent, una tantùm ſit redhibita. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 59. §. ſi quis duos. cuius uerba uide d. quæſt. 6. reg. 4.

VI. EXCEPTIO: Niſi res empta emptori ſit euicta. Hæc exceptio approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi conuenerit, ne euictio præſtetur. Quæ replicatio approbatur l. 68. in prin. ff. de euictione. De qua re uide ſ. cap. 7. quæſt. 1. except. 14.

VII. EXCEPTIO: Niſi emptori de re empta moueatur à tertio controuerſia. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 18. in fine. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis: Ante precium ſolutum dominij quæſtione mota, precium ſoluere emptor non cogitur, niſi fideiuſſores idonei à uenditore eius euictionis nomine offerantur. Concordat l. 17. §. ex quadrante. ff. de doli mali except. his uerbis: Ex quadrante hæres ſcriptus, à cohærede ex dodrante inſtituto emit portionem certa quantitate, ex qua aliquam ſummam in nominibus ex calendario uti daret, ſtipulanti ſpopondit. Defuncto uenditore hæreditatis, teſtamentum falſum Septicius accuſare cœpit, & hęreditatem ab emptore petijt, & ne quid ex ea moueret impetrauit. quæſitum eſt, cogitatione falſi pendente, an hæredes ex ſtipulatu petentes doli exceptione ſubmoueantur? Scæuola reſpondit, hęredes uenditoris, ſi ante euentum cognitionis pergant petere, exceptione doli mali poſſe ſubmoueri. Concordat item l. 24. C. de euictionib. his uerbis: Si poſt perfectam uenditionem ante precium numeratum rei uenundatæ mota fuerit quæſtio, uel mancipia uendita proclamauerint in libertatem, cùm in ipſo limine contractus immineat euictio: emptorem, ſi ſatis ei nõ offeratur, ad totius uel reſidui precij ſolutionem non compelli, iuris authoritate mõſtratur. Vnde cùm parte precij numerata domus quam emiſti, tibi uelut pignoris iure obligatæ, ne ad emptionem accederes, denunciatum ab aliquo proponas: iudex tibi quæ ex emptione ueniunt, præſtari prouidebit. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uenditor de euictione ſatiſdare ſit paratus. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 18. in fine, paulo ſuperius propoſitis hiſce: Niſi fideiuſſores idonei à uenditore eius euictionis nomine offerantur. Concordat d. l. 24. uerbis iam propoſitis hiſce: Si ſatis ei non offeratur. Altera replicatio eſt: Niſi conuenerit, ne euictio præſtaretur. De qua uide ſ. ext. prox.

VIII. EXCEPTIO: Niſi ſemel actũ ſit. Hæc exceptio approbatur quidem ipſo iure, quo etiam rei iudicatæ exceptio. Verùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi pendente uenditionis conditione antea fuerit actum. Quæ replicatio approbatur l. 41. §. ſi ſub condit. ff. de ædilitio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 7. reg. 1. Altera replicatio eſt: Niſi de alia re ſit actum. Quæ replicatio approbatur l. 33. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. cap. 2. reg. 20. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm conueniſſet ut aliquid fieret, & niſi factum eſſet, pœna certa præſtaretur: antè uel ad pœnam, uel ad id quod fieri conuenit, ſit actum. tunc enim poſtea ad alterũ agenti exceptio obſtabit. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 28. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 10. reg. 6. Hactenus cauſæ actionis ex uendito cum ſuis exceptionib. tam generalibus, quàm ſpecialibus, ſunt propoſitæ. Sed & plures huiuſmodi exceptiones generales uide ſ. lib. prox. cap. 3. cum ſequentib. Nunc ſequuntur reliqui actionis ex uendito loci.

II. QVIBVS EX VENDITO actio datur?

Regulariter non niſi uenditori, eiuſue hæredibus competit. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi procurator uendiderit. hoc enim caſu utilis domino ex uendito actio competit. Quæ regula approbatur l. 13. §. ſi procurator. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1. in princip. Altera exceptio uidetur: Niſi cùm quis ancillam uendidiſſet ita, ne proſtitueretur, eam emptor alij uendiderit, qui eam proſtituerit. hoc enim caſu nõ priori, ſed poſteriori uenditori uidetur actio competere. Quæ exceptio reprobatur l. 56. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. cauſa 1. exc. 9. repl. 1. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 9. quæſt. 2. reg. 1.

III. QVID QVANTVM'QVE ueniat in actione propoſita?

I. Regula, De precio ſoluendo, & quantũ precij nomine ſoluendum, uide ſ. quæſt. 1. cauſa 2.

II. Regula, De uſuris precij. Hæ regulariter quidem non ueniunt in uenditi actionem. Quæ regula approbatur l. 5. C. de pactis inter emptorem, his uerbis: Initio uenditionis ſi pactus es, ut is cui uendidiſti poſſeſſionem, precij tardius exoluti tibi uſuras penſitaret: non immeritò exiſtimas, etiam eas tibi adito præſide prouinciæ ab emptore præſtari debere. Nam ſi initio contractus non ea pactua: ſi cœperis expetiti, deberi ex mora duntaxat uſuras tam ab ipſo debitore, quàm ab eo qui in omnem cauſam empti ſuam fidem adſtrinxit, de iure poſtulabis. Cõcordat l. 16. §. cùm uſuræ. ff. de uſuris, his uerbis: Cùm uſuræ precij, &c. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi poſt rem traditam. Quæ exceptio approbatur l. 13. §. ex uendito. ibi: item uſuræ. ff. de action. empti, his uerbis: Veniunt in

hoc

hoc iudicio etiam uſuræ precij poſt diem traditionis. Nam cùm te emptor fruatur, æquiſsimum eſt, eum uſuras precij depēdere. *Concordat l.2.C. de uſuris. cuius uerba uide s̄.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 13.* *Concordat l.5.C. de action. empti, his uerbis:* Curabit præſes prouinciæ compellere emptorem, qui nactus poſſeſsionem fructus percepit, partē precij, quam penes ſe habet, cum uſuris reſtituere: quas & perceptorum fructuū ratio, & minoris ætatis fauor (licet nulla mora interceſſerit) generauit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc uidetur eſſe: Niſi precaria tantùm poſſeßio tradita fuerit. Quæ replicatio reprobatur d.l.13.§.poſſeßionem, his uerbis:* Poſſeſsionē traditam accipere debemus, etiāſi precaria ſit poſſeſsio. hoc enim ſolùm ſpectare debemus, an habeat facultatē fructus percipiendi. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio uidetur: Niſi poſt traditam poſſeßionem uenditor defunctus ſit, & hæres incertus ei exiſtat. Hæc replicatio reprobatur l.18. in fine. ff. de uſuris, biſce uerbis:* Poſt traditam poſſeſsionem defuncto uēditore, cui ſucceſſor incertus fuit: medij quoq; tēporis uſuræ precij, quod in cauſa depoſiti non fuit, præſtabūtur. *Tertia replicatio eſt: Niſi precium ab emptore fuerit depoſitum. Hæc replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis biſce:* Quod in cauſa depoſiti non fuit. *Quarta replicatio uidetur: Niſi nulla mora interceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l.5.in fine. ff. de action. empt. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. except. in prin. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi de uſuris quoq; precij præſtandis conuenit. Hæc exceptio approbatur l.5.C.de pactis inter emptorem. cuius uerba uide s̄.ead.reg.in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi emptor in ſoluendo precio moram fecit. Hæc exceptio approbatur d.l.5.in fine. Cui concordat l.13.in fine.C.de action. empti. cuius uerba uide s̄. quæſt. 1. cauſa 2.in prin. Item concordat l. ult. ff. de periculo & commodo rei uenditæ. cuius uerba uide ſ. reg.prox. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi precium ſolutum ſit ſine uſuris. Hæc replicatio approbatur l.49.in fine.ff.de action empti, his uerbis:* Precij ſorte, licet poſt moram, ſoluta, uſuræ peti non poſſunt: cùm hæ non ſint in obligatione, ſed officio iudicis præſtētur. *Cōcordat l.4.C.depoſiti. cuius uerba uide s̄.lib.36.cap.9.quæſt.1.exc.gener.1. Altera replicatio eſt: Niſi per uenditorem ſteterit, quo minus ei precium ſolueretur. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi uenditore poſtea accipere parato, emptor non ſoluit. Hæc duplicatio approbatur l.51.§.fin.ff.de action. empti. cuius uerba uide s̄. quæſt 1.except.generali 1.repl.1. Plura de exceptione propoſita, ſed et de regula propoſita, & alijs eius exceptionib. uide s̄.lib.36.cap.9.*

III. *Regula,* De eo quod intereſt uenditoris, *precium ſua die ſolutum eſſe. Hoc ex cauſſa quidem propoſita non uenit in hanc actionem. Quæ regula approbatur l.ultim. ff. de periculo & commodo rei uenditæ, his uerbis:* Venditori, ſi emptor in precio ſoluendo morā fecerit, uſuras duntaxat præſtabit, non omne omnino, quod uenditor mora nō facta conſequi potuit: ueluti ſi negociator fuerit, & precio ſoluto ex mercib. plus, quàm ex uſuris, quærere potuerit.

IIII. *Regula: Non uenit in hanc actionem, ut uenditio reſcindatur. Quæ regula approbatur l.6. C.de action. empti, his uerbis:* Venditi actio, ſi non ab initio aliud conuenit, non facilè ad reſcindendam perfectam uenditionē, ſed ad precium exigendum competit. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 5. except.1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aliud conuenit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Si non ab initio aliud conuenit. *Huius exemplum proponitur l.6.§.ſi fundus. ff. de contrab.empt. cuius uerba uide s̄. lib. prox. cap.6. quæſt.3. reg.1. Altera exceptio eſt: Niſi cùm ſeruus, ignorante domino, ſe emi mandaſſet, emptus non manumittatur. hoc enim caſu in arbitrio uenditoris eſt, utrum uenditi actione precium, au reſciſſa uenditione mandati actione ſeruum repetere uelit. Quæ exceptio approbatur l.unica, in fine. C. ſi ſeruus extero ſe emi. cuius uerba uide s̄. quæſt.2.cauſa 2.except.2.repl.2. Reliquas huiuſmodi regulas de eo quid quantumq; ueniat in actione propoſita, uide s̄. quæſt. 1. inter cauſas huius actionis.*

IIII. ADIVNCTA HVius iudicij.

I. *Regula,* De dolo probando. *Dolus ex minore precij quantitate non præſumitur. Quæ regula approbatur l.8.C. de reſcind. uendit. cuius uerba cum legib. concordantib. uide s̄.lib.prox.cap.3.exc.27. Alias propoſitæ quæſtionis regulas uide s̄. cap. 1. quæſtion.5.*

V. ADFINIA REMEdia.

Regulariter quidem ex cauſis s̄.quæſt.1.propoſitis ex uendito actio, non alia competit. Cuius tamen regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſtipulatio interuenerit. hoc enim caſu etiam ex ſtipulatu actio eſt. Quæ exceptio approbatur exemplo l.14.ff.de exceptionib. cuius uerba uide s̄.quæſt.1.except.generali 5.in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ex uendito ſit actum. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 28.ff. de action. empti. cuius uerba uide s̄.lib.18.cap.10.reg.6. Altera exceptio uidetur: Niſi emptore fidem fallente, uenditor rem repetat. hoc enim caſu in rem actio uidetur competere. Sed hæc exceptio reprobatur l.1. C. de action. empti, his uerbis: Aduerſus eum cui agrum uendidiſti, iudicio uenditi cōſiſte. Nec enim tibi in rem actio cum em-

ptore, qui perſonaliter tibi ſit obligatus, competit. *Concordat l.8. C. de contrab. empt. bis uerbis:* Si non donationis cauſa, ſed uerè uineas diſtraxiſti, nec precium numeratum eſt: actio tibi precij, non earum quæ dediſti repetitio, competit. *Concordat item l.9. ibi: placito. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 4. except. 4. Concordat item l.10. C. de reſcind. uendit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 33. repl. 1. Concordat item l. 12. C. de rei uendicat. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 1. cauſa 14. exception. 1 Concordat item l. 6. C. de action. empti. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 3. reg. 4. in prin. Hæc de ſecunda exceptione. Alias exceptiones propoſitæ regulæ, ex cauſa, ex qua agitur, ſumptas, uide ſ. quæſt. 1.*

DIGESTORVM LIBER QVADRAGESIMVSTERTIVS:

DE RELIQVIS CONTRACTIBVS nominatis, qui ſolo fiunt conſenſu, cum ſuis actionibus.

Hactenus de emptione & uenditione, primo ſcilicet contractu, qui ſolo fit conſenſu, eiusq́ actionibus actionumq́ adfinibus remedijs actum eſt: nunc de reliquis huius generis contractibus eſt agendum. Sequitur igitur altera ſpecies contractus, qui ſolo conſenſu ſubſiſtit: locatio nimirum & conductio. Cui accedit ſimilis contractus emphyteuticus.

DE LOCATIONE ET conductione. Cap. I.

I. GENVS ET CAVSA huius contractus.

PRima regula: *Naturalis eſt, et iure gentium ſubſiſtit. Quæ regula approbatur l.1. ff. locati & conducti. cuius uerba uide ſ. reg. prox.*

II. Regula: *Solo conſenſu perficitur. Quæ regula approbatur d. l. 1. bis uerbis:* Locatio & conductio, cum naturalis ſit, & omnium gentium: non uerbis, ſed cõſenſu contrahitur, ſicut emptio & uenditio. *Concordat l.14. ibi: & huiuſmodi. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 5 except. 23. repl. 1.*

III. Regula: *Actio locati & conducti bonæ fidei eſt. Quæ regula approbatur l.2. C. de locato & conducto. cuius uerba uide ſ. cap. 7. cauſa 3. Concordat l.17. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 4. reg. 3. except. 2.*

II. DEFINITIO NOminis.

Veteres locatione & conductione in appellationibus promiſcuè utebantur. Quæ regula approbatur l.19 cum lege ſequente ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. lib. 41. cap. 1. quæſt. 2. reg 1.

III. SIMILE.

Locatio & conductio proxima eſt emptioni & uenditioni, iiſdemq́; iuris regulis conſtat. Quæ regula approbatur l.2. ff. locati & conducti, his uerbis: Locatio & conductio proxima eſt emptioni & uenditioni, iiſdemque iuris regulis conſiſtit. Nam ut emptio & uenditio contrahitur, ſi de precio conuenerit: ſic & locatio & conductio contrahi intelligitur, ſi cõuenerit de mercede. Adeò autem familiaritatẽ aliquam habere uidentur emptio & uenditio, itẽ locatio & conductio: ut in quibuſdã quæri ſoleat, utrũ emptio & uẽditio ſit, an locatio & conductio? Vt ecce, ſi cum artifice conuenerit, ut ex auro ſuo annulos mihi faceret certi põderis, certæq́; formæ: & is acceperit (uerbi gratia) trecenta: utrum emptio & uenditio ſit, an locatio & conductio? ſed placet unum eſſe negocium, & magis emptionem & uenditionem eſſe. Quòd ſi ego aurũ dedero, mercede pro opera cõſtituta: dubiũ non eſt, quin locatio & conductio ſit. *Concordat iiſdem uerbis Inſt. de locatione & conductione, in prin.*

IIII. EVENTVS LOCAtionis & conductionis.

I. Regula: *Locatio dominium rei non transfert. Quæ regula approbatur l.39. ff. locati & conducti, bis uerbis:* Non ſolet locatio dominium mutare. *Fallit in caſu, de quo ſ cap. 5. quæſt. 1. except. 1. repl. 1.*

II. Regula: *Meſſe ab alio ſublata, locatori domino condictio frumenti competit. Quæ regula approbatur l.60. §. meſſem. ff. d. tit. bis uerbis:* Meſſem inſpiciente colono, cùm alienam eſſe non ignorares, ſuſtuliſti: condicere tibi frumentum dominum poſſe, Labeo ait. Et ut id faciat, colonum ex cõducto cum domino acturum.

III. Regula: *Conductor in rem habet actionẽ. Quæ regula approbatur l.1. §. fin. cum duab. legib. ſequentib.*

ſequentib. ff. ſi ager uectigalis uel emphyteut. cuius uerba uide ſ. lib. 22 cap. 9. membr. 2. queſt. 3. reg. 2.

IIII. Regula: Naſcitur hinc etiam actio perſonalis tam locati quàm conducti. Quæ regula approbatur Inſt. de locatione & conductione, in prin. his uerbis: Competit locatori quidem locati actio, cõductori uerò cõducti. De utraque actione cũ alijs locationis & conductionis euẽtu dicetur ſ. cap. prox. cum ſequentib.

V. DE EXCEPTIONIBVS aduerſus locationem & conductionem.

Quamuis ea quæ iam enumerata ſunt, cum alijs quæ infrà ſuo loco proponentur, ex locatione & conductione eueniant: tamen iſtorum euentuum & regularum exceptiones generales & communes hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi quis rem ſuam cõduxerit. Hæc exceptio approbatur l. 20. C. de locato & conducto. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib. 22. cap. 5. except. 4. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi emptor rem emptam conduxerit, donec preciũ ſoluat. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 20. in fine. ff. locati & conducti, his uerbis: Interdum locator non obligatur, conductor obligatur: ueluti cùm emptor fundũ conducit, donec precium exoluat. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi quoad locatorem. in eius enim perſona obligatio non ſubſiſtit, ut ex uerbis iam propoſitis patet. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi non ſoluto precio res inempta ſit facta. Quæ triplicatio approbatur l. 22. in prin. ff. eod. tit. his uerbis: Si precio non ſoluto inempta res facta ſit, tunc ex locato erit actio. Altera duplicatio eſt: Niſi preciũ ſit ſolutum. tunc enim nec emptor ad mercedem ſoluendam obligatus eſt amplius. Quæ duplicatio approbatur l. 21. ff. eod. tit. his uerbis: Cùm uenderem fundum, conuenit, ut donec pecunia omnia perſolueretur, certa mercede emptor fundum conductum haberet: an ſoluta pecunia merces accepto fieri debeat? Iabolenus reſpõdit: Bona fides exigit, ut quod conuenit, fiat. Sed non amplius præſtat is uenditori, quàm pro portione eius temporis, quo pecunia numerata non eſt.

II. Exceptio: Niſi ſeruitus ſit locata. Hæc exceptio approbatur l. 44. ff. locati, his uerbis: Locare ſeruitutem nemo poteſt.

III. Exceptio: Niſi de certa mercede non conuenit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de locat. & conduct. in prin. his uerbis: Vt emptio & uẽditio ita contrahitur, ſi de precio conuenerit: ſic & locatio & conductio ita contrahi intelligitur, ſi merces conſtituta ſit. Concordat l. 2. in prin. ff. locati. cuius uerba uide ſ. queſt. 1. Huius exceptionis duo exempla proponũtur Inſt. d. tit. §. & quæ ſuprà, his uerbis: Quæ ſuprà diximus, ſi alieno arbitrio preciũ promiſſum fuerit: eadem & de locatione, & conductione dicta eſſe intelligimus, ſi alieno arbitrio merces permiſſa fuerit. Qua de cauſa, ſi fulloni polienda curandaue, aut ſarcinatori ſarcienda ueſtimenta quis dederit, nulla ſtatim mercede conſtituta, ſed poſtea tantum daturus, quãtum inter eos conuenerit: non propriè locatio & cõductio contrahi intelligitur, ſed eo nomine actio præſcriptis uerbis datur. Concordat l. 25. in princip. ff. locati. cuius uerba uide ſ. repl. prox. Item concordat l. 22. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. cap. 5. queſtion. 1. except. 6. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi in tertij arbitrium mercede collata, is eam definierit. Quæ replicatio approbatur l. 25. in prin. ff. locati, his uerbis: Si merces promiſſa ſit generaliter alieno arbitrio, locatio & conductio contrahi non uidetur. Sin autem quanti Titius æſtimauerit: ſub hac cõditione ſtare locationem, ut ſiquidem ipſe qui nominatus eſt, mercedem definierit: omnimodo ſecundum eius æſtimationem & mercedem perſolui oporteat, & conductionẽ ad effectum peruenire. Sin autem ille uel noluerit, uel non potuerit mercedem definire: tunc pro nihilo eſſe cõductionem, quaſi nulla mercede ſtatuta. Concordat Inſt. de empt. & uendit. §. quod ius cum. cuius uerba uide ſ. lib. 41. cap. 3. except. 25. Concordat l. ult. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide d. except. 25.

IIII. Exceptio: Niſi merces non in pecunia numerata, ſed in alia re ſit conſtituta. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. at cum do. ff. præſcriptis uerbis. in hæc uerba: Cùm do, ut facias: ſi tale ſit factum, quod locari ſolet (puta ut tabulam pingas) pecunia data, locatio erit, ſicut in ſuperiore caſu emptio. Si res, non erit locatio: ſed naſcetur uel ciuilis actio in hoc quod mea intereſt, uel ad repetendũ condictio. Huius exemplum proponitur Inſt. de locatione & conductione. §. præterea. cuius uerba uide ſ. lib. 39. cap. 4. queſt. 1. except. 8. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi certa mercede in pecunia conſtituta, per aliam rem ea poſtea compenſetur. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 35. §. fundum. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cap. 3. queſt. 5. except. 1. Concordat l. 19. §. ſi dominus. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 4. reg. 9.

V. Exceptio: Niſi pluris uel minoris locatio facta eſt. Hæc exceptio reprobatur l. 22. §. fin. cum lege ſequente. ff. d. tit. his uerbis: Quemadmodũ in emendo & uendendo naturaliter conceſſum eſt, quod pluris ſit, minoris emere: quod minoris ſit, pluris uendere, & inuicem ſe circumſcribere: ita & in locationibus quoq; & conductionibus idem iuris eſt. Et ideo prætextu minoris pẽſionis lo-

catione facta, ſi nullus dolus aduerſarij probati poſſet, reſcindi locatio non poteſt.

V I. Exceptio: *Niſi numo uno locatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur l. 46 ff. locati, his uerbis:* Si quis conduxerit numo uno, conductio nulla eſt: quia & hoc donationis inſtar inducit. *Concordat l. 10. in fine. ff. de adquir. poſſeſ. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 2. in fine.*

V I I. Exceptio: *Niſi miles prædia conduxerit colenda. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 11. cap. 23. reg. 25.*

V I I I. Exceptio: *Niſi curialis cõduxerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 12. cap. 2. quæſt. 2. reg. 5.*

I X. Exceptio: *Niſi tutor uel curator nondum reddita ratione res Cæſaris uel fiſci cõduxerit. Hæc exceptio approbatur l. 49. ff. locati, his uerbis:* Tutores curatoreſue conſtituti, priuſquam officij ſui rationes reddant, prohibentur, ne quid de patrimonio Cæſaris conductum habeant. At ſi quis diſsimulans nihilominus ad conducenda Cæſaris prædia acceſſerit, perinde ut falſarius pœna adficitur: hocq; ſanxit Imp. Seuerus. Secundum quæ ſanè prohibiti erunt & à fiſco conducere, qui tutelam curamúe gerunt. *Concordat l. 1. §. tutores. ff. ad l. Cornel. de falſis. cuius uerba uide ſ. lib. 47. cap. 19. reg. 29.*

X. Exceptio: *Niſi donationis cauſa locatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur l. 20. in prin. ff. locati, his uerbis:* Sicut emptio, ita & locatio ſub cõditione fieri poteſt: ſed donationis cauſa contrahi non poteſt. *Concordat l. 46. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 6.*

X I. Exceptio: *Niſi error in locatione interuenerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur exemplo l. 52. ff. eod. tit. his uerbis:* Si decem tibi fundum locauero, tu autem exiſtimes quinq; te conducere: nihil agitur. Sed etſi ego minoris me locare ſenſero, tu pluris te conducere: utiq; non pluris erit conductio, quàm ego putaui.

X I I. Exceptio: *Niſi res locata, æſtimata data ſit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 3. ff. locati, his uerbis:* Cùm fundus locetur, & æſtimatum inſtrumẽtum colonus accipiat: Proculus ait, id agi, ut inſtrumentum emptũ haberet colonus: ſicuti fieret, cùm quid æſtimatum in dotem daretur. *Concordat l. 54. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 1. cauſa 12. except. 2. repl. 5.*

X I I I. Exceptio: *Niſi ſub cõditione locatio ſit facta. Hæc exceptio reprobatur l. 20. in prin. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. except. 10.*

X I I I I. Exceptio: *Niſi in perpetuum locatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur Inſt. de locatione. §. adeò autem. cuius uerba uide ſ. cap. 9. quæſt. 2.*

X V. Exceptio: *Niſi nulla ſcriptura interuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 24. ff. locati. cuius uerba uide ſ. except. 23. repl. 1. Concordat l. 24. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. reg. 2. Hactenus exceptiones ſumptæ ex ijs quæ locationi inſunt, enumeratæ ſunt. Sequuntur nunc eæ quæ ſumuntur ex conſequentibus locationem.*

X V I. Exceptio: *Niſi locator mortuus ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: admittitur autem primùm, ſi quamdiu locator uoluerit, locatio ſit facta. quæ diſtinctio approbatur l. 4. ff. locati, his uerbis:* Locatio, precarijue rogatio ita facta, quoad is qui eam locaſſet dediſſetúe, uellet: morte eius qui locauit aut dedit, tollitur. *Deinde admittitur, ſi fructuarius rei eam locauerit deceſſeritq;. Quæ diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 9. §. huic ſubiũgi. ff. eod. tit. his uerbis:* Marcellus lib. VI. Digeſtor. ſcribit, ſi fructuarius locauerit fundũ in quinquẽnium, & deceſſerit: hæredẽ eius nõ teneri, ut frui præſtaret: nõ magis quàm ut inſula exuſta teneretur locator conductori. Sed an ex locato teneatur cõductor, ut pro rata tẽporis quo fruitus eſt, penſionẽ præſtet, Marcellus quærit: quẽadmodũ præſtaret, ſi fructuarij ſerui operas cõduxiſſet, uel habitationem? Et magis admittit, teneri eum. Et eſt æquiſsimum. Idem quærit, ſi ſumptus fecit in fundum, quaſi quinquẽnio fruiturus, an recipiat? Et ait, non recepturum. Quia hoc euenire poſſe proſpicere debuit. Quid tamen, ſi non quaſi fructuarius ei locauit, ſed quaſi fundi dominus? Videlicet tenebitur. Decepit enim cõductorem. Et ita Imp. Antoninus cum diuo Vero reſcripſit.

X V I I. Exceptio: *Niſi conductor mortuus ſit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de locatione. §. fin. his uerbis:* Mortuo conductore intra tempora conductionis, hæres eius eodem iure in conductione ſuccedit. *Concordat l. 10. C. de locato & cond. his uerbis:* Viam ueritatis ignoras in cõductionibus non ſuccedere hæredes cõductoris exiſtimans, cùm ſiue perpetua conductio eſt, etiam ad hæredes transmittatur: ſiuè temporalis, intra tempora locationis hæredi quoq; onus contractus incumbat. *Concordant item ea quæ habentur ſ. cap. 1. quæſt. 2. except. 1.*

X V I I I. Exceptio: *Niſi cùm merces in alterius arbitrium collata eſſet, is arbitrari uel nolit, uel non poßit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 3. repl. 1.*

X I X. Exceptio: *Niſi penſio uel merces à locatore conductori remiſſa ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. ff. locati, his uerbis:* Si tibi habitationem locauero, mox penſionem remittam: ex locato & conducto agendum erit.

X X. Exceptio: *Niſi res locata interierit, uel publicata ſit, aut ui ab alio occupata. Hæc exceptio approbatur l. 9. §. huic ſubiungi, ibi: nõ magis. ff. locati.*

cuius

cuius uerba uide ī.except.16.diſtinct.2. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi quoad mercedem, quam ſoluit conductor, reſtituendam. Quæ replicatio approbatur l.31.cum duab.legib. ſequentib. ff. eod.tt. his uerbis:* Si fundus quem mihi locaueris, publicatus fuerit: teneri te ex cõducto actione, ut mihi frui liceat: quãuis per te non ſtet, quo minus id præſtes, Africanus ait: quemadmodũ (inquit) etſi inſulam ædificãdam locaſſes, & ſolum corruiſſet: nihilominus teneberis. Nam etſi uendideris mihi fundum, iſq; priuſquam uacuus traderetur, publicatus fuerit: teneris ex empto. Quod hactenus erit uerũ, ut precium reſtituas, non ut etiã præſtes, ſi quid pluris mea interſit eum uacuũ mihi tradi. Similiter igitur & circa conductionem ſeruandum puto, ut mercedem quam præſtiterim, reſtituas: eius ſcilicet temporis, quo fruitus non fuerim: nec ultrà actione ex conducto præſtare cogeris. Nam etſi colonus tuus fundo frui à te, aut ab eo prohibeatur, quem tu prohibere, ne id faciat, poſsis: tantum ei præſtabis, quãti eius interfuerit frui. In quo etiam lucrum eius continebitur Sin uerò ab eo interpellabitur, quem tu prohibere propter uim maiorem, aut potentiam eius nõ poteris: nihil amplius ei quam mercedẽ remittere aut reddere debebis, periode ac latronum incurſu id acciderit. Et hæc diſtinctio conuenit illi quæ à Seruio introducta, & ab omnibus ferè probata eſt, ut ſi auerſione inſulam locatã dominus reficiendo, ne ea conductor frui poſsit, effecerit: animaduertatur, neceſſariò nec'ne id opus demolitus ſit. Quid enim intereſt, utrum locator inſulæ propter uetuſtatem cogatur eam reficere, an locator fundi cogatur ferre iniuriam eius quem prohibere non poſsit? Intelligendum eſt autem, nos hac diſtinctione uti de eo qui & ſuũ prædium fruendum locauerit, &c.

X X I. *Exceptio: Niſi locator rem locatam poſtea alij legauerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.32.ff.locati, his uerbis:* Qui fundum colendum in plures annos locauerat, deceſsit, & eum fundũ legauit. Caſſius negauit, poſſe cogi colonum, ut eum fundum coleret: quia nihil hæredis intereſſet. Quòd ſi colonus uellet colere, & ab eo cui legatus eſſet fundus, prohiberetur: cum hærede actionem habere colonum, & hoc detrimentum ad hæredem pertinere: ſicuti ſi quis rem quam uendidiſſet, necdum tradidiſſet, alij legaſſet: hæres eius emptori & legatario eſſet obligatus.

X X I I. *Exceptio: Niſi locator conductori rem locatam, uel uſumfructum eius legauerit. Hæc exceptio approbatur l. quoties. 41. §. ſi colono. ff. de uſufr. & quemad. cuius uerba uide ī.lib.24.cap.4. queſt.4.reg.14.*

X X I I I. *Exceptio: Niſi tempus locationis ſit finitum. Hæc exceptio approbatur l.11. C.de locato, his uerbis:* Inuitos conductores, ſeu hæredes eorum, poſt tẽpora locationis impleta non eſſe retinendos ſæpe reſcriptum eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi conductor tacente locatore nihilominus in conductione remãſit. Quæ replicatio approbatur l.14 ff. locati, his uerbis:* Qui ad certum tempus conducit, finito quoq; tempore colonus eſt. Intelligitur enim dominus, cùm patitur colonũ in fundo eſſe, ex integro locare: & huiuſmodi contractus neq; uerba, neq; ſcripturas utiq; deſiderant, ſed nudo conſenſu conualeſcunt. Et ideo, ſi interim dominus furere cœperit, uel deceſſerit: fieri nõ poſſe Marcellus ait, ut locatio redintegretur. Et hoc uerum eſt. *Concordat l.13.§.qui impleto.ff eod.tt. cuius uerba uide ī.lib.40.cap.4.cauſa 12. Item concordat l.16.C.eod.tt.cuius uerba uide d. cauſa 12. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi locator medio tempore deceſſerit, uel furere cœperit. hoc enim caſu etiamſi conductor finito tẽpore in conductione manſerit, non tamen redintegratur conductio. Quæ duplex duplicatio approbatur uerbis d.l.14.iam propoſitis hiſce:* Et ideo ſi interim, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi quoad reliquos annos, quib. in conductione non remanſit cõductor. in his enim recõduxiſſe non uidetur. Quæ duplicatio approbatur d.§. qui impleto.ibi: quod autem diximus. Tertia duplicatio eſt: Niſi non ruſticum, ſed urbanum prædium ſit ad tempus locatum. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.§.qui impleto, in fine.*

DE ACTIONE LOCATI. Cap. II.

I. CAVSAE, EX QVIBVS datur hæc actio.

PRima cauſa: *Si conductor non omnia ſecundum legem conductionis faciat, uel ſi id quod in lege prætermiſſum eſt, non ex bono & æquo præſtet. Hæc cauſa approbatur Inſt. de locat. & cõduct. §. conductor, his uerbis:* Conductor omnia ſecundum legem conductionis facere debet: & ſi quid in lege prætermiſſum fuerit, id ex bono & æquo præſtare. *Concordat l.25.§.cõductor.ff.locati.cuius uerba uide J.cauſa prox. Concordat item l.19.C.de locato, his uerbis:* Circa locationes atq; conductiones maximè fides cõtractus ſeruanda eſt, ſi nihil ſpecialiter exprimatur contra conſuetudinem regionis. Quòd ſi alij remiſerint contra legem contractus atque regionis conſuetudinem penſiones, hoc alijs præ-

iudicium adferre non poteſt. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi cõuentio ſit remiſſa. Quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi ab alio ſit remiſſa. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quod ſi alij remiſerint, &c.

I I. *Cauſa: Si conductor opera ruſtica non ſuo tempore fecerit, & intempeſtiua cultura fundũ fecerit deteriorem. Hæc cauſa approbatur l.25. §. cõductor. ff. locati, his uerbis:* Conductor omnia ſecũdum legem conductionis facere debet, & ante omnia colonus curare debet, ut opera ruſtica ſuo quæq; tẽpore faciat: ne intempeſtiua cultura deteriorẽ fundũ faciat: præterea uillarum curam agere debet, ut eas incorruptas habeat.

I I I. *Cauſa: Si colonus uillas non curat, & eas corrumpi ſinat. Hæc cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Præterea uillarum curam agere debet, &c.

I I I I. *Cauſa: Si aliquod rei ius uel corpus fiat deterius. Hæc cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vt eas incorruptas habeat. *Concordat l.11. §. item proſpicere. ff. eod. tt. his uerbis:* Proſpicere debet conductor, ne aliquod rei ius uel corpus deterius faciat, uel fieri patiatur.

V. *Cauſa: Si inſtrumenta fundi culpa coloni ſint corrupta. Hæc cauſa approbatur l.19. §. illud nobis. ibi: quod ſi culpa. ff. locati. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 4. reg. 4.*

V I. *Cauſa: Si ædificia colonus deſtruxit. Hæc cauſa approbatur l. 29. C. de locato, his uerbis:* Cùm conductorem ædificia quæ ſuſcepit integra, deſtruxiſſe proponis: hoc etiam hæredes eius præſes prouinciæ inſtaurare, ædificiorum inter uos habita ratione, iubebit.

V I I. *Cauſa: Si arbores à conductore ipſo, uel propter ipſum ab alio ſint exciſæ. Hæc cauſa approbatur l.25. §. culpæ. ff. locati, his uerbis:* Culpæ conductoris & illud adnumeratur, ſi propter inimicitias eius uicinus arbores exciderit. Ipſe quoque ſi exciderit, non ſolùm ex locato tenetur, ſed etiam lege Aquilia, & ex lege X I I. Tabul. arborum furtim cæſarum, & interdicto Quod ui aut clàm. Sed utiq; iudicis qui ex locato iudicat, officio continetur, ut cæteras actiones locator omittat.

V I I I. *Cauſa: Si conductor ſeruum conductum uulnerauerit. Hæc cauſa approbatur l.43. ff. locati. cuius uerba uide J. cauſa 12. except. 7.*

I X. *Cauſa: Si conductor in area conducta terrã congeſſit, quæ aſſiduis pluuijs inundata, parietem locatoris uicinum humore ſuo corrupit. Hæc cauſa approbatur l.57. ff. d. tt. his uerbis:* Qui domũ habebat, aream iniunctam ei domui uicino proximo locauerat. Is uicinus cùm ædificaret in ſuo, terram in eam aream amplius, quàm fundamenta cæmenticia locatoris erant, cõgeſſit: & ea terra aſſiduis pluuijs inundata, parieti eius qui locauerat, humore præſtito, ædificia corruerunt. Labeo ex locato tantummodo actionem eſſe ait, quia non ipſa congeſtio, ſed humor ex ea congeſtione poſtea damno fuerit. Damni autem iniuriæ actio ob ea ipſa ſit, per quæ non extrinſecus alia cauſa oblata, damno quis affectus eſt. Iabolenus. Hoc probo.

X. *Cauſa: Si conductor rem conductam, uel aliquid ex ea ſubtraxerit. Hæc cauſa approbatur per ea quæ proponuntur J. quæſtion. 7. regul. 1. exception. 5.*

X I. *Cauſa: Si conductor rem alij locauerit. Hæc cauſa reprobatur l.6. C. de locato, his uerbis:* Nemo prohibetur rem quam cõduxit fruendam alij locare, ſi nihil aliud conuenit. *Concordat l.60. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cauſa 13. except. 4. diſtinct. 2.*

X I I. *Cauſa: Si res locata perierit, uel deterior ſit facta. Hæc cauſa approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi caſu fortuito ſine dolo malo conductoris res perierit, uel deterior ſit facta. Quæ exceptio approbatur Inſt. de location. & conduct. §. qui pro uſu, his uerbis:* Qui pro uſu aut ueſtimentorum, aut argenti, aut iumenti, mercedem aut dedit, aut promiſit: ab eo cuſtodia talis deſideratur, qualem diligentiſsimus paterfamiliâs ſuis rebus adhibet: quam ſi præſtiterit, & aliquo caſu fortuito eam rem amiſerit, de reſtituenda ea non tenebitur. *Concordat l.28. C. de locato & cond. his uerbis:* In iudicio tam locati quàm conducti dolum & cuſtodiam, non etiam caſum cui reſiſti non poteſt, uenire conſtat. *Huius exceptionis ſpecies & exempla ſunt J. except. 3. cum ſequentibus. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi culpa caſum præceſſerit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. §. qui pro uſu. hiſce:* Ab eo cuſtodia talis deſideratur, qualem diligentiſsimus paterfamiliâs ſuis rebus adhibet. *Concordat d. l.28. uerbis iam propoſitis hiſce:* Dolum & cuſtodiam. *Item concordat l.9. §. ſi colonis. ff. locati, his uerbis:* Si colonis lege locationis, ut innocentem ignem haberent, denunciatum ſit: ſiquidem fortuitus caſus incendij cauſam intulerit, non præſtabit periculum locator. Si uerò culpa locatoris, quam præſtare neceſſe eſt, damnum fecerit: tenebitur. *Concordat itẽ l.11. §. ſi hoc in. ff. eod. tt. his uerbis:* Si hoc in locatione conuenit, Ignem ne habeto: & habuit: tenebitur, etiamſi fortuitus caſus admiſit incendium: quis non debuit ignem habere. Aliud enim eſt, ignem innocentem

té habere. Permittit enim habere, ſed innoxiũ ignem. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi contra legem conductionis ignem uel quid ſimile habuerit conductor, unde res conducta perierit. Hæc replicatio approbatur uerbis d. §. ſi hoc iu, iam propoſitis. Cõcordat d. l. 11. §. fin. cum lege ſequente, his uerbis:* Inter conductorem & locarorem conuenerat, ne in uilla urbana fœnum poneretur. poſuit: deinde ſeruus igne illato ſuccendit. ait Labeo, teneri conductorem ex locato: quia ipſa cauſam præbuit inferendo fœnum contra conductionem. Sed etſi quilibet extraneus ignẽ iniecerit: damni ratio locati iudicio habebitur. *Aliud exemplum proponitur l. 30. §. qui mulas ff. eod. tt. his uerbis:* Qui molas ad certum pondus oneris locarat, cum maiore onere conductor eas rupiſſet: conſulebat de actione? Alfenus reſpondit, uel lege Aquilia, uel ex locato rectè eum agere. Sed lege Aquiliæ tantùm cum eo agi poſſe, qui tum mulas egiſſet: ex locato, etiamſi alius eas rupiſſet, cum conductore rectè agi. *Tertia replicatio eſt: Niſi culpa ſeruorum conductoris, uel aliorum quos ſecum habet, caſus acciderit. Hac replicatio approbatur l. 11. in prin. ff. locati, his uerbis:* Videamus, an & ſeruorum culpã, & quoſcunque induxerit, præſtare conductor debeat: & quatenus præſtat, utrum ut noxæ ſeruos dedat, an uerò ſuo nomine teneatur? ſed & aduerſus eos quos induxerit, utrum præſtabit tantùm actiones; an quaſi ob propriam culpam tenebitur? Vlpianus. Mihi itaque placet, ut culpam etiam eorum quos induxit, præſtat ſuo nomine, etſi nihil conuenit: ſi tamen culpam in inducendis admiſit, quòd tales habuit uel ſuos, uel hoſpites. Et id Pomponius lib. LXIII. adprobat. *Huius exemplum proponitur d. l. 11. §. fin. cuius uerba uide ſ. repl prox. Aliud exemplum proponitur l. 30. §. fin. ff. d. tt. his uerbis:* Colonus uillam hac lege acceperat, ut incorruptam redderet, præter uim & uetuſtatem. Coloni ſeruus uillam incendit non fortuito caſu: non uideri eam uim exceptam, Alfenus reſpondit: nec id pactum eſſe, ut ſi aliquis domeſticus eas incendiſſet, ne præſtaret: ſed extraneam uim utroſque excipere uoluiſſe. *Aliud exemplum proponitur l. 27. §. ſi fornacarius. ff. ad l. Aquiliam, his uerbis:* Si fornacarius ſeruus coloni ad fornacem obdormiſſet, & uilla fuiſſet exuſta: Neratius ſcribit, ex locato conuentum præſtare debere, ſi negligens in eligendis miniſtris fuit. Cæterùm ſi alius ignẽ ſubiecerit fornaci, alius negligenter cuſtodierit: an tenebitur, qui ſubiecit? Nam qui cuſtodijt, nihil fecit: qui rectè ignem ſubiecit, non peccauit. Quid ergo? puto utilem actionem competere tam in eum qui ad fornacem obdormiuit, quàm in eum qui negligenter cuſtodijt. Nec quiſquam dixerit, eum qui obdormiuit, rem humanam & naturalem paſſum: cùm deberet uel ignem extinguere, uel ita munire, ne euagaretur. *Concordat d. l. 27. §. Proculus. cuius uerba uide ʒ. exception. 7. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi conductoris culpa in eligendis ſeruis uel alijs inducendis nulla fuerit. quæ duplicatio approbatur uerbis d. l. 11. ſ. ead. repl. in prin. propoſitis hiſce:* Si tamen culpam in inducendis admiſit, quòd tales habuit uel ſuos uel hoſpites. *Concordat d. §. ſi fornacarius, uerbis iam propoſitis hiſce:* Si negligens in eligendis miniſtris fuit. *Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi conuenit ut conductor caſum quoq; præſtaret. Hæc replicatio approbatur l. 9. §. Iulianus. ff. locati, his uerbis:* Iulianus libro XV. Digeſtor. ſcripſit, ſi quis fundum locauerit, ut etiamſi quid ui maiore accidiſſet, hoc ei præſtaretur: pacto ſtandum eſſe. *Quinta replicatio eſt: Niſi res æſtimata locata ſit. Hæc replicatio approbatur l. 54. §. fin. ff. locati, his uerbis:* Paulus reſpondit: Seruus qui æſtimatus colono adſcriptus eſt, ad periculum colonæ pertinebit. Et ideo æſtimationem huius defuncti ab hærede coloni præſtari oportebit. *Concordat l. 3. ff. eod. tt. cuius uerba uide ē. cap. prox. quæſt. 3. except. 12. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi non conductoris, ſed alterius dolo uel culpá res locata deterior ſit facta. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi aliquis domeſticus ipſius conductoris damnum dedit, uel eorum quos conductor induxit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur ē. except. prox. repl. 3. Altera replicatio eſt: Niſi alius propter inimicitias, quas cum conductore habet, damnum dederit. Hæc replicatio approbatur l. 25. §. culpæ. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cauſa 7. Tertia replicatio eſt: Niſi cùm contra legem locationis fœnum eſſet illatum, alius ignem iniecerit. quæ replicatio approbatur l. 11. § fin. cum lege ſequente. ff. locati. cuius uerba uide ē. exception. proxim. replicat. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi culpa conductoris alius damnum dederit. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 10. §. qui mulas. ff. locati. cuius uerba uide ſ. exception. proxim. replicat. 2. Concordat l. 29. ff. eod. tt. his uerbis:* In lege locationis ſcriptum erat, Redemptor ſyluam ne cædito, neue cingito, neue deurito, neue quem cingere, cædere, urere ſinito. quærebatur, utrum redemptor, ſi quem quid eorum rerum facere uidiſſet, etiam prohibere deberet, an etiam ita ſyluam cuſtodire, ne quis id facere poſſit? Alfenus. Reſpõdi uerbum

Sinere otranqoe habere ſignificationem. Sed locatorem potius id uideri uoluiſſe, ut redemptot non ſolùm, ſi quem caſu uidiſſet ſyluam cædere, prohiberet: ſed uri curatet & daret operam, ne quis etiam cæ deret. *Tertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi latrones rem conductam abſtulerint. Hæc exceptio ſupradictæ primæ exceptionis ſpecies ſpecialiter approbatur l. 9. §. imperator. ff. locati, his uerbis:* Impetator Antoninus cum patre, cùm grex eſſet abactus, quem qnia conduxerat, ita reſcripſit: Si capras latrones citra tuam fraudem abegiſſe probari poteſt, iudicio locati caſum præſtare non cogeris: atq; adeò temporis quod inſecutum eſt, mercedes ut indebitas recuperabis. *Quarta exceptio eſt: Niſi exercitus ueniens damnum in re locata dederit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. §. exercitu. ff. locati, his uerbis:* Exercitu oeniente migrauit conductor, deinde hoſpitio milites feneſtras & cætera ſuſtulerunt: ſi domino non denunciauit & migrauit, ex locato teoebitur. Labeo, etiam ſi reſiſtere potuit, & non reſtitit, teneri ait. Quæ ſententia uera eſt: ſed ſi denunciare non potuit, oon poto eum teneri. *Quinta exceptio eſt: Niſi magiſtratus menſuras locatas fregerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 13. §. ſi quis menſ. his uerbis:* Si qnis menſuras conduxerit, eaſque magiſtratus frangi iuſſerit, ſiquidem iniquæ fuerunt: Sabinus diſtinguit, utrum ſcit conductor, an non. Si ſcit, eſſe ex locato actionem: ſi minus, non. Quòd ſi æquæ ſuot: ita demum eum teneri, ſi culpa eius id fecit ædilis. Et ita Labeo & Mela ſcribuot. *Sexta exceptio uidetur: Niſi ciſiarius, dum cæteros tranſire contendit, ciſium euertit, & ſeruum conductum fortè fortuna quaſſauit uel occidit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 13. in prin. his uerbis:* Quæritur, ſi ciſiarius, dum cæteros traoſire contendit, ciſium euertit, & ſeruum quaſſauit uel occidit: puto ex locato eſſe in eū actionem. Temperare enim debuit. Sed & utilis Aquiliæ dabitur. *Septima exceptio eſt: Niſi ſemel eiuſdem damni nomine actum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 27. §. Proculus. ff. ad l. Aquiliam, his uerbis:* Proculus ait, cùm coloni ſerui uillam exuſſiſſent: colonum uel ex locato, uel ex lege Aquilia teneri, ita ut colonus poſſit ſeruos noxæ dedere: & ſi uno iudicio res eſſet iudicata, altero amplius non agendum. Sed hæc ita, ſi culpa colonus careat. Cæterùm ſi noxios ſeruos habuiſſet: damni eum iniuria teneri, cur tales habuerit. Idem ſeruandum & circa inquilinorum inſulæ perſonas, ſcribit. Quæ ſententia habet rationem. *Concordat l. 25. §. culpæ, in fine. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cauſa 7. Concordat item l. 43. ff eod. tit. his uerbis:* Si uolneraueris ſeruum tibi locatum, eiuſdem uulneris nomine legis Aquiliæ, & ex locato actio eſt. Sed alterutra contentus actor eſſe debet: idque officio iudicis contioetur, apud quem ex locato agetur. *Hæc de 12. cauſa.*

XIII. *Cauſa: Si penſio uel merces à conductore non ſoluatur. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi res aliena ſit locata. Hæc exceptio reprobatur l. 9. §. fin. ff. locati cuius uerba uide ʃ. exception. proxim. Altera exceptio eſt: Niſi cùm res aliena locata eſſet, ea conductori poſtea ſit à domino donata uel uendita, aut alio modo alienata. Hæc exceptio approbatur d. l. 9. §. fin. cum lege ſequente, his uerbis:* Si alienam domum mihi locaueris, eaque mihi donata uel legata ſit: non teneri me tibi ex locato ob penſionem, Celſus ait. Sed de tempore præterito uideamus, ſi quid ante legati diem penſionis debeatur? Et puto ſoluendum. Et ego ex conducto rectè agam uel in hoc, ut me liberes. *Tertia exceptio eſt: Niſi conductor re conducta non ſit uſus. Hæc exceptio reprobatur l. 61. §. nauem. ff. locati, his uerbis:* Nauem conduxi, ut de prouincia Cyreoenſi Aqoilegiam nauigarem, olei metretis tribus millibus impoſitis, & frumenti modijs octo milibus, certa mercede. Sed euenit ut onerata nauis in ipſa prouincia nouem menſibus retineretur, & onus impoſitum commiſſo tolleretur? quæſitum eſt, an uecturas, in quas conuenit, à conductore ſecundum locationem nauis exigere poſſit? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, poſſe. *Plura de hac re uide ʃ. cap. 7. quæſt. 1. cauſa 3. except. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi conductor rem conductam ante tempus deſeruerit. Hæc exceptio reprobatur l. 55. §. fin. ff. locati, his uerbis:* Qui contra legem conductionis fundum ante tempus ſine iuſta ac probabili cauſa deſeruerit, ad ſoluendas totius temporis penſiones ex conducto conueniri poteſt: quatenus locatori in id quod eius intereſt, indemnitas ſeruetur. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi locator rem non reficiat uel reſtituat, ut conductor ea commodè uti poſſit. Hæc diſtinctio approbatur l. 25. §. ſi uicino ff. eod. tit. his uerbis:* Si oicino ædificante obſcurentur lumina cœnaculi, teneri locatorem inquilino. Certè quin liceat colono uel inquilino relinquere conductionem, nulla dubitatio eſt. De mercedibus quoque, ſi cum eo agatur, reputationis ratio habenda eſt. Eadem intelligemus, ſi oſtia feneſtraſúe nimium corruptas locator non reſtituat. *Concordat l. 60. in prin. ff.*

cod.tt.bis uerbis: Cùm in plures anno a domue locate eſt, præſtare locetnt debet, ut non ſolùm babitere conductot ex calendis Iulijs cuiuſq; anni, ſed etiam locere & habirare cum alijs (ſi uelit) ſuo tempore poſsit. Itaque ſi ea domus ex ealendis Iulijs fracta, uſque in calendas Iunias permanſiſſet, ire ut nec habitare quiſque, nec oſtendi elicui poſſet: uihil locetori conductntem præſtaturum, 'edeò ut uee cogi quidem poſslt ex celendis Iunijs refectæ domn babitere: niſi paretus fuiſſet locatnt commodam ei domum ad babitendum dare. *Alias propoſitæ exceptionis diſtinctiones uide J. in exceptionibus ſequentibus.* *Quinta exceptio eſt: Niſi locator rem locatam non reficiat neq; reſtituat, ut conductor ea commodè uti poßit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. exception. proxim. diſtinct. 1. Sexta exceptio eſt: Niſi timoris cauſa conductor emigrauerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 27. §. fin. ff. locati. bis uerbis:* Alfenus interrogatus, ſi quis timoris cauſe emlgreſſet, an deberet mercedem, nec'ne? Reſpondit, ſi ceuſe fuiſſet cur periculum timeret: quemuis periculum nerè non fuiſſet, remen nou debere mercedem. Sed ſi ceuſa timoris iuſta nou fuiſſet, nihllominus debere. *Septima exceptio eſt: Niſi locator domum locatam reficiendo faciat incommodam habitationem conductori. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 27. in princip: bis uerbis:* Habitetoree nnn ſtetim, ſi paulo minua commodè aliqua parte cœneculi uterentut, deductinnem ex metcede facete oportere, Alfenus ait. Ee enim conditioue hebiretorem eſſe, ut ſi quid eduerſerium incidiſſet, quamobrem dominum aliquid demollri oporteret, sliquam pattem incnmmodi patunlam ſuſtineret: nō ita tamen, ut eem partem cœneculi dominus eperiat, in que hebitetot megnam pertem uſna haberet. *Octaua exceptio eſt: Niſi domus conducta fracta ſit, & inbabilis facta. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt in exceptionibus aliquot præcedentibus. Cuius tamen exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi conductor nihilominus domo ſit uſus. Hæc replicatio approbatur l. 28. ff. locati, bis uerbis:* Quòd ſi domua bebitetione conductot æquè uſus fuiſſet, præſtaturum eius etiem domuamercedem, quæ uicium feciſſet, Iabolenus putat. Idem iuris eſſe, ſi poteſtatem conducendi habebat, ur precium conductionis præſterer dominus. Sed et ſi locator conductori poteſterem conducendæ domus non feciſſet, & is in qua habitatet, conduxiſſet: tantum ei præſtandum putat, quantum ſine dolo malo ptæſtitiſſet. Cæterùm ſi gratnitam habitationem habuiſſet, pro pottione temporis ex locatione domus deducendum eſſe. *Nona exceptio eſt: Niſi res conducta interierit. Hæc exceptio approbatur l. 9. §. huic ſubiungi. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſtion. 5. except. 16. diſtinct. 2. Concordat d. l. 9. §. imperator. cuius uerba uide ā. cauſa proxim. exception. 3. Item concordat l. 30. §. ædilis. ff. locati, bis uerbis:* Ædilis in municipio belnea conduxerat, ut eo anno muncipes gretis leuatent: poſt tres meuſes incẽdin facto combuſte ſunt. Alfenus reſpondit, poſſe agi cum belneatote ex conductn, ut pro portione temporis qun lauationem nou præſtiriſſet, pecuniæ contributio fietet. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad penſionem præteriti temporis quo res nondum perierat. Hæc replicatio approbatur d. l. 9. §. in exuſtis, bis uerbis:* In exuſtis quoq; ædibus eius temporie quo ædificium ſtetit, mercedem præſtaudem Imp. Antouinus cum diuo Vero reſcripſit. *Hæc de 13 cauſa eiuſq; exceptionibus ſint dicta. Plures huiuſmodi exceptiones uide inter cauſas ex conducto J. cap. 4. Quid autem & quantum mercedis uel penſionis nomine ſit ſoluendum, uide J. quæſt. 4.*

XIIII. *Cauſa: Si res conducta locatori à conductore finito locationis tempore non reſtituatur. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi res ſine dolo uel culpa conductoris perierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ā. cauſa 12. except. 1. Alia exceptio uidetur eſſe: Niſi conductor rem ſuam eſſe dicat. Hæc exceptio reprobatur l. 25. C. de locato, bis uerbis:* Si quis conductionis titulo agrum uel aliam quemcunque rem eccepit, poſſeſsionem ptius reſtituere debet, & tunc de ptnprietate litigare.

II. QVIBVS COMPETIT LOcati ectin?

Si locator rem locatam alij uendidit: non emptori, ſed uenditori locati actio competit. Quæ regula approbatur l. 11. §. ſi fructibus. ibi: ſin is ager. ff. de actione empti. cuius uerba uide ā. lib. proxim. cap. 2. regul. 1. Concordat d. l. 11. §. penult. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 1. quæſtion. 1. cauſa 47.

III. ADVERSVS QVOS LOcati ectio comperit?

I. *Regula, De fideiuſſoribus conductoris. Hi regulariter ad id, in quod conductor obligatus eſt, tenentur. uerùm eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi curialis fideiuſſerit pro conductore. quæ exceptio approbatur l. 30. C. de locato. cuius uerba uide ſ. lib. 12. cap. 2. quæſt. 2. reg. 5. Altera exceptio eſt: Niſi miles pro conductore fideiuſſerit. Hæc exce-*

ptio

ptio approbatur l.11. C.d.tt. cuius uerba uide ĩ. lib. 11.cap.13.reg.15. *Tertia exceptio eſt: Niſi expleto conductionis tempore, cum conductor in eadem conductione maneret, fideiuſſor non conſenſit. Hæc exceptio approbatur l.7.C.eod.tt.his uerbis:* Si cum Hermes uectigal octauariũ in quinquennium conduceret, fidem tuã obligaſti: poſteaq́; ſpacio eius temporis expleto, cùm idem Hermes in conductione ut idoneus detineretur, non conſenſiſti, ſed cautionẽ tibi reddi poſtulaſti: non oportere te de poſterioris temporis periculo adſtringi, competens iudex non ignorabit. *Quarta exceptio eſt: Niſi cùm apud conductorem, qui rem alij locaſſet, pro hoc fideiuſsiſſet, dominus rei ſeu prior locator agat. huic enim fideiuſſor ſecundi conductoris non eſt obligatus. quæ exceptio approbatur l.53. ff.locati, his uerbis:* Qui fideiuſſor extitit apud mancipem pro colono publicorum prædiorum, quæ manceps ei colono locauit, reipublicæ non tenetur. Sed fructus in eadem cauſa pignoris manent. *Quinta exceptio eſt: Niſi quoad uſuras ob moram non ſolutæ penſionis ſoluendas. In has enim fideiuſſor non tenetur quæ exceptio approbatur l.54. in prin. ibi: quib. cauetur ff. locati. cuius uerba uide J. repl. prox. Eſt autem huius exceptionis replicatio hæc: Niſi in omnem cauſam conductionis fideiuſſor ſe obligauerit. quæ replicatio approbatur d.l.54. in prin. his uerbis:* Quæro, an fideiuſſor conductionis etiam in uſuras non illatarum penſionum nomine teneatur: nec proſint ei conſtitutiones quibus cauetur, eos qui pro alijs pecuniam exoluerint, ſortis ſolummodo damnum agnoſcere oportere? Paulus reſpondit, ſi in omnem cauſam conductionis etiam fideiuſſor ſe obligauit: eum quoque, exemplo coloni, tardius illatarum per moram coloni penſionum præſtare uſuras debere. Vſuræ enim in bonæ fidei iudicijs etſi non tam ex obligatione proficiſcantur, quàm ex officio iudicis adplicentur: tamen cum fideiuſſor in omnem cauſam ſe obligauit, æquũ uidetur ipſum quoq; agnoſcere onus uſurarum, ac ſi ita fideiuſsiſſet, In quantum illum condemnari ex bona fide oportebit, tantum fide tua eſſe iubes? uel ita, Indemnem me præſtabis?

II. *Regula, De heredibus conductoris, proponitur l.24. C.de locato & cond. his uerbis:* Contractus locationis conductioniſq́;, non interuenientibus etiam inſtrumentis, ratus habeatur. Secundum quod hæredes conductoris (etſi non interuenerint inſtrumenta) non uxorem conuenire debes. Sanè de poſteriore tempore, quòd conductricem ipſam propoſuis fuiſſe, adeſſe fidẽ precibus tuis probans, penſiones integras ab ea pete. *Concordat l.29.C.eod.tt. cuius uerba uide ĩ. quæſt. 1. cauſa 6. Item concordat l. 33.C. eod.tt. cuius uerba uide ĩ. lib. 23. cap. 13. quæſt.7. reg. 4. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ĩ. cap.prox.quæſt.5.except.17.*

III. *Regula, De uxore conductoris. Hæc non tenetur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis d.l.24. ĩ.reg.prox.propoſitis.*

IIII. QVID QVANTVM'QVE VEniat in actione propoſita?

I. Regula: *Non amplius penſionum nomine exigendum eſt, quàm conuenit. quæ regula approbatur l.16. in prin. C.de locato, his uerbis:* Legem conductionis ſeruari oportet, nec penſionum nomine amplius, quàm conuenit, repoſci. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi conductor alij pluris rem locauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 58. in prin. ff. locati. cuius uerba uide ĩ. lib.prox.cap.3.reg.5.* *Altera exceptio uidetur eſſe: Niſi conductor pluris locatam putauerit. Sed & hæc exceptio reprobatur l.52. ff.eod.tt. cuius uerba uide ẽ.cap.prox.quæſt.5.except.12.*

II. Regula: *Nec minus penſionum nomine debetur, quàm de quo conuenit. quæ regula ut ipſo iure ſubſiſtit, ita recipit exceptionem primam hanc: Niſi minus oneris naui conductæ impoſitum ſit, quàm conuenerat. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.ult. §.fin. ff.ad l.Rhodiam, his uerbis:* Si conduxiſti nauem amphorarum duorum milium, & ibi amphoras portaſti: pro duobus milibus amphorarum preciũ debes. Paulus. Imò ſi auerſione nauis conducta eſt, pro duobus milibus merces debetur: ſi pro numero impoſitarum amphorarum merces conſtituta eſt, contrà ſe habet: nam pro tot amphoris precium debes, quot portaſti. *Altera exceptio eſt: Niſi quædam ex rebus naui impoſitis in naui perierint: pro his enim merces non debetur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d l. ult. in prin. his uerbis:* Si uehenda mancipia conduxiſti, pro eo mancipio, quod in naue mortuum eſt, uectura tibi non debetur. Paulus. Imò quæritur, quid actum eſt: utrum pro his qui impoſiti, an pro his qui deportati eſſent, merces daretur? quòd ſi hoc apparere non poterit, ſatis erit pro nauta, ſi probauerit impoſitum eſſe mancipium. *Plures huiuſmodi exceptiones uide ã. quæſt.1. inter cauſas huius actionis.*

III. *Regula, De uſuris penſionum. Hæ regulariter in hanc actionem non ueniunt. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.17. §. ex locato. ff.de uſuris, his uerbis:* Ex locato qui conuenitur, niſi conuenerit, ut tardius pecuniæ illatæ uſuras deberet: non niſi ex mora uſuras præſtare debet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi de uſuris præſtandis conuenit.*

uenit. Altera exceptio eſt: Niſi mora in ſeluenda penſione facta ſit. *Hæ duæ exceptiones uerbis d. §. ex locato, tam propoſitis approbantur. Secundæ exceptioni coecordat l.17. C. de locato, bis uerbis:* Præſea prouinciæ ea quæ ex locarione debentur, exolni ſine mora curabit: non ignarus, ex locato & conducto actionem, cùm ſir bonæ fidei, poſt moram uſuraa legitimaa admittere. *Plura de exceptione propoſita uide ĩ. lib. 16. cap 9. qeæſt. 1. cauſa 2.*

IIII. Regula, *De eo quod coeductor rei conductæ nomme aduerſus tertium agendo conſecetus eſt. boc in locati actione non ueeit reſtituendum. quæ regula approbatur l. 6. ff. locati, bis uerbis:* Is qui tem conduxit, non cogitur reſtituere id quod rei nomine futti actione conſecutus eſt.

V. Regula; *De fructibus quos conductor poſt tempus coeductioeis finitum percepit. Hi condici et à locatore poſſunt. quæ regula approbatur, ſimul & diſtmguitur l. 4. §. etiam fructus. ff. ſi certum petater. cuius uerba uide ĩ. lib. 17. cap: 10. quæſt. 1. reg. 4.*

VI. Regula, *De duplo reſtiteendo, ſi ipſa res ante ſententiam eon reſtuuater, propoeitur l. 33. C. de locato. cuius uerba uide ĩ. lib: 23. cap. 13. queſtion. 7. regel. 4.*

VII. Regula, *De in litem iurando, ſi res non reſtituatur, proponiter l. 18. in fine: ff. locati, bis uerbis:* Qui ſeruum conductum, uel aliam tem non immobilem non teſtituit: quanti in litem iuratum fuerit, damnabitur.

VIII. Regula: *Si dameum in re coeducta à ſeruo conductoris, eel alio qeem conductor induxit, datum ſit: conductor in ſolidum teneter, nec eoxæ dedendo eel actiones ſuas præſtando liberatur. quæ regula approbatur l. 11. in prin. ff. locati. cuius uerba uide ĩ. qeæſt. 1. cauſa 12. except. 1. repl. 3.*

IX. Regela: *Aliam rem quàm de qua conuenit, mercedis eel penſionis nomine conductor exigere noe poteſt. quæ regula approbater, ſimul & diſtinguitur l. 19. §. ſi dominus. ff. locati, bis eerbis:* Si dominus exceperit in locarione, ut frumenti certum modum certo precio ecciperet: & dominus nolit frumentum accipere, neq; pecuniam ex mercede deducere: poteſt quidem totam ſummam ex locato petere. Sed utique conſequens eſt, exiſtimare officio iudicis hoc conuenire: haberi rationem quanto conductoris interit, in frumento potius quàm in pecunia ſoluere penſionis exceptam portionem. Simili modo et ſi ex conducto agatur, idem etit dicendum. *Concordat l. 3. C. de agricolis & cenſitis, biſce uerbis:* Domini prædiorum id quod terra præſtat accipiant, pecuniá non requitant, quam ruſtici optare non audent: niſi conſuetudo prædij hoc exigat.

X. Regula: *Vnus ex pluribus conductoribus in ſolidum tenetur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. C. de locato, bis eerbis:* Si diuiſa conductio fuit, & in ſingulis pro partibus facta: alieno nomine conueniri uos non oportet. Si eutem omnes qui conducebant, in ſolidum locatori ſunt obligati: ius ei competens cõueniendi quem uelit, non debet auferri. Habetis ſanè uoe facultatem locatori offerendi debitum, & ut transferantur in uos ee quæ ob hanc conductionem ab ijs, quorum nomine in quietemini, obligata ſunt, poſtulandi. *Concordat l. 13. §. duo. ff. locati, bis uerbis:* Duo rel locationis in ſolidum eſſe poſſunt. *Concordat item l. 47. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. lib. proxim. cap. 1. qeæſtion. 3. regul. 2. Item concordat l. 3 §. ſi duobus. ff. commodati. cuius uerba uide ĩ. lib. 39. cap 5. quæſt. 3. reg. 5. Sed & beius regulæ exceptionei eide d. reg. 3. item lib. 38. cap. 12. reg. 2.*

V. QVANDO COMPETIT actio loceti?

Etiam aete tempus locationis finitum competit. quæ regula approbatur l. 24. §. ſi domus. ff. locati, bis uerbis: Si domus uel fundue in quinquennium penſionibus locatus ſit: poteſt dominus, ſi deſeruerit habitationem uel fundi culturá colonus uel inquilinus, cũ eis ſtatim agere. Sed & de his quę præſente die præſtare debuerunt: ueluti ut opus aliquod efficerent, uel propagationes facerent: agere ſimiliter poteſt. *Huius exceptio eſt l. 11. §. ſi in lege. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. cap. 6. qeæſtion. 3.*

VI. EVENTVS.

I. Regula, *De actionibus reo ab actore præſtandis, proponitur l. 47. in fine. ff. locati. cuius uerba uide ĩ. lib. prox. cap. 1. queſtion. 3. regul. 2. Coecordat l. 5. §. fin. ff. commodati. cuius uerba uide ĩ. lib. 39. cap. 5 quæſt. 3. reg. 5.*

II. Regula, *De pignoribus reo ab actore cedendis, proponitur l. 13. in fine. C. de locato. cuius uerba uide ĩ. queſt. 4. reg 10.*

VII. ADFINIA REMEdia.

I. Regula: *Regulariter ex cauſis ĩ propoſitis locatori contra conductorem eiuſq; bæredes locati, eon alia competit actio. quæ regula cum ipſo iure ſubſiſtat, recipit primùm exceptionem banc: Niſi eon in peceeia numerata, ſed in alia re merces uel peeſio ſit conſtituta. tunc enim præſcriptis eerbis actio competit. qeæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. cap. prox. qeæſt. 5. except. 4. item ĩ. lib. prox. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 6. exception. 1. repl. 1. Altera exceptio eſt: Niſi in rei uenditione uenditor ſibi uel alijs babitationem uel alium buiuſmodi uſum exceperit. boc enim caſu empti & uenditi actio eſt, non locati.*

quæ

quæ exceptio approbatur l.11.§.penult.ff.de action. empti.cuius uerba uide s̄. lib. prox. cap. 1. queſt.1. cauſa 47.Concordat l.79.ff.de contrah. empt. cuius uerba cum concordantibus alijs uide s̄.lib.prox.cap. 9. queſt. 1. cauſa 3. in prin. *Tertia exceptio eſt: Niſi ob damnũ in re locata datum agatur. hoc enim caſu etiam legis Aquiliæ actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 11. in prin. ff. locati. cuius uerba uide s̄. queſt.1.cauſa 12.except.6.Concordat l.25.§. culpæ. ff.eod tt.cuius uerba uide d.queſt.1.cauſa 7. Item concordat l.30.§. qui mulas. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. cauſa 12. except. 1. repl. 2. Item concordat l.41.ff. eod.tt.cuius uerba uide s̄.d.cauſa 12.except.7.Concordat item l.27.§.Proculus.ff.ad l.Aquiliam. cuius uerba uide d.except.7.Concordat item l.27. §. fin. ff.eod tt.cuius uerba uide alibi.Huius exceptionis replicatio hæc eſt:Niſi ex eo agatur,quòd conductor in area conducta terram congerendo damnum dedit parieti locatoris.quæ replicatio approbatur l.57. ff. locati.cuius uerba uide s̄.queſt.1.cauſa 9.* *Quarta exceptio eſt:Niſi ex eo agatur,quòd conductor arbores exciderit.hoc enim caſu non ſolùm locati actio eſt,ſed & legis Aquiliæ:item arborum furtim cæſarum,item interdictũ Quod ui aut clam.quæ exceptio approbatur d.§.culpæ.* *Quinta exceptio eſt:Niſi ob rem ſubreptam agatur. hoc enim caſu non ſolùm locati,ſed etiam furti actio eſt. quæ exceptio approbatur l.42.ff.locati,his uerbis:* Si locatum tibi ſeruum ſubripias:utrunq; iudicium aduerſus te eſt exercendum,locati & furti. *Concordat l.33.§.ſi is cui ff.de action.& oblig.cuius uerba uide j.lib.46.cap.14.except.17.repl.4.* *Sexta exceptio eſt: Niſi ex eo quòd conductor rem pignoris nomine in fundum illatam alienauit, agatur. hoc enim caſu ad eam recuperandam interdictum Saluianum competit.de quo uide s̄.lib.40.cap.11.*

II. *Regula:Locator quoq; ius pignoris in rebus conductoris inuectis & illatis habet. de qua re uide s̄.lib.40. cap.1.cauſa 1.ſpecie 1.*

III. *Regula: Dominus conductore latitante,& penſionem non ſoluente, deſiderans aperiri horrea, & ea quæ intus ſunt,deſcribi:audiendus eſt.quæ regula approbatur l.56.ff. locati, his uerbis:* Cùm domini horreorum inſularumq; deſiderant (diu non apparentibus,nec eius temporis penſionem exſoluentibus conductoribus)aperiri horrea,& ea quæ ibi ſunt,deſcribi à publicis perſonis, quorum intereſt:audiendi ſunt. Tempus autem in huiuſmodi re biennij debet obſeruari. *Hæc de actione locati.*

DE ACTIONE CONDVCTI. Cap. III.

I. CAVSAE CONDVCTI actionis.

Cauſæ ex quibus conducti actio competit,partim in ipſa locatione cõtingunt, partim poſt perfectam locationem, partim deniq; poſt locationem finitam de quib.ordine dicetur.

I. *Cauſa: Si locator dolia uitioſa locauerit, uel ſaltum paſcuum, in quo mala herba naſcitur, unde pecora conductoris demortua ſunt,uel deteriora facta.Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 19.§.1 ff.locati,his uerbis:* Si quis dolia uitioſa ignarus locauerit,deinde uinum effluxerit:tenetur in id quod intereſt,nec ignorantia eius erit excuſata.Et ita Caſsius ſcripſit. Aliter atq; ſi ſaltum paſcuum locaſti, in quo herba mala naſcebatur.Hic enim ſi pecora uel demortua ſint,uel deteriora facta: quod intereſt præſtabitur,ſi ſciſti: ſi ignoraſti,penſionem non petes. Et ita Seruio,Labeoni,Sabino placuit.

II. *Cauſa:Si res aliena locata ſit,eaq; euicta.Hæc cauſa approbatur,ſimul & diſtinguitur l.9.in prin. ff.locati, his uerbis:* Si quis domum bona fide emptam, uel fundum locauerit mihi, iſque ſit euictus ſine dolo malo culpaue eius:Pomponius ait,nihilominus eum teneri ex conducto ei qui conduxit: ut præſtetur ei frui, quod conduxit, licere. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt:Niſi locator aliam rem nõ minus commodam pro priore eidem locare paratus ſit.Hæc exceptio approbatur ibidem his uerbis:* Planè ſi dominus non patiatur,& locator paratus ſit aliam habitationem non minus commodam præſtare: æquiſsimum eſſe ait,abſolui locatorem.

III. *Cauſa:Si non præſtatur conductori,quod in lege conductionis conuenit. Hæc cauſa approbatur l.15.in prin.ff. locati, his uerbis:* Ex conducto actio conductori datur. Competit autem ex his cauſis ferè: utputa ſi re quam cõduxerat,frui ei non liceat: fortè quia poſſeſſio ei aut totius agri aut partis non præſtatur:aut uilla non reficitur,uel ſtabulũ,uel ubi greges eius ſtare oporteat. Sed & quod in lege conductionis conuenit, ſi hoc non præſtatur: ex conducto agetur. *Concordat l.24.§.penult.ff.eod.tt.his uerbis:* Ex conducto utiliter aget is,cui ſecundum conuentionem non præſtantur,quæ conuenerant:ſiue prohibeatur frui à domino, ſiue ab extraneo,quem dominus prohibere poteſt. *Concordat item l.19.C.de locato.cuius uerba uide s̄.cap.prox queſt.1.cauſa 1.* *Huius exemplum proponitur l.19.§. ſi dominus. ff. eod.tt. cuius uerba uide s̄.cap.prox.queſt.4. reg.9.* *Huius cauſæ exceptio hæc eſt:Niſi cùm conueniſſet de pecunia conductori à locatore ad rem conductam reficiendam præſtanda:conductor non ſatiſdet de pecunia in cauſam,de qua conuenit,impendenda.Hæc exceptio approbatur l.58. §. fin.ff. locati, his uerbis:* Quidam in municipio balineum præſtandum annuis uiginti numis conduxerat,& ad refectionem fornacis,fiſtularum, ſimiliumq; rerum centum numi ut ei præſtarentur,

reutur, conuenerat. conductor centum numos petebat. Ita ei deberi dico, ſi in earum retum rofectionem eam pecuoiam impendi ſatiſdatet.

IIII. *Cauſa: Si poſſeſſio rei conductori non præſtatur. Hæc cauſa approbatur l. 15. in prin. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cauſa prox. in prin.*

V. *Cauſa: Si conductori re conducta frui non liceat. Hæc cauſa approbatur d. l. 15. in prin. Concordat l. 24. §. fin. ff. eod. ti. his uerbis:* Qui in plures annos fundum locauerat, teſtamento ſuo damnauit hæredem, ut conductores liberaret. Si non patiatut hæres eum reliquo tempore frui: eſt ex condncto actio. Quòd ſi patiatur, nec mercedes remittatt ex teſtamento tenetur. *Concordat item l. 15. C. de locato, his uerbis:* Si de fundo à locatore expulſa es, cum eo agere ex conducto potes. Pœnã quoq; à locatote, quam præſtari rupta conuentionis fide placuit, exigere ac retinere potes. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res locata domini uſibus neceſſaria ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. C. de locato, his uerbis:* Aede quam te conductam habere dicis, ſi penſionem domino in ſolidum ſoluiſti, inuitam te expelli non oportet: niſi proprijs uſibus dominus eam neceſſariã eſſe probauerit, aut corrigete domum maluerit, aut tu malè in te locata uetſata es. *Altera exceptio eſt: Niſi dominus rem locatam reficere uelit. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aot corrigere domum maluerit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non neceſſariò reficiat. Hæc replicatio approbatur l. 35. in prin. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 5. excepi. 20. repl. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi conductor malè in re conducta uerſatus ſit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aut tu malè in re locata oerſata es. *Quarta exceptio eſt: Niſi conductor penſionem non ſoluat. Hæc exceptio approbatur l. 54. §. inter. ff. locati, his uerbis:* Inter locatotem fundi & conductorem cõuenit, ne intra tempora locationis eius conductot de fundo inuitus repelleretut: & ſi pulſus eſſet, pœnam decẽ præſtaret Titius locatot Seio condoctori: uel Seius conductot, ſi intra tempora locationis diſcedete uellet, æquè decem Titio locatori præſtaret. Quod inuicem de ſe ſtipulati ſunt. Quæro, cùm Seius conductor biennij cootinui penſiooem non ſolueret: an ſine metu pœnæ expelli poſsit? Paulus teſpondit, quamuis nihil expreſſum ſit in ſtipulatione pœnali de ſolutione penſionum: tamen uериſimile eſſe, ita conueniſſe de non expellendo colono intra tempora præfinita, ſi penſionibus paruerit, & ut oportet coluerit. Et ideo ſi cœperit petere pœnam is qui penſionibus ſatis non fecit, profnturam locatoti doli exceptionem. *Quinta exceptio uidetur: Niſi alius maiorem penſionem offerat. Hæc exceptio reprobatur l. 11. C. de locato, his uerbis:* Si olei cetta ponderatione fructos anni locaſti: de contractu bonæ fidei habito propter hoc ſolùm, quòd alter maiorem obtulit ponderationem, tecedi non oportet. *Sexta exceptio eſt: Niſi ab alio quàm locatore cõductor re frui prohibeatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 33. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 5. except. 20. repl. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi locator eum qui conductorem frui prohibet, ne id faciat prohibere poßit. quæ replicatio approbatur d. l. 33. ibi: aut ab eo prohibeatur, &c. Concordat l. 24. §. item ex conducto. ff. eod. ti. cuius uerba uide ſ. cauſa 3. Altera replicatio eſt: Niſi quoad mercedem ſeu penſionem remittendam uel reſtituendam quæ replicatio approbatur d. l. 33. Tertia replicatio eſt: Niſi locator alienam rem locauerit. hoc enim caſu, ſi conductor à domino rei ea uti prohibeatur, nihilominus locater tenetur. quæ replicatio approbatur l. 33. in prin. ibi: intelligendum. ff. locati. cuius uerba uide d. except. 20. repl. 1. Concordat l. 9. in prin. ff eod. ti. cuius uerba uide ſ. cauſa 2. Quarta replicatio eſt: Niſi is cui locator rem alienauit, conductorem uti prohibeat. Hæc replicatio approbatur l. 25. §. qui fundum. ff. locati. cuius uerba uide ſ. lib. 41. cap. 1. quæſt. 4. reg. 6. Concordat l. 32. ibi: quòd ſi colonus. ff. eod. ti. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 5. except. 21. Hæc de ſexta exceptione. Septima exceptio eſt: Niſi locator poſtea rurſus permittat conductori re conducta frui. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 24. §. colonus. ff. locati, his uerbis:* Colonus, ſi ei frui non liceat, totius quinquennij oomine ſtatim tectè aget: etſi teliquis annis dominus fundi frui patiatur. Nec enim ſemper liberatur domious eo quòd ſecundo uel tertio anno patiatut fundo frui. Nam & qui expulſus à conductione, in aliam ſe colooiam contulerit, non ſuffecturus duabus: neq; ipſe penſionum nomine obligatus erit, & quantum per ſingulos annos compendij facturus erat, conſequetur. Seta eſt enim patientia fruendi, quæ offertur eo tempore, quo frui colonus alijs tebus illigatus non poteſt. Quòd ſi paucis diebus prohibuit, deinde pœnitentiã egit, omniaq; colono in integro ſunt: nihil ex obligatione paucorum dierum mota miouet. *Ait Iuriſconſultus:* Quòd ſi paucis diebns prohibuit, &c. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, cuius replicatio hæc eſt: Niſi eo tempore locator rurſus frui conductorem permittat, quo rei illi amplius integra non eſt. quæ replicatio uerbis iam propoſitis approbatur. Hæc de quinta cauſa eiusq; exceptionibus ſunt dicta. Sed & huius cauſæ ſpecies*

ſeu exempla ſunt cauſæ aliquot ſequentes.

V I. Cauſa: *Si locator domum locatam demoliatur. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.35 in prin. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cap.11. quæſtion.3. exception. 20 replicat.1. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi neceſſariò dominus domum conductam demoliatur, atq; reficiat. quæ exceptio approbatur d. l. 35. in princip. Cui concordat l. 27. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 1. cauſa 13. exception. 7. Concordat item l.30. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ʒ. quæſt. 4. reg.1. except.1.*

V I I. Cauſa: *Si rem locatam locator non reficiat. Hæc cauſa approbatur l. 15. in prin. ibi: aut uilla. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cauſa 1. Concordat l.19. §. illud nobis. ibi: ſed & prælum. ff. eod. tt. cuius uerba uide ʒ. quæſtion. 4. reg.4. Item concordat l.25. §. ſi uicino, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.1. cauſa 13. exc.4. Itẽ cõcordat l.60. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. except.4.*

V I I I. Cauſa: *Si uicino ædificante obſcurentur lumina conducti cœnaculi. Hæc cauſa approbatur d. §. ſi uicino.*

I X. Cauſa: *Si locator rem alij locauerit. Hæc cauſa approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 3 & 5. cuius exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm conductor deceſsiſſet, pupillo hærede relicto, tutor tum pupillum hæreditate conductoris abſtinere uoluit. quæ exceptio approbatur l.15. §. fin. cum tribus legibus ſequentib. ff. locati, his uerbis:* Interdum ad hoc ex locato agetur, ut quis locatione liberetur, quemadmodum Iulianus libro XV. Digeſtor. ſcripſit. Vtputa fundum Titio locaui, isq; pupillo hærede inſtituto deceſsit. Et cum tutor conſtituiſſet abſtinere pupillum hæreditate, ego fundũ pluris locaui, deinde pupillus reſtitutus eſt in bona paterna. Ex conducto nihil amplius eum conſecuturum, quàm ut locatione liberetur: mihi enim iuſtam cauſam fuiſſe locandi, cùm eo tempore in pupillum actiones nullæ darentur. Tutelæ tamẽ cum tutore iudicio (inquit) agetur, ſi abſtinere eum non debuit. In quo etiam hoc inerit, quòd ex conductione fundi lucrum facere potuit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi locator cum tutore colluſit. quæ replicatio approbatur l.19. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Sed addes hoc Iuliani ſententiæ: ut ſi colluſi ego cum tutore, ex conducto tenear in id quod pupilli interfuit. *Altera exceptio eſt: Niſi finito locationis tempore, res alij locetur. Hæc exceptio approbatur l. 32. C. de locato, his uerbis:* Ne cui liceat, qui aliquàm domum alienam, uel locum, aut ergaſterium nomine conductionis accepit, alteri qui poſt eum domini uoluntate ad eandem conductionem acceſsit, litem inferre, quaſi rem illicitam, aut agenti damnoſam tentauerit: ſed patère facultatem dominis domos ſuas uel ergaſteria uel loca cui uoluerint locandi. ipſis nihilominus, qui conduxerint, ab omni ſuper hoc moleſtia liberis conſeruandis: niſi fortè pacta per ſcripturam ſpecialiter inita cum dominis, uel cũ his qui poſtea cõduxerunt, legibus uidelicet cognita, agentis intentionibus ſuffragentur. Quòd ſi quis huiuſmodi controuerſiam ſacris iuſsionibus interdictam crediderit commouendam: ſi priuatus eſt, acriter cæſus exilij ſubeat pœnã: ſi militat, decem librarum auri diſpendio feriatur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi aliud conuenerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè pacta per ſcripturam, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi fiſci bona locentur. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. C. de location. prædiorum fiſcalium. cuius uerba uide ſ. lib 11. cap. 8. quæſtion.5. reg.1. except.3. repl.4. Concordat l.5. §. fin. C. eod. tt. cuius uerba uide d. repl. 4.*

X. Cauſa: *Si locator rem locatam parum cuſtodierit, & conductori res ſuæ inde ſint ablatæ, uel alio modo perierint. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. C. de locato, his uerbis:* Dominus horreorum periculum uis maioris, uel effracturam latronum conductori præſtare non cogitur. His ceſſantibus, ſi quid extrinſecus ex depoſitis rebus illæſis horreis perierit: damnum depoſitarum rerum ei reſarcire debet. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi caſu ſine dolo uel culpa locatoris res perierit conductori. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis. Concordat l.11. C. eod. tt. his uerbis:* Damnum quod per aggreſſuram latronum in poſſeſsionibus locatis rei tuæ illatum eſſe proponis, à domina earundẽ poſſeſsionũ, quam nullius criminis ream facere te dicis, reſarciri tibi nulla ratione deſideras. *Concordat l.28. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 12. except.1. Altera exceptio eſt: Niſi de cuſtodia à locatore præſtanda nihil nominatim conuenit. Hæc exceptio approbatur l.55. in prin. ff. locati, his uerbis:* Dominus horreorum effractis & expilatis horreis non tenetur, niſi cuſtodiã eorũ receperit. Serui tamen eius, cum quo contractum eſt, propter ædificiorum notitiam in quæſtionẽ peti poſſunt. *Concordat l.60. §. fin ff. eod. tt. his uerbis:* Rerum cuſtodiam, quam horrearius conductoribus præſtare deberet, locatorem totorum horreorum horreario præſtare non debere puto: niſi in locando aliter conuenerit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi locator cuſtodes ſciente conductore adhibuerit. Hæc replicatio ipſo iure approbatur, teſte Accurſio in d. l. 55. Huius replicationis duplicatio hæc eſt:*

Niſi

Niſi locator cuſtodes exhibuerit conductori. Hæc *duplicatio approbatur l. 4. C. de locato, bis uerbis:* Ex diui Pij Antonini literis certa forma eſt, ut domini horreorum effractorũ eiuſmodi querelis deferentibus cuſtodes exhibere neceſſe habeant, nec ultrà periculo ſubiecti ſint. Quod uos quoq; adito præſido prouinciæ impetrabitis. Qui ſi maiorem animaduerſionem exigere rem deprehenderit ad Domitium Vlpianum præfectum prætorio, & parentem meum reos remittere curabit. Sed quia domini horreorum nominatim etiam ipſi cuſtodiam repromiſerunt: idem exhibere debent. *Altera replicatio eſt: Niſi ſerui locatoris damnum dederint, uel furtum fecerint.* Hæc *replicatio reprobatur l. 45. in prin. ff. locati, bis uerbis:* Si tibi domum locauero, & ſerui mei tibi damnum dederint, uel furtum fecerint: non teneor tibi ex conducto, ſed noxali actione. *Hæc de ſecunda exceptione. Tertia exceptio eſt: Niſi conductori claues horreorum conductorum traditæ ſint.* Hæc *exceptio approbatur argumento l. 74. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. lib. 23. cap. 2. cauſa 3. Quarta exceptio eſt: Niſi cùm locator nauis mercem in aliam nauem poſtea tranſtuliſſet, quam conductor nolebat: utraq; nauis perierit.* Hæc *exceptio approbatur l. 10. §. 1. ff. ad l. Rhodiam de iactu, bis uerbis:* Si ea conditione nauem conduxiſti, ut ea merces tuæ portarentur: eaſq; merces nauta nulla neceſsitate coactus, in nauem deteriorem (cùm id ſciret te fieri nolle) tranſtulit, & merces tuæ cum ea naue perierunt, in qua nouiſsimè uectæ ſunt: habes ex cõducto & locato cum priore nauta actionem. Paulus. Imò contrà, ſi modò ea nauigatione utraque nauis perijt: cum id ſine dolo & culpa nautarum factum eſſet. *Plura de exceptione propoſita uide j. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 9. exception. 1. replicat. 6. Quinta exceptio eſt: Niſi in caſu iam propoſito prior nauta publicè retentus fuit, ut nauigare non potuerit. quæ exceptio cum alijs quibuſdam approbatur ibidem bis uerbis:* Idem iuris erit, ſi prior nauta publicè retentus nauigare cum tuis mercibus prohibitus fuerit. Idem iuris erit, ſi cùm ea conditione à te conduxiſſet, ut certam pecuniã tibi præſtaret, niſi ante conſtitutum diem merces tuas eo loci expoſuiſſet, in quem uehendas eas merces locaſſes: nec per eum ſtaret, quo minus remiſſa ſibi pœna ſpectaret. Idem iuris in eodem genere cognitionis obſeruabimus, ſi probatum fuerit, nautam morbo impeditum nauigare non potuiſſe. Idem dicemus, ſi nauis eius uitium fecerit ſine dolo & culpa eius. *Sexta exceptio eſt: Niſi locator expreſsè dixerit, aurum, argentum uel quid ſimile ſe ſuo periculo non recipere.* Hæc *exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi ſciens patiatur eas res inferri. quæ replicatio approbatur l. 60. §. locator. ff. locati, bis uerbis:* Locator horrei propoſitum habuit, ſe aurum, argentum, margarita non recipere ſuo periculo: deinde cùm ſciret has res inferri, paſſus eſt. Perinde eum futurum tibi obligatum dixi, ac ſi propoſitum fuerit remiſſum. *Septima exceptio eſt: Niſi meſsis uel fructus pendentes ab aliquo ſint ſublati. hoc enim caſu actionem tantùm aduerſus furem inſtituendo, & quod conſecutus fuerit præſtando, locator liberatur. quæ exceptio approbari uidetur d. l. 60. §. meſſem. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſtion. 4. regul. 2. Concordat l. 51. §. ſi ſulphurariæ. ff. de furtis. cuius uerba uide j. lib. 46. cap. 3. quæſt. 8. reg. 4.* Hæc *de decima cauſa, cuius plures exceptiones uide j. cap. prox.*

XI. *Cauſa: Si conductor dolo uel culpa hominis conducti damnum paſſus ſit.* Hæc *cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 60. §. ſeruum. ff. locati, bis uerbis:* Seruum meum mulionem conduxiſti, negligentia eius mulus tuus perijt. Labeo ait, Si ipſe ſe locaſſet, ex peculio duntaxat, & in rem uerſum damnum tibi dominum præſtaturum: ſin autem ego ipſe eum locaſſem, non ultrà me tibi præſtaturum, quàm dolum malum & culpam abeſſe. Quòd ſi ſine definitione perſonæ mulionem à me conduxiſti, & ego eum tibi dedi, cuius negligentia iumentum perierit: illam quoque culpam me tibi præſtaturum aio, quòd eum elegiſſem, qui eiuſmodi damno te afficeret. *Concordat l. 45. §. ſi hominem. ff. eod. tit. cuius uerba uide j. quæſt. 5. except. 7. Concordat item l. 27. §. ſi quis ſeruum. ff. ad l. Aquiliam, bis uerbis:* Si quis ſeruum conductum habens ad mulum regendũ, commendauerit ei mulum, & ille ad pollicem eum alligauerit loro, & mulus eruperit ſic, ut & pollicem auelleret ſeruo, & ſe præcipitaret: Mela ſcribit, ſi pro perito imperitus locatus ſit, ex conducto agendum cum domino ob mulum ruptum uel debilitatum. Sed ſi ictu aut terrore mulus turbatus ſit, tunc dominum eius, id eſt muli aut ſerui, cum eo qui turbauit, habiturum legis Aquiliæ actionem. Vlpianus. Mihi autem uidetur, & eo caſu quo ex locato actio eſt, competere actionem Aquiliæ.

XII. *Cauſa: Si locator non præſtat inſtrumenta ad fundum locatum pertinentia.* Hæc *cauſa approbatur, ſimul & declaratur l. 19. §. illud nobis. ff. locati. cuius uerba uide j. quæſt. 4. reg. 4.*

XIII. *Cauſa: Si locator non reſtituat impenſas, quas conductor in rem conductam fecit: nec præ-*

ſtet meliorationes. *Hæc cauſa approbatur l 55. §. in conducto. ff. locati, his uerbis:* In conducto fundo ſi conductot ſua opere aliquid neceſſeriò oel utiliter euxerir, uel ædificauerit, uel inſtiruerit, cùm id uon conueuiſſet: ed recipienda ea quæ impeudir, ex conducto cum domino fundi experiri po teſt. *Concordat l. 61. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Colonus, cùm lege locatioois noo eſſet comprehenſum ut uineas poneret, nihilo minus uineas inſtiruit, ut pcopter eorum fructum deuis emplius eureie ennuis ie aget loceri cœperit. quæſitum eſt, ſi domioue iſtum coloourn fundo eiectum, penſioourn debiterum nomiue conueniat: en ſumptus otiliter factoe in uineie inſtituendis ceperete poſsir, oppoſite doli meli exceptione? Scæuole. Reſpondi, uel expenſas conſecututum, uel nihil empliue præſtatorum. *Huius cauſæ exceptio hec eſt: Niſi cùm uſufructuarius in quinquennium fundum locaſſet, conductor quaſi in quinquennium fruiturus ſumptus feciſſet, & mortuo intra quinquennium locatore locatio fuerit extincta. hic enim impenſas non repetit. que exceptio approbatur l. 9. §. huic ſubiungi. ibi: idem querit. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 1. queſt. 5. except. 16. diſtinct. 2.* *Planè quanti & à quib. impenſæ & meliorationes æſtimandæ ſint, definitur Nouell. c. 64. cuius uerba uide J. queſt. 4. reg. 5.*

XIIII. *Cauſa: Si locator fructus fundi corrupit. Hec cauſa approbatur l. 15. §. fundum. ff. locati. cuius uerba uide J. queſt. ult. except. 1.*

X V. *Cauſa: Si locator aditum coangustauit, ut conductor arcam quam intulit, auferre amplius non poßit.* *Hec cauſa approbatur l. 19. §. ſi inquilinus. ff. eod. tt. his uerbis:* Si inquilinus arcam æratam in ædee intulerit. & ædium dominus aditum coenguſteuerit: uerius eſt ex conducto eum reneri, & ad exhibendum actione, ſiue ſcit ſiue ignoteuit. officio aurem iudicie continetur, ut coget eum aditum & facoltatem inquiliuo præſtere ad etcam tollendem, ſumptibue ſcilicet locatoris.

X V I. *Cauſa: Si indebitam penſionem ſolutam locator non reſtituit.* *Hec cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur d l. 19. §. ſi quis cum, his uerbis:* Si quis, cùm in ennum hebitationem conduxiſſet, penſionem rotius enni dederit: deinde ioſule poſt ſex menſea corruerit, uel incendio cooſumpte ſit: penſionem reſidui remporia rectiſsimè Mele ſcripſit ex conducto ectioue repetiturom, nec quaſi indebitum condicturum. Non enim per errorem dedit plos, ſed ut ſibi in cauſe conductionis proſpicetet: taliter erque ſi quie, cùm decem conduxiſſet, quindecim ſoluerit. hic enim ſi per errorem plue ſoluit, dũ puret ſe quiodecim conduxiſſe: ectionem ex conducto non habebir, ſed ſolam condictionem. Nem iotet eum qui per errorem ſoluit, & eum qui penſionem integcem prærogeuit, multum intereſt. *Concordat l. 30. §. ædilis. ff. eod. tt. cuius nerba uide ſ. cap. prox. queſt. 1. cauſa 11. except. 9.*

X V I I. *Cauſa: Si locator inquilinum non patiatur tollere, quod ædificio adiecit.* *Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 19. §. ſi inquilinus, his uerbis:* Si inquilinus oſtium, uel quædam elie ædificio adiecerit: quæ ectio locum haber? Et eſt uerius quod Labeo ſcripſit, competere ectiouem ex conducto, ut ei rollere liceet: ſic tameu, ut damni infecti ceueet: ne, dum eufert, io eliquo deteriorem cauſam ædium feciet: ſed & ut priſtinem feciem ædium teddet.

X V I I I. *Cauſa: Si cùm conueniſſet, ut ſi colonus fundum non rectè coleret, relocare eum liceret, & quo minoris poſtea relocaſſet, id colonus præſtaret: locator poſtea pluris relocauerit, nec id colono reſtituat.* *Hec cauſa reprobatur l. 51. in prin. ff. locati, his uerbis:* Ee lege fundum locaui, ut ſi non ea lege colererut, relocece eũ mihi liceret, & quo minoris locaſſem, hoc mihi præſteretut: & cum nemo fundum colebat, pluris remen locaui. quæro, an hoc ipſum præſtece dobeam? Iabolenoe. Reſpoudi, Io huiuſmodi obligetionibus id meximè ſpectare debsmus, quod inrer utrenque pertem conuenit. Videtur autem iu hac ſpecie id ſileutio conueniſſe, ne quid pcæſtaretot, ſi empliore pecuoie fundus eſſet locetus: id eſt, ut hæc conuentio pro locetote tentummodo interpoueretur.

DE EXCEPTIONIBUS PRAECEDENTIUM ceuſarum generaliboe.

Hactenus cauſæ ex quib. conducti actio competit, enumeratæ ſunt: quarum tamen plures uide J. cap. prox. Planè cauſarum iam enumeratarum exceptiones generales he ſunt.

I. *Exceptio: Niſi emptor rem emptam à nenditore, donec precium ſoluat, conduxerit.* *Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 20. in fine. cum lege ſequente. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cap. 1. queſt. 5. except. 2. repl. 1.*

II. *Exceptio: Niſi ſemel ſit actum. Hæc exceptio approbatur l. 35. §. fin. ibi: rectè quidem ff. d. tt. cuius uerba uide J. queſt ult. except. 1.* *Alias huiuſmodi exceptiones generales uide ſ. cap. 1. queſt. 5.*

II. QVIBVS COMPETIT Actio conducti?

Alij quàm conductori hæc actio non competit. que regula approbatur l. 15. in prin. ff. locati. cuius uerba

uerba uide ſ.cauſa 5.in prin. Concordat *inſt.de locatione & conduct.in prin.ibi: & competit.cuius uerba uide ſ.cap.1.quæſtion.4. reg.4.* Huius *regulæ exceptio hæc eſt: Niſi etiam hæredi conductoris.quæ exceptio approbatur l.19. §. ex conducto. ff.locati, his uerbis:* Ex conducto actionem etiam ad hæredem tranſire, palàm eſt. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.1.quæſt.5. except.17.*

III. ADVERSVS QVOS competit?

De *hærede locatoris proponitur uerbis d. §. ex conducto, iam propoſitis.*

IIII. QVID QVANTVM'QVE ueniat in actione propoſita?

I. Regula, *De eo quod conductoris intereſt, proponitur l. 7. cum lege ſequente. ff. locati, his uerbis:* Si tibi alienam inſulam locauero quinquaginta, tuq; eandem ſexaginta Titio locaueris, & Titius à domino prohibitus fuerit habitare: agente te ex conducto ſexaginta conſequi debere placet, quia ipſe Titio teneris in ſexaginta. Triphoninus. Nos uideamus, ne non ſexaginta præſtanda, nec quinquaginta ſint, ſed quãti intereſt perfrui conductorem. Tantum deniq; conſequetur medius, quantum præſtare debebat ei qui à ſe conduxerat: quoniam emolumentum conductionis ad comparationem uberioris mercedis computatũ, efficit maiorem condemnationem. Et tamen primus locator reputationem habebit pro quinquaginta, quæ ab illo perciperet, ſi dominus inſulæ habitare nouiſſimum conductorem non uetuiſſet. Quo iure utimur. *Concordat l.25.§.ubicunq;, in fine. ff.eod.tit.cuius uerba uide J.except.prox.* Huius *regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ob caſum, non ob dolum uel culpam locator conueniatur. tunc enim non id quod intereſt, conductor conſequitur, ſed mercedis ſeu penſionis exonerationem. quæ exceptio approbatur d.§. ubicunq;, his uerbis:* Vbicunq; remiſsionis ratio habetur ex cauſis ſuprà relatis: non id quod ſua intereſt, conductor conſequitur, ſed mercedis exonerationem pro rata. Denique ſupra damnum ſeminis ad colonum non pertinere declaratur. Planè ſi dominus fortè frui non patiatur, uel cùm ipſe locaſſet, uel cùm alius alienum, uel quaſi procurator, uel quaſi ſuum: quod intereſt præſtabitur. Et ita Proculus in procuratore reſpondit. *Ait iuriſconſultus:* Ex cauſis ſuprà relatis. *Has cauſas uide J.cap.prox.* Concordat *exceptioni propoſitæ l.30.in prin.ff.eod.tit. his uerbis:* Qui inſulam triginta conduxerat, ſingula cœnacula ita locauit, ut quadraginta ex omnibus colligerentur. Dominus inſulæ, quia ædificium uicium facere diceret, demoliretur eam. quæſitum eſt, quanti lis æſtimari deberet, ſi is qui totam conduxerat, ex cõducto ageret? Alfenus reſpondit, ſi uiciatũ ædificium neceſſariò demolitus eſſet: pro portione quanti dominus prædiorum locaſſet, quod eius temporis habitatores habitare non potuiſſent, rationem duci, & tanti litem æſtimari. Sin autem non fuiſſet neceſſe demoliri, ſed quia melius ædificare uellet, id feciſſet: quanti cõductoris intereſſet, habitatores ne migrarent, tanti condemnari oportere. *Plura de exceptionẽ propoſita uide J.cap.prox.quæſt.1.reg 1.*

II. Regula: *Si conductor ex iuſta cauſa emigrauerit, & aliam domum conduxerit: mercedem ſecundæ conductionis prior locator ſoluere tenetur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.28.ff.locati.cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.1. cauſa 13. except.8.repl.1.*

III. Regula, *De pœna promiſſa, proponitur l.15. C.de locato.cuius uerba uide ſ.quæſt.1.cauſa 9.*

IIII. Regula: *Quæ inſtrumenta debeantur conductori fundi, definitur l.19.§. illud nobis. ff. locati, his uerbis:* Illud nobis uidendum, ſi quis fundum locauerit, quæ ſoleat inſtrumenti nomine conductori præſtare: quæ ſi non præſtet, ex locato teneatur? Et eſt in epiſtola Neratij ad Ariſtonem: Dolia utiq; colono præſtanda eſſe, & prælum, & trapeta inſtructa funibus. Si minus, dominum inſtruere debere. Sed & prælum & trapetum uiciatum dominum reficere debere. Quòd ſi culpa coloni quid eorum corruptum ſit: ex locato eum teneri. Fiſcos autem, quibus ad premendam oleam utimur, colonum ſibi parare debere. Quòd ſi regulis olea prematur: & prælum, & ſuculam, & regulas, & tympanum, & trochleas, quibus releuetur prælum, dominum præſtare oportere: ſicuti dolia quoq; uinaria ad præſentem uſum colono parare oportet. Hæc autem omnia ſic ſunt, niſi quid aliud ſpecialiter actum ſit.

V. Regula, *De meliorationibus. Meliorationes quoq; conductori à locatore præſtandæ ſunt. de quo ſ. quæſt.1. cauſa 13. eſt dictum. Quanti autem & à quibus meliorationes iſtæ ſint æſtimandæ, definitur Nouell. c.64. his uerbis:* Multæ undique & longo iam tempore contra huius almæ urbis & ſuburbiorum eius hortulanos querelæ ad nos deferuntur, omnibus indignè illorum improbitatem ferentibus. Quæ uerò renunciantur, ad hunc fermè modũ ſe habent. Aiunt eos qui æſtimandis rebus præpoſiti ſunt, ut plurimùm de collegio hortulanorum eſſe, & rem intolerabilem patrare. Nam cùm horti dominus conductionem ſubeunti hortulano

eum tradit, nihil aliud ęſtimare, quàm inſitum olua, & in gratiam eccipientia hortulsni ſiue conductorie eiue æſtimetionẽ tantùm ntcunq; conglomerare, & celebrare neluti per euerſipnem. Simulerq; uerò conductor ſub finem ſtaturi temporis domino eum redditurus eſt, tunc demum ipſos ſubtiliſsimam oleris æſtimetionẽ facere, eamq; uel in ſexduplum, & numeroſiorem inſuper ſummem efferre: ut ſi quinquegints illi eureia æſtimandum olus ſit, non minus trecentis, aliquando etiam amplius hoc æſtimeut. Neque intra hoſce dũtaxat terminos inexplebilem illem euariciam conſiſtere, ſed multo etiam his eos maiora fecere, dicentes ſtercus ſe ſolo iniecіſſe, & præterea queſdem habere melioratinnes ſeu emponemate, atque ee occaſione æſtimationem ipſos extollere & producere ed quantamcunque ipſi ſummam uelint. Pro æſtimetione denique inſitarum (ut uериſimile eſt) arhorum noue augmente facere: quamuis cùm à dominis ſuſciperent, nulla omnino eiue precij retio putета ſit, præſertim hortulanie utplurimùm per pecta conuente profitentibus, cuiam ſe habituros inſitarum arborum, & in locum demortuarũ alias ſupplanteturos. Sed probehiliter compendij ſui cauſe ęſtimandis rehus præpoſitum id genus inſatiabilis auariciæ importare, tanquam qui paulo pòſt futurũ arbitretur, ut cõſimils quiddam in ſe quoq; experietur. Vt ſi per imperitiem miſer ille dominus henc perſolusre, & unà cum re ſue diſpendium recipere ſuſtinear, mox elteri hortulano hortum elocet, & per illum idem patietur, & inſuper in tertio, & item quarto æquelem eueriсiem experiatur, periculũ ſit, ne prorſus ipſo horti dominlo excidet, & à proprijs rebus alienus fiat, illi uerò ed improbitatem maiorem etiamnum ecceſsionem feciant. Nem ſi hortulanus, qui poſtee in conductionem ſuccsdit, aliquid priori reditui apponat, exigit & ipſe finita huiuſmodi conductione illius æſtimetionem, quaſi ille ſue melioretione acceſſerit: quanquam ee planè ecceſsio non ex diligenti eius cultura facta ſit, ſed fortè initio uel præpropera feſtinatione locetorum, uel etiam ſocordie depauperentibus (ſi modò conuenit) elocatione fecte. Quæ omnie nobis longè omnem uidsntur ſuperere maliciem & audaciam. Quam etiem reptimere uolumus per excellentiam tuem, ſacræ huic noſtræ pragmeticæ ettendentem legi: & quomodo hortulenus à domino hortum ſuſcipit, eo modo eum & reſtituere, ſi quidem olus habeat, cùm hortulanue eum ſuſcipit, & eius æſtimatio inita ſit: conſimiliter & in reſtitutione sxactam olerie duntaxet æſtimetionem recipi. Si non haheat, ſed nudum hortum ſuſcipiat, ſiue cum ſterquilinio, ſiue ebſque eo: ita quoque reſtitutionem fieri. In ſumma, talem eh hortulano retionem in reſtituendo obſeruari, qualia fuit cum ſuſciperet, nulla extrinſecus elie læſione domino inducenda. Ipſem uerò olerum æſtimetionem non rantùm ab hortulanie celebrari, ſed unà cum his quos Summerioe appellent, quique harum rerum peritiam habent, propoſitis uidelicet ſecris eloquijs. Neque enim uolumus, ut per improhitatem, & inexplehilem eueriсiem eorum qui conducto eccipiunr, dominis ſuis poſſsſsiones inutiles ſint. His igitur de cauſis congregetis ipſis, qua fini ſe gerere dsheant præſcrihes, neque committes ut damnum aliquod poſſeſſorihus irrogent, ſed ex omni parte eos illæſoe indemnesque conſeruabis. Volumus etenim in æquali menſure conſiſtere tam quæ è dominie ed hortulanos, quàm quæ ab hortulanie ad dominos perueniunt: eo quòd undique nobie æquitas, & ne elterutri parti iniuria inferatur, curæ eſt. Si quis uerò rudem & incultam terrem elocet, ille uerò ad cultum ipſam perducat: mercedem utique pro terra rudi exculta auferat, & oleris quod inibi fuerit, æſtimationem. Atque ita ſine negocio tea procedet, nulle exuperanti auaricia, nulle per fraudem arte ne in hac quidem parte excogitanda. Quo magie per ſecrem hanc noſtrem pregmaticem legem, & futuram eb excellentia tua ex ipſa formulam, de cætero à moleſtijs per id genus homines mouendis uecui permaneamus: neque inter cæteras noſtrss pro repub. curas huiuſmodi etiam ſolicitudinss animum noſtrum ſubeent: cùm alioqui nullam modò reipub. noſtræ partem ſiue paruem ſiue megnam à ſolicitudine noſtra ſecluſem hebeamus, & ſepoſitem, omnia mentis oculis perluſtrentes, nihil inorneti, nihil inordineti, nihil controuerſi permanere cupientes. Interminahis inſuper & pœnem quinque librarum auri tam his qui tale quiddam de cætero peregerint, quàm qui peregi permiſerint.

V. ADFINIA CONDVCTI Actionis remedia.

Regulariter ex cauſis ĩ. propoſitis cõducti, nõ alis cõpetit actio: ut ex ijs quæ in ſingulis cauſis dicta ſunt,

ſunt,conſtat. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm inter ſocios conuenıſſet, ut alternis annis re communi quiſq; in ſolidum uteretur, unus ex ijs ſequentis anni. quo ad ſocium alterum fructus pertinebant,eos corruperit.hoc enim caſu locati etiam, item communi diuidundo actio eſt. Quæ exceptio approbatur l.35.§.fundū.ff.locati,his uerbis: Fundom communem habuimus,& ioter nos conueoit, ot alternis aonis certo precio eum conductum haberemus.tu cùm tuus annus exiturus eſſet,conſultò fructum ſequentis anoi corrupiſti.Agam tecum duabus actionibus: unà ex conducto, altera ex locato. Locati enim iudicio mea pars propria,cooducti antem actione tua duntaxat propria in iudicium ueniet. Deiode ita notat: Noo'ne quod ad meam partem attinebit, communi diuidundo iudicio præſtabitur à te mihi damnū? Rectè quidem. ſed tameo etiam Seruij ſeoteotiam uetam eſſe puto: io eo ſcilicet,ut cùm alterutra actione rem ſeruauerim,altera perimatur. Quod ipſum ſimplicius quæremus ita,ſi proponatur ioter duos,qui ſingulos ptoprios fuodos haberent, conueniſſe, ut alter alterius ita conductum haberet,ut fructus mercedis nomine penſarentur. *Concordat l.23. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide J. lib. proxim.cap.11.quæſt.1. cauſa 4. Altera exceptio eſt: Niſi alter alterius fundo alternis annis utatur fruatur. nam & hoc caſu locati ſimul & conducti actio eſt. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quod ipſum ſimplicius quæremus, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi non pecunia numerata, ſed alia res mercedis nomine ſoluatur. tunc enim præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ.cap.1. quæſt.5. exceptione 4. Quarta exceptio eſt: Niſi ex eo quòd locator aditum coanguſtauerit, unde conductor arcam ſuam quam intulit, efferre non poßit,agatur. tunc enim etiam ad exhibendum actio eſt. Quæ exceptio approbatur l.19.§.ſi inquilinus.ff.locati. cuius uerba uide ſ. quæſt.1. cauſa 15. Quinta exceptio eſt: Niſi ex damno dato agatur. hoc enim caſu etiam legis Aquiliæ actio eſt. Quæ exceptio approbatur l.27.§. penultim. in fine.ff.ad l. Aquiliam. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 11. Sexta exceptio eſt: Niſi ex eo quòd ſeruus locatoris conductori in re conducta damnum dederit, uel furtum fecerit, agatur. hoc enim caſu noxalis actio datur, non conducti. Quæ exceptio approbatur l. 45. in princip ff. locati. cuius uerba uide ſ.quæſt.1.cauſa 10 except.2. Septima exceptio eſt:Niſi ex eo quòd ſeruus conductus conductori furtum fecerit, agatur.hoc enim caſu furti, non conducti actio competit. Quæ exceptio approbatur d.l. 45. §.ſi hominem,his uerbis:* Si hominem tibi locauero, ut habeas in taberna, & is furtum fecerit: dubitari poteſt, utrum ex conducto actio ſufficiat, quaſi lōgè ſit à booa fide,ut quid patiaris detrimenti per eam rem quam conduxiſti: an adhuc dicendum ſit,extra cauſam cooductionis eſſe furti crimen,& in propriam perſecutionem cadere hoc delictum? quod magis eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi locator ſciens ſeruum furem locauerit. Quæ replicatio approbatur in ſimili caſu l.31. ff. de pignor. action. cuius uerba uide ſ.lib.40. cap.10. quæſt.1. cauſa 11. Concordat l.penultim.ff.commodati. cuius uerba uide ſ.lib. 39.cap.6. quæſt.2. cauſa 3. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm conductor in genere ſeruum ſibi locari rogaſſet,locator ſeruum furem locauerit. Quæ replicatio approbatur l.60. §.ſeruum meum. ff.locati. cuius uerba uide ſ.quæſt. 1. cauſa 12. Octaua exceptio eſt: Niſi ſeruus ipſe ſine domino ſe alij locauerit. tunc enim non niſi de peculio, uel in rem uerſo actio eſt. Quæ exceptio approbatur d. §. ſeruum meum. Nona exceptio eſt: Niſi ex eo quòd heres conductori remittere penſionem à locatore iuſſus eſt, agatur. hoc enim caſu ex teſtamento actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 24. §. fin. ff. locati. cuius uerba uide ſ. quæſt.1. cauſa 5. Decima exceptio eſt: Niſi ex eo quòd indebita penſio ſoluta ſit, agatur. hoc enim caſu condictio indebiti competit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 19. §. ſi quis cùm. ff. locati. cuius uerba uide ſ. quæſtion.1.cauſa 16. Vndecima exceptio eſt: Niſi conductor locati actione conueniatur. hoc enim caſu ex cauſis ſuprà propoſitis illi datur exceptio. Quæ exceptio approbatur exemplo l.25. §.ſi uicino. ff.locati. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 1. cauſa 13. except. 4.*

DE CONDVCTI ACTIONE ad remittendam penſionem ſiue mercedem. Cap.IIII.

I. CAVSAE HVIVS Actionis.

PRima cauſa: Si heres teſtamento damnatus ſit remittere penſionem. Hæc cauſa approbatur l.24.§.fin.ff.locati.cuius uerba uide ſ.cap.prox. quæſt.1.cauſa 5.

II. Cauſa: Si cùm emptor rem à uenditore conduxiſſet,donec precium ſoluiſſet,illud ſoluerit. Hæc cauſa approbatur l.21. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. cap.1.quæſt.5.except.1. repl.1.dupl.2.

III. Cauſa: Si ex iuſta cauſa rem alij locauerit dominus. Hæc cauſa approbatur l.15. §. fin. ff. locati. cuius uerba uide ſ.cap.proxim.quæſt.1.cauſa 9.except.1.

IIII. Cauſa: Si conductor damnum in fructibus percipiendis uel perceptis paſſus ſit. Hæc cauſa approbatur d.l.15. §. ſi uis tempeſtatis, his uerbis: Si uis tēpeſtatis calamitoſæ cōtigerit: an

locator conductori aliquid præſtare debeat, uideamua? Setoius omoem uim, cui reſiſti non poteſt, dominum colono præſtare debere ait: utputa fluminis, graculorum, ſturnorũ, & ſi quid ſimile acciderit, aur ſi incurſus hoſtium fiat. Si qus tamen uicia ex ipſa re otianrur, hęc damno coloni eſſe: ueluti ſi uinum coacuerit, ſi raucis aut herbis ſegetes corruptæ ſint. Sed et ſi labes facta ſit, omnemq; fructom tulerir: damoum coloni non eſſe, ne ſupra damnum ſeminis mercedes agri præſtare cogatur. Sed er ſi oredo fructum oliuæ corruperit, aur ſolis feruore non aſſueto quid acciderit: damnum domini futurum eſſe. Si oerò nihil extra cooſuetudinem acciderit, damoum coloni eſſe. Idemqoe dicendum eſſe, ſi exercitus præteriens per laſciuiam aliquid abſtulerit. Sed ſi ager terræmotu ita corruerit, ut nuſquam ſit: damno domini eſſe. oportere enim agrũ præſtari conductori, ur frui poſsit. *Concordat l.25.§.uis maior.ff.eod.tt.cuius uerba uide ĩ. except.4. Item cõcordat l.8.C.de locato, his uerbis:* Licer certis annuis quaotitatibus fundum conduxeris, ſi tamen expreſſum nõ eſt in locatione (ur mos regioois poſtulabat) ut ſi qua lue tempeſtaris, uel alio cœli uicio accidiſſeot damna, ad onus tuõ pertinerẽt: & quæ euenerũt ſterilirates, ubertate aliorum annorum repenſaræ oõ probabuntur: rationem tui iuxta bonam fidẽ haberi rectè poſtulabis, eamq; formã, qui ex appellatiooe cognoſcet, ſequetur. *Cõcordat item l.18. C. eod.tt. his uerbis:* Excepto tempore, quo edaci locuſtarum pernicie ſteriliratis uicium intercesſit, ſequẽtis temporis fructus, quos tibi iuxta præteritam conſuetudinem deberi conſtiterit, reddi tibi præſes prouinciæ iobebit. *Aliud propoſitæ cauſæ exemplum proponitur d. l.15. §. cùm quidam incend. his uerbis:* Cùm quidam iocendium fundi allegaret, & remiſsionem deſideraret, ita ei reſcriptum eſt: Si prædium coluiſti, propter caſom incendij repentioi non immeritò ſubueniendum tibi eſt. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ex ipſa re ſeu fructibus aut fundo damnum ſit ortum. Hæc exceptio approbatur, ſimul & exemplis declaratur, uerbis d. §. ſi uis tempeſtatis, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Si qua tamen uicia ex ipſa re orianrur, hæc damno coloni eſſe: ueloti ſi uioum coacuerit, ſi raocis aut herbis ſegeres corruptæ ſint. *Altera exceptio eſt: Niſi nihil extra conſuetudinem acciderit. Et hæc exceptio approbatur uerbis d. §. ſi uis, ĩ. propoſitis hiſce:* Si uerò nihil extra conſuerudinem acciderit, damnum colooi eſſe. *Tertia exceptio eſt: Niſi ob id damnum paſſus eſt, quòd exigui fructꝰ ſint nati. Hæc exceptio approbatur d. l.15. §. cùm quidã de, his uerbis:* Cùm quidã de fructuũ exiguitate quereretur: non eſſe rationem eius habẽdã, reſcripto diui Antonini continerur. Item alio reſcripto ita continetur, Nouam rem deſideras, ur propter ueruſtatem oinearum remiſsio tibi detur. *Quarta exceptio eſt: Niſi modicum damnum paſſus ſit. Hæc exceptio approbatur l.25. §. uis maior. ff. locati, his uerbis:* Vis maior quam Græci *θεῦ βίαν* appellant, non debet condoctori damno eſſe: ſi ploſqoam tolerabile eſt, lęſi fuerint fructus. Alioquin modicum damnum æquo animo ferre deber colonus, cui immodicũ lucrum non aufertur. Appa rer aurem de eo nos coloño dicere, qui ad peconiam numeraram cõduxit: alioquin partiariua colonos quaſi iure ſocietatis & damnum & lucrum cum domioo fuodi partitur. *Huius exceptionis exemplum proponitur l. 15. §. ſi uis tempeſt. ibi: idemq; dicendum eſſe. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. ead. cauſa, in princip. Quinta exceptio eſt: Niſi partiarius colonus damnum paſſus ſit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Alioqoin partiatius colonus quaſi iure ſocietatis & damoum & lucrum cum domino fundi partitur. *Sexta exceptio eſt: Niſi in ipſa locatione conuenerit, ut conductor caſum quoq; & uim maiorem præſtaret. Hæc exceptio approbatur l.9. §. Iulianus. ff. locati. cuius uerba uide ĩ. cap.2. quæſt.1. cauſa 11. except.1. repl.4. Cõcordat l.8. C. de locato. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. cauſa, in prin. Septima exceptio eſt: Niſi anni præcedentis uel ſequentis fructus fuerint uberiores. Hæc exceptio approbatur l.15. §. Papinianus. ff. locati, his uerbis:* Papiniaous libro IIII. Reſponſorum ait, Si uno anno remiſsionem quis colono dederit ob ſterilitatem, deinde ſequentibos annis contingat obertas, olhil obeſſe domioo remiſsionem: ſed iotegram penſionem eriam eius aooi quo remiſerit, exigendam. Hoc idem & in oectigalis agri damno reſpondit. Sed et ſi oerbo donationis dominua ob ſterilirarem anoi remiſetit, idem erit dicendom, quaſi non ſir donatio, ſed tranſactio. Qoid tamen ſi nouiſsimus erat annus ſterilis, in quo ei remiſit? Verius dicetur, ſi ſuperiores uberes fueruor, & ſcir locator: ooo debere eum ad compotationem uocari. *Concordat l. 8. in fine. C. de locato. cuius uerba uide ã. ead. cauſa, in princip. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dominus ſciens ſuperiores annos uberes fuiſſe, nihilominus ob ſterilitatem ſequentis anni penſionem remiſerit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quid tamẽ ſi nouiſsimos erat anous, &c. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm ob ſterilitatem præcedentis*

dentis anni dominus penſionem remiſiſſet, ſequentium annorum fructus ſint uberiores. hoc enim caſu domino remiſsio penſionis non obeſt, quamuis donare ſe dixerit. Quæ duplicatio approbatur uerbis d. §. Papinianus, ī. propoſitis hiſce: Si uno anno remiſsionem quis, &c.

II. QVID QVANTVM'QVE ueniat in actione propoſita?

I. Regula: *Ex cauſis hactenus propoſitis nō agitur ad id quod conductoris intereſt, ſed tantùm ad remittendam penſionem, ſeu mercedem. Quæ regula approbatur l. 15. §. ubicunq;. ff. locati. cuius uerba cum concordantibus uide ī. cap. prox. quæſt. 4. reg. 1. except. 1. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi locator ſciens rem damnoſam locauerit ignoranti. hoc enim caſu ad id quod intereſt, tenetur. Quæ exceptio ap.pbatur l. 19. §. 1. ff. locati. cuius uerba uide ī. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 1.*

II. Regula: *Pro rata damni accepti penſio remittenda. Quæ regula approbatur d. §. ubicunq;. ibi: ſed mercedis exonerationem pro rata. Hactenus de locatione & conductione, eiuſq; actionibus in genere actum eſt. Sequuntur nunc aliquot locationis & conductionis ſpecies.*

DE LOCATIONE OPERIS faciendi uel operæ præſtandæ.

Cap. V.

Locatur res duplici modo: aut ut accipiens ea utatur, fruatur: aut ut dans ex ea aliquid faciat, eamúe cuſtodiat aut tranſportet. Illa quidem ſpecies Germanis dicitur verlihen, hæc autem verdingen: & prima quidem ſpecie locator accipit, altera uerò dat mercedem. De hac poſteriore ſpecie cum ſuis actionibus nunc ſpecialiter agetur.

I. GENVS.

Quòd autem iam dicta poſterior ſpecies locatio ſit, approbatur l. 22. §. 1. ff. locati, his uerbis: Quoties faciendum aliquid datur, locatio eſt. *Concordat l. 5. §. at cum do. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ī. cap. 1. quæſt. 5. except. 4. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non ſuam rem dederit locator, ſed conuenerit ut conductor accepta certa mercede ex ſua materia locatori opus aliquod faciat. hoc enim caſu emptio & uenditio eſt, non locatio. Quæ exceptio approbatur Inſt. de locat. & conduct. §. item quæritur, his uerbis:* Quæritur, ſi cum aurifice Titius conuenerit, ut is ex auro ſuo certi ponderis, certæq; formæ annulos ei faceret, & acciperet (uerbi gratia) decem aureos: utrum emptio & uenditio, an locatio & conductio contrahi uideatur? Caſsius ait, materiæ quidem emptionem & uenditionem contrahi, operæ autem locationem & conductionem. Sed placuit tantùm emptionem & uenditionem contrahi. Quòd ſi ſuum aurum Titius dederit mercede pro opera conſtituta, dubium non eſt, quin locatio & conductio ſit. *Concordat l. 2. §. adeò autē. ff. locati. cuius uerba uide ī. cap. 1. quæſt. 3. Concordat item l. 20. ff. de contrah. empt. his uerbis:* Sabinus reſpondit, ſi quam rem nobis fieri uelimus (ueluti ſtatuam, uel uaſa aliqua, ſeu etiam ueſtem) ut nihil aliud quàm pecuniam daremus, emptionem uideri: nec poſſe ullam locationem eſſe, ubi corpus ipſum non detur ab eo cui id fieret. Aliter atque ſi aream darem, ubi inſulam ædificares: quoniam tunc à me ſubſtantia proficiſcitur. *Concordat item l. 65. ff. eod. tit. cuius uerba uide ī. lib. 41. cap. 1. quæſt. 3. reg. 8. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quis in ſuo ſolo conductoris materia aliquid ædificandum pactus ſit. hoc enim caſu locatio eſt, non emptio. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 20. iam propoſitis hiſce:* Aliter atque ſi aream darem, ubi inſulam ędificares: quoniam tunc à me ſubſtantia proficiſcitur. *Concordat l. 22. §. cùm inſulam. ff. locati, his uerbis:* Cùm inſulam ædificandam loco, ut ſua impenſa conductor omnia faciat: proprietatem quidem eorum ad me transfert, & tamen locatio eſt. Locat enim artifex operam ſuā, id eſt, faciendi neceſsitatem. *Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi uendita re aliqua, inter emptorem & uenditorem conuenit, ut emptor uenditori aliquid faciat. hoc enim caſu ex uendito, non ex locato actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 6. §. 1. ff. de action. empt. cuius uerba uide ī. lib. 42. cap. 1. quæſt. 3. reg. 9. Concordant ea quæ propoſita ſunt ī. lib. proxim. cap. 9. quæſt. 1. cauſa 3. except. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi res æſtimata uendenda data ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. ff. de æſtimatoria. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 5. except. 4. Quarta exceptio eſt: Niſi tale ſit factū de quo conuenit, quod locari non ſolet: puta ut ſeruum manumittat. hoc enim caſu non locati & cōducti, ſed præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 5. §. at cum do. ibi: quod ſi tale. ff. de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. lib. 44. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 4. Quinta exceptio eſt: Niſi nulla merces interuenit. tunc enim nō locatio eſt, ſed mādatum uel depoſitū. Quæ exceptio approbatur Inſt. de mādato. §. fin. cuius uerba uide J. cap. 13. quæſt. 7. exc. 5. Concordat itē l. 23. in prin. ff. de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. exc. prox. Sexta exceptio eſt: Niſi de certa mercede nō cōuenerit. Hæc exceptio ap̄pbatur d. l. 23. his uerbis* Si tibi polienda ſarciēdaue ueſtiméta dederim, ſiqdé gratis hác operá te ſuſcipiēte, mádati eſt obligatio: ſi uerò mercede data aut cōſtituta, locationis cōductioniſue negociū gerit. Quòd ſi neq; gratis hác operá ſuſceperis, neq; p̄tinus aut data aut cóſtituta ſit merces, ſed eo animo negoció geſtú fuit, ut poſtea tátú mercedis nomine daretur, quátū inter nos ſtatutú ſit: placet quaſi de nouo

negocio

negocio in factum dandū iudicium eſſe, id eſt, præſcriptis uebis. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ʃ. cap.1. quæſt.5. except.1. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones uide dict. quæſt.5.*

II. EVENTVS LOCATIOnis & conductionis operis faciendi, uel operæ præſtandæ.

I. Regula, *De periculo rei, cuius ſit? Periculum rei locatæ regulariter ad cōductorem, non locatorē pertinet. Quæ regula approbatur l.40. ff. locati, his uerbis:* Qui mercedem accepit pro cuſtodia alicuius rei, is eius periculum pro cuſtodia præſtat. *Concordat l.5. ff. nautæ, caupones, ſtabul. cuius uerba uide ʃ. lib.39. cap.9. quæſt.4. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi caſu & ui maiore ſine culpa conductoris res perierit. Hæc exceptio approbatur l.ult. ff locati, his uerbis:* Si riuum quem faciendū conduxeraa & feceras, antequam eum ꝑbares, labes corrupit: tuum periculum eſt. Paulus. Imò ſi ſoli uicio id accidit, locatoris erit periculum: ſi oparis uicio id accidit, tuum erit detrimentum. *Concordat l. 59. ff. eod. tt. hu uerbis:* Martius domum faciendā à Flacco conduxerat, deinde operis parte effecta, terræmotu concuſſum erat ædificium. Maſurius Sabinus ait, ſi natuiali ui, ueluti terræmotu, hoc acciderit: Flacci eſſe periculum. *Concordat item l.36. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si ui maiote opus prius interciderit, quàm adꝑbaretur: locatoris periculū eſt: niſi aliud actum ſit. Nō enim amplius locatori præſtari oportet, quàm ſua cura atq; opera cōſecutus eſſet. *Cōcordat itē l.37. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si priuſquā locatori probaretur opus, ui aliqua conſumptum eſt: detrimentum ad locatorem ita pertinet, ſi tale opus fuit, ut ꝑbari deberet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi opus probari non debuit. Quæ replicatio approbari uidetur uerbis iam propoſitis hiſce:* Detrimeutum ad locatorem ita pertinet, ſi tale opus fuit, ut probari deberer. *Sed huic ſententiæ repugnat Accurſius, imò leges ipſæ paulo ſuperius propoſitæ. Itaq; particulam Si interpretādam puto pro Quāuis. Altera replicatio eſt: Niſi aliud conuenerit. Quæ replicatio adprobatur uerbis d l.36. §. fin paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Niſi aliud actum ſit. *Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi cùm opus auerſione locatum eſſet, id ſit adprobatum. hoc enim caſu conductor nec cuſtodiam nec diligentiam amplius debet. ideoq; ſi poſtea non cuſtoditum à conductore perierit, ad eius periculum nō pertinet. Quæ exceptio approbatur l.36. in prin. ff. locati. cuius uerba uide ʃ. except. proxim. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm opus locatum eſſet ad menſuram, illud ſit admenſum. nam & hoc caſu periculum ad conductorem pertinere deſinit, quamuis illud parum diligenter cuſtodierit. Quæ exceptio cum præcedente approbatur d. l.36. his uerbis:* Opus quod aueiſione locatum eſt, donec adprobetur, conductoris periculo eſt. Quod uerò ita conductum ſit, ut in pedes menſurasúe præſtetur: eatenus conductoris periculo eſt, quatenus admenſum uon ſit. Et in utraque cauſa uociturum locatori, ſi per eum ſteterit, quo minus opus adprobetur, uel admetiatur. Si tamen ui maiore, &c. *Reliqua uerba uide paulo ſuperius except.1. Quarta exceptio eſt: Niſi per locatorem ſteterit, quo minus illi opus adprobatum, uel admenſum fuerit. nam & hoc caſu nec cuſtodiam nec diligentiam rei cuſtodiendæ conductor amplius debet. Quæ exceptio adprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et in utraque cauſa nociturum locatori, &c. *Hæc de periculo rei locatæ: ſed & de eo uide plura in duab. actionibus ſequentib. nempe ʃ. cap. prox. quæſt.1. cauſa 9. item cap.7. quæſt.1. cauſa 3. except.2. cum ſequentib. Item plures propoſitæ quæſtionis regulas uide itidem in capp. ſequentibus.*

DE ACTIONE LOCATI, opere faciendo locato. Cap. VI.

I. CAVSAE HVIVS Actionis.

PRima cauſa: *Si conductor non præſtat fidem promiſſis, uel iis de quibus conuenit. Hæc cauſa approbatur exemplo l.14. C. de locato, his uerbis:* Si hi qui à uobis redemerant frumētum & hordeum aunonæ inferēdum, accepta pacunia fidem fefellerunt: ex locato agere cum eis poteſtis. *Concordat l.22. C. eod. tt. his uerbis:* Si hi contra quos ſupplicas, locatione facta certi temporis ſuas tibi locauerint operas: quatenua boua fides patitur, cauſa cognita competena iudex conuentionem ſeruari iubabit. *Concordat item l.24. §. ſi domus. ibi: ſed & de his. ff. locati. cuius uerba uide ʃ. cap.2. quæſt.5.*

II. Cauſa: *Si arbitrio locatoris opus factum non ſit. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi arbitrio boni uiri factum ſit. Hæc exceptio cum ſua cauſa approbatur l.24. in prin. ff. locati, his uerbis:* Si in lege locationis comprehenſum ſit, ut arbitratu domini opus adprobetur: perinde habetur, ac ſi uiri boni arbitrium comprebenſum fuiſſet. Idemque ſeruatur, ſi altariùs cuiuslibet arbitrium comprebenſum ſit. Nam fides bona exigit, ut arbitrium tale præſtetur, quale uiro bono conuenit. Idq; arbitrium ad qualitatem operis, uon ad proro-

prorogandum tempus, quod lege finitum ſit, pertinet: niſi idipſum lege comprehenſum ſit. Quibus conſequens eſt, ut irrita ſit adprobatio dolo conductoris facta, & ex locato agi poſsit. *Concordat l. 76. cũ lege ſequẽte. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ĩ. lib. 9. cap. 4. quæſt. 1. cauſa 7. except. 2.* *Altera exceptio eſt: Niſi alterius, non locatoris arbitrio in lege locationis ſit permiſſa.* *Quæ exceptio uerbis iam dictis approbatur, ſimul & diſtinguitur. Nam duæ eius replicationes ex uerbis iam propoſitis eliciuntur: quarum prima hæc eſt: Niſi arbitrio boni uiri alius ſit arbitratus.* *Altera: Niſi dolo conductoris alius ſit arbitratus pro eo.* *Tertia exceptio eſt: Niſi ex uoluntate locatoris antea aliter ſit factum. Hæc exceptio approbatur l. 60. § lege. ff. locati, his uerbis:* Lege dicta, domus facienda locata erat, ita ut probatio aut improbatio locatoris aut hæredis eius eſſet: redemptor ex uoluntate locatoris quædam in opere permutauerat. Labeo reſpõdit, opus quidem ex lege dicta non uideri factum: ſed quoniam ex uoluntate locatoris quædã permutata eſſent, redemptorem abſolui debere. *Quarta exceptio eſt: Niſi cùm in ſingulas operas certa merces conſtituta eſſet, ut ſi domino diſpliceret, contradiceret: dominus ſingulis operis nihil contradixit. Quæ exceptio approbatur l. 51. §. locaui, in fine ff. d. tt. cuius uerba uide ĩ. cauſa proxima.*

III. *Cauſa: Si opus uicioſum factum ſit. Hæc cauſa approbatur l. 51. §. locaui. ff. locati, his uerbis:* Locaui opus faciendum ita, ut pro opere redemptori certam mercedem in dies ſingulos darem. Opus uicioſum factum eſt: an ex locato agere poſsim? Iabolenus. Reſpondi, ſi ita opus locaſti, ut bonitas eius tibi à conductore adprobetur: tametſi cõuenit, ut in ſingulas operas certa pecunia daretur: præſtari tamen tibi à conductore debet, ſi id opus uicioſum factũ eſt. Non enim quidquam intereſt, utrum uno precio opus, an in ſingulas operas certa pecunia locaretur: ſi modò uniuerſitas conſummationis ad cõductorẽ pertinuit. Potuit itaq; ex locato cum eo agi, qui uicioſum opus fecerit: niſi ideo in opas ſingulas merces conſtituta erit, ut arbitrio domini opus perficeretur. tunc enim nihil conductor præſtare domino de bonitate operis uidetur. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi cùm in ſingulas operas certa merces conſtituta eſſet, ut dominus, ſi ei diſpliceret, condiceret: is non niſi conſummato opere contradixit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi ideo in operas ſingulas, &c. *Plures huiuſmodi exceptiones uide ĩ. cauſa prox.*

IIII. *Cauſa: Si intra diem conſtitutum opus nõ ſit perfectum. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. §. ſi in lege. ff. locati. cuius uerba uide ĩ. quæſt. 3. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi dies ſtatutus nondum præterierit. Hæc exceptio approbatur d. §. ſi in lege.* *Altera exceptio eſt: Niſi intra ſtatutum diem effici non potuerit. Hæc exceptio approbatur l. 58. §. 1. ff. d. tt. his uerbis:* In operis locatione erat dictum, ante quem diem effici deberet: deinde ſi ita factum non eſſet, quanti locatoris interfuiſſet, tãtam pecuniam conductor promiſerat. Labeo. Eatenus eam obligationem contrahi puto, quatenus uir bonus de ſpacio tẽporis æſtimaſſet: quid id actum apparet eſſe, ut eo ſpacio abſolueretur, ſine quo fieri non poſſet. *Tertia exceptio eſt: Niſi dies poſtea ſit prorogatus. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi locatore non conſentiente, is diem prorogauerit. cuius arbitratu opus erat faciendum. Hæc replicatio approbatur l. 24. in prin. ibi: idq; arbitrium. ff. d. tt. cuius uerba uide ĩ. cauſa 2. except. 1.*

V. *Cauſa: Si conductor rem conductam permutauerit, & alij dederit. Hæc cauſa approbatur l. 13. §. ſi fullo. ff. locati, his uerbis:* Si fullo ueſtimenta polienda acceperit, eaque mures roſerint, ex locato tenetur: quia debuit ab hac re cauere. Et ſi pallium fullo permutauerit, & alij alterius dederit: ex locato actione tenebitur, etiamſi ignarus fecerit.

VI. *Cauſa: Si is qui uinum transportandum conduxit, illud alio loco depoſuit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 11. §. qui uinum. ff. locati, his uerbis:* Qui uinum de Campania transportandum conduxit, deinde mota à quodam controuerſia, ſignatum ſuo & alterius ſigillo in apotheca depoſuit: ex locato tenetur, ut locatori poſſeſſionem uini ſine controuerſia reddat: niſi culpa caret conductor.

VII. *Cauſa: Si cùm quis pro rebus ſuis transportandis uehiculum conduxiſſet, dominus uehiculi pro eo portorium non ſoluat. Hæc cauſa approbatur l. 60. §. uehiculum. ff. locati, his uerbis:* Vehiculum conduxiſti, ut onus tuum portaret, & ſecum iter faceres: & cum pontem tranſiret, redemptor eius pontis portorium ab eo exigebat: quærebatur, an etiam pro ipſa thæda portorium daturus fuerat? Labeo. Puto ſi portorium mulio non ignorauit, & ſe eò tranſiturum, cùm uehiculum locaret: mulionem præſtare debere.

VIII. *Cauſa: Si ex iuſta cauſa, ꝓhibente locatore, cõductor nihilominus facere pergat, nec impẽſam q̃ accepit, reſtituat. Hæc cauſa approbatur d. l. 60. §. mãdaui, his uerbis:* Mãdaui tibi ut excuteres quãti uillã ędificare uelles, renũciaſti mihĩ ducẽtorũ impẽſã excutere: certa mercede

opus

opus tibi locaui. Poſtea competi nō poſſe minoris, quàm trecentis eam nillam conſtare. Data autem tibi erant centū, ex quibus cum partē impendiſſea, uetui ta opus facete. Labeo. Dixi, ſi opus facere perſeuerraueris: ex locato me tecum agete, ut partem mihi teliquam reſtituas.

I X. *Cauſa: Si res locata perierit, uel deterior ſit facta. Hæc cauſa approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. proxim. quæſt. 2. reg. 1. in prin. Eiusq; exemplum proponitur l. 13. §. ſi fullo. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cauſa 5. Huius cauſe exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine dolo malo conductoris res perierit, uel deterior facta ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi culpa conductoris corumúe quorum opera utitur, interuenerit uel præceſſerit. Quæ replicatio approbatur l. 25. §. qui columnam. ff. locati, his uerbis:* Qui columnam transportandam conduxit, ſi ea dum tollitur, ant portatur, aut reponitur, fracta ſit: ita pariculum præſtat, ſi qua ipſius eorumúe quorum opera utitur, culpa acciderit. Culpa autem abeſt, ſi omnia facta ſuut, quæ diligentiſsimus quiſq; obſeruaturus fuiſſet. Idem ſanè intelligemus, & ſi dolia, ual tignum transportandū aliquis conduxarit. Idemq; etiam ad cæteraa res transferri poteſt. *Concordat l. 11. §. qui uinum, in finc. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 6. Concordat item l. 12. in finc. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. repl. 8. Declaratur replicatio propoſita definitione culpæ, uerbis d. §. qui columnā. iam propoſitis hiſce:* Culpa autem abeſt, ſi omnia facta ſunt, quæ diligentiſsimus quiſque obſeruaturus fuiſſat. *Species propoſitæ replicationis ſunt replicationes aliquot ſequentes. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi imperitia conductoris res perierit, uel deterior ſit facta. Hæc replicatio approbatur l. 9. §. Celſus. ff. locati. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. lib. 36. cap. 3. except. 8. repl. 1. dupl. 3. tripl. 2. Sed & concordat l. 13. §. ſi gemma. ff. eod. tt. his uerbis:* Si gēma inclndanda aut inſculpenda data ſit, eaq; fracta ſit: ſiquidem uicio materiæ factum ſit, non erit ex locato actio: ſi imperitia facientis, erit. Huic ſententię addendum eſt, niſi periculnm qnoq; in ſe artifex tecepetit. tunc enim, etſi uicio materię id auanerit, erit ex locato actio. *Aliud exēplum proponitur l. 7. §. fin. ff. ad l. Aquiliam, his uerbis:* Proculus ait, ſi medicus ſeruum imparitè ſacuit: ual ex locato, uel ex lege Aquilia actionem cō patere. *Concordat item l. 27. §. ſi calicem. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except. prox. Tertia replicatio eſt: Niſi nimia ſæuitia conductoris res perierit, uel deterior ſit facta. Hæc replicatio approbatur l. 13. §. item Iulianus. ff. locati, his uerbis:* Iulianus lib. LXXXVI. Digeſtorum ſcribit, Si ſutor puero parum bene facienti forma calcei tam uehementar ceruicem parcuſſerit, ut ei oculus effunderetur: ex locato eſſe actionem patri eius. Quamuis enim magiſtris leuis caſtigatio conceſſa ſit, tamen hunc modū non tenuiſſe. Sad & Aquilię, ut ſuprà diximus. Iniuriarum autem actionam compatere, Iulianus negat: quia non iniuriæ faciendæ cauſa hoc fecetit, ſed præcipiendi. *Ait Iuriſconſultus:* Vt ſuprà diximus. *Scilicet l. 5. §. fin. cum lege ſequente. ff. ad l. Aquiliam. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 11. except. 18. repl. 4. Quarta replicatio eſt: Niſi cùm quis ſeruum docendum conduxiſſet, eum peregrè ſecum abduxerit, & in itinere ſeruus perierit. Hæc replicatio approbatur d. l. 13. §. ſi quis ſeruum, his uerbis:* Si quis ſeruum docendum conduxarit, eumque duxerit peregrè, & aut ab hoſtibus captus ſit, aue perierit: ex locato eſſe actionem placuit: ſi modò non ſic conduxit, ut peregrè duceret. *Quinta replicatio eſt: Niſi cùm conductor nauem ſine gubernatore in flumen miſiſſet, orta tēpeſtate eam temperare nō potuit, indeq; perijt. Hæc replicatio approbatur d. l. 13. §. ſi magiſter, his uerbis:* Si magiſter nauis ſine gubernatore in flumen nauam miſerit, & tēpeſtata orta temperare non potuerit, & nauem perdiderit: uectores habebunt aduerſus eum ex locato actionem. *Sexta replicatio eſt: Niſi cùm conductor merces conductas ex una naue in aliam transtuliſſet, nauis iſta cum mercibus perierit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 13. §. 1. his uerbis:* Si nauicularius onus Minturnas uahandum conduxerit, & cùm Minturnenſe flumen ea nauis ſubita non poſſet, in aliam nauē merces tranſtulerit, eaq; nauls in hoſtio fluminis periarit: tenetur primus nauicnlarins. Labeo, ſi culpa caret, non teneri ait. Cæterùm ſi uel inuito domino fecit, uel qno non debuit tempore, aut ſi minus idoneæ naui: tunc ex locato agendum. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi uolente domino merces in aliā nauem tranſtulit. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si uel inuito domino fecit, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi culpa careat conductor. Et hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si culpa caret, &c. *Tertia duplicatio eſt: Niſi utraq; nauis perierit, tam ea ex qua, quàm ea in quā merces tranſtulit. Hæc duplicatio approbatur l. ult. §. 1. ff. ad l. Rhodiam de iactu. cuius uerba uide ſ. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 10. except. 4. Quarta duplicatio eſt: Niſi conductor publicè retentus, cum ſua naue nauigare fuit prohibitus. Hæc duplicatio cum alijs ſimilib. adprobatur d. l. ult. §. idē iuris. cuius uerba uide d. cauſa 10. except. 5. Septima replicatio eſt: Niſi conductor in ſe periculum receperit. Hæc replicatio approbatur l. 13. §. ſi gemma, in fine. ff. locati. cuius uerba*

ius uerba uide ş. *repl.* 2. *Octaua replicatio uidetur: Niſi cùm plures frumentum ſuum in nauem conductoris conſudiſſent, conductor uni ex his frumentum de communi reddiſit, poſteaq; nauis perijt. Hæc replicatio reprobatur l.31.ff.locati, his uerbis:* In naue Saupheij complures frumentũ confuderant, Saupheius uni ex his frumentũ reddiderat de communi, eaq; nauis perierat. Quæſitum eſt, an cæteri pro ſua parte frumenri cnm nauta agere poſſent oneris auerſi actiono? Alfenus reſpõdit, rerũ locatarum duo genera eſſe: ut aut idem redderetue, ſicuti cùm ueſtimenta folloni curanda locarentur: aut oiuſdẽ generis, ueluti cùm argentum poſtulatũ fabro daretur, ut uaſa fierent: aut aurũ, ut annuli. Ex ſuperiore caſu rem domini manere, ex poſteriore in creditum iri. Idem iuris eſſe in depoſito. Nã ſi quis pecuniã numeratã ita depoſuiſſet, ut neq; clauſam neque obſignatã traderet, ſed adnumeraret: nihil aliud eum debere, apud quẽ depoſita eſſet, niſi ut tantundẽ pecuniæ ſolueret. Secundum quæ uideri triticum factũ Saupheij, & rectè datum. Quòd ſi ſeparatũ tabulis, aut centonibus, aut in alia cupa clauſum uniuſcuiuſq; triticũ fuiſſet, ita ut internoſci poſſet, quod cuiuſq; eſſet: non potuiſſe nos pmutationẽ facere: ſed tunc poſſe eũ cuius fuiſſet triticũ, quod nauta ſoluiſſet, uindicare. Et ideo ſe improbare actiones oneris auerſi: quia ſiue eius generis eſſent merces, ut ſi nautæ traderentur, cõtinuò eius fierẽt, & mercator in creditum iret: non uideretur onus eſſe auerſum, quippe quod nautæ fuiſſet. Siue eadem res quæ tradita eſſet, reddi deberet: furti eſſe actionem locatori. Et ideo ſuperuacuũ eſſe oneris auerſi iudicium. Sed ſi ita datum eſſet, ut in ſimili re ſolui poſſet: conductorem culpam duntaxat præſtare debere. Nam in re quæ utrinſq; cauſa cõtraheretur, culpam deberi. Neq; omnimodo culpam eſſe, quòd uni reddidiſſet ex frumẽto: quoniam alicui primùm reddere eum neceſſe fuiſſet, tametſi meliorem eius conditionem faceret, quàm cæterorum. *Hæc de prima propoſitæ cauſæ exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Sanè huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones ſequentes. Altera exceptio eſt: Niſi uicio materiæ res perierit. Hæc exceptio approbatur exemplo gemmæ l.13.§.ſi gemma.ff.locati. cuius uerba uide* ş.*except.prox.repl.*2. *Aliud exemplum proponitur l. ult. ff. eod.tit. cuius uerba uide* ş.*cap. prox.quæſt.*2.*reg.*1.*exceptis. Aliud exemplũ proponitur l.27.§.ſi calicem.ff.ad l. Aquiliam, his uerbis:* Si calicem diatretum faciendũ dediſti, ſiquidem imperitia fregit: damni iniuria tenebitur. Si non imperitia fregit, ſed rimas habebat uiciosas: poteſt eſſe excuſatus. Et ideo plerunq; artifices cõuenire ſolent, cum huiuſmodi materiæ dantur: non periculo ſuo ſe facere. Quæ res ex locato tollit actionem, & Aquiliæ. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi conductor in ſe periculum receperit. Quæ replicatio approbatur d.§. ſi gemma. Tertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi alterius, nõ cõductoris dolo uel culpa res perierit aut deterior ſit facta. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.41.ff.locati. his uerbis:* De damno ab alio dato agi cum conductore nõ poſſe, Iulianus ait. Qua enim cuſtodia cõſequi potuit, ne damnũ iniuria ab alio dari poſſit? Sed Marcellus interdum agi poſſe ait, ſiue cuſtodiri potuit ne damnũ daretur, ſiue ipſe cuſtos damnum dedit. Quæ ſententia Marcelli probãda eſt. *Cõcordat l.19.ff.commodati. cuius uerba uide* ş.*lib.*39. *cap.*5. *quæſt.*1. *except. gener.* 2. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res à conductore cuſtodiri potuit, ne quid damni ab alio in ea daretur. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue cuſtodiri potuit ne damnum daretur, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi quis eorum quorũ opera conductor utitur, damnum in re dederit. Et hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue ipſe cuſtos damnum dedit. *Concordat l.25.§.qui columnam. ibi: eorumue. ff.locati. cuius uerba uide* ş.*except.*1.*repl.*1. *Quarta exceptio eſt: Niſi rei ablatæ uel damni dati nomine locator aduerſus alium experiri poſſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.60.§. ueſtimenta.ff.locati, his uerbis:* Veſtimẽta tua ſi fullo perdidit, & habes unde petas, nec petere uis: ages nihilominus ex locato cũ fullone. ſed Labeo iudicem putat æſtimaturum, an poſſis aduerſus furem magis agere, & ab eo tuas res conſequi, fullonis uidelicet ſumptibus. Sed ſi hoc tibi impoſſibile eſſe perſpexerit: tunc fullonem tibi quidem condemnabit, tuas autem actiones te ei præſtare compellet. *Quinta exceptio eſt: Niſi actor reo conductori ſuas actiones, quas rei nomine aduerſus alium habet, non præſtet. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Tuas autem actiones, &c. *Concordat l.25.§.fin.ff.eod.tit. cuius uerba uide* J. *quæſtione* 4. *regul.* 1. *Plures propoſitæ cauſæ exceptiones uide* ş. *cap, proxim. quæſtion.* 2. *regul.* 1. *Hæc de cauſis propoſitæ actionis, earumq; exceptionibus.*

II. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

De conductore qui rem alij faciendã locauit, proponitur l.48. in prin. ff locati, his uerbis: Si cui locauero faciendum, quod ego conduxeram: conſtabit habere me ex locato actionem. *Concordat l.18.§.ſi quis inſulam. ibi: item*

ſi quis locauerit. ff. de uerb. oblig. cuius uerba uide ſ. lib. 37. cap. 3. except. 26. repl. 1.

III. QVANDO COMpetit?

Si cùm intra certum diem perficiendum locatum eſſet, dies nondum præterierit: nondum etiam cōpetit actio. Quæ regula approbatur l. 13. §. ſi in lege. ff. locati, his uerbis: Si in lege operis locandi comprehenſum eſſet, ut ſi ad diem effectū non eſſet, alij relocare id liceret: non aliàs prior cōductor ex locato tenebitur, quàm ſi eadem lege relocatum eſſet: nec antè re locari id poteſt, quàm dies efficiendi præterijſſet. *Planè propoſita regula in caſu propoſito exceptio eſt eius regulæ, quæ propoſita eſt ſ. cap. 2. quæſt. 5.*

IIII. EVENTVS.

I. Regula, *De cedendis ab actore actionibus reo, proponitur l. 25. §. fin. ff. locati, his uerbis:* Si fullo aut ſarcinator ueſtimēta perdiderit, eoq; nomine domino ſatisfecerit: neceſſe eſt domino uindicationem eorum, & cōductionē cedere. *Concordat l. 60. §. ueſtimēta, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 9. exc. 4.*

II. Regula, *De executione facienda, ſi duob. locatoribus ſimul cōdemnatus ſit conductor, cui prius operas præſtare ſit cogendus, proponitur l. 26. ff. locati, his uerbis:* In operis duobus ſimul locatis, conuenit priori locatori antè ſatis fieri.

III. Regula: *Si cùm conductor locatori ob rem perditam quid dediſſet, locator poſtea rem receperit: conductori ad id quod dedit recipiendū tam conducti actio, quàm condictio ſine cauſa cōpetit. Quæ regula approbatur l. 2. ff. de condict. ſine cauſa, his uerbis:* Si fullo ueſtimenta lauanda cōduxerit, deinde amiſsis eis, domino preciū ex locato conuentus præſtiterit, poſteaq; dominus inuenerit ueſtimenta: qua actione debeat cōſequi precium quod dedit? Et ait Caſsius, eum non ſolùm ex conducto agere, uerùm & condicere domino poſſe. Vlpianus. Ego puto ex conducto omnimodo eum habere actionem. An autem & condicere poſsit, quæſitū eſt, quia non indebitum dedit? niſi fortè quaſi ſine cauſa ei datum ſit, putamus condici poſſe. Etenim ueſtimentis inuentis, quaſi ſine cauſa datum uidetur.

V. ADFINIA REMEdia.

Regulariter ex cauſis ſ. propoſitis locati actio cōpetit, ut ex ijs quæ ſ. propoſita ſunt conſtat. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine mercede conuenit ut aliquid fieret. hoc enim caſu mandati actio eſt. Quæ exceptio approbatur Inſt. de mādato. §. fin. cuius uerba uide j. cap. 13. quæſt. 7. exc. 5. Altera exceptio eſt: Niſi conuenit ut opere facto merces præſtaretur, quanta tunc conueniſſet. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ exceptio approbatur Inſt. de locat. & conduct. §. quæ de cauſa. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 5. except. 3. Tertia exceptio eſt: Niſi incertum ſit, utrum nauis cōducta ſit, an merces transuehendæ locatæ. hoc enim caſu in factum actio competit. Quæ exceptio approbatur l. 1. §. domino. ff. præſcriptis uerbis, in hæc uerba: Domino mercium in magiſtrum nauis, ſi ſit incertum, utrum nauem cōduxerit, an merces uehēdas locauerit: ciuilē actionē in factum eſſe dandum, Labeo ſcripſit. *Quarta exceptio eſt: Niſi res æſtimata uendēda data ſit. hoc enim caſu actio æſtimatoria cōpetit. Quæ exceptio approbatur l. 1. cum lege ſequente. ff. de æſtimatoria, his uerbis:* Actio de æſtimato proponitur tollendæ dubitationis cauſa. Fuit enim ingens dubitatio, cùm res æſtimata uendenda datur, utrū ex uendito ſit actio propter æſtimationē: an ex locato, quaſi rē uendēdā locaſſe uidear: an ex cōducto, quaſi operas cōduxerim: an mandati. Melius itaq; uiſum eſt hanc actionē proponi, ut quoties de nomine cōtractus alicuius ambigeretur, conueniret tamen aliquā actionem dari: daretur æſtimatoria præſcriptis uerbis actio. Eſſe enim negociū ciuile geſtum, & bona fide. Quare omnia hic locū habent, quæ in bonæ fidei iudicijs diximus. Æſtimatio autem periculū facit eius qui ſuſcepit. Aut igitur ipſam rem debebit incorruptam reddere, aut æſtimationem de qua conuenit. Hæc actio utilis eſt, etſi merces interueniit. *Plura de hac re uide j. lib. prox. cap. 2. Quinta exceptio eſt: Niſi onus auehendum locatū ſit. hoc enim caſu oneris auerſi actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 31. ff. locati. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 9. except. 1. repl. 8. Sexta exceptio eſt: Niſi in uenditione res locata ſit emptori facienda. hoc enim caſu ex uendito actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 6. §. 1. ff. de action. empti. cuius uerba uide ſ. lib. 41. cap. 1. quæſt. 3. reg. 9. Septima exceptio eſt: Niſi rem aliquam fieri nobis uelimus, & nihil aliud præter mercedem damus. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. proxim. quæſt. 1. except. 1. Octaua exceptio eſt: Niſi res locata furto ablata ſit. hoc enim caſu etiam furti actio eſt, & rei uendicatio. Quæ exceptio approbatur l. 60. §. ueſtimenta. ff. locati. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 9. except. 4. Concordat l. 31. §. quod ſi ſeparatum. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. cauſa 9. except. 1. repl. 8. Nona exceptio eſt: Niſi tale ſit factum quod locari non ſolet. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 5. §. at cum do. ibi: quod ſi tale. ff. de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 4.*

DE ACTIONE CONDVcti, opere faciendo conducto. Cap. VII.

I. CAVSAE, EX QVIBVS datur hæc actio?

PRima cauſa: Si opus alij relocauerit locator. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi in lege locationis ita conuenit, ut ad diem opere non facto, id alij relocare liceret. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. §. ſi in lege. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt 1.

I I. Cauſa: Si cùm conductor ob rem amiſſam precium dediſſet, locator rem amiſſam receperit. hoc enim caſu ad precium quod datum eſt repetendum conducti actio datur. Quæ cauſa approbatur l. 2. ff. de condict. ſine cauſa. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 4. reg 1.

I I I. Cauſa: Si locator non ſoluat mercedem, de qua conuenit. Hæc cauſa approbatur l. 2. C. de locato, his uerbis: Aduerſus eos à quibus extruenda ædificia conduxiſti, ex conducto actione cõſiſtens: eo iudicio quod eſt bonæ fidei, debitum cum uſuris ſolitis conſequeris. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi conductor opus non fecerit, uel operas nõ præſtiterit. Hæc exceptio approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi per conductorem non ſtet, quo minus præſtet. Hæc replicatio approbatur l. 18. ff. locati. cuius uerba uide ſ. lib. 9. cap. 5. quæſt. 6. reg. 4. Huius exemplum proponitur d. l. 18. Item aliud exemplum proponitur l. 61. §. nauem. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 13. exc. 1. Aliud exemplum proponitur l. 10. in prin. ff. ad l. Rhodiam de iactu. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt. 4. reg. 2. except. 2. Aliud exemplũ proponitur l. 19. §. fin. ff. locati, his uerbis: Cùm quidam exceptor operas ſuas locaſſet, deinde is qui eas conduxerat deceſsiſſet: Imp. Antoninus cum diuo Vero reſcripſit ad libellũ exceptoris in hęc uerba: Cùm per te nõ ſteriſſe ꝓponas, quo minus locatas operas Antonio Aquilio ſolueres: ſi eodem anno mercedes ab alio non accepiſti, fidẽ cõtractus impleri æquum eſt. Papinianus quoq; lib. III. Reſponſorũ ſcripſit, diẽ functo legato Cæſaris, ſalariũ comitibus reſidui tẽporis præſtandũ: modò ſi nõ poſtea comites cum alijs eodem tẽpore fuerint. Aliud exemplũ proponitur l. 19. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſt. 2. reg. 2. exc. 1. Idem exemplũ proponitur l. 38. in prin. ibi: quemadmodum. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 5. except. 20. repl. 1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm per locatorem ſtaret, quo minus operæ promiſſæ præſtarentur, conductor interim alij operas præſtiterit. Hæc duplicatio approbatur uerbis d. l. 19. §. fin. iam ꝓpoſitis hiſce: Modò ſi nõ poſtea comites cum alijs eodem tẽpore fuerint. Concordat d. §. fin. uerbis iam propoſitis hiſce: Si eodẽ anno mercedes ab alio nõ accepiſti. Altera duplicatio eſt: Niſi ex parte conductoris caſus inciderit, ob quem operas præſtare, uel opus facere prohibitus ſit. Hæc duplicatio approbatur l. 15. §. item cùm. ff. locati, his uerbis: Cùm quidam naue amiſſa uecturã quam ꝓ inuecto nauta acceperat, repeteret: reſcriptũ eſt ab Antonino Auguſto, nõ immeritò ꝓcuratorẽ Cæſaris uecturã ab eo repetere: cùm munere uehendi functus nõ ſit. Quod in omnibus pſonis ſimiliter ſeruandũ eſt. Concordat l. 30. §. ædilis. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 13. exc. 9. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm ad menſurã opus locatum eſſet, parte operis effecta, conductor facere deſinat. hoc enim caſu id quod factũ eſt, nihilominus menſurabitur, & ꝓ rata merces ſoluetur. Quæ replicatio approbatur exẽplo l. 30. §. qui ædem. ff. locati, his uerbis: Qui ædem faciendã locauerat, in lege dixerat, Quod opus lapidis erit, ꝓ lapide & manus precio dominus redẽptori in pedes ſingulos ſeptena dabit: quęſitũ eſt, utrũ factũ opus, an etiã imperfectũ metiri oporteret? Alfenus reſpõdit, & impfectũ. Hæc de prima propoſitæ cauſæ exceptione. Altera exceptio eſt: Niſi opus factũ locatori nõ probetur, uel uicioſum ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur p ea quæ ꝓpoſita ſunt ſ. cap. ꝓx. quæſt. 1. cauſa 2. & cauſa 3. Tertia exceptio eſt: Niſi opus factum, antequam adprobaretur, corruptum ſit, uel perierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 5. quæſt. 2. reg. 1.

I I I I. Cauſa: Si inſtrumentum conductori in faciendo fractũ ſit. Hæc cauſa reprobatur l. 2. §. ſi cõſeruatis. ibi: nam & ſi faber. ff. ad l. Rhod. de iactu. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 2.

II. QVID QVANTVM'QVE ueniat in actione propoſita?

I. Regula: Muliere uehenda in naui conducta, pro infante qui in naue naſcitur, mercedis nomine nihil debetur. Quæ regula approbatur l. 19. §. ſi quis mulierem. ff. locati, his uerbis: Si quis mulierem uehendã naue conduxiſſet. deinde in naue infans natus fuiſſet: probandũ eſt, pro infante nihil deberi: cùm neq; uectura eius magna ſit, neque his omnibus utatur, quæ ad nauigantium uſum parantur.

I I. Regula: Pro homine in naue mortuo nihilominus uectura debetur. Quæ regula approbatur l. 10. in prin. ff. ad l. Rhodiã de iactu. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt 4. reg. 2. except. 2.

I I I. Regula, De uſuris. Etiam uſuræ poſt morã in hãc ueniunt actionẽ. Hæc regula approbatur l. 2. C. de locato. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. cauſa 1. in prin. Concordat l. 17. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt. 4. reg. 3. except. 2.

III. ADFINIA REMEDIA.

Quæ ſint actionis propoſitæ adfinia remedia, uide ſ.cap.prox. quæſt.5. Sanè ſunt etiam propoſitæ actionis ad mercedem ſoluendam adfinia remedia extraordinariæ cognitiones, de quib. uide ſ. lib.9. cap.2. Item in caſu condictio ſine cauſa, l.2. ff. de condict. ſine cauſa. cuius uerba uide ſ.cap.proxim. quæſtion.4. reg.3.

DE ACTIONE LOCATI & conducti ex lege Rhodia de iactu. Cap. VIII.

I. CAVSA HVIVS DVPLICIS actionis.

PRima cauſa: *Si nauis leuandæ cauſa merces in mare iactæ ſunt, domini amiſſarum mercium ex locato cum magiſtro nauis: & magiſter nauis ex conducto cum reliquis, quorum merces ſaluæ ſunt, agere poſſunt: ut detrimentum pro portione communicetur. Quæ cauſa approbatur l.2. in prin. ff. ad l. Rhod. de iactu, his uerbis:* Si laborante naue iactus factus eſt, amiſſarum mercium domini, ſi merces uehēdas locauerāt, ex locato cum magiſtro nauis agere debēt: magiſter deinde cum reliquis quorum merces ſaluæ ſunt, ex conducto, ut detrimentū pro portione cōmunicetur, agere poteſt. Seruius quidem reſpondit, ex locato agere cum magiſtro nauis debere, ut cæterorum uectorum merces retineat, donec portionē damni præſtent. Imò etſi nō retineat merces magiſter: ultrò ex locato habiturus eſt actionem cum uectoribus. Quid enim ſi uectores ſint, qui nullas ſarcinas habeant? Planè cōmodius eſt, ſi ſint, retinere eas: at ſi non ſint, & totā nauem cōduxerit, ex cōducto aget, ſicut uectores qui loca in naue conduxerunt. Æquiſsimum enim eſt, cōmune detrimentū fieri eorū qui propter amiſſas res aliorū conſecuti ſunt, ut merces ſuas ſaluas haberent. *Cōcordat l.1. ff. eod. his uerbis:* Lege Rhodia cauetur, ut ſi leuādæ nauis gratia iactus mercium factus ſit: omnium cōtributione ſarciatur, quod pro omnibus factū eſt. *Huius cauſæ exceptio hæc uidetur eſſe: Niſi cùm res nauis leuandæ cauſa iactæ eſſent, nauis poſtea perijt. hoc enim caſu uidetur alios, quorum res è mari extractæ ſunt, ad communicandum non teneri. Sed hæc exceptio reprobatur l.4. §. ſed ſi nauis. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cauſa 4. diſtinct. 1.*

II. Cauſa: *Si cùm nauis portū uel flumen cum onere intrare nō poſſet, quædā merces in ſcapham traiectæ ſint, eaq; ſcapha cum mercibus perijt. Hæc cauſa approbatur l.4. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Nauis onuſtæ leuandæ cauſa (quia intrare portū uel flumen nō potuerit cum onere) ſi quædā merces in ſcapham traiectę ſunt, ne aut extra flumē periclitetur, aut in ipſo hoſtio uel portu, eaque ſcapha ſubmerſa eſt: ratio haberi debet inter eos qui in naue merces ſaluas habent, cum ijs qui in ſcapha perdiderunt, perinde tanquam ſi iactura facta eſſet: idq; Sabinus lib. II. Reſponſorum probat.

III. Cauſa: *Si cùm nauis leuandæ cauſa quædā merces in ſcapham traiectæ eſſent, nauis perijt ſalua ſcapha. Hæc cauſa reprobatur d.l.4. in prin. his uerbis:* Contrà ſi ſcapha cum parte mercium ſalua eſt, nauis perijt: ratio haberi non debet eorum qui in naue perdiderunt, quia iactus in tributum naue ſalua uenit.

IIII. Cauſa: *Si naue amiſſa quædam res è mari extractæ ſint, uel alio modo ſeruatæ. hoc enim caſu uidetur dominos harum rerum alijs quorū res perierunt, etiam ad participādum detrimentū teneri. Sed & hæc cauſa reprobatur l.7. ff. ad l. Rhodiam de iactu, his uerbis:* Cùm depreſſa nauis aut deiecta eſſet: id quod quiſq; ex eo ſuum ſeruaſſet, ſibi ſeruare, Paulus reſpondit, tanquam ex incendio. *Concordat l.5. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg.2. Huius cauſæ reprobatæ exemplū ſeu ſpecies eſt ſ. cauſa prox. Sed & aliud exemplū proponitur l.31. ff. locati. cuius uerba uide ſ. cap.6. quæſt.1. cauſa 9. except.1. repl.8. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi alicuius rebus nauis leuandæ cauſa iactis, poſtea nauis in alio loco perijt. hoc enim caſu ij quorū res extractæ ſunt, ei cuius res nauis leuandæ cauſa iactæ ſunt, ad damnum participandū tenētur. Quæ diſtinctio approbatur l.4. §. ſed ſi nauis. ff. ad l. Rhodiā de iactu, his uerbis:* Si nauis quæ in tempeſtate iactu merciū unius mercatoris leuata eſt, in alio loco ſubmerſa eſt, & aliquorum mercatorum merces per urinatores extractæ ſunt data mercede: rationē haberi debere eius cuius merces in nauigatione leuandæ nauis cauſa iactæ ſunt, ab his qui poſtea ſuas per urinatores ſeruauerunt, Sabinus æquè reſpondit. Eorum uerò qui ita ſeruauerunt, inuicem haberi non debere ab eo qui in nauigatione iactum fecit, ſi quædam ex his mercibus per urinatores extractę ſunt. Eorū enim merces nō poſſunt uideri ſeruandæ nauis cauſa iactæ eſſe, quæ perijt.

V. Cauſa: *Si nauis à piratis redempta eſt, omnium eſt detrimentum. Quæ cauſa approbatur l.2. §. ſi nauis. ff. ad l. Rhod. de iactu, his uerbis:* Si nauis à piratis redempta ſit, Seruius, Ofilius, Labeo, omnes conferre debere aiunt. Quod uerò prædones abſtulerint, eum pendere cuius fuerit, nec conferendū ei qui ſuas merces redemerit.

VI. Cauſa: *Si cuius res è naue à piratis ſeu latronib. direptæ ſunt. hoc enim caſu uidetur eos quorum res ſaluæ permanſerunt, huic cuius res ſunt direptæ, conferre debere. Sed hæc cauſa reprobatur d. §. ſi*

nauis,

nauis, iam propoſitis hiſce: Quod uerò prædones abſtulerint eum perdere cuius fuerit, &c. *Plures huiuſmodi cauſas uide J. quæſt. prox.*

II. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: *Vt omniũ contributione damnũ ſarciatur, & detrimentũ pro portione cuiuſq; cõmunicetur. Hæc regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. cauſa 1.* Concordat l. 2. §. portio. ff. ad l. Rhod. de iactu. cuius uerba uide J. reg. 12.

QVARVM RERVM AMISSARVM nomine contribuendum?

II. Regula, *De naue amiſſa uel deteriore facta. Huius rei nomine nihil contribuitur. Quæ regula approbatur l. 5. ff. d. tt. his uerbis:* Amiſſæ nauis damnum collationis conſortio non ſarcitur per eos qui merces ſuas ex naufragio liberatũt. Nam huiuſmodi æquitaté tunc admitti placuit, cùm iactus remedio cæteris in communi periculo ſalua naue cõſultum eſt. *Concordat l. 2. §. ſi conſeruatis. ff. eod. tt. his uerbis:* Si conſeruatis mercibus deterior facta ſit nauis, aut aliquid exarmauerit: nulla facienda eſt collatio: quia diſsimilis earũ rerum cauſa eſt, quæ nauis gratia parantur, & earũ ꝑ quibus mercedem aliquis accepit. Nam et ſi faber incudé aut malleum fregerit, nõ imputatur ei qui locauit opus. Sed ſi uolũtate uectorũ, uel ꝑpter aliquẽ metum id detrimentũ factum ſit: hoc ipſum ſarciri oportet. *Concordat l. 6. ff. eod. tt. his uerbis:* Nauis aduerſa tẽpeſtate depreſſa, ictu fulminis deuſtis armamẽtis, & arbore, & antenna, Hipponem delata eſt: ibiq; tumultuarijs armamẽtis ad præſens cõparatis, Hoſtiã nauigauit: & onus integrũ pertulit. Quæſitũ eſt, an hi quorũ onus fuit, nautæ ꝑ dãno cõferre debeãt? Iulianus. Reſpõdi, nõ debere. hunc enim ſumptũ inſtruẽdæ nauis magis, quàm cõſeruandarũ merciũ gratia factũ eſſe. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uoluntate uectorũ deterior nauis facta ſit. Hæc exceptio approbatur uerbis d. §. ſi cõſeruatis, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Sed ſi uoluntate uectorum, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi propter metum nauis deterior facta ſit. Hæc exceptio approbatur ibidem, his uerbis:* Vel ꝑpter aliquem metum id detrimentum factũ ſit, &c. *Huius exceptionis ſpecies ſeu exemplũ eſt J. except. prox. Tertia exceptio eſt: Niſi cõmunis periculi cauſa inſtrumentum nauis deiectũ ſit, uel cæſum. Hæc exceptio approbatur l. 3. ff. eod. tt. his uerbis:* Cùm arbor aut aliud nauis inſtrumentũ, remouendi cõmunis periculi cauſa deiectũ eſt, contributio debetur. *Cõcordat l. 5. in fine. ff. eod. tt. his uerbis:* At boce cæſa, ut nauis cum mercibus liberari poſsit: æquitas cõtributiõis locũ habebit.

III. Regula, *De rebus deteriorib. factis, nõ tamen amiſſis. Etiã harum rerũ nomine contribuendũ eſt. Quæ regula approbatur l. 4. §. fin. in fine. ff. ad l. Rhodiam de iact. cuius uerba uide J. reg. 9.*

IIII. Regula, *De rebus iactis apparentib. uel poſtea receptis. Harum rerum nomine non contribuendum. Quæ regula approbatur l. 2. §. penult. ff. d. tt. his uerbis:* Si res quæ iactæ ſunt, apparuerint: exoneratur collatio. Quòd ſi iam cõtributio facta ſit, tunc hi qui ſoluerunt, agent ex locato cum magiſtro, ut is ex cõducto experiatur, & quod exegerit reddat. *Concordat l. 4. §. ſed ſi nauis. ibi: eorũ uerò. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. ꝑx. cauſa 4. diſt. 2.*

V. Regula, *De ſeruis qui in mari perierunt. horũ non habetur ratio. Quæ regula approbatur l. 2. §. ſeruorũ. ff. ad l. Rhod. de iactu, his uerbis:* Seruorũ qui in mari perierunt, non magis æſtimatio facienda eſt, quàm ſi ægri in naue deceſſerint, aut alioqui ſeſe præcipitauerint.

QVARVM RERVM CONSERVATArum nomine contribuendum?

VI. Regula, *De libero homine conſeruato. Eius nomine non fit contributio. Quæ regula approbatur d. l. 2. §. iacturæ, his uerbis:* Corporũ liberorum æſtimationẽ nullã fieri poſſe placuit.

VII. Regula, *De ueſtimẽtis & annulis cuiuſq;. Horũ nomine cõtributio facienda. Quæ regula approbatur d. §. iacturæ, his uerbis:* Agitatũ eſt, an etiã ueſtimentorũ cuiuſq;, & annulorum æſtimationem fieri oporteat? Et omnium uiſum eſt: niſi ſi qua cõſumendi cauſa impoſita forent, quo in numero eſſent cibaria. Eo magis, quòd ſi quando ea deficerẽt in nauigatione, quid quiſq; haberet, in cõmune conferret.

VIII. Regula, *De cibarijs & alijs quæ conſumendi cauſa in mari habentur. Horum nomine contributio non fit. Quæ regula approbatur uerbis d. §. iacturæ, iam propoſitis hiſce:* Niſi ſi qua conſumendi cauſa impoſita forent, &c.

IX. Regula, *De rebus quæ naui deteriores factæ ſunt. Harum quoq; rerum nomine contributio faciẽda. Quæ regula approbatur, certo tamẽ modo, l. 4. §. cùm autem. ff. ad l. Rhod. de iactu, his uerbis:* Cùm iactus de naue factus eſt, & alicuius res quę in naue remanſerũt, deteriores factæ ſunt: uidendũ an conferre cogendus ſit, quia non debet duplici dãno onerari, & collationis, & quòd res deteriores factę ſunt. Sed defendendũ eſt, hunc cõferre debere precio rerũ præſente. Itaq; (uerbi gratia) ſi uicenom merces duorũ fuerint, & alterius adſpergioe decẽ eſſe cœperint: ille cuius res integræ ſunt, pro uicenis cõferet, hic pro decẽ. Poteſt tamen dici etiã illa ſentẽtia diſtinguentibus nobis, deteriores ex qua cauſa factæ ſunt, id eſt, utrũ propter iactum nudatis rebus damnum ſecutum eſt, an uerò alia ex cauſa: ueluti

quòd alicubi iacebāt merces aliquo in angulo, & unda penetrauit: tunc enim conferte debebit Sed an ex priore cauſa collationis onus pari nō debet, quia iactus etiā hunc læſit? ad hæc nunquid & ſi adſpergine ꝓpter iactū deteriores factæ ſunt? ſed diſtinctio ſubtilior adhibēda eſt. Quid ſi plus ſit in collatione, quàm in dāno? uerbi gratia, hæ res uicenæ fuerūt: & collatio quidē facit decē, damnū autē duo: deducto hoc quòd damnū paſſus eſt, reliquum cōferre debeat? Quid ergo ſi plus in dāno erit, quàm in collatione? utputa decē aureis res deteriores factæ ſunt, duo aūt collationis ſunt? Indubitatè utrūq; onus pati nō debet. Sed hic uideamus, num & ipſi cōferri oporteat? Quid enim intereſt, iactatas res meas amiſerim, an nudatas deteriores habere cœperim? Nā ſicut ei qui perdidit, ſubuenitur: ita & ei ſubueniri oportet, qui deteriores ꝓpter iacturā res habere cœpit. hoc ita Papyrius Fronto reſpōdit. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi propter iactū, non ex alia cauſa res deteriores factæ ſunt. hoc enim caſu conferri earū nomine non debet. Quæ exceptio approbatur uerbis iā ꝓpoſitis biſce:* Poteſt tamen dici etiam illa ſententia, diſtinguētibus nobis, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi plus ſit in dāno, quàm in collatione. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Sed diſtinctio ſubtilior adhibenda eſt. Quid ſi plus ſit, &c

X. *Regula, De rebus è mari extractis. Harum quoq; nomine tanquam conſeruatarum contributio facienda. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 4. §. ſed ſi nauis. cuius uerba uide ā. quæſt. prox. cauſa 4. diſtinct. 1.*

X I. *Regula: Iacturæ ſumma pro rerum precio ſtatuenda. Quæ regula approbatur l. 2. §. iacturæ. ff. ad l. Rhod. de iactu, bis uerbis:* Placuit iacturæ ſummā ꝓ rerū precio diſtribui oportere.

X I I. *Regula: Quanti æſtimatio tam cōſeruatarum, quàm amiſſarū rerū facienda, definitur d. l. 2 §. portio aūt, bis uerbis:* Portio ꝓ æſtimatione rerū quæ ſaluæ ſunt, & earū quæ amiſſæ ſunt, præſtare ſolet. Nec ad rem ꝑtinet, ſi hæ quæ amiſſę ſunt, pluris uenire poterāt: quoniā detrimenti, nō lucri ſit præſtatio. Sed in his rebus quarū nomina cōferendum eſt, æſtimatio debet haberi: nō quāti emptæ ſunt, ſed quanti uenire poſſunt.

III. ADVERSVS QVOS COMPETIT ACTIO PROPOSITA?

I. *Regula: Dominus amiſſarũ mercium aduerſus magiſtrũ nauis, magiſter nauis aduerſus uectores agere debet. Quæ regula approbatur per ea quæ ꝓpoſita ſunt ſ̃. quæſt. 1. cauſa 1. Concordat l. 2. §. iacturæ. ibi: ex conducto. ff. ad l. Rhod. de iactu, bis uerbis:* Placuit ex conducto dominos rerum amiſſarū cum nauta, id eſt, cum magiſtro acturos.

I I. *Regula. De omnib. omnino, quorū interfuit nauis leuandæ cauſa iactū fieri. Omnes hi tenentur. Quæ regula approbatur d. l. 2. §. cùm in eadem, bis uerbis:* Cùm in eadē naue uaria mercium genera cōplures mercatores coegiſſent, prętereaq; multi uectores ſerui liberiq; in eadē nauigarēt: tēpeſtate graui orta, neceſſariò iactura facta erat: quęſita deinde ſunt hæc, an omnes iacturā præſtare oporteat? Et quid ſi tales merces impoſuiſſent, quib. nauis non oneraretur: ueluti gēmas, margaritas? Et quæ portio prętanda eſſet? Et an etiā ꝓ liberis capitibus dari oporteat? Et qua actione ea res expediri poſſit? Placuit, omnes quorū qd intereſſet iacturā fieri, conferri oportere: quia id tributū obſeruatas res deberent. Itaq; dominū etiam nauis pro portione obligatum eſſe.

I I I. *Regula: Si quis ex uectorib ſoluendo non ſit, magiſter nauis pro eo teneri nō debet. Quæ regula approbatur d. l. 2. §. ſi quis ex, bis uerbis:* Si quis ex uectoribus ſoluēdo nō ſit, hoc detrimētū magiſtri nauis nō erit. Nec enim fortunas cuiuſq; nauta excutere debet.

IIII. QVAE ACTIO COMPETAT, quæq; ſint eius adfinia remedia?

I. *Regula: Domini amiſſarũ mercium ex locato cum magiſtro nauis habent actionē. Et magiſter nauis actionē ex cōducto cum uectoribus. Quæ regula approbatur per ea quæ ꝓpoſita ſunt ā. quæſt. prox. reg. 1. item quæſt. 1. cauſa 1.*

I I. *Regula: Magiſter nauis etiā per exceptionē merces retinere poteſt, donec uectores ad detrimētū ſarciēdū cōtribuāt. Quæ regula approbatur l. 2. §. 1. ff. ad l. Rhod. de iactu. cuius uerba uide ā. d. cauſa 1.*

I I I. *Regula, De actione locati & cōducti aduerſus nauis magiſtrū, qui merces ex una naue in aliam tranſtulit, quæ nauis poſterior naufragio cum mercibus periit, ꝓponitur l. 10. §. 1. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ̃. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 10. exc. 4. Item de hac re uide ā. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 9. except. 1. repl. 6.*

DE IVRE EMPHYTEVTICO. Cap. IX.

QVoniā ius emphyteuticū, nihil aliud quàm locatio perpetua eſt, quæ habet præcepta peculiaria: ideo de eo hic peculiare caput ſubiungendum eſt.

I. *Definitio emphyteuſeos proponitur Inſt. de locatione. §. adeò autem, uerſ. ut ecce. cuius uerba uide ſ̃. quæſt. prox. Cōcordat l. 1. in prin. ff. ſi ager uectigalis. cuius uerba uide ſ̃. lib 12. cap. 13. reg. 1.*

II. GENVS.

Emphyteuſis neq; conductio eſt neq; emptio, ſed ſpecialis contractus. Quæ regula approbatur Inſt. d. §. adeò autem, bis uerbis: Adeò aliquā familiaritatem

liaritatem inter ſe uidétur habere emptio & oeoditio, item locatio & cooductio, ot in quibuſdam cauſis quæri ſoleat, utrũ emptio & uenditio cõtrahatur, an locatio & conductio? Vt ecce de prædijs quæ perpetuò quibuſdã fruenda traduntur, id eſt, ot quãdiu penſio ſiue redditus pro his domino præſtetur, neq; ipſi cõductori neq; hæredi eius, cuiúe cõductor hæresúe eius id prędiũ uẽdiderit, aut donauerit, aut dotis nomine dederit, alioúe quocunq; modo alienauerit: auferre liceat. Sed talis contractus, quia inter ueteres dubitabatur, & à quibuſdã locatio, à quibuſdã uenditio exiſtimabatur: lex Zeoonianа lata eſt, quę emphyteuſeos cõtractus propriã ſtatuit naturam, neq; ad locationẽ, neq; ad uenditionẽ inclinantẽ, ſed ſuis pactionib. fulciendã: et ſi quidẽ aliquid pactũ fuerit, hoc ita cõtinere, ac ſi naturalis eſſet cõtractus. Sin aũt nihil de periculo rei fuerit pactũ: tamẽ ſi quidẽ totius rei interitus acceſſerit, ad dominũ ſuper hoc redũdare periculũ: ſin autem particularis, ad emphyteuticarium huiuſmodi damnũ uenire. Quo iure utimur. *Ait Imp.* Lex Zenoniana. *Hæc lex habetur l.1. C. de iure emphyteutico, his uerbis:* Ius emphyteuticariũ neq; conductionis neq; alienationis eſſe titulis adijciẽdũ, ſed hoc ius tertiũ eſſe conſtituimus ab utriuſq; memoratorum contractuũ ſocietate ſeo ſimilitudine ſeparatũ: cõceptionẽ item, definitionẽq; habere propriã, & iuſtũ eſſe, ualidumq; contractũ, in quo cuncta quæ inter utraſq; contrahentiũ partes ſuper omnib. uel etiã fortuitis caſibus pactionibus, ſcriptura interueniente, habitis placuerint, firma illibataq; perpetua ſtabilitate modis omnibus debeãt cuſtodiri: ita ot ſi interdum ea quę fortuitis caſibus eueniunt, pactorum non fuerint conuentione cõcepta: ſiquidem tanta emerſerit clades, quæ prorſus etiam ipſius rei quæ per emphyteuſin data eſt, faciat interitũ: hoc nõ emphyteuticario, cui nihil reliquũ permanſit, ſed rei domino, qui quod fatalitate ingruebat, etiã nullo intercedente cõtractu habiturus fuerat, imputetur. Sin uerò particulare uel aliud leue contigerit damnum, ex quo non ipſa rei penitùs lædatur ſubſtantia: hoc emphyteuticarius ſuis partibus non dubitet adſcribendum.

III. AN VTILIS SIT CONtractus emphyteuticarius?

Regulariter iuſtus ualidusq; eſt contractus. quæ regula approbatur uerbis d.l.1. cum propoſitus hiſce: Et iuſtum eſſe ualidumq; contractum, &c. *Huius regulæ eædem ſunt exceptiones, quæ locationis: de quibus uide ſ.cap.1.quæſt.5.*

IIII. EVENTVS EMPHYteuſeos.

I. *Regula: Inuito emphyteuta fundus ei, eiusúe hæredibus à domino non poteſt auferri. quæ regula approbatur l.1. C. de admin. rerum publicarum, his uerbis:* Fundum uectigalẽ, ſi ſuis quibuſcunq; temporib. debitæ quantitates inferantur, inuito poſſeſſori auferri nõ poſſe, manifeſtum eſt. *Concordat l.1. in prin. ff. ſi ager uectigalis. cuius uerba uide ſ.lib.12.cap.13.reg.1. Planè habet propoſita regula ſuas etiam exceptiones, de quibus uide ‡ quæſt.6.*

II. *Regula: Emphyteuta, quamuis directum dominium non habeat, in rem actionem habet. quæ regula approbatur d.l.1. §.fin. ff. ſi ager uectigalis. cuius uerba uide ſ.lib.21.cap.6.quæſt.1.reg 4.*

III. *Regula, De pactis inter dominũ et emphyteutã initis cuſtodiẽdis, ꝓponitur Inſt. de locat. §. adeò. uerſ. & ſi quidẽ aliquid pactũ. cuius uerba uide ſ.quæſt. 2. Cõcordat l.1. ibi: in quo cũcta. C. de iure emphyteutico. cuius uerba uide d. quæſt.2. Cõcordat etiã l.2. in prin. C. eod. tit. cuius uerba uide ‡ quæſt.6. cauſa 1.*

IIII. *Regula: Emphyteuta inſcio uel inuito domino ius ſuũ alienare non poteſt. quæ regula approbatur. ſimul & diſtinguitur ‡. quæſt 6. cauſa 3.*

V. *Regula: Dominus emphyteuſi alienata nouum emphyteutam ſuſcipere cogitur. quæ regula approbatur l.3. §. neceſſitatẽ. C. de iure emphyteutico. cuius uerba uide d. cauſa 3.*

VI. *Regula: Emphyteuſi alienata, quinquageſima pars precij uel æſtimationis domino debetur. quæ regula approbatur d.l.3. §. penult. cuius uerba uide d. cauſa 3. Sed & plures huiuſmodi regulas licet colligere ex iis quæ proponuntur ‡. quæſt.6.*

V. QVIBVS COMPETIT IVS emphyteuticum?

I. *Regula, De hæredibus emphyteutæ proponitur ſ. quæſt. prox. reg.1.*

II. *Regula. De legatarijs proponitur l.219. ff. de uerb. ſignificat. cuius uerba uide ſ.lib.7.cap.9.reg.5.*

VI. DE ACTIONE DOMINI AD reuocandam emphyteuſin: ex quibus cauſis ea competat?

I. *Cauſa: Si emphyteuta per trienniũ penſionẽ nõ ſoluit. Hæc cauſa approbatur l.2. C. de iure emphyteutico, his uerbis:* In emphyteuticarijs contractibus ſancimus, ſiquidem aliæ pactiones in emphyteuticis inſtrumẽtis fuerint cõſcriptę, eaſdẽ & in omnib. alijs capitulis obſeruari, & de reiectione eius qui emphyteoſin ſuſcepit, ſi ſolitã penſionẽ uel publicatũ functionũ apochas non præſtiterit. Sin autem nihil ſuper hoc capitulo fuerit pactum, ſed per totum triennium neq; pecunias ſoluerit, neq; apochas domino tributorum reddiderit: uolenti ei licere eum à prædijs emphyteuticarijs repellere, nulla ei in poſterum allegatione nominis meliorationis, uel eorum quæ empone-

mata dicũtur, uel pœna opponẽda: ſed omnimodo (ſi dominus uoluerit) eo repellendo, neq; prætẽdẽdo quòd nõ eſt ſuper hac cauſa inquietatus: cùm neminẽ oporteat conuentionem uel admonitionẽ expectare, ſed ultrò ſeſe offerre, & debita ſpõtanea uolũtate perſoluere, ſecũdũ quod & anteriore lege noſtri numinis generaliter cautum eſt. Ne autem ex hac cauſa dominis facultas oriatur emphyteutas ſuos repellere, & reditum minimè uelle ſuſcipere, ut ex huiuſmodi machinatione triennio elapſos ſuo iure is qui emphyteuſin ſuſcepit, cadat: licentiam ei concedimus atteſtatione præmiſſa pecunias offerre, biſq; obſignatis, & ſecundum legem depoſitis, minimè deiectionis timere periculum. *Propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi dominus oblatam penſionem accipere noluit. quæ exceptio approbatur certo modo uerbis iam propoſitis hiſce:* Ne autem ex hac cauſa dominis, &c. *Secunda exceptio hæc eſt: Niſi unius tantùm uel alterius anni, non triennij penſionem non ſoluerit. tunc enim emphyteuſi non cadit. quæ exceptio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed per totum triennium neq; pecunias ſoluerit, &c. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ab Eccleſia quis emphyteuſin habeat. tunc enim ſufficit biennio non ſolutum canonem. quæ replicatio approbatur Nouell. c. 7. §. ſcire autem omnes. cuius uerba uide ſ̄. lib. 10. cap. 8. quæſtion. 3. exception. 2. replicat. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi de minore tempore inter dominum & emphyteutam conuenit. Hæc replicatio approbatur uerbis d. l. 2. in prin. iam propoſitis hiſce:* Si quidem aliæ pactiones, &c. *Hæc de ſecunda exceptione. Tertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi inter dominum & emphyteutam aliter conuenit. quæ exceptio approbatur iiſdem uerbis iam propoſitis hiſce:* Si quidem aliæ pactiones, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi dominus non ſoluat meliorationes. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. l. 2. ſ̄. propoſitis hiſce:* Nulla ei in poſterũ allegatione nomine meliorationis, uel eorum quæ emponemata dicuntur, uel pœna opponenda. *Concordat Nouell. c. 7. d. §. ſcire autem omnes. Quinta exceptio eſt: Niſi emphyteuta non ſit interpellatus ut ſolueret. Et hæc exceptio reprobatur uerbis d. l. 2. ſ̄. propoſitis hiſce:* Neq; prætẽdẽdo, quòd non eſt ſuper hac cauſa inquietatus: cum neminem oporteat conuentionẽ uel admonitionẽ expectare, ſed ultrò ſeſe offerre, & debita ſpontanea uoluntate perſoluere, &c. *Sexta exceptio eſt: Niſi emphyteuta propter caſum fortuitũ fructus non perceperit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. fin. C. de iure emphyteutico. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 2. in fine. Concordat Inſt. de locatione. §. adeò autem. ibi: ſiu autẽ particularis. cuius uerba uide d. quæſt. 2. in prin. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi aliter inter dominum & emphyteutam conuenit. quæ diſtinctio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt. 4. reg. 3. Septima exceptio eſt: Niſi prædium emphyteuticum in totum perierit, uel amiſſum ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. ibi: ſi quidem tanta emerſerit clades. item Inſt. d. §. adeò autem. ibi: ſin autem nihil de periculo. Quorũ uerba (ut dixi) uide d. quæſt. 2. Hæc de prima cauſa.*

II. Cauſa: Si emphyteuta publicarum functionum apochas domino non præſtiterit. Hæc cauſa approbatur l. 2. C. de iure emphyteutico. cuius uerba uide ſ̄. cauſa prox. in prin. Huius exceptio hæc eſt: Niſi aliud conuenit. quæ exceptio approbatur d. l. 2. in princip.

III. Cauſa: Si emphyteuta non requiſito uel nolente domino iur ſuum alij alienauerit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. C. de iure emphyteutico, his uerbis: Cùm dubitabatur, utrum emphyteuta debeat cum domini uoluntate ſuas meliorationes, quæ Græco uocabulo Emponemata dicũtur, alienare, uel ius emphyteuticũ in alium transferre, an uerò eius expectare cõſenſum nõ oporteat: ſancimus, ſiquidem emphyteuticum inſtrumentũ ſuper hoc caſu aliquas pactiones habeat, eas obſeruari. Sin autẽ nullo modo huiuſmodi pactio interpoſita eſt, uel fortè inſtrumẽtũ emphyteuſeos deperditum eſt: minimè licere emphyteutæ ſine conſenſu domini meliorationes ſuas alijs uendere, uel ius emphyteuticum transferre. Sed ne hac occaſione accepta domini minimè concedant emphyteutas ſuos accipere precia meliorationum, quæ inuenerunt, ſed eos deludant, & ex hoc commodum emphyteutæ depereat: diſponimus atteſtationem domino tranſmitti, & prædicere quantum precium ab alio reuera accipi poteſt. Et ſiquidem dominus hoc date maluerit, & tantam præſtare quantitatem, quantam ipſe reuera emphyteuta ab alio accipere poteſt: ipſum dominum omnimodo hæc comparare. Sin autem duorũ menſium ſpacium fuerit emenſum, & dominus hoc facere noluerit: licentia emphyteutæ detur, ubi uoluerit & ſine conſenſu domini meliorationes ſuas uendere, ijs tamen perſonis, quæ non ſolent in emphyteuticis contractibus uetari ad huiuſmodi uenire emptionem. Neceſsitatẽ autem habere dominos, ſi alijs melioratio ſecundum præfatum modum uendita ſit, accipere emphyteutam: uel ſi ius emphyteuticum ad perſonas non prohibitas, ſed conceſſas & idoneas ad ſoluendum emphyteuticum canonem tranſponere emphyteuta maluerit, non contradicere, ſed nouum emphyteutam in poſſeſsionẽ ſuſcipere,

ſcipere, uon per conductorem uel pet pto curatorem, ſed ipſos dominoa pet ſe, uel per lireras ſuas. uel (ſi hoc uon potuetint uel noluerint) per depoſitionẽ in hac quidem ciuitate apud uirum clariſsimum ma giſtrum cenſuum, uel præſentibus tabularijs per atteſtationem, in prouincijs autẽ per præſides uel defenſores celebraudã. Et ue auaricia tenti domini magnam molem pecuuiarum propter hoc efflagitent, quod uſq; ad præſena tempua perpetrari cognouimus: non ampliua eia liceat pro ſubſcriptione ſua uel depoſitione, uiſi quinquageſimam partem precij uel æſtimationia loci qui ad aliam petſoná trans fertur, accipere. Sin uerò nouum emphyteuram uèl emptorem meliorationis ſuſcipere minimè dominus maluerit, & atteſtatione facta intra duos menſea hoc facere ſuparſederit: licere emphyteutæ, & non conſentientibus domiuis ad alios ſuum ius uel emponemata tranaſerre. Sin autem aliter fuerit nerſatus quàm noſtra conſtitutio diſpoſuit, iure emphyteutico cadat. *Hiſce (ut dixi) uerbis cauſa propoſita approbatur, ſimul & diſtinguitur. Approbatur quidem uerbis poſterioribus iam propoſitis hiſce:* Sin autem aliter fuerit nerſatus, quàm noſtra conſtitutio diſpoſuit: iure emphyteutico cadat. *Huius autem cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aliter inter dominum & emphyteutam conuenerit. quæ exceptio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Sancimus, ſiquidem emphyteuticũ inſtrumẽtũ ſuper hoc caſu aliquos pactiones habeat, eas obſeruari. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 4. reg. 3. Altera exceptio eſt: Niſi dominus requiſitus ipſe emere noluit, nec alienationi conſentire. quæ exceptio approbatur uerbis paulò ſuperius propoſitis hiſce:* Sed ue hac occaſione accepta, &c. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi nou atteſtatione præmiſſa emphyteuta domino indicauerit, quãtũ reuera preciũ ab alio accipi poßit. quæ replicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Diſpouimus atteſtationẽ domino tranſmitti, &c. *Cõcordat d. l. 3. §. fin. uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Sin autẽ aliter ſuerit uerſatua, quã noſtra cõſtitutio diſpoſuit, iure emphyteutico cadat. *Secũda replicatio eſt: Niſi ab atteſtatione interpoſita nondũ duobus menſibus elapſis, emphyteuta meliorationes alij uẽdiderit. Hæc replicatio itidẽ elicitur ex uerbis d. l. 3. ſ. propoſitis hiſce:* Sin autẽ duorum menſium ſpaciũ fuerit emenſum, &c. *Itẽ ex uerbis iam dictis hiſce:* Sin autẽ aliter fuerir uerſatua, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi perſonis uetitis emphyteuta alienauerit. Hæc replicatio cõſtat ex uerbis d. §. ſin aũt duorũ, ſ. propoſitis hiſce:* His tamẽ perſonis quæ nõ ſolent iu emphyteuticis cõtractib. uetari ad huiuſmodi ueuire emptionẽ. *Perſonas uetitas, de quib. hic dicitur, intelli ge primùm eas de quib. ſpecialiter in emphyteuſi cõſtituẽda cõuenit, ne illis melioratio uẽdatur: deinde eas quæ ipſo iure ad huiuſmodi contractum accedere prohibẽtur: ut ſunt milites, curiales, &c. de quib. uide ſ. cap. 2. quæſt. 5. exc. 7. cum duab. except. ſequentib. Intellige deniq; eas perſonas, quæ non idoneæ ſunt ad ſoluendum canonẽ. quod declarat etiã d. l. 3. §. neceßitatem, uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Vel ſi ius emphyteuticũ ad perſonaa nõ prohibitaa, ſed conceſſas & idoneas ad ſoluendũ emphyteuticũ canonẽ trãſponere emphyteuta maluerit, &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi particulatim emphyteuta prædiũ uẽdere uelit, uel inter plures diuidere. Hæc replicatio approbatur argumento l. 7. in prin. ff. cõmuni diuidunda. cuius uerba uide ĩ. lib. prox. cap. 12. quæſt. 3. reg. 1. except. 8. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia exceptio eſt: Niſi emphyteuta ius ſuũ non uendiderit, ſed alio modo alienauerit. nã hoc caſu domini conſenſus nõ requiritur. quæ exceptio reprobatur l. 7. C. de reb. alienis non alien. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. exc. 8. Cõcordat Nouell. c. 7. §. nos igitur. ibi: alienationis aũt. cuius uerba uide ſ. lib. 10. cap. 8 membr. 3. Cõtradicit in caſu l. 1. C. de fundis patrimonialib. his uerbis:* Si qs fundos emphyteutici iuria ſalua lege fiſci citra iudicis authoritatẽ donauerit, donationes firmę ſint: dũmodo ſuis qbuſq; tẽporib. ea quę fiſco pẽſitãda ſunt, repſentare cogãtur. *Itẽ cõtradicit l. 14. § fin. ff. de pignor. actiane. cuius uerba cum cõcordantib. uide ſ. lib. 40. cap. 3. except. 56. Planè huius exceptionis eædem ſunt replicationes quæ ſuperioris exceptionis proximæ. Hæc de emphyteuſi reuocanda.*

VII. DE PROBATIONE ET præſumptione emphyteuſeos.

Si quis per quadraginta annos prædiũ poſſederit, et certũ canonem annuũ domino prædij dederit, præſumitur in perpetuũ locatio facta ſeu emphyteuſis, non locatio ad tempus. quæ regula approbatur l. ult. C. de fundis patrimonialib. cuius uerba cum cõcordãtib uide ſ. lib. 36. cap. 15. repl. general. unica, dupl. 5. tripl. 1. Sed & cõcordat gloſſa in l. 2. in uerbo Repellare, in fine. C. de iure emphyteutico. Hactenus de locatione & cõductione, altera ſcilicet ſpecie contractus, qui ſolo initur contractu. Cui ab adfinitatem acceßit ius emphyteuticum. Sequitur tertia ſpecies, ſocietas nimirum cum ſua actione.

DE SOCIETATE.
Cap. X.

I. SIMILE SOCIEtatis.

Societas ius quodammodo fraternitatis in ſeſe habet. quæ regula approbatur l. 63. in prin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 12. quæſt. 1. cauſa 7. except. 1.

II. *Diuiſio ſocietatis proponitur Inſt. de ſocietate, in prin. his uerbis:* Societatem coire ſolemus

mus eut totorum bonorum, quem Græci ſpecieliter *κοινωνίαν* appelleot: eut unios alicuius negociationis: neluti mencipiorum uendeodorum emendorumque, aut olei, aut nini, eut frumenti emendi uendendiq;. *Concordat l. 5. in prin. ff. pro ſocio, his uerbis:* Societates contrahuntor ſiue uninerſorum bonorum, ſiue negociationis elicoius, ſiue uectigelis, ſiue etiem tei uniue.

III. CAVSAE SEV MODI, quibus ſocietes contrehitur.

I. *Cauſa: Conſenſu ſocietas contrahitur. quæ cauſa approbatur l. 19. ibi: cum enim. ff. pro ſocio. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 2. cauſa 7. except. 2. repl. 2.*

II. *Cauſa: Re, uerbis & per nuncium contrahi poteſt. quæ triplex cauſa approbatur l. 4. ff. d. tt. his uerbis.* Societetem coire & re, & uerbis, & per nuncium poſſe oos, dubium non eſt.

III. *Cauſa: Si res aliqua duobus uel pluribus communiter adquiratur. Hoc modo ſocietas non contrahitur. Ideoq; cauſa propoſita reprobatur l. 31. cum trib. legib. ſequentib. ff. pro ſocio, his uerbis:* Vt ſit pro ſocio actio, ſocietatem intercedete oportet. Nec enim ſufficit rem eſſa communem, niſi ſocietes intercedet. Cõmuniter eutam res egi poteſt etiem citre ſocietaté: puta cùm non effectione ſocietatis incidimus in communioné: ot euenit in re doobus legaté. Ité ſi duobus ſimul empte ree ſit: aut ſi hæreditas nel donetio communiter nobis obueniet: eut ſi à duobos ſeperetim emimus pertes eorum, non ſocij futuri. Nam cùm trectatu hebito ſocietas coita eſt, pro ſocio ectio eſt: cùm ſine trectetu, in re ipſa & negocio communiter geſtum uidetur. ut in conductionibus publicorum, item in emptionibus. Nem qui nolont iotet ſe contendete, ſolent per nuncium ré emere in commune. Qood à ſocietate lõgè remotum eſt. Et ideo ſocietete ſine tutotis eutboritete coita, pupillne noo tenetur: attamen communiter geſto tenetur. Quibus ceſibus ſi quid fortè onus in eem rem impenderit, ſiue fructus mercedeſúe unos perceperit, uel deteriotem rem fecerit: non ſocietatis iodicio locus eſt: ſed inter cohætedes quidem femiliæ erciſcundæ iudicio egitur, inter cęteros communi diuidundo.

IIII. *Cauſa: Si res æſtimata uendenda data ſit, ut ſi pluris uenderetur quàm eſt æſtimata, id quod excederet, is qui operam locauit, haberet: ſocietas cõtracta uidetur. quæ cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 44. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si mergeritã tibi uendendam dedero, ut ſi sem decem uendidiſſes, redderes mihi decé: ſi pluris, quod excederet, tu heberes: mihi uidetur, ſi animo contrehendę ſocietatis id ectum ſit, pro ſocio eſſe ectionem: ſi minus, ptæſcriptis uecbis. *Vide J. cauſa 6.*

V. *Cauſa: Si ab uno data pecunia conuenit, ut ea locus ematur, & in eo monumentum alterius opera atq; peritia extrueretur, poſteaq; rurſus diſtraheretur: & precium inter eum cuius pecunia locus emptus eſſet, & eum cuius opera monumentum extructum, pro parte communicaretur: ſocietas contracta uidetur. quæ cauſa approbatur l. 52. §. item ex facto. ff. pro ſocio, his uerbis:* Papinianos ex fecto conſultum reſpondiſſe ſe eit libro quarto Reſponſorum. Intet Fleuium Victorem & Hellicum Aſianum placoecet, ut locis emptis pecunie Victoris, monomeota fierent opera & petitie Aſieni: quib. diſtractis, pecunié Victor cum certe quãtitete recipe-ret, ſuperfloõ Aſienus eccipetet, qui operã in ſocietatem eõtulit: erit pro ſocio ectio.

VI. *Cauſa: Si re aliqua extruenda, uel puero aut pecore alendo date, ita ut poſt certum tempus uendatur, & precium communicetur. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. §. Iulianus. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J lib. 44. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 5. except. 1. repl. 2. Huius cauſe exceptio prima hæc eſt: Niſi in accipientē dominiũ in totum ſit trãslatum quæ exceptio approbatur d. §. Iulianus. Altera exceptio eſt: Niſi res certo precio uend. nda data cõuenit, ut quo pluris uenderet, ſibi haberet. quæ exceptio approbatur d. l. 13. in prin. cuius uerba uide J. d. quæſt. 1. cauſa 6. in prin. Concordat l. 44. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ĩ. cauſa 4.*

DE EXCEPTIONIBVS PRAECEDENtium ceuſerum generalibus.

I. Exceptio: *Niſi pupillus ſine tutoris authoritate ſocietatem coierit. Hæc exceptio approbatur l. 33. ibi: & ideo ſocietate. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ĩ. cauſa 3.*

II. Exceptio: *Niſi inter eos qui non ſunt æquis facultatib. ſocietas meatur. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. 1. ff. pro ſocio, his uerbis:* Societes coiri poteſt & ualet etiẽ intec eos qui nõ ſunt æqois feculcatibus: cùm plerunq; peoperior opere ſuppleat, quantum ei per comparetionem pettimonij deeſt.

III. Exceptio: *Niſi donationis cauſa ſocietas inita ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 5. §. fin. his uerbis:* Donationis cauſe ſocietae rectè non contrehitur. *Concordat l. 32. §. ſi inter uirum. ff. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ĩ. lib. 35. cap. 8. excep. 19. repl. 21. Item concordat l. 34. §. ſi quis ſocietatẽ. ff. de mortis cauſa donat. his uerbis:* Si quis ſocietaté per donationé ceuſe mortis inierit, dicendú eſt oullã ſocieteté eſſe.

IIII. Exceptio: *Niſi dolo malo, uel fraudandi cauſa ſocietas inita ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. fin. ff. pro ſocio, his uerbis:* Societes, ſi dolo melo eut freudendi cauſe coite ſit: ipſo iure

nullius

nullius momenti eſt. Quia fides bona contratia eſt fraudi & dolo.

V. Exceptio: Niſi inhoneſtæ & flagitioſæ alicuius rei ſocietas inita ſit. Hæc exceptio approbatur l.57. ff. pro ſocio, his uerbis: Si maleficij ſocietas coita ſit, conſtat nullam eſſe ſocietatē. Generaliter enim traditur, rerum inhoneſtarū nullam ſocietatē eſſe. Concordat l.35. §. ueneni. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſ. lib. 42. cap. 5. except. 20. Cōcordat itē l.2. §. planè ſi ex dolo, in fine. ff. de tutelæ & rationib. diſtrah. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 10. quæſt. 8. reg. 1. except. 1. Concordat itē l.70. §. fin. in fine. ff. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide j. lib. 45. cap. 1. quæſt. 2 except. 24.

VI. Exceptio: Niſi libertatis cauſa inter patronū & libertum ſocietas ſit inita. Hæc exceptio approbatur l.36. ff. de operis libertorum. cuius uerba uide ſ. lib. 20. cap. 4. reg. 16. except. 5. Sed & plura de hac exceptione uide d. reg. 16.

VII. Exceptio: Niſi alter pecuniam conferat, alter nullam, ſed ſolam operam. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de ſocietate. §. nam & ita, his uerbis: Et ita coiri poſſe ſocietatem nō dubitatur, ut alter pecuniam conferat, alter non conferat, & tamen lucrum inter eos cōmune ſit: quia ſæpe opera alicuius pro pecunia ualet. Concordat l.1. C. pro ſocio, his uerbis: Societatem, uno pecuniā conferente, alio operā, poſſe contrahi, magis obtinuit. Huius exempli proponitur l.44. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 4. Aliud exemplum proponitur l.52. §. item ex facto. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 5.

VIII. Exceptio: Niſi in æternum ſocietas inita ſit. Hæc exceptio approbatur l.70. ff. pro ſocio, his uerbis: Nulla ſocietatis in æternum coitio eſt.

IX. Exceptio: Niſi in perpetuū uel ad tempus ſocietas inita ſit. Hæc exceptio reprobatur l.1. in prin. ff. d. tt. his uerbis: Societas coiri poteſt uel in perpetuū, id eſt, dum uiuunt: uel ad tēpus, uel ex tempore, uel ſub conditione.

X. Exceptio: Niſi ultra mortem alterutrius ſocietas ſit inita. Hæc exceptio approbatur l.52. §. idem reſpondit, ſocietatem. ff. pro ſocio. cuius uerba cum concordantibus & diſtinguentibus uide j. quæſt. prox. cauſa 1. except. 1.

XI. Exceptio: Niſi ex die uel ſub conditione ſocietas ſit cōtracta. Hæc exceptio reprobatur l.1. in prin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide uide ſ. except. 9. Concordat l.6. C. eod. tt. his uerbis: De ſocietate apud ueteres dubitatum eſt, ſi ſub cōditione contrahi poteſt: puta ſi ille conſul fuerit, ſocietatem eſſe contractam? Sed ne ſimili modo apud poſteritatem, ſicut apud antiquitatem huiuſmodi cauſa uētiletur: ſancimus, ſocietatē contrahi poſſe non ſolùm purè, ſed etiam ſub conditione. Volūtates etenim legitimè contrahentium omnimodo conſeruandæ ſunt.

XII. Exceptio: Niſi non contrahendæ ſocietatis animo geſtum ſit uel dictū. Hæc exceptio approbatur exemplo l.52. in prin. ff pro ſocio, his uerbis: Cùm duobus uicinis fundus uenalis eſſet: alter ex his petijt ab altero, ut eum fundū emeret, ita ut ea pars quę ſuo fundo iūcta eſſet, ſibi cederetur. mox ipſe eum fundū ignorante uicino emit. Quęritur, an aliquam actionem cum eo uicinus habeat? Iulianus ſcripſit, implicitā eſſe facti quæſtionē. Nā ſi hoc ſolùm actū ſit, ut fundum Lucij Titij uicinus emeret, &c. Aliud exemplum proponitur l.44 ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 4.

XIII. Exceptio: Niſi conditio ſeu modus ſocietatis contractæ deficiat. Hæc exceptio approbatur exemplo l.75. ff. pro ſocio, his uerbis: Si coita ſit ſocietas ex his partibus, quas Titius arbitratus fuerit, & Titius antequam arbitratetur deceſſerit: nihil agitur. Nam idipſum actū eſt, ne aliter ſocietas ſit, quā ut Titius arbitratus ſit. Hactenus exceptiones aduerſus cauſas ſupra propoſitas & ſocietatis contractū expoſitæ ſunt, deſumptæ ex ijs quæ ipſi contractui inſunt. Alias autem quæ ſumuntur ex ijs quæ contractum ſocietatis ſequuntur, uide j. quæſt. prox. Nam ex quibus cauſis contracta ſocietas diſſoluitur, ex ijſdem pro ſocio agenti exceptio obſtabit.

IIII. CAVSAE EX QVIBVS ſocietas diſſoluitur.

Diuiſio huiuſmodi cauſarum proponitur l.63. §. ſocietas, cum legibus ſequentib. ff pro ſocio, his uerbis: Societas ſoluitur ex perſonis, ex rebus, ex uoluntate, ex actione. Ideoq; ſiue homines, ſiue res, ſiue uoluntas, ſiue actio interierit, diſtrahi uidetur ſocietas. Intereunt aūt homines quidem maxima aut media capitis deminutione, aut morte. Res uerò cùm aut nullæ relinquuntur, aut conditionem mutauerunt: neq; eius rei quæ iā nulla ſit, quiſquā ſocius eſt, neq; eius quæ cōfiſcata publicataue ſit. Voluntate diſtrahitur ſocietas renunciatione. Actione diſtrahitur, cùm aut ſtipulatione, aut iudicio mutata ſit cauſa ſocietatis. Proculus enim ait, hoc ipſo quòd iudiciū ita dictatum eſt, ut ſocietas diſtrahatur, renunciatam ſocietatem: ſiue totorum bonorum, ſiue unius rei ſocietas coita ſit. Generum iam propoſitorum ſpecies ordine ſequuntur.

I. Cauſa: Si ſocius mortuus ſit, ſocietas ſoluitur. quæ cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Aut morte. Concordat Inſt. de ſocietate. §. ſoluitur, his uerbis: Soluitur ſocietas etiā morte ſocij: quia qui ſocietatē contrahit, certā perſonā ſibi eligit. Sed et ſi cōſenſu pluriū ſocietas cōtracta ſit, morte unius ſocij ſoluitur, etſi plures ſuperſint: niſi in coeūda ſocietate aliter cōuenerit. Cōcordat itē l.4. in fine. ff. p ſocio, his uerbis: Diſſociamur renūciatione, morte, maxima capitis deminutione, & egeſtate. Cōcordat itē l.60. in prin. ibi: quia morte. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. cap. prox. quæſt. 5. reg. 4. except. 4.

Concordat

Concordat item l.65.§. morte. ff. eod. tt. his uerbis: Morte unius ſocietas diſſoluitur, etſi conſenſu omnium coita ſit, plures uerò ſuperſint: niſi in coeunda ſocietate aliter cõuenerint. Nec hæres ſocij ſuccedit. Sed quod ex re communi poſtea quæſitum eſt: item dolus & culpa in eo quod ex antè geſto pendet, tam ab hærede, quàm hæredi præſtandum eſt. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi conuenerit, ut etiam mortuo altero ex ſocijs ſocietas duret. Hæc exceptio reprobatur l.59.in prin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide J. except. prox. Concordat l.35. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt.5. reg.1. exc.5. repl.1. dupl.1. Cõcordat itẽ l.52.§ idẽ reſpõdit. ff. eod. tt. his uerbis:* Papinianus reſpõdit, ſocietatẽ nõ poſſe ultra mortem porrigi. Et ideo nec libertatem de ſuprema iudicija conſtringere quis poterit, uel cognatum ulteriorem proximioribus præferre. *Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi pluribus ſocijs exiſtentibus conuenerit, ut nihilominus ſocietas duret. quæ diſtinctio approbatur uerbis Inſt. d.§. ſoluitur. item uerbis d.l.65.§. morte, paulò ſuperius propoſitis. Deinde admittitur exceptio propoſita in ſocijs uectigaliũ, l.59. in prin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide J. except. prox. Concordat l.63.§. in heredem, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt.4. reg.3. Altera exceptio eſt: Niſi ſocietas uectigalium ſit inita. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.59. in prin. his uerbis:* Adeò morte ſocij ſoluitur ſocietas, ut nec ab initio paciſci poſsimus, ut hęres ſuccedat ſocietati. Hæc in priuatis ſocietatibus. At in ſocietate uectigalium nihilominus manet ſocietas etiã poſt mortem alicuius: ſed ita demum, ſi pars defuncti ad perſonam hęredis eius adſcripta ſit, ut hæredi quoq; conferri oporteat. Quod ipſum ex cauſa æſtimandum eſt. Quid enim ſi is mortuus ſit, propter cuius operã maximè ſocietas coita ſit, aut ſine quo ſocietas adminiſtrari non poſsit? *Tertia exceptio eſt: Niſi alter ſocius ignorans ſocium mortuũ eſſe, commune negocium adminiſtrauerit. hic enim eius quod geßit nomine nihilominus pro ſocio actionem aduerſus hæredes defuncti habet. quæ exceptio approbatur l.65.§. quòd ſi integris. ff. pro ſocio, his uerbis:* Quòd ſi integris omnibus manentib. alter deceſſerit, deinde tunc ſequatur res, de qua ſocietatem coierunt: tunc eadẽ diſtinctione utemur, qua in mandato: ut ſiquidem ignorata fuerit mors alterius, ualeat ſocietas: ſi nota, non ualeat. *Quarta exceptio eſt: Niſi quid ex re communi poſtea ſit adquiſitum, uel dolus aut culpa commiſſa. Ex eo enim nihilominus tam hæredi quàm in hæredem defuncti pro ſocio competit actio. quæ exceptio approbatur d.l 65.§. morte. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, in prin. Quinta exceptio eſt: Niſi quoad lucrum & damnum quod uiuo ſocio contigit, uel ex antè geſto pendet. quæ exceptio approbatur l.65.§. ſi in rem. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si in rem certam emendam conducendamúe coita ſit ſocietas, tunc etiam poſt alicuius mortem, quidquid lucri detrimẽtiúe factum ſit, commune eſſe, Labeo ait. *Concordant ea quæ habentur J. cap. prox. quæſt.3. reg.1. except.3. in prin.*

II. *Cauſa: Si unus ex ſocijs capite ſit deminutus. Hæc cauſa approbatur l.4. in fine. ff pro ſocio. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa. in prin. Concordat l.63.§. ſocietas. ibi: interierint. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead quæſt. in prin. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi per emancipationem ſocius capite ſit deminutus. Hæc exceptio approbatur l.58.§. ſi filiusfamiliâs. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si filiusfamiliâs ſocietatam coierit, deinde emancipatus à patre fuerit: apud Iulianum quæritur, an eadem ſocietas duret, an uerò alia ſit, ſi fortè poſt emancipationem in ſocietate duratũ ſit? Iulianus libro XIIII. Digeſtor. ſcripſit, eandem ſocietatem durare. Initium enim in his contractibus inſpiciendũ. duabus autem actionibus agendum eſſe: una aduerſus patrẽ, altera aduerſus filium. Cum patre de eo cuius dies ante emancipationẽ ceſsit. nam eius temporis quo poſt emancipationem ſocietas durauit, nihil præſtare patrem oportere: cum filio autem de utroq; tempore, id eſt, de tota ſocietate. Nam etſi quid (inquit) ſocius filij poſt emãcipationem filij dolo fecerit: eius non patri, ſed filio actio danda eſt. *Concordat l.65.§. ſocietas. ibi: nam etſi. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt.5. reg.1. except.1. repl.2.*

III. *Cauſa: Si ſeruus ſocius ſit alienatus. Hæc cauſa approbatur certo modo d.l.58.§. fin. his uerbis:* Si ſeruus meus ſocietatem cum Titio coierit, & alienatus in eadem permanſerit: poteſt dici alienatione ſerui & priorem ſocietatem finitam, & ex integro alteram incboatam. Atq; ideo & mihi & emptori actionem pro ſocio competere: item tam aduerſos me ex his cauſis, quæ ante alienationem inciderunt, dandam actionem, quàm ex reliquis aduerſus emptorem ſolùm.

IIII. *Cauſa: Si ſocius ad egeſtatem ſit redactus. Hæc cauſa approbatur l.4. in fine. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. cauſa 1. in prin. Concordant huic cauſæ ea quæ in ſequentib. cauſis proponuntur.*

V. *Cauſa: Si bona ſocij ſint publicata. Hæc cauſa approbatur Inſt. de ſocietate. §. publicatione, his uerbis:* Publicatione quoq; diſtrahi ſocietatem, manifeſtum eſt: ſcilicet ſi uniuerſa bona ſocij publicentur. Nam cùm in eius locũ alius ſuccedat, pro mortuo habetur. *Concordat l.65.§. publicatione. ff. pro ſocio, his uerbis:* Publicatione quoq; diſtrahi ſocieta-

tem

tem quod diximus:uidetur ſpectare ad uniuerſorum bonorũ publicarionẽ, ſi ſocij bona omnis publicentur. Nã cùm in eius locũ alius ſuccedar, pro mortuo habetur. *Ait Iuriſconſultus*, Quod diximus: *ſcilicet l.65.§.ſocietas.ibi:neq; eius.ff eod.ti.cuius uerba uide ſ. ead.qu.eſt.in prin.Huius cauſæ exceptio hæc eſt:Niſi non omnis ſocij bona ſint publicata. quæ exceptio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce*: Videtur ſpectare ad uniuerſorum bonorum publicationem,&c. *Item hiſce*: Scilicet ſi uniuerſa bona ſocij,&c.

VI. *Cauſa:Si ſocius bonis ceſſerit,uel eius bona à creditorib.uencant.Hæc cauſa approbatur,ſimul & diſtinguitur Inſt.de ſocietate.§.uè ſi quis ex,his uerbis*:Si quis ex ſocijs mole debiti prægraua tus bonis ſuis ceſſerit,& ideo propter publica aut priuata debita ſubſtantia eius ueneat:ſoluitur ſocietas.Sed hoc caſu,ſi adhuc cõſentiant in ſocietatẽ: noua uidetur incipere ſocietas. *Concordat l.65.§.1.ff.pro ſocio,his uerbis*: Bonis à creditorib. uenditis unius ſocij,diſtrahi ſocietatẽ,Labeo ait.

VII. *Cauſa:Si res,cuius ſocietas inita eſt, interierit.Hæc cauſa approbatur l.63.§.ſocietas.ff. pro ſocio.cuius uerba uide ſ.ead.quæſt.in prin. Concordat l.58.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.cap. prox. quæſt.2.cauſa 3. except.7 & 8.*

VIII. *Cauſa:Si res,cuius ſocietas contracta eſt,ſacra ſit facta.Hæc cauſa approbatur d.§.ſocietas.*

IX. *Cauſa:Si conditio rei,cuius ſocietas inita ſit, eſt mutata.Hæc cauſa approbatur d.§.ſocietas.*

X. *Cauſa:Si ſocietati ab uno ſit renũciatum. Hæc cauſa approbatur d.§.ſocietas.ibi:uoluntate.Concordat l.4.in fine.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 1. in prin.Item concordat Inſt.de ſocietate.§.manet autem,his uerbis*: Manet ſocietas eouſq;, donec in eodem conſenſu perſeuerauerint. At cùm aliquis renunciauerit ſocietati,ſoluitur ſocietas. *Cõcordat l.5.C.pro ſocio,his uerbis*: Tam diu ſocietas durat,quamdiu conſenſus partium integer perſeuerat.Proinde ſi tam tibi pro ſocio nata eſt actio: etiã inferre apud eum cuius ſuper ea re notio eſt,non prohiberis. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi dolo malo ſocietati renunciauit, ut ſcilicet lucrum obueniens ſolus habeat.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur Inſt. de ſocietate. §.ſed planè ſi, his uerbis*: Planè ſi quis callidè in hoc renunciauerit ſocietati,ut hæreditatem ſolus lucrifaceret:cogitur hoc lucrũ communicare. Si quid uerò aliud lucrifaciat,quod non captauerit,ad ipſum ſolum pertinet.Ei uerò cui renunciatum eſt,quid quid omnino poſt renunciatam adquiritur,ſoli conceditur. *Concordat l.65.§.diximus. ff.pro ſocio,his uerbis*: Diximus diſſenſu ſolui ſocietatem.hoc ita eſt,ſi omnes diſſentiãt. Quid ergo ſi unus renunciet? Caſſius ſcribit, eum qui renunciauerit ſocietati, à ſe quidẽ liberare ſocios ſuos:ſe autem ab illis non liberare. Quod utiq; obſeruandũ eſt,ſi dolo malo renunciatio facta eſt. Veluti ſi cùm omnium bonorum ſocietatem iniſſemus:deinde cùm obueniſſet uni hæreditas,propter hoc renunciauit.Ideoq; ſi quod damnum attulit hæreditas, hoc ad eum qui renunciauit,pertinebit.Commodum autem cõmunicare cogetur actione pro ſocio.Quòd ſi quid poſt renunciationem adquiſierit, nõ erit communicandũ: quia nec dolus admiſſus in eo eſt. *Aliud exẽplum proponitur d.l.65.§.item ſi ſocietatem,his uerbis*:Item ſi ſocietatem inieramus ad aliquã rem emendam:deinde cùm ſolus uolueris eam emere,ideo renunciaueris ſocietati, ut ſolus emeres,teneberis quanti mea intereſt. Sed ſi ideo non renunciaueris, quia emptio tibi diſplicebat:non teneberis,quãuis ego emero: quia hic nulla fraus eſt.Eaq; & Iuliano placent. *Altera exceptio eſt: Niſi intempeſtiuè ſocietati renunciauerit, & cũ ſocietatis intereſt ei non renunciari. Hæc exceptio approbatur,declaratur,ſimul & diſtinguitur d.l.65. §.Labeo,his uerbis*:Labeo poſteriorum libris ſcripſit, ſi renunciauerit ſocietati unus ex ſocijs eo tempore quo intererfuit ſocij non dirimi ſocietatem,committere eum in pro ſocio actionem.Nam ſi emimus mancipia inita ſocietate , deinde renoncies mihi eo tẽpore quo uendere mãcipia non expedit:hoc caſu quia deteriorem cauſam meam facis,teneri te pro ſocio iudicio.Proculus hoc ita uerum eſſe,ſi ſocietatis interſit non dirimi ſocietatem.Semper enim non id quod priuatim intereſt unius ex ſocijs, ſeruari ſolet, ſed quod ſocietati expedit. Hæc ita accipienda ſunt, ſi nihil de hoc in coeunda ſocietate conuenit. *Concordat l.14.§.1.ibi:ſi tamen intempeſtiuè.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.except.prox. repl.4. Concordat item l.17. §.fin.ff.eod.tt.his uerbis*:In ſocietate coeunda nihil attinet de renũciatione cauere: quia ipſo iure ſocietatis intempeſtiua renunciatio in æſtimationem uenit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt:Niſi ſocij tantùm , non etiam ſocietatis interſit non renunciari. Hæc replicatio approbatur uerbis d.§.Labeo, iam propoſitis hiſce*: Proculus hoc ita uerũ eſſe,ſi ſocietatis interſit non dirimi ſocietatem.Semper enim nõ id eſt,&c. *Altera replicatio eſt: Niſi antè conuenit,ut liceat etiam intempeſtiuè renunciare. Et hæc replicatio approbatur uerbis d.§.Labeo,ſ propoſitis hiſce*:Hæc ita accipiẽda ſunt, ſi nihil de hoc in coeunda ſocietate conuenit. *Tertia replicatio uidetur:Niſi antea non conuenerit,ne liceret intempeſtiuè renunciare. Hæc replicatio reprobatur l.14.§.fin.ff.pro ſocio,cuius uer*

ba uide ſ*.ead.except.in prin.Concordat l.14.§.1.ff. ff.eod. tt .cuius uerba uide* ȷ *except.prox.repl.4.* *Quarta replicatio eſt:* Niſi *poſt tempus ſocietatis finitũ renunciauit. Hæc replicatio approbatur l.65.§.item qui ſocietatem. ff. pro ſocio. cuius uerba uide* ȷ*. except.prox.* *Quinta replicatio eſt:* Niſi *neceßitate coactus renunciauit. De hac replicatione, cum alijs quibuſdam uide* ȷ*.except.prox.* *Tertia exceptio eſt* Niſi *cùm ad certum tempus ſocietas inita eſſet, ante tẽpus ei renũcietur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.§.item qui ſocietatẽ, his uerbis:* Qui ſocietatẽ in tempus coijt, ante tempus eam renunciando, ſocium à ſe, nõ ſe à ſocio liberat. Itaq; ſi quid compendij poſtea factum erit, eius partem non feret. At ſi diſpendium, æquè præſtabit portionem: niſi renũciatio ex neceſſitate quadã facta ſit. Quòd ſi tempus finitũ eſt, liberũ eſt recedere: quia ſine dolo id fiat. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt:* Niſi *quoad lucrum perceptum. hoc enim ſoli alteri cui renunciatum eſt, cedet. quæ replicatio ex uerbis iam propoſitis conſtat.* *Altera replicatio eſt:* Niſi *neceßitate coactus renunciauit ante tempus. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitus hiſce:* Niſi renunciatio ex neceſſitate quadam facta ſit. *Tertia replicatio eſt:* Niſi *probabilis & iuſta cauſa ſit ante tempus renũciandi. Hæc replicatio approbatur, ſimul et exemplis declaratur l.14.§.fin.cũ duab.legib. ff.pro ſocio, his uerbis:* Si conuenerit ne intra certum tempus ſocietate abeatur, & ante tẽpus renũcietur: poteſt rationem habere renunciatio, nec tenebitur pro ſocio: qui ideo renunciauit, quia conditio quædã qua ſocietas erat coita, ei nõ præſtatur: aut quid ſi ita damnoſus ſocius ſit, ut non expediat eum pati? Vel quòd ea re frui non liceat, cuius gratia negotiatio ſuſcepta ſit? Idemq; erit dicendum, ſi ſocius renunciauerit ſocietati, qui reipublicę cauſa diu & inuitus ſit abfuturus: quamuis nõnunquã obijci ei poſſit, quia potuit & per aliũ ſocietatẽ adminiſtrare, uel ſocio cõmittere. Sed hęc non aliàs, niſi ualde ſit idoneus ſocius: aut facilis abfuturo ſit etiam per aliũ ſocietatis adminiſtratio. *Quarta replicatio eſt:* Niſi *conuenerit ſaltem, ne intra certum tempus communis res diuidatur. per hoc enim non uidetur conueniſſe, ne à ſocietate abeatur. quæ replicatio approbatur d.l.14. in prin. his uerbis:* Si conuenerit inter ſocios, ne intra certum tempus communis res diuidatur: non uidetur conueniſſe, ne à ſocietate abeatur. Quid tamen ſi hoc conuenerit, ne abeatur: an ualeat? Eleganter Pomponius ſcribit, fruſtra hoc cõueniri. Nam et ſi non conuenerit: ſi tamen intẽpeſtiuè renuncietur ſocietati, eſſe pro ſocio actionẽ. *Hæc de tertia exceptione.* *Quarta exceptio eſt:* Niſi *re non integra ſocietati renuncietur. Hæc exceptio reprobatur exemplo l.65. §. item ſi ſocietatem, in fine. ff. pro ſocio. cuius uerba uide* ſ*. except.1. in fine.* *Quinta exceptio eſt:* Niſi *inuito ſocio renuncietur. Hæc exceptio approbatur certo modo d.l.65.§.diximus. cuius uerba uide* ſ*. exception.1.* *Sexta exceptio eſt:* Niſi *alius, non ſocius renunciauit. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit. uerùm eius replicatio prima hæc eſt:* Niſi *procurator ſocij renunciauit. quæ replicatio approbatur d l.65.§.renunciare, his uerbis:* Renunciare ſocietati etiã per alios poſſumus. Et ideo dictum eſt, per procuratorem quoq; poſſe renunciari ſocietati. Sed utrum de eo dictũ ſit, cui omnium bonorum adminiſtratio cõceſſa eſt: an de eo cui hoc ipſum mandatũ eſt nominatim, uideamus: an per utrunq; rectè renuncietur? Quod eſt uerius: niſi prohibuerit eum dominus ſpecialiter renunciare. *Altera replicatio eſt:* Niſi *curator ſocij renunciet. quæ replicatio approbatur l.7.C.eod.tt. cuius uerba uide* ȷ*.except.prox.repl.2.* *Septima exceptio eſt:* Niſi *alij, non ſocio renũcietur. Cuius replicatio prima hæc eſt:* Niſi *procuratori eius renuncietur. hæc replicatio approbatur d.l.65.§.item ſcriptum, his uerbis:* Scriptũ eſt, poſſe procuratori quoq; meo ſociũ meum renunciare. Quod Seruius apud Alfenum ita notat: eſſe in poteſtate domini, cùm procuratori eius renunciatũ eſt, an uelit ratã habere renunciationẽ. Igitur is cuius procuratori renunciatũ eſt, liberatus eſſe uidebitur. An antè ipſe qui renũciauit procuratori, liberetur: in poteſtate eius erit, quemadmodũ diximus in eo qui ſocio renunciat. *Altera replicatio eſt:* Niſi *curatori ſocij renuncietur. Hæc replicatio approbatur l.7.C.eod.tt. his uerbis:* Sancimus, ueterũ dubitatione ſemota, licentiã habere furioſi curatorẽ diſſoluere (ſi maluerit) ſocietatem furioſi, & ſocijs licere ei renunciare: & quemadmodum in omnibus contractibus alijs legitimam authoritatem ei dedimus, ita & in hac parte eum permittimus competenter commodis furioſi prouidere. *Octaua exceptio eſt:* Niſi *abſenti & ignoranti renunciatum ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.17.§.1.ff.pro ſocio, his uerbis:* Si abſenti renunciata ſocietas ſit, quoad is ſcierit, quod is adquiſiuit, qui renunciauit, in commune redigi debet: detrimentum autem ſolius eius eſſe, qui renunciauit. Sed quod abſens adquiſiuit, ad ſolum eum pertinere, &c. *Hæc de decima cauſa eiuſq; exceptionibus.*

XI. *Cauſa: Si ſocij ſeparatim agere cœperint.* *Hæc cauſa diſſoluendæ ſocietatis, approbatur l.64. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si ſeparatim ſocij agere cœperint, & unuſquiſq; eorum ſibi negocietur: ſine dubio ius ſocietatis ſoluitur.

XII. Cauſa

X I I. *Cauſa: Si paciſcatur ſocius, ne partem ſuam petat. Hæc cauſa approbatur l.14.§.fin. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Si paciſcatur ſocius, ne partē ſuam petat: effectu tollitur ſocietas.

X I I I. *Cauſa: Si ſeruus ſocius à domino iuſſus ſit à ſocietate diſcedere. Hæc cauſa reprobatur l.18.ff. pro ſocio, his uerbis:* Si ſeruus ſocietatem coierit, non ſufficiet, ſi iubeatur à domino ſeruus abire à ſocietate: ſed ſocio renunciandum eſt.

X I I I I. *Cauſa: Si actio pro ſocio inſtituta ſit. Hæc cauſa approbatur l 63. in prin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. ead quæſt. in prin Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi interſit ſocietatis eam non dirimi. Hæc exceptio approbatur exemplo d.l.65.§. nonnunquam, his uerbis:* Nonnunquam neceſſariū eſt & manente ſocietate agi pro ſocio: ueluti cùm ſocietas uectigalium cauſa coita eſt, propterq; uarios cōtractus neutri expedit recedere à ſocietate: nec refertur in mediū, quod uectigaliū ad alterū peruenerit.

X V. *Cauſa: Si finis negocio cuius gratia ſocietas coita eſt, impoſitus ſit. Hæc cauſa approbatur d.l.65. §. item ſi alicuius, his uerbis:* Si alicuius rei ſocietas cōtracta ſit, & finis negocio impoſitus: finitur ſocietas. *Concordat iiſdem uerbis inſt. de ſocietate. §. item ſi alicuius. Hactenus cauſæ ſocietatis tam efficientes quàm corrumpentes ſunt enumeratæ. Effectus ſocietatis uide ſ. cap. prox.*

DE ACTIONE PRO SOCIO. Cap. XI.

I. *Genus. Bonæ fidei eſt actio. quæ regula approbatur l.78. in fine. ff. pro ſocio, his uerbis:* Iudiciū pro ſocio bonæ fidei eſt. *Concordāt Inſt. de actionib. §. actionum autem. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 4. quæſt. 2. diuiſ. 7.*

II. CAVSAE HVIVS actionis.

I. *Cauſa: Si contra bonam fidem uel dolo malo ſocius egerit. Hæc cauſa approbatur l.52. uenit. ff. pro ſocio, his uerbis:* Venit in hoc iudiciō pro ſocio bona fides. Vtrū ergo tātùm dolū, an etiā culpā præſtare ſociū oportet, quçritur? Et Celſus libro V I. Digeſtorum ſcripſit, ſocios inter ſe dolum & culpam præſtare oportere. *Concordat l.1. in prin. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa prox. in prin.*

I I. *Cauſa: Si lucrum obueniens ſocius non communicet. Hæc cauſa approbatur l.52.§. ſocium. ff. pro ſocio, his uerbis:* Socium uniuerſa in ſocietatē conferre debere Neratius ait, ſi omniū bonorum ſocius ſit. Et ideo ſiue ob iniuriam ſibi factam, uel ex lege Aquilia, ſiue ipſius ſiue filij corpori nocitum ſit: conferre debere reſpondit. *Concordat l.1. in fine, cum lege ſequente. ff. eod. tt. his uerbis:* In ſocietate omnium bonorum omnes res quæ coeuntiū ſunt, continuò communicantur: quia licet ſpecialiter traditio non interueniat, tacitè tamen creditur interuenire. Ea uerò quæ in nominibus erunt, manent in ſuo ſtatu: ſed actiones inuicem præſtare debent. *Concordat item l.74. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis ſocietatem contraxerit, quod emit, ipſius fit non commune: ſed ſocietatis iudicio cogitur rem communicare. *Concordat item l.3. C. eod. tt. his uerbis:* Cùm in ſocietatis contractibus bona fides exuberet, conueniatq; æquitatis rationibus etiam compendia æqualiter inter ſocios diuidi: præſes prouinciæ, ſi patrem tuum ſalinarum ſocietatem participaſſe, & non recepta communis compēdij portione, rebus humanis exemptum eſſe perſpexerit: commodum ſocietatis, quod deberi iuxta fidē ueri conſtiterit, reſtitui tibi præcipiet. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ex alia quàm ex ea cauſa, cuius nomine ſocietas coita eſt, ſit adquiſitum lucrum. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 52.§. duo. ff. pro ſocio, his uerbis:* Duo erant argentarij ſocij, alter eorum aliquid ſeparatim quæſierat, & lucri ſenſerat: quærebatur, an commune eſſe lucrum oporteret? Et Imperator Seuerus Flauio Fœlici in hæc uerba reſcripſit: Etiamſi maximè argentariæ ſocietas inita eſt, quod quiſque tamen ſocius nō ex argentariæ cauſa quæſijt, id ad communionem nō pertinere, explorati iuris eſt. *Concordat d l 52.§. Papinianus, his uerbis:* Papinianus libro tertio Reſponſorum ait, Si fratres parentum indiuiſas hæreditates ideo retinuerunt, ut emolumentum ac damnum in his commune ſentirent: quod aliunde quæſierint, in commune non redigetur. *Altera exceptio eſt: Niſi non ex quæſtu nec opera ſocij, ſed ex cauſa lucratiua ſit quæſitum. Hæc exceptio approbatur l.7. cum ſex legibus ſequentibus. ff. pro ſocio, his uerbis:* Coire ſocietatem & ſimpliciter licet: etſi non fuerit diſtinctum, uidetur coita eſſe uniuerſorum quç ex quæſtu ueniunt: hoc eſt, ſi quod lucrum ex emptione, uenditione, locatione, conductione deſcendit. Quæſtus enim intelligitur, qui ex opera cuiuſque deſcendit. Nec adiecit Sabinus, Hæreditatem uel legatum, uel donationes mortis cauſa, ſiue non mortis cauſa: fortaſsis hoc ideo, quia non ſine cauſa obueniunt, ſed ob meritum aliquod accedunt: Et quia plerunque uel à parente, uel à liberto quaſi debita nobis hæreditas obuenit. Et ita de hæreditate, legato, donatione Quintus Mutius ſcribit. Sed nec æs alienum, niſi quod ex quæſtu pendebit, ueniet in rationem ſocietatis. Sed et ſi adijciatur, Vt & quæſtus & lucri ſocij ſint: uerum eſt, non ad aliud lucrum,

qoàm quod ex quæſtu uenit, haoc quoq; adiectionem pertinere. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi non quæſtus ſolùm, ſed & lucri ſocietas coita ſit. Hæc replicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi adijciatur, Vt & quæſtus & lucri ſocij ſint, &c. *Concordat l. 71. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Doo colliberti ſocietatem coierunt lucri, quæſtus, compendij. Poſtea unus ex his à patrono hęres inſtitotus eſt, alteri legatū datum eſt: neutrū horū io medium conferre debere, Paulus reſpoudit. *Concordat item l. 45. §. 1 ff. de adq. hæred. his uerbis:* Cùm quæſtus & compendij ſocietas initur, quidquid ex operis ſuis ſocius adquiſierit, in medium confert: ſibi aotem quiſq; hæreditatum adquirit. *Altera replicatio eſt: Niſi uniuerſorum bonorum ſocietas coita ſit. quæ replicatio approbatur l. 3. §. 1. ff. pro ſocio, his uerbis:* Cùm ſpecialiter omnium bonorum ſocietas coita eſt, tonc & hæreditates, & legata, & quod donatum eſt, aut quaqoa ratione adquiſitom, commoniooi adquiretur. *Concordat l. 73. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſocietatem uniuerſarum fortooarum coierint, id eſt, earum qooq; rerum quæ poſtea cuiq; adqoirentur: hæreditatem cuiuis eorum delatam in commune redigendam, Vlpianus ait. *Tertia replicatio uidetur eſſe: Niſi propter ſocietatem ſocius hæres inſtitutus ſit, uel legatum aut donationem acceperit. Sed hæc replicatio reprobatur l. 60. § fin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide J. cauſa prox. except. 2. Tertia exceptio uidetur: Niſi ex cauſa ſtipendij uel ſalarij adquiſitum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 52. §. idem Papinianus. ff. pro ſocio, his uerbis:* Papinianus ait, Si inter fratres oolontarium coonſortium initum fuerit, & ſtipendia cæteraq; ſalaria in commune radigi iudicio ſocietatis: qoamuis filius emancipatus hæc non cogatur conferre fratri (inqoit) in poteſtate manenti: quia etſi in potaſtate maneret, præcipua ea haberet. *Quarta exceptio uidetur: Niſi ob iniuriam ſibi factam, uel ex lege Aquilia adquiſierit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 52. §. ſocium. cuius uerba uide ā. ead. cauſa, in prin. Quinta exceptio eſt: Niſi ex prohibitis cauſis ſit adquiſitum. Hæc exceptio approbatur d. l. 52. §. idem ait, ſocium, his uerbis:* Naratius ait, ſocium omnium bonorum non cogi conſerre, quæ ex prohibitis cauſis adqoiſierit. *Concordat l. 53. cum lege ſequente ff. eod. tt. his uerbis:* Quòd ex furto uel ex alio maleficio qoæſitum eſt, in ſocietatam non oportere conferri, palàm eſt: quia delictorum turpis atque fœda communio eſt. Planè ſi in medium collata ſint, commune erit lucrum. Quòd enim ex maleficio cootulit ſocius, nou aliter recipere debet, quàm ſi damnatus ſit. *Sexta exceptio eſt: Niſi cùm ſocietas contracta eſſet iuſtæ hæreditatis, ex teſtamento hæreditas obuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. de illo. ff. pro ſocio, his uerbis:* De illo quæritur, ſi ita ſocietas coita ſit, ut ſi qua iuſta hæreditas alterutri oboeniat, communis ſit: quæ ſit iuſta hæreditas? Vtrum quæ iure legitimo obuenit, an etiam ea quæ teſtamento? Sed probabilius eſt, ad legitimam hæreditatem tantùm hoc pertinere. *Septima exceptio eſt: Niſi quid ſeruo communi unus ex ſocijs legauerit. hoc enim non communicabitur hæredi eius ſocij qui legauit. quæ exceptio approbatur l. 63. §. ſi ſeruo. ff. d. tt. cuius uerba uide ā. lib. 21. cap. 2. regul. 4. except. 5. diſtinct. 1. Octaua exceptio uidetur: Niſi ex tribus ſocijs unus ſuam partem tertiam ſit cōſecutus actione pro ſocio. hic enim ad eam partem quam conſecutus eſt, communicandem non tenetur. Cuius replicatio hæc eſt: Niſi alter ſocius ſuam partem conſequi non poßit. quæ replicatio approbatur d. l. 63. § ſi cùm tres. cuius uerba cum concordantibus uide ā. lib. 36. cap. 12. quæſtion. 5. Nona exceptio eſt: Niſi ex cauſa uſurarum percepit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 67. §. ſi unus ff. pro ſocio, his uerbis:* Si unos ex ſocijs qui non totorum bonorum ſocij erant, communem pecuoiam fœnerauerit, oſuraſque perceperit: ita demom uſuras partiri debet, ſi ſocietatis oomine fœnerauerit. Nam ſi ſuo nomioe, quoniam ſortis periculum ad eum pertinuerit, uſuras ipſom retinere oportet. *Decima exceptio eſt: Niſi non ſocius, ſed alius adquiſierit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio uidetur eſſe: Niſi ſocij ſocius adquiſierit. Sed hæc replicatio reprobatur l. 21. ff. pro ſocio. cuius uerba uide J. cauſa 7. exception. 1. repl. 2. Vndecima exceptio eſt: Niſi poſtquam ſocietati renunciatum eſt, ſit adquiſitum. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ā. cap. proxim. quæſtion. 4. cauſa 10. Duodecima exceptio eſt: Niſi poſt mortem unius ex ſocijs ſit adquiſitum. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ā. cap. prox. quæſt. 4. cauſa 1.*

III. *Cauſa: Si damnum quod unus ex ſocijs paſſus eſt, alter pro ſua parte non præſtet: uel ſumptus quos fecit unus, alter pro parte non reſtituat. Hæc cauſa approbatur l. 52. §. quidam. ff. pro ſocio, his uerbis:* Quidam ſagariam communionem inierunt, alter ex his ad merces comparandas profectus, io latrones incidit, pecuoiam perdidit, ſerui eius uulnerati ſuot, reſque proprias perdidit: dicit Iulianus, damnum eſſe commuoe. Ideoque pro ſocio actiooe damoi partem dimidiam agnoſcere debere tam pecuniæ, quàm rerum cæterarum quas ſecum nou tuliſſet ſocius,

ſocius, niſi ad merces communi nomine comparandas proficiſceretor. Sed etſi quid in medicos impenſum eſt, pro parte ſocium agnoſcere debere, rectiſsimè Iulianus probat. Proinde etſi naufragio quid perijt, cùm non aliâs merces quàm naui ſolerent aduehi: damnum ambo ſentient. Nam ſicuti lucrum, ita damnum quoque commune eſſe oporter, quod non culpa ſocij contingit. *Concordat l.67. in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ℑ. quaeſt.4. reg.5. Concordet item l.18.in fine.ff.eod.tt.cuius uerba uide ℑ.exception.gener.1.Item concordat l. 52. §. item ſi in communem.ff.eod.tt.his uerbis:* Si in communem riuum reficiendum impenſa facta ſit, pro ſocio eſſe actionem ad recuperandum ſumptum, Caſsius ſcripſit. *Item concordat d.l.52.§.ſi quis ex ſocijs, hiſce uerbis:* Si quis ex ſocijs propter ſocietatem profectus ſit (ueluti ad merces emendas) eos duntaxat ſumptus ſocietati imputabit, qui in eam rem impenſi ſunt: uiatica igitur & meritoriorum, & ſtabulorum, & iumentorum, & carrulorum uecturas, uel ſui uel ſarcinarum ſuarum gratia, uel mercium rectè imputabit. *Item concordat l.2.C. pro ſocio, his uerbis:* Cùm proponas, te prædium coniuncto dominio cum patruo tuo comparaſſe, in poſſeſsionemque tam te, quàm ipſum inductum: iuris ratio efficit, ut dominium fundi ad utrunque pertineat. Sanè quia precium à te ſolo numeratum, & ſolennibus penſitationibus ceſſante ſocio ſatis factum eſſe dicis: iudicio ſocietatis id quod eo nomine præſtari oportuerit, conſequeris. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ex alia quàm ſocietatis uel rei communis cauſa impenſum ſit, uel damnum acceptum. Hæc exceptio approbatur exemplo l.82.ff. pro ſocio. cuius uerba uide ℑ. cauſa proxim. exception.2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi occaſione ſocietatis damnum paſſus ſit: ueluti, dum ſeruis communibus ad fugam erumpentibus reſiſtit, uulneratus eſt, & in curam uulneris impendit. Hæc replicatio approbatur l.60. §. ſocius, cum lege ſequente. ff. pro ſocio, his uerbis:* Socius, cùm reſiſteret communibus ſeruis uenalibus ad fugam erumpentibus, uulneratus eſt. Impenſam, quam in curando ſe fecerit, non conſecuturum pro ſocio actione, Labeo ait: quia id non in ſocietatem (quamuis propter ſocietatem) impenſum ſit: ſicuti nec ſi propter ſocietatem eum hæredem quis inſtituere deſijſſet, aut legatum prætermiſiſſet, aut patrimonium ſuum negligentius adminiſtraſſet. Nam nec compendium quod propter ſocietatem ei contigiſſet, ueniret in medium: ueluti ſi propter ſocietatem hæres fuiſſet inſtitutus, aut quid ei donatum eſſet. Secundum Iulianum tamen, & quod medicis pro ſe datum eſt, recipere poteſt. Quod & uerum eſt. *Altera replicatio eſt: Niſi cùm omnium bonorum ſocietas coita eſſet, in honorem liberorum alterius ſocij ſit erogatum. Hæc replicatio approbatur l.73.§.item Maximino.ff.pro ſocio, his uerbis:* Vlpianus Maximino reſpondit: Si ſocietatem uniuerſarum fortunarum ita coierunt, ut quidquid erogetur uel quæratur, communis lucri atque impendij eſſet: ea quoque quæ in honorem alterius liberorum erogata ſunt, utriſque imputanda. *Tertia replicatio eſt: Niſi aliter conuenit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis. Concordat l.81. ff. eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi ob ſocietatem ab aliquo exhæredatus ſit, uel quod illi ab alio relictum eſſet, ſit reuocatum, aut patrimonium ſuum negligentius adminiſtrauit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sicuti nec ſi propter ſocietatem eum hæredem quis inſtituere deſijſſet, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi culpa ſocij actoris damnum acciderit. Hæc exceptio approbatur l.52.§.quidam, in fine.ff.pro ſocio. cuius uerba uide ℑ. tad. cauſa, in princip. Huius exceptionis ſpecies & exempla ſunt exceptiones aliquot proximè ſequentes. Quarta exceptio eſt: Niſi in alea uel adulterio ſocius quid perdidit. Hæc exceptio approbatur l.59. §. penult. ff. d. tt. his uerbis:* Quod in alea uel adulterio perdiderit ſocius, ex medio non eſt laturus. *Quinta exceptio eſt: Niſi ob maleficium uel iniuriarum actionem quid impenderit ſocius. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.52.§. fin.ff. pro ſocio, his uerbis:* Apud ueteres tractabatur, an ſocios omnium bonorum, ſi quid ob iniuriarum actionem damnatus præſtiterit, ex communi conſequatur, ut præſtet? Et Atilicinus, Sabinus, Caſsius reſponderunt: Si iniuria iudicis damnatus ſit, conſecuturum. Si ob maleficium ſuum, ipſum tantùm damnum ſentire debere. Cui congruit quod Seruium reſpondiſſe, Ofilius refert: Si ſocij bonorum omnium fuerint, deinde unus cùm ad iudicium non adeſſet, damnatus ſit: non debere eum de communi id conſequi. Si uerò præſens iniuriam iudicis paſſus ſit, de communi ſarciendum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in iniuria iudicis damnatus præſtiterit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis. Altera replicatio eſt: Niſi id quod ex maleficio ſocius adquiſiuit, in commune contulit. quæ replicatio approbatur l.55.cum l.ſequente.ff.eod.tt.his uerbis:* Si ex maleficio conuentus fuerit qui maleficium admiſit, id quod in me-

dium contulit, aut ſolùm, aut cum pœna auferet. Solùm auferet, ſi mihi proponas, inſciente ſocio eum io ſocietatis rationem hoc contuliſſe. Quòd ſi ſciente: etiam pœnam ſotiom agnoſcere oportet. Aequum eſt enim, ut cuius participauerit lucrum, participet & damnum: nec quidquam intereſt, utrum manente ſocietate præſtiterit ob furtum, an diſſoluta ea. Idemque eſt in omnibus turpibus actionibus: ueluti iniuriarum, ui bonorum raptorum, ſerui corrupti. & ſimilibus: & in omnibus pœnis pecuniarijs, quæ ex publicis iodicijs accidunt. *Sexta exceptio eſt: Niſi ob id quòd uocatus ad iudicium non uenit, damnum paſſus ſit. Hæc exceptio approbatur uerbis d.l. 52. §. fin. paulo ſuperius exception. proxim. in princip. propoſitis hiſce:* Cui congruit quod Seruium reſpondiſſe Ofilius refert, &c. *Septima exceptio eſt: Niſi pecunia ad mercem communem comparandam, antequam conferretur in commune, perierit. Hæc exceptio approbatur l. 58. §. item Celſus. ff. pro ſocio, his uerbis:* Celſus tractat, Si pecuniã contuliſſemus ad mercem emendam, & mea pecunia perijſſet: cui perierit ea? Et ait, Si poſt collationem euenit, ut pecunia perierit (quod non fieret, niſi ſocietas coita eſſet) utrique perire: utputa ſi pecunia, cum peregrè portaretur ad mercem emendam, perijt. Si uerò ante collationem, poſteaquam eam deſtinaſſes, tunc perierit: nihil eo nomine conſequeris (inquit) quia ſocietati perijt. *Octaua exceptio eſt: Niſi cùm conueniſſet ut res duorum communiter uenderentur, & precium communicaretur, ante uenditionem alterius res perierit. Hæc exceptio approbatur d. l. 58. in prin. his uerbis:* Si id quod quis in ſocietatem contulit, extinctum ſit: uidendum eſt an pro ſocio agere poſsit? tractatum id ita eſt apud Celſum libro VII. Digeſtorum ad epiſtolam Cornelij Fœlicis: Cùm tres equos haberes, & ego unum, ſocietatem coimus, ut accepto equo meo quadrigam uenderes; & ex precio quartam mihi redderes. Si igitur ante uenditionem equus meus mortuus ſit: non putare ſe Celſus ait ſocietatem manere, nec ex precio equorum tuorum partem deberi. Nec enim habendæ quadrigæ, ſed uendendæ coitam eſſe ſocietatem. Cæterùm ſi id actum dicatur, ut quadriga fieret, eaq́; communicaretur, tuq́; in ea tres partes haberes, ego quartam: non dubiè adhuc ſocij ſumus. *Nona exceptio eſt: Niſi poſt diſtractam ſocietatem impenſum ſit, uel damnum datum. Hæc exceptio approbatur l. 65. §. ſi poſt diſtract. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si poſt diſtractam ſocietatem aliquid in rem communem impenderit ſocius, actione pro ſocio id non conſequitur: quia non eſt uerum pro ſocio cõmuniter ue id geſtũ eſſe, ſed communi diuidũdo iudicio huius quoq; rei ratio habebitur. Nam etſi diſtracta eſt ſocietas, nihilominus diuiſio rerum ſupereſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res adhuc fuerit communis. hoc enim caſu communi diuidundo iudicio id quod impenſum eſt ſeruari poteſt. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed communi diuidundo, &c. *De qua re uide plura ℌ. in iudicio commun diuidundo. Altera replicatio eſt: Niſi in id quod conſtante ſocietate contractum eſt, ſocietate diſtracta ſit ſolutum. Hæc replicatio approbatur l. 27. ff. pro ſocio, his uerbis:* Omne æs alienum quod manente ſocietate contractum eſt, de communi ſoluendum eſt: licet, poſteaquam ſocietas diſtracta eſt, ſolutum ſit. Igitur & ſi ſub conditione promiſerat, & diſtracta ſocietate conditio extitit, ex communi ſoluendum eſt. Ideoq́; ſi interim ſocietas dirimatur, cautiones interponendæ ſunt. *Decima exceptio eſt: Niſi, poſtquam ſocietati renunciatum eſt, impenſum ſit, uel damnum acceptum. Hæc exceptio ſpecies proximè præcedentis exceptionis approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ℌ. cap. proxim. quæſtion. 4. cauſa 10. Vndecima exceptio eſt: Niſi antea conuenit de non communicando damno. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur Inſt. de ſocietate. §. nam & ita. ibi: & adeò contra, his uerbis:* Illud conſtat, poſſe cõueniri ut quis lucri partem ferat, de damno non teneatur. Quod & ipſum Seruius conuenienter ſibi fieri exiſtimauit. Quod tamen ita iotelligi oportet, ut ſi in alia re lucrum, in alia re damnum illatum ſit; compenſatione facta, ſolùm quod ſupereſt, intelligatur lucro eſſe. *Concordat l. 29. §. ita coiri. ff. pro ſocio, his uerbis:* Ita coiri ſocietatem poſſe, ut nullam partem damni alter ſentiat, lucrum uerò commune ſit, Caſsius putat. Quod ita demum ualebit (ut & Sabinus ſcribit) ſi tanti ſit opera, quanti damnum eſt. Plerunque enim tanta eſt induſtria ſocij, ut plus ſocietati conferat, quàm pecunia. Item ſi ſolus nauiget, ſi ſolus peregrinetur. ſi pericula ſolus ſubeat. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ita conuenerit, ut alter totum lucrum accipiat, alter totum ſuſtineat damnum. Hæc replicatio approbatur d. l. 29. §. fin. his uerbis:* Ariſto refert Caſsiom reſpondiſſe, ſocietatem talem coiri non poſſe, ut alter lucrum tantùm, alter damnum ſentiret: & hanc ſocietatem leoninam ſolitũ appellare. Et nos conſentimus, talem ſocietatem nullã

eſſe:

eſſe: ut alter lucrum ſentiret, alter uerò nullum lucrum, ſed damnum ſentiret. Iniquiſsimum enim genus ſocietatis eſt, ex qua quis damnum, non etiam lucrum ſpectet. *Duodecima exceptio uidetur: Niſi actor ob ceſſationem ſocij rem propriam habere poſſit ex conſtitutione Imp. Marci. Hæc exceptio reprobatur l.52.§.idem reſpondit.ff.pro ſocio, bis uerbis:* Papinianus reſpondit, ſocius qui ceſſantis ceſſantiumúe portiones inſulæ reſtituerit: quamuis aut ſortem cum certis uſuris intra quatuor mēſes, poſtquam opus refectum erit, recipere poteſt, in exigendoque priuilegio utetur, aut deinceps propriam rem habebit: poteſt tamen & pro ſocio agere ad hoc, ut conſequatur quod ſua intererat. Finge enim eum malle magis ſuum conſequi, quàm dominium inſulæ. Oratio enim diui Marci idcirco quatuor menſibus finit certas uſuras, quia poſt menſes quatuor dominium dedit. *Hæc de tertia cauſa propoſitæ actionis.*

IIII. Cauſa: Si cùm unus ex ſocijs ſe obligaſſet, alter æs alienum pro ſua parte non agnoſcat. Hæc cauſa approbatur l.27.ff.pro ſocio. cuius uerba uide ſ.cauſa proxim. except. 9. replic.2. Huius cauſæ exceptio prima hæc uidetur eſſe: Niſi cùm ſub conditione æs alienum contractum eſſet, poſt diſtractam demùm ſocietatem conditio extiterit. Sed hæc exceptio reprobatur d. l.27. in fine. Altera exceptio eſt: Niſi pecunia in rem communem non ſit uerſa. Hæc exceptio approbatur l.82. ff. eod.tit. bis uerbis: Iure ſocietatis per ſocium ære alieno ſocius non obligatur, niſi in communem arcam pecuniæ uerſæ ſint. *Tertia exceptio eſt: Niſi æs alienum non ex quæſtu pendeat. Hæc exceptio approbatur l.12. ſi eod.tit. cuius uerba uide ſ.cauſa 2.except.2.*

V. Cauſa: Si ſocio ab alijs de indemnitate non caueatur. Hæc cauſa approbatur l. 27. in fine. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ.cauſa 3.exceptione 9. replicatione 2. Concordat l. 28. ff. eodem titul. cuius uerba uide ĩ.lib.proxim.cap.12.quæſt.3.reg.1. exception.10. Concordat item l.38. in princip. ff. eod.tit.cuius uerba uide ĩ.quæſt.5.reg.6. Item concordat l 67.in princip. ff.eod.tit.cuius uerba uide ĩ. quæſt.4.reg.5.except.2.

VI. Cauſa: Si id de quo conuenit, non præſtetur. Hæc cauſa approbatur exemplo l. 69. ff. pro ſocio, bis uerbis: Cùm ſocietas ad emendum coiretur, & conueniret ut unus reliquis nundinarias epulas præſtaret, eosq; ad negocium admitteret: ſi eas eis non ſoluerit, & pro ſocio & ex uendito cum eo agendum eſt. *Approbatur item alio exemplo l.52. §. item Mela. ff.eod.tit. cuius uerba uide ĩ. cauſa 14. Sed & approbatur, ſimul & diſtinguitur exemplo dotis promiſſæ, l. 81. ff. pro ſocio, bis uerbis:* Socius pro filia dotem promiſit, & priuſquam ſolueret, hærede ea relicta deceſsit: quæ, poſteaquam cum marito de exigenda dote egit, accepto liberata eſt. Quæſitum eſt, an ſi pro ſocio ageret, dotis quantitatem percipere deberet? Si fortè conueniſſet inter ſocios, ut de communi dos conſtitueretur. Papinianus. Dixi, pactum non eſſe iniquum, utiq; ſi non de alterius tantùm filia conuenit. Nam ſi commune hoc pactum fuit, non intereſſe quòd alter ſocius filiam habuit, alter non habuit. Cæterùm ſi numeratam dotem pater defuncta in matrimonio filia recuperaſſet, reddi pecunia ſocietati debuiſſet, pactum ex æquitate ſic nobis interpretantibus. Quòd ſi ſalua ſocietate diuortio matrimonium ſolutum foret: cum ſua cauſa dotem recuperari, ſcilicet ut ea uel alij marito dari poſsit: nec ſi prior maritus facere non poſſet, denuò de ſocietate conſtituendam dotem, niſi nominatim ita conueniſſet. Verùm in propoſito largius intereſſe uidebatur: an dos numerata eſſet, an uerò expromiſſa. Nam ſi filia datam dotem, poſteaquam patri hæres extitit, iure ſuo recepiſſet: non eſſe referendam pecuniam ſocietati, quam mulier habitura fuit, etſi alius hæres extitiſſet. Quòd ſi accepto à marito liberata eſſet, nequaquam imputari poſſe ſocietati non ſolutam pecuniam. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi dote ex re communi promiſſa ſtipulator dotem mulieri accepto tulerit. nam & hoc caſu ſocius liberatur. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Quòd ſi accepto à marito liberata eſſet, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi dote ex re communi promiſſa, alter ex ſocijs filiam habuerit, alter non. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis biſce:* Dixi, pactum non eſſe iniquum, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi ſemel dos promiſſa ſit ſoluta. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio uidetur eſſe talis: Niſi ſoluto matrimonio mulier alij nupſerit, nec dotem datam à priore marito recuperare poſſit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis biſce:* Nec ſi prior maritus facere non poſſet, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi conuenerit, ut unus ſolus lucrum accipiat, alter ſolus damnum ſuſtineat. Hæc exceptio approbatur l. 29. §. final. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſuprà cauſa tertia, exceptione undecima, replicatione prima. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi partem lucri alter, qui ſolus damnum ſuſtinet, pactus ſit. Quæ replicatio approbatur*

d. l. 29. §. ita coiri. cuius uerba uide ſ̄.d. except.11. in princip.

V I I. Cauſa: Si unus ex ſocijs damnum in re communi dederit, nec illud præſtet. Hæc cauſa approbatur l.47. in fine, cum tribus ll. ſequentib. ff. pro ſocio, his uerbis: Si damnum in re communi ſocius dedit, Aquilia teneri eum, & Celſus & Iulianus & Pomponius ſcribunt. Sed uihilominus & pro ſocio tenetur, ſi hoc ſacto ſocietatem læſit: ſi (uerbi gratia) negociatorem ſeruum uulnerauit uel occidit. Sed actione pro ſocio conſequitur, ut altera actione contentus eſſe debeat: quia utraque actio ad rei perſecutionem reſpicit, non (ut furti) ad pœnam duotaxat. Concordat l.59. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis: Si quid dolo noſtro ſocius damni cepit, à nobis repetet. Huius cauſe exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine dolo malo ſocius damnum dedit. Hæc exceptio approbatur l.52. §. damna. ff. pro ſocio, his uerbis: Damna quæ imprudentibus accidunt, hoc eſt, damna fatalia ſocij non coguntur præſtare. Ideoque ſi pecus æſtimatum datum ſit, & id latrocinio aut incendio perierit: commune damnum eſt, ſi nihil dolo aut culpa acciderit. Quòd ſi à furibus ſubreptum ſit, propriam eius detrimentum eſt: quia cuſtodiam præſtare debuit, qui æſtimatum accepit. Hæc uera ſunt, & pro ſocio erit actio: ſi modò ſocietatis coutrahendæ cauſa paſcenda data ſunt, quamuis æſtimata. Concordat d.l.52.§.quidam. cuius uerba uide ſ̄.cauſa 3. in princip. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi culpa ſocij damnum datum ſit, uel culpa caſum præceſſerit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Aut culpa, &c. Concordat d.§. quidam, in fine. Item concordat d l. 52. §. uenit. cuius uerba uide ſ̄.cauſa 1. Concordat item d.l.52.§.quòd ſi rei, his uerbis: Quòd ſi rei communi ſocius nocuit, magis admitrit Celſus, culpam quoque uenire. Concordat item Inſt. de ſocietate. §. ſocius, his uerbis: Socius ſocio utrum eo nomine tantùm teneatur pro ſocio actione, ſi quid dolo commiſerit, ſicutis qui deponi apud ſe paſſus eſt: an eriam culpæ, id eſt, deſidiæ arque negligentiæ nomine, quæſitum eſt? præualuit tamen, etiam culpæ nomino teneri eum. Huius replicationis exemplum proponitur uerbis ſ̄. propoſitis hiſce: Quòd ſi à furibua ſubreptum ſit, proprium eius detrimentum eſt: quia cuſtodiam præſtare debuit, qui æſtimatum accepit. Aliud exemplum proponitur l.23. in princip. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ̄. exception. proxim. replication. 2. Aliud exemplum proponitur l. 52. §. ſi quis ſocietatem. ff. eodem titul. his uerbis: Si quis ſocietatem ad emendum coierir, deinde res alterius dolo uel culpa empta non ſit: pro ſocio eſſe actionem conſtat. Planè ſi condirio ſit adiecta, Si intra illum diem uenierit, & dies ſiue culpa ſocij prærerierit: ceſſabit actio pro ſocio. Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi alter pecuniam ſolàm uel rem, alter artem tantùm aut operam conſerat. Hæc duplicatio reprobatur d.l.52.§. ſi in coeunda, his uerbis: Si in coeunda ſocietate (Celſus inquit) artem operamúe pollicitus eſt alter, ueluti cùm pecus in commune paſcendum, aur agrum pollicitatori damus in commune quærendis fructibus: uimirum ibi etiam culpa præſtanda eſt. Precium enim operæ & artis eſt uelamentum. Quòd ſi rei communi ſocius nocuit, magis admittit, culpam quoque uenire. Altera duplicatio eſt, Niſi leuiſſima ſocij culpa acciderit: ſeu, Niſi eam diligentiam adhibere ſolitus fuit. Hæc duplicatio approbatur l.72. ff. pro ſocio, his uerbis: Socius ſocio etiam nomine culpæ tenetur, id eſt, deſidiæ atque negligentiæ. Culpa autem non ad exactiſaimam diligentiam dirigenda eſt. Sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere, qualem ſuis rebus adhibere ſolet: quia qui parum diligentem ſibi ſocium adquirit, de ſe queri debet. Concordat iiſdem uerbis Inſt. de ſocietate. §. final. Altera propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi non ſocius, ſed alius damnum dederit. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo uel culpa ſocij alius in re communi damnum dederit. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà exceptione proxima, replicatione prima. Altera replicatio eſt: Niſi ſocij ſocius damnum dederit. Hæc replicatio approbatur l.19. cum quatuor legibus ſequentibus. ff. pro ſocio, his uerbis: Qui admittitur ſocius, ei tantùm ſocius eſt qui admiſit: & rectè. Cùm enim ſocietas conſenſu coutrahatur, ſocius mihi eſſe non poteit, quem ego ſocium eſſe nolui. Quid ergo ſi ſocius meus admiſit? Ei ſoli ſocius eſt. Nam ſocij mei ſocius, meus ſocius non eſt. Et quidquid fuerit de ſocietate noſtra conſecutus, cum ipſo qui eum adſumpſit, communicabit: nos cum eo non communicabimus, ſed factum eius præſtabitur ſocietati: id eſt, ſocius aget, & ſocietati præſtabit, quod ſuerit conſecutus. Ex contrario quoque, factum ſociorum debet el præſtare, ſicut ſuum: quia ipſe aduerſus eos habet actionem. Item certum eſt, nihil uetare, prius inter eum

eum qui admiſerit, & eum qui admiſſua fuerit, ſocietaris iudicio agi: quàm agi incipiat inter cæteros, & eum qui ad-admiſerit. De illo Pomponius dubitat, utrum actionem eum mandare ſocijs ſufficiat, ut ſi facere ille non poſsit, nihil ultrà ſocijs prçſtet: an uerò indemnes eos præſtare debeat? Vlpianus. Et puto omnimodo eum teneri eius nomino, quē ipſe ſolus admiſit: quia difficile oſt negare, culpa ipſius admiſſum. Idem quæric, an commodum quod propter admiſſum ſocium acceſsit, compenſari cum damno quod culpa præbuit, debeat? Et ait, compenſandum. Quod non eſt uerum. Nam & Marcellus libro V I. Digeſtorum ſcribit, ſi ſeruus unius ex ſocijs ſocietati à domino prçpoſitus negligenter uerſatus ſit, dominum qui præpoſuerit ſocietati, præſtaturum: nec compenſandum commodum quod per ſeruum ſocietati acceſsit cum damno: & ita diuum Marcum, pronunciaſſe, nec poſſe dici ſocio: Abſtine commodo, quod per ſeruum acceſsit, ſi damnum petis. *Huius replicationis duplicatio hæc uidebatur: Niſi opera ſocij cuius culpa damnum ſocietati datum eſt, commodum quoq; acceſſerit. Sed hæc duplicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idem quærit, an commodum quod propter admiſſum ſocium acceſsit, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus ſocij damnum ſocietati dedit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si ſeruus unius ex ſocijs ſocietati à domino præpoſitus negligenter uerſatus ſit, dominum qui præpoſuerit ſocietati, præſtaturum. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi per ſeruum etiam commodum ſocietati acceſſerit. Sed hæc duplicatio reprobatur uerbis ibidem propoſitis hiſce:* Nec compenſandum commodum quod per ſeruum ſocietati acceſsit cum damno, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi uterq; ſocius ſeruum alterius ſocij ſocietati præpoſuerit. Quæ duplicatio approbatur l. 24. ff. pro ſocio, his uerbis:* Planè ſi ambo ſocij ſeruum alterius præpoſuerint, non tenebitur dominus eo nomine, niſi duntaxat de peculio. Commune enim periculum eſſe oportet, cùm ambo eum præpoſuerint. *Ait Iuriſconſultus:* Niſi duntaxat de peculio. *In his uerbis triplicatio propoſitæ duplicationis notanda. Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi dolo uel culpa hæredis ſocij damnum ſocietati ſit datum. Hæc replicatio approbatur l. 35. in fine, cum lege ſequente. ff. pro ſocio, his uerbis:* In hæredem ſocij proponitur actio, ut bonam fidem prçſtet: & acti etiam culpam quam is præſtaret, in cuius locum ſucceſsit: licet ſocius non ſit. *Concordat l. 40. ff. eod. tit. his uerbis:* Hæres ſocij, quamuis ſocius non eſt: tamen ea quæ per defunctum inchoata ſunt, per hæredem explicari debent. In quibus dolus eius admitti poteſt. *Concordat item l. 65. §. morte. ibi: item dolus & culpa. ff. eodem tit. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 4. cauſa 1. in princip. Hæc de ſecunda propoſitæ cauſæ exceptione. Plures huiuſmodi exceptiones uide j. inter except. generales.*

V I I I. *Cauſa: Si ſocius rem communem amouit, uel celandi animo ſuppreſsit. Hæc cauſa approbatur l. 45. cum lege ſequẽte. ff. pro ſocio, his uerbis:* Rei communis nomine cum ſocio furti agi poteſt, ſi per fallaciam doloue malo amouit, uel rem communem celandi animo contrectauit. Sed & pro ſocio actione obſtrictus eſt, nec altera actio alteram tollit. Idemque & in omnibus bonæ fidei iudicijs dicendum eſt. Idem eſt & in colono, & in eo qui negocia gerit, & qui mandatum noſtrum exequitur, & in curatore. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi ſine dolo malo rem communem ſocius contrectauit. Hæc exceptio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si per fallaciam doloue malo, &c. *Concordat l. 51. ff. eodem tit. his uerbis:* Meritò adiectum eſt, ita demum furti actionem eſſe, ſi per fallaciam & dolo malo amouit. Cùm enim ſine dolo malo fecit, furti non tenetur. Et ſanè plerunque credendum eſt, qui partis dominus eſt, eum iure potius ſuo uti, quàm furti conſilium inire. Et ideo uidebimus, an Fauia teneatur? Et ratio quidem facit, ne teneatur. Verùm ſi plagium fecit, uel ſuppreſsit: Fauia tenebitur.

I X. *Cauſa: Si ſocius rem communem alienauit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 68. in princip. ff. pro ſocio, his uerbis:* Nemo ex ſocijs plus parte ſua poteſt alienare, etſi totorum bonorum ſocij ſint. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi ſuam tantùm partem ſocius alienauerit. Quæ exceptio ex uerbis iam propoſitis conſtat. Cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi conuenerit inter ſocios, ne res communis diuidatur. tunc enim etiam ſuam partem alienando, pro ſocio tenetur. Quæ replicatio approbatur l. 16. §. final. cum lege ſequente. ff. d. tit. his uerbis:* Qui paciſcitur ne diuidatur, niſi aliqua iuſta cauſa intercedat: nec uendere poterit, nec alia ratione efficere ut diuidatur. Sed ſanè poteſt dici, uenditionem quidẽ non impediri: ſed exceptionem aduerſus emptorem locũ habere, ſi antè diuidat, quàm diuideretis q uẽdidit. Sed & ſocius q alienauit, cõmittit cõtra pactionẽ, & tenetur ſocieta-

ſocietatis,aut communi diuidundo iudicio. Concordat l.14.§.ſi inter.ff.communi diuidundo. cuius uerba uide ℨ.lib.proxim.cap.12.quæſt.1.except.9.repl.2. Altera replicatio eſt: Niſi poſt litem in communi diuidundo iudicio conteſtatam alienet. Quæ replicatio approbatur l. 1. in fine. C. communi diuid. cuius uerba uide ℨ.lib.prox.cap.12.quæſt.5.reg.1.except.1.

X.Cauſa: Si ſocius in fundum communem mortuum intulerit. Hæc cauſa approbatur l.39. ff. pro ſocio,his uerbis: Si fundus mihi tecum cōmunis ſit, & in eum mortuum intuleris: agam tecum pro ſocio. Concordat l. 6. §. ſi quis ita.ibi:Trebatius autem.ff.communi diuidundo. cuius uerba uide ſ̄.lib.26.cap.2. de religioſ.quæſt.2.except.2.

X I. Cauſa: Si ſocius de ſeruo communi quæſtionem habuerit. Hæc cauſa approbatur l. 27. ff. communi diuid.his uerbis: De communi ſeruo unus ex ſocijs quæſtionem habere,niſi communia negocij cauſa, iure non poteſt.

X I I.Cauſa: Si cùm ſocietas ad emendum coita eſſet,per ſocium ſtetit,quo minus res ſit empta. Hæc cauſa approbatur l. 52. §. ſi quis ſocietatem. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ̄. cauſa 7. exception. 1. replication.1.

X I I I. Cauſa: Si ſocius intempeſtiuè, & dolo malo ſocietati renunciauit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap.prox.quæſt.4.cauſa 10.except.1. cum duab.exceptionib.ſequentibus.

X I I I I.Cauſa: Si ſocius in communem parietem immitti non patiatur. Hæc cauſa approbatur l.52.§. item Mela. ff. pro ſocio,his uerbis: Mela ſcripſit,Si uicini ſemipedea inter ſe contulerint,ut ibi craticium parietem inter ſe ædificarent ad onera utriuſq; ſuſtinenda: deinde ædificato pariete,alter in eum immitti non patiatur: pro ſocio agendum. Idemq; ſi aream in commune emerint,ne luminibus ſuis officeretur, & alteri tradita ſit,nec præſtet alteri quod cōuenit:pro ſocio actionem eſſe.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Hactenus cauſæ actionis p ſocio enumeratæ ſunt, quarum aliquot exceptiones ſuperſunt generales hic proponendæ.

I. Exceptio: Niſi ſtipulatio in contrahenda ſocietate interuenit.tunc enim ex ſtipulatu actio, non pro ſocio datur. Quæ exceptio approbatur per ea quæ proponuntur ℨ.quæſt.7.reg.1.exc.3.

I I.Exceptio: Niſi ſocij tantùm,non ſocietatis interſit. Hæc exceptio approbatur l.65.§.Labeo:ibi: ſemper enim.ff.pro ſocio. cuius uerba uide ſ̄.cap. prox.quæſt.4.cauſa 10.except.2.

I I I. Exceptio: Niſi reus conuentus ſocietati etiam multùm profuit, ut compenſatione facta nihil interſit ſocij. Hæc exceptio reprobatur l. 25. cum lege ſequente. ff. pro ſocio, his uerbis: Non ob eā rem minus ad periculū ſocij pertinet, quod negligentia eius perijſſet, quòd in plerisq; alijs induſtria eius ſocietas aucta fuiſſet. Et hoc ex appellatione Imp. Antoninus pronunciauit. Et ideo ſi ſocius quędam negligenter in ſocietate egiſſet, in plerisq; autem ſocietatē auxiſſet:nō compenſatur compendium cum negligentia, ut Marcellus lib.V.Digeſtor.ſcribit. Concordat l.23.§.idem quærit.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ̄.cauſa 7.except.2.repl.2.

I I I I. Exceptio: Niſi poſt diſtractam ſocietatem acciderit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap. prox. quæſt.4.præſertim cauſa 10.

V. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. Hæc exceptio approbatur exemplo l.38.§.fin. ff.pro ſocio,his uerbis: Si tecum mihi ſocietas ſit, & res ex ſocietate communes:quam impenſam in eas fecero,quosúe fructus ex his rebus perceperis: uel pro ſocio, uel communi diuidundo me conſecuturum: & altera actione alteram tolli, Proculus ait. Concordat l.41.ff.eod.tt. cuius uerba uide ℨ.repl.2. duplic.1. Concordat item l.50. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.cauſa 7.in prin. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pluris actoris interſit,quàm prima actione eſt conſecutus. Quæ replicatio approbatur exemplo l.47.in princip. ff. pro ſocio,his uerbis: Si ex cauſa furtiua condixero,ceſſabit pro ſocio actio:niſi pluris mea interſit. Concordat l.43.ff.eod. tt.his uerbis: Si actum ſit communi diuidundo,non tollitur actio:quoniam pro ſocio & nominum rationem habet, & adiudicationem non admittit. Sed ſi poſtea pro ſocio agatur, hoc minus ex ea actione conſequitur, quàm ex prima actione conſecutus eſt. Altera replicatio eſt:Niſi pœnali actione (puta furti) antea ſit actum. Hæc replicatio approbatur l.45. ibi: nec altera. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. cauſa 8. Huius replicationis duplicatio hæc eſt:Niſi ex ſtipulatu pœna petita ſit. Quæ duplicatio approbatur l.41.ff.pro ſocio,his uerbis: Si quis à ſocio pœnam ſtipulatus ſit, pro ſocio non aget, ſi tantundem in pœna ſit, quantum eius interfuit. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi plus ſit in eo quod actoris intereſt, quàm in pœna promiſſa. Quæ triplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce: Si tantundem in pœna ſit,&c. Concordat l.42.ff.eod.tt.cuius uerba uide ℨ.quæſt.5.reg.8.

V I. Exceptio: Niſi ſocietas inutilis ſit. Hanc exceptionem cum ſuis ſpeciebus uide ſ̄.cap. prox.quæſt.3 & 4.

I I I.Q V I-

III. QVIBVS ACTIO PROpoſita, item ius ſocietatis competat?

Alij quàm ſocio non competit actio propoſita, quemadmodum nec ſocietas. Quæ regula cum ipſo iure ſubſiſtat, recipit ſuas exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi patri ſocij. *Hæc exceptio & ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt:* Niſi ex eo quod poſt emancipationem filij geſtum eſt, agatur. *Quæ replicatio approbatur l.58. §. ſi filiusfamiliâs, in fine. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 4. cauſa 2. except. 1. Altera replicatio eſt:* Niſi quoad ius ſocietatis. *hoc enim patri non competit. Quæ replicatio approbatur l. 65. §. ſocietas ff. d. tt. his uerbis:* Societas quemadmodum ad hæredes ſocij non tranſit, ita nec ad adrogatorem: ne alioquin inuitus quis ſocius efficiatur, cui non uelit. Ipſe autem adrogatus ſocius permanet. Nam etſi filiusfamiliâs emancipatus fuerit, permanebit ſocius. *Altera exceptio eſt:* Niſi domino ſerui ſocij. *Hæc exceptio approbatur l. 58. §. fin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 4. cauſa 3. Tertia exceptio eſt:* Niſi hæredi ſocij. *Hæc exceptio approbatur l. 63 §. in hæredem. ff pro ſocio. cuius uerba uide J. queſt. proxim. reg. 3. Item concordat l. 45. §. morte. ibi: ſed quod ex re. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 4. cauſa 1. in prin. Item concordat l. 3. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. queſt. 2. cauſa 2 in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt:* quòd quamuis pro ſocio actio hæredi competat ad participandum lucrum & alia, de quibus ſ. dictum eſt, præſtanda: ius tamen ſocietatis hæredi non competat. *Quæ replicatio approbatur l. 65. §. ſocietas ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. except. 1. repl. 2. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox queſt. 4. cauſa 1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt:* Niſi ſocius pactus ſit, ut ius ſocietatis etiam ad hæredem ſuum tranſeat. *Hæc duplicatio reprobatur l. 35. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Nemo poteſt ſocietatem hæredi ſuo ſic parare, ut ipſe hæres ſocius ſit. *Concordat l. 59. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. d. cauſa 1. except. 2. Altera duplicatio eſt:* Niſi nouus conſenſus ſociorum hæredem admittentium interceſſerit. *Hæc duplicatio approbatur l. 37. ff. pro ſocio, his uerbis:* Planè ſi hi qui ſocij hæredes extiterunt, animum inierint ſocietatis in ea hæreditate nouo conſenſu: quod poſtea geſſerunt, efficietur ut in pro ſocio actionem deducatur. *Plura de propoſita replicatione eiuſq; duplicationib. uide ſ. cap. proxim. queſt. 4. cauſa 1. Quarta exceptio eſt:* Niſi ſocio ſocij. *Hæc exceptio tam quoad ius ſocietatis, quàm quoad actionem pro ſocio, reprobatur l. 19. cum lege ſequente. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. queſt. proxim. cauſa 7. except. 2. replicat. 2. Concordat l. 47. §. final. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Socij mei ſocius, meus ſocius non eſt.

IIII. ADVERSVS QVOS datur actio propoſita?

I. Regula, *De patre ſocij & ipſo filio ſocio. uterque hac actione tenetur. Quæ regula approbatur, ſimul & quoad patrem, diſtinguitur l. 58. §. ſi filiusfamiliâs. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 4. cauſa 2. except. 1.*

II. Regula, *De emptore & uenditore ſerui ſocij, proponitur d. l. 58. §. fin. cuius uerba uide ſ. d. queſt. 4. cauſa 3.*

III. Regula, *De hæredibus ſocij.* Hi quoq; pro *ſocio actione tenentur. Quæ regula approbatur l. 63. §. in hæredem. ff. pro ſocio, his uerbis:* In hæredem quoque ſocij pro ſocio actio competit, quamuis hæres ſocius non ſit. Licet enim ſocius non ſit, attamen emolumenti ſucceſſor eſt. Et circa ſocietates uectigalium cæterorumque idem obſeruamus, ut licet hæres ſocius non ſit, niſi fuerit adſcriptus: ueruntamen etiam omne emolumentum ſocietatis ad eum pertineat. Simili modo & damnum agnoſcat, ſiue quod uiuo adhuc ſocio uectigalis cõtigit, ſiue poſtea. Quod non ſimiliter in uoluntaria ſocietate obſeruatur. *Concordat l. 40. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. queſt. 2. cauſa 7. except. 2. repl. 4. Item concordat l. 65. §. morte ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. queſt. 4. cauſa 1. Concordat item l. 35. in fine, cum lege ſequente. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. d. repl. 4. Huius regulæ exceptio hæc eſt:* Niſi quoad ius ſocietatis. *Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. queſt. proxim. except. 3. replic. 1.*

IIII. Regula, *De eo cuius iuſſu ſocietas coita eſt, proponitur l. ult. ff. pro ſocio, his uerbis:* Quoties iuſſu alicuius uel cum filio eius, uel cũ extraneo ſocietas coitur, directò cum illo agi poſſe, cuius perſona in contrahenda ſocietate ſpectata eſt, Labeo ait.

V. Regula, *De uno ex pluribus ſocijs. unus ex pluribus ſocijs non niſi pro ea parte qua ſocius eſt, tenetur. Quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hæc eſt:* Niſi unus ſolus pecuniam communem habeat. *Quæ exceptio approbatur l. 65. §. ſi communis. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si communis pecunia penes aliquẽ ſociorum ſit, & alicui ſociorum quid abſit: cum eo ſolo agendum, penes quem ea pecunia ſit: qua deducta, de reliquo quod cuique debeatur, omnes agere poſſunt. *Altera exceptio eſt:* Niſi unus ex ſocijs ſoluendo non ſit. *tunc enim contra alterum datur actio. Quæ exceptio approbatur l. 67. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Si unus ex ſocijs rem communẽ uẽdiderit conſenſu ſociorũ, preciũ diuidi debet,

ita

ita ut ei caueatur, indemnem eum futurum. Quòd ſi iam damnum paſſus eſt, hoc ei præſtabitur. Sed ſi precium communicatum ſit ſine cautione, & aliquid præſtiterit is qui uendidit: an ſi non omnes ſocij ſoluendo ſint, quod à quibuſdam ſeruari nõ poteſt, à cæteris debeat ferre? Sed Proculus putat hoc ad cæterorum onus pertinere, quod ab aliquibus ſeruari non poteſt, rationeq; id defendi poſſe: quoniã cum ſocietas contrahitur, tam lucri quàm damni communio ineatur. *Cõcordat l.63. §.ſi cùm tres. ff.eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib.16. cap.12.quæſt.5.*

V. QVID QVANTVM'QVE ueniat in actionem pro ſocio?

I. Regula: *Tam lucrum quàm damnum regulariter quidem debet eſſe æquale omnibus. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur Inſt. de ſocietate.§.& quidem ſi nihil, his uerbis:* Si nihil de partibus lucri & damni nominatim conuenerit, æquales ſcilicet partes & in lucro & damno ſpectantur. Quòd ſi expreſſæ fuerint partes, hæ ſeruari debent. Nec enim unquam dubium fuit, quin ualeat cõuentio, ſi duo inter ſe pacti ſint, ut ad unũ quidem duę partes & lucri & damni pertineant, ad alium tertia. *Concordat l.29. in prin. ff.pro ſocio, his uerbis:* Si non fuerint partes ſocietatis adiectæ, æquas eas eſſe cõſtat. Si uerò placuerit, ut quis duas partes uel tres habeat, alius unam: an ualeat? Et placet ualere, ſi modò aliquid plus cõtulerit ſocietati uel pecuniæ, uel operæ, uel cuiuſcũq; alterius rei. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aliter conuenerit. tunc enim quiſq; pro ea parte tam lucri quàm dãni ſocius erit, de qua conuenit. Quæ exceptio approbatur uerbis Inſt. iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi expreſſæ fuerint partes, hę ſeruari debẽt, &c. *Cõcordat d. l.29. in prin. uerbis iam propoſitis hiſce:* Si uerò placuerit, ut quis duas partes, &c. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi conuenerit ut unus ſolus lucrum ferat, alter ſolus damnum ſuſtineat. Hæc replicatio approbatur d. l.29. §. fin. cuius uerba uide ſ. quæſt.2. cauſa 3. except.11. replic.1. Altera replicatio eſt: Niſi conuenerit ut unus ex ſocijs aliam partem in lucro ferat, quàm in damno. Hæc replicatio reprobatur l.30. ff.pro ſocio, his uerbis:* Mutius libro XIIII. ſcribit. nõ poſſe ſocietatẽ coiri, ut aliam damni, aliã lucri partem ſocius ferat. Seruius etiam in notis Mutij ait, non poſſe ita ſocietatem contrahi. Neque enim lucrum intelligi, non omni damno deducto: neque damnum, niſi omni lucro deducto. Sed poteſt ſocietas coiri ita, ut eius lucri quod reliquum in ſocietate ſit, omni damno deducto, pars alia feratur: & eius dãni quod ſimiliter relinquatur, pars alia capiatur. *Cõcordat inſt. de ſocietate. §. de illa, his uerbis:* De illa ſanè conuentione quæſitum eſt, Si Titius & Seius inter ſe pacti ſint, ut ad Titium lucri duæ partes pertineant, damni tertia: ad Seium duæ partes damni, lucri tertia: an rata debeat haberi conuentio? Quintus Mutius contra naturam ſocietatis talem pactionem eſſe exiſtimauit, & ob id non eſſe ratam habendam. Seruius Sulpitius (cuius ſententia præualuit) contrà ſenſit: quia ſæpe quorundam ita precioſa eſt opera in ſocietate, ut eos iuſtum ſit conditione meliore in ſocietatem admitti. Nam & ita, &c. *Reliqua uide ſ. cap. prox. quæſt.3. except.7. Propoſitæ replicationis reprobatæ exemplum eſt l.29. §. ita coiri ff.pro ſocio. cuius uerba cum concordantib. uide ſ. quæſt.2. cauſa 3. except.11. Tertia replicatio eſt: Niſi cùm partes ſocietatis in arbitrium alicuius eſſent collatæ, is aliter ac uir bonus fuerit arbitratus. Hæc replicatio approbatur l.6. ff.pro ſocio, his uerbis:* Si ſocietatem coieris ea conditione, ut partes ſocietatis conſtitueres: ad boni uiri arbitriũ ea res redigenda eſt. Et conueniens eſt uiri boni arbitrio, ut non utique ex æquis partibus ſocij ſimus. Veluti ſi alter plus operæ & induſtriæ, alter plus pecuniæ in ſocietatẽ collocaturus ſit. *Concordat l.76. cum quatuor legib. ſequentib. ff.pro ſocio. cuius uerba uide ſ. lib.9. cap.4. quæſt.1. cauſa 7. except.2. Altera exceptio eſt: Niſi in lucro inæqualis pars alteri ſociorum ſit conſtituta. eadem enim pars in dãno quoq; conſtituta cenſetur. & contrà. Quæ exceptio approbatur Inſt. de ſocietate. §. illud expeditum eſt, his uerbis:* Illud expeditum eſt, ſi in una cauſa pars fuerit expreſſa, ueluti in ſolo lucro, uel in ſolo dãno, in altera uerò omiſſa: in eo quoque quod prætermiſſum eſt, eandem partem ſeruari. *Hæc de prima regula.*

II. Regula: *Si omnium bonorum ſocietas inita ſit, quæ communicãda ueniant, definitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.2. cauſa 2.*

III. Regula, *De eo quod actoris intereſt, proponitur l.52. §. idem reſpondit, ſocius. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt.2. cauſa 3. exc.12. Concordat l.65. §. item ſi ſocietatem. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.4. cauſa 10. except.1.*

IIII Regula, *De uſuris. Hæ in actione propoſita regulariter quidem non ueniunt. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.16. cap.9. quæſt.1. in prin. uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi pecuniam quam in rem communem impendit, repetat. Quæ exceptio approbatur l.67. §. penult. ff.pro ſocio, his uerbis:* Si quid unus ex ſocijs neceſſariò de ſuo impenderit in cõmune negocium, iudicio ſocietatis ſeruabit &c

bit & uſuras, ſi fortè mutuatus ſub uſuris dedit. Sed etſi ſuam pecuniam dedit, non ſine cauſa dicetur, quòd uſuras quoque percipere debeat: quas poſſet habere, ſi alij mutuum dediſſet. *Concordat l. 32. §. idem reſpondit, ſocius. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 3. except. 12. Altera exceptio eſt: Niſi pecuniam communem ſocius fœnerauerit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 67. §. ſi unus. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 2. except. 9. Tertia exceptio eſt: Niſi ſocius reus communes pecunias inuaſerit, uel in ſuos uſus conuerterit. Quæ exceptio approbatur l. 1. §. 1. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 9 quæſt. 1. cauſa 12. Quarta exceptio eſt: Niſi ſocius reus in eo quod debet, ſoluendo moram fecit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 60. in prin. ff. pro ſocio. his uerbis:* Socium qui in eo quod ex ſocietate lucri faceret, reddendo moram adhibuit, cùm ea pecunia ipſe uſus ſit: uſuras quoque præſtare debere. Labeo ait: ſed non quaſi uſuras, ſed quòd ſocij intereſt moram eum non adhibuiſſe. Sed ſi aut uſus ea pecunia non ſit, aut morã non fecerit, contrà eſſe. Item poſt mortem ſocij nullam talem æſtimationem ex facto hæredis faciendam, quia morte ſocij dirimitur ſocietas.

V. Regula, *De fructibus communicandis, proponitur l. 38. §. ex cauſa ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 10. quæſt. 1. except. 1. repl. 10. Concordat l. 38. §. fin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. except. gener. 5.*

VI. Regula, *De cautionibus interponẽdis, proponitur l. 38. in prin. ff. pro ſocio, his uerbis:* Pro ſocio arbiter proſpicere debet cautionibus in futurum damno uel lucro pendenti ex ea ſocietate, quod Sabinus in omnibus bonæ fidei iudicijs exiſtimauit: ſiue generalia ſunt, ueluti pro ſocio, negociorum geſtorum, tutelæ: ſiue ſpecialia, ueluti mandati, commodati, depoſiti. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 2. cauſa 5.*

VII. Regula. *De eo quod reus facere poteſt. Socius in id quod facere poteſt, tenetur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 36. cap. 22. cauſa 7.*

VIII. Regula: *Si actor antea alia actione agens quid conſecutus eſt, hac actione eo minus conſequitur. Quæ regula approbatur l. 42. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si quis à ſocio pœnam ſtipulatus ſit, & ex ſtipulatu eam conſecutus ſit: poſtea pro ſocio agendo hoc minus accipiet, pœna ei in ſortem imputata. *Concordat l. 43. in fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. except. gener. 5. repl. 1. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi pœnali actione, puta furti, antea ſit actum. Quæ exceptio approbatur l. 45. ibi: nec altera. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 8.*

IX. Regula: *Si plures ſint ſocietates inter eoſdem coitæ, ad omnes ſufficit unum iudicium. Quæ regula approbatur l. 52. §. ſi plures ff. pro ſocio, his uerbis:* Si plures ſint inter eoſdem ſocietates, ad omnes ſocietates ſufficere hoc unum iudicium conſtat.

VI. QVANDO COMPETIT actio pro ſocio?

I. Regula: *Interdũ etiam manente ſocietate pro ſocio actio competit. Quæ regula approbatur l. 65. §. nonnunquam. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 4. cauſa 14.*

II. Regula: *Si ſocius nomine ſocij ſui ſit obligatus, etiam antequã eo nomine ſecum agatur, cum ſocio agere poteſt. Quæ regula approbatur l. 22. ibi: item certum. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 7. except. 2. repl. 2.*

VII. ADFINIA REMEdia.

I. Regula: *Ex cauſis ſuprà propoſitis non niſi pro ſocio actio competit. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res ſine ſocietate communis ſit. tunc enim familiæ erciſcundæ uel communi diuidundo actio eſt, non pro ſocio. Quæ exceptio approbatur l. 31. cum trib. legib. ſequentib. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 1. cauſa 1. Altera exceptio eſt. Niſi ex eo quod poſt diſtractam ſocietatem in re communi geſtum eſt, agatur. tunc enim non pro ſocio, ſed communi diuidundo actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 65. §. ſi poſt diſtractam. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 3. except. 9. Tertia exceptio eſt: Niſi ſtipulatio interuenit. hoc enim caſu ex ſtipulatu, non pro ſocio actio eſt. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 71. in prin. ff. pro ſocio, his uerbis:* Duo ſocietatem coierunt, ut Grammaticam docerẽt: & quod ex eo artificio quęſtus feciſſent, commune eorum eſſet. De ea re quæ uoluerunt fieri, in pacto conuento ſocietatis perſcripſerũt. Deinde, inter ſe his uerbis ſtipulati ſunt, Hęc quæ ſuprà ſcripta ſunt, ea ita dari fieri, neque aduerſus ea fieri: Si ea ita data facta non erunt, tunc decem dari? Quæſitum, an ſi quid contrà factum eſſet, ſocietatis actione agi poſſet? Paulus reſpondit: Siquidem pacto conuento inter eos ſocietate facta, ita ſtipulati eſſent, Hæc ita dari fieri ſpondes? futurum fuiſſe, ut ſi nouationis cauſa id feciſſent, pro ſocio agi nõ poſſet, ſed tota res in ſtipulationem tranſlata uideretur. Sed quoniam non ita eſſent ſtipulati, Et ita dari fieri ſpondes? Sed, Si ea ita data, facta non eſſent, decem dari? non uideri ſibi rem in ſtipulationem peruenisse, ſed duntaxat pœnam. Non enim utriuſq; rei promiſſorem obligari, ut ea daret, faceret: & ſi non fe-

ciiſſet, pœnam ſufferret. Et ideo ſocietatis iudicio agi poſſe. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non nouandi animo ſtipulatio interuenerit. Quæ replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce: Si nouationis cauſa id feciſſent. De qua re uide plura ſ. lib. 38. cap. 10. reg. 6. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi nihil amplius ſit in eo quod actoris intereſt, quàm in pœna promiſſa. Quæ duplicatio approbatur l. 41. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. except. generál. 5. repl. 2. dupl. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi non contrahendæ ſocietatis animo quid ſit geſtum, tunc enim non pro ſocio, ſed præſcriptis uerbis actio competit. Quæ exceptio approbatur exemplo l. 44. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 3. cauſa 4. Quinta exceptio eſt: Niſi ex eo quòd ſocius rem communem amouerit, uel celandi animo contrectauerit, agatur. hoc enim caſu etiam furti actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 45. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 8. Sexta exceptio eſt: Niſi ex eo quòd ſocius damnum in re communi dederit, agatur. hoc enim caſu etiam legis Aquiliæ actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 47. cum legib. ſequentib. ff. pro ſocio. quarum uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 7. Septima exceptio eſt: Niſi cùm ſocietas ad emendum coita eſſet, ita ut unus reliquis epulas nundinarias præſtaret: hic non præſtitit. hoc enim caſu etiam ex uendito actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 69. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 6. in princip. Octaua exceptio eſt: Niſi cùm res communis uel precium eius uenditæ partim penes ſocium, partim penes extraneum eſſet, hæres alterius ſocij partem rei communis uel precij petat. hoc enim caſu aduerſus extraneum petitio hæreditatis competit, non aduerſus ſocium actio pro ſocio. Quæ exceptio approbatur l. 62. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 31. cap. 2. reg. 3.

II. Regula: Ex quibus cauſis pro ſocio actio eſt, ex iiſdem etiam communi diuidundo agi poteſt. Quæ regula approbatur l. 38. §. fin. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. except. general. 5. in princip. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. regul. prox. except. 1.

III. Regula: Si intra quatuor menſes ſocio non ſoluantur impenſæ in rem communem factæ, dominium totius rei illi adquiritur. Quæ regula approbatur l. 4. C. de ædificijs priuatis, hiſce uerbis: Si (ut proponis) ſocius ædificij ad refectionem eius ſumptus conferre detrectat, non neceſſariò extra ordinem tibi ſubueniri deſideras. Etenim ſi ſolus ædificaueris, nec intra quatuor menſiũ tempora cum centeſimis nummus pro portione ſocij erogatus reſtitutus fuerit: uel quo minus id fieret, per ſocium ſtetiſſe conſtiterit: ius dominij pro ſolido uindicare uel obtinere, iuxta placitum antiquitùs, poteris. Cõcordat l. 52. §. idem reſpondit, ſocius. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 3. exceptione 12.

DE MANDATO.
Cap. XII.

SVpereſt quarta & ultima ſpecies cõtractus, qui ſolo conſenſu fit, mandatum ſcilicet: de quo cũ ſuis actionib. nunc agetur.

I. Mandatum originem ex officio atq; amicitia trahit. Quæ regula approbatur l. 1. §. final. ff. mandati. cuius uerba uide J. cap. proxim. quæſtion. 7. exception. 5.

II. Diuiſio mandati à fine ſumpta, proponitur & declaratur Inſt. de mandato, in prin. uſq; ad §. illud, his uerbis: Mandatum contrahitur quinque modis, ſiue ſua tantùm gratia aliquis tibi mandet, ſiue ſua & tua, ſiue aliena tantùm: ſiue ſua & aliena, ſiue tua & aliena. At ſi tua tantùm gratia mandatum ſit, ſuperuacuum eſt mandatum, & ob id nulla ex eo obligatio, nec mandati inter uos actio naſcitur. Mandantis tantùm gratia interuenit mandatum: ueluti ſi quis tibi mãdet ut negocia eius gereres, uel ut fundum ei emeres, uel ut pro eo ſponderes. Tua gratia & mandãtis, ueluti ſi mandet tibi ut pecuniã ſub uſuris crederes ei qui in rem ipſius mutuaretur: aut ſi uolente te agere cum eo ex fideiuſſoria cauſa, mandet tibi ut cum reo agas, periculo mandantis: uel ut ipſius periculo ſtipuleris ab eo quem tibi delegat in id quod tibi debuerit. Aliena autem tantùm cauſa interuenit mandatum, ueluti ſi tibi aliquis mãdet, ut Titij negocia gereres, uel ut Titio fundum emeres, uel ut pro Titio ſponderes. Sua & aliena, ueluti ſi de communibus ſui & Titij negocijs gerendis tibi mãdet, uel ut ſibi & Titio fundum emeres, uel ut pro eo & Titio ſponderes. Tua & aliena, ueluti ſi tibi mandet, ut Titio ſub uſuris crederes: quia ſi ſine uſuris pecuniam crederes, aliena tantùm gratia intercedit mandatum. Tua tantùm gratia interuenit mandatum, ueluti ſi tibi mandet ut pecunias tuas in emptiones potius prædiorum colloces, quàm fœneres: uel ex diuerſo, ut pecunias tuas fœneres potius quàm in emptiones prædiorum colloces. Cuius generis mandatum magis conſilium quàm mandatum eſt, & ob id non eſt obligatorium: quia nemo ex conſilio mandati obligatur, etiamſi nõ expediat ei cui mandabatur: cùm liberum cuique ſit apud ſe explorare, an ſibi expediat cõſilium. Itaq; ſi otioſam pecuniam domi te habentẽ hortatus fuerit aliquis, ut rem aliquam emeres, uel eam crederes: quamuis non expediat eam tibi emiſſe uel credidiſſe;

didiſſe: non tamen tibi mandati tenetur. Et hæc adeò ita ſunt, ut quæſitnm ſit, an mandsti teoestur, qui mandauir tibi, nt pecuniam Titio fœoerates? Sed obtinuit Sabini ſententia, obligatorium eſſe io hoc caſu mandatum: quia noo alitet Titio crediſſes, quàm ſi tibi maodatũ eſſet. *Concordat l. 2. ff. mandati, his uerbis:* Mandatum inter nos cõttahitur, ſiue mes taotùm gratia tibi mandem, ſiue aliena tantùm: ſiue mea & aliena, ſiue mea & tua, ſiue tua & aliena. Quòd ſi tua tantùm gratia ribi mãdem, ſuperuacuum eſt maodatum, & ob id nulla ex es obligatio oaſcitur. Mea tantùm gratia intetuenit mandatum, ueluti ſi tibi mandem, ot negocia mea getas, uel ut fuodum mihi emas, uel ut pro me fideiubeas. Aliena tantùm, ueluti ſi tibi mandem, ut Titij negocia geras, uel ut fundũ ei emas: uel ut pto eo hdeiubeas. Mea & aliena, ueluti ſi tibi mandem, ut mes & Titij negocia geras, uel ut mibi & Titio fundum emas, uel ut pto me & Titio ſideiubeas. Tua & mea, ueluti ſi tibi maodem ut ſub uſuris credas ei qui io rem meam mutuatur. Tua & aliena, ueluti ſi mandem ut Titio ſub uſuris credas. Quòd ſi, ut ſine uſuris credas: aliena tantùm gratia interuenit mandatum. Tua autem gratis ioteruenit mandatum, ueluti ſi mandem tibi ut pecuoias tuas potius in emptiooes prædiotum colloces, quàm fœneres: oel ex diuerſo, ut fœneres potius, quàm in emptionea prædiotum colloces. Cuius genetis mandatum magis eſt cooſiliũ, quàm mandatum: & ob id non eſt obligatoriũ. Quia nemo ex conſilio obligatur, etiamſi non expediat cui datur: quia liberum eſt cuiq; apud ſe explorare, an expediat ſibi cõſil:ũ.

III. DE EXCEPTIONIBVS aduerſus mandatum.

Regulariter quidem mandatum præſumitur eſſe obligatorium, & ex eo mandati actio naſci. Verùm eius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: *Niſi mandatarij tantùm gratia ſit mandatum. Hæc exceptio approbatur uerbis Inſt. de mandato. §. 1. ſ. quæſt. prox. propoſitis hiſce:* Si tua tantùm gratia maodatum ſit, ſupetuacuum eſt mandstum, & ob id oulla ex eo obligstio, nec mandati inter uos actio oaſcitur. *Concordat Inſt. eod. tit. §. tua tantùm gratia. item l. 2. in prin. ibi: quòd ſi tua. & §. fin. quorum uerba uide ſ. quæſt. prox. Concordat item l. 47. in prin. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Conſilij nõ frauduleoti nulls obligatio eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi conſilium fuerit fraudulentum. Quæ replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Non fraudulenti, &c. *Concordat d. l. 47. his uerbis:* Cæterùm ſi dolus & calliditas interceſsit, de dolo actio competit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi factum non fuerit ſecutum. Quæ duplicatio approbatur l. 51. in fine. ff. de uerb. ſignif. cuius uerba uide J. lib. 50. cap. 4. in uerb. Coniunctio. Altera replicatio eſt: Niſi mandatarius non erat facturus, niſi ei fuiſſet mandatum. Hæc replicatio approbatur l. 6. §. planè ſi tibi. ff. mandati, his uerbis:* Planè ſi tibi mandauero, quod tua intereτat: nulla etit mandati actio, niſi mea quoque intetfuerit. At ſi nõ eſſes facturus, niſi ego mandaſſem: etſi mea non intetfuit, tamen etit mandati actio. *Concordat l. 32. ff. eod. tit. his uerbis:* Si hæreditatem aliter aditurus non eſſem, quàm cautum mihi fuiſſet dãnum præſtari, & hoc msndatum interceſſiſſet: fore mandati actiooem exiſtimo. Si quis autem maodauerit alicui, ne legatũ à ſe repellat: longè ei diſsimile eſſe. Nam legatum adquiſitum nũquam illi damno eſſe potuit, hæreditas interdum damnoſa eſt. Et io ſumma, quicunq; contractus tales ſuot, ut eorum nomine fideiuſſor obligari poſsit: & mandati obligationem conſiſtete puto. Neq; multum teferre, præſeos quis interrogatus fideiubeat, an abſens mãdet. Prærerea uulgò licet animaduettere, mandato creditorum hæredi ſuſpectas hæreditares adire: quod, &c. *Concordat Inſt. de mandato §. tua tantùm, in fine. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. Tertia replicatio eſt: Niſi aliquid etiam interſit mandantis, uel alterius. Hæc replicatio approbatur l. 22. §. interdum. ff. mãdati, his uerbis:* Interdum euenit ut meum negocium getam, & tamen utilem habeã mandari actionem: ueluti cùm debitor meus periculo ſuo debitorem ſuum mihi delegat, aut cum rogatu fideiuſſoris cum reo experior. Nam quamuis debitũ meum perſequar, oibilominus & illius negociũ geto. Igitur quod minus ſeruaueto, conſequar mandati actione. *Concordat l. 45. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Quòd mihi debebas, à debitore tuo ſtipulatus ſum piculo tuo: poſſe me agete tecum mãdati in id quod minus ab illo ſeruare potero, Nerua & Atilicinus aiuot: quamuis id mandatum ad meam rem pertineat. Et metitò. tũc enim liberatur is qui debitorẽ delegat, ſi nomẽ eius creditor ſecutus nõ cum periculo debitoris ab eo ſtipulatur. Idẽ iuris eſt, ſi mãdatu fideiuſſoris cum teo egiſſem: quia ſequẽre mãdatu liberaretur ex priote cauſa. *Quarta replicatio eſt: Niſi mãdans ſuo periculo fieri mandauerit. Hæc replicatio reprobatur l. 48. §. fin. ff. mandati, his uerbis:* Cùm mãdauero tibi ot credendo pecuniã negociũ mihi geras, mihiq; id nomẽ præſtes, & ut periculũ & emolumentũ meũ ſit: poto mãdatũ poſſe

conſiſtere. Cæterùm ſi,ut tibi negocium geras,tuiq; arbitrij ſit nomē: id eſt,ut cuiuis credas, & tu recipias uſuras, periculūq; dūtaxat ad me ptineat:iam extra mādati formam eſt,quemadmodum,&c.

I I. Exceptio: *Niſi mandantis nihil interſit. Hæc exceptio approbatur l.8.§.mandati.ff.mandati, his uerbis:* Mandati actio tunc competit,cùm cœperit intereſſe eius qui mandauit. Cæterùm ſi nihil intereſt,ceſſat mādati actio: & eatenos competit, quatenus intereſt: utputa mandaui tibi ut fundū emeres. Si intererat mea emi,teneberis. Cæterùm ſi eundem hunc fundum ego ipſe emi, uel alius mihi,neq; intereſt aliquid:ceſſat mādati actio. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt:Niſi mandatarius mandatum impleuit. Hæc replicatio approbatur l.6.§ ſi tibi mādauero.ff.eod. tt. his uerbis:* Si tibi mandauero quod mea non intererat, ueluti ut pro Seio interuenias, oel ut Titio credas: erit mihi tecum actio mādati,ut Celſus lib. VIII. Digeſtor. ſcribit: & ego tibi ſum obligatus. *Altera replicatio uidetur:Niſi mandatarij interſit. Sed hæc replicatio reprobatur d.l.6.§.planè ſi tibi.cuius uerba uide ſ. exc. prox.repl.2. Tertia replicatio eſt: Niſi quis alterius negocia mandauerit gerenda, cui mandans uel mandati,uel negociorum geſtorum,uel alia ſimili actione, ſi negocium geſtum non fuiſſet,obligatus erat futurus. Hæc replicatio approbatur l. 27. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si quis mandatu Titij negocia Seij geſſerit, Titio mandati tenetur, liſq; æſtimari debet,qoanti Seij & Titij intereſt. Titij autem intereſt,quaotum is Seo præſtare debet,cui uel mandati uel negociorum geſtorum oomine obligatos eſt. Titio autē actio competit cum eo cui mandauit aliena negocia gerēda, & antequā ipſe quidquā domino præſtet: qoia id ei abeſſe uidetur,in quo obligatus eſt. *Concordat l. 8. §.ſi quis mandauerit.ff.mandati.cuius uerba uide ſ. lib.5.cap.6.quæſt.4.except.6.repl.2.dupl.1. Aliud exemplum propoſitæ replicationis proponitur d.l. 8.§.ſi tutores.cuius uerba uide J.cap.proxim.quæſt. ultim.except 10.*

I I I. Exceptio: *Niſi id quod mandatum eſt, in aliam contractus ſpeciem cadat. Hæc exceptio approbatur exēplo l.10.§.ſi quis Titio.ff.mandati,his uerbis:* Si quis Titio mandauit,ut ab actoribus ſuis mutuam pecuniā acciperet:mandati eum nō acturū,Papinianus libro tertio Reſponſorū ſcribit:quia de mutua pecunia eum habet obligatū. Et ideo uſuras eum petere nō poſſe quaſi ex cauſa mandati,ſi in ſtipulationem deductæ nō ſunt. *Aliud exemplum proponitur l.6.§. apud Iulianum. ff.eod.tt.his uerbis:* Apud Iulianum lib. XIII. Digeſtor. quæritur,ſi dominus iuſſerit procuratorem ſuō certam pecuniā ſumere, & fœnerare periculo ſuo,ita ut certas uſuras domino penderet: ſi pluris fœnerare potuiſſet, ipſe lucraretur:in creditū pecuniā uidetur(inquit)accepiſſe. Planè ſi omniū negociorū erat ei admioiſtratio mādata: mādati quoq; eum teneri, quemadmodū ſolet mādati teneri, qui creditoris ſui negocia geſſit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi generali procuratori quid ſit mandatum, quod in aliam contractus ſpeciem cadit. Hæc replicatio approbatur uerbis tam propoſitis hiſce:* Planè ſi omnium negociorum,&c.

I I I I. Exceptio: *Niſi turpe ſit mandatū, & cōtra bonos mores. Hæc exceptio approbatur inſt.de mādato. §.illud quoq;,his uerbis:* Illud mādatū nō eſt obligatoriū,qđ cōtra bonos mores eſt:ueluti ſi Titius de furto,aut de dāno faciendo, aut de iniuria faciēda mādet tibi. Licet enim pœnā iſtius facti nomine præſtiteris,nō tamen ullā habes aduerſus Titium actionē. *Concordat l. 6. §. rei turpis.ff. mandati,his uerbis:* Rei turpis mandatū nullum eſt. Et ideo hac actione non agetur. *Concordat item l.22.§. qui ædem. ff.eod.tt. his uerbis:* Qui ædem ſacram ſpoliandam, hominem uulnerandū occidendumúe mandatu ſuſcipit: nihil mandati iudicio conſequi poteſt, propter turpitudinem mandati. *Concordat item l. 35. §. ueneni. ff. de contrah. empt. cuius uerba uide ſuprà lib. 4. cap. 3. except.20.*

V. Exceptio: *Niſi adoleſcens luxurioſus mandauerit, ut pro meretrice fideiubeat, uel meretrici credat. Hæc exceptio approbatur l.12.§.ſi adoleſcens.ff.mandati,his uerbis:* Si adoleſcens luxurioſus mandet tibi,ut pro meretrice fideiubeas,idq; tu ſciens mandatum ſuſceperis,non habebis mandati actionē: quia ſimile eſt quaſi perdituro pecuniā ſciens credideris. Sed etſi alterius directò mandauerit tibi, ut meretrici pecuniā credas: non obligabitur mandati, quaſi aduerſus bonam fidem mandatum ſit.

V I. Exceptio: *Niſi quis rem ſuam emendam mādauerit. Hæc exceptio approbatur l.unica, in prin. ibi:quoniā qui mādat.C.ſi ſeruus extero. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.9.quæſt.1.cauſa 2. exc.2.repl.2. uerùm eius replicatio prima hæc eſt:Niſi debitor res ſuas quæ à creditore ueneunt,emi mādauerit. Quæ replicatio approbatur l.22.§.ſi hi quorum. ff.mandati,his uerbis:* Si hi quorum res ueneunt, quas pignori dederunt,ſuppoſuerint emptores,& eis emendas res mandent:mandatum Intelligitur,licet (quātum ad meā rationem) mandatum non cōſiſtat. Nam cum rem tuam emas,nulla emptio eſt in tua perſona rei tuæ. *Altera replicatio eſt: Niſi is cuius bona publicata ſunt,ea à fiſco emi mādauerit.*

uerit. Hæc replicatio approbatur d.l.22. §.is cuius bona, his uerbis: Is cuius bona publicata ſunt, mãdare alicui poteſt, ut ea emat: et ſi emerit, utilis erit mandati actio, ſi non præſtet fidem. Quod ideo receptum eſt, quia publicatis bonis, quidquid poſtea adquiritur, non ſequitur fiſcum.

V I I. Exceptio: *Niſi ſeruus ſe emendũ mandauerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.54. ff. mandati, his uerbis:* Cùm ſeruus extero ſe mandat emendũ, nullum mandatum eſt. Sed ſi in hoc mandatũ interceſſit, ut ſeruus manumitteretur, nec manumiſerit, & preciũ cõſequatur dominus ut uenditor: ex affectus ratione mãdati agetur. Finge filium naturalẽ uel fratrem eſſe. Placuit enim prudentioribus, affectus rationem in bonæ fidei iudicijs habendã. Quòd ſi de ſuis numis emptor preciũ dederit (neq; enim aliter iudicio uẽditi liberati poteſt) quæri ſolet, an utiliter de peculio agere poſsit? Et uerius & utilius uidetur, prætorẽ de huiuſmodi cõtractibus ſeruorum non cogitaſſe, quibus ſe ipſi ratione mala dominis auferunt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeruus ſe emendũ mãdauit, ut manumittatur. Hæc replicatio approbatur uerbis iam ꝓpoſitis hiſce:* Sed ſi in hoc mandatum interceſsit, ut ſeruus manumitteretur, nec manumiſerit, & preciũ conſequatur dominus ut uẽditor: ex affectus ratione mandati agetur. *Concordat l. unica. C. ſi ſeruus extero ſe emi. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap.9. queſt.1. cauſa 2. except.2. repl.2. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi quoad mandatarium. Huic enim mandatum inutile eſt ad actionem mandati contrariam producendam. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi de ſuis numis emptor precium dederit, &c. *Concordat l.19. ff. eod. tt. mandati, his uerbis:* Seruus meus ſi de ſemetipſo emẽdo mãdauit, ut redimatur: Pomponius elegãter tractat, an is qui ſeruum redemit, ultrò cõuenire poſsit uenditorem, ut ſeruum recipiat: quoniam mandati actio ultrò citroq; eſt? Sed eſſe iniquiſsimũ Pomponius ait, ex facto ſerui mei cogi me ſeruũ recipere, quem in perpetuum alienare uolueram: nec magis in hunc caſum debere mandati teneri, quàm ut eum tibi uenderem. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi liber homo qui ab alio bona fide poſsidetur, emendum ſe mandauerit. Quæ triplicatio approbatur d.l.54. §. fin. his uerbis:* Si liber homo bona fide ſeruiens redimi ſe mandauerit, idq; numis emptoris factum ſit: contraria mandati actione agi poſſe conſtat, ut tamen actiones præſtentur, quas habet emptor aduerſus uenditorem. Finge non manumiſiſſe liberam perſonam emptorem.

V I I I. Exceptio: *Niſi dominus ſeruo mandauerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.36. cap.3. except.6. in prin. Cuius replicatio hæc eſt: Niſi reuera ſeruus non ſit, ſed pro ſeruo liber homo bona fide poſſeſſus. Quæ replicatio approbatur l.13. §. ſi libero. ff. cõmodati. cuius uerba uide ſ. lib.39. cap.4. queſt.2. except.4. Concordat l.18. §. ſi libero. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ȷ. cap. proxim. queſt.7. except.1. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. d. exception. 6. replication.9.*

I X. Exceptio: *Niſi ſeruus fugitiuus mandauerit. Hæc exceptio reprobatur l.22. §. fugitiuus. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap.1. queſt.6. exception.10.*

X. Exceptio: *Niſi abſens abſenti mandauerit, uel ſolo conſenſu. Hæc exceptio reprobatur l.1. in prin. ff. mandati, his uerbis:* Obligatio mandati conſenſu contrahentium conſiſtit. Ideo per nuncium quoque, uel per epiſtolam mandatum ſuſcipi poteſt. *Concordat l.32. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except.1. repl.2.*

X I. Exceptio: *Niſi ſub conditione uel in diem ſit mandatum. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de mandato. §. mandatum &, his uerbis:* Mandatum & in diem differri, & ſub conditione fieri poteſt. *Concordat l.1. §. item mandatum. ff. mãdati, iiſdem uerbis: niſi quòd pro Fieri, ponatur Contrahi.*

X I I. Exceptio: *Niſi poſt mortem ſuam aliquid fieri mandauerit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ proponuntur ȷ. except.16. repl.3.*

X I I I. Exceptio, *ſumpta ex uerbis mandati, reprobatur l.1. §.1. ff. mandati, his uerbis:* Siue Rogo, ſiue Volo, ſiue Mando, ſiue aliud quodcunq; uerbũ ſcripſerit: mandati actio eſt.

X I I I I. Exceptio: *Niſi commendandi magis, quàm mandandi animo factum ſit. Hæc exceptio approbatur l.12. §. cùm quidã. ff. d. tt. his uerbis:* Cùm quidam talem epiſtolam ſcripſiſſet amico ſuo, Rogo te commendatum habeas Sextilium Creſcentem amicum meum: non obligabitur mandati: quia commendandi magis hominis, quàm mandandi cauſa ſcripta eſt.

X V. Exceptio: *Niſi mandatum non ſit gratuitum. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ȷ. cap. prox. queſt. ultim. except.5. Hactenus exceptiones deſumptæ ex iis quæ mandato inſunt: nunc eæ quæ ſumuntur ex conſequentibus mandatum, ſunt enumerandæ.*

X V I. Exceptio: *Niſi is cui mandatum eſt, mãdatum non ſuſcepit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur Inſt. de mandato. §. mandatum, his uerbis:* Mandatum non ſuſcipere cuilibet liberum eſt: ſuſceptum autem conſummandum eſt, aut quamprimùm renunciandum, ut per ſemetipſum aut per

alium eandem rem mandator exequatur. Nam niſi ita reouncietur, ut integra cauſa mandatori reſeruetur eandem rem explicandi, nihilominus mandati actio locum habet: niſi iuſta cauſa interceſſerit, aut nõ reounciandi, aut intempeſtiuè renunciandi. *Concordat l.22.§.ſicat.ff.mandati. cuius aerba uide J.cap.prox.queſt.1.cauſa 2.in prin.* *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi is cui mandatum eſt, non ſtatim re integra renunciauit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Aut quàm primum renunciandum, &c. *De qua replicatione cum alijs ſimilibus, uide J.d.cauſa 2 et 3.*

XVII. Exceptio: *Niſi mandator uoluntatem mutauit, & mandatum reuocauit. Hæc exceptio approbatur Inſt de mandato. §. rectè quoque, his uerbis:* Rectè quoq; mandatum, ſi dum adhuc iotegra rea ſit, reuocatum fuerit: euaneſcit. *Concordat l.12.§.ſi mandauero. ff. mandati, his uerbis:* Si mandauero exigendam pecuniam, deinde uoluntatem mutauero: an ſit mandati actio uel mihi uel hæredi meo? Et ait Marcellus, ceſſare mandati actionem: quia extinctum eſt mandatum, finita uoluntate. Quòd ſi mandaueris exigendam, deinde prohibuiſti. exactamque recepiſti: debitor liberabitur. *Concordat item l.27.§.1 ff.eod. tt. cuius aerba uide s̄. lib.19. cap.8.except.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non re integra mandator mandatum reuocauerit. Quæ replicatio approbatur uerbis Inſt. s̄. propoſitis hiſce:* Si dum adhuc integra res ſit, &c. *Cuius exemplum proponitur l. 15. ff. mandati, his uerbis:* Si maudaſſem tibi ut fundũ emeres, poſtea ſcripſiſſem ne emeres: tu, antequam ſcires mo uetuiſſe, emiſſes, mandati tibi obligatus ero, ne damno adficiatur is qui mandatum ſuſcepit. *Altera replicatio eſt: Niſi cùm quis mandatu alicuius ſtipulatus eſſet, mandator ſtipulatori poſtea ſolui prohibuerit. Hæc replicatio approbatur l. ultim. ff. de ſolut. cuius uerba uide J. lib. 48. cap.8. replicat.1.duplicat.7.*

XVII. Exceptio: *Niſi mandator re integra mortuus ſit. Hæc exceptio approbatur Inſt.de mandato. §. item ſi adhuc, his uerbis:* Si adhuc integro mandato mors alterutrius interueniat, id eſt, uel eius qui maodauerit, uel illius qui mandatum ſuſceperit: ſoluitur mandatum. *Concordat l. 26. in prin. ff. mandati. cuius uerba uide J.repl.2. Item concordat l. 15. C. eod. tt. his uerbis:* Mandatum re integra domini morte finitur. *Huius exemplum proponitur l.8.C.de obligat. & actionib. cuius uerba uide s̄. lib.35. cap.2. except.33. repl.44. Aliud exemplum proponitur l.ultim. in fine. ff. de ſolution. cuius uerba uide d. dupl. 7. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſt impletam mandatum mandator deceſſerit. Hæc replicatio elicitur ex uerbis Inſt. iam propoſitis hiſce:* Si adhuc integro mandato. *Item uerbis d.l.15. hiſce:* Re integra. *Altera replicatio eſt: Niſi mandatarius ignorans mandatorem deceßiſſe, mandatum impleuit. Hæc replicatio approbatur Inſt.d.§. item ſi adhuc, his uerbis:* Vtilitatis cauſa receptum eſt, ſi eo mortuo qui tibi mandauerat, tu ignorans eum deceſſiſſe executus fueris mandatum: poſſe te agere mandati actione. Alioqui iuſta & probabilis ignorantia tibi damnum adferret. Et huic ſimile eſt, quod placuit, ſi debitores manumiſſo diſpeoſatore Titij per ignoranriam libero ſoluerint: liberari eos. Cum alioqui ſtricta iuris ratione non poſſent liberari: qoia alij ſoluiſſent, quàm cui ſoloere debuerint. *Concordat l.26.in princip. ff. mandati, his uerbis:* Inter cauſas omittendi maodati etiam mors mandatoris eſt. Nam mandatum ſoluitur morte. Si tamen per ignorantiam impletum eſt, competere actionem utilitatis cauſa dicitur Iulianus quoque ſcripſit, mandatoris morte ſolui mandatum: ſed obligationem aliquando durare. *Concordat item l. 58. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Si præcedente mandatu Titium defenderis, quãuis mortuo eo (cùm hoc ignorares) puto maodati actionem aduerſus hæredem Titij competere: quia mandatum morte mandatoris, noo etiam mandati actio ſoluitur. Quòd ſi ſine mandatu defenſiooe ſuſcepta negocium quodãmodo defuncti gerere inſtitueras: quéadmodum ſi illum liberaſſes, competeret tibi negociorum geſtorum actio: ita poteſt dici, & hærodem eius eadem actione teneri. *Tertia replicatio eſt: Niſi mãdator poſt mortem ſuam dari uel fieri mandauerit. Hæc replicatio approbatur exẽplis l.12.§. fin. cũ l. ſequẽte. ff. mandati, his uerbis:* Marcellus ſcribit, ſi ut poſt mortem ſibi monumentum fieret, quis mandauit: hæres eius poterit mandati agere, ut perficiatur. Illum uerò qui maodatum ſuſcepit, ſi pecunia ſua fecit, puto agere mandati: ſi non ita ei mandatum eſt, ut ſua pecunia faceret monumẽtum. Poterit enim agere etiam cum eo qui mandauit, ut ſibi pecuniam daret ad faciendum: maximè ſi iam quædam ad faciendum parauit. Idem eſt, & ſi mandaui tibi, ut poſt mortem meam hæredibus meis emeres fundum. *Aliud exemplum proponitur l. 27. §. 1. ff. eodem titul. cuius uerba uide ſuprà libro decimonono, cap. octauo, exceptione tertia. Contrarium exemplum proponitur l.ult. in fine. ff. de ſolutionibus. cuius uerba uide J.lib.48. cap.8.repl.1.dupl.7.*

XIX. Exceptio: *Niſi mãdatarius re integra mortuus ſit. Hæc exceptio appbatur l.27.§.morte.ff.mãdati,*

dati, his uerbis: Morte quoq; eius cui mãdatum eſt, ſi is integro adhuc mandato deceſſerit, ſoluitur mandatum: & ob id hæres eius, licet executus fuerit mandatum, nõ habet mandati actionem. *Concordat l. 57. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide alibi. Item concordat Inſt. de mandato. §. item ſi adhuc. cuius uerba uide ſ. exc. prox. in prin. Hæc de exceptionib. aduerſus mandatũ tam iis quæ inſunt, quàm iis quæ ſequũtur mãdatũ. Sed et plures huiuſmodi exceptiones uide in duob. capitib. ſequentib. Nunc de actionib. mãdati agendũ.*

DE ACTIONE MANDATI directa, qua datur mandatori aduerſus mandatarium.

Cap. XIII.

I. CAVSAE, EX QVIBVS datur hæc actio.

PRima cauſa: *Si mandatarius non præſtat bonã fidem, uel exactam diligentiam. Hæc cauſa approbatur l. 21. C. mandati, his uerbis:* In re mandata non pecuniæ ſolùm, cuius eſt certiſſimum mandati iudicium, uerùm etiã exiſtimationis periculum eſt. Nam ſuæ quidem quiſq; rei moderator atq; arbiter nõ omnia negocia, ſed pleraq; ex proprio animo facit. Aliena uerò negocia exacto officio geruntur: nec quidquam in eorũ adminiſtratione neglectum ac declinatum culpa uacuum eſt. *Concordat l. 11. C. eod. tt. his uerbis:* A' procuratore dolum & omnem culpam, non etiam improuiſum caſum præſtandum eſſe, iuris authoritate manifeſtè declaratur. *Concordat item l. 11. C. eod. tt. his uerbis:* Procuratorem non tantùm pro iis quę geſſit, ſed etiã pro iis quę gerenda ſuſcepit: & tam propter exactam ex mandato pecuniã, quàm non exactam, tã dolũ quàm culpã, ſumptuũ ratione bona fide habita, præſtare neſſe eſt. *Concordat itẽ l. 10. in prin. ibi: nihil enim. ff. mãdati. cuius uerba uide ȷ. cauſa 17. Itẽ cõcordat l. 59. §. 1. ibi: cùm in omni. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 4. cauſa 1. exc. 11. repl. 7. uide itẽ ȷ cauſa 17. except. 1. repl. 1.*

II. Cauſa: *Si mandatarius ſuſceptum mandatum non implet. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 22. §. fin. cum tribus legib. ſequentib. ff. mandati, his uerbis:* Sicut liberum eſt mandatũ non ſuſcipere, ita ſuſceptũ cõſummari oportet, niſi renunciatũ ſit. Renunciari aũt ita poteſt, ut integrũ ius mandatori reſeruetur uel per ſe, uel per aliũ eandẽ rem cõmodè explicandi: aut redundet in eum captio, qui ſuſcepit mandatũ. Et quidẽ ſi is cui mandatum eſt, ut aliquid mercaretur, mercatus non ſit, neq; renunciauerit ſe nõ empturũ, idq; ſua, non alterius culpa fecerit: mãdati actione teneri eũ cõuenit. Hoc amplius tenebitur (ſicuti Mela quoq; ſcripſit) etſi eo tẽpore per fraudẽ renunciauerit, cum iã rectè emere nõ poſſet. Sanè ſi ualetudinis aduerſæ, uel capitaliũ inimicitiarũ, ſeu ob inanes rei actiones, ſeu aliã iuſtã cauſam excuſationis alleget: audiẽdus eſt. *Cõcordat Inſt. de mandato. §. mandatũ non. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. exc. 16. Concordat item l. 27. §. qui ſuſcepit. ff. mãdati. cuius uerba uide ȷ. cauſa prox. Item concordat l. 5. in prin. ibi: etſi ſuſceptũ. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſuſceptũ mandatũ nõ impleuerit, tenetur. *Itẽ cõcordat l. 6. §. 1. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. quæſt. 7. in prin. Item cõcordat l. 8 §. ſi tutores. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. quæſt. ult exc. 10. Item concordat d. l 8. §. dolo autẽ. ibi: ſed etſi dolo. cuius uerba uide ȷ. cauſa 17. Itẽ cõcordat l. 17. §. ſicut. ibi: uoluntatis. ff. cõmodati, his uerbis:* Voluntatis eſt ſuſcipere mandatũ, neceſſitatis eſt conſummare. *Concordat item l. 5. C. mandati, his uerbis:* Si maritus ſororis tuę tibi procurans petere bonorũ poſſeſſionẽ noluit, cum ipſo tibi congrediendum eſt. Quam querelã ita cũ effectu habes, ſi mandaſſe te ut peteretur bonorũ poſſeſſio, eũque neglegiſſe arguas. *Cõcordat itẽ l. 11. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa prox. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi mãdatarius mãdatũ nõ ſuſcepit uel recuſauit. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 3. exc. 16. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi mandatarius nõ renunciauit, uel intẽpeſtiuè renũciauit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponũtur ȷ. cauſa prox. Altera exceptio eſt: Niſi mãdatarius mandatũ implere nõ potuit. Hæc exceptio approbatur quidẽ ipſo iure, uerùm eãdẽ admittit replicationẽ, quam exceptio ſuperior prox. l. 27. §. q ſuſcepit ff. mãdati. cuius uerba uide ȷ. cauſa px. Tertia exceptio eſt: Niſi alius mãdatũ impleuit. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. mãdaui ff mãdati, his uerbis:* Mãdaui ut negocia gereres: ſi nihil deperierit (quãuis nemo geſſerit) aut ſi alius idoneè geſſerit, ceſſat mãdati actio. Et in ſimilib. hoc idẽ erit probãdũ. *Quarta exceptio eſt: Niſi nihil interſit mãdatoris mãdatũ impletũ nõ eſſe. Hæc exceptio approbatur uerbis iã ppoſitis hiſce:* Si nihil deperierit, &c. *Cõcordat d. l. 8. §. mãdaui. cuius uerba uide ſ. cap prox. quæſt. 3. except. 2.*

III. Cauſa: *Si mandatarius, cùm aut nollet aut non poſſet implere mandatum, non renunciauit, uel intempeſtiuè renunciauit. Hæc cauſa approbatur l. 27. §. qui ſuſcepit. ff. mandati, his uerbis:* Qui ſuſcepit mandatum, ſi poteſt id explere, deſerere promiſſum officium non debet: alioquin quanti mandatoris interſit, damnabitur. Si uerò intelligit explere ſe id officiũ non poſſe: idipſum cum primùm poterit, debet mandatori renunciare, ut is ſi uelit, alterius opera utatur. Quòd ſi, cùm poſſit renunciare, ceſſauerit: quanti mandatoris interſit, tenebitur.

Sed ſi aliqua ex canſa non poterit renunciara: ſecurus erit. *Concordat l.22.§.ſicut autẽ. ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ̃.cauſa prox.Item concordat Inſt.de mandato.§.mandatũ non.cuius uerba uide ſ̃.cap.prox.quæſt.3.except.16.Huius cauſæ exceptio hæc eſt*: *Niſi aliqua iuſta cauſa fuerit non renunciandi,aut intempeſtiuè renunciandi.Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Sed ſi aliqua ex cauſa non potarit renunciare: ſecurus erit. *Concordat d.l.22.§.fin.cum tribus legibus ſequentibus.cuius uerba uide d. cauſa prox. Item concordat Inſt.d.§ mandatum non,in fine.*

IIII. *Cauſa:Si mandatarius,cum prohibitus eſſet implere mandatum,illud nihilominus impleuerit. Hæc cauſa approbatur,ſimul & diſtinguitur l.39.ff. mandati,his uerbis*: Si hominem ribi dedero,ut eum mannmitteres,& poſtea procurator meus prohibuerit, ne mannmitteres:an mãdati agere poſuim, ſi tu eum manumiſeris? Iulianus.Reſpondi,ſi ptocutatot iuſtam cauſam habuit interpellandi manumiſsionẽ ſerui, quem in hoc ſolùm acceperam,ut manumitterem:uelnri ſi poſtea compererit,eum falſas rationes confeciſſe, inſidias uitæ prioris domini ſtruxiſſe:tenebor, niſi denunciarioni procuratoris paruero.Si uerò nulla iuſta cauſa procuratori fuit denunciandi, ne ſeruus manumitteretur: non poterit mecum agi, quamuis ad libertatem eum perduxerim.

V. *Cauſa: Si mandatarius fines mandati exceßit, ſeu legem mandati non ſeruauit. Hæc cauſa approbatur l.41.ff. mandati, his uerbis*: Poteſt & ab una dnntaxat parte mandari iudicium dari.Nam ſi is qui mandatum ſuſcepit,egreſſus fuerit mandarnm:ipſi quidem mandati iudicium non competit, at ei qui mandauit, aduerſus eum comperit. *Concordat l.5.ff.eod.tt.his uerbis*:Diligenter fines mandari cuſtodiendi ſunt. Nam qni exceſsit, aliud quid facere uidetur: at ſi ſuſceptum non impleuerit,tenetur. Itaq; ſi mandauero tibi,ut domum Seianam centum emeres, tuq; Titianam emeris longè maioris precij,centum tamen, ant etiam minoris: non uideris impleſſe mandatum. Item ſi mandauero tibi, ut fundum menm centũ uandetes, tuq; enm nonaginta uẽdideris, & petam fundnm: non obſtabit mihi exceprio:niſi & reliqnnm mihi, quod deeſt mandato mao,præſtes, & indemnem me per omnia conſerues.Seruo quoq; ſi dominus præceperit certa ſum̃ma rem uendere,& ille minoris uendiderit: ſimiliter & uindicare eam dominns poteſt, nec ulla exceptione ſubmoueri,niſi indemnitas ei præſtetur. *Ait Iuriſconſultus*: Non obſtabit mihi exceptio. *De hac re uide ſ̃. lib.21. cap.4. cauſa 1.except.1.repl.1.dupl.1. Huius cauſæ exceptio hæc eſt:Niſi mandatarius fines mandati excedens,meliorem domini conditionem fecit. quæ exceptio approbatur d.l.5.§.fin. his uerbis*: Melior cauſa mandantis fieri poreſt:puta ſi cum tibi mãdaſſem,ut Stichum decem emeres,tu eum minoris emeris,uel tantidẽ,ut aliud quid quam ſeruo accederet. Vtroq; enim caſu, aut non ultra precium, aut intra precinm feciſti. *Concordat l.3.ff.eod.tt. cuius uerba uide ȷ.cap.prox.quæſt.1.except.gener.1. ubi etiam plura uide de cauſa propoſita.*

V I. *Cauſa: Si cauſam mandantis fecit deteriorem. Hæc cauſa approbatur d.l.3.ff.mandati.*

V I I. *Cauſa: Si mandatarius non perſequatur, nec exegerit,quod poteſt. Hæc cauſa approbatur l.44.ff.d.tt.his uerbis*: Dolus eſt,ſi quis nolit perſequi,quod perſequi poteſt:aut ſi qnia non exegerit,qnod exigere poteſt,ant ſoluere. *Concordat l.11. C.eod.tt. cuius uerba uide ſ̃. cauſa 1. Ait Iuriſconſultus*: Quod perſequi poteſt, aut quod exigere poteſt. *Ex his uerbis elicitur exceptio hæc:Niſi mandatarius perſequi aut exigere non potuit. Cui concordat l. 20. in prin. ibi: ſicuti nec.ff.mandati. cuius uerba uide ȷ. exception. gener.5.*

V I I I. *Cauſa: Si mandatarius mandatoris negocia gerens,non ſoluerit mandatori quod ei ex alia cauſa debet, & ob id actio mandatori per temporis præſcriptionem perierit. Hæc cauſa approbatur uerbis d.l.44.ſ̃.cauſa prox. propoſitis hiſce*: Aut ſoluere. *Concordat l.6.§.apud Iulianum,in fine.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ̃. cap. proxim. quæſtion.3. exception.3. Item concordat l.31. ff. eod.tt. mandati,his uerbis*: Si negocia mea mandauero gerenda ei, qni mihi actione intra annum in quadruplum tenebatur, poſt annum uerò in ſimplum: etſi poſt annum cum eo mandari agam,præſtare mihi quadruplum debebit. Nam qui alterius negocia adminiſtranda ſuſcepit: id præſtare debet in ſua perſona, quod in aliorum.

I X. *Cauſa: Si mandatarius caueri ſibi non curauit. Hæc cauſa approbatur l.10. in princip. ibi: at ſi culpa. ff. mandati. cuius uerba uide ȷ. cauſa 17.*

X. *Cauſa: Si per procuratorem cauſa læſa ſit. Hæc cauſa approbatur l.9.C.mandati, his uerbis*: Cùm per procurarorem cauſam tuam læſam eſſe dicas: mandati actio tibi aduerſus eum competit.

X I. *Cauſa:Si per colluſionem procuratoris aduerſarius uicit. Hæc cauſa approbatur l.8.§.ſed etſi per.ff.mandati.cuius uerba uide ſ̃.lib.5.cap.8. effectu 3.quæſt.1.cauſa 3.*

X I I. *Cauſa: Si cùm mandaſſem tibi ut excuteres uires hæreditatis mihi delatæ, tu quaſi minoris ea ſit, eam à me emeris. Hæc cauſa approbatur l.42.*

l.42.ff.mandati, his uerbis: Si mandauero tibi, ut excuteres uires hæreditatis, & tu quaſi minoris ſit, eam à me emeris: & mandati mihi teneberis. Tantundem, etſi tibi mandaui, ut uires excuteres eius, cui eram crediturus, & denunciaueris eum idoneum eſſe.

XIII. *Cauſa: Si cùm mandaſſem tibi ut excuteres uires eius, cui eram crediturus, tu denunciaueris eum eſſe idoneum. Hæc cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Tantundem. &c.

XIIII. *Cauſa: Si cùm liber homo, qui bona fide ſeruiebat, redimendum ſe mandaſſet, redemptus poſtea liber ſit pronunciatus. Hæc cauſa approbatur l.8.§.ſi liber.ff.mandati, his uerbis:* Si liber homo, cùm bona fide ſeruiret, Titio mandauit ut redimeretur: & numos ex eo peculio dedit, quod ipſum ſequi, non apud bonæ fidei poſſeſſorem relinqui debuit: Titiusq; precio ſoluto liberum illum manumiſit, mox ingenuus pronunciatus eſt: habere eum mandati actionem aduerſus eũ, Iulianus ait, cui ſe redimendum mandauit. Sed hoc tantùm ineſſe mandati iudicio, ut ſibi actiones mandet, quas habet aduerſus eum, à quo comparauit. Planè ſi eam pecuniam dederit, quæ erat ex peculio ad bonæ fidei poſſeſſorem pertinente: nullæ ei (inquit Iulianus) mandari actiones poſſunt: quia nullas habet, cum ei ſuos numos emptor dederit. Quinimò (inquit) ex uendito manebit obligatus. Sed & hæc actio inutilis eſt: quia quantum fuerit conſecutus, tantum empti iudicio neceſſe habebit præſtare.

XV. *Cauſa: Si fideiuſſor mandatarius rem pignori à mandatore creditori datam redimens, mandatori oblato debito eam non reſtituat. Hæc cauſa approbatur per ea quæ propoſita ſ̄.lib.40.cap.4.cauſa 2.except.13.repl.7.*

XVI. *Cauſa: Si fideiuſſor mandatarius ex pecunia mandatoris, qui liberatus erat, debitum ſoluit. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi fideiuſſor ignorans mandatorem liberatum eſſe. quæ exceptio approbatur l.8.§.ſi ignorantes.ff.mandati. cuius uerba uide J.lib.45.cap.4.quæſt.1.except.9.*

XVII. *Cauſa: Si mandatarius rem uel pecuniam, quam ex cauſa mandati nactus eſt, uel exegit, mandatori non reſtituat. Hæc cauſa approbatur cum alijs quibuſdam l.8.§.dolo, cum ſequentibus legibus. ff.mandati, his uerbis:* Dolo facere uidetur, qui id quod poteſt reſtituere, nõ reſtituit. Proinde ſi tibi mandaui ut hominem emeres, eumq; emiſti: teneberis mihi ut reſtituas. Sed etſi dolo emere neglexiſti, fortè ſi pecunia accepta alij ceſsiſti ut emeret: aut ſi lata culpa, fortè ſi gratia ductus paſſus es alium emere: teneberis. Sed et ſi ſeruus quem emiſti, fugit: ſiquidem dolo tuo, teneberis. Si dolus non interuenit, nec culpa: non teneberis, niſi ad hoc ut caueas, ſi in poteſtatem tuam peruenerit, te reſtituturum. Sed etſi reſtituas, tradere debes. Etſi cautum eſt de euictione rei, uel potes deſiderare, ut tibi caueatur: puto ſufficere, ſi mihi hac actione cedas, & procuratorẽ me in rem meam facias: nec amplius præſtes, quàm conſecuturus ſis. De tuo etiam facto cauere debes. Idemq; & in fundo, ſi fundum emit procurator. Nihil enim amplius quàm bonã fidẽ præſtare eũ oportet, qui procurat. Sed etſi de ſanitate ſerui procuratori cautum eſt, aut caueri poteſt, aut de cæteris uicijs: idẽ erit dicendum. At ſi culpa caueri non curauit: condemnabitur. *Concordat cauſæ propoſitæ l.55.ff.eod.tt.his uerbis:* Procurator qui res nõ incluſas ſubtraxit, ſed traditas non reddidit: iudicio mandati, non furti tenetur. *Concordat item l.59.in prin.ibi: idem eſt et ſi.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.cauſa prox. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi res accepta uel exacta perierit, uel ſeruus fugerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed et ſi ſeruus quem emiſti, fugit: ſiquidem dolo tuo, teneberis. Si dolus nõ interuenit, nec culpa: non teneberis, niſi ad hoc ut caueas, ſi in poteſtatẽ tuam peruenerit, te reſtituturum. *Concordat l.13. C.mandati. cuius uerba uide ſ̄.cauſa 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo uel culpa mandatarij res perierit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis. Concordat d.l.13. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̄. d.cauſa 2. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi mandatarius non cauerit, ſi res recepta fuerit, ſe reſtituturum. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi ad hoc ut caueas, ſi in poteſtatem, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi mandatarius actionem, quam rei nomine, quæ perijt, habet, non cedat. Hæc duplicatio approbatur per ea quæ proponuntur. J. cauſa proxim. Altera replicatio eſt: Niſi mandatarius periculum rei in ſe ſuſcepit. Hæc replicatio approbatur l.39.ff. mandati. cuius uerba uide ſ̄. lib.39. cap.8. quæſt.2. cauſa 7. except.1.repl.3.*

XVIII. *Cauſa: Si mandatarius actiones, quas ex cauſa mandati nactus eſt, mandatori non cedat. Hæc cauſa approbatur l.43 ff.mandati, his uerbis:* Qui mandatum ſuſcepit, ut pecunias in diem collocaret, isq; hoc fecerit: mandati conueniendus eſt, ut cum dilatione tẽporis actionib. cedat. *Concordat l.45 in prin ibi: ſed & ego. ff.eod.tt.cuius uerba uide J cap.prox.quæſt.5. Concordat item d.l. 45.§.quoties. cuius uerba uide J.d. quæſt.5. Item concordat l.59. in prin. ff.eod.tt. his uerbis:* Si mandatu Titij Calphurnius

pecuniam,

pecuniam, quam Titius credebar, ſtipulatus eſt nou donandi animo: mandari iudicio eum ab hærede Titij poſſe conoeniri, ut actiones ſuas præſter, Paulus reſpondit. Idem eſt, et ſi exacta eſt à Calpburuio pecunia. *Concordat item l. 8. §. ſi liber homo. ibi: ſed hoc tantùm. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 14. Concordat d. l. 8. §. fin. ibi: etſi cautum eſt, cum legib. ſequentibus. cuius uerba uide ſ. cauſa proxim. in prin. Concordat item l. 10. §. ſi cui mandauero. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si cui mandauero, ut à Titio ſtipuletur: potero cum eo coi mandaui, agere maodari ut eum accepto liberet, ſi hoc uelim: uel ſi malim, io hoc agam ut eum deleget mihi, uel cui alij uoluero. Er Papinianus libro tertio Reſpõſ. ſcribit: Si marer pro filia dotẽ dederir, eaq́; mandaote filia, uel illicò ſtipolata ſit, uel etiam poſtea: maodati eam teneri, qoamuis ipſa ſit, quæ dotem dederit.

XIX. *Cauſa: Si cùm mandatarius actionem ex cauſa mandati nactus eſſet, debitori nolente mandatore non acceptum ferat. Hæc cauſa approbatur uerbis d. §. ſi cui mandauero, iam propoſitis.*

XX. *Cauſa: Si cùm quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, Titio ſolutum ſit, isq́; ſtipulatori quod accepit, non reſtituat. Hæc cauſa approbatur Inſt. de inutilib. ſtipulat. §. Planè ſolutio, in fine. cuius uerba uide ſ. lib. 17. cap. 3. exc. 26. repl. 11. Cõcordant ea quæ proponuntur j. lib. 48. cap. 5. queſt. 2. reg. 6.*

XXI. *Cauſa: Si procurator inſtrumenta cauſæ non reddat. Hæc cauſa approbatur l. 8. in prin. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 5. cap. 8. effectu. 3. queſt. 1. cauſa 5.*

XXII. *Cauſa: Si mandatarius in rei reſtitutione de dolo uel culpa ſua non caueat. Hæc cauſa approbatur l. 9. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. cauſa 17. in prin.*

XXIII. *Cauſa: Si cùm pater pro filia dotem daret, mandauit genero ut inde filiam aleret: gener mandatarius ſuperfluum ſocero mandatori non reſtituat. Hæc cauſa approbatur l. 60. §. ſi inter. in fine. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 8. reg. 9. except. 3.*

EXCEPTIONES PRAECEDENTIVM cauſarum generales.

Hactenus cauſæ actionis propoſitæ tam generales quàm ſpeciales enumeratæ ſunt: quarum exceptiones generales hæ ſunt.

I. Exceptio: *Niſi quis rem ſuam ignorans mandatu alterius uendiderit. hic enim mandati actione non tenetur, quamuis mandatorem contraria mandati actione habeat obligatum. quæ exceptio approbatur l. 49. ff. mandati, bis uerbis:* Seruom Titij emi ab alio bona fide, & poſsideo. Mandatu meo eum Titius oendidit, cùm ignotaret ſuom eſſe: uel contrà, ego uendidi illius mandatu, cùm fortè is cui hæres extitit, eum emiſſet: de iute eoictionis, & de mandato quæſitum eſt. Et poto Titium, quamuis quaſi procurator ueodidiſſet, obſtrictom emptori eſſe: neq́; ſi rem tradidiſſet, uindicarionem ei coucedeodam. Et idcirco mandati eum nõ teneri: ſed cõtrà mandati agere poſſe. ſi qoid eius intereſt fuiſſet: quia fortè uenditurus non fuerit. Contrà mandator, ſi rem ab eo ueudicare uelit, exceptione doli ſobmouerur: & aduerſus ueodirorem teſtatoris ſui habet ex empto iure hæreditario actiooem.

II. Exceptio: *Niſi is qui dotem mandatu mulieris ſtipulatus eſt, eam pro muliere dedit. Hæc exceptio reprobatur l. 10. §. ſi cui manda. in fine. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. cauſa 18. in fine.*

III. Exceptio: *Niſi mandator abſens reuerſus, non acceptis rationibus, rurſus profecturus mandatum denuò inſtaurauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 56. §. non ideo. ff. mandati, bis uerbis:* Non ideo minus omnia temporia bonam fidẽ explorari oportet, quòd dominus poſt annos quinq́; ex prouincia reuerſos, mox rei pub. cauſa profecturus, non acceptis rationiboa, maodatum inſtaoraoerit. Cùm igitur ad officium procuratoria pertinuerit, quidquid ex prima negociorum geſtorũ adminiſtratione debuit, ad ſecundam rationem transferre: ſecundi temporia cauſa priorem litem ſoſcipiet.

IIII. Exceptio: *Niſi cùm Titius Seij negocia gerere deberet, ea alij gerenda mãdauit, nec is quidquam Seio adhuc culpæ nomine præſtitit. Hæc exceptio reprobatur l. 17. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 3. except. 2. repl. 3.*

V. Exceptio: *Niſi mandatarius rem cuius nomine conuenitur, nondum acceperit uel exegerit. Hæc exceptio approbatur l. 20. in prin. ff. mandati, bis uerbis:* Ex mandato apud eum qoi maodatum ſoſcepit, oihil remanere oportet: ſicuti nec damnum pati debet, ſi exigere fœneratam pecuniam non potuit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ante rem iudicatam perceperit. Hæc replicatio approbatur l. 17. ff. d. tt. bis uerbis:* Si maudaoero tibi ot à Titio decem exigeres, & ante ea exacta mandati tecum egero: ſi ante tem iudicatam exegeris, condemnandum te eſſe conſtat. *Altera replicatio eſt: Niſi dolo uel culpa non exigat. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuperius cauſa 7. Tertia replicatio eſt: Niſi mandatarius actionem non ceſſerit. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 18.*

VI. Exceptio: *Niſi res quæ petitur, perierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 17. exception. 1. Hæc de exceptionibus generalibus. Sed & plures*

huiuſmodi

huiuſmodi exceptiones uide ſ. cap. prox. queſtion. 3.

II. QVIBVS ACTIO PROpoſitu competit?

Alij quàm ei qui mandauit, actio propoſita non datur. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi procurator domini negocium alij mandauerit. hoc enim caſu uidetur non ei qui mandauit, ſed domino mandati actio competere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 8. §. ſi quis mandauerit. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 5. cap. 6. queſt. 4. except. 6. repl. 2. dupl. 1. Concordat l. 17. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 3. except. 2. repl. 3. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus mandauerit. hoc enim caſu domino mandati actio competit. quæ exceptio approbatur l. 12 §. fugitiuus. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 1. quæſtion. 6. exception. 10. Tertia exceptio eſt: Niſi mandator mortuus ſit. tunc enim eius hæredibus mandati actio competit. quæ exceptio approbatur l. 12. §. fin. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 5. except. 18. repl. 3. Concordat l. 59. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 18. Quarta exceptio eſt: Niſi creditores quidam uenditionem bonorum debitoris alicui mandauerint. hoc enim caſu uidetur etiam abſentibus, & non mandantibus creditoribus mandati actio danda. Sed hæc exceptio reprobatur l. 22. §. ſi curator. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 17. cap. 9. queſtion. 4. regul. 3. Quinta exceptio eſt: Niſi filiumfamiliâs mandauerit. hoc enim caſu patri, non filio competit actio. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 16. cap. 5. regul. 1. Cuius replicatio hæc eſt: Niſi cùm quis filiumfamiliâs hæredem inſtituere uellet ita, ne hæreditas ad patrem perueniret, filius offenſam patris ueritus alium rogauerit, ut ſe pateretur hæredem inſtitui, ſibiq; ſui iuris effecto hæreditatem reſtitueret. quæ replicatio approbatur l. 44. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. lib. 35. cap. 11. reg. 8.

III. ADVERSVS QVOS ACTIO propoſita competit?

I. Regula: *Aduerſus alium quàm cui mandatum eſt, actio propoſita non competit. quæ regula approbatur l. 14. in prin. C. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Mandati uctio perſonulis eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi filiofamiliâs mandatum ſit, hoc enim caſu etiam aduerſus patrem mandati actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 61. ff. mandati, his uerbis:* Quod filiofumiliâs ut peteret, manduui: ſi emancipatus exegerit, de peculio intra annum utiliter agum. Panlos. Sed & cum filio ugendum eſt. *Altera exceptio eſt: Niſi ſeruo mandatum ſit. hoc enim caſu aduerſus dominum mandati de peculio actio eſt, non aduerſus ſeruum. quæ exceptio ipſo quidem iure approbatur, uerùm eius replicatio eſt: Niſi ſeruus manumiſſus mandatum fuerit executus. Hæc exceptio approbatur l. 26. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 6. regul. 1. exception. 1. repl. 1. dupl. 1. Tertia exceptio uidetur: Niſi mandator geſtum non aliâs ratum haberi uoluit, niſi interuentu Sempronij geſtum eſſet: aut aliâs Sempronius mouendi mandatarij gratia interuenerit hoc enim caſu etiam aduerſus Sempronium mandati actio uidetur competere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 10. §. ſi quis ea. ff. mandati, his uerbis:* Si quis eu quæ procorator ſnus & ſerui gerebant, its demum rata eſſe mandauit, ſi interuentu Sempronij geſta eſſent, & malè pecnniu credita ſit: Sempronium qui nihil dolo fecit, non teneri, Papiniunos ſcribit. Et eſt uerum, eum qui non unimo procuratoris interuenit, ſed uffectionem umicalem promiſit in monendiu procuratoribus & uctoribus, & in regendis cōſilio: mandati nō teneri. Sed ſi quid dolo fecerit: non mandati, ſed mugis de dolo teneri.

II. Regula. *De uno ex pluribus mandatarijs. Vnuſquiſq; in ſolidum tenetur. quæ regula approbatur l. 60. §. duobus. ff. mandati, his uerbis:* Duobus quis mandauit negociorum adminiſtrutionem: quæſitum eſt, an unuſquiſque mandati iudicio in ſolidum teneatur? Scænolu. Reſpondi, onnmqnenque pro ſolido conueniri debere: dummodo ab ntroque non amplins debito exigutur.

IIII. QVID VENIAT IN Actione propoſitu?

I. Regula, *De omni emolumento quod percepit mandatarius mandato l reſtituendo, proponitur l. 20. in prin. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. queſt. 1. except. gener. 5. Concordat l. 10. §. ſi procurator. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. reg. 4. except. 2.*

II. Regula: *Nihil amplius quàm conſecutus eſt mandatarius, reſtituere tenetur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. queſt. 1. except. gener. 5.*

III. Regula, *De fructibus rei reſtituendis, proponitur l. 10. §. ſi ex fundo. ff. mandati, his uerbis:* Si ex fundo quem mihi emit procurator, fructus conſecutus eſt: hos quoq; officio iudicis præſtare eum oportet. *Concordat d. l. 10. §. idem Labeo. ibi: & ſicut. cuius uerba uide J. cap. prox. queſt. 1. cauſa 7. Concordat ite l. 59. §. 1. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 4. cauſa 1. except. 13. repl. 7.*

IIII. Regula, *De uſuris præſtandis. Regulariter quidem ad uſuras præſtandas mandatarius non tenetur. quæ regula approbatur l. 15. §. fin. ff. de uſuris, hiſce uerbis:* Quæſitum eſt, un iodicio negociorum geſtorum uel mundati pro pecunia ocioſu uſuras præſture debeat, cùm dominus oullum pecuniam fœnerauit? Scæuols. Reſpondi, ſi eam pecnniam depoſitam habuiſſet, idq; ex coonſuetudine maodantis feciſſet: non debere quidquam uſuratum nomine præſture.

Concordat

Concordat l.10.§.ſi qeis Titio.ff.mandati.cuius uerba eide ē.cap.prox.queſt.3 except.1. Haius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uſuræ in ſtipulationem ſint deductæ, uel aliâs de illis præſtandis conuenit. quæ exceptio elicitur ex uerbis d.§.ſi quis Titio, biſce: Si in ſtipulationem deductæ non ſunt. *Concordat l.14.in prin.ibi: in propoſito igitur.ff.eod.tt.cuius uerba uide ē.lib.39.cap.2.quæſt.1. except.17.repl.1. Huius exceptionis leges concordantes, ſimul & replicationes uide ē. lib.36.cap.9. quæſt.1 cauſa 1. Altera exceptio eſt: Niſi mora in ſoluendo debito facta ſit. Hæc exceptio cum alijs quibuſdam approbatur d.l.10.§.ſi procurator, bis uerbis:* Si ptocntator meus pecuniá meam habeat, ex mora utiq; uſutas mihi pendet. Sed etſi pecuniam maam fœnori dedit, uſutasq; conſecutus eſt: cooſequenter dicemus, debere eum præſtare quantumcunq; emolumenri ſenſit, ſiue ei mandaui, ſiue non: quia bonæ fidei hoc congtuit, ne de alieno lucrum ſentiat. Quòd ſi non exercoit pecuniam, ſed ad uſua ſuos conuertit: in uſuras conuenietut, quæ legirimo modo in regionibus frequentantut. Dsnique Papinianus ait: Etiamſi uſuras exegit procuratot, & in uſus ſuos conuertit: uſuras eum præſtare debere. *Tertia exceptio eſt: Niſi mandatarius pecuniam mandatoris fœnori dedit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Sed etſi pecuniam meam fœnori dedit, uſurasq; conſecutus eſt, &c. *Concordat d.l.10.§.ſi mandauero, bis uerbis:* Si mandaueto procuratori meo, ot Titio pecuniam meam credat ſine uſutis, isq; non ſine uſuris ctediderit: an etiam uſuras mihi reſtituete debeat, oidaamus? Et Labeo ſcribit, teſtituere eũ oportete, etiamſi hoc mandauerim, ot gratuitam pecunism daret: quamuis, ſi peticulo ſuo crediditſer, ceſſaret (inquit Labeo) in uſuras actio mádsti. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſuo periculo mandatarius peceniam fœnori dedit mandatoris uoluntate. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Quamuis, ſi periculo ſuo ctedidiſſet, ceſſaret in uſutas actio mandati. *Huius duplicatio hæc eſt: Niſi de uſuris mandatori præſtandis conuenit. Hæc duplicatio approbatur l.14.in prin.ibi: in propoſito.ff.eod.tt.cuius uerba uide ē.lib.39.cap 2.queſt.1.except.17.repl.1. Quarta exceptio eſt: Niſi mandatarius pecuniam mandatoris in ſuos eſus conuertit. Hæc exceptio approbatur uerbis d.§.ſi quis Titio, ē.propoſitis biſce:* Quòd ſi non exetcuit pecuoiam, ſed ad uſua ſuos conuertit: in uſuras conuenietur, quæ legirimo modo in regionibus frequentátut. *Huius exceptionis replicatio hæc eſſe uidetur: Niſi eſuras exactas in eſus ſuos conuertit. Sed hæc replicatio reprobatur ibidem bis uerbis:* Deoiq; Papinianus ait, etiamſi uſutas exegit procutator, & in nſus ſuos cõuertit: uſurss aum præſtate debere. *Quinta exceptio eſt: Niſi cùm mandaſſet quis, et pecunia creditori ſeo cui ſub uſuris debebat, ſolueretur, mandaturius non ſoluit. Hæc exceptio approbatur l.12.§.dedi tibi.ff.mandati, bis uerbis:* Dedi tibi pecuniam, ut creditori meo sxoluas: non feciſti, præſtsbis mihi uſurss, quo caſu & à me credirot pecunism debitam cum oluris tecepturus eſt. Et its Impetator Seuerus Hadriano Demonſtraro teſcripſit.

V. *Regula: Si, cùm quis rem aliquam emendam maedaſſet, quam mandatarius cum alijs habet communem, mandatarius ſociorum partes emerit: etiam ad ſuam partem uendendam maedatori teneter. qeæ regula approbatur l.35.ff.mandati, bis eerbis:* Si fondum qui ex patre tuus eſt, mandaui tibi ut emeres mihi: uerum eſt, mandatum poſſe ita conſiſtete, ut mihi cæteris partibus redemptis, etiam tuam partem præſtare debeas. Sed ſiquidem certo ptecio emendas eas mandauerim: qoanticunque aliorum partes redemeris, ſic & tua pare artsbitur: ot non abonder mandati quaotitatem, in quam mandaui tibi totum emendũ. Sin autem nullo certo precio conſtituto emete tibi mandauerim, tuq; ex diuerſis precijs partes cæterorum emeris: & tuam partem uiri booi arbitratu ęſtimato precio dari mihi opottet. *Coecordat l.34.§.cùm heres.ff eod.tt.bis eerbis:* Cùm hæres ex parte eſſes, mandaui tibi ut *prædium* hæreditarium mihi emeres certo precio: emiſti. Procohætedum quidem partibue oon dubiè mádati actioná eſſe inter oos: pto tua autem parta poſſe dubitari, Africanus ait, utrum'ne ex empto, an mandati agi oporteat? neq; enim ſine ratione quẽquam exiſtimaturum, pro hsc parte ſub conditione contractam emptiooé. Quod quidem quæri maximè pertioere air. ut ſi fortè, priuſquá emptio fieret, deceſſerim, & tu cùm ſcires me deceſsiſſe, propter mádatum meum alij uendere nolueris: an hęres meus eo nomine tibi ſit obligatus? Et retrò, ſi alij uendideris: an hæredi meo tenearis? Nam, ſiquidem ſub conditione emptio facta uideatur: poſſe agi, quemadmodum ſi quæuis alia condirio poſt mortem extitiſſet. Si uerò perinde maodati agendum ſit, ac ſi alieoom fundum emi mandaſſem: pet mortem ioſecutá (cùm id ſcieris) reſoluto mandato nullam tibi actioná cum hærede meo fore. Sed etſi mandsti agendum eſſet: eadem præſtanda, quæ pręſtarentur, ſi ax empto sgeretut. *Coecordat item l.12.§.Iulianus.ff.eod.tt.bis uerbis:* Iulianos ſcripſit. mandati obligarionem conſiſtere etiam in rem eius qui mádatum ſuſcipit,

ex

ex eo maximè probari. Quòd ſi pluribus hæredibus uendentibus uni mandauero, ut rem hæreditariam emeret: etiam pro ea parte, ex qua hæres ſit, obligatur mandati actione, & obligat: & ſanè ſi ille propter hoc extraneo rem nõ addixerit, quòd mã datum ſuſceperat: ex bona fide eſſe præſtari ei precium, quanti uendere poterat. Et cõtrà, ſi emptor ad emptionem rei ſibi neceſſariæ idcirco non acceſſerat, quòd hæres recepiſſet ſe ei empturũ: æquiſsimum eſſe mandati iudicio præſtari, quanti eius interfuit emptam rem habere. *Plura de hac re uide J. cap. prox. quæſt. 4. reg. 1. & reg. 2.*

VI. *Regula, De actionibus quas mandatarius nactus eſt, mandatori præſtandis, uide ŝ. quæſtion. 1. cauſa 18.*

VII. *Regula, De eo quod intereſt præſtando, ſi non id quod debet præſtiterit, proponitur l. 16. C. mandati, his uerbis:* Ad comparandas merces data pecunia, qui mandatum ſuſcepit, fide rupta, quanti intereſt mandatoris tenetur. *Concordat l. 27. §. qui ſuſcepit. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. quæſt. 1. cauſa 2. in prin. Item concordat l. 8. §. mãdati. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. cap. prox. quæſt. 3. except. 2. Concordat l. 22. §. Iulianus, in fine ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. reg. 5. Concordat item l. 27. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ŝ. d. except. 2. repl. 3.*

VIII. *Regula, De reputatione & deductione ſumptuum uide J. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 7.*

V. QVANDO COMPETAT actio propoſita?

Procurator qui negocium alij mandauit, etiam antequam domino quidquam præſtiterit, mandati agere poteſt. quæ regula approbatur d. l. 27. in fine.

VI. EVENTVS.

Actio hæc infamat. quæ regula approbatur l. 21. C. mandati. cuius uerba uide ŝ. quæſt. 1. cauſa 1.

VII. ADFINIA REmedia.

Ex cauſis ſuprà propoſitis regulariter quidem mandati, non alia domino rei geſtæ competit actio. quæ regula approbatur l. 6. §. 1. ff. mandati, his uerbis: Si cui fuit mandatum ut negocia adminiſtraret: hac actione erit conueniendus, nec rectè negociorom geſtorum cum eo agetur. nec enim ideo eſt obligatus, quòd negocia geſsit: uerùm idcirco, quòd mandatum ſuſcepit. Deniq; teneretur, etſi non geſsiſſet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quis libero homini, quem bona fide poßidet, mandauerit. hoc enim caſu negociorum geſtorũ. non mandati actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 18. §. ſi libero. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si libero homini, qui mihi bona fide ſeruiebat, mandem ut aliquid agat: nõ fore cum eo mandati actionem, Labeo ait: quia non libera uoluntate exequatur rem ſibi mandatam, ſed quaſi ex neceſsitate ſeruili. Erit igitur negociorum geſtorũ actio: quia & gerendi negocij mei habuit affectum, & is fuit quem obligare poſſem. *Altera exceptio eſt: Niſi rogatu ſerui, domini negocia geſta ſint. hoc enim caſu negociorum geſtorum actio eſt. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 41. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si ſerui mei rogatu negocia mea ſuſceperis: ſi duntaxat admonitus à ſeruo meo id feceris, erit inter nos negociorum geſtorum actio. Si uerò quaſi mandatu ſerui: etiam de peculio & de in rem uerſo agere te poſſe, reſponſum eſt. *Tertia exceptio eſt: Niſi inter mandatoris negocium etiam alterius negocium geſtũ ſit. hoc enim caſu alteri qui non mandauit, negociorum geſtorum uel in factum actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 22. §. ſi curator. ff. mandati. cuius uerba uide ŝ. lib. 17. cap. 9. quæſt. 4. reg. 3. Concordant ea quæ proponuntur J. lib. prox. cap. 5. quæſtion. 4. cauſa 9. Quarta exceptio eſt: Niſi mandatum non ſit, uel inutiliter mandatum. hoc enim caſu non mandati, ſed negociorum geſtorum actio eſt. quæ exceptio approbatur per ea quæ proponuntur J. d. quæſt 4. Quinta exceptio eſt: Niſi merces mandato interuenerit. hoc enim caſu locati & conducti, non mandati actio eſt. quæ exceptio approbatur Inſt. de mandato. §. in ſumma, his uerbis:* Sciendum eſt, mandatũ, niſi gratuitum ſit, in aliam formam negocij cadere. Nam mercede conſtituta, incipit locatio & conductio eſſe. Et (ut generaliter dicamus) quibus caſib. ſine mercede ſuſcepto officio mandati ſiue depoſiti contrahitur negocium: ijs caſibus interueniente merce de locatio & conductio intelligetur cõtrahi. Et ideo ſi fulloni polienda curãdaue quia dederit ueſtimẽta, aut ſarcinatori ſarciẽda, nulla mercede cõſtituta neq; promiſſa: mandati cõpetit actio. *Cõcordat l. 1. §. fin. ff. mandati, his uerbis:* Mandatum, niſi gratuitum, nullum eſt. nam originem ex officio atq; amicitia trahit. Contrariũ porrò eſt officio merces: interueniente enim pecunia, res ad locationem & cõductionẽ potius reſpicit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi remunerandi gratia honor interuenit. Hæc replicatio approbatur l. 6. in prin. ff. mandati, his uerbis:* Si remunerandi gratia honor interuènit: erit mandati actio. *Concordat d. l. 6. § fin. cuius uerba uide J lib. 45 cap. 4. quæſt. 1. except. 18. Item concordat l. 2. ibidem dico. ff. de proxenetis. cuius uerba uide J. lib. 45. cap. 1. quæſt. 2. except. 34. Item concordat l. 1. in fine. C. mandati. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 5. Sexta exceptio eſt: Niſi id quod mandatum eſt, in aliam contractus ſpeciem cadat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & declaratur per ea quæ propoſita ſunt ŝ. cap. prox. quæſt. 3. except. 1. Septima exceptio eſt. Niſi ex eo quòd mandatarius pecuniam acceptã conſum-*

pſerit, agatur. hoc enim caſu etiam furti actio eſt. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 22. §. ſi tibi centum. ff. mandati, his uerbis: Si tibi centũ dedero ut ea Titio dares, tuq; non dedaris, ſed conſumpſeris: & mandati & furti teneri te, Proculus ait. At ſi ita dederim, ut quæ uelles dares: mandati tantummodo. *Octaua exceptio uidetur: Niſi ex eo quòd mandatarius acceptum non reſtituat, agatur. hoc enim caſu furti etiam actio uidetur cōpetere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 55. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 17. in prin.* *Nona exceptio eſt: Niſi mandatarius inſtrumenta apud ſe depoſita non reſtituat. hoc enim caſu uidetur etiam depoſiti actio competere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 8. in prin. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 5. cap. 8. effectu 3. quæſt. 1. cauſa 3.* *Decima exceptio eſt: Niſi tutor contutori ſuo negocium pupilli mandauerit. hoc enim caſu etiã tutelæ actio eſt. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 8. § ſi tutores, his uerbis:* Si tutores mandauerint ſuo contutori mancipiũ emendum pupillo, & ille non emerit: an ſit mandati actio? Et utrum tantùm mandati, an uerò & tutelæ? Et Iulianus diſtinguit. Referre enim, cuius generis ſeruũ tutores uni tutorum mãdauerint ut emeret. Nam ſi ſuperuacuum ſeruum uel etiam onerosum: mandati actione tantùm eum teneri, tutelæ non teneri. Si uerò neceſſariũ ſeruum, tunc & tutelæ eum teneri: nec ſolum, ſed & cęteros. Nam etſi non mandaſſent, tenerentur tutelæ, cum ſeruum pupillo neceſſarium non cõparauerint. Non ſunt igitur excuſati, quòd contutori mandauerint: quia emere debuerunt. Planè habebunt nihilominus mandati actionem: quia mandato non eſt obtemperatum. Contrà quoq; Iulianus ait, tutorem qui emit, mandati actionem habere aduerſus contutores ſuos. *Vndecima exceptio eſt: Niſi quis rem, quæ mandatario communis eſt, emendam mandauerit, & mandatarius partem à ſocio redemerit. hoc enim caſu, quo ad ſuam partem, quam in re habet, mandatori etiam ex empto tenetur. quæ exceptio approbatur l. 14. §. cum hæres. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4 reg. 5.* *Duodecima exceptio eſt: Niſi quis mandatu alterius rem ſuam tanquam mandatoris ignorant uendiderit. hoc enim caſu mandatori mandati actio non competit, ſed empti actio aduerſus ſuum autorem. quæ exceptio approbatur l. 49. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. gener. 1.* *Decimatertia exceptio eſt: Niſi cùm quis cum mandatario in fraudem mandatoris colluſiſſet, mandatarius non ſit ſoluendo. hoc enim caſu aduerſus eum qui cum mandatario colluſit, de dolo actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 8. §. ſed et ſi per. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 5. cap. 8. effectu 3. quæſt. 1. cauſa 1. Concordat l. 7. §. ſi dolo. ff. de dolo malo. cuius uerba uide J. lib. 49. cap. 3. quæſt. 4. cauſa 31. Concordat item l. 10. §. ſi quis ea quæ, in fine. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 3. reg. 1. except. 3.* *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi inter aliquos conuenerit de mutuo officio præſtando: puta ut tu à meo debitore Carthagini exigas, ego à tuo Romæ. hoc enim caſu non mandati, ſed præſcriptis uerbis actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 5. §. ſed ſi facio. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 1. cauſa 4.* *Decimaquinta exceptio eſt: Niſi proxeneta mandatorem circumuenerit. hoc enim caſu non mandati, ſed de dolo actio eſt. quæ exceptio approbatur l. 2. in fine. ff. de proxeneticis. cuius uerba uide J. lib. 45. cap. 1. quæſt. 2. except. 14.*

DE CONTRARIA MANdati actione, quæ datur mandatario aduerſus mandatorem. Cap. XIIII.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima cauſa: Si cùm quis mandatum aliquid faciendi ſuſcepiſſet, ut mandator pecuniam ad faciendum præſtet, agi poteſt. quæ cauſa approbatur l. 12. §. fin. cum lege ſequente. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. cap. 12. quæſt. 3. except. 18. repl. 3.

II. *Cauſa: Si ſeruus emptus mandatario furtum fecit.* *Hæc cauſa approbatur l. 26. §. ſi cum ſeruus. ff. mandati, his uerbis:* Si cum ſeruus, quem mandatu meo emeras, furtum tibi feciſſet: Neratius ait, mandati actione te conſecuturum, ut ſeruus tibi noxæ dedatur: ſi tamen ſine culpa tua id acciderit. Quòd ſi ego ſciſſem talem eſſe ſeruum, nec tibi dixiſſem, ut poſſes præcauere: tunc quanti tua intereſt, tantum præſtari tibi oportet. *Concordat l. 63. §. quod uerò ad. ff. de furtis, his uerbis:* Quod ad mandati actionem attinet, ſi ſeruus emptus mandatario furtum fecerit, Africanus dubitare ſe ait, num dicendum ſit, omnimodo damnum præſtari debere. Et quidem hoc amplius, quàm in ſuperioribus cauſis ſeruandum eſſe: ut etiamſi ignorauerit is qui certum hominem emi mandauerit, furem eſſe: nihilominus tamen damnum decidere cogatur. Iuſtiſſimè enim procuratorem allegare, non fuiſſe ſe id damnum paſſurum, ſi id mandatum non ſuſcepiſſet. Idque euidentius in cauſa depoſiti apparere. Nam licet alioqui æquum uideatur, non oportere cuiquam plus damni per ſeruum euenire, quàm quanti ipſe ſeruus ſit: multo tamen æquius eſſe, nemini officium ſuum, quod eius cum quo contraxit, non etiam ſui commodi cauſa ſuſceperit, damnoſum eſſe. Et ſicut in ſuperioribus contractibus, uenditione, locatione, pignore, dolum eius qui ſciens reticuerit, puniendum

dum

dum eſſe dictum ſit: ita in his culpam eorum quorum cauſa contrahetur, ipſis potius damnoſam eſſe debere. Nam certam mandantis culpam eſſe, qui talem ſeruũ ſibi emi mandauerit: & ſimiliter eius qui deponat, quòd non fuerit diligentior circa monõdum, qualem ſeruum deponeret. Circa commodatum autem meritò aliud exiſtimandum: uidelicet quòd tunc eius ſolius commodum qui utendum rogauerit, uerſetur. Itaq; eum qui cõmodauerit, ſicut in locatione, ſi non dolo id fecerit, non ultra precium ſerui quid amiſſurum. Quin etiam paulo remiſsius circa interpretationem doli mali debere nos uerſari: quoniam (ut dictum eſt) nulla utilitas commodantis interueniat. Ait Iuriſconſultus: In ſuperioribus cauſis. De quibus d.l.63.§.his etiam illud, cum ſequentibus. cuius uerba uide ſ. lib.40.cap.10.quæſt.1.cauſa 11. Huius cauſæ exceptio prima hæc uidetur eſſe: Niſi mandator ignorauerit furẽ eſſe. Sed hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce: Vt etiamſi ignorauerit is qui certum hominem emi mandauerit, furem eſſe: nihilominus tamen damnum decidere cogatur. Altera exceptio eſt: Niſi culpa mandatarij furtum ei à ſeruo ſit factum. Hæc exceptio approbatur d.§.quod uerò ad, in fine, his uerbis: Hæc ita putat uera eſſe, ſi culpa nulla ipſius qui mandatum uel depoſitum ſuſceperit, intercedat. Cæterùm ſi ipſe ultrò ei cuſtodiam argenti fortè uel numorum commiſerit, cùm alioquin nihil unquam dominus tale quid feciſſet: aliter exiſtimandum eſſe. Concordat l.26.§.ſi cùm ſeruum. ff. mandati, uerbis ſ.ead. cauſa in prin. propoſitis hiſce: Si tamen ſine culpa tua id acciderit. Tertia exceptio eſt: Niſi mandator mandatorio ſeruum noxæ dederit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.§.ſi cùm ſeruum. Cuius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi mandator ſciens ſeruum furem eſſe, mandatario id non indicauit. Quæ replicatio approbatur d.§.ſi cùm ſeruum. ibi: quod ſi ego ſciſſem. Altera replicatio eſt: Niſi non generaliter ſeruum, ſed certum ſeruum emi mandatum ſit. Quæ replicatio approbatur uerbis d.§.quod uerò ad, paulo ſuperius propoſitis.

III. Cauſa: Si quis rem ſuam mandatu alterius ignorans uendidit. Hæc cauſa approbatur l.49. ibi ſed contra. ff. mandati. cuius uerba uide ſ.cap.prox. quæſt.1.except.gener.1.

IIII. Cauſa: Si cùm quis mandatum ſuſcepiſſet emendi rem, quæ ſibi cum alio communis eſt: parte à ſocio empta, mandator mandatarij partem emere nolit. Hæc cauſa approbatur l.22.§.Iulianus. & l.34.§.cùm hæres. ff. mandati. quarum uerba uide ſ. capite prox. quæſtione 4. regula 5.

V. Cauſa: Si non ſoluatur honorarium ſiue ſalarium. Hæc cauſa approbatur l.1. in fine C. mandati, his uerbis: De ſalario quod promiſit, apud præſidem prouinciæ cognitio præbebitur. Concordat l.7.ff.eod.tit. cuius uerba uide ſ. lib.37.cap.3.except 19. Item concordat l.1.ff.de proxenetis, his uerbis: Proxenetica iure licito petuntur. Concordat item l.3.ff.eod.tit. cuius uerba cum alijs concordantibus uide ſ. lib.9.cap.1. quæſt.1.reg.1. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi de quota litis ſalarium ſit conſtitutum. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d.except.19. Altera exceptio eſt: Niſi certa quantitas in honorario conſtituendo non ſit expreſſa. Hæc exceptio approbatur l.17. C. mandati, his uerbis: Salarium incerta pollicitatione promiſſum, peti non poteſt. Concordat l.56.§.ſalarium. ff. eod.tit. cuius uerba uide ſ.lib.5.cap.5.membr.6.regula 1.except.3. Sed & plura de cauſa propoſita eiuſq; exceptionibus uide d.membr.6.

VI. Cauſa: Si eum ſe mãdatarius mãdatoris nomine obligaſſet, mãdator eum liberare, & obligationẽ in ſe recipere nolit. Hæc cauſa approbatur per ea quæ proponuntur J. quæſt.5.

VII. Cauſa: Si mandatarius ex cauſa mandati ſumptus fecit, uel quid ei abeſt: ut hoc ei reſtituatur, actione propoſita petere poteſt: uel ſi conueniatur, per exceptionem reputare poteſt, atque deducere. Quæ cauſa approbatur l.10.§.idem Labeo. ff. mandati, his uerbis: Labeo ait, uerum eſt, reputationes quoque hoc iudicium admittere: & ſicuti fructus cogitur reſtituere is qui procurat, ita ſumptum quẽ in fructus percipiendo fecit, deducere eum oportet. Sed et ſi ad uecturas ſuas, dum excurrit in prædia, ſumptus fecit: puto hos quoque ſumptus reputare eum oportere: niſi ſalarium fuit, & hoc conuenit, ut ſumptus de ſuo faceret ad hæc itinera. Concordat l.12.§.ſi mihi. ff. eod. tit. his uerbis: Si mihi mandaueris, ut rem tibi aliquam emam, egoque emero meo precio: habebo mandati actionem de precio recuperando. Sed et ſi tuo precio, impendero tamen aliquid bona fide ad emptionem rei: erit contraria mandati actio, et ſi rem emptam nolis recipere. Simili modo, et ſi quid aliud mandaueris, & in id ſumptum fecero: non tantùm id quod impendi, uerùm uſuras quoque conſequar. Concordat item l.27.§.impendia. ff. eod.tit. his uerbis: Impendia exequendi mandati gratia facta, ſi bona fide facta ſunt, reſtitui omnimodo debent: nec ad rem pertinet quod is qui mandaſſet, potuiſſet, ſi ipſe negocium gereret, minus impendere. Concordat item l.11. in fine. C. mandati. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion.1. cauſa 1. Concordat item l.14. C. eod.tit. his uerbis: Si ſecundum man-

datum Triphonis & Felicia equoa rua pecunia comparatoa, uel ioſolutum à proptio debitore ribi traditoa, uni de hia otri uſq; uoluntate dediſti: ad parandum placitis eoa mandati iudicio conuentos, bona fidaaorget. *Concordat item l.10. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ȿ. lib. 37. cap. 1. except. 19. Exceptiones huius cauſa uide inter exceptiones ſequentes generales.*

VIII. *Cauſa: Si caſu damnum paſſus ſit mandatarius ob mandatum. Hæc cauſa reprobatur l. 26. §. non omnia. ff. mandati. cuius uerba uide paulo inferius except. 7.*

IX. *Cauſa: Si mandatarius ſeruum ex mandato emptum, artem aliquam docuit, & mandator mercedem & cibaria non reddat. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 26. §. fin. cuius uerba uide J. except. 8.*

DE EXCEPTIONIBVS IAM PROpoſitarum cauſarum generalibus, præſertim iam dictæ ſeptimæ.

I. Exceptio: *Niſi exceßit fines mandati mandatarius. Hæc exceptio approbatur Inſt. de mandato. §. is qui, his uerbis:* Ia qui axequitur mandatom, non dabet excadere finaa mandati. Vt ecce ſi qoia uſqoe ad centum auraos mandauerit tibi ut fundum emetes, uel ut pro Titio ſpondaraa: naq; pluris emere debea, neq; io ampliorem paconiam fideiubere. Alioqui non habebia cum ao mandati actionem: adeò quidem, ot Sabino & Caſaio placuetit, etiamſi oſq; ad cantum aureoa cum eo agare uoluaria, inutiliter te acturum. Sed diuerſæ ſcholæ authoras rectè uſq; ad caotom aureoa te acturū exiſtimant. Quæ ſantentia ſanè beoignior eſt. Quòd ſi minoria ameria, hababia ſcilicet cum ao mandati actionem: quoniam qoi mandat ut ſibi centum aureorum fundoa ameretur, la utiq; mandaſſe intalligitur, ut minoria (ſi poſait) emereretur. *Concordat l. 3. cum lege ſequente. ff. mandati, his uerbis:* In cauſa mandati etiam illud oertitur, ut intardum nac melior cauſa mandantis fieri poſait, intardum melior, deterior uarò nunquam Et quidem ſi mandaui tibi, ot aliquam rem mihi emaras, nec de precio quidqoam ſtatui, tuq; emiſti: utrinq; actio naſcitur. Quòd ſi preciom ſtatui, toq; pluria amiſti: quidam negauerunt maodati te habere actionem, etiamſi paratus eſſe aid qood excadit, remittere. Naoq; iniqoum aſt, oon eſſe mihi cum illo actionem, ſi nolit: illi uarò, ſi uelit, mecom eſſe. Sad Proculua rectè eum oſq; ad precium ſtatutom actorum axiſtimat. Quæ ſententia ſanè benignior eſt. *Concordat item l. 41. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȿ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 5. Huius exceptionis exemplum proponitur l. 7. C. de fideiuſſoribus. cuius uerba cum concordantibus uide J. lib. 45. cap. 1. quæſt. 2. except 46. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ad eam ſummam quæ mandato continetur. quæ replicatio approbatur uerbis Inſt. §. is qui, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Adeò quidem, ot Sabino, &c. *Concordat l. 4. ff. mandati, uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Sad Proculua rectè eum oſq; ad precium ſtaturum acturum exiſtimat. *Altera replicatio eſt: Niſi melior domini conditiò ſit effecta. hoc enim caſu, quamuis mandatarius fines mandati exceſſerit, tamen nihilominus actio illi non eſt deneganda. quæ replicatio approbatur uerbis Inſt. §. is qui, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Quòd ſi minoria emaria, habebia ſcilicet cum eo mandati actionam, &c. *Concordat l. 3. ff. mandati, uerbis ȿ. propoſitis hiſce:* Interdum melior. *Item concordat l. 5. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȿ. cap. proxim. quæſtion. 1. cauſa 5. exception. 1. Huius etiam exemplum proponitur l. 46. ff. mandati, his uerbis:* Si quis pro eo ſpoponderit, qui ita promiſit: Si Srichum non dedaria, centum milia dabis? Et Stichum redemarit uilius, & ſolnarit, oe centum milium ſtipulatio committatur: conſtat poſſe aum mandati agere. Igitur commodiſaimè illa forma in mandatia ſeruanda aſt: ut quotiea certom mandatom ſit, racedi à forma oon dabet. at qootiaa incertum, uel pluriom cauſarum: tunc licet alijs præſtarionibus axoluta ſit cauſa mandati, quàm qoæ ipſo mandato inarat: ſi taman hoc mandatori expedierit, mandati ſit actio. *Tertia replicatio eſt: Niſi mandator poſtea id quod factum eſt, ratum habuerit. Hæc replicatio approbatur l. 10. §. idem ait. ff. mandati, his uerbis:* Labeo ait, ſi qoid procurator citra maodatum ad uoluptatem fecit, parmittandum ai auferre, quod ſiue damno domini ſiat: niſi ratiooem ſumptua iſtioa dominua admirtit. *Quarta replicatio eſt: Niſi mandator non permittat mandatario auferre id quod præter mandatum eſt factum. Hæc replicatio uerbis iam propoſitis adprobatur.*

II. Exceptio: *Niſi maiores ſumptus impenderit, quàm mandator, ſi ipſe geßiſſet, impendiſſet. Hæc exceptio approbatur l. 27. §. impendia. ff. mandati. cuius uerba uide ȿ. cauſa 7.*

III. Exceptio: *Niſi cùm fundum emendum quis ſuſcepiſſet, partem tantùm eius emiſſet. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 36. §. quòd ſi fundum. ff. mandati, his uerbis:* Quòd ſi fundum qui per partea uenit, amandom mandaſſem: ſad ita ut uoo aliter mandato tenear, quàm ſi totum fundum emeret: ſi totum emete uou potuerit, in

in partibus emondis ſibi negocium gerit, ſiue habuerit in eo fundo partem, ſiue nõ. Et eueniet, ut is cui talo mandatum eſt, pe riculo ſuo ioterim partes emat: & niſi totum emerit, iogratus eas retineat. Propius autem eſt, ut cum huiuſmodi incommodis mandatum ſuſcipi poſsit, præſtariq; officium etiam in partibus emendis, perinde atq; in toto, debeat ab eo, qui talo mandatum ſua ſponte ſuſcepit. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in mandato ſpecialiter non ſit additum, quòd mandator niſi toto empto obligari noluit. Hæc replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Quòd ſi mandallem tibi, ut fuodum mihi emeres, oon addito eo, ut non aliter mãdato teneat, quàm ſi totum emeres: & tu partem, uel quaſdam partes eius emeris: tum habebimus ſine dubio mandati actionem, quamuis reliquas partes nmere non potuiſſes. *Concordat l. 56. §. fin. ff. mandati, cuius uerba uide j. except. prox.*

IIII. Exceptio: *Niſi mandatarius negocio finem non impoſuit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 56. §. fin. his uerbis:* Sumptus booa fido oneceſſariò factos (etſi negocio finnm adhibere procnrator non potuit) iudicio mandati reſtitui neceſſe eſt. *Concordat l. 20. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide s̄. cap. prox. quæſtion. 1. except 5.*

V. Exceptio: *Niſi non bona fide impenderit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Sumptus bona fide oeceſſariò factos, &c. *Concordat l. 27. §. impendia. ff. eod. tt. cuius uerba uide s̄. queſt. 1. cauſa 7.*

VI. Exceptio: *Niſi cauſa mandantis per ſumptus erogatos non ſit facta melior. Hæc cauſa reprobatur l. 3. in prin. ff. mandati. cuius uerba uide s̄. except. 1.*

VII. Exceptio: *Niſi caſu damnum paſſus ſit mandatarius. hoc enim non præſtat mandator. quæ exceptiu approbatur l. 26. §. non omnia. ff. mandati, his uerbis:* Non omoia quæ impenſurus non fuit, mãdatori imputabit: ueluti quòd ſpoliarus ſit à latrooibus, aut naufragio res amiſerit, uel languore ſuo ſootumque adprehenſus quædam erogauerit. Nam hæc magis caſibus, quàm mandato imputari oportet. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pecuniam, quam in cauſam mandati impenſurus erat, caſu perdiderit. Hæc replicatio approbatur l. 17. in prin. ibi: nam etſi. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Si procurator meus in negocia mea impenſurus pecuniam mutuatus, ſine culpa eam perdiderit: rectè eũ hoc nomine mandati uel negociorum geſtorum acturum, Africanus ait.

VIII. Exceptio: *Niſi ob ulcium ſerui ex mandatu empti & rurſus uendiu mandatarius damnum ſit paſſus: puta emptori eo nomine damnatus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 26. §. fin. his uerbis:* Faber mandatu amici ſui emit ſeruum decem, & fabricam docuit, deinde uendidit eum uigioti, quos mandati iudicio coactus eſt ſoluere: mox quaſi homo noo eſſet ſaous, emptori damnatus eſt. Mela ait, non præſtaturum id ei mandatorem: oiſi poſteaquam emiſſet, ſine dolo malo eius hoc uicium habere cœperit ſeruus. Sed ſi iuſſu mandatoris eum docuerit: contrà fore. tunc enim & mercedem, & cibaria conſecuturum: niſi ut gratis doceret, rogatus ſit.

IX. Exceptio: *Niſi ſalario dato conuenit, ut de ſuo ſumptus in itinere mandatarius faceret. hoc enim caſu ſumptus itineris & uecturæ repetere non poteſt. quæ exceptio approbatur l. 10. §. idem Labeo, in fine. ff. mandati. cuius uerba uide s̄. cauſa 7.*

X. Exceptio: *Niſi in ſuo quid fecit & impendit alterius mandatu. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 16. ff. d. tt. his uerbis:* Si quis mandauerit, ut in meo aliquid facerem, & fecero: quæſitom eſt, an ſit mandati actio? Et ait Celſus libro VIII. Digeſtorum, hoc reſpondiſſe ſe, cum Aurelius Quietus hoſpiti ſuo medico mandaſſe diceretur, ut in hortis eius, quos Rauconæ habebat, in quos omnibus annis ſecedere ſolebat, ſphæriſterium, & hypocauſta, & quædam alia ipſius ualetudini apta, ſua impenſa faceret. Deducto igitur quanto ſua ædificia precioſiora feciſſet: quod amplius impendiſſet, poſſe eum mandati iudicio perſnqui.

XI. Exceptio: *Niſi mandatarius in rem ſuam procurator datus, litis æſtimationem ſoluit. Hæc exceptio approbatur l. 21. §. 1. ibi: quis nec mandati. ff. de euictione. cuius uerba uide s̄. lib. proxim. cap. 7. quæſtion. 1. exception. 18. Concordat l. 66. §. ſi ſecundus. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. quæſtion. 1. except. 24.*

XII. Exceptio: *Niſi de quota litis ſeu mercedem pactus ſit mandatarius. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. fin. ff. mandati. cuius uerba uide j. lib. 45. cap. 4. quæſt. 1. except. 17 & 18.*

XIII. Exceptio: *Niſi non ſit mandatum. hoc enim caſu contraria mandati actio ex cauſis s̄. propoſitis non competit. Hæc exceptio approbatur l. 10. in fine. ff. mandati, his uerbis:* Fideiuſſori negociorum geſtorum eſt actio, ſi pro abſente fidoiuſſerit. Nam mandati actio non poteſt competere, cùm noo anteceſſerit mandatum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi reus præſens paſſus ſit negocium geri. Hæc replicatio approbatur l. 6. §. ſi paſſus. ff. eod. tt. his uerbis:* Si paſſus ſim aliquem pro me fideiubere, uel aliâs interuenire:

uenite: mandari teneor. Et niſi pro inuito quis interceſſerit, aut donandi animo, aut negocium gerens: erit mandari actio. *Concordat l. 18. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui patitur ab alio mandari, ut ſibi credatur: mandare intelligitur. *Concordat item l. 53. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui fide alterius pro alio fideiuſsit præſente & non recuſante: utroſque obligatos habet iure mandati. Quòd ſi pro inuito uel ignorante, alterius mandatum ſecutus fideiuſsit: eum ſolum conuenire poteſt, qui mandauit, non etiam reum promittendi. Nec me mouet quod pecunia fideiuſſoris reus liberetur. Id enim contingit, etſi meo mandatu pro alio ſoluit. *Concordat item l. 6. C. eod. tt. his uerbis:* Si fideiuſſor pro reo patiente fidem ſuam adſtrinxerit: mandati eum eo poſt exolutam pecuniam, uel factam condemnationem poteſt actionem exercere. *Concordat denum l. 60. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Semper qui non prohibet pro ſe interuenire, mandare creditur. *Altera replicatio eſt: Niſi reus geſtum ratum habuit. Hæc replicatio approbatur d. l. 60. his uerbis:* Sed & ſi quis ratum haboerit quod geſtum eſt: obſtringitur mandati actione. *Concordat l. 194. §. ratihabitio ff. eod. tt. his uerbis:* Ratihabitio mandato comparatur. *Tertia replicatio uidetur: Niſi poſtquam geſtum eſt, mandauit gerendum. Hæc replicatio reprobatur exemplo l. 12. §. ſi poſt creditā. ff. mandati, his aerbis:* Si poſt creditam pecuniam mandauero creditori credendam: nullum eſſe mandatum, rectiſsimè Papinianus ait. *Quarta replicatio eſt: Niſi poſtquam creditum eſſet, reus periculum in ſe receperit, mandaueritq; ut debitori dilatio detur. Hæc replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Planè ſi ut expectares, nec urgeres debitorem ad ſolutionem mandauero tibi, ut des ei interuallum, periculoq; meo pecuniam fore dicam: uerum puto, omne nominis periculum debere ad mandatorem pertinere. *Quinta replicatio eſt: Niſi poſt creditam pecuniam quis creditori ſcripſerit, ut debitorem liberet, ſeq; pecuniam ſoluturum. Hæc replicatio approbatur l. 27. in prin. ff. mandati, his uerbis:* Si quis alicui ſcripſerit, ut debitorem ſuum liberet, ſeque eam pecuniam, quam is debuit, ſoluturum: mandati actione tenetur. *Sexta replicatio eſt: Niſi poſt creditam pecuniam creditor mandet ſuſcipi probariq; nomen quod fecit. Hæc replicatio approbatur l. 12. §. idem ait. ff. mandati, his acrbis:* Papinianus ait. Si tutor mandet ſuſcipi uel probari nomen, quod fecerat: teneri eum mandati, ſcilicet quondam pupillo ſuo, uel curatori eius.

XIIII. Exceptio: *Niſi poſt creditam pecuniam mandatum ſit, ut credatur. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. ſi poſt. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 3.*

X V. Exceptio: *Niſi reus prohibuerit, ne fieret. Hæc exceptio approbatur l. 40. ff. mandati, his uerbis:* Si pro te præſente & uetante fideiuſſerim: nec mandati actio, nec negotiorum geſtorum eſt. Sed quidam utilem dari putant: quibus non conſentio, ſecundum quod & Pomponio uidetur. *Concordat l. 6. §. ſi paſſus. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 13. repl. 1. Concordat item l. 53. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. repl. 1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi reus re non integra fieri prohibuit: puta rem tradi quæ ipſius uoluntate erat uendita. Hæc replicatio approbatur l. 14. ff. de publiciana in rem actione, his uerbis:* Papinianus libro VI. Quæſtionum ſcribit, Si quis prohibuit uel denunciauit ex cauſa uenditionis rem tradi, quæ ipſius uoluntate à procuratore fuit diſtracta, & is nihilominus tradiderit: emptorem tuebitur Prætor, ſiue poſsideat, ſiue petat rem. Sed quod iudicio empti procurator emptori præſtiterit, contrario iudicio mandati conſequitur. Poteſt enim fieri, ut emptori res auferatur ab eo, qui uenire mandauit: quia per ignorantiam non eſt uſus exceptione, quam debuit opponere: ueluti, Si auctor meus non ex uoluntate tua uendidit. *Plura de exceptione propoſita, eiusq; replicationibus uide ſ. cap. 12. quæſt. 3. except. 17. item J. lib. prox. cap. 7. quæſt. 1. except. 14.*

X V I. Exceptio: *Niſi cum mandator ſua pecunia fieri mandaſſet, pecuniam nullam dederit. hoc enim caſu uidetur mandatum reuocaſſe. quæ exceptio elicitur ex l. 12. §. fin. ibi: ſi non ita. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. d. quæſtion. 3. exception. 18. repl. 3.*

X V I I. Exceptio: *Niſi mandator mandatario rem, in quam ſumptus fecit, donauerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi mandator rem poſtea alij uendiderit. quæ & ipſa replicatio ſubſiſtit, eiusq; duplicatio hæc eſt: Niſi conſenſu mandatarij mandator poſtea rem uendidit. quæ duplicatio approbatur d. l. 12. §. inde Papinianus, his uerbis:* Papinianus quærit, ſi patronus prædium quod emerat, pro quo precij beſſem exoluerit, iuſſerit liberto ſuo tradi, ut ille reſiduum precij redderet: deinde reddito precio uendenti fundum patrono libertus conſenſerit: tractat precium an poſsit libertus repetere: & ait, ſi mandatum ſuſcepit initio libertus, non donatum accepit: contrario iudicio poſſe eum precium repetere, quod deductis mercedibus, quas medio tēpore percepit, ſupereſt. Quòd ſi donationem patronus

in

in libertum contulit, uideri & poſtea libertum patrono donaſſe.

X V I I I. Exceptio: *Niſi mandatarius non ſuã, ſed alienam pecuniam impenderit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm tias replicatio hæc eſt: Niſi pecuniam ab alio mutuò acceptam impenderit. Hæc replicatio approbatur l. 1. C. mandati, his uerbis:* Aduerſua eum cuiua negocia geſta ſunt, de pecunia quã de ꝓprija opibua, uel ab alija mutuò acceptã erogaſti, mandati actione pro ſorte & uſuria potes expetiri. De ſalario autem quod promiſit, apud præſidem prouinciæ cognitio præbebitur. *Concordat l. 22. §. ſi mandauerim. ibi quòd ſi ſic. ff. eod. tit. cuius aerba uide ȷ. proximè. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm debitor mandaſſet debitum pro ſe ſolui, mandatarius non debitoris, ſed creditoris nomine mutuam pecuniam acceperit, & ſoluerit. hoc enim caſu actio mandati denegatur. Quæ duplicatio approbatur d. §. ſi mãdauerim, his uerbis:* Si mandauerim ſeruo tuo, ut quod tibi debeã, ſolueret meo nomine: Neratius ſcribit, quamuia mutuatus ſeruus pecuniam rationibua tuis quaſi à me receptam intulerit: tamen ſi numos à creditore non ita accepent, ut meo nomine daret: nec liberari me, nec te mãdati mecum acturum. Quòd ſi ſic mutuatus ſit pecuniam, ut meo nomine daret: utrunque contrà eſſe, nec reſetre alius, an idem ipſe ſeruus nomine tuo, quod pro me ſoluebatur, acceperit. Et hoc uerius eſt: quoniam quoties ſuos numos accipit creditor, non contingit liberatio debitori.

X I X. Exceptio: *Niſi mortuo mandatore impenderit. Hæc exceptio approbatur l. 34. §. fin. ff. mandati. cuius uerba uide ȷ. cap. proxim. quæſt. 4. reg. 5. Cõcordant ea quæ propoſita ſunt ȷ. cap. 12. quæſt. 3. except. 18. item l. 19. §. ſi quis dederit, in fine. ff. de donationib. cuius uerba uide ȷ. lib. 48. cap. 8. except. 10. repl. 1. dupl. 7.*

X X. Exceptio: *Niſi mandator rem, in quam impenſum eſt, habere nolit. Hæc exceptio reprobatur l. 12 §. ſi mihi mandaueris. ff. d. tit. cuius uerba uide ȷ. cauſa 7.*

X X I. Exceptio: *Niſi res in quam impẽſum eſt, perierit. Hæc exceptio ipſo quidè iure reprobatur, admittitur autẽ primùm quidem, ſi mandatarius periculum rei receperit. Quæ diſtinctio approbatur l. 39. ff. mãdati. cuius uerba uide ȷ lib. 39. cap. 8. quæſt. 2. cauſa 7. Deinde admittitur in caſu, qui proponitur l. 36. §. quòd ſi fundum. ff. eod. tit. cuius aerba uide ȷ. except. gener. 3.*

X X I I. Exceptio: *Niſi mandatarius actionem, quam nactus eſt, mãdatori non cedat. Hæc exceptio approbatur exẽplo l. 54. §. fin. ff. mandati. cuius uerba uide ȷ. cap. 12. quæſt. 3. exc. 7. repl. 1. dupl. 1. tripl. 2.*

X X I I I. Exceptio: *Niſi procurator cauſam, in quam ſumptus fecit, amiſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 4. C. mandati, his uerbis:* Etiamſi contrariam ſententiam reportauerunt, qui te ad exercendas cauſaa appellationis procuratorẽ conſtituerunt: ſi tamen nihil culpa tua factum eſt, ſumptus quos in litem probabili ratione feceras, contraria mandati actione petere potes. *Hactenus exceptiones aduerſus cauſas ꝓpoſitæ actionis enumeratæ ſunt. Sed & plures uide ȷ. cap. 12. quæſt. 3.*

II. QVIBVS COMPETIT contraria mandati actio?

I. Regula, *De mandatario, proponitur l. 12. §. cõtrario. ff. mandati, his uerbis:* Contrario iudicio experiuntur, qui mandatum ſuſceperunt: utputa qui rerum, uel rei unius procurationem ſuſceperint.

I I. Regula: *Alij quàm mandatario regulariter non competit. Cuius tamen regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi filiofamiliâs ſit mandatũ. hoc enim caſu patri datur actio. Quæ exceptio approbatur d. l. 12. §. ſi filiofamiliâs, his uerbis:* Si filiofamiliâs mãdaui ut pro me ſolueret, patrem (ſiue ipſe ſoluerit, ſiue filius ex peculio) mandati acturum Neratius ait. Quod habet rationem. Nihil enim meã intereſt, quis ſoluat. *Huius exceptionis replicatio prima, ſumpta ex perſona ſoluentis uel impendentis, reprobatur uerbis iam propoſitis. Altera replicatio eſt: Niſi poſt emancipationem filius mandatum fuerit executus & impenderit. hoc enim caſu non patri, ſed filio mandati actio datur. Quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Si filiofamiliâs mandauero, ut pro me ſolueret, & emancipatus ſoluerit: in factum actionem filio dandam. Patrem autem poſt emancipationem ſoluentem, negociorum geſtorum actionem habere. *Ait Iuriſconſultus:* In factum actionem. *Hanc alibi uocat Lex mandati actionem utilem, l. 44. in fine. ff. de hæred. inſtituen. cuius uerba uide ȷ. lib. 51. cap. 11. reg. 8. Altera exceptio eſt: Niſi curatori ſit mandatum. hoc enim caſu pupillo datur actio. Quæ exceptio approbatur d. l. 12. §. idem ait. cuius uerba uide ȷ. quæſtion. proxim. except. 15. replic. 6. Tertia exceptio eſt: Niſi mandatarius ſit defunctus. hoc enim caſu eius hæredi ſine dubio datur.*

III. ADVERSVS QVOS datur actio propoſita?

I. Regula, *De mandatoris hærede, proponitur l. 58. in princip. ff. mandati. cuius uerba uide ȷ. cap. 12. quæſt. 3. except. 8. repl. 2.*

I I. Regula, *De uno ex pluribus mandatoribus, proponitur l. 59. §. Paulus reſpondit. ff. eodem titul. his uerbis:* Paulus reſpondit, Vnumquemque mandatorum in ſolidum eligi poſſe, etiamſi non ſit conceptum in mandato. Poſt condemnationem autem in duorum perſonam collatam, neceſſariò ex

cauſa iudicati ſingulos pro parte dimidia conueoiri poſſe & debere.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: *Si quis rem ſibi communem cum alio emere rogatus ſit, partemq́; à ſocio emerit, etiam ut ſuam partem mandator emptam habeat, agere poteſt. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.11.quæſt.4.reg.5.*

II. Regula: *Quanti autem in caſu propoſito mãdator mandatarij partem emptam habere debeat: definitur l.15.cum lege ſequente.ff.mandati,his uerbis:* Siquidem certo precio emendas partes mandauerim, quanticuoque aliorum partes redemeris: ſic & tua pars arctabitur, ut non abundet mandati quantitaté, in quantum tibi emendum totum mandaui. Sin autem nullo certo precio conſtituto emere tibi mandauerim, tuq́; ex diuerſis precijs partes cæterorum emeris: & tuam partem uiri boni arbitratu æſtimato precio dari mihi oportet, ita ut omnes ſummas maiores & minores coaceruet: & ita portiooem ei qui mandatum ſuſcepit, præſtet. Quòd & pleriq; probãt. Simili modo & in illa ſpecie, ubi certo precio tibi emere mandaui: ſi aliarum partiũ nomioe commodè oegocium geſſeris, & uilius emeris: pro tua parte tantum tibi præſtatur, quanti tua intereſt: dummodo iotra id precium, quod mandato continetur. Quid enim fieret, ſi exiguo precio hi, quibus cum tibi communis fundus erat, rem abijcere, uel neceſsitate rei familiaris, uel alia cauſa cogerentur? num etiam tu ad idem diſpendium deducereris? Sed nec lucrum tibi ex hac cauſa adqoirere debes, cum mãdatum gratuitum eſſe debeat. Neq; enim tibi cõcedendum eſt, propter hoc uenditionem impedire, quòd animoſiorem eius rei emptoré eſſe, quàm tibi mandatum eſt, cognoueris.

III. Regula, *De deducendis ijs quæ mandatarius ex cauſa mandati percepit, proponitur l.12.§. inde Papinianus. ibi: quod deductis. ff. mandati.cuius uerba uide ſ. quæſt.1.except.17.repl.1.dupl.1.*

IIII. Regula: *Si quis mandatu alterius in ſuo aliquid fecit, deducendum id quo res eius precioſior eſt facta. Quæ regula approbatur l.16.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.quæſt.1.except.10.*

V. Regula, *De uſuris. Hæ regulariter non ueniunt in cõtraria mandati actione. Quæ regula approbatur l.26. §. preterea. ff. mandati, his uerbis:* Sciendum eſt, non plus fideiuſſoré cooſequi debere mandari iudicio, quàm ſoluerit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi mora facta ſit. Quæ exceptio approbatur l.18. C. mandati, his uerbis:* Poſt ſolutionem à ſe factam qui dari mutuo mandauit, ab eo pro quo intercesſit, uel ſucceſſoribus eius, qđ ſolutum eſt, etiam cum uſuris poſt morã rectè poſtulat. *Altera exceptio eſt: Niſi id qđ impendit mandatarius, ſub uſuris eſt mutuatus. Hæc exceptio approbatur l.1.C. eod.tt. cuius uerba uide ſ.quæſt.1.except.18. Cõcordat l.12.§.ſi mihi mãda.ibi: aut ſi ipſe mutuatus.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.exc. prox. Tertia exceptio eſt: Niſi id quod impẽdit mãdatarius, à ſuo debitore, qui ei uſuras ſoluebat, exegit. Hæc exceptio ap.pbatur d.§.ſi mihi.ibi: ſimili modo, his uerbis:* Si qđ mãdaueris, & in id ſumptum fecero: nõ tãtùm id quod impendi, uerùm uſuras quoqoe conſequar. Vſuras auté non tantùm ex mora admittendas eſſe dicemus, uerùm iudicem æſtimare debere, ſi exegit à debitore ſuo quis & ſoluit, cum uberrimas uſuras conſequeretur. æquiſsimum enim erit, rationẽ eius rei haberi, aut ſi ipſe mutuatus grauibus uſuris, ſoluit. Sed etſi reum uſuris non releuauit, ipſi autem & uſuræ abluot: uel ſi minoribus releuauit, ipſe autem maioribus fœnus accepit, ut fidem ſuam liberaret: non dubito, debere eum mandati iudicio & uſuras conſequi, & (ut eſt conſtitutum) totum hoc ex æquo & bono iudex arbitratur. *Quarta exceptio eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter uidebitur. Quæ exceptio ap.pbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Verùm iudicem æſtimare debere. *Item hiſce:* Et (ut eſt conſtitutum) totum hoc ex æquo & bono iudex arbitratur.

V. QVANDO DETVR Actio propoſita?

Etiam antequam ſoluerit mandatarius id in quo ſe obligauit, agere poteſt ut liberetur. Hæc regula approbatur l.45 in prin.cum ſequentib.ff mandati, his uerbis: Si mandatu meo fundum emeris, utrum cum dederis precium, ages mecum mandati: et antequam des: ne neceſſe habeas res tuas uendere? Et rectè dicitur, in hoc eſſe mandati actionem, ut ſuſcipiam obligationem quæ aduerſus te uenditori competit. Nam & ego tecum agere poſſum, ut præſtes mihi aduerſus uenditorem empti actionem. Sed ſi mandatu meo iudiciũ ſuſcepiſti, manente iudicio, ſine iuſta cauſa non debes mecum agere, ut transferatur iudicium in me. Nõdum enim perfeciſti mandatum. Item ſi dum negocia mea geris, alicui de creditoribus meis promiſeris: & antequam ſoluas, dicendum eſt, te agere poſſe, ut obligationem ſuſcipiam: aut ſi creditor nolit obligationem mutare, cauere tibi debeo defenſum iri te. Si iudicio te ſiſti promiſero, nec exhibuero: & anteqoam præſtem, mandari agere poſſum, ut me liberes: uel ſi pro te reus promittẽdi factus ſim. Sed ſi mao-

mandauero tibi ut creditori meo ſoluas, tuq́; expromiſeris, & ex ea cauſa damnatus ſis: humanius eſt & in hoc caſu mandati actionem tibi competere. Quoties ante ſolutam pecuniam mãdati agi poſſe diximus: faciendi, non dandi cauſa tenebitur reus. Et eſt æquum, ſicut mandante aliquo actionem nacti cogimur eam præſtare iudicio mandati: ita ex eadem cauſa obligatos nos habere mãdati actionem, ut liberemur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi mandatu rei conuenti iudicium ſuſceperit. hoc enim caſu nondũ finito iudicio agi non poteſt. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ſi mandatu meo iudicium ſuſcepiſti, manente iudicio ſine iuſta cauſa non debes mecum agere, ut transferatur iudiciũ in me, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi mandatu debitoris quis pro eo fideiuſſerit. hoc enim caſu antequam ſoluerit fideiuſſor, mandati agere nõ poteſt. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponũtur ʒ.lib.45.cap.4.quæſt.1.except.1. Tertia exceptio eſt: Niſi quis rogatu debitoris rem ſuam pro eo pignori obligari paſſus ſit. nam & hoc caſu ante ſolutum debitum & pignus liberatum agi non poteſt. Quæ exceptio permittitur arbitrio iudicis l.18. ff. mandati, his uerbis:* Lucius Titius Publio Mæuio filio naturali domum communem permiſit, non donationis cauſa, creditori obligare. Poſtea Mæuio defuncto relicta pupilla tutores eius iudicem aduerſus Titium acceperunt, & item Titius de mutuis præſtationibus. Quæro, an domus pars quam Titius obligandum filio ſuo accõmodauit, arbitratu iudicis liberari debeat? Marcellus. Reſpõdi, an & quãdo debeat liberari ex pſona debitoris, itẽq́; ex eo quod inter contrahẽtes actum eſſet, ac tempore quo res, de qua quæritur, obligata fuiſſet, iudicẽ æſtimaturum. Eſt enim earum ſpecierum iudicialis quæſtio, per quam res expediatur. Non abſimilis illa quæ frequẽtiſsimè agitari ſolet, an fideiuſſor & priuſquã ſoluat, agere poſsit ut liberetur. Nec enim ſemper expectãdum eſt ut ſoluat, aut iudicio accepto condemnetur: ſi diu in ſolutione reus ceſſauit, aut certè bona ſua diſsipauit? præſertim ſi domi pecuniã fideiuſſor non habebit, qua numerata creditori, mãdati actione conueniat.

VI. EVENTVS HVIVS actionis.

De cedenda reo actione, proponitur l.14.§. fin ff. mandati. cuius uerba uide s̄.cap.12.quæſt.3. exc.7. repl.1.dupl.1.tripl.1.

VII. ADFINIA REMEdia.

Regulariter ex cauſis s̄. propoſitis cõtraria mãdati actio competit mandatario, non alia. Quæ regula approbatur per ea quæ s̄. quæſtion.1.propoſita ſunt. Verùm eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine mandato geſſerit alterius negocium. tunc enim negociorum geſtorum actio eſt, non mandati. Quæ exceptio approbatur exemplo l.20. in fine. ff. mandati. cuius uerba uide s̄.quæſt.1.exc.13. Concordat l.58.in prin. ibi: quòd ſi ſine. ff. eod.tit. cuius uerba uide s̄.cap.12.quæſt.3. except.18.repl.2. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cùm filiofamiliâs mandatum eſſet, pater cui mandatũ nihil fuit, id quod filio mandatũ fuit, exequatur. hoc enim caſu mandati actio patri competit. Quæ replicatio approbatur l.12.§. ſi filiofam. ff. mandati. cuius uerba uide s̄.quæſt.2.reg.2.except.1. Concordat l.45. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ʒ.lib.prox.cap.5. quæſt.8.except.1.repl.2. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi poſt emancipationem filij pater mãdatum fuerit executus. Quæ duplicatio approbatur d.l.12.§. ſi filiofamiliâs. cuius uerba uide d. except.1.repl.2. Altera duplicatio eſt: Niſi nõ reſpectu filij pater geſsit. Quæ duplicatio approbatur d.l.45. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi quis libero homini quem bona fide pro ſeruo poſsidet, mandauerit hoc enim caſu non mandati, ſed negociorum geſtorum actio eſt. Quæ exceptio approbatur l.18 §. ſi liber homo. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide s̄.cap. prox. quæſt.7.exc.1. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm filiofamiliâs mandatum eſſet, is emancipatus mandatum fuerit executus. hoc enim in factum actio competit. Quæ exceptio approbatur d.§. ſi filiofamiliâs. cuius uerba uide d.repl.1. Quarta exceptio eſt: Niſi ſalarium ſiue honorarium petatur. hoc enim extra ordinem petendum. Quæ exceptio approbatur l.7. ff. mandati. cuius uerba uide s̄.lib.37.cap.3. except.19. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. quæſt.1. cauſa 5. item s̄. lib. 9. cap.1. in princip. Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide s̄. cap. prox. quæſt.7. Hactenus de mandato eiusq́; actionibus in genere dictum eſt. De mandato ut credatur uel fideiubeatur, cum ſuis actionibus dicetur ʒ.lib.45.cap.1. cum tribus capitibus ſequentibus.

DIGESTORVM LIBER QVADRAGESIMVSQVARTIVS:

DE INNOMINATIS, ET *quaſi contractibus.*

Hucuſq; de tribus generibus contractuum nominatorum qui aut re, aut uerbis, aut conſenſu fiunt, eſt actum. Sed & de eo qui literis fit, dictum ſ. lib. 36. cap. 2. diuiſ. 4. Nunc de contractibus innominatis & quaſi contractibus cum ſuis actionibus eſt agendum.

DE PRÆSCRIPTIS *uerbis & in factum actione.* *Cap. I.*

I. CAVSAE, EX QVIBVS datur actio propoſita?

PRima *cauſa generalis: Si contractus ſit innominatus, & deficiat uulgare & uſitatum nomen actionis. Hæc cauſa approbatur l. 1. cum tribus legib. ſequentib. ff. præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Nonnunquam euenit, ut ceſſantibus iudicijs proditis & uulgaribus actionibus. cùm proprium nomen iouenire noo poſſumus, facilè deſcendamus ad eas qoæ in factum appellantur. Sed ne res exemplis egeat, paucis agam. Domino mercium in magiſtrum nauis, ſi ſit incertum. utrum nauem conduxerit, an merces uehendas locauerit: ciuilem actionem in factum eſſe dandam, Labeo ſcripſit. Item ſi qois precij explorandi gratia rem tradat, neq; depoſitum neqoe commodatum erit: ſed non exhibita fide. ciuilis in factum actio ſubijcitur. Nam cùm deficiunt uolgaria atque uſitata actionum nomina, præſcriptis uerbis agendum eſt: ad quem neceſſe eſt confugere, qooties cõtractus exiſtunt, qoorum appellationes nullo iure ciuili proditæ ſunt. Natura enim rerum inductum eſt, ut plura ſint negocia, quàm uocabula. *Concordat l. 11. ff. eod tt. cuius uerba uide ſ. lib. 1. cap. 5. quæſt. 1. reg. 2. Item concordat l. 22. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. reg 2. Itẽ concordat l. 1. ibi: ut quoties. ff. de æſtimatoria. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 6 quæſt. 5. except. 4. Item concordat l. 7. in prin. uſq; ad §. ſi ut maleficium. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 2. diuiſ. 5.*

II. *Cauſa: Si actionem quæ legibus prodita eſt, prætor in eo quod legi deeſt, ſupplet. Hæc cauſa approbatur d. l. 11. cuius uerba cum concordantibus uide in d. reg. 2.*

III. *Cauſa: Si cùm res certa lege tradita eſſet, dictæ legi non pareatur. Hæc cauſa approbatur l. 6. C. de rerum permutat. his uerbis:* Rebus certa lege traditis, ſi huic non pareatur, præſcriptis uerbis incertam ciuilem daodam actionem, iuris authoritas demõſtrat. *Huius exemplum proponitur l. ultim. C. eod. tt. his uerbis:* Ea lege rebus dooatis Candido, ut quod placuerat, menſtruum ſeu anouum tibi præſtaret: cum huiuſmodi conuentio noo nudi pacti nomine ceoſeatur, ſed rebus proprijs dictę legis ſubſtantia muniatur: ad implendum tibi placitum, ſicut poſtulas, præſcriptis uerbis competit actio.

IIII. *Cauſa: Huius cauſæ loco notanda diuiſio quadrimembris cauſarum, ex quibus præſcriptis uerbis actio competat. Quæ diuiſio proponitur, & exemplis declaratur l. 5. ff. præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Naturalis meus filius ſeruit tibi, & tuus filius mihi, coouenit inter nos ut & tu meõ manumitteres, & ego item tuum. Ego manumiſi, tu non maoumiſiſti. Qua actione mihi teoeris, quæſitum eſt? In hac quæſtiooe totius ob rem dati tractatus inſpici poteſt, quiio his competit ſpeciebus. Aut enim do tibi, ut des: aut do, ut facias: aut facio, ut des: aut facio, ut facias. In quibus quæritur, quæ obligatio naſcetur? Et ſiquidem pecuniam dem, *l. Do ut des.* ut rem accipiam: emptio & ueodirio eſt. Si autem rem do, ut rem accipiam: quia non placet permutationem rerum emptionem eſſe, dubium non eſt, naſci ciuilem obligarionem. In qua actione id uenit, non ut reddas quod accepiſti: ſed ut damneris mihi quanti intereſt mea, illud de quo conuenit, accipere: uel ſi meõ recipere uelim, repetam quod datũ eſt, quaſi ob rem datam re nõ ſecura. Sed ſi ſcyphos tibi dedi, ut Stichũ mihi dares: piculo meo Stichus erit, ac tu duntaxat culpam præſtare

II. Do ut facias. ſtare debes. At cum do, ut facias: ſi tale ſit factum, quod locari ſolet (puta ut tabulam pingas) pecunia data, locatio erit, ſicut in ſuperiore caſu emptio. Si res, non erit locatio: ſed naſcetur uel ciuilis actio in hoc quod mea intereſt, uel ad repetendum condictio. Quòd ſi tale eſt factum, quod locari non poſsit (puta ut ſeruum manumittas) ſiue certum tempus adiectum eſt, intra quod manumittatur, idque cum potuiſſet manumitti, uiuo ſeruo tráſierit: ſiue finitum non fuerit, & tantum temporis cõſumptum ſit, ut potuerit debueritq; manumitti: condici ei poteſt, uel præſcriptis uerbis agi. Quod his quæ diximus conuenit. Sed & ſi dedi tibi ſeruũ, ut tuum manumitteres, & manumiſiſti, & is quem dedi euictus eſt: ſi ſciens dedi, de dolo in me dandam actionem, Iulianus ſcribit: ſi ignorans, in factum ciuilem.

III. Facio ut des. Quòd ſi faciam, ut des: & poſteaquam feci, ceſſes dare: nulla erit ciuilis actio. Et ideo de dolo dabitur.

IIII. Facio ut facias. Sed ſi facio, ut facias: hæc ſpecies tractatus plures recipit. Nam ſi pacti ſumus, ut tu à meo debitore Carthagini exigas, ego à tuo Romæ: uel tu ut in meo, ego in tuo ſolo ædificem: & ego ædificaui, tu ceſſas: in priore ſpecie mandatum quodammodo interueniſſe uidetur, ſine quo exigi pecunia alieno nomine non poteſt. Quamuis enim & impendia ſequantur, tamen mutuum officium præſtamus: & poteſt mandatum ex pacto etiam naturam ſuam excedere. Poſſum enim tibi mandare, ut & cuſtodiam mihi præſtes, ut non plus impendas in exigendo, quàm decem: & ſi eandem quantitatem impendimus, nulla dubitatio eſt. Sin autem aliter feceris, ut & hic mandatum interueniſſe uideatur: quaſi refundamus inuicem impenſas. Neque enim de re tua tibi mando. Sed tutius erit, & in inſulis fabricandis, & in debitoribus exigendis, præſcriptis uerbis dari actionem: quæ actio ſimilis erit mandati actioni, quemadmodum in ſuperioribus caſibus locationi & emptioni. Si ergo hæc ſunt, ubi de faciendo ab utroq; conuenit: & in propoſita quæſtione idem dici poteſt, & neceſſariò conſequitur, ut eius fiat condemnatio, quanti intereſt mea ſeruum habere, quem manumiſi. An deducendum erit, quòd libertum habeo? Sed hoc non poteſt æſtimari. *Hiſce uerbis continetur diuiſio cauſarum actionis præſcriptis uerbis, ſecundum cuius membra cauſas ſpeciales ordine digeremus.*

V. *Cauſa: Cùm igitur do, ut des præſcriptis uerbis actio eſt, ut patet ex uerbis d. l. 5. iam propoſitis hiſce:* Si autem rem do, ut rem accipiam: quia non placet permutationem rerum emptionem eſſe, dubium non eſt naſci ciuilem obligationem, &c. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pecunia detur, ut res recipiatur. tunc enim emptio & uenditio eſt. Quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 5. ſ. propoſitis hiſce:* Et ſiquidem pecuniam dem, ut rem accipiam: emptio & uenditio eſt. *Contradicit l. ult. ff. de condictione cauſſa dati. cuius uerba uide J. lib. 49. cap. 10. in prin. Altera exceptio eſt: Niſi res detur, ut pecunia recipiatur. nam & hoc caſu emptionem & uenditionem eſſe conſtat. Cuius tamen replicatio prima hæc eſt: Niſi res uẽdenda data ſit, uel alio modo factũ quoq; interuenerit. hoc enim caſu, quamuis data ſit res, ut precium recipiatur: præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ replicatio approbatur l. 1. in prin. ff. de æſtimatoria. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 6. quæſt. 5. except. 4. Concordat l. 17. §. fin. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. except. gener. 5. in prin. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi res data ſit precioſior facienda, poſteaq; uendenda, ut precium communicaretur. hoc enim caſu pro ſocio actio eſt. Quæ duplicatio approbatur l. 13. §. Iulianus. ibi: ſed ſi puerum. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide J. except. proxim. repl. 2. Altera replicatio eſt: Niſi ita res data ſit, ut aut res aut precium reddatur. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ replicatio approbatur d. l. 17. in fine. Tertia exceptio eſt: Niſi res data ſit, ut eadem res reddatur. tunc enim commodati actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 17. in princip. ff. de præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Si tibi ſcyphos dedi, ut eoſdem mihi redderes: commodati actio eſt: Si ut pondus argenti redderes, quantum in illis eſſet: tantidem ponderis petitio per actionem præſcriptis uerbis, & tam boni argenti, quàm illi ſcyphi fuerunt. Sed etſi ut uel hos ſcyphos, uel eiuſdem ponderis argentum dares, conuenit: idem dicendum eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ita ut eadem aut alia reddatur, conuenit. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt: Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi ut uel hos ſcyphos, &c. *Concordat l. 17. §. ſi margaritas. ff. eodem tit. cuius uerba uide J. exception. gener. 5. Altera replicatio eſt: Niſi factum interuenit. hoc enim caſu, quamuis eadem res ueniat reſtituenda, tamen præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ replicatio approbatur exemplo l. 13. §. Iulianus. ff. de præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Iulianus ait, Si tibi areæ meæ dominium dedero ea lege, ut inſula ædificata, mihi partẽ reddas: neq; emptionẽ eſſe, quia precij loco partem rei meæ recipio: neq; mandatum, quia non eſt gratuitum: neq; ſocietatem, quia nemo ſocietatẽ contrahendo rei ſuæ dominus eſſe deſinit.

Sed

Sed ſi puerum docendum, uel pecus paſcendum tibi dedero, uel puerum nutriendum, ita ut ſi poſt certos annos ueniſſet, precium inter nos communicaretur: abhorrere hoc ab area, eo quòd hic dominus eſſe non deſinit, qui prius fuit. Competit igitur ꝓ ſocio actio. Sed ſi fortè puerum dominij tui fecero, idem ſe quod in area dicturum: quia dominium deſinit ad primum dominum pertinere. Quid ergo eſt? In factũ putat actionem Iulianus dandam. Igitur etſi quis areę dominium non tranſtulerit, ſed paſſus ſit te ſic ædificare, ut communicaretur uel ipſa, uel precium: erit ſocietas. Idemque & ſi partis areæ dominium tranſtulerit, partis non: & eadem lege ædificare paſſus ſit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dominium rei penes dantem maneat. hoc enim caſu, ſiquidē pro parte res ueniat reſtituenda, pro ſocio actio erit, ut ex uerbis iam propoſitis conſtat: ſin autem tota, locati & conducti erit actio. De qua re uide* J. *cauſa proxim. except.1. Tertia replicatio eſt: Niſi annulus ſponſionis cauſa alicui datus ſit, ut eum uictori redderet. Quæ replicatio approbatur l.18.§. fin. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide* ꝰ.*lib.19.cap.8.quæſt.9. except.14. Quarta replicatio eſt: Niſi re data cōuenit, ut eadem & alia res reddatur utenda. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ replicatio approbatur exemplo boum d.l.18.§. ſi cum unum. cuius uerba uide* ꝰ.*lib.19.cap.4.quæſt.2. exception.8. Quinta replicatio eſt: Niſi domus habitandi cauſa ſit data. Quæ replicatio approbatur l.17. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide* ꝰ.*lib.35. cap.2. except.19. Quarta ꝓpoſitæ cauſæ exceptio uidetur: Niſi operæ ſerui datæ ſunt, ut totidem operas reciperet. Hæc exceptio approbatur l. penult. ff. de præſcriptis uerbis. cuius uerba uide* ꝰ.*d. except.8. Quinta exceptio eſt: Niſi non ad id quod intereſt, ſed ad rem datam reſtituendam agatur. hoc enim caſu condictio cauſa dati cauſa non ſecuta competit. Quæ exceptio approbatur uerbis l.5.§. & ſiquidem. ibi: uel ſi meum,* ꝰ.*cauſa prox. propoſitis hiſce:* Vel ſi meũ recipere uelim, repetam quod datum eſt, quaſi ob rem datum re non ſecuta. *Concordat l.4. in fine. C. de dolo malo. cuius uerba uide* J *cauſa 7. Sexta exceptio eſt: Niſi re quæ pondere, numero uel menſura conſtat, data, ut alia eiuſdem generis & qualitatis reſtituatur. hoc enim caſu mutuum eſt. Quæ exceptio recipit aliquot replicationes de quibus uide* ꝰ.*lib.39.cap.2.quæſt.6. præſertim reg.2.*

V 1. *Cauſa: Si do ut facias, præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis d l.5.* ꝰ.*cauſa 4. propoſitis hiſce:* At cùm do ut facias, ſi tale ſit factum, quod locari ſolet (puta ut tabulam pingas) pecunia data locatio erit, ſicut in ſuperiore caſu emptio. Si res, non erit locatio: ſed naſcetur uel ciuilis actio in hoc quod mea intereſt, uel ad repetendũ cōdictio. Quòd ſi tale eſt factum, quod locari non poſsit (puta ut ſeruum manumittas) ſiue certum tempus adiectum eſt, intra quod manumittatur, idque cum potuiſſet manumitti, uiuo ſeruo tranſierit: ſiue finitum non fuerit, & tantum temporis conſumptum ſit, ut potuerit debueritq́; manumitti: condici ei poteſt, uel præſcriptis uerbis agi. Quod his quæ diximus, conuenit. *Ait Iuriſconſultus:* Quæ diximus. *Scilicet* ꝰ.*ead.l.5. §. ſi autem rem do. cuius uerba uide* ꝰ.*cauſa prox. in prin. Huius cauſæ exemplum eſt, ſi precij explorandi cauſa res data ſit. quod proponitur l.1.§. fin. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide* ꝰ.*cauſa 1. Aliud exemplum eſt, ſi res uendenda ſit data. quod proponitur l.1. in prin. ff. de æſtimatoria. cuius uerba uide* ꝰ.*lib. prox. cap.6. quæſt.5. except.4. Concordat l.20. in prin. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide* ꝰ.*lib.19. cap.2. quæſt.1. except.17. replic.2. Item concordat l.13. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si tibi rem uendendam certo precio dediſſem, ut quo pluris uendidiſſes, tibi haberes: placet neque mandati, neque pro ſocio actionem eſſe, ſed in factum, quaſi alieno negocio geſto: quia & mādata gratuita eſſe debent, & ſocietas non uidetur cōtracta in eo quòd te non admiſit ſocium diſtractionis, ſed ſibi precium certum excepit. *Tertium exemplum eſt, ſi res inſpicienda data ſit. quod exemplum proponitur l.18. in prin. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide* ꝰ.*lib.19. cap.5. quæſt.1. except.3. repl.2. dupl.2. tripl.1. Concordat d.l.18.§. ſi cùm mihi. cuius uerba uide* J.*except. gener.5. Concordat item l.24. ff. eod. tit. cuius uerba uide* J.*d. except. gener.5. repl.2. Quartũ exemplum eſt, ſi res experiunda ſit data. quod proponitur l.21. in princip. ff. præſcriptis uerbis, his uerbis:* Apud Labeonem quæritur, Si tibi equos uenales experiundos dedero, ut ſi in triduo diſplicuiſſent, redderes: tuq́; deſultor in his cucurreris, & uiceris, deinde emere nolueris: an ſit aduerſus te ex uendito actio? Vlpianus. Et puto uerius eſſe præſcriptis uerbis agendum. nam inter nos hoc actum eſt, ut experimētum gratuitum acciperes: non ut etiam certares. *Concordat d l.21.§.1 his uerbis:* Itē apud Melam quæritur, Si mulas tibi dedero, ut experiaris, & ſi placuiſſent, emeres: ſi diſplicuiſſent, ut in dies ſingulos aliqd præſtares: deinde mulæ à graſſatoribus fuerint ablatæ intra dies experimenti, quid eſſet præſtandum: utrum precium & merces, an merces tantùm? Et ait Mela intereſſe, utrum emptio iam erat contracta, an futura: ut ſi facta, precium petatur: ſi futura, merces. Sed non exprimit de actionibus.

bus. Puto autem, ſiquidem perfecta fuit emptio, competere ex uendito actionem: ſi uerò nondum perfecta eſſet, talem, qualem aduerſus deſultorem dari. *Quintum exemplum eſt, ſi do ut manumittas. quod proponitur l. 5. §. at cùm do. ibi: quòd ſi tale. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa in prin. Concordat l. 7. ff. eod. tit. his uerbis:* Si decem tibi dedero, ut Stichum manumittas, & ceſſaueris: confeſtim agam præſcriptis uerbis, ut ſoluas quanti mea intereſt: aut ſi nihil intereſt, condicam tibi, ut decem reddas.

Sextum exemplum eſt, ſi dominus ſeruum quæſtionis habendæ gratia dedit. quod exemplum proponitur l. 8. ff. præſcriptis uerbis, in hæc uerba: Si dominus ſeruum, cum furti argueretur, quæſtionis habendæ cauſa æſtimatum dediſſet, neque de eo compertum fuiſſet, & is non redderetur: eo nomine ciuiliter agi poſſe, Papinianus ait: licet aliquo caſu forſitan retentus eſſet, qui traditum accepiſſet. Poteſt enim retinere ſeruum, ſiue dominus pro eo pecuniam elegiſſet, ſiue in admiſſo deprehenſus fuiſſet. tunc enim datam æſtimationem reddi à domino oportere. Sed quæſitum eſt, qua actione pecunia, ſi eam dominus elegiſſet, peti poſſet? Dixit Papinianus, tametſi quod inter eos ageretur, uerbis quoque ſtipulationis concluſum non fuiſſet: ſi tamen lex contractus non lateret, præſcriptis uerbis incerti & hic agi poſſe: nec uideri nudum pactum interueniſſe, quoties certa lege dari probaretur. *Septimum exemplum eſt, ſi utendi fruendi cauſa res data ſit. quod exemplũ proponitur l. 10. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 7. quæſt. 6. reg. 4. except. 1. Octauum exemplum eſt, ſi pecunia data conuenit, ut accipiens pro dante tributum ex uſuris eius pecuniæ ſolueret, & ſi quid ex uſuris ſupereſſet, id danti reſtitueretur, &c. Hoc exemplum proponitur l. 25. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 39. cap. 2. quæſt. 6. reg. 2. Hactenus ſpecies & exempla propoſitæ cauſæ ſunt enumerata. Sequuntur nunc eius exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi tale ſit factum, ob quod datum eſt, quod locari ſolet. tunc enim locati & conducti naſcitur actio. Quæ exceptio approbatur uerbis ſ. ead. cauſa in princip. propoſitis hiſce:* Si tale ſit factum, quod locari ſolet (puta ut tabulam pingas) pecunia data, locatio erit, &c. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non pecunia numerata, ſed alia res data ſit ut faciat. hoc enim caſu non locati, ſed præſcriptis uerbis actio eſt. Quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Si res, non erit locatio, ſed naſcetur uel ciuilis actio in hoc quod mea intereſt, uel ad repetendum condictio. *De hac replicatione uide plura ſ. libro proxim. cap. 1. quæſtion. 5. exception. 4. Altera exceptio eſt: Niſi rem potius, quàm intereſſe, repetere actor malit. hoc enim caſu condictio cauſa data cauſa non ſecuta competit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vel ad repetendum condictio. *Concordant ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius exemplo 5. Item concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa proxim. exception. 5. Tertia exceptio uidetur: Niſi res æſtimata data ſit. hoc enim caſu ex uendito actio uidetur competere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 1. in princip. ff. de æſtimatoria. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 6. quæſtion. 5. exception. 4. Concordat l. 8. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, exemplo 6. Quarta exceptio eſt: Niſi re data conuenit, ut ſi extructa eſſet, uel precioſior facta, pars eius rei uel precij reſtitueretur. hoc enim caſu pro ſocio actio eſt. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. §. Iulianus. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. cauſa proxim. exception. 3. replication. 2. Sed & de hac exceptione uide ſ. lib. proxim. cap. 10. quæſt. 3. cauſa 6. Alias propoſitæ cauſæ exceptiones uide paulo inferius inter exceptiones generales.*

VII. *Cauſa: Si facio, ut des. Hæc cauſa reprobatur uerbis l. 5. §. quòd ſi faciam. ff. præſcriptis uerbis, ſ. cauſa 4. propoſitis hiſce:* Quòd ſi faciam, ut des, & poſteaquam feci, ceſſes dare: nulla erit ciuilis actio. Et ideo de dolo dabitur. *Planè approbatur cauſa propoſita in exemplis, nimirum l. 15. ff. eodem tit. his uerbis:* Solent qui nouerunt ſeruos fugitiuos alicubi celari, indicare eos dominis, ubi celentur: quæ res non facit eos fures. Solent & mercedem huius rei accipere, & ſic indicare: nec uidetur illicitum eſſe hoc, quod datur. Quare qui accepit, quia ob cauſam accepit, nec improbam cauſam: non timet condictionem. Quòd ſi ſolutum quidem nihil eſt, ſed pactio interceſsit ob indicium: hoc eſt, ut ſi indicaſſet, adprehenſusque eſſet fugitiuus, certi aliquid daretur: uideamus, an poſsit agere? Et quidem conuentio iſta non eſt nuda, ut quis dicat ex pacto actionem non oriri, ſed habet in ſe negocium aliquod. Ergo ciuilis actio poteſt oriri, id eſt, præſcriptis uerbis: niſi quis & in hac ſpecie de dolo actionem competere dicat, ubi dolus aliquis arguatur. *Aliud exemplum in quo cauſa propoſita approbatur, proponitur l. 6. C. de tranſactionibus. cuius uerba uide ſ. lib. 9. cap. 5. exception. 25. replication. 1. Hiſce exemplis poterat uideri cauſam propoſitam regulariter approbandam potius quàm reprobandam eſſe: eis accedit, quòd ratio diuerſitatis à præcedentibus & ſequentibus cauſis ipſo iure approbatis dari non poteſt. Sed lex ipſa ſ. eadem cauſa in princip. propoſita reclamat. Quidquid autem ſit, de dolo certè actio non eſt deneganda: ut ex uerbis*

d.l.5.& l.15. iam propoſitis conſtat. *Cui concordat l.4. C. de dolo malo, his uerbis:* Cùm proponas inter te & eum quem in contubernio ancillam tuam ſibi coniunxiſſe memoraſti, placuiſſe ut tibi pro eadem daret mancipium: intelligis quòd ſi manumiſiſti, uel ei tradidiſti, & ille manumiſit, reuocandæ libertatis poteſtatem non habes: ſed ſolùm, ſi necdum ſtatutum tempus exceſſerit, & fidem placiti rumpat, deſiderare debes, de dolo decerni actionem. Quòd ſi penes te dominium eius remanſit, adito præſide prouinciæ, cum natis hanc potes recuperare, ſi nulla moueatur ſtatus quæſtio. Planè ſi feci ut dares, & dediſti, ſed datum euictum eſt: præſcriptis uerbis uel in factum actio nō denegatur. *Quæ cauſa approbatur l.5.§. ſed ſi dedi ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ̄. cauſa 4. Concordat l.7 §.1.ff. de pactis. cuius uerba uide ſ̄. lib. 36.cap.2.diuiſ.5.*

VIII. *Cauſa: Si facio, ut facias: præſcriptis uerbis actio naſcitur. Quæ cauſa approbatur, ſimul & exemplis declaratur d.l.5. in princip. & in fine. cuius uerba uide d. cauſa 4. Aliud exemplum proponitur l.9. ff. eod. tit. his uerbis:* Ob eam cauſam quis accepto liberatus, ut nomen Titij debitoris delegaret. Si fidem contractus non impleat, incerti actione tenebitur. Itaque iudicis officio non uetus obligatio reſtaurabitur, ſed promiſſa præſtabuntur, aut condemnatio ſequetur. *Aliud exemplum proponitur l.20. in fine. ff. eod. tit. his uerbis:* Si prædium pro te obligauero, deinde placuit inter nos, ut mihi fideiuſſorem præſtares, nec facias: melius eſſe dico præſcriptis uerbis agi: niſi merces interueniat. Nam ſi interuenit, ex locato eſſe actionem. *Huius cauſæ exemplum etiam poteſt uideri l.26. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ̄. lib.39.cap. 4. quæſt. 2. except.8. Hactenus quatuor genera cauſarum, ex quibus præſcriptis uerbis actio competit, cum ſuis exemplis ſeu ſpeciebus propoſita ſunt. Quanquam inter huiuſmodi ſpecies numerari poſſunt & duæ cauſæ proximè ſequentes.*

IX. *Cauſa: Si permiſeris mihi cretam ex agro tuo eximere, ut locum unde exemi repleam, & exempta creta locum non repleam, uel eo repleto cretam tollere me non permittas. Hæc cauſa approbatur l.16. ff. præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Permiſiſti mihi cretam eximere ex agro tuo, ita ut eum locum unde exemiſſem, replerem: exemi, nèc repleo. Quæſitum eſt, quam habeas actionem? Sed certum eſt, ciuilem actionem incerti competere. Sin autem uendidiſti cretam, ex uendito ages. Quòd ſi poſt exemptionem cretæ foſſam repleuero, nec patiaris me cretam tollere, tunc agam ad exhibendum: quia mea facta eſt, cùm uoluntate tua exempta ſit.

X. *Cauſa: Si permiſiſti mihi, ut ſererem in fundo tuo, nec poſtea patiaris me fructum tollere. Hæc cauſa approbatur d.l.16. in fine, his uerbis:* Permiſiſti mihi ut ſererem in fundo tuo, & fructus tollerem: ſi non patiare me fructus tollere, nullam iuris ciuilis actionem eſſe, Ariſto ait. An autem in factum dari debeat, deliberari poſſe. Sed de dolo erit.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIVM cauſarum generales.

Hactenus genera & ſpecies contractuum innominatorum & cauſarum, ex quibus uel præſcriptis uerbis uel in factum actio competit, ſunt enumeratæ. Sed & plures huiuſmodi cauſas uide inter adfinia remedia ſingularum actionum. Sanè ſunt & aliæ cauſæ, ex quibus in factum actio competit, ſed quæ delicti ſpeciem habent. de quibus dicetur J. lib. 46.cap.10. item lib.47. Planè cauſarum iam enumeratarum exceptiones generales hæ ſunt.

I. Exceptio: *Niſi pactum innominatum contractui nominato ſeu bonæ fidei iudicio inſit. tunc enim non præſcriptis uerbis, ſed ex empto & uendito, uel ſimilis actio competit. Quæ exceptio approbatur l.7. §. quinimò. ff. de pactis. cuius uerba cum concordantibus uide ſ̄. lib.17. cap.3. except.12. repl.4. Huius exemplum proponitur l.16. ibi: ſin autem uendidiſti. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide paulo ſuperius cauſa 9. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi contractus bonæ fidei nominatus, cui conuentio innominata interuenit, non ſit perfectus. Hæc replicatio approbatur l.21. §. item apud. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ̄. cauſa 6. exemplo 4. Concordat d.l.21. in princip. cuius uerba uide dicto exemplo 4. Item concordat d.l.21. §. fin. cuius uerba uide J. except.5. Altera replicatio eſt: Niſi contractus cui interuenit, ſit utilis. Hæc replicatio approbatur exemplo l.6. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ̄. lib.41. cap.1. quæſt.3. reg.9. except.1. Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ſ̄. lib.37. cap.3. except.12. repl.4.*

II. Exceptio: *Niſi ſtipulatio interuenit. hoc enim caſu ex ſtipulatu actio naſcitur, non præſcriptis uerbis. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. d. except.12. repl.3. Concordat l.6. in fine. C. de tranſactionib. cuius uerba uide ſ̄. lib. 9. cap.5. except. 25. replication.1.*

III. Exceptio: *Niſi contractus innominatus lege aliqua adiuuetur. hoc enim caſu ex lege condictio datur. de qua re uide J. cap.3.*

IIII. Exceptio: *Niſi negocium cum donatione mixtum ſit. Hæc exceptio approbatur l.18. in princip. ff. de donationibus, his uerbis:* Ariſto ait, Cùm miſtum ſit negocium cum donatione, obligationem non contrahi eo caſu, quo donatio eſt. Et ita & Pomponius eum exiſtimare refert. Denique refert,

Ariſto-

Ariſtonem putare, ſi ſeruum tibi tradidero ad hoc, ut eum poſt quinquennium manumittas: non poſſe ante quinquennium agi, quia donatio aliqua ineſſe uideatur: aliter atque (inquit) ſi ob hoc tibi tradidiſſem, ut continuò manumitteres. hic enim nec donationi locum eſſe. Et ideo eſſe obligationem. Sed etiam ſuperiore caſu, quid acti ſit, inſpiciendũ, Pomponius ait. Poſſe enim quinquennium non ad hoc eſſe poſitum, ut aliquid donetur.

V. *Exceptio: Niſi res interierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur exemplo l. 17. §. ſi margaritas. ff. præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Si margaritas tibi æſtimatas dedero, ut aut eaſdem mihi adferres, aut preciũ earum: deinde eæ perierint ante uenditionem, cuius periculum ſit? & ait Labeo (quod & Pomponius ſcribit) ſiquidẽ ego uenditorem rogaui, meum eſſe periculũ: ſi tu me, tuum. ſi neuter noſtrũ, ſed duntaxat conſenſimus: teneri te hactenus, ut dolum & culpam mihi præſtes. Actio autem ex hac cauſa utique erit præſcriptis uerbis. *Concordat l. 18. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 5. quæſt. 1. except. 1. replic. 2. dupl. 2. Item concordat d. l. 18. §. ſi cùm mihi, bis uerbis:* Si cùm mihi ueſtimenta uenderes, rogauero ut ea apud me relinquas, ut petitoribus oſtenderem: mox hæc perierunt ui ignis, aut alia ui maiore: Vlpianus ait, me minimè periculum præſtaturum. ex quo apparet utique cuſtodiam ad me pertinere. *Concordat item l. 21. §. fin. ff. eod. tit. bis uerbis:* Si cùm emere argentum uelles, uaſcularius ad te detulerit, & reliquerit: & cùm diſplicuiſſet tibi, ſeruo tuo referendum dediſti, & ſine dolo malo & culpa tua perierit: uaſcularij eſſe detrimentum, quia eius quoque cauſa ſit miſſum. Certè culpam eorum, quibus cuſtodiendum perferendumúe dederis, te præſtare oportere, Labeo ait. Vlpianus. Et puto præſcriptis uerbis actionem in hoc competere. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo rei conuenti res perierit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 17. ſ. propoſitis biſce:* Teneri te hactenus, ut dolum & culpam mihi præſtes. *Concordat d. l. 18. in princip. Altera replicatio eſt: Niſi culpa rei conuenti res perierit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 17. iam propoſitis biſce:* Vt dolum & culpam mihi præſtes. *Concordat d. l. 18. in prin. item d. l. 18. §. ſi cùm mihi, in fine, uerbis paulo ſuperius propoſitis. Item concordat d. l. 21. §. fin. uerbis itidem paulo ſuperius propoſitis. Huius exemplum proponitur l. 24. ff. præſcriptis uerbis, in hæc uerba:* Duo ſecundum Tyberim cum ambularent, alter eorum qui ſecum ambulabat rogatus annulum oſtendit, ut reſpiceret: excidit illi annulus, & in Tyberim deuolutus eſt. Alfenus reſpondit, poſſe agi cum eo in factum actione. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi actoris tantùm, non etiam rei conuenti cauſa ſit contractum. hoc enim caſu reus de dolo tantùm, non etiam de culpa tenetur. Quæ duplicatio approbatur l. 18. in prin. ibi: ſi uerò mei. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba (ut dixi) uide ſ. lib. 19. cap. 5. quæſt. 1. except. 3. repl. 2. duplic. 2. Concordat d. l. 17. §. ſi margaritas, uerbis paulo ſuperius propoſitis biſce:* Siquidem ego uenditorem rogaui, meum eſſe periculũ, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi culpa eorum quibus reus rem cuſtodiendam perferendamúe dederit, res perierit. Quæ replicatio approbatur uerbis l. 21. §. fin. paulo ſuperius propoſitis biſce:* Certè culpam eorum quibus cuſtodiendum perferendumúe dederis, &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi rogatu rei conuenti res æſtimata illi data ſit. Hæc replicatio approbatur d. l. 17. §. ſi margaritas, paulo ſuperius ead. except. propoſitis. Concordat l. 4. in prin. ibi: nam & qui rem. item l. 11. in princip. ff. ſi certum petatur. Quinta replicatio eſt: Niſi res æſtimata uendenda ſit data. hoc enim caſu periculum eſt accipientis. Quæ replicatio approbatur l. 1. §. fin. ff. de æſtimatoria. cuius uerba uide J. cap. proxim. quæſt. 4. except. 1. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ita conuenit, ut aut res aut æſtimatio redderetur. Quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 17. §. ſi margar. ff. præſcript. uerb. cuius uerba uide ſ. ead. exceptione, in princip. Hæc de cauſis propoſitæ actionis, earumq́; exceptionibus ſunt dicta.*

II. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. *Regula: Id quod intereſt, uenit in hanc actionem. Quæ regula approbatur uerbis l. 5. §. & ſiquidem. ff. præſcriptis uerbis, ſ. cauſa 4. propoſitis biſce:* In qua actione id uenit, non ut reddas quod accepiſti, ſed ut damneris mihi, Quanti intereſt mea illud, de quo conuenit, accipere: uel ſi meum recipere uelim, repetam quod datum eſt, quaſi ob rem datum, re non ſecuta. *Concordat d. l. 5. §. at cùm do. ibi: ſed naſcetur. cuius uerba uide d. cauſa 4. Concordat item d. l. 5. §. fin. cuius uerba uide d. cauſa 4. Concordat item l. 7. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. cauſa 6. exemplo 5.*

II. *Regula: Hac actione non repetitur id quod datum eſt, ſed de eo competit condictio cauſa dati, cauſa non ſecuta. Quæ regula approbatur uerbis d. §. & ſiquidem, iam propoſitis biſce:* Non ut reddas quod accepiſti. *Item biſce:* Vel ſi meum recipere uelim, &c. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. cauſa 5. except. 5. item cauſa 6. except. 2. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi res æſtimata data ſit. hoc enim caſu uel ad*

ipſam rem, uel ad æſtimationem eius reſtituendam domino preſcriptis uerbis actio competit. Quæ exceptio approbatur l. 8. ff. preſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. queſt. 1. cauſa 6. exemplo 6. Concordat l. 1. in fine. ff de æſtimatoria. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 6. queſt. 5. except. 4.

III. QVANDO COMPETIT hæc actio?

Statim poſtquam reus dare uel facere potuit & debuit, nec fecit: competit hæc actio. Quæ regula approbatur l. 7. ff. preſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. queſt. 1. cauſa 6. exemplo 5. Concordat l. 5. §. at eius do. ibi: quòd ſi tale ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. queſt. 1. cauſa 4.

IIII. *Adfinia huius actionis remedia uide ſ in ſingulis eius cauſis, cauſarumq́; exceptionibus.*

DE ÆSTIMATORIA præſcriptis uerbis actione. Cap II.

PRimò: *Ratio huius actionis proponitur l. 1. in prin. ff. de æſtimatoria actione cuius uerba uide ſ. queſt. 4.*

II. GENVS.

Eſt actio preſcriptis uerbis. Quæ regula approbatur d. l. 1. ibi: daretur æſtimatoria preſcrip. uerbis.

III. SIMILE.

Omnia hic locũ habent, quæ & in bonæ fidei iudicijs. Quæ regula approbatur d. l. 1. §. quare. cuius uerba uide ſ proximè.

IIII. CAVSA HVIVS ACTIOnis, cum ſuis exceptionibus.

Si res aliqua æſtimata uendenda data ſit. Hæc cauſa approbatur d. l. 1. in prin. his uerbis: Actio de æſtimaro proponitur rollendæ dubitarionis cauſa. Fuit enim ingens dubiratio, cum res æſtimara uendenda datur: utrum ex uendiro ſit actio propter æſtimationem: an ex locaro, qoaſi rem uendendam locaſſe uidear: an ex conducto, quaſi operas conduxerim: an mandati. Melius iraq; uiſum eſt, hanc actionem propooi: ut quoties de nomine cõtractus alicuius ambigeretur, cõueniret ramẽ aliquã actionẽ dari: daretur æſtimaroria præſcriptia uerbis actio. Eſt enim negocium ciuile geſtũ, & quidem bona fide. Quare omnia hic locum hãbẽt, quæ in bonæ fidei iudicijs diximua. *Huius cauſæ exceptio prima uidetur: Niſi merces interuenit. Sed hæc exceptio reprobatur l. 2. ff. d. tit. his uerbis:* Hęc actio utilia eſt, etſi merces inreruenit. *Altera exceptio eſt. Niſi res interierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 17. §. ſi margaritas. ff. præſcriptis uerbis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 1. except. general. 5. in prin. Planè huic exceptioni uidetur contradicere l. 1. §. fin. ff. de æſtimatoria, his uerbis:* Æſtimatio periculum facir eius qui ſuſcepir. *De qua re uide ſ. cap. proxim. queſt. 1. except. gener. 5. repl. 4. & repl. 5.*

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Definitur hæc queſtio d. l. 1. §. fin. his uerbis: Æſtimatio periculum facir eius qui ſuſcepit. Aur igitur ipſam rem debebir incorruptã reddere, ant æſtimariotiẽ de qoa cõoenit.

VI. ADFINIA REMEdia.

I. *Regula: Si res uendenda data ſit ita ut precium inter eos communicaretur, pro ſocio actio eſt. Quæ regula ap. pbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 10. queſt. 3. cauſa 4. & cauſa 6.*

II. *Regula: Si cùm à me mutuam pecuniam rogares, ego tibi rem uendendam dederim, ut precio utereris: condictio ex mutuo competit. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 19. cap. 2. queſtion. 1. except. 17. replicat. 2.*

DE CONDICTIONE EX lege. Cap. III.

I. CAVSA, EX QVA COMpetit hæc actio?

SI *aliqua lege noua obligatio introducta ſit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l. unica. ff. de condictione ex lege, his uerbis:* Si obligatio noua lege introducta ſit, nec cautũ ſit eadem lege, quo genere actionis experiamus: ex lege agendum eſt. *Huius exemplum proponitur l. 35. §. ſin uerò & hoc prætermiſſum. C. de donationibus. cuius uerba uide ſ. lib. 35. cap. 2. in prin. Aliud exemplum proponitur l. 1. C. de condict. ex lege. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 14. reg. 2. except. 7.*

II. ADFINIA REMEDIA.

Etiam ueteribus eo nomine competentibus actionibus uti poſſumus. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 40. in prin. ff. de action. & obligat. his uerbis: Quoties lex obligatiotiem inrroducit, niſi nominatim cauerit, ut ſola ea actione utamur: etiam ueteres eo nomine actiones competere, Paulns ait. *Hæc de cõtractibus tam nominatis, quàm innominatis, eorumq́; actionibus ſunt dicta. Nunc de quaſi contractibus eſt dicendum.*

DE QVASI CONTRActibus. Cap. IIII.

PRimò: *Definitio quaſi contractuum proponitur Inſt. de obligation. quæ quaſi ex contract. naſcuntur, in prin. his uerbis:* Poſt genera cõrractuum ennmerara, diſpiciamus etiam de ija obligationibus, quæ quidem non propriè naſci ex conrractu inrelliguntur: ſed ramen quia non ex maleficio ſubſtantiam capiunr, quaſi ex conrractn naſci uidentur.

II. SPECIES QVASI contractuum.

Quaſi cõtractuũ ſex ſpecies enumerãtur Inſt. d. tit.

I. Species

I. *Species eſt negociorum geſtorum. Quæ approbatur inſt. d. tt. §. 1. his uerbis:* Cùm quis negocia abſentis geſſerit, ultrò cittoque inter eos naſcuntur actiones, quæ appellantur negociorum geſtorum. Sed domino quidem rei geſtæ adoerſus eum qui geſsit, directa competit actio: negociorũ autem geſtori conttaria. Quas ex nullo contractu propriè naſci, manifeſtum eſt: quippe ita naſcuntur iſtæ actiones, ſi ſine mandato quiſq; alienis negocijs getendis ſe obtulerit. Ex qua cauſa ij quorum negocia geſta fuerinr, etiam ignorantes obligantur. Idq; utilitatis cauſa receptum eſt, ne abſentium qui ſubita feſtinatione coacti, nulli demãdata negociorum ſuorum adminiſtratione, peregrè profecti eſſent, deſerentur negocia: quæ ſanè nemo curaturus eſſet, ſi de eo quod quis impendiſſet, nullam habirurus eſſet actionẽ. Sicut autem is qui utiliret geſsir negocia, dominum habet obligatum negociorum geſtorum: ita & contrà iſta quoque tenetor, ut adminiſtrationis reddat rationẽ. Quo caſu ad exactiſsimam quiſque diligentiam compellitur reddere rationem: nec ſufficir talem diligentiam adhibere, qualem ſuis rebus adhibere ſolet: ſi modò alius diligentior eo commodius adminiſtraturus eſſer negocia. *Concordat l. 4. §. 1. ff. de action. & obligationib. his uerbis:* Si quis abſentis negocia geſſerit, ſiquidẽ ex mandato: palàm eſt ex contractu naſci inter eos actiones mãdati, quibus inuicem experiri poſsint de eo quod ex bona fide alterum alreri præſtare oportet. Si nerò ſine mandato, placuit quidem ſanè eos inuicem obligari, eoq; nomine proditæ ſunt actiones. quas appellamus Negociorum geſtorum. Quibus æquè inuicem experiri poſſunt de eo quod ex bona fide alterum alteri præſtari oporter. Sed neq; ex contractu neque ex maleficio hæ actiones naſcuntur. Neque enim is qui geſsit, cum abſente creditor ante contraxiſſe: neque ullum maleficium eſt, ſine mandato ſuſcipere negociorum adminiſtrationẽ. Longè magis is cuius negocia geſta ſont, ignorans aut contraxiſſe, aur deliquiſſe intelligi non poteſt. Sed utilitatis cauſa receptum eſt inuicem eos obligari. Ideo autem id ita receptum eſt, quia plerunque homines eo animo peregiè proficiſcuntur, quaſi ſtatim redituri, nec ob id ulli curam negociorom ſuorum mandant: deinde nouis cauſis ioteruenientibus ex neceſsitate diurius abſunt, quorum negocia deperire iniquum eſt: quæ ſanè deperirẽt, ſi uel is qui obtuliſſet ſe negocijs gerendis, nullam habiturus eſſet actionem de eo quod de ſuo utiliter impendiſſet: uel is cuius geſta eſſent, aduerſus eum qui inuaſiſſet negocia eius, nullo iure agere poſſet.

II. *Species eſt tutelæ actio. Quæ ſpecies approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſc. §. tuteres, his uerbis:* Tutores quoque qoi tutelæ iudicio tenentur, non propriè ex contracto obligati eſſe intelliguntur (nullum enim negocium inter tutorem & pupillum contrahitur) ſed quia ſanè non ex maleficio tenentur, quaſi ex contractu teneri uidentur. Hoc autem caſu mutuæ ſunt actiones. Non tantùm enim pupillus cum tutore habet tutelæ actionem: ſed & contrà tutor cum pupillo habet cõtrariam tutelæ, ſi uel impenderit aliquid in rem pupilli, uel pro eo fuerit obligatus, aut rem ſuam creditoribus eius obligauerir. *Concordat l. 4. §. tutelæ. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Tutelæ quoque iudicio qui tenentur, non propriè ex contractu obligati intelliguntur. nullum enim negocium inter rutorem & pupillum cõtrahitur. Sed quia ſanè non ex maleficio tenentur, quaſi ex contractu uidentur teneri. Hoc autem caſu mutuæ ſunt actiones. Non tantùm enim pupillus cum tutore, ſed contrà & tutor cum pupillo habet actionem, uel ſi impenderit aliquid in rem pupilli, uel pro eo fuerir obligatus, aut rem ſuam creditori eius obligauerir.

III. *Species eſt communi diuidundæ actio. Quæ ſpecies approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contr. naſc. §. item ſi inter, his uerbis:* Item ſi inter aliquos communis res ſit ſine ſocietate, ueluti quod pariter eis legata donataue eſſet: & alter eorum alreri ideo teneatur communi diuidũdo iudicio, quòd ſolus fructus ex ea re perceperit, aut quòd ſocius eios ſolus in eam rem neceſſarias impenſas fecerit: non intelligitur ex contractu propriè obligatus eſſe, quippe nihil inter ſe contraxerunt. Sed quia ex maleficio non tenetur, quaſi ex contractu teneri uidetur.

IIII. *Species eſt familiæ erciſcundæ actio. Quæ ſpecies approbatur Inſt. d. tt. §. idem iuris, his uerbis:* Idem iuris eſt de eo qui cohæredi familiæ erciſcũdæ iudicio ex his cauſis obligatus eſt.

V. *Species eſt, ſi alicui quid ab aliquo ſit legatum. hic enim à quo legatum eſt, ei cui legatum eſt, ex quaſi contractu tenetur. Quæ ſpecies approbatur Inſt. d. tt. §. hæres quoque, his uerbis:* Hæres quoque legatorum nomine non propriè ex contractu obligatus intelligitur (neq; enim

enim cum hærede, nequo cum defuncto ullum negocium legatariua geſsiſſe propriè dici poteſt) & tameo quia ex maleficio non eſt obligatus, quaſi ex contractu debere intelligitur. *Concordat l.4.§. heres quoq;.ff.de action. & obligat.his uerbis:* Hæres quoq; qui legatum debet,neq; ex contractu neq; ex maleficio obligatus eſſe iotelligitur. Nam neq; cum defuncto,neq; cũ hærede cootraxiſſe quidquam legatarios intelligitur. Maleficium autem nullom in ea re eſſe,plus quàm manifeſtum eſt.

V I. *Species eſt condictio indebiti. Quæ ſpecies approbatur Inſt. de obligat.quæ quaſi ex contract. n ſc.§. item is cui, his uerbis:* Item is cui quie per errotem non debitum ſoluit, quaſi ex contractu debere oidetur. Adeò enim nõ intelligitur ptopriè ex contractu obligatus eſſe, ut ſi certiorem ratiooem ſequamur: magis (ut ſupià diximus) ex diſtractu,quàm ox contractu poſsit dici obligatus eſſe. Nam qui ſolueodi animo pecuniam dat, in hoc date uidetur, ut diſtrahat potius negocinm, qoàm contrahat. Sed tameo perinde is qui accipit obligatur,ac ſi mutuum ei daratur. Et ideo condictiono tenetur. *Ait imperator:* Vt ſuprà diximus. *Scilicet lib.prox.tit.quib.modis re contrah. obligatio. §. is quoq; qui non debitum. cuius uerba uide J. lib. 49. cap.7. cauſſa 2. Concordat l.4.§. is quoq;.ff de action. & obligation.his uerbis:* Is quoq; qui non debitum acceperit per errotem ſoloentis, obligatur quidem quaſi ex mutui datione,& eadem actiono teoetur, qua debitores creditoribus: ſed non poteſt iotelligi is qui ex ea cauſa tenetur, ex contractu eſſe obligatus. Qui enim ſoluit per errorem, magis diſtraheodæ obligationis animo,quàm contraheodæ dare uidetur. *Hæ ſunt ſex ſpecies quaſi contractuum, & actionum hinc deſcendentium: quarum ſecunda tractata eſt ſ.lib.18. quinta tractata eſt ſ.lib.33. ſexta tractabitur J. lib. 49. cap. 6. cum ſequentibus. Prima autem, tertia & quarta tractabuntur in capitibus proximè ſequentib. quibus accedit finium regundorum actio, de qua J.cap.13. cum adfinib. remedijs,cap.14 & 15.*

DE NEGOCIORVM GEſtorum actione in genere.
Cap. V.

PRimò: *Ratio huius actionis proponitur l.1. ff. negocior. geſtor. his uerbis:* Hoc edictum neceſſarium eſt, quoniam magna utilitas abſeotium uerſatur: ne indefeoſi retum poſſeſsionem, aut uenditionem patiantur, uel pignoris diſtractionẽ, uol pœnæ committendæ actionem, uel iniuria rem ſuam amittaot. *Concordat Inſt.de obligat.quæ quaſi ex contractu naſc.§.idq; utilitas. cuius uerba uide ſ.cap.prox.ſpecie 1. Concordat itẽ l. 4. §. ideo autem id.ff.de action. & obligat. cuius uerba uide d.ſpecie 1.*

II. GENVS HVIVS Actionis.

In perſonam,non in rem actio eſt. Quæ regula approbatur l. 23. C. de negocior. geſtor. his uerbis: Negocijs geſtis non in tem, ſed in perſonam eſt actio.

III. DIVISIO HVIVS actionis.

Hæc actio duplex eſt,directa & contraria. Quæ diuiſio approbatur Inſt.de obligat.quæ quaſi ex contractu naſc.§.1.ibi:ſed domino quidem. cuius uerba uide ſ.cap. 4. quæſt.2. ſpecie 1. Concordat l.2. ff. negocior.geſtor.cuius uerba uide J.cap.7.in prin.

IIII. CAVSAE, EX QVIbus actio propoſita competit.

I. *Cauſa: Si quis ſine mandatu abſentis negocia geſſerit. Hæc cauſa approbatur l.3. in prin. ff. negocior.geſtor.his uerbis:* Ait Prætor, Si quis negocia alterius, ſiue quis negocia quæ cuius cum is moreretur fuerint, geſſorit: iodicium eo oomine dabo. Hæc uerba, Si quis: accipienda ſic ſunt, Siue quæ. nam & mulieres oegociorũ geſtorum agere poſſe,& cooueniri,noo dubitatur. Negocia ſic accipe,ſiue unum, ſiue plura. Alterius inquit: & hoc ad utrunque ſexum refertur. *Concordat l.2. ff. eod.tit. cuius uerba uide J. cap.7. cauſa 1. Item concordat Inſt.de oblig. quæ quaſi ex contract. naſc. §.1. cuius uerba uide ſ.cap. prox.quæſt.2.ſpecie 1.*

II. *Cauſa: Si quis negocia defuncti geſſerit. Hæc cauſa approbatur uerbis edicti d.l. 3. iam propoſitis hiſce:* Siue quis negocia quæ cuius cum is moreretur fuerint,geſſerit,&c. *Huius cauſæ ratio proponitur d.l.3. §. hæc uerba, his uerbis:* Hæc uerba, Siue quis negocia quæ cuius eum is moreretur fuerint geſſerit: ſignificant illud tempus,quo quis poſt mortem alicuius negocia geſsit. De quo fuit neceſſarium edicere. quoniam neque teſtatoris iam defuncti,neq; hæredis qoi nondum adijt,negocium geſsiſſe uidetur. Sed ſi quid acceſsit poſt mortem, utputa partus, & fœtus, & fructus, uel ſi qoid ſerui adquiſieruot: etſi his uerbis non continetur,pro adiecto tamen debet accipi. *Huius cauſæ exceptio prima hæc uidetur: Niſi defunctus cuius negocia geſta ſunt, apud hoſtes deceſsit. Hæc exceptio reprobatur l.19. ff.negocior.geſtor.his uerbis:* Si apud hoſtes conſtitutus deceſsit, & ſucceſſori,& aduerſus ſucceſſorem eius negociorũ geſtorũ directa & cõtraria cõpetit. *Concordat l.21.in prin.ff.eod.tit.his uerbis:*

Succeſ-

Succeſſori eius fuerűt negocia, ſi apud hoſtes deceſsit: hæc actio danda erit. *Altera exceptio uidetur: Niſi filijfamiliàs militis defuncti, qui teſtamento facto decrßit, negocia ſint geſta. Et hæc exceptio reprobatur d.l.11.§.1.his uerbis:* Sed etſi filijfamiliàs militis defuncti teſtaméto facto geſsi: ſimiliter erit danda. *Tertia exceptio uidetur: Niſi pupillus defuncto, cuius negocia geſta ſunt, hæres extiterit. Et hæc exceptio reprobatur l.20.§. qui negocia. ff. d.tt. his uerbis:* Qui negocia hæreditaria gerit: quodammodo ſibi hæreditatem, ſeq; ei obligat. Ideoque nihil refert, an etiam pupillus hæres exiſtat: quia id æs alienum cum cæteris hæreditarijs oneribus ad eum tranſit.

III. *Cauſa: Si quis falſò putans ſibi mandatum, aliena negocia geſſerit. Hæc cauſa approbatur l.5. in prin.ff. negocior. geſtor. his uerbis:* Si cùm putaui à te mihi mandatű, tua negocia geſsi: & hic naſcitur negociorum geſtorű actio, ceſſante mandati actione. Idem eſt, etiamſi pro te fideiuſſero, dum puto mihi à te mádatum eſſe.

IIII. *Cauſa: Si curator inutiliter datus negocium eius cui curator datus eſt, geſſit. Hæc cauſa approbatur l.6. C. de negocior. geſtor. his uerbis:* Curatorem tibi quidam teſtamento patris datum dicis, quod non poteſt uideri iure factum. Quòd ſi (ut proponis) adminiſtrationi ſe miſcuit: negociorum geſtorum actio tam aduerſus eum, quàm cõtra hæredes eius tibi competit.

V. *Cauſa: Si quis poſthumo tutor datus quędam geſſerit, poſteaq; poſthumus non ſit natus. Hæc cauſa approbatur l.28. ff. de negoc. geſtis. cuius uerba uide ſ. lib.58. cap. 9. queſtion. 1. except.13.*

VI. *Cauſa: Si hæres curatoris, putans negocia adulti ad ſe pertinere, geſſerit. Hæc cauſa approbatur l.11. C. de negocijs geſtis. cuius uerba uide j. cap. prox. queſt.2. except gener.5. repl.1. dupl.1.*

VII. *Cauſa: Si quis alienum negocium, ſuum putans geſſerit. Hæc cauſa approbatur l.ult. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. lib.42. cap 9. queſt.1. cauſa 6. except.1. repl.2.*

VIII. *Cauſa: Si quis Sempronij negocia, putans Titij eſſe, geſſerit. Hæc cauſa approbatur l.5.§.1.ff. d.tt. cuius uerba uide j. cap.7. queſt.3. except.2. repl.1. Concordat l.44.§.fin.ff. eod.tt. cuius uerba uide j. cap.7. queſt.3. except.5. Item concordat l.14.§. at ſi cum puto. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide j. cap.11. queſt.5. cauſa 1. except.1. repl.1.*

IX. *Cauſa: Si quis inter Sempronij negocia, Titij quoq; geſſerit. Hæc cauſa approbatur l.14. C. de negocijs geſtis, his uerbis:* Si mandatű ſolius mariti ſecutus, tá ipſius quàm uxoris eius negocia geſsiſti: tam tibi, quàm mulieri in uicem negociorű geſtorű competit actio. Ipſi ſanè qui mádauit, aduerſus te mádati actio eſt. Sed & tibi aduerſus eű contraria, ſi quid fortè ſuper erogaſti. *Concordat l.5.§. ſed ſi quis ita. ibi: nam etſi cui. ff eod. tt. cuius uerba uide j. except. gener.2. repl.1. Item cõcordat l.50.§.1. ibi: cui datur. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. cap. prox. queſt.4 reg.2. Concordat item d.l.30.§. tutoris. cuius uerba uide ſ. lib.17. cap 1 queſt 8. reg.5 except.3. Concordat item l.22.§. ſi curator. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib.17. cap.9. queſt.4. reg.5.*

X. *Cauſa: Si fideiuſſor imperitia lapſus alterius quoq; contractus debitum, ad quod nõ tenebatur, ſoluit, pignoraq; à creditore ſuſcepit. Hæc cauſa approbatur l.31. in prin. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. lib.40. cap.12. queſt.7. except.9.*

XI. *Cauſa: Si quis quaſi ſeruus alicuius negocia geſſerit, cum eſſet liber. Hæc cauſa approbatur l.5. §. ſi quis quaſi. ff. d. tt. his uerbis:* Si quis quaſi ſeruus meus negocium meű geſſerit, cum eſſet uel libertus, uel ingenuus: dabitur negociorum geſtorum actio. *Concordat l.18.§. ſi libero. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 13. queſt.7. except.1. Item concordat l.55 ff eod. tt. his uerbis:* Si liber homo bona fide mihi ſeruiens mutuam pecuniam ſumpſerit, eáq; in rem meá uerterit: qua actione id quod in rem meam uertit, reddere debeam, uidendum eſt? non enim quaſi amici, ſed quaſi domini negocium geſsit. Sed negociorum geſtorum actio danda eſt: quæ definit competere, ſi creditoribus eius ſoluta ſit.

XII. *Cauſa: Si quis ab alio aliquid ad me perferendum acceperit: inter me & eum negociorum geſtorum actio eſt. quæ cauſa approbatur l.5 §. ſi quis pecuniam. ff. de negocijs geſtis, his uerbis:* Si quis pecuniá, uel aliam quandá rem ad me perferendam acceperit: quia meum negociű geſsit, negociorű geſtorű mihi actio aduerſus eum competit. *Plures huiuſmodi cauſas uide j. in duob capitib. ſequentibus.*

DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium cauſarum generalibus.

I. *Exceptio: Niſi quis ſui lucri, non domini cauſá negocia eius geſſerit. quæ exceptio reprobatur l.5.§. ſed ſi quis. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide j. cap.7. queſt.1. except.9.*

II. *Exceptio: Niſi ſuum negocium in ſuis rebus geſſerit. Hæc exceptio approbatur d.l.5.§. ſed ſi quis ita, his uerbis:* Si quis ita ſimpliciter uerſatus eſt, ut ſuum negocium in ſuis bonis quaſi meű geſſerit: nulla ex utroq; latere naſcitur actio: quia nec fides bona hóc patitur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi commune negocium, ſuum ſcilicet & meum, geſſerit. Hæc replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Quòd ſi & ſuum negocium & meum, quaſi meum geſſerit: in meum tenebitur. Nam et ſi cui mádauero, ut meű

negocium gerat, quod mihi tecum erat cõmune: dicendum eſſe Labeo ait, ſi & tuũ geſsit ſciens, negociorum geſtorum eum tibi teneri. *Concordat l.30.§.fin.ff.eod.tt.bis uerbis:* Vno defendente cauſam communis aquę, ſententia prædio datur. Sed qui ſumptus neceſſarios ac probabiles in cõmuni lite fecit, negociorum geſtorum actionem habet. *Concordat item l.19.ff.eod.tt.bis uerbis:* Si communes ædes tecum habeam, & pro tua parte damni infecti uicino cauero: dicendum eſt quod præſtitero, negociorũ geſtorum actione potius quàm communi diuidundo iudicio me poſſe petere: quia potui partem meã ita defendere, ut ſocij partem defendere non cogerer. *Concordat l.3.C.eod.tt cuius uerba uide J.quæſt.2.except.5. Cõcordat item l.19.C.eod.tt.bis uerbis:* Ab uno hærede pro ſolido re, ueluti communi uenũdata, de precio cohæres uenditoris negociorum geſtorum actione ratam faciens uenditionem agere poteſt. *Concordat l.25.§.non tantùm.ibi:& ideo ff.familiæ erciſcundæ.cuius uerba uide J.cap.9.quæſt.3.cauſa 2.except.4.*

III. *Exceptio: Niſi uel mulier alterius negocium gerat, uel mulieris negocium geratur. Hæc duplex exceptio reprobatur l.3.§.1.ff.de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ.ead.quæſt.cauſa 1.*

IIII. *Exceptio: Niſi eius qui apud hoſtes eſt, negocia geſta ſunt. Hæc exceptio reprobatur l.18.§.fin.cum lege ſequente.ff.d.tt. bis uerbis:* Dum apud hoſtes eſſet Titius, negocia eius adminiſtraui, poſtea reuerſus eſt: negociorum geſtorum mihi competit actio, etſi eo tempore quo gerebantur, dominum non habuerunt. Si autem apud hoſtes conſtiturus, &c. *Reliqua uerba cum concordantibus uide ſ.cauſa 2.except.2.*

V. *Exceptio: Niſi furioſi negocia geſta ſint. Hæc exceptio reprobatur l.3.§.etſi furioſi.ff. de negocijs geſtis, bis uerbis:* Etſi furioſi negocia geſſerim, competit mihi aduerſus eum negociorum geſtorum actio. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.16.cap.3.except.2.repl.2.*

VI. *Exceptio: Niſi pupilli negocia geſta ſint. Et hæc exceptio reprobatur per ea quæ proponũtur J.cap.7.quæſt.1.except.10.*

VII. *Exceptio: Niſi unum tantùm negocium ſit geſtum. Et hæc exceptio reprobatur l.3.§.1.ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ.cauſa 1.in prin. Plures huiuſmodi exceptiones uide J. in duob. capitibus proximè ſequentibus.*

V. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

I. *Regula, De eo cuius intereſt, proponitur l.46. ff.de negocijs geſtis, biſce uerbis:* Actio negociorum geſtorum illi datur, cuius intereſt hoc iudicio experiri. Nec refert directa quis, an utili actione agat uel cõueniatur. Planè in extraordinarijs iudicijs, ubi conceptio formularum non obſeruatur, hæc ſubtilitas ſuperuacua eſt: maximè cum utraq; actio eiuſdem poteſtatis ſit, eundemq; habeat effectum. *Ait Iuriſconſultus:* Directa quis, an utili, &c. *Quid directa hoc loco, quid utilis ſit actio, uide ſ.lib.36.cap.4.quæſt 2.diuiſ.4.*

II. *Regula, De hæredibus, proponitur l.3.§.hæc actio.ff.d.tt.bis uerbis:* Hæc actio cùm ex negocio geſto oriatur, & hæredi & in hæredem competit. *Concordat l.11.in prin.& l.19.ff.eod. tt. quarum legum uerba uide ſ. quæſt prox.cauſa 2.except.1.*

VI. ADVERSVS QVOS competit?

De hæredib.proponitur uerbis d.§.hæc actio.iam propoſitis.

VII. QVAMDIV COMPETAT actio propoſita?

Perpetua eſt actio: hoc eſt, quæ non niſi triginta annis finiatur. quæ regula approbatur l.9.C.de negocijs geſtis, biſce uerbis: Aduerſus eos qui negocia tua geſſerunt, negociorum geſtorũ iudicio utiliter conſiſte: nec tibi oberit, quod propter occupationes militares eã litem tardius fueris executus, cùm hoc genus actionis longi temporis præſcriptione excludi non poſsit.

VIII. AD FINIA REMEdia.

Regulariter ex cauſis ſ.propoſitis, nec nõ ijs quæ J.in duob.capitib.proximis proponentur, negociorũ nõ alia competit actio. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi mandatum præceſſerit. hoc enim caſu mandati, non negociorum geſtorum actio competit. quæ exceptio approbatur l.6.§.1. ff. mandati. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.13.quæſt.7.in prin. Concordat Inſt.de obligat. quæ quaſi ex contractu naſc. §.1.ibi: quippe ita. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt.2.ſpecie 1. Concordat item l.4.§.1.ff.de action.& obligat.cuius uerba uide d.ſpecie 1. Item cõcordat l.14.in fine.C.de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. quæſt.4.cauſa 9. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alius quàm dominus negocij mãdauerit. quæ replicatio approbatur exẽplo d.l.14. Cõcordat l.3.§.ſi executor.ff.eod.tt.bis uerbis: Si executor à prætore datus, in negocio gerendo dolũ mihi fecerit, dabitur mihi aduerſus eũ actio. *Item concordat d.l.3.§.fin.cuius uerba uide J.cap.7.quæſt.3.exc.2. Itẽ concordat l.20.§ fin.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.cap.prox.quæſt.3.reg.1.exc.4. Itẽ cõcordat l.23.in fine.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.d.quæſt.3.reg.3. Itẽ cõcordãt ea quæ ꝓpoſita ſunt ſ.q̃ſt.4.cauſa 9. Huius replicationis duplicatio prima uidetur: Niſi ſerui mãdatu, domini negociũ geſſerit. Hæc duplicatio reprobatur l. 41. ff. de negocijs geſtis.cuius uerba uide ſ.lib.prox. cap.13. quæſtion.7. exc.2. Altera duplicatio uidetur: Niſi mandatu tutoris,*

toris, pupilli negocium ſit geſtum. Sed & hæc duplicatio reprobatur l. 4. C. eod. tt. his uerbis: Qui pupillæ negocia tutoris mandatu ſuſcepit, pro tutore negociationuidetur geſſiſſe, ſed negociorum geſtorum actione pupillæ tenabitur. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi alij quàm ei qui geſſit, mandatum fuit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 45. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Mandaſti filio meo, ut tibi fundum emeret: quod cum cognouiſſem, ipſe eum tibi emi Africanus. Puto referre, qua mente emerim. Nam ſi propterea, quòd tibi neceſſarium eſſe ſcirem, & rei tua uoluntatis eſſe, ut emptum habere uelles: agemus inter nos negociorum geſtorum: ſicut ageremus, ſi aut nullum omnino mandatum interceſsiſſet, aut Titio mandaſſes, ſed ego (quia per me commodius poſſem negocium cõficere) emiſſem: Si uerò propterea emerim, ne filius mandati iudicio teneretur: magis eſt ut ex perſona eius & ego tecum mandati agere poſsim, & tu mecum habeas actionem de peculio. Quia etſi Titius id mandatum ſuſcepiſſet, & ne eo nomine teneretur, ego emiſſem: agerem cum Titio negociorum geſtorum, & ille tecum, & tu cum illo mandati. Idem eſt, etſi filio meo mandaueris, ut pro te fideiuberet, & ego pro te fideiuſſerim. *Concordat d. l. 45. §. fin. his uerbis:* Si proponatur te Titio mandaſſe, ut pro te fideiuberet: meq́;, quòd is aliqua cauſa impediretur, quo minus fidaiuberet; liberandæ fidei eius cauſa fidoiuſſiſſe: negociorum geſtorum mihi competit actio. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt; Niſi pater, cùm filio mandatum eſſet, ne filius mandati iudicio teneretur, pro eo geſſit. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si uerò propterea emerim, ne filius mandati iudicio teneretur, &c. *Concordat l. 12. §. ſi filiofamiliâs. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. ult. quæſt. 2. reg. 2. except. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi inutiliter fuerit mandatum. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ã. quæſt. 4. cauſa 11. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi dominus id quod ſine mandatu geſtum eſt, ratum habuerit. hoc enim caſu, quia ratihabitio mandato comparatur, mandati actio uidetur competere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 9. ff. de negocijs geſtis, cuius uerba uide J. cap. prox. except. gener. 6. Imò adeò reprobatur, ut niſi dominus ratum habuerit quod geſtum eſt, actio negociorum geſtorũ illi denegetur. de quo uide J. cap prox quæſt. 1. except. gener. 7. Tertia exceptio eſt: Niſi tutor pupilli negocia geſſerit. hoc enim caſu tutelæ, non negociorum geſtorum actio eſt. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ã. cap. prox. quæſt. 2. ſpecie 2. Quarta exceptio eſt: Niſi quis quaſi tutor negocia pupilli geſſerit. hic enim protutelæ actione tenetur. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ã. lib. 18. cap. 9. except. 2. repl. 1. Quinta exceptio eſt: Niſi quis commune negociũ ſibi cum alio geſſerit. hoc enim caſu etiam communi diuidundo, uel familiæ erciſcũdæ actio cõpetit. quæ exceptio approbatur l. 5. C. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Siue pro fratre cohærede pecuniam ſoluiſti, negociorũ geſtorũ actione experiri potes: ſiue pignoris liberandi gratia debitũ uniuerſum ſoluere coactus es, actionem eãdẽ habebis, uel iudicio familiæ erciſcundæ (ſi non eſt inter uos redditum) eam quantitatem adſequeris. *Plura de exceptione propoſita, eiusq́; replicationibus uide J. cap. 9. quæſt. 10. except. 7. item cap. 11. quæſt. 9. Sexta exceptio eſt: Niſi geſtor ſui lucri, non domini cauſa negocium geſſerit. hoc enim caſu alia uidetur actio competere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 6. §. ſed ſi quis negocia. ff de negocijs geſtis. cuius uerba uide J. cap. 7. quæſtion. 1. except. 9.*

IX. *Pluribus negocijs geſtis, utrum unus, an plures ſint contractus. Regulariter quidem unus contractus eſt, non plures. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 15. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Cùm aliquis negocia mea gerit: non multa negocia ſunt, ſed unus contractus: niſi ab initio ad unum negocium acceſsit, ut finito eo diſcederet. hoc enim caſu, ſi noua uoluntate aliud quoq; aggredi cœperit: alius contractus erit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ab initio ad unum negocium acceſſerit, ut eo finito diſcederet. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi ab initio, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi interim dum pupilli uel ſerui uel filijfamiliâs negocium gerit, pupillus pubes, ſeruus liber, uel filiusfamiliâs ſui iuris ſit effectus, & nihilominus in negocio gerendo perſeuerauit. hoc enim caſu plures ſunt contractus. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 14. ff. eod. tt. his uerbis:* Pomponius lib. XXVI. in negocijs geſtis initio cuiuſq; temporis cõditionem ſpectandam ait. Quid enim (inquit) ſi pupilli negocia cœperim gerere, & inter moras pubes factus ſit: uel ſerui, aut filijfamiliâs, & interea liber, aut paterfamiliâs effectus ſit? Et hoc uerius eſſe didici: niſi ab initio quaſi unum negociũ geſturus acceſſero: deinde alio animo ad alterũ acceſſero eo tẽpore, quo iam pubes, uel liber, uel paterfamiliâs effectus eſt. hic enim quaſi plura negocia geſta ſint, pro qualitate perſonarũ & actio formatur, & condẽnatio moderatur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm ab initio quaſi ad unum negocium geſtor acceſsiſſet, in eadem uoluntate, quamuis domini conditione mutata, perſeuerauerit. hoc enim caſu unus, non plures ſunt contractus. Hanc replicationem approbari puto:*

pato, quamuis obſcurè, uerbis iam propoſitis hiſce: Niſi ab inirio quaſi unum negocium geſturus acceſſero, &c.

DE NEGOCIORVM GESTORVM actione directa, qua datur domino aduerſus negociorum geſtorem. Cap. VI.

I. CAVSAE HVIVS Actionis.

PRima cauſa: *Si non ſumma diligentia rem geſſit, etiam maiore quàm in ſuis rebus præſtare ſolet. Hæc cauſa approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex coatract. naſc. §. qao caſa. caius uerba uide ſ̄. cap. 4. quæſt. 2. ſpecie 1. Concordat l. 20. ibi: ſed etiam leuem. C. de negocijs geſtis. cuius uerba uide J. cauſa 2. Plura de hac re uide J. except. gener. 5. repl. 1.*

II. Cauſa: *Si quædam quæ gerenda erant, omiſit, & rem cœptam deſeruit. Hæc cauſa approbatur l. 5. §. uideamus. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Videamus in perſona eius, qui negocia adminiſtrat, ſi quædam geſſit, quædam non: contemplatione tamen eius alius ad hoc nõ acceſſit, & uir diligens (quod ab eo exigimus) etiam ea geſturus fuit: an dici debeat, negociorum geſtorum actione eum teneri & propter ea quę non geſſit? quod puto uerius. Certè ſi quid à ſe exigere debuit, proculdubio hoc ei imputabitur. *Concordat l. 17. §. ſicut autem. ibi: ut accidit. ff. commodati. cuius uerba uide ſ̄. lib. 39. cap. 4. quæſt. 2. reg. 6. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi unum negocium ſit finitum. hoc enim caſu alterum, quod noa cœpit, perficere noa tenetur. quæ exceptio approbatur l. 38. §. qui ſc. ibi: non idem. ff. de adminiſtr. tutor. cuius uerba uide ſ̄. lib. 17. cap. 5. quæſt. 2. reg. 2. in fine. repl. gener. 1. dupl. 3. Concordat l. 20. §. ſi uiuo. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide J. except. 3. Concordat item l. 20. ibi: huic autem. C. eod. tt. cuius uerba uide J. cauſa prox. Altera exceptio eſt: Niſi interim, dum gerit, conditio domini ſit mutata. Hæc exceptio uidetur approbari argumento l. 14. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ̄. cap. prox. in fine. Tertia exceptio uidetur: Niſi interim, dum gerit, dominus ſit mortuus. Hæc exceptio reprobatur l. 20. §. ſi uiuo. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si uiuo Titio negocia eius adminiſtrare cœpi, intermittere mortuo eo non debeo: noua tamen inchoare neceſſe mihi nõ eſt, licet uetera explicare ac conſeruare neceſſarium ſit: ut accidit, cum alter ex ſocijs mortuus eſt. Nam quæcunq; prioris negocij explicandi cauſa geruntur, nihil refert quo tempore conſumuntur, ſed quo tẽpore inchoãtur. *Quarta exceptio eſt: Niſi cœptum negocium conſummare noa potuit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 5. §. fin. ff. d. tt. cuius uerba cum concordantib. uide J. cauſa prox. Quinta exceptio eſt: Niſi lite nomine abſentis ſuſcepta, & condemnatione ſecuta, non appellauit. ex eo enim noa tenetur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 10. §. litẽ. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Litem in iudicium deductam, & à reo deſertam, fruſtratoris amicus ultrò egit, cauſas abſentiæ eius allegans iudici: culpã contraxiſſe nõ uidebitur, quòd à ſententia contra abſentem dicta ipſe non prouocauit. Vlpianus notat. Et hoc uerum eſt, cum fruſtrator cõdemnatus eſt. Cæterùm ſi amicus, cum abſentem defenderet, condemnatus negociorum geſtorũ ager: poterit ei imputari, ſi cum poſſet, non appellarit. *Hæc de ſecunda cauſa, cuius etiam plures exceptiones uide ſ̄. lib. 18. cap. 3. officio 1. except. 2. repl. 1. cum duplicationibus ſequentibus.*

III. Cauſa: *Si à debitoribus non exegit, & rem domini noa uindicauit. Hæc cauſa reprobatur l. 20. in fine. C. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Tutori uel curatori ſimilis nõ habetur, qui citra mandatum negocium alienum ſponte gerit. Quippe ſuperioribus quidem muneris neceſſitas adminiſtrationi finẽ, huic autem propria uoluntas facit, ac ſatis abundeq; ſufficit, ſi cui uel in paucis amici labore conſulatur. Secundum quæ ſuper hic quidem, quæ nec tutor nec curator conſtitutus ultrò quis adminiſtrauit: cum non tantùm dolum, & latam culpam, ſed etiam leuem præſtare neceſſe habeat: à re conueniri poteſt, & ea quæ tibi ab eo deberi patuerit, cum uſuris compelletur reddere. De cæteris uerò quæ ab alijs tui conſtituta iuris detenta exacta non ſunt: ab hoc qui nec agendi quidem, propter exceptionis obſtaculum, facultatem habere potuit, exigi non poteſt. Et idcirco aduerſus eos quos res tuas tenere dicis, detorquere tuas petitiones debes. *Concordat l. 5. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Hoc ei imputari non poteſt, cur alios debitores non conuenerit: quoniam conueniendi eos iudicio facultatem non habuerit, qui nullam actionem intendere potuit. *Concordat item l. 30. §. quanquam. ibi: quia nec ipſa. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. lib. 5. cap. 6. quæſtion. 4. exception. 6. replicat. 1. duplicat. 1. Item concordat l. 38. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. lib. 36. cap. 5. regul. 6. in prin. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi negociorum geſtor talis fuit, à quo mandatum non exigebatur. quæ diſtinctio approbatur l. 7. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Si is fuit qui negocia adminiſtrauit, à quo mandatum non exigebatur: Vlpianus ait, poſſe ei imputari, cur oblata de rato cautione eum non conuenerit: ſi modò facile ei fuit ſatiſdare.

IIII. Cauſa: *Si negociorũ geſtor id quod domino debet,*

debet, à ſemetipſo non exegit, & ſoluit. *Hæc cauſa approbatur l.5.§.fin. cum duabus legibus ſequentibus.ff.de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si quid è ſe exigere debuit, procul dubio hoc ei imputabitur. Quanquam enim hoc ei imputari non poſſit, cur alios debitores non conuenerit (quoniam conueniendi eos iudicio facultatem non habuerit, qui nullam actionem intendere potuit) tamen à ſemetipſo cur non exegerit, ei imputabitur. Et ſi fortè non fuerat uſurarum debitum, incipiet ſiſte uſurarium, ut diuus Pius Flauio Longino reſcripſit: Niſi fortè (inquit) uſuras ei remiſerit. Quia tantundem in bonæ fidei iudicijs officium iudicis ualet, quantum in ſtipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. Si autem is fuit, qui negocia adminiſtrauit, à quo mandatum non exigebatur: Vlpianus ait, poſſe ei imputari, cur oblata de rato cautione eum non conuenerit: ſi modò facilè ei fuit ſatiſdare. Certè in ſua perſona non dubitatum eſt. Et ideo ſi ex cauſa fuit obligatus, quæ certo tempore finiebatur, & tempore liberatus eſt: nihilominus negociorum geſtorum actione erit obligatus. Idem erit dicendum & in ea cauſa, ex qua hæres non tenetetur, ut Marcellus ſcribit. *Concordat l.17.ff.eod.tit.cuius uerba uide J.queſt.4.reg.4.except.1.Concordat item l.6.§.apud iulianum.ibi:plenè ſi.ff.mandati.cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.13.queſt.1.cauſa 8.Concordat item l.31.ff.eod.tit. cuius uerba uide ſ.d.cauſa 8.* *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi præſcriptio temporis actioni ex qua debebatur, eo tempore quo negociorum geſtorum agitur obſtet. hoc enim caſu & huic actioni uidetur obſtare. Sed hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et ideo ſi ex cauſa fuit obligatus, quæ certo tempore finiebatur, &c. *Concordat d.l.31.item l.18.in prin.ff.de negocijs geſtis. cuius uerba uide J.except.3. Admittitur exceptio propoſita in caſu, de quo uide ſ.lib.36.cap.15.except.17.repl.1.* *Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus debitor creditoris ſui negocia geſſerit, poſtea manumiſſus.* *Hæc exceptio reprobatur l.17.ff.de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Proculus & Pegaſus bonam fidem eum qui in ſeruitute gerere cœpit, præſtare debere aiunt. Ideoque quantum, ſi alius eius negocia geſſiſſet, ſeruari potuiſſet: tantum eum qui à ſemetipſo non exegerit, negociorum geſtorum actione præſtaturum: ſi aliquid in peculio habuit, cuius retentione id ſeruari poteſt. *Tertia exceptio uidetur: Niſi naturaliter tantùm debuit geſtor. Et hæc exceptio reprobatur l.18.in prin.ff.d.tit.his uerbis:* Et qui natura debitor fuit (etiam ſi in peculio nihil habuit) ſibi poſtea ſoluere debet in eodem actu perſeuerans: ſicut is qui temporali actione tenebatur, etiam poſt tempus exactum negociorum geſtorum actione id præſtare cogitur.

Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruus debitor, idemq́; geſtor in peculio nihil habuit. Hæc exceptio approbatur uerbis l.17.ff. de negocijs geſtis ſ. except. 2. propoſitis hiſce: Si aliquid in peculio habuit. *Huius replicatio eſt: Niſi poſtea liber factus aliquid adquiſierit. quæ replicatio approbari uidetur uerbis d.l.18.in prin.ſ.except.prox.propoſitis hiſce:* Et qui natura, &c *Quinta exceptio eſt: Niſi maritus qui uxoris negocia geſſit, cui ex cauſa dotis obligatus erat, nihil facere poſſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.34.in prin.ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ.lib.15.cap.5. queſtion.5. regul.9.* *Sexta exceptio eſt: Niſi cùm pignoraticia actione geſtor domino teneretur, debitum illi non ſit ſolutum, nec ſit in bonis unde ſoluatur. Hæc exceptio approbatur d.l.34.§.illum etiam.cuius uerba uide ſ.lib.40.cap.4.cauſa 16.* *Septima exceptio eſt: Niſi cùm geſtor domino redhibitoria actione teneretur, res redhibenda in bonis non inueniatur, uel deterior inueniatur, aut id quod acceſſit non inueniatur. quæ exceptio approbatur d.l.14.§.ſed nec redhibitoriæ. cuius uerba uide ſ.lib.42.cap 4. queſtion.7. regul.1. except.9.* *Octaua exceptio eſt: Niſi nihil interſit actoris ſolutum non eſſe. hoc enim caſu prior actio, ex qua ſolutum non eſt, non tranſit in actionem negociorum geſtorum. quæ exceptio approbatur d.l.14.§.fin.his uerbis:* Cæterùm ſi ex alia cauſa perpetuæ obligationis, cum ſit locuples, debeat: non eſt imputandum, quod non ſoluit: utique ſi neque uſurarum ratio querelam mouet. Diuerſumq́; eſt in tutore debitore: quia ibi interfuit ex priore obligatione ſolui, ut debeatur ex tutelæ actione. *Nona exceptio eſt: Niſi rem domini ignorās emit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.18. §.ſi cùm me.ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si cùm me abſente negocia mea gereres, imprudens rem meam emiſti, & ignorans uſucepiſti: mihi negociorum geſtorum, ut reſtituas obligatus nō es Sed ſi antequam uſucapias, cognoſces rem meā eſſe: ſubijcere debes aliquē qui à te petat meo nomine, ut & mihi rem, & tibi ſtipulationem euictionis committat. Nec uideris dolum malum facere in hac ſubiectione. Ideo enim hoc facere debes, ne actione negociorum geſtorum tenearis.

V. *Cauſa: Si alij mandauit negocia gerenda, qui malè geſſit. Hæc cauſa approbatur per ea quæ proponuntur J.queſt.3.reg.1.except.4.*

VI. *Cauſa: Si nomina quæ contraxit, ſoluendo non ſunt. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.36.§.1.ff.de negocijs geſtis. cuius uerba uide J. queſt.4.reg.1.*

VII. Cauſa.

V I I. *Cauſa: Si quid ex negocio geſtu percepit geſtor, nec reſtituat. Hæc cauſa approbatur l. 2. §. & ſanè. ibi: uel ex his negocijs. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide J. cap. prox. cauſa 1. Huius exemplum proponitur l. 8. C. de negocijs geſtis, his uerbis:* Si pecuniam à debitore tuo Iulianus exegit, eamq́; ſolutionem ratum habuiſti: habes aduerſus eum negociorum geſtorum actionem. *Huius cauſe exceptio prima hæc eſt: Niſi indebitum geſtor percepit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. item quæritur. ff. eod. tit. his uerbis:* Quæritur apud Pedium libro ſeptimo: ſi Titium quaſi debitorem tuum extra iudicium admonuero, & is ſoluerit mihi, cum debitor tuus non eſſet: tuq́; poſtea cognoueris, & ratum habueris: an negociorum geſtorum actione me conuenire poſsis? Et ait dubitari poſſe: quia nullum negocium tuum geſtum ſit, cum debitor tuus non fuerit. Sed ratihabitio (inquit) fecit tuum negocium. Et ſicut ei à quo exactū eſt, aduerſus eum datur repetitio qui ratum habuerit: ita & ipſi debebit poſt ratihabitionem aduerſus me cōpetere actio. Et ſic ratihabitio conſtituit negociū tuū, quod ab initio tuum non erat, ſed tui contemplatione geſtum. *Concordat d. l. 5. §. item ait ſi Titij, his uerbis:* Pedius ait, ſi Titij debitorem, cui te hæredem putabam, cum eſſet Seius, conuenero ſimiliter & exegero, mox tu ratum habueris: eſſe mihi aduerſus te, & tibi mutuam negociorum geſtorum actionem. Atqui alienum negocium geſtū eſt. Sed ratihabitio hoc conciliat. Quæ res efficit, ut tuum negocium geſtum uideatur, & à te hæreditas peti poſsit. Quid ergo (inquit Pedius) ſi cum te hæredē putarem, inſulam fulſero hæreditariam, tuq́; ratum habueris: an ſit mihi aduerſus te actio? Sed non fore ait: cùm hoc facto meo alter ſit locupletatus, & alterius re ipſa geſtum negociū ſit: nec poſsit, quod alij adquiſitum eſt, ipſo geſtu hoc tuum negociū uideri. *Concordat item l. 7. §. item ſi fundum. ff. eod. tit. his uerbis:* Si fundum tuum uel ciuitatis per obreptionem petiero, negocium tuum uel ciuitatis gerens, & ampliores quàm oportuit fructus fuero conſecutus: debebo hoc ipſum tibi uel reipublicę pręſtare, licet petere non potuerim. *Concordat item l. 22. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 1. except. gener. 2. Concordat item l. 82. §. ſi Titius. ff. de furtis. cuius uerba uide J. lib. 46. cap. 1. quæſt. 2. cauſa 24. except. 2. Altera propoſitæ cauſe exceptio eſt: Niſi dominus id quod geſtum eſt, ratum non habuerit. Hæc exceptio approbatur l. 62. in fine ff. de ſolutionib. cuius uerba uide ṡ. lib. 34. cap. 14 quæſt. 2. reg. 5. except. 12.*

V I I I. *Cauſa: Si quis alterius nomine quid acceperit. Hæc cauſa approbatur exemplo l. 31. §. fin. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Ignorante uirgine mater à ſponſo filiæ res donatas ſuſcepit: quia mandati uel depoſiti ceſſet actio, negociorum geſtorum agetur. *Aliud exemplum proponitur l. 5. §. ſi quis pecuniam. ff. eod. tit. cuius uerba uide ṡ. cap. prox. quæſt. 4. cauſa 12.*

I X. *Cauſa: Si quis rem alienam uendiderit, domino rei de precio reſtituendo hac actione tenetur. quæ cauſa approbatur l. ult. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ṡ. lib. 42. cap. 9. quæſt. 1. cauſa 6. except. 1. repl. 2. Concordat l. 19. C. eod. tit. cuius uerba uide ṡ. cap. prox. quæſt. 4. except. 2. repl. 1. Item concordat l. 3. in fine. C. de rei uendicat. cuius uerba uide ṡ. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 1. repl. 2. Item concordat l. 1. in fine. C. de reb. alienis non alienandis. cuius uerba uide J.*

X. *Cauſa: Si geſtor actus ſui rationem non reddat. Hæc cauſa approbatur l. 2. ibi: & ſanè ſicut. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide J. cap. proxim. quæſt. 1. cauſa 1. Concordat Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſc. §. ſicut autem. cuius uerba uide ṡ. cap. 4. quæſt. 2. ſpecie 3.*

X I. *Cauſa: Si cùm quis alterius nomine ſtipulatus eſſet, uolente eo promiſſori non acceptum ferat. Hæc cauſa approbatur l. 47. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Ignorante quoq; ſorore, ſi frater negocium eius gerens dotem à uiro ſtipulatus ſit: iudicio negociorum geſtorū, ut uirum liberet, iure conuenietur.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIUM
causarum generales.

Hactenus cauſe propoſitæ actionis enumeratæ ſunt: quarum tamen plures uide ṡ. cap. prox. Planè harum exceptiones generales hæ ſunt.

I. *Exceptio: Niſi pupillus negocium alienū geſſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi locupletior ſit factus. Altera replicatio eſt: Niſi pupillus contraria negociorum geſtorum actione experiatur. hoc enim caſu ex cauſis ṡ. propoſitis illi obſtat exceptio. Hæ duæ replicationes approbātur l. 3. §. pupillus. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Pupillus ſanè, ſi negocia geſsit, poſt reſcriptum diui Pij conueniri poteſt in id in quo factus eſt locupletior: agendo autem compēſationem eius quod geſsit patitur.

I I. *Exceptio: Niſi ſeruus geſſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ṡ. lib. 19. cap. 10. quæſt. 13. reg. 9. item lib. 36. cap. 6. reg. 1. Sed & concordat huic exceptioni l. 18. §. Scæuola. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Scæuola noſter ait, putare ſe quod Sabinus ſcribit, A capite rationem reddendam: debere ſic intelligi, ut appareat quid reliquū fuerit tunc, cum primùm liber eſſe cœperit: non ut dolum aut culpam in ſeruitute admiſſum in obligationem reuocet. Itaq; ſi inueniatur uel malo more pecunia in ſeruitute

uirute erogata, liberabitur. *Concordat l.16. ibi: deniq; ſi tẽpore. ff. eod tt. cuius uerba uide d.reg. 2. except. 1. repl. 1. dupl. 1. Plura de hac exceptione uide (ut dixi) d.reg. 9. & d.reg. 1.*

III. Exceptio: *Niſi pater res filij à ſe donatas adminiſtrauit. Hæc exceptio reprobatur l. 36. §. fin. ff. de negocijs geſtis, his uerbis:* Pater ſi emacipati filij res à ſe donatas adminiſtrauerit: filio actione negociorum geſtorum tenebitur.

IIII. Exceptio: *Niſi reus non ſponte, ſed neceſſitate urgente, uel neceſſitatis opinione geſſit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. §. hac actione. ff. d.tt. his uerbis:* Hac actiooe tenetur non ſolùm is qui ſponte, & nulla neceſsitate cogente immiſcuit ſe negocijs alienis, & ea geſsits uerùm is etiam, qui aliqua neceſsitate urgente, uel neceſsitatis ſuſpicione geſsit.

V. Exceptio: *Niſi ſine dolo malo rei conuenti factum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 22. C. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Negociũ gerentes alienum, non interueniente ſpeciali pacto, caſum fortuitum præſtare non compelluntur. *Eius replicatio prima hæc eſt: Niſi culpa rei conuenti factum ſit. Hæc replicatio approbatur l. 10. in prim. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si negocia abſentis & ignorantis geras: & culpam & dolum præſtare debes. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi leui culpa rei factum ſit Hæc duplicatio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ē. cauſa 1. Planè admittitur duplicatio propoſita, ſi hæres defuncti geſtoris cõueniatur. hic enim non niſi de lata culpa defuncti tenetur. quæ diſtinctio approbatur l. 17. C. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Curatoris etiam ſucceſſores, negociorum geſtorum utili cõuentos actione, tam dolum quàm latam culpam præſtare debere, nec ad eos officium adminiſtrationis tranſire: ideoq; nullam alienandi eos rea adultæ poteſtatem habere, conuenit. *Altera duplicatio eſt: Niſi geſtor id quod alius geſturus non fuit, geſſerit, et eo non geſto dominus damnũ erat paſſurus. hoc enim caſu reus de dolo ſolùm, non etiam de culpa tenetur. quæ duplicatio approbatur l. 3. §. interdum. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Interdum in negociorum geſtorum actione Labeo ſcribit dolum ſolummodo uerſari. Nam ſi adfectione coactus ne bona mea diſtrahantur, negocijs te meis obtuleris: æquiſsimum eſſe, dolum duntaxat te præſtare: quæ ſententia habet æquitatem. *Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi negocia, quæ dominus gerere non ſolebat, geſſerit, unde dominus damnum eſt paſſus hic enim etiam caſum geſtor præſtat. quæ replicatio approbatur l. 10. ff. d. tt. his uerbis:* Proculus interdum ait, caſum præſtari debere, etiamſi nouum negocium quod non ſit ſolitus abſens facere, tu nomine eius geras: ueluti uenales nouitios coemendo, uel aliquam negociationem ineundo. Nam ſi quod damnũ ex ea re ſecutum fuerit, te ſequetur: lucrum uerò abſentem. Quòd ſi in quibuſdam lucrũ factum fuerit, in quibuſdam damnum: abſens compenſare lucrũ cum dãno debet. *Tertia replicatio eſt: Niſi cùm geſtor pecuniam acceptam creditoribus domini ſoluere potuiſſet, is eam repoſuerit, eaq; perierit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 12. ff. d.tt. his uerbis:* Debitor meus, qui mihi quinquaginta debebat, deceſsit: eius hæreditatis curationem ſuſcepi, & impendi decem. Demum redacta ex uenditione rei hæreditariç centum in arca repoſui. hæc ſine culpa mea perieruot. Quæſitũ eſt, an ab hærede, qui quandoq; extitiſſet, uel credita quinquaginta petere poſsim, & decem quæ impendi? Iulianus ſcribit, in eo uerti quæſtionem: ut animaduertamus, an iuſtã cauſam habuerim ſeponendorum centum. Nã ſi debuerim & mihi & cæteris hæreditarijs creditoribus ſoluere: periculum non ſolùm ſexaginta, ſed etiam reliquorum quadraginta me præſtaturum: decem tamen, quç impenderim, retenturum. Si uerò iuſta cauſa fuerit, propter quám integra centũ cuſtodirentur: ueluti ſi periculum erat, ne prædia in publicum committerẽtur: ne pœna traiectitiæ pecuniæ augeretur, aut ex compromiſſo committeretur: non ſolùm decem, quæ in hçreditariis negocijs impenderim, ſed etiam quinquaginta, quç mihi debita ſunt, ab hærede me conſequi poſſe. *Quarta replicatio eſt: Niſi geſtor nõ domini, ſed ſui lucri cauſa geſsit, & prædo fuit. Hæc replicatio elicitur ex uerbis l. 31. in prin. ff. de negocijs geſtis, hiſce:* Culpam æſtimari ſatis eſt, non etiam caſum: quia prædo fideiuſſor non uidetur. *Cuius reliqua uerba uide ē. lib. 40. cap. 12. quæſt. 7. except. 9.*

VI. Exceptio: *Niſi dominus geſtum probauerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 8. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Pomponius ſcribit, Si negocium à te quamuis malè geſtum probauero: negociorum tamẽ geſtorum te mihi non teneri. Vidẽdum ergo ne in dubio hoc, an ratum habeã, actio negociorum geſtorum pendeat. Nã quomodo, cum ſemel cœperit, nuda uoluntate tolletur? Sed ſuperius ita ſe putare, ſi dolus malus à te abſit. Scæuola Imò puto, etſi comprobem, adhuc negociorum geſtorum actionem eſſe. Sed eo dicto te mihi non teneri, quòd reprobare non poſsim ſemel probatum: & quemadmodum quod utiliter geſtum eſt, apud iudicẽ neceſſe eſt pro rato haberi: ita omne quod ab ipſo probatum eſt. Cæterùm ſi, ubi probaui, nõ eſt ne-

gociorum geſtorum actio: qoid fiet, ſi à debitore meo exegerit, & probauerim: quémadmodum recipiam? Item ſi ueodiderit? Ipſe deniq; ſi quid impẽderit, quemadmodum recipiet? nam utiq; mandatum non eſt. Erit igitur & poſt ratihabitionem negociorum geſtorũ actio. Sed an ultrò mihi tribuatur actio ſumptuũ quos feci? Et puto competere, oiſi ſpecialiter id actum eſt, ut neuter aduerſus alterũ habeat actioné. *Ait Iuriſconſultus:* Sed eo dicto. *Id eſt, ea ratione quæ ſequitur. Itaq; in illis uerbis ratio propoſitæ exceptionis notanda. Ipſo igitur iure exceptio propoſita ſubſiſtit, ſcilicet ſi dominus id quod geſtum eſt, quamuis malè geſtum ſit, comprobauit. hoc enim caſu poſtea tanquam malè geſtum ſit, agenti negociorũ geſtorũ obſtabit exceptio, cum uideatur in hoc caſu actionem remiſiſſe. Cuius exemplum eſt, ſi geſtor pecuniam domini mutuam dedit, nomenq; dominus probauit. hoc enim caſu, quamuis ſoluendo nomẽ eſſe deſierit, periculum domini eſt, non geſtoris. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt:* Niſi geſtor dolo malo egerit. *quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ſuperius ita ſe putare, ſi dolus malus à te abſit. *Altera replicatio eſt: Niſi ex alia cauſa, quàm quæ cõprobata eſt, agatur. Hæc replicatio approbatur uerbis & exemplis ſ. propoſitis hiſce:* Cæterùm ſi, ubi probaui, nõ eſt negociorum geſtorum actio: quid fiet, ſi à debitore meo exegerit, & probauerim: quemadmodum recipiam? Item ſi ueodiderit? Ipſe deniq; ſi quid impenderit, quémadmodum recipiet? nam utiq; mãdatum non eſt. Erit igitur & poſt ratihabitionem negociorum geſtorum actio. *Hiſce uerbis replicatio propoſita approbatur, quam nec Põponius reprobauit, licet à Scæuola reprehẽdatur. Nec enim, ſi dominus uenditionem rei ſuæ, quamuis uiliore precio factam, comprobauit, & ob id quod res uiliore precio uendita eſt, agere aduerſus uenditorem nõ poteſt: ideo etiam uidetur comprobaſſe, ſi uenditor precium acceptum domino non reſtituat, ſed retineat. Alia enim res eſt, & alia agendi cauſa. Itaq; utraq; ſententia tam Põponij quàm Scæuolæ recipi poteſt, ſed in ſuo genere: ut illa quidem exceptio, hæc uerò replicatio propoſita approbetur.*

VII. Exceptio: *Niſi dominus id quod geſtum eſt, ratum non habuerit. Hæc exceptio approbatur l. 61. §. fin. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide ſ. lib. 34. cap. 14. quæſt. 2. reg. 5. except. 12.*

VIII. Exceptio: *Niſi dominus negocium geſtori hæres extiterit. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, de quo alibi in confuſione obligationum: uerùm eius replicatio hæc eſt, Niſi pro parte tantùm hæres extiterit. hoc enim caſu pro reliqua parte nihilominus illi ſupereſt actio quæ replicatio approbatur l. 7. C. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si ab eo qui negocia tua geſsit, hęres ex duabus uncijs inſtitutus es: etiamſi adeas hæreditatem, in reliquis decem uncijs aduerſus cohæredem competit tibi petitio, ſi quam aduerſus defunctum habuiſti actionem.

IX. Exceptio: *Niſi cùm geſtor de damno accepto cõueniatur, etiam lucratus ſit domino. hoc enim lucri cum damno ſit compenſatio. quæ exceptio approbatur l. 10. in fine. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. except. 5. repl. 2. Hactenus de cauſis propoſitæ actionis, earumq; exceptionibus, quarum tamen plures uide ſ. cap. prox. quæſt. 4.*

II. *Quibus competat actio propoſita? uide ſ. cap. prox. quæſt. 5.*

III. ADVERSVS QVOS competat?

I. Regula: *Regulariter aduerſus alium, quàm qui geſsit, actio propoſita non datur. cuius tamen regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi is qui geſsit, mortuus ſit. hoc enim caſu datur aduerſus eius hæredem. quæ exceptio approbatur l. 3. §. hæc actio. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 5. reg. 1. Concordat l. 6. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 4. cauſa 4. Concordat item l. 7. C. eod. tit. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 8. repl. 1. Item concordat l. 17. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 5. repl. 2. dupl. 1. Altera exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs negocium geſſerit. hoc enim caſu etiam aduerſus patrem competit actio. quæ exceptio approbatur l. 13. ff. de negocijs geſtis, his uerbis:* Si filiusfamiliâs negocia geſsiſſe proponatur, æquiſsimum erit in patrem quoq; actionem dari: ſiue peculiũ habeat, ſiue in rem patris ſui uerterit: etſi ancilla, ſimili modo. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi filiusfamiliâs ſui iuris effectus, in cœpto negocio perſeuerauerit. hoc enim caſu in ſecuti temporis poſt emancipationem factum filij pater non præſtat. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 14. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 9. except. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus uel ancilla negocium geſſerit. hoc enim caſu in dominum datur actio. quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 13. paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Etſi ancilla, ſimili modo. *Huius exceptionis eadem eſt replicatio exceptionis proximè præcedentis. quæ approbatur d. l. 14. Quarta exceptio eſt: Niſi geſtor alterius mandatu negocium geſſerit. hoc enim caſu uterq; tam is qui geſsit, quàm qui mandauit tenetur. quæ exceptio approbatur l. 20. §. fin. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Mandatu tuo negocia mea L. Titius geſsit: quòd ſi non rectè geſsit, tu mihi actione negociorum geſtorum teneris, non in hoc tantùm ut actiones tuas præſtes: ſed etiam, quòd imprudenter eum elegeris, quidquid detrimenti negligentia eius fecit, ut mihi præſtes. *Concordat l. 27. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 12. quæſtion. 2. exception. 2. replicat. 1.*

II. Regula, *De ſeruo manumiſſo: an & quatenus*

nus aduerſus hunc detur actio negociorum geſtorum, uide ſ̄. quæſt. 1. except. 2.

III. Regula, *De uno ex pluribus geſtoribus. Quilibet non niſi pro ſua parte tenetur, nec ſi unus ſoluendo non ſit, alterius periculum eſt. quæ regula approbatur l. 25. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Cùm alicui ciuitati per fideicommiſſum reſtitui iuſſa eſſet hæreditas: magiſtratus actores horum bonorum Titium, & Seiũ, & Caium tunc idoneos creauerunt. Poſtmodum hi actores diuiſerunt inter ſe adminiſtrationem bonorum: idq́; egerunt ſine authoritate & ſine conſenſu magiſtratuum. Poſt aliquod tempus teſtamentum quoq; per quod reſtitui ciuitati hęreditas fideicommiſſa eſt, irritum probatum eſt pro tribunali: atq; ita ab inteſtato Sempronius legitimus hæres defuncti extitit. ſed ex his actoribus unus non ſoluendo deceſsit, & nemo eius hæres extitit. Quæro, ſi Sempronius conueniet actores horum bonorum, periculum inopis defuncti ad quos pertinet? Herennius Modeſtinus reſpondit: quod ab uno ex actoribus ob ea quæ ſolus geſsit, negociorum geſtorum actione ſeruari non poteſt: ad damnum eius, cui legitima hæreditas quæſita eſt, pertinere.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: *Si debitor creditoris ſui negocia geſſit, etiam id quod illi antequam gereret debuit, hac actione uenit reſtituendum. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt. 1. cauſa 4.*

II. Regula: *Si inter negocia Sempronij etiam Titij negocia ignorans geſſit, de eo quoq; Sempronio tenetur. quæ regula approbatur l. 30. §. 2 ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Inter negocia Sempronij, quæ gerebat, ignorans Titij negociũ geſſit: ob eam quoq; ſpeciem Sempronio tenebitur: ſed ei cautionem indemnitatis officio iudicis præberi neceſſe eſt aduerſus Titium, cui datur actio. Idem iuris eſt in tutore.

III. Regula: *Pupillus geſtor quatenus locupletior factus eſt tenetur, uel per exceptionem in ſolidũ. quæ regula approbatur l. 3. §. pupillus. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 1. except. 1.*

IIII. Regula, *De uſuris. Regulariter quidem uſuræ in hanc actionẽ ueniũt. quæ regula approbatur l. 18. §. non tantùm. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Non tantùm ſortem, uerùm etiam uſuras ex pecunia aliena perceptas, negociorum geſtorum iudicio præſtabimus, uel etiam quas percipere potuimus. *Concordat l. 30. §. qui aliena. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui aliena negocia gerit, uſuras præſtare cogitur: eius ſcilicet pecuniæ, quæ putatis neceſſarijs ſumptibus ſupereſt. *Concordat item l. 36. §. 2. ff. eod. tt. his uerbis:* Si pecuniæ quia negociũ gerat: uſuras quoq; præſtare cogitur, & periculum eorum nominum, quæ ipſe contraxit: niſi fortuitis caſibus debitores ita fortunas ſuas amiſerint, ut tempore litis ex ea actione conteſtatæ ſoluendo nõ eſſent. *Concordat item l. 20. ibi: & ea quæ. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 1. cauſa 3. Concordat item l. 15. C. de uſuris. cuius uerba uide ſ̄. lib. 56. cap. 9. quæſt. 1. except. gener. 2. Itẽ concordat l. 24. C. eod. tt. his uerbis:* Si mater tua maior annis conſtituta, negocia quæ ad te pertinent, geſſerit: cum omnem diligentiam præſtare debeat, uſuras pecuniæ tuæ, quam adminiſtraſſe fuerit comprobata, pręſtare cõpelli poteſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſententia lata ſit, nulla uſurarum mẽtione facta. Hæc exceptio approbatur d. l. 15. C. de uſuris. Altera exceptio eſt: Niſi geſtor pecuniam ocioſam habuerit, quemadmodum & dominus eam habere ſolitus eſt. Hæc exceptio approbatur l. 13. §. fin. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ̄. lib. prox. cap. 13. quæſtion. 4. reg. 4. Tertia exceptio uidetur: Niſi ex eo agatur, quòd geſtor ea quæ ante geſtionẽ domino ſine uſuris debuit, non ſoluit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. fin. ibi: etſi fortè. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 1. cauſa 4. in prin. Cõcordat item l. 17. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui ſine uſuris pecuniam debebat, creditoris ſui negocia geſsit. Quæſitũ eſt, an negociorum geſtorum actione ſummę illius uſuras pręſtare debeat? Triphoninus. Dixi, ſi à ſemetipſo exigere eum oportuit, debiturum uſuras. Quòd ſi dies ſoluendę pecuniæ, tempore quo negocia gerebat, nondum uenerat: uſuras non debiturum. Sed die præterito, ſi nõ intulit rationibus creditoris, cuius negocia gereret, pecuniá à ſe debitam: meritò uſuras bonæ fidei iudicio præſtaturum.

V. Regula: *Quantas uſuras debeat is qui debitũ à ſemetipſo non exegit, definitur d. l. 37. his uerbis:* Sed quas uſuras debebit uideamus: utrũ eas quibus alijs idem creditor fœneraſſet, an & maximas uſuras? Quoniã & ubi quis eius pecuniam, cuius tutelam negociaue adminiſtrauit, aut magiſtratus municipij publicam, in uſus ſuos cõuertit: maximas uſuras præſtat, ut eſt conſtitutum à diuis principibus. Sed iſtius diuerſa cauſa eſt: quia non ſibi ſumpſit ex adminiſtratione numos, ſed ab initio accepit ante negociorum geſtorum adminiſtrationem. Nam in illis, de quibus conſtitutum eſt (cum gratuitã, certè integrã, & abſtinentẽ in lucro præſtare fidẽ debeant) licentia qua uidẽtur abuti, maximis uſuris uice cuiuſdam pœnę ſubijcitur. Hic bona ratione accepit ab alio mutuum: & uſuris, quia non ſoluit,

non quis ex negocijs quæ gerebat, ad ſe pecuniam tranſtulit, condemnandus eſt. Multum autem refert, incipiat nunc debitum, an ante nomẽ debitoris fuerit: quòd ſatis ſit, ex non uſurario facere uſurarium.

V. QVAMDIV?

Definitur l.9. C. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 7.

VI. EVENTVS.

I. *Regula, De cautione indemnitatis reo ab actore præſtanda, proponitur l.30. §. inter negocia. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. reg. 2.*

II. *Regula, De actionibus reo ab actore præſtandis, proponitur l.55. §. qui alienis. ff. de furtis. cuius uerba uide j. lib. 44. cap. 4. reg. 18.*

VII. ADFINIA REMEDIA.

Regulariter ex cauſis ſuprà propoſitis domino rei geſtæ directa negociorum geſtorum, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quis poſthumo tutor datus, antequam poſthumus naſcatur, geſſerit negocia hæreditaria. hoc enim caſu poſthumo nato tutelæ, non negociorum geſtorum actio eſt. quæ exceptio approbatur l.28. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 9. quæſt. 1. except. 13. *Altera exceptio eſt: Niſi ex eo quòd geſtor non à ſemetipſo exegit, agatur. hoc enim caſu etiam priſtina actio ſupereſt. quæ exceptio approbatur exemplo l.34. in prin. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 5. quæſt. 5. reg. 9.* *Tertia exceptio eſt: Niſi cùm filio mandatum eſſet ut gereret, pater ne filius mandati obligaretur, geſſit. hoc enim caſu pater non niſi de peculio tenetur. quæ exceptio approbatur l.45. §. ſi uerò propterea. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 8. except. 1. repl. 2.* *Hæc de directa negociorum geſtorum actione.*

DE CONTRARIA NEGOCIORUM GEſTORUM ACTIONE QUÆ DATUR NEGOCIORUM GEſTORI CONTRA DOMINUM. Cap. VII.

I. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio.

PRima cauſa: *Si quid in negocium geſtum impendit, uel ei eius rei cauſa abeſt. Hæc cauſa approbatur l.2. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si quis abſentis negocia geſſerit, licet ignorantis: tamẽ quidquid utiliter in rem eius impẽderit, uel etiam ſi ſe in rem abſentis alicui obligauerit: habet eo nomine actionem. Itaq; eo caſu ultrò citroq; naſcitur actio, quæ appellatur Negociorum geſtorũ. Et ſanè ſicut æquum eſt, ipſum actus ſui rationẽ reddere, & eo nomine condemnari, quidquid uel non ut oportuit geſſit, uel ex his negocijs retinet: ita ex diuerſo iuſtum eſt, ſi utiliter geſſit, præſtari ei quidquid eo nomine uel abeſt ei, uel abfuturum eſt. *Concordat l.44. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Quæ utiliter in negocia alicuius erogantur, in quibus eſt etiam ſumptus honeſtè ad honores per gradus obtingentes factus: actione negociorum geſtorum peti poſſunt.

II. *Cauſa: Si domini nomine ſe obligauit. Hæc cauſa approbatur uerbis d. l. 2. ſ. propoſitis hiſce:* Vel etiam ſi ſe in rem abſentis alicui obligauerit. *Concordat l.3. §. fin. cum lege ſequente. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. quæſt. 3. except. 2.*

III. *Cauſa: Si ſeruum ægrotum curauit. Hæc cauſa primæ cauſæ ſpecies approbatur l.10. C. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si ſeruum alienum non inutilem domino conſtitutum ægrũ curaſtis: negocium non inutiliter geſsiſtis, & competenti actione uobis ſumptus recuperare poteſtis.

IIII. *Cauſa: Si procuratori abſentis mutuam dedit pecuniam, uel pro eo fideiuſsit. Hæc cauſa approbatur l.30. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Liberto uel amico mandauit, ut pecuniam acciperet mutuam: cuius literas creditor ſecutus contraxit, & fideiuſſor interuenit. etiamſi pecunia non ſit in rem eius uerſa: tamẽ dabitur in eum negociorum geſtorum actio creditori uel fideiuſſori, ſcilicet ad exemplum iuſtitoriæ actionis. *Concordat l. 5. §. item ſi procuratori. ff. eod. tt. his uerbis:* Si procuratori tuo mutuam pecuniã dedero tui contemplatione, ut creditorem tuum, uel pignus tuum liberet: aduerſus te negociorum geſtorum habeo actionem: aduerſus eum, cum quo contraxi, nullam. *Huius cauſæ exceptio uidetur eſſe: Niſi à procuratore creditor ſit ſtipulatus. Sed hæc exceptio reprobatur ibidem his uerbis:* Quid tamẽ ſi à procuratore tuo ſtipulatus fuero? poteſt dici ſupereſſe mihi aduerſus te negociorum geſtorum actionem: quia ex abundanti hanc ſtipulationem interpoſui.

V. *Cauſa: Si pro alio ſoluit. Hæc cauſa approbatur l.42. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Cùm pecuniam eius nomine ſolueris, qui tibi nihil mandauerat: negociorum geſtorum actio tibi competit, cùm ea ſolutione debitor à creditore liberatus ſit: niſi ſi quid debitoris interfuit eam pecuniam non ſolui. *Concordat l. ult. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 42. cap. 9. quæſt. 1. cauſa 6. except. 1. repl. 1. Concordat item l. 1. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſt. 6. except. 5.*

VI. *Cauſa: Si alter alterius factum præſtitit. Hæc cauſa approbatur exemplo l.29. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Ex facto, &c.

EXCEPTIONES PRÆCEDENTIVM cauſarum generales.

I. *Exceptio: Niſi nulla re urgente uoluptatis cauſa impendit. Hæc exceptio approbatur l. 26. in prin. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Ex duobus

bus fratribus uno quidem ſuæ ærstis, alio uerò minore anois, cum haberent communia ruſtica prædia, maior frarer in ſalru communi hsbenre habitationes psternas, ampla ædificia ædificauerat: cumq; eundem ſalrum cum ſratre diuiderer, ſumptus ſibi quaſi re meliore ab eo facta deſiderabar, ſratre minore iam legitimæ æratis conſtituro. Herennius Modeſtinus reſpondit: ob ſumptus nulla re urgenre, ſed uolupraris cauſa factos, eum de quo quæritur, actionem non habere. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ad honores impendit. quæ replicatio approbatur l.44. in prin. ff. cod. tt. ruius uerba uide paulo ſuperius rauſa 1.*

I I. Exceptio: *Niſi indebitum ſoluit. Hæc exceptio approbatur l.22. ff. d. tt. bis uerbis:* Si quis negocia sliena gereus, indebirum exegerir, reſtituere cogitur: de eo autem quod indebitum ſoluir, magis eſt ur ſibi imputare debesr. *Huius exceptionis replica:io hæc eſt: Niſi cùm tres capti eſſent, & unus ex ijs miſſus, ut pro tribus pecuniam adſerret, conuenit ut eo non reuerſo, reliqui duo pro eo pecuniam darent: pro eo non reuerſo reliqui duo ſoluerint. Hæc replira:io approbatur l. 20. in prin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Seruius reſpondit, nt eſt relatum apud Alfenum libro XXXVII. Digeſt. Cum à Luſitania tres capti eſſenr, & unus ea conditione miſſus, ut pecnniam pro tribus sdferret: & niſi redijſſer, ur duo pro eo quoq; pecuniam darent: isq; reuerti noluiſſer, & ob hanc cauſsm illi pro rertio quoq; pecuniam ſoluiſſent: æquum eſſe prærorem in eum reddere iudicium.

I I I. Exceptio: *Niſi quis reo iam mortuo pro eo ſuſceperit iudicium, & condemnatus ſoluerit. Hæc exceptio reprobatur l.74. §. cum abſentem. ff. de iudicijs. cuius uerba uide 3 except. 16. repl. 2.*

I I I I. Exceptio: *Niſi donandi animo ſoluerit uel impenderit. Hæc exceptio approbatur l.12. C. de negocijs geſtis, biſce uerbis:* Si filius pro patre ſuo debirum ſoluerir, nullam actioné ob eam ſolutionem hsbet: ſiue in poteſtate patris, cum ſoluerer ſuerit, ſiue ſui iuris conſtiturus donandi aoimo pecuniam dedit. Si igirur parer tuus ſui iuris conſtirutus pro patre ſuo negocia gerens, non præcedenre mandato debitum eius ſoluir: negociorum geſtorum cum patruis tuis agere potes. *Concordat l.4. ff. eod. tt. ruius uerba uide ē. quæſt. 1. except. 2.*

V. Exceptio: *Niſi pietatis reſpectu & affectione geſſit uel impendit. Hæc exceptio approbatur l.26. §. fin. ff. de negocijs geſtis, biſce uerbis:* Modeſtinus Tiriñ, ſi pietaris reſpectu ſororis aluit filiam, actionem hoc nomine contra eam non habere reſpondit. *Cõcordat l.43. ff. cod. tt. bis uerbis:* Is qui amicitia ductus paterna, pupillis rurorem perierit, uel ſuſpectos tutores poſtulauerit: nullá aduerſus eos haber actionem, ſecúdum quod diui Seuerr conſtitutione declarstur. *Item concordat l.2. C. eod. tt. bis uerbis:* Cùm rutores filiorú tuorú ſuſpectos faceres, eiſdemq; rutores ſeu curatores pereres in munere pietatis fungebaris. Quæ cauſa non admirtir negociorú geſtorum actioné, nr ſumptus quos in ea lite feciſti, repetere poſsis: cum, etiãſi quis pro affectione domeſtica sliquos ſumprus ſecerir, nulla ratione eos reperere poreſt. *Concordat item l.11. C. eod. tt. bis uerbis:* Alimenra quidem, quæ filijs tuis præſtitiſti, tibi reddi non iuſta ratione poſtulas: cum id exigente materna pietate feceris. Si quid autem in rebus eorum utiliter & probsbili more impendiſti: ſi non & hæc msterna liberalitare, ſed recipiendi animo ſeciſſe te oſtẽderis, negociorum geſtorum actione conſequi pores. *Concordat item l.15. C. eod. tt. bis uerbis:* Si paterno affectu priuignas tuas aduiſti, ſeu mercedes pro ijs aliquss magiſtris expendiſti: eius erogationis tibi nulla reperitio eſt. Quòd ſi ut repetiturus ea quæ in ſumptus miſiſti, aliquid erogaſti: negociorum tibi geſtorum inrendenda actio eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi is in quẽ pietatis & affectionis præſumptio radit, oſtenderit ſe repetendi animo impendiſſe. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 11. iam propoſitis biſce:* Si non & hæc marerna, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi geſtor poteſtatis ſit repetendi animo ſe impendere. quæ repliratio approbatur l.33. ff. de negocijs geſtis, biſrc uerbis:* Neſennius Apollinaris Iulio Paulo S. Auia nepotis ſui negocia geſsir. Defunctus urriſq; auiæ hæredes cõueniebantur à nepotis hæredib. negociorú geſtorum actione, reputabanr hæredes auiæ aliméra præſtira nepoti. Reſpõdebatur suiá iure de ſuo præſtitiſſe. Nec enim aut deſideraſſe, ur decernerentur alimenta, aur decrera eſſe. Præterea conſtitutũ eſſe dicebatur, ur ſi marer aluiſſet, non poſſer aliméta quæ pietare cogẽte de ſuo præſtitiſſet, repetere. E contrario dicebatur, hoc rectè dici, cum de ſuo aluiſſe marer probaretur. At in propoſito, auism quæ negocia adminiſtraſſer, uerisimile eſſe de re ipſius nepotis eum aluiſſe. Tractatum eſt, nũquid de utroq; patrimonio erogata uiderétur? Quæro, quid tibi iuſtius uidearur? Paulus. Reſpondi, hæc diſceptatio in facto conſiſtit. Nam & illud quod in matre conſtiturum eſt, non puto ita perperuò obſeruãdum. Quid enim ſi etiam proteſtata eſt ſe filium ideo alere, ut aut ipſum aut tutores eius conueniret? Pone peregrè patrem eius obijſſe, & matrem, dum in pa-

tiiam reuerteretur, tam filium aius, quàm filiá exhibuiſſa, in qua ſpecie & in ipſum pupillum negociorum geſtorum dandam actionem diuus Pius Antoninus cõſtituit. Igitur in re facti facilius putabo auiam uel hæredes eius audiendos, ſi reputari uelint alimenta: maximè ſi atiam in rationes impanſam retuliſſe auiam apparebit. Illud nequaquam admittendum puto, ut de utroque patrimonio erogata uideantur. *Tertia replicatio eſt: Niſi is qui pietatis affectione geßiſſe præſumitur, impenſas in rationes ſuas retulit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Maximè ſi etiam in rationes. &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi dum filij uel ſororis negocium putat, alterius ſit negocium. quæ replicatio approbatur l. 44. §. fin. ff. d. tt. cuius uerba uide J. quæſt. 1. except. 3.*

V I. Exceptio: *Niſi filius patris, in cuius eſt poteſtate, negocium geſſerit, & pro eo ſoluerit. quæ exceptio approbatur l. 12. C. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. except. 4.*

V I I. Exceptio: *Niſi maritus in uxorem ſuam impenderit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. C. d. tt. his uerbis:* Quod in uxorem tuam erogaſti ægram, non à ſocero repetere, ſed affectioni tuæ debes impendere. In funus ſanè eius, ſi quid eo nomine quaſi recepturus erogaſti: patrem, ad quẽ dos redijt, iure conuenis.

V I I I. Exceptio: *Niſi liberti officio functus in patronum uel eius liberos erogauit. Hæc exceptio approbatur l. 5. C. d. tt. his uerbis:* Officio, nec minus obſequio liberti functus, negociorum geſtorum actionem contra patroni filias pupillas habere non poteſt.

I X. Exceptio: *Niſi ſui lucri, non domini cauſa negocium geſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. ſed ſi quis. ff. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si quis negocia mea geſſerit non mei contemplatione, ſed ſui lucri cauſa: Labeo ſcribit, ſuum eum potius, quàm meum negociũ geſsiſſe. Qui enim deprędandi cauſa accedit: ſuo lucro; non meo commodo ſtudet. Sad nihilominus, imò magis & is tenebitur negociorum geſtorum actione. Ipſe tamen, ſi circa res meas aliquid impenderit: non in id quod ei abeſt (quia improbè ad negocia mea acceſſit) ſed in quo ego locupletior factus ſum, habet contra me actionem. *Huius exemplum proponitur l. 60. §. 1. ff mandati. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 4. quæſt. 6. reg. 2. except. 1. repl. 2. Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi quatenus dominus locupletior eſt factus. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sad in quo ego locupletior factus ſum, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi ſocius commune negocium geſſerit. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 5. quæſt. 4. exception. gener. 2. repl. 1.*

X. Exceptio: *Niſi pupilli negocia geſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 2. C. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Contra impuberes quoq;, ſi negocia eorum urgantibus neceſſitatis rationibus utiliter gerantur, in quantum locupletiores facti ſunt, dandam actionem, ex utilitate ipſorum receptum eſt. Quæ ibi quoq; iure decernitur, quòd ſumptus in pupillum, quem Romam tutorum petendorum gratia duxiſti, feciſſe te allegas: ſi non matertera eiuſdem ſe facere paratam proprijs impendijs oſtenderit. *Concordat l. 5. §. ſi pupilli. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt. 1. exception. 4. Item concordat l. 20. §. qui negocia. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſt. 4. cauſa 2. except. 3. Concordat item l. 35. ibi: pone peregrè. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 5. repl. 2.*

X I. Exceptio: *Niſi furioſi negocia geſta ſint. Et hæc exceptio reprobatur l. 5. §. etſi furioſi. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. cap. 5. quæſt. 4. except. gener. 5.*

X I I. Exceptio: *Niſi alius proprijs ſumptibus negocium erat geſturus. Hæc exceptio approbatur l. 2. in fine. C. de negotijs geſtis. cuius uerba uide ſ. except. 10.*

X I I I. Exceptio: *Niſi dominus ignorauerit ſuũ negocium geri. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contracta naſc. §. igitur cum quis. ibi: ex qua cauſa. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 2. ſpecie 1. Concordat l. 2. in prin. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. cauſa 1. in prin.*

X I I I I. Exceptio: *Niſi dominus noluerit & prohibuerit negocium ſuum geri. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. ult. C. de negocijs geſtis, hiſce uerbis:* Si quis nolente & ſpecialiter prohibente domino rerũ, adminiſtrationi earum ſeſe immiſcuit: apud magnos authores dubitabatur, ſi pro expanſis, quę circa res factæ ſunt, talis adminiſtrator negociorum geſtorum habeat aliquam aduerſus dominũ actionem? quam quibuſdam pollicentibus directam uel utilem, alijs negantibus (in quibus & Saluius Iulianus fuit) hæc decidentes ſancimus: Si contradixerit dominus, & eum res ſuas adminiſtrare prohibuerit: ſecundum Iuliani ſententiam nullam eſſe aduerſus eum contrariam actionem: ſcilicet poſt denunciationem, quam ei dominus trãſmiſerit, non concedens ei res eius attingere: licet res bena ab eo geſtæ ſint. Quid deinde, ſi dominus aſpexerit ab adminiſtratore multas expenſas utiliter factas, & tunc doloſa adſimulatione habita, eum prohibuerit, ut neque anteriores expenſas præſtet? quod nullo modo patimur: ſed ex quo ea teſtatio ad eum facta eſt,

uel

nel in ſcriptis nel ſine ſcriptis, ſub teſtificatiooe tamen aliarum perſonarũ: ex eo die pro ſaciendis meliorationibus nullam ei competere actionem. Superanteriotibus autem, ſi utiliter factæ ſuot, habere eum actionem cootra dominum coocedimua ſua oatura correntem. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.prox. cap.14. quæſt.1. except. 15. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi de ijs quæ ante prohibitionẽ geſta ſunt. Quæ replicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Quid deinde, ſi dominus aſpexerit, &c. *Cuius duplicatio hæc eſt: Niſi id quod antè geſtum eſt, non proſit domino. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si utiliter factæ ſunt, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi uno ex ſocijs prohibente, alter non prohibuerit. hoc enim caſu nihilominus aduerſus non prohibentẽ ſalua eſt actio. Quæ replicatio approbatur l.7.§.Iulianus. ff. de negocijs geſtis, his uerbis:* Iulianus libro tertio tractat, Si ex duobus ſocijs alter me ꝓhibuerit adminiſtrare, alter noo: an aduerſus eũ qui non ꝓhibuit, habeam negociorũ geſtorum actiooẽ? Mouetur eo quòd ſi data fuerit aduerſus eum actio, neceſſe erit & eũ perſtringi qui uetuit. Sed & illud eſſe iniquũ, eum qui noo prohibuit, alieno facto liberari: cum etſi mutuam pecuniã alteri ex ſocijs prohibente ſocio dediſſem, utiq; eum obligarem. Vlpianus. Et puto ſecundum Iulianũ debere dici, ſupereſſe contra eum qui ooo prohibuit, negociorum geſtorũ actionem: ita tamen ut is qui ꝓhibuit, ex nulla parte, neq; per ſocium, neq; per ſeipſum damoi aliquid ſeotiat. *Plura de exceptione propoſita uide ſ.lib. prox.cap. 14.quæſt.1.except.15.*

X V. Exceptio: *Niſi dominus geſtum nõ habuit ratum. Hæc exceptio reprobatur l.50.ibi: nec refert. ff. mãdati. cuius uerba uide J.lib. prox.cap.4.quæſt. 1.except.1.repl.6.*

X V I. Exceptio: *Niſi res geſta domino non expediat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.9.ff.de negocijs geſtis, his uerbis:* Is qui negociorum geſtorum agit, non ſolùm ſi effectum habuit negocium quod geſsit, actiooe iſta utetur: ſed ſufficit ſi utiliter cœpit, etiamſi effectum non habuit negocium. Et ideo ſi ioſulam fulſit, nel ſeruum ægrũ curauit: etiamſi ioſula exuſta eſt, uel ſeruus obijt: aget negociorũ geſtorũ. idq; & Labeo ꝓbat. Sed (ut Celſus refert) Proculus apud eũ notat, nõ ſemꝑ deberi dari. Quid enim ſi eam inſulã fulſit, quam dominus quaſi impar ſumptui dereliquerit, uel quam ſibi neceſſariã nõ putarit? Onerauit (inquit) dominũ ſecundũ Labeonis ſententiã, cum unicuiq; liceat & dãni infecti nomine rem derelinquere. Sed iſtam ſeotẽtiã Celſus elegãter deridet. Is enim negociorũ geſtorum (inquit) habet actionem, qui utiliter negocia geſsit. Non autẽ utiliter negocia gerit, qui nõ neceſſariam rem, uel quæ oneratura eſt patrẽfamiliãs, aggreditur. Iuxta hoc eſt quod Iulianus ſcribit, eum qoi inſulam fulſit, uel ſeruum ægrum curauit: habere negociorũ geſtorũ actiooem, ſi utiliter hoc faceret, licet euẽtus noo ſit ſecutus. Vlpianus. Ego quæro, quid ſi putauit ſe utiliter facere, ſed patrifamiliãs non expediebat? Dico hunc nõ habiturum negociorum geſtorum actionem. Vt enim euentum non ſpectemus, debet utiliter eſſe cœptum. *Concordat exceptioni propoſitæ l.26.in prin. ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.except.1. Concordat item l.42. in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ.eadem quæſt.1.cauſa 5. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi negocium utiliter ſit cœptum. hoc enim caſu, quamuis effectum non ſortiatur, nihilominus actio datur. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Is qui negociorum geſtorum agit, non ſolùm ſi effectum habuit negocium quod geſsit, &c. *Item hiſce:* Si utiliter hoc facere, licet euẽtus noo ſit ſecutus. *Concordat l.11. in fine. ff.eod. tt. his uerbis:* Sicut in negocijs uiuorum geſtis ſufficit negocium utiliter cœptum: ita & in bonis mortuorum, licet diuerſus exitus ſit ſecutus. *Huius replicationis exemplum eſt, ſi res in quam impenſum eſt, poſtea perierit. quod proponitur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Etiamſi inſula exuſta eſt, uel ſeruus obijt: aget, &c. *Concordat l.22. ff. eodem tt. cuius uerba uide ſuprà, capite proximo, quæſtione prima, exceptione quinta, replicatione tertia. Concordat item l.21. ff. eodem titul. his uerbis:* Siue hæreditaria negocia, ſiue quæ alicuius eſſent, gereos aliquis, neceſſariò rem emerit: licet ea interierit, poterit quod impendit, iudicio negociorum geſtorum conſeqoi. Veluti ſi frumentum aut uinum familiæ parauerit, idq́ue caſu quodam interierit: fortè incendio, ruina. Sed ita ſcilicet hoc dici poteſt, ſi ipſa ruina uel incendium ſine uicio eius acciderit. Nam cum propter ipſam ruinam aut incendium damnandus ſit: abſurdum eſt, eum iſtarum rerum nomine quæ ita conſumptæ ſunt, quidquam conſequi. *Aliud exemplum eſt, ſi pecunia negocio gerendo deſtinata perierit. quod proponitur l.17. in princip. ibi: nam etſi. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide ſuprà, libro proximo, capite decimoquarto, quæſtione prima, exceptione ſeptima, replicatione prima. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dolo uel culpa negociorum geſtoris effectum non ſortiatur. Hæc duplicatio approbatur uerbis dictæ legis 21. iam propoſitis hiſce:* Sed ita ſcilicet

hoc dici poteſt, &c. *Concordat l.30.§.litem. ff.de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ.cap. prox. quæſt.1.cauſa 2.except.5. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi per exceptionem domino id quod geſtum eſt, profit. hoc enim caſu, quãuis ipſo iure non profit, datur tamen actio. Quæ replicatio approbatur exemplo l.74.§.cùm abſentem.ff.de iudicijs, biſce uerbis:* Cùm abſentem defendere uellem, iudicium mortuo eo iam accepi, & cõdẽnatus ſolui: quæſitũ eſt, an hæree liberaretur? item quæ actio eduerſue eum cõpeteret? Iulianus. Reſpondi, iudicium quod iem mortuo debitore per defenſorem eius accipitur, nullũ eſſe: & ideo hæredẽ non libereri. Defenſorem autem, ſi ex cauſe indicati ſoluerit, reperere quidem nõ poſſe: negociorum tamen geſtorum ei actionẽ cõpetere aduerſus hęredẽ, quia exceptione doli mali ſe tueri poſeit, ſi eb actore conuenistur. *Tertia replicatio eſt: Niſi cùm quis alicui mandaſſet pecuniam in rem ſuam mutuò accipiendam, alias mandatum illud ſecurus ei cui mandatum erat, pecuniam mutuam dederit, uel pro eo fideiuſſerit. hoc enim caſu, quamuis pecunia in rem mandantis uerſa non ſit: tamen datur illi actio. Quæ replicatio approbatur l.30.in prin. ff.de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ.cauſa 4. Quarta replicatio eſt: Niſi dominus id quod malè geſtum eſt, comprobauerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.8.cum lege ſequente. ff.de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ.cap.proxim. quæſt.1.except.6.*

XVII. *Exceptio: Niſi cùm antea directa negociorum geſtorum actione actum eſſet, rata ſumptuum factorum habita non ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.7.§.ſi quocunq. ff.de negocijs geſtis, biſce uerbis:* Si quocunque modo retio compenſetionis habita non eſt à iudice, poteſt contrerio iudicio agi. Quòd ſi poſt examinationem reprobatæ fuerint compeuſationee, ueriue eſt quaſi re iudicera empliue agi coutrario iudicio non poſſe: quia exceptio rei indicatæ opponenda eſt.

XVIII. *Exceptio: Niſi negociorum geſtor legauerit domino, quod pro eo expendit. hoc enim caſu donandi animo expenſum præſumitur. Quæ exceptio approbatur l.32.§. fin. ff.de leg.3. his uerbis:* Cùm Seius ꝑ uxore centũ aureos creditori ſoluerit, & ornameutũ pignori poſitum luerit, poſtea antẽ teſtemento facto uxori ſuæ legeuerit, quidquid ad eũ iuúe ſtipnlatum eius conceſsit, & hoc empliue uicenos aureos annnos: quæſitum eſt, an hoc ceutum aureos hæredes uiri ab uxore nel hæredibus eius repetant? Scæuola reſpondit: Si donationis cauſa creditori ſoluiſſet, teueri hæredes ex cauſe fideicõmiſsi, ſi repetant, atq; exceptione etiã petentes ſubmoueri: quod præſumptũ eſſe debet, niſi cõtreriũ eb hæredibus ꝓbetur. *Hactenus cauſæ propoſitæ actionis cum ſuis exceptionibus, quarũ tamẽ plures uide ſ.cap.5.quæſt.4.*

II. *Quibus datur actio propoſita? Vide ſ.d.cap.5.quæſt.5.*

III. ADVRSVS QVOS DAtur ectio propoſita?

Regulariter aduerſus alium, quàm cuius negociũ geſtum eſt, non datur actio propoſita. Cuius tamen regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi is ſit defunctus. tunc enim aduerſus eius hæredes datur. Quæ exceptio approbatur l.3. §. hæc actio. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ.cap.5.quæſt.5.reg.2. Concordat l.19.ff.eodem tt. cuius uerba uide ſ.d.cap.5. quæſt.4. cauſa 2. except.1. Concordat item l.20. §.qui negocia.ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ.d.cauſa 2.except.3. Altera exceptio eſt: Niſi alio mandante uel fideiubente geſſerit. tunc enim etiam aduerſus eum qui mandauit uel fideiuſsit, datur actio. Quæ exceptio approbatur l.3.§. fin. cum lege ſequente.ff.eod.tt.his uerbis: Apud Marcellum libro ſecundo Digeſtor. quæritur, ſi cum propoſniſſem Tirij negocia gerere, tu mihi mandeueris, nt feram: an utraq; ectione nti poſsim? Et ego puto utrunque locum hebere, qnemadmodum ipſe Marcellus ſcribit, ſi fideiuſſorem accepero negocis geſturus. Nam & hic dicit aduerſus utrunque eſſe ectionem. Sed uideamue, an fideiuſſor hic hebere aliquem actionẽ poſsit? & uerum eſt, negociorum geſtorum eum egere poſſe: niſi donandi animo fideiuſsit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cùm quis mandaſſet ſua negocia gerenda, mandatarius per ignorantiam alterius quoq; negocium inter mandatoris negocia geſsit. Quæ replicatio approbatur l.5.§.1. ff. eod.tt. his uerbis:* Si putani Titij negocia eſſe, cum eſſent Sempronij, eaque geſsi: ſolus Semproniue mihi ectione negociorum geſtorum tenetur, ut Iulisnus libro tertio Digeſtor. ſcribit. *Concornat l.5.§.ſi Titij, his uerbis:* Si Titij ſerunm pntans, qui erer Sempronij, dedero pecunism ne occideretur: ut Põponius eit, hsbebo negociorum geſtorum aduerſus Sempronium actionem. *Tertia exceptio eſt: Niſi non ueri domini, ſed alterius contemplatione, ad quem negocium pertinere geſtor putabat, geſſerit. hoc enim caſu uidetur aduerſus eum quoq; cuius contemplatione geſtum eſt, actio competere. Sed hæc exceptio reprobatur uerbis d. l.5. §.1. & §.ſi Titij, iam propoſitis. Concordat l. 44. §. Titius. ff. eodem tt. his uerbis:* Titius pecunism creditoribns hæreditarijs ſoluit, exiſtimans ſororem ſuem defuncto hæredẽ teſtsmẽto extitiſſe: quãuis animo gerẽdi ſororis negocie id fecit, in ueritete tamen filiorum defuncti qui ſui hæredes

petri

patti ſublato teſtamento erant,geſsit.Sed quis æquum eſt, in damno eum oon uerſari: actione negoclorum geſtorũ id eum petere placuit. Planè admittitur exceptio propoſita, primùm quidẽ, ſi is cuius contemplatione geſtum eſt, id ratum habuerit. Quæ diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 5. §. item ait. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ŝ. cap. prox. queſt. 1. cauſa 7. except. 1. Deinde admittitur exceptio propoſita in caſa ſequẽtis exceptionis ꝓximæ. Quarta exceptio eſt: Niſi & alij quàm cuius contẽplatione geſtum eſt, proſit. hoc enim caſu & is tenetur. Quæ exceptio approbatur exemplo l. 5. §. ſi pupilli. ff. de negocijs geſtis, his uerbis: Si pupilli tui negocis geſſeto non mandato tuo, ſed oe tutelæ iudicio tenearis: oegociorũ geſtorum te habebo obligatũ. Sed & pupillum, modò ſi locupletior factus ſit. Sanè nihilominus & is cuius contemplatione geſtum eſt, tenebitur. quod ap ꝓbatur l. 45. ibi: qam etſi Titius. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. cap. 5. queſt. 8. except. 1. repl. 2. Concordat l. 50. in prin. ff. mandati. cuius uerba uide ŝ. lib. prox. cap. 4. queſt. 1. except. 1. repl. 6. Quinta exceptio eſt: Niſi filijfamiliâs uel ſerui negocium geſtum ſit, hoc enim caſu pater uel dominus tenetur. Quæ exceptio approbatur d. l. 5. §. ſed ſi ego, his uerbis: Si ego filij tui negocia geſſetim, uel ſerui: uideamus, an tecum negociorũ geſtorum habeam actionẽ? Et mihi uidetur uerum, quod Labeo diſtiuguit, & Pomponius lib. XXVI. ptobat: ut ſiquidẽ contemplatione tui negoeia geſsi peculiaria, tu mihi teneatia. Quòd ſi amicitia filij tui uel ſerui, uel eorum contẽplatione: aduerſus patrem uel dominũ de peculio duntaxat dandam actionẽ. Idéq; eſt, etſi ſui iuris eos eſſe putaui. Nã etſi ſeruũ nõ neceſſarium emero filio tuo, & tu ratum habueria: nihil agitur ratihabitiooe. Eodẽ loco Pomponius ſcribit, hoc adiecto: quòd putat, etſi nihil ſit io peculio (quooiam plus patri dominoúe debetur) & in patrẽ dandam actiouem, in quãtum locupletior ex mea adminiſtratione factus ſit. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi quoad id quod poſtquam filius uel ſeruus ſui iuris factus eſt, geſtum eſt. de eo enim pater uel dominus non tenetur. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 14. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. cap. 5. queſt. 9. except. 2. Sexta exceptio eſt: Niſi liberi hominis qui bona fide ab alio poſsidetur, negocia ſint geſta. hoc enim caſu etiam aduerſus poſſeſſorem datur actio. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 5. §. ſed etſi hominis, hiſce uerbis: Si homiois liberi, qui tibi bona fide ſeruiebat, negocia geſſero: ſiqoidem putans tuum eſſe ſeruum geſsi, Pomponius ſcribit, earum rerom cauſa quæ te ſequi debent, tecum mihi fore negociorum geſtorum actionem: earum uerò rerum quæ ipſum ſequuntur, non tecum, ſed cum ipſo. Sed etſi liberum ſerui, earum qoidem rerum quæ eum cõſeqountur, habebo aduerſus eum actionem: earum uerò rerum quæ te ſequuntur, aduerſus te.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, De omni eo quod actor impendit, eiq; propter negocium geſtum abeſt, reſtituendo, proponitur l. 2. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba aide ŝ. queſt. 1. cauſa 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi plus quàm debuit, impendit. hoc enim quod excedit, non uenit reſtituendum. Quæ exceptio approbatur l. 24. ff. d. tt. bis uerbis: Si quis aliena negoeia gerens, plus quàm oportet impenderit: Paulus ait, recuperaturum eum id quod præſtari debuit. Altera exceptio eſt: Niſi pupilli negocia geſta ſint. hoc enim caſu nõ ultra id in quo locupletior pupillus factus eſt, tenetur. Quæ exceptio approbatur l. 5 §. ſi pupilli. ff. d. tt. cuius uerba uide ŝ queſtion. proxim. except. 4. Concordat l. 2. C. eod. tt. cuius uerba aide ŝ. queſt. 1. except. 10. Declaratur exceptio propoſita l. 36. in prin. ff. eod. tt. his uerbis: Litis conteſtatę tẽpore quæri ſolet, an pupillus cuius ſine tutoris authoritate negocia geſta ſunt, locupletior ſit ex ea re factus, cum is patitur actionem. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi interim dum negocium geritur, pupillus pubes ſit factus. Hæc replicatio approbatur l. 14. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. cap. 5. queſt. 9. except. 2. Altera replicatio eſt: Niſi quis hæreditatis negocium geſſerit. hoc enim caſu, quamuis pupillus poſtea hæres exſtiterit, in ſolidum obligatur. Quæ replicatio approbari uidetur l. 20. §. qui negocia. ff. d. tt. cuius uerba uide ŝ. cap. 5. queſt. 4. cauſa 2. except. 3. Tertia exceptio eſt: Niſi pater filij, uel dominus ſerui nomine conueniatur. hoc enim caſu non niſi de peculio actio eſt. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 5. §. ſed ſi ego filij. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ŝ. queſt. proxim. exception. 5. Concordat l. 41. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. lib. proxim. cap. 13. queſt. 7. except. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi noa filij uel ſerui, ſed patris uel domini contemplatione geſsit. tunc enim in ſolidum competit actio. Quæ replicatio approbatur d. §. ſed ſi ego. Concordat l. 40. ff. eod. tt. his uerbis. Qui ſeruum meum, me ignorãte uel abſente, in ooxali cauſa defendit: negociorũ geſtorũ in ſolidũ mecũ, non de peculio aget. Altera replicatio eſt: Niſi pater uel dominus locupletior factus ſit. tũc enim, quãuis nihil ſit in peculio, tamẽ quatenus locupletior factus eſt, tenetur. Quæ replicatio approbatur d. §. ſed ſi ego, in fine. Quarta exceptio eſt: Niſi ſui lucri, nõ domini cauſa geſsit. hoc enim caſu non niſi quatenus dominus locupletior factus eſt,

actio

actio competit. Quæ exceptio approbatur l.5.§.ſed ſi quis negocia,in fine. ff.de negocijs geſtis.cuius uerba uide ſ.queſt.1.except.9.

I I.Regula, *De uſuris.Vſuræ quoq; in hanc ueniunt actionem ipſo iure. Quæ regula approbatur l.37.ff.de uſuris, hiſce uerbis:* Eriu contraria negociorum geſtorum actione uſuræ ueniunt,ſi mutuarus ſim pecuniam, ut credi torem tuum abſoluam,qui aut in poſſeſſionem mittendus erat bonorũ tuorum, aut pignora uenditurus.Quòd ſi domi habens ꝓpter eandẽ cauſam ſolui, puto uerum, ſi liberaui re magno incõmodo, debere dici uſuras uenire.Eas autem quæ in regiono frequentãtur,ut eſt in bonæ fidei iudicijs conſtitutũ. Sed ſi mutuatus dedi, hæ uſuræ uenient, quas ipſe pendo:utiq; ſi pluatibi præſtiti commodi,quàm uſuræ iſtæ colligunt. *Concordat l.18. §. non tantùm, in fine. ff. de negocijs geſtis, his uerbis:* Vſuras quas præſtitimus, uel quas ex noſtra pecunia percipere potuimus , quam in alienanegocia impendimus: ſeruabimus iudicio negociorum geſtorum. *Cõcordat itẽ l.18.C.eod.tt.his uerbis:* Ob negocium alienũ geſtum ſumptuum factorum uſuras præſtari,bona fides ſuaſit.Quo iure cõtra hos etiam,quorum te neceſſitate compulſum negocium geſſiſſe proponis , per iudiciũ negociorum geſtorum uteris.

I I I.Regula: *Quantæ uſuræ ſint ſoluendæ, definitur uerbis d l.37.iam propoſitis hiſce:* Eas autem quæ in regione, &c.

V. ADFINIA REMEDIA.

Regulariter quidem ex cauſis ſuprà propoſitis contraria negociorum geſtorum, non alia competit actio. Verùm eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi mandatum præceſſerit. hoc enim caſu etiã mãdati actio eſt. Quæ exceptio approbatur l.16.C.de negocijs geſtis,hiſce uerbis: Si negocium ſororia tuæ gerens, pro ea tribura ſolniſti, uel mandante ea,uel rogante id feciſti:negociorum geſtorũ actione, uel mãdati id quod ſoluiſſe re cõſtiterit,recipere poteris. *Cõcordat l.3.§.fin ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.queſt.5.exc.2. Plura de hac exceptione uide ſ.cap.5.queſt.8.except.1. Altera exceptio eſt: Niſi cõmune negocium ſibi cum alio geſſerit. hoc enim caſu etiã familiæ erciſcundæ uel communi diuidundo actio eſt. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.d. queſt.8. exc.5. Tertia exceptio eſt: Niſi negociorum geſtor.directa actione conueniatur.hoc enim caſu exceptionis ope conſequi poteſt, ut ſibi id quod debetur, ſoluatur,reputetur, uel de eo caueatur. Quæ exceptio approbatur l. 3. ff. de tutelæ actione. cuius uerba uide ſ. lib.18. cap.14. queſt.7. reg.2. Quarta exceptio eſt:Niſi funeris cauſa ſumptus fecit.hoc enim caſu actio funeraria competit.de qua uide ʃ.cap. prox. Sed & plures huiuſmodi exceptiones uide ſ.d. queſt.8. Hæc de contraria negociorum geſtorum actione.*

DE FVNERARIA ACTIONE. Cap.VIII.

PRimò: *Verba edicti, quo actio propoſita introducitur, proponuntur l.12.§.prætor ait.ff.de religioſis,hæc ſcilicet:* Prætor ait,Quod funeris cauſa ſumptus factum erit,eius recuperandi nomine in eum ad quem ea res pertinet,iudicium dabo.

I I. *Ratio huius actionis proponitur d.l.12.§.hoc edictum, his uerbis:* Hoc edictum iuſta ex cauſa propoſitũ eſt, ut qui funerauit, perſequatur id quod impendit.Sic fiet,ne inſepulta iaceant corpora,neúe quis de alieno funeretur.

III. NOMEN.

Funeraria dicitur actio. Quæ regula approbatur l.14.§. hæc actio. ff. eod. tt. cuius uerba uide ʃ. queſt.prox.reg.2.

IIII. GENVS ET PROPRIUM.

I.Regula: *Hereditaria eſt actio.Quæ regula approbatur l.1.ff.de religioſis, hiſce uerbis:* Qui ꝓpter funus aliquid impendit,cum defuncto cõtrahere creditur,non cum hærede.

I I.Regula: *Hæc actio ex bono & æquo oritur. Quæ regula approbatur l.14.§.hæc actio ff.d.tt.his uerbis:* Hæc actio quæ funeraria dicitur,ex bono & æquo oritur.continet auté funeris cauſa tantùm impenſam, non etiã cæteros ſumptus. Æquũ autem accipitur ex dignitate eius qui funeratus eſt,ex cauſa, ex tẽpore,ex bona fide:ut neq; plus imputetur ſumptus nomine, quàm factum eſt: neq; tantum, quantũ factum eſt,ſi immodicè factum eſt. Debet enim haberi ratio facultatũ eius in quem factũ eſt, & ipſius rei quæ ultra modum ſine cauſa conſumitur,&c. *Reliqua uide ʃ.queſt.2.in prin.*

V. CAVSAE HVIVS ACTIONIS.

Si quis in funus alicuius aliquid impendit, hac actione repetit. Quæ cauſa approbatur uerbis edicti ſ.eod.cap.in prin.propoſitis. Declaratur hæc cauſa definitione ſumptus funeris cauſa facti,l.14.§. funeris.ff.de religioſis,hiſce uerbis: Funeris cauſa ſumptus factus uidetur is demũ, qui ideo fit,ut funus ducatur,& ſine quo funus duci non poſſit : utputa ſi quid impenſum eſt in elatione mortui. Sed etſi quid in locum fuerit erogatũ, in quem mortuus inferretur : funeris cauſa uideri impenſum, Labeo ſcribit:quia neceſſariò locus paratur,in quo corpus cõditur.Impenſa peregrè mortui quæ facta eſt,ut corpus ꝓferretur:funeris eſt,licet nondũ homo funeretur. Idẽ etſi quid ad corpus cuſtodiendũ,

uel

uel eriam commẽdandum factum ſit: uel ſi quid in marmor uel ueſtem collocandam. Non autem oporret ornaméta cum corporibus condi, nec quid alind huiuſmodi quod homines ſimpliciores faciũt. *Concordat l.37.in prin. ff. eod.ti.his uerbis:* Funeris ſumptus accipitur, quidquid corporis cauſa erogatum eſt: ueluti ungueotorum, & precium loci, io quo defunctus humatus eſt, & ſi qua ueſtiaria ſunt, uel ſarcophagi, & uectura, & quidquid corporis cauſa, aotequam ſepeliatur, conſumprum eſt: funeris impenſam eſſe exiſtimo. *Sequuntur nunc propoſitæ cauſæ exceptiones.*

I.*Exceptio: Niſi nõ funeris, ſed alterius rei cauſa impenſum ſit. Hæc exceptio approbatur l.14.§. hæc actio. ff. de religioſis, biſce uerbis:* Continet funeris cauſa tantùm impenſam, non etiam cæteros ſumptus. *Declaratur hæc exceptio in proximè præcedentibus.*

II.*Exceptio: Niſi pietatis gratia impendit, non ut reciperet. Hæc exceptio approbatur d.l.14.§. ſed interdum, bis uerbis:* Interdum is qui ſumptum in funus fecit, ſumptum nõ recipit: ueluti ſi pieratis gratia fecit, non hoc animo quaſi recepturus ſumptũ quem fecit. hoc & Imperator noſter reſcripſit. Igiruŕ æſtimandũ erit ab arbirro, & perpendendum quo animo ſumptus factus ſit: utrũ negocium quis uel defuncti uel hæredis gerat, uel ipſius humanius: an uerò miſericordiæ uel pietati tribuens, uel affectioni. Poteſt tamen diſtingui & miſericordiæ motus, ut ſi in hoc fuit miſericora uel pius qui funerauir, ut eum ſepeliret, ne inſepultus iaceret, non etiam ur de ſuo ſumptũ faceret. Quòd ſi iudicij liqueat, non debet eum qui cõuenitur, abſoluere. Quis enim ſine pietatis intentione alienum cadauer funerat? Oportebit igitur teſteri quenq;, quo animo funerat, ne poſtea pariatur quæſtionem. Pleriq; filij, cum parentes ſuos funeranr, uel alij qui & hęredes fieri poſſent: licet ex hoc ipſo neq; pro hærede geſtio neq; aditio præſumitur: tamẽne uel miſcuiſſe ſe neceſſarij, uel cæteri pro hærede geſsiſſe uideantur: ſolent teſtari pieratis gratia ſe facere ſepulturam. Quòd ſi ſuperuacuo fuerit factum, ad illud ſe munire uidẽtur, ne immiſcuiſſe ſe credanrur: non ad illud, ut ſumptum conſequantur. Quippe proteſtanrur pietaria gratia id ſe facere. Plenius igitur eos teſtari oportet, ut & ſumptus poſsint ſeruare. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi proteſtatus ſit, ſe repetendi animo ſumptus facere. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Poreſt tamen diſtingui, &c. *Item biſce:* Oportebit igitur teſtari, &c. *Concordat d.l.14.§. idem Labeo. ibi: ſed pone teſtatum me. cuius uerba uide* J. *except. prox. Altera replicatio eſt: Niſi partem ſumptus pietatis animo fecit, partem animo repetendi. hoc enim caſu in parte ſumptus repetendi animo facti exceptio propoſita non obſtat. Quæ replicatio approbatur d.l.14.§. fortaſſis, bis uerbis:* Fortaſsis poſſet quis dicere, interdum partem facti ſumptus poſſe recuperari: ut ſi quis ꝑ parte quaſi negociũ gerens, pro parte pieraris graria id facit. Quod eſt uerius. Partem igitur ſumptus cõſequitur, quem nõ donãdi animo fecit.

III.*Exceptio: Niſi prohibẽte hærede fecit ſumptus funeris. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt* S. *cap. prox. quæſt. 1. except. 14. Verùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi prohibitus ſumptus fecit pietatis gratia, & de ijs repetendis eſt conteſtatus. Quæ replicatio approbatur d.l.14.§. idem Labeo, bis uerbis:* Labeo ait, Si ꝓhibẽte hærede funerauerit reſtatoré, ex cauſa cõperere tibi fœnerariá. Quid enim ſi filium teſtatoris hæres eius ꝓhibuit? huîc cõtradici poteſt. Ergo pieratis gratia funeraſti. Sed pone teſtatum me, habitutum me funerariam actionem. De ſuo enim expedit mortuos funerari. *Altera replicatio eſt: Niſi teſtator funus mandauit actori. Hæc replicatio approbatur ibidem bis uerbis:* Et quid ſi teſtator quidẽ funus mihi mandauit, hæres ꝓhiber, ego tamẽ nihilominus funeraui? nonne æquũ eſt mihi funerariá cõperere? Et generaliter puto iudicẽ nõ meram negociorũ geſtorum actionem imitari, ſed ſollicitus ęquitatẽ ſequi, cum hoc ei & actionis natura indulgeat. Diuus autẽ Marcus reſcripſit, eum hæredem qui prohiber funerari ab eo quem teſtaror elegit, non rectè facere: pœnam tamen in eum ſtatutam non eſſe.

IIII.*Exceptio: Niſi quaſi hæres, cum hæres nõ eſſet, ſumptus funeris fecit. Hæc exceptio approbatur quidem ipſo iure, ſed æquitatis ratione reprobatur l.14.§. ſi quis dum. ff. de religioſis, hiſce uerbis:* Si quis dum ſe hæredem putat, patremfamiliâs funerauerit, funeraria actione uti nõ poterit: quia nõ hoc animo fecit, quaſi alienum negociũ gerens. Et ita Trebatius & Proculus putant. Vlpianus. Puto tamen & ei ex cauſa dandam actionẽ funerariá. *Concordat l.32. in prin ff. eod. ti. his uerbis:* Si poſſeſſor hæreditatis funus fecerit, deinde uictus in reſtitutione nõ deduxerit, qđ impẽdit, utilem eſſe ei funerariá, Paulus ait.

V.*Exceptio: Niſi cùm quaſi negociũ hæredis gerens in funus impendiſſet, hæres ratũ nõ habeat. Hæc exceptio reprobatur d.l.14.§. penult. cuius uerba uide* J. *except. proxim.*

VI.*Exceptio: Niſi alia actione actor ſuũ recuperare poſſit. Hæc exceptio apꝓbatur d.l.14.§. Labeo*

ait, hic

ait, his uerbis: Labeo ait, Quoties quis aliam actionem habet de funeris impenſa conſequenda, funeraria eum agere non poſſe. Et ideo ſi familiæ erciſcundæ agere poſsit: funeraria nō acturum. Planè ſi iam familiæ erciſcundæ actum ſit, poſſe agi. Huius exemplum proponitur d.l.14.§. qui mandatu, his uerbis: Qui mandatu alterius funerauit, non habet funerariam actionem: ſiue is qui mandauit ſcilicet funerandum, ſoluit ei cui mandauit, ſiue debet. Quòd ſi pupillus mandauit ſine tutore authore, utilem funerariam dandam aduerſus hęredem ei qui impendit. Lucrari enim hæredem iniquum eſt. Si autem pupillus funus ad ſe pertinens ſine tutoris authoritate mandauit, dandam in eum actionem arbitror, ſi & hæres extitit ei qui funeratur, ſoluendoq́; hæreditas eſt. Contrà, ſi quis mandatu hæredis funerauerit, non poſſe eum funeraria agere, Labeo ſcribit: quia habet mandati actionem. Si tamen quaſi negocium hæredis gerens funerauit, licet ratum non habet, tamen funeraria eum agere poſſe, Labeo ſcribit. Aliud exemplum proponitur l.49.§. fin. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide J. cap. proxim. quæſt.3. cauſa 10. except.3. repl.3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi actio per exceptionem elidatur. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur exemplo mandati iam propoſito, his uerbis: Quòd ſi pupillus mandauit, &c. Altera replicatio eſt: Niſi alia actione actum ſit. Hæc replicatio approbatur uerbis d. §. Labeo ait, ſ̄. propoſitis hiſce: Planè ſi iam familię erciſcundæ actum ſit, poſſe agi. Tertia replicatio eſt: Niſi cùm actor antea à reo conuentus, ſumptus per exceptionem retinere poſſet, per ignorantiam exceptionem non oppoſuit. Hæc replicatio approbatur l.32. in prin. ff. de religioſis. cuius uerba uide ſ̄. except.4.

VII. Exceptio: Niſi actor rem ſibi legatam in funus impendit. Hæc exceptio reprobatur l.ultim. §. fin. ff. d. tt. his uerbis: Ei cui ueſtimenta legantur, ſi in funus erogata ſint: utilem actionem in hæredem dandam placuit, & priuilegium funerarium.

VIII. Exceptio: Niſi hæres rem hæreditariam in funus impendit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi alius, nō hæres funeraria teneatur. Quæ replicatio approbatur d.l.ult. §.1. his uerbis: Si hæres mulieris inferat mortuam in hæreditarium fundum, à marito qui debet in funus cōferre, pro æſtimatione loci conſequatur.

IX. Exceptio: Niſi modicus ſumptus funeris cauſa in contumeliam defuncti factus ſit. Hæc exceptio approbatur l.14.§. iudex. ff. de religioſis, hiſce uerbis: Iudex qui de ea æquitate cognoſcit, interdum ſumptum omnino non debet admittere modicum factum, ſi fortè in contumeliam defuncti hominis locupletis modicus factus ſit: nam non debet huius rationem habere, cum contumeliam defuncto feciſſe uideatur ita eum funerando.

VI. QVIBVS COMPETIT hæc actio?

I. Regula, De eo qui mandauit, & eo qui mandatu alterius ſumptus funeris fecit. Hoc caſu illi, non huic datur actio. Quæ regula approbatur l.14.§. qui mādatu ff. de religioſis. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. proxim. except.6.

II. Regula, De hæredibus, proponitur l.31. in fine. ff. d. tt. his uerbis: Hæc actio nō eſt annua, ſed perpetua: & hæredi cæteriſq́; ſucceſſoribus, & in ſucceſſores datur.

VII. ADVERSVS QVOS competit hæc actio?

Regulariter aduerſus hæredes defuncti ſiue ſcriptos ſiue ab inteſtato uenientes, non alios, actio propoſita competit. Quæ regula approbatur l. 14. §. fin. ff. de religioſis, hiſce uerbis: Datur hæc actio aduerſus eos ad quos funus pertinet, utputa aduerſus hæredem bonorumue poſſeſſorem, cæteroſq́; ſucceſſores. Concordat l.12.§. prætor ait. cuius uerba uide ſ̄. eod. cap. in princip. Item concordat l.12.§. funus, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except. prox. Item concordat l.31. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. prox. reg.2. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi defunctus aliquem elegerit, à quo funerari uoluerit. Quæ exceptio approbatur d. §. funus, his uerbis: Funus eum facere oportet, quē decedens elegerit. ſed ſi ille non fecerit, nullam eſſe huius rei pœnam conſtat, niſi aliquod pro hoc ei emolumentum relictum eſt. tunc enim, ſi non paruerit uoluntati defuncti, ab hoc repellitur. Sin autem de hac re defunctus non cauit, nec ulli delegatum id munus eſt: ſcriptos hæredes ea res contingit. Si nemo ſcriptus eſt, legitimos uel cognatos quoſque ſuo ordine, quo ſuccedunt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi is quem teſtator elegit, nihil ab eo accepit, uel id quod accepit reſtituit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Sed ſi ille nō fecerit, &c. Altera exceptio eſt: Niſi filiusfamiliás defunctus ſit. tunc enim in patrem eius actio funeraria competit. Quæ exceptio approbatur l.21. ff. eod. tt. his uerbis: In patrem cuius in poteſtate fuerit is cuius funus factum erit, competit funeraria actio pro dignitate & facultatibus. Concordat l.28. ff. eodem tt. cuius uerba uide J. except.4. repl.4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi filiafamiliás uxore defuncta, dos patri à marito reddita nō ſit. hoc enim caſu maritus, non pater tenetur. Quæ replicatio approbatur l.20.§. ſi maritus. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. ex-

de ſ.except.4.in prin. *Concordat l.29.§.is qui.ff.d.tt.cuius uerba uide ſ.except.4.repl.6. Huius replicationis duplicationes uide ſ. d.except.4.repl.1. cum repl. ſequentibus. Altera replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles defunctus, rerum caſtrenſium hæredem reliquerit. hoc enim caſu hæres, non pater tenetur. Quæ replicatio approbatur l.31. in prin. ff. eod.tt. his uerbis:* Si filius familiâs miles ſit, & habeat caſtrēſe peculium: puto ſucceſſores eius antè teneri, ſic deinde ad patrē ueniri. *Tertia replicatio eſt: Niſi filius ſui iuris ſit defunctus. Quæ replicatio approbatur d.l.28. Huius replicatio eſt: Niſi filia ſui iuris defuncta, dos patri reſtituatur. Quæ replicatio approbatur l.16. ff.d.tt. cuius uerba uide ſ.exc.4. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi nondum dotem receperit. Quæ duplicatio approbatur l.17. ff.eod.tt.cuius uerba uide d.except.4. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus uel ancilla ſepeliatur. hoc enim caſu aduerſus dominum actio eſt. Quæ exceptio approbatur d.l.31.§.1.his uerbis:* Qui ſeruū alienum, uel ancillam ſepeliuit: habet aduerſus dominū funerariam actionē. *Quarta exceptio eſt: Niſi mulier ſepeliatur ſuperſtitè marito apud quem dos remanet. hoc enim caſu onus ſepulturæ ad maritum pertinet. Quæ exceptio approbatur l.14.cum trib. legib. ſequentib.ff.de religioſis, hiſce uerbis:* In eum ad quem dotis nomine aliquid peruenit, dat prætor funerariā actionem. Æquiſsimum enim uiſum eſt ueteribus, mulieres quaſi de patrimonijs ſuis, ita de dotibus funerari: & eū qui morte mulieris dotē lucratur, in funus cōferre debere: ſiue pater mulieris ſit, ſiue maritus. Sed ſi nondū dotem pater recuperauerit, uir ſolus cōuenietur, reputaturus patri quod eo nomine præſtiterit. Impenſa enim funeris æs alienum dotis eſt. Ideoq; etiam dos ſentire hoc æs alienum debet. *Concordat l.20.§.ſi maritus.ff.eod.tt.his uerbis:* Si maritus lucratur dotem, conuenitur funeraria: pater autem non. *Concordat itē l.46. §.1. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ.quæſt.5.except.8. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Non niſi pro portione dotis & hæreditatis. nam ſimul cum marito hæredes tenentur pro portione. Quæ replicatio approbatur l.22.cum quinq; legib.ſequētib. ff.eod.tt.his uerbis:* Celſus ſcribit, Quoties mulier decedit, ex dote quæ penes uirū remanet, & cæteris muliebribus bonis ꝓ portione funeranda eſt: ueluti ſi in dote centum ſint, in hæreditate ducenta: duas partes hæres, unum uir conferet. Iulianus ſcribit, non deductis legatis: nec precijs manumiſſorum, nec ære alieno deducto. Et ſic pro rata & maritum & hæredē conferre in funus oportet. *Concordat l.10.§.ſed ſi emancipata. ff.d.tt.his uerbis:* Si emancipata in matrimonio decedat, Pōponius ait, collaturos hęredes bonorūue poſſeſſores, & patrem pro portione quam recuperauit, & uirum pro, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi dos non ſufficiat. tunc enim in ſuperfluū hæres uel pater conueniendus. Quæ replicatio approbatur l.20.§.ſi maritus.ff.d.tt.his uerbis:* Si maritus lucratur dotem, cōuenitur funeraria: pater autē non. Sed & in hunc caſum puto, ſi dos (quia permodica fuit) in funus nō ſufficit: & in ſuperfluū in patrē debere actionem dari. *Tertia replicatio eſt: Niſi maritum facere nō poßit. Hæc replicatio approbatur l.27.§.fin.ff.de religioſis, hiſce uerbis:* Maritum puto funeraria in id demum teneri, quod facere poteſt. In id enim lucrari uidetur, quod præſtaret mulieri, ſi conueniretur. *Quarta replicatio eſt: Niſi maritus dotem nō acceperit. Hæc replicatio approbatur l.28. ff. d.tt. his uerbis:* Quòd ſi nulla dos eſſet, tunc omnem impēſam patrē præſtare debere, Atilicinus ait, aut hæredes eius mulieris, puta emancipatæ. *Quinta replicatio eſt: Niſi maritus dotem reſtituit. Hæc replicatio approbatur l.27.§.1.ff.d.tt.his uerbis:* Maritus funeraria nō cōuenietur, ſi mulieri in matrimonio dotē ſoluerit, ut Marcellus ſcribit. Quæ ſententia uera eſt: in his tamē caſibus, in quibus hoc ei facere legibus permiſſum eſt. *Concordat l.29.§.is qui. ibi: reddita dote. ff. d.tt.cuius uerba uide ſ. repl. prox. Sexta replicatio eſt: Niſi maritus ad dotem alij reſtituendā teneatur. Hæc replicatio reprobatur d.l.29.§.is qui, his uerbis:* Is qui filiamfamiliâs, antequā dos patri reddatur, cum marito rectè agit: reddita dote patrem obligatū habet. Vtiq; autē, ſi cum marito actum fuerit, is eo minus patri mulieris reſtituturus eſt. *Concordat l.17.ff.eod. tt.cuius uerba uide ſ.ead. excep. in prin. ibi: ſed ſi nondū. Item concordat l.60. ff. ſoluto matrimonio. cuius uerba uide ſ.lib.14. cap.7.reg.15. Item concordat l.10.in prin. ff. de religioſis. cuius uerba uide ſ.quæſt.11.reg.2. Septima replicatio eſt: Niſi is qui pro muliere dotem dedit, pactus eſt ne quid maritus in funus uxoris ſuæ conferret. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.20. in prin. ff.d.tt.his uerbis:* Neratius quærit, ſi is qui cum dotem dederat pro muliere, ſtipulatus eſt duas partes dotis reddi, tertiā apud maritū remanere: pactus ſit, ne quid maritus in funus cōferret, an funeraria maritus teneatur? Et ait, ſiquidem ipſe ſtipulator mulierem funerauit: locum eſſe pacto, & inutilem ei funerariam fore. Si uerò alius funerauit, poſſe eum maritum conuenire: quia pacto hoc publicum ius infringi non poſsit. *Octaua replicatio eſt: Niſi mulier poſt diuortiū alij nupta deceſſerit. Hæc replicatio approbatur l.29.in prin. ff. eod.tt.his uerbis:* Si mulier poſt diuortium alij nupta deceſſerit,

non putat Fulcinius priorem maritum, licet dotem lucriſaciat, funeris impenſam præſtare.

DVPLICATIO PRAECEDENTIVM replicationum generalis.

Hæ ſunt replicationes propoſitæ quartæ exceptionis, quarum duplicatio generalis hæc eſt: Niſi uxor defuncta neq; hæredes habeat, neq; patrem qui ſoluendo exiſtat. Hæc duplicatio approbatur l.28. in fine. ff. de religioſis, hiſce uerbis: Si mulier defuncta neq; hæredes habeat, neq; pater ſoluendo ſit: maritum in quantum facere poteſt, pro hoc conueniri, Pomponius ait: ne iniuria eius uideretur quondam uxorē eius inſepultam relinqui. *Hæc de quarta exceptione. Quinta exceptio eſt: Niſi mortua muliere mariti hæres ad quem dos peruenit, ſuperſit. hic enim tenetur. Quæ exceptio approbatur l. 32. in fine. ff. de religioſis, hiſce uerbis:* Si eodem momento temporis uir & uxor deceſſerit, Labeo ait, in hæredem uiri pro portione dotis dandam hanc actionem, quoniam id ipſum dotis nomine ad eum peruenit. *Sexta exceptio eſt: Niſi muliere mortua dos eius ſuperſit. hoc enim caſu is ad quem dos peruenit, funeraria actione tenetur. Quæ exceptio approbatur l.20.§.fin. ff. de religioſis, hiſce uerbis:* Cùm materfamiliâs decedit, nec eſt ſoluendo hæreditas: funerari eam ex dote tantùm oportet. Et ita Celſus ſcribit. *Cōcordat l.20.§. quid tamen ſi quis, hiſce uerbis:* Si quis dotem hac lege dederit pro muliere, ut ad ipſum rediret, ſi in matrimonio mortua eſſet, aut quoquo modo ſoluto matrimonio: nunquid hic in funus non conferat? Sed cùm dos morte mulieris ad eum peruenerit, poteſt dici conferre eum. *Concordat item l. 16. in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.except.4. in prin. Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe: Niſi ad eum qui pro muliere dotem dedit, dos redierit. Hæc replicatio reprobatur uerbis d. l.20. §. quid tamen, iam propoſitis. Alias huiuſmodi replicationes uide ſ̄.except.2. repl.5.dupl.1. item except.4. repl.2. cum ſequentibus. Septima exceptio eſt: Niſi patronus contra tabulas bonorum poſſeſsionem obtinuerit. hic enim etiam pro rata tenebitur. Quæ exceptio approbatur l. 15. ff. de religioſis, hiſce uerbis:* Funeris impenſas & patronus qui bonorum poſſeſsionem petit contra tabulas, præſtat. *Concordat l.6. in fine. ff. ſi pars hered petatur. cuius uerba uide ſ̄.lib.32.cap.1.quæſt. 8. reg.5. except. 7. Octaua exceptio eſt: Niſi mādatu alterius quis ſumptus funeris fecit. hoc enim caſu aduerſus eum qui mandauit, non aduerſus hæredem actio mandati competit. Quæ exceptio approbatur l. 14. §. qui mandatu. ff. de religioſis. cuius uerba uide ſ̄.quæſt.5. except. 6. Nona exceptio eſt: Niſi deducto ære alieno hæreditario & legatis, hæreditas non ſufficiat. Hæc exceptio reprobatur l.23. cum trib. legib. ſequentib. ff. d.tt. cuius uerba uide ſ̄ except.4. repl. 1. Concordat l.41. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.lib. 8.cap.9.reg.8.*

VIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Non quantum erogatum eſt, ſed quantum iudex ex bono & æquo arbitrabitur, reſtituendum uenit. Quæ regula approbatur l.12.§. ſumptus. ff. de religioſis, hiſce uerbis: Sumptus funeris arbitrantur pro facultatibus, uel dignitate defuncti. *Concordat l.14.§. hæc actio. ibi: æquum autem. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄.quæſt.4.reg.2. Huius regulæ exceptio uidetur eſſe: Niſi tantùm, quantum teſtator uoluit, ſit erogatum. Hæc exceptio reprobatur exemplo l.37. in fine. ff. de religioſis, his uerbis:* Monimentum ſepulchri id eſſe diuus Hadrianus reſcripſit, quod eius muniendi eius loci factum ſit, in quo corpus impoſitum ſit. Itaque ſi amplum quid ædificari teſtator iuſſerit (ueluti in circuitu porticationes) eos ſumptus funeris non eſſe. *Alias huiuſmodi regulas uide in iis quæ propoſita ſunt ſ̄.quæſt.5. in prin.*

IX. QVANDO ET QVAMdiu competat hæc actio?

I. Regula: *Pater qui funus fecit, impenſam à marito ſtatim repetere poteſt: licet dotem ſtatim repetere non poßit. Quæ regula approbatur l. 60. ff. ſoluto matrimon. cuius uerba uide ſ̄.lib.14.cap.7. reg. 15.*

II. Regula: *Perpetua eſt actio. Quæ regula approbatur l.31.§.fin. ff. de religioſis. cuius uerba uide ſ̄.quæſt.6.reg.2.*

X. ADIVNCTA OFFICIA iudicis in hac actione.

Iudex non meram negociorum geſtorum actionem, ſed ſolicitus æquitatem ſequetur. Quæ regula approbatur l.14.§. idem Labeo, in fine. ff. de religioſis. cuius uerba uide ſ̄.queſtion.5. exceptior.3. replicat.2.

XI. EVENTVS.

I. Regula: *Maritus poteſt id quod hac actione conuentus præſtitit, in dotem reputare ad dotem reſtituendam conuentus. Quæ regula approbatur l. 17. cum duab. legib. ſequentib ff. de religioſis. quarum uerba uide ſ̄.quæſt.7.except.4. in prin. Concordat l.29. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄.d.except.4.repl.6.*

II. Regula: *Quod pater defunctæ mulieris in funus impendit, uel ab alio eo nomine conuentus præſtitit, per actionem dotis à marito repetit. Quæ regula approbatur l.50. in prin ff. de religioſis, hiſce uerbis:* Quod pater in funus filiæ impendit, aut alio ſecum agente funeraria iam præſtitit: ipſo per actionem de dote à marito recipit. *Concordat l.60. ff. ſoluto matrimonio. cuius uerba uide ſ̄.lib.14. cap.7.reg.15.*

XII. Ad-

XII. *Adfinis huius actiõis remedia uide* ſ. *queſt.* 5. *except.* 6. *Hæc de funeraria actione. Planè alia quæ ad funerandum & ſepeliendum pertinent, uide* ſ. *lib.* 10. *cap.* 11. *membr.* 5.

FAMILIAE ERCISCVNDAE. Cap. IX.

PRimò: *Quo iure, quaq́; ratione introducta ſit actio propoſita, definitur l.* 1. *in prin. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Hæc actio proficiſcitur ex lege XII. Tabularum. Nanq; cohęredibus uolentibus à communione diſcedere, neceſſarium uidebatur aliquam actionem conſtitui, qua inter eos res hæreditariæ diſtribuerentur.

II. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

I. *Regula: Bonæ fidei actio eſt. Quæ regula approbatur l.* 9. *C. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide* ſ. *cap. prox. queſt.* 1. *reg* 2.

II. *Regula: Mixta eſt actio, tam in rem quàm in perſonam. Quæ regula approbatur Inſt. de actionib.* §. *quædam actiones. cuius uerba uide* ã. *lib.* 36. *cap.* 4. *queſt.* 2. *diuiſ.* 8.

III. *Regula: Vterq; & actor & reus eſt in hac actione. Quæ regula approbatur l.* 2. §. *in familiæ. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* In familiæ erciſcundæ iudicio unuſquiſq; hæredum & rei & actoris partes ſuſtinet. *Concordat l.* 44. §. *qui familiæ ff eod tt. his uerbis:* Qui familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo, & finium regundorum agunt: & actores ſunt, & rei. Ideo iurare debent non calumniæ cauſa litem intendere, non calumniæ cauſa inficias ire. *Concordat item l.* 10. *ff. finium regundorum, his uerbis:* Iudiciũ communi diuidundo, familiæ erciſcundæ, finium regundorum, tale eſt, ut in eo ſingulæ perſonæ duplex ius habeant, & agentis, & eius qui cum agitur. *Concordat item l.* 36. *in fine. ff. de action. & obligat. cuius uerba cum alijs huc pertinentibus uide* ſ. *lib.* 36. *cap.* 4. *queſt.* 2. *diuiſ* 9.

III. CAVSAE, EX QVIbus actio propoſita competit.

Familiæ erciſcundæ iudicium ex duobus conſtat, hoc eſt, rebus atq; præſtationibus, quæ ſunt perſonales actiones. Hæc cauſarum diuiſio proponitur l. 22. §. *penult ff familiæ erciſc. his uerbis:* Familiæ erciſcundæ iudicium ex duobus conſtat, id eſt, rebus atq; pręſtationibus, quæ ſunt perſonales actiones. *Concordat l.* 4. §. *ſicut autem. ff. commum diuidundo. cuius uerba uide* ſ. *cap.* 11. *queſt.* 3. *in prin. De hoc quidem genere cauſarum in hoc capite dicetur, de illo uerò* ſ *cap. prox. Sunt igitur præſtationis ſeu perſonalis actionis cauſæ huiuſmodi.*

I. *Cauſa: Si cohæres aliquid ex hæreditate, uel re hæreditaria percepit: ad hoc communicandum datur aduerſus eum actio. Quæ cauſa approbatur l.* 19. *ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Proſpicere iudex debet, ut quod unus ex hæredibus ex hæreditaria re præcepit, ſtipulatusúe eſt: non ad eius ſolius lucrum pertineat. Quæ ita ſcilicet conſequetur iudex, ſi aut reputationes inter eos fecerit, aut curauerit cautiones interponi, quibus inter eos communicentur commoda & incommoda. *Concordat Inſt. de officio iudicis.* §. *ſi familiæ: ibi: eo quoq; nomine, his uerbis:* Eo quoq; nomine cohæredi quiſq; ſuo condemnandus eſt, q̃d ſolus fructus hæreditarij fundi perceperit, aut rem hæreditariam corruperit, aut conſumpſerit. Quæ quidem ſimiliter inter plures quoque quàm duos cohæredes ſubſequuntur. Eadem interueniunt, etſi communi diuidundo de pluribus rebus actum ſit. *Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ante aditam hæreditatem hæres ex re hæreditaria perceperit. Quæ exceptio ipſo quidem iure approbatur, eius autem replicatio hæc eſt: Niſi ſciuerit rem ex qua percepit, hæreditariam eſſe. Quæ replicatio approbatur l.* 44. §. *fructus. ff. familiæ erciſcũdæ, his uerbis:* Fructus quos ante aditam hæreditatem ex fundo hæreditario hæres cepit, non aliter familiæ erciſcundæ iudicio præſtare eum Iulianus ait, quàm ſi cum ſciret hęreditarium fundum eſſe, ceperit. *Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus liber & ex parte hæres inſtitutus, ſtatus ſui ignarus quædam à debitoribus hæreditarijs perceperit. hæc enim non familiæ erciſcundæ iuditio, ſed negociorum geſtorum actione ab eo reſtituenda ueniunt. Quæ exceptio approbatur l.* 41. *ibi: earum autem. ff. ſi certum petatur. de qua re uide* ſ. *queſt. ultim. except* 7. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uiuo teſtatore ſeruus perceperit. Quæ replicatio approbatur l.* 52 §. *ſeruus. ff familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Seruus liber & hæres eſſe iuſſus, id quod ex rationibus, quas patrifamiliâs geſſiſſet, penes ſe retineret: iudicio familiæ erciſcundæ cohæredibus ſuis præſtabit. *Alias propoſitæ cauſæ exceptiones uide* ſ. *cap. proxim. queſtione* 5.

II. *Cauſa: Si cohæres in re hæreditaria dolo uel culpa uerſatus eſt. Hæc cauſa approbatur l.* 16. §. *ſed etſi dolo. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si dolo & culpa quid in uſumfructum ab uno ex hæredibus factum ſit, hoc quoque in iudicium uenire, Pomponius ait. Nam omnia quæ quis in hæreditate dolo aut culpa fecit, in familiæ erciſcundæ iudicium ueniunt: ſic tamen ſi quaſi hæres fecerit. Et ideo ſi uiuo teſtatore unus ex hæredibus pecuniam ſuſtulerit, in familiæ erciſcundæ iudiciũm ea non uenit.

Qoia tunc nondum hæres erat. Vbi autē quaſi hæres fecit, etſi aliam præterea quis actionem habet, tamen teneri eum familiæ erciſcundæ iudicio, Iulianus ſcribit. *Concordat l.25.§.non tantùm. ff eod.tt. cuius uerba uide* J.*except.*4. *Propoſitæ cauſæ ſpecies ſunt* J.*cauſæ aliquot proximè ſequentes. Planè eius exceptio prima hæc eſt: Niſi non quaſi hæres fecit. Quæ exceptio approbatur uerbis d.§.ſed etſi, iam propoſitis hiſce:* Sic tamen ſi quaſi hæres fecerit, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi uiuo teſtatore fecerit. Et hæc exceptio approbatur uerbis d.§. ſed etſi, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Et ideo ſi uiuo teſtatore unus ex hæredibus pecuniam ſuſtulerit, in familiæ erciſcundę iudiciū ea non uenit, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi alia ſuperſit actio. Hæc exceptio reprobatur uerbis d.§. ſed etſi, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Vbi autem quaſi hæres fecit, etſi aliam præterea quis actionem habet: tamen teneri eum familiæ erciſcundæ iudicio. Iulianus ſcribit. *Concordat d.l.16.§. idemq; ait. cuius uerba uide* J. *cauſa* 5. *Quarta exceptio eſt: Niſi cohæres reus eam præſtitit diligentiam, quam in ſuis rebus præſtare ſolet. Hæc exceptio approbatur d.§.non tantùm, his uerbis:* Non tantùm dolum, ſed etiam culpā in re hæreditaria præſtare debet cohæres: quoniam cum cohærede nō contrahimus, ſed incidimus in eum. Non tamen diligentiam præſtare debet, qualē diligens paterfamiliās: quoniam hic propter ſuam partem cauſam habuit gerendi. Et ideo negociorū geſtorum ei actio non competit. Talem igitur diligentiam præſtare debet, qualem in ſuis rebus. Eadem ſunt, ſi duob. res legata ſit. nam & hos cōiunxit ad ſocietatē non cōſenſus, ſed res. *Quinta exceptio eſt: Niſi res in qua dolus uel culpa commiſſa eſt, perijt, uel apud hoſtes ſit. Hæc exceptio reprobatur l.22.§. fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Papinianus de re quæ apud hoſtes eſt, Marcellum reprehendit, quòd non putet præſtationes eius rei uenire in familiæ erciſcundæ iudicium, quæ apud hoſtes eſt. Quod enim impedimentum eſt rei præſtationē uenire, cùm & ipſa ueniat: ꝓpter ſpem poſtliminij, ſcilicet cum cautione. Quia poſſūt non reuerti, niſi ſi tantùm æſtimatus ſit dubius euētus. Sed & eius rei quæ in reb. humanis eſſe deſijt, ueniunt pręſtationes. Et ego Papiniano conſentio. *Nunc propoſitæ cauſæ aliquot uideamus ſpecies.*

III. *Cauſa: Si cohæres rem hæreditariam abſtulit, uel deteriorem fecit. Hæc cauſa approbatur l.19.C. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Incerti iuris non eſt in familiæ erciſcundæ iudicio earum rerum, quas ex cohæredibus quidam de communibus adſumpſerunt, uel deteriores fecerunt, rationem eſſe habendam, eiuſdēq; rei cæteris præſtandam indemnitatē. *Concordat l.3.C. eod.tt. his uerbis:* Aduerſus cohæredes diuidendæ hæreditatis iudicio ſecundū iuris formā experiro. Iudex datus, ſi quid à cohærede etiam tuæ portionis ex hæreditate ſublatū fuerit ꝓbatū: adiudicationibus factis ſecundum iuris formā eum tibi cōdēnebit. Expilatæ enim hęreditatis crimen fruſtra cohæredi intēditur, cùm iudicio familiæ erciſcundæ indemnitati eius proſpiciatur. *Concordat item Inſt. de officio iudicis. §. ſi familiæ. ibi: eo quoq; nomine. cuius uerba uide* ſ. *cauſa* 1. *in princip.*

IIII. *Cauſa: Si cohæres rem hæreditariā uendidit. Hæc cauſa approbatur l.44.§. ſi cohæredes. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si cohæredes abſente uno cohærede rem uendiderunt, & in ea re dolo malo fecerunt, quòd plus ad eos perueniret: uel familiæ erciſcundæ iudicio præſtabūnt ei qui abfuit, uel hæreditatis petitione. *Plura de hac cauſa uide* J. *queſt. ultim.*

V. *Cauſa: Si rationes hæreditatis cohæres deleuerit. Hæc cauſa approbatur l.16.§. idemq;. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Iulianus ait, ſi unus ex hęredibus rationes hæreditarias deleuerit: teneri quidē lege Aquilia, quaſi corruperit: non minus autem & familiæ erciſcundæ iudicio.

VI. *Cauſa: Si cohæres non cōſentiendo impediuit legatum. Hæc cauſa approbatur l.25.§. ſi incerto. ff. familiæ erciſcūdæ, his uerbis:* Si incerto homine legato, & poſtea defuncto legatario aliquis ex hæredib. legatarij nō conſentiendo impedierit legatū: is qui impedit, cæteris hoc iudicio, quanti intereſt eorum, dānabitur. Idē eſt, ſi è cōtrario unus ex hęredibus, à quib. generaliter homo legatus eſt, quē ipſi elegerint, noluerit conſentire ut præſtetur, quē ſolui omnib. expediebat, & ideo conuenti à legatario iudicio pluris damnati fuerint.

VII. *Cauſa: Si cohæres ſeruitutes debitas non utendo amiſit. Hæc cauſa approbatur d.l.25.§. item culpæ, his uerbis:* Culpæ nomine tenetur, qui cum ante alios ipſe adijſſet hæreditatem, ſeruitutes prædijs hæreditarijs debitas paſſus eſt, non utendo amitti

VIII. *Cauſa: Si cùm defunctus promiſiſſet ſtipulanti per ſe hæredemq; ſuū fieri, uel non fieri: per cohæredem contra ſtipulationem factum ſit. Hæc cauſa approbatur d.l.25.§. in illa, his uerbis:* In illa quoque ſtipulatione proſpiciendum eſt cohæredib. ſi teſtator promiſerit, Neque per ſe, neq; per hæredē ſuū fieri, quo minus ite agere poſſit: quoniā uno probibente

bente in ſolidum committitur ſtipulatio, ne unius factũ cæteris damnoſum ſit. Idẽ iuris eſt io pecunia, ſi à teſtatore ſub pœna promiſſa ſit. Nam licet hęc obligatio diuidatur per legem XII. Tabular. tamẽ (quia nihilum prodeſt ad pœnam euitandã partem ſuam ſoluero) ſiue oõdum ſoluta eſt pecunia, oec diea ueoit: proſpicieodõ eſt per cautiooẽ, ut de iodemnitate, per qoẽ factum fuorit oo omnis pecunia ſoluere-tur: aut ut caueat ſe ei qui in ſolidũ ſoluit, partem præſtaturum, ſiue iam ſoluit unua uniuerſam pecuoiam, quam defuoctus ꝓmiſit, ne pœna committeretut: familię erciſcũdæ iudicio à cohæredibus partes racipere poterit. Idem obſeruatur io pignoribus luendis. Nam niſi uoiuarſum quod debetut offoratur, iure pignus creditor uendere poteſt. *Cõcordat d.l.25.§.cõtrà ſi ꝓmiſſor. cuius uerba uide J.cap. prox.quæſt.3.reg.1. except.1.repl.1. Item concordat l.44.§. quod ex facto, in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide J.cauſa 10. except.3. Item concordat l.2. §. ex his igitur. ibi: ſed quo caſu. ff. de uerb.obligat. cuius uerba uide ſ̄. lib.36. cap.6. reg.5. except.7. repl.2. Concordat item d. l. 2. §. item etſi in facto. cuius uerba uide ſ̄. lib.38. cap.6. except.1. repl.5. Item concordat l.5. §. fin. in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide d. except.7. repl.6. Item concordat l.85. §. quòd ſi ſtipulatus, in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ̄. lib.18. cap.8. reg. 19. Item concordat l.11. §. penult. ibi: imputaturum. ff. de leg.1. cuius uerba uide ſ̄. lib.13. cap.2. reg. 1. except.1. repl.4.*

IX. Cauſa: *Si ſeruus cohæredis dolo circa res hæreditarias egit. Hæc cauſa reprobatur ſub conditione l.45. in fine. ff. familiæ erciſc. his uerbis:* Dolus quam ſeruus hætedis admiſit, in iodicium familiæ erciſcundæ oon uenit: niſi domini culpa in hoc erat, qoi oon idoneũ ſeruum tei communi adplicoerat.

X. Cauſa: *Si unus hæredum commune negocium geſſerit, & ſumptus fecerit, uel ſe obligauerit. Hæc cauſa approbatur l.18. in fine. C. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* In communi hæreditate quin ſumptus ab uno facti bona fide, familiæ erciſcundæ iudicio uel negociorum geſtorum actione ſaruari poſsint, nõ eſt ambiguum. *Concordat l.3. C. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ̄. cap.5. quæſt.8. except.1. Huius duo exempla proponuntur l.18. §. penult. & ult. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Cùm unus ex hæredibus legatum ſoluit ei qui miſſus fuerat in poſſeſsionom legatorum ſeruandorum cauſa: putat Papioiaous, & uerum eſt, familiæ erciſcundæ iudicium ei cõpetere aduerſus cohæredes: quia oon aliâa decederet legatarius poſſeſsione, quam uice pignoris erat conſecutus, quàm ſi totum legatum fuiſſet exolutum. Sed etſi qois Titio debitum ſoluerit, uel pignus ueniret: Neratius ſeribit, familiæ erciſcundæ iudiciom eum poſſe experiri. *Concordat l.44. §. penultim. ff. eodem titul. his uerbis:* Vſufructu uxori legato, donec ei doa ſoluatur, per arbittum familiæ erciſcundæ tam id quod cohæredis nomine ex dote ſolutum ſit, tecuperati: quàm ut cohæres ſoluat effici poſſe, Caſsius ait, & uerũ eſt. *Aliud exemplum proponitur d.l.44. §. ult. his uerbis:* Si duo cohæredes damnati ſint ſtatuã ponere, & altera ceſſante alter eam feceritnon eſſe iniquum Iulianus ait, familiæ arciſcondæ iudicium dari, ut pars impeodiorom boni uiri arbitratu præſteiur. *Aliud exemplum proponitur l.39. in prin. ff. eod.tt. his uerbis:* Ex parte hæres inſtitutus cauſam de totis bonis, quam omnes hæredes patiebantur, ſuſcepit & obtinuit. Cohæres partem ſuam ab eo petebat, nec partem ſumptuum factorum in litem pręſtate uolebat: quæſitum eſt, an doli exceptio noceret? Scæuola reſpondit, ſi idcirco amplius erogatum eſſet, quod ipſius quoq; cauſa defenſa eſſet, habendam rationem ſumptoum. Sed etſi omiſerit doli exceptiooem, agere poſſe de recipienda portione ſumptuum. *Concordat item cauſæ ꝓpoſitæ l.25. §. ſi unus ff. eod.tt. his uerbis:* Si unus ex cohæredibus noxali iudicio ſeruũ hæreditarium defeoderit, & litis æſtimationem obtulerit, cùm hoc expediret, id pro parte hoc iudicio cooſequetur. Idem eſt, etſi unus legatorum nomine cauerit, oa in poſſeſsionem mitteretur. Et omnino quæ pro parte expediti non poſſunt, ſi unus cogente neceſsitate fecerit: familiæ erciſcundæ iudicio locus eſt. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cauſa 8. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cohæres ſine eo quod geſſit, ſuam partem adminiſtrare potuiſſet. hoc enim caſu non familiæ erciſcundæ, ſed negociorum geſtorum actio eſt. Quæ exceptio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Et omnino quæ pto patte expediri oõ poſſunt, &c. *Cõcordãt ea quæ proponuntur J. cap.11. quæſt.1. cauſa 1. exc.4. Altera exceptio eſt: Niſi indebitũ cohæres ſoluerit. Hæc exceptio approbatur exemplo legati ſeruo proprio relicti, & à cohærede ſoluti, l.39. §. Sticho. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Sticho libertatẽ dedit, qui erat annorũ quindecim, cum erit annorũ triginta: eidem ex die mortis ſuæ quoad uiueret, cibariorum nomine denarios denos: ueſtiarij denarios uicenos quinos præſtari ſe uelle ſignificauit. Quæſitũ eſt, an utile eſſet cibariorum & ueſtiariorũ legatum, cum Stichus ante libertatis tempus deceſſerit? & an, ſi non eſt utile, hæres qui præſtiterat, à cohærede repetere poſ-

ſit,apud quem morabatur? Scæuula. reſpundi,nun quidem debita fuiſſe:ſed ſi id quod datum eſt in alimenta, conſumptũ ſit: reperi nun poſſe. *Huius exceptionis replicatio proponitur l.49.ff.eod.tt. cuius uerba uide ℑ. except. prox. repl. 3. dupl.1.* *Tertia exceptio eſt: Niſi coheres ex ſuo & propter ſuum factum quid præſtitit.hoc enim à coheredibus non repetit.* *Quæ exceptio approbatur l.44.§.quòd ex facto.ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Quod ex facto ſuo unus ex cohæredibus ex ſtipulatione hęreditaria pręſtat,à cohærede nun repetet: ueluti ſi à ſe hæredeq; ſuo dolum malum abfuturum defunctus ſpopõdit: uel neq; per ſe, neq; per hæredem ſuum fore, quo minus quis agat. Imò ſi reliqui ꝑpter factum unius teneri cœperint, quia cõditio ſtipulationis hęreditariæ extiterit:habebunt familiæ erciſcundæ iudiciũ cum eo,propter quem commiſſa eſt ſtipulatio. *Huius exceptionis exemplum proponitur l.39.§.fin. ff.eod.tt. his uerbis:* Pater inter filios diuiſit bona,& eam diuiſionem teſtamento confirmauit,& cauit ut æs alienũ,quod unuſquiſq; eorum habet,ſiue habebit,ſolus ſuſtineret.Poſtea unus ex filijs cum pecuniá mutuaret, interuenit pater:eiuſq; cõſenſu prædia,quæ filio adſignauerat,pignori data ſunt.Poſt mortem patris eadem prędia idem filius poſſedit,uſuras ſoluit:quęro,an familiæ erciſcundæ iudicio, ſi prædia pignori data diſtrahat creditor, aliquid ei à cohærede præſtandum ſit? Scæuula.Reſpondi,ſecundum ea quæ proponerentur,nihil eſſe præſtandum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi filiusfamiliâs ex parte heres debitum peculiare in ſolidũ ſoluit.hoc enim caſu, quia peculium communicatur, ut infrà cap.proxim.dicetur, etiam onus à reliquis coheredibus participandum eſt,quamuis filius ſoluens is ſit,qui debitum contraxerit.* *Quæ replicatio approbatur l.18.§.ſi filiusfamiliâs.ff.familiæ erciſcundæ,his uerbis:* Si filiusfamiliâs, cum patri hæres pro parte extitiſſet, & à creditoribus peculiaribus conueniretur, paratus ſit ſoluere id omne quod debetur:per doli exceptionem conſequetur à creditoribus mandati ſibi actiones. Sed etiam familiæ erciſcundæ iudicium cum cohæredibus habebit. *Concordat l.38.ibi:idq; maximè.ff.de condictione indebiti. cuius uerba uide ℑ. lib.49.cap.7. cauſſa 6.ſpecie 14.* *Concordat l.12. C.familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ℑ. quæſt. 6. reg.5.* *Altera replicatio eſt: Niſi ex eo quòd iuſſu patris teſtatoris filius contraxerit,ſoluit.* *Hæc replicatio approbatur l.20.§. ſi filiusfamil. ff.famil. erciſc.his uerbis:* Si filiusfamiliâs iuſſu patris obligatus ſit,debebit hoc debitũ percipere. Sed etſi in rem patris uertit, idem placet: & ſi de peculio, peculiũ percipiet. Et ita Imp. noſter reſcripſit. *Huius exemplum eſt, ſi filius & ex parte heres in muneribus publicis,in quibus pater ei conſenſit,reliquatus eſt. hoc enim ex communi hereditate percipit. quod exemplum proponitur l.20.§. idem ſcribit.ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Papinianus ſcribit, Si filius in muneribus publicis,in quibus pater ei conſenſit, reliquatus eſt,& pro parte hæres ſcriptus eſt: hoc quoque debere percipere, quia & hoc patris æs alienum fuerit. *Huius replicationis duplicatio in exemplo propoſito hæc eſt: Niſi filius poſt mortem demum patris munus ſuſcepit,in quod expendit.* *Hæc duplicatio approbatur ibidem his uerbis:* Sed ſi qua munera poſt mortem patris ſuſceperit, ab his hæredes patris ſoluti ſunt. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt:Niſi pater in uita profeſſus ſit, unum ex filijs ſuis munus ſuſcepturum.* *Quæ triplicatio approbatur ibidem his uerbis:*Nerarius autem retulit, eum qui plures filios haberet, unum ex filijs *ἀγωνοθέτην* ſuſcepturum profeſſum eſſe: & priuſquam honore fungeretur, mortuum eſſe,omnibus filijs hæredibus inſtitutis.Quæſitum eſſe, an is filius quod in eam rem impendiſſet, familiæ erciſcundæ iudicio conſequatur? eique reſpondiſſe, nulla actione id conſequi poſſe. Quod meritò diſplicuit. Debet itaque hoc in familiæ erciſcundæ iudicium uenire. *Altera triplicatio uidetur:Niſi pater uiuus pro altero filio & herede inſtituto magiſtratu ſit functus.* *Sed hæc triplicatio reprobatur l.39.§.filius.ff. eodem titul. his uerbis:* Filius reipublicæ debita, quæ poſt mortem patris contraxit, fratri ſuo pro parte hæreditaria reputare non poteſt, ſi non in omnibus ſocij ſint: licet hæreditatem paternam communem habent, & pater pro altero filio in patria magiſtratu functus deceſſerit. *Tertia triplicatio eſt: Niſi in omnibus ſocij ſint.* *Quæ triplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si non in omnibus ſocij ſint, &c. *Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm rei hereditariæ nomine coheres obligaſſet,ex ea cauſa ſoluerit. hoc enim caſu, quamuis uideatur propter ſuum factum & obligationem impendiſſe: tamen propoſitæ exceptioni locus non eſt.* *Quæ replicatio ipſo quidem iure approbatur per ea quæ propoſita ſunt ℑ. eadem cauſa in princip. uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi cùm ſe obligare coheres non deberet, ſeſe obligauerit.* *Hæc duplicatio reprobatur exemplo l.49. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Qui hæres erat ex parte inſtitutus, teſtatoris iuſſus à prætore ſepelire, ſeruum cui erat teſtamento data libertas, ideo diſtra-

diſtraxit, duplamq́; promiſit: & ex ea cautione conuentus præſtitit. Quæſitum eſt, an familiæ erciſcundæ iudicio conſequatur, quod ex duplæ ſtipulatione abeſt? Primò uideamus an hic debuerit de dupla cauere? Et mihi uidetur non debuiſſe. hi enim demum ad duplæ cautionem compelluntur, qui ſua ſponte diſtrahunt. Cæterùm ſi officio diſtrahentis funguntur, nõ debent adſtringi: non magis quàm ſi quis ad exequendam ſententiam à Prætore datus diſtrahat. Nam & hic in ea conditione eſt, ne cogatur implere id quod coguntur hi, qui ſuo arbitrio diſtrahunt. Nam inter officium ſuſcipientis, & uoluntate diſtrahentis multum intereſt. Quapropter te quidem integra ſtipulationem duplæ interponere non debuit: ſed decernere Prætor debet, eſſe emptori aduerſus hęredem exiſtentem actionem ex empto, ſi res diſtractæ fuiſſet euictæ. Si autem hæres errauit, & cauit, & ſeruus peruenit ad libertatem: ſtipulatio committetur. Quæ ſi fuerit commiſſa: æquum erit utilem actionem ei aduerſus cohæredem dari, directo iudicio familiæ erciſcundæ ceſſante, ne in damno moretur Nam ut familiæ erciſcundæ iudicio agere quis poſsit, non tantùm hæredem eſſe oportet, uerùm ex ea cauſa agere, quam geſsit, quamq́; admiſit poſtea quam hæres effectus ſit. Cæterùm ceſſet familiæ erciſcundæ actio. Et ideo ſi antequam quis ſciret ſe hæredem eſſe, in hęreditate aliquid geſſerit: familiæ erciſcundæ iudicio non erit locus: quia non animo hæredis geſsiſſe uidetur. Quare qui ante aditam hæreditatem quid geſsit, ueluti ſi teſtatorem ſepeliuit: familiæ erciſcundę iudicium non habet. Sed ſi poſt aditam hæreditatem id fecit: conſequenter dicemus familiæ erciſcundæ iudicio conſequi eum poſſe ſumptum, quem fecit in funus. *Quarta replicatio eſt: Niſi in rem defuncti uerſum ſit id cuius nomine ſe obligauit.* *Hæc replicatio approbatur l.20.§ ſi filiusfam.ff.d.tt.cuius uerba uide ſ.repl.2.* *Hæc de tertia exceptione.* *Quarta exceptio eſt: Niſi ante aditam hæreditatem, & non quaſi hæres impendit.* *Hæc exceptio approbatur uerbis d.l 49.iam propoſitis hiſce:* Nam ut familiæ erciſcõdę iudicio agere quis poſsit, non tantùm hæredem eſſe oportet, &c. *Huius exemplum eſt, ſi uiuo adhuc teſtatore geſsit uel impendit. Cuius tamen replicatio hæc eſt: Niſi filius patrẽ defendit, & cõdemnatus ſoluit. quæ replicatio approbatur l.25.§.ſi filius.ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si filius, cum patrem defenderet, condemnatus ſoluit uel uiuo eo, uel poſt mortem: poterit æquius dici, habere petitionem à cohærede in familiæ erciſcundę iudicio. *Quinta exceptio eſt: Niſi in munus publicum filius hæres impendit.* *Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.except.3.repl.2.* *Sexta exceptio eſt: Niſi res in quam impenſum eſt, periit, uel apud hoſtes ſit.* *Hæc exceptio reprobatur l.31.ff familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si ſeruus pignori obligatus luatur ab uno ex hæredibus: quamuis poſtea decedat, officium tamẽ arbitri durat. Sufficit enim communionis cauſa quæ præceſsit, quæq́; hodie duraret, ſi res nõ intercidiſſet. *Concordat l.22.§.fin. cum duab.legib. ſequentib.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.cauſa 2. exc.5.* *Hæc de decima cauſa.*

XI. *Cauſa: Si ſeruus hæreditarius uni hæredum furtum fecerit.* *Hæc cauſa approbatur l.16.§. fin. ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si ſeruus hæreditarius propriam rem hæredis unius ſubripuerit: Ofilius ait, eſſe familiæ erciſcũdæ actionem, & communi diuidundo furtiq́; actionem ceſſare. Quare agentem familiæ erciſcundæ iudicio conſecuturum, ut aut ei ſeruus adiudicetur, aut litis æſtimatio in ſimplum offeratur.

XII. *Cauſa: Si cohæres debitor ſit hæreditarius.* *Hæc cauſa reprobatur l.51.in fine.ff.familiæ erciſcundæ.cuius uerba uide ſ.queſt.10.except.3.*

XIII. *Cauſa: Si cohæredi aliquid à defuncto debeatur.* *Hæc cauſa approbatur exemplo l.2. C.familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Vxor tua, ſi mortuo patre tuo, cui dotẽ numerauerat, cum hæres ei extiteris, adhuc in matrimonio tuo fuerit: familiæ erciſcundæ actionem ad exequendam dotem ſecundũ iuris prudentium placitum aduerſus cohæredes tuos nactus es, eamq́; retines, etiam ſi poſtea, dum tibi nupta eſt, deceſſerit. *Concordat l.25.§.ſi filius.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ. cauſa 10. except.4.repl.1.*

XIIII. *Cauſa: Si uni cohæredum aliquid ſit prælegatum.* *Hæc cauſa approbatur l.4 in prin.ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si nomen uni ex hæredib. legatũ ſit: iudicio familiæ erciſcũdæ hoc hęres conſequitur. *Concordat l.42. ff.eod.tt his uerbis:* Si ita legatũ fuerit uni ex hęredib. Quod mihi debet, pręcipito: officio iudicis familię erciſcõdę cõtinetur, ne ab eo cohęredes exigant. Nã et ſi quod alius deberet, percipere unus iuſſus fuerit: officio iudicis actiones ei pręſtari debebũt pro portione cohęredis. *Concordat item l.7. C.eod.tt.his uerbis:* Si qua fideicõmiſſorũ petitio inter cohęredes conſiſtat: prætor uel pręſes prouincię eius rei diſceptator cõſtitutus, uel iudex familiæ erciſcũdę iudicio aditus, ut uolũtas teſtatricis ſeruetur, ſuas partes accommodare debet. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi rationibus prælegatis, ea nondum ſint deſcriptæ, uel à legatario non*

præſtetur cautio, ut quoties rationes deſideratæ fuerint, earum copia fiat. Hæc exceptio approbatur l. 9. in prin. ff. d. tt. his uerbis: Pōponius ſcribit, ſi uni ex hæredibus prælegatæ fuerint rationes, non prius ei tradendas, quàm cohæredes deſcripſerint. Nam etſi ſeruus actor (inquit) fuerit legatus, non aliàs tradēdus eſt, quàm rationes reddiderit. Nos uidebimus, nunquid etiam cautio interponenda ſit, ut quoties deſideratæ fuerint rationes, uel actor prælegatus, copia eorum fiat? plerūq; enim authenticæ rationes ſunt neceſſariæ actori ad inſtruenda ea quæ poſtea emergunt, ad noticiā eius ſpectantia: & neceſſarium eſt cautionem ab eo ſuper hoc cohæredibus præſtari.

X V. *Cauſa: Si cohæres non ſoluendo creditori hæreditario deteriorem conditionem cohæredum facturus eſt, agi cum eo poteſt ut ſoluat, uel caueat ſe alijs in ſolidum ſoluentibus pro ſua parte reſtituturum. quæ cauſa approbatur l. 18. §. Celſus. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Celſus illud eleganter adijcit, cohæredem, etſi non ſoluit, habere familiæ erciſcundæ iudicium, ut cohæres ſoluere: cum aliàs non ſit liberaturus eum creditor, niſi in ſolidum ei ſatiſfiat. *Concordat l. 20. §. ſi pater. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. quæſt. ult. reg. 1. except 9. Item concordat d. l. 20. §. Papinianus, in fine. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt. 5. reg. 19. Item concordat l. 25. §. idem iuris ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. cauſa 8. Item concordat l. 44. §. uſufructu. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. cauſa 10. in prin. Item concordat l. 23. C. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. quæſt. ult. reg. 1. except. 10. Item concordat ȷ. cap. prox. quæſt. 5. reg. 21.*

X V I. *Cauſa: Si cohæres aliquid à teſtatore facere iuſſus, non faciat. hoc enim caſu actione propoſita cogi poteſt ut faciat. quæ cauſa approbatur exēplo l. 18. §. idemq; ait. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Pomponius ait, Si quis teſtamento cauerit, ut ſeruus exportandus ueneat: officio iudicis familiæ erciſcundæ contineri, ut uoluntas defuncti nō intercidat. Sed & cum monumentum iuſsit teſtator fieri: familiæ erciſcundæ agetur ut fiat. Idem tamen tentat (quia hæredum intereſt, quorum monumenti ſequitur) præſcriptis uerbis poſſe eos experiri, ut monumentū fiat. *Huius cauſæ exceptio hec eſt: Niſi uoluntas teſtatoris ſit mutata. Hæc exceptio approbatur l. 5. C. eod. tt. his uerbis:* In ipſius mariti fuit poteſtate mutare, quod in ſeruos ſuos iratus teſtamento cauerat, ut unus quodam in perpetuis uinculis moraretur, alter uerò exportandus ueundaret. Proinde ſi offenſam iſtam clemētis flexit (quod licet ſcriptura non probetur, alijs tamen rationibus doceri nihil impedit, præſertim cum poſteriora eorum talia merita deprehenduntur, ut ita domini potuerit intigari) nouiſsimam eius uoluntatem arbiter familiæ erciſcundæ ſequetur. *Plures huius cauſæ exceptiones uide ſ̄. lib. 12.*

X V I I. *Cauſa: Si id quod inter hæredes conuenit, ab uno herede non ſeruetur. Hæc cauſa approbatur l. 3. §. fin ff. communi diuidundo, his uerbis:* Si quid ipſi inter ſe ſine dolo malo pepigerunt, id in primis & familiæ erciſcundæ & communi diuidundo iudex ſeruare debet. *Hæc de cauſis perſonalium præſtationum. Sed & plures huiuſmodi cauſas uide ȷ. cap. proxim. quæſt. 3 & quæſt. 5.*

I I I I. *Quibus & inter quos competat actio propoſita? uide ȷ. cap. prox. quæſt. 2.*

V. APVD QVEM COMPETAT?

Si plures ſint hæredes diuerſi fori, proponitur l. 1. ff. de quib. reb. ad eundem iudicem eatur. cuius uerba uide ſ̄. lib. 5. cap. 2. quæſt. 1. in fine repl. 1.

VI. QVID VENIAT IN Actione propoſita?

I. *Regula, De eo quod intereſt, proponitur l. 29. §. ſi incerto. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 3. cauſa 6.*

I I. *Regula: Ex damno dato in ſimplum, non in duplum agitur. quæ regula approbatur l. 17. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Damno commiſſo ab uno hærede, conueniens eſſe dicetur, ſimpli habendam æſtimationem in familiæ erciſcundæ iudicio.

I I I. *Regula, De uſuris ſumptuum factorum, proponitur l. 18. §. ſumptuum ff. eod. tt. his uerbis:* Sumptuum quos unus ex hæredibus bona fide fecit, uſuras quoq; cōſequi poteſt à cohærede ex die moræ, ſecundum reſcriptū Impp. Seueri & Antonini.

I I I I. *Regula, De fructibus rei præcipiendæ, proponitur l. 51. in prin. ff. d. tt. cuius uerba cum concordantibus uide ȷ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 2.*

V. *Regula: Filiusfamiliâs ex eo contractu quē fecit condemnatus, agit aduerſus ſuos cohæredes, ut ſibi pro quantitate peculij ſui quod cōmunicatur, præſtetur ad liberādos creditores peculiares. quæ regula approbatur l. 13. C. familiæ erciſcūdæ, his uerbis:* Certum eſt, liberorū peculia poſt mortē patris in hæreditatem diuidendā, ad communionem eſſe reuocanda. Frater autem & cohæres tuus ob contractus, quibus uiuente patre etiam ignorante ipſo obligatus fuit, conuenire te & alterum tuum fratrem cohæredem ueſtrum ultrà non poteſt, quàm ut de peculio ſuo recipiat tantam quantitatem, in quantam condemnatus eſt his cum quibus ipſe contraxit. *Reliquas huiuſmodi regulas ſeu res quæ ueniant in diuiſionem hæreditatis, uide ȷ. cap. prox. quæſt. 3.*

VII. QVAMDIV COMpetit?

Non niſi triginta annorū præſcriptione tollitur.

quæ

quæ regula approbatur l. 3. C. in quib. cauſis ceſſet longi temp. præſcript. his uerbis: Vnus indiuiduum commune pro ſolido poſsidens, in interuallo temporis, quo minus ſocius portioné uindicare, uel eam communi diuidũdo iudicio prouocare poſsit, non defenditur: cum neq; familiæ erciſcundæ iudiciũ, neq; cõmuni diuidundo actio excludatur longi temporis præſcriptione. *Concordat l. 1. §. nemo itaq; audeat. C. de annali exceptione. cuius uerba uide s̄. lib. 36. cap. 15. except. 3.*

VIII. *Adiuncta ſeu officia iudicis in familiæ erciſcundæ iudicio uide j. cap. prox. quæſt. 5.*

IX. EVENTVS PROPOſitæ actionis.

I. Regula: *Non confitetur quis hac actione aduerſarium ſibi eſſe cohæredem. quæ regula approbatur l. 37. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Qui familiæ erciſcundę iudicio agit, non confitetur aduerſarium ſibi eſſe cohæredem. *Concordat l. 4. C. de iuris & facti ignor. his uerbis:* Si poſt diuiſionem factam teſtamenti uiciũ in lucem emerſerit: ex ijs quæ per ignorantiam confecta ſunt, præiudicium tibi non comparabitur. Oſtende igitur hoc apud correctorem, &c. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ſententia lata ſit, & ſolutio ex ea facta. quæ exceptio approbatur l. 36. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Cùm putarem te cohæredem meum, &c.

II. Regula, *De actione & exceptione rei iudicatæ ex hoc iudicio danda, proponitur l. 44. §. 1. ff. d. tt. his uerbis:* Si familiæ erciſcundæ uel communi diuidundo actum ſit: adiudicationes prætor tuetur, exceptiones aut actiones dando. *Concordat l. 15. C. eod. tt. his uerbis:* Si diuiſionem conuentione factã, etiã poſſeſsio cõſenſu ſecuta, pro ſolido dominium rerũ quas pertinere ad patrem tuũ placuit, ei firmauit: earum uindicationé habere potes, ſi patri tuo ſucceſsiſti. Si uerò placitum diuiſionis uſq; ad pactũ ſtetit, arbiter familiæ erciſcundæ iudicio uobis datus, cõmunioné inter uos finiri prouidebit.

III. Regula, *De actionibus hæreditarijs lite pendente inferendis & excipiendis, proponitur l. 47. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* In iudicio familiæ erciſcundæ uel communi diuidundo, ſi dum res in arbitrio eſt, de iure prædij cõtrouerſia ſit: placet omnes eos, inter quos arbiter ſumptus fuit, & agere & opus nouum nunciare pro ſua quenq; parte poſſe. Et cum adiudicationes ab arbitro fiunt: ſi uni adiudicetur totus fundus, caueri oportere, ut quæ ex his actionibus recepta fuerint reddantur: aut quæ in eas impenſæ factæ fuerunt, præſtentur. Et ſi cum res in iudicio eſſet, eo nomine actum non fuerit: cum conſequi integram actionem, cui totus fundus aut pro quacunq; parte adiudicatus erit. Itẽ quæ res moueri poſſunt, & in ea iudicia ueniunt, ſi interea ſubreptæ ſint: furti eos agere, quorum periculo hæres fuerunt, poſſe.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula: *Ex cauſis s̄. enumeratis & ijs quæ proponuntur j. cap. prox. regulariter quidem familiæ erciſcundæ, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi communi diuidundo actio. quæ exceptio approbatur l. 20. §. familiæ. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Familiæ erciſcundæ iudiciũ amplius, quàm ſemel agi non poteſt: niſi cauſa cognita. Quòd ſi quædam res indiuiſæ relictæ ſint, communi diuidũdo de eis agi poteſt. *Cõcordat l. 34. §. fin. ff. pro ſocio, his uerbis:* Inter eos quoq; quibus hæreditario iure communis res eſt, poteſt communi diuidundo agi. *Concordat item l. 44. in prin. ff. familiæ erciſcũdæ. cuius uerba uide j. repl. prox. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi res non ſint hæreditariæ, ſed ex hæreditate: ueluti commodatæ, depoſitæ. Hæc replicatio (Accurſio teſte) approbatur d. l. 44. in prin. his uerbis:* Inter cohæredes etiam communi diuidundo iudicio agi poteſt, ut eæ res duntaxat, quæ eorum communes ſunt, & cauſæ ex his rebus pendentes, in iudicium ueniãt: de cæteris uerò integrũ ſit familiæ erciſcundæ iudicium. *Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi is qui familiæ erciſcundæ iudicio experitur, hæres negetur. hoc enim caſu non familiæ erciſcundæ actio, ſed petitio hæreditatis competit. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſed ſi is ff. familiæ erciſcũdæ. cuius uerba uide j. cap. prox. quæſt. 1. except. 10. Concordat l. 44. §. ſi cohæredes, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide s̄. quæſt. 3. cauſa 4. Itẽ concordat l. 20 in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide j. exc. 7. Tertia exceptio eſt: Niſi id petatur quod in familiæ erciſcundæ actionem non uenit. de hoc enim petitio hæreditatis competit. quæ exceptio approbatur, & exẽplo declaratur l. 51. § ſi ego à te. ff. familiæ erciſcũdæ, his uerbis:* Si ego à te hæreditatem petere uellem, tu mecum familię erciſcundę agere: ex cauſa utriuſq; noſtrûm mos gerendus eſt. Nam ſi ego totam hæreditaté poſſideo, & te ex parte dimidia hæredem cõfiteor, ſed à communione diſcedere nolo: impetrare debeo familiæ erciſcundæ iudiciũ: quia aliter diuidi inter nos hæreditas nõ poteſt. Item ſi iniuſtam cauſam habeas, propter quàm per hæreditatis petitioné potius, quam per familiæ erciſcũdæ iudiciũ negociũ diſtrahere uelis: tibi quoque permittendũ erit hæreditaté petere. Nam quædam ueniunt in hęreditatis petitionem, quę in familię erciſcundę iudiciũ nõ deducũtur; ueluti ſi ego debitor hęreditarius

reditarius ſim, iudicio familiæ erciſcundæ non conſequeris id quod defuncto debui: per hæreditatis petitionem conſequeris. Quarta exceptio eſt: Niſi ex damno dato agatur. hoc enim caſu etiam legis Aquiliæ actio eſt. quæ exceptio approbatur l.16.§.idemq́; ait.ff familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. quæſt.1.cauſa 5. Quinta exceptio uidetur: Niſi ex eo quòd hæres rem hæreditariam abſtulit, agatur. hoc enim caſu etiam expilatæ hæreditatis actio uidetur cõpetere. Sed hæc exceptio reprobatur l.3.C.familiæ erciſcundæ.cuius uerba uide ſ.quæſt.3.cauſa 3. Sexta exceptio uidetur: Niſi ex eo quòd ſeruus hæreditarius uni ex hæredibus furtum fecerit, agatur. hoc enim caſu etiam furti actio uidetur cõpetere. uerùm exceptio hæc reprobatur l.16.§.fin.ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ. quæſt.3. cauſa 11. Septima exceptio eſt: Niſi ex eo quòd unus hæredum commune negocium geſſerit, agatur. hoc enim caſu etiam negociorum geſtorum actio eſt. quæ exceptio approbatur l.18.in fine.C.familiæ erciſcundæ cuius uerba uide ſ. quæſt.1.cauſa 10. Concordat itẽ l.3.C. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ.cap.5. quæſt.8. except.5. Concordat item l. 31. in prin.ff. de procuratorib.cuius uerba uide ſ.lib.5. cap.8. officio 4.cauſa 1.except.4. Item concordat l. 41. ibi: earũ autem ſummarum.ff.ſi certum petatur.cuius uerba uide ſ.lib.39.cap.2.quæſt.1.except.13.repl.3. Huius exemplum eſt, Si unus hæredum rem communem in ſolidum uendidit. quod proponitur l.19.C.de negocijs geſtis.cuius uerba uide ſ. cap.5. quæſt.4. exc.2.repl.1. Concordat l.10.C.familiæ erciſcundæ, his uerbis: In familiæ erciſcundæ iudicio ab uno pro ſolido rei ueluti communis uenundatæ precium non uenit: ſed mandati, ſi præceſsit, cohęres uenditoris agere poteſt: uel negociorum geſtorum, ſi ratam fecerit uẽditionem. Nã ſi uelut propriã unus diſtraxerit, ac precium poſsideat: hæreditas ab eo petenda eſt. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi id geſtum ſit, ſine quo ſuam partem cohæres adminiſtrare nõ potuit. Hæc replicatio (teſte Accurſio) approbatur l.23.§.non tantùm.ibi: et ideo.ff.familiæ erciſcũdæ.cuius uerba uide ſ.quæſt.3.cauſa 2.exc.4. Octaua exceptio eſt: Niſi cohæres mandatu cæterorum commune negocium geſſerit. hoc enim caſu mãdati actio eſt. quæ exceptio approbatur l.20.C.familiæ erciſcundæ.cuius uerba uide ſ.except.prox. Concordat l.31.in prin.ff.de procuratorib.cuius uerba uide ſ.lib.5.cap.8.officio 4.cauſa 1. except.4. Nona exceptio eſt: Niſi ex eo quòd unus contra uoluntatẽ defuncti faciat, agatur. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. quæ exceptio approbatur exemplo l.20.§.ſi pater.ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis: Si pater inter filios ſine ſcriptura bona diuiſit, & onus æris alieni pro modo poſſeſsionum diſtribuit: non uideri ſimplicem donationem, ſed potius ſupremi iudicij diuiſionẽ, Papinianus ait. Planè (inquit) ſi creditores eos pro portionibus hæreditarijs conuenianr, & unus placita detrectet: poterit cum eo præſcriptis uerbis agi, quaſi certa lege permutationẽ fecerint: ſcilicet ſi omnes res diuiſæ ſint. Aliud exemplũ proponitur l.18.§.ſed & cum.ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ.quæſt.1.cauſa 16. Decima exceptio eſt: Niſi inter hæredes conuenerit, ut unus in ſolidum creditoribus hæreditarijs ſoluat. hoc enim caſu, ſi placitis fidẽ non præſtet, uel ex ſtipulatu, uel præſcriptis uerbis actio eſt. quæ exceptio approbatur l.23.C.familiæ erciſcundæ, his uerbis: Licet pacto diuiſionis aduerſus ſingulos actio pro hęreditarijs portionibus creditori parata mutari non poſsit: tamen ad exhibendam fidem his quæ cõuenerãt, ſtipulationis & iuris adhibito remedio, qui placitũ excedit, urgeri poteſt: cum & hoc omiſſo, ſi non contrariũ conueniſſe probaretur, præſcriptis uerbis conueniri potuiſſet. Vndecima exceptio eſt: Niſi res per diuiſionem uni addicta euicta ſit. hoc enim caſu præſcriptis uerbis actio eſt. quæ exceptio approbatur l.14.C.familiæ erciſcũdæ. cuius uerba uide ſ.cap. prox.quæſt.1.except.12.repl.8.

II. Regula, De exceptione ex cauſis ſuprà propoſitis opponenda, proponitur l.19. in prin. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. quæſtion. 3. cauſa 10. in prin. Concordat l. 12. §. ſi filiusfamiliâs.ff. eod.tit. cuius uerba uide d.cauſa 10. except.3. repl.1.

DE RERVM HÆREDITARIARUM diuiſione. Cap. X.

CVm duo ſint genera cauſarum, ex quibus familiæ erciſcundæ actio competit, perſonales ſcilicet præſtationes, & rerum hæreditariarum diuiſio, ut ſ. cap. prox. quæſt. 3. in prin. eſt oſtenſum: cumq́; de perſonalibus præſtationibus in ſuperiore capite proximo ſatis ſit dictum, nunc de rerum hæreditariarum diuiſione eſt dicendum.

I. Si igitur hæreditas, uel res aliqua hæreditario iure inter aliquos ſit communis: familiæ erciſcundæ iudicio agitur, ut ea diuidatur. quæ regula tum ijs quæ ſ. d. quæſtion. 3. in princip. propoſita ſunt: tum etiam l. 8. C. familiæ erciſcundæ, approbatur, his uerbis: Bona, quæcunque tibi ſunt communia cum fratre tuo ex hæreditaria ſucceſsione patris uel matris, cum eodem familiæ erciſcundæ iudicio experiens, ut diuidantur, impetrabis. Huius regulæ prima exceptio, ſumpta ex genere cauſæ, ex qua hæreditas eſt communis, reprobatur l. 2. in princip. ff. eod. tit. his uerbis: Per familiæ erciſcundæ actionem diuiditur hæreditas, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato, ſiue ex lege XII. Tabul. ſiue ex aliqua lege deferatur hæreditas, uel ex Senatuſconſulto, uel etiam conſtitutione. Et generaliter eorum duntaxat diuidi hæreditas poteſt, quorũ & peti poteſt. Concordat l. 1. cum duabus legibus

gibus ſequentibus. ff. de petitione hæreditatis. cuius uerba uide ſ.lib.28.cap.1.queſt.5.in prin. Huius exceptionis reprobatæ exemplum proponitur l. 24. in fine.ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis: Familiæ erciſcundæ iudicium & inter bonorũ poſſeſſores, & inter eum cui reſtituta eſt hæreditas ex Trebelliano ſenatuſconſulto, & cæteros honorarios ſucceſſores locũ habet. *Altera exceptio uidetur: Niſi ex diuerſis cauſis eadem hæreditas duob. uel pluribus ſit cõmunis. Sed & hæc exceptio reprobatur exemplo d.l.24. iã propoſito de eo cui ex ſenatuſconſulto Trebelliano & eo cui ex edicto prætoris hæreditas delata eſt. Concordat l.40.ff.eod.tt. his uerbis:* Si ex aſſe hæres iuſtitutus rogatus ſit mihi partem aliquam reſtituere (ueluti dimidiã) utile familiæ erciſcũdæ iudicium rectè inter nos agetur. *Concordat l.2. §. 1. ff. eod.tt. his uerbis:* Si quarta ex conſtitutione diui Pij ad aliquem adrogatum deferatur: quia hic neq; hæres, neq; bonorum poſſeſſor ſit, utile erit familiæ erciſcundæ iudicium neceſſarium. *Tertia exceptio eſt: Niſi ex diuerſis rebus à milite hæredes ſint inſtituti. Hæc exceptio approbatur l.25.§.1.ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si miles alium caſtrenſium, alium cæterorũ bonorum hæredem fecerit: non eſt locus familiæ erciſcundæ iudicio. Diuiſum eſt enim per cõſtitutiones inter eos patrimonium. *Quarta exceptio uidetur: Niſi filijſfamiliâs militis peculium ſit diuidendum. Hæc exceptio reprobatur l.2.§.item ſi filijſfam.ff.d.tt. his uerbis:* Si filij familiâs militis peculiõ ſit, fortius defendi poteſt hæreditatem effectam per conſtitutiones. Et ideo huic iudicio locus erit. *Quinta exceptio eſt: Niſi defunctus apud hoſtes deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l.25.in prin ff.d.tt. his uerbis:* Hæredes eius qui apud hoſtes deceſſit, hoc iudicio experiri poſſunt. *Sexta exceptio eſt: Niſi omnia in nominibus ſint, in corporibus nihil. Hæc exceptio approbatur d.l.25.§.1. ibi: quemadmodum, his uerbis:* Ceſſat familiæ erciſcundæ iudicium, cum nihil in corporibus, ſed omnia in nominibus ſunt. *Concordat l.2.§.fin.ff.eod.tt. cuius uerba uide J. queſt.3. reg.1.except.1.repl.2. Itẽ concordat l.51.§. fin ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ.cap.prox. queſt.10. except.3. Plura dè hac exceptione uide J. queſt.3. reg.1. exc.1. Septima exceptio uidetur: Niſi una tantùm res ex plurib. diuidenda ueniat. Hæc exceptio reprobatur l.30.ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Fundus mihi communis eſt, & pupillæ cohæredi. In eo fundo reliquiæ conditæ ſunt, quib. religio ab utriſq; partibus debebatur. Nã parentes quoq; eiuſdem puellæ ibi ſepulti ſunt. Sed tutores diſtrahere fundum nolunt. Ego non conſentio, ſed portionem meam poſsidere malo, cum uniuerſitatẽ emere non poſsim, & uelim pro meo arbitrio exequi ius religionis. Quæro, an rectè arbitrum communi diuidundo iudicio ad hunc ſundum partiendum petam: an etiã is arbiter qui familiæ erciſcundæ datur, ijſdem partibus fungi poſsit, ut hanc poſſeſsionẽ, exceptis cęteris corporibus hęreditarijs, pro iure cuiq; nobis partiatur? Herennius Modeſtinus reſpondit: nihil proponi cur familiæ erciſcũdæ iudicio aditus arbiter officiũ ſuum etiã in eius fundi, de quo agitur, diuiſione interponere nõ poſſit: ſed religioſa loca in iudicium non deduci, eorumq; ius ſingulis hæredib. in ſolidum competere. *Octaua exceptio eſt: Niſi nõ omnes hæredes ad diuidendum conſentiant. Hæc exceptio reprobatur l.43.ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Arbitrium familiæ erciſcundæ uel unus petere poteſt. Nam prouocare ad iudicem uel unum hæredem poſſe, palàm eſt. Igitur & præſentibus cęteris & inuitis, poterit uel unus arbitrum poſcere. *Concordat l.ult.C.communi diuidundo, his uerbis:* In communione uel ſocietate nemo compellitur inuitus detineri. Quapropter aditus pręſes prouinciæ ea quæ communia tibi cum ſorore proſpexerit, diuidi prouidebit. *Nona exceptio eſt: Niſi actor teſtatorem uel eius liberos interfeciſſe, uel mortem eius non uindicaſſe dicatur. Hæc exceptio reprobatur l.18.§. 1.ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* An in familiæ erciſcundæ iudicium de morte teſtatoris, uel de morte uxoris liberorumq; ſuorum habebunt quæſtionem hæredes quæritur? Et rectiſsimè Pomponius ait, hæc ad diuiſionem rerum hæreditariarum non pertinere. *Decima exceptio eſt: Niſi alteruter cohæredi negetur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.1.§.ſed ſi is ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si is qui poſsidet, neget eum ſibi cohæredem eſſe, poteſt eum excludere per hanc exceptionem: Si in ea re, de qua agitur, præiudiciũ hæreditati non fiat. Quòd ſi poſsideat eam partem: licet negetur eſſe cohæres, non nocet talis exceptio. Quo fit ut eo caſu ipſe iudex, apud quem hoc iudicium agitur, cognoſcat an cohæres ſit. niſi enim cohæres ſit, neq; adiudicari ei quidquã oportet, neq; aduerſarius ei condẽnãdus eſt. *Ait Iuriſconſultus:* Præiudicium hęreditati non fiat. *Huic uidetur contradicere l.37. ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.cap.prox.queſt.9.reg.1. Vndecima exceptio eſt: Niſi ſemel familiæ erciſcũdæ iudicio actum ſit. Hæc exceptio approbatur l.20.§. familiæ. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt.10. except.1. Concordat l. 3. in fine. C. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. cap.5. queſtion. 8. exception. 5. Duodecima exceptio eſt: Niſi diuiſio hæreditatis ſemel ſit facta. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. ult.*

ff.familiæ

nitur d.l.2.§.ſed ſi is.cuius uerba uide ſ*.quæſt.prox. except.10.*

III. Regula, *De quibuſdam,non omnib.hæredib. proponitur l.2.§.dubitandum.ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Dubitandum non eſt,qoin familiæ erciſcundę iudicium & inter pauciores hæredes ex pluribus accipi poſsit.

IIII. Regula, *De hæredibus cohæredis defuncti, proponitur l.48.ff. d.tt. his uerbis:* Si familiæ erciſcondæ,nel communi dioidundo,oel finium tegundorum actum ſit, & onus ex litigatoribus deceſſerit,ploribus hæredib. relictis:non poteſt in partes iudiciom ſcindi,ſed ant omnes hæredes accipere id debent,ant dare unom pro curatoré, in qoé omnium nomine iudicium agatur. *De reliquis huiuſmodi regulis uide* ſ *. quæſt. prox. except.1.cum aliquot ſequentibus.*

III. QVAE VENIANT IN HOC iudiciom dioidenda?

I. *Regula: Regulariter quidquid ex hæreditate defuncti eſt,inter hæredes uenit diuidendum. quæ regula approbatur l.25.§.penult.ff.de petit. hæred.his uerbis:* Hoc ſenatuſconſultum ad peririonem hæreditaois factum,etiam in familiæ erciſcundæ iudicio locum habere placet: ne res abſurda ſit,ut quæ peti poſſunt, diuidi non poſsint. *Ait Iuriſconſultus:* Hoc Senatuſconſultum. *Huius Senatuſconſulti uerba uide* ſ *lib.31.cap.2.reg.2.except.9. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ea quæ in nominibus ſunt, ut debita & credita hæreditaria. Hæc exceptio approbatur l.51.in fine.ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide* ſ*.cap.prox.quæſt.10. except.3.Concordat l.4. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Cætetæ res, præter nomina, oeniunt in hoc iodicium. *Concordat item l.25.§.1.ff.eod. tt.cuius uerba uide* ſ*.quæſt.1.except.6. Huius ratio proponitur l. 6. C. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Ea quæ in nominib.ſont,non recipiunt diſionem:cùm ipſo iote in portiones hæreditarins ex lege XII. Tabolarum diuiſa ſont. *Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc uidetur eſſe: Niſi talis ſit actio quæ ſingulis hæredib. & aduerſus ſingulos in ſolidum competit. Hæc replicatio reprobatur l.25.§.an ea ſtipulatio.ff. familiæ erciſcundæ,his uerbis:* An ea ſtipulario qua ſinguli hæredes in ſolidum habent actionem,oeniat in hoc iudiciũ,dubitatur (neloti ſi is qoi uiam,iter,actum ſtipulatus erat,deceſſerit) quia talis ſtipulatio per legem XII. Tabul.non diuiditut, quia nec poteſt? Sed oerios eſt non oenire eam in iudicium,ſed omnibus in ſolidum competere actionem: etſi non præſtetut uia, pro parte hæreditaria condemnationem fieri oportere. Contrà ſi promiſſor uiæ deceſſerit,pluribus hæredibus inſtitutis: nec diuidi obligationé,nec dubiũ quin duret. Quoniam uiam promittere & is poteſt,qui fundum non baber. Igitur qoia ſinguli in ſolidũ tenentur, officio iudicis caurionés interponi debere,ut ſi quis cõuentus ex his litis ęſtimationem pręſtiterit, id pro parte à cæteris conſequatur. Idem dicendũ eſt, et ſi teſtator uiam legauerir. *Altera replicatio eſt: Niſi hæredes ſponte nomina inter ſe pacto uel ſtipulatione diuiſerint. quæ replicatio approbatur l.2.§.fin.ff.d.tt.his uerbis:* In hoc iudicium etſi nomina non ueniunt, tamen ſi ſtipulationes interpoſitę fuerint de dioiſione eorum, ut ſtetor ei, & alter alteri mandet actiones, procuratoremq; eum in ſuam ré faciat: ſtabitur dioiſioni. *Tertia replicatio eſt: Niſi iudex cauſa cognita alijs alia debita & credita in ſolidum attribuat. Hæc replicatio approbatur l.3.ff.d.tt.his uerbis:* Planè ad officium iudicis nonnunquam pertinet, ut debita & credita ſingulis pro ſolido alijs alia attribuat: quia ſæpe & ſolurio & ex actio partium non minima incommoda habet. Nec tamen,ſcilicet hęc attribotio illud efficit, ot quis totom ſolus debeat, uel totum alicui ſoli debeatur: ſed nt ſiue agendum ſit, partim ſuo,partim procoratorio nomine agatur: ſiue contrà cum eo agatur,partim ſuo,partim procuratorio nomine conueniatur. Nam licet libera poteſtas maneat creditoribus cum ſingulis experiundi: tamen & his libera poteſtas eſt ſuo loco ſubſtituendi eos,in quos ooera actionis officio iudicis translata ſunt. *Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruitus ſit,quæ debetur prædio,uel à prædio hæreditario. Hæc exceptio reprobatur l.19.§. fin.ff. communi diuidundo.cuius uerba uide* ſ*. cap.12. quæſt 3. reg.1.except.2. Tertia exceptio uidetur: Niſi uſusfructus ſit. Hæc exceptio reprobatur l.14. in fine, cum duab.legib. ſequentib.ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Vſusfructus an in hoc iudicium deducatur, qoæritor: utpura ſi deducto uſufructu fundos fuit ab hæredibus legatus, uel ſi ſeruo hæreditario uſusfructus legatus ſit. Nec enim à perſonis diſcedere ſine interitu ſui poteſt. Et puto officio iudicis contineri, ot ſi uolent hæredes à communione uſusfructus diſcedere, morem gerat, cautionibus interpoſitis. *Quarta exceptio eſt: Niſi ea res quæ communis eſſe deſijt. Hæc exceptio approbatur l.9.C.communia utriuſq; iudicij, &c. his uerbis:* Familiæ erciſcundæ uel communi diuidundo iudicium ita demum, ſi corpora maneant communia, agi poteſt. *Quinta exceptio eſt: Niſi res alij legata. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur, uerùm eius prima replicatio eſt: Niſi ſub conditione legata ſit. quæ replicatio approbatur l. 12. §. res quæ ſub. cum lege ſequente. ff. familiæ erciſcundæ,*

bis uerbis: Res quæ ſub condirioue legata eſt, interim hæredum eſt. Et ideo uenit in familiæ ercíſcundæ iudicium, & adiudicari poteſt, cum ſua ſcilicet cauſa:ut exiſtéte conditione eximatur ab eo cui ad iudicata eſt: aut deficiente conditione ad eos reuertatur, quibus relicta eſt. Idem etiam in ſtatulibero dicitur: qui interim eſt hæredum, donec exiſtente conditione ad libertatem perueniat. Alienationes enim poſt iudicium acceptum, interdictę ſunt duntaxat uoluntariæ, non quæ uetuſtiorem cauſam & originem iuris babent neceſſariá. *Altera replicatio eſt: Niſi legatum deficiat, ut penes hæredem maneat. quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi cùm creditori à debitore compenſationis animo legatum eſſet, aut ſi debitum petere mallet, unus hæredum iuſſus ſit in ſolidum ei ſoluere, creditor repudiato legato debitū petat. hoc enim caſu legatū præcipuum habebit is hæres qui ſolidum ſoluere iuſſus eſt. quæ duplicatio approbatur l. 20. §. penult. ff. d. tt. cuius uerba uide ∫.* *Sexta exceptio eſt: Niſi ſeruus cui libertas in teſtamento relicta eſt. Et hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi ſtatuliber ſit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idem etiam in ſtatulibero dicetur, &c. *Septima exceptio eſt: Niſi res cuius ſuam partem unus hæres alienauit. Hæc exceptio approbatur l. 54. ff. d. tt. bis uerbis:* Ex hæreditate Lucij Titij, quæ mihi & tibi communis erat, ſundi partem meam alienaui, deinde familiæ ercíſcundæ iudicium inter nos acceptum eſt. neq; ea pars quæ mea fuit, in iudicio ueniet, cum alienata de hæreditate exierit: neq; tua, quia etiamſi remanet in priſtino iure, hæreditariaque eſt: tamen alienatione meæ partis erit de communione. Vtrum autem unus hæres partem ſuam non alienauerit, an plures, nihil intereſt: ſi modò aliqua portio alienata ab aliquo ex hæredibus hæreditaria eſſe deſijt. *Concordat l. 5. ff. pro dote. cuius uerba uide ∫. lib. 22. cap. 6. pro dote, in prin. Replicatio eſt l. 22. in prin. ff. familiæ ercíſcūdæ. cuius uerba uide J. except. 11. repl. 4. Octaua exceptio eſt: Niſi res cuius pars aliena eſt, non hæreditaria. Hæc exceptio approbatur l. 25. §. quod pro emptore, in fine. ff. familiæ ercíſcundæ. cuius uerba uide J. exception. 11. Replicatio prima hæc eſt: Niſi hæres theſaurum à teſtatore relictum cum alio ſit pertitus. Hæc replicatio approbatur d. l. 22. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi res cum alio communis hæredibus ſit ad iudicata. Hæc replicatio approbatur l. 52. in prin. ff. d. tt. bis uerbis:* Mæuius qui nos hæredes fecit, rem communem habuit, &c. *Nona exceptio eſt: Niſi pecunia ex uenditione rei hæreditariæ ab uno hæredum redacta. Hæc exceptio approbatur l. 20. C. d. tt. cuius uerba uide ∫. cap. prox. quæſtion. 10. except. 7. Concordat l. 22. §. fin. ff. de petitione hæred. cuius uerba uide ∫. lib. 31. cap. 3. reg. 18. Decima exceptio eſt: Niſi res ab alio uſucapta. Hæc exceptio approbatur l. 14. ff. familiæ ercíſcundæ, bis uerbis:* Si uſucapio fuerit cœpta ab eo qui hæres non erat ante litem conteſtatam, & poſtea impleta fuerit: rem de iudicio ſubducit. *Concordat l. 3. ff. pro dote. cuius uerba uide ∫. lib. 22. cap. 6. pro dote, in prin. Vndecima exceptio eſt: Niſi res ab uno hæredum pro emptore uel pro donato, aut alio huiuſmodi titulo, non pro hærede poſſeſſa. Hæc exceptio approbatur l. 25. §. quod pro emptore. ff. familiæ ercíſcundæ, bis uerbis:* Quod pro emptore, uel pro donato (puta) cohæres poſſidet, in familiæ ercíſcundæ iudicium uenire negat Pomponius. Idem ſcribit, Cum ego & tu hæredes Titio extitiſſemus: ſi tu partem fundi quem totum hæreditarium dicebas, à Sempronio petieris, & uictus fueris: mox eandem partem à Sempronio emero, & tradita mihi fuerit: agente te familiæ ercíſcundæ iudicio, non ſolùm non ueniet hoc quod pro hærede poſſidetur, ſed nec id quod pro emptore. Cum enim per iudicem priorem apparuit totam rem non eſſe hæreditari, quemadmodum in familiæ ercíſcundæ iudicium ueniet? *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi titulus deficiat, ex quo poßidere ſe dicit. Hæc replicatio approbatur l. 22. C. eod. tt. cuius uerba uide ∫. lib. 21. cap. 5. exception. 4. Altera replicatio eſt: Niſi res à defuncto empta hæredi tradita ſit. Hæc replicatio approbatur l. 9. ff. familiæ ercíſcundæ, bis uerbis:* Veniunt in hoc iudicium res quas hæredes uſuceperunt, cùm defuncto traditæ eſſent. Hæ quoque res quæ hæredibus traditæ ſunt, cum defunctus emiſſet. *Tertia replicatio uidetur: Niſi hæres rem à defuncto pignori datam, à creditore comparauerit. Sed hæc replicatio reprobatur l. 17. ff. communi diuidundo, bis uerbis:* Quia cohæredes habet, ſi fundum pignori datum à teſtatore ſuo, comparauerit à creditore: non debet à cohæredibus communi diuidundo iudicio conueniri. *Quarta replicatio eſt: Niſi hæres theſaurum à teſtatore relictum effodit. Hæc replicatio approbatur l. 22. in princip. ff. familiæ ercíſcundæ, bis uerbis:* Labeo ſcribit, Si unus hæredum theſaurum relictum à teſtatore effodit, familiæ ercíſcundæ iudicio eum teneri, etſi cum extraneo cōſcio partitus ſit. *Duodecima exceptio eſt: Niſi res ab hærede uſucapta. Hæc exceptio appbatur ratiōe exceptionis præcedētis, uerùm eius replicatio eſt: Niſi rē defuncto traditā uſucepit. Hæc replicatio approbatur l. 9. ff. familiæ ercíſcundæ, cuius uerba uide ∫. except. proxim. repl. 2.*

Decimatertia exceptio eſt: Niſi id quod uni heredum conditionis implendæ cauſa datum eſt. Hæc exceptio approbatur l.20. §. fin. cum lege ſequente. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis: Papinianus ſcribit, quod uni ex hæredibus ſtatuliber conditionis implendæ nomine dedit de peculio: in hoc iudicium non uenire, nec communicari debere. Idem & in communi diuidundo. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi res quam heres ſuam propriam dicit, non communẽ. Hæc exceptio approbatur l.45. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Si quid contendis ex hæreditate mihi tecum commune eſſe, quod ego ex alia cauſa meum proprium eſſe dico: id in familiæ erciſcundæ iudicium non uenit. *Decimaquinta exceptio eſt: Niſi res litigioſa. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 5. cap. ult. membr. 2. de re litigioſa non alienanda, except. 5. Concordat l. 47. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 9. reg. 3. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi ſeruus quẽ teſtator in perpetua uincula collocari, uel exportari iuſsit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi teſtator uoluntatem mutauit. quæ replicatio approbatur l.5. C. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 16. except. 1. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi id quod pater uni filiorum ſtudiorũ cauſa ſubminiſtrauit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.50. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Quæ pater filio emancipato ſtudiorum cauſa peregrè agenti ſubminiſtrauit: ſi non credẽdi animo pater miſiſſe fuerit comprobatus, ſed pietate debita ductus: in rationem portionis quæ ex defuncti bonis ad eundem filium pertinuit, cõputari æquitas non patitur. *Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi pecunia ab uno heredum credita. Hæc exceptio ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi ita ut defuncto ſolueretur, credita ſit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 53. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Pecuniam quam filius emancipatus ita credidit, ut patri ſolueretur, ita demum in hæreditatem patris numerari Vlpianus ait, ſi patri aduerſus filium eiuſdem quantitatis nomine actio competebat. *Decimanona exceptio eſt: Niſi id uni heredum à teſtatore donatum uel prælegatum eſt, aut alio modo conceſſum. Hæc exceptio approbatur exemplo eorũ quæ dicta ſunt paulo ſuperius except. 11. & except. 17. item ſ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 14. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi peculium, quod filiofamilias coheredi à patre defuncto eſt conceſſum. quæ replicatio approbatur l.12. in prin. C. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 10. except. 3. repl. 1. Concordat l.12. ibi: quum autem. C. de collationibus. cuius uerba uide ſ. lib. 10. cap. 5. quæſt. 1. except. 4. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi caſtrenſe, uel quaſi caſtrenſe ſit peculiũ. quæ duplicatio approbatur d. uerſ. quum autem. Concordat l. 4. C. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 3. quæſt. 1. except. 4. Concordat item l. 1. in fine. C. de caſtrenſi peculio. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 3. quæſt. 4. reg. 8. Item concordat l. 4. in prin. ff. de caſtrẽſi peculio, his uerbis:* Miles præcipua habere debet, quæ detulit ſecũ in caſtra cõcedẽte patre. *Concordat item Inſt. quib. non eſt permiſſum facere teſt. §. ex hoc intelligere. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 3. quæſt. 2. reg. 2. Concordat item l. 52. §. idẽ Papinianus, in fine. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 11. quæſt. 2. cauſa 2. except. 3. Altera duplicatio eſt: Niſi peculium filio ſit prælegatum. quæ duplicatio approbatur d. uerſ. quum autem. Cõcordat l. 65. § fin. ff. de rei uendicat. cuius uerba uide ſ. lib. 11. cap. 5. except. 74. §. preterea uerba. Tertia duplicatio eſt: Niſi quoad debitum peculiare: quia enim hoc filius præcipit, æquum etiam eſt, ut è peculio tantundem præcipiat. quæ duplicatio approbatur l. 20. §. ſi filiusfam. in fine. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap prox. quæſt. 3. cauſa 10. except. 3. repl. 2. Concordat l. 13. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide d. except. 1. repl. 1. Vigeſima exceptio eſt: Niſi dos uel donatio ante nuptias pro coherede à defuncto data. Hæc exceptio approbatur quidem iure antiquo, ratione exceptionis proximè præcedentis, l. 35. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Pomponius Philadelphus dotis cauſa prædia filiæ, quam habebat in poteſtate, tradidit, & reditus eorum genero ſolui mandauit: an ea præcipua filia retinere poſſit, cum omnes filios hæredes inſtituiſſet, quærebatur? Papinianus iuſtam cauſam retinẽdæ poſſeſsionis habere filiam, quoniam pater prædia, de quibus quæritur, dotis eſſe uoluit: & matrimonium poſt mortem quoq; patris ſtetit, reſpondit. Filiam etenim, quæ naturaliter agros tenuit, ſpecie dotis cuius capax fuit, defendi. *Concordat l. 14. ff. de dote relegata. cuius uerba uide alibi. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi uiuo teſtatore ſoluto matrimonio, dos uel donatio ad teſtatorem redierit. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l 12. C. communia utriuſq; iudicij, his uerbis:* Illud æquitatis fouere rationibus, bene nobis apparuit. Si quis etenim pro filio ſuo ante nuptias donationẽ conſcripſerit, uel dederit, uel pro filia ſua dotem, & hoc quod dedit, iterum ad eũ reuertatur, uel ſtipulatione uel lege hoc faciente: uel et ſi alio dotẽ uel ante nuptias donationem dare, ſtipulationis paternæ tenor, uel fortè legis hoc induxerit: ille autẽ teſtamẽto condito uel filios ſuos, uel extraneos ſcripſerit hæredes, & nihil de huiuſmodi rebus, quæ ad eum reuerſæ ſunt, uel peruenerunt, diſpoſuerit: inueniantur autẽ alij liberi eius tea à paterna ſubſtãtia lucrati uel per ante nuptias donationem, uel dotes, uel militiæ cauſa, quas (ut-

poretestamento existente)non coguntur conſerre: tunc filius uel filia eaſdem res, quæ ad patrem reuerſæ ſunt, uel peruenerunt,habeanr præcipuas. ad ſimile tamen lucrum computandas: ut in præſenri caſu rantum habeat ipſe uel ipſa. quàrum eius fratres à patre ſuor conſecuti, ſecundũ eos modos.quos ſuprà diximus,& quos conferre propter teſtamentũ non coartantur. Sin autem nihil tale penitus in fratres eorum à patre collatũ eſt:neq; ipſos ſibi præcipuè hanc partem uindicare, ſed quaſi paternæ facta ſubſtantię ſit, inter omnes ſecundom inſtiturionis tenorem diuidi. Et hæc quidem ſi inter fratres patris elogium compoſitom ſit.Sin autẽ extranei ſint ſcripti hæredes,& nihil in reſtamẽto ſuo neq; in hac parte teſtator dixerit:tunc omnimodo pręcipuum habeat filius,uel filia,quod ad parrem reuertitur,uel peruenit.Si tamẽ minus in fratres collatom ſit, amplius aũt ex huiuſmodi cauſa ad patrem petuenit: illo quod ad ſimilem quantitatem concurrit excepto,cætera quaſi paternæ ſubſtantiæ facta,ſecundum modum ioſtitutionũ diuidantur.Illo procul dubio obſeruãdo, ſi minus ſit, quod pater ex huiuſmodi cauſa habuit,ea quantitate, quæ inter fratrea collara eſt: tota huiuſmodi poitio ad eas perſooas perueniat,quarum occaſione res ad patrem reuerritur. Ea igitur qoæ in paterna perſona diximus,obtinere uolumos in auo & proauo paterno uel materno,& in matre, & in auia & proauia pateroa uel materna. Aũ Imp. Sin autem nihil tale penitus in fratres eorum à patre collatũ eſt: neq; ipſos ſibi præcipuè hant partem uindicare, ſed quaſi paternæ facta ſubſtantiæ ſit,inter omnes ſecundum ioſtitutionis tenorem diuidi. *Hiſce uerbis propoſita replicatio approbatur.Cuius duplicatio prima hæc eſt:Niſi pro cohæredibus etiam à teſtatore ex cauſa dotis uel alia ſimili cauſa,ex qua conferre non teuentur,aliqaid datum ſit.tunc enim etiam is caſu,pro qao qaæ dos ael ante nuptias donatio data eſt.eam præcipuam habet,quamuis uiao teſtatore ſoluto matrimonio dos uel donatio ad eundem teſtatorem redierit. qaæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis biſce:* Inueniantur autẽ alij liberi eius res, à paterna ſubſtantia lucrati,&c. *Cuius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi quoad eam quantitatem,quam alij ſunt lucrati.qaæ triplicatio approbatar ibidem his uerbis:* Ad ſimile tamen lucrum computandas,&c. *Concordat d.l.12. §.ſi tamen minus,uerbis iam propoſitis biſce:* Si tamẽ minus in fratrea collatũ eſt, amplius autem ex huiuſmodi cauſa ad patrem peruenit,&c. *Altera duplicatio eſt: Niſi non fratres,ſed extranei cohæredes ſint instituti.Hæc duplicatio approbatar aerbis ĩ.propoſitis biſce:* Sin autem extranei ſint ſcripti hæredes, & nihil in teſtamento,&c. *Tertia daplicatio eſt:Niſi aliud teſtator diſpoſuerit. Hæc duplicatio approbatur uerbis ĩ. propoſitis biſce:* Et oihil de huiuſmodi rebus,quæ ad eum reoerſæ ſunt, uel peruenerunt,diſpoſuerit,&c. *Quarta duplicatio aidetur:Niſi alius quàm pater dotem dederit & receperit. Hæc duplicatio reprobatur aerbis ĩ.propoſitis biſce:* Ea igitur quæ io paterna perſona diximus,&c.

Mutario iuris.

Planè exceptio propoſita iure nouo mutata eſt. quæ mutatio approbatur, ſimul & diſtinguitur ĩ. lib.30.cap.4.& 5. Viceſimaprima exceptio: Niſi dos uel donatio ante nuptias ani cohæredum uel patri eius teſtatori nomine uxoris, nurus aut generi data. Hæc exceptio approbatur l.20.§.hoc amplius. ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis: Filiusfamiliâs hæres ioſtiturus dotẽ uxoris ſuæ præcipit:nec immeritò, qoia ipſe onera matrimonij ſuſtinet.Integram igitur dotem pręcipiet,& cauebit defenſum iri cohęredes, qui ex ſtipulatu poſſunt conueniri. Idem ſi alius dotem dedit,& ſtipulatus eſt. Nec ſolum uxoris ſuę dotem, ſed etiam filii ſui uxoris: quaſi huius quoq; matrimonij onos ad ipſum ſpectet: quia & filij onera & nutus ipſe agnoſcere neceſſe habet. Præcipere autem non ſolùm patri datam dotẽ filium oportere,uerùm etiã ipſi filio, Marcellus ſcribit.Sed filio datam tamdiu,quãdiu peculium patitur,uel in rem patris uerſum eſt. *Concordat l.51.in prin.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.reg.2. Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi càm dos patri teſtatori aomine nurus data eſſet,filius maritus non parè,ſed ſub conditione hæres ſit inſtitutus,& conditio adhac pendeat. Hæc replicatio reprobatar l.46.ff.eod.tt. his uerbis:* Si maritus ſub conditione à patre inſtitutus ſit:interim de uxoris dote actio pender. Planè ſi poſt mortem ſoceri dioortium factum ſit: qoamuis pendente cõditiooe inſtiturionis, dicendum eſt præceptioni locum eſſe: quia mortuo patre quædã filios ſequũtur, etiam antequam fiant hęredes: ut matrimonium,ut liberi,ut tutelę Igitur & dotem præcipere debet, qui onus matrimonij poſt mortem patris ſuſtinuit. Et ita Scæuolę quoq; noſtro uiſum eſt. *Viceſimaſecunda exceptio eſt: Niſi res unius hæredis nomine comparata.Hæc exceptio approbatar l.18.C.familiæ erciſcundæ,his uerbis:* Filiæ,coius nomine pater res comparauit,ſi non poſtea contrarium eius iudicium probetur,per arbitriũ diuidendæ hæreditatis præcipuas adiudicari ſæpe reſcriprum eſt. His itaq; ſi patri ſucceſſiſti,quem nomine tuo quędã comparaſſe dicis, aduerſus ſororẽ tuam apud

præſidem

præſidem prouinciæ,ſi res integra eſt, uti poteſt. *Viceſimatertia exceptio eſt: Niſi id quod uni hæredum prælegatum eſt. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap prox quæſt.2. cauſa 14.* *Viceſimaquarta exceptio eſt. Niſi ea res, in quibus defunctus nomine unius hæredis uſumfructum tantùm habuit,proprietate penes hæredem conſtituta. Has enim hæres proprietarius præcipuas habet.quæ exceptio approbatur exemplo l.2.in fine.C. de bonis maternis. cuius uerba uide ſ. lib.16. cap.2. quæſt 1.except.11.* *Viceſimaquinta exceptio eſt: Niſi res quæ unius hæredum propria ſunt. Hæc exceptio ipſo quidē iure ſubſiſtit, eiusq; exemplū eſt ſuperior exceptio proxima: uerùm eius replicationes uide in collatione bonorū ſ.lib.30.cap 4.* *Viceſimaſexta exceptio eſt: Niſi res nō hæreditariæ ſed alienæ. Hæc exceptio ipſo quidē iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima eſt: Niſi res defuncto pignori data. quæ replicatio approbatur l.29.ff familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Si pignori res data defuncto ſit: dicendum eſt,in familiæ erciſcundæ iudiciū uenire. Sed is cui adiudicabitur,in familiæ erciſcūdæ iudicio pro parte cohæredi erit damnādus: nec cauere debet cohæredi,indemnē eum fore aduerſus eum qui pignori dedit: quia pro eo erit,ac ſi hypothecaria uel Seruiana actione petita,litis æſtimatio oblata ſit: ut & is qui obtulerit, aduerſus dominū uindicatorē exceptione tuendus ſit. Contrà quoq;,ſi is hæres cui pignus adiudicatū eſt, uelit totū reddi: licet debitor nolit audiendus eſt. Non idē dici poteſt,ſi alterā partē creditor emerit: adiudicatio enim neceſſaria eſt,emptio uolūtaria: niſi obijciatur creditori,quòd animoſè licitus ſit. Sed huius rei ratio habebitur: ut quod creditor egit,pro eo habendū eſt,ac ſi debitor per procuratorē egiſſet: ut & eius quod propter neceſſitatem uel ultrà impendit, ſit actio creditori. *Altera replicatio eſt: Niſi res à defuncto bona fide poſſeſſa. Hæc replicatio approbatur l. 10. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ.exc.29.* *Tertia replicatio eſt: Niſi res à defuncto poſſeſſa, & ab hærede uſucapta quæ replicatio approbatur l.9. ff.d.tt.cuius uerba uide ſ.except.11.repl.1.* *Viceſimaſeptima exceptio eſt: Niſi res religioſæ. quæ exceptio approbatur l.30.in fine.ff.d tt.cuius uerba uide ſ quæſt.1.except.7.* *Viceſimaoctaua exceptio eſt: Niſi liberti teſtatoris. Hæc exceptio approbatur l. ult.ff. de iure patronatus, his uerbis:* Camelia Pia ab Hermogene appellauerat, quòd diceret iudicem de diuidenda hæreditate inter ſe & cohæredem non tantùm res, ſed etiam libertos diuiſiſſe: nullo enim iure id eum feciſſe. Placuit nullam eſſe libertorū diuiſionem Alimentorum autem diuiſionem à iudice inter cohæredes factam, eodem modo ratam eſſe. *Concordat l.41.ff. familiæ erciſcundæ,his uerbis:* Quædam mulier à iudice appellauerat, quòd diceret eū in diuidenda hæreditate inter ſe & cohæredem nō tantùm res, ſed etiam libertos diuiſiſſe,& alimenta,quæ dari teſtator certis libertis iuſſiſſet: nullo enim iure id eū feciſſe. Ex diuerſo reſpondebatur,cōſenſiſſe eos ei diuiſioni, & multis annis alimenta ſecundum diuiſionem præſtitiſſe. Placuit ſtandum eſſe alimentorū præſtationi: ſed illud adiecit, nullam eſſe libertorum diuiſionem. *Viceſimanona exceptio eſt: Niſi prædia uectigalia uel ſuperficiaria. Hæc exceptio reprobatur l.10.ff.familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Veniunt in hoc iudicium prædia, quæ noſtri patrimonij ſunt. Sed & uectigalia uel ſuperficiaria, nec minus quoq; hæ res quas alienas defunctus bona fide poſſedit. *Triceſima exceptio eſt: Niſi res quæ apud hoſtes eſt. Hæc exceptio reprobatur l.22. §.fin. cum lege ſequente. ff familiæ erciſcundæ.cuius uerba uide ſ .cap.prox. quæſt.3.cauſa 2.except.5.* *Triceſimaprima exceptio eſt: Niſi ſeruus,qui eſt in fuga. Hæc exceptio reprobatur l.19.§.Iudex.ff.communi diuidundo.cuius uerba uide ſ.cap.12.quæſt.3.reg 1.except.9.* *Triceſima ſecunda exceptio eſt: Niſi res furto ablatæ. Et hæc exceptio reprobatur l.47.in fine.ff familiæ erciſcūdæ. cuius uerba uide ſ.cap prox.quæſt.9.reg.1.* *Triceſimatertia exceptio eſt: Niſi animalia quæ feram naturam habent, & à beſtijs erepta. Hæc exceptio reprobatur l.8.§.idem Pomponius ff. d. tt.his uerbis:* Pomponius ait, & columbas quæ emitti ſolent de columbario, uenire in familiæ erciſcundæ iudicium,cum noſtræ ſint tam diu, quamdiu conſuetudinem habeant ad nos reuertendi. Quare ſi quis eas adprehēdiſſet,furti nobis competit actio. Idem & in apibus dicitur: quia in patrimonio noſtro computantur. Sed etſi quid de pecoribus noſtris à beſtia ereptum ſit: uenire in familiæ erciſcūdæ iudiciū putat,ſi ferā euaſerit. Nā magis eſt ut nō deſinat noſtrū eſſe (inquit) quod à lupo eripitur, uel ab alia beſtia: tādiu, quādiu ab eo fuerit cōſumptū. *Triceſimaquarta exceptio eſt: Niſi ex iniuſtis & turpibus cauſis quæſita. Hæc exceptio approbatur l.4. §.ſed & ſi quid.ff.d.tt.his uerbis:* Si quid ex peculatu uel ſacrilegio quæſitum erit, uel ui, aut clàm,aut latrocinio,aut aggreſſura: hoc non diuidetur. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.4.cap.8.quæſt.1.except.gener.5.repl.1.Concordat item l.16.ff ad l.Cornel.de falſis.cuius uerba uide ſ.lib.28.cap.19.except.16.* *Triceſimaquinta exceptio eſt: Niſi uenena, mala medicamēta, & libri improbatæ lectionis. Hæc exceptio approbatur l 4. §.mala.ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Mala medicamenta & uenena ueniunt quidem in hoc iudicium: ſed iudex omnino interponere ſe in iis non debet. Boni enim & innocentis uiri officio eum fungi oportet.

Tantundẽ debebit facere in libris improbatæ lectionis, magicis fortè uel ſimilibus. Hęc enim omnia ꝓtinus corrũpẽda ſunt. *Triceſimaſexta exceptio eſt: Niſi poſt aditam hæreditatem, uel poſt litem conteſtatam quæſita. Hæc exceptio reprobatur l. 12. cum lege ſequent. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Partum quoq; editum & poſt aditam hæreditatem, & poſt litem conteſtatam Sabinus ſcribit in familiæ erciſcũdæ iudiciũ uenire, & adiudicari poſſe. Idem erit et ſi ſeruis hæreditarijs ab extraneo aliquid datum ſit. *Concordat l. 16. §. id quod. ff. eod. tit. his uerbis:* Id quod amnis poſt litẽ conteſtatã fundo alluit: æquè uenit in hoc iudicium. *Triceſimaſeptima exceptio eſt: Niſi tabulæ teſtamẽti. Hæc exceptio approbatur l. 4. §. fin. ff. familiæ erciſcũdæ. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 3. quæſt. 6. reg. 4. Triceſimaoctaua exceptio eſt: Niſi cautiones hæreditariæ. Hæc exceptio approbatur l. 5. cũ lege ſequente. ff. d. tit. his uerbis:* Si quæ ſunt cautiones hæreditariæ, eas iudex curare debet, ut apud eũ remaneãt, q maiore ex parte hæres ſit: cæteris deſcriptũ & recognitum faciat cautione interpoſita, ut cum res exegerit, ipſæ exhibeantur. Si omnes iiſdẽ ex partib. hæredes ſint, nec inter eos cõueniat, apud quẽ poti⁹ eſſe debeãt: ſortiri eos oportet: aut ex cõſenſu, uel ſuffragio eligẽdus eſt amicus, apud quẽ deponãtur: uel in ędẽ ſacrã deponi debẽt. Nã ad licitationẽ rẽ deducere, ut qui licitatione uicerit, hic habeat inſtrumẽta hęreditaria: nõ placet neq; mihi, neq; Põponio. *Cõcordat l. 5. C. cõmunia utriusq; iudicij. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 3. quæſt. 4. reg. 4. Hæc de prima regula.*

II. *Regula, De fructibus rerum hæreditariorum, proponitur l. 56. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis* Non ſolùm in finium regundorum, ſed in familiæ erciſcundę quoq; iudicio præteriti temporis fructus ueniunt. *Concordat l. 9. C. eod. tit. his uerbis:* Non eſt ambiguum, cum familiæ erciſcũdæ titulus inter bonę fidei iudicia numeretur, portionẽ hęreditatis, ſi qua ad te pertinet, incremento fructuum augeri. *Concordat item l. 17. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 12. repl. 3. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi rei, quæ ab uno præcipitur; non & eius fructus præcipiẽdi ueniũt. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi fructus ante litem conteſtatam ex ea fuerint percepti. quæ replicatio approbatur l. 51. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Fundus qui dotis nomine ſocero traditus fuit, cum ſocer filium ex aliqua parte hæredem inſtituit: per arbitrium familiæ erciſcundæ præcipi ita debet, ut ea cauſa filij ſit, quæ futura eſſet, ſi dos per præceptionem legata fuiſſet. Quare fructus poſt litem cõteſtatam percepti, ad eum redigendi ſunt, habita ratione impenſarum. Qui uerò ante litem conteſtatã percepti fuerint, ęqualiter ad omnes hæredes pertinebunt. Sed & impenſarum ratio haberi debet: quia nullus caſus interuenire poteſt, qui hoc genus deductionis impediat. *Altera exceptio eſt: Niſi deductis impenſis. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis. de qua re uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 10.*

III. *Regula, De una re ex pluribus diuidenda, proponitur l. 30. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 7. l. 25. §. item ſi plures. ff. eod. tit. cuius uerba uide j. reg. prox.*

IIII. *Regula, De pluribus hæreditatibus uno iudicio diuidendis, proponitur l. 25. §. de plurib. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* De pluribus hæreditatibus, quæ inter eoſdem ex diuerſis cauſis communes ſunt, unum familię erciſcundæ iudicium ſumi poteſt. Si inter me & te Titiana hæreditas cõmunis ſit, inter me autem & te & Titium Seiana: poſſe unum iudiciũ accipi inter tres, Pomponius ſcribit. Item ſi plures hęreditates inter nos communes ſunt: poſſumus de una familię erciſcundæ iudicio experiri.

IIII. ANTECEDENTIA diuiſionem.

I. *Regula, De omnibus hæredibus conuocandis, proponitur l. 1. in fine. ff. de quibus rebus ad eundem iud. eatur. cuius uerba uide ſ. lib. 5. cap. 2. quæſt. 1. in fine, repl. 1.*

II. *Regula, De iuramento calumniæ præſtando, proponitur l. 44. §. qui familiæ. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 3.*

V. ADIVNCTA ET OFFICIA iudicis in diuidendo.

I. *Regula, Ut diuiſionem à teſtatore factam iudex ſequatur, proponitur l. 10. C. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Quoties inter omnes hæredes teſtator ſucceſsionem ſuam diuidit, ac ſingulos certis poſſeſsionibus cum mancipijs, quæ in eiſdem ſunt conſtituta, iubet eſſe contentos: uoluntati eius, ſalua legis Falcidię authoritate, obtemperandum eſſe manifeſtum eſt. Nec mutat, quòd in ſequentibus uerbis mancipia ſua uniuerſa, nulla facta eorum diſcretione, commendanda putauerit hæredibus: cum utique his ea uideatur inſinuaſſe, quibus etiam teſtamento relinquenda eſſe decreuit. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 28. cap. 17. repl. 1.*

II. *Regula: Quamuis teſtator ſcripſerit ſe nullas alias res præter eas quas deſignauit, reliquiſſe: tamen hæc ſcriptura ueritati non præiudicat. quæ regula approbatur l. 10. C. communia utriuſque iudicij, his uerbis:* Scriptura teſtamenti, qua ſpecialiter omnia diuiſa continentur, quo minus res, quarum teſtator non fecit mentionem, hæredes inquirere poſsint, nihil impedit. *Huius regulæ exceptio*

exceptio hæc eſt: Niſi iureiurando modum patrimonij ſui teſtator definierit. Quæ exceptio approbatur Nouell. c. 48. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 2. queſt. 3. reg. 4.

III. Regula: *Vt iudex ſingulas res ſingulis heredibus adiudicet, definitur inſt. de officio iudicis. §. ſi familiæ, his uerbis:* Si familiæ erciſcundæ iudicio actum ſit, ſingulas res ſingulis heredibus adiudicare debet: & ſi in alterius perſona prægrauare uideatur adiudicatio, debet hunc inuicem cohæredi certa pecunia (ſicut iam dictum eſt) condemnare. *Ait imperator:* Sicut iam dictum eſt. *Scilicet Inſt. de actionib. §. quædam actiones, in fine. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 4. quæſtion. 2. diuiſ. 8.*

IIII. Regula: *Si difficilis diuiſio rei ſit, poteſt uniuerſa rei uni adiudicari, isq; cæteris in certa pecunia condemnari. Quæ regula approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Et ſi in alterius perſona, &c. *Concordat d. §. quædam, in fine. Item concordat l. 22. §. 1. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Poteſt etiam licitatione admiſſa uni rem adiudicare. *Item concordat l. 55. ff. eod. tit. his uerbis:* Si familiæ erciſcundæ, uel communi diuidundo iudicio agatur, & diuiſio rem difficilis ſit, ut penè impoſſibilis eſſe uideatur: poteſt iudex in unius perſonam totam condemnationem conferre, & adiudicare omnes res.

V. Regula: *Poteſt interdum iudex pluribus eãdem rem adiudicare. Quæ regula approbatur d. l. 22. §. 1. his uerbis:* Familiæ erciſcundæ iudex poteſt pluribus eandem rem adiudicare, ſi aut pluribus fuerit unius rei præceptio relicta: ubi etiam neceſſitatem facere, Pomponius ſcribit, ut pluribus adiudicetur: uel ſi certam partem unicuiq; cohæredum aſſignet.

VI. Regula, *De fundo regionibus diuiſo diuidendo, proponitur d. l. 22. §. ſed & regionibus, his uerbis:* Et regionibus diuiſum fundum poſſe adiudicare ſecundum diuiſionem, nemo dubitauerit.

VII. Regula, *De uſufructu diuidendo, proponitur l. 16. §. uſufructus. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Vſusfructus & ex certo tempore, & uſq; ad certum tempus, & alternis annis adiudicari poteſt.

VIII. Regula, *De nominibus tã debetis quàm creditis hæreditarijs diuidendis, uide ſ. quæſt. 3. reg. 1. except. 1.*

IX. Regula, *De rebus indiuiſis relictis diuidendis, proponitur l. 32. ff. familiæ erciſcund. his uerbis:* Quæ pater in filios non diuiſit, poſt datas actiones uice diuiſionis ad ſingulos pro hæreditaria portione pertinent: ſi modò cætera quæ non diuiſit, in unum generaliter non contulit, uel res datas nõ ſequuntur. *Concordat l. 21. ibi: pro uirili. C. eodem titul. cuius uerba uide ſ. lib. 26. capite 17. replicatione 1.*

X. Regula: *Vt nihil indiuiſum iudex relinquat, proponitur l. 25. §. iudex. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Iudex familiæ erciſcundæ nihil debet indiuiſum relinquere.

XI. Regula: *Vniuerſæ res à iudice æſtimari debent, non ſingularum rerum partes. Hæc regula approbatur l. 52. §. fin. ff. d. tit. his uerbis:* Cùm familiæ erciſcundæ, uel communi diuidũdo agitur: uniuerſæ res æſtimari debent, non ſingularum rerum partes.

XII. Regula: *In omnium perſonas condemnatio & abſolutio eſt facienda. Quæ regula approbatur l. 27. ff. d. tit. his uerbis:* In hoc iudicio condemnationes & abſolutiones in omnium perſonas faciendæ ſunt. Et ideo ſi in alicuius perſona omiſſa ſit condemnatio, in cæterorum quoq; perſona quod fecit iudex non ualebit. Quia non poteſt uno iudicio res iudicata in partem ualere, in partem non ualere.

XIII. Regula, *De compenſatione ab arbitro admittenda, proponitur l. 52. §. arbiter. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Arbiter familiæ erciſcundæ inter me & te ſumptus, quædam mihi, quædam tibi adiudicare uolebat: pro his rebus alterum alteri cõdemnandum eſſe intelligebat. quæſitum eſt, an poſſit compenſatione ultrò citroque facta, condemnatione eum ſolum, cuius ſumma excederet, eius duntaxat ſummæ quæ ita excederet, dãnare? & placuit, poſſe id arbitrum facere.

XIIII. Regula, *De ſeruitute prædio imponenda, proponitur l. 22. §. ſed & regionib. ff. d. tit. his uerbis:* Etiam cum adiudicauerit, poterit imponere aliquam ſeruitutem, ut alij alium ſeruum faciat ex his quos adiudicat. Sed ſi purè alij fundũ adiudicauerit, alij adiudicando amplius ſeruitutem imponere non poterit.

De cautionibus interponendis.

XV. Regula, *De cautione euictionis interponenda, proponitur l. 25. §. iudex. ff. familiæ erciſcundæ, his uerbis:* Iudex curare debet, ut de euictione caueatur his quibus adiudicat.

XVI. Regula, *De cautione rei abſentis nomine interponenda, proponitur l. 22. §. fin. cum lege ſequente. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 2. except. 5.*

X V I I. Regula, *De cautione uſusfructus nomine præſtanda, proponitur l.16. in princip. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. quæſtion.1. regul.2. exceptione 3.*

X V I I I. Regula, *De cautione actionis nomine, quam unus hæredum intendit uel excipit, interponenda, ut commoda & incommoda inde peruenientia communicentur, proponitur l. 47. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion.9. regul.3. Concordat l.19. in fine. ff eodem titul. cuius uerba uide ſuprà cap. proxim. quæſtion. 3. cauſa prima.*

X I X. Regula, *De cautione, defenſum iri hæredem aduerſus creditores hæreditarios, interponenda, ſi unus debitum præcipit, proponitur l.20. §.hoc amplius. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. quæſt.3. reg.1. except.31. Concordat d.l.20. §.Papinianus, his uerbis:* Papinianus ait, Si uni ex hæredibns onns ęris alieni iniuogatur citra ſpeciem legati: officio iodicis familiæ erciſcuodæ cognoſcentis ſuſcipere eum id oportere, ſed non ultra dodrantem portionis ſuę, ut qnadrantem illibatum habeat. Indemnes igitur cohæredes ſuos præſtare cauebit. *Concordat itē l.25. §. idem iuris. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.3. cauſa 8.*

X X. Regula, *De cautione eius quod ab uno in ſolidum ſolutum eſt, reſtituendi interponenda, proponitur d. §. idem iuris. Concordat d.l.25. §. contrà. cuius uerba uide ſ. quæſtion.3. reg.1. exception.1. repl.1.*

X X I. Regula, *De cautione ab eo apud quem cautiones hæreditariæ deponuntur præſtanda, proponitur l.5. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. quæſt.3. reg.1. except.18.*

X X I I. Regula, *De redimendo pignore rei uni prælegatæ, proponitur l. 28. ff. d. tt. his uerbis:* Rem pignori creditori datam, ſi per præceptionem legauerit teſtator: officio iudicis continetur, ut ex communi pecunia luatur, eáq; ferat is cui eo modo fuerat legata.

X X I I I. Regula, *De curãdo à iudice ut legata & alia debita ſoluãtur, proponitur l.25. §. ſi teſtator. ff. d. tt. his uerbis:* Si teſtator rem communem cum extraoeo habebit, ſiue rei ſuæ partem alicui legauit, ſiue hæres ante iudicium familiæ erciſcundæ acceptū partem ſuam alienauit: ad officinm iudicis pertinet, ut eam partē quæ teſtatoris fuit, alicui iubeat tradi. *Hoc exemplum de re communi ideo à Iuriſconſulto proponitur, quia ſ. quæſtion.3. reg.1. except.7. & except.8. dictum eſt, rem quam teſtator cum alio communem habuit, uel hæres pro parte ſua alienauit, non uenire in familiæ erciſcundæ iudicium. Cuius in uerbis iam dictis exceptio proponitur. Concordat regulæ propoſitæ l.26. ff. eodem tt. cuius uerba uide alibi. Item concordat l.44. §. uſufructu. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt.3. cauſa 10. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. d. quæſt. 3. cauſa 15. Alias huiuſmodi regulas uide d. quæſt.3. Planè quid quantumq; hæreditatis nomine cuiq; hæredum debeatur, uide ſ. de hæreditate ex teſtamento & ab inteſtato, item in petitione hæreditatis. Hactenus igitur de familiæ erciſcundæ iudicio.*

COMMVNI DIVIDVNDO. Cap. XI.

PRimò I. *Ratio huius actionis proponitur l.1. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Communi diuiduodo iudicium ideo neceſſarium fuit, quòd pro ſocio actio magis ad perſonales iouicem præſtationes pertinet, quàm ad commuoium rerum diuiſiooem.

II. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

I. Regula: *Bonæ fidei actio eſt. Quæ regula approbatur l. 4. §. hoc iudicium. ff. d. tt. his uerbis:* Hoc iudicium bonæ fidei eſt. Quare etſi uoa res indiuiſa relicta ſit, ualebit utique cæterarum diuiſio: & poterit iterum communi diuidundo agi de ea quæ indiuiſa manſit. *Concordat l. 14. §.1. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt. proxim. cauſa 1. except.2. replicat.1.*

I I. Regula: *Mixta eſt actio tam in rem, quàm in perſonam. Quæ regula approbatur Inſt. de actionib. §. quædam actiones. cuius uerba uide ſ. lib.36. cap.4. quæſt.2. diuiſ.8.*

I I I. Regula: *Vterq; & actor & reus eſt. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 9. quæſt.2. reg.1.*

III. CAVSAE, EX QVIbus actio propoſita competit.

Veniunt in hanc actionem perinde ac in præcedentem proximam res & præſtationes perſonales. Quæ duplex cauſa approbatur l.3. ff. communi diuidundo, his uerbis: In communi diuidondo iudicio nihil ueoit ultra diuiſiooē rerum ipſarum, quæ communes ſunt: & ſi quid uel in his damni datum factumque eſt, uel quid eo oomine aut abeſt alicui ſociorum, aut ad eum perueoit ex re communi. *Concordat l.4. §. ſicut. ff. eod. tt. his uerbis:* Sicut ipſius rei diuiſio ueoit in communi diuidnodo iudicio, ita etiã præſtationes ueniunt. Et ideo ſi quis impenſas fecerit, cõſequetur. Sed etſi nõ cũ ipſo ſocio agat, ſed cum hærede ſocij: Labeo rectè exiſtimat, impenſas & fructos à defuncto perceptoa oenire. *De perſonalibus quidem præſtationibus in hoc capite agetur: de rerum*

autem

autem communium diuiſione dicitur ʒ. cap. prox.

1. *Cauſa: Si ſocius commune negocium geſſerit, ſumptumq́; in eam rem fecerit, eiq́; eius rei nomine quid abſit: hac actione, ut ſibi à ſuo reſtituatur, agere poteſt. quæ cauſa approbatur l. 3. in princip. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide paulo ſuperius. Concordat l. 4. §. ſicut. ff. eod. tt. cuius uerba uide itidem paulo ſuperius. Concordat item l. 14. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* In hoc iudicium uenit, quod communi nomine actũ eſt, aut agi debuit ab eo qui ſcit ſe ſocium habere. *Concordat item l. 4. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ʒ. cap. prox. quæſt. 1. except. 13. replic. 1. Huius exemplum proponitur l. 12. C. ſi certum petatur, his uerbis:* Si in rem cõmunem cum Ione mutuam ſumpſiſti pecuniam, nec re, nec ſolennitate uerborum te obligaſti in ſolidum: et ſi eam pòſt integram ſoluiſti, de reſtituenda tibi parte contra Ionem experiri, ut debitum poſceres, iudice cognoſcente potes. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non communi nomine, ſed ut ſolus lucraretur, geſſit. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. ſiue autem. ibi: ſi uerò non communi. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ʒ. cauſa 6. Altera exceptio eſt: Niſi rem ſuam propriam putans eſſe, geſſit. Hæc exceptio approbatur l. 29. §. diuerſa. ff. d. tt. his uerbis:* Diuerſa cauſa eſt eius qui putat ſe in rem propriam impendere, cum ſit communis. huic enim nec communi diuidundo iudicium competit, nec utile dandum eſt. Ille enim qui ſcit rem eſſe communem, uel alienam: negocia eo animo gerit, ut aliquem ſibi obliget, licet in perſona labitur. *Concordat l. 14. §. diuerſum. ff. eod. tt. cuius uerba uide ʒ. replic. proxim. Ait Iuriſconſultus:* Licet in perſona labitur. *Refert ſe ad id quod d. l. 29. in prin. dixerat. de quo uide ʒ. except. proxim. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt, Quòd quamuis actio propoſita non competat, per exceptionem tamen ſumptus retineri poſſunt. Quæ replicatio approbatur d. l. 14. §. 1. his uerbis:* Impendia quæ dum proprium meum fundum exiſtimo, feci, quæ ſcilicet, ſi uindicaretur fundi pars, per exceptionem doli retinere poſſem, an etiamſi communi diuidundo iudicio mecum agatur, æquitate ipſius iudicij retinere poſſim, conſiderandum eſt. Quod quidem magis puto, quia bonæ fidei iudicium eſt communi diuidundo. Sed hoc ita, ſi mecum agetur. Cæterùm ſi partem meam alienauero, non erit unde retinere poſſim. Sed is qui à me emit, an retinere poſſit, uidendum eſt? nam ſi uindicaretur ab eo pars. impendiorum nomine quæ ego feciſſem, ita ut ego poteſtat retentionem facere. Et uerius eſt, ut & in hac ſpecie expenſæ retineãtur. Quę cum ita ſint, rectiſsimè dicitur, etiam impendiorum nomine utile iudicium dari debere mihi in ſocium, & manente rei communione. Diuerſum eſt enim, cum quaſi in rem meam impendo, quæ ſit aliena aut communis. Hoc enim caſu, ubi quaſi in rem meam impendo, tantùm retentionem habeo: quia neminem mihi obligare uolui. At cum puto rem Titij eſſe, quæ ſit Mæuij, aut eſſe mihi communem cum alio, quàm eſt: id ago ut alium mihi obligem. Et ſicut negociorum geſtorũ actio datur aduerſus eũ cuius negocia curaui, cum putarem alterius ea eſſe: ita & in propoſita. Igitur etſi abalienauero prædium (quia in ea cauſa fuit, ut actio mihi dari deberet) danda mihi erit (ut Iulianus quoque ſcribit) negociorum geſtorum actio. *Altera replicatio eſt, Quòd quamuis communi diuidundo actio non detur, negociorum tamen geſtorum actio in id in quantum ſocius locupletior factus eſt, non denegatur. Quæ replicatio approbatur l. 5. §. ſed ſi quis. ibi: ipſe tamen ſi circa. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſuprà cap. 7. quæſtion. 1. except. general. 9. Tertia exceptio uidetur: Niſi cum alio, quàm uero ſocio reo conuento rem ſibi communem putans geſſerit. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. l. 14. paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Quæ cùm ita ſint, rectiſsimè dicitur etiam impendiorum nomine, &c. *Ait ibidem Iuriſconſultus:* Et ſicut negociorum geſtorum actio datur aduerſus eum, cuius negocia curaui, cum putarem alterius ea eſſe. *De hac re dictum ĩ. cap. 5. quæſtion. 4. cauſa 8. Concordat propoſitæ exceptioni reprobatæ l. 6. in princip. ff. eod. tt. communi diuidundo. his uerbis:* Si quis putans ſibi cum Titio fundum communem eſſe, fructus perceperit, uel ſumptum fecerit, cum eſſet cum alio Titio communis: agi poterit communi diuidundo iudicio. Quare etſi fundum Titius alienauerit: licet hic communi diuidundo iudicio locus non ſit, quia à communione diſceſſum eſt: utili tamen locum futurum, quod datur de præſtationibus, quoties communio eſſe deſijt. *Concordat item l. 29. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis cum æſtimaret fundum communem ſibi cum Mæuio eſſe, quem cum Titio communem habebat, impendiſſet: rectè dicitur etiam cõmuni diuidũdo iudicium ei ſufficere. hoc enim eſt, ſi ſciam rem communem eſſe, ignorem autem cuius ſocij: neq; enim negocia ſocij gero, ſed propriam rem tueor, & magis ex re in quã impẽditur, quàm ex

perſonæ

perſona ſocij actio naſcitur. Deoiquo ea actione & pupillum reneri dicimus, ut impẽdia reſtituar officio iudicis. Diuerſa cauſa eſt eius, &c. *Reliqua uerba uide s̃. exc. prox. in prin.* *Quarta exceptio eſt: Niſi ſine eo quod geſſit in parte ſocij, ſuam partem commodè adminiſtrare potuiſſet. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. ceterùm. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Non aliâs communi diuidoodo iudicio locus erit (ur & Pupiniunus ſcripſit) niſi id demum geſsit aliquis, ſino quo partem ſuam rectè adminiſtrare non potuit: ulioquin ſi potuit, habet oegociorum geſtorũ actionem, eaq; tenetur. *Concordat l. 19. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide s̃. cap. 5. quæſt. 4. except. gener. 2. repl. 1. Concordat item d. l. 6. §. ſiue autem, in fine. cuius uerba uide J. cauſa 6. Huius exẽplum proponitur d. l. 6. §. ſi damni, his uerbis:* Si damni infecti in ſolidum pro ædibns caueris, Labeo ait, communi diuidundo iudicium tibi non eſſe: cum neceſſe tibi non fuerit in ſolidum cauere, ſed ſuffecerit ꝑ parte tua. Qoæ ſententia neta eſt. *Idem exẽplum proponitur d. l. 19. Quinta exceptio eſt: Niſi nulla re urgente, ſed uoluptatis cauſa ſumptus fecit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & exemplo declaratur l. 26. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide s̃. cap. 7. quæſt. 1. except. 1. Aliud exemplum proponitur l. 6. §. fin. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Vtſeius ait, Cùm in communi ædificio uicinus nuncisuit, oe quid operis fieret: ſi unus ex ſocijs ex hac cauſa damnatus fuiſſet, poſſe eum pœnam à ſocio pro parte ſeruare. Iulianus autem rectè notat, ita demum hoc uerum, ſi inre fuit ædium hoc fieri. *Sexta exceptio eſt: Niſi ex ſuo delicto præſtitit pœnam. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ propoſita ſunt s̃. cap. 9. quæſt. 3. cauſa 10. except. 3. in princip. Verùm eius replicatio hæc eſt: Niſi rei communis interfuit fieri. Quæ replicatio approbatur exemplo in uerbis d. l. 6. §. fin. s̃. except. proxim. propoſitis. Septima exceptio eſt: Niſi antequam res communis eſſet, ſumptus in eam factus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. §. fin. cum lege ſequente. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Fructus antè percepti, quàm tes communis eſſer, uel ſumptus anrea facti: in communi diuidundo iudicium non ueniunt. Ea propter ſcribit Iulianus, Si miſsi in poſſeſsionem damni infecti ſumus, & antequam poſsidere iuberemur, ego inſulam fulſero: ſumptum iſtum communi diuidundo iudicio conſequi me non poſſe. Sed ſi res non defenderetor, & ideo iuſsi ſumus à prætore eas ædes poſsidere, & ex hoc dominium eorum nanciſceremur: reſpondit Proculus, communi diuidnndo iudicio partem eius impenſæ me ſeruaturum eſſe. *Octaua exceptio eſt: Niſi poſt acceptum iudicium ſumptus ſint facti. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. ſi quid poſt. ff. d. tit. his uerbis:* Si quid poſt acceptum communi diuidundo iudicinm fuerit impenſum, Neruus rectè exiſtimat etiam hoc uenire. Sed & poſtea uenire, Sabinus & Atilicinus reſponderunt. Sed & acceſsionem & deceſsionem hoc iudicium accipere ijdem exiſtimauerunt. *Noua exceptio eſt: Niſi is qui impendit, poſtea ſuam partem alienauit. Hæc exceptio approbatur l. 9. C. communia utriuſque iudicij. cuius uerba uide s̃. cap. proxim. quæſtion. 3. regul. 1. exception. 4. Concordat l. 1. in fine. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſuprà quæſtion. 1. Planè hoc caſu nihilominus negociorum geſtorum actio ſupereſt: quod primæ replicationis loco notandum. Quæ replicatio approbatur l. 14. §. at cum puta, in fine. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide s̃. exception. 2. replication. 1. Alterius replicationis loco notandum, quòd nihilominus is cui res alienata eſt, impendia per exceptionem retinere poßit. Quæ replicatio approbatur d. l. 14. §. 1. ibi: ſed ſi qui à me. cuius uerba uide d. replicatione 1. Decima exceptio eſt: Niſi ſocius poſtea ſuam partem alienauerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃. exception. proxim. in princip. Cuius primæ replicationis loco notandum, quòd utilis nihilominus competat actio. Quæ replicatio approbatur l. 6. in princip. ibi: quare. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſuprà exceptione tertia. Alterius replicationis loco notandum, quòd ſi mutandi iudicij cauſa res ſit alienata, actio prætoria competat. Quæ replicatio approbatur l. 24. in fine. ff. d. tit. cuius uerba uide J. quæſtion. ultim. exception. 9. Vndecima exceptio eſt: Niſi res in quam impenſum eſt, poſtea interijt. Hæc exceptio reprobatur l. 11. ff. communi diuidundo, his uerbis:* In ſumma admonendi ſumus, quòd ſi poſt interitum rei communis is cui aliquid ex communione præſtari oportet, eo nomine agere uelit: communi diuidundo iudicium utile datur. Veluti ſi actor impenſus aliquas in rem communem fecerit, ſiue ſocius eius ſolus aliquid ex ea re lucratus eſt (uelori operis ſerui mercedesúe) hoc iudicio eorum omnium ratio habetur. *Concordat l. 9. & l. 25. ff. eodem titul. quarum uerba uide J. quæſtion. 4. reg. 2. exception. 2. replicatione 1.*

II. Cauſa: Si ſocius dolo uel culpa in re communi uerſatus ſit. Hæc cauſa approbatur l. 1. in princip. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſuprà eodem cap. in princip. Concordat l. 14. in princip. ff. eodem titul. cuius uerba uide ſuprà cauſa proxim. in princip. Item concordat l. 4. in fine. C. eodem titul. cuius uerba uide infrà cap. proxim. quæſtion. 1. exception. 13. replication. 1. Item

concordat

concordat l.25.§.non tantùm,in fine.ff.familiæ erciſcundæ. caius uerba uide ſ̄.cap 9 quæſt.3.cauſa 2. exception.4. Huius cauſe exempla ſea ſpecies ſunt cauſe aliquot infrà proximè ſequentes. Sed & eius exemplum proponitur l.20.ff.communi diuiduado, his uerbis: Si is com qoo fundum cõmunem habes, ad edictum ooo reſpondit, & ob id motu iudicis uilla diruta eſt, aut arbuſta ſucciſa ſunt : præſtabitue tibi detrimentum iudicio commuoi diuldũdo. Quidquid enim culpa ſocij admiſſum eſt, eo iudicio continetur. *Huius cauſe exceptio hæc eſt : Niſi ſocius rem eam præſtiiit diligentiam, qaam in ſuis rebus præſtare ſolet. Hæc exceptio approbatar d.§.noa tantùm. Sequuntur nunc propoſitæ cauſa aliquot ſpecies.*

III.*Cauſa: Si ſocius rem communem fecerit deteriorem, ſeruum fortè uulnerando, aut animum eius corrumpendo, aut arbores ex fundo excidendo, &c. Hæc cauſa approbatar l.8.§.ueait.ff.communi diaiduado, his uerbis:* Venit in commuoi diuidundo iudicium etiam,ſi quia rem commuoem deteriorem fecerit: fortè ſeruum oulnerando, aut auimum eioa corrumpendo,aut arbores ex fundo excidendo.

IIII.*Cauſa: Si cùm inter ſocios conueniſſet, ut alternis annis fructus perciperent: alter ſocius alterum non patiatur fructus percipere: uel immiſſo pecore fecit, ut futuri anni fructus corrumperentur. Hæc cauſa approbatur l.23.ff.communi diuidundo, his uerbis:* Si cooueneritiotet te & ſocium tuum,ut alternis annis fructom perciperetis, & non patiatue te ſociustui anni fructum percipere: uideodum utrũ ex conducto ſit actio, an uerò communi dioidundo. Eadem quæſtio eſt, etſi ſocins qui conuenerat ot alternis aoois frueretue, pecus immiſit, & effecit ut futuri anni fructua quoa ſocium percipete oportuit,corrumpereotur? Vlpianus.Et puto magis commuoi diuidundo iudiciom, quàm ex cooducto locum habete. Quæ eoim locatio eſt, cum merces non interceſſerit? aut certè actionem incerti ciuilem reddendam.

V.*Cauſa: Si ſeruus communis, dum apud alterum ex ſocijs eſt, crus fregit in opere. Hæc cauſa approbatar l.26.ff.d.tt.his uerbis:* Communis ſeruua, cum apud alterum eſſet, crus fregit in opera: quærebatur,alter dominus quid com eo, penes quem fuiſſet,ageret? Alfenus reſpondit,ſi quid culpa illiua magia qoàm caſu res communis dãni cepiſſet, per arbitrum communi diuidondo poſſe recuperari.

VI.*Cauſa: Si ſocius ex re communi aliquid percepit, nec id communicet. Hæc cauſa approbatur laſt.de officio iudicis.§.eadem interueniunt. cuius uerba uide ſ̄.cap.9.quæſt.1.cauſa 1.in prin. Concordat l.3.in prin.ibi:aut ad eum.ff.communi diuidundo. cuius uerba aide paalo ſuperius ead.quæſt. in prin. Concordat item l.6.§.ſiue autem.ff.eod. tt.his uerbis:* Siue locando fundum communem, ſiue colendo de fundo commoni quid ſocius conſecutus ſit: communi diuidoodo iudicio tenebitur. Et ſiqoidẽ communi nomine id fecit, neq; lucrum neque damnum ſentire eum oportet. Si uerò oon commoni uomine,ſed ut lucretur ſolus:magis eſſe oportet, ut & damoũ ad ipſom reſpiciat. Hoc autem ideo præſtat communi diuiduodo iudicio,quia oi detur partem ſuam non potuiſſe expeditè locare. Cæterùm oon aliàs,&c. *Reliqua uerba uide ſ̄.cauſa 1.except.4. Concordant inſuper ea quæ proponuntur j.cap.prox.quæſt.3.reg.1. except.6. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi antequam res communis eſſet, aliquid ex ea percepit. Hæc exceptio approbatur l.4.§.planè fructus. ff.communi diuidando. cuius uerba uide ſ̄.cauſa 1. except.7. Altera exceptio aidetur: Niſi cum alio rem ſibi communem eſſe putans, quid ex ea perceperit. Hæc exceptio reprobatar l.6.in prin.ff.d.tt. cuius uerba uide ſ̄.cauſa 1.except.3. Tertia exceptio eſt: Niſi actor ſuam partem in re commani alienauerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit. Verùm ex æquitate reprobatur d.l.26.in prin. ibi: quare etſi. Quarta exceptio eſt:Niſi res communis perijt,uel communis eſſe deſijt.Hæc exceptio reprobatar d.uerſ.quare etſi.item l.11.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ̄.cauſa 1.except.11.*

VII.*Cauſa: Si ſeruus cõmunis uni ex ſocijs furtum fecit,uel damnũ dedit. Hæc cauſa approbatar, ſimul & diſtinguitur l.62.in prin.ff.de furtis, hiſce uerbis:* Si ſeruos cõmoois uni ex dominis furtũ fecerit, cõmuni diuidũdo agi debere placet,& in arbitrio iudicis cõtineri,ut aut dãnum præſtet,aot parte cedat.Cui cõſequẽs eſſe uidetur, ot etiamſi alienauerit ſuã partẽ, ſimiliter & cũ emptote agi poſſit,ot quodãmodo ooxalis actio caput ſequatur. Quod tamẽ nõ eò oſq; pducẽdũ erit, ut etiãſi liber ſit factus, cum ipſo agi poſſe dicamus:ſicuti nec ageretur,etiamſi ppriua fuiſſet.Ex his igitur apparet,mortuo ſeruo nihil eſſe qđ actor eu nomine cõſeq poſsit:niſi fortè qđ ex rẽ furtiua ad ſociũ puenerit. *Cõcordat l.8.§.fin.ff.de noxal. act.cuius uerb.uide j.li.47.ca.2.quæſt.2.exc.13.rep.5.*

VIII.*Cauſa: Si ſocius parietẽ cõmunẽ reficere, demoliri, uel in eũ immittere uelit, & à ſocio ꝓhibeatur. Hæc cauſa approbatur l.12.ff.communi diuidundo. cuius uerba uide ſ̄.lib.26.cap.13.de reb. communib.reg.1.except.5.*

IX.*Cauſa: Si opus in re commani ſocius inuito altero ſocio fecit. Hæc cauſa approbatar l.28.ibi: ſed etſi in.ff.communi diuid.cuius aerba uide d.reg. 1.except.2. Concordat l.25.ff.de ſeruit.urbanor. præd.cuius uerba uide d.reg.1.except.1.*

X.Cauſa:

X. Cauſa: Si à ſocio non præſtetur fides ijs, de quibus inter eos conuenit. Hæc cauſa approbatur l. 3. in fine. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſ. cap. 9. quæſt. 3. cauſa 17. Huius exemplum proponitur l. 23. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 4. Hæc de cauſis, ſeu perſonalibus præſtationib. propoſitæ actionis. Sed & plures huiuſmodi cauſas uide ſ. lib. prox. cap. 12. quæſt. 2. itē ſ. lib. 26. cap. 13. de reb. cōmunib. Sed & propoſitarum cauſarum exceptiones generales uide J. cap. prox. quæſt. 1.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

De eo cui ſocius qui impendit, partem ſuam alienauit, proponitur l. 14. §. impendia. ibi: ſed is qui à me. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. cauſa 1. except. 2. repl. 1. Reliquas huius loci regulas uide J. cap. prox. quæſt. 2.

V. ADVERSVS QVOS COMpetit actio propoſita?

Regulariter aduerſus ſocium actio propoſita cōpetit. Quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi is mortuus ſit. hoc enim caſu aduerſus eius hæredem datur actio. Quæ exceptio approbatur l. 10. in prin. ff. communi diuidundo, his uerbis: Quamuis legis Aquiliæ actio in hæredem non competit, tamen hoc iudicio hęres ſocij pręſtat, ſi quid defunctus in re communi admiſit, quo nomine legis Aquiliæ actio naſcitur. Concordat l. 4. §. ſicut. ibi: ſed etſi non. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. in prin. Altera exceptio eſt: Niſi ſocius ſuam partem alienauerit. hoc enim caſu aduerſus ſingularem ſucceſſorem actio competit. Quæ exceptio approbatur l. 1. in prin. C. commun. diuid. his uerbis: Frater tuus ſi ſolam portionem prædij ad ſe pertinentem diſtraxit, uenditionem reuocari non oportet: ſed aduerſus eum, cum quo tibi idem prædium commune eſſe cœpit, communi diuidundo iudicio conſiſte. Concordat l. 3. ibi: nam & eo. C. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. proxim. quæſt. 3. reg. 1. except. 17. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi iudicij mutandi cauſa ſocius ſuam partem alienauit. Quæ replicatio approbatur l. 24. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt. ultim. except. 9. Altera replicatio eſt: Niſi ad perſonalem præſtationem agatur. hoc enim caſu nihilominus utile communi diuidundo actio eſt aduerſus ſocium, qui ſuam partem alienauit. Quæ replicatio approbatur l. 6. in prin. ibi: quare etſi. ff. cōmuni diuidundo. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſa 1. except. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi ſocius pupillus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 29. §. deniq. ff. d. tt. his uerbis: Hac actione & pupillum teneri dicimus, ut impendia reſtituat officio iudicis. Quarta exceptio eſt: Niſi ſocius mutus ſit. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 29. in fine, his uerbis: Etiamſi unus ex ſocijs mutus erit, rectè cum eo communi diuidundo iudicio agi, Pomponius ſcribit. De reliquis propoſitæ quæſtionis regulis & exceptionibus, uide J. cap. prox. quæſt. 2.

VI. QVID VENIAT IN hac actione?

I. Regula, De uſuris, proponitur l. 1. §. ſocius. ff. de uſuris. cuius uerba uide ſ. lib. 36. cap. 9. quæſt. 1. cauſa 12.]

II. Regula: Regulariter tantum, quantum rei communis nomine ſocius impendit, hac actione repetit. Cuius exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruus cōmunis nomine noxali iudicio conuentus, plus æſtimatione ſerui præſtitit. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. penult. ff. communi diuidundo, his uerbis: Si communis ſerui gratia noxæ nomine plus pręſtitit ſocius, æſtimabitur ſeruus, & eius partem cōſequetur. Altera exceptio eſt: Niſi minus ſit in peculio ſerui communis, quàm ſocius eius nomine conuentus præſtitit. Hæc exceptio approbatur d. l. 8. §. fin. his uerbis: Si unus in ſolidum de peculio conuentus & damnatus ſit, eſt cum ſocio communi diuidundo actio, ut partem peculij conſequatur. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi poſtquam ſocius ſerui communis nomine quid præſtitit, peculium ſerui ſit deminutū, ut minus in eo eo eſſet, cùm eo tempore quo impendebat, tantum uel etiam plus in eo eſſet. Hæc replicatio approbatur l. 9. ff. [illegible] tt. his uerbis: Sed & poſtquam ſocius ſerui cōmunis nomine de peculio in ſolidū damnatus eſt, ſi apud ſociū res peculiares intercidant, nihilominus utile erit iudiciū communi diuidundo ad recuperandam partem pecuniæ. Alioquin iniquum fore, ſi tota ea res ad damnum eius qui iudicium acceperit, pertineat: cum utriuſque domini periculum in rebus peculiaribus eſſe debeat. Nam & eum qui mandatu domini defenſionem ſerui ſuſceperit, omne quod bona fide præſtitit ſeruaturū: quàuis peculium poſtea interciderit. Hæc ita ſi neutrius culpa interuenerit. Etenim dominum, cum quo de peculio agitur, ſi paratus ſit à rebus peculiaribus petitori cedere: ex cauſa audiendum, Africanus putauit: ſcilicet ſi non dolo malo & fruſtratione id faciat. Concordat l. 25. ff. eod. tt. his uerbis: Si Stichus cōmunis meus & tuus ſeruus habuerit Pamphilum uicarium aureorum decem, & mecum actum de peculio fuerit, condemnatusq́; decem præſtitero: quamuis poſtea Pamphilus deceſſerit, nihilominus actione communi diuidundo uel pro ſocio quinque præſtare debebis: quia te hoc ære alieno liberaui. Longè magis conſequar, ſi Stichus poſt mortem Pamphili alium uicarium adquiſierit. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dolo uel culpa ſocij actoris peculium perierit. Quæ dupli-

duplicatio approbatur uerbis d. l. 9. iam propoſitis hiſce: Hæc ita ſi neutrius culpa ioteruenerit.

III. *Regula: Si ſocius communi pecunia ſibi rem aliquam emit, non ad rem emptam, ſed ad pecuniam communicandam competit actio. Quæ regula approbatur l. 4. C. communia utriuſq; iudicij, his uerbis:* Si patruus tuus ex communibus bonis res comparauit ſibi negocium gerens, non omniom bonorum ſocius cõſtitutus: pro competentium portionum modo indemnitati tuæ conſuli oportet. Et ideo rem emptam communicate eum contra iuris formam poſtulas. *De reliquis propoſitæ quæſtionis regulis uide J. cap. prox. quæſt. 3.*

VII. QVANDO ET QVAMdiu hæc actio competit?

I. *Regula: Etiam antequam impenderit, agere impenſarum nomine poteſt. Quæ regula approbatur l. 15. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Si ſocius ſerui communi nomioe cõuentus & condemnatus ſit, aget commoni diuidundo etiam antequam præſtet. Nam etſi noxali iodicio cum ono actum ſit, ſtatim ager com ſocio, ut ei pars tradatur: cautionib. ioterpoſitis, ut ſi non dederit, reddat.

II. *Regula: Triginta annis durat hæc actio. Quæ regula approbatur l. 1. §. nemo itaq;. C. de annali except. cuius uerba uide ſ̄. lib. 36 cap. 15. exc. 3. Concordat l. 3. C. in quib. cauſis ceſſat longi temp. cuius uerba uide ſ̄. cap. 9. quæſt. 7.*

VIII. *Euentus huius actionis uide J. cap. prox. quæſt. 6.*

IX. ADFINIA REMEdia.

Ex cauſis ſ̄. propoſitis regulariter communi diuidundo actio competit. non alia. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res ex ſocietate ſit communis. hoc enim caſu etiam pro ſocio actio eſt. de qua uide ſ̄ lib. prox cap. 9. Declaratur exceptio propoſita l. 2 in prin ff. communi diuidundo. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 1. except. 8. Concordat l. 10. in fine. ff de noxalib. actionib. cuius uerba uide J. lib. 47. cap. 2. quæſt. 10. reg. 7. Altera exceptio eſt: Niſi ſocius qui commune geſſit negocium, ſiue ſocij parte ſuam commodè adminiſtrare potuit. hoc enim caſu non communi diuidundo, ſed negociorum geſtorum actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 4. §. cæterum. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſ̄. quæſtion. 3. cauſa 1. exception. 4. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 3. quæſt. 4. except. gener. 2. repl. 1. item ſ̄. d. except. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm ſocius in rem communem impendiſſet, poſtea ſuam partem alienauerit. hoc enim caſu negociorum geſtorum actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 14. §. diuerſum. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſ̄. quæſt 3. cauſa 1. except. 2. repl. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi quis in uiam communem impenderit. has enim impenſas non actione propoſita, ſed negociorum geſtorum repetit. Quæ exceptio approbatur l. 19. §. ſi per eundem. ff. communi diuidundo, his uerbis: Si per eundem locum uia nobis debeatur, & in ea impenſa facta ſit, durius, ait Pomponius, communi diuidundo uel pro ſocio agi poſſe. Quæ enim communio iuris ſeparatim intelligi poteſt? Sed negociorum geſtorum agendũ. *Quinta exceptio eſt: Niſi eo eo quod ſocius in locum communem mortuum intulerit, agatur. hoc enim caſu in factum actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 4. §. ſi quis in. ff. communi diuid. cuius uerba uide ſ̄. lib. 26. cap. 2. de religioſis, quæſt. 2. except. 2. Sexta exceptio eſt: Niſi res communis non ſit. hoc enim caſu rei uendicatio eſt, non communi diuidundo actio. Quæ exceptio approbatur l. 1. in fine. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 3. cauſa 1. except. 9. Septima exceptio eſt: Niſi duo uel plures diuerſum, non idem ius in re habeant. hoc enim caſu non communi diuidundo, ſed uel rei uendicatio uel alia actio, quæ pro iure quod quiſq; in re habet, competit, datur. Quæ exceptio approbatur exemplo l. 7. §. ſed etſi de uſufructu. ibi: planè ſi iam. ff. d. tit. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 1. except. 3. exemplo 4. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi re legata incertum ſit quantum legati nomine debeatur. hoc caſu inter heredem & legatarium, quamuis diuerſo iure ſuccedant, communi diuidundo actio eſt. Quæ replicatio approbatur l. 8. §. 1. ff. communi diuid. cuius uerba uide ſ̄. lib. 13. cap. 11. reg. 4. Octaua exceptio eſt: Niſi ex eo agatur, quod ſocius ſociam parietem communem reficere, demoliri, uel in eum immittere quid prohibeat. hoc enim caſu etiam interdictum Vti poßidetis cõpetit. Quæ exceptio approbatur l. 12. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ̄. lib. 26. cap. 13. quæſt. 2. reg. 1. except. 5. Nona exceptio eſt: Niſi is qui hac actione tenebatur, partem ſuam iudicij mutandi cauſa alienauit. hic enim actione prætoria tenetur de alienatione iudicij mutandi cauſa facta. Quæ exceptio approbatur l. 24. in fine. ff. communi diuid. his uerbis:* Cùm agere tecum communi diuiduodo uellem, partẽ tuam Titio tradidiſti mutãdi iudicij cauſa: teneris mihi prætoria actione, qood feciſſes ne tecom communi diuidundo ageretur. *Decima exceptio eſt: Niſi is cui ex cauſis ſ̄. propoſitis competit actio, ab eo contra quem competit, conueniatur. hoc enim caſu per exceptionem cauſas ſ̄. dictas proponere poteſt. Quæ exceptio approbatur l. 24. §. 1. ff. communi diuid. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 3. cauſa 1. except. 2. repl. 1. Vndecima exceptio eſt: Niſi res hereditario iure communis ſit. hoc enim caſu etiam familiæ erciſcundæ actio eſt. De qua uide ſ̄. capitib. duobus proximis.*

Concordat l. 4. in prin ff. communi diuid cuius uerba uide J. cap. proxim. quæſtion. 1. exception. 1.

DE RERVM COMMV-nium diuiſione. Cap. XII.

ALterum genus cauſæ, quod in communi diuidando iudicium uenit, eſt, ut res communis diuidantur. de quo nunc dicendum.

I. Si igitur res inter aliquos communis ſit, agitur communi diuidundo iudicio, ut ea diuidatur. Quæ regula approbatur l. 3. in prin. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 3. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæreditas inter aliquos ſit communis & diuidenda. Quæ exceptio approbatur l. 4. in prin. ff. d. tt. his uerbis: Per hoc iudicium corporalium rerum fit diuiſio, quarum rerum dominium habemus, non etiam hæreditatis. *Altera exceptio eſt: Niſi res communis eſſe negetur, uel deſijt. Hæc exceptio approbatur l. 1. in fine. ff. communi diuid. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 3. cauſa 2. except. 9. Concordat l. 3. in prin. C. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt. 3. reg. 1. except. 17. Item concordat l. 9. C. communia utriuſq; iudicij. cuius uerba uide ſ. cap. 10. quæſt. 3. reg. 1. exc 4. Tertia exceptio eſt: Niſi non dominium, ſed aliud ius in re inter aliquos ſit commune. Hæc exceptio reprobatur primùm quidem exemplo pignoris l. 7. §. ſi duo. ff. communi diuidundo. his uerbis:* Si duo ſunt qui rem pignori acceperunt, æquiſsimum eſt utile communi diuidundo iudicium dari. *Deinde exemplo uſusfructus d. l. 7. §. ſed etſi de, his uerbis:* Sed etſi de uſufructu ſit inter duos controuerſia, dari debet. *Concordat l. ſi uſusfructus. 16. §. fin. cum lege ſequente. ff de uſufructu, & quemadmod. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 4. quæſt. 1. reg. 6. Concordat item l. 4. in fine. ff. de aqua quotid. cuius uerba uide ſ. li. 25. cap. 11. interd. 1. quæſt. 5. except. 2. in fine. Tertiò reprobatur exemplo ſeruitutis prædiorum, utputa aquæductus, d. l. 4. in fine. Concordat l. 4. in fine. ff. de aqua quotid. cuius uerba uide ſ. lib. 25. cap. 11. interd. 1. quæſt. 5. exc. 2. in fine. Planè quoad impenſas ſeruitutis communis nomine factas, hoc iudiciū non datur, l. 19. §. ſi per eundem. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſtion. 9. except. 4. Quartò reprobatur exemplo miſsionis in poſſeſsionem legatorum uel uentris nomine, d. l. 7. §. item ſi duo, his uerbis:* Item ſi duo à prætore miſsi ſint in poſſeſsionem legatorum. Eſt enim iuſta cauſa poſsidendi cuſtodię gratia. Ergo etſi duo uentres, idem erit dicendum. Quod habet rationem. Planè ſi iam dāni infecti miſſus iuſſus ſit poſsidere, non erit huic utili iodicio locus, cum uindicationem habere poſsit. *Quintò reprobatur exēplo poſſeſsionis à non domino adquiſitæ, d. l. 7. §. qui in rem, his uerbis:* Qui in rem Publicianam habent, etiam communi diuiduodo iudiciū poſſunt exercere. de quibus etiā cauſa uindicatio ceſſet (ſi tamē iuſta cauſa eſt poſsideodi) utile cōmuni diuidundo cōpetit: utputa ſi ex cauſa indebiti ſoluti res poſsideatur. *Planè admittitur exceptio propoſita in quibuſdam caſibus, de quib. uide J. exceptiones proximè ſequentes. Quarta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ex cauſa locati uel depoſiti quibuſdam poſſeſsio ſit communis. Hæc exceptio approbatur d. l. 7. §. neq; colonis, hiſce uerbis:* Neq; colonis, neq; ijs qui depoſitum ſuſceperūt, hoc iudiciū competit, quāuis naturaliter poſsideant. *Quinta exceptio eſt: Niſi ex iniuſta cauſa quibuſdam poſſeſsio ſit cōmunis. uel uni ex illis. Hæc exceptio approbatur d. l. 7. §. inter prædones, his uerbis:* Ioter prędooes hoc iudiciū locō oon habet, nec ſi precariò poſsideaot locum habebit, nec ſi clàm: quia ioiuſta eſt poſſeſsio iſta, precaria uerò iuſta quidem, ſed quę nō pergat ad iudicij uigorē. Iulianos ſcribit, ſi alter poſſeſſor prouocet, alter dicat eū oi poſsidere: nō debere hoc iudiciō dari, nec poſt annū quidē: quia placuit etiā poſt aonū in eū qui ui deiecit, interdictū reddi. Et ſi precariò (inquit) dicat eū poſsidere, adhuc ceſſabit hoc iudiciū: quia & de precario interdictū datur. Sed etſi clàm dicatur poſsidere qui prouocat, dicendū eſſe ait ceſſare hoc iudiciū: nam & de clādeſtioa poſſeſsione cōpetere iocerdictum inqoit. *Sexta exceptio eſt: Niſi ex cauſa precarij poſſeſsio inter aliquos ſit communis, uel uni ex illis. Hæc exceptio approbatur uerbis d. §. inter prædones, iam propoſitis hiſce:* Nec ſi precariò poſsideant, locum habebit. *Item hiſce:* Et ſi precariò (inquit.) *Septima exceptio eſt: Niſi ex diuerſis cauſis res inter aliquos ſit communis. Hæc exceptio reprobatur exemplo l. 8. §. 1. ff. communi diuidundo. cuius uerba uide ſ. lib. 33. cap. 11. reg. 4. Octaua exceptio uidetur: Niſi cum ſocietate res ſit communis, uel ſine ſocietate. Hæc exceptio reprobatur l. 2. in princip. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Nihil iotereſt cum ſocietate, an ſine ſocietate res ioter aliquos communis ſit: nam utroque caſu locus eſt communi diuidundo iodicio. Cum ſocietate res communis eſt ioter eos qui pariter eandem rem emeruot. Sine ſocietate commuois eſt inter eos quibus eadem res teſtamento legata eſt. *Nona exceptio eſt: Niſi conuenit ne diuidatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 14. §. ſi conueniat, cum ſequentibus. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Si conueniat oe omnino diuiſio fiat, huiuſmodi pactom nullas uires habere, manifeſtiſsimom eſt. Si autem ne intra certō tempus, quod etiam ipſius rei qualitate prodeſt, ualet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ne in perpetuū diuiſio fiat, cōuenit. Quæ replicatio approbatur uerbis*

ium

t.in propoſitis hiſce: Si conueoiat ne omnino diuiſio fiat, huiuſmodi pactum oullas uices,&c. *Altera replicatio eſt: Niſi ſocius poſtea ſuam partem alienauerit, & is cui alienata eſt, diuidi petat. Hæc replicatio reprobatur d.l.14. §. penult.his uerbis:* Si inter ſocios conueniſſet,ne iotra certum tempus ſocietas diuideretur:quin uendere liceat ei qui tali cōuentiooe teneretur,oon eſt dubiū. Quare emptor quoq; cōmuni diuidundo agendo eadem exceptione ſubmouebitur,qua auctor eius ſubmoueretur. *Concordat l.16. §.fin.cum lege ſequente.ff.pro ſocio.cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.11.quæſt.2.cauſa 9.except.1. repl. 1. Decima exceptio eſt: Niſi triginta annos communio durauit. Hæc exceptio approbatur l.1.§.nemo. C. de annali except. cuius uerba uide ſ. lib.36. cap.15.except.5. Vndecima exceptio eſt: Niſi ſociorum alter alteri ſuam partem pignori dederit,nec debitum ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l.6.§. idem ſcribit.ff.communi diuidundo,his uerbis:* Iulianus ſcribit, Si is cum quo ſeruum communem habebam, partem ſuam mihi pignori dederit,& cōmuni diuidundo agere cœperit: pignoraticia exceptione eum ſubmoueri debere.Sed ſi exceptione uſus oon fuero,officiū iudicis erit, ut cum debitori totum hominē adiudicauerit, partis æſtimatione eum condemnet.Manere enim integrū ius pignoris. Quòd ſi mihi iudex adiudicauerit,tanti dūtaxat me cōdēnet, quanto pluris pignus ſit quàm pecunia credita, & debitorē à me iubeat liberari. *Duodecima exceptio eſt: Niſi non omnes diuiſioni cōſentiant. Hæc exceptio reprobatur l.ult. C.communi diuid.cuius uerba uide ſ. cap.10. quæſt. 1.except.8. Cōcordat l.29.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Pomponius ſcripſit.poſſe iudicē poſſe à quolibet ſociorū. *Planè admittitur exceptio propoſita in ueſtibulo communi binarum ædium diuidendo,l.19.§.de ueſtibulo ff.d.tt.his uerbis:* De ueſtibulo cōmuni binarū ædium arbiter communi diuidūdo inuito utrolibet dari non debet:quia qui de ueſtibulo liceri cogitur, neceſſe habet interdū totarum ędiū precium facere, ſi alias aditum non habeat. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi diuiſio ſemel ſit facta. Hæc exceptio approbatur l.8.C.cōmunia utriuſq; iudicij, his uerbis:* Si inter uos maiores annis uiginti quinq; tecū cōmuniū diuiſio relicta uel trāslata poſſeſsione ſinē accepit:inſtaurari mutuo booa fide terminata cōſenſu minimè poſſunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi minor uiginti quinque annis diuiſionē fecit. Hæc replicatio ap.pbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. C. cōmuni diuid.his uerbis:* Si maior quinq; & uiginti annis ſoror tua tecū res cōmunes diuiſit, quāuis oon iuſtrumētis, ſed alijs ꝓbationibus earum cōmunionē diceptā eſſe ꝓbetur:ſtare finitis cōuenit. Quòd ſi minor fuit,nec tēpus iointegrū reſtitutioni pręfinitū adhuc exceſsit: an integrū ꝓpter diuiſionē reſtitui debeat,cauſa cognita ꝓuincię pręſes æſtimabit. Idē eorum etiā quæ uobis permanent communia,fieri diuiſionē ꝓuidebit: tam ſumptoū (ſi qs de uobis io res cōmunes fecit) quàm fructuū, item doli & culpæ(cum in cōmuni diuidūdo hæc omnia uenire nō ambigitur) rationē,ut io omnibus æquabilitas ſeruetur,habiturus. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi tempus in integrum reſtitutioni præfinitū præterierit. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec tēpus in integrū reſtitutioni præfinitum adhuc exceſsit. *Altera duplicatio eſt: Niſi iudici cauſa cognita aliter uideatur. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam ꝓpoſitis hiſce:* An in integrum propter diuiſionē reſtitui debeat, cauſa cognita ꝓuinciæ præſes æſtimabit. De *quibus duplicationib.cum alijs dicetur alibi in integrum reſtitutionibus. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi quædam res indiuiſæ permāſerint. de his enim ut diuidantur, nihilominus diuiſorium iudicium supereſt. Quæ replicatio approbatur uerbis d.l.4. iam propoſitis hiſce:* Idem eorū etiam quę uobis permanēt cōmunia,fieri diuiſionē ꝓuidebit. *Concordat l.4.§.hoc iudicium.ff.cōmuni diuidundo.cuius uerba uide ſ.cap. prox. quæſt.2.reg.1. Tertia replicatio eſt: Niſi is diuiſioni arbitrū dedit,cui ius dandi non eſt. Hæc replicatio reprobatur l.1.C. cōmunia utriuſq; iudicij,his uerbis:* Etiamſi is diuiſioni arbitriū dedit,cui dandi ius nō fuit: tamen ſi ſocij quondam cōſenſum diuiſioni dederint,quod quiſq; eorum ſecundū placita poſſedit, ꝓ parte ſocij dominiū nactus eſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi dolo inæqualiter diuiſio facta ſit. Hæc replicatio approbatur l.3.C.d. tt.his uerbis:* Maioribus etiā, per fraudē uel dolum uel perperā ſine iudicio factis diuiſionibus,ſolet ſubueniri: quia in bonæ fidei iudicijs,quod inæqualiter factū eſſe cōſtiterit,in melius reformabitur. *Quinta replicatio eſt: Niſi cùm hac conditione diuiſio facta eſſet,ut ſocius iuraret ſe nullum dolum adhibuiſſe, is iurare nolit. Hæc replicatio approbatur l.6.C.d.tt. his uerbis:* Si cum patruo ueſtro hac conditione diuiſionem feciſtis, ut ſe nullum dolum adhibuiſſe iuraret, nec fidē placitis exhibuit: quo minus res indiuiſas requiratis, eorū placitū qui in diuiſionē uenerunt, nihil uobis oocere poteſt. *Sexta replicatio eſt: Niſi inſtrumentum diuiſionis nullum interceſſit. Hæc replicatio reprobatur l.4.in prin. C.communi diuidundo. cuius uerba uide ſ. repl. 1. Septima replicatio eſt: Niſi res ex diuiſione accepta euicta ſit.Hæc replicatio approbatur l.7.C.cōmun a*

utrinſq; iudicij. cuius uerba uide ſ. lib. 42. cap. 7. quæ-ſtion. 1. except. 4. *Octaua replicatio eſt: Niſi ſocius teſtatus uel inteſtatus deceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l. 4. C. pro ſocio, his uerbis:* Si ſocietatis iure uel tranſactionis ſtipulatione ſubdita bonorū omnium æquis partibus inter te & Fauiam diuiſionē rectè fieri placuit, quo minus hæc rata ſeruentur, nihil intereſt, utrū teſtatus quis fuerit obligatus, an inteſtatus rebus ſit humania exemptus. *Nona replicatio eſt: Niſi nō diuidendi, ſed alio animo factum ſit. Hæc replicatio approbatur exemplo l. ult. ff. communi diuid. his uerbis:* Bina mancipia quæ ex hæreditate eſſent iuſſu prætoria pupillis miniſterij cauſa reſeruata eſſent, diuiſa non uideri, ſed omniū cōmunia permanſiſſe, Paulus ait.

II. QVIBVS ET INTER quos competit actio propoſita?

I. Regula: *Regulariter ijs & inter eos quibus res uel ius in re commune eſt, diuiſio celebranda eſt. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quis non poſſideat. Hæc exceptio reprobatur l. 30. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Scæuola reſpondit, cōmuni diuidundo iudicio rectè agi, ſiue neuter poſſideat, ſiue alter ſociorum tantum non poſſideat. *Altera exceptio eſt: Niſi quis ſuam partem alienauerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 5. except. 2. Concordat l. ult. ff. de alienat. iudicij mutandi. cuius uerba uide J. lib. 49. cap. 13. quæſt. 8. reg. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi quis ex ſocijs ex iniuſta cauſa poſſideat, aut ui, clàm uel precariò. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. except. 5 & 6.*

II. Regula: *Maritus qui fundum cum alio communem in dotem accepit, hoc iudicio prouocare nō poteſt, ſed poteſt prouocari. Quæ regula approbatur l. 2. C. de fundo dotali. cuius uerba uide ſ. lib. 35. cap. 10. reg. 9.*

III. Regula: *Socij minoris tutores prouocare nō poſſunt, ſed poſſunt prouocari. Quæ regula approbatur l. 7. in prin. ff. de reb. minor. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 6. quæſt. 1. except. 22. repl. 3.*

IIII. Regula, *De quibuſdam, non omnibus ſocijs, proponitur l. 8. in prin. ff. communi diuidundo, his uerbis:* Etſi non omnes qui rem communem habent, ſed certi ex his diuidere deſiderant: hoc iudicium inter eos accipi poteſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi quidā, non omnes ex hæredibus ſocij agant. Quæ exceptio approbatur l. 48. ff. familiæ erciſc. cuius uerba uide ſ. cap. 10. quæſt. 2. reg. 4.*

III. QVAE VENIANT IN HOC iudicium uel diuidenda uel communicanda?

I. Regula, *De omni re cōmuni. Regulariter omnis res quæ cōmunis eſt, uenit in diuiſionē. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. ff. cōmuni diuidūdo, his uerbis:* In iudiciū cōmuni diuidūdo omnes res ueniunt, niſi ſi quid fuerit ex cōmuni cōſenſu exceptū nominatim, ne ueniat. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi id de quo cōuenit ne diuideretur. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruitutes prædiorū. Hæc exceptio approbatur l. 4. in prin. ff. cōmuni diuid. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. exc. 1. Cōcordat l. 19. §. de ueſtibulo. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. exc. 12. Item cōcordat d. l. 19. §. ſi per eundem. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 9. exc. 4. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeruitus ſit acceſſoria rei corporali pro indiuiſo cōmuni. Quæ replicatio approbatur d. l. 19. §. aquarū, his uerbis:* Aquarū iter nō uenire in iudiciū cōmuni diuidūdo, Labeo ait. Nā aut ipſius fundi eſt, & ideo in iudiciū non uenit: aut ſeparatum à fundo, diuiſum tamē aut mēſura aut tēporibus. Paulus. Sed poſſunt iura interdū ſeparata à fundo eſſe, nec mēſura, nec tēporibus diuiſa: ueluti cum is cuius fuerūt, plures heredes reliquit: quod cum accidit, cōſentaneū eſt & ea in arbitrio familiæ erciſcūdæ uenire: nec uidere ſe (inquit Pomponius) quare minus in cōmuni diuidundo iudicio, quàm familiæ erciſcūdæ iudiciū ueniant. Igitur in omnibus huiuſmodi ſpeciebus in cōmuni diuidūdo iudicio uenit, ut præfata iura aut mēſura aut tēporibus diuidātur. *Tertia exceptio eſt: Niſi puteus. Hæc exceptio reprobatur ſub cōditione l. 4. §. 1. ff. cōmuni diuidūdo, his uerbis:* De puteo quæritur, an cōmuni diuidūdo agi poſſit? Et ait Mela, ita demū poſſe, ſi ſolum eius cōmune ſit. *Quarta exceptio eſt: Niſi arbor in cōfinio nata, uel lapis per utrūq; fundū extenſus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 19. in prin. ff. cōmuni diuid. his uerbis:* Arbor quæ in cōfinio nata eſt, item lapis qui per utrūq; fundum extenditur, quādiu cohærent fundo, è regione cuiuſq; finium utriuſq; ſunt, nec in cōmuni diuidundo iudiciū ueniunt. Sed cùm aut lapis exemptus, aut arbor eruta uel ſucciſa eſt: cōmunis pro indiuiſo fit, & uenit in communi diuidundo iudicium. Nam quod erat finitis partibus, rurſus cōfunditur. Quare ſicut duabus maſſis duorum dominorum conflatis, tota maſſa cōmunis eſt, etiamſi aliquid ex prima ſpecie ſeparatum maneat: ita arbor & lapis ſeparatus à fundo, cōfundit ius dominij. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi arbor uel lapis à ſolo ſeparetur. Quæ replicatio uerbis iam propoſitis approbatur. Planè hoc caſu non in partes æquales, ſed eas quas quiſq; dum arbor uel lapis ſolo cohæſit habuit, diuiſio facienda eſt. Quòd approbatur l. penult. ff. pro ſocio, his uerbis:* Illud quærendū eſt, arbor quæ in confinio nata eſt,

item

irem lapis qui per utrunq; fundũ extenditur an cùm ſucciſa arbor eſt, uel lapis exẽptus, ſicut fundus, pro ea quoq; parte ſingulorum eſſe debeat, pro qua parte in fundo fuerit? an qua ratione duabus maſsis duorum dominorũ conflatis, tota maſſa communis eſt: ita arbor hoc ipſo quòd ſeparatur à ſolo, propriamq; ſubſtantiam in unum corpus redactũ accipit, multo magis pro indiuiſo cõmunis fiat, quàm maſſa? Sed naturali conuenit rationi, & poſtea tantam partem utrunq; habere tam in lapide, quàm in arbore, quantam & in terra habebat. *Concordat item l. 2. ff. de adquir. rer. dom. his uerbis:* Si in confinio lapis naſcatur, & ſint pro indiuiſo communia prædia: tunc erit lapis pro indiuiſo communis, ſi terra exemptus ſit. *Quinta exceptio uidetur: Niſi id quod acceßit uel deceßit rei cõmuni. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. ſi quid poſt. ff. communi diuidũdo. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 1. except. 8. Sexta exceptio uidetur: Niſi fructus rei communis. Sed & hæc exceptio reprobatur l. 4. §. ſicut. ibi: ſed etſi non. ff eod. tt. cuius uerba uide ſ d. quæſt. 3. in prin. Concordat l. 38. §. item ſi diuidere. ff. de uſuris & fructibus, his uerbis:* Si diuidere recum fundum uelim, tu nolis, & colam: an fructus diuidi debeant poſt deductioné impenſarũ? & puto diuidẽdos. *Cõcordat l. 25. in prin. ff eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 1. cauſa 16. except. 1. item ea quæ propoſita ſunt ſ cap. prox. quæſt. 3. cauſa 6. Septima exceptio eſt: Niſi partus ancillæ cõmunis. Sed & hæc exceptio reprobatur d. §. ſi quid poſt. Octaua exceptio eſt: Niſi ager uectigalis. Hæc exceptio reprobatur certo modo l. 7. in prin. ff. communi diuid. his uerbis:* Cõmuni diuidundo iudicium locũ habet & in uectigali agro. Sed uectigalis ager an regionibus diuidi poſsit, uidendũ? Magis autẽ debet iudex abſtinere ab huiuſmodi diuiſione, alioquin præſtatio uectigalis cõfunditur. *Nona exceptio eſt: Niſi ſeruus cõmunis qui eſt in fuga. Sed & hæc exceptio reprobatur l. 19. §. iudex. ff. cõmuni diuid. his uerbis:* Iudex cõmuni diuidũdo, iẽ familiæ erciſcũdæ, de ſeruo qui in fuga eſt, iubere poteſt liceri eos inter quos iudex eſt: & tũc eum adiudicare ei penes quem licitatio remãſit. nec erit periculum, ne ex ſenatuſcõſulto pœna legis Fauiæ cõmittatur. *Decima exceptio eſt: Niſi id quod ſub cõditione debetur. Hæc exceptio reprobatur l. 28. ff. p ſocio, his uerbis:* Si ſocij ſimus, & unus ex die pecuniã debeat, & diuidatur ſocietas: nõ debet hoc deducere ſocius, quẽadmodũ præſens deberet: ſed omnes diuidere & cauere, cum dies uenerit, defenſum iri ſocium. *Cõcordat l. 16. ff. cõmuni diuid. his uerbis:* Cùm ſocij diuidunt ſocietatẽ, de eo quod ſub cõditione debetur, cautiones interuenire ſolẽt. *Vndecima exceptio eſt: Niſi res pignori data. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. ſi fundus. ff. cõmuni diuid. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 3. exc. 40. repl. 13. dupl. 2. Duodecima exceptio eſt: Niſi id quod ex turpi cauſa eſt adquiſitũ. Hæc exceptio reprobatur l. 53 cũ l. ſequẽte. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 11. quæſt. 2. cauſa 1. exc. 5. Decimatertia exceptio eſt: Niſi id quod ſeruus cõmunis ex re unius domini adquiſiuit. Hæc exceptio approbatur l. 24. in prin. ff. cõmuni diuid. cuius uerba cũ cõcordãtib. uide ſ. li. 21. cap. 2. reg. 4. exc. 3. repl. 2. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi id quod uni ſociorũ à ſtatulibero conditionis implendæ cauſa datum eſt. Hæc exceptio approbatur l. 20. §. fin. cũ lege ſequẽte. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap. 10. quæſt. 3. reg. 1. exc. 13. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi dos uni ſociorũ ab uxore ſua data. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 65. §. fin. cũ lege ſequẽte. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si unus ex ſocijs maritus ſit, & diſtrahatur ſocietas manẽte matrimonio: dotẽ præcipere maritus debet, quia apud eum eſſe debet, qui onera ſuſtinet. Quòd ſi iam diſſoluto matrimonio ſocietas diſtrahatur: eadem die recipienda eſt dos, qua & ſolui debet. Quòd ſi eo tẽpore quo diſſoluitur ſocietas, in ea cauſa dos ſit, ut certũ ſit eam uel partẽ eius reddi nõ oportere: diuidere eã inter ſocios iudex debet. *Decimaſexta exceptio eſt: Niſi ea quæ in nominibus ſunt. Hæc exceptio approbatur l. 3. in prin. ff. pro ſocio, his uerbis:* Ea quæ in nominibus erũt, manẽt in ſuo ſtatu, ſed actiones inuicẽ præſtare debent *Concordãt ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 10. quæſt. 3. reg. 1. exc. 1. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi id cuius partẽ ſocius alienauit. Hæc exceptio approbatur l. 3. in prin. C. cõmuni diuid. his uerbis:* Ad officiũ arbitri qui inter te & fratrẽ tuũ de diuidendis bonis datus fuerit, ea ſola pertinent, quæ manent cõmunia tibi & illi. Nã & ea quorũ partem is uẽdidit, cum emptoribus tibi cõmunia ſunt, & aduerſus ſingulos arbitrũ petere debes, ſi ab illorũ quoq; ſocietate diſcedere placeat. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 5. except. 2. Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi antea diuiſa. Hæc exceptio ap.pbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. quæſt. 1. exc. 13. Decimanona exceptio: Niſi cùm duo rẽ cõmunem apud aliquem depoſuiſſent, unus ex ijs partem ſuam receperit, alter non. hoc enim caſu pars recepta non eſt diuidenda Quæ exceptio approbatur l. ult. C. depoſiti. cuius uerba uide ſ lib. 39. cap. 8. quæſt. 9. except. 15. Hæc de prima regula.*

II. Regula, *De eo quod unus ſuo & alterius nomine fecit. hoc quoq; communicatur. Quæ regula approbatur exemplo l. 22. ff. communi diuid his uerbis:* Si meo & uicini nomine parietem ædificẽ, uel repetiturus ab eo pro parte impenſam,

pénſam, nel donetionis gratia: cõmunis fiet paries. *Plures propoſitæ quæſtionis regulæ uide ĩ.lib.prox.cap.11.quæſt.2. cauſa 2. item quæſt. 5.item ĩ.hoc lib.cap.10.quæſt.3.*

IIII. ANTECEDENTIA diuiſionem.

I.Regula, *De ſocijs in unum conuocandis, proponitur l.1. in fine. ff. de quibus reb. ad eundem iud. eat. cuius uerba uide ĩ. lib.5. cap.2. quæſt.1.in fine, replicat.1.*

II.Regula, *De iuramento calumniæ preſtando, proponitur l.44.§.qui familiæ. ff.familiæ erciſc.cuius uerba uide ĩ.cap.9.quæſt.2.reg.3.*

V. ADIVNCTA ET OFFICIA indicis in diuidundo.

I.Regula: *Vt ſingulis ſingulas partes adiudicet, & ſi unius pars prægrauare uideatur, cũ alteri certa pecunia condemnet, proponitur Inſt. de officio iudicis.§.eadem, his uerbis:* Quòd ſi de una re, ueluti de fondo cõmuni diuidundo agatur. Siquidem iſte fundus commodè regionibus diuiſionem recipiat, partes eius ſingulis adiudicare debet: & ſi unius pars prægrauare uidebitur, is inuicem certa pecunia alteri condemnandus eſt. Quòd ſi cõmodè diuidi non poſsit, ueluti ſi homo fortè aut mulus erit, de quo actum ſit: tũc totus uni adiudicandus eſt, & is inuicem alteri certa pecunia condemnandus eſt. *Cõcordat l.54.in prin.ff.de uerb.obligat.cuius uerba uide ĩ.lib.38.cap.8.reg.ult.in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res commodè diuidi non poßit. tunc enim totam uni adiudicare poteſt, eumq; alteri in certa pecunia condemnare. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi commodè diuidi non poſsit, &c. *Concordat l.55.ff.familiæ erciſcundæ.cuius uerba uide ĩ cap.10.quæſt.5.reg.4. Concordat item l.1.C. communi diuid.his uerbis:* Communi diuidũdo actione aut uniuerſum prædium, ſi licitatione uiceris, exoluta ſocio parte precij: obtinebis, aut precij portionem, ſi meliorem alius conditionẽ obtulerit, conſequeris. Quòd ſi diuiſio prædij ſine cuiuſquam iniuria cõmodè fieri poterit, portionẽ ſuis finibus tibi adiudicatã poſsidebis: hoc uidelicet cuſtodiẽdo, ut poſt litis conteſtationẽ nec partẽ ſuã, cæteris eiuſdem rei dominis non cõſentientibus alienare poſsit. *Concordat l.2.§.idem.C.eod.tit.his uerbis:* Præſes prouinciæ de diuiſione uinearum inter te & creditorẽ fratris tui cognoſcet, & iubebit eum accepta pecunia, quanti ſtatuerit partẽ fratris tui ualere, eã partẽ quam de fratre tuo accepit, tibi reſtituere: aut æſtimata tua parte ad creditorẽ fratris tui, data pecunia, quanti eam æſtimauerit, transferre. *Concordat item l.3.§.cũ autem.C.eod.tit.his uerbis:* Cùm regionibus diuidi aliquis inter ſocios non poteſt, uel ex pluribus ſinguli: æſtimatione iuſta facta unicuiq; ſociorum adiudicantur, cõpenſatione precij facta: eoq; cui maioris precij res obuenerit, cæteris cõdemnato: ad licitationẽ nõnunquã etiã extraneo emptore admiſſo, maximè ſi ſe nõ ſufficere ad iuſta precia alter ex ſocijs ſua pecunia uincere uilius licentẽ profiteatur. *Altera exceptio eſt: Niſi non ſpecies, ſed genera debeãtur. hoc enim caſu numero diuiſio fit. Quæ exceptio cum alijs quibuſdã approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ.lib.18.cap.8.reg.ult. Tertia exceptio eſt: Niſi ager uectigalis diuidendus ſit. Quæ exceptio approbatur l.7. in princip. ff. communi diuid. cuius uerba uide ĩ. quæſt.3.reg.1.except.8. De reliquis huiuſmodi exceptionib. uide d.reg. ult. item J.regulas ſequentes.*

II. Regula: *Poteſt item iudex alij fundum, alij fundi uſumfructũ adiudicare. Quæ regula approbatur l.6.§.officio.ff.cõmuni diuid.his uerbis:* Officio iudicis etiã talis adiudicatio fieri poteſt, ut alteri fundũ, alteri uſumfructũ adiudicet. Cætera eadẽ ſunt quæ in familiæ erciſcũdæ iudicio tractauimus. *Cõcordat l.16.§.1.ff.familiæ erciſc.his uerbis:* Iulianus ait, ſi alij fundũ, alij uſumfructũ fundi iudex adiudicauerit, nõ cõmunicari uſumfructum.

III.Regula: *Quod omnibus utiliſsimum eſt, uel quod malunt, iudex ſequetur. Quæ regula approbatur l.21.ff.communi diuid.his uerbis:* Iudicem in prædijs diuidendis quod omnibus utiliſsimum eſt, uel quod malunt litigatores, exequi conuenit.

IIII.Regula: *Vniuerſæ res æſtimari debent, non ſingularum rerum partes. Quæ regula approbatur l.52.§.fin.ff.familiæ erciſcũdæ. cuius uerba uide ĩ.cap.10.quæſt.5.reg.11.*

V.Regula: *Iuſto precio res æſtimãdæ ſunt. Quæ regula approbatur l.10.§.fin. ff communi diuid.his uerbis:* In communi diuidundo iudicio iuſto precio æſtimare rem debebit iudex. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pignus inter creditores ſit diuidendum. Quæ exceptio approbatur l.7.§.inter eos. ff.eodem titul. cuius uerba uide ĩ.lib.40. cap.12. quæſt.1. except.12. Altera exceptio eſt: Niſi res pignori alij obligata adiudicetur. Quæ exceptio approbatur l.6.§.ſi fundus.ibi: arbitrum. ff.eod.tit. cuius uerba uide ĩ.lib.40.cap.3: except.40.repl.13.dupl.2.*

VI. Regula: *Alter alteri de euictione cauebit. Quæ regula approbatur d.§.fin.his uerbis:* De euictione quoq; cauendum eſt.

VII.Regula: *Poteſt iudex etiam ſeruitutẽ prædijs imponere. Quæ regula approbatur l.7.§.Neratius.ff.communi diuidund.his uerbis:* Neratius ſcribit, arbitrum, ſi regionibus fundũ non uectigalẽ diuiſum duobus adiudicauerit, poſſe quaſi in duob. fundis ſeruitutẽ imponere.

ponere. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ita at fundus hæreditarius non hæreditario ſeruiat, arbiter cõſtituerit. Hæc exceptio approbatur l.18. ff. eod. tit. his uerbis:* Vt fundus hæreditarius fundo nõ hæreditario ſeruiat, arbiter diſponere non poteſt: quia ultra id quod in iudiciũ deductũ eſt, excedere poteſtas iudicis non poteſt.

VIII. Regula, *De ſeruis qui poſſeſsionibus adhærent diuidẽdis, proponitur l.11. C. cõmunia utriuſq; iudicij, his uerbis:* Poſſeſsionum diuiſiones ita fieri oportet, ut integra apud ſucceſſorem unum quenq; ſeruorum uel colonorũ adſcriptitię conditionis, ſeu inquilinorum proximorum adgnatio uel affinitas permaneat. Quis enim ferat liberos à parẽtibus, à fratribus ſorores, à uiris cõiuges ſegregari? Igitur ſi qui ſic ſociete in ius diuerſum mancipia uel colonos traxerint: in unum eadem redigere cogantur.

IX Regula, *Si uſuſfructus diuidẽdus ſit, proponitur l.7. §. cũ de uſufructu. ff. cõmuni diuid. his uerbis:* Cùm de uſufructu communi diuidundo iudiciũ agitur: iudex officiũ ſuũ ita diriget, ut uel regionibus eis uti frui permittat, uel locet uſumfructũ uni, uel tertiæ perſonæ, ut hi penſiones ſine ulla controuerſia percipiant: uel (ſi res mobiles ſint) etiã ſic poterit, ut inter ſe conueniant, caueantq; per tẽpora ſe uſuros, fruituros: hoc eſt, ut apud ſingulos mutua uice certo tẽpora ſit uſusfructus. *Concordat l.16. §. uſuſfructus. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap.10. queſt.5. reg.7.*

X. Regula, *Si uſus diuidendus ſit, proponitur l.10. §. ſi uſus ff. communi diuid. his uerbis:* Si uſus tantùm noſter ſit, qui neq; uendere, neq; locari debeat: quemadmodum diuiſio poſſit fieri in communi diuidundo iudicio, uideamus? Sed prętor interueniet, & rẽ emẽdabit, ut ſi iudex alteri uſum adiudicauerit, non uideatur alter, qui mercedem accepit, nõ uti, quaſi plus faciat (quia uideatur frui) quia hoc propter neceſſitatem fit.

XI. Regula: *Si ſeruitus diuidenda ſit, tẽporib. & mẽſuris diuidi poteſt. quæ regula approbatur l.19. §. fin. ff. cõmuni diuid. cuius uerba uide ſ. queſt.3. reg.11. exc.2. Cõcordat l.5. in fine. ff. de ſeruitatib. his uerbis:* Vſus ſeruitutũ tẽporib. ſecerni poteſt: forte ut quis poſt horã tertiã uſq; in horã decimã eo iure utatur, uel ut alternis dieb. utatur. *Cõcordat itẽ l.5. in prin. ff. de aqua quotid. his uerbis:* Cõſtat nõ ſolùm tẽporib. ſed etiã mẽſuris aquã poſſe diuidi. Poteſt eodẽ tẽpore alius quotidianã, alius æſtiuã aquã ducere: ita ut æſtate diuidatur inter eos aqua, hyeme ſolus ducat is qui quotidianæ ius habet.

XII. Regula, *Si pignus inter creditores ſit diuidendum, proponitur l.7. §. inter eos. ff. cõmuni diuid. cuius uerba uide ſ. lib.40. cap.12. queſt.1. except.13.*

XIII. Regula, *Si ſocius alter alteri ſuam partem pignori obligauerit, proponitur l.6. §. idem ſcribit. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. queſt.1. except.11.*

XIIII. Regula, *Si res pignori extraneo obligata uni adiudicanda ſit, proponitur l.6. §. ſi fundus. ibi: arbitrum. ff. communi diuid. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap.1. except.40. repl.13. dupl.2.*

XV. Regula, *Si res quæ ſub conditione debetur, ſit diuidenda, proponitur l.16. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ queſt.1. reg.1. except.10.*

XVI. Regula: *Cætera eadem ſunt, quæ in familiæ erciſcundæ iudicio. quæ regula approbatur l.6. §. officio, in fine. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. reg.2.*

VI. EVENTVS HVIVS ACTIONIS, & factæ diuiſionis.

I. Regula: *Diuiſio uicem emptionis obtinet. quæ regula approbatur l.1. C. communia utriuſq; iudicij, his uerbis:* Diuiſionem prædiorum uicem emptionis obtinere placuit.

II. Regula: *Si unus ex ſocijs, cui tota res fuit adiudicata, uel qui licitatione uictus eſt, partem ſuam alij cogatur reſtituere uel iure pignoris, uel iure uenditionis, uel ex alia ſimili cauſa: quid iuris ſit, definitur l.7. §. ſi debitor. ff. communi diuid. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 4. cauſa 1. except.8.*

III. Regula: *Si uni fundus, cuius nomine cum extraneo actio eſt, ſit adiudicatus: quid iuris, definitur l.47. ibi: & cum adiudicationes. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. cap.9. queſt.9. reg.5.*

IIII. Regula: *Si alij fundus, alij fundi uſuſfructus adiudicatus ſit: prior in uſufructu nihil iuris habet. quæ regula approbatur l.16. §.1. ff familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. queſt. prox. reg.2.*

V. Regula: *Diuiſione facta, ei cui res ex diuiſione obuenit, ad eam perſequendam actio competit. cuius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi nudo pacto diuiſio facta ſit. quæ exceptio approbatur l. diuiſionis. 41. ff. de pactis. cuius uerba uide ſ. lib.37 cap.1. exc.22. in prin. Plures exceptiones uide ſ. queſt.1. exc.23. repl.1 cum ſequentibus. Hæc de communi diuidundo iudicio.*

FINIVM REGVNDORVM. Cap. XIII.

I. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

PRima regula: *Hæc actio miſtam habet cauſam tam in rem, quàm in perſonam. quæ regula approbatur l.1. ff. finium regund. his uerbis:* Finium regundorum actio in perſonam eſt, licet pro uindicatione rei eſt. *Concordat Inſt. de actionibus. §. quædam. cuius uerba uide ſ. lib.36. cap.4. queſt.2. diuiſ.8.*

II. Regula: *Vter ſit actor, uter reus in hoc iudicio, uide ſ. d. queſt.2. diuiſ.8. item ſ. cap.9. queſt.2. reg.1.*

II. CAVSAE EX QVIBVS competit hæc actio.

I. Cauſa: *Si de finib. agri cõtẽtio ſit. Hæc cauſa approbatur Inſt. de officio iudicis. §. ſi finiũ, his uerbis:* Si finium regundorum actũ fuerit: diſpicere

debet iudex, an neceſſaria ſit adiudicatio. Quæ ſanè uno caſu neceſſaria eſt, ſi euidentioribus finibus diſtingui agros commodius ſit, quàm olim fuiſſent diſtincti. Nam tunc neceſſe eſt ex alterius agro partem aliquam alterius agri domino adiudicari. Quo caſu conueniens eſt, ut is alteri certa pecunia debeat condemnari. Eo quoque nomine condemnandus eſt quiſque hoc iudicio, quòd fortè circa fines aliquid maliciosè commiſit: uerbi gratia, quòd lapides finales furatus eſt, uel arbores finales excidit. Cõtumaciæ quoq; nomine quiſq; eo iudicio condemnatur: ueluti ſi quis iubente iudice metiri agros paſſus non fuerit. Quod autem iſtis iudicijs alicui adiudicatum fuerit: id ſtatim eius fit, cui adiudicatum eſt.

II. *Cauſa: Si quis circa fines agri maliciosè quid commiſit: lapides finales auferendo, uel arbores excidendo, &c. Hæc cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Eo quoq; nomine, &c.

III. *Cauſa: Si termini dicantur deiecti uel exarati. Hæc cauſa approbatur l. 4. §. ſi dicantur. ff. finium reg. his uerbis:* Si dicantur termini deiecti uel exarati: iudex qui de crimine cognoſcit, etiam de finibus cognoſcere poteſt.

IIII. *Cauſa: Si quis contumax fuerit: utpute ſi iubente iudice agros metiri paſſus non ſit. Hæc cauſa approbatur Inſt. de officio iud. §. penult. cuius uerba uide ſ. cauſa 1.*

V. *Cauſa: Si inundatio fluminis fines agri confudit. Hæc cauſa approbatur l. 8. in prin. ff. finium reg. his uerbis:* Si irruptione fluminis fines agri confuderit inundatio, idq; uſurpandi quibuſdam loca, in quibus ius non habent, occaſionem præſtet: Præſes prouinciæ alieno eos abſtinere, & domino ſuum reſtitui, terminosq; per menſorem declarari iubet.

VI. *Cauſa: Si quis ſepem, maceriam, murum, domum, ſepulchrum aut foueam faciens, terminos à lege definitos excedat. Hæc cauſa approbatur, ſimul & declaratur l. ult. ff. finium regund. his uerbis:* Sciendum eſt in hac actione finium regundorum illud obſeruandum, quod ad exemplum quodammodo eius legis ſcriptum eſt, quam Athenis Solon dicitur tuliſſe. Nam illic ita eſt: *ἐάν τις αἱμασιὰν παρ' ἀλλοτρίῳ χωρίῳ ὀρύγῃ τὸν ὅρον μὴ διαβαίνειν. ἐὰν τειχίον, πόδα ἀπολείπειν. ἐὰν δὲ οἴκημα, δύο πόδας. ἐὰν δὲ τάφον ἢ βόθρον ὀρύττῃ, ὅσον τὸ βάθος ᾖ τοσοῦτον ἀπολείπειν. ἐὰν δὲ φρέαρ, ὀργυιάν, ἐλαίαν δὲ ἢ συκῆν, ἐννέα πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου φυτεύειν. τὰ δὲ ἄλλα δένδρα, πέντε πόδας.* id eſt: Si quis ſepem ad alienum prædium fixerit, infoderitque: terminum ne excedito. Si maceriam: pedem relinquito. Si uerò domum: pedes duos. Si ſepulchrum aut ſcrobem foderit: quantum profunditatis habuerint, tantum ſpacij relinquito. At uerò oleam aut ficum ab alieno ad nouem pedes plantato. cæteras arbores ad pedes quinq;.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIUM cauſarum generales.

I. Exceptio: *Niſi prædia urbana ſint, non ruſtica. Hæc exceptio approbatur l. 4. §. hoc iudicium. ff. finium regund. his uerbis:* Hoc iudicium locum habet in confinio prædiorum ruſticorum, in urbanorum diſplicuit. Neque enim confines hi ſunt, ſed magis uicini dicuntur, & ea communibus parietibus plerunque diſterminantur. Et ideo etſi in agris ædificia iuncta ſunt, huic actioni locus non erit. Et in urbe hortorum latitudo efficere poteſt, ut etiam finium regundorum agi poſſit. *Concordat l. 2. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Hæc actio pertinet ad prædia ruſtica, quamuis ædificia interueniant. Neque enim multum intereſt, arbores quis in confinio, an ædificium ponat.

II. Exceptio: *Niſi flumen uel uia publica interueniat. Hæc exceptio approbatur d. l. 4. §. fin. cum lege ſequente, his uerbis:* Si flumen uel uia publica interuenit, confiniũ non intelligitur: & ideo finium regundorũ agi non poteſt. Quia magis in cõfinio meo uia publica uel flumen ſit, quàm ager uicini. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi riuus priuatus tãtùm interueniat. Hæc replicatio approbatur l. 6. ff. d. tt. his uerbis:* Sed ſi riuus priuatus interuenit, finium regundorum agi poteſt.

III. Exceptio: *Niſi de plurium fundorum finibus ſimul agatur. Hæc exceptio reprobatur d. l. 4. §. non ſolum, his uerbis:* Non ſolùm inter duos fundos, uerùm etiam inter tres pluresúe fundos accipi iudicium finium regundorum poteſt: utpute ſinguli plurium fundorum confines ſunt, trium fortè uel quatuor.

IIII. Exceptio: *Niſi de uno fundo communi inter duos diſceptetur. Hæc exceptio approbatur d. l. 4. §. qui communem, his uerbis:* Qui communem fundum inter ſe habent, nòn condemnantur: neq; enim inter ipſos accipi iudicium uidetur.

V. Exceptio: *Niſi de fundo communi & proprio alterutrius ſociorum diſceptetur. Hæc exceptio approbatur d. l. 4. §. ſi communem, his uerbis:* Si communem fundum ego & tu habemus, & uicinum fundum ego ſolus: an finium regundorum iudicium accipere poſſumus? Et ſcribit Pomponius, non poſſe: quia ego & ſocius meus in hac actione

aduerſarij

aduerſarij eſſe non poſſumus, ſed unius loco habemur. Idem Pomponius ne utile quidem iudiciũ dandum dicit: cum poſsit qui proprium habet, uel communem uel propriom fundum alienare, & ſic experiri.

V I. *Exceptio: Niſi non de totius, ſed de partis fundi finibus contentio ſit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 4. in prin. his uerbis:* Et loci unius controuerſia in partes ſcindi adiudicationibus poteſt, pront coiuſq; dominiũ in eo loco iodox comperorit. *Concordat l. 5. C. finium regund. his uerbis:* Qoinq; pedum præſcriptione ſubmota, finalis iurgij uel locorum libera peragatur intentio.

V I I. Exceptio: *Niſi communi diuidundo iudicio actum ſit, uel fundus alienatus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 9. ff. finium regund. his uerbis:* Iudicium finium regundorum manet, quamuis ſocij communi diuidundo egerint, uel fundum alienauerint.

V I I I. Exceptio: *Niſi actor pendente lite aliquid ex finibus propris authoritate occupauit. Hæc exceptio approbatur l. 4. C. finium reg. his uerbis:* Si conſtiterit, eom qui finalẽ detulerit quæſtionem, priuſqoam aliquid ſententia determinetur, rem ſibi alienam uſurpare uoloiſſe: non ſolùm id quod malè petebat amittat, ſed quo magis unuſquiſq; contentus ſuo, rem non expectet iuria alienĩ, qui irreptor agrorum in lite fuerit ſuperatus: tantum agri modum, quantum adimere tentauit, amittat.

III. QVIBVS ET INTER QVOS competit actio propoſita?

I. Regula, *De uſufructuarijs, item uſufructuario & proprietario, item de ijs qui iure pignoris poßident, proponitur l. 4. §. finium. ff finium regund. his uerbis:* Finium regundorum actio & in agris uectigalibus, & inter eos qui uſumfructum habent, uel fructuarium & dominũ proprietatis uicini fundi, & inter eos qui iure pignoris poſsident, competere poteſt.

II. Regula, *De emphyteutis & ijs qui agros uectigales habent, proponitur uerbis iam dictis hiſce:* Et in agris uectigalibus. *Concordat l. 5. in fine. ff. arborum furtim cæſarum. cuius uerba uide ȷ. lib. 47. cap. 12. quæſt. 4. reg. 2.*

III. Regula, *De hæredibus actoris uel rei defuncti, proponitur l. 48. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide s̄. cap. 10. quæſt. 2. reg. 4.*

IIII. APVD QVEM competat?

I. Regula, *De eo qui de termino moto cognoſcit, proponitur l. 4. §. ſi decantur. ff. finium reg. cuius uerba uide s̄. quæſt. 2. cauſa 3.*

II. Regula, *De arburis proponitur l. 7. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. quæſt. 7. reg. 5.*

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, *De eo quod intereſt, proponitur l. 4. §. 1. ff. eod. tt. his uerbis:* In iudicio finium regundorum etiam eius ratio ſit, qood intereſt. Quid enim ſi quis aliquam utilitatem ex eo loco percepit, qoam uicini eſſe apparebat: an iniquè condemnatio eo nomine fiet? Sed etſi menſor ab alterutro ſolo cõductus ſit, condẽnatio erit faciẽda eius qui non conduxit, in partem mercedis.

I I. Regula, *De fructibus proponitur d. l. 4. §. poſt litem, his uerbis:* Poſt litem conteſtatã etiam fructus ueniũt in hoc iudicio. Nam & culpa & dolus exinde præſtantur. Sed ante iudicium percepti non commodo in hoc iudicium uenient. Nam aut bona fide percepit, & lucrari eum oportet, ſi eos conſumpſit: aut mala fide, & condici oportet. *Concordat l. 56. ff. familiæ erciſcundæ. cuius uerba uide s̄. cap. 10. quæſt. 5. reg. 2.*

VI. QVAMDIV COMpetit?

Non niſi triginta annorum præſcriptione ſubmouetur. quæ regula approbatur l. 6. C. finium reg. his uerbis: Cunctis molitionibus & machinis amputatis decernimus in finali quæſtione non longi temporis, ſed tantummodo triginta annorum præſcriptionem locum habere.

VII. ANTEDENTIA ET ADiuncta officis tam litigatorum quàm iudicis.

I. Regula. *De iuramento calumniæ à partibus præſtando, proponitur l. 44. §. qui familiæ erciſc. cuius uerba uide s̄. cap. 10. quæſt. 4. reg. 2.*

II. Regula: *Si altera pars ſe ſubtraxerit, ne quæſtio finiatur, proponitur l. 3. in fine. C. finium reg. cuius uerba uide ī. lib. 7. cap. 8. quæſt. 1. reg. 2.*

III. Regula, *De quæſtione poſſeßionis prius terminanda à iudice, proponitur d. l. 3. in prin. cuius uerba uide d. reg. 2.*

I I I I. Regula, *De agri menſore à iudice mittendo, proponitur l. 8. §. fin. ff. finium reg. his uerbis:* Ad officiũ de finibus cognoſcẽtis pertinet & menſorea mittere, & por eos dirimere ipſam finiũ quæſtionẽ, ut æquũ eſt, & (ſi ita res exigat) oculis etiã ſuis ſubiectis locis. *Cõcordat l. 3. ibi: & tunc agri menſor. C. eod. tt. cuius uerbt uide ī. lib. 7. cap. 8. quæſt. 1. reg. 2.*

V. Regula, *De æquandis locis ſi alter maiorem locum, alter minorem habeat, proponitur l. 7. ff. d. tt. his uerbis:* De modo etiam agrorum arbitri dantur, & is qui maiorem locum in territorio habere dicitur, cæteris qui locum minorom poſsident, integrum locum adſignare compellitur: idq; ita reſcriptum eſt.

V I. Regula: *uetera monumenta & ueſtigia, nec non cenſus authoritas in definiendis finibus ſequenda:*

ſequenda.quæ regula approbatur l.13 ff.finium regund.his uerbis: In finalibus quæſtionibus uetera monumenta & cenſos authoritas ante litem inchoatam ordinaii ſequenda eſt:ſi modò non uarietate ſucceſsionum, & arbitrio poſſeſſorum fines additis uel detractis agris poſtea permutatos ꝓbetur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uetera monumenta & ueſtigia conſenſu partium poſtea mutata probentur.quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si modò non uarietato ſocceſsionom,&c. *Concordat l.2.C.eod.tt. his uerbis:* Succeſsionum nariotas & uicino rum ooui conſenſus additis & detractis agris alterutro determinationis ueteris monumenta ſæpe permutant. *Huius exemplū proponitur l.1.C.eod.tt.cuius uerba uide ꝟ. lib.42. cap.2.reg.7.Concordat l.12.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.reg.prox.Altera exceptio eſt:Niſi iudex amouendæ ueteris obſcuritatis gratia per aliam regionē fines dirigere malit.Hæc exceptio approbatur l.2.in fine. ff.finium regund.his uerbis:* Si fortè amouendæ ueteris obſcuritatis gratia per aliam regionem fines iudex dirigere uelit: poteſt hoc facere per adiudicationem & condēnationem. *Concordat Inſt.de officio iud.§.ſi finium.cuius uerba uide ꝟ.quæſt.2.cauſa 1.*

V II.*Regula,De terminis quos demonſtrat is qui utriuſq; prædij dominus fuit,ſequendis,proponitur l.12.ff.finiū regund.his uerbis:*Eos terminos(quátum ad dominij quæſtionē pertinet)obſeruari oportet fundorū, quos demonſtraoit is qui utrioſq; prędij dominus fuit,cum alterum eorum uenderet.Non enim termini,qui ſingulos fundos ſeparabant,obſeruari debent:ſed demonſtratio confinium, quæ oouos fines inter fundos conſtituit.

VIII. *Regula:Si quis ſepē,maceriā,murū,domū, ſepulchrū,uel foueā propè uicinū prædiū fecerit, uel arbores plantet:quātū ſpacij relinquēdū ſit,definitur l.ult.ff.d.tt.cuius uerba uide ꝟ.quæſt.2.cauſa 6.*

I X. Regula,*De adiudicationibus & condemnationibus faciendis, ſi iudex alio modo commodiore fines non poßit dirimere, proponitur l. 2. §. iudici, cum lege ſequente. ff. finium regund. his uerbis:* Iudici fioium reguodorum permittitur, ut ubi non poſsit dirimere fines, adiudicatione controuerſiam dirimat.Et ſi fortè amouendæ ueteris obſcuritatis gratia per aliam regionem fines iudex dirigere uelit: poteſt hoc facere per adiodicationē & cōdemnationem. Quo caſu opus eſt ut ex alterutrius prædio alij adiudicandū ſit: quo nomine is cui adiudicatur, certa pecunia condemnandus eſt. *Concordat Inſt.de officio iud.§.ſi finium. cuius uerba uide ꝟ. quæſt.2. cauſa 1. Huius cauſæ exceptio uidetur eſſe:Niſi agri,de quorum finibus diſceptatur,plurium ſint diuerſi numeri. Hæc exceptio reprobatur l.4.§.ſi alter.ff.finium regund.his uerbis:* Si alter fundns duorum, alter trium ſit:poteſt iudex noi parti adiudicare locū, de quo quæritur, licet plures dominos habeat: quooiam magis fuodo quàm perſoois adiodicari partes intelliguntur.Hic autem cum ſit adiudicatio pluribus,uouſquiſq; portionem io fundo habet,quam & pro indiuiſo habebat.

VIII. EVENTVS.

I. Regula:*Quod tribus iudicijs hactenus propoſitis alicui adiudicatur, ſtatim eius ſit cui adiudicatū eſt.quæ regula approbatur Inſt.de officio iud.§.fin. cuius uerba uide ꝟ.quæſt.2.cauſa 1.*

I I. Regula: *Si menſor falſum agri modum renunciauerit:tenetur actione, de qua J. cap. 15. dicetur.*

I X. *Ad fine remedium huius actionis eſt iudicium de termino moto,de quo J.cap.prox.*

DE TERMINO MOTO.

Cap. XIIII.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

P*Rima cauſa: Si quis terminum agri mouit, uel protulit.Hæc cauſa approbatur l.2 & l.3.ff.de termino moto:quarum uerba uide J.quæſt.3.*

I I. *Cauſa:Si finalium quæſtionū obſtruendarum cauſa faciem loci conuertit:ut ex arbore arbuſtū,ex ſylua cædua nouale,aut aliquid eiuſmodi fecit. Hæc cauſa approbatur l.3.§. fin.ff.d.tt. his uerbis:* Hi qui finalium quęſtionum obſtrueodarum cauſa faciem locorum conuertuot:utputa ex arbore aibuſtum, aut ex ſylua nouale, aut aliquid einſmodi faciunt: pœna plectendi ſunt pro perſona,& cooditione, & factorum uiolentia.

III. *Cauſa:Si quis terminos effodit. Hæc cauſa approbatur l.1.C.de accuſationibus.cuius uerba uide J.quæſt.3.*

II. QVIBVS DATVR hæc actio?

Cuilibet de populo competit.quæ regula approbatur l.3.in prin ibi: & eius actionis. ff. de termino moto.cuius uerba uide J.quæſt.prox.reg 2.

III. QVID VENIAT, SEV quæ pœna competat ex termino moto?

I.*Regula:Extraordinaria pœna eſt pro uarietate circumſtantiarum. quæ regula approbatur l.1. C. de accuſationib.his uerbis:* Eos qoi terminos effoderunt, extraordinaria animaduerſione coerceri debere, Præſes prouincię nō ignorabit. *Concordat l.1.ff de termino moto.cuius uerba uide J.reg.prox.Item concordat l.2. ff. eod.tt.his uerbis:* Diuus Hadrianus io hæc ueiba reſcripſit:Quin peſsimum factum ſit eorum, qui terminos finium cauſa poſitos protulerunt,dobitari non poteſt. De pœna aotē modus ex conditione perſonæ & mente

facientis

facientis magis ſtatui poteſt. Nam ſi ſplendidiores perſonę ſunt, quę conuincuntur: non dubiè ſi id occupādorum alienorum finium cauſa admiſerunt, poſſunt ad tempus, ut cuiuſq; ætas patietur, relegari: & ſi iunior, in longius: ſi ſenior, reciſius. Si uerò alij negocium geſſerint, & miniſterio functi ſint: caſtigati, & ad opus biennio dari. Quòd ſi per ignorantiam, aut fortuitò lapides furati ſunt: ſufficiet eos uerberibus cædere. *Concordat item l.3.§.fin.ff.eod.tt. cuius uerba uide s̄.quæſt.1 cauſa 2.*

II. *Regula: Pecuniaria pœna non eſt. quæ regula approbatur l.1.ff. de termino moto, his uerbis:* Terminorum auulſorum non mulcta pecuniaria eſt, ſed pro conditione admittentium coercitione tranſigendum eſt. *Mutatur ac tollitur hæc regula l.3. in prin.ff. eod.tt. his uerbis:* Agraria lege, quam Caius Cæſar tulit aduerſus eos, qui terminos ſtatutos extra ſuum gradum ſiue ſuâ mouerunt dolo malo: pecuniaria pœna conſtituta eſt. Nā in terminos ſingulos, quos eiecerint, locoúe mouerint, quinquaginta aureos in publicum dari: & eius actionem ei qui uolet, eſſe iubet.

III. *Regula: Seruus capite punitur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.3.§.alia quoq;, his uerbis:* Alia lege agraria, quam diuus Nerua tulit, cauetur: ut ſi ſeruus ſeruáue in ſciente domino dolo malo fecerit, ei capitale ſit: niſi dominus dominaúe mulctam ſufferre maluerit.

IIII. ADIVNCTA OFFICIA iudicis.

Iudex qui de crimine propoſito cognoſcit, etiam de finibus cognoſcere poteſt. quæ regula approbatur l.4.§.ſi dicantur.ff. finium regund. cuius uerba uide s̄.cap.prox.quæſt.2.cauſa 3.

V. *Ad fine remedium eſt finium regundorum actio. quæ regula approbatur Inſt.de officio iud. §. ſi finium. ibi: eo quoq; nomine. cuius uerba uide d. quæſt.2.cauſa 1.*

DE IN FACTVM ACTIONE, ſi menſor falſum modum dixerit.

Cap. XV.

PRimò: *Ratio huius actionis proponitur l.1.in prin. ff. ſi menſor falſum modum dixerit, his uerbis:* Aduerſus menſorem agrorū prætor in factum actionem propoſuit, à quo falli nos nō oportet. Nam intereſt noſtra, ne fallamur in modi renunciatione, ſi fortè uel de finibus contentio ſit, uel emptor ſcire uelit, uel uenditor, cuius modi ager ueneat. Ideo autem hanc actionem propoſuit: quia non crediderunt ueteres inter tales perſonas locationem eſſe, ſed magis operam beneficij loco præberi: & id quod datur, ei ad remunerandum dari, & inde honorarium appellari. Si autem ex locato fuerit actum: dicendum erit, nec tenere intentionem.

II. GENVS HVIVS actionis.

I. *Regula: Ex contractu, non ex maleficio actio eſt. quæ regula approbatur l.4.ff. d.tt. cuius uerba uide J.quæſt.7.*

II. *Regula: In factum actio eſt. quæ regula approbatur uerbis d.l.1.in prin. paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Aduerſus menſorem agrorum prætor in factum actionem propoſuit.

III. CAVSAE HVIVS actionis.

I. *Cauſa: Si menſor falſum modum renunciauit. Hæc cauſa approbatur uerbis d.l.1. in prin. s̄. quæſt. 1. propoſitis. Concordat d.l.1.§.fin.cum lege ſequēte, his uerbis:* Is tenetur hac actione qui renūciauit. Sed renūciaſſe & eū accipere debemus, qui p aliū renūciauit, uel per literas.

II. *Cauſa: Si menſor traxerit renunciationem. Hæc cauſa approbatur quoad de dolo actionem l.1. in prin.ff. ſi menſor falſum modum. cuius uerba uide J quæſt.ult.except.2.*

III. *Cauſa: Si quis in menſura frumenti, uini uel alterius rei, item in computatione fefellerit. Hæc cauſa approbatur l.5.§.fin.cum duab.legib.ſequentib.ff. d.tt. his uerbis:* Hoc iudicium latius prætor porrexit. Nam etſi cuiuſuis alterius rei mēſuram falſam renunciaſſe dicetur, hæc actio competit. Proinde ſiue in ædificij mēſura fefellit, uel frumenti, uel uini, ſiue de itineris latitudine, ſiue ſeruiturum immittendi proijciendiq; quæratur: ſiue aream, uel tignum, uel lapidem metiendo mentitus fuerit, uel cuius alterius rei: tenebitur. Et ſi mēſor machinarius fefellerit, hæc actio datur. Nec non illud quoq; Pomponius dicit, etiam in eum qui menſor non fuit, fefellit tamen in modo: competere hanc actionem. Hoc exemplo etiam aduerſus architectum dari debet, qui fefellit. Nam & diuus Seuerus aduerſus architectum & redemptorem actiones dandas decreuit. Ego & aduerſus tabularium puto actiones dandas, qui in computatione fefellit.

IIII. *Cauſa: Si quis alius in modo fefellit. Hæc cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec nō illud quoq; Pōponius dicit, etiā in eū qui menſor nō fuit, fefellit tamē in modo, &c.

EXCEPTIONES HARVM CAVſarum generales.

I. *Exceptio: Niſi ſine dolo malo fecit. Hæc exceptio approbatur l.1.§.hæc actio.ff.ſi menſor falſum mod. his uerbis:* Hæc actio dolum malum duntaxat exigit. uiſum eſt enim ſatis abundeque coerceri menſorē, ſi dolus malus ſolus

conueniatur

conueniatur eius hominis, qui ciuiliter obligatus non eſt. Proinde ſi imperitè uerſatus eſt, ſibi imputare debet, qui eum adhibuit. Sed etſi negligenter, æquè menſor ſecurus erit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi lata culpa menſor fecit. quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Lata culpa planè dolo comparabitur. *Altera replicatio ui detur: Niſi merces interuenerit. Sed hæc replicatio reprobatur ibidem his uerbis:* Sed etſi mercedē acceperit, non omnem culpam eum præſtare propter uerba edicti. Vtiq; enim ſcit prætor & mercede eos interuenite.

II. *Exceptio: Niſi nihil interſit actoris. Hæc exceptio approbatur l.5.§.1. ibi: ſed ſi nihil. ff. eod. tt. his uerbis:* Si nihil actoris intereſt, condēnari menſorem non oportet. *Huius exemplū proponitur l.3.§.competit autem. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 6.*

III. *Exceptio: Niſi propter iudicium à iudice adhibitus menſor falſum renunciauerit. Hæc exceptio reprobatur l.3.§.item Pomponius. ff. ſi menſor falſum mod. his uerbis:* Pomponius ſcribit, ſi propter iudicium adhibitus menſor fraudauerit me in renunciatione: teneri eum, ſi ob hoc de iudicio minus tuli. Planè ſi ab iudice adhibitus contra me renunciauerit dolo malo, dubitat an teneri mihi debeat? quod magis admittit.

IIII. *Exceptio: Niſi menſor non fuit, qui feſellit in modo. Hæc exceptio reprobatur l.ult. ibi: nec non illud. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 3.*

V. *Exceptio: Niſi in alterius rei quàm agri menſura feſellit. Hæc exceptio reprobatur l.5.§.fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. d. cauſa 3.*

VI. *Exceptio: Niſi actor alia actione, uel ab alio id quod ſua intereſt, conſequi poßit. Hæc exceptio approbatur d.l.3.§.competit, his uerbis:* Competit hæc actio ei cuius interfuit falſum modum renunciatum non eſſe: hoc eſt, uel emptori uel uenditori, cui renūciatio obfuit. Pomponius tamen ſcribit: Si emptor plus dederit propter renunciationem uenditori (quia cōdicere poteſt quòd plus dederit) agi cum menſore non poſſe. Nihil enim emptoris intereſſe, cum poſsit cōdicere: niſi ſoluendo uenditor non fuit. tūc enim menſor tenebitur. Sed ſi uenditor maiorem modum tradiderit, fraudatus à menſore: conſequenter dicit Pomponius, non eſſe actionem aduerſus menſorem, quia eſt ex uendito actio aduerſus emptorem: niſi & hic emptor ſoluendo non ſit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi is, aduerſus quem competit actio, ſoluendo non ſit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi ſoluendo uenditor non fuit. *Item hiſce:* Niſi & hic emptor ſoluendo non ſit.

VII. *Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. Hæc exceptio approbatur l.1. in prin. ff. ſi menſor falſum modum, his uerbis:* Si duobus mandauero, & ambo doloſe fecerint, aduerſus ſingulos in ſolidum agi poterit: ſed altero conuento, ſi ſatisfactum erit, in alterum actionem denegari oportebit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cum aduerſus alium actū eſſet, ab eo actori ſatisfactum non ſit, uel minus præſtitum. Hæc replicatio approbatur l.5.§.ſi cum falſus. ff. eod. tt. his uerbis:* Si cum falſus modus renunciatus eſſet, emptor cum uenditore ex empto egiſſet: agere poterit & cum menſore. Sed ſi nihil eius intereſt, condemnari menſorem non oportet. Quòd ſi non de toto modo qui deerat, cum uenditore egerit, ſed de minore: conſequenter ſcribit Pomponius, de reſiduo cum menſore agi poſſe.

IIII. QVIBVS DATVR Actio propoſita?

I. *Regula, De eo cuius intereſt, proponitur l.3.§. competit. ff. ſi menſor falſum mod. cuius uerba uide ā. quæſt. prox. except. 6.*

II. *Regula, De hæredibus, proponitur d.l.3.§. penult. his uerbis:* Hanc actionem hæredi ſimilibusq; perſonis dandam, Pomponius ſcribit. Sed in hæredem ſimilesq; perſonas denegandam ait.

V. ADVERSVS QVOS competit?

I. *Regula, De eo cui mandatum eſt ut metiretur, & eo cui is delegauit, proponitur l.2. ff. d. tt. his uerbis:* Si ego tibi, cum eſſes menſor, mandauerim ut menſuram agri ageres: & tu Titio id delegaueris, & ille dolo quid in ea re fecerit, tu teneberis: quia dolo malo uerſatus es, qui tali homini credidiſti.

II. *Regula, De hæredibus proponitur l.3.§. penult. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 2.*

III. *Regula, De uno ex pluribus, proponitur d.l.3. in prin. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 7.*

VI. QVID VENIAT IN hac actione?

I. *Regula, De eo quod intereſt, proponitur per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt. 3. except. 2.*

II. *Regula: Vnus ex pluribus in ſolidum tenetur. quæ regula approbatur d.l.3. in prin.*

III. *Regula: Dominus ſerui nomine noxali actione, non de peculio tenetur. quæ regula approbatur d.l.3.§.fin. his uerbis:* Serui nomine magis noxalem, quàm de peculio cōpetere. Pomponius ait: quamuis ciuilis actio de peculio competat.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. quæ regula approbatur l.4. ff. ſi menſor falſum mod. his uerbis: Hæc actio perpetua eſt, quia initium rei non à circūſcriptione,

ſcriptione, ſed à ſuſcepto negocio originem eccepit.

VIII. ADFINIA REmedia.

Regulariter quidem ex cauſis ſuprà propoſitis actio propoſita competit, uerùm eius regulæ exceptio prima hæc uidetur: Niſi merces interuenerit. hoc enim caſu ex locato actio competere uidetur. Sed hæc exceptio reprobatur l. 1. §. ideo autem in fine. ff. menſor falſum mod. cuius uerba uide ĩ. quæſt. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi ex eo quod menſor renunciationem dolo malo traxerit, agatur. hoc enim caſu de dolo malo actio competit. quæ exceptio approbatur l. 5. in prin. ff. d. tit. his uerbis: Si menſor non falſum modum renuncieuerit, ſed traxerit renunciationem, & ob hoc euenerit, ut uenditor liberetur, quia adſignaturum ſe modum intra certum diem promiſit: hæc actio locum non hebet, ſed nec utilẽ dari debere, Pomponiue eit. Erit ergo ad actionem de dolo decurrendum. *Tertia exceptio eſt: Niſi emptor uel uenditor propter falſum modum renunciatum plus ſoluerit uel tradiderit. hoc enim caſu uel condictio indebiti, uel ex uendito actio competit. quæ exceptio approbatur l. 3. §. competit. ibi Pomponius. ff. d. tit. cuius uerba uide ĩ. quæſt. 3. except. 4. Hæc de innominatis & quaſi contractibus.*

DIGESTORVM LIBER QVADRAGESIMVSQVINTVS:

DE OBLIGATIONIBVS ET ACTIONIbus ex contractu deſcendentibus, quibus non noſtro, ſed alieno nomine tenemur.

Caius Iuriſconſultus L. 1. §. ſed aut proprio. ff. de actionib. & obligat. Aut proprio nomine (inquit) quiſq; obligatur, aut alieno. Cum igitur hactenus dictum ſit de contractibus qui re, uerbis & conſenſu fiunt, item de innominatis & quaſi contractibus: ſupereſt ut etiam de ijs contractibus diſpiciamus, quibus non noſtro, ſed alieno nomine obligamur. Huius generis obligatio & actio eſt ex ſtipulatu fideiuſſoria, mandati aduerſus eum qui ut credatur mandauit, de conſtituta pecunia, item actio aduerſus eum, in cuius poteſtate eſt is, cum quo contractum eſt: ut actio de peculio, de in rem uerſo, quod iuſſu, exercitoria, inſtitoria & tributoria. quas ſingulas nunc ordine perſequemur.

DE FIDEIVSSORIBVS ET mandatoribus. Cap. I.

ETSI ex *diuerſis cauſis fideiuſſores & mandatores obligantur illi quidem, quia ſtipulanti promiſerint ex ſtipulatu: hi uerò, quia ut crederetur mandauerint ex mandato: tamẽ cum pleraq; utriuſq; actionis iura communia ſint, & quod de una dicitur, de altera quoq; intelligendum ſit: coniunctim utraq; actio tractabitur.*

I. Ratio *fideiuſſorũ proponitur l. 1. §. ſed aut proprio. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Qui alieno nomine obligetur, fideiuſſor uocetur: & plerunq; ab eo quem proprio nomine obligemus, alios eccipimus qui eadẽ obligatione teneantur: dum curamus ut quod in obligetionem deduximue, tutius nobie debeetur. *Concordat Inſt. de fideiuſſoribus. in princip. his uerbis:* Pro eo qui promittit, ſolent alij obligeri, qui fideiuſſores eppellantur: quos homines eccipere ſolent, dũ curant ut diligentius ſibi cautum ſit.

II. CAVSA, EX QVA DAtur actio propoſita.

Si quis pro aliquo fideiuſſit, uel ut alicui crederetur mandauit. Hæc cauſa approbatur l. 32. ibi: & in ſumma. ff. mandati, his uerbis: Quicunq; contractue reles ſunt, ut eorum nomine fideiuſſor obligari poſsit: & mãdati obligationem conſiſtere puto. Neq; multũ referre, præſens quis interrogatus fideiubat, an abſens uel præſens mandet. *Concordat Inſt. de mandato. §. tua tantùm. ibi: & adeò hæc. cuius uerba uide ĩ. lib. 43. cap. 12. quæſt. 3. exc. 1. repl. 2. Planè cauſa propoſita plures recipit exceptiones, primùm quidem ex perſona intercedentis deſumptas, deinde ex perſona eius pro quo interceditur, tertiò ex perſona eius apud quem interceditur, quartò ex cauſa in qua. quintò ex tempore quo interceditur; ſextò ex modo & uerbis interceſsionis, poſtremò ex conſequentibus interceſsionem. de quibus ordine dicetur.*

I. Exceptio: Niſi is qui obligari non poteſt, nec cõuentri, interceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. ff. fideiuſſorib. cuius uerba uide ĩ. lib. 6. cap. 7. quæſt. 2. except. 2. repl. 1. Huius exceptionis ſpecies

ſunt exceptiones aliquot proximè ſequentes.

II. Exceptio: Niſi mulier intercesſerit. Hæc exceptio approbatur Senatuſconſulto Velleiano. de quo uide J. cap. 6.

III. Exceptio: Niſi ſeruus interceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 10. ibi: cũ ſeruus. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Seruus fideioſsioois nomioe obligari non potoſt. Concordat d. l. 3. Concordant item ea quæ proponũtur J. cap. 11. quæſt. 3. except. 7.

IIII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs interceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. his uerbis: Nulla res prohibet filiosſamiliarũ, ſi pro alijs maiorea uigioti quinq; annis fideiuſſerũt, actione cõpetẽti aduerſus eoa teneri. Sed ſi dũtaxat de peculio recõ agatur: defenſio oib. ſi quæ tibi cõpetũt, uteria. Cõcordat l. 3. §. ſed ſi filius ff. de peculio. cuius uerba uide J. cap. 11. quæſt. 3 exc. 7. repl. 2.

V. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs pro patre interceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 10. §. filiusfamiliâs. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Filiusſamiliâs ꝑ patre poterit fideiubere, nec erit ſine effectu hęc fideiuſsio: primò qoi dẽ qoòd ſui iuria effectus, poterit teneri io id qđ facere poteſt: dein quòd & dũ in poteſtate manet, condẽnari poteſt. Sed an pater ex hac cauſa Quod iuſſu teneatur, uideamos? Et poto ad omuea cõttactua Quod iuſſu etiã referri. Sed ſi ignorãte patre ꝓ eo fideiuſſerit, ceſſat iſta actio: tamẽ quaſi io rẽ patris uerſum ſit, poteſt agi com patre. Planè ſi emãcipatua ſoluerit i utilis ei actio debebit competore. In poteſtate etiam manenti eãdẽ actio cõperit, ſi de peculio caſtrenſi pro patre ſoluerit. Cõcordat l. 8. C. eod. tt. his uerbis: Filiusfamiliâs qoi pro parre, quamuis in uenditione fundi, fideiuſsit, tenetur.

VI. Exceptio: Niſi legatus Romæ fideiuſſerit. Hæc exceptio reꝓbatur l. 39. in fine. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ĩ. li. 5. ca. 2. q̃ſt. 1. exc. 15. repl. 5. dupl. 2. tripl. 1.

VII. Exceptio: Niſi ꝓ ſe in ꝓpria obligatione qs fideiubeat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 21. §. ſeruo tuo. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Seruo tuo pecuoiã credidi, tu eũ manumiſiſti, deinde eundẽ fideiuſſorẽ accepi: ſiquidẽ in ea obligarione fideiubear, quę aduerſu a te intra anoõ ſit: obligari eũ Africanus ait. Si oerò in naturalẽ ſuã, potius eſſe ut nihil agatur. Nõ eoim intelligi poſſe, ut quia fideiubẽdo pro ſe obligetur. Cõcordat d. l. 21. §. quod ſi hic, in fine. cuius uerba uide J. quæſt. 4. reg. 1. exc. 1. repl. 3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus manumiſſus in ſua cauſa; quam in ſeruitute coatraxit, pro qaondam domino ſuo fideiubeat. Hæc replicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce: Si quidem io ea obligarione fideiobeat, &c. Altera replicatio eſt: Niſi duo rei promittendi inuicem fideiubeant. Hæc replicatio approbatur l. 11. in prin. ff. de duob. reis conſtit. cuius uerba uide ĩ lib. 38. cap. 12. reg. 2. except. 23.

VIII. Exceptio: Niſi pro eodẽ apud eundẽ interceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 71. ibi: uel quia nõ poteſt. uẽ ibi: quia non poſſeat. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide J. lib. 48. cap. 18. reg. 1. except. 8.

IX. Exceptio: Niſi is qui pro uno reo promittẽdi fideiuſſerat, poſtea pro altero quoq; eiuſdẽ pecuniæ reo intercedat. Hæc exceptio reprobatur l. 21. §. cum tu. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Cùm tu & Titius eiuſdẽ pecuniæ rei eſſetis: eũ q ꝓ te fideiuſſit, poſſe & pro Titio fideiobere, Africanus reſpõdit: quãuis eandẽ pecuniã eidẽ debiturus ſit: non tamen ioanẽ eã creditori futurã, nonnollis etiã caſibus emolumentũ habiturã: oeluti ſi ei pro quo antè fideiuſſiſſet, hæres exiſtat. tunc enim confuſa prima obligarione, poſteriorem doraturam.

X. Exceptio: Niſi pro ignorante quis fideiubeat. Hæc exceptio reprobatur l. 30. ff. d. tt. his uerbis: Fideiobere pro alio poteſt quiſque, etiamſi promiſſor ignoret.

XI. Exceptio: Niſi pro non mandante, neq; ratum habente interceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 60. §. 1. in fine. ff. mandati. cuius uerba uide J. cap. 4. quæſt. 6. reg. 1. except. 1. repl. 2.

XII. Exceptio: Niſi pro pupillo, furioſo uel ſimili, qui obligari nequit, fideiuſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 6. ff. de uerb obligat. his uerbis: Is cuĩ bonis ioterdictom eſt, ſtipulando ſibi adquirit: tradere uerò uel promittendo obligari nõ poteſt. Et ideo nec fideiuſſor pro eo ioteruenire poterit, ſicuti nec pro furioſo. Concordat l. 70. §. ſi à furioſo. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Si à furioſo ſtipolatus fueris, non poſſe te fideiuſſorem accipere certum eſt: qoia non ſolùm ipſa ſtipulatio nulla interceſsit, ſed ne negocium quidem ullum geſtum intelligitur. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pupillus, furioſus, aliusúe uel naturaliter ſaltem ſit obligatus. Hæc replicatio approbatur d. §. ſi à furioſo, his uerbis: Quòd ſi pro reo furioſo iure obligato fideiuſſorem accepero: tenetur fideiuſſor. Concordat l. 25. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Marcellus ſcribit, Si quis pro pupillo ſine tutoris authoritate obligato, ꝓdigoue oel ſorioſo fideiuſſerit: magis eſſe ut non ei ſubueniatur: quoniã his mãdati actio nõ cõpetat. Huius exẽplũ proponitur l. 2. ff. eod. tt. his uerbis: Et cõmodari & depoſiti fideiuſſor accipi poreſt: & tenetur etiã ſi apud ſeruũ, uel pupillũ depoſitũ. commodatũue ſoerit: ſed ita demũ, ſi aut dolo malo, aut culpa hi fecerũt, ꝓ qb. fideiuſſũ eſt. Aliud exemplum proponitur l. 127. in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ã. lib. 18 cap. 4. except. 6. repl. 3. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi nihil dolo uel culpa eius. pro quo fideiuſſum eſt, factũ ſit. quæ duplicatio aꝓbatur uerbis iã propoſitis hiſce: Sed ita demum, ſi aut dolo

dolo

dolo malo aut culpa hi fecerunt, pro quibus fideiuſſum eſt. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi dolo uel culpa fideiuſſoris factum ſit. quæ triplicatio approbatur d l.127. in fine. Concordat l.88. in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. lib.48. cap.19. exc.6. repl.5. Item concordat l.19. ff. de dolo malo. cuius uerba uide ſ. lib.38. cap.10. reg 1. Altera duplicatio eſt: Niſi res debita poſt moram à naturali debitore factam interierit. quæ duplicatio approbatur d.l.117.*

XIII. Exceptio: *Niſi pro ſeruo fideiuſſerit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de fideiuſſorib. §.1. his uerbis:* Pro ſeruo quoq; fideiuſſor obligatur, ſiue extraneus ſit qui fideiuſſorem à ſeruo accipiat, ſiue ipſe dominus in id quod ſibi naturaliter debetur. *Concordat l.2. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl.1. Planè admitti uidetur exceptio propoſita primùm quidem, ſi pro ſeruo apud dominum fideiubeat. Sed hæc diſtinctio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue ipſe dominus in id, &c. *Concordat l.56. §.1. ibi: ex diuerſo ergo. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except.16. Item concordat l.70. §. adeò. ff. eod. tt. his uerbis:* Adeò à ſeruo poteſt fideiuſſor accipi, ut ipſe quoq; dominus in id quod ſibi debetur, fideiuſſorem ab eo rectè accipiat: quem fideiuſſorem etiam ab eo ipſo ſeruo interrogari nihil impedit. *Concordat item l.7. §. ſeruus. ff. de dolo malo. cuius uerba uide J. lib.49. cap.3. quæſt.4. cauſſa 24. Deinde admitti uidetur exceptio propoſita, ſi nihil ſit in peculio. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l.35 ff. de fideiuſſ. cuius uerba uide J. quæſt.5. reg.1. except.5. Tertiò admitti uidetur, ſi poſtquam dominus de peculio conuentus eſt, pro ſeruo quis fideiubeat. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l.50. §. etiã poſtquã ff. de peculio. his uerbis:* Etiã poſtquã dominus de peculio cõuentus eſt, fideiuſſor pro ſeruo accipi poteſt. Et ideo qua ratione, ſi poſt actioné dictatam ſeruus pecuniam exoluit, non magis repetere poteſt, quàm ſi iudicium dictatum non fuiſſet: eadem ratione fideiuſſor quoq; utiliter acceptus uidebitur: quia naturalis obligatio, quam etiam ſeruus ſuſcipere uidetur, in litem tranſlata non eſt.

XIIII. Exceptio: *Niſi pro eo cui aqua & igni interdictum eſt, uel pro deportato quis fideiuſſerit. Hæc exceptio approbatur l.47. in prin. ff. de fideiuſſor. his uerbis:* Si debitori deportatio irrogata eſt: non poſſe pro eo fideiuſſorem accipi ſcribit Iulianus, quaſi tota obligatio cõtra eum extincta ſit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi deportatus correũ promittendi habeat, in cuius perſona obligatio ſubſiſtat. Hæc replicatio approbatur l.ult. in fine. ff. de duob. reis cõſtit. his uerbis:* Cùm duo eandem pecuniã deberét, ſi unus capitis deminutione exemptus eſt: obligatione alter non liberatur. Multũ enim intereſt, utrũ res ipſa ſoluatur, an perſona liberetur. Cùm perſona liberatur manẽte obligatione: alter durat obligatus. Et ideo ſi aqua & igni interdictum eſt alicui: fideiuſſor poſtea ab eo datus tenetur.

XV. Exceptio: *Niſi pro filio apud patrem, uel pro ſeruo apud dominum intercedat. Hæc exceptio reprobatur l.56 §.2. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide J. except. prox. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. except.13. diſtinct.1.*

XVI. Exceptio: *Niſi pro patre apud filiũ, uel pro domino apud ſeruum intercedat. Hæc exceptio approbatur d.§.2. his uerbis:* Si filius à patre, uel ſeruus à domino ſtipuletur: nec fideiuſſor acceptus tenetur: quia non poteſt pro eodem & eidem eſſe obligatus. Ex diuerſo ergo, patre à filio, uel domino à ſeruo ſtipulato, fideiuſſor acceptus tenetur.

XVII. Exceptio: *Niſi adoleſcens luxurioſus pro meretrice intercedat. Hæc exceptio approbatur l.12. §. ſi adoleſcens, in fine. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib.43. cap.22. quæſt.3. except.5.*

XVIII. Exceptio: *Niſi apud eũ qui ſolutionis tãtùm gratia ſtipulationi adiectus eſt, fideiuſſerit. Hæc exceptio ap probatur l.21. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Si mihi aut Titio decẽ ſtipulatus fuerim, Titius fideiuſſorem accipere non poteſt: quia ſolutionis tantùm cauſa adiectus eſt.

XIX. Exceptio, *ſumpta ex genere obligationis pro qua interceditur, reprobatur l.1. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Omni obligationi fideiuſſor accedere poteſt. *Cõcordat l.8. §.2. ff. eod. tt. his uerbis:* Sciendũ eſt, fideiuſſoré omni obligationi adhiberi poſſe, ſiue re, ſiue uerbis, ſiue conſenſu. Pro eo etiá qui iure honorario obligatus eſt, poſſe fideiuſſoré accipi, ſciendũ eſt. *Concordat d.l.8. §. à tutore, cum ſequentib. his uerbis:* À tutore qui teſtamento datus eſt, ſi fuerit fideiuſſor datus, tenetur. Sed etſi ex delicto oriatur actio: magis putamus teneri fideiuſſorem. Et generaliter omniũ obligationũ fideiuſſoré accipi poſſe, nemini dubium eſt. *Ait Iuriſconſultus:* Sed etſi ex delicto oriatur actio, &c. *Huic concordat l.56. §. fin ff. eod. tt. his uerbis:* Pro furti actione fideiuſſor accipi poteſt. Item pro eo qui in legé Aquiliá cõmiſit. Diuerſa cauſa eſt populariũ actionũ. *Concordat l.70. §. id quod uulgo. ff eod. tt. cuius uerba uide J. except.14. Concordat itẽ propoſitæ exceptioni reprobatæ Inſt. de fideiuſſorib. §.2. his uerbis:* In omnibus obligationib. adſumi poſſunt fideiuſſores: id eſt, ſiue re, ſiue uerbis, ſiue literis, ſiue conſenſu cõtractæ fuerint. Ac nec illud quidẽ intereſt, utrũ ciuilis, an naturalis ſit obligatio, cui adijcitur fideiuſſor. *Ait Imp.* Siue re. *Huic concordat l.2. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ. ext.12. repl.1. Ait inſuper:* At nec illud quidem intereſt, utrum ciuilis, an naturalis ſit obligatio, cui adijcitur fideiuſſor. *Huic con-*

cordat l.6.§.fin.cũ lege ſequẽte.ff.eod.tt. his uerbis: Adhiberi fideiuſſor tam futuræ quàm præcedenti obligationi poteſt: dũmodo ſit aliqua uel naturalis futura obligatio. Quod enim ſolutũ repeti non poteſt, conueniẽs eſt huiuſmodi naturalis obligationis fideiuſſorẽ accipi poſſe. *Cõcordat l.16.§.fideiuſſor. ff.eod.tt.his uerbis:* Fideiuſſor accipi poteſt, quoties eſt aliqua obligatio ciuilis uel naturalis, cui adplicetur. Naturales autẽ obligationes nõ eo ſolo æſtimantur, ſi actio aliqua earũ nomine cõpetit: uerùm etiam cùm ſoluta pecunia repeti nõ poteſt. Nam licet minus propriè debere dicantur naturalis actionis debitores: per abuſionẽ tamẽ intelligi poſſunt debitores: & qui ab his pecuniã recipiunt, debitũ ſibi recepiſſe. *Huius exempla propoſita ſunt ſ̃.except.12.repl.1. item except.13.item J.except.24.repl.1. Planè admittitur exceptio propoſita, uel ſaltem admitti uidetur in caſibus, de quib. in proximè ſequentibus aliquot exceptionibus ſequitur.*

XX. *Exceptio: Niſi pro populari actione fideiuſſor detur. Hæc exceptio approbatur l.56.§.fin.ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ̃.except.prox.*

XXI. *Exceptio: Niſi fideiuſſor in ſuam obligationẽ fideiuſſorẽ dederit. Hæc exceptio reprobatur l.8.§.fin.ff.d.tt.his uerbis:* Pro fideiuſſore accipi fideiuſſorẽ, nequaquam dubium eſt.

XXII. *Exceptio: Niſi fideiuſſor pro ſua obligatione fideiuſſorẽ acceperit. Et hæc exceptio reprobatur l.4.in prin.ff.eod.tt.his uerbis:* Poteſt accipi fideiuſſor eius actionis, quam habiturus ſum aduerſus eum, pro quo fideiuſsi, uel mandati uel negociorum geſtorum.

XXIII. *Exceptio: Niſi pro actione de peculio quis intercedat. Et hæc exceptio reprobatur l.12. ff. d.tt.his uerbis:* Eius actionis nomine, quę de peculio aduerſus eum cõpetit, fideiuſſor rectè accipitur. *Concordat l.35.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.quæſt.5.reg.1.except.5 Planè admitti uidetur exceptio propoſita, ſi nihil ſit in peculio. Sed et hæc diſtinctio reprobatur l.50.in prin. ibi: ſed fideiuſſorẽ.ff.de peculio, his uerbis:* Fideiuſſorẽ datum eo tempore, quo nihil in peculio eſt, teneri putat Iulianus: quoniam fideiuſſor futuræ quoq; obligationis accipi poſsit: ſi tamen ſic acceptus ſit.

XXIIII. *Exceptio: Niſi pro inutili obligatione, qua nec reus principalis tenetur, quis fideiuſſerit. Hæc exceptio approbatur l.46.ff.de fideiuſſorib. his uerbis:* Cùm lex uenditionibus occurrere uoluit, fideiuſſor quoq; liberatur: eo magis quòd per huiuſmodi actionẽ ad reum peruenitur. *Cõcordat l.16.in prin.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.quæſt.prox.reg.2. Huius exemplũ proponitur l.29.ff.eod tt.his uerbis:* Si ſub impoſſibili conditione ſtipulatus ſim: fideiuſſor adhiberi non poteſt. *Aliud exemplũ proponitur l.1.§.ſi quis ita, in fine. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ̃ lib.18. cap.4. except.21.in fine. Aliud exemplũ proponitur l.56.in prin.ff.de fideiuſſorib. his uerbis:* Si quis pro eo qui libertus non eſſet, & operas præſtaturum ſe iuraſſet, fideiuſſerit: non tenebitur. *Aliud exemplũ proponitur d.l.56.§.ſi numos.his uerbis:* Si numos alienos quaſi tuos mutuos dederis ſine ſtipulatione: nec fideiuſſorem teneri Pomponius ait. Paulus. Quid ergo ſi conſumptis numis naſcatur condictio? fideiuſſorẽ puto obligatum fore. In omnẽ enim cauſam acceptus uidetur, quæ ex ea numeratione naſci potuit. *Aliud exemplum eſt, ſi inhoneſtum quid in obligationem, pro qua fideiuſſor intercedit, deductum ſit. quod proponitur l.70.§. id quod uulgò.ff.d.tt.his uerbis:* Id quod uulgò dictum eſt, maleficiorum fideiuſſorem accipi non poſſe: non ſic intelligi debet, ut in pœnas furti is, cui furtum factum eſt, fideiuſſorem accipere non poſsit (nã pœnas ob maleficia ſolui magna ratio ſuadet.) ſed ita potius, ut quis cum alio, cum quo furtum admiſit, in partem quam ex furto ſibi reſtitui deſiderat, fideiuſſorem obligare non poſſit: & qui alieno hortatu ad furtum faciendum prouectus eſt, ne in furti pœnam ab eo qui hortatus eſt, fideiuſſorem accipere poſsit. In quibus caſibus illa ratio impediet fideiuſſorem obligari: quia ſcilicet nulla ratione adhibeatur fideiuſſor, cum flagitioſæ rei ſocietas coita nullã uim habeat. *Simile exemplum proponitur Nouell.c.52. cuius uerba uide ſ̃.lib.37. cap.4. repl.1. Alia item propoſitæ exceptionis exempla uide ſ̃.except.12.in prin. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi reus principalis naturaliter ſaltẽ ſit obligatus. quæ replicatio approbatur exemplis d. except.12. repl.1. item except. 13. propoſitis. item approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.except.19.§.ait inſuper: At nec illud quidem. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi quis pro filiofamiliâs mutuam pecuniã contra ſenatuſconſultum Macedonianum accipiente fideiuſſerit. hoc enim caſu, quamuis filius naturaliter ſit obligatus, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ſ̃. lib.16.cap.1 ſpecie 4. tamen fideiuſſor uel mãdator, qui pro filio interceßit, eadem qua filius exceptione defenditur. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.lib.39. cap. 3.quæſt.2.reg 4. Alias propoſitæ replicationis duplicationes, reprobatas tamen, uide ſ̃. exc.13. diſtinct.1. cum ſequentibus. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ex pòſt facto obligatio conualeſcat. Hæc replicatio approbatur exemplo alienæ pecuniæ mutuò datæ, & poſtea conſumptæ, l.56.§. ſi numos. ff.de fideiuſſorib. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. except.in prin. Aliud exemplũ proponitur l. 50. in prin.ibi: ſed fideiuſſorem.ff.de peculio. cuius uerba uide ſ̃.except.prox. Tertia replicatio uidetur: Niſi

reus

reus nolit fideiuſſorem exceptione uti, ſed malit ſe mandati actione conueniri. Hæc replicatio reprobatur l. 15. in prin. ff. d. tit. his uerbis: Si ſtipulatus eſſes a me ſine cauſa, & fideiuſſorē dediſſem, & nollem eum exceptione uti, ſed potius ſoluere, ut mecum mandati iudicio ageretur: fideiuſſori etiam me inuito exceptio dari debet. Intereſt enim eius, pecuniam retinere potius, quàm ſolutam ſtipulatori à reo repetere. Concordat l. 32. ff. eod. tit. cuius uerba uide ƺ. except. 34. Sed & plura de exceptione propoſita uide d. except. 34.

XXV. Exceptio: Niſi ante contractam obligationē quis interceſſerit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de fideiuſſorib. §. fideiuſſor, his uerbis: Fideiuſſor & præcedere obligationē, & ſequi poteſt. Concordat l. 6. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 19. Concordat item l. 35. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 14. reg. 6. Concordat item l. 50. in prin. ibi: ſed fideiuſſorem. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. except. 23.

XXVI. Exceptio: Niſi poſt contractam obligationem ex interuallo quis interceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur uerbis Inſt. d. §. fideiuſſor, iam propoſitis hiſce: Et ſequi poteſt. Concordat d. l. 6. in prin. cuius uerba uide ƺ. except. 30. repl. 1. Item concordat d. l. 6. §. fin. cuius uerba uide ſ. except. 19. Concordat item l. 52. §. fideiuſſores, in fine. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ƺ. except. 53. repl. 2. Planè admittitur exceptio propoſita in mandatore, qui poſt creditam pecuniam, eam mandet credendam. quæ diſtinctio approbatur l. 12. §. ſi poſt creditam. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 43. cap. 14. quæſt. 2. except. gener. 13. repl. 3.

XXVII. Exceptio: Niſi poſt litem cum alio conteſtatam fideiuſſerit quis. Hæc exceptio reprobatur l. 8. §. & poſt. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis: Et poſt litem conteſtatam fideiuſſor accipi poteſt: quia & ciuilis & naturalis ſubeſt obligatio. Et hoc etiam Iulianus admittit, eoq; iure utimur. An ergo cōdemnato reo exceptione uti poſsit, quæritur? Nam ipſo iure non liberatur. Et ſiquidem iudicati actionis acceptus non eſt, ſed tantùm litis exercitationis: rectiſsimè dicetur uti eum exceptione poſſe. ſi uerò acceptus fuerit etiam totius cauſæ: ceſſabit exceptio. Concordat l. 50. §. etiam poſtquam. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. except. 23. diſtinct. 3.

XXVIII. Exceptio: Niſi poſt mortem rei ante aditam hæreditatem quis fideiuſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 22. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Mortuo reo promittendi, etiam ante aditam hæreditatem fideiuſſor accipi poteſt: quia hæreditas perſonæ uice fungitur, ſicuti municipium, & curia, & ſocietas. Planè admittitur exceptio propoſita in filiofamilias mortuo, qui contra ſenatuſconſultum pecuniam mutuam accepit. quæ diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 19. cap. 1. quæſt. 2. reg. 4. except. 2 repl. 1.

XXIX. Exceptio: Niſi eo tempore interceſſerit, quo reus principalis liberatus eſt, uel exceptionē aliquam eſt nactus. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 57. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Si quis poſtquam tranſacto tempore liberatus eſt, fideiuſſorem dederit, fideiuſſor nō tenetur: quoniam fideiuſsio erroris nulla eſt. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi reo liberationis exceptionem obijcienti replicatio aliqua obſtet. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 91. §. fin. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ƺ. lib. 48. cap. 19. except. 7. in prin. Aliud exemplū proponitur l. 18. §. ſi quis pro reo. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide ƺ. except. 54. repl. 5. Altera replicatio eſt: Niſi obligatio rurſus reſuſcitari poſsit. quæ replicatio approbatur exemplo l. 50. in prin. ibi: ſed fideiuſſorem. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. except. 23.

XXX. Exceptio: Niſi aliter ac reus principalis, fideiuſſor ſe obligauerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 8. §. illud. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Illud commune eſt in uniuerſis, qui pro alijs obligantur: quòd ſi fuerint in duriorem cauſam adhibiti, placuerit eos non omnino obligari. In leuiorem planè cauſam accipi poſſunt. Propter quod in minorem ſummā rectè fideiuſſor accipietur. Huius exceptionis exemplum proponitur l. 42. ff. eod. tit. his uerbis: Si ita fideiuſſorē accepero, Quòd ego decem credidi, de tua pecunia mille modios tritici fide tua eſſe iubes? nō obligatur fideiuſſor: quia in aliā rē, quàm quæ credita eſt, fideiuſſor obligari non poteſt: quia nō ut æſtimatio rerum, quæ mercis numero habentur, in pecunia numerata fieri poteſt: ita pecunia quoque merce æſtimanda eſt. Aliud exemplum proponitur Inſt. eod. tit. §. fideiuſſores. cuius uerba uide ƺ. repl. prox. Aliud item exemplum proponitur d. l. 8. §. ſi quis Stichum, his uerbis: Si quis Stichum ſtipulatus, fideiuſſorem ita acceperit: Stichū aut decem fide tua eſſe iubes? non obligari fideiuſſorem Iulianus ait, quia durior eius fuerit conditio: utputa cum futurum ſit, ut mortuo Sticho teneatur. Marcellus autem notat, non ideo tantùm non obligari, quia in duriorem conditionē acceptus eſt. Deniq; pro eo qui decem promiſerat, non poterat fideiuſſor ita accipi, ut decem aut Stichū promittat: quamuis eo caſu nō ſit eius conditio durior. Aliud exemplū proponitur l. 38. in prin. ff. eod. tit. his uerbis: Si Stichū aut Pamphilum ſtipulatus eſſem, utrū promiſſor uoluiſſet: non poſſum fideiuſſorem ita accipere, Stichum aut Pamphilum, utrū fideiuſſor uellet: quia futurum eſſet in eius poteſtate aliū uelle, quàm reus uoluiſſet. Aliud exemplum proponitur l. 16. §. qui certo. ff. de

fideiuſſorib. his uerbis: Qui certo loco dari promiſit: aliquatenus duriore cõditione obligatur, quàm ſi purè interrogatus fuiſſet. Nullo enim alio loco, quàm in quo promiſit, ſoluere inuito ſtipulatore poteſt. Quare ſi purè reum interrogauero, & fideiuſſorem cum adiectione loci accepero: nõ obligabitur fideiuſſor. Sed etſi reus Romæ cõſtitutus, Capuæ dare ꝓmiſerit, fideiuſſor Epheſi: perinde non obligabitur fideiuſſor, ac ſi reus ſub conditione promiſiſſet, fideiuſſor autẽ in diem certã, uel purè. *Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in leuiorẽ, non duriorem cauſſam ſe obligauerit fideiuſſor. Hæc replicatio approbatur uerbis ĩ. ead. exc. in prin. propoſitis hiſce*: In leuiorẽ planè cauſam accipi poſſunt. Propter quod in minorẽ cauſam rectè fideiuſſor accipietur. *Concordat l. 34. ff. de fideiuſſorib. his uerbis*: Hi qui acceſsionis loco promittunt, in leuiorẽ cauſſam accipi poſſunt, in deteriorẽ nõ poſſunt. Ideo ſi à reo mihi ſtipulatus ſum, à fideiuſſore mihi aut Titio: meliorẽ cauſsã eſſe fideiuſſoris, Iulianus putat: quia poſsit uel Titio ſoluere. Quòd ſi à reo mihi aut Titio ſtipulatus, à fideiuſſore mihi tantùm interrogem: in deteriorẽ cauſam acceptum fideiuſſorẽ, Iulianus ait. Quid ergo, ſi à reo Stichum aut Pamphilum, à fideiuſſore Stichũ interrogem? Vtrũ in deteriorẽ cauſſam acceptus eſt ſublata electione, an in meliorẽ? quod & uerũ eſt: quia & mortuo eo liberari poteſt. *Ait Iuriſconſultus*: Ideo ſi à reo mihi ſtipulatus ſum, à fideiuſſore mihi aut Titio, &c. *Huic cõcordat l. 16. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. queſt. prox. reg. 2. Concordat itẽ propoſitæ replicationi Inſt. de fideiuſſorib. §. fideiuſſores, his uerbis*: Fideiuſſores ita obligari nõ poſſunt, ut plus debeãt, quàm debet is pro quo obligãtur. Nã eorũ obligatio acceſsio eſt principalis obligationis, nec plus in acceſsione poteſt eſſe, q̃ in principali re. At ex diuerſo, ut minus debeãt, obligari poſſunt. Itaq; ſi reus decẽ aureos ꝓmiſerit, fideiuſſor in quinq; rectè obligatur: cõtrà uerò obligari nõ poteſt. Itẽ ſi ille purè ꝓmiſerit, fideiuſſor ſub cõditione promittere poteſt: cõtrà uerò nõ poteſt. Nõ ſolùm autẽ in quãtitate, ſed etiã in tempore minus aut plus intelligitur. Plus eſt enim ſtatim aliquid dare, minus eſt poſt tempus dare. *Ait Imp.* Vt minus debeant, obligari poſſunt, &c. *Concordat l. 9. ff. eod. tt. his uerbis*: Fideiuſſores & in partem rei rectè accipi poſſunt. *Ait inſuper Imp.* Item ſi ille purè promiſerit, fideiuſſor ſub conditione promittere poteſt. *Huic concordat l. 6. in prin. ff. eod. tt. his uerbis*: Stipulatus ſum à reo, nec accepi fideiuſſorem ab eo: poſtea uolo adijcere fideiuſſorẽ. Si adiecero, fideiuſſor obligatur: & parui refert, utrum purè fideiuſſorem obligem, an ex die, an ſub conditione. *Item concordat l. 8. §. item accepto. ff. eod. tt. his uerbis*: Accepto reo purè, ipſe fideiuſſor ex die uel ſub conditione accipi poteſt. Enimuerò ſi reus ſub cõditione ſit acceptus: fideiuſſor purè nõ obligabitur. *Aliud propoſitæ replicationis exẽplum proponitur d. l. 8. §. idem Iulianus, his uerbis*: Iulianus ait, Si is qui hominem aut decem dare ſtipulatus fuerat, fideiuſſorem ita acceperit: Hominem aut decem, utrum ego uelim? nõ obligauit eum: quia durior eius conditio facta eſt. Contrà autem, is qui hominem aut decem, utrum ipſe ſtipulator uellet, ſtipulatus eſt: rectè fideiuſſorẽ ita accipiet, Decẽ aut hominẽ, utrum tu uoles. fit enim (inquit) hoc modo fideiuſſoris cõditio melior. *Aliud exemplum proponitur d. l. 8. §. penult. his uerbis*: Sed etſi reum ſic interrogauero: Stichũ & Pamphilũ dare ſpõdes? fideiuſſorẽ, Stichũ aut Pamphilũ? rectè interrogem: quia leuior fideiuſſoris cõditio eſt. *Aliud exemplũ proponitur l. 70. §. ſi reo. ff. eod. tt. his uerbis*: Si reo in fundum obligato fideiuſſor in uſumfructũ accipiatur: quæſitum eſt, utrũ obligetur fideiuſſor, quaſi in minus: an nõ obligetur, quaſi in aliud? nobis in eo uidetur dubitatio eſſe, uſusfructus pars rei ſit, an ꝓpriũ qddã? Sed cũ uſusfructus fundi ius eſt: inciuile eſt, fideiuſſorẽ ex ſua ꝓmiſsione nõ teneri. *Aliud exẽplũ proponitur d. l. 70. in prin. his uerbis*: Si à reo ſub conditione fuero ſtipulatus: potero fideiuſſorẽ in hanc & in aliam cõditionẽ obligare: ſi modò eas coniungam. niſi enim utraq; extiterit, non tenebitur: cum reus ex una conditione teneatur. Quòd ſi eas diſiungam: durior fit cõditio fideiuſſoris, nec ob id obligabitur. Quippe ſiue communis utriuſq; conditio extiterit, ſiue alterutra: uidetur adprehẽdi: cum reus nõ aliter teneatur, quàm ſi cõmunis extiterit. Aut igitur nullo modo tenebitur fideiuſſor: aut (qđ magis eſt) ita tenebitur, ſi prius extiterit cõmunis. *Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi in aliam rem ſe obligauerit fideiuſſor. hoc enim caſu, quamuis non ſit durior eius conditio, tamen non obligatur. quæ duplicatio approbatur exemplo l. 8. §. ſi quis Stichum. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ĩ. ead. except. in prin. Concordat l. 42. ff. eod. tt. cuius uerba uide itidem ĩ. ead. except. in prin. Item concordat l. 18. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ibidem. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm reus in diem uel ſub conditione obligatus eſſet, & fideiuſſor in alium diem, uel ſub alia cõditione ſe obligaſſet: dies uel conditio rei principalis prior extiterit. hoc enim caſu, poſtea exiſtente die uel conditione in perſona fideiuſſoris: eius obligatio conualeſcit.*

Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 70. in prin. iam propoſitis hiſce: Aut (quod magia eſt) ita tenebitur, ſi prius exriterit communis. *Concordat d. l. 70. §. 1. his uerbis:* Sub diuerſis quoque conditionibua ſi fuerint interrogati, intereſt utra eerum prior extiterit. Si reo iniuncta, tenebitur eriem fideiuſſor, cum conditio eius exriterit: tanquem ſi ſterim ab initio reua purè, fideiuſſor ſub condirioue ecceptus eſſet. Ex diuerſo autem, ſi fideiuſſoria conditio prior extiterit, nõ teoetur: pinde ac ſi ſtatim eb initio purè ecceptua eſſet, reo ſub cõditiõe obligato. *Cõcordat itẽ l. 16. §. ſtipulatione. ff. eod. tt. his uerbis:* Stipularione in diem cõcepta, fideiuſſor ſi ſub condirione acceptus foerit, ius eius in pendeuti erit: ut ſi ante diẽ cõditio impleta fuerir, nõ obligetur: ſi cõcurrerit diea & conditio, uel etiam diem conditio ſecuta fuerit: obligetut. *Tertia replicatio eſt, Quòd quamuis in maiorem quantitatem fideiuſſor ſe obligauerit, in eam tamen quantitatem ſit obligatus, qua reus. Quæ replicatio approbatur l. 22. C. de fideiuſſorib. his uerbis:* Si ultra hoc quod accepit ea pro qua te mendaterio nomine intercesſaiſſe commemoras, daturum te ſcripſiſti: præſea prouiuciæ ex hoc qood ultre mendatum tuum numeretum eſt, à re nihil exigi perietur. *Concordat l. 33. in fine. ff. mãdati. cuius uerba uide ꝟ. cap. 4. quæſt. 4. reg. 2. except. 1. Quarta replicatio eſt: Niſi alijs uerbis, eadem tamen re manente, fideiuſſor ſe obligauit. Hæc replicatio approbatur per ea quæ proponuntur ꝟ. except. prox.*

XXXI. Exceptio, *ſumpta ex uerbis quibus fideiuſſor ſe obligauit, reprobatur l. 8. in prin. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Græcè oriam fideiuſſor ira accipitur, τῇ ἐμῇ πίστει κελεύω ἐγώ. Sed & ſi dixerit θέλω, ſiue βούλομαι, ſed & φημί: pro eo erit, ec ſi dixerit, λέγω. *Cõcordat iiſdem uerbis Inſt. eod. tt. §. Græcè. Concordat l. 12. C. eod. tt. cuius uerba uide ꝟ. lib. 18. cap. 4. exc. 21.*

XXXII. Exceptio: *Niſi ſine ſtipulatione quis pro aliquo interceſſerit. Hæc exceptio approbatur quidem in fideiuſſore, in mandatore autẽ reprobatur, l. 32. ibi: & in ſumma. ff. mandati. cuius uerba aide ꝟ. ead. quæſt. in prin.*

XXXIII. Exceptio: *Niſi fideiuſſor alienũ factum promiſerit, hoc eſt, reum principalẽ daturũ uel facturũ Hæc exceptio approbatur l. 65. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ꝟ. li. 37. cap. 3. exc. 24. in prin.*

XXXIIII. Exceptio: *Niſi non intercedendi animo, ſed uel ut teſtis, uel ut proxeneta quid fecit. Hæc exceptio approbatur primùm quidem in teſte, l. 6. C. de fideiuſſorib. his uerbis:* Si pater tuus ꝓ Cornelio, cum pecuniam mutuá accipere t, ſe non obligaoit: fruſtrà tu ex eo quòd tabulas obligationis ut teſtis adſignauit, conueniris. *Deinde approbatur in proxeneta l. 2. ff. de proxeneticis, his uerbis:* Si proxenete interuenerit faciẽdi nominia gratia (ut multi ſolent) uideamus, en poſait quaſi mandetor teneri? & non poto teneri: quie hic monſtrat magis nomeu, quàm mendat, tametſi lauder oomen. Idem dico, etſi eliquid philãthropij nomioe ecceperit: uec ex loceto & conducto erit actio. Planè ſi dolo & calliditate creditorem circumuenerit, de dolo ectione teuebitur.

XXXV. Exceptio: *Niſi nulli ſpecialiter, ſed generaliter credendum mandauit. Hæc exceptio approbatur l. 42. §. fin. ff mandati. cuius uerba uide ꝟ. lib. 43. cap. 12. quæſt. 3. except. 1. repl. 4.*

XXXVI. Exceptio: *Niſi non mandante debitore pro eo interceßit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ꝟ. except. 10 & 11.*

XXXVII. Exceptio: *Niſi pro eo interceßit, qui ſatiſdare non tenebatur. Hæc exceptio reprobatur exemplo l. 8. §. à tutore. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ꝟ except. 19. in prin.*

XXXVIII. Exceptio: *Niſi etiam pignus in eandem obligationem ſit acceptũ. Hæc exceptio reprobatur l. 52. §. creditor. ff. d. tt. cuius uerba uide ꝟ. lib. 40. cap. 7. quæſt. 5. reg. 3. Concordat l. 56. in prin. ff. mandati, his uerbis:* Qui mutuam pecuniam deri mendeuit, omiſſo teo promittendi & pignoribus non diſtractis eligi poterit. quod uti liceet, ſi literia exprimatur: diſtractis quoq; pignoribus ad eũ creditor redite poterit. Etenim quæ dubitationis tollendæ cauſa contrectibus inſeruntur, ius commune ooo lædunt. *Concordat item l. 2. C. de fideiuſſorib. his uerbis:* Creditori qui pro eodẽ debito pignora & fideiuſſorem accepit, licet (ſi malit) fideiuſſorem cõuenire in eem pecuniã, in quam ſe obligauerit. Quod cum facit, debet ius pignorum in eum trensferte. Sed cum in aliem quoq; cauſam eedẽ pignore oel hypotheces habet obligatea, non prius cõpellẽdus eſt trãsferre pignora, quàm omne debitum exoluatur. *Cõcordat item l. 17. C. eod. tt. his uerbis:* Omiſsis quoq; pigooribus fideiuſſorem à creditoribua utiliter conueniri, niſi in id quod ex iis refici non potuerit, ecceptus ſit: explorari iuria eſt. *Concordat item l. 8. C. mandati, his uerbis:* Si tibi pupillorum pater, ut pecuniam in rem ſuem ſeruia eius crederes, mandauit, & in hanc rem æquè ipſo præcipiente pignora ſunt obligara: & mãdati actiooe pupilloa poſt mortem patria conuenire, & exequi ius obligarionia pignorum poteris, ſi in ſolutione ceſſabitur. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ita fideiuſſerit quis, ut non ſufficientibus pignoribus ipſe teneatur. tunc enim ante pignoris uenditionem fideiuſſor conueniri non*

poteſt. *Quæ diſtinctio approbatur uerbis d.l.17.iã propoſitis hiſce:* Niſi in id quod ex ijs refici non potuerit, acceptus ſit. *Concordat l.61. ff.de fideiuſſorib.bis uerbis:* Inter creditorẽ & debitorem pactum intercesſerat, ut ſi centum quæ mutua dederat, ubi primùm petita fuiſſent, non ſoluerentur: ornamenta pignori data intra certum tempus liceret ei uendere, & ſi quo minoris ueniſſent, quã quod ſortis uel uſurarum nomine deberetur, id creditori redderetur: & fideiuſſor acceptus eſt. Quæſitum eſt, an fideiuſſor in uniuerſam obligari ſummã potuerit? Scæuola reſpõdit, ſecundum ea quæ proponerentur, teneri fideiuſſorẽ in id quod minus ex pignoribus uenditis redactum eſſet. *Huius diſtinctionis replicatio hæc eſt: Niſi pignus perierit. tunc enim fideiuſſor etiam non uendito pignore tenetur in ſolidum. Quæ replicatio approbatur l.52. in prin. ff. de fideiuſſorib. bis uerbis:* Amiſſa ruina pignoris damnũ rem fideiuſſoris, quàm rei ꝓmittẽdi periculũ ſpectat: nec ad rem ptinebit, ſi fideiuſſor ita ſit acceptus: Quanto minus ex precio pignoris diſtracti ſeruari poteſt. Iſtis enim uerbis etiam totum cõuenit contineri. *Plura de exceptione propoſita uide J.cap.3.queſt.10.reg.1.*

XXXIX. *Exceptio: Niſi hypothecaria actione ſit actum. Hæc exceptio reprobatur l.9.C.de fideiuſſorib. bis uerbis:* Etiamſi de iure obligationis pignorum actum fuerit, fideiuſſoribus liberatio non contingit. *Plura de hac exceptione uide d.reg.1.except.1.*

XL. Exceptio: *Niſi pignora diſtracta ſint. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ propoſita ſunt in Cõment.liberat.cap.24. in prin. Eius autem replicatio prima hæc eſt: Niſi preciũ pignoris debito ſoluendo nõ ſufficiat. Quæ replicatio approbatur l.25.C.de fideiuſſorib. bis uerbis:* Pignoribus datis à reo principali, diſtractis: nec poſt longi temporis interuallũ reſiduum à fideiuſſore creditor petere ꝓhibetur. *Cõcordat l.56. in prin. ibi: diſtractis quoq; ff.mandati, cuius uerba uide ſ̃ exc.18. in prin. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pluris uendi pignus potuit. Quæ duplicatio approbatur l.18.C.de fideiuſſorib. bis uerbis:* Si (ut proponis) fundum ob debitũ obligatũ non iuſto precio uendidiſti, reſiduam quãtitatẽ quam ex precio eiuſdẽ ſeruare potuiſſes, refundi tibi à fideiuſſore nõ iure repoſcis. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi pignus diſtractũ emptori ſit euictũ. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.59.§.creditor. ff. mandati, bis uerbis:* Creditor pignus uendidit, quæro, an ſi euicta ſit poſſeſſio emptori, regreſſũ creditor ad mandatorẽ habere poſſit? & an interſit creditoris iure uendiderit, an cõmuni iure promiſerit? Paulus reſpondit, ſi creditor ex precio pignorũ debitum conſecutus non ſit: mandatorem liberatũ non uideri. Ex hoc reſponſo apparet, & ſi euictionis nomine non teneatur, proficere eam rem ad liberationem.

XLI. Exceptio: *Niſi creditor monente fideiuſſore, debitorem conuenire uel pignus diſtrahere noluit. Hæc exceptio reprobatur l.62.ff.de fideiuſſorib. bis uerbis:* Si fideiuſſor creditori denũciauerit, ut debitorem ad ſoluendam pecuniam compelleret, uel ut pignus diſtraheret, isq; ceſſauerit: an poſſit eum fideiuſſor doli mali exceptione ſubmonere? Scæuola reſpondit, non poſſe. *Concordant ea quæ proponuntur J.cap.1.queſt.10.reg.1. Planè iure nouo exceptio propoſita approbatur, de quo J. d.reg.1. in fine.*

XLII. Exceptio: *Niſi nulla ſcriptura interueniente fideiuſſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.27.C.de fideiuſſorib. bis uerbis:* Si fideiuſſor nullã quidem cautionẽ faciat, oſtendat a ſe fideiuſſorẽ extitiſſe, præſentibus antè tabularijs hoc cõfeſſus eſt, quòd in fide ſua eum ſuſceperit: dubitabatur à Palæſtina aduocatione, utrũ'ne poſt duos mẽſes liberetur, quaſi ſine ſcriptis fideiuſſione facta, ſecundũ generalia edicta ſublimiſſimæ prætorianæ ſedis: an utpote ſcriptura interueniẽte teneatur? Et diuiſio alia introducebatur, ſi idẽ iuris eſſe debeat tam in publicis cauſsis, quàm in priuatis? Sancimus itaq;, niſi cõfeſſio literis expoſita fuerit à fideiuſſoribus, & ex repræſentatione pſonarũ: licet atteſtatio ſuper hoc ꝓceſſerit, attamen adhuc ſine ſcriptis eſſe fideiuſſionẽ uidelicet in cauſis priuatis exiſtimari, & duobus mẽſib. effluẽtib. ab huiuſmodi nexu fideiuſſores liberari: niſi in tẽpus certũ data eſt fideiuſſio. tunc enim in tãtum eã extẽdi, in quãtũ atteſtatio fuerit expreſſa. Sin autẽ publica cauſa interueniat, tunc omnimodo atteſtationem pro ſcriptura haberi. Multis etenim priuilegijs propter publicas neceſſitates publico iuri præſtitis, non ab re eſt & nos huiuſmodi prærogatiuam ei condonare.

XLIII. Exceptio: *Niſi tẽpus ad quod ſe fideiuſſor obligauit, ſit finitũ. Hæc exceptio reprobatur l.59.§.penult. ff.mandati, bis uerbis:* Ille illi ſalutem. Mando tibi ut Blæſio Seuero adfini meo octoginta credas ſub pignore illo, in quam pecuniam, & quidquid uſurarum nomine acceſſerit, indemnem rationem tuam me eſſe ex cauſſa mandati in eum diem, quoad uixerit Blæſius Seuerus, præſtaturum. Poſtea ſæpe conuentus mandator non reſpondit. Quæro, an morte debitoris liberatus ſit? Paulus reſpõdit, mãdati obligationẽ perpetuã eſſe,

licet

licet in mandato adlectum uideator: Indemnem rationem ruam eſſe, me ex cauſa mandati in eum diem, quoad uixerit Bleſius Seuerus, præſtaturum. Paulus reſpõdit, non uideri mandati conditioni parltum, cùm mandato adiectũ ſir, ut idonea caurio à debitore exigeretur: ſi neq; fideinſſor, oeq; pignora accepta ſint.

X L I I I I. Excrptio: *Niſi conditio fideiaßionis ante diem arl cõditionem principalis obligationis extiterit. Hec excrptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.except.30.repl.2.*

X L V. Exceptio: *Niſi cùm ſub hac cõditione, Si reus nõ ſoluerit, fideiußiſſet: reus nõ ſit interpellatus. Hec exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.16.§.fin.ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Cùm fideiuſſor hoc modo acceptus eſſet, Si reus quadraginra quę ei credidi, non ſoluerit, fide tua eſſe iubes? ueriſimile eſt id eſſe actum, ut cum appellaius reus non ſoluiſſet, fideiuſſor teneretur. Sed etſi reus anteqoam appellaretur, deceſſiſſet, fideiuſſor obligatus erit, quaſi hoc quoq; caſu uerum eſſet reum noo ſoluiſſe. *Plura de hac exceptione uide J.cap.3.quæſt.10.reg.1.except.3.*

X L V I. Exceptio: *Niſi cùm ſub cõditione aut modo quis fideiußiſſet, conditio uel modus defecerit. Hæc exceptio approbatur l.7.C. de fideiuſſorib.his uerbis:* Si creditor conditioni mandato adſcriptæ, cum pecuniam mutuam daret, io accipiendis hypothecis oon paruit: fruſtrà te iudicio mandati conuenit, quando non aliter re obligaſſe inrelligaris, quàm ſi pignoribus cõtraheretur obligatio. *Concordat l.59.§.fin.ff.mandati.cuius aerba uide ſ.exception.41.*

X L V I I. Exceptio: *Niſi cùm in id quod à curatore ſeruari non poſſet, pro ro quis fideiußiſſet; finita cura curator ſoluendo extiterit: & ceſſante creditore, apud qaem fideiuſſum erat, curator ſoluendo eſſe deſierit. Hæc exceptio approbatur l.41. in prin.ff.de fideiuſſorib. his uerbis:* Si fideiuſſores in id accepti ſunt, quod à curatore ſeruari non poſsit: & poſt impletam legitimam ætatẽ tam ab ipſo curatore, quàm ab hæredibus eius ſolidum ſeruari potuerit: & ceſſante eo qui pupillus fuit, ſoluendo eſſe deſierit: non remerè utilem in fideioſſores actionem competere.

X L V I I I. Exceptio: *Niſi cùm quis fideiußiſſet in id quanti ſtipulator opus poſtea locaſſet, ſtipulator poſtea ipſe opus fecerit. Hæc exceptio approbatur l.44 ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Stipulatus es opus arbitratu tuo ante certã diem fieri, quod ſi effectum non eſſet, quanti ne efficeretur opus locaſſes, ranti fideiuſſores accepiſti. Er quis opus effectum non erat, alij locaſti: & cum poſterior conductor ſatia non daret, ipſe opus feciſti, quæro, an fideioſſor teneatur? Iabolenus reſpondit, Secundum ea nerba ſtipulationis quæ à te ꝓpoſita ſunt, fideiuſſores nõ tenentur. Non enim id feciſti, quod in ſtipulatione coouenerat: id eſt, opus alij nõ locaſti, tametſi poſtea locaſti. Ea enim locatio, qoam ſecutus non es, perinde eſt ac ſi ioterpoſita non eſſet, & ſi ſtatim tu opus facere cœpiſſes.

X L I X. Exceptio: *Niſi fideiuſſor debitori, uel cõtrà debitor fideiuſſori, uel fideiaſſor creditori, aut contrà, heres extiterit. De hac exceptione uide Cõment.de liberationib.cap.20.*

L. Exceptio: *Niſi cum reo principali uel uno ex fideiuſſoribus uel mãdatoribus actũ ſit. Hæc exceptio reprobatur l.52.§.fin.ff.de fideiuſſorib. his uerbis:* Plures eiuſdẽ pecuniæ credendæ mãdatores, ſi unos lo iudicio eligator, abſolutione quoq; ſecuta, non liberatur: ſed pecunia ſoluta omnes liberantur. *Concordat l.21.C.eod.tt.his aerbis:* Reos principales uel mandatores ſimpliciter acceptos eligere, uel pro parte conuenire, uel ſatis non faciente, contra quẽ egeras, primo: poſt illũ ad aliũ reoerri (cum nullus de ijs electione liberetur) licet. *Concordat item l.28.C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.lib.48.cap.17.reg.1.except.6.repl.3. Concordant item ea qae proponuntur J.cap.3.quæſt.10.reg 1.except.2.*

L I. Exceptio: *Niſi creditor fideiuſſori actionibus ſuis aon ceſſerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ proponuntur J.cap.3.quæſt.9.*

L I I. Excrptio: *Niſi heres qui à debitoribus hereditarijs fideiuſſorẽ accepit, hereditatem alij reſtituit. Hæc exceptio reprobatar l.21.in prin ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Hæres à debitore hæreditario fideiuſſorem accepit, deinde hęreditatẽ ex Trebelliano reſtitoit: fideiuſſoris obligatiooẽ in ſuo ſtatu manere, Africanus ait. Idẽq; in hac cauſſa ſeruandũ, quod ſeruaretur cum hæres, cootra quem emancipatus filius bonorũ poſſeſsionem acceperit, fideiuſſorem accepit. Ideoq; in utraq; ſpecie tranſeunt actiooes.

L I I I. Exceptio: *Niſi ex alia cauſa agatar, quàm in qua interceßio facta eſt. Hæc exceptio approbatur exẽplo l.2.§.fin.ff.de cuſtodia & exhibit.reorũ.cuius aerba aide ſ.lib.3.cap.6.actu 5 reg.3. Aliud exẽplũ proponitur l.54.ff de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ.lib.40.cap.10.quæſt.1.cauſa 1. Aliud etiã exẽplũ ꝓponitur l.49.§.ſi ſtipulatus.ff.de uerb.obligat.cuius uerba uide ſ.lib 38.cap 6.quæſt.1 exc.2. in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cauſa ex qua agitur, ex ea obligatione, pro qua intercesſio facta eſt, nata ſit. Hæc replicatio approbatur l.56.§.ſi numos.ff.de fideiuſſorib.his aerbis:* In omnem caoſam acceptus uidetur, quę ex ea nomeratione naſci potuit. *Huius exemplũ uide d.§.ſi numos: cuius uerba uide ſ. except.24. in prin.*

in prin. Aliud exemplum proponitur l.52.§.fideiuſſores.ff.eod.tt.his uerbis: Fideiuſſores à colonie detoe etiam ob pecuniem dotie prædiorum teneri cõueoit, cùm ee quoq; ſpeciee locationie uioculum ad ſe trahat: oec mutat, coofeſtim, an ioteriecto tempore fidem ſuam adſtrinxeriot.

L I I I I. Exceptio: *Niſi reus liberatus ſit, uel exceptione aliqua ſe tueri poßit. Hæc exceptio approbatur l.32.ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Ex pſona rei (& quidẽ iouito reo) exceprio & cæterere rei comoda fideiuſſori cæterieq; eccesſionibua cõpetere poſſunt. *Cõcordat l.46.ff. eod.tt.cuius uerba cũ plurib.cõcordantib.uide ſ.except.24. Cõcordat item l.30.§.fin.ff de ſolutioeib. cuius uerba uide J.quæſt.4.reg.1.exc.1.repl.2. Sed & eius aliquot ſpecies proponũtur J. exceptionibus proximis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi reus naturaliter maneat obligatus. Quæ replicatio approbatur l.60.ff.de fideiuſſoribus, his uerbis:* Vbicũq; reua ita liberatur à creditore, ut natura debitũ meneet: teoeri fideiuſſorẽ, Scæuola reſpondit. Cùm oerò genere nouationia obligatio tranſeat, fideiuſſorẽ aot iure, eut exceptione liberãdum. *Plura de hac replicatione uide ſ.d.exc.24. repl.1. Altera replicatio eſt: Niſi debitor exceptionem aliquã nactus ſit, quæ perſonã eius nõ egreditur. Hæc replicatio approbatur exẽplo pacti l.21. §.fin.cũ lege ſequente. ff.de pactis. cuius uerba uide ſ.lib.37.cap.6.reg.1.exc.1. Aliud exemplum uide J. repl.prox. Planè huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi fideiuſſor reo hæres extiterit. tũc enim quoad obligationẽ fideiuſſoriã, exceptio perſonalis fideiuſſori incipit prodeſſe. Quæ duplicatio approbatur l.95.§.quod uulgò.ibi: & è contrario. ff.de ſolutionib.cuius uerba uide J.lib.48.cap.18.reg.5.exc.3. Tertia replicatio eſt: Niſi per capitis deminutionem reus ſit liberatus. Hæc replicatio approbatur l.20.C. de fideiuſſorib.his eerbis:* Sentẽtia bonorũ omniũ adeptionẽ cõtinẽte, rei dãnati principalie ioterceſſorea eligẽdi creditori poteſtae nõ adimitur. *Cõcordat l.1.in fine. C.eod. tt. cuius uerba uide J.lib.48.cap.21.quæſt.1.exc.4. Cõcordat item l.53.ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Capitie poſtulati fideiuſſoree ex cõtractu citra ullã præſcriptionẽ à creditore qoi reõ poſtulauerat, rectè cõueniuntur. *Quarta replicatio eſt: Niſi ceßionis bonorũ exceptione reus defendatur. hæc enim exceptio fideiuſſorib. nõ datur. Quæ replicatio approbatur per ea quæ proponuntur in Cõment. liberat.cap.22.exc.8. Quinta replicatio eſt: Niſi cùm quis pro reo iam reuerſo fideiußiſſet, annus poſtea in integrũ reſtitutionis præterierit. hoc enim caſu quãuis liberetur reus, fideiuſſor tamẽ manet obligatus. Quæ replicatio approbatur l.38. §.ſi quis pro.ff.de ſolutionib.his uerbis:* Si quie pro reo reuerſo fidaiuſſerit, &c. *Sexta replicatio eſt: Niſi reus in priſtinã obligationẽ reciderit. Hæc replicatio reprobatur exẽplo l.7.C.de locato & cõducto. cuius uerba uide ſ.lib.43.cap.2.quæſt.3.reg.1.exc.3. Aliud exemplũ proponitur l.ult.ff.de pactis. cuius uerba uide ſ.lib.37.cap.6.exc.10.repl.5. Plures propoſitæ exceptiõis replicationes uide ſ.exc.24.*

L V. Exceptio: *Niſi debitũ ſolutũ ſit, uel oblatũ. Hæc exceptio approbatur l.52.§.fin.ff.de fideiuſſorib.cuius uerba uide ẽ.exc.50. Concordat l.15.in fine.C.eod.tt.his uerbis:* Nõ eſt dubiõ, fideiuſſorẽ rei pmittẽdi bonie ad fiſcũ deuolutie, ſi idẽ fiſcue ob debitũ reſtituendũ fuerit cõuentus, & ſoluerit: liberari. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alio loco fideiuſſor debitũ obtulerat, quàm quo promiſerat reus. Hæc replicatio approbatur l.61.ff.de fideiuſſorib.cuius uerba uide ſ.lib.38.cap.13.quæſt.4.reg.1. Altera replicatio eſt: Niſi id quod ſolutũ eſt, per condictionẽ indebiti repeti poßit. Hæc replicatio approbatur l.49.§.1.ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Ex duobua fideiuſſorie hæredibue, ſi per errorẽ alter ſolidũ exoluat: quidã putaot eum habere cõdictiooẽ, & ideo manere obligetũ cohæredem. Coodictione quoq; ceſſente, durare obligetiooẽ cohæredie probetur: ppterea quòd creditor qui dum ſe potat obligatum, pertó ei qui totum dedit, exoluit: oullem hebeet cõdictionem. *Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide in* Comment. *liberationum.*

L V I. Exceptio: *Niſi res in obligationem deducta interierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur in* Comment.*liberat.cap.21.*

L V I I. Exceptio: *Niſi de cauſa tranſactum ſit. Hæc exceptio approbatur l.68.§.fin. ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Non poſſunt cõueniti fideiuſſoree, liberato teo tranſactiooe.

L V I I I. Exceptio: *Niſi nouatio principalis obligationis ſit facta. Hæc exceptio approbatur l.4. C.de fideiuſſorib.his uerbis:* Nouetione legitimè parfecta debiti in eliũ traneleti: prioria contrectue fideiuſſores uel maodatorea liberatos nõ ambigitur, ſi modò io ſequenti ſe non obligeuarunt. *Concordat l.60.in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ.except.54. replicat.1.*

L I X. Exceptio: *Niſi reo principali liberatio in teſtamento creditoris ſit legata. Hæc exceptio approbatur l.49.in prin.ff.d.tt.his uerbis:* Si teſtamento liberetum debitorẽ hæree omittat, fideioſſorẽ autem eiue conueniat: proderit exceptio doli fideiuſſori ppter improbitatẽ hæredis, quæ prodeſſe reo debuerat, ſi conuenireretur.

L X. Exceptio: *Niſi creditor debitori, uel contrà debitor creditori hæres extiterit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur in* Comment. *liberat.cap.20. ſpecie 1 & 2.*

L X I. Exceptio: *Niſi creditor debitoris hæreditatem poſſedit, & quantum ei debetur, ex ea percepit.*

cept. *Hæc exceptio reprobatur l.59.§. ſi creditor. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Si creditor debitoris hæreditatem ad ſe non petrinétem poſſedit,& tantum ad eum petuenit,quátum ſi quilibet alius bonorú poſſeſſor ei ſolueret,liberaret hæredé:non poteſt dici fideiuſſores liberari. non enim ipſum ſibi ſoluiſſe pecuniá credendum eſt,à quo hęreditas euincitur. *Concordat l.21.§. quòd ſi idem. ibi: quòd ſi poſſeßio. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide alibi.*

L XI I. Exceptio: *Niſi reus principalis fideiuſſori non ſoluat. Hæc exceptio reprobatur l.5.C.de nouationib.his uerbis:* Si pater tuus cui te ſucceſsiſſe ptoponis, creditori pro Alexádro ſuſcepto nomine certam pecuniam ſtipulanti ſpopondit: licet per improbitatem Alexander ei ſatis non fecit, tamen ſummæ ꝓmiſſę nimis im ꝓbè ſolútio negatur.

L X I I I. Exceptio: *Niſi cùm quis pro ſeruo apud dominum pro libertate paciſcente interceßiſſet, ita ut manumiſſus in ſe obligationem reciperet: dominus poſtea non patiatur in manumiſſum obligationem transferri. Hæc exceptio approbatur l.7. §.ſerum. ff.de dolo malo.cuius uerba uide ȷ.lib.49. cap.3. quæſt.4.cauſſa 24. Hæc de exceptionibus aduerſus duplicem actionem propoſitam.*

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita uel mandati,uel ex ſtipulatu?

I. Regula: *Si fideiuſſor à duobus reis ſtipulandi interrogatus, uni promiſerit: ei ſoli competit actio. Quæ regula approbatur l.6.§.duobus,in fine. ff. de duob.reis conſtit.his uerbis:* Duobus reis conſtitutis,quin liberum ſit ſtipulatori uel ab utroq; uel ab altero duntaxat fideiuſſoré accipere,non dubito.Sed ſi à duobus reis ſtipulandi interrogatus reſpondiſſet, uni ſe ſpondere:ei ſoli tenetur.

I I. Regula: *Si cùm reus principalis uni promiſiſſet, fideiuſſor illi aut illi ſe daturum reſpondiſſet: ſoli ei cui reus tenetur, aduerſus fideiuſſorem datur actio. Quæ regula approbatur l.16.in prin.ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Fideiuſſor obligari nõ poteſt ei apud quem reus promittẽdi obligatus non eſt. Quare ſi ſeruus communis Titij & Semptonij nominatim Titio dari ſtipulatus fuerit, & fideiuſſoré ita interrogauerit: Titio aut Sépronio id dare ſpondes? Titius quidé petere à fideiuſſore poterit,Sépronij uerò pſona in hoc ſolùm interpoſita uidebit',ut ſolui ei ante lité cõteſtatá & ignoráte uel inuito Titio poſsit.

I I I. Regula. *De eo cui hæres qui fideiuſſorem accepit,hæreditatem reſtituit, proponitur l.21. in prin.ff.de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ȷ. quæſt. prox.except.52.*

I I I I. Regula: *Si conductor rem alij locauerit, & fideiuſſorem ab eo acceperit:hic fideiuſſor priori locatori non tenetur. Quæ regula approbatur l. 53.ff.locati.cuius uerba uide ȷ.lib.43.c.4.q.2.quæſt.1. reg.1.except.4.*

IIII. ADVERSVS QVOS COMpetit actio propoſita?

I. Regula, *De hæredibus fideiuſſoris uel mandatoris, ꝓponitur Inſt. de fideiuſſorib.§.fideiuſſor, his uerbis:* Fideiuſſor non tantùm ipſe obligatur, ſed etiam hæredé relinquit obligatum. *Concordat l.4.in fine.ff.eod.tit.his uerbis:* Fideiuſſor & ipſe obligatur,& ſuũ hęredem obligatum relinquit, cum rei locũ obtineat. *Concordat item l.8.C.mandati. cuius uerba uide ȷ.quæſt.2. except.18. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi debitor fideiuſſori hæres extiterit. hoc enim caſu fideiuſſoria obligatio extinguitur. Quæ exceptio approbatur l.93.§.fin in fine. ff.de ſolutionib.his uerbis:* Quid ſi fideiuſſor reum hæredé ſcripſerit? confunderur obligatio ſecundum Sabini ſententiá, licet Proculus diſſentiat. *Concordat l.14. ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Cùm reus promittendi fideiuſſori ſuo hæres extitit, obligatio fideiuſſoria peremitur. Quid ergo eſt? Si tãquam à reo debitũ petatur, & ſi exceptione fideiuſſori competente uſus fuerit: in factum replicatio dari debebit, aut doli mali proderit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt, Quòd quamuis hæres fideiuſſoris hoc caſu fideiuſſoris actione conueniri non poßit, tamen tanquam reus principalis poßit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l.14. iam propoſitis hiſce:* Quid ergo eſt? Si tanquam à reo debitum petatur, &c. *Altera replicatio eſt, Quòd pignus à fideiuſſore defuncto obligatum nihilominus peti poßit. Quæ replicatio approbatur l.38.§.fin. ff. de ſolutionib. his uerbis:* Qui pro te apud Titium fideiuſſerat, pignus in ſuá obligationem dedit.Pòſt idem hærédem te inſtituit. quamuis ex fideiuſſoria cauſa non teneáris: nihilominus pignus tamen obligatum manebit. At ſi idem alium fideiuſſorem dederit, atque ita inſtituerit te hæredem: rectius exiſtimari Africanus ait,ſublata obligatione eius pro quo fideiuſſum ſit,eúm quoque qui fideiuſſerit,liberari. *Tertia replicatio eſt: Niſi principalis reus naturaliter tantùm fuit obligatus.tunc enim acceſſoria non confunditur. Quæ replicatio approbatur l.21. §. quòd ſi hic. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Seruo tuo pecuniam credidi,tu eum manumiſiſti. Quòd ſi hic ſeruus manumiſſus fideiuſſorem dederit,deinde fideiuſſori ſuo hæres exiſtat: durare cauſam fideiuſsionis.Africanus putauit: & tamen nihilominus naturalé obligationé manſurá: ut ſi obligatio ciuilis pereat, ſolutú repetere non poſsit.Nec his contrarium eſſe, quòd cum reus fideiuſſori hæres exiſtat, fide-

fideiuſſoris obligatio tollatur: quia tunc duplex obligatio ciuilis cum eodem eſſe non poteſt. Retrò quoque ſi fideiuſſor ſeruo manumiſſo hęres extiterit, eadē aduerſus eū obligatio manet: quā̃uis & naturaliter teneatur, nec ꝑ ſe quis fideiubere poſſit. *Hec de prima exceptione.* *Altera exceptio eſt:* *Niſi idem utriq; tam debitori quàm fideiuſſori hæres extiterit.* *Hæc exceptio approbatur l.24. C. de fideiuſſorib. his uerbis:* Fideiuſſoris quidē hæres exēplo rei principalis tenetur. Sed ſi idem utriſque ſuccedat, interceſsionis obligatione finita, uelut principalis debitoris tantū hæres conueniri poteſt. *Tertia exceptio eſt:* *Niſi confideiuſſor fideiuſſori hæres extiterit.* *Hæc exceptio reprobatur l.21.§.non eſt nouum. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ.lib.38. cap.3.reg.7.* *Quarta exceptio eſt:* *Quòd hæres fideiuſſoris non niſi pro hæreditaria parte teneatur.* *Quæ exceptio ipſo quidē iure ſubſiſtit. de quo ſ.lib. 36. cap.6.reg.5.exc.7.* *Verùm eius replicatio uidetur eſſe:* *Niſi in cohæredis perſona fideiuſſoria ſit confuſa & ſublata.* *Sed hæc replicatio reprobatur l.24. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Lucius Titius, cùm pro Seio fratre ſuo apud Septiciū interuenire uellet, epiſtolam ita emiſit: Si petierit à te frater meus, peto des ei numos fide & periculo meo. poſt quam epiſtolam Septicius Seio pecuniam numerauit, deinde Titius inter reliquos & Seium fratrē pro tertia parte reliquit hæredē: quæro, an quia aduerſus Seium debitorem Septicij confuſa ſit actio pro tertia parte, qua Titio fratri ſuo hęres extitit: cum cohæredibus eius agere in ſolidum poſsit? Marcellus reſpondit, cum cohærede Seij non pro maiore, quàm hęreditaria parte, mandati agi. *Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide d.reg.7.*

I I. Regula, *De patre fideiuſſoris, proponitur l. 10.§.ſed an pater. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ.quæſt.2.except.5.*

I I I. Regula: *Singuli fideiuſſorum in ſolidū tenentur. de qua re uide J. quæſt. prox. reg.3.*

V. QVID ET QVANTVM ueniat in actione propoſita?

I. De regula, *De omni eo quod reus principalis creditori debęt, proponitur l.56.§.ſi numos, in fine. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ.quæſt. 2. exc. 24. in princip. Huius exemplum proponitur l.58. in prin. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Si à colono ſtipulatus fideiuſſorem accepi, una ſtipulatio eſt plurium perſonarum. Et ideo in uniuerſis penſionibus fideiuſſor tenetur. *Aliud huius exemplum proponitur l.55. ff. eodem tt. cuius uerba uide ſ.lib.38. cap.8. reg. 8. Item aliud huius exemplum proponitur in uſuris, l.54. in prin. ff. locati & conducti. cuius uerba uide ſ.lib.43. cap. 2. quæſt.3. reg.1. except.5.* *Concordat l.2.§.conductore. ff. de adminiſtrat. rer. ad ciuit pertin. cuius uerba uide ſ.lib.12. cap.10 reg.7.* *Concordat item l.10. in prin. C. de fideiuſſorib. his uerbis:* Si fideiuſſor uel mandator in uſuras quoque obligatus eſt, iuſtā cauſam recuſandi ſoluere eas non habet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt:* *Niſi ad ſortem tantum ſeu ad certā ſummam fideiuſſor ſe obligauit, non in genere, uel ad uſuras. tunc enim ad uſuras & alia non tenetur.* *Quæ exceptio approbatur l.68.§.1. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Pro Aurelio Romulo conductore uectigalis centum annua Petronius Thallus & alij fideiuſſerant. bona Romuli fiſcus occupauerat, ut obligata ſibi: & conueniebat fideiuſſores tam in ſortē quàm in uſuras. qui deprecabantur. Lecta ſubſcriptione fideiuſſoris, quoniam in ſola centū annua ſe obligauerant, non in omnem conductionem: decreuit Imperator fideiuſſores in uſuras nō teneri, ſed quidquid ex bonis fuiſſet redactum, prius in uſuras cedere, reliquum in ſortem: & ita in id quod defuiſſet fideiuſſores conueniendos exemplo pignorum à creditore diſtractorum. *Concordat l.22. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt.2. except. 30. repl. 3.* *Altera exceptio eſt:* *Niſi ad pœnam uel mulctam fideiuſſor conueniatur.* *Hæc exceptio approbatur d.l. 68. in prin. his uerbis:* Fideiuſſores magiſtratuū in pœnam uel mulctam quam non ſpopōdiſſent, non debere conueniri Imperator decreuit. *Tertia exceptio eſt:* *Niſi ex alia cauſſa debeatur, quàm in qua interceſsio facta eſt.* *Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.2.except.53.* *Quarta exceptio eſt:* *Niſi id quod à reo ſeruari poteſt hoc enim à fideiuſſore non petendum.* *Quæ exceptio approbatur l. 13. in fine. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Si mandatu meo Titio decem credideris, & mecum mandati egeris: non liberatur Titius. Sed ego tibi non aliter cōdemnari debebo, quàm ſi actiones, quas aduerſus Titium habes, mihi præſtiteris. Item ſi cum tibi Titio egeris, ego non liberabor: ſed in id duntaxat tibi obligatus ero, quòd à Titio ſeruare non potueris. *Concordat l.68. §. 1. ibi: & ita in id quod. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. exc.1.* *Concordat item l.55. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib.38. cap.8. reg.8.* *Concordat item l.27.§. fin. ff. mandati. cuius uerba uide J. cap.3. quæſtion 9. reg.3.* *Planè huius exceptionis replicatio hæc eſt:* *Niſi creditor prius elegerit & conuenerit fideiuſſorem, non reum. hoc enim caſu fideiuſſor in ſolidum conueniri poteſt.* *Quæ replicatio approbatur per ea quæ proponuntur J. d. cap.3. quæſt.10. reg 1.* *Sed mutatur hæc replicatio iure nouo: de quo uide d. reg.1. in fine.* *Quinta exceptio eſt:* *Niſi pro ſeruo uel filiofamilias fideiuſſerit. hoc enim caſu nō niſi in id quod in peculio eius eſt, teneri uidetur. Sed hæc*

exceptio

exceptio reprobatur l.35. ff. de fideiuſſorib.his uerbis: Cùm fideiubet aliquis ꝑ ſeruo, in ſolidum tenetur, etiamſi nihil in peculio ſit. Planè ſi pro domino fideiubeat, cum quo de peculio actio eſt, duntaxat de peculio tenabitur, quod tunc erit, cum tes iudicatur. Sexta exceptio eſt: Niſi in id ſe obligauerit fideiuſſor, quod ex diſtractione pignoris ſeruari nõ poſſet. tunc enim ulterius non tenetur. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſunt ſ. quæſt.2.exc.18.diſtinct.1. Septima exceptio uidetur: Niſi ab altero reorũ tantùm ſit datus fideiuſſor. Hæc exceptio reprobatur l.40.ff.de fideiuſſorib.his uerbis: Cùm duo tei cõſtituti ſunt, ſiue ab utroq; ſiue ab altero fideiuſſor datus fuerit: in ſolidũ rectè accipietur. Huius exceptionis reprobatæ ratio hæc eſt: Quia quilibet reorum promittendi in ſolidũ tenebatur. Quod tamen iure nouo quodammodo immutatum eſt. de quo uide ſ. lib.38.cap.12.reg 2.except.19.

II. Regula: Fideiuſſor nõ in maiorem ſummam tenetur, quàm reus principalis. Hæc regula indubitato iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio hæc eſt: Niſi rei principalis bona pro parte ſint publicata. hoc enim caſu reus pro parte, fideiuſſor in ſolidũ tenetur. Quæ exceptio approbatur l.2. C.de fideiuſſorib.cuius uerba uide j.lib.48. cap.21.queſt.1.exc.4. Plures huiuſmodi exceptiones uide ſ. quæſt. 2. exc. 12. repl.1.exc.13.& exc.54.repl.2.cum ſequentibus.

III. Regula: Si plures ſint fideiuſſores uel mãdatores, ſinguli in ſolidũ tenentur, poteſtq; unus eligi. Quæ regula approbatur Inſt.de fideiuſſorib.his uerbis: Si plures ſint fideiuſſores, quotquot erũt numero, ſinguli in ſolidum tenatur. Itaq; liberũ eſt creditori, à quo uelit ſolidũ petere. Sed ex epiſtola diui Hadriani cõpellitur creditor à ſingulis, q modò ſoluẽdo ſunt litis cõteſtatę tẽpore, partes petere. Ideoq; ſi qs ex fideiuſſorib. eo tẽpore ſoluẽdo non ſit, hoc cæteros onerat. Sed ſi ab uno fideiuſſore creditor totum cõſecutus fuerit: huius ſolius detrimentũ erit, ſi is ꝑ quo fideiuſſit, ſoluẽdo non ſit: & ſibi imputare debet, cum potuerit iuuari ex epiſtola diui Hadriani, & deſiderare ut ꝑ parte in ſe detur actio. Cõcordat propoſitæ regulæ l.3 in fine. ibi: nam & cum hoc. C.eod. tt. cuius uerba uide j. cap.prox.exc.4. Item concordat l.59.§.Paulus reſpõdit. ff. mãdati.his uerbis: Paulus reſpõdit, unũquenq; mandatorũ in ſolidũ eligi poſſe, etiãſi non ſit conceptum in mãdato. Poſt cõdemnationẽ autem in duorũ perſonam collatã, neceſſariò ex cauſa iudicati ſingulos ꝑ parte dimidia cõueniri poſſe & debere. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi plures in iudiciũ uocati ſint, & aduerſus eos lis cõteſtata. hoc enim caſu adẽpta eſt poteſtas cõueniẽdi unũ in ſolidũ. Quæ exceptio aꝑꝑbatur uerbis iã ꝑpoſitis hiſce: Poſt cõdẽnationẽ autẽ, &c. Cõcordat l.26.C.de fideiuſſorib.his uerbis: Liberũ fuit, antequã aduerſus fideiuſſores lis cõteſtaretur, unum eorum eligere creditori, ſi modò cæteros minus idoneos exiſtimaret. At nunc poſt litis conteſtationem petitionem diuiſam redintegrati iuris ratio nõ patitur. Altera exceptio eſt: Niſi creditor actionem diuidere uelit. Quæ exceptio approbatur l.51. §. duo. ibi: planè ſi uelit. ff. de fideiuſſor. cuius uerba uide j.cap. prox. quæſt.1.exc.7. Concordat l.11.in prin.ff.de duob. reis conſt.cuius uerba uide ſ.lib.38 cap.12.reg.2.except. 23. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Quod beneficio diui Hadriani unus fideiuſſorum in ſolidum conuentus, petere poteſt ut diuidatur obligatio, & ut non niſi pro parte uirili condemnetur: de qua re ſequitur j.cap prox.

DE BENEFICIO DIVISIOnis ex epiſtola diui Hadriani.

Cap. II.

I. CAVSAE, EX QVIBVS beneficium diuiſionis peti & impetrari debet.

Si plures ſint fideiuſſores, & unus ex iis in ſolidum cõueniatur: diuiditur obligatio nõ quidẽ ipſo iure, ſed per petitionẽ & exceptionẽ ex epiſtola diui Hadriani. Quæ cauſa approbatur l.26.ff de fideiuſſorib.his uerbis: Inter fideiuſſores non ipſo iure diuiditur obligatio, ſed ex epiſtola diui Hadriani. Et ideo ſi quis eorum ante exactã à ſe partẽ ſine hęrede deceſſerit, uel ad inopiã ꝑuenerit: pars eius ad cęterorũ onus reſpicit. Cõcordat l.28.ff eod.tt. his uerbis: Si contẽdat fideiuſſor cæteros ſoluẽdo eſſe, etiã exceptionẽ ei dandam. Si non & illi ſoluendo ſint, Caius ſcribit. Cõcordat itẽ Inſt.de fideiuſſorib. §.ſi plures ibi: ſed ex epiſtola.cuius uerba uide ſ.cap. ꝓx. quæſt.5.reg. 3.in prin. Cõcordat itẽ l.10.in fine.C.eod.tt.his uerbis: Vt is qui cum altero fideiuſſit, nõ ſolus conueniatur, ſed diuidatur actio inter eos qui ſoluẽdo ſunt: ante cõdamnationẽ ex ordine poſtulari ſolet. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi unus in ſolidũ ſit cõdẽnatus beneficio diuiſionis nõ petito. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Ante cõdemnationẽ, &c. Altera exceptio eſt: Niſi ſolidũ ab uno ſit ſolutũ. Hæc exceptio approbatur l.49.§. quòd ſi duo. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis: Quòd ſi duo fideiuſſores accepti fuerint (uerbi gratia) in uiginti, & alter ex duob. hæredibus alterius fideiuſſoris totũ creditori exoluerit: habebit quidẽ decem quæ ipſo iure nõ debuit. cõdictione: an autem & alia quinq; repetere poſsit, ſi fideiuſſor alter ſoluẽdo eſt, uidendũ eſt. Ab initio enim hæres fideiuſſoris, ſiue hæredes ut ipſe fideiuſſor, audiẽdi ſunt: ut ſcilicet pro

parte ſinguli qui fideiuſſores ſunt, conueniantur. Sed uerior & utilior eſt in utroq; caſu illa ſententia, ſolutionem non indebitæ quãtitatis nõ debere reuocari: quod etiã epiſtola diui Pij ſignificatur in perſona fideiuſſoris qui totũ exoluerat. *Cõcordat Inſt. eod. 11. §. ſi plures. ibi: ſed ſi ab uno. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 5. reg. 1. in prin. Itẽ concordat l. 12. C. eod. tit. cuius uerba uide j. cap. prox. quæſt. 9. reg. 1.* *Tertia exceptio eſt: Niſi alter fideiuſſorum partem debiti ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l. 51. §. 1 ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Fideiuſſor qui partẽ pecuniæ ſuo nomine uel rei promittẽdi ſoluit: quo minus reſidui diuiſione facta portionis iudiciũ accipiat, recuſare non debet. Eam enim quantitatẽ inter eos qui ſoluẽdo ſunt, diuidi conuenit, quã litis cõteſtatæ tempore ſinguli debẽt. Sed humanius eſt, ſi & alter ſoluendo ſit litis cõteſtatæ tempore, per exceptionẽ ei qui ſoluit, ſuccurri. *Quarta exceptio eſt: Niſi cõuenit ut ſinguli in ſolidũ teneantur. Hæc exceptio reprobatur l. 3. C. de fideiuſſorib. his uerbis:* Non rectè procuratores noſtri, ſi allegationi tuæ fides adeſſet, audire te noluerũt, ex bonis fideiuſſoris quæ ad fiſcũ peruenerunt, pecuniam repetentem, ſed eum principalẽ cõuenire iuſſerunt: cũ electionis poteſtas permittatur creditori. Sed cùm te duos fideiuſſores accepiſſe proponas, ſi alter idoneus eſt, intelligis te diuiſam quantitatẽ à procuratore petere debere, & aduerſus aliũ fideiuſſorẽ eius expetiri. Nã licet ſignifices adiectũ in obligatione, ut ſinguli in ſolidũ tenerẽtur, tamẽ nihil hæc res mutat cõditionẽ iuris & conſtitutionẽ. Nam & cum hoc non adijcitur, ſinguli tamen in ſolidũ tenentur. Sed ubi ſunt omnes idonei, in portionem obligatio diuiditur. *Ait Imperator:* Nihil hæc res mutat conditionẽ iuris. *Concordat Nouell. c. 99. in prin. ibi: quòd ſi & tale aliquid. cuius uerba uide ſ. lib. 38. cap. 12. reg. 2. except. 19.* *Quinta exceptio eſt: Niſi is qui diuiſionem petit, interceßionem negauerit. Hæc exceptio approbatur l. 10. §. 1. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Ita demum inter fideiuſſores diuiditur actio, ſi non inficientur. Nam inficiantibus auxilium diuiſionis non eſt indulgendũ. *Sexta exceptio eſt: Niſi alij fideiuſſores non ſint ſoluendo. Hæc exceptio approbatur Inſt. de fideiuſſorib. §. ſi plures, his uerbis:* Si quis ex fideiuſſoribus litis conteſtatæ tempore ſoluendo non ſit, hoc cæteros onerat. *Concordat l. 26. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. eadem quæſt. in prin.* *Concordat item l. 3. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 4.* *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi litis conteſtatæ tempore & diuiſione facta ſoluendo fuerint. tunc enim quamuis poſtea ſoluendo eſſe deſierint, tamen hoc non pertinet ad onus aliorum. Quæ replicatio approbatur l. 51. §. penult ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Cùm inter fideiuſſores actione diuiſa quidam poſt litem conteſtatam ſoluendo eſſe deſierunt, ea res ad onus eius qui ſoluendo eſt, non pertinet: nec auxilio defendetur ætatis actor. non enim deceptus uidetur, qui iure communi uſus eſt. *Huius replicationis duplicatio prima uidetur eſſe talis: Niſi actor fuerit minor annis. Sed hæc duplicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec auxilio defendetur ætatis actor, &c. *Concordat l. 52. §. 1. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. libro 18. cap. 3. officio 1. reg. 2. in prin.* *Altera duplicatio eſt: Niſi fideiuſſor ſub conditione acceptus, litis conteſtatæ tempore ſoluendo exiſtens, tempore quo exiſtit conditio ſoluendo eſſe deſierit. Hæc duplicatio approbatur l. 27. in princip. ibi: ſed ſi cùm. ff. eod. tit. cuius uerba uide j. except. 8.* *Altera replicatio eſt: Niſi nihilominus. quamuis quidam ſoluendo non fuerint, diuiſio ſit facta. Hæc replicatio approbatur l. 16. C. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. quæſt. 5. reg. 3. excep. 1. Eius duplicatio hæc eſt: Niſi actor fuerit minor annis. Hæc duplicatio approbatur d. l. 52. §. 1. cuius uerba uide d. regul. 2. in prin.* *Tertia replicatio eſt: Niſi computato eo quod alter fideiuſſor facere poßit, prior fideiuſſor ſit ſoluendo. Hæc replicatio approbatur l. 27. §. præterea. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Si quæratur, an ſoluendo ſit principalis fideiuſſor: etiam uires ſequentis fideiuſſoris ei adgregandæ ſunt. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſtatim ab initio quiſq; ſe non niſi in partem uirilem obligauit. Hæc replicatio approbatur l. 51. in princip. ff. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide j. queſtion. 4.* *Quinta replicatio eſt: Niſi unus in ſolidum electus paratus ſit creditori cauere, ut ſuo periculo cæteri fideiuſſores conueniantur. Hæc replicatio approbatur l. 10. in princip. ff d. tit. his uerbis:* Si dubitet creditor, an fideiuſſores ſoluendo ſint, & unus ab eo electus paratus ſit offerre cautionem, ut ſuo periculo cæteri fideiuſſores conueniantur in partem: dico audiendum eſſe eum, ita tamen, ut & ſatiſdationes offerat, & omnes confideiuſſores qui idonei eſſe dicuntur, præſtò ſint. nec enim ſemper facilis eſt nominis emptio, &c. *Hæc de ſexta exceptione.* *Septima exceptio eſt: Niſi à diuerſis reis fideiuſſores dati ſint. Hæc exceptio approbatur l. 41. ff. d. tit. his uerbis:* Si à Titio ſtipulatus fideiuſſorem te acceperim, deinde eandem pecuniam ab alio ſtipulatus, alium fideiuſſorem accipiam, confideiuſſores non erunt: quia diuerſarum ſtipulationum fideiuſſores ſunt. *Concordat l. 51. §. duo. ff. eodem titul. his uerbis:* Duo rei promittendi ſeparatim fideiuſſores dederũt, inuitus creditor inter omnes fideiuſſores

actiones

actiones diuidere non cogitur, ſed inter eos duntaxat, qui pro ſingulis interuenerunt. *Huius exceptionis replicatio eſt. Niſi creditor inter eos diuidi actionē uelit. Quæ replicatio approbatur ibidē, his uerbis:* Planè ſi uelit inter omnes actionem ſuam diuidere, nō erit prohibendus, non magis quàm ſi duos reos ꝑ partibus cōueniret. *Octaua exceptio eſt: Niſi fideiuſſorum alter purè, alter in diem, uel ſub cōditione ſit acceptus. Hæc exceptio reprobatur l. 27. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Si plures ſint fideiuſſores, & unus purè, alius in diē uel ſub conditione acceptus: ſuccurri oportet ei qui purè acceptus eſt, dum exiſtere conditio poteſt: ſcilicet ut interim in uirilē conueniatur. Sed ſi cum conditio extitit, non eſt ſoluendo, qui ſub cōditione acceptus eſt: reſtituendam actionē in purè acceptū, Pomponius ſcribit. *Nona exceptio eſt: Niſi alter fideiuſſorum non ſit obligatus uel ipſo iure, uel exceptionis ope. Hæc exceptio approbatur exēplis l. 48. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Si Titius & Seia pro Mæuio fideiuſſerint, ſubducta muliere, dabimus in ſolidū aduerſus Titium actionem: cum ſcire potuerit, aut ignorare non debuerit, mulierem fruſtrà intercedere. Huic ſimilis & illa quæſtio uideri poteſt, ob ætatem ſi reſtituatur in integrum unus fideiuſſor, an alter onus obligationis integrum excipere debeat? Sed ita demum onus alteri totum irrogandum eſt, ſi poſtea minor interceſsit, propter incertum ætatis ac reſtitutionis. Quòd ſi dolo creditoris inductus ſit minor, ut fideiubeat: non magis creditori ſuccurrendum erit aduerſus confideiuſſorem, quam ſi facta nouatione circumuento minore, deſideret in ueterem debitorē utilem actionem ſibi dari. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo creditoris minor ætate ſimul fideiuſſerit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi dolo creditoris, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi non tam fideiuſsio, quàm nouatio ſit facta. hoc enim caſu, quamuis unus ex iſtis à quibus poſtea creditor ſtipulatus eſt, non obligetur: hoc tamen ad onus cæterorum non pertinet. Quæ replicatio approbatur l. 8. C. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide ī cap. 6. quæſtion. 1. reg. 8. Tertia replicatio eſt: Niſi exceptio alterius fideiuſſoris replicatiōe aliqua elidatur. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 17. §. fin. cum lege ſequente. ff. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide s̄. lib. 38. cap. 12. reg. 2. except. 6. Quarta replicatio uidetur: Niſi facto creditoris alter fideiuſſorum exceptionem nactus ſit. Hæc replicatio reprobatur exemplo l. 15. §. ſi ex duobus. ff. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide s̄. lib. 37. cap. 6. except. 12. Contradicit l. 95. §. penult. ff de ſolutionib. cuius uerba uide ī. lib. 48. cap. 27. reg. 1. except. 4. repl. 1. Decima exceptio eſt: Niſi alter fideiuſſorum ſine hæreditate deceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 26. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide s̄. eod. cap. in prin. Hæc de exceptionibus epiſtolæ diui Hadriani.*

II. QVIBVS ET INTER quos competit beneficium diuiſionis?

I. *Regula, De duobus pecuniæ conſtitutæ reis, proponitur l. ult. C. de conſtituta pecunia, his uerbis:* Diui Hadriani epiſtolam quæ de periculo diuidendo inter mandatores & fideiuſſores loquitur, locum habere & in his qui pecunias pro alijs ſimul conſtituunt, neceſſarium eſt. æquitatis enim ratio diuerſas ſpecies actionis excludere nullo modo debet.

II. *Regula, De duobus reis promittendi, proponitur Nouell. c. 99. cuius uerba uide s̄. lib. 38. cap. 12. reg. 2. except. 19. Secus iure antiquo l. 11. in prin. ibi: neq; enim diuidere. ff. de duob. reis conſtit. cuius uerba uide d. reg. 2. except. 23.*

III. *Regula, De reo & fideiuſſore, proponitur l. 27. §. ſi fideiuſſor. ibi: nec poteſt. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Non poteſt reus deſiderare, ut inter ſe & fideiuſſorem diuidatur obligatio, &c. *Reliqua uerba uide ī. reg. prox.*

IIII. *Regula, De fideiuſſore rei principalis et fideiuſſoris fideiuſſore, proponitur d. §. ſi fideiuſſor, his uerbis:* Si fideiuſſor fuerit principalis, & fideiuſſor fideiuſſoris: non poterit deſiderare fideiuſſor, ut inter ſe & eum fideiuſſorē, pro quo fideiuſsit, diuidatur obligatio. Illo enim loco rei eſt, nec poteſt reus deſiderare, ut inter ſe & fideiuſſorem diuidatur obligatio. Proinde ſi ex duobus fideiuſſoribus alter fideiuſſorem dederit, aduerſus eum quidem non diuiditur obligatio, pro quo interuenit: ſed aduerſus confideiuſſorem magis eſt, ut diuidatur. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aduerſus confideiuſſorem eius confideiuſſoris, pro quo interceſſit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed aduerſus confideiuſſorem, &c. *Concordat d. l. 27. §. 1. his uerbis:* Si fideiuſſor extitit fideiuſſori, ſiue unus ſiuè plures, æquè hic quoq; pertinebit ad eandem cauſam: in quorū perſona æquè locum habebūt ea quæ ſunt à diuo Hadriano conſtituta.

V. *Regula, De hæredibus fideiuſſoris, proponitur d. l. 27. §. ſicut, his uerbis:* Sicut ipſi fideiuſſori, ita hæredibus quoq; eius ſuccurrendum, Pomponius ſcribit. *Concordat l. 49. §. quòd ſi duo. ibi: ab initio. ff. eod. tt. cuius uerba uide s̄. quæſt. prox. except. 2.*

VI. *Regula, De fiſco ad quem bona fideiuſſoris peruenerunt, proponitur l. 51. §. fin. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Bonis damnati fideiuſſoris fiſco uindicatis, inter fideiuſſores actio po

ſtea ſi diuidi cœperit: ut hæredis, ite fiſci rationẽ haberi oportet. *Concordat l.3. ibi: ſed cùm te. C. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 4.*

III. QVOMODO COMPETIT beneficium diuiſionis?

Non ipſo iure competit, ſed per petitionem uel exceptionis ope. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. in prin.

IIII. *Adſine remedium eſt ſtipulatio, facta de parte uirili à ſingulis præſtanda. Quod remedium proponitur l. 51. in prin. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Inter eos fideiuſſores actio diuidenda eſt, qui ſolidum & partes uiriles fide ſua eſſe iuſſerunt. Diuerſum erit uerbis ita conceptis, Solidum aut partem uirilem fide tua eſſe iubes? tunc enim ab initio nõ niſi utiles partes ſingulos debere conuenit. *Hæc de beneficio diuiſionis ex epiſtola diui Hadriani, nũc ad propoſitum.*

DE RELIQVO ACTIONIS aduerſus fideiuſſores & mandatores iure. Cap. III.

HActenus actionum aduerſus fideiuſſores & mandatores, quinq; loci propoſiti ſunt atq; tractati: ratio ſcilicet fideiuſſorum, item cauſa harũ actionum cum ſuis exceptionib. Quibus competant iſtæ actiones? Aduerſus quos? Item quid quantumq; in eas ueniat? Superſunt alij quinq; earundẽ actionum loci, Quando ſcilicet competant? Quamdiu? Adiunctas Euentus? & Adſinia remedia. De quibus in hoc capite agendum.

VI. QVANDO ACTIO ADuerſus fideiuſſores & mandatores competit?

I. Regula: *Fideiuſſor antequam reus debeat, cõueniri non poteſt. Quæ regula proponitur iiſdem uerbis l. 57. ff. de fideiuſſoribus.*

II. Regula: *Prius reus principalis quàm fideiuſſor conueniendus eſt. Quæ regula approbatur Nouell. c. 4. in prin. uſq; ad §. quòd autem, his uerbis:* Legem quidẽ iam olim apud ueteres poſitam, uſu autem haud ſcimus quomodo non approbatam, & tamen ob quotidianas rerum controuerſias illi neceſſariã apparentem, ſi denuò reuocaremus, inq; rempub. reduceremus, nõ ſimpliciter eã, ut erat poſita referentes (prolata enim erat quædem in ea pars omnino indiſtincte) ſed cum cõpetente & Deo placita acceſsione digerentes, præclarè nos facturos arbitrati ſumus. Si quis igitur mutuũ dederit, & in eam rem fideiuſſorem, aut mandatorem, aut conſtitutæ pecuniæ reum acceperit: non ſanè initio ſtatim mandatorem, aut fideiuſſorem, aut conſtitutæ pecuniæ reum aggrediatur, & eo neglecto qui mutuum contraxit, negocium interceſsionibus faceſſat: ſed primùm eum qui aurum ſuſcepit, quiq; mutuũ contraxit, cõueniat, atq; ab eo ſi id receperit, ab alijs abſtineat. Quid enim cum extraneis poteſt habere negocij, cui iam à cõtrahente ipſo ſatiſfactum eſt? Si uerò ab eo qui mutuũ contraxit, id pro parte uel in ſolidum recipere nequierit: pro eo quantũ ab illo recipere non potuit, fideiuſſorem uel cõſtitutæ pecuniæ reum, uel mandatorẽ cõueniat, & ab illo quod reliquũ eſt, ferat. Atq; hæc quidẽ omnino ſeruẽtur, ſi utriq; tam principalis, quàm qui fideiuſsit, aut mandatũ dedit, aut pecuniam conſtituit, creditori præſtò fuerint. Cæterùm ſi fideiuſſor, aut mandator, aut qui de cõſtituta pecunia obligationem ſubijt, præſens ſit, principalẽ uerò debitorẽ abeſſe cõtingat: acerbum uidetur creditorẽ alio mittere, cum in re præſenti poſsit fideiuſſorẽ, aut mandatorẽ, aut cõſtitutæ pecuniæ reum exigere. Sed hoc ſanè à nobis, quo fieri modo poteſt, adhibito remedio curandũ eſt. Neq; enim uetus lex aliquã hoc loco medendi rationẽ definitã habuit, quãuis magnus ille Papinianus primus iſta dictauerit. Poſtulet igitur in iudicio fideiuſſorem, aut cõſtitutæ pecuniæ reũ, aut mandatorẽ, & iudex qui diſceptãdę cauſę præſidet, tẽporis ſpaciũ eddat fideiuſſori, itẽ cõſtitutæ pecuniæ reo & mãdatori. (Idẽ enim de ſingulis licet dicere) ad principalem debitorem adducendum, ſi uelint, ut prius actionem excipiat ille, eoq; ipſi pacto in ſubſidiũ reſeruentur. Ac tueatur in ea quoq; re fideiuſſorẽ, & cõſtitutæ pecuniæ reum, & mandatorẽ iudex (fideiuſſoribus enim atq; id genus hominibus auxiliũ ferrepium eſt) ut tantiſper, dum ille adducitur, liberi à ſuſcipiẽdo iudicio ſint qui pro illo moleſtantur. Quòd ſi tempus huic rei præfixũ prætereat (oportet enim & tempus à iudice finiri) tunc fideiuſſor, aut mandator, aut cõſtitutæ pecunię reus cauſam dicat ſimul, & ceſsis à creditore actionibus contra eum pro quo uel fideiuſsionem expoſuit, uel mandatum conſcripſit, uel pecuniam conſtituit, debitum exoluat. Enimuerò neq; ad res debitoris, &c. *Reliqua uerba uide ſ. lib. 40. cap. 8. quæſt. 7. reg. 2. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi reus principalis ſit abſens. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Cæterùm ſi fideiuſſor aut mandator, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi aliter inter creditorem & fideiuſſorem conuenerit. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 136. §. 1. his uerbis:* Cùm ſacra noſtra exiſtat cõſtitutio, quæ uult ut exactiones ordine fiant, ac primùm quidẽ princi-

principales rei & res eorum excutiantur, deinde uerò & fideiuſſores, & mandatores, neq; nō cōſtitutæ pecuniæ rei: ab hac legislatione argentariorū eximi conſortium, & pati omniū grauiſsima, ſi ipſi quidom conſtitutionis auxilio uti nequeant, ſed protinus exigantur. Cùm uorò conſtitutæ pecuniæ obligationes ab alijs percipiant, nō item ipſis ſatisſaciant, qui pecuniā cōſtituerint, mādatoresúo in eā rem, aut fideiuſſores extiterint, & cōueniés putetur noſtrā ipſis cōſtitutioné opponere. Sancimus igitur, ut cum aliqui ex his qni argētariæ menſæ præpoſiti ſunt, mutuam alicui pecuniā dederint, & uel conſtitutæ pecuniæ reos, uel fideiuſſores, uel mādatores in eā rem acceperint, opponaturq́; ipſis cōſtitutio, & ordo per eam introductus, nihilominus & in ipſis conſtitutio obtineat: niſi ſpeciale pactū ſocerint, ut creditori licētia ſit tam principalé dobitoré, quàm mandatoré, atq; fideiuſſoré, & conſtitutæ pecuniæ reum cōueniendi, nō expectato conſtitutionis gradu. Propter ingens enim illud ſtudiū, quod argōtarij circa publicos cōtractus adhibēt, huiuſmodi pacta conuenta admittimus: cum non uideantur cōtra legē eſſe, ꝓpterea qoòd unicuiq; integrū eſt his quæ ipſi à lege data & cōceſſa ſunt, renunciare. Proindo ſicubi tale pactū fiat, licitū ipſis eſto, tam principalé debitoré, quàm mandatoré, & fideiuſſoré, atq; alias porrò perſonas cōueniro. Vt quidé ſi nullum pactū adſcriptū ſit, penitùs & in ipſis ualeat cōſtitutio. Si pacta uerò adſcripta ſint, ſimul formā ac regulam addant cōtractui, ſimul exinde inferatur exactio. *Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi argentarij pro alijs interceſſerint. Hæc exceptio approbari uidetur uerbis iam propoſitis biſce:* Ab hac legislatione argentariorum eximi cōſortium, & pati omniū grauiſsima, ſi ipſi quidé cōſtitutionis auxilio uti nequeant, ſed protinus exigantur, &c. *Plura de regulis propoſita uide ꝫ.quæſt.10.reg.1.*

VII. QVAMDIV COMPETIT actio aduerſus fideiuſſores & mandatores?

Perpetua eſt actio, hoc eſt, quæ non niſi triginta annorum præſcriptione ſubmouetur. Quæ regula approbatur l.25.C. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ̄.cap.1.quæſt 2 except.40. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt Niſi nulla ſcriptura interuenerit. tunc enim duorum menſium præſcriptio illi obſtat. Quæ exceptio approbatur l.27.C.d.tt. cuius uerba uide ſ̄.cap.1.quæſt.2.except.42. Secunda exceptio eſt: Niſi ad certum tempus fideiuſſerit. Hæc exceptio reprobatur l.59.§. ille illi. ff. mandati. cuius uerba uide ſ̄.cap.1.quæſt.2.except.43. Tertia exceptio eſt: Niſi interceſſor intra certum tempus ſe ſoluturum promiſit. Hæc exceptio reprobatur d.l.59.§. Paulus, his uerbis: Paulus reſpondir, die adiecto in mandato, intra quam præſtaturū ſe Lucius Titius ſcripſit: non eſſe impedimento quo minus etiā poſt eum diem cōueniri mandati iudicio poſsit. *Quarta exceptio eſt: Niſi principalis actio temporali præſcriptione ſubmoueatur. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap.1. quæſt.2. except.54. Huius replicationem uide d.except.54.repl.5.*

VIII. ADIVNCTA, SEV DE probatione & præſumptione.

Si quis ſcripſerit ſe fideiuſsiſſe, præſumuntur omnia ſolenniter acta. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.38.cap.9.reg.1.

IX. EVENTVS HARVM actionum.

I. Regula, *De iure pignoris à creditore fideiuſſori cedendo, & à fideiuſſore perſequendo, proponitur l.11.C.de fideiuſſoribus, his uerbis:* Cùm alter ex fideiuſſoribus in ſolidū debito ſatisfaciat, actio ei aduerſus eum qni unà fideiuſsit, non cōpetit. Potniſti ſanè, cum fiſco ſolueres, deſiderare ut ius pignoris, quod fiſcus habuit, in te trāſſerretur: & ſi hoc ita ſactū eſt, ceſsis actionibus uti poteris. Qood & in priuatis debitis obſeruandum eſt. *Concordat l.14. C. eod. tt. his uerbis:* Mandati actio perſonalis eſt. Quæ ſi nomine fideiuſſoris, uel aduerſus debitoré, ſeu hæredes eius cōpetit: præſes prouinciæ quæ deberi cōpeterit, reddi iubobit. Pignora etenim quæ reo ſtipulandi nexa fuerūt, ita demum ad uos tranſeūt, ſi facta nominis redéptiono ſolotio celebrata eſt, uobisq́; mandatæ ſunt actiones. Quòd ſi factū eſt, ea quoq; nobis perſequentibus aduerſus pignorū poſſeſſores extra ordinariam iuriſdictioné idem uir clariſsimue impertiet. *Cōcordat item l.21.C.eod.tt.his uerbis:* Sicut eligendi fideiuſſores creditor habet poteſtatem: ita interceſſorem poſtulantem cedi ſibi hypothecæ ſiue pignori obligata, non prius ad ſolutioné, niſi mādata ſuper hac re fuerit perſecutio, cōuenit urgeri. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi in aliam quoq; cauſam idem pignus creditori ſit obligatum. hoc enim caſu ad cedendum pignus non tenetur. Quæ exceptio approbatur l.2.C. eod.tt.cuius uerba uide ſ̄.cap.1.quæſt.2.except.38.*

II. Regula, *De cedendis actionibus fideiuſſori ſoluenti aduerſus alios confideiuſſores ſeu interceſſores, proponitur l.17. ff de fideiuſſoribus, his uerbis:* Fideiuſſoribus ſuccurri ſolet, ut ſtipulator compellatur ei qui ſolidum ſoluere paratus eſt, cedere cęterorum nomina. *Concordat l.41.in fine. ff. eod.tt.his uerbis:* Modeſtinus reſpondit, ſi in ſolidum con-

demnetus eſt unus ex mādatoribus: cum iudiceti conueniri cœperit, poſſe eom deſiderere, ut eduerſus eos qui idem mādauerunt, ſctiones ſibi mendentur.

I I I. Regula, *De cedendis actionibus fideiuſſori ſoluenti aduerſus reum principalem, proponitur l.36.ff.de fideiuſſoribus, bis uerbis:* Cùm quis & reum & fideiuſſores hsbens, ab uno ex fideiuſſoribus accepte pecunis præſtet actiones: poterit quidem dici nulles iam eſſe, cum ſuum parceperit, & perceptione omnes liberatos. Sed non eſt ite. Non enim in ſolutum accepit, ſed quodammodo uomen debitoris uendidit. Et ideo habet actiones, quia tenetur ad id ipſum, uc præſtet actioues. *Concordat l.13. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ.cap.1. quæſt.5.reg.1 except.4. Concordat item l.27.§.fin.ff.mandati. bis uerbis:* Si mandatu meo Titio credideris, & mecum mandeti egeris: non sliter cōdemnari debeo, quàm ſi actiones tuas quas eduerſus Titium habes, mihi prǽſtiteris. Sed ſi cum Titio egeris, ego quidem non liberabor: ſed in id duntexat tibi obligatus ero, quod à Titio ſeruare non poteris. *Concordat item l.28. ff. eod.tt. bis uerbis:* Papinienus libro XIII. Quæſtiouum ait, mandstorem debitoris ſoluenrem, ipſo iure reum non liberare. Propter mandatum enim ſuum ſoluere, & ſuo nomine. Ideoq; mendatori actiones putat aduerſus reum cedi debere. *Concordat denique l.95.§.ſi mandato.ff.de ſolutionibus. cuius uerba uide J. in Comment. liberation. cap.2. quæſt.2.reg.4. Concordat item Nouell. c. 4. §. poſtulet igitur. ibi: quòd ſi tempus. cuius uerba uide ſ.quæſt.6.reg.2.*

I I I I. Regula: *Ex iam dictis conſtat, quòd fideiuſſori uel mandatori condemnato & ſoluenti actio competat ea quæ antea competijt creditori, uel aduerſus debitorem principalem uel aduerſus confideiuſſores, uel deniq; ad perſequendum pignus. Cuius tamen regulæ exceptio hæc eſt: Niſi actio iſta ſoluenti fideiuſſori à creditore ceſſa uel mandata non ſit. Quæ exceptio cum ex iam dictis conſtet, approbatur etiam l.10. ff. de fideiuſſoribus, bis uerbis:* Vt fideiuſſor aduerſus confideiuſſorem ſuū agat, actio danda non eſt. Ideoq; ſi ex duobus fideiuſſoribus eiuſdem qoātitstis, cum alter electus à creditore totū exoluerit, nec ei coſſæ ſint actiones: elter nec è creditore, nec à fideiuſſoro rectè conuenietur. *Concordat l.11.in prin.C.de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ſ.reg.1. Item concordat l.14. ibi: ita demum. C. eod tt. cuius uerba uide ſ.d. regul.1.*

V. Regula: *Planè ſuo nomine fideiuſſor qui ſoluit, aduerſus debitorem pro quo ſoluit, mandati habet actionem uel negociorum geſtorum. de qua re uide J.cap.prox.*

X. AD FINIA REMEDIA.

I. Regula: *Creditor omiſſo fideiuſſore uel mandatore, ipſum reum principalem conuenire poteſt. Et ſanè iure antiquo electio permittebatur creditori, utrum reum principalem, an eius interceſſores prius conuenire uellet. Quæ electio approbatur l.5. C.de fideiuſſoribus, bis uerbis:* Iure noſtro eſt poteſtas creditori, relicto reo eligendi fideiuſſores: niſi inter contrahentes aliud plecitum docentur. *Concordat l.19. C. eod. tt. bis uerbis:* Si alienam reo principeliter conſtituto obligationem ſuſcepiſti uel fideiuſſorio, ſiue mendetorio, uel quocunque alio uomine pro debitoro interceſsiſti: non poſſe urgeri creditorem, eum qui mutuam accepit pecuniem, megis quàm te conuenire, ſcire debueras: cum ſi hoc initio contrectus ſpecieliter non placuit, habeet liberem electionem. *Concordat item l.1. in princip.C.eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.1. except.4. Concordat item l.23. C. eod.tt. cuius uerba uide ſ.cap.1. quæſt.2.except.50. Concordat item l.56.in prin.ff.mandati. cuius uerba uide d.quæſt.2.except.18. Concordat item l.7. C.mādati, bis uerbis:* Si literas eius ſecutus qui pecuniæ actor fueret, ei qui tibi literas tredidit, pecunias crediditi: tem condictio aduerſus oum qui à te mutuā ſumpſit pecuniem, quàm eduerſus eum cuius mandatum ſecutus es, mandeti actio tibi competit. *Huius electionis propoſita exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi unus ſit conuentus. hoc enim caſu alter amplius non conueniri poſſe uidetur. Sed hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.1. quæſt.2. except.50. Concordat l.13 in fine.ff.de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ſ.cap.1.quæſt.5.reg.1. except.4. Item concordat l.27. §. fin. in fine. ff. mandati. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg.1. Item concordat l.60. in prin. ff.eod.tt.bis uerbis:* Creditor mendetorem conuenit, is condemnetus prouocauit: quærendum eſt, en manente eppellatione debitor à creditore cōueniri poteſt? Pau. reſpondit, poſſe. *Concordat item l.116. ff. de uerb.obligat. cuius uerba uide J.except.3. Altera exceptio eſt: Niſi aliud ab initio conuenit. Hæc exceptio approbatur l.5.C.de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ſ.ead.reg.in prin. Concordat item l.19.in fine.C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.ead.reg.in princip. Tertia exceptio eſt: Niſi ita interceſsio facta ſit, ut quod à reo ſeruari non peſſet, fideiuſſor præſtaret. hoc enim caſu prius reus principalis eſt cōueniēdus. Quæ exceptio approbatur l.116.in fine.ff.de uerb.oblig.bis uerbis:* Decē ſtipuletus è Titio, poſtea quāto minus ab eo cōſeq poſſes, ſi à Mæuio ſtipuleris: ſine dubio Mæuius uniuerſum piculū poteſt ſubire. Sed etſi decē petieris à Titio: Mæuius nō erit ſolutus, niſi iudica-

iudicatũ Titins fecerit. Paulus notat: Non enim ſunt duo rei Titius & Mæuius eiuſdem obligationis: ſed Męuius ſub cõditione debet, ſi à Titio exigi nõ poterit. Igitur nec Titio conuento Męuius liberatur, qui an debiturus ſit, incertum eſt: & ſoluente Titio, non liberatur Męuius, qui nec tenetur, cum conditio ſtipulationis deficit: nec Męuius pendente ſtipulationis cõditione rectè poteſt conueniri. A' Mæuio enim ante Titium excuſſum non rectè petetur. *Concordat l.16.§.fin.ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ̃.cap.1.queſt.2.except 45. Concordat item l.21 ff.de ſolutionib.& l.ult.in prin ff.ſi certum petatur. quarum legum uerba uide ſ.lib.48.cap.17.reg.1.exc.6.repl.3.* *Quarta exceptio eſt: Niſi quis pro alio ſe ſoluturum conſtituiſſet, alius ſatis ſit ſoluendo. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. lib.38.cap.6.queſt.1.except.9.*

Mutatio iutis.

Planè hæc quidem de iure antiquo. Iure autem nõuo electio & regula propoſita tollitur & reprobatur, Nouell.c.4.cuius uerba cum eius exceptionibus uide ſ̃.queſt.6.reg 2. Hæc de prima regula.

II. *Regula, De actione hypothecaria & pignoris uenditione uide ſ̃.cap.1.queſt.2.except.18.*

III. *Regula, De mandati actione, ſi creditor mãdatu fideiuſſoris cum reo principali experiatur, proponitur l.22.§.interdum.& l.45.§.fin.ff.mandati. de qua re uide ſ̃.lib.43.cap.12.queſt.3.except.1.repl.1.*

IIII. *Regula: Si quis pro eo quem negociationi præfecit, fideiuſſit: etiam inſtitoria actione tenetur. quæ regula approbatur l.penult.§.tabernæ.ff.de Inſtitoria, his uerbis:* Tabernæ præpoſitus à patre filius, mercium cauſſa mutuã pecuniã accepit, pro eo parer fideiuſsit: etiã Inſtitoria ab eo petetur, cum acceptę pecuniæ ſpeciẽ fideiubẽdo tabernę negocio miſcuerit.

DE ACTIONE MANDATI, quæ competit interceſſori aduerſus eum pro quo interceßit. Cap. IIII.

Pendet hoc caput ex cap.prox.queſt.9.reg 5.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

SI quis pro alio interceßit: hac actione ut indemnis præſtetur ab eo pro quo interceßit, cõſequitur. quæ cauſa ſeu regula approbatur Inſt.de fideiuſſorib.§.ſi quid, his uerbis: Si quid fideiuſſor pro reo ſoluerit: eius recuperandi cauſſa habet cum eo mandati iudicium. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nondum ſoluerit is qui pro reo interceßit. Hæc exceptio approbatur l.10. C. mandati, his uerbis:* Si pro ea cõtra quam ſupplicas, fideiuſſor ſeu mandator interceſsiſti, & neq; condẽnatus es: neq; bona eam dilapidare poſtea cœpiſſe cõprobare poſſis, ut tibi iuſtã metuendi cauſam prębeat: neq; ab initio ita te obligationẽ ſuſcepiſſe, ut eã poſsis & ante ſolutionẽ conuenire: nulla iuris ratione, antequã ſatis creditori pro ea feceris, eam ad ſolutionẽ urgeri certum eſt. *Ait Imp.* Et neq; condemnatus es. *Ex his uerbis elicitur prima propoſitæ exceptionis replicatio talis: Niſi fideiuſſor condemnatus ſit. hoc enim caſu, etiam antequam ſoluat, agere poteſt. Cui concordat l.6. C.eod. tit. cuius uerba uide ſ̃. lib. 43. cap.14.cauſa 1.except.21.repl.1. Concordat itẽ l.45. ff.de fideiuſſoribus, his uerbis.* Fideiuſſor pro uẽditore fundorum tuorũ, altero euicto, conuentus ab emptore, condẽnatus eſt in certam quantitatem: quæſitũ eſt, an cum hærede uenditoris ante diem, quo iudicatũ facere cõpelleretur, agere poſsit? Scæuola reſpondit, agere quidem poſſe: ſed ex iuſta cauſſa ad officiũ iudicis pertinere, quo fideiuſſor aut defendatur, aut liberetur. *Altera replicatio eſt: Niſi fideiuſſor pecuniam debitori obtulit, & obſignatam depoſuit. Hæc replicatio approbatur l.56.§.fideiuſſor.ff. mandati, his uerbis:* Fideiuſſor, qui pecuniam in iure obtulit, & propter ætatem eius qui petebat, obſignauit, ac publicè depoſuit: confeſtim agere mandati poteſt. *Concordat l. 64. ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Fideiuſſor, qui minori uiginti quinq; annis pecuniam obtulit, & in publico loco metu in integrum reſtitutionis conſignatam depoſuit: confeſtim experiri mandati poterit. *Tertia replicatio eſt: Niſi fideiuſſor debitorem ſuum delegauerit. Hæc replicatio approbatur l.18.ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Qui debitorẽ ſuum delegat, pecuniam dare intelligitur, quanta ei debetur. Et ideo ſi fideiuſſor debitorem ſuũ delegauerit (quamuis eũ qui ſoluendo nõ erat) confeſtim mandati agere poteſt. *Concordat l.26.§ abeſſe.ff.mandati, his uerbis:* Abeſſe intelligitur pecunia fideiuſſori, etiãſi debitor ab eo delegatus ſit creditori, licet is ſoluendo non fuerit: quia bonum facit creditor, qui admittit debitorẽ delegatũ. *Quarta replicatio eſt: Niſi fideiuſſor uel alius in gratiã fideiuſſoris creditorẽ aliqua obligatione liberauit. Hæc replicatio approbatur d l. 26.§. ſi is qui, his uerbis:* Si is qui fideiuſſori donare uult, creditorẽ eius habeat debitorẽ ſuũ, eũq; liberauerit: cõtinuò aget fideiuſſor mãdati, quatenus nihil intereſt utrũ numos ſoluerit creditori, an eũ liberauerit. *Quinta replicatio eſt: Niſi creditor fideiuſſori debitũ remiſerit. Hæc replicatio approbatur l.10.§.fin.ff.mandati, his uerbis:* Si fideiuſſori donationis cauſa accepto factũ ſit à creditore: puta ſi fideiuſſorẽ remunerare noluit creditor, habere eum mandati actionẽ, Vlpianus ait. Multo magis ſi mortis cauſſa accepto tuliſſet creditor, uel ſi eĩ liberationẽ legauit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi magis principali quàm fideiuſſori donando creditor debitum remiſit. Hæc duplicatio ap-*

probatur l.12. in prin.ff.eod.tt.his uerbis: Si uerò non remunerandi cauſa,ſed principaliter donando,fideiuſſori remiſit actionem:mādati eum non acturum. Sexta replicatio eſt: Niſi alius pro fideiuſſore ſoluerit. Hæc replicatio approbatur d.l.12.§.1.his uerbis: Marcellua fatetur:ſi qois dooaturua fideiuſſori,pro eo ſoluerit craditori:habere fideiuſſoré mandati actionem. Concordat l.50.in prin.ibi: fideiuſſor etiam.ff.eod.tt.his uerbis: Si ia qui negocia fideiuſſoria gerebat,ita ſoluit ſtipulatori,ur reum fideiuſſoremq́; libararet,idq́; utilirer fecit:negociorum geſtorū actiooe fideiuſſoré habet obligarū: nec refert rarō habuit,oec'oe. Fideiuſſor ariá antequā ſoluar procuratori pecuniā,ſimulatq; ratū haboit,habet tamen mandati actioné. Cōcordat item l.14. in prin. ff.eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt.prox.itē cōcordat l.71.§.fin.ff.de fideiuſſorib. his uerbis: Placer mandatoré teneti,etiamſi fœnerator creditori mādar pacuniā credere. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pro ſeruo uel filiofamiliás fideiuſſore alius eis donaturus ſoluerit. quæ duplicatio approbatur d.l.12.§.1.ibi:planè(inquit.)cuius uerba uide J.quæſt.prox.reg.2.except.1. Septima replicatio eſt: Niſi uxor creditrix fideiuſſori promiſerit,doti futurū ei id quod ex cauſa fideiuſsionis debet. Hæc replicatio approbatur l.47.in prin.ff mandati,his uerbis: Iulianus air,Si fideiuſſori oxor doti promiſerit, qd ei ex cauſſa fidaiuſſoria dababar: nuprija ſecutia confeſtim mandati aduarſus debitoram agere eum poſſe: qoia inrelligatur abeſſe ai pecunia,eo quòd onara matrimonij ſuſtinerar. Octaua replicatio eſt:Niſi fideiuſſor creditori hæres extiterit. Hæc replicatio approbatur l.11.ff.mandati,his uerbis: Si ei cui damnaros ex cauſſa fideioſſoria fuaram, hæres poſtaa extirero:hababo mandati actionem. Planè admittitur replicatio propoſita,ſi ex cauſa fideiuſſoria condemnatus fideiuſſor creditori hæres extiterit,non etiamſi nondum fuit cōdēnatus. hoc enim caſu principali potius quàm mādati actione aget. quæ duplicatio approbatur l.21.§.fin. ff.de fideiuſſorib.cuius uerba uide J. quæſt. ult.reg.1. except.6. Nona replicatio eſt:Niſi fideiuſſor creditori pecuniam credi mandauit. Hæc replicatio approbatur l.71.§.fin ff.de fideiuſſorib.cuius uerba uide ſ.repl.6.Plures replicationes uide J.quæſt.5.reg.1.Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione,eiusq́; replicationibus.

II. Exceptio: Niſi interceſſor inutiliter ſoluit, ut debitor non liberetur. Hæc exceptio approbatur l.50.in prin.ibi:idq́; utiliter fecit.ff.mandati.cuius uerba uide ſ.except. prox.repl.6. Huius exemplum proponitur l.47.§.ſi is qui.ff.eod.tt. his uerbis: Si is qui pro ra hominam dara fideiuſait,alienum hominam ſtipularori dadexit:nec ipſe liberatur,nac te libarat. Erideo mandari actionam tecum non habat. Sed ſi ſtipulator aum hominam uſucoparit,dicendum eſſa Iulianua air, liberationem contingere. Eo ergo caſu mandari actio poſt uſucapiooem demum tacum erit. Aliud exemplum proponitur l.26.§.mandatu.ff.mandati,his uerbis: Maodaiu tuo fideiuſai in dacem,& procurarori creditoris ſolui.Si oerua procurator fuir:ſtatim mandari agam. Quòd ſi procurator non aſt: repetā ab eo. Aliud exemplum proponitur l.20.ibi:ſequitur.ff.de fideiuſſorib. cuius uerba uide J. quæſt. 6. reg.1.except.5. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſolutio inutilis ex pòſt facto utilis efficiatur. Hæc replicatio approbatur exemplo iam propoſito,his uerbis: Sed ſi ſtipulator aum hominem uſuceperit,&c. Aliud exemplum proponitur l.94.§.ſed et ſi fideiuſſor.ff.de ſolutionib.his uerbis: Si fideiuſſor alienos numoa in cauſſam fideiuſsionia dedit:conſumpria his, mandati agare poreſt. Erideo ſi eā pecuniā ſoluar, quam ſubripuerat:mandati agat,poſtquam furti ual ex cauſſa condictionis præſtiterir. Huius replicationis duplicatio uidetur eſſe: Niſi eo tempore conualeſcat ſolutio, quo iam alia exceptio reo competere cœpit. Hæc duplicatio reprobatur l.71.§.1.ff.de ſolutionib. cuius uerba uide J. exception.7. repl.6.

III. Exceptio: Niſi fideiuſſor minus uel aliud ſoluit,quàm eſt id pro quo fideiuſsit. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur ratione exceptionis præcedentis, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi eo quod ſoluit, in ſolidum debitori liberatio contingat. quæ replicatio approbatur exemplo l.46.ff. mandati.cuius uerba uide ſ.lib.41.cap.14.quæſt.2. except.1.repl.2. Altera replicatio eſt: Niſi in maiorē ſummā nō fideiuſsit,quàm ſoluit. Hæc replicatio ap.pbatur p ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.1.quæſt.2.exc.30.repl.1.

IIII. Exceptio: Niſi res in ſolutum data perierit. Hæc exceptio reprobatur l.50.§.fin.ff.mādati.cuius uerba uide J.quæſt.4.reg.1.exc.2. Cōcordat l.27. ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.lib.36.cap.8 reg.1.exc.4.

V. Exceptio: Niſi debitor idem debitum creditori ſoluit. Hæc exceptio approbatur l.29.§.hoc idem ff.mandati,his uerbis: Si fideioſſor,cum ſoluiſſat, non certiorauit reum, & ſic deinde raus ſoluit,quod ſoluere eū oō oportebat: crado ſi cum poſſet cartiorare, non fecit: oportere mandati agantam fideiuſſoré repelli. Dolo eoim proximum aſt, ſi poſt ſolutionem oon nunciauerir dabitori. Cedere aurem reua indebiti actiooem fideiuſſori daber, na duplū cōſequarur creditor. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi debitor fideiuſſori condictionem indebiti non ceſſerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis biſce: Cedeta autam reos,&c. Altera replicatio eſt: Niſi debitor ante fideiuſſorem ſoluit, nec certiorauit fideiuſſorem. quæ replicatio approbatur d.l.29.

d.l.29.§.ſi cum debitor, his uerbis: Si cum debitor ſoluiſſet, ignarus fideiuſſor ſoluerit: puto eum maodati habere actionem. Ignoſcendum enim eſt, ſi non diuinauit debitorem ſoloiſſe. Debitor enim debuit notum facere fideiuſſori iā ſe ſoluiſſe, ne fortè creditor obrepat, & ignorantiā eius circũueniat, & excutiat ei ſummam, in quam fideiuſſit. *Concordat l.8.§.ſi ignorantes. ibi: quod & ad.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.except.9.*

VI. Exceptio: *Niſi fideiuſſor ſine iudice ſoluit. Hæc exceptio reprobatur l.10.§.fideiuſſores.ff.mandati, his uerbis:* Fideiuſſores & mandatores, et ſi ſine iudicio ſoluerint, habent actionem maodati.

VII. Exceptio: *Niſi cùm fideiuſſor creditorem exceptione aliqua ſubmouere poſſet, ea omiſſa nihilominus ſoluit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.29. in prin.ff. mandati, his uerbis:* Si fideiuſſor conuentus, cum ignoraret non fuiſſe debitori nomeratā pecuniā, ſoluerit ex cauſſa fideiuſsionis: an mandati iudicio perſequi poſsit id quod ſoluerit, quæritur? Et ſiquidē ſciēs prætermiſerit exceptionē uel doli, uel nō numeratę pecunię: uidetur dolo uerſari. Diſſoluta enim negligentia propè dolū eſt. Vbi uerò ignorauit: nihil eſt quòd ei imputetur. Pari ratione etſi aliqua exceptio debitori cōpetebat (pacti fortè cōuenti, uel cuius alterius rei) & ignarus hāc exceptionē nō exercebat: dici oportet mandati ei actionē cōpetere. Potuit enim atq; debuit reus promittēdi certiorare fideiuſſorē ſuū, ne fortè ignarus ſoluat indebitū. *Concordat l.48.in prin.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.queſt.4.reg.2.Concordat item l.10.in fine.C.eod.tt.cuius uerba uide J.except.9. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fideiuſſor ignorauit exceptionem competere. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vbi uerò ignorauit, nihil eſt quòd ei imputetur, &c. *Concordat d.l.29.§.ſi cùm debitor.cuius uerba uide ā.except.5.repl.1.Concordat item l.47.in fine.ff. de condict. in debiti.cuius uerba uide J.lib.49.cap.6.queſt.3.reg.2.except.1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi diſſoluta fuit ignorantia fideiuſſoris. Hæc duplicatio approbatur uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Diſſoluta enim negligētia propè dolum eſt. *Altera duplicatio eſt: Niſi ius ignorauit fideiuſſor. Hæc duplicatio approbatur d.l.29.§. non malè, his uerbis:* Non malè tractabitur, ſi cum ignoraret fideiuſſor inutiliter ſe obligatū, ſoluerit: an mandati actionē habeat? Et ſi quidē factū ignorauit, recipi ignorantia eius poteſt: ſi uerò ius, aliud dici debet. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi exceptionem dilatoriam, non peremptoriam fideiuſſor omiſit. Hæc replicatio approbatur d.l.29. §. quædā, his uerbis:* Quædā etſi ſciens omittat fideiuſſor, caret fraude: utputa ſi exceptionem procuratoriam omiſit ſiue ſciens ſiue ignarus. De bona enim fide agitur, cui non cōgruit de apicib. iuris diſputare: ſed de hoc tantùm, debitor fuerit, nec ne. *Tertia replicatio eſt: Niſi fideiuſſor exceptionem ſibi tantùm, nō etiam debitori competentem omiſit. Hæc replicatio approbatur l.10.§.generaliter.ff.mādati, his uerbis:* Generaliter Iulianus ait; ſi fideiuſſor ex ſua perſona omiſerit exceptionē, qua reus uti nō potuit, ſiquidē minus honeſtā: habere eū mādati actionē. Quòd ſi eā qua reus uti potuit: ſi ſciens id fecit, nō habiturum mandati actionem, ſi modò habuit facultatem rei conueniendi, deſiderandiq; ut ipſe ſuſciperet potius iudiciū, uel ſuo uel procuratorio nomine. *Huius replicationis exēplum proponitur l.31.ff.ad S.C.Velleianū.cuius uerba uide J.cap.6.queſt.ult.reg.5. Aliud exemplū proponitur d.l.29.§.fin.his uerbis:* Fideiuſſor, ſi ſolo tempore liberatus, tamen ſoluerit creditori: rectè mandati habebit actionem aduerſus eum. Quanquā enim iam liberatus ſoluit, tamen fidem impleuit, & debitorē liberauit. Si igitur paratus ſit defendere reum aduerſus creditorē: æquiſſimō eſt mādati iudicio eum quod ſoluit, recuperare. Et ita Iuliano uidetur. *Quarta replicatio eſt: Niſi fideiuſſor reo tantùm, non etiam ſibi competentem exceptionem omiſit. Hæc replicatio approbatur l.71.§.penult.ff.de fideiuſſorib. his uerbis:* Si ponamus unum ex reis promittendi pactum eſſe, ne à ſe peteretur, deinde mandatorem ſoluiſſe: mandati iudicio conuenire poterit etiam eum, cum quo pactum eſt. Non enim pactum creditoris tollit actionem alienam. *Sanè quæ ſint huiuſmodi exceptiones quæ reo tantùm, non etiam fideiuſſori proſint, uide ā.cap.1.queſt.2.except.54. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi culpa fideiuſſoris factum ſit, quo minus exceptione quæ reo competit, uti poſſit: puta quia ius iniquum impetrauit, ne quis ei agenti aliquam opponere poſſit exceptionem. Ideoq; ipſe quoq; fideiuſſoria actione conuentus exceptionem competentem obijcere actori non potuit. quæ duplicatio approbatur l.3.§.ſi is pro quo, in fine.ff.quod quiſq; iuris.cuius uerba uide ā.lib.8.cap.2.membr.5.queſt.3.reg.6. Altera propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi quis pro minore uiginti quinq; annis, uel pro pupillo, prodigo uel furioſo ſine tutoris uel curatoris authoritate obligato fideiuſſerit. hoc enim caſu, quamuis fideiuſſor obligatus ſit, reus autem principalis obligatus non ſit, niſi naturaliter tantùm: tamen fideiuſſor mandati actionem non habet. de qua re uide J. except.11. cum ſequente. Tertia duplicatio eſt: Niſi cùm poſſet, reo non denunciauit, ut ipſe iudicium ſuſciperet. Hæc duplicatio approbatur l.10.§.generaliter.ff. mandati.cuius uerba uide ā. replic.prox. Quinta*

replicatio

replicatio eſt: Niſi ſalua conſcientia fideiuſſor exceptionem opponere non poßit. *Hæc replicatio approbatur l.48.in prin.ff.mandati.cuius uerba uide J. queſt.4.* *Sexta replicatio eſt: Niſi poſt ſolutionem demum exceptio competere cœpit.* *Hæc replicatio approbatur l.72.§.1.ff.de ſolutionib.his uerbis:* Si fideiuſſor procuratori creditoris ſoluit, & creditor poſt tempus, quo liberari fideiuſſor potuerit, ratum habuit: tamẽ quis fideiuſſor, cum adhuc ex cauſa fideiuſſionis te neretur, ſoluit: nec repetere poteſt, nec minus agere aduerſus reum mandati poteſt, quàm ſi tum præſenti dediſſet. *At Iuriſconſultus:* Nec repetere poteſt. *Huic contradicere uidetur l.ult.§. procurator.ibi: argumentum rei. ff.ratam rem haberi.cuius uerba uide ſ.lib.6. cap.8. queſt.3.except.4.repl.1.*

VIII. Exceptio: *Niſi iniuria iudicis fideiuſſor dãnatus ſoluit.Hæc exceptio approbatur l.67.ff.de fideiuſſorib.his uerbis:* Exceptione quę tibi prodeſſe debebat, uſus iniuria iudicis dãnatus es. nihil tibi præſtabitur iure mãdati: quis iniuriã illã quæ tibi facta eſt, penes te manere, quàm ad alium transferri, ęquius eſt: ſcilicet ſi culpa tua iniuſtæ damnationis cauſſam præbuiſti. *Concordat l.10.§.fin.C. mandati.cuius uerba uide J.except.prox.*

IX. Exceptio: *Niſi fideiuſſor condemnatus non prouocauit.Hæc exceptio approbatur d.l.10.§.fin. his uerbis:* Fideiuſſorem ſeu mandatorem exceptione munitum, & iniuria iudicis dãnatum, & appellatione cõtra bonã fidem minimè uſum, non poſſe mandati agere manifeſtũ eſt. *Concordat l.8.§.ſi ignorantes.ff. mandati,his uerbis:* Si ignorantes fideiuſſores debitorẽ ſoluiſſe, uel etiã acceptilatione, ſiue pacto liberatũ, ex ſubſtãtiis debitoris ſoluerunt: non tenebũtur mandati. Quod & ad actionẽ fideiuſſoris pertinet. Et hoc ex reſcripto diuorũ fratrũ intelligere licet, cuius uerba hæc ſunt: Impp. Anton. & Verus A A. Catullio Iuliano. Si hi qui pro re fideiuſſerant, in maiorẽ quantitatẽ dãnati, quàm debiti ratio exigebat, ſciẽtes & prudentes auxilium appellationis omiſerunt: poteris mandati agentib. his æquitate iudicia tueri te. Igitur ſi ignorauerũt, excuſata ignorantia eſt: ſi ſciuerunt, incumbebat eis neceſſitas prouocandi. Cæterùm dolo uerſati ſunt, ſi non prouocauerint. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fideiuſſor ignorans ſententiã iniuſtã eſſe, non prouocauit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Igitur ſi ignorauerunt, excuſata ignorãtia eſt. *Altera replicatio eſt: Niſi ob paupertatẽ cauſam appellationis proſequi non potuit. Hæc replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Quid tamẽ ſi paupertas eis nõ permiſit? excuſata eſt eorum inopia. *Tertia replicatio eſt: Niſi fideiuſſor teſtatò conuenit debitorem, ut ſi ipſe putaret, appellaret. Hæc replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Sed etſi teſtatò conuenerunt debitorem, ut ſi ipſe putaret, appellaret: puto rationem excuſationis eis conſtare.

X. Exceptio: *Niſi ex alia cauſa, quàm in qua fideiuſſit, ſoluit fideiuſſor. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi cùm fideiuſſor creditori uel heredi eius tutor exiſteret, à ſemetipſo id quod ex cauſa fideiuſſionis debet, non exegit: ideoq́; tutelæ iudicio damnatus ſoluerit. quæ replicatio approbatur l.69.ff. de fideiuſſoribus, his uerbis:* Triphoninus. Tutor datus eius filio, cui ex fideiuſſoria cauſſa obligatus erat, à ſemetipſo exigere debet: & quamuis tempore liberatus erit, tamen tutelæ iudicio eo nomine tenebitur, item heres eius: quia cum eo ob tutelã, nõ ex fideiuſſione agitur. Et quãuis non quaſi fideiuſſor, ſed quaſi tutor ſoluerit: etiãſi tẽpore liberatus eſt, mandati actionẽ eum habere aduerſus reũ promittendi dixi. Inhæret enim in utraq; cauſſa adhuc illius debiti perſecutio. Nam eius ſolutione liberauit reũ promittendi ab obligatione, in qua pro eo fideiuſſerat: & nõ titulus actionis, ſed debiti cauſa reſpicienda eſt. Licet enim is tutor, qui fideiuſſor apud pupillũ pro reo obligatus eſt, ſoluit ſe autore pupillo: quo reo promittẽdi liberato, & ipſe tutor, ideq́; fideiuſſor liberabitur: quod ſua authoritate efficere non poteſt: tamẽ ſi nõ pro ſe ſoluendi animo, ſed pro Titio fecit, ut maximè eũ liberet: cum eo mandati actionem habebit.

XI. Exceptio. *Niſi fines mãdati exceßit, uel aliter quàm ei mandatum eſt, egit.* *Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.43.cap.14.except. gener.1. Sed & eius replicatio præter ibi enumeratas & hæc eſt: Niſi cùm quis rogatus eſſet ut fideiuberet pro tertio, is non fideiuſſit, ſed mandauit tertio credi. quæ replicatio approbatur l.62.§.fin.ff mandati, his uerbis:* Mandauit in hæc uerba Lucius Titius Caio Suo Salutem Peto & mando tibi, ut fidem dicas pro Publio Mæuio apud Sempronium: quæq́ue à Publio ſoluta tibi non fuerint, me repræſentaturum, hac epiſtola manu mea ſcripta notum tibi facio. Quæro, ſi nõ fideiuſſiſſet, ſed mandaſſet creditori, & aliter egiſſet, quàm ei mandatum eſſet: an actione mandati teneretur? Scæuola reſpondit, teneri.

XII. Exceptio: *Niſi fideiuſſori mandatum non ſit, ut intercederet pro reo. De hac exceptione uide J. queſt.ult.reg.1.except 1.*

XIII. Exceptio: *Niſi fideiuſſor ſine mandato ſuo magis, quàm debitoris nomine interceſſerit. Hæc exceptio approbatur l.60.§.1.ff. mandati. cuius uerba uide J.d.except.1.repl.2.*

XIIII. Ex-

XIIII. *Exceptio: Niſi fideiuſſor pro inuito & uetante interceſſerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 43. cap. 14. quæſt. 1. except. 15.*

X V. *Exceptio: Niſi heredes à teſtatore iuſſi ſint, ut pro tertio intercedant. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. finito. ff. de uſufructu earum rerum, quæ uſu conſumuntur. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 6. quæſt. 1. except. 9.*

X VI. *Exceptio: Niſi mulier mandauerit, ut pro alio intercederet fideiuſſor. Hæc exceptio approbatur per ea quæ proponuntur J. quæſt 3. reg. 1. except. 2. repl. 3.*

X VII. *Exceptio: Niſi cùm quis de quota litis pactus, & pacta mercede, iudicatum ſolui fideiuſsiſſet. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. Marius. ff. mandati, his uerbis:* Marius Paulus quidã fideiuſſerat pro Daphnide, mercedem pactus ob ſuam fideiuſsionem: & ſub nomine alterius ex euentu litis cauerat ſibi certam quantitatem dari. Hic à Claudio Saturnino prætore maiores fructus inferre iuſſus erat: aduocationibus ei idem Saturninus interdixerat. Videbatur autem mihi iudicatum ſolui fideiuſsiſſe, & quaſi redemptor litis extitiſſe, & uelle à Daphnide mandati iudicio conſequi, quod erat cõdemnatus. Sed rectiſsimè diui fratres reſcripſerunt, nullam actionem eum propter ſuam calliditatem habere: quia mercede pacta acceſſerat ad talem redemptionem.

X VIII. *Exceptio: Niſi quis pacta mercede fideiuſſerit, ita ut periculum in ſe recipiat. Hæc exceptio approbatur d. l. 6. §. fin. his uerbis:* Marcellus ſic loquitur de eo qui pecunia accepta ſpopondit, ut ſiquidem actum eſt, ut ſuo periculo ſpondeat: nulla actione agat. Sin uerò non eſt hoc actum: utilis potius ei actio competat. Quæ ſententia utilitati rerum conſentanea eſt.

X I X. *Exceptio: Niſi filiusfamiliâs pro patre fideiuſſerit & ſoluerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 16. cap. 3. except. 5. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi filius emancipatus ſoluerit. Altera replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs de peculio caſtrenſi ſoluerit. Hæ duæ replicationes approbantur l. 10. §. fin. ff. de fideiuſſoribus. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſtion. 2. except. 5.*

X X. *Exceptio: Niſi ſeruus pro alio fideiuſsit, & ſoluit. hoc enim caſu non mandati actio eſt, ſed nummorum uindicatio uel ſimilis actio. de qua re uide J. quæſt. ult. reg. 5. except. 5.*

X XI. *Exceptio: Niſi pro minore uiginti quinq; annis fideiuſsit & ſoluit. Hæc exceptio approbatur l. 13. in prin. ibi: ſed potius. cum ſequentib. ff. de minorib. uiginti quinq; annis. cuius uerba uide J. lib. 49. cap. 4. quæſt. 5. except. 4. Concordat l. 1. in fine. C. de fideiuſſorib. minor. cuius uerba uide d. except. 4.*

X X II. *Exceptio: Niſi pro pupillo, prodigo uel furioſo ſine tutoris uel curatoris authoritate contrahente fideiuſsit. Hæc exceptio approbatur l. 25. in fine. ff. de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 2. except. 12. repl. 1.*

X X III. *Exceptio: Niſi mãdatu adoleſcentis pro meretrice fideiuſſerit, & ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. ſi adoleſcens. ff. mandati cuius uerba uide ſ. lib. 41. cap. 12 quæſt. 3. except. 5. Hæc de exceptionibus propoſitæ cauſæ.*

II. QVIBVS DATVR ACTIO propoſita?

I. *Regula, De herede fideiuſſoris, proponitur l. 14. in prin. ff. mandati, his uerbis:* Hæredem fideiuſſoris, ſi ſoluerit, habere mãdati actionem, dubium non eſt. *Huius regulæ exceptio uidetur eſſe talis: Niſi hæreditate uendita emptor ſoluerit ex cauſa fideiuſsionis. Hæc exceptio reprobatur d. l. 14. his uerbis:* Sed ſi uendiderit hæreditatẽ, & emptor ſoluerit: an habeat mandati actionẽ, quæritur? Et Iulianus libro XIII. ſcribit, idcirco hæredem habere mandati actionem, quia tenetur iudicio ex empto, ut præſtet actiones ſuas: idcircoq; cõpetere ex empto actionẽ, quia poteſt præſtare. *Planè admitti uidetur exceptio propoſita, ſi hæres cohæredi ſuo uendiderit ſuam partem hæreditatis, emptorq; eorum debitũ ſoluerit. hoc enim caſu non uenditori, ſed emptori hæredi etiam ſine ceſsione mandati actio uidetur competere. Sed hæc diſtinctio reprobatur d. l. 14. §. ſi fideiuſſori, his uerbis:* Si fideiuſſori duo hæredes extiterint, & alter eorũ à cohærede emerit hæreditatem: deinde omne quod defunctus fideiuſſerat, ſtipulatori ſoluerit: habebit aut ex ſtipulatu, aut ex empto obligatum cohæredẽ ſuum. Idcirco (ait) mandati actionem habebit.

II. *Regula, De patre & domino fideiuſſoris. His regulariter mandati actio competit ad recuperandũ id quod filius uel ſeruus ex cauſa fideiuſsionis pro alio ſoluit. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 16. cap. 5. reg. 1 & 2. Concordat l. 12. §. 2. ibi: planè ſi ſeruus. ff. mandati, his uerbis:* Si ſeruus fideiuſſor ſoluerit: Marcellus ait, dominum mandati acturum. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alius pro ſeruo uel filiofamiliâs fideiuſſore donaturus eis ſoluerit. quæ exceptio approbatur d. §. 2. his uerbis:* Marcellus ait, Si filiusfamiliâs uel ſeruus fuit fideiuſſor, & pro his ſoluero donaturus eis: mandati patrem uel dominum non acturos. Hoc ideo, quia non donare patri uoluit, qui ſoluit. *Altera exceptio eſt: Niſi nihil ſit in peculio filij. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 12. §. idem Marcellus, his uerbis:* Marcellus ait, Si filiusfamiliâs non iuſſu patris fideiuſſerit: ceſſat mandati actio, ſi nihil ſit in peculio.

Huius

Huius replicatio prima hec eſt: Niſi iuſſu patris filius fideiuſſerit. Altera replicatio eſt: Niſi ex peculio ſolutum ſit debitum, pro quo filius fideiuſsit. He due replicationes approbantur ibidem bis uerbis: Quòd ſi iuſſu, uel ex peculio ſolutum eſt: multo magis habet pater mandati actionem. Tertia exceptio uidetur: Niſi non filius, ſed pater ſoluerit. Hæc exceptio reprobatur d.l.12.§.ſi filioſfamilias.cuius uerba uide s̄ lib.43.cap.14.queſt.2.reg.2 except.1. Quarta exceptio eſt. Niſi filiusfamilias fideiuſſor poſt emancipationem ſoluerit. hoc enim caſu non patri, ſed filio competit actio que exceptio approbatur d.l.12.§.ſi filiofam.cuius uerba uide s̄.d.except.2.repl.2. Quinta exceptio eſt: Niſi dominus fideiuſsionem & ſolutionem à ſeruo factam ratam non habuerit. tunc enim non mandati actio, ſed indebiti condictio, uel eius quod ſolutum eſt uindicatio domino competit. de qua re uide J.queſt.ult. reg 1.except.5.

III. ADVERSVS QVOS Actio propoſita competit?

I. Regula, De alio, quàm pro quo fideiuſſum uel ſolutum eſt. Aduerſus alium, quàm pro quo fideiuſſum eſt, non datur actio. que regula cum ipſo iure ſubſiſtat, recipit aliquot exceptiones. quarum prima hec eſt. Niſi is ſit defunctus. tunc enim aduerſus eius heredes datur actio. que exceptio approbatur l.18. C.mandati.cuius uerba uide s̄.lib.43.cap.14.queſt.4.reg.5.except.1. Altera exceptio eſt: Niſi alterius mandatu fideiuſsit & ſoluit. hoc enim caſu is tenebitur, cuius mandatu fideiuſsit, quamuis pro alio. que exceptio approbatur l.21.ff.mandati.bis uerbis: Cùm mandatu alieno pro te fideiuſſerim, non poſſum aduerſus te habere actionem mandati: quemadmodum nec qui alienū mandatum intuitus ſpopondit. Sed ſi nō utiq; unius, ſed utriuſq; mandatum intuitus id fecerim, habeo mandati actionem etiam aduerſus te: quemadmodum & ſi duo mihi mandaſſent, ut tibi crederem, utrunq; haberem obligatum. Concordat l.53.ff. eod. tt. cuius uerba uide s̄. lib. 43. cap.14. queſt.1 except.gener.13.repl.1. Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi is quoq; qui fideiuſsit, mandauit. tunc enim aduerſus utrunq; datur actio. que replicatio approbatur uerbis iam propoſitis bi ſce: Sed ſi non utiq; unius, ſed utriuſque mandatum intuitus, &c. Altera replicatio eſt: Niſi alter, pro quo fideiuſsit, præſens cum ab alio mandaretur, non cōtradixit. nam & hoc caſu uterq; tenetur. que replicatio approbatur d.l.53. Tertia replicatio eſt: Niſi mulieris mandatu pro alio interceſſerit. Hec replicatio approbatur l.6. cum lege ſequente.ff ad S.C Velleianum.cuius uerba uide J.cap.6.queſt.4.reg.1.except.1. Cōcordat l.32.§.ſi mulier, in fine.ff eod.tt.cuius uerba uide d.except.1. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi quis pro procuratore fideiuſſerit. hoc enim caſu contra dominū datur actio. que exceptio approbatur l.10.§.idem Papinianus ff.mandati, bis uerbis: Papinianus refert, fideiuſſori condemnato, qui ideo fideiuſsit, quia dominus procuratori mandauerat, ut pecuniam mutuam acciperet: utilem actionem dandam, quaſi inſtitoriam. Quia & hic quaſi præpoſuiſſe eum mutuæ pecuniæ accipiendæ uideatur.

II. Regula, De uno ex pluribus, pro quibus interceſsit, in ſolidum conueniendo, uel utrunq; proponitur l.59.§.Paulus reſpondit: unumquenq;.ff.mandati.cuius uerba uide s̄.lib.43.cap.14.queſt.3.reg.2. Concordat l.21. in fine. ff. eod.tt.cuius uerba uide s̄. reg prox. except.2. Huius regulæ exceptio prima hec eſt: Niſi omnes conuenti & condemnati ſint. tunc enim in ſingulos non niſi pro parte competit actio. que exceptio approbatur d.§.Paulus reſpondit. Altera exceptio uidetur: Niſi unus pactus ſit cum creditore, apud quem interceſsio facta eſt, ne à ſe peteretur. que exceptio reprobatur l.71.§.ſi ponamus.ff.de fideiuſſorib.cuius uerba uide s̄. queſt.1.except.7.repl.4.

IIII. QVID QVANTVMQVE ueniat in actione propoſita?

I. Regula: Hac actione non plus conſequitur fideiuſſor uel mandatarius, quàm ſoluit. que regula approbatur l.26.§.præterea.ff.mandati.cuius uerba uide s̄.lib.43.cap.14.queſt 4.reg.5. Huius regulæ exceptio prima hec eſt: Niſi uſuras ob moram uel ex alijs ſimilibus cauſis de quibus uide d.reg 5.except.1. cum ſequentib. Altera exceptio eſt: Niſi ultra id quod ſoluit, etiam alios ſumptus ex iuſta cauſa fecit. Hec exceptio approbatur l. 45.§.ſi fideiuſſor.ff.mandati, bis uerbis: Si fideiuſſor multiplicauerit ſummam, in quam fideiuſsit, ſumptibus ex iuſta ratione factis: totā eam præſtabit is, pro quo fideiuſsit. Concordat l.50. §. fin. ff.eod.tt.bis uerbis: Siue cum frumentū deberetur, fideiuſſor Africū dedit: ſiue quid ex neceſsitate ſoluendi plus impendit, quàm precium eſſet ſolutæ rei: ſiue Stichū ſoluit, isq; deceſsit, aut debilitate flagitioue ad nullum precium ſui redactus eſt: id mandati iudicio conſequetur.

II. Regula: Non minus conſequitur hac actione fideiuſſor, quàm ſoluit. que regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius exceptio prima hec eſt: Niſi cùm rogatus eſſet, ut in minorem ſummam fideiuberet, is in maiorem ſummam fideiuſſerit, & ſoluerit. hoc enim caſu non niſi id, in quod rogatus erat, conſequitur, quamuis plus ſoluerit. que exceptio approbatur l 31.ff.mandati, bis uerbis: Rogatus ut fideiuberet, ſi in minorem ſummam ſe obligarit, rectè teneri: ſi in maiorem, Iulianus uerius putat, quod à pleriſq; reſponſum eſt, eum qui in maiorem ſummam, quàm rogatus erat, fideiuſsiſſet, hactenus mandati actionē habere, quatenus rogatus eſſet: quia id feciſſet, quod ei mandatum eſſet. Nam uſq; ad eam ſummam, in quam

rogatus

rogatue eret, fidem eius ſpectaſſe uidetur, qui rogauit. Coacordat Inſt. de mandato. §. is qui exequitur. ibi: adeò quidem. cuius uerba uide ſ. lib. 43. cap. 14. quæſt. 1. except. 1. in prin. Altera exceptio eſt: Niſi plus debito ſoluerit fideiuſſor. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 48. in prin. ff. mandati, his uerbis: Quintus Mutius Scæuola ait, Si quis ſub uſuris creditam pecuniam fideiuſsiſſet, & cum reus in iudicio conuentus recuſare uellet ſub uſuris creditam eſſe pecuniam, fideiuſſor ſoluendo uſuras poteſtatē recuſandi eas reo ſuſtuliſſet: eam pecuniam à reo non petiturum. Sed ſi reus fideiuſſori nō denunciaſſet, ut recuſaret ſub uſuris debitā eſſe, nec is propter ſuam exiſtimationem recuſare noluiſſet: quod ita ſoluerit, à reo petiturū. Hoc bene cenſuit Scæuola. Parum enim fideliter facit fideiuſſor in ſuperiore caſu, quòd poteſtatem eximere reo uidetur, ſuo iure uti. Cæterùm in poſteriore caſu non oportet eſſe noxiæ fideiuſſori, ſi ipſe pepercit pudori ſuo. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſalua conſcientia fideiuſſor minus ſoluere non potuit. quæ replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis. Tertia exceptio eſt: Niſi fideiuſſor, cum deteriorem rem ſoluere potuiſſet, eaq; ſolutione reum liberare, pretioſiorem ſoluit. Hæc exceptio approbatur l. 52 ff. mandati, his uerbis: Fideiuſſorem, ſi ſine adiectione bonitatis tritici pro altero triticum ſpopondit: quodlibet triticum dando liberari poſſe exiſtimo. A reo autem non aliud triticum repetere poterit, quàm quo peſsimo tritico liberare ſe à ſtipulatore licuit. Itaq; ſi paratus fuerit reus, quòd dando ipſe creditori liberari potuit, fideiuſſori dare: & fideiuſſor id quod dedit, id eſt melius triticum condiceret: exceptione eum doli mali ſubmoueri exiſtimo. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi deteriorem rem non habuit, uel ſoluere non potuit. quæ replicatio approbatur l. 50. §. fin ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. reg. proxim. exception. 2.

III. Regula, De pignoribus in hanc cauſam obligatis, proponitur l. 2. C. mandati, his uerbis: Cùm ex cauſſa fideiuſsionis pecuniam patrem tuum exoluiſſe proponas, habes mandati actionem, qua non ſolùm pecuniam, ſed etiam pignora in obligationem deducta potes conſequi.

IIII. Regula: Interdum hac actione ut fideiuſſor liberetur, agi poteſt. de qua re uide ſ. quæſt. 1. except. 1. repl. 1.

V. QVANDO COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Antequam ſoluat fideiuſſor creditori, hac actione experiri non poteſt. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. except. 1. Sed & eius regulæ inter alias ſ. d. except. prima enumeratas & hæc eſt: Niſi diu in ſolutione reus ceſſet, & fideiuſſor non habeat quod numeret. item & hæc: Niſi reus ſoluendo eſſe deſinere incipiat. Hæ duæ exceptiones approbantur l. 38. in fine ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 41. cap. 14. quæſt. e. except. 1.

II. Regula: Si cùm in diem deberetur, fideiuſſor ante diem uenientem ſoluit: non niſi die ueniente actione propoſita experiri poteſt. quæ regula approbatur l. 22. in prin. ff. mandati, his uerbis: Si mandauero tibi, ut pro me in diem fideiubeas, tuq; purè fideiuſſeris & ſolueris: utilius reſpondebitur, interim tibi non eſſe mādati actionem, ſed cum dies uenerit. Item tractatum eſt, ſi cum in diem deberem, mandatu meo in diem fideiuſſoris, & ante diē ſolueris: an ſtatim habeas mandati actionem? Et quidam putant præſentem quidem eſſe mandati actionem: ſed tanto minorem, quanti mea intereſt, ſuperueniente die ſolutum fuiſſe. Sed melius eſt dici, interim nec huius ſummę mādati agi poſſe: quoniam nōnullum adhuc cōmodum meum ſit, ut ne hoc ante diem ſoluā. Concordat l. 31. ff. eod. tit. his uerbis: Si fideiuſſor, quā uis per errorem, ante diem pecuniam ſoluerit: repetere tamen ab eo non poteſt. Ac ne mandati quidem actionē antequā dies ſoluendi ueniat, cum reo habebit. Concordat item l. 31. ff. de fideiuſſorib. his uerbis: Si fideiuſſor, uel quis alius pro reo ante diem creditori ſoluerit: expectare diē debebit, quo eum ſoluere oportuit. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi non ſoluerit fideiuſſor, ſed condemnatus ante diem quo iudicatum facere debet, agat ut liberetur. Hæc exceptio approbatur l. 45 ff de fideiuſſorib. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 1. repl. 1.

VI. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Regulariter quidem ex cauſa ſuperius propoſita fideiuſſori, uel alij qui pro reo interceſſit, mandati competit actio, ut uel ſolutum ei reſtituatur, uel ab interceſſione liberetur. Cuius tamen regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nullo mandato præcedente pro reo interceſſerit. hoc enim caſu non mandati, ſed negociorum geſtorum competit actio. quæ exceptio approbatur l. 20. in fine ff. mandati. cuius uerba uide ſ. lib. 43 cap. 14. quæſt. 1. except. 11. Concordat l. 4. cum lege ſequente. ff. negociorum geſtorū. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 5. quæſt. 4. cauſa item cap. 7. quæſt. 3. except. 2. Huius etiam exemplū proponitur l. 74. §. fin. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ſ. d. cap 7. quæſt. 1. except. 16. repl. 2. Concordat item l. 21. C. de pignor. & hypoth. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 8. quæſt. 4. reg. 1. except. 5. repl. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi præſente, & non recuſante reo quis pro eo interceſſerit. hoc enim caſu quia tacens conſentire uidetur, mandati competit actio.

ctio. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ā lib. 43. cap. 14. queſt. 2. except. 13. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi fideiuſſor ſui magis quàm debitoris cauſa ſine mandato interceſſerit. hoc enim caſu nec mandati nec negociorum geſtorum actio eſt. quæ replicatio approbatur l. 60. §. 1. ff. mandati, his uerbis: Titius ad eum, qui uxorem ducturus erat, literas fecit tales: Titius Seio ſalutem. Sempronium ad animum meum pertinere cognouiſti. Ideoq; cum ex uoto meo nuptura tibi ſit: uelim certus ſis ſecundum dignitatem tuam contrahere te matrimonium: & quamuis idoneè promiſſurum tibi Titiam matrem puellæ dotem ſciam: tamen & ipſe, quo magis conciliem animum tuum domui meæ, fidem meā interponere non dubito. Quare ſcias quodcunque ab ea ex ea cauſſa ſtipulatus fueris, id me mea fide iuſsiſſe ſaluum te habiturum. Atq; ita Titia, quæ neq; Titio mandauerat, neq; ratum habuerat quod ſcripſerat, dotem Seio promiſit. Quæro, ſi hæres Titij ex cauſſa mandati præſtiterit: an actione mandati hæredem Titiæ conueniri poteſt? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponuntur, non poſſe. Item quæſitum eſt, an nec negociorum geſtorum? Reſpondit, neq; hoc nomine iure agere poſſe. Palàm enim facere Titium, non tā Titiæ nomine, quàm quòd conſultum ſibi uellet, mandaſſe. Item ſi maritus aduerſus mandatorem ageret: an aliqua exceptione ſubmoueatur? Reſpondit, nihil proponi, cur ſubmouendus ſit. *Plura de propoſita replicatione uide ſ. lib. prox. cap. 7. quæſt. 2. except. 9. Tertia replicatio eſt: Niſi alius mandauerit. hoc enim caſu, quamuis non is pro quo interceſſum eſt mandauerit, mandati tamen actio eſt. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 3. reg. 1. except. 2. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio: Niſi inutile mandatum interuenerit. tunc enim negociorum geſtorum actio competit, non mandati. quæ exceptio approbatur l. 7. ff. ad S. C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. cap. 6. quæſt. 4. reg. 1. except. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi aliud quoq; debitum, quàm pro quo interceſſerat, fideiuſſor per errorem ſoluit: quantum enim ad hoc debitum, negociorum geſtorum, non mandati actio competit. quæ exceptio approbatur l. 31. in prin. ff. de negocijs geſtis. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 12. quæſt. 7. except. 9. Quarta exceptio eſt: Niſi indebitum fideiuſſor ſoluit. hoc enim caſu condictione indebiti, non actione mandati id quod ſoluit, repetit. quæ exceptio approbatur l. 29. §. in omnib. ff. mandati, his uerbis:* In omnibus deciſionibus quæ propoſitæ ſunt, ubi creditor uel non numeratam pecuniam, uel nn meratam iterum accepit: repetitio contra eum competit: niſi ex cōdemnatione fuerit ei pecunia ſoluta. tunc enim propter authoritatem rei iudicatæ repetitio quidem ceſſat: ipſe autem ſtellionatus crimine propter ſuam calliditatem plectetur. *Ait Iuriſconſultus:* Quæ propoſitæ ſunt. *Scilicet eadem lege: de quibus uide ā. quæſt. 1. except. 5. & except. 7. Concordat d. l. 29. §. hoc idem, in fine. cuius uerba uide d. except. 5 in prin. Concordat item l. 26. §. mandatu ff. eod. tit. cuius uerba uide ā. quæſt. 2. except. 2. Quinta exceptio eſt: Niſi ſeruus inſcio uel inuito domino fideiuſſit & ſoluit: uel dominus ipſe per errorem ex hac cauſa ſoluit. hoc enim caſu uel uindicatio competit uel condictio indebiti, non mandati. quæ exceptio approbatur l. 19. cum lege ſequente. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Seruus inſcio domino pro quodam fideiuſſerat, & eo nomine pecuniā ſoluerat: quærebatur, poſſet'ne dominus ab eo, cui ſolutū eſſet, repetere? Vlpianus. Reſpondit: Intereſt quo nomine fideiuſſerit. Nam ſi ex cauſſa peculij fideiuſſerit: tunc id quod ex peculio ſoluerit, repetere dominus nō poterit. Quòd ſi ex dominica cauſſa ſoluerit: uindicabitur. Si uerò extra cauſſam peculij fideiuſſerit: quod ex pecunia dominica ſoluerit, æquè uindicabitur: quod ex peculio, cōdici poterit. Sed et ſi ſerui dominus pecuniam ſoluerit: repetere eā non ab eo pro quo fideiuſsit, ſed ab eo cui numerauit, poterit: cum ſeruus fideiuſsionis nomine obligari nō poſsit. Sequitur ergo, ut ab eo pro quo fideiuſſerat, repeti nō poſsit, cùm ipſe ære alieno obligatus ſit: nec ſolutione liberari eius pecuniæ nomine potuerit, cuius obligatio ad ſeruū nō pertinuerit. *Sexta exceptio eſt: Niſi fideiuſſor creditori hæres extiterit. hoc enim caſu non mandati, ſed ex ſtipulatu actionem habet. quæ exceptio approbatur l. 21. § fin. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Cùm fideiuſſor reo ſtipulandi hæres extiterit: quæritur, an quaſi ipſe à ſe exegerit, habeat aduerſus reum mandati actionem? Africanus reſpondit, cum reus obligatus maneat: non poſſe intelligi & ipſum à ſe fideiuſſorem pecuniam exegiſſe. Itaq; ex ſtipulatu potius, quàm mandati agere debebit. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi fideiuſſor poſtquam creditori condānatus fuit, eidem hæres extiterit. quæ replicatio approbatur l. 11. ff. mandati cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. exception. 1. repl. 8. Septima exceptio eſt: Niſi debitor tutor extiterit hæredi fideiuſſoris. hoc enim caſu etiam tutelæ actione tenetur. quæ exceptio approbatur l. 8 §. 1. ff. de adminiſtrat. tutor. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 5. reg. 2. Octaua exceptio eſt: Niſi cùm quis pro ſeruo, qui de libertate pactus erat, apud dominum interceſsiſſet, ita ut manumiſſus in ſe obligationem reciperet: manumiſſus poſtea obligationem recipere nolit. hoc enim caſu de dolo actio eſt. quæ exceptio approbatur*

approbatur l.7.§.ſeruus.in fine. ff. de dolo malo. cuius uerba uide ℈.lib.49.cap.3. quæſt.4.cauſſa 24.

II.*Regula:Præter mandati actionē fideiuſſor ſoluens impetrare à creditore poteſt, ut ei actiones quas creditor eius debiti nomine habet,ſibi cedantur, ceſſasq́; actiones inſtituere. De qua re uide ſ̄.cap. prox.quæſt.9 item ℈.lib. 48. cap.5. quæſt.2. reg.4. Hactenus de fideiuſſoribus,& mandatoribus.Sequitur nunc de conſtitutæ pecuniæ reis.*

DE CONSTITVTA PECVnia. Cap. V.

I. RATIO HVIVS actionis.

H*Ac actione tam proprio, quàm alieno nomine obligari poſſumus.cuius ratio proponitur l. 1. in prin. ff. de conſtituta pecunia, his uerbis:* Hoc edicto prætor fauet naturali æquitati,qui conſtituta ex conſenſu facta cuſtodit : quoniam graue eſt fidem fallere.

II. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit.

I. *Cauſa generalis eſt: Si quis pro ſe uel pro alio debitum ſe ſoluturum uel facturum conſtituit. Hæc cauſa approbatur Inſt. de actionib. §. de conſtituta, his uerbis:* De conſtituta pecunia cum omnibus agitur, quicunq; pro ſe uel pro alio ſoluturos ſe conſtituerint,nulla ſcilicet ſtipulatione interpoſita.nam alioquin ſi ſtipulanti promiſerint,iure ciuili tenentur. *Declaratur atq; diſtinguitur hæc cauſa Nouell.c.115. §. ad hæc & aliud, his uerbis:* Aliud capitulum,quod conſtitutæ pecuniæ obligationes ſeu promiſsiones concernit,præſente nobis lege exprimere uiſum eſt. Sancimus igitur,ſi quando aliquis uel pro ſe, uel pro alia perſona pecuniam conſtituerit, dicens fortè alicui, Satis tibi facio: ut hic omnibus modis ad quantitatem, quam protulit, obnoxius ſit, & à ſe conſtitutum implere , atq; debitum perſoluere compellatur.Si quis uerò dixerit,Satis tibi fiet:hic, utpote cum talis ſermo abſque determinatione certæ perſonæ prolatus ſit, perinde quaſi nihil dixerit, ab omni exactione liber conſeruetur.At ſi quis dixerit,Fiet tibi ſatis à me & ab hoc & illo:hi quidem, quos ille nominauerit, niſi conſenſerint, nullam ex tali locutione præiudicium naſcatur:ſed neq; ipſe,qui hoc dixit,pro illis perſonis,quas nominauit,aliquam exactionem ſuſtineat. Pro ſe uerò id quod ex ære alieno ſecundum leges comprobato deberi monſtratum fuerit, pro rata duntaxat parte ſoluat . Cæterùm ſi dixerit , Satis tibi fiet à me, aut ab hoc, aut illo:tunc perſonis quidem nominatis, niſi conſentiant , conſimili modo nullum præiudicium generetur. Qui uerò eam pecuniam conſtituit,is integrum quidem debitum perſoluere compellatur: ſi quam tamen contra nominatas perſonas actionem ſibi competere putauerit, hanc contra ipſos ſecundum leges proponet,& legitimo potiatur auxilio.

II. *Cauſſa: Si ſcripſit ea quæ alius debet,penes ſe eſſe.Hæc cauſſa approbatur l.26.ff.de conſtituta pecunia,his uerbis:* Quidam ad creditorem literas eiuſmodi fecit: Decem, quæ Lucius Titius ex arca tua mutua acceperat (ſalua ratione uſurarum) domine penes me habes. Scæuola reſpondit,ſecundum ea quæ proponerentur, actione de conſtituta pecunia eum teneri.

III. *Cauſſa: Si quis ſcripſerit ſe cauturum & ſoluturum,ſi quod debitum fuerit adprobatum. Hæc cauſſa approbatur l. 5. §. Iulianus quoq;. ff. d. tt. his uerbis:* Iulianus libro undecimo ſcribit Titius epiſtolam ad me talem emiſit: Scripſi ſecundum mandatum Seij,ſi quid tibi debitum adprobatum fuerit, me tibi cauturum & ſoluturum ſine controuerſia. tenetur Titius de conſtituta pecunia.

IIII. *Cauſſa:Si ita ſcripſit:Remanſerunt apud me quinquaginta ex credito tuo , quos tibi reddere debebo, &c. Hæc cauſſa approbatur l. 24. ff. de conſtituta pecunia , his uerbis:* Titius Seio epiſtolam emiſit in hæc uerba: Remanſerunt apud me quinquaginta ex credito tuo, ex contractu pupillorum meorum, quos tibi reddere debebo Idibus Maij probos. Quòd ſi tibi ad diem ſupraſcriptum non dedero:tunc dare debebo uſuras tot. Quæro an Lucius Titius in locum pupillorum ad cautionem reus ſucceſſerit? Marcellus reſpondit,ſi interceſſerit ſtipulatio,ſucceſsiſſe.Item quæro, an ſi non ſucceſsiſſet,de cōſtituta teneatur? Marcellus reſpondit,in ſortem teneri. Eſt enim humanior & utilior iſta interpretatio.

V. *Cauſſa: Si quis inutiliter ſit ſtipulatus. Hæc cauſſa reprobatur l.1.§.cum qui.ff. d.tt. cuius uerba uide ℈.except.18.*

VI. *Cauſſa: Si quis partem debiti alieni ſoluerit. Hæc cauſſa reprobatur l.ult.C.ne uxor pro marito.cuius uerba uide ſ̄. lib 36. cap. 6. reg.4. exemplo 6.*

DE EXCEPTIONIBVS PRAECEDENtium cauſarum generalibus.

I. Exceptio, *ſumpta ex modo & uerbis quibus conſtitutum eſt,reprobatur l.14.§.fin. ff. de conſtit. pecunia, his uerbis:* Conſtituere & præſentes & abſentes poſſumus , ſicut paciſci & per nuncium,& per noſmetipſos , & quibuſcunq; uerbis.

II. Exceptio:*Niſi mulier conſtituerit. Hæc exceptio reprobatur ſub conditione l.1.§.1. ff. d. tt. his*

uerbis: Ait prætor: Qui pecuniem debitā conſtituit. Qui, ſic eccipiēdum eſt, Quęúe: nam & mulieres de conſtitura tenentur, ſi non interceſſerint. *Planè exceptio propoſita admittitur, ſi mulier pro alio ſe ſoluturam conſtituerit animo intercedendi. quæ diſtinctio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si non interceſſerint. *De qua re plura uide J. cap. prox.*

III. *Exceptio: Niſi pupillus conſtituerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. de pupillo, his uerbis:* De pupillo etſi nihil ſit expreſſum edicto, attamen ſine tutoris authoritate conſtituendo non obligatur. *Concordat l. ult. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except. 15.*

IIII. *Exceptio: Niſi filiusfamiliâs conſtituerit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. ſed ſi filiusfam. his uerbis:* Si filiusfemiliâs conſtitrueris, an teneatur quæritur? Sed puto uerum, & ipſum conſtituentem teneri, & patrem de peculio.

V. *Exceptio: Niſi alius, non is qui conſtituit: uel alij, non ei cui conſtituitur, debeat uel debeatur. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. quod exigimus. ff. de conſtituta pecunia. cuius uerba uide J. except. 19. repl. 1.*

VI. *Exceptio: Niſi alij ſe ſoluturum conſtituit. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. item ſi mihi. ff. d. tt. his uerbis:* Si mihi conſtitues te ſolututū, teneberie. Quòd ſi mihi conſtituetie Sempronio te ſolututum, non teneberis. *Huius replicatio hæc eſt: Niſi tutor curatori uel actori cōſtituatur pupillo, adoleſcenti uel municipib. ſolui. Hæc replicatio approbatur d. l. 5. §. item tutori, his uerbis:* Tutori pupilli conſtitui poteſt, & ectori municipum, & cuteroti furioſi. Sed & ipſi conſtituentes renebuntur. Si ectori municipum, uel tutori pupilli, uel curetori furioſi, uel edoleſcentis ita conſtituerur: municipibus ſolui, uel pupillo, uel furioſo, uel adoleſcenti: utilitatis gretia puto dendam municipibus, uel pupillo, uel furioſo, uel adoleſcenti utilem actionem.

VII. *Exceptio: Niſi procuratori conſtituatur. Hæc exceptio reprobatur ſub conditione d. l. 5. §. Iulianus, his uerbis:* Iulianus lib. XI. Digeſtorum ſcribit, procuratori conſtitui poſſe. Quòd Pōponius ita interpreretur, ut ipſi procuratori cōſtituas te ſoluturū, nō dño.

VIII. *Exceptia: Niſi ſeruo uel ei qui bona fide ſeruit, conſtituerit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 5. §. fin. cum lege ſequente, his uerbis:* Seruo cōſtitui poſſe conſtat. Et ſi ſeruo conſtituatur, domino ſolui, uel ipſi ſeruo: quelem quelem domino ſeruum obligationem adquirere. Idem eſt, etſi ei qui bone fide mihi ſeruit, conſtitutum fuerit.

IX. *Exceptio: Niſi filiofamiliâs conſtituatur. Et hæc exceptio reprobatur l. 7 ff. eod. tt. his uerbis:* Etſi filiofamiliâs conſtituatur, uelet conſtitutum.

X. *Exceptio: Niſi cùm quis ſibi aut Titio ſtipulatus eſſet, Titio ſit conſtitutum. Hæc exceptio approbatur d. l. 7. his uerbis:* Si mihi aut Titio ſtipuler, Titio conſtitui ſuo nomine nō poſſe, Iulianus ait: quia non hebet petitionē, tametſi ſolui ei poſsit.

XI. *Exceptio: Niſi per nuncium uel per epiſtolā conſtituatur. Hæc exceptio reprobatur l. 14. §. fin. ff. de conſtituta pecunia. cuius uerba uide ſ. except. 1. Concordat l. 15. ff. eod. tt. his uerbis:* Licet libera perſone ſit, per quem tibi conſtituit: non erit impedimentum, quod per liberē perſonam adquirimus, quia miniſterium tantummodo hoc caſu præſtere uidetur.

XII. *Exceptio: Niſi incertam perſonam ſoluturam conſtituit. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 115. §. ad hæc & aliud. ibi: ſi quis uerò dixerit. cuius uerba uide ſ. cauſa 1.*

XIII. *Exceptio: Niſi alium ſoluturum uel facturum cōſtituit. Hæc exceptio approbatur d. §. ad hæc & aliud. ibi: at ſi quis dixerit, cum ſequentibus. Concordat l. 5. §. ſed & ſi quis. ff. de conſtit. pecunia, his uerbis:* Si quis conſtituerit alium pro ſe ſoluturum, non ſe pro alio, non teneturr: & ita Pomponius libro octeuo ſcribit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi fideiuſſurum aliū pro ſe conſtituerit. Hæc replicatio approbatur l. 14. §. ſed etſi quis. ff. de conſtit. pecunia. his uerbis:* Si quis certam perſonem fideiuſſurem pro ſe conſtituerit, nihilominus tenatur, ut Pomponius ſcribit. Quid temen ſi ea perſona nolit fideiubere? puto teneri eum qui conſtituit: niſi aliud ectum eſt. Quid ſi antè deceſſerit? ſi more interueniente: æquum eſt teneri eum qui conſtituit, uel in id quod intereſt, uel ut aliam perſonem non minus idoneem fideiubendem præſtet. Si nulle mora interueniente, megis puto non teneri.

XIIII. *Exceptio: Niſi pro abſente debitore conſtituerit. Hæc exceptio reprobatur l. 27. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Vtrum præſente debitore, an abſente conſtituat quis, parui refert.

XV. *Exceptio: Niſi pro inuito debitore conſtituerit. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 27. his uerbis:* Etiem inuito debitore conſtituere quem poſſe, Pomponius libro XXXIIII. ſcribit. Vnde falſem putat opinionem Labeonis, exiſtimantis: ſi poſteaquem quis conſtituit pro elio, dominus ei denunciet, ne ſoluat: in factum exceptionem dandem: nec immeritò id Pomponius. Nam cum ſemel ſit obligatus qui conſtituit, factum debitoris non debet eum excuſare.

XVI. *Exceptio: Niſi debitor defunctus ſit nullo adhuc hærede eius exiſtente, uel apud hoſtes ſit. Hæc exceptia reprobatur l. 11. in prin. ff.*

de

de conſtit.pecunia, his uerbis: Hactenus conſtitutum ualebit, ſi quod conſtituitur, debitum ſit: etiamſi nullus appareat, qui interim debeat: utputa ſi ante aditam hæreditatem debitoris, uel capto eo ab hoſtibus, conſtituat quis ſe ſoluturum. nam & Pomponius ſcribit, ualere conſtitutum: quoniam debita ea pecunia conſtituta eſt.

X V II. Exceptio: *Niſi pro ſatis locuplete conſtituerit ſe ſoluturum. Hæc exceptio approbatur l. 97. §. poſſum. ff. de uerb. obligat. cuius uerba cum concordantibus uide ſ̃ lib. 18 cap. 6. except. 9.*

X V III. Exceptio: *Niſi non conſtituendi animo factum ſit: puta ſi inutiliter quis ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. eum qui. ff. de conſtit. pecunia, his uerbis:* Eum qui inutiliter ſtipulatus eſt, cum ſtipulari uoluerit, non conſtitui ſibi: dicendum eſt, de conſtituta pecunia experiri non poſſe: quoniam non animo conſtituentis, ſed promittentis factum ſit.

X I X. Exceptio: *Niſi debitum quod conſtituitur, nullum ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 18. §. quod adijcitur. ff. de conſtit. pecunia, his uerbis:* Quod adijcitur, Eamque pecuniam, cum conſtituebatur, debitam fuiſſe: interpretationem pleniorem exigit. Nam primùm illud efficit, ut ſi quid tunc debitũ fuit cum conſtitueratur, nunc non ſit: nihilominus teneat conſtitutum: quia retrorſum ſe actio refert. Proinde & temporali actione obligatum conſtituendo, Celſus & Iulianus ſcribunt, teneri debere: licet poſt cõſtitutum dies temporalis actionis exierit. Quare etſi poſt tempus obligationis ſe ſoluturum conſtituerit, adhuc idem Iulianus putat: quoniam eo tẽpore conſtituerit quo erat obligatus: licet in id tempus, quo non tenebitur. *Cõcordat l. 18. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̃. except. 16. Concordat l. 2. §. ſed & heredibus. ibi: ita tamen. C. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. except. 26. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi tempore quo conſtituebatur, debitum fuit. tunc enim quamuis debitum eſſe deſierit, nihilominus de conſtituta pecunia actio competit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nam primùm illud efficit, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi ipſo iure debitum ſit, quamuis per exceptionem elidi poſſit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. §. 1. ff. d. tt. his uerbis:* Si quis conſtituerit, quod iure ciuili debebat, iure prætorio non debebat (id eſt per exceptionem) an conſtituendo teneatur, quæritur? & eſt uerum (ut Pomponius ſcribit) eum non teneri: quia debita iuribus non eſt pecunia, quæ conſtituta eſt. *Tertia replicatio eſt: Niſi alij debeatur, uel alius debeat. tunc enim quamuis non ei cui conſtituitur, debeatur, uel is debeat qui conſtituit: nihilominus conſtitutum ualet. quæ replicatio approbatur l. 5. §. quod exigimus. ff. de conſtituta pecunia, his uerbis:* Quod exigimus, ut ſit debitum quod conſtituitur: in rem exactum eſt, non utiq; ut is cui conſtituitur, creditor ſit. nam & quod ego debeo, tu conſtituendo teneberis: & quod tibi debetur, ſi mihi conſtituatur, debetur. *Quarta replicatio eſt: Niſi natura debeatur, ut ad exceptionem proſit. tunc enim quamuis ex eo actio non detur, conſtituti tamen actio tenet. quæ replicatio approbatur l. 1. §. debitum. ff. d. tt. his uerbis:* Debitum uel natura ſufficit. *Quinta replicatio eſt: Niſi iuratum ſit deberi, uel iuſiurandum relatum. Hæc replicatio approbatur l. 25. §. ſi iureiurando. ff. d. tt. his uerbis:* Si iureiurando delato deberi tibi iuraueris: cum habeas eo nomine actionem, rectè de conſtituta agis. Sed etſi non ultrò detulero iuſiurandum, ſed referendi neceſsitate compulſus id fecero: quia nemo dubitat modeſtius facere qui referat, quàm qui ipſe iuret: nulla diſtinctio adhibetur, tametſi ob tuam facilitatem, ac meam uerecundiam ſubſecuta ſit referendi neceſsitas.

X X. Exceptio: *Niſi poſt rei debitæ interitum conſtituatur. Hæc exceptio approbatur ratione exceptionis ſuperioris proximæ. cuius replicatio hæc eſt: Niſi interitu rei debitæ non fuerit debitor liberatus. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 23. in prin. ff. de conſtit. pecunia, his uerbis:* Promiſſor Stichi, poſt moram ab eo factam mortuo Sticho, ſi conſtituerit ſe precium eius ſoluturum, tenetur. *Concordat l. 23. ff. eod. tt. his uerbis:* Promiſſor hominis homine mortuo, cum per eum ſtaret, quo minus traderetur: etſi hominem daturum ſe conſtituerit: de conſtituta pecunia tenebitur, ut precium eius ſoluat.

X X I. Exceptio: *Niſi in diem debitum, ante diem uenientem conſtituatur. Hæc exceptio reprobatur l. 3. §. ſi is qui. ff. d. tt. his uerbis:* Si is qui iure ciuili & prætorio debeat, in diem ſit obligatus: an conſtituendo teneatur? Et Labeo ait teneri. quam ſententiam & Pedius probat: & adijcit Labeo, uel propter has potiſsimum pecunias, quæ nondum peti poſſunt, conſtituta inducta. Quam ſententiam non minus probarim. habet enim utilitatem: ut ex die obligatus, conſtituendo ſe eadem die ſoluturum, teneatur. *Concordat l. 2. §. & liceat. C. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. except. 26.*

X X I I. Exceptio: *Niſi conditionale debitum conſtituatur. Et hæc exceptio reprobatur d. §. & liceat. Concordat l. 19. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. except. 38.*

X X I I I. Exceptio, *ſumpta ex cauſſa, ex qua debetur id quod conſtituitur, reprobatur l. 1. §. debi-*

tum.ff.de conſtit.pecun.his uerbis: Debitum ex quacunq; cauſſa poteſt conſtitui : id eſt, ex qnocunq; contractu, ſiue certi, ſiue incerti: & ſi ex cauſſa emptionis quis precium debear, uel ex cauſſa dotis, uel ex cauſſa tutelæ, uel ex quocunq; alio contractu. *Concordat l.29.ff.eod.tt.his uerbis:* Qui iniuriatū, uel furti, uel ui bonorum raptorum actione tenetur: & conſtituendo tenetur.

XXIIII. *Exceptio, ſumpta ex iure quo debetur id quod conſtituitur, reprobatur d.l.1.§.fin. his uerbis:* Debitum uel natura ſufficit. Sed & is qni honoraria actione, non iure ciuili obligatus eſt, cōſtituēdo tenetur. Videtur enim debitū, & quod iure honorario debetur. Ideo & pater & dominus de peculio obſtricti, ſi cōſtitnerint, tenebūtur uſq; ad eam quantitatem, quæ tunc fnit in peculio, cum conſtituebatur. Cæterùm ſi plus ſno nomine conſtituant: non tenentur in id qnod plus eſt.

XXV. *Exceptio: Niſi falſò perſuaſus à creditore, quaſi debitoris hæres eſſet, conſtituerit.* Hec *exceptio approbatur l.ult.ff.d.tt.his uerbis:* Lucius Titius Seiorum debitor deceſsit. hi perſuaſerunt pupillo Mæuio, quòd hæreditas ad eum pertineret: & fecerunt ut epiſtolam in eos exponeret, debitorem ſe eſſe, quaſi hæredem patrui ſui confitentem. Qui & addidit epiſtolæ ſuæ, quòd in rationes ſuas eadem pecunia perueniſſet. Quæſitum eſt, cum ad Publium Mænium ex hæreditate Lncij Titij nihil peruenerit: an ex ſcriptura propoſita de conſtitnta pecunia conueniri poſsit, & an doli exceptione uti poſsit? Scæuola reſpondit, nec ciuilem eo nomine actionem competere: ſed nec de conſtituta eum teneri, ſecundum ea quæ proponerētur. Idem quęſijt, nſurarum nomine, quod ex cauſſa ſnpraſcripta datum ſit, an repeti poſsit? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, poſſe.

XXVI. *Exceptio, ſumpta ex re conſtituta, reprobatur l.2. C. de conſtituta pecunia. his uerbis:* Recepricia actione ceſſante, quæ ſolennibus nerbis compoſita innſitato receſsit ueſtigio : neceſſarium nobis uiſum eſt, magis pecuniæ conſtitutæ naturam ampliare. Cùm igitur præfata pecuniæ conſtitutæ actio in his caſibus tantummodo à ueteribus conclnſa eſt, ut exigeret res, quæ pondere, numero, menſura conſiſtunt, in alijs autem rebus nullam haberet communionem: & neq; in omnibus caſibus longæua eſſet conſtitura, ſed in ſpeciebus certis annali ſpacio concluderetur: & dubitaretur, an pro debito ſub condirione nel in diem conſtituto eā poſsibile eſſet fieri, & an purè conſtituta pecunia contracta ualeret? Hac apertiſsima lege definimus, ut liceat omnibus conſtiruere, non ſolùm res quę pondere, numero, menſura conſiſtūt: ſed etiam alias omnes ſiue mobiles, ſiue immobiles, ſiue ſeſe mouentes, ſiue inſtrumenta, uel alias quaſcunq; res, quas in ſtipulationem poſsint homines deducere. neq; ſit in quocunque caſu annalis: ſed ſiue pro ſe quis cōſtituat, ſiue pro alio: ſit & ipſa in tali uitæ mēſura, in qua omnes perſonales actiones poſitæ ſunt: id eſt, annorū metis triginta. Et liceat pro debito purè, uel in diem, uel ſub conditione conſtitui: & non abſimilem penitus ſtipulationē habeat dignitatem, ſuis tamen naturalibus priuilegijs minimè defraudata. Sed & hæredibus contra hæredes competat: ut neq; recepticiæ actionis, neq; alio indigeat reſpublica in huiuſmodi caſibns adminiculo, ſed ſit pecuniæ conſtitutæ actio per noſtram conſtitutionem ſibi in omnia ſufficiens: ita tamen ut hoc ei inhæreat, ut pro debito fiat conſtitntum: cum ſecundū antiquam recepticiam actionem exigebatur, & ſi quid non fuerat debitū: cum ſatis abſurdū, & tam noſtris temporib. quàm iuſtis legib. contrarium ſit, permittere per actionem recepriciā res indebitas cōſequi, & iterum multas proponere conditiones, quæ & pecunias indebitas & promiſsiones corrūpi & reſtitui defininnt. Vt igitur non erubeſcat tale legū iurgium: hoc tantummodo conſtituatur, quod debitū eſt: & omnia quæ de recepticia in dinerſis libris legiſlatorum poſita ſunt, aboleantur: & ſit pecuniæ conſtitutæ actio omnes caſus complectens, qui & per ſtipulationem poſſunt explicari. Et neminē moneat, quòd ſub nomine pecuniæ etiā omnes res exigi definiamus: cum & in antiqnis libris prudentū, licet conſtituta pecunia nominabatur, tamē non pecuniæ tantùm per eā exigebantur, ſed omnes res quæ pondere, numero, menſura cōſtitutæ erāt. Sed & poſsibile eſt omnes res in pecuniam conuerti: ſi enim certa domus, uel certus ager, nel certus homo, uel alia res, quæ expreſſa eſt, in conſtituendis rebus ponatur: quid diſtat à nomine ipſins pecuniæ? Sed ut ſubrilitati eorum ſatisfiat, qui non ſenſum, ſed nana nominum nocabula amplecti deſiderant: ita omnes res ueniant in conſtitutā actionem, tanquam ſi fuiſſet ipſa pecunia conſtituta: cum etiam neteres pecuniæ appellarione omnes res ſignificari definiant, & huiuſmodi uocabulum & in libris iuris authorum, & in alia antiqua prudentia manifeſtiſsimè inuentum ſit.

His

His uidelicet quæ argenti diſtractores, & alij negociatores indefenſè cōſtituerint, in ſua firmitate ſecundum morem uſque adhuc obtinentem durantibus.

XXVII. Exceptio: *Niſi non ſoluturum debitum, ſed cauturum de eo, ſeu pignus uel fideiuſſorem daturum conſtituerit. Hæc exceptio reprobatur l. 14. §. 1. ff. de conſtituta pecunia, his uerbis:* Si quis conſtituerit ſe pignus daturum, cum utilitas pignorũ irrepſerit, debet etiam hoc conſtitutum admitti. Sed & ſi quis certam perſonam, &c. *Reliqua uerba uide ſ. except. 11. repl. 1.*

XXVIII. Exceptio: *Niſi aliud quàm debetur, ſit conſtitutum. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. in poſit. ff. d. tt. his uerbis:* An poſsit aliud conſtitui, quàm quod debetur, quæſitum eſt? Sed cùm iam placet, rem pro re ſolui poſſe: nihil prohibet & aliud pro debito conſtitui. Deniq; ſi quis centum debens, frumẽtum eiuſdem precij conſtituat, puto ualere conſtitutum.

XXIX. Exceptio: *Niſi plus quàm debetur, conſtitutum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 11. §. fin. cum lege ſequente. ff. de conſtituta pecunia, his uerbis:* Si quis centum aureos debens, ducentos conſtituat: in centum tantùmodo tenetur, quia ea pecunia debita eſt. Ergo & is qui ſortem & uſuras quæ non debebantur, conſtituit: tenebitur in ſortẽ duntaxat. Sed etſi decem debeantur, & decem & Stichum conſtituat: poteſt dici decem tantummodo nomine teneri. *Huius exemplum eſt, ſi pater uel dominus de peculio obligati, plus quàm in peculio eſt, conſtituerint. Quod exẽplum proponitur l. 1. §. fin. ff. de conſtituta pecunia. cuius uerba uide ſ. except. 24. Huius exceptionis in exemplo propoſito replicatio prima hæc eſt: Niſi pater non ſuo, ſed filij nomine plus quàm in peculio eſt, conſtituerit. Quæ replicatio approbatur l. 2. ff. eod. tt. his uerbis:* Quòd ſi filij nomine cõſtituerit ſe decem ſoluturum, quamuis in peculio quinque fuerint, de conſtituta in decem tenebitur. *Altera replicatio eſt: Niſi ex pòſt facto debitum ſit minutum. hoc enim caſu non minuitur actio conſtitutoria. Quæ replicatio approbatur in exemplo propoſito l. 19. §. fin. cum lege ſequente. ff. d. tt. his uerbis:* Si pater uel dominus conſtituerit ſe ſoluturum quod fuit in peculio, non minuetur peculium, ex quo ex ea cauſſa obſtrictus eſſe cœperit. Et licet interierit peculium, non tamen liberatur. Nec enim quod creſcit aut decreſcit peculium, pertinet ad conſtitutoriam actionem.

XXX. Exceptio: *Niſi minus quàm debetur, conſtitutum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 13. ff. de cõſtit. pec. his uerbis:* Si quis uiginti debẽs, decem conſtituit ſe ſoluturum: tenebitur.

XXXI. Exceptio: *Niſi certa quantitas conſtituta non ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 14. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Qui conſtituit ſe ſoluturum, tenetur: ſiue adiecerit certã quãtitatem, ſiue non.

XXXII. Exceptio: *Niſi ſine die ſit conſtitutum. Hæc exceptio reprobatur l. 21. §. 1. ff. de conſtit. pecunia, his uerbis:* Si ſine die cõſtituas, poteſt quidem dici te non teneri, licet uerba edicti latè pateant. Alioquin & confeſtim agi tecum poterit, ſi ſtatim ut conſtituiſti, non ſoluas. Sed modicum tempus ſtatuendum eſt, non minus decẽ dierum, ut exactio celebretur.

XXXIII. Exceptio: *Niſi certo tẽpore uel loco cõſtituat. Hæc exceptio reprobatur l. 16. §. 1. ff. d. tt. his uerbis:* Certo loco & tempore cõſtituere quis poteſt, nec ſolùm eo loco petere, ubi ei conſtitutum eſt, ſed exemplo arbitrariæ actionis ubiq; poteſt.

XXXIIII. Exceptio: *Niſi alio tempore, quàm quo debetur, ſe ſoluturum conſtituit. Hæc exceptio reprobatur l. 4. ff. d. tt. his uerbis:* Et ſi citeriore die cõſtituat ſe ſoluturũ, tenetur. *Concordat l. 19. in prin. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. except. 38.*

XXXV. Exceptio: *Niſi poſt tempus obligationis ſe ſoluturum conſtituat. Et hæc exceptio reprobatur l. 18. §. quare etſi poſt. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. except. 19.*

XXXVI. Exceptio: *Niſi alio loco quàm debetur, ſe ſoluturum conſtituit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Eum qui Epheſi promiſit ſe ſoluturum, ſi cõſtituat alio loco ſe ſoluturum, teneri conſtat. *Hactenus exceptiones aduerſus cauſſam propoſitam, deſumptæ ex iis quæ ipſi conſtituto inſunt. Nunc eæ exceptiones enumerandæ ſunt, quæ ſumuntur ex cõſequentibus conſtitutum.*

XXXVII. Exceptio: *Niſi id quod conſtitutum eſt, debitũ eſſe deſierit. Hæc exceptio reprobatur l. 18. §. quod adijcitur. ff. de conſt. pecun. cuius uerba uide ſ. except. 19.*

XXXVIII. Exceptio: *Niſi conditio debiti quod conſtitutum eſt, defecerit. Hæc exceptio approbatur l. 19. in prin. ff. de conſtit. pecunia, his uerbis:* Id quod ſub conditione debetur (ſiue purè, ſiue certo die conſtituatur) eadẽ conditione ſuſpenditur, ut exiſtẽte conditione, teneatur: deficiẽte, utraq; actio depereat. Sed is qui purè debet, ſi ſub cõditione cõſtituat: inquit Pomponius in hũc utilem actionem eſſe.

XXXIX. Exceptio: *Niſi cùm pater uel dominus de peculio conſtituiſſet, peculium poſtea interierit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 19. §. fin. cum lege ſequente. cuius uerba uide ſ. exception. 29. replicat. 2.*

XL. Exceptio: *Niſi per reum non ſtet, quo minus præſtetur id quod eſt cõſtitutum. Hæc exceptio* approba-

approbatur l. 16. §. ait prætor, his uerbis: Ait Prætor, Si appareat eum qui conſtituit, neq; ſoluiſſe, oeq; feciſſe, oeq; per actoré ſtetiſſe, quo minus fieret quod conſtitutũ eſt. Ergo ſi non ſteterit per actorem, tenet actio, etiamſi per rerum naturá ſtetit. Sed magis dicendum eſt, ſubueoiri reo debere. *Concordat d.l.16.§.fin.cum lege ſequente, his uerbis:* Hæc uorba Prætoris, Neq; feciſſe: utrum ad tempus conſtituti pertioeát, an oerò uſque ad litis conteſtationem trahamus, dobitaii poteſt? & puto ad tempus conſtituti. Sed etſi alia dio offerat, nec actor accipere uoluit, nec ulla iuſta cauſſa fuit non accipiendi: æquom eſt ſuccurri reo aut exceptione, aut iuſta interpretatione, ut factum actoris uſque ad tempus iudicij ipſi ooceat: ut illa oerba, Neq; feciſſe: hoc ſignificent, ut neque in diem in quem cooſtituit, fecerit, neque poſtea. *Concordat item l.18. in prin.ff.eodem tt. his uerbis:* Item illa uerba Prætoris, Neque per actorem ſtetiſſe: eaodem recipiunt dubitationem. Et Pompooius dubitat, ſi fortè ad diem conſtituti per actorem ooo ſtetit, an aotè ſteterit, uel poſtea? & puto & hæc ad diem cooſtituti roferenda. Proiode ſi ualetudine impeditus, aut ui, aut tempeſtate petitor non oeoiti ipſi nocere, Pomponius ſcribit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm quis aliquem pro ſe fideiuſſurum conſtituiſſet, is fideiubere nolit. hoc enim caſu conſtituens nihilominus ad intereſſe tenetur. Altera replicatio eſt: Niſi cùm quis aliquem pro ſe fideiuſſurum conſtituiſſet, is antequam fideiubeat poſt moram conſtituentis deceſſerit. Hæ duæ replicationes approbantur l. 14. §. ſed & ſi quis. ff. eodem tt. cuius uerba uide ſ. except. 13. repl. 1. Plura de exceptione propoſita uide ſ. libro 58. cap. 6. except. 8.*

X L I. Exceptio: *Niſi is cui tanquam hæredi conſtitutum eſt, hæreditatem reſtituit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.22. ff. de conſtit. pecun. cuius uerba uide J. queſtion. proxim. except. 2.*

X L I I. Exceptio: *Niſi is pro quo conſtituit, denunciauit conſtituenti, ne ſoluat. Hæc exceptio reprobatur l.27. ff. d.tt. cuius uerba uide ſ. exception. 15.*

X L I I I. Exceptio: *Niſi is pro quo conſtitutum eſt, conſtituenti non ſoluat. Hæc exceptio reprobatur l. 5. C. de nouationibus. cuius uerba uide ſ. lib. 45. cap. 1. queſt. 2. except. 62.*

X L I I I I. Exceptio: *Niſi conſtituens ſatiſdationem offerat. Hæc exceptio reprobatur l. 21. §. penult. ff. de conſtit. pec. his uerbis:* Conſtituto ſatis non facit, qoi ſolotutũ ſo cooſtituit, ſcilicet ſi offerat ſatiſdatiooem. *Planè admittitur exceptio hæc, ſi ſatisfacturum ſe conſtituit. Quæ diſtinctio approbatur d.l.21 §. fin. his uerbis:* Si quis conſtitoat ſe ſatisfacturum, & fideiuſſorem uel pignora det: non tenetur, quia nihil iotereſt quemadmodom ſatisfaciat.

X L V. Exceptio: *Niſi ſolutum uel factum eſt, quod eſt conſtitutum. Hæc exceptio approbatur l. 16. §. ait pretor. ff. d.tt. cuius uerba uide ſ. except. 40. Concordat l.18. §. fin. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. queſt. 9. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſt moram factam ſeu poſt tempus conſtitutum offerat. Hæc replicatio approbatur d.l.16. §. fin. cum lege ſequente. cuius uerba uide d. except. 40. Et plura de hac re uide ſ. lib. 58. cap. 6. except. 8. Altera replicatio eſt: Niſi cùm illud aut illud deberetur, alterũ ex iis cõſtitutũ ſit, alterũ ſolutum uel oblatũ. Hæc replicatio approbatur l.25. in prin. ff. de cõſtit. pec. his uerbis:* Illud aut illud deboit, & cooſtituit alterum: an uel alterum quod oon conſtituit, ſoluere poſsit, quæſitum eſt? Papinianus. Dixi non eſſe audieodum, ſi uelit hodie fidem cooſtitutæ rei frangere. *Tertia replicatio eſt: Niſi alij quàm conſtituit, ſoluat. Hæc replicatio approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm ſeruo conſtituiſſet, domino ſoluat. Hæc duplicatio approbatur l. 5. §. fin. ff. de conſtit. pecunia. cuius uerba uide ſ. except. 8. Altera duplicatio eſt: Niſi cùm ei qui bona fide poſsidetur conſtituiſſet, poſſeſſori ſoluat. Hæc duplicatio approbatur l.6. ff. d.tt. cuius uerba uide d. except. 8. Tertia duplicatio eſt: Niſi cùm quis tibi conſtituiſſet hoc modo, Tibi aut Titio ſe ſoluturum: Titio ſoluit. Hæc duplicatio approbatur l.10. ff. d.tt. his uerbis:* Si quis duobus pecuniam cooſtituerit, tibi aut Titio: etſi ſtricto iure propria actiooe conſtitotæ pecuniæ maoet obligatus, ſi Titio ſolnerit: tameo per exceptiooem adiuuatur, &c. *Plura de replicatione propoſita uide in Comment. liberationum, cap. 8. except. 9. repl. 3. Hactenus de cauſa propoſitæ actionis, eiuſq; exceptionibus.*

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: *Regulariter ei cui conſtitutum eſt, non alij competit actio propoſita. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi is mortuus ſit. hoc enim caſu eius hæredibus competit. Quæ exceptio approbatur l. 2. §. ſed & hæredibus. C. de conſtit. pecunia. cuius uerba uide ſuprà queſtione proxima, exceptione uigeſimaſexta. Altera exceptio eſt: Niſi cùm alicui tanquam hæredi conſtitutum eſſet, is poſtea hæreditatem reſtituit. hoc enim caſu ei cui reſtituta hæreditas eſt, actio competit. Quæ exceptio approbatur l. 22. ff. de conſtit. pec. his uerbis:* Si poſt conſtitutá tibi pecuniam hæreditaté ex S. C. Trebelliano reſtitueris, qoooiam

ſortis

ſortis petitionem trāſtuliſti ad alium, denegands eſt tibi pecuniæ cōſtitutæ actio. Ide eſt in hæreditatis poſſeſſore poſt euictam hæreditatem. Sed magis eſt, ut fideicommiſſario, uel ei qui euicit, decernēda ſit actio. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruo conſtitutum ſit. hoc enim caſu dommo cōpetit actio. Quæ exceptio approbatur l.5.§.fin ff d.tt.cuius uerba uide ē.quæſt.prox except.8. Quarta exceptio eſt: Niſi ei qui bona fide ſeruit, conſtitutum ſit. hoc enim caſu bonæ fidei poſſeſſori competit actio. Quæ exceptio approbater l.6. ff.eod.tt.ceius cerba uide ē. d.except 8.

I I. Regula: Si quis mibi aut Titio ſe ſoluturum conſtituit, ſoli mibi competit actio, non Titio. Quæ regula approbatur l.8. ff. de conſtit.pec.bis uerbis: Si mihi aut Titio conſtitueris te ſoluturū, mihi competit actio. Quòd ſi poſteaquā ſoli mihi te ſoluturum conſtituiſti, ſolueris Titio: nihilominus mihi teneberis. Plura de regula propoſita eide ē.lib.37.cap.3.except.26.repl.11.

IIII. ADVERSVS QVOS datur actio?

I. Regela: Filiofamiliâs conſtitecnte, tam ipſe quàm pater eius tenetur. Quæ regula approbatur l.2.§.ſed ſi filiumfam ff.de conſtit.pec.cuius uerba uide ē.quæſt.2.except.4.

I I. Regula, De bæredibus conſtituentis, proponiter l.1.C.eod.tt. bis uerbis: Si pro alieno debito te ſoluturum conſtituiſti, pecuniæ conſtitutæ actio non ſolùm aduerſus te, ſed etiam aduerſus hæredes tuos perpetuò cōpetit. Concordat l.2.§.ſed & bæredib. C.eod.tt.ceius uerba eide ē.quæſt.2.except.26.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Non pœnam, ſed rei perſecutionem continet bæc actio. Quæ regula approbatur l.18. §.è re autem. ff.de conſtit. pecunia, bis uerbis: E' re eſt hic ſubiungere, utrum pœnam contineat hæc actio, an rei perſecutionē? Et magis eſt (ut etiam Marcellus putat) ut rei perſecutionem.

I I. Regula: Id quod plus debito conſtitutum eſt, non debeter. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ē.quæſt.2.except.29. Huius exemplum proponitur l.3. in prin. ff. de conſt. pecun. bis uerbis: Quòd ſi maritus plus conſtituit ex dote, quàm facere poterat: quia debitum conſtituit, in ſolidum quidem tenetur, ſed muliere in quātum facere poteſt, condemnatur.

I I I. Regula, De eo quod intereſt, ſi conſtitutum non præſteter, proponitur l.14.§. ſed etſi quis. ff.d.tt.cuius uerba uide ē.quæſt.2.except.13.repl.2.

I I I I. Regula: Vnus ex duob. conſtituentibus in ſolidum tenetur. Quæ regula approbatur l.16. in prin. ff. d. tt. bis uerbis: Si duo quaſi duo rei conſtituerimus, uel cum altero agi poterit in ſolidum. Planè diuiſionis beneficium ex epiſtola diui Hadriani perinde ac inter fideiuſſores impetrari poteſt: quod primæ exceptionis loco notandum. Quæ exceptio approbatur l.3. C.eod.tt. cuius uerba uide ē.cap 2.quæſt.2.reg.1. Altera exceptio eſt: Niſi in correorum perſoeis conſtitutum ſit mutele. boc enim unū cōſtituentem eon onerabit in ſolidum. Quæ exceptio approbatur Noeell. c.115.§. at ſi quis dixerit, in fine. cuius cerba uide ē. quæſt.2.cauſa 1.

V. Regula: Vſuræ eon uenlunt in banc actioeem ex conſtituto. Quæ regula approbatur l.24. ff. de conſtit. pec. cuius uerba uide ē. quæſt.2.eaeſa 4. Contradicere uidetur l.26.ff.eod.tt.cuius uerba uide d.quæſt.2.cauſa 2. Sed ibi in reſponſo nulla uſurarum ſit mentio.

VI. VBI COMPETIT Actio propoſita?

I. Regula: Si certo loco coeſtitutum eſt, arbitrariæ actionis exemplo ubiq; competit. Quæ regula apprpbatur l.16 §.1.ff.de coeſtit. pecun. cuius uerba uide ē quæſt.2.except.33.

I I. Regula: Legatus Romæ coeſtituens, reuocādi domum ius noe babet. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.5.§.1 ff.d.tt.bis uerbis: Iulianus legatum Romæ conſtituentē quod in prouincia acceperat, pntat cōueniri debere. Quod & uerum eſt. Sed ſi cùm non Romæ eſſec, ſed in prouincia adhuc, conſtituit ſe Romæ ſoluturum: denegatur in eum actio de conſtituta.

VII. QVANDO COMPEtit actio propoſita?

I. Regula: Si ſine die conſtitutum eſt, non niſi poſt decem dies actio competit. Quæ regula approbatur l.21.§.ſi ſine.ff.de conſtit.pec. ceius eerba uide ē.quæſt.2.except.32.

I I. Regula: Debitum cōditionale, quamuis purè conſtitetum noe niſi exiſteute conditione propoſita actione peti poteſt. Quæ regula approbatur l.19.in princip. ff.d.tt.cuius uerba uide d.quæſtion.2. exception.38.

I I I. Regula: Prius reus principalis eſt coeueniendus. de qua re eide ē.cap.3.quæſt.6. regul.2.

VIII. QVAMDIV COMpetit?

I. Regula: Perpetua eſt actio, boc eſt, triginta annorum. Quæ regula approbatur l.1.C.de coeſtit. pec.cuius uerba uide ē.quæſt.4.reg.2. Concordat l.2.§.neq; ſit in quocunq; caſe.C.eod.tt. cuius uerba uide ē.quæſt.2.except.26.

I I. Regula: Præſcriptio temporis quæ obſtat principali actioni, buic non obeſt. Quæ regula approbatur l.18.§.quod adijcitur. ibi: proinde & temporali.ff.de conſt.pecun.cuius uerba uide ē.quæſtion.2.except.19. Sed & de bac re uide ē. lib.36.cap.15.except.7.

IX. EVENTVS.

Pecunia conſtituta non liberatur reus principalis, nec prior actio tollitur. Quæ regula approbatur d.l.18.§.fin.his uerbis: Vetus fuit dubitatio, an qui hac actione egit, ſortis obligationem conſumat? Et tutius eſt dicere, ſolutione potius ex hac actione facta liberationem contingere, non litis conteſtatione: quoniam ſolutio ad utranq; obligationem proficit. *Concordat l.28.ff.eod.tt. his uerbis:* Vbi quis pro alio conſtituit ſe ſoluturum, adhuc is pro quo conſtituit, obligatus manet. *Concordat item l.15. ibi: nam qui. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide* J. *cap.13. quæſt.2.cauſſa 3.except.3.repl.3.*

X. ADFINIA REMEdia.

I. Regula: *Etiam principali actione agi poteſt, ut ex iam dictis patet. Imò ſi quis pro alio ſe ſoluturum conſtituit, prius principali actione agi debet, per ea quæ propoſita ſunt* S. *cap.1.quæſt.6.reg.2.*

II. Regula: *Si ſtipulatio interuenit, non de conſtituta pecunia, ſed ex ſtipulatu actio cōpetit. Quæ regula approbatar Inſt.de actionib.§.de conſtituta, in fine.cuius uerba uide* S. *quæſt.2.cauſa 1.*

III. Regula: *Si quis alicui ſcripſerit, ut debitorem ſuum liberet, ſe ei pecaniam ſoluturum: mandati actio eſt. Quæ regula approbatur l.27.in prin. ff.mandati.cuius uerba uide* S. *lib.41.cap.14.quæſt.2.except.13.repl.5.*

IIII. Regula, *De recepticia actione ſublata, proponitur l.2.in prin.C.de conſtit.pecun.cuius uerba aide* S. *quæſt.2.except.26.*

XI. SIMILE.

Conſtitatè pecuniæ actio per omnia ſequitur naturam actionis ex ſtipulata, niſi ſi quid ſpecialiter fuerit exceptum. Quæ regula approbatur d.l.2.§. hac apertiſſima lege ibi: & non abſimilem penitùs. item ibi: & ſi pecuniæ conſtitutæ. cuius uerba uide (ut dixi) d. except. 26. Hæc de conſtitutæ pecuniæ actione.

DE EXCEPTIONE SEnatuſconſulti Velleiani. Cap. VI.

Pendet hoc caput ex ſuperiore cap. 1. quæſt. 2. except. 2. item S. *cap. proxim. quæſt.2. exception. 2.in fine.*

PRimò: *Verba ſenatuſconſulti, quo exceptio propoſita introducta eſt, cum adfinibus eius remedijs proponuntur l.2.in prin.ff.ad S.C.Velleianum, in hunc modum:* Primò quidem temporibus diui Auguſti, mox deinde Clandij, edictis eorum erat interdictum, ne fœminæ pro uiris ſuis intercederent: poſtea factum eſt ſenatuſconſultum, quo pleniſſimæ fœminis omnibus ſubuentum eſt, cuius ſenatuſconſulti uerba hæc ſunt: Quòd Marcus Syllanus, & Velleius Tutor conſules uerba fecerunt de obligarionibus fœminarum, quæ pro alijs reæ fierent: quid de ea re fieri oporteret, de ea re ita conſuluerunt. Quod ad fideiuſſiones & mutui dationes pro alijs, pro quibus interceſſerunt fœminæ, pertinet (tametſi antea uidetur ita ius dictum eſſe, ne eo nomine ab his petitio fiat, neùe in eas actio detur) cum eas uirilibus officijs fungi, & eius generis obligationibus obſtringi, non ſit æquum: arbitrari ſenatum, rectè eos atq; ordine facturos, ad quos de ea re in iure aditum erit: ſi dederint operam, ut in ea re ſenatus uoluntas ſeruetur.

II. *Ratio huius exceptionis proponitur d.l.2.§. uerba, his uerbis:* Verba ſenatuſconſulti excutiamus, prius prouidentia ampliſſimi ordinis laudata: qua opem tulit mulieribus, propter ſexus imbecillitatem multa huiuſmodi caſibus ſuppoſitis atq; obiectis. *Concordat l.1. ff. eod. tt. cuius uerba uide* J. *quæſt.prox.in prin.*

III. CAVSAE HVIVS exceptionis.

I. *Cauſſa, eaq́; generalis hæc eſt: Si mulier pro alio interceſſerit. Quæ cauſa approbatur uerbis ſenatuſconſulti iam propoſitis. Concordat d.l.2.his uerbis:* Velleiano ſenatuſconſulto pleniſſimè cōprehenſum eſt, ne pro ullo fœminæ intercederent. Nam ſicut moribus ciuilia officia adempta ſunt fœminis, & pleraque ipſo iure non ualent: ita multo magis adimendū eis fuit id officiū, in quo non ſola opera nudumq́ue miniſterium earum uerſaretur, ſed etiam periculum rei familiaris. *Concordat item l.4. C.ad S. C.Velleianum.cuius uerba uide* J. *cauſa 3. Item concordat l.24.C.eod. tt. his uerbis:* Mulierem contra ſenatuſconſulti Velleiani authoritatē nō poſſe intercedere, eademq́; exceptione fideiuſſores eius uti poſſe, iuris authoritas probat. Vnde ſi mater tua marito quondam ſuo hęres non extitit, ſatis idoneæ exceptionis remedio tuta eſt. *Huius cauſſæ ſpecies ſunt cauſſæ ſequentes.*

II. Cauſſa: *Si mulier alium defendit. Hæc cauſſa approbatur l.2.§.fin.ff.ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Si mulier defenſor alicuius extiterit, proculdubio intercedit. Suſcipit enim in ſe alienam obligationem, quippe cum ex hac re ſubeat condemnationem. Proinde neque maritum, neque filium, neq; patrē permittitur mulieri defendere. *Huius cauſſæ exceptio hæc eſt: Niſi mulier eum defendat, qui condemnatus ad eam regreſſum eſt habiturus. Hæc exceptio approbatar l.1.ff.eod.tt.his uerbis:* Si eum defendat, qui damnatus regreſſum ad eam habeat: ueluti cum uenditorem

ditorem

ditorem hæreditatis ſibi uenditæ, uel fideiuſſorem ſuum defendat: intercedere non uidetur.

III. *Cauſſa: Si mulier ſoluit pro alio. Hæc cauſſa reprobatur l. 4. in fine, cum lege ſequente. ff. d. tit. his uerbis:* Si tibi donatura, creditori tuo nummos numerauit: non intercedit. Senatus enim obligatæ mulieri ſuccurrere uoluit, non donanti: hoc ideo quia facilius ſe mulier obligat, quàm alicui donat. Nec intereſt pecuniam ſoluendi cauſſa numeret, an quamlibet ſuam rem in ſolutũ det. Nam & ſi uendiderit rem ſuam, ſiue precium acceptum pro alio ſoluit, ſiue emptorem delegauit creditori alieno: non puto ſenatuſconſulto locum eſſe. *Concordat l. 8. §. planè ſi mulier. ibi: quia etſi. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cauſa 6. Concordat item l. 1. C. eodem tit. his uerbis:* Mulieribus quidem quæ alienam obligationem ſuſcipiunt, uel in ſe transferunt, ſi id contrahentes nõ ignorant, ſenatuſcõſulto ſubuenitur. Sed ſi pro alijs, cum obligatæ non eſſent, pecuniam exoluerunt: interceſsione ceſſante repetitio nulla eſt. *Concordat item l. 4. C. eod. tit. his uerbis:* Senatuſconſultũ locum habet, ſiue eam obligationem, quæ in alterius perſona conſtitit, mulier in ſe tranſtulit, uel participauit: ſiue cum alius pecuniam acciperet, ipſa ſe ab initio reum cõſtituit, quod in rerum earum pro alijs obligationibus admiſſum eſt. Sed ſi prædia tua annis maior XXV. uendidiſti, & pro marito pecuniã ſoluiſti: deficit auxiliũ ſenatuſconſulti. *Planè admittitur cauſſa propoſita, ſi ex interceßione mulier ſoluit pro alio, ignorãs ſe exceptione ſenatuſcõſulti defendi. Quæ diſtinctio approbatur l. 9. C. d. tit. cuius uerba uide J. quæſt. 6. reg. 6. Concordat l. 8. §. interdum. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cauſa 6.*

IIII. *Cauſſa: Si mulier id quod alius debet, ipſa promittat uel conſtituat. Hæc cauſſa approbatur uerbis d. l. 1. & l. 4. C. ad S. C. Velleianum, iam propoſitis.*

V. *Cauſſa: Si mulier fundum alterius creditori uendat, ita ut pecuniam debitori ſuo faciat acceptã. Hæc cauſſa approbatur l. 32. §. item ſi mulier. ff. ad S. C. Velleianũ, his uerbis:* Si mulier creditori uiri fundum uendidit ea conditione, ut emptor acceptam pecuniã uiro referret, & hunc fundum uindicat: exceptio quidẽ opponitur ei de re empta & tradita, ſed replicabitur à muliere, ac ſi ea uẽditio cõtra ſenatuſconſultum facta ſit. Et hoc procedit, ſiue ipſe creditor emerit, ſiue interpoſuerit aliũ, quo mulier ea ratione careat re ſua. Idem eſt, etſi non pro uiro, ſed pro alio debitore rem ſuã tradidit. *Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi non creditori, ſed alij mulier uendiderit rem ſuam, preciumq; creditori ſoluit pro alio, uel emptorem creditori delegauit. Hæc exceptio approbatur l. 5. ff. ad S. C. Velleianũ. cuius uerba uide ſ. cauſſa 3. Concordat l. 4. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide d. cauſa 3. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi creditor aliũ qui rem à muliere emeret, interpoſuit. Hæc replicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Siue interpoſuerit aliũ, &c.

VI. *Cauſſa: Si mulier pro alio debitorem ſuum delegauit. Hæc cauſſa reprobatur uerbis d. l. 5. d. cauſſa 3. propoſitis. Concordat l. 8. §. planè ſi mulier. ff. eod. tit. his uerbis:* Si mulier interceſſura debitorem ſuum delegauit, ſenatuſcõſultum ceſſat: quia etſi pecuniã numeraſſet, ceſſaret ſenatuſconſultũ. Mulier enim per ſenatuſconſultum releuatur, nõ in his quæ deminuit, reſtituitur. *Concordat l. 19. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg. 2. Planè admittitur cauſſa propoſita primùm, ſi cum interceßiſſet pro alio mulier, poſtea ex ea cauſſa debitorem ſuũ creditori delegauerit. hoc enim caſu cõdictio mulieri cõpetit. Quæ diſtinctio approbatur d. l. 8. §. interdũ, his uerbis:* Interdũ intercedenti mulieri & cõdictio cõpetit, utputa ſi contra ſenatuſconſultũ obligata, debitorẽ ſuũ delegauerit. Nã hic ipſi cõpetit cõdictio, quemadmodũ etſi pecuniã ſoluiſſet, condiceret. Soluit enim & qui reum delegat. *Deinde admittitur cauſſa propoſita, ſi delegatus à muliere debitor eius non fuit. Quæ diſtinctio approbatur ibidem his uerbis:* Sed ſi is qui à muliere delegatus eſt, debitor eius nõ fuerit: exceptione ſenatuſcõſulti poterit uti, quẽadmodũ mulieris fideiuſſor. *Concordat l. 8. §. ſed ſi eũ, his uerbis:* Sed ſi eũ delegauerit, qui debitor eius fuit: fraus ſenatuſcõſulto facta uidebitur. Et idcirco exceptio datur.

VII. *Cauſſa: Si alij mandauit mulier, ut pro alio intercederet. Hæc cauſſa approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. quæſt. 3. reg. 1. exc. 2. repl. 3.*

VIII. *Cauſſa: Si mulier à debitore creditori ſit delegata, et inde cõueniatur. de hac cauſa uide J. exc. 7.*

IX. *Cauſſa: Si mulier debitori ſuo ius pignoris remiſit. Hæc cauſſa reprobatur l. 8. in prin. ff. ad S. C. Velleianum, his uerbis:* Quamuis pignoris datio interceſsionem faciat, tamen Iulianus lib. XII. Digeſtor. ſcribit, redhibitionem pignoris (ſi creditrix mulier rem quã pignori acceperat, debitori liberauerit) non eſſe interceſsionem. *Concordat l. 11. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 5. quæſt. 5. reg. 1. except. 1. repl. 2.*

X. *Cauſſa: Si mulier rem ſuam uel ſibi obligatã pro alio pignori dederit. Hæc cauſſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Pignoris datio interceſsionẽ faciat. *Cõcordat l. 5. in prin. C. eod. tit. cuius uerba uide J. exc. gener. 14. Cõcordat itẽ l. 7. C. eod. tit. cuius uerb. uide J. quæſt. 6. reg. 7. Huius cauſſæ exc. hæc eſt: Niſi cũ mulieri res pignori eſſet obligata.*

gata, quæ alij etiam obligata erat, poſterior creditor ei debitum ſoluerit, & ita mulier ius pignoris ei ceſſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.17.§. ſi mulier. ff. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 9. reg. 1. except. 41. replicat. 7.

X I. Cauſſa: *Si mulier intercedendi animo ſeruum alienum in iure interrogata, ſuum eſſe reſponderit. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.26. ff. d. tit. his uerbis:* Si mulier intercedendi animo ſeruum alienum ſuum eſſe reſponderit, quaſi interceſſerit, auxilio ſenatuſconſulti utetur. Planè ſi pro bona fide ſibi ſeruiente reſponderit, non uidetur interceſſiſſe.

X I I. Cauſa: *Si mulier in iure interrogata hæredem ſe reſponderit, cum non eſſet. Hæc cauſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.11. ff. d. tit. his uerbis:* Si mulier in iure interrogata, reſponderit ſe hæredem eſſe: ſi ſciens ſe hæredẽ non eſſe reſpõderit, minimè interceſſiſſe uideri, Paulus ait: quia decepit. Quòd ſi exiſtimauit ſe hęredem, & eo nomine decepta reſpondit: in eam actionem quidẽ dari plerique exiſtimauerũt, ſed exceptione ſenatuſconſulti adiuuari.

X I I I. Cauſſa: *Si mulier hæreditatem alicuius adeat, ut æs alienum eius ſuſcipiat. Hæc cauſſa reprobatur l.32. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Si mulier hæreditatem alicuius adeat, ut æs alienum eius ſuſcipiat: uix eſt, ut ſuccurri ei debeat, niſi fraude creditorum conceptũ id ſit. Nec enim loco minoris uigintiquinque annorũ circumſcripti per omnia habenda eſt mulier. *Concordat l.11. in prin. ibi: aut ſi hæred. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. gener. 2.*

X I I I I. Cauſſa: *Si mulier adierit hæreditatem, cuius debitores ſoluendo non ſunt. Hæc cauſſa reprobatur l.19. §. denique ſi proponas. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. cauſſa prox.*

X V. Cauſſa: *Si mandatu mulieris quis damnoſam adijt hæreditatem, muliere indemnitatem promittente. Hæc cauſſa reprobatur d.l.19. in prin. his uerbis:* Tutor pupilli deceſſerat hærede inſtituto Titio, cum de adeunda hæreditate dubitaret, quoniam malè geſta tutela exiſtimaretur. perſuadente matre pupilli, ut ſuo periculo adiret, adijt: ſtipulatusque de ea cauſſa eſt, indemnem ſe eo nomine præſtari. Si ex ea cauſſa Titius pupillo aliquid præſtitiſſet, iſque matrem conueniret: Africanus negauit exceptioni ſenatuſcõſulti locum eſſe, quando uix ſit ut aliqua apud eundem pro eo ipſo interceſſiſſe intelligi poſſit. Nec diſſimilem eſſe huic propoſitioni ex facto agitatam quæſtionem. Cùm quidam uir prætorius deceſſiſſet, duobus filijs ſuperſtitibus, quorum alter impubes, alter legitimus frater tutor eſſet: & cùm paterna hæreditate ſe abſtinere uellet, mandatu uxoris defuncti, quæ mater pupillo eſſet, abſtento pupillo ſolum ſe hæreditati miſcuiſſet. Vbi ſimiliter ſe reſpondiſſe ait, Si ex cauſſa agente pupillo, damnum eo nomine paſſus eſſet: non impediri eum ſenatuſconſulto, quo minus à muliere rem ſeruaret. In propoſita ſpecie & illud tractatum eſſe, an is qui mandatu mulieris adierit, ſi damnum ob id patiatur, quòd debitores hæreditarij ſoluendo non fuerint, ſenatuſcõſulto locus ſit, quaſi mulier quodammodo eorũ obligationes ſuſceperit. Magis autẽ eſſe, ut ne ob hanc quidem cauſſam ſenatuſcõſultum locũ habeat: quando non ea mente fuerit, ut pro his intercederet: ſed ut totoris aduerſus pupillum & cæteros fortè creditores indemnem præſtaret hæredẽ. Deinde ſi proponas mulierem in emptione hæreditatis eo nomine damnum pati, quòd debitores hæreditarij ſoluendo non ſint: nulla puto dubitatio erit, quin ſenatuſconſulto locus non ſit, etiamſi maximè creditoribus aliquantum præſtiterit. Quid ergo ſi cum propterea de adeunda hæreditate dubitaret Titius, quòd parum idonea nomina debitorum uiderentur, mulier hoc ipſum repromiſit, ut quãto minus à quoquo eorum ſeruari poſſit, ipſa præſtaret? propè eſt ut ſit interceſſio.

X V I. Cauſſa: *Si mulieri crediturus quis, alij mandatu mulieris promiſerit. Hæc cauſſa reprobatur d.l.19. §. cùm haberes. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 2.*

X V I I. Cauſſa: *Si mulier cum aliquo contrahat, alij donatura, creditura, uel alio modo id quod ex contractu percipit, ad alium translatura. Hæc cauſſa reprobatur l.4. ff. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Si ego cum muliere ab initio contraxerim, cum ignorarem cui hoc factũ uellet: non dubito ſenatuſconſultum ceſſare. & ita diuus Pius & Imperator noſter reſcripſerunt. Proinde ſi dum uult Titio donatum, cepit à me mutuam pecuniam, & Titio donauit: ſenatuſconſultum ceſſabit. Sed etſi tibi donatura, &c. *Reliqua uerba uide ſ. cauſa 3. Concordat l.11. ff. eod. tit. his uerbis:* Si mulier tanquam in uſus ſuos pecuniã acceperit alij creditura, non eſt locus ſenatuſconſulto. Alioquin nemo cum fœminis contrahet: quia ignorari poteſt, quid acturæ ſint. *Concordat item l.17. ibi: nec id contrarium. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. gener. 7. repl. 1. Item concordat l.19. §. cùm haberes. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 2. Item concordat l.27. in prin. ff. eodem tit. his uerbis:*

Bona

Bona fide perſonam mulieris in contrahendo ſecutua, ob ea quæ interuirum & uxorem accepta pecunia geſta ſunt, exceptione ſenatuſconſulti non ſubmouetur. *Concordat item l.2.C.eod.tt. his uerbis:* Fruſtrà ſenatuſconſulti exceptione, quod de interceſsionibus fœminarum factum eſt, uti tentaſti: quoniam principaliter ipſa debitrix fuiſti. Eius enim ſenatuſconſulti exceptio tunc mulieri datur, cum principaliter ipſa nihil debet, ſed pro alio debitore apud creditorem eius interceſsit. *Concordat item l.10. C.eod.tt.his uerbis:* Si aduerſarius tuua non cum marito tuo, ſed tecum negocium geſsit: reliqua conductionis quæ dicis eſſe contracta, obtentu eiuſmodi obligationum non potes recuſare. Enimuerò ſi cum eoſdem fundoa non tibi, ſed marito tuo locaret, perſonã tuam ut idoneam ſecutus eſt: beneficio ampliſsimi ordinis, quod factum eſt de interceſsionibus fœminarum, te tueri potea. *Item concordat l.13.C. eodem tt. his uerbis:* Si fœnebria pecunia iuxta fidẽ ueri à creditore tibi data eſt, ſiue tota quantitaa fœnoris, ſiue pars eius in uſum mariti proceſsiſſe proponatur: decreto patrum non adiuuaria, licet creditor cauſſam contractua non ignorauerit. *Planè admittitur cauſa propoſita, ſi creditor ſciuit mulierem alterius cauſſa contrahere. Quæ diſtinctio approbatur l.12. ff.ad S.C.Velleianum, his uerbis:* Imò tunc locus eſt ſenatuſconſulto, cum ſcit creditor eam intercedere. *Concordat l.8.§.fi, cùm eſſem.ff.eod.tt.his uerbis:* Si cùm eſſem tecum contracturua mulier interuenerit, ut cum ipſa potius contrabam: uidetur interceſsiſſe. Quo caſu datur in te actio quæ inſtituit magis, quàm reſtituit obligationem: ut perinde obligeris eodem genere obligationis, quo mulier obligata eſt. Verbi gratia, ſi per ſtipulationem mulier, & tu quaſi ex ſtipulatu conuenitaris. *Concordat item l.28.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Fundum uxoris ſuæ maritus obligauit Sempronio ob conductionem, mox mulier à Numerio ſua fide mutuam pecuniam acceptam ſub obligatione einſdem fundi, ſoluit ſtatim Sempronio pro marito ſuo: quæſitum eſt, an aduerſus ſenatuſconſultum obligata ſit? Scæuola reſpondit, ſi Numerius ſciſſet eam intercedere: fore ſenatuſconſulto, de quo quæritur, locum. *Concordat item l.20 ff.eod.tt.his uerbis:* Quidam uoluit hæredibus Lucij Titij mutuam pecuniam dare, & cum eis contrahere: ſed quoniam facultates eorum ſuſpectas habuit, magis uoluit uxori teſtatoris dare pecuniam, & ab ea pignus accipere. Mulier eandem pecuniam dedit hæredibus, & ab eis pignus accepit. Quæro, an interceſsiſſe uideatur: & an pignora quæ ipſa accepit, teneantur? Paulus reſpondit, ſi creditor, cũ contrahere uellet cum hæredibus Lucij Titij, auitatis ijs magis mulierem ream elegit: & in ipſius perſona ſenatuſconſulto quod de interceſsionibus factum eſt, locũ eſſe: & pignora data non teneri. Eas autem res quas mulier ab his pro quibus intercedebat, pignori accepit, creditori mulieris obligatas non eſſe. Sed non ſine ratione prætorem facturum, ſi non tãtùm perſona mulieris ſubducta, in principales debitores dederit actionem, ſed etiam in res quæ mulieri obligatæ ſunt. *Concordat deniq; l 19.C.eod.tt.his uerbis:* Cùm ad eas etiam obligationes quæ ex mulieris perſona calliditate creditoris ſumpſerint primordium, decretum patrum quod de interceſsione fœminarum factum eſt, pertinere perpetuo edicto declaratur (ſi tamen creditor qui cum alio contrahere propoſuerat, mulieris perſonam eligit) exceptione contra petitores ſecũdum ea quæ adſeueras, defendi potes. *Planè propoſitæ diſtinctionis qua cauſſa propoſita approbatur, exceptio hæc eſt: Niſi non in fraudem ſenatuſconſulti, ſed bona fide creditor cum muliere contraxerit, crediturus etiam ſine interceſsione mulieris ei cui à muliere pecunia datur, ſi petiſſet. Hæc exceptio elicitur ex legibus iam propoſitis. Cui concordat l. 13.in fine.C. eod.tt. cuius uerba uide paulo ſuperius ead.cauſſa, in prin.*

XVIII. *Cauſſa: Si cùm mulieri alterius nomine ſolutum eſſet, eaq; de rato cauiſſet, dominus ratum non habuerit, ideoq; mulier ex cautione ſua conueniatur. Hæc cauſſa reprobatur l.15.ff ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Si mulieri ſoluero id quod debebam, & ab ea ratam rem te habiturum ſtipulatus fuero, & fortè te ratũ non habente agere ex ſtipulatu inſtituero: exceptio ſenatuſcõſulti quod de interceſsionibus fœminarum factum eſt, non proderit mulieri. Non enim uideri poteſt alienam obligationem recuſare, cum meneam dabito obligatus, & ipſa de lucro agat: ac potius reddere cogatur quod nõ debitum acceperat, quàm pro alio ſoluere.

XIX. *Cauſſa: Si mulier in re aliena quid faciendum, uel non faciendum mandauit, & eo nomine indemnitatem promiſit. Hæc cauſſa reprobatur exemplo l. 8. §. 1. ff ad S. C. Velleianum, his uerbis:* Si mulier interuenerit apud tutores filij ſui, ne prædia eius diſtraherent, & indemnitatem eis repromiſerit: Papinianus lib. IX. Quæſtionum non putat eam interceſsiſſe. Nullam enim obligationem

alienam recepiſſe, neque ueterem neqoe nouam: ſed ipſam feciſſe hanc obligationem. *Concordat l.6.C. eod. tt. his uerbis:* Si mater cum filiorum ſuorum patrimoniũ gereret, tutoribus eorum ſecuritatẽ promiſerit, & fideiuſſorem præſtiterit, uel pignora dederit: quoniam quodammodo ſuum negociom geſsiſſe oidetur, ſenatuſcoſulti auxilio neque ipſa neqoe fideioſſor ab ea præſtitaa, neque res eius pignoratæ adiuuantur. Sin autem totore ſe excuſare uolente, ipſa ſe interpoſuit, indemoitatem ei repromittens: auxilio ſenatuſconſulti uti minimè prohibetur. Si uerò totorea petijt, & ſpoote periculum ſuſcepit: quo mious teneatur, authoritas eam iuria tuetur. *Aliud exemplum proponitur l.19. in prin. ff. eod. tt. cuius aerba uide ſ. cauſſa 15. Planè admittitur cauſſa propoſita in indemnitate promiſſa eius, quod debebitur ei cui indemnitas eſt promiſſa, non eius quod debiturus eſt is alij. Quæ diſtinctio (Accurſio in d.l.8. §.1. teſte) approbatur uerbis d.l.6. iam propoſitis hiſce:* Sio autem tutore ſe excuſare oolente, &c.

X X. *Cauſſa: Si mulier pro alio iudicium ſuſcipiat. Hæc cauſſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.ult. §.penult. ff. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide j. except. 22.*

X X I. *Cauſſa: Si cùm mulier pecuniam mutuam accepiſſet fideiuſſore marito dato, maritus in ſuo teſtamento cauerit, ſe eam pecuniam principaliter debere. Hæc cauſſa reprobatur l.28. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Seia mancipia emit, & mutuam peconiam accepit ſub fideiuſſore marito, eamq́; ſoluit uenditori. Poſtea maritus decedena, &c.

DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium cauſſarum generalibus.

Haſtenus exceptionis propoſitæ aliquot cauſſas tum generales tum ſpeciales partim approbatas, partim reprobatas enumerauimus. Approbatarum autẽ cauſſarum exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio, *ſumpta ex genere obligationis, qua & in qua mulier interceßit, reprobatur l.2. §. omnis omnino. ff. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Omnia omnioo obligatio ſenatuſconſulto Velleiano comprehenditur, ſiue uerbis, ſiue re, ſiue quocunque alio contractu intercesſerint. *Concordat l.18. C. eodem tt. cuius uerba aide j. except. 14.*

I I. Exceptio: *Niſi obligatio, in qua mulier intercedit, ipſam contingat, eiusq́; ſit negocium. Hæc exceptio approbatar l.13. in princip. ff. d. tt. his uerbis:* Aliquaodo licet alienam obligationem ſuſcipiat mulier, non adiuuatur hoc ſenatuſconſulto. Quòd tum accidit, cùm prima facie quidem alienam, rouera autem ſuam obligationem ſuſcipit: ut, ecce ſi ancilla ob pactionem libertatis ex promiſſore dato, poſt maoumiſaionem id ipſum ſuſcipiat, quod expromiſſor debebat: aut ſi hæreditatem emerit, & æa alienum hæreditarium in ſe tranſcribat: aut ſi pro fideiuſſore ſuo iotercedat. *Concordat l.25. in fine. ff. eod. tt. cuius aerba aide j. exception. 9. Huius exemplum proponitur l.27. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Vxor debitricem ſuam uiro delegauit, ut uir creditori eiua pacuniam ſolueret: et ſi fidem ſuam pro ea quam delegauit, apud uirum obligauerit: locum exceptio ſenatuſconſulti oon habebit, quia mulier ſuum negociom goſsit. *Aliud exemplum proponitur l. 3. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 2. except. 1. Huius etiam exceptionis exemplum eſt ſ. cauſſa 17. item j. aliquot exceptiones ſequentes. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm malier cum alio in rem communem pecuniam mutuam acciperet, rea promittendi ſit facta. hoc enim caſu non niſi pro parte tenetur, non etiam pro alio reo. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtingaitur l.17. §. fin. cum lege ſequente. ff. ad S. C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. lib. 3. cap. 12. reg. 1. except. 6. Altera replicatio eſt: Niſi mulier à creditore ſuo delegata promiſerit aliquid, ne delegetar. nam & hoc caſu, quamuis ſuum negocium geſſerit, tamen ex ſtipulata cõuenta exceptione S.C. Velleiani ſe tuebitur. Quæ replicatio approbatur l.24. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si pecuniam promiſit, ne delegetur: interceſſiſſo uidatur.

I I I. Exceptio: *Niſi liberaliter quid fecit mulier. Hæc exceptio approbatur, ſimul & exemplo declaratur l.21. in fine ff d. tt. his uerbis:* Si quid liberaliter fecerit mulier, ueluti ne iudicatus pater eiua propter ſolutionem uexaretur, non erit tuta ſeoatuſconſulto Velleiano. oneriboa enim earum ſuccurrit. *Concordat l.ult. in fine. C. eod. tt. cuius aerba aide j. except. proxim.*

I I I I. Exceptio: *Niſi dotem pro alia mulier promiſerit, ael res ſuas pro dotis cauſſa obligauerit. Hæc exceptio approbatur d.l.ult. his uerbis:* Generaliter ſancimos, ut ſi quia maior uiginti quinq́; annis, ſiue maſcolus ſiue fœmina dotem pollicitua ſit, uel ſpoponderit pro qualibet muliere, cum qua matrimonium licitum eſt: omnimodo compellatur ſuam conſeſaionem adimplere. Neq́; enim ferendum eſt, quaſi caſu fortuito interueniente, mulierem fieri indotatam, & ſic à uiro forſitan repelli, & diſtrahi matrimonium. Cùm enim ſcimoa, fauore dotiũ & antiqoos iuria conditores ſeueritatem legis ſæpius mollire, meritò & ooa ad huiuſmodi uenimus ſaoctionem. Nam ſi ſpontanea uoluntato ab ioitio liberalitatem ſuam oſtẽdit, oeceſſe eſt eum uel eam pro-

promiſsionibus ſatiafacere: ut quod ab inirio ſponte ſcriptum, aut in polliciratione deductum eſt, hoc ab inuitis poſtea cōpleatur: omni authoritate Velleiani ſenatuſconſulti in hac cauſſa ceſſante. *Concordat l.12.C. eod. ti. his uerbis:* Si dotare filiam uolés genero res tuas obligaſti, pertinere ad te beneficium ſenatuſconſulti falſò putas. hanc enim cauſſam ab eo beneficio eſſe remouendam, prudentes uiri putauerunt.

V. Exceptio: *Niſi in cauſſa ſerui certa conditione manumittendi mulier interceſſerit. Hæc exceptio approbatur l.24.C.eod.tt.his uerbis:* Veterum ambiguitatē decidentes ſancimus, ſi quis ut ſeruo ſuo manumiſsionem imponat, mulierem acceperit obnoxiam ſeſe ꝑ certa quantitate facientem, ſi ad libertatem ſeruum perduxerit: ſiue principaliter mulier ſeſe obligauit, ſiue pro ſeruo hoc fecit: teneri eam, rectè omnimodo ſenatuſconſultum Velleianum in hoc caſu tacere imperantes. Satis erenim acerbum eſt, & pietatis rationi contrarium, dominū ſerui qui credidit mulieri, ſiue ſoli, ſiue pro ſerui promiſsione: & libertatem ſeruo imponere, & ſuum famulum perdere, & ea minimè accipere, quibus fretus ad huiuſmodi uenit liberalitatem.

V I. Exceptio: *Niſi pro eo interceſſerit mulier, qui condemnatus ad mulierem habiturus eſt regreſſum. Hæc exceptio approbatur l. 13. in prin.ff.ad S.C.Velleianum. cuius uerba uide ſ.except.2. Concordat l.3.ff.eodem tt. cuius uerba uide ſ.cauſſa 2. except.1.*

V I I. Exceptio: *Niſi pro creditore ſuo uel pro eo cui delegata eſt, mulier interceſſerit. Hæc exceptio approbatur l.24. in princip. ff. d.tt. his uerbis:* Debitrix mulier à creditore delegata, pro eo cui delegata eſt, promiſit: non utetur exceptione. Sed ſi pecuniam promiſit, ne delegetur: interceſsiſſe uidetur. *Concordat l.2. in fine. C.eod.tt his uerbis:* Si pro creditore ſuo alij ſe obligauerit, uel ab eo ſe uel debitorem ſuum delegari paſſa eſt: huius ſenatuſconſulti auxilium non habet. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi à creditore ſuo delegante conuenta, exceptione ſe tueri potuit, uel prior contractus inutilis ſit. Quæ replicatio approbatur exemplo l.8.§. ſi mulier. ff. d. tt. his uerbis:* Si mulier apud Primum pro Secundo interuenerit, mox pro Primo apud creditorem eius: duas interceſsiones factas eſſe, Iulianus lib. XII. Digeſt. ſcribit: unam pro Secundo apud Primum, aliam pro Primo apud creditorem eius. Et ideo Primo reſtitui obligationē, & aduerſus eū. Marcellus aūt notat, eſſe aliquā differentiam; utrum hoc agatur, ut ab initio mulier in alterius locum ſubdatur, & onus debitoris, à quo obligationē transferre creditor uoluit, ſuſcipiat: an uerò quaſi debitrix delegetur: ſcilicet ut cum quaſi debitrix eſt delegata, una ſit interceſsio. Proinde ſecundum hanc ſuam diſtinctionē, in Primi fideiuſsione, ubi quaſi debitrix delegata eſt, exceptionē ei ſenatuſconſulti Marcellus non daret. Sed cōdemnata, uel ante cōdemnationem condicere utiq; ei à quo delegata eſt, poterit, uel quod ei abeſt: uel ſi nondum abeſt, liberationem. *Concordat l.19.§. diuerſum. ff.de nouat. cuius uerba uide J.lib.48.cap.14. quæſt.3.reg. 7. except. 4. Aliud exemplum proponitur l.17. in prin.ff.ad S.C.Velleianum, his uerbis:* Vir uxori donationis cauſſa rem uiliore precio addixerat, & in id precium creditori ſuo delegauerat. Africanus. Reſpondi: Venditionem nullius momenti eſſe: & ſi creditor pecuniam à muliere peteret, exceptionem utilem fore: quamuis creditor exiſtimauerit mulierem debitricem mariti fuiſſe. Nec id cōtrariū uideri debere ei quod placeat, ſi quando in hoc mulier mutuata eſſet, ut marito crederet: non obſtaturam exceptionē, ſi creditor ignoraſſet, in quam cauſſam mulier mutuaretur: quandoquidem plurimum intereſt, utrum cum muliere quis ab initio contrahat, an alienam obligationē in eam transferat. tunc enim diligentiorem eſſe debere. *Propoſita replicationis duplicatio uidetur eſſe talis: Niſi creditor cui delegata eſt mulier, ignorauit eam aduerſus creditorem delegantem exceptione defendi. Quæ tamē duplicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quamuis creditor exiſtimauerit mulierē debitricem mariti, &c.

V I I I. Exceptio: *Niſi pro eo quem mulier creditori ſuo delegauit, interceſſerit. Hæc exceptio approbatur l.27. § fin.ff.ad S.C.Velleianum. cuius uerba uide ſ.except.2.*

I X. Exceptio: *Niſi mulier pro ſeruo ſuo interceſſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.25.ff.d.tt.his uerbis:* Si domina ſeruo ſuo credi iuſſerit, actione honoraria tenebitur. Quòd ſi pro eo fideiuſſerit, exceptione ſenatuſconſulti Velleiani, iudicio cōuenta aduerſus creditorem tueri ſe poterit: niſi pro ſuo negocio hoc fecerit.

X. Exceptio: *Niſi pro eo qui obligari nō poteſt, mulier interceſſerit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ proponuntur J.quæſt.5. reg.1. except.6. item regul.7.*

X I. Exceptio: *Niſi pro filio ſuo mulier interceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l.3.C.ad S.C.Velleianum, his uerbis:* Si cùm ipſe mutuā pecuniam acciperes, mater tua contra ampliſſimi ordinis conſultum fidem ſuam in-

terpoſuit: exceptiooe ſe tueri poteſt.

X I I. Exceptio: *Niſi pro patre ſuo mulier interceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 8. C. d. tt. cuius uerba uide J. quæſt. 1. reg. 8. Planè admittitur exceptio propoſita in caſu liberalitatis l. 21. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. except. 3.*

X I I I. Exceptio: *Niſi mulier pro marito ſuo intercedat, uel ei contrahenti conſentiat, inſtrumẽtoq́; nomen eius inſeratur. Hæc exceptio reprobatur* Nouell. c. 134. *§. illud quoq; ad, his uerbis:* Si qua mulier in ioſtrumento mutui marito ſuo cooſeotiat, uel patrimoniũ ſuum ſubſcribens, aut etiam ſeipſam reddẽs obooxiã: iubemus ne tale ualeat aut obtineat, ſiue ſemel, ſiue ſæpius huiuſmodi aliquid in eo ipſo fiat negocio: ſiue prioatũ, ſiue publicom debitũ ſit: ſed periode habeatur, quaſi oeq; ſcriptum ſit: oiſi maoifeſtè oſtẽdatur, quòd pecunia nomerata io ꝓprioa ipſius uxoris uſus inſumpta fuerit. *Concordat l. 2. in prin. ff. ad S. C. Velleianum. cuius uerba uide ĩ. eod. cap. in prin.*

X I I I I. Exceptio: *Niſi mulier callidè ſit uerſata, & creditorem decepit. Hæc exceptio approbatur d. l. 2. §. uerba. ibi: ſed ita demum, his uerbis:* Ita demũ eis ſubuenit, ſi oon callidè ſint uerſatæ. hoc enim dioui Pius & Seuerus reſcripſerunt. Nam deceptis, non decipientibus iura opitulantur. Et eſt egregiũ Seueri reſcriptum, *ταῖς ἀπαϑώσαις γυναιξὶ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου βουλῆς οὐ βοηθεῖ*: id eſt, Decipieotibus mulieribus ſeoatuſconſultũ auxilio non eſt. Infirmitas enim fœminarum, non calliditas auxilium commeruit. *Concordat l. 30. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si decipieodi animo, uel cum ſciret ſe non teneri, mulier pro aliquo interceſſerit: exceptio ſenatuſconſulti ei nõ dator. Actionem eoim quæ io dolum mulieris competit, ampliſsimus ordo nõ excludit. *Concordat item l. 18. C. eod. tt. his uerbis:* Fœminis alienas uel ueteres uel nouas obligatiooes aliqua ratione ſuſcipieotibus ſubuenitur, niſi creditor aliqua ratione per mulierem deceptus ſit. Nam tunc replicatione doli ſeoatuſconſulti exceptiooẽ remoueri cõſtitutom eſt. *Concordat item l. 110. §. fin. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Mulieribus tuoc ſuccurrendum eſt, cum defraudaotur, noo ut facilius calumnieotur. *Huius exemplum proponitur l. 23. in prin. ff. ad S. C. Velleianum. cuius uerba uide ĩ. cauſa 12. Aliud exemplum proponitur l. 5. C. eod. tt. his uerbis:* Si ſine uolontate tua res tuæ à marito too pigoori datę ſunt, oõ tenentur. Quòd ſi conſenſiſti obligatiooi ſcieote creditrice, auxilio ſeoatuſconſulti uti potes. Qoòd ſi patieotiam præſtitiſti, ut qoaſi ſuas res maritus obligaret, decipere uoluiſti mutuam pecuoiã daotem. Et ideo tibi non ſoccorretur ſenatuſconſulto, quo infirmitati, non calliditati mulierum conſoltum eſt. *Concordat l. 11. C. de diſtractione pign. cuius uerba uide ĩ. lib. 40. cap. 7. quæſt. 1. cauſa 2. except. 2.*

X V. Exceptio: *Niſi is apud quem mulier intercedit, ignoret mulierem intercedendi animo negociũ contrahere. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. cauſa 17. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non ab initio cum muliere contrahatur, ſed cum antea cum alio contractum eſſet, obligatio illa in mulierem transferatur. hic enim ignorantia creditorem non excuſat. Quæ replicatio approbatur l. 17. in prin. ff. ad S. C. Velleianum. cuius uerba uide ĩ. except. 7. repl. 1. Concordat l. 7. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg. 1. exc. 1.*

X V I. Exceptio: *Niſi apud ſeruum creditorẽ mulier interceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 27. §. 1. ff. d. tt. cuius uerba uide ĩ. lib. 19. cap. 1. quæſt. 3. reg. 4. except. 1.*

X V I I. Exceptio: *Niſi apud minorem uiginti quinq; annis mulier interceſſerit. Hæc exceptio reprobatur ſub cõditione l. 12. ff. de minor. uiginti quinque annis, hiſce uerbis:* Si apod minorem ꝓ alio mulier interceſſerit, ooo eſt ei actio in mulierem daoda: ſed perinde atq; cæteri per exceptiooem ſubmoueri debet, ſcilicet quia communi iore in priorẽ debitorem ei actio reſtituitur. Hæc ſi ſoluẽdo ſit prior debitor, alioquio molier non utetur ſeoatuſcooſulti auxilio.

X V I I I. Exceptio: *Niſi mulier pro interceſſione aliquid accepit. Hæc exceptio approbatur l. 23. C. ad S. C. Velleianũ, his uerbis:* Antiquæ iuriſdictionis retia & difficillimoe nodos reſolueotes, & ſuperuacuas diſtinctiones exulare cupieotes: ſancimus molierem, ſi interceſſerit, ſiue ab initio, ſiue poſtea aliquid accipiens, ut ſeſe interponat: omnimodo teneri, & noo poſſe ſenatoſconſulti Velleiani uti auxilio, ſiue ſine ſcriptis, ſiue per ſcripturã ſeſe ioterpoſuerit. Et ſiquidẽ in ipſo inſtrumẽto interceſsionis dixerit ſeſe aliquid accepiſſe, & ſic ad interceſsionẽ ueniſſe, & hoc inſtrumentũ publicè confectũ inueniatur, & trib. teſtibus cõſignatõ: omnimodo eſſe credendũ eã pecunias uel res accepiſſe, & non eſſe ei ad ſenatuſcõſulti Velleiani auxiliũ regreſſum. Sin aũt ſine ſcriptis interceſſerit, uel inſtrumento non ſic cooſecto: tunc ſi poſſit ſtipulator oſtendere eã accepiſſe pecunias uel res, & ſic ſubijſſe obligationẽ: repelli eã à ſenatuſcõſulti iuoamine. Sin oerò hoc minimè ſoerit ab eo adꝓbatũ, tũc mulieri ſupereſſe auxiliũ, & antiquã actionem aduerſus eũ ſeruari, ꝓ quo mulier iotercesſit, uel ei actionẽ parari. Sed ſi mioue idooeæ mulieri conſtitutæ aliquis pecunias

nias uel res dedit, ut pro eo ſeſe obligaret: mulieri quidem quæ reuera hæc accepit, nullus pateat aditus ad ſenatuſcõſulti authoritaté. Creditori auté liceat aduerſus eam uenire, & quod poteſt ab ea exigere, & in reliquum antiquũ debitoré aggredi, uel in parté, ſi aliquid à muliere poſsit accipere: uel in totũ, ſi ea penitùs inopia fatigetur. *Ait Imp.* Creditori autẽ liceat aduerſus eam uenire, &c. *Hæc hodie ſunt mutata per ea quæ propoſita ſunt* ī. *cap. 5. quæſt. 6. regul. 2.*

X I X. Exceptio: *Niſi mulieri data ſit pecunia, ut eam pro dante ſoluat uel expromittat. Hæc exceptio ſimilis præcedenti approbatur l. 22. ff. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Si mulieri dederim pecuniam, ut eam creditori meo ſoluat, uel expromittat: ſi ea expromiſerit, locum non eſſe ſenatuſconſulto, Pomponius ſcribit: quia mandati actione obligata, in rem ſuam uidetur obligari. *Concordat l. 16. in princip. ff. eodem titul. his uerbis:* Si mulier contra ſenatuſconſultum Velleianum pro me interceſsiſſet Titio, egoque mulieri id ſoluiſſam, & ab ea Titius eam pecuniam peteret: exceptio ſenatuſconſulti non eſt profutura mulieri: neque enim potuit periclitari, ut eam pecuniam perdat, cum iam eam habeat.

X X. Exceptio: *Niſi in rem mulieris id pro quo interceſsit, uerſum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 21. in princip. ff. dicto titul. his uerbis:* Si pro aliquo mulier interceſſerit, & in rem eius quod acceptum eſt, uertatur: exceptio ſenatuſconſulti locum non habet, quia non ſit pauperior. *Concordat Nouell. c. 134. §. illud quoq; ibi: niſi manifeſtè. cuius uerba uide* ī. *except. 13.*

X X I. Exceptio: *Niſi prædium quod mulier pro alio pignori dedit, debitoris ſumptibus melius ſit factum. eatenus enim quatenus melius factum eſt, exceptio propoſita S.C. Velleiani ceſſat. Quæ exceptio approbatur l. 1. §. fin. ff. de pignor. & hypothec. his uerbis:* Cùm prædium uxor uiro donaſſet, idque prædium uir pignori dediſſet: poſt diuortium mulier poſſeſsionem ſui prædij recuperauit, & idem prædium ob debitum uiri pignori dedit. In ea duntaxat pecunia rectè pignus à muliere contractum apparuit, quam offerre uiro debuit, meliore prædio facto: ſcilicet ſi maiores ſumptus quàm fructus fuiſſent, quos uir ex prædio percepit. Etenim in ea quantitate proprium mulier negocium geſaiſſe, non alienum ſuſcepiſſe uidetur.

X X I I. Exceptio: *Niſi mulier exceptioni S.C. Velleiani renunciauit. Hæc exceptio approbatur l. ultim. §. penultim. ff. ad S. C. Velleianum, his uerbis:* Si mulier pro eo pro quo interceſsit, iudicium parata ſit accipere, ut non in ueterem debitorem actio detur: quoniam ſenatus exceptionem opponere poteſt, cauere debet exceptione ſe non uſuram, & ſic ad iudicem ire. *Concordat l. 21. C. eod. tt. cuius uerba uide* ī. *lib. 15. cap. 5. quæſt. 5. reg. 2. except. 1.*

X X I I I. Exceptio: *Niſi poſt bienniũ quàm interceſſerit mulier, cautionem renouauerit. Hæc exceptio approbatur l. 22. C. d. tt. his uerbis:* Si mulier perfectæ ætatis conſtituta, poſt interceſsionem uel cautionem conſcripſerit, uel pignus aut interceſſoré præſtiterit: ſancimus, antiqua legum uarietate ceſſante, ſiquidem intra biennale iuge tempus, poſt priorem cautionem numerandum, pro eadem cauſſa fecerit cautionem, uel pignus, aut interceſſorem dederit: nihil ſibi præiudicare, quòd adhuc ex conſequentia ſuæ fragilitatis in ſecundam iacturam inciderit. Sin autem poſt biennium hæc fecerit, ſibi imputet, ſi quod ſæpius cogitare poterat & euitare, non fecit, ſed ultrò firmauit. Videtur etenim ex huiuſmodi temporis prolixitate non pro aliena obligatione ſe illigare, ſed pro ſua cauſſa aliquid agere: & tam ex ſecunda cautione ſeſe obnoxiam facere, in quantum hoc fecit, quàm pignus aut interceſſorem utiliter dare. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pro marito uxor interceſſerit. hoc enim caſu propoſitæ exceptioni locus non eſt. Quæ replicatio approbatur Nouell. c. 134. §. illud quoq; ibi: ſiue ſemel. cuius uerba uide* ī. *except. 13.*

X X I I I I. Exceptio: *Niſi mulier ex ſua interceſsione ſoluit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ proponuntur* ȷ. *quæſt. ult. reg. 6.*

X X V. Exceptio: *Niſi mulier ei pro quo interceſſerat, heres extiterit. Hæc exceptio approbatur l. 95. §. aditio. ibi: aliquando euenit. ff. de ſolutionibus. cuius uerba uide* ȷ. *lib. 48. cap. 18. regul. 1. Concordat l. 8. §. planè ſi mihi. ff. ad S. C. Velleianum. cuius uerba uide* ȷ. *quæſtion. 5. regul. 1. except. 5.*

X X V I. Exceptio: *Niſi mulier malit ex interceſsione ſoluere, & mandati iudicio experiri. Hæc exceptio approbatur l. 31. ff. ad S.C. Velleianũ. cuius uerba uide* ȷ. *quæſt. ult. reg. 5.*

REPLICATIONES PRAECEDENtium exceptionum generales.

Hactenus exceptiones propoſitarum cauſſarum generales enumeratæ ſunt. Quibus adnumerari poſſunt aliquot cauſſæ ſuperius propoſitæ reprobatæ. Harum autem exceptionum replicatio prima ge-

neralis

neralis hec eſt: Niſi in fraudem ſenatuſconſulti quid factum ſit, ex quo exceptio opponitur. tunc eeim exceptio contra ſenatuſconſultum Vellcianum non datur. Que replicatio approbatur l. 29. §. fin. ff. ad S.C. Vellcianum, bis eerbis: Peulue reſpondit, Ea quæ in freudem ſenatuſconſulti quod de interceſsionibus fœminetum fectum eſt, excogitara probari poſſunt: reta hebere non oportere. *Huius replicationis exemplum uide ſ. ead quæſt. cauſſa 17. diſtinct. 1. Altera replicatio generalis hec eſt: Niſi instrumento publico à tribus teſtibus ſuſcriptc pro alijs non interuenerit mulier. Que replicatio approbater l. 23. §. fin. C. eod. tt. cuius uerba uide J.quæſt.6.reg.1. Sed & alias huiuſmodi replicationes uide d. quæſt. 6. reg. 2. cum ſequent.*

IIII. QVIBVS DATVR exceprio propoſita?

I. *Regula, De eo qui mandatu mulieris pro alio interceſſit. Huic qeoq; eadem que mulieri datur exceptio. Que regula approbatur l.30. in fine. ff. ad S.C. Velleianum, bis aerbis:* Procureror ſi mádaru mulieris pro alio intercesſerit, exceptione ſenetuſconſulti Velleiani ediuuatur, nec aliàs actio intercidit. *Concordat l. 19. C. eod tt. ceius uerba uide J. reg. 1. Item concordat l.6. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si fideiuſſores pro defenſore abſentis filij mendatu merris eius interceſſerint: quæritur, en etiem his ſenatuſconſulto ſubueniatur? Et air Pepinianus lib. IX. Quæſtion. exceptione eos uſuros, nec multú facere quòd pro defenſore fideiuſſerút: cum cótemplerione mádati marrie interuenerint. *Huius regule exceptio hec eſt: Niſi creditor ignorauit mandatu mulieris eum interceßiſſe. Que exceptio approbatur d. l. 6. in fine, cum lege ſequente, bis uerbis:* Planè (inqr) ſi ie qui ecceperit eoe fideiuſſores, matrem eis mádeſſe ignorauit, exceptionem ſenatuſconſulri replicetione doli repellendam. Quanquam igitur fideiuſſor doli replicatione oppoſita, defenſionem exceptionis emitrit: nullem temen replicationem aduerſus mulieré habebit, quia non poterit fecti ignorationé prætédera. Sed non erit iniquú dari negociorum geſtorum actionem in defenſoré: quie mandeti cauſſa per ſenatuſconſultú conſtituitur irrita, & pecunie fideiuſſorie liberatur. *Concordat l. 12. §. ſi mulier ne. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si mulier ne ipſe intercederet, elij mandarit, ut id faceret: an in huius perſone locus huic ſenetuſcóſulro ſit, qui rogatu mulieris id fecerat? totus enim ſermo ſenatuſcóſulti ed peritioné non dandá aduerſus ipſam mulieré, ſpectet. Et puto ré ita eſſe diſtinguendé: ut ſiquidé creditor cui me obligeui médaute muliere, hoc in fraudé ſenatuſcóſulti egiſſet, ne ipſa interuenirat contra ſenatuſconſultú daret autem aliú: excludendú eum exceptione fraudis factæ ſenatuſconſulto. Si uerò ie ignoraſſet, ego eurem ſciſſem: tunc mandati me agérem cum muliere, excludendum eſſe, me eurem creditori teneri.

II. *Regula, De eo qui à muliere delegatus eſt ei apud qué mulier pro alio interceßit. Et huic exceptio propoſita nō eſt denegande. Que regula approbatur l. 8. §. interdū. ibi: ſed ſi is. ff. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. cauſa 6. diſtinct. 2. Concordat d. l. 8. §. ſed ſi eum. cuius eerba eide d. diſtinct. 2. Item cócordat l. 19. §. cùm baberes. ff. eod. tt. bis uerbis:* Cùm baberes Tiriú debitoré, & ꝑ eo mulier intercedere uellet, nec tu mulieris nomé ꝑpter ſenatuſconſultú ſequereris: perijt à me mulier mutué pecuniam, ſolutura tibi: & ſtipuláti mihi ꝓmiſit, ignorenti in quam ré mutuaretur: erq; ita numerare me tibi iuſsit, deinde ego qa ad meuú numos nõ bebebá, ſtipuléti tibi ꝓmiſi. Quęſitú eſt, ſi eá pecuniá à muliere perá, an exceptio ſenatuſcóſulti ei proſit? Africanus reſpõdit, Videndú, ne non ſine retione dicetur, eius loco qui pro muliere fideiuſſerit, haberi me debere: ut quéedmodú illi (quamuis ignorauit mulieré intercedere) exceptio aduerſus creditorem detur, ne in mulieré mēderi actio cõperat: ita mihi quoq; aduerſuere utilis exceptio datur, inq; mulieré actio denegetur: quádo hæc obligatio periculo mulieris futura ſit. Et hæc paulo expeditius dicenda, ſi priuſquá ego tibi pecuniá ſoluerè, cõpeterim eá interceſciſſe. Cæterùm ſi ante ſoluerim, uidendú utrú ne nihilominus mulieri quidé exceptio aduerſus me dari debeat, & ego tibi pecuniá cõdicere poſsim: an uerò perinde habēdú ſit, ac ſi ab initio ego pecunié mulieri credidiſsé, ac rurſus tu mihi in creditú iſſes? Quod quidé magis dicendú exiſtimauit, ut ſic ſenetuſcõſulto locus nõ ſit: ſicuti & cum debitorem ſuum mulier deleget, interceſsione locus non eſt. Sed poſtee non rectè cõparari ait, quádo delegatione debitoris facta, mulier nõ obligetur. At in ꝓpoſito alienã obligationé iu ſe tráſtulerit, quod certè ſenatus fieri noluit. *Planè propoſitæ regulæ exceptio hec eſt: Niſi pro alio delegatus debitor ſit mulieris delegãtis. Que exceptio approbatur per ea que ꝓpoſita ſunt ſ. quæſt. prox. cauſa 6. in prin.*

III. *Regula, De fideiuſſore mulieris pro alio intercedentis. Huic quoq; eadem competit exceptio. Que regula approbatur uerbis d. §. cùm baberes, id propoſitis biſce: Vt quemedmodum illi, &c. Cõcordat l. 8. §. interdú. ibi: ſed ſi is, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. cauſſa 6. diſtinction. 2. Item concordat l. 19. C. eod. tt. bis uerbis:*

Si

Si uxor ꝓ marito cõtra ſenatuſcõſultũ interceſſura te rogauit mãdatorio nomina, ut pro ea tuam fidem adſtringeres: initio contractus per exceptionis auxiliũ obligationi tuæ adhæſit ſecurites, qua conuentus defeodi potes. *Concordat l.24.C.eod.tt. cuius uerba uide ſ̃.queſt.prox.cauſſa 1.Huius regulæ exceptio uidetur: Niſi fideiuſſor ad mulierem non habeat regreſſum iudicio mandati. Sed hæc exceptio reprobatur l.16.in fine. ff.ad S.C. Velleianũ,his uerbis:* Si ab ea muliere, quæ contra Senatuſconſultũ interceſsiſſet, fideiuſſorem accepiſſem: Caius Caſsius reſpondit, ita demum fideiuſſori exceptionem dandam, ſi à muliere rogatus fuiſſet. Iulianus. Ego autem puto rectè fideiuſſori exceptionẽ dandam, etiamſi mandati actionem aduerſus mulierem non habeat: quia totam obligationem Senatus improbat, & à Prætore reſtituitur prior debitor creditori.

IIII. *Regula, De heredibus mulieris intercedentis. His quoq; eadem competit exceptio. quæ regula approbatur l. 20. C.ad S. C. Velleianum, his uerbis:* Hæredes quoq; mulieris aduerſus creditores eadem exceptione, quæ ex ſenatuſconſulto introducta eſt, uti poſſe, non dubium eſt.

V. EVENTVS PROPOSITAE exceptionis: ſeu de priſtina actione creditori reſtituenda.

I. *Regula, De priſtina actione aduerſus debitorẽ, pro quo mulier interceſſerat, creditori reſtituenda, proponitur l.1.in fine.ff.ad S.C.Velleianum,his uerbis:* Aequum uiſum eſt ita mulieri ſuccurri, ut in ueterem debitorem, aut in eum qui pro ſe conſtituiſſet mulierem reum, actio daretur. magis enim ille quàm creditor mulierem decepit. *Concordat l.8.§.ſi mulier apud.ibi:& ideo Primo.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ̃. queſt.3.except.7.repl.2.Item concordat l.16. in fine. ff.eod.tt.cuius uerba uide ẽ.queſt.prox.reg.3.exc.1. Item concordat l.16.C.eod.tt.his uerbis:* Si mulier alienam ſuſcepit obligationẽ: cum ei per exceptionem Velleiani ſenatuſcõſulti ſuccurratur, creditori contra priores debitores reſciſſoria actio datur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi debitor priuſquam mulier interceſſerat, acceptilatione ſuit liberatus. Hæc exceptio reprobatur l.8.§.quoties.ff.ad S.C.Velleianum,his uerbis:* Quoties pro debitore interceſſerit mulier: datur in eum priſtina actio, etſi ille prius acceptilatione liberatus ſit, quàm mulier interceſſerit. *Concordat d.l.8. §.ſi conuenerit.cuius uerba uide ∫ reg.15. Altera exceptio uidetur: Niſi mulieri à creditore ſit acceptolatum. Et hæc exceptio reprobatur d.l.8.§.Marcellus, his uerbis:* Marcellus ſcribit, ſi mulieri poſt interceſsionem acceptotulerit creditor: nihilominus reſtitutoriam actionem ei dari debere. Inanem enim obligationem ei dimiſſam. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ei mulieri, quæ ſi ſoluiſſet, ſolutum repetere non potuiſſet, ſit acceptolatum. quæ diſtinctio approbatur d.l.8.§.ſi mulier poſt.his uerbis:* Cùm relauatur reus. ſi mulier ſic ſoluit, ut repetere non poſsit: & cum ei mulieri, quæ repetare non poterat, ſi ſoluiſſet, acceptotulerit creditor: ſimiliter relauatur reus. *Tertia exceptio eſt: Niſi mulier ſic ſoluit, ne repetere poßit. Hæc exceptio approbatur d.§. ſi mulier, his uerbis:* Si mulier poſt interceſsionem ſic ſoluerit, ne repetere poſsit: iuſtè prior debitor actionẽ recuſat. *Quarta exceptio eſt: Niſi creditor mulieris heres extiterit. Hæc exceptio reprobatur d.l.8.§.ſi mulieris, hiſce uerbis:* Si mulieris hæres extitit creditor: uidendum an reſtitutoria uti non poſsit? Et ait Iulianus lib. XII. reſtitutoria eum nihilominus uſurũ. nec immeritò: cum non obligatæ cum effectu ſucceſſerit. Deniq; in Falcidia hoc æs alienũ non imputabitur. *Quinta exceptio eſt: Niſi mulier ei pro quo interceſſerat, hæres extiterit. Hæc exceptio reprobatur d.l. 8. §. planè ſi mihi, his uerbis:* Si mihi propoonas mulierẽ ueteri debitori ſucceſsiſſe: dicandũ erit, reſtitutoria eã conuaniri poſſe. Sed & directa actione. Nihil enim eius intereſt, qua actione cõueniatur. *Sexta exceptio eſt: Niſi mulier pro eo interceſſerit, qui ipſe non obligatur. Hæc exceptio approbatur d.l.8.§.fin.his uerbis:* Illud uidendũ eſt, ſi mulier pro eo interuenit; qui ſi cum ipſo contractum eſſet, non obligaretur: an hac actione ille debeat teneri: utputa ſi pro pupillo interceſsit, qui ſine tutoris authoritate non obligatur? Et puto non obligari pupillum, niſi locupletior factus eſt ex hoc contractu. Item ſi minor uiginti quinq; annis ſit, pro quo mulier interceſſit: in integrum reſtitutionem poterit implorare: uel cum filius contra ſenatuſconſultum contracturus eſſet. *Septima exceptio eſt: Niſi mulier exceptione ſenatuſconſulti uti non poßit. quæ exceptio ipſo quidem iure antiquo ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi mulier uel non ſit ſoluendo. tunc enim in id quod à muliere ſeruari non poteſt, contra debitorem datur actio. quæ replicatio approbatur l.23.§.ſed ſi minus.C. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide ſ̃. queſt.3. except.18. Planè iure nouo, quamuis mulier exceptione S.C.Velleiani uti non poßit, prius tamen reus principalis conueniendus eſt. de qua re dictum ẽ. cap.3. queſt. 6.regul.2.*

Quibus competat actio reſtitutoria?

II. *Regula, De altero ex duob. reũ ſtipulãdi, apud quem mulier non interceßit. Huic non reſtituitur actio. quæ regula approbatur l.8.§. quanquam.ff. ad S.C.Velleianum,his uerbis:* Quanquã in om-

nes qui liberati ſunt, reſtituitur actio: non tamen omnibus reſtituitur. Vtpute duo rei ſtipulandi fuerunt, apud alterum mulier interceſsit: ei ſoli reſtituitur obligatio, apud quem interceſsit.

III. Regula, *De hæredibus creditoris, proponitur l.10. ff. d. tt. his uerbis:* Hæ actiones, quæ in eos pro quibus mulier interceſsit, dantur: & hæredibus, & in hæredes, & perpetuò competunt. habent enim rei perſecutionem. Cæteris quoq; honorarijs ſucceſſoribus dabuntur, & aduerſus eos.

Aduerſus quos reſtituitur actio?

IIII. Regula, *De hæredibus debitoris, proponitur uerbis d. l.10. iam propoſitis hiſce:* Et in hæredes. *Item hiſce:* Et aduerſus eos. *Huius regulæ exceptio uidetur: Niſi mulier quæ interceſſerat, debitori heres extiterit. Sed hæc exceptio reprobatur l.8. §. planè ſi mihi. ff. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 5.*

V. Regula, *De fideiuſſoribus debitoris, proponitur l.14. ff. d. tt. his uerbis:* Si mulier contra ſenatuſconſultum interceſſerit: æquum eſt, non ſolùm in ueterem debitorem, ſed & in fideiuſſores eius actionem reſtitui. Nam cum mulieris perſona ſubtrahatur, creditori propter ſenatuſconſultũ integra cauſa priſtina reſtituenda eſt.

VI. Regula, *De correo promittendi eius pro quo mulier interceſſerat, proponitur l.20. ff. d. tt. his uerbis:* Si pro uno reo interceſſerit mulier: aduerſus utrunq; reſtituitur creditori actio.

VII. Regula, *De domino ſerui pro quo mulier interceſſerat, proponitur l.9. ff. d. tt. his uerbis:* Si pro alieno ſeruo interceder, quemadmodum in patremfamiliâs prior ei reſtituitur actio, ita in dominum quoq; reſtituenda erit. *Concordat l. ult. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Intercedere mulierem intelligendum eſt, & pro eo qui obligari non poſsit: ueluti ſi pro ſeruo alieno intercedat. Sed reſciſſe interceſsione, in dominum reſtituenda eſt actio.

Quid ueniet in actione reſtitutoria?

VIII. Regula: *Si pluribus pro ſe datis pecuniæ conſtitutæ reis, inter eos & fœminæ ſint, tantùm pro ea parte, pro qua fœminæ ſeſe obligauerant, reſtituitur actio in debitorem principalem. quæ regula approbatur l.8. C. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Si paternam obligationẽ non tantùm maſculini ſexus filij, uerùm etiam filiæ emancipatæ in ſe receperunt: quamuis filiæ uirilibus obligationibus eximantur propter exceptionem, quæ ex S. C. Velleiano deſcendit: tamen filios in id, in quod ſe obligauerunt, teneri: filiarumq; ſubductâ perſona, patrem in id conueniri poſſe, in quo conueniretur, ſi filiæ non interceſsiſſent, dubium non eſt. Pignora tamen patris, etſi in poſteriorem obligationem accepta ſunt, ſine dubio tenentur. Sed etſi in priore fuerint: quatenus ad patrem per reſtitutoriam actionem redit, hactenus tenebuntur.

Quando reſtituenda eſt actio?

IX. Regula: *Etiam pendente conditione uel die interceſsionis reſtituitur actio. quæ regula approbatur l.13. §. fin. ff. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Si ſub conditione uel in diem mulier pro alio interceſſerit: etiam pendente conditione uolenti creditori cum priore debitore experiri, actio dãda eſt reſtitutoria. Quod enim bonum eſt expectare conditionem uel diem, cum in ea cauſa ſit prior iſte debitor, ut omnino ipſe debeat ſuſcipere actionem?

X. Regula: *Etiam antequam ſoluat mulier, actio reſtituenda. quæ regula approbatur l.24. §.2. ff. d. tt. his uerbis:* Si ſenatuſconſulti beneficium interuenerit: utrum ſtatim cum mulier interceſſerit, actio in priorem debitorem competit: an ſi mulier ſolutum condicet? Paulus. Puto ſtatim, & non expectandam ſolutionem.

Quamdiu actio reſtitutoria competet?

XI. Regula: *Perpetua eſt hæc actio. quæ regula approbatur l.10. ff. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. reg. 3. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi pro temporaria actione mulier interceſſerit. quæ exceptio approbatur l.24. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si pro eo qui temporaria actione tenetur, mulier interceſſerit: temporaria actio reſtituetur: ſic tamen ut ex præcedente cauſa continua tempora numerentur poſt reſtitutionem. quamuis ſtatim atq; interceſſerit mulier, competierit.

Quæ actio reſtituatur?

XII. Regula, *De hypothecaria actione, proponitur l.13. §. de pignoribus. ff. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* De pignoribus prioris debitoris nõ eſt creditori noua actione opus: cum quaſi Seruiana, quæ hypothecaria uocatur, in his utilis ſit: quia uerum eſt de pignorib. conueniſſe, nec ſolutam eſſe pecuniam.

XIII. Regula, *De hypothecaria actione in res quæ mulieri à debitore obligatæ erant, reſtituenda, proponitur l.29. ibi: ſed non ſine ratione. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. cauſa 17. diſtinct. 2.*

XIIII. Regula: *Si cum eſſem tecũ contracturus, mulier interuenerit, ut cum ipſa potius contraherẽ: ea actio quæ cum muliere contracta eſt, in debitorẽ competit. quæ regula approbatur l.8. §. ſi cum eſſem. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. d. diſtinct. 2.*

Adſi-

Adfinia reſtitutoriæ actionis remedia.

XV. *Regula: Si cùm conueniſſet eum debitore, ut expromiſſorem daret, & accepto latum ei ſit: data muliere expromiſſore, ipſo iure etiam ſine reſtitutionis ope obligatus manet. quæ regula approbatur l. 8. §. ſi conuenerit. ff. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Si conuenerit cum debitore, ut expromiſſorem daret, & accepto ei latum ſit: deinde is mulierem dederit, quæ auxilio ſenatuſconſulti munita eſt. poteſt ei condici quaſi non dediſſet. Quid enim intereſt, nõ det, an talem det? nõ erit igitur actio utilis neceſſaria, cum condictio competat. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi non generaliter ut expromiſſorem daret, ſed ut mulierem expromiſſorem daret, conuenit. hoc enim caſu reſtitutoria actione eſt opus. quæ exceptio approbatur d. l. 8. §. quoties. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 1.*

XVI. *Regula: Si mulier quæ interceſſit, debitori hæres extiterit: etiam directa actione conueniri poteſt. quæ regula approbatur d. l. 8. §. planè ſi mihi. cuius uerba uide ſ. d. reg. 1. except. 5.*

XVII. *Regula: Si cùm tecum eſſem contracturus, mulier interuenerit ut cum ipſa contraherem: magis inſtituitur, quàm reſtituitur actio. quæ regula approbatur d. l. 8. §. ſi cum eſſem. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. cauſſa 17. diſtinct. 1.*

XVIII *Regula: Priſtina hypothecaria actio ipſo iure competit etiam ſine reſtitutione. quæ regula approbatur l. 13. §. de pignorib. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. reg. 12.*

VI. ADFINIA PROPOSITAE exceptionis remedia.

I. *Regula: Si inſtrumentum à tribus teſtibus ſubſcriptum interceſſioni mulieris non interuenit, ipſo iure nihil ualet quod actum eſt, etiam ſine exceptionis ope. quæ regula approbatur l. 23. §. fin. C. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Ne mulieres perperã ſeſe pro alijs interponant: ſancimus, nõ aliter eas in tali contractu poſſe ſe obligare pro alijs, niſi inſtrumento publicè confecto, & à tribus teſtib. ſubſignato, accipiant homines à muliere pro alijs confeſſionẽ. tunc etenim tantummodo eas obligari: & ſic omnia tractari, quæ de interceſſionib. fœminarũ uel ueteribus legibus cauta, uel ab Imperiali authoritate introducta ſunt. Sin autẽ extra eandem obſeruationem ſuſceperint mulieres intercedẽtes: pro nihilo habeatur huiuſmodi ſcriptura, uel ſine ſcriptis obligatio, tanquã nec cõfecta nec ſcripta: ut nec ſenatuſconſulti auxiliũ imploretur, ſed ſit libera & abſoluta, quaſi penitus nullo in eadem cauſſa ſubſecuto.

II. *Regula: Si cum alius accepiſſet mutuam pecuniam, ſcriptũ ſit mulierem mutuum accepiſſe: ipſo iure mulier defenditur, ſine exceptionis S.C. Velleiani ope. quæ regula approbatur l. 17. C. d. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 3. quæſt. 5. except. 13.*

III. *Regula: Si quis res mulieris ſine eius uoluntate pro ſe pignori obligauerit: ipſo iure nõ ualet, quod actum eſt. quæ regula approbatur l. 5. in prin. C d. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. except. 14.*

IIII. *Regula: Senatuſconſulti Velleiani adfinia remedia ſunt Impp. Auguſti & Claudij edicta, de quib. l. 2. in prin. ff. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1.*

V. *Regula: In arbitrio mulieris eſt, utrũ exceptione S.C. Velleiani oppoſita debitum retinere uelit, uel ſolutum condicere, an illud mandati actione à debitore repetere. quæ regula approbatur l. 31. ff. d. tit. his uerbis:* Si mulier quod ex interceſſione ſoluit, nolit repetere, ſed mandati agere, & cauere uelit de indemnitate reo: audienda eſt.

VI. *Regula: Si mulier ex interceſſione ſoluit, indebiti condictione ſolutum repetere: uel ſi nondum ſoluit, ut liberetur condicere poteſt. quæ regula approbatur l. 9. C. ad S.C. Velleianum, his uerbis:* Quamuis mulier pro alio ſoluere poſſit: tamẽ ſi præcedẽte obligatione, quam Senatuſcõſultũ de interceſſionib. efficacẽ eſſe nõ ſinit, ſolutionẽ fecerit, eius Senatuſcõſulti beneficio munitã ſe ignorãs: locũ habet repetitio. *Concordat l. 8. §. ſi mulier apud, in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. except. 7. repl. 1. Concordat item d. l. 8. §. interdum. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. cauſa 6.*

VII. *Regula: Mulier pignus quod pro alio dedit, uindicare poteſt. quæ regula approbatur l. ult. §. 1. ff. ad S.C. Velleianum. cuius uerba uide ſ. lib. 40. cap. 7. quæſt. ult. reg. 14. except. ult. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 40. cap. 4. cauſa 1. except. 23. repl. 10. Sed & concordat l. 7. C. ad S.C. Velleianũ, his uerbis:* Si ſciens creditor à marito propter propriũ debitũ fundum mulieris, licet ea conſentiente, pignori accepit: propter ſenatuſconſulti auxiliũ uendendo eum dominiũ mulieris auferre nequiuit: nec tibi neceſſe eſt p̃ſtito precio emptori uẽdicare, ſi matrĩ hæres extitiſti. *Haſtenus de S.C. Velleiano.*

QVOD CVM EO QVI IN aliena poteſtate eſt, negocium geſtum eſſe dicitur.

Cap. VII.

P*Rimò: Filiofamiliâs uel ſeruo contrahente, aduerſus patrem uel dominum eius eo nomine datur actio. quæ regula approbatur Inſt. quod cum eo qui in aliena. in prin. his uerbis:* Quia ſuperius mentionem habuimus de actione, qua in peculiũ filiorũfamiliatũ ſeruorũq́; agitur: opus eſt ut de hac actione, & de cæteris, quæ eorundem nomine in parentes dominosúe dari ſolent, diligentius admoneamus.

neamus. Et quia cum ſeruis negocium geſtum ſit, ſiue cum ijs qui in poteſtete perétum ſunt, eedem ferè iura ſeruãtur: ne uerboſe fiat diſputario, dirigamue ſermoné in perſonam ſerui dominiq́;. idem intellecturi de liberis quoq; & perentibus, quorum in poteſtate ſunt. Nem ſi quid in his propriè ſeruetur, ſeperarim oſtendemus. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ex eo cõtractu, quem fecit filius antequam adoptaretur, agatur. Hæc exceptio approbatur certo modo Inſt. de adquiſit. per adrogat. §. fin. his uerbis:* Pro eo quod is debuit, qui ſe in adoptionam dedit, ipſo quidem iure adrogetor non teneiur, ſed nomine filij conuenietur: & ſi noluerit eũ defendere, permittitur creditoribus per competentes magiſtratus bona, quæ eius cum uſufructu futura fuiſſent, ſi ſe alieno iori non ſubieciſſet, poſsidere, & legitimo modo ea diſponere. *Concordat l. 42. ff. de peculio, his uerbis:* In adtogatorem de peculio actionem dandam quidam rectè putant: queuis Sabinus & Caſsius ex antè geſto de peculio actionem non eſſe dandam exiſtiment. *Altera propoſita regulæ exceptio eſt: Niſi filiusfamiliás contra ſenatusconſultum Macedonianum mutuam pecuniam acceperit. De hac exceptione uide ſ. lib. 19. cap. 1. Plures huiuſmodi exceptiones uide J. in actione de peculio, cap. 11.*

II. QVAE ET IN QVANTVM actio contra parentam uel dominum competat?

Regulariter quidem pater filij, & dominus ſerui nomine, nõ niſi quatenus eſt in peculio filij uel ſerui, tenetur actione de peculio. qua regula approbatur l. 1. in fine. ff. quod cũ eo qui in aliena poteſt. his uerbis: Omnino procõſul egit, ut qui cõtrexit cum eo qui in aliene poteſtate fuit, etiãſi deficiant ſuperiores actiones, id eſt exercitoria, inſtitoria, tributoriaue: nihilominus tamen in quantũ ex bono & æquo res patitur, ſuũ cõſequatur. Siue enim iuſſu eius, cuius in poteſtete eſt, negociũ geſtũ fuerit: in ſolidum eo nomine iudiciũ pollicetur. ſiue non iuſſu, ſed tamẽ in rẽ eius uerſum fuerit: eatenus introduxit actioné, quatenus in rem eius uerſum fuerit. Siue neutrũ eorum ſit: de peculio actionem conſtituit. *Concordat l. 12. C. quod cum eo qui in aliena poteſtate, his uerbis:* Dominũ per ſeruum obligari non poſſe, ac tantùm de peculio, deducto ſcilicet quod naturaliter ſeruus domino debet, eius creditorib. dari actionem: uel ſi quid in rẽ eius conuerſum probetur, de in rẽ uerſo, edicto perpetuo declaratur. *Concordant item ea quæ proponuntur J. cap. 11. quæſt. 9. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ex eo quod filius uel ſeruus geßit, in rem patris uel domini ſit uerſum tunc enim uel in ſolidum pater dominusue tenetur, ſi ſolidum in rem eius uerſum eſt: uel ſi minus uerſum eſt, eatenus de in rem uerſo actio ne tenetur, quatenus in rem eius uerſum eſt: de reliquo, quatenus in peculio eſt. quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 1. iam propoſitis hiſce:* Siue non iuſſu, ſed tamen in rem eius uerſum fuerit, &c. *Concordat Inſt. eod. tit. §. præterea, his uerbis:* Introducta eſt actio de peculio, deq́; eo quod in rem domini uerſum erit: ut quamuis ſine uoluntate domini negocium geſtum erit: tamen ſiue quid in rem eius uerſum fuerit, id totum præſtare debeat: ſiue quid non ſit in rem eius uerſum, id eatenus præſtare debeat, quatenus peculium patitur. In rem autem domini uerſum intelligitur, quidquid neceſſariò in rem eius impenderit ſeruus: ueluti ſi mutuatus pecuniam creditoribus eius ſoluerit, aut ædificia ruentia fulſerit, aut familiæ frumentum emerit, uel etiam fundum, aut quamlibet aliam rem neceſſariam mercatus erit. Itaque ſi ex decem puta aureis, quos ſeruus tuus à Titio mutuò accepit, creditori tuo quinque aureos ſoluerit, reliquos uerò quinq; quolibet modo conſumpſerit: pro quinque quidem in ſolidum damnari debes: pro cęteris uerò quinque eatenus, quatenus in peculio ſit. Ex quo ſcilicet apperet, ſi toti decem aurei in rem tuam uerſi fuerint: totos decem aureos Titium cõſequi poſſe. Licet enim una eſt actio, qua de peculio, deq́; eo quod in rem domini uerſum ſit, agitur: tamen duas habet condemnationes. Itaq; iudex, apud quem de ea actione agitur, ante diſpicere ſolet an in rem domini uerſum ſit: nec aliter ad peculij æſtimationem tranſit, quàm aut nihil in rem domini uerſum intelligatur, aut non totum.

II. *Exceptio: Niſi iuſſu domini uel patris, ſeruus uel filius contraxerit. tunc enim in ſolidum dominus uel pater tenetur actione quod iuſſu. quæ exceptio approbatur uerbis l. 1. ff. quod cum eo qui in alterius, ſ. ead. regul. in princip. propoſitis hiſce:* Siue enim iuſſu eius, cuius in poteſtate eſt, negocium geſtum fuerit: in ſolidum eo nomine iudicium pollicetur. *Concordat Inſtitut. eod. tit. §. ſi igitur iuſſu, his uerbis:* Si iuſſu domini cum ſeruo negocium geſtum erit: in ſolidum prætor aduerſus dominum actionem pollicetur: ſcilicet quia is qui ita contrahit, fidem domini ſequi uidetur. Eadem ratione prætor duas alias in ſolidum actiones pollicetur: quarum altera exercitoria, altera inſtitoria appellatur.

III. Ex-

III. *Exceptio eſt: Niſi dominus ſeruum, uel paterfilium nauti præpoſuerit, & eius rei gratia cum eo ſit contractum. hoc enim caſu pater uel dominus in ſolidum tenetur exercitoria actione. quæ exceptio approbatur uerbis Inſt. iam propoſitis hiſce:* Eadem ratione prætor duas alias in ſolidum actiones pollicetur, &c. *De hac actione uide J. cap. prox.*

IIII. *Exceptio: Niſi dominus ſeruum, uel pater filium tabernæ aut alij negociationi præpoſuit, & eius rei gratia cum eo eſt contractum. Ex hoc enim contractu pater uel dominus in ſolidum tenetur actione inſtitoria. quæ exceptio approbatur etiam uerbis iam dictis hiſce:* Eadem ratione, &c. *De qua actione uide J. cap. 9.*

V. *Exceptio: Niſi ſeruus ſciente domino in peculiari merce negociatur, & quid cum eo eius rei cauſſa contractum eſt. hoc enim caſu aduerſus dominum tributoria competit actio, ut quidquid in his mercibus erit, quodq; inde receptum erit, id inter dominum, ſi quid ei à ſeruo debebitur, & cæteros creditores pro rata portione diſtribuatur. quæ exceptio approbatur Inſt. d. tt. §. introduxit. cuius uerba cum alijs ad iſtam actionem pertinentibus uide J. cap. 10.*

VI. *Exceptio: Niſi uoluntate patris filiusfamiliâs decurio creatus, aut tutor datus ſit, & ex iſto officio debitor eſſe cœperit. hoc enim caſu pater in ſolidum tenetur. quæ exceptio approbatur l. 1. C. quod cum eo qui in aliena poteſtate, his uerbis:* Cùm filiusfamiliâs tutor aut curator datur, pater tutelæ uel negociorum geſtorum iudicio de peculio & de in rem uerſo conueniendus eſt. Quòd ſi uoluntate eius filius decurio ſit creatus, & à magiſtratibus tutor conſtitutus: pater in ſolidũ ſatisfacere cogitur, cum id onus exemplo cæterorum munerum ciuilium introductum intelligatur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ex eo agatur quod filiusfamiliâs duumuir rem pupillo ſaluam fore caueri non curauit. quæ replicatio approbatur l. 3. §. fin. ff. de peculio, his uerbis:* Si filiusfamiliâs duumuir pupillo rem ſaluam fore caueri non curauit, Papinianus lib. IX. Quæſtionum de peculio actionem competere ait. Nec quidquam mutare arbitror, an uoluntate patris decurio ſit: quoniam rempub. ſaluam fore pater obſtrictus eſt.

VII. *Exceptio: Niſi pater mandator uel fideiuſſor pro filio interuenerit. hoc enim caſu ex contractu filij in ſolidum tenetur. quæ exceptio approbatur l. 9. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. his uerbis:* Si mandator pro filio tuo extitiſti, uel iuſſu tuo cum eo quem in poteſtate habuiſti, cõtractum eſt: intelligis & ſorti & uſuris te parêre oportere, ſi te his omnibus obligaſti, ut res quæ pignoris iure detinentur, liberari poſsint. Quòd ſi fideiuſſor creditæ pecuniæ interceſsiſti, tenari te ex ea obligatione, ex plorati iuris eſt. *Concordat l. 7. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. lib. 16. cap. 12. quæſt. 1. cauſa 8. except. 3. repl. 1.*

VIII. *Exceptio: Niſi ex delicto ſerui uel filij agatur. hoc enim caſu ſerui quidem nomine noxalis eſt actio. de qua infrà in parte proxima dicetur: filij autem nomine pater non tenetur. Inſt. de noxalib. actionib. §. fin. de qua re alibi.*

IX. *Exceptio: Niſi ſciente & uolente domino cum ſeruo ſit contractum. Hæc exceptio approbatur l. 6. C. de exercitor. actione, his uerbis:* Qui ſecutus domini uoluntatẽ cum ſeruo ipſius habuit contractum, inſtar actiónis inſtitoriæ rectè pro ſolido dominum conuenit. *Plures huiuſmodi exceptiones uide J. cap. 11. quæſt. 6. reg. 1.*

III. AD FINEM PROPOSITARVM actionum remedium.

I. *Regula: Ex contractu filijfamiliâs non ſolùm iſtæ ſunt actiones aduerſus patrem, quas iam enumerauimus, ſed etiam ipſe filius ſuo nomine conueniri poteſt. quæ regula approbatur l. 44. ff. de peculio. cuius uerba uide ĩ. lib. 36. cap. 12. quæſt. 1. cauſa 8. except. 1. Concordat l. 38 ff. de action. & obligat. cuius uerba uide ĩ. lib. 36. cap. 3. except. 4. Item concordat l. 57. ff. de iudicijs. cuius uerba uide ĩ lib. 36. cap. 6. reg. 2. Huius regulæ exceptio prima hæc uidetur: Niſi pater filio peculium ademerit. Sed hæc exceptio reprobatur l. 45. ff. de peculio. cuius uerba uide d. cauſſa 8. except. 1.* *Altera exceptio eſt: Niſi filius ex contractu patris iuſſu eius mutuam ſumpſit pecuniam. quæ exceptio approbatur l. 4. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. his uerbis:* Si ex contractu patris iuſſu eius mutuam pecuniam accepiſti, teq; eius hæreditate abſtines: fruſtra uereris ne à creditoribus eius conueniaris. *Tertia exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs mortuus ſit. tunc non niſi de peculio actio aduerſus patrẽ ſupereſt. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 57 ff. de iudicijs.*

II. *Regula: In quantum filiusfamiliâs conueniri poßit? Regulariter quidem filiusfamiliâs in ſolidum tenetur. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. reg. prox. in prin. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi mortuo patre filius non ſuo nomine, ſed tanquam hæres patris conueniatur. hoc enim caſu non niſi pro parte hæreditaria tenetur. quæ exceptio approbatur l. 4. in prin. ff. quod cum eo qui in aliena poteſt. cuius uerba uide ĩ. lib. 36. cap. 12. quæſt. 1. cauſſa 8. except. 3. repl. 1. Concordat l. 7. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. repl. 1.* *Altera exceptio eſt: Niſi filius ſui iuris effectus conueniatur. tunc enim ex contractu, quem in patris poteſtate conſtitutus iniſt, non niſi in quantum facere poteſt, tenetur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. cauſſa 8.*

DE

DE EXERCITORIA Actione. Cap. VIII.

PRimò: *Nomen huius actionis, nominiſq; ratio proponitur Inſt. quod cum eo qui in aliena. §. exercitoria. ibi: ideo. cuius uerba uide ℑ. quæſtion. 5. in prin.*

II. *Ratio huius actionis proponitur l. 1. in prin. ff. de exercitoria actione, his uerbis:* Vtilitatem huius edicti patere, nemo eſt qui ignoret. Nam cum interdum ignari, cuius ſint conditionis uel quales, cum magiſtris propter nauigandi neceſsitatē contrahamus: æquum fuit, eum qui magiſtrum naui impoſuit, teneri: ut tenetur qui inſtitorem tabernæ uel negocio præpoſuit: cum ſit maior neceſsitas contrahendi cum magiſtro, quàm inſtitore. Quippe ea patitur, ut de conditione quis inſtitoris diſpiciat, & ſic contrahat: in nauis magiſtro non ita. Nam interdum locus, tempus non patitur plenius deliberandi conſilium.

III. CAVSSA EX QVA DAtur actio propoſita.

Si exercitor aliquem magiſtrum naui præpoſuit, cum quo eius rei gratia, cui præpoſitus eſt, eſt contractum. Hæc cauſſa approbatur Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. exercitoria, his uerbis: Exercitoria tunc habet locum, cum quis ſeruũ ſuum magiſtrum naui præpoſuerit, & quid cum eo eius rei gratia, cui præpoſitus erit, cõtractum fuerit. Ideo autem exercitoria uocatur, quia exercitor is appellatur, ad quē quotidianus nauis quæſtus pertinet. *Ait iuriſconſultus:* Magiſtrum naui. *Declarantur hæc uerba l. 1. §. 1. ff. de exercitoria, hiſce uerbis:* Magiſtrum nauis accipere debemus, cui totius nauis cura mandata eſt. *Huius cauſſæ exceptiones hæ ſunt.*

I. Exceptio: *Niſi non dominus magiſtrum naui præpoſuit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. exercitorem, his uerbis:* Exercitorem eum dicimus, ad quem obuentiones & reditus omnes perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino nauem per auerſionem conduxit, uel ad tempus, uel in perpetuum.

II. Exceptio: *Niſi magiſter nauis eum cum quo contractum eſt, præpoſuit. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. magiſtrum autem, his uerbis:* Magiſtrũ accipimus non ſolùm quem exercitor præpoſuit, ſed & eum quem magiſter. Et hoc conſultus Iulianus in ignorante exercitore reſpondit. Cæterùm ſi ſcit, & paſſus eũ eſt in naue magiſterio fungi: ipſe eum impoſuiſſe uidetur. Quæ ſententia mihi uidetur probabilis. Omnia enim facta magiſtri debet præſtare, qui eũ præpoſuit, alioquin contrahentes decipientur: & facilius hoc in magiſtro, quàm in inſtitore admittendum propter utilitatem. Quid tamen ſi ſic magiſtrum præpoſuit, ne alium ei liceret præponere? an adhuc Iuliani ſententiam admittamus, uidēdum eſt. Finge enim & nominatim eum prohibuiſſe, ne Titio magiſtro uteretur. dicendum tamen erit, eouſq; producendam utilitatem nauigantium.

III. Exceptio: *Niſi mulier magiſtrum naui præpoſuit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. parui autem refert, his uerbis:* Parui refert, qui exercet, maſculus ſit an mulier: paterfamiliâs, an filiusfamiliâs, uel ſeruus. *Concordat d. l. 1. §. in poteſtate. cuius uerba uide ℑ. quæſt. 5. reg. 2. excep. 1. Concordat item l. 4. C. de exercitoria act. his uerbis:* Etſi à muliere magiſter naui præpoſitus fuerit: ex contractibus eius ea exercitoria actione ad ſimilitudinem inſtitoriæ tenetur.

IIII. Exceptio: *Niſi filiusfamiliâs uel ſeruus magiſtrum naui præpoſuit. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. parui autem, iam propoſitis hiſce:* An filiusfamiliâs, uel ſeruus. *Plura de hac re uide ℑ quæſt. 5 reg 2.*

V. Exceptio: *Niſi pupillus magiſtrum naui præpoſuit. Hæc exceptio approbatur d. §. parui autem, his uerbis:* Pupillus ſi nauem exerceat, exigemus tutoris authoritatem. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi tutore authore pupillus magiſtrum naui præpoſuit. quæ replicatio ex uerbis iam propoſitis conſtat.*

VI. Exceptio, *ſumpta ex perſona magiſtri præpoſiti, cum quo eſt contractum, reprobatur l. 1. §. cuius. ff. de exercitoria actione, his uerbis:* Cuius conditionis ſit magiſter iſte, nihil intereſt. Vtrum liber, an ſeruus: & utrũ exercitoris, an alienus. Sed nec cuius ætatis ſit, intererit, ſibi imputaturo qui præpoſuit. *Concordat Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. iſtas tamen duas. cuius uerba uide ℑ. cap. prox. quæſt. 5. excep. 5.*

VII. Exceptio, *ſumpta ex naui, cui magiſter præpoſitus fuit, reprobatur l. 1. §. nauem. ff. de exercit. action. his uerbis:* Nauē accipere debemus, ſiue marinam, ſiue in aliquo ſtagno nauiget, ſiue ſchedia ſit.

VIII. Exceptio: *Niſi cum alio, quàm magiſtro nauis ſit contractum. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. ſi cum quolibet, his uerbis:* Si cum quolibet nautarum ſit contractũ, nõ datur actio in exercitorē: quanquā ex delicto cuiuſuis eorũ, qui nauis nauigandæ cauſſa in naue ſunt, detur actio in exercitorē. Alia eſt enim cõtrahendi cauſſa, alia delinquendi. Siquidē qui magiſtrũ præponit, contrahi cũ eo permittit: qui nautas adhibet, non contrahi cum eis permittit, ſed culpa & dolo carere eos iubere debet. *Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum eo quem magiſter nauis præpoſuit, ſit contractum. Hæc replicatio approbatur d. l. 1.*

§. ma-

§.magiſtrum autē.cuius uerba uide ſ.except.2. Altera replicatio eſt: Niſi cum ipſo exercitore filioſamiliâs uel ſeruo ſit cōtractū.Hæc replicatio approbatur d.l.1.§.quanquam,his uerbis: Quanquā ſi cum magiſtro eius geſtū ſit, dūtaxat pollicetur prætor actionē: tamen (ut Iulianus quoq; ſcripſit) etiāſi cum ipſo exercitore ſit cōtractū, pater dominuſue in ſolidū tenebitur.

IX.Exceptio: *Niſi cùm plures eſſent magiſtri nauis,cum uno tantùm,non omnibus ſit contractū.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur d.l.1.§.ſi plures,his uerbis*: Si plures ſint magiſtri,non diuiſis officijs: quodcunq; cum uno geſtū erit,obligabit exercitorē.ſi diuiſis,ut alter locando,alter exigēdo: pro cuiuſq; officio obligabitur exercitor. Sed ſi ſic præpoſuit (ut plerunq; faciūt) ne alter ſine altero qd gerat: q cōtraxit cum uno,ſibi imputabit.

X.Exceptio: *Niſi dominus uel pater magiſtri nauis cum eo contraxit.Hæc exceptio reprobatur l.5.in prin.ff.de exercit.action.his uerbis*: Si eū qui in mea poteſtate ſit, magiſtrū nauis habeas: mihi quoq; in te cōpetit actio,ſi quid cum eo cōtraxero.Idē ſi cōmunis ſeruus nobis erit.Ex locato tamē mecū ages,qđ operas ſerui mei cōduxeris:qa & ſi cum alio cōtraxiſſet,ageres mecū ut actiones,quas eo nomine habui,tibi præſtarē: quemadmodū cū libero (ſiqdē cōduxeris) experireris. Quòd ſi gratuitæ operæ fuerint: mandati ages.

XI. Exceptio: *Niſi unus ex plurib.exercitoribus cum magiſtro nauis contraxerit.Hæc exceptio reprobatur d.l.5.§.fin. his uerbis*: Si unus ex multis exercitorib. cum magiſtro nauis cōtraxerit: agere cum alijs exercitoribus poterit.

XII.Exceptio, *ſumpta ex ſpecie contractus cum magiſtro nauis initi.reprobatur l.1.§. magiſtri autem.ff.de exercit.action.his uerbis*: Magiſtri imponuntur uel locandis nauibus,uel mercibus,aut uectoribus conducendis,armamētiſue emendis. Sed et ſi mercib. emendis uel uendendis fuerit præpoſitus: etiā hoc nomine obligat exercitorem. *Huius exemplum proponitur d.l.1.§.quid ſi mutuam,his uerbis*: Quid ſi mutuā pecuniā ſumpſerit:an eius rei nomine uideatur geſtum? Et Pegaſus exiſtimat,ſi ad uſum eius rei,in quam præpoſitus eſt,fuerit mutuatus:dandā actionem. Quam ſententiā puto ueram. Quid enim ſi ad armandā ſiue inſtruendā nauē, uel nautas exhibendos mutuatus eſt?

XIII.Exceptio: *Niſi in aliam rem uel alio modo, quàm cui magiſter nauis fuit præpoſitus, cum eo ſit contractum. Hæc exceptio approbatur d.l.1.§.non autem,his uerbis*: Non ex omni cauſſa prætor dat in exercitorem actionem, ſed eius rei nomine,cuius ibi præpoſitus fuit:id eſt, in eam rem, cui præpoſitus fuit. Vt puta ſi onus uehendum locatum ſit, aut aliquas res emerit utiles nauiganti:uel ſi quid reficiendæ nauis cauſſa contractum,uel impēſum eſt:uel ſi quid nautæ operarū nomine petent. *Concordat l.7.§.itaq; & illud.ff.eod.tit. cuius uerba uide j.quæſt.a,reg.1. Huius exempla proponuntur d.l.1.§.igitur præpoſitio, his uerbis*: Præpoſitio certam legem dat contrahentibus.Quare ſi eū propoſuit naui ad hoc ſolùm,ut uecturas exigat,non ut locet,quod fortè ipſe locauerat:non tenebitur exercitor,ſi magiſter locauit. Vel ſi ad locandū tātùm,non ad exigendum:idem erit dicendum. Aut ſi ad hoc ut uectoribus locet, nō ut mercibus nauem præſtet,uel cōtrà: modum egreſſus non obligauit exercitorem. Sed et ſi,ut certis mercibus eam locet,præpoſitus eſt, (puta legumini,canabi) ille marmoribus,uel alij locauit materiæ:dicēdū erit exercitorē nō teneri. Quædā enim naues onerariæ,quædā (ut ipſi dicunt) *ἐπιβάτιδες* ſunt. Et pleroſq; mandare ſcio,ne uectores recipiant, & ſic ut certa regione & certo mari negocientur:ut ecce ſunt naues, quæ Brundiſiū à Caſſopa,uel à Dyrrachio uectores traijciunt,ad onera inhabiles. Itē quædam capaces fluminum ad mare non ſufficientes. *Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi magiſter nauis pecuniam mutuatus ſit in hoc,ut liberaret eum,qui in refectionem nauis crediderat.Hæc replicatio approbatur d.l.1.§. ſed etſi ab alio,his uerbis*: Si ab alio mutuatus liberauit eum,qui in nauis refectionē crediderat: puto etiā huic dandam actionē, quaſi in nauem crediderit. *Altera replicatio eſt: Niſi magiſter nauis dixerit ſe in eam rem,cui præpoſitus ſit,contrahere.Hæc replicatio approbatur d.l.1.§.unde quærit.cuius uerba uide j.except.15.*

XIIII. Exceptio: *Niſi ex eo quòd doloſè in cōtractu magiſter nauis uerſatus ſit,agatur.Hæc exceptio reprobatur d.§.unde quærit.in fine, his uerbis*: Si in pretijs rerum emptarum fefellit magiſter:exercitoris erit damnum, non creditoris.

XV. Exceptio: *Niſi magiſter nauis pecuniam in eam rem cui præpoſitus fuerat acceptam, poſtea in ſuos uſus conuertat. Hæc exceptio reprobatur d.§. unde quærit, his uerbis*: Quærit Ofilius, ſi ad reficiendam nauem mutuatus, numos in ſuos uſus conuertit:an in exercitorem detur actio? Et ait, ſi hac lege accepit, quaſi in nauem impenſurus, mox mutauit uolūtatem: teneri exercitorem,imputaturū ſibi cur talē præpoſuerit. Quòd ſi ab initio conſilium ceperit fraudandi creditoris, & hoc ſpecialiter non expreſſerit, quod ad nauis cauſſam accipiat:contrà eſſe. Quam diſtinctionem Pedius probat.

XVI. Exceptio: *Niſi cum magiſtro nauis actum ſit.Hæc exceptio approbatur d.l.1.§.penult.his uer-*

bis: Hæc actio ex perſona magiſtri in exercitorem dabitur. Et ideo ſi cum alterutro eorum actũ eſt, cum altero agi non poteſt.

XVII. *Exceptio: Niſi ſolutum ſit. Hæc exceptio approbatur d. §. penult. his uerbis:* Si quid ſolutum ſit, ſiquidem à magiſtro: ipſo iure minuituitur obligatio. Sed etſi ab exercitore, ſiue ſuo nomine, id eſt propter honorariã obligationem, ſiue magiſtri nomine ſoluerit: minuetur obligatio, quoniam & alius pro me ſoluendo me liberat.

XVIII. *Exceptio: Niſi exercitor ſeruus alienatus ſit uel mortuus. Hæc exceptio reprobatur l. 4. §. ſi ſeruus. ff. de exercitoria actione. cuius uerba uide ʒ. quæſt. 5. reg. 2. except. 4.*

XIX. *Exceptio: Niſi magiſter nauis deceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur d. §. ſi ſeruus, in fine.*

IIII. QVIBVS DATVR actio propoſita?

De hæredibus eius qui cum magiſtro nauis contraxit, proponitur d. l. 4. §. fin. cuius uerba uide ʒ. quæſt. prox. reg. 3.

V. ADVERSVS QVOS datur actio?

I. *Regula: Datur hæc actio in exercitorem nauis. Vnde exercitoria quoq; appellatur. quæ regula approbatur l. 1. §. penult. ff. de exercitoria action. cuius uerba uide ĩ. quæſt. 3. except. 16. Concordant ea quæ propoſita ſunt d. quæſt. 3. in prin. Declaratur hæc regula definitione exercitoris d. l. 1. §. exercitorem. cuius uerba uide ĩ. d. quæſt. 3. except. 1. Huius regulæ exceptiones propoſitæ ſunt ĩ. d. quæſt. 3.*

II. *Regula, De patre & domino exercitoris. Hic quoq; propoſita actione tenetur. quæ regula approbatur l. 1. §. ſi is qui ff. de exercitor. action. his uerbis:* Si is qui nauem exercuit, in aliena poteſtate erit, eiusq́; uoluntate nauem exercuerit: quod cum eius magiſtro geſtum erit, in eum cuius in poteſtate is erit, qui nauem exercuit, iudicium datur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uolente patre uel domino filius uel ſeruus nauem exercuerit. Hæc exceptio approbatur ibidem, his uerbis:* Licet datur actio in eum cuius in poteſtate eſt, qui nauem exercet tamen ita demum datur, ſi uoluntate eius exerceat. Ideo autem ex uoluntate in ſolidum tenetur, qui habet in poteſtate exercitorem: quia ad ſummam Reipub. nauiũ exercitium pertinet. At inſtitorum nõ idem uſus eſt. Eapropter in tributũ duntaxat uocantur, qui contraxerunt cum eo qui in merce peculiari ſciente domino negociatur. *Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſciente patre uel domino filius uel ſeruus nauem exercuit. tunc enim tenetur at tributoria duntaxat. quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Si ſciente duntaxat, non etiam uolẽte domino, cum magiſtro contractum ſit: utrum quaſi in uolantem dabimus actionem in ſolidum, an uerò exemplo tributoriæ? In re igitur dubia melius eſt uerbis edicti ſeruire: & neq; ſcientiam ſolam, & nudam patris, dominiúe in nauibus onerare, neq; in peculiaribus mercibus uoluntatem extendere ad ſolidi obligationẽ. Et ita uidetur etiam Pomponius ſignificare: ſi ſit in aliena poteſtate, ſiquidem uoluntate gerat, in ſolidũ eum obligari: ſi minus, in peculiũ. *Altera replicatio eſt: Niſi de peculio. uã quatenus in peculio filij uel ſerui eſt, etiam nolens uel ignorans pater dominuſue tenetur. quæ replicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Si minus, in peculiũ. *Concordat l. 6. in prin ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſeruus non ex uoluntate domini nauẽ exercuerit: ſi ſciente eo, quaſi tributoria: ſi ignorante, de peculio actio dabitur. *Concordat l. 1. §. in poteſtate. ibi: pater dominuſue ff. eod. tt. cuius uerba uide ʒ. repl. prox. Cõcordat item l. 41. ff. de furtis. cuius uerba uide ʒ. lib. prox. cap. 5. reg. 2. exc. 1. repl. 1. Tertia replicatio uidetur: Niſi eum filiusfamiliâs haberet ſeruum peculiarem exercitorem, uel ſeruus uicarium ſeruum filiusfamiliâs uel ſeruus uoluerit. Hæc replicatio reprobatur d. §. in poteſtate, his uerbis:* Si ſeruus peculiaris uolente filiofamiliâs, in cuius peculio erat: uel ſeruo, uicarius eius nauam exercuit: pater dominuſúe, qui uoluntatem non accommodauit, duntaxat de peculio tenebitur, ſed filius ipſe in ſolidum. Planè ſi uoluntate domini uel patris exercuit, in ſolidum tenebitur: & præterea filius, ſi & ipſe uoluntatem accommodauerit, in ſolidum erit obligatus. *Altera propoſitæ regulæ exceptio uidetur: Niſi exercitor ſit ſeruus peculiaris filijfamiliâs uel ſerui. Sed hæc exceptio reprobatur uerbis iam dictis hiſce:* Planè ſi uoluntate domini uel patris exercuit, &c. *Tertia exceptio, ſumpta ex ſexu exercitoris, reprobatur d. §. in poteſtate, his uerbis:* In poteſtate accipiemus utriuſq; ſexus filios uel filias, ſeruos uel ſeruas. *Quarta exceptio uidetur: Niſi ſeruus exercitor alienatus ſit, uel mortuus. Hæc exceptio reprobatur l. 4. §. ſi ſeruus. ff. de exercitoria action. his uerbis:* Si ſeruus ſit, qui nauem exercuit uoluntate domini, & alienatus fuerit: nihilominus is qui eum alienauit, tenebitur. Proinde etſi deceſſerit ſeruus, tenebitur. Nã & magiſtro pro defuncto, tenebitur. *Quinta exceptio uidetur: Niſi mortuo ſeruo exercitore annus exceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 5. §. fin. ff. d. tt. his uerbis:* Si ſeruus qui uolũtate domini exercuit, deceſſit: etiam poſt annum hæc actio dabitur, quamuis de peculio ultra annum non detur.

III. *Regula, De hæredibus exercitoris, proponitur d. §. fin. his uerbis:* Hæ actiones perpetuò & hæredibus & in hæredes dantur.

IIII. *Regula, De filiofamiliâs qui habet exercitorem*

torem in ſuo peculio, proponitur l.2. §. in poteſtate. ibi: ſi tamen ſeruus. ff. de exercitor. act. cuius uerba ui de ſ.reg.2.except.1.repl.1.

VI. QVID QVANTVM'QVE ueniat io actiooe propoſita?

Regulariter exercitor nauis in ſolidum tenetur. Cuius regulæ prima exceptio eſt: Niſi maior pecunia credita ſit, quàm ad eam rem, cui magiſter præpoſitus fuit, erat neceſſe. Hæc exceptio approbatur l.ult.§.quare etſi in ea.ff. de exercit.action. his uerbis: Si in ea cauſſa fuerit nauis, ut refici deberet: multo ramen maior pecunia credita fuerit, quàm ad eam rem eſſet oeceſſaria: Africanus ait, oon debere in ſolidū aduerſus domioum nauis actionem dari. Altera exceptio eſt: Niſi quid ſit ſolutum. Hæc exceptio approbatur l.1.§.penult. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. quaſt.3. except.17. Tertia exceptio uidetur: Niſi unus ex pluribus exercitoribus conueniatur. hic enim non niſi pro parte conueniendus uidetur. Sed hæc exceptio reprobatur d.l.1.§. fin. cū duab.legib. ſequēt. his uerbis: Si plures nauē exerceant, cō quolibet eorū in ſolidū agi poteſt: ne in plures aduerſarios diſtringatur, qui cum uoo contraxerit. Nec quidquam facere, quotam quiſque porcionem io naue habeat: eumq; qui præſtiterit, ſocietatia iudicio à cæteris conſecuturum. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ex pluribus exercitoribus quiſq; pro ſe nauem exerceat. quæ diſtinctio approbatur l. 4. in prin. ff. d. tt. his uerbis: Si tamen plures per ſe nauem exerceant: pro portionibus exercitationis conueniuntur. neque enim inoicem ſui magiſtri uidebuntur. Sed ſi plures exerceanr, uoum autem de oumero ſuo magiſtrum fecerint: huius oomine in ſolidum poterunt conueoiri. Quarta exceptio uidetur: Niſi unus ex pluribus dominis exercitoris conueniatur. Sed & hæc exceptio reprobatur d l.4. §. ſed etſi ſeruus, his uerbis: Sed etſi ſeruus plurium nauem exerceat noluorate eorum: idem placuir, quod in pluribus exerciroribus. Concordat l. 6. in fine. ff. eod. tt. his uerbis: Si communia ſeruus uoluntate dominorum exerceat nauem: in ſingulos dati debebit io ſolidum actio. Quinta exceptio uidetur: Niſi quis plurium uoluntate nauem exercuit. Sed & hæc exceptio reprobatur d. l. 4. §. planè ſi unus, his uerbis: Si nnus ex omnium uoluntare exercuit: in ſolidum ille tenebitur. Er ideo puto etiam in ſuperiore caſu in ſolidum omnes teoeri.

VII. QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

Perpetua eſt actio. quæ regula approbatur l. 4. §. fin. ff. de exercitoria actione. cuius uerba uide ſ. quaſt.5.reg.1.

VIII. ADIVNCTA ET EVENtus huios actionis.

I. Regula, De probatione & præſumptione in hac actione. Creditor non tenetur probare pecuniā in rem, cui magiſter nauis præpoſitus fuit, uerſam eſſe: ſed ſufficit illi, ſi res iſta talis fuerit, ut eius cauſſa pecunia inſumenda fuerit. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. ult. ff. de exercitoria actione, his uerbis: Lucius Titius Stichum magiſtrum osui præpoſuir, is pecunlam mutuatus, cauit ſe in refectionem nauis eam accepiſſe. Quæſitum eſt, an noo aliter Lucius Titius exercitoria teoeatur, quàm ſi creditor probaret pecuniam io refectionem eſſe cooſumptam? Africanus reſpondit: Creditorem utiliter acturum, ſi cùm pecunia crederetur, nauis in ea cauſſa fuiſſet, ut refici deberet. Etenim non oportere creditorem ad hoc adſtringi, ut ipſe reficiendę nauis coram ſuſcipiat, & negociū domini gerat. Quod certè futurum ſit, ſi neceſſe habeat probare, pecuniam in refectionem erogatam eſſe. Itaq; & illud exigendum, ut ſciat in hoc ſe credere, cui rei magiſter quis ſit præpoſitus. Quod certè aliter fieri non poſsir, quàm ſi illud quoq; ſcierit, neceſſariam refectioni pecuniam eſſe. Quare etſi in ea cauſſa fuerit nauis, ut refici deberet: multo tamen maior pecunia credita fuerit, quàm ad eam rem eſſet neceſſaria: nō debere io ſolidum aduerſus dominum nauis actionem dari. Interdum etiam illud æſtimandum: an io eo loco pecunia credita ſit, in quo id propter quod credebatur, cōparari potuerit. Quid enim (inquit) ſi ad uelum emendū in eiuſmodi inſula pecuniā quis crediderit, in qua omnioo uelum comparari non potuerit? Et io ſumma, aliquam diligentiam in eam rē creditorem debere præſtare. Eadem ferè dicenda air, & ſi de inſtitoria actione quæratur. Nam tunc quoque creditorem ſcire debere, neceſſariam eſſe mercis comparationem, cui emendę ſeruus ſit præpoſitus: & ſufficere ſi in hoc crediderit: noo etiam illud exigendum, ut ipſe curam ſuſcipiat, an in hanc rem pecunia erogata ſit. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi creditor ſcire potuit, uel debuit, eiuſmodi rem cuius gratia credidit, eo loco comparari non poſſe. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Interdum etiam illud, &c. Altera exceptio eſt: Niſi magiſter nauis nō ſpecialiter expreſſerit, eius rei gratia, cui præpoſitus ſit, ſe contrahere. quæ exceptio approbatur l.1.§. unde quærit. ibi: quod ſi ab initio. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quaſt 3. except.15.

II. Regula: Vnus ex pluribus exercitoribus in ſolidum condemnatus, ſocietatis iudicio partem recuperat. quæ regula approbatur l.3. in fine. ff. de exer-

citoria action. cuius uerba uide ſ. quæſt. 6. except. 5.

III. Regula, *De actione quæ competit exercitori condemnato aduerſus magiſtrum nauis, uel eius dominum, cuius nomine condemnatus eſt, proponitur l. 5. in prin. ibi: ex locato. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. except. 10. Concordat l. 1. §. eſt autem. ibi: ſed aut. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. eod. cap. in fine.*

IX. ADFINIA REmedia.

I. Regula: *Etiam aduerſus magiſtrum nauis, cum quo contractum eſt, contrahenti agere licet. quæ regula approbatur d. l. 1. §. eſt autem, his uerbis:* Eſt nobis electio, utrum exercitorem, an magiſtrum conuenire uelimus. *Concordat d. l. 1. §. hæc actio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. except. 16. Huius regulæ exceptio uidetur eſſe: Niſi magiſter nauis, cum quo contractum eſt, à ſeruo actoris contrahentis ſit præpoſitus. Sed hæc exceptio reprobatur l. 5. §. item ſi ſeruus. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſeruus meus nauem exercebit, & cum magiſtro eius contraxero: nihil obſtabit, quo minus aduerſus magiſtrum experiar actione, quę mihi iure uel ciuili uel honorario cõpetit. Nã & cuiuis alij nõ obſtat hoc edictũ, quo minus cũ magiſtro agere poſsit. hoc enim edicto non transfertur actio, ſed adijcitur.

II. Regula, *De directa actione, proponitur Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. fin. his uerbis:* Ei qui exercitoria uel inſtitoria actione tenetur, directò poſſe cõdici placet: quia huius quoq; iuſſu contractum intelligitur.

III. Regula, *De actione de peculio & de in rem uerſo, proponitur Inſt. d. tt. §. ceterùm, his uerbis:* Dubium nõ eſt, quin is quoq; qui iuſſu domini contraxerit, cuiq; inſtitoria uel exercitoria actio cõpetit: de peculio, deq; eo quod in rẽ domini uerſum eſt, agere poſſit. Sed erit ſtultiſsimus, ſi omiſſa actione, qua facillimè ſolidum ex cõtractu cõſequi poſsit, ſe ad difficultatẽ perducat probãdi in rem domini uerſum eſſe, uel habere ſeruum peculium, & tantum habere, ut ſolidum ſibi ſolui poſsit. *Concordãt ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 5. reg. 2. except. 1. repl. 2.*

X. *De contraria actione, quæ competit exercitori ex contractu magiſtri ſui, proponitur l. 1. §. eſt autem nobis. ff. de exercitoria actione, his uerbis:* Ex contrario, exercenti nauem aduerſus eos qui cum magiſtro contraxerunt, actionem non pollicetur: quòd non eodem auxilio indigebat. Sed aut ex locato cum magiſtro, ſi mercede operam ei exhibet: aut ſi gratuitam, mandati agere poteſt. Solent tamen præfecti propter miniſterium annonæ, item in prouincijs præſides prouinciarum, extra ordinem eos iuuare ex contractu magiſtrorum.

DE INSTITORIA ACTIOne. Cap. IX.

PRimò: *Nomen huius actionis, nominisq; ratio proponitur Inſt. quod cum eo qui in alien. poteſt. §. inſtitoria. ibi: ideo autem. cuius uerba uide ȷ. quæſt. 3. in prin.*

II. *Ratio huius actionis proponitur l. 1. in prin. ff. de Inſtitoria actione. cuius uerba uide ȷ. quæſt. ult.*

III. CAVSSA HVIVS actionis.

Si quis aliquem tabernæ aut cuilibet alij negociationi præpoſuit, cum quo eius rei cauſſa, cui præpoſitus eſt, eſt contractum: is qui eum præpoſuit, eo nomine hac actione conueniri poteſt. quæ cauſſa ſeu regula approbatur Inſt. d. §. inſtitoria, his uerbis: Inſtitoria tunc locum habet, cum quis tabernæ fortè, aut cuilibet negociationi ſeruũ ſuum præpoſuerit, & quid cum eo eius rei cauſſa, cui præpoſitus erit, contractum fuerit. Ideo autem Inſtitoria appellatur: quia qui negociationibus præponuntur, Inſtitores uocantur. *Declaratur cauſſa propoſita definitione Inſtitoris l. 3. cum duab. legib. ſequentib. ff. de Inſtitoria actione. cuius uerba uide ȷ. except. 7. Concordat l. 18. ff. eod. tt. his uerbis:* Inſtitor is eſt, qui tabernæ locoúe ad emendum uendendumúe pręponitur, quiúe ſine loco ad eundem actum præponitur. *Exempla propoſitæ cauſſæ proponuntur l. 5. §. non tamen, cum ſequentibus. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. except. 8. Huius cauſſæ ſeu regulæ exceptiones hæ ſunt.*

I. Exceptio, *ſumpta ex perſona præponentis, reprobatur l. 7. §. parui. ibi: item quiſquis. ff. de inſtitoria actione. cuius uerba uide ȷ. except. 5.*

II. Exceptio: *Niſi mulier præpoſuerit inſtitorem. Hæc exceptio reprobatur d. uerſ. item quiſquis. Concordat l. 4. C. de exercit. action. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. except. 3.*

III. Exceptio: *Niſi pupillus præpoſuerit. Hæc exceptio approbatur l. 9. cum lege ſequente ff. de inſtitoria actione, his uerbis:* Si ipſe pupillus præpoſuerit: ſiquidem tutoris authoritate, obligabitur. Si minus: non. Eatenus tamẽ dabitur in eũ actio, quatenus ex ea re locupletior eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi authoritas tutoris interuenerit. quæ replicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Siquidem tutoris authoritate: obligabitur. *Altera replicatio eſt: Niſi quatenus locupletior pupillus factus eſt. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Eatenus tamen dabitur, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi pupillus præponentis heres extiterit. quæ replicatio approbatur l. 11. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. quæſt. 5. except. 3. repl. 1.*

IIII. Exceptio: *Niſi minor uiginti quinq; annis præpoſuerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 11. §. 1. his uerbis:* Sed etſi minor uiginti quinq; an-

uis erit, qui præpoſuit: auxilio ætatis uretur, nec ſine cauſſæ cognitione.

. V. *Exceptio, ſumpta ex perſona præpoſiti inſtitoris, reprobatur l. 7. §. parui, cum lege ſequente. ff. de inſtitor. action. his uerbis:* Parui refert, quis ſit inſtitor, maſculus an fœmina: liber, an ſeruus: proprius, an alienus Item quiſquis præpoſuit. Nam etſi mulier præpoſuit, cõperet inſtitoria actio exemplo exercitoriç actionis. Et ſi mulier ſit præpoſita, tenebitur etiam ipſa. Sed etſi filiafamiliâs ſit, uel ancilla præpoſita: cõperit inſtitoria actio. Pupillus etiã inſtitor obligat eum, qui eũ præpoſuit, inſtitoria actione: quoniam ſibi imputare debet, qui eum præpoſuerit. Nã pleriq; & pueros puellasq; tabernis præponunt. *Concordat Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. iſtas tamen, his uerbis:* Iſtas duas actiones prætor reddit, etſi liberum quis hominem, aut alienum ſeruum naui aut tabernæ, aut cuilibet negociationi præpoſuerit: ſcilicet quia eadem æquitatis ratio etiam eo caſu interueniat.

V I. *Exceptio: Niſi inſtitor præpoſitus ſoluẽdo ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 19. in prin. ff. de inſtitor. act. his uerbis:* In aũ qui mutuis accipiẽdis pecuniis procuratorem præpoſuit, utilis ad exemplũ inſtitoriæ dabitur actio. Quod ęquè faciendum erit, etſi procurator ſoluendo ſit, qui ſtipulanti pecuniam promiſit.

V I I. *Exceptio, ſumpta ex re, cui præpoſitus fuit is cum quo contractum eſt, reprobatur l. 3. cum duabus legib. ſequentib. ff. de inſtitoria actione, his uerbis:* Inſtitor appellatus eſt ex eo quòd negocio gerendo inſiſtat: nec multum facit, tabernæ ſit præpoſitus, an cuilibet alij negociationi. Cùm interdum etiam ad homines honeſtos adferant merces, & ibi uẽdant. Nec mutat cauſſam actionis locus emendi, uendendiúe: cùm utroq; modo uerum ſit, inſtitorẽ emiſſe aut uẽdidiſſe. Quicũq; igitur negocio prępoſitus eſt, inſtitor rectè appellabitur. Nã & Seruius libro primo ad Brutum ait: Si quid cum inſulario geſtũ ſit, uel cum eo quẽ quis ædificio prępoſuit, uel frumento coemendo: in ſolidũ eum teneri. Labeo quoq; ſcribit: ſi quis pecuniis fœnerandis, agris colendis, mercaturis redẽpturisq; faciendis præpoſuerit: in ſolidum eum teneri. Sed etſi menſæ habuerit quis ſeruũ præpoſitũ: nomine eius tenebitur. Sed etiam eos inſtitores dicendos placuit, quib. ueſtiarij uel lintearij dãt ueſtem circumferendã & diſtrahendam, quos uulgò circuitores appellamus. Sed etiã muliones quis propriè inſtitores appellet. Item fullonũ & ſarcinatorũ præpoſitus. Sed & ſtabularij quoq; loco inſtitorũ habendi ſunt. Sed etſi tabernarius ſeruum ſuum peregrè mitteret ad merces comparandas, & ſibi mittẽdas: loco inſtitoris habendũ Labeo ſcribit. Idem ait, ſi libitinarius, quem Græci [illegible] uocant, ſeruum pollinctorem habuerit, isq; mortuum ſpoliauerit: dandã in eum quaſi inſtitoriam actionẽ, quamuis & furti, & iniuriarũ actio competeret. Idem Labeo ait, ſi quis piſtor ſeruum ſuum ſolitus ſit in certum locum mittere ad panẽ uendendum, deinde is pecunia accepta præſente, ut per dies ſingulos cui panẽ præſtaret, conturbauerit: dubitari non oportere, quin ſi permiſit ei ita dari ſummas, teneri debeat. Sed & cũ fullo peregrè proficiſcens rogaſſet quam, ut diſcipulis ſuis, quibus tabernam inſtructã tradiderat, imperaret: poſt cuius profectionem ueſtimenta diſcipulus accepiſſet, & fugiſſet: fullonem non teneri, ſi quaſi procurator fuerit relictus. Sin uerò quaſi inſtitor: teneri eum. Planè ſi adfirmarit mihi, rectè me credere operarijs ſuis: non inſtitoria, ſed ex locato tenebitur. *Concordat l. 19. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide s. except. 6. Concordat item l. 5. C. eod. tt. his uerbis:* Si mutuam pecuniã accipere Demetriano Domitianus mãdauit, & hoc poſſe probare cõfidis: ad exemplũ inſtitoriæ eundẽ Domitianũ apud cõpetentem iudicẽ potes cõuenire.

V I I I. *Exceptio: Niſi alterius rei gratia, uel alio modo quàm cui præpoſitus eſt, cum inſtitore ſit contractum Hæc exceptio approbatur l. 5. §. non tamen omne. ff. de inſtitor. act. his uerbis:* Non omne qđ cum inſtitore geritur, obligat aũ qui præpoſuit: ſed ita ſi eius rei gratia, cui præpoſitus fuerat, contractũ eſt. Proinde ſi præpoſui ad merciũ diſtractionẽ. tenebor nomine eius ex empto actione. Item ſi fortè ad emendũ præpoſuero: tenebor dũtaxat ex uendito. Sed neq; ſi ad emendũ, & ille uendiderit: neq; ſi ad uẽdendũ, & ille emerit: debebo teneri. Idemq; Caſſius ſcribit. Sed etſi pecuniã quis crediderit inſtitori ad emendas merces præpoſito, locus eſt inſtitoriæ. idemq; ſi ad panſionem pro taberna exoluendã. Quod ita uerum puto, niſi prohibitus fuit mutuari. Si ei quem ad uendẽdum emendumúe oleũ præpoſui, oleum mutuum datũ ſit: dicendũ erit, inſtitoriam locum habere. Item ſi inſtitor cum oleum uendidiſſet, annulũ arcæ nomine acceperit, neq; eum reddat: dominũ inſtitoria teneri. Nã eius rei cauſſa, in quam præpoſitus eſt, contractum eſt: niſi fortè mandatũ ei fuit, præſente pecunia uendere. Quare etſi fortè pignus inſtitor ob precium acceperit, inſtitoriæ locus erit. *Concordat l. 11. §. conditio. ff. eod. tt. his uerbis:* Conditio præpoſitionis ſeruanda eſt. Quid enim ſi certa

lege. uel interuentu cuiuſdā perſonæ, uel ſub pignore uoluit cum eo cōtrahi, uel ad certā rem: æquiſsimū erit id obſeruari, in quo præpoſitus eſt. Itē ſi, cū plures habuit inſtitores, uel cum omnib. ſimul contrahi uoluit, uel cum uno ſolo. Sed etſi denūciauit cui, ne cum eo cōtraheret: nō debet inſtitoria teneri. Nam & certā perſonā poſſumus probibere cōtrahere, uel certū genus hominū uel negociatorū: & certis hominib. permittere. Sed ſi aliâs cum alio cōtrahi uetuit, cōtinua uariatione: dāda eſt omnib. aduerſus eū actio. neq; enim decipi debēt contrahentes. Sed ſi in totū prohibuit cū eo cōtrahi, præpoſiti loco nō habetur: cū magis hic cuſtodis ſit loco, quàm inſtitoris. Ergo nec uēdere mercē hic poterit, nec modicū quid ex taberna. *Exemplū huius exceptionis proponitur l.16.ff.eod.tt.his uerbis:* Si cum uillico alicuius contractū ſit, nō dabitur in dominū actio: quia uillicus propter fructus percipiendos, nō propter quæſtū præponitur. Si tamen uillicum diſtrahēdis quoq; mercib. præpoſitū habuero: nō erit iniquū exemplo inſtitoriæ, actionē in me cōpetere. *Aliud exemplū proponitur l.19.§.fin.ff.de inſtitor.act.cuius uerba uide J.repl.prox. Eſt aūt propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc: Niſi inſtitor pro eo qui ei pecuniā in rem, cui præpoſitus fuerat, mutuatus eſt, alij per delegationē promiſit. hoc enim caſu, quāuis uideatur pro alio interceſsiſſe, & ita alterius rei gratia, quàm cui præpoſitus fuit, cōtraxiſſe: tamē dominus tenetur in ſolidum. quæ replicatio approbatur d.§.fin.his uerbis:* Seruus pecunijs tantùm fœnerādis præpoſitus, per interceſsionē æs alienū ſuſcipiēs, ut inſtitor dominū in ſolidū iure prætorio nō adſtringit. Quod aūt pro eo qui pecuniā fœnerauit, alij per delegationē promiſit: à domino rectè petetur, cui pecuniæ creditæ contra eū qui delegauit, actio quæſita eſt. *Altera replicatio eſt: Niſi dominus ſciens paſſus ſit inſtitorem etiam in alijs rebus, quàm quibus præpoſitus eſt, contrahere. Hæc replicatio approbatur l. ult. ff. quod cum eo qui in aliena poteſt. his uerbis:* Titianus Primus præpoſuerat ſeruum mutuis pecunijs dandis, & pignoribus accipiendis. Sed ſeruus etiam negociatoribus hordei ſolebat pro emptore ſuſcipere debitū, & ſoluere. Cū fugiſſet ſeruus, & is cui obligatus fuerat dare preciū hordei, cōueniret dominū nomine inſtitoris: negabat eo ſe nomine cōueniri poſſe: quia nō in eā rem præpoſitus fuiſſet. Cùm aūt & alia quædā geſsiſſe, & horrea cōduxiſſe, & multis ſoluiſſe idē ſeruus probaretur: præfectus annonæ cōtra dominū dederat ſententiā. Dicebamus, quaſi fideiuſsionē eſſe uideri, cum ꝑ alio ſolueret debitū. Nō ſolere aūt ex ea cauſſa in dominū dari actionē: nec uideri hoc dominū mandaſſe. Sed quia uidebatur in omnib. eū ſuo nomine ſubſtituiſſe: ſententiam confirmauit Imperator.

IX. Exceptio: *Niſi dominus ſerui ab alio præpoſiti cum eo contraxerit. Hæc exceptio reprobatur l.11.§.fin.cum lege ſequente.ff.de inſtit.act.his uerbis:* Si à ſeruo tuo operas uicarij eius conduxero, & eum merci meæ inſtitorem fecero, isq; tibi mercem uendiderit: emptio eſt. Nam cum dominus à ſeruo emit: eſt emptio, licet dominus non ſit obligatus iure ciuili: uſq; adeò, ut etiā pro emptore & poſsidere, & uſucapere dominus poſſit. Et ideo utilis inſtitoria actio aduerſus me tibi cōpetet: mihi uerò aduerſus te uel de peculio diſpenſatoris, ſi ex conducto agere uelim: uel de peculio uicarij, quòd ei mercem uendendam mandauerim. Precium quoq;, quo emiſti, in rem tuam uerſum uideri poterit, eo quòd debitor ſerui tui factus es.

X. Exceptio, *ſumpta ex loco ubi eſt contractum, reprobatur l.4.ff.de inſtit.action.cuius uerba uide ſ. excepl.7.*

XI. Exceptio: *Niſi poſt mortem domini præponentis cum inſtitore ſit contractum. Hæc exceptio reprobatur l.5.§.penult.ff.d.tt.his uerbis:* Si inſtitor ſit præpoſitus, is tamen deceſſerit qui præpoſuit: & hæres ei extiterit, qui eodem inſtitore utatur: ſine dubio teneri eū oportebit. Nec non ſi ante aditam hæreditatē cum eo contractū eſt: æquum eſt, uel ignoranti dari inſtitoriam actionem. *Concordat l.17.§.ſi impubes.ff.eod.tt.cuius uerba cum alijs huc pertinentib. uide J.quæſt.5.except.3.*

XII. Exceptio: *Niſi ſeruus præpoſitus, antequam cum eo contrahatur, fuerit manumiſſus. Hæc exceptio reprobatur l.19.§.1.ff.d.tt.his uerbis;* Si dominus, qui ſeruum inſtitorem apud menſam pecunijs accipiendis habuit, poſt libertatem quoq; datam idem per libertum negocium exercuit: uarietate ſtatus non mutabitur periculi cauſſa.

XIII. Exceptio: *Niſi dominus mutata uoluntate palàm denūciauerit, ne quis cum præpoſito inſtitore contrahat. Hæc exceptio approbatur l.11.§.de quo.ff.de inſtit.act.his uerbis:* De quo palàm proſcriptū fuerit, ne cum eo cōtrahatur: is præpoſiti loco nō habebitur. Nō enim permittēdum erit cum eo, quaſi cum inſtitore, cōtrahere. Sed ſi quis nolit cōtrahi, prohibeat. Cæterùm q̄ præpoſuit, tenebitur ipſa præpoſitione. *Cōcordat d.l.11.§.condicio.ibi: ſed etſi denunciauit.item ibi: ſed ſi in totum.cuius uerba uide ſ.except.8.Item concordat l.17.§.Proculus.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.repl.4.Itē cōcordat d.l.17.§.1.in fine.cuius uerba uide J.quæſt.10.reg.1.Itē concordat l.47.in prin.ff.de peculio.cuius uerba uide J.cap.11. quæſt.*

quæſt.3.exc.12. Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi obſcurè uel nō rectè ſit denunciatā uel proſcriptā. Hæc replicatio approbatur, ſimul & declaratur d.l.11.§. proſcribere, his uerbis: Proſcribere palàm ſic accipimus, claris literis, ut de plano rectè legi poſsint, ante tabernam ſcilicet, uel ante eū locū, in quo negociatio exercetur: nec in loco remoto, ſed in euidēti. Literis utrū Græcis, an Latinis? puto ſecundú loci cōditioné, ne quis cauſſari poſsit ignorantiá literarū. Altera replicatio eſt: Niſi is qui cum inſtitore cōtraxit, literas ignorauit, uel nō obſeruauit. Hæc replicatio reprobatur ibidē his uerbis: Certè ſi qs dicat, ignoraſſe ſe literas, uel nō obſeruaſſe quod ꝓpoſitū erat, cum multi legerét, cumq́; palàm eſſet ꝓpoſitū: nō audietur. Tertia replicatio eſt: Niſi eo tēpore quo cōtrahebatur, nō fuit proſcriptū, uel proſcriptio obſcurata. Hæc replicatio approbatur ibidē his uerbis: Proſcriptum ꝑpetuò eſſe oportet. Cæterùm ſi id tēporis quo ꝓpoſitū nō erat, uel obſcurata ꝓſcriptione contractū ſit: inſtitoria locū habebit. Proinde ſi dominus quidem mercis ꝓſcripſiſſet, alius autem ſuſtuliſſet, aut uetuſtate, uel pluuia, uel quo ſimili contigiſſet, ne proſcriptū eſſet, uel non appareret: dicendū eſt, eum qui præpoſuit, teneri. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dolo eius qui cum inſtitore cōtraxit, proſcriptū ſit detractum. Hæc duplicatio approbatur ibidem his uerbis: Sed ſi ipſe inſtitor decipiendi mei cauſſa detraxit, dolus ipſius præponenti nocere debet: niſi particeps doli fuerit qui cōtraxit. Quarta replicatio eſt: Niſi dominus id in quo locupletior ex eo contractu factus eſt, non reſtituat. Hæc replicatio approbatur l.17.§. Proculus. ff. de inſtitor. act. his uerbis: Proculus ait, ſi denūciauero tibi, ne ſeruo à me præpoſito crederes: exceptionē dandá, Si ille illi nō denūciauerit, ne illi ſeruo crederet. Sed ſi ex cōtractu peculiū habeá, aut in rem meá uerſum ſit, nec uelim quo locupletior ſim, ſoluere: replicari de dolo oportet. Nā uideri me dolū facere, qui ex aliena iactura lucrū quæram. Quinta replicatio eſt: Niſi dominus in denunciando & prohibendo uariauerit. Hæc replicatio approbatur d.l.11.§. conditio. ibi: ſed ſi aliás. cuius uerba uide ſ̄. except. 8.

XIIII. Exceptio: Niſi ſemel actū ſit. Hæc exceptio ipſo quidē iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi ex alia cauſſa antea ſit actū. Hæc replicatio approbatur l.13. in prin. ff de inſtit. act. his uerbis: Habebat qs ſeruū merci oleariæ præpoſitū Arelati, eūdēq́; & mutuis pecunijs accipiēdis. acceperat mutuá pecuniá. putáa creditor ad merces eū accepiſſe, egit ꝓpoſita actione. ꝓbare nó potuit, mercis gratia eū accepiſſe. Licet cōſumpta eſt actio, nec amplius agere poterit, quaſi pecunijs quoque mutuis accipiēdis eſſet ꝓpoſitus: tamé Iulianus utilem ei actioné competere ait.

X V. Exceptio: Niſi nouatio obligationis poſtea ſit facta. Hæc exceptio approbatur d.l.13.§.1. his uerbis: Meminiſſe oportebit, inſtitoria dominum ita demum teneri, ſi non nouauerit quis eam obligationé, uel ab inſtitore, uel ab alio nouandi animo ſtipulando.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De fideiuſſore inſtitoris, proponitur l.5.§. item fideiuſſori. ff. de inſtitor. act. his uerbis: Fideiuſſori quoq; qui pro Inſtitore interuenerit, inſtitoria competit. eius enim rei ſequela eſt.

I I. Regula, De hæredibus eius qui cum inſtitore contraxit, proponitur l.15. in fine. ff. de inſtit. act. cuius uerba uide J. quæſt. prox. except. 3.

V. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

Regulariter aduerſus eum qui inſtitorem præpoſuit, non etiā alium cōpetit actio propoſita. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi procurator, tutor uel curator alicuius inſtitorē præpoſuerit. hoc enim caſu aduerſus utrūq; datur actio, tam aduerſus eū qui præpoſuit, quàm aduerſus eum cuius nomine præpoſitio eſt facta. Quæ exceptio approbatur l.5. §. fin. cū l. ſequēte. ff. de inſtitor. act. his uerbis: Si procurator meus, tutor curatorúe inſtitorem præpoſuerit: dicendū erit, ueluti à me præpoſito, dandá inſtitoriam actioné. Sed & in ipſum ꝓcuratoré (ſi omniū rerū ꝓcurator eſt) dari debebit inſtitoria. Altera exceptio eſt: Niſi quis abſentis amici nomine tanquam negociorū geſtor præpoſuerit: nam & hoc caſu idē dicendū eſt, quod iam except. prox. eſt dictū. Quæ exceptio approbatur l.7. in prin. ff. eod. tit. his uerbis: Sed & ſi quis rem meá gerens præpoſuerit, & ratum habuero: idem erit dicendū. Tertia exceptio eſt: Niſi is qui præpoſuit, mortuus ſit, hoc enim caſu hæres eius tenetur. Quæ exceptio approbatur l.15. ff. de inſtitor. act. his uerbis: Sciēdum eſt, has actiones perpetuò dari, & in hæredem, & hæredibus. Concordat l. 1. §. penult. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 3. exc. 11. Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe: Niſi hæres impubes ſit. Sed hæc replicatio reprobatur l. 11. in prin. ff. d. tit. his uerbis: Etſi pupillus hæres extiterit ei qui præpoſuerat, æquiſsimū erit pupillū teneri, quádiu præpoſitus manet: remouēdus enim fuit à tutorib. ſi nollét uti opa eius. Cōcordat l.17.§. ſi impubes. ff. eod. tit. his uerbis: Si impubes patri habēti inſtitores, hæres extiterit, deinde cū his contractū fuerit: dicēdū eſt, in pupillū dari actioné ꝓpter utilitaté ꝓmiſcui uſus: quēadmodū ubi poſt morté tutoris, cuius authoritate inſtitor ꝓpoſitus eſt, cū eo cōtra-

hatur. *Altera replicatio uidetur: Niſi hæres furioſus ſit. Et hæc replicatio reprobatur d.l.17.§.certè, his uerbis:* Eius contractua nomine qui ante aditam hæreditatem interceſsit, etſi furioſus hæres extitent, daodam actionẽ etiam, Pomponius ſcripſit. non enim imputandum ei eſt, qui ſciens domioũ deceſsiſſe, cum ioſtitore exercente mercem contrahat. *Tertia replicatio eſt: Niſi pro parte hæres in ſolidum conueniatur. Hæc replicatio approbatur l.14. in fine.ff.d.tt.cuius uerba uide* J.*quæſtion.prox.reg.2.*

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. *Regula: Dominus qui inſtitorem præpoſuit, in ſolidum tenetur. Quæ regula approbatur l.2.C. de exercitoria actione, his uerbis:* Ex cõtractibus ſeruorum, quãuis de peculio duntaxat domini teneantur, de eo tamen quod in rem eorum uerſum eſt, uel cum inſtitore ex cauſſa cui præpoſitus eſt, contractũ eſt: etiam in ſolidum conueniri poſſe, dubium non eſt. *Concordat l.6. C. eod.tt. cuius uerba uide* ſ̄.*cap.7.quæſt.2.except.14.*

II. *Regula: Vnus ex pluribus dominis præponentibus in ſolidum tenetur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.13.§.fin.cũ l.ſequẽte.ff. de inſtit.act.his uerbis:* Si duo pluresúe tabernam exerceant, & ſeruũ quem ex diſparibus habebãt partibus, inſtitorẽ præpoſuerint: utrũ pro dominicis partibus teneantur, an pro æqualibus, an ꝓ portione mercis, an uerò in ſolidum, Iulianus quærit? Et uerius eſſe ait, exemplo exercitorũ, & de peculio actionis in ſolidum unũquenque conueniri poſſe: & quidquid is præſtiterit qui cõuentus eſt, ſocietatis iudicio uel communi diuidũdo conſequi: quam ſententiã & ſuprà probauimus. Idem erit, etſi alienus ſeruus communi merci præpoſitus ſit. Nam aduerſus utrunq; actio in ſolidum dari debet, & quod quiſq; præſtiterit, eius partẽ ſocietatis uel cõmuni diuidundo iudicio cõſequetur. Certè ubicũq; actio ſocietatis uel cõmuni diuidũdo ceſſat, quenq; ꝓ parte ſua cõdemnari oportere cõſtat: ueluti ſi is cuius ſeruo creditum eſt, duobus hæredibus inſtitutis, ei ſeruo libertatẽ dederit. Nam hęredũ quiſque pro ſua parte conueniendus eſt: quia ceſſat inter eos cõmuni diuidũdo iudiciũ. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi inter plures dominos præponentes ſocietatis uel cõmuni diuidũdo iudicium eſſet. hoc enim caſu ſinguli non niſi pro parte tenẽtur. Quæ exceptio uerbis iam propoſitis approbatur hiſce:* Certè ubicunq; actio ſocietatis, &c.

III. *Regula: Ex omnib. cauſſis præponens tenetur, ex quib. alius quiſq; teneretur, cum quo contractũ eſſet. Hæc regula apꝓbatur exẽplo l.17.in prin. ff.de inſtit.act.his uerbis:* Si quis mãcipijs, uel iumentis, pecoribusúe emendis uendendisúe præpoſitus ſit: non ſolùm inſtitoria cõpetit aduerſus eum qui præpoſuit, ſed etiam redhibitoria, uel ex ſtipulatu duplæ ſimplæúe in ſolidum actio danda eſt.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. Quæ regula approbatur l.15. ff.de inſtit.act.cuius uerba uide ſ̄.*quæſt.3.except.3.*

VIII. ADIVNCTA, SEV de probationibus.

I. *Regula: Actor tenetur probare, ſe eius rei cauſſa, cui inſtitor ſit præpoſitus, cũ eo cõtraxiſſe. Quæ regula approbatur l.3.C.de exercitoria act. his uerbis:* Inſtitoria tibi aduerſus eum actio cõpetit, à quo ſeruum menſæ præpoſitũ dicis: ſi eius negocij cauſſa quod per eum exercebatur, depoſita pecunia ne creddita poteſt probari. *Concordant ea quæ propoſita ſunt* ſ̄.*quæſt.3.except.9.*

II. *Regula: Inſtitorem etiã pecuniæ mutuæ accipiendæ præpoſitum eſſe, non præſumitur, niſi probetur. Quæ regula approbatur l.1.in prin.C.d.tt. his uerbis:* Seruus tuus pecuniã mutuam accipiendo, ita demũ te inſtitoria actione obligauit, ſi cum eũ officio alicui uel negociationi exercendæ pręponeres, etiã ut id faceret ei permiſſum à te probetur. *Concordat l.13.in prin.ff.de inſtitor.action.cuius uerba uide* ſ̄.*quæſt.1.except.14.*

III. *Regula: Creditor non tenetur probare pecuniam creditã in rem, cui inſtitor præpoſitus fuit, uerſam eſſe: ſed ſufficit illi quòd res iſta talis fuerit, ut eius cauſſa pecunia inſumenda fuerit. Quæ regula approbatur l.ult.§.fin.ff.de exercitor.act.cuius uerba uide* ſ̄.*cap.prox.quæſt.8.reg.2.*

IX. EVENTVS.

Vnus ex plurib. in ſolidum conuentus & cõdemnatus, à ſocijs partem per actionem pro ſocio uel cõmuni diuidundo recuperare poteſt. Quæ regula approbatur l.13.§.fin.cum lege ſequente.ff.de inſtitor. act.cuius uerba uide ſ̄.*quæſt.6.reg.2.*

X. ADFINIA REmedia.

I. *Regula: Etiam aduerſus ipſum inſtitorẽ præpoſitum, uel eius dominum competit actio. Quæ regula approbatur exẽplo magiſtri nauis per ea quæ propoſita ſunt* ſ̄.*cap.prox. quæſt.9.reg 1. Concordat l.17.§.1.ff. de inſtitor. action. his uerbis:* Si ſeruum Titij inſtitorem habueris, uel tecum ex hoc edicto, uel cum Titio ex inferioribus edictis agere poteto. Sed ſi tu cum eo contrahi uetuiſti, cum Titio duntaxat agi poterit. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi inſtitor in contractu & cautione adiecerit nomen eius cui contrahat, eiusq; officium finitum ſit. Hæc exceptio approbatur exemplo l.ult.*

l.ult.ff.d.tt.his uerbis: Lucius Titius menſæ numulariæ,quam exercebat,habuit libertum præpoſitũ, is Caio Seio cauit in hæc uerba: Octauius Terminalis rem agens Octauij Fœlicis, Domitio Fœlici ſalutem. Habes penes menſam patroni mei denarios mille,quos denarios uobis numerare debebo pridie Calẽdas Maias: quæſitum eſt,Lucio Titio defuncto ſine hęrede,bonis eius uenditis: an ex hac epiſtola iure conueniri Terminalis poſsit? Scæuola reſpondit, nec iure his uerbis obligatum, nec æquitatem cõueniendi eum ſupereſſe:cum id ex inſtitoris officio ad fidẽ mẽſæ præſtandam ſcripſiſſet.

II. Regula: *Etiam directò condici domino qui præpoſuit,poteſt. Quæ regula approbatur l.29.ff. ſi certũ petatur,his uerbis:* Si inſtitorẽ ſeruũ dominus habuerit,poſſe dici,Iulianus ait:etiã condici ei poſſe, quaſi iuſſu eius cõtrahatur,à quo prępoſitus ſit. *Cõcordat l.17.§.fin. ff.de inſtitor.act.his uerbis:* Ex hac cauſſa etiã condici poſſe, uerum eſt. *Concordat item Inſt.quod cum eo qui in aliena.§.fin.cuius uerba uide ſ.cap.prox.quæſt.9.reg.2.*

III. Regula: *Seruo à domino præpoſito,etiam de peculio et de in rem uerſo aduerſus dominũ præponentem competit. Quæ regula approbatur l.1.in fine.C.de exercitor.act.his uerbis:* Quòd ſi hæc actio locum non habeat, ſiquidem in rem tuam uerſum probabitur: actione in eam rem ꝓpoſita cogeris exoluere. *Cõcordat l.2.C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.quæſt.6.reg.1. Concordat itẽ Inſt.quod cum eo qui in aliena.ibi:cæterũ dubiũ.cuius uerba uide ſ.cap.prox.quæſt.9.reg 3.*

IIII.Regula: *Si ſeruus mercis peculiaris,nõ dominicæ inſtitor fuit:tributoria,non inſtitoria cõpetit actio. Quæ regula approbatur l.11.§.ſi inſtitoria ff. de inſtitor.act.his uerbis:* Si inſtitoria rectè actũ eſt,tributoria ipſo iure locũ nõ habet. neque enim poteſt habere locũ tributoria in merce dominica.Quòd ſi nõ fuerit inſtitor dominicæ mercis: tributoria ſupeſt actio.

V.Regula: *Si cùm fullo dixiſſet rectè me credere operarijs ſuis, ueſtimẽta operarijs data ab uno ex iſs ſubrepta ſint:ex locato,nõ inſtitoria actio eſt. Quæ regula approbatur l.5.§.ſed & cum fullo,in fine. ff. de inſtitor.action.cuius uerba uide ſ.quæſt.3.exc.7.*

VI. Regula: *Seruo à domino præpoſito,etiam noxalis actio ex delicto eius competit. Quæ regula approbatur d.l.5.§.idem ait, ſi libitinarius.cuius uerba uide d.except.7.*

XI. *De contraria actione quæ ex cõtractu inſtitoris domino præponenti cõpetat. An,quæ & aduerſus quos actio cõpetat ex cõtractu inſtitoris, definitur l.1.cũ lege ſequẽte. ff.de inſtit. action. his uerbis:* Æquũ prætori uiſum eſt, ſicut commoda ſentimus ex cõtractu inſtitorũ:ita etiã obligari nos ex cõtractibus ipſorũ, & cõueniri. Sed non idẽ facit circa eum qui inſtitorem præpoſuit,ut experiri poſsit. Sed ſi quidẽ ſeruum ꝓpriũ inſtitorẽ habuit, poteſt eſſe ſecurus,adquiſitis ſibi actionibus. Si aũt uel alienũ ſeruum, uel etiã hominẽ liberũ:actio deficiet. Ipſum tamẽ inſtitorem, uel dominũ eius conuenire poterit, uel mãdati,uel negociorũ geſtorũ. Marcellus etiã ait, debere dari actionẽ ei qui inſtitorem præpoſuit, in eos qui cum eo contraxerũt, eo nomine quo inſtitor contraxit:ſi modò aliter rem ſuã ſeruare non poteſt. *Ex his patet,regulariter quidem ex contractu inſtitoris domino actionẽ non dari. Cui concordat l.49.§.fin. ff.de adq.poſſeſſ. cuius uerba uide ſ.lib. 38.cap.7.reg.1.in fine.Huius exceptio prima hæc eſt: Niſi mãdati uel negociorũ geſtorũ actione ei ab inſtitore cedatur. Quæ exceptio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Ipſum tamen inſtitorẽ,&c. *Cui concordat d.l.49.§.fin. Altera exceptio eſt: Niſi inſtitor ſeruus ſit præponentis. Quæ exceptio approbatur uerbis ſ.propoſitis hiſce:* Sed ſi quidem ſeruum propriũ, &c. *Tertia exceptio eſt:Niſi inſtitor ſoluendo non ſit. Quæ exceptio approbatur uerbis ſ.propoſitis hiſce:* Marcellus etiam ait,&c. *Cui concordat l.5.ff.de prætorijs ſtipulat.cuius uerba uide d.reg.1.*

DE TRIBVTORIA Actione. Cap. X.

PRimò: *Nomen huius actionis nominiſq; ratio proponitur Inſt.quod cum eo qui in aliena. §. introduxit,cuius uerba uide j.quæſt.4.cauſſa 1.*

II. *Ratio huius actionis proponitur l.1.in prin. ff.de tributor.act.his uerbis:* Huius edicti non minima utilitas eſt,ut dominus qui alioquin in ſerui cõtractibus priuilegiũ habet (quippe cum de peculio duntaxat teneatur, cuius peculij æſtimatio deducto eo quod domino debetur, fit) tamẽ ſi ſcierit ſeruũ in peculiari merce negociari: uelut extraneus creditor,ex hoc edicto in tributum uocetur. *Concordat Inſt. quod cum eo qui in aliena. §. is quoq; cui. cuius uerba uide j. quæſt. proxim.*

III. *Differentia huius actionis & eius quæ eſt de peculio,patet ex uerbis iam propoſitis. Cui concordat d.§.is quoq; cui,his uerbis:* Is cui tributoria actio competit, æquè de peculio,& de in rem uerſo agere poteſt. Sed ſanè huic modò tributoria expedit agere,modò de peculio,& de in rem uerſo. Tributoria ideo expedit agere, quia in ea domini conditio præcipua non eſt: id eſt, quod domino debetur, non deducitur: ſed eiuſdẽ iuris eſt dominus, cuius & cęteri creditores. At in actione de peculio antè deducitur,quod domino debetur:& in id quod reliquũ eſt,creditori dominus cõdemna-

dénatur. Rurſus de peculio ideo expedit agere, quòd in hac actione totius peculij ratio habetur. At in tributoria, eius tãtùm quo negociatur. Et poteſt quiſque tertia fortè parte peculij, aut quarta, uel etiã minima negociari: maiorem autem partẽ in prædijs, uel mancipijs, aut fœnebri pecunia habere. Prout ergo expedit, ita quiſq; uel hanc actiouem, uel illam eligere debet. Certè qui poteſt probare, iu rem domini uerſum eſſe: de in rem uerſo agere debet. *Ait Imperat.* Rurſus de peculio ideo expedit agere, quòd in hac actione totius peculij ratio habetur. At in tributoria, &c. *Huic concordat l.11.ff.de tributor.action.his uerbis:* Aliquando etiam agentibus expedit potius de peculio agere, quàm tributoria. Nam in hac actione, de qua loquimur, hoc ſolùm in diuiſione uenit, quod in mercibus eſt, quibus negociatur, quodq́; eo nomine receptum eſt: at in actione de peculio totius peculij quantitas ſpectatur, in quo & merces continentur. Et fieri poteſt, ut dimidia fortè patte peculij, aut tertia, uel etiam minore negocietur, fieri prçterea poteſt, ut patri dominoúe nihil debeat. *Ex uerbis iam propoſitis duæ differentiæ actionis tributoriæ, & de peculio patent. Prima quidem, quòd in actione de peculio totum deducatur, quod domino debetur: in tributoria nequaquam. Altera differentia eſt, Quòd in tributoria quidem id tantùm peculium ueniat, quo ſeruus negociatur: in actione de peculio autem totius peculij ratio habeatur. Tertia differentia eſt, Quòd in actione de peculio occupantis melior ſit conditio: in tributoria nequaquam. Quæ differentia approbatur l.6.ff.de tributoria actione. cuius uerba uide J.quæſt.6. reg. 7.except.1. Quarta differentia eſt, Quòd tributoria non niſi aduerſus eum qui contractus tempore ſerui dominus fuit, competat: de peculio actio etiam aduerſus emptorem. Quæ differentia approbatur l.10.ff.d.tt.his uerbis:* De peculio actione etiã cum emptore ſerui agi poteſt, tributoria non poteſt.

IIII. CAVSAE, EX QVIBVS actio propoſita competit.

I. *Cauſſa: Si ſeruus ſciente domino in peculiari merce negociatur, & quid cum eo eius rei cauſſa cõtractũ eſt. Quæ cauſſa approbatur Inſt.quod cũ eo qui in aliena poteſt.§.introduxit, his uerbis:* Introduxit aliã actionẽ prætor, quæ tributoria uocatur. Nanq; ſi ſeruus in peculiari merce ſciente domino negocietur, & qd cum eo eius rei cõtractum erit: ita prætor iua dicit, ut quidquid in his mercib. erit, quodq́; inde receptũ erit, id inter dominum, ſi quid ei debebitur, & cæteros creditores pro rata portione diſtribuatur. Et ideo tributoria uocatur, quia ipſi domino diſtributionẽ prætor ꝑmittit. Nã ſi quis ex creditorib. queratur, quaſi minus ei tributum ſit, q̃ oportuerit: hanc ei actionẽ accõmodat, quæ tributoria appellatur. *Concordat l.1.§.peculiarem, in fine. ff.de tribut.action. cuius uerba uide J. except. 6. Item concordat d.l. 1.§.ſcientiam. cuius uerba uide J.except.9.*

II. *Cauſſa: Si dominus dolo malo minus tribuit, quàm in merce ſerui peculiari eſt, hac actione tenetur. Quæ cauſſa approbatur, ſimul & exẽplis declaratur l.7.§.ſi cuius, cum ſequẽtib. ff.de tributoria actione, his uerbis:* Si cuius dolo malo factũ eſt, quo minus ita tribueretur: in eũ tributoria datur, ut quãto minus tributum ſit, quàm debuit, prçſtet. Quæ actio dolũ malum coercet domini. Minus aũt tribuere dominus uidetur, etiãſi nihil tributũ eſt. Si tamẽ ignorans in merce ſeruũ habere, minus tribuit: nõ uidetur minus dolo tribuiſſe. Sed re cõperta, ſi non tribuit: dolo nõ caret. Proinde ſi ex ea merce ſibi ſolui fecit, utiq; dolo uidetur minus tribuiſſe. Sed etſi mercem perire paſſus eſt, aut eam euertit, aut uilius data opera diſtraxit, uel ab emptorib. preciũ non exegit: dicendũ erit, teneri eũ tributoria, ſi dolus interuenit. *Cõcordat l.12.ibi: tributoria actione.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.cap.11.quæſt 2.reg.2.exc.4.*

III. *Cauſſa: Si dominus falſò negauerit cuiquam deberi. Hæc cauſſa ap.ꝓbatur d.l.7.§.penult.his uerbis:* Si negauerit dominus cuiquã deberi, uidendũ erit, an tributoriç locus ſit? Et eſt uerior Labeonis ſentẽtia, tributoriã locũ habere, alioqn expediret domino negare.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIUM cauſſarum generales.

I. *Exceptio, ſumpta ex ꝑſona negociantis in merce peculiari, reprobatur l.1.§.poteſtatis.ff.de tributoria actione, his uerbis:* Poteſtatis uerbum ad omnẽ ſexũ, item ad omnes qui ſunt alieno iuri ſubiecti, porrigendũ erit. *Cõcordat Inſt. quod cum eo qui in aliena. §. quæ diximus, his uerbis:* Quæ diximus de ſeruo & domino, eadem intelligimus de filio, & filia, & nepote, & nepte, & patre, auoúe, cuius in poteſtate ſunt. *Huius exceptionis reprobatæ ſpecies ſunt aliquot exceptiones proximè ſequentes.*

II. *Exceptio: Niſi is qui bona fide poßidetur, uel in quo uſumfructũ habemus, in merce peculiari negociatus ſit. Et hæc exceptio reprobatur d.l.1.§.fin. cum lege ſequente, his uerbis:* Non ſolùm ad ſeruos pertinebit tributoria actio, uerùm ad eos quoq; qui nobis bona fide ſeruiũt: ſiue liberi, ſiue ſerui alieni ſunt, uel in quibus uſumfructũ habemus. Vt tamẽ merx, qua peculiariter negociet', ad nos ꝑtineat.

III. *Exceptio: Niſi non cum ſeruo, ſed uicario eius cõtractũ ſit. Hæc exceptio reprobatur l.5.§.1. ff.de tributor.act. cuius uerba uide J.exc.8.repl.1.*

IIII. Ex-

IIII.Exceptio: Niſi non cum ſeruo, ſed cum inſtitore eius contractum ſit. Et hæc exceptio reprobatur d.l.5.§. item parui, his uerbis: Parui refert, cum ipſo ſeruo contrahatur, an cum inſtitore eius.

V. Exceptio: Niſi cum fœmina quæ in alterius poteſtate eſt, contractum ſit. Hæc exceptio reprobatur d.l.5.§. ſed etſi ancilla, his uerbis: Etſi ancilla negociabitur, admittendam tributoriam dicimus. Concordat l.27.§.1.ff.de peculio. cuius uerba uide ℑ. cap. prox. quæſt.3. except.2. Concordat ité Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. quæ diximus. cuius uerba uide ſ. exc.2.

VI.Exceptio: Niſi non in merce peculiari, ſed alio modo cum ſeruo uel filio ſit contractū. Hæc exceptio approbatur d.l.5.§. mercis, hiſce uerbis: Mercis nomine meritò adijcitur, ne omnis negociatio cum eo facta tributoriā inducat. Cōcordat l.11.§. ſi inſtitoria. ff. de inſtit. act. cuius uerba uide ℑ. exc.15. repl.2. Declaratur hæc exceptio l.1. §. peculiarem. ff. eod. tt. his uerbis: Peculiarem mercé, nō ſicuti peculiū, accipimus: quippe peculiū deducto quod domino debetur, accipitur: merx peculiaris, etiāſi nihil ſit in peculio, dominū tributoria obligat: ita demū, ſi ſciente eo negociabitur. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi negociatio peculiaris ſit. tunc enim, quamuis mercis uocabulo non cōprehendatur, tamen datur hæc actio. Quæ replicatio approbatur l.1.§. licet. ff. eod. tt. his uerbis: Licet mercis appellatio anguſtior ſit, quàm ut ad ſeruos fullones, uel ſarcinatores, uel textores, uel uenaliciarios pertineat: tamen Pedius lib. XV. ſcribit, ad omnes negociationes porrigendum edictum.

VII.Exceptio: Niſi pupillus dominus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.3.§. fin. ff. de tributor. act. his uerbis: Si ipſius pupilli dolo factū ſit (ſi eius ætatis ſit, ut doli capax ſit) efficere ut teneātur: quāuis ſcientia eius nō ſufficit ad negociationē. Quid ergo? Sciētia quidē tutoris & curatoris debet facere locū huic actioni: dolus autem quatenus noceat, oſtēdi. Ait Iuriſconſultus: Oſtendi. Scilicet ead.l.3. §. ſi ſeruus. cuius uerba uide ℑ. except. prox. repl.1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dolo pupillus ſit uerſatus. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Si ipſius pupilli dolo factum ſit, &c. Concordat l.4. ff. eod. tt. his uerbis: Si pupillus cuius tutor ſcierit, pubes factus, uel furioſus ſanæ mentis, dolum admittant: tenebuntur ex hoc edicto.

VIII.Exceptio: Niſi dominus ignorauit ſeruum negociari. Hæc exceptio approbatur l.1.§. peculiarem, in fine. ff. de tributoria act. cuius uerba uide ſ. except.6. Cōcordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſſa 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi tutor uel curator domini ſciat. Quæ replicatio approbatur uerbis d.l.3.§. fin. ſ. except. prox. propoſitis hiſce: Scientia quidem tutoris debet facere locum huic actioni. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi nō ex ſcientia ſolum, ſed etiam ex dolo tutoris uel curatoris agatur. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.3.§. ſi ſeruus, his uerbis: Si ſeruus pupilli uel furioſi, ſciente tutore uel curatore, in merce peculiari negocietur: dolum quidem tutoris uel curatoris nocere pupillo uel furioſo non debere puto, nec tamē lucroſum eſſe debere. Et ideo hactenus eum ex dolo tutoris tributoria teneri, ſi quid ad eum peruenit. Idem & in furioſo puto: quamuis Pomponius lib. VIII. Epiſtolarū, ſi ſoluēdo tutor ſit, ex dolo eius pupillum teneri ſcripſerit. Et ſanè hactenus tenebitur, ut actionē quam contra tutoré habet, præſtet. Huius duplicationis prima triplicatio hæc eſt: Niſi quatenus locupletior ex dolo tutoris pupillus factus eſt. Quæ triplicatio approbatur uerbis iā propoſitis hiſce: Nec tamē lucroſum eſſe debere, &c. Altera triplicatio eſt: Niſi pupillus nō cedat tutelæ actionem. Quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Et ſanè hactenus, &c. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi procurator domini ſciuit. Hæc replicatio approbatur l.5. in prin. ff. de tribut. action. his uerbis: Procuratoris ſcientiam & dolum nocere debere domino, neq; Pomponius dubitat, neq; nos dubitamus. Tertia replicatio uidetur: Niſi uicario ſeruo negociante ordinarius ſciat. Sed hæc replicatio reprobatur d.l.5. §.1. his uerbis: Si uicarius ſerui mei negocietur, ſiquidem me ſciente, tributoria tenebor: Si me ignorante, ordinario ſciente: de peculio eius actionē dandā, Pomponius lib. LX. ſcripſit: nec deducendū ex uicarij peculio, quod ordinario debetur: cùm id quod mihi debetur, deducatur. Sed ſi uterq; ſcierimus, & tributoriā, & de peculio actionē cōpetere ait: tributoriā, uicarij nomine: de peculio uerò, ordinarij. Eligere tamen debere agentem, qua potius actione experiatur: ſic tamē ut utrunq; tribuatur, & quod mihi & ſeruo debebitur: cùm ſi ſeruus ordinarius ignoraſſet, integrū deduceretur, quod ei à uicario deberetur.

IX.Exceptio: Niſi dominus ei quod ſeruus in peculiari merce cōtraxit, cōtradixit. Hæc exceptio approbatur l.1.§. ſcientiā. ff. d. tt. his uerbis: Scientiam hîc eam accipimus, quæ habet & uoluntatem. Sed (ut ego puto) non uoluntatem, ſed patientiam. Non enim uelle debet dominus, ſed non nolle. Si igitur ſcit, & non proteſtatur, ac contradicit: tenebitur actione tributoria.

X.Exceptio: Niſi minus uel nihil ſit in merce peculiari. Hæc exceptio ap.pbatur l.7.§. ſi tutus. ibi: ſi

tamen

tamen ignorans. ff. de tributor. act. cuius uerba uide ſ. cauſſa 2. Concordat l. 8. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg. 2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dolo malo domini nihil uel minus ſit in merce peculiari. Hæc replicatio approbatur ſ. d. cauſſa 2.

X I. Exceptio: Niſi merx in qua ſeruus negociatur, ad dominum non pertineat. Hæc exceptio approbatur l. 2 ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. except. 2.

X I I. Exceptio: Niſi dominus peculio uel mercibus cedere malit. Hæc exceptio approbatur l. 7. §. 2. ff. de tribut. act. his uerbis: Quid tamẽ ſi dominus tribuere nolit, nec hanc moleſtiam ſuſcipere, ſed peculio uel mercibus cedere paratus ſit? Pedius refert, audiendum eum. Quæ ſententia habet æquitatem, & plerunq; arbitrũ in hanc rem prætor debebit dare, cuius interuentu tribuantur merces peculiares.

X I I I. Exceptio: Niſi ſeruus mortuus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 8. ibi: quare etiam. ff. d. tt. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg. 2.

X I I I I. Exceptio: Niſi ſeruus in teſtamento manumiſſus ſit, eiq; peculium ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur l. 9. §. ſi ſeruo. ff. d. tt. his uerbis: Si ſeruo in teſtamẽto manumiſſo peculiũ legatum ſit, non debere hæredẽ tributoria teneri, quaſi neq; ad eum peruenerit, neq; dolo fecerit, Labeo ait. Sed Pomponius lib. L X. ſcripſit, hæredem, niſi curaue rit caueri ſibi à ſeruo, uel deduxerit de peculio quod tribuendum erat: teneri tributoria. Quę ſentẽtia nõ eſt ſine ratione. Ipſe enim author doli eſt, qui egit ne tribueret. Toties enim in hæredẽ damus de eo quod ad eũ peruenit, quoties ex dolo defuncti conuenitur, non quoties ex ſuo.

X V. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 9. §. 1. ff. de tribut. actione, his uerbis: Eligere quis debet, qua actione experiatur: utrum de peculio, an tributoria: cum ſciat ſibi regreſſum ad aliã non futurum. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex alia cauſſa antea egerit. Quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis: Planè ſi quis uelit ex alia cauſſa tributoria agere, ex alia cauſſa de peculio: audiendus erit. Altera replicatio eſt: Niſi inutiliter antea ſit actum. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 11. §. ſi inſtitoria. ff. de inſtitor. action. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 10. reg. 4.

V. ADVERSVS QVOS ACTIO propoſita competit?

I. Regula, De eo qui in poteſtate negocianten ſeruum uel filiũ habet, proponitur l. 5. §. in tributũ. ff. de tribut. action. his uerbis: In tributum uocantur qui in poteſtate ſeruos habẽt, à creditoribus mercis. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi tempore contractus ſeruum in poteſtate nõ habuerit, ut emptor. Hæc exceptio approbatur l. 10. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. differ. 4.

I I. Regula, De hæredibus, cæteriſq; ſucceſſoribus, proponitur l. 7. §. fin. cum duab. legib. ſequẽtib. ff. d. tt. his uerbis: Hæc actio & perpetuò, & in hæredẽ datur, de eo duntaxat quod ad eum peruenit: quia nõ de dolo eſt, ſed rei perſecutionẽ continet. Quare etiã dominus mortuo ſeruo, itẽ hæres eius ꝑpetuò teneri debebit, ꝓpter factũ defuncti: quã uia nõ aliter quàm dolo interueniente cõpetat. Quòd in hæredẽ dicimus, idem erit & in cæteris ſucceſſoribus. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi nihil ad hæredẽ peruenit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: De eo duntaxat quod ad eum peruenit. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi per hæredem ſtetit, quo minus ad eum perueniret. Quæ replicatio approbatur l. 9. §. ſi ſeruo. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 14.

I I I. Regula, De pluribus dominis eiuſdẽ ſerui. Aduerſus omnes cõpetit actio propoſita. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3 in prin. ff. de tribut. action. his uerbis: Si ſeruus cõmunis ſit, & ambo ſciant domini: in utrumlibet ex illis dabitur actio. Quòd ſi alter ſciuit, alter ignorauit: in eũ qui ſciuit, dabitur actio: deducetur tamẽ in ſolidũ quod ei qui ignorauit, debetur. At ſi quis ipſum ignorantẽ conueniret, quoniam de peculio conuenitur: deducetur etiam id quod ſcienti debetur, & quidem in ſolidũ. Nam etſi ipſe de peculio cõuẽtus eſſet: in ſolidũ quod ei deberetur, deduceretur, ut Iulianus lib. X I I. Digeſtor. ſcripſit.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Rei perſecutionem cõtinet hæc actio. Quæ regula approbatur l. 2. ff. de tribut. act. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 2. in prin.

I I. Regula: Quod in mercibus peculiaribus ſerui eſt, quodq; inde receptum eſt, id inter dominum, ſi quid ei à ſeruo debebitur, & cæteros creditores pro rata portione diſtribuẽdum. Quæ regula approbatur inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. introduxit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. cauſſa 1. Concordat Inſt. eod. tt. §. is quoq; ibi: tributoria ideo. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. in prin. Concordat item l. 7. §. ſi cuius dolo. ff. de tribut. act. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. cauſſa 2. Item cõcordat l. 5. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. reg. 7.

I I I. Regula: Solum id quod in mercibus eſt, quodq; inde receptum eſt, non etiam aliud peculium uenit diſtribuendum. Quæ regula approbatur, ſimul & declaratur d. §. is quoq; ibi: rurſus. Cui cõcordat l. 5. §. per hanc. ff. de tribut. action. his uerbis: Per hanc actionem tribui iubetur, quod ex ea merce, & quod eo nomine receptũ eſt. Concordat d. l. 5. §. non autẽ, his uerbis: Non

totum

totum peculium uenit in tributum, ſed id duntaxat quod ex ea merce eſt, ſiue merces manent, ſiue precium earum receptũ, conuerſumúe eſt in peculium. Sed etſi adhuc debeatur mercis nomine à quibuſdã, quibus ſolebat ſeruus diſtrahere: hoc quoque tribuetur, prout fuerit receptũ. *Concordat item d.l.5.§.ſi propter, bis uerbis:* Si propter mercem ſeruus iſte in taberna habet inſtrumentum, an hoc quoq; tribuatur? Et Labeo ait, etiã hoc tribui. Et eſt æquiſſimum. Plerunq; enim hic apparatus ex merce eſt: imò ſemper. Cætera tamen quę extra hęc in peculium habuit, non tribuẽtur. Vtputa argentum habuit uel aurum, niſi hæc ex merce comparauit. Item ſi mãcipia in negociatione habuit ex merce parata, etiam hæc tribuentur. *Concordat item l.11.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.quæſt.3.*

IIII. *Regula: Dominus deducit id quod ſibi à ſeruo debetur pro rata. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 2. Cuius regulæ exceptio prima hæc uidetur: Niſi non mercis nomine, ſed ex alia cauſſa domino debeatur. Hæc exceptio reprobatur l.5.§.ſed eſt quæſitum.ff. de tributoria action.bis uerbis:* Eſt quæſitum, utrum dominus ita demum partietur ex merce, ſi quid ei mercis nomine debeatur: an uerò etſi ex alia cauſſa? Et Labeo ait, ex quacunq; cauſſa ei debeatur: paruiq; referre, ante mercẽ, an poſtea debere ei quid ſeruus cœperit. Sufficere enim quòd priuilegium deductionis perdidit. *Altera exceptio, ſumpta ex tempore quo domino deberi cœpit, reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Paruiq; referre, ante mercem, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi ex ijs mercib. quæ creditorib. pignori ſunt obligatæ. tunc enim hi domino in pignore præferũtur. Quæ exceptio approbatur d.§.ſed eſt quæſitũ. ibi: quid tamen, bis uerbis:* Quid tamen ſi qui contrahebant, ipſam mercem pignori acceperint? puto debere dici, præferendos domino iure pignoris. *Cõcordat d.l.5.§.planè ſi in, in fine. cuius uerba uide J.exc.prox. Quarta exceptio eſt: Niſi in illis mercib. quæ unius creditoris pecunia ſunt cõparatæ. hic enim domino in ijs potior eſſe uidetur, quẽadmodũ & cæteris creditorib. Sed hæc exceptio reprobatur d. §. planè ſi, bis uerbis:* Planè ſi in eadẽ taberna merces eædẽ deferebantur, licet hæ quæ extent, ex unius creditoris pecunia ſint cõparatæ: dicendũ erit, omnes in tributũ uenire, niſi fuerint creditori pignoratæ. *Quinta exceptio eſt: Niſi ex ijs mercib. quas unus creditorum ſeruo dedit uendẽdas. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.5.§.ſed & ſi dedi, bis uerbis:* Si dedi mercẽ meam uendendã, & extat: uideamus, ne iniquũ ſit in tributum me uocari? Et ſiquidẽ in creditũ abij, tributio locum habebit. Enimuerò ſi nõ abij, quia res uẽditæ nõ aliàs deſinẽt eſſe meæ (quãuis uẽdidero) niſi ære ſoluto, uel fideiuſſore dato, uel aliàs ſatisfacto: dicendũ erit, uindicare me poſſe. *Sexta exceptio eſt: Niſi non ipſi domino, ſed ei quẽ in poteſtate habet, debeatur. Hæc exceptio reprobatur d.l.5.§.ſiue autẽ, bis uerbis:* Siue domino, ſiue his qui in poteſtate eius ſunt, debeatur: utriq; erit tribuendum.

V. *Regula: Dominus id quod ſibi à ſeruo debetur, nõ niſi pro rata deducit, cõputatione eorũ quæ alijs deberẽtur facta. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.2. Cõcordat l.5.§.ſed etſi duo.ff. de tribut.act.bis uerbis:* Etſi duo pluresúe domini ſunt, utiq; omnib. tribuetur pro rata ſui debiti. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi unus ex plurib. dominis ignorauit ſeruũ in peculiari merce negociari. hic enim in ſolidũ quod ſibi debetur, deducit. Quæ exceptio approbatur l.3.in prin. ff.d.tt.cuius uerba uide ſ.quæſt.prox.reg.1. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.4.except.8. Vbi etiã huius exceptionis replicationes uide. Altera exceptio eſt: Niſi unus ex dominis qui ignorauit, à creditoribus ſerui conueniatur. hoc enim caſu etiam is qui ſciuit ſeruum negociari, in ſolidũ deducit quod ſibi debetur. Quæ exceptio approbatur d.l.3.in prin.ibi: at ſi ipſum. Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ.quæſt.4.*

VI. *Regula: Si plures ſint creditores eiuſdẽ ſerui diuerſarũ mercium uel tabernarũ, ſeparandi, nõ coniungendi ſunt. Quæ regula approbatur l.5.§.ſi plures.ff.de tribut.act.bis uerbis:* Si plures habuit ſeruus creditores, ſed quoſdã in mercibus certis: an omnes in idẽ cõfundendi erũt, & omnes in tributũ uocãdi? utputa duas negociationes exercebat (puta ſagariã, & lineariã) & ſeparatos habuit creditores. Puto ſeparatim eos in tributum uocari. Vnuſquiſq; enim eorũ merci magis, quàm ipſi credidit. Sed etſi duas tabernas eiuſdẽ negociationis exercuit, & ego fui tabernæ (uerbi gratia) quam ad Bucinũ habuit, ratiocinator: alius eius, quã trans Tyberim: æquiſsimũ puto, ſeparatim tributionem faciẽdam: ne ex alterius re mercéue alij indemnes fiant, alij damnũ ſentiant.

VII. *Regula: Vnuſquiſq; creditorum pro rata, non in ſolidum habet hanc actionem. Quæ regula approbatur d.l.5.§.fin.bis uerbis:* Tributio fit pro rata eius quod cuiq; debetur. *Cõcordant ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.2. Huius regulæ exceptio prima hæc uidetur: Niſi uni ſolidum ſit ſolutum. Sed hæc exceptio reprobatur d. §. fin. cum lege ſequente, bis uerbis:* Si unus creditor ueniat, deſiderans tribui ſibi integram portionem: conſequitur. Sed quoniam fieri poteſt, ut alius quoq;, uel alij exiſtere poſſint mercis peculiaris creditores: cauere debet creditor iſte, pro rata ſe refuſurum, ſi for-

ſi fortè alij emerſerint creditorea. Non enim hæc actio, ſicut de peculio, occupantia meliorem cauſſam facit: ſed æqualem conditionem quandocunque agentium. *Altera exceptio eſt: Niſi in ijs mercibus quæ ſpecialiter uni creditorum pignori ſunt obligatæ. Quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 4. except. 1. Sed & alias duas exceptiones uide d. reg. 4. except. 4 & 5.*

VII. ADIVNCTA OFFIcia actoris.

Actor cauere debet de refundenda portione pro rata, ſi alij creditores emerſerint, uel alia domini debita. Quæ regula approbatur l. 5. §. fin. cum lege ſequente. ff. de tribut. action. cuius uerba uide ſ. reg. prox. exc. 1. Concordat l. 7. in prin. ff. eod. tt. his uerbis: Illud quoq; cauere debet, ſiquidem aliud domini debitum emerſerit, refuſurũ ſe ei pro rata. Finge enim cõditionale debitum imminere, uel in occulto eſſe, hoc quoq; admittendum eſt. Nam iniuriam dominus peti non debet, licet in tributum uocatur.

VIII. QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

Perpetua eſt actio. Quæ regula approbatur l. 7. §. fin. cum lege ſequente. ff. de tribut. act. cuius uerba uide ſ. quæſt. 5. reg. 2.

IX. ADFINIA REmedia.

I. *Regula: Cui actio propoſita competit, is etiã de peculio agere poteſt. Quæ regula approbatur Inſt. quod cum eo qui in aliena. §. is quoq; cui. cuius uerba uide ã. quæſt. 3. Cõcordat l. 11. ff. de tributor. act. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi tributoria ſit actum. Quæ exceptio approbatur l. 9. §. 1. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. except. 15.*

II. *Regula: Deficiente tributoria actione, de peculio actio competit. Quæ regula approbatur exẽplo l. 3. §. 1. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 5. reg. 3. Aliud exemplum proponitur l. 5. §. 1. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. exc. 8. repl. 3. Aliud exemplũ ꝓponitur l. 10. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3.*

III. *Regula: Cui tributoria actio competit, is etiam de in rem uerſo agere poteſt. Quæ regula approbatur Inſt. d. §. is quoq; cui.*

DE ACTIONE DE PEculio. Cap. XI.

PRimò: *Tranſitio proponitur l. 1. in prin. ff. de peculio, his uerbis:* Ordinarium prętor arbitratus eſt, prius eos contractus exponere eorum qui alienæ poteſtati ſubiecti ſunt, qui in ſolidum tribuũt actionem: ſic deinde ad hoc peruenire, ubi de peculio datur actio. Eſt autem triplex hoc edictũ: aut enim de peculio, aut de in rem uerſo, aut quod iuſſu hine oritur actio.

II. PROPRIVM HVIVS actionis.

Occupantis melior eſt conditio in hac actione. Quæ regula approbatur l. 6. ff. de tribut. action. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 6. reg. 7. except. 1. Cõcordat l. 10. ibi: quia in actione. ff. de peculio. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 3. exc. 3. Item cõcordat l. 52. in prin. ibi: & quia occupantis. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. cap. ꝓx. quæſt. 2. reg. 1. exc. 4. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi creditores priuilegiati ſuperſint. Quæ exceptio approbatur p ea quæ proponuntur ȷ. quæſt. 7. Altera exceptio eſt: Niſi is qui poſterior egit, prior ſententiã obtinuerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 10. in fine. Alia propoſitæ actionis propria uide ſ. cap. prox. quæſt. 3.

III. CAVSA, EX QVA HAEC actio competit.

Si quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt, negocium geſtum ſit: pater dominus ue eius actione de peculio tenetur. Quæ cauſſa approbatur l. 7. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. his uerbis: Ei qui ſeruo alieno dat pecuniam mutuam, quãdiu ſupereſt ſeruus, item poſt mortẽ eius intra annum, de peculio in dominũ competere actionẽ. Vel ſi in rem domini hęc quãtitas uerſa ſit, poſt annũ etiam eſſe honorariã, non eſt ambigui iuris. Quapropter ſiquidem in rem domini uerſa pecunia eſt, hæredes eius cõueniri poſſunt de ea ſumma quæ in rem ipſius proceſsit. Si uerò hoc ꝓbari nõ potuerit, cõſequẽs eſt, ut ſuperſtite quidẽ ſeruo, dominũ de peculio cõuenias: uel ſi iam ſeruus rebus humanis exẽptus eſt, uel diſtractus, ſeu manumiſſus, nec annus exceſsit: de peculio quondam aduerſus eũ experiri poſsis. Alioquin ſi cum libero res eius agente, cuius precib. meminiſti, contractũ habuiſti, & eius perſonã elegiſti: prouides contra dominum nullã te habuiſſe actionẽ, niſi uel in rem eius pecunia ꝓceſsit, uel hunc contractum ratũ habuit. *Concordat l. 41. ff. de peculio, his uerbis:* Nec ſeruus quidquã debere poteſt, nec ſeruo poteſt deberi. Sed cũ eo uerbo abutimur, factum magis demonſtramus, quàm ad ius ciuile referimus obligationẽ. Itaque quod ſeruo debetur, ab extraneis dominus rectè petet. Quòd ſeruus ipſe debet, eo nomine in peculiũ, & ſi quid inde in rem domini uerſum eſt, in dominum actio datur. *Cõcordat itẽ Inſt. de actionib. §. actiones autẽ, his uerbis:* Actiones de peculio ideo aduerſus patrẽ dominũue cõparauit prætor, quia licet ex cõtractu filiorum ſeruorumue ipſo iure nõ teneãtur: æquũ tamẽ eſt peculio tenus (quod ueluti patrimoniũ eſt filiorũ filiarũq; item ſeruorũ) cõdẽnari eos. *Cõcordant itẽ ea quæ propoſita ſunt ſ. cap 7. quæſt. 2.*

queſt. 2. in prin. Planè propoſitæ cauſſæ ſeu regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. *Exceptio, ſumpta ex ſexu eius cum qao eſt contractũ ſeu negociũ geſtum, reprobatur l. 1. §. uerba. ff. de peculio, his uerbis:* Veiba edicti talia ſunt, Quòd cũ eo qui in alterius poteſtate eſt, negociũ geſtũ erit. De eo loquitur, nõ de ea: ſed tameu & ob eam quæ eſt fœminini ſexus, dabitur ex hoc edicto actio. *Cõcordat l. 27. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Et ancillarũ, & filiarũ familiarũ nomiue de peculio actio datur: maximè ſi qua ſarcinatrix aut textrix erit, aut aliud artificiũ uulgare exerceat. Datur ꝓpter eas actio depoſiti quoq;: & cõmodati actioné dandam earũ nomine, Iulianus ait. Sed & tributoriam actioné, ſi peculiari merce ſciéte patre dominoúe negocieutur, dandam eſſe lougè magis, uon dubitatur. Et ſi in rem uerſum eſt, quidúe iuſſu patris dominiúe cõtractum. *Concordat item l. 11. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. cuius uerba uide j. except. prox.*

II. *Exceptio: Niſi cum impubere contractũ ſit. Hæc exceptio ipſo quidè iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi eatenus quatenus locupletius peculiũ eſt factũ ex eo cõtractu. Quæ replicatio approbatur l. 1. §. ſi cum impubere. ff. de peculio, his uerbis:* Si cum impubere filiofamiliâs uel ſeruo coutractũ ſit, ita datur iu dominũ uel patrẽ de peculio actio, ſi locupletius eorũ peculiũ factũ ſit. *Cõcordat l. 11. C. quod cum eo qui in aliena, his uerbis:* Cum ancilla contrahenti, quam iure nõ obligari poſſe cõſtat, aduerſus dominum in quantum locupletius eius peculiũ eſt, ea ſuperſtite: ac poſt mortem intra annum utilem daudam actionem, nou ambigitur.

III. *Exceptio: Niſi nõ cum ſeruo, ſed cum filiofamiliâs geſtũ ſit. Hæc exceptio reꝓbatur d. l. 1. §. fin. his uerbis:* Poteſtatis uerbũ cõmuniter accipiendũ eſt tam in filio, quàm iu ſeruo: nec magis dominiũ ſeruorum ſpectandũ, ꝗ facultas habẽdi eos. Nõ enim ſolùm ſeruorũ propriorũ nomine cõueniemur, itẽ cõmuniũ: uerùm eorũ quoq; ꝗ bona fide nobis ſeruiũt, ſiue liberi, ſiue ſerui alieni.

IIII. *Exceptio: Niſi cum libero homine, uel ſeruo alieno, qui bona fide ab alio poßidetur, ſit geſtũ. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Non enim ſolùm, &c.

V. *Exceptio: Niſi cum ſeruo hæreditario geſtum ſit. Hæc exceptio reprobatar l. 3. in prin. ff. de peculio, his uerbis:* Licet tãtùm prætor, ſi cum eo qui in poteſtate ſit, negociũ geſtũ erit, polliceatur actioné: tamen ſciendũ eſt, etſi in nullius ſit poteſtate, dari de peculio actioné: utputa ſi cũ ſeruo hęreditario cõtractũ ſit ante aditã hęreditaté. Vnde Labeo ſcribit, etſi ſecũdo tertioúe gradu ſubſtitutus ſit ſeruus, & deliberãtibus primis hęredibus cũ eo contractũ ſit, mox repudiãtibus eis ipſe liber hæresq; extiterit: poſſe dici de peculio eũ cõueniri, & de in rem uerſo.

V. *Exceptio: Niſi cum ſeruo uicario, nõ ordinario ſit contractum. Hæc exceptio reprobatur l. 17. §. cum Sticho. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide j. quæſt. 8. except. 1. repl. 5.*

VI. *Exceptio, ſumpta ex perſona domini uel patris in cuius poteſtate eſt is cum quo contractũ eſt, reprobatur d. l. 3. §. parui, his uerbis:* Parui refert, ſeruus quis maſculi, an mulieris fuerit. Nã de peculio & mulier cõueniotur. Pedius etiã impuberes domiuas de peculio obligari ait. nou enim cum ipſis impuberibus contrahitur, ut tutoris authoritaté ſpectemus. Idẽ adijcit, pupillũ nõ poſſe ſeruo peculiũ cõſtituere, nec tutoris authoritate. In furioſi quoq; curatoré dicimus dandã de peculio actioné. Nã & huius ſeruus peculium habere poteſt, nõ ſi fuerit conceſſum ut habeat: ſed ſi nõ fuerit ꝓhibitũ, ue habeat. *Concordat l. 3. §. contractum. ff. quib. ex cauſis in poſſeſſ. eatur. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap. 8. quæſt. 1. except. 2. repl. 1. dupl. 1.*

VII. *Exceptio: Niſi ex interceßione eius qui in aliena poteſtate eſt, agatur. Ex hac enim cauſſa non datur de peculio actio. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ſi filiusf. ff. de peculio, his uerbis* Si filiusfamiliâs uel ſeru, ꝓ alio fideiuſſeriut, uel aliâs interuenerint, uel mãdaueriut: tractatum eſt, an ſit de peculio actio? Et eſt uerius, in ſeruo cauſſam fideiubẽdi uel mãdãdi ſpectandã: quam ſententiã & Celſus lib. VI. probat in ſeruo fideiuſſore. Si igitur quaſi interceſſor ſeruus interuenerit, nõ rem peculiaré agẽs: uõ obligabitur dominus de peculio. *Cõcordant ea quæ ꝓpoſita ſunt ſ. cap. 1. quæſt. 2. exc. 3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus in rem domini, aut ob rem peculiaré interceſſerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 3. §. Iulianus, his uerbis:* Iulianus lib. XII. Digeſt. ſcribit, ſi ſeruus mãdauerit, ut creditori ſolueretur: referre ait, quã cauſſam mandãdi habuerit. Si ꝓ creditore ſuo ſolui mãdarit, obligatũ eſſe dominũ de peculio. Quòd ſi interceſſoris officio functus ſit, nõ obligari dominũ de peculio. *Cõcordat l. 47. §. 1. ff. eod. tt. his uerbis:* Sabinus reſpõdit, nõ aliâs dandã de peculio actioné in dominũ, cum ſeruus fideiuſsiſſet: niſi in ré domini, aut ob rem peculiarẽ fideiuſsiſſet. *Cõcordat itẽ d. l. 3. §. cui cõgruit. cuius uerba uide j. cap. 11. quæſt. 2. exc. gener. 1. Altera replicatio eſt: Niſi nõ ſeruus, ſed filiusfamiliâs ꝓ alio interceſſerit. Quæ replicatio approbatur d. l. 3. §. ſed ſi filius, his uerbis:* Si filius fideiuſſor, uel quaſi interuentor acceptus ſit: an de peculio patré obliget, quæritur? Et eſt uera Sabini & Caſsij ſententia,

exiſtimantiũ, ſemper obligari patrẽ de peculio, & diſtare in hoc à ſeruo. Quare & ex cõpromiſſo pater tenebitur, & ita Papinianus quoq; lib. IX. Quæſt. ſcribit. Nec intereſt, ait, ex qua cauſſa cõpromiſerit: utrũ ex ea cauſſa, ex qua potuit cum patre de peculio agi: an uerò ex ea, ex qua non potuit: cùm ex ſtipulatu pater conueniatur. *Cõcordãt ea quæ ꝓpoſita ſunt ſ. ca. 1. quæſt. 2. exc. 4.*

VIII. Exceptio: *Niſi ex cõpromiſſo eius qui in aliena poteſtate eſt, agatur. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ſi ſeruus. ff. de peculio, his uerbis:* Si ſeruus, cùm ſe pro libero gereret, cõpromiſit: quæritur an de peculio actio ex pœna cõpromiſsi quaſi ex negocio geſto dãda ſit, ſicuti traiectitiæ pecuniæ datur? Sed hoc & Neruæ filio, & mihi uidetur uerius, ex cõpromiſſo ſerui nõ dandã de peculio actionẽ: quia nec ſi iudicio condẽnetur ſeruus, datur in eum actio. *Huius exceptionis replicatio eſt in filiofamiliâs compromittente. Quæ replicatio approbatur d. l. 3. §. ſed ſi filius, in fine. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 2.*

IX. Exceptio: *Niſi ex cauſſa iudicati agatur. Hæc exceptio approbatur uerbis d. §. ſi ſeruus, iam ꝓpoſitis hiſce:* Quia nec ſi iudicio condẽnetur ſeruus, datur in eum actio. *Et huius exceptionis replicatio eſt in filiofamiliâs d. l. 3. §. idem ſcribit, his uerbis:* Papinianus ſcribit, iudicati quoque patrẽ de peculio actiõe teneri. Quod Marcellus putat etiã eius actionis nomine, ex qua nõ potuit pater de peculio actionem pati. Nã ſicut ſtipulatione cõtrahatur cum filio, ita iudicio cõtrahi. Proinde nõ originẽ iudicij ſpectandã, ſed ipſam iudicati ueluti obligationẽ. Quare etſi quaſi defenſor condẽnatus ſit, idẽ putat. *Hiſce uerbis propoſita replicatio approbatur, ſimul & reprobatur eius duplicatio talis: Niſi ex ea cauſſa filius cõdemnatus ſit, ex qua non potuit cum patre de peculio eſſe actio.*

X. Exceptio: *Niſi ex cauſſa iuriſiurãdi agatur. Et hæc exceptio in filiofamiliâs quidẽ reprobatur, approbatur autẽ in ſeruo l. 5. §. ſi filiusfamiliâs. ff. de peculio, his uerbis:* Si filiusfamiliâs iuſiurandum detulerit, & iuratum ſit: de peculio danda eſt actio, quaſi contractum ſit. Sed in ſeruo diuerſum eſt.

XI. Exceptio: *Niſi ex cauſſa pœnali agatur. Hæc exceptio ap̃pbatur l. 58. ff. de reg. iuris. hiſce uerbis:* Ex pœnalib. cauſsis nõ ſolet in patrẽ de peculio actio dari. *Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pœnalis cauſſa ex cõtractu deſcẽdat. Hæc replicatio approbatur l. 4. 8. ff. de action. & obligat. his uerbis:* Ex cõtractib. uenientes actiones in heredes dantur, licet delictũ quoq; uerſetur: ueluti cũ tutor in tutela gerẽda dolo fecerit, aut is apud quẽ depoſitum eſt. Quo caſu etiã cum filiofamiliâs, aut ſeruus tale quid cõmiſerit, de peculio actio datur, nõ noxalis. *Altera replicatio eſt: Niſi quatenus pater dominusue ex delicto filij uel ſerui locupletior eſt factus. Hæc replicatio approbatur l. 3. §. ex furtiua. ff. de peculio, his uerbis:* Ex furtiua cauſſa à filio quidẽ familiâs condici poſſe cõſtat. An uerò in patrẽ uel in dominũ de peculio dãda ſit actio, quæritur? Et eſt uerius, in quantũ dominus locupletior factus eſt ex furto facto, actionẽ de peculio dandã. Idẽ Labeo probat. Quia iniquiſsimum eſt, ex furto ſerui dominũ locupletari impunè. Nam & circa rerũ amotarum actionẽ filiæfamiliâs nomine in id quod ad patrẽ peruenit, cõpetit actio de peculio. *Tertia replicatio eſt: Niſi ob res ab uxore uel à uiro amotas agatur. Hæc replicatio approbatur l. 3. §. ſi filiafamiliâs. ff. rerum amotarum. cuius uerba uide J. lib. 47. cap. 5. quæſt. 5. reg. 2.*

XII. Exceptio: *Niſi dominus cum ſeruo cõtrahi prohibuit. Hæc exceptio reprobatur l. 29. in fine. ff. de peculio, his uerbis:* Etiamſi prohibuit cũ ſeruo cõtrahi dominus, erit in eum de peculio actio. *Concordat l. 47. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Quoties in taberna ſcriptũ fuiſſet, Cum Ianuario ſeruo meo geri negocium ueto: hoc ſolùm cõſecuturũ eſſe dominum conſtat, ne inſtitoria teneatur, nõ etiam ne de peculio.

XIII. Exceptio: *Niſi nihil ſit in peculio. Hæc exceptio approbatur l. 50. in prin. ibi: qui ſi iudicati. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. lib. 8. cap. 8. quæſt. 1. except. 12. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi rei iudicandæ tempore in peculio eſſe cœperit. Quæ replicatio approbatur l. 30. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 5. except. 13. repl. 3. Concordat l. 7. §. ſi quis actione, in fine. ff. quib. ex cauſſis in poſſeſſ. eatur. cuius uerba uide d. except. 12. Altera replicatio eſt: Niſi res quæ ſeruo uel filio credita eſt, adhuc apud filiũ uel ſeruũ extet. Hæc replicatio reprobatur l. 38. in prin. ff. de peculio, his uerbis:* Depoſui apud filiũfamiliâs decem, & ago depoſiti de peculio. quamuis nihil patri filius debeat, & hæc decẽ teneat: nihilo magis tamẽ patrem damnandũ, Africanus exiſtimauit, ſi nullum præterea peculium ſit. hanc enim pecuniã, cùm mea maneat, nõ eſſe peculij. Deniq; quolibet alio agente de peculio, minimè dubitandum ait, computari non oportere. Itaq; ad exhibendum agere me. & exhibitam uindicare debere. *Tertia replicatio eſt: Niſi dolo domini uel patris in peculio eſſe deſierit. Hæc replicatio approbatur l. 9. §. præterea. ibi: quoniam etſi. ff. de peculio. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 2. reg. 6. Concordat l. 19. §. in actione. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide J. cap. 13. quæſt. 2. cauſſa 9. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ſemel ex cauſſa doli actũ ſit & præſtitũ. Hæc duplicatio approba-*

approbatur l.36.in prin.ff.d.tt.his uerbis: Si ſemel ex ea cauſſa quod dolo fecerit, dominus præſtitit de peculio conuentus: cætera ex eadẽ cauſſa nihil præſtabit. *Altera duplicatio eſt: Niſi tãtundem ſeruus domino debeat, quantũ dominus dolo ex peculio deminuit. Hec duplicatio approbatur ibidem his uerbis:* Sed etſi tantundẽ ſeruus ei debeat, quãtum dolo minuit: non erit condẽnandus. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ſeruo manumiſſo uel alienato annus exceſſerit. Hæc duplicatio approbatur ibidem hiſce uerbis:* His conſequens erit, ut manumiſſo quoque uel alienato ſeruo, ex cauſſa doli intra annũ teneatur. *Quarta duplicatio eſt: Niſi biennium à dolo cõmiſſo exceſſerit. Hec duplicatio approbatur l.30.§.fin.ff.de peculio, his uerbis:* In dolo obijciendo tẽporis ratio habetur. forraſsis enim poſt tempus de dolo actionis, nõ patietur dolũ malũ obijci prætor: quoniã nec de dolo actio poſt ſtatutũ tẽpus datur. *Quinta duplicatio eſt: Niſi heres de peculio cõueniatur. huic enim propoſita replicatio nõ obſtat. Cuius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi quatenus ad heredem ex dolo defuncti peruenit. Quæ triplicatio approbatur d.l.30.§.fin. his uerbis:* In hæredem doli clauſula in id quod ad ſeũ peruenit, fieri debet: ultrà nõ. *Altera triplicatio eſt: Niſi de dolo heredis agatur. Quæ triplicatio ap.pbatur l.31.ff.eod.tt. his uerbis:* Sed ſi ipſe hæres dolo fecerit, ſolidũ præſtat. *Plura de propoſita replicatione uide j.cap. prox.quæſt.2.reg.8.*

XIIII.Exceptio: *Niſi dominus uel pater recuſet de peculio actionẽ, peculio cedens. Hæc exceptio reprobatur l.21.§.fin.ff.de peculio, his uerbis:* Si dominus uel pater recuſet de peculio actionem, non eſt audiendus, ſed cogẽdus quaſi aliam quamuis perſonalem actionẽ ſuſcipere.

XV.Exceptio: *Niſi dominium ſerui tẽpore cõtractus, uel poſtea penes creditorẽ fuerit. Hæc exceptio approbatur l.27.§.ſed ipſi qui uendidit.ff.de peculio, his uerbis:* Ipſi qui uendidit ſeruũ, non putat Iulianus de eo quod ante uenditionem credidit, cũ emptore de peculio agere permittendũ. Sed etſi alieno credidero, eũq; redemero, deinde alienauero: æquè nõ putat mihi in emptorem debere dari. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi emptor ſerui de eo quod ante uenditionẽ ſeruo credidit, cum uenditione de peculio agat. Hæc replicatio approbatur l.47.§.non tantùm.ff.d.tt.his uerbis:* Non tãtùm quiuis creditor cum uenditore ex ante geſto agere poteſt, ſed & ipſe emptor. Idq; & Iuliano uidetur: quamuis & deducere ipſe poteſt aduerſus aliũ agentem, dum tamẽ id quod apud ſe habet, cõputet. *Plura de hac re uide j.quæſt.prox.reg.3.*

XVI.Exceptio: *Niſi creditor domino ſerui heres extiterit. Hæc exceptio ipſo quidẽ iure cõfuſionis ſubſiſtit, uerùm eius replicatio eſt: Niſi pro parte tãtùm heres extiterit. tunc enim pro reliqua parte nihilominus illi aduerſus coheredes competit actio. Quæ replicatio approbatur l.19.ff.de peculio.his uerbis:* Si quis ſeruum teſtamento liberũ eſſe iuſſerit, relictis heredibus his qui cum ſeruo contraxerunt: poſſunt inter ſe cohæredes, uel de peculio agere: quia de eo quiſq; peculio quod apud eum eſt, quolibet alio agente tenetur.

XVII.Exceptio: *Niſi dominus uel pater creditori heres extiterit. Et hæc exceptio iure confuſionis ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi hæreditatem uendiderit rurſus, hac ſtipulatione, Quãta pecunia ex hereditate ad te peruenerit, &c. interpoſita. Quæ replicatio approbatur l.37.in prin. ff.de peculio, his uerbis:* Si creditor filij tui hæredem te inſtituerit, & tu hereditatem eius uendideris: illa parte ſtipulationis, Quanta pecunia ex hæreditate ad te peruenerit, teneberis de peculio.

XVIII. Exceptio: *Niſi ſemel actum ſit. Hæc exceptio approbatur ipſo iure, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi antea agens creditor per falſam exceptionem & erroneam ſit remotus. Hæc replicatio approbatur l.2.§.fin.ff.quando actio de peculio annalis ſit, his uerbis:* Quæſitum eſt apud Labeonem, Si cùm filius uiueret, tu credens eũ mortuũ, annali actione egeris: & quia annus præterierat, exceptione ſis repulſus: an rurſus experiri tibi, cõperto errore, permittendum ſit? & ait, permitti debere duntaxat de peculio, non etiã de in rem uerſo. Nam priore iudicio de in rem uerſo rectè actum eſſe, quia annua exceptio ad peculium, non ad in rem uerſum pertineret. *Altera replicatio eſt: Niſi antea de peculio ordinarij, nunc de peculio uicarij agatur, uel cõtrà. Hæc replicatio in primo caſu reprobatur, in altero approbatur l.19.in prin.ff.de peculio, his uerbis:* Quæritur, ſi ordinarij ſerui nomine actũ ſit de peculio, an agi poſsit & uicariorum nomine? & puto non poſſe: licet ſi actum ſit de peculio uicarij, agi poterit & de peculio ordinarij. *Tertia replicatio eſt: Niſi antea cum alio ſit actum. Hæc replicatio approbatur exemplo filij antea conuenti & condemnati, l.35.ff. de noxalib.actionib.his uerbis:* Illud dicendũ eſt, patrem quoq; poſt condemnationem filij, duntaxat de peculio poſſe conueniri. *Aliud exemplum proponitur in uenditore prius cõuento, l.30.§.ſi annua.ff.de peculio, his uerbis:* Si annua exceptione repulſus ſit à uenditore creditor, ſubueniri ei aduerſus emptorem debet. Sed ſi alia exceptione, hactenus ut deducta ea quantitate, quam à uenditore conſequi potuiſſet, ab emptore reſiduum cõſequatur. *Aliud exemplum in em-*

ptore prius conuento, proponitur l.47.§.ſi creditor.ff.eod.tt. his uerbis: Si creditor ſerui ab emptore eſſet partē conſecutus, cōpetere in reliquū in uenditorem utile iudicium, Proculus ait. Sed re integra non eſſe permittendū actori diuidere actionem, ut ſimul cum emptore, & cum uenditore experiatur: ſatis enim eſſe hoc ſolum ei tribui, ut reſciſſo ſuperiore iudicio, in alterū detur exactio: cum electo reo minus eſſet cōſecutus. Et hoc iure utimur. *Alia exempla proponuntur l.32.ff.eod.tt.his uerbis:* Si ex duobus uel pluribus hæredibus eius qui manumiſſo ſeruo, uel libero eſſe iuſſo, uel alienato, uel mortuo, intra annū conueniri poterat, unus fuerit cōuētus: oēs hæredes liberabūtur, quāuis nō in maiore quātitate, q̄ eius peculij quod penes ſe habet qui cōuenitur, condēnetur. Idq; ita Iulianus ſcripſit. Idēq; eſt, etſi in alterius rem fuerit uerſum. Sed etſi plures ſint fructuarij, uel bonę fidei poſſeſſores: unus cōuentus cęteros liberat: quāuis non maiore peculij quātitate, quàm penes ſe eſt, condemnari debeat. Sed licet hoc iure cōtingat, tamen æquitas dictat iudiciū in eos dari, qui occaſione iuris liberātur: ut magis eos perceptio, quàm intentio liberet. Nā qui cū ſeruo cōtrahit, uniuerſum peculium eius quod ubicūq; eſt, ueluti patrimoniū intuetur. In hoc autem iudicio licet reſtauretur præcedens, tamē & augmēti, & deceſsionis rationem haberi oportet. Ideo ſiue hodie nihil ſit in peculio, ſiue acceſſerit aliquid: pręſens ſtatus peculij ſpectādus eſt. Quare circa uenditorē quoq; & emptorē hoc nobis uidetur uerius, quod acceſſit peculio, poſſe nos ab emptore cōſequi: nec retrorſum, uelut in uno iudicio, ad id tēpus conuentionē reducere emptoris, quo uēditor cōuentus ſit. *Aliud exemplū proponitur in uſufructuario & proprietario l.17.§.ſi actū.ff.de peculio, his uerbis:* Si actū ſit de peculio cum eo qui uſumfructū in ſeruo habeat, & minus cōſecutus ſit creditor: non eſt iniquū, ut ex uniuerſo eius peculio (ſiue apud fructuarium, ſiue apud proprietariū erit) rem cōſequatur. *Hactenus exempla, quibus replicatio propoſita approbatur, enumerata ſunt. Planè eius replicatiōis duplicatio hæc eſt: Niſi excepta ea quātitate, quam à priore reo actor conſequi potuiſſet. Hæc duplicatio approbatur exemplo l.30.§.ſi annus.ff.de peculio. cuius uerba uide ā.ead.replicat.in prin. Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum prius non totum debitum conſecutus eſſet actor propter exiguitatem peculij, poſtea aucto peculio rurſus agatur. Hæc replicatio approbatur d.l.30.§.is qui ſemel, his uerbis:* Is qui ſemel de peculio egit, rurſus aucto peculio de reſiduo debiti agere poteſt. *Concordat l.37.§.ſi actum.ff.eod.tt. cuius uerba uide ā.repl.prox.in fine. Planè quamuis poſtea aucto peculio rurſus agi poteſt, tamen in priore iudicio non poteſt exigi cautio à reo reſidui aucto peculio ſoluendi. Quod approbatur l.47.§.ſi ſemel.ff.de peculio. cuius uerba uide J.quæſt.6.reg.2.*

IIII. QVIBVS COMPETIT actio de peculio?

I Regula: *Occupantis melior eſt conditio in hac actione. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ā.quæſt.2.*

II. Regula: *Etiam fructuario ſerui aduerſus proprietarium de peculio actio competit. Quæ regula approbatur l.19.§.fin. cum lege ſequente.ff.de peculio, his uerbis:* Interdum & ipſi fructuario aduerſus dominū datur actio de peculio, utputa ſi apud eum habeat peculiū, apud ipſum uerò nihil, aut minus quàm fructuario debetur. Idē etiā contrà eueniet, quāuis in duobus dominis ſufficiat pro ſocio uel communi diuidūdo actio. Nam inter ſe agere ſocij de peculio nō poſſunt. *Concordat l.27.§.fin.ff.eod.tt. his uerbis:* Nihil intereſt, operas ſuas cōduxerit ſeruus à fructuario, an pecuniam mutuam ab eo acceperit. Dari itaq; debebit actio ei aduerſus dominum proprietatis, deducto eo quod ſeruus peculij nomine apud fructuarium habet.

III. Regula: *Etiam domino ſerui hæc actio cōpetit. Quæ regula approbatur uerbis d.l.19.§.fin. ē.propoſitis hiſce:* Idem etiam contrà eueniet. *Concordat l.11.§.idem ſcribit, ſi quis.ff.de peculio. cuius uerba uide J.cap.prox.quæſt.2.reg.1. except.4.repl.1. Item concordat l.27.§.in uenditorem.ff.eod.tt. his uerbis:* In uenditorem duntaxat intra annum poſt redemptionem numerandum, de eo quod adhuc alieno crediderim, dandam eſſe mihi emptori actionem, Iulianus exiſtimat: deducto ſcilicet eo quod apud me peculij ſeruus habebat. *Concordat item l.47.§.non tantùm.ff.eodem tt. cuius uerba uide ā.queſtion.proxim. exception.15. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quoad id quod ex peculio penes ſe dominus habet. Quæ exceptio legib. iam propoſitis approbatur. Altera exceptio eſt: Niſi dominus ſeruum uendiderit, & contra emptorem de peculio agat. Hæc exceptio approbatur d.l.27.§.ſed ipſi. cuius uerba uide ā. queſtion. proxim. except. 15. Concordat d.l.27.§.ſicut, his uerbis:* Sicut de eo quod ipſe crediderim ſeruo meo, nō putat Iulianus in emptorem, alienato eo, actionem mihi dari debere: ita & de eo quod ſeruus meus ſeruo meo crediderit (ſi is cui creditū fuerit, alienatus ſit) negat pmitti mihi debere cū emptore experiri.

Tertia

Tertia exceptio eſt: Niſi unus ex dominis contra alterum dominum eiuſdem ſerui agat. hoc enim caſu non de peculio, ſed pro ſocio datur actio. quæ exceptio approbatur l. 19. §. fin. cum lege ſequente. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. reg. prox. *Quarta exceptio eſt: Niſi dominus cum ſeruo experiri uelit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 46. cap. 3. except. 6.*

IIII. *Regula: Hæredibus domini æquè ac ipſi domino poteſt cõpetere actio de peculio. cuius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ſeruo alij legato, hæredes aduerſus legatarium experiri uelint. quæ exceptio approbatur l. 54. ff. de peculio, his uerbis:* Filiofamilias uni ex hæredib. prædia prælegenit, ut inſtructa erant cum ſeruis: hi ſerui domini debitores fuerũt. quæſitũ eſt, an cæteris hæredib. aduerſus eũ actio de peculio cõpetat? Scæuola reſpondit, non cõpetere. *Concordat l. ult. ff. eod. tit. his uerbis:* Vni ex hæredib. prædia prælegauit ut inſtructa erant cum ſeruis, & cæteris reb. & quidquid ibi eſſet. hi ſerui domini debitores fuerent tam ex alijs cauſsis, quàm ex ratione calendarij. Quæſitũ eſt, an cæteris hæredib. aduerſus eũ pecuniæ ab his debitæ actio de peculio cõpetat? Scæuola reſpondit, non cõpetere. *Alias exceptiones uide ſ. reg. prox.*

V. ADVERSVS QVOS COMPETIT actio de peculio?

I. *Regula: Aduerſus dominũ ſerui, non aliũ regulariter actio de peculio competit. quæ regula cõſtat ex ijs quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 3. in prin. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruus poſtquã cum eo contractũ eſt, ſit alienatus. hoc enim caſu tã is qui alienauit, quàm is cui alienatus eſt, cõueniri poteſt. quæ exceptio approbatur l. 11. §. idẽ ſcribit. ibi: nã & quiuis. ff. de peculio, his uerbis:* Quẽuis creditor poteſt eligere, utrũ cum emptore, an cum uenditore agere uelit. *Cõcordat l. 27. §. ſi ſeruus. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ſeruus alienatus ſit: quẽuis in eum qui alienauit, intra annum prætor de peculio actionẽ pollicetur: tamẽ nihilominus & in nouũ dominũ actio datur. Et nihil intereſt, aliud apud eum adquiſierit peculium, an quod pariter, cum eum emit, uel ex donatione accepit, eidẽ conceſſerit. *Concordat itẽ l. 37. §. ſeruũ, in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. reg. 10. exc. 1. Itẽ concordat l. 10. ff. de tributor. actio. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. differ. 4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi annus ab alienatione ſerui exceſſerit. hoc enim caſu ſolus emptor, non uenditor tenetur. quæ replicatio approbatur per ea quæ proponuntur ſ. quæſt. 8. except. 3. Concordat d. §. ſeruum. ibi: quia iam mecum. Altera replicatio eſt: Niſi cum peculio ſeruus ſit alienatus. hoc enim caſu ſolus emptor, non etiã uenditor tenetur. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 32. §. fin. cum tribus legib. ſequentib. ff. de peculio, his uerbis:* Venditor ſerui, ſi cum peculio ſeruũ uendiderit, & tradiderit peculiũ: ne intra annũ quidem de peculio cõuenietur. Neq; enim hoc precium ſerui peculiũ eſt, ut Neratius ſcripſit. Sed ſi quis ſeruũ ita uendiderit, ut preciũ pro peculio acciperet: penes eũ uideri eſſe peculiũ, ad quẽ preciũ peculij peruenit, nõ penes quẽ res peculiaris ſit. At cum hæres iuſſus eſt peculiũ dare, accepta certa ſumma: nõ uidetur penes hæredẽ eſſe peculiũ: *Tertia replicatio eſt: Niſi cum alterutro actũ ſit. tunc enim alter eſt liberatus. quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerum eius duplicatio eſt: Niſi nec totum debitum ab uno creditor ſit conſecutus. hoc enim caſu reliquum ab altero petere non prohibetur. quæ duplicatio approbatur l. 47. §. ſi creditor. ff. de peculio. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. quæſt. 9. except. 18. repl. 3.* *Quarta replicatio, ſumpta ex genere alienationis, reprobatur d. l. 47. §. fin. his uerbis:* Quæ diximus in emptore & uenditore, eadem ſunt etſi alio quouis genere dominium mutatũ ſit: ut legato, dotiſdatione: quia quaſi patrimoniũ liberi hominis, peculium ſerui intelligitur, ubicunq; eſt. *Concordat l. 1. §. in alienatione. ff. quando actio de peculio annalis ſit, his uerbis:* In alienatione accipitur utiq; uenditor, qui actione de peculio intra annũ tenetur. Sed etſi donauit ſeruum, uel permutauit, uel in dotem dedit: in eadem cauſſa eſt. *Concordat l. 19. §. 1. ibi: ſed in marito. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 1. except. 11.* *Quinta replicatio eſt: Niſi ex cõtractu poſt uenditionẽ celebrato agatur. Hæc replicatio approbatur l. 18. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. reg. 10. Hæc de prima exceptione.* *Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus ab alio bona fide poſſideatur. hoc enim caſu non dominus ſolum ſerui, ſed & bonæ fidei poſſeſſor de peculio conueniri poteſt. quæ exceptio approbatur l. 1. §. fin. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. except. 9.* *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi de eo agatur, quod ſeruo creditum, & ab eo bonæ fidei poſſeſſori pro libertate datum eſt. quæ replicatio approbatur l. 50. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Seruus alienus, cùm bona fide mihi ſeruiret, nummos à Titio mutuatus mihi dedit, ut eum manumitterem, & manumiſi: creditor quærebat quem de peculio conueniret? Pepinianus. Dixi, quanquam creditor electionem aliâs haberet, tamen in propoſito dominum eſſe conueniendũ: & eum ad exhibendũ mecũ acturum pecuniæ nomine, quæ ipſi eſſet adquiſita, nec in eam cauſſam alienata, quæ pro capite ſerui data proponeretur. Neq; enim admittendam diſtinctionem exiſtimantium, ſi non manumittam, domini pecuniam eſſe: manumiſsione uerò ſecuta, uideri pecuniam ex re mea quæſitam

mihi:quoniam magis propter rem meam, quàm ex re mea pecunia mihi daretur. Tertia exceptio eſt:Niſi uſuſfructus uel uſus ſerui alienus ſit.hoc enim caſu in uſufructuarium quoq; ſerui & uſuarium de peculio actio danda eſt. quæ exceptio approbatur l.17.§.ſi actum.ff.de peculio.cuius uerba uide ſ.queſt.1.except.18. repl.3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt:Niſi ex ea cauſſa agatur, ex qua non ſolet adquiri fructuario per ſeruum,quæ replicatio approbatur l.2.ff.d.tit.his uerbis: Ex ea cauſſa,ex qua ſoleret ſeruus fructuarius uel uſuarius adquirere: in eum cuius uſuſfructus uel uſus ſit,actio duntaxat de peculio,cæteræq; honorariæ dantur: ex reliquis in dominum proprietatis. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi eo prius conuento, cui per illum contractum adquiſitum eſt, creditori in ſolidum ſatisfactum non ſit.tunc enim in ſuperfluum fructuarius ſerui conueniri poteſt. quæ duplicatio approbatur l. 19. §.1 ibi: quæ quæſtio. ff. eod.tit.cuius uerba uide J.cap.prox. quæſt.2. reg.12. except.12. Altera replicatio eſt: Niſi uſuſfructus ſerui finitus ſit. cuius duplicatio hæc eſt: Niſi nondum annus exceſſerit.quæ duplicatio approbatur l.1. §.uſufructu. ff. quando actio de peculio, his uerbis: Vſufructu quoq; extincto,intra annum actionem dandam in uſufructuarium,Pomponius lib.XI. ſcripſit. Quarta exceptio eſt: Niſi dominus ſerui peculium alij legauit. hoc enim caſu legatarius uidetur conueniendus.Sed hæc exceptio reprobatur d.l 1.§.item hæres, his uerbis: Item intra annum tenetur hæres eius qui ſeruum legauit,non cum peculio. Nam ſi cum peculio uel legauit uel liberum eſſe iuſſit,quæſtionis fuit?Et mihi uerius uidetur,non dandā neq; in manumiſſum, neq; in eum cui legatum ſit peculium, de peculio actionem. An ergo teneatur hæres? & ait Cælius,teneri:quia peculium penes eū ſit,qui tradendo id à legatario ſe liberauit. Pegaſus autem cauere hæredi debere ait ab eo cui peculium legatum ſit: quia ad eum ueniunt creditores. Ergo ſi tradiderit ſine cautione,erit conueniendus.

I I. Regula:Aduerſus patrem filijfamiliâs de peculio actio competit. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.7. quæſt.1.

III.Regula.De hæredibus eius qui de peculio tenetur. Hi quoq; eadem actione conueniri poſſunt. quæ regula approbatur l.1.§.item hæres. ff. quando actio de peculio.cuius uerba uide ſ. reg.1. except.4. Concordat l.3.§.1. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. quæſt.1.except.5.Huius regulæ exceptio prima hæc eſt:Niſi ſeruus cum quo contractum eſt,domini hæres extiterit. Sed hæc exceptio reprobatur d.§.1.Concordat l.10.§.ſi cum.ibi:ſed & ſi ipſe.ff.eod.tit.cuius uerba uide J.quæſt.prox.reg.5.except.4.repl.1. Altera exceptio eſt:Niſi ex dolo defuncti agatur. Hæc exceptio approbatur.ſimul & diſtinguitur ſ.quæſt. 1.except 11.repl 5.dupl.5. Tertia exceptio uidetur: Niſi peculium ſerui ab hærede alij legatum ſit. Hæc exceptio reprobatur d.§.item hæres. Quarta exceptio eſt: Niſi hæres ex S C. Trebelliano hæreditatem reſtituerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit,uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi hæres præcepto ſeruo & peculio hæreditatem reſtituerit. quæ replicatio approbatur d.l.1 §.ſi præcepto,his uerbis: Si præcepto ſeruo & peculio rogatus ſit hæres reſtituere hæreditatem:ſi de peculio conueniatur, Trebelliani exceptionē nō utetur, ut Marcellus tractans admittit. Is enim cui reſtituta eſt hæreditas,non tenetur(ut Scæuola ait) cum peculiū non habeat,nec dolo fecerit,quo minus haberet. Quinta exceptio eſt:Niſi pro parte hæres de peculio in ſolidū cōueniatur.Hæc exceptio approbatur l.14. ff de peculio,his uerbis: Cùm teſtamēto præſente die ſeruus liber eſſe iuſſus eſt,cum omnibus hæredibus de peculio agendum eſt: nec quiſquam eorū amplius deducet, quàm id quod ipſi debetur. Item cum ſeruus uiuo domino mortuus eſt,deinde dominus intra annum plures hæredes reliquit: & de peculio actio, & deductionis ius ſcinditur. Concordat l.10.§. ſi cum ff. eod. tit.cuius uerba uide J.quæſt.prox.reg.5.except.4.

EXCEPTIO PRÆCEDENTIVM regularum generalis.

Hactenus aduerſus quos competat actio de peculio,per certas regulas eſt demonſtratum,quarum tamen regularum exceptio generalis hæc eſt : Niſi penes eum, aduerſus quem de peculio actio regulariter competit, peculiū non ſit. quæ exceptio approbatur exemplis l.12.§.fin.ff.de peculio. cuius uerba uide ſ. reg.1.exc.1.repl.2. Aliud exemplum proponitur l.1. §.ſi præcepto,in fine. ff. quando actio de peculio eſt annalis.cuius uerba uide ſ.reg.prox.except.4.Planè huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi reus dolo fecerit, quo minus penes eum ſit peculium. quæ replicatio elicitur ex uerbis d §.ſi præcepto, in fine. Altera replicatio eſt: Niſi reus peculium uendiderit, pretiumq; pro eo acceperit. Hæc replicatio approbatur l.33.ff.de peculio.cuius uerba uide d.repl.2. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi hæres iuſſus ſit alicui peculium dare, certa ſumma accepta. quæ duplicatio approbatur l.35.ff.eod.tit. cuius uerba uide d. repl.2. Huic duplicationi uidetur contradicere J.repl.prox. Tertia replicatio eſt:Niſi ab hærede peculium alij legatum ſit. hoc enim caſu tenetur hæres etiam reſtituto alij peculio.quæ replicatio approbatur l.1.§.item hæres.ff.quando actio de peculio. cuius uerba uide ſ.reg.1.except.4. Quarta replicatio eſt:Niſi proprietas peculij penes reum ſit.tunc enim quantuis illud non poſſideat, nihilominus tamen tenetur.quæ replicatio approbatur l.12.ff.de peculio.cuius uerba uide J cap prox. ... quæſt.2.reg.7.

VI. QVID ET QVANTVM neniat in actione propoſita?

I. Regula: *Quatenus in peculio ſerui uel filij eſt, eatenus pater dominuſue tenetur. quæ regula approbatur Inſt. de actionib. §. ſunt præterea, his uerbis:* Sunt quædam actionea, quibua non ſemper ſolidum, quod nobia debetur, perſequimur: ſed modò ſolidum perſequimur, modò minua: ut ecce, ſi in peculiũ filij ſeruiue agamus. Nam ſi nõ minus in peculio ſit, quàm perſequimur: in ſolidum dominus paterue condemnatur. Si uerò minua inueniator: eatenus condemnat iudex, quatenus in peculio ſit. Quemadmodum autem peculium intelligi debeat, ſuo ordine proponemus. *Concordat Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. præterea. ibi: id eatenus. cuius uerba uide ſ̄. cap. 7. quæſt. 2. except. 1. Huius regulæ exceptiones uide d. quæſt. 2. Sed & præter iſtas exceptiones & hæc eſt: Niſi dolo malo patris dominiue quid fiat. hoc enim caſu in ſolidum competit actio. quæ exceptio approbatur l. 36. ff. de peculio, his uerbis:* In bonæ fidei contractibus quæſtionis eſt de peculio, an in ſolidum pater uel dominua teneatur? ut eſt in actione de dote agitatum, ſi filiofamiliâs doa data ſit: an pater duntaxat de peculio conueniatur? Vlpianus. Ego autem arbitror, non ſolùm de peculio, ſed & ſi quid præterea dolo malo patris capta fraudataq́; eſt mulier, competere actionem. Nam ſi habeat rea, nec reſtituere ſit paratus: æquum eſt, eum quanti ea res eſt, condomnari. Nam quod in ſeruo, cui res pignori data eſt, expreſſum eſt: hoc & in cæteris bonæ fidei iudicijs accipiendum eſſe Pomponius ſcribit. Nanq; etſi ſerno res pignori data ſit, nõ ſolùm de peculio, & in rem uerſo competit actio: uerùm hãc quoq; habet adiectionẽ, & ſi quid dolo malo domini captua fraudatusq́; eſt actor. Videtur autem dolo facere dominus, qui cum habet reſtituendi facultatem, non uult reſtituere. *Concordat l. 1. §. filiumfamil. âs. ibi: planè ut Iulianus. ff. depoſiti. cuius uerba uide ſ̄. lib. 39. cap. 8. quæſt. 4. reg. 3. except. 1. repl. 1. Alia propoſitæ regulæ exceptio uidetur: Niſi depoſiti agatur, uel de precario. Sed hæc exceptio reprobatur l. 5. in prin. ff. de peculio, his uerbis:* Depoſiti nomine pater uel dominus duntaxat de peculio conueniuntur, & ſi quis dolo malo eorum captus ſit. Sed etſi precariò res filiofamiliâs uel ſeruo data ſit: duntaxat de peculio pater dominuſue obligatur. *Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide (ut dixi) d. quæſt. 2.*

II. Regula: *Vt caueat reus, aucto peculio reſiduũ ſe ſoluturum: hac actione non tenetur. quæ regula approbatur l. 47. §. ſi ſemel. ff. de peculio, his uerbis:* Si ſemel actum ſit de peculio: quamuia minus inueniatur rei iudicandæ tempore in peculio, quàm debet: tamen cautionibus locum eſſe nõ placuit de futuro incremento peculij: hoc enim in pro ſocio actione locum habet, quia ſocius uniuerſum debet. *Planè aucto poſtea peculio, nihilominus de reſiduo agi poteſt. de qua re dictum ſ̄. quæſt. 3. except. 18. repl. 4.*

III. Regula: *Venit quoq; in actionem propoſitã quod in rem patris, uel domini uerſum eſt. quæ regula approbatur Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. præterea introducta, in fine. cuius uerba uide ſ̄. cap. 7. quæſt. 2. except. 1. Concordat l. 19. in fine. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide ȷ. cap. 11. quæſt. 2. cauſſa 9. Hinc ſi plures agant, quorum unius creditum in rem patris uel domini uerſum ſit, hic uberiorem habebit actionem. quæ regula approbatur l. 1. §. item ſi plures. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Si plures agant de peculio: proficere hoc ei cuius pecunia in rem uerſa eſt, debet, ut ipſe uberiorem actionem habeat.

IIII. Regula: *Si cum dominus ſeruo permiſiſſet aliquid octo aureis emere, ille decem emerit: duo aurei actione de peculio ueniunt petendi. quæ regula approbatur l. 37. §. 1. in fine. ff. de peculio. cuius uerba uide ȷ.*

V. Regula: *Si plures ſint domini: creditoribus liberum eſt uel cum ſingulis in partes agere, uel cum uno in ſolidum. quæ regula approbatur l. 27. §. illud quoque. ff. de peculio, his uerbis:* Illud placuit (quod & Iulianus probat) omnimodo permittendũ creditoribus uel in partes cum ſingulis agere, uel cum uno in ſolidũ. *Concordat d. l. 27. §. ſi quis cum, his uerbis:* Si quis cum ſeruo duorum pluriumue contraxerit: permittẽdum eſt ei cum quo uelit dominorum in ſolidũ experiri. Eſt enim iniquũ, in plures aduerſarios diſtringi eum, qui cum uno contraxit. Nec huius duntaxat peculij ratio haberi debet, quod apud eũ, cum quo agitur, is ſeruus habet: ſed etiã eius, quod apud alterum. Nec enim res damnoſa futura eſt ei qui condemnatus eſt: cum poſſit rurſus ipſe iudicio ſocietatis, uel communi diuidundo, quod amplius ſua portione ſoluit, à ſocio ſocijſue ſuis conſequi. *Concordat item l. 11. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 7. exc. 2. Planè huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi apud alterum ſociũ, qui non conuenitur, peculium nullum ſit. quæ exceptio approbatur d. §. ſi quis cum ſeruo, his uerbis:* Quod Iulianus ita locũ habere ait, ſi apud alterum quoq; fuit peculium: quia eo caſu ſoluendo quiſque ſocium etiam ære alieno liberare uidetur. at ſi nullum ſit apud alterum peculium, contrà eſſe; quia nec liberare ullo modo ære alieno eum intelligitur. *Declaratur hæc exceptio l. 7. in princip. ibi: & congruit. ff. eod.*

Tertia replicatio eſt: Niſi cùm quis cum uicario, non ordinario ſeruo contraxiſſet, ordinario mortuo uicarius ſeruus adhuc uiuat. Hæc replicatio reprobatur d. §. cum Sticho, his uerbis: Cum Sticho uicario ſerui tui Pamphili contraxi, actio de peculio, & de in rem uerſo dari debet: ut quod uel in tuam, uel ipſius rem, uel in peculium Pamphili uerſum ſit, comprehendatur: ſcilicet etiamſi mortuo uel alienato Sticho agatur. Quòd ſi Pamphilo mortuo agam, magis eſt, ut quamuis Stichus uiuat, tamen de eo quod in peculiũ Pamphili uerſum eſt, nõ niſi intra annum quàm is deceſsit, actio dari debeat. Etenim quodammodo de peculio Pamphili tum uidebor experiri, ſicuti etſi quid iuſſu eius credidiſſem, experirer: nec nos mouere debet, quòd Stichus, de cuius peculio agitur, uiuat: quando non aliter ea res in peculio eius eſſe poteſt, quàm ſi Pamphili peculium maneat. Eadem ratio efficiet, ut id quod in peculium Pamphili uerſum eſt, ita præſtari debere dicamus: ut priua eius quod tibi Pamphilus debuit, deductio fiat. Quod uerò in tuam rem uerſum fuerit, præſtetur, etiam non deducto eo quod Pamphilus tibi debebat. *Quarta replicatio eſt: Niſi actor experiundi poteſtatem non habuerit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. annus. ff. quando actio de peculio annalis eſt, his uerbis:* Annus utilis computabitur. Et ideo ſi conditionalis ſit obligatio, Iulianus ſcripſit, ex eo computandum annum, non ex quo emancipatus eſt, ſed ex quo peti potuit cõditione exiſtente. *Concordat d. l. 1. in prin. ibi quo primùm de ea re. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin.*

II. Exceptio: *Niſi filius emancipatus, uel ſeruus manumiſſus ſit, aut alio modo ſui iuris effectus. nã & hoc caſu actio incipit eſſe annalis. quæ exceptio approbatur d. l. 1. in prin. Concordat d. l. 1. §. 1. cuius uerba uide item ſ. except. prox. in prin. item concordat d. l. 1. §. alienatio, his uerbis:* Alienatio & manumiſsio ad ſeruos pertinet, non ad filios: mors autem tam ad ſeruos, quàm ad filios refertur: emancipatio uerò ad ſolum filiũ. Sed etſi alio modo ſine emancipatione deſierit eſſe in poteſtate, annalis erit actio. Sed etſi morte patris, uel deportatione ſui iuris fuerit effectus filius: de peculio intra annum hæres patris, uel fiſcus tenebuntur.

III. Exceptio: *Niſi ſeruus, cum quo contractum eſt, alienatus ſit. Hæc exceptio approbatur uerbis edicti l. 1. in prin ff. quando actio de peculio. ſ. except. 1. in prin. propoſitis hiſce:* Alienatusúe fuerit, &c. *Concordat d. l. 1. §. alienatio. cuius uerba uide ſ. except. prox Concordat item l. 27. §. in uenditorem. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. reg. 1. in prin. Huius exceptionis replicatio prima, ſemper ex genere alienationis, reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ quæſt. 1. reg. 1. except. 1. repl 4. Alterius replicationis loco notandum, quòd quamuis is qui alienauit, annali exceptione defendatur: tamen ei cui ſeruus alienatus eſt, exceptio ita non competat. quæ replicatio approbatur l. 30. §. ſi antea. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ quæſt. 3. exception. 18. repl. 3.*

IIII. Exceptio: *Niſi cùm uſufructuarius ſerui de peculio tenetur, uſusfructus ſit extinctus. nam & hoc caſu actio incipit eſſe annalis. quæ exceptio approbatur l. 1. §. uſufructu. ff. quando actio de peculio. cuius uerba uide ſ quæſt. 1. reg. 1. except. 1. repl. 2. Planè hoc caſu nihilominus aduerſus proprietarium perpetua manet actio. quæ replicatio approbatur l. 17 §. ſi actum. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. except. 18. repl. 3.*

V. Exceptio: *Niſi ſeruus, cum quo contractum eſt, ab hoſtibus captus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 2. in fine. ff. quando actio de peculio, his uerbis:* Si ſeruus cui creditum eſt, apud hoſtes ſit, de peculio actio in dominum, non anno facienda eſt: quia poſtliminio reuerti poteſt.

VI. Exceptio: *Niſi actio, ſi cum libero & eo qui ſui iuris eſt, contractum eſſet, temporaria eſſet, non perpetua. hoc enim caſu actio quoq; de peculio eodẽ tempore finitur. quæ exceptio approbatur d. l. 2. in prin. his uerbis:* Cùm poſt mortem filijfamiliâs annua aduerſus patrem actio eſt, quemadmodũ aduerſus eum eſſet perpetua, uiuo filio: ideo ſi ex cauſſa redhibitionis erat de peculio actio, ſex menſium erit poſt mortem filij. Idem dicendum erit in omnibus temporalibus actionibus.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones enumeratæ ſunt, quarum quatuor priorum replicationes aliquot ſunt communes, quas uide ſ. except. 1.

IX. EVENTVS PROPOſitæ actionis.

I. Regula: *Socius conuentus & condemnatus in ſolidum, partem à ſocio recuperat actione pro ſocio, uel communi diuidundo. quæ regula approbatur l. 27. §. ſi quis cum. ibi: nec enim res. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. quæſt. 6. reg. 1. in prin.*

II. Regula. *Maritus de peculio ſerui dotalis nomine conuentus, ut & quatenus dotis actione conuentus deducere poſsit id quod præſtitit, definitur l. 19. §. ſin autem maritus. ff. de peculio. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 1. except. 12.*

X. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: *Ex cauſſa ſ quæſt. 3. in prin. propoſita regulariter quidem de peculio competit actio, non alias: uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi unus ex dominis cum ſeruo communi contraxerit. hoc enim caſu non de peculio, ſed pro ſocio, uel communi*

cap.prox.queſt.8.except.1. Declaratar *regula propoſita exemplis d.l.21.§.1.his uerbis:* Dolum malum accipore dobamus, ſi ei ademit peculium. Sed etſi eum inrricare peculium in necem creditorum paſſua eſt: Mela ſcribir, dolo malo eiua factum. Sed erſi quis, cum ſuſpicarur alium ſecum acturum, aliò peculium auartar: dolo non caret. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi creditori ſoluit. Hæc exceptio approbatur d.l.21.§.ſed ſi alij, his uerbis:* Si alij ſoluerit, noo dubito de hoc, quio noo teneatur: quoniam creditori ſoluit, & licet credirori uigilare ad ſuum conſequeodum. *Altera exceptio eſt: Niſi noa rei coauenti, ſed alterius dolo factum ſit. Hæc exceptio approbatur d.l.21.§.emptor, his uerbis:* Emptor ex dolo uendiroria non tenebitur, nec hęrea uel alioa ſucceſſor: niſi io id quod ad eum peruenir. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quatenus ex dolo alterius ad reum peruenit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi in id quod ad eum peruenit. *Concordat l.30.§.fin.ff.de peculio. cuius uerba uide ſ̄.cap.prox.quæſt.3.except.13.repl.3. dupl.5. Altera replicatio eſt: Niſi tutor, carator, uel procurator rei conuenti dolo fecerit. Hæc replicatio approbatur d.l.21.§.ſi dolo, his aerbis:* Si dolo tutoria, uel coratoria furioſi, uel procurarorie factum ſit: an pupillus, uel furioſus, uel dominus de peculio cōueniatur, uideodum eſt? Et puto, ſi ſoluendo turor ſit, præſtare pupillum ox dolo eiua: maximè ſi quid ad eum peruenir. Ita & Pompooius lib. VIII. Epiſtolarum ſcribit. Idem in curatore & procuratore erit dicendum. *Tertia propoſitæ regulæ exceptio, ſumpta ex tempore quo dolo factam eſt, reprobatur d.l.21.§.ſiue autē, his uerbis:* Siue poſt iudicium acceptum, ſiue anrè dolo factum ſit: contioetur officio iudicia. *Plures propoſitæ regalæ exceptiones uide d.repl.3. dupl.1. cum ſequentibus.*

IX. *Regula, De peculio quod eſt apud ſocium rei conuenti. Eius qaoq; ratio in condemnatione habenda. quæ regula approbatur, ſimul et diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.prox.queſt.6.reg.5.*

X. *Regala, De peculio, quod eſt apud auctorem rei conuenti. Hoc non impatatur reo conuento. quæ regula approbatur l.38.§.fin.ff.de peculio, his uerbis:* Seruo qoem tibi ueodideram, pecuniam credidi: qoæſitum eſt, an ita mihi in te actio de peculio dari debeat, ut deducatur id qđ apud me ex eo remāſerit? Quod quidem minimè uerum eſt. Nec interetit inrra aonum quàm oēdiderim, an poſtea exporiar. Nam oec cæteris quidē, qui ruoc cum eo cootraxerunt, io me actio darur. Io contrarium quoq; agentibua mecū his, qui antea com eo ſeroo contraxiſſent: non deducam id quod poſtea mihi debere cœperit. Ex quo apparebit, onoa eius peculij, quod apud me remanſit, ad poſteriotis tēporis conrractus pertinere non debere. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi intra annum à tempore alienatioais ſerui computandum agatar. Hæc exceptio approbatur l.17.§.ſeruum.ff. eod. tit. his uerbis:* Seruum quem communē cum Titio aut cum Sempıonio habui, ueodidi Tirio, antequá eius nomioe agereror mecum de peculio. Quæſitū eſt, ſi de peculio cum Titio, aur cum Sēptooio agererur: an eius peculij, qood apud me eſſer, ratio haberi debeat? Iulianos. Dixi, ſi cum Sēpronio ageretur, nunquá rationē eius peculij, quod apud me eſſet, haberi debere: qoia is nullá aduerſus me actionem haberot, per quá id qđ præſtitiſſet, cōſequi poſſet. Sed etſi cum Titio poſt annū, quàm uendidiſſem, ageretur: ſimiliter non eſſe comporádum pecolium, quod apud me eſſet; quia iam mecū agi de peculio nō poſſet. Sin aūt intra annum ageretur: tunc quoq; habendam huiua peculij rarionē: poſtquam placuit, alieoato homino permitreodū creditori & cum uēditote, & cū emptore agere. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ex eo contractu, qui alienationem ſecutus eſt, agatur. quæ replicatio approbatur uerbis d.l.38.§.fin. paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Nec iotererit, iotra annum quàm uendiderim, ao poſtea oxperiar, &c.

XI. *Regula, De peculio quod eſt apad eū, cui reus ſeruum alienaait. Hoc quoq; imputatur uenditori cōuento. quæ regula approbatur certo modo l.43.ff.de peculio, his aerbis:* Si poſteaquam tecom de peculio egi, ante rem iudicatam ſeruum ueodideria: Labeo ait, etiam eiua peculij nomine, quod apud emptorem quæſierit, damnari te debere: nec ſuccurrendum tibi: culpa enim tua acci diſſe, quod ſeruum uendidiſſet.

XII. *Regula, De caſtrenſi peculio. Hoc peculio in actione propoſita non connumeratur. quæ regula approbatur Inſt.quib.non eſt permiſſ. facere teſt.§. ex hoc intelligere. cuius uerba uide ſ̄. lib. 16. cap.3. queſt.2.reg.2.*

XIII. *Regula, De ueſtimento quod dominus ſeruo dedit. Hoc peculio annumeratur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.25.ff.de peculio, his uerbis:* Id ueſtimentū peculij eſſo incipir, qđ ita dedir domioua, ot eo oeſtitu ſeruū perpetuò uti ueller: eoq; nomine ei tradidit, ne quia alius eo oreretur, idq́ue ab eo eius uſus gratia cuſtodiretur. Sed quod ueſtimentū ſeruo dominua ita dedit utēdom, ut non ſemper, ſed ad certū uſom, certiſq; temporib. eo uteretur: ueluri cum ſequeretur eum, ſiue cœnanti miniſtraret: id ueſtimentū non eſt peculij. *Huius regalæ exceptio*

prima hæc eſt: Niſi non perpetui uſus gratia ſeruo dominus aeſtimentum dedit. Hæc exceptio approbatur uerbis iā propoſitis hiſce: Sed quod ueſtimētō, &c. Altera exceptio eſt: Niſi tale ſit ueſtimentum, quod dominus ſeruo præſtare neceſſe habet. Hæc exceptio approbatur l. 40. §. quomodo. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 2. quæſt. 3. reg. 2.

XIIII. Regula, De eo quod dominus ſeruo præſtare habet neceſſe. Hoc peculij non eſt. quæ regula approbatur d. §. quomodo.

XV. Regula, De re uel pecunia apud ſeruum depoſita. Hæc peculio non connumeratur. quæ regula approbatur l. 38. in prin. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1 except. 13. repl 2.

XVI. Regula, De pecunia ſeruo mutua data, & ab eo data domino ut manumittatur. Hæc peculij nō eſt. quæ regula approbatur l. 3. in prin. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 2. except. gener. 4. repl. 1.

XVII. Regula: Cuius temporis peculium ſpectā dum? Regulariter ea peculij quantitas ſpectatur, quæ eſt tempore ſententiæ ferendæ. quæ regula approbatur l. 32. ibi: in hoc autem iudicio. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. cap prox. quæſt. 3. exception. 18. repl. 3. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi creditor peculiaris patrem uel dominum ſerui heredem reliquerit. hoc enim caſu tempus mortis teſtatoris ſpectatur. quæ exceptio approbatur l. 50. §. ſi creditor. ff. eod. tit. his uerbis: Si creditor patrē, qui de peculio tenebatur, hæredem inſtituerit: quis mortis tēpus in Falcidiæ ratione ſpectatur, illius temporis peculium conſiderabitur. Altera exceptio eſt: Niſi filius uel ſeruus pendente iudicio deceſſerit. hoc enim caſu tempus mortis filij uel ſerui ſpectatur. quæ exceptio approbatur l. 57. in prin. ff. d. tit. his uerbis: Si filius uel ſeruus, cuius nomine duntaxat de peculio actum eſt, ante finitum iudicium deceſſerit: id peculium inſpicietur, quod aliquis eorum, cum moriebatur, habuit. Tertia exceptio eſt: Niſi peculium ſerui alicui legatum ſit. hoc enim caſu tempus mortis teſtatoris ſpectatur. quæ exceptio approbatur d. l. 57. in fine. cuius uerba uide ſ. lib. 14. cap. 14. quæſt. 2 reg. 1 Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruo, cui in teſtamento libertas relicta eſt, ſimul etiam peculium legatum ſit. hoc enim caſu tempus aditæ hereditatis ſpectatur, quæ replicatio approbatur d. l. 57. §. ſed cum cui. cuius uerba uide d. reg. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi reus ui ſit exemptus. hoc enim caſu tempus, quo ui exemptus eſt, ſpectatur. quæ exceptio approbatur l. 55. ff. de peculio, his uerbis: Is cum quo de peculio agebam, à te ui exemptus eſt. Quod tunc, cum ui eximeres, in eo peculio fuerit, ſpectari Neratius ait.

II. QVAE DE PECVLIO DEducenda ſint?

I. Regula, De eo quod domino uel reo conuento à ſeruo debetur, deducendo, proponitur Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. cum autem quæritur, his uerbis: Cùm quæritur, quantum in peculio ſit: antè deducitur, quidquid ſeruus domino, eiúe qui in poteſtate eius ſit, debet: & quod ſupereſt, id ſolùm peculiū intelligitur. Concordat l. 9. §. peculium. ff. de peculio, his uerbis: Peculium, deducto quod domino debetur, computandū eſt: quia præueniſſe dominus, & cum ſeruo ſuo egiſſe creditur. Huic definitioni Seruius adiecit: etſi quid his debeatur, qui ſunt in eius poteſtate: quoniam hoc quoq; domino deberi, nemo ambigit. Concordat d. l. 9. § præterea. ibi: nam ut eleganter. cuius uerba uide J. reg. 6. Item concordat l. 11. §. quod autem deduci. ibi: quoniam non eſt. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. except. 4. Declaratur regula propoſita exemplis d. l. 11. in prin. his uerbis: Si noxali iudicio conuentus dominus litis æſtimationem obtulerit: de peculio deducendum eſt. Quod ſi noxæ dediderit: nihil eſt deducendū. Sed et ſi quid dominus ſoluturum ſe ſerui nomine repromiſerit: deduci oportebit, quemadmodum ſi quid domino ſeruus pro debitore expromiſerit. Idem eſt, et ſi pro libertate quid domino expromiſit, quaſi debitor domino ſit effectus: ſed ita demum, ſi manumiſſo eo agatur. Sed ſi à debitore dominico ſeruus exegerit: an domino debitorem ſe fecerit, quæritur? Et Iulianus lib. XII. Digeſtor. non aliter dominum deducturum ait, quàm ſi ratū habuiſſet, quod exactum eſt. Eadem & in filiofamiliâs dicenda ſunt. Et puto uerum Iuliani ſententiam. naturalia enim debita ſpectamus in peculij deductione. Eſt autē natura æquum, liberari filium uel ſeruum obligatione, eo quòd uidetur indebitum exegiſſe. Aliud exemplum proponitur l. 49. §. 1. ff. de peculio, his uerbis: Si ignorante me ſeruus meus negocia mea adminiſtrauerit: tantidē debitor mihi intelligitur, quanti teneretur, ſi liber negocia mea adminiſtraſſet. Aliud exemplum proponitur l. 56. ff. eod. tit. his uerbis: Quod ſeruus meus pro debitore meo mihi expromiſit, ex peculio deduci debet, & à debitore nihilominus debetur. Sed uideamus, ne credendum ſit peculiare fieri nomē eius, pro quo expromiſſum eſt. Paulus. Vtiq; ſi de peculio agē te aliquo, deducere uelit: illud nomē peculiare facit. Concordat l. 11. in prin. ibi: quemadmodū ſi quid domino. ff. eod. tit. cuius uerba uide paulo ſuperius. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm pro libertate ſeruus domino promiſiſſet, ſeruus nondū ſit manumiſſus. quæ exceptio approbatur d. l. 11. in prin. ibi: ſed ita demū. Altera exceptio eſt: Niſi cum ſeruus à debitore dominico exegiſſet, et ita domini debitor factus eſſet, dominus exactionem

nem

nē ratā non habuerit. Hæc exceptio approbatur d.l. 11.in prin.ibi:ſed ſi à debitore. *Tertia exceptio eſt: Niſi dominus antea etiam de peculio conuentus idē debitum deduxerit.Hæc exceptio approbatur d.l.11. §.eſt etiam,his uerbis:* Quæſtionis eſt, an id quod dominus ſemel deduxit, cum conueniretur:rurſus ſi conueniatur, de peculio eximere debeat. an uerò ueluti ſolutū ei uideatur,ſemel facta deductione? & Neratius & Nerua putant. *Huius exceptionis replicatio eſt:Niſi uerbo tantùm deduxit,reipſa non deduxit,eandem peculij poſitionem relinquens. Hæc replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Idem Iulianus lib. XII. Digeſtor.ſcribit,Si quidem abſtulit hoc de pecolio, non debere deduci: ſi uerò eandem poſitionem peculij reliquit,debere eum deducere. *Huius replicationis duplicatio uidetur eſſe: Niſi uicarius, quem pro debito dominus uerbo deduxit,poſtea deceſſerit. hoc enim caſu quaſi interitu ſpeciei debitæ ſeruus à domino uidetur liberatus.Sed hæc duplicatio reprobatur ibidem,his uerbis:* Deniq; ſcribit,Si ſeruus uicarium quinq; ualentem in peculium habuiſſet,& domino quinq; deberet, pro quibus uicarium dominus deduxiſſet:& poſtea uicario mortuo, alium eiuſdem precij ſeruus comparaſſet: non deſinere domini eſſe debitorem, quaſi uicarius ille domino deceſſerit: niſi fortè cū eum ſeruo ademiſſet, & ſibi ſoluiſſet, tūc deceſſerit. Idem rectè ait, ſi cum uicarius ualeret decem,dominus conuentus de peculio,quinq; pro eo ſeruo præſtitiſſet,quoniam quinq; ipſi debebantur:mox hic uicarius deceſsiſſet, aduerſus alium agentē de peculio , decem dominum deducturum : quia in eo quod iam pro eo ſoluit, debitorem ſibi ſeruum fecerit. Quæ ſentētia uera eſt : niſi ſeruo ademit uicarium, ut ſibi ſolueret. *Quarta exceptio eſt:Niſi dominus aliunde conſequi poßit, quod ſibi à ſeruo debetur. Hæc exceptio approbatur d.l.11.§.quod autem deduci,his uerbis:* Quòd deduci debere diximus id quod debetur ei qui de peculio conuenitur.ita accipiendum eſt, ſi hoc non aliunde conſequi potuit. Deniq; Iulianus ſcribit, uenditorem qui ſeruū cum peculio uendidit, ſi de peculio conueniatur,non debere deducere quod ſibi debetur.Potuit enim hoc ex ratione peculij detrahere,& nunc condicere quaſi indebitū: quoniam non eſt in peculio quod domino debetur.Poteſt etiam(inquit) ex uendito agere. Quod ita erit probandum , ſi tantum fuit in peculio, cum uenderet , ut ſatisfacere debito dominus poſſet. Cæterùm ſi poſtea quid acceſsit,conditionibus debiti exiſtentibus quod dominus non diſtraxerat:contrà erit dicendum. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi per actionem de peculio dominus ab alio conſequi poßit quod ſibi debetur.tunc enim nihilominus deducere poteſt , propoſita exceptione non obſtante . quæ replicatio approbatur d.l.11. idem ſcribit , his uerbis:* Iulianus ſcribit, Si quis ſeruum, cuius nomine de peculio habebat actionem,comparaſſet : an poſsit deducere, quod ſibi debeatur , quoniam aduerſus uenditorē habet actionem de peculio? & rectè ait,poſſe. Nā & quouis alius poteſt eligere, utrum cum emptore, an cum uenditore agere uelit. Hunc igitur eligere poſſe pro actione deductionem. Nec uideo quid habeant creditores quòd querantur, cum poſsint ipſi uenditorem conuenire,ſi quid fortè putāt eſſe in peculio. *Quinta exceptio eſt : Niſi actor priuilegiatus ſit, qui cæteris creditoribus præferatur. Hæc exceptio reprobatur l.52.ff. de peculio. his uerbis:* Ex facto quæritur. Qui tutelā quaſi liber adminiſtrabat, ſeruus pronunciatus eſt: an ſi conueniatur eius dominus à pupillo (cuius quidem potiorem cauſſam, quàm creditorum cæterorum ſerui habēdā reſcriptum eſt) uel id deducatur ex peculio quod domino debetur? & ſi putaueris poſſe deduci,an interſit,utrum cum adhuc in libertate ageret,debitor domini factus eſt,an poſtea? & an de peculio impuberi competat? Paulus. Reſpōdi, nullū priuilegium præponi patri uel domino poteſt,cum ex perſona filij uel ſerui de peculio cōueniuntur. Planè in cæteris creditoribus habēda eſt ratio priuilegiorū. Quid enim ſi filius dotem accepit, tutelā adminiſtrauit? Meritò ergo & in ſeruo qui pro tutore egit,id reſcriptum eſt: & quia occupantis melior ſolet eſſe conditio,quàm cæterorum : inhibebitur actio . Planè ſi ex re pupilli nomina fecit,uel pecuniā in arcam depoſuit:datur ei uindicatio numorum,& aduerſus debitores utilis actio : ſcilicet ſi numos conſumpſerunt.hic enim alienare eos non potuit.Quod & in quouis tutore dicendum eſt . Nec tamen intereſſe puto, quando domino debere cœperit : utrum cum in libertatis poſſeſsione eſſet, an poſtea.Nam & ſi certi ſeruo credidero,eiusq; dominus eſſe cœpero:deducā quod prius credidi , ſi conueniri de peculio cœpero. Quid ergo eſt? Quia de peculio actio deficit,utilis actio in dominū quaſi tutelæ erit: ut quod ille pro patrimonio habuit, peculium eſſe intelligatur. *Sexta exceptio eſt: Niſi de peculio ad liberandum agatur. Hæc exceptio approbatur l.38.§.ſi nuptura.ff.de peculio, his uerbis:* Si nuptura filiofamiliâs dotis nomine certam pecuniā promiſerit, & diuortio facto agat de dote cum patre:utrumue tota pro

miſaione, en deducto eo quod patri filius debeat, liberari eam oporteat? Africanus reſpondit, tota promiſsione eam liberandã eſſe: cum certè etſi ex promiſsiooe cum ea ageretur, exceptione doli mali tueri ſe poſſet. *Septima exceptio eſt: Niſi poſtquã ſeruus à reo alienatus eſt, debitor eius eſſe cœpit. Hæc exceptio approbatur l.47. §. penult. ff. de peculio, his uerbis:* Si ſeruus deducto peculio ueoditus ſit: procedit ut uenditor & deductione uti poſsit. Sed ſi poſt uenditionem cœperit aliquid ueuditori ſeruus debere, non minuit peculia: quia non domino debet. *Cõcordat l.18. §. fin. ibi: in contrarium. ff. eod. tt. cuius uerba uide ã. quæſt. prox. reg. 10.* *Octaua exceptio eſt: Niſi antequam reus dominiũ ſerui nactus ſit, debitor eius ſeruus factus ſit. Hæc exceptio reprobatur l.11. §. idẽ ſcribit: ſi quis ſeruum. cuius uerba uide ã. except. 4. repl. 1. Concordat l.9. §. ſed & creditor. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except. prox. repl. 1. Item concordat l.47. §. non tantum. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. cap. prox. quæſt. 3. except. 15. repl. 1. Item concordat l.52. ibi: nam etſi Titij. ff. eod. tt. cuius uerba uide ŝ. exc. 5. Concordat in patre adrogatore l.7. ff. de peculio legato, his uerbis:* Si quis creditori ſuo adrogandum ſe dederit, & agetur de peculio cum adrogatore: idem puto dicendũ, quod de hærede dicitur. *Ait Iuriſconſultus:* Quod de hærede dicitur. *ſcilicet l. præcedente 6. §. fin. cuius uerba uide ŝ. lib. 34. cap. 14. quæſt. 2. reg. 5. exc. 9. de qua re uide itẽ J. exc. prox. repl. 1.* *Nona exceptio eſt: Niſi reus creditor ſerui non ſit dominus eius. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 47. §. penult. ibi: quia non domino. ff. de peculio. cuius uerba uide ŝ. except. 7. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi hæres domini de peculio cõueniatur. quæ replicatio approbatur l.9. §. ſed & creditor. ff. eod. tt. his uerbis:* Creditor ſerui, qui hæres extitit domino eius, deducit de peculio, qđ ſibi debetur, ſiue libertatẽ ſeruus acceperit, ſiue non. Idemq; etſi purè legatus ſit ſeruus. Nã quaſi præuenerit, & ipſe cum ſeruo egerit: ſic deducet qđ ſibi debetur, ſi cõueniatur: licet nullo momento dominiũ in manumiſſo uel legato purè habuerit. Et ita Iulianus lib. XII. ſcribit. Certè ſi ſub conditione ſeruus libertatẽ acceperit, minus dubitatur. Et Iulianus eodẽ loco ſcribit, hęredẽ deducere: dominus enim factus eſt. Ad deſenſionẽ ſententiæ ſuæ Iulianus etiã illud adfert: quòd ſi ei, q poſt mortẽ ſerui uel filij intra annũ potuit cõueniri de peculio, hęres extiterim: proculdubio deducã, qđ mihi debetur. *Decima exceptio, ſumpta ex cauſſa ex qua reo debetur, reprobatur d. l.9. §. ſi aũt, cum ſequẽtib. his uerbis:* Siue ex cõtractu qd domino debeatur, ſiue ex rationũ reliqs: deducet dominus. Sed etſi ex delicto ei debeatur: utputa ob furtũ quod fecit, ęquè deducetur.

Sed eſt quæſtionis, utrũ ipſa furti æſtimatio, id eſt ſolùm quod domino abeſt: an uerò tãtum, quantũ ſi alienus ſeruus cõmiſiſſet, id eſt cõ furti pœnia? Sed prior ſententia uerior eſt, ut ipſa furti ęſtimatio ſola deducatur. Si ipſe ſeruus ſeſe uulnerauerit, non debet hoc dãnũ dedocere: nõ magis quàm ſi ſe occiderit, uel ꝑcipitauerit. Licet enim ſeruis naturaliter in ſuũ corpus ſæuire. Sed ſi à ſe uulneratõ ſeruũ dominus curauerit: ſumptuũ nomine debitorẽ eũ domino puto eſſe factũ: quanquã ſi ęgrũ eũ curaſſet, rem ſuã potius egiſſet. *Vndecima exceptio eſt: Niſi in ualetudinẽ ſerui dominus quid erogauerit. hoc enim de peculio tanquã debitũ non eſt deducendũ. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis id propoſitis hiſce:* Sed ſi à ſe uulneratũ ſeruũ, &c. *Duodecima exceptio eſt: Niſi cùm maritus de peculio ſerui dotalis cõueniretur, ei debeatur ex contracta qui nõ ad ſuũ, ſed uxoris ſuæ peculiũ pertinet. Hæc exceptio reprobatur per cõſequentiã l.19. §. poteſt. ff. de peculio, his uerbis:* Poteſt eſſe apud me duplicis iuris peculiũ: utputa ſi ſeruus dotalis eſt, poteſt habere peculiũ, quod ad me reſpiciat, poteſt & qđ ad mulierẽ. Nã qđ ex re mariti quæſijt, uel ex operis ſuis, id ad maritũ ptinet. Et ideo ſi reſpectu mariti hæres ſit inſtitutus, uel ei legatũ datũ: id eũ nõ debere reſtituere Põpon. ſcribit. Igitur ſi mecũ agatur ex eo cõtractu, q ad me reſpicit: utrũ omne deducã qdqd mihi debetur ſiue ex mea cauſſa, ſiue ex ea q̃ ad uxorẽ reſpicit: an uerò ſeparã cauſſas quaſi in duob. peculijs, ut & cauſſa debiti, &c.

II. Regula, De eo quod dominus ſerui nomine præſtitit, de peculio deducendo, proponitur l.9. §. item deducetur. ibi: aut præſtitit. ff. de peculio. cuius uerba uide J. reg prox. Concordat l.11. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ã. reg. prox. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruum ex noxali cauſſa præſtiterit. quæ exceptio approbatur d. l. 11. in prin. *Altera exceptio uidetur: Niſi non condemnatus dominus ſerui nomine præſtitiſſet. Hæc exceptio reprobatur l.9. §. fin. in fine. ff. d. tt. cuius uerba uide J. reg. prox. except. 3.* *Tertia exceptio eſt: Niſi in ualetudinem ſerui dominus quid erogauerit. De hac exceptione uide ŝ. reg prox except. 11.*

III. Regula, De eo ad quod dominus ſerui nomine obligatus eſt, deducendo, proponitur d. l.9. §. item deducetur, his uerbis: Item deducetur de peculio, ſi quid dominus ſerui nomine obligatus eſt, aut pręſtitit obligatus: item ſi qd ei creditum eſt iuſſu domini. Nam hoc deducendum Iulianus lib. XII. Digeſtor. ſcribit. Sed hoc ita demum uerum puto, ſi nõ in rem domini uel patris, quod acceptum eſt, peruenit: alioquin ſecũ debebit cõpenſare. Sed etſi pro ſeruo fideiuſſerit: deducẽdũ Iulian. lib. XII. Digeſt. ſcribit. Marcellus autem

autem in utroq;, Si nondum quidquã domino abſit, melius eſſe ait, præſtare creditori, ut caueat refuſurum ſe, ſi quid præſtiterit dominus, hoc nomine conuentus: quàm ab initio deduci, ut medij temporis interuſurium magis creditor cõſequatur. *Concordat l.11 in prin. ibi: ſed etſi qd dominus. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. reg.1. in prin. Huius exemplũ etiã proponitur l.22. cum lege ſequẽte. ff. d. tt. his uerbis:* Si damni infecti ædiũ peculiariũ nomine promiſit dominus, ratio eius haberi debet. Et ideo ab eo qui de peculio agit, domino cauendũ eſt. Aedium aũt peculiariũ nomine in ſolidũ damni infecti promitti debet, ſicut uicarij nomine noxale iudiciũ pati: quia pro pignore eas, ſi nõ defendantur, actor poſsidet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi id pro quo ſerui nomine dominus ſe obligauit, in rem domini ſit uerſum. quæ exceptio approbatur uerbis d. §. item deducetur, iam propoſitis hiſce:* Sed hoc ita demũ uerum puto, ſi nõ in rẽ domini uel patris, quod acceptũ eſt, peruenit: alioquin ſecũ debebit cõpẽſare. *Altera exceptio eſt: Niſi actor cauere paratus ſit, ſe refuſurum reo, ſi quid præſtiterit ſerui nomine ab alio conuentus. Hæc exceptio approbatur uerbis d. §. itẽ deducetur, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Marcellus aũt in utroq;, ſi nondũ quidquã domino abſit, melius eſſe ait, præſtare creditori, ut caueat refuſurũ ſe, ſi quid, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi actione de peculio alij quoq; dominus ſit obligatus. hoc enim non deducet. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.9. §. fin. cũ lege ſequente. ff. de peculio, his uerbis:* Si de peculio conuentus dominus, & condẽnatus eſt: debet in ſequẽte actione de peculio deduci. Sed ſi alius de peculio egit & uicit, oportet deduci: cœpit enim dominus uel pater iudicati teneri. Nam etſi quid ſerui nomine non cõdemnatus præſtitiſſet creditori, etiam hoc deduceret. Si uerò adhuc in ſuſpenſo eſt prius iudicium de peculio, & ex poſteriore iudicio res iudicetur, nullo modo debet prioris iudicij ratio haberi in poſteriore condẽnatione: quia in hac actione de peculio occupantis melior eſt conditio. Occupare autem uidetur, nõ qui prior litem cõteſtatus eſt, ſed qui prior ad ſententiã iudicis peruenit. *Ait iuriſconſultus:* Si uerò adhuc in ſuſpenſo eſt, &c. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur. Cuius replicatio hæc eſt: Niſi alij actione de peculio dominus ſit condẽnatus. quæ replicatio ap̃batur uerbis iã p̃poſitis hiſce:* Si de peculio cõuẽtus dominus, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi ob dolum ſuũ ſerui nomine tributoria ſit obligatus. hoc enim de peculio cõuẽtus nõ deducet. Hæc exceptio approbatur (teſte Accurſio) l.12 ff. de tributoria actione, his uerbis:* Alius dũtaxat de peculio, alius tributoria ſerui nomine cum domino agit: quæſitũ eſt, an deducere dominus de peculio debeat, qđ tributoria agenti p̃ſtaturus ſit? Iulianus. Reſpondi. Tributoria actione tũc demum agi poteſt, cum dominus in diſtribuendo preciũ mercis edicto p̃toris nõ ſatiſfecit: id eſt, cũ maiorẽ partẽ debiti ſui deduxit, quàm creditorib. tribuit: ueluti ſi cũ in merce triginta fuiſſent, in quam ipſe quidẽ quindecim crediderat: duo aũt extranei triginta: tota quindecim deduxerit, & creditorib. reliqua quindecim dederit: cum deberet ſola decẽ deducere, extraneis uigĩti tribuere. Cùm igitur hoc fecit, nec intelligẽdus eſt ſeruũ à ſe liberaſſe, eo qđ quinq; adhuc nomine eius tributoria actiõe p̃ſtaturus ſit. Quare ſi agi de peculio cœperit (rũ fortè extra mercem peculiũ eſt) quinq; tãquã adhuc creditor ſerui, deducere debebit.

IIII. *Regula, De precio ſerui ſeipſum occidentis uel uulnerantis: hoc de peculio deducendum non eſt. quæ regula approbatur l.9. §. ſi ipſe ſeruus. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. reg.1. except.10.*

V. *Regula, De eo quod ſeruus debet ijs qui ſunt in poteſtate domini uel patris, deducendo, proponitur Inſt. quòd cum eo qui in aliena. §. cum autem quæritur. cuius uerba uide ſ. reg.1. in prin. Concordat l.9. §. peculiũ. ff. de peculio. cuius uerba uide d. reg.1. in prin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus uicario ſuo debeat. quæ exceptio approbatur Inſt. d. tt. §. aliquãdo tamen, his uerbis:* Aliquãdo id qđ ei debet ſeruus, q in poteſtate domini ſit, nõ deducitur ex peculio. Veluti ſi is in ipſius peculio ſit. qđ eò pertinet, ut ſi qd uicario ſuo ſeruus debeat, id ex peculio eius nõ deducatur. *Cõcordat l.17. ibi: id uerò quod ipſis debet ordinarius. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. reg.10. Altera exceptio uidetur: Niſi uicarius ſeruus ordinario debeat. Hæc exceptio reprobatur d. l.17. ibi: ſed etſi quid uõ mihi. Planè admittitur exceptio propoſita ordinario ſciente, ignorante domino, l.5. §.1. ff. de tributor. act. cuius uerba uide ſ. cap.10. quæſt.4. except.2. repl.1.*

VI. *Regula, De eo quod ſeruus debet ijs qui ſunt in tutela uel cura domini, uel patris, necnõ ijs quorũ negocia adminiſtrat, deducenda, proponitur d. l.9. §. præterea id, his uerbis:* Id etiã deducetur, qđ his perſonis debetur, quæ ſunt in tutela, uel in cura domini uel patris, uel quorum negocia adminiſtrãt, dummodo dolo careant: quoniã etſi per dolũ peculiũ uel ademerint uel minuerint, tenentur. Nã ſi ſemper præuenire dominus & agere uidetur: cur nõ dicatur etiã hoc nomine eũ ſecum egiſſe, quo uel tutelæ, uel negociorũ geſtorum, uel utili actione tenebitur? Nã (ut eleganter Pedius ait) ideo hoc minus in peculio eſt, quod domino uel patri debetur: quoniã non eſt uerisimile, dominũ id concedere

cedere ſeruo in peculiũ habere, quod ſibi deberur. Sanè cũ ex cæteris cauſis ipſum à ſemetipſo exegiſſe dicimus, qui negocia uel rutelam gerit: cur nõ etiẽ in ſpecie peculieri exegerit, quod exigi debuit: defendendum igitur erit, quaſi ſibi eum ſoluere, cũ quis egere de peculio conebitur.

V II. Regula, De eo quod ſeruus ſocio domini debet, deducẽdo, proponitur l. 11. §. fin. cum lege ſequẽte. ff. de peculio, his uerbis: Non ſolum quod ei debetur, qui cõuenirut, deducẽdõ eſt: uerùm etiã ſi ſocio eius quid deberur. Et ita Iulianus lib. XII. Digeſtorũ ſcribit. Nam quà ratione in ſolidũ alteruter conuenitur: pari ratione deducere eum oportet, quod elteri deberur. Quæ ſentẽtia recepta eſt. Quia hoc caſu etiã cum eo agi poteſt, penes quẽ peculium non eſt. *Concordat l. 1. in prin. ff. de tributoria actione. cuius uerba uide s. rap. 10. queſt. 5. reg. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non dominium in ſeruo commune ſit reo cum alio, ſed uel poſſeſsio ſaltem uel uſusfructus. Hæc exceptio approbatur l. 15. in prin. ff. de peculio, his uerbis:* Si duo ſint bonæ fidei poſſeſſores: dicendum erit, neutrum plus deducturum, quàm quod ſibi deberur. Idemq; etſi duo ſint fructuarij: quia nullam inter ſe hebent ſocietatem. *Altera exceptio eſt: Niſi peculium reo cum ſocio non ſit commune. Hæc exceptio approbatur, ſimul & declaratur d. l. 15. cũ lege ſequente, his uerbis:* Idẽ dicitur interdũ & in ſocijs, ſi fortè ſeparate apud ſe peculia hebeent, ut alter alterius peculij nomine non conuenietur. Cæterùm ſi cõmune ſit peculiũ: & in ſolidũ conuenientur, & deducetur, qđ utriq; debetur. Quis ergo caſus eſt, quo peculiũ ſerui cõmunis ad alterum ex dominis ſolùm pertineat? In primis, ſi quis ſerui partem dimidiã uẽdiderit, nec peculium ei conceſſerit: deinde, ſi quis ſeruo communi pecuniam uel res aliquas ea mente dederit, ut proprietatem earum retineret, adminiſtrationẽ eũt ſeruo concederet. Marcellus notet. Eſt etiam ille caſus, ſi alter ademerit: uel ſi omni quidem modo cõceſſerit dominus, ſed in nominibus erit conceſsio.

V III. Regula, De eo quod ſeruus debet coheredi rei conuenti. hoc non deducendũ. quæ regula approbatur l. 14. ff. de peculio. cuius uerba uide s. rap. prox. queſt. 5. reg. 5. except. 5.

I X. Regula, De eo quod à ſeruo debetur auctori uel ſucceſſori rei conuenti ſingulari, item fructuario, proprietario & cæteris, qui non ſunt ſocij rei conuenti. hoc non deducendum. quæ regula approbatur l. 15. ff. de peculio, his uerbis: In emptore & uenditore uere non eſt: item in fructuario & proprietario, & cęteris qui non ſunt ſocij. Sed & in domino, & bonæ fidei emptore. Nam & Iulianus libro XII. Digeſtor. ſcribit, neutrũ eorum deducere id quod alteri deberur. *Ait Iuriſconſultus:* Vere non eſt. *ſcilicet ſententia prædicta l. 11. §. fin. ff. de peculio. cuius uerba uide s. reg. 7. in prin.*

X. Regula, De eo quod ſeruus uicarius domino debet, ſi agatur de peculio ordinarij. hoc non deducendum. quæ regula approbatur l. 17. ff. de peculio, his uerbis: Si ſeruus meus ordinarius uicarios hebeat: id quod uicarij mihi debent, an deducam ex peculio ſerui ordinerij? Et prims ille quæſtio eſt, an hæc peculia in peculio ſerui ordinarij computentur? Et Proculus & Atilicinus exiſtiment: ſicut ipſi uicarij ſunt in peculio, ita etiam peculia eorum. Et id quidem, quod mihi dominus eorum, id eſt ordinarius ſeruus debet, etiam de peculio eorum detrahetur: id uerò quod ipſi uicarij debent, duntaxat ex ipſorum peculio. Sed etſi quid non mihi, ſed ordinario ſeruo debent: deducetur de peculio eorum, quaſi conſeruo debitum. Id uerò quod ipſis debet ordinarius ſeruus, non deducetur de peculio ordinarij ſerui: quia peculium eorum in peculio ipſius eſt. Et ita Seruius reſpondit. Sed peculium eorum augebitur (ut opinor) quemadmodum ſi dominus ſeruo ſuo debeat. *Ait Iuriſconſultus:* Id uerò quod ipſi uicarij debent, duntaxat ex ipſorum peculio. *Hiſce uerbis regula propoſita approbatur. Cui concordat l. 18. §. Stichus. ff. eod. ti. his uerbis:* Stichus hebeber in peculio Pamphilum, qui eſt decem: idem Pemphilus debet domino quinq;. Si ageretur de peculio Stichi nomine: placebat æſtimari debere precium Pamphili, & quidem totum, non deducto eo quod domino Pamphilus deberet. Neminem enim poſſe intelligi ipſum in ſuo peculio eſſe. Hoc ergo caſu damnum dominum paſſurum, ut pateret ut ſi cuilibet alij ſeruorum ſuorum peculium non habenti credidiſſet. Idq; ita ſe habere euidentius apparitùrum eit, ſi Sticho peculium legatum eſſe proponatur: qui certè ſi ex teſtamento aget, cogendus non eſt eius quod uicarius ſeruus ſuus debet, aliter quàm ex peculio ipſius deductionem pati. alioquin futurum, ut ſi tantundem uicarius domino debeat, ipſe nihil in peculio habere intelligatur. Quod certè abſurdum eſt.

X I. Regula, De eo quod ſeruus ordinarius domino debet, ſi agatur de peculio uicarij. hoc quoq; deducendum. Hæc regula uidetur approbari, quamuis Accurſius reclamet, l. 17. ibi: & id quidem quod mihi. ff. de peculio. cuius uerba uide s. reg. prox. in prin.

X II. Regula, De eo quod ſeruus ante aditã hereditatem

ditatem

tatem ex hæreditate amouit, conſumpſit, corrupit, deducendo, proponitur l.17.§.conſtat.ff.de peculio, his uerbis: Conſtat hæredem domini id quoq; deducere debere, quod ſeruus cuius nomine cum eo de peculio ageretur, ante aditam hæreditaté ex bonis hæreditarijs amouiſſet, cõſumpſiſſet, corrupiſſet.

XIII. Regula, *De eo quod pater uel dominus de peculio ſe ſoluturum conſtituit, hoc non deducendum. Quæ regula approbatur l.19. in fine, cum lege ſequente. ff. de conſtit. pecunia. cuius uerba uide ſ. cap.5. quæſt.2. except.29. repl.2.*

XIIII. Regula, *De eo quod penes actorem ex peculio eſt, de peculio deducendo, proponitur l.17. §.fin. in fine. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.4. reg.2. Concordat l.47. §. non tantùm, in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.3. except.15. repl.1. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi uenditor agat ex contractu, qui uenditionem eſt ſecutus. Quæ exceptio approbatur l.38.§. fin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg.10.*

III. QVANTVM DEBITI nomine deducendum de peculio.

I. Regula: *Si ex furto ſerui debitum deducatur, æſtimatio tantùm eius quod domino abeſt, non tota furti pœna deducenda. Quæ regula approbatur l.9. §. fine autem. ibi: ſed eſt quæſtionis. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg.1. except.10.*

II. Regula: *Si ex eo quòd ſeruus furi opem tulit, debitum deducatur: id deducendum, quod minus ob rem ſubreptam dominus conſequi à fure poteſt. Quæ regula approbatur l.4.§. ſi opem. ff. eod.tt. his uerbis:* Si opem ferente ſeruo meo furtum feceris mihi, id de peculio deducendum eſt, quod minus ob rem ſubreptam conſequi poſsim. *Huius regulæ ratio propoſita eſt ſ. quæſt. prox. reg.1. except.4.*

III. Regula: *Si ex eo quòd ſeruus negocia domini geſſerit, debitum deducatur: tantidem deducendum, quantũ quilibet liber deberet. Quæ regula approbatur l.49.§.1. ff. de peculio cuius uerba uide ſ. d. reg.1. in prin. Hactenus de actione de peculio.*

DE IN REM VERSO. Cap. XIII.

PRimò: *Ratio huius actionis proponitur l.1. in prin. ibi: nec uidetur fruſtrà. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide j. quæſt. prox. in prin.*

II. CAVSAE, EX QVIBVS hæc actio competit.

I. Cauſſa generalis: *Si ex contractu filij uel ſerui quid in rem patris uel domini uerſum ſit, de eo pater dominusue, quamuis nihil ſit in peculio, tenetur. Quæ cauſſa approbatur d. l. 1. in princip. his uerbis:* Si hi qui in poteſtate ſunt aliena, nihil in peculio habeant: in ſolidum tamen tenentur qui eos habent in poteſtate, ſi in rem eorũ quod acceptũ eſt, conuerſum ſit, quaſi cum ipſis potius contractum uideatur. Nec uidetur fruſtrà de in rem uerſo actio permiſſa, quaſi ſufficeret de peculio. Rectiſsimè enim Labeo dicit, fiere poſſe, ut in rem uerſum ſit: etiãſi ceſſet de peculio actio. Quid enim ſi dominus peculiũ ademit ſine dolo malo? quid ſi morte ſerui extinctũ eſt peculium, & annus utilis præterijt? de in rem uerſo nanq; actio ꝑpetua eſt, & locũ habet ſiue ademit ſine dolo malo, ſiue actio de peculio anno finita eſt. *Cõcordat l.3. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. his uerbis:* Etiãſi non mãdante neq; iubente, neq; ſubſcribẽte domina pecuniam mutuã ſeruo priſcæ dediſti: tamẽ ea quãtitas, ſi in rem dominæ eius iuſtis erogationib. uerſa eſt: de in rem uerſo apud ſuũ iudicẽ eam conueni, cõſecuturus ſecundũ iuris formã id quod tibi deberi apparuerit. *Itẽ cõcordat Inſt. quod cũ eo qui in aliena poteſt. §. præterea. cuius uerba uide ſ. cap.7. quæſt.2. exc.1. Declaratur cauſſa propoſita definitione in rem uerſi Inſt. d. §. præterea. ibi: in rem autẽ domini. Cõcordat l.3.§.1. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide j. cauſſa 3. Sanè propoſitæ cauſſæ, & in rem uerſi ſpecies ſunt cauſſæ ſequentes.*

II. Cauſſa: *Ex quibus cauſis ſi liber geſsiſſet, uel mãdati, uel negociorũ geſtorũ actio gerenti eſſet: ex iiſdẽ cauſis ſi ſeruus in re domini, uel filius in re patris geſſerit, de in rem uerſo actio eſt. Quæ cauſſa ſeu regula approbatur d.l.3.§. et regulariter, his uerbis:* Regulariter dicimus, toties de in rem uerſo actionẽ eſſe, quib. caſibus ꝓcurator mãdati, uel qui negociũ geſsit, negociorũ geſtorũ haberet actionẽ: quotiesq; aliqd ita conſumpſit ſeruus, ut aut rem meliorẽ dominus haberet, aut non deteriorem.

III. Cauſſa: *Si ſeruus pecuniam mutuo acceptam dominico creditori ſoluit. Hæc cauſſa approbatur d.l.3.§.1. his uerbis:* In rem uerſum uidetur, ſiue idipſum quod ſeruus accepit, in rem domini conuerterit: ueluti ſi triticum acceperit, & idipſum in familiam domini cibariorum nomine conſumpſit: aut ſi pecuniam à creditore acceptam dominico creditori ſoluerit. Sed etſi errauit in ſoluendo, & putauit creditorẽ eum qui non erat, æquè in rem uerſum eſſe Pomponius lib. XI. ait, quatenus indebiti repetitionẽ dominus haberet. Siue cum ſeruus dominici negocij gerẽdi, adminiſtrãdiue cauſſa quid geſsit: ueluti ſi mutuatus eſt pecuniam, ut frumentum cõpararet ad familiam alendam, uel ueſtimenta ad ueſtiendam: ſiue peculiariter mutuatus, poſtea in rẽ domini uertit. hoc enim iure utimur, ut etiamſi prius in peculium uertit pecuniã, mox in rem domini: de in rem uerſo eſſe actio poſsit. *Cõcordat cauſſæ ꝓpoſitæ Inſt. quod*

cum eo qui in aliena.§.præterea. ibi: in rem autem. cuius uerba uide ī.cap.7. quæſt.2. except.1. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi *indebitum ſeruus ſoluit.* Hæc *exceptio reprobatur ſub conditione uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi errauit in ſoluendo, & putauit creditorem eum qui non erat: æquè in rem uerſum eſſe, Pomponius lib. XII. ait, quatenus in debiti repetitionem dominus haberet. *Altera exceptio eſt:* Niſi *creditori peculiari ſeruus ſoluit. Hæc exceptio approbatur l.11.ff.de in rem uerſo, his uerbis:* Quòd ſi ſeruus in hoc mutuatus fuerit, ut creditori ſuo ſolueret: nō erit in rem uerſum, quamuis actione de peculio liberatus ſit dominus. *Tertia exceptio eſt:* Niſi *ſuo, non patris uel domini nomine filius uel ſeruus ſoluit. Hæc exceptio approbatur l.10.§.fin.ff.d.tt. his uerbis:* Pomponius tractat, an ex euētu poſsit in rem patris filius uertere: uelut ſi duo rei pater & filius fuerint, & filius mutuatus ſuo nomine ſoluat, uel ſi filio iuſſu patris crediderit, & filius creditum tibi ſoluerit. Vlpianus. Mihi uidetur, ſi quidem pecunia ad patrem peruenerat: uideri in rem uerſum. Quòd ſi nō fuit, & ſuū negocium gerens filius ſoluit: non eſſe de in rem uerſo actionem. *Huius exceptionis replicatio prima eſt:* Niſi *res ex cōtractu, ex quo ſolutio facta eſt, ad patrem uel dominum peruenit. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si quidem pecunia ad patrem peruenerat, &c. *Altera replicatio eſt:* Niſi *filius tanquā fideiuſſor patris, uel pro eo iudicium ſuſcipiens ſoluerit. hoc enim caſu, quamuis ipſe ſuo nomine, utputa pro patre obligatus ſoluerit: eſt tam de in rem uerſo actio. Quæ replicatio approbatur d.l.10. in prin. his uerbis:* Si pro patre filius fideiuſſerit, & creditori ſoluerit: in rem patris uidetur uerſum, quia patrem liberauit. Cui ſimile eſt, quod Papinianus lib. IX. Quæſtion. ſcribit, ſi filius quaſi defenſor patris iudicium ſuſceperit, & ſit condemnatus: de in rem uerſo teneri patrem. nanq; filius eum iudicio ſuſcepto liberauit. *Tertia replicatio eſt:* Niſi *cum filius quod pater debebat, promiſiſſet, ex ea cauſſa ſoluerit. Hæc replicatio approbatur d.l.10.§.1. his uerbis:* Papinianus tractat, ſi quod patrē dare oporteret, à filio ſim ſtipulatus, & ita cōuenerim filiū, de in rem uerſo fore actionem: niſi ſi donare patri filius uoluit, dum ſe obligat. *Cōcordat l.15.ff. eod.tt. his uerbis:* Si filiusfamiliâs cōſtituerit, quod pater debuit: uideodū eſt, an de in rem uerſo actio dari debeat. atqui non liberauit patrē. nam qui cōſtituit, ſe quidē obligat, patrem uerò non liberat. Planè ſi poſt ſoluit cōſtitutum, licet pro ſe uideatur ſoluiſſe: hoc eſt, ob id quod conſtituit, in rē tamē patris uertiſſe meritò dicetur.

IIII. *Cauſſa: Si filius pro patre ſe ſoluturum conſtituit. Hæc cauſſa reprobatur uerbis d.l.15. in prin. iam propoſitis.*

V. *Cauſſa: Si filius pro patre iudicio ſuſcepto ſit condemnatus. Hæc cauſſa approbatur l.10. in prin. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide ī. cauſſa 3. exc.3. repl.2. Huius cauſſæ exceptio prima uidetur:* Niſi *de peculio actionem pro patre filius ſuſceperit. Sed hæc exceptio reprobatur d.l.10.§.1. his uerbis:* Poteſt dici, etſi de peculio actionē, quaſi defenſor patris ſuſceperit: teneri patrē de in rem uerſo uſq; ad peculij quantitatē. Cuius ſententiæ id erit emolumentū, ut ſi finita ſit actio de peculio, de in rem uerſo cōueniatur. *Altera exceptio uidetur:* Niſi *filius nōdum ſit cōdemnatus. Sed & hæc exceptio reprobatur ibidē his uerbis:* Ego & ante condēnationem poſt iudicium patris nomine acceptum, de in rem uerſo patrē teneri puto.

VI. *Cauſſa: Si ſeruus mutuam pecuniā acceptam domino donauit. Hæc cauſſa approbatur l.7.§.1.ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Si mutuum ſeruus accepit, & donandi animo ſoluit, dum nō uult eum debitorē facere peculiarē: de in rem uerſo actio eſt. *Huius cauſſæ exceptio prima hæc eſt:* Niſi *non rem donandi animo dederit ſeruus uel filius, ſed ſe donandi animo pro patre obligauerit. Quæ exceptio approbatur l.10.§.1. ibi: niſi ſi donare. ff.d.tt. cuius uerba uide ī. cauſſa 3. except.3. repl.3. Altera exceptio eſt:* Niſi *rem peculiarem ſeruus domino donauerit. Hæc exceptio approbatur d.l.7. in prin. his uerbis:* Si donauit ſeruus domino rem peculiarem, actio de in rem uerſo ceſſabit. Et ſunt iſta uera.

VII. *Cauſſa: Si filiusfamiliâs pecuniā mutuatus, eam pro filia ſua uel ſorore, aut ſeruus pro filia domini in dotem dederit. Hæc cauſſa approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.7.§.fin. cum duab. legib. ſequentib. his uerbis:* Si filiusfamiliâs pecuniā mutuatus, pro filia ſua dotem dederit: in rē patris uidetur uerſum, quatenus auus pro nepte daturus ſit. Quæ ſententia ita demū mihi uera uidetur, ſi hoc animo dedit, ut patris negociū gerens. Et nihil intereſſe, Pomponius ait: filiæ ſuæ nomine, an ſororis, uel neptis ex altero filio natæ dederit. Idem ergo dicemus, & ſi ſeruus mutuatus fuerit, & domini ſui filiæ nomine in dotem dederit: ſi uerò pater in dotem daturus nō fuit, in rem patris uerſum eſſe non uidetur. *Huius cauſſæ duæ exceptiones ex uerbis iam propoſitis patent. Prima quidē:* Niſi *non tanquam negocium patris uel domini gerens dederit. Altera autem:* Niſi *pater uel dominus filiam uel neptem dotaturus non fuit.*

VIII. *Cauſſa: Si ad ſe alendum ac ueſtiendum filius filiaúe uel ſeruus pecuniam mutuam acceperit. Hæc cauſſa approbatur l.3.§. proinde ſi ſeruus. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Si ſeruus ſumpſit pecu-

pecuniã, ut ſe aleret, & ueſtiret ſecundum cõſuetudinem domini: id eſt, uſq; ad eum modũ, quem dominus ei præſtare cõſueuerat: in rem domini uideri uertiſſe, Labeo ſcribit. Ergo idẽ erit & in filio. *Cõcordat l.20. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Pater pro filia dotẽ ꝓmiſit, & conuenit, ut ipſe filiam aleret: nõ præſtante patre, filia à uiro mutuam pecuniã accepit, & mortua eſt in matrimonio. Scæuola reſpõdit, ſi ad ea id qđ creditũ eſt, erogatũ eſſet, ſine quibus aut ſe tueri, aut ſeruos paternos exhibere nõ potuiſſet: dandã de in rem uerſo utilem actionẽ. *Cõcordat item l. ult. ff. eod. tit. his uerbis:* Filiamfamiliãs duxit quis uxorem, patre dotẽ ꝓmittente: & conuenit inter omnes perſonas, uti eã pater, aut ipſa ſe tueretur. Maritus ſi mutuos nummos dedit, cum iuſtè putaret patrẽ eius miniſtraturũ tãtum ſalarium, quantũ dare filię ſuę inſtituerat. eos nummos illa in uſus neceſſarios ſibi, & in ſeruos quos ſecum habebat, cõſumpſit. Aliquantũ etiam, cum ei res familiaris credita eſſet, ex pecunia mariti in eaſdẽ cauſſas cõuertit. Deinde priuſquã pater ſalariũ expleret, moritur filia: pater impenſam recuſat: maritus res mulieris retinet. Quæro, an de in rem uerſo aduerſus patrẽ actio cõpetat? Scæuola reſpõdit, ſi ad ea id qđ creditũ eſt, erogatum eſſet, ſine quibus aut ſe tueri, aut ſeruos paternos exhibere nõ potuiſſet: dandã de in rem uerſo utilem actionem. *Concordat item l.19. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cauſſa prox.*

IX. *Cauſſa: Si id quod cõparatũ eſt, in funus filij ſit uerſum. Hæc cauſſa approbatur l.19. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Filiusfamiliãs togam emit: mortuo deinde eo, pater ignorans, & putans ſuã eſſe, dedicauit eam in funus eius. Neratius lib. II. Reſpõſorũ ait, in rem patris uerſum uideri. In actione autem de peculio, quod in rerũ natura nõ eſſet, uno modo æſtimari debere, ſi dolo malo eius cum quo ageretur, factũ eſſet. Atquin ſi filio pater togam emere debuit, in rem patris uerſa eſt, nõ nunc cum funeratur, ſed quo tẽpore emit. funus enim filij æs alienum patris eſt. & Neratius quoq; qui de in rem uerſo patrem teneri putauit, oſtendit, negocium hoc (id eſt, ſepulturã & funus filij) patris eſſe æs alienum, non filij. Factus eſt ergo debitor peculij, quamuis res non extet, ut etiam de peculio poſſit conueniri: in quam actionẽ uenit & quod in rem uerſum eſt. Quæ tamen adiectio tunc neceſſaria eſt, cum annus poſt mortem filij exceſſit.

X. *Cauſſa: Si ſeruus pecuniam mutuò acceptam alij credidit. Hæc cauſſa approbatur, ſimul & diſtinguitur l.3. §. item Labeo. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Labeo ait, ſi ſeruus mutuatus nummos à me, alij eos crediderit: de in rem uerſo dominũ teneri, quòd nomen ei adquiſitum ſit. Quam ſententiam ita Pomponius probat, ſi non peculiare nomẽ fecit: ſed quaſi dominicæ rationis. Ex qua cauſſa hactenus erit dominus obligatus, ut ſi non putat ſibi expedire nomen debitoris habere: cedat creditori actionibus, procuratoremq; eum faciat.

DE EXCEPTIONIBVS PRÆcedentium cauſſarum generalibus.

I. *Exceptio: Niſi in non neceſſariam rem uerſum ſit. Hæc exceptio approbatur l.3. §. ſed ſi mutua. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Si mutua pecunia accepta domũ dominicam exornauit tectorijs, & quibuſdam alijs quæ magis ad uoluptatẽ pertinent, quàm ad utilitatem: non uidetur uerſum. Quia nec procurator hoc imputat, niſi fortè mandatũ domini, aut uoluntatẽ habuerit. Nec debet ex eo onerari dominus, quod ipſe facturus non eſſet. Quid ergo? Pati debet dominus creditorem hoc auferre, ſine domus ſuæ uidelicet iniuria: ne cogendus ſit dominus uendere domũ, ut quanti precioſior facta eſt, id præſtet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uolente domino in res non neceſſarias uerſum ſit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè mandatum domini, aut uoluntatem habuerit. *Concordat d. l.3. § nec nõ illud, his uerbis:* Illud quoque in rem domini uerſum, Labeo ait: qđ mutuatus ſeruus domino emit uolẽti ad luxuriæ materiam (unguenta fortè) uel quod ad delicias, uel ad turpes ſumptus ſubminiſtrauit. neq; enim ſpectamus, an bono domini acceſſerit, quod conſumptum eſt, ſed an in negocium domini. *Concordat item l.5. §. quod ſi ſeruus. ibi: ſi quidem dominus. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. quæſt. 8. reg. 1. except. 5. Altera replicatio eſt: Niſi dominus in rem non neceſſariam uerſum patiatur actorem tollere. Hæc replicatio approbatur uerbis d. §. ſed ſi mutua, ſ. propoſitis hiſce:* Quid ergo? pati debet, &c. *Tertia replicatio eſt, Quòd re non neceſſaria empta, non quanti empta eſt: ſed in uerum eius precium dominus ſit condemnandus. Quæ replicatio approbatur l.5. in prin. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide J. quæſt. 5. reg. 1. exc. 1. Quarta replicatio eſt Niſi odores & unguẽta in funus, quod ad dominũ pertinet, ſeruus emerit. Hæc replicatio ap.pbatur l.7. §. illud planè, his uerbis:* Illud uerũ eſt quod Labeo ſcribit, ſi odores & unguẽta ſeruus emerit, & ad funus erogauerit, q ad do-

ad dominum ſuum pertinebat: uideri in rem domini uerſum.

II.Exceptio: *Niſi in peculium ſerui uerſum ſit, non in rem domini. Hæc exceptio approbatur l.6. ff.de in rem uerſo. cuius uerba uide j.repl.proxima, dupl.1. Concordat l.17.in fine.ff eod.tt. cuius uerba uide ſ.cap.11.quæſt.8.except.1.repl.2.Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſtea in rem domini ſit uerſum. Quæ replicatio approbatur l.3.§.1.ibi: ſiue peculiariter.ff.eod. tt.cuius uerba uide ſ.cauſſa 9.in prin. Concordat l.5.§.fin. ff.eod.tt.his uerbis:* Placet non ſolùm eam pecuniam in rem uerti, quæ ſtatim à creditore ad dominum peruenerit: ſed & quæ prius fuerit in peculio. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi nō domini negocium gerens ſeruus in rem eius uertat, ſed dominus peculium ſeruo auferendo,uel eum cum peculio,aut ſaltem rem peculiarem uendendo in rem ſuam uertat. Hæc duplicatio approbatur d.§. fin.cum lege ſequente, his uerbis:* Hoc autem toties uerum eſt,quoties ſeruus rem domini gerens, locupletiorē eum facit numis peculiaribus. alioquin ſi ſeruo peculium dominus adimat, uel uendat eum cum peculio, uel rem eius peculiarem,& precium exigat:non uidetur in rem uerſum. Nam ſi hoc uerum eſſet, etiam antequam uenderet rem peculiarem,de in rem uerſo teneretur: quia hoc ipſo quod ſeruus rem in peculio haberet, locupletior fieret: quod apertè falſum eſt. *Altera duplicatio eſt: Niſi ſeruus donauerit rem peculiarē. Hæc duplicatio approbatur l.7. in prin. ff.d.tt.cuius uerba uide ſ.cauſſa 6.exc.2.*

III.Exceptio: *Niſi domini debitor exiſtens ſeruus pecuniam ab alio acceptā ei ſoluerit, uel in rem eius uerterit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.10.§.ſi domini.ff.de in rē uerſo,his uerbis:* Si domini debitor ſit ſeruus,& ab alio mutuatus ei ſoluerit:hactenus non uertit, quatenus domino debet: quod excedit, uertit. Proinde ſi cū domino deberet triginta,mutuatus quadraginta, creditori eius ſoluerit,uel familiā exhibuerit:dicendum erit,de in rem uerſo in decē cōpetere actionē. At ſi tantundē debeat, nihil uidetur uerſum. Nam(ut Pōponius ſcribit) aduerſus lucrū domini uidetur ſubuentū. Et ideo ſiue debitor fuit domino, cum in rem uerteret:nihil uideri uerſum. ſiue poſtea debitor eſſe domini cœpit, deſinere uerſum.Idēq; & ſi ſoluerit ei. *Cōcordat l.5.§. cui cōgruit.ff.de peculio,his uerbis:* Iulianus ſcribit,Si à filio meo fideiuſſorē accepero:qdquid à fideiuſſore accepero, id me non de in rem uerſo,ſed de peculio actione mandari præſtaturū. Idē accipias & in ſerui fideiuſſore.Idēq; ſi alius mihi pro filio meo debitore ſoluiſſet. Quòd ſi filius meus debitor nō fuiſſet, exceptione doli fideiuſſorem uſurū:& ſi ſoluiſſet,cō dictutū ſcribit. *Cōcordat uē l.20.in prin. ff.de dolo malo.cuius uerba uide j.lib.49.cap.3.quæſt.4.cauſſa 15. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi in id quod debitum excedit. Quæ replicatio approbatur uerbis d.§.ſi domini,ſ. propoſitis. Plura de exceptione propoſita uide j.quæſt.5.reg.4.*

IIII.Exceptio: *Niſi ſeruus domino dedit,ut manumittatur. Hæc exceptio approbatur l.2.ff. de in rem uerſo,his uerbis:* Qui numis acceptis ſeruum manumiſit,agi cū eo de in rem uerſo nō poteſt:quia dādo libertatē locupletior ex numis nō fit. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in id quod datū domino precium ſerui excedit. Quæ replicatio approbatur l.3.in prin.ff.eod.tt.his uerbis:* Quòd ſi ſeruus domini quantitatē dederit, ut manumittatur, quā à me mutuam accepit:in peculiū quidē hanc quātitatē non cōputari, Iulianus ait:in rē aūt uideri uerſum, ſi quid plus ſit in eo quod ſeruus dedit,quàm eſt in ſerui precio.

V.Exceptio: *Niſi dominus antea ſeruo pecuniā dederit,qua rem de qua nūc cōuenitur,emeret. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.16.ff. de in rem uerſo,his uerbis:* Quidā fundū colendum ſeruo ſuo locauerat, & boues ei dederat. Cùm hi boues nō eſſent idonei,iuſſerat eos uenire, & his numis qui recepti eſſent,alios reparari.Seruus boues uendiderat,alios redemerat.numos uēditori nō ſoluerat:poſtea cōturbauerat. Qui boues uēdiderat,utrū numos à domino petat actione de peculio,an quod in rem domini uerſum eſt:cum boues, pro quibus pecunia peteretur, penes domini eſſent? Alfenus reſpōdit,non uideri peculij quidquā eſſe: niſi ſi quid deducto eo qd ſeruus domini debuiſſet, reliquū fieret. Illud ſibi uideri, boues quidē in rem domini uerſos eſſe, ſed pro ea re ſoluiſſe tātum, quāti priores boues ueniſſent. Si quid amplioris pecuniæ poſteriores boues eſſent,eius oportere dominum condemnari. *Plura de hac re uide j.quæſt.5.reg.4.*

VI.Exceptio: *Niſi dominus contractū ſerui nō habuerit ratum. Hæc exceptio reprobatur l.5.§.2. ff.de in rem uerſo,his uerbis:* Pomponius ait, ſiue ratū habeat ſerui contractū dominus, ſiue non:de in rem uerſo eſſe actionem.

VII.Exceptio: *Niſi non duret uerſum, & dominus ſeruo ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l.10.§.uerſum.ff.d.tt.his uerbis:* Verſum ſic accipimus, ut duret uerſum: & ita demum de in rem uerſo competit actio,ſi non ſit à domino ſeruo uel filio ſolutū. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi perdituro ſeruo dominus ſoluit. Hæc replicatio approbatur ibidē his uerbis:* Si tamē in necē creditoris,id eſt,perdituro

dituto ſeruo uel filio ſolutum ſit: definit quidem uerſum, æquiſsimum autem eſt de dolo malo aduerſus patrem uel dominum competere actionem. Nam & peculiaris debitor ſi fraudulenter ſeruo ſoluerit quod ei debebat, non liberatur.

VIII. Exceptio: *Niſi tantundem dominus ſeruo donauit, quantum in rem eius uertit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 10. §. plus dicit, his uerbis:* Pomponius dicit, ſi tantundem ei donauit dominus, quantum creditori ſoluit pro ſe: ſi quidem remunerandi animo, non uideri uerſum. Si uerò aliàs donauit: durare uerſum.

IX. Exceptio: *Niſi non ſeruus uel filius, ſed ancilla uel filiafamilias contraxerit, & in rem domini uerterit. Hæc exceptio reprobatur l. 17. in prin. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ. cap. 11. quæſt. 3. exc. 1.*

X. Exceptio: *Niſi cum libero homine contractũ ſit, qui in alterius rem uerterit. Hæc exceptio reprobatur l. 7. §. fin. C. quod cum eo qui in aliena. cuius uerba uide ſ. cap. 11. quæſt. 3. in prin.*

XI. Exceptio: *Niſi non hoc animo ſeruus geſſerit, ut in rem domini uerteret. Hæc exceptio approbatur l. 7. §. idem ait. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Labeo ait, ſi hæreditatẽ à ſeruo tuo emero, quæ ad te pertinebat, & creditorib. pecuniam ſoluero, deinde hæreditatẽ mihi abſtuleris: ex empto actione me id ipſum conſecuturũ. Videri enim in rem tuã uerſum. Nam etſi hæreditatẽ à ſeruo emero, ut quod mihi ab ipſo ſeruo debebatur, cõpenſarẽ: licet nihil ſolui, tamẽ cõſequi me ex empto, quod ad dominũ peruenit. Vlpianus. Ego aũt nõ puto de in rem uerſo eſſe actionẽ emptori, niſi hoc animo geſſerit ſeruus, ut in rem domini uerteret. *Cõcordat l. 5. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. exc. 2. repl. 2. dupl. 1. Huius excẽp. ũ proponitur d. l. 7. §. illud uerum, his uerbis:* Illud uerum nõ eſt, quod Mela ſcribit, ſi ſeruo meo argentũ dederis, ut pocula tibi faceret ex quolibet argẽto, & factis mox poculis ſeruus deceſſerit: eſſe tibi aduerſus me de in rem uerſo actionẽ: quoniam poſſum pocula uindicare. *Aliud exemplũ proponitur l. 10. §. fin ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cauſſa 2. except. 3.*

XII. Exceptio: *Niſi eũ ſerue crẽderetur, alius ſe ſoluturũ pmiſiſſet. Hæc exceptio reprobatur in caſu l. 20. §. ſeruus. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Seruus abſentis reipub. cauſſa pupilli ſeruis pecuniã credidit ſubſcribẽte tutore, ſtipulatione in pſonã tutoris trãſlata: quæſitũ eſt, an aduerſus pupillũ competat actio? Scæuola reſpondit, ſi cum in rem pupilli daretur, id in rem eius uerſum eſt: & quo magis actus ſeruorũ confirmaretur, tutor ſpopondit: poſſe nihilominus dici, de in rem uerſo cum pupillo actionem fore.

XIII. Exceptio: *Niſi datum quidem ut in rem domini uerteretur, ſed uerſum non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ſed ſi ſic. ff. d. tit. his uerbis:* Si ſic accepit ſeruus, quaſi in rem domini uerteret: nec uertit, & decepit creditorẽ: nõ uidetur uerſum, nec tenetur dominus: ne credulitas creditoris domino obeſſet, uel calliditas ſerui noceret. Quid tamen ſi is fuit ſeruus, qui ſolitus erat accipiẽs uertere? adhuc non puto nocere domino, ſi alia mẽte ſeru. accepit: aut ſi, cùm hac mẽte accepiſſet, poſtea aliò uertit. Curioſus igitur debet eſſe creditor, quò uertatur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi antequã in rem domini uerteretur, caſu periit. Hæc replicatio approbatur d. l. 3. §. unde rectè, his uerbis:* Rectè dicitur, Etſi frumẽtum comparauit ſeruus ad alendam domini familiã, & in horreo dominico repoſuit, & hoc periit, uel corruptum eſt, uel arſit: uideri in rem uerſum. Sed etſi ſeruum domino neceſſariũ emiſſet, isq; deceſsiſſet: uel inſulam fulciſſet, eaq; ruiſſet: dicerẽ eſſe actionẽ de in rem uerſo. *Concordat d. l. 3. §. ſed ſi mutuatus. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg. 1. Item concordat l. 17. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Seruus ſi in rem domini pecuniam mutuatus ſine culpa eam perdidit, nihilominus poſſe cum domino de in rem uerſo agi. Africanus exiſtimauit. Nam etſi procurator meus in negocia mea impenſurus pecuniam mutuatus ſine culpa eam perdiderit, rectè eum hoc nomine mandati uel negociorũ geſtorum acturum.

XIIII Exceptio: *Niſi ſemel actũ ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. fin. ibi: non etiã. ff. quãdo actio de peculio annalis ſit. cuius uerba uide ſ. ca. 11. quæſt. 3. exc. 18. repl. 1. Cõcordat l. 4. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide J. quæſt. prox. reg. 1. Itẽ cõcordat l. 1. §. uẽ ſi plures. ff. eod. tit. his uerbis:* Si plures agãt de peculio, proficere hoc ei cuius pecunia in rem uerſa eſt, debet, ut ipſe uberiorem actionẽ habeat. Certè ſi præuentum ſit ab aliquo, & actũ de peculio: de in rem uerſo actio an ceſſet, uidendum? Et refert Pomponius, Iulianum exiſtimare, de peculio actione perimi de in rem uerſo actionem: quia in peculium conuerſum eſſet, quod in rem domini uerſum erat, & pro ſeruo ſolutum eſſet, quemadmodum ſi ipſi ſeruo à domino fuiſſet ſolutum. Sed ita demum, ſi præſtiterit ex actione de peculio dominus quod ſeruus in rem eius uerterat. Cæterùm ſi non præſtiterit, manet actio de in rem uerſo. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cum de peculio antea actũ eſſet, dominus nondum præſtiterit, quod in rem eius uerſum eſt. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ita demum, ſi

præſti-

præſtiterit, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi filius patrem defendent, actionem de peculio pro eo ſuſcepit. hoc enim caſu condemnatione ſecuta, nihilominus aduerſus patrem de in rem uerſo actio ſupereſt. Quæ replicatio approbatur l.10.§.1. cuius uerba uide ſ̄. cauſſa 5. except. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi aduerſus alium antea actum ſit. Hæc replicatio approbatur exemplo l.32. in prin. ibi: idemq́; eſt etſi. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ̄. cap. 11. quæſt. 6. reg. 5. except. 4.*

III. QVIBVS COMPETIT DE in rem uerſo actio?

I Regula: *Si cum ſeruus pecuniam mutuã accepiſſet ad ueſtem emendam, empta ueſte, nondũ ſoluto precio, pecunia perierit ſola, uel cum ueſte empta: tam creditori quàm uenditori actio de in rem uerſo competit. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.3.§.fin. cum lege ſequẽte. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Si mutuatus ſit pecuniã ſeruus ad ueſtem cõparandam, & numi perierint: quis de in rem uerſo agere poſsit, utrum creditor, an uenditor? Vlpianus. Puto, ſiquidem preciũ numeratũ ſit: creditorem de in rem uerſo acturũ, etſi ueſtis perierit. Si autem non fuit precium ſolutũ, ſed hoc tamen data pecunia, ut ueſtis emeretur, & pecunia perijt, ueſtis tamen familiæ diuiſa eſt: utiq; creditorem de in rem uerſo actionem habere. num & uenditor habeat actionẽ? quia res eius peruenerunt in rem domini, ratio hoc facit, ut teneatur. Vnde incipiet dominꝰ teneri ex una cauſſa duobus. Proinde etſi tam pecunia quàm ueſtis perijt, dicendum erit, utriq; dominũ teneri: quoniã ambo in rem domini uertere uoluerunt. Sed dicendũ eſt, occupantis meliorem cõditionẽ eſſe debere. nam utriſque dominum cõdemnari de in rem uerſo, iniquum eſt.

II. Regula. *De fideiuſſore qui pro ſeruo apud eũ qui in rem domini credidit, interceſsit. Huic actio de in rem uerſo non datur, ſed de peculio. Quæ regula approbatur l.18. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Quamuis in eam rem ꝑ ſeruo meo fideiuſſeris, quę ita cõtracta eſt, ut in rem meã uerteretur: ueluti ſi cum ſeruus frumentũ emiſſet, quo familia aleretur, uẽditori frumenti fideiuſſoris: propius eſt tamẽ, ut de peculio eo nomine, non de in rem uerſo agere poſsis: ut unius dũtaxat de quoquo contractu de in rem uerſo actio ſit, qui id ipſum credidit, quod in rem domini uerſum eſt.

IIII. ADVERSVS QVOS COMpetit actio propoſita?

I. Regula, *De hæredib. domini in cuius rem uerſum eſt, proponitur l.7. ibi: quapropter. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. cuius uerba uide ſ̄. cap. 11. quæſt. 3. in prin. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi pro parte hæres in ſolidum conueniatur. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 30. §. 1. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ̄. d. cap. 11. quæſt. 6. reg. 5. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi totum in rem unius hæredis ſit uerſum. hic enim in ſolidum de in rem uerſo tenetur. Quæ replicatio approbatur d.§.1. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus uel filius cum quo contractum eſt, pro parte hæres extiterit. Hæc replicatio in ſeruo reprobatur, approbatur autem in filio d.l 30.§. ſed etſi ipſe. cuius uerba uide d. except. 4. repl 1. Altera exceptio uidetur: Niſi ſeruus cum quo contractum eſt, hæres domino extiterit. Sed hæc exceptio reprobatur l.3.§.1. ff. de peculio. cuius uerba uide ſ̄. cap. 11. quæſt. 3. except. 5.*

II. Regula, *De ſocio eius in cuius rem uerſum eſt. Hic propoſita actione nõ tenetur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.13. cum lege ſequẽte. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Si in rem alterius ex dominis uerſum ſit, utrũ is ſolus, in cuius rẽ uerſum eſt: an & ſocius poſsit cõueniri, quæritur? Et Iulianus ſcribit, eũ ſolum cõueniri, in cuius rem uerſum eſt, ſicuti cum ſolus iuſsit: quam ſententiã lib. XII. Digeſt. Iuliani Marcellus notat. Interdum propter hoc quod in rem alterius ſocij uerſum eſt, de in rem uerſo cũ altero agi poteſt: quis conuentus, à ſocio petere poteſt id in quo dãnatus fuit. Quid enim dicemus, ſi peculiũ ſeruo ab altero ademptũ fuerit? Ergo hęc quæſtio ita procedit, ſi de peculio agi nõ poteſt. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi de peculio agi nõ poſsit, & ſocius à ſocio quod præſtitit, repetere poſsit. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Interdum propter hoc, &c.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: *Nec plus nec minus, quàm in rem uerſum eſt, uenit in hac actione. Quæ regula approbatur l.10.§. in rem. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* In rem uerſum uidetur, ꝑut aliquid uerſum eſt. Proinde ſi pars uerſa eſt, de parte erit actio. *Cõcordat inſt. quod cũ eo qui in aliena poteſt. §. preterea. cuius uerba uide ſ̄. cap. 7. quæſt. 2. exc. 1. Huius exẽplũ ꝑponitur d.l.10.§. quare poteſt dici. cuius uerba uide ſ̄. quæſt. 2. cauſſa 5. except. 1.*

II. Regula: *Si de precio rei uenditæ & in rem uerſæ agatur, quanti res uenit, tãtum precij nomine reſtituẽdum. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 12. ff. de in rem uerſo, his uerbis:* Si fundum patri dominoue emit ſeruus, uel filiusfamiliãs, uerſum quidẽ eſſe uidetur: ita tamen, ut ſiue minoris ſit, quàm eſt emptus: tãtum uideatur in rem uerſum, quãti dignus ſit. ſiue pluris ſit: nõ plus uideatur in rem uerſum, quàm eſt emptus. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi res minoris precij pluris ſit empta. hoc enim caſu uerum precium, non quanti*

res em-

res empta debetur. Quæ exceptio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce: Vt ſiue minoris ſit, &c. Concordat l.5.in prin.ff.eod.tt.his uerbis: Si res domino oon neceſſarias emerit ſeruus, quaſi domino neceſſarias, ueluti ſeruos: hacteoos uideri in rem eius uerſum Pomponius lib.V.ſcribit, quatenus ſeruorum uerũ preciũ faciat: cũ ſi neceſſarias emiſſet, in ſolidũ, quáto ueniſſent, teneeetur. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi res domino neceßaris ſit empta. Quæ replicatio approbatur ueebis iam propoſitis hiſce: Cum ſi oeceſſarias, &c.

III. Regula, De ſſuris, propouitur l.10.§.in rē. ff.de in rem uerſo, his uerbis: Vtrum in ſortē duntaxat teoebitur dominus, an & in uſoeas? Et ſiqoidē promiſit uſueas: Marcellos lib.V.Digeſtor. ſceibit, dominum præſtaturum. Sed ſi non ſint promiſſę: utique non debebuntur: quia in ſtipulatum deductæ non ſunt. Planè ſi contemplatione domini pecuniam dedi non gerenti ſeruo negotia domini, ſed ipſe gerens: negociorum geſtorum actione poteeo etiam de uſuris experiri. Ex his patet, regulariter quidem uſuras in actione propoſita non uenire: ſimul etiam prima propoſitæ regulæ exceptio hæc: Niſi uſuræ ſint promiſſæ. Altera exceptio eſt: Niſi pater uel dominus uſuras lougo tempore præſtitit. Quæ exceptio approbatur l.6.ff.de ſſuris & fructib. cui⁹ uerba uide ũ.lib.7.ca.2.quæſt.5.reg.6.

IIII. Regula, De eo quod debetur domino à ſeruo deducēdo, proponitur l.10.§.idem quærit. ff. de in rem uerſo, his uerbis: Pomponius quærit, ſi decem in rem domini uerteeit, & poſtea tantam ſummá à domino motuatos ſit, habeat præteres & peculiũ decē: utrũ deſijt eſſe uerſom? an oerò, quoniá eſt peculiũ, unde detrahatue debitũ, de in rem uerſo oõ tollimus actionem? an potius ex utroq; peo rata detrahimus? Vlpisous. Ego puto ſublatam de in rem ueeſo actionem, cum debitor domini ſit cõſtitutus. Concordat d.l.10.§. ſi domini. cuius uerba uide 3. quæſt.1.excep.3. Concordat item l.16.ff.cod. tt. cuius uerba uide 3.quæſt.2.except.5. Concordant item ea quæ propoſita ſunt 3.d. except.3. Huius regulæ exceptio prima hæc uidetur: Niſi ſeruus peculiũ habeat, ex quo debitũ deduci poßit. Sed hæc exceptio reprobatur uerbis d.§.1.idem quærit, iam propoſitis. Altera exceptio uidetur: Niſi eũ poſt uerſum ſeruus domini debitor factus eſſet, dominus rurſus ſerui debitor ſit factus ex alia caußa. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 10.§.idem quærit, his uerbis: Pomponius quęrit, ſi in rem tuá uertit, & debitor tuus factus ſit: mox creditor eiuſdē ſummæ, quá tibi debui: an renaſcatur de in rem ueeſo actio? an oerò ex pòſt facto non conualeſcat? Quod uerum eſt.

Tertia exceptio eſt: Niſi eũ ordinarius, nõ uicarius domino deberet, eũ uicario ſit cõtractũ, & ab in eo rē domini uerſum. Hæc exceptio approbatur l. 17.in fine.ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide 3. cap. 11. quæſt.8.except.1 repl.2.

VI. QVANDO COMPETIT de in rem uerſo actio?

I. Regula: Si filius quaſi defenſor patris iudiciũ pro eo ſuſcepit: etiã antequã cõdemnetur, de in rem uerſo actio adverſus patrē cõpetit. Quę regula approbatur l.10.§.1.in fine.ff.de in rē uerſo. cuius uerba uide 3.quæſt.2. cauſſa 5.except.2.

II. Regula: Si filius pro patre ſe ſoluturum conſtituit: antequam ſoluit, non competit de in rem uerſo actio. Quę regula approbatur l. 15.ff.d.tt. cuius uerba uide d.quæſt.2.cauſſa 3.in fine.

VII. QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

Perpetua eſt actio. Quę regula approbatur l.1. in prin ibi.de in rem uerſo uãq;. ff.de in rem uerſo. cuius uerba uide 3. quæſt.2. in prin. Cõcordat l.1.§. fin.in fine.ff.quando actio de peculio annalis ſit. cuius uerba uide 3.cap.11.quæſt.1.except.18.repl.1. Item cõcordat l.7.in prin.ibi: poſt annũ etiã.C.quod cũ eo qui in aliena.cuius uerba uide 3.d. quæſt.3.in prin. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi cũ eſſet cũ ſeruo uicario cõtractũ, & inde in peculiũ ordinarij ſerui uerſum: ordinarius mortu⁹ ſit. hoc.n.caſu actio annalis eſt. Quæ exceptio approbatur l.17.§.cum Sticho.ibi: quòd ſi Pamphilo mortuo.ff de in rē uerſo.cuius uerba uide 3. cap.11. quæſt.8 exc.1. repl.2.

VIII. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Ex cauſsis 3.propoſitis regulariter quidē de in rem uerſo, nõ alia cõpetit actio. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruus peculiũ habeat. hoc enim caſu etiã de peculio actione id quod in rē domini uerſum eſt, peti poteſt. Quę exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt 3.ca.11. quæſt. 6.reg.3. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus debitor domini factus ſit: hoc enim caſu nõ de in rē uerſo, ſed de peculio actio eſt. Quę exceptio approbatur l.10. §.idem quærit.ff.de in rē uerſo. cuius uerba uide 3. quæſt.5.reg.4.in prin. Concordat l.3.§. cui cõgruit. ff.de peculio.cuius uerba uide 3.11.quæſt.3.except. 7.repl.2. Tertia exceptio eſt: Niſi fideiuſſor ſerui agat: huic enim de peculio, non de in rem uerſo actio datur. Quę exceptio approbatur l. 18.ff.de in rem uerſo.cuius uerba uide 3.quæſt.3. reg 2. Quarta exceptio eſt: Niſi in rem uerſum nõ ſit: hoc enim caſu de peculio actio ſupereſt. Quę exceptio approbatur l.7.ibi: ſi uerò hoc probari. C. quod cum eo qui in aliena poteſt.cuius uerba uide 3.d.quæſt.1.in prin. Cõcordat l.5.§.quod ſeruus, in fine.ff.de in rem uerſo.cuius uerba uide 3.except.prox. Quinta exceptio eſt: Niſi uolũtate domini cũ ſeruo cõtractum ſit. hoc enim caſu Quod iuſſu actio cõpetit. Quę exceptio approbatur d. §.quod ſeruus, his uerbis: Quod ſeruus domino emit, ſi quidem uolũtate eius emit: poteſt Quod iuſſu agi. Si

Be oerò

uerò non ex uoluntate: ſiquidem dominus ratum haboerit, uel alioquin rem neceſſariam uel utilem domino emerit, de in rem uerſo actio erit: ſi uerò nihil eorũ eſt, de peculio erit actio. *Sexta exceptio eſt: Niſi creditor gerens negocia domini, eius contemplatione ſeruo crediderit. hoc enim caſu negociorũ geſtorum actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 10. §. in rem, in fine. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide 8: quæſt. 5. reg. 3. Septima exceptio eſt: Niſi pater uel dominus in necem creditoris filio uel ſeruo perdituro ſoluerit id quod in rem ſuam uerſum erat: hoc enim caſu de dolo malo actio eſt. Quæ exceptio approbatur l. 10. §. uerſum. ff. de in rẽ uerſo. cuius uerba uide 8. quæſt. 2. except. 7.*

II. Regula: *Etiam directò patri uel domino condici poteſt, hoc eſt conditione ex mutuo, ex empto, uendito, &c. his uerbis, De in rem uerſo, non adiectis. Quæ regula approbatur Inſt. quod cum eo qui in alien. poteſt. §. fin. his uerbis:* Illud in ſumma admonendi ſumus, id quod iuſſu patris dominiue contractum fuerit, quodq́; in rem eius uerſum erit: directò quoque poſſe à patre, dominóue cõdici, tanquam ſi principaliter cum ipſo negocium geſtum eſſet. Ei quoque qui exercitoria, &c. *Reliqua uerba uide 8. cap. 8. quæſt. 9. reg. 2. Huius regulæ exemplum proponitur l. 7. §. idem ait. ff. de in rem uerſo. cuius uerba uide 8. quæſt. 2. except. 12.*

QVOD IVSSV.
Cap. XIIII

I. CAVSAE HVIVS actionis.

I. *Cauſa generalis: Si iuſſu domini uel patris ſeruus uel filius cum aliquo contraxerit: is cum quo cõtractum eſt, aduerſus dominum uel patrem in ſolidum actionem Quod iuſſu habet. Quæ cauſa approbatur Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. ſi igitur iuſſu. cuius uerba uide 8, cap. 7. quæſt. 2. except. 2. Concordat l. 1. in prin. ff. quod iuſſu, his uerbis:* Meritò ex iuſſo domini uel patris in ſolidum aduerſus eum iudicium datur. Nam quodammodo cum eo cõtrahitur, qui iubet.

II. *Cauſſa: Si mãdauit pater dominuſúe, ut filius uel ſeruus contraheret. Hæc cauſa approbatur d. l. 1. §. ſed etſi mandauerit, his uerbis:* Sed etſi mádauerit pater dominuſúe, uidetur iuſsiſſe. *Concordat l. 9. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. cuius uerba uide 8. cap. 7. quæſt. 2. except. 7.*

III. *Cauſſa: Si dominus chirographo ſerui ſubſcripſit. Hæc cauſſa approbatur d. l. 1. §. ſed etſi ſerui, his uerbis:* Et ſi ſerui chirographo ſubſcripſerit dominus: tenetur Quod iuſſu.

IIII. *Cauſſa: Si pro ſeruo fideiuſſit dominus. Hæc cauſa reprobatur d. l. 1. §. quid ergo, his uerbis:* Si fideiuſſerit pro ſeruo: ait Marcellus, nõ teneri Quod iuſſu: quaſi extraneus enim interuenit. neque hoc dicit ideo, quòd non teneatur ex cauſa fideiuſsionis: ſed quia aliud eſt fideiubere, aliud iubere. Denique idem ſcribit: etſi inutiliter fideiuſſerit, tamen eum non obligari quaſi iuſſerit. Quæ ſententia uerior eſt. *Ait iuriſconſultus:* Neque hoc dicit ideo, quòd nõ teneatur ex cauſſa fideiuſsionis. *Huic concordat d. l. 9. in fine. C. quod cum eo, &c.*

V. *Cauſſa: Si dominus uel pater ratum habuit, quod filius uel ſeruus geſsit. Hæc cauſſa approbatur d. l. 1. §. ſi ratum, his uerbis:* Si ratum habuit quis, quod ſeruus eius geſsit, uel filius: Quod iuſſu actio in eum detur. *Concordat l. 5. §. quod ſeruus. ibi: ſiquidem dominus. ff. de in rẽ uerſo. cuius uerba uide 8. cap. prox. quæſt. 8. reg. 1. except. 4.*

VI. *Cauſſa: Si dominus ſeruum, uel pater filium creditori commendauit. Hæc cauſſa reprobatur l. ult. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. his uerbis:* Dominos ita conſtringi manifeſtum eſt actione prætoria, quæ appellatur Quod iuſſu, ſi certam numerari præceperint ſeruo actoriúe pecuniam. Igitur in perpetuum edictali lege ſancimus, ut qui ſeruo, colono, conductori, procuratori, actoriúe poſſeſsionis pecuniam mutuam dat: ſciat dominos poſſeſsionum, cultoresúe terrarum obligari non poſſe. Neq; familiares epiſtolas, quibus homines plerunque commendant abſentem, in id trahere conuenit, ut pecuniam, quam rogatus non fuerat, impendiſſe pro prædijs mentiatur: cum niſi ſpecialiter, ut pecuniam præſtet, à domino fuerit poſtulatus, idem dominus teneri non poſsit: creditaque quantitate mulctari uolumus creditores, ſi huiuſmodi perſonis non iubente domino, nec fideiuſſoribus ſpecialiter acceptis, fuerit credita pecunia. Sanè creditori damus, ut ſi liber à rationibus, quas gerebat, fuerit inuentus actor, ſeruus, procuratorúe prædiorum: utilis actio pateat de peculio.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIum cauſarum generales.

I. *Exceptio: Niſi pupillus dominus iuſſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſi pupillus. ff. quod iuſſu. his uerbis:* Si pupillus dominus iuſſerit: utique non tenebitur, niſi tutore authore iuſsit.

II. *Exceptio: Niſi non dominus iuſſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. fin. ff. d. tit. his uerbis:* Si iuſſu meo cum alieno ſeruo contractum fuerit, eumq́; poſtea redemero: Quod iuſſu actione non tenebor: ne actio, quæ ab ini-

inirio inutilis fuerat, euontu confirmetur. *Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe: Niſi iubens poſtea ſerui dominus ſit factus. Sed hæc replicatio reprobatur uerbis iam propoſitis. Altera replicatio eſt: Niſi tutor uel curator domini iuſſerit. Hæc replicatio approbatur d.l.2. in prin. his uerbis:* Si tutoris iuſſu ſeruo pupilli creditum ſit, puto, ſi ex utilitate pupilli creditum ſit, in pupillum dandam actionem, quod iuſsit tutor. *Concordat l.1.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Si curatore adoleſcentis, uel furioſi, uel prodigi iubente, cum ſeruo cõtractum ſit: putat Labeo, Quod iuſſu dandam actionem in eos, quorum fuerit ſeruus. Idem etiam iu uero procuratore. Sed ſi procurator uerus non ſit, in ipſum potius dandam actionem, idem Labeo ait. *Tertia replicatio eſt: Niſi procurator domini iuſſerit. Quę replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idem etiam in uero procuratore, &c. *Quarta replicatio eſt: Niſi curator reipub. cum ſeruo ciuitatis contrahi iuſſit. Hæc replicatio approbatur l.4. ff.quod iuſſu, his uerbis:* Si iuſſu eius qui adminiſtrationi rerum ciuitatis præpoſitus eſt, cum ſeruo ciuitatis negocium contractum ſit: Pomponius ſcribit, Quod iuſſu cum eo agi poſſe. *Quinta replicatio eſt: Niſi iuſſu fructuarij uel bonæ fidei poſſeſſoris cum ſeruo ſit contractum. Hæc replicatio approbatur l.1.§. ſi iuſſu.ff.d.tt.his uerbis:* Si iuſſu fructuarij erit cum ſeruo contractum, item eius cui bona fide ſeruit: Marcellus putat, Quod iuſſu dandam in eos actionem. Vlpianus. Quam ſententiam et ego probo.

III. Exceptio: *Niſi mulier ſeruo ſuo credi iuſſerit. Hæc exceptio reprobatur l.25.ff. ad S.C.Velleianum. cuius uerba uide ꝸ. capite 6. quæſt.3. except.9.*

IIII. Exceptio: *Niſi non ſpecialiter, ſed generaliter ſeruo ſuo credi iuſſit, uel cum eo negocium geri. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.1.ff.quod iuſſu, his uerbis:* Iuſſum accipiendum eſt, ſiue teſtato quis, ſiue per epiſtolam, ſiue uerbis aut per nuncium, ſiue ſpecialiter in uerum cõtractum iuſſerit, ſiue generaliter: & ideo ſi ſic conteſtatus ſit, Quod uolea cum Sticho ſeruo moo negocium gerere periculo meo, uidetur ad omnia iuſsiſſe: niſi certa lex aliquid prohibeat.

V. Exceptio: *Niſi nõ ſeruo, ſed ancillæ dominus, uel pater filiæ credi iuſſit. Et hæc exceptio reprobatur l.2.§.1.ff.d.tt.his uerbis:* Si iuſſu domini ancillæ, uel iuſſu patris filiæ creditum ſit: danda eſt in eos Quod iſſu, actio.

VI. Exceptio: *Niſi abſens per epiſtolam uel nuncium iuſſerit. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.1.ff.d.tt.cuius uerba uide ꝸ.except.4.*

VII. Exceptio: *Niſi iuſſum pater uel dominus reuocauit. Hæc exceptio reprobatur d.l.1.§.ſed ego, his uerbis:* Quæro, an reuocare hic iuſſum, antequam credatur, poſsit? & puto poſſe, quemadmodum ſi mandaſſet, & poſtea ante contractum contraria uoluntate mandatum reuocaſſet, & me certioraſſet.

VIII. Exceptio: *Niſi antè de peculio actum ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.4.§.fin.ff. quod cum eo qui in aliena poteſt eſt, his uerbis:* Is qui de peculio egit, cùm poſſet, Quod iuſſu: in ea cauſa eſt, ne poſſit Quod iuſſu poſtea agere: & ita Proculus exiſtimat. Sed ſi errore deceptus, do peculio egit: putat Celſus, ſuccurrẽdum ei. Quæ ſententia habet rationem.

II. ADVERSVS QVOS DAtur actio propoſita?

I. Regula, *De ſocio iubentis, non iubente, proponitur l.ult. in fine.ff.quod iuſſu, his uerbis:* Si unus ex ſerui dominis iuſsit contrahi cũ eo, is ſolus tenebitur. *Concordat l.13. ibi: ſicuti cum ſolus iuſsit.ff.de in rem uerſo.cuius uerba uide ꝸ.cap.prox.quæſt.4.reg.2.*

II. Regula: *Non domino iubente, interdum dominus tenetur, interdum is qui iuſſit: de qua re uidè ꝸ.quæſt.prox. except.2.*

III. QVID QVANTVMQVE ueniat in actione propoſita?

I. Regula: *In ſolidum pater uel dominus tenetur. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ꝸ.quæſt.1.cauſa 1.*

II. Regula: *Pluribus iubentibus, ſinguli in ſolidum tenentur. Quæ regula approbatur l.ult.in fine. ff.quod iuſſu, his uerbis:* Si duo iuſſerint, cũ quouis in ſolidum agi poteſt, quia ſimiles ſunt duobus mandantibus.

III. Regula, *De iis quæ præter iuſſum domini ſeruus geſſit, uel pignori obligauit, proponitur l.3. ff.quod iuſſu, his uerbis:* Dominum qui iuſſit ſemiſsibus uſuris ſeruo pecuniam mutuam credi: Vlpianus ait, hactenus teneri, quatenus iuſsit: nec pignoris obligationem locum habere in his prędijs, quæ ſeruus non ex uoluntate domini obligauit.

IIII. Regula, *De uſuris, proponitur l.9.C. quod cum eo qui in aliena poteſt. cuius uerba uide ꝸ.cap.7.quæſt.2.except.7.*

IIII. QVAMDIV COMPEtit actio propoſita?

Regulariter quidem perpetua eſt actio. Verùm eius exceptio hæc eſt: Niſi iuſſu ſerui ordinarij uicario creditum ſit. hoc enim caſu mortuo ordinario,

INDEX LEGVM, QVAE IN HAC QVINTA DIGESTORVM PARTE continentur.

LIBRI SECVNDI PANDECTARVM.

De pactis. Tit. XIIII.

L. I. in prin. lib. 37. cap. 3. in prin.
§ 1. uſq; ad § fin. lib. 37. cap. 1. in prin.
§ fin. lib. 37. cap. 2. diuiſ. 1.
L. II. in prin. lib. 37. cap. 3. except. 10.
ibi: Sed etiam. lib. 17. cap. 2. diuiſ. 6. ſpecie 1. item lib. 48. cap. 23. cauſa 12.
L. III. d. diuiſ. 6 ſpecie 1. item lib. 34. cap. 13. quæſt. 4. reg. 1. item lib. 48 cap. 22. cauſa 10.
L. IIII. in prin. d. diuiſ. 6. ſpecie 2. item lib. 40. cap. 1. quæſt. 4. cauſa 1.
§ Secundum hoc. lib. 37. cap. 3. except. 3.
§ Huius rei. lib. 15. cap. 2. except. 26. item d. diuiſ. 6. ſpecie 3.
§ Item Iuliano. d. diuiſ. 6. ſpecie 4. item lib. 36. cap. 24. reg. 1. except. 9. item lib. 38. cap. 9. reg. 5.
L. V. lib. 37. cap. 2. diuiſ. 2.
ibi: Priuata aut. d. cap. 2. diuiſ. 3.
L. VI. d. diuiſ. 1. item cap. 3. except. 12. repl. 6.
L. VII. in prin. lib. 16. cap. 2. diuiſ. 1 & 5. item lib. 37. cap. 2. diuiſ. 1 & 4. item cap. 3. except. 12. repl. 1. item cap. 9. reg. 1 & 2.
§ 1. d. except. 12. repl. 2. item lib. 44. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 1 & 7.
§ Si ut maleficium. lib. 37. cap. 3. except. 17. in prin.
§ Sed cum nulla. d. cap. 3. exception. 12. in prin. & repl. 7.
§ Quinimò. d. except. 12. repl. 4. item cap. 9. reg. 4. item lib. 36. cap. 3. de naturali obligat.
ibi: Sed hoc ſic. d. repl. 4 dupl. 1.
ibi: Vt puta poſt. d. dupl. 1. exemplo 1. item lib. 25. cap. 5. quæſt. 1. reg. 2. except. 2. repl. 2.
§ Idem Marcellus. d. dupl. 1. exemplo 2.
§ item reſponſum. d. dupl. 1. exemplo 3.
ibi: Extra naturam d. dupl. 1. tripl. 1.
ibi: Sed ex parte. d. dupl. 1. tripl. 2.
§ Adeò autem. d. dupl. 1. tripl. 3. item except. 47. in prin. & repl. 3. item lib. 41. cap. 4. except. 14. repl. 9.
§ Vnde illud, cum ſequentib. d. repl. 3. item d. except. 14. repl. 8. & 4.
§ Prætor ait. lib. 37. cap. 3. in prin.
ibi: Neque aduerſus leges. d. cap. 3. except. 17. in prin.
§ Pactorum. lib. 37. cap. 2. diuiſ. 5.
§ Verum autem. ibidem.
§ Dolo malo. lib. 37. cap. 3. exceptione 14. in prin.
ibi: Siue igitur ab initio. d. except. 14. repl. 1.
§ Quod ferè. lib. 37. cap. 3. except. 12. repl. 3. dupl. 1. item cap. 9. reg. 3. item lib. 38. capite 4. except. 27.
§ Si paciſcar, cum ſequentib. d. cap. 3. except. 17. repl. 1.
§ Et generaliter. d. except. 17. in prin. item cap. 4. repl. 1.
§ Marcellus. d. cap. 4. repl. 2. item lib. 38. cap. 4. except. 14.
§ Si ante. lib. 37. cap. 5. repl. 6. item cap. 7. except. 3.
ibi: Qui ſi mandatu. lib. 37. cap. 9. reg. 9.
§ fin. d. except. 3. in prin. & repl. 1. item repl. 2.
L. VIII. d. repl. 2. dupl. 1.
ibi: Non numero. d. repl. 2. dupl. 2.
ibi: Sin autem. d. repl. 2. dupl. 3.
L. IX. in prin. d. repl. 2. dupl. 4. item repl. 3.
§ Cumulum. d. repl. 2. dupl. 1. tripl. 1.
§ Summæ. d. dupl. 1. tripl. 2.
L. X. in prin. d. except. 3. in prin. item repl. 4 & 5.
§ Si pacto. lib. 37. cap. 9. reg. 7. item lib. 38. cap. 11. ſpecie 2. reg. 3. except. 1. item lib. 48. cap. 16. except. 4. repl. 4.
§ Plerunq;. d. cap. 9. reg. 6.
ibi: Vt puta ſi procurator, cum trib. legib. ſequentibus. lib. 37. cap. 6. except. 6. item cap. 7. except. 9. item lib. 48. cap. 8. except. 10. repl. 6.
L. XIIII. d. cap. 6. except. 5.
L. XV. d. cap. 6. except. 7. item cap. 7. except. 10.
L. XVI. d. cap. 7. except. 6.
ibi: Sed ſi inter dominum. d. cap. 7. except. 7. item lib. 41. cap. 4. except. 14. repl. 7. dupl. 2
L. XVII. in prin. lib. 37. cap. 3. except. 22.
§ Quædam. lib. 37. cap. 5. repl. 14. dupl. 1.
§ De pignore. d. cap. 5. in prin. item lib. 40. cap. 1. quæſt 4. cauſa 6. item cap. 4. cauſa 5. except. 3.
§ Si quis paciſcatur. lib. 37. cap. 6. reg. 1. except. 3. repl. 1.
§ Si pactus ſim. lib. 37. cap. 3. exc. 26. repl. 7. dupl. 2. item cap. 4. repl. 7.
ibi: Et hoc Iulianus. lib. 38. cap. 7. reg. 4.
§ Pactum. lib. 37. cap. 6. reg. 1. except. 1. repl. 1. dupl. 1. item except. 2.
§ Cum poſſeſſor. d. reg. 1. in prin. item cap. 7. in prin.
§ fin. cum lege ſequente. lib. 37. cap. 5. repl. 4. dupl. 2.
L. XIX. d. repl. 4. dupl. 3.

ibi: Item ſi filiusfa.cum l.ſequente.lib.37. cap.6. except.8.repl 1.dupl.1.
L. X X I. in prin. ibidem.
§ Quod ſi ſeruus.lib.17.cap.5.repl.3.
§ Nos autem. d.cap.5.repl.4. dupl.4. item lib.38. cap.7.reg.4.except.1.
§ Iulianus quoq;.d.dupl.4. tripl.1.quadrupl.1.
§ Filiusfamilias lib.37.cap.5 repl.3.dupl.2.
§ fin.lib.37.cap.6.except.1.item except.9.
ibi: Itaq; debitoris.d.cap.6.except.10.
L. X X I I.d. except.1. item d. except. 10.repl.1.
L. X X I I I. in prin.d.cap.6.except.11.
ibi: Imò nec confideiuß.d.cap.6.except.12.
§ cum alio.d.cap.6.except.1.item except.9.
L. X X I I I I.d.cap.6.except.11.diſtinct.1.
L. X X V. in prin.d.cap.6.except.9.
§ Perſonale.d cap.6.except.1.repl 1.item except.3. repl.1. item except. 8. repl. 1. item except 9. repl.1.
§ Sed quamuis.d.cap.6 except.11:diſtinct.1.
L. X X V I. ibidem.
L. X X V I I. in prin. lib.37. cap.7. except.2. item lib.48.cap.7.except.9.
§ Si eum reo.lib.37. cap.5.repl.13. itẽ cap.6. except. 10. repl.4.
ibi: Quod ſi ſine. d. except.10. repl.3.item lib.eod. cap.3.except.16.repl.1.exemplo 7.
§ Pactum.lib.37.cap.5.repl.14.
ibi: Eadem ratione. lib.37. cap.6. except.10. repl.5.
§ Quod & in ſpecie.lib.15.cap.5.queſt.3.reg.2. except.2.repl.1. dupl.3. item lib.37. cap.3.except. 12.repl.4.dupl.1.tripl.1.
§ Illud nulla.lib.37.cap.3. except.17.repl.1. dupl.1.
§ Pacts.d except.17. in prin.item d.dupl.1.item lib. eod.cap.5.repl.8.
§ Ante omnia.lib. 37. cap.7. in prin. item cap.8. in prin.
§ Si eum mihi.d.cap.8.except 1.
§ Item ſi cum.d.cap.8.except.2.
ibi: Sed ſi ſtipulatus.d.cap.8.except.3. item lib.48. cap.13.queſt.8.except.4.
ibi: Sed ſi generaliter.d.cap.8.except.4.
§ Item ſi pactus d.cap.8.except.5.
Si acceptilatio. lib.37.cap.2.diuiſ.6.ſpecie 6.item lib.48.cap.13.queſt.5.in fine.
§ fin.lib.37.cap.3.except.26.repl.3.dupl.4.
L. X X V I I I. in prin. d.cap. 3. except. 17. in prin item cap.5.repl.1.item lib.35.cap.2.queſt.2. except.1.
ibi: Ex diuerſo.d.repl.1. dupl.1. item lib.36. cap.3. except.1.repl 5.
§ Si curator.d. cap. 5. repl. 2. dupl.1. item repl. 4. dupl.1.
§ Si filius.d.cap.5.repl.3.
L. X X I X. lib. 37. capite 3. exceptione 5. repl.2.
L. XXX. in prin.lib.37.cap.5.repl.3.dupl.1.
§ Qui pecuniam.lib.37.cap.2.diuiſ.6.ſpecie 8. item cap.5.except.15.item lib.48. cap.14. queſt.4. except.7.repl.1.
§ fin.lib.48.cap 15 ſpecie 1.except.12.item ſpecie 3. reg.1.except.1.
L. X X X I. lib.37.cap.3.except.17.repl.1.
L. X X X I I. lib. 37.cap.6.except.10.repl.2.
L. X X X I I I. lib.37. cap.3. except. 26. repl.7. dupl.1.tripl.1. item cap.6. except.3. repl.5. item lib.38.cap.7.reg.4.except.2.
L. X X X I I I I.d.cap.5.except.23.
L. X X X V.lib.37.cap.5.repl.12.item lib.44.cap. 10.queſt.1.except.22.repl.5.
L. X X X V I. lib.48. cap.15.ſpecie 2.except.1. repl.3.
L. X X X V I I.lib.17.cap.3.except.17.
L. X X X I X.lib.38.cap.9.reg.1.item lib.42.cap. 1.queſt.5.reg.1.
L. XL. in prin.lib.37.cap.2.diuiſ.5.item cap.6.except.3.repl.1.
§ Qui prouocauit.lib.8.cap.3.queſt.2.except.28.
§ Poſt diuiſionem.lib.36.cap.6.reg.5.except.11.itẽ lib.37.cap.7.in prin.
§ Pater.lib.37.cap.3.except.26.repl.16.item cap.6. except.3.repl.4.dupl.2. item lib.15.cap.7. reg.1. except.3.repl.4.
L. X L I.d.cap.3.except.12.repl.7.item lib.48. cap. 13.queſt.5.except.15.repl.1.
L. X L I I.d. cap.3. except.17. item cap.7. in prin. item lib.42.cap.1.queſt.4.reg.3.
L. X L I I I.d.except.17. repl.1. item lib. 42. cap.1. except.gener.7.item lib.2.cap.7.except.10.
L. X L I I I I. lib.18.cap.5.reg.3.except.1.item lib. 37.cap.7.except.5.
L. X L V. lib.37. cap.3. except.12.in prin.item lib. 44.cap.10.queſt.1.except.12.repl.10. item cap. 12.queſt.6.reg.3.
L. X L V I. d. cap.3. except.17. repl.1. item lib.38. cap.12.except.18.
in fine.lib.50.cap.5.in uerbo Renunciare.
L. X L V I I. in prin.lib.37.cap.5.repl.14.
§ L.Titius.lib.37.cap.8.in prin.
L. X L V I I I.lib.37.cap.3.except.12.repl.2.itẽ except. 21. repl.1.
L. X L I X.d.cap.3.except.17.repl.1.
L. L.d.cap.3.except.23.repl.5.
L. L I. d.cap.5.except.15.item cap.5. repl.12.item lib.48.cap.15.ſpecie 2.except.4.
L. L I I. in prin. lib. 7. cap.2. queſt. 3. reg.5. except.2.
§ 1.lib.37.cap.7.except.1.
§ Pactum.lib.37.cap.3.except.17.
§ fin.lib.37.cap.6.except.3.repl.2.
L. L I I I. in prin lib.37.cap.3.except.19.
§ Scæuola.lib.16.cap.9.queſt.1.except.14.
L. L I I I I.lib.37.cap.3.except.26.repl.4.item cap. 5.repl.4.dupl.5.

L.LV.

L.L V.lib.37.cap.6.reg.2.
L. L V I.in prin.lib.17.cap. 2. diuiſ.6.ſpecie 5.item lib.36.cap.14.reg.1.except.10.
§ Si ex altera.lib.37.cap.6.except.3 repl 1.
L.L V II.lib.37.cap.3. except 47. item lib.48.cap. 21.cauſa 19.
in fine.d.except.47.repl.1.
L.L V I I I.d.cap.3.except.26.repl.3.item cap.6.except.8.
L. L I X.
L. L X. lib.37.cap.3.except.21.
L.L XI.lib.37.cap.6.except.10.repl.5.item lib.45.cap.1.queſt.2.except.54.repl.4.

LIBRI TERTII PANDECTARVM.

Negociorum geſtorum.Tit.V.

L.I. lib.44.cap.5. queſt. 1.
L.II.d.cap.5.queſt.3.item queſt.4.cauſa 1.item ca. 7.queſt.1.cauſa 1.& cauſa 2.item queſt.4.reg. 1. in prin.
ibi:Licet ignorantis.d.queſt 1.except.13.
ibi:Et ſane.lib.44.cap.6.queſt.1.cauſa 10.
ibi:Vel ex his.lib.44.cap.6.queſt.1.cauſa 7.
L.III.in prin.lib.44.cap 5.queſt.4. cauſa 1.& 2.
§ Hæc uerba.d queſt. 4.except.gener.3.
ibi:Negocia ſic.d.queſt.4.except.gener.7.
§ Pupillus.lib.44.cap.6.queſt.1.except.gener.1.
§ Et ſi furioſi.d.queſt. 4.except.gener.5.
ibi : Curatori.lib.18.cap.14.queſt.2.cauſa 1.exception. 10.
§ Hæc uerba.d.queſt.4.cauſa 2.
§ Hæc actio.lib.44.cap.5.queſt.5.reg.2.item queſtion.6.
§ Si executor.d.cap.5.queſt.3.except.1.repl.1.
§ Interdum. lib. 44.cap.6. queſt.1 except.5.repl.1. dupl.2.
§ Hac actione.d.queſt.1.except.4.
§ fin.lib.44.cap.5. queſt.8.except.1.repl.1.itē cap. 7.queſt.3.except.2 item queſt.5.except.1.
ibi: Quemadmodum ipſe.cum lege ſequente.d.cap. 7.queſt.1.cauſa 2.item except.gener.4.
L.V.in prin.lib.44.cap.5.queſt.4.cauſa 3.
ibi : Sed etſi putaui.d.queſt.4. cauſa 8.item cap.7. queſt.3.except.2.repl.1 & except.3.
§ Si pupilli.d.cap.7. queſt.1.except.10.item queſt. 3.except.4 item queſt.4 reg.1.except.2.
§ Item ſi procuratori. lib. 39.cap.2. in fine.item lib. 44.cap.7.queſt.1.cauſa 4.
§ Si quis pecuniam. lib. 44. cap. 5. queſt.4.cauſa 12.item cap.6 queſt.1.cauſa 8.
§ Sed ſi quis.d.queſt.4.except.gener.1.item queſt. 8. except. 6. item cap. 7. queſt. 1. except. gener.9.
ibi:Non in id quod. d.cap. 7. queſt. 4. reg. 1. except.4.
§ Sed ſi quis.d.cap.5.queſt.4.except.gener.2.
ibi:Nam etſi.d.queſt.4.cauſa 9.
§ Si quis quaſi.d.queſt.4.cauſa 11.
§ Sed ſi ego.lib. 44. cap.7.queſt.3.except.5. item queſt.4.reg.1.except.3.
§ Sed etſi hominis.d.queſt.3.except.6.
§ Si Titij. d. queſt.3. except.2.replicat.1.item except.3.
§ Item queritur.lib.44.cap.6.queſt.1.cauſa 7.except. 1. item lib. 49. cap. 6. queſtion. 4. except.4.
§ Item ait. d. except. 1. item capit.7.queſtion.3.except. 3.
§ Videamus. lib. 18. cap. 3. officio 1.reg.1.except.2. repl.1.dupl.1. item lib.44.cap.6.queſt. 1. cauſa 2.
ibi:Certè ſi quid.d.queſt.1.cauſa 4.
ibi: Quemquam enim.d.except.2.repl.1.dupl.3.item d.cauſa 2.except.4.item cauſa 3.
ibi : Quoniam conueniendi. lib. 36. cap.9.queſt.1. cauſa 2.in prin.item lib.eod.cap.5.reg.6.in prin.
L.VI.d cauſa 2.in prim.itē lib.eod.36.cap.4.queſt. 2.diuiſ.7 proprio 1.
L.V I I.in prin. lib.44.cap.6. queſt.1. cauſa 3.diſtinct.1.item cauſa 4.
ibi:Et ideo.lib.16.cap.15.except.17.
§ Item ſi fundum.lib.44.cap.6.queſt.1.cauſa 7.except.1.
§ Si quocunque. lib.44. cap.7.queſt.1. except.17.
§ Iulianus.d.queſt.1.except.14.repl.2.
L. V I I I.lib.44.cap.5.queſt.8.except.2. item cap. 6.queſt.1.except.6.
L. I X. in prin. lib. 44.cap.7. queſt.1.except.16. repl.4.
§ Is autem ,uſq; ad finem legis.d.except.16.in prin.
L. X. lib. 36. cap.6.reg.4. except. 9.repl.4. item lib.44.cap.6.queſt.1.except.5.repl.1.itē repl.2.
ibi:Quod ſi in quibuſdam.d.queſt.1.except.9.
L.X I.lib.44.cap.5.queſt.4.cauſa 2.except.1.item except.gener. 4.
ibi : Sed etſi filijſa.d. cauſa 2.except.2.item queſt.5. reg.2.
§ Sicut autem. lib. 44. cap. 7. queſt.1. except.16. repl.1.
L.XI I.d.repl.1.item lib.44.cap.6.queſt.1.except. 5.repl.3.item lib.48.cap.18.reg.1. except.3. replic.3.
L.XIII.d.cap.6.queſt.3.reg.1.except.2.& 3.
L.XIIII. lib.44.cap.5.queſt.9.except.2.item cap. 6.queſt. 1. cauſa 2. except.2. item queſt.3.reg. 1. except. 2. replic.1. item except.3. item capit. 7.queſt.3. except.5.replic.1.item queſt.4.reg.1. except.2.
L.XV.d.queſt.9.in prin.
L.X VI. lib. 36.cap. 6.reg. 1.except.1.repl.1.duplic.1. item lib. 41.cap. 13. queſt. 3.reg. 1.except.2.
ibi:Denique ſi tempore.lib.44.capit.6.queſt.1.except.2.
L. X V II. d. queſtion. 1. cauſa 4. except. 2. & 4.
L.X V I I I.in prin.d.cauſa 4.except.3.& 4.

ibi:Sicut is. d.cauſa 4. except. 3. item lib.36.cap.15. except.17.
§ Scæuola noſter.lib.44.cap.6.quæſt.1.except.gener.2.
§ Si libero. lib. 43. cap. 12. quæſt. 3. except.8.repl. 1. item cap. 13. quæſt. 7. except. 1. item cap. 14. quæſt.7.except.2.item lib. 44. cap. 3. quæſt.4. cauſa 11.
§ Si cum me.lib.44.cap.6.quæſt.2. cauſa 4. except. 9.item lib.36.cap.15.except.27.repl.1.
§ Non tantùm.d.cap.6.quæſt.4.reg.4.
ibi:Contra quoq;.lib.44.cap.7.quæſt.4.reg.2.
§ fin.lib.44.cap.5.quæſt.4.except.gener.4.
L. XIX.d.cap.5.quæſt.4.cauſa 2.except.1.item d. except.4.item quæſt. 3.reg.3.item cap.7.quæſt. 3.except.1.
L. XX.in prin. lib. 44. cap. 7. quæſt.1. except.2. repl.1.
§ Qui negociis.d.cauſa 2.except.3.item cap.7.quæſtion. 1. except. 10. item quæſt. 4.reg.1.except.2. repl.2.
§ Si uiuo. lib. 44. cap. 6. quæſt. 1.cauſa 2.except.2. & 3.
§ fin. d. cap.6.quæſt. 3. reg.1. except.4.item cap.5. quæſt.8.except.1.repl.1.
L. XXI.lib.44. capit. 7. quæſt. 1. except. 16. replic.1.
L. XXII.d.quæſt. 1. except.2.item cap.6.quæſt.1. cauſa 7.except.1.
L.XXIII.lib.48.cap.8.repl.3.dupl.2.item lib.49. cap.7.cauſa 11.except.2.
L. XXIIII. lib. 44. cap. 7. quæſt. 4.reg.1.except.1.
L.XXV.lib.44.cap.5.quæſt.8.except.1.repl. 3. itē cap.6.quæſt.3.reg.3.
L. XXVI.lib.44.cap.7.quæſt. 1.except.1.item except. 36. item cap. 11. quæſt. 3. cauſa 1. exceptione 5.
§ fin.d.quæſt.1.except.3.
L. XXVII.lib.41.cap.12. quæſt.3.except.2.repl. 3.item cap. 13. quæſt. 2. except. 1. item quæſt.4. reg. 7. item lib. 44. cap. 6. quæſt. 3. reg. 1.except.4.
ibi:Et antequā ipſe.d.cap.13.quæſt.1.except. gener. 4.item quæſt.5.reg.1.
L. XXVIII.lib.18.cap.9.quæſt.1. except.13.item cap. 10. quæſt. 9. except. 2. item lib. 44.cap.5. quæſt.4.cauſa 5.item cap.6.quæſt.7.except.1.
L.XXIX.lib.44.cap.7.quæſt.1.cauſa 6.
L. XXX.in prin. d. quæſt.1.cauſa 4.item except. gener.16.regl.3.
§ 1.lib.44.cap.6.quæſt.4.reg.2.item quæſt. 6.regul.2.
ibi : Cui datur actio.lib.44.cap.5.quæſt. 4.cauſa 9.
§ Litem.lib.44.cap. 6. quæſt. 1. cauſa 2. except.3. item cap.7.quæſt.1.except.16.repl.1.dupl.1.
§ Qui aliens.d.cap.6.quæſt.4 reg.3.
§ Libertos.
§ Tutoris. lib. 37. cap.1.quæſt.8.reg.5.except.3.
item lib.18.cap.10.quæſt.3. reg.1. except.2, replic.2.
ibi:Sed tutor.lib.44.cap.5.quæſt.4.cauſa 9.
§ Quanquam. lib.5.cap.6.quæſt.4. except.6. repl. 2.dupl.1.item lib.36.cap. 5.reg.6.except.7. item lib.48.cap.8.except.10.repl.9.dupl.1.
§ fin.lib.44.cap.3.quæſt.4. except.gener. 2. duplic.1.
L.XXXI.in prin.lib.40.cap.12.quæſt.7.except.9. item lib.44.cap.5.quæſt.4.cauſa 10.item lib.45. cap.4.quæſt.6.reg.1.except.
ibi:Quia prædo.lib.44.cap.6.quæſt.1.except. 3. replic.4.
§ Creditor.d.cap.12.quæſt .1.cauſa 5.
§ fin.lib.44.cap.6.quæſt.1.cauſa 8.
L. XXXII. lib. 47. capit. 8. quæſt. 2. exceptione 1.
L.XXXIII.lib.44.cap.7.quæſt.1.except.3.repl.2. & 3.
ibi:In qua ſpecie.d.quæſt.1.except.10.
L.XXXIIII.in prin.lib.15.cap.3.quæſt.5.reg. 9. item lib.44.cap.6.quæſt.1.cauſa 4.exc.5.
§ Illum etiam.lib. 40. cap.4.cauſa 16.item d.cauſa 4.except.6.
ibi:Sed nec redhibitoriæ.d.cauſa 4.except. 7. item lib.42.cap.4.quæſt.7.reg.2.exc.9.
ibi:Cæterùm ſi ex alia.d.cauſa 4.except.8.
L.XXXV. lib.44.cap.5.quæſt.4.cauſa 12. itē lib. 48.cap.8.except.10.repl.8.
L. XXXVI.in prin. lib. 44.cap.7.quæſt.4.reg. 1.except.2.
§ Sc pecuniæ.lib. 44. cap. 6. quæſt.1.cauſa 6.item quæſt.4.reg.3.
§ fin.d.quæſt.1.except.3.
L.XXXVII. d.quæſt.1.cauſa 4.in prin.itē quæſt. 4.reg.4.except.3.
ibi: Sed quas uſuras.lib.18.cap.10.quæſt.5.reg.6.except.1.repl. 6.item d.quæſt.4.reg.5.item lib.36. cap.9.quæſt.2.reg.1.exc 20.
ibi: Quoniam & ubi.d.reg.6.except.1.in prin.
L.XXXVIII.lib.36.cap.3.reg.6.in prin.itē lib. 48.cap.6.except.1.distinct.3.
L.XXXIX.lib.44. cap.5.quæſt.4.except.2.repl. 1.item cap.11.quæſt.3.cauſa 1.except.4.
L.XL. lib. 44. cap.7.quæſt.4.reg.1.except.3.replic.1.
L.XLI.lib. 43.cap.13. quæſt.7. except.2.item lib. 44. cap. 5.quæſt.8.except.1.repl.1.item cap.7. quæſt.4.reg.1.except.3.
L.XLII.d.cap.7.quæſt.1.cauſa 5.
ibi.Niſi ſi quid.d.quæſt.1.exc.16.
L.XLIII.lib.44.cap.7.quæſt.1.except.5.
L.XLIIII.in prin.d.quæſt.1.cauſa 1.& except.gener.1.repl.1.
§ Qui purè lib.19.cap.10.quæſt.13.reg.9.
§ Titius. lib. 44. cap. 5. quæſt. 4. cauſe 8. item cap.7.quæſt.1.except.5.repl.4.item quæſt.3.except.3.
L. XLV.d. cap. 3. quæſt.8. except.1. repl.2.item lib.

lib.41.cap.ult.quæſt.ult.except.1.repl.1.

ibi: Quia etſi Titius. lib. 44. cap. 7. quæſt. 3. except.4.

§ fin.d.repl.2.

L.XLVI.d.cap.5.quæſt.5.reg.1.item lib.56. cap.4. quæſt.2.diuiſ.4.in fine.

L.XLVII.lib.44.cap.6.quæſt.2.cauſa 11.

L.XLVIII.d.quæſt.1.cauſa 9.item lib.eod.cap.5. quæſt.4 cauſa 7.item lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 6.except. 1. repl.item lib.48.cap.19.exce.10.

ibi: Sicut ex contrario. lib.44. cap.7.quæſt.1.cauſa 5.

LIBRI QVARTI PANDECTARVM.

Nautæ, caupones, ſtabularij, ut recepta reſtituant. Tit. IX.

L.I.in prin.lib.39.cap.9.quæſt.1. item quæſt. 4. in prin.

§ 1.d.cap.9.quæſt.2.

§ Qui ſunt.d.quæſt.4.except.1.item quæſt.6.reg 2.

ibi: Sed per ſe.d.except.1.repl.2.

ibi: Quanquam ſi ipſe.d.except.1.repl.1.

§ Et ſunt quidam.d.except.1.repl.3.

ibi: ſed etſi hoc.d.quæſt.4.except.4.

§ De exercitoribus.d.quæſt.4.except.2.

§ Caupones.d.except.1.repl. 4.item quæſt. 6. regul.2.

§ Ait Pretor.d.quæſt.4.except.6.

§ Item Pomponius.d.quæſt.4.except.7.

ibi: Etenim nobis.d.cap.9.quæſt.5.

§ fin.d.cap.9.quæſt.4.except.3.

ibi: Et factum, cum lege ſequente.d. quæſt.4.except. 12.repl.1.

L.III.in prin.d.repl.1.

§ 1.d.quæſt.4 except.15.repl.1.

§ Ex hoc.d.cap.9.quæſt.1.item quæſt.3.item quæſt. 10.reg.2.

ibi: At hoc edicto.d.cap. 9. quæſtion. 4. except.13. & 14.

§ Inde Labeo.d except.14.

§ Eodem modo.d.quæſt.4.except.8.

§ Si filiusfamilias.d.cap.9.quæſt.6.reg.5.

ibi: Item ſi ſanus. d.cap.9.quæſt.7.reg.5.

§ Hoc autem.d.cap.9.quæſt.6. reg.1.item quæſt.7. reg 2.item quæſt.8.

§ fin.d.cap.9.quæſt.4.except.17.itẽ quæſt. 10.reg. 1.except.1.

L.IIII.in prin.d.cap.9.quæſt.9.reg.2.

§ 1.d.cap.9.quæſt.4.except.10.

§ Viuianus.d.quæſt.4.except.6.

L. V.d.quæſt 4. in prin.item lib.43.cap.5.quæſt.2. reg.1.

L.VI.in prin.d.quæſt.4.except.9.

§ Si ſeruo.d.quæſt.4.except.12.repl.3.dupl.2.

§ Idem dicetur.d.cap.9 quæſt.9.reg.3.

ibi: Sed ſi damnum.d.quæſt.4.except.11.in prin.

§ In factum.d.quæſt.4.except.12.repl.2.

ibi: Hoc autem.d.except.12.in prin.

§ Poſſumus. d. quæſt. 4. except. 27.item quæſt.10. reg.1.

ibi: Et ſi cum exercitore.d.cap.9.quæſt.9.reg.1.

L.VII.in prin.d.quæſt.4.except.12.repl.3.

ibi: Sed non aliâs.d.quæſt.4.except.15.

ibi: Item ſi prædixerit.d.quæſt.4.except.5.

§ Hæc actio.d.cap.9.quæſt.7.reg.1.

§ Sed ſiquidem.d quæſt.4.except.12.

ibi: Et huius factum.d.quæſt.4 except.12.repl.5.

§ Si ſeruus.d.except.12.repl.4.

§ Hæc autem.d.quæſt.4.except.18.

ibi: Seruorum autem .d. cap.9.quæſt.7.reg.5.except.1.

§ Si plures.d.quæſt.7.reg.4.

§ Hæc iudicia.d.cap.9.quæſt. 6. regul.1.item quæſtion.8.

ibi: Proinde cum ſeruus.d.quæſt.6.reg.3.except.2.

ibi: Sed cum uoluntate.d.reg.3.except.2.repl.1.

LIBRI DECIMI PANDECTARVM.

Finium regundorum. Tit. I.

L.I.lib.44.cap.13.quæſt.1.reg.1.

L.II.in prin.d.cap.13.quæſt.2.except.1.

§ Iudici.d.cap.13.quæſt.7.reg.9.

§ fin.d.quæſt.7.reg. 6.except.2.item d.reg.9.

L.III.d.reg 9.

L.IIII.in prin.d.cap.13.quæſt.2.except.6.

§ In iudicio.d.cap.13.quæſt.5.reg.1.

§ Poſt litem.d.quæſt.5.reg.2.

§ Sed etſi quis.

§ Si dicantur.d.cap.13.quæſt.1. cauſa 3.item quæſt. 4.reg.1.item cap.14.quæſt.4.

§ Si alter.d.cap.13.quæſt.7.reg.9.

§ Qui communem.d.cap.13.quæſt.2.except.4.

§ Si communem.d.quæſt.2.except.5.

§ Non ſolum.d.quæſt.2.except.3.

§ Finium. lib. 44. capit. 13. quæſtion. 3. reg.1 & reg.2.

§ Hoc iudicium.d.cap.13.quæſt.2.except.1.

ibi: Si uerò ſtamen, cùm duabus legibus ſequentibus. d.quæſt.2.except.2.

L. VII. d.cap.13.quæſt. 4. reg.2.item quæſt.7.reg.5.

L.VIII. in prin.d.cap.13.quæſt. 2.cauſa 5.

§ Ad officium.d.cap.11.quæſt.7.reg.4.

L. IX.d.quæſt.2.except.7.

L.X.lib.44.cap 9.quæſt.2.reg.1.

L XI.lib 44.cap.13.quæſt.7.reg.6.

L.XII.d.reg.6 except.1.item reg.7.

L. XIII.d.quæſt.7.reg. 8. item quæſt.2. cauſa 6.

Familiæ erciſcundæ. Tit. II.

L.I.in prin.lib.44.cap.9.quæſt.1.

§ Quæ quidem.lib.44.cap.10.quæſt.2.reg. 1.

§ Sed ſi is qui.d.cap.9. quæſt.10 except.2.item cap. 10.quæſt.1.except. 20.item quæſt.2.reg.2.

L.II.in prin.d.cap.10.quæſt.1.except.1.

§ Si quarta.d.quæſt.1.except.2.

§ Item ſi filijfamilias.d.quæſt.1.except 4.

§ In familiæ.lib.44.cap.9.quæſt.2.reg.3.
§ Dubitandum.lib.44.cap.10. quæſt.2.reg 3.
§ fin.d.cap.10.quæſt.1.except.6. item quæſt. 3.reg. 1.except.1.repl.2.
L. III.d.except.1.repl.3.
L. IIII.in prin.d.except.1.in prin.
ibi:Sin autem nomen.lib.44.cap.9.quæſt. 3. cauſa.14.
§ Mala.lib.44.cap.10.quæſt.3.reg.1.except.35.
§ Sed etſi quid.d.reg.1.except.34.
§ Sed & tabulas.d.reg.1.except.37.item lib.28.cap. 3.quæſt.6.reg 4.
L. V cum lege ſequente.d.reg.1.except.38.
L. VII.lib.8.cap.4.quæſt.2.reg.1.except.2.
L. VIII in prin.lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa.14. except 1.
§ Idem Pomponius.lib.44.cap.10. quæſt.3. reg.1. except.33.
L. IX.d.reg.1.except.11.repl.2.item except.12.item except.26.repl.3.
L. X.d.except.26.repl.2.item except.19.
L. XI.d.reg.1.except.36.
L. XII.in prin.ibidem.
§ Res quæ,cum lege ſequente.d.reg.1.except.5.repl. 1.item lib.5. cap. ult. de re litig. non alien. except.10.
L. XIIII.in prin.d.reg.1.except.10.
§ fin.cum lege ſequente.d.reg.1.except.3.
L. XVI. in prin. ibidem. item d.cap. 10. quæſt.5. reg.17.
§ 1.lib. 44. cap.12. quæſt.5.reg.2.item quæſt.6.regul.4.
§ Vſusfructus.d. cap.10. quæſt.5.reg.7.item cap.12. quæſt.5.reg.9.
§ Id quod annis. d. cap. 10.quæſtione 3.regul.1.except.16.
§ Sed etſi dolo. lib. 44. cap. 9. quæſt. 3. cauſa 2.in prin.
§ Idem que ait.d.quæſt.3.cauſa 5.item d.cauſa 2.except.3.
§ Item ſi ſeruus.d.quæſt.3 cauſa.11.item quæſt. 10. except.6.item lib.46.cap.7.reg.1.except.17.
L. XVII.lib.44.cap.9.quæſt.6.reg.2.
L. XVIII.in prin.
§ Sed an in familiæ. lib. 44. cap 10. quæſt. 1. except.9.
§ Idemq́ ait.lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa 16.
§ Sed & cum.d.cauſa 16.item quæſt.10.except. 9.
§ Sumptuum.d.cap.9.quæſt.6.reg.3.
§ Celſus.d.cap.9.quæſt.3.cauſa.15.
§ Si filiusfam.d.quæſt.3.cauſa10.except.3.repl.1.itē quæſt.10.reg.2.
§ Sed & tum.d.cauſa 10.in prin.
§ fin.ibidem.
L. XIX. d. quæſt.3. cauſa 1.item cap. 10. quæſt.5. reg.18.
L. XX.in prin.lib.30.cap.5.quæſt.1.except.6 et 7.
§ Si filiusfa.lib 44.cap.9.quæſt.3.cauſa 10.except. 3.repl.2 & repl.4. item cap. 10. quæſt.3.reg.1. except.19.repl.1.dupl 3.
§ Hoc amplius.d.reg.1.except. 21.item quæſt.5.regul.19.
§ Si pater.lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa.15.itē quæſt. 10.except.9.
§ Familiæ.d.quæſt.10.except.1.item cap.10. quæſt. 1.except.11.item except.12.repl.5.
§ Papinianus. d.cauſa 15. item cap.10. quæſt. 5. regul.19.
ibi:Idem ſcribit.d.cap.9.quæſt.3. cauſa 10.except.3. repl.2.
ibi:Sed ſi qua.d.repl.2.dupl.1.
§ Neratius.d.dupl.1.tripl.1.
§ item Papinianus.
ibi:Sed legato.lib.44.cap.10.quæſt.3.reg.1.except. 6.repl.1.
§ fin.cum l.ſequente.d.reg.1.except.13.
L. XXII.in prin.d.reg.1.except.11 repl.4.
ibi:Etſi cum extraneo.d.reg.1.except.7.repl.1.item except 8.repl.1.
§ item familiæ.d.cap.10.quæſt.5.reg.5.
ibi:Sed poſſit.d.quæſt.5.reg.4.
§ Sed & regionibus.d.quæſt.5.reg.6.
ibi:Sed etiam cum aliud.d.quæſt.5.reg.14.
§ Familiæ.lib.44.cap.9.quæſt.3.in prin.
§ fin.cum lege ſequente.d.quæſt.3. cauſa 2.except. 5.item cauſſa 10.except.6. item cap.10.quæſt.1. except.12.repl.7. item quæſt.3.reg.1.except.30.
L. XXIIII.in prin.ibidem.
§ Familiæ. d. cap. 10. quæſt. 1. except. 1 & except.2.
L. XXV.in prin.d.quæſt.1.except.5.
§ Si miles.d.quæſt.1.except.3.
ibi:Quemadmodum.d.quæſt.1.except.6.
§ Quantum.d.cap.10.quæſt.2.reg.1.
§ De pluribus cum ſequentibus. d. cap. 10. quæſt.3. reg 4.
§ Item ſi plures.d.quæſt.3.reg.3.
§ Si teſtator.d.cap.10.quæſt.5.reg.23.
§ Quod pro emptore.d.quæſt.3.reg.1.except.8. itē except.11.
§ An ea ſtipulatio.d.reg.1.except.1.repl.1.
§ Contra ſi promiſſor ibidem. item lib. 44. cap. 9. quæſt.3.cauſa 8.
§ In illa d.cauſa 8.item lib.36.cap.6.reg. 5.except. 7.repl.5.
§ Idem iuris. d. cauſa 8. & cauſa 15. item d. except.7. repl.6.item lib.44.cap.10.quæſt.5. reg. 19 & reg.20.
§ Idem obſeruatur.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.4. item d.cauſa 8.
§ Si unus.lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa 10.
§ Non tantum.d.quæſt.3.cauſa 20. in prin.item except.4.
ibi:Et ideo negociorum.lib.44.cap.5. quæſt.4.except.gener.2.repl.1.item cap.9. quæſt. 10. exc. 7.repl.1.
ibi:Eadem ſunt.lib.44.cap.11.quæſt.3.cauſa.2.
§ Si incerto. d. capit. 9. quæſtion.3. cauſa 6. item quæſt.

queſt.6.reg.1.
§ Item culpa.d.cap.9.queſt.3.cauſa 7.
§ Si filius.d.queſt.3.cauſa 10.except.4.repl.1.
§ Iudex.lib.44.cap.10.queſt.5.reg.10.
§ Item carere.d.queſt 5.reg.15.
§ fin.
L. XXVI.d.queſt.5.reg.23.
L. XXVII.d.queſt.5.reg.12.
L. XXVIII.d.queſt.5.reg.22.
L. XXIX.lib. 44. cap. 10.queſt.3.reg.1.except. 26.repl.1.
L. XXX. d.queſt.3. reg.9.item cap.eod.queſt.2. except.7.
ibi:ſed religioſa loca.d.queſt.3.reg.1.except.27.
L. XXXI.lib.44.cap.9. queſt. 3. cauſa 10. except.6.
L. XXXII.lib.44.cap.10.queſt.5.reg.9.
L. XXXIII.d.cap.10. queſt. 1. except. 12.replic.6.
L. XXXIIII.d.except.12.repl.7.
L. XXXV. d.cap. 10. queſt.3. reg.2. exceptione 20.
L. XXXVI.lib. 44. cap. 9. queſt. 9. reg. 1.except 1.
L. XXXVII.d.reg.1.in prin.item cap.10.queſt.1. except.10.
L. XXXVIII.d.queſt.1.except.12.repl.4.
L. XXXIX. in prin.d.cap.9.queſt.3.cauſa 10. itē queſt.10.reg.2.
§ Inteſtato.lib.30.cap.5.queſt.1.except.9.
§ Sticho.d.cap.9.queſt.1.cauſa 10.except.2.
§ Filius. d. cauſa 10. except. 3. replic. 2. duplic. 1. tripl.2.
§ Duos. lib. 32. cap. 9. cauſa 52. exceptione 6. replic.1.
§ Pater.d.except.9.in prin.
L. XL.lib.44.cap.10.queſt.1.except.2.
L. XLI.d.cap.10.queſt.3.reg.1.except.16.
L. XLII.lib.44.cap.9.queſt.3.cauſa 14.
L. XLIII.d.cap.10.queſt.1.except 6.
L. XLIIII.in prin.d.cap.9.queſt.10.except.2.
§ 1.d.cap.9.queſt.9.reg.2.
§ Si cohæredes d.cap.9.queſt.3.cauſa 4.
ibi:Vel hæreditatis.d.cap.9.queſt.10.except.2.
§ Fructus.d.cap.9.queſt.3.cauſa 1.except.1.
§ Qui familiæ.d. cap.9.queſt. 2. reg.1.item cap.10. queſt.4.reg.2.item cap.12. queſt.4.reg.2. item cap.13.queſt.7.reg.1.
§ Quod ex facto. d. cap. 9. queſt. 3. cauſa 10. except.3.
ibi:Imò ſi reliqui.d.queſt.3.cauſa 8.
§ Si quis ſtipul.lib.6.cap.8.in fine,queſt.2 & 3.item lib.36.cap.6.reg.5.except. 7.repl.5.dupl.2. item repl.6.dupl.1.item lib.38.cap.7.reg.6.except.5.
§ Vſufructu. lib.44. cap.9. queſt.3.cauſa 10.item cauſa 13.item cap.10 queſt.5.reg.23.
§ fin.d.cauſa 10.
L. XLV. in prin. d.capite 10. queſt. 3. reg. 1. except.14.
§ Dolus.lib.44.cap.9.queſt.3.cauſa 9.
L. XLVI.d.reg.1.except.21.repl.1.
L. XLVII.d. reg. 1. except. 15. item queſt. 5.reg. 18.item cap.9.queſt.9.reg.3.item cap.12.queſt. 6.reg.3.
§ fin.d. queſt. 9 .reg.3.item cap.10. queſt.3.reg.1. except.32.
L. XLVIII.d.cap.10.queſt.2.reg.4. item cap.12. queſt. 2. reg. 4. except.1.item cap. 13. queſt.3. reg.3.
L. XLIX.lib.44.cap.9.queſt.3.cauſa 10.except.2. repl.1.item except.3.repl.3.dupl.1.
ibi: Primò uideamus. lib. 42. cap. 1. cauſa 53. except.5.
ibi:Si autem hæres.lib.42.cap.7.queſt.4.reg.1.except.1.repl.6.
ibi:nam ut familiæ.d.cauſa 10.except.4.
ibi: Quare qui ante. lib. 44. cap. 8. queſt. 5. except.6.
L. L.lib.44.cap.10.queſt.3.reg.1.except.17.
L. LI.in prin.d.reg.1.except. 21.item reg.2.except. 1. repl. 1. item lib .eod. cap. 9. queſt. 6. regul.4.
§ Si ego à te. d. cap. 9. queſt 10.except.3.
ibi: Nam quedā.d.cap.9.queſt. 1.cauſa 12. itē cap. 10. queſt. 2. except. 6. item queſt. 3. reg. 1.except.1.
L. LII.in prin.d.reg.1.except 8.repl.1.
§ Seruus. lib. 44. cap. 9. queſt. 3. cauſa 1. except.2.
§ Arbiter.lib.44.cap.10.queſt.5.reg.13.
§ fin.d.queſt 5.reg.12.
L. LIII.lib.44.cap.10.queſt.3.reg.1.except.18.
L. LIIII.d.reg.1.except.7.
L. LV.d.cap.10.queſt.5.reg.4.item cap.12.queſt.5. reg.1.except.1.
L. LVI.d.cap.10.queſt.3.reg.2.item cap.13.queſt. 5.reg.2.
L. LVII.d. cap.10.queſt.1.except.12.

Communi diuidendo. Tit. III.

L. I.lib.44.cap.11.queſt.1.
ibi:deniq; ceſſat.d.cap.11.queſt.3.cauſa 1. except.9. item queſt.9.except.6.item cap.12.queſt.1.except.2.
L. II. in prin.d.queſt.9.except.2.item cap.11.queſt. 1.except.8.
§ In tribus.lib.36.cap.4.queſt.2 diuiſ.9.in fine.
L. III.in prin.lib.44. cap.11. queſt. 3. in prin.item cauſa 1.2 & 6.
§ Si quid ipſi.d.queſt.3.cauſa 10.item cap.9.queſt. 3.cauſa 17.
L. IIII.in prin.d.cap.11.queſt.9.except.11.item cap. 12.queſt.1.except.1.item queſt.3.reg.1.exc.2.
§ 1.d.reg.1.except.1.
§ Hoc iudicium.d.cap.11.queſt.2.reg.1.item cap.12. queſt.1.except.13.repl.2.
§ Sicut autem.d.cap.11. queſt.3.in prin. item cauſa 1.item queſt.5.exc.1.itē cap.9.queſt. 3. in prin.
ibi:Planè fructus,cum lege ſequente.d.cap.11.queſt. 3.cauſa

3.cauſa 1.except.7.item cauſa 6.except.1.

L. VI. in prin. d. cauſa 1. except. 3.item d.cauſa 6. except.1.

ibi:quare etſi fundum d.cauſa 1.except.10.repl.1.item queſt.5.exc. 2.repl.2.

§.Sine autem.d.cauſa 6.in prin.

ibi:Si uerò non.d.cauſa 1.except.1.

ibi:Hoc autem.d.cauſa 2.except.4.

§. Cæterùm. d. except. 4. item queſt. 9. exceptione 2.

§ Si quid poſt.d.cauſa 1.except. 8. itē cap.12.queſt.3.reg.1.except.5.& except.7.

§ Si quis in.om lib. 24.cap. 2. de religioſ. queſt.2. except.2.

§ Trebatius lib.41.cap. 11. queſt. 2. cauſa 10. item lib.44.cap.11.queſt.9.except.5.

§ Si damni.lib. 44. cap. 11. queſt. 3. cauſa 1. except. 4.

§ Si fundus.lib.40.cap.1.except.40.repl.13.dupl.2. item lib.44.cap.12.queſt.3.reg.1. except. 11. itē queſt.5.reg.5.except.2.item reg.14.

§ Idem ſcribit.d.repl.13.dupl.1.tripl.2. item dupl.2. item lib.44.cap.12.queſt.1.except.11.itē queſt.5.reg.11.

§ Officio.d.queſt.5.reg.2 & reg 16.

§ fin.lib.44.cap. 11. queſt.3.cauſa 1.except. 5. item except.6.repl.1.

L.VII.in prin.lib.41.cap.9.queſt.6. cauſa 3. exce. 2.repl.4.item lib.44.cap 12. queſt.3. reg.1. exc. 8.item queſt.5.reg.1.except.3.

§ 1.d.cap.12.queſt.5.reg.7.

§ Qui in rem. d. cap. 12. queſt. 1. except.3.exemplo 5.

§ Inter predones.d.queſt.1.except.5.& 6.

§ Iulianus ſcribit.ibidem.

ibi:Quia placuit.lib.23.cap.11.queſt.9.except.1.

§ Si duo ſunt.lib.44.cap.12.queſt.1.except.3.

§ Sed etſi de.d.except.3.

ibi:item ſi duo.d.except.3.exemplo 4.

ibi:Planè ſi tam lib.44.cap.12.queſt.9.except.7.

§ Cum de uſufructu. lib. 44. cap. 12. queſt. 5. regula 9.

§ Neq; colonis.d.cap.12.queſt.1.except.4.

§ Inter eos.d.cap.12.queſt. 5. reg. 5. except. 1. item reg.12.item lib.40.cap.12.queſt.1.except.13.

ibi.idem'q; dicitur.lib.40.cap.12.queſt.1.except.14.

§ Si debitor.lib.40. cap.4. cauſa 1. except. 8. item lib.44.cap.12.queſt.6.reg.2.

ibi:Nam etſi partem.lib.41.cap.1.except.8.item cap.2.reg.23.

L. VIII.in prin.lib.44.cap.11.queſt.2.reg.4.

§ 1. lib. 33.cap. 11. reg. 4. item lib. 44. cap. 11. queſt.9.except.7. repl.1. item cap. 12. queſt. 1. except. 7.

§ Venit.lib.44.cap.11.queſt.1.cauſa 3.

§ Si communis.d.cap.11.queſt.6.reg.2.except.1.

§ fin.d.reg.2.except.2.

L. IX. d. cap.11.queſt.3. cauſa 1.except.11.item.d. except.2.repl.1.

L. X.in prin.d.cap.11.queſt 5.except.1.

§. Si uſus.lib.44.cap.12.queſt.5.reg.10.

§. fin.d.queſt.5. reg.5. & 6.

L. X I. lib.44.cap.12.queſt.3.cauſa.1.except.11.itē cauſa 6.except.4.

L. X I I. d. queſt.3.cauſa 8. item queſt. 9. except. 8.item lib.26.cap.13.queſt.2.reg.1.except.5.

L. X I I I. lib.44.cap.12.queſt.3.reg.1. in prin.

L. X I I I I.in prin.lib.44.cap.12.queſt.3.cauſa 1. & cauſa 2.in prin.

§ Impendia.d.cauſa 1.except.2.repl.3.item queſt.9. except.10.

ibi:Sed is qui à me.d.cauſa 1.except.9.repl.2.

ibi:Quæ cum ita.d.cauſa 1.except.3.

ibi: Diuerſum eſt enim. d. except.3. item d.cauſa 1. except.2.

ibi:igitur etſi.d.cauſa 1.except.9.repl.1 item queſt. 9.except.3.

§.Si conuenit.lib.44.cap.12.queſt.1. except.9.

§. Si inter d.except.9. repl. 2. item cap.11.queſt.2. cauſa 9.except.1.repl.1.

§.fin.lib.41.cap.10.queſt.4.cauſa 12.

L. X V. lib.44.cap.11.queſt.7.reg.1.

L. X V I.lib.44.cap.12.queſt.3.reg.1.except.10.item queſt.5.reg.15.

L.X V I I.lib.44.cap.10.queſt.3.reg.1.except.11. repl.3.

L. X V I I I. lib.44.cap.12. queſt. 5. reg.7.exceptione 1.

L. X I X. in prin. d. cap.12. queſt.5. reg.1. except.4.

§. De ueſtibulo. d.cap.12. queſt.1. except.12. item queſt.3. reg.1. except.1.

§. Si per eundem.d. queſt.1. except.3. item d. except.2.item lib.eod.cap.11.queſt.9.except.4.

§.Iudex.d reg.1.except.9.item cap.10.queſt.3.reg. 1.except.31.

§.Aquarum.d.cap.12.queſt.3. reg.1.except.2. item queſt.5.reg.11.item d.cap.10.queſt.3.reg.1.except.2.

L.XX lib.44.cap.11.queſt.3.cauſa 2.

L.X X I.lib.44.cap.12.queſt 5.reg.3.

L. X X I I.d.cap.12.queſt.3.reg.2.

L.X X I I I.lib.44.cap.11.queſt.3.cauſa 4.item lib. 43.cap.1.queſt.5.except.1.

L.X X I I I I. lib.21. cap.2.reg.4.except.3.repl. 1.item lib.44.cap 12.queſt.3.reg.1.except.13.

§.fin.lib.44.cap.11.queſt.3.cauſa 1.except.10.repl. 2.item queſt.5.except.2.repl.1.item queſt.10.except.9.item lib.49.cap.13.queſt 3. cauſa 1.

L.X X V.d.cauſa 1.except.11.item queſt.6. reg.2. except.2.repl.1.

L.X X V I.d.queſt.3.cauſa 5.

L.X X V I I. lib.41. cap.11.queſt.2. cauſa 11.

L. X X V I I I. lib. 26. cap.13. queſt.2. reg.1.in prin.

ibi:Sed etſi in.d.reg.1.except.2.

ibi:

ibi: Sin autem facienti.d.reg.1.except.1.
ibi: quod ſi quid.d.except.2.repl.1.
L. XXIX. in prin.lib.44.cap.11.quæſt.3.cauſa 1.
except.3.
ibi: deniq; ea.d.cap.11.quæſt.5.except.3.
§ Diuerſi.d.quæſt.3.cauſa 1.except.2.
§ fin.lib.44.cap.12.quæſt.1.except.12.
ibi: ſed etiamſi.lib.44.cap.11.quæſt.5.except.4.
L. XXX. lib. 44. cap. 12. quæſt. 1. reg. 1. ex-
cept.1.
L. XXXI. d. cap. 12. quæſt. 1. except. 13.
repl. 9.

LIBRI VNDECIMI PANDECTARVM.

Si menſor falſum modum dixerit.

Tit. VI.

L. I. in prin.lib.44.cap.15.quæſt.1.
ibi: Si autem ex locato.d.cap.15.quæſt.8.except.1.
§. Hæc actio.d.cap.13.quæſt.3.except.1.
ibi: lata culpa planè.d.except.1.repl.1.
ibi: Sed etſi mercedem.d.except.1.repl.2.
§ fin.d.cap.15.quæſt.3.cauſa.1.
L. II. in prin. d. cauſa 1.
§ Sed ſi ego.d.cap.15.quæſt.5.reg.1.
L. III. in prin.d.quæſt.3.except.7. item d.quæſt.5.
reg.3.
§ 1.d.cap.15.quæſt.4.reg.1.
ibi: Pomponius tamen. d. quæſt. 3. except. 6.item
quæſt.8.except.3.
ibi: nihil enim.d.quæſt.3.except.2.
§ Item Pomponius.d.quæſt.3.except.3.
§ Hanc actionem.d.cap.15.quæſt.4.reg.2. itē quæſt.
5.reg.2.
§ fin.d.cap.15.quæſt.6.reg.3.
L. IIII.d.cap.15.quæſt.2.reg.1.item quæſt.7.
L. V. in prin.d.cap.15.quæſt.3.cauſa 2. item. quæſt.
8.except.2.
§ Si cum falſus.d.quæſt.3.except.7.repl.1.
ibi: Sed ſi nihil.d.quæſt.3.except.2.
§ fin.cum duabus legib.ſequentib.d.quæſt.3.cauſa 3.

LIBRI DVODECIMI PANDECTARVM.

Si certum petatur Condictione.

Tit. I.

L. I. lib.37.cap.10.quæſt.1.reg. 1.item lib.50.cap.4.
in uerbo Credere.
L. II. in prin.lib.39.cap.1.quæſt.2.reg.2.item cap.2.
quæſt.1.except.22.
§ 1.d.quæſt.2.reg.1.
ibi: quia in genere.d.quæſt.1.reg.1.
ibi: quia aliud.lib.40.cap.9.in prin.
§ Appellata.lib.39.cap.1.quæſt.1.
§ Creditum.d. cap.1.quæſt.3.
ibi: Item mutuum.lib.39.cap.2.quæſt.1.except.17.
§ In mutui datione.d.quæſt.1.except.2 & 3.item 14.
in prin.& repl.4.& 5.
ibi: Id enim tale.d.cap.2.quæſt.2.reg.1.
L. III.lib.40.cap 9.except.22.
L. IIII. in prin.lib. 39.cap.8.quæſt.1.cauſa 7.ex-
cept.1.repl.5.
ibi: nam & qui rem.lib.44.cap.1.quæſt.1.except.5.
repl.4.
§ Res pignori.lib.40.cap.11.quæſt.7. except. 1.itē
lib.37.cap 10.quæſt.1.reg.3.& 4.
ibi: etiam fructus.lib.41.cap.2.quæſt.4.reg.5.
§ fin.lib.21. cap.9.reg. 13.item cap.10.quæſt. ult. in
fine.item lib.37.cap.10.cauſa 2.
L. V.lib.48.cap.19.except.7.
ibi: aut dolo.d.cap.19.except.8.
L. VI.lib.37.cap.10.quæſt.1.cauſa 1.item lib.38.cap.
2.diuiſ.3.
L. VII.lib.39.cap.2.quæſt.1.except.20.
L. VIII. in prin.ibidem.item lib.37. cap.10.quæſt.5.
reg.1.
§ Item ſi legatā.lib.21.cap.4.cauſa 1.except. 1.repl.
11.item lib. 37.cap.3.except. 28. repl.1. item lib.
39.cap.3.except. 13. repl.7. item cap.2.quæſt.1.
except.16.
L. IX. in prin.lib.37.cap.10.quæſt.1.reg.1.
ibi: Cæterum ſi in diem.lib.36.cap.14.reg.2.& reg.
6.in prin.
ibi: Competit hæc actio.d.quæſt.1.reg.5.
ibi: Sed etſi ex S C.d.cap.10.quæſt.2.
ibi: Siue autem.d.cap.10.quæſt.3.
§ Quoniam Propoſitio.
§ Numeraui. cum ſequentibus.lib. 38. cap. 5. reg. 6.
except.1.item cap.10.reg.2.item lib.39.cap.2.ex
cept.23.
§ Si numos.d.cap.2.quæſt. 2. reg.1.item lib.37.cap.
3.except.26.repl.9.
§ fin.d.cap.2.quæſt.1.except.17.repl.1.dupl.1.tripl.
1.item quæſt.5.reg.1.item cap.8.quæſt.2.cauſa 7.
except.1.repl.4.
L. X.d.tripl.1.quadrupl.1.item.d. reg.1.except.1.i-
tem d.repl.4.
L. XI. in prin.d.except.17.repl.2.item lib. 44.cap.
1.quæſt.1.except.5.repl.4.
ibi: quod ſi lancem.d.quæſt.1.except.15.
§ Si tibi decem.lib.37.cap.3. except.22.item lib.39.
cap.2.quæſt.4.reg.3.
§ Si fugitiuus. d. cap. 2. quæſt. 1. except. 13.repl.4.
dupl.1 & 2.item quæſt.6.reg.3.
L. XII.lib.39.cap.2.quæſt.1.except.5.
ibi: Item ſi is.ibidem.
ibi: Etſi alienam. d. quæſt. 1. except.13.repl.1. item
quæſt.6.reg.3.
L. XIII. in prin.ibidem.
§ Si ſeruus. d. cap.2. quæſt. 2. reg.4.item quæſt.4.
reg.6.
ibi: Nam etſi communes.d.cap.2.quæſt.1.except.14.
repl.2.
L. XIIII.lib. 49. cap.8.except.2. in prin.& re-
plic.1.
L. XV.lib.39.cap. 2. quæſt. 1. except.17.repl.1.&
repl.3.
L. XVI.d.quæſt.1.except.14.
L. XVII.d.cap.1.quæſt.6.reg 4.
L. XVIII.lib.35.cap.2.quæſt.5.except.3.item lib.37.

cap.3. except.15.item lib. 39. cap.2.queſt.1.ex-
cept.19.

ibi: Quare ſi cos. d. queſt. 1. in fine.repl. gener.1.
dupl.1.

L.XIX.in prin.lib.37.cap.10.queſt.5.reg.1.

§ Si pupillus. lib. 18. cap. 6.queſt.1.reg.1.except.3.
repl.1.item repl.2.dupl.1.itē lib.49.cap.2.queſt.
1.except.4.item d.queſt.1.in fine.

ibi: Quapropter.d.cap.2.queſt.1.except.15.

ibi:nam omnino.d.queſt.1.except.13.repl.1.item lib.
48.cap.19.except.18.repl.4.

L.XX.d.queſt.1.except.18.

L.XXI.lib.36.cap.9 queſt.1.except.4 repl.2.dupl.
2.item lib.48.cap.9.except.25.repl.1.

L.XXII.lib.36.cap.8.reg.3.

L.XXIII.lib.21.cap.9.reg.11.item lib.37.cap.10.
queſt.1.reg.4.item lib.41.cap.19.except 10.

L.XXIIII.lib.37.cap.9.reg.3.item lib.38.cap.10.
reg.1.

L.XXV.lib.8.cap.9.reg.10.

L.XXVI.lib.39. cap.2.queſt. 2.reg.3. except.1.
repl.1.

L.XXVII d.cap.2.queſt.3.except.3.

L.XXVIII.lib.41.cap.22.cauſa 1.except. 2.item
cauſa 2.except 1.

L XXIX.lib.45.cap.9.queſt.10.reg.2.

L.XXX.lib.37.cap.3.except.43.

L.XXXI. in prin.lib. 36.cap.10.queſt.1.except.1.
repl.1.item lib.37.cap.10.queſt.4.reg.1.

§ Seruum. lib.21.cap. 9. reg. 9. item lib.37.cap.10.
queſt.1.reg.4.item lib.49.cap. 6.queſt.3.reg.1.
except.3.diſtinct.1.

ibi: Quàm ſi ei precium. lib. 42. cap.1.except.10.
repl.2.

L.XXXII.lib.39.cap.2. queſt.2. except.17.repl.
3.item except.19.repl.1.

L.XXXIII.d.queſt.1.except.6.

L.XXXIIII.in prin.d.except.6.repl.1.

§ Præſes.ibidem except.7.

L.XXXV.in comment. liberat.cap.25.cauſa 33.
except.1.

L.XXXVI. lib. 36.cap.24.reg.2.except. 8. itē lib.
48.cap.13.ſpecie 2.except.7.& 8.

L.XXXVII. cum duabus ll. ſequentibus.lib.36.ca.
24.reg.6.except.1.

L.XL.lib. 36. cap.9.queſt.2 reg.8. item d.cap.9.
queſt.1.except.4.repl.2.

ibi: Etſi ut ille putabat.lib.37.cap.3.except. 12. repl.
4.dupl.3.

ibi: Non enim. lib.36.cap.9.queſt.1.cauſa 2.except.
14.item lib.48.cap.19.except.7.repl.8.

L.XLI.lib.39.cap.2.queſt.1.except.13.repl.3.

ibi: Earum autem ſummarum. lib.44.cap.9.queſt.
3.cauſa 1 except.2.item cauſa 10.except.4.item
queſt.10.except.7.

ibi: Placebat.lib.48.cap.7.except.9.diſtinct.3.

ibi: Quod ſi ſtipulatus.lib.37.cap.3.except.26.repl.
3.dupl.3.& 4.

ibi: Quod ſi ſibi.d.except.13.repl.2.

L.XLII.in prin.lib.41.cap.17.reg.1.except.

§ fin.lib.38.cap.8 reg.13.

De in litem iurando. Tit. III.

L.I.lib.36.cap.11.in prin.item queſt.6.reg.3.

L.II.in prin.d.cap.11.in prin.

§ Interdum.d.cap.11.queſt.7.

L.III.d.cap.11.queſt.1.except.2.

L.IIII in prin.uſq; ad § Adoleſcens.d.queſt. 1. exc.
6.repl.1.item queſt.2.reg.1.except.1.

ibi: Et quidem ipſe.d.queſt.2.reg.2.

ibi: Nec matrem d.queſt.1.except.2.

§ Adoleſcens.d.queſt.2.reg.3.

§ Deferre. d.cap.11.queſt.5.

§ Iurare.d.cap.11.queſt.4.

§ Item uidendum.d.cap.11.queſt.6.reg.1.

§ fin.d.cap.11.queſt.1.except.1.

L.V.d.cap.11.queſt.4.

ibi: Item etſi iuratum.d.cap.11.queſt.6.reg.1.

ibi: Sed in his.d.cap.11.queſt.1.except.1.

ibi: Planè interdum.d.queſt.1.except.3.repl.1.

L.VI.d.except.3.in prin.

L.VII.d. cap. 11. queſt.2.reg. 1. in prin. item ex-
cept.3.

L.VIII.d.cap.11.queſt.1.except.7.

L.IX.d.cap.11.queſt.3.

L.X.d.cap.11.queſt.1.except.4.

L.XI.d.cap.11.queſt.6.reg.1.except.1. item reg.4.

LIBRI DECIMI TERTII PANDECTARVM.

De condictione ex lege. Tit. II.

L.Vnica.lib.44.cap.3.queſt.1.

De condictione Triticiaria. Tit.III.

L.I. in prin.lib.37.cap.11.queſt.1.item queſt.1.ex-
cept.1.& 2.

§ fin.d.queſt.2.except.3.

L.II.d except.3.repl.2.item queſt.3.reg.1.

L.III.d. queſt. 3. item lib. 36. cap. 8. reg. 3. ex-
cept.5.

L.IIII.d.reg.3.in prin.

De eo quod certo loco dari oportet. Tit. IIII.

L.I.lib.18.cap.13.in prin.

L.II.in prin.d.cap.13.queſt.3.cauſa 2.& 3.

§ 1.d.queſt.3 cauſa 1.

§ Si quis Epheſ.d.queſt.3.cauſa 2.except.2.

§ Sceuola.ibidem.

§ Qui Stichum.ibidem.item.lib.38.cap.8.reg.4.ex-
cept.4.

ibi: Proinde mixta.d.reg.4.except.8.

§ Si quis ita.d.cauſa 2.except.3.

§ Si quis inſulam.lib.38.cap.4.except.17.

§ Qui ita.lib.36.cap 24.reg.1.except.8.

ibi: Quare uerum puto.lib.37.cap.5.except.23.

§ Idem Iulianus. lib. 38.cap. 13 queſt.3.cauſa 3.exc.
4.item lib.48.cap.10.except.32.repl.2.& 3.

§ Nunc de officio.d.queſt.3.cauſa 1.in prin.

ibi: Iulianus Labeonis.d.cauſa 3.in prin.

§ fin.d.cap.13.queſt.5.reg.2. itē lib. 36.cap 8.reg.1.

L.III.d.cap.13.queſt.1.

L.IIII.

L.IIII.in prin.d.cap.13.queſt.3.cauſa 3.except.1.
§ Interdum.d.cauſa 3.except.2.
ibi:In ſumma.d.cap.13.queſt.6.
L.V. cum l.ſequente.d.cauſa 3.except.3.
L.VII.d.cap.13.queſt.7.reg.1.
ibi:Si tamen.d.cap.13.queſt.3.cauſa 3.in prin.
L.VIII.d.cap.13.queſt.4.reg.2.
L.IX. d. cap. 13. queſt. 3. cauſa 3.in prin.item lib. 48.cap.10.except.12.
L.X.d.cauſa 3.except.5.
ibi: Tanto magis.d. cauſa 3.except.4. item lib.eod. cap.11.ſpecie.2.reg.3.except.2.

De conſtituta pecunia. Tit.V.

L.I.in prin.lib.45.cap.5.queſt.1.
§ 1.d.cap.5.queſt.2.except.2.
§ De pupillo.d.queſt.2.except.3.
§ Sed ſi filiuſfam. d. queſt. 2. except.4.item queſt. 4.reg.1.
§ Eum qui.d.queſt. 2.cauſa 5.item except.gener.18.
§ An poſſet.d.queſt.2.except.28.
§ Debitum.d.queſt.2.except.23.
§ Debitum. d. queſt.2. except.19.repl.4.item except.24.
ibi:Cæterum ſi plus.d.queſt.2.except.29.
L.II.d.except.29.repl.1.
L.III.in prin.lib.45.cap.5.queſt.5.reg.2.
§ 1.d.cap.5.queſt.2.except.19.repl.2.
§ Si is qui.d.queſt.2.except.21.
L.IIII.d.queſt.2.except.14.
L.V.in prin.d.queſt.2.except.36.
§ 1.d.cap.5.queſt.6.reg.2.
§ Quod exigimus.d.queſt. 25.itē except.19.repl.3.
§ Iulianus.d.queſt.2.cauſa 1.
§ Sed et ſi quis.d.queſt.2.except.13.
§ Item ſi mihi.d.queſt.2.except.6.
§ Iulianus.d.queſt.2.except.7.
§ Item tutori.d.queſt.2.except.6.
§ Si actori.d.except.6.
§ fin. d. queſt.2. except. 8. item except. 45. repl.3. dupl.1.item queſt.3.except.1.
L.VI.d.except.8.item d.repl.3.dupl.2. item d.queſt. 3.except.4.
L.VII.d.queſt.2.except.9.
§ Si mihi.d.queſt.2.excep.10.
L.VIII.d.cap.3.queſt.3.reg.2.
ibi:Quod ſi poſtea. lib. 48.cap.8. except.11.repl.4. dupl.4.item repl.16.dupl.3.
L.IX.lib.49.cap.7.cauſa 11.except.5.repl.1.
L.X.d.dupl.3.
L.XI.in prin.lib.45.cap.5.queſt.2.except.26. item except.19.in prin.
§ fin.d.queſt.2.except.29.
L.XII.d.except.29.
L.XIII.d.queſt.2.except.30.
L.XIIII.in prin.d.queſt.2.except.31.
§ 1.ibidem except.27.
§ Sed & ſi quis.d.queſt.7. except.12.repl.1.item d. except.27.item except.40.repl.1.& 2.itē queſt. 5.reg.1.
§ fin.d.queſt.2.except.1.& except.11.
L.XV.d.except.11.
L.XVI.in prin.lib.45.cap.5.queſt.5.reg.4.
§ 1.d.cap.5.queſt.2.except.33.item queſt.6.reg.1.
§ Ait Prætor.d queſt.2. except.40.& except.41.
§ fin.lib.38.cap.6.except.8.repl.3.in prin.
L.XVII.d.repl.3.dupl.1.item lib.45.cap.5.queſt.2. except.40.
L.XVIII.in prin.d.except.40.
§ Quod adijcitur. d. queſt. 2. except. 19 & except.37.
ibi:Proinde & temporali. lib. 36.cap.15.except. 78
ibi:Quare etſi.d.queſt.2.except.35.
§ E' re autem.d.cap.5.queſt.5.reg.1.
§ Vetus.d.cap.5.queſt.9.
L.XIX. in prin.d.cap.5.queſt.2.except.22.& except.34.item except.38.item queſt.7.reg.2.
§ fin.cum lege ſequente.d.queſt.2.except.29.repl. 2.item except.39. item cap.12.queſt.2.reg.21.
L.XXI.in prin.lib.45.cap.5.queſt. 2. except. 20. repl.1.
§ Si ſine.d.queſt.2.except.32.item queſt.7.reg.1.
§ Conſtituto.d.queſt.2.except.44.
§ fin.d.except.44.diſtinct.1.
L.XXII.d. queſt.2. except.41.item queſt.3.except.1.
L.XXIII.d.queſt.2.except.20.repl.1.
L.XXIIII.d. queſt. 2. cauſa 4.item queſt.5.regul.5.
L.XXV.in prin.d.queſt.2.except.45.repl.2.item lib.38.cap.8.reg.4.except.9.
§ Si iureiurando.d.queſt.2.except.19.repl.5.
L.XXVI.d.queſt.2.cauſa 2.item queſt.5.reg.5.
L. XXVII.d. queſt. 2.except.14. & 15.item except.42.
L.XXVIII.lib.45.cap.5.queſt.9.
L.XXIX.d.cap.5.queſt.2.except.23.
L.XXX.d.queſt.2.except.45.repl.3.dupl.1.
L.XXXI.d.queſt.2. except.3. & except. 25. item lib.49.cap.8.except.17.repl.2.

Commodati uel contrà. Tit. VI.

L.I.in prin.lib.39.cap.4.queſt.1.reg.6.
§ Inter commodatum. d. queſt.1.reg.2.item queſt. 2.except.5.
§ fin.d.queſt.2.except.2.
L.II.d.except.2.& 3.item queſt.5.except.1.
L.III.in prin.d.except.2.repl.4.
§ 1.lib.39.cap.5.queſt.2.cauſa 3.item queſt.1.reg.1.
§ In hac actione. d. reg.1. except.1.item reg.2.item lib.36.cap.8.reg.3.except.6.
§ Heres.lib.39.cap.5.queſt.2.except.1.
§ Si filio familias.lib.39.cap.4.queſt.2.except.1. itē cap.5.queſt.3.reg.6.item queſt.5.except.11.
§ Sed etſi ancillæ.d.reg.6.
§ Sed non tantum.d.cap.3.queſt.1.except. gener.26. repl.3.
§ fin.d.cap.4.queſt.2.except.6.
L.IIII.d.except.6.
L.V.in prin.lib.39.cap.5.queſt.1.cauſa 6.

§ 1.d.cap.5.queſt 4.reg.1.
§ Nunc uidendum. lib. 39. cap.5. queſt.1.except.3. repl.2.
ibi: Et quidem.lib.36.cap.3.except.1.repl.1.dupl.2.
ibi: Niſi fortè. lib.39. cap.8.queſt.2.cauſa 7.except. 1.repl.6.
ibi: Aut ſi hoc ab initio.d queſt.2.except.gener.7. repl.3.
ibi: Commodatum.lib.39.cap 4. queſt 1.reg.1.
ibi: etſi fortè.lib.39. cap 5.queſt.1.except.3.repl.4.
ibi: Quod uerò ſenectute.d.except. 3. in prin.item lib.34.cap.3.except.8.repl.1.dupl.3.tripl.1.
ibi: Niſi fortè cum poßit.d.except.3 repl.6.
§ Cuſtodiam planè.d.except.3.repl.5.
ibi: Sed an etiam. d.cap. 3.queſt.1.except.4.repl.1.
§ Sed interdum d.queſt.1.except.3.repl.2.
§ Quin imò. d. queſt. 1. cauſa 1.& 2.item queſt.5. except.6.
ibi: Si quidem ad hoc.lib.39. cap. 6.queſt.1.cauſa 7.
§ Vſq; adeò.lib 39 cap.5.queſt.1.except.7.
§ Interdum. d queſt. 1. except. 3. repl.2. dupl.1.2. & 3.
§ Nunc uidendum.d.queſt.1.cauſa 4.
ibi: Niſi merces.lib.39.cap. 4. queſt.2.except.8.
ibi: Planè ſi ego.lib.39 cap.3.queſt.5.except.5.
ibi: Idem Labeo.d.cap.3.queſt 1.except.2.
§ Si me rogaueris d. except. 1. repl. 4.item except. 4. & except.5.in fine.item except.7.
§ Si de me petiſſes. d. queſt.1.except.3.repl.2.dupl. 4. item lib. 34.cap.3. except. 8. repl. 2. dupl.1. tripl.4.
§ Si duobus.lib.23 cap.3.queſt.3. reg.1.except.3.itē lib. 39. cap. 5. queſt. 3.reg.5.item lib.43.cap.2. queſt.4.reg.10.
ibi: Et ſi alter.d.cap.5.queſt.1.except.8.
ibi: Et ambobus.d.cap.5.queſt.4.reg.5.
L.V I.d.cap.5.queſt.3.reg.5.item d.reg.10.item lib. 46.cap.3.queſt.2.except.43.repl.6.item lib.48. cap.7.reg.2.except.1.
L.VII.in prin.d.reg.5. & d.reg.10.item lib.38.cap. 12.reg.2.except.20.
§ Sed etſi legis.d.reg.5.except.2.itē queſt.4.reg.4.
ibi: Nam etſi d.cap.3 queſt.5.except.10.repl.2.
L.VIII.cum l.ſequente.lib.22.cap.4.except.26.exēplo 3.item lib.39.cap.4.queſt.1.reg.1.
L.X.in prin.lib.19.cap.5.queſt.1.cauſa 3.
§ Si rem.d. queſt. 1. except.gener.3.repl.2.dupl.2. item repl.7.
ibi: Et ideo d.cap.5.queſt.4.reg.5.item lib.46.cap. 4.reg.7.
L.XI.d.dupl.2.& repl.7.
L.XII.in prin.ibidem.
§ Commodatum.d.repl.7.
L.XIII.in prin.d.cap.5.queſt.4.reg.2.
§ 1.d.cap.3.queſt.3.reg.1.
§ Si libero.lib.39.cap.4 queſt.2.except.4.item lib. 43.cap.12.queſt.3.except.8.repl.1.
L.XIIII.lib.19.cap.5.queſt.5 except.9.
L.X V.cū l.ſequente.lib.39.cap.4.queſt.1. exc.7.
L.XVII.in prin.lib.39. cap.5.queſt.1.exc.5.repl.1. item except.6.
§ 1.lib.39.cap.6.queſt.2.in fine.
§ Si ex facto.d.cap.5.queſt.2.repl.1.
§ Sicut.lib.19.cap.4.queſt.1.reg.4.item reg.6.item cap 6.queſt.2.cauſa 1.
ibi: Vt accidit.lib.44.cap.6.queſt.1.cauſa 2.
ibi: Voluntatis eſt.lib.42.cap.13.queſt.1.cauſa 2.
ibi: Aut etiam ſciens. lib.9.cap.6.queſt.2.cauſa 2.
§ Duabus.lib.39.cap.3.queſt.3.reg.7.
§ fin.d.cap.5.queſt.4.reg.5.item cap.6.queſt.2.cauſa 6.item queſt.3.reg.1.
L.XVIII. in prin.d.cap.5.queſt.3. except.3.in prin. & repl.2.item repl.3.
ibi: Fugas ſeruorum.d.queſt.1.except.4.
ibi: Hæc ita.d.repl.2.dupl.2.tripl.1.
§ Sine autem. d. cap.5.queſt. 1. cauſa 3.item except. gener.8.item queſt.3.except.10.
§ Poſſunt.lib.39.cap.6.queſt.2.cauſa 4.
§ Item qui ſciens.d.queſt.2.cauſa 2.
§ fin.d.cap.6.in prin.& queſt.4.reg.2.item lib.36. cap.13.queſt.3.except.3.
L.XIX lib.39.cap.5.queſt.1.cauſa 3. except.2.item except.gener.2.itē cap.6.queſt.2.except.gener. 1.item lib.43.cap.6.queſt.1.cauſa 9.except.5.
L.XX.d.cap.3.queſt.1.exc.gener.3.repl.7.dupl.2.
L.XXI.in prin.lib.39.cap.6.queſt.2.cauſa 5.item queſt.4.reg.2.
§ In exercitu.lib.39.cap.5.queſt.1.except.5.
ibi: Sed & illi. d. cap.5.queſt.4. reg.5.item lib.46. cap.3.queſt.2.except.20.
§ fin.d.except.20.
L.XXII. lib.39. cap.6.queſt.2.cauſa 3.item queſt. 4.reg.2.
ibi: quemadmodum competit.d.queſt.6.cauſa 4.
L.XXIII.lib.39.cap.5.queſt.1.cauſa 3.except.1.

De pignoraticia actione,uel contrà. Tit. VII.

L.I.lib.40.cap.1.queſt.4.cauſa 5 & 6.
ibi: Si igitur contractū.lib.40.cap.2.except.21.repl. 1.item cap.8.queſt.6.reg.16.
ibi: Tenebitur tamen.lib.40.cap.10.queſt.1.cauſ.7.
L.II.lib.37. cap.3.except.28.item lib.40.cap.3.except.40.in prin.& repl.11.
L.III.lib.40.cap.10 queſt.1.cauſa 8.
L.IIII.lib.40.cap.7.queſt.1.cauſa 1.& 2.
ibi: Sed etſi non.d.cauſa 2.except.1.item lib. eod.ca. 4.cauſa 1.except.13.repl.3.
ibi: Vbi uerò conuenit,cum l.ſequente.lib. 40.cap. 7.queſt.3.reg. 2.item queſt.6.reg.12.item cap. 12.queſt.7.except.10.
L.VI.in prin.d.queſt.5.reg.3.
ibi: Melius autem.lib.40.cap.6.reg.3.
§ fin.lib.40.cap.7.queſt.6.reg.7.except.1.
L.VII.d.except.1.repl.1.
L.VIII.in prin.lib.40.cap.10.queſt.1.cauſa 13.
§ 1.lib. 48.cap.22. cauſa 1.except.4.itē lib.40.cap. 12.queſt.2.except.17.
§ Si unus.lib.40.cap.4.queſt.1.except.4.repl.8.

§ Si annua.lib.40.cap.7.quæſt.4.reg.1.
ibi:Sed omnib.d.cap.7.quæſt.1.cauſa 2.exc.8.repl.1.
§ De uendendo.d.cap.7.quæſt.2.reg.2.
§ fin.lib.40. cap.4.quæſt.1.cauſa 1. except.4.repl. 9.dupl.1.item except.5.
L.IX.in prin.lib.40.cap.10.quæſt.1.cauſa 3.
§ 1.lib.40.cap.2.except.11.
§ Propriè.lib.40.cap.2.quæſt.2.
§ Omnis.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.4.item cauſa 4.
§ Et generaliter.lib.40.cap.5.cauſa 2.
§ Is quoq; lib.40.cap.12.quæſt.1.except.4.
§ fin.d.quæſt.1.except.2.repl.1.
L.X.lib.40 cap.4.cauſa 4.except.2.
L.XI.in prin.d.cap.4.cauſa 6.except.2.
ibi:Nouata.d.cauſa 6.in prin.
§ Si quaſi daturus.d.cap.4.cauſa 5.item cauſa 13.itẽ cap.5.cauſa 6.
§ Si in ſortem.d.cap.4.cauſa 1.in prin.& except.5.
§ Si creditori.lib.40.cap.7.quæſt.3.reg.1.
§ Solutam.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.2.repl.1.cũ ſequentibus.
ibi:Vnde ſi domum.lib.48.cap.8.except.10.repl.8.
ibi:Planè ſi eam.lib.40.cap.1.quæſt.4.ſpecie 1.except.4.repl.1.
§ Per liberam. lib. 27.cap.1.quæſt.8.reg.4.item lib. 21.cap.2.reg.9.in prin.item lib.40.cap.2.exc.9.
ibi:Et ideo ipſe.lib.40.cap.12.quæſt.3.except.1.
ibi:Sed ſi procurator. d.cap.11.quæſt.2.reg.1.item cap.4.except.40.repl.16.in prin.& repl.17.
L.XII.d.reg.1.& d.repl.17.
L.XIII.in prin. lib.40.cap.4.cauſa 1.except.14. repl.12.item cap.12.quæſt.4.reg.7.
§ fin.cum l.ſequente.d.cap.11.quæſt.1.exc.1.repl.1.
L.XV.d.quæſt.1.cauſa 6.item quæſt.4.reg.8.
L.XVI.in prin.lib.40.cap.3.except.40.repl.16.
§ Contrariam. lib.40.cap.10.quæſt.1.cauſa 2 & 3. item lib.47.cap.18.quæſt.2.cauſa 3.except.2.
§ fin.cum lege ſequente.lib.40.cap.3.except.36.
L.XVIII.in prin.d.cap.3.except.25.itẽ lib.36.cap. 5.reg.6.except.10.
§ 1.lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.8 & 9.
§ Si fundus.lib.40.cap.5.cauſa 22.in prin.
§ Si quis cauerit.d.quæſt.6.reg.7.
§ fin.cũ l.ſequẽte.lib.40.cap.3.except.40.repl.15.
L.XX.in prin.d.except.40.repl.3 & 4.
§ Si pluribus.lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.20.itẽ cap. 9.reg.1.except.1.
§ Si per creditorem.lib 40.cap.4.cauſa 2.
§ fin.lib.40.cap.12.quæſt.1.except.8.
L.XXI.lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.10.
L.XXII.in prin.d.cap.12.quæſt.4.reg.6.
ibi:Sed quod ipſe.d.reg.6.except.1.
§ Si prædo.d.cap.12.quæſt.1.except.4.item quæſt. 4.reg.3.item lib.36.cap.10.in fine.
§ Si poſt.lib.40.cap.10.quæſt.1.cauſa 6.
§ fin.cum l.ſequente.d.quæſt.1.cauſa 4.item quæſt. 3.reg.2.
L.XXIIII.in prin.d.quæſt.1.cauſa 5.itẽ lib.42.cap. 7.quæſt.1.except.4.exemplo 2.
§ Qui reprobos.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.7.itẽ lib.48.cap.9.except.27.
§ Si uẽdiderit. lib.40.cap.7.quæſt.6.reg.6.exc.1.
ibi:Quemadmodum et ſi res.lib.40.cap.12.quæſt.1. cauſa 3.
ibi:Quare ſi proſtituit.lib.40.cap.5.cauſa 16.
L.XXV.lib 40.cap.10.quæſt.1.cauſa 12.item cauſa 13 except.1.
L.XXVI.lib.40.cap.1.quæſt.4.cauſa 3.
ibi:Cum teſtamenta.d.quæſt.4.cauſa 4.
ibi:Sciendum tamen.d.cauſa 3.except.1.
L.XXVII.lib.40.cap.2.except.10.item cap.12. quæſt.7.except.4.
ibi: Quod ſi etiam.lib.40.cap.3.except.40.repl.3.
L.XXVIII.in prin.d.quæſt.7.except.5.repl.1.
§ fin.d.cap.12.quæſt.3.except.2.
L.XXIX.lib.22.cap.5.except.46.in fine.item lib. 40.cap.5.cauſa 22.
L.XXX.lib.40.cap.12.quæſt.1.except.1.repl.3.
L.XXXI.lib.40.cap.10.quæſt.1.cauſa 11.
ibi:Eadem ſeruanda. lib.39. cap.6.quæſt.2.cauſa 1. item cap.10. quæſt.2.cauſa 2.item lib.43.cap.5. quæſt.5.except.7.repl.1.
L.XXXII. lib.40. cap.10.quæſt.1.cauſa 3.except.3.
L.XXXIII.lib.40.cap.12.quæſt.1.except.16.
L.XXXIIII.d.quæſt.1.cauſa 8.
L.XXXV.in prin lib.48.cap.12.reg.21.
ibi:Nec audiendus.d.cap.12.reg.1.except.1.repl.3.
§ fin.lib.40. cap.6.reg.1 & 2.item lib.37.cap.3.except.30.repl.9.
L.XXXVI.lib.40.cap.10. quæſt.1.cauſa 7. itẽ lib.46.cap.3.quæſt.2.cauſa 18.
ibi:Sed & extra.lib.47.cap.18.quæſt.2.cauſa 3.
ibi:Sed etſi quis.d.quæſt.1.cauſa 3.
ibi:Planè ſi ea res.d.quæſt.1.cauſa 2.except.3.
L.XXXVII.lib.40.cap.6.reg.2.except.1.
L.XXXVIII.lib.40.cap.2.except.8.
L.XXXIX.lib.40.cap.12.quæſt.1.except.12.itẽ quæſt.6.reg.2.
L.XL.in prin.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.4.repl. 2.itẽ cap.6.reg.7.itẽ lib.41.cap.3.exc.17.repl.7.
§ Debitoris.d.reg.7.
§ fin.lib.40.cap.3.except.40.repl.12.dupl.1.itẽ cap.4.cauſa 1.in prin.
L.XLI.d.except.40.repl.7 & 8.
L.XLII.lib.40.cap.7.quæſt.6.reg.6.
L.XLIII.in prin.lib.40.cap.12.quæſt.1.cauſa 4.itẽ except.gener.2.repl.4.
§ fin.d.quæſt.1.except.gener.1.

LIBRI DECIMIQVARTI PANDECTARVM.

De exercitoria actione.

Tit. XIIII.

L.I.in prin.lib.45.cap.8.quæſt.3.
§ Magiſtrum.d.cap.8.quæſt.3 in prin.
§ Si cum quolibet.d.quæſt.3.except.8.
§ Magiſtri autem.d.quæſt.3.except.12.

§ Cuius.d.quæſt.3.except.6.
§ Magiſtrum. d. quæſt. 3. except. 2. item except. 2. repl.1.
§ Nauem.d.quæſt.3.except.7.
§ Non autem.d.quæſt.3.except.13.
§ Quod ſi mutuam.d quæſt.3.except.12.
§ Vnde quærit.d.quæſt.3.except 13.repl.2.item except.15.
ibi:Quod ſi ab initio.d.cap.8 quæſt.8.except.2.
ibi:Sed etſi in.d.quæſt.3.except.14.
ibi:Sed etſi ab alio.d.except.13.repl.1.
ibi:Igitur præpoſitio.d.except.13.in prin.
§ Sed etſi.ibidem.
§ Si plures.d quæſt 3.except. 9.
§ Exercitorem.d.quæſt.3.except.1.item quæſt.3.regul.1.
§ Parui autem.d.quæſt.1.except.3.4 & 5.
§ Eſt autem.d.cap.8.quæſt.9.reg.1.
ibi:Sed ex contrario.d.cap.8.quæſt.10.
§ Si is qui nauem.d cap 8.quæſt.5.reg.2.in prin.
§ Licet autem.d.reg.2.except.1.
ibi:Sed ſi ſciente.d.except.1.repl.1.
§ In poteſtate.d.cap.8.quæſt.3.except.3 item d.reg.2.except 3.
ibi:Si tamen.d.reg.1.except.1.repl.2 & 3.item regul.4.
ibi:Planè ſi uoluntate.d.reg.2.except.1.
§ Quinquam.d.quæſt.3.except.8.repl.2.
§ Hæc actio.d.quæſt.3.except.16.item quæſt.9.regul.1.
ibi: Sed ſi quid. d. quæſt.3.except.17.item quæſt.6.except. 2.
§ fin. cum duabus. ll. ſequentibus. d. quæſt. 6. except.3.
L.IIII.in prin.d.except.9.diſtinct.1.
§ Sed etſi ſeruus.d.quæſt.6.except.4.
§ Si ſeruus.lib. 45.cap.8.quæſt.3.exc.18.item quæſt.5.reg.1.except.4.
ibi:Nam & magiſtro.d.quæſt.3.except.19.
§ Hæ actiones d.cap.8.quæſt.4.item quæſt.5.reg.3.item quæſt.7.
ibi:Proinde etſi ſeruus.d.quæſt.6.reg.2.except.5.
L.V.in prin.d.cap.8.quæſt.3.except.10.item quæſt.8.reg.3.item lib.16.cap.3.except.6.repl.12.
§ Item ſi ſeruus.d.cap.8.quæſt.9.reg.1.except.3.
§ fin.d.quæſt.3.except.11.
L. VI. in prin.d.cap.8.quæſt.5. reg. 2.except.1.replic.2.
§ fin.d.cap.8.quæſt.6.except.4.
L.VII.lib.45.cap.8.quæſt.8.reg.1.
ibi:Itaq; & illud.d.cap.8.quæſt.3.except.19.
ibi : Quare etſi in ea. d. cap. 8. quæſt. 6. reg. 1. except.1.
ibi:Eadem ferè.lib.45.cap.9.quæſt.8.reg.3.

Ad legem Rhodiam de iactu. Tit. II.

L.I.lib.43.cap.8.quæſt.1.cauſa 1.in prin.
L.II.in prin.ibidem.
§ Seruius quidem.d.cap.8.quæſt.4.reg.2.
§ Si conſeruatis.d.cap.8.quæſt.2.reg.2.
ibi:Naut etſi faber.lib.43.cap.7.quæſt.1.cauſa 4.
§ Cum in eadem.d.cap.8.quæſt.3.reg.2.
§ Iactura.d.cap.8.quæſt.2.reg.10.
ibi:Corporum liberorum.d.quæſt.2.reg.6.
ibi:Ex conducto.d.cap.8.quæſt.3.reg.1.
ibi:Iudem agitatum.d.quæſt.2.reg.7.
ibi:Niſi ſi qua.d.quæſt.2.reg.8.
§ Si nauis.d.cap.8 quæſt.1.cauſa 5 & 6.
§ Porrò.d.cap.8.quæſt.2.reg.1 & reg.12.
§ Seruorum.d.quæſt.2.reg.5.
§ Si quis ex.d.cap.8.quæſt.3.reg.1.
§ Si res quæ.d.quæſt.2.reg.4.
§ fin.lib.21.cap.1.cauſa 1.except.2.exemplo 1.
L.III.lib.43.cap.8.quæſt.2.reg.2.except.3.
L.IIII.in prin.d.cap.8.quæſt.1.cauſa 2.
ibi:Contrà ſi ſcapha.d.quæſt.1.cauſa 3.
§ Sed ſi nauis.d.quæſt 1.cauſa 1.except.1.item cauſa 4.diſtinct.1.item quæſt.2.reg.10.
ibi:eorum uerò.d.cap.8.quæſt.2.reg.4.
§ Cum autem.d.quæſt.2.reg.9.
ibi:Poteſt tamen.d.reg.9.except.1.
ibi:Sed diſtinctio.d.reg.9.except.2.
ibi:Sed hic uideamus.d.quæſt.2.reg.3.
L. V. in prin.d. quæſt. 2. reg.2. item quæſt.1.cauſa 4.
§ fin.d.reg.2.except.3.
L.VI.d.reg.2 in prin.
L.VII.d.cauſa 4.
L.VIII.lib.21.cap.1.cauſa 3.except.2.exemplo 1.
L.IX.lib.11.cap.2.quæſt.1.cauſa 23.
L.X.in prin.lib. 43.cap.2.quæſt.4.reg.1.except.2.item cap. 7.quæſt.1.cauſa 3.except.1.repl.1.item quæſt.2.reg.2.
§ Si ea condit.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 10.exc.4.item cap.6.quæſt.1.cauſa 9.exc 1.repl.6.dupl.3.
§ Idem iuris.d.cauſa 10 exc.5.item d.repl.6.dupl.4.
§ fin.lib.43.cap.2.quæſt.4.reg.2.except.1.

De inſtitoria actione. Tit. III.

L.I.lib.36.cap.6.reg.4.except.9 item lib.38.cap.7.reg. 1.item lib. 45. cap. 9. quæſt. 2. item quæſt. ult.
§ fin.cum l.ſequente.d.quæſt.ult.
L.III.cum lege ſequente.lib.45.cap. 9. quæſt. 3. in prin.item except.7.
L.V.in prin.ibidem.
§ Idem ait.d.except.7.
ibi:Quamuis & furti.d.cap.9.quæſt.10.reg.6.
§ Idem Labeo.d.except.7.
§ Sed & cum fullo.ibidem.
ibi:Planè ſi adfirmarit.d.quæſt.10.reg.6.
§ Non tamen omne.cum ſequentibus.d.cap.9.quæſt.3.in prin.& except.8.
§ Item fideiuſſori.d.cap.9.quæſt.4.reg.1.
§ Si inſtitor.d.cap.9. quæſt.3.except.11.item quæſt.5.except.5.
§ fin.cum l.ſequente.d.quæſt.5.reg.1.except.1.
L.VII.in prin.d.reg.1.except.2.
§ Parui.d.cap.9.quæſt.3.except.5.

ibi:

ibi:Item quiſquis. d.quæſt.3.except.1.
L.VIII.d.except.5.
L.IX.cum l.ſequente.d.quæſt.3.except.3.
L.X.in prin.d.except.3.repl.3.item quæſt.5.except.3.repl.1.
ibi:Sed etſi minor.d.quæſt.1.except.4.
§ De quo.d.quæſt.3.except.13.
§ Proſcribere.d.except.13.repl.2.
ibi:Certè ſi quis.d.except.11.repl.2.
ibi:Proſcriptum autem d.except.13.repl.1.
ibi:Sed ſi ipſe.d repl.3.dupl.1.
§ Conditio autem.d.quæſt.3.except 8.
ibi: Sed etſi denũciauit.d quæſt.3.except.13.in prin.
ibi:Sed ſi aliàs.d.except.13.repl.5.
ibi:Sed in totum.d.except.13.in prin.
§ Si inſtitoria. d.cap.9. quæſt.10. reg.4. item cap.10.quæſt.4.except.6.item except.15.repl.2.
§ fin.cum l.ſequente.lib.16.cap.1.except.6.repl.13.item lib.45.cap.9.quæſt.3.except.9.
L.XIII.in prin.d.quæſt.3.except.14. item quæſt.8.reg.1.
§ Meminiſſe.d.quæſt.3.except.15.
§ fin.d.cap.9.quæſt.6.reg.1.item quæſt.9.
L.XIIII.ibidem.
ibi:Nam hæredem d.cap.9.quæſt.5. exc.3. repl.3.
L.XV.d.cap.9.quæſt.4.reg.2. item quæſt.5. exc.3.item quæſt.7.
L. XVI.d.cap.9.quæſt.3.except.8.
L.XVII. in prin.d cap.9.quæſt.4 reg.3.
§ 1.d.cap.9.quæſt.10.reg 1.
ibi:Sed ſi tu. d.cap.9.quæſt.3.except.13.in prin.
§ Si impubes.d.quæſt.3.except.11.item quæſt.5. except.3.repl.1.
ibi:quemadmodum ubi.d.quæſt.5.except.1.
§ Certè eius.d.quæſt.5.except.3.repl.2.
§ Proculus.lib.45.cap.9.quæſt.3.except.13. in prin. & repl.4.
§ fin.d.cap.9.quæſt.10.reg.3.
L.XVIII.d.quæſt.3.in prin.
L.XIX.in prin.d.quæſt.3.except.6.& 7.
§ Si dominus.d.quæſt.3.except.12.
§ Tabernæ.lib.45.cap.1.quæſt.ult.reg.4.
§ fin.lib.45.cap.9 quæſt.3.exc.8.in prin.& repl.1.
L.XX.d.cap.9.quæſt.10.reg.1.except.1.

De tributoria actione. Tit. IIII.

L.I.in prin lib.45.cap.10.quæſt.2.& 3.
§ Licet.d.cap.10.quæſt.4.except.2.repl.1.
§ Peculiarem.d.quæſt.4.cauſa 1.& d.except.6.in prin.
§ Scientiam. d. cauſa 1. & d. quæſt.4. except.gener.9.
§ Poteſtatis.d.quæſt.4.except.1.
§ fin.cum l.ſequente.d. quæſt.4.exc.3.item exc.11.
L.III. in prin.d.cap.10.quæſt.5.reg.3. item quæſt.6.reg.5.except.1. & 2. item quæſt.9. reg.5. item cap.12.quæſt.2.reg.7.
§ Si ſeruus.d.cap 10.quæſt.4.except.7.item except.8.repl.1.dupl.1.
§ fin.d.except.7.& d.repl.1.in prin.
L.IIII.d.except.7.repl.1.
L.V.in prin.d.quæſt.4.except.8.repl.1.
§ 1.d quæſt.4.except.1.item except.8.repl.3. item quæſt.9.reg.2.item cap.12.quæſt.2.reg.5.exc.1.
§ Sed etſi ancilla.d.quæſt.4.except.5.
§ Item parauit.d.quæſt.4.except.4.
§ Mercis nomine.d.quæſt.4.except 6.
§ Per hanc actio.lib.45.cap.10.quæſt.6.reg.
§ In tributum.d.cap.10.quæſt.5.reg.1.
§ Sed eſt quæſitum.d.quæſt.6.reg.4. except.1.
ibi:paruiq; referre.d.reg. 4.except.2.
ibi:Quid tamen ſi qui.d. reg.4. except.3. item reg.7.except.2.
§ Siue autem.d. reg.4.except.6.
§ Sed etſi duo.d.quæſt.6.reg.5.
§ Non autem.d quæſt.6.reg.3.
§ Si propter.d.reg 3.
§ Si plures.d.quæſt.6.reg.6.
§ Planè ſi eadem.d.quæſt.6.reg.4.except.4.item reg 7.in fine.
ibi:Niſi fuerint.d.reg.4.except.3.
§ Sed etſi dedi.d.reg.4.except.5.
§ fin.d.quæſt.6.reg.2.item reg.7.itẽ quæſt.7. reg.1.
L. VI.d reg.7.except.1.item d. quæſt.7. reg.1. item quæſt.1.different.3. item cap.11. quæſt.2.
L.VII.in prin.d.reg.1.
ibi:Quid tamen.lib.45.cap.10.quæſt.4. except.12.
§ Si enim dolo,cum ſequenti.d.quæſt.4.cauſa 2.item except.gener.10.
§ Sed etſi negauerit.d.quæſt.4.cauſa 3.
§ fin.d.cap.10.quæſt.5.reg.1.item quæſt.8.
L.VIII.ibidem.item d.cap.10.quæſt. 4.except.13.
ibi.Quamuis non aliter.d.quæſt 4.except.10.
L.IX.in prin.d.reg.2.& d.quæſt.8.
§ Eligere.d.quæſt.4.except.15.item quæſt. 9. reg.1.
§ Si ſeruo.d.quæſt. 4. except.14.item quæſt.3.reg.2.except.1.repl.1.
L.X.lib.45.cap.10.quæſt.3. differ.4. item quæſt 9. reg.1.except.1.item cap.11.quæſt.5.reg. 1.exc.1.
L.XI.d.quæſt.3. in prin.item quæſt.6. reg.3. item quæſt.9.reg.1.
L.XII. lib.45.cap.12.quæſt.2.reg.3.except.4.
ibi:Tributoria actione.lib.45.cap.10.quæſt.4.cauſa 1.

Quod cum eo,qui in aliena poteſtate eſt,&c. Tit. V.

L.I.lib.45.cap.7.quæſt.2.in prin.& except.1.
ibi:Sine enim iuſſu.d.quæſt.2.except 2.
L.II. in prin. lib. 36. cap.12. quæſt.2. cauſa 8. in prin.
§ fin.d.cauſa 8.except.2.& 3.repl.1.
L.III.d.cap.12.quæſt.4.reg.1.except.1.& 4.
L.IIII.in prin.d.cauſa 8.except.3. repl.1. item lib.45.cap.7.quæſt 3.reg.2 except.1.
§ Interdum tamen.d.cauſa 8.except.5.
§ Quanquam autem.d.cauſa 8.except.7.
§ Soli autem filio.d.cap.12.quæſt.2.reg.3.
§ Sed an etiam. d. cauſa 8.except. 8.
§ fin.lib.45.cap.14.quæſt.1.except.8.

L.V.in prin.lib.36.cap.12.quæſt.1.cauſa 8. except. 2.repl.1.
§ Si filio.d.cauſa 8.except.4.
ibi:Sed ſi coactus.d.cauſa 8.except.3.repl.2.
L.VI.d.cauſa 8.except.5.
L.VII.d.cauſa 8.except.3.repl.1. item lib.45.cap. 7.quæſt.1.except.7.item quæſt.3.reg.2. exc.1.
L.VIII.lib.45.cap 9.quæſt.3.except.8.repl.2.

De S.C.Macedoniano. Tit.VI.

L.I.in prin.lib.39.cap.3.quæſt.1.in prin.
ibi:Etiam poſt mortem.d.quæſt.1. repl.16.
§ Si pendeat.d.quæſt.1.repl.6.
§ Certè etſi.d.quæſt.1.repl.35.
§ In filiofamil.d.quæſt.1.repl.10.
ibi: Niſi fortè.cum l ſequente.d.quæſt.1.repl.12.
L.III.in prin.d.quæſt 1.repl.1.
§ Proinde & in eo.ibid.repl.2.
ibi:Quemadmodum ipſe.ibid.repl.3.
§ Is autem.d.quæſt.1.repl.24. (repl.25.
§ Si à filiofamiliâs, cum duabus ll. ſequentib. ibid.
L.V.ibid.repl.26.
L.VII.in prin.ibid repl.24.
§ Idem ait.lib.39.cap.3.quæſt.2.reg.5.
§ Sed ſi filiusfam.d.cap.3.quæſt.1.repl.16. itm lib. 40.cap.1.except.40.repl.8.& repl.14.
§ Mutui.d. quæſt.1. repl.21.
§ Si filiusfam.d.quæſt.1.repl.37.
§ Sed etſi.ibid.repl.36.
§ Non ſolum.lib.39.cap.3.quæſt.1.
ibi:Sed etſi alteruter.d.cap.3.quæſt.1.repl.1. dupl.3.
§ Item ſi duos.d repl.1 dupl.4.
§ Siue autem.d.quæſt.1.repl.22.

§ Quanquam.d.cap.3. quæſt.2.reg.2 & 3.
§ Interdum.d.quæſt.2.reg.6.
§ Quanquam inquit.d.quæſt.1.repl.19.
§ Promae ſi accepit.d.quæſt.1.repl.32.
ibi:Non tamen uertiſſe.ibidem repl.33.
§ Quod dicitur.ibidem repl.15.in fine.
§ Si filiusfamil.ibid.repl.33.
ibi:Hoc amplius.ibid.repl.28.
§ Si pater.ibid.repl.30.
ibi:Nec ſolutum. cum lege ſequente. lib. 49.cap.8. except.2.in prim.& repl.2.
L.IX.in prim.lib.39.cap.3.quæſt.1.repl.30.
§ Si ab alio.d.except.2.repl.1.dupl.3.
§ Hoc ſenatuſconſult.d.quæſt.1.repl.13.& repl.14.
ibi:Nec intereſt.d.quæſt.1.repl.17.
§ Non ſolum.lib 39.cap.3. quæſt. 2 reg.1.2 & 4.
ibi:Sed ſi non.d.cap.3.quæſt.1.repl.20.
ibi:Et tamen hi.lib.49.cap.8.except.1 & 2.
§ fin. } d.except.2.
L.X. }
L.XI.lib.39.cap.3.quæſt.1.repl.38.
L.XII.in prim.d.quæſt.1.repl.21.
§ Sed etſi.d.quæſt.1.repl.38.dupl.1.item lib.50.cap. 5.in uerbo initium.reg.2.
L.XIII.d.quæſt.1.repl.24.
L.XIIII. ibidem repl.18. dupl.1.
L.XV.ibid.repl.5.
L.XVI.ibid.repl.29.
L.XVII.ibid.repl 16.
L.XVIII.d.cap.3.quæſt.2.reg.4.except.2.
L.XIX.d.cap.3.quæſt.1.repl.1.
L.XX.d.quæſt.1.repl.30.dupl.1.

LIBRI DECIMIQVINTI PANDECTARVM.

De peculio. Tit. I.

L.I.in prim.lib.45.cap.11.in prim.
§ Verba.d.cap.11.quæſt.3.except.1.
§ De eo.ibidem.
§ Si cum impub.d.quæſt.3.except.2.repl.1.
§ fin.d.quæſt.3.except.3. item quæſt.5. reg.1. exc.1.
L.II.d reg.1.except.1.repl 1.
L.III.in prin.d.quæſt.3.except.5.
§ Vnde Labeo.ibidem.item quæſt.5.reg.3.item cap. 13.quæſt.4.reg.1.except.2.
§ Parui autem.d.quæſt.3.except.6.
§ Pedius.d.excep.6.
§ Idem adiſcit.lib.19.cap.2.quæſt.4.except.5.
§ In furioſi.d.except.6.
ibi:Si non fuerit.d.except.5.repl.1.& except.6.
§ Si filiusfamil.lib.45.cap.11.quæſt.3.except.7.
§ Iulianus.d.except.7.repl.2.
§ Cui congruit.d.repl.1.item cap.13.quæſt.2.except. 3.item quæſt.8.reg.1.except.2.
ibi:Quod ſi filium.d. cap.11. quæſt. ult.reg.1. exc.4.
§ Si ſeruus.d.cap.11.quæſt.3.except.8.
ibi:Quis nec ſi.d.quæſt.3.except.9.
§ Sed ſi filius.d.quæſt.3. except.7.repl.2.item lib. eod.cap.1.quæſt.2.except.4.
ibi:Quare et ex cõpromiſſo.d quæſt.3.exc.8.repl.1.
§ Idem ſcribit.d.quæſt.3.except.9.repl.1.

§ Ex furtiua.d quæſt 3.except.11.repl.2. itẽ lib.46. cap.8 quæſt.3. reg.1.except.2. item except.3. item reg.2.
§ fin.lib.45.cap.7.quæſt.2.except.6.repl.1.
L.IIII.in prim.lib.19.cap.2.quæſt.1.& quæſt.4. in prim.& except.1.
ibi:Sed hoc ita.d.quæſt.4.except.3.repl.2.
ibi:Si uerò nomina.d.quæſt.4.except.3.
§ Ex his apparet.d.quæſt.4.except.2.
§ Sed ſæpe.d.cap.2.quæſt.5.in fine.
§ Si opera.lib.45.cap.12.quæſt.3.reg.2.
§ Si ære.lib.19.cap.2.quæſt.5. cauſa 2.except.1.
§ fin.d.cap.2 quæſt.4.except.1.repl.2.
L.V.in prin.lib.39.cap.8.quæſt.4. reg.3. except.1. repl.1. item lib.45. cap.11. quæſt.6. reg.1.except.1.
§ Sed etſi precario.ibidem.
§ Si filiusfamiliâs.d.cap.11.quæſt.3.except.10.
§ Peculium.lib.19.cap.2.quæſt.1.
L.VI d.quæſt.1.item quæſt.4.except.2.repl.2.
L.VII.in prim.d.quæſt.1.
ibi:Et adijcit. d. cap.2. quæſt.4. except.5 & 6.item quæſt.5.cauſa 3.
ibi:Et congruit.lib.45. cap.12. quæſt.6. reg.5. except.3.
§ Sunt quidã d.quæſt.4.except.3.repl.1.& exc. 4.

§ Scire

§ Scire autem.d.quæſt.4.except.2.repl.1.
§ Tam autem.d.quæſt.4.except.7.
ibi: Ergo etſi furere.d.lib.2.quæſt.5.cauſa 4.
§ In peculio.d.quæſt.4.except.8.item lib.45.cap.12.quæſt.1.reg.2.
ibi:Hoc amplius.d.quæſt.1 reg.6.
ibi;Sed etſi quid.d.reg 4.except.3.
ibi:Hereditas quoq;.d.quæſt.1.reg.5.
ibi:Sed & id.d.quæſt.1.reg.5.
§ fin.d.quæſt.1.reg.7.
L.VIII.lib.19.cap.2.quæſt.4.except.3.
ibi;Contra autem.d.cap.2.quæſt.5.cauſa 1.
L.IX. in prin.lib.41 cap.12.quæſt 1.reg.5.except.2.
ibi:Plane ſi conſeruus.d.quæſt.1.reg.7.
ibi:Nam & ſi quid.d.quæſt.1.reg.6.
§ Peculium.d.cap.12 quæſt.2.reg.1.in prin.
§ Huic definitioni.d.quæſt.2.reg.5.
§ Preterea.d.quæſt.2.reg.6.
ibi: Quoniam etſi per.lib.45.cap.11.quæſt.3.exc.15.repl.3.
ibi:Nam ut eleganter.lib.59.cap.2.quæſt.5.cauſa 2.item lib.45.cap.12.quæſt.2.reg.1.in prin.
§ Sed & creditor.d.reg 1.except.8.item except.9.repl.1.
§ ſiue autem.d.reg.1.except.10.
ibi.Sed eſt quæſtionis.d.cap.12 quæſt.1.reg.2.
§ Si ipſe ſeruus.d.exc.10.item except.11.itẽ reg.4.
§ Item deducetur.d.cap.12.quæſt.2.reg 2.in prin.et reg.3.
ibi:Sed hoc ita demum.d.reg.1.except.1.
§ Marcellus.d.reg.1.except.2.
ibi:Sed ſi de peculio.d.reg.3.except.3.
ibi:nam & ſi quid.d.reg.2.except.2.
L.X.d.except.3.
ibi:Quia in actione.lib.41.cap.11.quæſt.2.
L.XI.in prin.lib.45.cap.12.quæſt.2.reg.1.in prin.item reg.2.
ibi:Sed etſi quid.d.quæſt.2.reg.5.in prin.
ibi:Sed ita demum.d.reg.1.except 1.
ibi:Sed ſi a debitore.d.reg.1.except.2.
§ Etſi etiam.d.reg.1.except.3.
§ Item Iulianus.d.except.1.repl.1.
§ Deniq; ſcribit.d.repl.1.dupl.1.
§ Idem recte ait.d.dupl.1.
§ Quod autem.d.reg.1.except.4.
§ Deniq; Iulianus.d.except.4.
ibi:Quoniam non.d.reg.1.in prin.
§ Idem ſcribit.lib.45.cap.11.quæſt.4.reg.3.item quæſt.10.reg.1.except.1.item cap.12.quæſt.2.reg.1.except.4.repl.1.item except.8.
ibi:Nam & quiuis.d.cap.11.quæſt.5.reg.1.except.1.
§ fin.d.cap.12.quæſt.2.reg.7.
L.XII.d.quæſt.1.in fine,except gener.1.repl.4.
L.XIII.d.quæſt.2.reg.9.
L.XIIII.d.quæſt.5.reg.3.except.5.item quæſt.6.reg.5.except.4.
ibi:nec quiſquam.d.quæſt.2.reg.8.
L.XV.d.quæſt.6.reg.5.except.3.item.d.quæſt.1.reg.7.except.1 & 2.
ibi:Ceterum ſi commune.lib.45.cap.11.quæſt.6.reg.5.
L.XVI.d.reg.5.except.1 & 3.item d.reg.7.except.1 & 2.
ibi:Deinde ſi.lib.21.cap.2.reg.4.except.5.
L.XVII.lib.45.cap.12.quæſt.2.reg.10.
ibi:& id quidem.d.quæſt.1.reg.11.
ibi: Id uero quod.d.reg.10.
ibi:Sed & ſi quid d.quæſt.2.reg.5.except.2.
ibi: Id uero quod ipſis.d.reg.5.except.1.
L.XVIII.
L.XIX.in prin.lib.45.cap.11.quæſt.1.except.10.repl.2.
§ 1.lib.45.cap.12.quæſt.2.reg.1.except 12.
ibi:Quæ quæſtio.lib.45.cap.11.quæſt.5.reg.1.exc.5.repl 1.dupl.1.
ibi: Sed in marito.d.quæſt.5 reg.1.exceptione 1.repl.4.
§ Sin autem maritus.d.cap.11.quæſt.9.reg.2.
§ fin.d.cap.11.quæſt.4.reg.2.
ibi;Idem etiam contra.d.quæſt.4.reg.3.
ibi:Quamuis in duob.d.reg.5.except.5.item quæſt.10.reg.1.except.1.
L.XX.d.except.5 & d.except.1.
L.XXI.in prin.lib.45.cap.12.quæſt.5.reg.8.in prin.
ibi:Sed ſi alij.d.reg 8.except.1.
§ Si dolo tutoris.d.reg 8.except.2.repl.2.
§ Emptor autem.d.except.2.in prin.
§ Siue autem.d.reg.8.except.3.
§ fin.lib.45.cap.11 quæſt.1.except.14.
L.XXII.cum l.ſequente.lib.45.cap.12.quæſt.2.reg.3.in prin.
L.XXIIII.lib.19.cap.2 quæſt.6.reg.1.
L.XXV.lib.45.cap.12.quæſt.1.reg.15.
L.XXVI.lib.45.cap 11.quæſt.3.except.13.repl.5.dupl 1.
ibi Sed etſi tantundem.d.repl.5.dupl.2.
ibi:His conſequens.d.repl.5.dupl.3.
L.XXVII.in prin.lib.41.cap.11.quæſt.3.exc.2.
ibi:Sed et tributoriam.lib.45 cap.10 quæſt.4.exc.5.
§ Conſtat.lib.45.cap.12.quæſt 2.reg.12.
§ Si ſeruus.lib.45.cap.11.quæſt.5.reg.1.except.1.
§ Illud quoq;.d.cap 11 quæſt.6.reg.1.
§ Sed ipſi qui d.cap.11.quæſt.3.except.15.itẽ quæſt.4.reg.1.except.2.
§ In uenditorem.d.reg.3.in prin & quæſt.8.exc.3.
§ Sicut autem.d.reg.3.except.2.
§ Si quis cum.d.cap.11.quæſt.6.reg.5.item lib.36.cap.6.reg.4.except.10.
ibi:Nec enim res.d.cap.12.quæſt.9.reg.1.
ibi.Quod Iulianus.d.reg.5.except.1.
L.XXVIII.d.reg.1.except.2.
L.XXIX.in prin.d.cap.11.quæſt.3.except.6.
§ fin.d.quæſt.1.except.12.
L.XXX.in prin.d.quæſt.3.except.53.item lib.11.cap.5.except.13.repl.5.

§ 1.d.

§ 1.d.cap.11.queſt.6.reg.3.except.4. item queſt.5. reg.3. except.5. item cap.13. queſt.4. reg.1. except.1.
ibi:Sed etſi ipſe.d.cap.11.queſt.3.except.1.itē queſt. 6.reg.3.except.4.repl.2.
§ Is qui ſemel.d.queſt.3.except.18.repl.4.
§ Si annua.d.except.18.repl.3.in prin.& dupl.1.item queſt.8.except.3.repl.2.
§ fin.d.queſt.3.except.13.repl.3. dupl.4. itē lib.48. cap.1.queſt.10.except.1.
ibi:In heredem.d.repl.3.dupl.5.tripl.1.
L.X X X I.d.dupl.3.tripl.2.
L.X X X I I.d.queſt.3.except.18 repl.3.
ibi:quamuis non in maiore.d.cap.12.queſt.6.reg.5. except.4.
ibi:Idemq; eſt. lib.45. cap.13. queſt.2. except.14. repl 3.
ibi:In hoc autem.lib.45.cap.12.queſt.1.reg.17.
§ fin.cum duab.ll.ſequentib.lib.45.cap. 11. queſt. 5. reg.1.except.1.repl.2.item d.queſt.3.in fine,except.gener.1.
L.X X X V I. d.cap.11. queſt.6. reg.1. except. 1.
L. X X X V I I. in prin. d. cap.11. queſt.3. excepe.17.repl.2.
§ 1.
ibi:d.cap.11.queſt.6.reg.4.
§ Seruum.lib.45.cap.12. queſt.1.reg.10. except.1.
ibi: Quia is nullam. d.cap. 11. queſt.6. reg.1. except.5.
ibi: Quia iam mecum. d.cap.11. queſt.5. reg.1. except.1.repl.1.
ibi:Poſtquam placuit.d.except.1.in prin.
§ Si actam. d.reg.1. except.3. item queſt.3. except. 18.repl.3.& 4.
§ fin.d.cap.11.queſt.4.reg.2.
ibi:deducto eo lib.43.cap.12.queſt.2.reg.14.
L.X X X V I I I.in prin.lib.45.cap.11.queſt.3.excepe.13.repl 2.item cap.11.queſt.1.reg.14.
ibi: itaq; ad exhibendum.d.cap.11. queſt.10. reg.1. except.2.
§ Si nuptura.lib.43. cap. 12. queſt.1.reg.1.exc.6.
§ Stichus.d.queſt.2.reg.10.
§ Seruo.d. queſt.2. reg.14. except.1. item queſt.1. reg.10.
ibi: Nam nec cæteris. lib.45. cap.11.queſt.5.reg.1. except.1.repl.5.
ibi:In contrarium quoq;.d. queſt.2.reg.1. except.7.
L.X X X I X.lib.19.cap.2.queſt.4.in prin.
L.X L.d. cap.2.queſt.3.reg 2. item lib.45. cap.12. queſt.1.reg.13.except.1.& reg.14.
L.X L I.lib.45.cap.11.queſt.3.in prin.
L.X L I I.lib.43.cap. 7.queſt.1.except.2.
L.X L I I I.lib.45. cap.11.queſt.6. reg.5. except.2. repl.1.item cap.12.queſt.1.reg.12.
L.X L I I I I.cum.l.ſequente.lib.36.cap.12.queſt.1. cauſa 8.except.1.itē lib.45. cap.7. queſt.3.reg.1.
L.X L V I.
L.X L V I I. in prin.lib.43. cap.9.queſt.3.except. 13.item cap.11.queſt.3.except.12.

§ 1.d.cap.12.queſt.3.except.7.repl.1.
§ Si ſemel.d.cap.11. queſt.3.except.10. repl.9.in fine.item queſt.6.reg 2.
§ Si creditor.d.except.18.repl.3.item queſt.5.reg.1. except.1.repl.3.
§ Non tantum.d.cap.11.queſt.3.except.15.repl.2.itē queſt.4.reg.1. item queſt.15.reg.1. except.3. itē cap.12.queſt.2.reg.1.except.8.
ibi:Dum tamen id d.queſt.2.reg.14.
§ Si ſeruum.d.queſt.2.reg.1.except.7.
ibi:Quia non domino.d reg.1.except.9.
§ fin.lib.45.cap. 11.queſt.5.reg.1.except.1. repl.4.
ibi:Quia queſt.lib.19. cap.2.queſt.3.reg.1.
L.X L V I I I.in prin.d.cap.2.queſt.6.reg.2.
§ fin.d.queſt.6.reg.3.item lib.48.cap.14.queſt.4. except.2.repl.1.
L.X L I X.in prin.d.cap.2.queſt.4.except.2.
§ Si ignorāte.lib.45.cap.11.queſt.2.reg.1.itē queſt. 3.reg.3.
§ fin.d.cap.2.queſt.4.except.3.
L.L.in prin.lib.8.cap.8.queſt.1.except.12.
ibi:Qui ſi iudicium.lib.43.cap.11.queſt.3.except.13.
ibi:Sed fideiuſſorem.lib.45.cap.1.queſt.2.except.23. & 25.item except.29.repl.2.
§ Si creditor.lib.45.cap.11.queſt.1.reg.17.except.2.
§ Etiam poſtquam. lib.45.cap.1 queſt.2.except. 13. diſtinct.1. item except.27.
§ Seruus.lib.45.cap.11.queſt.5.reg.1.exc.2.repl.1.
L.L I.lib.45.cap.12. queſt.2. reg 4.except.1. & 2.
ibi:Quod enim dicitur.lib.45.cap.11.queſt.6. reg. 5.except.5.
ibi:Et in omnib. lib.36. cap.6.reg.4.exc.10.repl.1.
L.L I I.in prin.lib.45.cap.12. queſt.2.reg.1. exc.5.
ibi:Planè in cæteris. lib.45. cap 12.queſt 7.
ibi:Planè ſi ex re.d.cap.11.queſt.10.reg.1.except.2.
ibi:Quod & in quouis.
ibi: Nam etſi Titij.lib.45.cap.12.queſt.2. reg.1.except.8.
§ fin.d.queſt.1.except.1.item cap. 11 queſt.7.
L.L I I I.lib.19.cap. 10.queſt.13.reg.6.in prin.
ibi:Debitores autem.d.reg 6.except.7.
L.L I I I I.lib 45.cap 12.queſt 4.reg.4.
L.L V.lib.45.cap.11.queſt 1.reg.17. except.4.
L.L V I.d.cap.12.queſt.2.reg.1.
L.L V I I.d.cap.12.queſt.1.reg.17.except.2.
ibi:Sed cum qui lib.14 cap.14.queſt.2.reg.1.
L.L V I I I.lib.45. cap. 11.queſt.4.reg.4.

Quando actio de peculio annalis ſit. Tit. II.

L. I. in prin. lib.45. cap.12. queſt.8. except. 1.2 & 3.
ibi:& ſi quid. lib.45.cap.12.queſt.1.reg.8.
ibi:Quo primum.d.except.1 repl.4.
§ Quamdiu.d.except.1.2 & 3.
§ Annus.d.repl 4.
§ Merito.d.except.1.in prin.
§ Alienatio.d.queſt.8.except.1 & 3.
ibi:Mors autem.d.except.1.in prin.
ibi: Sed etſi.d.except.2.

§ in

§ In alienatione.lib.45.cap.11.quæſt.5.reg.1.except.1.repl.1.
§ Item hæres.d.reg.1.except.4.item reg.3.in prin.et except.3.item d.quæſt.5. in fine,except. gener.1.repl.3.
§ Si præcepto.d.reg. 3. except. 4. item d. except. gener.1.
§ Vſufructu. lib.45. cap.11. quæſt.5.reg.1.except.3.repl.2.item quæſt.8.except.4.
§ Quæſitum eſt.d.cap.11.quæſt.3. except.18. repl.1.item cap.13.quæſt.2.except.14.
ibi:Quia annua.d.cap.11.quæſt.8.except.1.repl.1.item cap. 13.quæſt.7.
L.II.in prin.d.quæſt.8.except.6.
§ fin.d.quæſt.8.except.5.
L. III. lib.19. cap.2. quæſt.3. reg.2. item quæſt.5. cauſa 5.

De in rem uerſo. Tit.III.

L.I.in prin.lib.45.cap.13.quæſt.1.in prin.
ibi:Nec uidetur.d.cap.13.quæſt.1.
ibi: De in rem uerſo.d.cap.13.quæſt.7.
§ Item ſi plures. d.cap.13. quæſt.2. except.14. item cap.11.quæſt.6.reg.3.
L.II.d.quæſt.2.except.4.
L.III.in prin.d.except.4.repl.1.item cap.12.quæſt.1.reg.16.
§ In rem autem.d.quæſt.1.cauſa 1.item cauſa 3.
ibi:Sed etſi errauit.d.cauſa 3.except.1.
ibi: Siue peculiariter.d.quæſt.1.except.2.repl.1.
§ Et regulariter.d.quæſt.2.cauſa 2.
§ Proinde.d.quæſt.1.cauſa 8.
§ Sed ſi mutuum.d.quæſt.2.except.gener.1.
§ Item Labeo.d.quæſt.2.cauſa 10.
§ Nec non.d.quæſt.2.except.gener.1.repl.1.
§ Vnde rectè.d.quæſt.2.except.13.repl.1.
§ Sed etſi ſeruum.ibidem.
§ Sed ſi accepit.d.except.13.in prin.
§ Sed ſi mutuatus.d.except.13. repl.1.item cap. eod. quæſt.3.reg.1.
L.IIII.d.reg.1.item d.quæſt.2.except.14.
L.V.in prin.d.quæſt.2.except.1.repl.3. item quæſt.5.reg.1. except.1.
§ Idem ait.d.quæſt.2.except.6.
§ Quod ſeruus.d.cap.13.quæſt.8.reg.1.exc. 4 & 5.
ibi : Siquidem dominus. d. cap.11.quæſt.2.except.1.repl.1.item cap.14.quæſt.1.cauſa 5.
§ fin.d.quæſt.2.except.2.repl.1.item except.11.
L.VI.ibidem.
L. VII. in prin. d.quæſt.2. cauſa 6.except.2. item except.gener.1.dupl.2.
§ Planè ſi mutuum.d.cauſa 6.in prin.
§ Illud uerum.d.quæſt.2.except.11.
§ Illud planè.d.quæſt.2.except.2.repl.4.
§ Idem ait.d.quæſt.1.except.11.item quæſt.8. reg.2.
§ fin.cum duab.ll.ſequentib.d.quæſt.2.cauſa 7.
L.X.in prin.d.quæſt.2.cauſa 3. except.3. repl.2. itē cauſa 5.
§ Idem tractat.d.except.3.repl.3.
ibi: Niſi ſi donare.d. quæſt 2.cauſa 6.except.1.
ibi: Quare poteſt. d.cauſa.5.except. 1. item except. gener.14.repl.2.itē quæſt.5.reg.1.item quæſt.6.reg.1.
ibi: Ego & ante.d.cauſa 5.except.2.
§ In rem uerſum.lib 45.cap.13.quæſt.5.reg.1.
ibi:Sed utrum.d.quæſt.5.reg.3.
ibi:Planè ſi contempl.d.cap.13.quæſt.8.reg.1.exc.6.
§ Verſum.d.quæſt.8.reg.1. except.7. item quæſt.2.except.7.item lib.48.cap.7.except.9.diſt.1.
§ Si domini.d.quæſt.2.except.3.item.quæſt.5.reg.4.
ibi:Plus dicit.d.quæſt. 2.except.8.
§ Idem quærit.d.quæſt.5. reg.4.in prin.& except.1.item quæſt.8.reg.1.except.2.
§ Item quærit.d.reg.4.except.2.
§ fin.d.quæſt.2.cauſa 3.except.3.item.exc.gener.11.
L.XI.d.cauſa 3.except.2.
L.XII.lib.45.cap.13.quæſt.5.reg.2.
L.XIII.d.cap.13.quæſt.4.reg.2.
ibi:Sicuti cum ſolus.lib.45.cap.14.quæſt.2.reg.1.
L.XIIII.d.quæſt.4.reg.2.
L.XV.d.cap.13.quæſt.2.cauſa 3.except.3.repl.3. item cauſa 4.item quæſt.6.reg 2.
ibi:Nam qui conſtituit.lib.45.cap.5.quæſt.9.
L.XVI.d.quæſt.2.except.5.item quæſt.5.reg.4.
L. XVII. in prin.d.quæſt.2.except.13.repl.1.
ibi:Nam etſi.lib.43.cap.4.quæſt.1.except.7.repl.1.item lib.44.cap.7.quæſt.1. except.16. repl.1.
§ Cum Sticho.lib.45. cap.11. quæſt.3.except.5. item quæſt.8.except 1.repl.2.& 3.
ibi: Quod ſi Pamphilo. lib.45. cap.13. quæſt.7.except.1.
ibi : Sicuti & ſi quid. lib.45. cap.14. quæſt.4. except.1.
ibi:Eadem ratio.lib.45.cap.13 quæſt.2. except.2. item quæſt.5.reg.4.except.3.
L. XVIII.d. cap.13. quæſt.3.reg.2. item quæſt.8. reg.1.except.3.
L.XIX.d.cap.13.quæſt.2.cauſa 9.
ibi: In actione autem.lib.45.cap.11. quæſt.3. except.13.repl.3.
ibi:In rem patris.d.quæſt.2.cauſa 4.
ibi : In quam actionem. lib. 45. cap.11. quæſt.6. reg.5.
ibi:Cum annus.d.cap.11 quæſt.8.except.1.repl.1.
L. XX.in prin.lib.45.cap.13.quæſt.2.cauſa 8.
§ Seruus.d.quæſt.2.except.12.
L.XXI.d.cauſa 8.

Quod iuſſu. Tit.IIII.

L.I.in prin.lib.45.cap.14.in prin.
§ Iuſſum.d.cap.14.quæſt.1.except.4.& 6.
§ Sed ego.d.quæſt.1.except.7.
§ Sed et ſi mandauerit.d.quæſt.1.cauſa 2.
§ Sed etſi ſerui.d.quæſt.1. cauſa 3.
§ Quid ergo.d.quæſt.1.cauſa 4.
§ Si ratum habuerit.d.quæſt.1.cauſa 5.
§ Si pupillus.d.quæſt.1.except.1.
§ Si iuſſu.d.quæſt.1.except.2 repl.5.
§ Si curatore.d.except.2.repl.2.
ibi:Idem etiam.d.except.2.repl.3.

L. II.

L.II.in prin.d.except.2.repl.2.
§ Si iuſſu.d.queſt.1.except.5.
§ fin.d.except.2.in prin.
L.III.d.cap.14.queſt.3.reg.1.
L.IIII.d.except.2.repl.4.
L.V.in prin.d.cap.14.queſt.5.reg.3.
§ fin.d.cap.14.queſt.2.reg.1.
ibi:Sed ſi duo.d.cap.14.queſt.3.reg.2.

LIBRI DECIMISEXTI PANDECTARVM.

Ad Senatuſconſultum Velleianum.

Tit. I.

L.I. in prin. lib. 45. cap. 6. queſt.2. item queſt.3. cauſa 1.
ibi:æquum autem.d.cap.6.queſt.5.in prin.
L.II. in prin d.cap.6.queſt.1.item queſt.3.except. 13.item queſt.6.reg.4.
§ Verba.d.cap.6.queſt.2.
ibi:Sed ita demum.d.queſt.3.except.14.
§ Omnis.d.queſt.3.except.gener.1.
ibi:Sed etſi.d.queſt.3.cauſa 2.
L.III.d. cauſa 2. except. 1. item except. gener. 2. & 6.
L.IIII.d.queſt.3.cauſa 17.
ibi: Sed etſi tibi.d.queſt.3.cauſa 3. & cauſa 17.
L. V. d.cauſa 3.
ibi:nam etſi uendiderit.d.queſt.3.cauſa 5.except.1. item cauſa 6.
L. VI.d.cap.6.queſt.4.reg.1.
L. VII. lib 45.cap.4.queſt.3.reg.1.except.1.repl. 3.item queſt.6,reg.1.except.2.item cap.6.queſt. 3.except.15.repl.1.
L.VIII.in prin.d.cap.6.queſt.3.cauſa 9.
§ 1.d.queſt.3.cauſa 19.
§ Si mulier.d.queſt.3.except.7.repl.1.
ibi:& ideo Primo.d.cap.6.queſt.3.in prin.
ibi:ſed condemnata.d.cap.6.queſt.6.reg.6.
§ Interdum.d.cap.6.queſt.3.cauſa 4.item cauſa 3.in fine.item queſt.6.reg.6.
ibi:Sed ſi is.d. cauſa 6. diſtinct.1. item queſtion.4. reg.2.
ibi:Quemadmodum mulieris.d.queſt.4.reg.3.
§ Planè ſi mulier. d. cap. 6. queſtion. 3. cauſa 6.in prin.
ibi:Quia etſi pecuniam.d.queſt.3.cauſa 3.
§ Sed ſi eam. d. cauſa 6. diſtinct. 2. & d. queſt. 4. reg.2.
§ Quoties.d.cap.6.queſt.5.reg.1.except.1.item reg. 15.except.1.
§ Si conuenerit. d. reg. 1. except.1.item d.reg.15.in prin.
§ Marcellus.d.reg.1.except.2.
§ Si mulier.d.except.2.& 3.
§ Quanquam.d.queſt.5.reg.2.
§ Si mulieris.d.queſt.5.reg.1.except.4.
ibi:deniq; in Falcidia.
ibi:Planè ſimili.d.reg.1.except.5.item reg.4.except. 1.& reg.16.item queſt.3.except.25.
§ Si cum eſſem.d. queſt.3.cauſa 17. diſtinct. 1. item queſt.5.reg.14.item reg.17.
§ fin.d.queſt.3.reg.1.except.6.
L.IX.d.queſt.5.reg.7.
L.X.d.queſt.5.reg.3.4 & 12.
L.XI.d.cap.6.queſt.3.cauſa 17.in prin.
L.XII.d.cauſa 17.diſtinct.1.
L. XIII. in prin. d. queſt.3. except. gener. 2 & 6.
ibi:Aut ſi hereditatem d.queſt.3.cauſa 13.
§ De pignorib.d. cap.6.queſt.5.reg.12 & reg.15.
§ fin.de queſt.5.reg.9.
L. XIIII.d.queſt.5.reg.5.
L. X V.d.cap.6.queſt.3.cauſa 18.
L. X V I. in prin.d.queſt.3.except.19.
§ Si ab ea.d.cap.6.queſt.4.reg.3.except.1.
ibi: Et à pretore.d.cap.6.queſt.3.reg.1.
L. X VII.in prin.d.cap.6.queſt.3. except.7. repl. 1.item except.15. repl.1.
ibi:Nec id contrar.d.queſt.3.cauſa 17.in prin.
§ Si mulier. d. queſt. 3. cauſa 10. except.1.item lib. 40.cap.9.reg.1.except.41.repl.7.& except.24. repl.1.
§ Mulier,cum l.ſequente. d. queſt.3.except.2. repl. 1.item lib.eod.cap.2.queſt.1.except.9.repl.3.itē lib.38.cap.12.reg 2.except.6.
L. X I X. in prin. d. queſt.3. cauſa 15. item cauſa 19.
ibi: Deinde ſi proponas.d. queſt.3.cauſa 14.
§ Cum haberes. d. queſt.3. cauſa 16. item cauſa 17. item queſt.4.reg.2.
ibi:Vt quemadmodum illi.d.queſt.4.reg.3.
ibi: Sicuti & cum.d.queſt.3.cauſa 6.
L.X X.lib.45.cap.6.queſt.5.reg.6.
L.X X I.in prin.d.cap.6.queſt.3.except.20.
in fine.d.queſt.3.except.3 & 12.
L.X XII.d.queſt.3.except.19.
L.X XIII. d. queſt. 3. cauſa 12. item except. gener. 14.
L.X XIIII.in prin.d.queſt.3.except.7.
ibi: Sed ſi pecuniam. d. queſt. 3. except. gener. 2. repl.2.
§ Si ſenatuſconſulti.d.cap.6.queſt.3.reg.10.
§ fin.d.queſt.5.reg.11.except.1.
L. X X V. d.cap.6.queſt.3.except.9.item.cap.14. queſt.1. except.3.
ibi:Niſi pro ſuo.d.queſt.3.except.2.
L.X X VI.d. queſt.3.cauſa 12.
L.X X VII.in prin.d.queſt.3.cauſa 17.
§ Cum ſeruus.d.queſt.3.except.16.item lib.19.cap.1. queſt.3.reg.4.except.1.
§ fin.d.cap.6.queſt.3.except.2 & except.8.
L.X X VIII. in prin.d. cap.6. queſt.3. cauſa 11. item lib.49.cap.34.queſt.5.cauſa.3.
§ Fundum.d. cap.6.queſt.3.cauſa 17. diſtinct.1.
L.X X I X.in prin.d.diſtinct.1.
ibi:Sed non fine.d.cap.6.queſt.5.reg.13.
§ fin.d.cap.6.queſt.3.in fine,repl.gener.
L.X X X. in prin.d. queſt.3.except.14.
§ fin.d.cap.6.queſt.4.reg.1.

L.XXXI.d.cap.6.queſt.3.except.26.item queſt.6.reg.5.item lib.eod.cap.4. queſt.2. except.7. repl.1.
L.XXXII.in prin.d.queſt.3.cauſa 13.
§ Si mulier.lib.40.cap.4.queſt.1.cauſa 2.except.13. repl.10.item cap.7.queſt.2. cauſa 2 except.2. itē queſt.ult.reg.14.except.3. item reg.15. item lib. 45.cap.6.queſt.6.reg.7.
§ item ſi mulier.d.cap.6.queſt.3.cauſa 5.
§ Si mulier.d.cap.6.queſt.4.reg.1.except.2.
ibi:Si verò ignoraſſet.lib.43.cap.4. queſt.3. reg.2. except.2.repl.3.
§ Si mulier.lib.45.cap.6.queſt.3.cauſa 20.item except.22.
§ fin.d.queſt.3.except.10.item queſt.5.reg.7.

De compenſationibus. Tit. II.

L.I.lib.36.cap.13. queſt.2.
L.II.d.cap.13 queſt.6.reg.1.
L.III.d.cap.13.in prin.
L.IIII.cum l.ſequente.d.cap.13.queſt.3.except.21. repl.2.item queſt.5.reg.3.
L.VI.in prin.d.queſt.3.except.23.
§ Si rationem.d.cap.13.queſt.6.reg.5.
L.VII.d.cap.13.queſt.3.except.15.
L.VIII.d.queſt.3.except.17.
L.IX.d cap.13.queſt.5.reg.2.
ibi:Sed ſi cum filiofam.d.queſt.3.except.23.repl.4.
L.X.in prin.d.queſt.3.in prin.
§ Si quis igitur.d.cap.13.queſt.6.reg.4. except.2.
§ Quoties.d.cap.13.queſt.3.except.8.
§ fin.d.queſt.3.except.7.
L.XI.cum l.ſequente.lib.36.cap.9.queſt.2.except. gener.3.
L.XIII.lib.36.cap.13.queſt.3.except.13.
L.XIIII.d.queſt.3.except.23.
L.XV.d.queſt.3.exc.24 item queſt.5.reg.3.
L.XVI.in prin.d.queſt.3.except.19.
§ Cum intra.d.queſt.3.except.23.repl.1.
L.XVII.d.queſt.3.except.12.repl.1.
L.XVIII.in prin.d.queſt.3.except.21.repl.5.
§ Creditor.d.except.21.in prin.
L.XIX.d.queſt.3.exc.17.item queſt.3.reg.2.
L.XX.d queſt.3.except.10.
L.XXI.d.queſt.3. except.21. repl. 5. item lib.6. cap.8.queſt.3. cauſa 1.except.13.repl.3.
L.XXII.d.queſt.3.except.22.
L.XXIII.d.queſt.3.except.19.
L.XXIIII.d.queſt.3.except.25.

Depoſiti, uel contrà. Tit. III.

L.I.in prin.lib.39.cap.7.queſt.1.
§ Pretor ait.lib.39.cap.8.queſt.5.reg.6.
ibi:in heredem.d.reg.6.except.1.
§ Meritò.cum ſequentib.d.except.1.
§ Quæ depoſitis.d.queſt.5.reg.1.
§ Si conuenit.d.cap.8.queſt.2.cauſa 7.except.1. repl.2.diſtinct.2.
§ illud non eſt.d.queſt.2.except.1.
§ Si ueſtimenta.d.queſt.2.cauſa 7. exc.1. repl.6. itē queſt.9.exc.1.item cap.7.queſt.3.except.9.
§ Si quis ſeruum.d.except.5.item d.queſt.9.exc.1.
ibi:Quod ſi operæ.d.queſt.9.exc.12.
§ In conducto.lib.39.cap.8.queſt.2.cauſa 7.except.1.repl.2.diſtinct.3.
§ Si te rogauero.d.cap.8.queſt.3.reg.4.item queſt.9.except.2.
§ Quod ſi rem.d.queſt.9.except.3.
§ Idem Pomponius.d.queſt.9.except.4.
§ Idem quærit.d.queſt.9.exc.5.itē queſt.4.reg.4.
ibi:Planè ſi fideiuſſiſti.d.queſt.4.reg.5.
§ An in pupillum.lib.39.cap.7. queſt.3. excep.2.
§ Si res.d queſt.3.except.10.repl.4.
§ Si ſeruum.lib.39.cap.8.queſt.3.reg.5.
§ Si apud.d.cap.8.queſt.4.reg.2.except.1.
§ Hæc actio.d.cap.8.queſt.3.reg.1.
§ Non tantùm.d.cap.8.queſt.2.except.2.
§ Inde ſcribit.d.queſt.2.cauſa 7. except.1. repl.14.
§ Idem Neratius.d.cauſa 7.except.2.repl.1.
§ Eſt autem.d.cap.8 queſt.6.reg.1.
§ Marcellus autem.d.cauſa 7.except.2.
ibi:Vel conditio.d.cauſa 7.except.4.
§ Hanc autem.d.cap.8.queſt.2. item queſt.5. reg.1.
§ Si rem depoſitam.d.cap.7.except.3.repl.9.
§ In depoſiti.d.cap.9. queſt.5.reg.7.
§ Non ſolum.d.cap.8.queſt.3.reg.6.
§ Item ſi ſeruus.d.queſt.3.reg.5.except.4.
§ Si ſeruus.d.reg.5.in prin.
§ Si duorum.d.cap.8.queſt.5.reg.10.
§ Si rem. d. cap.8. queſt.9. except.7. item cap.7. queſt.3.except.10.repl.1.dupl.1.
§ Eleganter.d.except.10.repl.7.
§ Si pecunia.lib.39.cap.2.queſt.5.reg.1.except.1. item cap.8.queſt.6.reg.1.except.3.
§ Sæpe euenit.d.cap.8.queſt.2. cauſa 7.except.1. repl.3 & 7.
ibi:Sed etſi quis.d.except.2.repl.2.diſtinct.4.
§ Si pecunia.d. cap.8. queſt.5.reg.9. except.5. item cap.7.queſt.3.except.10.repl.3.dupl.3.
ibi:Vel ſi hoc recuſauerit.d.queſt.3.except.11.
ibi:Sed ſi res ſunt.d.reg.9.except.8.
§ Apud Iulian.d.cap.8.queſt.3.reg.3.except.2.
§ Si quis tabulas.d. cap.8. queſt.2. cauſa 4. item queſt.9.except.10.
§ Si prædo.lib.39.cap.7.queſt.3.except.3.
§ Si quis argentum.lib.39.cap.8.queſt.7.reg.2.
§ Si ciſtæ.d.cap.8.queſt.5.reg.1.item queſt.7.reg.2.
§ Filiumfamilias.d.queſt.5. reg.8.item quæſtione 4. reg.1.
ibi:Idem & in ſeruo.d queſt.4.reg.2.
ibi:Planè ut Iulian.d.cap.8.queſt.2.except.3.repl.1. item lib.45.cap.11.queſt.6.reg.1.except.1.
§ Si apud duos.d.queſt.2. except.5. item queſt.5. reg.13.
§ Sed ſi duo.d.queſt.3.reg.9.
§ Si ſic depoſuero.d.cap.8. queſt.6.reg.1. except.2.
§ fin. d. cap.8. queſt.2. cauſa 7. except.2. repl.2. dupl.1.in prin.& tripl.1.
L.II.d.dupl.1.tripl.4.
L. III. d. dupl. 1. tripl.2 & 3. item d. cauſa 7.

except.3.repl.30.
L.IIII.d.cap.8.quæſt.4.reg.8.
L.V.in prim.lib.39.cap.10 quæſt.1.
ibi:In quo iud.d.cap.10.quæſt.2.
§ In ſequeſtrũ.lib.5.ca.9.de re litig.ſequeſtr. quæſt. 4.itẽ lib.39.cap.7.quæſt.1. except.10. repl.8.itẽ lib.48 cap.10.except.12.
§ Si uelit.d.except.10.repl.3.dupl.1.item except.11.
L.VI.d.cap.9.de re litig.ſequeſtr.quæſt.1.
L.VII.in prim.lib.19.cap.8.quæſt.2.cauſa 7.exc.2.repl.2.dupl.3.
§ Datur.d.cap.8.quæſt.4.reg.1.except.1.
ibi:Plures uerò.d.reg 1 except.2.
§ Quoties.lib.8.cap.9.reg 7.
§ fin.d.reg.7.except.3.
L.VIII.d.reg 7.in prin.
ibi:Planè ſumptus. d.reg.7.except.4.
L.IX.cum l.ſequenti.lib.39.cap.8. quæſt.4. reg.2. except.2.repl.1.
L.XI.lib.19 cap.7.quæſt.1. except.10 repl.2. item lib.48.cap.7.exc.9.item cap.8.repl.10. dupl.5.
L.XII. in prin. lib.19. cap.10. quæſt.2. cauſa 2.
§ Depoſitum.lib.48.cap.10.except.12.
§ Cũ ſequeſtr.lib.5.ca.9.de re litig.ſequeſtr.quæ.4.
ibi:Quũ & in heredẽ.lib 39.cap.8 quæſt.4. reg.1.
§ fin.d.cap.8.quæſt.2.cauſa 7.except.1.repl.8.
L.XIII.in prin.d.repl.8 dupl.2.& d.cauſa 7. except.3.item quæſt.5.reg 6.except.1.repl.2.
§ fin.d.quæſt.2.cauſa 6.item quæſt.9.except.9.
L.XIIII.in prin.d.cap.8.quæſt.1. reg.1. except.3. repl.1.item quæſt.5.reg.9.except.4.
§ Siue autem.d.cap.8.quæſt.2.cauſa 7.exc.1.repl.8. dupl.2.
L.XV. lib.37. cap.3.except.30. item lib.39.cap.7. quæſt.1.except.4.
L.XVI.lib.39.cap.8.quæſt.2.except.gener.1.repl.2.
L.XVII.in prin.d.cap.8.quæſt.5.reg 9.except.2.item lib.5.cap.9. de re ſequeſtr. quæſt.1. in prin.
§ Rei depoſitæ.lib.12.cap.5.except.42.repl.4 item lib.39.cap.7.quæſt.2.
L.XVIII.lib.39.cap.8.quæſt.5.reg.6.except.1.repl.1.item quæſt.6.reg.2.except.3.

ibi:Et pro hereditar. d. ca.8. quæſt.4. reg.1. exc.1
ibi: In ipſum uerò.d.except.2.repl.1.
L.XIX.d.cap.8.quæſt.3.reg.7.
L.XX.d.cap.8.quæſt.2.cauſa 7.except.1.in prin.item repl.10 & 11.
L.XXI.d.cap.8.quæſt.4.reg.2 except.1. item reg. 3.except.2.
L.XXII.d.quæſt.4.reg.1.except.2.repl.1.dupl.1. & repl.2.
L.XXIII.lib.19.cap.10.quæſt.2. cauſa 1.
L.XXIIII.lib.19. cap.7. quæſt.3.except.7.item cap.8.quæſt.5.reg.1.
ibi Nam ſi ut tantundem.d.quæſt.5.except.8.
ibi:Et eſt quidem.lib.16. cap.9. quæſt.2. cauſa 2. in prin.
ibi:Si tamen ab.d.reg.1.except.2.
L.XXV.in prin.lib.39. cap.8. quæſt.4. reg.1 & reg.6.
§ Qui pecuniam.d.cap.8.quæſt.5.reg 3.except.2.
L.XXVI.in prin.d.cap.8.quæſt.3. reg.3. itẽ lib.37. cap.3.except.26.repl.7.dupl.2.tripl.1.
§ Lucius.d.cap.8.quæſt.5.reg.3.except.1.
§ Titius.lib.7.cap.2.quæſt.1.reg.5.
ibi:An autem is.d.quæſt.1.reg.2.except.1.
L.XXVII.lib.14.cap.1. quæſt.4. reg.9 item lib. 7. cap.1.quæſt.5.except.1.repl.1.
L.XXVIII.lib.19.cap.8 quæſt.5.reg.3.except.5.
L.XXIX.in prin.d.cap.8.quæſt.2.cauſa 2.
§ Si permiſſu.d.except.3.
L.XXX d.cap.8.quæſt.8.reg.2.
L.XXXI.in prin.d.cap.8.quæſt.3.reg.8.item cap. 7.quæſt.3.except.9.item lib.10.cap.5. in uerbo Aequitas,reg.3.
§ Incurrit.d.cap.7.quæſt.3.except.5.
§ Si tamen ignorans.d.quæſt.3.except.4.
§ fin.ibidem.
L.XXXII.lib.36.cap.1.except.8. repl.1. dupl.1. tripl.3.item lib.39. cap.8. quæſt.2 cauſa 7. exc. 1.repl.2.
L.XXXIII.d.cap.8.quæſt.9.except.6.
ibi:Quia ſeruus.lib.19.cap.1 quæſt.1.reg.4.
L.XXXIIII.lib.19.cap.7.quæſt.3.exc.10.repl.6.

LIBRI DECIMISEPTIMI PANDECTARVM.

Mandati uel contrà. Tit. I.

L.I.in prin.lib.42.cap.12.quæſt.1.except.10.
ibi:Item ſiue rogo.d.quæſt.3. except.13.
§ Item mandatum.d.quæſt.1.except.11.
§ Mandatum lib.42.cap.13.quæſt.7.except.5.
ibi:Nam originem.d cap.12.quæſt.1.
L.II.d.cap.12.quæſt.2.
ibi:Quod ſi tua.d.cap.12.quæſt.3. except.1.
§ fin.d.except.1.
L.III.lib.42.cap.13.quæſt.1. cauſa 5.except.1. item cauſa 6.item cap.14 quæſt.1.except gener.1.item except.6.
L.IIII.d.except.gener.1.repl.1.
L.V.in prin.d.cap.13.quæſt.1.cauſa 5.
ibi:Etſi ſuſceptum.d.quæſt.1 cauſa 2.
ibi:Item ſi mandauero.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.1.dupl.1.
§ Seruo quoq;.d.dupl.1.
§ fin.d.cauſa 5.except.1.itẽ cap.14. quæſt.1. except. gener.1.repl.1.
L.VI.in prin lib.42 cap.13.quæſt.7.exc.5.repl.5.
§ 1.d.quæſt.7.in prin.& lib.44.cap.5. quæſt.7.except.3.
ibi:deniq; teneretur.d.cap.13.quæſt.1.cauſa 2.
§ Si paſſus.lib.42.cap.14. quæſt.1. except.13.repl. 1 item except.15.
§ Rei turpis.lib. 41.cap.12.quæſt.3.excep.4.
§ Si tibi.d.quæſt.3.except.1.repl.1.
§ Planè ſi tibi d.quæſt.3.except.1.repl.2.item d.except.2.repl.1.
§ Apud Iulianum.d.quæſt.3.except.5.
ibi:Planè ſi omnium.lib.42.cap.13.quæſt.1.cauſa 8.

§ Marius

§ Marbus.lib.43.cap.14.quæſt.1.except.11.item lib. 45.cap.4.quæſt.1.except.17.
ibi: Marcellus autem.d.cap.4.quæſt.1.except.18.
ibi: Vtilis ei potius.lib.43.cap.13.quæſt.7.except.5. repl.1.
L.VII.lib.17.cap.3.except.19.item lib.43.cap.14. quæſt.1.cauſa 5.item quæſt.7.except.4.
L.VIII.in prin.lib.5.cap.8.effe.1.quæſt.1.cauſa 5.itē lib.43.cap.13.quæſt.1. cauſa 22.item quæſt.7. exc.9.item lib.50.cap.5.in uerbo Initium.
§ Sed etſi per colluſ.d.off.1.quæſt.1.cauſa 3. item d. cap.13.quæſt.1.cauſa 11.item quæſt.7.except.13.
ibi: Sed & de lite.d.off.1.quæſt.1.cauſa 4.
§ Si quis manda.lib.5.cap.6.quæſt.4.exc.6. repl. 2. dupl.1.item cap.8.off.3.quæſt.2.item lib.43.cap. 12.quæſt.2.exc.2.repl.3.itē cap.13.quæſt.2.exc.1.
§ Si tutores.d.repl.3.item d.cap.13.quæſt.1. cauſa 3. item quæſt.7.except.10.
§ Si liber homo.d.cap.13.quæſt.1.cauſa 14.
ibi: Sed hac tantùm.d.quæſt.1.cauſa 18.
§ Mandati.d.quæſt.1.cauſa 2.except.4.item quæſt. 4.reg.7.item lib.eod.cap.12.quæſt.3.except.2.
§ Mandati.d.cauſa 2.except.3 & 4.
§ Si ignorantes.d.quæſt.1.cauſa 16.item lib.45.cap. 4.quæſt.1.except.5.repl.2.& except.9.
§ Dolo.lib.43.cap.13.quæſt.1.cauſa 17.
ibi: Sed etſi dolo.d.quæſt.1.cauſa 2.
ibi: Etſi cautum d.quæſt.1.cauſa 18.
L.IX.d.cauſa 17.& cauſa 22.
L.X.in prin.d.cauſa 17.
ibi: Nihil enim.d.quæſt.1.cauſa 1.
ibi: At ſi culpa.d.quæſt.1.cauſa 9.
§ Si ex fundo.lib.43.cap.13.quæſt.4.reg.3.
§ Si procurator.d.quæſt.4.reg.1.& reg.4.except. 2.3.& 4.
§ Si quis Titio.d.quæſt.4.reg.4.item cap.12.quæſt. 1.except.3.
§ Idem Papinianus.lib.45.cap.4.quæſt.3. reg.1. except.3.
§ Si cui manda.lib.43.ca.13.quæſt.1.cauſa 18. et 19.
ibi: Quamuis ipſa ſit.d.quæſt.1.except.gener.2.
§ Si quis ca.d. cap.13. quæſt.3. reg.1.except.3. item quæſt.7.except.13.
§ Si mandauero.d.cap.13.quæſt.4.reg.4. except.3.
§ Idem Labeo.lib.43.cap.14. quæſt.2. cauſa 7.item except.gener.9.
ibi: Et ſicuti fructus.lib.43.cap.13.quæſt.4.reg.1.
§ Idem ait.d.ca.14.quæſt.1.exc. gener.1.repl.3.et 4.
§ Fideiuſſores.lib.45.cap.4.quæſt.1.except.6.
§ Generaliter.ibidem except.9.repl.3.
ibi: Quod ſi eam.d.except.7.repl.4.dupl.3.
§ fin.ibidem excep.1.repl.4.
L.XI.d.except.1.repl.8.item quæſt.6.reg.1.exc.6.
L.XII.in prin.d.repl.5.dupl.1.
ibi: Marcellus autem.d.except.1.repl.6.
ibi: Planè (inquit) d.repl.6. dupl.2. item eod. cap. quæſt.2.reg.2.
§ Idem Marcellus.d.reg.2.
§ Si filiofamil.d.reg.2.except.3.item lib.43.cap.14. quæſt.2. reg.1. exc.1. item quæſt.7. exc.1. repl.1.
ibi: Siue ipſe ſoluerit.lib.44.cap.5.quæſt.8.except.1. repl.2.dupl.1.
§ Si filiofam.lib.43.cap.14.quæſt.2.reg.2. except.1. repl.2.item quæſt.7.except.1.repl.1.dupl.2.item except.3.itē lib.45.cap.4. quæſt.2.reg.2. exc.4.
§ Contrario.d.cap.14.quæſt.2.reg.1.
§ Inde Papinianus.d.cap.14.quæſt.1.exc.17. repl.1. dupl.1.
ibi: Quod deductis.d.cap.14. quæſt. 4.reg.3.
§ Si mihi.d.cap.14.quæſt.1.cauſa 7.
ibi: Etſi rem.d.quæſt.1.except.gener.20.
§ Simili modo.d.cap.14.quæſt.4.reg.5.except.3.
ibi: Verum iudicem.d.reg.3.except.4.
ibi: Aut ſi ipſe.d.reg.5.except.2.
ibi: Et ut eſt.d.reg.3.except.4.
§ Dedi tibi pec.lib.43.cap.13.quæſt.4.reg.4.exc.5.
§ Si adoleſcens. lib.19. cap.2. quæſt.1. exc. 12. item lib 41.cap.12.quæſt.3.except.5.item lib.45. cap. 4.quæſt.1.except.23.
ibi: Sed etſi alterius.lib.45.cap.1.quæſt.2. exc.17.
§ Cum quidam.d.quæſt.3.except.14.
§ Si quis mãda.li.39.ca.3.quæſt.2.reg.4.exc.3 et 4.
§ Hoc amplius.ibidem.
§ Si poſt.lib.41.ca.14.quæſt.1.exc.gener.13.repl.3. itē except.14.item lib.45.cap.1.quæſt.2.exc.26.
ibi: Planè ſi ut expectares.d.except.13.repl.4.
§ Idem ait.d.exc.13.repl.6. itē quæſt.2. reg.2.exc.2.
§ Si mandauero.lib.43.cap.12. quæſt.3. except.17.
ibi: Quod ſi mãdaueris.lib.48.cap.8.exc.10.repl.9.
§ Idem Marcellus.d.quæſt.3.except.18.repl.3.item cap.14.quæſt.1.cauſa 1.
ibi: Si non ita.d quæſt.1.except.gener.16.
L.XIII.ibidem.
L.XIIII.in prin.lib.45. cap.4. quæſt.1. except.1. repl.6.item quæſt.2.reg.1.in prin.& except.1.
§ fin.d.reg.1.except.1.diſtinct.1.
L.XV.lib.43.cap.12.quæſt.3.except.17.repl.2.
L.XVI.lib.43.cap.14.quæſt.1.except gener.10.item quæſt.4.reg 4.
L.XVII.lib.43.cap.13.quæſt.1.exc.gener.5.repl.1.
L.XVIII.lib.43.cap.14.quæſt.1.exc.13.repl.1.
L.XIX.li.43.cap.12.quæſt.3.exc.7. repl.1.dupl.1.
L.XX.in prin.lib.43.cap.14.quæſt.1.exc.gener.5. item quæſt.4.reg 1.item cap.14.except.4.
ibi: Sicut nec dam. d.cap.13. quæſt.1. cauſa 7. exc.1.
§ fin.lib.43.cap.14.quæſt.1.except.15. item quæſt. 7.exc.1.item lib.45.cap.4.quæſt.6. reg.1. exc.1.
L.XXI.d.cap.4.quæſt.3.reg.1.except.2.item reg. 2.in prin.
L.XXII.in prin.d.cap.4.quæſt.5.reg.2.
§ 1.ibidem.
§ Interdum.lib.43.cap.11.quæſt.3.except.1. repl.3. item lib.45.cap.3.quæſt.10.reg.3.itē lib.48. cap. 15.ſpecie 1.reg.3.except.4.
§ Si hi quorum.d.quæſt.3.except.6.repl.1.
§ Iulianus.lib.43.cap.13.quæſt.4.reg.9. itē cap.14. quæſt.2.cauſa 4.
ibi: Quanti eius interfuit.d.quæſt.4.reg.7.

§ Is cuius. lib. 41. cap. 12. queſt. 3. except. 6. repl. 2.
ibi: Quia publicatis. lib. 3. cap. 13. queſt. 3. reg. 6.
§ Qui eadem. lib. 43. cap. 12. queſt. 3. except. 4.
§ Si tibi. lib. 41. cap. 11. queſt. 7. except. 7.
§ Si mandauerim. lib. 43. cap. 14. queſt. 1. except. 18. repl. 1. item lib. 48. cap. 9. except 18.
§ Fugitiuus. lib. 41. cap. 2. queſt. 6. except. 10. item lib. 43. cap. 11. queſt. 3. exc. 9. item cap. 13. queſt. 2. except. 1.
§ Si curator. d. queſt. 2. exc. 4. item eod. cap. queſt. 7. except. 5. item lib. 17. cap. 9. queſt. 4 reg. 3. item lib. 44. cap. 5. queſt. 4. cauſa 9.
§ Sicut. lib. 41. cap. 12. queſt. 3. except. 16. item cap. 11. queſt. 1. cauſa 2. & cauſa 3.
L. XXIII. cum duab. ll. ſequentib. d. cauſa 3. exc. 1.
L. XXVI. in prin. lib. 43. cap. 12. queſt. 3. except. 18. in prin. & repl. 2.
§ Si quis debitori. lib. 48. cap. 8. except. 10. repl. 1. dupl. 7. tripl. 1.
§ Abeſſe. lib. 43. cap. 4. queſt. 1. except. 1. repl. 3.
§ Si is qui. d. except. 1. repl. 4.
§ Praeterea. lib. 41. cap. 1. queſt. 4. reg. 5. item lib. 45. cap. 4 queſt. 4. reg. 1.
§ Mandati. lib. 45. cap. 4. queſt. 1. except. 2. item queſt. 6. reg. 1. except. 4.
§ Non omnia. lib. 43. cap. 14. queſt. 1. exc. gener. 7.
§ Si cum ſeruus. d. queſt. 1. cauſa 2.
§ fin. d. queſt. 1. except. gener. 8.
ibi: Sed ſi iuſſu. d. queſt. 1. cauſa 9.
L. XXVII. in prin. d. queſt. 1. except. 13. repl. 5. itẽ lib. 45. cap. 5. queſt. 10. reg. 1.
§ 1. lib. 19. cap. 8. except. 3. item lib. 41. cap. 12 queſt. 3. except. 17. & except. 18. repl. 3.
§ Qui ſuſcepit. lib. 43. cap. 11. queſt. 1. cauſa 2. in prin. item exc. 2. repl. 1. item cauſa 3. item queſt. 4. reg. 7.
§ Morte. lib. 43. cap. 12. queſt. 3. except. 19.
§ Impendia. lib. 43. cap. 14. queſt. 1. cauſa 7. item except. gener. 2.
§ fi. lib. 45. cap. 1. queſt. 5. reg. 2. except. 4. item cap. 3. queſt. 9. reg. 1. item queſt. 10. reg. 1. except. 1. itẽ lib. 40. cap. 17. reg. 1. except. 4. repl. 2.
L. XXVIII. d. reg. 3. item lib. 48. cap. 6. except. 1. diſtinct 1. item cap. 11. reg. 2. except. 3.
L. XXIX. in prin. lib. 45. cap. 4. queſt. 1. except. 7. in prin. & repl. 1.
ibi: Diſſoluta enim. d. repl. 1. dupl. 1.
§ Non male. d. repl. 1. dupl. 2.
§ Si cum debitor. d. repl. 2. in prin. & exc. 5. repl. 2.
§ Hoc idem. d. except. 5. in prin. & repl. 1.
ibi: Cedere autem. d cap. 4. queſt. 6. reg. 1. except. 4.
§ Quedam. d. cap. 4 queſt. 1. exc. 7. repl. 2.
ibi: De bona enim. lib. 16. cap. 4. diuiſ. 7 propr. 7.
§ In omnib. lib. 45 cap 4. queſt. 6. reg. 1. exc. 4. itẽ lib. 47. cap. 18. queſt. 2. cauſa 5. item lib. 49. cap. 6. queſt. 8. except. 5. item cap. 9. except. 7.
§ fin. d. cap. 4. queſt. 2. except. 7. repl. 3.
L. XXX. lib. 19 cap. 8 except. 3. item lib. 42. cap. 9. queſt. 2. cauſa 17. itẽ lib. 43. ca. 13. queſt. 2. cauſa 4.

L. XXXI. lib. 36 cap. 15. except. 17. item d. cap 13. queſt. 1. cauſa 8.
L. XXXII. lib. 43. cap. 12. queſt. 3. except. 1. repl. 2.
ibi: Et in ſumma. lib. 45. cap. 1. queſt. 2. in prin.
ibi: An abſens. lib. 43. cap. 12. queſt. 3. except. 16.
L. XXXIII. lib. 45. cap. 1. queſt. 2. except. 30. repl. 3. item cap. 4. queſt. 4. reg. 2. except. 1.
L. XXXIIII. in prin. lib. 39. cap. 2. queſt. 1. except. 17. repl. 1.
ibi: Nec huic ſimile. d. repl. 5. dupl. 1. tripl. 1.
ibi: Item quod ſi. d. except. 17. repl 3.
ibi: His argumento. d. except. 17. repl. 3.
ibi: In propoſito. lib. 41. cap 11. queſt. 4. reg. 4. except. 1. & except. 3. repl. 1. dupl. 1.
§ Cũ haeres. d. queſt. 4. reg. 5. item queſt. 7. exc. 11. item cap. 14. queſt. 1. cauſa 4. item exc. gener. 19.
L. XXXV. d. reg. 5. item d. cap. 14 queſt. 4. reg. 1 et reg. 2.
L. XXXVI. in prin. d. reg. 2.
§ Quod ſi fundum. d. cap 14. queſt. 1. except. gener. 2. item except. 21.
L. XXXVII. lib. 36. cap. 8. reg. 3. except. 4.
L. XXXVIII. lib. 43. cap. 14. queſt. 5. except. 5.
ibi: Non abſimilis. lib. 45. cap. 4. queſt. 5. reg. 1.
L. XXXIX. lib. 19. cap. 8 queſt. 2. cauſa 7. except. 1. repl. 3. item lib. 41. cap. 13 queſt. 1. cauſa 17. except. 1. repl. 1. item cap. 14. queſt. 1. except. 21.
L. XL. d. cap. 14. queſt. 1. except. 15. [illegible] 2. cauſa 3.
L. XLI. d. queſt. 1. except. gener. 3. itẽ cap. 13. queſt.
L. XLII. d. cap. 15. queſt. 1. cauſa 12. & 13.
L. XLIII. ibidem cauſa 18.
L. XLIIII. ibidem cauſa 7. item lib. 50. cap. 5. in verbo Dolus, reg. 3.
L. XLV. in prin. lib. 43. cap. 14. queſt. 5.
ibi: Et ego tecum. d. cap. 13. queſt. 1. cauſa 18.
§ Si iudicio. d. queſt. 1.
§ Sed ſi mandauero. ibidem.
§ Quoties. ibidem.
ibi: Et eſt aequum. lib. 43. cap. 13. queſt. 1. cauſa 18.
§ Si fideiuſſor. lib. 45. cap. 4 queſt. 4. reg. 1. exc. 2.
§ fin. lib. 41. cap. 12. queſt. 3. except 1. repl. 1. itẽ lib. 45. cap. 3. queſt. 10. reg. 9. item lib 40. cap. 15. ſpecie 1. reg. 3. except. 4.
L. XLVI. lib. 45. cap. 14. queſt. 1. except. 1. repl. 2. itẽ lib. 45. cap. 4. queſt. 1. except. 1. repl. 1.
L. XLVII. in prin. d. cap. 4. queſt. 2. exc. 1. repl. 7.
§ Si is qui. d. queſt 1. except. 2. item lib. 48. cap. 9. except. 18.
L. XLVIII. in prin. d. cap. 4. queſt. 1. except. 1. in prin. repl. 5. item queſt. 4. reg. 2. except. 2.
§ fin. lib. 43. cap. 12 queſt. 3. except. 1. repl. 4. itẽ lib. 45. cap. 1. queſt. 2. except. 55.
L. XLIX. lib. 41. cap. 13. queſt. 1. except. gener. 2. itẽ queſt. 7. except. 12. item cap. 14. queſt. 1. cauſa 3.
L. L. in prin. lib. 44. cap. 7. queſt. 3. except. 4.
ibi: Idq; utiliter fecit. lib. 45. cap. 4. queſt. 1. except. 2.
ibi: Nec refert. d. cap. 7. queſt. 1. except. 17.
ibi: Fideiuſſor etiam. lib. 45. cap. 4. queſt. 1. except. 2. [illegible] repl. 6.

§ fin.

§ fin.lib.36.cap.8.reg.3.except.4.item lib.45.cap.4.queſt.1.except.4. item queſt.4. reg.1. exc.2.item reg.2.except.3.repl.1.

L.LI.d.cap.4.queſt.5.reg.2.item lib.49.cap.7.cauſa 18.except.2.

L.LII.lib.48.cap.9.except.12.repl.3.

L.LIII.d.cap.4.queſt.3.reg.1.except.2.item lib. 43.cap.14.queſt.1.except.gener.13.repl.1.item except.15.

L.LIIII.lib.43.cap.12.queſt.3.except.7.

ibi:Sed ſi in hoc.d.except.7.repl.1.

ibi:Quod ſi de ſuis.d.repl.1.dupl.1.

§ fin.d.dupl.1.tripl.1.item cap.14. queſt.1. exc.22.

L.LV.lib.43.cap.13.queſt.1.cauſa 17.item queſt.7.except.8.

L.LVI.in prin.lib.45.cap.1.queſt.2.except.38.item cap.3.queſt.10.reg.1.

ibi:Distractis quoq;.d.queſt.4.except.40.repl.1.

§ Fideiuſſor.lib.45.cap.4.queſt.1.except.1.repl.2.

§ Non ideo.lib.41.cap.3.queſt.1.except.gener.3.

§ Salarium.lib.5.cap.5.queſt.6.reg.1.except.3.item lib.43.cap.14.queſt.1.cauſa 5.except.2.

§ Sumptus.lib.5.cap.8.off.4.queſt.1.cauſa 1.exc.2.itē lib.43.ca.14.queſt.1.exc.gener.3.4.& 5.

L.LVII.lib.43.cap.12.queſt.3.except.19.item lib.21.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.1.dupl.7.itē cap.11.queſt.3.except.18.

L.LVIII.in prin.lib.43.cap.10.queſt.3.except.18.repl.2.item cap.14.queſt.3.reg.1.

ibi:Quod ſi fine.d.cap.14.queſt.7.except.1.

§ Lucius.lib.37.cap.6.except.10.repl.6.item cap.7.except.5.repl.6.

ibi:Sicut pignus.d.except.3.repl.5.

L.LIX.in prin.lib.45.cap.13.queſt.1.cauſa 18.item queſt.2.except.3.

ibi:Idem eſt.d.queſt.1.cauſa 17.

§ Paulus reſpondit.d.cap.13.queſt.4.reg.3.itē lib.40.cap.4.cauſa 1.except.13.repl.7.item cap.12.queſt.4.reg.2.except.2.item reg.3.

ibi:Cum in omni.d.cap.13.queſt.1.cauſa 1.

§ Paulus reſpondit.lib.43.cap.3.queſt.7.except.3.

§ Paulus reſpondit.lib.45.cap.1.queſt.5.reg.3.in prin.& except.1.item cap.4.queſt.5.reg.2.item lib.43.cap.14.queſt.3.reg.2.

§ Creditor.lib.45.cap.1.queſt.2.except.40.repl.2.

§ Ille illi.d.queſt.2.except.43.item cap.5.queſt.7.except.2.

§ fin.d.queſt.2.except.44.item lib.45.cap.14.queſt.1.except.gener.1.

L.LX.in prin.lib.45.cap.3.queſt.10.reg.1.except.1.item lib.48.cap.17.reg.1.except.5.

§ 1.lib.45.cap.4.queſt.1.except.13.item queſt.6.reg.1.except.1.repl.2.item lib.44.cap.7.queſt.1.except.9.

ibi:Item ſi maritus.lib.45.cap.1.queſt.2.except.11.

§ Duobus.lib.41.cap.13.queſt.3.reg.2.

§ Si inter.d.cap.13.queſt.1.cauſa 23.item lib.15.cap.8.reg.9.except.3.

§ Lucius.lib.21.cap.4.cauſa 1.exc.1.repl.1.dupl.8.

§ fin.lib.13.cap.7.queſt.2.reg.11.

L.LXI.lib.43.cap.13.queſt.3.reg.1.except.1.

L.LXII.in prin.lib.36.cap.1.diuiſ.4.

§ fin.lib.45.cap.4.queſt.1.except.11.repl.1.

Pro ſocio. Tit. II.

L.I.in prin.lib.45.cap.10.queſt.3.except.9.& 11.

§ fin.cum l.ſequente.lib.43.cap.11.queſt.2.cauſa 2.in prin.& queſt.5.reg.2.

L.III.in prin.lib.44.cap.12.queſt.1.reg.1.exc.16.

§ 1.d.queſt.2.cauſa 2.except.2.repl.2.

§ De illo queritur.d.cauſa 2.except.6.item lib.28.cap.1.queſt.3.reg.5.

§ fin.lib.43.cap.10.queſt.5.except.4.

L.IIII.in prin.d.queſt.3.cauſa 2.

§ fin.d.cap.10.queſt.4.cauſa 1.2.4.& 10.

L.V.in prin.d.cap.10.queſt.2.

§ 1.d.cap.10.queſt.3.except.2.

§ fin.d.queſt.5.except.3.

L.VI.lib.43.cap.11.queſt.5.reg.1.except.1.repl.3.

L.VII.cum quatuor ll.ſequentib.d.cap.11.queſt.2.cauſa 1.except.2.

L.XII.d.except.2.item d.queſt.2.cauſa 4.exc.3.

L.XIII.d.except.2.

L.XIIII.in prin.lib.43.cap.10.queſt.4.cauſa 10.except.3.repl.4.

§ Quid tamen.d.cauſa 10.except.2.repl.3.

ibi:Si tamen intempeſtiuè.d.except.2.in prin.

§ Sed etſi conue.d.cauſa 10.except.3.repl.3.

L.XV.d.repl.3.

L.XVI.in prin.d.repl.5.

§ fin.lib.43.cap.11.queſt.2.cauſa 9.except.1.repl.1.item lib.44.cap.12.queſt.1.except.9.repl.2.

L.XVII.in prin.ibidem.

§ 1.lib.43.cap.10.queſt.4.cauſa 10.except.8.

§ fin.d.cauſa 10.except.2.in prin.& repl.3.

L.XVIII.d.queſt.4.cauſa 13.

L.XIX.lib.43.cap.11.queſt.2.cauſa 7.except.2.repl.2.item queſt.5.reg.1.except.4.

ibi:Cum enim ſocietas.lib.43.cap.10.queſt.5.cauſ.1.

L.XX.d.repl.2.& d.except.4.

L.XXI.ibidem.item lib.36.cap.6.reg.4.except.9.repl.5.itē lib.45.cap.11.queſt.2.cauſa 2.exc.10.

L.XXII.d.cap.11.queſt.2.cauſa 7.except.2.repl.2.

ibi:Item certum eſt.d.cap.11.queſt.6.reg.2.

L.XXIII.in prin.d.repl.2.item d.cauſa 7.except.1.repl.1.

§ Idem querit.d.repl.2.item.d.queſt.2.except.gener.3.

ibi:Nam & Marcellus.d.except.2.repl.3.

L.XXIIII.d.repl.3.dupl.2.

L.XXV.lib.43.cap.11.queſt.2.except.gener.3.

L.XXVI.d.except.3.

L.XXVII.d.queſt.2.cauſa 3.except.9.repl.2.item cauſa 4.

ibi:Igitur etſi.d.cauſa 4.except.1.& cauſa 5.

L.XXVIII.d.cauſa 5.item lib.44.cap.12.queſt.5.reg.1.except.10.

L.XXIX.in prin.lib.45.cap.11.queſt.5.reg.1.

§ Ita coiri.d.cap.11.quæſt.2.cauſa 1.except.11. item cauſa 6.except 4.repl.1.item quæſt.5.reg.1.exc. 1.repl.2.

§ Ariſto.d.except.11.repl.1.item d.cauſa 6.except. 4.in prin.item d.quæſt.5.reg.1.except.1.repl.1.

L.XXX.d.repl 1.

L.XXXI.cum l.ſequente.lib.41.cap.10.quæſt.2. cauſa 3.item cap.11.quæſt.7.reg.1.except.1.

L.XXXIIII.ibidem.

ibi:Et ideo ſocietate.d.quæſt.1.except.gener.1.

L.XXXIII.in prin.d.cauſa 3.item d.quæſt.7.reg.1. except.1.

§ fin.lib.44.cap.9 quæſt.10.except.1.

L.XXXV.lib.43. cap.11.quæſt.3. reg.1. except.1. repl.1.dupl.1.

ibi: In heredem. cum l. ſequente.d.cap.11. quæſt 2. cauſa 7.except.2.repl.4.item quæſt.4.reg.1.

L.XXXVII.d.cap.11.quæſt.3.reg 1.except.3. repl. 1.dupl.1.

L.XXXVIII in prin.d.cap.11.quæſt.2.cauſa 5.item quæſt.5.reg.6.

§ fin.d.quæſt.2.cauſa 3.in prin.item except.gener. 3.item quæſt.7.reg.2.

ibi:Quoſue fructus.d.quæſt.5.reg.5.

L.XXXIX.d.quæſt.2.cauſa 10.

L. XL.d.quæſt.1.cauſa 7. except.2.repl.4. item quæſt.4.reg.3.

L.XLI.d.quæſt.2. except gener.5. in prin. itē repl. 2.dupl.1 item quæſt.7.reg.1.except.1.repl.1.

L.XLII.d repl.1.dupl.1.item quæſt.5.reg.8.

L.XLIII.d.quæſt.1.exc.gener.5. repl.1.itē d. reg.8.

L.XLIIII.lib.41.cap.10.quæſt.3.cauſa 4.item cauſa 6.except.2.item except.gener.7.item except. gener.12.item cap.11.quæſt.7.reg.1.except.4.

L.XLV.lib.41.cap.11.quæſt.2. cauſa 8. item quæſt. 7.reg.1.except.5.

ibi:Nec altera d.quæſt.1.except.gener.5.repl.2.

L.XLVI.d.cauſa 8 & d.reg.1.except.5.

L.XLVII. in prin.d. quæſt.2. exc.gener.5. repl.1.

§ Si damnum,cum duab.ll.ſequentib.d.quæſt.2. cauſa 7.item quæſt.7.reg.1.except.6.

L.L.ibidem.item d.except.gener.5.in prin.

L.LI. d.quæſt.2.cauſa 8.except.1.

L.LII.in prin.lib.41. cap.10. quæſt.3.except.11.

§ Venit.lib.43.cap.11. quæſt.2.cauſa 1. item cauſa 7.except.1. tripl.1.

§ Si in coeunda.d.repl.1.dupl.1.

§ Damna.d.except.1.in prin.

§ Quidam.d.quæſt.1.cauſa 3.in prin. & d. except. 1.in prin.

ibi:Quod non culpa.d.cauſa 3.except.3.

§ Duo erant.d.quæſt.2.cauſa 2.except.1.

§ Papinianus.ibidem.

§ Item ex facto.lib.43. cap.10.quæſt.3.cauſa 3. item except.gener.7.

§ Idem Papinianus.lib.43. cap.11. quæſt.2.cauſa 2. except.3.

ibi.Quamuis filius.lib.30.cap.4.quæſt.5.reg.2.except.14.item lib.44.cap.10.quæſt.2. reg.1. except.19.repl.1.

§ Idem reſpondit.lib.43.cap.10. quæſt.3. except.10. item quæſt.4.cauſa 1.except.1.

§ Idem reſpōdit.lib.43.cap.11.quæſt.2.cauſa 3.exc. 12.item quæſt.5.reg.4.exc.1.item quæſt.7.reg.3.

§ Si quis ſocietatē.d.quæſt.2.cauſa 7.except.1. repl. 1.item cauſa 12.

§ Item ſi in communem.d.quæſt.2.cauſa 3.

§ Item Mela.d.quæſt.2.cauſa 6.item cauſa 14.

§ Si plures.d.cap.11.quæſt.5.reg.9.

§ Si quis ex ſocijs.d.cauſa 3.in prin.

§ Socium.d.cap.11.quæſt.2. cauſa 2.in prin. & except.4.item quæſt. 5.reg.2.

§ Idem ait.d.cauſa 2.except.5.

ibi:Per cōtrarium.d.quæſt.2.cauſa 1.except.3. et 6.

L.LIII.cum l.ſequente. d.cauſa 2.except.5.item lib. 44.cap.12.quæſt.2.reg.1.except.12.

L.LV.d.cauſa 1.except.5. repl.2. item lib.50. cap.9. in uerbo Commoda,reg.2.

L.LVI.d.repl.1.

L.LVII.lib.41.cap.10.quæſt.3.except.5.

L.LVIII.in prin.d.cap.10.quæſt.4.cauſa 7.item cap.11.quæſt.2.cauſa 1.except.8.

§ Item Celſus.d.cauſa 7.item d. cauſa 3.except.7.

§ Si filiumfamilias.d.cap.10.quæſt.4.cauſa 2.except. 1.item cap.11.quæſt.4.reg 1.

ibi:Nā etſi quid.d.cap.11.quæſt.3.reg.1.exc.1.repl.1.

§ fin.d.cap.10.quæſt.4.cauſa 1.itē d.cap.11.quæſt. 3.reg.1.except.2.item quæſt.4.reg.2.

L.LIX.in prin.d.cap.10.quæſt.4.cauſa 1.except.1. in prin.& diſtinct.2.item except.2.

§ Quod in alia.d. cap.11.quæſt.1.cauſa 3.except.4.

§ fin.d.quæſt.2.cauſa 7.

L.LX.lib.43.cap.11.quæſt.5.reg.4.except.4.

ibi:Sed ſi aut uſum.lib.36.cap.9.quæſt 1.cauſa 12.

§ Socius. lib.43. cap. 11. quæſt.2.cauſa 3.except.1. repl.1.item except.2.

ibi:Nam nec compendium.d.quæſt.2.cauſa 2. exc. 2.repl.3.

L.LXI.d.cauſa 3.except.1.repl.1.item except.2.

L.LXII.lib.31.cap.2.reg.3.itē lib.43.cap.11. quæſt. 7.reg.1.except.8.

L.LXIII.in prin.lib.36.cap.12.quæſt.1. cauſa 7.except.1.item lib.43.cap.10.quæſt.1.

§ Videndum eſt.d.cap.12.quæſt.1.reg.1. & reg.4.

§ Patri autem.d.quæſt.2.reg.2 & 3.

§ Id quod facere.d.cap.11 quæſt.4.reg.1.

§ Si cum tres.d.cap.12. quæſt.5.item lib.43. cap.11. quæſt.2.cauſa 2.exc.1. item quæſt.4.reg.3. except.2.

§ Tempus.d.cap.12.quæſt.1.except.3.

ibi:Hoc quoq;.d.quæſt.1.except.gener.1.

ibi:Si tamen dolo.d.quæſt.1.except.2.

§ In heredem.lib.43.cap.11.quæſt.3.reg.1. except.1. item quæſt.4.reg.3.cap.10.quæſt.4. cauſa 1.exc. 1.in fine.& except.2.

ibi:Et circa ſocietates.43.

§ Si ſeruo. lib.21. cap.2. reg.4. except.5. diſtinct.2. item lib.43.cap.11.quæſt.2.cauſa 2.except.7.

§ Soci-

§ Societas.lib.43.cap.10 queſt.4.in prin.item cauſa 7.
ibi:Aut medis.d.queſt.4.cauſa 2.
ibi:Aut morte.d.queſt.4.cauſa 1.
ibi:Aut conditionem.d.queſt.4.cauſa 9.
ibi:Neq; eius que conſecrata.d.queſt.4.cauſa 8.
ibi:Publicataue.d.queſt.4.cauſa 5.
§ fin.d.queſt.4.cauſa 10.
L.LXIIII.d.queſt.4.cauſa 11.
L.LXV.in prin.d.queſt.4.cauſa 14.
ibi:Item bonis d.queſt.4.cauſa 6.
§ Si in rem.d.queſt.4.cauſa 1.except.3.
§ Diximus.d.queſt.4.cauſa 10. except.1 & 5.
§ Itaq; ſi ſocietatem.d.except.1 & 4.
§ Labeo autem.d.cauſa 10. except.2.
ibi:Semper enim. d. cauſa 10.except.3.item lib.eod. cap.11.queſt.2.except.2.
§ Item qui ſocietatem.d.cauſa 10.except.3.
ibi:Quod ſi tempus.d.cauſa 10.except.2.repl.4.
§ Renunciare.d.cauſa 10.except.6.
§ Item ſcriptum.d.cauſa 10.except.7.
§ Morte.lib.43.cap.10. queſt.4.cauſa 1.in prin.& except.4.item cauſa 2. item cap.11.queſt.3.reg. 3.except.3.
ibi:Item ut dolus.d.cap.11.queſt.2.cauſa 7.except.2. repl.4.
§ Item ſi alicuius.d.queſt.4.cauſa 15.
§ Quod ſi integris.d.queſt.4.cauſa 1.except.5.
§ Societas.d. cap.11. queſt.3.reg.1.except.2.repl.2. item except 3.repl.1.
ibi:Nam etſi filiusf.d.queſt.4.cauſa 2.except.4.
§ Publicatione.d.queſt 4.cauſa 3.
§ Si poſt diſtr.lib.43.cap.11.queſt.2.cauſa 3.exc.9. item queſt.7.reg.1.except.2.
§ Si communis.d.cap.11.queſt 4.reg.5.except.1.
§ Nonnunquam. lib. 41. cap.10. queſt.4.cauſa 14. except.1.item queſt.6.reg.1.
§.fin.cum l.ſequente. lib. 44.cap.12.queſt.3.reg.1.

except.13.
L.LXVII.in prin.lib.43.cap.11.queſt. 2. cauſa 3. in prin.item cauſa 5.
ibi:Sed ſi precium. d. cap.11.queſt.4. reg.5.except. 2.item lib.36 cap.12.queſt.5.
§ Si unus ex.d.cap.11.queſt.2.cauſa 2.except.9. itē queſt.5.reg.4.except.2.
§ Si quid unus.d.reg.4.except.1.
§ fin.lib.36.cap 12.queſt.1.cauſa 7.except.3.
L.LXVIII.in prin.lib. 43. cap.11.queſt.2.cauſa 9.
§ illud queritur.d.queſt.1.except.gener.1.repl.1.
L.LXIX.lib.43.cap.11.queſt.2.cauſa 6.in prin.& queſt.7.reg.1.except.7.
L.LXX.lib.41.cap.10.queſt.1.except.8.
L.LXXI.in prin.lib.43.cap.11.queſt.7.reg.1 exc. 3.item lib.38.cap.10.queſt.ult.reg 6.
§ fin.d.cap.11.queſt.2.cauſa 7.except.2.repl.1.
L.LXXII.d.queſt.1.cauſa 2.exc.1.repl.1.dupl.2.
L.LXXIII.in prin.d.cauſa 2.except.2.repl.2.
§ Item Maximino.d.queſt.2.cauſa 3.except.1 repl. 2 & 3.
L.LXXIIII.d.queſt 2.cauſa 2.in prin.
L.LXXV.lib.41.cap.10.queſt.3 except.12.
L.LXXVI. lib. 9.cap.4.queſt.1.cauſa 7.except.2. item lib.43.cap.11 queſt.5.reg.3.except.1.repl.3.
L.LXXVII.ibidem.item lib.43.cap.6.queſt.1.cauſa 1.except.1.
L.LXXVIII.d.except.2.item d.repl.3.
ibi:Quod iudicium.lib.43.cap 11.queſt.2.
L.LXXXIX.cum .ſequente.d.except.2.item d.replic.3.
L.LXXXI lib.41. cap.11.queſt.2.cauſa 3 except. 2.repl.3.item cauſa 6.
L.LXXXII.d.except.3.in prin.item d.queſt.2.cauſa 4.except.2.
L.LXXXIII.lib.44.cap.12.queſt.3.reg.1.except.4.
L.LXXXIIII.lib.43.cap.11.queſt.4.reg 4.

LIBRI DECIMI OCTAVI PANDECTARVM.

De contrahenda emptione, & de pactis, &c. Tit.1.

L.I.in prin.lib.41.cap.1.in prin.
ibi:Sed quia nō ſemper.lib.43.cap.1.exc. 23. in fine.
§ Sed an fine.d.cap.1.queſt.3.reg.3.
§ Sed uerior.lib.41.cap.10.queſt.2.reg.1.
§ fin.d.cap.1.queſt.1.reg.2.item cap.3.except.35.
L.II.in prin.d.cap.3.except.2.
§ Sine precio.d.cap.1.except.24.item cap.2.exc.10.
L.III.d.cap.3.except.37.repl.1.
L.IIII.cum l.ſequente.d.cap.3.except.14.repl.3.
L.VI.in prin.d.cap.3.except.13 & 14.
§ Si fundus.lib.41.cap. 6.queſt.3.reg 5.Item reg. 8.
ibi:In emptis enim.lib.42.cap.1.queſt.5.reg.2.item cap.9.queſt.1.cauſa 3.except.1.itē queſt.2.reg. 4.except.1.
§ fin.lib.41.cap.4 except.5.repl.6.item except.14. in prin.& repl.6.dupl.1.
L.VII. in prin.d. except.3.in prin.item repl.1 & 2.
ibi:Nam ſi arbitrium.lib.37.cap.2.except.36.itē lib. 41.cap.3.except.37.

§ Huiuſmodi.lib.41.cap.3.except.25.repl.2.
§ fin.d.except.25.repl.3.
L.VIII.lib.41.cap.3.except.11.item exc.18.repl.2.
ibi:Sed ſi id egerit.lib.42.cap.1.cauſa 37.
§ Aliquando tamen.d.except.11.repl 2.
ibi: Et quod miſſilium. lib.42 cap.7 queſt.1.exc.10.
L.IX.in prin.lib.41.cap.3.except.34.
§ Planè ſi in.d.except.34.repl.1.
§ Inde queritur.d.except.34.repl.2.
L.X.d.except.34.repl.3.
L.XI.in prin.d.repl.2.
§ Quod ſi ego.d.repl.3.
L.XII.d.except.34.repl.6.& repl.7.
L.XIII.lib.42.cap.4 queſt.3.except.10 repl.2.
L. XIIII. lib. 41. cap. 3.except. 34 repl.2. diſtinct.2.
L.XV.in prin d.cap.3.except.18.
§ Ignorantia.d.cap.3.except.34.repl.3.
§ fin.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.2.dupl.2.
L.XVI.lib.41.cap.1.queſt.4.reg.9.item cap.3.exc. 17.in prin.& repl.1.

L.XVII.d.except.17.item lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.4.repl.2.
L.XVIII.in prin.d.except.17.repl.4.item d.exc.4.repl.3.
§ Si ſeruus.lib.42.cap.3.reg.3.
L.XIX.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.13.repl.1. & 2.
L.XX.lib.43.cap.5.quæſt.1.except.1.
L.XXI.lib.42.cap.1.quæſt.5.reg.1.
L.XXII.cum l.ſequente.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.9.item cap.3.except.34.
L.XXIIII.d.except.14.repl.2.
L.XXV.in prin.lib.42.cap.2.reg.17.
§ Qui uendidit.lib.38.cap.8.reg.11.item lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.1.item cap.3.except.16.
L.XXVI.lib.41.cap.3.except.3.item except.29.
L.XXVII.lib.22.cap.6.pro emptore, except.1.
L.XXVIII.lib.37.cap.3.except.28.repl.3.item lib.41.cap.3.except.16.
L.XXIX.cum l.ſequente.lib.42.cap.2.reg.26.itẽ cap.9.quæſt.1.cauſa 6.
L.XXXI.ibidem.item d.cap.2.reg.27.exc.3.
L.XXXII.lib.41.cap.3.except.14.repl.6.
L.XXXIII.lib.42.cap.1.quæſt.5.reg.1.
L.XXXIIII.in prin.lib.41.cap.3.except.34.replic.4.
ibi:Sed Labeo ait.lib.42.cap.1.quæſt.5.reg.1.exc.1.item cap.2.reg.18.
ibi:Nec refert.lib.41.cap.1.except.23.repl.1.
§ Omnium.d.cap.3.except.13.
§ Liberum.d.cap.1.except.14.repl.3.
ibi:Sed nec talis.lib.37.cap.3.except.33.repl.2.
§ Item ſi & emptor.lib.41.cap.3.except.16.diſtinct.2.
§ Rei ſuæ.lib.41.cap.3.except.17.repl.2.
§ Alia cauſa.lib.41.cap.2.except.6.in prin.
§ Si emptio.lib.38.cap.8.reg.4.in prin.item lib.41.cap.2.except.3.item lib.42.cap.2.reg.17.
ibi:Sed uno mortuo.d.reg.4.except.4.
ibi:Idem dicendum.d.reg.4.except.1.repl.3.
§ fin.lib.18.cap.7.quæſt.2.reg.1.except.3.itẽ lib.17.cap.1.quæſt.4.
L.XXXV.in prin.lib.41.cap.3.except.42.
§ 1.d.cap.3.except.25.
§ Veneni.d.cap.3.except.20.item lib.43.cap.10.quæſt.3.except.5.item cap.12.quæſt.3.except.4.
§ Si quis amico.lib.4.cap.6.quæſt.2.cauſa 5.except.3.
§ Si res uendita.lib.41.cap.2.except.14.repl.3.itẽ except.19.repl.4.item except.20.repl.1.
ibi:tantum ut uindicat.d.cap.2.except.23.
§ In his quæ pondere,uſq; ad § fin.lib.41.cap.2.except.7.
§ fin.lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 9.
L.XXXVI.lib.42.cap.1.quæſt.3.reg.7.item cap.3.except.28.
L.XXXVII.lib.41.cap.3.except.25.
ibi:Quæ nulla eſt.lib.42.cap.4.except.5.
L.XXXVIII.d.cap.3.except.27.diſtinct.1.repl.5.item except.28.repl.1.
L.XXXIX.in prin.d.cap.3.except.27.repl.7.itẽ lib.42.cap.9.quæſt.1.item quæſt.3.
§ Veriſimile.lib.42.cap.3.except.2.item d.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.2.repl.4.dupl.4.
L.XL.in prin.lib.42.cap.1.cauſa 24.except.3.itẽ cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.2.repl.4.duplic.6.
§ In lege.lib.42.cap.2.reg.16.
§ Qui agrum.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.2.repl.4.dupl.1.
§ Fundi uenditor.lib.42.cap.2.reg.7.except.3.
§ Cum fundum.lib.36.cap.10.quæſt.2.reg.10.
§ Dolia.lib.42.cap.2.reg.22.
§ fin.d.cap.2.reg.31.except.4.
L.XLI.in prin.lib.41.cap.4.except.5.repl.5.item lib.42.cap.1.cauſa 32.
§ fin.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.9.item cap.3.exc.34.repl.2.
L.XLII.d.cap.3.exc.38.item lib.42.cap.9.quæſt.2.cauſa 3.except.7.
L.XLIII.in prin.lib.42.cap.1.reg.23.except.1.itẽ except.gener.2.item cap.4.quæſt.3.cauſa 9.exc.2.repl.1.item except.3.
§ Quædam etiam.d.except.gener.2.repl.2.dupl.1.item lib.42.cap.4.quæſt.3.except.gener.10.
§ fin.lib.41.cap.1.quæſt.1.cauſa 2 & 3.
L.XLIIII.lib.41.cap.3.except.18.repl.1.dupl.3.
L.XLV.d.cap.3.except.34.repl.2.diſtinct.3.item lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 16.
ibi:Qui ait.lib.42.cap.2.reg.11.except.1.
L.XLVI.lib.2.cap.2.reg.4.item lib.47.cap.19.regul.25.
L.XLVII.cum l.ſequente.lib.42.cap.2.reg.31.exc.3.item reg.33.
L.XLIX.d.cap.2.reg.30.except.3.item d.reg.31.except.3.
L.L.lib.42.cap.4.except.5.repl.1.item lib.42.cap.9.quæſt.1.except.15.
L.LI.lib.42.cap.2.reg.41.
L.LII.lib.11.cap.11.reg.5.
ibi:Planè ſi mihi.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.9.
L.LIII.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.13.repl.1.
L.LIIII.lib.41.cap.3.in prin.item lib.49.cap.1.quæſt.1.except.1.
L.LV.lib.36.cap.3.except.7.
L.LVI.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 3.except.9.repl.1.item quæſt.2.except.2.item lib.19.cap.4.cauſa 16.except.3.
L.LVII.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.9.item cap.3.exc.18.repl.1.
ibi:Sin uerò uel dimidia.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.2.repl.4.dupl.5.
L.LVIII.d.except.18.repl.1.dupl.2.
L.LIX.lib.42.cap.3.reg.9.
L.LX.lib.42.cap.2.reg.19.
L.LXI.lib.41.cap.3.except.27.repl.3.
L.LXII.in prin.lib.2.cap.2.reg.4.except.1.itẽ lib.21.cap.23.reg.36.except.4.

§.1.lib.

§ 1.lib. 41.cap. 3. except.14.repl.1.item lib. 42.cap. 1.quæſt.1 cauſa 33.
§ fin.lib.41. cap.2.except.8.
ibi:Etiamſi adſig.d.cap.3.except.4.
L.LXIII. in prin.lib.11. cap.4.cauſa 1.exc.3.repl.2. dupl.1.
§ fin.lib.41.cap.1.quæſt.1.cauſa 9.
L.LXIIII.lib.41. cap.3.except.10.repl.1.itẽ lib.41. cap.1. quæſt. 2.reg.2. item lib.37.cap.3.except. 26.repl.12.dupl.1.
L.LXV.lib.41.cap.1.quæſt.1.reg.8.item lib.43.ca. 5.quæſt.1.except.1.
L.LXVI. in prin.lib.42.cap.2.reg.43.item cap.7. quæſt.1.cauſa 8.except.1.item except.gener.1.
§ Si cum ſeruitut.lib. 42 cap.1.quæſt.1.cauſa 6.
§ fin.lib.41.cap.2.reg.31.
L.LXVII.lib. 11. cap.8.quæſt.4.reg.1.item lib.41. cap.1.quæſt.4.reg.3.
L.LXVIII.in prin.lib.41.cap.1.cauſa 38.
§ Ferè aliqui ſolent.d.cap.1. quæſt. 1.cauſa 2.item cauſa 41. item except. gener. 3.item cap.2.regul.11.
L.LXIX.d.cap.1.reg.24.
L.LXX.lib.41.cap.3.except.14.repl.1.
L.LXXI.lib.41.cap.3.reg.1.
L.LXXII.in prin.lib.37.cap.1.exc.12.repl.4.dupl. 1.tripl.2.3.& 4.
§ fin.lib.41.cap.2.reg.7.except.4.
L.LXXIII.in prin.lib.41.cap.3.except.14.repl.4.
§ fi.d.except. 14. repl.5.item lib.41.cap.2.reg.40.
L.LXXIIII.lib.23.cap.1.cauſa 3.item lib.41.cap.3. cauſa 10.except.3.
L.LXXV.lib.41.cap.9.quæſt.1. cauſa 3.in prin.
L.LXXVI.in prin.lib.41.cap.2.reg.23.
§ Eum qui.lib.22.cap.5.except.34.repl.2.exemplo 1.item lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.4.
L.LXXVII.lib.41.cap.2.reg.7.except.5.
L.LXXVIII.in prin.lib.41.cap.2.reg.44.
§ Fundum. lib. 18. cap.3. reg.3.item cap.7.quæſt.2. reg.1.except.5.repl.8.
§ Qui fundum.lib.41.cap.1.except.10.repl.2.
§ fin.lib.41.cap.2.except.13.
L.LXXIX.lib. 41.cap.9.quæſt.1.cauſa 3. in prin. & exc.2.itẽ lib.43.cap.7.quæſt.7.reg.1.exc.2.
L.LXXX.in prin.lib.41.cap.2.reg.7.except.6.
§ Huius rei.lib. 41.cap.3.except.21.
§ Sylua.lib.42.cap 2.reg.1.except.2.
§ fin.lib.41.cap.1. quæſt.7.reg.5.itẽ cap.3.exc.41.
L.LXXXI.in prin.lib.40. cap. 4.cauſa 1.except.31.
§ fin.lib.41.cap.1.quæſt 4.reg.3.except.2.

De in diem addictione. Tit.II.

L.I.lib.41.cap.3.in prin.
L.II.lib.41.cap.2.except.9.item cap. 4.exc. 5.repl. 4.itẽ cap.3.quæſt.2 exc.1.item quæſt.4.reg.2.
ibi:Et fructus.d.quæſt.4.reg.5.except.1.
L.III.d.except.9.item d.cap.5.except.17.
L.IIII.in prin.d.except.9.
§ Item Iulianus.d.except.17.repl.1.
§ Sed & Marcellus.d.cap.5.quæſt.4.reg.1.item lib. 40.cap.3.cauſa 19.
§ Idem Iulianus.d.quæſt.4.reg.3.item lib.13.cap.12. quæſt.4.reg.1.except.1.in prin.
§ Fundo autem d.quæſt.4.reg.2 & reg.5 & reg.6. item lib.eod.cap.2.except.9.repl.1.
§ Cum igitur.lib.41.cap.5. quæſt.3.in prin.item except.11.
ibi:Sed etſi exiſtat.d.quæſt.3.except.10.
§ Mulier,cum l. ſequente.d.quæſt.3.in prin.item d. except.10.repl.1.
L.VI.d.cap.5 quæſt.4.reg.5.
L.VII.cum l.ſequente.d.cap.5.quæſt.3.except.18.
L.IX.d.quæſt.3.except.20.in prin.& repl.1.
L.X.d.except.10.repl.2.
L.XI.in prin.d.quæſt.3.except.13.
§ fin.cum l.ſequente. d.quæſt.3.except.16.item exc. 20.repl.3 & 4.
L.XIII.ibidem.
ibi:Verum eſt autem.d.quæſt.3.except.2.
L.XIIII.in prin.d. quæſt. 3. except.10.item lib.42. cap.3.quæſt.2.reg 1.
ibi:Sed ſi emptor.d.quæſt.3.except 8. diſtinct. 1. itẽ except 9.
ibi:Sed uerum eſt.d.cap.5.quæſt.4.reg.5. & reg.7. item lib.42.cap.9.cauſa 13.
ibi:Sed ſi neuter.d.except.6.
§ Sed etſi pupillus.d.cap 5.quæſt.3. except. 3.4.5. & 6.
ibi:Quod ſi alieno.d.quæſt.3.except.7.
ibi:Erit enim.d.quæſt 3.except.8.
§ fin.d.quæſt.3.except. 10.repl.2.item quæſt.4.reg. 5 & reg.11.
L.XV.in prin.d.quæſt.3.except.15.
§ Si fundus.d.quæſt.3.except.12.
§ fin.d.quæſt.3.except.14.
L.XVI.d.cap. 5.quæſt.4 reg.8.item lib. 42.cap.9. quæſt.1.cauſa 11.
L.XVII.d.cap.3.quæſt.3.except.19 & except.21.
L.XVIII.d.quæſt 3.except.6.
L.XIX.d.quæſt.3.except.12.repl.2.
L.XX.d.cap.3.quæſt.4.reg.9.

De lege commiſſoria.Tit.III.

L.I.lib.41.cap.4.exc.5.repl.4.item cap. 6. in prin.
L.II. cum l ſequente.d.cap.6.except.10.
L.IIII.in prin.d.cap.6.quæſt.3.reg.8.
ibi:Itemq; ſi deterior.d.quæſt.3.reg.3.
§ Sed quod ait.d.quæſt.3.reg.6.except.1.
ibi:Cum precium.d.quæſt.3.reg.1.
§ Eleganter.d.cap.6.quæſt.2.except.10.repl.1.
§ In commiſſoria.d.cap.6.quæſt.3.reg.5.
§ fin.d.cap.6.quæſt.2.except.4.
ibi:Quod ſi non.d.quæſt.2.except.2.
L.V.d.cap.6.quæſt.3.reg.6.
L.VI.in prin.d.quæſt.3.reg.2.
§ Idem reſpondit.d.quæſt.3.reg.7.
§ fin.d.cap.6.quæſt.2.except.9.
L.VII.d.quæſt.2.except.8.
L.VIII.d.quæſt.2.except.11.

De hæreditate uel actione uendita. Tit. IIII.

L.I.lib.41.cap.7 reg.1.except.1.
L.II.in prin.d.cap.7.reg.16.itẽ lib.42.cap.1.cauſa 53.except.4.
§ In hæreditate.d.cap.7.reg.5.6.& 7.
§ Illud poteſt.d.reg.7.except.1.
§ Perueniſſe.d.reg.7.in prin.
ibi:Sed etſi rerum.d reg.7.except.6.repl.3.dupl.2.item reg 11.except.1.
§ Illud tenend.d.except.6.in prin.
ibi:Sed & rerum.d.except.6.repl.4.
§ Non tantum.d.cap.7.reg.8.
ibi:Et non ſolum.d.reg.7.except.5.
ibi:Sed etſi quid dolo.d.reg.8.except.2.
ibi:Sed etſi non.d.reg.7.except.6.repl.1.
ibi:Deperdita autem.d.except.6 in prin.
§ Illud quæſitum lib.41.cap.7.reg.10.
§ Solet quæri.d.cap.7.reg.7.except.2.item except.6.repl 2,item reg.12.except.1.
ibi:Si autem condemnatum.d.except.6.repl.2.duplic.1.
§ Non ſolum.d.cap.7.reg.9.except 1
§ Sicuti lucrum.d.cap.7.reg.15.
§ Deniq; ſi rem.d.cap.7.reg 12.except.2.
§ Siue ipſe.d.reg.12.except.3.
ibi:Dummodo aliquid.d.reg.12.except.4.
§ Apud Iulianum.d.reg.11.except.5.
§ Si uenditor.d.except.5.
§ Si Titius d.reg.12.except.6.
ibi:nam etſi duplam.d.cap.7.reg.13.
§ Si quid publici.d.cap.7.reg.12.except.7.
§ Quid ſi funere.ibidem except.8.
§ Cum quis debitori.d.reg.13.
§ Etſi ſeruitutes.d.cap.7.reg.14.
§ Sed etſi quidem.d.cap.7.reg.12.except.9.
L.III.d.cap.7.reg.7.except.6.
L.IIII.cum l.ſequente.lib.41.cap.8.quæſt.1.cauſa 2.
L.VI.d cap.8 quæſt.2.reg.2.
L.VII.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.9.item cap.7.reg.1.except.2.
L.VIII.d.except.2.item reg.3.
L.IX ibidem.
L.X.cum l.ſequente.d.reg.3.except.1.
L.XII.d.except.1.repl.1.
L.XIII.d.except.1.in prin.
L.XIIII.in prin.lib.41.cap.8.quæſt.2 reg.3.
§ Si hæreditas.lib.41.cap.7.reg.1.4 & 6.
L.XV.ibidem.
L.XVI.d.cap.7.reg.2.
L.XVII.lib.41.cap.8.quæſt.1.cauſa 1.except.1.
L.XVIII.d.cap 7.reg.12.except.10.
ibi:Per quod nihil.d.reg.12.except.2.
L.XIX.lib.41.cap.8.quæſt.1.cauſa 1.except.3 et 2.
L.XX.lib.41.cap.7.reg.10.
L.XXI.d.cap.7.reg.7.except.6.repl.3.item regul.11.
ibi:Si igitur hominem.lib.48.cap.19.except.10.
ibi:Quemadmodum fundi uenditor.lib.42.cap.2.reg.1.
ibi:Niſi ſi culpa.d.cap.7.reg.8.except.3.
ibi:Quid ſi rem.d.cap.7.reg.12.except.1.repl.1.
ibi:Sed ſi aut ui.d.cap.7.reg.7.except.3.item exc.6.in prin.item reg.9.
ibi:Nam & aream.d.except.6.repl.5.
L.XXII.d.cap.7.reg.1.except.5.item lib.40.cap.2.quæſt.4.ſpecie 3.
L.XXIII.in prin.lib.41.cap.8.quæſt.2.reg.2.
§ fin.d.quæſt.2.reg.4.
L.XXIIII.d.cap.7.reg.13.
L.XXV.d.cap.7.reg.4.& reg.7.except.4.

De reſcindenda uenditione. Tit. V.

L.I.lib.42.cap.4.except.14.repl.7.dupl.1.
ibi:Sicuti & ſi pupillus.d.except.14.repl.10.
ibi:Sed dicendum eſt.d.except.14.repl.11.dupl.1.
L.II.d.except.14.repl.1.
L.III.d.exc.14.in prin.et repl.3.itẽ repl.11.dupl.2.
L.IIII.d.except.14.repl.5.
L.V.in prin.d.except.14.repl.4.item lib.48.cap.12.quæſt.8.except.3.
§ Emptio.d.except.14.repl.2.
L.VI.lib.42.cap.1.cauſa 51.item quæſt.6.except.6,item cap.4.quæſt.3.cauſa 10.
L.VII.in prin.lib.41.cap.4.except.14.repl.6.
§ Si pupilli.lib.41.cap.3.except.4.repl.3.
ibi:Quod ſi ante.lib.48.cap.14.quæſt.4.except.4.
ibi:Item poteſt quæri.lib.41.cap.4.exc.14.repl.10.
L.VIII.lib.23.cap.4.cauſa 2.except.2.repl.2.item except.7.
L.IX.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.13.repl.5.item cap.12.quæſt.7.except.5.repl.2.
L.X.in prin.lib.41.cap.6.quæſt.2.except.5.
§ Emptor.d.quæſt.1.except.6.

De periculo & commodo rei uenditæ. Tit. VI.

L.I.in prin.lib.41.cap.2.except.6.repl.1 & 3.item except.13.
ibi:Sed etſi non ſint.ibidem.item exc.19.repl.2.
§ Sed & cuſtodiam.d.cap.2.except.7.
§ Si dolium.d.except.7.repl.1.
§ Licet.d.cap.2.except.19.repl.2.item lib.42.cap.1.cauſa 34 except.1.
ibi:Ea propter.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 14.
§ fin.d.cauſa 34.except.2.
L.II.in prin.ibidem.
§ Cuſtodiam.lib.41.cap.2.except.7.repl.2.item except.14.repl.1.
L.III.d.repl.1.dupl.1.
L.IIII.in prin.lib.41.cap.2.except.6.repl.2.dupl.1.
§ Si auerſione.d.cap.2.except.8.diſtinct.2.
ibi:ex hoc apparet.d.except.6.repl.1.
ibi:difficilè autem eſt.d.except.6.in prin.
ibi:dies autem.d.except.6.repl.2.
§ fin.d.cap.2.except.8.diſtinct.2.
L.V.d.cap.2.except.7.repl.3.item exc.8.diſtinct.2.repl.1.item except.18.
L.VI.lib.41.cap.2.reg.7.except.7.

L.VII.

L.VII.in prin.lib.41.cap.2.in prin.
§ Quod uenditur.lib.42.cap 2.reg.41.
L.VIII.in prin.lib.41.cap.2.except.1.item cap.3.except.12.item except.25.
ibi: Siquidem defecerit.d.cap.2.except.12.item.cap.4.except.5.
ibi: Quod ſi pendente.d.cap.4.except.7.
ibi: Quod ſi pendente.lib 22.cap.5.except.37.item lib.48.cap.19.in prin.
ibi: Et quod precij.lib.41.cap.1.queſt.4.reg.9 & 10.item cap.2.except.2.repl.2.
ibi: ſanè ſi exiſtat.d.except.2.repl.4.
§ Si ita res.d.except.2.repl.3.item cap.4.except.8.repl.2.
§ fin.lib.24.cap.1.cauſa 1.except.4 & 5.
L.IX.lib.42.cap 2.reg.18.
ibi: Sed ſi ignoraui.lib.42.cap.1.queſt.1.cauſa 5.
L.X.in prin.lib.41.cap.2.except.2.repl.2.
§ Vt libro.d.cap.2.except.7.repl.4.
L.XI.d.cap.2.except.14.repl.1.item except.20.
L.XII.d.cap.2.except.5 item except.19.repl.1.
L.XIII.d.except.5.
L.XIIII.in prin.ibidem.
§ Materia.d.except.19.repl.1.& 2.
L.XV.lib.41.cap.2.except.8.diſtinct.3.item exc.17.repl.2.
ibi: Planè ſi cum.d.cap.2 except.19.
L.XVI.d.cap.2.except.21.
ibi: Quod tamen.d.cap.2.except.18.
L.XVII.
L.XVIII.in prin.lib.42.cap.9.queſt.2.cauſa 3.except.14.
§ fin.d.queſt.1.except.gener.7.
L.XIX.d.cap.9.queſt.3.reg.2.except.3.item regul.3.

De ſeruis exportandis, & ſi ita, &c.
Tit. VII.

L.I.lib.41.cap.9.queſt.1.except.2.
L.II.d.queſt 1.except.9.
L.III.lib.19.cap.8.except.1.repl.1.
L.IIII.lib.19.cap.5.except.3.repl.19.
L.V.lib.41 cap.9.queſt.1.except.5.repl.2.
L.VI.lib.41.cap.9.queſt.1.cauſa 3.in prin.& except.4.
ibi: Caeterum ſi ne.d.cauſa 3.except.6.repl.3.
ibi: Etenim aliàs.d.cauſa 1.in prin.
ibi: Sed in contrarium.d.cauſa 3.except.6.replic.2.
L.VII lib.37.cap.3.except.21.repl.4.dupl.2.item except.11.repl.1 dupl.1.itē lib 41.cap.9.queſt.1.except.4.item lib.42.cap.9.queſt.1.cauſa 3.except 5.& except.6.repl.3.
L.VIII.lib.19 cap 8.except 3.repl.2 item lib.42.ca.9.queſt.1.cauſa 17.
L.IX.in prin.lib.41.cap.9.queſt.1.except 3.
ibi: Quod ſi uoluntate.d.except.3.repl.1.itē queſt.2.reg.1.
ibi Sed in poena.lib.18.cap.3.reg 1.in prin.
§ fin.d.queſt.1 exce t.6.
L.X.lib.19.cap.8.except.29.repl.1.dupl.8.

LIBRI DECIMI NONI PANDECTARVM.

De actionibus empti & uenditi.
Tit. I.

L.I.in prin.lib.42.cap.1 queſt.1.cauſa 3.item cap.2.reg.12.
§ Venditor.d.cap.2.queſt.1.cauſa 2.item except.gener.2.item cauſa 6.
L.II.in prin.d.cap.1.cauſa 1.item cauſa 24.
§ Vacua d.cap.1.cauſa 44.
L.III in prin d.cap 1.cauſa 42.
§ 1.lib.16.cap.10.queſt.1.except.1.repl.3.dupl.1.itē lib.18.cap.8.reg.12.except.2.
ibi: Sed ex empto.lib.42.cap.2.reg.1.in prin.
§ Si iter.d.cap.2.reg.21.
§ Si per uenditorem.d.cap.2.reg.13.item lib.41.cap.10.except.32.in regula.item lib.36.cap.8.reg.3.except.1.
L.IIII.in prin.lib.41.cap.1.cauſa 18.item cap.4.queſt.3.except.17.
§ Si modus.d.cap.1.cauſa 24.
L.V.lib.42.cap.1.queſt.6.except.3.
ibi: Sed ſi falſò.lib.41.cap.3.except.14.item lib.49.cap.6.queſt.8.except.2.item cap.7.cauſa 2.
L.VI.in prin.lib.42.cap.1.cauſa 24.except.1.item except.gener.1.
§ 1.lib.42.cap 1 queſt.3.reg.9.item lib.42 cap.9.queſt.1.cauſa 3.item lib.43.capit.1.queſt.1.except.2.
§ Si locum.lib.42.cap.1.cauſa 40.
§ Si uas.d.cap.1.cauſa 15.item cauſa 24.in prin.
§ Si tibi.lib.41.cap.1.except.12.
ibi: Sed ſi fundum.d.except.22.repl.1.item lib.42.cap.2.cauſa 28.item cap.2.reg.6.item reg.45.except.1.
§ Si filiusfamilias.lib.41.cap.3.except.6.itē lib.42.cap.1.queſt.1.reg.1.except.1.
§ Si dolo malo.d.cap.1.queſt.1.cauſa 1.& 2.
§ fin.lib.42.cap.7.queſt.1.except.14.repl.1.
L.VII.lib.42.cap.1.cauſa 1.except.3.itē cap.2.reg.7.except.1.& 2.
L.VIII lib 42.cap.9.queſt.1.cauſa 8.
ibi: Quod ſi ſeruum.lib.42.cap.1.cauſa 29.
L.IX lib.42.cap.9.queſt.1.cauſa 7.
L.X.lib.38.cap.3.reg.6.
L.XI.in prin.lib.42.cap.1.queſt.1.in prin.& cauſa 1.
ibi: Et in primis.d.queſt.1.cauſa 3.
ibi: Quae res.lib.41.cap.1.queſt.4.reg.1.
ibi: Si non fuit.lib.37.cap.3.except.28.repl.3.
ibi: Emptor autem.d.queſt.4.reg.2.
§ Redhibitionem.lib.42.cap.1.cauſa 5.item cap.4.queſt.8.reg.1.
§ Animalium d.cap.1.cauſa 54.
§ Si quis uirginem.d.cap.1.cauſa 19.itē lib.42.cap.1.queſt.4.reg.9.

§ Is qui uinum.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.8.item lib.42.cap.1.quæſt.6.except.8.
§ Ego illud.ibidem.item lib.49.cap.9.quæſt.1.cauſa 1.
§ Etiamſi ignorans. lib.42.cap.1.cauſa 18.item except.gener.1.
§ Idem Neratius.lib.42.caplte 4.quæſt.3.exception.5.
§ Et ex empo.lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 3.item cauſa 53.
§ Idem ait.lib.42.cap.2.reg.12.
§ Idem Neratius.d.reg.11.except.2.
§ Idem libro.lib.42.cap.1.cauſa 46.
ibi:Et ſine defendat.d.cap.1.cauſa 18.except.2.
§ Idem Neratius.d.cap.1.cauſa 45.
§ Caſsius.d.cap.1.except.6.
§ Iulianus.lib.42.cap.7.quæſt.7.reg.1.in prin.
§ Deniq;.d.cap.7.quæſt.1.except.14.repl.1.
ibi:Qui autem alienum.lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 2.item d.cap.7.quæſt.1.cauſa 1.
§ Sententiam.lib.40.cap.7.quæſt.6.reg.1.in prin. item lib.42.cap.1 quæſt.1.cauſa 12.
§ Si quis rem. d. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 28.item cap. 2. reg. 6. item cap. 7. quæſt.1. except.43.diſtinct.2.
§ Qui autem.d.cap.7.quæſt.1.except.15.
ibi : Sed Iulianus. d. cap. 7. quæſt. 4. reg. 1. exception.4.
§ Ibidem ait.d.cap.7.quæſt.1.except.14.repl.2.item d.reg.1.except.5.
ibi:Veluti cum.lib.41.cap.3.except.11.repl.2.
ibi:Sed in ſupraſcriptis.d.except.14.repl.1.
L.XII.lib.42.cap.1.cauſa 31.
L.XIII.in prin.lib.41.cap.1.exc.gener.1.diſtinct.2.item cap.2.reg.11.except.1.
§ Item qui furem. d. cap. 1. cauſa 18.item d. except. gener.1.diſtinct.3.item d.reg.11.except.1.
§ Quod autem.d.reg.11.except.1.
ibi:Quid tamen ſi.d.diſtinct.3.repl.1.
§ Si uenditor.lib.42.cap.1.cauſa 23.
§ Per contrarium. lib. 42. cap.9. quæſt 1.cauſa 1. exception. 2. replic.4. dupl.1.tripl 1.item cauſa 12.
§ Item Iulianus.lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 5.
§ Sed cũ in facto.d.cap.1.except.gener.4.itẽ quæſt. 3.reg.1.except.3.
§ Offerri.lib.42.cap.1.except.12.
§ Vnde quæritur.lib.42.cap.7.quæſt.4.reg.2.
§ Si fructibus.lib.42.cap.2.reg.1.
ibi:Sin is ager.lib.41.cap.2.quæſt 1.reg.1.
§ Sed etſi quid.lib.42.cap.2.reg.1.& reg.5.
§ Item ſi quid.ex.d.reg.5.
ibi:Non tamen ſi quid.lib.41.cap.2.except.15.
§ Si Titius.lib.42.cap.1.cauſa 24.except.2.
ibi:Si uerò ignorans.d.cauſa 24.except.1.
§ Si fundum.lib.42.cap.7.quæſt.1.except.20.
§ In his autem.lib.42.cap.1.cauſa 14.
§ Idem Celſus. d. cap. 1. except. 8. item cap. 2.regul.23.
§ Si quid ſeruo.lib.42.cap.2.reg.27.
§ Ex uendito.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 1.
§ Veniunt.d.quæſt.1.cauſa 2.
ibi:Item uſuræ.d.cap.9.quæſt.3.reg.2.except.1.itẽ lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 13.
§ Præterea.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 5.
ibi:Item ſi conuenerit.d.quæſt.1.cauſa 3.
§ Si inter.d.cauſa 3.
§ Si procurator. lib. 42. cap.1. quæſt.2. reg.5.item quæſt.3.reg.1.except.1.item cap.7.quæſt.3.reg. 1.except.1.item cap.9.quæſt.2.except.1.
§ Ibidem Pap.d.cap.9.quæſt.1.cauſa 3.except.8.
§ Si quis colludente. lib. 41. cap.3. except.5.repl.2. dupl.1.item lib.42. cap.1. quæſt.3.reg.1.except.1. repl.1.
§ Si quis à pupillo.lib.41.cap.3.except.4.
§ Si uenditor.lib. 42. cap.9.quæſt.1.cauſa 5.itẽ lib. 43.cap.2.quæſt.7.except.2.
§ Deniq; Tubero.lib.42.cap.1.cauſa 47.
§ fin.cum tribus.ll.ſequentibus.lib.42.cap.2.reg.30. & 31.
L. XVII. in prin. d. reg. 31. except. 2. item regul.38.
ibi: Multa etiam.d.cap.2.reg.32.
ibi: Sed & uinum.d.reg.31.in prin.
§ Fundo.d.reg.18.except.3.
§ Quæ picta.d.reg.31.in prin.
§ Item quod inſulæ.d.cap.2.reg.30.except.2.
§ Si ruta.d.cap.2.reg.8.& reg.31.
ibi : Quia ſi non ſpecialiter.lib.22.cap.10.quæſt.4. cauſa 5.
§ Labeo generaliter. lib. 42. cap. 2. reg. 30. except.2.
§ Caſtella.d.reg.31.except.5.
§ Ea quæ.d.reg. 31. except.8 & 9.item d.reg.31. in fine.repl.3.
§ fin.cap.eod.reg.38.except.1 & 2.
L.XVIII.in prin.d.reg.31.in prin.
§ Tegulæ.d.reg. 31.except. 6.8 & 9.item d.reg.31. in fine.repl.3.
L.XIX.lib.41.cap.1.quæſt.2.reg.1.
L.XX.lib.43.cap.1.quæſt.2.
L.XXI.in prin.lib.41.cap.1.cauſa 17.
§ 1.d.cap.1.cauſa 5.item except.gener.1.diſtinct.1.
§ Quamuis,d.cap.1.cauſa 1. item lib.41.cap.3.exc. 34 repl 2.diſtinct.1.
§ Cum per uenditorem. lib.36.cap.8.reg.1.except. 1.item lib.42.cap.2.reg.12.
§ Si tibi fundum.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 3.
§ fin.d.cauſa 1.except.11.item lib.38.cap.8.reg.4. except.5.repl.2.
L. XXII. lib. 41. cap.1.cauſa 24. except.1.replic.1
L.XXIII.d. cap.1.cauſa 35.item cap. 2.reg.26.exc. 1.item reg.27.
L.XXIIII.in prin.lib.42.cap.1.quæſt.2.reg.4.except.1.repl.1.
ibi:Sed indebiti.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.9.
§ Seruum.lib.21.cap.9.reg.9.

§ fin.

§ fin.lib.42.cap.1.reg.7.
L.XXV.lib.42.cap.1.quæſt.6.except.4 & 5.item cap.9.quæſt.1.except.4.
L.XXVI.lib.42.cap.1.cauſa 28.item capite 2.regul.6.
L.XXVII.d.cap.1.cauſa 15.item d.reg.8.
L.XXVIII.lib.38.cap.10.reg.6.item cap.11.ſpecie 2.reg.3.except.2.item lib.42.cap.9.quæſt.1.exc. gener.8.repl.2.dupl.1.
L.XXIX.lib.41.cap.3.except.17.repl.6.item lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 14.
L.XXX.in prin.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 6.except.2.repl.1.item lib.46.cap.3.quæſt.2.exc.1.repl.6.
§ Si ſciens.lib.42.cap.7.quæſt.1.except.3.replicatione 1.
ibi:Quamuis enim alioquin.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.1.
ibi:Idem maximè.d.cap.7.quæſt.1.except.28.replic.1.
L.XXXI.in prin.lib.41.cap.2.except.14.repl.1.
ibi:Quàm actiones.d.cap.2.except.23.
ibi:At ſi per me.lib.42.cap.2.reg.28.
§ fin.lib.21.cap.3.quæſt.3.reg.1.except.1.
L.XXXII.lib.42.cap.1.cauſa 30.itẽ cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.4.repl.1.dupl.1.item cauſa 12.
L.XXXIII.lib.42.cap.2.reg.20.item cap.9.quæſt.1.except.gener.8.repl.2.
L.XXXIIII.lib.42.cap.1.cauſa 24.except.2.repl.1.item cauſa 26.
L.XXXV.d.cap.1.cauſa 7.item cap.7.quæſt.1.except.51.
L.XXXVI.lib.41.cap.2.except.19.item lib.42.cap.1.cauſa 48.
L.XXXVII.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.5.item cap.1.except.18.
L.XXXVIII.in prin.lib.42.cap.3.reg.4.
§ 1.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 5.
§ Firmius.lib.41.cap.2.reg.31.except.3.
L.XXXIX.lib.41.cap.1.quæſt.1.cauſa 5.
ibi:Cum hoc & apud.d.quæſt.1.cauſa 7.
§ fin.d.quæſt.1.cauſa 2.
L.XL.lib.21.cap.1.cauſa 18.except.1.in prin.
L.XLI.lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 7.
ibi:Itaq; ſi conueniatur.d.cap.1.quæſt.6.except.4.
L.XLII.d.cap.1.cauſa 24.exc.1.item cap.7.quæſt.1.except.11.
ibi:Similis quæſtio.lib.42.cap.1.cauſa 22.
L.XLIII.lib.19.cap.10.quæſt.6.reg.2.except.1.item lib.42.cap.1.cauſa 10.item cap.7.quæſt.1.exc.28.repl.1.
ibi:nam empti iudicium.d.cap.7.quæſt.4.reg.1.in prin.
ibi:Planè ſi in tãtum, cum l.ſequente.d.reg.1.exc.6.item reg.4.except.2.
L.XLV.in prin.ibidem.& d.reg.2.except.1.
ibi:Sicut & minuitur.d.quæſt.4.reg.5.
§ 1.d.reg.2.except.1.item d.cap.7.quæſt.1.except.57.& quæſt.4.reg.6.except.1.
§ fin.d.reg.2.exc.1.item d.cauſa 20.item d.repl.1.
L.XLVI.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.11.
L.XLVII.lib.42.cap.1.quæſt.3.reg.1.except.4.itẽ cap.2.reg.14.itẽ lib.36.ca.6.reg.5.exc.1.repl.4.
L.XLVIII.lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 8.
L.XLIX.in prin.ibidem cauſa 27.
§ fin.lib.42.cap.9.quæſt.3.reg.1.except.3.repl.1.
L.L.lib.41.cap.1.except.20.repl.1.
L.LI.in prin.lib.41.cap.1.except.5.repl.1.
§ Quod ſi fundum.lib.41.cap.6.quæſt.2.except.1.repl.1.item lib.42.cap.9.quæſt.1.except.gener.1.repl.1.item quæſt.3.reg.2.except.3.repl.2.
L.LII.in prin.lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 8.
§ Prædium.d.quæſt.1.cauſa 38.item quæſt.3.reg.1.except.4.
§ Inter uenditorem.lib.42.cap.2.reg.15.
§ fin.d.cap.2.reg.34.
L.LIII.in prin.lib.42.cap.3.reg.5.
§ 1.lib.42.cap.2.reg.40.
§ Si habitatoribus.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 3.except.12.
§ fin.d.cauſa 3.except.13.
L.LIIII.in prin.lib.41.cap.2.except.21.
§ fin.lib.42.cap.1.quæſt.1.cauſa 13.in prin.& except.2.
L.LV.lib.37.cap.3.except.34.repl.2.item lib.41.cap.3.except.19.

Locati & conducti. Tit.II.

L.I.lib.43.cap.1.quæſt.1.reg.1 & 2.
L.II.d.quæſt.1.except.3.item quæſt.3.item cap.5.quæſt.1.except.1.
L.III.d.cap.1.quæſt.5.except.12.
L.IIII.d.quæſt.5.except.16.diſtinct.1.item lib.23.cã.13.quæſt.4.except.12.
L.V.d.quæſt.5.except.19.
L.VI.lib.43.cap.2.quæſt.4.reg.4.
L.VII.cum l.ſequente.lib.43.cap.3.quæſt.4.reg.1.
L.IX.in prin.d.cap.3.quæſt.1.cauſa 2.item cauſa 5.except.6.repl.3.
§ Huic ſubiungi.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.16.diſtinct.2.
ibi:Non magis quàm.d.quæſt.5.except.20.
§ Idem quærit.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 13.exc.1.
§ In exuſtis.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſa 13.exc.9.repl.1.
§ Iulianus.ibidem cauſa 11.except.1.repl.4.itẽ cap.4.quæſt.1.cauſa 4.except.6.
§ Si colonis.d.cauſa 11.except.1.repl.1.
§ Imperator.d.cauſa 12.except.3.item cauſa 13.except.9.
§ Celſus.lib.36.cap.3.except.8.repl.3.dupl.3.tripl.2.itẽ lib.43.cap.6.quæſt.1.cauſ.9.exc.1.repl.2.
§ fin.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſa 13.except.1 & 2.
L.X.d.except.2.
L.XI.in prin.d.cap.2.quæſt.1.cauſa 12.except.1.repl.3.item quæſt.4.reg.8.
§ Si in hoc.d.cauſa 11.except.1.repl.1 & 2.
§ Item proſpicere.d.quæſt.1.cauſa 4.

§ Qui uinum. lib. 41. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 6. item cauſa 9. except. 1. repl. 1.
§ fin. d. cauſa 12. except. 1. repl. 2 & 3.
L. XII. d. repl. 2. item except. 2. repl. 3.
L. XIII. in prin. d. cauſa 12. except. 6. item quæſt. 7. reg. 1. except. 3.
§ 1. lib. 43. cap. 6. quæſt. 1 cauſa 9. except. 1. repl. 6.
§ Si magiſter. d. except. 1 repl. 5.
§ Si quis ſeruum. d. except. 1. repl 4.
§ Item Iulianus. d. except. 1. repl. 3. item lib. 46. cap. 11. except. 18. repl 4.
§ Si gemma. d except. 1. repl. 2.
ibi: Niſi periculum. d. except. 1. repl. 7.
§ Si fullo. lib. 41. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 5. & cauſa 9. in prin.
§ Exercitu. lib. 43. cap 2 quæſt. 1. cauſa 12. except. 4.
§ Si quis menſuras. d. cauſa 12. except. 5.
§ Duo rei. d. cap. 2. quæſt 4. reg. 10.
§ Si in lege. lib. 41. cap. 6 quæſt. 1. cauſa 4. itē quæſt. 3. item cap. 7. quæſt. 1 cauſa 1. except. 1.
§ Qui impleto. lib. 40. cap. 4. cauſa 12. item lib. 41. cap. 1. quæſt. 5. except. 23. repl. 1.
§ fin. d. repl. 1. dupl 3.
L. XIIII. d. repl. 1. in prin.
ibi: Et huiuſmodi. d. quæſt. 5. except. 15. item eod. cap. quæſt 3. reg. 2.
L. XV. in prin. lib. 43. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 3. 4 et 5. item quæſt. 2.
ibi: Aut uilla. d. quæſt 1. cauſa 7.
§ Si uis tempeſtatis lib. 43 cap 4. quæſt. 1. cauſa 4.
ibi: Si qua tamen. d. cauſa 4. except. 1.
ibi: Si uerò nihil. d. cauſa 4 except. 2.
ibi: Idemq; dicendum. d. cauſa 4. except. 4.
§ Cum quidam. d. cauſa 4. in prin.
§ Papinianus. d. cauſa 4. except 7.
§ Cum quidam. d. cauſa 4. except. 3.
§ Item cum quidam. lib. 43. cap. 7. quæſt. 1. cauſa 3. except. 1. repl. 1. dupl. 2.
§ Vbicunq;. lib. 43. cap. 3. quæſt. 4. reg. 1 except. 1. item cap. 4. quæſt. 2. reg. 1 & 2.
§ fin. cum lege ſequente. d. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 9. except. 1. item cap. 4. quæſt. 1. cauſa 3.
L. XVII. cum l. ſequente. ibidem. item lib. 18. cap. 10. quæſt 5. reg. 2.
L. XIX. in prin. d. except. 1 et d. cauſa 3.
§ 1. lib. 43. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 1. item cap. 4 quæſt. 2. reg. 1. except. 1.
§ Illud nobis. d. quæſt. 1. cauſa 12 itē quæſt. 4. reg. 4.
ibi: Sed & prælum. d quæſt. 1. cauſa 7.
ibi: Quod ſi culpa. lib. 41. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 5.
§ Si dominus. lib. 43 cap. 1. quæſt. 5. except. 4. repl. 1. item cap. 2. quæſt. 4. reg. 9. item cap. 3. quæſt. 1. cauſa 3.
§ Si inquilinus. d cap. 3. quæſt 1. cauſa 17.
§ Si inquilinus d. quæſt. 1. cauſa 15. item quæſt. 5. except. 4.
§ Si quis cum. d. quæſt. 1. cauſa 16. item quæſt 5. exc. 10. item lib. 49. cap. 6. in fine. item cap. 8. exc. 26.
§ Si quis mulierem. lib. 43. cap. 7. quæſt. 2. reg. 1.
§ Ex conducto. lib. 43 cap. 1 quæſt 2. except. 1. item quæſt. 3.
§ Cum quidam. d. cap. 7 quæſt. 1. cauſa 3. except. 1. repl. 1.
L. XX. in prin. lib. 43 cap. 1. quæſt. 5. except. 10. itē except. 13.
§ Interdum. d. quæſt. 5. except. 1. repl. 1.
L. XXI. d. repl. 1. dupl. 2. item cap. 4. quæſt. 1. cauſa 2.
L. XXII. in prin. d. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1 item lib. 42. cap. 9. quæſt. 1. cauſa 3. except. 2. in fine.
§ 1. lib. 43. cap 5 quæſt. 1.
§ Cum inſulam. d. quæſt. 1. except. 1. repl. 1.
§ fin. lib. 41. cap. 3. exc. 27. item lib. 43. cap. 1. quæſt. 1. except. 5.
L. XXIII. d. except. 5.
L. XXIIII. in prin. lib. 43. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 2. except. 1 & 2.
ibi: Idq; arborum. d. quæſt. 1. cauſa 4 except. 3. replic. 1.
§ Si colonus. lib. 40. cap. 1. quæſt. 4. ſpecie 1. exc. 4. item ſpecie 2.
§ Si domus. lib. 41. cap. 2. quæſt. 5.
ibi: Sed & de his. lib. 41. cap. 6. quæſt 1. cauſa 1.
§ Colonus lib. 41. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 5. exc. 7.
ibi: Item ex conducto. d. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 3. & d. cauſa 5. except. 6. repl. 1.
§ fin. d. cauſa 5. in prin. & quæſt. 5. except. 9. itē cap. 4. quæſt. 1. cauſa 1.
L. XXV. in prin. lib. 43. cap. 1. quæſt. 5. except. 3. repl. 1.
§ Qui fundum. lib. 41. cap. 1. quæſt. 4. reg. 6. item lib. 43. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 5. except. 6. repl. 4.
§ Si uicino. lib. 43. cap. 2 quæſt. 1. cauſa 13. exc. 4. itē cap. 3. quæſt. 1. cauſa 8. item quæſt. 5. except. 11.
ibi. Eadem intelligemus. lib. 43. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 7.
§ Conductor. lib. 43. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 1. 2 3. et 4.
§ Culpæ. lib. 23. cap. 12. quæſt. 9. except. 3. item lib. 41. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 7. item cauſa 12. exc 2. repl. 2. item quæſt. 7. reg. 1. except. 3 & 4.
ibi: Sed utiq; iudicis. d. cauſa 12 except. 7.
§ Vis maior. lib. 43. cap. 4. quæſt. 1. cauſa 4. in prin. & except. 4.
ibi: Apparet autem d. cauſa 4. except. 5.
§ Qui columnam. lib. 43. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 9. except 1. repl. 1.
ibi: Eorumue quorum. d. cauſa 9. except. 1. repl. 2.
§ fin. d. cauſa 9. except 5. item quæſt. 4. reg. 1.
L. XXVI. lib. 43. cap. 6. quæſt. 4. reg. 2.
L. XXVII. in prin. lib. 43. cap 2. quæſt. 1 cauſa 13. except. 7. item cap. 3. quæſt. 1. cauſa 6. except. 1.
§ fin. d. cauſa 13. except. 6.
L. XXVII in prin. d. cauſa 23. except. 8. repl. 1.
§ Idemq; iuris, cum ſequentibus. lib. 43. cap. 3. quæſt. 4. reg. 2.
L. XXIX. lib. 43. cap. 2 quæſt. 1. cauſa 22. except. 2. repl. 4.
L. XXX. in prin. lib. 43. cap. 3. quæſt. 1. cauſa 6. exc. 1. item

1.item quæſt.4.reg.1.except.1.
§ Aedilis.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſa 13.except.9.item cap.3.quæſt.1.cauſa 16.item cap.7.quæſt.1.cauſa 1.except.1.repl.1.dupl.2.
§ Qui mulos.d.cauſa 13.except.1.repl.2.item exc.2.repl.4.item quæſt.7.reg.1.except.3.
§ Qui ædem.lib.43.cap.7.quæſt.2.cauſa 3.exc.1.repl.2.
§ fin.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſa 12.except.1.replic.3.
L.XXXI.lib.43.cap.6.quæſt.1.cauſa 9.except.2.repl.1.item quæſt.5.except.4.item cap.8.quæſt.1.cauſa 4.
ibi:Idem iuris eſſe.lib.19.cap.7.quæſt.3.except.9.repl.5.dupl.1.
ibi: Quod ſi ſeparatim.lib.43.cap.6.quæſt.5.except.7.
ibi: Sed ſi ita datum.d.cap.6.quæſt.1.cauſa 9.exc.2.repl.2.
L.XXXII.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.21.
ibi:Quod ſi colonus.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 5.except.6.repl.4.
L.XXXIII.d.quæſt.5.except.20.repl.1.itē d.cauſa 5.except.6.
ibi: Quemadmodum.lib.43.cap.7.quæſt.1.cauſa 3.except.1.repl.2.
ibi:Nam etſi uendideris.lib.42.cap.2.except.26.itē lib.42.cap.1.cauſa 41.
ibi:In quo etiam lucrum.lib.36.cap.8.reg.1.
L.XXXIIII.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.20.repl.1 item cap.3.quæſt.1.cauſa 5.except.6.
L.XXXV.in prin.d.except.6.& cauſa ead.exc.2.repl.1.item ead.quæſt.1.cauſa 6.
ibi:Intelligendum eſt autem.d.except.6.repl.3.
§ Fundum.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.4.repl.2.item cap.3.quæſt.1.cauſa 14.item except.gener.2.item quæſt.5.except.1.
L.XXXVI.lib.43.cap.5.quæſt.2.reg.1.except.2.1.& 4.
ibi:Si tamen ui.d.reg.2.except.1.
L.XXXVII.ibidem.
L.XXXVIII.lib.5.cap.5.quæſt.6.reg.4.item lib.43.cap.7.quæſt.1.cauſa 3.except.1.repl.1.
L.XXXIX.lib.43.cap.1.quæſt.4.reg.1.
L.XL.lib.43.cap.5.quæſt.2.reg.1.
L.XLI.lib.43.cap.6.quæſt.1.cauſa 9.except.3.
L.XLII.lib.43.cap.2.quæſt.7.reg.1.except.5.
L.XLIII.d.cap.2.quæſt.1.cauſa 8.item cauſa 12.exc.7.item quæſt.7.reg.1.except.3.
L.XLIIII.lib.43 cap.1.quæſt.5.except.2.
L.XLV.in prin.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 10.exc.2.repl.2.item quæſt.5.except.6.
§ Si hominem.d.quæſt.1.cauſa 11.item d.quæſt.5.except.7.
L.XLVI.lib.43.cap.2.quæſt.5.except.6.& exc.10.
L.XLVII.lib.42.cap.1.quæſt.3.reg.2.item lib.43.cap.2.quæſt.4.reg.10.
L.XLVIII.in prin.lib.43.cap.6.quæſt.2.
§ Qui ſeruum.lib.43.cap.2.quæſt.4.reg.7.
L.XLIX.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.9.item lib.47.cap.19.reg.29.
L.L.lib.12.cap.13.reg.35.
L.LI.in prin.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 18.
§ Locauit.lib.43.cap.6.quæſt.1.cauſa 3.
ibi:Niſi ideo.d.quæſt.1.cauſa 2.except.4.item d.cauſa 1.except.2.
L.LII.lib.43.cap.2.quæſt.5.except.11.item cap.2.quæſt.4.reg.1.exc.2.
L.LIII.d.cap.2.quæſt.3.reg.1.except.4.
ibi:Sed fructus.lib.40.cap.2.quæſt.4.ſpecie 2.
L.LIIII.in prin.lib.43.cap.2.quæſt.3.reg.2.exc.5.item lib.45.cap.1.quæſt.5.reg.1.in prin.
ibi:Vſuræ enim.lib.36.ca.9.quæſt.1.cauſa 2.in prin.
§ Inter locatorem.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 5.except.4.
§ fin.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.12.item cap.2.quæſt.1.cauſa 12.except.2.repl.5.
L.LV.in prin.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 10.exc.2.
§ In conducto.d.quæſt.1.cauſa 13.
§ fin.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſa 13.except.4.
L.LVI.d.cap.2.quæſt.7.reg.3.
L.LVII.d.quæſt.7.reg.1.exc.3.itē quæſt.2.cauſa 9.
L.LVIII.in prin.lib.42.cap.3.reg.5.itē lib.43.cap.2.quæſt.4.reg.1.except.2.
§ In operis.lib.43.cap.6.quæſt.1.cauſa 4.exc.2.
§ fin.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 3.except.1.
L.LIX.lib.43.cap.5.quæſt.2.reg.1.exc.1.item cap.7.quæſt.1.cauſa 3.except.1.repl.1.
L.LX.in prin.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſa 11.itē cauſa 13.except.4.repl.1.diſtinct.1.itē cap.3.quæſt.1.cauſa 7.
§ Heredem.
§ Veſtimenta.lib.43.cap.6.quæſt.1.cauſa 9.exc.4.& 5.item quæſt.5.except.7.item lib.46.cap.4.reg.6.except.3.
§ Lege.d.quæſt.1.cauſa 2.except.3.
§ Mandau.d.quæſt.1.cauſa 8.
§ Meſſem.lib.43.cap.1.quæſt.4.reg.2.item cap.3.quæſt.1.cauſa 10.except.7.
§ Locator.d.cauſa 10.except.6.
§ Seruum.d.cap.3.quæſt.1 cauſa 11.item quæſt.5.except.7.repl.2.item except.8.
§ Vehiculum.lib.43.cap.6.quæſt.1.cauſa 7.
§ fin.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſa 10.except.2.
L.XI.in prin.ibidem cauſa 13.
§ Nauem.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſa 13.except.3.item cap.7.quæſt.1.cauſa 3.except.1.repl.1.
L.LXII.lib.43.cap.5.quæſt.2.reg.1.except.1.item cap.6.quæſt.1.cauſa 9.except.2.

De æſtimatoria Tit. III.

L.I.lib.42.cap.1.quæſt.3.reg.6.item lib.43.cap.5.quæſt.1.except.3.item cap.6.quæſt.5.except.4.item lib.44.quæſt.1.cauſa 5.except.2.repl.1.itē cauſa 6.in prin.item except.3.item cap.2.
ibi:Vt quoties.lib.44.cap.1.quæſt.1.cauſa 1.
§ fin.lib.44.cap.1.quæſt.1.exc.gener.5.repl.5.item quæſt.2.reg.2.except.1.item cap.2.quæſt.4.except.1.item quæſt.5.item lib.48.cap.19.exc.13.

L.II.d.queſt.4.except.1.

De rerum permutatione. Tit.IIII.

L.I.lib.41.cap.10.queſt.1.reg.1.& reg.3.
ibi:Emptor enim.lib.41.cap.1.queſt.4.reg.2.
ibi:Venditori ſufficit.d.queſt.4.reg.1.
ibi:Sed cum debeat.d.queſt.1.reg.1.
ibi:Vnde ſi ea res.d.ca.10.queſt.3.cauſa 3.itē queſt. 6.in prin.
ibi:Item emptio.d.cap.10.queſt.1.reg.4.itē queſt. 1.except.1.item lib.37.cap.3.except.12.in prin.
ibi:Ideo Pedius.d.queſt.3.except.1.
ibi:Igitur ex altera d queſt.3.cauſa 1.item queſt.5. reg.1.
L.II.d.cap.10.queſt.1.reg.1.item queſt.1.cauſa 1.

De præſcriptis uerbis,& in factum actione.Tit.V.

L.I.lib.44.cap.1.queſt.1 cauſa 1.
ibi:Domino mercium.lib.43 cap.6.queſt.5.exc 2.
§ Item ſi quis.d.quæſtione 1.cauſa 1.item cauſa 6.in prin.
L.III.cum duabus ll.ſequentib.d.cauſa 1.item lib.50. cap.5.in uerbo,Verba.
L.V.lib.36.cap.2.diuiſ.5.in fine.item lib.44.cap.1. queſt.1.cauſa 4.cum cauſis ſequentibus.
ibi:Si autem rem do.lib.41.cap.10.queſt 6.in prin.
ibi:Quia non placet.lib 41.cap.1.queſt.3.reg.1.
ibi:In qua actione.lib.41.cap.10.queſt.5 except.2. item lib.44.cap.1.queſt.2.reg.1.
ibi.Vel ſi meum.lib.44.cap.1.queſt.1.cauſa 5.exc.5.
ibi:Sed ſi ſcyphos.lib.41.cap.10 queſt.3.exc.3.
§ At cū do.lib.43.cap.1.queſt.5.except.4.itē cap. 5.queſt.1.item lib.44 cap.1.queſt.1.cauſa 6.
ibi:Quod ſi tale.lib.43.cap.5.queſt.1.except.4.
§ Sed ſi dedi.lib.41.ca.10.queſt.3.cauſa 3.item lib. 44.cap.1.queſt.1.cauſa 7.
§ Quod ſi faciam.d.cauſa 7.
§ Sed ſi facio.d.queſt.1.cauſa 8,item lib.43.cap.13. queſt.7 except.14.
ibi:Sine quo exigi.lib.36.cap.5.reg.6.in prin.
L.VI.lib.41.cap.1.queſt.3.reg.9.except.1 item lib. 44.cap.1.queſt.1.except.gener.1 repl.2.
L.VII.d.queſt.1 cauſa 6.exemplo 5.item queſt.3.
L.VIII d.cauſa 6.exemplo 6.item except.3 item queſt.2.reg.2.exc.1.item lib.49.cap.10.queſt. 1.cauſa 1.
ibi:Nec uideri.lib.37.cap.3.except.12.repl.2.
L.IX.lib.44 cap.1.queſt.1.cauſa 8.
L.X.d.queſt.1.cauſa 6,exemplo 7.item lib.14.cap. 7.queſt.6 reg.4.except.1.
L.XI d.queſt 1.cauſa 1.itē lib.1.cap.5.queſt.3.reg.2.
L.XII.lib.42 cap.9.queſt.1.cauſa 3.

L.XIII.in prin.lib.44.cap.1.queſt.1.cauſa 6.in prin.item lib.43.cap.10.queſt.5.cauſa 6.exc.2.
§ Iulianus.d.queſt.3.cauſa 5.item d.queſt.1.cauſa 5.except.1.repl.1.dupl.1.item except.3.repl.2.item cauſa 6.except.4.
L.XIIII.in prin.lib.46.cap.10.queſt.3.cauſa 50.
§ Sed etſi ſeruum.
§ Sed etſi calicem.d queſt.2.cauſa 51.
§ Si glans.d.queſt.3.cauſa 33.
L.XV.lib.44.cap.1.queſt.1.cauſa 7.
L.XVI.in prin.d.queſt.1.cauſa 9.
ibi:Sin autem uendidiſti.d.queſt.1.except.gener.1.
§ fin.d.queſt.1.cauſa 10.
L.XVII.in prin.lib.35.cap.2.except.19.item lib.39. cap.4.queſt.2.except.5.item cap.5.queſt.5.exc. 4.itē lib.44.cap 1.queſt.1.cauſa 5.exc.3.repl.5.
§ Si margarita.d.queſt.1.except.gener.5.in prin.et repl.5.item cap.2.queſt.4.except.1.
ibi:Actio autem.d.queſt.1.cauſa 5.except.2.repl.1. & 1.item repl.3.
L.XVIII.in prin.lib.39.cap.5.queſt.1.exc.3.repl. 2.dupl.2.item lib.44.cap.1.queſt.1.cauſa 6.itē except.gener.5.repl.1.
§ Si cum unum.d.cap.1.queſt.1.cauſa 5 exc.3.repl. 4.item lib.39.cap.4 queſt.2.except.8.
§ Si cum mihi.d.cauſa 6.in prin.item d.exc.gener.5.
§ fin.d.except.3.repl.3.item lib.39.cap.8.queſt.9. exc.14.itē lib.49.cap.11 queſt.1.exc.1.repl 4.
L.XIX.d.queſt.9 except.13.
L.XX.in prin.lib.39.cap.2 queſt.1.exc.17.repl. 2.item lib.44.cap.1.queſt.1.cauſa 6.
§ fin.d.cap.1.queſt.1.cauſa 8.
L.XXI.in prin.d.cauſa 6.exemplo 4.
§ Item apud.d.exemplo 4.
ibi:Siquidem perfecta.d.queſt.1.exc.gener.1.repl.2.
§ fin.d.repl.1.& except.gener.5.item lib.39.cap.8. queſt.ult.except.17.
L.XXII.d.queſt.1.cauſa 1.item lib.1 cap 5.queſt. 3.reg.1.
L.XXIII.lib.43 cap.1.queſt.5.except.3.item cap. 5.queſt.1.except.6.
L.XXIIII.lib.44.cap.1.queſt.1.cauſa 6.exemplo 3.item except.gener.5.repl.2.
L.XXV.d.cauſa 6 exemplo 8.item lib.39.cap.2. queſt.6.reg.2.
ibi:Pecuniæ quidem.lib.36.cap.9.queſt.1.cauſa 1. except 1.item lib.39.cap.4.reg.4.
L.XXVI.d.cap.4.queſt.1.except.8.item lib 44. cap.1.queſt.1.cauſa 5.except 4 & 8.itē lib.49. cap 6.queſt 5.reg 1.item lib.49.cap.8.exc.18.
L.XXVII.d cauſa 3.except.3.

LIBRI VICESIMI PANDECTARVM.

De pignoribus et hypothecis.Tit.I.

L.I.in prin.lib.40.cap.2.except.24.item except.31. item except.40.repl 8.dupl.1.
ibi:Sed fortior lib.40.cap.1.queſt.4.cauſa 2.
§ Seruo.lib.40 cap.7.queſt.3.reg 3.
§ Cum prædium.lib.40.cap.8.cauſa 25.item cap.8. queſt 6.reg.3.except.1.
ibi:Pignoris etenim.lib.22.cap.1.queſt 3.effectu 1.

except.1.
§ Pacto.lib 16.cap.9.queſt.2.reg.6.except.1.
§ fin.lib.45.cap.6.queſt.3.except.21.
L.II.lib.40.cap.12.queſt.1.except.1.repl.1.dupl.2. item queſt.3.except.3.item queſt.7.except.8.
L.III.in prin lib.40.cap.3.cauſa 10.item lib.48.ca. 17.reg 2 except.4.repl.2.
§ Per iniuriam.lib.40.cap.3.exceptione 38.item d.repl.

d.repl.2.dupl.1.tripl.1.
L.IIII.lib.40.cap.1.quæſt.4.cauſa 6.in prin.
ibi:Nec ad rem.lib.40.cap.2.except.18.
ibi:Et ideo & fine.lib.37.cap.3.except.11.
L.V.in prin.lib.40.cap.2.except.11.
ibi:Et ſine pura d.cap.2.except.14.
ibi:Et ſiue in præſ. d.cap.2.except.22.
ibi:Et non ſolum.d.cap.2.except.16.
ibi:uel tantum naturali.d.cap.2.except.12.
ibi:ſed in condit.lib.40.cap.4.cauſa 11.
§ fin.lib.40.cap.1.quæſt.2.
ibi:Dare autem.lib.40.cap.2.except.13.
L.VI.cum duabus ll.ſequentib. lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.1.except.4.
L.IX.in prin.ibidem.
§ fin.lib.40.cap.3.except.23.
L.X.lib.40.cap.8.quæſt.3.except.3. in prin. item quæſt.6.reg.20.item cap.9.reg.1.except.1.repl.2.item except.32.
L.XI.in prin.lib.40.cap.3.except.40.repl.18.
§ 1.lib.40.cap.4. cauſa 1.in prin.item except.5.replic.4.
ibi:Itaq; ſi amiſerit.lib.40.cap.8.quæſt.3.except.7.item quæſt.11.reg.5.
§ Vſusfructus.lib.40.cap.3.except.27.
§ fin.d.cap.3.except.28.
L.XII.d.except.28.repl.1.
L.XIII.in prin. lib.40.cap.5.cauſa 15.except.3.itẽ cap.8.quæſt.6.reg.2.
§ 1.lib.40.cap.3.except.35.item cap.5.cauſa 11.
§ Cum pignori. d.cap.3.except.40.repl.12.itẽ cap.6.reg.11.item lib.34.cap.3.reg.4.except.10.
ibi:Sed poteſt dub.d.repl.12.dupl.1.tripl.2.
§ Et in ſuperf.d.cap.3.except.36.item cap.8.quæſt.3.except.9.
§ Etiamſi.lib.40.cap.4.cauſa 6.except.2.
ibi:Aut ſatisfactum.d.cap.4.cauſa 4.
ibi:Licet is mihi.d.cauſa 4.except.3.
§ Si ſub condit.lib.40.cap.8.quæſt.7.reg.1.
ibi:Sed ſi ſub.d.cap.8.quæſt.3.except.10.repl.1.
ibi:Sed ſi præſens.d.quæſt.7.reg.5.
§ fin.lib.40.cap.4.cauſa 1.exc.5.in prin.& repl.1.item except.6.
L.XIIII.in prin.lib.40.cap.8.quæſt.7.reg.4.
§ fin.lib.40.cap.2.except.12.
L.XV.in prin lib.40.cap.3.except.31.
§ Quod dicitur.lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.1.exc.2.item quæſt.9.reg.2.
§ Qui res ſuas.d quæſt. 6. reg.20.except.2.item lib.47.cap.18.quæſt.2.cauſa 3.except.3.
L.XVI.in prin.d.quæſt.6.reg.9.
§ Si neſciente.lib.40.cap.3.except.40.repl.4.
§ Si res.lib.40.cap.5.cauſa 13.except.1.
§ In uendicatione.lib.40.cap.8.quæſt.3.in prin. & except.1.
ibi:Si uerò poßideat.lib.40.cap.4.cauſa 1.exc.1.
ibi:Si uerò dolo.d.cap.8.quæſt.6.reg.17.
§ Interdum etiam.d.quæſt.6. reg.3.except.1.repl.1.
§ Creditor.d.cap 8.quæſt.3. except.10.repl. 1. item lib.40.cap.16.except.8.
§ Si pluris.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.4.repl.3.
§ Aliena.lib.40.cap.3. except.40.repl.1.& repl.8.
§ Si duo.lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.20.
ibi:Si eodem die.lib.40.cap.9.reg.1.except.2.
§ fin.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.11.
L.XVII.lib.40.cap.8.quæſt.1.
L.XVIII.lib.40.cap.3.except.40.repl.2.
L.XIX.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.4.repl.1.
L. XX. lib.40.cap.6. reg.11.item cap.8.quæſt.11.reg.3.
L.XXI.in prin.lib.40.cap.2.except.7.repl.1.item cap.3.except.40. repl.17.dupl.1.tripl.2.
§ 1.d except.40.repl.2.
§ Quidquid.lib.40.cap.6.reg.5.item cap.12.quæſt.4.reg.4.
§ Si res.lib.40.cap.8.quæſt.4.reg.18.
ibi:Quia quod amplius.d.quæſt.4.reg.6.
L.XXII.lib.40.cap.3.except.40.repl.7.item cap.10.quæſt.1.cauſa 3.
L.XXIII.in prin.lib.40.cap.6.reg.9.
§ Pignoris.lib.40.cap.2.except.6.
L.XXIIII.d.cap.2. except.9.item cap.3.except.23.repl.1.
L.XXV.d.cap.2.except.17 item cap.3.in fine.
L.XXVI.in prin.lib. 40. cap.4.cauſa 1.except.1.
§ Pater.lib.40.cap.3.except.40.repl.6.
§ fin.lib.40.cap.5.cauſa 15.except.3.repl.1.
L.XXVII.d.cauſa 15.except.5.item cap.4.cauſa 8.except.2.item cap.10.quæſt.1.cauſa 9.
L.XXVIII.lib. 40. cap.2.except. 7.repl.4.dupl.1.item cap.5.cauſa 8.
L.XXIX.in prin.lib.40. cap.3.except.24.item ca.8.quæſt.6.reg.1.except.5.
§ 1.d.quæſt.6.reg.2.
ibi:Quod tamen diximus.d.reg.2.except.1.
§ Domus.lib.40.cap. 5.cauſa 15.except.2.item exc.4.item cap.8.quæſt.3.except.8.
§ fin.d.cap.8.quæſt.6.reg.1.except.6.
L.XXX.lib.41.cap.8.quæſt.1.cauſa 3.
L.XXXI.lib.40.cap.3.exc.36.itẽ cap.5.cauſa 10.
L.XXXII.lib.40.cap.8. quæſt.6.reg.1.except.7.item reg.12.
L.XXXIII.lib.40.cap.2.except.7.repl.1.
L.XXXIIII.lib.40.cap.3.except.26.item cap.5.cauſa 15.exc.5.item cap.8.quæſt.6.reg.11.
L.XXXV.in prin.lib.40.cap.2.except.20.
§ fin.lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.1.except.8.
L.XXXVI.lib.40.cap.5.cauſa 15.except.2.

Ex quibus cauſsis pignus uel hypotheca tacitè contrah. Tit.II.

L.I.lib.8.cap.9.reg.10.
L.II.lib.40.cap.1.quæſt.4.cauſa 1.ſpecie 1.exc.2.
L.III.d.ſpecie 1.except.3.
L.IIII.in prin.d.ſpecie 1.except.1.
§ Stabula.d.except.1.repl.1.
L.V.in prin.d ſpecie 1.except.4.
§ Item illud.lib.40.cap 2.except.16.
§ fin.lib.40.cap.3.except.40.repl.19.
L.VI.lib.10.cap.0.except.13.repl.7.
L.VII.in prin.lib.40.cap.1.quæſt.4.ſpecie 2.

§ *Videndum.d.queſt.4.ſpecie 1.except.5.*
L.VIII *lib.16.cap.9.queſt.1.cauſa 1.exc.1.repl.4.*
L.IX.*lib.19.cap.6.except.13.repl.7.*
L.X.*lib.40.cap.4.cauſa 1.exc.4.repl.5.dupl.6.*

Quæ res pignori uel hypothecæ data obligari, &c. Tit. III.

L.I.*in prin.lib.40.cap.2.except.4.*
§ 1.*lib.40.cap.3.except.40.repl.15.dupl.1.*
§ *fin.d.cap.3.except.23 & except.37.*
L.II.*lib.40.cap.2.except.15.*
L.III.*lib.40.cap.8.queſt.4 reg.1.except.5.repl.1.*
ibi: *Deniq; ſi antiquior. lib.40.cap.7.queſt.1.cauſa 2.except.1.repl.3.*
L.IIII.*lib.40.cap.5.cauſa 21.diſtinct.5.*
L.V.*lib.40.cap.3.except 34.*

Qui potiores in pignore, &c. Tit. IIII.

L.I *lib.40.cap.9.reg 1.except.3.repl.1.*
ibi: *Alia cauſa.d.except.3.in prin.*
L.II.*d.reg.1.except.19.*
L.III.*in prin.d.reg.1.except.31.*
§ *Cum ex cauſa.d.reg.1.except.9.*
§ *Poſt diuiſionem. d. reg.1.except.10.item lib. eod. cap.3.queſt.4.cauſa 1 ſpecie 6.*
ibi: *Qui in ulteriorem partem.lib.40.cap.3.except.40. repl.13.*
L.IIII.*lib.40.cap.4.cauſa 3.item cap.9.reg.1.except.18.*
L.V.*cum l.ſequente.d.reg.1.except.22 & 25.itē lib. 8.cap.9.reg.10.*
L.VII.*in prin.lib.8.cap.9.reg 13 in prin.*
ibi: *Quod ſi res.d.reg.13.except.3.*
§ *Si tibi.lib. 40. cap.8.queſt.6.reg.5.item cap.9. reg.1.except.11.*
L.VIII.*lib.8.cap. 9. reg.1.except.5.itē lib.40.cap. 9.reg.1.except.13.*
L.IX *in prin.lib.40.cap.9.reg.1.except.4.*
§ 1.*ibidem.*
§ *Sed etſi hæres.ibidem.*
§ *Titia.d.reg.1.except.39.repl.1.item cap.3.except. 40 repl.8.dupl.1.item cap.5.cauſa 21.diſtin.10.*
ibi: *In propoſito.lib.41.cap.1.queſt.3.reg.3.*
L.X.*lib. 8.cap. 9.reg. 18.item lib.40.cap.9.reg.1. except.18.*
L.XI.*in prin.d.reg.1.in prin.& except.9.*
ibi: *An idem dicendum.d.reg.1.except.4.*
§ *Si colonus.d.reg.1.except.12.*
§ *Si de futura.lib.40.cap.3.except.31.*
§ *fin.d reg.1.exc.41.repl.3.item cap.4.cauſa 2.*
L.XII.*in prin. d. reg.1.except. 32.item reg.4.item lib.eod.cap.8.queſt.3.except.5.repl.1.*
ibi: *Sed ſi cum.d.queſt.3.except.4.item d.reg.1.except.33.*
§ *Si quoniam.d.queſt.3.except.5.item d.reg.1.except.40.*
§ *Si primus.lib.40.cap.9.reg.1.except.5.*
§ *Vnde ſi in diem d.reg.1.except.7.*
§ *Si idem bis.d.reg.1.except.8.*
§ *Si tecum.d.reg.1.except.24.*
ibi: *Pecunia autem.d.reg.1.except.39.itē cap.5. cauſa 21.diſtinct.1.except.2.*

§ *Papinianus.d. reg.1. except.8.item cap.7.queſt. 1.except.3.repl.1.*
§ *Sciendum eſt.lib.40.cap.4.cauſa 1.exc.4.repl.5. dupl.5.*
§ *Si ſimpliciter.lib. 8. cap.9. reg.17.itē lib.40.cap. 9.reg.1.except.33.*
§ *A Titio.d.reg.1.except.22.*
§ *Si tertius.d.reg.1.except.36.*
§ *fin.d.reg.1.except.20.*
ibi: *Nam in pignore.d.reg.1.except.21.*
L.XIII.*d.reg.1.except.3.repl.3.*
L.XIIII.*d.reg.1.except.28.29 & 32.*
L.XV.*d.reg.1.exc.13.item lib.eod.cap.3.except.36.*
L.XVI.*d.reg.1.except.35.*
ibi: *Planè cum tertius.d.reg.1.except.22.*
L.XVII.*d.reg.1.except.34.*
L.XVIII.*d.cap.9.reg.2.*
L.XIX.*lib.40.cap.8.queſt.4.reg.1.except.6.item queſt.3.except.9.item queſt.10.reg.1.*
L.XX.*lib.40.cap.9.reg.1.except.8.*
L.XXI.*in prin.d.cap.9.reg.1.except.13 & 14. itē lib.8.cap.9.reg.1.except.3.repl.1.*
§ *fin.lib.8.cap.9.reg.13.except.4.item lib.40.cap. 9.reg.1.except.21.*

De diſtractione pignorum & hypoth. Tit. V.

L.I. *lib.40.cap. 5.cauſa 17. except.4.item cap.7. queſt.1. cauſa 2.except.3. item cap.8.queſt.14. reg.6.*
L.II.*lib.40.cap.9.reg.1.except.41.repl.4.*
L.III.*d.reg.1.except.22. 34 & 41.repl.4.item cap. 5.cauſa 21.*
L.IIII.*lib.40.cap.7.queſt.4.reg.2.*
L.V.*in prin.lib.40. cap.4 cauſa 1.except.4.repl.5. dupl.5.*
§ *Si ſecundus.d.cauſa 1.except.13.repl.7.*
L.VI.*d.repl.7.*
L.VII.*in prin.d.except.13.repl.11.*
§ *Illud inſpiciendum.d.except.13.repl.12.*
ibi: *Niſi minor.d.except.13.repl.12.*
§ *fin.lib.37.cap.3.except. 21.repl.2.itē lib.40.cap. 6.reg.3.except.1.*
L.VIII.*lib.40.cap.7.queſt.3.reg.2.*
L.IX.*in prin.lib.48.cap.22.cauſa 1.except.1.*
§ *fin.d.cauſa 1.except.2.*
L.X.*lib.21.cap.4.cauſa 1.except.1. repl.11. itē lib. 40.cap.7.queſt.6.reg.2.*
L.XI.*d.cap.7 queſt.2.reg.2.except.2.*
L.XII.*in prin.lib.40.cap.6.reg.8.*
§ 1.*lib.48.cap.22.cauſa 1.except.4.*
ibi: *Nam etſi maiores.lib. 40.cap.12.queſt.4.reg.3.*
§ *Sed & eum.d.cap.12.queſt.1.except.4.*
L.XIII.*lib.40.cap.7.queſt.6.reg.3.*

Quibus modis pignus uel hypoth. ſoluitur. Tit. VI.

L.I.*in prin.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.1.itē cap. 8.queſt.4.reg.1.except.5.repl.1.*
ibi: *Si tamē poßideat.d.ca.4.cauſ.2.et d.rep.1.dup.1.*
§ *Cum uenditor.d.cap.4.cauſa 5.except.2.repl.1.*
§ *fin.lib.6.cap.10.queſt.4.except.4.*

L. II. lib. 40. cap. 8. quæſt. 4. reg. 1. except. 6. item quæſt. 10. reg. 2.
L. III. lib. 40. cap. 5. cauſa 9.
L. IIII. in prin. d. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 2. item cap. 8. quæſt. 6. reg. 1. except. 9.
§ 1. d. cauſa 21. diſtinct. 1. in prin. & except. 2.
ibi: Sed ſi ipſe. d. cap. 5. cauſa 17. except. 2.
ibi: Sed etſi non. d. cauſa 21. diſtinct. 1.
§ fin. d. cauſa 21. diſtinct. 1. except. 3.
L. V. in prin. lib. 40. cap. 4. cauſa 5. item cap. 5. cauſa 2.
§ Si paciſcatur. d. cauſa 5. item cap. 8. quæſt. 7. reg. 4.
§ Si conuenerit. d. cap. 5. cauſa 4. item cauſa 17. except. 3.
§ fin. d. cap. 5. cauſa 7.
L. VI. in prin. lib. 40. cap. 4. cauſa 1. in prin. & cauſa 4. item cap. 5. cauſa 1. & cauſa 5.
§ 1. de cauſa 4. except. 2.
§ fin. d. cauſa 4. except. 3.
L. VII. in prin. lib. 40. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 1. except. 17.
§ 1. d. diſtinct. 1. except. 18.
ibi: Sed ſi cum. lib. 40. cap. 5 cauſa 2. except. 1. repl. 1. & 2.
§ Si conueniet. d. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 1. exc. 19.
§ fin. lib. 40. cap. 3. except. 40. repl. 13. dupl. 1. tripl. 1. item cap. 8. quæſt. 6. reg. 15.
L. VIII. in prin. lib. 40. cap. 5 cauſa 14. & cauſa 15.
§ 1. d. cap. 5. cauſa 2. except. 1. repl. 3. item lib. 37. cap. 6. except. 4.
§ Si procurator. d. except. 1. repl. 1. dupl. 1. item d. cauſa 2. except. 2. repl. 1.
§ Si conuenerit. d. cauſa 2. except. 4.
§ Si plures. d. cauſa 2. except. 5. repl. 1.
§ An paciſci. d. cauſa 2. except. 8.
§ Si uoluntate. lib. 42. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 1. except. 4.
§ Superuacuum. d. except. 4. item except. 5. repl. 1. dupl. 1.
§ Illud uideamus. d. diſtinct. 1. except. 6. repl. 1.
§ Quod ſi is fundus. d. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. item cap. 9. reg. 1. except. 17.
§ Venditionis. d. diſtinct. 1. except. 8.
ibi: Quod ita intellig. d. diſtinct. 1. except. 9.
§ Si debitor. d. diſtinct. 1. except. 10.
§ Sed ſi permiſerit. d. diſtinct. 1. except. 11.
§ In contrarium. ibidem.
§ Quod conceſſerit. d. diſtinct. 1. except. 12.
§ Non uidetur. d. cauſa 21. diſtinct. 4.
ibi: Sed ſi ſubſcripſerit. d. cauſa 21. diſtinct. 2. item diſtinct. 1. except. 10.
§ Si debitori. d. diſtinct. 1. except. 13. repl. 1.
ibi: Hæ enim ſubtilitates. lib. 1. cap. 7. exc. 5. repl. 1.
§ Si debitor. d. except. 13. in prin.
ibi: Nam ſi nouo. d. diſtinct. 1. except. 14.
ibi: Sed ſi intra. d. diſtinct. 1. except. 15.
§ fin. lib. 40. cap. 12. quæſt. 4. reg. 6. itẽ lib. 48. cap. 22. cauſa 6.
L. IX. in prin. lib. 40. cap. 5. cauſa 21. except. 7. item cap. 6. reg. 8.
§ Titius. d. cauſa 21. diſtinct. 1. in prin. item diſtinct. 2.
L. X. in prin. d. diſtinct. 1. except. 5.
ibi: Et ideo ſi iudicio. d. diſtinct. 1. except. 16.
§ fin. lib. 40. cap. 4. cauſa 1. except. 11. repl. 15. itẽ cap. 5. cauſa 17. except. 1.
L. XI. d. cap. 5. cauſa 21. diſtinct. 1. in prin. item lib. 48. cap. 22. cauſa 9.
L. XII. in prin. d. diſtinct. 1. in prin. & cap. 9. reg. 1. except 23.
§ fin lib. 40. cap. 4. cauſa 1. except. 1.
L. XIII. lib. 40. cap. 4. cauſa 9.
ibi: Quia perinde. lib. 7. cap. 6. quæſt. 1. reg. 3.
L. XIIII. lib. 40 cap. 5. cauſa 4.
L. XV. lib. 40. cap. 4. cauſa 1. except. 9. item lib. 48. cap. 9. except. 15. repl. 1.

LIBRI VICESIMIPRIMI PANDECTARVM.

De ædilitio edicto, & redhibitione, &c. Tit. I.

L. I. in prin. lib. 42. cap. 4. quæſt. 1. except. 1.
§ Aiunt ædiles. d. cap. 4. in prin. & d. quæſtion. 3. cauſa 1.
ibi: Quis fugitiuus. d. quæſt. 3. cauſa 2.
ibi: Noxa uic ſol. d. quæſt. 3. cauſa 3.
ibi: Siue aduerſus. d. quæſt. 3. cauſa 9.
ibi: Emptori. d. cap. 4. quæſt. 4. reg. 1.
ibi: Vt id mancip. d. cap. 4. quæſt. 6. reg. 1.
§ Si quid autẽ. lib. 42. cap. 1. reg. 2. in prin. et reg. 4.
ibi: Tum ſi quis. d. cap. 4. quæſt. 6. reg. 7. in prin.
§ Item ſi quod. d. cap. 4. quæſt. 3. cauſa 4.
§ Hoc amplius. d. quæſt. 3. except. gener. 9.
§ Cauſa. d. except. 9. item quæſt. 2.
§ Illud ſciendum. d. quæſt. 3. except. gener. 11. & 12.
§ In pupillaribus. d. quæſt. 3. except. 13.
§ Si intelligatur. d. quæſt. 3. except. 10.
§ Sed ſciendum. d. quæſt. 3. cauſa 1. in prin.
ibi: Dummodo meminer. d. cauſa 1. except. 2.
§ Apud Viuianum. d. cauſa 1. except. 1.
ibi: Interdum tamen. d. except. 1 repl. 1.
§ Item Viuianus. d. except. 1. item except. 4. item except. gener. 6.
ibi: Etſi per luxuriam. d. except. 1. repl. 2.
ibi: Attamen ex empto. d. except. 1. repl. 3.
L. II. d. repl. 2. & 3.
L. III. d. repl. 2. item d. cauſa 1. except. 22.
ibi: Item muti. d. cauſa 1. except. 8.
L. IIII. in prin. d. except. 1. repl. 2. & repl. 3.
ibi: Sed uitium. d. except. 1. repl. 1.
§ Item aleatorem. d. except. 1. in prin.
§ Idem Pomponius. d. except. 1. repl. 3.
ibi: Et uidemur, cum ſequentib. d. except. 1. repl. 4.
ibi: Et ideo nominatim. d. quæſt. 3. cauſa 2.
§ In ſumma. d. repl. 4.
ibi: Exemplo. d. except. 1. repl. 5.
ibi: Si autem. d. except. 1. repl. 1.
§ Illud erit. d. cauſa 1. except. 3.

§ fin. cum l. ſequente. d. cauſa 1. except. 2.
L. VI. in prin. d. cauſa 1. except. 3.
§ 1. d. cauſa 1. except. 5.
§ fin. d. cauſa 1. except. 6.
L. VII. d. except. 6. repl. 1.
L. VIII. d. cauſa 1. except. 7.
L. IX. d. cauſa 1. except. 8.
L. X. in prin. d. cauſa 1. except. 9. item except. gener. 6.
§ 1. d. except. 9.
§ Sed ſi quis. d. cauſa 1. except. 9. & except. 10.
§ Item de hydropico. d. cauſa 1. except. 11.
ibi: Idem ubi homo. d. cauſa 1. except. 12.
§ fin. d. cauſa 1. except. 13.
L. XI. d. cauſa 1. except. 14.
L. XII. in prin. d. cauſa 1. except. 5. 15 & 16.
§ Si quis natura. d. cauſa 1. except. 17.
§ Item ſciendum. ibidem except. 18.
§ fin. d. cauſa 1. except. 19.
L. XIII. d. cauſa 1. except. 20.
L. XIIII. in prin. d. cauſa 1. except. 22.
§ 1. d. cauſa 1. except. 23.
§ puerperam. d. cauſa 1. except. 24.
§ De ſterili. ibidem except. 25.
§ Item de eo. ibid. except. 26.
§ Idem ait. ibid. except. 27.
§ Si quis digitis. ibid. except. 28.
§ Mulierem. ibid. except. 29.
§ Si quis. ibid. except. 30.
§ Si uenditor. lib. 42. cap. 4. queſt. 3. except. gener. 7. & 8. item lib. 48. cap. 23. cauſa 20.
§ fin. d. queſt. 3. except. 10.
L. XV. d. queſt. 3. cauſa 1. except. 31.
L. XVI. d. queſt. 3. except. 6.
L. XVII. in prin. d. queſt. 3. cauſa 2. item lib. 19. cap. 12. reg. 1.
ibi: Tametſi mutato. d. reg. 1. except. 1.
§ Item apud Viuianum. d. reg. 1. except. 2.
§ Item ne eum. d. reg. 1. except. 6.
ibi: Hoc ita ſi eos. d. except. 6. repl. 1.
§ Idem ait. d. reg. 1. except. 8. repl. 1.
ibi: Sin autem. d. reg. 1. except. 2.
ibi: Sicuti ne eum. d. reg. 1. except. 4.
ibi: Sed ne eum. d. reg. 1. except. 12.
ibi: illud enim. d. reg. 1. except. 2.
§ Idem Viuianus. d. except. 6. repl. 1. dupl. 1.
§ Celius. d. reg. 1. except. 12.
§ Idem ait. d. reg. 1. except. 7.
§ Item Celius. d. reg. 1. except. 8. repl. 2.
§ Idem ait. d. repl. 2.
§ Idem rectè. lib. 19. cap. 12. reg. 3.
§ Pignori. d. cap. 12. reg. 1. except. 6. repl. 2.
§ Apud Labeonem. d. reg. 1. except. 10.
§ Item Celius. d. reg. 1. except. 11.
§ Erronem. d. cap. 12. reg. 2.
§ Apud Celium. d. cap. 12. reg. 1. except. 9.
§ Idem Celius. d. reg. 1. except. 3.
§ Quod aiunt. lib. 42. cap. 4. queſt. 3. cauſa 3.
§ Noxae. ibidem.
§ Deniq. ibidem.
§ Si quis talis. d. queſt. 3. cauſa 5.
§ fin. d. queſt. 3. cauſa 9.
L. XVIII. in prin. d. cauſa 9. item queſt. 9. reg. 7.
ibi: Hec omnia. d. cauſa 9. except. 1.
§ fin. lib. 42. cap. 3. reg. 10. item d. except. 1. repl. 1.
L. XIX. in prin. lib. 42. cap. 4. queſt. 3. cauſa 9. except. 2.
§ Dictum. d. cauſa 9. in prin.
ibi: Secundum quod. lib. 42. cap. 1. queſt. 6. except. 2. item cap. 4. queſt. 9. reg. 1.
ibi: Non qui ex empto. d. queſt. 6. except. 1.
ibi: Ea autem ſola. d. cap. 4. queſt. 3. cauſa 9. except. 2.
§ Illud ſciendum. lib. 42. cap. 3. reg. 10.
§ Deinde aiunt. lib. 42. cap. 4. queſt. 4. reg. 1.
§ Emptorem. d. cap. 4. queſt. 3. except. 16. repl. 1.
§ fin. d. cap. 4. queſt. 7. reg. 1. in prin. & except. 1. & except. 8. item cap. 6. queſt. 3.
L. XX. d. reg. 2. except. 1. repl. 1.
L. XXI. in prin. d. cap. 4. queſt. 6. reg. 1.
§ 1. lib. 42. cap. 5 reg. 7.
§ Idem Pomponius. d. cap. 4. queſt. 6. reg. 8. item d. reg. 7.
§ fin. cum l. ſequente. d. reg. 7.
L. XXIII. in prin. lib. 42. cap. 5. reg. 4.
ibi: Quod ſi ſine. d. cap. 5. reg. 8.
§ Iubent. lib. 42. cap. 4. queſt. 6. reg. 7. item cap. 5. reg. 1. except. 2.
§ Excipitur. d. cap. 4. queſt. 3. cauſa 4.
ibi: Capitalem fraudem. d. cauſa 4. except. 2.
§ Excipitur. d. cauſa 4.
§ Si ſeruus. d. queſt. 3. except. gener. 24. item queſt. 5. reg. 3.
§ Hae actiones. d. queſt. 3. except. gener. 25. item d. queſt. 5. reg. 1.
§ Iulianus. lib. 42. cap. 4. queſt. 6. reg. 7. item cap. 5. reg. 1.
ibi: Quid ergo. d. reg. 7. except. 4.
§ Cum adhibetur. d. cap. 5. reg. 2.
ibi: Item ſi legatum. d. reg. 2. except. 2.
§ Pedius. d. reg. 2. except. 3.
ibi: Et per contrarium. lib. 42. cap. 2. reg. 27. except. 1.
L. XXIIII. d. reg. 2. in prin. & except. 4.
L. XXV. in prin. lib. 42. cap. 5. reg. 4. except. 2.
ibi: Siue ergo. d. reg. 4. except. 3. repl. 2.
§ Familiae. d. repl. 2.
§ Procuratoris. d. except. 3. repl. 3.
§ Pedius. d. reg. 4. except. 3.
ibi: Quid ergo. d. reg. 4. except. 5.
ibi: Hoc autem quod. d. reg. 4. except. 6.
§ Sed notandum. d. reg. 4. except. 4.
§ Item ſciendum. d. reg. 4. exc. 7. item reg. 2. exc. 6.
§ fin. lib. 42. cap. 4. queſt. 6. reg. 2. except. 1.
L. XXVI. d. except. 1. repl. 1.
L. XXVII. d. reg. 2. item reg. 7. except. 1.
L. XXVIII. lib. 42. cap. 1. queſt. 4. reg. 2. except. 1. item cap. 4. queſt. 7. reg. 2. except. 5.
L. XXIX. in prin. d. cap. 4. queſt. 3. except. 21.
§ Item emptori. d. cap. 4. queſt. 6. reg. 6.

ibi:Condemnatio.d.queſt.6.reg.2.& reg.5.
ibi:Si quid tamē.d.queſt.6.reg.7.in prin. & exc.4.
L.XXX.*in prin.d.queſt.6.reg.8.item cap.5.reg.7.cauſ.2.*
§ *Quæ impenſas.d.queſt.6.reg.7.except.2.*
ibi:Sed cibaria.d.reg.7.except.1.item cap.5.reg.2.except.5.
L.XXXI *in prin.d.reg.7.except.4.*
§ *Si venditor.d.cap.4.queſt.3.cauſa 9.except.5.*
§ *Si ancilla.lib.42.cap.5.reg.2.*
§ *Si peculium.d.reg.2.excep.4.*
§ *Si plures.lib.42.cap.4.queſt.4.reg.3.*
§ *Idem ait.ibidem.*
§ *Marcellus.ibidem.*
§ *Idem Marcellus.lib.42.cap.2.except.10.repl.2.*
ibi:Nam venditor.lib.40.cap.2.queſt 4.ſpecie 3.
§ *Pomponius.lib.42.cap.5 reg.4.except.1.repl.5.*
§ *Si venditori.lib.42.cap.4.queſt.5.reg.4.*
ibi:Si tamen partes.lib.42.cap.6. queſt.1. except.2.
§ *Item ſi plures. lib.42. cap.4. queſt.4. reg.1. except.2.& 3.*
§ *Si mancipium.lib.42.cap.5.reg.5.*
§ *Culpam.d.reg.5.*
ibi:Sed hoc dicemus.d.cap.5.reg.2.except.6.
§ *Quod in procuratore.d.cap.5.reg.4. except.1.repl.4.*
§ *Idem Pedius.d.except.1. repl.2.*
§ *Si quis egerit.lib.42. cap.6. queſt.1. except.1. & queſt.2.reg.4.*
§ *In factum.lib.42.cap.4.queſt.5.in fine.& queſt.4.reg.2.in prin.& except.1.item queſt.9.reg 5.item cap.5.reg.9.*
§ *Illud planè.d.reg.2.except.1.*
§ *Reſtitui.d.cap.5.reg.2.*
§ *Quia aſsidua.lib.42.cap.1.cauſa 13.except.3. item cap.7.queſt.7.reg.1.in prin.*
ibi: Ita cum. lib.36. cap.4. queſt.2. diuiſ.7. proprio 5.
§ *Qui mancipia.lib.42.cap.1.queſt.1. cauſa 10.*
§ *Si quid ita.d.cap.1 queſt.6.except.6.item cap.4.queſt.3.cauſa 10. item queſt.7.reg.2. except.6.item queſt.9.except.5.*
ibi:Item ſi tempus.d.cauſa 10.except.2.repl.2.
§ *In cauſæ.ibidem.*
§ *In his autem.lib.42.cap.5 reg.2.*
§ *fin.cum l. ſequente.lib.42.cap.4.queſt.3.exc.5.*
L.XXXIII.*lib.42.cap.1.queſt.1.cauſa 15.*
§ *fin.lib.42.cap.9. reg.1.*
L.XXXIIII.*d.reg.1.*
L.XXXV.*d.reg.9.*
L.XXXVI.*lib.42.cap.4.queſt.6.reg.5.item cap.6.queſt.2.reg.1.except.1.*
L.XXXVII.*d.cap.4.queſt.3.cauſa 8.*
L.XXXVIII.*in prin.d.queſt.3.cauſa 6.*
ibi:Vtique optimè.d.queſt.3.cauſa 7.
ibi:Si quid ita.d.cap.4.queſt.7.reg.2.except.7.
ibi:Morbi autem.d.reg.2.in prin.
ibi:Vel quanto.lib.42.cap.6.queſt.3.
§ *Si numeraria.lib.42.cap.5 reg.1.*
§ *Loquuntur.lib.42.cap.4.queſt.2.item queſt.3.cauſa 6.in prin.& except.6.*
ibi:Et ſi mortuum.d.queſt.1.except.18.
§ *Iumentorum.d. cauſa 6.in prin. & except.1.*
§ *Sed enim ſunt.d.cauſa 6.except.2.*
§ *Cælius quoque.ibidem.*
ibi:Sed ſi emptor.lib.42. cap.1. queſt.1. cauſa 5.
§ *Quæſitum.d.cauſa 6.except.3.*
§ *Idem ait.d.cauſa 6.except.4.*
§ *Non tantùm.lib.42.cap.4.queſt.3.cauſa 9.*
§ *Vendendi.d.queſt.3.cauſa 7.except.1.*
§ *Si plura.lib.42.cap.5.reg.3.except.3.*
§ *Si fortè.lib.42.cap.6.queſt.2.reg.3.*
§ *fin.cum l.ſequente.lib.42.cap.5.reg.3.*
L.XL.*in prin.ibidem.*
§ *Deinde aiunt.* } *lib.47.cap.1.queſt.6.except.1.*
L.LXI. } *lib.47.cap.1.queſt.6.except.1.*
L.XLII. } *lib.47.cap.1.queſt.6.except.1.*
L.XLIII.*in prin.lib 42.cap.4.queſt.3. cauſa 6. in prin.*
§ *Qui ad amicum lib.19.cap.12.reg.1.except.4.*
§ *Qui perſuaſu.de reg 1.except.9.*
§ *Si ſeruus.d.reg.1.except.6.repl.1.*
§ *Mortis.lib.42.cap.4.queſt.1.cauſa 4.*
§ *Si quis ſeruum.lib.42.cap.3.reg.2.*
ibi:Sed ſi per eum ſeruum.d. reg 2. except.1.
§ *Aliquando.lib 42.cap.4.queſt.3.except.25. repl.2.item cap.6.queſt.2.reg.2.*
§ *Si quis cum.lib.42.cap.5.reg.10.item lib.49.cap.14.queſt.5.except.5.*
§ *Pignus.lib.40. cap.5.cauſa 21.diſtinct.3.item lib.42.cap.5.reg.6.*
§ *Si ſub cond.lib.42.cap.2.queſt.4.reg.1. item cap.4.queſt.3. except.23.repl.2. item queſt.7.reg.1.item cap.9.queſt.2.except.gener.8.repl.1.*
§ *fin.lib.42.cap.1 queſt.2.reg.4.except.2.repl.1.item cap.4.queſt.4 reg.2.*
L.XLIIII.*in prin.lib.42.cap.3.except.25.*
§ *Proponitur.lib.42.cap.4.queſt.5.reg.5.*
ibi: Quamuis actio.lib.42.cap.1.queſt.1.reg.2.
§ *In redhibitoria.d. cap.1. cauſa 18. except.2. item cap.4.queſt.3.except.3.*
L.XLV.*d.cap.4.queſt.6.reg.9.*
L.XLVI.*lib.42.cap.5.reg.4. except.1. item reg.7.in fine.*
L.XLVII.*lib.42.cap.4.queſt.3.except.19. itē cap.7.queſt.1.except.28.*
ibi:Poſt mortem.d.queſt.1.except.18.
L.XLVIII.*in prin.d.except.28.*
§ *1.d.queſt.5.except.24.*
§ *Non nocebit. lib.42. cap.6.queſt.1. except.1.repl.2.*
§ *Et qui ſeruum.lib.42.cap.4.queſt.3.cauſa 2. except.2.*
§ *In ædilitijs.d.queſt.1.except.10.*
§ *Aedilitia.d.cap.4.queſt.4.reg.1.itē queſt.5.reg.5.*
§ *Non ſolum.d.cap.4.queſt 3.except.3 & 4.*
§ *Cum redhibitoria.d. queſt.3. except.25.repl.2.*
§ *fin.d.queſt.3.except.gener.2.*
L.XLIX.*d.queſt.3. except.gener.1. item cap.5.reg.12.*

L.L.d.queſt.3.cauſa 1.except.32.
L.LI.in prin.d.queſt.3.exc. gener.10.repl.2. & 3.
§ Circa procurat.d.except.10.repl.4. item lib.eod. cap.8.queſt.1.except.4.repl.3.dupl.2.
ibi:At cum ipſe.d.except.10.repl.5.item queſt.2.except.5.
L.LII.d.queſt.3.cauſa 3.except.1.item cauſa 9.except.5.
L.LIII.d.queſt.3.cauſa 1.except.4.repl.1. item except.gener.6.repl.2.
L.LIIII.d.queſt.3.cauſa 2.except.1.
L.LV.lib.42.cap.4.queſt.7.reg.2.except.4.
L.LVI.d.cap.4.queſt.5.reg.2.
L.LVII.d. cap.4. queſt.3. except.21. item queſt.6. reg.2.except.1. itẽ lib.eod. cap.1.exc.10. repl.1.
ibi:Quod ſi ſeruum.d.cap.4.queſt.5.reg.3.
L.LVIII.in prin.d.cap.4.queſt.3.exc.20.repl.1. itẽ queſt.6.reg.7. item queſt.9.reg.2.
ibi:Niſi ſi pro his.d.reg.7.except.4.
§ Item quære.d.except.20.repl.1.
§ fin.d.cap.4.queſt.8.reg.1.
L.LIX.in prin.d.cap.4.queſt.6.reg.2.item reg.6. item cap.9.queſt.1.except.5.
§ Si quis duos.d.queſt.6.reg.4.item d.except.5. repl.2.
L.LX.lib.42.cap.3.reg.1.
L.LXI.lib.42.cap.2.reg.11.except.1.item cap.6. queſt.2.reg.1.
L.LXII.lib.42.cap.4.queſt.3.except.16.
L.LXIII.d.queſt.3.except.gener.1. item d.exc.16.
L.LXIIII.in prin.lib.42.cap.6.queſt.2.reg.3.
§ Idem ait.lib.42.cap.5.reg.3.
§ fin.lib.43.cap.4.queſt.3.cauſa 6.except.5.
L.LXV.in prin.d.queſt.3.cauſa 1.except.1.
§ Quoties.d.cauſa 1.except.3.
§ fin.d.queſt.3.cauſa 8.

De euictione, & duplæ ſtipulatione. Tit. II.

L.I.lib.42.cap.7.queſt.1.except.16.item queſt.4. reg.7.& reg.8.except.1.
L.II.d.queſt.4.reg.1.except.2.item lib. eod. cap.2. reg.11.except.3.
L.III.d.cap.2. reg.26. item cap.4.queſt.3.cauſa 3. except.2.
L.IIII.in prin.lib.42.cap.1.cauſa 51. exc.6. repl.4.
§ Si impuberis.lib.42.cap.7.queſt.3. reg.1. exc.2.
L.V.d.cap.7.queſt.1.except.44.
L.VI.d.cauſa 53.except.6.repl.3.
L. VII. lib.42.cap.1. queſt.3.reg.1. except.4. item cap.7.queſt.3.reg.1.except.6.repl.1 & 2.
L.VIII.d.cap.7.queſt.1.exc.46 & 47. item queſt. 4.reg.1.in prin.
L.IX.d.queſt.1.except.22.
L.X.d.queſt.1.cauſa 2.
L.XI.in prin.d.queſt.1.except.gener.53.
§ fin.lib.42.cap.4.queſt.3.cauſa 3.except.1.
L.XII.lib.42. cap.7.queſt.3.reg.1. except.7. item reg.2.except.4.
L.XIII.cum l.ſequente.d.cap.7.queſt.4.reg.8.except.1.& reg.9.
L.XV.in prin.ibidem.
§ Si uſusfructum.d.reg.8.except.2.item reg.12.
L.XVI. in prin.d. cap.7. queſt.1. except.43. item queſt.7.reg.1.except.1.repl.1.
§ 1.d.queſt.1.cauſa 7.item except.gener.24.
§ Si ſeruus.lib.42.cap.4.queſt.3.except.5.itẽ cap. 7.queſt.4.reg.1. except.1.repl.3.
ibi:Nec morte.d.queſt.3.except.18.
ibi:Nec manumiſsione.d.queſt.3.except.19.
ibi:Nec fuga.d.queſt.3.except.20.repl.2.
§ Quod ſi ſanum eſſe.d.queſt.3. exc.5.et d.repl.3.
ibi:Quanti mea interſit.lib.42.cap.7.queſt.4.reg. 1.in prin.
L.XVII.lib.22.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.21.item lib.42.cap. 7. queſt.7.reg.6. item queſt.1.exc. 57.repl.2.
L.XVIII.d.repl.2.
L.XIX. in prin.d. repl.2. item d. queſt.7.reg.1.in prin.
§ Si homo.lib.42.cap.7.queſt.3.reg.1.exc.6.repl.1.
L.XX.d.cap.7.queſt.1.except.59.
L.XXI.in prin.d.queſt.1.except.33.
§ Inde Iulianus.d.queſt.1.except.18. item exc.60.
ibi:Quia nec mãdati.lib.41.cap.14.queſt.1.exc.11.
ibi:Quamuis ſi ipſe.d.cap.7.queſt.1.except.24.
§ Idem Iulianus.ibidem except.34.
L.XXII.in prin.d.except.24.
§ Si pro euictione.d.queſt.1.except.35.
L.XXIII.d.except.35.item except.63.
ibi:Et ipſi ex ſtipulatu.d. cap.7. queſt.2.except.1.
L.XXIIII.d.queſt.1. except.3.in prin.item except. 35.& except.62.
ibi:Ex empto tamen.d.except.3.repl.1.
L.XXV.d.queſt.1.except.28.
L.XXVI.d.except.28.repl.1.
ibi:Sed etſi ex cauſa.d.except.28.repl.2.
L.XXVII.cum l.ſequente.d.queſt.1.cauſ.8. exc.1.
L.XXIX.in prin.d.queſt.1.except.24.
§ 1.d.queſt.1.except.12.
§ fin.d.queſt.1.except.68.repl.5.dupl.6.
L.XXX.lib.42.cap.4.queſt.3.cauſa 9. except.6. item cap.7.queſt.2.except.1.
L.XXXI.lib.37.cap.3.except.25.repl.6.
L.XXXII. lib.38.cap.3.reg.1.in prin.
ibi:Egit (inquit) lib.42.cap.6.queſt.1.except.1.item queſt.2.reg.4. item cap.7. queſt.4. reg.1. except.1.repl.4.
ibi:Secundum hoc ſæpius.d.cap.7. queſt.1. exc.67.
L.XXXIII.d.queſt.1.cauſa 8.
L.XXXIIII.in prin.d.queſt.1.except.29.
§ Si communi.d.queſt.1.except.51.
§ fin.d.except.51.
L.XXXV.d.queſt.1.except.17.item except.60.
L.XXXVI.d.queſt.1.except.37.
L.XXXVII.in prin.lib.42.cap.1.cauſa 53.in prin. & except.2.item except.6.repl.4.
§ 1.d.cauſa 33.except.2.
§ Per edictum.d.cauſa 53.except.3.
§ Si ſimplam.d.cauſa 53.except. 6.repl.1.itẽ lib.42. cap.7.queſt.4.reg.1.except.1.repl.2.

L.XXXVIII.d.cap.7.quæſt.3.reg 1. except.4. itē lib. 40. cap. 7. quæſt. 6. reg. 2. except.4. item reg.1.
L.XXXIX.in prin.lib.42.cap.7.quæſt.1.except. 51.item lib.49.cap.4.quæſt.14.reg.14.
§ Si ſeruus.d.quæſt.1.cauſa 9.except.3.item except. gener.60.
ibi:Sed ſi ſeruus.d.quæſt.1.except.35.item quæſt.2. except. 4. item quæſt. 4. reg. 1. except.7. item reg.12.
ibi:Denunciare uerò.d.quæſt.1.except.68.repl.9 dupl.1.tripl.2.
§ Si à me beſſem.d. quæſt.1. except.36. itē quæſt.3. reg. 2.except.5.
§ Pater.d.quæſt.1.cauſa 3.
§ Qui ſtatuliberum.d.quæſt.1.cauſa 4.
§ fin.d quæſt.1.except.13.repl.1.
L.XL.d.quæſt.1.except.27.
ibi:Quia etiamſi.d.quæſt.1.except.6.
L.XLI.in prin.d.except.27.
§ Item ſi domino.d.quæſt.1.except.22.
§ Si is qui.d.except.27.repl.3.item quæſt.3.reg.1. except.5.
L.XLII.d.quæſt.1.except.47.
L.XLIII.d.quæſt.1.except.48.
L.XLIIII.d.quæſt.1.except.18.
L.XLV. d. quæſt.1. except.36 & 39.item lib.eod. cap.1.cauſa 24.
ibi:Pro bonitate.lib.42.ca.7.quæſt.4.reg.8. exc.1.
L.XLVI.in prin.lib.24.cap.1. cauſa 4.except.1. item lib.42.cap.7.quæſt.1.except.49.
§ Si per alienum.d.quæſt.1.cauſa 2. item lib.25. cap. 2 except.16.repl.4.
§ Cum tibi.d.quæſt.1.except.13.repl.1.dupl.3.
§ fin d.repl.1.dupl.4 & 5.
L.XLVII.d quæſt.1.except.31.
L.XLVIII.d.cap.7.quæſt.4 reg.1.except.1. repl.4.
L.XLIX.d.cap 7.quæſt.1.except.68.repl.1.
L.L.d.cap.7.quæſt.3.reg.1.except.3. item lib.40. cap.7. quæſt.6. reg. 2. item reg. 11. item cap.12. quæſt.-.except.6.
L.LI.in prin.lib.42.cap.7. quæſt.1.except.35.
§ 1.d.quæſt.1.cauſa 4.item except.gener.68.repl. 2.item repl.5.dupl.1.tripl.3.
§ Si quis locum.d.quæſt.1.except.31.
§ Non mirū.d.cap.7.quæſt.3.reg.1.except.6.repl.1.
ibi:Vt cum ſeruus lib. 42.cap.2.reg.17.
§ fin.lib.42.cap.7.quæſt.1.except.67.repl.2.dupl.1. item lib 48.cap.17.reg.1. except.61.
L.LII.d.quæſt.1.except.gener.2.
L.LIII.in prin.d.cap.7.quæſt.4.reg.8.except.1. repl.1.
§ fin.d.cap 7 quæſt 1 except.58.
L.LIIII.in prin.d.quæſt.1.except.25.
§ Si hæres.d. quæſt.1. except.13.repl.1.dupl.3. item repl.2.
L.LV.in prin.d.quæſt 1.except.58.
§ fin.d.quæſt.1.except.68.repl.3.
L.LVI.in prin.lib.42.cap.1.cauſa 53 exc.6. repl.2.
§ Si compromiſero.lib.42.cap.7. quæſt.1. exc.63.
§ In ſtipulatione.d.quæſt.1.except.36.
§ Si cum poſſet.d.quæſt.1.except.26.
§ Si præſente.d.quæ.1.exc.60. repl 5. dupl.1.tripl.1
§ Simili modo.d.except.68.repl.3.
§ fin.d.except.68.repl.3.dupl.1.
L.LVII.d.quæſt.1.except.23.
ibi:Quod cum ita.d.quæſt.1.except.21.
L.LVIII.lib.32.cap.2.reg.4.except.3.item lib.42. cap.7.quæſt.7.reg.1.except.2.
L.LIX.d. cap.7. quæſt.1. except.60. repl.5. dupl.5. item quæſt.2.except.3.
L.LX.d.cap.7.quæſt.4.reg.1.except.1.repl.3.
L.LXI.d.cap.7.quæſt.1.exc.16.repl.1 et except.35.
L.LXII.in prin.d. except.16.repl.2.
§ 1.d.quæſt.1.except.68.repl.5.dupl.2.item quæſt. 3.reg 2.except.1.
§ fin.d.quæſt.1.except.13.repl 1.
L.LXIII.in prin.d.except.68.repl.4.
§ 1.d.quæſt.1.except.61.
§ fin.d quæſt.1.except.56.
L.LXIIII.in prin.lib. 42.cap.7.quæſt.4.reg.10.
ibi:Nam quod perijt.d.quæſt.4 reg.5,
§ Si totus fundus.d.reg.5. except.1.
ibi:Nam et ex contrario.d.quæſt.4.reg 4. except.1.
ibi:Quod ſi modo.d.quæſt.4.reg.10.
§ Quæſitum eſt.d.reg.10.except 1.
ibi:Cæterum cum.d.quæſt.4.reg.8.except.1.
§.fin.d.reg.10.except.2.
L.LXV.lib.42.cap.7.quæſt.3.reg.2.except.3.
L.LXVI.in prin.d.cap.7.quæſt 1.except.56.
§ Si is qui.d.quæſt.1.except.23.repl.1.item exc.51.
§ Si ſecundus.d. quæſt.1. except. 24. item quæſt.4. reg.6.exc.2.item lib.43.cap.14.quæſt.1. exc.11.
§ fin.lib.42.cap.7.quæſt.1.except.4.exemplo 3. itē quæſt.3.reg 2.exc.1.item quæſt.4.reg.1 in prin. item reg.4. (in prin.
L.LXVII.d.quæſt.1.except.29.item quæſt.4.reg.2.
L.LXVIII.in prin lib. 40.cap.7.quæſt.6.reg.2. except.5.repl.1.& lib.42.cap.7.quæſt.1.except. 14.in prin. & repl.2.item cap.9.quæſt.2.except. 6.repl.1.
§ fin.lib.42.cap 7.quæſt.3. except. 50. item quæſt. 2.except.3.
L.LXIX.in prin.d.quæſt.1.except.13.in prin.
§ Qui autem in trad.d.except.13.repl.1.
ibi:Quid ergo.d.repl.1.dupl.1.
§ Seruus.d.repl.1.exemplo ult.
§ Si centum.d.repl.1.dupl.2.
§ Cui conſequens.d.repl.1.dupl.2.
§ Sed etſi quis.d.except.13.repl.2.item lib. eod. cap. 1.cauſa 21.
ibi:Sic & qui.d.cap.1. quæſt.1. cauſa 6.item d. exc. 13.repl.4.
§ fin.d.cap.1.cauſa 24.item cap.7.quæſt.4. reg.8.
L.LXX.d.quæſt.4.reg.1.in prin.
ibi:Ergo etſi minoris.d.quæſt.4.reg.1.
L.LXXI.d cap.7.quæſt.1.except.15.diſtinct.2.
ibi:Nec conferre.lib.30.cap.5.quæſt.1.except 6.

L.LXXII.

L.LXXII.lib.42.cap.7.quæſt.1.except.40.
L.LXXIII.d.cap.7.quæſt.7.reg.6.item lib.21.cap.4.cauſa 1.except.2.repl.10.dupl.1.
L.LXXIIII.in prin.lib.42. cap.1.cauſa 53. except.6.repl.2.item cap.7.quæſt.4.reg.1.except.1.
§ 1.d.cap.7.quæſt.3.reg.1.except.3.item quæſt.4.reg.1.except.3.
§ Mota quæſtione.d.cap.7.quæſt.1.except.3.repl.2.
§ fin.d.quæſt.1.cauſa 5.item lib.41.cap.8.quæſt.1.cauſa 2.& 3.
L.LXXV.d.cap.7.quæſt.1.except.45.
ibi:Si uerò emptor.d.quæſt.1.cauſa 8.except.2.
L.LXXVI.d.quæſt.1.except.30.

De exceptione rei uenditæ
Tit. III.

L.I.in prin.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.1. repl.10.& 11.
§ 1.d.except.2.repl.2.
§ Celſus.ibidem.item lib.41.cap.3.exc.27.diſtinct.3.
§ Si ſeruum.d.cap.3.except.7.repl.2.
§ fin.lib.42.cap.1.quæſt.ult.reg.13.
L.II.lib.21.cap.3.quæſt.3.reg.1.except.1.repl.1.item cap.4.cauſa 1.except.1.repl.11.
L.III.lib.42.cap.1.quæſt.4.reg.13.

LIBRI VIGESIMISECVNDI PANDECTARVM.

De uſuris & fructibus, & cauſis, & omnibus acceſsionibus. Tit. I.

L.I.in prin.lib.36.cap.9.quæſt.2.reg.1.except.17.item reg.2.
§ Socius.d.cap.9.quæſt.1 cauſa 12.
§ Nec tamen.d.quæſt.1.cauſa 9.item lib.8.cap.3.except.23.
§ Circa tutelæ.lib.18.cap.10.quæſt.5.reg.8. in prin.
ibi:Planè ſi tutela.d.reg.8.except.1.
L.II.lib.36.cap.8.reg.3.item cap.10.quæſt.1.except.1.repl.1.
L.III.in prin.lib.33.cap.3. reg.12.except.1.repl.4.
§ In his quidem. lib. 36. cap.10. quæſt.1. except.1.repl.1.
§ Certè poſt rem.d.quæſt.1.except.18.
§ Nonnunquam.lib.33.cap.3.reg.12.except.4.
ibi:Vt enim ca.lib.33.ca.4.De eo quod rogato mortuo, reg.1.in prin.
§ Cum Palladius.lib.33.cap.3.reg.12.except.2.
§ fin.d.reg.12.except.1.repl.6.
L.IIII.in prin. lib.36.cap.10. quæſt.1. exc.1. repl.3.
§ fin.lib.42.cap.2.reg.3.
L.V.lib.36.cap.4.quæſt.1.diuiſ.7. proprio 8.
L.VI.lib.7.cap.2.quæſt.3.reg.6.item lib.45.cap.13.quæſt.5.reg.3.except.2.
L.VII.lib.36.cap.9.quæſt.2.except.4.
L.VIII.lib.33.cap.3.reg.12.except.1.item lib.36.cap.10.quæſt.2.reg.7.
L.IX.in prin.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 1.except.7.item quæſt.2.reg.1.except.16.
§ Vſurarum.d. cauſa 1.exc.9.item lib.38.cap.6.except.4.repl.2.
ibi: Nec inutilis.d. quæſt.1. cauſa 2.except. 15. item quæſt.2.reg.4.except.1.in prin.& repl.5.
L.X.lib.33.cap.3.reg.9.except.3.repl.1.item lib.36.cap.10.quæſt.1.exc.1.repl.1.item exc.13.repl.2.
L.XI.lib.12.cap.15.reg.5.item lib.18.cap.5.offic.2.reg 2.except.4.
L.XII.lib.36 cap.9.quæſt.2.reg.6. except.1.repl.1.
L.XIII. in prin. lib.34. cap.9.quæſt.1.reg.6.except.2.
§ fin.lib.43.cap.13.quæſt.4.reg.4.item lib.44.cap.6.quæſt.4.reg.3.except.2.
L.XIIII lib.13.cap.3.reg 9.except.3.
L.XV.lib.36.cap.9.quæſt.2.reg.5.
L.XVI.in prin.lib.22.cap.8.quæſt.4.reg.2.
§ Cum uſuræ.lib.42.cap.9.quæſt.3.reg.2.in prin.
L.XVII in prin.lib.36.cap.9.quæſt.2. reg.6. exc.1.repl.2.
§ Diuus Pius.d.cap.9.quæſt.2.except.3.
§ In tacito.lib.42.cap.13.quæſt.2.reg.2.
§ Si pupillo.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.13.
ibi:Nec ſimile.lib.49. ca.4.quæſt.4.exc.gener.16.
ibi:Vſuræ enim.d.cauſa 2.in prin.
§ Ex locato.d. quæſt.1.in prin. & cauſa 2. in prin. item lib.47.cap.2.quæſt.4.reg.3.
§ Fiſcus.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.15.& cauſa 3.
§ Si debitores.d.cap.9.quæſt.2.reg.1.except.8. item reg.6.except.3.
§ Eos qui.lib.13.cap.7. quæſt.3.reg.1.except.1.
§ fin.lib.22.cap.8.quæſt.4. reg.2.
L.XVIII.in prin.lib.42.cap.7.quæſt.4.reg.3.
§ fin.lib.42.cap.9.quæſt.5.reg.2.exc.1.repl.2 & 3.
L.XIX.in prin.lib.36.ca.10.quæſt.1.exc.4.5 et 6.
§ Præterea.d.except.4.item quæſt.2.reg.5.
§ fin.d.quæſt.1.except.7.
L.XX.lib.36.cap.9.quæſt.2.reg.1. except.16. item lib.39.cap.2.quæſt.1.except 21.
L.XXI.cum l.ſequente.d.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.10 & except.14.item lib.48.cap.19. except.7.repl.8.
L.XXIII.in prin.d.cauſa 2.except.12.
§ fin.d.cauſa 2.except.2.repl.1.
L.XXIIII.in prin.d.cauſa 2.except.11.item lib. 48.cap 19.except.7.repl.2.
§ 1.d.cauſa 2.except.3.repl.1.
§ Mora.d.cauſa 2.except.5.item lib.46.cap.6.reg.1.except.4.
§ fin.lib.34.cap.15.except.5. repl.2.dupl.2. item lib.48.cap.19.except.7.repl.10.
L.XXV.in prin.lib.21.cap.1.cauſa 16.exc.1.
§ In alieno.d.cauſa 16.in prin.& d. cap.1. cauſa 10.except.21.
ibi:Cum fructuarij.lib.24.cap.5.reg.1.except.1.
§ fin.d.cauſa 14.except.1.repl.1.
L.XXVI.lib.36.cap.10.quæſt.2.reg.12.
L.XXVII.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.5.
L.XXVIII.lib.24.cap.5.reg.44.item lib.36. cap.10.quæſt.2.reg.7.
ibi: Partus uerò.d.cap.5.reg.59.
L.XXIX.lib. 36.cap.9. quæſt.1.cauſ. 1.except.7.repl.1.

repl. 1. item except. 8. item queſt.2.reg.1. except.36.
L. XXX.lib.36. cap.9.queſt.1. cauſa 1.except.1. repl.1.
L.XXXI.d.cauſa 1.except.6.
L.XXXII.in prin.d.queſt.1.cauſa 1.in prin.& except.1.in prin.& except.2.
ibi:Et non ſufficit.d.cauſa 1.except.3 & 9.
§ In bone.d.cauſa 2.in prin.
ibi:Quid ergo.d.cauſa 1.except.3 & 4.
§ Sed ſi duo.d.except.3.
§ fin.d.except.3. item lib.48.cap.19.except.7.repl. 9.dupl.2.
L.XXXIII. lib.12.cap.13. reg.5. item lib.39.cap.1. queſt.1.except.25.
L.XXXIIII.lib.33.cap.3.reg.11.except.1. item lib. 36.cap.9.queſt.3.reg.2.
L.XXXV.d.cap.9.queſt.1.cauſa 1.except.10.item cauſa 6.
L.XXXVI.lib.36.cap.10.queſt.2.reg.5.
L.XXXVII.lib.44.cap.7.queſt.4.reg.2.
ibi:Eas autem quae.lib.16.cap.9.queſt.2.reg.2.
L.XXXVIII. in prin.lib.14.cap.1.queſt.4.reg.6. item lib.36.cap.10.queſt.1.except.1.repl.5.
§ Item ſi indebitum.lib.35.cap.7.queſt.3.reg.3.item d.except.1.repl.6 & 7.item lib.49.cap.6.queſt. 3.reg.12.
§ In Faciniana. d. except. 1. repl. 8.itē lib.20. cap. 9 queſt.5.reg.7.item lib.49.cap.14.queſt.3.itē queſt.5.in prin.item queſt.8.reg.2.
ibi:Nam & uerbum.d.except.1.repl.15.item lib.50. cap.4 in uerbo Reſtituere.
ibi:Item ſi ui.d. except. 1. repl.9.item lib.49.cap.2. queſt.6.reg.3.
§ Si actionem.d.except.1.in prin.& repl.1.item replic.4.
§ Ex cauſa.d.except.1.repl.10 & 11.item lib.42.ca. 2.reg.1.
§ Si poſſeſsionem.d.except.2.repl.2.
§ In interdicto.lib.23.cap.11.queſt.6.reg.1.in prin.
§ Ante matrimonium.lib.15.cap.8.reg.2.exc.1.
ibi:Eadem ratio eſt.lib.36.cap.10.queſt.2.reg.5.
§ Item ſi diuidere.lib.44.cap.12.queſt.3.reg.1.except.6.
§ In caeteris.lib.36.cap.10.queſt.1.except.2.repl.14.
§ fin.lib.34.cap.10.queſt.2.reg.2.
L.XXXIX. in prin. lib.33.cap.3.reg.12.except.1.
§ Equitio.lib.33.cap.4.de corpore legato,reg.2.
L.XL.lib 40.cap.7 queſt.6.reg.7.
L.XLI.in prin.
§ Lucius.lib.36.cap.9.queſt.1.except.4.repl.2.
§ fin.d.queſt.1. cauſa 1.except.6.
L.XLII.lib.33.cap.3.reg.11.except.1.repl.3.
L.XLIII.lib.36.cap.8 queſt.1.cauſa 3 & 4.
L.XLIIII.lib.39.cap.11.ſpecie 2.reg.1.except.4.
L.XLV. lib.35. cap.9. queſt.4.reg.4.item lib.36. cap.10. queſt.1.except.13.repl.6.
L.XLVI.d.cap.10.queſt.2.reg.1.
L. XLVII.lib.36.cap.9. queſt. 1. cauſa 2. exceptione 11.
L.XLVIII.lib.3. cap.33.reg.11. exc.1.repl.1.dupl.1.
L.XLIX.lib.36.cap.10.queſt.2.reg.11.

De nautico fœnore. Tit. II.

L.I.lib.36.cap.9.queſt.2.reg.1.except.3.
L.II.d.cap.9.queſt.1.cauſa 2.except.1.repl.1.
L.III.lib.39.cap.2.queſt.1.except.25.repl.2.
L.IIII.in prin.d.except.25. repl.3.item lib.36.cap.9. queſt.2.reg.1.except.3.repl.2.
§ Quod in ſingulos.d. except. 3. repl. 4.item reg.3. in prin.
§ fin.
L.V.d.reg.2.except.4.
ibi:In his enim omnibus.lib. 36.cap.9 queſt.3.cauſa 1. except.2.repl.2.
L.VI.lib.40.cap.4.cauſa 11.
ibi:Sed cum traiectitia. lib.39.cap.2.queſt.1.exc.25. diſtinct.1.
ibi:Vel ſi nauis.d.except.25.repl.3.
L.VII. lib.36. cap.9.queſt.1.cauſa 3.except.1.repl. 2.item queſt.2.reg.1.except.3.repl.5.
L.VIII.lib.38.cap.6.except.3.
L.IX.d.cap.6.except.7.

LIBRI QVADRAGESIMI TERTII PANDECTARVM.

De migrando. Tit. XXXI.

L.I.in prin.lib.40.cap.13.in prin.
§ Hoc interdictum.d.cap.13.queſt.2.except.3.
ibi:Cui rei.d.cap.13.queſt.5.
ibi:Si tamen.d.queſt.2.except.1.repl.5.
§ Si penſio d.except.1.repl.4.
§ Illud notandum.d.except.1.repl.3.& except.2.
§ fin.d.cap.13.queſt.4.
L.II.d.cap.13.queſt.2.except.2.

De ſaluiano interdicto. Tit. XXXII.

L.I.in prin.lib.40.cap.11.queſt.4.reg.1.
ibi:Vtile interdictum.d.cap.11.queſt.3.except.1.
§ Si colonus.lib.40.cap.8.queſt.3.except.3.in prin. & queſt.6.reg.20. item cap.11.queſt.2.except. 2.item queſt.3.except.1.
§ Idem ſeruari.d.queſt.2.except.2.
L.II.d.except.3.in prin.item d.except.2.
ibi:Et erit eis.lib.40.cap.11.queſt.3.

LIBRI QVADRAGESIMI QVARTI PANDECTARVM.

De diuerſis temporalibus præſcriptionibus. Tit. III.

L.I.lib.36.cap.13.except.8.
§ Proinde fine.d.cap.15.except.9.
ibi:Planè is qui.d.except.9.repl.1.
L.II. d. cap.15. except. 16.item lib. 22. cap. 5. except.36.
L.III.lib. 22. cap.1.queſt. 4. reg.2.item cap.3.except.18.
L.IIII.lib.36.cap.15.except.8.repl.1.item lib.6.cap. 9.queſt.5.except.5.
L.V.in prin.lib.22.cap.2.except.12.repl.1.
§ Ex facto.lib.40.cap.8. queſt.8.reg.1.except.2.
L.VI.in prin.lib.22.cap.5.exc.34.repl.2.exēplo 1.

§ Vendidi.d.repl.2.exemplo 2.
L.VII.lib.22.cap.3.except.15.in fine.
L.VIII.lib.22.cap.5.except 48.
L.IX.lib.12.cap.3.except.18.
L.X.in prin.lib.36.cap.15.except.5.repl.2.item lib. 11 cap.2 quæſt 1.cauſa 17.except.2.
§ Quadriennij.lib.11. cap.2.quæſt. 1.cauſa 17. except.2.
L XI lib.22.cap.2.except.12.repl.1.dupl 2.item cap. 4 except.26.exemplo 2.itẽ lib.23.cap 13.quæſt. 6.except 3.
L XII.lib.48.cap.1 quæſt.8.reg 1.
L.XIII.in prin.lib.11.cap.2.quæſt.4.
§ Reipub.lib.49.cap.1.quæſt.5.except.2.repl.1.
L XIIII.in prin.lib 22.cap 5.except.34.repl.2.in prin.& exemplo 3.item d repl.2.in fine.
ibi: Itemq; ſi mihi.d.repl.2 exemplo 1.
ibi: Etſi mihi pignori.d.repl.2.exemplo 8.
§ Item ſi abſente.d.repl.2.dupl.11.tripl.1.
§ fin.d.dupl.11.tripl 3.
L XV.in prin.lib.22.cap.5.except.34. repl.1. item lib 36.cap.15.except.15.repl.1.
§ Acceſſio.d.except.34 repl.2.in prin.
ibi: Sed ſi medius.d.repl.2.dupl.2.in prin.
ibi: Sicut nec ei.d.repl.2.dupl.1.
§ Item adijciendum.d.repl.2.exemplo 1.
ibi: Quod ſi is. d. repl. 2. dupl. 7. item dupl. 12.in prin.
§ Sed etſi à filio.d.dupl.12.in prin.
§ Item danda.d.dupl.12.tripl 5.
§ Hoc autem d.repl.1.dupl.5.
ibi: Sed illud ſolum d.repl.2.dupl.8.
§ fin.d.repl.2.exemplo 1.in fine.
L. XVI.d.repl.2.dupl.1.

De actionibus & obligationibus.
Tit. VII.

L.I.in prin.lib.36.cap.2.diuiſ.3.in prin.
§ Obligationes.d.cap.2.diuiſ.4.
§ Re contrahitur.lib.39.cap 1.quæſt.1.reg.3.
§ Is quoq;.d.cap.1.quæſt.4.itẽ in cap.2.quæſt.1.exc. 25.item cap.5 quæſt 1.except.3.
§ Is quoq; lib.39 cap.7.quæſt.3.in prin.
§ Creditur quoq;.lib.40.cap.12.quæſt.2.cauſa 1.
§ Verbis.lib.38.ca.1 reg.3.itẽ lib.36. cap.2 diuiſ.4.
§ Sed aut proprio.d.ca.2.diuiſ.7.itẽ lib.45 in prin.
ibi. Qui autem alieno.lib.45.cap.1.quæſt.2.
§ Sicut quod.lib.37.cap.3.except.23.
§ Idem iuris.d.cap.3.except.33.
ibi: Nec minus.d.cap.3.except.30.in prin.
ibi: Item impoßibili.d.cap.3.except.37.
§ Furioſum.lib.38.cap.4.except.2.
ibi: Huic proximus. d. cap. 4.except.1.item lib.36. cap.3 except.1.in prin.& repl.1.
§ Mutum.d.cap.4.except.3.
L.II.lib.36.cap.2.diuiſ.4 in fine.
L.III in prin lib.36.cap.1.in prin.
§ Non ſatis.lib.36.cap.3.except.7.
§ fin.ibidem.
L.IIII.in prin.lib.46.cap.1.quæſt.1.in prin.
§ 1.lib.44.cap.4.quæſt.2 ſpecie.1.
§ Ideo autem.lib 44.cap.5.quæſt.1.
§ Tutelæ quoq;.d.quæſt.2.ſpecie 2.
§ Heres quoq;.d quæſt.2.ſpecie 5.
§ Is quoq;.d.quæſt. 2 ſpecie 4.item lib. 49.cap.7. cauſa 2.
§ Si iudex.lib.2.cap.3.actio.6 quæſt.1.in fine.
§ Is quoq; lib.47.cap.16.quæſt.1.reg.5.
§ Cui ſimilis.lib.47.ca.27.quæſt.3.reg.4.itẽ quæſt. 4.in prin.
§ Ideo ſi filius familiâs.d.cap.16.quæſt.6.reg.1.exc. 5.& except.6.item cap.17.quæſt.4.reg.4.
§ fin.lib.39.cap.9. quæſt.3.reg.2.item quæſt.4.exc. 11.repl.3.
L V.lib.16.cap.15.except.15.
L.VI lib.36.cap.3.except.5.
L.VII lib.37.cap.3.except.36.
L.VIII.lib.36.cap.5.reg.1.in prin.& except.2.
L.IX.lib.16.cap.1. de naturali obligat. 3. proprio. item lib.49.cap.8.except.10.
L.X.lib.37.cap.3.except.26.in prin.
L.XI.lib.36.cap.6.reg.5.except.1 repl.3.
L.XII.lib.16.cap 9.reg.1.except.2.
L.XIII.lib.36.cap.3.exc. 3.& lib.19.cap.10.quæſt. 11.reg 9 except 3.
§ fin.lib.43 cap.8.repl.10.dupl.3.tripl.2.
L.XIIII.lib.48.cap.16.except.7.
L.XV.lib.22.cap 5.except.45.& except 46.repl. 2 dupl.2.item lib.13.cap.13.quæſt.4.except.2.itẽ lib 36.cap.5.reg.2.except.3.
L.XVI lib.38.cap.5.except.34.in prin.
L XVII.d.except.36.repl.3.& 4.
L.XVIII.d.repl.3 & 4.
L.XIX. lib.3.cap.1.except.24.repl.1.
L.XX.lib.5.cap.2.except.15.repl.5.tripl.gener.3.item repl 6.item repl.7.
L.XXI.lib.36.cap.8.reg.3.except.1.
L.XXII.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.exc.9.itẽ lib. 38.cap.6.except.6.repl.2.
ibi: Nec aliter.d.cap.6.except.3.in prin.
ibi: De illo ſanè.d.cap.6.except.8.repl 3.
ibi: Nam etſi arbiter.d.cap.6.except.3.
ibi: Hoc idem.lib.41.cap.6.quæſt.2.except.1.
L.XXIII.lib.36.cap.3. except.2.repl.3.item lib.39. cap.2.quæſt.1.except.5.
§ fin.d.except.2.repl. 2. item lib.39.cap.2.quæſt.1. except.13 repl.1.
L.XXIIII.in prin.lib.36.cap 4.quæſt.1.diuiſ.2.
§ Actiones d.quæſt.2.diuiſ.2.
§ fin.d.quæſt.2.diuiſ.3.
L.XXV.lib.36.cap.6.reg.5.except.1.repl.2.
L.XXVI.lib.17.cap.4.repl.5.
L.XXVII.lib.36.cap 4.quæſt.1.in fine.
L.XXVIII lib.48 cap.23.cauſa 16.
L.XXIX lib.3.cap.15.quæſt.3 reg.4.in prin.
L.XXX.lib.17.cap.3.except.37.
L.XXXI.lib.48.cap.14.except.5.diſtinct.3.
L.XXXII.lib.36.cap.6.reg.5.except.1.repl.2.
L.XXXIII.in prin.lib.46.cap.11.exc.27.repl.4. diſtinct.

diſtinct.2.item cap.13.quæſt.3.cauſa 2.itē ca.14.except.37.repl.4.item cap.18.quæſt.5.reg.2.except.5.item lib.48.cap.16.except.3.diſtinct.3.
§ *Si is cui rem.lib.39.cap.3.quæſt.1.cauſa 3.itē exc.8.item quæſt.5.except.gener.7 & 10.item lib.43.cap.2.quæſt.7.reg.1.except.5.item lib.48.cap.16.exc.3.exemplo 4.item diſtinct.3.repl.1.*
L.XXXIIII.*in prin.lib.36.cap.4.quæſt.2.diuiſ.3.*
§ Honorariæ.*lib.36.cap.6.reg.5.except.1.repl.1.*
§ Ille autem.*d.diuiſ.3.*
ibi:Sed cum reſciſſa.lib.49.cap.5.quæſt.7.reg.1.
§ *fin.lib.12.cap.9.membr.3.quæſt.2.3.& 4.item lib.13.cap.7.quæſt.2.reg.7.except.2.*
L.XXXV.*lib.3.cap.14.cauſa 1.except.33.*
L.XXXVI.*lib.36.cap.4.quæſt.2.diuiſ.9.*
L.XXXVII.*lib.36.cap.2.quæſt.2.diuiſ.4.*
L.XXXVIII.*lib.36.cap.3.except.4.*
L.XXXIX.*lib.8.cap.10.quæſt.1.except.10.item lib.30.cap.4.in uerbo* Hæreditari.
L.XL.*in prin.lib.44.cap.3.quæſt.2.*
§ *Si ex eodem.lib.48.cap.16.except.3.diſtinct.3.repl.1.*
L.XLI.*in prin.lib.50.cap.4.in uerbo* Creditores,*except.2.*
§ *fin.d.uerb.*Creditores,*in prin.& except.2.*
L.XLII.*lib.36.cap.3.except.1.*
ibi:ſeruus autem.d.cap.3.except 3.
L.XLIII.*lib.36.cap.2.diuiſ.8.item cap.14.reg.2.itē lib.38.cap.3.reg.1.in prin.& cap.10.reg.6.*
ibi:Placet.lib.37.cap.5.repl.14.dupl.3.item lib.38.cap.5.except.33.repl.2.item lib.48.cap.23.cauſa 37.
ibi:Modus.lib.38.cap.8.reg.4.
ibi:Acceßio.li.37.ca.3.exc.26.repl.11.dupl.2.itē lib.48.cap.8.except.10.repl.4.
§ *Si ita à te ſtipulatus.lib.38.cap.10.reg.6.exc.3.*
ibi:Sed ſi nauem.d.reg.6.in prin.
L.XLIIII.*lib.38.cap.5.except.34.repl.2.dupl.1.itē lib.48.cap.19.except.5.*
L.XLV.*lib.36.cap.3.except.1.repl.4.*
L.XLVI.*lib.7.cap.9.reg.36.*
L.XLVII.*lib.37.cap.3.except.2.*
L.XLVIII.*lib.36.cap 6.reg.3.except.1.repl.3.item lib.45.cap.11.quæſt.3.except.11.repl.1.*
L.XLIX.*lib.36.cap.14.reg.2.in prin.item lib.48.cap.10.except.33.repl.1.*
L.L.*lib.36.cap.4.in prin.*
L.LI.*lib.36.cap.2.diuiſ.6.*
ibi:Verbis.lib.38.cap.1.reg.3.
§ *fin.lib.37.cap.3.except.10.*
L.LII.*in prin.lib.36.cap.16.in prin.item lib.48.cā.16.except.3.in prin.*
§ *fin.lib.50.cap.4.in uerbo* Pertinere.
L.LIII.*lib.36.cap.3.except.7.*
L.LIIII.*lib.37.cap.3.except.9.*
L.LV.*lib.36.cap.3.reg.2.except.1.item lib.46.cap.8 quæſt.1.except.7.*
L.LVI.*lib.37.cap.3.except.15.*
L.LVII.*lib.36.cap.6.reg.5.except.1.repl.2.*
L.LVIII.*lib.36.cap.3.except.1.repl.2.item lib.39.cap 2.quæſt.1.except.10.*
L.LIX.*lib.48.cap.16.except.5.diſtinct.3.in prin.*
L.LX.*in prin.lib.7.cap.5.de confeßis,quæſt.2.exc.1.repl.1.*
§ *Seia cum ſalarium.lib.7.cap.2.quæſt.3.reg.8.itē cap.9.quæſt.2.in prin.*

LIBRI QVADRAGESIMI QVINTI PANDECTARVM.

De uerborum obligationibus. Tit.I.

L.I.*in prin.lib.38.cap.4.except.1.& 3.*
ibi:Nec abſens.d.cap.4.except.3.
ibi:Si quis igitur.lib.38.cap.10.reg.5.
§ *Qui præſens.lib.38.cap.4.except.20.*
ibi:Si uerò præſens.d.except.20.repl.1.
§ *Si quis ita.d.cap.4.except.21.*
ibi:Contrà ſi ſine.d.cap.4.except.22.
ibi:Et ideo rectè.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.24.
§ *Si quis ſimpliciter.d.cap.4.except.23.in prin.*
§ *Cum adijcitur.d.except.23.in prin.& repl.1.*
§ *Si ſtipulanti.d.except.23.repl.6.item lib.37.cap.8.except.1.*
ibi:Ex contrario.d.except.23.repl.5.
§ *Sed etſi mihi.d.except.23.repl.6.item lib.50.cap.5.in uerbo* Vtile.
ibi:Nam ſi tot ſunt.lib.38.cap.3.reg.2.in prin.
§ *fin.d.cap.4.except.24.*
L.II.*in prin.lib.36.cap.6.reg.5.except.7.repl.2.3.& 4.item lib.38.cap.2.diuiſ.2.item lib.48.cap.9.except.15.repl.1.dupl.1.*
§ *Sed quo caſu.lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa 8.*
§ *Ex quo quidem.lib.36.cap.5.reg.4.except.1.replic.4.*
§ *Si tamen hominem.lib.36.cap.6.reg.3.exc.7.repl.3.dupl.1.item lib.48.cap.13.quæſt.6.reg.2.except.3:*
§ *Item etſi in facto.lib.38.cap.6.except.1.repl.5.itē lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa 8.*
§ *fin.lib.38.cap.7.reg.6.except.5.*
L.III.*d.except.5.*
ibi:Quia hic non quærimus.lib.38.cap.6.except.10.repl.1.
ibi:Enimuerò ubi unus.d.cap.6.exc.1.repl.5.
L.IIII.*in prin.d.except.3.item d.repl.5.*
§ *Cato.lib.36.cap.6.reg.3.except.7.repl.6.dupl.1.*
ibi:Et ſolus aget.lib.38.cap.7.reg.6.except.5.
§ *fin.lib.36.cap.5.reg.4.in prin.item cap.6.reg.3.except.7.repl.5.*
L.V.*in prin.uſq; ad* § *Stipulatio.lib.38.ca.2.diuiſ.1.*
§ *Stipulatio.lib.38.cap.1.reg.2.*
§ *Satiſacceptio.lib.50.cap.4.in uerbo Satiſacceptio & Satisfactio.*
§ *fin.lib.36.cap.6.reg.3.except.7.repl.6.item lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa 8.*
L.VI.*lib.38.cap.4.except.4 & 8.item lib.43.cap.1.quæſt.2.except.12.*
L.VII.*lib.36.cap.14.reg.7.exc.3.item lib.37.cap.3.*

except.37.
L.VIII.d.cap.14.reg.2 except.4.
L.IX.lib.38.cap.7.reg.5.item lib.48.cap.8.repl.16.
dupl.2.
L.X.d.cap.24.reg.6.except.1 repl.1.
L.XI.d.cap.7.reg.2.except.1.repl.1.
L.XII.lib.38.cap. 8. reg. 5.itē lib.36.cap.14.reg.5.
L.XIII.d.cap.14.reg.4.
L.XIIII.cum l.ſequente.d.cap.14.reg.1.except.1.
L.XVI.in prin.lib.38.cap.5.except.36.repl.2.
§ Stipulatio.lib 38.cap.3.reg.3.
L.XVII.lib.17.cap.3.except.36.
L.XVIII.d.cap 3.except.31.
L.XIX.d.cap.3.except.39 & 40.
L.XX.d.except.31. repl. 6.item lib.38.cap. 4.except.32.
L.XXI.lib.15.cap.6.except.12.repl.12.item d.cap. 4.except.15.
L XXII.d.cap.4.except.26.repl.1.
L.XXIII.lib.48.cap.19.except.6.item exc.7. in prin.
L XXIIII.d.exc.7.repl.6.
L.XXV.lib.17.cap.3.exc.31.repl.1.
L.XXVI.lib.38.cap.4.except.14.
L.XXVII.in prin.d.except.14.
§ fin.lib 36.cap.14.reg.2.
L.XXVIII.lib.38.cap.8.reg.12.
L.XXIX.in prin.lib.17.cap.3.except.31.repl.4.item lib.38.cap.3.reg 1.in prin.
ibi:Quamuis autem.d.reg 1.except.1.
ibi:At ſi quis illud.d.reg.1.in prin.
§ Si à fure.lib.37.cap.3.except.30.repl.5.item exc. 31.repl.5.
ibi:Quod ſi poſtea.lib.46.cap.8.quæſt.2.except.9.diſtinct.2.item except.10.
L.XXX.lib.18 cap.9.reg.1.
L.XXXI.lib.37.cap.3.except.30.repl 2.
L XXXII.lib.38.cap.4.except.26.repl.3.
L.XXXIII.lib.48.cap.19.in prin.
L.XXXIIII.lib.47.cap 3.except.32.repl.1.
L.XXXV.in prin d.cap.3.except.23.
§ Item quod leges.lib.38.cap.4.except.14.
§ fin.d.cap.4.exc.22.item exc. 23. repl.9. itē lib.36. cap.2.diuiſ.4. in fine.item lib.37.cap.3.exc.10.
L XXXVI. lib. 17. cap.3. except.14.item lib.48. cap.2.quæſt.2.cauſa 2.
L.XXXVII.lib.48.cap.19.in prin.
L XXXVIII.in prin.lib.37.cap.3.except.24.repl. 4.item except.25.item lib.38.cap.6. except.1.in prin.item cap.11.ſpecie 3.reg.1.
ibi:Nemo autem.d.except.24. in prin.
ibi:Obligatur etiam.d.cap.6.except.1.repl.2.
ibi:At ſi quis.d.except.24.repl.3.
ibi:Sed quatenus.d ſpecie 3.reg.2.
§ Si quis fortè.d.ſpecie 3.reg.3.except.3.
§ Quæſitum eſt lib.17.cap.3.except.28.
§ Sicut autem.lib.38.cap.6.except.2.
§ Hi qui ſunt.lib.37.cap.1.except.26.repl.3.
ibi:Sed ſi ſeruus.lib.38.cap.11.ſpecie 3.reg.1.exc.3.
§ Hæc quoq; lib.37.cap.3. exc.25.item d.except.3.
§ Habere dupl.d.ſpecie 3.reg.2.
§ Si quis ita.lib.38.cap.6.except.2.repl 1.dupl.1.
ibi:Sed ſi quis.lib.37.cap.3.except 20.repl.7.
§ Si quis dolum.d.cap.3.except.24.repl.2.
§ Suæ perſonæ.d.except.26.repl.7.
ibi:Sed & adoptiui.d.except.26.repl.3.dupl.2.
§ Inter incertam. lib. 48. cap. 10. except 32.repl.2. dupl.5.item lib.49.cap.7.cauſa 18.except.2.
§ Alteri.lib.37.cap.3.except. 26. in prin.& repl.8.
§ In ſtipulationibus.lib.38.cap.9.reg.3.
§ Eum qui.lib.38.cap.8.reg.6.item cap.9.reg.3.exemplo 1.
§ Si ſtipuler, cum ſequentibus. lib.37.cap.3.exc.26. repl.1.
ibi:Item ſi quis locauerit.d.repl.1.item lib. 43.cap. 6.quæſt.2.
§ Si quis ita.d.cap.3.except.24.repl.4.
§ fin.d.cap.3.except.33.repl.3.
L.XXXIX.d.cap.3.except.26.repl.2.
L.XL.d.except.26.repl.3.
L.XLI.in prin.lib.36.cap.24.reg.3.
§ Quoties.d.cap.14.reg.1.in prin.& except.2.
ibi:Verùm dies.d.cap.14 reg.2.
ibi:Ex quo apparet.lib.7.cap.9.reg.27.
L.XLII.d.reg.2.
L.XLIII.cum l.ſequente.lib.37.cap.3.exc. 46.item lib.38.cap.6.except.3.
L.XLIIII.ibidem.
L.XLV.in prin.lib.38.cap.7.reg.2.
§ 1.lib.37.cap.3.except.33 repl.1.
§ Si ita quis.d.cap.3.except.26. repl.2. dupl.2.item d.except.35.repl.3 & 4.
§ Non ſolum.d.except.35.repl.2.
§ fin.lib 38.cap.7.reg.2.
L.XLVI.in prin.lib.36.cap.14.reg.2.in prin.
§ Id autem lib.17.cap.3.exc.35.repl.1.dupl.1.
§ fin.d.cap.3.except.36.repl.1.
L.XLVII.lib.36.cap.14.reg.1.except.3.item lib.38. cap.9.reg.3.
L.XLVIII.lib.37.cap.3.except.42.repl.3.
L.XLIX. in prin. lib.48.cap.19.except.7.repl 9. dupl.2 & 3.
§ Si ſtipulatus.lib.38.cap.6.except.1.item lib. 43.ca. 1.quæſt.2.except.53.
§ In hac ſtipulatione.d.except.1.repl.1. dupl.3.et except.5.
ibi:Non uidetur.d.repl.1.dupl.2.
§ fin.lib.48.cap.19.except.7.repl.7.
L.L.in prin.lib.38.cap.6.except.1.repl.2.
§ Item in ſtipulat.lib.37.cap.3.except.42.repl.1.
L.LI.lib.38.cap.5.except.34.
L.LII.in prin.lib.38.cap.14.quæſt.3.reg.1.
§ fin.lib.18.cap.8.reg.12.except.1.
L.LIII.lib.38.cap.9.reg.8.
L.LIIII.in prin.lib.38.cap.8.reg.20.
§ Operarum.d.reg.10.except.3.item lib.22.cap.6. quæſt.5.reg 3 except.1.repl.1.
L.LV.lib.48.cap 8.except.10.repl.4.dupl.9.
L.LVI.in prin.lib. 38.cap.8.reg.6.item cap.9.reg. 3.exemplo 1.

§ 1.lib.

§ 1.lib.36.cap.6.reg.5.except.9.
§ Qui ſibi. lib. 37. cap.3.except.26.repl.11.dupl.3.
tripl.2.item lib.48.cap.8.exce.10.repl.4.dupl.2.
tripl.1.item repl.5.
§ Qui ita.lib.36.cap.14.reg.2.exc.2.item lib.37.ca.
5.repl.14.dupl.1.item cap. 6.except.3.repl.2.itē
lib.48.cap.23.cauſa 37.
§ Qui ita.d.cap.14.reg.4.
§ Qui proprietatem. lib.37.ca.3.except.30.repl.8.
§ Si a te ſtipulatus. d. cap.3.except.31.repl.4.dupl.
2.tripl.2.item lib.48.cap.15.ſpecie 1.except.11.
ibi:Quid ergo eſt.lib.38.cap.5.except.36.in prin.
§ fin.lib.36.cap.14. reg.1.except.7.repl.1.item lib.
48.cap.19.except.7.repl.3.dupl.1.
ibi: At ſi Titio.lib.37.cap.3.except.31.repl.3.
L.LVII.lib.38.cap.5.except.37.
L.LVIII.lib.37.cap.3.except.32.repl.4.
ibi:Niſi in omnibus.d.except.31.repl.2.item repl.4.
dupl.1.tripl.1.
L.LIX. cum l.ſequente.lib.36.cap.8.reg.3.except.1
& 2.
L.LXI.lib.37.cap.3.except.39.
L.LXII.lib.36.cap.5.reg.2.except.10.
L.LXIII.lib.38.cap.11.ſpecie 1.reg.3.exc.1.repl.1.
L.LXIIII.lib.38.cap.4. except.30.repl.1.item cap.
8.reg.15.
L.LXV.in prin.d.cap.4.except.23.repl.2.
§ fin.d.except.23.repl.8.
L.LXVI.lib.19.cap.5.except.5.repl.19.
L.LXVII.in prin. lib.37. cap.3.except.24.repl.4.
§ Eum qui.lib.38.cap.8.reg.13.
L.LXVIII.lib.38.cap.2.diuiſ.3. de incerta ſtipulat.
ſpecie 10.
ibi:Quia id uenit.lib.38.cap.8.reg.1.
L.LXIX.lib.37 cap.3.except.37.item lib.38.cap.11.
ſpecie 2.reg.3.except.8.
L.LXX.lib.38.cap.4.except.1.
L.LXXI.lib.38.cap.11 ſpecie 2.reg.2.
L.LXXII.in prin. lib.36.cap.6.reg.5.exc.9. repl.
2.item repl.5.dupl.1.item lib.38.cap.8.reg.1.
§ Si quis ita.lib.36.cap.14.reg. 2.
§ fin.d.cap.14.reg.1.except.1.repl.2.item except.3.
L.LXXIII.in prin.d.except.1.in prin.
ibi: Sic qui Carthagini.d.reg.1.except.2.
§ Item ſi operas.
§ Si ſeruum.lib.21.cap.1.reg.8.except.4.
§ fin.lib.38.cap.6.except.8.item lib.48.cap.19.exc.
11.repl.3.
L.LXXIIII.lib.38.cap.2.diuiſ.3.
L.LXXV.d.diuiſ.3.
§ Penult.d.diuiſ.3.item lib.38.cap.3.reg.1.in prin.
§ fin.lib.38.cap.8.reg.1.except.1.item reg.11.
L.LXXVI.in prin.lib.37.cap.3.except.46.repl.2.
item lib.38.cap.8 reg.4.except.1.repl.2.
§ Cum ſtipulamur. d.cap.8.reg.7.
L.LXXVII.lib.38.cap.6.except.7.
L.LXXVIII.in prin.lib.36.cap.1.reg.1. except.4.
repl.1.item lib.38.cap.9.reg.9.
§ fin.lib.36.cap.10.quæſt.1.except.1.in prin.& re-
plic.16.
L.LXXIX. lib.38.cap.7.reg.1.
L.LXXX.lib.7.cap.9.reg.18.
L.LXXXI.in prin.lib.37.cap.3.except.24.repl.3.
item lib.38.cap.8.reg.1.
§ fin.d.reg.1.except.4.
L.LXXXII. in prin.lib.37.cap.3.exc.30.in prin.
ibi: Sed precium rei.d.except.30.repl.4.
ibi:Sanè rem meam.d.except.30.repl.6.
§ Si poſt moram. lib.48.cap.19.except.7.in prin.
L.LXXXIII. in prin.lib.37.cap.3. exc.24.in prin.
ibi: Et qui ſpondet.d.except.24.repl.2 & 4. itē lib.
38.cap.6.except.1.repl.2.
§ Si Stichum.lib.36.cap.8.reg.11. item lib.38.cap.4.
except.26.item lib.50.cap.5. in uerbo Iudicium.
§ Si ſtipulante.lib.38.cap.4.except.23.repl.5.
§ Sacram rem.lib.37.cap.3.except.33.itē lib.38.cap.
5. except. 33. & except.34. item lib.48.cap. 19.
except.10.item except.15.
ibi:Sed hæc diſſimilia.d.cap.5.except.33. repl. 2.&
d.except.15.
§ Si rem,quam.d.cap. 5. except.36.item lib.48.cap.
9.except.18.
§ Stichum.lib.37.cap.3.except.34.in prin.et repl.1.
§ fin.lib.6.cap.9.quæſt.5.except.1.repl.9.
L.LXXXIIII.lib.38.cap.6.except.8.repl.1.
L.LXXXV.lib.38.cap.8.reg.19.
§ Prima ſpecies.lib.36.ca.6.reg.5.except.7.in prin.
§ Secunda.d.except.7.repl.5.
§ Quod ſi ſtipulatus.d.repl.5.item lib.38.cap.6.ex-
cept.1.repl.5.
ibi: Sed cæteris.lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa 8.
§ Pro parte. d. except.7.repl. 4.item lib.48.cap.9
except.15.repl.1.dupl.2.item exc.16.
§ In ſolidum.d.except.7.repl.5.in prin.& dupl.1.itē
lib.42.cap.7.quæſt.3.reg.2.
§ Item ſi ita.lib.36.cap.6.reg.5.except.7. repl.6.
ibi:Quemadmodum non prodeſt.lib.40.cap.4.cau
ſa 1.except.4.
§ fin.lib.37.cap.1.except.42.repl.1.
L.LXXXVI.lib.38.cap.3.reg.1.except.1.
L.LXXXVII.lib.37.cap.3.exc.30.repl.3.dupl.1.
L.LXXXVIII.lib.48.cap.19.except.7.repl.9.dua
plic.1.
ibi:Sed ſi fideiuſſor.lib.38.cap.10.reg.3.except.2.itē
lib.45.cap.1.quæſt.2.exc.12.repl.1.dupl.1.tripl.1.
item lib.48.cap.19.except.6.repl.5.
L.LXXXIX.lib.38.cap.8.reg.7.
L.XC.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 1.except.36.
L.XCI.in prin.lib.48. cap.19.except.2.ſpecie 1.itē
except.3.& 6.
ibi:Sed ſi ſit quidem,cum ſequentibus.lib. 38.cap.5.
except.14.repl.1.cum ſequentib.item lib.48.ca.
19.except.8.
§ De illo.d.except.6.repl.2.
§ Sequitur.lib.38.cap. 6. except.8.in prin.item lib.
48.cap.19. except.6.in prin.
§ Nunc uideamus.d.except.6.in prin.item repl. 4.
& repl.5.dupl.1.item repl.9. dupl.1.

§ An filiusfamilias.d.except.6.repl.4.
§ Effectus.lib.48.cap.13. quæſt.5.except.22.repl.1. item lib.48.cap.13.quæſt.5.except.22.repl.1.itē cap.14.quæſt.4.except.36.repl.1.item cap.19. except.7.in prin.
ibi:Et fideiuſſorem.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.29. repl.1.dupl.1.
L.XCII.lib.37.cap.3.except.26.repl.7.
L.XCIII.lib.38.cap.8.reg.4.except.3.
L.XCIIII.lib.38.cap.4.except.15.
L.XCV.d.cap.4.except.17.
L.XCVI.lib.48.cap.10.except.6.repl.1.
L.XCVII.in prin.lib.37.cap.3.except.25.replic.4.
§ 1.lib.38.cap.6.except.9.& 10.item lib.45.cap.5. quæſt.2.except.17.
§ fin.lib.35.cap.8.except.3.repl.2.
L.XCVIII.in prin.lib.25.cap.1 except.21.repl.1. item lib.36.cap.3.exc.30.repl.2.item lib.37.cap. 5.except.36.in prin.
§ fin.lib.16.cap.14.reg.1.except.1.item except.3.
L.XCIX.in prin.lib.38.cap.9.reg.3.
§ fin.lib.36.cap.14.reg 2.
L.C.d.cap.14.reg.6.except.1.
L.CI.lib.16.cap.3.except.2.repl.6.
L.CII.lib.38.cap.8.reg.14.
L.CIII.lib.37.cap.3.except.33.
L.CIIII.lib.34.cap.5.quæſt.1.except.3.repl.1.
L.CV.lib.38.cap.8.reg.4.except.4.repl.1.itē li.48. cap.19.except.11.repl.3.& except.12.repl.1.
L.CVI.lib.38.cap 2.diuiſ.3.de incert.ſtipul ſpecie 1.
L.CVII.lib.20.cap.4.reg.16.except.4.
L.CVIII.in prin.lib.17.cap.3.except.41.item lib. 15.cap.2.except.8.
§ fin.d.cap.1.except.36.
L.CIX.lib.36.cap.14.reg.5.item lib.38.cap.8.reg. 3 item cap.9.reg.7.
L.CX.in prin.lib.37.cap.3.exc.26.repl.12.in prin. & dupl.1.item d.cap.8.reg.6.except.2.
§ Si ſtipulatus.lib.38.cap.9.reg.3.except.1.
L.CXI.lib.38.cap.6.except.2.repl.2.
ibi:Nam etſi ſtipul.d.except.2.repl.3.
L.CXII.in prin.lib.18.cap.8.reg.4.except.1.
ibi:An autem mutare.d.except.1.repl.2.
§ Si quis ita.lib.38.cap.6.except.9.& 10.item lib. 36.cap.8.reg.1.
L.CXIII.in prin.lib.37.cap.3 except.46.repl.1.itē lib.38.cap.6.except.8.repl.3.dupl.2.
§ fin.lib.36.cap.8.reg.1.item lib.38.cap.8.reg.1.
L.CXIIII.d.reg.1.
L.CXV.lib.34.cap.14.reg.7.item lib.38.cap.4.except.18.
ibi:Non ſcem.d.cap.4.except.15.
ibi:Vel inſulam.d.cap.4.except.17.
ibi:Vel fundum dari.d.cap.4.except.16.
ibi:Sabinus autem. d.cap.14.reg.1.except.1.repl.2.
ibi:Cū id actū.lib.38.cap.10.reg 6.in prin. et exc.1.
L.CXVI.lib.45.cap.3.quæſt.10.reg.1.exc.1.& 3.item lib.38 cap.8.reg.9.itē lib.48.cap.17.reg. 2.except.4.repl.2.item except.6.repl.3.
ibi:Paulus notat.lib.38.cap.12.reg.2.except.12.
L.CXVII.lib.38.cap.8.reg.20.except.2.
L.CXVIII.in prin.lib.36.cap.3.except.6.repl.9.
§ Decem.lib.34.cap.14.reg.2.except.1.
§ fin.lib.38.cap.2.diuiſ.3.de certa ſtipul.ſpecie 7.itē de incerta,ſpecie 8.
L.CXIX.lib.38.cap.9.reg.8.
L.CXX.lib.38.cap.4.except.25.
ibi:Nec placuit.lib.36.cap.14.reg.6.except.2.
L.CXXI.in prin.lib.38.cap.10.reg.4.
§ 1.lib.37.cap.3.except.40.repl.1.
§ In inſulam.lib.36.cap.14.reg.2.except.5.
§ fin.lib.36.cap.6.reg.3.except.1.repl.3.
L.CXXII.in prin.lib.38.cap.13.quæſt.7.reg.2.itē lib.48.cap.10.exc.32.item exce.33.repl.1.dupl.1.
§ Callimachus.lib.37.cap.3 except.5.item lib.38. cap.6.except.8.repl.3.dupl.2.tripl.2.item lib. 19.cap.2.quæſt.1.except.25.repl.3.
§ Flauius.lib.19.cap.8.except.29.repl.1.dupl.2.
ibi:Quæro an Flauius.lib.38.cap.10.reg.6.in prin.
ibi:Item quæro.lib.38.cap.6.except.8.
ibi:Item quæro.lib.37.cap.6.reg.1.exc.13.
§ Cohæredes.lib.38 cap.4.exc.3.in prin.repl 4.
§ Agerius.lib 38.cap.9.reg.3.exemplo 3.
§ Seia.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 1.except.11.
§ Duo fratres.lib.38.cap.11 ſpecie 2.reg.3.in prin.
L.CXXIII.lib.38.cap.4.except.28.
L.CXXIIII.lib.36.cap.14.reg.2.except.4.
L.CXXV.lib.38.cap.8.reg.7.
L.CXXVI.in prin.d.cap.8.reg.15.
§ 1.lib.37.cap.3.except.3..repl.4.item lib.38.cap. 3.reg 1.in prin.item lib.48.cap.9.exce.15.repl. 1.dupl.7.itē cap.20.except.36.
§ Chryſogonus.lib.38.cap.9.reg.5.except.1.itē lib. 37.cap.3.except.26.repl.6.& repl.9.
ibi:Planè ſi liber.d.repl.9.
ibi:Sed quod patronum.d.except.26.repl.6.
ibi:Vt nec ad ſolut.d.except.26.repl.11.dupl.1.item lib.48.cap.8.repl.3.dupl.2.
ibi:Supereſt.d.except.26.repl.14.item lib.39.cap. 2.quæſt.1.except.23.
§ Sequens.lib.36.cap.9.quæſt.1.except.3.
ibi:Plerunq; enim.lib.18.cap.9.reg.4.
§ fin lib.17.cap.3.except.23.repl.4.
L.CXXVII.lib.45.cap.2.quæſt.2.except.12.repl.1. item lib.36.cap 9.quæſt.1.itē lib.18.cap.4.exc. 6.repl.1 itē lib.48.ca.19.exc.7.repl.6.itē rep.8.
L.CXXVIII.lib.48.cap.8.repl.16.dupl.1.itē repl. 5.dupl.2.
ibi:Eadem ratione.lib.38.cap.5.except.36.repl.2.item cap.8.reg.4.except.7.
L.CXXIX.lib.38.cap.11.ſpecie 1.reg.3.except.1.
L.CXXX.lib.37.cap.3.except.26.repl.2.dupl.3 & 4.
ibi:Contrà autem.d.except.26.repl.3.dupl.1 & 2.
L.CXXXI.in prin.lib.36.cap.6.reg.4.except.16. repl.1.

§ Qui

§ Qui fundum.lib. 48.cap. 8.except.10. repl.4. dupl.8.
L.CXXXII.lib.38.cap.11.ſpecie 4.
§ fin.lib.36.cap.5.reg.1.except.5.
L.CXXXIII.lib.48.cap.16.except.4.in prin.
L.CXXXIIII.in prin lib.37.cap.3.except.39.
§ Idem reſpondit.lib.38.cap.9.reg.3.
§ Idem reſpondit.d.cap.9.reg.1.
§ fin.d.reg.3.item lib.38.cap 3.reg.1. exc.1. repl.1.
L.CXXXV.in prin.lib.36.cap.9.quæſt.2 reg.7. item cap.14.reg.2.except.3.item lib.38.cap.9. reg.5.except.1.& reg.6.
§ Item quæſitum.d.except.3.
§ Seia.lib.38.cap.6 except.3. item except.8. repl.3. dupl.1.
§ Ea lege.lib.34.cap.15.quæſt.1.except.2. item lib. 38.cap.6.in prin.& cap.8.reg.1.itē lib.37.cap. 3.except.21.repl.1.item lib.48. cap.18.reg.1. except.6.
§ fin.lib.9.cap.5.quæſt.2.except.17.repl.1.dupl.3.
L. CXXXVI. in prin. lib.38.cap.4. except.23. repl.8.
§ fin.lib.38.cap.3.except.38.item lib.23.cap.3.cauſa 4.diſtinct.1.
L.CXXXVII.in prin.lib.18.cap.4.except.20.
ibi:Et communis d.cap.4.except.3.
§ Si hominem.d.cap.4.except.26.
§ Cum ita.lib.36.cap.14. reg.1. except.1. item lib. 48.cap.20.except.33.repl.1.
§ Item qui inſulam.ibidem.
ibi:Tranſactioq; tempore.lib.38.cap.6.except.8.
§ Illud inſpiciendum.d except.2.repl.1.
§ Si ab eo.lib.37.cap.3.except.23.repl.3.
§ Cum quis ſub.d.cap.3.except.38.
§ Si ut aliquid.lib.38.cap.11.ſpecie 2.reg.2.
§ fin.lib.37.cap.3.except.26.repl.7.dupl.1.
L. CXXXVIII.in prin.lib.36.cap.14.reg.2. except.8.
§ fin.lib.38.cap.8.reg.4.except.5.
L.CXXXIX.lib.36.cap.6.reg.5.except.7. repl.5. in prin.& dupl.1.
L.CXL.in prin.lib.38.cap.3.reg.1. except.1. repl.1.
§ 1.d.cap.3 reg.2.
§ Etſi placet.lib.18.cap.3.except.32.in prin. & repl. 1.item lib. 25. cap.3. cauſa 4. diſtinct.3. except.3.
L.CXLI. in prin.lib.37.cap.3.except.46.item lib. 18.cap.8.reg.4.except.1.repl.1.
§ Pupillus.lib.36.cap.3.except.2.in prin. item repl. 1.dupl.1.item lib.38.cap.4.except.11.
§ Si ita ſtipulat.d.cap.4.except.23.repl.7. item lib. 48.cap.8.except.10.repl.4.dupl.3.
§ Si inter.lib.37.cap.3.except.23.repl.1.
§ Cum mihi.d.cap.3.except.16.repl.11. dupl.2. & 3. item lib.48.cap.8.repl.4.dupl.7.item cap.9.except.15.repl.4.
ibi:Ex his omnib.d.cap.3.except.27.

De duobus reis conſtit.
Tit. II.

L.I.lib.38.cap.22.reg.1.
L.II.d.cap.12.reg.2.item lib.36.cap.5.reg.4.except. 1.repl.3.item lib.48.cap.5.quæſt.4.reg.2. item cap.8.repl.16.in prin.item cap.23.quæſt.3.exc. 3.repl 4.item cap.17.reg.1.except.6.item reg. 2.except.1.
L.III.in prin.lib.48.cap.24.quæſt.4.except. 12.
§ Vbi duo.lib.38.cap.12.reg.2.
ibi:Partes autem.d.reg.2.except.23.
L.IIII.d.reg.2.except.16.
L.V.d.reg.2.except.9.
L.VI.in prin.d.reg.2.except.15.
§ Duobus.lib.43.cap.1.quæſt.3. reg.1.
§ Duo rei.lib.38. cap.4.except.10. repl.1. item lib. eod.cap.12.reg.2.except.3.
L.VII.lib.36. cap.14. reg.1.except.6.item lib.38. cap.12.reg.2.except.13.
L.VIII.
L.IX.in prin.d.reg.2.except.1.
§ Sed ſi quis.d.reg.2.except.14.
ibi:Quam ſi ſocij.lib.37.cap.6.except.9.
§ fin.lib.36.cap.14.reg.2.except.2.
L.X.lib.36.cap.13.quæſt.3.except.21.repl.3.
L.XI.in prin.lib.18.cap.12.reg.2.except.23. itē lib. 43.cap.1.quæſt.1.except.7.repl.2.item quæſt.5. reg.1.except.2.item cap.2.quæſt.2.reg 2.
§ Cum tabulis.lib.38.cap.12.reg.2 except.2.
L.XII.in prin.d.reg.2.except.3.item lib.eod.cap. 4.except.20.
§ fin.d.reg.2.except.5.
L.XIII.lib.38.cap.3.reg.5.item lib.48.cap.18.reg.5. 6.& 7.
L.XIIII.d.reg.2.except.4.
L.XV.in prin.d.reg.2. except.10.
§ Idem ait.d.reg.2 except.11.item lib.48.cap.8.repl.16.dupl.1.tripl.1.
L.XVI.d.repl.16 dupl.2.
L.XVII.d. reg.2.except.1.
L.XVIII.d.reg.2.except.18.item cap.6.except.1. repl.6.
L.XIX.lib.48.cap.4.quæſt.4.reg.2.except.1.
ibi:Et ideo ſi aqua.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.14. repl.1.

De ſtipulatione ſeruorum.
Tit. III.

L.I.in prin.lib.36.cap.5.reg.2.except.4.
§ 1.lib.22.cap.2.reg.6.except.1.repl.1.
§ Si ſeruum.d.cap.2.reg.4.except.2.repl.2.
§ Quod meus.lib.37.cap.3.except.26.repl.9.
§ Communis.
§ Si fructuarius.lib.37.cap.3. except.26.repl.11. dupl.1.
§ fin.lib.18.cap.3.reg.1.in prin. item cap.20. reg. 6.except.4.
L.II.
L.III.lib.36.cap.5.reg.2.except.6.
L.IIII.lib.22.cap.2.reg.4.except.1.repl.1.
L.V.d.reg.4.in prin.

ibi:Licet autem.d.reg.4.except.1.in prin.
ibi:Sed ſi non.d.reg.4.except.2.
L.VI.*ibidem.*
L.VII.*in prin.ibidem.*
§ *Si ſeruus.d.reg.4.except.1.& 5.item lib.36. cap. 3.except.6.repl.10.*
ibi:Sed ſi iuſſu.d.reg.4.except.2.
§ *fin.cum l.ſequente.d.reg.4.except.4.*
L.IX.*in prin.d.reg.4.*
§ *Si cũ duos.lib.37.cap.3.except.26.repl.11.dupl.2.*
L.X.*cum trib.ll.ſequentib.d.dupl.1.*
L.XIIII.*lib.21.cap.2.reg.3.except.2.item reg.6.except.2.item cap.3.queſt.3.reg.6.except.1.repl.2.*
L.XV.*lib.36.cap.5.reg.2.except.4.*
L.XVI.*lib.21.cap.2.reg.8.except.3.*
L.XVII.*d.cap.2.reg.4.except.4.*
L.XVIII.*in pr.n.d. cap.2.reg.8.except.3.item lib. 16.cap.3.queſt.1.reg.3.except.1.*
§ *Si ſeruus.*
§ *Seruus.lib.17.cap.3.exc.26.repl.3.dupl.3. tripl.1. quatr.1.item lib.10.cap.7.reg.2.except.1.repl.3.*
ibi:Quomodo ſi.lib.21. cap.2. reg.8. except.3. item d.except.26.repl.3.dupl.2.
§ *Cum ſeruus.d.cap.2.reg.5.except.6.*
ibi:Nam & cum idem.d.reg.3.exc.1.repl.4.
L.XIX.*d.cap.2.reg.4.except.3. item cap.3. queſt. 3.reg.7. except.1.*
L.XX.*in prin.d.cap.2.reg.6.except.5.& 6.*
§ *Apud Labeonem d.cap.2. reg.4. except.3. item reg.6.except.1.*

L.XXI. *lib.37.cap.3. except.26. repl.11.dupl.1.*
L.XXII.*cum l. ſequente. lib.21.cap.2.reg.5. exc.1. repl.2.item except.3.*
L.XXIIII.*lib.21.cap.3.queſt.3.reg.7.except.3.*
L.XXV.*lib.36.cap.15.except.8.repl.1.*
L.XXVI.*lib.21.cap.2.reg.8.except.2.*
L.XXVII.*d.cap.2.reg.4.except.3. repl.1.*
L.XXVIII.*in prin.*
§ *1.d.repl.1.*
§ *Si ipſi.lib.38.cap.12.reg.2.except.8.*
ibi:Cum placeat.lib.37.cap.3.except.26.repl.2.
§ *Sicuti uni.lib.21.cap.2.reg.4.except.1.*
§ *Illud quæſitum.d.cap.2.reg.8.except.1.repl.1.*
L.XXIX.*lib.38.cap.12.reg.2.except.7.*
L.XXX.*lib.36.cap.3.reg.2.except.7.*
L.XXXI.*lib.21.cap.2.reg.5.except.4. item cap.3. queſt.3.reg.6.except.1.repl.2.*
L.XXXII.*d.queſt.3.reg.7.except.3.*
L.XXXIII. *in prin. lib.21. cap.2. reg.6. except.1. repl.3.*
§ *fin.d.cap.2.reg.4. except.2.item cap.3. queſt.3. reg.7.except.2.*
L.XXXIIII.*d.cap.2. reg.3. exc.5.itẽ reg.6.exc.2.*
L.XXXV.*d.cap.2.reg.8.except.3.repl.1.*
L.XXXVI *d.cap.2.reg.3.except.6.*
L.XXXVII.*lib.21.cap.3.queſt.4.reg.2.*
L.XXXVIII.*lib.16.cap.5.reg.2.except.9.*
L.XXXIX.*lib.21.cap.2.reg.5.except.2.*
L.XL.*lib.36.cap.5.reg.2.except.2.*
ibi:Idq; eſt etſi.d.cap.3.reg.1.except.6.

LIBRI QVADRAGESIMISEXTI PANDECTARVM.

De fideiuſſoribus & mandatoribus. Tit. I.

L.I.*lib.45.cap.1.queſt.2.except.19.*
L.II.*d.queſt.2.except.12.repl.1. item except.13. & 19.*
L.III.*d.queſt.2.except.1.3.& 4.item lib.6.cap.7. queſt.2.except.2.repl.1.*
ibi:Planè ſi non.d.except.2.repl.9.
L.IIII.*in prin.lib 45.cap.1.queſt.2.except.22.*
§ *fin.d.cap.1.queſt.4.reg.1.*
L.V.*lib.48.cap.18.reg.5.6.& 7.*
ibi:Eſt autem ſpecies talis.lib.38.cap.1.reg.5.
ibi:Planè ſi ex altera.lib.48.cap.16.exceptione 4.repl.5.
L.VI.*in prin.lib.45.cap.1.queſt.2.except.26. item 30.repl.1.*
§ *fin.cum l.ſequente.d.queſt.2. except.19.item except.25.& except.26.*
L.VIII.*in prin.d.queſt.2.except.31.*
§ *1.d.queſt.2.except.19.*
§ *Pro eo etiam.d.except.19.*
§ *Et poſt litem.d.queſt.2.except.27.itẽ lib.48. cap. 17.reg.1 except.4.repl.2.*
§ *Autore d.except.19.& except.37.*
§ *Sed etſi ex.ibidem.*
§ *Et generaliter.ibidem.*
§ *Illud commune.d. queſt.2. except.30. in prin. & repl.1.*

§ *Item accepto.d.except.30.repl.1.*
§ *Si quis Stichum.d.except.30. in prin. item repl.1. dupl.2.*
§ *Idem Iulianus.d.repl.1.in prin.*
§ *fin.d.queſt.2.except.22.*
L.IX.*d.queſt.2.except.30.repl.1.*
L.X.*in prin.lib.45. cap.2.queſt.2. exception.6. repl.5.*
§ *Ita demum.d.queſt.1.except.5.*
§ *Filiumfamiliâs.lib.45.cap.1.queſt.2.except.5.*
ibi:Planè ſi emancipatus.lib.45.cap.4.queſt.1.except.19.
L.XI.*lib.39.cap.2.queſt.2.reg.4.except.2.*
L.XII.*d.except.2. item lib.45.cap.1.queſt.2. except.23.*
L.XIII.*lib.43.cap.3.queſt.9.reg.3.item lib.48.cap. 17.reg 1.except.5.*
ibi:Item ſi cum Titio.lib.45.cap.1.queſt.5.reg.1.except.4.item cap.3. queſt.10.reg.1.except.1. item lib.48.cap.17.reg.1.except.4.repl.2.
L.XIIII.*d.cap.1.queſt.4 reg.1.except.1. item in Cõment.liberationum cap.20.ſpecie 4.*
ibi:Quid ergo.d.ſpecie 4.except.3.
L.XV.*in prin.d.cap.1.queſt.2.except.24.repl.5.*
§ *Si ex duob.lib.37.cap.6.except.12.item lib.45. cap.2.queſt.1.except.9.repl.4.*
L.XVI. *in prin.lib.37. cap.3. except.26. repl.11. dupl.1.tripl.3.item lib.45.cap.1.queſt.2.except.*

in prim.item except.30.repl.1 item cap.1.reg.2.
§ Qui certo.d.quæſt.1.except.30.item lib.48.cap.10.except.12.
§ Fideiuſſor.d.quæſt.2.except.19.item lib.36.cap.1.proprio 4.
ibi: Naturales autem.d.cap.1.proprio 3.
ibi:Nam licet.ibidem proprio 2.
§ Stipulatione.lib.45.cap.1. quæſt.2. except.30.repl.2.
§ fin.d.quæſt:2.except.45 itẽ cap.3. quæſt.10. reg.1.except.1.
L.XVII.lib.45.cap.3.quæſt.9.reg.2.
L.XVIII.lib.45.cap.4.quæſt.1.except.1.repl.1. itẽ lib.48.cap.15.ſpecie 1.reg.1.
L.XIX.d.cap.4.quæſt.6. reg.1. except.5. item lib.48.cap.6.except.1.diſtinct.5.item lib.49.cap.8.except.11.
L.XX.ibidem.
ibi:Cum ſeruus.lib.45.cap.1. quæſt.2.except.3.
ibi:Sequitur ergo.lib.45.cap.4.quæſt.1. except.2.in prin.
L.XXI.in prim.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.52.itẽ quæſt.3.reg.3.
§ Non eſt nouum.lib.38.cap.3.reg.7.item lib.48.cap.15.in fine.item lib.48.cap.18.reg.8.
ibi:Etſi fideiuſſor.d.cap.1.reg.6.item lib.45.cap.1.quæſt.4.reg.1.except.3.
§ Seruo.d.cap.1.quæſt.2.except.7.
§ Quod ſi hic.d.cap.1.quæſt.4.reg.1. except.1.repl.1.item lib.48.cap.18.reg.4.item lib.49. cap.8.except.10.
ibi:Retro quoq;.d.cap.18.reg.5.except.2.
ibi:Nec pro ſe.d.cap.1.quæſt.2.except.7.
§ Quod ſi ſtipul.d.cap 18.reg.2.in prim.
§ Quod ſi idem.d.cap.18.reg.3.
ibi:Argumentum rei eſt.lib.45.cap.1.quæſt.2. except.61.
§ Cum tu & .d.quæſt.2.except.9.item d. cap.18.reg.5.except.4.
§ fin.lib.45.cap.4.quæſt.1.except.1.repl.2. dupl.1.item quæſt.6.reg.1.except.6.
L.XXII.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.28.
ibi:Quia hæreditas.lib.18.cap.1.quæſt.4.reg.1.
L.XXIII.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.18.
L.XXIIII.lib.36.cap.6.reg.5.except.7.repl.9.item lib.45.cap.1.quæſt.4.reg.1.except.4. repl.1.
L.XXV.d.cap.1.quæſt.2.except.12.repl.1. itẽ cap.4.quæſt.1.except.22.
L.XXVI.lib.45. cap.2. quæſt.1. in prin. item except.6.item except.10. item quæſt.3.
L.XXVII.in prim.d.cap.2.quæſt.1.except.8.
ibi:Sed ſi cum.d.quæſt.1.except.6. repl.2. dupl.2.
§ Preterea.d.cap.2 quæſt.2.reg.4.except.1.
§ Preterea.d.except.6.repl.3.
§ Sicut ipſi.d.quæſt.2.reg.5.
§ fin.d.quæſt 2.reg.3.except.4.
L. XXVIII. lib.45. cap.2.quæſt.1.cauſa 1. item quæſt.3.
L.XXIX.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.24.
L.XXX.d.quæſt.1.except.10.
L.XXXI.lib.45.cap.4.quæſt.5.reg.1.
L.XXXII.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.54. item except.24.repl.3.
L.XXXIII.lib.6.cap.10.de actione quæſt.1.except.16.& 19.
L.XXXIIII. lib.45. cap.2.quæſt.2. exceptione 30.repl.1.
L.XXXV.d.quæſt.2.except.13.diſtinct.2.item except.21.item quæſt.5.cauſa 1.except.5.
L.XXXVI.lib.45.cap.3.quæſt.9.reg.1.
L.XXXVII.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.29.
L.XXXVIII.in prim.d. quæſt.2.exc.30. in prim.& repl.1.dupl.1.
§ A Titio.lib.48.cap.18.reg.2.except.9.
L.XXXIX.lib.45.cap.3.quæſt.4. reg.4. except.1.
ibi:Alter nec à cred.lib.45. cap.1. quæſt.2. except.55.in prim.
L.XL.d.cap.1.quæſt.5.reg.1.except.7.
L.XLI.in prim.d.cap.1.quæſt.2.except.47.
§ fin.lib.45.cap.3.quæſt.9.reg 2.
L.XLII.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.30.in prin. & repl.1 dupl.1.
L.XLIII.lib.45.cap.2.quæſt.1.except.7.
L.XLIIII.lib.45.cap.1 quæſt.2.except.48.
L.XLV.lib.45.cap.4.quæſt.1.except.1.item quæſt.5.reg.2.except.1.
L.XLVI.lib.43.cap.1.quæſt.2. except.14.
L.XLVII.in prin.d quæſt.2.except.14.
§ Si filiumfam.lib.36.cap 5.reg.1.except.5.
L.XLVIII.lib.45.cap.2.quæſt.1.except.9.item lib.48.cap.14.quæſt.4.except.6.repl.2.
L.XLIX.in prim.lib.45.cap.1. quæſt.2. except.59.
§ 1.d.quæſt.2.except.55.repl.2.item lib.49.cap.7.cauſa 8.except.4.item lib.48.cap.7. exc.1. repl.4.item cap.8.except.23.
§ Quod ſi duo.lib.45.cap.2.quæſt.1.except.2. item d.except.4.
ibi: Ab initio.d.cap.2.quæſt.2.reg.5.
§ Quæſitum eſt.lib.36.cap.14.reg.1.exceptione 2.repl.2.
L.L.lib.48.cap.18. reg.2. exc.6.itẽ reg.5.in prim.
L.LI.in prim lib.45.cap.2.quæſt.1.except.6.repl.4.item quæſt.4.
§ 1.d.quæſt.1.except.3.
§ Duo rei.d.quæſt.1. except.7.
ibi:Planè ſi uelit.d.except.7.repl.1.item lib.eod.cap.1.quæſt.5.reg.3.except.2.
§ Creditor.d.cap.1.quæſt.2. except.38. item lib.40.cap.7.quæſt.5.reg.3.
§ Cum inter lib.45.cap.2.quæſt.1.except.6. repl.1.
§ fin.d.cap.2.quæſt.2.reg.6.
L.LII.in prim.lib.45.cap.1.quæſt.2. exceptione 38.repl.1.
§ 1.lib.18.cap.5.officio 2.reg.2.in prim.item lib.45.cap.2.quæſt.1.except.6.repl.1. dupl.1. item repl.2.dupl.2.
§ Fideiuſſores. lib.45.cap.1. quæſt.2. except. 53.repl.1.

ibi: Nec mutat.d.quæſt.2.except.26.
§ fin.d.quæſt.2.except.50.& except.55.
L.LIII.d.quæſt.2.except.54.repl.3.
L.LIIII.d.quæſt.2.except.53.item lib.40.cap.10. quæſt.1.cauſa 1.item quæſt.2.except.3.
L.LV.lib.38.cap.8.reg.8.item lib.45.cap.1. quæſt. 5.reg.1.in prin.
ibi:Et in id quod.d.reg.1.except.4.
L.LVI.in prin.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.24.
§ 1.d.quæſt.2.except.16.
ibi:Ex diuerſo.d. quæſt.2.except.13. diſtinct.1. item except.13.
§ Si numos.d.quæſt.2.except.24.in prin.& repl.2. item except.53.repl.1.item quæſt.5.reg.1.
§ fin.d.quæſt.2.except.19.item except.20.
L.LVII.lib.45.cap.3.quæſt.6.reg.1.
L.LVIII. in prin.lib.45.ca.1.quæſt.5.reg.1.in prin.
§ Cum facto.lib.48.cap.19.except.7.repl.9.dupl.1.
L.LIX.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.13.repl.7.item cap.12.quæſt.4.reg.2.except.1.item reg.3.
L.LX.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.54.repl.1. item except.58.
L.LXI.d.quæſt.2.except.55.repl.1. item lib.18.cap. 13.quæſt.4.reg.1.
L.LXII.d.quæſt.2.except.41.
L.LXIII.d.quæſt.2.except.38.diſtinct.1.
L.LXIIII.lib.45.cap.4.quæſt.1.except.1.repl.2.
L.LXV.lib.37.cap.3.except.24.in prin.item lib. 45.cap.1.quæſt.2.except.33.
L.LXVI.lib.48.cap.6.except.1.diſtinct.5.
L.LXVII.lib.45.cap.4.quæſt.1.except.8.
L.LXVIII.in prin.lib.45.ca.1.quæſt.5.reg.1.exc.2.
§ Pro Aurelio.d.reg.1.except.1. item lib.48.cap.18. reg.2.except.9.diſtinct.2.
ibi:Et ita in id.d.reg.1.except.4.
§ fin.d.cap.1.quæſt.2.except.57.
L.LXIX.lib.18.cap.5.reg.2.item lib.36.cap.15.except.17.item lib.45. cap.4.quæſt.1.except.10. repl.1.
L.LXX.in prin.lib.45.cap.1.quæſt.2. except.30. repl.1.
ibi:aut igitur nullo.d.except.30.repl.2.
§ Sub diuerſis.d.repl.2.
§ Si reo.d.except.30.repl.1.
§ Adeo à ſeruo.d.quæſt.2.except.13.diſtinct.1.
§ Si à furioſo.d.quæſt.2.except.12.
ibi:Quod ſi pro.d.except.12.repl.1.
§ Id quod uulgò.d.quæſt.2.except.19.et except.24.
ibi:Cum flagitioſe.lib.43.cap.10.quæſt.3. except.5.
L.LXXI.in prin.lib.48.cap.18.reg.2.except.8.& except.9.
ibi:Quamuis enim.li.48.ca.17.reg.1.exc.4.repl.2.
ibi:Vel quia non poteſt.lib.45.cap.1.quæſt.2.exc.8.
ibi:Quia non poſſunt.d.except.8.
§ Quod ſi creditor. lib.48.cap.18.reg.3.
§ Si ponamus.lib.45. cap.4. quæſt.1. except.7.repl. 4.item quæſt.1.reg.2.except.2.
§ fin.d.quæſt.1.except.1.repl.6.& repl.9.
L.LXXII.lib.48.cap.13.quæſt.6.reg.1.except.3.
L.LXXIII.lib.6.cap.8.in fine,quæſt.4.reg.7.

De prætorijs ſtipulationibus.
Tit. V.

L.I.in prin.uſq; ad § Stipulationum.lib.38. cap.14. quæſt.2.diuiſ.1.
§ Stipulationum.d.quæſt.2.diuiſ.2.item quæſt.5.
§ Stipulatio iſta.ibidem. item lib.27.cap.1. quæſt. 9. cauſa 7.except.1.
§ Stipulatio duplæ.d.diuiſ.2.& quæſt.5.
§ fin.d.cap.14.quæſt.3.reg.2.
L.II.d.cap.14.quæſt.2.diuiſ.3.
ibi:Sicuti ſtipulatio.lib.27.cap.2. act.3. quæſt.2. reg.4.
ibi:Ideoq; ſiue actor.lib.36.cap.5.reg.4. except.1. repl.4.item cap.6.reg.5.except.7.repl.5.
§ Incertum.lib.27.cap.6.quæſt.4.reg.6.
ibi:in quibus.lib.36.cap.6. reg.5.except.7. in prin.
ibi:At contrariũ.lib.36.cap.5.reg.7.exc.7.in prin.
§ Sed ſi ſeruus.d.quæſt.4.reg.7.except.1.item d. reg.5.except.7.repl.1.
ibi:Sed ſi lite.d.repl.1.dupl.1.
L.III.lib.38.cap.14.quæſt.7.
L.IIII.d.cap.14.quæſt.4.
L.V.lib.38.cap.7.reg.1.
L.VI.lib.38.cap.11.ſpecie 2,reg.1.except.1.
L.VII.in prin.lib.38.cap.14.quæſt.5.
§ Paulus notat.
§ fin.
L.VIII.lib.38.ca.9.reg.10.itẽ ca.14.quæſt.1. reg.3.
L.IX.lib.38.cap.5.except.18.
L.X.d.cap.14.quæſt.6.reg.2.

LIBRI QVINQVAGESIMI PANDECTARVM.

De proxenetis. Tit. XIIII.

L.I.lib.43.cap.14.quæſt.1.cauſa 5.
L.II.lib.45.cap.1 quæſt.2.except.34.
ibi:Idem dico.lib.43.cap.13.quæſt.7.exc.5.repl.1.
ibi:Planè ſi dolo.d.quæſt.7. except.15.
L.III.lib.9.cap.2.quæſt.1.reg.1.except.1.repl.6.

Hactenus leges Pandectarum,quæ in hac quinta Digeſtorum parte continentur. Sequuntur leges Codicis.

CODICIS LIBRI SECVNDI.

De pactis. Tit. III.

L.I.lib.49.cap.8.except.8.
L.II.lib.36.cap.6. reg.5. except.3. item lib.37. cap.2.diuiſ.6.ſpecie 7.item lib.48.cap.17.reg.1. except.1. in fine.
L.III.lib.37.cap.3.except.5.
L.IIII.lib.37.cap.5.in prin.item lib.48.cap.23. cauſa 20.
L.V. ibidem. item lib. 48. cap. 9. except. 15. repl.2.

ibi:

ibi:cum & exolutum.lib.37.cap.9.reg.8.
L.VI.lib.37.cap.1.except.17.in prin.& except.18.
L.VII.lib.48.cap.31.reg.2.except.7.
ibi:Quæ ſi non ſeruatur.lib.37.cap.9.reg.3.
L.VIII.lib.37.cap.3.except.14.in prin. item cap.5.
repl.12.
L.IX.lib.17.cap.3.in prin.
L.X.d.cap.1.except.12.in prin.& repl.2.
L.XI.lib.37.cap.6.except.3.repl.3.
ibi:Sed ſi fundus.lib.37.cap.9.reg.4.
L.XII.lib.17.cap.1.except.47.item cap.4.repl.3.
item cap.5.repl.14.in prin.
L.XIII.d.cap.3.except.12.repl.4.dupl.1.
L.XIIII.lib.37.cap.9.reg.3.
L.XV.lib.28.cap.1.quæſt.5.reg.6.
L.XVI.lib.17.cap.3.except.18.exemplo 1.repl.1.
L.XVII.d.cap.3.except 11.
L.XVIII.lib.18.cap.12.reg.2.except.21.
L.XIX.lib.18.cap.2.quæſt.5.cauſa 6.except.2.
L.XX.lib.11.cap.1.cauſa 18.except.1.
L.XXI.lib.9.cap.5.quæſt.3.reg 1. item lib.37. cap.
1.except.11.
ibi:Quod ſi aduerſarius.d.cap.3.except.12 in prin.
L.XXII.lib.37.cap.5.repl.2.dupl.1.item cap.7 ex-
cept.8.repl.1.
L.XXIII.d.repl.2.dupl.2.
L.XXIIII.lib.37.cap.6.except.9.repl 3.
L.XXV.lib.36.cap.6.reg.5.except.11. item lib.37.
cap.7.in prin.
L.XXVI.ibidem.
L.XXVII.lib.37.cap.1.except.12.repl.3.
L.XXVIII.d.except.12.repl.6.
ibi:Niſi placitis.d.except.12.repl.3.
L.XXIX.lib.5.cap.1.quæſt.1.repl.gener.14.
ibi:Cum alis.lib.37.cap.3.except.17.repl.1.
L.XXX.lib.28.cap.1.quæſt.3.reg.6.
ibi:Cum in alienis.lib.37.cap.3.except.28.

De negociorum geſtorum actione. Tit. XVIII.

L.I.lib.44.cap.7.quæſt.1.except.5.
L.II.d. quæſt.1. except.10. item quæſt.4.reg.1. ex-
cept.2.
ibi:Si non matertera.d.quæſt 1. except.12.
L.III.d.quæſt.1.cauſa 5.item lib.eod.cap.5. quæſt.4.
except.gener. 2.repl.1.item quæſt.8.except.5.
ibi:Si non eſt.lib.44.cap.10.quæſt.1. except. 11.
L.IIII.lib.44.cap.3.quæſt.8.except.1.repl.1.dupl.2.
item lib.18.cap.9. except.2.repl.1.dupl.10.
L.V.lib.44.cap.7.quæſt.1.except.8.
L.VI.lib.44 cap.5.quæſt.4.cauſa 4. item cap.6.
quæſt.3.reg.1.except.1.
L.VII.lib.44.cap.6.quæſt.1.except.8.repl.1.
L.VIII.lib.44.cap.6.quæſt.1.cauſa 6.
L.IX lib.44.cap.5.quæſt.7.
L.X.lib.44.cap.7.quæſt.1.cauſa 3.
L.XI.d.quæſt.1.except.15.
L.XII.d.quæſt.1.except.4.& 6.
L.XIII.d.quæſt.1.except.7.
L.XIIII.lib.44.cap.5.quæſt 4. cauſa 5.item quæſt.
8.except.1.
L.XV.lib.44.cap.7 quæſt.1 except.5.
L.XVI.d.quæſt.1.except.1.
L.XVII.lib.44.cap.5.quæſt.4.cauſa 6.item cap.6.
quæſt.1 except.5.repl 1.dupl.1.item quæſt.1.reg.
1.except.1.
L.XVIII.lib.44.cap.7.quæſt.4 reg 2.
L.XIX.lib.44.cap.5 quæſt.4. except 2. repl.1. it&
cap.6.quæſt.1.cauſa 9.item cap.9.quæſt.10. ex-
cept.7.
L.XX.lib.18.cap.3.offi.1.reg.1.exc.2.repl.1.dupl.1.
*ibi:Haic autem.lib.44.cap.6.quæſt.1. cauſa 2.ex-
cept.1.*
ibi:Et latam culpam.d.quæſt.1 cauſa 2.
ibi:Et ea quæ ſibi.lib.44.cap.6 quæſt.4 reg.5.
*ibi:De cæteris.lib.18.cap.1.offi.1.reg.1.except.2.
repl.1.dupl.1.item d.cap.6.quæſt.1.cauſa 5.*
L.XXI.lib.19.cap.8.except.22 item cap.10 quæſt.
13.reg.9.in prin.& except.1.item lib.16.cap.6.
reg.1.except.1.repl.1.dupl.1.
L.XXII.lib.44.cap.6.quæſt.1 except.5.in prin.
L.XXIII.lib.44.cap.5.quæſt.2.
L.XXIIII.lib. 44.cap.7.quæſt 1.except.14.

CODICIS LIBRI TERTII.

Familiæ erciſcundæ. Tit. XXXVI.

L.I.lib.44.cap.10.quæſt.1.except.12.repl.5.
L.II.lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa 13.
L.III.d.quæſt.1.cauſa 3.item quæſt.10.except.5.item
lib.47.cap.8. quæſt.2. except.2.
L.IIII.lib.16.cap.3 quæſt.1.except.4.item lib.44.
cap.10.quæſt.3.reg.1.except.19.repl.1.dupl.1.
L.V.d.reg.1.except.16.item lib.eod.cap.9.quæſt.3.
cauſa 16.except.1.
L.VI.d.reg.1.except.3.
L.VII.d.cap.9.quæſt.3.cauſa 14.
L.VIII.lib.44.cap.10.in prin.
L.IX.d.cap.10.quæſt.3. reg 1. item cap.9. quæſt.2.
reg.1.
L.X.d.cap.10.quæſt.5. reg.1.
L.XI.lib.29.cap.14.reg.4.
L.XII.lib.44.cap.10.quæſt.1.except.12.repl.9.
L.XIII. lib.44. cap.9.quæſt.1.cauſa 10.except.1.
repl.1.item quæſt.6.reg.5.item cap.10.quæſt.3.
reg.1.except.19.repl.1.
L.XIIII d.cap.9.quæſt.10.except.11. item cap.10.
quæſt.1.except.12.repl.2.
L.XV.d.cap.9.quæſt.9.reg.2.
ibi:Si uerò placuit.d.cap.10.quæſt.3.exc.22.repl.10.
L.XVI.lib.18.cap.17.repl.1.
L.XVII.lib.44.cap.10.quæſt.1.except.12. repl.2.
item quæſt.1.reg 2.
L.XVIII.d.quæſt.3.reg.1.except.22.
*ibi: In communi autem.lib.44.cap.9.quæſt.3.cauſa
10.item quæſt.10.except.7.*
L.XIX.d.cap.9.quæſt.3.cauſa 3.
L.XX.d.cap.9.quæſt.10.except.7.& 8.item cap.
10.quæſt.3.reg.1.except.9.
ibi:Nam ſi uelut.d.quæſt.10.except.2.

L.XXI.lib.28.cap.17.repl.1.
ibi:Pro uirili.lib.29.cap.14.reg.4.itẽ lib.44.cap.10.queſt.5.reg.9.
L.XXII.d.cap.10.queſt.3.reg.1.except.11.repl.1.item lib.21.cap.5.except.4.
L.XXIII.lib.44.cap.9.queſt.3.cauſa 25.itẽ queſt.10.except.10.
L.XXIIII.
L.XXV.lib.30.cap.4.queſt.2.except.12.
L.XXVI.lib.28.cap.17.repl.1.

Communi diuidundo. Tit. XXXVII.

L.I.lib.44.cap.11.queſt.5.except.2.
ibi:Et ea actione.lib.44.cap.12.queſt.3.reg.1.except.1.
L.II.lib.40.cap.3.except.40.repl.13.dupl.1.
ibi:Idem preſes.lib.44.cap.12.queſt.5.reg.1.except.1.
L.III.lib.44.cap.12.queſt.1.except.1.item queſt.2.reg.1.except.2.item queſt.3.reg.1.except.17.
ibi:Nam & ea.lib.44.cap.12.queſt.3.except.2.
§ Cum autem.d.cap.12.queſt.3.reg.1.except.2.
L.IIII.d.cap.12.queſt.1.except.13.repl.12.& 6.
ibi:Nam ſumptuum.lib.44.cap.11.queſt.3.cauſa 1.in prin.& cauſa 2.in prin.
L.V.lib.44.cap.10.queſt.1.except.8.item cap.12.queſt.1.except.12.

Communia utriuſq; Iudicij,tam familiæ erciſc. Tit. XXXVIII.

L.I.lib.44.cap.12.queſt.6.reg.1.
L.II.d.cap.12.queſt.1.except.13.repl.3.
L.III.d.except.13.repl.4.
L.IIII.lib.44.cap.11.queſt.6.reg.3.
L.V.lib.28.cap.3.queſt.6.reg.4.item lib.44.cap.10.queſt.3.reg.1.except.38.
L.VI.lib.44.cap.12.queſt.1.except.13.repl.5.
L.VII.lib.42.cap.7.queſt.1.except.4.
ibi:In quib.obligatio.lib.40.cap.3.exc.40.repl.13.
ibi:Nam ſi fundi.d.queſt.1.except.12.repl.3.
L.VIII.lib.44.cap.12.queſt.1.except.13.in prin.
L.IX.lib.44.cap.10.queſt.3.reg.1.except.4.item cap.11.queſt.3.cauſa 1.except.9.item.cap.12.queſt.1.except.2.
L.X.d.cap.10.queſt.3.reg.2.
L.XI.lib.44.cap.12.queſt.3.reg.8.
L.XII.lib.44.cap.10.queſt.3.reg.1.except.10.repl.1.

Finium regundorum. Tit. XXXIX.

L.I.lib.42.cap.2.reg.7.item lib.44.cap.13.queſt.7.reg.6.
L.II.d.reg.6.
L.III.lib.7.cap.8.queſt.1.reg.2.
ibi:Et tũc agrimẽſor.lib.44.cap.13.queſt.7.reg.4.
ibi:Quod ſi altera.d.queſt.7.reg.2.
L.IIII.d.cap.13.queſt.2.except.8.
L.V.d.queſt.2.except.6.
L.VI.d.cap.13.queſt.6.

De conſortibus eiuſdem litis. Tit. XL.

L.I.lib.36.cap.5.reg.4.
L.II.d.reg.4.except.1.repl.2.itẽ lib.5.cap.6.queſt.4.except.1.repl.6.

CODICIS LIBRI QVARTI.

De rebus creditis, & iureiurando. Tit. I.

L.I.lib.7.cap.7.queſt.1.except.17.
L.II.lib.7.cap.6.queſt.7.reg.3.
L.III.lib.7.cap.7.queſt.1.except.6.repl.4.
L.IIII.d.queſt.1.except.7.
L.V.lib.7.cap.6.queſt.2.except.7.
L.VI.lib.7.cap.7.in prin.
L.VII.d.cap.7.queſt.1.except.6.
L.VIII.d.cap.7.queſt.5.reg.1.
L.IX.lib.7.cap.6.queſt.2.in prin.& except.9.
ibi:Niſi referat.d.queſt.2.except.11.
L.X.lib.7.cap.7.queſt.1.except.12.
L.XI.in prin.lib.7.cap.6.queſt.2.except.10.
§ Si quis autem.lib.7.cap.7.queſt.1.except.10.
§ Poſt definitiuam.ibidem.
L.XII.in prin.Propoſitio.
§ Omni igitur.lib.7.cap.6.queſt.2.except.12.
ibi:Sed iuramento,cum ſequentib.d.queſt.2.except.11.item cap.7.queſt.1.except.20.
§ His de preſentibus.d.cap.6.queſt.3.except.2.
L.XIII.lib.7.cap.7.queſt.1.except.17.diſtinct.1.

Si certum petatur. Tit. II.

L.I.lib.36.cap.6.reg.5.except.7.
L.II.lib.39.cap.2.queſt.2.except.23.repl.2.
L.III.d.queſt.1.except.6.
L.IIII.d.queſt.1.except.13.repl.3.item queſt.2.reg.1.except.2.
L.V.lib.39.cap.2.queſt.3.in prin.
ibi:At multo magis.d.cap.2.queſt.4.reg.2.
L.VI.d.cap.2.queſt.1.except.17.item lib.36.cap.9.queſt.1.cauſa 1.except.12.
L.VII.lib.19.cap.2.queſt.2.reg.2.
L.VIII.lib.36.cap.9.queſt.2.reg.1.except.16.item queſt.1.cauſa 1.except.4.itẽ lib.39.cap.2.queſt.1.except.17.repl.2.item lib.48.cap.22.cauſa.2.
L.IX.d.cap.2.queſt.4.reg.6.except.1.
L.X.lib.7.cap.3.queſt.5.except.18.
ibi:Nam ſi pro.lib.37.cap.3.in prin.
L.XI.lib.39.cap.2.queſt.1.except.25.
L.XII.lib.44.cap.11.queſt.3.cauſa 1.
L.XIII.lib.39.cap.2.queſt.3.except.3.repl.2.
L.XIIII.ibid.except.3.
L.XV.ibidem except.4.
L.XVI.lib.39.cap.2.queſt.1.except.8.item lib.47.cap.19.reg.19.
L.XVII.lib.7.cap.3.queſt.4.reg.5.in prin.& except.1.item queſt.8.in prin.except.1.
ibi:Nam ſi citra.d.cap.3.queſt.5.except.1.

De obligationibus & actionibus. Tit. X.

L.I.lib.36.cap.3.reg.6.except.2.repl.2.dupl.1.

L.II.lib.15.cap.2.except.11.item d.dupl.1.
L.III.lib.36.cap.6.reg.4.
L.IIII.lib.36.cap.4.quæſt.2.diuiſ.7.propr.2.
L.V.lib.17.cap.3.in prin.
L.VI.lib.40.cap.3.cauſa 17.except.4.repl.1.itē ca.8.quæſt.4.reg.1.except.3.
L.VII.d.repl.1.& d.except.3.
L.VIII.lib.15.cap.2.except.33.repl.4.item cap.10.except.1.item lib.43.cap.12.quæſt.3.exc.38.
L.IX.lib.7.cap.2.quæſt.5.item quæſt.6.in fine.
L.X.lib.48.cap.22.cauſa 1.except.2.item cauſa 3.
L.XI.lib.36.cap.6.reg.4.
L.XII.lib.4.cap.6.quæſt.2.cauſa 1.except.4.
L.XIII.lib.39.cap.2.quæſt.1.except 4.
L.XIIII.lib.40.cap.8.quæſt.ult.reg.1.

Vt actiones & ab hæredibus & contra hæred. Tit. XI.

L.unica.lib.37.cap.8.except.35.in mutat.iuris.

Ne uxor pro marito,uel maritus pro uxore,&c. Tit. XII.

L.I.cum duabus.ll.ſequentibus.lib.36.cap.6.reg.4.exemplo 4.
L.IIII.d.reg.4.exemplo 6.item lib.45.cap.5.quæſt.2.cauſa 5.

Ne filius pro patre,uel pater pro filio.&c. Tit. XIII.

L.I.lib.36.cap.6.reg.4.exemplo 8.
L.II.cum l.ſequente.d.reg.4.exemplo 7.
L.IIII.d.reg.4.exemplo 8.item lib.13.cap.7.quæſt.2.reg.1.except.1.
L.V.d.reg.4.

An ſeruus pro ſuo facto poſt, &c. Tit. XIIII.

L.I.lib.19.cap.10.quæſt.13.reg.9.
L.II.d.reg 9.
L.III.d.reg.9.except.4.item lib.36.cap.3.except.6.repl.11.
L.IIII.d.reg.9.except.3.
L.V.d.reg.9.in prin.
L.VI.d.reg.9.except.5.repl.1.item lib.36.cap.3.except.6.in prin.item repl.7 & 8.

Quando fiſcus uel priuatus debitoris ſui,&c.Tit.XV.

L.I lib.40.cap.1.quæſt.4.cauſa 3.except.4.
L.II.lib.36.cap.5.reg.6.except.11.
L.III.d.except.11.repl.2.item lib.11.cap.5.quæſt.3.reg.4.
L.IIII.d.reg.4.except.2.item lib.36.cap.3.reg.6.except.11.repl.1.
L.V.d.reg.6.except.2.repl.2.

Dd actionibus hæreditarijs. Tit.XVI.

L.I.lib.40.cap.4.cauſa 15.item lib.40.cap.18.reg.2.except.6.
L.II.lib.36.cap.6.reg.5.except.9.
L.III.lib.36.cap.5.reg.6.except.8.
L.IIII.lib.36.cap.6.reg.5.
L.V.lib.7.cap.8.quæſt.1.reg.3.
L.VI.lib.48.cap.18.reg.2.except.6.
L.VII.lib.12.cap.2.reg.14.

Ex delictis defunctorum in quantum hæred.conueni.Tit.XVII.

L.unica.lib.36.cap.6.reg.3.except.1.repl.1.& 2.

De conſtituta pecunia.Tit.XVIII.

L.I.lib.45.cap.5.quæſt.4.reg.2.item quæſt.8.reg.1.
L.II.in prin.d.cap.5.quæſt.2.except.26.
ibi:Neq; ſit in quocunq;.d.cap.5.quæſt.8.reg.1.
ibi : Et liceat. d. cap.5. quæſt. 2. except. 21 & except.22.
ibi:Et non abſimilem.d.cap.5.quæſt.11.
ibi:Sed & hæredibus.d.cap.5.quæſt.3.except.1.item quæſt.4.reg.2.
ibi : Ita tamen ut. d. cap. 3. quæſt. 2. except. 19. in prin.
ibi:Et ſit pecuniæ.d.cap.5.quæſt.11.
§ Et neminem.d.cap.5.quæſt.2.except.16.
§ fin.
L.III.lib.45.cap.2.quæſt.2.reg.1.item cap.5.quæſt.5.reg.4.

De commodato.Tit.XXIII.

L.I.lib.39.cap.3.quæſt.1.except.1.repl.5.
L.II.d.quæſt.1.cauſa 5.item lib.7.cap.2.quæſt.2.regul.2.
L.III.d.cauſa 5.item quæſt.2.
L.IIII.lib.36.cap.13.quæſt.3.except.3.

De actione pignoraticia. Tit. XXIIII.

L.I.lib.40.cap.12.quæſt.4.reg.5.
L.II.d.reg.3.
ibi:etſi agrum.d.cap.12.quæſt.1.cauſa 2.
L.III.d.quæſt.1.except.7.
L.IIII.d.quæſt.2.except.1.repl.1.item quæſt. 4. reg.1.except.1.item quæſt.6.reg.1.
L.V.d.except.1.in prin.item lib.48.cap.22.cauſa 8.except.1.
ibi:Niſi inter contrah.d.except.1.repl.2.
L.VI.d.quæſt.1.cauſa 1.
ibi : Creditor autem. lib. 40. cap.10. quæſt.1.cauſa 13.
L.VII. lib. 40. cap.12.quæſt.1.except.1.in prin. & repl.1.
L.VIII.lib.40.cap.6.reg.1.item cap.12.quæſt.1.except.1.in prin.
L.IX.lib.36.cap.15.except.4.item lib.40.cap.4.cauſa 1.in prin.item cauſa 2.
ibi:Vt autem.lib.40.cap.8.quæſt.9.reg.1.
L.X.d.cauſa 1.in prin.
ibi:Nec creditor.d.cap.8.quæſt.11.reg.2.
L.XI.lib.36.cap.13.except.4.item lib.40.cap.12.quæſt.4.reg.3.
ibi:Vel ſi per.lib.40.cap.4.cauſa 2.

De exercitoria & inſtitor.actio. Tit.XXV.

L.I.lib.45.cap.9.quæſt.8.reg.2.
ibi:Quod ſi hæc.d.cap.9.quæſt.10.reg.3.
L.II.d.cap.9.quæſt.6.reg.1.
L.III.d.cap.9.quæſt.8.reg.1.
L.IIII.d.cap.9.quæſt.3.except.2.item cap. 8.quæſt.

3.except.3.

L.V.d.cap.9.quæſt.3.except.7.

L.VI.d.cap.9.quæſt.6.reg.1. item cap.7.quæſt.1. except.14.

Quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt, &c. Tit. XXVI.

L.I.lib.45.cap.7.quæſt.1.except.6.

L.II.lib.36.cap.12.quæſt.1.reg.8.in prin.

L.III.lib.43.cap.13.quæſt.1.cauſa 1.

L.IIII.lib.39.cap.2.quæſt.3.except. 6.item lib.45. cap.7.quæſt.3.reg.1.except.2.

L.V.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.4.repl.1.

L.VI.lib.11.cap.4.cauſa 1.except.1.in prin.

L.VII.lib. 45.cap.11.quæſt.3.in prin.item quæſt.8. except.1.1.& 3.

ibi:Vel ſi in rem.d.except.1.repl.1.

ibi:Poſt annum.lib.43.cap.13.quæſt.7.in prin.

ibi:Quæpropter.d.cap.13.quæſt.4.reg.1.

ibi:Si uerò hoc.d.cap.13.quæſt.8.reg.1. except.4.

ibi:Alioquin ſi cum.d.cap.13.quæſt.2.excep.10.item lib.36.cap.6.reg.4.except.13.

L.VIII.lib.36.cap.12.quæſt.1.cauſa 8.except.1 & 3.

ibi:Alioquin in quantum.d.cauſa 8.in prin.

L.IX.lib.45 cap.7.quæſt 2.except.7.item cap.14. quæſt.1.cauſa 2.item quæſt.3.reg. 4.

ibi:Quod ſi fideiuſſor.d.quæſt.1.cauſa 4.

L.X.lib. 41.cap.3.except.7.in prin.& repl.3. item lib.11.cap.4.cauſa 1.except.1.in prin.

L.XI lib.45.cap.11.quæſt.3.except.1.item except.2. repl.1.

L.XII.lib.45.cap.7.quæſt.2. in prin.item cap.12. quæſt.1.reg.1.

L.XIII.lib.45.cap.14.quæſt.1.cauſa 6.

Per quas perſonas nobis adquiratur. Tit. XXVII.

L.I.lib.11.cap.2.reg.9.in prin.

ibi:Seruis autem.d.cap.2.reg.3.in prin.

L.II.lib 39.cap.2.quæſt.2. reg.1.& 3. item lib. 40. cap.2.except.7.repl. 2.itē cap.8.quæſt.4.reg.1.

L.III.lib.31.cap.2.reg 4.except.2.repl.1.

Ad Senatuſconſultum Macedonianum. Tit. XXVIII.

L.I.lib.39.cap.3.quæſt.1.repl.1

L.II.d.quæſt.1.repl.7.15.18 & 30

L.III.d.quæſt.1.repl.24.

L.IIII.d.quæſt.1.repl.18

L.V.ibidem repl.15

ibi:Sed ex contractu.lib.45.cap.11.quæſt.8.exc.1

ibi:Sanè ſi iuſſu.lib.39.cap.3.quæſt.1.repl.18

L.VI.d.quæſt.2.in prin.

ibi:Quod ſenatuſconſulti.d.quæſt.1.repl.14

L.VII.in prin.ibidem repl.20.

§ Sin autem miles.d.quæſt.1.repl.11.

Ad S.C. Velleianum. Tit. XXIX.

L.I. lib.45.cap.6.quæſt.3.cauſa & 4.

L.II.d.quæſt.3.cauſa 17.

ibi:Sin autem pro.d.quæſt.3.except.gener.7

L.III.d.quæſt.3.except.11

L.IIII.d.quæſt.3.cauſa 1.3 & 4

ibi:Sed ſi prædia.d.quæſt.3.cauſa 3.except.1

L.V.d.quæſt.3. cauſa 10 & 14.item quæſt.6.reg.3.

L.VI.d.quæſt.3.cauſa 19.

L.VII.d.quæſt.6.reg.7.item d.quæſt.3.cauſa 10.

L.VIII.d.quæſt.3.except.12.item quæſt.5.reg. 8. itē lib.eod.cap.2. quæſt.1.except. 9.repl. 1. item lib. 48.cap.14.quæſt.4. except.8.

L.IX.d quæſt.3.cauſa 3.item quæſt.6.reg.6. itē lib. 49.cap.8 except.27.repl 2.

L.X.d.quæſt.3.cauſa 17.

L.XI.d.quæſt.3. cauſa 9. item lib.15.cap.5.quæſt.5. reg.2.except.1.repl.2.

L.XII.d.quæſt.3.except.gener.4.

L.XIII.d.quæſt.3.cauſa 17.

ibi:Licet creditor.d.cauſa 17.diſtinct.1.except.1.

L.IIII.d.quæſt.3.cauſa 1.item quæſt.4.reg.1.

L.XV.d.quæſt.4.reg.1 & reg.3

L.XVI.lib.45.cap.6.quæſt.5.reg.1.in prin.

L.XVII. d.cap. 6.quæſt. 6. reg.2.item lib. 7.cap.8. quæſt.5.exc.13

L.XVIII.d.cap.6.quæſt.3.except.gener.1.item except.14

L.XIX.d.quæſt.3.cauſa 17.diſtinct.1.

L.XX.d.cap.6.quæſt.4.reg.4.

L.XXI.d.cap.6.quæſt.3.except.12.item lib.15.cap. 5.quæſt.5.reg.1.except.2

L.XXII.d.quæſt.3.except.13

L.XXIII.d.quæſt.3.except.18

ibi:Sed ſi minus.d.cap.6.quæſt.5.reg.1.except.7.

§ Ne autem mulieres.d.cap. 6.quæſt.3.in fine. repl. 2.item quæſt.6.reg.2

L.XXIIII.d.quæſt.3.except.5

L.XXV.d.quæſt.3.except.4

ibi:Nam ſi ſpontanea.d.quæſt.3.except.3

De compenſationibus. Tit. XXXI.

L.I.lib 36.cap.13.quæſt.3.except.20.item excep.29. diſtinct.2

L.II.d.quæſt.3.except.4.item except.16.& exc.31

L.III.d.quæſt.3.except.11.& 28

L.IIII.lib.36.cap.9.quæſt.1.except.gener.3. itē cap. 13.quæſt.6.reg.1

L.V.d.except.3

L.VI.d.cap.13.quæſt.3.in prin.itē lib.7.cap.3.quæſt. 8.ſpecie 1.except.3. in prin.item lib. 48. cap.23. cauſa 21

L.VII.d.quæſt.3.except.5.item except.29.diſtinct.1

L.VIII.d.quæſt.3.in prin.

L.IX.d.quæſt.3.except.22

L.X d.quæſt.3.except.18.

L.XI.d.quæſt.3.except.14

L.XII.lib.36.cap.13.quæſt.6.reg.1.item lib.40.ca. 4.cauſa 1.except.4.repl.4

L.XIII.d.quæſt.6.reg.4

L XIIII.d.cap.23.quæſt.3.in prin.& except.26

ibi:Excepta actione.d.quæſt.3.except.2.

§ fin.d.quæſt.3.except.9

De uſuris. Tit XXXII.

L.I.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 1.except.2

L.II.d.quæſt.1.cauſa 13.item lib.42 cap.9. quæſt.2. reg.2

L. III. d. quæſt. 2. cauſa 1. except. 1. repl. 3. item lib.

lib.49.cap.8.except.17.repl.1.dupl.1.
L.IIII.d.except.1.repl.4.
L.V.lib.36.cap.9.queſt.2.reg.6.except.2.
L.VI.d.cap.9.queſt.1.except.4.
L.VII.lib.7.cap.2.queſt.3.reg.6.except.2.
L.VIII.lib.36.cap.9.queſt.2.reg.6.except.1.repl.3.
& 4.item except.2.
L.IX.d.cap.9.queſt.1.except.4.repl.3.dupl.1.item
d.reg.6.except.1.repl.5.
L.X.d.cap.9.queſt.2.reg.3.except.3.
L.XI.lib.40.cap.12.queſt.4.reg.3.
L.XII.lib.36.cap.9.queſt.1.cauſa 1.except.2.repl.
5.item except.5.
L.XIII.d.queſt.1.cauſa 2.in prin.& exc.gener.1.
ibi: Niſi ex cauſa.d.queſt.1.cauſa 9.
L.XIIII.d.cap.9.queſt.2.reg.1.except.14.
L.XV.lib.38.cap.11.ſpecie 2.reg.3 & 4.
L.XVI.ibidem.
L.XVII.lib.36.cap.9.queſt.2.reg.1.except.13.
L.XVIII.lib.49.cap.8.except.17.repl.3.
L.XIX.lib.36.cap.9.queſt.1.except.4.repl.2.item
lib.40.cap.4.cauſa 2.item lib.48.cap.19.exc.
22.repl.3.dupl.2.
L.XX.d.cap.9.queſt.2.reg.1.except.12.
L.XXI.lib.48.cap.12.reg.1.except.2.in prin.item
reg.11.
L.XXII.lib.36.cap.9.in prin.item cauſa 1.exc.2.
repl.4.
L.XXIII.d.cauſa 1.except.5.item queſt.2.reg.1.ex-
cept.3.
L.XXIIII.lib.44.cap.6.queſt.4.reg.3.
L.XXV.lib.36.cap.9.queſt.1.cauſa 1.except.4.
L.XXVI.in prin.d.queſt.1.cauſa 2.except.14.itē
cap.10.queſt.1.except.14.
§ Super uſurarum.cum ſequentibus.d.cap.9.queſt.
2.reg.1.
ibi: Ideoq; iubemus.d.reg.1.except.1.
ibi: Illos uerò.d.reg.1.except.2.
ibi: In traiectitijs.d.reg.1.except.3.
ibi: Vel ſpecierum.d.reg.1.except.5.
ibi: Ceteros autem.d.reg.1.in prin.
ibi: Nec liceat.d.reg.1.except.6.
ibi: Sed etſi acceperit.lib.49.cap.8.exce.27.repl.1.
L.XXVII.d.reg.1.except.9.
§ Curſum inſuper.d.queſt.2.reg.3.
L.XXVIII.d.queſt.2.reg.4.

De nautico fœnore. Tit. XXXIII.

L.I.lib.36.cap.9.queſt.2.reg.1.except.3.repl.3.
L.II.d.except.3.repl.2.
L.III.lib.19.cap.2.queſt.1.except.25.repl.4.
L.IIII.d.except.25.repl.1.

Depoſiti, uel contrà. Tit. XXXIIII.

L.I.lib.39.cap.8.queſt.2.cauſa 7.except.1.
ibi: Vel quas dolo.d.cap.8.queſt.9.except.7.
L.II.d.cap.8.queſt.5.reg.3.except.2.item lib.36.ca.
9.queſt.1.cauſa 2.in prin.
L.III.d.cap.8.queſt.2.cauſa 2.item queſt.5.reg.3.
except.3.
L.IIII.d.except.3.item lib.36.cap.9.queſt.1.except.
gener.1.item lib.42.cap.9.queſt.3.reg.2.exc.3.
repl.1.
L.V.lib.39.cap.8.queſt.2.cauſa 7.except.4.itē lib.
48.cap.10.except.34.
L.VI.d.queſt.2.cauſa 1.
L.VII.d.queſt.2.cauſa 7.except.2.repl.2.
L.VIII.d.queſt.2.cauſa 3.item d.repl.2.item queſt.
4.reg.1.in prin.& reg.7.
ibi: Aduerſus eum autem.d.cap.8.queſt.9.exc.7.
L.IX.d.cap.8.queſt.3.reg.5.except.4.
L.X.d.cap.8.queſt.8.reg.1.
L.XI.lib.36.cap.13.queſt.3.except.2.
§ fin.lib.39.cap.8.queſt.2.cauſa 7.except.5.
L.XII.d.cap.8.queſt.9.except.15.item lib.44.cap.
12.queſt.3.reg.1.except.19.

Mandati, uel contrà. Tit. XXXV.

L.I.lib.43.cap.14.queſt.1.except.18.item queſt.
4.reg.5.except.2.
ibi: De ſalario.lib.43.cap.13.queſt.7.exc.5.repl.1.
item cap.14.queſt.1.cauſa 5.
L.II.lib.45.cap.4.queſt.4.reg.3.
L.III.lib.5.cap.6.queſt.5.in prin.& except.gener.
1.repl.1.
L.IIII.lib.43.cap.14.queſt.1.except.23.
L.V.lib.43.cap.13.queſt.1.cauſa 2.
L.VI.lib.43.cap.14.queſt.1.except.13.repl.2.item
lib.43.cap.4.queſt.1.except.1.repl.1.
L.VII.lib.45.cap.3.queſt.10.reg.1.
L.VIII.lib.45.cap.1.queſt.2.except.38.item queſt.
4.reg.2
L.IX.lib.43.cap.13.queſt.1.cauſa 10
L.X.lib.45.cap.4.queſt.1.except.8
ibi: Fideiuſſorem autem.d.queſt.1.except.7.item ex
cept.8.& 9.
L.XI.lib.41.cap.13.queſt.2.cauſa 1.2 & 7
ibi: Sumptuum ratione.lib.43.cap.14.queſt.1.cau-
ſa 7.
L.XII.lib.21.cap.4.cauſa 2.except.1.repl.1.dupl.1.
L.XIII.lib.43.cap.13.queſt.1.cauſa 1.itē cauſa 17.
except.1.repl.1.
L.XIIII.lib.41.cap.14.queſt.1.cauſa 7
L.XV.lib.43.cap.12.queſt.3.except.18.
L.XVI.lib.43.cap.13.queſt.4.reg.7.
L.XVII.lib.42.cap.14.queſt.1.cauſa 5.except.2.
L.XVIII.d.cap.14.queſt.4.reg.5.except.1.itē lib.
45.cap.4.queſt.3.reg.1.except.2.
L.XIX.lib.36.cap.9.queſt.2.reg.1.except.19.
L.XX.lib.37.cap.3.except.19.item lib.43.cap.14.
queſt.1.cauſa 7.
L.XXI.lib.43.cap.13.queſtione 1.cauſa 1.item
queſt.6
ibi: Nam ſue quidem.lib.26.cap.13.queſt.1.reg.1.in
prin.
L.XXII.lib.36.cap.3.reg.6.except.2.repl.4.
L.XXIII.d.repl.4.dupl.6.tripl.1

Si ſeruus extero ſe emi mandauerit.
Tit. XXXVI.

L.unica.lib.42.cap.9.queſt.1.cauſa 2.exc.2.repl.2.
item lib.43.cap.22.queſt.3.except.7.repl.2.

ibi: Quoniam qui mandat.d.quæſt.3.exc.6.in prin.
§ fin.lib.42.cap.9.quæſt.3.reg.4.exc.2
ibi: Cum ex peculio.lib.19.cap 4.cauſſa14.exc.1

Pro ſocio. Tit XXXVII.

L.I.lib.43.cap.10 quæſt.1.except.7
L. II.lib.43.cap.11.quæſt.2.cauſſa 3.in prin.
L.III.d. quæſt.2. cauſſa 1. item cauſſa 2. in prin. & quæſt.3.reg 1.except.3
L IIII.lib.44.cap.12.quæſt.1.except.13.repl.8
L. V.lib.41.cap.10 quæſt.4.cauſſa 10.in prin.
L. VI.d cap.10.quæſt 3.except.11
L. VII.d.cap.10.quæſt.4.cauſſa 10.except.6.repl.2. & except.7.repl.2

De contrah.empt.& uendit. Tit.XXXVIII.

L.I.lib.41 cap.3.except.39
L.II.d.cap.3.except.2
L.III.d.cap.3.except.28.item cap.1.quæſt.3.reg.7
ibi: Sanè ſi in poſſeſſ.lib.3n cap.1. quæſt.5. ſecund. gener.eff.2
L.IIII.lib.41.cap.3.except.17.repl.5
L.V.lib.18.cap.7.quæſt.2.reg 1.except.3. repl.3. itē except.10
L.VI.lib.41.cap.4 except.8
L.VII.lib.7.cap.3.quæſt.5.except.13
L. VIII.lib.42.cap.9.quæſt.5.except.2
L IX. in prin. lib. 41. cap. 3. except. 12. & exception.24
§ Placito autem. lib.41. cap.4. except. 4. item lib. 42.cap.9.quæſt.3.except.2
ibi: Sed etſi donationis.lib. 42. cap.2. quæſt.3. reg.7. item cap.3.except.28.
L.X.lib.41.cap.3.except.17.
L.XI.d.cap.3.except.32.
L.XII.lib.41.cap.4.except.2.repl.1 & except.3.
ibi: Nec enim licet.d.cap.4.except.12.
L.XIII.lib. 41.cap.3 except.17.
L.XIIII.lib.41.cap.4.except.11.
L.XV.lib.41.cap.3.except.25.
ibi: Quod etiam in huiuſmodi.lib.43.cap.1.quæſt.5. except.3.repl.2.

De hæred. uel actione uendita. Tit. XXXIX.

L I.lib.41.cap.7.reg.15.except.1 repl.2.
L.II.d.except.1.in prin.
L.III.lib.41.cap.8.quæſt.1.cauſa 1.except.3.
L.IIII.lib.41.cap.3. except. 27.diſtinct.2.item cap. 7.reg 1.except.4.
L.V.lib.41.cap.7.reg.16.
L.VI.d.cap.7.reg 7.except.6.repl.3.item reg.11.except.1.repl 2.
L.VII.lib.36.cap.5.reg.6.except.2.repl.2.dupl.1.
L.VIII.lib.41.cap.8.quæſt.2.reg.2.item d.dupl.1.
L.IX.d.except. 2. in prin. item d.cap.8.quæſt.2.in prin.

De reſcindenda uenditione. Tit. XLIIII.

L.I.lib.41.cap.3.except.32.
L.II.d.cap.3.except.27.diſtinct.2.
L.III.d.cap.3.in prin.
L.IIII.d.cap.3 except.27.
L.V.d.cap.3.except.33.
L.VI.lib 41.cap.4.except.13.
L.VII.d.cap.3.in prin.
L.VIII.d.cap.3.except.27.item except.33.
ibi: Vel metus mortis.d.cap.3.except.32.
L.IX.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.3.repl.1
L X.lib.41.cap.3.except.27 item except.33.repl.14 item d.quæſt.1.cauſa 12.in fine.item quæſt. 5.except.2.
L.XI.d.except. 33.repl.2.item lib.42.cap.9.quæſt. 1.cauſa 12.
ibi: Igitur cum patrem.lib.41.cap.3.exc.27.in prin.
L.XII.d.cap.3.except.31.
L.XIII.d.cap.3.except.40.
L.XIIII.lib. 41.cap.4.except. 6.item lib.42.cap.9. quæſt.1.cauſa 3.
L.XV.d.cap.3.except.27.& except.39.
L.XVI.lib.8.cap.8.quæſt.7.reg.7.except.2 & 3.
L.XVII.lib.41.cap.3.except.30.
L. XVIII.lib.12.cap.1.perſona.3.reg.ult.item lib. 47.cap.19.reg.14.

Quando licet ab empt. diſcedere. Tit.XLV.

L.I.lib.41.cap.4.except.14.repl 1.
L.II.d.except.14.repl.1.item lib.eod.cap.1.quæſt.4. reg.8.item reg.9.except.1.

Si propter publicas penſitationes,&c. Tit.XLVI.

L.I.lib.11.cap.3.quæſt. 6.reg.1.except.5. item lib.8. cap.9.reg.1.in prin.item lib.40.cap. 4.cauſa 1. except.13.repl.16.itē cap. 5. cauſa 21.diſtinct.9.
L.II.lib.11.cap.5 quæſt.6.reg.1.except.5.item.d.except.13.repl.1.
L.III.d.reg.1.except.6.

Sine cenſu uel reliquis fundum,&c. Tit.XLVII.

L.I.cum duabus.ll.ſequentibus.lib.11. cap. 9. quæſt. 3.reg.7.except.2.

De periculo & commodo rei uenditæ.Tit.XLVIII.

L.I.in prin.lib.41.cap.2.in prin.
§ Auctor enim.d.cap.2.except.17.item lib.42.ca.7. quæſt.1.except.58.item except.68.in prin.
L.II.d.cap.2.except.7.repl.1.
L. III.d.cap.2.except.18.item cap.1.quæſt.4.reg.5.
L.IIII.d.cap.2.except.4.
L.V.d.cap.2.in prin.
L.VI.d.cap.2.except.4.& except.17.

De actionibus empti & uenditi. Tit.XLIX.

L.I.lib.42.cap.9.quæſt.5.except.2.
L.II.d.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.1.repl.1 & except.2.repl 4.
§ Fructus quoq;.lib.42.cap.2. reg. 2. except.1.item cap.9.quæſt.1. except 16.
L.III.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.8.
L.IIII.lib.42.cap.2.reg.11.

L.V.lib.

L.V.lib.42.cap.9.quæſt.3.reg.2
ibi:Licet nulla mora.d.reg.2.exc.1.req; l.4
L.VI.d.cap.9.quæſt.1.cauſſa 2.item cauſſa 3.exc.1.
item quæſt.3.reg.4
L.VII.d.cauſſa 2.except.2.repl.2
L.VIII.in prin.lib.21.cap.1.cauſſa 18.exc.1
§ fin.lib.42.cap.1.except.10
L.IX.d.cap.1.cauſſa 25
ibi:Sin uerò huiuſmodi.d.cap.1.exc.gener.2
L.X.d.cap.1.quæſt.1.cauſſa 4.item cap.2.reg.11
L.XI.d.cap.1.cauſſa 35
L.XII.lib.41.cap.2.in prin.item lib.42.cap.2.
reg.11
L.XIII.in prin.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.3.item
lib.42.cap 2.reg.1
§ Venditor quoq;.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſſa 2.
item quæſt.3.reg.2.except.3
L.XIIII.lib.41.cap.1.cauſſa 55
L.XV.lib.42.cap.1.reg.8
L.XVI.lib.42.cap.2.reg.4.item cap.9.quæſt.2.
cauſſa 5
L.XVII.lib.42.cap.7.quæſt.1.exc 54

Si quis alteri uel ſibi ſub alterius
nomine,&c. Tit.L.

L.I.lib.21.cap.3.quæſt.4.reg.3
L.II.lib.21.cap.1.cauſſa 17.item cauſſa 18.except.1.
repl.4
L.III.lib.21.cap.3.quæſt.3.reg.1
L.IIII.lib.7.cap.3.quæſt.5.except.13
L.V.ibidem
L.VI.lib.21.cap.3 quæſt.3.reg.3
ibi:Quòd ſi tri.d.except.13
§ fin.lib.37.cap.3.except.16.repl.13
L.VII.lib.41.cap.3.except.10.repl.3
L.VIII.lib.21.cap.3.quæſt.4.reg.3.item lib.42.cap.
1.quæſt.2.reg.3
L.IX.in prin.d.quæſt.4.reg.3
§ Eo etiam.lib.41.cap.3.except.35

De rebus alienis non alienandis,
&c. Tit.LI.

L.I.lib.21.cap 4.cauſſa 1.except.1.in prin.itē cap.
9.reg.12.item lib.44.cap.6.quæſt.1.cauſſa 9.itē
lib.48.cap.19.except.10
L.II.d.except.1.in prin.item repl.3
ibi:Vſucapione non ſubſ.d.except.3.repl.12.itē lib.
42.cap.7.quæſt.1.except.25
L.III.lib.21.cap.4.cauſſa 1.except.1.repl.10.dupl.1.
item d.cap.7.quæſt.7.reg.6
L.IIII.d.except.1.in prin.& repl.9
L.V.d.except.1.in prin.& repl.4
L.VI.d.except.1.in prin.
L.VII.d.cauſſa 1.except.8.item lib.41.cap.3.exc.15.
item lib.41.cap.9.quæſt.6.cauſſa 3.exc.3.

De communi rerum alienat.
Tit.LII.

L.I.lib.21.cap.9.reg.12
L.II.lib.21.cap.4.cauſſa 1.except.1.repl.14
L.III.d.repl.14.item lib.41.cap.3.exc.17
L.IIII.ibidem
L.V.lib.42.cap.7.quæſt.4 reg.1.in prin.

Rem alienam gerentib.non incec-
dici rerum ſuarum alien.
Tit.LIII.

L.unica.lib.17.cap.1.quæſt.8.reg.8.

De pactis inter empt.& uenditor.
comp. Tit.LIIII.

L.I.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.3.except.2
L.II.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſſa 3
L.III.lib.41.cap.4.quæſt.3.reg.8
L.IIII.d.cap.6.quæſt.2.except.8
L.V.lib.42.cap.9.quæſt.3.reg 2.in prin.item ex-
cept.2 & 3
L.VI.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.10.item cap.4.ex-
cept.6
L.VII.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſſa 3
L.VIII.lib.42.cap.4.except.14
L.IX.lib.37.cap.3.except.2

Si ſeruus exportandus ueneat.
Tit.LV.

L.I.lib.19.cap.6.except.21.repl.1.item lib.41.cap.
9.quæſt.2.reg.2.except.1
L.II.d.reg.2.except.2
ibi:In omnib.tamen.lib.41.cap.9.quæſt.1.exc.1
L.III.lib.19.cap.6.except.21
L.IIII.
ibi:Sed quoadusq;.lib 19.cap.10.quæſt.11.reg.1
L.V.lib.41.cap.9.quæſt.1.except.5.repl.2

Si mancipium ita uenierit, ne
proſtit. Tit.LVI.

L.I.in prin.lib.19.cap.4.cauſſa 16.in prin.& exc.1
ibi:Quòd ſi cum.d.cauſſa 16.except.1
ibi:Nec enim tenor.d.cauſſa 16.except.3
L.II.lib.42.cap.9.quæſt.1.cauſſa 3.except.10
L.III d.quæſt.1.cauſſa 4

Si mancipium ita fuerit alienatum,
ut manumittatur,&c.
Tit.LVII.

L.I.lib.19.cap.8.except.29.repl.2.dupl.5
ibi:Si modò Patroclus.d.repl.2.dupl.3.
L.II.d.repl.1.in prin.
L.III.d.repl.1.dupl.10
L.IIII.d.except.29.repl.2
L.V.lib.19.cap.6.except.15.in prin.item lib.42.cap.
9 quæſt.1.cauſſa 3.except.4
L.VI.lib.19.cap.8.except.29.repl.3.dupl.2
ibi:Cùm non mutata.d.cap.8.except.3.in prin.

De ædilitijs actionibus.
Tit.LVIII.

L.I.lib.42.cap.4.quæſt.4.reg.7
L.II.d.cap.4.quæſt.7.reg.2.except.4.item cap.6.
quæſt.3
L.III.d.cap.4.quæſt.3.cauſſa 2.exc.1.item lib.41.
cap.2.except.15.16 & 17
L.IIII.d.cap.4.quæſt.3.cauſſa 10.item lib.41.cap.3.
except.17.repl.1.
ibi:Idem obſeruatur.d.queſtion.3.exception.ge-
neral.1
L.V.d.quæſt.3.except.20

De rerum permutat. & præſcriptis uerbis. Tit. LXIIII.

L.I.lib.41.cap 10.quæſt.3.cauſſa 1.itẽ quæſt.5. exc.1
L.II.d.cap.10.quæſt.1.reg.3
L.III.d.cap.10. quæſt.3. except.1. item lib.37.cap 3. except.12.repl.3
L.IIII.d.cap.10.quæſt.4
ibi: Si uerò nulla.d.cap.10. quæſt.5.reg.1. itẽ quæſt. 6.in prin.
L.V.d.reg.1
L.VI.lib.44.cap.1.quæſt.1.cauſſa 5
L.VII.d.reg.1
L.VIII.d.cauſſa 3.item lib.37.cap.3.exc.12.repl.2

De locato & conducto. Tit. LXV.

L.I.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſſa 10
L.II.lib.43.cap.7.quæſt.1.cauſſa 2.in prin.
ibi: Quod eſt bonæ fidei.lib.43.cap.1.quæſt.1.reg.1. item cap.7. quæſt.2.reg.3
L.III.lib.43.cap.3. quæſt.1.cauſſa 5.except.1. 2 & 3
L.IIII. lib. 43. cap.5. quæſt. 1. cauſſa 10. except. 2. repl.2
L.V.lib.40.cap.1.quæſt.4. ſpecie 1.except.1.repl.2
L.VI.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſſa 11
L.VII.d.cap.2.quæſt.3.reg.1. except.3. item lib. 45. cap.1.quæſt.2.except.54.repl.6
L.VIII.lib.41. cap.4. quæſt. 1. cauſſa 4. in prin. & except.6
L.IX. lib. 42.cap. 1. quæſt. 4. reg.3. except. 2. & reg.6
L.X.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.17
L.XI.d.quæſt.5.except.23.in prin.
L.XII.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſſa 10.exc.1
L.XIII.lib.43.cap.2.quæſt.4.reg.10
ibi: Et ut tranſferantur.d.cap.2.quæſt.6.reg.2
L.XIIII.lib.43.cap.6.quæſt.1.cauſſa 1
L.XV.lib.43.cap.3.quæſt.1. cauſſa 5.item quæſt.4. reg.3
L.XVI.lib.43.cap.2.quæſt.4.reg.1
ibi: Si autem tempus.lib.40. cap.4. cauſſa 12. item lib.43.cap.1.quæſt.3.except.23.repl.1
L.XVII.lib.43.cap.2.quæſt.4.reg.3.except.2
ibi: Cum ſit bonæ fidei.lib.43.cap.1.quæſt.1.reg.1
L.XVIII.lib.43.cap 4.quæſt.1.cauſſa 4
L.XIX.lib.43. cap.2. quæſt.1. cauſſa 1. item cap.3. quæſt.1.cauſ.3
L.XX. lib. 22. cap.5. except.4. item lib.43. cap.6. quæſt.3.except.1
L.XXI. lib.43. cap.3. quæſtion.1. cauſſa 5. exceptio.5
L.XXII.lib.41.cap.6.quæſt.1.cauſſa 1
L.XXIII.lib.7.cap.2.quæſt.3.de dom. prob. reg. 2. item lib. 21. cap. 5. except.4. item lib.23. cap.4. cauſſa 4. except. 2. item lib. 43. cap. 1. quæſt. 5. except.1
L.XXIIII.d.quæſt.5.except.15.item cap.2. quæſt.3. reg.2
L.XXV.d.cap.2.quæſt.1.cauſſa 14.exc.2.
L.XXVI.
L.XXVII.lib.37.cap.3.except.12.in prin.
L.XXVIII.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſſa 12.except.2. item cap.3.quæſt.1.cauſſa 10.exc.1
L.XXIX.d. cap. 2. quæſt.1. cauſſa 6.item quæſt.3. reg.2.
L.XXX.d.quæſt.3.reg.1.except.1.item lib.12. cap. 2.quæſt.2.reg.5
L.XXXI.lib.11.cap.13.reg.35
L.XXXII.lib.43.cap.3.quæſt.1.cauſſa 9. except.2
L.XXXIII.lib.23.cap.13. quæſt.7.reg. 4.item lib. 43.cap.2.quæſt.4.reg.6
L.XXXIIII.lib.11.cap.13.reg.35

De iure emphyteutico. Tit. LXVI.

L.I.in prin.lib.43.cap.9.quæſt.2
ibi: In quo cuncta. d. cap.9.quæſt.6.cauſſa 1.except. 6.repl.1
ibi: Siquidem tanta.d.cauſſa 1.except.7
§ fin.d.except.6.in prin.
L.II.d.cauſſa 1.in prin.
L.III.d.quæſt.6.cauſſa 3.
§ Neceſſitatem autem. d. cap. 9. quæſtion. 4. regula 5
§ Et ne auaricia.d.quæſt.4.reg.6

CODICIS LIBRI SEPTIMI.

De præſcriptione longi temporis decem uel uiginti annor. Tit. XXXIII.

L.I.lib.36.cap.15.except.5.repl.1
ibi: Quod ſi prior.d except.5.in prin.
L.II.lib.22.cap.2.except.11.in prin.item except.42. in prin.item except.51.item d.exc.5.in prin.
L.III.lib.22.cap.4.cauſſa 1.except.1.repl.13
L.IIII.lib.22.cap.6.pro herede,except.4.
L.V.lib.22.cap.4.except.28.repl.1
L.VI.lib.22.cap.6.pro emptore,exc.14
L.VII.lib.22.cap.5.exc.53.itẽ lib.37.cap.3.exc.48
L.VIII.d.cap.6.pro hærede,except.3
L.IX.lib.22.cap.1.quæſt.1
L.X lib.22.cap.5.except.51. item lib.36.cap.15.except.5.in prin.
L.XI.lib.22. cap.4. except.29. item cap.5.except. 24.repl.2
L.XII.d.cap.5.in prin.
§ De rebus.lib.22.cap.3.except.20
ibi: Quid enim prodeſt.lib.21.cap.4.quæſt.4.reg.1. in fine

In quibus cauſis ceſſat longi temporis præſcriptio. Tit. XXXIIII.

L.I.lib.22.cap.4. except.26.exemplo 2.item lib.37. cap.3.except.48
L.II.
L. III. lib. 44.cap.9. quæſt.7. item cap.12. quæſt.1. except.10
L.IIII.lib.31.cap.1.quæſt.7.reg.2.except.1. item cap. 2.reg.1.except.1
L.V.

Quibus

Quib. non obijcitur longi temp. præſcript. Tit. XXXV.

L.I.lib.36.cap.15.except.9.in prin.
L.II.d.except.9.in prin.& repl.3
L.III.d.cap.15.except.11
L.IIII.d.cap.15.except.5.& except.9
L.V.d.cap.15.except.3
L.VI.d.cap.15.except.9
L.VII.lib.12.cap.1.queſt.1
ibi:Quod ſi ex.lib.36.cap.15 except.8.repl.1
L.VIII.d.cap.15.except.9.repl.3

Si aduerſus creditorem præſcript. opponatur. Tit. XXXVI.

L.I.lib.40.cap.8.queſt.8.reg.1
ibi:Vbi autem creditori.d.cap.8.queſt.10.reg.3
L.II.lib.22.cap.1.queſt.5.effectu 1.except.1.repl.1.
item d.reg.1.except.1

De quadriennij præſcriptione. Tit. XXXVII.

L.I.lib.11.cap.2.queſt.1.cauſſa 17.except.2
L.II.in prin.lib.21.cap.6.queſt.3.reg.1.except.2
§ fin.lib.7.cap.2.queſt.2.reg.1.except.3
L.III.lib.21.cap.6.queſt.3.reg.1.except.2
§ Sed ſemet.lib.2.cap.7.reg.1

Ne rei dominicæ uel templorum uindicatio,&c. Tit. XXXVIII.

L.I.lib.22.cap.1.except.16
L.II.d.cap.1.except.15 & 16.item lib.21.cap.8.reg.7.except.1
L.III.d.except.16

De præſcript. triginta uel quadrag. annorum. Tit. XXXIX.

L.I.lib.8.cap.8.queſt.7.reg 7.except.1.item d.reg.
7.in fine,repl.gener.2
ibi:Non ignarus ſi.lib.21.cap 8.reg.7.except.1
L.II.lib.22.cap.4.except.16.exemplo 2.item lib.
36.cap 15.repl.gener.1.dupl.5
L.III.d.cap.15.in prin.
ibi:Eodem etiam iure.lib.40.cap.8.queſt.8.reg.1.
except.1.repl.1.dupl.1
ibi:Ex quo competere.d.cap.15.except.10
ibi.Nec ſufficiat d.cap.15.except.5.repl.6.dupl 1
ibi:Non ſexus fragilitate.d.cap.15.except.9.repl.2
ibi:Sed pupillari.d.cap 15.except.11.repl.2.dupl.1
ibi:Nam cum ad eos.d.repl.2.in prin.
ibi:Etiamſi ſe legit.d.cap.15.except.11.repl.1
L.IIII.d.cap.15.repl.gener.1.in prin.
L.V.d.repl.gener.1.dupl.1
L.VI.d.repl.gener.1.dupl.2
ibi:Sine quadam d.cap.15.except.5.in prin.
ibi:De poſſeſsione.d.repl.gener.1.dupl.5.tripl.2
L.VII.in prin.lib.40.cap.8.queſt.8.reg.1.in prin.
item except.1.repl.1.dupl.2
ibi:Si non interruptum.lib.36.cap.15.exc.5.in prin.
ibi:Aut ſi etat.d.cap 15.except.11.repl.2 dupl.1
§ Sed enim illud,uſq; ad § illud autem.lib.40.cap.8.
queſt.8.reg.1.except.1.repl.2
§ Illud autem.lib.36.cap.15.except.10
§ Vnde euenit.lib.35.cap.5.queſt.3.reg.4
§ Imò & illud.lib.36.cap.15.except.6
§ Sed etſi quis.d.cap.15.except.7
§ In his etiam.d.cap.15.except.13
ibi:Nulla ſcilicet.d.cap.15.repl.gener.1.dupl.5.item
lib.22.cap.4.except.16.exemplo 2 & 7
L.VIII.in prin.lib.22.cap.5.except.54
§ Sin uerò nullum.lib.22.cap.4.except.54.repl.2.
dupl.4
§ penult.lib.8.cap.6.queſt.3.except.5.in prin.&
repl.6.dupl.2
§ fin.lib.36.cap.15.except.13
L.IX.d.cap.15.except.5
ibi:Eam tamen in quadrag.d.except.5.repl.4
ibi:Sed licet ipſe.d.except 5.repl.2.dupl.3
ibi:Quod tempus.d.except 5.repl.4

De annali exceptione Italici ſoli, &c. Tit. XL.

L.I.in prin.
§ Ad hæc cum.lib.36.cap.15.except.3
§ Nemo itaq;.lib.44.cap.9.queſt.7.item cap.11.
cauſſa 7.reg.2
§ Exceptionib.d.cap.15.except.5
ibi:Sed quadraginta.d.except.5.repl.4
§ fin.d.cap.15.except.10
L.II.d.cap.15.except.5.repl.6.dupl.2.item lib.49.
cap.5.queſt.8.reg.5
L.III.d.except.5.repl.3

CODICIS LIBRI OCTAVI.

De Pignorib. & hypothecis. Tit. XIIII.

L.I.lib.48.cap.22.cauſſa 2.except.1
L.II.lib.40.cap.8.queſt.6.reg.1.except.1.item cap.
9.reg.1.except.19
L.III.lib.4.cap.2.queſt.1.in fine,except.gener.5.
item lib.23.cap.11.queſt.4.except.10.item lib.
40.cap.8.queſt.11.reg.2
L.IIII.d.queſt.4.except.20.item lib.49.cap.2.
queſt.3.cauſſa 12.& except.gener.19
L.V.lib.40.cap.5.cauſſa 20.item lib.48.cap.17.
reg.2.except.4.repl.2
L.VI.lib.40.cap.10.queſt.1.cauſſa 13
L.VII.lib.22.cap.1.queſt.3.effect.1.except.1
L.VIII.lib.40.cap.4.cauſſa 6.except.2
L.IX.lib.40.cap.12.queſtion.2.exception.4.item
queſt.7.except.7
L.X.lib.40.cap.1 queſt.7.reg.1
L.XI.d.cap.8.queſt.11.reg.2
L.XII.lib.40.cap.12.queſt.2.except.2
L.XIII.d.cap.12.queſt.1.except.9.item lib.48.
cap.22.cauſſa 2
L.XIIII.lib.40.cap.5.cauſſa 21.in prin.item cap.
8.queſt.11.reg.1
L.XV.d.cauſſa 21.in prin.
L.XVI.lib.40.cap.8.queſt.4.reg.1.except.2
L.XVII.lib.8.cap.9.reg.15.except.1
L.XVIII.lib.40.cap.8.queſt.1
L.XIX.lib.40.cap.12.queſt.1.except.1.repl.1
L.XX.lib.36.cap.16.reg.2.item lib.40.cap.4.
cauſſa 1.in prin.& cauſſa 2

L. XXI. *lib.40. cap.8. quæſt.4.reg.1.except.5. repl.1 item lib.45.cap.4. quæſt.6. reg.1. exc.1. item lib.48.cap.5.quæſt.2.reg.5*

L. XXII. *lib.40.cap.4.cauſa 1.except.4.repl.5. dupl.5.item cap.9.reg.1.except.41*

L.XXIII. *lib.40.cap.5.cauſſa 2*

L.XXIIII. *lib.40.cap.8.quæſt.11.reg.1*

L.XXV. *d.cap.8.quæſt.10.reg 3.item lib.48.cap. 22.cauſſa 8*

L.XXVI. *lib.46.cap.4.reg.13*

L.XXVII. *d.cap.8.quæſt.6.reg.3.except.31.repl.1. item quæſt.9.reg.1.except.1*

ibi: Eam tamen quæ.lib.40.cap.3.except.30.repl.1.

In quibus cauſsis pignus tacitè contrahitur. Tit. XV.

L.I. *lib.40.cap.1. quæſt.4.ſpecie 9*

L.II. *d.quæſt.4.ſpecie 8*

L.III. *lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.3.in prin.& reg.4*

L.IIII. *lib.8.cap.9.reg.4.except.5*

L.V. *lib.40.cap.1.quæſt.4.cauſſa 1.in fine.itē cauſſa 2.except.1*

L.VI. *d.quæſt.4.ſpecie 7.item cap.8. quæſt.6.reg.2. except.14*

L.VII. *d.quæſt.4.ſpecie 1*

Si aliena res pignori data ſit. Tit. XVI.

L.I. *lib.40.cap.1.quæſt.4. cauſſa 2.item except.gener.17.repl.1.item cap.3.except.40.replicat.17. dupl.1*

L.II. *d.except.40.in prin.& repl.5.*

L.III. *d.except.40.repl.16.dupl.1*

L.IIII. *d.except.40.repl.14*

L.V. *d.except.40.repl.8*

L. VI. *d. except.40. in prin. item cap.10.quæſt.1. cauſſa 3*

L.VII. *d.except.40.in prin.& repl.16.dupl.1*

L.VIII. *d.except.40.in prin. item repl. 17. dupl.1. item lib.eod.cap.2.except.1*

Quæ res pignori obligari poſſunt, &c. Tit. XVII.

L.I. *lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.1.except.4*

L.II. *d.quæſt.6.reg.13*

L.III. *lib.40.cap.3.except.33*

L. IIII. *d.cap.3.exc.25. item cap.8.quæſt.6.reg.14*

L.V. *d.cap.3.exception.32. item d.quæſtion 6.reg.1. except.10*

L.VI. *d.cap.3.except.34.item except.40.in prin.*

L.VII. *lib.9.cap.5.quæſt.6.reg.2 except.8. item lib. 40.cap.8.quæſt.6.reg.1.except.12*

L.VIII *ibidem*

L. IX. *d.reg.1.except.2. item lib. eod. cap.2. except.18*

Qui potiores in pignore habeantur. Tit. XVIII.

L.I. *lib.40.cap.9.reg.1.exc.41.in prin.& repl.3*

L.II. *d.reg.1.except.4*

L.III. *d.reg.1.in prin.*

L.IIII. *lib.8.cap.9.reg.14.exc.1.item lib.40.cap.9. in prin.*

L.V. *lib.40.cap.9.reg.1.except.41*

L. VI. *d.reg.1.except.19.item lib.eod. cap.5. cauſſa 17.except.4.repl.1.item lib.8.cap.9.reg.17*

L.VII. *lib.1.cap.9.reg.13*

L.VIII. *lib.40.cap.7.quæſt.1.cauſſa 2. except.3. itē cap.9.in prin.item except.41.in prin.*

L.IX. *lib.8.cap.9.reg.14*

L. X. *lib.8.cap.9.reg.4.except.6.item lib.40.cap. 9.reg.1.except.41.repl.1*

L.XI. *d.reg.1.except.30*

L.XII. *lib.8 cap.9.reg.4.except.6*

§ Ad hæc omnia.d.reg.4.except.3

§ Exceptis uidelicet.d.reg.4.except.7

§ fin.d.reg.4.except.14

De his qui in priorum cred. locum ſucced. Tit. XIX.

L.I. *lib.40.cap.8.quæſt.4.reg.1.except.5.repl.1*

L.II. *d. except.5.in prin.item lib.eod. cap.5. cauſſa 17.except.4*

L.III. *lib.40.cap.9.reg.1.except.22*

L.IIII. *d.reg.1.except.41.repl 2.*

Si antiquior creditor pignus uendiderit. Tit. XX.

L.I. *lib.40. cap.5. cauſſa 17. except. 4. repl.1. item cauſſa 21.diſtinct.6*

L.II. *lib.40 ca.4.cauſſa 1.exc.13.in prin.& repl.16.*

L.III. *d.repl.1*

Si communis res pignori data ſit. Tit. XXI.

L. *unica.lib.40.cap.1.except.40.repl.13*

De prætorio pignore, & ut in action. &c. Tit. XXII.

L.I. *lib.40.cap.1 quæſt.4.cauſſa 3.except.3*

L.II. *d.cap.1. quæſt.3.item d.cauſſa 3.except.2. item cap.8.quæſt.3.except.7*

Si in cauſſa iudicati pignus captum ſit. Tit. XXIII.

L.I. *lib.40.cap.1.quæſt 4.cauſſa 3.*

L.II. *lib.40.cap.4.cauſſa 1.except.13.repl.6.dupl.2. item cap.6 reg.11.except.1.item cap.7. quæſt.2. (reg.4*

L.III. *d.reg.12.in prin.*

Si pignus pignori datum ſit. Tit. XXIIII.

L.I. *lib.40.cap.3.except.40. repl.12.dupl.1. tripl.2. item cap.4.cauſſa 1.except.13.repl.8 & 9*

L.II. *d.repl.12.dupl.1.in prin.*

De partu pignoris & omni cauſſa. Tit. XXV.

L.I. *lib.40.cap.8.quæſt.6.reg.2*

L.II. *lib. 40.cap.12.quæſt.4.reg.3*

De remiſsione pignoris. Tit. XXVI.

L.I. *lib.19.cap.6.except.13.repl.*

L.II. *lib 40.cap.5.cauſſa 21.diſtinct*

ibi: Nam obligatio.d.cap.5.cauſſa 2

L.III. *lib.8.cap.9.reg.3.except.1*

L.IIII. *d.cauſſa 21.diſtinct.1*

L.V. *lib.40.cap.4.cauſſa 5.except.2*

L.VI. *lib 40.cap.5.cauſſa 17. except.4. repl.3. item cauſſa 21.diſt.4.& diſtinct.9*

L.VII. lib.40.cap.5.cauſa 3.
L.VIII.d.diſtinct.9.
L.IX.d.cap.5.cauſa 2.
L.X.d.cap.5.cauſa 21.in prin.
L.XI.d.cauſa 21.diſt.1. except.5. repl.1.item cap.8. queſt.6.reg.1.except.5.

Etiam ob chicographariam pecuniam, &c. Tit. XXVII.

L.unica.lib.40.cap.4.cauſa 6.
ibi: Quamuis perſonali.d.cauſa 6.except.2.
ibi:Ac ſi in poſſeſ.d.cap.4.cauſa 1.except.4.repl.5. dupl.4.
ibi:Quod in ſecundo.lib.40.cap.9.reg.1.except.41. repl.7.

De diſtractione pignorum. Tit. XXVIII.

L.I. lib.40. cap.7. queſt.1. cauſa 2. except.7. item cap.12.queſt.4.reg.1.
L.II.d.cauſa 2.except.6.item lib.5.cap.9.membr.2. queſt.1.except.1.repl.2.
L.III. lib.48.cap.12.cauſa 1.except.2. (reg.1.
L.IIII. lib.40. cap.7. queſt.4. reg.4. item queſt.5.
ibi:Si quid itaq.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.13.replic.2.
L.V.lib.40.cap.7.queſt.1.cauſa 2.except.8.
L.VI.d.except.8.repl.2.
L.VII.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.13.
ibi: Quod ſi quid. d.except.13. repl.2. item cap.7. queſt.6.reg.14.
L.VIII.d.cap.7.queſt.1.cauſa 2.except.8.
ibi: Quod ſi prius.lib.40.cap.4. cauſa 1. except.13.
L.IX. lib.40. cap.7. queſt.1. cauſa 2.in prin. item queſt.5. reg.1.item lib.48. cap.22. cauſa 1.except.2.
L.X.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.13.repl.6.
ibi:Neq; ſi ſibi.lib.40.cap.6.reg.12.
ibi:Sané ſi debitore.d.cap.6.reg.8.
L.XI.lib.40.cap.7.queſt.1.cauſa 2.except.2.
ibi:Niſi diſſimulatione.lib.40.cap.3.except.40.replic.5.item lib.45. cap.6.queſt 3.except.14.
L.XII.lib.40.cap.5.cauſa 21.in prin.
L.XIII.lib.40.cap.7.queſt.6.reg.5.except.1.
L.XIIII. d. cap.7. queſt.1.cauſa 2.in prin.& except.5.
L.XV.lib.40.cap.10.queſt.1.cauſa 10.
L.XVI.lib.40.cap.4.cauſa 1.except.4.repl.2.
L.XVII.lib.40.cap.5.cauſa 17.except.4.
L.XVIII.lib.40.cap.7.queſt.6.reg.5
L.XIX.d.cap.7.queſt.2. reg.1.item cap.8. queſt. 4.reg.1.except.2.
L.XX.d.cap.7.queſt.6.reg.8.

Debitorem uenditionem pignotis impendi,&c. Tit. XXIX.

L.I.d.cap.7.queſt 1.cauſa 2.except.4.
L.II.d.except.4.
ibi:Si uniuerſum.d.cauſa 2.except.8.in prin.
ibi:Nam ſi uel.lib.40.cap.4. queſt.1.except.4.

Si uendito pignore agatur. Tit.XXX.

L.I. lib.40.cap.4.cauſſa 1. except.13. repl.2. item cap.7.queſt.6.reg.14
ibi: Offerente te.lib.40. cap.12.queſt.7. except.5. repl.1
L.II.d.except.13.repl.1.item d.reg.14.except.3
L.III.d.except.13.repl.5.item d.reg.14.except.2.
L.IIII.d.except.13.repl.1.& repl.2.item d.reg.14. except.1
L. V. lib.40. cap.7.queſt.6. reg. 9. & reg. 14. in prin.

De luitione pignoris. Tit.XXXI.

L.I.lib.40.cap.4.cauſſa 1.except.4.repl.3
L.II.d.cap.4.cauſſa 8.except.1
L.III.d.cauſſa 1.in prin.
ibi:Ac ſi non ceeepit.d.cap.4.cauſſa 2

Si unus ex plurib.hæredibus creditoris,&c. Tit.XXXII.

L.I.lib.36.cap 5.reg.7.except.7.repl.1.item lib.40. cap.8.queſt.6.reg.20.except.3
L.II.lib.16 cap.6.reg.5.except.7.item lib.40.cap. 4.cauſſa 1.except.4.repl.6

Si pignoris conuentionem numeratio,&c. Tit.XXXIII.

L.I. lib.40. cap.4. cauſſa 13.item cap.12. queſt.7. except.3
L.II.d.cauſſa 13

De iure dominij impetrando. Tit.XXXIIII.

L.I.lib.40.cap.6.reg.12.except.1.repl.1. & repl.6.
L.II.lib.40.cap.4.cauſſa 1.except.12.repl.2.item d. except.1.repl.5
L.III.lib.40.cap.6.reg.12
§ Sancimus.d.reg.12.item cap.4. cauſſa 1.except.13. repl.4.item cap.7.queſt.1.cauſſa 1. item queſt.5. reg.1.except 1.reg.2
ibi:Sin autẽ nulla.d.cap.7. queſt.4.reg.1 & reg.4
ibi:Et poſtquam hoc fuerit. lib.40. cap.4.cauſſa 1. except.12
§ Sed ſi quidem minus.d.reg.12.except.1.repl 3.item lib.48.cap.22.cauſſa 1.except.1.item cauſſa 4
§ Sin autem minus.d.except.1.repl.4

De pactis pignorum & de commiſſoria lege,&c. Tit. XXXV.

L.I.lib.37.cap.3.except.31.in prin.item lib. 40.cap. 7.queſt.1.cauſſa 2 in prin.
L.II.lib.40.cap.4.cauſſa 14
L. III. d.cap.4. cauſſa 1.except.10. item cap.6.reg. 11.except.3

De contrah. & committenda ſtipulatione. Tit. XXXVIII.

L.I.lib.38.cap.9.reg.1
L.II.lib.37.cap.3.except.26.repl.2
L.III. d. except.26. in prin. & repl.14.item lib.19. cap. 2. queſt. 1. except. 23. item queſt. 2. reg.2. except.1
ibi:Eamq; ſolutionem.lib.37.cap.10.queſt.6.reg.3 item lib.39.cap.2.queſt.6.reg.5
L.IIII.lib.15.cap.6.except.7.repl.7
L.V.lib.37.cap.3.except.12.in prin.& repl.1

ibi:

ibi: Huius etiam obligat. lib. 38. cap. 11. ſpecie 3. reg. 3. in prin.
L. VI. d. repl. 3.
L. VII. lib. 38. cap. 4. except. 1. repl. 1. dupl. 1.
L. VIII. lib. 37. cap. 3. except. 23. item except. 35. repl. 3. item lib. 42. cap. 4. queſt. 3. cauſa 9. except. 4.
L. IX. d. cap. 3. except. 16. in prin. & repl. 5.
ibi: Cum de huiuſmodi lib. 9. cap. 5 except. 12.
L. X. lib. 38. cap. 4. except. 21.
L. XI. lib. 31. cap. 6. except. 75. in fine. item lib. 37. cap. 1. except. 33. in fine, de iure nouo.
L. XII. lib. 26. cap. 9. queſt. 1. cauſa 2. except. 1. repl. 3. item lib. 18. cap. 6. except. 6. repl. 1.
L. XIII. lib. 36. cap. 6. reg. 3. except. 12. item lib. 38. cap. 7. reg. 6. except. 1.
L. XIIII. lib. 38 cap. 9. reg. 2.
L. XV. lib. 36. cap 6. reg. 5. except. 12. itẽ lib. 37. cap. 3. except. 33. in fine.

De inutilib. ſtipulationibus. Tit. XXXIX.

L. I. lib. 18. cap. 4. except. 6.
L. II. lib. 37. cap. 3. except. 40.
L. III. d. cap. 1. except. 16. in prin. item lib. 38. cap. 4. except. 5. item lib. 13. cap. 6. except. 7. repl. 2.
ibi: Niſi ſua interſit. d. except. 26. repl. 1.
L. IIII. lib. 28. cap. 1. queſt. 5. cauſa. 6. item lib. 37. cap. 3. except. 12. exemplo 1.
ibi: Cum omnis. d. except. 18. in prin.
L. V. d. cap. 3. except. 14. & 16.
L. VI. d. cap. 3. except. 16. in prin. & repl. 10.

De duobus reis ſtipulandi & promittendi. Tit. XL.

L. I. lib. 38. cap. 12. reg. 2.
L. II. ibidem.
L. III. d. reg. 2. in prin. & except. 2.
L. IIII. d. reg. 2. except. 17.
L. V. lib. 36. cap. 15. except. 5. repl. 2. dupl. 3. itẽ repl. 2. dupl. 4. item except 7.

De fideiuſſorib. & mandatorib. Tit. XLI.

L. I. lib. 3. cap. 13. queſt. 4. lib. 45. cap. 1. queſt. 2. except. 54. repl. 3. item queſt. 5. reg. 2. item lib. 48. cap. 21. queſt. 1. except. 4. item queſt. 2. reg. 1.
L. II. lib. 43 cap. 1. queſt. 2. except. 18. item cap. 3. queſt. 9. reg. 1. except. 1.
ibi: Nõ prius compell. lib. 40. cap. 4. cauſa 1. exc 4.
L. III. lib. 45. cap. 2. queſt. 1. exc. 4. itẽ cap. 3. queſt. 10. reg. 1.
ibi: Sed cum te. d. cap. 2. queſt. 2. reg. 6.
ibi: Nam & cum lib. 45. cap. 1. queſt. 5. reg. 3. in prin.
L. IIII. d. cap. 1 queſt. 1. except. 58.
L. V. lib 45. cap. 3. queſt. 10. reg. 1. in prin. & except. 2.
L. VI. lib. 45. cap. 1. queſt. 2. except. 14.
L. VII. d. queſt. 1 except. 46. item lib. 43. cap. 14. queſt. 1. except. gener. 1.
L. VIII. d. queſt. 2. except. 5.
L. IX. d. queſt. 2. except. 39.
L. X. lib. 45. cap. 1. queſt. 5. reg. 1. in prin.
ibi: Vt autem is. lib. 45. cap. 2 queſt. 2. in prin.
L. XI. lib. 45. cap. 2. queſt. 1. except. 2. item cap. 3. queſt. 9. reg. 1. item reg. 4. except. 2.
L. XII. lib. 38. cap. 4. except. 21. item lib. 43. cap. 2. queſt. 2. except. 31.
L. XIII. lib. 6. cap. 9. queſt. 5. except. 4. item lib. 38. cap. 6. except. 11. repl. 1.
L. XIIII. in prin. li. 43. cap. 13. queſt. 3. reg. 1. in prin.
ibi: Quo ſi nomine. lib. 45. cap. 3. queſt. 9. reg. 2.
L. XV. in prin.
§ Non eſt autem. lib. 45. cap. 1. queſt. 2. except. 55. item lib. 48. cap. 17. reg. 1. except. 4. repl. 2. dupl. 2.
L. XVI. d. cap. 1. queſt. 5. reg. 3. except. 1. item cap. 2 queſt. 1. except. 6. repl. 2.
L. XVII. d. cap. 1. queſt. 2. except. 38.
L. XVIII. d. queſt. 1. except. 40. repl. 1. dupl. 1.
L. XIX lib. 45. cap. 3. queſt. 10. reg. 1.
ibi: Cum ſi hoc. d. reg. 1. except. 2.
L. XX lib. 45. cap. 1. queſt. 2. except. 54. repl. 3. itẽ lib. 48. cap. 11. queſt. 2. reg. 1.
L. XXI. lib. 43. cap. 3. queſt. 9. reg. 1.
L. XXII. lib. 43. cap. 1. queſt. 2. except. 30. repl. 3. itẽ queſt. 3. reg. 1 except. 1.
L. XXIII. d. queſt. 2. except. 30. item cap. 3. queſt. 10 reg. 1. item lib. 48. cap. 17. reg. 1. except. 4. repl. 2.
L. XXIIII lib. 45. cap. 1. queſt. 4. reg. 1. except. 2. itẽ lib. 48. cap. 18. reg. 3.
L. XXV. d cap. 1. queſt. 2. except. 40. repl. 2. item cap. 3. queſt. 7. in prin.
L. XXVI. lib. 6. cap. 9. queſt. 5. except. 1. repl. 9. itẽ exc. 21. item lib. 38. cap. 6. exc. 8. repl. 3. dupl. 2.
ibi: Sed ſiquidem poſt. d. queſt. 5. except. 22.
ibi: Niſi pacti. d. except. 22. repl. 1.
ibi: Sed ſi defenſionem. d. except. 22. repl. 2.
ibi: Sin autem. d. except 22. repl. 3.
ibi: Niſi intra primum. d. queſt. 5. except. 20. in prin & repl. 1.
L. XXVII. lib. 45. cap. 1. queſt. 2. except. 42. item cap. 3. queſt. 7. except. 1.
L. XXVIII. d. queſt. 2. except. 50. item cap. 3. queſt. 10. reg. 1. except. 1. item lib. 48. cap. 17. reg. 1. except. 4. repl 2.
ibi: Idemq; in duob. lib. 38. cap. 12. reg. 2. except. 22. item d. reg. 1. except. 6. repl. 3.

De euictionibus. Tit. XLV.

L. I. lib 42. cap. 7. reg. 17. item lib. 42. cap. 7. queſt. 1. except. 41.
L. II. d. queſt. 1. except. 5. 5. repl. 2. item except. 27. repl 2.
L. III. d. queſt. 1. except. 3.
L. IIII. d. queſt. 1. except. 4.
L. V. lib. 42. cap. 1. cauſa 38. item queſt 6. except. 4.
L. VI. lib. 42. cap. 7. queſt. 1. except. gener. 1. item queſt. 9. reg. 1. in prin.
L. VII. d. queſt. 1. except. 68. repl. 5. dupl. 4. item queſt. 2. reg 1. except. 5.
L. VIII. d. except. 61. in prin.
ibi: Sed etſi iudicio. d. queſt. 1. except. 55. & exc 58.

L. IX.

L.IX. d. except. 68. repl. 5. dupl. 2. tripl. 3. item quæſt. 3. reg. 1. except. 6. item quæſt. 4. reg. 1. in prin.
ibi: In quo continetur. d. quæſt. 4. reg. 6.
L.XI. lib. 42. cap. 7. quæſt. 2. except. 42.
L.XI. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 1. repl. 2. itẽ cap. 5. except. 5.
L.XII. lib. 42. cap. 7. quæſt. 1. except. 3. repl. 3.
L.XIII. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 1. repl. 8. item d. cap. 7. quæſt. 1. reg. 1. except. 3.
L.XIIII. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 1. repl. 10.
L.XV. lib. 42. cap. 7. quæſt. 1. except. 55. item quæſt. 7. reg. 2.
L.XVI. d. cap. 7. quæſt. 4. reg. 2. et reg. 6. except. 1.
L.XVII. d. cap. 7. quæſt. 1. except. 43. & except. 63. repl. 5.
L.XVIII. d. quæſt. 1. except. 3. repl. 2. item quæſt. 3. reg. 1. except. 3.
L.XIX. d. quæſt. 1. except. 25.
L.XX. in prin. lib. 48. cap. 17. reg. 2. except. 5. diſtinct. 1.
§ Empti ſanè. d. quæſt. 1. except. 66. in prin.
L.XXI. lib. 43. cap. 1. quæſt. 4. reg. 2. except. 1. item cap. 7. quæſt. 1. except. 66. item quæſt. 4. reg. 1. in prin. item quæſt. 5. reg. 2.
L.XXII. d. quæſt. 1. cauſa 6.
L.XXIII. d. quæſt. 2. except. 63. repl. 5. dupl. 1. tripl. 3. item quæſt. 1. reg. 1. except. 6. item quæſt. 4. reg. 1. in prin.
L.XXIIII. lib. 17. cap. 3. except. 28. in prin. item lib. 42. cap. 9. quæſt. 1. except. gener. 7.
L.XXV. lib. 42. cap. 7. quæſt. 4. reg. 1. except. 1. itẽ quæſt. 7. reg. 2. in prin.
L.XXVI. d. cap. 7. quæſt. 1. except. 33.
L.XXVII. d. quæſt. 1. except. 12.
L.XXVIII. lib. 41. cap. 1. quæſt. 4. reg. 4.
L.XXIX. d. quæſt. 1. except. 4.
ibi: Vel cum eorum. d. quæſt. 1. except. 68. repl. 3.
ibi: Quanti intereſt. d. ca. 7. quæſt. 4. reg. 1. in prin.
L.XXX. lib. 7. cap. 2. quæſt. 3. de malæ fidei poſſeſſ.
L.XXXI. lib. 12. cap. 5. except. 5.

Creditorem euictionem non debere. Tit. XLVI.

L.I. lib. 40. cap. 7. quæſt. 6. reg. 2.
ibi: Si tamen fiſcus. lib. 21. cap. 4. except. 1. repl. 11.
ibi: Quoniam hoc utiq; lib. 40. cap. 1. cauſa 45.
L.II. d. reg. 2. except. 2 & 1.

Hactenus leges Pandectarum & Codicis, quæ quidem in hac quinta Digeſtorum parte continentur. Sequuntur nunc tituli Inſtitutionum.

INSTITVTIONVM LIBRI TERTII.

De obligationibus. Tit. XIIII.

In prin. lib. 36. cap. 1. in prin.
§ Omnium autem. lib. 36. cap. 2. diuiſ. 2.
§ Sequens. d. cap. 2. diuiſ. 3.
§ fin. d. cap. 2. diuiſ. 4.

Quib. modis contrah. obligatio. Tit. XV

In prin. d. diuiſ. 4.
§ Mutui. lib. 39. cap. 1. quæſt. 2.
§ Et quoniam. d. cap. 1. quæſt. 1. item quæſt. 2. reg. 2.
ibi: Et ex contractu. lib. 19. cap. 1. in prin.
§ Is quoq; lib. 44. cap. 4. quæſt. 2. ſpecie 6. item lib. 49. cap. 7. cauſa 1. item cap. 8. except. 14.
§ Item is cui lib. 39. cap. 1. quæſt. 4. itẽ cap. 2. quæſt. 1. except. 25. item cap. 4. quæſt. 1. reg. 5. & 6. item cap. 5. except. 3. in prin.
ibi: Sed is ab eo. d. cap. 1. quæſt. 2. reg. 2.
§ Commodata. lib. 39. cap. 4. quæſt. 2. except. 8.
§ Præterea & is. lib. 39. cap. 7. quæſt. 3. in prin.
ibi: Sed is ex eo ſolo. lib. 39. cap. 3. quæſt. 2. cauſa 6. item cauſa 7. except. 1.
§ fin. lib. 40. cap. 12. quæſt. 1. except. 1.

De uerborum obligationibus Tit. XVI

In prin lib. 38. cap. 1. reg. 3.
ibi: Ex qua duæ. lib. 17. cap. 9. reg. 1. item lib. 38. cap. 10. reg. 1.
ibi: Quæ hoc nomine. lib. 38. cap. 1. reg. 4.
§ In hac re. lib. 38. cap. 4. except. 21.
ibi: Vtrum autem. d. cap. 4. except. 24.
§ Omnis ſtipulatio. lib. 36. cap. 14. reg. 1.
ibi: Id autem. d. cap. 14. reg. 2.
§ At ſi ita ſtipuleris. d. reg. 2. except. 2.
ibi: Sed hæres. lib. 37. cap. 6. except. 3. repl. 2.
§ Sub conditione. lib. 38. cap. 11. ſpecie 1. reg. 1.
§ Si quis ita. lib. 36. cap. 14. reg. 7. in prin.
§ Ex conditionali. d. cap. 14. reg. 6. item lib. 38. cap. 5. except. 17.
§ Loca etiam. d. cap. 14. reg. 1. except. 2.
ibi: Et ideo ſi quis. lib. 17. cap. 1. except. 23.
§ Conditiones. d. cap. 14. reg. 6. except. 1.
§ Non ſolum. lib. 30. cap. 2. diuiſ. 2.
ibi: Et in huiuſmodi. lib. 38. cap. 11. ſpecie 2. reg. 1. itẽ cap. 14. quæſt. 6. reg. 2.
ibi: Itaq; ſi quis. d. diuiſ. 2. item d. ſpecie 2. reg. 2.

De duobus reis ſtipulandi & promit. Tit. XXVII.

In prin. lib. 38. cap. 12. reg. 1.
ibi: Nam ſi prius. d. cap. 12. reg. 2. except. 3. item cap. 3. reg. 4.
§ Duo pluresue. d. reg. 2.
§ Ex huiuſmodi. d. cap. 12. reg. 2. in prin. item lib. 48. cap. 11. reg. 5.
§ fin. d. reg. 2. except. 13. item lib. 36. cap. 14. reg. 2. except. 6.

De ſtipulatione ſeruorum. Tit. XVIII.

In prin. lib. 36. cap. 5. reg. 2. in prin.
ibi: Sed & hæreditas. d. reg 2. except. 3.

§ Sine

§ Sine alii.lib.37.cap.3.except.26.repl.5.item d.reg. 2.except.4.
§ Sed cum factum.d.reg.2.except.8.
§ Seruus communis. lib.21.cap.2.reg.4. in prin.itē except.2.
§ fin.d.reg.4.except.4.& 5.

De diuiſione ſtipulationum.
Tit. XIX.

In prin.uſq; ad finem tituli.lib.38.cap.2.diuiſ.1.

De inutilib. ſtipulationib.
Tit. XX.

In prin.lib.37.cap.3.except.34.
§ Idem iuris.d.cap.3.except.32.& 33.
ibi:Vel rem ſuam.d.cap.3.except.30.in prin.
§ Item contra.lib.38.cap.5.except.32.in prin.
ibi:At nec ſtatim.d.cap.3.except.33.repl.2.
ibi:Quæ enim natura.d.except.33.in prin.
§ Si quis alium.lib.37.cap.3.except.24.in prin.
ibi:Quod ſi effecturum.d.except.24.repl.2.
§ Si quis alij.d.cap.3.except.26.in prin.
§ Planè ſolutio.d.except.26. repl.11. itē lib.41.cap. 8.except.10.repl.1.dupl.1.tripl.1.item repl.4. in prin.
ibi:Sed ille aduerſus.lib.41.cap.13.quæſt.3.cauſa 20.
§ Quod ſi quis.d.except.26.repl.12.
§ Et uerò qui.d.except.26.repl.2.
§ Præterea inutilis.lib.38.cap.4.except.23. in prin.
§ Nam ſi hoc ſolum.d.except.23.repl.4.
§ Item inutilis.lib.36.cap.3.except.3.& 6.
ibi:Sed ſeruus.d.cap.3.except.3.& 4.
§ Mutum.lib.38.cap.4.except.3.
§ Furioſus.d.cap.3.except.2.
§ Pupillus.lib.38.cap.4.except.1.
§ Si impoßibilis.lib.37.cap.3.except.37.
ibi:At ſi ita.lib.36.cap.14. reg.7. except.3.
§ Item uerborum.lib.38.cap.4.except.5. item cap. 9.reg.2.
§ Poſt mortem.lib.37.cap.3.except.35.in prin.
§ Item ſi quis ita.lib.38.cap.4.except.30.
§ Ita autem.d.except.35.repl.1.
ibi:Item poſt mortem.d.except.35.repl.3.
§ Si ſcriptum.lib.38.cap.9.reg.1.
§ Quoties. lib.38. cap.4. except.23.repl.4. & re- pl.5.
§ Alteri.lib.37. cap 3.except.26. in prin. & repl.8.
ibi:Pœnam enim.lib.36.cap.8.reg.8.item lib.38.cap. 6.except.10.repl.1.item cap.10. reg.6. except.5.
§ Sed etſi quis.lib.37.cap.3.except.26.repl.1.
§ Etſi creditori.d.repl.1.
§ Verſa uice.d.cap.3.except.24.in prin.
§ Item nemo.d.cap.3.except.30.repl.3.dupl.1.
§ Si de alia re.lib.38.cap.4.except.26.
§ Quod turpi.d.cap.4.except.14.item except.28.
§ Cum quis.lib.38.cap.5.except.37.
§ Qui hoc anno.lib.36.cap.14.reg.2.
§.fin.d.cap.14.reg.1.except.1.

De fideiuſſoribus. Tit. XXI.

In prin.lib.45.cap.1.in prin.
§ In omnibus.d.cap.1.quæſt.2.except.19.
ibi:Adeò quidem.d.quæſt.2.except.13.
§ Fideiuſſor non.d.cap.1.quæſt.4.reg.1.
§ Fideiuſſor &.d.cap.1.quæſt.2.except.25.& 26.
§ Si plures.d.cap.1.quæſt.3.reg.3.
§ Sed ex epiſtola.lib.45.cap.2.quæſt.1.in prin.
ibi:Ideoq; ſi quis.d.quæſt.1.except.6.
ibi:Sed ſi ab uno.d. quæſt.1.except.2.
§ Fideiuſſores. lib.45.cap.1.quæſt.2. except.30.in prin. & repl.1.
§ Si quid autem.lib.43.cap.4.quæſt.1.in prin.
§ Græcè.lib.45.cap.1.quæſt.2.except.31.
§ fin.lib.38.cap.9.reg.1.& reg.2.

De literarum obligationibus.
Tit. XXII.

lib.36.cap.2.diuiſ.4.

De obligationib. ex conſenſu.
Tit. XXIII.

d.diuiſ.4.in fine.

De emptione & uenditione.
Tit. XXIIII.

In prin. lib.41.cap. 2. except. 10. item cap.3. ex- cept.42.
ibi:In ijs autem.lib.37.cap.3.except.13.in fine. item lib.41.cap.4.except.1.& 2.
ibi:ita tamen.lib.41.cap.1.quæſt.4.reg.7.
§ Precium autem.lib. 41. cap.3.except.14.& 25.
§ Quod ius.lib.43.cap.1. quæſt.3. exceptione 3. repl.1.
§ Item precium.lib.41.cap.1.quæſt.3.reg.1.
ibi:eamq; ſpeciem.lib.41.cap.10.in prin.
§ Cum autem.lib.43.cap.2.in prin.
ibi:tametſi adhuc.d.cap.2.except.4.
ibi:Quidquid enim.d.cap.2.except.18.& 19.
§ Quod ſi fugerit.d.cap.2.except.14. & d.except. 18.& 19.
ibi:Vtiq; tam.d.cap.2.except.23.
§ Emptio tam.lib.41.cap.3.except.35.
§ fin.d.cap.3.except.14.repl.1. item lib.42. cap.1. quæſt.1.cauſa 13.

De locatione & conductione.
Tit. XXV.

In prin.lib.43.cap.1.quæſt.3.
ibi:Nam ut emptio.d.cap.1.quæſt.5.except.8.
ibi:Et competit.d.cap.1.quæſt.4.reg.4.
ibi:Et quæ ſuprà.d.cap.1. quæſt.5.except.3. itē cap. 6.quæſt.5. except.1.
§ Præterea ſicut uulgò. d. cap.1. quæſt.5.except.4. item lib.39. cap.4.quæſt.2.except.8.
§ Adeò autem.lib.43.cap.9.quæſt.2. item lib.eod. cap.1.quæſt.5.except.14.
§ Item quæritur.lib.43.cap.5.quæſt.1.except.1.
§ Conductor.lib.43.cap.2.quæſt.1.cauſa 1.
§ Qui pro uſu.d.quæſt.1.cauſa 12.except.1.
§ fin.lib.43.cap.1.quæſt.5.except.17.

De ſocietate. Tit. XXVI.

In prin.lib.43.cap.10.quæſt.2.
§ Et quidem.lib.43.cap.11.quæſt.5.reg.1.
§ De illa ſanè.d.reg.1.except.1.repl.2.

ſ Nam & ita.lib.41.cap.10.quæſt.3.except.7.
ibi: Et adeò contra.lib.43. cap.11.quæſt.2.cauſſa 3. except.11.item cap.5.reg.1.exc.1.repl.2.
ſ Illud expeditum d.reg.1.except.2.
ſ Manet.lib.43.cap.10.quæſt.4.cauſſa 10.in prin.
ſ Sed planè.d.cauſſa 10.except.1.
ſ Soluitur adhuc.d.quæſt.4.cauſſa 1.
ſ Item ſi alicuius.d.quæſt.4.cauſſa 15.
ſ Publicatione.d.quæſt.4.cauſſa 5.
ſ Item ſi quis.d.quæſt.4.cauſſa 6.
ſ Socim. lib.43. cap.12. quæſt.2. cauſſa 7. except.1. replic.1.
ſ Culpa autem.d.repl.1.dupl.2.

De mandato. Tit.XXVII.

In prin.uſq; ad ſ.Et adeò.lib.43.cap.12.quæſt.2.
ibi: At ſi tua.d.cap.12.quæſt.3.except.1.
ibi:Tua tantùm.d.except.1.
ſ Et hæc adeò.d.except.1. repl.2. item lib.45.cap.1. quæſt.2.cauſſa 1.
ſ Illud quoq;.d.quæſt.3.except.4.
ſ Is qui exequitur.lib.43.cap.14.quæſt.1.exc.1.
ibi: Adeò quidem ut.lib.45. cap.4. quæſt.4.reg.2. except.1.
ſ Rectè quoq;.lib.43.cap.12.quæſt.3.except.17.
ſ Item ſi adhuc.d.quæſt.3.except.18. in prin.& except.19.
ſ Sed utilitatis.d.except.18.repl.2.
ſ Et huic ſimile.lib.48. cap.8. replic.10. duplicat.3. triplicat.2.
ſ Mandatum.lib.43.cap.12.quæſt.3.except.16. item cap.13.quæſt.1.cauſſa 2 & 3.
ſ Mandatum.d.quæſt.3.except.11.
ſ In ſumma.d.quæſt.3. except.15. item cap.13.quæſt. 7.except.5.
ibi:Et ideo ſi fulloni.lib.43.cap.5. quæſt.1.except.5. item cap.6.quæſt.5.except.1.

De obligationibus, quæ quaſi ex contractu naſcuntur. Tit.XXVIII.

In prin.lib.44.cap.4.quæſt.1.
ſ Igitur cum quis,uſq; ad ſ.Ex quibuſdam.d.cap.4. quæſt.2.
ibi:Quæ appellantur nego.lib.44.cap.5.quæſt.1.
ibi:Sed domino quidem.d.cap.4 quæſt.2.ſpecie 1.
ibi:Idq; utilitatis.lib.44.cap.5.quæſt.1.
ibi:Quo caſu ad.lib.44.cap.6.quæſt.1.cauſſa 1. itẽ except.5.repl.1.
ſ Tutores quoq;.lib.44.cap. 4.quæſt.2.ſpecie 2.
ibi:Sed & contrà.lib.18.cap.14.quæſt.2.cauſſa 1.
ſ Item ſi inter.lib.44.cap.4.quæſt.2.ſpecie 3.
ſ Idem iuris.d.quæſt.1.ſpecie 4.
ſ Hæres quoq;.d.quæſt.2.ſpecie 5.
ſ Item is cui.d.quæſt.2.ſpecie 6.
ſ Ex quibuſdam.

Per quas perſonas nob.obligatio adquiritur. Tit.XXIX.

In prin.lib.21.cap.2.reg.1.
ibi: Quod autem per lib. lib. 16. cap.2. quæſtion. 1. in princip.
ibi:Scilicet patre.lib.16.cap.5.reg.1.except.8.
ſ Item per liberos.lib.11.cap.2.reg.6.except.1.
ſ Per eum quoq;.d.cap.2.reg.5.except.1.
ſ Communem.d.cap.2.reg.4.except.1 & 2.
ibi:Sed ſi domini.d.except.2.repl.1.

INSTITVT. LIBRI QVARTI.

De actionibus. Tit.VI.

In prin.lib.36.cap.4.in prin.
ſ Omnium autem.d.cap.4.quæſt.2.diuiſ.1.
ſ Aequè ſi agat.lib.25.cap.4.in prin.
ibi:Contrà quoq;.ibidem.item lib.24. cap.7.in fine, quæſt.1.
ibi:Quod genus.lib.36.cap.5.reg.5.except.2.
ſ Sed iſtæ quidem.lib.36.cap.4.quæſt.2.diuiſ.3.
ibi:Nanq; ſi cui.lib.21.cap.11.quæſt.3.in prin.
ibi:Quoniam primum.d.cap.11.quæſt.1.
ſ Rurſus ex diuerſo.
ſ Item ſi quis.
ſ Item Seruiana.lib.40.cap.8.quæſt.1.
ſ Inter pignus.lib.40.cap.1.quæſt.2.
ſ In perſonam.
ſ Item prætor.lib.45.cap.11.
ſ De conſtituta.lib.45.cap.5.quæſt.2.in prin.
ibi:Nam alioqui.d.cap.5.quæſt.10.reg.2.
ſ Actiones autem.lib.45.cap.12.quæſt.5.in prin.
ſ Item ſi quis.lib.7.cap.7.quæſt.1.cauſſa 2.in prin.
ſ Pœnales.
ſ Præiudiciales.
ſ Sic itaq;. lib.21. cap.9. reg.13. item lib. 37. cap.11. quæſt.2.except.3.
ſ Planè odio furum.
ſ Appellamus.lib.36.cap.4.quæſt.2.diuiſ.1.differ.5.
ſ Sequens illa.uſq; ad ſ.Quædam actiones.d.quæſt. 2.diuiſ.5.
ibi: Planè ſi depoſiti. lib.39. cap.8. quæſt.3.reg. 6. except.1.
ibi:Item miſta.lib.33.cap.12.reg.3.
ſ Quædam actiones.d.quæſt.2.diuiſ.8.item lib.44. cap. 9. quæſt. 2. reg. 2. item cap. 14. quæſt. 1. reg. 1.
ſ In quibus trib.lib.44.cap.10.quæſt.5.reg.3.
ſ Omnes autem, uſq; ad ſ.Actionum autem.lib.36, cap.4.quæſt.2.diuiſ.4.
ſ Tripli uerò.lib.36.cap.8.reg.9.
ſ Actionum.lib.36.cap.4.quæſt.2.diuiſ.7.
ſ Fuerat antea.lib.25. cap.5.quæſt.1.reg.2.& reg.3. item quæſt.5.reg.1.
ibi:Sed & tacitam.d.quæſt.5.reg.2. in prin.
ſ In bonæ fidei. lib. 36. cap.4. quæſtion. 2. diuiſ. 7. propr.4.
ibi:In quo & illud.lib.36. cap.13. in prin.& quæſt. 3.in prin.
ibi:Sed & in ſtricti.ibidem.
ſ Præterea.lib.36.cap.4.quæſt.2.diuiſ.8.
ſ Curare autem.lib.7.cap.11.quæſt.1.reg.2.
ſ Si quis agens, uſq; ad ſ. Si minus. lib.36. cap. 8. reg.9.
ibi:Loco plus.lib.36.cap.7.reg.4.

ibi: Propter quam cauſſam. lib.38. cap.13. queſt.1. item queſt.3.cauſſa 2.
ibi: In qua ſcilicet.d.cap.13.queſt.5.reg.1.
§ Huic autem.lib.38.cap.8.reg.4. in prin.
§ Si minus.lib.6.cap.4.queſt.7.reg.1.
§ Si quis aliud ibidem.
§ Sunt preterea.lib.45.cap.11.queſt.4.reg.1.
§ Item ſi de dote.lib.36.cap.12.queſt.1.cauſſa 5.
§ Propter retentionem.lib.15.cap.4.queſt.1.in prin.
§ Sed & ſi quis.lib.36.cap.12.queſt.1.cauſſa 1. cum ſequentibus.
ibi: Idem eſt ſi quis. lib.35. cap.2. queſt.3. reg.10. in princip.
§ Compenſationes.lib.36.cap.13.in prin.
§ fin.in Comment.liberat.cap.22.except.7.

Quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt,&c. Tit.VII.

In prin.lib.45.cap.7.in prin.
§ Si igitur.d.cap.7.queſt.2. except.2. item cap.14. in prin.
§ Eadem ratione.d.queſt.2.except.3 & 4.
§ Exercitoria.lib.45.cap.8.queſt.3.in prin.
ibi: Ideo autem.d.cap.8.queſt.1.
§ Inſtitoria.lib.45.cap.9.queſt.3.in prin.
ibi: Ideo autem.d.cap.9.queſt.1.
ibi: Iſtas tamen. d. cap.8. queſt.3. except.6. item d. cap.9.queſt.3.except.5.
§ Introduxit.lib.45. cap.10.queſt.4. cauſſa 1. item queſt.6.reg.2.
ibi: Et ideo trib.d.cap.10.queſt.1.
§ Preterea.lib.45.cap.7.queſt.2. except.1.itẽ cap. 13.queſt.2.cauſſa 2.
ibi: Id eatenus,lib.45.cap.11.queſt.6.reg.1.
ibi: In rem autem.d.cauſſa 1.& cauſſa 3.
ibi: Licet enim.d.queſt.6.reg.3.
§ Cùm autem.lib.43.cap.12.queſt.2.reg.1.in prin.
ibi: Eiúe qui in.d.queſt.2.reg.5.
§ Aliquando tamen.d.reg.5.except.1.
§ Ceterùm dubium. lib.45.cap.8.queſt.9.reg.3. itẽ cap.9. queſtion.10.reg.3. item cap.14.queſt.5. reg.1.
§ Is quoq; cui.lib.45.cap.10. queſt.2 & 3.itẽ queſt. 6.reg.2.item queſt.9.reg.1.& reg.3.
ibi: Rurſus de peculio.d.queſt.6.reg.3.
§ Et poteſt.d.cap.10.queſt.3.
§ Que diximus.d.cap.10.queſt.4.except.1.
§ Illud propriè.lib.39.cap.3.queſt.1.in prin.
§ Illud in ſumma.lib.45.cap.13.queſt.8.reg.2.
§ fin.d.reg.2.item cap.8.queſt.9.reg.2. item cap.9. queſt.10.reg 3.

De ijs per quos agere poſſumus. Tit.X.

In prin. uſq; ad §. procurator. lib.36. cap.7. reg. 1 & 2
§ Procurator. lib.5.cap. 6. queſt.4.except.18. item except.38.

De perpetuis & temporalib. actionibus. Tit.XII.

In prin. lib.36. cap.15. in prin. item cap.4. queſt.2. diuiſ.3.
§ Non autem.lib.34.cap.6.reg.5.except.1.
ibi: Sed heredibus.lib.36.cap.5.reg.7.except.3.
ibi: Aliquando tamen.d.except.1.repl.3.
§ Fœnales.d.reg.7. except.6. repl. gener. 1.itẽ cap. 6.reg.5.except.1.repl.2.
§ fin.lib.38.cap.6.except.8.repl.1.dupl.1.

NOVELLARVM CONSTITVTIONVM INDEX.

Nouell. c.IIII.

In prin.uſq; ad §. Quod autem conſequitur.lib.36. cap.14.reg.16. item lib.38.cap.12.reg.2.except. 19.item lib.45.cap.3.queſt.6.reg.2.
§ Poſtulet igitur.lib.6.cap.5.queſt.2.cauſſa 2.
ibi: Quòd ſi tempus.d.cap.2.queſt.9.reg.3.
§ Enimuerò.lib.40.cap.8.queſt.7.reg.2.
ibi: Simulac uerò. d.cap.8.queſt.6.reg.1.except.14. repl.2.
ibi: Neq; hoc tãtùm:lib.42.cap.7.queſt.3.reg.1.except.5.repl.1.
ibi: Eadem uidelicet.d.reg.2.except.2.
§ Quod autem conſequitur.

Nouell. c. LI.

Lib.37.cap.4.repl.1.item lib.45.cap.1.queſt.2.except.24.

Nouell.c.LII.

In prin. lib. 40. cap. 1. queſtion. 4. cauſſa 3. except. 4.
§ Enimuerò & illud. lib.35. cap. 2. exception. 30. replicat.12.

Nouell.c.LX.

In prin. uſq; ad §. Porrò & illud. lib.36. cap. 14. reg.14.
§ Porrò & illud,uſq; ad §. fin.lib.5. cap.3. queſt.2. reg.3.item lib.8.cap.3.except.3.

Nouell.c.LXIIII.

Lib.43. cap.3. queſt. 1. cauſſa 13. item queſtion.4. reg.5.

Nouell.c.LXXXVIII.

Lib.39.cap.8.queſt.2.cauſſa 7.except.5.item lib.40. cap.12.queſt.3.except.1.repl.3.
ibi: Agnoſcat inſuper.d.cap.12.queſt.4.reg.2.
ibi: Et inſuper trientes.d.reg.2.except.1.
ibi: Neq; aliquis.d.except.5.

Nouell.c.XCIX.

Lib.38. cap.12. reg.2. except.19. item lib.45.cap.2. queſt.2.reg.2.
ibi: Si quis enim.d.cap.12.reg.2.except.2.

Nouell.c.CXII.

In princip. lib. 5. cap.9. membr. 2. queſt.1.in principio.
§ Sed & illud.d.queſt.1.except.5.
§ Illud quoq;.d.queſt.1.except.4.item lib.32.cap.5. except.51.

§ Ab hac uerò.d. quæſt.1.except.2.repl.3.
ibi:Integrum quidem.lib.40.cap.6.reg.3.
ibi: Sin debitor hoc.lib 40. cap.3. cauſſa 22.in prin. item cap.8.quæſt.7.reg.2.except.3.
§ Cæterùm ad, uſq; ad §. Porrò omnes.lib.6. cap.7. quæſt.8.de actor. caut.1.3 & 4. item lib.38. cap. ult.quæſt.5.in fine.
§ Porrò cum omnes. lib.36.cap.14.reg.2.except.2.
§ Si uerò cauſſam.lib.6.cap.2.quæſt.3.
ibi: Vnaquaq; uocatione.d.cap.2.quæſt.4.reg.1.
§ Inſuper omnibus.
§ At uerò ſi lis, uſq; ad finem conſt.d. cap.2.quæſt. 6. reg.5.

Nouell.c.CXXI.

Lib.36.cap.9.quæſt.2.reg.3.except.3.

Nouell.c.CXXXVI.

In prin.uſq; ad §.Secundum. lib.43. cap.3. quæſt.6. reg.2.except.2.
§ Secundum, uſq; ad §. Porrò neq;. lib.40. cap. 8. quæſt.9.reg.3.except.2.
§ Porrò neq; illud.lib.8.cap.9.reg 13.except.1.
§ Si tamen contractus.d.except.1.
§ Quia uerò.lib.36.cap.9.quæſt.2.cauſſa 5.itē quæſtion.1.reg.1.except.7.
§ Inſuper de hoc.
ibi: Aurum tamen.lib.7.cap.1.quæſt.3.reg.1.except. 1.repl.2.
ibi:Et ut exinde.lib.40.cap.1.quæſt.4.ſpecie 10.
ibi: Neq; enim temerè. d. ſpecie 10.item lib.eod.cap. 2.except.18.
§ Vſura ſanè.lib.36.cap.9.quæſt.1. cauſſa 1.except. 6.repl.1.
ibi: In ratiocinijs uerò.d. quæſt.1.cauſſa 5. itē quæſt. 2.reg.1.except.7.
§ In illo utiq;. lib.7. cap.2. quæſt. 2. reg.1. except.1. repl.2.

Nouell.c.CXXXVIII.

Lib.36.cap.9.quæſt.2.reg.3.except.3.

Nouell.c.CLX.

d.reg.3.except.4.

INDICIS LEGVM FINIS.

RERVM ET VERBORVM IN HAC QVINTA DIGESTORVM PARTE memorabilium, INDEX.

Abſens cur ſtipulationem contrahere nō poſſit 234.29. inter Abſentes quomodo etiam cōuentri poſſe, Labeo dicat 171.11
accuſatio aduerſus dominum ſeruo unde competat 21.54
acoris ac mucoris periculum quādo ad emptorē pertineat 533. 21.item ad uenditorem. ibid..5
actio aduerſus nautas, &c. aduerſus quos detur 408.24 quamdiu competat 410.28 quibus detur 408..7
actio aduerſus quos non competat 49.20 alienata quatenus exerceri non poßit 42.10 arbitraria unde oriatur 317. 22
actio ciuilis quando nulla ſit 908. 26 unde naſcatur 15.47
actio contraria commodati etiam ſine principali moueri poteſt 373.31
actio contraria quando aduerſus defuncti heredes detur 946. 31
actio contra parentem uel dominum quæ & quantum competat 1117.50
actio cur poſſeſſori non detur 40. 38 & 43.2 depoſiti regulariter perpetua 397.17 directa 33. 40 de dolo quando locum habeat 538.31 de euictione quādo intercidat 723.43 de in rē uerſo quomodo cōpetat 1390. 54 de pignore iure honorario quomodo tollatur 450.47
actio empti quando & quamdiu cōpetat 643.28 quo caſu aduerſus pupillum detur 644. 50
actio & exceptio quo caſu heredib. denegetur 228.37
actio ex contractu quid 31.33
actio ex empto aduerſus quos cōpetat 644 23 quando competere incipiat 621.52 quibus competat 643.13
actio ex facto quid 31.35
actio ex ſtipulatu ad præſtandam pœnam quando cōpetat 279. 32
actio ex ſtipulatu quando detur 853.50
actio hypothecaria aduerſus quos competat 490.26 ex qua cauſa competat 483.34 quando competat 497.5 quibus competat 486.33
actio in factum aduerſus quos cōpetat 748.37 cuius actionis ſit adfine remedium 746.3 cur poſt annum non detur 749. 39 de receptis quo caſu detur 403. 37 quamdiu competat 749.32 quando ſit 745.28 quæ dicatur 31.18 quibus cōpetat 748.9 quoties locū habeat 746.17
actio in perſonam quid 30.3 aduerſus quem locum habeat. ibid.5.38 unde intendatur 30. 29
actio in rem quid 29.59 aduerſus quem ſit 30.2.36 unde moueatur 30 32
actio quæ reſtituatur 1114.43
actio locati ex quibus cauſis detur 772.41
actio mandati directa 871.12
actio mandati quatenus competat 865.13
actio noxalis quando ceſſet 410.3
actio occupantis quando ſit 262.1.
actio pignoraticia contraria 518. 10 aduerſus quos detur 523.13.

ex quibus cauſis competat 518. 22 eius adfinia remedia 523. 24
actio pignoraticia quando mihi acquiratur 417.50 quãdo naſcatur 449.13
actio per quos competat 63.35
actio, petitio & perſecutio quomodo differant 29.39
actio pro ſocio quando ceſſet 850. 4 & 854 32 quando competat 860 7 quando ſit 850.1 quo caſu ſit 904.22
actio qua debitor pignus à creditore uenditum repetit 484. 36 aduerſus quos competat. ibid.44 ex quibus cauſis cõpetat. ibid. 38 in ea quid ueniat 485.18
actio quando competat 131.21 quamdiu competat 147.49 quatenus ꝑ facto ſumatur 29. 22 quo caſu ſit miſta 32.24 quibus competat 36 6 quomodo ipſo iure tollatur 224.5
actio redhibitoria aduerſus quos competat 690. 47 in quem proponatur 691.50 quib. cõpetat 689. 47 quotuplicem condemnationem habeat 696. 40
actio tam iuris quàm facti uocabulum 29.18
actio ui bonorũ raptorum cur miſta 32.36
actio unde naſcatur 169.23 utilis 31.42
actionis aduerſus nautas, &c. adfinia remedia 411.6 cauſæ cũ ſuis exceptionibus 402.50 cur magna utilitas 402.2 euẽtus 410 34 genus 402.33
actionis ceſſio in quantum ualeat 43.37 quando nõ ualeat. ibid. 25 quo caſu non ultra id quod precij nomine ſolutum eſt, ualeat. ibid.4
actionis contrariæ commodati adfinia remedia 374 8
actionis definitio 29.7
actionis de ſoluendo in certo loco adfinia remedia 321.51
actionis ex empto cauſæ cum ſuis exceptionibus 709.54 quomodo intelligendæ 621.47
actionis ex pœnali ſtipulatione quale remedium 307.8
actionis ex ſtipulatu adiũcta 295. 2 adfinia remedia 300.40
cauſa 271.20
actionis ex uendito cauſæ 749.52
actionis hypothecariæ antecedentia 497.5
actionis in factum cauſæ 746.9 & 901.4 genus 749.42
actionis mandati cauſarum exceptiones 877.45
actionis pro ſocio cauſæ 839.38 cauſarum exceptiones 853 45 genus 839.33
actionis quæ uenditori reſoluta uenditione cõpetat, adfinia remedia 605 15 cauſæ 602.27
actiõis redhibitoriæ adiũcta 698. 53 adfinia remedia 699 9 euentus 700.3
actionis uenditæ cauſæ 614.3 euentus 615.49
actionis uenditi, ſi ſeruus ita ut exportetur, uenierit, cauſa 616. 4
actionis uerbum & generale & ſpeciale eſſe 29.28
actionis uerbo etiam perſecutionẽ cõtineri 29.43 quæ contineãtur 35.21 etiam interdicta contineri 35.26
actioni redhibitoriæ quando locus non ſit 675.9
in Actionem pro ſocio quis cõmittere dicatur 836.26
in Actionem quæ uenditori reſoluta uenditione competat, quid ueniat 602.47
in Actionem quid ueniat 64.14
actione cõmodati contraria quando quis teneatur 372.48
actione nec depoſiti nec cõmodati qui teneatur 201.19
actione pignoraticia quando rectè agatur 448.43
actione tributoria quãdo agi poſſit 1180.4
actione una quãdo utendum 164. 21
de Actione aduerſus nautas, &c. 401.46 æſtimatoria Quanto minoris 708.1 domini ad reuocandã emphyteuſim, ex quibus cauſis ea competat 824.41 depoſiti directa 379.15 empti 621.43 ex empto 709 49 hypothecaria 481.23 in factũ aduerſus nautas, caupones, ſtabularios. de receptis reſtituendis 401. 46 locati 772.39 pro ſocio 839.30 quæ uenditori reſoluta uenditione cõpetat 602.34 redhibitoria 666. 51 uendita 614.1
in Actione aduerſus nautas, &c. quid ueniat 409.27 cõtraria cõmodati quid ueniat 373.55
in Actione de ſoluẽdo in certo loco adiunctum iudicis officium 322.45 quid ueniat 121.28
in Actione empti quantum ueniat 664.32 ex ſtipulatu quid & quantum ueniat 383.32 hypothecaria quid ueniat 490.34 in factum quid quantumue ueniat 748.42 pignoraticia cõtraria quid ueniat 523.18 quæ eſt in perſonam, quãdo fructus ueniant 101.48 redhibitoria quid quantumue ueniat 692.5 ſtricti iudicij in litẽ quando iurandum 131.4
actiones aduerſus patrẽ filio præſtari quãdiu non poſſint 21.6
actiones eiuſdem rei nomine quoties plures concurrunt, una tãtùm experiri debet 164.16
actiões ex maleficijs proditæ quales 32.25
actiones in perſonam ab actionib. in rem in quo differant 50. 59 quæ inueniantur 35.13 quo caſu proditæ 30.14
actiones in rẽ quæ inueniãtur 35. 11 quo caſu proditæ 30.20
actiones cõtrariæ etiam prætorias dici 31.10
actiones mãdatæ quando ſint ſalutæ 45.33 mixtæ quæ 35 27 mutuæ quo caſu ſint 916.24.28
actiones quæ biennio finiãtur 148. 21 quæ breuiori tẽpore finiãtur 148. 19 quæ in perpetuũ extendantur 148.7 quæ longiori tẽpore finiantur 148.20 quæ mixtã cauſam tam in rem quàm in perſonã obtinere uideãtur 35.32 quæ olim perpetuæ fuerint 148. 30 quæ perpetuò antiquitùs ſoleant cõpetere 148.1 quæ perſequendæ cauſa ſint cõparatæ 32.11 quæ quadriennio finiantur 148.25 quæ quinquennio finiãtur 148. 24 quæ ſaluæ permaneant 56. 29 quæ triennio finiantur 148.22
actionũ cumulatio regulariter ꝓhibita 164. 6 differentiæ quot 50.17 diuiſio 29.51 et 35.59 et 36.1 duo genera 29. 55 prima diſ-

ma differentia 30.29 altera. ibid.35 tertia.ibid.41 quarta. ibid.52 prima diuiſio 29.55 ſecunda 31.10 tertia. ibid.25 quarta. ibid.40 quinta 32.6 ſexta 33.2 ſeptima 34.2 octaua 35.4 nona.ibid.10 ſumma. diuiſio 30.10 turpiam quæ ſit ratio 845.10 uſus 9.42
actionibus pignoraticijs ob quam conuentionem creditor teneatur 447.17
actionibus tēporalibus certū tempus preſcriptum 148.25
actiones ex contractibus uenientes in heredes dari 56.47
actiones pœnales in heredem non tranſire 53.34.46 non competere 47.56
actiones ſuas remittētib. quatenus regreſſus ſit dandus 615.9
actor reo tenetur ſuas cedere actiones 410.36 quas rei cōmodata nomine habet 369.38
actor uel reus ſi in magiſtratu ſint temporali, quam. in actio diff. ratur 142.6
actori cur potius quàm reo, ſi iure petita diſſenſerint, credendum 90.49
actus ſtipulātis et promittētis qualis eſſe debeat 250.38
actum noſtrum maneam quæ efficiant 189.17
pro nō Adiectis quæ habeātur 185.39
adulti curator quatenus propriam rem mobilē eius cuius negocia tuetur, pignoris iure obligare non poßit 431.48
ædibus adfixa quæ nō ſint 658.58
ædibus uēditis quid ueniat 657.37
in Ædib. exuſtis eius tēporis quo ædificiū ſtetit, mercedē eſſe præſtandam 710.20
in Ædib. unis tradendis ab eo qui binas habet, cur ſeruitutis ſpecies ſit experimenda 718.27
ædilitium edictū ad quos morbos uitiaq; pertineat 685.47 cuiuſ de uenditionibus edictum quarum rerum ſit 683.22
ædilitiæ actiōes aduerſus quos cōpetant 690.54 quatenus poſt hominis mortē maneāt 688.4
in Ædilitijs exceptionib. quando exceptio opponenda 683.52
ædilitiū edictū ad quas uenditiones pertineat 687.17 ad uēditiones fiſcales non pertinere 686.51 quādo ceſſet 685.34 quādo locum habeat 686.16 & 687.2
ædilitio edicto qui contineantur 687.10
Aemilius Papinianus 97.18
æs alienū quod nō ueniat in ſocietatis rationem 840.56
æſtimatio loci uel temporis quādo preſtanda 66.25
de Aeſtimato actio cur proponatur 814.15
æſtimatoria actio cur proponatur 913.34 quādiu cōpetat 709.17
æſtimatoriæ actionis adfine remedium 709.46 adfinia remedia 914.7 cauſæ cū ſuis exceptionibus 708.4 & 913.51 genus. 913.24 ratio.ibid.20 ſimile. ibid.27 uſus. ibid.42.51
in Aeſtimatoria actione quæ locū habeant.ibid.47 quid ueniat 708.39 & 914.1
de Aeſtimatoria præſcriptis uerbis actione 913.17
affectus ratio in bonæ fidei iudicijs habenda 867.17
ex Affectus ratione mandati quādo agendum. ibid.18
agere quis interdū dicatur 29.46
agnationis ius pacto non repudiari 186.33
agraria lex à quo & contra quos lata 1023.19
agricolarū uſura 87.38 & 88.28
alicui quod debetur cur alius ſine uoluntate eius exigere nō poſſit 41.21
alieno nomine lege neminē agere poſſe. ibid.19 quo caſu actio competat. ibid.38
alluuionis periculum nō præſtare uenditorem 743.36 quæ cauſa ſit 494.42
alteri ſtipulari nemo poteſt 194.16
Anaſtaſij conſtitutio 44.7
ancilla ſi in diem addicta deceſſerit, an partus eius nomine addictio admitti poßit 595.40 quæ ſana non ſit 674.44
ancillæ quando pignus illico ſoluatur 419.16
in Ancillæ partu quid obſeruandū 690.55
ancillæ pignoratæ partus in quæ cauſa ſint 493.15
ancillam abducendi poteſtas cui ſit 755.39
animalia caſtrata quando uicioſa 678.31
animi uitium quādo uēditor præſtabit 669.49
annulorum æſtimatio an fieri debeat 820.29
annus quo caſu non ex die ſtipulationis, ſed ex die nuptiarum currere incipiat 299.37
[illegible] habens ſeruus, an redhiberi poßit 674.36
antinomiarum aduerſus nautas actionis reconciliatio 28
aqua uendita, etiam iter ad aquam deberi 654.24
aqueductus etiam pro ipſo facto ſumi 29.20 quid 29.16
aqueductus ius quando in emptorem tranſeat 659.9
aquarum diuidendarū ratio 1015.51 iter cur non ueniat in iudicium cōmuni diuidundo 1010.15
arbitraria actio quo caſu non cōpetat 320.7
arbitrium quale præſtandum eſſe, bona fides exigat 806.57
arbor quæ dominij ius confundat 1010.51 quæ in communi diuidundo iudicium non ueniat. ibid. 39
arbores & ſyluæ quo caſu nō contineantur 109.30
arbores uento deiectæ, antequam emptio contraheretur, an emptori ſint tradendæ 661.42
area inſulæ pars maxima 200.49
Ariſtonis locus 47.42
arra emptionis & uenditionis cōtractæ argumentum 584.1 emptori quādo reſtituēda 547.26
arræ nomine quod ſæpe pro uenditore datur, quò pertineat 583.35
ἄφωνος loquens, non morboſus 671.43
δύσφωνος loquens, morboſus. ibid. 42
atypus an ſit ſanus 672.36
auctor quando conueniri nō poſſit 748.5
pro Auro ſi quis in pignore dando æs ſubiecißet creditori, qualiter teneatur 520.20

B

BAlbus an ſit ſanus 672.30 magis uicioſus, quàm morboſus 668.6
beneficium diuiſionis ex quibus

 cauſis

cauſis peti & impetrari debeat 1052.22 quibus & inter quos competat 1056.5 quomodo competat 1057.5
de Benefi. io diuiſionis 1052.18
blæſus an ſit ſanus 672.30
bonitatis æſtimatio, cùm res cumitur, qualis facienda 743.7
in Bonitate cuiuſque partis æſtimatione quod tempus ſpectandum 741.1
bona fides in contractibus conſideranda 34.28 quæ in contractibus exigitur, æquitatem ſummam deſiderat 388.52
bonæ fidei actiones quæ 34.3 earum proprium 34.20.25.33 38.49 51.55 57
bonæ fidei conſenſum iudicia ſuſtinere 34.25
bonæ fidei poſſeſſor ex quo tempore etiam de percipiendis fructibus teneatur 407.47
ex Bonæ fidei contractibus quomodo ex pacto actio competat 174.1
in Bonæ fidei contractibus ex mora uſuras deberi 74.41
in Bonæ fidei iudicijs quæ uenire debeant 34.50 quantum arbitri officium poſſit 393.15 quantum iudicis officium ualeat 34.35 uſurarum ratio habenda 80.15
boni appellatio cur non ſit rei certæ ſignificatiua 250.5
bona eorum qui cenſentur, uice pignorum tributis eſſe obligata 416.41
bonorum omnium perſecutio quando inhibenda 490.43 ſi ſocietas irrita ſit, quæ communicanda ueniant 858.43
bonis cui interdictum eſt, ſtipulando ſibi acquirere 256.49
bonis publicatis, quicquid poſtea acquiritur, non ſequi fiſcum 867.5
bos qui uicioſus 678.13
boues an iumentorum appellatione contineantur. ibid.13

C

Cæſa quæ ſint 658.15
an e Calendas dari ſtipulari, quid 139.6
caſtellum, ex quo fiſtulis aqua duceretur, an emptori cedat 664.21
caſus fortuitos nullum humanum conſilium poſſe prouidere 26.26
caupo cur uiatorum factum non præſtet 405.43 in factū actione pro quibus teneatur 406.7 quorum factum præſtet 405.40
caupones & ſtabularios eodē modo teneri 405.2
cauſa quomodo plus petatur 89.36
in Cauſæ cognitione quid uerſetur 683.56
ex Cauſa lucratiua qui rem nō habet, eandem non prohibetur ex lucratiua cauſa petere 270.24
cautionales ſtipulationes quæ ſint 322.43
cautionum neceſſitas 706.59
centeſima uſura 35.37 uſura quo caſu in ſpeciebus ſit exigenda 87.34
centeſimis calēdis dari utiliter cur ſtipulemur 136.32
centum dare qui promiſit, an cōfeſtim teneatur 133.7
certi condictio aduerſus quos competat 340.56 ex quibus cauſis competat 242.3 quando cōpetat 342.31 quibus competat 339.10 eius adfinia remedia 342.51
certi condicti actio aduerſus quos competat 242.15 quando cōpetat. ibid.35 quibus competat. ibid.28 eius adfinia remedia 243.4
in Certi condictionem quid ueniat 341.48 & 242.31
de Certi cōdictione ex mutuo 3:8.7 eius actionis cauſa. ibid.10
ceſſio in actionibus quomodo ſeſe habeat 42.7
ceſſio quæ ualeat 185.2
χειρέμβολον 403.44
cibariorum impenſæ ad quem naturali ratione pertineant 373.3
ciſta ſignata ſi depoſita ſit, utrum ciſta tātùm petatur, an & ſpecies comprehēdendæ ſint 392.19
ciuilis obligatio quando naſcatur 904.1
ciuitas mutui datione quando obligari poſſit 341.9
clauum habens quatenus ſit morboſus 672.45
collatio quādo exoneretur 820.7
columbæ quādiu noſtræ ſint 988.33
commendare quid ſit 391.6
commiſſoria lex quando locū habeat 600.33
commiſſoriæ uenditionis legē qui exercere non poſſit 601.29
commodata res quādo propriè intelligatur 357.57 quæ dicatur 355.45
commodatum. ibid.31 cuiuſmodi eſſe debeat 358.2 plerūq; ſolam eius cui commodatur utilitatem continere 361.26
commodati actio cōtraria ex quibus cauſis competat 371.55
commodati actio aduerſus quos cōpetat 366.30 ex quibus cauſis competat 358.47 in furioſum non danda 356.40 & 357.5 quando ſit 904.31
commodati actionis adfinia remedia 369.57 euentus. ibid.18
commodati & furti actio quando naſcatur 371.10
cōmodati medum finemq; eius ſit præſcribere 372.3
commodati propria & differentiæ ab alijs contractibus 355.31.41
de Commodati actione contraria 371.40 eius actionis ratio. ibid.44
in Cōmodati actione quid ueniat 361.12 & 367.1
qui Commodatum rogauit, ad eum & interdum mortis damnum pertinere 361.36
aduerſus Commodatum exceptiones 356.22
ex Commodato quotuplex actio naſcatur. ibid.4
in Commodatis rebus qualis diligentia ſit præſtanda 362.40
de Communi diuidundo 994.10
communi diuidundo actio aduerſus quos cōpetat 1001.18 quādo & quamdiu competat 1001.16 inter quos reddatur 35.36 quibus competat 1001.13
communi diuidundo actionis adfinia remedia 1003.14 cauſa 994.19 euentus 1003.22 genus & propria 994.10 ratio. ibid.22
in Cōmuni diuidūdo actione quid ueniat 1002.4
communi diuidundo iudicium cur neceſſarium fuerit 994.13 quādo utiliter dadū 998.40

in Communi diuidundo iudicium quid ueniat 995 9
communi diuidundo iudicio quando ſit locus 997.9
communi diuidundo iudicio id quod impenſum eſt, quo pacto ſeruari poßit 846.9 quando agatur 1005.6
communes ſtipulationes quæ ſint. 322.48
compenſatio in quibus ſtipulationibus locum habeat 124.22. 29 quibus competat. 129.52 quibus non detur. 124.39
compenſationis cauſa 122. 15 definitio. ibid. 15 exceptiones. 123.7 oppoſitæ euentus 130. 20 ratio quando opponenda. 124.12 uſus 121.55 & 121.7
compenſationi in cauſa fiſcali quando locus ſit 126.23
compenſationem qui opponere poßit 124.34
in Compenſationem quæ non ueniant 128.35 quid ueniat. 125.41
in Compenſatione cur etiam quo nomine cum actore lis ſit conteſtata, deducatur 128.47 quid & quantum ueniat 129.55
compenſationes ex omnib. actionibus ipſo iure fieri 128. 20 quomodo obyciendæ 128. 23
concipere, ac tueri conceptum, maximum fœminarum munus. 673.44
condicere quid priſca lingua ſit. 30.48
condictio cauſa dati cauſa non ſecuta quando locum habeat. 647.50 quo caſu competat. 905.39 & 908.1
condictio 29. 57 & 30. 43.47 cur detur 622.32 qualis ſit actio in perſonam abuſiuè 30. 49 quomodo ex ſcripturæ obligatione naſcatur 14.29 unde naſcatur 325.13
de Condictione ex lege 914. 30 eius adfinia remedia. ibid. 35 cauſæ. ibid.22
condictione ceſſante, coheredis obligationem durare 1046.23
condictione indebiti quod ſoluit, quando repetere poßit 240. 46
conditio impoßibilis quæ habeatur 209.49 quando ſtipulationibus obſtet. ibid. 54
conditio iniqua alteri per alterum non debet inſerri 218.55
conditio melior quando adſerri uideatur 592 3
conditio quæ initio contractus dicta eſt, quomodo poſtea alia pactione immutari poßit. 588.3
ſub Conditione quando fiat ſtipulatio 303.37
conditione meliore allata, quando nihilominus prior emptio poſſit reſolui 595.36
conditiones quæ ad præſens uel præteritum referuntur, quatenus obligationem infirment. 140.1
conditionalis ſtipulatio 303. 31
ex Conditionali ſtipulatione quando ſpem in heredem transmittamus 139.37
conductio alicuius rei quoties ſit. 544.43 quando nulla ſit. 769.5 quando pro nihilo ſit 768.26 quo caſu non redintegretur 772. 26
conducti actio 785.52 quibus competat 794.56 aduerſus quos competat 795.10
conducti actionis adfinia remedia 798.56 & 815.1 ad remittendam penſionem cauſæ. 800.41 cauſæ 785.54 cauſarum exceptiones 794.40 opere faciendo conducto cauſæ 815.4
de Conducti actione, opere faciendo conducto. ibid.1
in Conducti actione ad remittendam penſionem quid quantumue ueniat 803.7
in Conducti actione quid quantumue ueniat 795.14 & 815. 40
ex Conducto actio quibus de cauſis competat 784.34
ex Conducto quando agendum. ibid 39 quando cum fundi domino ſit experiendum 793.2 quando ſit actio 787.13 quis utiliter agat 786.42
conductor an ſeruorum culpam præſtare debeat 775.27 de bonitate operis quando domino nihil præſtare uideatur. 807.46 quando ex locato teneatur 777.20 quo caſu nec cuſtodiam nec diligentiam rei cuſtodiendæ amplius debeat 805 52 & 806. 14
conductoris culpæ quid adnumerandum 773.41 in rem actio. 766.43
conductoris officium 773.10
ad Conductorem quo caſu periculum pertinere deſinat 805. 59
conductores inuitos poſt tempora locationis impleta, non eſſe retinendos 772.7
coniecturæ locus in quo non ſit. 132.48
conſentire qui dicantur 165. 16
conſilij non fraudulenti nulla obligatio 863.54
conſtitutæ pecuniæ actio aduerſus quos detur. 1091.23 ex quibus cauſis competat 1079. 21 item quandiu 1092.46 & quando. ibid. 33 item quibus 1090.44 ubi competat. 1092.18
conſtitutæ pecuniæ actionis adfinia remedia 1093.16 cauſarum exceptiones 1080.49 euentus 1093.1 ratio 1079.12 ſimile 1093.14
in Cõſtitutæ pecuniæ actione quid ueniat 1091.36
de Conſtituta pecunia 1079.10
conſuetudo, optima legum interpres 96.58
contractus innominatus 545. 9
contractus in ſolidum quando ualeat 566.17
contractus qualis non ſit, donatio 335.8 nec pecunia credita. ibid 10 qui non habeatur irritus 585.2 quid. 13.41 & 506.50 quomodo à Labeone definiatur 13.41 ſiue ſcripto quomodo celebrandus. 172.50
contractus propria actio quando competat 713.56.
ex Contractu actio contra heredẽ quando non competat 57.6 alterius nomine me debere 51.2 in ſeruitute facto manumiſſum non teneri 49.45 omni que tenus nobis certum condicere

liceat 241.13

contractus imaginarij cur non obligent 24.16 quando in emptionib. iuris uinculum non obtineant. ibid.18

contractus qui dolum tantùm recipiant. ibid. 57 qui dolum & culpam recipiant. ibid.58 qui nullius ſint momenti 209.38 qui'nam uenditionis ſpeciem obtineat 713.47

ex Contractibus ſeruum non obligari 20.22

in Contractibus quando dolus & culpa præſtentur 25.27

contributio quorum nomine non fiat 810.36 quarum rerum nomine facienda. ibid.41

contributionis æquitas quando locum habeat 819.57

conuenire quid dicantur 165.13

conuentio genus omnium contractuum & tranſactionum 166.20

conuentio legitima quæ dicatur. 167.44 quid. ibid.36

conuentio publica quid. ibid. 13

conuentio quæ rata habeatur. 682.15.48 ſi ſit innominata, qualis inde actio naſcatur. 239.44

conuentionis diuiſio 167.10 uerbum ad quæ pertineat 165.10 & 166.9

conuentiones actiones parientes in proprium contractus nomen tranſeunt 15.35 expreſſæ. 168.26 quibus rebus fiant. 169.15 tacitæ quæ ſint 168.25

conuentionum plereque in aliud nomen tranſire 165.23

conuentus in ſcriptis apud compromiſſarium iudicem factus, quatenus temporis interruptionem inducat 154.3

creditor ad petitionem urgeri iure minimè poteſt 164.34

an Creditor anteriora iura prætendens, poßit poſteriorem creditorem hypothecam tenentem, etiam ultra triginta annos inquietare 500.29

creditor in quibus rebus alteri potior ſit 517.30 in ſolutum nomine dato, qualiter ex perſona ſui debitoris poßit experiri 42.2 pignus à debitore cur emere poßit 471.4 pignus quod uendidit, euincere non poteſt 482.36 potior quomodo ius ſuum proponere debeat 517.56 quamuis principali actione ceciderit, quo caſu tamen ex ea cauſa actio illi non denegetur 452.12 quando à beneficio impetrato receßiſſe uideatur 444.13 quando furti actione teneatur. 484.32 quando non ſit repellendus 465.54 quando pignus dimittat 462.36 quando prohiberi non poſſit debitum exigere 311.22 quando uideatur conſenſiſſe. 467.22 quādo item non. ibid. 40 qui furti teneatur 517.16 qui pignus accepit, cur re obligetur 526.17 quo caſu reliquam partem perſequi non prohibeatur 467.5 quo iure pignus uendere poſſit 475.17 quo caſu per exceptionem pignus retineat. 452.1 ſecundus quando tam in ſuum quàm in prioris creditoris debitum, quod ſoluit, pignus retineat 440.18 ſi uendere permiſerit, debitor uerò donauerit, an exceptione illum ſubmoueat 465.39

creditoris ſecundi pignus quando reſoluatur 433.5

creditori ex quibus cauſis pignus uendere liceat 475.1 pignus pro debito non eſſe addicendum 471.32 quando pignus addici poßit. 473.32 ſatisfactum quomodo intelligatur 457.9 ſecundo quādo non ſupereſſe ius offerendæ pecuniæ conueniat. 514.32

creditorem non plus habere poſſe, quàm habebat qui pignus dedit 430.39 pignus uſucapere non poſſe 471.16 ſuum unuſquiſq; quomodo ſubmoueat 130.25

à Creditore quando quis euictus uideatur 719.34

in Creditore qui pignus uendidit, quid tractandum. 482.8

creditorum plurium numerus quando ſit præferendus 235.10

creditoribus abſentib. & non conſentientibus, quod'nam pactum obſtet 234.17

in Creditoribus qui hypothecas nō habent, quæ conſeruanda ſint. ibid.43

aduerſus Creditricem euictis prædijs quomodo petitionem habere poßit 481.46

creditū à mutuo quomodo differat 316.29 extra quas etiam res conſiſtat 317.2

culpa quid 25.44 & 27.3 quando in contractibus præſtanda. 25.24

D

Damnum pecuniarium quomodo ex noxijs priuatis naſcatur 675.40

ex Damni infecti cauſa interdum repromitti, interdum ſatiſdari. 323.12

damnum dare quis dicatur 54.36

de Damno ab alio dato cum conductore agi non poſſe 812.12

damna fatalia ſocijs non præſtanda 849.22

ad Dandi facultatem quid pertineat 133.10

dari qui aliquid ſtipulatur, dominium, non nudam poſſeſſionem ſtipulatur 190.27

debitor quando contrario iudicio teneatur 510.13 quando dominium cum ſua cauſa ad emptorem transferat 461.52 quando exoneretur hypotheca 439.55 quatenus creditoris conditionem deteriorem facere poſſit 461.39 quis propriè intelligendus 11.20 ſi deferente creditore iurauit ſe dare non oportere, cur pignus liberetur 452.30 ſi pactus fuerit cum creditore, ne à ſe pecunia peteretur, cur nihilominus obligatus maneat 218.10 ſi rem uendiderit, nec tradiderit, an creditor repellendus 465.28 ſi ſeruum quem

quomodo emerat, redhibuerit, an Seruianæ locus eſſe deſinat. 468.58
debitoris conuentionem fideiuſſoribus proficere 250.17 culpa quoties interuenit, perpetuari obligationem, quatenus ſit intelligendum 276.26 denunciatio quando efficax 476.44 petitio quando infirmetur. 269.50
debitori an liceat, ſi hypotheca uenierit, pecunia ſoluta eam recuperare 447.25 quo caſu pignoraticia actio non ſit neganda 439.19
debitorem delegans quando liberetur 864.48 ſeruum alij pignoratum manumittere non poſſe 470.31
debitores qui ſpeciem ex cauſa lucratiua debent, quando liberentur 269.17
debitorum pactionibus, creditorum petitio nec tolli nec mutari poſſe 62.28
in Debitoribus omnibus quid ſeruandum Pomponius ſcribat. 377.7
debitum in ſtipulationem quod ueniat 289.25
debiti cumulus quando ad plures ſummas ſit referendus 235.16 nouata obligatio quatenus pignus perimat 490.52
pro Debitis alienis alios moleſtari, æquitati contrarium 50.35
decem dari ſibi curari qui ſtipulatus eſt, cur decem petere non poßit 291.1
deſuncto quæ actio datur, regulariter etiam eius hæredibus competere 47.26
aduerſus Deſunctum actio quæ competit, eam etiam aduerſus eius heredes competere. 55.27
in Delictis & criminibus iracundiam non excuſare 327.50
denunciare de euictione cur emptor ſeruo non domino debeat 711.58
depoſitum quid 374.18 unde dictum. ibid.29
depoſiti actio aduerſus quos detur 589.15 ex quibus cauſis detur 379.28 in duplum quando ſit 594.56 quando annalis 597.18 quando & quamdiu competat 596.44 quando mihi tecum ſit. 591.56 quo caſu uideatur competere 855.12 quibus detur. 586.17
depoſiti actionis adfinia remedia. 598.7 adiuncta 597.21 euentus. ibid.48 genus 379.17
depoſiti actione quis teneatur. 574.44
in Depoſiti actione quid & quantum ueniat 591.16
depoſiti contrarium iudicium cui detur 412.4 contraria actio ex quibus cauſis detur. ibid.10
in Depoſiti contraria actione quid ueniat. ibid.50
depoſiti proprium 574.54 qui nullo modo teneatur 370.47
aduerſus Depoſitum exceptiones. 574.59
de Depoſito. ibid.22
de Depoſiti contraria actione. 412.1
ex Depoſito naſcitur obligatio, ſimul & actio tam directa quàm contraria 574.41
in Depoſito quid iuris ſit 811.18
depoſita quæ non ſint 592.22
dens cui abeſt, cur non ſit morboſus 672.16
dictum à promiſſo quomodo diſcernendum 680.14 quomodo ſit accipiendum. ibid.24
aduerſus Dictum promiſſumq́; qui facere uideantur. ibid.16
dicta ſine promiſſa quæ ſola ſint præſtanda 681.11
diei adiectionem pro reo eſſe, unde appareat 116.25
diem aut conditionem non eſſe impedimento, quo minus ab eo qui purè obligatus eſt, petatur 115.19
in Diem addictio quomodo fiat. 591.12
in Diem addictionis cauſa, ex qua propoſita uenditionis ſpecies reſoluitur. ibid.54 euentus. 597.1 genus 591.37
de in Diem addictione. ibid.16
in Diem quod debetur, quando compenſandum 817.46
in Diem ſtipulatio ſtatim debetur. 131.35
die eo, in quem ſtipulatio facta eſt, cur peti non poßit 136.10
die præſenti in quibus obligationib. debeatur 151.25
digitus cui abſciſſus eſt, quando non uideatur ſanus 671.52
digitos plures habens, quando non ſit in cauſa redhibitionis. 672.2
digitis coniunctis ſi quis naſcatur, quando demum ſanus eſſe uideatur 674.25
difficultatis cauſa ad quem pertineat 133.24
diligentia communibus rebus quales adhibenda 850.27
diſſenſu quomodo ſocietas ſoluatur 835.57
diſſociatio quibus rebus fiat 832.52
diſtractio pignorum 475.1
ad Diuidendum quibus iudicium erciſcundæ familiæ competat 978.46
in Diuidendo adiuncta & officia iudicis 990.34
diuiſionem antecedentia. ibid.25 prædiorum uicem emptionis obtinere 1016.17
dolus emptoris quomodo ſit æſtimandus 579.49
dolus in contractibus cur præſtandus 25.21
dolus malus quo iudicio ſit æſtimandus 625.8 quomodo fiat. 177.4
dolus quid 25.47 & 875.17 quē ſerui hæredis admiſit, quatenus in iudicium familiæ erciſcundæ non ueniat 961.37 quomodo ſit à uenditore præſtandus 624.3 tam præteritus quàm futurus in depoſiti actionem uenit 385.49
doli æſtimatio quomodo à iudice fiat 68.7 clauſula quæ in ſtipulationib. ſubijcitur, quò pertineat 300.8
doli exceptio nec in ſeruo reſpnenda 221.59 quādo domino ſuperſit. ibid.18.23 quando noceat 236.51 ſubſidium pacti exceptionis 240.21

dolí

doli mali exceptio cui noceat. 176.23
doli mali exceptione aduerſus alios quando te tueri poßis. 43.59 quando me tueri potero 265.41 quis uti poßit 176.44
dolum auctoris bonæ fidei emptori non nocere 561.4
dolum malum abeſſe qui ſpondet, quid ſpondeat 272.26
dolum non eſſe præſtandum, ſi conuenerit, cur non ſit probandum 385.55 ſolùm in re commodata, qui rogauit, quatenus interdum præſtabit. 962.7 ſuum quenquam reuelare, non æquum eſſe 518.83
dolo facere quis uideatur 875.52 qui non uideatur 27.58
dolo feciſſe quis ſit accipiendus. 746.20
dolo malo quando pactum fiat. 177.5
dolo uel metu adhibito, quando actio naſcatur 276.55
de Dolo actio quando competat 864.1 quo caſu ſit 316.20
de Dolo cur ſe donator obligare & debeat & ſoleat 687.37
ſine Dolo malo ad iudicium qui prouocat, non uidetur moram facere 77.52
dominum rei quis efficiatur 643.19
dominus ſerui mandati actionem quo caſu habeat aduerſus eum cui res eſt tradita 647.54 ſeruo ſtipulando, ſibi acquirit 190.44 ſi apud hoſtes ſit, iure poſtliminij acceptilationem confirmari 191.57
domini conſenſus quo caſu non requiratur 818.18
domino pecuniæ quo caſu pignoris perſecutio uideatur danda. 488.47
in Dominum uel patrem de peculio quando ædilitia actio competat 691.8
dominis prædiorum quæ pignoris iure teneantur 414.44
aduerſus Dominos ſeruis cõſiſtere in quibus cauſis ſit permiſſum. 23.57
inter Dominos & ſeruos nullum poſſe conſtare iudicium. ibid. 37
dominium iure emptionis ad quos pertineat 468.49 quando ad debitorem reuertatur 448.52
in Dominium quo caſu actio detur 914.39
dominia rerum, quomodo transferantur 9.53
domus inſtrumenta ædificij non eſſe 660.22
domum ſuam quatenus cuiq; reficere liceat 28.25
donationis cauſa ſocietatem rectè contrahi 830.49
dos ſi à coherede filij petatur, cur filius conuentionis exceptione rectè utatur 195.48
in Dotibus quæ ſtipulatio non reijcienda 265.8
de Duobus reis ſtipulandi & promittendi 310.13
duplæ ſtipulatio ex qua cauſa interpoſita fuerit, nihil intereſſe 712.38 quando committatur, 711.21.51 & 719.45 quando non committatur. ibid.48 quando non unam euictionem contineat 728.32
ad Duplæ cautionem qui compellantur 967.7
in Duplæ ſtipulatione, cùm homo uenditur, partis adiectio cur ſit neceſſaria 716.1
duplum de quibus rebus accipiendum 439.9
in Duplum quando agatur. 33.3
ultra Duplum quando non debeatur 741.29

E

contra Edictum ædilium curulium quatenus paciſci licitum 182.35
ex Edicto aduerſus nautas, &c. actio in factum an ſit neceſſaria 402.12
emere quomodo accipiendum. 748.22
emphyteuſeos euentus 814.1 probatio & præſumptio 818.35
emphyteutam inſcio domino ſuo, ius ſuum alienare non poſſe 814.28
emphyteuticarius contractus an ſit utilis 825.53 qualis. ibid. 55
emphyteuticum ius quid 822.47 quibus conueniat 814.55
in Emphyteuticis contractibus quæ perſonæ ſint uetitæ 818.1.7
emponemata quæ dicantur 826.22
emptio cur conſenſu peragatur. 541.30
emptio & uenditio cur ciuilem obligationem pariat 10.18 quando ualeat 580.27 quomodo contrahatur 585.57 quomodo reſoluatur 587.58 & 589.8
emptio imperfecta quæ 580.4 inter patrem & filium contrahi non poteſt 564.28 malæ fidei irrita 579.9 proprietatis quo caſu ualeat. 570.23 quando nulla ſit 550.53 & 571.25 & 581.20.56 quomodo contrahatur 572.20 quomodo nuda conuentione diſſoluatur 588.52 quo caſu ualeat 570.47 ſub conditione quomodo contrahatur. 582.18
emptionis conditio quando ſit impleta 585.27.40 contrahendæ ratio 582.37 & permutationis differentia 619.5
aduerſus Emptionis & uenditionis contractum exceptiones. 565.44
emptionis & uenditionis contractus quæ ſit cauſa & origo. 541.8 contractum iure gentium conſiſtere. ibid.28 cum locatione & conductione familiaritas 825.2 definitio. 541.40 item locationis & conductionis familiaritas 766.2 ſpecies 542.8
ex Emptionis cauſa fructus eſſe reſtituendos 102.21
emptionem & uenditionem conſequentes exceptiones 583.42
emptione & uenditione in appellationibus quomodo ueteres ſint uſi 541.42
emptor ad mercedem ſoluendam

dam quando non amplius ſit obligatus 767.35 domus ob quam cauſam uenditori non teneatur 756.37
emptor ex ſtipulatu quando agere non poßit 732.47 ex uendito quando teneatur 619.15 quando actionem in factum habeat 746.41 quo caſu proprietatem amittat. 723.45
emptoris & uenditoris obligatio. 9.29
emptoris ſeruus in experiundo, cornu à boue altero percuſſus, num uenditor emptori id damnum præſtare debeat 638.23
emptori cur dupla à uenditore promittenda 638.54 egenti qui ſimilis 593.4 quando nulla ex ſtipulatu actio competat 720.35 quando uenditor condemnari non poſſit 689.2 quando item poßit. ibid.4
emptorem poſt rem traditam ad uſuras precij ipſo iure teneri 80.57 quid præſtare ædiles uelint 705.28
empti ac uenditi fidem ſine quantitate nullam eſſe 567.42
empti actio ex quibus cauſis competat 621.45 quando & quamdiu competat 645.28 quatenus in dominum detur 665.49 item aduerſus pupillum 644.50 quo caſu ſit 784.56
empti actionem longi temporis præſcriptione non ſubmoueri. 645.40
in Empti actionem quæ ueniant. 625.9 quid ueniat nomine uendito 615.11
in Empti actione quale ueniat. 666.9 quantum ueniat 664.32 quid ueniat 648.23
de Empti actione, ſi res uendita ſit. 604.5
empti & uenditi actio unde oriatur 549.11
empti & uenditi actionum adfinis remedia 646.48 adiuncta. ibid.1
empti iudicio qui teneatur. 710.1
ex Empto actio aduerſus quos competat 644.21 de dolo quando competat 745.19 quando ſit 622.54 quibus competat 643.13
ex Empto actione quis utatur. 622.45
ex Empto actionum exceptiones. 640.36
ex Empto quando agi non poſſit 174.20 quibus caſibus ſit agendum 720.56 quo nomine actio emptori competat 623.6
in Emptis & uenditis contrahentium mentem potius, quàm uerba ſpectanda 646.43
in Emptis & uenditis, quid potiſſimum ſit ſequendum 603.3
equus caſtratus quatenus ſanus. 678.36
errantes non conſentire uideri 28.43
euictæ partis æſtimatio qualitatis quando fiat 742.21
euictionis actio aduerſus quos competat 735.15 quando & quandiu competat 744.38 quibus ſit propoſita 734.45
euictionis actionis adfinia remedia 744.55 euentus. ibid.47
euictionis actioni longi temporis præſcriptionem non obſtare. ibid.43
in Euictionis actionem quid ueniat 738.20
euictionis exceptiones 712.23 ex ſtipulatu actio quo caſu ſit 745.11 nomine qui teneatur 710.21 obligati quando non deminuatur. 741.47 quomodo item contrahatur 716.31 pars quo caſu pro rata cenſeatur. 743.38 periculum qui timere non poßit 72.40 poſt contractam emptionem futuros caſus ad uenditorem non pertinere 729.23 quantitas quando non augeatur. 741.51
euictionis ſtipulatio quo caſu contrahatur 716.20
de Euictione aduerſus uenditorem quando nulla actio danda. 712.5
de Euictione quando domino ſit denunciandum 734.2
in Euictione qualem emptor ad uenditorem habeat regreſſum. 725.45
exceptio ſenatuſconſulti Velleiani 1093.42 quibus detur. 1109.17
exceptionis iure agente uenditore, ubi uires habeat 175.19
exceptionis ſenatuſconſulti Velleiani adfinia remedia 1115.33 cauſæ 1094.24 cauſarum exceptiones 1101.37 earumq; replicationes 1108.53 euentus 1111.28
exceptiones ex re pignori obligata deſumptæ 424.51
exceptiones dilatoriæ cur uocentur 147.24
in Executione obligationis quot ſint cauſæ 292.20
exercitor cur omnium nautarum ſuorum factum præſtare debeat 406.29
exercitoria actio 1121.1 aduerſus quos detur 1125.23 quibus detur. ibid.18 quandiu competat 1127.53
exercitoriæ actionis adfinia remedia 1129.8 adiuncta & euentus 1128.1 cauſa 1121.23
in Exercitoria actione quid quantumue ueniat 1127.41
ad Exhibendum actio quando ſit. 799.39
expenſum quo caſu donandi animo præſumatur 945.45
experiundi poteſtatem habere, quid ſit 156.18 quis non habeat. ibid.32

F

FActum alienum qui inutiliter promittat 307.33
in Factum actio 745.43 & 746.1 & 1023.44 aduerſus quos competat 1026.30 cur dolum malum duntaxat exigat 1024.57 quamdiu competat. 1026.55 quando detur 1024.38 quibus detur 1026.20 quo caſu competat 814.4
in Factum actionis adfinia remedia 1027.3 cauſæ 1024.1 cauſarum exceptiones. ibid.53 diuiſio 901.16 genus 1024.5 ratio 1023.47
in Factum actione quid ueniat. 1026.43

in Factum actiones etiam filiosfamiliarum poſſe exercere 36.28.
ex Facto quomodo obligemur 16.41 unius quo caſu etiam cæteri heredes teneantur 272.47
in Facto quod eſt, quatenus in mortis tempus conferri non poßit. 207.16
facta quando puniatur 27.33
facultas quid 233.13
fallacijs uenditorum quod edictum occurrat 679.34
familiæ erciſcundæ actio 959.5 apud quem competat 970.16 ex quibus cauſarum generibus competat 974.32 quamdiu competat 970.57 quando ſit. 860.23 quibus competat 35.34 & 970.14 quo caſu competat 924.5 & 1004.52 unde proficiſcatur 959.12
familiæ erciſcundæ actionis adfinia remedia 972.6 adiuncta. 971.12 euentus. ibid.14
in Familiæ erciſcũdæ actione quid ueniat 970.20
familiæ erciſcundæ cauſſæ 959.44 genus & propria. ibid.17
in Familiæ erciſcundæ iudicium an de morte teſtatoris heredes quæſtionem habeant 976.30
familiæ erciſcundæ iudicium ex quibus conſtet 959.44.50 inter quos cõpetat 978.46 quãdo ceſſet 975.42
in Familiæ erciſcundæ iudiciũ quæ diuidenda ueniant 979.19 quæ res ueniant 982.36
familiæ erciſcundæ iudicium quo nomine utile ſit 737.58 quoties agi poßit 972.13 ubi locũ habeat 975.4 eius cautiones. 992.47
familiæ erciſcundæ iudicio quando non ſit locus 967.32 & 975.26
familiæ erciſcundæ iudicio quando experiri poßis 978.2
familiæ erciſcundæ quo caſu actio ſit 949.49
familiæ nomine qui contineantur 704.39.45
propter Ferias etiam actionem differri 147.16
fides fiſcalis haſtæ non facilè conuellenda 469.17
fidec ueri à calumnia quando te defendat 24.49
fideicommißi perſecutio quando ceſſet 383.33
fideiuſſor an conductionis etiam in uſuras non illatarum penſionum nomine teneatur 782.30 antequam ſoluerit, quo caſu mãdati agere non poßit 899.18 non in maiorem ſummam teneatur, quàm reus principalis. 2051.21 quando accipi poßit. 1033.8 quando actione negotiorum geſtorum teneatur. 538.22. quando exceptione nõ utatur 230.32 quando non obligetur 1037.5 quando pignora reſtituere ſit cogendus 438.50 quando ſit audiendus 127.6 quatenus tã futuræ quàm præſenti obligationi poßit adhiberi 1033.2 quis uocetur 16.50 & 1027.13 quo caſu in ſolidum poßit conueniri 1050.52 quo caſu pro reo accipiendus ſit. 231.56 ſi in rem ſuam ſpoponderit, conuentio ab eo facta reo prodeſt. ibid.55
fideiuſſoris conuentio cur reo non proſit. ibid.47
fideiuſſori an redhiberi mancipiũ poßit 691.1 negociorum geſtorum actio quando ſit 892.51
fideiuſſorem & præcedere obligationem, & ſequi poſſe 1035.25 omni obligationi adhiberi poſſe 1032.32
fideiuſſores quatenus teneantur. 187.46 cur ita obligari non poßint, ut plus debeant, quàm pro quibus obligantur 1037.38
in Fideiuſſorum ſtipulationib. quid ſciendum 295.14
fideiuſſorum & mandatorum actionis cauſa 1028.1 exceptiones. ibid.20 & inde
fideiuſſorum ratio 1027.12
fideiuſſores etiam à colonis datos ob pecuniam dotis prædiorum teneri 1045.2 etiam in partem rei rectè poſſe accipi 1037.53
aduerſus Fideiuſſores & mandatores actio quando competat. 1057.14
de Fideiuſſoribus & mandatorib. 1027.1
fideiuſſoria obligatio quando perimatur 2048.22 quatenus conditionem taciti temporis utriuſq; perſonæ recipiat 134.36
fideiußionis nomine ſeruum obligari non poſſe 1029.?
filius in hoſtium poteſtate exiſtens, cui acquirat 281.5
filius paciſcendo, nihil patris obligationi detrahit 219.11 quomodo patri ſtipulando acquirat 191.27
filij ſcientia quo caſu patri noceat 746.53
filiusfamiliâs cur depoſiti teneatur 191.6 in quantum conueniri poßit 1120.41 mutuam pecuniam accipiens, cur ad mutuum reddendum iure ciuili non ſit obligatus 10.36 patre inuito debitorem eius liberare non poteſt 219.25 quam actionem habeat 36.17 quando utili iudicio poßit agere 36.39.45
filijfamiliâs obligatio 20.29 pro patre fideiußionis utilitas. 1019.22
filiofamiliâs credi non licere, quò ſit referendum 352.29 quis crediderit, cur nihil interſit 346.36
filiumfamiliâs depoſiti rectè agere poſſe 388.44.
aduerſus Filiumfamiliâs æquè ac aduerſus patrẽ familiâs actionem competere 40.8
cum Filiofamiliâs contrahentem duos habere debitores 116.28 ob quid tanquam cum patrefamiliâs poßit agi 200.51 pater ne furti agere poßit, quid impediat 21.9 ſi agatur, quæ patri debentur, an filius compenſare poßit 127.10
in Filiofamiliâs cur nihil dignitas faciat, quo minus ſenatuſconſultum Macedonianum locum habeat 147.15 quomodo Macedonianum ſenatuſconſultum ceſſare, Scæuola putet 148.9
filiofamiliâs ſtipulante, patri actionem competere 280.48
filiosfamiliarum pro ſuis delictis poſſe conueniri, ſæpius dictum inueniri 20.57
finium regundorũ actio 1016.40 apud quem competat 1019.52 inter quos agatur 35.38 inter quos competat 1019.31 quam diu competat 1020.23 quò pertineat

tineat 1018.22 ubi locum habeat. ibid.12

finium regundorũ actionis adfine remediũ 1022.17 cauſæ 1016.15 cauſarũ exceptiones 1018.7 genus & propria 1016.42 euentus 1022.9 neceſsitas 1017.2

in Finium regundorũ actione quid obſeruandũ 1017.46 quid ueniat 1020.1

in Fiſci cauſa quid iuris ſit conſtitutum 82.6

fiſco quod obligamus, cur uindicare interdum poſsimus 201.17

fiſcum in quæſtione falſi teſtamenti non obtinere 206.28

cũ Fiſco qui cõtrahit, bona ueluti pignoris titulo obligari 416.37

fiſtulæ ius quando ad emptorem tranſeat 659.12

fraus capitatalis quomodo admittatur 677.9 (676.44

fraus ueterib. pro pœna uſurpata.

fraudẽ capitalem admittere, quid. ibid.42

fructuarius ſi ſumptus fecit in fundũ, quaſi quinquennio fruiturus, an recipiat 770.26

fructus, acceſsiones & omnis cauſa, an in actionem ueniat 99.17

fructũ ſi quis, deinde uſum ſtipulatus fuerit, cur nihil agat 203.48

fructus ex iniuſta cauſa percepti poſſunt condici 241.51

fructus in actionem depoſiti cur ueniant 892.48 in qua actione non ueniant 100.5 pendentes partem fundi eſſe uideri. 106.5 prædij tacitè domino eſſe obligatos 415.42 qua actione repetantur 109.41 qui in communi diuidundo iudiciũ nõ ueniant 997.46 qui ſtipulationis tempore fuerunt, quando non ueniant 100.16

fructuum nomine quid cõtineatur. 108.28 quid & quantũ debeatur. ibid.15

fructuum quorum uſuræ debeãtur 94.42 & quorũ non. ibid.5 ratio quonſq; ſit habẽda 104.52 ſpecies quæ ſint 108.17

in Fructu eſſe quid intelligatur. ibid.23

in Fructibus prediorũ urbanorũ quæ ſit ratio. ibid.52 reſtituendis idẽ quod in partu reſtituendo ius obſeruari 109.11

frumenti mutuò dati acceſsionem etiam ex nudo pacto præſtandam eſſe 72.27

fullo quando ex locato teneatur. 808.24

cum Fullone quando ex locato agendum 812.34

fundus pignoratus ſi uenierit, cur pignoris cauſa maneat 461.29

fundus quoties in diem addicitur, qualis emptio 557.12.37

fundi fructus poſt deductionẽ impenſarũ an dimidi debeãt 1013.27 fructuũ nomine quãdo nihil dandũ 107.18 inſtrumenta emptori non deberi 662.16 nomine quãdo emptor agere nõ poſſit 556.4 poſſeſſor quãdo in ſolidũ ſit condẽnandus 58.40.49

in Fundi uenditione quæ manu ſata excipiantur 650.54

fundum in diem addictum qui emit, cur interdicto Quod ui aut clàm uti poſsit 597.10 qui ſtipulatus eſt, deinde uſumfructũ, cui ſimilis ſit 203.43 rurſus in diem addici non poſſe, quomodo Sabinus defendat 594.29 ſi quis locauerit, quæ ſoleat inſtrumenti nomine conductori præſtare 795.14

in Fundo uendẽdo quando quis ex empto teneatur 771.2 quæ etiamſi nõ condicantur, ſint præſtanda 643.16

in Fundo uendito cum modus pronunciatus deeſt, unde portio ſumatur 631.42 & 742.35 quatenus redhibitio etiam procedat 083.27 (31

fundo uendito quid ueniat 661.

funeraria actio 950.4 aduerſus quos competat 954.18 quando & quãdiu cõpetat 958.25 quo caſu competat 949.18 quibus competat 954.7 unde oriatur 950.30

funerariæ actionis adfinia remedia 959.1 cauſæ 950.42 æquũ unde ſumatur. ibid.33 euentus. 958.42 genus & propriũ 950.22 nomẽ. ibid.18 ratio. ibid.12

in Funeraria actiõe, adiũcta iudicis officia 958.35 quid ueniat. ibid.5

funeraria actione quis uti nõ poſſit 952.44 & 953.2 quo caſu is ad quem dos peruenit, teneatur 957.24

funeris cauſa ſumptus factus quis uideatur 950.48

funeris ſumptus quatenus arbitrentur 958.10 qs accipiatur 954.54

furti actio cur perpetuò detur. 148.12 quãdo cõpetat 799.54 quando naſcatur 371.7 quãdo ſit 852.28 quo caſu ſit 785.25 & 861.17 & 884.59

furti agere quorũ nomine lege Hoſtilia permiſſum 63.50 cum agitur, quomodo ſi. iurãdũ 112.35

furti non manifeſti & ſerui corrupti actiones quomodo differant 31.40

de Furto paciſci etiam legem permittere 182.2

fur & prędo ſi depoſuerit, cur eos rectè depoſiti acturos Marcellus putet 375.14

furem non eſſe, & furto noxaq; ſolutũ, quomodo differãt 675.45

à Fure ſi hominem ſtipulatus ſim, an ualeat ſtipulatio 302.19

furioſus cur nullum negotium gerere poſsit 19.36

furioſo quãdo condictio ſit adquirenda 330.3 quomodo condictio acquiratur 19.52 & 20.9

furioſi quando emptionem facere poſsint 564.31

furioſorum & eorũ qui furi poſſunt, cur in contrahendis negocijs diuerſa cauſa habita 28.13

G

GLans quo caſu emptori non debeatur, 648.52

granaria quatenus rutis & cæſis cedãt 658.40 quæ ex tabulis ſiunt, quatenus ædiũ ſint. ib.38

grauiter loquens, non morboſus 671.41

gutturoſus ſeruus quãdo ſanus habeatur 673.3

H

HAbere licere rem quis emptori uideatur 720.32

qui Habere licere promittens uendi. i. qd præſtare debea 718.34

habere quotupliciter accipiatur 308.27 (36

habitator qua ſit conditione 779.

D. Hadriani literæ 142.10

hæreditariæ res quo caſu tales præſtandæ, quales ſunt 628.39

hæreditas quomodo per familiæ erciſcundæ actionem diuidatur 974.52

hæreditatis expilatæ crimẽ quãdo fruſtra cohæredi intendatur 962.10

hæreditatis petitio aduerſus extraneum quo caſu competat 841.31 quo caſu competat 972.32
hæreditatis uenditæ cauſæ 604.7 euentus 610.8
hæreditati ex re hæreditaria quomodo acquiratur 331.46
hæreditatem in pleriſq; perſonæ defuncti uicem ſuſtinere 38.26
in Hæreditate uendita quæ quantitas ſit ſpectãda 605.46 quid ueniat. ibid.37
de Hæreditate uendita 604.3
hæres an aduerſus pignoris perſecutionem exceptione longæ poſſeſſionis uti poßit 501.14 cur legatorũ nomine non propriè ex contractu obligatus intelligatur 916.57 domino ſi extitero, ſtipulationem extingui 269.42 ex empto quando teneatur 717.37 ex ſtipulatu an agere poßit, ſi quis uti frui licere ſibi hærediq; ſuo ſtipulatus ſit 273.42 in ſolidũ quando dãnandus 313.41 promiſſoris eius qui nunquam dare uoluit, cur nõ teneatur 209.13 quando contra emptorẽ non habeat actionẽ 610.25 quando in ſolidum ad pœnã præſtandã non teneatur 61.38 quãdo pacti cõuenti exceptione ſubmoueatur 228.2 quando ſuã portionẽ ex pignore recipere non poßit 439.38 quatenus in ſolidũ teneatur 56.51.55 ſi funere facto uendiderit hæreditatem, an impenſam funeris ab emptore conſequatur 612.1
hæredis perſonam ſine adiũgi poſſe 193.24
hæredi mariti actio ex quo contractu denegetur 228.8
in Hæredẽ quaties actionem de eo quod ad hæredem peruenit, demus 56.1
inter Hæredẽ & legatarium quo caſu communi diuidundo actio ſit 1004.26
hæredes omnes quando teneantur. 282.55 plures ſi ſint emptoris, an omnes ad redhibendũ cõſentire debeant 690.16 quo caſu exceptione defendi uideantur. 62.7 quo caſu ſinguli teneãtur 59.39 ſinguli in ſolidũ teneantur 202.33
hæredũ unus ſi contra ſtipulationem fecerit, non teneri inde alios cohæredes 272.14
hæredibus alijs quo caſu etiam pactum proſit 228.23
hæredibus cuiuſmodi actiones competant 47.58
à Hæredibus ſingula quæ ſolida debeantur 58.55
Homeri locus 541.22.32.40 & 543.22
homo liber quando bonæ fidei poſſeſſori obligetur 23.14
homo ſi ſub cõditione emptus eſt, cur redhibitoria actione ante conditionem exiſtentem inutiliter agatur 697.7
hominis commodati cuſtodia an etiam præſtanda 364.58 liberi obligatio 22.47
hominum ſtatus quorum in pendenti ſit 281.8
hordei mutuò dati acceßionem etiam ex nudo pacto eſſe præſtãdam 72.27
horreis uenditis, etiam dolia ibi defoſſa deberi 655.58
hortulano qualis ratio in reſtituenda ſit obſeruanda 798.8
hydropicus an ſit ſanus 672.12
hypotheca cur à pignore nõ ſit ſeparanda 412.42 cur maneat obligata, etiamſi creditor indicatũ debitorem fecerit 451.28 quid propriè 413.39 quib. cauſis conſtituatur 414.6 quib. cauſis ſoluatur 437.1 quomodo cõtrahatur 419.21 quomodo ſoluatur 449.55 ſi ſub cõditione contracta ſit, an conditionem exiſtentẽ nõ datur actio 498.48
hypothecæ nomine quæ res propriè contineatur 413.29 pignus quomodo pereat 457.56
hypothecæ quæ res dari poßint. 417.52
hypothecam etiam ſolo conſenſu poſſe conſtitui 419.16 quando creditori contra pactum uẽdere liceat 475.46
in Hypotheca uel pignore qui potiores habeantur 505.25
hypothecarũ duplex gen9 487.20
hypothecaria actio quandiu competat 409.11 quando aduerſus emptorẽ non detur 465.5 quãdo cõpetat 418.7 Saluiani interdicti adfine remediũ 524.54
hypothecariæ actionis adfinia remedia 504.14 adiũcta 501.38 euentus 503.50
hypothecariæ actioni quid obſtet 499.13

I

Ἰδιόχειρα 512.34
ignorantia quæ emptori proſit. 582.5 ſua alteri quo caſu non proſit 345.28
impendia exequendi mandati gratia facta, quando ſint reſtituenda 888.52
imperitia quomodo culpæ adnumeranda 26.19.47
impetiginoſus quando non ſit morboſus 671.11
impoßibilium cur nulla obligatio. 185.30
impuberis etiam aliquas operas eſſe poſſe 105.25 hæreditas in uenditionem quando ueniat. 606.33
impuberes cur commodati actione non teneantur 356.14
incendium ære alieno non exuere debitorem 336.46
indebiti condictio quando competat 800.26
infans cur non multũ à furioſo diſtet 254.19 cur ſtipulationem contrahere non poßit 254.28
infantis definitio 254.47
iniuriarum qui teneantur 53.1
ex Iniuriarum pacto actionem non naſci, ſed ex contumelia 223.30 & 224.2
inquilinus ſi oſtiũ uel quædam alia ædificio ad ecerit, quæ actio locum habeat 794.13
inſtitor quando ſenatuſcõſulti Macedoniani exceptione utatur. 155.15
inſtitoria actio 1130.1 aduerſus quos competat 1136.20 quandiu competat 1138.8 quibus competat 1136.10
inſtitoriæ actionis adfinia remedia 1138.45 cauſa 1130.10 euentus 1138.19 nomen 1130.5 ratio. ibid.7. (1137.13
in inſtitoria actione quid ueniat.
inſtrumentis etiam non interuenientib. ſemel diuiſio rectè facta non habetur irrita 171.35
inſula uendita ſi combuſta eſſet, cũ incendium ſine culpa fieri non poßit, quid iuris 515.49
inſulam fieri qui ſtipulatur, quomodo demum obligationem acquirat 257.15

interdictæ conuentionis tibi ſidem impleri, quando fruſtra petas. 181.58
interdictum de migrando 539. 1 quando ceſſet. ibid. 56 quatenus competat 540.26 cui colono proponatur 540.29
interdictum Quod ui aut clam cui competat 597.32
interdicto de migrando quando lo cus non ſit 540 10.
Interpellatus ſi morã ipſe fecerit, an quamuis pecuniam poſtea offerat, pœna nihilominus cõmittatur 275.43
interpretatio in qua re contra uenditorem ſit facienda 646.1
interemptio per quam detentionẽ fiat præteriti temporis 151.42
ad Interruptionem temporalem quid ſufficiat. ibid. 6
iter quid 29.14
iter ingredi, factum, non ius ſignificare 29.20
iter ſi tibi uendidero, quatenus auctorẽ m· laudare poßis 573.25
index quomodo officiũ ſuũ diriget, cum de uſufructu cõmuni diuidundo iudicio agitur 1015.22
iudicis officium in bonæ fidei iudicis quantum ualeat 927.15
ex Iudicis ſententia etiam uſuras deberi 80.28
iudiciales ſtipulationes quæ dicantur 322.40
iudicio cõtrario quis agere poßit. 945.37 qui experiãtur 896.14
iudicia omnia eſſe abſolutoria. 277.13 penalia ſemel accepta, in heredes poſſe tranſmitti 56.27
Iulianus à Martiano in quo rectè reprehenſus 15.48
iumenta pauida & calcitroſa cur quidam morboſis non adnumeranda dixerint 669.54
iumenta plura ſi uenierint, cur nõ omnia ſint redhibenda propter unius ornamentum 703.54 quæ uitioſa 678.16
iumẽtorum appellatione an omne pecus cõtineatur 677.56 redhibẽdorũ cauſa quæ ſit. ibid. 46
in Iumentis quatenus redhibitio locum habeat 980 10
ius ciuile 10.4 quotuplici modo ſumatur 12.56 & 13.1
ius naturale 10.4 cur actionem non pariat. ibid. 6
ius publicum priuatorum pactis mutari non poſſe 181.3
ius quatenus liget 9.14
iuris diuiſio 13.28 & 167.52 emphyteutici genus 822 56 uocabulum in actionis definitione quid ſignificet 29.12
in Ius alterius qui ſuccedit, iure eius uti debet 227.24
in Ius qui non uocandi 142.24 & 143.51
iure honorario quomodo obligemur 16.16
iure pignori conſentiens qui teneri non poßit. 430.58
de Iure emphyteutico 822.45
de Iure tam debitoris quàm creditoris in pignore 469.40
iuſiurandum an is qui non poßit deferre, idem poßit & taxationem iureiurando dicere 112.50 ex culpa non eſſe deferendum. 110.18 quando non ſeruandum 180.8 quod non ſit ſeruandum 216.18
iuriſiurandi æſtimatio ad cuius utilitatem referenda 112.15

L

LApis quando pro indiuiſo ſit communis 1011.15 qui dominij ius cõfundat 1010.51 qui in communi diuidundo iudiciũ non ueniat. ibid. 40
lata culpa quid 25.58
latæ culpæ finis 26.2
latam culpam dolo comparari. 1025.7
legatum acquiſitum nunquam dãnoſum 864.20
legatum quando non ſeruandum. 180.8 quando utile 262.58
Leonina conſtitutio 259.28
lex uectigali fundo quæ dicta. 428.58
legis Aquiliæ actio de damno iniuria dato cur mixta 32.39
legis Aquiliæ actio quo caſu ſit. 785.6.21 & 799.45 & 861. 21 & 973.4 quo nomine naſcatur 1001.28
legis commiſſoriæ cauſa 599.44 euentus 602.8 genus 599.36
lege quomodo obligemur 16.33
de Lege commiſſoria 599.34
ex Lege quando ſit agendum 914. 26
libellus præfecto prætorio datus, pro conteſtatione haberi non poteſt 154.14
liber homo in ſtipulatum deduci cur non poßit 205.30
liberi hominis emptio quomodo contrahi poßit 568.22
in Liberi perſona cur uſurarum ſtipulatio ualeat 299.18
inter Liberum & ſeruum nullum iudicium poſſe conſiſtere 49. 34
liberi qui in patris poteſtate ſunt, ex quibus cauſis acquirere poſſint 193.7
in Liberorum perſona quid proprii ſeruetur 344 40
per Liberam perſonam obligationem nullam acquiri 189.8
libertas quo caſu præualeat manus iniectioni 617.53
in Liberto antiquior contractus operarum eſſe non poſſe 23. 43
lingua cui abſciſſa eſt, an ſanus eſſe uideatur 671.32
litis æſtimatio cuius temporis uel loci ſit præſtanda 65.53 emptioni ſimilis 543.46 quid. 65.52 uenditionis ſpecies. 543.42
in Litem iurandi adfine remediũ 113.42 antecedentia. ibid. 1 cauſa 109.53
in Litem iurare, an iudex modum iureiurando ſtatuere poßit. 112.44 iuris iurandi euentus. 113.10 quando iurandum 100. 27 quando non iurandũ. ibid. 57 quantum iurandum 112.39 quid iurandum. ibid. 32 qui iurare poßint 112.43 quo caſu ob leuem culpam iuretur 110. 34
poſt Litem conteſtatam cur etiam fructus ueniant in finium regundorum iudicio 1020.13 cur fideiuſſor accipi poßit 1035.38 in quem diem actori cauſa ſit præſtanda 100.14 quæ contingunt, ea iudicis arbitrium deſiderare 706.42
lite cõteſtata uſuras currere 80.16
lites conteſtatas & in heredem ſimileſq; perſonas ex omnib. cauſis tranſire 56.22
litium alienarum redemptores qui uideantur 42 55
litigare per procuratores unde cœptum 63.57
littora quæ fundo uendito coniuncta ſunt, cur in modum agri

 non

non computentur 662.43

locandæ rei modus quotuplex. 803.29

locatæ rei periculum ad quem pertineat 805.10

locatio & conductio cur ciuilem obligationem pariat 10.24 quomodo contrahi intelligatur 767.53 quomodo non contrahi uideatur 768.18

locatio & uenditio cui proxima. 765.28.42

locatio quatenus ſub conditione fieri poßit 769.31 quid 803.39

locationis duo rei in ſolidum eſſe poſſunt 784.14

locationis & conductionis contractus quomodo perficiatur. 765.9.12 genus & cauſa. ibid.3 euentus 766.18 operis faciendi euentus 805.6

locationis & uenditionis definitio 765.21

locationis operis faciendi uel operæ præſtandæ genus 803.36

de Locatione & conductione. 765.1

de Locatione operis faciendi uel operæ præſtandæ 803.25

circa Locationes & conductiones quatenus fides ſeruanda. 772.54

de Locationibus cur nihil edicatur 687.19

in Locationibus & conductionib. quid iuris ſit 768.53

locator quando abſoluendus. 786.26

locatori quando periculum non ſit præſtandum 774.48

ad Locatorem quatenus detrimentum pertineat 805.44

aduerſus Locationem & conductionem exceptiones 767.10

locati actio aduerſus quos competat 780.51 ex quibus cauſis detur 772.41 quando competat 784.22 item quibus. 780.41

locati actio, opere faciendo locato, quando competat 813.1 & quibus 812.53

locati actionis adfinia remedia. 784.45 euentus. ibid.35

locati actionis, opere faciendo locato, adfinia remedia 813.50 cauſæ 806.30 euentus 813.17

locati & conducti actio aduerſus quos competat 821.52 quando naſcatur 907.47 quo caſu ſit 814.25

locati & conducti actionis adfinia remedia 812.27 cauſa 817.14

locati & furti iudicium quando exercendum 785.28

locati ſimul & conducti actio quo caſu ſit 799.30

de Locati actione, opere faciendo locato 806.26

de Locati & conducti actione ex lege Rhodia de iactu 817.10

in Locati actione quid quantumue ueniat 782.10

in Locati & conducti actione quid ueniat 819.4

ex Locato & conducto quando ſit agendum 770.54

ex Locato quando ſit actio 909.37 qui utilem actionem habeat 189.48

loco quomodo plus petatur 69.12

loca quæ fruſtra emantur 568.31

longi temporis poſſeßione munitis inſtrumentorum amißio nihil iuris aufert 215.5

ex Longi temporis diuturnitate præſcriptionem tibi non opponi, quando non neceſſariò petas 157.44

longi temporis præſcriptioni quod tempus non computetur. 159.5

ex Lucratiua cauſa cum creditor uel emptor rem habere cœperit, nihilominus integras actiones retinet 270.14

lucri & damni eadem communio 843.8 & 857.18

lucri occaſione ſi quid hereditatis uenditor ſenſerit, an etiam emptori reſtituere id debeat 606.19

luſcatio quid 672.18

M

MAgiſtratus quando iniuriarũ poßit conueniri 142.47

in Magiſtratum actione data, an eum uſuris ſors exigi debeat. 77.7

magiſtratus municipales quando Aquilia teneri poßint 143.8

malæ fide poſſeſſores omnes fructus ſolere cum ipſa re præſtare 306.1

maleficiorum diſtinctio 24.18

maleficiorum fideiuſſorem accipi non poſſe, quomodo intelligendum 1034.18

mancipium qui uendidit, an debeat fideiuſſorem ob euictionem dare 640.12

in Mancipio redhibendo mortuo quid quæratur 706.23

mancipia quæ libertatem nanciſci non poßint 714.42

propter Mancipia morboſa quando etiam non morboſa redhibeantur 701.25

in Mancipijs uendendis quid præſtandum 467.43

mancus ſeruus quis 671.12

mandantis cauſa melior quatenus fieri poßit 878.4

mandatarius quando ſit audiendus 872.2

mandatarius quando ſit ſecurus. 873.1 quando teneatur 872.10

mandatario quo caſu actio non ſit deneganda 890.12

mandator quo caſu mandatum reuocaſſe uideatur 894.34 ſi conueniatur, an candẽ habeat exceptionem, quam hæres debitoris 231.17

mandatum aliena tantùm gratia interueniens, quale 863.18

mandatum cur non obligatorium. 862.51 & in diem differri, & ſub conditione fieri poſſe 868.26 mea & aliena gratia interueniens, quale 863.20 mea gratia interueniens, quale 863.14 niſi gratuitum ſit, cur in aliam negocij formam cadat. 884.18 item cur nullum ſit. ibid.40 quando nullum ſit. 893.33 quando rectè euaneſcat 869.17 quando ſoluatur. ibid.46 quando ſuperuacuum 863.12.47 quatenus mandantis gratia interueniat 862.22

mandatum quatenus aliena cauſa interueniat. ibid.33 item ſua & aliena. ibid.17 tua & aliena. ibid.46 tua & man-

dantis

dantis 862.26 tua tantùm. ibid. 44
mandatū quod non ſit obligatorium 866.36 quod nullum 867.10 quomodo extinguatur 869. 24 quomodo ſoluatur 870. 21 & 871.1 quot modis contrahatur 862.15 tua & aliena gratia interueniens, quale. 863.26 tua & mea gratia interueniens, quale. ibid. 24 unde originem trahat 862.29
mandati actio 1061. 40 aduerſus quos competat 879.39 & 1048.4 & 1071.20 quando ceſſet 865.10 & 871.39 quando competat 883.40 & 1071.45 & 865.8 quando mihi tecum ſit 865.19 quando nulla ſit 864.9 quando ſit 868.35 & 814.48 & 893.1 quo caſu competat 1021.36 quo caſu denegetur 895.26 quo caſu non patri, ſed filio detur 894.29 quo caſu patri competat 900.18 quib. competat 879.2 & 1072.11
mandati uel ex ſtipulatu actio quibus competat 1047.18
mandati actionis adfinia remedia. 885.40 & 1076.39 actionis cauſa 891.26 & 1061.44 contrariæ, cauſarum exceptiones 889.20 euentus 883. 37
mandati actione quis teneatur. 893.49
in Mandati actione quid quantumue ueniat 880.29 & 1074.22 cauſa quid animaduertendum. 889.45
mandati contraria actio 886.14 aduerſus quos detur 896.47 quando detur 898.33 quæ ſit. 888.44 quibus competat. 896.16
mandati contrariæ actionis adfinia remedia 900. 6 cauſæ. 886.10 euentus 900.1
in Mandati contraria actione quid ueniat 897.3
mandati contractus quomodo fiat 862.3
mandati cùm agitur, cùm æſtimatio ad quod tempus ſit referenda 67.21
mandati diuiſio 862.13 fines cùm diligenter ſint cuſtodiendi 873. 40 obligatio in tutore con-
[illegible]
ſiſtat. 882.38 item quomodo conſiſtat. 862.19
mandati qui teneatur 817.41
in Mandati uel ex ſtipulatu actione quid & quantum ueniat. 1049.45
mandatum conſequentes exceptiones 868.53 conſummate, neceſſitatis eſſe 872.18 exequutionem non debet excedere mandati fines. 869.22 non ſuſcipere, cuilibet liberum 868.56 ſuſcipere, uoluntatis eſſe 872.17
aduerſus Mandatum exceptiones. 823.40
mandatorum & fideiuſſorum actionis adfinia remedia 1062.1 adiuncta 1060.12
mandatorum unumquenq; in ſolidum poſſe eligi 1062.50
in Mandatis quæ forma ſit ſeruanda: 890.28
manumiſſio quæ morti ſimilis. 268.10
manus iniectio quibus competat. 618.1 in ſeruum competit. 616.38
Marcellus cur à Papiniano reprehenſus 961.41
D. Marci oratio cur quatuor menſibus certas uſuras finiat 847. 19
maritus quatenus condemnari debeat, ſi de dolo in iudicio mulier agat 114.53
mater tutrix ſi nuptias iterauerit, bona ſecundi mariti pupillo eſſe obligata 416.34
matrimoniorum libertas 222.30
maxillam alteram maiorem habens, quatenus ſanus habeatur. 672.51
meliorationes à quibus ſint æſtimandæ 795.47 conductori à locatore eſſe præſtandas. ibid. 45
mercis & pretij differentia. 543.1
mercibus conſeruatis, ſi deterior facta ſit nauis, cur nulla facienda collatio 819.21
in Mercibus quæ maxima pleruq; utilitas inueniatur 691.28
metus cauſa exceptio quid à doli exceptione diſtet 179.33 cur eam Caßius non propoſuerit. 179.19 quis eam obijcere debeat. 174.51
metus cauſa quod eſt geſtum, cur [illegible]
ratum non habeatur 178.19
de Migrando interdictum quando competat 546.40 quo caſu detur 538.52 quibus & aduerſus quos competat 540.34 eius cauſa cum ſuis exceptionibus 539.17
miles quatenus ſoluere cogatur. 114.44
militiæ pignus quando conualeſcat 427.43
milium in generali hypotheca non contineri. 492.31 & 502.9
morboſi qui ſint 668.32
morbus quomodo à Sabino ſit definitus 667.37
morbi ſontici nomine, quid Caßius ſignificari dicat. 670. 42
morbum in hominibus quæ faciat. 678.
mora quando non committatur. 778.27 quando poſt tempus offerendo non purgetur. 777. 19 quomodo creditori fieri uideatur 76.40 ſua quomodo unicuiq; noceat. ibid. 16 ubi nulla fieri intelligatur 78. 18
more non omne quod differendi cauſa optima ratione fit, adnumerandum 27.34
mortis conſciendæ cauſa quid facere quis dicatur 476.15
poſt Mortem alterius recte ſtipulamur 1027.36
mortuo quomodo contumelia fiat. 144.43
mulier ſana quæ 673.42 ſemper mortuos pariens, an ſit morboſa ibid. 16 quæ ſana non uideatur 674.10
mulus cur non uitioſus 678.34
mula ſi talis ſit, ut tranſiungi non poßit, an ſit ſana. ibid. 12
mulæ quæ uitioſæ. ibid. 15
mutus cur Sabino ſit morboſus. 671.39 cur ſtipulationem contrahere non poßit 254.28 & 255.29 quando reſpondere uideatur 170.8
mutuum ſi inutiliter datū ſit, quæ actio competat. 342.35
mutui actione qui teneatur 317. 19
mutui datio in quibus rebus conſiſtat 325.19, 28 unde appellata. ibid. 5
mutui dationem non ſolùm numerata

rtitæ pecuniæ, uerùm omnium quæ mutuò dari poſſunt, an accipere debeamus 350.16
mutui & commodati differentia. 327.27
mutui proprium 325.15
in Mutuo aliud pro alio, eiuſdem tamen generis, ſoluitur 926.13

N

NAturaliter obligatos impropriè debitores dici 11.12
nauigandi cauſa qui ſint accipiendi 406.23
nauis ſi à piratis redempta eſt, omnium eſſe detrimentum 818.48 amiſſæ damnum collationis cōſortio cur nō ſarciatur per eos qui merces ſuas ex naufragio liberarint 819.25 mēbra 726.19
aduerſus Nauis magiſtrum quando uectores ex locato actionē habeant 810.25
ναυφύλακας 403.19
nautæ cuius furti actio competat. 410.46
nautæ qui appellentur 403.20
in Nautica pecunia ex quo die periculum ad creditorem ſpectet. 337.9
neceſsitate quomodo obligemur. 16.39
negotiū cōmune poſt litē legitimè ordinatā quando in ſolidum ſine mandato poſſit agi 40.16
negocium de quibus rebus rectè geramus 266.58 imperfectum. 575.14
negociorū geſtorū actio cōtraria. 937.37 aduerſus quos detur. 946.7 item quibus. ibid 5
negociorū geſtorum actio directa aduerſus quos cōpetat 934.13 & quandiu 917.4
negociorū geſtorum actio aduerſus quos competat 922.15 item quandiu. ibid.19 & quib.921.53 quando competere deſinat. 920.28 quo caſu naſcatur. 937.51 quo caſu ſit 883.52 & 884.21 & 900.12 et 973.17 et 1003.53 ubi naſcatur 919.20
negociorum geſtorum actionis adfinia remedia 922.30 cauſæ. 918.20
negociorum geſtorū actionis directæ adfinia remedia 937.16 cauſa 925.9 cauſarum exceptiones 930.31 euentus. 937.9
negociorum geſtorū actionis cauſarum exceptiones 920.41 diuiſio 918.12 genus. ibid.6
negociorum geſtorum actionem quando aduerſus te habeam. 938.28 quis habeat 921.6 & 944.1
de Negociorum geſtorum actione 917.50 directa 915.4
in Negociorum geſtorum actione directa quid ueniat 934.29
negociorum geſtorum actiones. 915.2 quomodo naſcantur. ibid.9 quo nomine ſint proditæ. ibid.36
negociorum geſtorum contrariæ actionis adfinia remedia 949.34 cauſa 937.42 cauſarum exceptiones 938.55 quid in ea ueniat 948.7
negociorum geſtorum edictū cur neceſſarium 917.54
negotiorum geſtorum qui furioſo obligetur 19.46
in Negocijs omnibus contrahendis quando quod actū eſt, nihil ualeat 177.41
negocia qui utiliter non gerat. 944.3
nemo inuitus agere cogitur 164.30
nomine alieno quomodo agendum 53.47 quomodo olim agi ſolitum 63.48
nouicius ſeruus quomodo intelligendus 679.58
noxa ſeruum ſolutus, quomodo intelligendum 675.29
noxalis actio quo caſu detur 799.49
ex Negocijs priuatis quomodo pecuniarium damnum naſcatur. 675.40
nuda pactio quid iuriſconſultis. 172.22 quid pariat, ibid.13
nudam pactionem, exceptionem parere 196.5 interdum actionem informare. 173.46
numeratio fieri precij quando fruſtra poſtuletur 24.25
numeratione pecuniæ quæ inſeri poſſint 336.4
ex Numeratione qui contraxit, an pecuniam creditam petere poſſit 299.6
nunciatione quemadmodum ſatis detur 323.5
nundinarum primo die actio quo caſu cōpetere uideatur 138.34
nummo uno ſi quis conduxerit, cur conductio nulla ſit 769.5
nummos reprobos qui creditori ſoluit, an habeat pignoraticiam actionem 442.18
νυκτάλωπας quos Græci uocent. 672.18

O

pro alijs qui Obligantur, quid in uniuerſis ſit commune 1036.23
obligatio ad tempus cur non poſſit conſtitui 17.9 & 214.18
obligatio ciuilis, iuris uinculum. 11.10 quæ dicatur 10.11 quando naſcatur 901.32
obligatio ex die quomodo incipiat 17.3 eius natura quæ ſit. ibid.6
obligatio ex qua conuentione nulla ſit 180.13
obligatio fideiuſſoris quo caſu extinguatur 1048.15
obligatio in perpetuum ſublata, reſtitui non poteſt 200.33
obligatio naturalis, æquitatis uinculum 11.11 quæ dicatur 10.8 & 167.54 quomodo tollatur 11.4
obligatio nulla ſub hac conditione, Si uolam, cur fiat 209.10 omnis quomodo tollatur 279.44
obligatio pignoris in quibus rebus conſiſtat 428.37 quomodo cōtrahatur & diſſoluatur 454.54 & 462.43 ſemel extincta quatenus inſtaurari non poſſit 415.3
obligatio quādo cōfundatur 1048.18 quādo extinguenda 265.43 quatenus re non poſſit cōtrahi 185.19 quid 9.6 & 245.33 quomodo contrahatur 300.51 quomodo olim fieri ſolita 14.20 quomodo uerbis cōtrahatur. ibid.13 ſi in diē contracta ſit, ante diem uenientem agi nō poſſe 136.4 ſublata in perpetuum reſtitui nō poteſt 224.58 ubi conſtitui non poſſit 15.57 & 172.9 unde alia naturalis, alia ciuilis dicatur 10.7 unde naſcatur 169.23
obligationis circa diem quotuplex ſit inſpectio 17.3
obligationis conditio quæ efficax. ibid.27 diuiſio 12.41 altera diuiſio. ibid.46 tertia 13.4 quarta 3.54 quinta 15.32 ſexta. 16.

16.22 *ſeptima.* *ibid.*46
obligationis etymon 9.17 modus. 17.23
obligationis naturalis definitio. 20.18 *prima ſpecies.* ibid.20 item ſecunda. ibid. 29 tertia ibid.33 quarta. ibid.36
obligationis naturalis proprium. 11.57 *primum.* ibid.1 alterum. ibid.13 tertium. ibid.25 quartum 12.11 quintum. ibid.21 ſextum. ibid.27
obligationi etiam nudum conſenſum ſufficere 171.5
obligationem quæ non morentur. 140.8
ad Obligationem pignorum quid ſufficiat 491.41
ad Obligationem ſimul & actionem producendam quæ requirantur 13.16
in Obligationẽ cur cenſũt aures tantum uenĩat 263.3 quæ dũtaxat deducantur 267.47 quæ nullo modo deduci poſſint 205.46
obligatione generali quæ non contineantur 491.16
ab Obligatione naturali quando non ſit receſſum 253.44
in Obligatione acceſſio qualis 17.27 conditionali quatenus obligemur 452.42
obligationes ciuiles 16. 8 & 22.52 quæ ſint 167.50
obligationes cur quaſi ex contractibus naſci uideantur 914.55 duæ in unius perſona quando concurrant 253.1 prætoriæ. 12.51 honorariæ. ibid.55 naturales 16.6 quæ conſenſu fiãt. 25.10 quæ contraria uoluntate diſſoluantur 213.38 quæ neq; inductis officio, neq; prætoris imperio, neq; legis poteſtate confirmentur 217.42 quæ re contrahuntur 325.21 quãdo omnes integræ maneant 416.39
obligationum actiones certæ 9.38
obligationum cauſæ 16.59 & 57.1 quas exceptiones recipiant 17.41 quomodo immutari poſſint 182.23 quomodo pactione immutari poſſint 225.10
obligationum ex contractu deſcẽdentium ſpecies 13.57
obligationũ naturaliũ cur ſex potiſſimum propria 10.44 æſtimatio 11.51
obligationũ numerus 251.2 omnium diuiſio in quot genera deducatur 12.48 prima diuiſio unde ſumpta 13.30 itẽ altera. ibid.35 tertia. ibid.57 ſubſtãtia in quo conſiſtat 9.21
in Obligationibus omnibus fideiuſſorem poſſe adſumi 1032.50
obligatum quomodo accipere debeamus 749.4.14
obſignatio debiti liberationẽ quãdo pariat 83.46.49
oculum alterum maiorem habens, quatenus ſanus uideatur 672.50
officia quæ ſine reprehenſione nõ ſuſcipiantur 183.55
olei æſtimatio quo tempore ſpectanda 66.30
onera hereditaria quatenus ad ſcriptos heredes pertineant 58.13
operarũ ſtipulatio quib. ſtipulationib. ſit ſimilis 294.29 eius obligationis ſolutio expeditiſſima. ibid.37
ne Operis noui nunciationẽ exequar, pacto cur non ualeat. 181.50 quomodo à Labeone diſtinguatur. ibid.14
oppignerationes illiberales 418 27
optimi ſtipulatio 249.18
os cui oleat, an ſit ſanus 673 37

P

PAcis nomen unde appellatum. 165.6
pali qui fundi ſint 661.56
pactio & pactũ quomodo inter ſe differant 165.27 nuda cur obligationẽ non pariat 15.58 quæ creditoribus obſit 214.49 quæ non ualeat 590.11 quando rata ſit habenda 219.50 quid 165.7
pactũ à iure communi remotum, non ſeruandum 215.45
pactum ad agendũ quando etiã ex interuallo adpoſitũ pſit 174.29 alterius, alteri uõ obeſſe 232.56
pactũ contra leges factũ quãdo dicatur 180.42 quod fit. ibid.57 quotuplici modo ſumatur. ib.26
pactum conuentũ cum uenditore factum, quatenus emptori proſit 227.14
pactũ & cõuentio quomodo inter ſe differant 166.35 mala fide factũ quod nam irritũ 177.19 perſonale 168.5 ad aliũ non pertinet 227.1 prius quomodo per poſterius elidatur 225 48 quãdo creditori noceat 455.42 quãdo ex parte rei locũ habeat 174.40 quãdo non ſeruandũ. 180.6 qd 165 35 et 166.4 quod non inquũ 848.10 quod ſeruandũ 181.17 quod ualeat. ibid. 41 quo caſu etiã alijs heredib. proſit 599.22 reale 168.4 ſine ſtipulatione ad augendam obligationem in quib. rebus proſit. 87.22 ſpeciali ſignificatione quid dicatur 166.38
pacti conuenti de non petẽdo, quale adſine remediũ 240.34 exceptio 218.1
pacti etymologia 165.4
pacti conuenti exceptio quando domino hereditatis proſit 221.15 quando non ſit danda 210.41 quando ſit aptanda 139.22
in Pacti uel contractus actionem quid ueniat 257.31
pacto conuento cur pœnalis ſtipulatio ſubiungenda 240 40
pacto ſi pœnæ ſtipulatio ſit ſubiecta, utrũ pacti exceptio locũ habeat, an ex ſtipulatu actio 303.53
pactum interdum etiam ipſo iure actionem tollere 225.4
ex Pacto actionẽ non naſci, hoc iure quando utamur 172.56
ex Pacto & contractu actio, exceptio uel replicatio aduerſus quos competat 232.53 item quibus 226.25
ex Pacto nudo tantum exceptionẽ dari 240.15
ex Pacto quæ actio uel exceptio naſcatur 219 33 quando actio uaſcatur 12.5 quando actio naſcatur aut tollatur 167.58 et 175.42
pacta conuenta quæ contractu cõtineri uideantur 175.10 quæ nus contra iuris ciuilis regulas rata non habeantur 180.23
pacta & contractus cur conuentiones dicantur 166.19 nouiſſima eſſe ſeruanda 213.29 priuata 167.19 publica. ibid.18 quæ in rem ſint 168.8 quæ nõ ſint obſeruanda 181.31.45 quæ nullam uim habeant 180.20
pactorum diuiſio 167.28 & contractuũ exceptiones 149.18
partus cur in reſtitutionem ueniat 105.5 editus quando in familiæ erciſcũdæ iudiciũ ueniat 989.7
partum ancillæ in fructu non eſſe. 109.8
partũ poſt litem conteſtatam editũ

quis reſtituere debeat 100 59
pater quo caſu non niſi de peculio teneatur 937.31 ſi filio dari ſit ſtipulatus, cui actio dãda 281.38
in Patris aut filij ſtipulatione quæ diſtinctio ſit cobibenda 196.52
patrifamiliâs mora cùm facta ſit, cur iam in eius herede mora non quæratur 76.52
patrem filio utiliter ſtipulari, in quibus uerum ſit 192.22
patronus debitoris ſi cõtra tabulas eius poſſeſsionem acceperit, cur dominij partẽ obtineat 470.52
ex Patroni contractu ſeruos conueniri non poſſe 5.26
pecudum fructus 209 1
in Peculio eſſe quæ dicenda 692 25
de Peculio actio 1149.48 aduerſus quos competat 1160 item quandiu 1166.13 & quando 1165.57 item quibus 1158 quãdo ſit 800 18
de Peculio actionis adfinia remedia 1168.34 cauſa 1150 16 euctus 1168.42 proprium 1150.1
in Peculium quæ connumeranda ſint 1169.33
de Peculio edictũ quotuplex 1149.57 quæ deducenda ſint 1174. quantum debiti nomine deducendum 1184.
pecunia præſenti die in obligationibus quando debeatur 133.52 quam filius emancipatus ita credidit, ut patri ſolueretur, quatenus in hereditatem patris numeranda 981.41 quando non ſit traiectitia 86.4.19 quando reddenda ſit, cùm primum petita ſit 96.58 quando traiectitia fiat 86 9.29 ſi in ſacculo ſignato depoſita ſit, & unus ex heredibus eius qui depoſuit, ueniat repetens, quatenus ei ſatisfiat. 377.11 ſoluta quæ ſit 438.27
pecuniæ creditæ obligatio quãdo nobis acquiratur 194.40 præcepta generalia 332.57 ultra licitum uſum uſuræ quando nõ exigendæ 86.48
pecuniæ depoſitæ uſura cui ſit præſtanda 81.35
pecuniæ eiuſdẽ qui debitores ſunt, quatenus alij quoq; proſit uel noceat pacti exceptio 218.44
pecuniæ inutilem donationẽ quid faciat 450.41
pecuniam qui mortis cauſa donat, quatenus accipientem non obliget 242.41 ſi exigendã mandauero, deinde uoluntatẽ mutauero, an ſit mandati actio 849.20 ſi ego tibi quaſi donaturus dedero, tu quaſi mutuã accipias, an mutua ſit 315.28 ſi quis crediderit, & pactum ſit, ut quatenus facere poßit debitor, eatenus agat, an pactũ ualeat 182.21 ſi ſeruus apud me depoſuit, ita ut domino pro libertate eius dem, egoq; dedero, an tenear depoſiti 178.19 ſi tibi donaſſem, ut mihi eandem crederes, an credita fiat 335.2
pecunia cõſumpta, quo caſu certi condictio doli exceptione elidatur 139.5 non ſoluta ſtatutis pẽſionibus, cur ex die ſtipulationis uſuræ debeantur 97.47
periculũ & commodũ rei uenditæ ad quem pertineat 549.7.44
periculi precium 87.11
de Periculo & commodo rei uenditæ 549.41
de Periurio iurantis non facilè queri 113.36.38
permutata actio ex quibus cauſis competat 619.54 eius adfinia remedia 622.18 & cauſarum exceptiones 620.37
in Permutatam actionem quid ueniat 621.28
permutatio, emptionis & uenditionis uetuſtißima ſpecies 543.14 & 618.18 emptioni uicina. 618.47 & 620.11 ex re tradita initium obligationi præbet. 172.18 propria contractus ſpecies 541 31
permutationis gẽnus 618 36
perſecutionis uerbo quæ contineantur 29.34
perſona cur pacto plerunq; inſeratur 108.15 quando rem pignori accipere non poßit. 425.14
petenti alio loco cur cauſa arbitraria proponenda 69.20
petitio quando neganda 178.44 quando ſalua maneat 131 3
petitione et acceptilatiõe unius cur tota obligatio ſoluatur 40.40
ad Precium quod datum eſt repetendum, quo caſu cõducti actio detur 815.14
pignoraticia actio directa 525.1 aduerſus quos competat 533.42 ex quibus cauſis competat 525.5 procuratori uel tutori quando detur 533.9 quando aduerſus dominum competat. ibid. 52 quando & quamdiu competat 518.46 item quibus 533.3
pignoraticia actio quando locum habeat 417.14
pignoraticiæ actionis directæ adfinia remedia 537.4 adiuncta 536.54
pignoraticia actione quando aduerſus te experiri poßim 418.32 quando creditor non teneatur 485.15
in Pignoraticia actione directa quid ueniat 514.7
pignus addictum creditori quando auferendum 474.10
pignus cur à pugno appellatum. 413.7 cur propriè rei mobilis conſtituatur. ibid.10 etiam ſolo conſenſu poteſt conſtitui. 419.16 ex iudicati cauſa captũ, à quo diſtrahendũ 478.58 in quibus cauſis tacitè contrahatur 417.7 per quam nouationem non intercidat 451 18 quando finiatur 461.10 quãdo liberetur 445.3 & 462.3 quando obligatum maneat 469.5 quando per exceptionem eius pecuniæ nomine, quæ ſine pignore credita eſt, poßit retineri 440.19 quando ualeat 430.42 quatenus ex iuſſu magiſtratus conſtituatur 418 5 quid propriè 413.38 quibus cauſis conſtituatur. 414.5 quibus item ſoluatur. 417.2 quo caſu debitũ remiſſum uideatur 168 16 quomodo contrahatur 419.28 quo caſu pro eius parte ualeat 434.2 uarijs modis cõſtituitur 414.8
de Pignoris addictione 417.30
pignoris appellatione quæ res contineatur 413.25 commodũ & incommodum quò pertineat. 470.35 conſtitutio 417.19
aduerſus Pignoris contractum exceptiones 419.17
pignoris deminutio ad quem pertineat 452.57 diſtractio quãdo nõ ualeat 477.22 diuiſio 413.45 & hypothecæ differentia. ibid.14 etymologia. ibid.7 effectus 469.41 ius an extinctum

ctũ ſit, dominio acquiſito 461.2 iure quam rem quis accipere non poßit 424.58 iure uendenti quid præſtandum 481.30.38 nomine an corpora hæreditaria teneantur 416.4 obligatio quo caſu maneat 452.18 quo tempore item cõtracta eſſe uideatur 468.12

circa Pignoris obligationem acceſſorium quæ cauſæ contingant. 454.29

pignoris obligationem etiam inter abſentes rectè ex contractu obligari 420.26 perſecutio quo modo creditori non concedẽda 431.42 retentio quando rata uideri non poßit 72.8

pignoris uendendi ius quando cõpetat 479.8 quib. competat. 477.53 eius antecedẽtia 479.8

pignoris uenditio ex quibus cauſis inhibeatur 477.46 uenditionem conſequentia 480.48 uincula durare, quomodo intelligẽdum 452.6 utilis remißio quo caſu propter inutilem debiti remißionem non uitietur 450.26

pignori eſſe quando res deſinat. 597.9 ne res ſit, an filiusfamilias & ſeruus paciſci poßint. 455.53 quæ res obligari non poßit 430.5 quod obligatum eſt, etiã à creditore pignori poſſe obſtringi 431.29

pignus locare creditorem nõ poſſe 471.11 manente proprietate debitoris, ſolam poſſeßionẽ ad creditorem transferre 469.58 qui acceperint, qualis inter eos diuiſio fieri debeat 532.24 qui meritò liberaſſe uideatur 449.30 ſecundo loco qui accepit, quomodo ius ſuum confirmare poßit 515.45

ad Pignus uendendum creditor inuitus cogi non poteſt 480.24

de Pignore iure honorario actio quomodo tollatur 218.32

in Pignore quis ſit potior 505.35 & 506.34

ſuper Pignore ordinario quando actio non competat 432.2

pignora quomodo uendenda. 479.47

pignorum diſtrahendorum facultatem quis non habeat 460.37 ſolennia quæ ſint 474.2

de Pignoribus ſententiæ Iuliani quælis 480.57 uel hypothecis quarum rerum ſolita prouidentia utamur 463.43

ex Pignoribus quid & quantũ uendendum 478.36

in quibus Pignoribus exceptio locum habeat 415.5

in Pignoribus luendis quid obſeruandum 963.16

pila domui cõiuncta, an ad emptorem emptionis iure pertineat. 660.40

in Plus petendo qualis actio prodita 69.48

plus quot modis petatur 69.2

pœna in ſtipulatione quomodo cõcipiatur 305.1

in Pœnæ ſtipulatione quid inſpiciendum 68.23 & 189.3 & 194.26

pœnalis ſtipulatio 304.39 quib. hæredibus committatur 283.14.

pœnales actiones poſt litem inchoatam etiam ad hæredes tranſire 56.14

poſſeßio tradita quomodo ſit accipienda 763.15

poſſeßionis ratio quæ à uenditore fieri debet, qualis ſit 617.21

poſſeßionem pignoris ad creditorem pertinere 470.5

poſſeßionum diuiſiones quomodo fieri debeant 1015.10

poſſeſſor an in omnibus reb. petitis, in fructus quoq; ſit condemnandus 103.24 obligatæ rei quãdo cõueniendus 58.6 quãdo lõgi temporis præſcriptione uti non poßit 151.40

poſſeſſori nouo quando exceptio noceat 466.8

poſſeſſori quæ actio detur 41.12

aduerſus Poſſeſſorem quo caſu cõtraria actio detur 947.50

poſthumo nato, tutelæ actio quo caſu ſit 937.20

in Poteſtate alicuius qui eſt, cur poſt mortem eius ſtipulari nõ poßit 206.47 qua ratione ſtipulari poßit 191.36 quodcũq; ſtipulatur, pro quo habendum ſit 280.51

præceptoris nimia ſæuitia culpæ adſignanda 26.57

prædium quando priori emptori ſit emptum 594.58 uectigale etiã pignori dari poteſt 428.52

prædij uẽditor quãdo ſciens ex empto teneatur 623.57 quando item non. ibid.59

prædiũ obligatũ à creditore qui cõparauit, quãdo nullã in rem actionem habeat 482.48 qui à debitore comparauit, quatenus tuendus 513.48

prædiorũ urbanorũ iura pignori dari nõ poſſe 426.19 pẽſiones pro fructibus accipi 108.47

præſcriptionẽ triginta annorũ etiã malæ fidei poſſeſſori extra uero prodeſſe 500.16 in quibus cõtractib. initiũ accipiat 258.40

præſcriptis uerbis actio cui ſimilis 903.44 quãdo cõpetat 913.7 quãdo ſit 799.35 & 861 11 & 903 58 quo caſu ſit 804.37 & 814.47.52 & 904.28.43 et 905.27 et 973.50 et 974.19

præſcriptis uerbis actionis adſinia remedia 913.15 cauſarum exceptiones 910.12

in Præſcriptis uerbis actionẽ quid ueniat 911.36

de Præſcriptis uerbis & in factum actione 901.2 ibid.26

præſcriptis uerbis quãdo agendũ.

præſtatio quãdo minuatur 741.38

præſtationis difficultatẽ nõ facere inutilẽ ſtipulationem 40.52

prætoriæ ſtipulationes 321.21 quæ rei reſtitutionẽ cõtineant 322.21 quales 267.13

prætoriarũ ſtipulationũ cauſæ, ex quib. cauendũ 324.24 diuiſio 322.32.54 & 323.18 propria. ibid.55

in quibus Prætorijs ſtipulationib. pœnæ nomine ſtipulatio committatur 305.32

in Prætorijs ſtipulationib. quid ſeruãdũ 280.24 quid, ſeu de qua re cauẽdũ 325.10 itẽ qb. 325.9 et quo cautionis genere 314.39

prætoris interpretatio ubi locum habeat 300.30.33 partes quãdo neceſſariæ 234.56

preciũ ab emptore quãdo ſit offerendũ 642.12 cur certum eſſe debeat 574.20 cur in numerata pecunia conſiſtere debeat 541.7 et merx quõ differãt 619.10 pro parte quæ perijt, quo caſu minuatur 751.53

precij ratio quo pars euicta uẽdita eſt, quando habeatur 741.51 repetendi poteſtas quatenus ei qui mancipium cõparauit, ſit largienda 688.33.50

procurator in rem ſuā poſt litis cō teſtationē datus, quando æquitatis cōpēſatione utatur 127.28
procurator quando perpetuā faciat ſtipulationem 153.1 quatenus pignoraticia agere poßit 435.57 ſi pecuniā credidit, domino cōpetere actionē 340.2
procuratoris nomine quis intelligendus 704.53 ſcientia quo caſu domino noceat 747.4
per Procuratorem etiam actionē competere 65.42
procuratore meo colludēte, ſi quis ab eo emerit, an poßit agere ex empto 565.30
promißio quæ cōſiſtere non poßit 209.19 impoßibilis quæ 185.58
promiſſor quādo nō ſerēdus 297.4 45
promiſſoris uoluntas quamdiu in pendenti ſit 249.55 (26
promiſſum quò ſit referendū 680.
promittēdi quomodo duo pluresue rei fieri poßint 310.35
proxenetica iure licito peti 888 7
puberes ſine curatorib. quomodo obligari poßint 19.22
pubes quatenus obligari ſoleat 257.11
puerpera quando ſana ſit 673.49
pupillus & furioſus quomodo ſine curatore obligentur 19.4
pupillus mutuā pecuniam accipiēdo non obligatur 18.39 et 319.27 quatenus omne negocium rectè gerat 254.32 quid ſit 18.3 quo caſu in ſolidum obligetur 948.34
pupilli conſenſus qualiter ratus habendus 466.40
pupillo quando ſine tutoris authoritate ſit denunciandū 734.25
pupillum ſine tutoris authoritate hypothecā dare nō poſſe 410.7
in Pupillū an depoſiti actio detur 375.4 quæ actio non danda 50.41
inter Pupillum & tutorem nullū negocium contrahi 916.24
à Pupillo ſi quis ſine authoritate tutoris emerit, cur ex uno latere conſtet contractus 564.48
de Puteo an communi diuidundo agi poßit 1010.33

Q

Q Væſtio uolūtatis quando nō debeat admitti 297.49
per Quadraginta annorū poſſeſſionē quādo emphyteuſis præſumatur 162.52
in Quadraginta annorū præſcriptione quod tempus non computetur 163.51
quadrupli quando agatur 33.31
poſt Quadrupli actionē quis exceptione ſit ſubmouēdus 179.20
in Quadruplum actionem quis habeat 749.28
quaſi contractuū ſpecies 914.58
de Quaſi contractibus. ibid. 46
ad Querelas qui progredi non ſoleant 144.17
quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt, negocium geſtum eſſe dicitur 1116.45
quod iuſſu actio 1197.32 quādiu competat 1200.54 aduerſus quos detur. ibid. 19
quod iuſſu actiōis adfinia remedia 1201.5 cauſa 1192.34
in Quod iuſſu actione quid quantumúe ueniat 1200.33

R

R Atihabitionē mādato cōparari 54.43 & 893.29
rationem nudam debitorē aliquē non facere 15.2
rationes ſi uni ex heredibus prælegatæ fuerint, quando ei tradendæ 969.4
reddere, & quaſi de ſuo dare, differunt 578.40
redhibere quid ſit 692.12
redhiberi qui ſeru, poßit 669.28
redhibitio cur ſit appellatio 692.15 ubi locum habeat 670.2
redhibitionis tempus quot menſes utiles habeat 697.19
redhibitioni nō quēuis morbū dare locum 670.19 quid locum dare debeat 668.10
redhibitionem empti quoq; iudicio contineri 638.46
extra Redhibitionem quæ ſint. 672.53
redhibitione facta quatenus omnia in integrū reſtituantur 700.12
redhibitoria actio aduerſus quos cōpetat 690.47 itē ex quib. cauſis 667.38 in quē ꝓponatur 691.50 quādo & quādiu cōpetat 697.1 & quādo intra annū cōpetat 698.29 et quādo intra duos tātūm menſes. ibid. 10 quādo item intra ſexaginta dies ualet. ibid. 18.23 quib. cōpetat 689.47 quotuplicē condemnationem habeat 696.40 quando in peculium competat 691.17
redhibitoriæ actionis adiūcta 698.53 adfinia remedia 699.9 cauſarum exceptiones 683.6 euentus 700.5
redhibitoriæ actioni quando non ſit locus 675.0
in Redhibitoria actione quid quātumúe ueniat 692.5
in Redhibitorijs actionibus quæ ſint obſeruanda 701.16
ex Redhibitorijs actionib. qui cōueniri poßit 680.32
redhibitorij edicti ratio 667.25 uerba 666.55
renūciare ijs quæ ꝓ ſe introducta ſunt, cuiuis liberum 182.10
renunciare quis ſit accipiendus 1024.20
renūciari quomodo poßit 871.50
renunciatio quando rationē poßit habere 837.30
replicatio doli oppoſita, bonæ fidei iudicium facit 177 28
res aliena cur diſtrahi poßit 569.38 quatenus ſub conditione obligari poßit 410.22
res aliqua apud quē deponitur, ex quo ſolo is teneatur 380.19
res communis cum ſocietate inter quos ſit 1006.46 item ſine ſocietate. ibid. 47
res depoſita ſi deterior redditur, cur quaſi non redderetur, depoſiti agi poßit 377.54 in diē addicta ſi interciderit, an fructus eius nomine addictio admitti poßit 595.40 in iudicium ducta cur pluris eſſe non opinanda 110.1 in ſtipulationem quæ deduci poßit 206.6 non reddita quæ ꝓpriè dicatur 359.6 propria, an aliena promitti poßit 199.42 ſi apud duos uel plures depoſita ſit, unuſquiſq; tenetur in ſolidum 396.25
res uendita qualis præſtanda 666.11 ſi per furtum perierit, quid prius animaduertendum 562.14
rei communis nomine cum ſocio furti quatenus agi poßit 852.15
in Rei æſtimatione quid ſpectandum 66.7
rei periculum ad emptorem quando pertineat 561.32.41

ſuo

ſuæ emptio quando ualeat 570.32 turpis nullum mandatum 866.23
rem alienam cur quis diſtrahere poßit 200.13
rem habere licere, ſtipulatio quõ committatur 308.33.51 qualis 307.15
in Rem actio quo caſu cõpetere uideatur 764.54
in Rem uerſo actio aduerſus quos cõpetat 1193.2 itẽ quãdiu 1194.17 quãdo.ibid.6 quib. 1193.1
in Rem uerſo actionis adfinia remedia 1106.32 cauſæ 1184. cauſarum exceptiones 1188 ratio 1184
in Rem uerſo actione quid ueniat 1194
re & uerbis pariter quomodo obligemur 16.29
re quomodo plus petatur 69.2 quõ obligemur 14.6 & 16.27
in Re cõmodata quatenus diligentia ſit præſtãda 365.57 dubia, ſtipulationis uerba potius ſpectanda 298.7
res hypothecæ pro quacunq; obligatione dantur 421.52
quarum Rerum amiſſarum nomine ſit cõtribuendum 819.11
rerũ cõmunium diuiſio inter quos locũ nõ habeat 1006.15 quãdo ceſſet.ibid.27 quibus & inter quos competat 1009.18 eius euentus 1016.13
rerũ communiũ diuiſionem etiam in agro uectigali locum habere 1011.37 (1005.1
de Rerum communium diuiſione
rerũ cõmuniũ iudicis in diuidũdo adiũcta & officia 1013.14 iudicium antecedentia. ibid.5
in Rerũ cõmunium iudiciũ uel diuidenda uel cõmunicanda quæ ueniant 1009.54
quarum Rerum conſeruatarũ nomine contribuendum 820.20
de Rerum hæreditariarum diuiſione 974.30
rerum inhoneſtarũ nulla ſocietas 831.7 locatarum genera quot 811.12
quarum Rerum nomine non cõtribuendum 820.4
de Rerum permutatione 618.34
in Rerum traditionibus quodcũq; pactum ſit,id ualere 172.50
ad Res donatas cur ædiliũ curuliũ edictũ non pertineat 687.26
rebus duab.cõmodatis,rectè de altera cõmodati agi poſſe 969.9
reſtitutoria actio aduerſus quos detur 1113.13 quãdiu competat 1114.10 quãdo reſtituãda ibid. 9 quib.cõpetat 1112.54 eius adfinia remedia 1115.1
in Reſtitutoria actione quid ueniat 1113.46
retentioni quando in pignoribus non ſit locus 422.58
per Retentionem pignoris uſuræ cur ſeruari poßint 71.58
reus ex quibus cauſis facere poßit 113.53 in cõtractib.quãdo excuſetur 26.16 litis æſtimationẽ præſtando liberatur 495.29 per exceptionẽ quõ liberetur 224.9 quãdo actori ad fructus nõ cõdẽnetur 106.58 quãdo duas obligatiões ſuſtineat 252.46 quãdo dupli cõdemnãdus 653.7 quãdo ſolidũ debitũ cõpenſare poßit 130.4 quatenus obligetur 187.44 quo caſu de dolo tãtum teneatur 912.6 quo caſu non ſolùm de dolo, ſed etiam de culpa teneatur 931.41
reo doli exceptio quo caſu profit 232.5 quando furti actio competat 369.47
reum bonæ fidei poſſeſſorẽ de fructibus reſtituendis non teneri 105.49
aduerſus Rerũ quãdo actio ſit differẽda 134.11.18.40.47 et 144.7
ruta cæſa cur ædiũ fundiue nõ ſint 658.25 quæ ſint. ibid. 25 & 658.12
in Rutis cæſis quæ ſint. ibid.30

S

SAlarium incerta pollicitatione promiſſum peti non poſſe 888.16
Saluianũ interdictũ 523.30 aduerſus quos cõpetat 524.26 cur ſit cõparatũ.ibid.58 quo caſu cõpetat 785.33 eius cauſa 523.43
in Saluiano interdicto quid ueniat 524.45
ſanatum quod ita eſt,ut in priſtinum ſtatum reſtitueretur,quomodo ſit habendum 684.50
ſani qui non rectè dicantur etiã iis dieb quib. morbis uacãt 671.3
ſeruandũ qui aliquid cõduxũt, aut utendũ acceperũt, ad eos damnũ iniuria ab alio datũ nõ pertinet 360.27 (ciplat 157.7
ſatiſdationis dies quãdo cedere incipiat
in Satiſdationis ſtipulatiõẽ quid ueniat 279.6
de Satiſdatione,Atilicini ſententia qualis 449.47 (449.6
ſatiſfactionem eſſe pro ſolutione
ſcapha cur nauis eſſe nõ uideatur 726.15 quid. ibid.17
ſcæua ſeruus quando ſit uicioſus 673.9 (ri 28.32
ſcientes & cõſentiẽtes nõ frauda-
ſcientia uera & certa quæ perfici poßint 27.44
ſcriptura quæ cõficiũtur, qualiter emptio et uẽditio pfecta 584.8
ſcripturæ obligatio 14.28
ſcripturæ quæ omnifariam credendæ 296.24
ſenatuſcõſultũ Macedonianũ ad filias quoq; familiarũ pertinere 347.45 aduerſus quos cõpetat 355.20 in quo ceſſet 345.55 quãdo ceſſet 345.1 & 346.22 & 352.6.23 quando uſq; ad quantitatẽ caſtrẽſis peculij ceſſet 347.36 quib.cõpetat 354.8
ſenatuſcõſulti Macedoniani actio quãdo in aliũ detur 355.12 exceptio cui obſtet 345.16
de Senatuſconſulti Macedoniani exceptione 345.7 eius cauſa & replicationes. ibid.15
ſenatuſconſultum Macedonianum qui offendat 350.34
ſententiæ ferendæ tempus quo caſu ſpectandum 67.40
ſepulturæ onus quo caſu ad maritum pertineat 955.24
ſequeſter ſi officiũ uelit deponere, quid ei faciendum 378.57
ſermo omnis quatenus uerborum obligationem cõtineat 262.41
Seruiana & quaſi Seruiana unde ſubſtantiam capiant 485.38
quaſi Seruiana quæ ſit 485.43 etiã hypothecaria uocatur.ib.18
ſeruitutem locare neminem poſſe 767.48 (tionem 10.14
in Seruilẽ pſonã nõ cadere obliga-
ſeruus artifex qualis præſtandus 666.31 cõtrahẽs cur ciuiliter nõ obligetur 10.33 creditoris meliorẽ cauſam domini facere poteſt 70.25
ſi Seruum cuius nomine duplã ſtipulati ſumus, euictus fuerit à nobis: aut ob id q fugitiuus fuit, agere nihilominus poßimus 684.19

ſeruus duos dominos habens, ſi illi aut illi dominis ſuis ſtipulatus fuerit, an ſic ſtipulatio conſiſtat 195.15 fugitiuus ſi numos tibi crediderit, an cõdicere tibi numos dominus poßit 330.31 heredi pòſt adituro cur nominatim paciſci nõ poßit 192.12 hereditarius quod ante aditã hereditatẽ ſtipulatur, cur hereditati acquiret 38.28 inemptus quis ſit 59c.18 malus 676.46 promiſſus, ab hoſtibus captus, quando rectè petatur 200.51 quando heredi acquiri poßit 192.34 quãdo noxæ ſolutus uideatur 675.34 qui ad colonæ periculũ ptineat 776.26 qui in peculio eſſe nõ poßit 691.22 quẽ tibi cõmodauerim, ſi furtũ fecit, utrũ ſufficiat cõtraria cõmodati actio 372.41 quod depoſuit, cur is apud quẽ depoſitum eſt, ſeruo rectißimè reddat 376.45 quòd deterior factus ſit, quò referendũ 706.7 quõ debitoris cõditionẽ paciſcendo meliorẽ faciat 192.41 quomodo dominum ſuum alteri obliget 20.44 ſi apud emptorem fugit, quando uenditori ſit reſtituẽdus 694.55 uenditus ſi deceſſerit antequã euincatur, cur ſtipulatio nõ committatur 714.6 ueterator quõ ſit æſtimandus 679.53 uicioſus 669.40 (pulatio 196.1

ſerui fructuarij quando inutilis ſti-

propter Serui fugam ſi quis egerit Quãto minoris, quanti condẽnatio fieri debeat 708.15

ſerui inutilis ſtipulatio quæ 39.14

ſerui ſcientia quãdo ſpectãda 686.7

ſeruo aduerſus dominũ unde accuſatio competat 21.54

ſeruum alienũ qui promiſit, perductio eo ad libertatẽ, cur ex ſtipulatu actione nõ teneatur 268.1

ſeruũ eſſe fugitiuũ, per quæ probetur 698.55 ex pſona domini ius ſtipulandi habeat 38.1

per Seruũ poſſeſſum quæ acqſita ſint, in fructu numerari 109.18

ſeruo cõmuni deponente, unicuiq; dominorũ pro parte competit actio depoſiti 396.19

ſeruo ſtipulãte, cui actio competat 281.3 ſuẽ ſto. qd ueniat 656.5

ſeruorum obligatio 20.17.31.36

ad Seruos non corrũpendos pactio quomodo locum habeat 187.5

aduerſus Seruos non dari actionẽ 49.22

ſeruos plures ſi uno precio emiſti, & denuò agere uelis, qualis æſtimatio fieri debeat 709.5

ſilentium diuturnũ longi tẽporis præſcriptione corroboratum, creditorib. pignus pſequẽtibus inefficacẽ actionem conſtituere 499.50

in Simplum quando agatur 33.5

ſincere uerbum quam ſignificationem habeat 777.1

cum Socero ſi ex promißiõe dotis agatur, an in id quod facere poteſt, ſit damnandus 115.4

ſocietas an ſub cõditione poßit cõtrahi 831.49 cur ſocij morte ſoluatur 832.53 ex qb. cauſis cõtrahatur 829.11 itẽ diſſoluatur 832.26 leonina quæ 846.50 quæ nullius ſit momẽti 830.58 quæ nulla ſit 831.5 & 846.59 quãdiu duret 835.37.41 quãdo finiatur 839.24 quatenus ad adrogatorẽ nõ traſeat 855.16 quõ actione diſtrahatur 812.40 quõ publicatione diſtrahatur 834.54.59 quõ ſit coeunda 840.41 quõ ſoluatur 835.19 quõ uoluntate diſtrahatur 832.39 ſi ita coita ſit, ut ſi qua iuſta hereditas alterutri obuenerit, cõmunis ſit: quæ ſit iuſta hereditas 842.5

ſocietatis actio aduerſus quos detur 856.1 quid quantũue in ea ueniat 857.15 (ptiones 830.34

ſocietatis cõtrahẽdæ cauſarũ exce-

ſocietatis diuiſio 828.57 in æternũ nulla coitio 831.15 iudicio quando locus non ſit 829.46

ſocietatis ius quãdo ſoluatur 838.56 quibus competat 855.1

ſocietatis pactio quæ non rata habenda 838.9 quod genus iniquißimũ 407.3 ſimile 828.51 ſoluendæ ratio quæ ſit 832.30

ſocietati etiam per alias poſſe renunciari 838.10

ſocietatẽ etiã inter eos qui nõ ſunt æqs facultatibus, ualere 830.42

ſocietatem quomodo coiri poſſe, Ceßius putet 846.41

citra Societatẽ quõ etiam res cõmuniter agi poßit 829.28

de Societate 828.49

in Societate coeũda cur nihil attinet de renũciatiõe cauere 816.41 quãdo culpa ſit præſtanda 850.11

in Societate cur omniũ bonorũ omnes res quæ coeuntium ſunt, cõtinuò cõmunicentur 839.57

ſocietatum contractio 829.7

ſocius in eo quod facere poteſt, qualiter cõdẽnetur 115.46 omniũ bonorũ, ſi quid ob iniuriarũ actionẽ dãnatus præſtiterit, an ex cõmuni cõſequatur ut pſtet 844.34 p ſocio quatenus teneatur 849.44 quãdo ipſo iure uſuras debeat 80.43 quãdo uniuerſam ſocietatẽ cõferre debeat 830.51 qui admittitur, cui tantùm ſit ſocius 850.42 ſocio quaten. culpæ nomine debeatur. ib.d.23 utrũ tãtùm dolum, an etiã culpã præſtare debeat 839.43

pro Socio quo caſu actio ſit 908.15

ſocij ambo ſi alterius ſeruũ præpoſuerint, quatenus dominus teneatur 851.45

ſociorũ unus ſi rẽ cõmunẽ uẽdiderit cõſenſu ſociorum, quatenus precium ſit diuidendum 856.58

ex Socijs argẽtarijs ſi unus cũ debitore pactus ſit, an etiam alteri noceat exceptio 233.30

ex Socijs neminem plus parte ſua poſſe alienare 852.41

de Soluẽdo in certo loco actio aduerſus quos cõpetat 320.51 cur in iudicis arbitriũ referatur 327.17 qualis. ib. 48 et cauſæ. ib. 54.

ſolutio an in cæterorũ pſone locũ habeat, exẽplo extraneæ pſonæ 191.44 in extraneã pſonam quõ poßit conferre. ibid.12

ſolutioni ſi quis morã fecit, iudiciũ aũt accipere paratus fuit, cur moram nõ feciſſe uideatur 77.43

ſontes qui dicantur 67.48

ſonticus morb. q uideatur 670.45

ſortis nõ ſolutæ uſuræ quando petenda 97.40

ſpado quãdo ſit morboſus 671.27

ſtatuæ adfixæ baſib. ſtructilib. cur nõ ſint ædiũ 660.48 (418.45

ſtatuliberũ hypothecæ poſſe dari

ſtellionatus crimen 745.39

ſterilis quando ſit ſana 673.58 quando item non. ibid.50

ſterquilinium quando emptorem ſequatur 662.11

quod

quod Stipulamur dari, quibus acquiratur 193.36
ſi Stipuler alicui, cum mea interſit, an ſtipulatio committatur 189.31
ſtipulandi quomodo duo pluresúe rei fieri poſsint 310.27
inter Stipulantem & promittenté negocium contrahi 185.29
ſtipulari alteri quatenus quis poſſit 188.53
ſtipulatio an committatur, quoties quis alium ſiſti promittit, nec adijcit pœnam 188.17 *calendarum Ianuariarum que nullam dubitationem habeat* 138.50 *de euictione pupillo aduerſus uenditorem quando committatur* 721.27 *diuidua* 293.11 *ex qua ſinguli heredes in ſolidum habent actionem, an in familiæ erciſcundæ iudiciũ ueniat* 979.47 *& uerborũ obligatio quomodo differant* 245 14 *incerta que* 247.22 & 249.37 *in diem quomodo fiat* 131.32 *indiuidua* 293. 22 *inutilis que* 21.22 & 185.47 & 186.8 & 201.42 & 206.51 & 204.37 & 209.27 & 2.0.48 *et* 200.13 *omnis quomodo fiat* 131.29 *poſterior quando nihil ualeat* 203.55 *principalis per quid non ueniatur* 186.43 *pura quando ex re ipſa dilationem capiat* 132.11 *que incertam quantitatem contineat* 323.29 *que omnimodo reſcindenda* 217.21 *que impoſsibilis ueteribus ſit uiſa* 208 37 *que non ualeat* 209.16 *que nulla ſit* 165.22 *que nullius momenti ſit* 210.13 *quando certi conditioné pariat* 254.10 *quando committatur* 141.2 & 271 13 *quando deficiat* 304.33 *quando euaneſcat* 269.31 *quãdo extinguenda* 265.49 *quãdo nihil ualeat* 209.47 *quãdo non committatur* 273.19.23 *quando poteſtatem conditionis obtineat* 140.22 *quando ſit imperfecta.ibid.*51 *quando ualeat* 189.58 & 190.8 & 264.2 *quid* 245 16.20.32 *quo caſu conualeſcere uideatur* 201.46 *quõ puré fiat* 131.31 *ſecũdum cuius tẽporis ius ſit eſtimãda* 210.25 *Si eũ aliter quàm ut filiũ obſeruaſſet, quõ cõmittatur* 309.5
ſtipulatio tota quãdo nullius momenti 197.41 *quo caſu inutilis* 198.12
ſtipulatio utilis que 201.56
ſtipulationis certæ ſpecies 249.1
ſtipulationis etymologia 245 37 *incertæ ſpecies* 249.39
ſtipulationi quatenus etiam loca inſeri ſoleant 133.44
utrum Stipulationi uſurarum per pactũ poſterius de ſorte per certas uices ſoluenda, ſit derogatum 98.19
ſtipulationem quorũ diuiſio corrumpat 59.6
aduerſus Stipulationẽ exceptiones 254.10 *ex cõſequentibus cam* 265.35
in Stipulationẽ que res deduci poſſit 206.6 *quod deductum eſt, quando debeatur* 719.22
ex Stipulatione alij facta quamuis nõ detur actio, tamẽ exceptionem prodeſſe 209.6 *in diẽ facta nonationẽ cõtingere* 135.10 *hac, Inſulã fulciri ſpõdes? quãdo naſcatur actio* 112.4 *quãdo agi nõ poſsit* 141.19 *quotuplex actio naſcatur* 245.47
in Stipulatione cur uerbũ Oportebit adijciatur 289.36 *illa, Per te nõ fieri? quid ſignificetur* 272.21 *quando actio incipiat* 131.14 *que ſolẽnia uerba olim in uſu fuerint* 259.14 *quod tẽpus ſpectandũ* 67.28 *repetita que credãtur* 298.13.16
ſtipulationes communes que ſint 246.18.29
ſtipulationes conuentionales que ſint 246.13.25.44 *unde pendeant* 246.17
ſtipulationes ex cõſenſu cõtrahentiũ ualent 206.54 *iudiciales que ſint* 246.5.27.34
ſtipulatiões omnes natura ſua cautionales 245.41 & *cur* 312 50
ſtipulationes pretoriæ que ſint 246.8.28.38 *quõ ſint exaudiẽde* 246.10.40
ſtipulationes que nõ diuidãtur 58.58 *que partẽ omniũ preſtationẽ recipiant* 59.10 *que itẽ non recipiant.* ibid.12
ſtipulationum componendarum ratio 300.6
ſtipulationũ diuiſio 59.8 & 292.25 *prima* 245.51 *ſecũda* 246.50 *tertia* 247.18 *quarta* 250.51
ſtipulationũ numerus 251 1 *proprium* 245 40
ſtipulationes tot eſſe, quot res, ubi locũ habeat 251.45 *turpes nullius eſſe momenti* 257.44
de Stipulationib. inutilibus 254.10
ex Stipulationib. quibus ne heredes quidem pro parte ſoluendo liberari poſsint 59 24
in Stipulationib. an doli exceptiõ noceat 134.13 *ius contineri, in pactis factũ uerſari* 223.21 & 226.3 *quid agatur* 245.44 *et* 311.51 *quid ſequendũ* 67.50 *quid ſeruetur* 139.27 *quod nã tẽpus ſpectandũ* 37 9 *quõ genera deducãtur* 293.40 *item ſpecies.ibid.*37 *quot ſint ſtipulationes* 201 25
ſtipulatori priſtinam ſupereſſe actionẽ, cui ſtipulatio alij facta acceſsit 198.47 *quo caſu electio ſit libera* 288 28 *utrũ totũ quod in ſtipulatione deductum eſt, debeatur: an pars dimidia* 198.25
ex Stipulatu actio 271.15 *quando naſcatur* 910.43 *quo caſu ſit* 764.46 *quibus cõpetat* 280.1 *utilis quando domino competat.* ibid 10
ex Stipulatu cur actio naſcatur 183.39 *quãdo agi poſsit* 260.46
ſtipulum quid ueteribus ſignificarit 245.37
ſtudiorũ cauſa in eo qui abſens mutuũ acceperat, quod dicitur ſenatuſconſultũ ceſſare, quando locum habeat 348 27
ſurdus cur ſtipulationẽ cõtrahere nõ poſsit 254.28 *in quib. negocijs etiã interuenire poſsit* 170.12
ſumptus itineris & uecturæ quo caſu repeti non poſsit 892.14
ſupficies in alieno ſolo poſita, quõ pignori dari poſsit 419.20
ſuperflui actio aduerſus quos competat 484.14 (*ibid.*23
de Superfluo que actio competat. *συνάλλαγμα* 13.43

T

Tabulæ religatæ catenis, cur nõ ſint edium 660.49 (*ri* 659.49
tegulas etiã in rutis & cæſis habe-
tẽpeſtatis calamitoſæ uis ſi cõtigerit, an locator conductori aliquid preſtare debeat 801.2

tempus

tempus expeditionis aduerſus petitiones, quando præſcriptionē non pariat 157.35
tempus ex quo cōputandū Caßius exiſtimet. ibid. 3 in ſtipulationibus quod 'nam ſpectandum 300.11.14
temporis tractu quod conualeſcere non poßit 217.56
ad Tēpus qui cōducit, finito quoq; tempore colonus eſt 772.13
intra Tēpus quod cōprehēſum ſolui poteſt, cur nō petēdū 137.15
tēpore ex quo quidq; æſtimandum 66.47 quo plus petatur 69.6
de Tēporalib. ꝑſcriptionib. 147.50
termini moti actio quibus detur 1022.40
termini moti actionis adfine remedium 1023.40 eius adiuncta officia iudicis. ibid. 34
ex Termino moto quæ pœna cōpetat 1022.45 (ſtitui 419.10
teſtamento quoq; pignus poſſe cō-
ex Teſtamento actio quando ſit 745.24 & 800.22
timoris cauſa emigrans an mercedem debeat 779.23
timoris uani nulla æſtimatio 279.19 nullā eſſe excuſationē 179.9
tradi qui aliquid ſtipulatus eſt, nudam tātum poſſeßionem ſtipulatus uidetur 290.37
traditiones ab herede factæ ad quod tempus redigendæ 200.1
traiectitia pecunia quæ ſit 86.1.10 quādiu ab obſeruatione cōmunium uſurarum ſit libera 86.52
traiectitiæ pecuniæ caſum ad debitorē nō pertinere 117.1 pœna quādo peti nō poßit 274.44 item quō cōmittatur 276.12
trāſactionē inter alios factā abſenti nō poſſe facere præiudicium 233.12
tributoria actio 1140.28 aduerſus quos competat 114.5.52 ex quibus cauſis competat 1141.45 item quamdiu competat 1149.24 (1146.36
in Tributoris actione quid ueniat
tripli quando agamus 11.19
triticiaria cōdictio 243.19 ex quibus cauſis cōpetat 243.56 eius differentia 243.23
per Triticiariam condictionē quæ res petantur 243.27
in Triticiaria actione res quæ petita eſt, cuius tēporis æſtimationem recipiat 244.29
in Triticiaria cōdictione quid ueniat 243.22 (923.56
tutelæ actio quo caſu ſit 885.17 et
in Tutelari cauſa quis iurare, & aduerſus quem poßit 121.56
tutor ipſo iure quādiu uſuras debeat 80.34 rem adulti quam poßidet, reſtituere ei nō ualet 111.18
tutoris pactum pupillo quoq; prodeſſe 228.53
tutori uel curatori in litem iurare quando permiſſum 111.54
in Tutorem quo caſu actio non ſit danda 50.31
per Tutorem & curatorem actor poteſt agere 64.5
tutores & curatores quō obligationis liberationē præſtēt 219.7
tutores qui tutelæ iudicio tenētur, cur non ex cōtractu obligatæ eſſe intelligantur 916.8
cum Tutoribus non malè contrahi 715.56

V

VAccæ emptor, ſi uitulus q̄ poſt emptionē natus eſt, euincatur, cur ex duplæ ſtipulatione agere non poßit 728.1
uacua poſſeßio emptori tradita quādo nō intelligatur 637.32
uarus & uaticus ſeruus an ſit ſanus 672.11
uectigalis ager an regionibus diuidi poßit 1011.38
in Vectigalium ſocietate quatenus poſt mortem alicuius maneat ſocietas 833.34
circa Vectigalium ſocietates quid obſeruandum 856.20
uehiculū ſi duobus cōmodatū ſit, utrū unuſquiſq; eorū in ſolidū, an pro parte teneatur 368.2
uenationē in fundi fructu cur Iulianus eſſe negauerit 109.38
uendendi emendiq; origo 541.9
uendentis quid ſciens aut ignorās differentia 652.14
uendere, & uendenti conſentire, differunt 544.3
uenditæ rei periculum ad quē pertineat 549.44
uenditio an ſine numis hodie dici poßit 542.12 in ſolidū quæ ſit defendēda 717.26 in totū quoties nō ualeat 578.9 prior quādo ualeat 594.12 rei ſpecialiter obligatæ ſi fortè nō ualeat, an hæc res creditori noceat 463.8 quādo non ſit 544.5.12.16 quādo ꝓ nihilo ſit 574.34 58 & 575.24 quādo ualeat. 717.32 quarū rerū nulla ſit 567.57 quo caſu uideatur cōditionalis 443.39 ſine precio nulla 557.48 et 574.12 ſine re quādo ſit intelligenda 567.26
uenditionis appellatio quō ſit accipiēda 465.12 euētus 545.18
in Venditionis lege cur fruſtra de rutis et cæſis cōtineatur 618.17
uēditionis reſciſſæ euētus 547.5
uenditionē cōſequentes exceptiones 687.52 eſſe, quomodo admittatur 605.21 imaginariam ꝓ nō factā eſſe 24.29 reuocari, quando ſit iniquū 444.20
ex Venditione reſciſſa rem à debitore teneri, quando præſumatur 464.3
uenditiones conditionales quando perficiantur 581.15
uēditiones iure factæ cur ratæ manere debeant 564.8
uenditi actio 749.45 quo caſu ſoluta uenditione competere non uideatur 753.44 quomodo ſit exigenda 764.23
uenditi actionis adfinia remedia 764.42 adiuncta. ibid. 34
in Venditi actionem quæ ueniant 750.2 quid quantumúe in ea ueniat 762.38
ex Vendito actio in quantum cōpetat 759.8 quo caſu ſit 804.27 & 814.18 & 861.26 quibus detur 762.22
ex Vendito propter pœnam homini irrogatam quatenus agi non poßit 754.27 utilis actio quo caſu domino cōpetat 762.26
uenditor domus, antequam tradat, damni infecti ſtipulationem cur interponere debeat 561.19
uēditor ex empti actione quomodo conueniri poßit 424.51 ex empto quæ præſtare debeat 656.32 hæreditatis cur de euictione ſatiſdare nō debeat 619.25 qualem ante metiendi diem cuſtodiam præſtare debeat 555.40 quando à cuſtodia præſtāda liberetur 560.16 quando ad precium duntaxat reſtituendum

dũ teneatur 740.33.40 quãdo ante mẽſuram periculo liberetur 555.20 quando dupli ſit condemnandus 653.4 & 740.21 quando ex empto actionẽ nõ euadat 625.6 quãdo ex empti actione cogi poßit 638.51 quando nihil prater ſimplã euictionis nomine præſtet 739.50 quando non rem, ſed precium debeat, & contrà 609.48.54 quando tantùm ſimplam præſtet 740.12 quatenus doliorum mercedem exigere poßit 635 23 ſi pronunciauerit furem non eſſe, quomodo teneatur 681.52
uenditor ſi rerum æſtimationẽ nolit reſtituere, an ſeruus reſtituẽdus aut retinendus ſit 695.5
quod Venditor ut cõmendet dicit, quomodo ſit habendum 681.25
uenditoris dolum neq; nocere neq; prodeſſe emptori 546.23 iura emptori prodeſſe 545.10 hæredes quãdo omnes in ſolidum ſint conueniendi 737.21
aduerſus Venditoris hæredes quãdo empti actio detur 644.58
uenditori cur quolibet tẽpore denunciari poßit, ut de ea re agẽda adſit 734.37 rem uenditã pro precio tacitè pignori eſſe obligatã 415.58 quæ ab emptore ſint præſtanda 696.56
de Venditori denunciando ab emptore, ut defenſioni rei adſit 731.40
uenditorẽ quæ pollicitationes non obligent 641.24 ſcire & celare quomodo accipiendũ 625.11 uindicantẽ quod ipſe uendidit, exceptione doli ſubmoueri poſſe 730 34
ad Venditorem quomodo hæreditas perueniſſe uideatur 606.7
contra Venditorem exceptionem quis habeat 549.17
à Venditore quæ cautio præſtanda 638.49
ueneni emptio cur non contrahatur 572.55
uerba contra ſtipulatorẽ quando ſint interpretanda 296.46
uerborũ obligatio cur uerbis tollatur 225.32 inter abſentes cõcepta, inutilis 295.41 quomodo conſtet 24 9
uerbis quomodo obligatio cõtrahatur 245.25 quomodo obligemur 16.18
ueſtimentorũ æſtimatio an etiam fieri debeat 820.29 (679.55
ueteratorũ numero quis ſeruus ſit
uinculum quid propriè 90.12
uindicatio 29.57 & 30.42.45
in Vindicatiõe pignoris quid quæratur 486.6
uis maior quãdo conductori dãno eſſe non debeat 802.10
uicij & morbi differentia 668.5
uitioſi qui ſint. ibid 22
uolentis nulla iniuria 28.34
uolũtatẽ an ſtipulator poßit, & ad alterius petitionẽ trãſire 285.44
uoluntate quomodo ſocietas diſtrahatur 832.39
urinã ſi ſeruus cõtinere nõ poßit, quando ſit redhibendus 674.5
uſura maior quæ 85.40 pecuniæ cur non ſit in fructu 99.12
uſuræ non deberi, quod compenſatio excludit 130.44
uſuram centeſimam quando exigere liceat 85.56
uſuræ à quo tẽpore currãt 84.35 cur inſligãtur 74.39 et 78.30 ex mora quãdo debeãtur 74.36 ex quib. cauſis debeãtur 71.3.24 fiſco ſine ſtipulatione debẽtur 79.24 illicitæ quæ 441.50 in depoſiti actione ex mora uenire ſolẽt 74.56 per tempora ſolutæ, cur reo ad dupli cõputationẽ nõ proficiãt 91.45 precij ſorte ſoluta, cur peti nõ poſſint 763.46 quãdo currãt 98.30 quãdo ipſo iure currere incipiãt 80.19 quãdo non currãt 98.26 quãdo ſolui debeãt 441.28 quando ultra ſortis ſummã nõ exigãtur 91.47 quatenus in contraria negociorũ geſtorũ actione ueniãt 949.6 quõ in in ſocietate ſint partiẽdæ 842.26 utrum ex die ſtipulationis, an ex die qua petita ſors fuerit, debeantur 96.53
uſurarũ curſus quatenus ultra duplũ minimè procedere debeant 91.20 genus & ſimile 99.17 modus quõ cõſtituendus 91.7 nomine quantũ debeatur 84.34
uſurarũ ſtipulatio quo caſu inutilis eſſe uideatur 72.37 quõ cõmittatur 273.57 ultra modum facta pro qua parte ſit inutilis 90.22
uſurarũ ſtipulationẽ, quãuis debitor nõ cõueniatur, cõmitti 73.50 uſuras non deberi 94.4
uſuras beſſes q exigere poßint 87.47 ex mutuo nõ deberi 342 4 fructuũ uicẽ obtinere 99.25 in actionẽ ꝑ ſocio nõ uenire 858.51 in actiõe depoſiti uenire 392.54 in quibuſdã contractib. deberi 71.39 maximas quis debeat 90.57 nõ uenire in cõtraria mandati actione 897.51 precij in uenditi actionem non uenire 762.42 promiſſas regulariter deberi 94.46 quãdo emptor æquitatis ratione præſtare cogatur 81.1 quãtas debeat is qui debitũ à ſemetipſo non exegit 936.41
ad Vſuras præſtandas mãdatariũ nõ teneri 880.50 rei pignoratæ præſtandas creditorem non teneri 534.22
uſuras ſuperflui etiam creditor reſtituere tenetur 483.40
in Vſuris quomodo mora intelligenda 75.1.14
uſus ſeruitutum temporibus quomodo ſecernendus 1015.47
uſusfructus an in familiæ erciſcũdæ iudiciũ deducatur 980.41 an pignori hypothecaue dari poßit 426.3 ſi ab emptore petatur, quatenus is uenditori denunciare debeat 733.11 ſi euincatur, quomodo æſtimatio ſit facienda 744.19
uſusfructus æſtimatio ut de deducatur 751.40
uſumfructũ fundi q ſtipulatur, deinde fundũ, cui ſimilis ſit 203.38
uſumfructum qui rectè ſibi dari ſtipuletur 201.48
de Vſufructu ſtipulatio ad hæredẽ quando non tranſeat 273.35
uſucapio quando currat 152.42
in Vſucapione quid obſeruandum
uſu quod cõſumitur, cur commodari nõ poßit 357.34 (360.14
utẽdi et cõmodati differẽtia 355.42
uti poßidetis & utrubi interdicta cur mixta dicantur 35.45
uuæ preciſio cur magis tollat quã præſtet redhibitionem 674.16

Z

Zenoniana lex cur ſit lata 813.15
Zenonianæ cõſtitutionis quæ ſit ſentẽtia 68.12 qui ei ſubiaceant 247.34

FINIS.